13
6 1
21

13.5.4.XX 45

72

Cesaris Angeli I.V.D.

III D 24

B.C.A.

ANALYSIS VARIARVM QVAESTIONVM MDcc. & amplius;

NVNC PRIMVM IN STVDIOSORVM Adoleſcentium gratiam edita,

VNDE NON PARVM FRVGIS ET OBLECTAMENTI etiam, ex ipſius lectione, conſequi poſſint, & valeant.

ADDITIS SANE MVLTIS, QVAE tibi pagellæ huius, auerſa pars Elencho indicabit.

AVTORE MANTVA, BENAVIDIO, Patauino, Iurecon. omnium minimo.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,

MDLXVIII.

ELENCHVS EORVM, QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Et primum.

Analyſis multarum quæſtionum ad numerum vſq; M DCC. Decem & Septem Centuriis diſtincta.
Pentareton legis libellus, hoc eſt de quinque virtutibus legis.
Fodina Iuris, vbi Epitomæ ſiue breuariũ Iuris accreſcendi. Item rub.& legum omnium totius ti. qui admi.ad bo. po. poſ.
De diffinitione liber.
Differentiarum Iuris Cæſarei, & Pontificij liber.
De quibuſdam verbis deq; ſignificationibus eorum liber.
De nonnullarum principalium dictionum natura liber.
De regula liber.
De regula Catoniana liber.
De regulis Cancellariæ Apoſtolicę liber.
Relatiuorum liber.
Prouerbiorum liber, ordine alphabetico.
Vilium liber.
Dialogus. perſonæ, Mantua, Alexandrinus olim collega. titulus τῶς.
Declaratus locus Iurecon. in l. Seia. in §. virgini. ff. de dona. int. vi. & vxo.
Mos varius.
Aqua. Ignis.
Alius locus declaratus Pauli in l. ij. ff. ſi quis in ius vo. non ie.
Exornatus locus Vlpiani ĩ l. j. in §. largius. ff. de ſuc. edic. ibiq; de ſanguine multa.
Quæſtionum liber.
Mantiſſa quæſtionum.
Nomos, ſiue de legibus.
De præcipuis Ro. ludis.
Miles.
Vinum.
Declaratio varia rerum quotidianarum.
Mantiſſa, Ad l. vt vim. ff. de iuſti. & iu.
Ad l. frater à fratre. ff. de cõd. ĩd.
Ad l. Iulianus. ff. eo.
Ad auth. habita. C. ne fil. ꝓ pat.
Ad l. vnicam. C. de rei vxo. ac.
Ad l. vnicam. C. de cad. tol.
Ad l. i. C. de pac.
Ad c. oĩs vt. ſexus. de pœn. & re.
Iſmenias iuris, ad totum titu. & omnes leges. ff. ſi cer. pet.
Gymnaſium Scholaſticum, elementario ordine conſcriptum.
Cato Mantous. & alia longe plura, vt infra videre poteris.

ILLVSTRISSIMIS ET SAPIENTISS. ACADEMIAE PATAVINAE MODERATORIBVS, optime meritis,

ET PATRONIS AC MECAENATIBVS SVIS OBSERVANDISS. M. Mantua, Benauidius, Patauinus. I. Con. Com. & Eques vt. Aulæ. S.

LIBELLVS iſte, qui ANALYSIS variarum quęſtionum inſcribitur, & in quo non ſecus egimus quàm apicula ex aluea-rio egreſſa, quæ per omnia circumuolitans Mellificiũ conficit, multarum ſanè rerum ſic flores ſeligentes, inq́; fauos diſtinguentes, hoc eſt Centurias, vt inde reſolutionum Mel dulciſsimum exprimeret, nulli magis quàm vobis, Illuſtriſs. Sapientiſsimisq́ue Senatoribus, debitus eſt, quos patronos habui prius ſemper quàm rogarim, non quod poſteritatis memoriam promereri videatur, inq́; Apollinis templo (vt olim) collocari, ſed vt à vobis rurſum dignitate auctoritateq́uę veſtra, cum tanta tum graui primum tueatur, qui enim hoc tempore edit aliquid, fieri nequit, quin ſe linguis confodiendum exponat. Et ſi per ocium exinde licebit, quia multa porrò continet, quę à vobis, inq́; rep. adminiſtranda negotiisq́; publicis abſoluendis, cũ tractantur tum decernuntur in dies, perhumaniter legatur. Ex quo forte etiam num vobis & vſui & vtilitati eſſe poterit. Et ſi non ex alio, ob id ſaltem, quia ſic tędium ex animo licebit expellere. Supereſt ſolum munuſculum hoc, ſic à me puſillum laxamenti nacto, concinnatum, qualecunq; eſt, libenti animo excipiatis, meæ erga vos eminentiſsimos & optimos Principes obſeruantię teſtimonium. quod ſi feceritis rem, & veſtra auctoritate & amplitudine, quæ maxima eſt, dignam facietis. Valete inter patronos præcipui, & inter graues ac ſapientes, grauiſsimi & ſapientiſsimi.

AD LECTOREM.

MIlleloquium Iuris cœperam aliàs, imitatione Auguſtini, Ambroſij, & Eucherij Epiſcopi Lugdunen. altero interrogante, reſpondente altero, Centuriaq́; tantum à me edita eſt, iam tertius agitur annus, eo animo tamen (cæteras quę conſcribendæ erant de induſtria prætermittens) vt id tibi gratum ne foret, & perficiendum, abſoluendumq́; eſſet, an pes modo referendus, ſciſcitarer. Cæterum cum ſatis à multis plane intellexerim te longioribus quæſtionibus offenſum iri, receptui canere decreui, aliudq́; breuitate laconica preſſum conſcribere, quod Analyſis va-

riarum

riarum quæſtionum futurum eſt,atq; ita volumus opuſculum inſcribi. Id igitur iam confeci & abſolui,aliis Centuriis ſeptẽ auctum,quod tibi lector optime, do dico,& conſacro pariter. Erit enim veluti promptuarium quoddam,quo ferè ſingulis quæ tibi propoſita fuerint poſsis de lingua dicere,ſiue ex tempore reſpondere. Supereſt ſolum quemadmodum longior oratio offendit te Centuria iam edita, vt iſtis breuioribus recreeris quàm maximè. Vale.

Nauita Achemenides toties maria omnia circum
Vectus ad Eos, vectus ad Heſperios;
Expertus rauco, luctantes murmure ventos,
Nunc mari in Ionio, nunc mari in Oceano:
Iam ſenior, curuamque traben tortoſque rudentes,
Dedicat, inſcripto marmore Glauce tibi.

AD M. MANTVAM BENAVIDIVM PAT. I. V. Conſultum Clariſs.

MANTVA ſacrarum interpres celeberrime Legum,
Atq; idem Aonij gloria ſumma chori.
Ecquid adhuc pelagi fluctus ſpectare furentis,
Et iuuat inſano tradere uela Noto?
Quin potius feſſumq; paras ſubducere robur,
Carbaſaque æquoreis ſoluere vota Deis?
Nam tibi longinqui nondum quæ littoris ora
Viſa manet, celeri mox adeunda rate?
Tu freta Cannibalûm noſtris uix cognita nautis,
Et petis aurifera littora longa Cubæ.
Te gelidi nouere Scithæ, Nilique tepentis
Incola, & Eous, nouit & Heſperius.
Fœlicem ſuſpende ratem, ſeruataque Diuum
Munere, da placidis lintea numinibus,
Dira quibus uaſti quondam nec murmura ponti:
Crebra nec Aeolijs obfuit aura notis.
Hinc altis defixa tholis, & marmore puro
Pendeat inſcriptis parua tabella notis.
HAEC maris vndiſoni Patri pia munera, victor
MANTVA ab indomitis reddidit æquoribus.

ANT. QVAER.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

QVoniam legenti faſtidium generat longitudo, nec effugit peccatum verboſitas,imperitiæq; eſt indicium longa narratio, vt dicebat Xiſtus Pythagoricus. Et nos aliàs quod prolixitas nimia à iure reſpuitur. l. ampliorem. §. in refutatoriis. C. de appell. quodq; breuitatem libentius audit & amplectitur,& docet l. Con. in l. j. ff. ſi cer. pet. & in l. j. ff. de orig. iur. & in l. j. ff. de preſcrip. ver. Ideo ſtatui ego M. Man. I. O. Con. minimus,in ſtudioſorum gratiam, maxime adoleſcentium. q. q. breues admodum edere ad numerum ſeptingentorum, ſupra mille, quibus poſsint omnibus,qui aliqua de re diſſerere voluerint,præſto eſſe, & ni fallor, etiam ex tempore reſpondere. reſtat ſolum vt ſic λακωνικῶς conſcriptas læto perlegant animo,ſiq; aliqua ex parte cognouero inde ſatisfeciſſe lętabor, ſin minus poſthac me totum conabor Atticum oſtendere.

ANALYSIS MANTVAE, CENTVRIA PRIMA.

PROOEMIVM.

QVONIAM legenti faſtidium generat longitudo, nec effugit peccatum verboſitas, imperitiæq́; eſt indicium longa narratio, vt dicebat Xiſtus Pithagoricus & nos aliàs quòd prolixitas nimia a iure reſpuitur.l. ampliorē. §.in refutatoriis. C. de ap. quodq; breuitatem libentius audit & amplectitur.& docet Iuriſcon.in l.j.ff.ſi cer.pet. & in l.j.ff.de ori.iur.& in l.j ff.de præſcrip.ver. ideo ſtatui ego M. Mantua omnium Iuriſconſultorum minimus in ſtudioſorum iuris maximè adoleſcentum gratiam queſtiones breues admodum edere ad numerum ſexcentorum ſupra mille, quibus poſsint omnibus qui aliqua de re differere voluerint, præſto eſſe, & (ni fallor) etiam ex tempore reſpondere. reſtat ſolum vt ſic λακωνικῶς conſcriptas læto perlegant animo, ſiq́; aliqua ex parte cognouero inde ſatisfeciſſe lætabor, ſin minus poſthac me totum conabor atticum oſtendere.

Int. CERTVM eſt ad egregias perſonas, iuſiurandum domū mitti oportere.l. ad egregias. ff. de iureiu. quid in auditore ſacri palatij ſi teſtimonium ferre debeat?

Reſ. Egregia perſona eſt, ad eumq́; mitti debet idē tidem Rota deciſ.vij.de teſtib.in nouis.

Int. Quomodo intelligitur quod habetur in c.nobiliſsimus.xcvij. diſtin. quod creditur aſſertioni domini Cardinalis?

Reſ. Circa eius iuriſdictionem, non circa alia. Rota deciſio.xxxiiij.de proba.in antiq.

Int. Quo modo capitur uerbum collatio in libro auth.ſcio enim aliàs, quid ſit, ut not.in rub.ff.de colla. bono.?

Reſ. Capitur ibi pro diuiſione librorum & ſunt nouem collationes, decima autem eſt in libro feudorum ubi etiam ſunt conſtitutiones & leges Federici Imperatoris, & vt latè declarat Odof.in auth.caſſa.C.de ſacroſanc.eccle.

Int. Irnerius qui fuit gloſator antiquus ut dicit Odof.in loco quem nuper allegaſti, quiq; redegit authenticas, ex libro ſiue ex corpore authenticorum epitomate quodam in libro codicis, habebat ne poteſtatem legis condendæ?

Reſ. Non, ut dicit Alex. in l.ij. in §. quod ſi in patris.col.ii.ff. ſol. mat. ſunt tamen allegabiles, ſed non quo ad id quod de ſuo addidit ut not.in d.loco, nonnihil Cardi.Pariſi.in c.de quarta.ad fi. de præſcrip.quemadmodum etiam dixit Io.And.in c.ij.ad fi.de reſcrip.de Gratiano monacho.S.Felicis, qui redegit pariter dicta Sanctorum patrū in libro decreti.

Int. Iuſtinianus profitetur in §.quibus.in prima cōſtitutio. Cod. nec contrarium nec ſuperfluum, quid nobis reliquiſſe, & tamen uidemus plerúq;, quod nouo iure, ſtatutum eſt, id quoq; in ueteribus legibus inueniri, exēplumq́; eſt (cæteris prætermiſsis) in auth.ſi quis in aliquo.C.de eden. & in corpore unde ſumitur hoc eſt in §.& hoc inſuper in auth.ut ſpon.largi. nanque idem erat ēt deciſum in l.ſi quæ ſunt cautiones.ff.fam. her.in l. ij. ff. de fid. inſtrumento. & in l. procurator.C.de eden. ergo malè, quo modo igitur hoc ipſi tibi reſoluendum eſt?

Reſ. Hoc modo, nouo iure aliquid ſtatui, quod etiam erat in antiquis legibus, aliquo tamen

adito, & tolerabile eſt ut per Barto. in l. prima in princi. ff. pro ſuo. Vel ut id declaretur, ſeu deducatur cl.rius. l. fin. in fin. C. de pactis. uel diuerſis reſpectibus attenta etiam diuerſitate titulorum ut per Felin. in procem. rex pacificus. ad finem.

Int. Eaemplo regulariter non creditur, inſtrumento autem ſic. l. cum precibus. C. de proba. not. in auth. ſi quis in aliquo documento. C. de eden. ſed eſt ne uerum iſtud indiſtinctè?

Reſ. Non ſi abraſum ſit uel aliter uitiatum, uel à uili perſona productum, uel notarius ſit cui planè fides adhiberi minimè debeat. l. finali. C. de edict. diui Adriani tollen. l. ſi quis ex argentariis. §. cogentur. & ibi etiam Bartol. ff. de eden. Vel dicamus quod probet niſi obiiciatur exceptio falſi, uel ſimulationis, uel non numeratæ pecuniæ, uel erroris, uel ſine cauſa ut per Bal. in l. cum de indebito. in lectura antiqua. col. ii. ff. de probatio.

Int. Eſt ne differentia inter exemplar exemplum, exemplatum, & exemplare?

Reſ. Maxima, quia exemplar eſt autenticum exemplum & exemplatum, quod inde ſumitur, uel exemplatum, quod ſumitur ea alia ſcriptura, eaemplare uerò, quod fit ad exemplum alterius unde eaemplaris etiam ſubſtitutio dicta eſt, quæ eſt ad eaemplum pupillaris. l. prima. §. ſi quis. ff. de bono. poſſeſſ. ſecundum tab. Barto. in l. ea facto. nume. quarto. ff. de uulga. & pupilla. ſubſtitu.

Int. Quare eſt quod laudum faciens mentionem inſtrumenti uenditionis probat pro eoq; præſumitur, licet de relato non appareat ut uult Paul. Caſt. conſ. cxxaix. col. i. uol. i.?

Reſ. Ratione multæ antiquitatis ut ibi declarat poſt Innocen. in c. ueniens. de uerbo. ſignifica. & nimirum quia cum ualde difficilis ſit probatio læuior & per coniecturas ſufficit argumentū in l. non omnea. in §. à Barbaris. ff. de re mili. & ut ille fuſius in loco præallega.

Int. Quæ eſt ratio ad idem quod Papa confirmans priuilegia exemptionis eccleſiæ, confirmatione efficit ut ualeant ſic confirmata quanquam eahibita non ſint ut per gloſſ. in capitulo ſi Romanorum. aix. diſtin.?

Reſ. Quia eſt lea animata in terris. §. fina. in auth. de conſu. & factum principis factum legis. l. Cæſar. ff. de publica. ſed ſi lex alterius legis mentionem faciat eidem ſtatur, licet relata non appareat ut not. in l. admonendi. in princip. ff. de iureiuran. ergo.

Int. Collatio beneficij probatur ne per teſtes uel per inſtrumenta?

Reſ. Cum parem uim habeant in iudicio. l. in exercendis. C. de fid. inſtrumen. & inſtrumentis & teſtibus fieri poterit, ita Rota deciſio. axxix. de proba. in antiq.

Int. Sumptum ex aliqua ſcriptura non facit fidem in iudicio, ut dictum eſt ſupra, quid ſi in uim compulſoriæ habeatur?

Reſ. Tunc faciet ut dicit Rota (quod nota pro limitatione auth. ſi quis in aliquo C. de eden.) deciſio xxxvii. de proba. in antiq.

Int. Si in aliqua eacutoria fiat mētio literarum papalium dabitur ne ei fidea niſi oſtendantur?

Reſ. Non. d. auth. ſi quis in aliquo. proxime allega. tradit Rota deciſio. axxi. in antiq.

Int. Si commiſsio cauſæ eſſet facta duobus auditoribus in curia, cognoſcent ne ambo, an uero vnus etiam poterit ſolus. quod ſeruit nobis ad dicta in l. i. ff. de offi. conſu?

Reſ. Ille tantum cognoſcet cui primo commisſio fuerit præſentata, ita Rota. deciſio. i. de conſtitu. in antiq.

Int. Clauſula non obſtante, quem effectum habeat & quid operetur not. in l. fi. C. ſi con. ius uel utili. publi. ſed nunquid ſtatutum, priuilegium, uel conſuetudo tollantur per non obſtantias generales litterarum Apoſtolicarum?

Reſ. Non, niſi expreſſa mentio fiat in literis ut inquit Rota deciſione ſexta. de conſtitutio. in antiq.

Int. Publicatis atteſtationibus non poſſunt teſtes produci, auth. at qui ſemel. C. de proba. ſed nunquid ſi producantur per uiam reſtitutionis?

Reſ. Poſſunt hoc produci, inquit Rota deciſio. iiii. de teſti. in antiq.

Int. Si inſtrumentum in aliqua ſui parte ſit falſum, uitio notarii, an falſum ex toto & in totum præſumatur, de quo aliàs in l. ſi ex falſis. C. de tranſactio.

Reſ. Dicit Rota quod ſic deciſio. iii. de fid. inſtr. in antiq. poſt Inn. in c. fraternitatis. de teſtib.

Int. Si in libello fiat mentio alicuius ſcripturæ ſuper qua fundetur intentio libellantis, an debeat exhiberi ſi petatur, deque materia aliàs in auth. ſi quis in aliquo. C. de eden.?

Reſ. Dicit Inno. in. c. i. de proba. quod ſic, cum declaratione tamen ut ibi & per Rotam deciſio. vii. de fi. inſtru. in antiq.

Int. Dixit notarius quod Gallus ſiue Hiſpanus nomine Titius, promiſit cētū Seio, uerba hæc probant ne quod Titius ſit gallus uel Hiſpanus?

Reſ. Non. quia ſunt narratiua, eſt uerum (ut inquit Cy. in l. optimam. C. de contrahen. & committen. ſtipula.) quod præſumptionem faciunt maxime inter præſentes, idēq; Rota deciſio. ix. de fi. iuſt. in antiq.

Int. Sumptum de regiſtro Supplicationum Papæ facit ne fidem?

Reſ. Non, ſed ſi ſumatur ex regiſtro Bullarum ſic & ita dicit Rota ſeruari ſolere deciſi. x. de fi. inſt. in antiq. nec ſumptum de inſtrumento originali dicit ſequenti deciſione eo. ti. quod eſt ēt regulare ut not. in auth. ſi quia in aliquo. C. de eden. & ſubiicit quod ita etiam Rota dominorum auditorum ſeruat.

Int. Relictum prout in cedula quæ ſit apud Guardianum. S. Franciſci an ualeat.?

Reſ.

Reſ. Valet, ſi cedula exhibeatur ut per Bart. in l. ſi ita ſcripſero. ff. de condi. & demonſtra. dixi ego in authen. ſi quis in aliquo. proximè allega. C. de edend.

Int. Procurator ad agendum conſtitutus, non tráſigit. l. tranſactionis placitum. C. de tranſac. ſed quid ſi conſtituatur ad agendum, defendendum, & iurandum de calumnia cum poteſtate ſubſtituendi?

Reſ. Iſto caſu poterit, ſicuti conſtitutus cum libera. l. mandato. ff. de procurato. c. qui ad agendum. eodem titulo. in vj. Rota deciſio. quarta. de procu. in antiq.

Int. Quare eſt quòd admittit plerunque lex, ut per ſeruum mulier ſtipuletur. l. optimam. C. de de cont. & commit. ſtip.?

Reſ. Quia (ut ibi dicitur quod legere poteris) mulieris naturalis pudor, non omnibus perperam ſe ſe manifeſtare concedit. Et eſt ſimile in l. maritus. C. de procurato. ubi perſequendæ litis obtentu in contumeliam matronalis pudoris, non debent irreuerenter irruere, nec conuentibus uirorum, uel iudiciis cogi intereſſe, uſque adeò ea de re, ut maritus citra mandatum etiam ad agendum admittatur, & ut ibi latius.

Int. Exceptio non numeratæ pecuniæ hodie intra biennium opponi poteſt, l. in contractibus C. de non nume. pecu. ſed quid ſi epiſcopus ſtatum faciat quod poſsit opponi uſque ad annos quattuor, ualebit ne?

Reſ. Feli. non eſt auſus hoc ipſum determinare in c. quod ſuper his. col. fin. de maio. & obed. Bal. autem decidit quod ſic. in c. cum omnes. col. pen. de conſti. bona ratione ut per eum.

Int. Quæ eſt ratio quod ſcriben. dicunt, confeſsionem in materia probatoria Solem eſſe, & luminare maius, in c. j. de regu. in vj.?

Reſ. Quia ea nulla probatio eſt efficacior. l. cum te. C. de tranſactio. l. fina. C. de fideicom. capitulo Piſanis. de reſtitu. ſpol. argumentum in l. proinde. ff. ad leg. Aquil. & in c. nos in quenquam. ij. q. j.

Int. Poteſt ne pacto conſuetudini renuntiari?

Reſ. Poteſt, niſi ſit prohibitiua ut not. in rub. C. ne fideiuſſo. do. den. Bal. in l. Imperatores. per illũ tex. ad fi. ff. de cont. emp.

Int. Quomodo cognoſcitur actio directa & utilis de quibus in l. actio. ff. de neg. geſt.?

Reſ. Cognoſcitur quia directa oritur ex propriis principiis, utilis uerò, quæ competit aliunde. l. ex legato nominis. C. de lega. Bald. in l. cum mota. col. penul. C. de tranſactio. & ſcitu dignum eſt: quia qui habet directam non habet utilem, neque ſub ſuis nominibus concurrunt in eadem perſona. l. ſi hæres. j. ff. ad Treb. Idem Bal. in l. pe. per illum tex. C. ad exhiben.

Int. Mater præſumitur ne tutrix filiorum ſuorum ſi de tutela non appareat?

Reſ. Non regulariter niſi ex temporis diuturnitate. l. ſi filius. C. de pet. hæ. in terminis Boer. deciſ. cxxiiij. nu. 13. par. j. poſt Soci. conſ. j. col. j. uol. ij.

Int. Quo modo intelligitur regula. l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxal. quod qualitas adiecta uerbo debet intelligi ſecundum tempus uerbi?

Reſ. Intelligitur ita demum procedere, ſi adijciatur diſpoſitiuè nõ demonſtratiuè ſecundũ Bar. in l. ex facto. in prin. ff. da uulga. & pup. ſubſti.

Int. Si addatur libello qualitas dicetur ne nouus?

Reſ. Non, ſed tunc tantum quando mutatur forma ſubſtantialis ut per Bal. in l. pacta conuenta in §. Papinianus. col. ij. ff. de cont. emp.

Int. Si ſtatutum dicat quod poteſtas teneatur pro delicto familiæ, debet ne intelligi de pœna pecuniaria uel de criminali?

Reſ. De pecuniaria ut ſic lædatur ius commune minus quàm ſit poſsibile. l. ſi ſerui ueſtri. C. de noxal. Bal. in l. obſeruare. ff. de offi. procon.

Int. Statuta extra territorium nõ extenduntur vulga. l. fi. & ibi omnes. ff. de iur. om. iud. ſed quid in excommunicatione?

Reſ. Iſto caſu ſecus, cum declaratione tantum ſi feratur pro cauſa iam damnata, & habente horum intra territorium ut per Feli. in c. fi. col. xiiii. de foro compe.

Int. Quæ eſt ratio ad idem quod regula prædicta non habet locum in Papa beneficium conferente ut not. in c. nouit. de offi. lega.?

Reſ. Quia collatio non deſiderat cauſæ cognitionem ut ibi, & not. etiam in c. ſtatutum. de præben. in vj.

Int. Si princeps nutu proprio priuilegium concedat uidebitur ne tertio præiudicare?

Reſ. Non. l. il. §. merito. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loco pub. Feli. in c. cauſamq;. col. ij. de teſtib.

Int. Nemo poteſt eſſe iudex in cauſa propria. l. i. C. ne quis in ſua cau. quid ſi ad id acceſſerit partium conſenſus?

Reſ. Nec dicto caſu etiam poterit ut tradit Abb. in c. in Geneſi. in iii. not. de elect. & probatur in l. pe. ff. de arbi.

Int. Regula ſiue deciſio l. ij. §. meritò. & §. ſi quis à principe. ff. ne quid in lo. pub. de qua uerbum dixiſti ſupra, habebit locum etiam ſi tertius foret infidelis & iudæus?

Reſ. Sentit Abb. in c. quæ in eccleſiarum. & ibi diximus etiam nos de conſtitutio. quod ſic, & eſt quam maximè notandum.

Int. Quando reuocantur leges, uidentur ne in dubio reuocari priuilegia?

Reſ. Areti. in c. i. col. iii. de conſtitutio. dicit quod non & benè eſtque text. ſolemnis ad idem in l. i. in §. ſi qua uerò. & ibi Bald. C. de no. Codi. confirman.

Int. Nil nouandum eſt appellatione pendente, ut in rub. & in l. i. ff. nil no. ap. pen. quid pendente tempore ad appellandum?

Reſ. Idem, in ciuilibus tamen, non in criminalibus, ſi maximè delicti qualitas & grauitas

executionem requirit. l. ſi quis filio. ff. de iniuſto rup. teſta. l. non tantum. ff. de appel. Bal. in c. j. ad fi. de offi. de l. & ibi ego etiam dixi.

Int. Quare eſt quod ſententia lata contra mortuũ non ualet. l. in ſumma §. fi. ff. de re iudi.?

Reſ. Quia mors omnia ſoluit. §. deinceps. in authen. de nup.

Int. Rei uendicatio datur domino regulariter. §. omnium. inſtitu. de actio. l. in rem. ff. de rei uendi. ſed an detur aliquando ei etiam qui non eſt dominus?

Reſ. Datur ex iure tamen ſibi ceſſo. quia minus eſt habere actionem quàm rem. l. ſi ſponſalibus. §. j. & ibi Odoſ. ff. de iur. do.

Int. Libellus peto rem ſi extat, aliàs æſtimationem, ualet ne?

Reſ. Quanquam id peti debeat quod eſt in obligatione. l. Stichum. §. j. ff. de ſol & libellus conditionalis ſit ſeu alternatiuus & malè. l. non quemadmodum. ff. de iudi. l. ſi in rem. ff. de rei uendi. tamen ualet proceditq; tum de iure tum de conſuetudine ut firmat Specu. in §. fi. de lib. concep. pulchrè Bal. in l. quod indebitum. ff. de cond. indeb.

Int. Probationes præſumptiuè ad pœnam concludunt ne?

Reſ. Non, etiam ſi iudicium ſit ciuile. l. fi. C. de proba. Areti. in c. qualiter & quando. in §. debet. nu. 124. de proba. Bar. in l. pe. in §. docere. ff. ne quia eum qui. not. in l. ſi uero. in §. qui pro rei. ff. qui ſatiſda. cogan.

Int. Quid ſibi uult Cice. cum dicit prouerbialiter lacunam eſſe in auro, in lib. ad Attic.

Reſ. Nil aliud niſi (quod maximè facit ad id quod habetur in l. eleganter. in §. qui reprobos. ff. de pigno. ac.) in pecunia uitium eſſe.

Int. In denuntiatione quæ ab emptore lite ſibi mota fit uenditori, ſunt ne uerba neceſſaria, quod litem in ſe ſuſcipiat iuxta notata in l. nõ ſolum. in §. morte. ff. de nou. ope. nun.?

Reſ. Sunt utiq; in l. j. C. de peri. & com. rei uen. not. in c. fi. de emp. & uend. & in d. §. morte.

Int. Vnde ortum habuit ſtatutũ Patauinum quòd reuenditores non poſsint emere ad uictum ſpectantia niſi poſt nonam?

Reſ. Ad eo quod in ſimili dicit glo. in l. ij. in uerbo tradere. ff. de nundi. nonnihil not. in c. quam ſit. de elect. in vj.

Int. Dixi ſæpè quòd actio realis datur domino, & non poſſeſſori, imò quòd præſupponit dominiũ ex parte agentis. & poſſeſſionem ex parte rei cõuenti. §. omnium. inſti. de actio. l. ſi in rem. ff. de rei uendi. c. examinata. de iudi. ſed nunquid poſſeſſor poſsit petere ſe declarari dominum?

Reſ. Poteſt, ut inquit Lap. alleg. lix. col. iiii. & Feli. poſt eum in c. pe. col. pe. de excep.

Int. L. ad egregias perſonas. ff. de iureiu. de qua mẽtio alibi facta eſt, ad aliud tamen, procedit ne de neceſsitate uel de honeſtate?

Reſ. Nonnihil difficultatis iſtud ipſum habere uidetur, ſed tamen magis communiter tenetur de neceſsitate procedere, ut per Feli. in c. ſi qui. col. ij. de teſti.

Int. Si pater bona filij alienet, poſſunt ne ab eo alienata reuocari?

Reſ. Poſſunt, niſi ſit hęres patris. l. cum à matre. C. de rei uẽ. tradit Pau. Caſt. ĩ l. j. in fi. C. de bo. mat.

Int. Si de confeſsione erronea corrigẽda agatur, debet ne quis audiri expenſis non refectis?

Reſ. Non, ut inquit Bal. in l rura. C. de omni agro deſer. lib. x. cuius dictum magnifacit Feli. in c. ad audientiam. ij. col. xiij. de reſcr.

Int. Teſtes examinati ad perpetuam rei memoriã, non publicati, faciunt ne fidem?

Reſ. Specu. in titu. de teſte. in §. nunc tractemus. & Bot. in c. ſignificauit. col. ii. de teſtib. & Bartol. in authen. ſi quis in aliquo. poſt gloſſ. ibi. C. de eden. dicunt quod ſic. idemq; Feli. in c. cum I. & A. col. iii. de re iudi.

Int. Exemplum non probat ut ſæpè dictum eſt alibi, imò quòd nec Papa nec Imperator facere poteſt quòd ei plena adhibeatur fides. d. authen. ſi quis in aliquo. C. de eden. c. primo. de fide inſtr. Ro. ſingu. cccxix. ſed quid ſi ſit ſumptum ex ſcriptura Archiui?

Reſ. Iſto caſu probabit ut per Ange. in dicta auth. ſi quis in aliquo. Feli. in c. ad audientiam. col. iii. de prẹſcrip.

Int. Valet ne conuentio quod ſtetur ſcripturæ priuatæ, eidemq; credatur?

Reſ. Non, quia per hoc inuitaretur quis ad delinquendum & malè. l. conuenire. ff. de pact. dota. & ita dicit Cy. in l. ſi quis in cõſcribendo. C. de pac. & Bar. in l. fi. nu. 7. ff. de præto. ſtip.

Int. Poteſt ne filia grauari in dote?

Reſ. Non, quia dos ſuccedit loco legitimè. l. iii. § ſed utrum. ff. de mino. deq; legitima omne grauamen deducitur. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. teſta. niſi legitimam excedat, quia iſto caſu poſſet. l. fi. §. filiæ. & ibi not. ff. de lega. ij. Bertran. conſ j. nu. lxix. uol. ij.

Int. Dictum notabilis uiri inducit ne iuſtam credulitatem?

Reſ. Gloſſ. in l. Titio fundus. ff. de condi. & demon. dicit quod ſic. Idemq; Ange. in l. ſi à bonæ fidei. ff. de rei uen. Feli. in c. cum contingat. col. iij. de reſcrip.

Int. Variato ualore monetę quod nanque tempus attenditur ſolutionis uel contractus?

Reſ. Solutionis, maximè poſt moram & eſt communis opinio ut not. in l. cum quid. & in l. quod te. ff. ſi cert. peta. Boer. deciſio. cccxxvii. nume. 4. par. ii.

Int. Scirem libenter quare ſic Alex. in l. cum quid. ff. ſi cert. petatur. materiam præcedentia ſcripſerit, cum non ſit ſolitus aliis in locis in quę talibus multum inſiſtere.

Reſ. Fortè id fecit propter acerrimam contentionẽ quam habebat cũ Bartholomęo Cępola dum hic Patauij profiteretur, & pulcherrimè Feli. in rub. de maio. & obe. col. ii.

Int.

Int. Inter directum & utile dominium eſt ne differenția aliqua?

Reſ. Maxima ut not. in l. prima. in §. qui in perpetuum. ff. ſi ager nectigal. nel emphy. pet. quia directum conſtat ueritate utile fictione, ntile elt ſeruitus, & quælibet res aliàs libera præſumitur, eſtque directum adhuc iuriſgentium utile uerò preter, imò quòd iſtud euellitur de corpore illius, extenſiuè & deſcenſiuè per emphyteoſim & feudū & continuatiuè præſcriptione, inquit Bal. in c. cum cauſam. nu. 4. de proba. & in c. fi. nu. 36. de conſuetu. qui dicit etiam in l. minor. in §. ſi ſeruus tuus. ff. de euic. quod directum eſt per prius utile uerò per poſterius.

Int. Executio militaris munus de qus in l. qui reſti tuere. ff. de rei uendi. competit ne ordinario uel etiam delegato?

Reſ. Soli ordinario competit non dalegato, etiam ſi foret delegatus principis ut ibi per Ange. egregie Feli. in c. decetero. col. ii. de re iudi.

Int. Valet ne conſuetudo quòd teſtamentum non poſsit reuocari factum ad pias cauſas cum auctoritate epiſcopi?

Reſ. Non. l. fi. C. de pac. not. in l. omnium. C. de teſtamen. Feli. in c. ex literis. nu. 9. de conſue.

Int. Habemus titulum de publicanis & uectiga. Olim apud quem erat cura locādorū uectigaliū?

Reſ. Ex uerbis Cice. ad Atticum, quando dicit, de cenſoribus conduxerunt, exponunturque à cenſoribus, liquet atque eſicitur, apud eoſdem fuiſſe.

Int. Quæ eſt ratio quod in cautionibus prætoriis, ſuccurritur promiſſori, ne committatur ſtipulatio ad pœnam nel ad intereſſe?

Reſ. Quia promittit ex neceſsitate, & lex ſuccurrit magis facienti actum ex neceſsitate, quàm ex uoluntate. l. ſi fideiuſſor. §. primo. ff. qui ſatiſda. cogan. not. in l. quarta. in §. Caio. ff. de uerbo. obliga.

Int. Eſt ne differentia inter uerbum liberorum & filiorum?

Reſ. Eſt quidem & non parua, qnia liberorum appellatione ueniunt nepotes. l. liberorum appellatione. ff. de uerbo. ſignifica. ſed non appellatione filiorum. l. ſi quis filiabus. & ſequen. ff. de teſtamen. tuto. eſt uerum ut ibi dicit gloſſ. quod iſta differentia non cadit in idiotas, & latè aliàs per Docto. in l. Gallus. in §. inſtituens. ff. de libe. & poſthu. nouiſsimè Boer. deciſio. clv. nu. 2. par. j.

Int. In criminalibus inq; delictis grauibus ſententia in abſentem ferri non poteſt. l. abſentem. ff. de pœn. ſed quid in Papa & in Imperatore?

Reſ. Dicit Ange. In l. reos. C. de accuſa. qnod iſto caſu erit ſecus, quodque ſic feit fecit Papa BONIFACIVS, qui depoſuit Cardineles Columneoſes ut in c. j. de ſciſmat. in vj. Feli. in c. cum olim. col. ij. de re iudi.

Int. Quæ ſimilitudo in materia pactorū eē pōt iſta, ꝙ plures homines ſe calefaciant ad eundē ignē?

Reſ. Pulcherrima ni fallor, quod ſic pariter plura ſi fuerint pacta, cohærentia contractus ueſtiuntur ut not. in l. potens. C. de pac. & in l. iuriſgentium in §. quinimò. ff. eo.

Int. Quare Appius Claudius obcecatus eſt, & de quo aliàs in l. j. in §. caſum. ff. de poſtu.?

Reſ. Quia ſuaſit ſacerdotium potitiorum, (Potitij enim ſacerdotes Herculis erant) dari ſeruis, qua de re ipſius Herculis indignatione (ut diximus) obcecatus eſt, & poſtea appellatus Appius Claudius cecus.

Int. Quare eſt quod ſic lex eiuſq; ratio ſuperfluitatem abhorret. §. quibus. in prima cōſti. Cod. Bal. in l. i, in pein. ff. de lib. & poſthu.?

Reſ. Quia (ut inquit Albe. in prima conſti. ff. id eſt in l. omnem. col. ſecunda.) qui inutilibus ſermonibus utitur in iacturam temporis cadit, auditorum mentes conturbat, & non dicitur allegare, ſed loqui.

Int. Quid de eo dicemus qui credit canones non ligare tanquam factos à non habente poteſtatem?

Reſ. Is erit hæreticus, quippè quia leges diuinitus per ora principum promulgantur. l. fin. C. de præſcrip. long. tempo. & ita dicit glo. in c. generali. de electio. in vj. Cardi. in clemen. j. de æta. & qualita. Felin. in c. canonum ſtatuta. col. iij. de conſtitutio.

Int. Si offendatur iuriſdictio iudicis, eſt ne uerum quòd quilibet ad agendum admittatur de populo, actioq; ſit popularis?

Reſ. Bald. in l. ſi quis id quod. in princip. ff. de iuriſdi. om. iudi. poſt Dyn. dicebat quod ſic in fractis confinibus, & præcepto ſpreto exemplificās, & benè idque etiam Feli. in c. dilecti. col. iij. de maio. & obed.

Int. Si iuramenta ſint mutua (exempli gratia) iuro ego, ut iures tu quis contractus erit quæq; actio ex eodem orietur?

Reſ. Innominatus facio ut facias, de quo in l. naturalis. in §. j. ff. de præſcr. uer. ex eoq; orietur actio tituli prædicti, ut ibi & per Bal. in c. j. in §. item ſacramenta. col. pe. de pace iur. fit. in uſib.

Int. Quare eſt quod inſtrumētum iudicatur ab eo quod eſt actum inter partes, & non ab eo quod eſt ſcriptum?

Reſ. Quia plus ualet quod agitur, quàm quod ſimulatè concipitur, ut in rub. & in l. j. C. eo. plus ua. quod agi. ita Abb. in c. ad noſtram. col. ii. de emp. & uendi. & Spec. in §. ſciendum. nu. 6. & 7. de ceſsio. ac. & nu. 8. & ita dicit etiam Iaſ. in §. itē ſi quis in fraudem. col. ij. inſti. de actio.

Int. Quæ eſt ratio quod emens non uidetur fateri uendentem eſſe dominium ut dicit Ange. poſt glo. in l. j. ff. de publica. & uectiga.?

Reſ. Quia dominij effectus non eſt neceſſarius ſingulariter ad cauſam emptionis. l. j. l. emptorem. ff. de act. emp. Purpu. egregie in l. ii. nu. 103. C. de edend.

Int. Titulus de peti. bon. ſub. lib. x. habet ne locum in feudis?

Reſ. Non, quia liberè poſſunt impetrari à principe, ita Bal. in c. ad audientiam. in fi. de preſcrip.

Int. Si probatio decem teſtibus fiat (numerus enim denarius multum operatur, ut dicitur in l. ſi cum fideicommiſſaria libertas. in §. ariſto. ff. qui & à quib.) quid hoc ipſum operabitur pariter?

Reſ. Non aliud niſi quod ex dicta probatione inducetur notorium propter multitudinem, ut inquit Bal. in l. ſi uerò. in §. qui pro rei qualitate. ff. qui ſatiſda. cogan. Areti. in c. quoties. nu. 14. de teſtib.

Int. De ceſsione bonorum diximus alibi ſatis, nūc uellem ſcire num falliti eo beneficio gaudeant.

Reſ. Non, quia ſunt infames, idq; eſt miſerorum ſubſidium non doloſorum ut inquit Seueri. in tracta. de debitore ſuſpecto. q. j. ad fi. & Boer. deciſio. ccxv. nu. 6. par. ij.

Int. Ad propoſitum poteſt ne monachus cedere bonis?

Reſ. Non quia bona ipſius acquiruntur monaſterio auth. ingreſsi. C. de ſacroſanct. eccle. Feli. in c. cum dilecta. col. xxiiij. de reſcrip. de licentia tamen abbatis poteſt ut ibi dicitur.

Int. Princeps ſi regalia concedat uel contrahendo uel paciſcendo poterit ne id facere in præiudiciū ſucceſſorum ſuorum?

Reſ. Non ut inquit Bal. in c. j. quæ ſint regalia. & in tit. de pa. conſtan. in uer. amplius. & Feli. poſt eum in c. j. col. iiij. de proba.

Int. Vniuerſitas eſt ne facti uel iuris?

Reſ. Eſt & facti, & facti ac iuris, ſed illa pecorum eſt, iſta uerò hominum. l. ſicut. §. fin. & ibi not. ff. quod cuiuſque uniuer. no. Por. in §. ſi grex. inſtitu. de lega.

Int. Tutor ſine decreto non adminiſtrat, quid ſi teſtator iubeat?

Reſ. Iſto caſu ſecus ſecundum Bar. in l. legitimos. in prin. col. j. ff. de legi. tuto. & in l. tutor qui repertorium. ff. de admi. tu. Iaſ. in l. nō eſt dubium. C. de lega. Bertran. conſ. clxij. ad fi. uol. ij.

Int. Tritum eſt id quod dicit tex. in l. apud Iulianum. in §. fi. ff. quib. ex cau. in poſ. ea. quòd hæres quaſi contrahere uidetur cum legatariis & creditoribus hæreditariis, & cum defuncto, inquit Bal. in rub. C. quib. res iudi. non no. ſed quid à ſimili in acceptante beneficium ſibi collatum?

Reſ. Et iſte quoque ad illius adminiſtrationem uidebitur quaſi obligatus. c. niſi cum pridem. uer. uerum. de renuntia. c. quoniam frequenter. §. porrò. & ibi Feli. in prin. ut lite non conte.

Int. Agricultorum appellatione ueniunt ne hortulani, ſeu hij qui colunt hortos?

Reſ. Abb. in c. ex parte. in prin. & per illum tex. de deci. ſentit quòd ſic, & benè, eſtq; not. extēſio ad id quòd habetur in auth. agricultores. C. quę res pig. obli. poſ.

Int. Inter mercatores (ut dicunt omnes) agitur de bono & æquo, & habetur communiter in l. ſi fideiuſſor. in §. quædam. & in l. Quintus. ff. manda. ſed ea ratione nunquid poſsit ad Papā appellari?

Reſ. Senſit Bellen. in c. cum Ioannes. de fid. inſt. q. ſic, nec diſplicet. quanquam ſub dubio relinquat Feli. in c. ſi duobus. col. ij. de appel.

Int. Minor xxv. ann. deceptus ſui facilitate & dolo aduerſarij. in integrum reſtitui debet. l. nam poſteaquam. §. ſi minor. ff. de iureiu. & toto titu. ff. de reſt. in integ. ſed quid ſi foret acuti ingenij, & malitia (ut aiunt) ſuppleret ætatem?

Reſ. Iſto caſu non præſumeretur deceptus, & conſequenter non ueniret reſtituendus, caſus eſt in l. j. C. qui & aduer. quos. Bal. in l. j. in §. interdum. ff. de legi. tu. & in l. mixtca. in §. iam nunc. ff. de excu. tu. Feli. latius in rub. de magiſt. col. ij.

Int. Fœmina quæ per ſtatutum ſit excluſa à ſucceſsionibus parentum, ut ferè omnis Italiæ uolunt. gratia conſeruandæ agnationis, quæ ſit per maſculos tantum. l. maximum uitium. C. de libe. præte. retinebit ne ſaltem iura ſuitatis?

Reſ. Bar. in l. j. in §. ſciendum. nu. 2. ff. de ſuis & legi. dicit quòd non, & æquè eſt rationabile ut ibi.

Int. Filius præſumetur ne emancipatus, ſi ſeorſum à patre habitauerit?

Reſ. Non, niſi probetur. l. in bello, §. factę. ff. de capti. & Poſt li. re. l. ſi emancipati. C. de colla. l. ſi filius. ff. de proba. Vel niſi decennio ſic ſteterit, quia tunc alia probatio neceſſaria nō erit, ſi hoc idem allegetur ut not. Bal. in l. poſt mortem. ad fin. ff. de adop. & in l. ij. C. ſi aduer. rem iud. Bertran. conſ. excv. nu. 2. uol. j.

Int. Solet dici, dictatq; experiētia magiſtra rerum efficax. quòd memoria hoīum labilis eſt, quodq; obliuio præſumitur. l. peregre. ff. de acquir. poſ. eſt ne præfixum ad iſtud nonnihil temporis, an uerò generaliter hoc idem dici debet?

Reſ. Ad decennium uſque, obliuio non præſumitur, nec locum habet quod dicitur in d. l. peregre poſt uero ſic ut per glo. & Docto. in l. j. C. de ſer. fugi. Areti. in ſpecie. in c. cum M. Ferrarien. nume. 22. de conſtitu.

Int. Pro Doctore ſe geſsit quis, an talis præſumatur ſi non oſtendat priuilegium Doctoratus?

Reſ. Non, niſi ſe pro tali geſſerit decennio ut inquit Pau. Caſt. in l. ſi ſolemnibus. ad fin. C. de fide inſtrumen.

Int. Clauſula non obſtante tollit ne priuilegia indulta miſerationis gratia?

Reſ. Non, niſi fiat de illis expreſſa mentio ut per Cy. in l. j. C. quando Impe. int. pup. & uid. & Lauden. in tracta. de priuileg. §. xxxix. Feli. pulchrè in c. nonnulli. col. xxviij. de reſcrip.

Int. Regula quod in factis ſuccedit obligatio ad intereſſe de qua in l. ſi quis ab alio. in §. fi. ff. de re iudi. & in l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de uerb. obliga. habet ne locum etiam de iure canonico, quodq; non cogatur quis ad factum ſed ſoluendo intereſſe liberetur?

Reſ. Dicit Abb. in c. accedens. de conceſ. præben. quod ſic & benè, ne inducatur diſcordia inter unum & aliud ius. capitulo cum expediat. de electio. in vj.

Int. In materia extenſionis quòd nanq; fundamentum ipſius eſt?

Reſ. Paritas rationis ut not. in l. ſi conſtante. ff. ſol. matri. & in auth. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccle. & in l. ſi uerò. in §. de uiro. ff. ſolu. mat. glo. in cle. auditor. de reſcrip. & not. in l. lege Iulia. in §. hoc capite. ff. de ritu nup.

Int. Si mulier in dignitate ſuccedat erit ne iuriſdictionis capax?

Reſ. Erit, quia de hoc eſt text. in c. dilecta. & ibi not. Abb. in prin. de maio. & obe. tradit Ange. in in l. eam quam. C. de fideicom. & ſic per obliquũ id conſequetur, quod directo & principaliter cõſequi non poteſt. l. fœminæ, & ibi etiam not. latẽ ff. de reg. iur.

Int. Agendo non poteſt quis ſe fundare in duobus titulis, quid ſi ſe defendat & tueatur?

Reſ. Secus, ita Abb. in c. poſt electionem. col. ij. de conceſſio. præben. pro quo facit regu. l. fauorabiliores ff. de reg. iur. & c. cum inter. de excep.

Int. Quid uult ſibi ſimbolum hominis, caput non habentis, uel per aquam ambulantis?

Reſ. Non aliud, niſi impoſſibilitatem oſtendere, & de qua alias in regula impoſſibilium. ff. de reg. iur. unde hinc iam factum eſt tritum ſermone prouerbium.

Vltra poſſe ſuum, nullũ nulla lex æqua coegit.

Et ad idem dicimus quoque quod uerba generalia diſponentis non adaptantur ad impoſſibilia. c. eccleſia S. Mariæ. de conſti. c. eccleſia ut lite pẽ. Bertran. conſ. xviij. nu. 15. uol. ij.

Int. Quod dicitur in l. fi. ff. de rei uendi. de eo qui negat ſe poſſidere, & conuincetur de mendacio quod poſſeſſionem perdit & in aduerſariũ trãſfunditur an habeat locum in illa generali negatione quæ fit in iudicio quando dicitur nego narrata prout narrantur?

Reſ. Bononien. in rub. de fideiuſſo. nu. 336. dicunt quod non, & eſt uerum, quoniam ſignanter text. in d. l. fin. loquitur (ut dictum eſt) in negante ſe poſſidere.

Int. Quæ cauſa olim repudij erat?

Reſ. Multiplex tũ uel maximè ſi theatralibus, uel circenſibus, aut Arenarum interfuiſſet ludis. & ut fuſius habetur in l. conſenſu. C. de repu. ea de re ſic Eleorum lex iubebat, (autor eſt Pauſanias) fœminam de ſaxo deici (mons enim eſt præruptus quem Tipœum appellant) ſi ad Olympicos penetraſſet ludos.

Int. Quæ enim ſunt quæ à uetuſtate commendantur, quæque a nouitate?

Reſ. Vinum & poemata quidem (ut in hierogliph. ait Pierius Valerianus) & de materia alias in l. cũ quid. & in l. uinum. ff. ſi cer. pet.

Int. Si mulier dotem habeat in pecunia, uel aliis rebus mobilibus, erit ne alenda ab hæredibus uiri?

Reſ. Non, ſi maximè habet unde ſe alat, ut not. in l. diuortio. ff. ſolu. mat. & in l. unica. in §. exactio. C. de rei uxo. act. Iaſ. in §. fuerat. col. vj. inſti. de actio. & eſt communis opinio, quod nouiſſimè teſtatur Bertran. conſ. ccciiij. nu. 4. uol. j.

Int. L. j. C. de rapto. uir. habet ne locum in meretricibus?

Reſ. Non, coituſq; etiam uiolentus impunitus eſt ut ibi per glo. Boer. deciſio. cccxvij. nu. 8. par. ij. Ferrarien. conſ. xvij. nu. 22. uol. j.

Int. Statuta excludentia probationem excludunt ne confeſſionem?

Reſ. Non, ut inquit Bal. in auth. ſed nouo iure. C. ſi cer. peta.

Int. Iocalia & ueſtes precioſẽ, præſumuntur ne donatæ mortuo uiro, uxori?

Reſ. Non, ut dicit Bar. in l. in his rebus. in §. ſeruus uxoris. ff. ſol. mat. maximè ubi poteſt eſſe uel abeſſe alia coniectura. l. ſi cum anrum. ff. de ſol. not. in l. cum quid. ff. ſi cer. peta.

Int. Poteſt ne debitor ex diuerſis & pluribus cauſis obligatus commemorare in quam cauſam uelit ſoluere?

Reſ. Poteſt utique, eſtq; de hoc caſus in l. Paulus. in §. Paulus. ff. de ſol. tradit Abb. conſ. clxviij. col. ii. uol. j.

Int. Miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto, & ex cauſa dotis reſtituendæ lucratur ne fructus?

Reſ. Fauore dotis uideretur dicendum quod ſic. l. j. ff. ſolu. mat. l. aſsiduis. C. qui pot. in pig. hab. tamen contrarium uerius eſt, niſi aliud dictarit conſuetudo tex. eſt ſingularis, in l. Titia. ff. de ſol. meminit Bal. in c. contingit. nu. 4. de dolo & contu. & ideò computantur in ſortem ut ibi.

Centuria Secunda.

Int. SVNT ne ſeruitutes in bonis noſtris?

Reſ. Nec in bonis ſuut nec extra bona, l. i. ff. de uſuf. lega. Bal. in l. ſi à reo. in §. ſi reo. per illum text. ff. de fideiuſſo.

Int. Quid uult ſibi uulgatum illud quod ſæpè loquendo dicimus.

Fatuum ſe oſtendit qui ut alium ſaluet, ſe ipſum offendit.

Reſ. Liquet ex uerbis ipſis non aliud ſibi uelle, niſi hoc unum, quod ordinata charitas à ſe ipſo incipere debet, omneſq; ſibi melius malle, (ut inquit Comic.) quàm alteri, imò dicebat etiam Iſoc. turpe eſſe aliis opitulari ſemetipſum autem negligere, & eſt caſus in l. præſes. C. de ſerui. & aqua.

Int. Quæ nanque potuit eſſe ratio regulæ, quod priuilegiatus non utitur priuilegio contra pariter priuilegiatum ut in §. ſed & hoc præſenti. in auth. de ſanctiſs. epi. not. in c. in præſentia. de probatio.

Reſ. Quia nulla uictoria regulariter fit à pari. l. nõ ſolum. §. de uno. ff. de ritu nup. not. in c. cum perſonæ. de priuileg. in vj.

Int. Verbis conſenſum præſtamus, hinc dicimus quod ſunt ſigna earum quæ ſunt in aĩa paſsionũ nũ notæ. l. Labeo §. idẽ tubero ff. de ſup. le. quodque

que propoſitum aliàs in mente retentum nihil operatur l.ſi repetendi C.de cond.ob can.ſed nũ quid præſtari poteſt organo inanimato, puta ſono uel cornu?

Reſ. Tea.in d.§.idem tubero, ibi ſonu quodam, innuere uidetur quod ſic,& ſentit etiam Feli.in c. ex parte decani col.ij de reſcrip.& eſt argumẽtũ in l.reprehendenda C.de inſti.& in l.paulus reſpondet.ff.rem rat.hab.

Int. Conuitij ueritas eximit ne eum qui dicit, ab actione iniuriarum?

Reſ. Non, quia omnino habebat animum iniuriãdi.l.iij. ibi etiam ſi uere ſint uoces C. ſi rec. prouin. Feli. in c. cum te. ad fi.de re iud.

Int. Si ruſticus citetur perſonaliter & dicat ſe nolle uenire, erit ne uerus contumax ut appellari non poſsit?

Reſ. Non, ut dicit Bal.in l.ex quacunque.ff.ſi quis in ius uoc.non ie.& ratio eſt quia quilibet leuiſſima & friuola cauſa prætenſa excuſat ne quis uerè contumax dicatur, etiam ſi perſonaliter citatus, dixerit ſe nolle comparere ut per glo.in l.j.in §.j.auream. ff. ſi quis ius di. non obtempe. tradit idem Bal.in l.deberi.C.de fideicom.lib.& Areti. in l.iuris ignorantiam.ad fi.C. qui admi.

Int. Habemus titulum de ſenato. ibiq; de ſenatoribus, deq; ſenatu multa, ſcioq; etiam quod ſenatus dicitur à ſenibus, remp. adminiſtrantibus ut not. in c.ſenatuſconſultum.ij.d.ſed unde ſenatur?

Reſ. A ſenatore,& ſenator quaſi ſonator quia uulnera & curas reip. ſanat pçteris de quibus Luc. de pena in l.omnes.C.de decur.lib.x.

Int. An qui olim uiuebat uiuere adhuc præſumatur?

Reſ. Bar.in l.qui duos.in §.cum in bello.ff.de reb. dub.& in l.ſi inter.in fi.ff.eo.& in l.ea facto.in §. ſi quis autem.& ibi etiam alij.ff.ad Treb.ſenſit ꝙ non tamen obſtat plurimum tex.in l.fi. C. de ſacroſanct. eccle. tradit Areti.in c. cauſamq̃, .nu. 27. de teſti.

Int. Quare ſit in materia illa difficillima.l.unicę.C. de ſen.quæ pro eo.exemplificat Imperator in emptione & uenditione, locatione & conductione, & non in cæteris contractibus?

Reſ. Fortè quia aliis ſunt frequentiores.l.inſto .in prin.ff.de uſucap.glo.in l.ii.ff.pro empto.

Int. Vultur centeſimi numeri ſimbolum eſt, neſcio quare.

Reſ. Quia uſque ad annos centum uiuit, ut in hierogliph. inquit Pierius Valerianus, eſtq; etiam ut nos dicimus quoque, longiſſima hominis uita,& ætas.l.fi.C.de ſacroſanct.eccle.

Int. Si aliquis leget domos ſuas, continebitur ne in legato, domus ruralis?

Reſ. Videretur dicendum quod ſic, quia indefinita æquipollet uniuerſali.l.ſi pluribus.ff. de lega. ii. tamen Bal.in l.j.ad fi.ff.de ſta.ho.dicit contrariũ quem refert & ſequitur Feli. in c. ſedes Apoſtolica.col. iiii. de reſcrip. eſtq; indefinita hominis & non legis,& ſic non æquipollebit uniuerſali.

Int. Quid uult dicere tea.in l.ſi ea falſis. ibi etiam ciuiliter falſo reuelato, C.de tranſac.?

Reſ. Non aliud niſi hoc, quando detegitur falſitas, quod reuelatio quædam quaſi diuina eſt, quodq; non contingit in aliis criminibus ut dicunt Ferrarien.conſ.j.nu.19.uol.i.

Int. Quare eſt quòd Moyſes amicus Dei ſapiẽtiſſimus, ſibi uicarios, ſecundæ, tertiæq; notæ, ſubſtituit?

Reſ. Quia impoſsibile eſt unum hominem (ut inquit Philo.Hæbre.) obire omnia munia & benè. auth.ad hæc.C.de iudi.

Int. Si ludentibus ad palletas & proicientibus lapides, qui proicitur frangatur, attendetur ne pars ſi fuerit ligno proximior ut proiciens uincat?

Reſ. Sine dubio dummodo maior fuerit aliàs non argumentum in l.quod maior.ff. ad municip. gl. in §.religioſum.inſtitu.de rer.diui.Bar.in l. cum delanionis.in §.Sabinus.ff.de fun.inſt.not.in c.ſi cui.de elec. in vj.

Int. Si quid fiat ſub conditione quæ inſit ea natura actus dicetur ne fieri id conditionaliter, an uero ſimpliciter ut in l.j.ff.de uulg.& pup. ſub.

Reſ. Rube.olim collega in l.Gallus.in §.quidam recte.col.iii.ff.de lib.& poſthu.ait, quod ſimpliciter id fieri dicetur conſiderando tamen effectum non uerborum formam.d.l.j.ff.de uulga. & pup. ſubſti.l.j.§.ſi quis ſimpliciter.ff.de uerbo.obliga. ut ipſe fuſius in loco præallega.

Int. Spacio xxx.uel xl.annorum, omnis actio concluditur.l.ſicut.l.omnes.C.de præſcrip.xxx.ann. quid in caſu.c.reintegranda.iij.q.j.

Reſ. Secus dicto caſu, quoniam cunditio ex illo canone eſt perpetua, & ſpacio xxx. annorum non præſcribitur ut per gloſſ. & Docto. in c. ſollicite.de reſti.ſpol.Bertran.cõſ.xliiij.nu.8.uol.iii.

Int. Si emptor renuntiauerit remedio.l.ij.C. de reſcin. uend. uidebitur ne ea eo eidem renuntiare uenditor?

Reſ. Ratione correlationis uideretur dicendum ꝙ ſic.l fi.C.de indic.uid.tol.tamen contrarium uerius eſt.l.iubemus. C. ad Velleia. l. ſi unus. §. in ſumma.ff.de pac.Bal.in c.j.col.ij.qualit. do. priue.prop.feu.in uſib.

Int. Procurator conſtitutus ad ſolutionem recipiẽdã poterit ne debitori terminũ prorogare?

Reſ. Non.l.qui Romæ.§.Calimachus.ff.de uerbo. obliga.§.illud.& ibi Bar.in fi.in auth.ut iud. ſine quoquo ſuffra.

Int. Procurator petit ne ſalarium?

Reſ. Non, quia eius officium debet eſſe gratuitum l.j.ff.de procu.niſi conſuetum ſit uel expreſſe ſibi conſtitutum, ut inquit Bal. in c. ut præteritæ. nu.5.de elec

Int. Quare Aſylum Romuli (ut memoriæ proditũ eſt) ſuſtulit Auguſtus?

Reſ. Fortè quia delinquendi occaſionem præbebat & male.l.conuenire.ff.de pac.dota.l.ſi unus. §.illud.ff.de pac.

Int. Ad reprobandum inſtrumentum quot teſtes ſufficiunt?

Reſ.

Reſ. Duo, eſtq; opinio communis ut not. in l. in ex erçendis C. de ſi. inſt. late Boer. deciſion. cxviij. nu. xv. par. i.

Int. Quomodo inteligere quod habetur in l. Octa ui. ff. unde cogna. quod coniunctus præſumitur ſcire facta coniunctorum ſuorum?

Reſ. Illa lex habet multas declarationes, de quibus in l. i. ff. ſi cer. pet. ſed præcæteris ea tenenda eſt, quod procedat in coniunctis ſimul habitantibus ut per Ancha. conſi. clxx. col. ii. pulchrè Sauilia. conſi. ccxxxvii. nu. i. uol. ii.

Int. Appellatione doctoris uenit ne licentiatus?

Reſ. Non, nec etiam gaudet priuilegijs Doctorũ ut tradit Bal. in l. qui indignus ad fi. ff. de ſenato. et Are. poſt eum in c. ſuper eo. ii. nu. 14. de teſtib.

Int. Quod dicitur in l. ii. C. de pac. inter empto. & vendito. procedit ne etiam de iure canonico?

Reſ. Abb. in c. ad noſtram col. ii. de emp. & uend. ait quod ſic & benè quia nõ debet induci diſcordia inter vnum & aliud, maxime quia d. l. ii. non eſt peccati nutritiua c. cum expediat de electio. in vj. not. in l. cũctos populos. C. de ſumma Tri. & fid. catho.

Int. Quibus præceptis ducitur homo?

Reſ. Illis quibus etiam admoniti fuerant olim primi illi parentes noſtri, quæ in faciẽdo & in omittendo conſiſtunt & de quibus in l. ſi mora, ff. ſol. mat. Bart. in extrauagan. ad reprimen. pulchrè col. ſecunda.

Int. Quare leges ſacræ imò ſacratiſſime appellãtur l. leges ſacratiſsimæ. C. de legi.

Reſ. Forte quia in ſacro monte late fuerunt (ut ioquit Pau. Manu. alioquin doctiſsimus uir deq; bonis literis optime meritus in lib. de legib. vel adde tu) quia ora principum diuinitus promulgatur qui etiam ſunt ſacri. l. i. §. huius ſtudii. ff. de iuſti. & iure.

Int. Quando ſunt duo mandata utile & inutile, ſuſtinetur ne inutile ex utile?

Reſ. Sentit Bar. in l. habebat. ff. de inſtito. ac. quod ſic, & nouiſsime Ferrarien. conſ. i. nu. 4. uol. i.

Int. Vbi duo diſparis poteſtatis concurrunt ad idẽ quis eorum erit potior?

Reſ. Minor à maiori confunditur vnde lex ſeu ſtatutum quoque potentius operatur quàm iudex, potentior eſt prohibitio teſtatoris & legis quàm contrahentium, & breuiter prouiſio hominis tollit prouiſionem legis. l. fi. C. de pac. conuen. l. generaliter. ff. de fideiuſſo.

Int. Exceptio peremptoria quæ uenit non ad impugnandam ſententiam, ſed ad moderandam executionem, poteſt ne opponi poſt ipſam ſententiã?

Reſ. Bar. in l. j. ubi etiam Iaſ. C. de iur. & fac. igno. inquit quod ſic.

Int. Sufficit ne teſtis de uiſu ut quis ponatur ad torturam?

Reſ. Secundum glo. in l. ſi quis. C. ad legem Iuliam maieſta. ſufficit, ſed ex ordine Beati Ludouici in Gallia, non ſeruatur, ut teſtatur Boet. deciſio. clxiij. nu. 3. par. j.

Int. Quod dicitur in l. nullum. C. de teſti. quod iudex ciuilium cauſarum, puniat teſtem falſum coram eo dicentem, & ſic incidenter, quodque eſt permiſſum à lege, quanquam ſit aliter iudex incõpetens. l. quotiens. C. de iudi. an procedat & locũ habeat in clerico coram ſeculari deponente?

Reſ. Non, ut in d. l. nullum. not. Felin. poſt alios in c. uerum. col. iii. de for. compe.

Int. Quot ſales habere debet iudex?

Reſ. Duos, ſapientiæ & conſcientiæ, conſcientiæ ne ſit diabolus, ſapientiæ ne ſit inſipidus, ut per Feli. in c. ex parte. in prin. de offi. deleg. & not. in l. rem non nouam, C. de iudi. Bal. in l. ii. col. ii. C. de ſen. ex peri. reci.

Int. Princeps qui legibus ſolutus eſt iuxta illud.

Quod principi placuit legis habet uigorem. §. ſed & quod principi placuit. inſtit. de iure natu. ſufficit pro ratione uoluntas. §. qui poterat. ff. ad Treb. clamitantq; leges ipſe,

Quid te met angis ò princeps?
Nos tibi ſcriptæ non ſumus.
Tu nos dare ſoles non accipere,
Tibi ſeruimus,

Minamur aliis te progenitorẽ ueneramur, & eſt tex. in l. princeps uulgatus. ff. de legi. debet ne tamen uiuere legibus, & fræno rationis ſubiacere?

Reſ. Debet ut ibi, & in l. digna uox. C. eo. & in l. ex imperfecto. C. de teſtamen. & habere amplius, atque à tergo preſto ſibi eſſe Homerica illa Pallas, quæ cohercitis affectibus admoneat ut priuium principem agat, poſtea uerò in alios parentem potius quàm dominum, ſicq; ſibi execrabilis illa Neronis uox, neminem ſciſſe quantum ſibi liceret.

Int. Galli habent ne liberos in poteſtate ut nos?

Reſ. Non, ut inquit glo. in ſti. de par. pote. in prin. ſed tamen ex conſuetudine ibi filiæ uxoratæ liberantur à patria poteſtate (ut aiunt) ergo prius habebant, quia priuatio præſupponit habitum. l. decem. ff. de uerbo. obliga. Boet. deciſio. cxcvij. nume. 4. par. j.

Int. Quis eſt loquendi modus, quem Chilonium Ariſtogagoras Mileſius uocabat?

Reſ. Breuitas qua utebatur maximè Chilo Lacedæmonius, unde poſtea Mileſius Chilonium loquẽdi modum (ut diximus) appellauit, quo noſtri quoque ſæpiſsimè utuntur. l. j. ibi paucis agam. ff. de præſcrip. uer. l. ita uulneratus. in fi. ibi unũ propoſuiſſe contentus ero. ff. ad legem Aquil. l. ſi quis obrepſerit ibi unum argumenti cauſa ſufficiat, ff. ad legem Cornel. de fal. & quia dixi etiam alibi ſatis tranſeo.

Int. Actio natiua quomodo à datiua dignoſcitur?

Reſ. Natiua habet materiam præexiſtentem à qua naſcatur, aliàs datiua erit ita Bar. In l. iuriſgentiũ in §. j. ff. de pac. & in l. i. nu. 5. ff. de ac. & ob.

Int. Matrimonij cauſa poteſt ne per iudicem ſecularem tractari?

Reſ. Si quæſtio ſit facti, poteſt, non ſi iuris ut not. in l. Titia. ff. ſol. mat.

Int.

Int. Quæ eſt ratio quod in duobus collegatariis, uno repudiante, legatum accreſcit alteri ut not. in l.re coniuncti.ff.de leg.iii.?

Reſ. Quia corruptio unius eſt generatio alterius ut inquit Floria.in l.ſi Titio & Meuio.ad fi.ff.ad legem Aquil.in ſimili Bal.precibus col.iiij.C.de impub.& hoc eſt quòd Ioan.xj.dicitur ſi granum frumenti cadens mortuum fuerit, multum fructum affert.

Int. Cantantes in eccleſia ut placeant populo, peccant ne?

Reſ. Grauiter, unde Grego.in c.in ſancta.xcij. diſtin.Deum moribus ſtimulat, qui uocibus populum delectat.tradit Abb.in c.ut quiſque.de uit.& hone.cleri.igitur corde prius quàm ore, monachi & moniales canere debent.

Int. Capilli ad ornatum mulierum ſunt, quid ſi ſine licentia uiri uxor ſibi eos praeciderit, patietur ne pœnam aliquam?

Reſ. Dicunt Docto. quod erit excommunicata, qua pœna nulla eſt in eccleſia Dei maior & grauior.l.hi qui ſanctam fidem.C.de apoſta.c.corripiantur. xxiiii. q. iii. & ad propoſitum probatur in c.quæcunque. xxx. diſtin. Afflict. poſt Ro.in ſingula. ſuis (numerum non citat) in c.i.in §. rurſus.quæ fue.prima cau.bene.amit.in uſib.

Int. Quare Galero rubeo utuntur Cardinales?

Reſ. In Synodo enim olim Lugduni ea ratione inſtitutum eſt id, ut pro catholica fide & populo Chriſtiano intelligerent ſe paratos eſſe debere, ſi oporteret ſanguinem effundere. Alij aliter dicũt Galero donatos à Nicola. iiij. Seu ab Innocentio, ut orbiculari figura ſciant ſe cũ ſummo Pontifice totius orbis coram gerere, proq; fide ortodoxa ac eccleſiæ uniuerſæ, debere (ut dixi) cum opus fuerit ſanguinem effundere.

Int. Fui interrogatus heri quo anno occiſus fuerit Cicero ætatis ſuę, inter Caietam & Neapolim, ab Herennio & Popilio, & neſciui reſpondere.

Reſ. Sexageſimo quarto (ut.inquit Abbas (poſt lios) Vſpergen.) reſpõderi poterat. ſeu (ut apud Liui.legitur) lxiij. fuitq; Popilius legionarius miles occiſor.

Int. Campus martius quo in loco eſt?

Reſ. Romæ, Arena autem Verone l.ſed celſus in prin.ff.de cõt.emp.l.in tantum.§.vniuerſitatis ff. de re.diui.

Int. Qui reducit fundum ad culturam, poteſt ne expelli, an uero perpetuo ibi relinquendus eſt?

Reſ. Etiam ſi alius meliorem afferat conditionem expelli non debet.l.quicumque C.de omni agro deſet.lib.io.Regien.conſi.clvij.nu.14.uol.1.

Int. Quo tempore floruit Dantes Aligerius poeta Florentinus?

Reſ. Anno M C C XCVIII. pontifice.Benedicto ii.& Imperatore Henrico.vii. uti Abbas vſpergẽ.teſtatur, fuitq; propter monarchiá quá ſcripſit damnatus de hereſi, ut inquit Feli.in c.ex parte col. penul. de reſcrip. poſt alios in c. nouit. de iud.

Int. Decime quo iure debentur?

Reſ. Diuino ita ut conſuetudo, quanquam longa quod non ſoluãtur minime ualeat, quoniam ſeruaretur non abſq; peccato mortali c. quoniam omne de præſcrip.Guid.Papæ.deciſio.cclxxxiiij.

Int. Diſtrictuales debent ne admitti ad officia ciuitatis?

Reſ. Sine dubio, quia præſtantias (ut uulgo aiunt) ſoluunt ut ciues.l.qui ex uico ff.ad municipa.l.1.ff.de nundi. argumentum in l.ſecundum naturá, ff.de regu.iu.Pau.caſt.conſi.cclxxxiij.col.iiij.uol.primo.

Int. Quæ nanque erat Dictatura Romæ.

Reſ. Summus magiſtratus creari nõ ſolitus, niſi difficillimis reip.tẽporibus, nec du abat ex lege xii tab.niſi mẽſes ſex Cęſar tñ fuit dictator perpetuus

Int. Si obiiciatur ſcholari quod in examine fuerit reprobatus eſt ne hoc ipſum quaſi exceptio rei iudicata?

Reſ. Eſt utique l.qui iuraſſe §.pater ff.de iureiu.l.eum qui §.in popularibus ff.eo.l.ſed & reprobari & utrobique not.ff.de excut.u.Bal.in terminis conſi.lij. col.i.uol.v.

Int. Si iniuria fiat Doctori, uerbo uel facto, poterit ne agi contra iniuriantem?

Reſ. Poterit ſanè lege Iulia de ui publica.l.lege Iulia.ff.ad legem Iul.de ui pub.Guid.Papæ deciſio. lxxxviij.ad fi.

Int. Si notarius efficiatur Doctor, ut multi faciũt, deſinet ne eſſe notarius?

Reſ. Bal.& Imol.in l.falſa demonſtratio.ff.de condi.& demon.dicunt quod non, idque etiam Feli. in c.inter dilectos.col.ij.de fid.inſtru.

Int. Si quis habeat exculpationem teſtatoris poterit ne torqueri?

Reſ. Non, quia habet pro ſe indicium innocentiæ. l.Paulus.§.j.ff.de bon.lib.Bal.in l.i.col.fi.C.communia de lega.Alex.conſ.1.col.v.uol.iii.

Int. Mala præſumptio eſt contra famulum.l.Iulianus.§.j.ff.de act.emp.& alibi ſatis dictum eſt, ſed quid in famula, quibus dotibus prædita eſſe dẽt?

Reſ. His, (ut inquit Eraſm.Roteroda.) Fidelis eſſe debet, deformis, & ferorum, ſi fidelis res non diminuit, ſi deformis eam non ambiunt proci, ſi ferox facile tuetur ius domini.

Int. Teſtator reliquit caſtrum Titio & poſteris, cũ hoc ne alienaretur, quia nolebat in familia conſeruari perpetuo, Titius de hæreſi condemnatur bonaq; publicantur, an caſtrum publicatum intelligatur?

Reſ. Non, ut ex multis oſtenditur in c.cum ſecundum.de hæreti.in vj.& eſt ſimile in l.j.& ibi Bal. ac Saly.C.de bon.lib.& in l.corruptionem, ad fi. de uſu & habita.

Int. Cardinales quorum dignitas nulla eſt maior ut inquit Feli.poſt alios in rub.de maio.& obed. col.v.ſunt ne de clero?

Reſ. Sunt non ſecus ac nobiles de populo, ut dicit Bald.in capitulo quia propter.nu. 16.de electio.

Int. Interdum reintegrandæ uti poſſidens, datur ne

ne commendatario ?

Reſ. Non,& eſt caſus in c.ſi conſtiterit.& ibi Feli. not.de accuſa.& habetur etiam in c.ad decimas. de reſti.ſpol.in vj.

Int. Conſecratio in Epiſcopo requiritur in Abbatiſſa benedictio,poteſt ne iterari ?

Reſ. Conſecratio non,benedictio autem ſic.c.prouida.de ele.in vj.Cardi.in cle.attendentes.de ſta. regu.Feli.in c.meminimus.col.ii.de accuſa.

Int. Depoſitum habet executionem paratam inq; eo ſummariè procedi debet,multaq; alia priuilegia ipſius ſcribuntur & not.in l.i.C.de eden.ſed nunquid tamen actio depoſiti uia ordinaria cum libello proponi debeat & poſsit ?

Reſ. Bal.in l.pe.C.depo.inquit quod ſic,& poſt eũ Feli.in c.olim.ad fi.de accu.

Int. Dignitas eccleſiaſtica quomodo cognoſcitur?

Reſ. Ex tribus, primo ſi habeat officium & proſit iuriſdictioni cum adminiſtratione. Secũdo ſi nomen de iure communi ſonet in dignitatem. Tertio quando de conſuetudine pro tali habetur ita Boer.deciſio.cclxxvj.nu.1.& 2. par. ij.

Int. Si debitor capiatur quibus expenſis ali debet ?

Reſ. Creditoris ſi eſt pauper, ut ex multis oſtendit Boer. deciſio. ccciij. numero ſecundo, par. ſecunda. & eſt rationabile & ita ſeruatur de facto, ſed cogita ſi foret diues quod non caperetur.

Int. Gens quot modis dicitur ?

Reſ. Tribus,totius orbis,certe nationis, & pro familia etiam ponitur.l.ex hoc iure.ff.de iuſti.& iure.l.prima.§.ius gentium.& ibi not.ff.eodem. l. i.ff.de proba.

Int. Quare ſcripſit Dionyſius Hieroni Regi (ut memoriæ proditum eſt) Culicem non curat Elephas indus ?

Reſ. Quia contionem contra ipſum habuerat ad leontinos.

Int. Quare eſt quod Conſtantinus donauit Vrbem Romam Papę Siluestro,cũ conſenſu populi?

Reſ. Quia non poteſt abſque eo regulariter ciuitas alteri concedi.c.j.§.ſi quis. in priu. quo tempo. mi.in uſib.Feli.in c.dilecti.in §.j.col.i.& per illum tex.de maio.& obe.

Int. Si quis eripiat clericum de manu familiæ poteſtatis incurrit ne pœnam aliàs eripienti impoſitam ?

Reſ. Fauore religionis dicendum eſt quod non:argumentum in l.ſunt perſonæ.ff.de relig.& ſump. fun.tradit Feli.poſt Bal.in c.j.ad fi. de offi. dele.

Int. In Vrbe quæ nam ſunt eccleſię Patriarchales?

Reſ. S.Ioann.Laterani.
S.Petri.
S.Pauli.
S.Mariæ maioris.&
S.Laurentij extra muros, ſcituq; dignum eſt, & teſtatur etiam Albe.in rub.de ſta.ho.col.ii.

Int. Cardinales qui nõ erant tempore Conſtantini, & quando fecit donationem eccleſiæ ut tradit Albe.in rub.de ſumma Trinita.& fid.catho.col. ii.ordinati poſtea, unde titulos uelut cognomento quodam cognoſcuntur,habuerunt ?

Reſ. Ab eccleſiis quæ per ordinẽ ponũtur à Doct. in rub.de ſta.ho.ubi in ſpecie Albe.col.ij.

Int. Heremitæ ſunt ne de foro eccleſiæ ?

Reſ. Sunt utique eorumq; caput CHRISTVS.c. indemnitatibus.ad fin.de elect in vj.Feli.ubi alia in materia multa in c.nullus iudicum. colum. ii. de foro compe.

Int. Concluſio in libello requiritur,imò quod tota uis in concluſione conſiſtit. l. ſi uoluntate. C. de reſcinden.uendi.not.in l.edita.C.de eden. ſed quid ſi coram Papa agatur ?

Reſ. Hoc caſu non requireretur, quandoquidem præſentia eius ſuppleat,ut dicit Inno. & poſt eũ Feli.in c.i.col.ii.de for.compe.

Int. Quid ſibi Athenei prouerbium uult quod huiuſmodi eſt.

Vinum clauum non habet ?

Reſ. In conuiuio homines liberius ſolito loqui debere.

Int. Falſa latinitas uitiat ne inſtrumentum ?

Reſ. Non, (ut dixi alibi ſatis) reſcriptum autem ſic,& nouiſsimè tradit Felin.in c.ex parte.col.ii. de fid.inſtru.poſt Gul.& Angel.in l.qui habebat in princi.& per illum tex.ff. de ma. teſtamen. & alios ut ibi per eum.

Int. Comites palatini qui habent poteſtatem legitimandi ab Imperatore, poſſunt ne de iure canonico ſubdelegare ?

Reſ. Non,ut ex multis probat Bal.in c.fin.ad fi. de offi.del.Fel.in c.quod ſedes.col.ii.de offi. ordi.

Int. Dominium quo modo datur ?

Reſ. Plenè aliquando,plenius,& pleniſsimè, plenè teſtamento,plenius morte, pleniſsimè aditione hæreditatis,ita glo.in l.omnium.(certè ſingula. ex hoc) C.de teſtamen.

Int. Dominium ad idem quotuplex eſt ?

Reſ. Iam dixi tibi alias quod eſt duplex directum & utile,nunc dico aliter fore triplex intellectuale in filio.l.in ſuis.ff.de lib.& poſthu.Suſtentatiuum uxoris,in marito.l.doce ancillam. C. de rei uen.& connexum cum adminiſtratione hæredis ita Ange.in d.l.in ſuis.col.i.

Int. Punitur ne acrius quis per uiam accuſationis quam inquiſitionis ?

Reſ. De iure canonico indubitatum eſt,non de iure ciuili,quia tunc pœna eſt æqualis.c.ſuper his. de accu.c.tuæ.de pœn.l.iiii.C.de ſep.uio. Felin. poſt Abb.in c.inquiſitionis,& per illum tex.col. iii.de accuſa.

Int. In criminalibus poteſt ne fieri prorogatio iuriſdictionis ?

Reſ. Si accuſando (in ciuilibus clarũ eſt quod ſic) procedatur,idẽ dicẽdũ eſt ꝙ poſsit,nõ ſi inquirẽdo,quia eſſet defectus nõ modo,uerũ ẽt in procedendi modo & malè ut no.in l.j.C.ubi de cri.agi op.Feli.in c.ad petitionem.col.vii.de accu.

Int. Quid ſibi uult uerbũ Turcicũ Alahici cũ eccleſiaſtina petitur à monachis quos habent Turcæ?

Reſ.

Reſ. Prout ego percepi ab aliis, non quod linguam Turcicam aliter intelligam, non aliud niſi propter Deum.

Int. Papa procedit ne parte non citata?

Reſ Procedit contra detinentes terras Ro. Eccleſiæ, ut fecit Vrbanus contra Spoletanos, quod tradit Hoſtien. & poſt eum Feli. in c. cum olim. col. xiiij. de re iud. unde quotannis tales etiam excõmunicantur in cæna domini, anathemate horrendo, ut in conſti. Marti. v. incip. ad perpetuã, uſq; adeò ut per eam interrumpantur omnes præſcriptiones contra eccleſiam. & ut per Feli. latius in c. cum non liceat. col. ix. de præſcrip. poſt Archiepiſco. Flor. in ſumma ſua inque ij. par. iij. par. titu. xxv. §. lxxvij.

Int. Fuit ne excommunicatio nota Iureconſultis?

Reſ. Non, nec inuenta à lege ciuili, ſed bene nota Iuſtiniano & licet lex ciuilis non inuenerit. c. cũ ſit Romana, ſd ſi. de appella. ea tamen utitur. c. j. hic ſi. lex corra. in uſib. plenè Feli. in c. prudentiã. in §. ſexta. col. j. de offi. dele.

Int. Percutiens clericum eſt excommunicatus. c. ſi quis ſuadente diabolo. xvij. q. iiij. quid ſi clericus ſit excommunicatus?

Reſ. Idem dicendum eſt ut in c. ſuper eo. & ibi Feli. in prin. uot. de ſen. excom. etiam ſi percutiens ſit clericus quod plus eſt, quia priuilegiatus, non utitur priuilegio contra pariter priuilegiatum. l. milites. §. coæqualitas. ff. de excu. tuto. idem Feli. in c. cum cauſis. col. j. de ſen. excom.

Int. Certum eſt, qui cum excommunicato communicat, quod eſt excõmunicatus, ſed quid in Papa?

Reſ. Glo. in c. nulli. de ſen. excom. tenuiſſe uidetur quod excommunicatus non ſit hoc caſu, & malè eamq; reprobant Docto. & in ſpecie Feli. ad fin. & ita tenendum eſt.

Int. Quare montes ueſtri agri Patauini Euganei appellantur?

Reſ. Quia ſunt nobiles, nec aliud ſibi uult Euganeus quàm nobilis, inde vua quæ ex montanis horum uitibus Euganea, ſiue Eugenia, (nos uerò corrupto uocabulo Garganica) appellatur, quod Græcè nobilis ſonat.

Int. Canonicus qui eſt abſens ex cauſa ſtudiorum, percipit ne fructus canonicatus?

Reſ. Dixi nonnihil alibi nunc uerò clarius quod ſic menſe groſſæ, ſed non diſtributionum quotidianarum, ex quo propter cultum non dantur niſi intereſſentibus. c. unico. de cle. non reſiden. in eccle. in vj. Abb. in c. licet. ad fin. de præb. & fructus iſti ſunt canonicales ultra præbendam, qui de menſa groſſa appellantur & declarat Felin. in c. Iacobus. in prin. de ſimo.

Int. Fuit ne Imperium ante Papatum?

Reſ. Fuit abſque dubio, ſed tamen fraternizant, & ambo ſunt à Deo ut tradit Io. And. in addi. Spec. de iuriſdi. om. iudi. in prin. & glo. in §. ſancimus. in auth. quomo. op. ep. latè Feli. in c. cum non liceat. col. pe. de præſcrip.

Int. Quomodo id intelligitur quod habet familiarem ab accuſando repelli? & de quo aliàs in c. ſi in §. ſi quis enim. iij. q. ulti.

Reſ. In familiaribus qui à teneris, & continuo fuerint nutriti in domo, ita Feli. & eſt not. & iuridica declaratio in c. nulli. col. ulti. de accuſa.

Int. Clericus deponens habitum & ſumens arma perdit ne ſtatim priuilegium. c. ſi quis ſuadente diabolo. xvii. q. iiij.?

Reſ. Non, ex quo requiritur monitio. c. in audientia. de ſen. excom. Feli. in c. cum non ab homine. in prin eo. titu.

Int. Quę ſunt Regis Gallorum inſignia?

Reſ. Lilia (ut notum eſt) ſed cœlitus demiſſa *Clodoneo* illorum Regi Chriſtianis ſacris initiato.

Int. Quilibet qui ſit conſtitutus in peccato mortali eſt ne infamis?

Reſ. Eſt utique ut per glo. in c. celebritatem. de cõſecra. diſtinctio. iij. Feli. in c. inquiſitionis. col. xvij de accuſa.

Int. Lege canonica non ligatur Iudęus in ſpiritualibus, quid in cathecumino?

Reſ. Ligatur. c. audite. xxiiij. diſtinct. & ibi Gemi. Io. And. in c gaudemus. de diuor. Feli. in c. iudęi ij. col. iij. de iudæ.

Int. Quid nam de linguis dicemus, Hebræa, Latina, & Græca, eſt ne una melior ſeu ditior altera?

Reſ. Hebręa pauperrima eſt (ut experientia docet magiſtra rerum efficax. c. quam ſit. de elec. in vj.) Latina diues, diuiſsima uerò omnium Gręca, in Latina grauitas, in Gręca uerò lenitas quędam, & dulcedo omnium ſuauiſsima.

Int. In l. ut uim. ad fin. ff. de iuſti. & iur. ibi nefas eſſe, quæro num differentia ſit inter nefandum & nefarium?

Reſ. Maxima, quia nefandum fari non debet, nefarium uerò ſacra polluit. hinc (ut inquit Aſco. Pedia. in Verrem) ſacrilegus etiam nefarius eſt.

Int. Neceſſitate ineuitabili licet ne chriſtianis inuocare opem ab infidelibus?

Reſ. Io And. in addi. ſpe. de iude. in rub ait quod ſic, idemq; Feli. etiam in c. ſd liberandum col. ij. de iudę. ego late conſi. ccxli. ubi. etiam Por. & Decian. Collega, in ſubſcriptionibus plene uol. ij.

Int. Ordo ſeruandus eſt ſemper, quia (ut uulgo dici ſolet) ubi non eſt ordo ibi eſt confuſio, hinc uidemus quod genitores imperant natis. ignobilibus generoſi, iunioribus ſenes, domini ſeruis, Potentiores imbecillioribus, & prudentes denique (ut inquit Plato) ignorãtibus, ſed quid in proceſsionibus religioſorum?

Reſ. Hoc caſu primum precedunt Monachi. S. Baſilii. & Benedicti, ſecũdo Canonici. regulares Tertio. Mendicãtes prædicatores, Minores, Heremite & Carmelitæ, & fuſius ut in c. i. in §. ſanè de relig. do. in. vj. Ancha. conſi. cxx. Boer. in tracta. de aucto. magni conſi. in uer. tertio. nu. 87.

Int. Mulier impudice uiuens ex ſtatuto Bononienſiũ debet conduci ad lupanar, quid ſi ſit nupta?

Reſ. Iſto caſu in ſtatuto non eſt comprehenſa ita Bal. in l. cõſentaneum C. quomo. & quan. iud. Io.

And.

And in addi. Spe.inq; rub.de minut.in prin. Feli. in c.paſtoralis col.iii.de iudi.

Int. Si mortuus quis inueniatur ante domnm alicuius, erir re præſumptio contra inpſum?

Reſ. Erit, niſi perſone qualitas aliud ſuadeat ut per Bar.in l.ediles ff.de uia pub. Ro.in l. i. in §. hoc reſcriptum ff.ad Sillani.Feli.in c.fi. ad fi.de homicid.

Int. Si in præcepto non dicatur ſub pœna periurij, erit ne (puta ſcholaris non obediens Rectori) periurii?

Reſ. Felin.in c.fin. col. penul. de ſpon. concludit optima ratione, niſi dicta clauſula in ea apponatur, quod non.

Int. Quot ſunt ſedes Patriarchales?

Reſ. Principales quattuor, & totidem inferiores, ille, Conſtantinopolitana, Alexandrina, Anthiochena, & Ieroſolimitana. Iſte, Aquilegien. Bituricen. Graden. & Piſana. ut in capitulo renouantes, & ibi Cardi. Alexan. nigeſima ſecunda diſtinctio. Gemi.in capitulo cleros. uigeſimaprima diſtinctio. Boer. plenius in tracta. de aucto.magni conſi.in uer.tertio.nu.50.

Int. Sententia ordinarij etiam iniuſta tranſit in rē iudicatam, quid in ſententia delegati?

Reſ. Secus, ex quo iudicat contra formam mandati de faciendo iuſtitiam, & ita dicebat Otto Cardinalis Portuen. ut in capitulo finali. & ibi Hoſtien.de præben.latè Felin. in capitulo cauſamq; col.iiii.de re indi.

Int. Poteſt ne mulier ſecundo nubere ſi fama ſit in ciuitate maritum eſſe mortuum?

Reſ. Poteſt, quia iuſtam habet credulitatem, & iuſtè ignorans non delinquit: argumentum in l. iij.ff.ad Macedonia.& in l.ſicut.ff.de ac.& obli. Iſer.& Afflict.in c.j.in §.ſancimus. nu. 79. quo tempo.mi.in uſib.

Int. Notarius ſi recuſarit facere teſtamentum erit ne periurus?

Reſ. Statim & officio priuari debebit, quia iurauit teſtamentum facere requiſitus ut pulchrè inquit Cardi.in clemen.dudum.in xiij. not. de iureiu.& Bal.in rub.C.de fide inſtru.col.ij. & Feli. in c.quoniam contra.col.iij.de proba.

Int. Libris Maſſarij uillæ creditur ne ſimpliciter?

Reſ. Non, niſi ſubſcripti fuerint manu notarij.l.ij. C.de conuen. fi. deb.lib. x. Bald. in l. Imperator.ad finem.ff.de ſta.homi.Alex. conſ. clxxxvj. col.ii.uol.ii.

Centuria Tertia.

Int. EXEMPLVM regulariter non probat niſi ſumptum ſit auctoritare iudiciaria ut not.in §.illud.in auth.ut frat.filij. & in l. cyrographis.ff. de adminiſtra. tuto.& in authen. ſi quis in aliquo. C.de eden.ſed nunquid alia requirantur?

Reſ. Notab. text. in capitulo finali.de fid. inſtrumento. uidetur innuere quod non ſufficiat, ſed alia etiam requirantur, quod exemplandum iudex uiderit ordinarius uel delegatus, ſibi præſentatum fuerit non abolitum atq; cancellatum, inque nulla ſui parte uitiatum, & publicæ perſonæ tradiderit, eidemque præceperit exemplari, qui poſtea hoc idem teſtificetur, quod uidit ipſum ſimiliter, quodque id ſibi iudex mandauerit, aliàs non probaret, nec eandem haberet auctoritatem ut originale, & not. in dicto capitulo finali.in præallega.authen. ſi quis in aliquo. & eſt argumentum in l.cum hi. in §.uult igitur.& in §.ſi prætor.ff.de tranſac.

Int. Valet ne argumentum de teſte ad tabellionē?

Reſ. Quanquam tabellio æquiparetur teſti ut inquit Bald. in l. Imperator. lectu. ſecunda.ff.de ſta.homi.l.Domitius Labeo.ff.de teſtamen. non tamen eſt bonum argumentum de tabellione ad teſtem, uel è contra, quoniam teſtes ſolemniter examinantur, in tabellione autem ſolus rogitus ſufficit ut not. Paul. Caſtren. Iaſ. & alij in d. auth.ſi quis in aliquo.

Inr. Valet ne argumentum de teſtibus ad inſtrumenta?

Reſ. Valet l. in exercendis. C.de fide inſtrum. ſed non ſemper ut inquit Bar.in l.ii. C.ſi mi. ſe maio.di.& patet quia exemplum non probat, & multo minus exemplum exempli.& tamen teſtis de auditu proprio probat, licet non de auditu auditus, ut not.in l.ii.in §.item Varus.ff.de aqua plu.arcen.& ideò non eſt bonum ſimile Bal.in l. tertia.C.de diuerſ.reſcrip.& in l.in bonæfidei.col. iij.C.de reb.cred. dum dicit ſicut teſtis de auditu auditus non probat quod ſic pariter non probat exemplum exempli, & ut dixi latius in.d.authen. ſi quis in aliquo.

Int. Eſt ne bonum quod auctoritas iudicis interponatur in actu, quanquam minimè neceſſaria ſit ut faciebat Hiero. Tergul. Iurecon. noſtrorum temporum egregius?

Reſ Eſt utique quia facit præſumi ipſum eſſe uerum metumque protſus abfuiſſe argumentum in l. tranſactionem. C. de tranſactio. ſed eſt text. in l. prima. C. præd. decu. libro decimo. tradit Bald. in l. prima. in §. nunciario. ff. de nou. ope. nuncia.

Int. Quod dictum eſt proximè de iudicis auctoritate eſt ne uerum in quocunque iudice?

Reſ. Sentit Bal.in l.tutores ff.de confir. tut. quod non ſed in maiori tantum ita declarando tex. in l.i.præalleg.proximè.C.de præd.decu.lib.x.& ex not.in §.nos autem.inſtitu.de attil.tuto. Tamen dubito ego ne illa theorica uera ſit per tex. in c. fi. de fid. inſtr. de quo etiam ſupra dicentem hoc ipſum uendicare ſibi locum tam in iudice delegato quàm ordinario.

Int. Quid ſibi uult hoc uerbum uerres, de quo Cice.in Verrem multa?

Reſ. Porcus eſt non caſtratus, ſic idem Cice. uerris nomen ſuggillat ut ibi not.

Int. Si ſtatutum uel conſuetudo uelit inſtrumentum exemplari abſque citatione, poterit ne citario omitti?

Reſ. Bal.& Saly.in auth.ſi quis in aliquo.C.de edē, dicunt quod ſic & Alex.poſt eos coſ.xlj. col. fi. uol.ii. tamen puto ego contrarium fore uerius, quia citario eſt de iure naturali.cle.paſtoralis.de re iudi.nec debet poſſe tolli per ſtatutum uel cō ſuetudinem quæ ſunt de iure ciuili. l. omnes populi.ff.de iuſti.& iur. l. de quibus . ff. de legi. §. ſed naturalia quidem.inſti.de iur.natu.

Int. Quomodo exemplificari poſſet quod uulgo dici ſolet, quod inconueniens multiplicari non debet?

Reſ. Hoc modo ut etiam alibi dictum eſt, & maximè ſupra exemplum non probat ergo multominus esemplum exempli ut per Bald. in l. tertia .C. de diuer. reſcrip. aliàs multiplicaretur inconueniens ,& dato uno daretur maius, uel & ſic ſtatutum dicit quod ſoror non ſuccedat fratri , an tollat ex hoc quod frater non ſuccedat ſorori ? dicit Bald. quod non ſupradicta ratione in l. lege duodecim tabularum.ad fin. C.de legi.hære.

Int. Ius patronatus extinguitur ne defunctis hæredibus.

Reſ. Indubitanter ad ſimilitudinem uſufructus qui pariter finitur per mortem . §. finitur, inſtitu. de uſufruc. & libera manet eccleſia, ad eamque deuoluitur,& epiſcopus qui prius confirmare debebat, confert.c. omnes baſilicæ. xvj.q.vij. not.in c.ſignificauit de pœniten.& remiſ.Gemi. in ſpecie.conſ.xlv.col.fin.

Int. Fideiuſſor ſoluens, ſolutum recuperat à debitore principaliter obligato,ſed quid ſi hæres à teſtatore iuſſus ſit fideiubere?

Reſ. Iſto caſu ſecus, teſt. eſt ſingula. in l. tribus. ff. de uſufruc. ca. re. quæ uſu conſu. quem celebrat Bald. in l. unica . in §. ne autem . C. de cad. tollen. & in l. ſi pro ea . C. manda. & idem ſi fideiuſsio facta ſit donandi animo ut inquiunt Bononien. in rubrica ff. ſi certum petatur . numero 18.

Int. Reformatio ſtatuti oportet ne quod ſit moribus utentium approbata?

Int. Bald. in authen. omnes peregrini . col. finali. C. communia de ſucce. dicit quod ſic, aliàs reformatio non ualebit uigebitque ſtatutum antiquum quod refert & ſequitur Alexan.conſil. vj. col.ii.uol.j.

Int. Poſſet ne Papa Sanctam Sedem Apoſtolicam ſi uellet alibi transferre?

Reſ. Non, ſine iuſtiſsima cauſa quia Romæ fuit diuinitus ordinata ut principatum obtineret, eſſetque nationum caput terrarum Dea atque gentium . cui par eſt nihil, & nihil ſecundum ut inquit Plin. Iuni.& Moder.Perуſi.in c.fi.in prin. de regul.iur.in vj.

Int. Eſt ne repreſaliarum materia reſtringenda?

Reſ. Eſt utique ciuilitatis gratia, ne deſtruatur ſed ut potius ciuium multitudine floreat reſpubl. Imò quod nec ſunt permiſſæ.c.j.de iniur.lib. vj. & in auth.ut pi.non fi.niſi duobus concurrentibus ut per Bal.conſ.ccccxlv.ad fi.uol.iiii.& Pau. Caſt.conſ.ccccxxiii.col.iiii.uol.i.quod requiſitus fuerit ſuperior debentis, quod faciat iuſtitiā & non fecerit.

Int. Poteſt ne filius reprehendere patrem, uel iunior antiquiorem?

Reſ. Poteſt & debet, ſed tamen urbaniter ut Sceuola Gallum, inciuiliter uerò ſi errarit quis in eo quod maximè ſcire debuit . l. iii. §. ſi quis . ff. de condi.ob cau.l.potioris.C.de offic.recto. prouin.l.precibus.C.de impube.l. ut reſponſum. C. de tranſactio.l.Domitius Labeo.ff.de teſtamen. l.ii.§.Mutij auditores.ff.de ori.iur.not.in l.Gallus.in §.quidam rectè.& in §.inſtituēs.ubi Alex. ad fi.ff.de lib.& poſtbu.

Int. Si quis renuntiat liti,uidetur ne fateri ius aduerſarium ſuum habere?

Reſ. Non, ut not. in l. ſi te . ubi Bald. in ſpecie. C.de inge. ma. Roma. ſingul. dcclxxxiij. quem citat & ita tenet etiam Feli. in c.olim.col.ulti.de reſcrip. ſed ſi renuntiet appellationi ſecus, quia tunc uidetur fateri ſententiam iuſtam.l.iij. C.de fide inſtru.idem Feli.in c.paſtoralis.in §.quia uerò.col.ii.de offi.deleg.

Int, Solemnitati iuris directo renuntiari non poteſt . l. nemo poteſt cum not.ibidem.ff.de leg. j. & in l.penul.C.de pact. & in l. ius publicum . ff. eodem, ſed nunquid poſsit indirectè ſaltim per promiſsionem pœnæ?

Reſ. Non.l.Seius & Augerius.ff.ad legem Fal.multa Alex.conſ.xxvij.col.ii.uol.ii.

Int. Rogitus requiritur in teſtamento, etiam ſi ſit ad pias cauſas.c.relatum.de teſtamen. l. fin.§. in omni . C. de codicil. quid in aliis ultimis uoluntatibus?

Reſ. Secus, ut in d.§.in omni.Corn.conſ.cccix.nu. 11.uolu.iiij.

Int. Memini me aliquando legiſſe neſcio quid de pacto ſalis, quod naque erat iſtud pactum & quare ſalis?

Reſ. Antiquitus Orientales populi paciſcentes ſal comedebant ut perpetuo duraret pactum, quia nec ſal corrumpi poteſt, ex quo factum eſt inde ut pactum ſalis quoque diceretur.

Int, Quare admiratus eſt olim Socrates ſe in bibliotheca (ut memorię proditum eſt) collocatum fuiſſe?

Reſ. Quia nihil ſcripſerat, dicens ſemper hoc unum ſcio, quod nihil ſcio. Et ni fallor moderationi animi aſcribendum erat, non quod non eſſet non modo conſenſu hominum uerum etiam Apollinis oraculo grauiſsimus ſapientiſsimusq; Philoſophus iudicatus.

Int. Quare Gratiæ nudæ pingi ſolent, connexæ, & una auerſa duæ uerò quæ nos aſpiciant?

Reſ. Quia ſine fuco eſſe debent, inſolubiles, & ſi

una

una à nobis proueniat, duplex reuerti ſolet.

Int. Si quis clericum ſacerdotem offendat, eſt ne iniuria publica, & ſuperinde etiam accuſatio?

Reſ. Eſt utique, quia honorari debet, etiam quod diſcolus ſit ut Matth. xxiii. legitur, ibi quæcunque dixerint uobis ſeruate & facite, ſecundum opera uerò nolite facere, dicunt enim & non faciunt. & quòd ſit iniuria publica not. in l. prima, ff. de iuſti. & iure. & in l. ſi quis in hoc genua. iuncta authen. ibi poſita. C. de epiſco. & cle. & idem in Doctore legente ut dicunt Scriben. in d. l. j. ſuper illis uerbis. Cuius merito quis nos ſacerdotes appellat.

Int. Quare Tribuno dici olim iuſsit Seuerus laboremus, pertinax uero ad Imperium aſcitus, militemus?

Reſ. Vt ſimbolum illis eſſet ſiue documentum, alterum belli, pacis uerò alterum.

Int. Si dicatur ſecundum quod fecerunt anteriores & maiores mei, uerba hæc, ſunt ne conditionalia?

Reſ. Non, ut dicit Barto. Bald. & alij, in l. eum qui. in §. Iulianus. per illum text. ff. de conſti. pecu. c. abbate. de uerbo. ſignifica. Corn. conſ. cj. nu. 6. uol. iii.

Int. Quare eſt quod antiqui & maiores noſtri ſternutationem pro numine habebant, matutinam ominoſam, meridianam non, & probandam?

Reſ. Quoniam à capite quæ pars hominis ſacra eſt argumentum in l. cum in diuerſis. ff. de religio. principium ducit.

Int. Quare ſcriptura inuenta eſt?

Reſ. Ad perpetuam rei memoriam. l. iubemus. C. de teſta. Bar. in tracta. de ritu iudicio. in uer. memoriæ. & nimirum quia memoria labilis eſt. l. peregrè. ff. de acqui. poſ.

Int. Eſt ne ſcriptura ad propoſitum de eſſentia legis?

Reſ. Scriben. in rub. de conſti. ubi ego etiam multa tenuiſſe uidetur quod non; tamen quod requiratur plurimum facit, quòd CHRISTVS proprio digito ſcripſit in lapideis tabulis leges, cuius actio noſtra eſt inſtructio. c. ſignificaſti. de electio.

Int. Quare Siculi Trilingues dicuntur?

Reſ. Quia linguis Græca ſcilicet, Latina, & Sicula quæ ſua eſt, loquuntur.

Int. Inter animalia quod nanque eſt hominibus nocuum?

Reſ. Adulator inter manſuetiora dicebat Bias (autor eſt Plutar.) inter ferra tyrannus.

Int. Quid ſibi uolunt illa uerba Pſal. xvij. ibi, Exaudiuit de templo ſancto ſuo?

Reſ. Nō aliud niſi cœlum empyreum, ſanctiſsimæque Trinitatis conſiſtorium ſignificare. ex quo templum in ſcriptura multifariam capitur. Et quandoque pro cœlo (ut dixi) empyreo. Exaudiuit igitur (dixit) de templo ſancto ſuo, id eſt de cœlo empyreo.

Int. Si coram ſeptem teſtibus dixero, nolo teſtamentū meū primū ualere, dicetur ne reuocatum?

Reſ. Non, niſi curſu annorum decem, aliàs ſic, ſi dixero, quia nolo inteſtatus decedere. l. ſancimus. C. de teſta. l. ſi quis hæres inſtituatur. ff. de hære. inſtituen. Alex. conſ. ciij. col. j. uol. iij.

Int. Teſtamentum eſt ne unum uel plura?

Reſ. Formaliter unum eſt, plura materialiter. l. ia qui. ff. de teſta. l. ſcire debemus. ff. de uer. obl. Regien. conſ. v. nu. 3. uol. ii.

Int. Si teſtamentum fiat apud Turcas ualebit ne coram duobus teſtibus factum?

Reſ. Valebit utique quia apud eos ſeruatur ius gē tium, æquum & generale, quod etiam probat ex hoc, Bal. in l. ii. C. quemadmo. teſta. aper. & in l. ius ciuile. ff. de iuſti. & iur. Rane. in tracta. de conſue. nume. 105.

Int. Poteſt ne reuocari teſtamentum coram ſeptem teſtibus (paulò ſupra dixiſti) abſque eo quod fiat aliud?

Reſ. Poteſt, & ita Curia parlamenti iudicauit ut refert Guid. Papæ deciſio. cc. & conſ. cxlvij. nu. 3.

Int. quare eſt quod pupillus, furioſus, & ſimiles non teſtantur?

Reſ. Quia teſtari eſt iura ſapientiſsimorum hominum pertractare. l. fi. C. de mili. teſta.

Int. Quare Galli ad Tyronis differentiam, uocant militem, quia iam ſemel prælio interfuerit collatis ſignis, quique manum cum hoſte conſeruerit, Battalarium?

Reſ. Quia prælium Batalla dicunt, ut nos lingua noſtra quotidianoq; uerbo, bataglia.

Int. Quæ ſunt nanque tutori neceſſaria antequam bona pupilli adminiſtret?

Reſ. Multa & præſertim hæc.

Quod inuentarium faciat.

Iuret bene adminiſtrare.

Satiſdet rem pupilli ſaluam fore.

Specificè defenſionem promittat: & cum decreto iudicis quidem omnia. l. fina. C. arbi. tute. l. de creationibus. C. de epiſco. audien. l. legitimos. C. de legi. tut. l. finali. §. defenſionem C. de adminiſtra. tuto. Corne. pulchrè conſil. clxiij. nume. 4. uol. iiii. poſt Barto. in d. l. legitimos. in prin.

Int. Si de ualore beneficij agatur, quod nanque tē pus inſpici debet?

Reſ. Datæ & impetrationis, ut in contractibus tē pus contractus. l. ſi uoluntate. C. de reſcin. uend. Feli. in c. eam te. col. pe. de reſcrip. Caſsiodo. in regu. cancel. deciſio. xix. ad fi.

Int. Eſt ne Papa ſupra concilium?

Reſ. Eſt, nec concilio ſuppoſitus eiuſq; poteſtas ſuprema & multiplex, utrunq; gladium habēs & omnia iura in ſcrinio pectoris, & breuiter de nullo faciens aliquid. c. ſignificaſti. de ele. c. ſi Papa. iiii. diſt. c. nunc autem. xxj. diſt. c. cuncta per mundum. c. per principalem. ix. q. iii. c. quoniā. xviij. diſt. Gemi. conſ. xliiii. col. ii. & conſ. liii. col. j. & conſ. lxv. col. iiii. Hoſt. in §. qualiter. & in §. ergo. qui fil. ſint legi. & dixi alibi ſatis.

Int. Si uxor uerberet à marito, poterit ne fugere?

Reſ. Poterit audacter tenebiturq; eam alere etiam extra domum ita Bal. in l.j.col.iii. C. de leg.

Int. Si ſe obligauit pro excarceratione mariti tenebitur ne?

Reſ. Non regulariter niſi in obligatione interuenerit iuramentum, quia tunc tenebitur anthen. ſi qua mulier. C. ad Velleio. c. cum contingat. de iureiuran. c. ſecundo. de pactis in ſexto. Bald. conſ.v.uol.iiij.

Int. Quæ nanque ſunt ea quę ſponſa ſiue uxor in mariti domo facere debet?

Reſ. Pulchrè Thob. hoc ipſum te docet. c.x. quod ſcilicet,

Soceros honoret.
Maritum diligat.
Familiam regat.
Domum gubernet, & ſeipſam denique irreprehenſibilem exhibeat.

Int. Quare in auguriis ueteres ut plurimum uulture uſi ſunt, tum maximè Romulus & Remus fratres?

Reſ. Quia omnium animalium iſtud innocentiſſimum eſt, & innocentię ſimbolum, quandoquidē nō ex his quę uel ſeruntur uel plantantur, ſed ex cadaueribus immundis tantū ſibi uictū quęritet.

Int. Quid eſt malum?

Reſ. Priuatio boni, ecce malum ſunt tenebrę, quia luce priuamur, malum infirmitas quia priuat nos ſanitate & amaritudo denique malum, quia eſt dulcedinis priuatio.

Int. Præſcriptio tanti temporis cuius initij memoria non extat in contrarium, quę habet uim priuilegij & conſtituti. l. hoc iure. §. ductus aquę. ff. de aqua quotidia. & ęſti. ſufficiet ad inducendum unionem beneficiorum curam animarum habentium?

Reſ. Jo. And. in regu. qui contra. de reg. iur. in vj. dicit quod ſic, probatq; ex multis, eumq; refert & ſequitur Alex. conſ. lxx. col. ii. uol. iii.

Int. Pręſcriptio emptoris prodeſt ne ſucceſſori ſingulari?

Reſ. Sine dubio, ex quo exceptiones ceduntur, ſiue acceſſione transferuntur in eum. l. etiam. ff. de iureiuran. l. in uenditione. ff. de ac. emp. l. ſi partem. §. i. ff. quemadmodum ſer. amit. Bald. conſil. cccxv. col. ii. uol. iii.

Int. Quare eſt quod Abraam in ignem proiectus de igne exiuit illęſus, Aaron uerò combuſtus eſt?

Reſ. Quia ille non dubitauit in igne Deum eſſe, iſte uerò ſic, ut legitur Gene. vj. gloſſ. not. eſt in c. cum igitur. in uer. a Caldeis. xxxv. q. j.

Int. Quare eſt quod Martinus Papa à Conſtantio Heraclij nepote, qui tunc regnabat in exilium miſſus eſt?

Reſ. Quia conuocato concilio hęreſim Monacholitarum damnauit obſequiū enim amicos (ut eſt in prouerbio) ueritas uerò odium parit, uerbum què Comicum eſt.

Int. Quare eſt (ut aiunt) quod epiſcopus debet eſſe irreprehenſibilis?

Reſ. Quia Dei quaſi diſpenſator eſt, ut in c. legimus. xciij. diſtin.

Int. Propter quid eſt quod Caldei igni diuinos tribuerunt honores?

Reſ. Quia elementa corporea Deos eſſe crediderunt imò quod deus ignis eſt, igneum habet nomen, & Chriſtus quoq; ſpiritum ſanctū, in ignis ſpecie miſit, nomenq; ſuum, quadriliterum indicauit Deus Moyſi per rubum ardentem omniſq; ſermo dei ignitus eſt, quia procedit à Spiritu Sāncto qui ignis dei eſt, ut legitur Exo. iii. & Deutero. xli. vel quia ſicuti deus eſt ubique ita ignis in omni loco eſt, & in lapidibus quoque.

Int. Quid ſibi uult ſimulachrum iouis leua ſceptrū dextra modo aquilam, modo uictoriam tenens?

Reſ. Illud, quam ceterorum dominus eſt, ut auium aquila, victoriam autem quoniā illi uniuerſa ſubiecta ſunt, uel quia nihil eſt à quo uinci poſsit.

Int. Leo hoſpes hominis, homo leonis medicus eſt quid ſibi uult prouerbium iſtud?

Reſ. Tamet ſi leo ominum animaliū atrociſsimus ſit inter feras Androdo ſeruo tamen gratus pepercit, quia is ſtipe reuulſa ingenti pediq; leonis herente ipſum ſanauerat.

Int. Quare Candellę accenduntur mortuis?

Reſ. Vt adſit CHRISTVS figuratiue, & immūdi repellatur ſpiritus, & hinc eſt quod dixit alibi Io. viii. ego ſum lux mundi.

Int. Nebulones vnde dicti ſunt, quibus orbis totus abundat quam maxime?

Reſ. A nebulis, quia non pluris ſunt ipſi quam nebulę, quæ cito diſperguntur, uel forte quia mendaciis & aſtuciis nebulas quaſdam ſemper obiiciunt.

Int. Quid eſt cadere cauſa, ut dicitur in l. in fraudē in §. neque. ff. de. iu. fiſci. & in §. ſi quis agens. inſti. de actio.

Reſ. Non aliud niſi uinci in iudicio, & condemnari, licet aliter dicat tex. in dicto §. ſi quis agens. quod ad propoſitum ut prius elicitur ex Cicero. uerbis in ora. pro Lucio Mure. & in famil. libr. vij. epiſt. xiiii.

Int. Quomodo cognoſcitur quod forma tradita ſit?

Reſ. Ex uehementi & ſtudioſa animi applicatione ad actum. l. ſi quando. C. de inofficio. teſtamen. ex appoſitione iuramenti. l. ſi pecuniam, ubi gloſſ. ff. de condic. ob cau. ex appoſitione pœnæ ut per Barto. in l. prætor. in §. j. ff. de nou. ope. nuntiatio. ex clauſula annullatiua ut per Bald. in l. i. ff. de libe. & poſthu. & ſi diſpoſitio concepta ſit per dictionem ſi, conditionem ſignificantem, quæ ſpecificè debet impleri. l. qui hæredi. l. Meuius. ff. de condi. & demon.

Int. Pro nobilitate eſt ne præſumendum?

Reſ. Eſt, in ſpectantibus ad eam, aliàs non loci non generis nobilitate, ſed uirtute quiſque ſibi gratiā comparat. c. illud. c. nos qui. xl. diſtinctio. nec principatus ſanguini ſed uitæ ſunt deferendi. c. Moyſes.

c.Moyſes.c.apoſtilica.vii.q.i.

Int. Quis nummus olim ac primum ſignatus?

Reſ. Aaneus,poſtea argẽteus,anno ab urbe cõdita (ut memoriæ proditũ eſt)ccccLXXXV.Q.Fab.Coſ. an.v.ante primum Bellum Punicum nota.Bige & quadrige,ex quo hinc Bigatus quoque & quadrigatus uocitatus eſt,Aureus uero Bello punico xi.An.lxxii.poſt argentum,et intra hæc tempora etiam uictoriati,percuſſi ſunt,paulo ante Bellũ ſociale.ære admiſſo.

Int. Peccatum enim pœnam meretur,niſi peccemus auctoritate legis.l.Gracchus C.ad leg.Iul.de ad. ſed qua pœna punitus fuit ille primus parens noſter,qui pomum comedit & peccauit, Euaq; ſimul cum eo,& ſerpens ſuaſor malus?

Reſ. Adam,ut in ſudore uultus ſui ueſceretur,Eua ut uiro foret ſemper ſubiecta, ſerpens autem ne in terra uineret, inque locis deſertis habitaret & homini ſemper inſidias tenderet,& ut fuſius Gene.legitur.c.iii.

Int. Quæ enim ſunt triphatia uerba, de quibus in c.eccleſiaſticarum. xj. diſtinct. & cur ſic appellata fuerunt?

Reſ. Quia ſic quaſi ſub triplici ſilentio quodam dicuntur,ut ibidem,hæcq; ſunt, *Hoſtia ſancta,Hoſtia pura,& Hoſtia immaculata.*

Int. Grauiter peccans & in peccato perſeuerans, præſumetur ne uerum dicere?

Reſ. Non,ratione peccati, etiã ſi iurarit ut inquit Abb.in c. j. col. j. de purga. cano.& hinc praxis ſumpta eſt interrogãdi teſtes,ſi confeſſi ſunt quo libet anno ſiq; CHRISTI corpus ſuſceperũt.

Int. Quare loquebat CHRISTVS in parabolis?

Reſ. Quia ſolis diſcipulis datum erat noſſe myſteria Dei & regni cœlorum.Cæteris autem in parabolis,ut uidentes non uiderent, neque intelligentes intelligerẽt ut dicitur Matth.xiii. & Luc. viij.Vel ut faceret auditores attentiores,qui manifeſta ſpernere conſueuerunt.in obſcuris autem ſe plurimum exercere, ſeu etiam ne indigni quæ myſticè dicebantur, caperent. Vel & ultimò, quia Syris ita loqui erat familiare, & maximè paleſtinis, ad omnem ſermonem ſcilicet inſerere parabolam, ut,quòd ſimplex præceptum ab auditoribus memoriæ teneri non poteſt, per ſimilitudinem teneatur exempli.

Int. Quotuplex eſt libertas?

Reſ. Triplex, naturæ, gratiæ, & gloriæ: Iſtam gloriæ non habemus, quia eſt Beatorum, gratię minus quo ad materia, quia ſine Deo nihil fit,ſolam igitur habemus naturæ,hoc eſt liberum arbitrium,noſtrumq; eſt operari bonum & malum,ut ad Timoth.Pau.ij.c.j.

Int. Ad propoſitum liberi arbitrij, quid de fide dicemus?

Reſ. Quod ſit donum Dei,& non liberi arbitrij tãtum ut inquit Auguſti.& habetur in c.gratia.de conſec.diſt.iiii.Vnde Hiero.ad Iouinia.non eſt enim uolentis aut currentis ſed Dei miſerentis, & adiuuantis ut peruenire ualeamus ad eãdem, id eſt ad premium bonorum operum, ad uitam ęternam & ad finem,nonnihil Archid. in c. j. in prin.de ſumma Trini.in vj.

Int. Perfectio rerum in quibus conſiſtit?

Reſ. Pithagorici dicebat conſiſtere in tribus principio,medio,& fine. Ad idem ſcias quod eſt duplex,quando accipit formam debitam, & quando operatur.

Int. Quare piſcis non fuit in archa ſaluatus ut alia animalia?

Reſ. Quia peccatum fuerat in terra,ut Gen.vj. legitur,nec piſces peccarunt,ex quo fit non mirũ fore ſi piſcibus quoq; adimpletur ieiunium.

Int. Debemus ne potius mortem pati quàm peccatum mortale committere?

Reſ. Sine dubio,ut inquit tex.in c.ſacris.de his quę ui metuſue cau.fi.Feli.in c.paſtoralis. in §. quia uerò.col.pe.de offi.dele.

Int. Filius portat ne patris iniquitatem?

Reſ. Recordor me alibi dixiſſe, nouiſſimè tamen reſpondeo aliter, quod non, detrimento animæ, detrimento uerò rerum corporalium quandoque ſic, ut in l. quiſquis. C. ad legem Iuliam maieſta. Vnde Ioãn.ix.cęco illuminato, cum interrogabant diſcipuli, an ipſe peccaſſet uel parentes eius.

Int. Quid eſt primigenium?

Reſ. Coloniis deducendis, uel condendis urbibus, erecto uexillo, ſolebant ueteres (ut memoriæ proditum eſt) ſulcum aratro proſcindere in modum futuræ urbis iſtudque ipſum primigenium uocabant.

Int. Conciones Sacerdotũ poſſunt ne fieri in foro?

Reſ. Poſſunt,ſed tamen in templis communiter fiunt & fieri debent,nec locus ullus aptior eſt, exẽplo Chriſti, cuius actio noſtra eſt inſtructio. c. ſignificaſti de elec vnde Io.vii. aſcendit Ieſus in templum & docebat.et viij.locutus eſt Ieſus in gazophilacio docens in tẽplo.et vii.rurſum, ſtabat Ieſus(ſupple in templo)& clamabat.

Int. Quare eſt quod in paſſione domini non dicit in illo tempore, ut in aliis euangelijs?

Reſ. Quia præſentia magis mouẽt quam præterita

Int. Baptiſmus ſanat ne hęreticos?

Reſ. Non.ſed polluit.eos potius, qui in diluuio aquarum(ut pſal.inquit)ad dominum non approximabunt xxxi.et quia etiam Apoſto.ait.peccatũ eſſe quicquid ex fide non eſt id.eſt cum fide operante per dilectionem c.qm omne de perſcrip.c. non ſanat.i.q.i.

Int. Ex ſubditorum uiciis erit ne præſumptio contra prælatum?

Reſ. Erit abſque dubio non ſecus ac contra præceptorem,ex uiciis & prauis moribus diſcipulorum ut c.peruenit & ibi glo.xviii. diſt.

Int. Quot defectus habent pueri?

Reſ. Tres,vitę ſcientiæ,et eloquentiæ ſuntq; rurſum inconſtantes, elingues,& timidi,vnde Eſai. j.A,A,A,dominus Deus meus,ecce neſcio loqui quia puer ſum.

Int. In aduerſitatibus quid a nobis agendum eſt?

Reſ. Patienter ferenda omnia, oculiſq; ad cœlum conuerſis clamandum. Manus tua Domine fecerunt me, & plaſmauerunt me, totum in circuitu, memento quæſo, quod ſicut lutum feciſti me, ſic ut lac mulſiſti, & ut caſeum coagulaſti, pelle & carnibus ueſtiſti, & neruis compegiſti, uitam & miſericordiam mihi tribuiſti, & uiſitatio tua cuſtodiuit mihi ſpiritum meum, quare ſic repente præcipitas me? poſt tenebras ſpero lucem.

Int. Prælati, debent ne reſpondere ad omnes quæſtiones ſibi propoſitas?

Reſ. Sine dubio, & tantum differre à ſubditis, quãtum granum à paleis, ut inquit gloſ. in c. qui eccleſiaſticis. xxxvj. diſtin.

Int. Quare ſic Petrus fuit paſtor, cum tamen ipſe negaſſet CHRISTVM ter, & cum iuramento quidem?

Reſ. Vt in ſua culpa diſceret aliis miſereri.

Int. Quare Cicero Pompeium eiuſq; partes ſecutus eſt & non Cæſarem?

Reſ. Ne ei foret ingratus, quem ab exilio reuocarat Vel forte ne uictor iſte reip. libertatem opprimeret, ſeu quia ipſum mollem eſſe putabat, Pompeium autem uirum bonum.

Int. Quid erat ueteres Oſtraciſmus Calculus?

Reſ. Non aliud niſi id, quo mittebantur ab Athenienſibus ciues in exilium.

Int. Quid cum dicebatur aliquem à teſtibus lędi?

Reſ. Eſt iſtud quoque quia teſtes contra reum teſtimonium ferunt & ut aliàs legitur in c. forus. de uerbo. ſigni.

Int. Quis eſt ille qui uicanus appellatus eſt?

Reſ. Qui naſcitur in uico, quique eam patriam habet cuius reip. uicus ille reſpondet, uerbumq; eſt (ut ſuperius) quo utitur Cice. & habetur etiã in l. qui ex uico. ff. ad municipa.

Int. Ad teſtis propoſitũ quid eſt denuntiare teſti?

Reſ. Id quod dicimus nos, teſtem citare, ut inuitus cogatur ad iudicium uenire, & teſtimonium ferre, aliàs ſpontè ueniens ſeq; ultro offerens, non probaret. l. quæ omnia. §. j. ff. de procu.

Int. Quare eſt quod adulter olim, inq; lege ueteri, damnabatur ad mortem, mortis genere tamen aliter non expreſſo & nihilominus lapidabatur?

Reſ. Quia ea pœna legalis erat aliter tamen non expreſſa & ſic plus dictum minuſq; ſcriptum ut in l. cum auus. ff. de condi. & demon. & in l. cum acutiſsimi. C. de fideicom.

Int. Quare Poetis Chirothecæ. ex lutre pelle compoſiti non ſine myſterio (ut uериſimile eſt) dari ſolent?

Reſ. Non alio ratione credo, niſi quia (ut lutra eſt rapaciſsimus animal) ſic Poeta modo uni modo alteri uerba ſententiaſq; omnes & reliqua lutræ imitatione (iterato dixerim) aufert.

Int. Si non habebat Saul ſacramenti ſanctitatem quid in eo Dauid uenerabatur quem honorauit uiuum & uindicauit occiſum. c. dominus. §. ſi nõ habebat. j. q. j. & reg. xaiiij.

Reſ. Nimirum quia immunditia malorum ſacerdotum ſacramenta non polluit, ut ibi legitur & in c. prophetauit. j. q. j. & dixi etiam alibi aliter tamen.

Int. Quare Iſaac riſus interpretatur, ut legitur in ſacris literis?

Reſ. Ioſaph. in lib. de antiquitatib. dicit hoc ideò eſſe quia ea nonagenaria Sara Abrae uxore ridente Dei permiſsione per Angelum natus eſt.

Int. Iudex iudicando debet ne ſedere an uero ſtare?

Reſ. Sedere, quia CHRISTVS etiã ſaluator noſter ſedet à dextris Dei ut Mar. xvj. uiditq; Stephanus cum lapidaretur CHRISTVM adhuc ſedentem à dextris Dei, cuius actio noſtra eſt inſtructio. c. ſignificaſti. de electio. in omnibus autem locis ubi legitur ſtetiſſe punitio notatur ac executio, ſeu certamen ſi ſurgat ut Luc. iiij. ibi & ſtans imperauit febri. & Nume. xxij. ubi aſina Balaam auertit ſe de uia & ibat per agrum quia uiderat Angelum ſtante euaginato gladio.

Int. Quare eſt quod olim ſimulacrum nullum erat in templis?

Reſ. Quia putabat antiquitas nulla ſpecie aut forma Deum optimum maximum effingi poſſe.

Int. Simoniaci differunt ne ab hæreticis?

Reſ. Eſto quod à fide alieni non ſint, & ob hoc ab hæreticis differre uideantur, qui à fide exorbitãt, non differunt tamen, quia infidelitatis perditioni ſubiiciuntur ut inquit Ambroſi. & legitur in c. uenium. ad fi. j. q. j.

Int. Quid ſibi uult prouerbium. Formicæ formica grata eſt, Cicade cicada, nec ſine graculo uolat etiam graculus?

Reſ. Non aliud, niſi hoc, quod ſimile appetit ſuum ſimile, quodque in habentibus ſimbolum facilis eſt tranſitus. l. in rem. §. item quæcunque. ff. de rei uendi. & dixi alibi ſatis ni fallor in dialogis.

Int. Quare Gene. j. dicitur ſerpens decepit me, nõ anguis uel draco?

Reſ. Quia peruigil ſic aliàs poma aura in hortis Heſperidum ſeruabat, ponticus uerò aurei uelleris cuſtos erat in Colchis.

Int. Stellæ & ſydera idem ſunt, ſed unde dictę ſeu dicta fuerunt?

Reſ. Stellæ à ſtando inquit Martian. cap. & benè, ſydera uerò à conſidendo.

Int. Si in conuiuio obiiciatur ſtultitia taceti, quid ſanè loquens reſpondebit?

Reſ. Quod os fatui ebulit ſtultitiam, quodque ſtultus nemo (ut Solon dicebat) tacere poteſt, unde Prouerb. j. audiens ſapiens ſapientior erit. Imò dicebat Pinda. quod homini ſapientiſsimum eſt ſilere.

Int. Verba hæc quæ Matth. xx. legitur. Ecce aſcendimus Hyeroſolimam & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis qui cõdemnabunt eum ad mortem, & tertia die reſurget, ſunt ne cum aliquo myſterio dicta?

Reſ. Sine dubio, Oratores poſt ſeria & ſales, debere lepores inſerere ut ſic auditor recreetur.

Int.

Int. Quid ſibi uolebat uerbum licet, olim nouiſsimum, circunſtantibus dictum, cadauere exulto de morte?

Reſ. Non aliud niſi ut omnibus ire liceret, quam nec aliud agendum erar ut ſacerdotibus noſtris, mos eſt, miſſe ſacrificijs ſolemnibus peractis. dicere identidem, ite miſſa eſt,

Int. Quare eſt quod cantum in funere mortui ad tumulum deferuntur?

Reſ. Vt hęc perſuaſione anima in cęlum redire muſice dulcedine uidetur. & ſic ad originem muſice cœleſti.

Int. Quare eſt quod olim militibus pro more igno miniæ cauſa uene ſoluebâtur dimiſso ſanguine?

Reſ. Non alia ratione niſi (ut Gel. inquit) quia minus ſani uidentur qui delinquunt, noſtri uero dicunt, quod exauctorari ſolebant. l. ii. §. ignominię cá. ff. de his qui not. infa.

Int. Quare de more olim romæ filii ſimul cnm parentibus lauari non poterant?

Reſ. Ob uerecundia forte & ne paternæ reuerentiæ minueretur auctoritas.

Int. Quotidie in examinibus ſcholares inſignibus exornantur, & præcætetis annulo, oſculo, & benedictione, ſunt ne hęc de ſubſtantia doctoratus?

Reſ. Non, quia deſponſantur mulieres, oſculantur & benedicuntur & tamen non examinantur, ita Bal. in proœm. decretal. & poſt eum Por. in §. filiusfamilias ad fi. inſt. quib. mo. ius pat. pot. ſol.

Int. Concluſio in cauſa eſt terminus terminorum peremptorius. qua rationum iudex non poteſt amplius dare dilationem parti ad probadum iuxta not. in l. admonendi. ff. de iureiu. ſed nūquid poſsit ſupplere circa declarationem proceſſus?

Reſ. Pōt, q a q declarat nihil noui facit. l. hæredes palam. §. ſed ſi notam. ff. de teſta. l. adeò. §. cum quis. ff. de acqui. rer. domi. Et ita dicit etiam Bal. (licet hanc rationem non adducat) in rub. de offic. dele. & ſubiicit ad propoſitum in rub. de iudi. lectu. j. ad fi. quod radices libellorum ſunt cauſæ, formæ uerò illorum concluſiones & concluſio ultimis finis.

Int. Literæ contra ſolitum ſtilum curiæ ſunt ne ſuſpectæ?

Reſ. Sunt utique exempli gratia Papæ non habentes imaginem Petri & Pauli, argumentum in l. ſi quis ſub conditione. ubi glo. & Bar. ff. de condi. inſti. & ita dicit Gemi. in c. quis neſciat. xj. diſt. & Feli. in c. ex parte. in uer. ſtilus. col. ij. de reſcrip. & in literis Illuſtriſsimorum D. noſtrorum Venetorum ēt exemplificat, ſi non eſſent plūbatæ.

Centuria Quarta.

Int. CVr enim domini naturales ſunt ad aliorum differentiam?

Reſ. Qui ſunt tales de iure gentium ut reges. l. de pupillo. §. ſextus. & ibi Bal. ff. de nou. ope. nun.

Int. Vnde ortum eſt prouerbium, nemo propheta acceptus eſt in patria?

Reſ. Ab eo, quia quemadmodum uidemus quod uenti ſuccerſiuis aeris motibus augentur, ſic maior eſt fama à remotis quá à propinquis, ita Bal. in c. & ſi Chriſtus nu. 3. de iureiu.

Int. Creditor ex delicto ueniens ne appellationem creditoris ſi conceſſum ſit alicui, ne ſoluat creditoribus ſuis uſque ad quinquennium?

Reſ. Non. l. ſi rerum. ff. de re iudi. Bal. in l. ſed ſi ex parte. ff. quod cum eo. dixi in l. j. ff. ſi cer. peta.

Int. Quare Idomenæus (ut memoriæ proditū eſt) Gallum Gallinaceum ſcuto ferebat?

Reſ. Quoniam forte à Phæbo ducebat originem, cui hęc auis eſt coſecrata, Geneſiſq; hac de re ſimbolum erit.

Int. Quare preſtatur iuramentum manu dextra?

Reſ. Quia dixit Eſa. c. ii. iurauit Dominus in dextra ſua Luc. de pe. in l. i. col. ii. C. de aquedu[illegible]. lib. 10.

Int. Teſtamento iudei eſt ne plena adhibenda fides?

Reſ. Si ſcriptnm fuerit manu periti in lege Moyſis adhibebitur utiq; ut dicit Calde. cōſi. ii. d. conſue.

Int. Quare Talmuth iudæorum græcorum iuſſu, ſiue (ut alii dicūt) Papæ tunc fuit combuſtus?

Reſ. Quia male interpetrabatur legem Moyſis ut p Io. And. in. c. quod ſuper de uoto & Feli. in c. 1. col. ii de Conſti.

Int. Ingenium hominis cui aſsimilari poteſt?

Reſ. Flamme ignis in altum ſurgentis ſplendide.

Int. Quare ſoli Petro date fuerunt Claues?

Reſ. Quia etiam ſibi dictum fuit, duc. in altum. & ni ceteri laxarent rhetia quodq; peſcharetur hamo. Tu es ſacerdos magnus et paſce oues meas. & ut per Feli. latius in c. translato col. v. de conſti.

Int. Inſtrumenta de nouo reperta non reſcindunt tranſactionem. l. ſub prætextu. C. de tranſac. quid in eccleſia?

Reſ. Iſto caſu fauore ipſius ſecus ut ibi per glo. & Docto. & eſt argumentum in auth. ſimiliter. cum ibi not. C. ad legem Fal. & in l. ſunt perſonæ. ff. de religio.

Int. Si penſio de fructibus beneficiorū alicui ſolui debeat, tenebitur ne is, ſi fructus non percipiat?

Reſ. Non. l. quidam teſtamento. ff. de lega. i. l. nomen debitoris. §. unum ex hæredibus. ff. de lega. ij. Abb. in c. niſi. propè fi. de præben. Feli. in c. ad audientiam. ij. col. vij. de reſcrip.

Int. Dicit Comic. ego uno in ſaltu apros capiam duos, ſeruit ne nobis iſtud ipſum ad aliquid?

Reſ. Seruit, & huic ſimile, faba tantum una duas capi columbas, è columbario uolantes, ut dicit tex. in l. Pomponius. ff. famil. her. quia ſic unica ſolu. dicimus etiam duo contraria aliquando ſolui poſſe, uel duabus quæſtionibus poſſe reſpondei, ut etiam dicit Barba. in c. prudentiam. col. iiij. de offi. dele. But. in c. j. de pac. & Ange. in §. hinc nobis. in auth. de hære. & fal.

Int. Eſt ne differentia ſi quis nutriatur lacte lupino

no uel captino ?

Reſ. Maxima, quia (ut ait Carda. medicus huius tēporis præſtantiſsimus in lib. de uarieta. re.) lupino nutritus fernis erit moribus uir, ut Romulus olim, ſi uero caprinoíe ſanus & ſalax.

Int. Si puteus in uicinia ſit communis poteſt ne unus uendere utilitatem aquæ alicui, pro portione ſua aliis inuitis ?

Reſ. Bal. ex multis probat quod ſic, in c. cum omnes. nu. 29. de conſti.

Int. Leuato uexillo & pulſata campana homines coadunati fuerunt ad aliquid faciendum, an nniuerſitas teneatur?

Reſ. Non, ſi deliberatio non præceſsit, ita Bar. in l. aut facta. in §. fi. ff. de pœn. Feli. pulchrè poſt eū in c. cum omnes. col. xvj. de conſtitutio.

Int. In libello toleratur obſcuritas ut not. in l. edita. C. de eden. quid in ſententia?

Reſ. Secus, quia debet eſſe actus declaratiuus. §. enrare. inſtitu. de actio. Bal. in l. cum quidam. in prin. C. de uſu.

Int. Quare in inquiſitionibns ponūtur ueiba. Diabolico ſpiritu inſtigati?

Reſ. Notarij neſciunt, quia nec clauſulas intelligunt quas apponunt in inſtrumentis ut not. in l. j. ff. de iur. codicil. ponuntur igitur, non quod inſtigatio minuat peccatum, ſed qnia dolnm ſignificat ita Bald. in c. i. per illnm tex. de cohabi. cletico. & mulie.

Int. De intruſo ſæpiſsimè fit mentio, qnis nanque dicitur intruſus?

Reſ. Qui præter ſuperioris authoritatē ſe in eccleſia ingerit, nel intrat cum titulo, habito ab excōmunicato uel interdicto, ſeu retineat beneficium quo ſit canonice priuatus, & fuſius nt in c. quia diuerſitatem. & ibi Abb. in prin. de conceſ. præben. & in c. tāta. de exceſsib. præla. & in c. cum dilectis. de purga. cano. Feli. in c. in noſtra. col. ix. & x. de reſcrip.

Intruſus dicitur etiam qui non intrat per hoſtiū, quiqne canonicum ingreſſum non habet. Eiciendus nt Fulcifer, & armis opprimendus ſi nō uult carere iuſtitiæ ut inquit Bal. in c. nihil. nu. 3. & 5. & 10. de elec. Et ad idem ſcire etiam debes, ſi fuerit is confirmatus à ſuperiore, quod confirmatio nō ualebit ut per eundem Bal. in c. in literis. nu. 6. de reſti. ſpolia. Vel aliter quod per contractum ipſius in prælatura acquiritur eccleſię, ut adhuc Bal. tradit in c. item cum quis. nu. 6. de reſti. ſpol. nonnihil ubi etiam de intruſo tacitè in c. niſi. col. ij. de renunciatio.

Int. Colonus ſi non ſoluat, & incidat arbores fructiferas poteſt ne expelli ?

Reſ. Indubitatum eſt, ut not. in l. ædem. C. loca. & in auth. qui res. C. de ſacroſanct. eccle. & quo ad arbores, quia non ſunt in fructu ſed in proprietate. l. diuortio. §. ſi fundum. ff. ſolu. matri. & quod ex his cauſis expelli poſsit tradit Bal. conſ. ccxc. uolumi. ij.

Int. In literis beneficialibus, ueniunt ne penſiones appellatione beneficij ?

Reſ. Non, ſed beneficium eccleſiaſticum tantum, quod datur in titulum habens ius ſpirituale, ubi aliàs penſio in ſola temporalitate, conſiſtit, & probatur in c. quāuis. primo. & ibi Gemi. de præben. in vj. Feli. in c. poſtulaſti. col. xj. de reſcrip.

Int. Ad propoſitum literarum, ſi fuerint Apoſtolicæ eaſq; laceret quis, cui facit iniuriam?

Reſ. Sanctæ Sedi Apoſtolicæ. c. cum olim. de offi. dele. Bal. in l. ſed & ſi quis. ff. de in ius no. Feli. in c. ex literis. in prin. eo. titu. de offi. deleg. ſicuti iudici ſi legi non permittantur, uel mittenti, ſi non permittatur pariter præſentari, ut ibi ſubiicit.

Int. Quæ ſint literæ gratioſè, quæ contentioſè, & in forma panperum, liquet ex ipſis uerbis, & declarant Feli. & Abb. in c. poſtulaſti. col. iii. de reſcrip. ſed quæ ſunt ille dignum arbitramur ?

Reſ. Quando Papa facit gratiam alicui de beneficio uacante uel uacaturo, committendo alicui, ſi repertus fuerit idoneus, ut ſibi prouideatur. & fuſius nt in cle. unica. de conceſsio. pręb. idem Feli. in c. poſtulaſti. col. iiij. De illis quæ de iuſtitia appellantur nihil dico, quia contentioſarum naturam ſequi uidentur, ut ibi ait in prin. & col. ix.

Int. Poſſunt ne pœnæ cognoſci per propriam diffinitionem ?

Reſ. Non, quia cognoſcuntur per æquipollentia. §. relegati. inſti. quibus mod. ius pat. pot. ſol. l. j. C. de lat. lib. tol. Bal. in c. j. nu. 24. de his quæ ui metuſue cau. fi. ſcitnq; dignum eſt. ad pœnæ propoſitum, quod ueteres (auctor eſt Pauſan.) hominū ſupplicia, pœnas appellabant.

Int. Sententia regulariter ſi non appelletur tranſit in rem iudicatam, lapſo tempore ad appellandū, de quo in auth. hodie. C. de appel. & in c. quod ad conſultationem. de re iudica. quid ſeruatur Veneriis ?

Reſ. Contrarium, & rationem aſsignat Ancha. cōſ. cclix. ad fin. quem refert & ſequitur Feli. in c. eccleſia Sanctæ Mariæ. col. xiiij. de conſti.

Int. Quando dicitur Matth. xv. acceſſerunt diſcipuli ad Dominum, dicentes quis eſt maior ? nōne tumorem cordis oſtenderunt ?

Reſ. Dubio procul, uidentes ſibi Petrum anteferri, ut etiam ibi ait Chriſoſto. nonnihil Feli. in c. j. col. ii. ubi & nos aliqua de conſti. fortè excuſandi quia nondum acceperant Spiritum Sanctum.

Int. Datur ne contrarium in iure ?

Reſ. Non, ſi quis rationes diligenter excutiat. l. ii. §. contrarium. C. de uete. iur. enuclean. Bal. in l. ſi mandaſſem. col. ii. ff. manda.

Int. Bannitus confinatus in loco, contrahit ne ibi domicilium ?

Reſ. Non, quia dicitur eſſe in fuga, & habetur etiā pro fugitiuo. l. ex facto. C. de hære. inſti. Spec. in §. j de comp. iud. adi. Bal. in l. ſi Titius. ad fin. ff. de ſer. expor.

Int. Ad idem ſi dicat ſe cancellatum de banno & protelletur ne offendatur, eſt ne eidem eredēdū ?

Reſ. Nequaquam, quia debet oſtendi & probari,

aliàs

alijàs non præſumitur.l.in bello.§. factę.ff.de captiui.& poſtli.reuer.l.non omnes.§.ſi.ff. de re mil. c.ſicut.de ſenten.excom.Feli.in c.cum M.Ferrarien.col.xxiij.de conſti.

Int. Quid eſt conſcientia?

Reſ. Paſsio mentis, ſeu cordis, quæ ſemper eſt in actu, unde uermis conſcientiæ, non extinguetur, inquit Eſai.c.ultimo, Bal.pulchrè in c. conſtitutis. nu.1. de appel.

Int. Vnde dicta eſt uxor?

Reſ. Dicta eſt quaſi unxor, quia limen quo noua nupta intrabat mariti domum, ſolebat contra maleficium lupino adipe inungi.

Int. Ad uxoris propoſitum, quid ſibi uolunt uerba illa, ſatis non eſſe, quòd uitulus in Acherontis ripa depaſcatur, niſi antrum ſubintret, relata in c.fraternitatis.in prin. de eo qui co. conſangui. uxo.ſuæ, à Docto.

Reſ. Non aliud, niſi quod ſenectus tantum eſt apta nuptiis, quantum bruma meſsibus, quodque ridiculum loci, eſt ſponſus ſenex, ita Poe. lyricus. ad amicum, relatus à Por.in §.j.col.ij. de nup.

Int. Miracula pręſumuntur ne?

Reſ. Non, quia ſunt de impoſsibilibus natura, ut inquit Bal. ubi exemplum in c. cum cauſam .nu. 27.de teſtib.

Int. Canonicus electus ſi ſe ante confirmationem ingerat, priuatur ne ipſo facto, iure ſuo?

Reſ. Priuatur, ut dicit tex.in c.auaritiæ.de electio. in vj. Nicolai. olim acutiſsimus diſcipulus meus allega.xxxix.in prin.par.ii.

Int. Quid eſt id quod penetrale appellabãt ueteres?

Reſ. Corinthi cella, ubi aditus eſt ad eam ſubterraneus, ibiq; Portunum latere aiunt, & ſi quis ciuis uel hoſpes eo in loco peierasset nulla ratione effugere poterat, quin daret periurii pœnas.

Int. Si notarius de ſuo falſo rogitu plura ſumat exẽpla, eſt ne puniẽdus unica pęna, uel pluribus?

Reſ. Vnica, quia unum malefactum eſt intellectualiter, & una cauſa, ita Bal. ubi idem dicit etiam in teſte ſi ſuper eodẽ facto pluries deponat falſum uniformiter, in l.unum. ff.de teſta.

Int. Binæ teſtamenti tabulæ eodem tempore ſcriptæ ſunt, in alterius centum, in alterius quinquaginta aurei Titio legati ſunt, debentur ne ei centum quinquaginta an uerò centum tantum uel quinquaginta tantum?

Reſ. Quinquaginta tantum quia in dubio debet indicari teſtatorem grauare uoluiſſe hæredem ſuũ minus quam ſit poſsibile. l.nummis.ff.de leg. iii. & hoc ad literam dicit tex. hanc rationem ſentiẽs in l. Sempronius Proculo, ibi Proculus reſpondit in hoc caſu magis hæredi parcendum eſſe quã (ſupple tu) legatario.ff.eo.

Int. Quare eſt quod exemplum ſumptum manu eiuſdem notarii qui ſcripſit originale, probat & plenam facit fidem, ut dicit Bar. in auth. ſi quis in aliquo.in ii.oppo.C.de eden.& in l.in fraudẽ. in §. neque. ff. de iur. fiſci. & tamen ſumptum ab eodem teſtatore non efficit ut ex eo poſsit, ſi teſtamentum non extet, agnoſci bon.poſ.l.i.§. ſi quis.ff.de bon.poſ.ſecundum tab.?

Reſ. Torquent ſe in ſol. iſtius contrarii plurimũ Docto.in d.auth.ſi quis in aliquo.ſed mihi uidetur dici poſſe, id eſſe in teſtamento fortè, quia tunc de magno agi dicitur præiudicio, nanque uidemus quòd maior ſolemnitas etiam requiritur eo caſu, quam in aliis.auth.hoc inter liberos. §.i.l.iubemus.C.de teſta.l.ſi.C.de edic. diui Adr. tol.igitur cautius quoque agendum eſt.c.ubi periculum.de ele.in vj.l.i.§.ſed & ſi quis.ff.de carb. edic.& nimirum ac de re ſi exemplum non ſufficit, & ſi alia rõne ſufficiat ſumptum manu tabellionis, qui (ut diximus) ſcripſiſſet originale.

Int. Veſtes factæ uxori, poſſunt ne mortuo uiro ab hęredibus eius repeti?

Reſ. Quæ ſunt factæ ad uſum quotidianum non, quia donatæ præſumũtur, & morte uiri donatio confirmata, precioſę autem & iocalia, quia datæ dataúe ad uſum tantum uidentur, repeti poſſunt, ut not.Bar.in l.in his rebus, in §. ſeruus dotalis. ff.ſol.matri.& conſ.50. Ancha. conſil. clxxxj. & Ro.conſ.cxlvj.col.j.Alex.in l.ſi is qui ducenta.in §.dos legata.ff.ad legem Falcidiam. & Flor. in l. Pomponius Philadelphus.col.ii. ff. famil. her.& iſta eſt communis opinio, ut atteſtatur Ancha. in loco præallegs.

Int. Quid uult dicere tex.in l.ij.ibi, Buſtaúe mortuo facientem.ff.de in ius uo.?

Reſ. Reſtituendus eſt ut dixi (ni fallor) alibi, dictumq; uerbum, ſic reponendum. Iuſtaúe mortuo facientem, ut etiam in l.pro hærede.in prin. ibi, uel iuſta ei fecit.ff.de acqui. hære. id eſt exequias celebrauit, quas ueteres parentalia uocabant, & februa.

Int. Tacitum operatur ne idem quòd expreſſum?

Reſ. Si de ualiditate actus agatur, idem debet operari, aliàs aũt non, ſi fuerit nullus.l.ſi quis aliquid §.teſtamentum.ff.de pœn.ubi ſi teſtamentum ſit nullum, impune ſupprimitur, quia nihil eſt (inquit Iurecon.) quod ex eo peti uel cõſiſtere poſſit, declarat Bal. in l. eleganter.in §. ſi quis poſt. col.iiij.ff.de condi.inde.

Int. Exemplum non facit fidem, auth. ſi quis in aliquo. C. de eden. nunquid faciat ſaltem qualem qualem præſumptionem?

Reſ. Facit ut inquit glo.in l.ij.ff.de fid.inſtru.& in l.in frau.in §.neque.ff. de iur. fiſci. & in ſimili in l.ij.C.de eden.

Int. Ad propoſitũ quid proderit præſumptio iſta?

Reſ. Proderit quia ſi probationes fuerint hinc inde pares, pręualebit ea, pro qua eſt pręſumptio ſecũdum glo.in l.ſi duo patroni.in prin.in uer.authoritatis.ff.de iurein.& ibi Iaſ. plenè. Et eſt ſimile ſi pondera ſint in Aequilibrio, & aliquid minimum addatur quia pars cui additio facta eſt præponderabit ut per Ange.in l. ſciendum. col. vij. in repe. ff. de uerbo. obli. uel quod transfundat probationem in aduerſarium dicamus, & proſit etiam quantum ad iſtud ut in l.diuus. & in l. ſiue

poſsidetis.& ibi Bal.in prin.C.de proba. glo. in l.i.ff.de excep.de quo tamen dubito ut per Ang. in repe.l.ſciendum. col. præallega. ff. de nerbo. obli.quia oportet quod cauſetur à nobilibus coniecturis ut ibi,& not.in l.admonendi. ff. de iureiur.& ideò adde ſi aliis coniecturis iungatur, qđ iuramentum in ſupplementum probationis poterit deferri ut idem Bal.ſentit in d.l. ſi duo patroni.in prin.col.ii.ff. de iureiu. & Ange. in loco præallega.

Int. De iſta quali quali præſumptione de qua in d. auth.ſi quis in aliquo.C.de eden.habetur ne in ſimili quidquam alibi?

Reſ. Habetur in l.i.C.res inter alios acta.& in.l.ſæpè.ff.de re iudi.& in c.quãuis.extra eo.tit.& per glo.in c.cum I.& A.& ibi Feli.col.v.eo.ti. quod res ſeu ſententia inter alios lata,tertio non præiudicat,nec probat,ſed qualem qualem præſumptionem facit.Et ad idem quod ſocius criminis, qui non deberet admitti admiſſus tamen facit qualem qualem præſumptionem.

Int. Qui errore iuris ductus exemplum producit ut probet excuſabitur ne à dolo?

Reſ. Quia qualem qualem præſumptionem facit (ut dicebam proximè).ſine dubio excuſabit, ex quo etiam cauſa qualibet quanquam iniuſta excuſare ſolet,ut inquit glo. in l. j. ff. ſi quis ius di. non obtempe.& in l.i.C. ad legem Fabi. de plagia.& quanquam dicunt aliqui in d. auth. ſi quis in aliquo.quod iſtud non ſubſiſtat, ex quo excuſaret etiam, ſi qualem qualem præſumptionem non faceret, dando inſtantiam ut per eos, nihil eſt tamen,quia ſi excuſat dicto caſu,longe magis excuſabit dictam præſumptionem faciendo.

Int. Quotuplex eſt præſumptio poſteaquam tot & tanta dixiſti hic & alibi?

Reſ. Multiplex eſt,iuris naturalis.l.meritò. ff. pro ſo.c.i.de ſeru.fac.& iſta admittit probationem in contrarium ut ibi not.

Quædam eſt iuris ſimpliciter,ſed læuis de qua in auth.ſi quis in aliquo.C. de eden. & in l. i. C. res inter alios acta. Et iſta non transfundit onus probationis in aduerſarium,neque eſt talis (quicquid dicant Docto.in d. auth. ſi quis in aliquo.) ut poſsit deferri iuramentum in ſuplementũ probationis ut not. in l.ſi duo patroni. in princip. ff.de iureiuran.

Quædam uerò quæ cauſatur à nobilibus & urgentibus coniecturis, ut puta quod filius ſit natus in figura matrimonij uicinis ſcientibus, & hæc quoque admittit probationem in contrarium,ut not.in l.filium diffinimus. ff. de his qui ſunt ſui uel alie.iur.

Quædam eſt iuris & de iure quia lex figit pedem ſtatuendo ut not.in c.is qui fidem. in prin. de ſponſa.Bal.in c.quoniam frequenter. nu. 10. ut lite non conteſta. & iſta non admittit probationem in contrarium. Et duo habes exempla in l.antiquæ.C.ad Velleia.& in l.fin.C.arbi.tut.

Quædam eſt facti uiolenta de qua in c. literis. de præſump. nec iſta admittit probationem in contrarium,ut ibi not.

Quædam eſt hominis quod non præſumatur iactare ſuum.l.cum de indebito. de proba. & iſta admittit ut ibi not.in §.fi.& in regu.ſemel malus. de reg.iur.in vj.& fuſius reliqua ad materiã quæ non recito,ponit Ange.in d.l.ſciendum. col. pe. & fin.in repe.ff.de uer.obli.

Int. Si quis moriens dixerit ſe uulneratum à Titio, erit ne contra eum præſumptio & quidem talis, ut poſsit ad torturam poni?

Reſ. Præſumptio hæc uilis eſt,ut illæ de quibus ſupra et in authentica ſi quis in aliquo. C.de eden. & in l.i.C.res int.ali.ac.& in c.cum I.& A.de re iud.quam facit exemplum,& ſocius criminis, & ſententia inter aliquos lata ſeu iuramentum in l. ſi duo patroni in prin.ff.de iureiu. & tradit glo. in l.ii.ubi etiam Ange.ad fi.C.de calum.et dicit Bal.in c.i.in § vaſalli ad fi. de pa.conſtan.in uſibus hoc ideo eſſe, quia non omnis moriẽs præſumitur S. Io. Euangeliſta. et ſit non ſufficiẽs ut imputatus poſſit ad torturam poni argumentũ not. in l.ſi in rixa ff.ad legem Corne.de ſica.

Int. Quando eſt præſumptio iuris & de iure non admittitur probatio in contrarium l.antiquę C.ad Vel.l.fi. C.arb tu.quid ſi pars pateretur probari?

Reſ. Iſto caſu ſecus, & cum de ueritate ipſa probatione appareat præfertur & præualebit præſumptioni,ut dicit Inno.in c.fraternitatis de frig.& malefi.& Pręp.Alex.in c.is qui fidem,ubi etiã ad regu.aliàs ponit limitationes col.pe.de ſponſa.

Int. Proceſſus factus cum excommunicato,non ualet c.i.de reſcri.in vj.c.cum inter de exce.ſi oppoſitum ſit,ſed quid ſi nihil dicatur, & aduerſarius taceat.ualebit ne?

Reſ. Vtrobique not.& in ſpecie Inno.in d.c.cum inter dicit qđ ſic,& eſt ſimile in l. filiusfamilias, in §.ueterani.ff.de procur.& in l.ita demũ C. eo. & in c.i.& in c.peruenit & in c.conſtitutum de fideiuſſo.

Int. Solet dici quod omnis ſeruitus eſt indiuidua ut not.in l.uie ff.de ſerui.& in l.ſi quis ædes ff.de de ſerui.urb.prędio.& in l.ſtipulationes non diuiduntur ff.de uer.obl.ſed quid in uſufructu?

Reſ. Diuiduus eſt ut inquit Flo.in l.pro parte nu. 2.ff.de ſeruitu.

Int. Titulo habemus ſi men.fal.mo. di.quis eſt is qui proprie menſor dicitur dicto in loco?

Reſ. Is qui ad pediſmum hoc eſt ad dimenſionem pedibus factam locum dimetitur hincque eſt uerbum metor,quod proprie latum longũue, aut altitudinem rerum ad pedum dimentionem deſignat,verbaq; Romuli ad Iouẽ feretrium in dedicatione templi ad propoſitum huiuſmodi. Tibi templum Iupp̃.his regionibus, quas modo animo metatus ſum, dedico.

Int. Fuit dubitatum heri nunquid diſtributiones quotidianę augeant corpus præbendæ, & computentur in ualore beneficii, & multa hinc inde dicta fuere a multis quid ſentis tu?

Reſ.

Reſ. Quod non augeant neque computentur, ex quo dantur ratione perſonalis, caſus eſt ſingula. in l.i. in §.i. ibi ſed magis operam loco beneficij præberi ff. ſi men. fal. mo. di. & in l. cum duobus in §. ſi in cocũda. ff. pro ſoc. Rota deciſ. cxxxiiii. in nouis poſt Old. pulchrè conſ. cxviij. ad fin. & confert ad intellectum indulti Pij iiij. nunc conceſsi epiſcopis & prælatis ad concilium euntibus ſuper quo ſcripſi etiam nonnihil requiſitus conſ. xxviij. uol. iij.

Int. De caduceatoribus & fecialibus ſæpiſsimè fit mentio in Liuio, qui nam erant iſti?

Reſ. Legati Græcè, Oratores Latinę, qui etiam ſancti dicuntur, quippè quod ab iniuria hominum defenſi atque muniti eſſe debent. l. ſanctum. ff. de rer. diui. in ſacris literis Apoſtuli, caduceatores igitur erant pacis. belli uerò feciales.

Int. Quare eſt quod ſententia ualet in l. Barbarius. ff. de offi. præto. cum tamen uere iuriſdictionem non haberet?

Reſ. Memini me de illius. l. intellectu alibi dixiſſe multa, nunc uerò dico illud ideò eſſe ibi, quia Barbarius Philippus erat in quaſi poſſeſsione iuriſdictionis præfecturæ quam acceperat ab Imperatore habente plenitudinem poteſtatis, ea de re non mirum eſt, ſi ualet ut inqnit Flo. in l. ſeruitutes. iij. nu. 11. aliàs col. v. ff. de ſerui.

Int. Si quis impenderit aliqnid in recolligendis fructibus rei ab altero poſſeſſe, uidebitur ne dictas impenſas donare?

Reſ. Videretur prima facie dicendum quod non. l. ſi cum aurum. ff. de ſol. l. cum de indebito. §. fi. ff. de proba. tamen contrarium eſt uerius. l. ſi ſeruus. §. oliuam. ibi nulla enim iniuria eſt, cum tibi etiam impenſas donauerit quę in collectione huiuſmodi fructuum impenduntur & ibi in ſpecie Flor. not. ff. ad legem Aquil. & ſcitu dignum eſt.

Int. Si detur tutela matri, quod æquè fieri poteſt ex legis diſpenſatione. l. fi. ff. de tute. auth. matri & auiæ. C. quando mul. tut. offi. fun. ipſaq; Velleiano non renuntiet ualebit ne datio?

Reſ. Non, ut per Bar. in d. auth. matri & auiæ. col. iii. aliàs nu. 11. & non ab re, quoniam in datione quocunque modo erratum fuerit, datio non ualebit. l. tutor ſi fuerit. ff. de tuto. & cura. da. ab his. & fuſius ut per eum in dicto loco.

Int. In remiſsione fideicommiſsi ſeu tranſactione, oportet quod dicatur uiſis & cognitis uerbis teſtamenti. l. de his. ff. de tranſac. qnid ſi remiſsio fiat inter eos, qui notitiam habeant teſtamenti?

Reſ. Iſto caſu neceſſarium non erit argumentum in l. j. ad fi. ff. de act. emp. not. in d. l. de his. & per Bar. in l. qui Romæ. in §. duo fratres. in iii. q. principa. ff. de uerbo. obli. Cur. iuni. olim Collega, conſ. xxiii. nu. 3.

Int. Sæpè loqnimur de demonſtratione uellem ſcire quid ſit & quotuplex?

Reſ. Demonſtratio, eſt rei ſubiectę, uel quaſi, oculis aut intellectu repreſentatio, quæ ſi ſemel facta fuerit fruſtra fiet amplius ut uulgo dici ſolet. l. j. ff. de dote prælega. hęcq; triplex eſt, quia, quid & per æquiparantiam, quia, quando cauſam per effectum cognoſcimus, quid uerò quando è contra cognoſcimus effectum per cauſam. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procu. per æquiparantiam, quã do ęquale minus notum demonſtratur per æquale magis notum, ſi filius, ergo pater, ſi ſeruus ergo dominus, & idem in correlatiuis, de quibus in l. fi. ff. de acceptila. & in l. fi. C. de ind. uid. tul.

Int. Quæ eſt ratio quod filius detrahit duas quartas, legitimam & Trebellianicam ut in c. Raynutius. & in c. Raynaldus. de teſta. not. in l. in quartam. ff. ad legem Fal. & in c. ſi pater de teſta. in vi. & ita ſeruat totus orbis ut dicunt Docto. in locis prædictis?

Reſ. Quia legitima ſibi debita eſt, nec in ea grauari poteſt l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. teſta. l. cohæredi. §. cum filię. ff. de uulg. & pup. ſub. quã ut filius detrahit, trebellianicã autem uti grauatus ut in §. ſed quia inſti. de fideicõ. hæ. & not. in locis prællega. aliàs niſi utranque detraheret non eſſet ipſe melioris conditionis quam extraneus, qui nõ detrahit niſi treb. & male argumentum in. l. i. in §. largius ff. de ſuc. edic. et in auth. hoc inter liberos. C. de teſt. dixi in l. generaliter. C. de inſti.

Int. Si uenditori legetur teſſera frumentaria intelligetur ne legata menſura uel menſuratum?

Reſ. Si legatarius ſit frumenti uenditor, Teſſera & ſic mẽſura, (quid enim ſit Teſſera declaraui alibi ſuſe) ſibi legata uidebitur, ſi uero pauper mẽſuratum, & ſic in cauſam alimentorum ſeu pro Alimẽtis ita Bal. in l. Titia Seio in prin. ff. de leg. ii. ubi de teſſera etiam fit mentio & in l. ſed & ſi ſuſceperit. in §. j. ff. de iudi. & ad propoſitum facit regu. l. plenum. §. equitii. ff. de uſu & hab.

Int. Quo modo cognoſcimus ſeu præſumimus an aliquis ſit admiſſus de gratia uel de iure?

Reſ. Ex qualitate perſonarum l. fi. ff. de ac. & ob. l. i. in fi. C. ſi quis Imp. male di. l. plenum §. equitii ff. de uſu & hab. Flo. in l. ſeruitutes. iiii. col. viii. ff. de ſeru.

Int. Si filio relinquatur hæreditas facta mentione patris & patriæ poteſtatis, uidebitur ne ſibi relicta ipſius contemplatione iuxta ea quę habentur in l. ſed ſi plures, in §. filio arrogato. ff. de uulg. & pup. ſub. & in ſimili in c. requiſiſti de teſta.?

Reſ. Sine dubio, quia ſi patris ſimpliciter fiat mentio, demonſtrationis potius quam aliter facta uidebitur, ita Bar. in l. cum aliquis ad fi. C. de iu. delib.

Int. Quare eſt ſi agatur contra Nautam uel cauponem iſque exhibeat famulum, non propterea liberatur, et tamen ſecus eſt in publicano: l. i. §. fi. ff. de publica. & uectigal.?

Reſ. Vt iſtius officium ab officio illius priuato differat, & declarat Bart. ibi nume. 2. et Ro. conſil. cccexxxiiii. ad fi.

Int. Centum annorũ ſpacium de quo alàs in l. fi. C. de ſacroſanc. ec. et memini dictum fuiſſe alibi ſatis,

tis,latini ſeculú appellant, hebræi pro ætate hominis uſurpant ut nosquoq;,ſecualare uero Pau. Apoſt.pro mundano,ad differétiam monachorú ſeu religioſorum,ſed quid ſibi uolunt hæc uerba in ſacris literis ſecula ſeculorum?

Reſ. Periſaſtica locutio eſt,qua non aliud apud hebręos deſignatur quam æternitas.

Int. Si ſint duo cauſarum patroni,in foro quorum unus dicat vnam tantum rationē aſſignari poſſe alter uero plures,cui magis credendum erit?

Reſ. Dicit Saly.in l.ſi ſerui ueſtri.C.de noxa.& Alexã.in l.ſi conſtante ff.ſol. mat.& poſt eos Seyſel. in l.non poſſunt col.iii.ff.de legi.quod huic potius,quam illi credendum erit.

Int. Puer comiſit delictum factus eſt maior, debet ne puniri ut puer uel ut maior?

Reſ. Vt puer, quia in pęnis attenditur tempus delicti non ſententiæ.l.i.C. de pœn.c.fi.& ibi Feli. not.de ſen.excom.

Int. Quæ eſt ratio licet prorogatio fiat, quod pars lędi non uidetur,ut not.in l.ſi finita in priu.ff.de dam.inſe.?

Reſ. Quia mora modici temporis periculum non affert.l.ſi debitori.ff.de iudi.Bal.tamen uidēdus eſt conſi.cj.col.iii.uol.iii.

Int. Quare(ut aiunt) teſtis non tenetur reddere rationem ſui dicti ut hr̄ in l. ſolam C.de teſti?

Reſ. Quia uerboſus eſſe non debet,ut inquit Ang. in d.l.ſolam. & eſt argumentum in l.i.ff.de ori. iu.& in l. ampliorē in §.in refutatoriis.C.de ap.

Int. Triennio inſtantia finitur de iure ciuili.l.properandum.C.de iudi. & tunc lis mortua dicitur. l.cum lite mortua. ff. iudi. ſol. quid ſi cauſa ſit in conſiſtorio principis?

Reſ. Iſto caſu ſecus,auth. ſed lis. C. de tempo. ap. Bal.conſ.ccxvij.col.ult.uol.iij.

Int. Qui occidit uxorem peccat ne grauem quàm matricida?

Reſ. Minimè alibi dixiſſe ſatis, ſed nunc reſpōdeo etiam longè grauius peccare & not.Albe. in l.j. ff.ad legem Pompe.de parri.

Int. Ille qui natus eſt ex uentre non cuſtodito, ſed ex illa quæ in domo retenta non erat indubitato affectu, quæque laſsitudinem fornicandi habebat cum multis,dicetur ne ſpurius uel naturalis?

Reſ. Spurius,nec ali debebit.l.uulgo.ff. de ſta. ho. Bal.conſ.ccvj.col.fi.uol.iij.

Int. Spoliatus ante omnia reſtituēdus eſt.l.ſi quis à ſe fundum.C.ad legem Iul.de ui,ſed quid ſi notoriè conſtaret,ipſum non habere ius in re?

Reſ. Iſto caſu reſtituendus non eſſet ut dicit Cuma.in l. j. quem ibi refert & ſequitur Seyſel. col. iii.de nou.ope.nuntia.& not.aliàs in l. naturaliter.in §.nihil commune.ff.de acqui.poſ.

Int. Communis cauſarum curſus eſt quod qui accuſare uolunt probationes habere debent. l. qui accuſare.C.de eden.l.actor quod aſſeuerat.C.de proba.& ideò dicit tex.in l.j.C.noua uectiga. inſti. non po. quod in libello contuliſti proba. ſed quid eſt dicere, è contra eſſe contra communem cauſarum curſum?

Reſ. Si reus aſſumpſerit in ſe onus probandi argumentum in l.circa ibi mos ei gerendus eſt. ff. de proba.Bar.in l.fundum.nu.2.ff. de excep. diximus in l.edita.C.de eden.

Int. Quare eſt quod cauſę liberales nō poſſunt niſi per iudices maiore tractari.l.placet.& ibi not.C. de iudi.

Reſ. Fortè id fauore libertatis inductum eſt.l. non diſtinguemus.§.de liberali.ff.de arbi.

Int. Inſultus confunditur cum percuſsione regulariter ut not.in l.nunquam plura. ff. de priua. de. ſed quid ſi percuſsio eſt facta in uno territorio, & in alio inſultus?

Reſ. Iſto caſu acceſſorium ſeparabitur à principali ad hoc ut pœna applicetur utrique territorio ita Areti.conſ.x.col.ij.& ueriſsimum eſt.

Int. Si quis cultro arrepto ex lanionis taberna filiã interficiat,ut ille aliàs uirgineam (hiſtoria nota eſt)quis erit homicida,lanio uel pater?

Reſ. Pater.l.ii.ff.de ori.iur.Bal.conſil. ccl. col. iii. uol.primo.

Int. Pœna quæ ſtatuitur in furto habebit ne locum in ſacrilegio?

Reſ. Abſque dubio quia quod plus eſt, utique tanti eſt.l.cum furti.ff.de in lit.iu.Bal.in ſtatu.pœna, nume. 15.

Inr. Quare eſt quod ſtatutum imponens pœnam pecuniariam pro homicidio, non ualet ut not. in c.fi.ubi Inno.in ſpecie de conſue.& ibi omnes.

Reſ. Quia præberet occaſionem delinquēdi & malè.l.conuenire.ff.de pac.dota.l.ſi unus.§.illud.ff. de pac.Feli.in rub. de homi. col. j. & idem dicimus in conſuetudine.c.ex parte.de conſue.

Int. Iuuenis cognouit carnaliter puellam, ambo de ſtupro accuſantur,fatentur matrimonium cōtraxiſſe,an abſolui debeant?

Reſ. Abſque dubio ut inquit glo.in l.pen.C.de fideiuſſo.& ibi Cyn. quam non alibi reperiri dicit Bal.eſſeq; memoriæ comendandam. in l. j. col. viij.C.de confeſſ.

Int. Duo arbitri à partibus eliguntur, unus condemnat in decem alter in quinque, cuius ſententia ualebit?

Reſ. Lata in quinque, quia maiori ſummæ minor ineſt,& realiter loquendo,ambo in quinque hac ratione concordarunt, & not.in l. cum quæſtio. C. de lega. eſt uerum quod dubium facere uidebatur text. in l. diem proferre. in §.ſi plures.ff.de arbi.ſed nihil eſt quia ibi omninò diſcrepant ex diuerſitate rerum, & ex proteſtatione contraria, & ſequebatur abſurditas, quia cōpromiſſum erat de precio rei,& declaratio unius de decem, alterius de quinque, abſurdumq; rem ualentem decē dari pro quinq; & ut per Bal. fuſius conſ. cccvij. col.j.uol.j.

Int. Cain fratrem interſecit Abel, cui promiſit dominus non interfici ob id, Geneſ. quarto. ibi poſuitq; dominus in Cain ſignum,ut non interficeret eum omnis qui inueniſſet, cum igitur

iubente

iubente domino à Lamech poſtea occiſus eſt, ut ibidem legitur, hoc enim modo nec à nobis fides cuiqnam ſeruanda eſſet. ſic à domino inſtructi: argumentum in c. ſignificaſti. de electio.& tamen dicit tex. ſeruari debere etiam Hoſti.l.j.§. non fuit.ff.de dolo.

Reſ. Dixi alibi ſatis, nunc nerò illud ideò factum fuiſſe, quia noluit ſuſcitare ſemen fratris, & ſic nonum commiſit crimen, fratricidium quaſi con firmans, uel aliud hac ratione committens, quod impunitum & inultum remanere nou debuit, unde forte praxis deſumpta eſt, quando rei pro tunc abſoluuntur, quia poſtea contra eos ex nouis indiciis procedi poteſt, & puniri ſi culpabiles repeti fuerint, & not. alias in l. licet. in §. fi. ff.nau.caup.ſtab.

Int. Quare eſt quod non errat depoſitarius reddendo depoſitum ei, qui capite damnatus eſt, & cuius bona etiam fuiſſent publicata. l. bona fides.ff.depo.?

Reſ. Quia non minus fidei habenda eſt ratio.l. j.§. non fuit.ff.de dolo.quàm errarij & fiſci.

Int. Quare Symandius Aegyptiorum rex olim (ut memoriæ proditum eſt) ſtatuis iudicum ueritatis effigiem appendi mandabat?

Reſ. Quia neritas rerum erroribus geſtorum uitiari non debet, ut inquit Iurecon. in l. illicitas. in §. ueritas. ff.de offi.præſid.

Int. Qui cum alio contrahit, uidetur ne approbare eum, uelut idoneus?

Reſ. Abſque dubio. l. inter cauſas. §. abeſſe ff. manda. l. qui ſatiſdare. ff. de fideiuſſ. Bal. cõſ. cclxxxv. col. ij. uol. j.

Int. Exceptio intentionis & facti exempli gratia, tu actionem non habes. l. ſi pupilli. §. uideamus. ff. de nego. geſt. l. nec intentio. & ibi not. C. de tranſac. habetur in l. ij. C. de rem. pi. & in l. in rebus. C. de iur. do. & in l. peremptorias. C. ſen. re. non poſ. poteſt ne quandocunque opponi?

Reſ. Poteſt & per quencunq; ut inquit Cy. in l. cũ ſeruum. C. de ſeruis fugi. quia eradicat & eneruat fundamentum agentis ut inquit etiam Bal. poſt Cy. in dicto loco, conſ. cl. col. ii. uol. j.

Int. Quę eſt ratio quod ſtatutum ſpeciale reſpectu perſonę teperatur ſtatutum ſpeciale reſpectu cauſæ. l. j. C. quando Imp. int. pup. & uidu.?

Reſ. Quia eſt etiam perſona dignior, & potentior cauſa. l. iuſtiſsimè. ff. de edili. edict. Bal. conſ. clxxxvij. uol. v.

Int. Quare eſt quod non poſſunt in condendis legibus omnes caſus comprehendi, ut in l. nõ poſſunt dicit. ff. de legi. deq; infinitis haberi notitia?

Reſ. Quia intellectus uidetur finitur eſt, & fragilis. l. hac conſultiſsima. §. at cum humana fragilitas. C. qui teſtamen. face. poſ. & not. in d. l. non poſſunt.

Int. Eſt ne credendum ſeruo maximè quo ad id qđ in facto ſuo proprio conſiſtit?

Reſ. Eſt utiq; etiam ad pręiudicium domini. l. quęrò. §. fi. ff. de edil. edict. niſi ipſe dominus probet contrarium, ut per gloſſ. in l. ij. ff. ſi ex noxa. cau. aga. Pau. Caſt. conſ. xxxiiij. nu. 4. uol. j.

Int. Tractus futuri temporis non ſpectant ad iudicem. l. prima. ff. de uſu. l. non quemadmodum. ff. de iudi. quid ſi dependentiam habeant à iure de præſenti?

Reſ. Iſto caſu ſpectabũt, & erit ſecus. l. j. & ibi Bar. C. de ſenten. ex peri. re.

Int. Si gabella ſoluta non ſit eſt ne pręſcriptum tẽpus quo non poſsit amplius peti?

Reſ. Eſt quinquennij ut in querela, lapſo enim eo tempore nec intentari nec gabella peti poterit. l. ſecunda. C. de uectiga. l. Papinianus. §. fina. & l. ſequen. l. ſi proponas. §. fina. ff. de inoffic. teſta. l. ſcimus. §. illud. C. eodem. text. in d. l. ij. de gabella dicit not. Roma. in l. commiſſa. col. j. de publica. & uectiga.

Int. Fœmina non poteſt eſſe argentaria. l. fœminæ ubi ratio. ff. de eden. l. ſecunda. ff. de regu. iur. ſed quid ſi aliud dictaret conſuetudo, ut in Gallia?

Reſ. Iſto caſu poſſet & admitteretur argumentum in l. fi. ff. de tute. & in auth. matri & auiæ. C. quãdo mul. tute. offi. funga. & in c. dilecti filij. de arbi. Barba. in c. j. col. xiiii. de proba.

Int. Solet dici quod non minus facto quàm uerbis uoluntas declaratur. l. Paulus reſpondet. ff. rem rat. habe. l. reprehendenda. C. de inſti. ſed quid ſi de arrogantia facti agatur, erit ne maior quàm dicti?

Reſ. Bal. conſ. cxliii. col. fi. uol. ii. ſentit quod ſic & benè ut in d. l. reprehendenda.

Int. Si uinco uincentem te multo magis uinco te, quomodo intelligitur hæc regula, de qua aliàs in l. de acceſsionibus. ff. de diuer. & temp. præſcit.?

Reſ. Quando uincens ſubrogatur & ſuccedit in locum uicti formaliter ut not. in l. uſucapio. C. de pigno. & in authen. licet. C. de natu. lib. & hoc modo regula infallibilis eſt ut inquit Areti. conſil. xxvii. col. ii.

Int. Eſt ne uerum quod cauſatum procedat à cauſa ut dicitur in l. manumiſsiones quoq;. ff. de iuſt. & iur. & in l. licet. in §. ea obligatio. ff. de procu.?

Reſ. Non modo uerum eſt, ſed etiam indubitatũ, quia nec eſt quidquam prius in cauſato quod nõ ſit in cauſa. c. Marchion. i. q. i. Bal. cõſ. cccxxxix. col. ii. uol. iii. procedit igitur cauſatum à cauſa ut filius à patre, ut uerbum à corde, ut ſplendor à Sole, & (ut inquit D. Thom. cont. erro. Gręcorum in opuſcu. t. c. i. in prin. quemadmodum fluuius à fonte.

Int. Operatur ne potentius ius in cauſa, quàm in cauſato, ad propoſitum uel è contra?

Reſ. In cauſa ut not. in l. digna uox. C. de legi. & per Bald. in l. illam. C. de colla. Paul. Caſtren. conſ. cxxix. col. ii. uol. i.

Int. Quare eſt quod prohibitio teſtatoris ne diuiſio fiat intra certum tempus, ualet?

Reſ. Non minores ſui facilitate labantur. l. i. ff. de mino. l. ſecunda. ff. de uſucap. pro emp. l. in

Man. C hoc

hoc iudicio.§.ſi cōueniat.ff.communi diui.Bal. conſ.lxxii. col.ii.uol.ii.

Int. Sicuti filius petit ſupplementum legitime. l. ſi quando.§.& generaliter.C.de inoffi. teſta. petit ne ita pariter eccleſia parochialis?

Reſ. Abſque dubio,bonaque eſt æquiparatio quoniam eccleſia loco filii habetur. capitulo in præſentia. de probatio. Bald. conſil. ccxxxvj. col. ii. uol. ii.

Int. Titulus putatiuus qui petitionem hæreditatis non excludit tribuit ne ſaltem iuſtam cauſam præſcribendi?

Reſ. Glo.in l.Iuliano.& ibi Bar. ff. ex quibus cau. maio.dicit quod ſic, & eſt ſingula. & not. Are. conſ.xix.col.ii.

Int. Vbi proceſſus inchoatus eſt,debet ne ibi finiri,& ſi actor traxerit reum ad diuerſa iudicia ſeu examina erit ne puniendus?

Reſ. Erit.l.ubi cœptum.ff. de iudi. l.i. C. de aſſer. tol.ad fi.utrunque dictum Bal.conſ.cclxxxv.col. ii.uol.primo.

Int. Ad propoſitum tituli de litigioſis, quot namq; ſunt quæ litigioſa effici poſſunt?

Int. Tria, res, cauſa, & actio: res in reali, cauſa in perſonali, actio in mixto: & conferunt ad dicta, in authen. litigioſa. C. eodem.de litigio. l.in iudicio.ff.famil.hercis. Bal. conſil. DV. col. ii uol. quinto.

Int. Inimicitia orta ex leuibus cauſis præſumitur ne durare?

Reſ. Non, quia proceſsit ex leuitate animi. l.prima. C. ſi quis imp. maledi. Bald. conſil. clxxvj. col.ii.uol.i.

Centuria Quinta.

Int. IN l.fin. C. de eden. dicuntur hæc uerba formalia ab Alexandro illius auctore. Et quæ ab Antonino patre meo, & à me reſcripta ſunt. & tamen, Alexander patrem habuit uarium,& Chriſtiana Mammea genitus eſt, uarie nepos, Heliogabali conſanguineus, ex Arcena urbe,quo modo ſi igitur Antoninus erat ipſius pater?

Reſ. Aetate & dignitate ac honoris gratia ipſum patrem uocauit, non quod ab eo genitus fuiſſet, ueteres enim ſenes maiores & patres appellabant, ſic ſerui Naaman patrem uocant,ſic, primo ad Timoth. Paul. quinto ait. Seniorem ne increpaueris ſed ut patrem eum obſecra. Vel dic, & uerius eſt, quod erat ipſius Alexandri pater, adoptione, auctor Herodian. eſt, libro quinto.

Int. Quid ſibi uult dicere alibi glo.in l. quæſitum in §. finali. ff. de pecu. & in l. ſi pactum. C. de excep. quod replicatio eſt eiuſdem naturæ cuius eſt etiam actio?

Reſ. Non aliud niſi ut dicit Bart.in l.ii.C. eodem. longioris uitæ eſſe non debet, ſique actio durauerit anno, quod ita quoque duret replicatio,eadem in actore ut eſt in reo exceptio. l. ſecunda. ff. de exceptio.

Int. Quid ſibi uult uerbum poſitum in l. moris. in §. ſolet. ff. de pœn. ibi, Archiuus uel Grammatophilacium?

Reſ. Loca ſunt in quibus acta publica reponi ſolent ut ibi not. & in §. primo. in authen. de defenſo.ciui.& in §.ſancimus.de his qui ingred.ad ap. eo. lib. cuſtodita etiam à perſona publica, ut dicit Inno.in c.j.de procu.

Int. Quare eſt quod titulus de eden. eſt fundatus. l.j.ff.eo.l. prætor ait. nec tamen æqualitatis ſeruandæ ratione,dictat edi rationes uel inſtrumenta actori à reo,ſicuti è contra ab actore reo.l.j.l. qui accuſare.l.fi.C.eo.?

Reſ. Quia actor à ſeipſo inſtructus eſſe poteſt, quod non eſt in reo. l. ſi quando. C. de dila. l.ſi quis ex argentariis. §. prætor ait. ff. de eden. cum igitur nec æquitas hæc, habeat rationem, nec ſit ex hoc capite ſcripta, non attenditur nec præferri debet rigori, quod à reo actori edatur,iuxta not. in c. ex parte. de offic. dele. & in l. placuit. C. de iudi.

Int. Aequitas debet ne eſſe ſcripta?

Reſ. Si de ea loquamur quam debet ſemper præ oculis habere iudex, & de qua in l.quod ſi Epheſi. ff.de eo quod cer.loc.omnino ſcripta eſſe debet, ſi uerò de ea qua utitur princeps,non oportet neque ullatenus neceſſarium erit.l.j.C.de legi.Bar. in l.ubicunque.col.vij.ff.de int.actio.

Int. Pater uendit rem filij, is ſibi ſuccedit, poterit ne rem uenditam uendicare?

Reſ. Non,caſus eſt in l. ſi patri. C. de dona. & in l.ſi cum dotem.in §.ſi pater.& ibi not.ff.ſol.mat. Boer.deciſio.xxiij.nu.19.& 20.par.j.

Int. Quæ eſt ratio quòd infamis nullibi pro alio poſtulare poteſt.l.ex ea.ff.de poſtu.?

Reſ. Quia ut ibi dicit glo. infamia ipſum ſequitur ut lepra leproſum.

Int. Notarius infamis ex libro alterius notarij probatæ uitæ exemplum ſumit ille uerò exemplo ſic ſumpto ſubſcribit, an ſufficiat & faciat fidem?

Reſ. Facit ſine dubio quia tota auctoritas ſtat in ſubſcriptione & ſigno,ita Bal.in l.Imperator.ad fi.lectu.j.ff.de ſta.ho.

Int. Ius Longobardum eſt ne ſeruandum?

Reſ. Non,ubi Romano iure utitur,quoniam iniuſtum eſt,aſininū & ſine ratione ita And. de Iſer. in c.j.in §.fi.ad fi.de not.feu.in uſib.

Int. Si mulier antequam traducatur adulterium committat,perdit ne dotem?

Reſ. Sine dubio.l.nihil.ff.rer.amo.Bal. in c. accedens.ad fi.de procu.

Int. Pater dedit poteſtatem executoribus ſuis alienandi,poterunt ne alienare rem pupilli?

Reſ. Poterunt.l.magis puto.§.ſi pupillus.ff.de reb. eo. not. in l. prædium. C. quan. dec. opus non eſt.

eſt Bal.in l.j.In princip.ff.de reb.eo.

Int. Quare eſt quod ſpurius inſtitui non poteſt?

Reſ. Propter multiplicem inhabilitatem ſuam, & patris ita Bal.conſ.lvij.col.iij.uol.v.

Int. Quare in notorio ſententia mittitur executio ui non expectato lapſu decem dierum?

Reſ. Quia non appellatur, & regulariter fieri non debet,quod factum non releuat.l.hæc ſtipulatio. §.diuus.ff.ut lega.no.cauea.

Int. Quid ſibi uult prouerbium domo domum?

Reſ. Non aliud niſi duabus anchoris iuniti, id eſt quenque duo poſſe ſibi domicilia conſtituere. l. incola.ff.ad municipa.

Int. Pater prohibet confectionem inuentarij, iudici tamen uidetur quod pupillo expediat cogetne tutorem id facere?

Reſ. Bar.in l.in confirmando.ff.de confirmau.tut. inquit quod ſic & benè.

Int. Quare dixit Dauit, Ego ſum uermis & non homo, & Moyſes animal, & Abraam ſtercus & cinis?

Reſ. Quoniam maxima inter uirtutes eſt humilitas,& quia etiam qui ſe humiliat exaltabitur,depoſuitq; Deus potentes de ſede,& exaltauit humiles,& hinc Poeta lyricus.

Humiltate eſaltar ſempre gli piacque.

Int. Qui nanque erant apud ueteres quæſtores Parici?

Reſ. Qui creati ſolebant (ut inquit Feſt.de uerbo. ſignifica.)cauſa rerum capitalium quærendorum quaſi(ut reor)parricidij.

Int. Quid eſt apud nos id, quando dicimus ſi color quæſitus ſit,ut in l.ſed Iulianus.in prin. ff. ad Macedonia.?

Reſ. Nil aliud niſi quod id quod uerè agimus, ſimulatione obtegimus.

Int. Notarius poteſt ne ſcribere inſtrumentum ſimulatum?

Reſ. Non,nec debet, & ſi ſcribit amputabitur ſibi manus,& erit perpetuo infamia in caſu ſingulari tamen.c.Imperialem.§.ſcriba uerò.de prohibi.feu.alie.per fed.in uſib.Bal.in rub.C.res inter alios acta.col.ij.

Int. Filio naturali non poteſt dari tutor, datus tamen confirmatione indiget.l.fi.C.de confir. tut. ſed quid in ſpurio?

Reſ. Nec datio ualet, nec confirmari debet datus, quia filij nomen non habet.§. finali. in autenti. quib.mod.natu.effi.legi.Bal.in l.j.ff.de teſta.tu. & hiſce quattuor ſcribebatur literis apud ueteres ſeu notis. I I N Q. hoc eſt iniuſtis nuptiis quæſitus.

Int. Statuta de ſutoribus loquentia comprehendunt ne etiam cerdones?

Reſ. Gloſſ.in l.iij.in §.ſi magiſter.ff.ad leg. Aquil. ſenſiſſe uidetur quod ſic & ibi in ſpecie Flo.de S. Petro.in prin.

Int. Si ſeruitutis eſſe non poteſt.l.j. ubi etiam aſſignatui ratio. ff. de uſufru.lega. ſed quid in iuris dictione?

Reſ. Iaſ. in l. j. col. fina. ad fin. ff. de iuriſdi. om. iudi.dicit quod eo caſu ſecus eſt, quodque iuriſdictio iuriſdictionis eſſe poteſt.

Int. Deputatus ad exigendum, poteſt ne debitori prorogare terminum ad ſoluendum?

Reſ. Non,text.eſt ſingularis in l. qui Romæ. in §. Callimacus.ff.de uerbo.obliga.Bal.& alij in l.ſeruua.C.de pac.

Int. Quare eſt quod emendans libellum expenſas reficit parti,iuxta not.in l.edita.C.de eden.?

Reſ. Quia temere egiſſe uidetur.l.eum quem temere.ff.de iudi.ſi tamen liquidè fuerint, aliàs ſatiſdabit de non liquidis.l.ſancimus.C.eod. Bald. conſ.iij ad fi.uol.ij.

Int. Quare eſt (ut memoriæ tradiderunt ueteres) quod Cereri,ſacrificabatur porca?

Reſ. Quia ſegetem quàm Dea mortalibus inuenta tribuerat depaſta erat.

Int. Qui ſpernit rationabilem proteſtationem tenebitur ne?

Reſ. Abſque dubio, quia ius proteſtantis conſeruat.l.ſi debitor.§.j. ff. quib. mod. pig. uel hypo. ſol.Ideò tenebitur proteſtanti ad intereſſe ut inquit Flo.in l.his conſequenter.in prin.ff.fa.her.

Int. Minor aduerſus monalterij ingreſſum, habet ne reſtitutionem in integrum?

Reſ. Non,quia non eſt læſus, & quia mutauit ſtatum.l.non uidetur.C.de reſti.in integ.l.ſi ex cauſa.§.Papinianus.ff.de mino.Cyn.in auth.ingreſſi.nu.7.C.de ſacroſanc.eccle.

Int. Mater tanetur ne dotare filiam?

Reſ. Non, quia paternum officium eſt. l. fina. C. de dot. promi. l.obligamur. §. lege. ff. de actio. & obliga.præterquam in caſu quando pater eſſet inops ut per Barto.in authen.res quæ. nu. 4. C. communia de lega.

Int. In legato habitationis uenit ne hortus?

Reſ. Si domui non accedit, non uenit ut inquit Floria. in l. Olympieco. in princi.de ſeruitu.urba.prædio. multa Barba.in cap. j. nume. 22. de probatio.

Int. Quare aqua (ut fabulantur Poetæ) à Neptuno inuentus eſt, eoſque habent in tutela, Caſtor & Pollux?

Reſ. Quia eius numen eſt uelox & mobile ut mare,illi uerò ſtellæ uelociſſime.

Int. Forma teſtanti quo iure inuenta eſt?

Reſ. Prætorio in ſcriptis,ſine ciuili,teſtamentumque hoc caſu nuncupatiuum appellatur a nuncupando, & licet ſcribatur iſtud quoque, ſcribitur ut facilius probetur, non quod ſit ſcriptura de ipſius ſubſtantia,l.contrahitur.ff.de pigno. Iaſ.in l.teſtandi.C.de teſta.

Int. Quæ eſt ratio quod ſingularis ſucceſſor puta emptor, non tenetur ſtare colono. l. emptorem.C. loca.?

Reſ. Quia factus eſt dominus & moderator in re ſua.l.in re mandata.C.manda.Cyn.in d. l. emptorem.in prin.

Int. Bos datus ad zoueaticum moritur an ſit ſatis

quod ruſticus probet mortem?

Reſ. Eſt utique, & ſi dominus dicat ipſius culpa periiſſe, id probare tenebitur, ita Imol. in l. cum ita. in §. ſpecies. ff. de lega. ii.

Int. Cauſa eſt commiſſa appellatione remota, quid ſi euidenter de iniquitate appareat?

Reſ. Iſto caſu commiſsione non obſtante poterit appellari, c. inter. de re iudi. in vj. Pot. in §. ſi quis debitori. ad fi. inſti. de lega.

Int. Quare Barbatulos iuuenes uocat Ci. in lib. ad atticum?

Reſ. Laſciuiæ nota eſt, ea de Romanis hominibus mos non erat Barbam alere, nec canonico iure clericis. capitulo clericus, de uita & honeſta. clerico.

Int. Ebrietas inficit ne matrimonium?

Reſ. Non, neque poteſt ob id peti ſeparatio thori ita Bal. in c. tuæ. de procu.

Int. In delatione iuramenti quid debet conſiderare iudex?

Reſ. Perſonæ qualitatem, & cauſæ quantitatem, & ſi qui petit iuramentum nouit factum ita Bal. in l. prima. ff. de iureiuran. Aluaro. fuſius in cap. primo. in §. ſacramentum. col. pen. de cont. rec. feu. in uſib.

Int. Quare eſt quod perfidioſi homines aliquando datam ſeruant fidem?

Reſ. Vt opportunius, & maiore quidem cum lucro poſtea decipiant.

Int. Differunt ne facere & formare?

Reſ. Magnopere, fecit enim Deus hominem internum, formauit externum unde in Pſal. dicitur. Manus tuæ Domine fecerunt me, & formauerunt me.

Int. Quid ſibi uult id, quod plerunq; obiicitur alicui quod ciuitatem furatur?

Reſ. Nil aliud niſi quod ſe pro ciue gerit cum tamen non ſit ciuis, & ſeruit ad multa.

Int. Prohibitus ſtare in prouincia poterit ne ſtare in Italia?

Reſ. Non. l. fi. & ibi Cyn. not. C. ſi ſer. expor. ue.

Int. De Mamertinis fit mentio ſæpè, qui nam ſunt populi iſti?

Reſ. Siciliæ, quorum urbs Meſſana appellatur deq; his Cice. in ora. pro Balbo.

Int. Quę nam mors eſt illa quam Maro informe appellauit lethum?

Reſ. Quæ luitur ſuſpendio, nanque ſic mortuus (ut in libris Pontificalibus dicitur) inſepultus abiici ſolebat.

Int. Notarij nomen, eſt ne nouũ, an uerò olim erat etiam cognitum?

Reſ. Catonis temporis nondum hij reperti erant ut in uita eiuſdem Plutar. ait & ex his quæ in ora. pro Sylla ſcribit Cice. elici poteſt.

Int. Quare diuites opulenti appellantur?

Reſ. Quia terreſtribus rebus abundant copioſiq; ſunt, unde Opis etiam à qua ſic denominantur Saturni coniunx eſt, id eſt terra, quæ opes humano generi tribuit, & hoſtie opime id eſt pingues, & opima ſpolia id eſt magnifica & ampla.

Int. Ius aureorum anulorum habere quæ dignitas erat olim?

Reſ. Vt hodie æqueſtris ordinis apud nos, ſumq; memor me alibi etiam dixiſſe ad illius tituli declarationis. C. de iur. aureo. anulorum. & habetur quoque in l. cum ex oratione. ff. de excuſa. tuto. Cui ordini tamen (nouiſsimè declarandum eſt) aſcribi non poterat, niſi qui ſeſter tia. cccc. habuiſſet in bonis.

Int. Quare Mar. ſeptimo cum ſanaſſet CHRISTVS ſurdum & mutum præcepit eis, ne id cuiquam dicerent?

Reſ. Quia gloria à nobis non eſt quærenda, eiuſque actio noſtra inſtructio. capitulo ſignificaſti. de electio.

Int. Quare Marcus Euangeliſta, præcæteris leonis ſpecie prefiguratur?

Reſ. Quia (ut dicit Eucher.) ingenti uoce intonuit. Vox clamantis in deſerto parate uiam domino.

Int. Quare Matth. hominis figura etiã deliniatur?

Reſ. Quia identidem ab hominis natiuitate orditur dicens.

Liber generationis filij Dauid.

Int. Quare dixerunt Apoſtoli qui ibant in Emaus ut Luc. xxiiij. legitur nonne cor noſtrum erat ardens, in nobis dum loqueretur in uia?

Reſ. Quia Deus ipſe eſt ignis conſumens ut alibi declaraui. & nouiſsimè non ab re dixit etiam. Ignem ueni mittere in terram quam uolo ut ardeat.

Int. Quid ſibi uult Paul. ad Timoth. j. c. v. ibi manus nemini, cito impoſueris?

Reſ. Non facilè ſacerdotem eſſe promouendum ſine examine, in quo ætatis maturitas, literarum ſcientia, & morum grauitas requiritur & reliqua de quibus in ſumma, xxiiij. diſt. & in c. miramur. lxj. diſt. & in c. quid eſt. lxxviij. diſt.

Int. Quare dixit etiam ad Timoth. ij. c. iiij. liberatus ſum de ore leonis?

Reſ. Neronem intelligit immaniſsimam illam belluam, prius quam iret in Occidentem ad prædicãdum, reuerſus poſtea decolatus eſt & martyrio coronatus.

Int. Pſal. xxx. dicitur. Nolite fieri ſicut æquus & mulus, quibus non eſt intellectus, quis nam horum uerborum ſenſus?

Reſ. Nos amoribus mulierum non fœdari non furerent æqui in frenes, ſed fugere eos, & ſurdis auribus ſyrenarum cantus non ſecus ac Vliſſes pertranſire potius.

Int. Quare ioco dicebant ueteres, Marti ultori pecunias haud eſſe committendas?

Reſ. Fortè quia illius templum, cum erexiſſet Auguſtus Iulij Cæſaris ultus cedem, ſacrilegi expilarant.

Int. Quibus conuenit prouerbium, Bouem portant in faucibus?

Reſ.

Reſ. Edacibus ac paraſitis, quos à canina fame Plau. Maloſsicos (Moloſſorum enim canes, id eſt Epyrotarum generoſiſsimi ſunt) appellate ſolebat.

Int. Pulcherrimum ſanè eſt etiam illud, de quo in l. qui teſtamentum. ff. de proba. Omnem fortunã in ſinu meo habui, ſine ulla cautione, ſed quid ſibi uelit neſcio.

Reſ. Vult dicere ſi quis eo utatur, quod ſibi ſoli res credita eſt, ea de re ſubiicit, ſine ulla cautione ut ſupra.

Int. Cui conuenit illud. plus eſt mantiſſa quàm obſonium?

Reſ. Mihi ſanè Milleloquio additis DCC. quæſtionibus, & lingua noſtra nil aliud ſonat niſi id quod frequentiſsimè habemus in ore, egli è ſtata piu la giunta che la carne, ride ſi placet.

Int. Vidi ſignum hominis lapideum in Torquati Bembi Abbatis, maximè reuerendi Muſæo, oculos non modo in uultu, ſed etiam in occipitio habentis, quid hoc ipſum ſibi uelit neſcio.

Reſ. Patrisfamilias diligentiam (ni fallor) deliniat ipſiuſq; ſimbolum eſt pulcherrimum.

Int. Doctor habens magnum ſtipendium præfertur ne habenti minus?

Reſ. Sine dubio, niſi alia concurrant ætas ſcilicet & dignitas, quia is qui minus habet ſit ſenior, Comes & Aeques, ut ego, (uerbo arrogantia abſit, nec ignoras) priuilegiis ampliſsimis duorum fratrum Imperatorum, cohoneſtatus, Karoli Quinto, & Ferdinandi, & ita debet limitari quod dicit Alex. in l. ii. in §. prius. col. iij. ff. de uulga. & pup. ſubſti.

Int. Mulier debet ne dote priuari, ſi culpa mariti perdita ſit?

Reſ. Non, l. penultima. ff. ſolu. matrimo. hinc quia Tib. Gracchus in ſeditione legis Agrariæ cuius fuerat auctor, interfectus eſt, uxori Liciniæ, ex ſententia Scæuolę, nec dotales perditæ, reſtitutæ fuerunt.

Int. Dos mulieri relicta eſt cum primum fuiſſet ætatis nubilis, an ſtatim debeatur licet maritum non acceperit?

Reſ. Sentit Bald. quod ſic in l. qui filium. per illum text. ff. de reb. eo. & not. aliàs in l. ſancimus. C. de nup. Bartol. in l. Titio centum. in §. Titio genero. ff. de condi. & demon. Exceptio tua non intereſt.

Int. Poteſt ne opponi poſt litem conteſtatam?

Reſ. Si opponatur iuri poteſt, non ſi perſonæ ut per Inno. in c. ſuper his. de accu. & Bal. in l. tigni. in §. fi. per illum tex. ff. ad exhib.

Int. Pater diſpoſuit ire peregre, puta in Gallicia ad D. Iacobum, moritur, debebit ne ire filius, uel mittere?

Reſ. Non, niſi fuerit ab eo in teſtamento grauatus cap. ſecundo. de uoto. Bald. in l. i. in §. j. per illum tex. ff. de reb. eo.

Int. Quid eſt Agonotheta in iure noſtro, & de quo in l. Septitia. ff. de pollicita.?

Reſ. Eſt ille, qui certamini præſidet, latine munerarius appellatur, ſeu qui propoſitis premiis inuitat ad certamina, ut apud Homerum Achilles, apud Virgilium Aeneas.

Int. Quid rurſum eſt hoc dicere, quod Minerua è Iouis cerebro naſcatur?

Reſ. Nil aliud niſi quòd à Deo eſt, quodque aperitur ſecuri Vulcani, id eſt labore quæritur, & magiſtro, ac præceptore. Vel & breuius dicas, ex eo argui, artes omnes, à Deo prouenire, laboribuſque maximè comparari.

Int. Quæ ſunt arbores Diis fabuloſis dicate?

Reſ. Populus.
Heſculus.
Laurus.
Olea, Mirtus, Herculi, Ioui, Apollini, Mineruæ, Veneri.

Int. Quare eſt quod mulier prægnans, antequam pariat non debet ultimo affici ſupplicio. l. Imperator. ff. de ſta. ho.?

Reſ. Quia (ut ibi dicit Bart. ad finem.) mora modici temporis non eſt periculum allatura. l. ſi debitori. ff. de iudi. & dixi alibi ſatis, addoque nouiſsimè rationem, non ab re, quia ſic puniretur fœtus qui non peccauit, quique non eſt in culpa & male. l. ſancimus. C. de pœn.

Int. Si pater filiam prægnantem inueniret in actu Veneris, poterit ne impunè eam occidere?

Reſ. Poterit licet durum uideatur ex prędictis quia ſolum factum attenditur & non iuris ordo, ſiue effectus, & erit not. ampliatio ad dicta l. Imperator. ff. de ſta. homi. & ibi iſtud idem decidit Bar. poſt Guil. de Cun. nu. 2.

Int. Aliquis ad duellum eſt prouocatus, quia fratrem fortè prouocantis, aut patrem uel matrem ipſius interfecit, accuſatur & condemnandus eſt, debebit ne executio differri?

Reſ. Neſcio (memoria enim labilis eſt) ſi in dialogo de duello, à me tractata eſt quæſtio hæc, quem lingua noſtra Italica ac materna, & quotidianis (ut aiunt) uerbis ſub nomine auctoris incerti, unà cum aliis, & præter Latinos aliàs edidi, interim dico quod non, quia utilitas publica priuatæ ſemper eſt præferenda. l. unica. ad fin. C de cad. tollen. & ita tenet Guliel. de Cun. & Barto. in d. l. Imperator. nu. 3. licet rationem non adducant. Et ideò Calde. & bene dicebat, quod dicta l. ſi debitori. paulò ante citata. ff. de iudi. in ciuilibus procedit, non in criminalibus, ex quo pœna non eſt differenda ſed inferẽda ne propter inopinatos caſus qui poſſunt euenire, executio deludatur, & delicta remaneant impunita, conſ. j. ad fi. de re indi.

Int. Quæ eſt ratio ubi ex forma ſtatuti proceditur ſecundum æquitatem, quòd non habet locum excuſsionis exceptio, de qua in auth. præſente. C. de fideiuſſo.?

Reſ. Quia eſt de apicibus iuris, de quibus non eſt diſputandum ubi dicto modo proceditur. l. ſi fideiuſſor. §. quædam. ff. manda. gloſſ. in l. ſi man-

 cipium.

cipiam in §.j.ff.de euicti.not. in l. ſi cum dotem. ff.ſolu.matri.

Int. Coram quocunque iudice agnoſci poteſt bo. poſ.& reſtitutio in integrum peti, an poſsit coram notario?

Reſ. Non, quanquam ſit iudex chartularius,& potentia iuriſdictionem habeat non actu. l.j.ff.de iudi.& not. Ferrarien.in l.fi. ubi locus communis. C. qui admi.

Int. De lege Vicenaria meminit Plau. in pſeudo. quæ nam erat hæc quidque diſponebat?

Reſ. Mutuo pecuniam minoribus xxv.ann.dari nō debere,exſoleuit poſtea, ipſiuſq; loco Veſpaſianus Imp. S. C. Macedonianū introduxit,de quo in l.j.ff.co. ad Macedo. Fuſius Baldui. Interpres egregius,inſti.quod cum eo,col.vj.nonnihil ego in l.ſingularia.lectu.iij.ff.ſi cet. peta.

Int. Dicimus uulgo ſtatutorum uerba, ſtrictè eſſe & propriè intelligenda,ſiue interpretanda. l. iii. §.hæc uerba. ff. de neg. geſt. quid in regu. Cancellariæ Apoſtolicæ?

Reſ. Idem dicendum eſt,quia ſunt conſtitutiones extra corpus iuris,& ita decidit Caſsiodor.deciſio.xvj.nu.5.de præben.& xxiij.nu.6. & in regu. cancel. viii. nume. 2. & xx. nu. 4. & xxix. nu. 1. & xxxv. nume. 1.

Int. In legitima filii omne grauamen reicitur. l. quoniam in prioribus.C.de inoff.teſta.l.cohæredi.§.cum filiæ.ff.de uulga.& pupil. ſubſti.quid ſi tranſeat ad alium?

Reſ. Iſto caſu tranſiret cum ſuo onere. l. cum patronus.& ibi Pau.Caſt.ff.de leg.ii. Seyſel. in l. i. in §.ſubſtituere.ff.de uulga.& pup. ſub.

Int. Duo teſtes de infamia deponunt mille (ut ita dicam) de fama quorū probatio erit præferēda?

Reſ. Duorum,ita Inno.in c. inquiſitionis. & in c. cum oportet.de accu.Ro.conſ.clxvii.ad fi.

Int. Citatio in quocunque actu & maximè in ſententia neceſſaria eſt,aliàs ualeret quoque. ff. de re iudi.l.nam ita diuus.ff.de adop.clem. paſtoralis.de re iudi.quid in ſententia Imperatoris?

Reſ. Quæſtio eſt antiquitus diſputata, & concluſum quod ſic, quia lata etiam cauſa non cognita, ut priuilegium pariter ualet,& not.in l.is qui.ff. ex quibus cau.maio.bonus tex. & ibi Bal. & in l. ne cauſas.C.de appel.ubi etiam reſpondet ad clemen.paſtoralis.præalleg.dic ut per eum.

Int. Quando teſtis dicit quod uidit uel audiuit, ſufficit ne an uerò eſt ab eo alia requirēda ratio?

Reſ. Sufficit nec aliud quæritur, cum non poſsit hoc caſu alia reddi,& ita dicit pulchrè Pau. Caſt. conſ.cl.col.ii.uol.i.

Int. Quæ eſt ratio quod ſuper lege habente plures intellectus fundamentum fieri non poteſt iuxta doctrina Bar.in l.in ambiguo. ff.de reb. dub.?

Reſ. Quia communiter ignoratur quod multipliciter exponitur ut inquit Boetius,dixiq; alibi ſatis,& multis in locis,nouiſſime addo Bal.in l. ſcire leges.ff.de legi.

Int. Frumenta ſunt ne in herbis æſtimāda,uel aliter cum primum recollecta ſunt & in horreis reposita?

Reſ. In herbis, quia multa accidere poſſunt ne maturescant.l.fiſtulas.§.frumenta. ff. de contrahen. emp.Bal.conſ.clxxxii. col.ii. uol. i. qui tamen & poſtea dicit,conſ.cxxxiii.col.fi.uol.iii.poſt Bar. in l.cotem ferro.in §.qui maximos.ff. de public. uectiga.quod non ualent tantum fructus in herba quantum in frumento.

Int. Quare eſt quod in legitimatione ſufficit nomen matris exprimi?

Reſ. Quia ſemper eſt certa, neúe ob incertitudinē legitimatio uitietur.l.uulgo. ff. de ſta. ho. Bald. conſ.cxlvi.in fi.uol.i.

Int. Spoliatus ante omnia reſtituendus eſt.l.ſi quis à ſe fundum. C. ad legem Iul. de ui. ſed quid ſi paſſus ſit ſuper petitorio procedi,nec appellauit?

Reſ. Iſto caſu non reſtituetur ut inquit Areti. in l.naturaliter.in §. nihil commune. col. iiii. & v. ff.de acqui.po.Feli.in c.inter monaſterium.col. xv.de re iudi.ego nonnihil conſ.xiiii. num. 13. uol.ſecundo.

Int. Si agat clericus ſuper turbatione & moleſtia beneficii,debebit ne moleſtiam probare?

Reſ. Non, quanquam prima fronte dubium nobis faciat tex.in l.qui accuſare.C.de eden.uerum ſatis erit quod probet de iure ſuo, quia aduerſarius etiam ſatis turbat quando ſe in iudicio opponit, ita Mil.in aureo alphab.ſuo,actor.nu.8.& eſt argumentum in l.Pomponius.ad fi.ff.de acquiren. rer.domi.

Int. Quando quis promittit factum alienum,quo modo intelligi debet promiſsio hęc?

Reſ. Quod promiſerit ſe facturum & curaturum.l. Titia.ubi etiam glo.in prin.ff.de uerb.obl.plenè Feli.in c.ex reſcripto.in pen.col.de iureiu.

Int. Si procurator confiteatur,nocet confeſsio domino,niſi probet rem ſe aliter habere.l. certum. §.ſed an ipſos.ff.de confeſſ.eſt ne uerum iſtud generaliter?

Reſ. Eſt de iure, ſed non de ſtilo curiæ & in rota, ubi ſeruatur contrarium, quod imò poſsit ſi procurator non habeat ſpeciale mandatum ad confitendum,reuocari etiam non docto errore ita Felin. in c.i.col.xi.ut lite non conte.

Int. Quod fit in iudicio abſente parte, non prodeſt facienti,nec aliis nocet.l. certum. §. ſi quis abſente.ff.de confeſſ.quid ſi iudex abſentis nomine faciat actum?

Reſ. Iſto caſu ſecus,quia ipſius perſonam aſſumit. l.bonorum.C.qui admi.glo.in l.de pupillo.in §. meminiſſe.ff.de nou.ope.nuntia.ita Bar.in auth. matri & auiæ. C.quando muli.tut.offi.fun.col.j. dicens quod recipit renuntiationem Velleiani nomine creditorum abſentium.

Int. Aſſaſsinus erit ne condemnandus,ſi de corpore non conſtet, quod in mari proieciſſe affirmat & confitetur?

Reſ. Sine dubio quanquam aliàs non poſsit præſumi factum homicidium ab aliquo, ſi factū ipſum

eſt

eſt incertum, & de corpore non liqueat, ita Ang. in l.s.& in l.certum.ff.de confeſſ.& Iaſ.in l.error col.iii.C.de iur.& fac.igno.

Int. Veneti poſſunt ne facere & exercere ea quæ Imperatori ſunt reſeruata in ſignum ſpeciali priuilegii?

Reſ. Poſſunt ex quo habent Imperium proprium, ut olim Romani, Macedones, Athenienſes, & Lacedæmonii, nec recognoſcunt aliquem in ſuperiorem, & tradit Abb.aliàs, in c.per uenerabilem nu.10.qui.fil.ſint legi. & Bar. in l.hoſtes.ff.de cap.& poſtli.re.& ideo poſſunt dicere illud Pau. Apoſt.qui non ſunt ſub lege ſibi ipſi ſunt lex, ut etiam inquit Bal.in l.ea lege col.pe.C.de cond. ob cau.imò quod ipſi ſoli à ſe ipſis Imperium habẽt alii iure belli. Nãq; Aethiopea inuaſerũt Aſſyrii, Aſſyrios Babylonii, Babylonios Perſe, Perſas Macedones, & Macedones deniq; Romani.

Int. Statutum inducit modum conteſtandi litem an ob id propterea intelligatur tollere modos inductos à iure communi?

Reſ. Non.l.quotiens, ff.de act.& obli. Cuma.conſ. xvij.col.iij.

Int. Quare eſt quod flumina, montes, & ualles dicuntur confines æterni?

Reſ. Quia ſemel uerũ ſemper eſt uerum.l. qui bona.§.ſi quis ſtipulaturus.ff.de dam.infec. Feli.in in c.eum cauſam.col.iii.de proba.

Int. Si plures ſint delinquentes, horumq; unus tantum clericus, an omnium remiſsio fieri debeat ad iudicem eccleſiaſticum?

Reſ. Sine dubio ut inquit Anto.de Prato.in l. i. ff. quæ ſen.ſi.ap.re. quod dictum ſtupendum exclamat Feli.in c.j.col.iiij.de præſcrip.

Int. Statutum dicit quod inter affines fiat compromiſſum, an relicta fratris ad idem teneatur?

Reſ. Non, quia non eſt affinis quanquam reliquiæ affinitatis remanſerint, ita Bal.in l.cui eorum. in §.affinitatis.ff.de poſtu.& in ſtatu.affines.nu.2.

Int. Aliquis tanquam reus fuit tortus non præcedentibus indiciis, confitetur, an ex ipſa confeſsione poſsit condemnari, iuxta tex.in l.proinde. ff. ad legem Aquil.& in c.nos in quenquam.ij.q.j.

Reſ. Sentit gl.quod non in l.quęſtionis.ff.de quęſtio. Alex.plenè conſ.v.col.j.uol.j.

Int. Teſtis debet eſſe iuratus aliàs non probaret. l. iuriſiurandi. C. de teſti. ſed quid ſi repetantur ut in l.repeti.ff.de quęſtio.debent ne iterato iurare?

Reſ. Non.l.hæredes palam.§.ſi quis poſt.ubi Bart. ad fi.ff.de teſta. Bal.in auth.ſed hodie.C.de iura. cal.& in l.fi.ad fin.C.de teſti. Feli. in c. per tuas col.iiij.eo.titu.

Int. In eodem uolumine ſunt duo ſtatuta, unum punit homicidam pœna mortis, alterum pecuniaria, cuius nanque erit executio?

Reſ. Iſtius potius quam illius, in mitiorem ſcilicet partem.l.ſi præſes.l.interpretatione. ff. de pœn. Bar.in l.ii.C.de can.lar.ti.lib.x.

Int. Per actus inualidos nihil inualidum ſequitur, uoluntas tamen declaratur & datur intelligi.l.fi. ff.de reb.eo.ſed quid in pœnis?

Reſ. Secus quia ſequuntur etiam ex actibus inualidis ut inquit Bal.in c.quia propter.nu.14.de ele.

Int. In uſuris debitis iure actionis, ſublato principali non tollitur acceſſorium, quid ſi debeantur officio iudicis?

Reſ. Tollitur l.ii.& ibi Cyn.C.depo.

Int. Bona ſubiecta fideicõmiſſo pro dote, poſſunt alienari, auth.reſq; C.communia de lega. quid ſi expreſſè prohibitio facta ſit?

Reſ. Iſto caſu non poterit ut ibi per Iaſ.col.fi.not. in l.filiusfamilias.in §.diui.ff.de lega.i. declarat Grat.Bononien.conſ.xvii.col.ii.uol.i.

Int. Ocioſi ſunt ne ex urbibus pellendi?

Reſ. Sunt utique, quia ſemper bonorum induſtriæ inuident, aliena appetunt, rebuſq; nouandis ſemper ſtudent, & conferunt hæc ad dicta in l. in rebus.ff.de conſti.prin.

Int. Aliquis promiſit ſcholari reſarcire omne damnum ſibi datum à famulo, an in hac promiſsione etiam comprehendatur furtum?

Reſ. Bar.in l.quod nerua.col. iiij. ff. depo. dicit q̃ ſic, & ex multis cum declaratione comprobat ẽt Grat.conſ.cliiij.uol.ii.dic ut per eum.

Int. Quæ eſt ratio quod diſpoſitio præſumitur potius modalis quàm conditionalis ut not.in l.cum mota.C.de tranſac.?

Reſ. Quia per modum minus grauatur hæres, & in dubio præſumitur teſtator uoluiſſe heredem ſuũ grauare minus quam poſsibile ſit. l. apud Iulianum §.ſcio.ff.de leg.1.l.nummis.ff.de leg.iij.

Centuria Sexta.

Int. QVARE eſt quod mare pontus appellatur iuxta illud Maron.

Poſtquam altum tenuere rates nec iam amplius ulla,
Apparent terræ, cælum undiq; & undiq; pontus?

Reſ. Quia laboribus plenum eſt quaſi πόνος id eſt labor, uel quod pontem aliàs non admittat qua de re fortè idem Maro alibi dixit.

Et pontem indignatus Araxes.

Et Poe.lyricus.

Pon mente al temerario ardir di Xerſe;
Che fece per calcar i noſtri liti
Di noui ponti oltraggio a la marina.

Int. Lugdunum celeberrimam Gallię urbem à quo condita eſt?

Reſ. Ni fellor (ut Plutarch. inquit in uita Hannibalis) à Plauco Numatio.

Int. De paraſitis dixiſti (ſi bene ſum memor neſcio quid ſupra, deq; edacibus) ſcirem libenter quod nanque ſit, ſeu eſſe poſsit paraſiti ſimbolum?

Reſ. Coclea nullum pulchrius, quia ſuo ſucco uiuit ut illa donec lautior cœna, & illa rurſum donec pluat.

Int. Qui nam ſunt mali medici?

Reſ.

Reſ. Qui (ut inquit in fam. Cice.) in alienis morbis ſe medicinæ ſcientiam tenere profitentur, ipſi uerò ſe curare nequeunt.

Int. Nauis qua tranſueuntur equi quomodo appellatur?

Reſ. Hippagium, ubi uerò componitur naupagiũ, uocata quoque prius Argo ab artifice, quippè ꝙ homines prius etiam connexis trabibus nauigabant. & palus ad idem ad quem funis nauticus religatur, Primneſius uel (ut alij dicũt) Tonſula.

Int. Pulli quando ne excludi dicuntur?

Reſ. Quando maturitate appetẽte ex ouis erũpũt.

Int. Quæ enim ſunt uincula domeſtica, quibus homines aſtringuntur?

Reſ. Similitudo ſtudiorum, conſuetudinis dulcedo, delectatio uitæ, & ſermonis deniq; ſuauitas.

Int. Quare Lunę lumen nothum appellamus?

Reſ. Quia illud aliunde habet, à Sole ſcilicet ut nothi, qui obliquo naſcuntur genere pariter.

Int. Qui ſunt Statores?

Reſ. Magiſtratuum miniſtri quod non percepit Accur. in titu. de Stato. & minus in l. in eadem. ff. ex quib. cau. maio. & Statores non Stratores legi debet, deque his fuſius in fami. Cice.

Int. Quare Tiberij Numiſma inſcriptas has habet literas. Ciuitatibus Aſiæ reſtitutis?

Reſ. Quia dum Traianus Anthiochię hyemaret Tiberio tamen imperante xij. eiuſdem regionis ciuitates, terræ motu collapſas, ipſe met rèſtituit, & ad priſtinam ſui faciem breuiſsimo temporis interuallo redegit.

Int. Taurinum unde nomen du ſumpſit & quare ſic appellatum eſt?

Reſ. Fortè à loco, qui (ut inquit Plau. in uita Hannib. his) Taurorum copia abundant.

Int. Quid ſibi uolunt hæc uerba?

Q. Man. C. F. Cordo leg. xxj. rapac. Equit. Exac. Tribut. Ciuit. Gall. fac. Cur. certus lib.?

Reſ. Epitaphium eſt ſic breuiter explanandum.

Quinto Manlio Caij filio, Cordo, legionis uigeſimæ primæ, rapscium præfecto. equitum, exactori tributorum, ciuitatum Galliarum, faciundum curauit certus libertus.

Int. Quare Elephas anguimanus uocatur?

Reſ. Quia proboſcidem loco manus habet, ſe ſe in anguis ſimilitudinem uoluentem.

Int. Quare Venerem armatam colentes eam cluacinam uocabant?

Reſ. Quia cluere nil aliud apud ueteres ſonabat quàm pugnare.

Int. Voluntas præſumitur durare. l. eum qui. ff. de proba. capitulo maiores. de baptiſ. quid in timore & metu?

Reſ. Idem fortè quia uoluntas quanquam coacta uoluntas eſt. l. ſi mulier. §. ſi metu. ff. quod met. cau. Caſsiodo. (licet hanc rationem nõ adducat) deciſio. iij. nu. 2. de dolo & contu.

Int. Regula non probatum probabo, de qua in l. per hanc. C. de temp. app. habet ne locum in interlocutoria?

Reſ. Non, ut dicit Bar. in l. ij. ff. de mino. & hinc eſt quod non poteſt confirmari uel reuocari ex illis primę inſtantiæ tantum, clem. appellanti. ad fin. de appel. & ibi hoc ipſum not. & tradit Gui. Papæ conſ. cxix. ad fi. conſ. cxxiiij. nu. 4.

Int. Clericus in habitu non incedens gaudet ne priuilegio clericali?

Reſ. Non. c. j. de cle. coniuga. in vj. c. quoniam. de ui. & honeſta. cleri. argumentum in l. item apud Labeonem. in §. ſi quis uirginem. ff. de iniur. & in l. ſi ignorans. ff. loca. Bal. in l. ſi qua per calumniam. C. de epiſco. & cleri. & ideò hinc dici ẽt ſolet, quod habitus diſtinguit hominem ab homine, ut ſignum. c. ſi iudex laicus. de ſent. excom. c. in nonnullis. & ibi Feli. not. de iudæ.

Int. Quid ſibi uult prouerbium, cythara cum pſalterio male concordant?

Reſ. Quod clericus beneficiatus matrimonium cõtrahens per uerba de præſenti beneficia amittit. c. diuerſis. & ibi not. de cle. coniuga. uita actiua & contemplatiua non poſſunt ſimul ſtare, nec bene conueniunt (ut ille ait) nec in una ſede morãtur, maieſtas & amor. & ſic (ut dixi) cythara cum pſalterio male concordat.

Int. Dum filius eſt in lacte ad triennium uſque poteſt ipſum pœnes ſe mater, educare, etiam quod auus contradicat, ſed quid ſi tranſiret ad ſecunda uota?

Reſ. Iſto caſu ſibi auferetur. c. fi. de conuer. infide. tradit Bal. conſ. cxxvj. col. ij. uol. j.

Int. Ad quid id nobis feruiet quod Agricola aliud hyeme aliud æſtate in agro exercendo agat, nec propterea agriculturæ ratio minuetur? ad quid quod annus temporibus diſtinguatur ſeu carietur ætatibus?

Reſ. Ad id quod identidem uariantur leges, nec (ut dicitur in c. non debet. de conſangui. & affinita.) debet reprenſibile iudicari ſi ſecundum uarietatem temporum ſtatuta quoque uarientur humana.

Int. Si in contractu ſpecificetur aliquis caſus fortuitus, ne quis teneatur, erit ne ſatis quo ad alios non ſpecificatos?

Reſ. Erit utique quia uerba generalia quo ad eos operantur, ne teneatur pariter ut not. in l. j. ff. cõmo. & in c. j. eo. titu. extra. & in l. ſed & ſi quis. in §. quæſitum. ff. ſi quis cau. Alex. conſ. iii. col. ii. uol. primo.

Int. Negatiua improbabilis eſt. c. bonæ. de elect. not. in l. actor quod aſſeuerat. C. de proba. ſed quid ſi teſtis nitatur uelle eam probare erit ne admittendus?

Reſ. Non, quia eſt ſuſpectus de falſo ut per Inno. & alios in c. cum eccleſia Sutrina. de cau. poſ. & propric. Ange. in l. plagij. C. ad leg. Faui. de plagia. Corn. conſ. cxxv. col. ii. uol. iiij.

Int. Malitia ſupplet ętatem. c. de illis, de ſpon. impub. alibi prudentia appellatur, in c. fi. eo. tit. ſed quid in teſtimonio ferendo?

Reſ. Iſto caſu ſecus, glo. eſt ſingu. in c. ex literis. de ſponſa.

ſponſa.quam ad idem commendant Bal.in Marga.ſua malitia.nu.1.

Int. Mulier adulterio dotem perdit & bona parafernalia.c.plerunque.de doua.inter uir.& uxo. Bal. iu e.tuæ.de procu.not.in rub.C.de edeu.& de iudi.extra.ſed quid ſi uir conſenſiſſet,uel eſſet adulter,& ipſe uel mulier eſſet ſecum reconciliata,uel ipſa habtret patrem uel filios ex primo marito?

Reſ. His caſibua dotem non amitteret, ut pleuè oſtendit Boer. deciſio. cccxxxviij. par. ij. die ut per eum.

Int. Puberes pubertatis anuos egreſsi, tenentur ne ad obſeruãtiã concilij generalis.c. omnis utriuſque ſexus de pœn.& reinif.

Reſ. Sine dubio,hoc ipſumq; præcæteria iuſtituit Zepherinua Romanus Papa xv. qui ſedit ann. viij.& hoc idem fecit anno CHRIATI ccvij.

Int. Regulare eſt partes ad concordiam cogi uou poſſe.l.quotiens.ff.de uſuſ.uot.iu l.ij.in §.ex his. ff.de uer.obli.Quid in Papa?

Reſ. Nec ipſe poteſt.c.cum inter. de elect. niſi in bis iu quibus diſponere poteſt.c.eum pridem,& ibi Abb.in ulti.uot.de pact.

Int. Si iuramentum in fauorem alicuius preſtitum ſit,poterit ne ab eo remitti ſine uota periurij?

Reſ. Poterit.c.j.de iureiu.l.fi. ff. q & à quib.Abb. & alij in c.ii.de ſponſa.

Int. Quare eſt quod dicimus in uſibus quando aliquid in feudis allegamus?

Reſ. Quia etiam ea in uſu ſunt,& facilius hac de re quoq; reuocantur,ut Inquit Inno.in c.ij. de feu. Bal.in Marga.ſua feudum.nu.8.

Inti A communi opinione uon eſt recedendum niſi eſſet euidenter falſa. l. j. ff.de offi.quæſto.c. capellanus.de fer. ſed quid ſi in ambiguis ſequatur Romanam curiam,excuſabitur ne?

Reſ. Caſsiodo.deciſio.v.nu.12.de conſti. dicit qđ ſic rationem aſsignat die ut per eum.

Iut. Certum eſt qui dicit fornicationem non eſſe peccatũ, quod hæreticua eſt ut inquit Collectar. in c.i.de hære. Quid in uſura ſi dicat permiſſam eſſe,uel quod donatio Conſtãtini facta eccleſiæ nou ualuerit?

Reſ. Idem,clemen.i.ad finem.de uſu. Abb. conſil. lxxiiii.col.i.ad fin. uol.i.& habetur in cle. Romani. de iureiu.

Int. In actu in quo aliàs ſententia nou eſt neceſſaria,erit ne ſaltem neceſſaria pronunciato declaratoria?

Reſ. Erit ut in c.cum ſecundum ad fi.de hære.in vj. Ro.conſi.xciii.nu.8.

Iut. Præſumptiua probatio filiationis quid operatur?

Reſ. Tranaſundit onus probationis in aduerſariũ c.per tuas,de proba.Bal.in l.i.ff.eo. Corn.conſi. lxxviii. col. ii.uol.iii.

Int. Nomen actionis in libello uon eſt exprimendum.c.dilecti de iudi.not.in l.edita.C. de. eden. quid iu bo.po.?

Reſ. Nec nomen ipſius quoq; hodie exprimi debet.l.fi.C.qui admi.niſi Iudex petat, quia tunc ſecus ut in teſte,qui ſui dicti rationem non reddit niſi interrogetur pariter.l.teſtum.l.ſolã & utrobique not.C.de teſti. Corn. in d.rub.qui admi. col.ii.

Int. Concilium cui cauſa commiſſa ſit,poteſt recuſari,non tameu generale ut not.in c.i.de iudi. Calde.conſi.vj.de ap.ſed quid in cardiualibua.

Reſ. Recuſari non poſſunt ſecundum aliquoa ſed contrarium uerius eſt.c.nouit & ibi not.de ap. Boer.deciſio.cclxix.ad fi.par.ii.

Int. Inſtãtia in cauſa ciuili durat triẽnio,in criminali biennio,l.properandum.C.de iudi.ſed quid canonum iure?

Reſ. Durat tunc perpetuo.c.fi.extra eo.ti.Cor.cõſil.ccx.in fi. uol.iiij.

Int. Quare ſimilitudine morbi & antidoti uſus eſt Pontifex iu c. cæterum de iura.cal.?

Reſ. Quia leges præſtant uegotiis,quod medicamenta morbis,in auth. hæc conſti. innouat &c. & quibus mo.nat.effi.ſui,eo.lib.in prin.Bal.cõſi. cxlvi.col.iii.uol.i.

Int. Quare eſt quod ius patronatua acquiritur in extructione eccleſiæ eum dotatur, poſt autem non?

Reſ. Quia eſſet imponere ſeruitutem rei ſacræ & male. l.ſeruitutes.§.fi.ff.de ſerui.l.Caueri.ff. cõmunia prędio.glo. in c.pie.xvj.q.vii.

Int. Quomodo diſtiuguit ueriſimile à probabili?

Reſ. Veriſimile præſumitur prima facie,probabile quod apparet ex actis,et hiuc cauſa probabilis dicitur ideſt iuſta,ueriſimilis quæ à iure approbatur ita Bal.in Marga.ſua cauſa nu.40.

Int. Nuncio creditur.c.cũ parati de ap.quid in uõ pertiuẽtibus ad eius officiũ, quid ſi agatur de nõ leui præiudicio,uel ſi referat iniuriam ſibi à parte illatam, ut ſi dicat, citatum reſpondiſſe ſe nolle uenire?

Reſ. Iſtis caſibus non crederetur,ut not. in c. j. de iudi. plenè Corn.conſ.lxxix. col.ii.uol.iij.

Int. Verba narratiua principis, probant ne alienum factum?

Reſ. Probant ſi fuerint prolata motu proprio ut inquit Abb.in c.dudum.de priuile.not.Lap.Ancha.& Imol.in clem.j. de proba. Regieu. conſil. xlj.nu.13.uol.i.

Int. Quid differt cauonia à præbenda?

Reſ. Illa eſt nomen iuris ac tituli,iſta facti,quæ cadit etiam in laicum, & uot. ubi ego etiam dixi in c.cum M.Ferrarien.de conſti.

Int. Debent ne couccdi litteræ plurium canonicatuum iu pluribus eccleſiis facilè?

Reſ. Certè uon.c.de multa.& ibi not.de præb.niſi pro magnis nobilibua, aut pro magnis literatis ut ibi & iu c.cum ex eo:ubi etiam Gemi. de electio. iu vj.

Int. Quare eſt quando datur expectatiua ad duo uel plura beneficia quod in literis apponitur clauſula nou obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicia?

Reſ.

Reſ. Quia pluralitas beneficiorum eſt canonibus inimica.c.quia in tantum.de præben.

Int. Filius ut filius in teſtamento inſtitutus habebitur ne pro tali?

Reſ. Habebitur ſi maximè pro tali tentus habituſquè ſit de quo aliàs in l.filium diffinimus. ff. de his qui ſunt ſui uel alie.iur.& in c.per tuas.de proba.Bal.conſ.cxxxiiij.col.j.uol.j.

Int. Pactum factum cum ſubdito ualet ne?

Reſ. Valet quia(ut Gen.legitur) fecit etiam Deus cum Noe,& not.in c.j.de proba. ubi & ego latè.

Int. Quando eſt ad præſumptiones recurrendum?

Reſ. Quando ueritas aliter ſciri non poteſt.l.antiqui.ff.ſi pars hær.peta.l.nummis.ff.de leg.iij.l.in dicla.C de rei uendi.

Int. Veriſimile differt ne à propria rei nota?

Reſ. Quam maximè, quia ueriſimile non neceſſarium eſt,propria rei uerò nota ſic,exemplum ueriſimile eſt adoleſcentiam ad libidinem procliuem eſſe,ſi fumus eſt(redde ſingula ſingulis) neceſſariò eſt ignis,conferuntq; ad dicta in c. quia ueriſimile.de præſump.

Int. Quando Papa diſponit circa id quod concernit uniuerſalem ſtatum eccleſiæ an ſit eidem credendum?

Reſ. Non,niſi cauſa exprimatur, ut inquit Abb. in c.ſi quando.col.ij.de reſcrip.& in c. quanto. col. iij.de conſue.Ro.pulchrè cõſ.ccccIxxxiij.col. pe.

Int. Princeps poteſt ne defenſionem tollere?

Reſ. Poteſt in cauſa ciuili de plenitudine poteſtatis non in criminali ut per Bald.in l.iii. in §. ſi is pro quo.ff.quod quiſque iur. Gui. Papæ conſil. lxv. col. v.

Int. Quando exactis apparet de iniuſtitia ſententiæ poteſt ne retractari?

Reſ. Poteſt,ut not.in c.cum Bertoldus. de re iudi. Corn.conſ.lxij.col.j.uol.iiij.

Int. Corpus ſemel traditum ſepulturæ poteſt ne exhumari?

Reſ. Non,aliàs fit iniuria cadaueri,uiolantur ſepulchra,& qui uiolat tenetur actione ſepulchri uiolati,tradunt omnes, maximè Moder. in l. i. in §. nunciatio.ff.de nou.ope. nuntia.

Int. Præſumptio naturæ de qua in l.meritò.ff. pro ſocio.& in c. unico. de ſeruti. fa. ſufficit ne cum de aliquo promouendo & beneficiando agitur?

Reſ. Non,& hinc eſt ſi quis repertus fuerit idoneus ad beneficium quod Papa mandat ſolerter inquiri de uita & moribus ipſius ut not.in cle.cum ei. de conceſsio. præb.

Int. Iudex qui de fama alicuius uult informari,poterit ne hoc idem facere ſine ordine iudiciario?

Reſ. Poterit etiam per teſtes inhabiles,ut uult Innocen.in c.cum in tua. de ſpon. quem refert & ſequitur Bal.in l.qui teſtamento. in §. per contrarium.ff. de teſta.

Int. Pœnæ quæ infliguntur mulieribus nubentibus mortuo uiro intra annũ luctus remiſſæ ſunt ab Apoſtolo,cum dicit mortuo uiro mulier nubat in domino.c.ſi.de ſecun.nup. ſed quid in pœnis contra mulieres ſecundo nubentes ſtatutis,& de quibus in l.hac edictali. & in l. fœminæ. & in l.fina.C.eo.?

Reſ. Iſtæ non remittuntur ex quo fauore liberorũ imponuntur ut not.in d.c.ſi & in c.ſi. de pigno. Guid.Papæ plenè conſ.cxx.col.ij.

Int. Si ſcriptura dirigatur abſenti poteſt ne ab eo acceptari ſeu ratificari poſt mortem ſcribentis?

Reſ. Non,quia tunc dici non poteſt quod ſcriptura ipſa loquatur ut inquit But.in c. fin. de confe. Imol.in c.ſi.de ſuc.ab inte.Regien.conſ. v.nu.5. & conſ.vj.nu.7.uol j.

Int. Cap.Odoardus. de ſol. liberat ne debitorem?

Reſ. Liberat à moleſtia creditoris,præſtando cautionem de ſoluendo, ſi peruenerit ad pinguiorẽ fortunam non quod abſolutè liberetur ut ibi & in §.fin.inſtitu.de actio.Caſsiodo. deciſio. xj. de reſcrip.nu.3.

Int. Si quis relinquat filium ſuum, uiuum & mortuum exempli gratia Titio, quid ex his uerbis uoluiſſe uidetur?

Reſ. Titium uiuo dare tutorem,mortuo uerò ſubſtituere,caſus eſt,in c.ſi pater. de teſta. in vj. tradit Soci. in l. qui duos. in ii. not. ff. de reb.dub. Boer.deciſio.cxviiii.nu 6.par.i.

Int. Illud quod reſidet in mente teſtis & non in ſenſu, ſed ſenſum excedens dicetur ne teſtimonium?

Reſ. Non,ſed iudicium potius,quãdoquidem ſenſu corporis,quid percipi debeat,& intellectus recidi & cauſari à ſenſu.l.teſtium.C. de teſti. c. cũ cauſam.eodem titu.Bald.in l. qui teſtamento. in §.ſi.ff.de teſta.

Int. Quare Ioui feretrio qui à feriendo ſic dictus erat,Romulus opima ſpolia(ut memoriæ proditum eſt)obtulit?

Reſ. Quia uictor aduerſus Acronem, Ceninenſiũ regem euaſerat.

Int. Quare Romulus adhuc manu lituũ geſtabat?

Reſ. Quia uaticiniorum peritiſsimus omniũ erat.

Int. Quare Licurgus riſui erexit ſtatuam?

Reſ. Quia (ut in uita ipſius legitur) dicebat riſum eſſe laboris condimentum.

Int. Virgines ueſtales etiam Romulus ordinauit, quibus ignis cuſtodiam quoq; commiſit, uerum qua de re id fecerit neſcio.

Reſ. Illud ideò fecit quia ignis non generat, fuitq; etiam conſentaneum,hac de re,illum non alij cuſtodiendum committi.

Int. Quare prohibuit Solon in matrimoniis dotes dari mulieribus?

Reſ. Ne emi uiderentur,& ut coniunctio fieret ſolum ſobolis procreandæ gratia ut dicitur in l. i. ff. ſolu.matri.

Int. Quis fuit primum qui conſul triumphũ egit?

Reſ. Valerius publicula.

Int. Quę figura ericiſſi (ut etiam grammaticum agamus quod ſæpè noſtri faciunt ut not.in l.i.ff. de pac.& in c.forus.de uer.ſig.)ex paupertate induſtria opes,ex opibus ſuperbia,ex ſuperbia pau pertas,

pertas,ex pace opulentia, ex opulentia diſsidium & ſimultas?

Reſ. Zeugma & coniugatio, quia omnia uno iugo continentur.

Int. Quare contrarium fugat ſuum cōtrarium,nec ſimul ſtare poſſunt. l. ubi repugnantia. ff. de regulis iuris.

Reſ. Quia deſtruerentur aliàs, ex quo fit ſi ligna igni apponantur.quod exit inde aqua, ſuum fugiens contrarium.

Int. Cato maior quare ſic appellabatur,cum prius diceretur Priſcus?

Reſ. Quia Romani Catonem appellabant hominē qui omnia eſſet expertus,ut ille,quiq; nihil intē tatum reliquiſſet.

Int. Creditor debitorem fugientem,propria auctoritate capit.l.ait prætor. §. ſi debitorem. ff. quæ in frau.credi.quid ſi debitor eſſet clericus?

Reſ. Idem,eſtque opinio cōmunis.ſi tamen creditor cautionem ſibi oblatam nō acceptauerit erit excommunicatus,& incidet in canonem ſi quis ſuadente diabolo.xvii.q.iiii. ut per Bal. ubi etiā Feli.in c.cum non ab homine.col.iii. de iudi.

Int. Si quis percutiat clericum mortuum,incidet ne in d. canonem ſi quis ſuadente diabolo.xvii. q.quarta.?

Reſ. Sunt opiniones,affirmatiua tenenda eſt quam etiam alia reieċta tenuit Feli.in c.à nobis,ii.col. ii.de ſen.exco.

Int. Quare eſt quod captura poteſt paċto priuatorum remitti,carcer autem,ſiue incarceratio, concedi non?

Reſ. Quia eſt publici iuris.l.ius publicum. ff. de pac.& actus iuriſdictionis. l.fi.C.de decu.lib. x. Bal.in l.alia cauſa in §.1.ff.ſol.mat.

Int. Mulieri dotem repetenti poſſunt ne hęredes mariti obiicere exceptionem adulterii?

Reſ. Non l.ſed ſi maritus.§.1.ff.qui & a quib.l.fi.c. fi.C.de reuo.do.l.ſi ille.C.de decu.lib.x.Bal.in l. rei iudicatę.in §.1.ff.ſol.mat. ubi etiam reſpōdet ad tex.qui uidebatur facere dubitationem in l. fi. ff.ad legem Iul.de adul.dic ut per eum.

Int. Quibus uerbis utebantur olim Romani imperatores triumphantes?

Reſ. His,in principio pompe inq; uaticano.

D. D.

Diuino nutu & imperio quorum nata & auċta eſt res Romana,eandem placati propitiatiq; ſeruate. Vltimo uero Capitolium aſcendens Imperator his.

Gratias tibi ago Iupiter optime maxime, tibi què Iunoni reginę,& cęteris huius cuſtodibus ba bitatoribusq; Arcis Dii lubēs lætusq; ago re Romana in hāc diē & horā per manus quod uoluiſti meas ſeruata bene geſtaq; & eandē & ſeruate ut facitia fouete,protegite,propitiati ſupplex oro.

Int. Ferunt,titulum Machabeorum,his notis inſcriptum olim fuiſſe,Q.F.V.D.N. quid ſibi nole bant? Quidque reſponſio quæ identidem huiuſmodi erat. S. P. Q. R.?

Reſ. Non aliud niſi interrogatio & reſponſio ut faċimus nos, interrogatio erat igitur. Quis fortis ut Deus noſter? Reſponſio uerò, Senatus populuſq; Romanus.

Int. Quare Veneti Riualtum appellant?

Reſ. Quia eo in loco ubi prima urbis fundamenta olim iecerunt anno Christi CCCC XX. mare erat profundius.

Int. Vitis(ut alibi dictum eſt)centurionis erat geſtamen.l.milites agrum §.ſi uitem. ff. de re mili. nouiſsimè ſcirem libenter quare eo à Cæſare donatus eſt olim Sceuola & ex Gregorio milite factus Centurio.

Reſ. Ob egregium (hiſtoria nota eſt) ipſius facinus,& nandi peritia.

Int. Sententia lata contra expreſſum iuris errorem eſt ipſo iure nulla.l.ſi expreſsim.& ibi not. C. de appel. ſed quid ſi lata ſit contra extrauagantem?

Reſ. Secus niſi fuerit nota ut illa incip.execrabilis ita Bar.in l.cum prolatis.ff. de re iudi. ubi etiam Ro.& Abb.in c.j.co.ti.& Feli.in c. per tuas. col. i. de ſimo.

Int. Quæ differentia eſt inter ueritatem & opinionem, quia iudex debet eam inueſtigare, ueritatem ſcilicet & non opinionem ſequi alicuius. l. ij. l. non eſt nouum. C. de eden. c. iudicantem. xxx. q. v.

Reſ. Magna, quia ueritas non fallit nec fallitur, imò (ut dixi alibi ſatis) quod Deus ipſa ueritas eſt. Opinio uerò habet ſe ad uerum & falſum.c. à nobis.ii.in prin.& ibi Feli.not. de ſen. excom.

Int. Veritas ad idem cuius eſt filia?

Reſ. Temporis & memorię temporis quia diu occultari non poteſt, memoriæ uerò matris, quia (ut uulgo dici ſolet)oportet mendacem eſſe memorem,& hac de re ueritati omnia conſonant ut in fidibus & cantu.

Int. Veritas & uirtus ad propoſitum ſunt ne idem?

Reſ. Idem,dicebat Socrates, quia nec creſcit nec minuitur.

Int. Quare eſt quod Maumethes Turcis uinum in terdixit prorſus?

Reſ. Quia putauit eius uſum pernitiem illis allaturum,uinum enim à ui dectum eſt, quod homini uim faciat,et Temetum,quod inde quoq; temulentia proueniat,nec ab re Baccho cornua pingant.

Int. Quid ſibi uolunt uerba iſta uirtus αγατον θαλασσα αγατον σοςος?

Reſ. Virtus bonorum mare & bonorum cumulus.

Int. Quare eſt quod uiduę & pupilli ſunt ſub protectione legis,imò Dei, & not. in c. ex tenore, de fo.compe.?

Reſ. Quia(ut dicebat philo iude.& bene)ille maritis,iſti parentibus ſunt orbati,quibus humana ope deſtitutis nullum præterea relinquitur, auxilium.

Int. Subſcriptione perdit ne quis iura ſua?

Reſ. Non modo ſua perdit, uerum etiam aliena fortificat,ex quo(ut dixi alibi etiam ſatis) ſubſcriptio

ptio eſt tacitus conſenſus, qui æquiparatur expreſſo.l.cum quid.ff.ſi cer.peta.c.j.§.præterea.& ibi Bald.multa.quib.mod.feu.amit.in uſibus.

Int. Qui promiſit retro uendere puta in caſu l. ij. C.de pac.int.emp.& uend. teneturne ad fructus medij temporis?

Reſ. Non,niſi fuerit in mora ut ibi,& tradit ſic declarando Bal.in i.in his rebus.in §. mancipia. ff. ſolu.matri.

Int. Auctoritate iudicis minor læſus eſt, eunquid reſtituatur?

Reſ. Propter auctoritatem iudiciariã uideretur dicendum iudiciariam uideretur dicendum quod non tamen contrarium uerius eſt.l.ſi quidem C.de pred.mino.Albe. Fulgo.& ias in l.ponorũ col.iii.C.qui admi.

Int. In coniunctis non requiritur mandatum ſed nunquid factum eorum præiudicet coniũcto ſeu domino?

Reſ. Non,niſi mãdet uel ratum habeat l.i.C.quib. reſcindi nõ no.Bar.in l.ſi quis in §.i.ff.iud.ſol.

Int. Statutum prohibens exceptionem opponere uel appellationem interponere debet ne ita cruditer intelligi & prout iacet?

Reſ. Non,ſed ita demum ſi non ſubſiſtat iuſta cauſa,qua opponens uel appellans excuſetur, ut per glo.ſingu.in l.ab executione ad fi.C.quo. ap.non recip.& Bal.in l.fi.C.de arb.Aret.cõſ.xcvii.ad fi.

Int. Quare eſt quod in certis caſibus minor habetur pro maiore,ſed non tamen in omnibus l.fi.& ibi not.C qui leg. per hab.?

Reſ. Quia lex facilius diſpenſat quo ad unum actũ quam quo ad omnes argumentum in l.tutori C. de neg.geſt.l.ſi nõ lex Aeliaſentia ff. de hę.inſt. Alex in l.more col.ii.ff.de acqui.hæ.

Int. Mater quæ poteſt eſſe tutrix filiorum ſuorum ex diſpenſatione legis authen. matri & auiæ, C. quando mul.tu.offi.fun.tenebitur ne reddere rationem adminiſtratæ tutelæ?

Reſ. Sine dubio extraneus quilibet.l.ii.C. eo.Bal. in l.is qui.ff.de tuto.& cu.dat.ab his.

Int. Dicit Bal. in l.i. ad fi.C. vnde ui. et poſt eum Seyſel.in l.ut uim col.xiii.ff.de iuſt. & iur.qđ defenſio cuiq; permiſſa eſt,uindicta nulli, ꝑterquã in caſibus à iure expreſsis qui nam ſunt hii?

Reſ. Aliquos ponunt ibi,de quibus etiam in l.i.& ii. C. quando li. vnicuique ſi. iud.ſe uindi inter quos eſt quoque falſarius monetæ, deſertor militiæ,latro publicus,agrorum depopulator,& uirginum raptores,& de his etiam in c.inter alia.de immuni.eccle.quos occidere licet impunè ſi uinci,adduci non poſsint.

Int. Defenſio(ut dictum eſt) cuique permittitur. l.j.§.cum arietes.ff.ſi quad.paupe.feci. dica. not. in d.l.ut uim.ff.de iuſti.& iur.& in clem.paſtoralis.de re iudi.ſed an ſaltim de facto tolli poſsit?

Reſ. Poteſt ſi offenſio ſit licita.l.prohibitum.C.de iur.fiſ.lib.x.præallega.l.i.& ii.C. quando li. unicuique ſi.iud.ſe uind.Bar.in l.facultas. col. ij. C. eo.de iur.fiſ.eod.lib.Imò quod ex cauſa tolli poteſt, & multo fortius temperari, modificari aut ordinari.l.ſi ſeruus.C.de his qui ad eccle. confu. Ang.in l.ſi ſic.in prin.de lega.j.

Int. Duæ imperfectè excuſationes, faciunt ne unã perfectam?

Reſ. Faciunt & eſt caſus ad literam in l.ij.in §.amplius.& ibi omnes.ff.de excu.tuto.not. in l. i. C. qui pro nu. tu. declarat Bald. in l. i.in prin.ff.de iureiuran.

Int. Maior ſcholarium pars poteſt ne diſponere de re unius tantum?

Reſ. Non,ut per glo.in l.ij.C.quæ ſit lon. conſue. Inno.in c.ex parte.de conſue.Abb.in c.cum omnes.col.iiii.de conſti.ubi ego etiam mulia.

Int. Sententia probat ne acta præceſſiſſe?

Reſ. Probat ſi dicatur in ea ſic,lata coram nobis, lite legitime conteſtata iurato de calumnia etc. Si lata ẽt ſit partibus præſentibus,& non contradicẽtibus ut per Bar.in auth.ſi quis in aliquo col.ij.C.de eden.

Int. Pater adminiſtrans non iure patrio ſed tanquam extraneus tenebitur ne rationem reddere filio?

Reſ. Sine dubio.l.ſi ſuperſtite. C.de dolo. l. aurelius.§. Titius teſtamento.ff.de liber.legat.l.licet C.ad leg.Falcid. l.fin.C.de ſen.pa.pulchre Bal. in l.his qui. in princip.ff.de tu.& cu.dat.ab his.

Int. Si delicta eundem habeant effectum fiet ne compenſatio?

Reſ. Fiet quoniam pro uno reputabũtur.l.j. & ibi Cy.C.ſi reus uel accu.l.ſi familia.ff. de iuriſ.om. iudi.Bal. in l.cum mulier.col.ij.ff.ſol.mat.

Int. Certũ eſt enim quòd ad recuperãdam rem eccleſiæ alienatam admittuntur parochiani. cap.ſi quis presbyterorum.de reb.eccleſi.non alien.ſed quid in non habentibus legitimam perſonam.

Reſ. Et hij quoque admitterentur.l.j.C. ſi per uim uel alio mu.l.ſi ſeruus in ſui ratione.ff.de uen.inſpicien.Bal.in l.iubemus.in §.ſane.col.j.C.de ſacroſanc.eccleſi.

Int. Debitorem occultans fit ne periculi conſors?

Reſ. Non,quia ſpeciale eſt in caſibus,puta in debitore tributorum,uel ſi quis ipſum debitorẽ exemerit ui,uel ſi quis impedierit reum uel actorem uenire ad iudicium,& fuſius ut per Bald.conſil. ccl.col.iij.uol.j.ergo in contrarium diſpoſitio iuris communis.l.ius ſingulare.l. quod uero cõtra. ff.de legi.& probatur in l.fin.C.de ope.lib.

Int. Priuilegium motu proprio conceſſum, nocet ne liti pendenti?

Reſ. Non, l.ij.§.merito.§. ſi quis à principe. ff. ne quid in lo.pub.tradunt Docto.in cap.cauſam.ij. de teſti.

Int. Quare eſt quòd preteritio matris, pro exhæredatione habetur.l.illud.§. ad teſtamenta fœminarum.ff.de bon.poſſ.cont.tab.

Reſ. Quia filios nõ habent in poteſtate .§.fœminę. inſti.de adop. Rudi tamen ſæculo centum annis filij ſub matris imperio manebant, utpote adhuc infantes.

Et ad

Et ad propoſitum licet pupillaris ſubſtitiò facta à matre, non ualeat, non omnino tamen inutilis eſt, quia ualet ſaltim iure fidiecommiſsi. l. ſi mater. l. moribus. ff. de uulga. & pupilla. ſubſtitu. Et hoc quia imperitia mulieris neſcientis quid ſit pupillaris ſubſtitutio, non debet officere uerè & reali intentioni ipſiua, l. codicillis. §. finali. ff. de lega. ſecundo. l. quoniam indignum. C. de teſtamen. Bald. conſil. cxxix. col. prima, & ſecunda. uol. primo.

Centuria Septima.

Int. VALET ne argumentum de ſententia ad teſtamentum?

Reſ. Videretur dicendum quod ſic l. j. ibi quaſi ſententia. ff. de teſtamen. ſed tamen cum dicat quaſi, dubito. l. tertia. §. idem ſcribit. ubi ſimile. ff. de pecu. l. apud Iulianum. §. fina. ff. quibus ex cauſ. in poſ. ea. Barto. in l. cunctos populos. nu. 41. C. de ſumma Trini. & fid. catho.

Int. Quare eſt (ut dicit Barto. in l. non dubito. ff. de capti.) quod non ſolum bannitus impunè offendi poteſt ex forma ſtatuti in territorio ſtatuentium, uerum etiam in ciuitatibus ſeu locis confederatis, idemque Iaſ. in l. fin. col. ii. ff. de iuriſdi. om. iudi.?

Reſ. Quia de duabus ciuitatibus ſiue locis fit unũ corpus ut per Bald. in l. executorem. col. octaua. C. de execu. rei iudi. quanquam dubitaſſe aliqualiter uideatur etiam ibi, ſed tamen ita communiter tenetur & dixi aliàs in l. cunctos populos. in viij. q. Bar. C. de ſumma Trin. & fid. catho.

Int. Quare cornu copia alibi dicitur & hinc quoq; inſcriptum nomen libro?

Reſ. Fortè quia pugna inter Herculem & Acheloum inuita, alterum huic qui tauri formam aſſumpſerat, ille cornum arripuerat, arreptum uerò fructibus impleuerant Naiades, ſimulaiq; id copiæ conſecrantes, ut inde poſtea cornu copia id eſt rerum omnium ubertas atque abundantia diceretur.

Int. Quo modo illud Marc. decimo intelligitur, quicunq; dimiſerit id eſt dimittere uoluerit uxorem ſuam, det illi libellum repudij?

Reſ. Per modum permiſsionis non iuſsionis, ut maius malum uitaretur ne illas Iudæi interficerent, ad quod erant proni & faciles. Et ita ius ciuile tum uſuras, tum concubinas ſeu concubinatum pertinebat pariter. l. eoà. C. de uſur. l. fi. ff. de concubi. Bar. in l. cunctos populos. nu. 6. C. de ſumma Trini. & fid. catho.

Int. Si laicus offendat clericum efficietur ne de foro eccleſiæ?

Reſ. Sine dubio, quoniam ſacrilegus eſt, & ſacrilegium crimen eccleſiaſticum, quod ad eccleſiam ſpectat. c. cum ſit generale. de for. comp. Bar. in l. cunctos populos. nu. 45. de ſum. Tri. & fid. cath. & idem ſi falſificaret literas Apoſtolicas ut per Abb, in c. ad falſariorum. col. ii. de cri. fal.

Int. Quæ eſt ratio quod nemo poteſt eſſe iudex in cauſa propria. l. i. C. ne quia in ſua cau.?

Reſ. Quia fauor & odium peruertũt iudicia, & maledictus homo qui ſeipſum iugulat ut per Cyn. in dicta l. i.

Int. Differunt ne iudicare & ius dicere?

Reſ. Differunt, quia iudicare eſt uia iuria, ius dicere auctoritate propria. l. extat. ff. quod met. cau. & in rub. ne quis in ſua cau. not. in l. j. eo. titu.

Int. Quæ eſt ratio quod hæreticus ubiq; repertus puniri poteſt ut uolunt omnes, etiam à iudice incompetenti, nec tunc locum habeat quod dicitur in l. fi. ff. de iuriſd. om. iudi.?

Reſ. Quia ubiq; etiã delinquit in cœlo, in mari, & in terra. l. Arriani. C. de hær. Cy. in l. cunctos populos. nu. 7. C. de ſacroſanc. eccl. eſt uerum quod aliter tenuit Pet. de Bellaper. ibi. Sed opinio hæc quæ fuit Iaco. de Raue. magis placet, quia delictum eſt hæreſis, omni alio grauius.

Int. Filius uendi poteſt ut ægeſtati patri ſubueniat l. ii. C. de pat. qui fil. diſtra. quid in liberto; nunquid uendi ſic ex cauſa neceſſaria poſsit?

Reſ. Non, quia liber eſt & uenditio liberi hominis nõ ualet. l. inter ſtipulãtem. §. ſacram. ff. de uerb. obl. Cy. in l. ii. in terminis col. iii. C. de ope. lib.

Int. Epiſcopus excõicat intrãtes ſcholas, certis horis, ingreditur ipſe, an ſit excommunicatus?

Reſ. Eſt, quia ingreditur ut priuatus non ut epiſcopus, ita Cy. in l. quibuſcunque. C. de ſacroſan. eccle. reſpondendo ad tex. qui difficultatem facere uidebatur in l. inquiſitio. C. de ſolu. ut per eum.

Int. Come ſi domanda lo ir di portãte in Toſcaua?

Reſ. Ambiadura, dice il Boccacio.

Int. Anthiochia ciuitas eſt, in qua prius fuit S. Sedes Apoſtolica, ſed quo modo ſic Romam poſtea tranſlata fuit?

Reſ. Iuſſu Domini miraculoſè. c. rogamus. xxiiii. quæſt. prima.

Int. L'Arcipelago come ſi chiama latinamente?

Reſ. Egeum mare, ab Egeo Theſei patre, qui ibi olim in undis obrutus eſt.

Int. Come ſi diria latinamente, che ſi uiene dalle parole a i fatti?

Reſ. In queſto modo, à probria ad manus uẽtũ eſt (ut inqt Pauſanias) & eſt elegãs loquẽdi modus.

Int. Drapani che luoco è?

Reſ. Lilibæi promontoriũ, ubi in Africa à M. Attilio Hãnibal, & Hãno ſimul uicti fugatiq; fuerũt.

Int. Come ſi domanda Lanzano doue ſi fa la fiera di Agoſto grandiſsima?

Reſ. Lancianum (dice il Giouio) antiquitus Anxanum Frentanorum.

Int. Il lago di Volſena come ſi chiama?

Reſ. Valſinium (dice Leonardo Aretino nel libro che egli fa de Bello gottorum) luoco doue Leone x. haue un belliſsimo palazzo.

Int. Meretrix, poteſt ne eſſe teſtis in cauſa criminali?

Reſ. Non, quia probationes debent eſſe luce meridiana clariores.l.fi.C.de proba. Alex. conſ. xj. in prin.uol.i.Iaſ.in l. cũctos populos.ad fi.C.de ſumma Tri.Crot.in tracta.de teſti.nu.46.

Int. Quare eſt quod adulterium eſt maius furto?

Reſ. Quia impoſsibile eſt quod ſit ſine macula culpæ,fures uerò quandoque excuſantur,quia furãtur ut eſurientem impleant animam.c. ſi quis.de fur.& legitur Prouerb.vj.

Int. Quare ſeruabant ueteres oſculum in fronte?

Reſ. Quia in hac parte capitis religionem quandã (author eſt Plutarch.)ineſſe putabant.

Int. Pollutum & Polluctum dicimus, differunt ne hæc duo?

Reſ. Maximè quidem, quoniam illud fœdum eſt & emaculatum,iſtud uerò ſacrificium Herculis,& pollucere,Herculi ſacrificare,ut Saturnal.iii. dicebat Macrob.ibi, proprie autem Catilones dicebantur, qui ad polluctum Herculis, Catilos ligurribant.

Int. Obligationem quomodo ueteres appellabãt?

Reſ. Nexum,hominemq; nexum obligatum,ſic Cice.in j.de orato. inq; illis uerbis. Nexorum iura uerſantur in centum uiralibus cauſis.

Int. Quid ſibi uult teſtamentum inductum?

Reſ. Cancellatum.

Int. Come diremo latinamente, egli haueua una catena al collo,che gli facea intorno aſſai uolte?

Reſ. Collo enim ipſe torquem tenebat,plura uolumina facientem.

Int. Quod nanq; ulnum eſt,ꝙ cibariũ uocamus?

Reſ. Ignobile ut homo ſordidus,plebeius, ac proletarius,auctor eſt Varro.

Int. Vox hæc Hebraica,Iericho,quid ſonat?

Reſ. Bonum odorem.

Int. Quid ſibi uult prouerbium, uino uendibili ſuſpenſa hedera,opus non eſt.

Reſ. Commendatione rem non egere, (ut inquit Iuriſconſul.in l. i.ff.de in integ. teſti.) quæ ſe ſe abunde ſatis commendat.

Int. Quo modo magna res eſt homo,ut inquit Solomon,ſi tot tantiſq; affectibus ſubijcitur, ſiq; à natiuitate ad ſenium uſque infinitam malorum multitudinem exhaurit?

Reſ. Si naturam inſpicias,nullius precij eſt, ſi dignitatem uerò, quia manu ſua eum plaſmauit Deus, & ad ſui imaginem quidem, magna quippè res eſt.

Int. Gloriam,uirtute,& fœlicitate etiam nobis cõparamus,quæ amplior?

Reſ. Virtute parta.

Int. Quare Pindarus,Thebas matrem appellat?

Reſ. Quia in ea altus,nutritus & educatus fuerat.

Int. Quod nanque uerbum eſt, quod inſolens dicitur iſtud enim ad hominem maximè referri ſolet,quod nanque ardens?

Reſ. Cice.in lib.de oratore inſolens uocat illud,ꝙ à quotidiano uſu eſt remotum, ardens per iram expreſſum.

Int. Quid logodedalus?

Reſ. Sermo uarietate diſtinctus.

Int. Quale iudicium ſuperbiſsimum?

Reſ. Aurium ſi conſulantur.

Int. Vetetes utebantur ne litera Græca y. ut nos ſæpè?

Reſ. Non,ex eoque liquet,quia phruges dicebant, & non phryges.

Int. Quæ lingua patrona dicitur?

Reſ. Patronorum,auctor eſt Plaut.

Int. Quæ uacua poſſeſsio?

Reſ. Quæ à nullo poſsidetur.l.fiſtulas.§.i.ff.de cõtra.emp.l.ii.ff.de ac.emp.l.ſi ſtipulatus.ff.de uſu. ſic pecunia uacua ſine uſuris.l.Quintus.ff. depo. Cice.etiam mentem uacuam uocat,inſaniam.

Int. Quare Eſculapius uocatur ἀρχιατρὸς?

Reſ. Quia erat medicorum princeps quod non intellexit Caſſane.in lib.qui inſcribitur gloria mundi.par.vj.conſidera.xvj. & maximè mirãdum eſt, quia de hoc eſt tex.in l.medicos.C.de profeſſo.& med.lib.x.

Int. Quale ſolitarij ſimbolum eſſe poſſet?

Reſ. Lupus, eoque(ut inquit Lucian.) nihil congruentius.

Int. Quid eſt dicere,ſeu quid ſibi uult uerbum Miſanthropos?

Reſ. Idem quod hoĩum oſor,eodem Luciano teſte.

Int. Quis eſt populus ſempiternus in ſacris literis?

Reſ. Angeli & ſtellæ,res enim pro perſona ſæpè,& perſona pro re ponitur.

Int. Quid ſibi uult uerbum hoc Acribodiceus?

Reſ. Exactus iuris interpres,qualis Bar. Bal. Abb. Pau.Caſt.& ſimiles.

Int. Quid lingua Gallica uerbum expaues?

Reſ. Oberrare,ſi neſcimus quo in loco ſit res, habita pro derelicto.l.iii.§.uerua filius.ff.de acqui. poſ.§.examen.& ibi Fab.inſti.de rerum diui.

Int. Inuenire & reperire,differunt ne?

Reſ. Valde,quia inuenire eſt quod quæritur, à caſu autem quod reperitur.

Int. Quid eſt ranſonare ſiue ranſona?

Reſ. Aeſtimatio & redemptio captiuitatis. Vnde Liui.Redeam ego in patriam trecentis nummis, nũc rãſonatus eius.id eſt æſtimatus & redẽptus.

Int. Verbo extranei, eſt oppoſitum intranei, qui nanque ſunt hij?

Reſ. Venientes ab inteſtato,ut per Bal.conſ.ccxcij. in prin.uol.i.

Int. Quid ſibi uult uerbum iſtud Rhipſaſpides?

Reſ. Infame eſt,quo notabantur qui ſcutum abiiciebant in bello, inque eos quadrabit, qui ſtudia deſerunt, militeſque hinc quoque deſertores appellantur.

Int. Quid Græcè Athlius?

Reſ. Miſer multiſq; laboribus afflictus,ut ego iam annum ſeptuageſimum quartum agens, & quadrageſimo octauo nunc(quod haud ignoras)hoc interpretandi munere functus.

Int. Græci dicunt ſæpè cum Diis,quid ſibi uolunt uerba hæc?

Reſ. Nil aliud,niſi Diis fauentibus aliquid à nobis

agendum

agendum eſſe, ſiue optandum, cum aliquid agimus ut ceptis faueant.

Int. Quis eſt, qui per iniuriam abſoluitur in l. ſi de ferenie. ff. quib. mo. pig. uel. hyp. ſol.?

Reſ. Qui iniuſtè, uel fortè (ut inquit Cice. in famil.) qui cum aliqua infamiæ nota abſoluitur, & tunc abſolutus dicitur atramento ſutorio.

Int. Apoſtraphæ enim, quæ figura eſt?

Reſ. Mutatio perſonarum. l. i. in prin. ff. de ui & ui arma. l. ea quæ. C. ex quib. cau. infa. irro.

Int. Quæ enim ſunt magna ſtultorum miracula?

Reſ. Bacchaualia, ſeu (ut Diogenes dicebat) certamina Bacchi, ſeu tripudia noſtrorum tempotum & ſaltationes.

Int. Quando dicitur confecta prouincia eſt, quid ex hoc ſignificatur?

Reſ. Quod tota ſit in fide recepta, ut eſt uidere apud Liui.

Int. Quando lis æſtimari dicitur?

Reſ. Cum deliberatur an reus damnandus uel abſoluendus ſit, eodem auctore.

Int. Qui ſunt hij qui æquo iure, uiuere dicuntur? quique in æquo?

Reſ. Hij quibus eedem leges impoſitut, & hij qui æquè liberi ſunt. Liui. adhuc auctor eſt.

Int. Nos ultimum ſupplicium mortem interpretamur. l. ultimum ſupplicium. ff. de pœn. & ultimo ſupplicio quem affici dicimus, eſt ne ſic latinæ dictum apud Iurecon.?

Reſ. Non, ſecuri enim percuti dici debet potius, ut Liui. & alij, ſeu feriri, ut Val. de diſcip. militia. lib. ſecundo. capitulo ſecundo. ibi. Victorem ſecuri feriri iuſſiſti, ſcribit, multiſq; in locis quos longum foret referre.

Int. Quare dicimus quod imperatiuus caret perſona propria?

Reſ. Quia nemo ſibi imperat. l. pe. ff. de arbi. argumentum in c. fi. de inſti.

Int. Mitius agitur cum lege quàm cum homine. l. Celſus. ff. de arbi. quid ſi agatur de annullatione actus?

Reſ. Iſto caſu ſecus erit & durius, agetur cum lege, ita Bar. in l. ſi libertus. ff. de iure pat. & in l. amplius non petitum. ff. rem ratam habe.

Int. Quando ſententia eſt nulla propter expreſſum iuris errorem de quo in l. ſi expreſsim. ff. de app. requiretur ne alia iudicis declaratio?

Reſ. Non, ut in d. l. ſi expreſsim. not. & dixi etiam alibi ſatis, nouiſsimè Bar. in l. i. in prin. C. de theſau. lib. x. & Alex. conſ. lvj. col. i, uol. iiii.

Int. Illud quod dicitur in l. i. ad fi. ff. ad Turpil. qđ appellatio extinguitur pronunciatum, quomodo procedit?

Reſ. In appellatione iudiciali non extraiudiciali ita Inno. in c. dilecti. col. ii. de maio. & obed.

Int. Quid ad idem quoad acta, uel ſi prohibeatur appellatio?

Reſ. Non extinguitur, & ſi prohibetur appellatio, non eſt quid quod extingui poſsit uel ſuſpendi, l. decem. ff. de uerbo. obliga. l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. peta. ut per Bal. in rub. C. de uſu & fruct. lega. & in l. quoniam. C. ad legem Iuliam de ui pub.

Int. Quæſita ab officialibus præſumuntur ne quæſita de bonis fiſci?

Reſ. Non, niſi probetur. l. ſi defunctus. C. arbi. tut. Barto. in l. facultas. ad fin. C. de iur. fiſ. lib. x. hinc dicimus à ſimili quod tutor non tenetur reddere rationem niſi de ſuo officio, ita Bal. in l. cũ oportet. in prin. col. iiii. C. de boniſq; libe.

Int. Quare eſt quod filiusfamilias donat cauſa mortis, & tamen non teſtatur. l. tam his. ff. de dona. cau. mot.?

Reſ. Quia teſtamenti factio, eſt publici iuris. l. teſtamenti factio. ff. de teſtamen. donatio priuati, & dixi alibi ſatis, nouiſsimè tradit Bald. conſil. cccclxxxvj. ad fin. uol. v.

Int. Scholaris expellit ſcholarem habentem cubiculum uicinum ob ſtrepitum, quia ſtudere non poterat iuxta not. in l. i. ff. ſol. mat. an à ſententia ſuper iſta expulſione, poſsit appellari?

Reſ. Non, quia eſt cauſa quæ celeritatem deſiderat l. fi. ff. de ap. recip. Bal. in l. i, C. ſi de mo. po. fue. ap. Bar. in l. fi. C. de ſtud. lib. x.

Int. In aquis & molendinis ſi controuerſia ſit eorũ prætextu quid agendum?

Reſ. Standum conſuetudini & antiquitati. l. ii. in prin. ff. de aqua plu. arcen. c. i. in prin. ibi ſicut ab antiquo, ubi etiam Bal. de pace conſtan. in uſib. Alex. conſ. cciii. col. ll. uol. vj.

Int. Quare dixit Iureconſul. in l. ſi me & Titium. ff. ſi certum petatur. & in l. ſeruum quoque. in prin. ff. de procu. ſubſiſto?

Reſ. Quia interdum non poteſt abſolute reſponderi, plura enim (ut alibi inquit Iurecon.) ſunt negotia quàm uocabula in l. natura. ff. de præſcr. uerb. & quia etiam multa ſunt quæ iudicis arbitrio relinquuntur. l. Meuia. §. fi. ff. de an. lega. Seyſel. in l. ut uim. col. xvj. de iuſti. & iur.

Int. Dictum teſtis poteſt ne pro parte approbari, & pro parte non?

Reſ. Non, quia fundatur in iuramento, quod unicum eſt & indiuiduum, ut per Bartol. in l. Aurelius. in §. idem quæſiit. ff. de libe. lega. Bald. conſ. xcvj. col. i. uol. i.

Int. Statutum quod teſtis non iuret ualet ne?

Reſ. Non, quia præberetur occaſio delinquendi & celandi ueritatem, quo nihil foret iniquius, imò quod eſſet peccatum contra Deum, qui eſt ueritas & uita ut tradit Andr. de Iſer. in conſti. regni. j. in prin. col. ix.

Int. Dictum notabilis uiri inducit ne iuſtam credulitatis cauſam?

Reſ. Glo. in l. Titio fundus. ff. de condi. & demon. Ang. in l. ſi à bonæfidei. ff. de rei uen. & Cur. iuni. conſ. xix. nu. 5. dicunt quod ſic.

Int. Statuta in loco ſunt ne notoria?

Reſ. Sunt, nec productione indigent, ſicuti nec liber ſtorum aut Codicis, produci debent. l. leges ſacratiſsimæ. C. de legib. & in authenti. ut tac.

no.conſti.in prin.Bal.conſ.ccxxxviij.nol.j.

Int. Quare eſt quod in l. iii. in §. ſi emaucipatus, ff. de bon. poſ. contra tab. uitium filij non obiicitur nepoti?

Reſ. Quia ncc ſubiecta materia nepotem reſpiciebat ita Bald. in l. quotiens. col. prima. C. de ſuis & legit.

Int. Aequitatem iudex ſemper ſequi debet, eamque præoculis habere ſemper. l. quod ſi Epheſi. ff. de eo quod cer. loc. ſed quid ipſi contrarium oppoſitumq́; eſt?

Reſ. Iniquitas omnia præcipitans cuius fumo cóbuſta etiam fuit Angelorum uirtus, imò quod peccatum quoque uitium iniquitatis eſt.

Int. Cap. ad noſtram, de emp. & uend. loquitur in emptione & uenditione, an habeat locum in datione in ſolutum?

Reſ. Habet, quia ſimilia eſt illi, ut inquit Paul. Caſt. conſil. ccxxviij. col. i. uol. j. Caſsiodo. deciſio. ij. de uſu.

Int. Iudex unius territorij, exequitur ne ſententiam alterius?

Reſ. Non, niſi ab illo literas habuerit ita Ange. in l. properandum. in §. ſin autem reus. per illum tex. C. de iudi.

Int. Aliquis fecit furtum Patauij, & alibi alia, nunquid poſsit puniri, quaſi alia aggrauent delictũ?

Reſ. Iſtud quanquam pendeat à dictis in l. cunctos populos. C. de ſumma Trini. decidit tamen Bar. in l. ſi cui. in §. cum ſacrilegium. ad fi. ff. de accuſ. & concludit quod ſic, quem tamen reprehendit Barba. dicens iueniliter egiſſe cum eſſet aſſeſſor, ſcentum iſtum rigorem. inc. licet, nume. 41. de foro compe.

Int. Qui nanque erant olim recuperatores?

Reſ. Quaſi iudices maleficiorum quos alibi Iurecon. latrunculatores uocat in l. ſolemus. in §. latrũculator. ff. de iudi. æſtimandis iniuriis dati.

Int. Quare dicimus quod non omne ſimile eſt idẽ l. quod nerua. ff. depo.?

Reſ. Quia in ſimili diſsimilitudo inueniri põt, uixquè ulla res eſt, quę per oĩa ſit ſimilis unde Maro.

Sic Catulos ſimiles canibus ſic matribus Hædos. Similes enim ſunt genere, ætate diſsimiles, pluraq́; huiuſmodi ſunt non referenda.

Int. Quo modo procedere poteſt quod dicitur in l. ſi conſul. ff. de adop. hoc modo enim una eadẽquè res diuerſo iure cenſeretur & malè. l. eum qui ædes. ff. de uſucapio.

Reſ. Duplex qualitas in eadem perſona concurrẽs, habetur pro una, ideò diuerſo iure haud cenſebitur. c. fin. de ſimo. Bart. in ſimili in l. ſi ſeruus communis. ff. de ſtipula. ſeruo. Cyn. & Pet. in l. cum quæſtio. C. de lega.

Int. Omiſsio formæ uitiat ne actum etiam in quolibet minimo? quia dicimus uulgo quod de minimis non curat prætor. l. ſcio. ff. de reſt. in integ. c. terrulas. xij. q. ij.

Reſ. Vitiat. quia forma eſt quid indiuiduum, & debet in totum ſeruari, ut docet Gramma. licet hác rationem non adducat, limitabiturq́; deciſio. d. l. ſcio. deciſio. lxxix. nu. 14.

Int. Non ne ingratus diſcipulus fuit, Seruius Sulpitius, qui de erratis & notis quondam Mutij Sceuolæ præceptoris ſui libros compoſuit?

Reſ. Certè ſic eoq́; magis laudandus, Caſsius qui ſententiam ſui aliàs excuſat in l. dicere. ff. de arb. ſi tamen ſubſit ratio, qua poſsit excuſari, quãdoquidem aliter doctiſsimi hominis ſit errores detegere & caſtigare, quoniam ſic poſteritati prodeſt, nec minus agit quam qui aurum purgat, ſeu triticum mundat, nec minori laude dignus eſt rurſum, quam qui effodit, metit, & legit: ut Palla etiam dicebat.

Int. Res emphyteotica inter emphyteotas diuidĩ ne poteſt?

Reſ. Poteſt, l. cohæredi. in prin. ff. communi diui. Bal. conſ. ccxxxiiij. uol. iiii.

Int. Mater quę adminiſtrauit negotia filij, tenebibitur ne de modicis rationem reddere?

Reſ. Non, niſi tranſiuiſſet ad ſecundas nuptias. l. quanuis. ff. de cond. & demon. §. ſi ante. in auth. de nup. Bald. in l. cum oportet. in §. fin. col. ij. C. de boniſq́; lib.

Int. Arbitrator poteſt ne tranſigendo ſuper debito liquido, modice lædere?

Reſ. Poteſt, quia pro bono pacis non eſt de modico curandum, ut inquit Bal. in l. ſi hæredes. C. de teſtamen. manu.

Int. Quando iudex condemnat debet ne addere uerba hæc, uti petitum eſt, ſeu & melius, reſtringere ſuam condemnationem ad id?

Reſ. Dubio procul debet, ut not. in l. in hac. ff. de tritica. & in l. ut fundus. ff. communi diui. Bal. in l. j. col. xv. C. qui accu. non poſ.

Int. Debet ne debitor portare debitum ad domũ creditoris ſuo periculo?

Reſ. Debet de conſuetudine, l. fi. & ibi Bal. col. ii. C. de cond. inſer. nonnihil in l. uſuras. C. de ſol. & in l. item illa. ff. de conſti. pecu.

Int. Statutum quod libris mercatorum credatur, ſeruabitur in quocunque foro etiam epiſcopi?

Reſ. Non, ut ad unguem & ex multis oſtendit Areti. conſ. xlv. col. ii.

Int. Decuriones non agunt contra patriam, quid ſi pro pupillis?

Reſ. Secus. l. ſi qui. ff. de poſtu. dictuq́; mirũ uidet.

Int. Multa requiruntur ut inſtitutio dicatur canonica, ſed quid ſi alterum deficiat?

Reſ. Vitiabitur. l. cum hi. §. ſi prætor. ff. de tranſac. Franch. in c. i. col. ii. de reg. iur. in vj.

Int. Si deficiat forma in actu ſufficiat ne ſaltim quod cauſa iuſtiſsima ſit?

Reſ. Nõ, d. §. ſi prætor. proximè alleg. auth. hoc ius porrectũ. C. de ſac. ſan. eccl. Bal. cõſ. cxcix. uol. v.

Reſ. Stilus cancellariæ omiſſus, reddit ne literas ſuſpectas de falſo?

Reſ. Prouincialis dicit quod ſic, & maximè in prin. ii. par. principalis, not. in c. quã graui. de cri. fal.

Int. Solet dici quod ſemiplena probatio ſit per

unum

unum teſtem, qui ſit omni exceptione maior, ut not. in l. admonendi. ff. de iureiuran. ſed quia eſt is?

Reſ. Cui nulla exceptio obiici poſsit, quæq; ei oppoſita non obſtet ut per glo. in c. j. de conſan. & affinita. pulchrè Bal. in l. optimam. col. ii. C. de contrahen. & committen. ſtip.

Int. Quæ eſt ratio quod regula antiqua trahitur ad caſum nouæ legis ut not. in l. ſi quis ſeruo. C. de fur.?

Reſ. Quia in generali uirtute ipſius legis, continētur omnes eius ſpecies. l. j. ff. de condi. ex lege. declarat Bal. in d. l. ſi quia ſeruo. col. fi.

Int. Quando in uenditione non exprimitur rei qualitas, intelligetur ne liberè facta, cum plena dominij tranſlatione?

Reſ. Sine dubio licet obiicere quis poſsit contrarium dici in l. qui tabernas. ff. de cōtrahen. emp. ſed nihil eſt ex quo ibi rei qualitas fuerat in uenditione expreſſa declarat Bald. in l. ex prędiis. C. de euictio.

Int. Mulier fugit à marito ſine iuſta cauſa, recuſat ad eum redire, nunquid ipſe poſſeſſorio recuperandæ agere poſsit ut redeat?

Reſ. Poteſt quia uidetur eum ſpoliare, glo. eſt egregia. In c. ſignificaſti. de diuor. tradit Abb. in c. cauſam matrimonij. ad fi. de offi. deleg. & not. etiam in c. literas. de reſtitutio. ſpolia. & in c. intelleximus. de adulte.

Int. Si detur terminus alieni ad reſpondendum, & reſpondeat, poterit ne poſtea uariare?

Reſ. Non, glo. eſt ſingularis in c. ex literis. de diuor. quam extollit Bald. in l. ſi quidem. ad finem. C. de exceptio.

Int. Quando deficit inſtitutio & ſubſtitutio quid iuris?

Reſ. Admittentur uenientes ab inteſtato, quia ſi eſt defectiua in cauſa teſtati, aperitur tunc uia cauſæ inteſtati, & caducitas in conſideratione eſſe dicetur. l. unica. §. & cum triplici. & §. pro ſecundo. C. de cadu. tollen. Bald. conſil. cxcvj. col. i. uol. iiii.

Int. Vtilitas publica præfertur priuatæ. d. l. unica. §. fi. proximè allega. C. de cad. tol. quid ſi priuata foret magna, publica uerò parua & modica?

Reſ. Iſto caſu limitaretur regula ut ibi ad fi. ſentire uidetur Saly. & not. Alex. ac alij, in l. i. ff. ſolu. mat. Seyſel. in l. ij. col. pe. ff. eo.

Int. De uerbis enunciatiuis ſæpiſsimè fit mentio, deque his late & in l. ex hac ſcriptura. ff. de dona. uerum quæ nam ſint iſta neſcio.

Reſ. Bal. pulchrè iſtud ipſum tibi declarat, quod ſunt uerba procemialia ſiue præambula & non ipſa diſpoſitio. in l. i. col. ii. C. de fal. cau. adie.

Int. Donatum non uenit in reſtitutione fideicommiſsi dummodo id datum nō ſit in peculium, ſed ponamus quod pater uel mater dicat do tibi in peculium, ueniet ne?

Reſ. Veniet quo ad patrem, ſi non præceſſerint merita, aliàs non, quia donatum uidebitur, in matre abſolute neque ueniet pariter. l. donationes in concubinam. §. ſpecies. ff. de dona. quē tex. dicit ſingu. Bal. in l. cū uirum. col. iii. C. de fideicō.

Int. Si teſtator iuſsit bona ſua diſtribui pauperibus Christi, uidebitur ne eiſdem proprietatem legare?

Reſ. Abſque dubio ut in d. l. donationes alleg. proximè, in §. ſpecies. ff. de dona. & fuit deciſio Iac. de Are. quem refert & ſequitur Bal. in l. & in epiſtola. col. i. ad fi. C. de fideicom.

Int. Fecit quis pacem cum bannito, poſtea eum interfecit, potuit ne id impunè facere?

Reſ. Potuit, quia dolo bono deceptus eſt, neq; ei fides ſeruari debuit, quod pro limitatione. l. j. §. non fuit. ff. de dolo not. & declarat Bar. in l. fi. C. quando li. unicuique ſine iud. ſe uind.

Int. Cluſam uult reficere ſocius, nunquid poſsit inuito ſocio?

Reſ. Poteſt, dummodo refectio ſit utilis cōmunioni. l. Sabinus. ff. cōmuni diui. & ita dicunt Cy. Albe. & Bal. in l. ius ciuile. ff. de iuſti. & iur.

Int. Quare dixit Iureconſul. in l. manumiſsiones quoque. ff. de iuſti. & iur. ad fi. quod tria ſunt hominum genera, liberi, liberti, & liberis contrarium ſerui?

Reſ. Quia (ut inquit l. Flor.) infimæ ſortis homines eſſe dicuntur ſerui, imò quod eos pecudibus (qđ peius eſt) comparamus. l. ii. ff. ad leg. Aquil.

Int. Vxor emit rem an præſumatur acquiſiuiſſe de bonis uiri?

Reſ. Indubitanter. l. etiam. C. de dona. int. uirum & uxo. l. Quintus. ff. eo. Bar. in l. & ſi inſtrumenta. col. i. C. de fid. inſtr. lib. x.

Int. Sciebam aliquem eſſe bannitum, ſed ignorabam ſtatutum poſſe impunè interfici dicens, interfici, an conſequar premium, & potuerit impunè occidi?

ROMA

Reſ. Potuit, quia beneficium ſtatuti, etiam ignorāti confertur. l. diuinæ. l. fi. & ibi Bar. C. de decur. lib. x. idem in l. nulla. ad fi. C. de delato. eo. lib.

Int. Fœmina non poteſt eſſe argentaria. l. i. C. de eden. l. fœminæ. ff. eod. ea enim opera uirilis eſt, (inquit ibi text.) & conſequenter edere non tenetur rationes, quia non eorum non eſt qualitas. l. eius qui in prouincia. ff. ſi certum petatur. ſed quid ſi poſſet ex conſuetudine, ut in Gallia & in ciuitate aſtenſi?

Reſ. Iſto caſu ad editionem teneretur, ita Barba. in c. i. col. xiiii. de proba. poſt Saly. in d. l. i. & ibi dixi latè.

Int. Regulariter lata culpa æquiparatur dolo. l. qđ nerua. ff. depoſi. nunquid iſtud ſit generaliter uerum?

Reſ. Non, ex quo non poteſt quia puniri corporaliter abſque dolo. l. in lege Cornelia. ff. ad legem Cornel. de ſica. & ſic in corporalibus limitabitur regula, ut per Bar. in l. quemadmodum, ad fi. C. de agrico. & cenſi. lib. x.

Int. Subſtantia iudicij poſſunt ne conſenſu partium remitti?

Reſ. Non regulariter, ut not. in c. de cauſis. & ibi dixi, de offi. del. & in l. quotiens. C. de digni. lib. x. & regulariter dixi, quia in aliquibus locis ſecus. & maximè in curia parlamenti, imò quòd cõſenſus partium requiritur, ut teſtatur Gui. Papæ deciſio. ccxvj.

Int. Iudex fuit condemnatus in una ciuitate, fortè quia iuſtitiã uẽdidit, an in alia aſſeſſor eſſe poſsit.

Reſ. Non. l. iudice. C. de digni. lib. x. Bal. in rub. C. de pœna iud. qui ma. iud. col. ij.

Int. Electio Papæ poteſt ne committi ſortibus?

Reſ. Non, ex quo iſta forma non reperitur, neq; eſt poſita inter formas. c. quia propter. de electio. tradit ſignanter Bal. in l. ſi duobus. in prin. C. communia de lega.

Int. Quare eſt ſi uerbum pares proferatur ab homine, quod intelligitur de primo, ſi autem à lege ſecus. l. ſciendum. ff. de uerbo. ſignifica. l. fi. C. de hære. inſti.?

Reſ. Quia primo caſu conſideratur affectio, quæ non cadit in ignorante, Secundo uerò non, id eſt in lege, igitur nec mirum ſi extẽditur & uenit hæres hæredis in infinitum, præallega. l. ſciendum. declarat pulchrè Por. in §. ſi. ad fin. iuſtitu. de pupilla. ſubſtitu.

Centuria Octaua.

Int. QVa eſt ratio ut dicit Bar. in l. ij. in. 12. C. de edẽ. quod acta pertinentia ad litis ordinationem & habentia effectum reſpicientem inſtantiã, non habent eũdem effectum in alia, etiam inter eaſdem perſonas?

Reſ. Quia perempta ea pereunt omnia acta. l. cum lite mortua. ff. iudi. ſol. & ob id uana diſputatio mihi ſemper uiſa fuit quantum ad iſtud, in quo ibi plurimum laborant Scriben. cum nõ entium non ſit qualitas, ſiq; perempta ſunt fruſtra dubitamus, an eundem habeant effectum in alia inſtantia. l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. peta.

Int. Quid ſibi uolunt illa uerba, litem mortuam eſſe, de quibus in l. cum lite mortua. ff. iudi. ſol. meminiſtiq; paulò ante, & ita etiam dicitur in l. iij. ibi uel litẽ mori patiatur. ff. quæ in frau. cred.?

Reſ. Non aliud niſi inſtantiam peremptam eſſe, figuraq; eſt quam Grãmatici proſopopeiã uocãt.

Int. Quæ eſt ratio quod dicta teſtium non publicata, fidem non faciunt in alia inſtantia, ut not. in l. geſta. C. de re iudi.?

Reſ. Quia eſt ſcriptura priuata non habens auctoritatem iudicis, ut inquit Pau. Caſt. in l. ij. col. ulti. C. de eden. & quia (ut dicebam ego aliàs ibi) ſi inſtantia perempta eſt, & ipſa acta quoque pereant ante publicationem impoſsibile eſt quod faciant fidem. d. l. mortua. allega. proximè.

Int. Quare eſt quod in marmoribus antiquis teſtamentum huius numeri vij. nota ſignificari ſolebat, mihiq; affirmauit Guido Pancirolus Iuriſconſul. egregius, ſe uidiſſe & legiſſe Romæ in ędibus olim Cardinalis à Vallibus, nunc uerò Q. à Ruſticis Militenſis epiſcopi eiuſdem Cardinalis ex fratre nepotis D. mei obſeruandiſsimi?

Reſ. Fortè quia in eo etiam ſeptem requiruntur teſtes, auth. hoc inter liberos. §. j. C. de teſta.

Int. Quando dicta teſtium publicantur iudicis auctoritate, habet ne iſta publicatio, ſententię uim?

Reſ. Habet, imò quod eſt ſententia interlocutoria, ut inquit Bal. in l. publicati. in v. q. C. de teſta.

Int. Publicatio teſtium omnimodo requiritur, ut per Bar. in l. geſta. C. de re iudi. not. in c. cum clamor. de teſti. quid ſi teſtes recepti ſint utraq; parte præſente, uel de hæreſis crimine agatur?

Reſ. Neutro caſu requiratur ſecũdum Bal. in auth. ſi quis in aliquo col. iij. C. de eden. deq; hęreſi eſt tex. in c. fi. de hære. in vj.

Int. Publicatio teſtium, appellatur ne alio nomine quàm iſto?

Reſ. Bar. in l. ſolam. nu. 11. C. de teſti. publicationẽ aperturam ſiue manifeſtationem, uocant.

Int. Libellus incertus regulariter non procedit. l. fi. C. de anna. excep. not. in l. edita. C. de eden. quid in legitima?

Reſ. Procedit & debentur fructus, abſque alia ſpecificatione. l. non eſt. C. fam. her. not. Bal. in c. cõquærente. nu. 7. de offi. ordi.

Int. Solet uulgo dici quod ratificatio, æquiparatur mandato. l. fi. C. ad Macedo. uellem ſcire quæ in ratificatione requirantur.

Reſ. Tria requiruntur, primò ratificans, ſecundò actus ratificationis, tertiò res ratificabilis, fuſius Bal. in c. cum dilecta. nu. 13. de reſcrip.

Int. Ante cõſilij recitationem poteſt ne appellari?

Reſ. Non, quia conſultor non eſt iudex, & à nõ iudice non appellatur. l. j. C. de arbi. not. in c. ſi pro debilitate. de offi. dele.

Int. In ciuili cauſa & iudicio. ualet pactum ne appelletur, imò quod reſcripto etiam apellatio tolli poteſt, ſi in eo ſit clauſula appellatione remota c. i. de reſcrip. ſed quid in criminali?

Reſ. Iſto caſu non ualebit. l. non tantum. ff. de ap. tradit Bal. in c. uenientes. col. ii. de iureiu.

Int. Dictum in articulo mortis ualet ne?

Reſ. Valet. l. ſi quis in graui. in prin. ff. ad Sillania. ſed non tamen ut reprobari non poſsit, ita Bald. in c. quoniam frequenter. nu. 11. ut lite non cont. eſt uerum ſi faceret ius quod tunc foret ſecus. l. diuus. ff. eo. quem tex. non eſſe alibi ad idem dicit adhuc Bal. in loco præallega.

Int. Tempus memoriam hominum excedens, de quo in l. hoc iure. in §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æſti. & in c. ſuper quibuſdam. in §. præterea. de uerb. ſig. cui præſcriptioni ęquiparatur?

Reſ. Centenarię. c. cum nobis. & ibi not. de pręſcri.

Int. Solemnitas. l. libellorum. ff. de accu. eſt ne in notoriis neceſſaria?

Reſ. Non, imò quod hoc caſu ordo eſt ordinẽ non ſeruare. c. ad noſtram. iii. & ibi Bald. not. col. ii. de iureiuran.

Int.

Int. Quicquid acquirit filius acquirit patri. l. placet. ff. de acquiren. hære. & ſeruus domino de iure fforum, ſed an acquirant etiam ipſis inuitis?

Reſ. Abſque dubio. l. ſeruus uetante domino, & ibi Iaſ. ff. de uer. obl. not. in l. i. C. qui admi.

Int. Quare dixit Iurecon. in l. i. ff. de iur. om. iudi. officium ius dicentis, latiſſimum eſſe, cum unum tamen ſit?

Reſ. Quia multa poteſt ut anima quæ una eſt pariter, & multas habet operationes. Vel ut canonicus, habent ſtallum in choro, qui omnes actus ſpirituales exercere poteſt, ita Bal. in c. cum M. Ferrarien. nu. 32. de conſtitutio.

Int. Quæ eſt ratio, cum legatum ſit donatio quædam. l. legatum. ff. de lega. ii. nec donans teneatur de euictione. l. ad res donatas, ff. de edili. edic. qđ tamen tenetur hæres legatario?

Reſ. Quia adeundo quaſi contrahit. l. apud Iulianum. §. fi. ff. ex quib. cau. maio. Iaſ. in l. ſi domus. in §. i. nu. 8. ff. de lega. i.

Int. Quare eſt quod diſpoſitio, c. redintegranda. iii. q. i. (ut inquit But. in c. cum ad ſedem. de reſtitu. ſpol.) competit non modo clericis uerum etiam laicis.

Reſ. Quia emanauit ad finem peccati corrigendi, ne quis fiat locuples cum aliena iactura ut ſubiicitur in dicto loco, & natura æquum eſt ac rationabile. l. nam hoc natura. ff. de condi. inde. c. locupletari. de reg. iur. in vj.

Int. Si quis ſit actor tēpore porrecti libelli, poſtea ſuo facto, actor eſſe deſinat, poterit ne condemnari reus?

Reſ. Quanquam uideatur tex. in l. ij. ad fi. C. de litigio. quod ſic, attamen contrarium uerius eſt & communis, & probatur in l. ſi ſeruus. in princi. & ibi Bal. ff. de condi. fur. tradit Bar. in l. & an eandem. in §. actiones. ff. de excep. rei iudi. ad text. in d. l. ij. reſpondent Dyn. Bal. Fab. Nico. de Neap. & Iaſ. poſt eos in §. omnium. nu. 69. inſti. de act. dic ut per eos.

Int. Deportatus habetur pro moatuo. l. i. §. deportos ff. de bono. poſ. con. tab. quid in excommunicato?

Reſ. Idem, l. i. §. ſi pater ff. de cōiungen. cum emā. lib. Bal. in c. intelleximus. ad fi. de iudi.

Int. Qui negat Imperatorem non eſſe Monarchā peccat ne?

Reſ. Non modo peccat uerum etiam hæreticus eſt l. deprecatio. ff. ad legem Rhod. de iac. c. cuncta ꝑ mundum ix. q. iii. Bar. in l. hoſtes, ff. de capti. & poſtli. re. Bal. in c. ſolite ad fi. de maio. & obed.

Int. In pecunia tria reperiūtur, quantitas, materia, & forma, habent ne hæc ſuppoſitum aliquod, ad quod referantur?

Reſ. Habent, nanque ad iuſtitiā refertur quantitas materia ad ſubtantiam, forma uero ad principis auctoritatem. l. fin. C. de pond. au. lib. x. l. i. ff. de cont. emp. Bal. in c. quanto nu. 5. de iureiu.

Int. Scio quod emancipatio non poteſt delegari, ut not. in l. ab ea parte ff. de probatio. quod in legitimatione?

Reſ. Multo minus, imò dico quod emācipatio delegatur, ex quo iure magiſtratus competit, legitimatio uero non, cum ſit poteſtas quidē inſignis, & Cæſarea, ita Bal. in c. quoniam Apoſtolica. ad fi. de offi. del.

Int. Vir & vxor ſunt ſocij diuinæ & humanæ domus. l. aduerſus C. de cri. expi. hę. quid ſi mulier mortuo uiro tranſeant ad ſecunda uota?

Reſ. Iſto caſu frangit fidem, gaudet de morte uiri, eiuſque animā (ut uulgo aiunt) contriſtat, & eidem, cum eſſet ſocia fit inimica. l. ſed ſi hac ff. de in ius uo. l. pater Seuerinam. §. Socrus ff. de cond. & de. l. cum in fundo. §. ſed & ſi. ff. de iu. do. dixi ego in l. precibus. C. de Imp. & al. ſub.

Int. Conſuetudo quæ eſt hic & Papiæ quod quis cedendo bonis ter dicat, natibus percutiendo lapidem uituperii (ſic enim eum uocant) *cedo bonis*, ualet ne?

Reſ. Non eſt hic conſuetudo ſed ſtatutum, & non ualet ut inquit Cyn. & Bal. in l. fi. C. qui bo. ced. po. quia uiſu res turpis eſt, & ſic conira bonos mores, iſq; ſic publicos oculos nudatus inceſtat inquit tex. aureus in l. cum ſupra C. de re mili. lib. xii. pulchrè Iaſ. in §. eum quoque nu. 29. inſti. de actio.

Int. Quæ eſt ratio quod in donatione non requiritur cauſa, in ceteris autem deſideretur quam maxime l. ii. §. circa ff. de excep. do.?

Reſ. Quia dicto caſu ſufficit pro ratione & cauſa uōluntas. l. i. ff. de dona. vnde hinc donū ſine cauſa dicitur munus uero cum cauſa l. inter donum. ff. de uer. ſi. glo. in l. patronus. C. de bo. poſ. cont. tab. lib.

Int. Dictum eſt paulò ſupra de donatore, quod nō tenetur de euictione quid ſi promittat?

Reſ. Putarem hoc caſu teneri, ut not. Doct. in. l. ariſto in §. fi. ff. de dona. & in l. ii. C. de euictio.

Int. Donatio inter uirum & uxorem, non ualet regulariter, niſi iuramento uallata ſit l. i. ij. & iii. ff. de dona. int. uir. & uxo. Gul. de Cun. in l. ſed & ſi poſſeſſori. in §. itē ſi iurauero. ff. de iureiu. & eſt communis opinio. ſed quid ſi excedens ſummam 500. aureorum inſinuata non fuerit?

Reſ. Valet ut per Alex. in l. nemo poteſt, ff. de leg. i. et conſi. iiii. col. xii. uol. i. et Imol. in c. cum contingat, de iureiu. Bertran. conſi. cclxxix. nu. iii. uol. iii.

Int. Quid ſi eſſet donatio inter eos reciproca adhuc dictam ſummam excedens?

Reſ. Valebit nec inſinuatio erit neceſſaria, quia nō eſt proprie donatio, ut not. in l. licet. C. de pac. declarat Old. conſi. cxxxix Albe. & Saly. in l. fi. C. de pact.

Int. Quando committitur cauſa ad conſilium ſapientis, poteſt ne coram eo peti dilatio, uel aliquid probari?

Reſ. Non, quia iudex qui committit debet eidem mittere negotium inſtructum, nnn inſtruendū, ut inquit Iaco. But. in l. cum à nobis. C. de dila. & Bal.

& Bal.poſt eum in c.i.nu.7.& 8.eo.titu.

Int. In cauſa principali eſt actor & reus,dicimuſq; hinc actore non probante quod reus abſolnitur. l.qui accuſare.C.de eden. ſed an idem ſit in cauſa appellationis inque ſecunda inſtantia?

Reſ. Non proprie,ſed appellans & appellatus, utilltaſque eſt quia hoc caſu utrique parti, terminns aſsignatnr ad probandum,aliàs dilario probatoria incipit ab actore,ne reus fruſtra fatigetur onere probandi.l.ſi quidem.C.de excep.Bald.in c.i. in §.j.nu.8.de dila.

Int. Etiam in iuramento calumniæ inque cinili cauſa poteſt peti dilatio ad deliberandum. l. i. & ibi not. ff. de eden. argumentum in c. rum ex literis. de reſti.in int.ſed quid in criminali?

Reſ. Hoc caſu ſecus, quia de facto ſuo certus eſſe debet.l.in crimine.ff.ad legem Iul. de adult. Bal. in c.cum cauſam.nu.3.de iura.cal.

Int. Quare eſt in materia.l.edita. C. de eden. quod lex cumnlationem permittit ut ibi not. & elt argumentum in l.nec non.in §.quod eis.ff.ex quibus cau.maio.?

Reſ. Vt parcatur litibus,laboribus,& expenſis, qđ maximum intereſſe reputatur. l. minoribus xxv. annis.ff.de mino.l.j.ff.de inoffi.teſta.Bal.in c.ad ultimum.ad fi.de cau.poſ.& proprie.

Int. Quare eſt quod exceptiones perpetuæ ſunt. l. purè.§.fi.ff.de excep.do. illa uerò non numeratæ pecuniæ finitur tempore.l.in contractibus.C. de non nume. pecu.?

Reſ. Quia facile erat debitori opponere querelam cum non haberet aliquid probare, quo caſu præſumit lex,quod obieciſſet ſi pecunia non habuiſſet,nbi aliȩ exceptiones indigent difficultate probationis lecundum Bal.in c. Antigonns. nume. ſexto.de pact.

Int. Reſtitutio ex clauſula ſi qua mihi iuſta canſa, quæ eſt multnm utilis.l.i.in fi.l. ſed & ſi per prætorem.in prin.ff.ex qnib.cau. maio. datur ne aduerſus longiſsimum tempus xl.annorum?

Reſ. Non, l.ſicut.in fi.C.de præſcrip.xxx.ann. ubi præſcriptio tanti temporis pleniſsimam ſecuritatem parit. Alex.conſ.clxiij.col.iij.uol.ij.

Int. Actus ſine contractus cum cauſa, fieri debet aliàs non ualet. l. ij. §. circa. ff.de excep.do.ſed quid ſi promiſsio facta ſit ſub condirione?

Reſ. Iſto caſu nalebit, qnoniam condirio pro expreſsione cauſæ habebitur,ur not.in l. filiusfamilias.in §.diui.ff.de lega.i.Bar. & Scriben. in l. cũ ad præſens.ff.ſi cer.peta.& in l à Titio.ff.de uerbo. obliga. & uidetur caſus in l. iiij. §. fin. ff. de condi.inſti.

Int. Infamis poteſt eſſe procurator.§.fi.inſtitu.de excep. quid ſi fuerit condemnatus de publico crimine?

Reſ. Iſto caſu non admittetur.l. reum. C. de procura.eſt uerum ſi omittatur exceprio procuratoria quod tunc iudicium ualeret.l.fi. C. de excep. Bal.in c.Imperatorum.nu.11.de iura.cal.

Int. Si ſocius reficiat domum communem, altero negligente nec expenſas ſoluente,in negligentiæ quodammodo pœnam perdet ne ille partem ſuam?

Reſ. Perdet ſine dubio,& ſocio reficienti applicabitur,ſi expenſas prædictas non ſoluat intra ſpacium quattuor menſium.l.ſi ut proponis.C.de edifi. priua.l.cum duobus. §. idem ſocius.ff. pro ſo.Iaſ.in.§.ſequens.nu.48.inſti.de actio.

Int. Si teſtator legauerit res alienas habebit ne locũ hoc caſu ius accreſcendi?

Reſ. Abſque dubio l.huiuſmodi.§.ſi Titio & Meuio & ibi Iaſ.nu.5.ff.de lega. i. adhibita tamen diſtinctione.l.cum alienam.C.de lega.deq; materia aliàs in l.re coniuncti. ff.de lega.iij.

Int. Quod dicitur in l.fi.C.de edic.di. Adr.tol.(inductio enim & ſenſus ipſius nota. eſt) habet ne locũ in legatario & fideicomiſſario particulari?

Reſ. Non,ſed in hærede tantum,& fideicomiſſario vniuerſali facta reſtitutione ſaltim uerbo, ut ibi not. pulchrè Bertran.conſi.lxxxi.nu.ii.uol.ii.ubi atteſtatur etiam ita communiter teneri.

Int. Dicit alibi text. quod de vnoquoque negotio pars ſemper eſt citanda in l.de vnoquoque. ff. de re iudi.& in l.nam ita diuus.ff.de adop.& in cle. paſtoralis de re iudi.ſed an ſit neceſſaria citatio etiam in impetratione gratiæ?

Reſ. Non,quia gratia donatio quedam eſſe dicitur in donatione autem citatio non requiritur,quia abſenti etiam & ignoranti donari poteſt.l.abſenti ff.de dona.ergo.et ita dicebat pulchrè Bal.in c. cum olim nu.iii. de re iud.

Int. Monachus retinet ne iura ſuitatis?

Reſ. Videretur dicendum quod non. l.deo nobis. C.de ep.& cle.tamen retinet ut ibi not. et hinc eſt quod hȩreditatem etiam nõ aditam,tranſmittit ad monaſterium iure ſuitatis.l.ſi fratris.C.de iure delib.l.apud hoſtes.C.de ſuis & leg. l.vnica §.in nouiſsimo.C.de cad.tol.l.ex militari.§.fi.ff. de mil i.teſta.l.uentre & ibi Bar.ff.de acqui.hȩ. Ro.in l.i.col.iii.qui admi.

Int. Ad hoc ut agatur de euictione quid eſt neceſſarium maxime?

Reſ. Quod res euincatur per ſententiam iudicis.l fi.ubi.gl.Bal.& alij.C.de ac.emp.Bar.in l.uenditoris ff.de uer.ob. Iaſ.in l.ſi domus in.§. i.nu.2. ff.de lega.i.

Int. In dependentibus ab aĩo ſtatur iuramento iurantis,ut eſt glo.in §.aliæ. inſti.de actio.& in c. ſignificaſti de homi. ſed quid ſi ſit præſumptio contra eum?

Reſ. Iſto caſu non ſtaretur. l. inter omnes. § recte & ibi Bar.ff.de fur.Iaſ.in §.ſed iſti.de actio.

Int. Allegans turpitudinem ſuam non eſt audiendus.l.i.C.de fur.quid ſi allegetur excipiendo?

Reſ. Iſto caſu auditur argumentum.in c.cũ inter de excep.Bal.in c.ex tenore nu.7.de reſti.

Int. Quare eſt quod hæreticus hæreſim non obiicit teſti,ut not.in l.quoniam.C.de hȩre.?

Reſ. Quia damnaret in alio quod in ſe ipſo laudat & approbando confirmat, & ſic foret ſibi ipſi

contrarius,

contrarius, non audiendus, l.i.C. de fur. l. ſi ſeruus.ff.de praea. Bal. in c. teſtimonium. col. iii. de teſti.

Int. Si teſtator fideicommiſſum debitori iniungat, an uideatur ipſum à debito liberare?

Reſ. Sine dubio uidebitur.l.ab eo.C.de fideicom. l.i.§.pe.& fi.ff.de lega.iii. Iaſ.in l.ſi pecunia. nu. 7.ff.de lega.i.

Int. Fideiuſſor non obligatur pacto nudo.l.blanditus.C.de fideiuſſo.

Reſ. Quid ſi fideiubeat apud acta? obligabitur ſanè.l.eum oſtendimus.§.fi.ff.de fideiu.iu. Bal. in c.i.nu.9.de pac.

Int. Expenſę debentur ratione retardati proceſſus l.non ignorat.C.de frue.& lit.expen.Bal.in c.exceptionem.nu.1.de excep.ſed quid ſi retardaretur iure permittente?

Reſ. Iſto caſu non deberentur argumentum in l. Gracchus.C.ad legem Iul.de adul. idem Bal. in c.paſtoralis.nu.5.de cau.poſ. & proprie.

Int. L. cum acutiſsimi. C.de fideicom. & l. cum auus.ff.de condi.& demon.loquentes in deſcendentibus, habent ne locum in tranſuerſalibus?

Reſ. Non, quia non eſt par ratio in illis & iſtis, ut poſt Iac.de Are.Pet.Albe.Ange.& alios, in not. declarat Soci.in d.l.cum auus.

Int. Fideiuſsio nudo pacto facta, non ualet ut paulò ante dixi.l. blanditus. C. de fideiuſſo. quid ſi pactum iuratum ſit?

Reſ. Idem, quia ubi deficit ſolemnitas formalis, iuramentum non ſufficit.l.i.§.eum qui.ff.de conſt. pecu.Bal.in c.cum contingat.nu.28.de iureiu.

Int. Ad iuramenti propoſitum dubito, ſi fideiuſſor iurauerit, an efficiat ob id poſſe conueniri non excuſſo principali?

Reſ. Poterit, eſtq; not.limitatio & cautela ad authen.præſente, deludendam. C.de fideiuſſo.c. ex reſcripto.ubi Abb.Anch.& Bal.de iureiu.Alex. conſ.xxxii.uol.iiii.

Int. Si quis producat inſtrumentum uidebitur ne confiteri omnia in eo contenta?

Reſ. Sine dubio expreſſa, connexa, & copulata. l. ſi deiuſſores magiſtratuum.ff. de fideiuſſo. l. iuriſgentium.§.quod ferè.ff.de pac.l.cum de lanionis §.i.ff.de fun.inſt.glo.in l. i. in §. editiones. ff. de eden.Bal.in c.præſentium.nu. 2. de teſti.

Int. Inter dominum & ſeruum lis nulla eſſe pôt, ſicuti nec inter patrem & filium.l.lis nulla. ff. de iudi.uerumq; eſt pro rebus, ſed quid ratione perſonæ uel libertatis?

Reſ. His caſibus & tunc poterit.l.fi.C. de ordi. co.

Int. Si in compromiſſo expreſſum ſit, uel in eo reperiatur clauſula *rato manente pacto*, orietur ne ex laudo actio?

Reſ. Non, quia priuatorum conſenſus, iuriſdictionem non tribuit.l.priuatorum.C.de iur.om.iud. Nec officit quod dicitur in l.qui fidem.ff.de tranſac.quia ibi tranſactio pendet à partium conſenſu, & declarat Bal.in c.i.nu.11.de arbi.

Int. Papa eſt iudex iudicum & nemini ſubalternatur.c.cuncta per mundum.c. principalem. ix. q. iii.not.in l.i.C.de decu.lib.x. ſed dubito an poſſit ſe ex iuſta cauſa ſummittere?

Reſ. Poteſt.l.eſt receptum.ff.de iuriſdi. om. iudi. c.nos ſi incompetenter.ii.q.vii. Bal. in c. paſtoralis.nu.10.de reſcrip.

Int. Si diſpoſitio ſit fundata ſuper facto, quare eſt quod ex uerbis narratiuis argumentum ſumitur ut not.in l.unica.C.quando non pet.par.?

Reſ. Quia ex facto ius oritur.l.ſi ex plagis.§. in cliuo capitolino.ff.ad legem Aquil.

Int. Quid ſibi uolũt uerba illa Prouerbio.c. xxiiii. ibi.Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur liberare ne ceſſes?

Reſ. Non aliud niſi id quod dicitur in l. non tantum.ff.de appel.licere unicuique prouocare, pro eo etiam inuito, qui ducitur ad mortẽ.ibi, creat autem humanitatis ratio, omnem prouocationẽ audiri debere.

Int. Ad propoſitum l.Imperium.ff.de iuriſ. om.iudi.ibi, merum imperium eſt habere gladij poteſtatem &c. eſt ne idem gladij poteſtatem committere, & gladij executionem?

Reſ. Non, ex quo id meri imperij eſt.d.l.Imperiũ. iſtud uerò facti, & declarat etiam Bal.in c. decætero.nu.4.de re iudi.

Int. Solet dici quod exempla non reſtringunt regulam ſed declarant.§.hactenus.inſti. de gradi. uerum quæro an ne poſsint exempla eſſe falſa, regula autem uera?

Reſ. Poſſunt, & è contra, regula falſa, exempla autem uera.l.eleganter.§. nõ ſolum.ff. de dolo. Bal. poſt But.in c. j.nu.24.ut lite non conte.

Int. In iuriſdictione ſi fuerint plures collegæ, habet ne locum ius accreſcendi?

Reſ. Habet ſi fuerit ordinaria, utpotè fauorabilis, non ſi delegata, quia odioſa ut dicit glo.in c.i.de reſcrip.in vj.tradit Iaſ.ad propoſitum in l.re coniuncti.col.pe.ff.de leg.iii.

Int. Quæ eſt ratio, quod inter ſuccedentes diuerſo iure non habet locum ius accreſcendi. l. ſed cum patrono.ff.de bon.poſ.?

Reſ. Quia non debet acquiſitor diuerſo iure cenſeri.l.eum qui edes.ff.de uſucap.Corn.in l.i. nu. 10.C.quando non pet.par.

Int. Quid ad idem, ſi ille qui uenit diuerſo iure, ſit ſubrogatus loco illius qui uenit eodem iure?

Reſ. Iſto caſu locum habebit ius accreſcendi.l.ſi totam.& ibi Are.ad fi.dicit in materia nouum eſſe. ff. de acqui.hære.& hinc eſt quod tranſit in emptorem portionis hæreditatis, repræſentantis & ſubrogati loco hæredis uendentis, ut inquit Bar. in l.re coniuncti.in j.q.prin.ff.de lega.iii. & not. in l.i.C.quando non pet.par.

Int. Suo abſtinente cui accreſcit portio?

Reſ. Fratribus, & mirum eſt quod accreſcat de iure ciuili, cum tamen abſtenſio ſit de iure prætorio.§.ſed his permittit prætor.inſti.de hær.quali. & diffe.l.i.§.ſi nemo.ff.ad Tertul.Corn.in l.i.nu. 6.C.quando non pet.par.

Int. Quare ultimum ſupplitium pœnam appellamus, ſiue pœnam dicimus, ultimi ſupplicij. l. qui ultimo. ff. de pœn.?

Reſ. Fortè quia pœnis ſoncium condemnatorum ſacrificia ac ſupplicationes fieri ſolebant. Vnde à mulctis inde etiam pecunia mulctatitia appellata eſt, & ut latius dixi in l. i. ff. ſi quis ius di. non obtempe.

Int. Solet dici memoriam hominum labilem eſſe, & quod obliuio facilè præſumitur. l. peregre. ff. de acqui. poſ. ſed quo tẽpore ſpacio præſumetur?

Reſ. Dixi alibi ſatis, de materia; nunc autem ſpacio annorum x. præſumi tibi reſpondeo, & not. nouiſſimè in l. ſi id quod. ff. eo. titu. gloſ. Bart. & omnes in l. ſi res obligata. ff. de lega. j.

Int. Quod ſemel uerum eſt, eſt ne ſemper uerum?

Reſ. Hoſt. dicebat quod ſic. l. ſiue poſsidetis. C. de proba. in c. ex literis. de offi. deleg. ſed ut ibi inquit Bal. nu. 1. nimis large locutus eſt, obligatioque olim uel hodie poteſt eſſe falſa.

Int. Anihilato titulo in beneficiis, anihilatur ne poſſeſsio?

Reſ. Vtique ſecundum Bar. in l. ſi quis ui. in §. differentia. ff. de acqui. poſ. aliàs ſi remaneret eſſet ſicut ficus fatua, inquit Bal. in c. accepta. nu. 2. de reſtitu. ſpol.

Int. Quare eſt quod conditio dandi poteſt per aliũ impleri, faciendi autem non inter artifices. ff. de ſolu.

Reſ. Quia (ut ibi dicitur) electa eſt induſtria perſonæ, quod Odof. etiam not. in l. unica. in §. ne autem. C. de cad. tol.

Int. Actio realis datur domino tantum. l. in rem. ff. de rei uen. §. omnium. inſtitu. de actio. & tamẽ fideicommiſſarius cui nondum facta ſit reſtitutio re aut uerbo, agit contra emptores & alios titulo poſsidentes, & nihilominus dominus non eſt, quæ igitur potuit eſſe ratio?

Reſ. Iſta, quia alienando priuauit ſe hæres facultate alienandi, & perinde eſt ac ſi reſtituiſſet, uel quia legali interpretatione quodammodo reſtituiſſe uidetur, maximè quia potentia actui actus eſt, l. penul. ff. de mili. teſta. l. quæſitum. §. illud fortaſsis. ff. de leg. iii. & ad propoſitum probatur in l. fi. in §. ſin autem. C. communia de lega.

Int. Quare eſt quod facilius deiratur in iudiciis quam in contractibus ut inquit Bal. in c. i. nu. 6. de iura. calu.?

Reſ. Quia nemo litigat niſi ſpe uictoriæ. l. in ratione prima. §. cum quidam. in fi. ff. ad legem Falcid. Idem Bal. in rub. extra de iudi. nu. 2. & in c. fraternitatis. nu. 11. de teſti.

Int. Quæ eſt ratio quod iteratio non præſumitur ut inquit Bald. in c. cum contingat. nume. 3. de offi. delega.?

Reſ. Quia eſt facti, & facta regulariter non præſumuntur. l. in bello. §. factæ. ff. de cap. & poſtli. re.

Int. De bon. poſ. ſæpiſsimè fit mentio, quod nanque ſunt?

Reſ. Communis opinio ſe habet quod ſint duæ, una edictalis altera uerò decretalis. l. i. §. decretalis. ff. de ſuc. edict. l. cum quidam. §. quod dicitur. ff. de acqui. hære. l. i. §. planè. ff. ſi tab. teſta. nullæ extab. edictalis prætoris mortui, decretalis autẽ uiui, uerum cum ſucceſsiones ad ſimilitudinem tutelæ regulantur. l. j. ff. de legi. tuto. & tutela cũ decernitur ſit una. & probabiliter dici poteſt diſputando, etiam quod bonorum poſ. ſit una tantum, maximè quia hæreditas etiam adita & non adita, una eſt. Nec ob. iura ſupra allega. quia decretalis eſt edictalis executio, non quod ſint duæ dicta ſic poſtquam eſt decreta, propriè à iudicis decreto, uſque adeò hac ratione ut citatio non ſit neceſſaria, & ſenſit etiam Bal. in rub. de offi. ind. nume. 4.

Int. Petitorium & poſſeſſorium nihil commune habent. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poſ. ſed nunquid ſuſpenſo petitorio poſsimus tranſire ad poſſeſſorium recuperandæ?

Reſ. Dicunt omnes communiter quod ſic in d. §. nihil commune. & in clemen. unica. de cau. poſ. & proprie. & in c. paſtoralis. ubi etiam ego latè eodem titu.

Int. Si debitor propria auctoritate capi poteſt, puta quia ſit fugitiuus. l. ait prætor. §. ſi debitorem. ff. quæ in frau. credi. poterit ne etiam occidi?

Reſ. Poterit, ſi telo ſe defendat. l. ſi ſeruus. C. de his qui ad eccle. confu. & ibi not. fuſè Iaſ. inſtitu. de actio. in prin. nu. 76.

Int. Quare, cum eſt quis infamis infamia facti, quòd teſtis eſſe non poteſt, quodque à teſtificando repellitur?

Reſ. Quia teſtificari eſt honor, à quo repelluntur infamea. l. iudices. C. de digni. lib. xi. l. iii. §. duæ cauſæ. ff. de carb. edic. Bal. in c. teſtimonium. nu. 7. de teſtib.

Int. Lex petronia, qua de cauſa, principaliter fuerit lata & à quo neſcio.

Reſ. Nec Zaſi. in catalo. legum antiquarũ, affirmare eſt auſus, ſubiiciens tamen, duo eadem decidi, primum eſt, ſeruos à dominis ſuo arbitratu ad depugnandum cum beſtiis tradere haud potuiſſe. Alterum marito, qui delatum crimen adulterij minimè peregiſſet, deferre poſtea non permitti. l. circuncidere. ff. ad legem Cornel. de ſica. l. abolitionem. C. ad legem Iul. de adulte. Adde tu & tertium, ſi diſſonantes partes iudicum exiſtant, ut ſententiæ pro libertate pronuntiatæ ſtetur. l. lege Iulia Petronia. ff. de manumiſsio. Et dic ueri ſimiliter (ut in ſimili de Falcidia & Trebellianica aiunt) quod à Petronio lata ſit, quis autem is fuerit, peruestigabilis tu poſtea. Dico etiam, cũ de ſeruis loquantur præallega. leges quod fortè patronia, legendum eſſet, Imò quòd Iunia patronia legitur in pandectis Flor. inq; d. l. lege Iulia. & non in d. l. circuncidere. ſed petronia ut iacet, mirandumq; eſt maximè rõne ſupra dicta.

Int. Emphyteota ſoluit cenſum actione perſonali, quæ non ſequitur fundum. l. i. §. ſi hæres. ff. ad Trebel. & tamen in fundo uectigali ſecus eſt, quo

niam

niam tranſit cum ſuo onere ad quemcumque ua dat l.fi.C.ſi.cen.uel reliq.l.Imperatores.ff.de publi can.quæ igitur eſt diuerſitatis ratio?

Reſ. Reipublicę fauor ut inquit Iaſ.& bene in l.ſi domus in §.ſi fundus in prin.ff.de lega.i.

Int. Poteſt ne Papa ſeu princeps eſſe iudex in cauſa propria?

Reſ. Per regulam generalem poſitam in l.i.C.ne quis in ſua cau.uideretur dicendum quod non, tamen poteſt.l.proxime.ff.de his quę in teſt.de. c.licet & ibi Bal.nu.4.de ſup.neg.pręla.idem in l.ſi pater col.ii.ff.de hę.inſti.Abb.in c.i.col.i.de pba.et ſi uolūt (ut dictū eſt alibi) poſſunt ſe ſummittere iuriſditioni minoris uel æqualis.et quod dixi de principe, intellige non recognoſcente ſuperiorem, ut pulchrè per Bar. in l. eſt receptum ff.de iur.om.iud.

Int. Releuatur ne quis ſi remoto vno impedimento, non remoueatur aliud?

Reſ. Non.l.ſi non lex Aeliaſentia.ff.de hær.inſti. vnde ſapiens.

Quid prod: ſt medico plagas ſanare ducentas;
Si maneat uulnus quo moriatur homo.

Int. Veritas non poteſt eſſe falſa nec mentiri, enatat & emergit omnibus etiam opprimentibus, imò nō aliud eſt quam, deus, iuxta illud ego ſum uia ueritas & uita, ſed quod in fama?

Reſ. Hęc poteſt eſſe non uera.l.fi.ff.de hæ.inſti.l. miles.§.pe.ff.ad legē Iul.de adulte.Bal.in c.cū contingat nu.7.de reſcrip.

Int. Quare eſt quod poſitioni iuris non reſpondetur.l.ornamentorum.ff.de au.& ar.le.?

Reſ. Quia lex ipſa reſpondet, eſtque reſponſio à iure determinata, ut dixi alibi ſatis, nouiſſime Bal.in c.fi.nu.2.de iu.cal.

Int. Beneficium abſtinendi quod dat ſuis prætor, & de quo in §.ſed his permittit prætor, inſti.de hę.qua.& diffe.dat ne ſolum in concernentibus damnum ſeu præiudicium ipſius, an uero generaliter?

Reſ. Dat ſolum in concernentibus damnum, ſeu præiudicium ipſius aliàs ſecus.l.ſi filius qui patri ff.de de uulga.& ſub.Iaſ.in l.ſi poſt mortem nu. 8.ff.de lega.i.

Int. Quare eſt quod in ſpiritualibus non iuratur de calumnia.c.ii.de iura.cal.?

Reſ. Quia (ut ibi inquit Bal.nu.i.) Aequitas eo caſu attenditur & non rigor, inductaque ſunt iuramenta de rigore iuris?

Int. Interrogatus cur poſſideat ſi reſpondeat quia non ſatisfacit reſpōdenti.l.qui interrogatus.ff. de peti.hę.ſed an dicatur intruſus?

Reſ. Si non poteſt aliter reſpōdere utique dicetur ita Bal.in c.nihil nu.7.de elec.

Int. In feudis inque paribus Curiæ, quando eſt quæſtio inter dominum & vaſallum, iuriſdictio quam habent eſt ne ordinaria uel delegata?

Reſ. Ordinaria.c.i.§.fi.de mil.uaſal.qui contu.eſt Bal.in c.ſuſpitionis nu.12.de offi.del.

Int. Iuramentum cal.ordinarium eſt de quo in tit. de iura.cal.& de ſubſtantia iudicij.l.prolatam. C.de ſen.an ne aliud ſit poſtea quod ſit extraordinarium?

Reſ. Eſt quidem, idq; in ſummaria probatione defertur ut in l.theſaurus.ff.ad exhib.Bal.in c.quoniam frequenter.in §.fi.nu.3.ut lite non conte.

Int. Iuramentum calumnię remitti non poteſt, teſti autem ſic, ut not.in c.tuis.de teſti.& in c.cæterum.de iur.cal.quæ eſt ratio?

Reſ. Quia dictum teſtis reprobari poteſt, at non iuramentum calumniæ, ex quo eſt onus conſcientiæ, quod remitti non poteſt, ut inquit Bald.in d. c.cæterum.ad fi.

Int. Quare dictum eſt alibi in l.ad egregias.ff.de iureiu.quod iuſiurandum mittitur ad domū egregiarum perſonarum?

Reſ. Quia dignitas ſeu nobilitas perſonarum eſt tunc in cauſa, ut neceſſitas & honeſtas, ſi mittatur uel impeditis uel mulieribus.c.ſi qui teſtium & ibi Bal.col.i.de teſti.& alibi (aliter tamē) dixi, exornando.d.l.ad egregias.& ad aliud quidem.

Int. Verbum ſemiplena probatio de quo ſæpè in l. admonendi.Bar.ff.de iureiu.reperitur ne alicubi dictum in lege?

Reſ. Non quidem.teſtaturq; Bal.in c.iuramentū. nu.16.de iureiuran.

Int. Eſt ne uerum generaliter facta probatione per unum teſtem, quod deferatur iuramentum in ſupplementum probationis ut not.in d.l.admonendi.proximè allega.?

Reſ. Non, ſed in contractibus tantum, imò quod nec defertur niſi in cauſis dubiis, in delictis uerò minimè, & ſi obiiciantur crimina excipiendo ſecundum Bal.in c.ex inſinuatione.nu.1.de procu. & in c.tam literis.nu.2.de teſti.

Int. Si teſtator legat liberationem debitoribus ſuis uenient ne poſſidentes res teſtatoris, quique tenentur actione reali?

Reſ. Non, quia non ſunt propriè debitores, ut ex multis oſtendit Iaſ.in prin.inſt.de actio.nu.101. & eſt glo.ſingu.in l.Aurelius.in §.Meuia.ff.de libe.lega.

Int. Prohibita alienatione ſimpliciter intelligetur ne generaliter, tam inter uiuos & ſic uoluntaria, quàm etiam in ultima uoluntate?

Reſ. Inter uiuos tantum.l.pater filium.§.fundum. & ſeq.ff.de leg.iii.l.peto.§.fratre.ff.de lega.ii.

Int. Prohibitus alienare partem ſuam eſt ne prohibitus alienare partem accreſcentem?

Reſ. In materia iuris accreſcendi, inque l.unica. C.quando non pet.par.Ferrarien.tenet quod ſic, & benè.

Int. Quare eſt quod excluſus à reſtitutione in integrum poteſt redire ad ius commune ut tradit Bal.in c.irrefragabili.nu.8.de offi.ord.

Reſ. Quia facilius priuilegium tollitur, quàm ius commune.l.eius militis.§.ſi militia miſſus.ff.de mili.teſta.Bal.fuſius in loco præallega.

Int. Seruus pro noxa dari poteſt, filius non, quę nãque eſt ratio?

Reſ.

Reſ. Tex.inſti.de noxa.in §. fin. hoc tibi declarat, quia ſcilicet pater per filium magis quam filius periclitatur,fuſius Iaſ.in §.præterea.nu.64.inſti, de actio.

Int. Quis fuit primum uectigalium inuentor?

Reſ. Caligula Ro.Imperator. iiij. tyrannus omniũ peſſimus, conſtatq; ante eum impoſitionem huiuſmodi non fuiſſe cognitam ut in eius uita ait Tranquil. de no. uectiga. & ſordidis eiuſdem quæſtibus.

Int. Negans hominem occidiſſe ſi de mendacio cõuincatur, admittetur ne poſtea ad probandum ad ſui defenſionem occidiſſe?

Reſ. Abſque dubio,ut not.Bar. Bal.Saly. & alij, in auth.contra qui propriam.C.de non nume. pec.

Int. Eſt ne melioris conditioois debitor malignus quam probus?

Reſ. Videretur dicendum quod non prima facie. l.non ſolum.ff.de noxal. tamen contrarium uerius eſt, ex quo huic decem dies tantum dantur adſoluendum,illi quadrimeſtre, & rationem aſſignat Iaſ.in l.ſi domus.in §.pecunia.nu. 3. ff. de lega. primo.

Int. Si princeps ſcribat contra ius naturale, eſt ne ei obtemperandum?

Reſ. Non,aliàs autem ſic ſi contra ius poſitiuum, & conſuetudinarium,dummodo nulli obſit, l. ii. §.ſi quis à principe.ff.ne quid in loc.pub.Bal.in l.cum adeò.nu.15.de reſcrip.

Centnria Nona.

Int. HOMO ſiue iudex triplicem habet conſcientiam,unam ut Deus,alteram quia uidit, tertiam ex actis,quam ex iſtis ſequi debet?

Reſ. Tertiam.l.illicitas. §. ueritas. ff.de offi.præſid.Bal.in c.ſi ſacerdos nu. iii. de offi.ordi.

Int. Sententia iudicis publicè excommunicati ualet ne?

Reſ. Non,clandeſtina uerò & occulta ſic. l. Barbarius.ff.de offi.præto.Bal.in c.ad probandum,nu. 1.de re iudi.

Int. Quare eſt qđ aditio hæreditatis dicitur actus legitimus,l.actus legitimi.ff.de reg.iur.?

Reſ. Quia ſic ſibi à natura datum eſt,ut ſecum ſtatim executionem trahat, & cadat ſuper præſenti & certo ſicuti quod lapis ſit lapis, ut dicit etiam Bal.in l.i.col iiii.in ix.oppo.C.qui admi.& facit quod dicitur in l.non omnium.ff.de legi.

Int. Inter plures natos ex diuerſis matribus, habet ne locum ius accreſcendi?

Reſ. Videretur dicendum quod non, quia matres ſunt diuerſæ ſanguine,tamen hoc non obſtante, quia ſunt æquales locum habebit inter eos,ut ſentit Iaſ.in l.re coniuncti.in antepe.col.ff.de le.iij.

Int. Si teſtator dixiſſet ſic,ſi filij mei omnes decedant ſine filiis ſubſtituo eis Titium, excludent ne ſubſtitutum filii cuiuslibet?

Reſ. Sine dubio,quia de hoc eſt caſus in l.hæredes mei.in §.cum ita.ff.ad Trebellia.

Int. Si libellus ineptus ſit,ualebunt ne probationes ſuper eo receptæ?

Reſ. Multi nolunt quod non,tamen ualent ut not. in l.ſi patronus libertum.ff. de iurein. Alex. in l. ii.col.ix.C.de eden.Hoſti.But.& Abb.in c. cauſam.j.de teſti.

Int. Exceptio læſionis in minore, eſt ne perpetua?

Reſ. Videretur dicendum quod ſic.l.purè.§.fin. ff. de excep.doli. tamen non eſt uerum expiratque poſt quadriennium ut tradit Bal. in c. ii. nume. 4.de offi. iudi.

Int. Notarij in aliquibus locis appellantur iudices argumentum glo. poſitæ in l.i. ff. de iudi. nunquid ob id ſint tales & iuriſdictionem habeant ordinariam?

Reſ. Bal.in c.cũ à nobis.nu.6. de teſti. dicit quod non,& benè,ex quo uſus loquendi non dat auctoritatem eiſdem,quam non habent.

Int. Inſtantia iudicij de qua in l.properandum.C. de iudi.habet ne locum in arbitria?

Reſ. Videretur dicendum quod ſic, quia arbitria ſunt redacta ad inſtar iudiciorum.l.i.ff. de arbi. tamen cõtrarium uerius eſt,nec lege tantum hoc idẽ in arbitria deciſum inuenitur,ut inquit Bald. in c.i.nu.17.extra eo.titu.

Int. Ad iudicij propoſitum ætas eius eſt temporalis,& triennio finitur.d.l.properandum.C. de iudi.quid in reſcripto?

Reſ. Secus,idque perpetuum eſt. l. falſò. C. de diuer.reſcrip.Bal.in c.ſi autem.nu.4.de reſcrip.

Int. Delegatus principis ſubdelegat. l.à iudice.C. de iudi.quod ſi cauſa commiſſa ſit ap.remota?

Reſ. Secus,ex quo forma data eſt perſonæ non cauſæ inquit Bal.in c. ſuper quæſtionum. nu. 2. de offic.deleg.

Int. Habemus quod continentia cauſæ diuidi nõ debet.l.nulli.C.de iudi. quid de continentia probationum?

Reſ. Idem,auth.ſi teſtes.C.de teſti.Bal.in c,ex parte ade.nu.13.eo.titu.

Int. Iudi.ſoluitur uetante eo qui iudicare iuſſerat inquit tex,in l.iudicium ſoluitur. ff.de iudi.an ne iſtud procedat generaliter?

Reſ. Non,ſed in ordinario tantum,& ideò uideretur dicendum,quod tacita reuocatio per mortẽ, non faciat ſubdelegationem expirare, ſi delegatus ſubdelegauerit cauſam in totum, tamen dicto caſu expirat,non uirtute reuocationis, quia (ut dictum eſt)tex.in delegato non procedit, ſed ex quadam impoſſibilitate iuris, quia perſona non eſt in rerum natura,l.quidam referunt.ff.de iure codicillo.Bal.in c.licet.ad fi.de offi. dele.

Int. In l.quotiens.C.de iudi.mentio fit de emergẽtibus & Incidentibus,eſt ne inter hæc duo differentia aliqua?

Reſ. Eſt utique quoniam incidens ſecundum Iaſ. uetuſtiorem habet cauſam,emergens uerò ori-

tur

tur ipſo iudicio, de quo tamen in l. ſine apud acta C. de tranſac. & in l. eleganter. in §. ſi quis poſt. ff. de condi. inde. Bal. in c. j. nu. 6. & 7. de ord. co.

Int. In principe præſumitur cauſa ſecundum glo. in l. relegati. ff. de pœn. ſed quid ſi agatur de tollendo iure tertij?

Reſ. Iſto caſu non præſumeretur ut not. in c. quæ in eccleſiarum. de conſtitu. & ibi dixi, non præſumitur etiam, quando ſcribitur contra ius naturale uel gentium ut dicit Iaſ. in l. ſi teſtamentũ. col. ii. C. de teſta.

Int. Quod dicitur in l. I. in §. i. ff. de poſtu. in aduocato quod cogitur patrocinium præſtare, habet ne locum etiam in conſultore?

Reſ. Habet & ad eum extenditur legis diſpoſitio, ut pulcherrimè tradit Bal. in c. quia propter. nu. 32. de electio.

Int. Eſt ne caſus aliquis in iure, quod quis pro furto moriatur, cum olim ſolum dupli ſeu quadrupli pœna eſſet conſtituta. §. dupli. §. quadrupli. inſtitu. de actio.?

Reſ. Eſt id notiſsimum in famoſo latrone deciſum tantum, de quo in l. capitalium. in §. famoſos. ff. de pœn. multa Iaſ. in §. ex maleficiis. nu. 12. inſtitu. de actio.

Int. Damnatus ultimo ſupplicio eſt ne ſeruus pœnæ?

Reſ. Dum ſententia legitur non eſt, poſtea uerò ſic, ut tradit Bald. in c. præterea. ad effectum de quo ibi nu. 9. de appel. ubi etiam dat ſimile in excommunicatione, nonnihil in l. qui ultimo. ff. de pœn.

Int. Factum procuratoris nocet ne domino?

Reſ. Nocet ſi habet mandatum ad cauſam, quod ad quemlibet actum litis pertinet, aliàs non. l. ignorantis. ff. de procu. Bal. in c. cum olim. nu. 2. de cau. poſ. & proprie.

Int. Pacta quæ olim facta fuerunt inter Federicum Imp. & ciuitates Lombardiæ, quæ continentur in titu. de pace conſtan. ſunt ne ſeruanda ab illis qui in Imperio ſucceſſerunt?

Reſ. Sunt utique niſi fortè ſint contra ſtatum Imperij ut in auth. quo modo opor. ep. in prin. & in c. ueritatis. de dolo & contu. Bald. in c. i. nume. 2. de probatio.

Int. Feci pactum de re non uendenda alieri quam tibi, nunquid poſsit donari?

Reſ. Non, ne donatio in fraudem fieri uideatur eius cui promiſsio facta eſt. l. ii. C. pro empto. quod non eſſe alibi dicit Bald. in rubri. extra de pact. nu. 6.

Int. Sententia contra ſententiam quæ tranſiuit in rem iudicatam non ualet. l. i. C. quando prouo. non eſt ne. c. inter monaſterium. de re iudi. quid ſi appareat de notoria eius iniuſtitia?

Reſ. Iſto caſu ualebit argumentum in c. ſollicitudinem. de ap. hinc uidemus ſi uictor iniuſtitiam confiteatur, non obſtante tranſitu, quod reuocabitur ut inquit Inn. in c. quia plerique. de immu. eccle. But. in c. is qui fidem. de ſpon. & in c. quanto. de præſump. Abb. in c. nouit. de iudi. & Feli. in c. inter cæteras. col. v. de re iudi.

Int. Creditor propria auctoritate debitorem ſuſpectum de fuga, capere poteſt, ut dictum eſt alibi ſatis. l. ait prætor. §. ſi debitorem. & ibi not. ff. quę in frau. cred. ſed nunc quæro, an hoc caſu requiratur ſententia declaratoria?

Reſ. Non, quia ſic inſtrueretur ad fugam citatione præcedente, ut tradit Abb. in c. cum non ab homine. col. xij. de iudi. & Feli. in c. præterea. col. ii. de ſpon.

Int. Qui hæreditatem uel legatum repudiat dicetur ne id in fraudem creditorũ facere iuxta not. in l. qui autem. in prin. ff. quæ in fraud. cred.?

Reſ. Non, nec patrimonium diminuere, qui occaſione acquirendi uti non uult, & quanuis dicamus dominium rei legatæ recta uia tranſire in legatarium. l. à Titio. ff. de fur. & ſic agi de iure iá quæſito, uerum eſt niſi repudietur, quia tunc fingitur legatarij non fuiſſe, uſque adeò ut potius de iure quærendo quàm aliter agi uideatur. l. i. §. utrum. ff. ſi quid in frau. pat. Iaſ. in §. item ſeruiana. col. pe. inſti. de actio.

Int. Actio realis præſupponitur dominium ex parte agentis, poſſeſsionẽ aũt ex parte rei conuenti. l. in rem. ff. de rei uen. §. omnium. inſti. de actio. ſed quid ſi hæreditas iaceat, & quis uelit agere an uendicatio rectè inſtituatur?

Reſ. Non, ex ꝑdictis, quia ſi iacet à nemine poſsidetur. l. i. §. Sceuola. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe iu. fue. declarat Bal. in c. cõtingit. nu. 25. de dolo & cõt.

Int. Si ago contra aliquem, & dolo deſinat poſsidere rem ante litem conteſtatam, actione in factum mihi ad intereſſe tenetur per titu. de alie. iud. mutan. cau. facta. ita Abb. in cap. primo. col. tertia. eodem titu. ubi etiam ego ſed quo modo hoc ipſum conſtabit ſed probabitur, quod ſcilicet dolo deſierit poſsidere?

Reſ. Hoc modo ſi poſt denunciationem ſibi factã me agere uelle, alienaſſet, uel etiam poſt libellum porrectum, ut in ſimili per gloſſ. in l. Fulcinius. in §. quid ſit latitare. ff. quibus ex cau. in poſ. ea. Bartol. in l. qui petitorio. ff. de rei uendi. Fab. & Iaſ. poſt eum in §. omnium. nume. 79. inſtitu. de actio.

Int. Si eadem res uendatur duobus, quis erit in actione reali uel publiciana potior?

Reſ. Ille, cui prius res tradita fuerit. l. quotiens. C. de rei uendi. l. ſiue autem. §. ſi duobus. ff. de publicia. niſi uni traditio facta ſit in fraudem, quia tũc poſſet reuocari, de quo plene Iaſ. in §. item ſi quis nu. 116. inſtitu. de actio.

Int. Rei uendicatio ſupponit poſſeſsionem ex parte rei conuenti (ut dictum eſt ſupra) nunquid detur contra nudum detentorem?

Reſ. Datur ſine dubio, caſus eſt in l. ad officium. ad fi. ff. de rei uen. & eſt exemplum in colono, conductore, depoſitario, & ſimilibus, & fuſius ut per Iaſ. in §. omnium. nu. 100. inſti. de actio.

Int. Vaſallus feudum non alienat ut legitur in feu

dis,ſed an poſsit ipſum alteri in feudum dare?

Reſ. Pōt,quia in habētibus ſimbolū facilis eſt trāſitus.l.rem.§.item quæcunq;.ff.de rei uend.& not. in c.i.de cap. cor. in uſib. dum tamen is in quem feudum confertur ſit idoneus,ita ut domini conditio non fiat deterior.c.i.§. ex eadem lege. de lege cor.eo.lib.fuſius Bald.in c.admonet.nume.3. de renun.

Int. Excōicatur quis ſi non compareat in termino impeditus eſt,non comparet,quid iuris?

Reſ. Iſto caſu non erit excōicatus, ſi impedimentum ſit præciſum,quia non eſt in culpa,cum per eum non ſteterit,unde rem quæ culpa caret in damnum uocari non conuenit.c. cognoſcentes. de conſti.& probatur in l.iii.in §.ſi ad diem.ff.de re mili. nonnihil Bald. in c. cum ſuper. in fin. de teſtib.cogen.

Int. Magnates de conſuetudine nō ſuſpenduntur. l.iii.§,i.ff.de re mili,quid in proditore?

Reſ. Hoc caſu ſuſpendi debet,& ita dicit Bal. in c. cum quidam. nu. 3. de iureiu. ſeruatur in regno Franciæ,& in Italia(adde tu)& ubique locorum.

Int. Certum eſt quod aduerſus ſpiritualia non datur reſtitutio in integrum,ut dicit Bal. in c. cum dilectus.de his quæ ui metuſūe cau. fi. quid ergo erit agendum poſtquam læſus reſtitui non pōt?

Reſ. Abſolutio imploratur à iuramento,loco reſtitutionis in integrum ait idem Bal.in c. peruenit, nu.3.de ireiu.

Int. Si Papa confirmat teſtamentum uſurarij manifeſti,non preſtita cautione inxta formam.c.quāquam. de uſu. in vj. quo iure ualebit ſeu aliquid eſſe dicetur?

Reſ. Gentium & ciuili, non canonico, ex quo illa corrigit & ſtatuta omnia municipalia in contrarium loquentia.d.c.quanquam.Bal.pulchrè in c. i.nu.14.de confir,uti.uel inuti.

Int. Mirum eſt propter iuramentum quod uaſallus eligat potius domini mortem,quam ſuā, ut not. in c.i,quib.mod.feu.ami.& in c.fi.de feu. ſi. cul. non amit. in uſib.

Reſ. Illud ideò eſt non tantum ex regula.l. præſes. C.de ſerui. & aqua, quantum eſt quia iuramentū ipſius de poſsibili intelligitur,ut pulchrè declarat Bal.in c.iii.ad fi.de aucto.& uſu pal.

Int. Quare eſt quod poteſtas & uoluntas non debent inuicem aduerſari?

Reſ. Quia ſunt duo humanorū actuum radices atq; perfectiones,aduerſantur aūt cū dicitur, qđ potui nolui,qđ uolui adimplere nequiui, ut dicitur in l.multum intereſt.C.ſi quis alte.uel ſibi.nonnihil Bal.in c.cum ſuper.nu.2.de offi.delega.

Int. Solemnitati auth.hoc ius porrectum.C.de ſacroſanc.eccle.poteſt ne derogari per conſuetudinem contrariam,ſiue deciſione.c. ſine exceptione.xii.q.ii.ubi idem dicitur?

Reſ. Non, niſi ſit tantum tempus cuius initij memoria non extet in contrarium.c.i.de conſue. c. j.de reb.eccle.non alie.in vj.Card. in cle. ii. col. iiii.eo.ti.& facit qđ habetur in c.i.de pſcr. in vj.

Int. Subtilitas reprobatur in c.dilecti. de iudi. approbatur uerò in l.unica.C. de ſent. quæ pro eo. ibi per ſuam ſubtilitatē &c.cur igitur diuerſum?

Reſ. Quia uno caſu de ſcrupuloſitate libelli intelligitur in d.c.dilecti. alio uerò de ſubtilitate inuentiua ueritatis.

Int. Ad cognoſcendum an actio ſit prætoria uel ciuilis, cuius perſona inſpicienda eſt actoris uel rei?

Reſ. Actoris.l.i.in prin.ff.ſi pars hæ. pet. Iaſ. in §. ſed iſte.nu.38.de actio.

Int. Literæ commendatitiæ habēt ne uim mādati?

Reſ. Non,tex.eſt not.in l.fi.C.quod cum eo.Bald. in c.petitio,ad fi.de procu.

Int. Ei qui allegat mandatum niſi oſtendatur,credendum non eſt.l.ſi quæramus.ff.de teſta, Specu. in §.ratione.uer.illud quoque notandum eſt, de procu.quid ſi negaret?

Reſ. Vtique hoc caſu ei crederetur.c.i.& ibi Bald. not.in prin.extra eo.titu.

Int. Ad idem quę eſt ratio quod qui non habet mādatum non agit, deque perſonis prius quærendū eſt,præallega.l.ſi quæramus.

Reſ. Quia ptās prius naſci dēt quā excitet ad actū ſuū,inquit Bal.in not.q.in c.fi.nu.11.de pſump.

Int. Nemo pſumit delinquere.l.merito.ff.pro ſoc. c.i.de ſeru.fa.quæ eſt iſtius dicti ratio pariter?

Reſ. Quia nemo etiam præſumitur immemor ſalutis æternæ.l.fi.C.ad legem Iul.rep.Bal.in c. cū in iuuentute.nu.1.de præſump.

Int. Quare eſt quod principes per ſuum abuſum faciunt tenebras lucem,& lucem tenebras, & ſententias ferunt de nocte, quod tamen de iure fieri nō poteſt.c.conſuluit.& ibi Holti.de offi.deleg.

Reſ. Quia apud eos ſemper eſt gentium multitudo l.omnium.C.de teſta.ita Bal.in d.c.conſuluit.& benè,nu.12.nec falſitas committi poteſt,quæ ratio eſt prohibitiua ne ferantur dicto tempore,ut ibi,& in §.ſedebunt.in auth.de iudi.

Int. Conceſſum intra locum an extra,uideatur prohibitum,puta ruri ruſticis ut teſtamentum condant,coram quinque teſtibus tantum,& ualeat. l. fi.C.de teſta.?

Reſ. Sine dubio quia ſic ēt prohibitum in loco,extra locum permiſſum uidebitur.l.nemo martyres C.de ſacroſan.eccle.argu.in l.fi.ff.de leg.iii.,Bal. in c.i.per illum tex. de aucto.& uſu pal.

Int. Fœmina tutrix eſſe non poteſt, ſicuti nec argētaria.l.fi.ff.de tute.l.fœminæ.ff.de eden.excepta auia tamen & matre,quæ poſſunt ex legis diſpenſatione,auth.matri & auiæ.C.quando mul.tu.offi.fun.ſed an poſsit ſaltē eius conſilium requiri?

Reſ. Poteſt utique l.quidam decedens,ff.de admi. tuto.& eſt ſimile in epiſcopo,qui quanquam laicus eccleſiæ negotia tractare nequeat.c.decernimus. de iudi. conſuli tamen ab eo poteſt, ut declarat Bal.in d.c.decernimus.nu.7.

Int. Conditio ſuſpendit ne actum?

Reſ. Non,ſi fuerit monitio.l.muto.§.ſub conditione. ff. de tute. aliàs ſic dummodo ſit expreſſa,

uel

uel tacita ab homine intellecta.l.cedere diem.ff. de uerb.ſig.l.item quia.ff.de pac. fuſius Bal. in c. ſi.nu. 3. de præſump.

Int. Si eligatur quis in conſultorem ut conſulat quid iuris, iuxta not.in l.eius qui in prouincia.ff. ſi cer. pet. ſi que non adducat in conſilio leges ut ferè omnes faciunt, ualebit ne conſilium?

Reſ. Non, & ad hoc maximè facit glo. uulga. in §. conſideremus. in auth. de trien. & ſe. dum dicit quod erubeſcimus cum ſine lege loquimur, & firmat ita per eam Bal. in c.i.de off.iud.

Int. Legitima quæ eſt debita filio inſtinctu naturæ, de iure ciuili tamen. l. cum ratio. ff. de bon. damna. Bar. in auth. de trien. & ſe. in princi. quomodo debetur eſt ne prius æs alienum detrahendum nec ne?

Reſ. Debetur deducto ære alieno & funeris impenſa. l. Papinianus §. quarta. ff. de inoffi. teſta. & mirum quidem, quia eſt quota bonorum, & bona dicuntur ære alieno deducto. l. ſubſignatum. § bona. ff. de uerbo. ſignifica. Bar. in l. ut iuriſiurandi. & in §. ſi liberi. ad finem. ff. de ope. lib. & ita dicit etiam Iaſ. in §. item ſi quis in fraudem. nu. 1 ſ 1. inſti. de actio.

Int. Territorium eſt uniuerſitas agrorum intra fines cuiuſque ciuitatis ut dicitur in l. pupillus. in §. territorium. ff. de uerb. ſignifi. & in temporalibus, ut dioceſis in ſpiritualibus, tradit Bal. in rubrica de maio. & obedi. nu. 2. & diſtrictus idem quod territorium, unde hinc quoq; diſtrictuales uocati ſunt, ſed nunquid ēt in aquis ſe extēdit?

Reſ. Abſque dubio, quoniam ipſe quoque menſurabiles ſunt. c. ubi periculum. de elec. in vj. §. rurſus. inſti. de actio. l. i. C. ubi de po. agi op. Bald. in c. accedens. nu. 7. ut lite non conte.

Int. Titulum enim habemus de fun. inſt. inſtrumētoque lega. nunquid idem ſit dicere fundum inſtructum, & fundum cum inſtrumentis?

Reſ. Non, aliâs idem foret dicere etiam, quem armatum, & quem cum armis, & tamen differunt; & probatur in l. ii. & ibi not. C. de uer. ſig. declarat Bal. in c. cum dilectus. nu. 14. de ord. cognit.

Int. Vſurarius manifeſtus teſtamentum facere nō poteſt. c. quanquam. de uſu. in vj. nunquid ſaltem poſsit contrahere?

Reſ. Poterit quia inter hæc duo longa eſt differentia. l. uerba geſſerent. ff. de uer. ſig. Bald. docet in c. i. ad fi. de confir. uti. uel inuti.

Int. Per lapſum longi temporis præſumetur ne factum pactum de non petendo?

Reſ. Non, aliàs perſonales actiones decem annorū ſpacio (hoc enim eſt longum tempus ut not. in l. ſi certis annis. C. de pac. l. ſi cum. §. ariſto. ff. qui & à quib.) tollerentur non dicendum. l. ſicut. l. omnes. C. de præſcrip. xxx. ann. firmat Bar. in l. ſolent. in § j. nu. 7. ff. de offi. procon.

Int. Spoliatus qui ſuccubuit in petitorio, quia non erat dominus, an uideatur ſuccubuiſſe in condictione l. ſi quis in tantam. C. unde ui?

Reſ. Non, quia unum caput illius legis, prouidet non domino, ita Bal. in c. paſtoralis. nu. 10. de cau. poſ. & proprie.

Int. Quare eſt quod ubique tituli ſunt unde legitimi, & non unde agnati?

Reſ. Quia lex duodecim tabularum legitimos ſic uocat ad ſucceſsionem, ut ad tutelam pariter. l. i. ff. de legi. tut. & l. i. in prin. ff. ſi tab. teſta. nul. extab. eſtq; hæc bon. poſ. unde legitimi duplex, una unde legitimi agnati, quæ agnatis competit deſcendentibus, per uirilem ſexum, altera generalis, quæ competit omnibus uenientibus ad ſucceſsionem ab inteſtato, quæ concurrit etiam cum illa ſeptima de qua in l. i. ff. ut ex legi. & ſena. con. & in §. ſeptima. inſtitu. de bon. poſ. aliâſq; ſpeciales non excludit, & ſic (quod notandum eſt ad intellectum, dicta l. prima.) nulla eſt bon. poſ. de iure ciuili, quicquid dicat Bartol. in l. tertia. nu. ſecundo. de bon. poſ. fuſiuſque Roffred. Beneuentan. in tracta. lib. eod. titu. an agna. & de ſep. bo. poſ. extraordi.

Int. Quare eſt ſi mulier adulterium committat, quod non habet priuilegium dotis. c. plerunq; de dona. inter uirum & uxorem. Imò eam perdit ut ibi, & not. in l. j. ff. ſolu. matri.?

Reſ. Quia reatus omnem honorem excludit. l. i. ubi ſena. uel cla. Bal. in c. accedens. in fi. de procu.

Int. L. fi. C. ut intra certum tempus quæſt. cri. termi. habet ne locum ubique?

Reſ. Nec illa nec l. properandum. C. de iudi. in curiis Delphinatus locum habet, aliàs ſententia poſt biennium & triennium lata foret nulla; & tamen ualet in dictis locis; hoc idemque notorium eſt, ut Bertran. teſtatur conſ. cclxxxj. nume. ſexto. uolumi. primo. & cum ſit (ut dixi) notorium, ſola allegatio ſufficit. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem Pollioni. ff. ad legem Iul. de adulte. clem. appellanti. de appel.

Int. Legatum recta uia tranſit in legatarium, id eſt dominium ipſius, & ipſo quidem iure à morte teſtatoris uulga. l. à Titio. ff. de furtis. ſed pone quod ſit factum ad diem certum, impedietur ne tunc dominij tranſlatio, ne (ut dixi) ipſo iure fiat?

Reſ. In l. Sempronius Attalus. ff. de uſufruc. leg. dici uidetur quod ſic, & eſt uerum, & ita pro limitatione, dicta l. à Titio. dicit Iaſ. in l. ſi ita legatum. in §. primo. nume. 11. ff. de lega. primo. & in l. ſi ſeruus, nume. 7. & in l. huiuſmodi. in §. ſi Sempronius, nume. 5. & in §. qui ſeruum. nu. 9. eodem tito.

Int. Natura confirmationis eſt, ualidare actum inualidum, & ualidum approbare. l. Aurelius. §. teſtamento. ff. de libe. lega. Bal. in c. licet. nu. 2. de tranſac. uerum neſcio an hoc ipſum procedat in confirmatione ſpeciali uel generali.

Reſ. In ſpeciali procedit, debetq; intelligi, quoniā generalis nunquam addit robur inualidis ut not. in l. i. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur. & in §. j. de lege Cor. in ulti. Bal. in c. i. nu. 3. de confir. util. uel inutil.

Int. Alibi de ſuperilluſtribus, illuſtribus, clariſsimis, & ſpectabilibus tractatur in l. i. (ni fallor) ff. de offi. eius. nellem ſcire quem gradum, & quo titulo ſit cohoneſtandus Imperator Conſtantinopolitanus, de Romano enim non eſt dubium ut ibi not. quod eſt ſuperilluſtris & maximus.

Reſ. Credo quod ille ſit illuſtris & paruus, ad ſuperilluſtris & maximi differentiam tex. eſt & ibi not. omnes in c. ſolite. ubi Bal. in ſpecie in prin. de maio, & obedi.

Int. quare eſt quod alibi dicat Iurecon. dubiũ eſſe litis euẽtum, ut belli, in l. qđ debetur. ff. de pec.?

Reſ. Vt nos conſulat ne temere agamus. l. ſi auia. C. de inge. manu. Spec. in titu. de præpa. iudicio. in prin, nu. 2. & 3.

Int. In interdicto uti poſsidetis ſunt ne extrema aliqua in conſideratione, ut in actione reali, dominium & poſſeſsio?

Reſ. Sunt utique aliter tamen, poſſeſsio ſcilicet ex parte actoris, & ex parte rei turbatio. c. licet cauſam. de proba. Bal. in c. cum ſuper. nu. 8. de cau. poſ. & propri. & qui probat antiquiorem poſſeſſionem amplius, in interdicto iſto uincit, quia altera præſumetur clandeſtina ut per Inn. & Abb. in d. c. licet cauſam. Bar. in l. i. in §. quod ait prætor. ff. uti poſ. Cy. Bal. & Saly. in l. i. C. eo.

Int. Obligatio naturalis oritur ex contractu innominato, & ex pacto ſimplici, quæ nam eſt ex his debilior ut actionem non producat, uel ſi producat tollatur pœnitentia?

Reſ. Illa quę oritur ex contractu innominato. l. ſi pecuniam. ff. de condi. ob can. not. in l. petens. C. de pac. Corn. conſ. xvj. ad fi. uol. iiii.

Int. Voluntas captatoria non ualet. l. captatorias. C. de mili. teſta. quid ſi teſtator dixerit committo bona mea diſpoſitioni Titij?

Reſ. Valebit hoc caſu ad pias cauſas, eaq; pauperibus diſtribuet, ut not. omnes ibi, maximè Imol. Ange. & Pau. & Io. And. in c. cum tibi. de teſta. & Bar. in l. i. C. de ſacroſanc. eccle.

Int. Potentia propinqua actui actus eſt, dici ſolet. l. pe. ff. de mili. teſta. quid in delictis?

Reſ. Hoc caſu ſecus, quia qui eſt in uia ad delictum non delinquit. l. arboribus, §. de illo. ff. de uſufr. ubi illud uulgatum. Lupus exit ſyluam non exiuit. ut not. in l. cum te. C. de dona. ante nup.

Int. Quando relictum factum eſt familiæ, trahitur ne ad omnes de familia?

Reſ. Trahitur, intelligendo tamen, quod admittantur ſecundum ordinem graduum, & ut proximus in gradu, præferatur cæteris ulterioribus, l. cum ita. §. in fideicommiſſo. ff. de lega. ii. Corn. conſ. clxxxii. col. iii. uol. ii.

Int. Quod nanque uerbum eſt illud collactaneus (quid enim aliàs ſignificet notum eſt ut dicit Iurecon. & ibi glo. in l. ſi collactaneus. ff. de manu. uindict.?)

Reſ. Delicatum, quo (ut D. Hieronymus inquit pariter in epiſto.) æqualem ſignificamus, ad Furiã ſcribens de uiduitate ſeruanda, ibi. nec procurator calamiſtratus, nec formoſus collactaneus, nec caudidulus & rubicundus aſſecla, adhæreat lateri tuo.

Int. Ex contrariis probationibus, illa pręualet quę fauet libertati. l. lege Iulia Petronia. ff. de manumiſſ. uind. cuius etiam meminiſti ſupra licet ad aliud, ni fallor, quid in pia cauſa?

Reſ. Idem (ut Ro. ait in authen. ſimiliter, col. xj, C. ad legem Falcidiam.) ſignanter per tex. in d. l. lege Iulia.

Int. In repub. bene inſtituta, ſit ne compenſatio delicti, & uirtutis, meriti & demeriti?

Reſ. Non, imò premio uirtus, pœna uerò afficiuntur uitia. eſt uerum, quod dubium facit text. in l. ad beſtias ibi roboris & artificii. ff. de pœn. qui tamen pugnat cum l. iii. §. in bello. ff. de re mil. ideo uidendus eſt Feli. in c. illud. de maio. & obed.

Int. Si ſtatutum requirat conſenſum conſanguineorum, maſculinum iſtud concipiet ne fœmininum?

Reſ. Non ut in terminis tenuit Bald. in l. i. C. qui admi. & in l. fin. C. de uerbo. ſignifica. & hoc propter fragilitatem ſexus, & quia regulare eſt in materia differenti, quod non concipiat ut not. in l. i. ff. de uerb. ſig. & in l. quicunque. C. de ſer. fugi, & eſt argumentum in l. fi. ff. de tute.

Int. Inſtituo fratrem meum & filios eius, ſunt ne omnes ſimul inuitati, an uero ordine ſucceſsiuo?

Reſ. Hoc modo & non illo. l. peto. §. fratre. ff. de lega. ii. not. in l. Gallus. in §. quidam rectè. ff. de lib. & poſthu.

Int. Mater tranſiens ad ſecunda uota, ſuccedit ne filio primi matrimonij?

Reſ. Non in bonis prouenientibus à patre niſi in uſufructu, in aliis aũt ſic auth. ex teſtamẽto. C. de ſecun. nup. Corn. conſ. ccii. col. v. uol. ii.

Int. Si mutuo detur pecunia famulo, caſtaldioni & ſimili poterit ne contra dominum agi?

Reſ. Non niſi probetur id in utilitatem ipſius domini uerſum ut tradit Inno. in c. pe. de fideiuſſo. & Iaſ. in l. lecta. col. ii. ff. ſi cer. pet. & Bal. in auth. hoc ius porrectum. C. de ſacroſanc. eccle.

Int. Nominum diſtinctio, quare inuenta eſt?

Reſ. Vt ſignificaretur diuerſitas entium. l. ſi idem. C. de codicil. & ideò nepotis appellatione, propriè non uenit filius fratris, ut inquit Bald. in l. uxor. col. i. C. qui accu. non poſ.

Int. Quare uulgo dicitur, quod pœna delicto eſt commenſuranda. l. ſancimus. C. de pœn.?

Reſ. Quia (ut inquit D. Hieronymus in dialogo aduerſus Pelagianos) uitium ferula dignum non eſt gladio uindicandum, nec dignum gladio ſcelus ferula coercendum.

Int. Per legem ciuilem, poteſt ne tribui iuriſdictio clerico?

Reſ. Poteſt, Glo. eſt ſingul. in l. ex ea, ff. de poſtu. & probatur in autẽtica habita. C. ne fi. pro pat. exẽpli gratia epiſcopo, ut pote ordinario uel etiam delegato. c. inter dilectos de fid. inſt. Bal. in Marga. ſua iuriſdictio, ij. nu. 10.

Int.

Int. Dicta auth. habita. habet ne locũ hodie, an ne ro ei eſt in aliquo derogatum?

Reſ. Iacob. de Belui. in §. quod autem in autentica ut iud. ſi. quoquo ſuffra. in vij. oppo. ſentit q̃d ſic, per illum tex. dic ut per eum.

Int. Si maritus conſtante matrimonio confiteatur ſe recepiſſe dotem an uideatur confiteri animo donandi?

Reſ. Non; ſed ſpe futurę numerationis, uſq; adeo ut poſſit obiicere exceptionem non numeratæ dotis: argumentũ in l. cum de indebito. ff. de proba. Imo. & Ro. in l. ſi diuortio. ff. de uer. ob. Saly. in l. ii. C. de do. cau. non nume. Feli. plene in c. ſi cautio col. xix. de fi. inſt.

Int. Si debitum ex cauſa emptionis & uenditionis in cauſam mutui conuertatur, poterit ne obiici exceptio non numeratæ pecuniæ?

Reſ. Non, l. aduerſus. C. de non num. pecu. quia nõ eſt facta confeſsio debiti ſub ſpe futurę numerationis ut in l. in contractibus in prin. C. eo. et ideo campſor pari modo pro alio promittẽs, nec dictã exceptionẽ obiicit. l. fruſtra & ibi no. C. eo.

Int. Qualitas adiecta uerbo debet intelligi ſecũdũ tempus uerbi. l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxa. ac. quid ſi reſultet abſurdum?

Reſ. Iſto caſu ſecus, argumentum. in l. nam abſurdum. ff. de de bo. lib. Bar. in l. ex facto. col. i. de uulga. & pup. ſub.

Int. Qui agit ſine actione nulliter agit: l. ſi pupilli. §. uideamus ff. de nego. geſt. an idem ſit ſi agatur ſine cauſa?

Reſ. Idem. l. ii. §. circa. ff. de excep. do. & dictum eſt alibi ſatis.

Int. Emphyteoſis eccleſię tranſit ad hæredes, quid ſi fuerint extranei?

Reſ. Iſto caſu nõ trãſeunt. §. emphyteoſim. in auth. de non alienan. §. alienationis co. ti. & lib. glo. Bar. & Bal. in l. etiam ff. ſol. mat.

Int. Quid ſibi uult uerbum *Calatis Comitijs*, poſitũ inſti. de teſta. in prin.?

Reſ. Nil aliud, niſi uocatur καλῶ enim uerbũ græcum eſt, & ita idem ſonat quod uoco, ut in Saturnal. Macrob. inquit.

Int. Fuerunt ne leges ſſorum ante aduentum CHRISTI?

Reſ. Annis CCC. ut not. in l. multum intereſt. & ibi Bart. in ſpecie. ff. de uerbo. obliga. unde conſtat quod poſthumus etiam non baptizatus lege duodecim tabula. rumpebat teſtamentum, quod hodie non reperitur mutatum, ſed expreſſum lõge magis. l. i. & ii. ff. de iniuſto teſta. Corn. conſ. clxxvj. col. iii. uol. ii.

Int. Poteſt ne uenditor compelli ad faciendum inſtrumentum contractus?

Reſ. Poteſt, ut per Bar. & alios in l. ſi finita. in §. eleganter. ff. de dam. infec. idem Bar. in l. ex ea. ff. de uerbo. obli. Bal. in l. inſtrumenta. C. de fideicom. & in l. plures apochis. C. de fide inſtru.

Int. Quid ſibi uult uerbum ex periculo, poſitum in titu. C. de ſen. ex pericu. recitan.?

Reſ. Nil aliud, niſi tabulas exprimi, quibus ſententiæ recitantur, uerbumque inuſitatum eſt, quo Iuſtinianus reprehendi meretur.

Int. Quis non poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. l. ius noſtrum. ff. de regu. iur. ubi etiam Iurecon. aſsignat rationem, ſed an aliquo caſu tamen & ratione Iurecon. non obſtante poſsit?

Reſ. Poteſt utique permiſsione legis ut in milite ita Bartol. in l. cunctos populos. nu. 38. C. de ſumma Trini. & fid. catho. uel ex diuerſitate conſuetudinis & patrimonij, quia ſtatutum dicat quatuor teſtes tantum ſufficere in teſtamento, quoniam hæres ad bona exiſtentia in territorio admittitur, alii uero ab inteſtato, quoad bona exiſtentia extra, ut idem Bar. dicit in loco præallega. nu. 36.

Int. Quid differt erro à fugitiuo?

Reſ. Magno interuallo, fugitiuus enim eſt qui fugit a domino, ſeq; celandi cauſa abdidit, erro uerò qui terit tempus ſine cauſa, poſtea ad dominum redit. l. quis ſit fugitiuus. in princip. & in §. erronem. ff. de edili. edict. deque errone iſto Tib. ſic.

Atque iterum erronem ſub tua ſigna uoca.

Int. Si princeps promouit ex certa ſcientia aliquem inhabilem, ualebit ne promotio abſq; alia clauſula non obſtante?

Reſ. Sine dubio. l. quidam conſulebant. ff. de re iudica. l. idem Vlpianus. ff. de excu. tuto. Feli. in c. præterea. de teſti. cogen. maximè quia certa ſciẽtia diſpẽſationem operatur ut in dictis locis not. & in l. Barbarius Philippus. ff. de offi. præto. Idẽ Feli. in c. nonnulli. col. xviii. de reſcrip.

Int. Si Papa cum tranſgreſſoribus facit aliquẽ actũ tanquam cum habilibus, talis tolerantia habebit ne uim diſpenſationis?

Reſ. Habebit quia non eſt actus conſtans in pati, ſed in agere, ut not. in l. Barbarius. præallega. de offi. præto. & in c. ueniens. ubi Bur. & alii de fil. præsbyt. Feli. in c. omnes leges. col. v. i. diſt.

Int. In oſtio ædium, ſcribebant ueteres, arſe uerſe, quid ſibi uolebant uerba hæc?

Reſ. Non aliud, niſi ut ignem auerterent, & arſe uerſe, id eſt ignem auerte, adeò curæ ſibi erat ne incendio orirentur in urbibus. l. iii. §. cognoſcit autem. ff. de offi. præfe. uigi. ex quo fit ut nec ob id fortè, in urbe comburi permitterentur cadauera mortuorum. l. iii. §. diuus. ff. de ſep. uiol. & de his alibi ſatis.

Int. Quare eſt quod Cice. procuratorem uindicem appellat?

Reſ. Quia alterius cauſam uindicandam ſuſcipit.

Int. Renunſians liti amplius agere non põt. l. poſt quam liti. C. de pac. ſed an fateri uideatur aduerſarium ſuum ius habere?

Reſ. Non, ut ibi not. & in l. ſi te. & ibi maximè Bal. C. de inge. ma. Feli. in c. olim. ad fi. de reſcrip.

Int. Quid ſi quis renũtiet appellationi à ſimili uidebit ne fateri ſñiam latam fuiſſe & eſſe iuſtam?

Reſ. Sine dubio.l.iii.C.de fide inſtru.Bal.in c.i.in §.iudices.de pace iura.fir.in uſib.ad fi.Abb. in c. paſtoralis. in §. quia uerò.ubi etiam Feli.in c. ii. de offi.deleg.

Int. Aliqua bona fuerunt ſubhaſtata & uendita,an eorum reſciſio peti poſsit?

Reſ. Poteſt,quando eſt magnus exceſſus,aliàs non l.ii.C.de iu.fi.lib.x.not.in l.i.C.præd.cu.eo.lib. diſputat Corn.& tandem ita reſidet conſi. lvi. uol. tertio.

Int. Quid uolunt ſibi uerba in l. dominus Sticho, ibi Stichus ſummis quibus reliquatas erat tam ex Kalendario,quam ex uicariis cauſis,reddidit. ff.de pecu. lega.

Reſ. Non aliud,niſi quod reddidit ſumunas quarũ debitor erat,inuſitatumq́; iureconſulti uerbum eſt,quod nullibi(cętera ſunt plana)me legiſſe niſi ibi, ſum memor.

Int. Dici ſolet quod in iudicio quaſi contrahitur. l.iii.§.idem ſcribit.ff.de pecu. Cur ſic & nõ abſolutè quod in iudicio contrahitur?

Reſ. Quia iudicia ſunt de iure ciuili ut inſtitu. de obli.in prin.contractus uerò iuriſgentium. l. ex hoc iure.ff.de iuſt.& iu.ideò dicit quaſi cõtrahi.

Int. Priuilegium conceſſum eſt patri, & deſcendẽtibus,an ad filias nuptas extendatur?

Reſ. Non, imò quod eiſdem nubentibus ceſſat ut not.Bar.in l.quotiens.C.de priui.ſcho.lib. xij.

Int. Gene. iiij. dicitur ſic, nunc igitur maledictus eris ſuper terram,& tamẽ nullibi reperitur quod quis maledicatur à Deo, quomodo ergo hoc ipſum intelligemus?

Reſ. Quod in dictis uerbis non eſt maledicti effuſio, ſed maledicti iam exiſtentis enuntiatio. Et quanquam Deuterono.xxj.rurſum dicatur.Maledictus à Deo eſt,qui pendet in ligno, intelligi tamen debet id,quod omnes maledictiones humani generis Deus in eo tranſpoſuerit.& appellatur allegoria,ſeu tropus uel permutatio, cum aliud ſiguatur quam id quod dicitur,uerbaq́; ſonant,quale illud Poetæ etiam.

Mihi paruus Iulus,
Sit Comes,& longe ſeruet ueſtigia coniunx.

Longe id eſt ualde. Item.

Quid tantum inſano iuuat indulgere labori.

Inſano,id eſt magno.

Int. Quare in lege ueteri nullibi reperitur dictum pater,ſed domine,in noua autem ſic, ecce. Pater noſter qui es in cœlis &c.

Reſ. Quia illa erat lex timoris, iſta amoris.

Int. Geſta à falſo procuratore, poſſunt haberi rata l.iii.§.falſus.ff.rem rat. habe.quid ſi geſta ſint coram principe?

Reſ. Iſto caſu ſecus.c.ex parte decani.de reſcrip.& ibi Inno.argumentum in l.fi.C. de his qui à non do.ma.ex quo ualde deteſtabile eſt uitium omni modo puniendum,quandoquidem ipſius principis conſcientiam fefellerit,inquit Feli.in c.nonnulli.in §.ſunt & alij.col.iij. de reſcrip. Bal. ante eum in l.falſus.col.ij.C.de furt.

Centuria Decima.

Int. IN ſponſa propria committi ne poteſt raptus, puta quia nondũ traducta ſit ad domũ?

Reſ. Non,ex quo nemo re ſua uitio ſe uti præſumitur.l. meritò. ff.pro ſocio. Vel quia matrimonium nunquam diſſoluitur, aut etiam, quia raptor non eſt qui ſua poſſeſsione utitur,quam ſpõſæ adipiſcitur quam primum ſponſalia interceſſerunt,ut inquit glo.in c.lex illa.xxxvj.q.j.& habetur etiam in c ſi quis uirginem. xxxvj.q. ij. & in c.cũ cauſa, de rapto. quorum non eſt recordatus Bal.qui tenuit contrarium,in l.unica. de rap. uirg.& malè.

Int. Quando pręceſsit tractatus de nuptiis ad idem habet ne locum pœna raptus?

Reſ. Minimè,caſus eſt in pręalleg.c.lex illa.xxxvj. q.j.de quo multa tamen Corn. conſ. lxxx. col. i. uol.ſecundo.

Int. Mater & auia in tutela præferuntur omnibus aliis,tamen titu.quando mul.tut.offic.fun. poſt ponitur titulo de legi.tu.quid iuris?

Reſ. Iure nouiſsimo autenticorum, quod poſitum eſt ab Irne.in aut.matri & auiæ. C. quando mul. offi.fun.ruit argumentum ab ordi.titulorum, in matre & auia,ita Corn.pulchrè ubi alia multa in materia,conſ.ccxxxviij.nu.11.uol.iiii.

Int. Decretum iudicis requiritur in alienatione bonorum minoris.l.i.ff.de reb.eo.quid ſi transferantur bona in monaſterium propter profeſsionem quam facit regula monachalis?

Reſ. Roma.in auth.ſimiliter. col. viij. dicebat hoc caſu opus non eſſe.C. ad legem Falci.

Int. Quæ eſt ratio quod in lege condenda maximè diuiuæ maieſtatis auctoritas neceſſaria eſt.l.i. in prin.C.de uet.iur.enu.?

Reſ. Ne(inquit Plato de legi.j.)aut abſoleſcat, aut fraude,& uiolentia confriogatur.

Int. Eſt ne digna morte omnis trãſgreſsio pcepti?

Reſ. Non,ſed quando non obediens, legem tranſgreditur,puta de non tranſcendendo mœnia urbis,ut fecit Remus ob id à Romulo fratre interfectus.l.fi.ff.de rer.diui.& ita intelligitur quod dicitur in c.ii.de maio.& obedi & ibi Feli.col. iii.

Int. Omne quod ædificatur cedit ſolo, inquit tex. in §.cum in ſuo. inſti. de rer. diui. quid in ſolo eccleſiæ?

Reſ. Secus erit hoc caſu.c.Apoſtolicos. & ibi Archidiaco.xii.q.ii.imò glo.ibi in uer. conſtruxiſſe.Bal.in l.in tantum.lectu.i.ff. de rer. diui. Ro. in auth.ſimiliter.col.vj. C. ad legem Fal.

Int. Quæ differentia ſit inter diuortium & repudium ſatis liquet.l.inter ſtuprum.§. diuortium. ff.de uerb.ſign.dictumq́; eſt alibi ſatis,item quare diuortium.l.ii.ff.de diuor.ſed quare repudiũ?

Reſ. Vale.Flac.inquit ob id fuiſſe dictum, quia ob rem pudendam communiter fit,ecce Cęſar repudianit

diauit Pompeiam de adulterio ſuſpectam, dicena mulierem non ſolum à peccato abſtinere debere uerum etiam à ſuſpicione. Sic Q. Antiſtius uxorem, quia cum alia uitæ contaminatæ ſemel loquuta eſt & P. Sempronius quia eo inſcio uxor ad ſpectacula publica ſe contulerat.

Int. Poſſumusne coniectura aſſequi, Curtium, alia ratione quam patriæ charitate (ut uulgus ait) ſe ſe tam alacriter in hyatum terræ præcipitaſſe?

Reſ. Exiſtimo ego ſanè, tum patriæ amore id ardenter magno excelſoq; animo feciſſe, tum quia oraculum interpretatus precioſiſsimã eſſe hominis animam intelligebat. l. ſancimus. C. de ſacroſanct. eccle.

Int. Qui poſsidet rem hæreditariam cenſetur ne hæreditatem adiuiſſe?

Reſ. Sine dubio. l. gerit. l. pro hærede. ff. de acquir. hære. l. i. C. de rep. hær. eaque eſt ratio ut in dictis iuribus habetur, quia aditur ſolo animo, aliquo modo etiam declarato, quod fit hoc caſu quia (ut dictum eſt) rem poſsidet hæreditariam.

Int. Si hæreditas ad propoſitum fuerit adita, poterit ne amplius repudiari?

Reſ. Non. l. ſicut. C. de rep. hęr. & dictat ratio, quia adeundo quaſi contrahit. l. apud Iulianum. §. fin. ff. quib. ex cau. in poſ. ea. & conſequenter ſe creditoribus obligaſſe uidetur, & ſic ipſis ius quæſitum eſt, quod ſibi auferri non poteſt. l. fin. ff. de pac. l. id quod noſtrum. ff. de reg. iur. argumentum in l. ſicut. C. de ac. & obli.

Int. Si filia nubat inſcio patre, imò etiam inuito, digno tamen poterit ne ab eo peti dos, & cogi amplius ad eam perſoluendam?

Reſ. Poterit ſecundum glo. in c. ſi. xxxii. q. ii. & eſt argumentum in l. qui liberos. ff. de ritu nup. & in l. ii. C. de dot. promiſsio. & in l. obligamur. in §. lege. ff. de act. & obl.

Int. In l. ſi. uulga. ff. de ritu nup. dicitur, quod palã delinquentes ut errantes maioris pœnæ excuſantur, clam uerò committentes quod ut contumaces puniuntur. Clam id eſt occultè, unde clandeſtina matrimonia dicimus, clandeſtinam poſſeſsionem & ſimile, ut toto tit. de cland. deſpon. & in l. clam poſsidere. ff. de acqui. poſ. uerum uerbum illud clam, quo ſæpiſsimè utimur, unde dictum eſt?

Reſ. A clauibus quod his, quæ celare uolumus (ut Val. Flac. ait) claudamus.

Int. Qualitas patientis inſpicitur potius quam agẽtis. l. palam. ff. de ritu nup. ſed quid in loco commiſsi delicti?

Reſ. Idem ut magis propriè commiſſum dicatur in loco, ubi eſt patiens, quâm in eo, ubi eſt agens ut inquit Bal. & benè in ſtatut. maleficium. nu. 1.

Int. Ex pluribus conditionibus in teſtamento appoſitis, attenditur ultima. l. quod traditum. ff. de cond. & demon. ſed quid in cauſa pia?

Reſ. Secus eſt tunc, namque uel prima attenditur, uel alia quæcunque quæ implemento ſit læuior. l. ſub diuerſis. ff. eo. l. quidam. l. quod uulgo. ff. de ma. teſta. Ro. in auth. ſimiliter. col. xliii. C. ad legem Falcidiam.

Int. Quæ eſt ratio quod cui nocet ſententia eidem etiam noceant acta, ut dicit Bar. in l. ſæpè. ad fin. ff. de re iudi.?

Reſ. Quia ex actis iuſtificatur, habetq; relationem ad ea ut not. in l. ii. & in l. edita. C. de edẽ. & utrobique dixi, & in l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. & in c. cum ad ſedem. de reſti. ſpol. Bal. in l. i. col. i. C. de ſenten.

Int. Iudex poſteaquam ſententiam ſemel dixit iudex eſſe deſinit, functuſq; eſt ſemel officio ſuo, uel benè uel malè. l. iudex poſteaquam. ff. de re iudi. ſed quid in eligentibus indignum?

Reſ. Idem. l. pecuniæ. ff. de ali. & ciba. lega. quem tex. ad hoc dicit not. Bald. in Marga. ſua electio. nume. 16.

Int. Quid ſibi uult tex. in l. contumacia. ff. de re iudi. ibi, litis damno coercetur contumacia eius, qui ius dicenti non obtemperauit?

Reſ. Non aliud, niſi quod is eſt condemnandus ad litis ęſtimationem argumentum in c. cognoſcentes a ſenſu contrario. de conſtitutio. ibi rem quę culpa caret in damnum uocari non conuenit, id eſt condemnandum non eſſe eum, qui culpa caret, ergo aliàs qui culpa non caret ut in caſu iſto, & d. l. contumacia ſic, inuſitatumq; uerbum eſt, tolerandum tamen utpotè dictum a iure conſulto, ſicuti alibi alia etiam multo plura.

Int. Adhuc dubito quoad quædam ſuperius dicta, ſi iudex tulerit ſententiam nunquid ſaltim poſſit ſupplere in acceſſoriis?

Reſ. Poteſt ſed tamen eodem die. l. Paulus reſpondit. ff. de re iud. not. in l. iudex poſteaquam. ff. eo. & quando non derogatur in aliquo ſententię, ſed additur uel condemnatio uel abſolutio expenſarum, quæ fuerat omiſſa ut pulcherrimè declarat Ancha. conſ. clxxxij. col. iii. in princip. pulchrius Abb. in c. quia non nulli. col. iiii. de reſcrip.

Int. Exceptio nullitatis, impedit ne ſententiæ executionem?

Reſ. Non, ſi requirit altiorem indaginem, aliàs ſic ſi incontinenti probari poteſt. l. iiii. §. condemnatum. & ibi Bar. not. aliiq; ſimul. ff. de re iudi.

Int. Interlocutoria ſententia reuocari poteſt. l. quod iuſsit. ff. de re iudi. quid ſi uim habeat diffinitiuę?

Reſ. Iſto caſu reuocari non poterit, ut ibi not. Bar. & benè, quid autem ſit interlocutoria & diffinitiua, ſeu habens uim diffinitiuæ, eſt glo. ſingula. in cle. i. in uer. diffinitiua. de ſeq. poſ. & fruc.

Int. Si arbitri (ut notum eſt etiam tyronibus) iuriſdictionem non habent. l. priuatorum. C. de iuriſ. om. iudi. quo modo cognoſcunt, & arbitrantur?

Reſ. Habent notionem quandam, loco iuriſdictionis ſuccedentem. l. pretor ait. in prin. ff. de re iud. quam (ut Sext. quoque ait de uerbo. ſigni.) Præneſtini Tongitionem uocant, quia tongere eſt cognoſcere.

Int. Omiſsio ordinis de quo aliàs in l. à diuo Pio. in §. in uenditione. ff. de re iudi. reddit ne actum

ipſum

ipſum nullum, ſicuti (ſi quidem forma in eo requiſita omiſſa) redderetur aliàs. l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de uer. obli.?

Reſ. Non, ut in d. §. in uenditione. not. Corn. pulchrè conſ. cix. nu. 6. uol. iii. neque eo prętextu debet retractari, citra remedium appellationis tamen, ut uolunt Bar. & Paul. in d. §. in uenditione. Ioann. And. But. & Bal. in c. quoniam frequenter in §. fi. ut lite non cont. Idem Corn. conſ. clxxxv. nu. 2. uol. iiii.

Int. Filius poteſt a iure uendicari, & ciuis a ciuitate. l. i. §. per hãc. ff. de rei uendi. l. de iure. ff. ad municipal. uerum quid in marito nunquid pari modo uxorem ſuam poſſit uendicare?

Reſ. Feli. & Abb. ante eum, contra Inno. in c. illud. col. j. de præſump. concludunt quod ſic, imò q̃d uxor quoque poteſt petere maritum ſibi adiudicari. c. i. de ordi. co. & ut ipſi fuſius in dicto loco.

Int. Fructus bona fide percepti debẽt ne reſtitui?

Reſ. Non, quia eos percipiens ex re bona fide poſſeſſa facit ſuos. l. bonæ fidei. in prin. ff. de acquir. rer. domi. l. qui ſcit. §. qui in alieno. ff. de uſu. plenè in l. e a diuerſo. ff. de rei ueud. Alex. conſ. xliii. col. ii. uol. iii.

Int. Poſſidenti non datur uendicatio, ſed agenti. l. in rem. ff. de rei uendi. §. omnium. inſti. de acti. c. examinata. de iudi. dictumq́; fuit alibi, ſed nunquid poſſit petere ſe declarari dominum?

Reſ. Poteſt, quando agens dominium non probat ut declarat Lap. allega. lia. col. iiii. & in ſimili habetur in l. ſi finita. in §. elegaoter. ff. de dam. infe. & in l. ſi contendat. ubi glo. ff. de fideiuſſe. Feli. in c. aduerſario. col. pe. de exceptio.

Int. Quid ſibi uult illa trita regula, quod actore nõ probante reus abſoluitur. l. qui accuſare. C. de eden.?

Reſ. Nil aliud niſi quod obtinet non modò ſuo iure, uerum etiam ex non iure actoris. d. l. qui accuſare. l. actor quod aſſeuerat. C. de proba. l. fi. C. de rei uendi. Corn. conſ. xlvj. col. iiij. uol. iij.

Int. Quæ eſt ratio quod hęres non impugnat factũ defuncti. l. cum à matre. C. de rei uen.?

Reſ. Quia quem de euictione tenet actio, eundem agentem repelli exceptio. l. uendicantem. ff. de euictio. & quia factum non impugnatur eius, ex cuius perſona quis ſentit lucrum. l. ea qua perſona. ff. de reg. iur. Corn. conſ. cviij. col. iii. uol. iii.

Int. Ius ſuperueniẽs auctori prodeſt ne ſucceſſori?

Reſ. Caſus eſt deciſus quod ſic, in l. ſi à Titio. ff. de excep. do. Corn. conſ. lj. col. ii. uol. iii.

Int. De capite alibi mentio facta eſt, & maximè q̃ ibi præſumatur corpus ubi eſt caput. l. cum in diuerſis. ff. de religio. uerum quæro nunc unde caput dicatur?

Reſ. A capiendo (ut inquit Varro) quod inde capiant initium ſenſus, ac nerui, uel quod in eo omnes capiantur ſenſus. pro toto homine capit etiã D. Hiero. in epi. ad Theodoſium ibi. uerum quia hoc mea faciunt delicta, ne conſortio Beatorum inſeratur, obſeſſum omni crimine caput, idcirco obſecro ut me, ex iſtius tenebris ſeculi ueſtro liberetis oratu.

Int. Iudex præcipit ne ſoluam creditori meo, accuſato de graui crimine, uel damnato ad mortem, cui tamen ſoluere iurauerã, nunquid debeam iudici præcipienti obedire?

Reſ. Non, & plus quod ſi ſolueris ſolutio ualebit rectèq́; eidem ſoluetur. l. reo. ff. de ſol. altàs periurium incurrens, timẽduſq́; eſt longe magis Deus quam iudex, inquit pulchrè Feli. in c. conſtitutus. col. x. de reſcrip.

Int. Mercatura quam exercuit quis, pręſumetur ne facta nomine proprio an uerò alieno, in dubio loqnor alio non apparente?

Reſ. Nomine proprio uulgata l. & magis. ff. de ſol. l. Papinianus. ff. manda. Corn. conſ. j. col. j. uol. j. & conſ. liiii. col. i. eo. lib.

Int. In l. creditor. ff. de ſol. ibi mox pecunia, qua illa reſp. utebatur quaſi ærosa iuſſu præſidis ſublata eſt, quæ erat pecunia iſta ærosa?

Reſ. Quæ multum æris habebat ita Io. And. in c. quanto. col. ii. de iureiu. Hincq́; Cyprum ueteres inſulam ærosam identidem uocabant, quod in ea plurimum æris naſceretur, auctor eſt Val. Flac.

Int. Sicuti dicimus poſſeſſionem, & proprietatem nihil commune habere, imò quod differant ualde. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirẽ. poſ. dicemus ne ſic differre etiam traditionem poſſeſſionis ſeu rei, & iuris ſiue iurium conceſſionem, puta dominij uel uſus?

Reſ. Indubitatum eſt à ſimili. l. traditionibus. C. de pac. l. qui tabernas. ff. de cont. emp. Corn. qui tamen ad iſtud nihil allegat conſil. xxviii. nume. 14. uol. iiii.

Int. Vbi eſt electa induſtria perſonæ, ibi actus per alium explicari non poteſt. l. inter artifices. ff. de ſol. quid in Doctore legente?

Reſ. Iſto caſu poterit legere per ſubſtitutum. ſi tamen id conſuetudo permiſerit aliàs non. l. nemo eſt qui neſciat & ibi Bar. ff. de duo. re. & dixi alibi fuſius.

Int. Eſt ne differentia inter hæc uerba conſignare & aſſignare?

Reſ. Nulla, niſi uerborenus, neutrumq́; dominij tranſlationem importat, ſed ſimplicem traditionem tantum. l. cum pater. §. pater pluribus. ff. de lega. ii. l. acceptam. C. de uſu. l. obligatione. C. de ſolu. c. id conſtituimus. xvij. q. ult. Corn. conſil. ccxxviii. col. i. uol. iiii.

Int. Ex perceptioue fructuũ, oſtẽdit̃ ne poſſeſſio?

Reſ. Oſtenditur & ſucceſſione etiam, reſultat dominii præſumptio, poſſeſſorq́; dominus præſumitur. l. ſicuti. §. ſi quæratur. ff. ſi ſerui. uend. not. in l. Titia. ff. ſol. mat. & in l. iii. C. fini. regun. non nihil Bar. in l. i. ff. de acqui. poſ.

Int. Sententia communiter tranſit in rem iudicatam poſt decem dies ſi interim non appelletur. auth. hodie. C. de appella. c. quod ad conſultationem. de re iudi. an ſit aliqua quæ tranſeat ſtatim ſeu nunquam?

Reſ.

Reſ. Sententia cēſurę tranſit ſtatim, in cauſa matrimoniali nunquam ita Bal. in l. furti. in §. i. col. ii. ff. de his qui n ot. infa. & in Marga. ſua ſcotentia. nu. 116.

Int. An ordo ſubſtātialis dicatur, quicquid placet principi etiam ſi ſint ea ſiue de his quæ non ſunt ordinis & de quibus aliàs in l. prolatam. C. de ſenten.

Reſ. Quod principi placuit legis habet uigorem. §. ſed & quod principi placuit. inſti. de iu. natu. l. i. ff. de conſti. prin. et qui reſiſtit principi deq; eius ptāte diſputat, ſacrilegus eſt, l. ii. C. de cri. ſac. ideo dico quod ſic, tradit in ſpecie Feli. in c. cum delicta. col. vij. de reſcrip.

Int. Si pręceſſiſſet abſolutoria, erit ne ſatis quod iudex pronuntiet bene appellatum ut reus intelligatur condemnatus?

Reſ. Communiter tenetur quod ſic, ut per Bar. in l. eos. C. de ap. eſtque etiam glo. ſingu. in l. pręſes C. de ſen. alias non ſufficeret habere animū condemnandi niſi exprimerentur uerba accōmoda. ta ut per d. glo. inquit Corn. conſi. cxli. col. ii. uol. quarto.

Int. Qui naſcitur ante tempus quomodo uocari debet puta ſeptimo menſe, & de quo aliàs in l. ſeptimo menſe ff. de ſta. ho.?

Reſ. Exterraneus (ut inquit Feſt.) quod eū mater exterrita aluo eiecerit.

Int. In l. Barbarius ff. de offi. præto. Barbarius philippus habebat exercitiū iuriſdictionis ſine iuriſdictione, poteſt ne eſſe contra iuriſdictio in aliquo ſine exercitio?

Reſ. Poteſt utiq; in furioſo ſeu qui furere cepit. l. qui furere. ff. de ſta. ho. Bal. in c. paſtoralis, in §. fin. ad fi. de reſcrip.

Int. Quæ eſt ratio ſi ſtatutum dicat filios eorum qui pro rebellibus ſunt damnati, nō poſſe aſſumi ad aliquod officium, quod extendetur etiam ad ad eos qui ſunt in utero. l. fin. C. de bo. damnato. quodque habebuntur pro iam natis haud regulare tamen. l. qui in utero, ff. de ſta. ho.?

Reſ. Quia dicto caſu de fauore agitur, quo fit ut mirum non ſit ſi pro iā natis habentur, aliàs ſi de odio ſecus, & ut in d. locis not. Bal. egregie in ſtatut. Rebelles nu. 5. ſed melius eſt dicere, quod id ſit in criminis deteſtationē. l. quiſquis. C. ad legē Iu. ma. & eſt ſpeciale & in contrarium ius cōmune. l. quæſitum §. denique ff. de ſun. inſt.

Int. Quare Septimius Seuerus, & Antoninus Caracalla filios, magni appellantur, in l. fi. ff. de priuile. ueterano. & in l. i. ff. de requi. re.?

Reſ. Quia Seuerus (quod non intellexit Accur. aliter exponens in d. l. i.) ſemper habebat in ore Alexandrum magnum eiuſq; geſta, ut inquit Spartian. in uita ipſius. ſeq; illi æqnandum putabat.

Int. De diuis fratribus, ſæpè fit mentio, in l. diui. ff. de pœn. & in l. de qua re. ff. de inoffi. teſta. & in l. diui. ff. de iure pat. qui ſunt hij?

Reſ. Accur. & alij, Seuerum & Antoninum eſſe dixerunt, & malè, quia non fratres, ſed pater & filius ipſi fuerunt, nec facit tex. in §. non tātum. inſtitu. de codicil. ubi hoc ad literam dicitur, quia uerbum fratres delendum eſt, nec reperitur in exemplaribus Theophli, eoq; decepti prædicti fuerunt. Diui hij fratres igitur fuerunt M. Aelius Antoninus, & Verus commodus, de quibus in l. congruit. & ſeq. ff. de offi. præſi. & in l. diuus, ff. ad legem Corn. de fal.

Int. Falſa latinitas uitiat ſcripturam regulariter. c. ad audientiam. de reſcrip. quid ſi fuerit inepta?

Reſ. Tunc non uitiat. l. Imperator. & ibi not. ff. de ſta. ho. Corn. conſ. ccxxxv. ad fi. uol. iiii.

Int. Statutum facit mentionem aui paterni, eumquè excludit à ſucceſſione, an comprehēdat auiā eamque excludat pariter?

Reſ. Quia odioſum eſt, eam non comprehendit, nec maſculinum fœmininum concipit hoc caſu, ut per Bal. in l. quicunq;. C. de ſeruis fugi. Corn. conſ. xcviij. col. iii. uol. ii. & conſ. ciiij. nu. 22. & conſ. cxx. col. i. eo. lib.

Int. Verbum alius, ſimilitudinem notat, uel alia, ut per glo. tritam, in l. ſi fugitiui. C. de ſer. fugi. & in clemen. i. de iudi. ſed quid ſi ſubiecta materia aliud dictaret?

Reſ. Iſto caſu ſecus. l. ſi uno. ff. loca. l ſi ſtipulatus. ff. de uſu. Abb. in c. officij. de pœn. & remiſ. & in c. mulieres. de ſen. excom. Rota deciſio. i. ad fi. de reſcrip. aliàs xxviij. in nouis.

Int. Quid uult in Andria comic. quando dicitur ut quimus aiunt, quando ut uolmus non licet?

Reſ. Non, aliud niſi id quod & nos ſępe dicere ſolemus, quod potui nolui, quod uolui adimplere nequiui. l. multū intereſt. C. ſi quis alte. uel ſibi. Papa Leon X. fece tagliar la teſta ad un gran Signore, il quale hauēdo prima domandata cōfeſſione & communione ſi confeſsò, ma non ſi puote communicare, perche dubitò il Papa, non ſi leuaſſe il popolo à romore, O diſſe queſto. S. qđ potui nolui (haueua molto che non s'era communicato, ne manco cōfeſſato) quod uolui adimplere nequiui.

Int. Statuta loquētia de ſucceſsionibus ab inteſtato reſtringuntur ad bona intra territorium, iuxta not. in l. cunctos populos. C. de ſumma Tri. & fide catho. quid in his quæ ſunt extra?

Reſ. Hoc caſu ſeruabitur ius commune ut per Bar. in d. l. cunctos populos in vj. q. princi. Corn. cōſ. cxv. col. i. uol. ii.

Int. Delegatus poteſt coercere impedientem ſuam iuriſdictionem. l. i. §. i. ubi. Bar. ad fi. ff. ſi quis ius di. non obtemp. quid ſi ſit collega?

Reſ. Tunc non poterit, quia par in parem non habet Imperium. l. nec magiſtratus ff. de arb. l. qui proprio. ff. de procurato. Feli. in c. i. col. vj. de offic. deleg.

Int. Poteſt ne derogari. l. hac edictali, de lucro dotis loquenti, per ſtatutum. C. de ſecun. nup.?

Reſ. Poteſt, quia cōtinet ius poſitiuum, tradit Bal. in ſtatu. dos. nu. 5. nec habet dubium, & not. aliàs in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iu.

Int.

Int. Maritus tenetur ne gubernare, & alere uxorē, etiam infirmam?

Reſ. Tenetur ſaltem uſque ad quantitatem redditutum dotis, ut not. in l. ſi cum dotem. in §. ſin autem in ſeuiſsimo. ff. ſol. matr. & eſt argumentum in l. pro oneribus. C. de iure do. & in l. ſecundum naturam. ff. de reg. iu. & in l. ab eo. C. de fideicō.

Int. Diuiſio inter fratres quomodo fieri debet?

Reſ. Docto. in l. l. ff. ſi cer. pet. multa dicunt, ſed illa communis opi. eſſe uidetur, ut ibidem not. & in l. ſi duobus. ubi in ſpecie Iaſ. col. i. C. communia de lega. quod fiat ſorte.

Int. Actus agentium non operantur ultra intentionem agentis uulgo dici ſolet. l. non omnis. ff. ſi cer. peta. quid in gratia conceſſa motu proprio?

Reſ. Nec ipſa debet aliquid operari, ultra intentionem cōcedentis, quotiens eſt in ea expreſſum aliquid, quo exiſtente uero uel falſo, princeps non ceſsiſſet, ita Feli. in c. cauſamque. col. pe. de teſti.

Int. Quid ſibi uolunt illa uerba in l. uinū. ff. ſi cer. peta. uinum per iudicem petitum eſt, cum tamen a parte petatur & non à iudice?

Reſ. Non aliud, niſi mediante iudice in iudicio, ſeu uia iudiciaria, & eſt uſitatus loquendi modus ut etiam dicitur in l. ſi. ff. de rei uen. & in l. in bonæ fide l. C. de reb. cred.

Int. In probanda hominis uita, quæ excedit tempus annorum centum, ut in l. ſi. C. de ſacroſanc. eccle. admittuntur ne teſtes de auditu auditus, quod tamē non eſt regulare, probatioq; aliàs ſui natura inefficax. l. ii. §. item Varus. & ibi not. ff. de aqua plu. arcen.?

Reſ. Io. And. But. Feli. & omnes, in c. licet ex quadam. in prin. de teſti. tenent quod ſic propter breuem hominum uitam. Et idem quando agitur de probando memoriam non extare, ut ibi & in l. ſi arbiter. ff. de proba.

Int. Certum eſt, quod ſtatutum contra libertatem eccleſię non ualet, auth. caſſa. C. de ſacroſan. ecc. quod ſi ſit contra libertatem matrimonij?

Reſ. Idem dici debet, argumentum in c. gemma. de ſponſa. & in l. Titia. ff. de uerbo. obli. & not. in l. neque. & in l. nemine. C. de nup. & in c. ſtatutum de hære. Bal. in ſtatu. matrimonium, ubi exēpla.

Int. Conſuetudo non poteſt diminuere ſolemnitates requiſitas in alienatione rei eccleſiaſticę de quibus in auth. hoc ius porrectum. ut ibi not. & in corpore unde ſumitur. C. de ſacroſanc. eccl. & in c. i. de conſue. quid ſi foret tanti temporis, cuius initij memoria non extaret in contrarium?

Reſ. Credo hoc caſu ſecus eſſe dicendum, quando quidem habeat tunc uim priuilegij & conſtituti. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æſti. c. ſuper quibuſdam. § præterea. de uerb. ſigni. tantumq; tempus tollit reſiſtentiam iuris. c. i. de pręſcrip. in vj. & in terminis firmat Cardi. in clem. ii. in prin. col. iiij. de reb. eccle. non alie. & poſt eū Feli. in c. cum cauſa, col. iiii. de re iudi. fuſius.

Int. Si quis conduxerit domum, poſtea receſſerit timore malorum ſpiritualium (ut in ſimili inquit Bar. in auth. perpetua. C. de ſacroſanc. eccle.) uel quia peſtis cœperit pullulare, poſtquæ ceſſauerit, tenebitur ne ſoluere penſionem ſolitam?

Reſ. Non ſi primum probetur, ſique uerum ſit ſecundum & conſtet. l. habitatores. ff. loca. Iaſ. in addi. Por. inſti. eo. ad fi.

Int. Solemus ſæpè earum rerum mentionem facere quæ ſeruando ſeruari non poſſunt, & de quibus maxi mè in l. lex quæ tutores. C. de admi. tut. quænam que ſunt res iſtæ?

Reſ. Quæ non durant niſi triennio, etiam ſi ſit pecunia, ut per glo. & Docto. in l. i. in §. ſuit quæſitum. ff. ad l. rhod. quia inuenta eſt ut expendatur, & ultra triennium durare non præſumitur. l. igitur. ff. de iur. delibe. l. i & ibi glo. C. ſi aduer. uſucap. Corn. conſ. clix. nu. i7. uol. iii.

Int. Sublato ædificio debetur ne ſeruitus?

Reſ. Debetur ædificiumq; eſt reficiendum. l. cum debere. l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum. ff. de ſerui. urb. prædio. Corn. plene conſ. lxxiiii. col. i. uol. iii.

Int. Quid uoluit his uerbis dicere Cicero in familia. Sapiens qui ſibi non ſapit, ne quidquā ſapit?

Reſ. Non aliud niſi quod dicimus nos quoque, quod ordinata charitas à ſeipſo incipere debet. l. præſes. C. de ſerui. undè uicinus uicini domum deſtruit ut ſuam ab incendio tueatur iuxta illud.

Nam tua res agitur proximus cū paries ardet. & ſocij merces in mari proicit nauta, funeſtaq; itam incidit ut ſe ſuaſq; ſeruet incolumes.

Int. Solum publicum debet eſſe liberum, & uia publica, uſque adeò ut pontes fieri non poſsint. l. altius. C. de ſerui. ſed quid ſi ſtatuto uel conſuetudine permittatur?

Reſ. Hoc caſu ſecus. l. an in totum. C. de ædifi. priua. Bal. in ſtatut. pons.

Int. Ad propoſitum d. l. altius. quod quęlibet res in dubio præſumitur libera, ponamus quod reus neget ſe debere, erit ne interim urgendus ad ſolutionem?

Reſ. Non, hac ratione, pręſumptionem pro ſe habens. l. pen. ff. de aqua quoti. & æſti. Iaco. de Belui. in §. coges. in auth. de manda. prin.

Int. Quod dicitur in l. mater. ff. ad Tertul. & in l. fœminæ. C. de ſecun. nup. de matre ad ſecunda uota tranſeunte, ut non admittatur ad filiorum ſucceſsionem in bonis paternis, ſed ſolum eorum uſumfructum habeat, eſt ne hodie in uiridi obſeruantia?

Reſ. Non, imò correcta ſunt dicta iura per tex. & ibi Iaco. de belui. not. in §. cum igitur. in auth. de non eligen. ſecun. nub. col. j.

Int. Dictum unius teſtis non ualet. l. ubi numerus. ff. de teſti. l. iuriſiurandi. C. eo. Imò quod nec Papa poſſet ſtatuere ei credi, ad præiudicium tertij. iudicas. iii. q. ix. Feli. in c. cū ſtitutus. col. ix. de reſcrip. ſed quid ſi ageretur de probanda conſuetudine populi?

Reſ. Iſto caſu ei etiam non iurato crederetur, ita Bur. in c. fi. in ulti. char. in rep. de conſue. Feli. poſt eum ubi alia ēt multa in c. cuius col. ii. de teſti.

Int.

Int. Quæ eſt ratio quod iuramentum cal.tacite re mitti poteſt ut not.in l. ii.in §. quod obſeruari. C.de iura.cal.& in c. i.eo.ti. Iaſ. in l. cum quid col.ii.ff.ſi cer.pet.dictumque eſt alibi ſatis,teſtis uero nec tacite nec expreſſe?

Reſ. Quia pars de facili calumniam dicit,teſtis nõ nel & fuſius ut per Docto.in d.c.tuis,de teſti.

Int. Prohibitus interrogari, ſi fuerit interrogatus faciet ne indicium, exempli gratia in l. i. & in l. interrogari. C. de quæſtio. & in l. ſeruos. C. de teſti.?

Reſ. Faciet,ſed non ad efficacem condemnationẽ niſi ſuppleatur alijs probationibus ſecundum Bald.in d.l.ſeruos Feli.late.in c.cum dilecti.col. ix. de accu.

Int. Mediator & proſeneta eſt ne teſtis idoneus?

Reſ. Quanquam Bart.in l.deferre. in §.idem decreuerunt.ff.de iu.fiſ.dicat quod non,niſi deponat pro utraque parte,uolente,nihilominus Bal. in l.omnibus.C.de teſti. declarat dictum Bal.uerum,quando nollet deponere,quia non cogitur, uolens autem altera parte inſtante,teſtis idoneus erit.fuſius Corn.conſi.lxxxi. nu.ii.uol. iii.

Int. Ad propoſitum teſtis,amicitia ſimplex reddit ne eum inhabilem?

Reſ. Non,imò quod nec frater fratrem repellit glo.eſt in §.cogitãdum in auth.de Monach. Bar. & Bal.in l.eos & in l.parentes.C.de teſti.Corn. conſi.cxxxi.nu.8.& 9.uol.iiij.

Int. Teſti de credulitate deponenti non eſt credendum.l.teſtium C.de teſti.ſed quid ſi deponat ſuper eo.de quo nulla certitudo poſſit haberi,ſufficiet ne,ſi dicat credo?

Reſ. In d.l.teſtium dicunt Docto.quod ſic & probatur in l.i.C.ad legem Corn.de ſica.& in l.i.in §.diuus.ff.eo.& in l. iuſiurandum & ad pecunias in prin.ff.de iureiu.& firmat Iaco.de belui.in §. hinc nobis col.iiii.in auth.de her.& fal.

Int. Teſtamentum ſcriptum per notas inuſitatas non ualet.l.ſed cum patrono.§.fi. ff.de bo.po.dictumque eſt alibi ſatis, ſed nouiſſime quid in pia cauſa?

Reſ. Secus,ualebitque ſine dubio,ita Ro.in auth.ſi militer col.xxii.C.ad legem fal.

Int. Si teſtes abſfuturi ſunt,uel ſenes,& ualitudinarij,poteſt ne peti eos examinari,etiam ante litem conteſtatam ad perpetuam rei memoriam?

Reſ. Poteſt,ut in auth.ſi quis.C.de teſti.& in c.ſignificauit. eo.tit.& in c.quoniam frequenter ut lite non conteſta.

Int. Dictum eſt ſupra quod frater fratrẽ nõ repellit quid in criminalibus?

Reſ. Secus, ex quo tũc probationes debẽt eſſe luce meridiana clariores.l.fi.C.de proba.& teſtes omni exceptiõe maiores.l.lege iulia.C.de teſti.not. in l.parentes.C.eo.

Int. Iudex ciuilis punit ne teſtem corã eo falſum dicentem?

Reſ. Videretur prima facie dicendum quod non l. ſolemus.§.latrũculator.ff.de iudi.& uidetur ſenſiſſe Bar.in l.diuus.ff.ad legem cor.de fal.tamen cõtrarium uerius eſt,quia aures iudicis offendit, & eſt text. clarus hoc idem dicens in l. nullum. C.de teſti.

Int. Quid ſibi uulgatum illud uerbum uult,de quo apud Lucret.Vnus homo nemo?

Reſ. Non aliud niſi id quod nos quoque dicimus, quod pluralitas uno contenta non eſt.l. ubi numerus.ff.de teſti.uel & melius quod nemo ſolus ſapit ſatis μονος ανηρ ουτις ανηρ.

Int. Præparatoria præmitti debent ut not. in rub. C.de eden.& in rub. extra de iudi. ſi omittantur inducet ne omiſsio uiolationem formæ legalis?

Reſ. Bar. in l. ſi quæramus. col. ii.ff. de teſta.dicit quod non, fuſius tamen Feli. in c. cum dilecta. col.ix.de reſcrip.

Int. Si agat quis ſine mandato non admittitur,deq; perſonis prius quærendũ eſt.l.ſi quæramus.ff.de teſta. nec præſumitur aliàs niſi oſtendatur. l. ſi quis inficiatus.ff.depo.Bal.in c.ex parte. col. iii. de elec.quid ſi agat quis pro ſpoliato?

Reſ. Hoc caſu(adeò ſpolium fauorabile eſt)admittetur ſine mandato.l.ſi.C.ſi per uim uel alio mo.

Int. Filiusfamilias teſtari non poteſt, l. filiusfamilia.ff.de teſta.etiam cum cõſenſu patris.l.tam is. ff.de dona.cau.mor. ſed an ſtatuto uel conſuetudine poſſit habilitari?

Reſ. Bar.in l.ſi quæramus.proximè allega.ff. de teſta.dicit quod ſic,& Bal.in l.teſtamenti factio. ff. eo.& in ſtatu.ſolemnitas.nu.4.& teſtari. nu. 16. dixi ego ſatis alibi. in l. cunctos populos. C. de ſumma Trini.& fid.catho.

Int. In diffinitione teſtamenti inque l.i.ff.eo. de teſta.uerbum mors uerificatur ne in naturali an uerò etiam in ciuili? de una enim ad aliam ualet argumentum & æquiparantur in caſibus tamen expreſſis à lege.c.ſuſceptũ.& ibi not.de reſcr. in vj.

Reſ. In naturali tantum ut ibi firmat glo.ſi tamen fuſius uidere cupias uide Are. hoc ipſum diſputãtem in tracta.de teſta.col.i.& interim a glo.in d. l.i.non diſcedes.

Int. Dictantibus teſtamenta poſſe aliquid relinqui indubitatum eſt,inquit text. in l. dictantibus. C. de teſta.ſed quid eſt dictare propriè?

Reſ. Eſt,non ſcribere,ſed notario ſcribendum pronunciare,hoc eſt lingua tantum noſtra nti,& manu aliena.Sic D.Hiero.in ep. ad Euſtochium uirginem.Hunc tibi librum ad duas lucubratiunculas,eodem,quem tu ſuſtines dolore dictaui, nam quotiẽs ſtilum figere nolui,& opus exarare promiſſum, totiens obriguerunt digiti, cecidit manus,ſenſus elanguit.

Int. In auth.hoc inter liberos.in §.per nũcupationem.C.de teſtamen. ſcirem libenter quid pariter ſit nuncupare.

Reſ. Nuncupare heredem, eſt eo in loco nominare, quando fit teſtamentum ſine ſcriptis,hoc eſt lingua teſtatoris tantum,unde etiam nuncupatinum dictum eſt inde.& licet notarius ſcribat, id fit non alia ratione niſi ut probetur facilius.l. cõ trahitur.

trabitur.ff.de pigno.Hinc Macrob. in Saturnal. Acca larentia nobiliſsimum ſcortum Po.Ro.nun capauit hæredem.

Int. Contrarietas & repugnantia, uitioſa rea eſt, nec ſimul ſtare poſſunt quæ ſunt huiuſmodi. l. i. C.de fur.l.ubi repugnantia.ff.de reg.iur.& tamẽ nidemna ſæpè in uno eodemque uolumine ſtatuta contraria & inuicem(ut dixi)repugnantia eſſe poſita,cur igitur ſtant,tolerantur, & urgent?

Reſ. Vt nihil antiquitatis ignoretur, ut dicitur inſtitu.de teſta.& de lega. in prin. ſtantq; narratiuè non diſpoſitiuè,poſterioraq; derogant prioribus,& ſeruantur.l.pacta nouiſsima.C. de pact. Bal.in l.j.in §.quibus.in iij.not.C.de nouo Cod. compo.& in ſtatut.ſtatuere.nu. 12.& Græcè antiquitatis ſcrutatores (ut Lucret.inquit) παλαιοφολί uocantur.

Int. Quo modo procedit quod dicitur in l. hæredes palam.in §.ſed ſi notam.ff.de teſta. quod qui declarat nihil noui facit? & eſt not. text. quoque in l.adeò.in §.cum quis. ff. de acquiren. rer. domi.ibi nouam non facit ſpeciem, ſed eam quę eſt detegit.

Reſ. Procedit in declarante id quod eſt aliquid, ſed obſcurum,non ubi declaratio faceret de nihilo aliquid,puta in probatione nulla,in qua declaratio non cadit,ita Bal.in l.edita.in lectu.Paduana.col.iiii.C.de eden.Feli.in c.fina.col. fina. de præſcrip.

Int. Quare eſt quod ad declarationem teſtamenti, duo ſufficiunt,ut tradit Bar.in l. hæredes palam. in §.ſed ſi notam.prꝗallega.ff.de teſtamen.& tamen regulariter ſeptem requiruntur, auth.hoc inter liberos.§.per nuncupationem.C. eo.?

Reſ. Quia ut idem Bar.dicit in loco prꝗallega.) ſeptem requiruntur ad teſtamenti ſolemnitatem, quæ omitti non poteſt,idem Bar.& Imol.in l.cũ proponebatur.ff.de lega.ij.& quia(ut dictum eſt ſupra)qui declarat nihil noui facit,paucioriq; teſtium numero fieri igitur poteſt, quàm teſtamẽtum,quod etiam firmat Corn.conſ.clxxiij.ad fi. uol.ſecundo.

Int. Quæſitam ſupra an filiusfamilias, poſsit teſtari, a ſtatuto habilitatus, & reſpondiſti quod ſic, & bene,nouiſsimè dubito, quid in pia cauſa nunquid habeat teſtamenti factionem?

Reſ. Ro.in auth.ſimiliter.col.xxiij. C. ad leg. Fal. hoc caſu etiam tenet quod ſic,& benè, non ſecus ac ſi teſtaretur in caſtrenſibus uel quaſi in quibus habetur loco patrisfamilias.l.ij.ff.ad Macedo.

Int. Vnde ſumpta eſt praxis,publicandorum teſtamentorum poſt mortem teſtatoris, & de quo in l.publicati.C.de teſta.?

Reſ. Leges,datas Iudæis à Moyſe, & Prophetia uocant teſtamẽtum,quod aperiri non poterat tunc niſi per mortem CHRISTI, id eſt reuelari & intelligi prius myſterium non poterat ut Lactan. ait,& hinc ſumpta eſt publicandorum teſtamentorum praxis.

Int. Teſtamentum uno contextu fieri debet, aliàs non ualet.l.cum antiquitus. C. de teſtamen. ſed quid in inuentario?

Reſ. Secus ut per glo.in §.ſi uerò abſint.in auth.de hære.& fal.quam ſingu.dicit Bald.in Marga. ſua inuentarium.nu.10.

Int. Præſentia principis ſupplet ne defectum ſolemnitatis legis poſitiuæ?

Reſ. Supplet.l.omnium.C.de teſta. propter conſiliarios & aſsiſtentes ſemper lateri ipſius, qui latrones quaſi laterones uocantur, uel alias ſtipatores,quia ſtipati ferro circundant (ut Feſtus ait) corpora regum. Idemque Corn. conſil. cxxvij. nu. 9. uol.ij.

Int. Quid ſibi uult fabella illa Aeſopica, mulier quædam gallinam habebat, oua aurea parientem, ratam intra ipſam auri maſſam ineſſe, eam occidit & non abſimilem aliis reperit,ſicque multum diuitiarum habere ſperans, exiguo illo lucello quotidiano deluſa eſt,& quodammodo ſibi exitium comparauit.

Reſ. Non aliud niſi id quod alibi dicit glo.in l. cũ hi. ff. de tranſac. ibi, ad præſena oua cras pullis, ſunt meliora.

Int. Perempta inſtantia pereunt omnia acta, litis ordinatoria regulariter.l.cum lite mortua.ff.iudi.ſol.latè Docto.in l.ii.C. de eden. quid ſi non tempore periiſſet,ſed partes renunciaſſent in totum cauſæ per tranſlationem ut in l.poſtquam liti.& ibi not.C.de pac.

Reſ. Illo caſu ſecus,tex.eſt not.& ibi glo.Barto.& omnes in l.cum mota.C.de tranſac.Feli.in c.cauſamque.col.pe.de iudi.

Int. Poſtquam de tranſactione locuti ſumus,eſt ne titulus habilis ad tranſlationem dominij?

Reſ. Non,tex.eſt ſingula.pariter in l. ſi pro fundo. C.de tranſac.Corn.conſ.cxcvj.nu.8.uol.ij.& dixi(ni fallor)alibi ſatis.

Int. Quæ eſt ratio quod deciſioni & diſpoſitioni. l.de his. C. de tranſac. renuntiari non poteſt, ut ibi not.

Reſ. Quia loquitur prohibitiuè,inductaq; eſt fauore publico,& in odium teſtamenta occultantium l. j. & ij. C. ne fideiuſſo. do.den.l. nam & ſi.ff.ad Macedo.l.ius publicũm.ff. de pact. Corn. multa conſ.cxxxv.col.ij.uol.ij.

Int. L.ſi quis maior.C.de tranſac.loquitur in tranſactione, nunquid procedat in pactis & cæteris contractibus?

Reſ. Omnes ibi communiter concludunt quod ſic quoniam in ſui ratione eſt generalis.l. regula.§. & licet.ff.de iur.& fac.igno.Corn.conſ.cj. nu.8. & conſ.cij.nu.12.uol. j. (eſt uerum ut dicit poſtea conſ.cxxj.nu.6. eo. lib.) quod non ſeruatur Venetiis, ut in ſimili & ultra eum inquit etiam glo. in l. creditor qui non idoneum pignus. ff. ſi certum petatur.

Int. Quæ eſt ratio quod procurator ad agendum conſtitutus non tranſigit ut dicit uulg.illa l.quæ ſolet etiam ſcholaribus examinandis aſsignari, tranſactionis placitum.C.de tranſac.

Reſ.

Reſ. Quia requiritur ſpeciale mandatum ut ibi nota.& quia quod lex permittit ad unũ finẽ, oppoſitum operari non debet,aliàs etiam cui permiſſa eſt accuſatio,eidem quoque remiſsio permiſſa uideretur,non dicendum tamen, ut plenè per Bal.in ſtatut.iudex.nu.11.

Int. Quare in adulterio tranſactio, permiſſa non eſt.l.tranſigere.C.de tranſac.

Reſ. Propter delicti frequentiam,ut inquit Bar. in l. qui cætu. in §. fina. ff. ad legem Iuliam de ui publi. & dixi ego latè aliàs in dicta l. tranſigere. in j.ij.& iij.lectu.

Int. Sententia tranſiuit in rem iudicatam,cui tranſigendo renuntiari non poteſt,per pactum autem ſic.l.iuriſgentium.§.ſi paciſcar.j.& ibi Bal.ff. de pac.quæ eſt ratio differentiæ?

Reſ. Quia tranſactio fit de re dubia, l.prima. ff. de tranſactio.quod in pacto gratuito non eſt, aliàs à tranſactione non differret, quæ pactum non gratuitum dicitur.l.tranſactio. C. de tranſactio. ergo.& Ita dicit etiam Feli.in c.inter cæteras.col. v.de re iudi.

Int. Tutores pupillorum à tuendo dicti ſunt quaſi tuitores.l.j. ff. de tute. Veteres tamen non tutores,ſed Titos appellabant,quod remp.tuerentur, ſed qui hominis tutor eſt in genere?

Reſ. Genius,is enim in tutela cuiuſque eſſe dicitur dum uiuit, Deorum filius & pater omnium, quo homines gignuntur, Genialeſq; Dij antiquitus elementa. Vel & clarius dico quod Genius Deus eſt naturæ cuiuſque, ſiue quod una gignatur nobiſcum ſiue quod nos genitos ſuſcipiat & tueatur,quod non intellexit Accur. & ſomniat in l.ſi duo patroni.in §.ſi.ff.de iureiu.

Int. Quiſque tenetur rationem reddere.l.i.§. officio. ff de tute. & ra. diſtra. l. cum ſeruus. ff. de condi. & demon. uerum ſi quis eſt, qui aliqua de cauſa non teneatur,erit ne liberatus a doloſè geſtis per eum?

Reſ. Minimè.l.creditor.§.Lucius.ff.mãd.l.ſi unus §.illud.ff.de pac.Corn.conſ.ccxliij.nu.11.uol.iij.

Centuria Vndecima.

Int. QVID ſibi uult prouerbium,ultio Neoptolemea?

Reſ. Nil aliud niſi id quod dicimus nos, quod quiſque iuris in alterum ſtatuerit ipſe eodem iure utatur.l.i.& toto titu.ff.qđ quiſque iur. ex quo Neoptolemum Priamum ante Iouis aram iugulaſſe ferunt, & ipſe quoque ante illam Apollinis (auctor eſt Pauſanias) iugulatus fuit.

Int. Inter filios inque legitima habet ne locum ius accreſcendi?

Reſ. Non, quia coniunctio legalis non cauſat ipſum ius,niſi inter hæredes,tradit Bart. in l. pater filium.ff.de inofficio.teſtamen.& Pau.Caſt. in l. Proculo.ff.de lega.ii.Corn.conſil.cccxxiiij. col. ii.uolu.iiij.

Int. Actus qui fieri non poterat niſi conſenſu conſanguineorum,ſi ſine factus ſit, eiſdem non exiſtentibus,ualebit ne?

Reſ. Sine dubio,ut uoluit Bal.in l.i. C. unde uir & uxor.& in l.tranſactionem.C.de tranſactio.plenè Corn.conſ.v.nu.3.uol.iiii.

Int. Si conceſsio ſuperioris facta ſit ſpoliatori,tacenti ſe ſpoliaſſe,nocet ne ſpoliato?

Reſ. Non.l.ii.§.merito.§.ſi quis à principe. ff. ne quid in loc.publi. tradit Bart. per illum text. in l. auctoritatem. C. unde ui. quem dicit aureum Feli. quod nec uiolenta poſſeſsio per reſcriptum principis, confirmatur in c. poſtulaſti. col. xx. de reſcrip.& ſi quis beneficium impetrauerit, qđ impetratio non ualebit,ſi impetrans tacuerit,qđ id malè tenebat prius.

Int. Inſultatus ab aliquo uili potuit aufugere, non fugit eum occidit,punietur ne?

Reſ. Barto.in l.i.C.unde ui.dicit quod non. Contrarium autem in l. ut uim. ff. de iuſti. & iur. & iſtud eſt uerius.

Int. Facultas illa iurandi de qua in l.ſi quando. C. unde ui.quę habetur etiam in c.ſi.quod met.cau. tranſit ne ad hæredes damnum paſſi?

Reſ. Eſt magna dubitatio, tamen communiter tenetur quod ſic ut per Docto.in l.ſi per alium.in §. ſi.ff.ne quis eum qui.

Int. Nota eſt deciſio.l.ſi quis in tãtam.C.unde ui. de inuadente uiolenter poſſeſsionem,ſed nũquid mandatum iudicis a pœna illius excuſet?

Reſ. Inno.in c.ad noſtram.j. de iureiu. ſentit quod ſic,cum declaratione tamen, de qua per Bald. in Marga.ſua,mandatum.nu.33. ſi mandatum emanauerit ritè. ſed declaratio non eſt neceſſaria, quia alias mandatum non eſſet.l.iiii.§.condemnatum.ff.de re iudi.

Int. De lege Salica memini me alicubi legiſſe,quid ſibi uelit neſcio.

Reſ. Lex iſta alias fuit lata in regno Franciæ diſponens,fœminas ad ſucceſsionem regni nõ eſſe admittendas.l.fœminæ.ff.de reg.iur.argu.in l.fœminę.ff.de eden.& in l.ſi.ff.de tute.

Int. Statuta terrarum ad propoſitum eas ſic excludentia propter maſculos,ſunt ne fauorabilia uel odioſa & iniqua naturę aduerſantia.l.maximum uitium.C.de libe.præte.?

Reſ. Fauorabilia, ut bona in agnatione & familia quam gentilitatem ueteres appellabant, conſeruentur.l.i.§.denuntiari. ff. de uent. inſpi. diximuſq; alibi ſatis.& not.in d.l.maximum uitium. Hinc uxor Cambyſis Perſarum regis, dum lactucæ folia decerpſiſſet,illum interrogauit, num pulchrior ſic eſſet,uel unita,unita reſpondit rex, cui vxor,te enim ſum imitata,qui familiam patris tui diſsipaſti(Smerdin enim fratrem occiderat)quo audito ira percitus, illam calce percuſsit grauidam,ſimulatq; periit.

Int. In interdicto uti poſsidetis quibus uerbis utebatur prætor?

Reſ. His,nti nunc poſsideris fundum nec ui, nec clam,nec præcario,alter ab altero, ita poſsideatis, aduerſus ea uim fieri ueto. quod tuui not. in titu.nti poſsid.tum Sext.de uerb. ſigni. tradit,in uer.poſſeſsio.

Int. Si conuentus dicat ſe poſsidere, reſultabit ne ex hoc probatio turbatæ poſſelsionis?

Reſ. Sine dubio,ut per Bar.in l.ſi prius.ff. de nou. ope.nun.& Bal. in l.ordinarij.C.de rei uen.Cor, conſ.100.col.i.uol.ii.

Int. Dicta Solomonis in canone inſerta habent ne uim canonis?

Reſ. Abſque dubio habebit,quia ſic præciſè inquit tex.in l.i.in §.omniū.C.de uete.iur.enuclean.ibi omnia noſtra facimus quibus à nobis auctoritas impartitur. Idemque in c.ſi Apoſtolicæ.de præben.in vj.Feli.poſt Abb.per ilium text. in c.i. in prin.de præſump.

Int. Eſt ne generaliter uerum quod una eademq; res non debet diuerſo iure cēſeri l.eum qui edes, ff.de uſucap.?

Reſ. Nun, quia a ſimili uidemus quod in uno eodemq; prato bos quærit herbā,canis leporē,& ciconia lacertā,uo ceſq; quam diſſone in uno eodēque choro, & quia limitando hanc eandem l. ad idem allega.dixi alibi ſatis,tranſeo.

Int. Si nouitates ſunt odioſę & plenè triſtiſsimi euentus. l.in rebus.ff.de conſtitu.princi. Cur dixit Impera. in l. ii. in §. ſed quia. C. de uete.iur. enuclean. quod natura nouas ſemper deproperat edere formas?

Reſ. Quia etiam (ut experientia docet magiſtra rerum efficax. c. quam ſit. de electio.in vj.)noua omnia placent, ſi maximè fuerint pulchritudine decorata. l. prima.§.in reliqua. in proœm. Digeſtorum.

Int. Quare eſt quod Socrates idē ſemper dicebat?

Reſ. Quia etiam ueritas una eſt,ea de re optimum quoque ſolita ambulare uia fore exiſtimaui,relicta inſolita,quādoquidem ſuſpicione mali haud careat,argumentum in l.ſi quis ſub conditione. ff.de condi.inſti.

Int. Dictum aut factum quid palam quando dici poteſt?

Reſ. Quando dictum aut factum eſt coram tribus, l.palam.ff.de uerbo.ſignifica.numerus enim ternarius eſt,in quo uniuerſitas conſiſtit, citra uerò neutiquam.

Int. Eſt ne uerum generaliter quod tractus futuri temporis non ſpectent ad iudicem?

Reſ. Non,ſed in odioſis tantum, non in fauorabilibus.c.Romana. de ſenten. excommuni. iuncta glo.Inno.in c.auditis.de procu.Bal. in Margari. taciturnitas.nu.3.

Int. Lex permittit uſuras diſsimulando, non efficiendo,ut alibi dictum eſt ſatis poſt Bar.in l.cūctos populos.in v.oppo.C.de ſumma Tri.& fid. catho.quia hinc uidemus a ſimili etiam qđ Deus eſt cauſa mali non effectiuè pariter,ſed(ut inquit Boetius) permiſsiuè, uerum quomodo procedit id quod dicitur,quod uſuræ longo tempore non petitæ,prǽſumuntur donatæ.l.cum quidam.§.diuus.ff. de uſu.?

Reſ. Procedit in uſuris odioſis,non his quę petuntur ut intereſſe,l.curabit.C.de act.emp.Bar. in l. cum de in rem uerſo.ff.de uſu. Ro. in l. quæ dotis.col.v.ff.ſolu. matrimo,Corn. conſ.cxlv. nu. 17.uol.ii.

Int. Exemplum exempli facit ne fidem?

Reſ. Si exemplum non facit fidem.auth.ſi quis in aliquo documento. C. de eden.multo minus faciet exemplum exempli, ſicuti nec teſtis de auditu auditus,ita Bal.in ſpecie in l.ſancimus. de diuer. reſcrip.

Int. Res quæ ſemel eſt mea non amplius mea effici poteſt.§.ſic itaque.inſti.de actio.ſed quid ſi meā ut meam conducam perdo ne dominium?

Reſ. Non,ut dicit glo.in l.ei a quo. ff. de uſu. imò quod ſi emo rem meam, emptio non ualet. l. ſuæ rei.ff.de cont.emp.

Int. Eſt ne differentia inter delictum & crimen?

Reſ. Bal.in Marga.delictum.nu.28.ſentit quod ſic, & ſeruit ad intellectum rub. ubi de cri. agi opor. quia delictum eſt genus crimen uerò ſpecies, illud ſi animo deliberato commiſſum ſit, uel ſine illud ſi animo tantum, & not.etiam glo.in auth. qua in prouincia.C. eo. titu.

Int. Quo modo intelligitur regu. qui per alium facit,per ſeipſum facere uidetur?

Reſ. Hoc modo,quidam ſunt actus naturales,quidam formales, quidam indifferentes, in naturalibus ut eſt comedere. & bibere, & ſimilia facere per alium fieri nequeunt, & idem in formalibus, quoniam tunc perſonæ induſtria electa eſt, ut pingere, ſcribere, & legere: in indifferentibus igitur locum habebit. ut eſt docere. l. nemo eſt qui neſciat. & ibi Bar.ff.de duo.re. Fel. in c.mulieres.col.ii.de ſen.excom.

Int. Cicero uirum bonum delinians, ait eum eſſe, qui prodeſt quibus poteſt, nocet autem nemini, niſi laceſsitus iniuria, & nimirum quia uim ui repellare licet. l. prima. §. uim ui. ff. de ui & ui arma. l. prima. C. unde ui. l. ut uim. ff. de iuſti.& iu.ſed cur poſtea obliuionem iniuriarum alibi in magnis ponit laudibus?

Reſ. Lactantius hanc contrarietatem perpendit, ego uerò puto, facilè conciliari poſſe, ſi dixerimus licere, uim ui repellere, ſi ſit quis in diſcrimine uitæ conſtitutus, ut in dictis locis not. aliàs magnam nobis laudem comparabimus iniurias obliniſci.

Int. Relictum factum titulo legati uel fideicōmiſſi,inuabit ne teſtamentum nullum?

Reſ. Non,ut tenent communiter Docto.in authē. nouiſsima.C.de inofficio. teſta.& not.in §.aliud quoque capitulum,in auth.ut cum de appel.cog. Corn.conſ.ccexx.col.i.uol.iiii.

Int. Proditor patriæ poterit ne exhæredari?

Reſ. Non,quia nō eſt de cauſis expreſsis in §. aliud quoq; capitulum.in auth.ut cum de ap.co.tamen

ex idemptitate rationis tenerem ego cõtrarium, quia hinc uidemus, quod ſuceeſsibilis non eſt. l. i. C. de hære. inſti. not. in l. eius. ff. de teſta. & in l. minimè. ff. de religio. nonnihil tamen Marti. Lauden. in tracta. crimi. læſæ maieſta. q. xxxix.

Int. In ſuo cadit ne titulus pro hærede?

Reſ. Non, l. nihil. C. pro hæ. l. ii. §. filiũ. C. eo. Corn. conſ. cxxii. col. ii. uol. iii. & conſ. ccxcix. col. pen. eo. lib. Bal. conſ. xx. col. iii. uol. v. idem Corn. cõſ. lxxxvij. col. iii. eo. lib. iii. ſcilicet. & glo. in d. l. nihil rationem ponit, & uerum eſt, quãdo filius uenit ut ſuus, quia ſi ut agnatus ſecus, ut not. in l. i. C. qui admi.

Int. Ludi circenſes de quibus in l. plenũ. in §. equitij. ff. de uſu & habita. quos Romulus primus inſtituit in circo maximo, raptis Sabinis, quare (ut memoriæ proditum eſt) magni appellabantur?

Reſ. Quia magnis dabantur impenſis, uel quia magnis Diis id eſt latibus urbis Romæ dati fuerant. unde Virgi.

Nec pcul hinc Romã et raptas ſine more Sabinas
Conſeſſu Caueæ magnis circenſibus actis,
Addiderat, ſubitoq; nouum conſurgere bellum
Romulidis, Tacioq; ſeni curibuſq; Seueris.

nonnihil Aſcon. in Verrem ii.

Int. Sicuti uerba ſecundum qualitatem peſonarũ, ſunt intelligenda, ſunt ne ita pariter res ea ratione diſpertiendæ?

Reſ. Abſq; dubio, quia hinc uidemus, experientia. que ipſa docet rerum magiſtra efficax. c. quã ſic de elec. in vj. quod utili mouetur plebecula, honeſto uiri uirtute præditi, ioco uerò & uoluptatibus pueri.

Int. Duo currunt ad brauium, curſu ſunt pares, quid agendum?

Reſ. Diuidi debet. l. ex duobus. ff. de uulga. & pupilla. ſubſti. Bal. tñ uidendus eſt, in ſtatutis brauium. nu. t. ubi ad idẽ in ſimili tamẽ, alia multa.

Int. Sicuti ſuperior eſt potentior in ſtatutis confirmandis, eſt ne ita potens, ſiue habet ne ita potentius ius, in eiſdem interpretandis?

Reſ. Habet. l. fi. C. de legi. l. ex facto. ff. de uulga. & pupilla. ſubſti. Bal. in l. fi. ff. eo. & in ſtatu. interpretatio. nu. 13.

Int. Si quis dixerit nolo adire an dicatur repudiare?

Reſ. Sine dubio. l. i. §. ſi hæres. ff. ad Treb. l. i. §. qui ſemel. ff. de ſuc. edi. Bar. in l. filij. in §. j. ff. ad Tertul. not. in l. qui ſe patris. C. unde lib. Corn. conſ. cccx. col. iij. uol. iij.

Int. Quando eſt timor armorum, ſeu rixæ, uel ratione controuerſiæ, aut poſſeſsionis, poteſt ne iudex iubere partibus, ne egrediantur domo, uel ne accedant ad aliquem locum?

Reſ. Poteſt, & eſt argumentum in l. æquiſsimum. ff. de uſufruc. & in authen. de manda. princip. in principio. & ibi in ſpecie Iacob. de Beluiſio & ita ſæpiſsimè ſeruatur hic, quod non ignoras.

Int. Infamia facti quid operatur? de infamia iuris clarum eſt, ut not. in l. prima. ff. de his qui not. infam.

Reſ. Multa, primum repellit à dignitate, & a querela, eamque inducit, & teſtimonium attenuat, capitulo infamibus. de regulis iuris in ſexto. l. in arena. C. de inofficio. teſtamen. l. fratres. eodem titulo, & libro. ubi etiam Bal. in ſecunda col. & in ſtatut. infamia, numero ſecundo. ad finem, not. in l. cunctos populos. C. de ſumma Trinitá. & fid. catho.

Int. Ex inſtrumẽto pacis uidetur ne quis delictum confiteri?

Reſ. Videtetur dicendum quod ſic. l. furti. §. qui iuſſu. ff. de his qui nota. infam. Sed tamen contrarium uerius eſt, ex quo producitur ad excludendam condemnationem, ergo contrarium effectum operari non debet. l. ſi reus paratus. ff. de procurato. Non obſt. text. in dicto §. qui iuſſu. quia ſuis terminis fictio de qua ibi contenta eſſe debet, quo ad infamiam tantum ſcilicet, & non quo ad fiſcalem condemnationem, & ſic reſtringi ut non operetur niſi in effectu ad quem inuenta eſt. l. ſecunda. §. primo. ff. de iure fiſci. not. in l. tertia, ff. de fid. inſtrumen. & ſentit Bald. in primo uolumine criminal. conſil. uigeſimoſecundo.

Int. Poteſt ne alias delictum probari aliter quam teſtibus, uel coniecturis & præſumptionibus?

Reſ. Poteſt experientia naturali, aqua ſcilicet calida, qua ſycophanta (fabella notiſsima eſt) ficus euomuit, delictumq; detectum eſt, ut per glo. in l. uerbum. C. ex quib. cau. infa. irroga. Bal. in Marga. delictum. nu. 30.

Int. Exautoratis de quibus in l. ſecunda. in §. primo. ff. de his qui nota. infam. licebat in aciem deſcendere?

Reſ. Non, ſicuti nec pugnare fas erat, niſi ſacramento adactis. ut in epiſto. D. Hiero. ad Heliodorum ait.

Int. Ad propoſitum d. §. j. quo modo ab antiquis appellari ſolebat, qui ignominiæ cauſa ſtipendium non habebat?

Reſ. Aere dirutus miles, ut Sext. de uerb. ſigni. dicebat, & ſcitu dignum eſt.

Int. Quod nanque ius approbatum dicitur eſſe?

Reſ. Id quod pro lege ſeruatur ut uoluntas teſtatoris. l. prima. C. de ſacroſanct. eccle. & contractus qui ex conuentione partium legem accipiunt. l. legem. C. de pactis. l. prima. §. ſi conueniat. ff. depoſi. Bartol. in procem. inſtitu. in principio.

Int. Hæres non conficiens inuentarium tenetur ultra uires hæreditarias. §. ſi uerò. in authen. de hæred. & fal. quid ſi teſtator mandaſſet legata ſolui de ſuis bonis?

Reſ. Iſto caſu ſecus, & regu. limitat Bald. in l. prima. C. de his qui pe. no. in lectura antiqua. nonnihil Corn. conſil. trigeſimonono. numero ſeptimo. uolu. quarto.

Int. Quare eſt quod uerba præſentis temporis ad futura trahuntur, non ad præterita?

Reſ. Quia lex ſemper loquitur. l. Arriani. C. de hæ-

re.& quia natura legis eſt dare formam futuris negotiis non etiam præteritis.l.leges.C.de legib.c.fi.de conſtitutio.not.in c.ij.ubi ego ét latè eo.ti.

Int. Filio illegitimo relinqui non poteſt, quid ſi monaſterium ingrediatur?

Reſ. Iſto caſu ſecus, quia tunc omnis macula abſterſa eſt, ita Gul.de cun.in l.i.C.de ſacroſanc.eccle.& Ro.in auth.ſimiliter.col.xiiij.C.ad leg.Fal.

Int. Quare beneficium abſtenſionis inuentum eſt, ut in §.ſed his permittit prætor.inſti.de hær.qualita.& differen.?

Reſ. Ne ſuus (& eſt ratio ſatis naturalis) creditoribus teneatur inuitus, ita Ange.in tracta.ſuitat.in ix.q.nu.27.uer.tertius effectus.l.neceſſariis.ff.de acquiren.hęre.

Int. Non conficiens inuẽtariũ perdit ne legitimã?

Reſ. Non, ut per glo.in §.ſi uerò. in auth. de hære.& fal.& not.in l.fi.in §.ſin autem.C.de iur.delib.minuſq; treb. licet ſint opiniones, ideò ad plenũ uide Corn.conſ.clxxx.nu.12.uol.iiij.

Int. Contractus in eccleſiis factus ualet ne?

Reſ. Si contrahens exire non poterat ualet, aliàs non niſi pietatem reſpiciat, ita Bar.in l.nemo eſt nu.1.C.de ſacroſanc.eccle.

Int. Si alimenta non præſtentur donatori, poterit ne donatio reuocari?

Reſ. Sine dubio.l.j.C.de dona.quæ ſub mo.Corn.conſ.xlv.col.ij.uol.iiij.

Int. Legatum factum marito imputatur ne in partem, quæ pro lucro dotis debetur eidem?

Reſ. Communis opinio eſt quod ſic, ut not.in l.ſi cum dotem.in §.ſi pater.ff.ſol.ma.& in auth. pręterea, C.unde uir & uxor.Corn. conſ. ccxxx. nu. 3. uol. iiij.

Int. Tenetur ne pater ad reſtitutionem dotis, etiã quod filius eam habuerit?

Reſ. Non, ſi iuſſus ſeu mandatum patris non præcedat, quoniam ſolus filius eſt obligatus, aliàs ſic ut not.in l.ſi cum dotem.in §.tranſgrediamur.ff.ſol. mat.ſuſius Corn.conſ.cccii..col.ij. uol. iiij.

Int. Quare eſt quod Iulianus notat Marcellum, quod queſtionem indubitabilem, propoſuerit in l.ſi quis Titio.ff.ex quib.cau.ma.& gloſator Vincentius Alex.iij.& in c.conſuluit. (ut ibi aduertit Cardi.) de ler.non ordinan.?

Reſ. Quia lex (ut uulgo dicitur) debet eſſe de dubitabili.l.quod Labeo.ff.de carbo.edic.l.ſi tutores.C.de compen.& ibi Bal.not.quod potentes dubitare facilè ſoluunt.

Int. Quę differentia eſt inter cancellare, inducere, & circunducere?

Reſ. Cancellare eſt penam ad modum Crucis ducere, inducere uerò eam trahere per medias literas, & circunducere circum circa, ita glo.in l. inductum.C.de ſol.& in l.ſi quis libertatem.ff.de pet. hære.Bal.in Marga.inducere.nu.2. nõnihil Azo in ſumma de aſſeſſo.nu.4.

Int. Si deletum quid & cancellatum in teſtamento reperiatur, uitiabitur ne, an uerò id inconſulte factum præſumetur?

Reſ. Præſumetur tantum fauore piæ cauſæ, aliàs non.l.proximè.& ibi Bar.ad fi.ff. de his qui in teſta.de.Ro.in auth.ſimiliter, col.xiij.C. ad legem Fal.l.fi.C.de edic.diui Adria.tol.

Int. Subſtitutus pupillo, & grauatus onere fideicõmiſſi, uel legatorum, detrahit ne legitimam ex ipſius pupilli perſona?

Reſ. Non, caſus eſt ſingularis in l.ſi fundum per fideicommiſſum.in §.fi. ff. de his quæ in teſta. de. Corn.conſ.xlix.nu.7.uol.iiij.

Int. Qui conſentit alienationi rei ſuæ, poterit ne eam poſtea repetere?

Reſ. Non, nec etiã ſi conſentiat alienationi rei pignoratæ.l.ſi fundum.ff.de lega.j.l.ſi fideiuſſor.§.pater.ff.de fideiuſſo.l.mater.C.de rei uen.l.ſicut §.fi.ff.quibus mod.pig.uel hypo.ſol. Corn. conſ. ccviij.col.j.uol.iiii.& conſ.cccxxj.ad fi.eo. lib.

Int. Quando duo mandantur ſub pœna copulatiuè ſufficiet ne alterum non ſeruari?

Reſ. Quanquam copula dubitationem faciat, ſufficiet tamen.l.ſi is qui ducenta.§.cum ita.& §.utrũ ff.de reb.dub.Corn.conſ.cccxiij.col.i.uol.iiii.

Int. Quo modo capitur ſeu ſtat uerbum actio in l.edita.C.de eden.?

Reſ. Pro libello, figuraq; eſt metonymia & contentum pro continenti, ut ibi dixi ſatis, nouiſsimè tradit Bal.in l.non eſt nouum.col.ii.ff. de actio.emp.& in ſtatu.pœna, nu.40.Alex.in l.ſcire debemus.col.ii.ff.de uerb.obli.

Int. Quo modo uerbum edita intelligitur ſeu quã habet expoſitionem?

Reſ. Edita id eſt propoſita, ut per Alb.in auth. offeratur. col. ii. C. de lit.conte.& in dictiona.ſuo edita actio.

Int. Quo modo aduerbiũ pro ut, adhuc ibi poſitũ?

Reſ. Limitatiuè & reſtrictiuè, ut per Bar.in extrauag.ad reprimẽ.in uer.prout.latè.

Int. Ruſticus ſoluit certum quid, puta par caponũ multis annis, an uideatur inducta conſuetudo, ut in futurum teneatur?

Reſ. Glo.in l.ſolent.ff.de offi.procon. & Bar. in l. cum de in rem uerſo.ff.de uſu. & Scriben. in l. ſi certis annis.C.de pac.cõcludunt quod non, idẽque Cy.in l.i.& ii.C.de ſerui.& Inn.in c.bone.ii. de poſtu.præla.Corn.conſ.cexevj.nu.6.uol. iiii.

Int. Verbum uolo ſi iungatur uerbo infinitiui modi, exempli gratia uolo teſtamentũ condere, uolo hæredem inſtituere, & ſimile, & ſic in ultimis uoluntatibus, inducit ne diſpoſitionem?

Reſ. Inducit.l.omne uerbum.C.cõia de leg.l.quoniã indignũ.C.de teſta.l.eo mõ.ff.de lega.i. Bal.in l.cunctos populos.col.iii.C.de ſumma Tri.& fid.catho.Corn.conſ.lxxvii.nu.9.uol.iiii.

Int. In relicto facto familiæ proximiores ſuccedũt l.cũ ita.§.in fideicõmiſſo.ff.de lega.ii.ſed quid ſi cõcurrat frater cũ filio alterius fratris ꝑmortui?

Reſ. Iſte cũ eo admittetur, quia de iure pariter in hæreditate ſuccedit, auth.ceſſante.auth.poſt fratres.C.de legi.hær.& ita dicit glo.in d.§. in fideicommiſſo.Corn.conſ.xlii.col.iiii.uol.iiii.

Int.

Int. Quid uult ſibi uerbum ſubgrunda, poſitum in l.i.in.§.prætor ait,ff.de his qui deiece. uel effu.

Reſ. Antiqui ſubgrūdaria (ut ex Lucretio elicitur) dicebāt infaatium ſepulchra,qui nec dum xl. diē impleuerant, at ſubgrunda in d. §. prætor ait locus eſt,quo implcuit ex ſtillicidio.

Int. Quare eſt quod filius debet inſtitui uel exhæredari.l.inter cætera.ff.de lib.& poſthu. ?

Reſ. Quia præteritione teſtamentum alias rumperetur de quo plenè in l.poſthumo.C.de bon.poſ. contra tab.d.l.inter cætera.l.ſi filius.ff.eo.ſic nos CHRISTVS æterni regni hæredes reliquit populo Iudaico(ut Lactan.inquit)exhęredato.

Int. Quid eſt rumor de quo in l.fin. ff. de hæredi. inſtituen. ?

Reſ. Sermo ſine certo authore diſperſus, de quo ē̄t Bal.in l.ea quidem.col.i.C.de accuſa.

Int. Hæreditas non adita tranſmittitur in deſcendentes . l. j.C. de his qui antè aper. tab. quid è contra ?

Reſ. Secus nec tranſmittitur in aſcendentes . l. ii. C. ad Orficia. l. ii. §. ſi quis ex liberis.ff. ad Tertulia. Docto .in d. l. i. Corn. conſil. cxlvj. num. 6. nol. primo .

Int. Verbum relinquo adiectum certę rei inducit ne inſtitutionem ?

Reſ. Non ,uniuerſitati bonorum antem ſic,ut not. in l.his uerbis.ff.de uulga.& pupil.ſubſti. & in l. Centurio.ff.eo.& in l.precibus.C.de impub.

Int. Verbum commune, trahitur ne ad directam inſtitutionem ?

Reſ. Trahitur, quando alius non reperitur eo caſu uniuerſaliter ſubſtitutus.Et in uerbo reliquit pariter exemplificari poteſt,ut not.Bar.& alij, in l. his nerbis.præallega.ff.de hær.inſti. Corn.conſ. clij.col.iii.uol.ii.

Int. Filij poſiti in conditione non ſuccedunt, quia non ſunt poſiti in diſpoſitione.l.Lucius.ubi glo. uulga.communis tamen.ff.de hære.inſti. an excludant ſubſtitutum ?

Reſ. Excludunt . l. filiusfamilias . §. cum quis . ff. de lega.primo.ipſiſq; ius legitimarum hæreditatum reſeruatum eſt,ut not.in d.l. Lucius . & in l. pe.C.de imp.& in l.hæredes mei. in §. cum ita . ff. ad Trebel.

Int. Aliquis, hæres inſtitui non poteſt, puta filius naturalis, quid ſi inſtituatur ab eo qui non eſt ſoluendo ?

Reſ. Valebit inſtitutio , caſus eſt ſingularis in l. ſi quis ſolidum.ff.de hære.inſtitnen.

Int. Si quis dicat coram ſeptem teſtibus nolle primum teſtamētum ualere,reuocabitur ne ex hoc?

Reſ. Non,niſi adiiciatur clauſula, quod uult mori inteſtatus , ex quo cenſentur inſtituti uenientes ab inteſtato.l.ſi quis ita. ff. de hære. inſti. firmat Bar.in l.ſi iure.ff.de lega.iii.

Int. De incapaci dictum eſt proximè,poteſt ne inſtitui ſub conditione cum erit capax ?

Reſ. Not.in l.Gallus.in §. quod ſi is. ff. de libe. & poſthu.& in l.in tempus.ubi Ange.ff.de hær.inſtituen.latè Corn.conſil.ccxvii.col. l. uol. iii. & ubique concludi uidetur,quod non.

Int. Legata capiuntur de manu hæredis.l.i.ff.quorum legato. nunquid hoc ipſum procedat etiam in caſu auth. præterea.C.unde uir & uxor?

Reſ. Non,quia mulier inops quartam capit à ſe ipſa,nec expectat hæreditatis aditionem.l.eam quā C.de fideicom.l.ſi nemo. ff. de teſta. tute. Corn. conſ.iiii.nu.5.uol.iiii.

Int. Ex actu ficto reſultat ne actus uerus, ſeu iuris effectus ?

Reſ. Videretur dicendum quod non:argumentum in l.licet.in §.ea obligatio.ff.de procu.tamen cōtrarium eſt uerius.l.certè.§.i.ff.de præca.l. quod meo.in prin.ff.de acquiren.poſ.l.unica.C.de rei uxo.ac.ubi ex ficta traditione uera acquirit̄ poſſeſsio,& ex ficta ſtipulatione uera actio.

Int. Statutum loquitur de condemnato, an habeat locum in contumace, qui habetur pro cōfeſſo ex forma ſtatuti pariter ?

Reſ. Non,ut not.in l.ſi ideò. ff. de euictio. & in l. tránſigere.C.de tranſac.

Int. Si res obligata legetur,luit ne legatarius expēſas repetendo ab hærede factas in luendo ?

Reſ. Luit ſed expenſas repetit.l. ſi res obligata . ff. de lega. i. uidendus eſt tamen Corn. conſil. xlii. col.ii.uol.iiii.

Int. Per uerbum uolo inducitur ne fideicōmiſſum?

Reſ. Inducitur.l.& eo modo.ff.de lega.i.§.fi. inſt. de ſingu.reb.per fidecom.relic.

Int. Melioramenta in re per fideicommiſſum relicta,debent ne refici ?

Reſ. Abſque dubio.l.domos.& ibi not.ff.de leg. i. l.mulier.§.& ipſe.l.ubi purè.§.fi. ff. ad Trebelia. Corn.conſ.clviii.ad fi.uol.ii.

Int. Qui non habet teſtamenti factionem, poterit ne ſaltim codicillari ?

Reſ. Trita eſt deciſio quod non.l.ii.& ibi Bar. ubi etiam alij.ff.de lega. i. Quinimò nec aliam ultimam uoluntatem facere,puta quia ſit filiusfamilias,niſi donet tamen cauſa mortis cum conſenſu patris.l.tam is.ff.de dona.cau.mor.

Int. Quando obſcuritas eſt circa legatum uel fideicomiſſum,debet ne fieri interpretatio pro hęrede uel pro legatario ?

Reſ. Pro hærede potius quam pro legatario.l.ſi ita ſcriptum.ff.de lega.i.

Int. Legatarius tenetur ne ad onera?

Reſ. Poſtquam ceſsit dies legati.tenetur utique.l. apud Iulianum.§.hæres ff.de lega.i.

Int. In legatis cuius eſt electio , hæredis uel legatarii?

Reſ. Legatarii & eſt communis opinio. l. legato generaliter.ff.de lega.i.Corn.conſi.ccxxv. col.i. uol.quarto .

Int. Quid uolunt ſibi illa uerba.in Creditum ire poſita in l.ii.in.§.i.ff.ſi cer. peta. ?

Reſ. Eſt modus loquendi iureconſultorum ut etiā in l.procuratoris,in §.pe.ibi in creditum abii.ff. de tributa.ac.idemque quod mutuum contrahe

 re,

re,& dominum transferre in accipientē,cumq́; ſi bi obligare,ut tantundem in genere reſtituat.

Int. Singularis ſucceſſor,nequit actione perſonali conueniri.l.i.§.ſi hęres.ff.ad treb.quid in debito re ciuitatis?

Reſ. Secus.l.ſi.C.de debi.ci. lib.xii. Corn. conſi. ccxxxvii.ad ſi.uol.iii.

Int. Alienata imputantur ne in legitimam & trebellianicam? duę enim quartę detrahendę ſunt, defideicōmiſſo vniuerſali.c.Raynucius.c.Raynaldus.de teſta.

Reſ. Indubitatū eſt l.Marcellus.§.reſq́;.ff.ad Treb. & ibi not.& etiam in auth.reſque.C.cōmunia de lega.Corn.conſi.cii.col.ii.uol.iii.

Int. Quare Solon permiſit meretrices, imò inſtituit,ut memoriæ proditum eſt?

Reſ. Propter adulteria, inquit Pauſanias, eoque fit non ab re etiam ſi concubinatus iure ciuili ꝑmiſſus ſit ut alibi diximus poſt Bar. in l. cunctos populos C.de ſumma tri.& ſi.cath.& in l.ſi. etiā tradit.ff.de concubi.

Int. Statutum excluſiuum fœminarum quomodo intelligetur?

Reſ. Quando maſculi ſunt ſucceſſibiles et heredes, neque hereditatem repudiat ut not. in l.maximū uitium C.de lib.præte.

Int. Quando excluditur à iure vna perſona excluduntur ne omnes ab ea dependentes?

Reſ. Bal.in l.maximum uicium. C. de lib. prete.& Bar.in l.ii.in §.uidendum.ff ad tertul.dicunt qđ ſic,idemque Corn.conſi.xcvii.col.ſi.uol.iii.

Int. In ſucceſſionibus non debet fieri differentia inter maſculum & feminam,aliàs faciens eſſet accuſator naturæ l.maximum uitium.C.de lib.prete. ſed quid ſi quis ſe conformaret cum diſpoſitione iuris communis, & natura naturante?

Reſ. Iſto caſu non eſſet, ut pulcherrime oſtendit Corn.conſi.cxxiii.col. ii.uol.iii.& natura naturans eſt deus ut inquit glo. in l. reſpiciendum.ff. ſi cer.pe.

Int. Inſtitutus ſi ſine liberis deceſſerit cui etiam datus ſit ſubſtitutus ipm excludit,ſi monaſteriū ingrediatur,quoniam loco filij habetur.§. ſed & hoc præſenti.in auth.de ſanctiſſ.epiſco.ſed quid ſi monaſterium ſubſtituatur?

Reſ. Non excluditur, fortè quia priuilegiatus non utitur priuilegio contra pariter priuilegiatum, tradit Ro.in auth.ſimiliter.col.xxj. C. ad legem Falci.& not.in auth.niſi rogati.C.ad Treb.

Int. Offenſa ex noua cauſa frangit ne pacem?

Reſ. Non.l.aut facta.§.cauſa.ff.de pœn. & ibi Bar. Pau.Caſtren.in l.licitatio. in §. quod illicitè. ff. de publica.Ro.in l.ſemel mora.ff.ſol.matri.

Int. Maligni & ſontes uexantur ne pœnis, quia peccarunt?

Reſ. Non, factum enim infectum eſſe non poteſt. l.in bello.§.factę. ff. de capti. ſed ut poſthac ipſi & qui puniri uiderunt iniuſtitiam odio habeant, aut ſaltem minus peccent.l.aut facta.§. ſin. ff. de pœn.Pla.de legib.

Int. Feudum & emphyteoſis uenit ne in reſtitutione fideicommiſsi?

Reſ. Non,ſi fuerint eccleſiæ aliàs ſic, ut per Bal. in l.cum uirum.C.de fideicom.ad ſi.nonnihil in l.ſi patroni.ff.ad Treb.

Int. Clauſula codicillaris reperta in teſtamento, quid operatur?

Reſ. Multa ſanè,de quibus in auth. ex cauſa. C. de lib.præte.ſed maximè quod ſubſtitutiones directè, in fideicommiſſa uniuerſalia conuertantur, ut per Bar.in l.i.ff.de iur.codicillo. & not. in d. auth.ex cauſa.& in l.ſi. C. de codicil. & in l. eam quam.C.de fideicom.

Int. In eccleſiam trāſit dominium ipſo iure, abſq́; traditione.l.ſi.C.de ſacroſanc.eccle.quid ſi eccleſia non eſſet capax,ut minorum?

Reſ. Iſto caſu non tranſibit debentq́; uerba ſano modo intelligi, quoniam actus actiuorum non operantur niſi in patiente diſpoſito.c.uenerabilem.de elec.Corn.conſ.cxvij.nu.20.uol.ij.

Int. Clauſula uulgariter,pupillariter, & per fideicommiſſum,quare inuenta eſt?

Reſ. Ad ampliandam efficaciam actus, ita Corn. conſ.ccxxviij.nu.4.uol.iiij.

Int. Quod dicitur in auth.præterea.C.unde uir & uxor.de quarta, quomodo intelligitur?

Reſ. Lex.eſt ibi ſatis clarus,quod cum tribus libelis in dicta quarta ſuccedat,cum pluribus in uirilem, uel habeat paruam dotem, uel non habeat, eſtque opinio in hoc communis, ut ibi not.

Int. Dicta quarta poteſt ne adhuc prohiberi uel impediri per teſtatorem?

Reſ. Non nec expreſſe nec tacitè, & ita tenendum in pratica dicit Corn.conſ.iiij.col.ii.uol.iiii.

Int. Verbum deuoluta hæreditas eſt,cadit ne propriè in ſuis?

Reſ. Non,propter dominij continuationem. l. in ſuis. ff. de libe. & poſthu. Corn. conſil. ccxix. col. ii. uol. iii.

Int. Poteſt ne filius in poteſtate exiſtens, eſſe hæres ipſo iure & nomine tantum?

Reſ. Poteſt lege xij.tab.eſſe ipſo iure, re & effectu, nomine uerò tantum,de iure prætorio, quia beneficium abſtenſionis habet. §. ſed his permittit prætor.inſti.de hære.quali. & diffe. Fuſius Iaco. de Belui. q. j. quam diſputat in auth. de trien. & ſem.in prin.incip.quæritur primo,col.iiii.

Int. Loco futuro poteſt ne fieri conceſſio?

Reſ. Inquit Ro.in auth.ſimiliter.col.xj. C. ad leg. Falcid.quod ſic,& probatur in l. ſi ſeruitus. in §. futura.ff.de ſerui.urba.prædio.

Int. Scio te alibi nonnihil dixiſſe de his qui aliud gerunt in corde,aliud in ore, de quibus in l. obſeruādum.ff.de offi.præſi. nouiſſimè tamen quæro(quod ſimulatore & ſycophante dicantur, ac hypocritæ ſcio)quibus aſsimilentur?

Reſ. Magnus Baſilius dicebat ſimile eſſe, hoc genus hominum uafrum, maritimis ſcopulis, qui aqua operti atque ignoti maximum afferunt periculum nauigantibus.

Int.

Int. Si delictum commiſſum ſit in coſpectu iudicis, poterit ne ipſe procedere contra delinquētē?

Reſ. Non, niſi pro tribunali ſedeat, quis ſcit tunc ut iudex. l. illicitas. §. ueritas. ff. de offi. præſid. Boer. de ſeditio. q. vij. nu. 37. iudicat etiam ſecūdum conſcientiam quam habet ut iudex, non ut homo, ut not. in d. §. illicitas. & in §. ſi minus. inſti. de actio. Iaco. de Belui. in auth. iuſiur. quod præſta, ab his in viij. oppo.

Centuria Duodecima.

Int. MVLIER in teſtamento teſtis eſſe non poteſt. l. qui teſtamento. §. mulier. ff. de teſta. ſed quid in pia cauſa?

Reſ. Secus dicto caſu, ut tradit Ro. in auth. ſimiliter, col. xxj. C. ad legem Falcidiam.

Int. Qui iurat ſoluere, ſi metu periurij ſoluat poterit ne repetere?

Reſ. Poterit, quia ſoluendo donare non uidetur, ſoluitq́; periurij metu, ut inquit Inn. in c. debitores. de iureiu. Cor. latè cōſ. ccxciii. col. j. uol. iiii.

Int. Nomen actionis non eſt exprimendum in libello. c. dilecti. de iudi. quid ſi extet conſuetudo in contrarium, ut Auinioni?

Reſ. Illo caſu dubium non haberet fore exprimendum. l. maioribus. & ibi Bal. ad fin. C. communia utr. iud. not. in l. edita. C. de eden.

Int. L. ij. C. de reſcin. uend. habebit ne locum, ſi diuiſio facta ſit inter fratres. & inæqualiter, alterq́; ſit deceptus ultra dimidiam iuſti pretij?

Reſ. Sine dubio. l. maioribus. & ibi not. omnes. C. communia utr. iudi.

Int. Renuntiatio facta iuri quod quis habere ſperat, trahetur ne ad illud ēt, qđ habet de præſenti?

Reſ. Glo. & Bar. in l. quod Seruius. ff. de cond. ob cau. dicunt quod ſic. & not. in l. qui Romæ. in §. duo fratres. ff. de uerb. obli.

Int. Quare eſt quod ſanguis ſeruilis cōditionis degener eſt: argumentum in l. quod attinet. & in l. ſeruitutem. ff. de regul. iur.?

Reſ. Quia (ut Boeti. inquit) ſeruitute à natura degenerant, hominesq́; naturaliter ſunt liberi.

Int. Seruus ad idem poteſt ne ad clericatum ordinari?

Reſ. Non, ſicuti nec ad tabellionatum. l. generali. C. de tabula. lib. x. Card. in rub. de ſeruis nō ordi.

Int. Quare eſt quod hæres non impugnat factum defuncti. l. cum à matre. C. de rei uend.?

Reſ. Quia ex qua perſona quis lucrum capit, eius factum præſtare debet. l. ex qua perſona. ff. de regul. iur. Corn. conſ. cviij. ad fi. uol. iii.

Int. Si ſeruus purè inſtituatur & nolit inſtituens quod ſit liber, ualebit ne inſtitutio?

Reſ. Nec libertatem nec hæreditatem conſequetur l. ubi repugnantia. ff. de reg. iur. l. ſi Titius. ff. de condi. & demon. Bal. Fab. Pot. & Aret. in §. hæredes. inſti. de hæred. inſti.

Int. Si duo repugnantia non poſſunt ſimul ſtare. l. ubi repugnātia. ff. de reg. iu. quomodo ſi Aethne mons & calorem & frigorē habet, niues & ignē, authorq́; Pindarus eſt?

Reſ. Mirum uidetur, nec ratio reddi poteſt ſicuti nec omniū quę à maioribus noſtris tradita ſunt. l. non omnium. ff. de legi.

Int. Diuerſa & contraria differunt ne?

Reſ. Differunt ut per glo. in l. iii. ff. ut lega. no. ca. ſed tamen ſciendum eſt, quod quandoque uerbū diuerſa id eſt contraria exponi debet. l. cum pater. ubi glo. ff. de pac. dota. l. qui plures liberos. §. fi. ff. de uulga. & pupilla. ſubſti. l. lecta. ad fin. ubi ego latè. ff. ſi cer. peta. Deci. ſeoi. in l. fin. in prin. C. de eden.

Int. Nonne ex duabus ad idem de quo ſupra elementis contrariis, mundus concretus eſt, & homo pariter?

Reſ. Eſt abſque dubio (ut Lactan. inquit) Mundus igneo & humido, homo uerò ex aīa & corpore.

Int. Veniens contra iuramentum ratione minoris ætatis, incidit ne in periurium?

Reſ. Incidit & conſequenter in periurii pœnam. l. C. ſi aduer. uend. Corn. conſ. ccxiiii. ad fi. uol. iii. tollitq́; iuramentum reſtitutionem in integrum ut per d. l. i. inquit conſ. clxxix. col. i. uol. iiii.

Int. Quod dicitur in auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. uendi. habet ne locum in iuramentis Iudæorum. & alium infidelium?

Reſ. Non, ut ibi firmat Bal. in vj. q. & in c. i. in §. itē ſacramenta. de pa. iura. fir. in uſib. & benè, quia de his qui foris ſunt, nihil ad nos, c. gaudemus. de diuor. c. multi. ii. q. i.

Int. Pœna talionis de qua in §. pœna. inſti. de iniur. eſt ne amplius in uſu?

Reſ. Non, imò exſoleuit inuenta olim (ut ibi dicitur) in magna ueterum paupertate, eſt uerum tamen quod iudicio Dei quandoque locum habet ut in Adonileſech Hieruſalem rege, cui capto abſciſſe fuerant manus, & pedes, ipſe uero ſub menſa poſitus ad comedendum ut canis, quia ſic ipſe aliis fecerat. Inque Cyro Perſarum rege, qui ut ſanguinem fudit ita quoque (in utre enim ſanguine pleno, poſitus eſt) ſanguinem bibit, hinc taliare dicimus, cum par pari refertur, quo uerbo etiam D. Hiero. in epiſto. & Gel. & Apollina. uſi ſunt aliquando.

Int. Teſtamentum minus ſolemne poteſt ne aliquo caſu ualere?

Reſ. Poteſt, ſi in eo ſint inſtituti uenientes ab inteſtato, auth. hoc inter liberos. §. ſi quis autem. C. de teſta. Corn. conſ. clxxii. nu. 7. uol. ii. Imò quod regu. §. per nuncupationem. auth. prædicta, de ſeptem teſtibus loquens, fallit & limitatur hoc caſu, & ſi factum ſit inter liberos, & a milite, & ad pias cauſas, ut idem Corn. declarat conſil. ccxcvii. col. i. uol. iiii. & iura ad idem ſunt clara ut ibi.

Int. Primum teſtamentum tollitur ne per ſecundū minus ſolemne aliquo caſu?

Reſ.

Reſ. Tollitur ſi in eo pariter ſint inſtituti uenientes ab inteſtato ut proximè dicebam,& probatur in d.§.ſi quis autem.tradit Bar.in l. militis. in §. ueteranus.ff.de mili.teſta.& Bal.in l.cam quam. col.vj.C.de fideicom.& Alex. in l. ſi filius. col. iiii.ff.de lib.& poſthu.

Int. Quo nam modo Priſci Centurionem deſignare uolentes,dicebant?

Reſ. Vitem latiam,& in marmoribus Græcè ſic, ʃ, quippè quod uitis hoc modo obliquatur ſinuoſaq́; eſt,eamq́; manu (ut alibi quoque diximus) geſtabat Centurio, ad choercendos milites. §. ſi uitem.ff.de re milita.Hinc extra ordinem deprehẽſi Romani,uitibus,extrânei uirgis, cedebãtur.

Int. Quæ eſt ratio quod negatiua probari non poteſt,ut in c.bonæ.de elec.?

Reſ. Quia directo ſenſui non ſubiacet, entiumq́; ſunt ſenſuum,non autem non entium, ut inquit Bal.in l.ij.C. de erro. aduo. & plus duobus teſtibus affirmantibus creditur,quam mille negantibus,ſecundum glo.in l.diem proferre.ff. de arb. deq́ue materia alias in l. actor quod aſſeuerat. C.de probatio.

Int. Dixiſti alibi(ni fallor) quod gradatim appellandum eſt. maximè de iure ciuili. l. Imperatores.ff.de appel.quodque regula fallit in ſcholaribus poſt Bal.in auth.habita.C.ne fil. pro patre. col.iiii.Feli.in c.ſuper quæſtionum. in §. porrò. ad fi.de offi.deleg.ſed quid ſi nõ opponatur, uel extet conſuetudo in contrarium?

Reſ. Idem quod in ſcholaribus & poterit appellari dicto modo ualebitq́; appellatio ut per glo. in c. dilecti.ij.de appel.& in c.ii.de conſue.in vj.Feli. in d.§.porrò. col. ii.

Int. Quare maior ſolemnitas requiritur in arrogatione quàm in adoptione?

Reſ. Quia tranſire in poteſtatem arrogatoris,cum arrogandus eſt ſui iuris, eſt quodammodo libertatem perdere,igitur maior ſolemnitas etiam requiritur, quod nõ eſt in adoptione ita Por. inſti. de adop.in fin.prin. & placet, quia ubi maius eſt periculum ibi cautius eſt agendum. c. ubi periculum.de elec. in vj.

Int. Notorium probari non debet ſed allegari.l. ſi adulterium cum inceſtu.§.idem Pollioni.ubi glo. ff.ad legem Iul.de adulte.ſimilis, in clem. appellanti.de appel.ſed quid ſi conſtet ex actis?

Reſ. Nec etiam tunc debet allegari,ut not. Angel. in l.fi.ff.de peti.hære.& Alex.in l.i.C.ut quę deſ. aduo.& Deci.in l.lecta.nu.31.ff.ſi cer. peta.

Int. Ad notorij propoſitum ſententia in eo lata ſine cauſæ cognitione ualet ne?

Reſ. Valet ut not.Abb.in c.eccleſia S.Mariæ.in repe.de conſtitutio.

Int. Citatio quæ in quolibet actu neceſſaria eſt. l. nam ita diuus.ff.de adop.l.de unoquoque. ff. de re iudi.erit ne aliquo caſu omittenda,puta ſi certum ſit defenſionem non competere?

Reſ. Erit hoc caſu.l.ii.§.quod de frumentaria.ff.de admi.re.ad ciui.perti.Ferrarien.in l. ii. col. viij. C.de eden.Feli.in c.cum olim.col.vij.de iud.

Int. Quando alienata redimuntur quid iuris?

Reſ. Periude eſt ac ſi alienata non fuiſſent, & redimens ratione redemptionis pręfertur,eritq́; omni alio agnato potior,l.ex hoc edicto.§.ſi quis.ff. de alie.iud.mut.cau.fac. quem tex. dicit ad idem ſingu.Boer.conſ.xlii.nu.8.& nu.12.

Int. Diſpoſitio debet ne in dubio ordinario iure uel extraordinario,interpretari?

Reſ. Ordinario quia doctor non eſt mercator licet ſemel mercetur.l.ſcio,§.medico.ff.de an. leg.

Int. Quotuplex ſit poſſeſſio certum eſt, ſed quid in detentatione?

Reſ. Quædam eſt iuris quam tenent poſſeſſores & uſufructuarij,alia facti colonorum & ſeruorum, ultima aſinina, quæ nullo iure tenetur, ſed de facto & auctoritate propria,ut in l.iii. & in l. qđ meo.ff.de acqui.poſ.

Int. A rege Franciæ non appellatur,quia non recognoſcit ſuperiorem, nec iſta ratione à Duce Venetiarum.l.i.ff.à quib.app.non li. ſed quid quãdo fratres diuidunt, poterit ne appellari à iudicio ſortis,de quo aliàs in l.i.ff.ſi cer.pet.?

Reſ. Non,ſicuti nec ſupradictis duobus caſibus ut tradunt Peruſi.in rub.de app.extra col.ii. & iii.

Int. Si maritus uult accuſare uxorem de adulterio, debet ne ei denuntiare ne nubat?

Reſ. Sine dubio, quia ſi nuberet denuntiatione ſibi non facta accuſari poſtea non poſſet.l.ii. ff.ad legem Iul.de adultè.l.ſi dum.C.eo. eſtq́; denunciatio de ſubſtantia.l.denunciaſſe.ff.eo.quia non ſufficit quod ſciat.& ſi ſpreta denunciatione nupſerit, poterit maritus incipere a quo noluerit, hoc eſt ipſam accuſare,uel illum cui nupſerit ut in d.l.denunciaſſe.& in l.qui uxori.eo. titu. declarat Albe.in d.l.ii.

Int. Poteſt ne princeps concedere reſcriptum, ſiue gratiam in præiudicium alterius non uocati, de plenitudine poteſtatis?

Reſ. Poteſt, ſed oportet quod appareat, ita glo. & Bar.in l.nam ita diuus.ff. de adop. ex quo in dubio non præſumitur uelle nocere tertio, etiam in iure quod habet ſpe tantum.l.ii.in fi.ff. de nata.reſti.Feli.in c.cum olim.col.vj.de re iudi.

Int. Fraudare filium legitima quæ eſt inſtinctu naturę debita.l.cum debita.l.cum ratio.ff. de bon. damna.eſt ne peccatum?

Reſ. Eſt utique ut not.in l.i.C.de inoffi. dona.tradit Bar.in l.hæreditarium.ff.de bo. auc.iud.po.

Int. Lex quæ ſit condita ad poſtulationem partis, eſt ne lex?

Reſ. Eſt,ſed hoc caſu habet naturam priuilegij,ita Areti.in c.at ſi clerici in §.de adulteriis nu. 34. de iudi.

Int. Quare dicit tex. in auth.hodie.C.de ap.hodie ſi non appelletur intra decem dies, quod ſententia diffinitiua & interlocutoria tranſit in rem iudicatam?

Reſ. Quia olim erat biduum & tridum, quanquam illico alibi dicat tex.in l.ab eo. C.quomo.& quá

do

do iud.quia ita intelligitur ut ibi not.

Int. In l. non diſtinguemus.in §. illud ff. de arbi. quid ſibi nolunt uerba illa, dictare actionem?

Reſ. Inſtituere,ut alibi dictare iudicium, ideſt inſtituere,inquit Iurecon.in l. ſi ſeruus depoſitus in fi.ff.de noxal.vnde hinc Græci actiones dicas appellant.

Int. Si quis miſſus eſt in poſſeſsionem ex primo decreto, quia debitor non ſoluat, et tertius extraneus ſoluat debet ne poſſeſſor de poſſeſsione recedere?

Reſ. Debet utiq; aliàs teneretur tanquam poſſeſsionem turbans,caſus eſt ſingula.& ibi dicit Bal. quod de hoc interrogatus ita reſpondit in l.ſi pro me.ff.de ſol.& conducit ad materiam. l.ſi finita. §.Iulianus.ff.de dam.infe.

Int. Fuga poſt accuſationem inſtitutam facit ne indicium ad torturam?

Reſ. Non, ut dicit Bar. in l.i.ff. de bo. eo. qui ſibi ip. mor.conſciue.

Int. In regulariter prohibitis, creditur ne uerbo dicentis caſum permiſſum ſubeſſe?

Reſ. Non,l.qui teſtamentum. ff. de proba. l. cum quis decedens.§.Titia ff.de leg.iii.Bertran. conſi.li.nu.4.uol.ii.

Int: Frater occiſor uenit ne ad ſucceſsionem fratris occiſi ab inteſtato?

Reſ. Venit, ſed tamen ei eſt hæreditas auferenda tanquam indigno & applicanda fiſco.l.cũ ratio §.fi.& ibi.Bar. ff. de bo.dam. Boer. deciſio. ccl. col.i.par.i.

Int. Quod dicitur in l.exigere dotem.ff.de iudi. procedit ne in dote putatiua?

Reſ. Bal.in c.iurauit & ibi Feli.poſt eum col.ii.de proba.dicit quod ubi matrimonium non ualet, ibi mulier non efficitur de foro uiri.l.cum quędam puella.ff.de iur.om.iud. quodq; d.l.exigere dotem non procedit in dote putatiua.

Int. Pōt ne dos materna peti à filia dotata à patre?

Reſ. Sine dubio, imò quod etiam fructus peti poterunt percepti à tempore quo reſtitui debuit, et nimirum quia diuerſa ſunt debita vnoque ſoluto remanet alterum.l.ſi quidem.C.de trãſac.& not. in l.ſi cum dotem in §.ſi pater.ff. ſol. mat. Pau. Caſt.conſil.cclxxv.col.pen.uol. l.

Int. Fama adminiculatur ſed nõ probat ut notum eſt,nunquid tamen loco uere ſciẽtiæ haberi poſſit aliquo caſu?

Reſ. Poteſt ſi ſit conſona ueritati.l.cum quidam. §.quod dicitur.ff.de acqui.hę.Bal.in l.falſus col. ii. C. de fur. Feli.in c.cum contingat. col. ii. de reſcrip.

Int. Vbi eſt appoſitum certum tempus ad negligentiam probandam,erit ne alia monitio neceſſaria?

Reſ. Non authen. hoc amplius.C.de fideicõ. Bal. in l.ii.C.de ſponſa.Deci.in ſermo.cõci.Piſa.col. ii.qui eſt poſt conſi.eli. uol. i.

Int. Quod dicitur in l. i. in §. ſi iuſſerim ff. de acquiren. poſſ. uiſu dominium acquiri quo modo intelligitur?

Reſ. Si præcedat titulus,aliàs non poterit ulla acquiſitio fieri eo modo, ſed requiretur corporalis apprehenſio ut ibi not. declarat Por. in §.item ea.col.i.& ii.inſti.de re. di.& in §.theſauros clarius, & in §.fi.utrobiq; col.ii.eo.ti.& lib.

Int. Quare eſt quando lex aliquid iubet,quod confeſtim intelligitur mox ſtatim incontinenti ſine aliquo temporis interuallo. l.ii.§. confeſtim. ff. ad Tertulia.

Reſ. Quia eius diſpoſitio moram non recipit ita Bal.ſignanter per tex.in d.§.confeſtim.in l.precibus.col.vii.C.de impub.

Int. Qui peccat auctoritate legis, tutus eſt, & non peccat.l.Gracchus.C.ad legem.Iul.de adul.quid ſi ſit nutritiua peccati?

Reſ. Iſto caſu ſecus, quanquam diuinitus promulgata ſit ore principis,ut tamen declarat Bal. in c. in omni.in prin.de teſti.& Feli.poſt eum in c. ecclesia Sanctæ Mariæ. col. xvj. ubi & nos multa, de conſtitutio.

Int. Quare legitima quæ debetur filio,& de qua in l.cum ratio.ff.de bon.damnato.& in auth.nouiſſima.C.de inoffi.teſta.ſic appellata eſt?

Reſ. Quia portio taxata eſt legis arbitrio, perſonis quibus neceſſario de iure debetur ſucceſsio,& ſic a lege ut in l.legitima,ff.de pac.d. auth. nouiſsima.Bal.conſ.lxix.col.i.uol.i.ubi dicit etiã quod appellatur bonorum ſubſidium, ex quo ſuccedit loco alimentorum.l.iii.§.ſed utrum.ff.de mino. & benè nec habet dubium.

Int. Quod dicitur in l. nec in ea. & in l. quod ait lex.ff.ad legem Iul.de adulte. habet ne locum in foro animæ,& quo ad Deum?

Reſ. Non,ut declarat Abb.in c.ii. ad.fi. de homici.

Int. Si relicta ſint alimenta, debentur ne de bonis emphyteoticis,& fideicommiſſariis?

Reſ. Non,& eſt cõmunis opinio,ut per Alex.conſ. 100.col.pe.& fin.uol.i.

Int. In aquis,quæ nam conſideranda ſunt, ubi earum eſt quæſtio?

Reſ. Tria potiſsimum,priuilegium,lex, ſeu pactũ, natura loci & uetuſtas.l. ii. in prin. ff. de aqua plu.arcen.Boer.conſ.xciiii.col.iiii.

Int. Quis non poteſt uenire cõtra factum propriũ l.poſt mortem.ff.de adop.quid ſi actus foret nullus,uel feudum (exempli gratia) fuiſſet à uaſallo uenditum?

Reſ. His caſibus putarem poſſe,dictamq; regulam tunc fallere. l. ſi tibi. C.de euictio. Deci. conſil. clxxxv.col.iiii.uol.i.l.quemadmodum.C.de agr. & cenſi.lib.x.Alua.in c.i.col.pe.de cont. int. do. & emp.feu. in uſib. poſſet quoque quando factũ foret prohibitum propter publicam utilitatem. d.l.quemadmodum.not.in d. l. poſt mortem, & nouiſsime tradit etiam Bertran. conſ. cxxiii. nu. 5.uol. ii.

Int. Periurus eſt ne infamis?

Reſ. Non.l.i.ff.de his qui not.infa. niſi ueniat contra factum proprium, ut inquit Angel. in auth. ſacra.non ſo.ſi ſid.præſt.

Int.

Int. Si uerba iniurioſa conueniant actui ualebit ne actus?

Reſ. Abſque dubio exempli gratia ſi interrogetur quis, an debeat, & reſpondeat quod actor mentitur quoniam fiet tunc litis conteſtatio, alias nõ, & ſi fiat legatum uerbis iniurioſis non ualebit, ita Bal. in l. turpia. in prin. ff. de lega. i.

Int. Iudices maleficiorum promittentes impunitatem reo, tenebuntur ne promiſsionẽ ſeruare?

Reſ. In foro conſcientiæ tenebuntur, quia graue eſt fidem fallere, neque licet mentiri. c. i. xxii. q. ij. ſed non in contentioſo ut not. in l. ius publicũ. ff. de pac. Feli. in c. accedens. ii. col. ii. ut lite non conteſtata.

Int. Si legitima non petatur, præſcribitur ne ſpacio ac lapſu xxx. annorum?

Reſ. Sine dubio quia dicto tempore concluditur actio, qua peti poteſt, uel condictio ex l. omnimodo. C. de inoffi. teſtamen. uel petitio hæreditatis fuerit, quod ſentit Bal. in l. non eſt. C. famil. herciſ. & ad propoſitum probatur in l. omnes. & in l. ſicut. C. de præſcrip. xxx. anno. Bertran. conſ. lxxxiiij. nu. 4. uol. ij.

Int. Quare eſt quod poſſeſsio acquiritur uolenti, dominium uero etiam ignoranti ut in l. ſi ſeruus letante ff. de uer. ob. & in l. etiam inuitis ff. de acqui. re. do. & in l. cum pater in §. ſurdo. ff. de lega. ſecundo.

Reſ. Quia poſſeſsio eſt facti dominiũ uero iuris, ut declarat Por. inſti. de his qui ſunt ſui uel alie. iur. col. tertia.

Int. Poſſeſſorium facit ne rem litigioſam?

Reſ. Non, ſed tantum cum de dominio diſputatur auth. litigioſa. C. de litigio. aliàs moleſtia quedã dicitur, quæ non facit ut ſupra rem litigioſam, & not. aliàs in c. præſenti de offi. le. in 6.

Int. Iuſſus iudicis facit licitum quod alias foret illicitum, ut Conſuetudo & diſpenſatio. l. iuſte. ff. de acquir. po. c. iii. alibi etiam ego de cõſue. glo. in c. dudum de elec. quod ſi iuſſus rite factus non ſit, excuſabit ne?

Reſ. Non ut per Bar. in d. l. iuſte, in prin. l. meminerint. C. vnde ui. Feli. in c. eccleſia. S. Marię col. xiii. de conſti. et non rite factum intellige, id eſt non ſeruato ordine iudiciario.

Int. Tenuta non citata parte facta, ualet ne?

Reſ. Non, ut not. in l. iuſte. ff. de acquir. poſ. Imò de facto facta dicetur, & tolletur ut per glo. in l. ſi minor ff. de euic. not. in l. fi. C. de edi. di. Adr. tol, nec prædo abſque citatione debet moleſtari. c. ſi epiſcopus de præbe. in vi.

Int. Ex ſola nominatione probatur ne filiatio in extraneis?

Reſ. Non, glo. eſt not. in c. Michael, de fil. præsby. & in c. per tuas, de proba. not. in l. non nudis, & in l. non epiſtolis. C. eo.

Int. Præſumitur ne patria poteſtas, hoc eſt quod filius ſit in poteſtate patris nec ne?

Reſ. Præſumitur, niſi probetur contrarium ut per Alex. & Iaſ. in l. ſi emancipati in not. C. de colla.

Int. Executor teſtamentarius poteſt ne officium ſuum alteri committere?

Reſ. Bal. in l. nulli col ii. C. de ep. & cle. ſentit qđ non, epiſcopus autem uices ſuas, ex cauſa, ut ibi.

Int. In matrimonio conſumato per copulam diſpẽſat ne Papa?

Reſ. Minime quando quidem cõſumatio ſit facti, factaque pro infectis haberi nõ poſſunt. l. in Bello §. facta ff. de capti. & poſtli. re. not. in c. inter corporalia de tranſla. & in c. quos deus. xxxiii. q. ſecunda.

Int. Si hæres omiſerit ponere in inuentario vnam rem tantum punietur ne?

Reſ. In duplũ rei, & priuabitur amplius legitima ac treb. ut not. in l. fi. in §. licẽtia. C. de iure delib. & in §. ſancimus in auth. de hære. & fal.

Int. Decimę prædiales quando ſolui debent?

Reſ. Antequam frumentũ ſeparetur à paleis, quia palea etiam eſt in fructu. l. adeo. §. cum quis. ff. de acqui. re. do. c. nulli. ii. q. i. Abb. in c. peruenit. de deci.

Int. Hæreditas repreſentat perſonam defuncti. l. hæreditas. ff. de acqui. re. do. eſt ne hoc generaliter uerum?

Reſ. Non, ſed in ſucceſsione vniuerſali tantum, quomodo aliàs uel in feudo, uel in legato ſecus ut per Bald. in auth. ceſſante. C. de legi. hær. Pau. caſt. conſ. cxci. col. ii. uol. ii.

Int. Præſumptio eſt pro iurante uel ſi quid factum ſit ut licite factum præſumatur. §. aliæ ubi glo. inſtitu. de ac. l. merito. ff. pro ſo. ſed quid ſi ſit præſumptio contra iorantem & facientem?

Reſ. Iſto caſu ſecus. l. diuus ff. de reſti. in integ. & utrunque dictum ponit Arc. in c. cum dilecti. nu. 9. & 10. de accu. & in c. præſentium nu. 2. de teſti.

Int. Regula. l. uendicantem ff. de euic. quod quem de euictione tenet actio eundem agentem repellit exceptio habet ne locum ſeu potens ne eſt ad tollendum fideicommiſſum?

Reſ. Non, ut per Bar. in l. qui romę in §. duo fratres in ii. q. ff. de uer. ob. not. in l. ſi familiæ. C. fami. herciſcun. & ibi adducitur ratio Grat. conſi. ccxc. nu. 38. uol ii.

Int. Vbi excõmunicatio fertur pro futuris culpis parte uolente puta niſi in termino ſatisfaciat requiretur ne tunc alia monitio?

Reſ. Non quia dies interpellat pro homine. l. magnam C. de contrahen. & com. ſtip. Lap. allega. lxxiii. in prin. Fel. in c. cum ſit Romana. col. fin. de appellatio.

Int. De fuga dixiſti alibi ſatis, ſed nunc quæro an faciat fugientem haberi pro confeſſo?

Reſ. Non, imo nec facit indicium ſi poſsit aliqua iuſta cauſa uelari ut per Bal. in l. in bonæfidei. C. de reb. cred. plene Brun. in tracta. de indi. & tortu. col. viii. eſt uerum quod faciet ſi fuga fuerit ex carceribus ut ibi. not. & in l. in eoa ff. de cuſto. reo. & in l. milites in §. pe. ff. de re milita.

Int. Pactum de non alienando appoſitum in contractu, impedit ne dominii tranſlationem?

Reſ.

Reſ. Non,l.ea lege.& ibi not.C.de condic.ob cau.
Int. Eſt ne differentia inter conditionem & modū?
Reſ. Eſt,& maxima quidem,et præſertim cæteris prætermiſsis quia natura conditionis eſt,ut adii ciatur actui in potentia Modi autem actui in actu l.cum tale §.Titio ff.de cōdi.& de.Bal.in l.ſi ſocietatem in prin. ff. pro ſoc.
Int. Electio ſola tribuit ne ius electo?
Reſ. Non,ſi non ſit electio principis.l. Publius. ff. de cond.& demon.l.ex eo.& utrobique not.ff.de mili.teſta.l.i.ff.ad legem Iul. ambi.
Int. Filius admittitur ne ad retractum rei uenditæ per patrem?
Reſ. Eſt quæſtio dubia,tamen admittitur.c. conſti tutus.& ibi per Doct.& in ſpecie Henric.Boich. de reſtitu, in integ. multa Boer.deciſio.cxxxviij, col.i.& ii.par. i.
Int. Quid ſit exauctorare militem,liquet.l. ii. §. i. ff.de his qui not.infam. & dixi ni fallor alibi ſatis,ſed nouiſsimè quid ſit auctorare dubito.
Reſ. Auctorare,eſt ipſum obligare,exauctorare ue rò ſic exauctoratum dimittere.d.§.i.l.& ſi pluri-bus.ff.de aucto.tuto.Heluetiis aliæ ſunt leges, ut ſub oculis ſpectantis exercitus, qui metu turpia atq; indigna uerò forti tentauerit, ſtatim à proximis comilitonibus obtruncetur.
Int. Generalis quietatio porrigitur ne ad ius fideicommiſsi?
Reſ. Non,niſi ſit expreſſum.l.ſi.§.idem quæſiit. ff. de cōdi.inde.Bar.& alii in l.qui Romæ. in §.duo fratres.ff.de uerb.obli.& in tracta. clauſula. Vital.Camba.j.ubi multa.
Int. Quare eſt quod facilius exceptio conceditur quam actio.l.i.§.præterea.ff.de cond.indebi.?
Reſ. Quia illa nititur æquitate,iſta,iure.l.qui æqui tate.ff.de excep.do.l.ii.§.deinde.ff. de origi. iur. Por.in §.cum in ſuo.col.i.inſti.de re. diui.
Int. Quare eſt quod non licet diſputare de poteſtate principis,imò quod alias foret ſacrilegium l.ii.C.de cri.ſac.?
Reſ. Quia ipſe eſt cauſa cauſarum, & primæ cauſæ nulla eſt cauſa,ita Iaſ.conſ.cxxv.col.iiij.uol. iiii.
Int. Quare eſt etiam & ad idem, quod de electione & coronatione Imperatoris,diſputare pariter nō licet ut not.in d.l.ii.?
Reſ. Quia eccleſia diſponit & dicere contrarium, eſſet caput percutere ad mōtem morellum inquit Bal.in c.i.in §. Marchio. col. iii. de his qui feud. da.poſ.in uſib.
Int. Quare eſt quod principi non poteſt dici cur ita facis.l.ii.C.de cri.ſac.?
Reſ. Quia in eo ſemper præſumitur cauſa.l. relega ti.ff.de pœn.& dixi alibi ſatis.
Int. Concubinarius publicus ſi celebrat eſt ne irregularis?
Reſ. Eſt,quia à beneficio ſuſpenditur,ſiue (& melius)ſuſpenſus eſt,ut not.in c.ueſtra,& in c.ſi.de cohabi.clerico.& mulie.Feli.in c. cum dilectus. col.ii.de accuſa.
Int. Nepos ex filia imputat ne in legitimam ſibi debitam in bonis aui materni dotem,ab ipſo auo conſtitutam pro matre ipſius?
Reſ. Non,ut not.in l. illam, C. de colla. & in l. in quartam.ff.ad legem Falci, Bertran. conſil. ccv. nu.5.uol.iii.
Int. Quod uanque eſt magis meum, id quod mihi acquiro,uel id qđ mihi ex ſucceſsione obuenit?
Reſ. Id quod tibi acquiris.l.ſi quid bello.ff.de captiuis & poſtli. reuer, Bart. inſti. de iuſti. & iur, nume. 13.
Int. Confeſsio abſente parte facta, nocet ne confitenti?
Reſ. Non, etiam quod cauſa ſit matrimonialis. l. certum.§.ſi quis abſente.ff.de confeſ.niſi de æqui tate canonica, quia tunc ſecus ut inquit But.& alij in c.ſi cautio.de fide inſtru.
Int. Quando cauſam reddit ad non cauſam, eſt ne perinde ac ſi actus factus non fuiſſet?
Reſ. Alex.conſ.ccvj.nu.6.uol.vj.dicit quod ſic, & probatur in l.ſi fullo.ff.de condi.ſi.cau.& eſt exē plum ut ibi per eum,in alienatione quæ cum cau ſa fieri debebat, & in titulo reſignationis reducto ad non titulum,Gom.olim collega in regu. de triennа.poſ.q.xviij.nu.2.
Int. Eligens præſumitur ne habere notam qualitatem electi in dubio?
Reſ. Abſque dubio quia non eſt uerisimile aliàs ab ipſo electum fuiſſe,ut tradit Bar.in l.ſi patronus. in prin.ff.de confir.tuto.Feli.in c.nonnulli. col. xix.de reſcrip.
Int. Argumentum à contrario ſenſu fortiſsimum eſt in iure.l.j.& ibi declaraui quare. ff. de offic. eius. quod auxeſisfigura eſt, id eſt augmentatio,ſicque etiam dicit Odof.in l.conuenticulam. C.de epiſco.& cle.& in l. apud antiquos. C. de fur.& in l.ædem.C.loca.ſed ſi reſultet abſurdū?
Reſ. Iſto caſu non ſumeretur. l.ii.C.de cond. inſer. ſecundum communem inductionem,& dixi alibi ſatis.nouiſsimè adde Por. clamantem notiſsimam fabellam eſſe,in §.in teſtibus.nu. 11. inſtitu. de teſtamen.
Int. Libri empti nomine filij,debent ne conferri?
Reſ. Non,& maximè ſi fuerint traditi, quoniā præ ſumuntur donati,& donatio morte patris confir matur.l.i.§.nec caſtrenſe.& ibi Bart. ff. de colla. bo.Cyn.in l.filiæ. C. de colla. Vital. Nemauſen. in tracta.de colla.q.v.
Int. Confeſsio debiti à patre facta præiudicat ne filio in legitima?
Reſ. Non,quia in ea filius eſt quaſi creditor.l. Papinianus.§.ſi quis impubes.ff.de inoffi.teſta. Spe cu.& Io.And.in §.nunc uidendum.de confe.nu. 11.Alex.conſ.xxv.in ſi.uol.i.
Int. Eſt ne generaliter uerum quod uiuis parentibus nullum ius competat filiis uel nepotibus petendi legitimam.l.i.§.ſi impuberi.ff.de colla.bo.
Reſ. Non,quia Iudæus conuerſus,etiam uiuēte pa tre eam petit Io.de Ana.in c. Iudæi. ij. & ibi Feli.poſt eum de Iudæ.
Int. Sententia nulla conſenſu partium,ualidari nō poteſt

poteſt ut uim ſentētiæ habeat ſed pacti.l.ii.C.cōmnia utr.iud.Saly.in l.i.col.ii.C.qui.pro ſua iu. & ratio eſt in l.priuatorum.C.de iu.om.iud.ſed quid ſi ualidatur à Papa perque reſcriptū eius?

Reſ. Valeret utique & uim haberet ſententiæ hoc caſu,ſed non tamen præiudicaret tertio. c. ſuper eo de offi.del.Feli.in c.quanuis in fi.de re iud.

Int. Titulus diuiſionis eſt ne ſufficiens ad præſcribendum?

Reſ. Satis ſuperq; l.i.ubi omnes C.communia ſutr. iud.not.in l.cum ſulus,ff.de uſucap.Bononien. multa conſi.xcix.nu.20.

Int. Ceſſio bonorum habet ne locum quando imponitur pęna pecuniaria pro delicto?

Reſ. Non,quia non habens in ære luit in corpus. l. quicunque. C.de ſer.fugi.tradit Iaſ.totum tit. de ceſſio.bo.limitando in l.ſi quis id quod col. vj.ff.de iuriſ.om. iudi.

Int. Si theſaurus ſit in fructu argumētum in l. in lege.ff.de cont.emp.cedit ne fructuario?

Reſ. Non,l.diuortio.§. ſi fundum & ibi per Doct. ff.ſol.mat.Boer.deciſio.ccxxiiii.nu.9.par.ii.

Int. Qui non admittitur ad partem, facit ne partem?

Reſ. Nō, caſus eſt clarus in l.fundus ille.ff.de cōt. emp.Bal.in c.i.col.ii.de eo qui fi.fr.agna.de feu. pat.in vſib.

Int. Expenſę debentur ne ſi quis in eis condēnatus non fuerit?

Reſ. Non,caſus eſt in l.fi. C. quando prouo. non eſt ne.Boer.conſi.cclxx.col.pe.

Int. Donatio inter uirum & uxorem non ualet.l. l.i.ii.iii.& iiii.ff.de dona.int.ui.& uxo.nec in donatarium dominium tranſit,ſed nunquid ſaltem tranſeat poſſeſsio?

Reſ. Tex.in l.ſi donate in prin. ff. eo. uidetur innuere quod ſic & ibi Bal.not. in ſpecie.

Int. Habemus titulum de decurio.hii enim quare ſic appellati fuerunt?

Reſ. Olim Romulus populum in tres ſecuit partes quas tribus uocauit earumque poſtea quamque in decem quas etiam uocauit decurias et hinc poſtea decuriores appellati fuerunt, illarum magiſtratus,& fuſius ut in l.ii.habetur. ff.de ori.iu.

Int. Si ruſticus promiſit aquam frigidam nobili in æſtate domui ſuæ,eaque deſtruatur & reficiatur poſtea,erit ne obligatio extincta?

Reſ. Erit ſine dubio,ut inquit glo. Dy.& Bar.in l. damni in §.ſi is qui uicinas ff. de dam.infec.Feli. in c.cum acceſſeſsiſſent col.pe. de conſti.

Int. Inſinuatio de qua in l.ſancimus.C.de dona.eſt ne forma uel ſolemnitas?

Reſ. Solēnitas effectualis quæ tribuit robur actui, ex quo poteſt interuenire poſt actum & non ſimul cum actu,aliàs ſecus.l.cum hij. §. ſi prætor. ff.de tranſac.late.Ange.conſi.xxxvi.& Feli.in c. cum dilecta col.viij de reſcrip.

Int. Datur ne reſtitutio aduerſus dolum?

Reſ. Dolus quidam eſt uerus & apertus, quidam uerus & uelatus,et quidam pręſumptus,primo caſu non datur,ſecūdo & tertio ſic.ut in l.ſi ex cauſa in §.nunc uidendum,& in §.ſed ſi,& in l.minor etiam & ibi Bal.col.i.ff.de mino.

Centuria Decimatertia.

Int. COMMENDATARIVS eſt ne poſſeſſor iuris?

Reſ. Non,ex quo non habet titulū ſed eſt merus detentor & depoſitarius. l. licet. §. rei depoſitæ.ff.depo. c. dudum de elec.Gom.in regu.de Imp.benefi.uacā.per obi. fam.car.q.vi.nu.ii.

Int. A communi opinione non eſt recedendum. l. i.ff.de offic. quæſto. quid ſi vna ſit quæ faueat matrimonio?

Reſ. Tunc à communi liceret recedere, & hæc foret præferenda ut not.Abb.in c.i.de conſti. & in c.fi.de re iud.Boer.conſi.xl.nu.89.

Int. Quare eſt quod obſcuritas in libello tolleratur & non in ſententia ut in §.curare inſti.de actio?

Reſ. Quia ſententia debet eſſe actus declaratiuus, ut ibi & in l.cum quidam & ibi Bal.ff.de uſu.

Int. Quare eſt quod Monachus non accuſat.c. ex parte de accu.?

Reſ. Quia eſt mortuus mundo. l. deo. nobis. C. de ep.& cle.Feli.in d.c.ex parte in prin.

Int. Statutum quod ingrediens monaſterium non ſuccedat parentibus ualet ne?

Reſ. Non,ut ex multis oſtendit Feli. in c. in præſentia.col.xviij.de proba.

Int. Ille qui ſemel elegit poteſt ne amplius eligere?

Reſ. Non,argumentum in l.iudex poſtequā. ff. de re iudi.& probatur in l. ſerui electione. in prin. ff. de lega.i.

Int. Infamis poteſt eſſe procurator.§.fi. inſtitu. de excep.quid in excommunicato?

Reſ. Secus duplici ratione de quibus per Areti. in c.poſt ceſsionem.col.i.de proba.

Int. Pro dilatoriis exceptionibus, & aliis præambulis, ac incidentibus, uel emergentibus, dat ne curia remiſſorias?

Reſ. Io. And. & Feli. poſt eum ubi alia multa in c. dilecti filij.ad fi.de appel.dicunt quod non.

Int. Exceptionem obiiciens uidetur ne fateri intētionem agentis?

Reſ. Non,ut tradit Bar.in l.non utique.ff.de exce. not.in l.decem.ff.de uerbo.obli.& uidetur text. in l. age cum Geminiano & ibi not. Ferrarien. col.ii.C.de tranſac.

Int. Ante biretum Doctorale, dicitur ne quis eſſe Doctor?

Reſ. Bal.poſt Old.in l.athletæ.in prin.ff. de excu. tuto.per illum tex.ibi ſacris certaminibus coronati,dicit quod non,multa Feli.in c.eam te. col. i.de reſcrip.

Int. Condere ſtatuta eſt ne actus iudicialis uel extraiudicialis?

Reſ. Extraiudicialis, qui nunquam tranſit in rem

judi-

iudicatam, habetq; grauamen continuationum, & quandocunque poteſt appellari. c. concertationi de appel. in vj. uot. in c. i. de ſup. negli. præla. eod. lib. deq; materia etiam in l. i. C. de eman. lib.

Int. Quare eſt quod purgatio moræ non liberat debitorem ipſo iure, ſed per exceptionem?

Reſ. Quia ex æquitate procedit, & exceptionẽ parit quæ ſimiliter æquitate nititur. l. qui æquitate ff. de excep. do. l. ſi ſeruũ. §. ſequitur. ff. de uer. ob. Bal. in l. & ſi poſt tres. in rep. col. ii. ff. ſi quis cau.

Int. Quæ differentia eſt inter litem, & cauſam?

Reſ. Cauſa dicitur tam ante litem cont. quã poſt, lis uerò poſt tantum, ut in auth. qui ſemel. C. quo modo & quan. iud. & in c. ex parte. iij. de uer. ſig. Bar. in l. qui Romæ. in §. Calimachus. ff. de uerb. obli. Bal. in l. cauſas. & alij. C. de tranſac. Feli. in c. cum dilecti. col. vj. de accu.

Int. Quæ eſt ratio quod actus ſine cauſa factus nõ ualet. l. ii. §. circa. ff. de excep. do. & tamen ualet donatio, ut dicunt omnes in l. ſi cum aurum. ff. de ſolu.

Reſ. Quia in ea eſt pro ratione uoluntas. l. i. ff. de dona. Bertran. conſ. lxxviij. nu. 4. uol. iij.

Int. Dicit alibi tex. in l. quod ſi Epheſi. ff. de eo qđ cer. lo. quod iudex debet habere æquitatem ante oculos, idq; etiam Poe. ſic.

Iudicis officium eſt, ut res, ita tempora rebus.

Quærere; ſed ob hoc debet ne à iure ſcripto recedere?

Reſ. Non, quia arbitrium ſibi conceſſum intelligitur à lege, ſuper determinatis à iure, ſecundum Bal. in c. i. ad fi. de mil. ua. qui conte. eſt, in uſibus Areti. in c. dilecti. nu. 15. de iudi.

Int. Qui uendit rem alienam tenetur ne ad precium?

Reſ. Si uendidit ſciẽter non modo ad precium tenebitur, uerum etiam ad intereſſe. l. emptorem. §. ibidem ait, ubi etiam Bal. ff. de ac. emp.

Int. Ad idem quid ſi uenderet rem uitioſam?

Reſ. Pari modo teneretur ad intereſſe extra rem, ita idem Bal. per illum tex. in l. Iulianus. in prin. ff. de ac. emp.

Int. Fugiens fractis carceribus, qua pœna uenit puniendus?

Reſ. Capitis. l. i. ff. de effracto.

Int. Quãdo recuſatur iudex ſuſpectus, ut in l. apertiſsimi. C. de iudi. debet ne fieri recuſatio cũ cã?

Reſ. Debet utique aliàs recuſans ſine actione iniuriarum teneretur, ut inquit Bal. in c. ſuper quæſtionum. nu. 1. de offi. deleg.

Int. Quare eſt qđ de iure canonico, epiſcopus de recuſatione ſui uicarij cognoſcit, & non de appellatione?

Reſ. Quia recuſatio cohæret perſonæ, eamq; concernit, appellatio uero iuriſdictionem quæ eadẽ uidetur uicarij & epiſcopi, ideo non conuenit ut de iſta cognoſcat de illa autem ſic, & not. aliàs in c. ſi contra. de offi. deleg. in vj.

Int. Quis eſt erro?

Reſ. Declaraui, ſi memor es, tibi alibi ſatis quid q; differat à fugitiuo, & eſt caſus clarus in l. quis ſit fugitiuus in prin. & in §. erronem. ff. de edil. edic. nunc autem repeto, erronem eſſe qui ſine cauſa uagatur, animo tamen redeundi. d. §. erronem. & addo nouiſsimè, quod errones proprie, hij eſſe uidentur, quos uulgus cinganos uocat, à Cinclo auicula quam nos codaſquaſſulam appellamus, ut fuſius in Hieroglyphicis Pieri. Valerian. inquit, memoratuq; dignum uidetur amplius, qđ ſic quoque Nigidius Solem, Lunam, Iouem, Venerem, Mercurium, Saturnum, & Martem errones id eſt uagantes uocauit pariter.

Int. Quid ſibi uolunt in l. i. in §. magiſtrum. j. ff. de exercito. uerba illa, magiſtrum nauis accipere debemus, cũ cui totius nauis anchora mãdata ẽ?

Reſ. Exponit ibi glo. & dicit anchoram pro gubernatione poni, magiſtro demandatam à domino, & male, quia non in anchorę inſtrumento conſiſtit nauis gubernatio, ſed in artemone. l. malũ. ff. de uer. ſig. ideo tex. reſtituendus eſt, ut dicat.

Magiſtrum nauis accipere debemus, eum cui totius nauis cura mandata eſt.

Int. Literis credentiæ eſt ne credendum, dandaq; ne fides?

Reſ. Eſt utique cum declaratione tamen, de qua per Bar. in l. Lucius. ff. de fideiuſſo.

Int. Si quis proiiciat lapidem & hominem interficiat, tenebitur ne pœna legis Corneliæ de ſica.?

Reſ. Pau. Caſt. in l. & ſi ſeuerior. col. ii. C. ex quib. cau. infa. irroga. & Bal. in l. data opera. col. iii. C. qui accu. non poſ. tenuit qđ non, latiſsimè Boer. deciſio. lxxiii. col. fi. par. 1.

Int. Tria ſunt remedia legis, ut notum eſt adipiſcẽdæ, retinendæ, & recuperandæ poſſeſsionis, de quibus in §. ſequens diuiſio. inſti. de interdic. & in l. naturaliter. in §. nihil commune. ff. de acqui. poſ. de quo enim iſtorum loquitur tex. in l. fi. C. de edic. diui Adri. tol.?

Reſ. De primo, adipiſcendæ ſcilicet, cui interdictũ quorum bonorum, quorum legatorum, & Saluianum, aſsignari ſolet, ut in d. §. ſequens. & in c. paſtoralis. de cau. poſ. & proprieta. Bertran. pulchrè conſil. cclxii. nume. 2. & conſil. ccc. nume. 1. uol. ſecundo.

Int. Verba teſtatoris poſſunt ne uno tempore propriam ſignificationem retinere, alio uero aſſumere impropriam?

Reſ. Poteſt, & eſt caſus clarus in l. pater Seuerinã. in §. conditionum. ff. de condi. & demon. Bal. pulchrè in l. precibus. col. xiii. C. de impub. & nonnihil etiam col. xiiii.

Int. Quid ſibi uult tex. de adiudicatione loquens in l. ii. & iii. ff. fin. regun.?

Reſ. Nil aliud, niſi quod olim ita ẽt dicere ſolebat iudex, Do, dico, & addico, id eſt adiudico.

Int. Dos enim cõpetens eſſe debet, ut not. in auth. res quæ. C. communia de lega. ſed quando competens eſſe dicetur?

Reſ. Si uſq; ad legitimã fiat, ut ibi p Saly. & alios.

Int. Quid eſt triens?

Reſ. Tertia aſsis pars.§.hęreditas.inſti. de hæred. inſti.ſed olim erat nummi genus Romanorum,ve eſt uidere apud Liui.ſæpè.

Int. In materia plus & minus ſpecie non differunt, ut magna nauis & parua.l.fi.ff.de fun.inſtru.ſed quid in forma,ut nauis & peluis?

Reſ. Iſto caſu differunt, ut in exemplo liquet, & not.in c.accuſatus.de hære.in vj. Ripa in rub. de iudi.extra nu.55.& eſt declaratio ad d.l.fi.

Int. Qui eſt abſens à diuinis,ſtudiorum cauſa, debet ne aliquid perdere?

Reſ. Non, nec etiam diſtributiones quotidianas, quia pro præſente habetur.l.Seię.§.Pamphilę.ff. de fun.inſt.& not.in pragma.Pariſi.inque §.inſuper.ubi glo.in uer.diuinis.

Int. In l.cum delanionis.in §.aſinā.ff.de fun. inſt. unde dicta eſt molendinaria aſina?

Reſ. A molendo non à molendino, ur aliqui putāt & malè,quia mola dicitur, & non molendinum, hinc frumentaria manu ductilis(hæc enim olim tantum erat in uſu) & quæ decurrentis aquæ impetu rotatur.

Int. Iuramentum fidelitatis quotuplex eſt?

Reſ. Triplex,uaſalli,domeſtici,& quod etiam pręſtatur ratione iuriſdictionis, ut not. Feudiſtæ, præſertim Iſern. Bald.& Aluaro. in c. i. qual. ua. iu. deb. domi. fid. in uſib. Bertrand. conſil. clxxxj.nu.1.uol.i.

Int. Si quis accipiat filiam diuitis ut pater ſibi poſt mortem hæreditatem pacto relinquat, ualebit ne pactum?

Reſ. Non,quanquam quotidiè fiat.l.hæreditas.C. de hæ.uel ac.uend.not.in l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de uerb.obl.Por.in §.cum autem impuberes.col.iii.inſti.de adop.

Int. Illud q̄d dicitur in l.fi.in §.neceſsitate. C. de boniſq; lib.q̄d filius non habet legitimam perſonā ſtandi in iudicio,ſine cōſenſu patris, habet locū in iudicio ordinario,& in quo plena dēt adhiberi cauſæ cognitio,ſed quid in ſummario?

Reſ. Idem l.iii.§.ſed utrum.ff.de mino.Areti.in l. j.C.qui admit.

Int. Subſtitutio uulgaris facta in hæreditate,comprehendit caſum, ſi noluerit, uel non potuerit, quid in legato?

Reſ. Si noluerit tantū.l.pater Seuerinā.ff.de cond. & demon.per quem tex.Bald. Papiæ fecit uerecundiam cuidam Philippo Regien. qui profitebatur de quacunque re in materia ultimarum uoluntatum uelle reſpondere,cū de hoc ab eo fuiſſet interrogatus & refert Seueri.de modo ſtudendi.documento ix.

Int. Olim comparatio literarum faciebat plenam fidem.l.comparationes.& ibi not.C. de fid. inſt. hodie ſūt eſt correcta, quia alia requiruntur ut ibi not.ſed nunquid ſit correcta generaliter?

Reſ. Non,ſed in apochis tantum, ut per Bart.in l. admonendi.nu.26.29.& 30.ff.de iureiu.

Int. Si uendo tibi actionem contra Titium,uendo ne tibi eam etiam contra fideiuſſorem?

Reſ. Sine dubio.l.uenditor actiones.l. uenditor.§. non ſolum.& utrobiq; Bal.ff.de hær. uel ac.uen.

Int. Campſor iuſſus alteri ſoluere, erit ne ut fideiuſſor?

Reſ. Erit, nec beneficium excuſsionis habebit, ut per Bald.aſsignantem rationem in l. fruſtra. C. de non nume.pecu.Iaſ.in l.ſingularia. col. v. ff. ſi cer. peta.

Int. Cōtra l.dies feſtos.C.de fer. diſpēſat ne Papa?

Reſ. Non regulariter,niſi cauſa ſubſit.c.j. de fer. c. licet.eo.titu.Feli.in c.fi.col.iii.de maio. & obed.

Int. Simonia committitur ſi aliquid detur, quid ſi retineatur?

Reſ. Idem uideretur dicendum, quia remittere eſt dare,largè tamen loquendo,quoniam propriè & ſtrictè non eſt uerum caſus eſt in l.Iulianus parna.ff.de condi.& demon.quem aureum dicit Feli.in c.ueniens.col.i.de teſti.

Int. Aeſtimatio creſcens modicis diebus, debet ne attendi?

Reſ. Non.l.precia rerum.ff.ad legem Fal. not.in l. uinum.ff.ſi cer.peta.

Int. Quid ſibi uolunt uerba illa adhuc poſita in d. l. precia rerum. ibi in magna annone charitate. ff. ad legem Falci.?

Reſ. Non aliud,niſi illud quod dicimus lingua noſtra materna,penuria & cariſtia,quanquam Græcè cariſtia idem ſonet quod gratia, & Euchariſtia idem quod gratia bona.

Int. Quare eſt quod legem Papiā de qua alias in l.j. in prin.C.de cad. tol. naniſsimā appellat Tertulian.in apologet.ſuo c.vj.de legib.

Reſ. Fortè(is enim & legū & inſtitutionum Romanarum peritiſsimus erat, & inter ſcriptores, (ut inquit Euſeb.Cæſarien.)admodum clarus) fortè quia cœlibatui repugnabat, quam Seuerus etiam conſtantiſsimus principum, excluſit, ut in loco præallega.refert.

Int. Quare eſt quod Galen.de diffe. pulſ. conſulit, ne quis ſe in definitiones coniiciat?

Reſ. Quia omnis diffinitio in iure periculoſa eſt.l. omnis diffinitio.ff.de reg.iu.uel quia(ut ibi ſubiicit) rem cognoſcentibus ſunt ſuperuacuæ, nec ignorantibus neceſſariæ, inquit etiam Fab.omnem diffinitionem tenendam eſſe,quia non mutatur ius nec lucratur obolum,qui diffinitionum ueritatem diſputando quærit, in §. ex non ſcripto.col.ii.inſti.de iur.natu.

Int. Quot ſunt gradus dignitatum in urbe?

Reſ. Tres (poſt Papam intellige) Vice cancellarij, Camerarij,& Pœnitentiarij: ut not. in clem. ne Romani.de electio.

Int. Ad gradus propoſitum,qui nanq; erant clerici primi gradus,quiq; ſecundi in eccleſia?

Reſ. Canonici erant primi, alij ſimpliciter beneficiati ſecundi,ut not.Inno.in c.fi.col.ij.de præbē. & in c.ſedes Apoſtolica,de reſcrip.

Int. Quis eſt eccleſiæ ſponſus,quiq; filij eiuſdē primi gradus,iuxta not.in l.liberorū.ff.de uer.ſig.?

Reſ. Sponſus eſt CHRISTVS, & in terris Papa,

Cardi-

Cardinales uerò, filij primi gradus, ut inquiunt Io.And.& Imol.in c.felicis.de pœn. in vj.

Int. Offendens pōt ne ſe in manu offenſi ponere?

Reſ. Non, qnia nemo eſt dominus membrorū ſuorum.l.liber homo.ff.ad legem Aquil.not. in l. i. in §. uſq; adeò. ff. de iniur. Boer. multa deciſio. cclxii.nu.4.par.ii.

Int. Verba debent ſemper aliquid operari.l.ſi quādo.ff.de lega.i.ſed an ne detur aliquis caſus quo nihil operenenr?

Reſ. Datur, nec inconuenit plerunq; ꝙ inculcentur & nihil operentur, ad euitandas friuolas dubitationes, nt not.Doct.in c.nimis.de exceſsib.prę lato.Ferrarien.conſ.xii.nn.26.uol.i.

Int. Qnod dicitur in titu.de formu.& Imp.ne. intelligitur ne de de formulis ipſarum actionū, id eſt de ipſis actionibus formalibus?

Reſ. Non, ſed de ſuperuacua actionum ſolemnitate ita Bal.in l.& fine.ad ſi.C.ad Treb.

Int. Filius poteſt ne petere legitimā in quacunq; re, ſi in pecunia ſit ſibi à patre relicta?

Reſ. Poteſt hoc non obſtante l.ſeimns.§.repletionem.C.de inoffi.teſta.& ibi not.eſtq; opinio cōmunis:multa Bertran.conſ.lxxii.col.ii.uol.ii.

Int. Valet ne cōſequentia ſeruus eſt ergo fur?

Reſ. Glo.in l.Iulianus.in prin.ff.de ac. emp. dicit quod ſic, idq; etiam Saty.

Vappa lippus & tenui farragine mendax;
Verterit hunc dominus momento temporis exit,

dixiq; alibi ſatis.

Int. Quæ eſt ratio quod mater excluditur in caſu. l.Lucius.ff.de uulga.& pupilla ſubſti.?

Reſ. Bal.in l. precibus. in fi.C. de impub. aſsignat rationē, quia breuiloqua habet in ſinu directā, interdumq; homo plus ſignificat quam loqnatur, & quandoq; plus portat in pena quàm in manu, & quia generalia exprimūtur per ſpecialia.l. ſi chorus.ff.de lega.iii. uel quia maior affectio quæ eſt ad filium ſubſtitutum, uincit minorem affectionem, quę eſt ad uxorem, & licet ad matrē ſit affectio legis, tamē affectio teſtatoris illius affectionem uincit, & ut ipſe ibidem dicit latius.

Int. Grāmatica eſt ne nobis in aliqno neceſſaria?

Reſ. Eſt inquam, ex eoq; liquet, quia nomina ſubſtantiua denotant qnid, adiectiua quale, aduerbia qualiter, uerba agere, pati, dari, & fieri, participia id quod nomina & uerba. Gerundia modū ſupina ad qnid, & fuſius ut not.in l.interdum. in §.ſtipulationum.ff.de uerb.obl.& ibi Bal. idemque in l.Pomponius.ff.de procura.& in l.ii.ff. de duob.re.& in c.i.de poſtu.prælato.& in l.i.C.de his qui latro.occulta.& in l.Plautius.ff.de au.& argen.lega.

Int. Ius eligendi poteſt ne perdi longo temporis interuallo puta ſpacio annorum centum?

Reſ. Non, ſi non neniat occaſio, nt per Bar. & alios in l. filiis. C. de decur. lib.x.& in l.cum ſcimus. in §.illud.C.de agri.& cen.eo.lib. Bertran. conſ. clvii.nu.13.uol.i.

Int. Quare eſt quod regula. l. ſi pluribus. ff.de lega. ii. non habet locum in teſtibus quod indefinita æquipolleat uniuerſali, ut per Inno.in c.auditis.de præſcrip.?

Reſ. Quia dictum teſtis debet neceſſario concludere & non præſumptiuè. l. non hoc. unde legi. c. in præſentia. de probatio. Bertran. conſil. ii. nu. 60. uol. ii.

Inr. Eſt ne dare caſum, in quo uſufructus non diſtinguatur a proprietate?

Reſ. Eſt utiq; in rebus, maximè quæ uſu conſumūtur, quæque ſeruando ſeruari non poſſunt, & de quibus in l.lex quæ tutores. C. de admi. tuto. ita Bal.in §.ſi item ſi.ff.de fideiuſſo.

Inr. Frater tenetur ne dotare ſororem?

Reſ. Tenetur qnādo ipſa non habet modum ſe dotandi.l.cum plures.§.cum tutor.& ſeq.§.fi. ff.de admi.tuto.not.Bar.& Bal. in auth. res quæ. in j q.C.communia de lega.

Int. Scholaris qui non uult iurare rectori, eſt ne pro tali habendus?

Reſ. Non.c.ex literis.de conſtitutio.not.in l.quædam.in §.nummularios, ff.de eden.Bal. in c. i. in prin. de cont. feu.apud par.ter.in uſib.

Int. Poteſt ne occidi fur quando aliter capi non poteſt?

Reſ. Abb.in c.ii. in prin. de homi. ſentit quod ſic, & habetur etiam in l.itaq;.ff.ad legem Aquil. & in l.ut nim.ff.de iuſti.& iur.

Int. Pro perſona iudicis præſnmitur regulariter, quia uir bonus.l.nir bonus.ff. iudi. ſol. l. herennius. §. Caia. ff. de euictio. ſed qnid ſi ordinem non ſeruat?

Reſ. Iſto caſu præſumptionem amittit, ut inquit Bal.poſt Cyn.in l.ſancimus.in xiii.q.C.de iudi. Feli.in c.dilectus.col.ii.de reſcrip.

Int. Conſtitutus in articulo mortis, poteſt ne condere teſtamentum?

Reſ. Si ſit ſane menris poteſt, & matrimonium contrahere, & ut teſtis examinari, ut not.in l.quoniā indignum.C.de teſta.plenè Deci. conſil. clxxv. col.vii.alias nu.7.nol.i.

Int. Pater (horrenda & enormiſsimi criminis quęſtio eſt) carnaliter cognoſcens filiam, qua pœna nenit puniendus?

Reſ. Vltimi ſupplicij, & eſt mitis. l. ſi adulterium cum inceſtu. & ibi Bart. Albe.& Ange. ff.ad legem Iuliam de adnl.plenè Boer.deciſio.cccxviii. par. ſecunda.

Int. Eſt ne excuſandns Doctor, qui uno tempore nnum dicat, & alio aliud?

Reſ. Ange.in l.Labeo.ad fin.ff.de ſerui.ruſti.prædio.dicit quod ſic, quia ibi Labeo etiam ſibi ipſi contradixit, & habetur quoq; in l.Aemilius.ff.de mino.& per Bal.in l.de tutela.C.de reſtitutio.in integ. Imò quod ſano utitur conſilio, qui reuocat quod malè fecit. c.cum ceſſante. de appella. Deci.conſ.ccclxxvii.col.v.uol.ij.eſt uerū (ſubiicit Ange.in dicto loco) quod quiſque ut ab igne, cauere debet, quia non capiuntur conſilia, ob malignitatem linguarum in bonam fidem ſed in fal-

ſitatem potius.hæc ille.

Int. Habens intentionem fundatam uult ad probã dum admitti,eſt ne audiendus?

Reſ. Ad literam dicit tex.quod ſic in l. circa. ad fi. ibi mos ei gerendus eſt. ff. de proba. & in ſimili in l.quod ſi.ff.de rei uendi.Bar. in l.cum uinum. C.de fideicom. & Iaſ.in l. admonendi. in lectu. col.xv.ff. de iureiu.

Int. In duello quando pugnantes ſunt in campo, licet ne eos pœnitere?

Reſ. Non,quia publicè intereſt peccata nocentiũ apparere.l.eum qui nocentem. in prin. ff. de iniur.Bal.in c.i.in prin.col.vj. de pace ten. in uſib.

Int. Filio naturali debetur ne legitima?

Reſ. Non,imò nec filiæ dos,quæ aliàs ſuccedit loco legitimæ.l.iii.§.ſed utrum.ff.de mino.& probatur.l.uxorem.in §.pater naturalis.ff.de leg.iii. Iaſ.in auth.res quæ.col.antepe.C.cõia de lega.

Int. In l.fi.C.qui admi.dicitur quod coram quocũque iudice agnoſci poteſt bono. poſſeſsio poterit ne agnoſci coram notario?

Reſ. Licet notarius iudex chartularius ſit, ut not. in l.i.ff.de iudi.quia tamen non habet iuriſdictionem contentioſam, ſed in potentia tantum, nec tribunali præeſt ut ibi,non eſt etiam talis,ut coram eo agnoſci poſsit & not. Ferrarien. in d. l. fin.col. ii.

Int. Magiſter ſeu præceptor grammaticæ,non habet iuriſdictionem in ſcholares (quid in aliis præceptoribus not.in auth.habita.C.ne fil.pro pat.) ſed quid ſi ſeuere nimis agat cum eis & aliquis moriatur?

Reſ. Punitur ut punitus fuit magiſter Fãtinus hic, Patauij ſcilicet,ita Saly.in l. item quæritur. in §. item Iulianus.ff.loca.fuſius Boer.deciſio.cclxxv. col.ii.par.ii.

Int. Quare eſt quod in l.fi.C.de peti.hære.centum uiri dicantur ſenatores,& centum uirale iudiciũ cum tamen(ut memoriæ proditum eſt) forent cẽtum & quinque numero?

Reſ. Non alia ratione(ut not.in l.ii.ff.de orig.iur.) niſi ex loquendi commoditate.

Int. Statutum quod homicida poſsit occidi ab hæredibus interfecti ualet ne?

Reſ. Valet,quia meruit,& hoc caſu priuatus habebit gladij poteſtatem, quæ delegari nec poterit, imò quod nec ipſe dicetur occidere,ſed lex, ita Bal.in c.ad noſtram.nu.2.de prob. & conferunt ad dicta in l.Imperium.ff.de iuriſ.om.iud.

Int. Si teſtis dicat ſcio pro certo, talem eſſe filium talis,loquetur ne incongruè?

Reſ. Bal.in l.filium.ff.de his qui ſunt ſui uel alie. iur.dicit quod non,quia debet intelligi de ea certitudine quæ haberi poteſt, quoniam pro certo ſciri non poteſt,& latius Feli.poſt eum in c. i. in prin.de ſumma Trini.& fid.catho.

Int. Non ſatis nobis conſtat quid uelit ſibi dicere tex.in l.antiqui. in §. i. ibi quinquies quaternos enixam Penelopem.ff.ſi pars hę.pet.ſcirem libenter quis eorum uerborum ſenſus ſit.

Reſ. Intelliges facile ſi Peloponeſam legeris, quia ſic etiam tex.reſtituendus eſt.

Int. Iudex iudicat ſecũdum allega. & probata nec ſupplet de facto.l.illicitas.§.ueritas.ff.de offi.præſid.quid ſi uertatur periculum animæ, uel de læſione utilitatis publicæ agatur?

Reſ. His caſibus ſupplebit.c.cum olim. §. hic igitur.de elec.c.exceptionem.de excep.l.militẽ. C, de procu.not.in c.cupientes.de elec.in vj.

Int. Prætor qui concedit beneficium abſtinendi.§. ſed his permittit prætor.inſti.de hære,qualita.& diffe.poteſt ne facere quod filius qui ipſo iure eſt hæres deſinat eſſe hæres?

Reſ. Non,ut declarat Cyn. in l. j. C. ſi ut ſe ab hæredi.abſti.

Int. Filius inſtitutus,habet ſubſtitutum, filius adire recuſat,pater admittetur ne?

Reſ. Sine dubio,quia eadem perſona eſt cum filio. l.fi.C.de impub.ita Cy.in l.cum non ſolum.col. ij.C.de boniſq; libe.

Int. Fictio multiplex eſt,inductiua, reſtrictiua, & unitiua,de qua loquitur tex.in l.fi.C.de impub.?

Reſ. De unitiua,quia pater & filius,finguntur unũ corpus,& una anima in duobus corporibus, ita Bal.in l.qui in prouincia.in §.i.col.i.ff.de rit.nu.

Int. Delegatus poteſt ne quandocunq; reuocari?

Reſ. Poteſt,ſed non tamen decet ſine cauſa.c. cauſamq;. ij.& ibi Abb,in prin.de iudi.

Int. Quid eſt Delphinus in Gallia?

Reſ. In libello de magiſtratibus Francorum ſcribitur,quod eſt filius regis,ſuus & neceſſarius hæres qui ſuccedit in regno,quique Cęſares à Romanis appellabuntur,in his pania infantes.

Int. Prælegata, ueniunt ne in reſtitutione fideicommiſsi?

Reſ. Veniunt regulariter.l.Marcellus.§. quidã liberis.ff.ad Treb.Bertran.conſ.xxxiiij.nu.1. uol.ij.

Int. Fructus acquiſiti poſt aditam hæreditatẽ ſubiacent ne fideicommiſſo?

Reſ. Non,caſus eſt in l.ita tamen in §.ſi ſeruum.ff. ad Treb.Bononien.conſ.xciiij.nu.19.

Int. Quod dicitur in l.prægnantis.ff.de pœn. mulierem pregnantem, non torquendam, habet ne locum etiam in decumbente poſt partum?

Reſ. Bar.ibi dicit quod ſic,quia poſſet propter debilitatem mori,latius Feli.in c. cum aliqua declaratione in c.qm̃ frequẽter.col.vij.ut lit. nõ cont.

Int. Quælibet lex debet eſſe de caſu dubio.l.quod Labeo,ff.de carb. edic. Sed nunquid iſtud ſit generaliter uerum,& in tota lege?

Reſ. Non,ſufficitq; uerbũ principale dubitationẽ habere,nõ oĩa.l.cũ furti.ff.de in lit.iur. Butigel. in l.pacta quæ contra.nu.10.C.de pact.

Int. Poteſt ne aliquando lex eſſe de indubitabili?

Reſ. Tex.in l.apertiſsimi.C.de iudi.& in l.apertiſsimi.C.de epi.& cle.& in l.iij.ff.de nata. reſti. & in c.quis dubitat.xcvj.diſt.innuere uidẽtur ꝙ ſic, & maximè quia nonnunquam ſit,ut notior appareat,clem.cupientes.de pœn.Feli. in c. non dubium.in prin.& per illum tex.de ſen.excom.

Int.

Int. Quando inſtrumentum eſt cancellatum, præſumitur ne debitor liberatus?

Reſ. Si eſt penes creditorem, præſumetur, ſi penes debitorem, non. l. i. ff. de his quæ in teſtamē. del. not. in l. quicunque. C. de apo. pub. lib. x. Bal. in l. unica, in §. ille etiam. C. de lari. lib. tol. Bertran. conſ. clxiiij. col. j. uol. ij.

Int. Habemus titu. de his qui ueni. ęta. impet. quid eſt impetrare?

Reſ. Idem quod obtinere, ſeu habere cum effectu id quod petimus, & ſic aliud petere, & aliud impetrare. l. i. in prin. ut lit. penden. & in auth. de referenda. in prin. & ibi Bar. nu. 2.

Int. Dos æſtimata facit emptionem l. quotiens. C. de iur. do. fundusq; dotalis eſſe definit ut ibi, ſed quid ſi maritus, ſoluendo non ſit?

Reſ. Tunc dotalis remanebit. l. in rebus. C. eodem Bald. in l. intereſt. in fin. C. de iur. dot. Cremen. ſingul. xviij.

Int. Exceptio quæ obſtat cedenti, obſtat ne ceſſionario?

Reſ. Non, quando in eo non uiget eadem ratio. l. fin. in princip. & ibi not. C. de iur. dot. Paul. Caſtren. conſil. cccxxix. col. iii. uol. i. & conſ. clviij. col. ii. uol. ii.

Int. Quod nanque tempus attenditur quanta ſit legitima?

Reſ. Mortis. l. cum quæritur. & ibi Iaſ. C. de inoffitio. teſtamen.

Int. Poteſt ne filia meretrix à matre meretrice exhæredari?

Reſ. Non, caſus eſt in l. harena. C. de inoffi. teſta. unde uulgatum illud prodiit.

Nil doloſus doloſo, nil catilina cetego, de quo etiam Paul. Caſt. conſ. cccxcv. col. pe. uol. j.

Int. Manifeſtæ turpitudinis eſt, aut nolle iurare, aut iuramentum non referre. l. manifeſtę, uulga. ff. de iureiu. quid in actione rerum amotarum?

Reſ. Secus. l. idem Labeo. ff. de actio. rer. amota.

Int. Vnde originem habuit concilium Baſilien. de triennio loquens, ſiue regu. ab eo, de triennali poſſeſſore?

Reſ. Fortè ab æquitate. l. properandum. C. de iudi. dum uult lites triennio terminari debere. Vel l. j ff. de uſucapio. & in præfatio. regu. ante dictæ de triennali poſſeſſore, col. i. ſcuſit Gom. olim collega noſter.

Int. Edictum de in ius uocando, habet ne locum in uaſallo, uel in ſubdito, qui in ius uocar dominum & rempub. ſeu fiſcum, non petita uenia?

Reſ. Bal. in c. i. de mil. uaſ. qui contu. eſt ad fin. in uſib. dicit quod non.

Int. Si quis uelit agere contra principem, debet ne ut filius uel libertus petere ueniam?

Reſ. Debet, quia ita ēt dicit glo. in l. bene à Zenone. C. de quad. præſcr. Fel. in c. i. col. v. de proba.?

Reſ. Metaphora ſumpta eſt ab his qui maculis famam dehoneſtant, ut Riual. inquit in epito. iuris ciuil. col. i.

Int. Quare eſt quod parentum appellatione etiam naturales continentur. l. parentes. ff. de in ius uocan.?

Reſ. Quia nomen naturæ à lege prolatum eſt, æthicūmq; præceptum, quod una omnibus parentibus debeatur reuerentia. l. tutelas. & ibi not. ff. de capi. dimi. d. l. parentes. Cy. in l. quiſquis. C. ad legem Iul. maieſta.

Int. Si patronus cogat libertam iurare ne nubat punietur ne?

Reſ. Not. in l. adoptiuum. in §. patronum. ff. de in ius uoc. quod ſic, in amiſsione ſcilicet iuris patronatus, uel & aliter ac fuſius ut declarat Franciſcus de Ramponi. in d. §. patronum.

Int. Ex dicto boni uiri cauſatur bona fides, id eſt iuſta credulitas. l. uir bonus. ff. iudi. ſol. ſed quis eſt is, qui dicitur uir bonus?

Reſ. Qui non facit aliquid pœnale, quique uult in alio fieri, quod uult in ſeipſo, & qui deniq; cōſillo atque prudentia pollet, & ut not. ſuſius alias in regu. ſcienti de reg. iur. in vj. & quod ex dicto boni uiri cauſetur iuſta credulitas eſt glo. in l. Titio fundus. ff. de cond. & demon. Bal. not. in c. ſanctorum. de præſcrip. Boer. deciſio. ccxj. nu. 20.

Int. Clauſula ſupplentes, & de plenitudine poteſtatis, ſupplet ne ſi defectus ſit naturalis, puta illegitimationis?

Reſ. Non, c. Cenomarenſem & ibi Archid. lvj. diſt. Bal. in rub. de conſue. nu. 23.

Centuria Decimaquarta.

Int. AD querelæ propoſitum, de quo aliàs in titu. de inoffi. teſta. & de inoffi. dona. cui datur regulariter?

Reſ. Illi, cui neceſſe eſt aliquid relinquere. l. ſi totas. C. de inoffi. dona. c. i. & utrobique etiam glo. de ſuc. ab inte. Bertran. conſ. ccxiiij. nu. 2. uol. j.

Int. In moneta de qua ſæpè fit mentio, quæ nanq; requiruntur? conferetq; ad intellectum. l. i. ff. de cont. emp.

Reſ. Tria, materia, forma, & pondus, materia ualorem, forma auctoritatem, & pondus denique uſum reſpicit, præallega. l. i. l. i. & ii. C. de uet. nu. po. lib. x. & ibi Ioann. de Plat. Boer. multa de ciſio. cccxxvij. nu. 7. par. ii.

Int. Ad conceſsionem immunitatis, quæ nāq; ſunt neceſſaria?

Reſ. Tria, princeps, conceſsio ad tempus, & probatio cauſæ neceſſariæ, ita glo. in l. i. C. de his qui à prin. ua. ac. lib. x.

Int. Vbi in diſpoſitione fit mentio maſculorum uel nepotum uenit ne filius uel nepos maſculus ex filia natus?

Reſ. Non. l. i. ff. de iu. immu. c. i. §. hoc autem notandum, qui feu. dar. poſ. in uſib. Bald. in authen. ſi quas ruinas, ad finem. C. de ſacroſanct. eccle. & in l. ſed ſi hac. in §. liberos. ff. de in ius uoc. Angel. in §. qui manumittitur. ead. l.

G 3 Bertran.

Bertran.plenè conſ.j.nu.36.uol.ii.

Int. Iudæus poteſt ne eſſe Doctor?

Reſ. Non,quia Doctoratus eſt dignitas. c. quãto. de magiſt.neque poteſt ad dignitates alias aſſumi.l.fi.C.de iudæ.Feli.in c.i.ad fi.eo.titu.

Int. Poteſt ne iurare per CHRISTVM?

Reſ. Minimè, ſicuti nec Chriſtianus per Maumethem,quia ille uideretur in contemptum id facere,in iſto foret religionis uinculum.l.iudæos.C. de iudæ.Bal.in l.non erit.in §.diuus.ff.de iureiu.

Int. Quod dicitur in l.i.C.de inoffi.dot. iura iuribus concordanda eſſe, eſt ne generaliter uerum?

Reſ. Et in ſtatutis,& in inſtrumentis,reſcriptis, & teſtibus,& generaliter in quibuſcunque diſpoſitionibus procedit,ut not.in c.cum expediat. de electio.in vj.

Int. Iuramentum calumniæ, probat ne debitum?

Reſ. Non, ſed tantum agentis animum declarat, eſt uerum inquit Bal. alibi quod uim probationis habet in dependentibus à uera exiſtentia terminorum,ſummariaq; probatio præmiſſa uidebitur eo ipſo,quod de calumnia iuratum eſt,in l. ſi d alio.in §.ſi abſens.col.ii.ff.ſi ex noxa.cau.aga. & eſt tex.in l.theſaurus.ff.ad exhib.

Int. Prohibita alienari poſſunt ne præſcribi?

Reſ. Poſſunt, non minori tamen ſpacio annorum xxx.uel xl.l.ſi.§.ſi.C.communia de lega.l. filiuſfamilias.& utrobique not.ff.de leg.i.

Int. Generalis prohibitio alienationis,includit ne alienationem neceſſariam?

Reſ. Non,ut ex multis oſtendit Rom.conſ. cvij.& poſt eum firmat Bertran. conſil. cxxvii. numero 11. uol. iii.

Int. Si prohibitio facta ſit,fauore certę perſonæ,ea conſentiente,poterit ne alienatio fieri?

Reſ. Indubitatum eſt,& tradit Bar.in l.filiusfamilias.in §.diui.in pen.q.ff. de lega.i. Purpu. in l. j. nu.10.C.de pac.

Int. Cui magis fauetur, hæredi grauato, uel non grauato?

Reſ. Longe magis grauato,caſus eſt in l. ſi ita ſcriptum.ff.de leg.i.Boer.conſ.liij.nu.6.

Int. Quid ſibi uolunt uerba in l.ſi.ad ſi.ff.de lib. & poſthu.ibi poteſt tamen & impubes operas dare, ueluti ſi nummicalator ſit uel hiſtrio?

Reſ. Accur.ridicula multa ſomnians ibi dicit, ſed nomenclator uult dicere text. ſicq; reſtituendus eſt.& ille dicitur qui memoriter unumquenque uocare didicit,a nomine calando id eſt uocando dictus,ex quo etiam inſti.de teſta.in prin.calata comitia id eſt uocata dicuntur, & Kalendæ a calo id eſt uoco,alibiq; etiam dictum eſt ſatis.

Int. Homo liber poteſt ne perpetuo operas locare?

Reſ. Non, ſi maximè hanc adiiciat conditionem, ut ipſe perſonaliter ſeruiat.l.poſt certi.C.de lib. cau.l.iii.de libe.homi.exhib.l.Titio centum.§.ſecundo.ff.de cond.& demon.Boer. in tract. de autho.maio.conſi.col.x.ſeu nu.34.alias.

Int. In locatione remittitur penſio propter ſterilitatem.l.ſi uno.ff.loca.l.licet.l.excepto. C. eod. quid in emphyteoſi?

Reſ. Secus, quia tunc in recompenſationem fructuum non ſoluitur ſed propter recognitionem directi dominij,ut not.Bar.& omnes in l.j.C. de iur.emphy.in ii.oppo.& Bal. in l. item ſi uerberatum.in §.ſi quis.ff.de rei uen.latè Bertran.conſ. xlij.nu.10.uol. i.

Int. Natura legis eſt dare formam futuris negotiis non etiam præteritis.l.leges.C.de legi. c. fin. de conſtitutio.quid in priuilegiis uel reſcriptis,uel ſi foret declaratoria?

Reſ. His caſibus falleret regula.l.non dubium. C. de legi.declarat Bal.in d.l.leges.& Bar.in l.omnes populi in v.q.prin. ff. de iuſti. & iur. & Fab. in §.quodcunque.ad ſi.inſti.de iure natu.& Albe. in l.ſi.col.ii.C.ſi contra ius uel utili. publi. alibiq; etiam dictum eſt ſatis.

Int. Si reprobetur conſuetudo,quæ nam reprobata dicetur,præterita uel futura?

Reſ. Præterita, ut uult Ancha. in c.cum ab omni. de uita & honeſta.cleri.Pet.& Cyn. in l. dudum. C.de contr.emp.& eſt glo.in cleme.ſtatutum. de elec.latè Bertran.conſ.cccxlij.nu.3.uol.ii.

Int. Quare uulgo dicitur inciuile eſſe iudicare niſi tota lege perſpecta.l.inciuile.ff.de legi.?

Reſ. Quia circunſtantiæ ſcripturarum(inquit Auguſti.) illuminant intellectum.

Int. Oportet ne quod conſuetudo ſit obtenta in cõtradictorio iudicio,ut ualeat & dicatur cõſuetudo?

Reſ. Non,ut not. in l.de quibus.ff.de legi.& eſt cõmunis opinio quod atteſtantur ultra omnes & nouiſsimè quidem Ferraren. conſ. xviij. nume. 23. uol.primo.

Int. Clauſula de omni & toto eo quod debetur eſt ne generalis, an uerò comprehendit ea tantum quę debentur inter uiuos?

Reſ. Ea tantum quæ ſic debentur.l.Paulo Calimacho.§.Pomponius.ff.de lega.iii. Vital. Camban. in tracta.clauſula.j.col.j.multa.

Int. Actio ſemel extincta poteſt ne amplius reuiuiſcere?

Reſ. Non,l.qui res.§.aream.ff. de ſol. niſi miraculoſè,quando ſit reſtitutio in integrum.l.quod ſi minor.§.reſtitutio.ff. de mino. alias impoſsibile eſt,ut in homine mortuo,& in legato, ita Cy. in l.ii.C.ſi aduer.tranſac.

Int. Quando plures uocantur nomine collectiuo ad fideicommiſſum debet ne attendi proximior in gradu illi,qui debet fideicommiſſum reſtituere,an uerò illi,qui eſt proximior teſtatori?

Reſ. Ille attendi debet,qui eſt proximior,reſtituere debenti ut per Bar.in l.re coniuncti.in pe. col. ff.de lega.iii.& Dy.in l.cohæredi.in §. qui diſcretas.ff. de uulga.& pupilla.ſubſt.not.in l. cum ita. in §.in fideicommiſſo.& in l.peto.in §. fratre. ff. de lega.ii.Bertran.conſ.ccc.nu.4.uol. iij.

Int. Mulier in dote præfertur ne quibuſcunq; creditoribus, habentibus etiam hypotecã expreſſã?

Reſ. Sentiunt Docto. in l.aſſiduis. C. qui potio. in pigno. habe. quod ſic, plenius Abb. in cap. ex literis.

literis. columna tertia. de pigno.

Int. Ad unitatem formæ, corrcſpondet ne unitas ſubſtantiæ?

Reſ. Sine dubio, l. cum quæſtio. C. de lega. & ideò Bal. alibi ob hoc de unitate ſubſtitutionis, ad unitatem formæ uerborum arguit, in l. precibus. exēplificando ut ibi per eum, col. xii. C. de impub.

Int. Vxor debet ne operari in domo uiri?

Reſ. Vtique debet, & non eſſe ſicut corpus mortuum, & masimè, ſi eidem alimenta ſint relicta. l. j. & ibi Bal. C. de lega. Paul. Caſt. in l. diuortin. col. vii. ff. ſol. mat. Alex. conſ. 100. uol. i.

Int. Filius mortuo patre acquirit ne feudum eidem ſuccedens?

Reſ. Non, ſed retinet. l. in ſuis. ff. de lib. & poſthu. §. ſui. inſti. de hære. quali. & diffe. Bal. in c. i. col. ſi. an mut. uel alit. imperfec. in uſib.

Int. Quis fuit Gallus Aquilius de quo in l. Gallus, ff. de lib. & poſthu.?

Reſ. Ciceronis collega in prætura homo acutus & exercitatus, qui promptam in agendo, & reſpondendo celeritatem habebat, ut idem Cice. tradit, quique Aedium pulcherrimarum magnificentia famam auxit.

Int. Quælibet iuſta cauſa excuſat ab expenſis, ut in l. qui ſolidum. in §. etiam. ff. de lega. ii. nunquid iſtud ſit generale?

Reſ. Non, quia in curia eo ipſo quod quis eſt condemnatus, iniuſtè egiſſe præſumitur, & ſic Rota ſemper condemnat. & pulchrè declarat Gomeſ. olim collega. in reg. de anna. poſſeſſo. q. xli. col. i.

Int. Si legatum fiat ſuper aliquo fundo, erit ne fundus obligatus?

Reſ. Indubitanter, caſus eſt ſingula. in l. codicillis, in §. inſtituto. ff. de lega. ii. quem ad idem exclamat Ro. conſ. clxxxviii. col. i. & Iaſ. in auth. ſacramenta puberum. col. vj. C. ſi aduer. uend.

Int. Contra conductorem qua actione agitur?

Reſ. Præſcriptis uerbis ſi frumentum ſoluit, ſi uerò ſit colonus partiarius, tunc agitur pro ſocio, ut not. in l. ædem. C. loca. & in l. i. in §. ſi quis ſeruum. depo. Bal. in l. ſi merces. in §. uis maior. ad fin. ff. loca.

Int. Succeſſor ſingularis, tenetur ne ſtare colono, uel è contra?

Reſ. Non. l. ſi merces. §. qui fundum. l. qui fundum. & utrobique Bal. ff. loca.

Int. Quid ſibi uult tex. in l. ex conducto. in §. ſi uis tempeſtatis. ff. loc. ibi ueluti ſi uinum coacuerit, ſi rancis aut herbis ſegetes corruptæ ſint?

Reſ. Si raucis legeris, textumq; reſtitueris (ſic enim reponendus eſt) intelliges facile, quoniam raucis id eſt uermibus exponi debet.

Int. Scholares, tenentur ne ad uiæ refectionem?

Reſ. Non, quia non poſsident domos locatas. l. nō ſolet. ff. loca. Cy. in l. in ſumma. C. de pigno.

Int. Scholaris poteſt ne inſtituere actionem famoſam contra ſuum Doctorem & magiſtrum?

Reſ. Non, quia perſona ſancta ſibi uideri debet, ut pater filio, ſeu patronus liberto. l. non debet. ff. de dolo. l. i. C. de obſeq. pat. præſtan.

Int. Si in impetratione reſcripti impetrans ſe ſcholarem dixerit, cum tamen non eſſet, an reſcriptum uitietur?

Reſ. Sine dubio uitiabitur. c. dudum, & ibi Abb. Feli. & omnes de præſump.

Int. Appellatione ſcholaris ad propoſitum, ueniet ne rector?

Reſ. Veniet, quia ſcholaris eſſe non deſinit. c. mandato. & ibi Feli. in prin. de ſimo. poſt Io. And. in procem. decretalium.

Int. Mater minor tutrix eſſe non poteſt. l. fin. C. de legi. tut. quid ſi conſue. ſit in contrarium ſicuti in Gallia?

Reſ. Seruanda eſt. l. minimè. l. ſi de interpretatione ff. de legib. l. Imperatores. ad fin. ff. de pollicita. Boer. deciſio. cxxiiii. nu. 7. par. i.

Int. Statutum excludens mulierem dotatam à ſucceſsione, debet ne reſtringi ad ſucceſsionem dotantis?

Reſ. Debet utique ut per glo. & Bal. atque alios, in in l. i. C. de legi. hære. pulchrè Paul. Caſt. conſil. lxxxiii. col. iii. uol. ii.

Int. Quare datum eſt arbitrium iudici in pœnis. l. hodiè. ff. de pœn.?

Reſ. Datum eſt ad ipſius pœnæ exaggerationem, quandoque ad mitigationem, quandoq; propter hominum uoluntatem incognitam, ita Bal. in c. i. in prin. in quib. cau. feu. amit. in uſib. & ſic ſemper ex cauſa, uel augetur, uel minuitur, inquit idē Bal. in l. & ſi ſeuerior. col. ii. & iii. C. ex quib. cau. infam. irroga.

Int. Minor poteſt ne teſtificari de his quæ uidit in minori ætate?

Reſ. Hoſt. in c. pueris. per illum tex. de ſen. excom. dicit quod ſic.

Int. In pœnis attenditur ne tēpus delicti uel ſnīæ?

Reſ. Delicti, & ideò ſi puer delictum commiſit factus maior, non ut maior, ſed ut puer punietur. l. i. C. de pœn. prævallega. c. pueris, & ibi Felin. in prin. de ſen. excom.

Int. Quis nam modus loquendi eſt in l. quod ſi de ſpeciali. ad fi. ff. de mino. ibi ſatis iudicatum ſolui dare?

Reſ. Figuratus, figuraq; Tmeſis eſt, ſectio ſcilicet, nec aliud ſibi uult niſi ſatiſdare iudicatum ſolui.

Int. Regula. l. in cauſæ. ff. de mino. quod liceat contrahētibus ſe inuicē decipere, quo iure procedit?

Reſ. Furi non poſſe, unde Paul. j. ad Theſalonicen. iiij. neque circumuenias in negocio fratrem tuū, quoniam uindex eſt dominus.

Int. Literis impetratis pōt ne impetrās renūtiare?

Reſ. Poteſt, ex quo nemo inuitus agere compellitur. l. i. & toto titu. C. ut ne. inui. Bal. in c. ex conqueſtione. nu. 6. de reſti. ſpol.

Int. Qui omittit quod facere debet, & ad qđ obligatus eſt, dicetur ne eſſe in dolo?

Reſ. Abſque dubio, ſed dolus erit præſumptus, nō uerus. l. dolus. ff. mād. Cy. in l. ii. C. ſi aduer. delic.

Int. Ex inſtrumento, quod dicitur probata probatio.

tio.l.cum precibus.C.de proba.quot præſumptiones oriuntur?

Reſ. Duo,vna,quod ſit uerum,altera quod ſit ſolẽne,ita Bal.in c.i.in §.ſi inſtrumentum de not.feudo.in uſib.

Int. Eſt ne Contumelia ſi mandatum reuocetur?

Reſ. Magna cum quis ab officio remouetur.l.quæ omnia.ff.de procu.imò pena argumentum in l. teſtamento Centurio. ff. de manu. teſta. multa Bal.in c.ex literis etiam per illum tex. col. i. de offic.deleg.

Int. Si quia iua habeat ſibi tamen os Clauſum eſt nec ipſum allegare poſſit eſt ne perinde ac ſi nõ haberet?puta quod quis uelit agere poſt lapſum temporis à ſtatuto præfixi.

Reſ. Aperte conſtat quod ſic.l.qui habebat in fi. ff.de manu.teſta.not.in l lecta.ff.ſi cer. pet. Cy. in l.ſi quta conductionis C.loca.Bal.in l.tale pactum in §.i.ff.de pac.Pau.caſt.conſi.ccxliiii.col. ult.uol.i.

Int. Probatur ne manifeſte quod probatur ex coniecturis?

Reſ. Dicit text. ſingularis in l.ſi quia locuplex. ad fi.ff.de manu.teſta.quod ſic,& in l.licet Imperator ff.de lega.i.tradit Bal.in l. patronus ff. de proba.

Int. Data libertate pure,poteſt ne fieri pactum ſub pœna reuerſionis in ſeruitutem?

Reſ. Minime ſi quæ factum fuerit non ualet.idẽq; in pia cauſa. l.imperatores.ff.de ma.teſta.l. caueri.ff.communia prædio.Bal.in c.ſignificauit de teſti.Feli in c.uerum col.iiii. de fo.compe.

Int. Poteſt ne ad propoſitum libertas, dari ad tempus?

Reſ. Nõ,caſus eſt in l.libertas,ff.de manumi.teſta. in ſimili Bar.in l.ſenium.C.qui teſta.fa.po.quod filius non poteſt emancipari quo ad vnum actũ & quo ad alterum non,et eſt etiam argumentum in l.eum qui ædes.ff.de uſucap.

Int. Vice rector habet ne omnẽ auctoritatem, quã habet rector?

Reſ. Si ſit creatus ab uniuerſitate habet,aliàs non. l.aliquando ff.de offi.procon.& in l.ſi filius ff.de legatio. Feli.pulchrè in c.cum olim magiſtratũ in prin.de offi.del.

Int. Ad materiam.l.petens.C.de pac.quando dicũtur ne contractus ſiue conuentiones correſpectiue?

Reſ. Quando eodem contextu fiũt,ita ibidem not. & in l.in bonefidei.C.eo.& in l.pe.in §. ſi mulier & in §.ſi uir.ff.ſol.mat. Corn. conſi. xxix. in fi. uolumine i.

Int. Precium ſuccedit loco rei in uniuerſalibus actionibus. regulariter. l.ſi & rem & precium ff. de peti.hæ.quid e contra?

Reſ. Secus.l.proculus.ff.de iure do.l.titio.§. actor ff.de admi.tut.et rationem ponit iurecon. in l.ſi ita fideiuſſorem ff.de fideiuſſo.eſt uerum ut dicit alibi Bal.quod hoc ipſum fallit in uiro & in uxore,quando vnus habet cauſam ab altero, puta in pecunia donata,quia tunc res in ſubſidium ſuccedit loco precii,in l.ſi eum ſeruum. col. iii. ff. ſi cert. petatur.

Int. Meretrix quæ de uicinia expelli poteſt, põtne expelli ob id de ciuitate?

Reſ. Non.l.ancillarum ff.de peti.hæ.Luc.de pe.in l.ſi qua col.iii.C.de ſpectacu.lib. x. Boer. conſi. iiii.nu.53.

Int. Abſens retinet ne domicilium originis?

Reſ. Retinet,etiam ſi mille annis abfuiſſet. l.quæſitum & ibi.Bar.ff.de lega.iii.l.ſcie.§. pamphile, ff.de fun.inſt.Boer.deciſio.xiii.nu.5.par.i.

Int. Expræſſum facit ſilere tacitum,l.cum ex filio. §.filio ff.de uulga.& pupil.ſub.quo nam modo hoc ipſum intelligi debet.

Reſ. Quando cõcurrunt ut ibi not. declarat etiam Grat.Bononien.conſ.xxii.nu.14. uol.ii.

Int. Bo.po.eſt ne factum uel ius?

Reſ. Eſt factum aliquando,nonnũquam ius, & interdum actio,factum in l.iii.in prin.ff. de acqui. poſ.ius in l.iii.in §. bonorum. ff. de bon.poſ.& actio in l.i.ff.de po.hæ. peti. declarat Areti. pulchrè in rub.qui admit.in prin.

Int. Eſt ne uerum quod dicit Bar.in l.i.in vj. q. ff. de iu.codicil.quod notarii clauſulas ex conſuetudine apponant in inſtrumentis,quas poſtea non intelligunt.ſi interrogentur,quo intelligantur?

Reſ. Pluſquam uerum,quod & ipſa experientia docet magiſtra rerum efficax.c.quam ſit de elec.in vj.imo quod Imperitia deſtruunt orbem, & ponunt conſcientias bonorum in magno diſcrimine inquit Bal.conſi.vi.in prin.uol. iiii.

Int. Eccleſia reſtituitur ne aduerſus præſcriptionẽ annorum iiii.?

Reſ. Communis opi.eſt quod ſic ut per glo. Bar. & Docto.in auth.quas actiones.C. de ſacroſanc. ec.Abb.in c.i.de præſcrip. Deci.conſi. cclxxxii. nu.7.uol.ii.

Int. Non licet alicui duas habere uxores, imò puniretur.l.eum qui duas.C.ad legem Iul. de adul. quid rudi in ſeculo,licuit ne tunc?

Reſ. Eucher.epiſcopus Lugdunen.in gene. licuiſſe dicit.quia nondum lege prohibitum fuerat, & quod conſuetudo erat, crimen eſſe non poterat propter præceptũ ẽt, creſcite & multiplicamini.

Int. Ius canonicũ præualet ne ciuili inter laicos?

Reſ. Non,niſi agatur de periculo animæ, ut not.in c.ii.de reg.iur.in vj.glo.& Bar.in l.priuilegia.C. de ſacroſanc.eccle.Pau.Caſtren.conſ. xiij. col. i. uolu.ſecundo.

Int. Nautæ peſſimum hominum genus eſt, ut alibi dixiſti,& not.in l.i.C.de eden.imò quod Cato Sac.rub.illam uau.caupo.ſtab.triũ latronum eſſe dicebat,eamque ſic appellabat, ſed ad propoſitum quare eſt,quod Aegyptij non alloquebantur nautas? ut memoriæ proditum eſt,

Reſ. Quia his ſtantibus putabant ſe ex eorum ſermone contaminari,vt in Hyeroglipħlia ait Pieri. Valeria.& benè.

Int. Mercator ſcribens,uidetur ne ſcribere,eo cum

quo

quo contrahit mandante?

Reſ. Longa quæſtio eſt diſputata in l.i.C.de eden. in qua Docto.dicere uidentur quod ſic. adde nouiſsimè Areti.in c.i.nu.15.de iudi.

Int. Liberum & generale arbitrium, de quo in l.i. ff.de lega.iii.limitatur ne ad licita & honeſta?

Reſ. Si hoc idem eſt in iuramento, multo fortius eſſe debet dicto caſu ut not.in l. non uidetur. in §.qui iuſſu.ff.de reg.iur.& in l.quanquam. & ibi Bal. in lectu.antiqua.ff.de ritu nup.

Int. Scholaris nnius diei, gaudet ne priuilegio authen.habita.C.ne fil.pro pat.?

Reſ. Bal.in procem.fforum.in §. illud uerò. ſentit quod ſic, & mirum uidetur.

Int. Quare in actis Apoſto.c,ix.ſic dicitur. Saulo, qui poſtea dictus fuit Paulus. Ego ſum IESVS, quem tu perſequeris, durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare?

Reſ. Quia in malum acrius incidit qui potentiori reluctatur, à bobus ductum, qui quo magis calcitrant, eo magis punguntur ſtimulo. Hinc nos potentioribus pares eſſe non poſſumus, nec inferior ſupra ſuperiorem quicquam poteſt.l.i.C.ne li.po.c.cum inferior.de maio.& obedi. clem. ne Romani.de electio.

Int. Quare ibidem adhuc tribus diebua non manducauit nec bibit?

Reſ. Quia ieiunantibua & uigilantibus cœleſtia reuelantur arcana, unde raptus ad tertium cœlum audiuit & uidit ſecreta Dei.

Int. Cuius dictum eſt, pecunia tua tecum ſit in perditionem?

Reſ. Simoni olim mago, nanque uidens quod per manus impoſitionem Apoſtolorum dabatur Spiritus Sanctus, eis pecuniam obtulit dicens, date & mihi hanc poteſtatem.c.viij.

Narrat etiam D. Hiero. ad Euſtochium ſcribens, quod quidam ex monachis ſuis parcior quã auarior centum ſolidos quos lina texendo acquiſierat, moriens reliquit, quodque inter monachos initium eſt cõſilium, quid facto opus eſſet, alij dicebant, pauperibus dandos, alij eccleſię, alij parentibus remittendos, Macarius uerò Pambo, & Iſidorus ac cæteri patres loquentes Spiritu Sãcto, infodiendos eſſe cum eo, dicendo. Pecunia tua tecum ſit in perditionem. & ita factum eſt.

Int. Quare actuum j. dicitur, & ſors cecidit ſuper Matthiam?

Reſ. Quia electio quandoque fit ex oratione alternatiua, quandoque ex legis prouidentia, nonnunquam ex remediorum affluentia, interdum ex pluralitate tribunalium, ſæpè uero à fortuna ut iſto in caſu.l.plerunque.§.fi.ff.de iur.do.auth.habita.C.ne fil.pro pat.l.quod in hæredem. §. eligere.ff.de tribu.act. l. utique. ff. de eo quod cer. loc.l.fi.C.communia de lega.Bal.in rub. de electio. nume. 12.

Int. Si non eſt niſi nnua Deua, unum baptiſma, & una fides, quo modo ſic dicitur Matth.xxiiij.Nõ inueni tantam fidem in Iſrael?

Reſ. Quia augetur & creſcit extenſiuè & intenſiuè, non quod ſint plures, ſed (ut dictum eſt) una tãtũ.

Int. Quare ſic CHRISTVS Petrum, qui ter ipſum negarat, Paulumq; perſecutorem, principes populorum elegit, & Balaam idolatram?

Reſ. Quia unus & idem ſpiritus hæc operatur, diuidens ſingulis, prout uult, neque poteſt aſsignari ratio cur hoc idem fecerit.j. ad Corinth. c.xij. l. non omnium.ff. de legi.

Int. Quare dictum eſt rurſus.c.xxxij. Deutorono. mea eſt ultio, & ego retribuam in tempore?

Reſ. Quia Dei uindicta non eſt uſurpanda, ſicuti nec iuriſdictio auctoritate propria, quod & nos etiam dicimus.l.pe.ff.de arbi.cum uulga. de quibus in l.i.C.ne quis in ſua cau.& in l. nullua. C. de iudæ.

Int. Quare Iurecon.in l.peculium naſcitur. ff. de pecu. qui æquiparat peculium huiuſmodi, non æquiparauit potius aſino, ut ſeruum ipſum, cui peculium conceditur, alibi pecudibus æquiparat in l.ii.ff.ad legem Aquil.?

Reſ. Fortè propter dignitatem humanæ conditionis cuiua contemplatione omnia inuenta fuerũt iuxta illud. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. & eſt not.tex.in l.uetus.ff.de uſufru.& in l.iuſtiſsimè.ff.de edil.edi.& declarat Odof. ĩ d.l. peculiũ.

Int. De ſeruis uicariis adhuc ibidem loquitur Iureconſul.quod ſi moriantur, decreſcit peculium, & in l.ſi in re communi.ff. de noxa. & in l. diffinitio.& in l.depoſiti.ff.de pecu.& in §.idem eſt, inſtitu.de lega.qui nanque erant iſti, ſic uocati?

Reſ. Erant ſerui ſeruorum ordinariorum, ut in locis præallega.legitur, quibus dominus, peculium conſtituiſſe uidetur, eo ipſo quod ipſum conſtituit ſeruia ordinariis ut in d.l.diffinitio.

Int. Quid ſibi uolunt uerba illa Daniel c.vii.aſpiciebam donec, Throni poſiti ſunt, & antiquua dierum ſedit?

Reſ. Non aliud niſi Deum optimum maximum uelle oſtendere, cuius ætas & origo comprehendi non poteſt, ex quo ſolus à ſeculo fuit, eritq; (ut Lactantius ait) per ſecula.

Int. Dum dicitur Ioann.c.ij.omnes eiecit de tẽplo ſunt ne uerba hęc pariter intelligẽda ut iacent?

Reſ. Non, ſed de Atrio templi Solomonis, ex quo plura erant in eo, iſtudq; in orientali parte, ubi CHRISTVS concionabatur ſæpè.

Int. Iſaias c.xlv.ſic dicit.Ego Dominus faciens pacem & creans malum, ego Deus ſic eſt cauſa mali, & cum ſit ſumme bonua, & ſummum bonum, dictu abſurdum uidetur.

Reſ. Eſt cauſa mali non effectiuè, ſed permiſsiuè, ut in concubinatu & uſuria dicimua etiam nos, quæ duo quoque permittit lex ciuilis pariter, ſed non diſpoſitiuè concedit.l.eos.& ibi not. C. de uſu. l. in concubinatu.ff.de concubi.declarat Bar. in l. cunctos populos.in v.oppoſi.C.de ſumma Trin. & fid.catho.

Int. Audio ſæpè Sacerdotea in Miſſa dicentes. Sanctus, Sanctus, Sanctus, dominus Deus Saboth, &

ſic

ſic ter,& de quibus etiam Iſai.vj.quid ſibi uolũt uerba hæc?

Reſ. Non aliud niſi ut ait D.Hieron.quod his in ambobus teſtamentis,nouo & ueteri trinitas.prędicatur.et Saboth.id'eſt Saluator intelligitur.

Int. Quid illa,c.xiiii.Omnes,in Moyſe Baptizati ſunt,in nube & mari?

Reſ. Spiritu Sancto,qui per nubes deſignatur, & mari id eſt aqua Baptiſmi, intelligi debet autor Dionyſius.

Int. Quare eſt qđ in hæreſim lapſi comburuntur, ut quotidie fieri uidemus ubique locorum,et maxime Romæ,vnde nam iſtud ortum habuit?

Reſ. A uerbis Euange.(ut credo)Ioãn.c.xv.ibi, ſi quis in me non manſerit,mittetur foras,ſicut palmes,& areſcet,et colligent eum,& in ignem mittet & ardet.

Int. Dicit adhuc Iſai.c.viij. ecce uirgo concipiet in utero,& pariet filium, et uocabitur nomẽ eius *Emanuel*, et tamen hoc noĩe CHRISTVS uocatus fuit nunquam, mirum eſt igitur quare.

Reſ. Declarauit Propheta(ut Lactã.)inquit & bene)quod deus eſſet ad homines uenturus in carne, qui tamen primum fuit in ſpiritu, nec ſibi aliud uult hoc nomen,niſi nobiſcum deus.

Int. Si mater CHRISTI uirgo erat poſt partum in partu,& ante,quare uiro deſponſata fuit ut dicitur Luce.i.?

Reſ. Ne iuxta Moyſis legem lapidaretur à populo adultera,et ut fugiens in Aegyptum,cuſtodia potiuſquã mariti ſolatium haberet,et etiam ut per Genealogiã Ioſeph, ipſius cognoſceretur origo

Int. Ibidem rurſus dicitur per Angelum *Aue gratia plena*, quare non aue Maria ut nos?

Reſ. Quia in ſalutatione principis, nomen proprium exprimitur nũquam et quia angelus non pro ſe(ut nos)orabat,ſine peccato miſſus à deo, A nobis autem uocari nomine proprio gaudet, ut nos identidem pręcantes exaudiat.

Int. Duo legi.in Exodo.c.xx. quæ non intelligo, ibi cunctus autem populus uidebat uoces, & lampades,vnum enim eſt quid uiderit uoces cum tamen audiantur, alterum., quare ſic uiderit lampades.

Reſ. Humana uox auditu, diuina uero uiſu percipitur,vnde fit quecunque dicit Deus, ut non uerba ſint,ſed opera lampades autem uidebat rurſum quia ignis uim habet geminã illuſtrãdi urẽdique, eoque fit ut lex obedientibus lumen ſit, contumacibus uero æſtus & incendium.

Int. Obſcura quoq; ſunt uerba illa Eccl ſiaſt.c.xiii. quid communicabit Cacabus ad ollam.

Reſ. Imò clara cum principibus cõſuetudine non habẽdã, ne ab eiſdem opprimamur ut à Nerone Seneca,ab Alexandro Ariſtoteles, à Iuſtiniano Belliaſſerius & à ſimilibus ſimiles.

Int. Math.xxvii.ibi non licet mittere in Corbonã quid erat Corbona iſta?

Reſ. Capſa in Atrio templi Solomonis ubi mittebantur Oblationes pauperum,ſeu ad uſum eorũ quæ etiam Gazophilatium appellabatur, & de quo noa alibi ſæpe.

Int. Vidi Deũ facie ad faciem,& ſalua facta eſt aĩa mea,dicebat Iacob,et legit.c.xxxii.Gene. ſecus uero in euange.Io.c.i. ꝙ Deũ nemo uidit vnquã quomodo igitur contrarietas hæc ſaluabitur?

Reſ. Dicit Euche.quod per ſubiectã diuinæ poteſtati ſpeciem uiſibilis creaturæ,quæ humanis poterat apparere cõſpectibus uidit,in ea autem ſubſtantia Maieſtatis in qua eſt, non uidit unquam hõ,eſt igitur in vniuerſo eſſentialiter myſterialiter,& miſericordialiter, primo modo in ſua eſſẽtia ſecundo in Euchariſtia, tertio ubique vnde Illud. Miſericordia dei plena eſt terre.

Int. Quare dicitur Matth.c.xxviii. Baptizantes eos in nomine Patris,filii,& Spiritus Sancti?

Reſ. Vt oſtenderetur trinitas,Pater ſcilicet Filius, & Spiritus Sãctus,pater ingenitus eſt,filius genitus,Spiritus Sanctus nec genitus nec ingenitus. Pater rurſum,ex quo omnia,filius per quem omnia,et Spiritus Sanctus in quo omnia fiunt.

Int.Quare ad huc Matth.ii.dicitur Magi ex oriente uenientes obtulerunt aurum Thus & Myrrham?

Reſ. Vt CHRISTVM deum regem,& hominem confiterentur,nanque in auro regni poteſtas eſt in Thure Dei honor,& in Mirrha corporis ſepultura,Aurum igitur ut regi, Thus ut Deo, et Mirrham vt homini obtulerunt.

Int. Quare dixit CHRISTVS Matth.c.xx.Matri pro filiis petenti,ut ſederent ad dexteram patris quid uis?

Reſ. Vt a Solomonis reſponſione,hæc differret,ille enim ſtatim promiſit poſtea promiſſa negauit, uel Herodis, qui promiſit pariter & iurauit & Ioann.Baptiſtæ caput puellæ ſaltatrici dedit,maximè quia nec honeſta nec licita petebat, & quia CHRISTVS petita facere nõ debebat,qua de re dixit rurſum. Neſcitis quid petatis. & ſi non ad matrem conuerſus, illorum nomine petentem, ſed ad filios ita reſpondit,mirum haud eſt, ut ipſorum deteſtaretur ambitionem.

Int. Sum admiratus ſæpè,quomodo Matth. adhuc ix.c. dicatur. Qui reliquerit patrem aut matrem propter me,centuplum accipiet. Alibi uerò, qđ anathema ſit,ſi quis etiam occaſione cultus Dei, parentes deſeruerit in c. ii. xxx. diſt. & maximè quia in decalo.dictum eſt pariter & ad idem. Honora patrem tuum & matrem. ſi uis eſſe longeuus ſuper terram.

Reſ. Deſerendi ſunt Infideles non fideles,& ita cõtrarietas reſoluetur, atq; concordabitur ut in d. c.ii.not.& in c.j.xxviij.q.j.

Int. Quo modo ueritas de terra orta eſt, ſi dixit CHRISTVS. Ego ſum uia ueritas & uita. Pſal. lxxxiiij?

Reſ. Hoc modo, Deus qui primum erat ſpiritus, terrenum corpus aſſumpſit, ut terrenis uiam ſalutis,aperiret,inquit Lactan.

Int. Dicitur adhuc Pſal.xxxv.homines & iumenta ſaluabis Domine,quo modo ſic iumentorum curam

ram habet Deus ? dictu enim abſurdiſsimum uidetur.

Reſ. Homines dicit ratione participes, & rationis expertes, iumenta, unde xlviij. poſtea. Comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Saluando igitur illos confirmat Deus præſenti conuerſione, iſtos uerò futura, quia (ut inquit Pau.) uult omnes homines ſaluos fieri.

Int. Si unus tantum eſt Deus, quid inde eſt, quod imò plures etiam legamus iuxta illud Pſal. lxxxj. dixi Dij eſtis ?

Reſ. Id eſt, non quod plures ſint Dij, ſed pro uaria potentia Dei dictum.

Int. Quæ ſunt ueſtimenta ſordida, quibus indutus erat I a s v s ut dicitur Zacha. iij. c.

Reſ. Humanitas & caro, quaſi Deus homo factus eſt, dictus alibi Geneſ. hac de re puluis & cinis.

Int. In legatis quod minimum eſt, in dubio cenſetur relictum. l. nummis. ff. de lega. iij. ex quo teſtator ſic etiam noluiſſe uidetur, grauare hæredem ſuum minus quam poſsibile ſit. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. quid in cauſa pia ?

Reſ. Iſto caſu fauore ipſius ueniet quod eſt maius. l. Titia. §. fi. ff. de au. & arg. lega. l. Paulus. §. Paulus ff. de fideicom. lib. Ro. in auth. ſimiliter. C. ad legem Fal. inferens ob hoc, & eſt quotidianum, ſi iuſſerit teſtator in eccleſia fieri calicem, uel tale quid aliud, de aureo intelligi debere, idq; etiam & poſt eum Corn. conſ. cccci. nu. 2. uol. iiii.

Int. Quid ſibi uult uerbum matula poſitum in l. argumento in §. mundus. ff. de aur. & arg. lega. ? de quo etiam D. Hiero. ad Nepotian. de uita clericorum, ibi, apponunt matulam, obſident lectum, purulentiam ſtomachi, & phlegmata pulmonis, manu propria ſuſcipiunt. Et ad gerontiam de monogamia, ibi eſt crater ad bibendum, eſt & matula ad ſecretiora naturæ,

Reſ. Nil aliud niſi uas in quod lotium redditur, unde prouerbialiter dici etiã ſolet, indignus eſt qui illi matulam porrigat.

Int. Verba adulatoria & blanda non diſponunt. l. obligationum ſubſtantia. ff. de ac. obl. l. fi. ff. de teſta. l. diuus. ff. de mili. teſta. quid in pia cauſa ?

Reſ. Iſto caſu fallit regu. ſecuſq; erit quia piæ cauſæ (ut paulò ante quoque dicebam) ſemper eſt fauendum. l. ſunt perſonę. ff. de religio. d. auth. ſimiliter. C. ad legem Fal. & in terminis eſt caſus in l. Paulus. in §. Paulus. ff. de fideicom. lib. Corn. cõſ. cccix. nu. 9. uol. iiij.

Int. Pater tenetur dotare filiam. l. obligamur. §. lege. ff. de act. & obli. l. dedit dotem. ff. de colla. bo. l. qui liberos. ff. de ritu nup. l. fi. C. de dot. promi. quid ſi ipſa nupſiſſet, nulla facta dotis promiſsione, an teneatur iſto in caſu ?

Reſ. Variarunt Docto. & in ſpecie Bar. in d. §. lege tenuit quod non. Glo. uerò ibidem contrarium, ubi etiam Ange. & Bal. in l. cum mulier. ff. de cõdic. inde. tradit Corn. conſ. xxxix. nu. 2. uol. iiij.

Centuria Decimaquinta.

Int. Dvo iudices diuerſas tulerunt ſententias, quæ uanq; ualebit ?

Reſ. Illa ſine dubio quę erit pro reo.

Int. Quare ?

Reſ. Quia promptiora ſunt iura ad abſoluendum quàm ad condemnandum, l. abſentem. ff. de pœn. l. Arrianus. ff. de ac. & obli. c. fi. de re iudi. ubi caſus. c. cum ſunt partium. de reg. iur. in vj.

Int. Nullitas oppoſita executionem non impedit ut inquit Ange. in l. iiij. in §. condemnatum. ff. de re iudi. & in l. fi. C. ſi ex fal. inſtru. Inno. in c. cum in iure peritus. de offi. deleg. ſed quid ſi principaliter ſed incidenter opponatur, & offeratur probatio incontinenti ?

Reſ. Iſto caſu crederem impediri. cle. i. de re iud. l. ſi eum nulla. ff. eo. l. j. C. de execu. rei iudi.

Int. Ab executione rurſum nõ appellatur. l. ab executore. ff. de appel. l. ab executione. C. quo. ap. nõ recip. an ſaltim poſsit appellari à pronuntia de exequendo ?

Reſ. Poteſt utique & eſt caſus in l. & in maioribus. C. de appel. not. in iuribus præallega. & in ſpecie tradit Corn. conſ. clxxxiiij. nu. 8. uol. iiij.

Int. Teſtator reliquit domum alicui ſub iſta conditione tamen, quod ibi pingi faceret imaginem Beatæ Virginis, poſt mortem picta reperitur, an picta pręſumatur ſumptibus & impẽſis legatarij?

Reſ. Bar. in l. fi. C. de ali. pup. præſtan. dicit quod ſic per illum tex. & quia quotienſcunq; quis ſuo ſumptu facere aliquid tenetur, ſi id factum reperiatur, ſemper factum ab eo præſumitur, qui ad illud faciendum tenebatur, ubi etiam Bal. & ita dicit quoque idem Bar. in l. cum ſeruus. ff. de uerb. obli. pulchrè Corn. conſ. xlv. nu. ii. uol. iiii.

Int. Quare Aleæ luſus infamis eſt, & ars damnata pœnitus. l. i. & ii. ff. de aleato. l. ediles. j. §. pedius. ff. de edil. edic. ?

Reſ. Quia non modo ipſa uilis eſt uerum etiã einſdem conditiones, ducit enim ſecum cupiditatem lucrandi, rapinam, blasfemiam, periurium, mendacium, furtum, iracundiam, contemptum, bonorum amiſsionem, & breuiter malorum dæmonũ inuentum eſt, malorumq; omnium fomes ut in lib. de diſcipli. ſcholar. docet Boetius eſt uerum (obiterq; dictum ſit) quod aleator à uerbo deſcẽdit, quod non reperitur, quanquam dictum ſit de aleatoribus, quia aleare non reperitur pariter, dicimuſq; aleæ luſum, de aleæ luſu, & nõ de aleatoribus ratione prædicta, ſatiſq; fuiſſet primo modo dicere, de aleę luſu ſcilicet, & non ſubiicere de aleatoribus, ineptè dictum aliàs, ut ſupra.

Int. Filius non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio. l. fi. §. neceſsitate. C. de boniſq; libe. quid ſi fuiſſet ab aliquo citatus.

Reſ. Illico uideretur habilitatus, & erit not. limitatio ad d. §. neceſsitate, ita Bal. in l. cum mulier col. v.

col.v.ff.ſol.ma.& in l.fi.col.x.C.de edi.di.Adri.tol.et utrobique poſt Inno.In c.cum inter de ex cep.et nimirum hinc dicitur quoque,quod omnis Citatus audiendus eſt l.i §.cum dicitur.ff.ſi cui plus quam per leg. fal.erit que ſupra dictę limitationis ratio Bal.in d.l.fi.ubi tradit etiam notab.declarationem, ueramq; eſſe dicit tunc,ſi citatio fuerit facta ſimpliciter,non cum clauſula,ſi ſua interſit, & ſub iſta conditione quia non propterea releuatur ab onere probandi ſua intereſſe & ut per eum plenius.

Int. Quid eſt hoc dicere ut ſupra quod filius non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio?

Reſ. Non aliud,niſi quod cum conſenſu patris agere debet.d.§.neceſsitate.

Int. An iſtud ipſum ſit generale?

Reſ. Non,præter hæc quæ diximus proxime,quia in curia Delphinatus ſolemnitas iſta nõ attenditur,ut ex multis oſtendit Gui.Papæ deciſio liiii. & minus quando imploratur officium iudicis, ut not.in l.i.C.qui admi.& in l.ſi cui ff.de cond.& de.& in l. cum filiusfamilias ff. ſi cer. pet. uel ſi ſibi obiiciatur crimen falſi.l. poſt legatum §. filiusfamilias ff.de his quibus ut indi.

Int Bonorum aduentitiorũ pater, uſufructum habet. l. cum opus §. cum autem. C. de boniſque libe.et hoc ipſum ratione patriæ poteſtatis, ut ibi,ſed quid ſi filiuum emancipaſſet.

Reſ. Primo caſu haberet in totum, iſto uero pro dimidia tantum,d.§.cum autem, niſi emancipationis tempore ipſum filio donaſſet, uel eidem renunciaſſet quia tunc donatio ſeu renunciatio ualeret.l.ii.C.de inoffi.do.& ibi not.præallega. §.cum autem,Corn.late conſi.xlii.col. i. & fina. uol. tertio.

Int. Filio in poteſtate patris exiſtenti,curator dãdus non eſt.l.fi.C.de cura.fu.ſed quid ſi hæreditatem ſibi delatam pater uelit adire,& filio detur curator, cui dationi conſentiat pater nunquid hoc caſu cenſeatur recuſare acquiſitionem uſufructus?

Reſ. Bar.in l.fi.in §.neceſsitate.C.de boniſque lib. ſentit quod ſic,cunque eo.Pau.Caſt.in §.ſin autem ea.l.plene Corn.conſi.xcv. nu. 10. uol. iiii.

Int. Qui indebitum ſoluit ſcienter, utique donat & non repetit.l.i.ff.de cond. ind. ſed ponamus quod quis ſoluere iuret, uel exceptionem non obiicere,& poſtea ſoluat,poterit ne repetere?

Reſ. Poterit utiq;. quia non ſponte ſoluit ſed periurii metu,ita Bar.in l.fi.C.de nonnume. pe. & Ange.in l.in contractibus,in prin. C. eo. Corn. conſi.ccxciii.col.i.uol.iiii.

Int. Duo teſtamenta eodem die facta fuerunt, nec apparet quod nanque fuerit prius uel poſterius pro quo præſumetur?

Reſ. Pro eo, in quo reperiuntur uocati uenientes ab inteſtato quod ex multis oſtendi ego in auth. hoc inter liberos in.§.ſi quis autem nu. x. C. de teſta.

Int. De uirtute clauſulæ quæ ſolet apponi in libello.Quare de prædictis peto mihi ius & iuſtitiam miniſtrari,non quęro,ſed hoc unum tãtum, quo modo intelligatur.

Reſ. Credo,non aliter intelligi debere niſi hoc modo,ſi de iuſtitia appareat ex narratis, ut declarat But.in c.i.de iudi. & ibi diximus, not. in l. i. ff. de eden.& in l.edita C.eo.Corn.conſi.xxx.nu.8. uol.tertio.

Int. Eſt ne generaliter uera regula,quæ habet, qđ inter ſuccedentes diuerſo iure non habet locum ius accreſcendi l.ſed cum patrono ff.de bo.po.?

Reſ. Non ſed in ſuccedentibus de iure prætorio tantum,non in his qui ſolo animo fiunt hæredes et quia ſuccedentes in re certa & in uniuerſo diuerſo iure ſuccedunt,quoniam ex his unus eſt legatarii loco,l. i.§.ſi ex fundo ff.de hæ.inſti.l. quotiens.C. eod. tamen inter eos habet locum d.ius accreſcendi et probatur etiam in l.ſi quis hæres in §.i.ff.de acqui.hæ.ubi portio accreſcit portioni,et tamen una delata eſt ex ſubſtitutione,in auth.præterea unde uir & uxor Corn. conſil.cccxxiiii.col.fi.ubi.multa uol.iiii.

Int. Mulier non ſuccedit an faciat partem in legitima?

Reſ. Non,ut concludunt Bal. Ange.Fulgo.& alii. in l.papinianus in §.vnde ſi quis.ff.de inoffi.teſt. idem Ange.in l.vnica in §. primo C.de cad. toll. & in auth.nouiſsima.C.de inoffi.teſt.& de materia aliás late in l.plane in §.ſi duobus.ff.de lega. i.Corn.conſil.cxcix.nu.2.uol. iii.

Int. Non poteſt quis decedere pro parte teſtatus & pro parte inteſtatus l.ius noſtrum. ff.de regu. iu.& hac rõne,ſi inſtitutus vniuerſaliter repudiet inſtitutus in re certa adit & totum conſequitur per ius accreſcendi. l.i.§.ſi cum fundo.ff.de hær. inſti.l.quotiens.C.eo.& utrobique not.ſed quid ſi eſſent matrimonia diuerſa?

Reſ. Illo caſu poſſet l. ſi arrogator ff. de adop. ibi inducit poſt Pet.Bar.& Bal.ibi,Corn.cõſ. lxxxv. nu.8.uol.iii.

Int. Quare eſt qđ filius non põt inſtituere actionẽ famoſam contra patrem. l.non debet.ff.de dolo?

Reſ. Quia perſona patris debet ſibi Sancta uideri, & ob uerecundiam paternam.ut dicitur in l.ſi ſuperſtite. C.eo.nec ea ratione libertus contra patronum,uel ſcholaris contra ſuum magiſtrum l. i.& ibi Cy.C.de obſeq.eo.& dixi alibi etiam ſatis et maxime in l.edita.C.de eden. lectu.iii.illo arti.an nomẽ actionis ſit exprimendũ in libello.

Int. Quare improbius eſt & iniquius, depoſitum negare quam mutuum?

Reſ. Quia (ut in problemat. inquit, Plutar.) primo caſu negans,amico facit iniuriam, non qui dat,ille enim dat & non mutuat.

Int. Quando dicitur ſtandum eſſe dicto alicuius, debet ne intelligi, quanquam non exprimatur cum iuramento?

Reſ. Debet utique & non aliter l. Theopompus ff. de dote prælega.& ibi Bar. Bal.in l.iuſiurandum quod ex conuentione in prin.ff.de iureiu.Corn. conſi.

conſil. xl. numero duodecimo. uolu. primo.

Int. Vnde ortum habuit iudiciorum ordo ?

Reſ. In lege ueteri, quando à Moyſe dictum eſt in ore duorum uel trium, ſtat omne uerbū, de quo etiam in c. in omni. de teſtib. & in l. ubi numerus. ff. eodem.

Int. Vnde lis ?

Reſ. In Paradiſo quando de inobedientia reprehē ſus reſpondit. Socia quam mihi dediſti decepit me, crimen reiiciendo in eam, & de quo alias Gene. iii.

Int. Vnde citatio?

Reſ. Adhuc eo in loco, quia dixit Deus, Adam ubi es ? Gen. iii. Item condemnatio & exilium, quia Adam rurſus propter peccatum eiectus eſt, & Cain, ſuper terram maledictus inde, ut Gen. iii. & iiii. legitur.

Int. Quare captura nō permittitur de iure per modum executionis, niſi contra contumaces & condemnatos. l. i. C. de execu. rei iudi. ?

Reſ. Quia non eſt ſine grauamine & opprobrio. l. iii. §. in eum. ff. de ſuſpe. tuto. l. i. qui bo. ced. poſſ. Bal. in l. per diuerſas. ad fi. C. manda. & in ſtatut. capere. nu. 11. ad fi.

Int. Quid ſibi uult Iurecon. in l. minor. in §. i. ff. de mino. ibi Diuus Seuerus & Antoninus Glabrionem Attilium non audiuerunt, incoloratè reſtitui deſiderantem ?

Reſ. Non aliud, niſi quem reiiciendum eſſe, ſi quid ſine cauſa petat, quod & ibi glo. ſentit & rationabile eſt, argumentum in l. ii. in §. circa. ff. de exceptio. do. tradit Bal. in §. petitio. nu. 15. in Marg.

Int. Geſta cum falſo procuratore poſſunt ratificari. l. iii. § falſus. ff. rem rat. habe. & eſt argumentum in l. fi. C. ad Macedo. ſed quid in geſtis coram principe?

Reſ. Iſto caſu ratificari non poſſent ob uitium ſubreptionis, quod eſt ualde deteſtabile in auditorio principis. capitulo ex parte. de reſcrip. Bal. in l. falſus. colum. prima. C. de furt. de cuius dicti ueritate tamen Felin. ad longum uidendus eſt in capitulo nonnulli. in §. ſunt & alij. col. iii. de reſcrip.

Int. Quando plures ſunt uocati, uerbis plures perſonas comprehendentibus, inter quas eſt graduū prærogatiua, & ordinata charitas, quomodo uocati ſeu inuitati dicentur ?

Reſ. Ordine ſucceſsiuo, & ſecundum ordinem graduum. l. cum ita. §. in fideicommiſſo. ff. de lega. ii. l. peto. §. fratre. ff. eodem. l. fin. C. de uerbo. ſignifica. tradunt omnes in l. Gallus. in §. quidam rectè. ff. de libe. & poſthu. Corn. conſ. cxxxj. col. i. uol. ii.

Int. Filius ſeu libertus in ius non uocant, ille patrē iſte patronum abſq; uenia, alias puniuntur pœna ſolidorum 50. l. fi. ff. de in ius uoc. quid ſi uocetur fiſcus, an uenia ſit impetranda ?

Reſ. Vtique eſt. l. bene à Zenone. C. de quad. præſcrip. ibi ex noſtra iuſsione, & alibi non eſſe dicit Bal. in Marga. fiſcus. nu. 2.

Int. In condenda lege non eſt ſeruata forma. l. humanum. C. de legi. ualebit ne ?

Reſ. Valebit utique quia ſatis eſt quod legiſlatori ita placuerit. l. uniuerſis. & ibi Bar. & Pau. Caſtren. C. de precib. Impe. offer. Idem Paul. in l. i. in prin. ff. de conſtitu. princip. Imò uniuerſitate ſcholarium congregata ſine iuſſu rectoris antiqui, qui tamen requiratur ex forma ſtatuti quod legitime congregata dicetur, ut idem Paul. dicit in prællega. l. uniuerſis. ad fin.

Int. Quare eſt quod natura legis ſit, dare formam futuris negotiis, non etiam præteritis. l. leges. C. de legi. c. fi. de conſtitu. ?

Reſ. Quia nullus eſt in culpa quare futura neſcierit ut in auth. de nup. in princip. & ibi Iacob. de Beluiſ. not.

Int. Quare mulieres negotiis publicis intereſſe nō poſſunt, nec in condenda lege ſuffragium ferre. l. i. ff. de legi. l. fœminæ. ff. de reg. iur. argumentū in l. fœminæ. ff. de eden. ?

Reſ. Propter imbecillitatem ſexus: argumentum in l. i. ff. ad Velleia. & quia ſpecificè dicit text. in d. l. i. uirorum prudentum conſultum eſſe legem &c. ergo ſi uirorum, non mulierum. l. cum prętor. ff. de iudi. ſeu quia Cecropis argiui temporibus (is enim primus Athenis regnauit) cum de urbis denominatione ageretur, uiri Neptunum elegerunt, mulieres uerò Mineruam, & cum uno uoto præualuiſſent iratus Neptunus Athenarum terras populatus eſt, quem Athenienſes ciues placare uolentes triplici ſupplicio, mulieres affecere, quod maternum haud ſumeret quis nomen; Neúe filias Athenæas uocaret, & ne poſſent ipſę ullo tempore negotiis publicis intereſſe, uel aliter ſuffragium ferre.

Int. Serui quomodo olim efficiebantur liberi ?

Reſ. Cenſu, uindicta, teſtamento. Cenſu, ſi quis iubente domino, nomen dediſſet in cenſum. uindicta, uirga qua lictor capiti imponens ſeruum in libertatem uendicabat dicens eſto liber, uel alia ſimili uerba. Teſtamento, ſi quis ſeruum in eo liberum ſcripſiſſet, uel directo aut per fideicommiſſum, de primo modo nullibi, de ſecundo & tertio, de manu. uind. & de manu. teſtamen.

Int. Quid uoluit dicere Iureconſul. in l. iiii. ff. de manumiſsio. ibi uerum conniuentibus oculis credendum eſt &c. ?

Reſ. Per diſsimulationem, & oculis conniuentibus quaſi clauſis, hinc Græci σκαρδαμύττειν id eſt conniuere dicunt, & Lucret. idem cum ait pariter.

Cum quaſi conniuent & aperto lumine rurſum,
Omnia conuiſunt, clara loca condita luce.

Nonnihil Cyn. in l. prima. in principio. C. de bon. lib.

Int. De nepotibus ſæpiſsimè fit mentio, & maximè quod ueniunt appellatione liberorum. l. liberorum. ff. de uerbo. ſignifi. ſed qui ſunt qui proprie nepotes appellantur ?

Reſ. Nepotes, prodigi & luxurioſi aliquando dicuntur, & nepotari, id eſt prodigaliter & luxurioſè uiuere, unde Tertulian. in apologet. Ariſtippus in purpura nepotatur. & Hora. Vincit enim ſtultos, ratio inſanire nepotes. Vocaturq; Apicius à Plinio omnium nepotum altiſsimus gurges. Sunt etiam nepotes filij fratrum, & filij filiorum, hique propriè nepotes dicuntur, illi uerò impropriè, nec de iure ciuili reperiuntur niſi in uſibus feudorum ut per Bald. in l. ſi inſtituta. in §. ſi. ff. de inoffi. teſta. & probatur in l. Iuriſconſultus. in §. ſecũdo gradu. ff. de grad. Corn. pulchrè conſ. xlvii. nu. 7. uol. iii. impropriiſsimè autẽ primo modo, & fuſius aliàs in d. l. liberorũ. Idem Bal. in l. uxor. C. qui accu. non poſ.

Int. Si duo fuerunt ſocij, ſed unus altero induſtrioſior, debebit ne æqualitas inter eos ſeruari, de qua in l. ſi non fuerint. in §. i. ff. pro ſo. ut inter liberos. l. ut liberis. C. de colla. & cum ſocietas habeat ſe etiam ad inſtar fraternitatis. l. uerum. ff. pro ſocio.

Reſ. Non, ſed plus dari induſtrioſiori, quanto plus fuerit eius opera precioſior, ut not. in l. cũ oportet. in prin. C. de boniſq; lib. & in l. i. in §. nec caſtrenſe. ff. de colla. bono. Corn. in terminis. cõſ lviii. nu. 8. uol. iiii.

Int. Duo ſunt ruſtici, unus habet multos filios an in diuiſione deducantur ſeu repetantur expenſæ ipſis factæ, ſi maximè inutiles fuerunt, nec aliquam notabilem operam præſtiterunt?

Reſ. Abſque dubio repetuntur, alias maiorem haberet partem filiorum pater, quàm alter, nec inter eos æqualitas ſeruaretur, ut in conſil. prælle ga. inquit Corn. nu. 13. poſt Pet. Cy. & Bal. in l. ſi paterno affectu. C. de nego. geſt.

Int. An ualeat pactum quod ſocietas ſit æterna, ſeu tranſeat in hæredem?

Reſ. Non. l. nulla. l. nemo. l. adeò. l. uerum. §. in hæredem. ff. pro ſocio. & ideò proditum eſt morte finiri. §. finitur. inſti. eo. titu.

Int. Quare eſt quod ſtatutum de gradibus mentionem faciens, intelligi debet ſecundum ius ciuile, & non canonicum, ut tradunt omnes communiter in l. ſi auię. C. de ſuc. edic.?

Reſ. Quia etiam ſtatuta ſunt iuris ciuilis. l. omnes populi. ff. de iuſti. & iur. §. ſed ius quidem. inſtitu. de iur. natu. tradit Bald. in ſtatut. in §. gradus. nume. 1. & 2.

Int. Quare eſt inuenta diſtinctio nominum?

Reſ. Vt ſignificaretur diuerſitas entiũ. l. ſi idẽ. C. de codicil. Bal. in l. uxor. C. qui accu. non poſ.

Int. Præteritorum mentio fit ſæpiſsimè, uerum libẽter ſcirẽ, qui nã ſint illi, qui præteriti dicũtur.

Reſ. Pręteriti ſunt atque dicuntur qui nec inſtituti, nec nominatim exhæredati fuerunt ut not. in rub. de lib. præt. l. inter cætera. ff. de lib. & poſth. inſti. de exhæreda. libe. in prin. ſed ad idem notandum eſt, quod olim quoq; præteriti dicebantur, qui in petitione magiſtratus repulſam patiebantur, ita Cicè. Tuſculana. q. v. lib. ſimilem ne putas. C. Lælij unum conſulatum fuiſſe, & eum quidem cum repulſa? Si eum ſapiens & bonus uir qualis ille fuit, ſuffragiis præteritur, non populus, à bono conſule potius quam ille à uano populo repulſam fert. & rurſum præteriti hoc eſt extincti, quale illud Prop.

Tu tamen amiſſo nonnunquam flebis amico,
Fas eſt præteritos ſemper amare uiros.

Int. Dicit alibi Soci. in l. qui fuerit. nu. 5. ff. de condi. & demon. quod nuptiæ tripliciter conſiderari poſſunt pro eſſentia matrimonij, pro cõmixtione carnali, & pro ipſarum appatatu, uel & aliàs matrimonium pro ſponſalibus de præſenti, & prout eſt uiri & mulieris coniunctio, indiuiduã uitæ conſuetudinem continens, ut & ipſe fuſius, uerum quid erant nuptiæ olim per coemptionẽ, ſiue inde materfamilias, quæ in manum ueniebat per coemptionem?

Reſ. Nil aliud niſi quod uir & mulier ſe inuicem interrogabant, & in coemendo quidem, nanque uir dicebat mulierem prouocans an ſibi materfamilias eſſe uellet, contra uerò mulier, an uir ſibi paterfamilias, & uterque interrogationi reſpondens, dicebat uelle, & hoc modo in manum uiri, conueniebat mulier, eratq; materfamilias, patriſfamilias filiæ loco, & uocabantur nuptiæ per coemptionem.

Int. Filius in adulterio natus tenebitur ne credere matri quod ſit ſpurius?

Reſ. Dicunt Docto. in l. filium diffinimus. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur. quod non, imò quod nec peccat ſi hęreditatem patris detineat. Et ideò inquit Cyn. ad idem quod filius regis neſcio quis qui regno renuntiarat, matre in articulo mortis ſibi dicente, quod erat ſpurius, non modo fatuus, uerum etiam fatuiſsimus fuit hac ratione, in l. ſi uicinis. C. de nup. refert & ad unguem ſequitur ac ex aliis multis Corn. conſil. ccj. ad fin. uol. ſecundo.

Int. Statutum dicit quod ſcholares, habeantur pro ciuibus originariis, an ob hoc eis auferatur beneficium. auth. habita. C. ne fil. pro pat.?

Reſ. Dicit Barto. in l. iii. in §. ſi emancipatus. ff. de bon. poſ. contra tab. quod non, & benè, quia conditum eſt ad reſciſionem obſtaculi, ne aliquando pro ciuibus haberentur, uſque adeò hæc de re, ut beneficium d. authen. tolli non debeat, argumentum in l. legata inutiliter. ff. de adi. leg. & in l. quæ fauore. C. de legi. & in c. quod ob gratiam. de regul. iur. in vj.

Int. Nemo in iudicio ſine actione experitur. l. ſi pupilli. §. uideamus. ff. de nego. geſt. Imò quod in ea fundatur iudicium. l. edita. C. de eden. l. i. ff. eodem. ſed an poſsit de uoluntate partium ſine ea fundari?

Reſ. Poteſt utique & eſt caſus in l. Iulianus. in §. quantum. ff. ad exhiben. Et quia nihil opponi poteſt, contra rem iudicatam, nec ualet ſententia contra eam lata. l. ad peremptorias. C. ſenten. reſcind. non poſſ. l. prima. C. quando prouoc.

non

non eſt neceſ. & tamen conſenſu partium permitti pariter poteſt, quod de iniuſtitia ipſius cognoſcatur, qua probata ſententia reſcindi debebit ut not. in c. cum Bertoldus. ubi Ioann. And. & Innocen. in ſpecie, de re iudi. Corn. conſ. cxxvj. nu. 10. uol. iiij.

Int. Vnde ortum habuit praxis non publicandi teſtamentum, niſi poſt mortem teſtatoris, & de quo; aliàs in l. publicati. C. de teſta.?

Reſ. A CHRISTO, quia cum fuiſſent datæ leges à Moyſe & prophetis, quas teſtamentum uocant, publicari non potuerunt, niſi (ut Lactan. inquit de uera ſap. lib. iiij.) poſt ipſius CHRISTI mortē id eſt reuelari & intelligi myſteria Dei.

Int. Quid ſibi uult glo. in auth. licet. C. de natu. libe. ibi quid ad rumbum?

Reſ. Nil aliud niſi reici uerbum, ad rem minimè faciens, unde illud ad idem ēt facit, Paleſtinę interrogaris reſpondes Aegypto. Aliud promittis & aliud exhibes. Ab alio prouocatus, alıorſum arma conuertis. & rurſum, uetus narrat hiſtoria, cū diſerte diceret quidam, ferreturq; impetu ac uolubilitate uerborum, cauſamq; omninò non tangeret, iudicem dixiſſe, bene bene, ſed quo iſtud tam bene?

Int. Semel examinatus non debet iterum examinari, ſed quid ſi aſſumatur in auditorē ſacri palatij?

Reſ. Iſto caſu ſecus ut inquit Bal. in c. ſcriptum. ad fi. de elec. atteſtatus etiā ita ſeruari de facto, imò plus dicit Feli. quod ita quoque ſeruatum fuit in eo, quanquam ordinariam iuris pontificij ſellam annis xx per publica occupaſſet Gymnaſia, in c. cum uenerabilis. col. xvii. de excep.

Int. Teſtis de auditu non probat. l. ii. §. idē Labeo. ff. de aqua plu. arcen. quid in antiquis?

Reſ. Hoc caſu probabit. l. ſi arbiter. ff. de proba. ſicuti etiam tunc ſolemnitas extrinſecæ præſumuntur, quæ alias non præſumerentur tamen l. ſciendum. & ibi Bal. ff. de uer. obl. qui idem dicit etiā in l. emancipatione. C. de fid. inſtru.

Int. Mandat quis, Titium uulnerari, uulneratus eſt à mandatario, ex uulnere moritur, an mandans de occiſo teneatur?

Reſ. Vtique tenebitur, quia mandans uidetur mandare omne illud quod eſt uicinum mandato. c. cum in iuuentute. de purga. cann. cap. in cauſis. de elect. not. in c. is qui mandat. de homi. in vj.

Int. Si ſtatutum dicat quem pro homicidio decapitari, occidatur uerò à proiciente lapidem in canem aliquis, tenebitur ne proiciens de occiſo?

Reſ. Non, quia uoluntas & propoſitum diſtinguūt maleficia. l. qui iniuriæ. in princi. ff. de fur. & ita decidit Iaſ. in l. in actionibus. in vj. col. ff. de in lit. iuran. Signo. Homode. ante eum, conſ. xxvij. & not. etiam in c. pro humani. de homi. in vj.

Int. Longe grauius periurium quàm homicidium Aegyptios punire ſolitos ferunt, periurium enim capite, compedibus autem homicidas mulctabant, quare?

Reſ. Quia in periuro duplex dicebant ſcelus eſſe, namque pietatem in Deos uiolat, & fidem inter homines tollit, maximè humanæ ſocietatis uinculum, in homicida unum tantum.

Int. Multis modis legitimatur ſpurius, & præcipue per reſcriptum principis, ut plenè in auth. quib. mod. natura. effi. legi. ſed quid ſi monaſterium ingrediatur?

Reſ. Omnis macula tunc abolet ur pœnitus. c. ſcripturæ. de uoto. c. non liceat. xix. q. iii. Ro. in authen. ſimiliter. C. ad leg. Falci. Feli. in c. ex tuæ. col. i. de ſimo.

Int. Quid ſibi uolunt uerba Pſal. liiij. ibi, deſcendant in infernum uiuentes?

Reſ. Nil aliud, niſi ut a peccatis abſtineamus, inferni & pœnarum æternarum contemplationē.

Int. Percutiens clericum incidit in canonem concilij Lateranen. ſi quis ſuadente diabolo. xvij. q. iiii. quid ſi foret excommunicatus?

Reſ. Idem dicendum eſt, ex quo priuilegio tuitus, renuntiari non potuit deciſioni. c. contingit. j. de ſenten. excommunica. Feli. in c. ſuper eo. eod. titulo. etiam ſi percutiens foret clericus, & eſt limitatio ad regulam. §. ſed & hoc præſenti. in auten. de ſanc. epiſ. Idem Feli. in c. cum pro cauſis. in prin. de ſen. excom.

Int. Clauſula rato manente pacto, ſi in contractu reperiatur, quid operabitur?

Reſ. Quod contraria remedia ſimul poſsint intentari, non regulare tamen. l. i. C. de furt. & not. in l. edita. in cumulatio. Barto. C. de eden. & dotnateria alias dictæ clauſulæ, in l. qui fidem. ff. de tranſactio.

Int. Citatio maximè neceſſaria eſt in quocunque actu, cum ſit iuris naturalis & tolli nullo modo poſsit clementi. paſtoralis. de re iudica. l. de unoquoque. ff. eodem. l. nam ita diuus. ff. de adoptio. ſed quid ſi agatur contra detinentes res eccleſiæ Romanæ?

Reſ. Tunc neceſſaria non eſſet ut dixi alibi ſatis, & ſententia inde etiam ſine, ferri poterit, & ualebit, ut ferunt feciſſe Vrbanum contra Spoletanos. Imò quòd Papa quotannis in Cœna Domini excommunicat ſolemniter pyratas, & detinentes eas ut inquit Felin. in cap. cum non liceat. in penul. col. de præſcrip. & in c. cum olim. col. xiiii. de re iudi.

Int. Nonne clauſula, rato manente pacto, de qua paulò ante, operatur alium effectum, quod contractus claudicet?

Reſ. Operatur, & alios quidem multos. Sed cōſulto ſanè prætermiſimus ut deletum haberemus, uerum nunc addo ad illud, non tamen eſſe regulare quod claudicet. l. Labeo. § contractum. ff. de uerbo. ſignifica. l. conſenſu. ad finem. ff. de actio. & obliga. l. Iulianus. §. ſi quis à pupillo. ff. de act. emp. & utrunque not. Iacob. à S. Geor. in l. cum proponas. C. de tranſac.

Int. Si de probanda alicuius morte ageretur, eſſet citatio neceſſaria?

Reſ. Non, quando iudex ex officio procedit, ita

Bald. in c. porrò. & ibi Feli. poſt eum, col. ulti. ut lite non conteſta.

Int. Clauſula codicillaris in teſtō quid operatur?

Reſ. Multa ſanè, & id potiſsimū in materia ac præcipuum, etiam ſi teſtamentum foret nullum, q̄ relicta debeantur uenientibus ab inteſtato. l. ex ea. §. ex his uerbis. & ibi Bar. ff. de teſta. not. in l. ex teſtamento. C. de fideicom. Deci. conſ. ccxlij. col. i. uol. ii.

Int. In pœnis quod nanque tempus attenditur delicti uel ſententiæ?

Reſ. Delicti ex quo fit, ſi puer delinquat ut factus maior puniatur ut puer. l. i. C. de pœn. c. fi. & ibi Feli. not. de ſen. excom.

Int. In depoſitione Cardinalis lxx. teſtes requiruntur. c. præſul. ii. q. vii. ſed in depoſitione Papæ, quot ſunt neceſſarij?

Reſ. Duo tantum ſufficiunt, ut ibidem not. & in c. ſicut. & ibi Feli. ad fi. de ſen. excom.

Int. Iuramentum calumniæ tacitè remitti poteſt non expreſſè, iuramentum autem teſtis ſic. c. i. de iura. cal. in vj. c. tuis. de teſti. quæ nanque potuit eſſe differentiæ ratio?

Reſ. Quia primo caſu pars inuitatur ad delinquendum, ea de re pactum non ualet. l. conuenire. ff. de pact. dota. Secundò uerò non, imò quod eſt conforme iuri diuino ut credatur proximo. c. ſignificaſti. de elec. nimirum igitur ſi ualet, & declarat Abb. confutatis rationibus Hoſti. & Card. in præallega. c. tuis. col. iii.

Int. Vicecomitum Mediolani olim (ut uidi multis in locis) inſignia erant ſerpens nudum infantem dentibus tenens, quid hoc idem ſibi ueller, quamque haberet ſignificationem neſcio.

Reſ. Memini me legiſſe ab Ottone Vicecomite Mediolanum allatum, qui expugnata Ieroſolyma deuictoq; Saraceno quodam, eidem clypeum abſtulit, uiperam hanc ſinuoſam habens, & ſic nudum infantem ore ſeu dentibus tenentem, barbaricæ crudelitatis argumentum.

Int. In criminalibus q̄n procedit per inquiſitionē iuriſdictio prorogari nō pōt. l. i. & ibi not. C. ubi de cri. agi op. ſed q̄d ſi procedat per accuſationē?

Reſ. Iſto caſu poterit, & differentiæ ratio eſt, quia in prorogatione requiritur cōſenſus utriuſque partis. l. i. ff. de iudi. ſed in inquiſitione ſolus eſt iudex, quod non eſt in accuſatione, & declarat Abb. in c. ad petitionem. col. vii. de accuſa.

Int. Quæ differentia eſt inter opinionem & ueritatem?

Reſ. Eſt, quia opinio habet ſe ad uerū & falſum, ueritas uerò non fallit nec fallitur. c. à nobis. ij. & ibi Feli. not. de ſen. excom.

Int. Ratificatio æquiparatur mandato. l. fi. C. ad Macedonia. eſt ne uerum iſtud generaliter?

Reſ. Non, ſed quo ad præiudicium ratificantis tantum. l. fundus. §. i. ff. de pigno. l. meter. C. de rei uendi. non quod ratificatio ipſa actionem producat ita Alexan. in l. ſi pecuniam. col. i. C. de nego. geſt.

Int. Quare D. Auguſtin. ad Heremitas ſcribens dixit. O monache ama ſolitudinem, fuge multitudinem, ne in uerbo comprehendaris ne in facto confundaris?

Reſ. Iam dixit ne in uerbo comprehendatur, neúe in facto confundatur, ſed habe id etiam dixiſſe, quia clauſtro ſuo contentus eſſe debet, ex quo piſcis uita caret ſine aqua, & ſic monachus ſine monaſterio, qui amplius ſedere debet ſolitarius & tacere, mortuus mundo, Deo autem uiuens, & agnoſcere nomen ſuum, quandoquidem μονος Græcè, latinè uerò ſit unus, & αχος triſtis, ſedeat igitur triſtis & officio ſuo uacet, inquit Eugenius Papa in capitulo placuit. xvj. quæſtio. i. & in c. monachus. ea. quæſtio. & cauſa & ideo hac de re collatio parrochialis eccleſiæ, ſolita clericis ſecularibus aſsignari, monacho facta, abſque diſpenſatione, etiam de Abbatis licentia eſt ipſo iure nulla, Rota ubi rationē quoque adducit, deciſio. ccccixxxiiij. in nouis.

Int. Mortis appellatione de naturali intelligitur. capitulo primo, de homici. & ibi not. ſed cur de ciuili ſi fuerit canoni incorporata. capitulo per uenerabilem, qui fil. ſint legit. capitulo placuit. xvj. quæſt. i.

Reſ. Quia eccleſia iuditium ſanguinis non habet. capitulo ſententiam ſanguinis, ne cleri. uel monach. declarat Abb. in dicto capitulo primo. ad finem.

Int. Libellus qui in iudicio offertur. authenti. offeratur. C. de lit. conteſta. debet ne offerri in ſcriptis?

Reſ. Olim non, quia ſatis erat deducere aduerſarium ad album, eiq; oſtendere qua quiſq; actione uſurus eſſet. l. i. §. edere. ff. de eden. hodie autem ſic, dicta authen. offeratur. & ideò diſtingue tempora & concordabis ſcripturas, inquit gloſſ. in l. i. C. de accu.

Int. Quid eſt album, dixiſti enim aduerſarium ſolitum deduci olim ad album, hoc idem ſcirem libenter, quod non eſt mihi ſatis exploratum.

Reſ. Glo. in d. §. edere. dicit quod erat paries dealbatus in quo erant conſcripta prætorum edicta, & non eſt uerum repugnatq; uerbis Iurecon. poſitis in l. ſi quis id quod, in §. i. ff. de iuriſdict. omnium iudicum. ibi tollit quiuis non corruperit, unde tabella erat gypſea, & prædicta edicta literis rubeis inſcripta, quæ tolli & amoueri potuit, & ſi fuiſſet paries, tolli non potuiſſet, nec in eo dicta uerba uerificari, nec ad album dicebatur in d. §. edere. ſed ad alium textuſq; reſtitutus eſt, & à dictis literis rubeis ſeu rubris rub. hinc dicta eſt quoque, qua de re Fab. Orato. inſti. xij. lib. his utitur uerbis. Iurecon. ſe ad album & rubricas tranſtulerunt. & Iuuenal. Saty. xiiij.

Scribe puer, uigila, cauſas age, & perlege rubras,
Maiorum leges.

Int. In materia editionis non ignoro fieri debere, l. i. §. qua actione. ff. de eden. at uellem ſcire quot ſint cauſæ.

Reſ.

Reſ. Multæ ſunt una generalis, æquitas ſcilicet, in qua editio fundata eſt. d. l. i. alia ſpecialis in contractu ſua. l. quædam. ff. eodem. Tertia officium. §. nummularios. ea. l. Quarta ſucceſsio ut ibidem adhuc in §. is autem. Quinta delictum clemen. j. §. certum. de uſur. Sexta conſuetudo, ſi librum conſiciat mercator ut not. in l. i. C. eod. Septima & ultima uſus. l. i. §. edendi. ibi uſuras. ff. eodem.

Int. Libellus qui in iudicio offertur differt ne à petitione?

Reſ. Differt, quia hæc formam non deſiderat, libellus autẽ quam maximè, imò quod eſt de ſubſtantialibus iudicij, de quibus in l. prolatam. C. de ſen. & quod remitti non poteſt etiam conſenſu partium, ut not. Bar. in auth. offeratur. C. de lit. conteſta. & quod hac de re differat libellus à petitione, tradit Cardi. in clemen. ſæpè. q. xvii. de uerbo. ſignifica.

Int. Scio quod libellus in iudicio offerri debet, eaque ratione potiſsimum ut reus deliberet, nunquid uellet cedere uel contendere. l. i. ff. de eden. uerum cur non etiam intuitu iudicis & actoris, quandoquidem iudicium ex his tribus perſonis conſiſtat. c. forus. de uerbo. ſignifica. hoc idem fieri non debet?

Reſ. Quanquam ſupradicta ratione offeratur, intuitu tamen iudicis etiam & actoris offertur, iudicis ut ſententiam ferat, quæ libello ſit conformis. l. ut fundus. ff. communi diui. l. fi. C. de fideicom. lib. c. licet hely. de ſimo. actoris ut actionẽ habere oſtendat, ſine qua aliàs experiri non poteſt. l. ſi pupilli. §. uideamus. ff. de neg. geſt.

Int. De rubrica dixiſti neſcio quid proximè, putabam non eſſe uerbum latine dictum.

Reſ. Errabas, quia (ut intellexiſti) id aperto ore, Fab. orato. in li. xii. dixit, cui ut potè latinæ elocutionis magiſtro, acquieſcendum eſt.

Int. Glo. eſt uulga. in rub. ff. de condi. fur. dicens quando ſumus in prin. libri, quod præceptum. l. ii. ibi, & his proximos atque coniunctos titulos prout res patitur, dicemus. ff. de ſta. homi. ſeruandum non eſt, uerum dubito, an iſtud ſit indiſtinctè uerum.

Reſ. Non, ſed tantum in princi. libri, hoc eſt uoluminis, quia ſi alius præcedat liber, tunc præceptum omninò ſeruari debebit, ut inſti. de rer. diui. & de lega. in prin. & de his aliàs fuſius Iaſ. in rub. de actio. eo. lib.

Int. In glo. rub. C. de eden. iuriſdictionis contẽtioſæ fit mentio, eſt ne alia iuriſdictionis ſpecies?

Reſ. Eſt & uoluntaria & ſtatutaria, uoluntaria quæ exercetur in uolentes, & fori uoluntarij, ad contentioſæ differentiam, fori ſcilicet contentioſi, & (ut dixi) exercetur in uolentes emancipari, uel adoptari, ſtatutaria uerò faciendi leges & ſtatuta ut per glo. in l. j. C. de emancipa. lib.

Int. In c. plerunque. de dona. int. uir. & uxo. dicitur quod mulier propter adulteriũ perdit dotẽ, & dotalitium, uellem ſcire quid ſit iſtud?

Reſ. Omnes dicunt quod eſt donatio propter nuptias, quam facit maritus uxori, & idem quod Doarium in Gallia, ut ibi per Hoſt. & malè fœdoque labitur, nec illud ipſum intellexit.

Doarium enim eſt id, quod mulieri datur pro alimentis, ſi præmori uiro datum ſit, declarat Bertrand. conſ. cccxxviii. nu. 12. uol. iii. Habet quoque mulier (quod eſt notandum) bona triplicis generis, dotalia quæ marito dat in dotem, paraſernalia, quæ marito adhuc tradit, ſed non in dotem, inque illis ipſum procuratorem conſtituens, nec dotalia nec paraſernalia, quæ ſibi ad quotidianum reſeruauit uſum & ut fuſius tradit Iacob. But. in l. maritus. C. de procura. Alex. pulchrè conſ. xlii. col. vj. uol. I.

Int. Quod mulier propter adulterium perdat dotem, eſt ne generaliter uerum?

Reſ. Non, ſi id faciat de conſenſu uiri. l. cum mulier. ff. ſol. mat. uel ſi uir ſit adulter pari modo. l. uiro atque uxore. ff. eo. aut uiro mulier ipſa recõcilletur. c. plerumque. de dona. inter uir. & uxo. ſeu patrem habeat. l. ſi cum dotem. & ibi not. C. de iur. dot. uel liberos de quo etiam in c. i. ubi omnes ut lite pen. Boer. deciſio. cccxxviii. nu. 3. 4. 5. & 6. par. i.

Int. Quid ſibi uult uerbum paraferna, de quo aliàs in l. hac lege. & in l. fi. C. de pac. conuen.?

Reſ. Nil aliud, niſi bona illa exprimere quæ ultra dotem dantur marito, non tamen (quod etiam declarauimus ſupra) ut ſint dotalia, & in quibus tacitè uel expreſſè adminiſtratio ſibi conceſſa eſt, a παρὰ quod eſt iuxta, & φερνὴ dotem, quaſi iuxta dotem data, & ita dicit etiam Azo in ſumma. C. de iur. dot. Galliq; ea bona peculium appellant. l. ſi ego. §. dotis. ff. de iur. dot. Guid. Papæ in materia multa deciſio. cccclxviii. col. iii.

Int. Quando lex imponit pœnam actui perfecto, exempli gratia in adulterio amiſsio dotis: c. plerunque. de dona. int. uir. & uxo. habebit ne locũ in præambulis actus?

Reſ. Magna & ampla eſt Docto. quæſtio. in rub. C. de eden. & extra de iudi. communiſq; opi. eum Bal. in c. tuę. de procura. ad fi. quod ſic, tamen ex multis contrarium uerius eſt. c. perpetuo, de electio. in vj. ubi hoc ipſum clarè probatur, quod a me quæliſti, & maximè, quia iura & leges, potiſſimum in adulterio loquuntur.

Int. Quid ſibi uoluit dicere tex. communi omniũ inductione, ſi memoria tenes, in l. codicillis. in §. pe. ff. de leg. ij. quod grauius eſt adulterium in mẽte uiri, quàm homicidium filij?

Reſ. Non aliud, niſi ut uerba ſonant, quia ex adulterio infamatur uir, uiolaturq; maritalis thorus, quod longe magis ipſum lædit quàm homicidium filij, ut inquit Bal. in c. tuæ. ad fi. de procu.

Int. Poteſt ne teſtamentum notis dictari?

Reſ. Aut eſt paganus, aut miles, ſi paganus non poteſt. l. ſed cum patrono. §. fi. ff. de bon. poſ. ſi miles ſic. l. Lucius Titius. ff. de mili. teſta. & notæ ſunt (quod à me tamen non petis) quibus excè-

 ptores,

ptores,ſeu librarij, quos nos ſcriptores uulgo appellamus,uti ſolebant,& quas Ariſtoteles ſimbola uocat,principes Ziſras,nos rurſum uulgo abbreuiationes,quales ille Cice.in familia.lib.viij. D. E. R. I. C. hoc eſt,de ea re ita cenſuerūt, uel ille de quibus elegātiſsimè Io.Rōchegal. Giold. Ferrarien.egregius Iureconſ. in rub. de duo. re. V. S. L. M. hoc eſt,uotum ſoluit lubens meritò. Et ad idem notum eſt illud. S. P. Q. R. Senatus populuſq; Romanus.Vel ut Bedam dicebat,Romam profectus,ſtultus quærit Romam. Et illud, A. F. P. R. actum fide publica Rutilij.ſeu, ante factum poſt relatum. Vel eam, Aemilius fecit, plectitur Rutilius,fuſius eras in apophtegma. Et ad Cice.Cœlius. F. S. D. filio ſalutem dic.

Int. Fui Mediolanum alias inq; aula uidi tabellam his literis conſcriptam. O. O. S. D. A. E. nec quenquam inueni tunc, qui mihi eas declararet ſeu interpretaretur notas, ſcires ne tu quid ſibi uelint?

Reſ. Ego quoque uidi aliàs, & ſine adiutore etiam ſum & facilè quidem interpretatus, ſciuntq; qui mecum aderant,nec ſibi aliud uolunt, ut tuo ſatisfaciam deſiderio, niſi ſtandum eſſe decretis & determinationis ſenatus,quaſi dicāt ab ipſa prouocari non poſſe,hancq; habet literalem expoſitionem. Omnes oportere, ſenatus dicto hoc eſt decreto,audientes id eſt obedientes eſſe. Et plus quod ſunt Cice. uerba in familia. ſiue Cœlij ad Cice.lib.viij.Et nouiſsimè addas quod ſic etiam noſtri ſolebant ſcribere. L. I. D. A. C. lex Iulia, de adulteriis choercendis. Item. M. E. M. D. D. E. Municipes eiuſdem municipij dare damnas eſto. I. S. iudicatum ſolui, T. A. tutore actore, S. T. A. ſine tutoris auctoritate, C. C. cauſa cognita, & ſimili modo. Alexander Baſſanius noſter Concinis,Numiſma Cæſaris etiam habet,his notis à tergo inſcriptum. I. O. M. S. P. Q. R. V. S. PR. S. IMP. CAES. QVOD PER E. RP. IN AMP. ATQVE TRAN. S. E. Ioui optimo maximo, Senatus populuſq; Romanus, uotum ſoluit pro ſalute Imperatoris Cæſaris, quod per eum reſpublica,in amplitudinem atq; tranquillitatem ſit euecta.Scituq; dignum eſt, ſicuti nouem ſic à ueteribus ſcribebatur.ix.ablato uno ex x. ita ablatis duobus(ſi octo ſcribere uoluerimus)formari & ſcribi debere.iix. quod & Philand. in anno. Victruuian. teſtatur,& uerum eſt. Sicq; in marmoreis lapidibus ſcriptum inuenitur, & ſic ēt xiix.id eſt decem & octo,& duo de uiginti.

Int. Si quis fuerit accuſatus poterit ne ipſe accuſare pariter ſuum accuſatorem, eodem crimine cōmaculatum,uel alium eodem tempore,& coram eodem iudice?

Reſ. Poterit,dummodo nomen accuſati, non ſit receptum inter reos.l.is qui reus.& ibi Bar. not. ff. de iudi.Hinc uidemus, ſeu legimus Cœlium Ciceronis amicum,à Seruio,impulſore Appio pulchro,lege Scantinia lata aliàs in pedicones, accuſatum, quem Appium ſimulatq; etiam Cœlium ipſum eadem lege poſtulaſſe, ut Cice. fam. lib. viij. meminit.

Int. Habemus titu.de ali.& ciba.lega. de ali. pup. præſtan.de uia pub.& ut non luxu.con.natu. habebant ne leges olim Ro.homines ueteres de hiſce loquentes?

Reſ. Habebant utique, nanque de alimentis præſtandis, alimentariam, de uiis reficiendis Viariā, & Scantiniam in pedicones, qua poſtulatus fuit Cœlius(ut proximè dicebam)& Appius pulcher inq; eodem lib. viij. tradidit Cice.

Int. Scio quid differat diuortium à repudio, illud quippè inter uirum & uxorem, iſtud inter ſponſum & ſponſam proprie, porrò dicebat ſponſus ſponſæ R. T. T. H. R. T. T. A. res tuas tibi habeto,res tuas tibi agito,& propriè dixi,quia quādoq; repudium pro diuortio etiam ponitur, deq; his aliàs in l.inter ſtuprum.in §.diuortium.ff.eo. & in l.ii.ff.de diuor.& in l.cum hic ſtatus.in §.ſi diuortiū.ff.de don. inter uir.& uxo. at num poſſet fieri ſine cauſa, & quot annis perdurauerit poſt Romam conditam ignoro.

Reſ. Durauit annis Dxxiij. ut legitur in uita Druſi, & cum cauſa & ſine,fieri poterat, unde Bal. noſter in c.ex parte.nu.8.de cōſue. dixit primo modo cauſarium appellari,ſecundo uero temerariū, fuerit in cauſa ignominioſum.Et quod ſine cauſa fieri poſſet (aliis multis ſanè prætermiſsis) ex eo elicitur facilè, quod in familia. inquit Cice. eo.lib.viij.ubi.

Paula ualeria ſoror Triarij diuortium ſine cā, quo die uir è prouincia uenturus erat, fecit nuptura eſt D. Bruto.

Int. Sentiunt aliqui libellum gerundio nō eſſe formandum, ſique in eo reperiatur reiiciendum, ex quo non habet numerum, nec perſonas, nihilq; ponit uel poſitum determinat,quid iuris?

Reſ. Aduocati rerum ita dicunt,& malè, quoniam reſoluitur in uerbum exempli gratia, quia dicatur. Damnificauit rapiendo, ſenſuſq; eſt damnificauit & rapuit, aliàs nec ſententia uerbis gerundiuis ferri poſſet & tamen poteſt.c.ad Apoſtolicę.de re iudi.in vj.ibi auctoritate Apoſtolica firmiter inhibendo,ſententia autem in libello conformis eſſe debet.l.ut fundus. ff. communi diui. l.fi.C.de fideicom. lib. ergo. & ita ſentit Abb. in praxi ſua,inque forma libelli, ſpolij ſuper rebus mobilibus ad fin.dixi ego alias in rub. C. de edē. ad finem.

Int. Si minor xxv. annis dicat ſe deceptum, & ſit Doctor,eſt ne audiendus & exaudiendus?

Reſ. Non,ſi deceptus ſit in iure, ſi uerò in facto ſic quia facta plerumque prudentiſsimos fallunt. l. ii.ff.de iur.& fac.igno.& hac ratione inquit Bar. in l.j.per illum text.C. de eden. quod imperator non eſt pariter ſuper facto interrogādus.Idemq; glo.in l.i.C.de rela.& in l.ſolent.in §.legatos. ff. de offi.procon.& Bal.in l.i.per illum text. C. ut quæ deſ.aduo.quod iudex poteſt ſupplere de iure etiam non requiſitus, nō autem de facto quod

pro

pro limitarione nota.l.iiij.§.hoc autem judiciũ. ff.de dam.infec.

Int. Quid ſibi uolunt uerba illa, hæc diſceptatio in facto conſiſtit, poſita in l.Neſennius.ff.de nego.geſt.& in l.idem erit.ff.de ſta.ho.ibi, quæſtio ergo facti potius eſt quam iuris.& in l.ii.in §.ſi. ibi facti magis quàm iuris queſtio eſt.ff.de dona.& in l.ordine.ff.ad municipa.ibi facti quidẽ queſtio eſt, in poteſtate judicantium, iuris autem auctoritas non, & in l.i.in §.calumniatoribus.ff.ad Turpil.ibi facti quidem quæſtio in arbitrio iudicantis, pœnæ autem perſecutio, legis auctoritati reſeruatur.

Reſ. Nil aliud niſi quod bene ac diligenter iudex debet conſiderare factum ut inde ius dicat, uel pœnam infligat, uel conſultus reſpondeat quid iuris.l.ſi ex plagis.§.in cliuo.ff.ad leg. Aquil. l. precib.C.de impu.l.ut reſponſum.C.de tranſac.

Int. Quæ eſt ratio quod ſuper facto non eſt interrogandus Imperator ut not.Bar.in l.i.per illum tex.C.de eden.?

Reſ. Quia hæc res nonnunquam infamat, & materiam gratię uel ambitionis tribuit, ut inquit Iurecon.in l.eum quem temere, in §.j.ff.de iud. uel quia facta prudentiſsimos etiam aliquando fallunt ut ſupra, & in l.ii.ff.de iur.& fac. igno. maximè quia ſunt incerta.l.unica.C.de ſen.quę pro eo.c.de muliere.de ſponſa.

Int. Quare non tenetur edere reus actori rationes ſuas ad originem petitionis fundandam, ut dicitur in l.fi.C.de eden.not.in l.i.C.eo.& in c.i.de proba.eſtq; opi.communis?

Reſ. Quia à ſeipſo inſtructus eſſe debet, & non ab alio inſtruendus, neque arma ſumenda de domo ipſius rei, ut ſeipſum necet.l.ſi quando, C. de dila.l.qui accuſare.C.de eden. l. nimis graue. C. de teſtib.

Int. Quare dixit Iurecon.in l.i.ff.ſi cer.peta. Bene eſt prius quam ad interpretationẽ uerborũ ueniamus, pauca de ſignificatione ipſius tituli referre?

Reſ. Quia (ut inquit Plato) omni ſermoni præponi exordium legibus ſingulis accommodatũ decet, uel quia præfationes libentius nos ad lectionem propoſitæ materiæ perducunt, & quia etiã cum ibi uenerimus euidentiorem præſtant intellectum.l.i.ff.de origi.iur.

Int. Quid ſibi uult uerbum ſtellatura poſitum in l. ſeptem diebus.C.de erroga.mili.an.lib.xii.?

Reſ. Egnatius in lampridio ex Alexandro Mamee, dicit crimen ſtellionatus eſſe, in re militari latiſſimè patens, de quo (ut ſcis) titulũ habemus nos quoque de crimi.ſtellio.ſed labitur fœde, eumq; irridet Alcia.in lib.prætermiſſo.j.eidem Aegnatio ſcribens, quippè quod menſurã potius quandam frumentariam tesſeræ non abſimilem deſignat, idque pluribus oſtendens argumentis, & ueriſimile eſt, quandoquidem rub. habeat etiam de erroga.mil. anno. uulga. l. Imperatores.ff. de indi.adie.mirandumq; eſt maximè, quod lapſus ſe ipſum uiuens, non correxit, ne fortè poſt Alciatũ ab aliis corrigeretur acrius, ibiq; fœdius alij. uerbum minimè intelligentes, Odof. & Luc. de penna, quibus ignoſcendum eſt tamen, utpotè in hiſce humanitatis ſtudiis, parum uerſatis.

Int. Alia eſt Accur.noſtri expoſitio, non minus ridicula ni fallor in l.argumento.in prin.ff.de aur. & argen.lega.ibi. Ariſto etiam coactilia ueſti cedere ait. Coactilia (inquit) ſunt ueſtes quæ cogũt propter ſtricturam ut in Hiſpania, patet quia ſi ueſti cedere debent, quo modo ueſtes eas eſſe dicemus, differentia enim conſtitui ſolet inter rem cedentem, & ea cui cedit, argumentum in c.fi. de inſtitu.plenè Iaſ.in l.i.C.de ſer. fugi. neſcio igitur quid dictum uerbum ſibi uelit irriſa ſic, ne dicam exploſa Accur.reſponſione.

Reſ. Crederem ego coactilia eſſe non aliud niſi pelles quibus ueſtes inuoluuntur, & conſtringuntur loris, à cogendoque ideſt ſtringendo & choartando ſic appellata fuiſſe, quibus maxime utuntur hi, qui equo aut naui iter faciunt & uehuntur, et ſic uiatoria inſtrumenta vſibus itinerantiũ inuenta, et hinc (quod etiam in vita Pertinacis legitur) Taberna coactilicia, eorum qui inſtrumenta hæc conficiunt, denominata, ſeu ut Egna. inquit Coactiliaria, uerum primo modo melius, verbaque ſunt hæc Capitolini in d. loco. Nam pater eius Tabernam coactiliciam, in liguria exercuerat.

Int. Quid ſibi uolunt uerba Cęlij, ad Cicero ſcribẽtis fam.8.ibi ſolet enim Pompeius aliud ſentire & loqui?

Reſ. Nil aliud niſi ut uerba ſonant, quod ſimulator erat & uerſutior, quam rota figularis, ſubiicit tñ nõ tm̃ ingenio ualuiſſe, ut quid cuperet nõ appareret & hac de re ptinax quia idẽtidẽ aliud facibat quam loqueretur Chreſtelogus appellatus eſt, ut in Capitolino legitur inque ipſius pertinacis vita, logodedali hi quoque uocantur altera manu panem oſtentantes, altera uerò lapidem ferentes & hinc color quæſitus, cum id quod uere agimus ſimulatione obtegimus.l. ſed Iulianus.ff.ad Macedo.& ironia ſimulatio. Et ſimulationis ſimbolum dealbatus paries.c. paratus, xxiij. q.viii.vnde D.Hiero.uenenum ſub melle latet, ſimulata dulcedo uirus peſsimum tegit, trãſfigurauit ſe Angelus Sathane in Angelum lucis.

Int. Quare eſt quod minor iurat de ueritate dicenda non de calumnia, ut not.in l.ii.C.de eden?

Reſ. Quia curator ſcit melius iuſtitiam cauſæ quã ipſe l.ii.§.quod obſeruari C.de iura.cal.

Int. Poteſt ne examinari ut teſtis?

Reſ. Poteſt, ideo de ueritate dicenda iurat ut ſupra dixiſti tu quoque.l.i.§. ſi impuberes.ff.ad ſillania.

Int. Acta tam criminalia quam ciuilia edi debent l.ii.C.de eden; an criminalia edi debeant fiſco?

Reſ. Non l.ii.§.item diui.ff. de iur.fiſci.

Int. Poſitioni criminoſę, tenetᷓ ne quis reſpõdere?

Reſ. Non, quia ſic detegeret turpidudinem ſuam. l.alias & ibi not. ff.de iureiu.

Centu-

Centuria Decimaſexta.

Int. DE teſſera frumentaria, mentionem facit Iurecon. In l. mortuo bone in. §. i. ff. de lega. ii. & in l. ſed & ſi ſuſceperit in §. i. ff. de iud. obliterque meminiſti tu de ſtelatura loco cuius ſupra ibique ſum oblitus abſic ptiere qđ ſit, cum his in locis garriat Accur. & meo quidẽ iudicio labatur, ut alibi ſæpe ſi placet ergo quid ſit, dicas tu mihi.

Reſ. Nil aliud erat, niſi ſignum quo oſtenſo quiſq; in annone caritate frumentum pro portione accipiebat à principe, uel minimo precio, uel gratuito, eratque ſic etiam teſſera nũmaria, qua exhibita pariter ſumma nummũ præter ipſa repẽſari ſolebat. deque his in Auguſto Tranquil. de quibusdam eius ordinationibus circa remp. deque liberalitate eiuſdem ibi, ter in annum quaternorum menſium teſſeras dare deſtinauit, hæc q; de frumentarijs. ibi de nummariis. Frumentum quoque in annone difficultatibus, ſæpe leuiſſimo, interdum nullo precio; uiritim admenſus eſt, teſſeraſque nummarias duplicauit.

Int. Inuentarium erat ne cognitum de iure fforũ?

Reſ. Senſit Iaſ. in l. ſcimus. in prin. C. de in. del. qđ non, & hoc ideo forte ultra eum quia Iurecon. alibi ipſum repertorium uocat. l. tutor qui repertorium. ff. de admi. tuto. uerum aduerte tu quod imò erat cognitũ. l. fi. ff. de bo. auc. iud. po. ibi ſubnotent ſibi & quaſi inuentarium faciant. eſt bene uerum quod uulgo ſic appellabatur, elegantiori uerbo uero repertorium. d. l. tutor. qui repertoriũ. ubi hoc ad literã dicitur, erat igitur cognitum (iterato dixerim) quoniam paria eſſe uidentur uel inuentarium appelletur, uel repertorium, argumentum. in l. ſi quis in fundi uocabulo. ff. de de lega. i. vel dicamus quod non eſſet cognitum quantum ad id quia hæres tenebatur ultra uires hæreditatias adeundo, eo uero cognito (qđ fuit Iuſtiniani tẽpore prælleg. l. ſcimus, §. ſin autem dubius) non.

Int. De nominibus iure fit mentio ſępe, ecce in l. periculum. ff. ſi cer. pet. dicitur periculum nominum ad eum pertinere. cuius culpa deterius factũ probari poteſt. & in l. maritus in §. fi. ff. ad legem fal. ex nominibus tantum redigi poſſe quantum in cautione deductum eſt, & in l. tutor ſiue curator nomina quæ iuſte putat nõ eſſe idonea à tutore priore uel curatore, ſuſcipere cogitur, ſed non exactionẽ ſuo periculo facere quid ſibi uult hæc nominum mentio?

Reſ. Non aliud niſi debitores, ſiue debita inſcriptis nõbus in libris reponere, hinc Cice. multis in locis tum maxime in famil. vii. accepi Auiani literas in quibus hoc erat; liberaliſſimũ nomina ſe facturum, cum ueniſſent, qua ego nellem die imo quod nomen cum debitum, tum debitorem ſignificat.

Int. Obſides poſſunt ne facere teſtamentum?

Reſ. Non, niſi uſum Romanę togę accepiſſent, tũc enim ut ciues Romani teſtabantur. & quod non poſsint alias id eſt, quia eorum bona ſicuti captiuorum fiſci eſſe dicuntur, eidemque ueniunt applicanda. l. obſides. ff. de teſt. l. diuus commodus. l. ſed ſi accepto ff. de in. fi. Bar. in l. cunctos populos nu. xiv. C. de ſumma tri. & fi catho. Oldr. cõſ. cexlviii. nu. l. Toga inſup (nõ intellexit Accur.) geſtamen erat proprium inſigneque Romanorũ ciuium propterea ut teſtaretur teſtamẽti factionem non habentes à principe uſum Romanæ togæ impetrare ſolebãt, eoq; factum erat ut illico, utque Romani ciues teſtari poſſent, deque rebus & bonis ſuis libere diſponere & quemadmodum (ut inquit Ci. in Piſonem) Romanorum inſignę erat toga, pacis & ocii ſimbolum, ita erat palliũ grecorum.

Int. Quare ſumi poſitiones fuerunt inuentę ſic nã que arma ſumuntur de domo rei, & male. l. qui accuſare. C. de ede. l. nimis graue. C. de teſti. glo. in l. illate C. de fi. inſtr.?

Reſ. Vt lites & cõtrouerſie facilius expedirentur, uſuſq; longeuus in cauſis (a tempore. Grego. IX. cæperunt nec antea erant cognitę. c. dudum li. de ele. c. unico de lit. cõt. ad clariorem probationẽ admuſit, cle. ſæpe. §. & quia de uer. ſig. fuſius omnes in l. i. C. de eden.

Int. Capacitas & incapacitas ſerui dependet à capacitate & incapacitate domini. l. ſi mihi & tibi §. regula ff. de lega. i. an hoc ſit generaliter uerum?

Reſ. Non quia poſthumus alienus inſtitui non poteſt. l. Gallus. in prin. ff. de lib. & poſthu. & tamen poteſt ſeruus eius. l. ſi ſeruus. ff. de acquiren. hære. Bar. in l. ſ. cius. ff. de hære. inſti. qui dicit etiã in l. ii. in §. hæc autem. ff. de lega. præſtan. quod prohibitus contrahere cum banito non propterea prohibetur cõtrahere cum eius ſeruo. & ideò in l. i. C. de eden. dicitur, quod quamuis fœmina officium argentatiæ exercere non poſſit. l. fœminę. ff. eo. poteſt tamen id facere per ſeruum. l. prętor. §. ſed ſi ſeruus. ff. eo.

Int. In l. ne quiſquam. ff. de eden. probatur quod delatori inſtrumenta ad cauſam pertinentia edenda ſunt, ergo non fiſco, ad quod tamen ſolet allegari tex. ille pro limitatione regu. l. nimis graue. C. de teſti. l. qui accuſare. C. de eden. & ſimilium imò quod fiſcum petentem quoque exprimit, & tamen de editione facienda (ut dictum eſt) delatori agitur cur ergo idem?

Reſ. Quia perinde eſt ac ſi ederetur fiſco, cum ille detulerit bona uacantia eſſe, ut eidem applicarentur. l. ſi uacantia. C. de bon. uacan. lib. x. & propterea (ſubdit) non alia inſtrumenta ei edenda ſunt, quam quæ ad eam cauſam pertineant, ex qua deferre profeſſus eſt, & is propriè delator dicitur. l. intra quatuor. ff. de diuer. & tempo. præſcrip.

Int. Anthiſtenes cum egregie rhetoricam docuiſſet audito Socrate, abite (inquit) diſcipuli, magi-

ſtrum

ſtrum uobis quærite, Anſer enim inter argutos ſtrepit Olores, extenuatioq; ſui ipſius erat, qualis eiuſdem Socratis dicentis alias, hoc unum ſcio quod nihil ſcio. uerum qui ſunt (poſteaquam horum meminerunt aliqui) anſeres arborei?

Reſ. Qui ex foliis arboris, in aqua decidentibus (dictu mirum eſt) in Anglia, ſiue in Orcadibus inſulis naſcuntur.

Int. Dixiſti paulò ſupra Mulierem argentariam eſſe nō poſſe, & nihilominus iam à Luca. Poc. celebratam fuiſſe, comperimus.

Reſ. Nomine uerum eſt Argentariam fuiſſe, ut Propertii Cinthis, Catulli Lesbia, Tibulli Delia, Ouidii Corinna, & Stelle Patauini Violantilla, non officio, quia (ut dictum fuit pariter) ea opera uirilis eſt l. fœminæ. ff. de eden. l. fi. ff. de tute. l. ii. ff. de regu. iu. ſunt quoque Argentariæ meretrices ut inquit Feſt. de uer. ſi. quæ etiam dictæ ac uocatæ fuerunt elecebre ab eliciendo argēto, nō (ut diximus) ratione officii.

Int. Quare eſt quod in nuptiis olim (ut memoriæ proditum eſt) quinque accendebantur faces?

Reſ. Quia lux eſt generationis ſignum nec poteſt mulier, plures uno partu edere liberos, quam quinque. l. ſi pater ff. de ſol. l. antiqui. ff. ſi pars hæ. peta.

Int. Nummiſmam habeo inſcriptis literis Ὅμηρος Homerique eſt effigies, poetarum græcorum clariſsimi, ſapientię patris, Cur ergo non Homerus?

Reſ. Quia Eolica lingua Ὅμηρος cęcum ſignificat, ipſeq; cæcus erat uocatus prius Meleſigenes.

Int. Filiusfamilias teſtamentum facere non poteſt etiam conſentiēte pater. l. tam is ff. de dona. cau. mor. habilitari tamen poteſt per ſtatutum uel cōſuetudinem ſui domicilii, ut tradunt omnes in l. cunctos populos. C. de ſumma tri. & fid. catho. ſed quid ſi foret habilitatus à ſtatuto uel conſuetudine alterius loci in generale?

Reſ. Non poſſet hoc caſu teſtari. l. i. ad fi. ff. de tut. & cu. dat. ab his Bar. in d. l. cunctos populos, nu. xxvi. niſi in loco conſentiente patre, domicilium conſtituiſſet, aut ſtatutum mixtim diſponeret, cū ratione perſonæ, tum formæ, puta quod poſsit teſtari conſentiente patre. quandoquidem vnum perſonam alterum uero formam reſpiciat, & ut pec Bal. latius in ſtatuto, habilitare, nu. i. dixi ego in d. l. cunctos populos.

Int. Conſtitutio Federici in auth. habita. C. ne fil. pro pat. loquens in ſcholaribus, habet ne locum in ſcholaribus clericis?

Reſ. Non, quia ſuper eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis, laicorum lex nihil poteſt. c. quæ in eccleſiarum, c. eccleſia. S. Marię, de conſti. & ita in ſpecie dixit Archid. in c. inclita. col. ii. q. i. poſt Hoſt. in §. dubitari. in ſumma de fo. comp.

Int. Statutum directo diſponens, ſuper eccleſiis eccleſiaſticiſque perſonis non ualet. c. eccleſia. S. Mariæ de conſtitutio. quid ſi ſit confirmatum & approbatum à Papa?

Reſ. Iſto caſu ualebit ut ibi legitur & in c. i. & ibi Archidia. x. diſt. Bal. conſ. cxxxv. col. fi. uol. iii.

Int. Quid uoluit dicere Iurecon. in l. eius qui. ff. ſi cer. pet. quod quis præpoſuerat in prouincia ſeruum Klendario?

Reſ. Non aliud niſi id quod explicite dicit in l. fi. ff. qd̄ cum eo, prępoſitum fuiſſet ſcilicet mutuis pecuniis dandis, & pignoribus accipiendis, nec aliud Kalendarium quam rationum liber erat, in quo debitorum nomina ſcribebantur, à Kalendis dictus ſiue dictum, quippe quod prima cuiuſque menſis die hoc eſt Klendis, tum dabantur pecunię fœnori tum exigebantur cum uſuris dixique alias fuſius in d. l. eius qui.

Int. Aſſuetudo, differt ne à conſuetudine?

Reſ. Quanquam Iurecon. in l. ſi ſeruus plurium §. fin. ff. de lega. i. Conſuetudinē patrisfamilias ſeu teſtatoris uocet, attamen non eſt proprie conſuetudo, ſed aſſuetudo potius unius hominis tantū de qua etiam in l. uel uniuerſorum ff. de pigno. ac. & in l. fi. ff. quod cum eo. qui furari, negotiari, fœnerarique ſolitus ſit, & tale quid aliud facere. conſuetudo uerò plurium. & ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro. lege ſuſcipitur cū deficit lex. c. cōſuetudo i. diſ. l. de quibus. ff. de legi. nonnihil Pot. in §. ſed & quod principi placuit nu. xxiii. de iu. nat.

Int. Quare eſt quod ſeruus hæreditatem adit. l. cum proponas C. de hære. inſti. l. ſi ſeruus eius. ff. de acqui. hæ. bo. po. agnoſcit. l. ſeruus. ff. de bo. po. p cum acquiritur poſſeſsio l. i. §. per ſeruū, ff. de acqui. po. ſtipulatur. §. ſed cum factum inſt. de ſtip. ſeruo. officium argentarii exercet. l. prætor ait. §. ſed ſi ſeruus ff. de eden. & tamen legitimā perſonām non habet ſtandi in iudicio. l. ſeruus. C. de iudi.?

Reſ. Quia iudicia ſunt de iure ciuili. §. i. inſti. de ob. quo ſeruorum ſtatus fuit annihilatus, l. quod attinet. l. ſeruitutem. ff. de reg. iur. eſt uerum quā quam non agat, quod tamen exemplo excōmunicati ſe defendit, ut tradit Bar. in l. ſi fideiuſſor. in §. j. ff. qui ſatiſda. cogan. ſupplicat. l. uniuerſis. C. de precib. impe. offe. & in ſeruo Cæſaris limitatur regula. l. fi. & ibi Odof. C. ubi can. fiſca.

Int. Sub rub. C. quando Imp. int. pup. comprehenduntur ne mercatores?

Reſ. Inno. in c. ſignificantibus. de offi. dele. & poſt eum Alex. conſ. cxxx. nu. 6. uol. vij. dicunt quod ſic, quod ſcilicet propter pericula dicuntur miſerabiles perſonæ, iuxta illud Hora.

Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens per ſaxa per ignes.

quodque eiſdem quam maxime fauendum eſt, ne à mercatura auocentur, & quia merces conuehunt de loco ad locum, & egregie not. in l. ſemper ubi pro his aureus tex. in §. negotiatores. ff. de iure immunita.

Int. Dicimus communiter quod ſubſtitutio eſt ſecunda inſtitutio, ſiue conditionalis inſtitutio, ut not. in rub. ff. de uulga. & pupilla. ſubſti. l. cohæredi. §. cohæres. ff. eo. l. precibus. C. de impub. an uer-

uerbum hoc aliam habeat ſignificationem?

Reſ. Habet utique cum dicimus Dominum ſeruũ negociationi propoſitum mutuis pecuniis dãdis, & pignoribus accipiendis, hoc eſt Klendario, ut dicitur in l.eius qui in prouincia.ff.ſi cer.pe.ſuo nomine ſubſtituiſſe.l.fi.ff.quod cum eo, ideſt ſuffeciſſe aliter, uel ſubrogaſſe, & in ſimili Cy. in l.i.in §.ne autem.C.de cad.tol.& poſt eum Bar.in l.nemo eſt qui neſciat n.5.de duo.re.an Doctor poſsit docere per ſubſtitutum.

Int. Quare dixit Imp.Aemilio cõſulenti, in l.i.C.de eden.ipſe diſpice quemadmodum pecuniam quam te depoſuiſſe dicis, tibi deberi probes?

Reſ. Quia in alieno facto ignorãtia ꝓbabilis eſt.l.fi.ff.pro ſuo.l.nerius C.de proba.quaſi dicat nemo melius ſcit quam tu quemadmodum &c. & eſt ſimilis reſponſio in l. iii. in §.tu magis.ff. de teſti.glo.not.in l.eum quem temere.ff.de iudi.in §.i.vnde alibi quidam, nanque tibi conſilium dare non poſſum, neſcius qua parte pedem tuum torqueat calceus.

Int. Quare dixit Iurecon.in l.i.in §.dixerit aliquis.ff.de publican.ad quid utique hoc edictum propoſitum eſt?

Reſ. Quia nulla diſputatio uana eſſe debet, ſed nobis aliud utilitatis ſemper afferre, ut etiam ait in l.ſi ſeruum in.§.fi.ff.de uer.ob.ibi effectus huius conſtitutionis eſt.& non ab re diſputant etiam Doct.in l.i.C.de edẽ. an expediat potius officio iudicis editionem rationum petere eoque medio in iudicio experiri, quam intentare, & multiplici de cauſa, ſiue inde aſsignando utilitates, ex eo reſultantes, concludunt quod ſic.

Int. Quare eſt quod filiusfamilias non habet legitimam perſonam ſtandi in iudicio ſine conſenſu partis l.fi.§.neceſsitate.C.de bonis q; lib.& tamẽ habet ſi uiaticum mutuo dederit.l.cum filiusfamilias.ff.ſi cer.peta?

Reſ. Quia iure actionis non repetit ſed officio iudicis, quod in æquitate fundatum eſt, ut ibi not. & in l.i.C.qui adm.Corn.cõſ.ccviii.n.7.uol.iii. eſtq; vna ex pluribus utilitatibus ex eo reſultãtibus, officio iudicis experiri quam actionis iure, de quo aliàs in l.i. C. de eden.

Int. Quid ſibi uolũt Imp.uerba in §.iuris præcepta inſti.de iuſti.& iur.huiuſmodi?

Iuris præcepta ſunt hęc, honeſte uiuere alterũ non lędere ius ſuum unicuique tribuere?

Reſ. Non aliud, niſi iuſtitiam tripartitam eſſe, ad ſe ipſum ad alterum & ad magiſtratus deniq;. ad ſe ipſum honeſte uiuere, ad alterum neminem lędere, ad magiſtratus uero, ius ſuum vnicuique tribuere, nonnihil Deci.ſeni.in l.iuſtitia.ff.eo.

Int. Quare Athenienſes colebant (ut memoriæ proditum eſt) ſingulari quadam religione Cererẽ?

Reſ. Forte quia fruges in Sicilia inuentas Athenas attulerat primũ, annonaque populari ſic Athenienſes pauerat ut glandibus neſci inde poſtea noluerint amplius.

Int. Quare pinguntur Cornua Baccho?

Reſ. Multis de cauſis uel maxime quia primus docuit, ſubdere colla iugo, vel ut ferinos bibentium nimis oſtenderentur mores.

Int. Naſcentium quæ nam prima uox eſt?

Reſ. Vagitus, quod ipſa experientia docuit.

Int. Riſus quando?

Reſ. Quadrageſima differtur die, auctore Solino

Int. Quod dicitur eccleſiaſti.c. ix. ibi omnis mulier, quæ eſt fornicaria, quaſi ſtercus ab omnibus prętereuntibus, conculcabitur, quomodo intelligitur?

Reſ. Fornicatio eſt triplex, Carnis, Idolatriæ, & ſuperſtitionis, de fornicatione carnis intelligi debet quia non aliud ſonat uerbum illud, quaſi ſtercus.

Int. Furtum eſt cõtrectatio rei alienæ inuito domino frauduloſa lucri faciẽdi gratia.l.i.ff.de fur.addamus & ſubaudiamus priuatæ, ſed quid ſeu quale eſt furtum rei publicæ?

Reſ. Peculatus, ut ſacrę ſacrilegiũ.l.i.ff.ad leg.Iul. pecu.eſt uerum quod Sacrilegium furtum non eſt, ſed furto maius & grauius crimẽ.l.ſacrilegii.ff.eo.dictum à pecore & ex eo maxime, quia nil aliud Romani homines præter pecudes habebant in ære.

Int. Cur dixit Poe.lyricus alibi.

Piacemi hauer uoſtre queſtion udite
Ma piu tempo biſogna a tanta lite.

Reſ. Quoniam egemus tempore, ut aliquid maturius agamus.c.ponderet.50.diſt.& quia oportet iudicantem cuncta rimari, & ordine rerum plena inquiſitione diſcutere c.iudicantem iii.q.v.

Int. De actuariis plerumque à noſtris mentionem fieri comperimus, quid ſibi uult uerbum iſtud?

Reſ. Non aliud, niſi eos quos tabelliones ſeu notarios appellamus nos, hoc uerbo ſignificare & oſtẽdere, ſenſit Tranquil.in Cæſare dictatore ibi quam ab Actuariis exceptam exiſtimabat Auguſtus.nec aliud uoluit Saty.vii.dicens

Quis dabit hyſtorico, quantum daret acta legenti, ideſt actuario, nonnihil Pyrrhus lib.i.de Togat.col.v. Adde tu quod hinc à ſimili actuoſi appellantur hiſtriones & ſaltatores ab actu, (ut inquit Sext.) ideſt a motu corporis.

Int. Acta quædam ſunt aſſertoria, quædam probatoria, quæ ſub generali uerbo actorum ueniunt & comprehenduntur.l.acta.ff. de re iudi. uerum neſcio an in aliquo differant.

Reſ. Differunt in hoc, quia ſi dicat iudex abſoluo abſoluẽdũ, cõdẽno cõdẽnãdũ, prout ex actis apparet, tunc omnia comprehendentur, ſi uerò dicat ſic. nulla actorum facta mentione, de probatoriis tantum intelligetur ſecundum Bar.in l. ſi expreſsim.col.ii.ff.de appella.& hoc modo concordabuntur duæ glo.contrariæ, quarum una eſt in l.iii.C.de fen.ex peri.reci.altera in l. quid tamen. in §.Pomponius. ff. de arbi. & eſt formula hæc ſiue cautela pronunciandi, quando iudex nõ habet deliberandi plenum conſilium, primũ inuẽta à Iac.But.licet dubitauerit Bal.cõſ.ccxxix. in prin.

in prin.uol.i.declarat Saly. in præallega.l.iii.
Int. Si quis dicat in ueritate accepiſſe centum con
fitendo, poterit ne poſtea obiicere excep. non
nume.pecu.?
Reſ. Bal.in c.ex inſinuatione ad fi.de procu. ſenſit
quod non,& male quia actus iuratus eſt poten-
tior non iurato,l.ſi pecuniam ubi glo.ff.de con-
dic.ob.cau.l.cum pater.§.filius matrem.ff.de le-
ga.ii.c.quamuis de pac.in vj.ſed non obſtante iu-
ramento,opponi poterit.l.fi.C.de non nume.pe
cu.ergo multo magis hoc caſu,& ita tenet etiam
Deci.in l.ii.C.de eden.ſed aliis leuibus quæ ibi
confutauimus, hoc ſolo igitur idem dicendum
exiſtimo.
Int. Acta publica tam ciuilia quam criminalia,ex-
hibenda ſunt & danda copia parti,quid in allega
tionibus iuris?
Reſ. Iaſ.in l.ii.C.de eden.dicebat dandam, quia
poſſet ex falſis iudex decipi,& circunueniri.l.i.
C.ſi ex fal.allega.& male,quia non eſt propter pe
ritiam iuris ueriſimile,& quia non ſunt acta.l.ii.
§.ſeruius autem ſulpicius.ff. de ori.iu.l.ij, & ibi
not.ff.quod quiſque iur.l.pe,C.fin.regun.maxi-
me,quia quod dicitur in d.l.i.uerum eſt & pro-
cedit in allega.facti,argumentum in l.fin. ff.
pro ſuo.
Int. Exceptio non numeratę pecuniæ,cuius paulò
ante meminiſſi, egoq; ſimul quærendo, erat re-
cognita de iure ſforum?
Reſ. Non, ut per Areti,in l.lecta, nume. 61. ff. ſi
cer.petatur.
Int. Scio quod de iure ciuili non poteſt opponi
poſt biennium l.ſi ex cautione C. de non nume.
pec.olim quinquennium habebat debitor.§.mul
tum inſti.de lit.ob. quid de iure canonico?
Reſ. Eo iure opponi poteſt perpetuo ut per Inno.
in c.quia plerique de immu.ec.Dy.in c.locuple
tari,de reg.iur.in vj.
Int. Quomodo hæc duo ſtare poſſunt, quod ali-
bi dicat Iureconſ. hæc res nec dubitationem ha-
bet nec habuit unquam in l.iii.ff.de nata. reſti.
& tamen contrarium ſit uerius.l.quod labeo, ff.
de carb.edic.eſtque philoſophi propoſitio,quod
potentes dubitare facile ſoluunt,tradit Bal.in l.
tutores,C.de compen.imò quod ſemper condita
cenſetur lex eo caſu,in quo eſt maior dubitatio,
inquit glo.in l.contra maiores.C.de inoffi.teſta.
Reſ. Non habet nec unquã habuit dubitationem,
apud legiſlatorem, qui utpote conditor erat cer
tus,ſed apud nos ſic,ut notabiliter declarat Bar.
in l.ubicunque nu.1 o.de interro.actio.
Int. Iudex à quo tenetur mittere cauſam inſtructã
iudici ad quem.l.à proconſulibus.l.eos ad fi.l.
ne cauſas.C.de ap.ſi nõ miſerit q̃d erit agendũ?
Reſ. Mulctabitur,l.quoniam.l.iudicibus.C.de ap.
dixi in l.ii.C.de eden.
Int. Concilium nunc agitur Tridenti, Cæptum lõ
ge ante,ſub Felicis recordationis Paulo.iii. Far-
neſio, ſed an ſit ſupra Papam an uero Papa ſupra
Concilium?

Reſ. Papa eſt ſupra concilium foretque hæreſis ali
ter tenere.c.ſignificaſti de electio.c.ſi Papa.xl.
diſt. c.aliorũ.c.nemo.ix.q.iii.Fel.in c.ſuper lite
ris uer.an ſua col.iii.de reſcr.Pau.caſt.cõſ. lxvi.
col.i.ad fi.uol.i.inque noſtris Cõmentariis iuris
pontifi.de mane,ſatis ſuperque dictũ, oſtenſum
que eſt ſatis.
Int. In l.Titia.ff.de accuſa.Titia minabatur fratris
uelle teſtamentũ arguere de falſo, accuſationẽq;
ineptam propoſuit, ſtatutum eſt ſibi tempus
ad accuſandum,intra quod ſolemnia (inquit Iu-
recon.)accuſationis non impleuit,pronunciauit
præſes iterum de falſo teſtamentum dicere non
poſſe,quæ ſunt ſolẽnia accuſationis,ſeu libelli?
Reſ. Quæ dicũtur in l.cauſis.C.eo.eſtque notãdũ
quia caſum(ut uideo) non bene ibi percepit Ac-
cur.& plus quod ſubſtantialia libelli,dici debent
non ſolemnia,quia ſolẽnia ea dicuntur,quæ poſt
actũ explicãtur ſubſtãtialia uero quæ explicãtur
ſimul cũ actu, ut per Feli.in c.cũ dilecta col.viii.
de reſcrip.nonnihil Bal. in l.i.col.ii.lect.ii.C.de
ſacroſan. Bar.in l.edita,nu.2.C. de eden.
Int. Cauſæ criminales Biennio terminantur, quia
quædam quinquennio aliàs,non nullæ anno, &
quedam xx.etiam durant ut in l.querela,C. ad le
gẽ Corn.de fal.& ibi not.nonnihil in l.properã-
dum C.de iud.& in l.fi.C.ut intra cer.temp. ſed
nunquid iudex certa proferendę accuſationis tẽ
pora,ſtatuere poſsit,intra quæ,ſi quis accuſare ſu
perſederit,nõ amplius audiatur, ſed cauſę potius
renunciare intelligatur?
Reſ. Poteſt,officiumq; eius (hinc dicimus) latiſſi
mum eſt,l.i.ff.de iur.om.iudi. & ad propoſitum
eſt caſus in l.ſi ea C.qui accu.non poſ.& in l.diſ-
famari.C.de inge.ma.& ibi dixi,& in l.i.ubi glo.
C.ut nemo inui.age.comp.
Int. Quid eſt προγραμμα, quo admoniti credito-
res fuerunt in ſubhaſtatione pignoris, & de quo
in l.ſi eo tempore.C.de remi.pi.?
Reſ. Eſt propriè inſcriptio rei uenalis, uel tabellæ
pendulæ in quibus edicta proponi ſolebant publi
ce & palam, Imò quod plerumque etiam pro edi
ctis ponuntur.
Int. Maieſtatem Deo tribuimus.l. non diſtingue-
mus.§.ſacerdotio.ff.de arbi.Matth.xxv. ibi, cum
autem uenerit filius hominis in maieſtate ſua,&
ibi,tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, Im-
peratori,ut in procem.inſti.ibi Imperatoriã ma-
ieſtatem &c. & prætori.l.ſi familia,ff.de iur.om.
iudi.ibi ne maieſtas prętoris contemni uideatur,
ſed quid in ciuitatibus?
Reſ. Epitethon huiuſmodi urbibus (Roma exce-
pta & Venetiarum) haud conuenit.l. ob pecu-
niam.ff.de fur.l.bona.l.cum qui uectigal,quę eſt
ſequens.ff.de uerb.ſig.Bald. pulchrè conſ. lix.in
prin.ubi etiam de Guelph.& Gibellin.nonnihil
uolu.primo.
Int. Sententia ſub conditione lata non ualet.l. i. §.
biduum. ff.quãdo ap.ſit.quid ſi dictum fuerit cõ-
demno te ſi actor probauerit ſibi deberi?

Reſ.

Reſ. Valebit iſto caſu quanquam ſit conditionalis lata per uerbum ſi, ut not. Bar. in l.i.ff.de cond. & de. quia cōditio eſt intrinſeca, & declarat Ange. in l.non quemadmodum. ad fi.ff.de indi. & dicit poſt eum Are. quod eſt opinio communis in c. illa nu. 16. de accu. & eſt ad idem glo. in l. à diuo pio. in §. in uenditione. ff. de re iudi.

Int. Pro ſimplici contumacia non debet pœna in ſi gl, ſiue audientia denegari ſecundum glo. in l.i. in §.fi.ff.ſi quis ius di. non obtempe. quid ſi comminatio præcedat.

Reſ. Iſto caſu denegaretur. l. titia. ff. de accu. l. ſi ea. C. qui ac. non po. l. ſi eo tempore. C. de remi. pi. l. diffamari. C. de inge. ma. l. non alienum. ff. de inter. ac. Bar. in l. ii. in i. lect. nu. 2. C. de eden.

Int. Quare eſt quod in auth. hoc amplius. C. de fideicom. non implens uoluntatem defuncti intra annum monitus à iudice pœnam patitur quia priuatur hæreditatis lucro, & tamen ſecus eſt in l. fi. C. ſi mancip. ita fue. alie?

Reſ. Quia in d. auth. hoc amplius. iudicium & uoluntas defuncti non erat lege repreſentata, in d. l. fi. autem ſic, ideſt impleta, quod implementum ſit ipſo iure & ipſo facto l. cum uero. §. ſubuentū ff. de fideicom. lib. l. cauſam ff. de manumiſsio, & implementum legis habetur pro implemento hominis l. ſi pecuniam. §. i. ff. de cond. ob cau. & eſt caſus clarus in d. l. fi. inductione non egens, not. in auth. prægallega. hoc amplius, & in corpo. unde ſumitur.

Int. Mirū eſt quod in d. l. fi. C. ſi man. ita fue. alie. ruptę fidei pœna conuentionalis non debeatur, quod tamen eſt regulare, l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de uer. ob. l. ſeruus ea lege. ff. de ſeruis exportā.

Reſ. Admiratio ceſſet, quoniam vno caſu (ut proxime diximus) implementum legis eſt pro implemento hominis. ideo pœna non debetur, quia perinde eſt ac ſi promiſſa impleuiſſet, alio non, uel & aliter, ut not. in d. l. fi.

Int. In l. ii. C. de eden. dicitur, quod acta tam criminalia quam ciuilia ſunt publica, ſed nonne etiā ſunt communia?

Reſ. Sunt vtique, quia non ita generaliter dixiſſet tex. exhiberi debere, ad inſpiciendam ueritatis fidem, & eſt caſus ad literam in l. ii. C. ut lite penden.

Int. Nummiſma quod mihi Palladis heri Argenteū oſtendiſti, quod ſibi uult, habens à tergo Noctuam, uas inuerſum, & inane ac ſine uino, Calcantem?

Reſ. Nil aliud niſi uigilantiā ſobrietatemque maxime neceſſariam, his qui ſtudiis & diſciplinis operam nauigant. Noctua enim uigil eſt, uas inuerſum uero & ſiue uino, ſobrietas, & hoc eſt qđ identidem dicit tex. in l. pupillus in fi. ff. quæ. in frau. cred. uigilauit melioremque ſuam conditionem fecit.

Int. Quid ſibi uult quod Sene. dicit in ep. lib. vi. uocare ſcilicet ſeruos ad pileum?

Reſ. Nil aliud niſi eos donare libertate, & manumittere quippe qđ pileus libertatis erat inſigne, deq; ſeruis pileatis, in l. i. in §. ſed & qui. C. de lati. lib. tol. & nos alibi ſolius, nouiſsime hinc Galbe nummiſma, à tergo pileum habet inſcriptū circumquaque litteris *libertas Publica.* & cum pileum accepiſſet ſeruus olim ſimulatque dominū ſalutabat, dicens. *Salue mi Patrone.*

Int. Eſt ne uerum id, quod iā factum eſt trito ſermone prouerbium, totidem nos hoſtes habere, quot ſeruos?

Reſ. Non, quia facimus nō habemus, ſi curabimus igitur potius dominos colant, quam timeāt, eos ita nobis cōciliabimus, ut ſalute propria ſpreta, ea ſola ſibi charior ſit, quæ ſolis etiam nobis dominis ſit profutura.

Int. Notarius qui acta tenetur edere & exhibere petenti, poterit ne petere mercedē, quę ſibi ſolet ex conſuetudine ſolui, et ſi poteſt, debebit ne per officium iudicis, uel utili actione locati, idem facere?

Reſ. Abſque dubio poterit, non per officium iudicis, ad quod tamen facere uidebatur tex. in l. i. ff. de uar. & extraord. co. ſed utili actioni locati l. licet, l. excepto. C. loca. per quæ iura ſignanter ita dixit Bal. in l. item quia iccu. i. col. ii. ff. de pac.

Int. Appellatione actorum uenit ne ſententia?

Reſ. Tex. in l. ii. C. ut li. pē. ibi niſi uel actorū cōiū, prouūtiationis editio denegetur innuere uidetur quod nō, ex quo alternatiua eſt inter acta & pronunciationem, & ſic inter diuerſa ut de copula etiam dici ſolet uulga. glo. in rub. de iu. & fac. igno. l. ſi is qui ducenta. ff. de reb. dub. tamen contrarium uerius eſt ut not. in l. actorū & in l. acta. ff. de re iud. & in c. quoniam contra. de prob. ad argumentum reſpondet. Pau. caſt. quod alternatiua ponitur ibi inter genus & ſpeciem, ut de ſetu. & aqua, & iuxta illud. dixit diſcipulis & Petro, ſed melius ultra cum in l. ubi pactum. C. de trāſa. & in rub. ſi ager uectiga. uel emphi. pet.

Int. Quando ſententia tranſiuit in rem iudicatam, certum eſt, amplius appellari non poſſe. c. quod ad conſultationem. de re iudica. an ſaltim poſsit ſupplicari?

Reſ. Non, Imò ſi is contra quem eſt lata ſupplicaret in pœnā incideret. d. l. ii. & ibi plene per Doc.

Int. Appellatione pendente nil eſt innouandum toto titu. ff. nil no. appel. pen. an idem ſit pendente lite?

Reſ. Idem caſus eſt in l. ii. & ibi not. C. ut lit. pen.

Int. Natura dictionis uel, eſt ne ut ponatur inter diuerſa ut copula et, iuxta glo. in rub. ff. de iur. & fact. igno.?

Reſ. Communiter poni ſolet. l. hęc uerba. ff. de uerborum ſignificatio. Fulgo. conſil. xxvii. col. ii. ſed aliquando (ut etiam diximus ſupra) reperitur poſita uel poni ſolet inter genus & ſpeciem, ut in titu. ſi ager uectiga. & in l. ubi pactum. C. de tranſac. Pau. Caſt. in l. ii. C. ut lit. pen.

Int. Sententia recte lata eſt, non reperitur tamen quod iudex dixerit uiſis actis, an ualeat?

Reſ.

Reſ. Non, l.hæc autem.§.i.&ibi Barto.ff. quibus ex cau. in poſſ. ea. idem Barto. in l. ii. nume. 5. C. de eden.

Int. Mirũ mihi uidetur, quod ſi quid difficultatis emerſerit ſuper proceſſu, iudici non credatur. c. quoniam contra.de proba.& tamen credatur qđ uiderit acta, quandoquidem ſatis ſit, quod dicat uiſis actis.

Reſ. Admiratio ceſſet, quoniã uerisſimile eſt, alias ſententiam ferre non potuiſſet.l.cum apud iudi. ſol.l. Titianus.ff.quod cum eo.

Int. Si iudex moriatur, an coram ſucceſſore acta ſint reproducenda?

Reſ. Aliqui uoluerunt quod non, quia idem eſt iudicium, idem tribunal, & eadem inſtantia.l.mortuo.l.proponebatur.ff.de iudi, l. ſeruitutes. §. ſi ſublatum.ff.de ſerui.urba. prædio. tamen conſilium eſt quod reproducãtur, quia abundans cautela non nocet.l.teſtamentum.C.de teſta. tradit Bar.in l.ii.nu.6.C.de eden.

Int. Lazarus reſuſcitatus tunc potuit ne bona recuperare?

Reſ. Potuit, quia licet nõ fuerit idem numero, idẽ tamen fictione iuris intelligi debuit, ita Flor. de S.Pet.in l.ſeruitutes.in §.ſi ſublatum. ff. de ſerui. urba.prædio.

Int. Quare eſt quod qui de ſua conditione dubitat hæreditatem adire poteſt, & ſibi acquirere, & tñ ſecus eſt ſi dubitet ſeu ignoret conditionẽ teſtatoris.l.hæres inſtitutus.ff. de acquir.hære.?

Reſ. Tex.pulcherrimus aſsignat tibi rationem in l. ſed & ſi de ſua.ff.eo.id eſſe quia qui ignorat conditionem teſtatoris an ualeat teſtamẽtũ dubitat, qui uero ſuam, de teſtamento certus eſt.

Int. Quid eſt dare operam iudicio, ut dicit Iurecon.in l.ſi longius.in prin.ff. de iudi.?

Reſ. Non aliud, quàm ius dicere. deq; cauſa prius cognoſcere per inſpectionem actorum ut in ſimili inquit in l.i.ibi iuri operam daturum prius noſcere oportet &c. ff. de iuſti. & iur. quod ex uerbis ibi poſitis etiam colligitur, quæ ſunt ſi forte occupatio aliqua iudicem non patiatur iudicio operam dare.

Int. Differunt ne acta, facta, & geſta?

Reſ. Valde, ut dicit tex.in l.Labeo. in §. fin. ff. de uerbo.ſignifi.glo.in l.ii.ff.de cura.bon.dan.quia acta fiunt in iudicio, facta extra & uerbis quidẽ, geſta uerò ſine, & ut latius in dictis locis, tamẽ reperio quod geſta etiam alibi acta ſeu pro actis ponuntur in l.fi.C.de re iudi.

Int. Solet dici, quod de modo non curamus dummodo effectum rei cõſequamur.l.iij.C. de inſti. quid ſi modus ſeu forma deſideretur?

Reſ. Iſto caſu regula non procederet, nec modus ſine forma eſſet prætermittenda, ita Bal.in l. ſi cũ dotem in ſi.prin.ff.ſol. mat.plenius Bar. in l.Gallus, in §.et quid ſi tantũ col.ii.ff.de lib.& poſthu.

Int. Quid uult dicere tex.in l.iii. ibi ſententiam pater meruit.C. de inſtitutio.? allega. proxime.

Reſ. Nil aliud niſi deportatus eſt, & ſic mortuus ciuiliter, quia ſubiicit poſtea, uel aliter defunctus, quod ad mortem naturalem refertur. alibi tamen dicit Iureconſul. deportatos loco mortuorum habendos eſſe in l. i. in §. deportatos.ff. de bon. poſ.contra tab.

Int. Si quis fecit, quod feciſſet quilibet diligentiſsimus paterfamilias, erit ne ſemotus ab omni culpa?

Reſ. Sine dubio, ut uolunt omnes, & præcipuè Bar. in l.quod nerua.ff.depo.Corn. ubi multa conſil. xii.nu.10.uol.iiii.

Int. Mala fides auctoris quæ nocet hæredi. l. cum hæres.ff. de diuer. & tempo. præſcrip. an noceat in præſcriptione xxx.uel xl.anno.

Reſ. Non, quia ſ[illegible]orum tempore non erat cognita, quo.d.l.cum hæres condita eſt.l.ſicut.l.omnes.l. ſi quis emptionis titulo.C.de præſcrip.xxx. ann. Corn.conſ.lvj.col.ii.uol.iiij.

Int. Si campſor pro alio promittat, habebit ne beneficium excuſsionis de quo alias in auth. præſente.C.de fideiuſſo.?

Reſ. Glo.in §.argentariorum.in auth.eo.titu.dicit quod non, imò quod nec etiam habet exceptionem non numeratæ pecuniæ, & utrunq; dictũ ponit Bal.in l.fruſtra per illum text. C.de non numera. pecunia.

Int. Ad propoſitũ d.auth.præſente. ſi quis fideiuſſit, ſcq; in inſtrumento principalem debitorem conſtituit & obligauit, uidebitur ne renunciaſſe beneficio illius?

Reſ. Non, habebitq; locum omnino ordinis exceptio, ex quo beneficio d.auth.renuntiari non poteſt, ut not.glo.in auth.de fideiuſſo. Contrarium ſenſit Bar.in l.ſi mãcipiũ.in §.j.ff.de euic.primũ tamẽ uerius eſt, ut in deciſ.Tholoſ.dicitur lxxx. & ita ẽt ſingu.ciiij.tradit Guid.Papæ, & benè.

Int. Quę eſt uulgaris formula de qua in l. filiusfamilias in §.ſecũdũ uulgarẽ formulã.ff.de lega.j?

Reſ. Ne quis poſsit in plus grauari quàm acceperit. l. ab eo. C. de fideicom.l.planè.§.fina.ff.de lega. j.

Int. Teſtamentum ruit nemine exiſtente hærede, quid ſi in eo foret clauſula codicillaris?

Reſ. Iſto caſu ſuſtineretur. l.eam quam.C. de fidei com.Bar.in l.j.q.xij.& xiij.de iure codicil. Cor. latè conſ.cclxxiij.nu.6.uol.iiij.

Int. Donatio inter patrem & filium non ualet.l. ij. C.de inoffi.dona.not. in l. frater à fratre. ff. de cond.inde.quid ſi dos donata ſit?

Reſ. Valebit iſto caſu donatio. l. Pomponius Philadelphus.ff. famil.herciſ.

Int. De uidua ſæpiſsimè ſit mentio, & maxime in l.filij in §.uidua.ff.ad municip.unde dicta eſt?

Reſ. Quaſi ualde idua ideſt ualde diuiſa, unde iduare ethruſca lingua alias eſt diuidere, aut quemadmodum Macrob.in Saturnal.ait. Vidua à uiro diuiſa dicitur, ueteres uerò hinc diuidentes pecuniam publicam diribitores appellabant.

Int. Qui ſunt celeres de quibus in l. ij. in §. in initio.ff.de orig iur.?

Reſ. Hij, quos nunc nos uocamus æquites à Celere interfectore Remi, qui initio his præpoſitus fuit à Romulo fratre, exq; ſingulis curiis, Deni electi fuerũt, trecẽtiq; (ut iquit Val. Flac.) fuere.

Int. Apocha debitorem liberat. l. plures apochis. C. de fide inſtr. ſed quid ab acceptilatione differt quæ eadem eſſe uidetur. §. item per acceptilationem. inſti. quib. mod. tol. obli.?

Reſ. Per acceptilationem fit liberatio ipſo iure, abſque interuentu pecuniæ, apocha uerò non, ſi non ſit ſoluta. l. ſi non acceptolatum. ff. de acceptila. not. in d. l. plures apochis.

Int. Inſtrumentum eſt probata probatio. l. cum precibus. C. de probatio. ſed quid ſi teſtes eidem contradicant?

Reſ. Abſq; dubio uacillabit etiam ſi unus ſit. l. in exercendis. & ibi not. C. de fid. inſt. c. cum Ioannes. eo. ti. Bar. in l. j. in §. fin. ff. quemadmo. teſta. ape. Corn. conſ. ccxvi. ad fi. uol. iiii.

Int. Quare finium regundorum mentio fit in plurali numero, & non in ſingulari?

Reſ. Quia non ſolet unus terminus poſſeſsionis uicinas terminare, vt olim, ſed plures. l. i. & l. iij. C. fin. regundo. Corn. conſ. xxvii. col. ii. uol. iii.

Int. Quare eſt quod gorgiam leontinũ, cuncti Philoſophi & Oratores lacerant quod auſus ſit publice, ſella poſita polliceri, ſe reſponſurũ (non ſecus ac Pet. ille Baylardus relatus per glo. in l. quinq; pedum. C. fin. regun.) de qua quiſque re interrogare uoluiſſet?

Reſ. Quia profundum ſcientię & ſapientię, magis mirari debemus, quam (ut dicebat Apoſtol.) ſic inani iactantia quadam, ſeu mauis arrogantia loqui præſumere, & hinc D. Hiero. in ep. nõ ab re, homunculos quoſdã deridebat, qui de cunctis eccleſiæ quæſtionibus, identidem uno linguæ rotatu audent ſole clarius corruſcare.

Int. Duo ſunt obligati principaliter creditor uni ſuccedit, an alter liberetur?

Reſ. Non, liberatur enim ille, quia ſucceſsio eſt loco ſolutionis, iſte autem nullo modo ſoluit, ergo non erit liberatus. l. Vránius. ff. de fideiuſ. Corn. conſ. cccili. col. iii. uol. iiii.

Int. Statuta ſæpiſsimè faciunt mentionem de gradibus, computatio quo modo fieri debet, ſecundum ius ciuile, uel ſecundum ius canonicum?

Reſ. Deberet fieri ſecundum ius canonicum, quia eſt nouius & recentius, ac poſterius, & poſteriora derogans prioribus. l. pacta noniſsima. C. de pac. Tamen contrarium uerius eſt, ex quo etiam ſtatuta ſunt de iure ciuili. l. omnes populi. ff. de iuſt. & iur. tradit Bal. in l. fi. col. fi. C. de ſuc. edic. & in ſtatu. gradus. nu. 1.

Int. Sententia debet eſſe conformis libello. l. ut fundus. ff. commu. diui. l. fi. C. de fideicom. lib. c. ſicet hely. de ſimo. & Lucæ xxii. c. ibi, adiudicauit Pilatus ſecundum petitionem eorum. & hoc idẽ in iudice, quid in arbitro, qui iuriſdictionem nõ habet, ſed notionem tãtum. l. prætor ait. in prin. ff. de re iudi.?

Reſ. Idem quia arbitria ſunt redacta ad inſtar iudiciorũ. l. i. ff. de arb. Corn. cõſ. cxlviii. nu. 3. uol. ii.

Int. Quare homo eſt digniſsima creaturarum ut dicitur in l. iuſtiſsimè. ff. de edili. edic. cui hac de re æquiparat etiam Iurecon. peculium, quod ſcilicet naſcatur, creſcat, decreſcat, & moriatur, ut homo. l. peculium naſcitur. ff. de pecu.?

Reſ. Quia conuenit cum Angelis intelligendo, cũ brutis ſentiendo, cum plantis uegetando, & cum lapidibus eſſendo, & breuiter (ut alibi etiam dixi ſatis) quia factus & creatus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei omnipotentis. c. j. Gen.

Int. Si res donata euincatur tãquã aliena, habebit ne donatarius regreſſum aduerſus donantem?

Reſ. Non, l. ariſto. ff. de dona. etiam ſi magnos fecerit ſumptus in re donata, quos per retentionẽ ſeruare poterit ut ibi, niſi dolo, id fecerit (adhuc ſubiicit tex.) ſed allegari & probari debebit, ex quo non præſumitur. l. dolum. C. de dolo. l. quotiens. §. qui dolo. ff. de probatio.

Int. Quare eſt quod Dyſereſtia id eſt litigium, & Δυσερις litigioſus, quam maximo habetur odio, ut toto titu. de litigio. quodque nemo promptus eſſe debet ad litigandum?

Reſ. Abb. alibi in praxi ſua in prin. col. iii. dicebat hoc ideò eſſe, ne litigans faciat ſe contemptibilẽ, propter dubium euentum litis. l. quod debetur. ff. de pecu. & propter periculum animæ, & ſubiicit longe melius eſſe, ſi ſe promptiorem oſtendat ad tranſigendum, & habetur etiam in c. clericum in §. illud. xj. q. j. nonnihil Pau. Ap. j. ad Corin. vj.

Int. Si reſcriptum ad lites impetretur, poterit ne alterari ante præſentationem?

Reſ. Poterit, ſed non poſt ad præiudiciũ partis, cõtra quam impetratum eſt, nec eidẽ renuntiari, ita Bal. in l. petendæ. col. ii. C. de temp. in inte. reſti. pet. Pau. Caſ. in l. ea quę. in prin. C. eo. ambo poſt Inno. in c. ex conqueſtione. de reſti. ſpol.

Int. In criminalibus fit ne publicatio teſtium?

Reſ. Secundum aliquos in l. ii. C. de eden. non, & malè ac contra text. quem ipſi pro ſe allegant in c. cum clamor. de teſti. tradit Bart. pulchrè in l. unius. in §. i. ff. de quæſtio.

Int. Si ante publicationem teſtium, notarius eorũ dicta exhiberet, teneretur ne de falſo?

Reſ. Abſq; dubio, & præberet occationẽ delinquẽdi & malè. l. conuenire. ff. de pac. dota. & eſt caſus in l. i. in §. ſi is qui depoſita. ff. ad legem Corn. de fal. & in l. ſi quis aliquid. in §. ſi quis inſtrumentum. ff. de pœn.

Int. Quid adhuc ſi eidem iudex iuberet, & ipſe obediret?

Reſ. Aliqui ſenſerũt hoc caſu qđ poſsit & culpa careat, nec teneatur. l. liber hõ. ij. ff. ad leg. Aquil. l. is damnũ. ff. de reg. iur. meoq; iudicio malè, quia mandatũ iniuſtũ eſt. l. i. §. quotiens. ff. de ui & ui arma. nec ad oppoſitum adducta faciunt, quia loquũtur in eo qui obedire tenetur rõne ſubiectionis, at notarius nõ eſt iudici ſubiectus, niſi tñ rõne officij. c. quoniam contra. de proba. ergo.

Int. Conſenſus patris de quo in l.fi.in §.neceſsitate C.de boniſq; lib. eſt ne in qua: unque prouincia & loco adhibendus ſeruandaq; d. §. ſolemnitas: vt filius legitimá perſoná habeat ſtãdi in iudicio?

Reſ. Sicuti non ſeruatur in aliquibus caſibus, puta quando officium iudicis implorat.l. cum filiusfamilias uiaticum.ff.ſi cer.pet.uel ſi agatur de falſo.l.poſt legatum.§.filiusfamilias.ff. de his quib. ut indi.& aliis ſanè multis, ut alibi diximus, pari modo nec in omnibus locis ſeruari debet, quoniam quælibet prouincia abundat in ſenſu ſuo.c. certificari. de ſepul. non ſeruatur igitur in curia Delphina.ut teſtatur Neuiza.cõſ.xviij.nu. 11.

Int. Per ſolutionem annui cẽſus, probatur ne poſſeſsio eccleſiæ?

Reſ. Non, tex.eſt in argumentum tamen in l.ii. ff. de ſuperficie. & in l. i. ff. ſi ager uectiga. tradit Corn.conſ.cccxv.nu.3.uol.iiii.

Int. Ius uniuerſale fideicommiſsi poteſt ne cedi?

Reſ. Non.l.mulier.§.ex aſſe.ff. de iure dot. not. in l. apud Iulianum.in §.utrum ff.ad Treb.

Int. His diebus mulier habens amplum patrimonium, nupſit pauperi, ipſius comparatione, nulla dotis facta mentione, an omnia ſua bona ſibi in dotem dediſſe uideatur?

Reſ. Ariſtoteles uolebat quod ſic, uerum quia eius auctoritas non probatur iure, contrarium tenendum eſt.l.mulier bona.ff.de iur.dot. l. nulla. C. eod. tradit Bal. & declarat in l.fin.C.de ſen.quæ ſi.cer.quan.

Int. Quid uult ſibi dictum illud Paul. Apoſto. j. ad Corinth.c.ix.pugnis aerem uerberas?

Reſ. Nil aliud niſi (ut D.Hiero.ait in epiſt.) quod ſtulta eſt uerboſitas ſi uerba nõ operantur, & garruli potius quàm eloquentis uiri loquutio, & argumentum ut dicimus nos in l. ſi quando. ff. de lega.i.& in c.ſi Papa.de priuileg.in vj.

Int. Clericus citatus coram iudice laico, tenetur ne comparere, priuilegium allegaturus?

Reſ. Non, niſi in citatione exprimatur cauſa, quæ concludat laicum ipſum eſſe iudicem clerici, exẽpli gratia, quia conueniatur ratione feudi. l. ſi quis ex aliena. ff.de iudi. Bar.in l.iii.ff.eo. But.in c. præterea. col. vii. de dila. Feli.in c.ueniens.ad fi.de accuſa.

Int. Quia alibi ſic dicit tex. in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iure. quod quiſque populus ipſe ſibi ius conſtituit, id ipſius ciuitatis proprium eſt, uſque adeò quando ſtatutum loquitur, & ſic populi lex, ut populus ipſe loquatur ſecundum Bal. in ſtatu.repreſaliç.nu.2.ſed ad propoſitum quot faciant populum quæro.

Reſ. Quatuor faciunt gentem, decem uerò populum, & ſcitu dignum eſt hinc, notorium fore, id quod fit coram decem uiris, quia ſic factum dicetur coram populo.l.i.in priu.& ibi Bar.ff.de proba.glo.in c.i.de elec.idem Bar.in l.prætor ait. ff. ui bo.rap.Bal.in Marga.gens.nu.1. & notorium. nu.2.poſt Dy.in l.ea quidem.C. de accuſa.

Int. Quid ſibi uult uerbum pauperies, in rub.& in l.i.in §.cum arietes. ff. ſi quadrupe. paupe. feciſſe dicatur?

Reſ. In lege xij.tab. qui iniuriam afferebat leuem, aſsibus.xx.mulctabatur, ſi grauior erat, decernebatur talio, poſtea creſcente audacia iudicium recuperatorium inductum eſt, hincq; recuperatores tres, à prætore urbano electi, id eſt damni æſtimatores, damnumq; pauperiem uocabant, unde Hora. (cuius meminimus etiam ſupra, licet ad aliud) per mare pauperiem fugiens, per ſaxa per ignes.

Int. Quare olim inuenta eſt talionis pœna?

Reſ. In magna ueterum paupertate.§.pœna.inſtitu.de iniur. unde dictum eſt etiam ad idem & in ſimili, qui non habet in ære luat in corpus.l.quicunque. C. de ſer. fugiti. hodie tamen eſt ſecus, ut per Bar.in l.pe.in §.ad crimen.nu.2.ff. de publi.iudi.

Int. Si quis contraxiſſet nuptias inceſtas, poſtea licitas & à iure approbatas, eſſet ne (quod enim non puniatur, certum eſt. l. Gracchus. C. ad legem Iuliam de adulte.) epiſcopi conſenſus requirendus?

Reſ. Si uellet, mos ei gerendus eſſet.l.circa.ubi ſimile.ff.de probatio. ſed neceſſe non eſt, ex quo fruſtra precibus imploratur, quod à iure communi conceditur.l.i.C.de theſau.lib.x.Bal. conſil.cxviij.uol.j.

Int. Si quis corruperit edictum poſitum in albo prætoris, qua pœna puniatur certum eſt.l.ſi quis id quod.ff.de iuriſ.om. iudi. & qui abraſerit inſtrumentum publicum, pœna ſcilicet quinquaginta ſolidorum & etiam falſi, ut ibi not. ſed quid ſi alias imaginem deliniatam, ſeu picturam ad alicuius infamiam publico in loco poſitam (ut Bononiæ in foro uiſitur) corrupiſſet?

Reſ. Eadẽ pœna ueniret puniendus, ut inquit Marti.Laud.in tracta.de cri.læſæ maieſta. q. xxvj. ex not.adhuc in d.l.ſi quis id quod.

Centuria Decimaſeptima.

Int. QVID ſibi uult id quod apud Pinda. legitur, in Atalyrio monte Rhodi boues Aeneas eſſe, quæ ſi quid abſurdi factum fuiſſet, eo in loco mugiebant ſtatim?

Reſ. Non aliud niſi abſurdum ita omnibus odio eſſe, ut id etiam utpotè male ac perperam factum, mugitu reprehendere uideantur, nimirum igitur ſi nos, quam ſæpiſsimè ab abſurdo uitando arguimus.l. ſi quis ex argentariis. §. prætor ait. ff. de eden. l. cum qui edes. ff. de uſucapio. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebellianum. l. nam abſurdum.ff.de bon.lib.

Int. Quam expoſitionem habet uerbum à primo, poſitum in l. in actionibus.ff.de in litem iur. ibi licuit ei à primo non deferre?

Reſ. A primo id eſt à principio, aduerbiumq; eſt

quo etiam utitur Comic. quanquam aliqui à principio legant, ſed ut priùs elegantius.

Int. Sunt etiam uerba hæc in l. ſi duo patroni. in §. ſi. ff. de iureiur. & ita ei ſuperdici. προπιτος μη ομνυς. quid ſignificant?

Reſ. Ne periuri iurent temere, quia ſic fuſtibus cæſis ſuperdici ſolebat, temere ne iura, nec aliud ſibi uolunt uerba Græce ſcripta ut ſupra. Sicque etiam in l. fuſtibus. C. ex quib. cau. infa. irro. dici ſolebat, hoc eſt. Sycophanta es, calumniator es. & de Turrino quodam Lamprid. in Seuero. Fumum uendidit, fumo necatus eſt.

Int. Donatio facta filio ualet ne?

Reſ. Non, morte tamen (quanquam nulla) confirmatur & in legitimam imputatur. l. ii. C. de inofficio. dona. l. filium quem habentem. C. fam. her. Bar. in l. in quartam. ff. ad legem Falcid.

Int. Natus poſt teſtamentum poſthumus dicitur. l. iii. In prin. ff. de lib. & poſthu. quid ſi naſcatur uiuente teſtatore adhuc tamen poſt teſtamentum?

Reſ. Non ideò minus poſthumus dicetur, ut ibidẽ, eſtq; figura quam Græci prolepſim appellant, id eſt anticipationem, ſed propriè poſthumus eſt, qui naſcitur poſt mortem patris ut ibi. Vnde Syluius qui regnauit in Italia annos xxviij. poſthumus dictus eſt, quia ſic etiam eſt natus (ut memoriæ proditum eſt) poſt mortem patris.

Int. Si filius, uel libertus in ius uocant ſine uenia, illе patrem iſte dominum, punitur quiſque pœna 50. ſolidorum, ſed non tamen ſi poſtea eos pœnituiſſet. l. quique. §. i. l. quanuis. l. pen. ff. de in ius uoc. ſed quid delicto conſumato?

Reſ. Secus. l. qui ea mente. ff. de fur. l. hi qui ſanctã fidem. C. de apoſta. l. quis ſit. fugitiuus. ff. de edili. edict.

Int. Scriptura eſt ne de eſſentia legis?

Reſ. Multi multa dicunt in rub. de cõſtitu. ego uerò (ut inquit Pet. de Bellapert.) peccatũ non eſſe, tenere quod ſic. l. humanũ. C. de legi. Rota deciſ. j. de conſti. alias ccxlvj. in nouis. dixiq; alibi ſatis.

Int. Si prohibitio ſit facta hæredi tranſibit ne ad hæredem hæredis?

Reſ. Non, ſi ſit facta cũ expreſsione nominis proprij. l. Lucius. §. Sẽproniæ. & ibi Bar. ff. de leg. iii.

Int. Dicimus quod libellus ineptus eſt lacerandus. l. i. & ibi not. ff. de offi. aſſe. quomõ cognoſcitur?

Reſ. Quando aptæ non concludit, nanq; uirtus in concluſione conſiſtit. l. ſi uoluntate. C. de reſcin. uend. & not. alias inſti. de obli. in prin. & in l. ij. in §. circa. ff. de excep. do. & in c. cum dilecti. de emp. & uendi.

Int. Sententia lata in loco honeſto, quanquam maiorum non ſit, ualet ne?

Reſ. Valet, & ita ſeruatur de conſuetudine, minimèq; ſunt mutanda quæ longam interpretationẽ habuerunt. l. minime. ff. de legi. Odof. in l. cum ſententiam. C. de ſenten.

Int. Poteſt ne iudex ſuper accuſatione inſtituta, examinare teſtes à partibus non productos?

Reſ. Poteſt utique pro abſentibus tamen, ut not. in l. iili. in §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. & probatur in authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iud. & in l. ampliorem. in princip. C. de appella.

Int. Si teſtis depoſuerit pro una parte, & interrogatus pro alia dixerit nolo reſpondere, adhibebitur ne fides eidẽ pro ea parte, pro qua depoſuit?

Reſ. Non, quia doloſè ueritatem ſuppreſsiſſe uidebitur, imò quod de falſo tenebitur criminaliter, & ad intereſſe poterit ſecum agi etiam ciuiliter, ut per Feli. in c. i. de teſti. cogen. poſt Bal. in l. nullum. C. de teſti.

Int. Sunt ne acta probanda?

Reſ. Non, ſed alleganda tantum, quia notorium inducunt ut per Bald. in l. i. col. ii. C. quomodo & quando iudi. melius Abb. in c. cauſamque col. penult. de teſti. & Bald. in c. dudum. in prin. de electio. Et omnibus innoteſcunt. l. pupillus. §. proſcribere. ff. de inſtito. & quod allegatio ſufficiat hoc caſu probatur per glo. in clem. appellanti. de appel. & in l. ſi adulterium cum inceſtu. in §. idem pollioni. ff. ad legem Iul. de adulte.

Int. Acta facta in uno iudicio faciunt ne fidem in alio?

Reſ. Faciunt ſi de facto tantum quæratur ratione ſupra dicta, quia non aliud quæritur niſi an factum ſit, tradit Bartol. in l. ſecunda. nu. 12. C. de eden. & in l. ſecunda. nume. quarto. ff. iudi. ſol. & utrobique exemplum.

Int. Quem intelligit Cice. cum hominem proceſſiuum dicit?

Reſ. Litigioſum, qua de re habebant ueteres forũ ſub diuo, ut à litibus homines abſtinerent, ſeque citò expedirent, ut dixi in commentariolo. c. totus. de uerbo. ſignifi.

Int. Res litigioſa poteſt ne alienari?

Reſ. Bar. in l. i. in §. fin. ff. de litigio. dicit quod ſic, ſed contra tex. in l. fin. C. eo. niſi dicamus olim potuiſſe & ita loquatur Bar. hodie non, & ita procedat tex. in d. l. fi.

Int. Si res litigioſa ſit alienata, poterit ne ille, in quem alienatio facta eſt, connumerare tempora ſui auctoris in præſcriptione?

Reſ. Non, caſus eſt in l. i. C. de pręſcr. lon. tempo.

Int. Perempta inſtantia pereunt acta, l. cũ lite mortua. ff. iudi. ſol. an reſurgant ſi habeatur recurſus ad principem?

Reſ. Vtique, quis ſic inſufflabit eis ſpiritum uitę, ut Lazaro CHRISTVS. l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ubi glo. ff. ex quib. cau. maio. Bar. in l. ſi ab hoſtibus. nu. 5. C. eo. Gramma. deciſio. lxix. plene.

Int. Comes deceſſit relictis duobus filiis Comitibus inſolidum, unus proditor principis fuit, alter uerò fidelis, tenebitur ne is ſoluere partẽ æſtimationis comitatus fratrem rebellem tangentem?

Reſ. Non, quia ſic emi à principe uideretur feudũ, & malè ac abſurdum, ex quo auarus & uenalis eſſe non debet potentiſsimaque principis dos liberalitas & clementia. l. i. C. de ſumma Trini. & fid.

fid. catho. & quia etiam quod non poteſt diuidi per contractum, non poteſt quoq; diuidi per delictum. l. omnem. ff. de indi. tradit pulchrè Bal. in c. j. in §. prætterea. de prohib. feu. alie. per fed. in uſib. qui tamen ſubiicit, quod poterit maius ſeruitium imponi obtinenti totum, nec ab re, quia ſi duplicatur emolumentum, æquè conuenit, ut ei etiam duplicetur onus: argumentum in l. i. in §. ſi cohæredis. ff. ad leg. Fal. & in l. ii. in §. ſi quis nemine. ff. ne quid in loc. publi.

Int. Quare ad ſanandum reguli filium ire noluit CHRISTVS, ut Ioann. iiij. legitur, & tamen Cẽturioni dixit ueniam & curabo eum, Matth. viij.

Reſ. Id ne diuites diuitiaſq; magni facere uideretur, iſtud uerò, ut cuicunq; inoteſceret ſeruilem conditionem (pro puero ſuo enim rogabat Centurio) haud contemnere. quod ex eo licet etiam uidere, quia ipſe quoque quandoque ſerui perſonam aſſumpſit ut ad Philip. ij.

Int. Quare cum ſibi dixiſſet Scriba neſcio quis. Magiſter ſequar te, quocunque ieris, reſpondit, uulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis non habet ubi caput reclinet ſuũ Matth. viij?

Reſ. Quia putabat ille ditari, CHRISTVS uerò eum quaſi uulpem ſic reſpondendo reiecit, cum eſſet pauper, nec ditari potuiſſet.

Int. Quare ibi dixit rurſum, ſequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos, diſcipulo hoc ipſum expoſcenti, cum enim eſſet opus pietatis negari non debuit?

Reſ. Quia (ut dicimus etiam nos) mora erat periculũ allatura. l. de pupillo. §. ſi quis riuos. ff. de nou. ope. nun. ad quod facit etiam illud Poe.

Rumpe moras nocuit differre paratis.

Vel quia id erat impedimento ſibi, maius conſequeretur bonum.

Int. Quare adhuc uidemus & legimus q in nauiculã aſcẽdit, nõ onerariã, negotiatorũ uel pyratarum, ſed piſcatorum tantũ, quodq; imperauit tũc uentis & mari ut rurſum Matth. viij. legitur?

Reſ. Vt ex eo humilitas commendaretur, iuxta illud Pſal. Depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles. Et Io. xij. ibi, & inuenit IESVS aſellũ & ſedit ſup eũ. & lyri. Poe. lingua noſtra Italica.

C'humiltate eſaltar ſempre gli piacque.

Imperauit autem uentis & mari ut ſe non modo terræ, uerum etiam mari oſtenderet dominum.

Int. Quare eſt quod ueteres Mercurium iuxta Venerem collocabant?

Reſ. Quia (ut Plutar. ait) nuptialis uoluptas cũ ratione tum ſermone maximè indigere uidetur.

Int. Cur ad idẽ ferè non prius ſpõſam cũ ſpõſo congredi licebat olim quã cotoneũ delibaſſet malũ?

Reſ. Vt quod primum ab ore demanabat, bene cõpoſitum eſſet, aptum atque ſuaue.

Int. Que enim ueluti naturæ dos quædã in homine eſt quæ non poſsit niſi ſumopere cõmẽdari?

Reſ. In ſenibus grauitas, alacritas in iuuenibus, & ĩ adoleſcẽtib. deniq; uerecũdia, ut dicebat Ambr.

Int. Sententia ſuper notorio lata eſt, poterit ne ſtatim executioni mãdari, an uerò expectari debebit decennium, datum ad deliberandum illi, contra quem lata eſt, an uelit appellare nec ne, ut in authen. hodie. C. de appel.?

Reſ. Poterit, q a ſi de iure notorietas appellationẽ impedit. c. cũ ſit Romana. c. peruenit. c. cõſuluit. de appel. fruſtra expectatur euentus rei cuius effectus expectanti futurus eſt nullus. l. aliquando. §. ſi. ff. ad Velleia. Old. conſ. xviii. nu. 3.

Int. Res furtiua uſucapi non poteſt. §. furtiuè. inſt. de uſucap. ſed quid ſi debitor pignoratã ſurripuerit creditori, eãq; uẽdiderit, poterit ne uſucapi?

Reſ. Poterit, quanuis ſurripiens furtum faciat, & teneatur furti, caſus eſt ad literam in l. ſequitur. in §. ſi rem. ff. eo.

Int. Adoratio latriæ & duliæ differunt ne?

Reſ. Quam maximè, illa enim Dei eſt, iſta aũt creaturis impenditur, qualis Ioſue, qui adorauit Angelum. Solomonis qui matrem, matris uerò qui Dauid regem, hiſto. nota eſt, deq; his Matth. viij. ibi adorabit eum.

Int. Si in lege prohibitum erat leproſum tangere cur Mar. .ix. dicitur, quod CHRISTVS tetigit eum dicens uolo mundare?

Reſ. Quia maculari non poterat, tactu autem eum ſanare ſic.

Int. Verum ad idem, quare tactu, ſi ſine manus extenſione poterat?

Reſ. Quia humano modo agere noluit, cum etiã humanitatem noſtram aſſumpſiſſet.

Int. Vnde inſurgit admiratio?

Reſ. Ex inſpectione effectus ignorata cauſa nanq; magnes ad ſe ferrum trahit, Gallũ perhorreſcit leo, & nihilominus cauſam ignoramus. & ideò viij. Matth. nõ ab re, cum imperaſſet CHRISTVS uentis & mari, homines mirati ſunt, qualis eſt hic, quia uenti & mare obediunt ei.

Int. Quid ſibi uult illud ſanè quaſi prouerbiali ſchẽmate dictum, Sol Boream ſuperauit?

Reſ. Ratione potius quã ui & armis uincendũ eſſe, hõ enim cũ ei uentus niteretur auferre palliũ, uehementiuſq; ſpiraret, ipſum magis atq; magis cõſtrinxit, & arctius continuit, feruente uerò poſt flatum uenti ſole, incaleſcens & æſtuans, exuit una cum pallio etiam tunicam. Sic Plutar. in præcep. connubial.

Int. Quare Elienſibus phidias (ut memoriæ proditũ eſt) Venerem ſculpſit teſtudinem calcantem?

Reſ. Quia mulierum munus eſt, & ædes cuſtodire, & ſilentium, nec debet uxor niſi cum marito, uel per maritum loqui, ſicq; aliena lingua tanquam Tibicen grauius.

Int. Quid ſibi uult nomẽ Simõ, quo primũ uocatus eſt Petrus Apoſtolus, poſtea Petrus & Cephas?

Reſ. Simon obediens, Cephas caput & primus, ſiue principalis ut inquit Dionyſi.

Int. Quare uocati identidem à CHRISTO fuerunt, Iacobus Maior, & Ioann. Euangeliſta fratres, filiiq; Zebedei, Boanerges?

Reſ. Quia uim maximam in Euangelio prædicando habebant, erantq́; ueluti fulmina, concionatores egregij, nec aliud ſonat dictum uerbū, niſi eos non Zebedei, ſed tonitrui filios fuiſſe.

Int. Quare eſt ubi agitur de confiſcatione bonorum, in atrocioribus, quod præſides non poſſunt ſine licentia principis idem facere. l. i. C. ne ſi. iud. prin.?

Reſ. Quia extraordinaria eſt & nō in caſu expreſſo à lege, nulliq́; niſi ipſi principi conceſſa, alias ſic, & cuicunque quidem, habenti merum imperium, atq; ratione territorij. l. fin. C. ubi & apud quem. Old. conſ. xvii. nu. 10.

Int. Fuga ſi poſsit aliqua iuſta cauſa colorari, facit ne indicium ad torturam?

Reſ. Non, ut ex multis probat Brun. in tracta. de indi. & tor. col. viii. & ix. Adde quod ſic CHRISTVS fugit in Aegiptum, Sic Petrus de carcere ab Angelo liberatus, relicta Hyeroſolima, ſic Paulo à Damaſco, ſic fideles Stephano lapidato diſperſi ſunt in regiones Iudææ.

Int. Quare dicitur Luce vj. Ve uobis qui ridetis, quia flebitis?

Reſ. Quia rebus ſeriis ſermonibuſq́; eccleſiaſticis, non ſunt ioci intermiſcendi, nec uſurpanda, quæ in ſcripturis ſanctis haud reperiuntur.

Int. Communiter ſapere & perfectè, differunt ne?

Reſ. Valde, quia ſapit communiter qui ſibi ſoli ſapit, perfectè qui omnibus, quique utilitatem publicam præfert priuatę. l. unica. §. fi. C. de cad. tol. Vnde Paul. Apoſto. ad Philippen. ij. non quę ſua ſunt ſinguli conſiderent ſed quæ aliorum.

Int. Princeps priuilegium conceſsit Titio in loco, aliis tamen onerato, quorum mentio facta non eſt, obiicitur priuilegiū ſurreptitiū eſſe, q̃d iuris?

Reſ. Eſt ſine dubio, quia ſi princeps ſciuiſſet uerisimiliter, nouum grauamen nō indixiſſet ſubditis, argumentum in l. Titia cum teſtamēto. in §. qui inuita. ff. de lega. ii. in terminis Old. conſ. xxii. ad fi. dixi ego in c. ſuper literis. de reſcrip.

Int. Qui fuerunt x. uiri cōſcribēdis legibus electi?

Reſ. Illi de quibus in c. fi. vii. diſt. quorum nomina nunc non recordor.

Int. Quare ad idem eas in libris inſtituere uoluit tunc Pompeius, primus conſul ſed nō tamen perſeuerauit imò nec cœpit?

Reſ. Obtrectatorum metu ut ibi legitur ad finem, & male iudicio quidem meo egit, quādoquidem magni animi ſit, ad conuitia horum hominū nō habere aures uel linguam, tueriq́; poſsit ſemper ueritas obtrectationibus ſpretis, ex quo apud Platonem quoque Glauco uituperata iuſtitia, Socratem ad defenſionem eius prouocauit.

Int. De duobus malis minus eſt eligendum. c. j. & ij. xiij. diſt. l. fi. C. de fruc. & lit. expen. & ibi Cyn. ſed nunquid minus ſit committendum ut uitetur maius?

Reſ. Non, alias in malis admitteretur compenſatio, & malè, nec imitandus Loth, qui perturbatus filias proſtituere uoluit, hac compenſatione, ne hoſpites horrendum paterentur facinus à Sodomitis. c. quod ait. xiiii. diſt.

Int. Quid in iudiciis & foro fori, iſtud enim procedit in foro poli?

Reſ. Secus ſi tamen excipiendo uel replicando fiat l. uiro. ff. ſol. matri. not. in d. c. quod ait.

Int. Quomodo intelligitur quod dicitur in l. nulli. C. de iudi. quod continentia cauſæ diuidi non debet?

Reſ. Quo ad cognitionem, non quod non poſsit quo ad utilitatem id fieri, ut in pulchro caſu declarat Old. conſ. xvii. nu. 12.

Int. Canones conciliorum generalium quo tempore cœperunt?

Reſ. Conſtantini. c. j. xv. diſt.

Int. Præcæteris quæ nanq; ſunt præcipua cōcilia?

Reſ. Nicenum, Conſtantinopolitanum, Epheſinū, & Calcedonenſe, quaſi quatuor Euangelia, uel totidē Paradiſi flumina, ut in præalle. c. j. legitur.

Int. In hiſce conciliis tunc quid ſtatutum eſt?

Reſ. In Niceno de peruerſo Arrij dogmate, deque errore Eunomij, Macedonij, in Conſtantinopolitano, de impietate Neſtorij in Epheſino, & de Euticetis denique prauitate, in Calcedonenſi, & fuſius ut in c. ſicut ſancti. xv. diſt.

Int. Concilia poſſunt ne fieri abſque legato Rom. eccleſiæ?

Reſ. Non, imò quod nec ullum ratum eſſet, unquā eius auctoritate haud fulcitum, ut ſignāter dicitur in c. regula. xvii. diſt.

Int. Poſſunt ne celebrari abſque ſententia Romani Pontificis?

Reſ. Minus, alias non concilium ſed conuenticulum ſeu conciliabulum diceretur, irritumq́; foret, caſſum, & inane, quicquid in eo actum fuiſſet, c. multis. xvii. diſt.

Int. Quare eſt quod CHRISTVS dicturus Petro, quodcunque ligaueris ſuper terram erit ligatū & in cęlis, prius dedit ſibi claues regni cęlorū?

Reſ. Quia in negociis diffiniendis ſcientia nō modo neceſſaria eſt uerum etiam ptãs. c. j. xx. diſt.

Int. Maiorum & minorum ſacerdotū diſcretio in nouo teſtamento unde habuit initium?

Reſ. A CHRISTO, qui xij. Apoſtolos, & lxxij. diſcipulos inſtituit ut illi eſſent maiores, iſti uerò minores, Petrum autem quaſi in ſummum ſacerdotem elegit. c. i. ad fi. xxj. diſt.

Int. Eccleſia Romana primum tenet locum eſtque omnium caput, ut Roma ipſa caput mundi, quæ tenet orbis fræna, quæ ſecundum & tertium?

Reſ. Alexandrina, & Antiochena. c. i. xxii. diſt.

Int. Epiſcopus qui eligitur, qūo eſt examinandus?

Reſ. Si natura ſit prudens.
Si docilis.
Si moribus ſit temperatus.
Si uita caſtus.
Si ſobrius.
Si peruigil.
Si humilis.
Si affabilis.

Si miſericors.
Si literatus.
Si in lege Domini inſtructus.
Si in ſcripturarum ſenſibus acutus.
Si in dogmatibus eccleſiaſticis,exercitatus.
Si fidei documenta uerbis ſimplicibus afferat & reliqua habeat de quibus in c. qui epiſcopus. xxiii.d.quem tex.quotiens ad idẽ lego toto corpore contremiſco,quanquam epiſcopus nõ ſim.

Int. Quare in ueteri teſtamento,inter cętera Ornamenta pontifex rationale ferebat in pectore, in quo ſcribebatur,manifeſtatio & ueritas?

Reſ. Quia in pectore pontificis manifeſta debet eſſe ueritatis cognitio,oportet que ſacrarum literarum epiſcopus habere peritiam ut proxime dixi,& legitur in c.qui eccleſiaſticis diſciplinis. xxxvi.d.vnde Saluator noſter prius ſedit in medio Doctorum audiens illos & Interrogans,poſtea prædicare cœpit.poſuitque prius uerba in ore prophetæ, deinde eum cõſtituit ſuper gentes & regna,et Apoſtolos rurſum docuit prius poſt ea eos miſit ad prædicandum,& ut in præallega. loco fuſis.

Int. Maxima fuit contentio his diebus inter monachos.S.Benedicti,& canonicos regulares S.Auguſtini. de primatu contendentes quid tibi uidetur?

Reſ. De iure monachos pręferendos eſſe abſque dubio cenſeo, ſubſcripſique etiam elegantiſſimo Pancirolii reſponſo,qui ad ipſorum monachorũ fauorem multa cum eleganter tũ acute,& copioſe ſcribendo affirmauit,ſed quicquid ſit de iure, audi Io.Chriſoſto.in c.ſi.ad.ſi.iiii.d.ſic dicentẽ. quicunque deſiderauerit primatum in terra inueniet confuſionem in cœlo, nec inter ſeruos CHRISTI computabitur,qui de primatu tractauerit,& non qui fuerit maior in honore inter homines erit iuſtior,ſed qui fuerit iuſtior erit maior.

Int. Quare eſt in l.pactum quod dotali,C.de pac. quod pactum inter patrem & filiã de ſuccedẽdo æqualiter cum fratre non ualet, & tamen reducit rem eoq; ad diſpoſitionem iuris communia l.maximum uicium.C.de lib.pręt.?

Reſ. Quia (ut ibi not.)erat contra bonos mores, auferebat libertam teſtandi facultatem;inducebat que uotum captandæ mortis & male deq; his late in l.ſi. C.de pac.& in l. ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de uer.ob.

Int. Quare Bombardis ſeu tormentis ęneis in hominum perniciem inuentis varia ſerpentum nomina imponuntur baſilici ſcilicet,ſerpentinæ,colubrinæ & id genus plura?

Reſ. Ad terrorẽ (ut inquit Lupan.de magiſtratib. F.)& bene.

Int. Qui ſunt remiges forſati & uolones?

Reſ. illi quippe,qui ad remigium coacti uocantur quique etiam ablegantur in triremes, illi uero qui ſe ſponte pugnaturos offerunt, ut olim pro dominis ſeruos,idem Lupan.autor eſt,imò quod ſerui erant coacti(ut dixi)& uoluntarii pro dominis pugnantes.

Int. In xii.tabularum legibus,quę nanque annaria erat,his uerbis condita. *Aeuitatem annali lege Seruanto*.

Reſ. Senio confectis munia publica deferri non debere,ſeu maiores natu muneribus publicis haud eſſe præficiendos, quoniam repueraſcunt, vnde in faſtis Oui.

Pars putat ut ferrent iuuenes ſuffragia ſoli,
Pontibus infirmos præcipitaſſe ſenes.

Int. Quare in buxo ſcribendum eſt(ut ait ſcriptura)ſcio enim aliàs quod exprimendis elementorum apicibus utilis eſt?

Reſ. Vt admoneamur ipſa materia quæ ſemper uiret,nec foliis ſuis unquam exuitur,in nobis germinet ſemper ſpea ſalutis(ut inquit Ambroſius) per fidem.

Int. Quod nanque ſimbolum ſeu dicere malimus ſpeculum humanæ uitæ eſſe poteſt? heri enim interrogauit me neſcio quis, cui nere nõ ſuccurit quid à me reſpondendum foret.

Reſ. Roſa(ni fallor) quãdoquidẽ noſtrũ quiſq; de curſo ætatis flore,marceſcat, dunq; niuimus uel patria,uel genere,uel elegantia morum & uirtutibus ſplendeſcimus,ſemper nobis tamen,ſpina (ut roſę)proxima eſt,& uita noſtra ſollicitudinibus ac curis obſepta, triſtitięq; adiuncta gratiæ.

Int. Quare dicitur in Pſal. Initium ſapientię eſt timor domini.vel ſignanter & Sapien.in maliuolã animam non introibit ſapientia?

Reſ. Quia uita priuſquã doctrina quærenda eſt, ut clarius & adhuc in pſal.legitur ibi.Beati inmaculati qui ambulant in lege domini, quia (ſubdit poſtea)Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius.

Int. Quæ eſt ratio ſi quis ſe conſtituat pro alio ſoluturũ,quod primus debitor non liberatur.l.ubi quis.ff.de conſti. pe.

Reſ. Quia actio de conſtituta rei perſecutoria eſt, augetque obligationem non autem tollit. l. item illa.§.ſi.ff.eo.

Int. In rep. bene inſtituta, quæ eſt corpus quoddam fictum & repreſentatũ, quis eſt in ea caput, quod nanque corpus ipſum,quæ bracchia, qui denique pedes?

Reſ. Princeps eſt caput, conſiliarii, (ut paucis tibi concludam omnia) corpus,brachia milites,artifices uero pedes eſſe dicuntur.

Int. Libellus obſcurus & generalis, non procedit ſi à parte opponatur.l.ſi.C.de anna.excep.not.in l.edita.C. de eden. ſed quomodo opponitur?

Reſ. Duobus modis ut in d. l. edita not. ſi petat reus ſe abſolui ab obſeruationem iudicii, uel qđ declaretur.

Int. Quæ flumina ſunt orbis præcipua ac nobilia & egregia,obſeruaſti ne unquam?

Reſ. Vtique eſt enim in Luſitania Tagus.
In Aegypto Nilus.
Danubius in Germania.
Rhodanus in Gallia.

Padus Ferrariæ.
Medoacus Patanii.
Veronę Atheſis.
Alphæus in Arcadia.
Idaſpes in parthia.
Amphriſius in Theſalia.de letheo non loqnor quia (ut ſcis) illud eſt apud inferos.

Int. Exemplum non probat niſi ſit ſolemniter ſnmptum iuxta not.in auth.ſi quis in aliquo documēto.C.de eden.qnid ſi decennium lapſum fuiſſet ?

Reſ. Iſto caſu ſecus quia tunc ſumptum fuiſſe præſumeretur ſolemniter nt ibi not.& in l.ii.ff.de fi. inſtru.& eſt argumentum in l.ſi filius C.de peti. hæred.

Int. Quare Hercules Alcides.appellatus eſt ?

Reſ. Quia ob egregias eins cum animi tum corporis dotes in deorum numero relatus eſt,ut fabulantur Poetæ,nec ſibi uult aliud Gręce ἀλκὶ uerbum,qnam uirtus.

Int. Cnr olim priſci templorum ædiumqne ſacrarum veſtibulis pictum aut fictum (nt Trimegiſtus ait)Sphingis ſimbolum habebāt,monſtrum Athenis aliàs,vnde uel ænigmata ſoluere debebant tranſeuntes,uel mori ſi reſpondere ne ſciuiſſent?

Reſ. Non alia rōne niſi nt oſtenderent diuina non facile nulgāda eē,ſed parabolis uel enygmatibus (nt CHRISTVS faciebat) docenda potius, & ut uidētes nō uiderēt nec audiētes intelligerent,ſed illi tm̄,quibus datū erat noſſe cęlorum myſteria.

Int. Quid ſibi uolunt uerba pſal.xlviii. ibi , homo cum in honore eſſet non intellexit , comparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis factns eſt illis , ?

Reſ. Hominē ratione carentem & intellectu quia uoluptatibus ſe dedat à Belluis non differe.l.i.§. i.ff.ſi quad.paup. fe.di.

Int. In accuſationibus, hominis ſtatum reſpicientibus,ſi labatur tempus à iudice præfixnm,debebit ne accuſatus amplius audiri ?

Reſ. Non.l.titia, ff.de accuſa.l.diffamari C.de in ge.ma.l.ſi ca.C.qui accn.non po.et dixi alibi ſatis,nouiſsime Old.conſ.iii.col.i.

Int. Superueniens dignitas ſoluit ne uinculum præcedentis obligationis ?

Reſ. Sine dubio etiam qnod uoluntarie contracta ſit,caſus eſt ſingularis in l.interdum ad fi. ff. de ope.lib.Old.met conſi.iiii.nu.i.

Int. Si quis Beneficium curatum habeat , eique aliud conferatur poſſeſsionemq; adeptus ſit, uel per eum ſtet , vacabit ne primum ?

Reſ. Ipſo iure quidem , poteritqne conferri. c. de multa de præben.tradit rurſum Old.conſi. xiii. numero.2.

Int. In mulctis poteſt ne excedi modus & quātitas taxata à lege?

Reſ. Poteſt,dum modo exceſsiua nimis non ſit, & hoc quando in præcepto iudicis compræhenſa eſt, quo caſu ſi contemnatur , committitur. l. ſi quis reum nbi glo. ff.de cuſto. reo.& declatat. tex.in l.eos.C.de modo mulcta.

Int. Cardinales quo tempore fuerunt?

Reſ. Archid.in c.ubi periculnm col.i. de electio. in vj.ait,fuiſſe tempore Pontiani Papæ.alii tempore Silueſtri,non eo tamen, quo ſibi donationem fecit Conſtantinus,ſed cum generalem celebraſſet Synodum,& hoc eſt uerius.c.preſul ii.q. iiii.Old.conſi.lxiii.

Int. Quare ſic Cardinales appellantur?

Reſ. A cardine oſtii, quando quidem eccleſia eorum conſilio grauiſsimo & ſanctiſsimo , regatur non ſecus ac oſtium cardine,ut tradit idem Archid.in d.c.ubi periculum.

Int. Si fiat electio Summi pontificis alibi quam in loco deſtinata ualebit ne ?

Reſ. Non,imò erit nulla argumentnm in l. pe.ff. de iulti.& iu.& not.in c.i.xxiii. diſtin.& in d.c. ubi periculum.

Int. Vt ualeat ſummi pontificis electio qnot uotis opus eſt,ſeu quot Cardinales ſufficient?

Reſ. Duo prima facie,cum de nnmero mentio nō fiat argnmentnm in l.ubi numerus.ff. de teſti.& in c.pluralis de reg.iu.in vj.tamen maior pars requiritur et ille,electus intelligetur,qui maiorem uotornm habuerit partem,argumentnm in l. qđ maior.ff.ad municip.c.licet de elec.not.in d.c. vbi periculum.

Int. Papa ſcribit prouideas titio , ſi pro aliis non ſcripſimus , ſcripſit pro uno tantum , an litteræ ualeant?

Reſ. Non,quia reſcripta ſnnt ambitioſa, & reſtringenda , uerbumq; pro aliis in uno tantum uerificabitur argumentum in l. non eſt ſine liberis. ff. de uerb.ſig.& in terminis not.in c. quamuis. de præben. in vj.

Int. Condemnatio expenſarum quando iudex dicit uictum uictori &c. ut in l. properandum. in §.ſin autem alterutra.C.de indi.eſt ne pœna ?

Reſ. Eſt reſpectu ſoluentis , ſed non recipientis, quia recipit pro ſuo intereſſe , ut not. Gemi. & Ioann.And.in c.i.in §.fi.de electio.in vj.

Int. Exceptio ſimoniæ poteſt ne opponi contra Cardinales ?

Reſ. Non,ſicuti nec hæreſis uel excommunicatio, etiam ſi foret notoria,quod mirum uidetur.c. ſi quis.j.q.j.not. Imol.in clemen. ne Romani.col. iiii.de electio.

Int. Percutiens clericum etiam excommunicatum incidit in canonem ſi qnis ſuadēte diabolo. xvii. q.iiii.c.ſuper eo.& ibi Feli. de ſent. excom. quid ſi foret hæreticus ?

Reſ. Non incideret iſto caſu ut per Inno. in c. ſacro. eod. titu. tradit Imol. in loco de quo ſupra. Vbi aliud annotatu dignum quoque dicit. quod nec Papæ electo hæreſis obiici poteſt., & bene, quia ſi obiici non poteſt Cardinalibus,multo minus obiicietur Papæ.l.relegatorum.§.conſtitutū & ibi Bar.ff.de int.& relega.

Int. Dixiſti ſupra,& ego pariter teipſum interrogaui neſcio quid de electione pontificis, ponemus

mus quod Cardinales omnes moriantur, deque electione pontificis agatur, ad quem ſpectabit electio?

Reſ. Ad clerum Romanum, argumentum in c. licet de ele. pungit difficultatem glo. in cle. ne Romani. de elec. ſeq; remittit ad not. in d. c. licet ſed Imol. ibi, ita decidit & bene col. vii.

Int. Proponens actionem ineptam ſuccumbit imò quod non eſt audiendus. l. i. ff. ſi men. fal. mo. di. l. i. ff. de offi. aſſeſſo c. examinata de iudi. quid in exceptione?

Reſ. Idem, l. i. §. ab eo ff. de flum. Bar. in l. i. ff. de excep. Imo, in cle. conſtitutionē. col. ii. de electio.

Int. Quando quis comparet pro ſuo intereſſe, poteſt ne in iudicio aſsiſtere?

Reſ. Poteſt utique uel in ſe aſſumendo inſtantiam uel aſsiſtere ſimpliciter ea nō aſſumpta, uel nouā inchoando, & fuſius ut not. in c. cum ſuper de re iud. & in c. ueniēs de teſti. & in præallega. cle. conſtitutionem.

Int. Quid important hæc uerba plenam & liberā habeat poteſtatem, quæ ſępe in compromiſsis apponuntur?

Reſ. Quod poſsit contra iura, & etiam abſque cauſa, & ſic poteſtatem inordinatam habeat cle. i. & ibi not. ut lite penden.

Int. Dici ſolet, pendente lite nihil eſſe innouandum, quando dicitur lis pendere?

Reſ. Imo in cle. fi. in prin. eo. ti. pulcherrime declarat, ſi citatio emanarit, à iudice competenti, ſi peruenerit ad notitiam citati, ex eaque plene inſtrui potuerit & ſi tempore debito emanarit, & ibi glo. ante eum.

Int. Quare eſt quod cōmunicamus iudæis & non excommunicatis?

Reſ. Vt illi conuertantur ad fidem, iſti uero rubore reconciliētur, & not. in c. pia de excep. & in c. ad menſam. ii. q. iiii. & in cle. i. de teſti.

Int. Publicatis atteſtationibus idem teſtes uel alii recipi non poſſunt auth. atqui ſemel C. de proba. ſed quid ſi rite recepti non fuiſſent?

Reſ. Iſto caſu ſecus c. cum cām. c. ueniens. c. præſentata. c. tua de teſti. not. in cle. ii. eo. tit.

Int. Sed ad idem quando rite recipi dicuntur,?

Reſ. Quando citati & iurati deponunt, & ſic cum ſolemnitate iuris, ut per glo. in l. non putauit in §. non quæ uis. ff. de bon. poſſ. con. tab. not. in d. clem. ii.

Int. Quæ aduocatis deſunt, ſupplet iudex de iure non de facto l. i. C. ut quæ de. aduoca. hoc idemque in ordinario intelligitur, ſed qd in delegato uel arbitro?

Reſ. In delegato idem dicemus, quia iuriſdictionem habet, fungiturque delegantis uice. l. i. §. qui mādatam. ff. offi. eius. ſed in arbitro dubium eſt, quia notionem habet tunc. l. ait prætor. ff. de re iud. tamen quia arbitria ſunt redacta ad inſtar iudiciorum l. i. ff. de arbit. dicendum eſt quod ipſe quoque poſsit, et firmat Spec. in §. ſatis nu. 8. de diſpu. & allega.

Int. Quæ eſt ratio ſi iudæus cū Chriſtiano litiget, & iuret de calumnia, ad quod faciendum tenetur de iure, quod tamen non iurat ſuper Euangelia, ſed ſuper. x. pręceptis Moyſis. l. ſi qua C. de iudę.?

Reſ. Quia per tale iuramentum dicerent quicquid uellent, cum legem euangelicam non credant. c. qui ſincera xlv. diſt. Specu. in §. reſtat. nu. 17. de iura. cal.

Int. Si actor unam præſumptionem pro ſe habeat, reus aliam vel uterque ſemiplene probaſſet, cui deferendum eſſet iuramentum probationis?

Reſ. In iſta quæſtione, multi dicunt ſed probabilior cæteris ea opi. iure reo potius quam actori deferendum eſſe quoniā promptiores eſſe debemus ad abſoluendum quam ad condemnandum. l. arrianus. ff. de ac. & ob. Spec. in §. quoniam nu. 9. de iura. dela. & no. ultra eum in c. fi. de iureiu.

Int. Legatum eſt relictum clerico, ut eſſet tutor filii, puta teſtatoris legantis, qui tamen eſſe non poterat nunquid legatum ualeat?

Reſ. Vtiq; ualebit, fauore ultimę uoluntatis nihil eſt enim quod magis hominibus debeatur, quam ut ſupremę uoluntatis poſtquam iam aliud uelle nō poſſunt, liber ſit ſtilus C. de ſac. ſan. ec. & probatur in l. ab adminiſtratione. C. de lega. Archi. in c. Cyprianus xxi. q. iii.

Int. Filius poteſt ne ſpōſalia ac matrimonium abſque conſenſu patris contrahere?

Reſ. Licet tex. in c. literis ii. de ſpō. uideatur innuere quod non, tamen quia ſunt uerba potius facti accidentiam denotantia quam iuris diſpoſitionē ut in ſimili in l. pe. in § fi. ibi triennio exacto ubi etiā Alex. ff. ad legem fal. ſecus dicendum eſt c. cum apud. de ſponſa.

Int. Quare eſt adhuc in dicta materia, quod promiſſio facti alieni in ſponſalibus & matrimoniis ualet, quod tamen non eſt regulare ut in d. c. ex literis?

Reſ. Quia (ut ibi not.) in promiſsione interuenit iuramentum, quod habet eccleſiam, ſeu clauſulæ codicillaris uim ut ualeat omni meliori modo quo poteſt l. cum pater. §. filius matrem ff. de lega. ii.

Int. Promiſi accipere unam ex filiis Titii, quam elegiſsem, conſenſerunt omnes & iuratum eſt, elegi unam, quam etiam carnaliter cognoui, an cum ea matrimonium contractum dicatur?

Reſ. Sine dubio, quia præter conſenſum, copula etiam conditio purificata eſt c. cum illis de cōd. ap. not. in d. c. ex literis, et bene eſtque opi. communiter recepta.

Int. Quæ eſt ratio quod ſic omni finitur promiſsio ad certum tempus limitata eo elapſo finitur, iuramentum ſi in ea interueniſſet. l. ii. ff. de in di. ad. l. eum qui ita & ibi not. ff. de uer. ob.?

Reſ. Quia regulatur ſecundum naturam actus ſuper quo interponitur l. fi. C. de non nume. pecu. not. in c. ſicut de ſponſa.

Int. Maritus poteſt ne adulteram uxorem abſque ſuperioris conſenſu dimittere?

Reſ.

Reſ. Non, ſed bene debitum negare auctoritate propria c.intelleximus de adulte.not.in c.ex literarum de eo qui duxit in matri. quam pol. per ad.

Int. Qui allegat matrimonium mæticuloſum, & poſtea conſentit in copulam, uidetur ne metum purgare?

Reſ. Sine dubio,c.conſultationi & ibi.not.de ſpōſa.nonnihil etiam in c.ſignificauit,de eo qui du. in mat.quam pol.per ad.

Int. Quæ eſt ratio quod excōicatus pōt matrimoniū cōtrahere ut dicunt Docto. Card. & omnes in c.ſignificaſti.de eo qui du. in mat. quam pol. per adulte.& nihilominus priuatus eſt communione fidelium & ſacramentorum, eaque pœna nulla maior in eccleſia deberet l.hi qui ſanctam fidem.C.de apoſta.c.corripiantur, axiiii.q.iii.?

Reſ. Quia ſapit naturam contractus,ut not. in d. c.ſignificaſti qui ſibi non interdicitur.

Int. Fui interrogatus hoc mane an cum ſponſa alterius de præſenti nondum tamen cognita adulterium committatur,& ex tempore reſpondi quod non quia cum adulterium ſit acceſſus ad alienū, thorū nec ad huc cognita ſit adulterium dici nō poteſt, quid iuris?

Reſ. Male reſpondiſti & contra tex.in c.diſcretiōnem & ibi in ſpecie Prępo. Alexandrin.in prin. de eo qni cogno.conſangul.uxo.ſue.& not.in.c. ii.de eo qni du.in mat.quam pol.per ad.

Int. Iſta ſcientia noſtra eſt multum uaria imō Papa met dicit alibi,in c.non debet de conſangui: & affi.non debet reprehenſibile iudicari ſi ſecundum uerietatem temporum ſtatuta quoque uariantur humana uſque adeo ut cogitarim ſæpè, quod ſcientia propriè non ſit, quoniam eſt in incorruptibilibus & in impoſsibilibus ſe aliter habere ſecundum philoſophum. quid ad iſtud dicis tu?

Reſ. Dico,& audacter teneo ſciētiā eſſe, quia eſto quod uarietur in conſtitutionibus particularibus in ſui eſſentia tamen manet inuariabilis & incorruptibilis inque mente legiſlatoris eſt quid ſemper ꝙ rōne munitum eſt,& informatum traditionibus iuris, & ut nemini iniuria fiat, redatur que unicuique quod ſuum eſt & ut fuſius in d.c.non debet not.

Int. Eſt ne differentia inter dicere ſententiam & ferre?

Reſ. Qui optimis ſtudiis dediti ſunt, humanioribuſque literis nauant operam aiunt qnod ſic, qđ que fert iudex ſedendo, ſenator uero ſtando tamen differentia conſtituunt nullam, ecce in L.iudex poſtea quam ff.de re iud.uerba ſunt hæc, iudex poſteaquam ſemel ſententiam dixit.& in §. curate inſti.de actio.curare debet iudex quantū poſsibile ſit ei ut certe pecuniæ uel rei ſententiā ferat,nec uideo rationem diuerſitatis, maxime quia uerba deſeruiunt intentioni non intentio uerbis.c.intelligentia de uet. ſig.

Int. Quid eſt de ſcripto ſentētiā dicere?ciceronis uerba ſunt hæc,in familia,lib.x. à me de ſcripto dicta ſententia eſt.

Reſ. S.C.de quo ibi ſcribi debuiſſe ut Plancus,cuius gratia factum fuerat,uideret ex coque cognoſceret,quantum cice.pro illius dignitate contendiſſet,præmioque uirtutis & honore uerborum cohoneſtatum ornatumque fuiſſe, namque (ut aiunt) certior aure arbiter eſt oculus,l.ſi irruptione ff. fini.regun.Phillip.Beroal.in uita A.uitel. ad Tranquil.c.xv.rei hor alioquin non ignobilis.

Int. Quid ſibi uult prouerbiun illud uulgare,quo uſus eſt adhuc Cice. *Bis ad eundem*? nil enim dixit (quod uiderim) Eraſmus in chiliadibus.

Reſ. Non aliud niſi errantem ſecundo non excuſari, imò quod humanum eſt falli ſemel ſecundo inconſiderati,tertio fatui, eſt que (ut ſcis) argumentum in l.iii.C.de ep. aud.

Int. Quare Homerus non Aiacem nec Achillem ſed Vlyſſem appellauit πολίπορθον ideſt urbis expugnatorem?

Reſ. Quia Vlyſſes conſilio pollebat plurimum,eoque potius,quam bellatorum uiribus & armis pugnandum eſt.

Int. Habemus rub.de pub.& uectigalib. & rurſum ſi ager uectiga.uocabant ne ueteres alio nomine uectigal?

Reſ. Sine dubio,a portu portorium,ex aratione & agris decumas, & ex paſtione denique ſcripturam appellabant hincque dictus eſt ager. ſcripturarius,quia publicanus certo ære locatis paſcuis, cum paſtoribus rationes inde etiam ſcribebat.

Int. Vetus prouerbium eſt ὅττι πάντα ὅττι πάντοτε ὅττι παρὰ πάντων non omnia paſsim nec ab omnibus Xenia accipienda eſſe, niſi quæ paucis conſumi poſsint diebus,quare ſic dixit Iurecon. in l.ſolent.in §.fi.ff.de offi.procon.?

Reſ. Ne muneribus iudicia euertantur, auariſsimumq; alias ab omnibus accipere, inhumanum uerò à nemine maximè (ut diximus) Xenia.Et ferè idem in fam.inquit Cice.lib.xv.ibi.ergo ignoſces alteras habebis, has breues, ſed expecta πάντα περὶ πάντων. id eſt omnia de omnibus.

Int. Verbum ius capitur pluribus modis.l.pen. & fi.ff.de iuſti.& iur.Verū quomodo capitur quando idem Cice.in famil.xii.ſic dicit.Reipub. cauſa hortor(Cornificio enim ſcribit)ut ne cui quidquam iuris, in tua prouincia eſſe patiare. & avj. Ius enim tibi dādum non fuit cum κακοστόμαχος eſſes,hoc loco ſcribens Tironi ęgro?

Reſ. Pro poteſtate primo loco, ſecundo hoc, pro ſucco frigido, quia Tiro mali ſtomachi erat, & difficilis digeſtionis,cui frigida maximè nocene ex ſententia Corn.Celſi.

Int. Eidem cornificio ſcribens,dicit adhuc eo.lib. xii.ſcilicet.liberalibus literas accepiſſe. Et Quinquatribus frequentī ſenatu cauſam ſuam egiſſe non inuita Mineruæ,quid ſibi nolunt uerba hęc?

Reſ. Alterum die feſto liberi patris, die uerò Mineruæ alterum,literas accepiſſe,cauſamque egiſſe ſuam

ſe ſuam

ſe ſuam ſtudioſe & eloquenter.

Int. Differunt ne profiteri & confiteri?

Reſ. Sentiunt aliqui, ſola hac ratione moti, quod ſic, quoniam ex uoluntate alterum eſt, neceſſario uero alterum, confiteri ſcilicet.

Int. Quid ſibi uult prouerbium græcorum, Mihi prora & puppis?

Reſ. Totam curã alicui demandatã fuiſſe, negotii alicuius conficiendi.

Int. Quid illud à flamma extorqueas?

Reſ. A periculo, te libera.

Int. Quid ſibi uult labrum in Balneo?

Reſ. Vaſis genus erat ad lauandum apto, de quo Virgil.

Sicut aqua tremulum labris ubi lumen ahenis,
ſole repercuſſum aut radiantis imagine lunæ,
Omnia peruolitat late loca, iamque ſub auras
Erigitur, ſummique ferit laquearia tecti.

& alibi.

Tibi pampineo grauidus autumno
Floret ager, ſpumat plenis uindemia labris.

& labrum quaſi lauabrum.

Int. Quid eſt, ſeu quale Platonis conuicium. Facio enim me aliàs agere ne conuicium Platonis audiam inquit ad huc Cice.

Reſ. Eſt quidem ſi quis philoſophia relicta & ueri inueſtigatione ad domeſtica negotia & urbanorũ rerũ tractationẽ ſe trãsferat, uerbũq; facio id eſt fingo exponi debebit ſenſuſque erit clarus.

Int. Tironi ſuo adhuc ſcribens Cice. dicit. Symphoniam lyſonis uelim uitaſſes, ne in quartam Ebdomadam incideres, quid ſibi uolunt uerba hæc?

Reſ. Petifraſtice quartanam febrem intelligit in quam idem Tiro æger inciderat quia celebritati Lyſonis interfuerat forte ab eo inuitatus, & ultra Symphoniam dicit, quia ſic eiuſmodi ſolemnia muſico cantu fieri conſueuerunt.

Int. Quid ſibi iſta, alio loco dicta quæ ſunt huiuſmodi. ad cuius rutam mihi tui ſermonis ntendũ eſt pulegio?

Reſ. Leptam acerbũ eſſe dicit, & Tironẽ ſuũ ſuanẽ (Ruta enim amara eſt pulegium dulce & ſuaue) acerbitatẽ illis igitur ſuauitate ſermonis iſtius, compenſandam eſſe.

Int. De quinquatribus dixiſti proxime, Mineruæ feſtum fieri conſueuiſſe, quare ſic quinquatribus

Reſ. Quia quinque diebus poſt idus celebrabatur. hinc Ouid.

Poſt fiunt ſacra Mineruæ nomina, quæ à iunctis quinque diebus habent.

Int. Quid ſibi uelit ſymbolum ſeu Nummiſma M. Agrippę à cuis tergo nudus uiſitur, manu dextra delphinum tenens ſiniſtra Neptuni tridentẽ, non ſatis compertum habeo.

Reſ. Quia Sex. Pompeium Magni filium, latrociniis mare infeſtũ reddentẽ claſſe cui præerat nicit. ab Octauio Cæſere, naualí corona donatus, qui honos nemini ante eum habitus eſt. hinc Maro. Aeneid. viij.

Tempora naualis, fulgent roſtrata corona.

Int. Mirandũ eſt maxime quare ſic Iurecon. in l. ſi quis nec cauſam in §. i. ff. ſi cer. pet. & in l. inficiãdo in §. ſi. ff. de fur. luſtri mentionem fecerit. qđ ſi colonus ſcilicet poſt luſtrum completum fructus perceperit furtum committit, quodque à domino, condici poſſunt, nec Alcia. ibi, alioqnin ſtudioſus antiqnitatis (in ceteris clarus eſt) declarauerit.

Reſ. Admiratio ceſſet non ab re id dictum fuiſſe; quia in tot annos prædia locari de more ſolebãt & ſic quinto anno quoque, cum ueſtigalia tum tributa exigi, Nimirum igitur ſi tempore quo Papyrius curſor ſamnitum exercitum fudit, Fabricius uero Cenſor. P. Cornelium Rufinum conſularem, ſenatu mouit, petentique Hieroni Syracuſanorum regi pax data, cenſus actus eſt, luſtrum conditum. & aliàs ſæpe, ut eſt uidere apud Liuium.

Int. Quare utebantur olim Senatores calceis lunatis, ſeu lunæ imagine, ſeu (ut alii uolunt) litera C, inſignitis?

Reſ. Lunatis, ut oſtenderent uetuſtatis originem, ab Euandro & Arcadibus, qui ſe ante lunã fuiſſe prædicabant, uel litera C, inſignitis, ſignificantes à centum Senatoribus Romuli originem habuiſſe, de quibus aliàs in l. ii. ff. de ori. iur. & in l. ſi. C. de peti. hæ.

Int. Io. iii. dicit niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, nõ intrabit in regnum Dei. Valẽtinianus Imperator, baptizatus non fuit tempore diui Ambroſii, nec latro à dextris CHRISTI; & tamen uterque ſaluus fuit, quid iuris?

Reſ. Baptiſmus eſt fluminis, ſanguinis & flaminis, fluminis; prodeſt paruulis, ſanguinis profuit innocẽtibus, flaminis Valentiniano & latroni. & ut fuſius poſt glo. not. Io. And. in c. ii. de preſbit. non baptiza. Finis.

Int. Quare in §. nos autem inſti. de atti. tuto. mandat Iuſtinia. tutorem creari à defenſoribus ciuitatum una cum religioſsimo ciuitatis antiſtite, ſi facultatates pupilli ſint uſque ad. 500. ſolidos?

Reſ. Quia etiã pupilli ſunt ſub protectione eccleſiæ c. ex tenore de fo. compe. et non antiſtite ſed epiſcopo legit Theophilus & melius quoniã uerbũ antiſtes generale eſt & alibi dicit. Beatiſsimo idem Iuſtinia. in proœ. ff. orum. in §. illud & male, quandoquidem iſtud ſoli Papæ conueniat ex cõmuni uſu loquendi, qui maxime attendendus eſt l. librorum §. quid tamen caſſius. ff. de leg. iij.

Int. Dicitur quoq; in d. §. nos autem quod in creatione tutoris cautela præſtanda eſt, non ne melius eſſet ſi cautionem dixiſſet?

Reſ. Vtique, nec aliter legit Theophilus quoniam cautela aliud ſonat quam cautio l. teſtamentum. C. de teſta. l. Sancimus C. de uer. ſi. & cautio proprie eſt ſatiſdatio rem pupilli ſaluam fore, quã tutor à magiſtratũ admonitus præſtare tenetur l. muto. §. i. ff. de tute.

Int. Illa cõſtitutio cuius meminit adhuc iuſtiniã. in §. nos aũt, & quam non habemus, erat ne forte

ſe una de 50. deciſionibua ipſius ut. l. ueteria. C. de cont. & com. ſtip. & l. fi. C. de pac. & l. fi. C. de dot. promiſi.?

Reſ. Ego ſanè dicerem quod ſic, ſtantibua illis uerbis, huiuſmodi difficultates hominum reſecátes: & not. aliàs glo. in §. i. C. de emendi. Cod.

Int. Poſtquam de tutore loquimur, inquit tex. in l. muto in §. tutoris datio ff. de tu. quod tutoris datio non eſt Imperii, ego intelligo nec meri nec mixti l. cum prætor ff. de iudi. l. Imperium. ff. de iu. om. ind. nec iuriſdictionis, quod ergo erit.?

Reſ. Specialia deſignatio legis poſtquam aliud eſſe non poteſt. ita Bal. in l. propter magiſtratum. ff. de excu. tuto.

Int. In l. aliquando (difficillima eſt) ff. de condi. & de. dicitur, quod aliquando legatum ſub conditione intelligitur purum. exēpli gratia inſtituo mihi hæredem titium ſi nauis ex aſia uenerit, & ſcio ſub eadem conditione, relinquo cētum. uel ſic inſtituo mihi titium ſi hæreditatem adierit relinquo centum. namque purum quõ eſſe poteſt? repugnat enim qđ ſit cōditionale & purū.

Reſ. Purum eſt, quia conditio inerat in utroque exemplo. nam niſi ueniat nauis ex aſia, legatum cōſequi non poteſt, & minus ſi hæres hæditatem non adeat, ex quo de manu illius capit, & ideo etiam quod expræſſum ſit iſta expræſsio tamen nihil operatur. l. lii. ff. de lega. i. nec officit quominus dicatur purum. & ſi rurſum tacite ineſt, non eſt conditio quæ proueniat à teſtatore, ſed extrinſecus, uſque adeo rurſum ut nec fiat legatū conditionale, ſed purum ſit & ſi moriatur legatarius interim legatum ad ſuos hæredes tranſmittit. l. conditiones extrinſecus ff. de condi. & demō. not. in l. unica in §. ſin autē aliquid. C. de cadu. tollen. in ceteris clara eſt lex quod quandoq; purum efficiatur conditionale.

Int. Eſt uerum quod eſt clara ſi legatum pure relinquatur poſtea adimatur ſub cōditione, quod intelligitur ſub contraria conditione datum, ut ibi dicitur & in l. ſi legatum pure ff. de adi. lega. & in l. quod pure ff. quando di. lega. ced. & alibi ſæpe, ſed quare?

Reſ. Vt actus potius ualeat quā pereat, l. quotiens. ff. de reb. dub. & quia in legatis ſemper benigna interpretatio fieri debet l. ſcio. §. uxori & ibi Bar. ff. de annu. lega.

Int. Dicit alibi tex. in l. qui rem ff. depo. quod qui patitur rem propriam apud ſe deponi non tenebitur actione depoſiti nec commodati ſi utendam roget igitur dominii queſtionē referre ſic poterit quod tamen iure fieri nequit l. ſi quis cōductionis titulo. C. loca. quid dicendum?

Reſ. Queſtio dominii alieni referri nō pōt, & ita intelligitur qđ dicitur in d. l. ſi quis cōductionia titulo, proprii aūt ſic. l. i. §. ſi prædo. ff. depo. l. ita ut ſi fur. ff. commo. d. l. qui rem. & ibi Saly. not.

Int. Quomodo ſic dixit Iureconſul. in l. quod filiofam. ff. mā. filiumfam. cui mādatū fuerat ut peteret, emancipatum poſtea exegiſſe, cum tamē habeamus eum qui ad petendum conſtitutus eſt, exigere non poſſe. l. hoc iure. ff. de ſol.

Reſ. Mutilatua ſermo eſt, ſeu Iurecon. ſpecies, ideo abſurditatis huius uitandę gratia, debet ad uerbū petere ſubaudiri uerbū & exigere. l. nam abſurdū ff. de bo. lib. l. oratio ff. de ſponſa. not. in l. i. ff. de teſta. & in l. queſitū. ff. de teſti. & declarant ſcribē. in d. l. quod filiofam. ubi & ego in Aequilibrio ſcholaſticorum ſatis.

Int. Quare eſt quod mixtum Imperium nō delegatur. l. i. ff. de offi. eiua cui man. eſt iu.? de mero ſatia clarum eſt ut ibidem.

Reſ. Eadē rōne qua meri delegatio prohibita eſt, quia ſcilicet ſpāliter & in ſpāle priuilegiū lege S. Con. & principū conſtitutione, maioribus magiſtratibua tribuuntur, uſque adeo ut mandata iuriſdictione non transferantur, inquit Iurecon. in d. l. i. electa induſtria perſonarū & quia gens ſub maiori iudice conſtituta, maiorem etiam ſentit prouidentiam deque majoribus magiſtratibus cōfidit longe magis lex, quā de aliis uel quo ad mixtum dicamus nouiſsime, id eſſe quia aſſumit naturā extremi dignioris, hoc eſt Imperii, ut declarat Bal. in prohe. grego. col. iii. nec poſsit hac de re delegari ſicuti nec Imperium.

Int. Flumina publica ſunt. §. flumina inſt. de re. diui: nec fluminū ea rōne ſeruitus eſt l. iii. §. fi. ff. de ſer. ruſt. præd. Cur igitur in lege uēditionia, ſeu traditionia, uel fundi vēditi, ſic dicitur, *Fluminum & ſtillicidiorum ut nuc ſunt, ita ſint*. l. ſi arborē. §. fi. ff. de ſer. urb. præd. l. cū in lege. ff. de cont. emp.?

Reſ. Quia dicto caſu pro aqua priuata capitur. l. fi. ff. de ſerui. nimirū igitur ſi à uerbi propria ſignificatione recedimus aliquādo, abſurditatis uitādę gr̄a. l. nā abſurdū. ff. de bo. lib. & dixi in d. l. cū in lege. in lib. qui æquilib. ſcholaſticū inſcribitur.

Int. Quo mō ſic aiunt quod ſapientia eſt mutare propoſitū in melius, & uariatio aliàs permiſſa in l. nonnumquam & ibi glo. ff. de colla. bo. contrarium uero in l. iiii. in §. i. & in l. pe. ff. de lege cōmiſſo. quod ſi poſt diem præſtitutum legis commiſſoriæ uenditor pretium petierit eidem legi renunciare uidetur, nec poterit uariare & ad cōmiſſoriam redire.

Reſ. Illo caſu eſt ſpeciale propter hæreditatem quaſi debitam filio, iſto regluare. & ſic nec id generaliter uerum, quod, ſapientis ſit mutare propoſitum in melius cogita.

Alia adduci potuiſſent & ſane quamplurima ſed quia (ut par eſt) finiendum tandem, concludēdumque eſt, & Satietati occurendum, ranam ſeryphiam agam, & ſilebo, reſtat ſolum lector æqui boniq; conſulat, & ſi quid quod utile ſit in hiſce tot tantiſque deciſionibus dictum eſt, non nihil que frugis ſenſerit & conſequetur, Deo optimo maximo gratias mecum agat quam maximas, ſin minus ignoſcat, quoniam uoluiſſe ſat eſt, & ſi non potui quod uolui, id uolui ſaltem qđ potui.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΕΝΤΑΡΕΤΩΝ

LEGIS LIBELLVS

M. MANTVA BENAVIDIO PATAVINO IVRECON. AVTORE,

Ad Lectorem.

LIBELLVM hunc inutilem fortè tibi prompto animo lector, dicat Mantua, vt tu qui iuri ciuili operam nauas, legis virtutes (quinque enim ſunt (vt ſcis) tantum) inſcriptuſq; liber hac de re, πενταρέτων hoc eſt quinque virtutū legis libellus,) breuiſsimo temporis ſpacio facilius cognoſcas, cognoſces autem facilè, ſi quæ in eo, diligentia qua potuit maiore conſcripſit, videre, legere, & acuratè quidem haud recuſabis. quod vt facias (videbis enim tui gratia non laboribus præter cætera aut vigiliis pepercisse vnquam) te etiam atque etiam rogat: Vale & calcar ingenio addas honoris & pudoris, & ſi mane cœpiſti, ſub meridie (quod ſanè faciunt multi) ne torpeas caue.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ LEGVM INFRASCRIPTARVM.

Conſilia legis.

LEGE is qui deſtinauit, ff. de rei uendi.
L. ſi pupilli. §. uideamus, ff. de nego. geſt.
L. ſ. cum not. ibi de offi. aſſeſſo.
L. ſi alij, ff. de uſuf. lega.
L. poſthumus, §. fi. ff. de inoffi. teſtamen.
L. properandum, §. & ſi quidem, C. de iudi.
L. ſequens quæſtio. ff. de lega. ii.
L. finali, §. ſimiliq; modo, C. de iure delibe.
L. finali, ff. de præto. ſtipula.
L. j. C. ad legem Corneliam de ſica.
L. ſeruus doralis, ff. ſolu. matrimo.
L. reprehendenda, C. de inſti.
L. filius emancipatus, ff. de ritu nup.
L. j. C. ut ne. priua.
L. j. C. de poſtulan.
L. qui petitorio, ff. de rei uendi.
L. j. C. de eden.
L. ſtipulatio iſta, §. alteri, ff. de uerbo. obliga.
L. age, C. de tranſactio.
L. hæres, ff. de nego. geſt.
L. iij. l. cum quærebatur, §. finali, ff. iudi. ſol.
L. j. C. de ordi. iudi.
L. iam hoc iure, ff. de uulga. & pupilla. ſubſti.
L. ſi debitor, ff. quibus modis pig. uel hypo. ſol.
L. ſi auiam. C. de inge. ma.
L. non iccirco, C. de reſcinden. uend.
L. inciuilem, C. de furtis.
L. j. C. eodem.
L. de alimentis, C. de tranſactio.

Indulgentia legis.

¶ L. qui mandatum, ff. manda.
L. in concubinatu, ff. de concubi.
L. quod ait lex, ff. ad legem Iuliam de adulte.
L. Gracchus, C. eodem.
L. ut uim, ff. de iuſti. & iur.
L. ij. C. de pat. qui fil. diſtra.
Cap. ſi quis, de fur.
L. prætor ait, §. ſed & ſi ſeruus, ff. de eden.
L. ſi mihi & tibi, §. regula, ff. de lega. j.
L. ſeruus, ff. de bon. poſ.
L. lis nulla, ff. de iudi.
§. emancipatos, inſti. de hære. quæ ab inte. defe.
L. j. C. ne quis in ſua cauſa.
L. iij. C. de pat. pot.
L. j. C. de bonis mat.

L.j.(iterata eſt de induſtria) C.de bo.mat.
L.j.ad fi.ff.de bo. eo.
L.iubemus nulli.§.ſanè.C. de ſacroſanc. eccle.
Inſti.de ancto.tut.in prin.
L.procurator cui.ff.de procu.
L.j.ff.quorum legato.
Auth.matri & auiæ.C.quan.mul.tut.offi.funga.
L.furem.ff.ad legem Cor.de ſica.
L.ij.C.de dolo.
§.fi.inſti.de excep.
L.filiusfamilias.ff.de procura.
L.emancipari.ff.de adop.
L.& ſeruorum.in prin.ff.de ſta ho.
L.habebat.ff.de inſtito.
L.j.C.de ingrat.lib.

Prohibitio legis.

¶ L.liber homo,ff.de uerbo.obli.
L.ſeruus.C.de iudi.
L.fi.C.de boniſ q; libe.
L.j.ff.de reb.eo.
L.iubemus nulli,in prin.C.de ſacroſanc.eccle.
L.j.ff ad Macedonia..
L.j.ff.ad Velleia.
L.fin.ff. de tutel.
L.j.C.de eden.
L.j.§.ſexum.ff.de poſtu.
C.j.de feu.fœmi.
L.palam.§.non eſt ignoſcendum. ff. de ritu nup.
L.j.ff.de fun. dota.
L.iij.in prin.ff.de bo.eo.qui ſibi mor. conſciue.
L.lis nulla.ff.de iudi.
L.j.ff.de mino.
L.nemo martires.C.de ſacroſanc.eccle.
L.j.ff.de iniuſto teſta.
L.iiij.C.de procurato.
L.milites agrum.ff.de re mili.
L.filiusfamilias.§.ueterani.ff.de procurato.
L.j.§.ait prætor,de poſtulan.
L.j.§.caſum.ff.eo.
L.j.C.ne li.poten.
L.j.C.de prohib.ſeq.pecu.
C.j.de prohib.feu.alie.per fed.
L.j.C.de in ius uoc.
L.liber homo.ff.ad legem Aquil.
L.fi.C.de iudæ.

Præcepta legis.

¶ §.iuris præcepta,inſti.de iuſti.& iure.
C.tum ex literis,de reſti.in integ.
L.diuus.ff.eo. titu.
L.in noſtræ.C.de ſtatu.& imagi.
C.iudicantem . xxx. q.v.
L.j.C.de execu.rei iudi..
L.tranſactione matris.C.de tranſac.
L.ſtipulatio iſta.§. alteri.ff.de uerbo,obl.
L.ſeruua ea lege.ff.de ſer.expor.
C.cum æterni,de re iudi.in vj.
C.quanuis.de pact.eo.lib.

L.ſemel.C.de re milita.lib.x.
L.ſi qua.C.de iudæ.
L.nam abſurdum,de bon.lib.
L.j.ff.quod met.cau.
L.j.ff.de dolo.
L.quoniam.C.de epiſco.& ele.
L.reſcripta.C.de preci.Impe.offe.
L.ſi poſtulauerit.§.qõni.ff.ad leg.Iul. de adulte.
L.ſi quis ex argentariis.§.prætor ait.ff.de eden.
L.ij.C.eo.
L.j.in prin.ff.quorum legato.
§.ſed & maior.inſti.de his qui ſunt ſui vel alie.iu.
L. parentes.ff.de in ius uo.
L.cunctos populos.C.de ſumma Tri.& fid.cath.
L.eum ratio.ff.de bon.damnato.
L.fi.C.de dot.promiſsio.
C.cum in contemplatione,de reg. iur.

Pœna legis.

¶ L.ita uulneratus.ff.ad legem Aquiliam.
§.fi.ad fi.inſti.de pœna te.litigan.
L.j.C.de emenda.ſeruo.
L.j.ff.de concuſsio.
L.ij.§.diuus.ff.de iure fiſci.
L.ſi quis uiduam.ff.de quęſtio.
L.ſi quis id quod,ff.de iuriſdictione om. iudi.
L.j.C.ne Chriſtia. man.
Cap.hinc apparet,xxiij.q.v.
L.j.C.ne li.poten.
L.j.C.ne.li.ſi.ſaluato.
L.j.C.de nili ag.non rumpen.
L.lege Cornelia , §.pœna,ff.ad leg.Cor. de fal.
L.pœna,ff ad legem Pompe.de par.
L.ſi quis aliquid,§.qui abortionis, ff.de pœn.
L.capitalium,§.graſſatores,& §.famoſoa,ff.eo.
L.capitalium,§.incendiarij,ff.eodem.
L.quanuis.C.ad legem Iuliam de adulte.
L.j.ff.ad legem Cornel.de ſica.
Cap.ad falſariorum,de crimi.fal.
L.& ſi legibus,C.ſi contra ius uel utili.publi.
L.fina,ff.de ſepulchro uiola.
L.j.C.de pœ.iud.qui ma. iudi.
L.quicunque,C.de ſer.fugi.
L.ſi eccleſiæ,C.de epiſco.& cleri.
L.ij.C.de legi.
L.ſi quis non dicam rapere,C. de epiſco. & cleri.
L.i.C.de rapto.uirgi.
L.ſi quis in hoc genus,C.de epiſco.& cleri.
L.annonam,ff.de extraordi.cri.

τέλος.

Conſilia legis.
Indulgentia legis.
Prohibitio legis.
Præcepta legis.
Pœnæ legis.

De conſiliis legis.

LEGIS uirtus eſt(ut oēs ſciūt) imperare, punire, permittere, & uetare.l.legis uirtus.ff.de legi.Bal.in rub.C.de cōd.ex lege in princ. & in c. quia propter. col.ij.de elec. hoc idemq; fecit ſemper,& ut inquit Anch.ad futura trahitur(obiterq; dictū ſit)in rep.c.canonū ſtatuta.col.cccix. de cōſt.qa dicit hęc eſt.& qa hioc leges ēt hodie incipiētes ut in l.iuriſgētiū.in §.ſi.ff.de pac.& in l.hodie.ff.de pœ.& imperādo,puniēdo,permittēdo,& uetādo,nil aliud facere intēdit niſi remouere obſtaculū qđ his oībus ſit cōtrariū ut pulchrè declarat Bal.in l.ſi mutus,in prin.ff.de teſta.& eſt tex.not.in l.ſi quādo.C.de inof.teſt.& breui exēpla habes ut per glo.in d.l.legis uirtus,melius in c.ſi.iij.diſt.& quādo eſt noua, hiſq; modis procedit,ſemper oritur cōdictio ex lege,ut no.in l.j.ff. de cōd.ex lege,& ibi Bar.Bal. in ſtatu. cōdictio, nu.1.harūq; duas tm̄ explicat Cice.lib.j. de legi. ibi lex eſt rō ſumma inſita in natura, quæ iubet ea quæ faciēda ſunt: prohibetq; cōtraria. Et paulò inferius.Ea eſt em̄ naturę uis: ea mens ratioq; prudētis: ea iuris atq; iniuriæ regula. ſed quoniā in populari rōne oīs noſtra uerſatur oratio: populariter interdū loqui neceſſe erit: & appellare eā legē,quę ſcripto ſancit q̄ uult,aut iubēdo, aut uetādo,ut uulgus appellat.eſt ēt alia legis uirtus. reprobare ſcilicet,uerū quia iſtud eſt quodāmodo punire(irritatio em̄ actus dicitur pęna.l.teſtō Cēturio.ff.de maieſta.c.quia propter. & ibi Bal. nu.9.de elec. oblitus ad idem allegare tex.in d.l. qui teſtō Cēturio)trāſeo.& addo(quāquā tex. in d.l.legis uirtus.nō dicat) aliā tore ipſius legis uirtutē,cōſulere ſcilicet,ut per gl.ibi,quę ex multis à nobis exornāda eſt,& nūc primū,quia conſulit (ut ipſa met dicit & benè) ut prius poſſeſſorio agamus quā petitorio, tametſi poſtea ſentire uideatur, qđ & iſtud quoq; ſub uerbo permiſsionis cōtineatur,& non eſt uerū,nec mihi placet dictū hoc ut in ſeq. c. declarabo, de legis permiſsione, & dato qđ ita ſit,& qđ paulò ante diximus de irritatione actus pariter, ex abūdātia & uerborū & rerū,nō ob id uitiari debet ſcriptio,l.nō ſolent. l. quæ dubitationis tollēdæ gratia.ff.de reg. iur. l. j.§.ſed ſciēdū.ff.de edil.edi.Bal.in l.j.ad fin.C.de iur.emphy.cōſiliū igitur ipſius eſt ad idē in l. is qui deſtinauit.ff.de rei oē.Is em̄ (inquit I. Con. ibi) qui deſtinauit rē petere animaduertere debet an aliquo interdicto poſsit oāciſci poſſeſsionē.ecce qđ cōſulit.& cōſilij ſui rōnē adducit,qm̄ tyrānicū eſt cōdere legē,cuius aut nō poſsis, aut nolis rōnem reddere,præſertim docili & diſcendi cupido,quia longe cōmodius eſt ipſum poſsidere, & aduerſariū ad onera petitoris cōpellere: quā alio poſsidēte petere.latè Alex.conſil. xxiij. col.pe.& fi. uol. v. Idēq; dicitur in §. retinendæ & in §.commodum.inſti. de interdi. & quia dominij probatio difficilis eſt, facilior aūt poſſeſſorij ut not.in l.ēt.in §.j.ff.de pet.hæ.& in l. cū res. C.de proba.Bal.in c.ſtatuimus.nu.7.de offi. del. Ancha.conſ.xlii.in prin.& ex hoc redditur concluſio Bar.dubia in l.naturaliter.in §.nihil commune.ff.de acqui.poſ.in iij. memb. j. cōbinatio. quādo proponitur interdictū retinēdę, dicentis, quod ſi actor pro iuribus incorporalibus, primo intentauerit petitoriū, poterit ipſum ſuſpendere & trāſire ad poſſeſſoriū,petitorium eſt confeſſoria,poſſeſſoriū,retinendæ: quia imputandus eſt actor cur à principio non elegerit prudēs conſiliū legis ſeu I.Con.in d.l.is qui deſtinauit,& tradit in d.§.nihil cōe.Iaſ.col. xviij. & ita dicit etiā Abb.in c.cū eccleſia Sutrina.col.iii.de cā poſ.& prop.quod clerici de quibus ibi,qui cumularunt petitoriū & poſſeſſoriū ſimul male fecerunt ex quo a poſſeſſorio incipere debebāt,& nō ſpernere.d.legis cōſiliū.Et cautelam eſſe dicit Cepo.in ſuis cij.ponēdo d.l.is qui deſtinauit. de uerbo ad uerbū nihil addito uel diminuto ut ſupra.Sed(ut dixi)cōſilium potius eſt q̄ cautela, ex quo à lege prouenit ita cōſulēte,& de his aliàs ut dicā in titu.de cautelis. Et q̄ magnū fuerit poſſeſsionis cōmodū pręter cętera ex eo ēt elicit,qđ in lege xij. tab.ſi quis ex libertate in ſeruitutē fuiſſet accerſitus,nō propterea libertatis cōmodo priuabatur, & poſſeſsione ſed ſub uadibus ad finē ad ſeruabatur.uſq; adeò ut improbe (cum ipſius legis autor fuerit Appius Claudius)ac cōtra eā pronūtiarit, uindiciaſq; Virginiæ Virginij filiæ prorſus iniuſtiſsimua abdicarit iudex.l.ii.§.initium.ff.de ori.iur.Et quia ſi poſsideat quis,ſiue ſit in poſſeſsione,poterit abſq; dubio uim auferēti quocūq; mō reſiſtere.l.quēadmodū & ibi Bal.lect. j. in prin. ff.ad leg.Aquil.Bar.in l.i.in §.interdictum.ff.uti poſ.& in l.ſi uitā.in §.ſi ad ianuā.ff. qđ ui aut clā. Idē Bal.in l.ſi in arca.ff.de cōd.inde. & ſi duo teſtamēta uno eodēq; die facta reperiantur, quo caſu neutrū propter incertitudinē ualet,ſuſtinetur tamē illud in quo quis poſſeſſor inuenitur,ut no. in l.ſi.C.de edi.di.Adr.tol.& ibi ēt dixi ego latè. Et hoc eſt q̄ dicebat ēt in praxi ſua Abb.c. xliiii. qđ melius pronuntiat iudex poſſeſſoriū reſtitui quam rē. Et ſic cōſilium iſtud legis uocat pariter Spec.in §.ſequitur.nu,24.de actione ſeu petitione.& ſequitur inde ēt, qđ poſſeſſor gaudeat fructibus,licet quādoq; ſubiaceāt reſtōni.l.nō utiq; ff.de rei uen.ſed uulga.illud dici poterit,ad præſens oua: de quo in l.cū hij,ibi contenti modico præſenti.ff.de trāſa.& cui obuenit ſemel bonum non ſemper ei quicquam aduerſabitur mali. Bal. in l.ſi.col.i.C.de edi.di.Adr.tol.Alex.cōſ.lxxiii. col.i.uol.ii.& qđ ex poſſeſsione pręſumatur titulus cle.j.ut lit.pen.c.qđ autē.de iur.pat.c.ad aures.de præſcrip. Et ſi Papa concederet legationē Bononiæ, ſeu Germaniæ, aut Venetiarum duobus eadem die, ut in ſimili de duobus teſtamentis dicebam proximè ſupra, præfertur is

qui reperitur poſsidere,l.i.in fi.ff. uti poſsid. & ſi duo denique probarent poſſeſsionem bunæfidei,ille potior erit, qui prior eſt in poſſeſsione, ex quo poſſeſsio ſua impedit ne alter poſsideat ut not.iii.q.i.in ſumma, & in c. licet cauſam, de proba.pulchrè Bal.in c.ſi diligenti.ad fi. de præſcrip. & quia ſi ſecundus creditor poſsideat primus non præfertur,auth.hoc ſi debitor.C.de pigno.Guid.Papæ conſ.cxliii.col.ii. & dicit Grat. conſ.ii.nu.40.uol.ii.quod in dubio iudicandum eſt pro eo qui in poſſeſsione reperitur. Filia etiá quæ erat in poſ.ratione exiſtentiæ ſui iuris,tráſfundit onus probandi contra patrem in l. Titia. ubi Bal.ff.ſol.ma.Beatus igitur ille qui poſsidet, quia(ut ſubiicit Feli.in d.c.ſi diligenti,)uictoriæ palmam reportabit, & ſeruit ad ea quæ dicuntur in l.ſi.præallega. C.de edic. diui Adri.tol, multa Bal.In c.i.col.xxiii.& xxiiii.de proba.extra.

Conſulit etiam lex(cò redeundo unde diſceſſimus)& ſecundo, ne ſine actione experiamur in iudiciis,quoniam ſuccumbemus aliàs imò quod & expelli poterimus,tametſi nec opponat à parte l.ſi pupilli §.uideamus.ff.de neg.geſt.l.quotiens §.item ſi temporali.ff.de admi.tut.c. examinata, de iudi.glo.in c.paſtoralis,de cau.poſ. & propr. eſt uerum ſi ſperaretur actio in conteſtatione litis,quod agi poſſet,l.Titius,ff.de uerb.obl.c.Raynaldus.de teſta.Corſe.ſingul.libellus.ij.Iaſ.plene inſti.de actio.in prin.nu.106.ſed â regu.non receditur.l.quemadmodum,ff.de iudi. not. in d.c. Raynaldus,& in l. ſtipulationes non diuiduntur, ff.de uer.ob.& hinc eſt ad propoſitum quod periurus qui uenit contra tranſactionem iuratá repellitur ab agendo, quia actione priuatus eſt in caſu, l. ſi quis maior, ut ibi not. & in ſpecie Iaſ. col.vj.C.de tranſa.Et quod quando expreſſè apparet creditorē eſſe uſurarium, cui nec actio nec obligatio acquiritur propter ſuá turpitudinē, ēt quod promiſsio iurata ſit,ipſe ſine actione experitur ſi agat & repellitur, ut in d. c. debitores, & ibi Feli.in prin. de iureiu. Et quod agens nomine alieno mandatum nō habens ſine actione adhuc experitur & malè inquit Bal.in c.cum M.Ferraten. col. iiii. de conſtitutio. & quod exceptio tua non intereſt impedit litis ingreſſum ut not. Bar.in d.§.uideamus,& in l.ſi unus,in §. ante omnia.ff.de pac.& in l.Papinianus,in §.ſi quis impubes,& ibi etiam Angel.ff. de inoffi. teſta. ex quo apparet actori ſi eius non intereſt,actionem non competere,& conſequenter uenit repellendus,ut etiam declarat per prędicta,Deci.conſ.cccii.col. ii.uol.ii. & actionem non habenti & agenti rurſum opponi poteſt libellum non procedere ſecú dum Bar.in l.cum quærebatur.ff.iudi.ſol.not. in l.uir bonus.ff.eo. uſque adeò ut exinde nec ſententia ferri debeat aliàs lata nulla erit, niſi fuerit abſolutoria.l.Bebius.ad fi.ff.de pact.dota.iuncta l.i.ff.ſi men.fal.mo.di.& hinc dici ſolet ex eo qđ quis non intentat,uel male uictoriam non reportat,l.de fideicommiſſo.C.de tranſac.Guid.Papæ ſing. dclxxxviij.Ad qđ tamen uidendus eſt quoque Alex.in l.ubi pactum.col.pe.C. de tranſa.& illud,quod quis, cū actione ſiue actionē habens, experiatur aliàs non,reſpicit rectitudinē iudicij, inquit Feli.in c.ad aures,col.ij.de prçſcri.allega. ēt ſupra, ita ut poſsit iudex(quēadmodū paulò ante dixi (ſupplere & impartiri officiū ſuū ēt nō requiſitus, quod pro limitatione in caſu iſto præ cçteris notádū eſt,l.liii.§.hoc aūt iudicium,ff. de dam.infec. & ſicuti exceptio tua non intereſt cuius paulò ante,mentio facta eſt,impedit litis ingreſſum,ita impedit ea quam uulgo appellamus intentionis & facti; quia ſic præſupponit agenté experiri ſine actione, & ſic non eſt rei finiæ ut pulchrè tradit Ange.in d.l.uir bonus.ff. iudi.ſol. & ſicuti in ciuili nemo experitur ſine actione,ita pariter dicendum eſt in criminali, quod nemo abſque iure accuſandi legis conſilio, experiatur, argumentum in l.i.ff.de inoffi.teſta. Bart.conſil. 100.col.ii.& in l.ii.in §.publico.col.ii.ff. ad leg. Iul.de adul.unde libellus hac de re,& rurſum qui dē non procedit conditionalis, quia deficit actio dicta prout eſt apta ad agere, & nemo ſine actione experitur ut declarat Bal.in c.dilecti.nu. 7. de iudi.& idò ut ſubiicit ēt in c. i.nu.9.de ordi. cogni.in libello adhuc proponi debet,expreſſè uel tacitè. & eſt unus de modis quibus præcluditur aditus ad iudicium,ſi quis ſcilicet actione careat, alter uerò ſi habeat,exercitium aut non,ut adultus uel furioſus, & ultimo ſi perſona ſit inhabilis quēadmodum uel pupillus uel ſeruus,ut pulchrè not.Bellame.deciſi. dccxxx.col.ii.& cū una actione electa,altera tollitur,l.qđ in hęredē.§.eligere. ff.de tribu.l.cū filius.§.uariis.ff.de lega. ii. uana hinc uidetur dubitatio an admittatur cumulatio quia nemo(ut dictū eſt)ſine actione experitur,& not.aliàs in l.edita.& ibi Deci.ſeni.col.vii.C.de eden. Qua ratione quoq; exceptio uere ſolutionis impedit litis ingreſſum,ſiue & melius litis cōteſtationem,ut tenet Ange.inſtit.de except.uerſ. tertia regula.Capel.Tholoſa.q.cccxxxv.& ad idē eſt etiam tex.in c.j.de lit.con.in vj.& in l.nam & poſtea.in prin. ibi actionem non dabo. ff. de iureiu.Noc aliud ſibi uoluit text.ibi more iudiciorum in l.ſi pacto quo pœnā.C.de pac.ut declarat Bar.in l.ita ſtipulatus,col.x.ff.de uerb.obl.quod actionibus ſcilicet experiamur,ne inane iudiciū ac fruſtratoriū fiat.& à ſimili inquit Corn. quod qui ſine actione experitor nulliter agit ut ille qui agit ſtipulatione ſine cā de quo aliàs in l. ii. in §. circa.ff.de excep.dol.conſ. xcix. nu.9.uol.iii.

Cōſulit tertio lex in propoſitione libelli, nos bene & diligēter aduerterej(in eis eni ritè concipiēdis,magnū imminet periculū, & tota iudiciorū uis conſiſtit c.examinata,de iudi. c.licet hely, de ſimo.Spe.in titu.de lib.con.in prin.nu. 6. & in §.ſequitur,nu.2.Abb.in pra.ſua,in proœ. Rex pacificus,ad fin.) ne ineptus ſit quoniam à iudice reiicitur, pariter, ſicut repellitur agens ſine actione, & dentibus laceratur à iudice, in ex-

iu expenſis condemnatur proponens , & reus
abſoluitur ab obſeruatione iudicij.l.j. & ibi not.
ff.de offi.aſſeſſo.Imò quod etiam aſſeſſor qui nul
lam habet iuriſdictionem idem facit, ut idẽ Spe.
dicit in §.officium.in prin. de aſſeſſo. & ideò cũ
peritis deliberandum eſt,inquit adhuc Spe. in §.
ad buius.in prin.de lib.conccp.& hoc eſt ad pro-
poſitum quod dicit rurſum Bal.in l.quid ergo.in
§.pœna grauior.in rep.col.ij.ff.de his qui not.in
fa.ꝙ libellus debet eſſe formatus ſecũdũ legem,
quã iudex tranſgredi non põt, exempli gratia cõ
dẽnando in eo quod petitum non eſt, uel in plus
quam ſit petitum,quia tunc erit ineptus. d. l.j.ff.
de offi.aſſe.l.vt fundus.ff.cõmu.diui.c.licet bely.
de ſimo.l.non,poſſumus.ff.ſi pars hæ.pet.Et rei-
cietur etiã parte non opponente ut per not.in lo
cis de quibus ſupra declarat Soci.conſ.cxlvj. col.
v.uol.j.multa Bart. in l. ſi unus. in §. pactus. col.
vij.ff.de pact.hæcq; omnia adeò uera ſunt in ma
teria ut abſolutoria lata ſuper libello inepto etiã
in forma diffinitiuè non pariat exceptionem rei
iudicatæ.l.niſi.& ibi Bal. ff. de tute.& ra.diſt.&
qui libellum ſic ineptum lacerat,diſsipat,& com
burit ut not.in l.ij.ut ne.priua.C.& C. de iur. fiſ.
in l.prohibitum.lib.x. nõ tenebitur propterea in
ſindicatu dicebat Paris pute. in tracta. ſindica. in
§.iudex.nu.28.Et ad idem parificãtur petitio in-
epta.& euidenter ac notoriè iniuſta.c.j.& ibi In
nocen.de offi.uica.glo.in l.qui cum maior . in §.
ſi patris.ff.de bon.lib.Bal.in l.ſi unus.in §.pactus
in uer.quod in ſpecie.ff.de pac.Imò quod plus ui
tiat ineptum quàm iniuſtũ inquit idem Bal. in l.
ſi duobus.in §.ſed & ſi quis.col. iij.C. communia
de lega.& in l.iam dubitari ſubiicit in prin.ff. de
hære.inſti.quod illud quod ineptum eſt dicitur
impoſsibile,impoſsibilitas autẽ uitiat.§.impoſsi-
bilis.inſti.de inutil.ſtip.ergo. Et ineptus etiã di
ci poteſt libellus quando non babet nec eſſe nec
formam eſſe,nec concludat uel contineat uitium
patens.l.ſi unus.§.pactus.& ibi not. Ri.ar. Mal.
ff.de pac.Iac.de Are.in l.qui bona.in §.damni.ff.
de dam.infec.Inno.in c.Raynutius. in glo. fi. de
teſta.Bal.in l.filius à patre.ad fi.ff.de peti.hære.
Et hoc caſu dicimus , q̃d unus eſt de modis qui-
bus inſtantia perit.c.exauriuata.de iudi. l. j. ff. ſi
men.fal.mo.di.Io.Mona.in defenſo. iuris. uerſi.
multis modis de inſtan.iud. Et quanquã aliàs mẽ
dax puniatur , non punitur tamen ſi mendacium
ſit circa actum inualidum puta quia libellus ine-
ptus ſit ut not.Gom.olim Collega in §.ex malefi
ciis.nu.8.inſti.de actio.Inepta fuit petitio in l.j.
C.de eden.quia fœmina non poteſt eſſe argenta-
ria ut declarat Barba.in c.j.col.xiiij. de proba. de
quo tamen dixi ego latè in d.l.j. lectu. j. ij. iij. &
iiij.Et quod conuentus ut dicebam ſupra, hac de
re abſoluatur ab obſeruatione iudicij nouiſsimè
tradit Flo.in l.ſi precario.ff. communia pręd. Et
hoc eſt uirtualiter q̃d dicit tex.in l. fi. & ibi not.
Alex.ff.de libe.& poſtbu.quod qui ineptè agit ni
hil agit.Tranſlatioq; imperfecta eſt per locum à
qualitate,cum obiicitur libelli ineptitudo . libel-
lus igitur edi debet iudici,ut uideat an aptus ſit,
ab actore bene perpendi,ut cognoſcat ſine actio
ne agi non poſſe,reo uerò & rurſum edi,ut deli-
beret nunquid uelit cedere uel contendere,& fu
ſius ut not.in l.j.ff.de eden.& in c.j.de libel. obl.
Ioan. de Blauaſ. inſti. de actio. in prin. col. &
breuiter ubi eſt defectus in libello omnia cor-
ruũt ſuper eo fundata.l.hactenus.ff.de aqua plu.
arcen.l.egi.ff.de excep.rei iudi.Pau.Caſt. conſil.
lxv.nu.15.uol.j.& ſi ſuper libello inepto fiat in-
terrogatio interrogatus non tenebitur reſponde
re inquit Bal.in Marga. ſua interrogatio. nu. 9.
Et per locum à ſpeciali etiam probatur quia om-
nis condictio degenerat contra furem, & quãquã
libellus fuerit ineptus contra eum ſuſtinetur ta-
men,l.fi.uſuf.quemadmo.caue.argu.in l.illicitas
in priu.ff.de offi.præſi.Bal.in l.falſus,col.iiii.C.
de fur.ergo ius cõe erit in cõtrarium & ut ſupra
latius uulga.l.ius ſingulare , l. quod uerò contra,
ff.de legi.c.præſenti , §. loca,de præben.in vj.

Quartò conſulit lex,quibus uerbis teſtatores,
uti debeãt in legando ne errore labantur quia er
rorum amica non eſt,ut inquit Bal.in c.in literis
ad fi.de reſt.ſpol.: nanq; ſi uni legauerint uſum-
fructũ fundi,alteri uerò fundũ,eo animo ut unus
uſumfructum,alter uerò nudam haberet proprie
tatem,errore labentur quoniam ſic uſuſfructus cõ
municabitur, oportet igitur ut detracto uſufru-
ctu proprietatẽ legent,& legando ſic dicant. Ti-
tio ſundum detracto uſufructu lego, Scio eiuſdẽ
dem fundi uſumfructum hæres dato,l.ſi alij,ff.de
uſuf.le.& annotatu dignũ eſt,quonsã ſermo abu-
ſiuus abuſione magna tamen ut in d.l.ſi alij, & in
tolerabili,nocet ut per illum text. ultra alios di-
cit etiam Bal.in l.fi.col.iiii.C.de hæ.inſti.& col.
viii. ibidẽ, quod intellectus intrinſecus ſine actu
exteriori non ualet.Et quod ſi teſtator non diſtin
xit legatum fundi,in eo uſufructus includitur in
quit adhuc ibidem col.x.& quod ubi lex clauſu-
lam refert ad omnia , contrarium probari po-
teſt ex mente loquentis , quia eſt quæſtio uolun-
tatis quæ rurſum probari poteſt tam in aſcenden
do ultra ſignificationem uerborum , quàm in de-
ſcendendo ab ipſa ſignificatione, ſi non ſit mens
fortè contra uerba omninò ut in d.l. ſi alij , de-
clarat idem Bald.in l.prima.ad finem.C. de libe.
præte. Et quod ſi mens eſt in corde retenta recur
ritur ad uerba , ex quo ſic non accommodatur
actui hominum , & ita loquatur tex.in d.l.ſi alij,
Si uerò mens ex uerbis colligi poteſt, tunc recur
rimus potius ad mentem quàm ad uerba , l. La-
beo , §. idem Tubero , ff. de ſup. lega. l. Gallus ,
§.primo,ff. de libe. & poſthu. tradit idem Bald.
adhuc in l.iuriſgentium,in §.pactorum quædam,
col.j.ff.de pact.& quod in dubio ſtandum eſt uer
bis,nec ab eorum rigore recedendum,l. qui quar
tam.in princip.& ibi not.ff.de legat primo,idem
Bald.conſil.ccxxxvii.col.ii.uolumi.primo . Qui
dicit etiam conſ.cclxii.col.ii. eod. lib. quod ue-

riſimile omninò abſtractum non eſt ſeqnendum.

Quinto conſulit lex, ut filius emancipatus ſi hæres inſtituatur, & libertatem pater ſeruis relinquat qui totum patrimonium fortè habebat in ſeruis quoniam libertates quartam minuunt ſibi debitam inre naturæ. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoffi. teſta. hæreditatem omittat eamq; ad ſubſtitutnm transſerat, & poſtea agat querela, petita prius bon. poſ. gratia litis agnoſcendæ, ut cognoſcatur, iuxta not. in l. poſthumus. in §. fin. ff. eo. & in §. emancipatos. ubi Por. col. iii. inſti. de hære. quæ ab inteſta. deſe. Vel omiſſa cauſa teſtamenti hæreditatem adhuc habeat ab inteſtato citra edicti pœnam. Et notandum eſt ſi ſic faciat, quod pœnam dicti edicti ſi quis omi. cau. teſta. non incurrit, ex qno dolo malo non omittit, quo modo id intelligi debet, ſed ut ſibi conſulat, conſiliumq; legis ſequatur argumeutum in l. nullus. ff. de reg. iur. & in l. iii. in §. is poteſt. ff. de lib. ho. exhib. & in l. fluminum. in §. fi. ff. de dam. infec. & in l. Gracchus. C. ad legem Iul. de adulte. ubi uulgatum illud, nemini iniuriam facit, qui utitur iure ſuo, & quod fit lege permittente pœnam non meretur, & in ſimili in l. cum pater. in §. Titio. ff. de lega. ij. ibi. prudentius autem fecerit, ſi ex teſtamento fratris hæreditatem repudiauerit, & inteſtati poſſeſsionem acceperit. nec uidebitur dolo feciſſe, cum fraudem excluſerit. Nec ignorandum, quamuis eidem filio, ex qno erat emancipatns & de iure ciuili incognitns. §. emancipatos. inſti. de hære. quę ab inteſta. deſe. & querela remedium iuris ciuilis. bon. poſ. gratia litis agnoſcendæ indulgeatur, nt dictum eſt, & cognoſcatnr, qnod noo tamen neceſsitati imponitur, ut pulchrè declarat Bal. in c. i. nu. 14. & 15. de poſtula. præla. oonnihil Por. in d. §. emancipatos. col. iii. citatus etiam ſupra. inſti. de hære. quæ ab inteſta. deſe. bonum eſt tamen dicta de cauſa ut præcedat dicta bon. poſ. quia ſic etiam à ſimili præcedit & præcedere debet abſolutio à iuramento, reſciſionem contractus inquit idem Bal. in c. i. nu. 10. de iureiu.

Sexto conſulit lex, ſi nolit dominus contra quē agatur actione noxali, ſeruum defendere, fortè certus quod delictum commiſerit, ut cedat iuri ſuo, imò quod facit pro domino eum non defendere, ne damnetur in expenſis ratione uictoriæ actoris. l. properandnm. §. & ſi quidem. C. de iudi. & plus quod nec cogitur ſuſcipere iudicium ſi non uult, licet ſeruus ſit infans. l. ſi reus paratus. ff. de procura. l. ſi reus paratus. ff. de procura. l. ſi cum uſufructuario. ff. ſi ex noxa. can. aga. l. ij. §. i. & ibi not. Ang. ff. eo. eſt uerum hoc caſu, qđ humanitatis intuitu teneretur: argumētum in l. non tantum ibi. creat autem humanitatis ratio, omnem prouocationem audiri debere. ff. de ap. & in l. ſeruus ea lege. ff. de ſer. expor. & ī l. ut uim. ff. de iuſti. & iu. & in l. humanum. C. de legi. & in l. humanitatis intuitu. C. de impub. & aliis ſub.

Septimò conſulit lex, ſi quis faciat fideicommiſſum, & uelit aliqua in eo comprehendi, puta donata uxori, ut roget eam filiis ſuis reſtituere, quoniam aliàs ſi hæreditatem bonaq; ſua reſtitui eiſdem mandarit, rogaritq; bene ualebit fideicommiſſum, ſed in eo (ut diximus) ea minime cōprehendentur. l. ſequens quæſtio. ff. de lega. ii. & mirū eſt quod ſic uxor in rebus ſibi donatis grauari potuerit, conſilio legis inſulſo & contra ea quæ not. in l. iii. ff. de lega. iii. & in d. l. ſeqnens quæſtio. niſi replicetur uerumq; eſt, grauari potuiſſe eo caſu. quoniam donatio erat facta conſtante matrimonio & non ualebat. l. j. ij. & iij. ff. de dona. inter uir. & uxo. qua de re grauādo eam onere fideicommiſſi reuocari uidetur, igitur non mirum ſi in eo comprehenduntur, quia expreſſum eſt, & pulchre declarat Bertran. conſ. j. num. 68. uol. ij. & ita tranſit etiam Guid. Papæ conſil. ccxviii. nu. 6. & deciſio. dcxiii.

Octauò conſulit lex, ſi hæres fuerit certus de inſufficientia hęreditatis, ut intra ſpacium trium menſium, iuri ſibi competenti renuntiet. l. fin. §. ſimiliq; modo. C. de iur. delib. & ibi Saly. in prin. Et hoc ideò quia in cauſa ſunt creditores hæreditarij, aliàs perpetuo poſſet adiri. l. cū antiquioribus. C. eo. l. tutor qui repertorium. & ibi not. ff. de admi. tut. utileq; eſt ſcire, quia (ut inquit Pau. Caſt. in l. qui ſe patris. col. j. C. unde libe.) per uerbum nolo adire, non inducitur repudiatio niſi poſt menſes tres, quod tamen dubium eſt ex quo tex. in d. §. ſimiliq; modo. loquitur de propoſito in mente retento, ideoq; eo qui credidit hæreditatem repudiandam, qnam tamen non repudiauit niſi intra menſes tres. Et qnanquam prolixius tēpus ad adeundam hæreditatem alibi requiri uideatur, ſex menſium ſcilicet. l. pe. §. fin. C. de inoffi. teſta. illud tamen alia ratione ſtatutum eſt, hic propter creditores, id eſt in d. §. ſimiliq; modo, ibi uerò propter quærelam inofficioſi teſtamenti, quæ ſperabatur moueri. quaq; intra quinquennij ſpacium quoque debet intentari ut ibi rurſum dicitur, & in l. ſi quis filium. in §. fi. C. eo. cur tam uarie autem ut dicitur in l. præfecti etiā prætorio. ff. de mino. & in l. huic ſcriptnræ. in §. j. ff. ad legem Aquil. cogita tu ut not. in l. j. in §. pueritiam. in glo. ratus. ff. de poſtu. & eſt argumētum in l. non omnium. ff. de legi.

Nonò conſulit lex, ut in ſtipulationibus quæ ad intereſſe committuntur, certam pœnam apponamus, quę ſit loco ipſius intereſſe, ex quo difficilis probationis eſt, & quia plerunq; ad exignam quandam deducitur ſummam. l. fi. ff. de præto. ſtipulatio. & idem dicit Iurecon. in tranſactione fieri debere in l. pacto. ff. de tranſac. & in cauſa ſtatus, quod tam ex parte actoris quam rei caueri debet, & certa etiam pœna apponi quoniam res id eſt libertas inęſtimabilis eſt, in l. procurator ad exhibendnm. in §. fin. ff. rem ratam habe. & idem quod in d. l. fi. in §. non ſolum. inſti. de uerbo. obliga. & in c. dilecti. ubi glo. not. de foro compe. Grāma. deciſ. lviij. nu. 7. & ita quoq; dicūt D. de

Rota

Rota deciſ.ccclix.ſub tit.de inreiu.in nouis. qđ quando damna principaliter petuntur. debent per teſtes probari,ſed quod tamen utile eſt ratione ſupra dičta & de qua in d.l.ſi.certam ſummam adiicere.uerum aduerte,conſilium optimū eſſe in obligationibus facti, in quibus regulare eſt quod ſuccedat etiam obligatio ad intereſſe l. ſi quis ab alio §. fi. ff. de re iud.l. ſtipulationes non diuiduntur uer.celſus.ff.de uer. ob.ſed non generaliter atque omni caſu.nā pone quod ego dem tibi mutuo.x.eaque tu promittas,mihi reddere nundinis proximis in feſto D.Antonii cōfeſſoris,& ſi dičto tempore reddita non fuerint, xv.adhuc promittis mihi, confiteriſque ex nunc pruut ex tunc tanti mea intereſſe per quo facis promiſſionem iſtam, ratione ſupra dičta, permiſſio hæc deberet ualere,& tamen non ualet,ut pote facta in fraudem argumentum in l.qui teſtamentum.ff. de proba.maxime quia non eſt aliquis actus in quo facilius præſumatur ſimulatio inter prohibitos, ſicuti in confeſsione argementum in l.per diuerſas.C.manda.& in l. cū quis decedens in §. condicillos.ff.de lega. iii.tradit ad longum Bal.in l.rogati in §.ſi tibi col.ii. ff.ſi cer.peta.niſi(ut ſubiicit) tale intereſſe pro baretur per alias coniecturas ut in l.traiectitiæ. ff.de act.& obliga. fideiuſſor etiam de iudicio ſiſti tenetur ad uerū intereſſe,niſi pro certa quātitate intercefferit,quam exprimere utile eſt, & frugiferum ut ſupra & not.aliàs in l.ii.in §.ſi.ff. qui ſatiſda.cogan.& quanquam pœnę couentionales peti non poſsiut.c.ſuam de pęnis,petuntur tamen,ſi adiiciantur pro æſtimatione intereſſe, ut in d.l.ſi.& ratione præmiſſa & de qua ibi & maxime quia tex.in d.c.ſuam loquitur in debito quantitatis in qua non cadit intereſſe probabile ultra ſortem.l.nummis & ibi not.ff.de in lit. iu. Corn.late cōſi.ccxx.ad ſi.uol.i. imò quod pœna ipſa dici poteſt intereſſe conuentum ut per Bar. & Doct.in d.l.ſi.idem Curn.conſi.ii.col.v.uol. iii. Dicit etiam Bar.in l.ita ſtipulatus in uer. qđ ſine dubio,in 7.oppo.ff.de uer.ob.quem ibi refert etiam Seyſe.col.iiii.quod imputabit ſibi.qui minorem pęnam ſtipulatus eſt,ex quo lex pręſumit quod ſit etiam ſibi utilius,propter difficultatem(ut diximus) probationis ipſius intereſſe & Io.And. in regu.Bonafides in Mercurial. ad ſi. de reg.iur.in vj.& Ange.in l. ſtipulatio iſta in §.alteri ubi etiā Imo.col.iiii.ff. de uer.ob.quod pœna in dubio pręſumitur adiecta loco intereſſe uſque adeo ut neceſſe non ſit ipſum probare aliter ut pęna exigatur,& firmat pulchrè Alex.cōſ. lxvj.col.iii.uol. vii.

Decimo cōſulit lex,quia ſemper homicidium præſumitur doloſum.l.i.C.ad legem cor.de ſica. ut imputatus, probet ſe nō animo occidendi,ſed caſu, hominē interfeciſſe,quoniam probato hoc eo modo quo docent Scribē. in d.l.i.pœnā legis Corneliæ de ſica.deuitabit.& ideo dici ſolet, ꝙ ſicuti in genere permiſſorum dolus non præſumitur niſi probetur,l.quotiens,§.quo dolo.ff.de proba. ita eſt contra in genere prohibitorum præſumitur, niſi probetur contrarium ut ſupra. & in d.l.i.C.ad legem Corne.de ſica.Bar.in l.dolum in ii.lectu.C.de dolo.& in l.ſi non conuicii. C.de iniur.Flo.in l.quod dicitur,col.i.ff.ad legē aqui.& ad idem notandum eſt quod ad euidandā hanc doli præſumptionē hoc caſu & in his quæ ſunt naturaliter mala, & illicita,requiritur probatio per euidentes cōiecturas inquit Inn.& alii de præſump.not.in c.cum dilecti de accu.Areti. multa conſi.lxx.col.i.Maxime ſemper odio delinquentis fit contra eum interpretatio, dicebat Flo.in l.interdum in prin.ff.ad legem aqui.& ad idem quod ſemper eſt præſumptio contra eum qui cœpit arma euaginare in l. qui cum aliter in prin.ff.eo. eſt uerum ſi de caſu appareat, quod hæc generalis præſumptio quæ eſt cōtra homicidam tollitur concurrente iuramento c.ſignificaſti & ibi not.de homi.Seyſel.ubi alia multa in l. celſus col.vj.ff. de uſucap.

Vndecimo conſulit lex,ſi ſeruus dotalis contemplatione mulieris inſtitutus,ne maritus obligetur iudicio dotis uxori,ut ipſum coram teſtibus interroget,an uelit hæreditatem acquiri uel repudiari, & ſi repudiari dixerit, tunc mariti iuſſu repudiabit, ſi uero acquiri tunc reddetur ſeruus uxori,ea conditione tamen ut cum primū acquiſierit ad eundo hæreditatē, marito pariter reddatur,conſiliumque ſaluberrimum erit,quoniam ſic ſollicitudini mariti conſuletur,& uxoris deſiderio parebitur.l.ſeruus dotalis ibi conſulendum eſt ff.ſol.mat.& reddi marito dictum eſt,quoniam cōſtante matrimonio eſt Dominus dotis.l.doce ancillam.C.de rei uend.ſibi datę.uo onera matrimonii ſuſtineat.l. ubi adhuc. l. pro oneribus.C.de iu.dot.& ad intellectū.d. l.ſeruus dotalis ſciendum amplius quod ſi ille qui ſolutū rediturus eſt,nullum eſt habiturus commodum ex traditione ſibi facta,dominium non transfertur.l.qui ſic.ff.de ſol.alias ſic,& ita loquatur tex. in d.l.ſeruus dotalis.declarat Bar.in d.l. qui ſic, & Soci.in l.frater a fratre col.iiii. ff.de condic. indebi. clarius Pet. ſanc. in ſingu. ſuis xxvj.in prin.quod.d.l.qui ſic limitatur in caſu.d.l.ſeruus dotalis.ut non procedat ſcilicet,quando traditio fit ad finem retradendi ad aliquam cautelam,hoc eſt ut in illo momento aliquis cauſetur effectus. & liquet ex inductione . d. l. quam aliter non repeto.

Duodecimum conſilium eſt legis, ſi bona materna uendat pater ſua eſſe aſſerens,ut emptor ſi deiuſſorem ſibi dari poſtulet,& præſtetur ex in de quoniam aliàs præſcriptionem opponere nō poſſet filius eandem rem quandocunque uendicātibus.l.i.ad ſi.C.de Bon.mat.quaſi(ut ibi dicit glo.& bene) immineat euictio in limine contractus,& in ſimili tex.in l.ſi poſt C.de euic.

Sed ad idem maxime mirandum eſt cur ſic cōſulat quoque uenditorem patrem ibi,ut mendacium

cium dicat, rem ſcilicet ſuam eſſe, imò doceat potius & inſtruat, argumentum in l. i. ff. de legi. & in c. erit autem lex. iiii. d. cum tamen ſit filii, ipſe uero adminiſtrator legitimus et alibi mendaciũ puniatur l. fi. ff. de rei uend. l. pe. C. ſi con. ius uel uti. pub. ideo cogitandum eſt.

Decimo tertio conſulit lex, ſi mulier inſtituatur à matre, ſub turpi conditione ſi à marito ſuo diuerterit, ſique diuertat & hæreditatem adeat, ut ad maritum redeat, quia lucrum concordiæ maritali nõ eſt præferendum, & nihilominus hæreditatem retinebit. l. reprehendenda. C. de inſtitutio. deque materia etiam in l. ii. C. de condi. inſer. dixi. in l. i. ff. de offi. eius cui man. eſt iu. & annotatu dignum eſt, cõditiones turpes eſſe reiciendas, nec ideo minus imò ualeat actus, ſiue in inſtitutio. imò quod ſic eiſdem reiectis remanet pura l. i. l. quæ ſub conditione. ff. de condi. inſti. & quod quamuis pęnitentia non proſit ubi culpa executa eſt, ut in rub. quid iuris ſit & ibi Bal. in uſib. prodeſt tamen ſi res ſit integra uel ſaltim purgetur incontinenti, ut ibidem not. & probatur ĩ d. l. reprehẽdẽda, ibi Redi igitur ad maritũ.

Decimo quarto conſulit lex, quanquam filius emancipatus uxorem ducere poſsit ſine conſenſu patris. ut tamen conſenſum exigat ipſius & requirat. l. filius emancipatus, & ibi glo. ff. de ritu nup. l. uiduæ. C. de nup. forte quia pater bonum ſemper conſilium pariter capit pro filio l. nec in ea. ff. ad leg. Iul. de adul. diligit eum plus quã ſeipſum, l. illi quidẽ. ff. quod met. cauſ. unaq; & eadem perſona fictione unitiua eſſe cenſetur l. fi. C. de imp. declarat Bal. in l. qui in prouincia in §. diuus col. i. ff. de de ritu nup. non igitur conſenſus & uoluntas eius requiretur?

Decimo quinto cõſulit lex, admonitione quadam charitatiua, ne domibus noſtris apponamus titulos Imperatorios, quoniam ſtatim applicarẽtur fiſco, quanquam de conſuetudine non ſeruetur, ſed tamen conſilium legis ſequendum eſt, quandoquidem prudentis hominis proprium eſt proſpicere ſemper, quod euenire poſſet, quia eſto ꝙ de cõſuetudine id non ſeruetur, poſſet tñ ſeruari de iure, ſeu de facto, l. ſi quis domino. §. i. ff. loc. l. i. & ibi per Docto. C. ut nemo priua. & hoc ideo ad propoſitum eſt, quia nemo debet ibi temerario auſu aſſumere id, qđ regie maieſtatis proprium eſt, ut inquit tex. in d. l. i. nimirum igitur ſi quis aliter agens non ſecus ac cornicula illa æſopica alienis plumis ornata, bonorum (ut diximus) ſeu ipſarum domorum confiſcatione, in in pœnam compilandus eſt.

Decimo Sexto conſulit lex, ſi quis tanquam præuaricator ab officio aduocatus fuiſſet remotus perpetuo, ſi non appellauerit à ſententia contra ipſum lata ut iudici acquieſcat, ſiue obtemperet, quoniam non appellando ſententię ſenſiſſe uidetur, & ut latius habetur in l. i. C. de poſtul. & ita dicit etiam Pau. caſtren. conſi. cxlv. col. ulti. uol. i. quod ſi à laudo non fuerit reclamatum, pars contra quam latum fuit, eidem acquieuiſſe uidetur & perpetuo dixi, q͂a (ut inquit Bal. ſignãter per tex. in d. l. i.) præceptum factum cum cauſe cognitione perpetuum eſt in l. more col. ii. ad fi. ff. de in om. iud.

Decimo ſeptimo conſulit lex, ut qui petitorio iudicio agere uult, prius interroget eum cũ quo actionem inſtituit an ſit poſſeſſor uel dolo deſierit poſsidere, & hoc idem ne fruſtra experiatur l. qui petitorio ubi caſus ad literam ff. de rei uendica. pulchrè Ro. conſi. cccxlii. col. ii. & ſi dixerit ante litem conteſtatam ſe poſsidere poſtea negarit tempore ſententię eidẽ nõ credetur aliàs eſſet in facultate ipſius iudicium eludere, quod tamen à iure permiſſum non eſt, ut ibi hoc eſt in d. l. q. petitorio declarat Odof. in l. ſiue poſsidetis col. iii. C. de proba. intellectus eſt tamẽ fruſtra experiri reſpectu rei, ſi non poſsideat, ſed nõ reſpectu ſui. ut ibi per Bal. & Angel. & late poſt Aret. etiam in §. omnium inſti. de actio. declarat Feli. in c. aduerſario tuo col. v. de exceptio. deducẽdo ut per eum. & quomodo probetur reum dolo deſiiſſe poſsidere, Iaſ. in d. §. omnium nu. 79. ſi eidem denunciauerit ſe uelle rem uendicare & ipſe poſtea alienarit uel ſi poſt datum porrectumque libellum idẽ fecerit, & in ſimili glo. in l. Fulcinius in §. quid ſit latitare. ff. quib. ex cau. in po. ea. Dy. in regu. pro poſſeſſore de regu. iur. in vj. Spe. in §. nunc dicẽdum uer. ſed nũquid. de emp. & uend. & ut ille fuſius in loco præallega. multa Alexan. conſil. lxxii. col. i. uol. iii. & adeo uerum eſt quod ex conſilio legis dicitur in d. l. qui petitorio ut non aliàs locum habeat quod dicitur in l. fi. ff. eo. ti. in mendacii pœnam niſi id ſeruetur, ut in l. qui ſeruum in §. qui inter ff. de inter. ac. Gui. Papæ conſi. iii. nu. 2. & cum d. interrogatio fiat ad propoſitum ratione dominii uel quaſi, & actionis realis, & ad rei reſtitutionem fieri debebit ea de re quoque in publiciana. & in hypothecaria l. & quæ nondum. §. quod dicitur ff. de pigno. l. eum qui. §. qui petenti & §. in publiciana. ff. de publicia. idem Gui. Papæ cõſ. lxxxv. nu. 2. quia ſcilicet in utraq; actione de re, reſtituenda agitur & ad materiã notandum adhuc eſt, qđ ſi dolo deſierit poſsidere reus, condemnabitur quanti in litem iurauerit actor, l. qui reſtituere. ff. de rei uendi. Idem Alex. conſ. xcv. ad fi. uol. iiii. Et quo ad interrogationem decidit Capel. Tholoſa. q. not. ſi petatur certa ſumma contra aliquẽ, & inllei agens ut ante omnia interrogetur ſi hæres ſit ipſeq; reſpondeat petitioni, quod non dicetur lis ob id conteſtata deciſio. xix. & deciſio. clxvii. quod poſt litem conteſtatam interrogari non poterit an poſsideat nec ne. Et ibi quam utilitatem afferat interrogatio ſi fiat ante litem conteſtam declarat dic ut per eum.

Decimo octauò conſulit lex, ut actor priuſquam agat bene diſpiciat quo modo poſsit probare id quod eſt fundamentum ſuæ intentionis ex quo reus non tenetur edere ipſi rationes ſuas

ad

ad dictam ſuam intentionem probandam. l. i. C. de eden. & ibi dixi ego & not. omnes.l.qui accuſare l.ſi.C.eo.l.actor quod aſſeuerat.C.de proba. l.cum actum,ff.de nego.geſt.l.in illa & ubique per Docto.ff.de uer.ob.l.nimis graue.C.de teſti. & hoc ne ſe ſumptibus inanibus uexet ut in ſimili dicitur in l.i.ff.de inoffi.teſt.& tanquam temere litigans in expenſis condẽnetur,iuſta tex.in l. eum quem temere.ff.de iudi.l.ſacimus.l.properandum §.ſinautem alterutra.C.eod. Imò quod hac de re intereſt minoris,non uexari ſcilicet litibus laboribus & expenſis,uſque adeo ut poſsit in integrum etiam reſtitui.l.minoribus xxv. an. ff.de mino.

Decimo nono coſulit lex,ſi quis dederit dotem filiæ,pactus ſtipulationis interueniẽtu,ſi prædecederet,maritus certam ipſius dotis partem retineret,aliam uero reſtitueret Iuliano cuidam ſi prędeciſſet mulier,nec maritus partem Iuliano reſtituiſſet,cum pater agere non poſsit quia ſibi reſtitui,non erat ſtipulatus,nec Iulianus quia alteri nemo poteſt ſtipulari.l.ſtipulatio iſta §.alteri ff.de uer.ob.ut præſidem prouinciæ adeat pater ipſe quia examinatis partium allegationibus quanti ſua interſit.d.Iuliano partem dotis fuiſſe reſtitutã maritum certe quãtitatis ſumma præta xata,condemnauit l.iii.C.de inuti.ſtip.& non abre dicit certę.qnantitatis ſumma prætaxata,quia ſententia debet eſſe certa,ſiue res petatur ſiue intereſſe.§.curare inſti.de actio. Dy.in l.certi condictio.in prin.ff.ſi cer.pet.Bal.pulchrè,in l.cum propria per illum tex.& per tex. in d.l. iii. C. ſi quis alte.uel ſibi.

Vigeſimũ legis conſilium eſt, ſi adultus cũ curatore agat finita cura & exinde trãſigat ſuper pecunia male adminiſtrata, quod non ideo minus deſiſtere debet, quominus experiatur adhuc, quoniam ſi obiicietur tranſactionis exceptio c.i.de lit.conteſta. in vj.replicabitur ſuper uno capitulo tãtum factam fuiſſe, quanquam petitio fuerit generalis. quo caſu præiudicare ſibi non debet quo ad alia nec obiicienti prodeſſe.l. ege eum Geminiano.C.de tranſac.& ideo, dicebat Alex.quod ſeparabiliũ ſeparabiles ſunt cauſę conſi.xlviii.col.vii.uol.iiii.& quod ex ſeparatis non infertur, & quod denique limitata cauſa limitatum producit effectum, ibidem & bene.l. Papinianus exuli.ff.de mino.l. eum actum. ff.de nego.geſt.l.in agris ff.de acqui.re.do.

Vigeſimo primo conſulit lex.ſi maritus moriatur, & uxor habuerit conſtante matrimonio res aliquas ipſius,quas expilauerit,quod hæres eam non accuſet crimine expilatę hæreditates,ſed potius ad exhibendum agat,& poſtea actione reali, uel negotiorum.l.hæres.ff.de nego.geſt. & nimirum quidem, quia non decet, imprudenterque ageret alias, quandoquidem uir & uxor ſint duo in carne una, unum corpus ſiue una anima in duobus corporibus, & ſocij diuinæ & humanæ domus,ut Gen.ii.& in c. ſciſcitatus.xx. q. iii. & in l.aduerſus.C.de cri.expi.hæ.& in l.i. ff. eo. & eſt ſimile in actione de dolo,quæ uerbis temperãda eſt,nec datur in patrem.uel hominem conſularem qui præcepte auctoritatis ſit, & ut fuſius in l.non debet ff.de dolo.

Vigeſimo ſecundo conſulit lex,ſi quis agat, & fideiuſſorem accipiat, de eo quod iudicatum fuerit à Titio iudice,ut in ſtipulatione adiiciatur(fideiuſsio enim regulariter non ualet abſque ſtipulatione.l.blanditus.C.de fideiuſſo.)uel ab eo qui in titii locum ſubſtitutus fuerit,& oimirum quidem,quia non huiuſmodi ſententiæ ſubſtituti ſcilicet ſe fideiuſſor ſummiſerat,& quia de alia re actum erat,deque alia ſtipulatio interpoſita l.iii.in prin.l.cum quęrebatur.§.ſi.ff.iud.ſol. eſtque planè argumentum apertiſsimũ.fideiuſſorem ſtricte obligari,datumque in principali cauſa in appellatione non teneri ut in d.e.cum apud Deci.in l.ii.nu.53.C.de eden.& ſic non eadem eſt ratio in cauſa appellationis quæ in principali ut ex multis tradit idem Deci. in c.paſtoralis col.ſi.ubi etiã ego,de excep. & quod fideiuſsio eſt ſtricti iuris,quodque non extenditur de caſu ad caſum.l.i. § uerbis.ff. de ac.& obl. & qđ ſatiſdatio iudicatũ ſolui duret.ſi ſit facta ſucceſſoris mentio alias non,tradit Bal.in rub. de ap.ad ſi. & quod maxime hoc idem habeat locũ in ſatiſdatione de iudicato ſoluendo declarat Abb.cõſ. ccxxx.in prin.& ad fin. uol. i. Annotatuque dignum uidetur,quod quanquam fideiuſſor contractus non liberetur tempore,ſed oportet quod inſtet ut liberetur. ſecus eſt tamen in fideiuſſore de iudicato ſoluendo & ideo conſilium legis ſequi oportet eũ qui uult fideiuſſorẽ adhuc teneri ut ſupra & nouiſsime docet idem Abb. in.c. conſtitutus in i.not.de fideiuſſo,nonnihil Soci.in l. multa teſtamento col.ii.ff.de condi.& de.

Vigeſimo tertio conſulit lex,ſi teſtator inſtituat ſibi hæredem extraneum, & poſthumum prętereat, ut tutores ſibi dati à lege uel à iudice, dicant coram eo,teſtamentum agnatione poſthumi ruptum eſſe,& conſequenter contra ſcriptum hæredem agant petitione hæreditatis,quia nec officiet mota quæſtio ſtatus, ex quo una cũ ipſa petitione cognoſcet,nec differretur in tempus pubertatis & ſuper ipſa petitione tm̃ pronunciabitur,& ſic uictoriam reportabunt.l.i.C. de ordi.iudicio.mirumque eſt quod ſuper ipſa ſtatus quęſtione emergenti,non pronuncietur, ut in crimine falſi.l. ubi C. ad legem Corne.de fal.declarat Ancha.conſi.clxxiii.col.iii.& ita per d.l.i.declarat Bar.in extrauagan. ad reprimen.in uer. ſummariè col. v.

Vigeſimo quarto conſulit lex, quia ſubſtitutio facta duobus impuberibus reciproce, continet uulgarem & pupillarem, ſi uero diſparibus uulgarem tantum,ut ſeparatim fiat quoniam ſic in perſona pupilli continebitur utraque,vel euitandę quęſtionis gratia, bonum erit ſpecialiter in utrunque caſum impuberi ſubſtituere,ſi hęres

non

non erit ſcilicet, uel ſi intra annos pubertatis deceſſerit. l. iam hoc iure. ff. de nulga. & pup. ſub. hinc uulgatum illud prodiit quod una terminatio reſpiciẽs plura determinabilia debet pariformiter determinare, quodque ſubſtitutio facta pluribus perſonis inæqualibus, facta intelligitur eo modo quo poſsit omnibus æqualiter conuenire, idemque etiam in l. quamuis. C. de Imp. & al. ſub. Bertran. pulchre conſi. ccxlv. ad fi. uol. i. & idem eſt in determinatione unius uerbi determinante plura uerba, quia determinat uniuoce & non æquiuoce inquit Bal. in l. precibus col. xii. C. de Impub. & al. ſub. & quanquam indefinita oratio ęquipolleat uniuerſali quando eſt uniformis ratio incluſorum ut not. in l. ſi pluribus ff. de lega. ii. tradit Dy. in rub. de regu. iu. in vj. in determinatione tamen eſt ſecus, quæ uniformiter determinare debet omnia determinabilia ut in d. l. iã iure, & in l. lucius. ff. eo. ti. & in l. in teſtaamento. C. de mili. teſta. idem Bal. in l. ſi neceſſarias in §. ſi annua col. ii. ff. de pigno. ac. Dicebat etiam alibi quod unitas ſermonis diuiſionem non recipit in c. licet cauſam col. v. de proba. quodque ſtandum eſt determinationi legis, quando caſus ſunt diſsimiles & dubitamus nunquid prouiſio in unum facta, alium includat ſi per eam ſubintelligatur in l. ſi cum dotẽ in prin. col. fi. ff. ſol. ma. & Bar. in l. cæſar col. x. ff. de publica. & uectiga. quod paria in diſpoſitione debẽt eſſe huiuſmodi in effectu. annotatuque dignum eſt ultimo, propriam uerborũ ſignificationẽ colligi, ultra alios modos ex hoc, quod oẽs caſus, in oratione poſiti pariter determinantur, ut ſignanter declarat per tex. in d. l. iã hoc iure Steph. Fed. in tracta. de int. iu. par. iii. col. pe.

Vigeſimo quinto conſulit lex, ſi uenditioni pignoris conſentiat debitor, ne ius quod in eo habet, remittere uideatur, ſed ſibi, ſaluum ſit, ut proteſtetur, ſalua ſcilicet cauſa pignoris ſui conſentire. l. ſi debitor. §. i. ff. quib. mo. pi. uel hypothe. ſol. argumẽtũ in l. ſi quis in cõſcribendo. C. de pac. & in l. ſi quis à filio in §. i. ff. de lega. i. & in l. at ſi quis in §. pleriq;. ff. de religio. & ſump. fu. Alex. conſ. lxxix. col. v. uol. i. pulchrè declarat Ro. ubi etiam tex. in d. l. ſi debitor dicit ſingu. conſ. xciiii. col. pe. melius, & fuſius Bal. in l. pacta nouiſsima col. ii. C. de pac. & ibidem pro intellectu d. l. ſi debitor, quod ſi proteſtatio facta ad aliquid reſeruandum ſit præter naturam actus, & compatibilis naturæ ipſius, tam actus quam proteſtatio ualebit. & utilis eſt etiam proteſtatio, imò neceſſaria, ſi non uult à ſimili creditor ſibi præiudicari per ſubtilitatem. l. ſi creditores. C. de pac. ut ibi dicit idem Bal. ad fi. qđ non intendat diuidere, ſed ius ſibi saluũ fore, aliàs facta diuiſione (ut ibi rurſum legitur) inter correos debẽdi per particularẽ receptionem, ius priſtinæ obligationis reſuſcitari non poteſt. & ſi Dominus ab emphiteota, qui poterat expelli ob non ſolutũ canonem intra triẽnium, receperit pẽſiones, nec fuerit proteſtatus quod non intendebat iuri ſuo præiudicare, uidebitur uoluiſſe perſeuerare ſeq; acceptaſſe ad perſeuerandum in futurum, nec aliter d. emphiteotam uelle expellere, & ut latius per Alex. conſi. ccvi. col. ii. uol. vii. & breuiter nugatio eſt, quia uerbis dicit debitor ſe conſentire, & tamen proteſtatione diſſentit. & ut not. glo in d. l. ſi debitor. & in l. ſi quis filio in prin. ff. de lega. i. & eſt argumentum in l. obligationum ſubſtantia. ff. de actio. & ob. & hinc etiam Plau. amphit. nugas Blactis?

Vigeſimo ſexto conſulit lex, ne labamur errore ut cum peritioribus tractatum habeamus. l. ſi auiam tuam C. de ingen. ma. & eſt argu. in l. iuris ignorantiam. C. qui admi. & nimirum quidem, quoniam iuris ignorantia hoc caſu non excuſat ut ait Feli. in c. per tuas col. ii. de ſimo. quæ magnam hoĩbus attulit calamitatẽ, imò quod demẽtia quędam eſt animę, vnde audacia, & (ut in ſophiſta inquit Plato, & ad Dionis ꝓpinquos) omnia mala pullulant, & errorũ mater, qua de re eſt in eccleſia Dei illiteratus fatuus neſcio quis, & ipſo iure priuati, eligentes illiteratũ prælatum & maledictus à Deo Papa illiteratos Epiſcopos & Cardinales, ad ordines & dignitates Epãtus, & Cardinalatus promouẽdo, quia ſplendere debet eccleſia, non ruere, inquit Bal. in c. congregato ad fi. de electio. & ad propoſitum eſt etiam argumentum in c. ne innitaris de conſtitutio. & quod ab aliis diſcere debeamus, quod ignoramus nos, probatur in l. ii. in §. fi. ff. quis ordo in bo. po. ſer. ubi, ſcientiam aut per ſe aut per alios aſſequatur conſulendo prudentiores, ut diligentiorem patrẽ familias conſulere dignum eſt. & ad idem ſi hoc nõ fecerit actor imputabitur adhuc quod minus inſtructus uenerit ad iudicium. l. ſi quando C. de dila. l. qui accuſare. C. de eden. l. i. C. eo. & ibi in rub. not. Ferrariẽ. col. iii. diceturq; eſſe in lata culpa, domeſtica inquiſitione non addiſcere ea quæ addiſcenda ſunt. l. doli mali. §. fi. ff. de noua. Bal. conſi. cxliiii. col. i. uol. i. Non excuſatur etiã qui dicit non credebam, quod credere debuit & peritiores conſulere, inquit idem Bal. conſil. cclxiii. col. ii. & minus homo nobilis ſi illiteratus, dicat ut ſupra ſe apices iuris nõ intellexiſſe, ob id quia ſi cum peritioribus cõſiliũ habuiſſet cognouiſſet facile, ut per eundem Bal. conſi. clxv. col. ii. uol. iii. & in ſimili caſu conſi. cccccxxxvi. col. i. uol. v. & cum proſit multum conferre cũ ſapientibus, dicit rurſum in c. quia propter nu. xx. de elect. & in c. expoſuit nu. 2. de dila. & in c. quintauallis. nu. 8. de iurein. collatio omittẽda nõ eſt. & ſi epſ fuerit, poterit habere conſilium etiam a laico, quanquam cauſa ſpiritualis ſit, ut adhuc tradit Bal. ubi alia multa in c. decernimus col. ii. de iud. ſi tamen indigeat ut ſupra dictum eſt, alias non oporteret. l. proxime ff. de his quæ in teſt. delen. idem Bal. in c. ſciſcitatus nu. 9. de reſcrip. qui rurſum dicit in c. fi. nu. 4. de poſtu. plat. quod idem eſt uehemens dubitatio, quod ignorantia niſi

peritorum

peritorum conſilio ſedetur.

Vigeſimo ſeptimo conſulit lex, ſi quis nendiderit rem ſuam non uili ſed iuſto precio, ob id quia debitum urgebat & rei familiaris neceſsitas, vt non quærat uenditionem reſcindere, quia ſic ab illicita petitione abſtinebit, nec repulſam aliter patietur. l. non iccirco. C. de reſcinden. uend. quod ex eo etiam probatur, quia exceptio in uno caſu firmat regulam in non exceptuatis. l. quæſitũ §. denique ff. de fun. inſt. not. in c. cum dilecta de confir. uti. uel inuti. ſed venditio dolo aut. metu facta reſcinditur. l. i. l. ſi uolũtate. C. eo. vel ſi ignorarit uenditor. C. eo. ergo non ſi iuſto precio, uel ſi ſcienter minus iuſto precio facta ſit d. l. uẽditor, & ut hic. & hoc caſu quia uolenti (ut ibi dicitur & in l. i. in §. uſque adeo. ff. de iniur.) non fit iniuria.

Vigeſimo octauo conſulit lex, ſi quia rem furtiuam emerit, eam reſtituat, nec retineat ut præcium ſibi ſoluatur, quia ſic non modo damnum incurret, uerum etiam in criminis incider ſuſpitionem, & cautius negotiari diſcat. l. inciuilem C. de fur. eſt uerum quod poterit emens rem furtiuam à latronibus uel à fure conſequi precium a domino. l. mulier in opus. ff. de capti. uel ſi proteſtatus fuerit emere nomine domini, paratus ei rem reſtituere reſtituto ſibi precio, ut pulchrè declarant Veronen. cautel. 10. & ad materiã ſciẽdũ eſt, ſi res furtiua in domo alicuius inueniatur, ſi non fuerit ipſe uir bonæ conditionis & famæ, uitęque inculpatæ, quod eam ſubtraxiſſe præſumetur. l. non omnes §. a barbaris. ff. de re mil. l. de minore. §. torméta. ff. de quęſti. Bal. in l. fi. in fi. ff. de hære. inſti. & ita debet declarari quod dicit Fulgo. conſi. clxxv. col. ii. melius & fuſius declarat Bar. in d. l. inciuilem, & capella Tholoſa. deciſio. cli. & Bertran. conſi. cvii. nu. 9. uol. i. pro indubitato habentes tandem dominum, rem ſuam poſſe à fure uendicare, etiam precio non oblato, ut inquit Abb. in c. iii. ad fi. de pigno. uſque adeo ut mirum non ſit ſi negotiatoribus hic dicunt Sene. & Anto. curate igit cautius negociari ne &c. & latrones (quod pro intelligentia notandum eſt) à furibus diſtingui, quoniam hii noctu furãtur, die uero illi bona diripiunt. l. i. ff. de fur. §. furtum inſt. de ob. quæ ex del. Bertrã. conſ. cclxviii. nu. 4. uol. iiii.

Vigeſimo nono conſulit lex, ne actiones cõtrariæ proponantur ſimul furti condictio furtiua, actio mandati, puta quia ſeruis mandatum ſit ex pecunia mea prædia comparari, furti enim ad pœnam, condictio furtiua ad rem, & mandati ad implementum pertinet cõtractus ut unam ex his eligam, quoniam contrariæ ſunt, una enim factũ improbarẽ altera uero approbarem. allegans autem contraria non eſt audiendus, ergo, & uidetur caſua in l. i. C. de fur. multa Bal. in c. ſollicitudinẽ nu. 12. & 13. de appella. ex quo hinc uidemus etiã quod hæreticus (& eſt not. dictum) non obiicit teſti hæreſim, quia in alio damnaret, quod in ſe ipſo plurimum approbat ut idem Bal. declarat in c. teſtimoniũ col. iii. de teſti. multa in. l. quoniã C. de hære. & ſi mandata à ſimili fuerint cõtraria neutrũ exequendũ eſt, quod tamen uerum intellige, quando contrarietas eſt in diuerſis literis, ut puta quia unus impetrat iuſticiam alter gratiam, uel unus quod procedatur ſummarie alter ordinarie, & contraria dixi quia ſimul obſeruari nõ poſſunt, ſicuti nec hic agi. & in diuerſis literis rurſum quia in eiſdem aliàs finis corrigit principium. l. ſi tibi ff. ſi cer. pe. l. lecta. ff. eo. Bal. in c. ſanè nu. 2. de offi. de. Sed uideo tamen ſi duę ſint tabulæ, ſique in una ſcriptũ ſit aliquid in alia nihil, quod illi ſtabitur. l. ſi binæ. ff. de iniuſ. teſta. Niſi dicamus, ut dicit Bal. in præallega. loco & uériſſimum eſt, nihil non habere contrariũ, uſq; adeo ſi uelit quis reprobare meram negatiuam, per cõtrarium, ut non poſsit quia non ens non habet obicem, & ut ille fuſius. & quia alibi ad ornatum. d. l. i. C. de fur. multa congeſsimus & in lect. & in tractatibus & collectane. hic inde, trãſeo, ſátque erit nunc dixiſſe conſilium legis eſſe ſimul proponi nõ debere nec poſſe, ex quo (ut ibi dicitur) æquitas id pati non uidetur.

Trigeſimo conſulit lex, ſi ſuper futuris alimentis tranſigatur à quibus uita hominis pendet, ut auctoritas prætoris ſeu pręſidis, interponatur, qm̃ (ſuper præteritis enim libere tranſigi poteſt) aliàs tranſactio foret nulla. l. de alimentis. C. de trãſa. l. cum hi. ff. eo. deq; alimentis debitis iure actionis loquitur tex. utrobique, ex quo proditum eſt, ſi ex teſtamento mariti debeantur uiduę nec petantur certo tempore, quod non poterunt amplius peti, ut declarat Pau. caſt. in l. diuortio in prin. ff. ſol. mat. Debentur alimenta etiam Monacho, ſi contra eum Abbas inquirat uel uxori, ſi maritus pariter eam ad iudicium uocet petique poterunt ut per Abb. in c. cum cõtingat col. xvi. de fo. comp. utrumque dictum ponit Feli. in c. ex parte ad fi. de accuſa. & conſequenter ſuper eiſdẽ tranſigi, auctoritate prætoria ſiue (ut diximus) præſidis. nec ab re ad propoſitum, quia hi quibus relicta erant modico contenti de præſenti, facile tranſigebant. iuxta illud Claudia.

Omne futurum diſpicitur ſuadentque præſentis fructum. & uulgatum dictũ Ad præſens oua, cras pullis ſunt meliora, de quibus in d. l. cum hi iuncta. glo. ff. de tranſac. ubi aliàs prætoris ſeu præſidis interuentu omnia ſolemniter acta præſumentur. l. i. C. de præd. mino. ſiue decu. lib. x. rite & recte inquit per iura prædicta Corne. cõſi. cix. col. ii. uol. iii. imò quod bonum eſt habere iudicis auctoritatem etiam in caſibus in quibus non requiritur, ut in not. dicit Bar. in l. creditores, in lectu. in prin. C. de pigno. & Bal. in l. i. in §. nunciatio. ff. de nou. ope. nun. & alibi idem Bal. quod decretum prętoris facit ualere etiam minus legitime geſta in l. ii. in §. fi. per illum tex. ff. quod fal. tu. multa Ange. in l. ſi ſtipulatus in §. ſi lancem ff. de ſol. & Ancha. conſi. xlix. col. pe.

&

& Ro.conſil.cclxvii.ad fin.uol.i. & Bald. conſil. cccccxlviii.ad fi.& conſi.cccclxxv,col.ii. nol.i.cõſilium igitur legis(his omnibus ſtantibus & aliis quæ adduci potuiſſent ſimilibus, de induſtria prætermiſsis,ut breuitati cõſulamus, imitatione Iureccon.dicentis alibi.ne res exemplis egeat paucis agam in l.i.ff.de præſcrip.ner.& alibi nnum propoſuiſſe cõtentus ero in l.i.ad fi.ff.ad legem aquil.& in l.ſi quis obrepſerit.ff. ad legem cor. de fal.unum argumenti cauſa ſufficiat.& slibi. longum eſt ſi exequi nolueris in l.etiam ff.de manu.uin.& in l.i.in prin.ff.ſi cer.pet.ibi.Bene eſt priuſquam ad interpretationem nerborum ueniamus pauca de ſignificatione tituli referre)ſequendum eſt,ſi id maxime utile ſit & bonum, expediat que illi cui conſulitur.c.ne innitaris de cõſtitu.Areti.inſti.de codicil.in prin.qnod tamen non fecit Pompeiua nec Cicero, dum illi Sylla diceret caue à iuuene male præcincto. huic uero M.Brutus.ne plus æquo Octauii puerili ingenio fideret,eiuſque potentiam aleret quãquam bono quoniam fieri poterat ut immodica fortuna mutaretur & inſoleſceret, prout fecerunt poſtea qnoniam illorum inſidiis,uterque periit tunc,extinctuſque eſt Si lex tamen permittat,iubeat,ſeu ualet ad propoſitum,legi conſulẽti nihilominus derogabit,inquit Stepha.fed.in tracta.de int.iu. par.ii.ſubiiciens tamen poſtea,quod fatue facit qui conſilium legis uon ſeruat,quodque in periculum incidit,& bene,ſicq; fatui fuerunt Pompeius & Cicero ut ſupra qui amicorum cõſilia ſpernentes,pariter,ſe qnaſi uolentes morti deuouerunt. Finis.

DE INDVLGENTIA SIVE permiſſione legis & tolerantia.

QVANQVAM lex ſit donum Dei,dogma ſapientum, & omnium denique diuinarum atq; humanarum notitia, Sanctio ſancta iubens honeſta & prohibena contraria, & fuſius ut in l.i.& ii.ff.de legi.& in c.erit autem lex.iiii.diſtin.& ſi has non habuerit partes,non lex ſed peſtis, & monſtrum horrendum ac ingens, ut inquit Cur.iunior olim collega,conſ.v.nu.28. permittit tamen aliqua. & non ſine cauſa qnidem quandoque quæ aliàs tamen non concederentur, tum maximè & primo quod quiſque fœnua exerceat.l.eos.C.de uſu.intra legitimum modũ tamen ut ibi dicitur,tametſi centeſima olim uſura,quoque ſolueretur,& uſura uſuræ,quam anatociſmon uocant,& male,l.fi.ubi glo.ff.de magiſtra.conue.l. neque, ff. de uſu. permittit igitur, ſub diſsimulatione quadam,&(ut aiunt) conniuentibus oculis.l.iiii.ff.de manumiſsio.gratia ſcilicet maioria mali uitandi,furta,rapinas, latrocinia,& id genus plura,ut pulchrè declarat Bar. in l.cunctos populos,in v.oppoſi.C.de ſumma Tri. & fide catho. & bene eſtq; argumentum in l. ita uulneratus,ibi.quod ſi quis abſurde à nobis hoc conſtitui putauerit,cogitet longe abſurdius conſtitui,neutrum lege Aqnilia teneri. ff. ad legem Aquil.abſurdum ſcilicet tolerari plerunque, ut euitetur abſurdius.& in ſimili in l.fi.& ibi Cyn. C.de frnc.& lit.expẽ .hinc diximus quoq; minus malum eſſe quod lex ſit eluſoris quam captatoria,& tolerabile,l.i. § i.C.de Iuſti.cod.confir.Butigel.in l.i. col. iii. ff. de uerbo. obliga. Quia ſic Loth etiam Angelis filias obtulit conſtuprandas, ut maius peccatum Sodomitarum deuitaret,Maluitq; peierare Dauit quàm hominem interficere,c.offerebat.xxxij.q.vij.c.dauit, xxij. q. iiij. c. duo.& ſeq.xiij.diſt.& ſic de duobus malis adhuc ſemper minus eligendum,l.ſi procurator rei, & ibi glo.ff.de excep.do.not.in l.quotiens nihil,ff. de reg.iur.Et ad uſuræ propoſitum obiter dictũ ſit qnod collocare pecuniam in diem(ut alibi dicitur,in l.qui mandatum ſuſcepit,ff.man. & in l. ſi bene,ff. de uſu.) nil aliud eſt niſi dare mutuo ſub uſuris.& quod fœnus(ut dixi ſupra)etiã appellatur,quaſi fœtus, quia nũmus nummum pariat,quod eſt à natura alienum.eaque rõne τοκος Græcæ,quod eſt parere, hodie corrupto nocabulo,præpoſita litera,S,ſtocus,uerbaq; ſunt Comici ſic dicentis in amphitrio.

Nam ſi mutuas pecunias habere non potero, ſumam fœnore, quaſi dicat lingua Italica, non potendo hauer danari impreſtito, ouero à cambio,io farò un ſtoco.

Secundò permittit lex pari mõ concubinas et cõcubinatũ.ut adulteria,ſtupra,inceſtus raptus, & ſimilia uitẽtur,quia minus malum eſt iſtud,ex ſupradictis,& ut habetur in l.in cõcubinatu ff.de cõcubi.& per.Bar.in loco prꝛalle.ideſt in d.l.cũctos populos.C.de ſumma tri.& fid.catho.Alex. cõſ.i.col.iii.uol.ii. & hac de re forte nõ refert alibi,ſiue parui refert an uxori uel cõcubinæ legata fiant eorum quę empta parataue erant. l.item legato.§.parui.ff.de lega.iii. & ſi uirtuoſe in uirginitate,in matrimonio caſte,in concubinatu ſaltem tolerabiliter niuitur.l.mulier §.cum proponeretur.ff.de condi.& de.c. Nycena Synodus. xxxi.diſt.d.l.in concubinatu.& eſt ſimile(quod ad utrunque dictum facit & hic & ſupra)in exactione immoderata debiti,quæ eſt peccatum, ſed id permittit potius Paulus quam fornicationẽ.c. ſi.xiij.diſt.& plus qđ concubinatus eſt melioris conditionis, quam matrimonium putatiuum ut inquit Ange.in l.Paulus.in prin.ff.de ſtatu hom. permiſitq; Moyſes potius libellum repudij uxoribus odioſum mitti, quàm uxoricidium committi,ut Deutorono.xxiiii.legitur,et inc.ii,ubi glo. not.x.diſt.et quanquam (ut dixi ſupra) lex permittat concubinatum et uſuras, ſub diſsimulatione quadam,et non ſine cauſa(quod adhuc dictum eſt)non tamen iſtud uel illud probat,quoniam non omne quod licet honeſtum eſt.l.ſemper.ff.de ritu nup.c.magnæ.de uoto. Nanque ſic

ſic

ſic quod Imperatori.vel Regi libet,licet, (vt mulier illa(hiſto.nota eſt)Caracalla dicebat)ſed Antigoni exemplo, id ſibi tantum licere dicemus, quod natura honeſtum rectumq́; eſt. Et ſi permittit (quomodocunque ſit) nec concubina vel vir punietur, quia quod fit lege permittente pœnam non meretur. l. Gracchus. C.ad legem Iul. de adulte.c.qui peccat. xxiij. q. iiij. & ad rationem facit vtriuſque dicti, quia ſic rurſum videmus quod in metu ineſt cõſenſus & diſſenſus, diſſenſus ob libertatem animæ, conſenſus ſenſualitate, vt maius malũ vitetur, eſtq́; declaratio ad l. ſi mulier.§.ſi metu.ff.quod met cau.Bal. in c. cũ inter.col.ij.de elect. Nihilominus quia & in concubinatu & in vſuris, ita lege humana ſeu ciuili deciſum eſt, ſciendum tamen arbitror de iure diuino ſecus eſſe hodieq́; fore ſtandum determinationi Sanctæ matris Eccleſiæ, cum vſuras tum concubinas & meretrices prohibentis.c. cum tu. c.quia fruſtra.de vſu.xiiij.q.iiij.per totum.c.meretrices.xxij.q.iiij.Abb.in c.clerici.in princi.de iudi.& ad propoſitum adhuc ſciendum eſt, quod ſobolis gratia olim habebatur potius concubina quam libidinis, eratq́; viro vti vxor.d.l. item legato.§.parui refert.ff.de lega.iii. Imò quòd Corinthiis magno erant meretrices in precio, addentibus eorum ſolemnibus preces huiuſmodi (vt memoriæ proditum eſt) Dii meretricum numerum augeant. Et quòd coitus concubinarius non puniatur tradit Bal.ſignanter per tex.in d.l. in cõcubinatu.ff.de concubi.& in l.ſi qua illuſtris. C. ad officia.conſ.ccclxxxi.in prin.vol. ii. Imò ſecundum quoſdam (vt ibi ſubiicit) quod nec in meretrice, violentia punitur.l.verum. ff. de furt. Cyn.plene in l.i.C.de rapto.virgi. nonnihil nos conſ.xxxi.nu.3.vol.ii.& ad concubinatus licentiam facit, quòd Solon non alia ratione quàm adulterii concubinas inſtituit. duaſq́; & viginti habuit Gordianus, exq́; omnibus filios ſuſcepit, & Priamus ſui tẽporis appellatus eſt. Ioco verò Priapus, qđ natura eſſet proſperior. ride ſi placet.

Tertiò permittit lex, patri filiam inuentam in rebus veneris occidere, quæ ſunt, viſus & alloquium tactus poſt oſcula factum quod tamẽ intelligi debet atque verum eſt, ſi eo tempore quo occidit eam habeat in poteſtate, aliàs non ſi matrimonio collocauerit, & ſi incontinenti occidat l.quod ait lex.in prin.& in §.j.ff.ad legem Iul.de adulter.& hoc eſt quod Solon & Draco aiunt ἐν ἔργῳ vt ibi. Et inuentam diximus quia non ſufficeret ſi conuicta teſtibus fuiſſet vt in ſimili deſluſoribus inuentis in ludo, inquit Albe. q. cxviij.par. ij. in ſtatu. Et ad propoſitum fortè vt ipſius morte contumeliam arcere videatur. l. ij. §.initium.ff.de orig.iur.Ro.ſing.d ccxlix. vel & melius quia plerumque pietas paterni nominis conſilium pro liberis capit.l.nec in ea.ad fi.ff.ad legem Iuliam de adulte.argumentũ in l.iſti quidem.ff.quod met. cau. eſt verum quod omnis licentia hoc quoque caſu iure canonum correcta eſt, nec in foro ſeculari inq́; terris eccleſiæ excuſaretur pater vt declarat Imol. in l. quid ergo. in §.ſi hæres.ff.de lega.j.& Feli.in c. ſi verò. col. ij. de ſenten.excom.

Quartò permittit lex, quod maritus pariter vxorem interficiat, in adulterio inuentã.l. Gracchus.C.ad legem Iul. de adulte. & impunè quidem, imò (vt dicebam proximè ſupra) quod ad id ſolet tex.iſte allegari, quod pœnam non meretur quod lege permittente fit. Fortè, quia difficilè eſt tam iuſtum dolorẽ tẽperare vt ibi, & in l.ſi adulterium cum inceſtu.in §.Imperatores.ff.eo. glo. in c.ſi verò.de ſent.excom.proximè etiam alleg. Et hoc eſt quod dicebat etiam Nel.quod prohibita, cauſaliter tamen licent, quanquã honeſta nõ ſint, vſq; adeò vt nec ſit locus querelæ, in j. par. iij.tempo.inq́; tracta.banni.q.xij. & probatur in d.l.Gracchus.& in l.ij.C. de commer. & in c. ij. & iij.de homi. & plus quod adhuc permiſſione legis hoc ipſum pater filio committere poteſt, non alteri. d. l. Gracchus. vbi etiam Saly.not.& Bar.in l.non ſolum.in §. ſi mandato meo. ff. de iniur.& Iaco.Belui.in tit.de quæſtio.col.xlv.Feli.in d.c.ſi verò.& ꝙ iuſtus dolor ſit, liquet ex eo quoniam in mente viri maius delictũ eſt adulteriũ, quàm filij mors, fuitq́; verbũ Bal.in l.in pecuniariis.col.pe.ff.de fer.& in c.ex parte. col. ij. de conſue.& conſ.clxxvj.col.ij & cõſ.cclxxvij. col. j.vol.v.dixi ego in l.tranſigere.lectu.ij.C. de trãſac.& probatur ſecundum cõem inductionẽ, in l. codicillis.in §.matre.ff.de leg.ij. pleriq; ẽt putauerunt, ideò permitti hoc ipſum à lege præſertim Xenophon ille Socraticus, tantoperè collaudatur in lib.qui tyrãnus inſcribitur, quia ſic amicitiam quę eſt inter virũ & vxorem: argu.in l.aduerſus.C.de cri.expi.hæ.corrũpi putabat. Apud Aethiopas eſt de adultera quoque domeſtica vltio, illi enim quorum intereſt puniunt, adulter verò quadrageſima parte mulctatur bonorum. Sub Romulo rurſum (vt Cice. inquit) mulierem alterum virum attingentem, marito impunè occidi potuiſſe ſancitum eſt. Oſculaſſe propinquis non aliis dari potuiſſe. Et ſic denique ab extrinſeco, eſt argumentum iure fit quod fit lege permittente, vt in Topi.inquit ad idem etiam Cice. & cum non ſit delictum ſeu delicti qualitas, quã publica permittit conſuetudo, & (vt diximus) lex ipſa ſecundum Bal.in ſtatut.carcer.nu.1.non debet quoque quis ſub clypeo legis decipi. d. l. Gracchus. l. nemo damnum. ff. de regul. iur. Corn. conſil. xlv. col. ij volumi. j. eſt verum quod non ſimpliciter permiſſum eſt marito vxorem interficere, quanquam ratio videatur generalis, ſed ita demum rãtum ſi cum vili & humili perſona inuenta ſit, vt not. in d. l. Gracchus. & per Felin. in dicto capitulo ſi verò. ſubinde declarando etiam hanc licentiam iure canonum fuiſſe correctam. Et ad propoſitum adulterij, præter dicta ſupra, & aliis in locis, obiter nunc ſciendum cenſeo, vt eſt videre apud Pin-

da. quòd Ixion adulter, rotæ alligatus eſt apud inferos. quodque adultera apud Cumanos in forum deduci ſolebat, ſaxoque imponi ſpectanda omnibus, iode aſinuoi couſcenſa perque vrbem ducta, in eundem locum vnde educta fuerat, reſtitui, & ex illo infamia notatam ὀνόβατιν appellabant, lapidemq; illum ab eo tempore tanquam impurum & deteſtabilem vitabant.

Quiotò permittit lex, vt poſsit quis vim vi repellere, & ſic hominem etiam impunè ſe defeodendo interficere. l. vt vim. & ibi dixi, vbi plenè etiam not. omnes. ff. de iuſti. & iure. Et hac ratione vnicuique tenere arma licet, defenſionis gratia ſcilicet. l. penult. §. fina. ff. ad legem Iuliam de vi pub. l. ſcientiam. ff. ad legem Aquiliam. l. prima. C. vode vi. dicta l. vt vim. Iacob Belui. in titu. de inuaſo. col. ſecunda. Et quod ſi quis ſe defendat & hominem interficiat, excuſetur, tradit Signo. de Homode. nouiſsimè in l. princ: cpa. ad fin. ff. de legi. Bellumq; neceſſarium eſt & iuſtum ex ſeptem generibus belli de quibus Archidia. in cap. primo. col. j. & ij. xxiii. q. ij. Si quis hinc infra pacis edictum alium vulnerauerit debet ſibi manus amputari niſi ſe defendendo hoc fecerit ſuper exceptione erit locus duello vt in capitulo primo. in §. ſi quis alium. de pace ten. & eius violato. Pet. Iaco. de monte peſſula. in praxi ſua de duello. col. prima & ſecunda. Milo vim à capite ſuo depulit, ergo Clodium iure occidit. Manulia meretrix cum Hoſtilium Mancinum noctu percuſſiſſet, eique ad populus Hoſtilius Aedilis curulis diem dixiſſet, vulnus ex eo lapide oſtentans, à populo ad Trib. plebis ipſa prouocauit, & apud eos dixit. Mancinum cum vi irrupiſſet io ædes ſuas, vi etiam lapidibus depulſum fuiſſe, & illico abſoluta eſt, Mancinus verò magiſtratu priuatus. Vicinus rurſum ſi manus violeotas iniecerit in vicinum veoditorem perdit ius congrui niſi fecerit ſe defendendo ioquit Afflict. in tracta. iuris congrui. in verſi. licet enim. col. ſecunda. Et qui ſe defendit dat operam rei licitæ, licet incidēter ſequatur illicitum, ait adhuc Bal. in capitulo ſacris. de his quæ vi metuſiie cau. fi. & ſi homicidium fuerit huiuſmodi eccleſia non polluitur neque indiget reconciliatione, dicit Abb. in capitulo propoſuiſti. col. prima. de conſecra. eccle. vel alia. quæſtio hæc an vim vi repellere liceat infinita eſt, quam Græci θέσιν vocant Latini propoſitum, poſitionem, conſultationem, quæſtionem vniuerſalem, ſiue ciuilem, quemadmodum illud quoque de quo ſupra, an adulterum vel adulteram occidere fas ſit, finita verò quam Græci ὑπόθεσιν appellant, Latioi verò cauſam, controuerſiam, ſiue ſpecialem quæſtionem, puta an patri liceat adulterum pariter cum filia inuentum interficere. Imò quod adhuc ſi homicidium fiat dicta de cauſa, interficienti noo imputatur ad culpam etiam quo ad pœnitentiam imponendam vt per Abb. in capitulo primo. de diuor. & hinc Phocilid. dicere etiam ſolebat. Enſem accinge non ad cædem ſed ad defenſionem. Et Albe. in l. ex hoc iure. in princip. ff. de iuſti. & iure. quod arma ſumere non licet abſque licentia principis. l. prima. C. vt armo. vſus lib. x. fallit tamen ad vim iniuriamque propulſandam. & prædicta omnia in defenſiooe extraiudiciali intelliguntur, quoniam de iudiciali habetur in l. defenſionis. C. de iur. fiſ. lib. x. & ita demum vera fore ſi defenſio facta ſit cum moderamine inculpatæ tutelæ, vt not. latè in l. prima. C. vnde vi. vbi etiam Albe. col. finali. & omnes in dicta l. vt vim. & quoniam ibi io collectan. in lectu. & alibi ſæpè diximus, de materia ipſius, deque his de quibus hic ſatis ſuperque nunc tranſeo, & id ſolum addo quod idem quod dicitur in dicta l. vt vim. dicitur etiā in l. prima. in §. cum qui. ff. de vi & vi arma. & in capitulo ſignificaſti. ſecundo. de homicid. pulchrè Bald. conſil. cxj. in princip. vol. quarto. & conſ cccxij. eo. lib. col. j.

Sextò permittit lex, qđ pater propter nimiam paupertatē egeſtatēq; victus cā poſsit vēdere filiū filiamúe. l. ij. C. de pat. qui fil. diſt. hoc idemq; etiam continebatur io legibus xij. tab. his verbis *Vendendi filium patri poteſtas eſto*. Et plus quod ſub Romulo etiam neceſsitate non inſtaote famis & (vt dixi) victus vendi poterat his verbis. *Parentum liberos omne ius eſto, relegandi. vendendi, & occidendi*. Et ad propoſitum de quo his pulchrè Bald. conſil. ccc. vj. col. ſecunda. volu. quinto. & licet filius in hoc grauatus ſit, in alio tamen releuatur, quia emptor recuperato precio tenetur etiam inuitus eum patri vel alteri reſtituere vt io dicta l. ſecunda. ad finem. & caſum ſingul. dicit Burg. in capitulo primo. num. vigeſimo ſexto. de emp. & vendi. & benè quoniam eſt contra regu. l. duduoi. & l. iouitum. C. de contraheo. emp. Imò quod poterit cogere patrē vt eum redimat ſi peruenerit ad pinguiorem fortunam dicunt Bononien. in rub. de fideiuſſ. col. lij. & de neceſsitate famis & victus loquitur dicta l. ſecunda. quia alio caſu ſimili eius deciſio locum noo haberet vt ibi not. pulchrè Bal. conſil. præallega. ccccvj. & in l. ſi pupillorum. in §. ſi prætor. ff. de reb. eo. & Bartol. in l. ſi conſtante. nume. 38. ff. ſolu. matrimo. Roma. conſil. cl. col. ſecunda. Ancha. in repe. c. canonum ſtatuta. col. xlix. de conſtitu. Booonien. in tracta. de de ſorte. col. xviij. idem Bald. in l. non dubium. col. ſecunda. C. de legi. Iaſ. in auth. res quæ. col. ix. C. communia de lega. eſt verum ſi filius eſſet clericus quod pater hoc idem facere non poſſet vt per Hoſt. in c. iodecorum. de æta. & quali. multa Bononien. ſingu. cj. & io rub. præallega. de fideiuſſo. col. xxvij. Et eſt ſimile vt declarat Barto. quia pater ius habet io filio, eidem iubet, ipſumque choercet vt iofra & tamen ſi fuerit clericus ſecus, conſ. lxj. col. ij. & eſt argumen. in l. ſi ſeruus. C. de epiſco. & cleri. & eadem neceſsita-

te choactus vaſallus poterit vendere feudum etiá domino irrequiſito, quod tamen diſputat Cur. iuni. olim collega, in feud. par. iiij. quæſt. xvj. & adhuc redeundo vnde diſceſsimus nimirum eſt hi permittitur patri, quia neceſsitas facit licitum quod aliàs non eſſet maximè famis vt dictum eſt, nouiſsimè ad idem Bald. in capitulo ſi CHRISTVS. nume. quarto. de iureiuran. in caſu neceſsitatis tamen, quanquam famis non ſit & victus, dat pater filium pro obſide, & Abbas monachum (quod nota) vt idem Bald. dicit & firmat in capitulo quemadmodum. nume. octauo. de iureiureiuran. Feli. in capitulo ex reſcripto. col. ſecunda, & tertia. eod. titu. & omnia iſta ſunt effectus patriæ poteſtatis, quæ ſacra eſt, & vtique talis eſt neque cogi poſsit pater ipſe ad filium ipſum emancipandum ſi nolit, & inæſtimabilis quidem. l. filiusfamilias. §. ſecundum vulgarem formulam. ff. de leg. primo. verum (quicquid ſit) cogitabam ego aliàs, legem prædictam conditam eſſe, non quod putauerit autor veriſimiliter patrem idem facturum, qui filium plus diligit quàm ſeipſum l. iſti quidem. ff. quod met. cau. quique bonum conſilium ſemper capit pro filio, ſed vt oſtenderet potius quanta eſſet ipſius patris in filios poteſtas, nec ab re ſanguinolentum eum vocat exinde in d. l. ij. ſi hoc faciat. Vel dicamus, ſic appellari vltra alios (in lib. variarum lectionum enim multa ſcite admodum eleganter & copioſè congerit Conarunias Rereren diſsimus) quia vendendo pater filium ſuum, quã quam prætextu famis & victus, ſanguini ſuo non pepercit, quaſi ſe ipſum vendiderit, l. fi. C. de impube. & ali. ſub. Bal. in l. qui in prouincia. in §. diuus. col. j. ff. de ritu nup.

Septimò permittit lex, quod neceſsitate famis & victus cauſa, poſsit quis furari. c. ſi quis. de fur. cum tamen furtum ſit cõtractatio rei alienæ fraudulosa, & inuito quidem domino facta. l. j. ff. de fur. §. furtum. inſtitu. de obli. quæ ex delic. naſ. §. dupli. §. quadrupli. inſtitu. de actio. & nimirum quia neceſsitas nulli legi ſubiecta eſt. l. j. ff. de offic. conſu. l. quarta. §. fina. l. aliquando. ff. de offic. procon. cap. remiſsionem. j. q. j. c. conſilium. de obſerua. iein c. quod non eſt. de regul iur. Feris caret inquit Pallad. de agricultu. c. vj. ingens telum eſt, & (vt lingua Italica dicitur) can per fame fa forame. & quia tempore neceſsitatis omnia debent eſſe communia. c. ſicut. xxx. diſt. tradit ad propoſitũ Iacob. de Nig. in l. j. in gloſſ. non aliter. vbi & nos aliquando in j. ij. & iij. lectu. ff. de offi. eius. Ancha. conſ. ccccix. col. penul. Abb. in c. ſi læſerit. de iniur. ſentiunt Bononien. ſingu. cj. & hoc eſt quod dicitur Prouerbiorum ſexto. ibi. non grandis eſt culpa cum quis furatus fuerit, furatur enim vt eſurientem impleat animam. Et ex multis ad idẽ dicit Rom. quod actus ex neceſsitate factus non comprehenditur ſub lege prohibente actum fieri, conſ. ccxix. nu. 9. eſt verum quod hæc neceſsitas mulierem à fornicatione non excuſat vt not. in d. l ſi quis. Flo. in l. item quàuis. in §. j. ff. communi diui. & probatur in l. palam. in §. non eſt ignoſcendum. ff. de ritu nup. horribilia tamẽ mala facit (vt diximus) famis neceſsitas, acutiſsimus enſis. l. comparationem. C. quib. mune. lib. x. Bal. in l. pactum. ad fi. C. de colla. Tamen aduerte quia abſolutè nõ permittit lex in loco pręal lega. d. c. ſi quis. ſed cibaria tantum & ſimilia. & plus quod punit etiam, quia furi pœnitentiam iniungit. Vel dic aliter, quod fur non ſit neque proprie furtum, ex quo dicto tempore, cum omnia communia eſſe debeant vt ſupra facta eſt furantis iure poli, vt declarat Iaſ. in l. admonendi. col. vij. ff. de iureiu. multa Caſſane. in conſuetud. Burgun. Se aul. com. ſimp. lat. §. v. ver. primus ergo caſus. col. ij. & cogita.

Octauò permittit lex, quod ſeruus poſsit eſſe argentarius. l. prætor ait. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de eden. not. in l. j. C. eo. & mirum eſt cum argentarij officium atque miniſterium publicam habeat cauſam. l. argentarius. in princip. ff. eodem. Ideò ſeruus tabellio eſſe non poteſt. l. generali. C. de tab. lib. x. Sed nihil eſt, quia aliud eſt quod ſit publicum & publicam habeat cauſam. Publicum enim tabellionis eſt, publicam verò habet cauſam, id eſt medium tenens inter publicum & priuatum, Argentarij vt dixi ego in in dicta l. prima. C. de eden. Bal. pulchrè conſil. cxlix. ad fi. volu. j Stant igitur iſta ſimul quod non poſsit eſſe tabellio & tamen poſsit exercere officium argentarij. maximè quia iuſſu domini id facit vt dicitur in d. §. ſed & ſi ſeruus. & eſt argumentum ad propoſitum in l. ſi mihi & tibi. in §. regula. ff. de lega. j. & in l. ſi quis mihi bona. in §. iuſſum. ff. de acquiren. hæredi. Imò quod olim etiam ſerui erat præpoſiti tabulis publicis (vt memoriæ proditum eſt) quanquam Archadius poſtea eos prohibuerit prouiſione. d. l. generali. C. de tabul. lib. x. Eſt verum quod hodie argentarios non habemus, quodque eorum loco ſucceſſerunt tabelliones, vt vult Bald. in l. prætor in princip. ff. de eden. nonnihil Cardi. in clemẽ. j. in §. cæterum. col. ij. de vſu. vel mercatores ſi eorum libris ex conſuetudine credendum eſt, vt per Bald. in d. l. prætor. col. ij. deque argentariis aliàs (obiterque dictum ſit) & nummulariis in l. qui ſub prætextu. C. de ſacroſanct. eccle. & in l. ſi vnus. & in l. idem. ff. de pact. & in l. ſi plures. ff. eodem. & in l. ſi duo. ff. de arbi. & in l. quod priuilegium. ff. depo. Erantq; inſuper argentarij qui publicis præerant menſis, & apud quos pecuniæ deponebantur, nec aliud eorum officiũ quàm rationes inſcribendi in actionibus & aliis hominum contractibus. Nummularij verò qui priuatas habebant menſas, nihil diſtantes ab argentariis, niſi quod illi publico muneri præficiebantur iſti verò priuatis quæſtibus inſudabant. Et hinc Menſarij etiam appellati fuerunt, & vulgo ab aliquibus

Trapezite. quanquam argentariunı pro fœneratore vt plurimun vſurpet Comic. Quare tamen Auguſti pater Octauius, hoc nomine fuerit vocatus, ipſe verò Corinthiarius, ad ſtatuamque eius ſic proſcriptum, *Pater Argentarius, ego Corinthiarius*. loco potius quàm ſerio, Beroal. lege, in vita Auguſti, de nota precioſe ſuppellectilis & ride ſi placet.

Nonò permittit lex adhuc, quod adeat hæreditatem, & bono. poſ. agnoſcat. l. ſi mihi & tibi. §. regula ff. de lega. j. l. neque. l. cum proponas. C. de hære. inſti. l. non minus. ff. eod. l. ſeruus. ff. de bon. poſ. primo caſu tamen iuſſus præcedere debet. l. ſi quis bona. §. iuſſum. l. qui in aliena. ff. de acquiren. hæredi. Secundò verò ratihabitio ſ. qui, & ſi de conditione ſerui prætor etiam certus, quoniam abſenti quoque & non petenti dari poteſt. d. l. ſeruus, & idem in filio cum hæreditatis ratione tum bono. poſ. quod primo caſu. caſu iuſſus pariter præcedat ſecundò verò pater ratum habeat. d. §. iuſſum. & d. l. qui in aliena. l. j. C. qui admi. ad bon. poſ. poſſunt. Et nimirum quanquam ſeruus legitimam perſonam ſtandi in iudicio non habeat. l. ſeruus. C. de indi. l. ſeruitutem. l. quod attinet. ff. de reg. iur & inſt. de obliga. in prin. nec filius abſque conſenſu patris. l. fina. §. neceſsitate. C. de boniſque lib. quoniam non in forma iudicio fit aditio, vel bo. poſ. agnoſcitur. l. pro hærede. ff. de acquiren. hęredita. d. l. j. & ibi not. C. qui admi. l. fina. eod. tit. & ad propoſitum eſt argumentum in l. iij. in §. acquirere. ff. de bon. poſ. Sed mirum videtur, quod per alium, hoc eſt per ſeruum, hęreditas adiri poſsit, vel agnoſci bon. poſ. vt ſupra, hæreditas autem per procuratorem non. l. per procuratorem. ff. de acquiren. hæredi. Niſi reſpondeamus vt per Alex. in l. bonorum. col. iij. C. qui admit. quod illud ideò ſit, quia aditio non poteſt fieri per eum in quo non videatur repreſentari perſona hæredis, agnitio autem ſic. d. §. acquirere. Verum ad ſerui propoſitum difficultatē moueo, quo modo eſſe poſsit quod ad bo. poſ. agnoſcendam admittatur, nanque ſic erit facti, & non iuris, vt dicitur in l. tertia. in §. bonorum. ff. de bon. poſ. nec ad ea quæ iuris ſunt admittitur. l. quod attinet. ff. de regul. iur. §. ſed cum factum. inſtitu. de ſtipu. ſeruo. eſt iuris & in ſeruo tolerabile eſt quia nomine domini petit vt not. in d. l. ſeruus. Ro. ſentit difficultatē perpendens in rub. qui admi. col. iij.

Decimò permittit lex, quod etiam fœmina, vt ſeruus & filius vel alius, agnoſcat bonorum poſ. dicta l. ſeruus, ff. de bon. poſ. ibi ergo & fœmina. quæ illatio tamen (quanquam ſit Iuriſcon.) inepta mihi videtur, nam ſeruus poteſt officium argentarij exercere vt dixi ſupra. l. prætor ait. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de eden. & tamen in fœmina ſecus eſt. l. j. C. eod. l. fœminæ. ff. eod. & attento eo quod dicitur in d. l. ſeruus, ſic etiam ibi dici debuiſſet, ſi ſeruus poteſt ergo & fœmina. Cogita. & ad propoſitum etiam mirum eſt, quod poſsit pro alio bo. po. agnoſcere, & maſculinum de quo in l. iij. in §. acquirere. ibi per ſemetipſum vel per alium. ff. eo. concipiat fœmininum, iuxta regu. l. j. ff. de ver. ſig. cum non poſsit pro alio poſtulare. l. j. §. ſexum. ff. de poſtu. neque eſſe in iudicio & officium procuratoris exercere. l. fœminis. ff. de procurato. neque eſſe tutrix. l. fina. ff. de tute. neque (vt dixi) argentaria. dicta l. fœminas. ff. de eden. neque cœtibus virorum aliter ſe immiſcere. c. mulieres. de iudi. in vj. Niſi dicamus vt ſupra. & not. in d. rub. & l. j. C. qui admi. id forte eſſe & permitti, quia non in forma iudicij petitur. & à ratione ceſſante, tolerabile eſt, vt in ſeruo, filio, & aliis. vulga. l. adigere. §. quamuis. de in. pat. c. cum ceſſante. de appel.

Vndecimò permittit lex, quod filius emancipatus agat contra patrem (iudicium enim inter eum & filium eſſe non poteſt. l. lis nulla. ff. de iudi.) & nimirum quia iudicia ſunt iuris ciuilis, vt not. inſti. de obl. in prin. & patria poteſtas huiuſmodi. l. nam & ciuium. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. emācipati verò incogniti, & extranei vt in §. emancipatos. inſti. de hære. quæ ab inte. def. ideò in poteſtate exiſtentes patris nō agūt, emancipati autem ſic permiſsione legis, & ob id, dicit Bal. alibi quod à nexu patriæ poteſtatis, id eſt ab obligatione (nexus enim idem eſt quod obligatio, & nexus homo obligatus, hinc Cice. j. de ora. Nexorum iura verſantur in cauſis centum viralibus) liberatus, poſt emancipationem dicitur paterfamilias, duaſq; familias eſſe, duoſq; patres familias, conſ. cxxxviij. vol. j. & confert ad tex. in l. pronuntiatio. in §. familiæ. ff. de ver. ſig. eſt verū quod non ſimpliciter agit, ſed venia petita prius quaſi præambulò quodam, quo ad agendum foret habilis, & nō temere patrē in ius vocaret, cui reuerentia debita eſt & honor, ēt ſi naturalis ſit filius & vulgo quæſitus. l. parētes. ff. de in ius vo. l. j. §. quę oneranda. ff. qua. re. actio. nō de. & qua ratione etiam petitur, ſi aduerſus matrē agere velit, nō habentem filiū in poteſtate, & ob id nec in ea cadant emancipatio & nexus. §. fœminæ. inſti. de adop. l. illud. §. ad teſtamenta fœminarū. ff. de bo. poſ. con. tab. Bal. in l. fi. in fin. C. qui & aduerſ. quos. & probatur ad propoſitum vtrunq; dictū in l. fi. C. de in ius vo. & idem quod in filio hic dicitur ſeu hoc caſu, non aliter dicitur etiam in liberto, qui ſi abſque venia his patronū, ille patrē, in ius vocauerit obiicietur eis punientur pœna 50. ſolidorum nec ad agendum admittentur. l. fi. ff. eo. & appellatur tranſlatio imperfecta (vt dicunt Rhetores) per locum à qualitate. & idem in fiſco. l. bene à Zenone. C. de quad. pręſcr. Bald. in Marga. fiſcus. nu. 2. non totum tamen vt dicit poſtea in c. j. ad fin. de mili. vaſal. qui contu. eſt in vſib. eſt verum ſi quis velit agere contra principem, quod teneretur petere veniam vt per glo. in d. l. bene à Zenone, inquit Feli. in c. j. col. v. de proba.

Duodecimò permittit lex, quod ius quis aliquando ſibi dicat, quãquam aliter habeatur in l. j. C. ne quis in ſua cauſa. & in l. pe. ff. de arbi. & in l. nullus. C. de iudæ. & ſpeciale ſit in principe. l. proximè. ff. de his quæ in teſta. del. quia videmus quod creditor auctoritate propria, debitorem ſugitiuum capit. l. ait prætor. §. ſi debitorem. & ibi not. ff. quæ in frau. cred. multa Bal. in Marga. fugitiuus. nu. 3. & 4. quodq; pro mercede exceptor aut quiuis alius librum retinet vel aliamrem, vt inquit gloſſ. in l. ſi non ſortem. in §. ſi centum. de condi. inde. donec ſibi ſoluatur debitum. Vel ſi bos vicini à domino fundi. in eo inuentus, donec damnum emendet, ſecundum Bart. in l. hoc amplius. in §. de his autem. ad fi. ff. de dam. infec. & quod ſi iniuria iudicialiter fiat iudici, quæ ſit notoria, ipſe met punit iniuriantem, dicit Cyn. in dicta l. j. C. ne quis in ſua cau. & Innocen. in c. ex parte. de verbo. ſignifica. & Henric. Boich in c. j. de offic. deleg. & in ſingu. ſuis iudex. nu. 1. & idem in famulo qui poteſt ſpoliari auctoritate propria pariter, niſi veſtes fuiſſent datę ſibi æſtimatæ, & rationem aſsignat pulchrè Bald. poſt Bartol. in l. in his. in §. ſeruis. col. ij. ff. ſolu. matri. Permiſsione legis occupantur quoque bona eorum qui ſtatuta faciunt contra libertatem eccleſiaſticam. authen. caſſa. C. de ſacroſanct. eccle. de quo non eſt recordatus. Soci. regu. cxcv. Obiterque dictum ſit, quod ciclopibus, apud quos aliquando fuit Vliſſes Homericus, nec fora ſunt, neque iudicia, imò quod quiſque ſibi auctoritate propria ius dicit, Idemque Home. auctor eſt Odyſſeæ lib. ix.

Decimo tertiò permittit lex, filium ſi pietatem patriam non agnouerit, ab ipſo patre, iure patriæ poteſtatis poſſe caſtigari, & ſi in pari contumacia perſeuerauerit, poſſe rurſum offerri præſidi prouinciæ, ſententiam dicturo, prout ipſe pater voluerit, caſus eſt in l. tertia. C. de pat. poteſta. Et ideò (quod quàm maximè eſt notandum) hac ratione, quia talis caſtigatio permiſſa eſt, non licet filio eidem patri reſiſtere, vt pulchrè declarat Bartol. & alij in l. vt vim. in gloſſ. prima. ff. de iuſti. & iure & idem quod in filio dicunt etiam ibidem eſſe in ſeruo: argumentum in §. idem iuris. inſtiu. de ſtipulatio. ſeruo. Solon quoque Athenienſibus legem tulit qua permittebant patribus proprios interficere filios, de quo nonnihil etiam in l. in ſuis. ad finem. ff. de libe. & poſthu. dictumque eſt ſupra licet ad aliud, olim etiam in legibus duodecim tabularum. Et ſub Romulo, parentum liberos omne ius eſto relegandi, vendendi, & occidendi: qui mos tamen exſoleuit. ſed & melius audi quod in Deutorono. dicebatur cap. vigeſimoprimo, ibi, Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit patris & matris imperium, & choercitus obedire contempſerit, apprehendent eum, & ducent ad ſeniores ciuitatis illius & ad portam iudicij, dicentq; ad eos, Filius videtur iſte proteruus & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, comeſſationibus vocat, & luxuriæ atque conuiuiis, lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatur malum de medio veſtri, & vniuerſus Iſrael audiens pertimeſcat. nonnihil Felin. in cap. licet hely. in princip. de ſimo. Boer. deciſio. cclxxv. nume. 3. par. ſecunda. & deciſio. ccciiij. nume. tertio, ead. par. Eſt verum ſi pater nimium ſeuiat, quod rogetur cũ emãcipare, l. fi. ff. ſi quis à pa. fuc. ma. l. ſi lenones. C. de epiſ. aud. Por. inſtitu. de his qui ſunt ſui vel alie. iu. in prin. col. ij.

Decimo quartò permittit lex, imò docet patrem mentiri in l. j. C. de bon. mater. & nihilominus in pœnam mendacis nonnihil etiam ſtatutum eſt. l. fina. ff. de rei vendi. vt ſi de mendacio conuincatur reus, poſſeſsio in actorem transferatur vt ibi. & in l. & ſi legibus. C. ſi con. ius vel vtil. publi. quod mendax precator careat pœnitus impetratis. Et verè mendax ſimilis eſt furi. l. hæreditatum. §. fina. ff. ad legem Falci. dicit etiam Solomon Prouerb. vj. Sex ſunt quæ odit dominus, & ſeptimum deteſtatur anima, oculus ſublimes, & linguam mendacem quod & fabella Aeſopica indicat, pauperis egrotantis, qui diis bobus. c. obtulit ſi conualuiſſet à morbo liberatus cap. ex pacta formatos ſacrificauit, cumque iuſſu illorum ad littus applicuiſſet theſaurum reperturus à piratis captus venditus eſt. quia mendacium dixerat. Et ſic ex his mirum videtur. ſed nihil eſt, quoniam bene permittit ſed non docet, vt ibi dicit gloſſ. & malè, eſtque intellectus ad text. in dicta l. prima. C. de bon. mat. vt dicimus ſic & ipſum exponamus. Docere enim pater debet, id eſt ſolet proprij iuris eã rem eſſe &c. l. j. in princip. iuncta gloſſ. ff. de hæred. inſtituen. Aliàs docendo (vt dicebatur) prębere occaſionem delinquendi & rurſum malè. l. conuenire. ff. de pact. dota. igitur & rurſum, ſic dictum verbum exponi debet ne in abſurditatem incidamus. l. nam abſurdum. ff. de bon. lib. pulchrè Abb. in c. j. de clandeſt. deſpon. Cogita.

Decimo quintò permittit lex, qđ pater poſſit bona filij ſui materna in quibus habet vſumfructum, & quarum eſt etiam legitimus adminiſtrator, ea alienare. l. j. C. de bo. mat. proximè allega. & ibi dixi latè, & nimirum, quia ſi ipſum corrigit & caſtigat. l. iij. C. de pat. poteſta. & dictum fuit ſupra, ſi poterat olim ipſum rurſus occidere. l. in ſuis. ad fin. ff. de lib. & poſthu. & vt in l. duodecim tabula. ibidem recitata. Si vendere neceſsitate famis & victus. l. ſecunda. C. de pat. qui fil. diſtra. (quod adhuc ſuperius tactum eſt) & ſi ipſi denique iniuriam factam remittere, eumque ab actione excludere. l. ſed & ſi. §. filiofamilias. & ibi not. ff. de iniur. plene Boer. deciſion. cxx. par. prima, multo magis debet poſſe alienare bona filij,

quanquam ſua non ſint, & quanquam ut ſua di-
ſtrahat,l.quanto magis.ff. de iureiu. anth. multo
magis.C.de ſacroſanc.eccle.& maximè quoniam
omninò poſſunt ſemper nendicari,nec nlla præ-
ſcriptione acquiri emptori, qua de re cõſulit lex
præter cætera dicta ſupra (& erit conſilium vltra
præfinitum numerũ.xxxj.) vt ſibi prouideat em-
ptor,& fideiuſſorem accipiat in patre etiam in-
uito,quaſi euictio immineat in limine cõtractus.
l.ſi poſt.C.de euictio.& vt per glo.in d.l.j.& be-
ne,ex quo alienatio in præiudicium filij fieri non
poteſt vt etiam inquit Corn.conſ. ccxlv. col.iij.
vol.iiij.& Bal.pulchrè in l.j.ad fi.C.ad exhiben.
Bertran.conſ.xxiij.in prin.vol.j.& conſil. xxxv.
nu.16.eo.vol.Alex.conſ.xxvj.col.j.vol.v. & cõſ.
xxviij.col.pe.eo.lib.

Decimoſextò permittit lex, quod poſsit quis
redimere ſanguinem ſuum qualitercunq;.l. j. ad
fi.ff.de bo.eo.qui ſibi ip. mor. conſciue. ponde-
randaq; eſt dictio geminata qualitercunque, vt
ponderat Saly.in l.ſi ſerui veſtri.C.de noxal.act.
latè Alex.conſ.ccj.col.iij.vol.vij. & Gemi.conſ.
xxxv.col.ii.Gozadi. Bononien.conſil.i.nu.19.&
conſ.xiiii.nu.22. & ideò Chriſtianus hac ratio-
ne poterit vti ſine peccato ad ſui defenſionem au
xilio,& adiutorio etiam infidelium, vt ex multis
tradit Old.cõſ.lxxi.col.1. & trãſigi vel paciſci de
crimine capitali pœnã ſanguinis ingerente exce-
ptio adulterio tñ. l.trãſigere.& ibi nos multa ma
ximè in ij.lectu.C.de tranſac. & nimirum quia ſi
permittit qnod quis ſibi ius dicat auctoritate pro
pria,& quod hominem interficiat.l.vt vim.ff. de
iuſti.& iur.& in l.Gracchus.C. ad legem Iul. de
adnlte.quanto fortius permittere videtur quod
tranſigat &;paciſcatur,auth. multo magis. C. de
ſacroſanc.eccle.l.quanto magis.ff. de iureiur. c.
cum in cunctis.in priu.de elec.& intellige (vt in
vſura diximus,& in concubinatu) quod permit-
tat conniuentibus oculis. l. iiii. ff. de manu. non
qnod expreſſe hoc ipſum probet & admittat, vt
inquit Bal.in d.l.tranſigere.col.ii.& ad propoſi-
tum longe facilius hoc idem permittitur redem-
ptio ſcilicet quam impngnatio. l. quoniam Ale-
xandrum.C.ad legem Iul.de adulte.c.cum inter
de excep.Imo.in l.is qui reus.ff.de pub.iud. hinc
captus etiam & carceratus ſi fugiat redire non
tenetur,vt inquit Feli.in c.j.col. xiiii. de conſti.
& Areti.in c.accedens.nu.15. quod reus non po
teſt in cauſa capitali,temerarius vel calumnioſus
litigator hac ratione videri, de accuſa. & alibi
Ferrarien.in l.ij.col.x.C.de eden.quod reus po-
terit acta originalia etiam occultare.Et in d.l.trã
ſigere.col.ii.C.de tranſa.poſt Bal.in l. generali-
ter.C.de epiſco.& cle. quod in criminalibus nõ
debet reus adhuc in expen.condemnari. & licet
in reo conſiderari uideatur ratio hæc,attamen in
actore quoque locum ſibi vendicat propter pœ
nam talionis in quam actor incurreret vt ſubii-
ciunt in d.l.tranſigere.col.v.& quia (vt dixi ſu-
pra) multa à me ibidem, ad materiam conſcri-
pta fuerunt,tranſeo nunc ad reliqua.

Decimo ſeptimò permittit lex, quod quis lo-
cupletetur cum aliena iactura, imò eccleſia ipſa
etiam,quæ tamen inſtitiæ eſt cultrix. c.j.de alie.
feu.in uſib.et eſt ad idem tex.in l. iubemus nulli
in §. ſanè iuncta glo.C.de ſacroſanc.ec.& nihilo
minus eſt hoc idẽ à natura penitus alienum.l.nã
hoc natura.ff.de cõd.ind. c.locupletari de regu.
iu.in vj.forte quia ſumma eſt rõ quæ pro religio
ne facit.l.ſunt perſonæ.ff.de religio.& ſump. fu.
Tolerabile quoque atque legis permiſsione, in
uſucapione propter donum publicum,& ne dñia
diu & fere ſemper ſint incerta ut in l.i.ff.de uſu-
cap.& eſt caſus in quo æquitas derogat æquitati
ut inqnit Io.And.in addi.Spec.ad rub.de ſuc.ab
int.& Cy.in l.i.C.ad legẽ Iul.de ad.& Pau.Caſt.
conſ.lxxxiii.col.i.uol.ii.Nec ſecus dicimus in ca
ſu.l.ſi.C.de neg.geſt.& ibi not.Alexan.col.i.ubi
prohibitio domini tollit actionem negotiorum
geſtorum, in his quæ poſt prohibitionem geſta
ſunt,& ſic cum iactura negotiorum geſtoris lo-
cuples fit & nimirum qnia imputandum eſt ei
qui contra prohibitionem facit vt etiam dicit
Pau.Caſt.conſ.ccxlviii.col.i.vol.i.Iactura afficit
reus quoque actorem, cui non edit, & hac ratio-
ne ius ſuum amittit actor, quia nec intentionem
poteſt fundare, rei editione deſtitutus, cui rue-
ſum indulget lex,atqne ſic permittit nt cum acto
ris locupletetur iactura,l.i.l.ſi.C.de eden. nec ab
re quoniam actor ipſe debet venire ad iudicium
inſtructus.l.ſi quando.C.de dila.nec ſunt ſumen
da arma de aduerſarij domo,ne dicat Heu patior
telis vulnera facta meis.l.nimis graue.C.de teſti.
ſicq; lex vetabat olim teſtem a defenſore accuſa-
tori dari,vt in verrem aiunt quidam & bene,de-
ſumptumq; id eſt fortè à deciſione.d.l.nimis gra
ue,de quo etiam in l.de minore.in §. tormenta.
ff.de quæſtio.Sicq; etiã alibi dicitur,quod ſi hę-
res agnoſcat legatum inualidum idq; promittat,
præſtare cogitur, & pari modo locupletabitur
ſic legatarius cum ipſius hæredis incommodo &
iactura.l.non dnbium.& ibi Bar.in prin.C.de te
ſta.Imò quod licitum eſt cuilibet ſibi proſpice-
re & ſuam cõditionem facere meliorem, citra &
extra rem,etiã cum aliena iactura, legis permiſ-
ſione.l.Procnlus.ff.de dam.infec. Stepha. fed. in
tracta.de int.iu.par.i.& in caſu l.fin. C.ad legem
Falcid.ſi hæres falcidiam non retineat. Et quan-
do annone caritas durauit modico tẽpore nè de-
bitor ad æſtimationem quanti plurimi teneatur,
vt declarat Imol.in l.precia rerum.ad fi.ff.eo.di-
xi ego in l.vinum.ff.ſi cer.peta.

Decimo octanò permittit lex vt pupillus,etiã
ſine tutore,meliorem conditionem ſuam faciat,
caſus eſt inſti.de aucto.tuto.in prin. & ſi quis cũ
eo contrahat,ſibi contrahentem obligat, & non
obligatur, contractuſque ſic claudicabit, vt ibi
gl.declarat,& probatur in l.Iulianus.in §. ſi quis
à pupillo.ff.de ac.emp.mero ipſius pupilli fauo-
re,qui non poteſt abſque tutoris auctoritate ob-

ligari niſi obligatio redundet ad ſui commodum puta quia ſit per acceptilationem liberatus vt in l.ii.ff.de acceptila.& ibi not.Corſet.in ſingu.ſuis pupillus.j.& ad propoſitum multa Ro.congerit, conſ.cccxvi.col.i.& Nel.de banni.in iii.par.ii.tẽpo.q.lxxi.col.ii.& idem in procuratore dicimus permitti pariter quod domini conditionem faciat meliorem ipſo ignorante,non deteriorem.l. ignorantis,& ſeq.ff.de procur. Nec ſecus in alienante rem eccleſiaſticam, ſine licentia ſuperioris,vt per Bal.in l.contra iuris.in prin.ff.de pac. & in l.cum hi.in §.cauſa.ff. de tranſac. Corſe. in loco præallega.

Decimo nonò permittit lex ferè ad idẽ, quod procurator poſsit exigere nouare, & aliud pro alio permutare,& creditoribus etiam ſoluere, & breuiter omnia facere,quæ poſſet dominus ipſe, ſi tamen ſit cum libera, aliàs non niſi habeat ſpeciale mandatum.l.procurator cui.ff.de procu.& nimirum quia mandatum habet indefinitum, & ſine vlla choartatione, vt ſtatuto à ſimili, concedente prioribus generalem Bailiam in omnibus agendis ciuitatis exẽplificat Bal.conſ.ccclxxxiii. col.i.uol.iii.aliàs non differret à mandato generali,cum aliquali limitatione,quod ad aliam ſpeciem non trahitur.l.cuicunque.§.non tamen. ff. de inſtito.ac.exemplificat Bal. in loco præalleg. vbi multa.Nec aliud verbum cum libera ſibi vult niſi prærogatiuam quandam abſolutam, & dominium ſupra actum cui additur, vt ſignãter per tex.in d.l.procurator cui.dicit Ancha.conſ. lvi. col.i.& Abb.in c.ex parte decani.ad fi. de reſcri. quod poterit etiam literas impetrare.eſt bene verum quanquam iſte etiam poſsit tranſigere quãquam dictum non ſit,in l.præallega. quia exempla non reſtringunt regulam.§.hactenus.inſtitu. de gradi.quod tamen hoc idem nõ permittit lex prælato,aliàs etiam poſſet alienare quod eſt abſurdum,vt per Bar.in l.nulli.ff.de tranſac.& in l. Imperatores.ff.de pac.glo.in l.præſes.C.de tranſac.omnes in c.contingit.extra eo.Feli.in c.edoceri.col.iiij.de reſcrip.

Vigeſimò permittit lex, quod aliquo caſu legatarius qui legatum capere debet de manu hæredis.l.j.ff.quorum legato. capiat tamen auctoritate propria,ſi id iuſſerit teſtator, cuius voluntatis exenator eſt lex.l.j.§.j.& ibi not.ff.eod.l.pe. in fi.prin.C.de neceſſa.ſer.hær. inſti. ibi ſemper veſtigia ſequimur voluntatis teſtatorum. Et ad idem facit tex.in l.Titia cum teſtamento. in §. j. ff.de leg.ij.quod propria auctoritate aliquando capiat.Et ſi prohibeat teſtator detractionem falcidia hoc ipſum voluiſſe videtur vt per Alex. in l.j.in §.ſubſtituere.col.iiij.de vulga.& pupil.ſub. & in l.ſi filius.col.vj.ff.de lib.& poſthu. Vel ſi dixerit vim fieri veto legatariis meis.l. pen. §. ſpecies.& ibi Seyſel.ad fi.ff.de acqui.poſ. Inſtitutus quoque in re certa dato ſibi cohærede vniuerſali,habetur legatarij loco. l. j. §. ſi ex fundo.ff. de hære.inſti.& legatũ adhuc capit auctoritate propria quia ſibi licẽtia data videtur à teſtatore, hoc idemque(vt dixi)permittit lex,& tradit Iaſ. in l. quotiens.col.vlti.C.de hæ.inſt.dixi ego in auth. ex cauſa. C.de libe.præte.& ſi alicui ſeruitus legata ſit ipſo iure conſtituitur,vſque adeò ut legatarius eundo licentiam nõ petat ab hærede.l. ſeuũ filij.§.fi.ff.de lega.j.Flo.in l.ſi iter.ff.de ſerui. & eſt ſimile in filia,ſi teſtator relinquat,quod domum redeat ſi remanſerit vidua, vt ſibi licẽtiam dediſſe videatur,redeundi auctoritate propria,ex quo verba executiua diriguntur ſibi, & declarat Bal.conſ.lxxxvj.vol.j.& in tutore qui ſine decreto nõ adminiſtrat niſi teſtator iuſſerit,vt per Bar. in l.legitimos.in prin.ff.de legi.tuto. & in l. tutor qui repertorium. ff. de adminiſtra. tuto. Iaſ. in l.non dubium.C. de lega. Bertran. conſ. clxij. nu.2.vol.ij.

Vigeſimo primò permittit lex, quod auia & mater,tutrices eſſe poſsint,quanquam tutela regulariter fœminis(vt ſuo loco dicemus)prohibita ſit,auth.matri & auiæ.C.quando mul.tute.offi.funda.Imò quod ſignanter tutela permiſſa dicitur,ad differentiam eius,quæ iuſta eſt,agnatorum ſcilicet,vt declarat Bal.cõſ.ccxxiiij. in prin. vol.j. & plus quod olim & hodie legitima dicebatur vt illa agnatorum,quoniam olim deferebatur auctoritate legis animatæ,concedebaturq́;reſcripto principis vt in l.fi.ff.de tute.hodie autem auctoritate legis mortuæ vt per Cy.in d.auth. matri & auiæ.col. iij. & tutori teſtamentario etiam præferetur mater,ſecundum Bald.conſ. cccclxx. col.j.vol.iij.multa tamen Corn.conſ.clxxv.col.j. & ij.vol.iij.Eſt verum quod ad tutelam ſuſcipiẽdam non compellitur legitimi autem ſic.d. auth. matri & auiæ.l.legitimos.ff.de legi.tuto.l.j. ff.de admi.tuto.Ancha.conſ.ciiij.col.j.vel pro declaratione dicamus quod iure veteri tutrix eſſe non poterat,etiam ſi maritus ei adminiſtrationem cõceſsiſſet.de iure nouo verò ſic, ſed plura requirũtur vt in d.auth.matri & auię. Nouiſsimo autem quod pupillus non habeat tutorem teſtamentarium,quod mater ſit ætatis legitimæ, & quod faciat duas renuntiationes tantum verbo, ſecundis nuptiis ſcilicet,& Velleiano.d.auth.matri & auię auth.ſacramentum.eo.titu.Bal.in c. ex parte M. nu.3.de appel.Qui ad propoſitum ſubiicit etiam ibidem ad fi.Si pater dixerit relinquo filiũ meũ in poteſtate matris ſuæ,quod ipſam teſtamentariam facit, quãquã iure veteri & ſſorum ſecus ſit. Et quanquam tutrix eſſe poſsit legis permiſsione(vt diximus) filiis tamen ſubſtituere non poterit quia non habet eos in poteſtate, nec eiſdẽ tutores in teſtamento relinquere, & ſi prætereantur,præteritio loco exhæredationis erit. l. illud. §.ad teſtamenta fœminarum.ff.de bon.poſ. con. tab.dixi in l.poſthumo.C.eo.Nec etiam de conſuetudine ſeruatur quod renuntiet ſecundis nuptiis,Velleiano,& omni legum auxilio, prout dictum eſt ſupra,& latius in d.auth. matri & auiæ, & teſtator Boer.decisio.cxxiiij.nu.9.& 13.par.j.

cui

cui credendum eſt vtpotè illuſtri vt inquit Bart. in l.de qnibus.in rep.nu.21.ff.de legi.

Vigeſimo ſecundò permittit lex, quod quis nocturnum furem occidat, dummodo clamore eum inſequatur, vel ſi parcere ei ſine ſuo periculo non potuit.l.furem.ff. ad legem Corn. de ſica. l. itaque.§. lex. ff. ad legem Aquil. & maximè quia tenebræ ooctis viſum impediunt. l. ſi cum exceptione.§.hæc autem actio.ff.quod met.cau. Bal. conſ.clij.col.ij.vol.j.& ad propoſitum (vt ſupra) quod occidi poſsit, tradit Saly.in l.ſi vt allegas.C. ad legem Cor.de ſica.& longe melius eſt hoc caſu ipſum occidere, quam capere & ad iudicem ducere, quia tunc pœnam legalem perdit, ſeu commodum pœnæ legalis, dupli vel quadrupli. l. qui furem.& ibi Bar.(eſtq; tex.ſingularis) ff.de fur. vel arripere ſibi rem, quoniam illo caſu non perderet.l.qui vas.in prin.ff.eo. Iaſ. vtrunque dictũ in prin.nu.71.inſti.de actio.Imò quod eſt generalis & vera cõcluſio quod poteſt occidi fur pro defenſione rerum ſiue dies ſit vel nox, quanquam in dubio ſit magis excuſabile homicidium furis factum de nocte propter maius periculum perſonæ & rerũ, vt pulchrè declarat Seyſel.in l.vt vim. & ibi nos quoque col.xij.ff.de iuſti.& iu. & quia alias poſſet aufugere per latebras, nec cognoſceretur, ſicq; nec poſſet accuſari, vnde permittit lex (iterato dixerim) vt poſsit occidi ne delicta remaneant impunita.l.ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. c. vt famæ. de ſen. excom.& not.etiam in §.ex maleficiis.inſti.de actio.Seueri.in tract. debito.ſuſp.in iiij.q.principali.col.ij.

Vigeſimo tertiò permittit lex, quod quis, cui nulla alia competit actio, de dolo agat cauſa tamen cognita, caſus eſt in l.ij.C.de dolo. & nõ ab re dixi, cui oulla alia actio competat, quia de dolo cum alia actione non concurrit.l.j.§. ait prætor.ff.eo.vbi ad literam dicitur, quod non temere actio famoſa decerni debet à prætore ſi ſit ciuilis vel honoraria qua quis poſsit experiri, qđ tameo declara quod cum alia ſpeciali non concurrat generali autem ſic, vt not.in l.certi condictio.ff.ſi cer.peta.& io d.§. ait prætor. & exemplum eſt in certi coodictione, quæ ſpeciem non excludit, & cum qua concurrit vt ibi, & in l.ſi legatarius.ff.eo.vbi concurrit pariter cum condictione indebiti. Et eſt ſimile in edicto de no.ope. nunciatione, quod cum alio non concurrit pariter, ſpeciali, generali autem ſic, l. in prouinciali. §.j.ff.de nou.ope.nun.tradit Bar.in l. j. nu. 3. ff. eo.& in bonorum poſ.vnde legitimi, quæ generalis eſt, oec excludit illam vt ex legibus quæ eſt ſpecialis.l.iij.ff.vnde legi.l.j. ff. vt ex legi. Senatuſûe con.bon.poſ.det. declarat Roſ. Beneuentan.in tracta.libello.de bon.poſ.vnde legi.Concurrit etiam & præter hæc dicta actio de dolo cũ interdicto quod vi aut clam, vtpotè generali ſecundum Bar.in l.Ateius.in prin.col.ij.ff.de aqua plu.arcen. Et ſeruit ad q. an ſimili modo querela inofficioſæ dotis ſiue donationis, cum alio remedio concurrat de quo dic vt per eundem Bart.in l.j.col.ij.C.de inoffi.dona.& in l.j. C. de inoffi. dotib.& quo ad primum (eò redeundo vnde diſceſsimus) pulchrè exemplificat Bal. ſi quis ſoluiſſet aſinum meum vt fugeretur, quod teneretur actione de dolo quandoquidem alia deficiat in l.eleganter.ad fin.ff. de dolo. & ſcitu dignum eſt, quod adhuc actio de dolo locum habet ſi dubitatur an alia competit ſicuti ſi certum forct aliam oon cõpetere, exemplificando vt per Bald. in l.arbitrio.col.ij.eo.tit.

Vigeſimo quarto permittit lex, militi vt etiã poſt ſententiam vtatur exceptionibus ſuis. l.j.C. de iu.& fac.igno.glo.in l.legis virtus. ff.de legi. quæ poſt litem conteſtatam opponi debebant.l. ſi quidem.C.de excep.l.peremptorias.C.ſenten. reſcin.non poſſe.l.exceptionem.iuncta glo.C.de proba.§.appellantur autẽ.inſti. de excep.& quas per ignorantiam iuris omiſit, non excuſantem aliàs.l.iuris ignorantiam.C.qui admi.l.error.l. regula.ff.de iur.& fac.igno.& nimirum hoc eſt à lege inductum ſeu permiſſum, propter ſimplicitatem armatæ militiæ vt dicitur io d. l. j. arma enim potius quã leges & iura milites ſcire oportere, ſacratiſsimus Legiſlator exiſtimauit, vt dicitur in l.fi.io prin.C.de iur. delibe. & eſt argumẽtum in l.j.ff.de mili.teſta.& io l.pen.C.eo. & armata militia dicitur ad differentiam celeſtis vt not.in l.milites.ff.de re iudi. aduertendum eſt tamen quod non eſt priuilegiatus niſi in caſibus à iure expreſsis, ex quo video aliàs quod ipſum cõprehendit etiam ſi lex ſi generaliter loquatur.l.in fraudem.& ibi Bal.§.fi.ff.de milita.teſta.l. mulieri.ff.de condi.& demon.Iaſ.io l.ij.lectu.ij. col. j. C.quando non pet.par l.cura.§.fi.ff.de mune. & hono.Cur.iun.olim collega conſ.lxix.nu.6. quorum vnus hic eſt præcipuus. Et quod forte priuilegio non gauderet militari ignomioia miſſus: argumentum in l.teſtamenta eorum,ff.eod. not. glo.in d.l.miles.l.athletas.§.ignominię.ff.de his qui not. infa.

Vigeſimo quintò permittit lex quod officium procuratoris exerceat quis etiam quod ſit infamis, caſus eſt in §.ſi.ioſti.de excep. l. ſi quis procurationem.C.de decurio.lib.x.& oimirũ quooiam officium viliſsimum eſt vt vtrobique not. pulchre Bal.in l.reum criminis.col.ij.C.de procura.Deci.in l.ſeruus.in prin.ff.de regu.iur. Io. And.in regu.quod alicui.col.ix.eo.titu. in mercuriali. & ideò noo mirum eſt ſi contribuit ad ſubſidia, nec eſt iomunis vt declarat Guid. Papæ deciſio. lxxxix. & ſi iudæus pariter procurator eſſe poteſt priuari, qui dignitatis aliàs incapax eſt inquit Seyſel.in rub.de iuſti.& iur.col. j.& ideò Doctores qui dictum procurationis officiũ exercent hic & Vicentiæ & aliis io locis præterquam Brixiæ, vt intelligo merentur priuari dignitate Doctoratus, vt not.in d. l. ſi quis procurationẽ. C.de decu.lib.x.Bonicon.curtil.io tracta.nobilita.par.iij.nu. 14. qui ſubiicit quod bene licen-

tiatis permiſſum eſt, ſed non (vt diximus) Doctoribus, cum ſit dignitas illuſtris. c. quanto. de magiſt. vſque adeò (vt ſuo loco dicemus) vt iudæus non poſsit eſſe doctor & examinari, ſiue approbari, inſuliſq; doctoralibus inſigniri, non iuris quia leges ſacræ ſunt perq; ora principum promulgantur. l. fi. C. de præſcrip. long. temp. Et medice artis minus, quia medicū creauit altiſsimus, & medicinam de terra, vt dicitur Eccleſiaſtici c. xxxviij. ipſi verò profani, ſpurij, delinquentes, & Chriſtianorum mancipia vt not. in c. iudæi. de teſti. c. fi. qui fil. ſint legi. Ro. in l. prætor ait. ff. de in ius voc. Alex. in l. multum intereſt, ad fin. ff. de verbo. obli. & vix tolerabile eſt mihi ipſiq; perſuadere poſſum, qđ eſſe procurator priuati poſſit pariter, quia nec de conſuetudine admittere tur facilè. Sed tranſeat quia nunc ad propoſitum redeundo, dicam quanquam permittat lex infamen poſſe officium prædictū procuratoris exercere, quod non poterit tamen id facere in curia Romana, vel principis vt per Bal. in l. ſed & milites. in §. ſed & ignominię. ff. de excu. tuto. Corſet. in ſingu. teſtis. xiiij. & ſic caſus iſte firmat regulam in non exceptuatis poſitam in d. §. fi. inſti. de excep. & ideò infamis poteſt etiā eſſe notarius, quia notariatus non eſt dignitas ſed munus, niſi ſit aſſumptus ad ſcribenda negotia principis, vt pulchrè Alua. declarat. conſ. lxvij. nu. 14. & 17. vol. j. criminal. vbi dicit etiam quod poſſet eſſe arbiter. Non permitteret etiam lex ad propoſitum officium procuratoris exerceri ab excommunicato (obiterq; dictum ſit) quia non modo ab honorabili repellitur verum etiam vili vt facilius reſipiſcat. c. pia. de excep. in vj. Abb. in c. poſt ceſſionem. col. iij. de proba.

Vigeſimo ſextò permittit lex, quod filiusfamilias, qui alias non habet legitimam perſonam ſtādi in iudicio ſine conſenſu patris. l. fin. §. licentia. C. de boniſq; lib. poſsit tamen ſi velit, & patre ēe inuito, procuratoris officium exercere. l. filiusfamilias. ff. de procurato. Bald. in d. §. neceſsitate. col. ij. & nimirum quia ſi poteſt infamis (vt proximè dixi) multo fortius poterit filiusfamil. nulla infamiæ macula aſperſus: argumētum in auth. multo magis. C. de ſacroſanc. eccle. & quia patria poteſtas non extenditur ad caſum iſtum, cū ex mero officio, patri nihil acquiratur, vt idem Bal. dicit in d. §. neceſsitate. & hac ratione (ſubiicit) quod poteſt etiam eſſe executor vltimæ voluntatis, adhuc inuito patre, & contra eum teſtificari. & benè mirumq; eſt tamen. c. qui generaliter. §. ne dum verò. de procura. in vj. & poteſt etiā alia ratione ſuaderi quia perſonam eius pro quo agit, gere dicitur. l. j. in prin. ff. de procu. Specu. in §. j. nu. 34. de actore. Nec ab re (ſubiicit Bal. in d. §. neceſsitate) ſi poteſt etiam tutorio nomine in iudicio intereſſe, etiam contra patrem venia non petita. col. præallega. & rurſum benè, quia eſt caſus in l. quæſitum. ff. de in ius voc. & in l. ſi pater. in argumentum tamen. ff. de adop. & in l. tutorem. ff. de his quib. vt indig. & virtualiter ſenſit allegando d. l. quæſitum. Specu. in loco præallega. & ad materiam ſciendum eſt procuratorem vindicem appellari, quia alterius cauſam vindicandam ſuſcipit & Græcæ [illegible]. Et quod ſi eſſet miles, quanquam loco patrisfamilias ſit. l. ij. ff. ad Macedo. & legitimam habeat perſonam ſine patre, nec curetur tunc patria poteſtas, procuratoris officium tamen adhuc exercere non poſſet (vt ſuo loco dicemus) & habetur interim in d. l. filiusfamilias. in §. veterani. ff. de procura. etiā ſi aduerſarius ſuus (vt inquit Iurecon.) vellet. Eſt verum quod eſſe poſſet niſi per exceptionem declinatoriam repellatur, vt ibi in §. miles. declarat Bal. in l. ſi militem. in prin. C. de condi. ob cau. Vel ſi eſſet ex his qui quotidie in plateis deambulant more pauonum, caudam quatientibus, vt dicit Alex. in l. militem. C. de procurato. Vel in rem ſuam, aut pro ſuo collegio, vel & per facti patientiam (vt dicebam) pro alio, & nouiſsimè tradit Cyn. in l. j. col. iij. C. de iur. & fac. igno.

Vigeſimo ſeptimò permittit lex, quod pater emancipet filium, quocunque in loco, & conſequenter in adoptionem det etiam apud proconſulem in ea prouincia, quam ſortitus non eſt, l. emancipari. ff. de adop. Non alia ratione niſi vt de patria poteſtate exeat, quæ maxima eſt & ineſtimabilis uſque adeò vt nec cogatur pater ſi noluerit, hac ratione iſtud idem facere. l. filiusfamilias. §. ſecundum vulgarem formulam. ff. de lega. j. l. non poteſt. ff. de adop. & emancipationē equiparat Iureconſul. adoptioni vel è contra adoptio emancipationi, quoniam vtraque voluntariæ iuriſdictionis eſſe dicitur, non contentioſe vt not. in d. l. emancipari. Et ad emancipationem redeuntes ſciendum eſt, ſicuti pater cogi non poteſt, qđ ſic nec filius inuitus emancipat. §. & generaliter. in auth. quib. mod. natu. eff. ſui. d. l. non poteſt. Pau. Caſt. conſ. cxlij. col. ij. vol. ij. rixoſus ſit, & pater etiam cogeretur, quando filio crudelis & durus eſſet eumq; (vt vulgo aiunt) malè tractaretur ita Albe. in l. ſi lenones. in prin. C. de epiſ. aud. & Por. inſti. per quas perſo. nobis acqui. in princi. nu. 4. & habetur in l. fi. ff. ſi quis à pa. fue. ma. nōnihil Ia. inſulan. in l. quidam cum filium. ff. de verbo. obli. quem refert & ſequitur Hiero. Paulus vicecorrector in lib. qui prouinciale inſcribitur, fol. lv. & vtile eſt, quia pater qui non cogitur ſi aliquid ob id acceperit à filio, ſibi in legitimā computabit, & è contra ſi patiatur filius ſe emancipari ſibiq; det aliquid pater. l. j. §. ſi parens. ff. ſi quis à pa. fue. ma. declarat Old. cōſ. cxxxviij. n. 6.

Vigeſimo octauò permittit lex quem pati poſſe, ſe venundari ad precium participandum. l. & ſeruorum. in prin. ff. de ſta. ho. & ſcitu dignū videtur quod ſic poſsit facere ſe inteſtabilem non ſolum per actum laudabilem & virtuoſum ac meritorium, puta ingrediēdo monaſterium, verum etiam ſi deteſtabilis ſit exempli gratia hoc caſu vt pulchrè dicit Corn. conſil. cclij. nu. 2. vol. iij.

Mirum tamen videtur, quia hoc ſtante deberet quoque liber homo, pro debito proprio vel alterins, ſic poſſe etiam pignori dari, & tamen hoc idem fieri non poteſt.c.ij.de pigno.l.ob es.C.de ac.& obli. Imò quod qui pignori ipſum accipit, cadit à debito & tãtundem adiicere tenetur, ipſi homini libero pignorato, & ſi ſciens amplius id fecerit, quod relegabitur.aut b.imò. C. de act. & obli.l.ſi.C.quæ res pig. obli. poſ. Sed nihil eſt, quoniam non ſimpliciter pati poteſt ſe venundari niſi concurrentibus requiſitis de quibus in d.l.& ſeruorum.& in §.ſerui.inſti. de iure perſona. quod ſit maior annis xx.quod gratia participandi precium patiatur ſe vendi, quod verè participet, quod qui emit credat eum eſſe ſeruum. Et quod deoique is qui venditur ſuæ conditionis nõ ſit ignarus,& vt fuſius not.in locis præallega. Et ſi talis requiſita adfuerint, pignori quoque dari poterit quicquid dicatur, vt ſentit Ripa in l.obligatione generali.nu.9.ad fin. ff. de pigno. ſed fuit opi.gl.poſitæ in d.l.& ſeruorũ.j. ad fi. dum allegat tex.in l.ſi vſumfructum.in §.j.ff.de lib.can.& dum dicit, quod id quod ibi habetur, quando patitur ſe venundari, locum habet etiam ſi quolibet titulo ſe transferri patiatur.

Vigeſimo nonò permittit lex, ſi agens actione intentata ſuccumbat, vt ad alteram reuertatur, dummodo non ſit de his quæ electione tolluntur,& de quibus in l.quod in hæredem. in §. eligere.ff.de tribu.act.& in l.cum filius. in §. variis.ff.de lega.ij.not.in l. edita. C. de eden. & ad propoſitum eſt caſus in l.quod habebat.ff. de inſtito.& in l.ſcio.ff.de appella.& in §.ſi plures. inſtitu.de excu.tuto.Bal.in l. non ſolum. in §. qui alieno.col.ij.ff. de procu. & argumentum in l. ſi domus.ff.de ſer.vrba.præd.& ſi quis, pro habendo beneficio, duas obtineat gratias à Papa, vſusq; ſit ſecunda in eaq; ſuccumbat, poterit nihilominus vti prima, vt dicit Rota deciſio.xlix.in antiq. & deciſio.clxxx.inducit tex.d.l.habebat. ac pulcherrimum format caſum Bal.& declarat in l.error.col.ij.C.de in.& fac.ign.& Ro.cõſ. ccccxlvj. in prin.& conſ.ccccxcvj. nonnihil Corn. conſil. cxxxj.nu.1.vol.iiij.& dicit Abb.in c. ſignificantibus.col.vij.de lib.obl.& poſt eum Imol.in l.j. in §.j.col.iiij.ff.de pub. & vectiga. ſi quis egerit noxali actione contra dominum pro damnò ſibi dato à ſeruo, quod non poterit ſi ſuccũbat poſtea agere contra eundem vti conſcium. quia eadem eſt actio, licet qualitas ſit diuerſa, ſed quod benè poterit petere reſtitutionem in integrum ex capite iuſtæ ignorantiæ. & ſcitu dignum eſt ac notandum ſemper.

Trigeſimò permittit lex, patrem filium ſuum, ſi fuerit ingratus, in patriam poteſtatem redigere.l.j.C.de ingra.lib.not.in l.fi.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur. & idem in liberto dicimus qui pariter ſi ingratus extiterit, ergs patronum,& iactantia quadam ac contumacia, ceruicem erexerit aduerſus eum, vel etiam lenis offenſæ culpam contraxerit, in ſeruitutem reuocatur.l. ij. C. de lib.& co.libe.per actionem ingrati de qua etiam in l.ſeq.ibi quibus ingrati actio ipſis manumiſſoribus deferetur.co.titu.& nimirum quoniam ingratitudinis vitio nihil eſt deteſtabilius ioquit Abb.in c.propter.col.j.de dona.& ibi vnde prouenìat quid ſit,& quibus caſibus eo prætextu donatio poſsit reuocari.hoc etiam (vt dixi alibi, & repeto, quia repetita lectio placet, ſi maximè ſit pulchritudine decorata vt inquit text.in l. j. in §. ſupradictis.C.de emenda.Cod.) Claudius ſanxit. Nero impetrauit,& Nerua (quod plus eſt) occidi iuſsit. Et populus Roma. in ſeruis quibuſdam proſcriptis etiam ſeruauit,& ad ingratitudinem redeuntes, miles neſcio quis naufragium paſſus, amanter & beneuole à Macedone quodam hoſpitio exceptus eſt, is a Philippo Rege domum Macedonis impetrat, donat rex, conquæritur Macedo, regiq; negotium narrat, reſtituitur. militi verò ſtygmata ingratum hoſpitem deſignantia. Inſcribitur fronti. Caueant igitur liberi, ab ingrati vicio abſtineant ſe liberti, idque abhorreant pœnitus non ſecus ac mendacium Achilles ille Homericus, ne iſti à patrono ſub imperio ditioneq; mittantur, illi verò emancipatione reſciſſa, damno libertatis immeritæ mulctentur, vt in d.l.ij. C. de lib. & eo.libe. & in d. l. j. C. de ingra. lib. dicitur. Finis.

DE PROHIBITIONE & reſiſtentia legis.

PROHIBET lex primum, ne merum imperium vẽdi poſsit, eaq; potiſsimum ratione, quia exercetur in libero homine, qui æſtimationem non recipit.l.liber homo.ff.de ver.obl. tradit Matth.Afflict.in c.j.in §.ex lege.col.ij. de lege Corra.in vlib. Iuriſdictio autem ſic, vt ibidẽ not.quia in ea ceſſat ratio ſupra dicta, qua ceſſante ceſſat etiam legis prohibitio, vulga.l. adigere. §.quamuis.ff.de iure pat.l.generaliter. C. de epiſ. & cleri.c.cum ceſſante.de appel.& omne id cenſetur permiſſum quod lege prohibitum non reperitur.l.nec non.§.quod eis.ff.ex quib.cau.maio.& confert ad not.rurſum in l. Imperium.ff. de iuriſ.om.iud. Eſt verum quanquam vẽdi ſeu emi non poſsit, quod tamen poteſt præſcribi, tanto tamen tempore vt memoria hominum non ſit in contrarium.tradit Corn. conſ. lxxxviij. nu. 4. & Balb.in tracta.præſcrip.inq; ij.par.v.par.princi. q.iij.& Alex.conſil.xvj.col.ix.vol. v. multa Reſtau.Caſtal.Peruſin.Iuriſcon.noſtri tẽporis eruditiſs.in tracta.de Imp.q.liiij. vbi etiam atteſtatur ita communiter teneri. Et nimirum ad propoſitum quia tanti temporis præſcriptio habet vim priuilegij & conſtituti.l.hoc iure.§.ductus aquæ ff.de aqua quot.& æſti.c.ſuper quibuſdam.§. præterea.de verbo.ſigni. ſed priuilegio concedi po-

teſt

eſt à princip e.l.cum prætor.ff.de iudi.l. cum hij §.ſi prætor.ff.de tranſac.l. j. ff. de offi. eius . cum not.ibidem ergo.

Secundò prohibet lex ne ſeruus in iudicio eſſe poſsit quoniam iudicia ſunt de iure ciuili , vt inſtitu.de obliga.in prin.& ibi not.quo ad ius ciuile ſtatus eorum fuit annihilatus, & ſeruitutem morti comparamus,l.quod attinet.l.ſeruitutem. ff.de reg. iur. ergo. & quod eſſe non poſsit quia pro nihilo reputabatur , vileq; mancipium erat. l.ij.ff ad legem Aquil.l.ſi ex duobus.ff. de noxa. act.probatur in l.ſeruus.C.de iud.ſanguis ſeruilis conditionis degener dicitur,quia per ſeruitutem degenerant à natura , & homines naturaliter ſunt liberi inquit Boer. minimè mrum igitur ſi nec in iudicio eſſe poteſt, nec compromittere, quia arbitria redacta ſunt ad inſtar iudiciorum . l. j.ff.de arbi.Bar.in l.licet.in §.ſi ſeruus. ff. de pecu. & hac de re non mirum eſt , ſi dominus imò vnuſquiſque ad eum defendendum admittitur.l. ſi non defendantur.ff.de pœn.l.ſerui.ff. de appe. & ſi ad petendam ſeu.agnoſcendam bo.poſ. quia tunc iudicium non eſt propriè.l.ſeruus.ff.de bo.poſ. Areti. in l. j. C.qui admi.& ſi eadem ratione argẽtariam exercet.l.prætor ait.§.ſed & ſi ſeruus. ff. de eden. & dictum eſt ſupra in tractatione de indulgentia legis.eſt verum, quod alimenta petit.ff.de ali.& ciba.lega. quodque admittitur rurſum in cauſa momentaneæ poſſeſsionis , vt tradit Bar.in l.j.in prin.C.ſi per vim vel alió mo.& qđ procurator ad negotia eſſe poteſt , adhuc idem Bar.declarat in l.ſi collactaneus.ff. de ma. vindi. Imò ſupplicat,ſi reſcriptum tamen datum ſit ipſi ſupplicanti,vel delicti atrocitas, & fidei exemplum ſit in cauſa.l.j.C.de precib.Impe. offe. aut Cæſaris fuerit ſeruus,vt in l.ſi. & ibi per Docto. C.vbi cau.fiſca. & fuſius vt in l. vix certis . ff. de iudi. Sciendum tamen eſt , his omnibus caſibus. quanquam ſtet in iudicio , & habilitatus videatur quod non tamen actiones in eo reſident , ſed audit iudex proponentẽ,& ius ſtatuit , fortè quia actiones etiam erant de iure ciuili.l.ij. §. deinde. ff.de orig.iur.eoque iure ſtatus eorum (vt diximus)annihilatus,& nouiſsimè tradit Seyſel. in l. ex hoc iure.col.xiiij.de inſti. & iur.

Tertiò prohibet lex , ſimiliter ne filius agat, ſeu ſtet in iudicio abſque conſenſu patris.l. fi. C. de boniſq; libe. Et hoc propter patriam poteſtatem,quæ maxima eſt in filium.l.iij.C.de pat.poteſt.& ſi de iudicio ordinario intelligamus,quoniam aliàs,vbi imploratur officiũ iudicis, & agitur , non tamen in figura iudicij exempli gratia cum petitur ſeu agnoſcitur bon.poſ.ſecus erit vt in ſeruo dictum eſt ſupra,& not.Alex.in l.j. col. v.C.qui admi.vbi & nos multa.niſi(ſubiicit ibidem)legitimus contradictor appareret quia tũc hoc caſu requireretur, & benè. Eſt verum , licet pater cogatur conſentire quantum ad ſolemnitatem iudicij vt in d.§.neceſsitate, quod tamen ipſum filium defendere non compellitur ſi nolit. l. acquirẽt.§.item & ſi.& ibi Bal.notat & dicit memoriæ commendandum eſſe.ff. de pact. Poterit quoque filius ſe compromittere, quia arbiter nõ habet iuriſdictionem, nec eſt iudex , nec iudiciũ contemplatione ipſius dici poteſt. l. priuatorum conſenſu.C.de iuriſ.om.iudi.& declarat Gul. de Cun.in d.§.neceſsitate.& Bal. poſt eum . in l. ij. in §.ſi ſeruus.ad fi.ff.de procu.Filia etiam agit ſine patre ſi dotem petat aduentitiam.auth. quod locum.vbi Bar.& alij,in prin.C.de colla.& fortè id fauore ipſius dotis inductum eſt , quæ præcipuum meretur fauorem.l.j.& ibi Pau.Caſt.ff.ſolu.matri. Regulariter autem omnis alienatio viuente patre interdicta eſt,vſque adeò vt nec alienet delinquendo,de quo tamen aliàs Boer. deciſio.vij.nu.13.par.j.Eſt habilitatus filius etiam in publicis iudiciis,quandoquidem tunc patria poteſtas non curetur.l.nam quod.ff. ad Treb. Bart. in l.inter liberas.in §.j.ff. ad legem Iul. de adult. & in l.filiusſam.ff.eo.& in l. poſt legatum . in §. filiusfam.ff.de his quib.vt indi. & ad propoſitum ſi non poteſt eſſe pro ſe ſine conſenſu patris , nõ poteſt etiam eſſe pro alio vt in pulchro caſu inquit Corn.conſ.xvij.col.ij.vol.ij.niſi tutorio nomine agat quia tunc poteſt etiam patre inuito ſecundum Bal.in d.§.neceſsitate. idem Corn.cõſil.præallega.col. iij. Sciendumq; eſt generaliter patriam poteſtatem,conſenſumq; iſtum paternũ in curia Delphinatus non attendi,vt teſtatur Neuizan.conſ.xviij.nu.11.ante eum Guid.Papæ deciſio. liiij. Quod in filio dicitur tamen regulariter & in d.§.neceſsitate.extendit Bald.ad monachum in c.cauſam.nu.4.de iudi.& nimirum adhuc ac præter cætera , quia pater caput eſt filij, ſeu Abbas monachi,ſi non habent perſonam integram,vt per not.in d.§.neceſsitate. dicebat idẽ Gui.Papæ deciſio.xlvj.col.ij.

Quartò prohibet lex , ne bona & res minoris alienentur,abſque decreto prætoris.l.j.ff.de reb. eo.Imò(vt ibi not.)quod requiritur etiam tutoris auctoritas , & quod immineat æs alienum . & plus quod nec ſine decreto tutor adminiſtrat, niſi neceſsitas incumbat,vel à teſtatore ſolemnitas hæc ſibi remiſſa ſit,vnumq; eſt ex ſeptem requiſitis de quibus mentionem facit Bal.in l.j.in §.ſolent.in ij.lectu.ff.de offi.præfec. vrb. quod perſonã curet,res cuſtodiat,perſonam & res tueatur ſine vlla cunctatione iuret , ſatiſdet , inuentarium conficiat,&(vt dixi)iudicis decreto adminiſtret & vt ipſe tutius . & quod bona ſine decreto rurſum alienari non poſsint prohibeatq; lex not.in l.legis virtus.ff.de legi.& ad idem quoque ſciendum eſt cauſæ cognitionem requiri vt in d.l.j. & in terminis in l.magis puto.in §. non paſsim . ff. eo.& in l.non ſolum.& ſeq.C. de præd. mi. vſq; adeò vt alienatio non valeat nec decretum ſi ſtatim & celeriter interponatur à iudice,ex quo nec præſumetur inſtructus breuitate temporis. c. cũ ex literis.§.nos igitur.de reſti.in integ.Cyn.in l. actus.C.de fer.Bar.in l.prolatam.ad fi.C.de ſen.

Iaſ.

Iaſ. in l. ne quicquam. in §. vbi decretum. col. xiij. ff. de offi. procon. & in l. mandata. in prin. ff. de offi. eius. & l. is apud quem. col. iiij. C. de eden. Adeóq; neceſſarium eſt, vt nec res etiam empta nomine minoris, poſsit obligari venditori, donec precium ſoluatur, abſque eo, vt tenuit Ioan. And. in addi. Specu. de pact. quem refert & ſequitur Cur. iun. collega olim, conſ. cxlvij. in prin. eſt verum qđ non requireretur, ſi contingeret actionem cedi ſecundum glo. in l. ſi poteſt. ff. de tutel. quam dicit ſing. Bal. in Marga. cedere. nu. 3. Vel transferri bona in monaſterium propter profeſſionem quam faceret regulæ monachalis, vt firmat Ro. in auth. ſimiliter. col. viij. C. ad leg. Falc. valetq; etiam alienatio ſine decreto, iuramento vallata, auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vēdi. c. cum contingat. de iureiu. c. quamuis. de pac. in vj. Corn. conſ. xxxvj. col. iij. vol. j. & cōſ. xxxvj. col. j. vol. ii. & conſ clxxxvj. col. viii. eo. lib. Gui. Papæ. conſ. xxiii. nu. 7. Alex. conſ. cxxv. col. iiii. vol. i. Et cum diuiſio ſit ſpecies alienationis. l. ſi pupillorum. in prin. ff. de reb. eo. Bal. in l. i. C. ſi aduer. tranſac. infertur neceſſariò tunc etiam decretum requiri. præallega. §. non paſsim. d. l. i. & aliis vt ſupra, & cum (vt dixi) cauſæ cognitionem deſideret regulariter. d. §. non paſsim. infertur & aliud quod non poterit fieri die feriata. l. iii. §. ſi cauſa cognita. ff. de bo. po. l. ii. §. dies. ff. quis or. in bo. poſ. ſer. Bar. in l. nec mādaute. in §. fi. ff. de tu. & cur. dat. ab his. Gui. Papæ deciſ. ccxv. ad fi.

Quintò prohibet lex, ne alienatio bonorum eccleſiaſticorum fiat, vt in l. iubemus nulli. in prin. C. de ſacroſanc. eccle. not. in d. l. legis virtus. ff de legi. Verbaq; generalia ſunt in d. l. iubemus ibi. ſub cuiuſcunque alienationis ſpecie. & ibi, ſine vlla pœnitus immutatione conſeruent. ne deſeratur cultus, & eccleſiarum fauore, vt ibi dicitur, & quia ſumma etiam ratio eſt quæ pro religione facit. l. ſunt perſonæ. ff. de religio. & ſump. fun. & cum reſiſtat lex prohibendo, ſequitur quod prælatus eccleſiæ contrahendo preiudicare non poterit vt declarat Bal. ſignanter per tex. in d. l. iubemus nulli. in l. iubemus nullam. C. eo. de ſacroſanc. eccle. & contrahendo dixi, quia negligendo poteſt. d. l. iubemus nullam. vel etiā delinquendo ſi delinquit cum conſenſu totius capituli. §. ſi quis rapuerit. in auth. de ſanctiſ. epiſc. not in d. l iubemus. Bal. in l. metum. in §. animaduertendum. ff. quod met. cau. & ad propoſitū conſtitutio hæc iuris ciuilis prohibitiua approbatur iure canonum, vt in c. nulli. de reb. eccle. nō alie. declarat Dec. in c. in præſentia. col. xxiiij. de proba. quæ debet extendi etiam ad bona relicta fraternitatibus & cōuertenda in pios vſus, vt hic charitatis, columbinorum S. Iacobi, & ſimilium. & probat ex multis Alex. conſ. cij. col. i. vol. vii. & hoc eſt quod dicit etiam conſ. ix. col. vj. vol. ii. quod bona eccleſiæ non poſſunt alienari ſine magna difficultate, vt res Cæſaris: argumentum in c. hoc ius. x. q. ii. & in c. ſine exceptione. xii. q. ii. & in c. i. de reb. eccle. non alie. in vj. & in l. apud Iulianum. in §. fin. ff. de lega. i. Tamen ſciendum eſt quanquam (vt dixi) difficulter fiat, quod nihilominus alienantur, ſi ſolemnitas ſeruetur poſita in auth. hoc ius porrectum. C. de ſacroſanct. eccle. inuenta à iure canonico vt inquit Bald. in c. ex literis. ad fi. de conſue. d. c. ſine exceptione. xii. q. ii. & cui derogari non poteſt per conſuetudinem. c. i. de conſue. c. i. de reb. eccle. non alie. in vj. niſi tanti temporis cuius initij memoria nō extaret in contrarium, vt tradit Card. in clemen. ii. col. iiii. eo. titu. refert & eum ſequitur Bertrā. conſ. cliiii. nu. 9. vol. iii. & ante eum Feli. in c. cū cauſa. col. iiii. de re iudi. vbi alia multa & Gui. Papæ etiam quod in quinq; caſibus alienatio fieri poteſt ſingu. cccel. Imò vt declarat Inno. in c. dudum. de reb. eccl. non alie. in vj. Io. And. But. & Henric. Boich in c. nulli. eo. titu. quod exacta illa forma & ſolemnitas non ſeruabitur poſita in d. auth. hoc ius porrectum. quod & ibi etiam Cy. Bar. Bal. & Ange. obſeruant & dicunt, ſed illa poſita in d. c. ſine exceptione. xii. q. ii. & poſt eos omnes. Gui. Papæ deciſio. cxlix. col. i. & ii. & in hoc ſtandum eſt iuri canonico, ex quo ſtatuta ciuilia non ligant eccleſiam ſuper rebus eccleſiaſticis, niſi ea acceptauerit. c. bene quidē. xcvj. diſt. c. fi. de reb. eccl. non alie. Alex. conſ. cxlv. nu. 11. vol. vii. & iſto caſu prælatus eccleſiæ præiudicabit, ſeruata forma ſcilicet legis, vt dicit Bald. in præallega. l. iubemus nullam. col. ii. C. de ſacroſanct. eccle.

Sextò prohibet lex, vt mutuo detur filiofamilias, ipſumq; tuetur ſi temere quis eidem crediderit, exceptione Senatus Conſulti Macedoniani. l. i. ff. ad S. Con. Macedo. ea potiſsimum ratione ne præbeatur occaſio delinquendi, vt ibi dicit text. & in l. conuenire. ff. de pac. dota. Imò quod nec iuramentum daret robur contractui. l. non dubium. C. de legi. vtpotè contra bonos mores, præbens (vt dixi) filiofam. cauſam peccandi parentesq; depredandi & malè. c. non eſt obligatoriū. de reg. iur. in vj. Ancha. in c. canonum ſtatuta. in repe. col. cxl. de conſti. Ad propoſitum tamē notandum eſt, quod exceptio Macedoniani odioſa eſt, ſeu inuenta principaliter creditorum odio, ſed fauorabilis filiofamilias. Sicq; Velleiani è cōtra principaliter fauorabilis mulieri, quanquam damnum & odium inferat his pro quibus intercedit vt not. in l. qui exceptionem. ff. de cond. inde. Calde. conſ. xiiii. de verb. ſignifi. & ita Veſpaſian. Impe. ſtatuit vt in vita ipſius Tranquil. ait de quibuſdam legibus per eum decretis ibi. Neue filiorumfamilias fœneratoribus exigendi crediti, ius vnquam eſſet, hoc eſt ne poſt patrum quidem mortem. Senatus Roma. etiam filiofam. nō credi cenſuit. Et olim apud Athenié. Solon. Imò ante Cæſares & hoc idem in phormio. dicit Comic. & ex pſeudolo Plau. elicitur legem. Quinā vicenariam fuiſſe, quæ mutuam pecuniam minoribus xxv. ann. dari prohibebat. & quod tollenda

ſit

ſit occaſio captandæ mortis paternæ vt dicitur in d.l.i.liquet ex verbis etiam.§.illud.inſti.quod cum eo,Corn, conſ.liiii.nu.12.vol.iiii. eſt verũ quod limitari ſolet hoc idem pluribus modis, vt Pet.à Duen. refert regu. ccclxix. ſed potiſsimum id mihi & præcipuum quiddam viſum eſt ſi caſtrenſe peculium habuerit quia tunc protinus Senatus con.de quo in d.l.i.ceſſabit,vt ibi in §.fi.& rationem aſsignat Iuriſcon.in l.ii.ff.ad Macedo. Et quanquam prohibeat lex,fœneratoribus, alia ex parte tamen permittit exceptionem vt ſupra & nouiſsimè per Bal.in rub.C. de condic. ex lege.col.1.& præter hæc lex etiam Claudia à Cl. Cæſare lata eſt de fœnore, creditores (vt diximus) in mortem parentum pecunias (autor eſt Corne.tacitus)filiisfam.ne darent fœnori. & in caſu iſto Macedo fęnerator dedit cauſam edicto vt alibi Caia afrania (ita enim legi debet & non Calphurnia)in l.iij.in §.ſexum.ff.de poſtu.præ.l lega.l.j.ff.ad Macedo.& licet naturam ibidem dixerit Iuriſcon. illi adminiſtraſſe cauſas ſceleris, cum tamen nihil mali faciat, quandoquidem ſit idem natura, quod Deus, non ita ruditer tamen intelligi debet.c.marchion.j.q.j. ſed exponi (vt ibi etiam per glo.)natura id eſt conſuetudo,quę eſt altera natura.l.ſi quis poſthumos. ibi natura & conſuetudo ſpectanda eſt.ff.de lib. & poſthu.

Septimò prohibet lex, ne mulier pro alio intercedat ſeu iubeat, ipſamq; tuetur, ſi aliter non certiorata interceſſerit ſeu fideiuſſerit, exceptione pariter vt ſupra in filio dictum eſt, Senatuſcon.Velleiani l.j.ff.ad Velleia.vbi teſtatur Iureconſ.ſicut fœminis ciuilia officia adempta ſunt, multo magis id fore adimendum, eis in quo non ſolum opera nudumq; miniſterium earum verſatur,verum etiã periculum rei familiaris. & hoc idem propter ſexus imbecillitatem,vt poſtea dicitur in l.ij.in §. verba. ff. eo. Eſt verum ſi callide verſate fuiſſent intercedendo, quia deceptis & non decipientibus iura ſubueniunt vt ibi dicitur clare,& in c.cum vniuerſorum.de rer.permu. vel ſi renunciaſſent Velleiano certiorate, Iuri enim ſibi competenti quiſque renuntiare poteſt ſi non reſiſtat lex.l.ſi quis in conſcribendo.C. de pact. argumentum in l.in re mandata.C.manda. quod Velleiano non iuuarentur.d.§.verba.l.fi.§.fin.ff. eo. ad quod vltimum etiam facit regula, beneficium in inuitum non conferri, quodque volenti nec etiam fit iniuria.l.inuito.ff.de reg.iur. l. hoc iure.§.non poteſt.ff.de dona.l.j.§.vſq; adeò.ff.de iniur. Quæ renuntiatio maxime eſt neceſſaria, quando tutelæ officio funguntur,præſertim mater & auia, quia mulieres regulariter prohibentur,vt infra auth.matri & auiæ & in corpore vnde ſumitur.C.quando mul.tut.offi.fun.Aduerte tamen quod hoc caſu non requiritur certioratio, ex quo renuntiatio fit de conſcientia legis,vt per Bal.in l.j.ad fi.ff.ſi quis in ius vo.non ie.& Alex. in l.ſciendum.col.ix.ff.de ver.obl. & inſuper qđ quanuis mulier renuntiauerit aliàs ſibi tamen nõ præiudicat,ex quo qua facilitate interceſsit eadẽ facilitate renuntiauit argu.in l. doli mali. ff. de noua.not.in l.ſi iudex circunuentio.ff.de mino. Nec ob.tex.in d.§.fi. quia ibi nõ in inſtrumẽto fideiuſsionis renuntiauit,ſed in iudicio per modũ contentioſæ iuriſdictionis,conuentione facta ex poſt facto,& ſic vigore iudicij.l.cũ oſtẽdimus.§. fi.ff.de fideiuſ.tut.ſatis alienũ à caſu iſto,& in terminis tradit Bar.in l.j.col.ij.C.eo.cogita.

Octauò ꝓhibet lex,ne mulier tutrix eſſe poſſit regulariter.l.fi.ff.de tute.& nimirũ (vt ibi ſubiicit tex.)quia id munus maſculorũ eſt, & officiũ virile,vſq; adeò vt nec trãſeat ad hæredes.l.tutela.ff.e. niſi à principe tutela filiorũ impetretur iure veteri,qm̃ nouo impetratio neceſſaria nõ eſt d.l.fi.auth.matri & auiæ.C.qñ mul.tut.offi.fun. l.ij.C.eo.verũ ad idẽ notãdum eſt, quod põt eſſe teſtamẽtaria,legitima datiua,& anomala,& quo modocũq; ſit,eam ſic appellemus, tutrix erit volens nõ inuita & nolens, ex quo iura quæ loquũtur de tutela matris & auiæ ẽt non contineat Imperium ſed permiſsionem,vt in d.auth. matri & auiæ,in verbo permittimus. Bald.pulchrè in l. ſi quis ſub cõditione.col.fi.ff.de teſta.tu.hæcq; oĩa & longe plura dicit ẽt Deci. quẽ tamen prius nõ viderã in l.ij.col.iij.ff.de reg.iur.eſt nihilominus aduertendũ ad tex.in d.l.ſi.redeũtes,qđ quanuis mulier tutrix regulariter eſſe non poſsit aliorũ filiorum,poteſt tamen mandare teſtator vt mulieris cõſilio tutela adminiſtretur.l. quidã decedẽs. §.j.ff.de adm.tu.not.Bal.in c.decernimus. col.ij. de iudi.idẽ Dec.vbi ſupra.Adde tu nõ poſſe tñ arctari tutorẽ vt eius conſiliũ ſequatur, quia ſic eſſet tutrix per indirectũ & fieret fraus legi & male.l.nõ dubiũ.C.de legi.declarat Bal.in loco pꝛal lega.& in rub.C.de exercito.act.col. ij. in ſimili Bar.in trac.Minorica.lib.iij.diſt.iij.c.j. & alia ẽt rõne vt infra.Imò per tex.in d.§.j inquit Ancha, quod qui prohibetur actũ per ſe gerere, prohibetur ẽt illi actui conſentire,coſ.cciiij.in prin. ex quo tex.ibi dicit,bonis viris cõuenire ſalubre cõſiliũ matris (loquitur enim de iure veteri) admittere quaſi dicat de honeſtate, nõ qđ tutor arctetur.Et ſi ſtatutũ dicat,qđ in cõtractu interueniat auctoritas vel conſiliũ propinquorũ, non intelligitur de fœminis,quia conſiliũ habent inualidũ, vt inquit Bal.in c.ſignificauit.col.j.de reſcrip.& in c.j.col.ix.de iudi.Deci.multa conſ. clxxxviij. col.j.vol.j.ea de re tutrix eſſe non poteſt (vt diximus)mulier,niſi vt dictum eſt pariter ſupra hoc idem à principe impetraſſet. d. l. fina.ff.de tute. nouiſsime Deci.in loco præallega.Bertran. conſil. lxxxix. nume.primo.vol.ſecundo. Corn. conſil.xx.col.j.vol. ij.

Nono prohibet lex, ne mulier officium argentarij exerceat, quoniam ea opera virilis eſt, l. prima. C. de eden. & ibi not. l. fœminæ. ff. eodem. l. ſecunda. ff. de regul. iur. argumentum in l. fin. ff. de tute. & dictum fuit proximè. Et ad propoſitum ait Barba. in c. j. col. xiiij. de

proba. quod lata ſententia iuris eſt, quod fœmina argentariam non exerceat, & Ro. quod honeſtas non patitur muliebris, eam alicni negotiationi præeſſe, ex qua poſsit lucrum facere, conſi. cccxvj. col. vlti. eſt verum quod poterit ſaltim per ſeruum. l. prætor ait. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de eden. not. in l. j. C. eo. & eſt opi. communis. Sed mirum videtur, quoniam à partibus ſufficienter enumeratis, volumus quod hoc idem ſit (vt dictum fuit & eſt ratio Iuriſcon. in d. l. fœminæ) quia opera virilis ſit, & tunc male, quia etiam tutela, virile officium eſt. d. l. fi. ff. de tute. & tamen fœmina non excluditur ex toto, authen. matri & auiæ. C. quan. mul. tut. offi. fun. aut etiam ne ſe virorum cetibus immiſceat. l. j. §. ſexũ. ff. de poſtu. l. j. C. de his qui ve. ętа. imp. c. ij. de iud. & rurſum male, quia nec poſſet hac de re aliquando in iudicio eſſe, nec tutelam gerere, & tamen poteſt. l. fęminis. ff. de procu. d. auth. matri & auię. Aut quia officiũ publicã habet cãm. l. argentarius. in prin. ff. de eden. & adhuc male quia tutela ẽt auctoritate publica eſt. l. j. ff. de tut. & quia etiam ex cõſuetudine poteſt, & admittitur vt in Gallia, & Ianuę & vt ẽt dicit Barba. in d. c. j. aliàs conſuetudo non eſſet, & vtpotè irrationabilis reicienda. c. j. de cõſue. c. dilecti. de arbi. vbi iudicat & arbitratur. & dato quod non poſsit per ſe dici etiam & probari poteſt, id facere nec poſſe per ſeruũ, ex quo lex reſiſtit negatiua dictione præpoſita verbo põt, quæ priuat potentiam & inducit neceſsitatẽ præciſam vulgatumq; dictum eſt, glo. in c. j. de regu. iur. in vj. & quia agitur etiam de magno præiudicio, factaq; diſpenſatione à lege in maſculo. l. prętor. præalleg. §. j. ff. de eden. non intelligetur facta in fœmina, neq; d. §. deciſio ad eam extendetur. l. tutori. C. de nego. geſt. l. ſi non lex Aelia Sẽtia. ff. de hær. inſt. c. iudæi. de iudæ. Bar. in l. quid ergo. in §. pœna grauior. col. iij. ff. de his qui not. infa. Et quia per ſeruũ, quis actũ facit vbi de modico agitur præiudicio. l. ſeruus. ff. de bo. po. l. j. §. per ſeruum. ff. de acqu. po. l. cũ aliquis. C. de iure delib. à clara deciſione legum tamen non recede & à communibus opinionibus, quia hæc ſolum ingenij tui acuendi gratia diſputando vt inquit alibi glo. in l. ſi pecuniam. in prin. ff. de condi. ob can. dicta fuerunt.

Decimò prohibet lex, mulierem poſtulare, l. j. §. ſexum. ff. de poſtu. ne cõtra pudicitiam ſexui congruentem alienis cauſis ſe immiſceat, ne virilibus fungatur officiis, vt ibi dicitur, eſtq; ratio legis impulſiua non finalis, nanq; (vt adhuc ſubiicit) eiuſdem rei origo, introducta eſt à Calphurnia (Caia enim Affrania dici debet, autore Vale. maxi. lib. viij. quæ mul. apud. mag. pro ſe vel pro aliis cauſas ege. c. iij. quã Licinij Bructionis vxorem fuiſſe dicũ) improbiſsima fœmina, quæ inuerecunde poſtulans, & magiſtratum inquietans cauſam dedit edicto. ea de re, Vale. rurſum dicit ibidem, mulierem illam impudentia abundaſſe quam maxima. Et vt hic mulier edicto dedit cauſam, ſic dedit opuſculo Bar. varietatum iuris ciuilis & longobardi, aduocatelus quidam, vt ipſe in proœ. eiuſdem libri ad fi. teſtatur. Et alibi Sp. Carbi. ruga cum diuortium coniugis ſterilitate feciſſet (autor eſt Gelli. in noctib. attic.) Seruio Sulpitio, vt primum rei vxorie cautiones neceſſarias eſſe videns (quingentis ferè annis poſt Romam conditam, nullæ rei vxoriæ erant actiones aut cautiones, nec Romæ nec in latio, ex quo nihil deſiderabatur, nec diuortia matrimoniorum fiebant) librum ſcriberet quem de dotibus compoſuit. Ante Cæſarem Auguſtum nihil lege in adulteros cautum eſt, nemo cauſam de adulterio dixit, Clodius de pollutis ſacris Bone Dee poſtulatus eſt, deinde poſtea quaſi & ipſe cauſam edicto dediſſet, Auguſtus legem Iuliam de adulterio tulit in viros, de pudicitia in fœminas: poſtea in vtrunq; ſexum data eſt actio. eſtq; maxime mirandum quod aliqui dicunt nos vti debere in narrationibus hiſtoria, ſumpto argumento ex hoc ipſo loco, cum nõ hiſtoria ſit, ſed factum potius mulieris impudentiſsimæ, reprehenſione dignum, nec ab re (vt diximus) cauſam dedit edicto, vt olim, & nouiſsimè quidem præter alia dicta ſupra, Sergius natione Romanus, qui os porci tunc vocatus eſt quique ſic effecit vt in Pontificis maximi creatione, mutaretur nomen, & tradit Gemi. in proœ. decreta. in prin. nu. 14. in vj.

Vndecimò ſi fęmina nobilis offenſa pugnam offerat offenſori poteſt reprobari, & ſine dubio refelli, quia pugna (vt proximè dictum eſt à ſimili) virile officium eſt, & fœmina perſona imbecillis. c. j. de feu. fœmi. in vſib. c. j. an mut. nel alter imperf. eo. lib. & quia pugnare non poteſt nimirum eſt ſi in feudo non ſuccedit, quia nec pro ſexus fragilitate audent mulieres, id quod maſculi. l. ſi quis. §. ad filias. C. ad legem Iul. maieſta. l. ij. ff. de iniur. & ſic reſiſtit lex ne iſtud ipſum faciat. Eſt verum (vt diximus in argentariæ officio ſupra) quod poſſet pugnare per campionem, maritum, filium, vel generum, & vt fuſius tradit Paris de Puteo in tracta. de re mili. lib. vj. an mulier offerens pugnam poſsit repulſari.

Duodecimò prohibet lex ne fornicetur. l. palam. §. non eſt ignoſcendum. ff. de ritu nup. etiam ſi obtentu paupertatis id faciat vt ibi dicitur, & mirum eſt, quia à furto excuſatur quis, & non à fornicatione. c. ſi quis. de fur. Niſi reſpondeamus (vt ibi dicit glo.) neceſsitate oĩa effici cõia vſque adeò vt hac ratione furtum dici nõ poſsit, in fornicatione autem debet mulier potius omnia mala pati, quã malo cõſentire. c. ita ne. xxxij. q. v. qa paupertas in illicitis nõ excuſat. d. §. nõ eſt ignoſcẽdũ. l. illicitas. §. fi. ff. de offi. præſi. Bal. in l. accepta. col. pe. C. de vſur. & ita furtũ à fornicatione etiam diſtinguit Flo. in l. item quamuis. in §. j. ff. cõi diui. multa Benincaſ. in tract. pauper. Specia. ix. q. vij. nu. 26. vtcũq; ſit tñ, & ſi prohibet lex, ad turpia nihilominus (vulgareq; dictum eſt) nos cogit egeſtas. & vt adhuc Comicus ait. Hominẽ

experiri

experiri multa panpertas iubet.

Decimo tertiò prohibet lex, ne mulier anhuc fundnm dotalem alienet.l.j. ff. de fun. dot. quia intereſt reip.mulieres eſſe dotatas.l.j.ff.ſol.mat. quæ ſi dotem non habent inſuper,lugent, vt in l.aſsiduis.C.qui pot.in pig.hab.etiam ſi maritus mortuus ſit ſuperſtetq; filia ſiue vxor fundo patri reddito, quia debent in ſequens matrimoniũ reſeruari,auth.ſed quanuis.C.de ſponſal.Bal.in l.rem quam.C.de iur.do.eſt verum quod cũ vninerſitate tranſiret alias,quanquã titulo ſingulari non vt in d.l.j.dicitur,& in l.quædã.ff.de acqui.rer.do.& in l.in modicis.ff.de cõt.emp. & eſt in ſimili id clare deciſum in iure pat.eccleſię,quod ſimiliter vendi non poteſt, niſi cum vniuerſitate & vendendo omnia bona patris,vel hęreditatem in alium trãsferatur,.vt per iura prædicta inquie Bal.in l.j.col.ij.C.de bo.lib. Et ad propoſitũ legis Iuliæ prohibentis de qua in d.l.j.eam non habemus vt in ſimili dicit glo.in l.admonendi .ff. de iureiu.& Signo.de Homode.in l.ſi æſtimatis nu.1 .ff.ſol.mat.Eſt verum quod dicitur in d.l.j. vendicare ſibi locum, in alienatione voluntaria,non in neceſſaria vt ibi habetur & plene per Alex.conſ.clv.col.j.vol.ij.& nimirũ quia in quacunque prohibitione generali caſus neceſsitatis ſemper exceptus intelligitur vt ibi & in l. alienationes.ff.fam.her.& in l.pater filium.in prin. ff. da lega.iij. Ro.conſ.cclxxx.& Alex.adhuc conſ. ccxv.col.ij.vol.vj.Sauilia.conſ.vj.nu. 91. vol. j. Imò quod Bal.de Bartolin.in l.j.nu.126. ff. ſol. mat.enumerat xx.caſus in quibus alienatio fieri poteſt fundi dotalis, vt per eum inter quos tamẽ illa non eſt quæ mihi ſemper præcipua viſa eſt, an poſsit famis & victus cauſa, & videretur dicẽdum quod ſic,quia neceſsitas legem non habet. l.ob æs.C.de præd.mino.l.j.ff.de offi.conſu.Tamen Bal.conſ.liij.ad fi.vol.v. determinat contrarium.Et in materia dictu mirũ videtur licet alienatio prohibita ſit regulariter, facta tameu & à marito iurata, quod contrauenire ipſe non poterit ex quo lex Iulia hoc idem non dicit,nec quis poteſt venire contra factum ſuum etiam inualidum.l.poſt mortem.ff.de adop.Corn.cõſ. clxx. col.ii.vol.iiii.cogita.

Decimo quartò prohibet lex, mulierem coniugatam contrahere vel alium actum obligatorium facere,& ſi contraxerit ſine conſenſu mariti,cõtractus erit nullus,auth.ſiue à me.C.ad Velleia.& ibi Cy.Ancha.conſ.ccxlix. in priu.vſque adeò vt nec expromiſſor contractui ſiue obligationi accedens teneatur,ſicuti nec fideiuſſor, vt in l.cum lex.ff. de fideiuſſo. & in l. non dubium. C. de legi. & rationem aſsignat Ancha. in loco præallega.quia ſi principale non tenuit, neceſſario etiam corruit acceſſorium.l.cum principalis ff.de reg.iur.præallega.l.cum lex , niſi cõtractus iuratus fuerit,quia tunc ad obſeruantiam iuramenti teneretur.c.cum contingat.de iureiu.c.licet mulieres.co.tit.in vj.c.quanuis. de pac. eod. lib.Arc.conſ.liiii.ad fi.Palaci. Ruuios in rub. de dona.inter vir.& vxo.fol. 50.col.ij. & quia iſtud pluſquam clarum eſt tranſeo.

Decimo quintò prohibet lex,ne quis ſeipſum occidat,alias hęredem non habebit,vt dicitur in l.iij.in prin.ff.de bo. eo. qui ſibi mor. conſciue. quod ſatis triſte & miſerrimum eſt.l.& quia. ff. de int.ac.Bal.in proœ.decretal.in prin. Bar.in l. nemo poteſt.col i.ff.de lega.j.quod tamen intelligi debet verum,in eo qui in ipſo ſcelere inuentus metu criminis imminentis,vel ſi reus poſtulatus fuerit mortem ſibi ipſi conſciuiſſet, vt in d. l.iii.dicitur,quia aliter ſi reus criminis poſtulatus non fuerit,& ſibi manum intulerit, vtiq; habebit hæredem,nec bona applicabuntur fiſco. & idem dicitur in l.j.C.eo. & ſi longiorem diſtinctionem videre cupias, quid hodie ſeruetur ſed de cõſuetudine Pet.de Bella perti. vide in q. ſuis lxxvj.qui ſelta.face.poſ.vel concluſiue dicas, qđ communiter totus mundus ſeruat, bona non cõfiſcari aliquo caſu,niſi in crimine læſæ maieſtatis & hæreſis,quicqui ſit de iure, auth. bona damnatorum.in ſi.C.de bo.damna.c.vergentis. ibi cum longe ſit grauius æternam quam temporalem lædere maieſtatem,de hæret.Albe.in ſtatut. par.iij.q.xviii.ad fi.Boer.deciſio.cclxiiij.nu.14. 15.par.ii.Vetuit nihilominus antiqua lex;& noua pariter,quia iniuria fit Deo,patriæ,& ſibi,& cum hic ſumus,velut in acie milites,maiore ſupplicio digni ſunt deſertores vitæ quàm militiæ, alia ex parte fatua eo caſu quo ſententiam contra mortuum ferri volebat.l.in ſumma.§.fi.ff. de re iudi.quoniam licet in duobus caſibus tantum quando crimen contra Imp.committitur & contra remp.Romanam,deq; his aliàs in l.quiſquis. C.ad legem Iul.maieſta.& in §. interdum . inſti. de hære.quæ ab inte. defe. Gramma. noniſsimè deciſio.vj.nu. 19.

Decimo ſextò prohibet lex,ne lis fiat ſeu iudicium inſtituatur inter patrem & filium.l. lis nulla.ff.de iudi.effectuſq; eſt patriæ poteſtatis.l.qui in poteſtate.C.de in ius vo. vbi nec poteſt in ius vocari ſine venia.Vel ſi contra alium experiri voluerit,adhuc propter patriam poteſtatem, conſenſum patris expectabit.l.fi.§.neceſsitate.C. de boniſq; lib.& idem dicimus in ſeruo & domino quod nec inter eos eſſe poteſt pariter pro rebus. pro perſona,& pro libertate ſic(quod nota)vt in l.fi.C.de ordi.cogni.Bal.in c.ex reſcripto. num. 11.de iureiu.vbi etiam quod agit monachus contra abbatem vt eum ab obſidione liberet. Et filius rurſum contra patrem , ſi ab eo venditus ſit neceſsitate famis & victus,(vt dictum fuit ſupra & habetur in l.ii.C.de pat.qui fit.diſt.)vt ipſum redimat ſi perueniſſet ad pinguiorem fortunam, quia hoc eſt(licet ibi nõ dicat) pro libertate agere,quo fit ſicut hoc caſu agit ſeruus cõtra dñm,vt dictũ eſt, nulla rõ adduci põt, cur non ẽt agatur hac de re, contra patrem . Agit etiam pater vtili actione contra filium , habenrem caſtrenſe pecu

ſitum, ſi furtum ſibi fecerit, quia habet vnde ſatiſfaciat, vt ſignanter dirit Iurecon. in l. ſi quis vxori. in ſi. prin. ff. de fur. & ſenſit glo. in d. l. lis nulla. Imò tex. ibi peculij caſtren. mentionem faciens. Et minime mirum, quia dicto caſu non curatur neque eſt conſiderabilis patria poteſtas, quæ impedimento eſt, ne iudicium inter eos eſſe poſsit. aliiſq; etiam modis limitat Soci. in regu. crxliiij. tum maxime quod nec procedat iſtud, de iure canonico, adde tu, quia tunc nec patria poteſtas curatur. c. ſi. de iudi. in vj. & glo. quam ad hoc allegat in c. ſi ecrleſia. xxiiii. q. iiii. dicit ſingu. prǽter cætera Ro. in ſuis ocxv. vel ſi pro alio agat poſt glo. adhuc in d. l. lis nulla. quod tu declara verum, ſi ad commodum etiam alienum agat, nõ ſi ad proprium, puta ex iure ſibi ceſſo, quoniam tunc alter contra alterum, ceſsionem hanc recipere non poſſet. l. ſi pater. §. i. ff. de iur. do. l. actiones. & vtrobique glo. ff. de act. & obli. & licet ita tranſeat etiam Pau. Caſt. in d. l. lis nulla. aliam declarationem tamen glo. in dictis locis recipit, ſecundum Bar. in d. l. actiones. & Bal. in præallega. l. ſi pater. intelligi debere in ceſsione ſcilicet, facta ex ea cauſa, ex qua iudicium inter eos conſiſtere non poſsit, alias ſecus, & aduertit Pet. de Rauc. in not. vtriuſque iu. col. xiiii. & bene nec ſecus dici poteſt. Et ad veniæ propoſitum dictu mirabile eſt, ſi agat filia contra patrem & dotem petat officium iudicis implorando, quod nihilominus præcedere debet, & neceſſariò quidem, vt ex multis oſtendit Bal. nouel. de dote in xvj. ſpeciali col. i. & licet in reſtitutione fideicommiſsi, cum pater eſt rogatus ſcilicet, vt reſtituat ipſum filio, ſentire videatur Seyſel. in l. cogi. in §. ſi pater. ff. ad Treb. abſolutè agi poſſe contra patrem, quia id æquum eſt, officiumq; iudicis imploratur, attamen credo & id intelligi debere venia petita ex prædictis, & ſentit glo. in d. §. ſi pater. & aduertit quoq; Soci. in regu. præallega. in j. fallẽ.

Decimo ſeptimò prohibet lex, ne cum minore contrahatur, quoniam conſtat fragile eſſe & infirmum eius ætatis conſilium, & multis captionibus expoſitum, multorumq; inſidiis vt inquit tex. in l. j. ff. de mino. & Ancha. in pulchro caſu cõſil. cccxxvij. col. j. & Fulgo. conſ. ccxxvij. col. j. ad ſi. bonus tex. in l. ſi minor. in ſi. ibi lex quippè conſilio eius parum firmo reſiſtit. ff. de ſeruis ex portan. Antilochus enim Homericus: ſcr (inquit) æquo animo Menelae, longe quàm tu, iunior ſum, tu verò prior, meliorq;, non ignoras iuuenum audaciam: promptior enim iis animus eſt, ſed imbecillius conſilium. Hinc veteribus mos erat, adoleſcentes bullam à pectore pendentem portare ſolitos, quam βολυ Græcæ vocabant, ſignificantes ex eo eam ætatem conſilio regendam fore non ſecus ac æquus fræno, ad quod fortè Saty. alluſit, quando ſic dixit pariter. Dic ſenior bulla digniſsime. Subiicit ad hæc etiam Bal. alibi, quod iuuenes ſunt omnia nimis, facileſq; ante maturam ætatem ad pecunias profundendas conſ. ccclxiij. ad ſi. vol. iij. dictumq; eſt Philoſophi. Et hac ratione non iurant de calumnia vt not. in l. ij. C. de eden. & ſi teſtator vetuerit (vt quotidie fit) ne fratres diuidant intra certum tempus, valebit prohibitio, ne minores ſua facilitate labantur, inquit idem Bald. vbi alia etiam multa conſil. lxxij. col. ij. vol. ij. legem quoque tulit. Q. lectorius, quam etiam lectoriam ab auctore dixerunt, vt Falcidia, Publiciana, Fauia, & ſimiles, qua pœnam prætoribus adiecit ne adoleſcentes in contractibus circumueniri ſinerent. & ſi ſtatutum dicat contractum minorum non valere, niſi certa ſolemnitate ſeruata, etiam ſi fuerit iuratus, valet & iuſta eiuſdem cauſa videtur, ne propter imbecillitatem decipiantur in quo verſatur naturalis æquitas inquit Alex. cõſ. clj. col. pe. vol. vij. & Bal. in rub. C. de re. permu. col. j. quod in ruſtico, muliere, & minore, ſimplicitas præſumitur, & ſi iurent quod iuramentum erit captioſum & iniuſtum, & per epiſcopum relaxandũ, & q́d deniq; iuramentum tametſi repreſentet quem maiorem, non tamen facit eum ſagacẽ & prudentẽ, vt etiã dicit Ariſtot. & tandem quod mulieris cõſilium inualidum eſt, ruſtici fatuum, & minoris infirmũ quem refert & ſequitur Deci. vbi alia multa ad idem conſ. cccxlix. col. iiij. vol. iij.

Decimo octauò prohibet lex, ne reliquiæ S. Martyrum, & minus corpora, diſtrahãtur, & mercentur. l. nemo martyres. & ibi diximus in Aequi lib. ſcholaſticorum, tomo ij. ſatis. C. de ſac. ſanc. eccle. ideò nunc ad alia tranſeo. & ſi quid addendum eſt, cũ ibi dictum fuerit ea ratione venditionem prohiberi, neúe mercẽtur, quia ſacræ nõ ſunt à locis ſacris auellendæ, quandoquidem nec æſtimationem recipiãt, ſicuti nec liber homo. l. liber homo. ff. de ver. obl. §. nullius. inſti. de re. diu. hoc vnum tantũ addã. quod Auerni populi (vt memoriæ proditum eſt) cum Cæſaris enſem in templo appendiſſent, ceu ab illo ereptum ſpolium, ſubriſit Cæſar, ipſum conſpicatus, & rurſum cum ab amicis vt detraheret ſuaderetur, noluit, quippè quod rem ſacram fore exiſtimauit.

Decimo nonò prohibet lex, ne quis decedat cum duobus teſtamẽtis. l. j. ff. de iniuſt. teſta. quãquã in milite tolerabile ſit. l. quærebatur. l. militis. §. miles. ff. de mili. teſta. not. in d. l. j. Sicuti videmus etiã quod poteſt ſic pro parte mori teſtatus & pro parte inteſtatus. l. ſi duobus. ff. de mili. teſta. l. vnica. §. his ita. C. de cad. tol. eſt verũ quod primum per ſecundũ nõ rumpitur, niſi rite perfectum ſit. §. poſteriore. inſti. quib. mod. teſt. infir. l. ij. ff. de iniuſt. teſta. quod adhuc in milite (vt ibi dicitur) limitatur. Et ideò ſubiicit Iurecon. in l. ſi binæ. eo. titu. ſi duo teſtamenta reperiantur, ſeptem teſtium ſignis ſignata, poſterius autem apertum inuentum ſit vacuum, id eſt nihil in eo ſcriptum, quod ſuperius non erit ruptũ, ex quo poſterius eſt nullum, quem tex. ad propoſitum in reſolutione magni contrarij pulcherrime inducit Bal. in c. ſanè. nu. 2. de offi. dele. vel dici

poteſt

poteſt quo ad duo teſtamenta in priuato, quod loco vnius habeantur. l. i. §. ſed in duobus. ff. de bo. poſ. ſe. tab. not. in d. l. quærebatur. & ſic quod ipſe pariter cum duobus moriatur, quia quotieſcunque duo ſunt propter vnum, vtrobiq; vnum eſt tantum. l. qui libertatis. §. j. & ibi Bar. ff. de euic. l. tribunus. l. Iulianus. ff. de condi. & deinõ. Rota deciſio. cccclxv. col. ij. de teſti. in nouis. ſed vt prius melius. Et prohibitionis legalis ratio eſt quia facto vno teſtamento, non tollitur poteſtas, faciendi aliud, ex quo nemo poteſt ſibi legem imponere à qua recedere non liceat. l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de lega. iij. Nimirum igitur ſi poſterius tollit primum. Et quia alia ratio eſt in ſententiis (primæ enim ſemper ſtamus quandoquidem iudex benè vel malè functus eſt tunc officio ſuo. l. iudex poſteaquam. ff. de re iudi. not. in d. §. poſteriore. aliud quoque dicendum eſt, vt ibi) & quod licet non poſsit mori cum duobus teſtamentis quis, poteſt tamen cum duobus & pluribus codicillis. §. codicillos. inſtitu. de codicil. not. in d. l. quærebatur. quia nullam ſolemnitatis ordinationem deſiderant. §. fi. inſtitu. eo. de codicil. niſi pręcedenti poſterior eſſet contrarius l. cum proponas. C. eod. Azo de codicil. nume. 5. in ſumma.

Vigeſimò prohibet lex, ne mulier officium procuratoris exerceat, & aliena negotia gerat ẽt pro marito. l. iiij. C. de procu. & obiter dictum eſt ſupra in decima permiſsione legis, idcò transeundum eſt. nouiſsimè tamen mihi mirum videtur, quod lex ita ſtatuerit, cum poſsit in rem ſuam agere vt ibi dicitur, & cum ſint hinc duo in carne vna, ſociiq; diuinæ & humanæ domus. c. ſciſcitatur. xxx. q. iiij. l. aduerſus. C. de cri. expila. hære. & Gen. ij. legitur. Cogita.

Vigeſimoprimò prohibet lex, ne miles in ea prouincia in qua opera bellica exercet, agros poſsit comparare ea potiſsimũ ratione (vt inquit Iurecon.) ne ſtudio culturæ à militia auocentur, in l. milites agrum. ff. de re mili. Domum verò habere non prohibetur, in qua ratio prædicta ceſſat vt ibi dicitur, & pulchrum verbum in ſimili ſcribit Bal. in l. fi. C. ſi ſer. expor. ve. ad fi. quod peruſinus qui non poteſt eſſe quæſtor propter motam infamiam vitæ ſuæ, non poterit etiam eſſe prior, quia eadem eſt ratio prohibendi, ergo ſi non eadem ſecus, & ſignanter per tex. in d. l. milites agrum. & dum ibi rurſum aſsignatur ratio argumentum erit nobis, quod vbi in ſtatuto expreſſa eſt & ſcripta, illa ſemper debet attendi, aliàs verba longe magis, & declarat idem Bal. in l. maximum vicium. C. de libe. præte. col. iiij. & in l. fi. vbi etiam Imol. de hære. inſti. Alex. conſil. xxxij. col. ij. vol. vij. & fortè hac de re procurator miles adhuc, eſſe pro alio non poterit, ex quo vix in duobus caſibus admittitur ſiue tribus ſi ab initio excepto oppoſita non ſit, ſi ſit in re ſua, vel cauſam communem agat numeri ſui, ne ſcilicet à militia auocetur pariter, vt dicitur in d. l. milites, & in l. militem. & in l. qui ſtipendia. C. de procu. & in l. fi. C. loca. & ad propoſitum eſt caſus in l. filiusfamilias. in §. veterani. ff. eo. titu. de procu. eſt verum ſi foret veteranus, quod indiſtinctè admitteretur, (veteranus enim eſt qui honeſtè miſſus eſt, quiq; militiam deſeruit & quem aliàs rudiariũ appellamus, ab onere militiæ dimiſſum, quaſi rude donatum (rudis enim virga erat rurſum, qua gladiatores miſsionem accipiebant à ſanguinario ludo) l. ij. §. ignominiæ. ff. de his qui not. infa. l. j. ff. de vetera. & mili. ſuc.) d. §. veterani. vel ſi ex militibus eſſet qui quotidie in foro inq; plateis ſpatiantur, vt inquit Alex. in d. l. militem. quoniam tunc ceſſaret prohibitiua ratio, & ſic etiam legis prohibitio. l. adigere. §. quãuis. ff. de iu. pat. c. cum ceſſante. de appel. Et ſic erit vigeſima ſecunda legis prohibitio, notanda quãquam breuis, quia nec etiam longas intendimus iliadas contexere.

Vigeſimo tertiò igitur prohibet lex, ne infames ad poſtulandum admittantur, vt in l. j. in §. ait pretor. ff. de poſtulan. & nimirum quoniã patroni officium laudabile eſt & honorificum. l. laudabile. C. de aduo. di. iud. nec conuenit qđ ab infamibus exerceatur, & quia procuratorium hinc viliſsimum eſt, non mirum ſi infamis admittitur vt ſuo loco diximus & habetur in §. fi. inſtitu. de excep. aſſeſſor verò eſſe nõ poterit, ſicuti nec aduocatus. l. ij ff. de offi. aſſe. & teſtis repelletur. l. iii. §. lege Iulia. de teſti. Bal. in l. cum mulier. col. xii. ff. ſolu. mat. Imò quod poſtulare prohibetur ad propoſitum redeundo, etiam ſi aduerſarius patiatur, vt inquit tex. ad idẽ ſingula. in l. quos prohibet. eo. titu. de poſtu. & in ſimili tex. in d. §. veterani. & non ab re, quia (vt dicit in d. l. j. in prin. & in d. l. quos prohibet not.) id decoris cauſa, & dignitatis tuendę gratia introductum eſt, ne ſinè delectu paſsim & ab omnibus poſtularetur, & benè, cum decor omnimodò ſeruãdus ſit quãdoque & ideò ferè ad propoſitum, aduocatus etiam volens vilia miniſteria ſuſcipere non debet vt togæ decor ſeruetur. l. ne quis. C. de aduo. di. iud. & qui non ſeruat eſt vnum pecus inquit Bal. in c. intellecto. col. ii. de iureiu. argumentum in l. obſeruãdum. ff. de offi. præſid.

Sed Vigeſimoquartò prohibet lex, ne cæcus, ad nouum magiſtratum aſpiret, & nouũ dixi, quia iam adeptũ retinet: argu. in l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & probatur ad literam in l. i. in §. caſum. ff. de poſtulan. exẽploq; eſt nobis, Appius Claudius cæcus, qui cõſiliis publicis intererat & qui in ſenatu, ſeueriſsimã ſuam dixit, de pirrhi captiuis non recipiendis, vt ibidẽ. & ſeueriſsimã dixit Iurecõ. quia M. Atrilius regulus palpebris reſectis, machina in qua vndiq; pręacuti eminebãt ſtimuli, incluſus, vigilãtia pariter, & continuo tractu doloris (hiſtoria nota) à Carthaginenſibus necatus eſt. Et ita etiam declarat glo. in l. cæcus. ff. de iud. & ibi Bar. inquit, & bene, ob id, qđ poterit ſuccedere baroni, vel habẽti aliam iuriſdi-

iuriſdictionem, licet de nouo talis dignitas ſibi conferri non poſsit. Et ita in facto etiam conſuluit ex multis Abb.conſ.xlvii.vol.i.& potiſsimũ per tex.in d.§.caſum. & præſtat nobis argumentum ad vulgatum illud, quod facilius nobis retentio conceſſa eſt, quam petitio.l.ſi in area.ff. de cõdi.inde.l.i.C.etiam ob cyrograph.pe.l.per retentionem.C.de vſu.glo.in l. in debitore. ff. de pig. actio.& quo ad Appium (obiter dictum ſit) quia ſacerdotium potitiorum ſeruis dari ſuaſerat (Potitij enim ſacerdotes Herculis erant) Herois indignatione obcecatus eſt.

Vigeſimoquintò prohibet lex, ne quis patrocinium potẽtiorum aduocet, & nimirum (vt inquit tex.) quia ſic potius lites ſuo marte diſcurrunt quam potentiorum domorum opibus nitantur, in l.i.C.ne lit.pot.& ſi ſecus factum fuerit, iactura cauſę is affici debet, vt ibi dicitur. Et hinc Bal. quod ſi ceſsio clerico à laico facta ſit, poterit impugnari tanquam ſimulata, ſi talis ſit vt poſsit aduerſarium terrere, in l. per diuerſas. col. vlti. C. manda.& prędicta non ſine ratione, quia potentes præſumuntur violentiam inferre facilius quã alij.l.ad inuidiam.C.quod met.cau.l.illicitas. §. ne potentiores.ff.de offi.præſid. vnde Eccleſiaſt. c.viii.ne litiges cum homine potenti, ne fortè incidas in manus illius. Afflict. multa in tracta. iu. congrui.in §.prohibemus.col.ij.& ob hoc ſtatuta plerunque fiunt, quod nobilis ſuſcipere non poſsit ceſsionem contra popularem, in quorum pœnam non incideret tamen quis, ſi ſucceſsiſſet in aliqua actione iure hæreditario, contra popularem ſecundum Bar.in l.i.in §. ſed ſi iure. ff. ad legem Cor. de fal. Curatq; proconſul ne potentes opprimant imbecilles.l.nequicquam.§. fi. ff. de offi.procon. vbi etiam dicitur potentium ad hic inuidiam eſſe reprimendam.& in d.§.ne potentiores quod potentes humiliores iniuria afficere non debent. Et facit vulgatum illud, vbi leo tenet pedem, animalia cætera ſilent, de quo in d. l.j.C.ne lit.pot. Ancha.conſ.ceiiij.col.j. eſt verũ (quod pro intellectu nota) d.l.j.non habere locũ in quocunq; habente iuriſdictionem, ſed in eo qui habet merum Imperium vt per Bal.conſ.clj. in prin. vol. j. & plus ſi ſtudẽtes qui ſunt priuilegiati, in potentiorem ceſsionem faciant, ratione priuilegiorum ſuorum, nihilominus in fraudem facta videbitur, inquit Gui. Papæ deciſi.cclxxiij. & nihil aliud eſt dicere quod lites ſuo marte diſcurrere debent, niſi ſuis viribus, non aliunde accerſitis adminiculis.

Vigeſimoſextò prohibet lex, ſequeſtrationem fieri debere.l.j.ibi ſequeſtrationis neceſsitas conquieſcat.C.de prohibi.ſeq.pecu. non modo ciuilis verum etiã canonica, vt in c.j. de prohib. ſeq. poſ.& fruc.Ancha.conſ.cxl.col. ij. etiam in bonis proprijs debitoris, multoq; minus ſi non ſit debitor, ex quo infertur repreſalias eſſe contra iura, imò quod Impe.facere non poteſt, quod quis ſoluat debitum alterius, & ſi non Imp. qui eſt dominus orbis.l.deprecatio. ff. ad legem Rhod.de iac.l.bene à Zenone.C.de quad. præſcrip. multo minus poterit inferior iudex.l.quotiens.l.nec damnoſa.l.reſcripta.C.de precib. Impe. offe. Ioã. And.in regu.non debet.col.vj.de reg.iur. in mercuria. Eſt verum quanquam prohibita ſit in cauſa principali, quod tamen in ap.admittitur vt per Abb.in c.ab eo.col.j.de ſeq.po.& fruc. & alijs caſibus ſanè multis de quibus Io.And.in regu. locupletari.col.ij.& iij.de reg.iur. in mercuria. qui tamen dicit in c.examinata quod euitatur ſatiſdatione, de iudi.& ibi Feli. col. vj. vbi multa etiã ad huius dicti limitationem, ſed quoniam dixi in materia aliàs ſatis ego quoque, maximè in locis communibus, lib.iij. loco xliij.trãſeo, etiam quo ad iſtud. Nouiſsimè tamen addendo (quòd ibi dictum non eſt) prohiberi, vt ordo iuris ſeruetur d.l.j.C.eo. vel quia lite pendente nihil eſt innouandum, niſi quatenus perpetui edicti monet auctoritas, vel ius dicentis decernit æquitas, vel cõtumacis requirit proteruitas, vel ſi ſoſpicio dilationis incidat, & quia ſequeſtratio eſt ſimilis executioni, quæ non debet fieri ex abrupto.l.j. C.de execu.rei iudi.& vt per Bal.latius in d.c.j.nu.11. & 12.de ſeq. poſ. & fruct. & ad propoſitum alibi quod fieri poteſt ſubſiſtente cauſa, in c.olim.nu. 3.de reſcrip. & quòd vbi ſit propter contumaciã ea purgata reuocatur vt ibidem. Et quòd aliàs in caſibus in quibus fieri poteſt, durat vſque quo lis finitur & ſi reuocetur, quod debet fideiuberi vt per Cy.in d.l.j.C.de prohib.ſeq.pe & cano. in c. ij.extra eo.tradit Abb.conſ.xxiij.col.ij.vol. j. & quod illo caſu quo fieri poteſt, quando ſcandalũ timetur, ne partes veniãt ad arma, vulga.l.æquiſſimum.ff.de vſufru.ſummariè ſaltem liquere debeat iudici pulchrè poſt multa oſtendit Dec.cõſil.ccclxvj.col.vj.vol.iij. hæcq; ſufficiant pariter præter dicta in loco præallega.

Vigeſimo ſeptimò prohibet lex, ne feudum abſque conſenſu domini alienetur, quia ſi ſecus actum fuerit alienatio non valebit, & vaſallus cadet à iure ſuo, caſus eſt in c.j.in prin. de prohib. feu.alie.per fed. in vſib. & adeò verum eſt vt nec pęnam amiſsionis iuris ſui euadat tametſi ipſum redimat antequam dominus agat, quia momento (vt ibi dicit glo.) ad dominum reddit argumentum in l.qui res.in §.aream.ff.de ſolu. & quia facta executione à lege ipſo iure, mora purgari nõ poteſt.l.ſi is qui.ff.de lega.ij.l.ſi ſeruum.§.ſequitur.ff.de verbo.obli.Bar.in l.ſi inſulam.ff.co.tit. Imò quod nec pater, cuius onus eſt dotare filiam l.fi.C.de dot.promiſ.l.obligamur.§. lege. ff. de act.& obli. poteſt etiam ſi nõ habeat modum aliter dotandi eam, ſibi dare feudũ in dotem. c. j. §.donare qual.feu.olim alie.poſ. in vſib. & mirũ videtur, quoniam dos ſui natura fauorabilis eſt, deberetq; poſſe omninò hac ratione dari. l. j. ff. ſolu.matri.auth.res quæ. C. communia delc. ſed admiratio ceſſet, quoniã (vt inquit Bald.& benè) in d.c.j.col.iii. (& eſt quæſtio quotidiana) hoc

idem

idem ratione non caret, ex quo in feudis prohibitio alienationis fit non intuitu perſonæ: ſed rei quæ non erat in pleno dominio dotantis, ergo de alieno dotare non potuit. Et ita in ſimili dicit etiam in auth. ex cauſa. col. xj. C. de lib. præte. & quoniam diuiſio eſt ſpecies alienationis. l. i. C. communia vtri. iud. l. ſi pupillorũ. in prin. ff. de reb. eo. Alex. cõſ. xlvj. ad fi. vol. j. prohibet etiam lex ibidem, hoc eſt in d. c. j. in §. præterea. de prohib. feu. alie. per Fed. feudum adhuc diuidi, Marchionatus tamen, Ducatus, & Comitatus. Et nimirum quia (vt dicitur in Euangel. & ibi idem Bald. pulchrè refert) omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet. & quia (inquit etiam Philoſophus) entia nolunt male diſponi, pluralitas principum odioſa, vnus ergo princeps. c. in apibus. vii. q. i. l. ii. §. nouiſsimè. ibi per vnum. ff. de orig. iur. & quia denique non minui debet dignitas ſed augeri potius. l. obſeruandum. ff. de offi. præſid. & hoc eſt quod idem Bal. dicit conſ. xxv. vol. iij. quod omne diuiſum laceratum eſt. & vltra eum adde tu, quod à ſimili ſic diuiſio præbendarum prohibita eſt. c. maioribus. de præb. quodque factum eſt iam tritum ſermone prouerbium ad propoſitum. Si diuidis, nec tu nec ſocius habebitis. nanq; Cæſellius conſultori dicenti, nauim diuidere volo, perdes inquit ille de precio nauis mercibuſq; cõſulebat, hic aliud reſpondit. Nam ipſam diuidere nauim eſt nauim perdere. Macrobius ita refert, ſi diuidis, nec tu nec ſocius habebitis, erat autẽ duorum negotiatorum nauis communis. Et hinc eſt quod primogenitus ſuccedit in regno. c. licet. de voto, quodque pater filium priuare non poſſet cum talia proueniant à genere, vt poſt Inno. & alios dicit Albe. in procem. ffforum. in §. diſcipuli col. ii. quod tamen debet intelligi quo ad dignitatem & titulum, quoniam aliàs bona temporalia poſſunt diuidi, vt ex multis oſtendit Boer. deciſio. cciiij. nu. 29. & 30. par. ij. & maximè ſi in diuiſione, conſortum omnium & domini, conſenſus interueniat, & ita præter intellectum iſtũ indiſtincte ſic. d. §. præterea. limitat Io. Bap. à S. Bla. conciuis meus, in vol. conſil. feudali. lxvj. nu. 9. vbi alias etiam ponit limitationes, ſed vt ſupra melius, & ad propoſitum probatur in d. §. præterea. ibi ſi conſortes cõſenſerint, pulchre Abb. cõſil. lxxxij. col. pe. vol. j. poſſet quoque dici, quanquam dignitas, & titulus, ſeu iuriſdictio, & imperium, diuidi non poſsit, ſed indiuiduum ſit, qđ tamen poterit diuidi exercitium vt not. in d. §. præterea. tradit Bar. in l. inter tutores. ad fi. ff. de admi. tuto. adde ſimile quia præſentatio literarũ non requiritur quo ad acquiſitionem iuriſdictionis, quia ſola principis voluntate transfunditur in aliquem etiam inuitum & ignorantẽ, ſed quo ad exercitium iuriſdictionis ſic, c. ſuper eo. ad fi. de appel. Feli. in c. fi. col. vlti. de præſump. & hoc eſt quod dicit Alex. conſ. xviii. col. ii. vol. ii. poſt Io. And. in addi. Spec. in rub. de feu. col. pe. quod in Italia de conſuetudine diſpoſitio. d. §. præterea. non ſeruatur.

Vigeſimo octauò prohibet lex, ne libertus in ius vocet patronam ſuam abſque venia, & nimirum quidem, quia eadem reuerentia quæ marito debita eſt, debetur etiã vxori. l. i. C. de in ius vo. Imò vt ibi dicit glo. quod eſt generale in omnibu, quibus reuerentia debetur. l. generaliter. l. quique. §. prætor ait. ff. eod. & vir & vxor duo in carne vna. c. ſciſcitatur. xxx. q. iiii. Socij diuinæ & humanæ domus. l. aduerſus. C. de cri. expi. hæredi. & vxor rurſum quodammodo domina. l. i. ff. de act. rerum amota. Et ſi temere ſecus egerit, obiicietur ſibi primum iſtud, appellaturq; trãſlatio imperfecta (vt dicunt Rethores) per locum à qualitate, & mox punietur. l. pe. ff. de in ius voc. pœna ſcilicet quinquaginta ſolidorum, quæ tamen locum non habet in aliis perſonis (obiterq; dictum ſit declarationis gratia) ſed dumtaxat in his, qui poſiti & deſcripti reperiuntur in edicto prætoris, & de quibus in d. §. prætor ait. ex quo ſunt quidam, qui non poſſunt in ius vocari ratione reuerẽtiæ, vt pater & dominus, patronus & patrona, alij ratione ætatis, vt impuberes, alii ratione dignitatis, vt perſonæ egregiæ, & alij ratione iuſti impedimenti. d. §. prætor ait. l. ad egregias. ff. de iureiu. l. nec impuberes. l. ii. §. fi. & l. ſeq. ff. eo. idcircò cum non reperiatur alicubi deciſum, pœna erit arbitraria. l. j. §. effractores. ff. de effracto. argumentum in l. j. ff. de iur. delibe. Iaſ. in §. pœnales. nu. 86. inſti. de actio. Et dictu mirabile eſt, quanuis Doctor ſit iudex ordinarius ſcholarium, auth. habita. & ibi dixi. C. ne fil. pro pat. qđ non tamen eſt de comprehenſis in edicto prædicto, vt inquit idem Iaſ. in d. §. pœnales. nu. 79. & eſt verum quia egregia perſona eſt quique ratione dignitatis non poteſt in ius vocari vt ſupra. Duoq; etiam ad materiam obſeruanda ſunt, quãquam edictum in prætore loquatur, quod tamen venia impetrari poteſt coram quocunque iudice. l. ea quæ. §. magiſtratibus. ff. ad municipa. Cy. in d. l. j. C. de in ius vo. Seyſel. in l. fi. ad fi. C. eo. & dato quod vocans in pœnam incidat, quod nõ fiſco ſed parti minus ſolemniter vocatæ, applicabitur hoc eſt patrono ſeu patronæ, vt in l. pe. & fi. ff. de litigio. Imol. in rub. de pub. iud. & ſenſit glo. in l. ii. quam ſic intelligit & declarat ibi Deci. ſeni. C. de in ius vo. ſi quis vellet agere contra principem vel in Gallis contra Magiſtrum hoſpitij (is enim eſt qui pœni Regiæ, ſeu rei familiari diſpenſandæ præeſt, quem nos magiſtrum domus, ſeu maiorem domus, vocamus) oporteret veniam petere, nec abſque ea agit quis contra fiſcum, vt not. in l. bene à Zenone. C. de quad. præſcrip. Feli. in c. i. col. v. de iudi. Bal. in Marga. ſua fiſcus. nu. 2. quo ad Magiſtrum hoſpitii, nemini licet illum in ius vocare, per leges Francorũ vt teſtatur Lupan. de magiſtratibus Francorum ſub rub. inſcripta. Magiſtri hoſpitij. Eſt verum pro complemento, quod edictum & prohibitio legis nõ habet locũ

in v-

in vaſallo vocante in ius dominum ſuum vt per eundem Bal. in c.j. ad fi. de mil. vaſal. qui cōtu. eſt in vſib. & in c.j. in §. prætcrea. col. v. de prohib. feu. alie. per Fed. co. lib.

Vigeſimo nonò prohibet lex, ne quis renuntiet defenſionibus ſuis, in cauſa criminali, ex quo nemo etiam eſt dominus membrorum ſuorum. l. liber homo. ff. ad legem Aquil. c. ſi quis abſciderit lv. diſt. & eſt glo. ad propoſitum in l. pactum inter hæredem. ff. de pac. Feli. in c. cum dilecti. col. iii. de accuſa. & fortè hac ratione dixit alibi Bar. quod non licet libero homini, dare ſe in quæſtionem alicui, ſeu ad torturá ſimpliciter ſuis defenſionibus renuntiando, vel alteri permittere quod ipſum percutiat, ſeu corpus eius excruciet, & affligat. in l. cum ſeruus. ad fi. ff. de cond. ob cau. & Cuma. conſ. cxlvj. col. pe. quod non poterit quis ſponte ſe obligare ad carceres & bene, l. iniquiſsimum. l. paterfamilias. ff. de tur. & fac. igno. l. ij. ff. de noxa. l. iij. ff. de cuſto. reo. Nec iſta ratione rurſum, Ionas volens & iubens, à nautis debuit in mari proiici, qui tamen (hiſto. nota eſt) mergitur ſiue merſus eſt, verum dic ſanctorum exempla referenda eſſe, ſed non ad conſequentias trahenda. c. quæ à iure. de reg. iur. in vj. & quod ex pacto non poſsit quoq; quia ſe obligare ad pœnam corporalem, niſi tamen eam ſit omninò ex legis diſpoſitione ſubiturus tradit Areti. in c. ſuper his. nu. 27. de accuſa. Multa Feli. in c. inter cæteras. col. iiii. de reſcrip. Dictu mirum eſt tamen his nō obſtantibus, quod poſsit quis pati, ſe venundari ad precium participandum. l. & ſeruorum. ff. de ſta. ho. §. fi. inſti. de iur. perſo. fortè multis cōcurrentibus de quibus ibi, & quoniam dixi ſupra loco ſuo, ſatis ſuperq́; tranſeo.

Trigeſimò prohibet lex ne iudæus poſsit eſſe Doctor. l. fi. C. de iudæ. & ibi Bar. notat. aliàs haberet etiam ſic iuriſdictionem in ſcholares iuxta not. in auth. habita. C. ne fil. pro pat. & male nec permittendum. nanq; ſeruus ſupra dominum (iudæi enim Chriſtianorū ſerui ſunt, vt tradit Abb. in c. iudęi. de teſti.) eſſe nō debet: & maxime quia Doctoratus eſt dignitas. c. c. quanto. de magiſt. iudæus autem dignitatem habere nō poteſt. d. l. fi. vbi Bar. rurſum atteſtatur ſe tūc ita dixiſſe, quia iudæus quidam doctorari volebat. & idem in l. omnes. iij. C. de decurio. lib. x. potiſsimum ratione dignitatis, quodq; Doctor habeat iuriſdictionem in ſcholares fuſius probat & dicit in procœ. Cod. ſeu aliâs in l. j. C. de nouo Cod. faciē. nu. 10. ſignanter per tex. in d. c. quanto. Idemq; Ioan. de Ana. in rub. de iudæ. & Seyſel. in rub. pariter de iuſti. & iur. col. j. & cum doctor adhuc, ſit nobilis. l. ij. §. fi. ff. de excu. tuto. Bar. in l. iudices. C. de digni. lib. xij. Alex. conſ. xciiij. col. ij. vol. j. & conſ. ccxiij. ad fi. vol. vj. Iudæus verò ignobilis, ſeruus, imò infamis & ſpurius. c. fi. qui fil. ſint legi. Ro. in l. prætor ait. col. iij. ff. de in ius vo. non mirum eſt. ſi huiuſce dignitatis cōſequenter eſt incapax. Eſt bene verum licet doctor artium & medicinæ (de iuriſprudentia non loquor, quoniam expeditiſsimi iuris eſt, eam eſſe ſupra omnem dignitatem. l. j. ibi cuius meritò nos ſacerdotes appellāt. ff. de iuſti. & iur. Theologica tamen ſemper excepta & ſacræ pagine) dicatur habere dignitatem, vt per glo: in l. lege Iulia. ff. ad legem Iul. de vi pub. Idem Alex. cōſ. præalleg. xciiij. & cōſ. xxiiij. col. vj vol. ij. quod tamē poterit eſſe medicus ſimpliciter ſine doctoratu, quoniā medicina eſt ars, non dignitas quam exercet etiam ſeruus. l. j. §. ne autem. C. de communi ſer. ma. tradit Io. de Ana. in rub. de iudæ. col. ij. Seyſel. in rub. præallega. de iuſti. & iu. col. vlti. Finis.

DE IVSSV ET PRAECEPTIS *ſeu imperio legis.*

PRAECAPTA etiam legis (vltra prædicta) plurima ſunt. Primò enim præcipit nobis, vt honeſte viuamus, lædamus neminem, & ius ſuum vnicuiq; tribuamus, hæcq́; tria potiſsima atque præcipua ſunt, vt in §. iuris præcepta. inſti. de iuſti. & iur. & quod præcipitur Imperatur, quod imperatur neceſſe eſt fieri, ſi non fiat pœnam habet. c. fi. xiiij. q. j. deq́; pœnis Infra. & honeſte viuere dixit, quia ſicut in legendis roſis ſentes vitamus, ſic quoque turpia, inhoneſta, & noxia, vitare debemus. Imò quod mors eſt appetenda potius quàm turpiter aliquid agere. frater à fratre exhæredatus turpi perſona inſtituta, querelā habet & teſtamentum fratris ſubuertit. l. fratres. C. de inoffi. teſta. Et idem in patre ſi à filio prætereatur pariter, & meretrix inſtituatur hæres. l. Pantonius. ff. ſi quis à pa. fue. ma. Ea de re offi. iij. ait Cice. Nullum eſſe malū turpitudine maius neue res turpes rogemus, nec rogati faciamus in lib. de amicitia. Et ſi maritus ad idem concubinam habeat compelletur officio iudicis eam dimittere vt honeſte viuat inquit Pau. Caſt. in l. iuſtitia. ff. de iuſti. & iu. & ſi conductor domus inhoneſte viuat, poteſt expelli, vt inquit etiam Bal. in l. ædem. ad fi. C. loca. & facit regu. l. ſemper. & ibi de honeſtate multa Deci. ff. de reg. iur. & hinc Iurecon. in l. filius. ff. de condi. inſti. quæ facta lædunt æſtimationem, verecundiamq́; noſtram & honeſtatē & (vt generaliter dixerim) quæ contra bonos mores fiunt nec facere nos poſſe credēdum eſt. Nec aliud honeſtas ſecundum Iſido. niſi quę nihil turpitudinis habeat, quæq́; ibi eſt, vbi eſt dignitas, in officio colendo ſita vt in negligendo turpitudo. Dixit rurſum, alterum nō lædere, quia (vt ibi inquit glo.) regula eſt quaſi de cœlo delapſa. & naturæ impreſſa, quod tibi non vis fieri alteri feciſſe caueto. c. j. j. diſt. c. ponderet. l. diſt. & ſecuritas nata cum ipſo homine, cum ſic dictum eſt. In qua iuſtitiæ ſumma conſiſtit vt dicebat etiam Lactan. & Xiſtus Pitagoricus his verbis, quod pati non vis ab alio, neque id facias. Et Cartuſian. in

lib.

ſib. Iob. quod hæc extrema operationis humanę, ſunt prima principia in operabilibus. eſt verum quod ad noſtram defenſionem tamen, id permittit, quod vetuerat primum. l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. l. ſcientiam. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aquil. l. j. §. cum qui. ff. de vi & vi arma. c. ſignificaſti. ij. ad fi. de homi. & dixi ego ſatis in d. l. vt vim. & ad præceptum iſtud facit optimè text. in l. reſcipta ibi niſi ſit fortè aliquid quod alium non lædat. C. de precib. Impe. offeren. & in l. fina. C. de prępo. ſac. cub. lib. x. & quanquam dixerit alterum, non tamen ſeipſum quis poterit lædere. l. ij. ff. de bo. eo. qui ſibi mor. conſciue. ex quo non eſt dominus membrorum ſuorum. l. liber homo. ff. ad legem Aquil. Fab. Io. de Plat. Ang. & alij in d. §. iuris præcepta. Tertiò dixit ius ſuum vnicuique tribuere, vt officiū deſignaret, quo iuſtitia á prudentia differre videtur, quia ſubiecto etiam differunt, nanque iuſtitiæ voluntas eſt, prudentiæ verò, intellectus, officium igitur iuſtitiæ eſt (vt diximus) ius ſuum cuique tribuere, prudentiæ verò præſentia, præterita, atq; futura tantum proſpicere. Imò ad propoſitū, qđ munus principale iuſtitiæ eſt, alterū nō lædere (vt ſupra) & ius ſuū vnicuiq; tribuere, quiq; iuſtus eſt bonus eſt, pq; reciprocationē quandam conuenit vt & qui bonus eſt, vtique etiam ſit iuſtus. Menander hac de re, terram iuſtam, (quia bona eſt) vocat. Et mores iuſti, id eſt boni dicuntur, eorumq; poſſeſsio preciosiſsima, τρόπος δίκαιος κτῆμα τιμιώτατον. & ad propoſitum facit tex. not. in c. ex ore. de priuile. ibi ex ore ſedētis, rectiſsima debet exire ſententia, quæ contra iuſtitiam nulli parcat, & reddat vnicuiq; quod ſuum eſt. Hinc Veneti illuſtriſsimi principes noſtri, initio vrbis, Tribuni (vt memoriæ proditum eſt) appellabantur, quaſi tribuentes cuique quod ſuum eſt. nec minus hoc idem moribus conuenire videtur, quam illud honeſtè viuere, & reddere legibus, ac magiſtratibus debita officia. eſtq; ex duobus principiis, pratico ſcilicet & ſpeculatiuo, praticum illud. Et adhuc Plato dicebat de legib. lib. xxxiiij. oportere lucē eſſe inter ciues, inque eorum moribus non tenebras, quia tunc nec honores pro dignitate, nec magiſtratus rectè dabuntur, nec ius ſuum cuique tribui poterit. & Abb. in prati. ſua. in prin. quod tria hæc præcepta maximè fuerunt neceſſaria, ex quo homo multiplicato genere humano ſe multis immiſcuit quæſtionibus.

Quartò igitur præcipit lex, ne iudex in ſententia ferenda ſit celer, quoniam præſumeretur lata non viſis actis, & conſequenter non valeret, caſus eſt in c. tum ex literis. ibi quia non plene de meritis ipſius cauſæ videbatur inſtructus. de reſt. in integ. & in l. prolatam. C. de ſen. pulchrè Ancha. conſ. clxiiij. col. iij. & conſ. clxxxviij. col. j. ēt ſi foret Papæ vel Imperatoris inquit idē Ancha. conſ. cclv. col. j. & nimirum quia egemus tempore vt aliquid maturius agamus. c. ſit rector. xliij. diſt. c. ponderet. l. diſt. ſerriq; inde debet cū magna maturitate conſilij, vt patet ex toto titu. C. de ſen. ex peri. recitan. vnde prouerbium ortum eſt. A temerario iudice ſententia præceps, ſententiaque eſt aurea, quod ad pœnitēdum properat, qui cito iudicat. Et quod ſic lata ſit nulla, tradit Abb. in c. iurgantum. ad fi. de re iudi. & Feli. in c. eccleſia S. Mariæ. col. vj. de conſtitu. & Alex. in l. ſed & ſi. col. ij. ff. de acqui. hæ. & conſ. cxxj. col. ix. vol. iiij. & conſ. xlv. ad fi. vol. vj. Si tamē inſtructus eſſet & appareret vtique, celeritas non officeret, vt ex multis nititur oſtendere tradendo etiam intellectum ad tex. in d. c. tum ex literis. idem Alexā. cōſ. ccxiij. col. j. & ij. vol. vij. & excuſaretur ſi iuſſu principis hominem ſuſpenderet abſque cauſæ cognitione, vt not. in c. qui reſiſtit, xj. q. iii. quod dictum tamen tempero ego, & dico aliter nō eſſe verum, niſi xxx. diebus poſt ſuperſedeat. l. ſi vindicari. C. de pœn. l. puniri. C. ſi cont. ius vel vtili. pub. & ibi Iaſ. c. cum apud xj. q. iij. idem Iaſ. in l. debitoribus. col. iij. de re iudi. & in l. i. lectu. ij. C. de ſumma Tri. & fid. catho. & ſic omninò celeritas vitatur, & ad propoſitum quod mature ferenda ſit, exemplo nobis eſt CHRISTVS, cuius actio noſtra eſt etiam inſtructio. c. ſignificaſti. de electio. quia in adultere cauſa, inclinatus digito ſcribebat in terra, non aliud ea ratione ſignificās ſed audi pulcherrimum Theodo. Impe. exemplū, ſane perpetua obſeruatione dignū. Is enim multos ciues ſuos occidi mandarat, cumque Mediolanum profectus, eccleſiam ingredi vellet, his verbis à D. Abroſio repulſus eſt, exi exi demon maledicte, quod audiens Theod. reſpōdit & Dauid quoque tum adulter tum homicida fuit & ſanguinarius. Cui Ambroſius. ſi tu errantem ſecutus es, eum quoque ſeipſum corrigentē ſequere. quo audito ingemuit lachrymas fudit, & publicā etiā pœnitentiam egit, ſtatuitq; ſuperinde morti neminem condemnandum, niſi (vt dictum eſt etiā ſupra) poſt xxx. dierum lapſum, & habetur in d. c. cum apud. xj. q. iii.

Quintò pręcipit lex, vt ęquitatem iudex adhuc præ oculis habeat ſemper, ex ſolemnibus nihil immutandum eſt vbi tamen æquitas euidens ſuadet ſubueniendum eſt. l. diuus. ff. de reſti. in integ. l. & ſi nihil. ff. de reg. iur. & probatur in l. quod ſi Epheſi. vulga. ff. de eo quod cer. lo. & in l. ii. in §. item Varus. ff. de aqua plu. arcen. & in l. reſpiciēdum. ff. de pœn. Deq; æquitate intelligitur, quæ ſit à iure informata, quoniam lege clemētior eſſe non debet. §. oportet. in auth. de iudi. declarat Abb. in c. ex parte. in iij. not. de offi. deleg. aliàs pernicioſe erraret (vt ibi ſubiicit, & Bart. ante cū in l. vbicunque. col. iii. ff. de ini. act.) quia lex eſt fundata ſuper rationabili æquitate pariter quam ſequi (iterato dixerim) omninò debet, & quanquam oculis caligantibus aliquando ſecus agat & iudicet, ex quo præceptū legis eſt, vt dicit glo. in l. inter filios. C. famil. her. Mediaq; eſt inter rigorem & diſpenſationem, vt dicit Specu. in §. diſpenſatio. nu. 4. de lega. & iſtam æquitatem præ oculis

gulis habere debet, maxime ſuper rebus ſuo iudicio reſeruatis inquit Ancha.cõſ.lvii.ad fi. & cõſ. cclxxxix.col.j. Nimirum igitur, ſi edicta in æquitate etiam fundata ſunt, quod quiſque iuris, de edendo, de reſtitutione in integrum, de minoribus, & id genus plura. Sique deſideria ſingulorũ perpendere debet in his quæ ex charitate ſanguinis & æquitate deſcendunt, vt dicitur in l.ſi quis à liberis.in prin.ff. de libe. agno. & ſi in diffinitione iuriſdictionis aiunt omnes, quod eſt poteſtas de publico introducta cum neceſsitate iuris dicendi, & æquitatis ſtatuendæ, in l.i.& in l.Imperium.ff.de iuriſ.om.iudi. Nec aliud ſibi vuult Iureconſ.in l.quod dicitur.in §.fina.ibi propter æquitatem, Marcelli ſententia admittenda eſt. ff. de impen. in reb. dotal. fac. & in l. vulgo.ibi æquum eſt aduerſarium non decipi. ff. de admi. tuto.& in l.ſi ſeruus communis. ibi æquitatis ratio ſuggerit.ff.de vulga.& pupilla.ſubſtitu.& de æquitate iuris ſcripti intelligi debet, ſiue (vt dicebam ſupra) à iure informata, quoniam non ſcripsi, ſpectat ad principem.l.j.C.de legi.Bar.in d. l.vbicunque.col.vii.ff.de int.ac.hæc eſt æquitas, à qua nunquam iuris ciuilis rationem ſeiunxiſſe Gallum Aquilium ferunt. Et ad quã Seruius Sulpitius referebat omnia, quæ à legibus & iure ciuili, proficiſcebantur. Rerum publicarum quoque ſeruatrix vt dicebat Pinda.eamque Themin vocans. Et Socrate docente Plato, quod in ea iuſtitiæ vis maxime conſiſtit ſique eam rurſus ad ſuperos referamus pietas erit, ſi ad manes ſanctitas & ſi denique ad homines, ſuum retinebit nomen, ſiue iuſtitia vocabitur quod tamen præceptum non ſit ratione probat Cy.in d.l.j.col.iij.C.de legi.ſed replicabo ego, cum à iure informata eſſe debeat vt ſupra, ipſumq; ius præceptum ſit, vtiq; non aliud quam præceptum erit quoque æquitas. cogita.

Sextò pręcipit lex, ne cum ſtatua in honorem principis erigitur, aliquid conferatur à populo. l.in noſtræ.C.de ſtatu. & imagi. & nimirũ quidem quia quorundam honores etiam ſi principũ ſint, aliis damnorum occaſionem afferre non debent, vt inquit tex.in l.ſeq.ibidem.& quia expenſis propriis collocari adhuc pcipit ibi.ad fi. eius, ad cuius honorem erigi petitur. & quia denique non aliud deſideratur, niſi iudicis præſentia, l.ſi quando.co.titu.& hoc eſt quod dicitur, in auth. de quæſto. in prin. ibi vt ſubiecti à nobis diuina clementia traditi, illeſi ſeruentur. & in auth. de arm.in prin.ibi, ſtudemus, ſubiectos noſtros, quorum regimen credidit nobis Deus, illæſos cuſtodire.& melius quam alibi ad propoſitũ in auth. vt iud. ſi. quoquo ſuffra. ibi rurſum. quærentes vtilitatem ſubiectis noſtris, eos omni onere, & omni damno extrinſecus illato, citra publicum cenſum, & iuſtam legitimamque collationem liberent. Et quia dixi ſatis in d. l. in noſtræ, nunc ad alia tranſeo. Id vnum tamen haud prætermittens obiter, quia in honorem principis erigi ſtatuas diximus, ſic Iulio Cæſari qui in Triumpho pontico tantopere erat gloriatus hoc titulo. Veni, Vidi, Vici. Ro. honoris ſummi loco, ſtatuam ipſi in templo Quirini dicaſſe, his inſcriptis literis. Deo inuicto. A Mithridate vero Platoni, ſic inſcribente pariter.

Mithridates Rhodobati filius Mauſis Platonis imaginem dicauit. Ratus tamen præclara facinora monumentum eſſe virorum fortium, Ageſilaus moriens ſibi erigi vetuit, cum vilis ac nullius rei opificum opera, haud eſſet ſui memoriam, illuſtratura. dicẽs amplius, quod eximia virtus ſuũ conſequitur decus, quodque nulla ſpecioſior ſtatua eſt, quàm honorifica bene actæ vitæ memoria. Et cum multorum adhuc ſtatuas videret Cato, Malo de me (dicebant) homines quærant, cur ſtatua Catoni poſita non ſit, quam aliter & cur poſita ſit.

Septimò igitur præcipit lex (ad iudicem redeũtes) vt cuncta rimetur, priuſquam ſententiam ferat, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutiat.c.iudicantem.xxx.q.v. faciuntque dicta ſupra præcep.iiij. & nouiſsime quod hinc poteſt interrogare partes quandocunque ſibi viſum fuerit, & etiam teſtes, ſi obſcure depoſuiſſent, quanquam publicatos, & ſic poſt publicationem, vt hic, & in l.vbicunque.ff.de int.ac.quodque officium ſuum latiſsimum eſt, l.j.ff.de iuriſdi. om. iudi.not.glo.in c.cum Io.de fid.inſtru.& Abb.in c.j.col.ij.de iudi.hæcque omnia, ad eruendam veritatem quæ ſæpe & ſæpius exagitata, magis ſplẽdeſcit in lucem, vt dicit glo.præallega. & Iaſ. in l.admonendi.in rep.col.cxxvij.ff.de iureiu. Ancha.conſ.cxciiij.ad fi.& Ro.conſ.cccclxxix.ad fi. quæq; erroribus geſtarum vitiari non debet.l.illicitas.§.veritas.ff.de offi.præſi.idem Ancha.cõſ. cxcj.col.j.& quod ſententiam præcedere debeat ſolemnis & exacta diſcuſsio, ac iuris ordo. probatur etiam in l.prolatam.C.de ſen. tradit idem Ancha.conſ.cxcvij.col.ij. vſq; adeò vt expediat puritati conſcientiæ non deeſſe quoque iudiciũ rationis, quæ dictat (vt ſupra) cuncta rimari debere.c.non ſolum.de reg.iur.in vj.d.c.iudicantem. l.j.& ij.C.de ſen.ex peri.reci. Idem Ancha. conſ. cclv.col.j.& motum animi ſui, ex perſpicuis coniecturis atque iudiciis etiam informet, dicit adhuc conſ.cccxxvij col.iii.& probatur in l.dolũ. C.de dolo.& in c.in præſentia.de renun. Et alibi Ro.quod quamuis iurgantium controuerſias celeri ſententia terminari, & æquitati expediat & rigori.c.iurgantium.de re iudi.non ita tamen accelerandа eſt, quo minus iudex cuncta iudicii merita expendat & rimetur, conſ.ccccliiii.col. pen. quia ſic veritatem occultari non patietur, ipſique potius (ad inſtar diuini iudicii) adherebit vt etiã inquit Soci.in c.fraternitatis.col.ix.de teſti. Exẽploque inſtruimur, atque edocemur, Dei optimi maximi, qui cum momento temporis, omnia facere potuiſſet, ſeptem dierum tamen ſpacio, perfecit. Et ſeruatoris noſtri CHRISTI, in cauſa

adultere,

adultere, qui inclinatus digito ſcribebat in terra. Deque hic multa dixi aliàs in dialogis ea xxj. & in collectan. in l. quod dictum. ff. de pac. idcircò quantum ad illud quoque tranſeo. hoc tantum addẽdo quod ratio eſt illuminatio veritatis, quæ ſemper eſſe debet in pectore iudicis, inquit Bal. in l. fi. col. iiij. C. de eden.

Octauò præcipit lex, ne ab executione incipiamus nos, agentes ſeu agere volentes, nec ſine reprehenſione alibi inquit nimis propere Marcellæ agis in l. j. C. de execu. rei iudi. tradit Iaſ. in l. ne quicquam. in §. vbi decretum. col. iii. ff. de offi. procon. cum ſit neceſſe ſententiam præcedere, niſi in notorio ſimus quia tunc ſecus cum id vim ſentẽtiæ habeat, vt per Bart. in l. ictus fuſtium. in prin. ff. de his qui not. infa. Qui hac ratione dicit, ſi peteretur quem cogi & compelli, quod libellus non valeret, petita ante ſententiam ſic exe cutione & male, in l. ſi cum nulla. ff. de re iudi. & alibi Bal. quod præpoſterum eſſet prius exequi quam cognoſcere conſ. xcviij. in prin. vol. iij. & conſ. cccclxix. col j. vol. ij. & ita in legato quoq; dicimus, ſi in diem ſit vel ſub conditione, quod ante diei euentum venditionis perperam peteretur, l. cedere diem. ff. de verbo. ſignifi. l. pecuniá. ff. ſi cer. pet. l. j. C. de plus peti. §. plus. inſti. de ac. l. vnica. §. in nouiſſimo. C. de cad. tol. niſi tamen ſit alimẽtorum annuum. l. i. C. de fideicom. Ang. pulchrè in §. ſi quis autem. col. j. in auth. de hære. & fal. Imò quod nec iudex facere poteſt, quod ab executione incipiatur præallega. l. ſi cum nulla. ff. de re iudi. Bal. conſ. cclxxiiij. vol. iij. & nimirũ quia executio via extraordinaria eſt, quæ non cõpetit, vbi ordinaria locum habet. l. in cauſæ. ff. de mino. l. iudices. C. de iudi. Imol. conſ. cxij. col. ij. Et plus licet ſtatutum dicat procedendum eſſe iuris ordine prætermiſſo, ſitq; in arbitrio iudicis ſeruare vel non ſeruare ordinem iudiciarium, qđ tamen naturalis aliquis ſeruandus eſt ne fiat præpoſteratio & perplexitas euitetur, vt declarat Bal. in rub. de offi. iud. nu. 30. & ad idem conducit quod dicit glo. in regu. nullus pluribus de regul. iur. in vj. quod carruca ante bouem poni non debet. Sicq; Galli. la carrue va deuant le boeuff. hoc eſt currus trahit bouem. & frænum ad caudam poſitum eſt, inquit Odof. in l. vt debitum. C. de hæredita. ac. & ideò capturæ nõ ſunt ſine grauamine & opprobrio, quo caſu non permittuntur de iure per modum executionis, niſi contra condemnatos contumaces, ſecundum Bal. in ſtatut. capere. nu. 14. vel ſi eſſemus in præſtationibus publicis. l. ii. C. de appa. præfec. anno. lib. xij. Bar. in l. cum eo. ff. ad legem Iul. pecul. Gui. Papæ ſingu. cccxiiij. Manus regia olim etiam ordinem non ſeruabat, & male, ac contra regu. d. l. j. & declarat Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. videbitur. & Corne. poſt eum conſ. cxiiii. nu. 8. vol. ij. quique ſic agit lege agere dicitur. tamen vt ſupra præcepto legis ſtandum eſt.

Nonò præcipit lex, ne alteri per alterum iniqua afferatur conditio, vt in regu. non debet. ff. de regul. iur. Et ideò hinc ſtatus liberorum, ex cõtractu matris, non læditur. l. tranſactione matris. C. de tranſac. vbi glo. ſignanter hanc regu. ponit cum qua adducitur alia etiam poſita in c. non debet aliquis, eo. titu. in vj. ne filius tenetur pro patre, nec vxor (hac ratione) pro marito, vt toto titu. ne fil. pro pat. & ne vxor pro mari. tradit Cor. conſ. l. col. i. vol. iiii. & licet vnus ex pluribus fratribus dixerit teſtamentum inofficioſum, nõ propterea alios ſubſtitutionis commodo priuabit de quo tamen Paul. Caſt. conſ. axai. col. ii. & iii. vol. ii. Qui dicit alibi etiam, quod quanuis conſenſus patris, faciat valere legitimationem in terris eccleſiæ, quæ aliàs eſſet inualida, quantum ad bona quæ ſint in libera ipſius diſpoſitione, conſentire tamen non potuit quo ad ea quæ pauperibus veniebant reſtituenda, cõſ. cccalíii. col. i. eo. lib. & Soci. alibi, quod hæc regu. ſiue præceptum legis, fundatum eſt in illis tribus de quibus ſupra. & in §. iuris præcepta. inſti. de iuſti. & iure. quæ ſunt honeſte viuere, alterum non lædere, & ius ſuum vnicuique tribuere in l. Iulianus. col. ii. ff. de condi. & demon. & quia in reliquis diximus ſatis, inq; d. regu. non debet, ad ibi dicta (omiſsis multis) amplius me remitto.

Decimò præcipit lex, ne alter alteri ſtipuletur l. ſtipulatio illa. §. alteri. ff. de verbo. obli. §. alteri. inſti. de inuti. ſtipu. l. certi conditio. §. quoniam. ff. ſi cer. peta. quod tamen directo intelligi debet ſi dicatur, promittis Titio, quoniam licebit alias aliquid promittere pro Titio, vt pulcherrimè declarat Bal. in procem. Grego. col. ii. vel ſi ſtipulãtis interſit vt in d. §. alteri. l. & hæredi. §. fin. ff. de pac. Bar. conſ. lviii. col. ii. l. iii. in prin. C. de inutil. ſtipu. multa Iaſ. in l. huiuſmodi. nu. 19. ff. de lega. i. vel ſi ex conſuetudine liceat, vt inquit Bal. in l. de quibus. col. xiii. ff. de legi. Soci. in d. l. certi conditio. in §. ſi nummos. in prin. aut fauor dotis, ſit in cauſa vel mutui. l. Gaius. & ibi Bald. col. ii. ff. ſolu. mat. l. ii. C. per quas perſo. nob. acqui. l. certi conditio. §. ſi nummos. ff. ſi cer. peta. not. in l. ſingularis. ff. eo. vel ſi ſacerdos ſit qui alteri ſtipuletur in pertinentibus tamen ad ſuum officium vt declarat Ange. in l. i. in §. i. col. ii. ff. de iuſti. & iur. & eſt ſimile in c. cum parati. de appells. aut notarius, quoniam abſenti quoque ſtipulari poteſt & acquirere. l. nõ aliter. ff. de adop. §. ſi quis. inſti. de inuti. ſtipu. Gui. Papæ deciſio. cccxvij. vel ſi in ſtipulatione apponatur iuramentum, quia habet vim clauſulæ ſi non valet quod ego valeat ſaltem vt valere poteſt. l. cũ. pater. §. filius matrem. ff. de lega. ii. Cot. conſ. cxcii. col. ii. vol. i. Ro. in d. §. alteri. Idem Corn. conſil. ccxx. col. pe. & maxime ius canonicum conſiderantes, vt idem Corn. declarat conſ. præalleg. col. ii. aut etiam cauſa pia ſit. c. quotiens cordis oculus de iureiu. nbi etiam glo. quam alibi non reperiri dicit idem Corn. adhuc conſi. cxxaix. ad fi. uol. iii. tangit Bal. in l. generaliter. C. de non nume. pec.

Ro.in auth.ſimiliter.col.v.C.ad legem Falci.qui
caſus & alij ſanè multi,de quibus in d.§.alteri. fir
mat regulam in caſibus non exceptuatis.l. quæſi
tum.§.denique.ff.de fun.inſtruc. c. cum dilecta.
& ibi not.de confir.vtil.vel inutil.à qua commu
niter recedere non debemus.l.ab ea parte. ff. de
proba.adeò vera vt nec inde etiam naturalis obli
gatio oriatur ſola,vt inquit Soci.in d.§. quoniam
col.ij.de quo tamen Bar.& alij in d.§.alteri.& di
ctu mirabile eſt, quod nec amicus quanquam ma
gna amicitia coniunctus, amico ſtipulari poteſt
ſecundum Iaſ. in d.§. alteri. nu. 12. nec priuatus
(quod plus eſt) fiſco.l.arbiter.ff.de arbi.l.j. & ibi
Albe.in prin.ff.de iure fiſci.

Vndecimò præcipit lex,hominē homini Deū
eſſe debere,non lupum.l.ſeruus ea lege.ff.de ſer.
expor. Et quod bene facienti bene faciamus.l.ſed
ſi lege.§.conſuluit.ff.de peti.hære,quod quanquā
conſilium eſſe videatur vim tamen præcepti ha-
bet.& officiū propriè eſt inter homines. l. ij. vbi
glo.ff.de interdi.vt inter patrem & filium pietas
ſiue (vt inquit etiam glo.in l.officio. C. de nego.
geſt.) obſequium inter patronum & libertum.
& notandum eſt,lupum fore,cum qualis ſit, mi-
nime noſcit.& hoc eſt quod dicit rurſum Iuriſ-
con.in d.l.ſeruus.quod beneficio hominem affi-
ci,intereſt hominis,quodq; natura inter nos co-
gnationem quandam conſtituit (in l.vt vim.ff.de
iuſti.& iur.) vt quodammodo nefas ſit, hominē
homini inſidiari.Imò quod lex naturæ præcipiē
tis eſſe potius videtur, ea quo (inquit etiam Ci.)
homo naturæ obediens homini nocere non po-
teſt,officio.j.& Bal.refert in l.j.in prin.ff. ad Ma
cedo.Et obligationem hanc,de qua,in d.l.ſeruus
& in d.§.conſuluit.Theologi pactum charitatiuū
vocant.officiumq; non minus ab homine homi-
ni (iterato dixerim) debitum,quam maioribus ſi
ue magiſtratibus obedientia, Seruitus domino,
ſenioribus reuerentia,& viro denique ab vxori-
bus famulatus atque fidelitas. Et ſi homines homi
nibus beneficia conferre non poſſunt tanta quā-
ta dij,proxime tamen & ſecundum Deos,homi-
nes hominibus maxime vtiles eſſe poſſunt. Anti-
quitas Deos quoque ex beneficiis finxit, & bru-
tas,quidem animantes,maxime Aegyptij, canes,
boues & feles. Deus nobis hæc ocia fecit.

Nanque erit ille mihi ſemper Deus, Illius arā
Sæpè tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus,

inquit Maro in bucolic. Aethiopes verò,qui Ni-
li inſulas inhabitant,duos (vt memoriæ proditum
eſt) colunt Deos, alterum qui immortalis ſit &
æternus,mortalem verò alterum, ille Deus eſt,
iſte autem à quo beneficia ſuſcepimus.

Duodecimò præcipit lex iudicibus, vt ſtaterā
geſtent in manibus,lanceſq; appendant æquo li-
bramine,inque ſententiis ferendis,præ oculis ſo
lum Deum habeant.c.cum æterni.de re iudi. in
vj qui vult teſtis eſſe,ne contra iuſtitiam iudicēt
inquit Bal.in c.j.ad fi.quali.do.à prop. feu. pri-
ue.in vſib.& alibi ſi datum ſit arbitrium iudici cō
tra turbatores ſtatus, poſſitq; pœnam minuere
ordinariam cum cauſa quod cauere tamen debet
ne ſit nimis gratioſus,in l.obſeruare.in §. profici
ſci.col.pe.ff.de offi.procon.& in l.ſi fugitiui. ad
fi.C.de ſeru.fugi.cum etiā in arbitriis (ſubiicit)
poſsit dolus committi. Et Abb.in c.j.ad fi.de cō
ſtitutio.quod vbi non datur communis opinio
propter rationes hinc inde, bonum eſt habere iu
dicem propitium, ſed quod cauere ipſe debet à
pœna.c.cum æterni. de re iudi. in vj. præallega.
quæ eſt ſuſpenſionis & in c. dilecti. de priuileg.
ad fi.quod ſi prælatus negligat iuſtitiam facere,
pœnam.c.incurret.& Rota deciſio.cccexliii. col.
i.de reſcrip.in nouis.quod delegatus, ordinarius
vel executor,& generaliter quilibet Chriſtianus,
ſecundum rectam & veram conſcientiam proce-
dere debet,facere,& loqui,aliàs ædificat ad Ge-
hennam & ſæpè incurrit pœnam à iure inflictā.
Dicit etiam Marā.in diſputa.ſuis.j.nu.16. quod
iuſtitia eſt Deo acceptior quam hoſtias immolare.
& Bal.alibi,quod cauere debent iudices ne con
tra conſcientiam aliquid agant, quoniam qua mē
ſura metientur,eadem quoq; remetientur, conſ.
cccx.vol.i. & probatur in l. rem non nouam. C.
de iudi.Stateram igitur in manu habeant vt in d.
c.cum æterni.in ore veritatem, quæ iuſtitiæ eſt
mater inquit Bal.in l. libertini.ff.de ſta.ho.argu
mentum in l.ii.& in l.non eſt nouum.C.de edē.
& in c.iudicantem.xxx.q.v.

Decimo tertiò præcipit lex,iuramentum ſi in
contractu appoſitum fuerit,ſeruadum eſſe, ſi ma
xime ſeruari poſsit ſine interitu ſalutis æternæ.c.
quamuis.de pac.in vj.c.cum contingat.de iureiu
ran.c.licet mulieres.eo.titu.in vj.auth.ſacramen
ta puberum,& vbique not.C.ſi aduer.ven.& quā
uis damnum ex ipſius obſeruantia quis patiatur,
vt inquit Ancha. conſ. clix. col. iii. Siue minor
fuerit iurans d.auth.ſacramenta puberum. idem
Ancha.conſ.clxxa. col. i. Qui dicit etiam conſil.
cxcii.col.ii,quod nec locum habet quod dicitur
in l.ſi conuenerit.ff.de iuriſdi.om.iudi.ſi pactum
fuerit iuratum,noſq; ibidem ſatis. Arctiſsimum-
què vinculum eſt, quo omni iure non modo iu-
rans ligatur proximo,verum etiam Deo,vt ad ob
ſeruantiam promiſſorum teneatur ex multiſque
idem Ancha.probat,conſil. ccxxvj.in prin. Imò
quod præceptum diuinum quoque eſt vt in c. &
ſi CHRISTVS. de iureiur.ibi iurate & reddi-
te domino iuramenta veſtra. vſque adeò, vt non
ſolum habeat locum quod dicitur in d.c.quāuis,
ſi filia renunciet ſucceſsioni paternæ, dotata ta-
men in ipſius patris manibus, verum etiam ſi re
nūtiatio facta ſit fratri vt declarat Ro.conſ. cxc,
col.i.& hac ratione ſi non vergat ſcilicet in diſpē
dium ſalutis æternæ, quando eſt facta renuntia-
tio iuri de futuro cum iuramento quod valeat
ſeruandumq; ſit,firmat Alex.in l.ei qui. in prin.
col.ii.ff.de acqui.hære. & donatio ſimul, quan-
quam inſinuata non fuerit ex multis idem conſi,
xii,col.ii,vol. i. & hanc regulam ad propoſitum,
licet

ſicet aliquas limitationes patiatur deciſio. d. c. quamuis. vt ibi per Docto. & dixi etiam ego ſatis in dialog. lxxx. lib. iiii. infallibilem dicit Bal. in c. quintauallis. nu. 20. de iureiu. vergeret autem in diſpendium ſalutis æternæ, nec tunc ſeruandum eſſet, legis præcepto, quando iuramentum in ſe malum eſſet, puta de delicto perpetrando, vel ſi indifferens ſit, accidentaliter tamen inde poſſit reſultare delictum, vel ſi excludat opus pietatis, aut ſit etiam contra bonum publicum, vel excludit rurſum, id quod eſt de genere bonorum, aut non ſit meritorium vel demeritorium, & latius vbi habes etiam exempla iuribus & auctoritatibus egregie comprobata, per Bal. in ſtatutis, iuramentum. nu. 6.

Decimo quartò præcipit lex peritis in arte, ſi de aliqua re ſit contentio inter litigantes, quę iudicio ipſorū dirimi debeat, iuxta vulgatū illud.

Artem quam quiſque norit in ea ſe exerceat, ſtandum eſſe. l. ſemel. C. de re mili. lib. x. quodq; iudex vulnerati cicatricem videat, ſed quod non ſine medicorum iudicio iudicet, declarat Bal. in rub. de proba. C. col. iii. nec ab re ius ciuile, credidit Hypocrati, ſeptimo menſe perfectum partum naſci poſſe, vt in l. ſeptimo menſe. ff. de ſta. hom. Et quoniam multi fingunt furorem, vt impunè delinquant, iudex debet eſſe cautus, & adhibere medicos, qui hoc cognoſcant. l. obſeruare. & ibi poſt Iaco. de Are. & Old. Bal. ff. de cura. furio. Quorum iudicio ſtandum eſt adhuc, ſi vulnus ſit letale & incurabile, nec ne, ut per Bar. in proœ. fforū. in prin. nu. 8. Idem Bal. conſ. ccxxxvii. col. i. uol. ii. Qui dicit etiam & bene, quod argumenta in iſta materia uulnerum, & ad propoſitum, à tribus communiter ſumi ſolent, à natura ſcilicet, ab experientia, & ab arte, ac à medicorum iudicio, conſ. cccxxviii. co. lib. & ueterinariorum, ſi equus uenditus morboſus ſit uel ſanus, conſil. cccxcix. uol. v. Eſt uerum quamuis iuramento deponant medici, an ex uulnere cicatrix ſit remanſura, quod tamen ulterius idem iudex, inueſtigare debet, ſecundum Roma. in l. qui bona. in §. qui damni. ad fi. ff. de damno infec. & ſi dubitetur an quis ex vulnere ſit mortuus, mediciq; ſint pauciores quàm vulgares, emperici, & idiotæ, quod medicis potius, quàm alij credendum eſt. & deferendum vt ex multis probat Alex. conſi. cxlviij. col. i. & ii. vol. ii. Et quod peritorum dicto ſtandum ſit, ſi bibens aquam in ſublimata argenti lamina, decoctam, potuit mori firmat Alexan. dum eueniſſet caſus iſte de facto conſil. cxv. col. j. vol. iij. & in ſimili Paul. Caſt. conſ. ccxcix. col. ii. vol. ii. haud prætermittentes etiam quod medici interrogandi ſunt, eorumq; dictis ſtandum, ſi taliter vulnerati pręcepta medicorum obſeruantes euadere conſueuerunt, vt tradunt nouiſsimi in l. diuus. ad fin. ff. ad legem Cornel. de ſica. quodque non eſt generaliter verum vulgatum illud de quo in l. i. & ibi Soci. col. iiij. ff. ſi certum peta. quod vicinus ſcire præſumatur facta vicini, ex quo plerumque dicitur quem eſſe diuitem cum tamen ſit pauper. & ſanus qui non eſt, maximè (& nunc ad propoſitum) quia ſtandum eſt quoad iſtud doctorum hominum iudicio. Eſt verum (vt inquit Corn. con. cxciiii. col. ii. vol. ij.) dum tex. maximè in d. l. ſemel. dicit (& nos ſæpè) peritis in arte ſtandum eſt, quod ex his verbis plures requiri videntur, ergo vni tantum non credetur. l. iuriſiurandi. C. de teſti. l. vbi numerus. ff. eo. & latius ille, qd tamen omni caſu, & generaliter non eſt verum, hoc idemque tribus limitat modis Feli. in c. ſignificaſti. col. ij. de homici. vt ibi per eum. Et ſi febre vulneratus perierit, idque medici teſtificentur non debet vulnerans de occiſo condemnari, vt decidit Bar. in tracta. percuſſio. col. ij. deponētes tantum ſuper his quæ in facto conſiſtunt quia ad eos iudicare non ſpectat air in l. i. ad fin. C. de vſu. & in l. ſciendum. col. ii. ff. de verbo. obliga. Deci. conſ. ccccii. col. pe. vol. iij. Ad ſaturitatem Bon. Curtil. in tracta. nobilita. par. iij. nu. 57.

Decimo quintò præcipit lex, ſi qua contentio ſit inter Chriſtianum & Iudæum, quod non à ſenioribus Iudæorum, dirimi debeat, ſed à iudicibus ordinariis, caſus eſt in l. ſi qua. C. de iudæ. Verum quia dixi in æquilib. ſatis tranſeo. Et ſi quid addendum eſt, id vnum tantum nouiſsime addemus, longe conuenientius eſſe, quod iudæi à Chriſtianis iudicentur, quàm è contra Chriſtiani à iudæis, argumentum in capitulo quod in dubiis. de conſecra. eccle. vel alta. & in l. fi. C. de ordi. co. & in l. per minorem. ff. de iudi. Ange. in l. ſi quis aliam. in prin. ff. de ſol. vbi vulgatum illud vbiq;, quod magis dignum trahit ad ſe minus. Et bene, quia nec inferior eſt ſupra ſuperiorem, nec minus potens potentiorem, (vt ita dicam) vincere debet. c. cum inferior. de maiori. & obed. clem. ne Romani. de electio. Cald. conſ. xxj. col. ij. de præben. Maximè quia præſumptio eſt pro iudice Chriſtiano, (etiam quod Iudęum iudicet) quod iuſtitiam adminiſtrabit. l. vir bonus. ff. iud. ſol. c. cum æterni. de re iud. in vj. l. inſulam. §. j. ff. loca. l. pe. ff. de procura. pro ſenioribus Iudęorum autem non, ſi Chriſtianos iudicarent, ex quo nominia noſtri inimici ſunt capitales, & fidei Chriſtianæ hoſtes accerrimi ab inimicis & hoſtibus iudicari haud conuenit, capitulo cum P. Manconella. capitulo meminimus. capitulo cum oporteat. de accuſa. quia inimicus & hoſtis de inimico & hoſte male cogitat ſemper vt ibi, &c. in authen. ſi dicatur. & ibi Bald. col. ſecunda. C. de teſtib. Et à ſimili hinc eſt, ſi parens ad fidem conuertatur, alter verò remaneat in Iudaiſmo, quod pueri ſequi tenebuntur illum & non iſtum. capitulo Iudæi. vigeſima octaua quæſtio. prima. cætera dic vt in prææallegata l. ſi qua. C. de Iudæis.

Decimo ſextò præcipit lex, abſurdum vitari debere toto poſſe. l. nā abſurdū. ff. de bo. lib. l. ii. ibi alioquin. ff. ſi cer. pet. l. qui negotia. ff. manda.

l.traiectitię.ff.de act.& obl.l.diuus Traianus. ad fi.ff.de mili.teſta.l.filiusfa.§.i.ad fi. ff. de lega. i. l.cum pater.§.libertia.ff.de lega.ii.l. ſi cum dies. §.ſi arbiter.ad fi.ff.de arbi.l. conſulta diualia. C. de teſta.l.i.§.ſi pater.ff.de coniungen.cum eman. lib.Alexan.in l.ſi plures.in fi.ff. de pac. & nimirum ne ſequatur aliud vt dicit glo.in l. diuortio. in prin.ff.ſolu.mat.Bal.in l.ſancimus,in prin. C. de vſu.rei iud.& hinc Alex.adhuc in l.ij.in §.liberos.col.i.ff.de in ius vo.quod verba extenduntur vbi abſurdum reſultare poteſt, non alia ratione niſi vt ceſſet & vitetur. Et Ange.hac de re,legem ad futura non trahi, cuius tamen natura hæc eſt. l.leges.C.de legi.c.fi.de conſtitutio.ſi contineat indulgentiam præteritorum delictorum.in l.cũ lex.ff.de legi.& glo.in l.ii.ff.de condi.infer.Imò tex.ad idẽ allegari ſolitus ibi quod nec argumentum à contrario ſumitur in lege, ſi ſequatur abſurdũ,& Bar.in l.ab hoſtibus.in §. ſed quod ſimpliciter.col.iii.ff,ex quib.cau. ma. quod nec hoc caſu indefinita æquipollebit vniuerſali. Et iſtud argumentum ſumitur à diſcretione naturali quę eſt immutabilia. l. Pomponius ſcribit, de nego, geſt. Bal.conſ.xxix.ad fi.vol.j.plus dicit Abb. in c.i.de cland.deſpon.quod pro abſurditate vitanda diſpoſitio debet intelligi cum aliquali impropriatione.& Alex.alibi quod dictio ſi,conditionem inducit & bene vt per Bar.in l.i.ff. de cond. & demon.niſi ſequatur abſurdum,quia exponetur ſi,id eſt quamuis,conſ.lxj.col.ii.vol.iiii. adde tu not.in l.i.ff.de offi.eius.Et in ſimili Fel.quod ad vitandum abſurdum vniuerſalis dictio in particularem reſoluitur,in c.nemo.ad fi.de ſimo.tradit glo.in c.ſi vero.de ſenten.excõmu.Eſt verum quod minus eſt abſurdum quam iniquum. l. qui ſtipendia.C.de procu.quodq; non curatur ſi ſcripta reperiatur in lege,inquit Bar.in l.Cęſar.col. viij.de publica.& eſt argumentum in l.proſpexit ff. qui & à quib. & quod denique non vitiatur ſi ſequatur abſurdius.l.ita vulneratus. & ibi etiam Albe.col.j,ff.ad legem Aquil.Cyn. in l. fi. adhuc per illum tex.C.de fruc.& lit.expen. & ad abſurdi propoſitum omittendum non eſt. In Atabirio monte(vt ait Pinda.) Rhodi, boues Aeneas eſſe, quę ſi quid abſurdi factũ fuiſſet,mugiebant,quaſi id vtpotè male ac perperam factum reprehendentes. Non ſecus ac ſi nothi imperent legitimis,aduentitij indigenis,& iuuenes ſenioribus, præferanturq; imperiti magiſtris noui antiquis & rudes emeritis,quo quid abſurdius? etiam ſi clitella boui impoſita ſit, vel equus iungatur aratro. Et quia dixi etiam aliqua in obſeruatio. quadrageſimaquinta, lib. v.hæc pro nunc quantum ad iſtud ſufficiant.

Decimo ſeptimò præcipit lex, ne quid metu fiat, ſeu ne quid metu fieri cogamur, quoniá qđ metus cauſa geſtum erit, ratum non habebit.l.j. ff.quod met.cau.metum accipiendo,non vani hominis(vt inquit Iuriſcon.in l.metum.ff. eo.) ſed qui merito etiam in homine conſtantiſsimo cadat.actioq; tunc,& hac ratione, quod metus cauſa inuenta eſt,vbi aliàs officium iudicis imploratur,ſi fuerit metus verecundiæ & reuerentiæ, de quo alias in l.j.in §.quæ oneran dæ.ff.qua.re. act. non da.& in l.fi.ff.quod met.cau.eſtq; vis compulſiua hæc.ad differentiam ablatiuę,quæ locum habet in rebus mobilibus, inuentaq; eſt actio vi bon. rapto. eo caſu, & legis Iuliæ de vi. l. j. ff.vi bo.rapto.l. j. ff. ad legem Iul. de vi. & nimirum quia noſtra intereſt habere plures agendi formulas & remedie,quibus experiamur.l. non eſt nouum.ff.de actio.emp.l.cum filius.§.variis.ff.de lega.ij.Eſt etiam vis inquietatiua, cuius gratia interdictum quod vi aut clam inuentum eſt.l. j. ff. eo.& turbatiua,tam in re mobili,quàm immobili, cui pariter ſubuenitur duplici interdicto prout etiam duo ſunt bonorum genera, vti poſsidetis ſcilicet & vtrobi.& formula pronuntiandi eſt in illo. (obiterq; dictum ſit alia clara ſunt & ſuis locis declarata) vti poſsidetis nunc fundum nec vi,nec clam,nec pręcario,alter ab altero,ita poſſideatis, aduerſua ea, vim fieri veto. & ſic verba ſunt pro poſsidente concepta, vtrobi vero contra turbantem, in iſto igitur ſic formula eſt pariter,vtrobi habuiſtis ita habeatis,hoc eſt vti veniſtis ita recedatis. quorum alterum declarat Sext. de verb. ſigni. alterum verò Beneuentan. in tracta.libellor.vtrobi.nume.2. Haud prætermittentes etiam,quod in dicto interdicto, vti poſsidetis in quo eſt maior dubitatio, quatuor faciũt obtinere victoriam,pluralitas teſtium,depoſitionis qualitas, poſſeſsionis prioritas, & tituli denique probatio,& fuſius vt declarat Feli.in c.licet cauſam.col.v.de proba. Eſt & denique eò redeundo vnde diſceſsimus,vis alia expulſiua ſcilicet, quæ in re immobili tantum habet locum & pro qua remedium eſt inuentum pariter interdicti vnde vi,vt in l.& toto titu.de vi & vi ar.& iudices hinc conſtituti,(inquit Ci.) recuperatores vocabantur,vt quiſque ſuum(etiam ſi ex poſſeſsione deiectus ſit)recuperaret,in partition.ſed ad compulſiuam redeuntes,& de qua nunc,ſciendum eſt qđ nec adhuc dicta actio quod met.cauſa,daretur in caſu.l.medicus.ff.de var.& extraordi. cogni. ſed officium iudicis potius vt ibi not.Bar.& amplius quod metus eſt de futuro,dolor verò de præterito.vt Aeneid.vj.Poe.ait,ibi,cum Iuno æternum ſeruans ſub pectore vulnus.quo verbo (declarat ibi Serui.)dolorem de præterito dixit, metumq; de futuro. Et plus dico etiam vnum, quod non modo actio quod met. cauſa datur, inuentaque eſt, verum etiam exceptio, & actio in rem vtilis vt per gloſſ. in l. tertia. C. eodem. Et quod duæ ſententiæ feri debent, prima vt rem reddat qui metum intulit, ſecunda, ſi non reddat vt quadruplum ſoluat in quo tamen res inſit, vt adhuc dicitur in l.iiij.& ibi glo.C.eo. Metuaquoq; probatur,(quod ad materiam facit)per locũ à veriſimilibus.c.bonæ.& ibi Io.And.de appel.per effectum,per quem probatur animi affectus.l. licet.

l. non

l.non diſtinguemus.§.cum quidam.ff.de arbi.&
per catenas deniq; præſumitur impreſsio.l. quæ
neque.ff.de ver.ſig.l.j.C.de cuſto.reo.Bal.conſi.
ccclxiiij.col.ij.vol.iij. Qui dixit alibi etiam quod
verbum hoc legis,quod metus cauſa geſtum erit
(vt ſupra & in d.l.j.ff.quod met.cau.)ratum non
habebo, vox Dei eſt per hominem prolata poſt
Ray.in l.nominationes.col.j.C.de app. &. Mará.
diſputa.vj.nu.16.quod preces ſuperiorum indu-
cunt iuſtum metum,vultuſq; terribilis,ſi maxime
ſint tales,quales illę, vt Poe. lyricus ait.

Che alciando il dito con la morte ſcherza.

quoniam tunc ſoluitur venter, & (rideſi placet)
libido vrinæ laceſsit.

Decimo octauò præcipit lex, nec dolo malo
cum aliquo agendum eſſe, cuius verba pariter
ſunt hæc;quæ dolo malo facta eſſe dicentur, ſi de
his rebus,alia actio non erit,& iuſta cauſa eſſe vi
debitur iudicium dabo.l.j.in prin. ff.de dolo. &
nimirum,inquit Bald. conſ. clxxxij. col.ij.vol.j.
quia dolus & fraus pugnant contra naturā. Imò
quod dolo ſemper ineſt fraus.l.iuriſgentiū.§.ſed
eleganter.ff.de pac.& ad materiā ſciendū eſt, qđ
actio de dolo à C.Aquilio malitiarum verriculū
appellatur,quo fraudes hominum euerruntur è vi
ta ciuili.vnde verrem ita carpebat Cice.quod vn
quam(inquit)iudices huiuſcemodi euerriculum
in illa prouincia fuit? Dolumq; dicimus nos,
Græci ſophiſma,& appellatur quoq; circumuen
tio,hinc ille in eum qui male olebat(ioco potius
quam ſerio)video me â te circumueniri. Vbi eſt
dolus ibi etiam eſt maleficium.l.ad ea.ff. de reg.
iur.l.ſi ambo.ff.de compen.Bal.conſ. ccccx. col.
j.vol.ij.doluſq; adhuc, non ſeruare formam quæ
ad lumen veritatis adducat & pręſumitur ſemper
ſi quis legis terminos trāſgrediatur,c. nos in quē
quam.ii.q.i.l.leges ſacratiſsimæ.C. de legi.Bald.
met conſ.xxxv.ad fi.vol.iij.& cij.col.ij. eod. lib.
Nemini igitur debet patrocinari.l.itaq; fullo.ff.
de fur.l.ſiue hæreditaria.ff.de nego.geſt.l. nō du
bium.C.de legi.Bal.in c.ex tenore, nu. 1. de re-
ſcrip.Quo augetur delictum,nec pœna minui de
bet.l.quicunq;.C.de ſer. fugi. Non etiam doloſo
ſi ceſſerit bonis,quia luet in corpus. d.l. quicun-
que. Idem Bal. in c. quod tranſlationem. nu. 10.
de offi. lega. Dictumq; eſt mirabile vbi interue-
nit,quia ſi id quod agitur non valet vt agitur,nec
etiam valebit vt valere poteſt inquit adhuc Bald.
in c.ſuper literis.nu.14.de reſcrip.qui ad mate-
riā dicit rurſum, quod qui agit & impetrat, plus
delinquit quam qui impetrat dolo tantum, in c.
ſedes Apoſtolica.nu.2.eo. tit. Præſumitur quo-
que in viro literato faciente contra iuſtitiam.c.in
noſtra.& ibi not.de procura.nec ſtatuta valerēt,
quibus ineſſet dolus.l.j.ad fi.de excep. do. quem
vnicum dicit adhuc Bal.in c.peruenit.nu. 4. de
iureiuran.Nec omittendum eſt, noſtra intereſ-
ſe teneri potius actione præſcriptis verbis quan-
quam perpetua quam de dolo temporali quoniā
infamat, vt not. Iaſ. in l. cum mota, col. penul.
C. de tranſactio. quodque doli præſumptio fa-
cilius inſurgit ex lucro quam ex damno.l.elegan
ter. §. fin. & l. ſequen. ff.de dolo. Fulgo.conſil.
clxxiij. col. ij. Dolum ſuſtinet vinum, ſi eo pe-
ius,vel aqua admiſceatur. ſuſtinet aurum, ſi cum
argento & ære coeat, ſuſtinet veritas, ſi verbis
falſa connectantur inquit Magnus Baſili. Bono-
rum eſt rurſum iuſtitia, improborum dolus.
δολιον Græcè, Latine doloſus dicitur, & Deda-
li gladius metaphorice dolus & fraus.

Decimo nonò præcipit lex, vt hæretici quorū
damnoſa aboleatur memoria,& in ſpecie Euthi-
cetis, iuſti vero laudabilis recordatio releuetur,
& memoriæ commendetur amplius.l. quoniam.
C. de epiſco. & cle. de quo Euthiceto fuſius in l.
quicunque. C. de hæret. & nimirum ad propo-
ſitum,quoniam hæreſi nullum ſcelus maius, alia
enim crimina in rem Dei committuntur, quia
eius eſt terra, & plenitudo eius, hæreſis vero in
Deum,& ſic in omnes.l. Manicheos.C. de hære.
l.j.C.de ſumma Trini.& fid.catho.c.i.eo. titu. c.
ad abolendam,c.vergentis.de hæret. hæreticus à
Deo maledictus eſt, mortuus,blaſfemus,profa-
nus,& ſacrilegus.c.ſi quis inquit.§.j. j.q.j. & ita
in ſimili dixit Feli. in c. eccleſia Sanctæ Mariæ.
col.xlvij.de conſtitutio.ſi ſtatutum ſit contra ec-
cleſiaſticam libertatem,quod ab epiſcopo debet
aboleri, ne de facto ſeruetur neúe poſteris ipſius
memoria relinquatur. Quis autem ſit hęreticus
liquet ex eo,ſi cōtra fidem CHRISTI,vel arti-
culos, vel alterum ex ſeptem ſacramentis eccleſię
aberrauerit, & latius vt not. in d.c. 1. de ſumma
Trini.& fid.catho.adde tu aliquos not. caſus, &
primò,quod qui credit canones non ligare,tan-
quam factos à non habente poteſtatem legis con
dendę hęreſis ſuſpicione non caret.clem. 1. & ibi
Cardi.not.de ęta,& quali.multa Feli. in c. i.col.
iii.de conſtitu.Secundò,ſi dicat quis fornicatio
nem non eſſe peccatum, vt tenuit Collecta. in c.
j.de hęret. vel vſuram,& tertiò, ſeu fœnus exerce
re,Chriſtiano homini permiſſum fore, cle. i. in
fi.de vſu.Corn.conſ.clxiiii.in prin.vol.iii. Quar
to ſi dixerit donationem Conſtantini non vale-
re,factā eccleſię, vt in extrauagan. Bonifacij vnā
ſanctam Bal.in procem.ffforum.ad fi. Abb. conſ.
lxxxiiii.col.i.vol.i.Quintò ſi quotannis non ſu-
ſcipiat ſacratiſsimum CHRISTI corpus iuxta
formā traditā in c.omnis vtriuſq; ſexus.de pęni.
& re.tradit Feli.in d.c.ad abolendā.col.ii.de hęr.
Sextò qui credit animam eſſe mortalē,& vnitatē
intellectus,vt Epycuri,che l'anima(vt Dātes ali-
gerius dicebat) col corpo morta fanno, ea de re
anno M D XIII. 14.Kal.Ianua. Alexander &
Auerroes,che'l gran commento feo(vt idem Ali
gerius ait) idem tenentes damnati fuerunt in con
cilio Lateranen. Romę, ſeſsione octaua, Leone
Decimo Pont. ſedente. Septimò Sacerdos ſor-
tilegus, ſeu dans amatoria pocula de quibus in
l.ſi quis aliquid.in §. qui abortionis. ff. de pęn.
cum inuocationibus demonum. Vel & octauò

ſi hoſtia non conſecrata celebrarit. Vel & nonò, ſi dubius in fide fuerit, aut decimo aſſerat hominem in ſenectute pœnitere non poſſe. Vel vndecimò, quòd à ſolo Deo abſq; poteſtate clauiũ peccata remittátur. Siue (duodecimo & vltimo) vt ſupra nunc verò latius, ſi deuiauerit errans à doctrina CHRISTI, Sanctæ Matris Eccleſiæ, vel Apoſtolorum, inq; articulis fidei male ſentiens, vel ſacramentis eccleſiæ, fuerit pertinax, & vt per eundem Feli. latius in rub. de hære. & in c. pe. eo. titu.

Vigeſimò præcipit lex reſcripta, contra ius elicita, refutari debere. l. reſcripta. C. de precib. Impe. offeren. c. reſcripta. xxv. q. ij. puta quia abſorbeant ius alterius, vt declarat Ancha. conſ. ccxl. in prin. & ita dicit etiam in priuilegio ſi in materia à iure funditus reprobata concedatur quod nullum eſt ipſo iure veluti contra iura indultum conſil. cclx. col. j. & conſil. cclxx, quod poſſeſsio & dominium rerum poſſeſſoribus, nec à Papa nec ab Imperatore abſque culpa auferri poteſt, col. ij. & probatur in c. quæ in eccleſiarum. de conſtitu. & in d. l. reſcripta. & in l. quotiens. & vtrobique not. C. eod. & breuiter hoc idem generaliter verum eſſe dicitur, quanquam regis & principis ſupremi ſint, puta Papæ vel Imperatoris vt non valeant, ſi fuerint iuri communi contraria, quod nouiſsimè declarat Corn. cõſil. clxix. col. j. vol. j. Nec locum tenens, nec gubernator, nec legatus de latere poteſt reſcribere contra ius commune. l. formam. C. de offi. pręfecti præto. Idem Corne. conſ. ccxxxvj. nu. 5. eod. lib. Et hinc eſt quod ipſorum reſcriptorum verba debent reduci ad ius commune, quamuis natura verborum non patiatur vt inquit glo. in c. paratus. xxiij. q. v. Et quod omnes clauſulæ reſcriptorum, recipiunt omnes interpretationes quas recipit ius commune ſecundum Gemi, in c. licet canon. in §. fin. de elec. in vj. Deci. conſ. ccix. col, iij, vol, ij. Et licet Papa, poſsit tollere ſtatutum eccleſiæ de certo canonicorum numero, ſi tamen impetratio fiat reſcripti, non facta mentione dicti ſtatuti, non valebit. c. conſtitutus. de reſcrip, Bal. in d, l. reſcripta. col. ij. idem Dec. cõſ. ccxiiij. col. ij. eo. lib. & quod male dictum de principe, quod aliquid facere non potuerit, non eſt punibile, ſi allegetur ratio, quod id de iure facere nõ poterat. c. ſi quando. de reſcrip. c. cum teneamur. de præben. Deci. adhuc conſ. cclvj. col. ij. eo. lib.

Vigeſimo primò præcipit lex (vt inquit glo. in l. legis virtus, quam ex his exornandam amplificandamq; eſſe putamus. ff. de legib.) quæſtioni intereſſe reum teamúe patronos eorum, & qui detulit crimen, (adulterij intelligas & dum ſerui hoc caſu torquentur) datq; facultatem patronis interrogandi ſeruos. l. ſi poſtulauerit. §. quæſtioni. ff. ad legem Iul. de adul. vbi Bar. multa, ſcias tu tamen (quicquid ibi dicat) ex priſco more, fuiſſe inductum, accuſatores & patronos, cum ſuos tũ aduerſarij teſtes, palã & publicè interrogare potuiſſe. & not. etiam in l. ſi ſine. in §. j. ff. de inter. ac. ſed quo ad præceptum legis nihil facit, obiterq; dictum ſit ad declarationem ſaltem. §. prædicti. & ita ibi Bude. Pariſien. declarat. Præcipit igitur etiamnum ibi lex, ſeruos quorum habita ſit quæſtio, publicari. in §. iubet. de quo etiam in l. patre, ff. de quæſtio. ibi ſecuta verò damnatione quæ mancipia ſuper ſunt publicantur. ea ratione. vt hoc ipſum haud ignorantes verum dicant ſine vllo metu, & nedum timent ſe in reorum poteſtatem regreſſuros obdurent in quæſtione vt ſignanter dicit tex in d. §. iubet. Imò quod publicari præcipit rurſum, etiam ſi negauerint. & ſi de ſeruis accuſatoris quoque quæſtio habita ſit, illud ne dum ſperant ſe in poteſtatem dominorũ reuerſuros ſi negauerint, ſpe meriti collocãdi in mendacio perſeuerent, iſtud verò ne mentiantur vt ab eorum dominio recedant, & vt ibi fuſius. & declarandus eſt ille tex. dum dicit, publicos eſſe ſeu exponendus publicos id eſt publicandos, ſecuta damnatione, vt dicitur in præallega. l. patre. & proximè retuli. Et nimirum, quia vna lex alteram declarat. l. verum. ff. de peti. hære. Soci. plenè in l. j. in prin. ff. de reb. dub. c. ſuper quæſtionum. in prin. de offi. deleg.

Vigeſimo ſecundò præcipit lex, argentario, quanquam à ſeipſo inſtructus eſſe poſsit, inſtrumento ſuæ profeſsionis, abſurdumq; ſit eum qui edere debet, petere vt ſibi edatur, cauſa cognita nihilominus rationes edi, id eſt non ſine cauſa, quæ in quacunque diſpoſitione ſemper excepta videtur. l. ſi hominem. ff. manda. l. ſi mater. ad fin. ibi ex cauſa ſuccurrendum eſt ei. ff. de excep. rei iudi. l. inter omnes. l. qui iurato. ff. qui ſatiſda. cogan. l. minor autem. §. deniq; iuncta glo. ff. de mino. & ad propoſitum eſt tex. in l. ſi quis ex argentariis, in §. prætor ait. ibi nam ex cauſa & ipſi argentario ratio edenda eſt. ff. de eden. Imò quod ei iterum poſtulanti ex cauſa adhuc, edi debet. primò ſi naufragio, vel ruina, vel incendio, vel alia ſimili cauſa rationes perdidiſſe ſe probet, aut in longinquo habere veluti trans mare. & iterum ſi peregre habere quod primũ eſt doceat, vel minus plene editum, & fuſius vt in d. §. prætor ait. & l. ſeq. Argentarius enim erat qui publice menſe præfectus, pecuniis acceptis, quaſi depoſitarius, rationes in actionibus hominum, inq; eorum cõtractibus ſcribebat, vnde etiam nũmularius hinc, differentes tantum, quia ille menſæ publicæ, iſte vero priuatæ præfectus erat, vnus priuatis quæſtibus inſudabat, alter verò muneri publico ſeruiebat. & quanquã argentarij officiũ publicũ haberet cãm (qđ nota) vt dicitur in l. argentarius. in prin. ff. eo. nõ tñ erat publicum, quia ſeruus non potuiſſet eſſe argentarius ſiue officiũ argentarij exercere. l. generali. C. de tabul. lib. x. & tamen poteſt. l. prætor ait. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de eden. dixi ego in l. prima. C. eodem ſatis in tertia lectu. qui argentarius, trapezita etiam vocatus eſt, Græce ἀργυροχόπος & τραπεζίτης:

meſam nummulariorum portans, autor Cice. in famil. quos tamen non habemus hodie, ſed eorum loco tabelliones, campſores, & mercatores, de quibus in d.l.i.& in l.ſingularia.ff.ſi cer.peta. Bal. in d.l.prætor ait.col.ii. ff. de eden. nonnihil Cardi.in cle.i.in §.cæterum.de vſu. haud omittẽtes etiam, quod argentarium pro fœneratore vt plurimum vſurpat Plaut. Eſt etiam argentarius vaſcularius.l.fi.ff.de act.& obli.& argentaria taberna.l.qui tabernas.ff.de cont.emp.& argentaria, locus vbi argentum foditur, vt de Scauro Cornel. nep. ibi an argentariam faceret. noſtrorum principum agentarij qooque & quæſtores Diæcetes appellantur, id eſt diſpenſatores ſiue procuratores. Argentariumq́; vocant etiam hodie, portum Herculis, quippè quod benigno naturæ munere, argentariis fodinis diteſcat plurimum. ipſoq́;, in medio ferè totius Etruſci litoris ſpatio, nullum omnio maiua atque porrectius promontorium uiſitur, deque his aliàs.

Vĩgeſimo tertio præcipit lex acta tã criminalia quã ciuilia edi debere pariter, ut rõnes ab argentariis, de quibus ſupra. l.ii.C. de eden. l.i.§. edenda.l.prætor ait in prin.ff.eo.& nimirũ quo ad acta quia id præcipit ad inueſtigandam ueritatis fidem, ſeu ut fides ueri conſtare poſsit ut dicitur in d.l.ii.& in l.non eſt nouum.eo. titul. quo ad rationes nero, quia æquum eſt id, quod mei cauſa confectum eſt, cum ſit etiam quodammodo meum, mibi edi.l.prætor ait. Nec ab re aiunt ob id, titulum illum de edendo, in æquitate fundatum eſſe, ut ibi, & in l.i.eo.ti.ibi ęquiſsimũ uidetur, eum qui acturus eſt, actionẽ edere. quia ſic etiam uidemus eadem ęquitate non edi ei qui à ſe ipſo inſtructus eſſe poteſt, nel inſtructus uenire ad iudicium, l.i. l.fi.C.eo.l.ſi quoniã. C.de dila.l.argentarius.ff.de edẽ. & quo ad acta ſi non obediat præcepto legis, qui ad editionem tenetur, poterit appellari.l.ii.C.ut lite pen.c.G, perpetuus de fi.inſtru. & dictu mirabile eſt in materia, epiſcopum poſſe facere edictum, quod vnuſquiſque edat titulum beneficii ſui, ſub pœna priuationis, & ualebit, ut tradunt Docto. in c.ordinarij de offi.ord.in vj.qđ tamẽ nõ eſt generaliter intelligendum, ſed duntaxat in beneficiatis ex diſpenſatione, prout pulchrè declarat Feli. in c.licet hely.col.vj.de ſimo.poſt Anch.cõſ. lx. in prin. nãq; ſi quis plura beneficia curata obtineat ſeu plures dignitates cõtra ipſum pręſumitur ne illicite teneat, quo fit ut arctari poſsit ad titulum oſtendendum c.contra maiora.c.diſt.ex quo infertur (ut ſubiicit ibi) quod ſi forẽt ſimplicia, non teneretur obedire.ne poſſet ſpoliari ob id qnia titulum nõ exhibuiſſet, c.cũ iam dudum.de præb. c.ex ore.de his quæ fi. à maio.par.cap.not.in d.c. ordinarij.& vt ipſe fuſius. Adde tu quod nec dictum iſtud de quo in d.l.ij.eſt generale, quia interrogatoria partis aduerſæ non eduntur, non poſitiones, non ſi à reo conuento petantur, vel quia ſint pœnes fiſcum tanquam ipſius fiſci priuata, vt pulchrè & per ordinem declarat Feli. in c.j.col. xiij. de probatio. ſed quia diximus & ibi, & in dicta l. ſecunda.nunc tranſeo, & addo exceptionem his caſibus firmare regu. in non exceptuatis. l. quæſitom. §. deniqoe. ff. de fund.inſtruc. capitulo cum dilecta. & ibi oot. de confirma. vtil. vel inutil.

Vigeſimo quartò præcipit lex, vt legatarius capiat legatum de manu hæredis, neq; ſibi ius dicat, & vt pulchrè in l.j.in prin.ff.quo. lega. & nimirum, quia non debetur niſi adita hæreditate.l. eam quam.C.de fideicom.l.ſi nemo, ff. de teſta. tut.Bar.in l.quidam.in §, quotiens.ff.de leg.j.aditio autem fit ab hærede, ergo ab hærede capi debebit.& quia non debetur niſi deducto ære alieno, ad quod ſoluendum hæres tenetur & obligatus eſt.l.fi.§.licentia.C.de iure delib.eſt verum ſi quis fuerit inſtitutus in re certa dato ſibi cohære de vniuerſali quod habetur loco legatarij. l. j. §. ſi ex fundo.ff.de hære.inſti.& quod hoc caſu auctoritate propria legatum capit, quia ſic ſibi videtur data licentia à teſtatore, nec præceptum legis ſpernere dicetur: argumentum in l. Gracchus C.ad legem Iuliam de adulte.& declarat ad propoſitum Iaſ.in l.quotiens.col.vlti.C.de hær. inſtituen. dixi ego in authen.ex cauſa.C.de lib.præte. Mulier etiam in caſu, authen.præterea. C. vnde vir & vxor.quartam ſibi debitam à iure capit auctoritate propria nec expectat hæreditatis aditionem. vt ibi not. vbi etiam dixi, nouiſsimè Corne. conſil. iiij. col. ii. vol. iiii. & probatur quoqne in d.§.quia verò. in authen. vt li. ma. & auiæ. Et maximè (vt dicitur in §.fina. de exhib. re.eo.) quia capit vt hæres & aduertit Corn. in loco præallega. & nimirum quo ad regu. quia ſi præceptum legis ſpreuerit legatarius, & propria auctoritate occupauerit legatum, eo priuabitur vt in d.l. j. ff. quo. lega.& in l. j. C. eod. & ibi not. & in l. non eſt dubium. C. de lega. Bar. in l.extat. ff. quod met.cau. Imò ſi ſtaret ſtatutum legata deberi etiam hæreditate non adita, quod nec tunc poſſent occupari auctoritate propria.c. licet epiſcopus.de præben.in vj.Gozad.conſ.xcj. nu.i.& ideo legatum, eſt donatio quædam à defuncto relicta ab hærede præſtanda.l.legatũ parua.ff.de lega. ij. Et quod non debeatur niſi adita hæreditate tradit Alex.conſ.v.col.vlti.vol.ii. Et quod perdat legatarius ipſum occupans propria auctoritate, poſt aditam hæreditatem, Guid. Papæ conſil. cxv. nume. 3.niſi licentiam habuiſſet à teſtatrice vt ibi ſubiicit, & probatur in l.Titia. in §. Lucius. ff. de lega. ij. Quocunque caſu igitur contingat hæreditatem non adiri nec legata imò nec fideicommiſſa debebuntur de quo tamen plenè per Alexand. ad idem dubitantem quid ſi in teſtamento reperiretur appoſita clauſula codicillaris, conſil.quadrageſimotertio.vol. ij.dic vt per eum.

Vigeſimo quintò præcipit lex, ſi intolerabilis dominorum ſæuitia fuerit, ſeruos vendi bonis

conditionibus, vt pretium eiſdem dominis detur nec amplius in eorum poteſtate reuertantur. §. ſed & maior. inſti. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. ii. ff. eo. & admodum notandum eſt, ex his non propterea moderatam caſtigationem domino eſſe negatam, quia intolerabilis ſæuitiæ mentionem facit tex. in d. §. ſed & maior. & in d. l. ii. Vmbriciam matronam in quinquennium relegatam dicit, quod ex leuiſſimis cauſis, ancillas atrociſſimè tractaſſet & ad propoſitum videtur caſus in l. i. C. de emenda. ſer. & in l. j. C. de emenda. propinq. vbi pater & dominus, filios & ſeruos contumaces corripiunt correctione domeſtica, tradit Bal. Idemq; dicit in præceptoribus & magiſtris in proœm. ffor um. col. ii. Et alibi ad torturã infert, quod talis eſſe debet vt natura eam poſsit ferre, & non ſeua crudelis & barbarica & bene in c. at ſi clerici. in prin. col. ii. de iudi. Imó quod cum cauſa ad propoſitum nó modo caſtigari moderate poterat ſeruus verum etiam occidi. l. qui ſeruum. ff. de verbo. obli. ſed (vt dixi) communiter moderata permiſſa eſt. Inq; omnibus rebus (vt ille etiam ait) modus eſt pulcherrima virtus, ea de re Fantinus Grammaticæ profeſſor neſcio quis hic, quia diſcipulum ſeuera caſtigatione corripuerat, capite mulctatus eſt. l. item quæritur. §. idem Iulianus. & ibi hoc dicit Saly. ff. loca. & ad idem eſt etiam tex. quod moderata permiſsio ſit marito, patri, domino, prælato, præceptori, aliàs non careant culpa, in l. præceptoris. & in l. ſed & ſi. in §. fi. ff. ad legem Aquil. Dicit etiam Bal. in l. in iudicio. col. j. C. loca. ſi quis locauerit puerum cerdoni, vel ſutori vt inſtrueretur, is verò ei oculum effoderit, quod locati tenebitur, ſignanter per tex. in d. §. idem Iulianus. ex quo fuit lata culpa, à nimia ſæuitia procedens, multa Boer. deciſio. ccciiij. col. penul. par. ij. Alex. ante eum conſ. lxxv. col. j. vol. iij. & cõſ. cxiij. col. j. vol. iiij. Et hoc caſu reſiſti poteſt. ſi ſeuera ſcilicet fuerit caſtigatio, aliàs ſi leuis & moderata non, de quo in l. vt vim. & ibi Seyſel. col. xj.

Vigeſimo ſextò præcipit lex, parentes à quocunque revereri debere, etiam ſi filius naturalis ſit tantum. l. parentes, ibi vna enim omnibus debita eſt reuerẽtia. ff. de in ius vo. & maximè quia non ſimpliciter dixit Iuriſcon. parentibus, ſed omnibus. l. Iulianus. ff. de lega. iij. c. ſolite. de maiori. & obe. ea de re, nõ poſſunt in ius vocari abſq; venia vt ibi & in l. quique. in §. j. ff. eo. Nec iudicium eſſe cum eis aliter. l. lis nulla. ff. de iudi. nec contra eos actio infamans intentari, & ſi venia petita agatur verbis temperanda eſt. l. non debet. vbi not. tex. ff. de dolo. in actione de dolo loquẽs quæ maleficium eſt, licet in ſpeciale nomen maleficij non cadat vt pulchrè declarat Bal. in ſtatu. arbitrium. nu. 31. & quod ſit maleficium ſiue delictum probatur in l. iij. ff. de cri. ſtelio. Corn. cõſil. lxvij. col. ij. vol. iiij. Imò quod doloſus demeretur ſemper. l. Lucius. §. Lucius. ff. de lega. ij. vſque adeò vt ad eum legata non trahãtur, quæ propter merita relinquuntur aliàs. l. nec adiecit. ff. pro ſocio. Idem Corn. conſ. ccxl. col. pe. eo. lib. verbis ergo eſſet temperanda, (vt diximus) ſi contra patrem debito modo foret intentanda. Et dictu mirabile eſt quod filij appellatione, veniãt etiam naturales tantum, vt etiam dicitur in l. hos accuſare. in §. omnibus. ff. de accuſa. & in l. Lucius. in fi. ff. de lega. ij. cum tamen alibi videamus, qđ imò veniunt legitimi & naturales, nati ex iuſtis nuptiis. l. filium diffinimus. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. lege Iulia. §. nec diſtinguitur. ff. de ritu nup. l. verba. ff. ad legem Iul. de adult. non alia ratione in iuribus illis, niſi quia conſideratur tunc cauſa naturalis quæ eſt ipſa reuerentia, præcepto legis patri debita. in iſtis vero accidentalis, vt pulcherrimè docet Gul. Bal. & Ange. in d. l. parentes. vbi & nos quoque in æquilibrio ſatis. ff. de in ius vo. nouiſsimè Corn. conſ. ix. nume. 3. vol. iiij. Alex. in l. ex facto. in §. ſi quis rogatus. col. xvj. ff. ad treb. Iaſ. in § pœnales. nu. 57. inſtitu. de actio. eſt verum (vt alibi etiam dixi) ſicuti pater non poteſt in ius vocari ratione reuerentiæ, quod nec pariter vocabitur, alius, ratione ætatis vel dignitatis, vel iuſti & legitimi impedimenti. l. neque impuberes. ff. de in ius vo. l. ad egregias. ff. de iureiuran. l. ij. §. fi. cum l. ſeq. ff. eo. de in ius voc. idem Iaſ. vbi ſupra nu. 8. Sed aduertendum eſt, quia in hoc æquiparantur, quo ad aliud differre mihi videntur, quoniam pater petita venia vocatur, alij non.

Vigeſimo ſeptimò præcipit lex, vt in religione verſemur, parentibus & principi, ſeu patriç pareamus. l. cunctos populos. C. de ſumma Trini. & fid. cathn. l. veluti. ff. de iuſti. & iur. argumentum in l. ſunt perſonæ. ff. de relig. & ſump. fun. & nimirum quidẽ, quia Deus optimus maximus (ipſum enim colere religio eſt) nobis vt pater, multa & magna elargitur, vt dominus verò, caſtigandi & puniendi maximam poteſtatem habet. Et ſi parentibus pareamus, (hoc enim modo honorantur pariter) gaudet Deus, alioquin nos minimè exaudit vt inquit Plato de legib. lib. xxxiiij. Nec minus ſi pro patria ſanguinem effundamus quoniam ſic Themiſtocles & Ariſtides, quanquam exules illi magno adiumento fuere. Neque Lacedęmonius ille rex exul pręter meritum quæri quidem de patria ſuſtinebit. ſubmiſitq; iuſtiſſimum dolorem auctoritati matris, Coriolanus. Et patriæ ſalutem rurſus, ſaluti filij. T. Manlius Torquatus antepoſuit. & cum bonum ſimpliciter hominis ſit, domus melius, & patriæ optimum, non dubitarunt Romæ Curtius, Menecheus Thebis, nec Athenis Codrus pro patria ipſa mortem oppetere. Cuius quidem charitas, meo quidem iudicio (dicebat in familia. Cice.) maxima eſt. quique alienam adamat ſuam quodammodo vituperat. Imò nemo eſt tam perditus tamque rationis ignarus, qui non intelligat inſitam eſſe in nobis patriæ pietatem, quæ ſemper tacita quadã ac vehementiſsima naturæ vi humanis pectoribus in-

funditur

funditur vt idem Cice. dicebat alibi. Et plus qđ patriæ deeſſe denique quo ad vita ſuppetit alij turpe, Camillo autem (teſtis eſt Liui.) nefas eſſe videbatur.

Vigeſimo octauò præcipit lex, parentibus vt filiis legitimam relinquant, ſibi debitam inſtinctu naturæ, qua fraudari non poſſunt, tertia pars eius quod eſſent habituri ab inteſtato, loco alimentorum ſuccedens. l. cum ratio. ff. de bo. dam. l. parentibus. C. de inoffi. teſta. auth. nouiſsima. & ibi glo. C. eo. l. Papinianus. §. ſi quis mortis. ff. eo. l. pe. C. de colla. l. iij. §. ſed vtrum. ff. de mino. Imò ſi minus quam ipſa ſit, ſibi relinquatur, qđ ſupplementum peti poterit. l. ſi quando. §. & generaliter. C. de inoffi. teſta. eſt verum quod filij adhuc non habent obligata bona parentum cum nec ipſis viuentibus debeatur. l. j. §. ſi impuberi. ff. de colla. bo. ſed habent condictionem ex lege, contra hæredes. §. cæterum. in auth. vt cum de appel. cogno. Docto. in l. in quartam. ff. ad leg. Falc. Imol. & alij in l. ſuus quoque. in fi. prin. ff. de hęre. inſti. Ange. in l. Papinianus. in §. ſi conditioni. ff. de inoffi. teſta. Saly. in l. omnimodo. in prin. C. eo. Alex. conſ. lxxviij. col. vlti. vol. iij. quodque poſſunt vendere, quacunque rem, & quam voluerint ad inſtar creditoris, etiam ſi parentes eis feciſſent præcariam ſubſtitutionem. l. creditoris arbitrio. & ibi Bal. ff. de diſtrac. pigno. poſt Iacob. But. in l. Marcellus. in §. res quę. ff. ad Treb. Eſtq; adeò fauorabilis hæc filiorum legitima vt in ea quoque procedat libellus incertus & veniant fructus abſque alia ſpecificatione. l. nõ eſt ambiguũ. C. famil. her. idem Bal. in c. conquerente. poſt Innocen. nu. 7. de offi. ordi. & plus quod debentur etiam bona fide conſumpti. d. §. ſi conſumptioni. Idem Bal. in d. l. non eſt ambiguum. Alex. conſil. cxxxiiij. nu. 42. vol. vj. & ſi dixerit pater ſe eſſe debitorem alicuius, non propterea ipſius confeſsio ſibi præiudicabit, quoniam ſic maliciis aperiretur via vt per Spe. in titu. de confeſſ. in §. nunc videndum. But. in c. quãuis. col. iij. de re iud. Alex. conſ. xlv. ad fi. vol. j. & dictu mirabile eſt, cũ dos ſuccedat loco legitimè. d. §. ſed vtrum. l. Titio centum. §. Titio genero. & ibi Bar. col. iiij. ff. de condi. & demõ. & patrimonium filiæ ſit. l. j. §. fi. C. de rei vxo. ac. quod in ſubſtantia teſtatoris conſideratur vt æs alienum. quodque non comprehenditur in fideicommiſſo vniuerſali, ſi ipſa filia fuiſſet grauata vt not. in l. Lucius. in §. maritus. ff. ad Treb. & in l. à filia. in prin. ff. eo. titu. & in l. fi. in §. filiæ. ff. de lega. ij. Areti. cõſ. cliij. col. j. Et quod peccat pater ſi minus quàm ſit congrua dos, & legitima, filio ſeu filiæ relinquat, quodq; hæres paternam cõſcientiam exonerare tenetur, vt inquit Fab. in §. inteſtatorum autem. inſti. de hære. quæ ab inte. defe. de quo dicto mentionem facit Grãma. deciſio. cj. nu. 59. Sed aduertendum eſt quia Fab. de legitima non loquitur, verum de hæreditate aliis relicta, quã his quibus ab inteſtato erat debita, & quando rãcore animi iniuſto relinquit extraneis. dictum tamen verum putarem, quia licet in ea filius non ſit proprie creditor, etiam qđ pater viuat, eſt tamen quaſi, & quaſi debita ipſi filio, filiæúe, præallega. §. ſi impuberi. Et ideò ſi bona patris forent publicata ob delictum, reſeruaretur filiis, & peculium profectitium, & ius patronatus, & vt latius tradit Flo. in l. noxali. nu. 2. & 3. ff. de noxa. ac.

Vigeſimo nonò præcipit lex patri, (quod ferè idem eſt de quo ſupra) vt dotet filiam, auo verò neptem. l. fi. C. de dot. promi. l. obligamur. §. lege. ff. de act. & obli. l. dedit dotem. ff. de colla. bo. l. Caius. ff. ſolu. matrimo. l. qui liberos. ff. de ritu nup. & vtrunque dictum ponit Bal. in l. ſi res domino. in §. fi. per illum tex. ff. de in rem ver. Bart. in auth. reſq;. nu. 3. C. communia de lega. Idem Bal. vbi etiam alia multa in d. l. qui liberos. Imò quod eorum officium eſt etiam eam datam conſeruare vt declarat Alex. in l. ſi cum dotem. in §. j. col. ii. ff. ſolu. matrimo. & ſicuti pater & auus carnales tenentur ad id, ita tenetur fundans eccleſiã, vel eam conſecrari faciens iam fundatam, ad illi dotem competentem dandam, ex quo hic quoq; pater vel auus eſſe cenſetur, cum ipſam eccleſiam deduxerit de non eſſe ad eſſe. c. cum ſicut. & ibi not. Abb. de conſecra. eccle. vel alia. quod tamen ad propoſitum de patre dictum, intelligi debet, legitimo & naturali, quoniam ſi naturalis tantũ eſſet vtique non teneretur vt tradit Bar. in l. vxorem. in §. pater naturalis. ff. de lega. iii. Alex. in l. i. col. vj. ff. ſolu. matri. vel ſi pauper, quoniam (vt vulgo dicitur) inanis eſt actio quam inopia debitoris excludit. l. nam his. ff. de dolo. Impoſsibilium; obligatio nulla. l. impoſsibilium. ff. de regul. iur. idem Alex. in d. l. i. col. præallega. Et plus ſi dotauerit pater pro vt eius eſt officium eamq; dotem filia amiſerit, ſi tamen culpa ſibi imputari non poſsit, quod iterum dotari debebit, vt not. in d. l. fi. Bar. in d. l. ſi cum dotem. in §. i. in princi. adeòq; verùm eſt, officium peternum fore iſtud, vt teneatur etiam ſi filia ipſa eſſet ditiſsima habẽs puta bona materna & aduentitia, vt pulchrè tradit Cy. in l. i. in §. videamus. col. i. C. de rei vxor. ac. Imò quod non modo iudex patrem ipſum cõpellit ad dotandum, verum etiam compellere poteſt ipſum ad ſe obligandum pro dote, quæ datur filio, ne vxore careat, niſi vilem fœminam accipiat, quia iſto caſu etiam requiſitus, officiũ ſuũ non impertiretur. l. ſi filia. §. i. & ibi Flo. not. ff. fam. her. col. ii. & plus quo ad dotem filiæ, quod cogitur etiam ſi expediat plus ei dare quam ſit legitima, auth. res quæ. C. communia de lega. Pau. Caſt. conſ. l. x. col. ii. vol. i. tenetur quoque pater quanquam tempore matrimonij contracti, nullã dotis promiſsionem fecerit, ex præcepto legis generaliter loquentis vt ſupra, & maximè in d. l. fi. C. de dot. prom. quicquid dixerit Bar. in d. l. obligamur. in §. lege. vt ibi per glo. quę ordinaria eſt, & ſequitur eam ibi Ange. & omnes, nouiſsimè ſentit Corn. conſ. xxxix. col. i. vol. iiii. & ſi nubat

etiam

etiam ſine conſenſu ipſius, niſi nubat indigno vt dictum eſt in filio. l. j. §. emancipatos. ff. de bo. po. cont. tab. Alex. conſ. xcvij. col. iij. vol. j. Qui dicit alibi etiam quod ita ingredientem monaſterium dotat & dotare compellitur, vt nubentem conſil. cxxxix. col. iij. vol. ij. & fuit dictum Bal. in d. l. fi. & Bar. in l. j. in §. ſi parens. ff. ſi quis à pa. fue. ma. & nimirum quia de matrimonio ſpirituali ad carnale argumentũ valet. c. inter corporalia. de trãſla. prælato. quanquam Alex. ibidem nõ dicat, ſed notandum eſt ingredienti, non ſub nomine dotis verum eleemoſynæ dari debere, alioquin pacto cum Abbatiſſa facto, ſimoniæ grauiſsimum committeretur crimen, & de hôc aliàs in c. non ſatis. de ſimo. vbi Abb. & cæteri.

Trigeſimò præcipit lex iudici, ne in cauſis criminalibus à tormentis incipiat, quoniam priùs exequeretur quàm cognoſceretur & male. c. cum in contemplatione. de reg. iur. & ibi plene diximus glo. in c. non lolent pe. ij. q. vj. hac de re hũc transeundum eſt. & quia à ſimili rurſum diximus etiam ſupra arg. ſumpto, ex hi a quæ habentur in l. j. C. de execu. rei iud. huiuſq; loco pro complemento addendũ exiſtimauimus aliud, a lege ſcilicet præcipi, vt ſi quid per cõcuſsionem ablatum fuerit id reſtituatur. l. j. ff. de concuſsio. Crimen enim concuſsionis eſt, vt declarat glo. in l. quod euitandi. C. de cond. ob tur. cau. cum aliquis occaſionẽ publici officij quod habet, nonnihil à ſubiectis extorquet. Et hinc eſt, quod nec in loco in quo officium gerit, & adminiſtrationem habet, contrahere poteſt, neque per ſe neque per alium, l. non licet. ff. de contrahen. emp. quodque notarius in cauſa ſcribens, iudici delegato commiſſa, in ſalario exigendò pariter non debet excedere rationis metas, quia quodammodo crimen concuſsioni a eſſet id, ratione officij ſcilicet, aliquid vltra debitum petendo, vt dicitur in c. ſtatutum. in §. notarium. vbi etiam glo. de reſcrip. in vj. Et quod deniq; qui recipit contra legia prohibitionem illud reſtituere tenetur vſque adeò, vt gratuita remiſsio non ſufficiet ex quo lex expreſſe ita dicit, maxime in d. l. j. ff. de cõcuſsio. & in c. quia plerique. de immuni. eccle. eſt verum quod mercatores, vendentes res ſuas vltra debitum, & aduocati ac medici magna ſalaria extorquentes nõ tenentur ad iſtam reſtitutionem de neceſsitate, quia cum acquiſitio in ſe conſenſum habeat non eſt peccatum de iure naturali vt not. Inno. in c. cum olim. da cenſi. & in d. c. quia plerique. Bald. pulchrè poſt eum in authen. ad hæc. col. vj. C. de vſu. Imò quod quanquam non liceat fraudare collectas & gabellas, quæ imponuntur per communitates terrarum præſuppoſita iuriſdictione imponentium. l. uectigalia & ibi Barto. ff. de publica. ſecus eſt tamen ſi in ſe magnas habeant extorſiones, ut idem Inno. ait in loco præalleg. & Bal. met in l. ii. ad fi. C. de iu. au. anul. alia a authen. ad ſupradicta redentes, teneretur ad reſtitutionem quis, ſi dolo & fraude aliquid acquiſiuiſſet vt in

ludo azardi, de quo glo. in l. fi. ff. de alea. Ange. in §. preterea inſti. de re. diui. & Bal. in auth. ex teſtamento. col. 5. C. de coll. Capel. Tholoſa. deciſio. cxcii. col. i. & ii. & caſus eſt ſingularis etiã, quo neque quis ad reſtitutionem tenetur, ſi creditor ſcilicet probare non poſsit, quod ſibi debetur, ut poſsit furari, & ſurripere debitoris bona, etiam in foro poli, ut adhuc dixit Innocen. in preallega. c. quia plerique, quem refert & ſequitur Alex. conſi. cxxv. col. ii. uol. v. poſt Bal. in l. i. col. ii. C. de teſta. Finis.

DE PVNITIONE SEV DE pœnis legibus.

ODERVNT peccare boni virtutis amore; Oderunt peccare mali formidine pœnæ. inquit glo. in l. j. ff. de iuſti. & iu. Ideò factæ ſunt leges, vt humana choerceatur audacia, & vt inter improbos, tuta ſit innocentia. c. factæ ſunt leges. iiii. diſt. Pœnæq; conſtitutæ, ne delicta remaneant impunita. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. c. vt famæ, de ſen. excommu. Et ad idem Cice. pro Roſcio Ameri. ait. Accuſatores multos eſſe in ciuitate vtile fore, vt metu contineatur audacia. Ex quo bonis viris non ſcribuntur adhuc leges quandoquidem moderatione & motibus nõ metu ipſi pareant honeſtati. & ad propoſitum Iuriſconſul. in præallega. l. i. Iuſtitiam namque colimus boni & æqui notitiam profitemur, æquum ab iniquo ſeparantes, licitum ab illicito diſcernẽtes, bonos non ſolum metu pœnatum verum premiorum quoque exhortatione efficere cupiẽtes. ff. de iuſt. & iur. pœnaq; vnius metus multorum eſt vt ibi & in l. i. C. ad legem Iuliam rep. & in l. aut facta. in §. fi. ff. de pœn. & ita expoſtulat rigor publice diſciplinæ vt etiam inquit Ange. in diſputatione extra ciuitatem. col. i. & Alex. in ca in cip. Sigiſmundus. col. lxii. ea de re quintam hanc virtutem conſiſtentem in punitione delictorum vt not. in d. l. legis virtus. allega. loco ſuo. ff. de legi. proſequi volentes, tandem dicimus, & primus quidem hinc; quod punit lex, (pœna enim ex eo dicta eſt, quod puniat. c. pœnitentia. ii. de pœnit. diſt. iii.) quencunque non obedientem principi morte, iuxta illud de quo in libris regum, & in c. ſi quis. de maio. & obedi. qui non obedierit principi morte moriatur. & in c. pe. & fin. xiiii. q. i. & non modo ſi præceptum iuſtum ſit verum etiam ſi dubitetur, vt in dictis locis not. & tradit Rom. conſ. lix. col. ii. Et ad idem dicebat Abb. in c. nam concupiſcentiam. in prin. de conſtitutio. & in diſputatione ſtante ſtatuto, col. i. quando certum eſt de mente legis; & princeps præcipit, qđ obligat contrauenientem ad mortale, & ita ſubiicie intelligi debere quod habetur in præallega. c. ſi quis. & pe. ac fi & Deci. in c. quæ in eccleſiarum, col. vj. eo. tit. quod contumacia eſt digna morte,

Et

Et idem quod Abb. in d.c. nam concupiſcentiã, Ancha. in repe.c. canonum ſtatuta. col. cxlj. eo. titu. quod ſic contrahens ſcilicet peccat mortaliter, ſi contrahat contra præceptum legis municipalis, & Alex. conſ. cxxxij. col. ij. vol. j. & conſi. liij. col. iii. vol. iij. & conſ. xxxviij. col. ij. vol. iiij. Et alibi Bal. quod violator legis eſt, qui mandata non ſeruat regis, quodque contemptores mandati regij, ſunt rebelles, & quod ratione cõtemptus nullum peccatum eſt ita paruum, quod non fiat magnum, conſ. clix. col. pe. & fi. vol. iij. & probatur in l. iii. in §. in bello. & in l. omne delictum. in §. contumacia. ff. de re mili. & in §. hæc conſiderantes. in auth. vt omnes obedi. iud. prouin. idem Bal. conſ. ccclxvij. col. ii. eod. lib. Et dicit rurſum Fulg. quod non tam audax quam temerarius eſt, & grauiſsima pœna puniendus, qui ſic præcepto Papæ contra ire, & non obedire nititur conſil. cxlviij. col. ii. & Gemi. conſ. lxxii. col. pen. quod non ſoluens decimas delinquit contra præceptũ diuinæ legis. & Feli. in c. eccleſia S. Mariæ. col. xxxiiii. de conſti. quod ſubditus non poteſt etiã cum non ſubdito contrahere ſpreta lege ſuperioris. Eſt verum quod mandatum principis ad propoſitum debet eſſe iuſtum, vel ſaltim non iniuſtum. exempli gratia ſi mandaret alicui ſubdito ſuo ſe ipſum occidere, vel iugulandum filium hoſtibus præbere, & tale quid aliud vt idem Bal. dicit conſ. preallega. clix. Item & honeſtum, quoniam dicit Bal. inet quod ius honeſtatis ab omni ſuperioritate eſt exemptum in l. quod ex liberta. per illum tex. C. de ope. lib. exemplificãdo vt per eum, in principe inuitantes puellas ſubditas ad tripudia, cui hoc caſu obedire non tenẽtur, ſi maxime ipſe ſit iuuenis & ſine vxore. nonnihil Iaſ. in l. reprehendenda. C. de inſtitutio. & in l. admonendi. ff. de iureiuran. eſtq; argumentum in l. iſti quidẽ. ff. quod met. cau. & in l. Iulianus. ff. ſi quis omiſ. cau. teſta. Obedientia nimirum igitur neceſſaria, ne puniatur inobediens, quia præceptũ præſupponit pariter. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acqui. hære. Bal. conſ. cccxxiiii. col. i. vol. i. Imò quod duo ſunt in ciuitate ſeditiones excludentia, & concordiam nutrientia, imperiũ & obedientia & non tam quia reges imperent, quam quod ciues obediant, reſpublicę conſeruantur. Si mandat Papa rurſum conferri beneficium illiterato, non eſt ei obediendum, vt tradit Feli. in c. ſi quando. de reſcrip. nec ab re quoniam eſt omnium errorum mater ignorantia, c. ignorantia. xxxviii. diſt. eccleſiaq; indiget viris literatis non aſinis deſertatis, & ſplendeſcere literatorum hominum claritate, non obſcurari tenebris ignorantium, vt inquit Io. Monach. in c. cum ex eo. de electio. & in c. fi. de verbo. ſigni. Obedientia rurſum floruit qui Petrus poſtea appellatus eſt, cum primum Simon, id eſt obediens vocaretur. verum obediens moras neſcit, nec mandatũ procraſtinat inquit Bernardus. Bethaniaq; domus obedientiæ dicta eſt, figuram eccleſię militantis tenens. & qui legibus, edictis, & mandatis pręter hęc non obedit & non obtemperat, in legem edictumq; (T. Manlij, hiſto. nota eſt) incidit. exemploq; multiplici inſtruimur & admonemur, ecce, nutu Dei campi florent, terra imbribus fecundatur, frondibus ſyluę criſpantur, & arbores, cytharizant & perſtrebunt auiculę vnàq;, concordiam hinc etiam in angelis conſeruat, pacem nutrit in monachis, tranquillitatem in ciuibus generat, eoq; magis quia inobediẽtia Lucifer cœlum amiſit, homo paradiſum, Saul regnum, & Solomon denique amorem diuinum.

Secundò punit lex, filium ſiue libertum in ius vocantes, patrem ſeu patronum abſque venia, pęna ſolidorum quinquaginta, id eſt aureorum, ſed ſolidum vocabant veteres à ſoliditate auri puri puti, quia nunquam diminuitur. l. i. C. de vet. nu. po. lib. xj. Albe. in l. fi. ff. de in ius vo. l. quicunq;. C. de ſer. fugi. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdi. om. iudi. l. pe. C. de dona. l. quotienſcunque. C. de ſuſcepto. & archa. lib. x. & probatur ad propoſitum in §. fi. in fi. inſtitu. de pœna te. liti. & in d. l. fi. eſt verum ſi in ius vocantem pœniteat, vel quia vocatus non veniat, vel non inuitus veniat, & remittatur actio, quod moderabitur iuriſdictio, quanquam edicti verba non patiantur de quibus in l. quique. in §. i. ff. de in ius vo. caſus eſt in l. quanuis. ff. eo. & nimirum quia verba quantumcunq; generalia ſemper ad id reſtringũtur quod rationis eſt, vt per d. tex. inquit Bal. in auth. ingreſsi. col. ii. C. de ſacroſanc. eccle. & iſtud in pœna legali verum eſt, & in parentibus ac patronis, ſpeciale, ſeu filiis & libertis quorum gratia facilius admittitur pœnitentia quam aliorum vt pulchrè tradit Bar. in l. qui ea mente. col. ii. ff. de fur. ſed non in cõuentionali quod tamen diſputat Alex. in l. vbi pactum. col. iij. ad fi. C. de trãſac. & quod neque regulariter in delictis conſumatis locum habeat probari videtur in d. l. qui ea mente. & in l. quis ſit fugitiuus. ff. de edil. edic. firmat Corne. conſ. cix. ad fi. vol. ii. & Bal. ante eum de quo tamen mentionem non facit in l. iii. in §. i. (dubitatiue tamen locutus quod ſit ſpeciale in d. l. quãuis) ff. quod quiſque iur. vel dicas quod iudicio attentato ſeu initiato, non habet locum pœnitentia, niſi in caſu d. l. quanuis. pro exceſſu vero in iudicio non conſumato ſic, quia delictum eſt in fieri. l. i. ad fi. C. de aſſer. tol. l. qui cum maior. §. accuſaſſe. ff. de bo. lib. idem Bald. in l. ſtatuimus, col. i. C. de epiſco. & cleri. Si non pœniteat igitur ſoluere compelletur, & ſi nõ habuerit in ęre, luet in corpus vt dicitur in d. l. fi. & in d. l. quicunque. & in c. fi. de dolo & contu. quod tamen non eſt generaliter verum, ſed in perſona vili tãtum, & ſi voluerit pater, ſeu dominus, & vt latius in l. ſi quis id quod vbi Iaſ. col. vii. ff. de iuriſdi. om. iudi. Feli. multa etiam in c. ad liberandam, col. ii. de iudę. Et veniam intellige (ad tex. vbi edicti verba ponuntur, redeuntes) id eſt licentiam, vt illa, qua priuilegio fit quis maior tamen ann.

xxv.

xxv. vel quod mutus teſtamenti factionem habeat. l. mutus. ff. de teſta. vel quod mulier poſsit eſſe tutrix filiorum ſuorum. l. fi. ff. de tute. vel qđ poſsit eiſdem pupillariter ſubſtituere. l. ex facto, & ibi not. ff. de vulga. & pupilla. ſubſti. ad differẽtiam veniæ, id eſt indulgentiæ quæ à principe cõceditur, ratione delicti, & vt habetur aliàs in l. pe. C. de ſen. paſsis. & in l. Manicheos. C. de hær.

Tertiò punit lex, dominum immoderate caſtigantem ſeruum ſuum. l. j. C. de emenda. ſeruo. vbi reus homicidij eſt, & ea pœna plectendus venit, & ibi dicit Bal. quod ratione exceſſus talis pœna debet imponi, & ex multis reaſumit & confirmat Deci. in l. vt vim. nu. 18. ff. de iuſti. & iu. & idem in patre, marito, prælato, & preceptore, quod modice poſsint, aliàs non, abſque culpa, & qui fatuus eſt in culpa, ſapiens fit in pœna: inquit Bal. in c. niſi. nu. 2. de offi. lega. & probatur ad propoſitum in l. ſed & ſi. in §. fi. & in l. præceptoris. ff. ad legem Aquil. & in l. item quæritur. in §. idem Iulianus. & ibi Saly. de magiſtro Fantino profeſſore Grammatice, qui hac de cauſa fuit capite, id eſt vltimo ſupplicio affectus, nonnihil Bald. in procem. fforum. col. ij. & in l. in iudicio. col. ij. C. loca. Alex. conſ. lxxv. col. i. vol. iii. & conſ. cxiii. col. i. vol. iiii. & quia dixi etiam ſupra, licet ad aliud in præceptis legis, vigeſimo quintò, tranſeo nunc ad reliqua.

Quartò punit lex, ſi quis in concuſsionis crimen incidiſſet (hæc enim interuenit ſimulato præſidis iuſſu exemplificando vt per glo. in loco ſtatim allegando) pœna extraordinaria tamen. l. j. iuncta glo. ff. de concuſsio. l. fi. ff. de fur. l. fi. ff. de priua. del. & ideò dicit alibi Iuriſcon. in l. non licet. ff. de cont. emp. ſi officialis in loco adminiſtrationis aliquid emerit, quod non modo rem amittet, ſed etiam in quadruplum tenebitur, & quod ad idem conueniri poterit. qua pœna quis pro furto quoque manifeſto punitur, & in actione quod met. cau. ratione contumaciæ locum habet, & in factum de calumniatoribus, & ex condictitia lege, condemnante litium executores ſi à reis quicquam exegiſſent. §. quadrupli. §. item actio. inſti. da actio. §. tripli. ad fi. eo. titu. & lib. §. hoc quoque. in auth. vt lit. iu. in exor. lit. & quod extra ordinem puniatur, videri etiam poteſt in l. quod euitandi. C. de condi. ob tur. cau. Imò quod tenetur etiam falſi legeq; Iulia repetundarum & fuſius vt Bonifa. vital. declarat in tracta. malefi. de crimi. concuſsio. per totum.

Quintò punit lex, ſeruos dominorum delatores, ſeuerisſima pœna, etiam ſi probaſſent (quod videtur mirabile) l. ii. §. diuus. ver. Imperator noſter. ff. de iure fiſ. & hoc idem forte, quia tenentur dominum tueri & defendere. & ſalutem eorum propriæ anteferre, non prodere. l. i. §. ſerui quotiens. ff. ad Sillania. l. fi. C. de delato. lib. x. & ſeuerisſima intellige mortis, vt ſentit ibi glo. & bene. l. pe. & fi. C. qui accu. non poſ. vbi ſi ſeruus, vel libertus, ille dominum accuſare fuerit auſus, iſte patronum, vel eius hæredem, vltore gladio feriendus eſt. addo ego tex. in l. i. ad fi. magis in terminis iuncta glo. tantum. C. ne lic. pot. & hoc ſubijcit tex. in d. l. fi. C. de dela. & exemplum proditorum omnium, hoc eſt vt cęteris tranſeat in exemplum, & pœna vnius ſit metus multorum. l. aut facta. §. fi. ff. de pœn. l. i. C. ad legem Iul. repe. & eſt ſimile in c. placuit. xv. q. j. ibi vt indignam facti refricet memoriam, & de quo aliâs in l. imperium. ff. de iuriſdi. om. iudi. Eſt verum quod criminis læſæ maieſtatis caſus, excipitur vtrobique, hoc eſt in d. l. fi. C. de delato. lib. x. & in d. l. pe. C. qui accu. non poſ. & nimirum quoniã tunc exorbitãt leges & iuris communis diſpoſitio. l. quiſquis. C. ad legem Iul. maieſta. l. famoſi. §. i. ff. eod. vſque adeo (præcæteris) vt omnis qui etiam ſit inhabilis ad accuſandum, hoc caſu tamen admittatur, exempli gratia mulier. l. in quæſtionibus. ff. eo. quæ lex ſola maieſtatem læſam dicit, cætera crimen vi in l. i. ff. & C. eo. & in d. l. pe. C. qui accu. non poſ. & fi. de delato. prællega. alibi vero perduellionis reum in l. Pantonius. in §. i ff. de acqui. hære. vbi alius eſt etiam ſpecialis caſus, quod hæreditas eius, qui de hoc crimine fuerit ſuſpectus, etiam pendente ſiue ſuſpẽſa cognitione poterit adiri. multa in l. quos nos. ff. de ver. ſig. & licet crimina morte extinguantur, nec ſententia in mortuum lata valeat. c. quorũdam. xxiii. diſt. not. in c. cauſamq;. qui fil. ſint legi. & in c. à nobis. de ſenten. excommu. & in l. in ſumma: in §. fi. ff. de re iudi. attamen poteſt etiam irretitus hoc crimine accuſari & poſt mortem condemnari ſeu eius memoria damnari. l. fi. C. de accu. §. interdum. inſti. de hæred. quæ ab inteſta. defe. argumentum in l. quoniam. C. de epiſco. & cleri.

Sextò punit lex, corrumpentem viduam, vel cognatam alij nuptam, cum qua nuptias contrahere non potuiſſet, pœna deportationis in inſulam, quæ ſucceſsit loco interdictionis aquæ & igni. l. ii. §. i. ff. de pœn. l. iii. ff. ad legem Iul. pecu. & ad propoſitum eſt tex. in l. ſi quis viduam. ff. de quæſtio. eoq; magis (vt ibi dicitur) duplex eſt crimen, inceſtus, & adulterij, ſeu ſtupri, de quibus etiam in l. ſi adulterium cum inceſtu. in prin. ff. ad legem Iuliam de adulte. Et obiter dictum ſit quod ſub hoc verbo adulterij, & ſtuprum, & inceſtus continetur. l. inter ſtuprum. ff. de verb. ſigni. poſitaq; eſt rub. generalis ad legem Iul. de adult. & olim his notis. L. I. D. A. C. hoc eſt lex Iulia de adulteriis choercendis. §. item lex Iulia. inſti. de pub. iud. vbi nouiſsimo loco pœnam etiam ſic rogat peccatoribus ſi honeſti ſint, publicationis dimidiæ partis bonorum ſuorum, ſi humiles, corporis choertionis cum relegatione.

Septimò punit lex, corrumpentem edictum, & ſic habens cauſam permanentem, poſitum in albo prætoris, pœna ſcilicet quinquaginta ſolidorum l. ſi quis id quod. in prin. ff. de iuriſdi. om. iudi. ſi tamen id dolo malo factum ſit, vt ibi dicitur & non aliter, iudiciumq; eſt populare, & ſi ſeruus

id fecerit, nec à domino defendatur, torquebitur, quique inopia dignoſcetur laborare, ſicuti diximus etiam ſupra de non impetrantibus veniam, cum in ius vocant eos, quibus reuerentia debita eſt nec repeto. & edictum cauſam permanentem habens dixi, ad differentiam trāſeuntis, ſicut vox præconia eſt, de quo intelligi non poteſt, vt pulchrè declarat Bar. in auth. qui ſemel. num. 16. C. quomodo & quando iud. eſt verum(licet adhuc ſupra nō dixerim) improprią̄ fore locutionē hāc qui non habet in ære luat in corpus, vt dici ſolet per tex. in d. l. ſi quis id quod. & in l. l. fi. ff. de in ius vo. & in l. quicunque. C. de ſer. fugi. quia luere eſt ſoluere pœnam, nec habebant Priſci niſi pœnas pecuniarias, & quia corporis prætextu ſolutio conſiderari non poteſt, cum in eo non cadat, ridenda eſt potius verborum formula quàm ſequenda. vt cumque ſit tamen, dic quod qui ſic torquetur inopia laborās perpetuo liberatur, vt not. Alex. in d. l. fin. obſeruandumq; eſt ad imitationem. c. Odoardus. de ſolu. & ad propoſitum dubitatum eſt aliquando, nunquid deciſio prædictæ, l. ſi quis id quod, extendatur ad eos qui dolo malo furcas latronum diruunt, & deciſum quoque quod ſic, ita Iacob. Pet. de monte peſſula. in praxi ſua de actio. in fac. ex albo corrupto. col. j. Et idem ſi quis corrupiſſet pariter imaginem factā in infamiam alicuius proditoris, vt poſt Docto. in d. l. ſi quis id quod. inquit Laud. in tracta. crimi. læſæ maieſt. q. xxvj. ad ſaturitatem hæc & alia longe plura Areti. in §. pœnales. col. j. & ij. inſti. de acti. Nec ſecus in abraſione inſtrumenti, tametſi is etiam de falſo teneatur vt concludit Roſ. Beneuentan. in tracta. lib. de albo corrup. & poſt eum Bal. in Marga. ſua abradere.

Octauò punit lex Iudæum, ex quacunque cauſa mancipium Chriſtianum poſsidētem, alterius ſectæ, ſeu nationis autem non, niſi id circuncidat, capitali pœna ſcilicet, mancipio verò libertatem donat. l. j. C. ne Chriſtia. mancip. quod tamē intellige, (quoad Chriſtianum) procedere niſi ſit ſeruus aſcriptitius, quia tunc ſibi licebit impunè ipſum habere. c. multorum. de iudæ. quem tex. ad idem dicit ſtupēdum Baterius in §. teſtes. nu. 15. inſti. de teſta. nonnihil Barba. in l. ij. in §. ex his. col. xvj. ff. de verbo. obli. & ſic ratione adiuncti quid conceditur, quod alias & ſimpliciter non concederetur. d. l. j. argumentum in l. ſi communem. ff. quemadmodum ſerui. amit. dixi ego lib. j. obſerua. iij. de adiuncto. Deq; pœna ad propoſitum exilij perpetui in mitiorem partem. l. interpretatione. l. ſi præſes. ff. de pœn. vnde Ioann. ij. dicitur CHRISTVM cuius actio, noſtra inſtructio eſt. c. ſignificaſti. de elec. quando eiecit emētes & vendentes de templo, non funiculum feciſſe ſed quaſi, vt nobis exemplo eſſet in mitiorē partem, (vt diximus) fore ſemper inclinandum, verbumq; poſitum in d. l. j. capitali iudicio, cum tribus modis poſsit intelligi. l. ij. ff. de pœn. l. ij. ff. de pub. iud. l. edicto. §. rei autem capitalis. ff. de bo. poſ. l. j. §. fi. ff. de bo. poſ. contra tab. ita fore interpretandum, & dixi aliàs in l. imperium. lectu. iiii. in glo. ii. imò in omnibus, ſed fuſius in vno quàm in alio loco. ff. de iuriſdi. om. iudi. & ita cōmuniter tenetur, quanquam dubitauerit Deci. in d. l. imperium. nu. 15. ſed ante eum ita firmat Feli. in c. qualiter & quando. in §. ad corrigendos. col. fi. de accuſa. vbi etiam Areti. nu. 152. & d. gl. limitat ibidem pluribus modis, pulchrè Boer. deciſio. ccliiii. nu. 10. par. ii. Et adeò verū eſt quod iudæus non poteſt habere regulariter mancipiū Chriſtianum vt vana & inutilis ſit promiſsio ēt, ſi ſibi à Chriſtiano fiat. l. multum. ff. de verb. obl. argumen. in l. apud Iulianum. in §. i. ff. de lega. i. Idem Feli. in c. j. de iudæ. in prin. Et dictu mirabile eſt, quod ſic iudæis interdicta ſint mancipia Chriſtianorum, cum tamen ſeruus ſit tātum æſtimationis ſolidorum duodecim caſus eſt in d. c. j. eumq; pecudi comparemus, & ſeruorum ſtatus quoque anihilatus ſit ciuili iure. l. quod attinet. l. ſeruitutem. ff. de reg. iur. l. ii. ff. ad legem Aquil. ſed nihil facit quanquam ita ſit, quoniam reſiſtit lex & expreſſè prohibet, ita vt etiā obolaris Chriſtianus ſeruus à Iudæo poſsideri ſeu haberi minimè poſsit. Et magis mirum mihi videtur, odio iudæorum ſiue ſectæ iudaicę, quod ſic in mitiorem partem interpretatio fiat. Niſi dicamus (& verum eſt) quod cum pœna ſit delicto commenſuranda. l. ſancimus. C. de pœn. fore ſatis quod perpetuo damnentur exilio vt diximus ſupra, & nouiſsimè dictam gloſſ. ſingu. dicit Imol. in l. ii. col. iiii. ff. de pub. iud. Alex. conſ. ciiii. col. i. vol. i. & conſ. cxv. col. ii. vol. ii. & conſil. cxxj. col. ii. vol. vii. Deci. ſeni. in l. tranſigere. col. iii. C. de trā. fac. & ita tranſeundum eſt.

Nonò punit lex adhuc iudæum cognoſcentē Chriſtianam carnaliter, vel è contra Chriſtianus homo, Iudęā, pœna mortis. c. hinc apparet. xxiii. q. v. c. reos. §. palam. §. multa enim. ii. q. vij. Feli. in c. in nonnullis. ad fi. de iudæ. & multo magis ſi eā in vxorem duxiſſet. l. ne quis Chriſtianam. C. eo. Corn. conſ. cxiiii. in prin. vol. i. & potiſsimum ea ratione, quia coniunctio maris & fœminę, eſt cōmunicatio vitæ diuini & humani iuris. l. i. ff. de ritu nup. argumentum in l. aduerſus. C. de crim. exp. hæredi. & in c. i. de iudæ. Eſt verum quod ſi Chriſtiana eſſet meretrix proſtituta, quod tunc nullam pateretur pęnam, ex quo lex ſimpliciter prohibet, ne iudæus cum Chriſtiana muliere cōmercium habeat, nec vllibi pœnam imponit, quo fit vt locum habeat igitur in caſibus tantum à iure expreſsis. l. i. in fi. ff. ne quis eum qui. argumentum in c. fi. vbi glo. ſingu. de iure pat. Et uidetur probari clarè in l. quæ adulterium commiſit. C. ad legem Iul. de adulte. ibi, hę autem immunes à iudiciaria ſeueritate, & ſtupri, & adulterij præſtentur, quas uitæ uilitas dignas legum obſeruatione non credidit. ubi etiam Bar. latè Alex. cōſ. xcix. col. ii. uol. vj. & conſ. xiii. col. iii. uol. vii. & ita tenuerunt aliqui, & malè, ueriorq; mihi uidetur

detur

detur opinio, quod extra ordinem (ſi non extet ſtatutum in loco vbi crimen commiſſum eſt) puniatur, arbitrio tamen iudicis vt per Old. conſil. cccxxxiij. vbi atteſtatur amplus D. R. apulum & D. Anto. à Cruce præſidentes tunc Auinioni, Pandonum neſcio quem, Iudæum hac de re condemnaſſe in amiſſione teſtium, eoſq; ante palatiũ ſic præciſos vidiſſe. Et cum eo ſic tenendo Boer. hanc eſſe communem dixit deciſio. cccxvj. nu. 6. par. ii. Nouiſſimè tamen Hip. Marſi. conſ. cj. primam tenuiſſe videtur, maximè quia nec aliter ſenſit Old. in loco præallega. ſecundum eum: tametſi referat ſupra dicta de teſtibus Pandoni. Et rurſum male, quia imò hoc ſentit, quanquam iudices hortetur, non ſeueritate, ſed temperamento benignitatis, ſibi gloriam comparent, & certe, quia res eſt mali exempli vt inquit Iurecon. in l. ſi quis aliquid. in §. qui abortionis poculum. ff. de pœn. & quia verbis tam efficacibus Chriſtianorum commercium prohibitum eſt iudæis vt ſupra, crimen non omninò impunitum eſſe debet, & ita facerem ſi mihi iudicare debenti, occurreret caſus, & forte peius. Nec facit quod vitæ vilitaa eas faciat indignas legum obſeruatione, quia verum eſt ipſarum meretricum perſona inſpecta, ſed non iudæi, qui ſaltem pœna (vt diximus) arbitraria venit caſtigandus & ita tranſit etiam Barba. teſtatus pariter Ferrariæ fuiſſe ſic obſeruatũ ſuo tempore, pœnaq; pecuniaria iudicis arbitrio hac de cauſa iudæum quendam fuiſſe multatum, conſ. lxiij. col. iiii. vol. iiii. & Deci. poſt eum & Old. in conſ. præallega. in c. i. col. vii. de conſti. & in c. conſuluit. col. i. de appel.

12 Decimò punit lex, ſi quis potentiorum patrocinium aduocarit, vt aduerſarium terreat, neúe lites iudiciarię metu hoc propoſito, ſuo (vt aiũt) Marte diſcurrant, hunc iactura cauſæ primum, mox pręſtantem iudicis arbitrio mandat condemnari debere. l. i. C. ne li. poten. & nimirum quia potentes præſumuntur facilius iniuriam inferre tenuioribus, imò violentiam quàm alij. l. ad inuidiam. C. quod met. cau. l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offi. præſi. l. i. §. nec ſolum. ff. de poſtu. ea de re Eccleſiaſti. dicitur c. viij. ne litiges cũ homine potenti, ne forte incidas in manũs illius. Et hoc idem curat proconſul, ne imbecilles à potentibus opprimãtur, inquit Iurecõ. in l. ne quicquam. in §. fi. ff. de offi. procon. Et alibi Bar. in l. j. in §. ſed ſi iure. ff. ad legem Fal. quod ob hoc ſtatuta plerumque fiunt, nobilem ſuſcipere nõ poſſe ceſsionem contra popularem. Et ſi facta fuerit poterit tanquam ſimulata impugnari, ſi ceſsionarius ſit talis qui veriſimiliter poſsit aduerſarium cedentis terrere, præalleg. l. ad inuidiam. C. quod met. cau. Bal. in l. per diuerſas. ad fi. C. manda. gl. in c. ii. de alie. iud. mut. cau. fac. Spe. in tit. de ceſſio. ac. in §. i. in prin. Guid. Papę deciſio. cclxxiii. quia vulgo etiam dici ſolet, quod vbi leo figit pedem, cætera animalia quieſcunt, vt ſignanter per tex. in d. l. j. inquit Ancha. conſ. cciiii. col. i. quodq; potentioribus pares eſſe non poſſumus. d. l. i. Et quod dicitur in d. l. i. non modo in actore vt ibi dicit Bar. verum etiam in reo procedit, aliter vero glo. in rub. de his qui poten. no. & male. Idemq; S. Blaſi. conciuis meus in tracta. correlatiuo. ver. centeſimo. nu. 32. Et loquendi modus notandus eſt, dum dicit. Iactura cauſæ afficiatur, qualis ille cauſa cadere, de quo in §. ſi quis agens. inſtitu. de actio. id eſt in iudicio vinci & condemnari. Sic Cice. pro Mure. & in famil. vii. & ſimile eſt, & in l. fraudem. in §. neque. ff. de iur. fiſ. ibi & ſi vſus his contra interdictum fuerit, cauſa cadat. & in l. vnica. ad fi. C. de ſen. quæ pro eo. ibi, ne dum in infinitum computatio deducitur pro ſua impoſſibilitate cadat. dixiq; ibi ego & quo ad aliud in l. edita. C. de eden. nec omittendus alius, paulò ſupra, & ibidem, inque illis verbis, cum dicit. lites iudiciarias ſuo marte diſcurrere debere, de quibus etiam in l. properandum. in §. illo. C. de iudi. quod ſenſus ſit, nos, noſtris viribus nõ aliis alıunde accerſitis, niti debere, iuxta illud.

Nam genus et proauos et quæ non fecimus ipſi.
Vix ea noſtra voco.

Vndecimò punit lex, ſcribentem, vel ſculpentem ſignum ſaluatoris humo ita quod pedibus poſsit calcari pœna mortis, quia dicit text. grauiſsima in l. vnica. C. nemi. li. ſi. Salua. CHRISTI humo &c. Et in §. illud. in auth. vt iud. ſine quoquo ſuffra. multa ponderando dictum verbum Boer. deciſio. cccj. nu. 18. par. ii. Alia tamen eſt glo. in l. i. C. de ſeditio. quam allegat Bal. in l. data opera. col. i. C. qui accu. non poſ. dicens ciuiliorem fore interpretationem, quod exponatur dictum verbum, atque intelligatur de pœna mortis vel alia capitali ſecundum qualitatem perſonarum, & ita tranſit etiam Areti. in §. qualiter & quando. in §. ad corrigendos. nu. 154. de accuſa. & Deci. ſen. in l. tranſigere. col. iii. C. de tranſa. ſed ego non recederem ab opiniu. prima, maximè in deteſtationem eorum quia faciunt in opprobrium CHRISTI & Sacroſanctæ religionis Chriſtianæ; & longe magis in caſibus de quibus Boer. deciſio. præalleg. dic vt per eum. Et ad propoſitum amplius, quod communis eſt iniuria, ſi quid in Deum committitur, inque religionem diuinam. l. Manicheos. C. de hære. curaq; legis ſiue principis diligens eſſe debet, ſuperni numinis religionem tueri. d. l. j. C. nemi. li. ſig. Salua. Ancha. conſ. cxcvj. ad fin. Et ita tranſit etiam Seyſel. dicens verbum prædictum ſuperlatiuum eſſe & bene aliàs à cõparatiuo non differret haud dicendum. l. ii. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iu. §. fi. inſti. co. titu. & vt ille fuſius in d. l. tranſigere. col. iii. & eſt argumentum in l. vbi autem non apparet. ff. de verbo. obli.

Duodecimò punit lex, rumpentes nili aggeres, pœna ignis, & complices ſine aliqua ſpe veniæ, deportatione in inſulam. l. i. C. de nili ag. nõ rumpen. quæ, licet in aggeribus nili loquatur (tanto enim ſtudio Ro. homines olim rem frumentatiam

tariam coluere, vt Alueos à ſingulis regionibus
Aegypti, ære publico in Nilum deducendos cura
rint, quibus frumenti ingens vis, Alexandriam
ac demum Romam veheretur, incredibiliq; ſum
ptu eoſdē Alueos ſeruari curarint, ea lege (quod
aiunt quidam) vt ſi quis aggeres Nili qui erant
alueorum ripæ rupiſſet, capite plecteretur, & ma
le quo ad iſtud ac contra tex. in d. l. j. in cæteris
eiſdem aſſentio) habet nihilominus locum quo-
que in aggeribus alterius fluminis, Medoaci, Pa
di, Athelis, & ſimilium vt dicit glo. in d. l. j. vbi ēt
& egregie quidem Cyn. ex quo diuerſitatis ratio
aſsignari non poteſt, deque illis Nili gratia fre-
quentioris vſus dictum eſt, vt in ſimili not. in l. j.
C. de rap. vir. & in l. j. C. de his qui ad ecc. confu.
plene Corſet. in ſingu. frequentia. Io. And. in ad-
di. Spe. de loca. in §. j. in prin. Ro. in l. apud Treba
tium. ff. de aqua plu. arcen. qui allegat ibi bonum
tex. in l. cum ſupra. C. de re mili. lib. x. Nonnihil
in ſimili Alex. conſ. lxv. in fi. vol. vj. & conſ. cxix.
ad fi. eo. lib. Cur. conſ. vj. nu. 3. Eſt verum quod
prædicta forte non procederent in rumpentibus,
ſiue infringentibus alias res, quæ non eſſent ſimi
les, puta (vt alibi dicit Guido Papæ) ſalua guar-
diam Delphinalem, vel Ducis Florentiæ, (adde
tu) ſeu alterius principis, quia tunc ex quo certa
pœna ſtatuta non eſt. l. i. ff. de effracto. extra ordi
nem punirentur iudicis & curiæ arbitrio argu-
mentum in l. hodie. ff. de pœn. & in l. quid ergo.
in §. pœna grauior. & ibi not. ff. de his qui not. in
fam. & dictum fuit ſupra, & vt ille fuſius deciſio.
cccc xviij. Ad Nili propoſitum tamen redeuntes,
d. l. j. contrariari videtur tex. in l. ſaccularij. in §.
in Aegypto. ff. de extraordi. cri. vbi qui chōmata
(cum aſpiratione enim legi debet) id eſt agge-
rea Niloticam continentes aquam rumpit extra
ordinem punitur non leui pœna tamen, inquit
Iurecon. & pro conditione perſonæ, & admiſſi
criminis, quandoque in metallum, & in opus me
talli, de quo alias in l. damnum. in §. inter eos. ff.
de pœn. ergo non comburetur vt dicitur in d. l. j.
& eo in loco quidem, in quo (ſubiicit) vetuſtatis
reuerentiam, & propemodum ipſius imperij ſe-
curitatem appetiit. Sed pro ſolu. dici poſſet, quod
tex. in d. §. in Aegypto forte per ius nouum Co-
dicis corrigatur, argumentum in l. non eſt nouū
& in l. ſed & poſteriores. ff. de legi. Tamen corre
ctio vitanda eſt quando expreſſe non apparet fa
ctam fuiſſe. l. fi. C. de indic. vid. tol. & iura potius
aliter concordanda. l. ſancimus. C. de teſta. l. præ
cipimus. C. de appel. l. j. C. de inoffi. dot. c. cū ex-
pediat. de elec. in vj. Aliter igitur dicendum eſt,
quod contrarium non in aggeribus Nili loqua-
tur, ſed in illis qui aquam Niloticā continebant,
inq; prædiis culturæ gratia exiſtentibus, quo ca-
ſu cum diuerſi ſint, ab aggeribus Nili, diuerſaq;
rumpentiū crimina & vnū altero grauius, nō mi
rū eſt ſi diuerſę etiam pœnę fuerunt cōſtitutæ, &
ſenſit quoq; glo. in d. §. in Aegypto. & bene.

Decimo tertiò punit lex, comittentem crimē
falſi, quod publicum eſt, l. lege cornelia. §. pœna
ff. ad leg. Corne. de fal. Cald. conſ. j. de accuſa. l. j.
ff. de pub. iud. §. item lex Cornelia, de falſis, inſti.
eo. aduerte tamen quod iſtud ad duos caſus tan-
tum reſtringitur, ad quod non aduertit Calde. ſi
de falſa moneta agatur. l. j. C. de fal. mon. deq; te
ſtamento falſo. §. item lex Cornelia prꝗallega.
Roſ. Beneuenta. de ſenat. Cōn. libonia. in tracta.
lib. ad fi. cōmittiturq; tribus modis, ſcriptura, di
cto, vel facto. l. j. §. qui in rationibus. & in prin. l.
quicunq;. l. pe. §. j. ff. ad leg. Cor. de fal. & largè, lar
giſsimè, ac ſtrictè capitur declarando vt per Bar.
in l. nec exēplum. C. eo. latè Bononien. in rub. ff.
eo. & breuiter vt dicitur in §. j. in auth. de inſtru.
caute. & fi. & not. in locis præallega. nil aliud eſt
quam mutatio veritatis doloſe & ex certa ſcien-
tia facta, & ad propoſitū pœna eſt deportatio in
inſulā, oīum bonorū publicatio, intellige ſi liber
eorū quid admiſerit quę lege Cornelia prohiben
tur, fuerit, quoniā ſi ſeruus vltimo afficietur ſup-
plicio. l. j. §. fi. ff. ad leg. Cor. de fal. quia cū bona
non habeat ei publicari non poſſunt. l. decem. ff.
de verb. obl. l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. pet.
nec deportari vt ciuitatem amittat, ex quo non
eſt ciuis. l. hos accuſare. §. omnibus. ff. de accu. di-
xi in l. imperiū. ff. de iur. om. iud. in ij. lectu. & in
l. qđ attinet. ff. de reg. iur. & ad propoſitū quoq;
ſciendum eſt quod Cornelius Sylla, quæſtiones
de falſo publicas propoſuit, & quod hac de re lex
Cornelia appellata eſt. l. ij. §. deinde Cornelius
Sylla. ff. de orig. iur. quodq; libonius prętexto fal
ſi fecit ēt S. Con. Libonianū, de quo intelligi de-
bet, cū leges multæ ſint in titu. ad leg. Cor. de fal.
eiuſdē S. cō. mentionē facientes non tñ nomē di-
centes, quod ex rub. ibidē elicitur, ſecundū quam
intelligi hoc ipſum debet & ſic d. leges declarari
argu. in l. Imperatores. ff. de in di, ad. Eſt verū ꝙ
in Regno Franciæ pœna mortis conſtituta eſt, vt
teſtatur Boer. deciſio. lxxxij. nū. 9. par. j. & ſic in
regno Neapolitano, vt ibidē, & deciſio. xxj. Af-
flic. & Luc. de pe. in l. ſi quis. col. ij. C. vt ne. ad ſuū
pat. lib. xj. & aliquibus in locis pœna pecuniaria
& manus. Nec omittendū cenſeo quod in crimen
falſi incidit allegans leges correctas, ad deciſio-
nē eārum tamen, non ſi docendi gratia, arg. inſti.
de teſta. in prin. & in c. fuerunt. vij. diſt. glo. in c.
Romanorū. xix. diſt. vel & aliter & plenius vt per
Bar. in l. ſi. ff. ad leg. Cor. de fal. Feli. in c. fraterni
tatis. col. j. de hære. Et qđ quaſi reuelatio diuina
eſt alias qñ falſitas detegit. l. ſi ex falſis. C. de tra-
ſa. Ferrariē. cōſ. j. n. 19. vol. j. & ꝙ deniq; nō inci
dit in crimē illud quis, ſi falſitas nemini noceat l.
damus & ibi Bal. Saly. & alij. C. ad leg. Cor. de fal.
Are. in §. pęnales. nu. 2. ad fi. inſt. de ac. Fel. in c. j.
col. ij. de pſump. Bar. in l. i. in §. qui in rōnibus. ff.
e. ad leg. Cor. de fal. Alex. cōſ. 74. col. pe. vol. i. &
cōſ. 233. ad fi. vol. vj. & cōſ. 53. n. 14. vol. 7. & cōſ.
121. col. ii. e. li. & Pau. caſt. cōſ. 157. i prin. vol. i.

Decimo quartò punit lex parricidam, id eſt
filium interficientem patrem proprium, (anti-

quitus enim veteres, parricidas non modo qui parentes occidiſſent, vocabant, verum etiam quē cunque qui hominē interfeciſſet quod lex Numę indicat, his verbis ſcripta, ſi quis hominem liberum dolo ſciens, morti duit, id eſt dederit, parricida eſto. Hinc quæſtores qui capitalibus cauſis præerant, quiq; homicidia ac cedes vindicabant hac de re, vt inquit Sext. de verb. ſig. parici appellati fueruut) & pœna quidem ſeueriſsima. Is enim virgis cæſus, Culleo inſuebatur cum cane, Gallo Gallinaceo, vipera & ſimia, inq; profundū mare iactus ſic miſer inter tot ferarum anguſtias vitam finiebat J. pœna. ff. ad legem Pōpe. de par. §. alia deinde. inſti. de pub. ind. ſed quia dixi alias ſatis iu l. minime (ibi vide ſi lubet) ff. de religio. & ſump. fun. pro nunc tranſeo hic, & ad alia pergo. Et ſi quid addendum eſt nouiſsimè, id vnum addi poteſt tantum, quod hoc idem etiam Cice. in ora. pro Sex. Roſcio teſtatur, ibi. Maiores noſtri intelligentes nihil eſſe tam ſanctum quod nō aliquando violaret audacia, ſapienter ſuplicium in parricidas ſingulare excogitaruut, vt quos natura ipſa retiuere in officio non potuiſſet, magnitudine pœnæ, maleficio ſummoueréutur, inſui voluerunt in Culleum viuos, atq; in flumen deiici. de Gallo Gallinaceo & aliis verbum nullum. At cum ita ſit tamen præter hęc & dicta alias ſciēdum adhuc arbitror. cum cane & Gallo Gallinaceo inſui tunc culleo parricidam conſueuiſſe; quia ipſi quoque impię agere videntur, ſorores & matres ipſas ſalientes. eaque ratione cum vipera & ſimia, quod illa maritum capite ſibi mordicus amputato extinguat, iſta vero filios necet, vt ſic eiuſdem criminis rei eodem ſimul afficiantur ſupplicio, & pœnas luant pares. mirandumq; eſt maxime, quod Bud. Pariſicu. tamen, velit Gallinaceum legi, ſine adiectione galli, cum tamen ſic legat idem Cice. pro L. Mure. ibi. nec minus delinquit is qui gallum gallinaceum cum opus non fuerit, quam qui patrē ſuffocauit & alibi ſæpe. vult etiam in flumen deiici, & non in mare profundum, adhuc dici debere. & in hoc ipſi aſſentior, quia ſic etiam ſcribit Cice. in loco præallega. & vt ſupra quoque relatum eſt. Vel quod in mare vicinum, vel in amnem proiici debeat, vt ſignanter dicit tex. in d. §. alia.

Decimo quintò igitur punit lex dantem amatorium poculum ſiue abortionis, pœna damnationis in metallum, ſi humilis perſoua fuerit, & ex plebe, ſi honeſta vero amiſſa parte dimidia bonorum, deportationis in inſulam perpetuo, & vltimo ſupplicio quoque ſi mas vel fœmiua ea eo perierit. l. ſi quis aliquid, §. qui abortionis. ff. de pœn. etiam ſi id dolo factum uon ſit, quia (iuquit ibi Iurecon.) res eſt mali exempli, & ad idem facit tex, in l. exemplo. C. de proba. Bal. in l. edē. ad fi. C. loc. Auch. cōſ. clxxiij. col. iij. & cōſ. cclxxavj in prin, & ꝙ quāquā in criminalibus dolus & lata culpa nō æquiparentur, Fallit tñ ſi res ſit mali exēpli, vt dicunt Doct. in l. in actionibus & ibi in ſpecie Iaſ. col. iiij. ff. de in lit. iur. bonus text. in l. quanuis. ff. de reb. eo. & tex. in d. §. qui abortionis dicit ſingula. Flo. in l. item ſi obſtetrix. in prin. ff. ad leg. Aquil. ad inſtructionem maxime eorum qui ioco aliqua immiſcēt Ferculis, vt quis dormitat, vel ſomuiet, aut tale quoddam agat, quoniā ſi ex hoc mors ſequeretur, clara. d. §. deciſione tenerentur, ideo caueant. Caligula enim à Cæſonia vxore, amatorio medicamento ſic deceptus eſt, & in furorē verſus (vt aiunt) continua mentis alienatione caruit intellectu, ſicut de Aelio priſco dicit Iurecon. in l. diuus. ff. de offi. præſid. inq; delirium abiiſſe pariter T. Luchretium ſic amatorio poculo hauſto iu libro temporum legimus, nec ab re, Veſaniæ libros inde etiam per interualla tñ aliquos couſcripſiſſe, ſeq; tandem intermiſſe. cū declaratioue tamen (vt ſupra) teuebuntur, diſtinguēturq; honeſtiores ab humilioribus, adde nūc tex. ēt iu l. pedius. ff. de iucen. rui. nauf. & iu l. j. in fi. ff. ad leg. Cor. de ſica. & not. in c. non cogantur. xlj. diſt. pulchrè Bal. cōſ. ccccxavj. vol. j. Bar. in l. deſertorem. ff. de re mil. Idem Bal. in c. j. in §. ruſticus. de pace te. in vſib. Feli. iu c. cum quidam col. iij. de iureiu. idem Bar. iu l. j. in §. j. ff. de abige. Paulus Apoſtolus gladio occiſus eſt in catacumbis, inque Vaticauo doliorum loco, Petrus. Paloq; iſtos Turcæ necant, illos gladio. Plato vero ſecus agendum exiſtimat, pœnaſq; à tyrannide potius quàm à ſapientibus excogitatas fuiſſe ait, & vult amplius, ciuem ſeuerius quā ſeruū aut alium ſimilem multari debere, ex quo parum iſti bene ad virtutē eruditi, procliuiores ſunt ad peccandum, ille vero in optima rep. inſtitutus. ea de re mirum quod ſcelus admittat, ſeuerius (vt dictū fuit) vindicandum, tu modo diiudica quis in hoc certamiue iuſtius induat arma. quia dixi quoque iu l. ij. in collecta. C. vt ne. priua. & nouiſsimè ēt adde, cum iſtud crimen, ſit diuerſum ab hęreſi, & alia pœna conſtituta quod ſic dare poculum amatorium, viro aut mulieri, hæreſim nou ſapiat de quo tamen dubitauit & ſic decidit poſtea Alb. in rub. C. de hęre. col. iij. Old. cōſ. aa. & Feli. in rub. col. ij. extra eo. tit. de hære. Et quod poculū amatorium dictum eſt, potiſsimū, quia à mulieribus diligi cupientibus pluſquam ſatis, vt plurimum datur, vel & aliter vt poſt Iſer. docet Boer. deciſio. ccxvj. nu. 4. par. ij, & ꝙ philtrū vocatur. iuxta illud ipſa virtus in ſe, philtrū efficaciſsimū hēt.

Decimo ſextò punit lex, graſſatores & latrones famoſos, illos capite, ſi cum ferro aggredi & ſpoliare inſtituiſſent, ſiq; ſæpe & in itineribus hoc admiſiſſent, alias iu metallum damnari ſolent vel in inſulam relegari. Iſtos vero furca quā quam ab aliquibus etiam quandoque fuerint damnati. l. capitalium. §. graſſatores, & §. famoſos. ff. de pœn. deque hic dixi etiam ſatis in locis communibus. lx. lib. iij. Adde tamen nunc graſſatores eſſe, latronea vias obſidentes, tametſi veteres graſſari, pro adulari ponerent, & vrbis initio hoc noīe vocarint, quod M. Cato refert, Gel. iu noct.

in noct̃i. atti. lib. xj. c. ij. Et Crini. de poe. lat. in prin. ego in l. tranſigere. lectu. ij. C. de tranſac. & ad propoſitum quia gradi (vnde graſſari tractum eſt, ab impetu gradiendi) ambulare eſt, vt inquit Sex. de ver. ſig. Et quod dicitur in locis prælleg. pulchrè declarat Corn. conſ. xliiij. col. ij. vol. iiij. & quod qui ſepius ſcelus admiſit famoſus eſt, ſecundum Bar. in tracta. de iuriſdictione. col. j. qđ in malam capitur partem, ex quo nómina in oſus deſinentia, vitium habent vt inquit Bal. in ſtatu. percutere, nu. 3. vnde Luchre. j. quin contra ſæpius illa religio peperit ſceleroſa, atque impia facta. Religentemq; eſſe oportet (vetus prouerbiũ eſt) religioſum nefas, deq; his nos alibi ſatis. Et eſt caſus no. in d. §. famoſos, quod hic â furca pro prima vice veniam mereatur vt etiam in l. iij. de epi. aud. & not. in c. qualiter & quando. ij. de accu. Iaſ. multa in §. ex maleficiis. col. ij. inſti. de ac. de quo tamen dubitauit Bal. conſ. cclv. col. j. vol. iij. & latro rurſum famoſus, ſeu nomen eius deductum eſt ab απὸ τοῦ αἵματος, id eſt à ſanguine, quo ij quàm maximè gaudent, vt Mars qui ẽe αἱμοχαρὴς, quaſi ſanguine gaudẽs appellatus eſt.

Decimo ſeptimò punit lex incendiarios capite, & plerunque etiam viui exuruntur. d. l. capitalium. §. incendiarij. ff. de pœn. & pœna hæc infligenda potius eſt meo quidem iudicio, quam illa, vt diſcat in auctorem, ipſa redire ſuũ, quaſi talionis, & vt quiſque, quod in alterum ſtatuit, ipſe eodem iure vtatur, vt dicitur in §. pœna. inſti. de iniur. & in rub. & in l. j. ff. quod quiſque iur. & in c. j. j. diſt. argu. in l. ſacculari j. in §. ſunt quędam. ff. de extraor. cri. quinque tamen concurrentibus. primo ſi incendium dolo malo factum ſit, ſecundo ſi in ciuitate vel oppido, tertiò ſi incendiarius ſit vilis perſona, quartò ſi incenſa ſit domus ſeu ædificium aliquod, aut taberna vel porticus, quintò & vltimo quod incendium magnum ſit, quod ex d. §. incendiarij, ſatis colligi poſſe videtur. & ex l. qui ædes. ff. de incen. rui. nauf. pulchrè & fuſiũ Bal. in l. data opera. col. j. C. qui accu. non po. dixi ego conſ. iiij. col. j. & cccxiiij. col. ij. vol. j. & certe ad propoſitum ij tanquam inimici naturæ rebus humanis eximendi ſunt, niſi aliud vel perſonæ qualitas, vel incendij paruitas ſuadeat, vt ibidem Bal. ait & bene. deq; incendio malitia humana loquimus orto, quoniam alias ſecus ſi diuina vi puta fulmine aut negligentia habitatoris de quibus in l. fluminum. in §. vicium. ff. de dam. inf. & in l. ſi vendita inſula. ff. de peri. & commo. rei ven. & in l. ſi ſeruus ſeruum. in §. ſi fornacarius. ff. ad legem Aquiliam. Bald. not. conſi. lxxvij. col. j. vol. iij. & conſi. clxxiiij. col. j. vol. ij. eſt etiam caſus quem teneri, ſi ignem non extinxerit quando vadit dormitum vt inquit Bald. in dicto §. ſi fornacarius, per illum text. adeo odioſus & alij non abſimiles ad propoſitum de quo ſupra vt publicati non abſoluantur niſi per Sanctam Sedem Apoſtolicam, in ipſorum odium & aliorum terrorem & tradit Archidia. in c. inferior. col. j. xxj. diſtinc. Imò quod quaſi incendiarius etiam hinc, capitis pœna plectendus eſt. l. ſi quis dolo. ff. ad legem Cornel. de ſica.

Decimo octauò punit lex adulteros gladio. l. quamuis. C. ad legem Iul. de adul. §. item lex Iulia de adulteriis. inſti. de pub. ind. Et qui cum maſculis nephandam libidinem exercere audent vt ibidẽ. & in l. cũ vir. C. eo. ad leg. Iul. de adul. Ancha. conſ. cclxviij. in prin. Scatinius tamen legem tulit, quia puerorum concubitores (autor eſt Modeſtus de re mili. ad Theudoſium) graui ſupplicio afficiuntur. quo ad adulterium dixi ego ſatis in l. tranſigere. lectu. ii. C. de tranſa. & nouiſſime addo pœnam hanc hodie à lege infligi, Codicis iure, aliam olim & de iure ff. orum vt ex legibus ſupra allega. elicitur, declarat Cuma. conſil. cliiii. col. ii. idemq; Fulgo. conſ. xxiii. col. i. Alex. conſi. ccxxix. col. i. & ii. vol. vij. Boer. deciſio. cccxvi. nu. 5. & deciſio. ccxcvii. ad fi. par. ii. & Corn. conſil. xix. col. i. vol. iiii. Inq; muliere ſecus vt in authẽ. ſed hodie. C. eo. ad legem Iul. de adul. idem Alexan. latè conſ. xcix. col. i. vol. vj. eſt verum ſi eſſet nobilius adulter quoque, quod non gladio, & ſic morte, ſed deportatione ſeu exilio puniretur vt per glo. in l. ſi quis viduam. ff. de quæſtio. argum. in l. ſi quis aliquid. in §. qui abortionis. ff. de pœ. & in l. 1. ad fi. ff. ad legem Cor. de ſica. & dictum eſt ſupra, & nouiſſimè firmat Boer. deciſio. prææallega. ccxcvii. ad fi.

Decimo nonò punit lex homicidam morte, hoc eſt vltimo ſupplicio regulariter, niſi aliud ſuadeat (vt proximè dicebam) perſonæ qualitas, ſeu delicti. l. i. & ibi late Bononien. not. ff. ad leg. Cor. de ſica. l. iii. §. pe. ff. eo. perſonę qualitas, quia altiores deportantur in inſulam. honeſtiores vero beſtiis ſubiiciuntur. d. §. pe. Alexan. conſ. cxix. col. iiii. vol. vii. delicti vero, quia ſi ad defenſionem fiat, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, pœnam non incurrit. l. vt vim. ff. de iuſti. & iur. & ibi diximus. l. i. C. vnde vi. c. ſignificaſti. de homi. vel ſi traſfuga fuerit is qui occiſus eſt. d. l. i. §. fi. ff. ad legem Cor. de ſica propter reuelationem ſecretorum vt not. in d. l. vt vim. Bar. in diſputatio. Lucanæ ciuitatis, col. vj. Bal. in l. ſi quis non dicam rapere. in prin. C. de epi. & cle. Alex. conſ. ciii. col. ii. vol. i. & conſ. xix. col. ii. vol. vii. Corn. conſ. cccxii. col. pe. vol. i. Nec ab re, quoniam homicidam doloſum intelligere debemus, taleq; præſumitur ſemper, niſi contrarium probetur, quia eſt de genere prohibitorum. l. i. C. ad legem Cor. de ſica. Et ideo in Numæ legibus ſic dicebatur.

Si quis hominem liberum ſciens dolo morti duit, id eſt dederit (vt alibi etiam (licet ad aliud) dixi) parricida eſto. quo verbo omnes homicidæ ſignificabãtur, vt ait Sext. de ver. ſig. & homicidiũ adeo graue ẽ atq; execrabile, vt alibi dixerit tex. expectet homicida ſẽper ꝙ fecit in l. iii. C. de ep. au. & iõ Gen. ix dr̃ q cũq; effuderit humanũ ſãguinẽ fundet̃ ſãguis illius. & plus ꝙ q̃ homicidiũ eſt

maior omni q.vulnerum.l.j.C.qui accu.non.po.
& quod graue ſit execrabile atrociſsimū & omni
iure prohibitum tradit ēt Ang.cōſ.ccxvij. intelli
gendo adhuc,& præter cetera dicta ſupra de ho-
micidio formali atq; cauſali,qm̄ aliud eſt forma-
le nō cauſale,qđ perficit furioſus , cauſale & non
formale,ſi quis mandet cōmitti,& mandatū exe-
quatur,vt pulchrè per Bal.conſ.ccclxxxiiij. col.j.
vol.v.Eſt verum(obiterq́; dictum ſit)quanquam
pœna capitis(Cornelius enim Sylla qōnes publi-
cas de ſicariis propoſuit.l.ii.§.deinde Cornelius
Sylla.ff.de ori.iu.) à lege ſtatuta ſit , quod in xij.
tab.tamen erat pecuniaria.Nec ſecus à longobar
dis obſeruatum fuiſſe accepimus,niſi ſeruus dn̄m
occidiſſet,vel vxor maritū.l.ij.de cōui.in longo-
bar.lib.j.Bar.in varietatib.iur.ciui. & longobar.
de homi.nu.3.& vt in cōi lege ſeu iure(vt ſupra)
ſtatutū erat,ita in illis Romuli,proditū eſt dictū,
ſancitumq́; fuiſſe,parricidas oēs capite puniēdos

Vigeſimo punit lex,clericū falſificantē literas
Papæ , curiæ ſeculari tradi debere , vt moriatur,
quia eccleſia nō habet iudiciū ſanguinis.c. ſn̄iam
ſanguinis.ne cle.vel mo.& dictu mirabile eſt, qa
hoc idē regulariter non fit,niſi deuenerit in pro-
fundum malorū & factus ſit pœnitus incorrigibi
lis.c.cum non ab hoīe.&.ibi not.de iudi. nō alia
ratione niſi iſta quia cum in aliis literis ſecus ſit.
c.ad audientiam.de cri.fal.non poteſt dici niſi ꝙ
ſit ſpeciale in iſtis,cōtēplatione perſonæ,ex quo
Papa eſt ordinarius oīum ordinariorū,princeps
principum,vicarius CHRISTI, qui ptātem ha-
bet à Deo,& cui reſiſti non pōt obedireq́; debet
omnes principes orbis.c.cuncta per mundum.c.
per principalem.ix.q.iij. Et ad propoſitum habe
tur in c.ad falſariorū.de cri.fal. & dixi in dialog.
xij.lib.j.ibi vide multa ad ſaturitatem,& adde no
uiſsimè Feli.in c.at ſi clerici.in fi.prin.de iudi.la
tè.Et Alex.conſ.ccv.ad fin.vol.vj. dicentem hoc
caſu ēt à iudice incōpetenti capi poſſe vt proui-
deatur periculo fuge, & ne mora expectandi vel
adeundi cōpetentem,periculum afferat,& vt per
eum latius ibidē.nōnihil in c.ex parte.col.ix. de
reſcrip.Bar.in l.ij.ff.de pub.iud. & in l.imperiū.
ff.de iur.om.iud.Bal.in l.progrāma.C. cōmi. vel
ep.Ferrarien.in l.tranſigere.col.iiij.C.de tranſa.
Boer.deciſio.lxxxij.nu.5. pulchrè par. j. & deci-
ſio.ccxcj.col.ii.par.ii.

Vigeſimo primò punit lex mendacem preca-
torem vt careat pœnitus impetratis. l. & ſi legi-
bus.C.ſi contra ius vel vti.pub.(annullatio enim
actus pęna eſt.l.teſtamento Cēturio.ff. de manu.
teſta.)& ita ēt habetur in l.& ſi non cognitio, &
in l.iij.C.eo.ſi contra ius vel vti.pub.& in l. ij.ff.
de his quæ pro non ſcrip. hab. quod impetratio
non valeat,tradit Bal.in l.pręſcriptione.col.ii.C.
eo.ſi contra ius vel vti. pub.& ibidē ſubiicit col.
iij.quod d.l.& ſi legibus . loquitur in priuilegiis
non reſcriptis ad lites, & bene . Et Abb.ad idem
quod ſurreptio ipſo facto vitiat priuilegium &
alia beneficia principis in c. ad audientiam.col.
pe.de reſcrip.Imò in c.fin.in fin.eod. titu. quod
non ſolum commodo reſcripti puniri poterit ſed
ēt criminaliter,per tex.in d.l.& ſi legibus.& in l.
ſi quis obrepſerit.ff.ad legem Cor.de fal.& ſcitu
dignum eſt rurſus,quod vitiatur priuilegium,li-
cet alias legibus conſentaneū ſit, quia nemini no
ceat,exēpli gratia,quia dicat quis ſe ſtrenuū mili
tem & impetret aquā de curſu publico.l. in con-
cedendo.ff.de aqua plu.ar.l.quominus.ff.de flu-
mi.nanq; iſtud nemini nocet & tū ſi mentitus eſt
non valet ne ſimplicitas principum circūſcriba-
tur,argu.in l.fi.C. de his qui a nō do. Imò quod
mendax æquiparatur furi.l.hæreditatū.§.fi.ff.ad
leg.Fal.eſt verum ſi ſciens princeps precatori ſeu
ſupplicanti fecerit gratiam quod valebit.argu . in
l. quidam conſulebant . ff. de re iudi. & ibi not.
quia idem operatur certa ſcientia principis , qđ
clauſula nō obſtante.l.non ſolum.§.fi.& ibi Bal.
ff.de excu.tu.& ita dicit ēt in c.ſuper literis.nu.
23.de reſcrip.poſt Inno.in c.conſtitutus, de re-
ligio. domi. Et quod reſcripta gratioſa ſurrepti-
tia,ſint ipſo iure nulla , ad differentiam eorū quæ
ſunt de iuſtitia, & commiſsiones cauſarum conti
nent,quæ vitiantur ope exceptionis.c.ſi autem.
c.plerunque.de reſcrip.c.vt debitus.de appel. cō
munis opi.eſt, & not. in c. cæterum . de reſcrip.
Corn.pulchrè conſ.xcviij.col.j.vol.iij.

Vigeſimo ſecundò punit lex violatores ſepul
chrorū,ſi corpora ipſa extraxerint,vel oſſa erue-
rint,humiliores fortunæ quidem vltimo ſuppli-
cio honeſtiores vero deportatione, vel aliter vt
in l.fi.ff.de ſep.viol.eſt verū quanquā ſepulta ex-
trahi nō poſsint,(tametſi licere quibuſdā videa-
tur ex cā vt infra & male)qđ nihilominus vtilita-
tis publicæ gratia, aliquando medicis concedun
tur prius quam tamen ſepulchro quaſi defuncto-
rū domo(vt inquit tex.in l.qui ſepulchra.C.eo.)
condita ſint vt per Bar.in l.fi.ff.de cadaue.puni-
to.& ita præſcripta quadam conſuetudine,quo-
tannis ſeruatur , & dixi ego ſatis in l. imperium.
in iiij.lectu.In vltimis additio.ff.de iur.om.iud.
& ita tenui etiam ibi , cum exhumari non poſ-
ſint , niſi vno tantum caſu , de quo in c. ſacris.
de ſepultu.

Vigeſimo tertiò punit lex , iudicem facien-
tem litem ſuam , vt teneatur ex quaſi maleficio,
& in quantum ea de re, videbitur religioni iudi-
cantis pęnā ſuſtinebit,vt in l.j. C. de pœna iudi.
qui ma.iud.& inſti.de ob.quæ ex quaſi de. naſ.in
prin.& religioni iudicantis dixit,vt ēt in l.fin.ff.
de var.& extraor.co.& in l.quæſitum.ff. de teſti.
& in l.j. ad fi. ff. de reb. eo. quia iudex vir bonus
eſt.l.vir bonus.ff.iudi.ſol.Imò Deus in cauſis iu
dicans.l.ij.§.quod ſi actor.C.de iu.cal.& quia le-
ges ſacratiſsimæ ſunt,quibus ius dicitur, & diui-
nitas per ora principum promulgantur.l. illici-
tas.§.veritas.ff.de offi.præſid.l.fi.C. de præſcrip.
lon.tempo.& notandum eſt fore actionē pęnalē ,
quæ in iudicem inſtituitur , ex quo text. in loco
pręallega.dicit,quod hoc caſu pœnam ſuſtinebit

& ad-

& aduertit Bar. in q. iudex per imperitiā col. iii. Et litem ſuam facere dicitur quaſi delinquendo. Similēq; eſt in auth. ſacramenta puberum, ibi reruui ſuorum, quod intelligitur quantum ad obligationem, quoniam erant alienę ſiue aliorum. C. ſi aduer. vendi. pulchrè declarat Roſ. Beneuenta. ibidem nu. 11. poſitaq; eſt auth illa. in tract. lib. par. vj. ſi negligens tamen fuerit, tenebitur parti ad intereſſe vt per Bar. in l. j. C. quomo. & qñ iud. Aliter tamen Ro. ait iudicem facere litem ſuam ſi dolo malo iudicauerit, ſi vero culpa, inquantū religioni iudicantis videbitur vt ſupra ſing. clxj. Nouo autem iure, in ciuili duplum reddit, & priuatur poteſtate iudicādi, in criminali vero publicantur eidem bona, male iudicanti pecunia accepta, imò quod adhuc in ciuili, triplum eius quod accepit reſtituere etiam ſiue ſoluere cogitur, vt dicitur in auth. nouo iure. C. de pęna ind. qui ma. iu. ſed mirum videtur, vt hic inquit Bal. ad propoſitum ſi quis ſe accuſat iudicem corrupiſſe pecunia, quod puniri non poterit ex ea confeſsione tanquam corruptor, ſi iudex abſoluatur, quem ſequitur Præp. Alexandrin. in c. ſuper eo. in iij. no. de eo qui conſan. vxó. ſue. & eſt deciſio egregia de qua tamē Purp. in l. is apud quem. nu. 142. C. de eden. multa Boer. deciſio. cliii. col. i. par. j.

Vigeſimo quartò punit lex quencunque ſeruum fugientem, in domo vel in agro, inſcio domino eius, ſuſcipientem, vt eū cum alio pari, vel ſolidis xx. reddat. l. quicunque. C. de ſer. ſugi. ex quo apparet viliſsimum hominem eſſe ſeruum, & quanti eum æſtimaret antiquitas; vt in ſimili Iurecon. in l. ſi ex duobus. in prin. ff. de noxa. ac. & ſolidos intellige aureos, à ſoliditate auri, quod nunquam diminuitur. l. quotiens. C. de ſuſcep. & archa. lib. x. l. j. C. de vet. nu. po. co. lib. l. pe. C. de dona. §. fi. inſti. de pe. te. lit. c. j. & ibi Fel. de indę. Gui. Papę ſingu. Dxcviij. vbi ſtultum aduocatum irridet vt ſonat verbum vulgariter intelligens. dictumq; mirabile eſt ſi is qui ſuſcepit, ſoluere non poſsit, quod à iudice venit caſtigandus & pœna pecuniaria in corporalem cōmutanda, vt ſignanter dicitur in d. l. quicunq; quæ etiā ſolet ad hoc allegari, & tetigi ſupra in ſeptimo caſu. nouiſsimè autem addo, condictione ex d. l. quicunq; agi poſſe ad pœnā quando notoriū eſt ſuſcipientem non habere obolum, vt ſentit ibidem Saly. in vlt. col. vel vt per Cy. & melius, poſſe dici, iniuriā domino illatam quam pro mille ſuſtinere noluiſſet, officiumq; iudicis implorari hoc caſu, cum ſoluendo non ſit, vt corporaliter puniatur, & vt fuſius ipſe declarat in l. ſi non conuitij. col. fi. C. de iniur. Dicit etiam Bar. ad materiam in l. imperiū, col. vlti. ff. de iur. om. iudi. quod ex pluribus gradibus iuriſdictionis, qui ſunt ſex; maior ab aliis diſtinguitur, quando in caſibus vigore ſententiæ latæ ſuper aliqua actione procedi poteſt ad corporis cruciatum, vt hic. Eſtq; annotatu dignum, dolum requiri vt per glo. in d. l. quicunq;. & ad idem quod doloſo non patrocinabitur bonorum ceſsio, quia qui ſoluere non poteſt caſtigatur in corpus, ſiue vt vulgo dici ſolet, qui non habet in ære luat in corpus, declarat Bal. in Marga. cedere nu. 10. & in c. quod tranſlationē. nu. 10. de offi. lega. qui hac ratione pulchrè ēt dicebat alibi, quod dolo augetur delictum, nec pœna minui debet, in c. j. nu. 10. de plus peti. Et S. C. adhuc proditum eſt, cuius nomen non habemus vt inquit glo. per tex. d. S. C. facientē mentionē in l. j. in prin. ff. de ſer. fug. fuſius Roſ. Beneuenta. de ſenatu ſcon. qđ proditū eſt, de ſeruis fugiti. in tract. lib. Nō omittentes ēt vltimo, quod ſeruum ſuſcipientes fugitiuum (vt diximus doloſe) & celans, fur eſt. d. l. j. ff. de ſer. fug nec tamē pœna furti punitur quod nota. Et ad ſuperius dictum redeuntes quod ceſſio bonorum non patrocinetur doloſo, ea fortaſſis eſt ratio ne delictum remaneat impunitū vulga. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. c. vt famæ. de ſent. excō. & not. in locis ſupra alleg. capella Tholoſa. deciſio. xxviij. & ex his facile elicitur iſtud habere locum quod qui non habet in ære luat in corpus ſi creditor velit alias non caſus eſt in l. fi. ibi ex querela patroni. ff. de in ius vo. Iaſ. vbi alia plura in §. pœnales. nu. 43. inſtitu. de actio. & Feli. in c. ad liberandam. col. ij. de iudæ. & Boer. deciſio. cccxlix. col. vij. par. ij. & ad regu. vulgatum illud facit Caſsiodo. grauiſsimi autoris.

Reddat debitum pœnis, qui non poteſt ſoluendo eſſe indemnis.

Vigeſimo quintò punit lex violantem priuilegiū eccleſiæ, pœna quinq; librarū auri. l. ſi eccleſiæ. C. de epi. & cle. imò quod eā auget, ex noua Fed. cōſtitutio. ibidē poſita, & incontinenti poſt d. l. ſi eccleſiæ, ſi violator in excōicatione perſeuerauerit, quod ipſo iure ſubiaceat imperiali bāno, à quo nec vllatenus extrahi poſsit, niſi prius beneficium abſolutionis obtineat ab ipſa eccleſia. & libram auri dicas eſſe ſolidorum lxxij. vt in l. quotienſcunq;. C. de ſuſcept. & archa. lib. x. & in l. fi. vbi glo. ff. de in ius vo Bar. in auth. ſed nouo iure C. ſi cer. pet. Corn. conſ. clxix. nu. 17. vol. j. & cōſ. cxxvij. col. ij. vol. ij. & conſ. liiij. col. j. vol. iiij. Dictumq; mirabile eſt, quod excōicato, (quo ad iſtud vltimum de quo in lege noua loquor) erat cognita de iure ciuili, vt etiam dicit Bar. in l. placet. nu. 4. per illum tex. C. de ſacroſan. eccl. addo ego tex. in l. hi qui ſanctam fidē. C. de apoſta. & quod ab exilio differat, cū in vtraq; lege ponantur vt diuerſa. eſt verum (ſubiicit idem Bar. in loco pręallega.) quod ſunt ſimilia. §. minori. inſti. de cap. di. ſed non omne ſimile (adde tu) eſt idem l. quod nerua. C. depo. ergo. & ſi eſt rurſum excōicatio cognita dicto iure, exceptio ipſius opponi poterit etiam in foro ſeculari & not. in l. j. C. de iur. & fac. igno. idem Bar. in prællega. l. placet.

Vigeſimo ſextò punit lex, iudices diſsimulantes, ſiue admittentes acceptiones cōtra reſcriptū principis, pęna librarū triginta auri caſus eſt in l. ij. C. de legi. Et mirū videtur, quia alibi alia impoſita eſt, maxime in l. ſi eccleſiæ (vt dictum

ſuit ſupra) C.de epiſco.& cle. Imò quod alibi iudices non admittentes punit rurſum decem librarum auri Multa.l.puniri.C.ſi con.jus vel vti. publi.cur iam varie iſtud igitur vt inquit Iurecon. in l.præfecti etiam prætorio.ff. de mino. & in l. huic in §.j.ff.ad legem Aquil.? quia diuerſi erant caſus,diuerſæq; poſitiones, namque altera in priuilegiorum eccleſiaſticorum violatoribus loquitur,in reſcriptis principum vero altera,& cum de principis poteſtate vno caſu diſputatur & controuertitur, alio autem de voluntate quia ſurreptio opponatur,iuxta not.in c.ſuper literis.de reſcrip.quibus fit non mirum eſſe,ſi diuerſæ pœnę ſunt à lege conſtitutę,& ſi hic exceptiones admittuntur,ibi vero admitti non debẽt.Et vtile eſt ac frugiferum,eo caſu quo admittuntur,ſiue admitti debent.ne ipſi iudices primum multa (vt diximus)affligantur,& vt ad veritatis indaginem ſententiam ferant poſtea,& iudiciali vigori per omnia ſatisfacere poſsint vt dicitur in l,fi.in fin. C. de app. Eſt verum quando ſurreptionis exceptio eſt temeraria, vel notorie conſtaret eſſe falſam, quod tunc non eſſet admittenda vt not.in d.l.puniri.& quod de poteſtate principis non ſit diſputandum ſatis clare liquet & vulgo dici etiam ſolet quod ſacrilegium eſt, vt in l. ij. C.de cri.ſac. & hinc quod non de lege diſputandum eſt,ſed ſecundum legem iudicandum,c.in iſtis.iiii.diſt.& quod iudex eſt executor legis non cognitor. l. i, ad fi.ff.ad Turpil.Et quod denique merus executor adhuc non cognoſcit de ſubſtantia reſcripti, alias faceret ſe parem principi, poneretq; ſedem ab Aquilone tentando eſſe ſimilis altiſsimo, inquit Bal.conſ.ccclix.col.ii,vol.i. Imò plus Caſſane.conſ.lx.nu.19. quod dicens contra conſtitutiones Bonifacij, debet vti hæreticus iudicari, quæ omnia nota quia egregia ſunt & annotatu digna.

Vigeſimo ſeptimò punit lex,non modo rapientem,ſed & attẽtãtẽ, ſacratiſsimas virgines, iũgendi matrimonij cauſa,pœna capitali. l. ſi quis non dicam rapere,C.de epiſ.& cle.& mirum eſt, quia non deberet puniri affectus,niſi effectus inde eſſet ſequutus, quandoquidem primi motus non ſint in poteſtate noſtra vt ibi dicit glo. nonnihil ego in l.vt vim.ff.de iuſti.& iure.tamen punitur (vt dixi)quia pœna ipſo iure à lege impoſita eſt, quo caſu malum inchoatum pro conſumato habetur,vt pulchre declarat Bal,in l,cum proponas col.ii.C.de nauti.fœno.& latè in d.l.ſi quis non dicam rapere.Imò quod regulare eſt,in atrociſsimis motum ad delictum puniri, perinde ac ſi foret conſumatum,vt hoc caſu, & ponderãdum eſt, dum dicit tex.in d.l.ſi quis non dicam rapere.ſacratiſsimas virgines. Item attentare, & quod ſi quis id facere auſus fuerit &c,quę verba omnia arguunt, hoc delicto nil eſſe grauius & idem Bald. declarat in l.ſi fugitiui.col,ii.C.de ſer.fugi.Hinc tamen ſumpta occaſione Bar. alibi decidit, ſi quis venenum emerit pariter, ab aliquo.bibẽdũ, licet non propinauerit eidem,quod tamen punietur in l.j.ad fi.ff.ad legem Pompe. de parri. & an verum ſit diſputat Flo.in l.item ſi obſtetrix. col. j.ff.ad legem Aquil.Id vnum Cice.dictũ,ad propoſitum haud omittentes vt cumque ſit, in oratione pro Milo. quod nõ modo exitus rerũ quãdoq;, verum etiam hominũ conſilia legibus vindicantur.Dicit etiam Bal. quod quanquã ſtuprũ commiſſum non ſit,ſatis eſt tum quod deuentum fuerit ad actum proximum, conſ. ccliij.in prin. vol.ii.Plus refert Balduin. interpres egregius,in §.item lex Iulia,de vi pub.inſt.de pub,iud. (eſtq; exẽplum quod ex hiſto. eccleſiaſtica deſumpſit) Iouinianum Imp.olim legẽ tuliſſe capitalem his qui impudico aſpectu ſacras virgines fuiſſent intuiti.deq; his alibi ego ſæpè,& præſertim in Collectaneis inq; d.l.ſi quis non dicam rapere. Nouiſsimè tamen & præter hæc addi poteſt,quod ſimoniacus eſt etiam qui tentauit emere ſpiritualia licet effectum conſecutus non fuerit, ex quo inquit Bal.ipſa intentio ipſum facit talem in rub, de offi.dele.nu. 8. quodq; huic legi eſt derogatũ per contrariam conſuetudinẽ, & per ſtatuta totius Italiæ,vt tradit Spe.in §.i.de accu. & Cyn. in l.is qui cum telo.C.ad legem Cor.de ſica. Iac. de Are.& Bar.in l.aut facta.in §.euentus.ff.de pœn. Fulgo.conſ.cxlix.col.pe.Alex,cõſ.xv.col.ii. vol. j.& in l.i.in §.fi.ad fi.ff.quod quiſq; iu,Barb. cõſ, xxiii.col.vj. vol.ii.Bal,conſ.ccclxj.ad fi.vol. i. & in ſtatu.effectus,nu.1,Corn,conſ.ccii,col,i.vol.i, Feli.in c.cõſulere.ad fi.de ſimo.& de materia pleniſsimè in c. i.col, i. ii. & iii. de præſump.& alij quos non refero,relati tamẽ alibi,vbi de hac materia loqui oportuit,

Vigeſimo octauò punit lex raptores virginum ſeu viduarũ ſimiliter vltimo ſupplicio.l. i. C. de rap.vir.& rapere intelligi debet, id eſt vi aut ſeductione eripere,deq; loco ad locum trahere, vt ibi dicitur.aduertit Bal.cõſ.cccciх.vol, iiii. Gui. Papæ ſingu.м.vij.crimẽ adeo deteſtabile, vt nec mrĩmoniũ inter raptorẽ & raptã cõſiſtere poſsit vt dicitur in d.l.i,in §.i,& ĩ §.illo.in auth.de rap. mul. Imò quod etiam volente muliere committitur.l.raptores.C.eo.l.raptores.C,de epi.& cle. & tamen volenti non fit iniuria dicit text. in l.i. in §. vſq; adeo. ff. de iniur. denegatur appellatio raptori,d.l.i.ad fi.quę tamen eſt defenſio.c.ſuggeſtum.de appel.& defenſio de iure naturali.l. vt vim.ff.de iuſti.& iu.l.i.ff.ſi quad.paup.fe.di. nemini aliàs neganda.cle.paſtoralis.de re iudi. d. l. vt vim.c.ſignificaſti. de homi. Bonaq; ipſius adhuc in mulierem trãsferantur,quaſi publicata, & quidem ipſo iure,vt in auth.de rap.mul.in prin. haud regulare.l.traditionibus,C. de pac. Et plus ꝙ nec ab eo ſacerdos debet eleemoſynã capere ſecundum Abb.in c.ſuper eo,col.ii.de rap. eſt verum quod intelligi debet lex prædicta, j. ſcilicet, in muliere rapta libidinis cauſa,alias quod ibi dicitur locum non haberet vt ibi dicit Ange.quem refert & ſequitur Deci. conſil. cxxxiiii.col. fin, vol.ij.

vol.ij.& eſt argu.in l.verum vltra eos, ff. de fur. & (vt dicitur in ſub.) ſi fuerit virgo, aut vidua, quoniam ſi meretrix proſtituta, tunc coitus etiã violentus erit impunitus vt per glo.in d.l.i.& in §.item lex Iulia. inſti. de pub. iud. Boer, deciſio, cccxvii.nu.7.par.ii.Ferrarien.conſ.xvii. nu. 22. vol.i.Mirabile verbum dixit etiam Bal, ad propoſitum in d.l.i.quod in ſponſa propria raptus cõmittitur, & quod ſi non dum traducta ſit & rapiatur pœna raptus de qua ſupra & ibidem, locum habebit, ex quo inter eos non cadit quaſi poſſeſſio,& male,c.cum cauſa.de rap.c.ſi quis virginẽ. xxxvj.q.il.igitur dicam vt alibi glo.quandoq; bonus dormitat Homerus,in c.ſi quis.xxxii. q. vii, Et quanquam apud Aegyptios, qui mulierem liberam violabat,pœna amputationis virilium plecteretur,rati illi(vt memoriæ proditum eſt) vno crimine non parua complecti ſcelera, iniuriam, corruptelam,& liberorum confuſionem, attamẽ in teſtamento veteri, Sichen quia Dinam rapuerat,dignas ſceleris pœnas pẽdens,cum omni populo vrbis ſuæ(hiſto.nota)deperditus eſt.

Vigeſimo nonò punit lex, adhuc pœna capitali,irruentes in eccleſiam & miniſtros ipſius. c. ſi quis in hoc genus.C.de epi. & cle. & hii ſacrilegi ſunt ſacrilegiumq; committunt vt plene per Bal.in l.ſi nõ dum.col.i.C,de fur. & annotatu dignum videtur iſtud, contra turbatores diuinorũ officiorum, quod puniendi ſunt vt inquit etiam Bar.in l.ſenatus.col.i.ff. de accu. & quod iniuria ſacerdotibus illata, publica eſt, & accuſatio huiuſmodi,vt hic no.& i l.i.in §,huius ſtudij,ibi publicũ ius in ſacris ſacerdotibus & magiſtratibus conſiſtit.ff.de iuſti.& iu.& ſenſit Bar.in l. tranſigere.nu.14.C.de tranſac, dum dicit quoq; id publicum crimen dici, quod propter ſui immunitatem,publicam infert iniuriam, Nec pulcherrima Old.deciſio pretermittenda eſt,quod eccleſia eſt de vniuerſitate domorum intra territorium poſitarum, ſacerdotes vero de vniuerſitate perſonarum,& quod non minus in iſtis,ius publicum cõſiſtit quam in priuatis incolis, imò quod in illis eſt proprius conſ.xxxii. & facit ad idem quod habetur in l.territorium,in §.pupillus.ff. de ver. ſi. & in auth.vt li.mat.& auiæ in §. quia vero, & ita dicit Pau.Caſt.conſ.xxxij.ad fi.vol. i. quod clerici ſunt de vniuerſitate populi, vt eccleſia de vniuerſitate territorij.

Trigeſimò & vltimò punit lex Dardanarius pœna varia, plerunque enim eis negociatio tantum interdicitur, interdum relegantur, & ſi humiliores fuerint ad publicum opus dantur. Et quia etiam ſtateræ adulterinæ aliquando annonã onerant,pœna legis Corneliç dç falſis,in eos ſtatuta eſt,non ſecus ac ſi teſtamentum falſum ſcripſiſſent & recitaſſent& quanquam diuus Adrianus quandoque eum qui falſas menſuras habuit in inſulam relegauerit.l.annonam.ad fi.ff.de extraor.cri.l.pe.ff.ad legem Cor.de fal. pro modo admiſſi tamen, ob vtilitatem popularis annonæ, Vltimò,ob idq;. hoc eſt propter falſum menſurarum modum,legum latori Paulo Patauino, placuit,extra ordinem vindicari.l. in Dardanarios. ff.de pœn.Dardanarij enim,ſeu Dardani à Dardano quodam functionum authore,contaminatiſſimo profligatiſſimoq; omnium mago dicti denominatiq; fuerunt,& hinc etiam dardane ſeu dardanariæ artes in hortulo columellæ. Suntq; hij qui merces emunt vili precio vt carius vendant, ſicq; auaritiæ eorum obuiã itum eſt, inquit text, in d.l.annona.& ibi glo.de his, atque de obſcura horum nebulonum geneſi, (peſsimum enim hominum genus, eſt) Quibus Aegyptij quotannis, diris execrationibus,omnia mala,ſolẽnibus quibuſdam verbis ac die quadam ad id conſtituta, imprecari ſolebant.de quibus etiam gl.in l.ii. ff. de nundi.plene prob.in c.quam ſit.nu.9,de elec, in vj.Placen.in tracta.de accuſ.tit.vij.nu.28.hoc ſolum dicens tamen,quod his negotiatio interdici debet vt dicitur etiam in d.l.annonam. & virtualiter in l.moris.in §.ſunt autem.ff.de pœn.nõ nihil Areti.inſti.de pub.iud.ad fi. & ad propoſitum quod propter falſum menſurarum modum extra ordinem, & iudicis arbitrio ſint puniendi, ex quo(vt diximus) variæ pœnæ erant conſtitutæ vt etiam dicit Cuma.conſ.cxxxviii.col.i. probatur vltra tex.in d.l.in dardanarios.in l.quotiẽs (in argu.tamen) ff.de ac.& ob.& in c.quoniã frequenter,vt lite non conte.tradit Abb.in c.vt mẽſuræ.ad fi,de emp. & ven. & perpetua obſeruatione dignum eſt (obiter dixerim)quod in d.l,annonam vocet Vlpian.legẽ Cornel,de fal.teſtamentariam,ſicq; Imp.in l.i.quando ciui. ac. præiud. cri.& Cice.actio.iij.in vetrem. qua tenentur qui falſum aliquid.& quoquo modo,cõmittunt. deq; Dardano ẽt à quo (vt dixi) dardanarij appellati fuere.Sidon.Apollina.ep. v. Aquilino,ibi,cũ in Conſtantino inconſtantiã, in Iouino facilitatẽ, in Geroncio perfidiã, ſingula in ſingulis, oĩa in Dardano crimina ſimul execrarentur. aliç multæ ſunt pęnæ legis, prout plura etiam ſunt delicta, conſilia multo plura quam hic fuerint conſeripta,indulgentia multiplex & prohibitio, præceptaq; ſane infinita, ſed quoniam in vnaquaq; re modus ſtatuendus eſt, iuxta philoſophorum ſententiam,& vulgatum illud, ne quid nimis virtuſq; eſt(vt etiam D.Hiero.refert ad Euſtochium)nimietas vero uitium reputatur, certo horum omnium numero ſtatuto, breuitati ſtudere decreui, è multis pauca ſeligentes,imitatione eorum qui Coloſſorum ſimilitudines in exiguo anulo ſiue tabella exprimunt, quæ poſsint eſſe lectori non modo utilia,uerum etiam grata,imò & Iuriſcon, in l.j.ibi pauca de ſignificatione tituli referre. ff. ſi cer.pet.& in l.i.ff.de ori.iur.& in l.i.ff.de præſcrip.verb.& in l.ita uulneratus.ad fi,ff.ad legem Aquil.& in l.ſi quis obrepſerit.ff.ad leg. Corne, de fal.& in l.etiam.ff.de ma.uind.

FINIS.

FODINA IVRIS, VNDE MVLTA SANE CVM PVLCHRA TVM VTILIA, NON SECVS AC ARGENti vel auri, bonarum artium ſtudioſi, pretioſa fodiant metalla, quibus magnam inde etiam ſibi ſuppellectilem comparent & temporis momento ditentur.

M. MANTVA BENAVIDIO PATAVINO IVRECON. COMITE, AEQVITE VTRIVSQVE AVLAE, & primum locum Iuris Cæſarei de mane tenente in patria, Autore.

EPITOMAE SIVE BREuiarium iuris accreſcendi tripartitum quo omnes fermè tum regulæ tum concluſiones ipſius & in materia quidem facilius intelligantur in ſtudioſorum adoleſcentium gratiam editum.

PRIMA PARS.

IVs accreſcendi cadit proprie inter plures[a] quibus hereditas ſeu bo. poſ. delata ſit Imò quod in vno eodēq́;[b] ſolo poterit verificari.

Vt locū habeat ius acc. oportet qđ portio omiſſa ſit vel expreſſa repudiatione vel lapſu temporis, ideo locum non habet poſt acquiſitionem & aditionem[c] factam.

Potentius eſt ius accreſcendi[d] quàm ſucceſſorium edictum, quanquam in ſubſtitutione ſecus ſit, ex quo ſubſtitutus præfertur[e].

Portio omiſſa regulariter[f] accreſcit portioni,

Inter coniunctos coniunctione legali[g] habet locum ius accreſcendi in hæreditate & bon. poſſeſ. quæ requirit factum & decretum in legatis[h] ſecus.

In hac materia liberorum[i] appel. non continentur niſi liberi reſpectu hæreditatis ſiue lineæ paternæ, ideo prætor in primo ſuo capite non comprehendit liberos in hæreditate materna.

Ius ſe immiſcendi in filio non eſt perpetuū,[k] aliàs excluderetur ius accreſcendi ea de re tollitur ſpacio annorum triginta vt cætera iura introducta de iure ciuili.

In bo. poſ. repudiata eſt locus[l] iuri ac. licet repudians poſſit venire de iure ciuili.

Eedem actiones competunt pro parte accreſcente,[m] quæ competebant pro parte agnita.

Si in parte delata obſtabat[n] res iudicata obſtabit etiam in parte accreſcente.

Idem iudicatur[o] de parte accreſcente quod de ſua.

Portio accreſcens ſua vocatur[p].

Prohibitus alienare partē ſuam eſt etiam prohibitus alienare partem accreſcentem[q].

Portio accreſcens[r] ipſo iure accreſcit.

Ius accreſcendi prouenit[ſ] ex legis diſpoſitione, quæ coniecturat hanc eſſe teſtatoris mentem, quodque ita diſpoſuiſſet ſi cogitaſſet talem caſum, voluiſſeque eos vti prædilectos præferri.

Quanquam portio accreſcens ipſo iure accreſcat vt ſupra fallit tamen in querela[u] vbi petitione eſt opus.

Ius ac. prouenit ex tacita mente[x] defuncti.

Non ſolum in pluribus ſed etiam in vno[y] inſtituto ex pluribus partibus procedit & locum habet.

Ius accreſcendi rurſum acquiritur ignoranti[z] & inuito.[&] Et inuito quidem ne teſtator decedat

a L. ſi ex pluribus. ff. de ſuis & legi.
b L. ſi totam. ff. de acqui ha. l i §. ſi ex fundo. ff. de inſti.
c L. i ff de vſu fruc. acc. ad ſi. l. qui patri ff. de acqu. her.
d § liberis inſti de bo poſ l. i. § quibus ff. de ſuc edic
e L. vnica §. in primo §. pro ſecundo C. de cado. tol
f L. ſi totā. ff. de acqui ha l. ſi ſi Titio de vſuf.
g L. ſeruus communis ab extero. l ſi ff de acqui. her.
h L. et Proculo. ff de lega. ij.
i L. quotiens. C. de ſuis & legi l i. §. rectè. ff. ſi tab. teſta. nulle extab.
k L. licet. C. de iur delibe. vbi glo alias reprobatur in l. vnica. C. quando non pet par.
l §. liberis. inſti de bo poſ.
m L. Titio. ff. de vſuf.
n L. & an eandem. § qui cum partem. ff. de excep. rei iudi.
o L ſi in teſtamento ff de vul ga. & pup ſub.
p Ferrarienſ. in l. i col. i C. quando non pe. par.
q Ibi vbi etiam Bald.
r L. vnica. §. his ita. C de cad tol l q § ſi duo. ff de bo poſ. ſec tab.
ſ L ſi in teſtamento. ff. de vulga & pup ſub.
t L. Publius ff de condi & demon.
u L ſi proponas l. ſi & ibi Albe ff. de inoff. teſta.
x L ſi Titio §. iulianus ff de lega ij.
y L ſi ſolus. ff de acqui. hære.
z L heredi ff eo.
& L. vnica §. his ita. C. de cad tol.

dat[a] pro parte, teſtatus & pro parte inteſtatus. vel alia ratione, quia inconuenit quod in eadem [b] hæreditate partem habeat, partemúe repudiet.

Quando quis abſtinet ab hæreditate beneficio prætoris mortui, aut viui, in inuito [c] nunquam habet locum ius accreſcendi.

SECVNDA PARS.

IVs accreſcendi, & decreſcendi fundatur in cõiunctione vocatorum inſurgente ex verbis vocantis, coniunctioq; duplex eſt legis & hominis, legis ab inteſtato, hominis ex teſtamento, quando teſtator plures vocat ad eandem rem eodem tempore. Et fit amplius duobus modis vno quãdo vocat [d] per nomen collectiuum puta filios fratres vel cognatos, alio quando vocat plures ad eandem hæreditatem vel rem ſub identitate ſermonis.

Sermo concipi poteſt tribus modis re & verbis, exemplum [e] Titio & Sempronio lego fundum. verbis tantum vt puta cum dicitur Titio & Sempronio lego fundum pro æquali portione. vel inſtituo & ſic diſiuncti re. re tantum cum dicitur Titio fundum lego & Sempronio & ſic diſiuncti verbis.

Ius accreſcẽdi habet locũ inter cõiunctos verbis [f] tñ, & inter coniũctos cõiũctione legali. Ius non decreſcendi vero inter cõiunctos re & verbis, [g] vel re tantum.

Ius accreſcendi eſt ius acquirendi [h] portionem alterius ſimul vocati deficientis, conceſſum à lege, concernente etiam voluntatem teſtatoris acceptantibus ſuam portionem.

Ius non decreſcendi [i] eſt ius retinendi rem ſibi & alteri relictam, ab eodem non acceptam, conceſſum à lege, concurrente voluntate teſtatoris acceptanti.

Ius decreſcendi [k] (quanquam à Doctoribus non conſideretur) eſt ius diminuendi portionem alterius, ſimul vocati, & acceptanti conceſſum.

Ius accreſcendi fuit introductum à lege duodecim [l] tabularum. Et acquiritur (vt etiam dictum fuit proximè) inuito & ignoranti. [m] nec requiritur [n] acceptatio partis. Locumq; habet in inſtanti eo tempore [o] quo fit teſtamentum.

Ius accreſcẽdi differt à ſubſtitutione, [p] à trãſmiſsione [q], & à ſucceſſorio edicto [r]. Et ceſſat multis de cauſis, adhuc ꝓpter ſubſtitutionẽ, propter tranſmiſsionem, & quando alius acceptauit.

An veniat ex voluntate teſtatoris an [s] vero ex diſpoſitione legis magna eſt dubitatio.

Poteſt à teſtatore prohiberi, [t] licet aliqui ſenſerint contrarium & male.

Quare introductum fuerit [x] varias aſsignantur rationes.

Ex ſola omiſsione vel repudiatione bonorum poſ. non inducitur [y] ius accre. ſi iure ciuili adhuc omittens, ſuccedere poteſt.

Decretum [z] interpoſitum ſuper portione petentis trahitur etiam ad portionem accreſcentem quanquam ſit ſtricti iuris [A].

In materia iuris accreſcendi, portio accreſcit portioni, & non perſonæ [B].

Succeſſorium edictum de capite in caput locum habet per ius [C] accreſcendi, ſed non de perſona ad perſonam.

Ius accreſcendi aliquando locum habet, inter plures exiſtentes [D] diſpari gradu. Eſtq; deuolutio, & facilius accreſcit quam deuoluatur, cum in habentibus ſimbolum etiam facilior fiat tranſitus. Et ſi agnoſcentes [E] ſint in gradu inæquali nõ excludit ſucceſ. edictum. Eſt verum quod accreſcit aliàs etiam inuitis & ipſo quidem iure [F] ſed non poſſeſsio [G].

TERTIA PARS.

IN materia iuris accreſcendi, dicit alibi Cyn. quod Pet. de Bella pertica. octo vicibus docuerat. l. Meuio. ff. de lega. ſecundo. tractantem prædicta, quodque adhuc principium ipſius non intellexerat, quod refert etiam Belſut. in l. re coniuncti. nume. tertio. ff. de lega. tertio. & Anchara. conſil. ccxlv. colum. j. quod repugnantia regularum adhuc in materia iſta, ipſam difficillimam reddit. Et Ioann. Crot. in dicta l. re coniuncti, quod in ea Bart. & in l. teſtamento, vbi de materia pariter. C. de impube. & aliis ſubſtitutio. oſtendit vires ingenij ſui. Et ibi Iaſ. quod adeo lata eſt & profunda, vt non poſsit illud Apul. Madauren. dici. lector intende quia letaberis, quodque non venit à Muſa paupere diues opus. & in fi. quod dicta l. continet tractationem obſcuriſsimam, ſubtiliſsimam, & profundam. Et ad propoſitum ſciendum eſt vt locum habeat ius accreſcendi quod cõiunctio [H] aliqua eſſe debet, quanquam aliquo caſu etiam locum habeat inter diſiunctos. quodque coniunctio quædam eſt legis quædam hominis, legis in acquiſitionibus quę fiunt ex teſtamento & ab inteſtato. ex teſtamento contingit, quando ex perſona eius cui relinquitur peruenitur ad plures, exempli gratia, ſi ſeruus [I] plurium dominorum hæres inſtituatur. Ab inteſtato autem, ex ſingularitate vocationis, exempli gratia quando plures [K] ſimul vocantur ad hæreditatem, & ex identitate rationis, exempli gratia pater reliquit

duos

a L. ius noſtrũ. ff. de reg. iur. Ferrarien. poſt Ro. in l. i. col. fi. C. quando nõ pet. par.
b Praalleg. §. his ita.
c L. cum hæreditate. l. ſi minor. ff. de acquiren. hær. Ferrarien. in d. l. i. C. quando non pet. par. ad fin.
d L. fi. C. de inſti.
e De his omnibus in l. re coniuncti. ff. de lega. iij.
f Bononien. in rub. C. quã. nõ pet. par. nu. 14.
g Ibi vbi etiã rõ aſsignatur.
h Ibi nu. 16.
i Ibi nu. 17.
k Eo. nu 17.
l L. celſus. ff. de lega. ij.
m L. ſi duo. l. ſi filius qui patri. ff. de acqui. hæ.
n §. fi. inſti. de Orfi.
o §. videamus inſti. de hæred. inſti.
p Bononien. in rub. C. quã. nõ pet. par. nu. 18.
q Ibi nu. 19.
r Ibi nu. 20.
ſ Ibi nu 21.
t Ibi bona diſputatio nu. 22 & 23.
u Ibi nu. 26.
x Ibi nu. 27.
y L. 1. §. ſed videndum. & §. fi. ff. de ſuc. edi. Bon. in l. i. nu. 10. C. quando non pet. par.
z Ibi nu. 11.
A Bart. in l. ſi pupillorum. in §. ſi prætor. ff. de reb. eo.
B L. ſi teſtõ ff. de acqui. hæ.

C Bononien. in dicta l. prima nu. 17.
D §. cum filius inſti. de hær. qua ab inte. deſe.
E L. in rem. §. item quæcunque ff. de rei ven. not. in d. l. i. quando non pet. par.
F De quo tamen magna eſt dubitatio in d. l. 2.
G L. vnica §. his ita C. de cad. tol. l. q. §. ſi duo ff. de bo. po. ſe. tab. præterquam tamen in querela in qua petitione opus eſt. l. ſi proponas §. fi. ff. de inoff. teſta.
H L. 1. § Scæuola ff. ſi quis teſta. lib. eſſe iu. fue. l. cum hæredes ff. de acqu. poſ.
I L. re coniuncti. ff. de lega. iij.
K L. ſeruus cõis ab extero. ff. de acqui. hære. dictumque eſt etiam ſupra hic ſuſius.
L L. ſi ex pluribus ff. de ſuis & legi. l. 1. § ſi nemo. ff. ad Tertul. l. 19. §. fin. ff. de bon. poſ. not. in l. vnica C. quando non pet. par.

duos filios & duos nepotes ex filio pręmortuo, omnes vocantur, filij quia filij, nepotes, quiã perſonam patris repreſentant[a]. Hominis (eo redeuntes vnde diceſsimus) eam quadrupliciter conſiderando prout eſt realis tantum, verbalis tantum, realis & verbalis, nec realis nec verbalis, realis tantum ſi dicat teſtator Titium hæredem inſtituo, Seium hæredem inſtituo, & hoc caſu in vſufructu poſt acquiſitionem habet locum ius [b] accreſcendi, ante ius non decreſcendi. In hæreditate idem. Ius non decreſcendi [c] ſcilicet. verbalis tantum ſi dicat teſtator [d] adhuc, Titium & Seium hæredes inſtituo, quemlibet in dimidia, & iſto, quia partes non poſſunt ad oculum oſtendi habet locum ius accreſcendi [e] realis & verbalis, ſi dicat Titium & Seium mihi hæredem inſtituo, & iſto diſtinctio debet [f] adhiberi vt in coniuncto reali tantum de quo ſupra. nec realis nec verbalis, ſi dicat inſtituo Titium in dimidia inſtituo Seium in alia dimidia, & iſto inter hæredes locum habebit pariter ius accreſcendi ſi teſtator ſit priuatus non ſi miles, nec inter legatarios [g] locum habebit.

Ius accreſcendi ad idem eſt incrementum intrinſecum, & quaſi alluuio quædam, per [h] ſimilitudinem, quæ etiam dicitur incrementum latens. nec impeditur ex teſtamento minus ſolemni, [i] ex quo etiam quod inualidum ſit, voluntatem tamen declarat [k]. habetq́; [l] locum in bono. poſ. contratab. & in querela, [m] ſed non tamen in [n] teſtamento militis, niſi defuncti voluntas probetur, poteſt etiam prohiberi expreſſe, niſi inducatur contradictio [o] teſtati & inteſtati, item & tacite per dationẽ vulgaris [p] ſubſtituri. Nec locũ habet inter ſuccedẽtes diuerſoq iure.

Illud ius accre. quoque ſubſtitutio quædam [q] eſt, accreſcitq́; cum ſuo onere, [r] poſt reſcriptum D. Seue. ante [ſ] vero non. In eo portió portioni accreſcit [t] & nõ perſonæ: fallit in vſufructu, [u] ex quo ſeruitus perſonalis [y] eſt & originem habet etiam à lege duodecim tabularum, tamen à voluntate [z] tacita teſtatoris prouenire dicitur, & eſt communis opi.[A] Falllit in milite [B].

Portio quæ nobis obuenit per ius accreſcendi dicitur nobis obuenire ipſo iure [C] abſque hominis facto, & non abre, per ſimilitudinem quandam (vt etiam dictum eſt ſupra) alluuioni comparetur [D] Et licet in hæreditatibus fuerit introductum ne teſtator [E] decedat pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. vel quia abſurdum eſt partem hæreditatis agnoſcere, partem [F] vero repudiare. alia nihilominus ratione in legatis [G] locum habet, ſi legatarij tamen coniuncti fuerint re, vel verbis ſimul ex quo ſcilicet habentur tanquam vnum corpus. Et quia prædilexit eos teſtator prætulitq́; ſuo hæredi [H] in legato. Habet locum quoque ius accreſcendi inter ipſos hæredes etiam inuitos, & inter legatarios [I] pariter.

Quando pars conſeruatur ex priuilegio ſingulari non de iure communi ius accreſcendi locum non habet [K]. Non etiam in contractibus lucratiuis [L]. In legitima [M] ſic (iterato dixerim) & ita communiter tenetur. Et inter filios natos ex diuerſis vxoribus, quia ſanguine æquales ſunt quanquam matres diuerſæ [N]. & in donatione cauſa mortis [O]. & in iuriſdictione ordinaria, inter plures collegas, non in delegata, [P] neque in [Q] arbitris pendentibus à poteſtate ſibi à partibus tributa. Et in executoribus [R] vltimæ voluntatis. & in oratoribus [S]. & in vocibus [T]. & in tutoribus [V]. & pro complemento gloriatur Bar. his ſtantibus in l. vnica. ad finem. C. quando non pet. par. ſe magnam feciſſe rep. [X] eſtq́; plus quã verũ. Finis.

Epitomæ rub. ac legum omnium & totius tituli. C. qui admi. ad bo. po. poſ. & intra quę tempora.

QVI admi. ad bo. po. poſ. & intra quæ tempora.

Continuatio rub. fit ad proxima [Y] quando commode fieri põt, alias ad remota toleratur.

Actus debet denominari à digniori & ab eo in quo [Z] verſatur magis.

Diuerſitas titulorum [*] reprehendi non debet in

a §. cum filius. inſti de hæ quæ ab int def. Bar. in d l. re coniũcti nu. 17.
b L. i. § interdũ ff. de vſuf ac.
c Bar. in d. l. re cõiuncti. nu. 20 21. & 22. Iaſ. in l ſi mihi et tibi in prin.
d Ibi dicit idẽ Iaſ. ĩ prin. quod proprie hoc caſu locum habet
e Bar. in d. l. re cõiuncti. n. 23.
f Ibi nu 24.
g Ibi nu. 25. Ang de teſta ſ glo. xlij col ij. Odof ĩ l. vnica ſ §. his ita col, ij C de cad. tol.
h L. titio ad fi. ff de vſuf Bal. ſ l. edita lect. ij col. v. C de edẽ.
i Bal not in l. ſi poſt diuiſionẽ ad fi. C. de iur. et fac igno.
k L. fin ff. de reb. eo.
l L. ſi duobus in prin ff de bon. poſ. con tab.
m L. ſi proponas §. ſi ff. de inoff. teſta.
n L. ſi duobus. ff de milita teſtamen.
o Ang. in l. pe. ff. de iniuſ. teſt. Bal. in l. ſi filius in rep col iiij. ff. de lib. et poſthu.
p Auge in d l pe Imol in l i. in § ſi ex fundo ff. de here inſti.
q L. ſed cum patrono ff. de bon. poſ. Auge & Imol. vbi ſupra.
r L. ſi Titio §. Iul ianus ff. de lega ij.
ſ L licet Imp. ff de lega i. d. §. his ita.
t L. Celſus. §. fi. & ibi Ang de perig ff. de lega ij.
u L. ſi totam ff. de acquiren here. l ſi Titio. ad fi ff. de vſuf.
x L i §. interdum. ff de vſuf ac.
y Not in d §. interdum. & in l i ff de ſerui. Bar in l. Papinianus. ff. ad Treb.
z D. l. Celſus § fi l i §. ſi nemo. d. ſi quis adita ff. ad Tertul. l. inuelas ff de cap. dimi. §. adhuc inſti de bon poſ.
A L ſi Titio. §. Iulianus ff de lega ij.
B Atteſtantur docto in d. l. vnica. C. quando non pet par.
C L. ſi duobus ff de mi teſta
D Praalleg. § his ita l ij. §. ſi duo ff. de bon. poſ ſe. tab.
E D l ſi Titio. de vſuf.
F D. l ſi duobus d. § his ita.
G D l vnica. ver. abſurdum.
H L. plane in prin ff de lega. i.
I L. ſi quis cum in fi ff de condi. & demon. Cret. in d. l. re coniuncti. nu. 2. Iaſ. in d l ſi mihi & tibi in fi. prin.
K D. §. his ita, § vbi autem ea l Cret in loco praalleg.
L iij. ver. ſed ſi coniunctim ff. de lega praſtan. l mulieri & Titio ff de condi. & demon. Iaſ. in l ſi mihi & tibi. praalleg. col i & ij.
M L ſi mihi et Titio de ver ob. idẽ Iaſ. in l. re cõiũcti ad fi. ff de le. iij. vbi ẽt nu ij.
N Idem ibi col antepe.
O Idem ibi ad finem.
P Idem ibi col penultima.
Q Idem ibi.
R Idem ibi.
S Idem ibi.
T Idem ibi.
V Idem ibi.
X Qua eſt (vt ſæpe diximus) in d. l. re coniuncti.
Y L. q ff de ſta ho.
Z L quaritur ff eo. c. quod in dubiis. de conſe. eccl. vel alta.
* Glo. in rub. C. de bon. poſ. contratab.

in pandectis & Codice, quia compilatores potuerunt moueri diuerſis reſpectibus.

Prætores æquitate introduxerunt [a] bonorum poſſeſ.

Omnis noſtra cognitio [b] incipit à genere.

Quanquam bono. poſſeſ. diffiniatur [c] in genere, non tamen in genere reperitur.

De perſonis prius quærendum eſt & præſertim in ſituatione [d] rubricarum.

Principale propoſitū legiſlatoris attenditur. [e]

Animus [f] eſt facti, non aliud poſſeſsio. [g]

Per aditionem hæreditatis quis conſequitur ius [h] defuncti nuda voluntate, & abſq; alia proſequutione iudiciaria.

Inducta ad continuationem actus non operantur [i] vt fiant de nouo.

Bonorum poſ. & hæreditas [k] ſunt nomina iuris. Et vt eſt hæreditas adita & non adita, ita eſt bono. poſ. agnita & non agnita. Diuerſæ tamen ſunt & aliud hæreditas aliud bon. poſ. duplexq; edictalis & decretalis, [l] eſtq; opinio communis.

Delata ſucceſsione [m] ex ſtatutis Ducū ſeu Marchionum neceſſaria erat bono. poſ. ad inſtar iuris prætorij.

Pœnæ à diſpoſitione ſpeciali haud prouenientes, [n] perpetuæ non ſunt.

De Ducibus & Marchionibus in Ducatu [o] & Marchionatu idem iudicamus, quod de Impe. in vniuerſo.

ADDITIO.

Omne [p] ius ſcriptum in ciuile & prætorium diuiditur, ciuile quod ex legibus plebiſcitis S. Con. & alus deſcendit, prætorium vero quod prætores introduxerunt, qui Romæ magiſtratus erant, præpoſiti ad ius reddendum.

Ex cauſa licet leges [q] & ſtatuta tranſcendere. Magiſtratui autem nō recedere [r] ab eiſdem, cum ſit præpoſitus (vt dixi) ad ius reddendum ſecundum leges, & quanquam dura fuerit ſeruari tamen debebit.

Statuta Ducum & Marchionum [ſ] dicuntur ius prætorium neceſſariaq; eſt bo. poſ.

Ad conſequendam hæreditatē habemus duas [t] vias, adeundi ſcilicet, & agnoſcendi bo. poſ.

Dubitatur tamen ne vna [u] ſit reſpectu defuncti, quanquam varietur ex diuerſis & variis capitibus, & videantur plures.

Cuius initij fuit principium & eſſentia in rerum natura, non poteſt dici finis, quia [x] priuatio præſupponit habitum.

Bonorum poſſ. finiuntur improprie [y] & proprie tempore, primo modo niſi petantur, ſecundo poſtquam ſunt decrete adhuc tempore. Carboniana per aduentum pubertatis.

Ventris nomine per editionem partus, & hęc omnia in non tribuentibus ius, in tribuentibus autem ſecus, quia poſteaquam ſunt conceſſæ nō poſſunt finiri.

Amotio medii directiui in finem, impedit effectum extremi. [z]

Lex noua tollens ſolemnitatem [A] introductam à lege antiqua non intelligitur tollere eam, in caſu in quo aliqua ſpecialis ratio militet.

Via operi nomen imponit, & quod quis [B] eligit illud quæritur.

Bono. poſ. eſt actus [C] ſolemnis.

ADDITIO.

Quædam eſt bono. poſ. quædam ē contra, eſt poſſeſsio bonorum, quædam bo. poſ. hæreditatis petitio. Prima eſt ius [D] retinendi & acquirendi. Secunda factum & rerum corporalium [E] apprehenſio. Tertia [F] actio. Eſt etiam bo. poſſ. edictalis & decretalis, illa propriiſsimę [G] qua ipſo iure quæritur.

Iſta poſtquam ēſt decreta, [H] quæ etiam formalis appellatur, A prætore introducta ex [I] æquitate, quandoque cōfirmando ius ciuile, interdum corrigendo, nonnunquam ſupplendo.

Poteſtates terrarum [K] æquiparantur præſidibus & prætoribus, poſſuntq; ſtatuta facere ac banna [L] perpetua, cum procerum conſilio, ſoli vero temporalia [M] & præter ius, contra [N] autem & regulariter non. Nec inferior legem condere [O] poteſt, quia hoc ipſum eſt meri imperij maximi. Eſt verum quod in arbitriis iudex poteſt præferre [P] æquitatem non ſcriptam iuri ſcripto. Et quod propter bonum publicum quoq; [Q] poteſt ordo iuris tranſgredi.

ADDITIO.

Poteſtas terrarum qui æquiparantur [R] prætoribus poſſunt facere ſtatuta & banna, edictum, & leges pro tempore quo durant.

Qui ordinariam viam iuris habet, non poteſt recurrere [S] ad viam facti.

Bonorum poſ. maxime ſecundum tab. hodie eſt neceſſaria quando inſtitutus ſtetit xxx. ann. nec hæreditatem adiuit. Vel dicamus quod neceſſaria non ſit, quandoquidem fiat reſtitutio ex

clauſula

a L. quod ſi Epheſi. ff. de eo quod cer. loc. §. quos autem in. ſti. de bo. poſ.
b L. i. ff. de iuſti. & iu. l. i. ff. ſi cer. pet.
c L. iij. §. bonorum. ff. de bo. po.
d L. ſi quarumuis de teſta.
e Si quis nec cauſam. ff. ſi cer. peta.
f L. in bonafidei ff. de acquir. dom.
g L. i ff. de acqui. poſ. l. i ff. ex qui cau. ma.
h L. gerit. ff. de acqui. hære.
i Glo. in l. iij. ff. de bo. poſ.
K D. l. iij.
l Ibid. §. à municipibus.
m Bar. in l. ij. ff. de bo. poſ.
n L. fina ff de pœn.
o Bar. in l. hoſtes ff. de capt. & poſtli. re. et in l. infamem. ff. de pub. iudi. & in l. i. in §. de qua re ff. de poſtu.
p L. ius autem ciuile ff. de iuſti. & iu. §. conſtat. inſti. de iure nat.
q L. ſi homine. ff. manda. Inno. in c. i. de conſti.
r L. ij. §. poſt originem. ff. de origi. iur. l. proſpexit. ff. qui & à quibus.
ſ Etiam ſupra dictum eſt.
t Dicta l. gerit. dicta l. tertia. de bono poſſ.
u Fulga. hic columna quarta.
x L. decem. ff. de verbo. obliga. cap. ad diſſoluendum, de deſpon. impube.
y L. iij. §. pen. & fi. cum l. ſeq. ff. de carb. edi. l. ij. §. ſi quis ex liberis, ff. ad Tertul. dicta l. tertia, §. puberi.
Z L. huic ſcripturæ ff. ad legem Aquil. l. qui libertini § poſthumus ff. de ope. lib.
A L. in teſtamento, C. de teſta. l. hac conſultiſsima, C. qui teſta. face. poſſ.
B Si mulier. §. finali. ff. quod met. cau.
C L. finali, infra eodem, l. finali C. vnde legi.
D L. tertia, § bonorum, ff. de bono. poſ.
E L. tertia. ff. de acquiren. poſ.
F L. prima, ſecunda, & tertia. ff. de po. he. pet.
G Dicta l. tertia §. ſed ſi nemo, ff. de bon. poſ.
H L. prima, § decretalis. ff. de ſuc. edic.
I L. ius autem ciuile, §. primo, ff. de iuſti. & iur.
K Gloſſ. in l. finali, C. de præſcrip. long. tempo.
L Bar. in l. prima. ff. quod quiſque iur.
M Idem Bartol. in l. finali, ff. de pœn.
N L. formam, C. de offic. præfect. præto.
O Bar. in l. prima. ff. de offi. eius, & in l. imperium, ff. de iuriſ. om. iudi.
P Innocen. in capitulo primo, de conſtitutio.
Q Bar. in l. cum nauarcorum, C. de nauicu. libro decimo.
R Dicta l. cum nauarcorum, dicta l. prima. ff. quod quiſque iur.
S L. negante, C. de act. & obli. l. ſi pacto quo pœnam, C. de pac.

clauſula ſi qua [a] mihi iuſta cauſa &c.

Licet prætor non poſsit facere, quem verum & directum hæredem [b] eidem tamen iura [c] directa confert.

ADDITIO.

In agnitione [d] bon. poſ. non eſt neceſſe quod exprimatur nomen, ſicuti nec in actione [e] niſi iudex interroget quia tunc ſecus, vt in teſte qui nec dicti ſui rationem reddit niſi interrogatus. [f]

Bono. poſ. hodie non eſt actio, [g] neque officium iudicis, olim vero ſic decernens ſcilicet prætoria eſt, ideo habet dies centum, vel annum [h] in filio.

ADDITIO.

Plus iuris continet [i] quam facti.

Poſſeſsio bonorum & ſic è contra, duæ ſunt partes ſonantes [K] magis factum quam ius.

Bonorum poſſeſſor non eſt verus hæres [l].

Bo. po. & hæreditas differunt [m] in multis, illa iudicem requirit iſta ſolo animo aditur. Illa rurſum per procuratorem acquiritur, illa [n] non.

Iſta aditur perpetuo, illa intra annum, & dies centum, in pluribus tamen æquiparantur [o]. Duplex edictalis & decretalis. [p]

Quædam inſuper ſunt inſuper [q] ordinariæ, quędam extraordinarię, quædã ex teſtamento, quædã ab inteſtato, & vtiles ẽt hodie quo ad [r] multa.

ADDITIO.

Prætores non habebant [ſ] poteſtatem olim legis condendæ, edicta proponendi autem ſic pro ſuo officio melius explicando, quemadmodum hodie poteſtates vrbium banna [t], quandoq; ſupplendo, [u] nonnunquam adiuuando, [x] ſæpe corrigendo [y].

Diffiniri non poteſt quod non eſt, cum diffinitio ſignificet [z] quod quid eſt.

Bon. poſ. non diffinitur in genere. [A] non eſt actio nec perſonalis nec realis, non perſonalis quia ceſſat materia obſtante, non realis quia ceſſat dominium vel quaſi. Imò quod nec eſt officium iudicis eſſentialiter, vel quo ad implorationem hodie, olim vero [B] ſic decernentis ſcilicet. nec quantum ad agnitionem eſt neceſſaria [C]. Ius eſt [D] non factum.

Omnis [E] neceſſaria hodie aliquo caſu.

Statutum præſidis prouinciæ [F] eſt ius prætorium, & ideo ſi ſucceſsionem deferat bo. po. neceſſaria eſt, quique agnoſcit eam adire non videtur de iure ciuili.

Omnis ſucceſsio dicitur fauor. [G]

Omnis bo. po. eſt de iure prætorio aut inuentione, aut imitatione, & licet huiuſmodi ſit, poteſt tamen quo ad traſmiſsionem eſſe de iure [H] ciuili. Finis.

[a] Impp. Seuer. & Antonin. AA. Macrinæ.

BONORVM POS.

IN agnatis nõ habet locum ſucceſſio. [I] edictum.

Bo. poſ. vnde liberi datur illis quibus datur bon. poſ. contra [K] tab.

In teſtamento militis non habet locum bo. poſ. contra [L] tab. maxime iſto tempore imò nullo iure nec veteri, nec noui Codicis, nec nouiſsimo autenticorum.

Text. iſte ſecundum iura hodierna [M] poteſt exemplificari in bon. poſ. vnde liberi.

Lex quanquam noua patitur interpræatationẽ à lege [N] antiqua.

Bo. poſ. vnde legitimi [O] eſt generalis & non excludit alias bon. poſ. ſpeciales. & concurrit ẽt cum ſeptima extraordinaria. & ſi filius ſuccedit matri per orficianum, habet etiam bo. po. vnde legitimi, & vnde cognati, & vnde liberi, & ſic per d. vnde legitimi (vt dixi) non excluduntur aliæ ſpeciales.

Bo. poſ. vnde liberi datur [P] etiam filiis, qui nũquã fuerunt in poteſtate patris, & patri in bonis filij ex extenſione.

Plerunq; pater in materia pro [Q] auo ponitur.

Etiam ordo [R] iudiciarius requiritur vbi officium iudicis imploratur. [S]

Id quod fit per filium eſt potius impetratio [T] quam actus iudiciarius [V].

In iudicio quantumcunque ſummario de perſonis prius quærendum [X] eſt.

a De quà in l. ad fi. & in l. ſed et ſi per prætorem. ff ex quibus cau maio.
b §. quos autẽ. inſti. de bo. poſ.
c Bar. in l. ii. ff. eo l. prætoris officium. ff de dam. infec.
d L. fin. infra eodem.
e Cap. dilecti. de iudi.
f L. ſolam. & ibi omnes, C. de teſti.
g Præallega. l. finali.
h L. ſecũda, infra eodem.
i L. prima. §. largius. ff. de ſuc. edic.
k L. iq §. bono rum ff de bon. poſ.
l L. prima, l. iq §. adipiſcimur, ff. de acquiren. poſſeſ.
m §. quos autem, inſtitu. de bono poſ. l. y ff. eodem.
n L pe infra e.
o Rationem aſſignat Odoffre. in l. primæ, columna quinta, infra eodem.
p Idem ibi columna tertia.
q Dictum fuit ſupra l. prima §. qui ſemel. §. decretali, ff. de ſucceſ. edic.
r L. finali, C. vnde legi.
ſ L. prima, infra eodem.
t §. conſtat, & ſequen. inſtitu. de iure natu. l. q. § tempore, ff. de orig. iur.
u L prima; & ibi not ff quod quiſque iur.
x Quod tractatum non erat in legibus & Senatuſcon vt patet in titulo de dolo, & quod met. cau.
y L. prima; ff ſi pars her. pe. l. prima. ff. commo.
z L. prima, C. vt armo. vſus, libro decimo.
A L. prima, §. dolum, ff. de dolo.
B L. prima, ff ſi tab. teſta. nullæ extab.
C L. prima, infra de bon. poſſ ſecun tab. l. prima, l. finali, infra eodem.
D Not. in dicta l. finali.
E L. tertia, §. bonorum, ff. de bon poſ.
F Exempla ponit Bald. hic, & Iacob. de S. Geor.
G Bar. in l. ſecunda, ad finem, ff. de bon poſ.
H §. quos autem, inſtitu. eodem titu.
I L emancipata, infra eodem, not in l. prima, C. de his qui ante aper. tab.
K §. finali, inſtitu. de legi agna ſuc.
L L. prima, §. recte. ff. ſi tab. teſta. nullæ extab.
M L. nam in bonis, ff. de inſtitu. teſtamen. l prima. §. eſt & alius, ff ſi quis à pa. ſuo. ma. l. finali, C. de inoffi. teſta.
N Cyn hoc & alij poſt eum.
O L. prima §. lex Falcidia ff ad legem Fal not. In l ſciendum. ff qui ſatiſd. cog. & in auth. offeratur, C de liti. conteſta.
P L. tertia, ff vnde legi.
Q L. quarta, ad finem, cum ſequen ff. vnde libe.
R L. patris adoptiui, ff de in ius vo.
S De quo in l prolatam, C. de ſenten.
T Barto. in l. prima, ff. de iuriſdi omnium iudicum, & in l. ne quicquam, in § de plano, ff. de offi procon
V Sed ſi hæc, §. prætor, ff. de in ius vo.
X Dictum eſt etiam ſupra, l ſi quæramus, ff. de teſtamen.

In bonorum po. dicimus cuicunque decerni poſſe etiam ſeruo [a] quodq; nec citatio requiretur, & quod nec petenti denique decerni poteſt.

vbi iudicium ſui natura extraordinarium eſt, inque eo proceditur abſque figura ſi tertius compareat ſit ordinarium. [b]

Vt præſumptio locum habeat illud quod præſumitur iuſtum eſſe debet & rationabile, [c] & ubi tractatur de magno præiudicio, ibi non committitur ex tẽporis diuturnitate. [d] debetque eſſe, (vt dixi) rationabilis & pertinens. [e]

Hæreditas dicitur titulus lucratiuus. [f] In his quę ſunt modici præiudicij ex diuturnitate [g] temporis pręſumitur. Et ſic etiam ex diutina ſolutione contractus [h] emphyteoticus. Et ſolemnitas extrinſeca [i] quæ communiter & vt plurimũ interuenire ſolet.

Actus in dubio præſumitur factus ab eo cuius intereſt. [K]

Bon. poſſ. vnde liberi non datur in bonis maternis. [l]

ADDITIO.

Licet conſenſus patris neceſſarius [m] ſit regulariter, Fallit in caſu, [n] quando ſcilicet iudicium non eſt propriè. Sed petitio quædam extraordinaria. Ideo ſeruus [o] admittitur ad petendam bo. poſſ. qui tamen alias non habet legitimam [p] perſonam ſtandi in iudicio.

In arbitrarijs ſeu extraordinarijs poteſt Iudex iudicare ſecundum conſcientiam ſuam. [q]

Etiam in iudicio ſummario [r] filius excluditur niſi conſenſum habeat patris.

ADDITIO.

Licet filius non poſsit ſtare in iudicio abſque patris [ſ] cõſenſu poteſt tamen bo. po. agnoſcere. [t]

Quamuis actu ratificari non poſsit eo tempore, quo nec poteſt celebrari attamen ex ipſius temporis diuturnitate lapſi poſt præfixum actui celebrando ratihabitio à principio interueniſſe [u] præſumitur.

Quanquam ab imperitis & rudibus erretur in nomine contractus, attamen ſi verba ipſum congruum referant, & importent, error [x] nõ nocebit.

Plerunque enim locatio pro contractu innominato ponitur, [y] & non nunquam donatio pro liberatione.

Monachus [z] retinet iura ſuitatis.

Patria poteſtas ad ſuitatem non eſt neceſſaria, [A] extra quam patriam poteſtatem filius eſſe dicitur quoad [B] incomoda, non quo ad cõmoda.

Vbicunq; in contractu requiritur iudicis decretum, ſufficit quod interueniat poſt. [C] & generaliter in quacunq; parte ipſius, dũmodo poſſit ad omnia referri.

Decretum [D] & ſententia [E] ſunt actus, qui conditionem non recipiunt, tamen uiciantur ex appoſitione conditionis de futuro non de præſenti vel de pręterito tantum.

Praxis cõmunis, admitto libellum ſeu poſitiones. [F] Si & inquantum de iure teneor an valeat.

ADDITIO.

Dictio etiam hic (timore contrarij, [G] ita legi debet) abundat. vel dicamus quod non implicet filio quæri vel quod implicet factum non perſonas, vt non ſolum peti poſsit bo. po. verum etiam patri emolumentum afferat. vel quod quæratur filio, ſi ſtatum mutet, ante ratificationem patris. vel quod filio ſatis quæratur, ex quo eſt quaſi dominus uiuente etiam patre. [H] vel qđ implicet reſpectu ordinis acquirẽdi primũ filio, demũ patri.

Hæc lex hodie eſt correcta, [I] & expreſſa repudiatio filij non nocet patri.

Si filius agnoſcit bon. po. ſibi acquiritur proprietas, & vſuſfructus ſtat in pendenti, donec pater ratificet, vel recuſet. [K]

ADDITIO.

Hæc lex conſueuit ſolemniter [L] repeti. de qua bonorum poſſeſſi. loquatur dubium eſt, [M] vnde legitimi vel vnde cognati. & an loqui poſſit in ea, vnde liberi contratab. vnde vir & vxor. quare poteſt acquiri per procuratorem, hæreditas vero non, quæ requirit iuſſum patris. [N]

Si iure ordinario agatur, filius non admittitur ad agendum ſine conſenſu [O] patris, aliàs ſic ut in bono. poſſ.

Quidam libri carent dictiune etiam ſi habent illa reſpicit iura noua vel abundat, vel implicat, ſeu implicationem facit non perſonarum [P] ſed factorum.

Tempore ſtorum nullum emolumentum quærebatur [Q] filio.

Ratihabitio in caſu huius legis operatur [R] emolumentum quæri patri quanquam ſuo nomine nihil ſit geſtum.

Pater ratum habet expreſſe vel tacite, ſi patiatur filium tenere diu, hoc eſt annos decem, verbumque diu in d. tempore uerificatur. [S] Ratihabitio patris, eſt etiam neceſſaria iure nouo, quoad commodum vſuſfructus quærendum ipſi patri. [T]

Filius

a L. ſeruus ff. de bo. po.
b Bal in l i. col. q C. communia de leg. not in l. fin C. de edic. d. ad tol.
c Bal. in l. generaliter q. vij. C. de nõ nu pe.
d Not in. l cũ do in rem uerſo ff de uſu.
e L. filium. ff. de his qui ſunt ſui uel alie in.
f L inter ſtipulantem. §. ſi rẽ. ff de verb. ob.
g Prealleg. l. cum do in rem uerſo l ſi certis an̄is. C. de pac.
h L. litibus. C de agrico et cen lib. x.
i L ſi filius. C. de peti hered. Abb. in c ter nor de re iud.
K Par in. l ſeruus ff. de uerb. obliga.
l L. i. §. vlti. ff. ſi tab teſta. nulla extab.
m L fin. C. de boniſq; lib.
n Vt hic.
o L. ſeruus ff. de bono poſſ.
p L. ſeruus C. de iudi.
q Bal. in auth. matri & auiæ. C. quãdo mul. tu. offi funga.
r Pal i l. iiij §. ſed utrum ff. de mino.

ſ L fi. §. neceſſitate. C. de bonisque lib.
t Vt hic.
u L. bonorum ff. rem rat. hab.
x L ſi oleo. C loca l. ſi vno ff eo. l ſi. ibi ff ſi cer peta.
y In locis prealleg. not.
z L. deo nobis. C. de ep. & cle.
A L fi. C. de colla. bo.
B L. i ff. ad mace ad ſi. Bar in l. item in poteſtate. ff de his qui ſunt ſui uel alie in.
C L quæcunque. C. de bonisque lib. argum. in. l. iiij. ff de lib. & poſthum.
D L & ſi vos Bar ff de auct. tu.
E L. i §. biduum ff. quando ap. ſit.
F Bar in l ſi quando. ff de lega i.
G L placet ff de acqui he.
H L in ſuis ff. de libe. & poſthu.
I Hæc eſt opi. Iaco. Bu falſa. communiter tenetur contrarium.
K Hæc eſt opi. communis.
L Vt hic per Alber.
M Declarat Odofr col. ſi. hic
N Not in. l ſi quis mihi bona in. § iuſſum ff. de acqui. he.
O L fin § neceſſitate. C. de bonisque libe.
P Alberi. hic.
Q L placet ff de acqui he.
R L. ſi ego. ff. de nego geſt.
S Si cum fideicommiſſaria §. ariſto. ff qui & à quib. l ſi filius. C. de peti he.
T Not. in. l ſi. C. de bonisque libe.

Filius patri adhuc non nocet paciſcendo [a] negligendo [b] ſic.

Quædam actiones erant proprie filij etiam tempore [c] ſtorum.

Statu filij non mutato ipſius intereſt hæreditatem non perdi, quia licet patri quæratur, quæritur tamen & quodammodo [d] ſibi.

Idem filius patre inuito & ignorante poteſt bono. poſſ. petere, an idem ſit in hæreditate, correctaq; lege requirente iuſſum, dubitatur. [e]

Quæ ſit bono. poſſ. quæ hic amittitur tranſacto [f] tempore.

Bonorum po. edictalis quæ proprie competit perditur tranſacto tempore, decretalis vero improprie amittitur ideſt non acquiritur. vel ſi proprie loquamur neutra perditur. Edictalisque ſe habet ad inſtar hæreditatis iacentis, & decretalis dicitur, quia decreta, [g] hodie vero & proprie iudicialis, appellatur. [h]

Scientia filij hodie nocet patri multo fortius q̃ olim, ex quo tunc ipſi acquirebatur pleno [i] iure, & tamen ſibi nocebat, hodie uſufructus [K] tantum, ergo multo magis in eo nocebit quod minus eſt, in quo tamen repudiatio expreſſa adhuc [l] hodie non nocet. Et expreſſa quidem quia in ea quæ per negligentiam fit ſecus.

ADDITIO.

Exceptio litis pendentis [m] nihil operatur, niſi opponatur.

In petenda Bono. poſſ. & conſequenda non requiritur iudiciorum ſtrepitus, ſeu [n] figura.

Patria poteſtas plurimum poteſt in his in quibus ius [o] ciuile conſideratur.

Quod nomine meo non eſt geſtum ratum habere nō poſſum, [p] niſi de actu confirmando [q] agatur, ex quo quæratur ius ratificandi ut in agnitione bo. po. qui errat tamen non [r] ratificat.

Petere bo. po. eſt potius impetrare [s] q̃ agere.

Contra caſum fortuitum non datur [t] reſtitutio, eſtque mors ad propoſitum caſus [u] fortuitus.

Origine rei ſublata tollitur quicquid ordinatur [x] ab illa, & qualis eſt res origine talis eſt acquiſitione.

Terminus [y] iudicis quandoq; operatur contrarium eius quod operatur terminus iuris, & quandoque mitius agitur in termino iuris q̃ iudicij.

Si effectus rei non dependeat ex tempore lapſus [z] ipſius non inducit nec repudiationem nec acceptationem.

Mora præiudicium & non fauorem ſecum trahere [A] conſueuit.

Quotiens cauſa efficiens pluribus attribui poteſt vno remoto alteri conſolidatur. [B]

Ratificatio quo ad effectū [C] actus, aſſumit ſibi naturam mandati nec debet regulariter eſſe iuri contraria [D].

Nemo committit animi ſui motum. [E]

Quæcunq; gerimus niſi in noſtra perſona initium ſumat, [F] inania ſunt.

Scientia eſt certitudo cuiuſlibet rei ſenſitiua, [G] vel ſpeculatiua, quā quis habet per ſe vel per aliū. Animi cogitatio eſt ſicuti poſthumus [H] in vtero, qui ſi non naſcitur nihil eſt, nempe conceptum non natum imperfectum eſt.

Vna [I] voluntas trahit ad ſe aliam.

Pater hic eſt perſona ſecundaria.

Filius principalis, illaque huiſmodi ſemper, quæ eſt terminus à quo.

Secundaria quę eſt terminus relationis in quē dirigitur.

Finis ſuo principio ſubeſt, ipſum reſpicit, & ei coniungitur [K].

Ignorantia circa [L] ſubſtantiam nocet, ſi in qualitatibus ſit minime.

Bono. poſſ. duplex decretalis [M] & formalis.

Origine rei ſublata [N] extinguuntur omnia: Et acceſſoria extincta perſona [O] principali. Et eius imagine. Et accidentibus extincto ſubiecto. [P] Et ad idem breuiter mors, deducit rem de eſſe ad non eſſe [Q] non econtra. Et naturalis plus operatur quám [R] ciuilis. Et poſt mortem denique nemo habet nec uelle nec nolle.

Quædam fiunt ante formam, quędam pręter, quædam ipſam ſequuntur, ut in electione capituli cōuocatio, [S] creatio ſcrutatorum publicatio.

Formale non eſt quod non eſt prefixum ſed habet uarietatem [T].

Conſenſus quidam confirmatorius, [V] ſiuè approbatorius. Quidam formalis. Et conſenſus [X] dicitur quaſi ſimul ſenſus, quem ratihabitio repreſentat, non preſentiam corporalem ſi in actu requiratur.

Actus voluntarię iuriſdictionis quo ad partem, eſt neceſſarię [Y] quo ad iudicem.

ADDITIO.

Lege xii. tab. non admittebantur ad ſucceſſionem niſi agnati, nec emancipatus ſuccedebat patri, nec cognati inuicem, de iure pretorio autem ſic, æquitate ſuadente [Z], per bonorum poſſeſſ.

a L. filius. C. de pac.
b Vt hic.
c L. filiusfam. ff de ac. & ob.
d L. in ſuis ff. de lib. & poſthum.
e L. ſi quis mihi bona §. iuſſum ff. de acqu. here.
f Alb declarat.
g L. i § decretalis ff. de ſuc. edic.
h L. fin. infra eod.
i L. placet ff. de acqui. he.
K L. ſi C. de beniſq; lib.
l Praal l fin.
m L. generaliter. ff. de excep.
n L. ſeruus ff. de bo po.
o L. nam & ciuium ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iur.
p L. ſi ſeruus. ff. de preca.
q L. i. C. de ſur
r L. mater. C. de rei vendica.
s L. libertus. q. ff de in ius uo.
t L. verum ff. de mino
u L. Iulianus. ff qui età quib.
x L. Caius ff. de manumiſſ.
y L. ſi ubi gle. de iure delib.
z L. ſancimus. C. de teſta.
A L. quādiu et ibi not. ff. de acqui he.

B L. ſi poſt mortem §. fi. ff de bo. po con. tab. l. i. C. quando non pet. par.
C L. fin. C. manda.
D L. talis ſcriptura ubi glo ff de leg. i.
E L. ficus. ff de arb.
F L. quæcunque ff de ac. & ob.
G L. in bonorum ff de bono. poſſ.
H L. fin. C. de poſthu. he. inſti.
I L. illud. l. nec n §. heres. ff de acqui. he.
K L. eos in prin. C. de vſu. l. ſi alienam. C. de do. cau. mor.
L L. multum intereſt ff de condi. & de.
M L. i. § decretalis ff de ſuc edic.
N L. i in prin. C. de lati. lib. tol.
O L. ſi quis domum § pe. ff. loca l. lex vectigali. ff de pigno. l. pete. §. prædium ff de lega. q. l. neceſſarie § ſi ff de per. & commo. rei vend.
P L. i ff de uſuf. lega
Q L. qui libertinus § poſthumus ff de op lib.
R L. ſtatim. § Cornelię ff de in ſi.
S C. bone c. quod ſicut de electio.
T L. Seio. § medico. ff de an. lega.
V C. cura de iure pat.
X L. conſenſu ff. de ac & ob.
Y L. i ubi glo. in diffi. iuriſd ff de in om iud.
Z Inſtitu. de bono. poſſeſſ. in prin & in §. quos autem.

De

Deiure antiquo quicquid acquirebat filius [a] acquirebat patri.

In hæreditate [b] aduentitia hodie non requiritur iuſſus patris, in profectitia autem iura remanent immutata ut iuſſus omnino præcedat.

Bonorum po. quę eſt facti, acquiritur per [c] corporalem poſſeſsionem. iuris vero eſt [d] acquirendi retinendiq; patrimonii. Bonorum autem poſſeſſoria hæreditatia petitio [e] proſequendi.

Querela competit filio ſicut actio iniuriarũ, [f] & in factum, ſed emolumentum querelę, & dictarum actionum quæritur patri in totum ſecundũ iura antiqua; hodie uero quo ad vſumfructum tantum.

Hodie rurſum in fine decennii, inducitur [g] ratihabitio. nec repudiatio filii expreſſa etiam de iure antiquo [h] nocet patri, tacita autem ſic, quo modo multa fiunt, quæ tamen [i] expreſſe fieri prohibentur. Finis.

Impp. Seuer. & Antonin. AA. Criſpino.

SI BONORVM.

CONSORTES [K] intelligũtur ratione dominii, proximi vero rõe ſanguinis.

Præſumptio [l] conſanguinitatis habet locum in his quę conſiſtunt in genere vt in diuitiis & paupertate. In conſiſtentibus vero in ſpecie cõſiderandum eſt, an talia ſint quæ ſoleant eſſe coniunctis nota.

Agnoſcenti bo. po. incumbit onus probandi quod intra debitum tempus [m] agnouerit.

ADDITIO.

In dubio quando tempus inducitur à lege [n] & non à prætore continuum cenſetur tam in principio quam in fine. Fine.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Creſcentio.

INFANTIS.

ÆTAS infantis [o] durat vſque ad pueritiam, pueritia vſque ad pubertatem.

Furioſus habetur pro mortuo. [p] Finis.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Marcello.

EMANCIPATA.

EMANCIPATI [q] hodie vocantur ad ſimilitudinem ſuorum. ſublataq; eſt differentia emancipationis & patriæ [r] poteſtatis. habetq; etiam emancipatus iura [ſ] ſuitatis.

Filius qui poteſt agnoſcere intra annum bo. po. poteſt etiam vltima die & hora hoc idem facere. [t]

Quanquã per emancipationem filius deſinat eſſe agnatus, [u] non tamen deſinit eſſe cognatus.

Pendente dubio an naſcatur [x] poſthumus non intentatur bo. po. ſecundum tab.

De iure ciuili hodie emancipatus ſuccedit [y] patri.

Beneficium. l. cum antiquioribus. C. de iu. del. an [z] habeat locum in bo. po.

Bono. poſſ. contra tab. eſt odioſa, [A] quia reſcindit teſtamentum, quod eſt contra publicam vtilitatem.

Querela non preparata [B] non tranſmittitur, eſtque ius competens [C] propter iniuriam. Finis.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Maximo.

QVANDIV.

DVBITANS & errans [D] parificantur in Bo. po.

Inter ſcire, & ignorare [E] datur medium. & ſi dubitans potuit certiorari non æquiparatur erranti. [F]

Ante nouam codicis conſtitutionem, non erat neceſſarium exprimere, ex quo capite agnoſceretur bo. po. imò ſic, hodie [G] non. Et ad idem licet intelligentia iudicis ſit neceſſaria in materia, ſufficit tamen in genere. [H]

Vbi ſumus in odioſis ſemper [I] currit tempus alias non.

ADDITIO.

Tempus per ſe naturaliter currit ſemper [K] artificialiter pro ut ſtatuitur à lege ad certum finẽ, & tunc non currit [L] ignoranti, ſi apponatur ad factum hominis, alias ſic, ſi apponatur ad fauorem alterius cui ius ex præſcriptione quæratur. Finis.

a L. placet ff. de acquirenda heredita. l. i. §. i. ff. ſi quis à pa. fu. ma.
b L. ſi quis mihi bona. § iuſſũ ff. de acqui. he. l. ſi. in prin. ff quis ord. in bonorum poſſ. ſer.
c L. iii. in prin. ff de acquiren. poſſ.
d L. iii. §. bonorum ff de bonorum poſſ.
e L. i. ff de po. he peti.
f L. filius. ff. de inoffi. teſta. & eſt intellectus qui late à nobis & ab aliis hic diſputatur.
g L. ſancimus. C. de teſta.
h L. ſi §. i. & ſeq. C. de bonisq; lib.
i L. fin. C. de ſer. fugi. l. longe ff de diuer. & tempo præſcrip. l. ſed et ſi ff. de ſeruis urb. prædio.
K L. dudum et ibi. Bal. C. de contrahen. empt.
l L. Octaui ff. unde cogna.
m L. cum actũ. ff de nego. ge. l. actor quod aſſeuerat. C. de proba. l. qui accuſare. C. de eden.

n Glo. in rub. de diuer. & tempo. præſcrip.
o L. hereditatum ubi glo ff ad legem fal.
p L. ſi quis alicui iuncta præcedenti l. ſi per epiſtolam ff. de acqui he.
q §. emancipati inſti de here. quæ ab int. def.
r §. nullam in auth de he ab inteſta ve.
ſ L. emancipati C. de colla.
t L. i. §. quod dicimus de ſuc ed.
u §. fi. inſti. de legi. agna. tu.
x L. æquiſſimum ff de bo. po ſe tab
y L. meminimus. C. de legi he.
z Communis opi eſt quod ſic. in l. i. ſupra eo & hic.
A L. gallus §. quod ſi is. ff. de lib. & poſthum.
B L. Papinianus § filius ff. de inoffi. teſta.
C L. iniuriarum ff de iniuri.
D L. ii ff quis or in bo. po ſerue.
E L. i. §. ſcientiam ff de tributo.
F Bal. in l. manifeſtiſsimi. in. § ſin autem. C de fur.
G L. ſi. infra eo.
H L. coram. ff de verb. ſign.
I L. ii. C. de edic di ad.
K L. ſi cui legetur ff. de lega. i.
L L. ii. C de edil. ac.

Impp. Diocletian. & Maximian. AA. & CC. Phrontinæ,

IVRIS IGNORANTIAM.

IVs dubium dicitur quando ſunt hinc inde opiniones varię, vel vbi diſputatur de apicibus iuris. Quis præſumitur ſcire [a] leges, aliàs eſt in lata culpa ſi potuit conſulere peritiores uel ſi eſt iuris peritus.

Licet in materia dictum vnius præbeat iuſtam cauſam credulitatis, & excuſationis fallit tamen in probatione [b] tametſi cauſa fuerit ardua.

In his quæ introducta ſunt ad iuris rigorem conſeruandum ignoratia [c] iuris indiſtinctè nocet, nec ignoranti ſuccurritur per clauſulã ſi qua mihi iuſta cauſa &c. quod ſuccurratur tñ æquior opinio eſt. Quamuis ruſticus [d] perſonaliter citetur, non tamen dicetur uerus contumax, ut appellare non poſsit, quoniam excuſatur à dolo præſumpto. Finis.

Pars epiſtolæ Conſtantij & Maximiani. AA. & Seueri & Maximiani nobiliſs. Cæſarum.

BONORVM.

MAtor poteſtas eſt quam habet tutor in pupillũ q̃ curator [e] in adultũ.

Titulus hæreditatis lucratiuus [f] eſt: & tamen pupillus ſine tutoris auctoritate non adit.

Vbi periculum eſt in mora ſolennitates iuris aliàs non ſunt [g] neceſſarię. & iudex ſupplet defectum tutoris [h] & curatoris in iudicialibus & extra iudicialibus, & ipſius factum temerarium abſq; cauſæ cognitione nihil valet. [i]

Agnitio bo. po. eſt voluntariæ [K] iuriſdictionis, quam bono. poſſ. non omnis olim decernere poterat, hodie ſecus. [l]

Ea quæ conſiſtunt in animo per alium non explicantur. [m] alteri per alterum tamen in iudicialibus actio acquiritur, [n] in extraiudicialibus non. In infante eſt defectus [o] naturalis ideo iudex non ſupplet. Iudicat attamen ſecundum cõſcientiam in his in quibus alius non leditur, vel ſi fuerint uoluntariæ iuriſdictionis, ſe nihilominus [p] ex actis iuſtificando. Finis.

Imp. Conſtantius A. ad Dionyſium.

QVICVNQVE.

LIcet ignorãtia ac ruſticitas per lapſum temporis in bono. po. petenda ruſtico non obſit, obeſt tamen [q] quãdo potuit conſulere peritiores.

In dubio priuilegium non præſumitur. [r]

Dictio uel ponitur regulariter inter ſimilia. eſtque illa alias implicatiua, [ſ] ſi habeat tamen generalem dictionem annexam ſecum plus importare [t] videtur quàm oratio abſoluta. Finis.

Imp. Conſtantius A. ad populum.

VT VERBORVM.

VEl ſolet apponi inter diuerſa reſpectu [u] ſubſtantiæ, aliàs inter ſimilia effectu.

Bo. po. hodie nõ eſt mixti Imperij.

Duum viri ſunt magiſtratus municipales. [y]

Bo. po. non poteſt agnoſci coram notario, tametſi iudex chartularius dicatur. [z] Sicuti nec reſtitutio in integrum, quæ hodie tamen peti poteſt coram [A] quocunque iudice.

Actus denominantur potius à natura ſua & ab effectu [B] ac ex conuentionibus agentium quàm à nomine.

Ad excuſandum à calumnia etiã præſumptiones [C] ſufficiunt.

In iudicijs ſemper præſumitur hominum [D] copia, non ſecus q̃ in vrbibus [E] præſtantiſsimis.

Quærela non reſcinditur teſtamentum niſi lata [F] ſententia.

Bo. po. non eſt accuſatio vt querela olimque erat petitio [G] hodie agnitio, & quàmquã querela ſit odioſa, huiuſmodi tamen non eſt [H] bo. po.

Lex iſta non habet locum in bono. po. ius non tribuentibus puta carboniana & ventris nomine. nec in bo. po. [I] ius ac. quia eſt bo. po. facti, niſi reſpectu iuris.

Ceſſante cauſa dilationis dilatio [K] ceſſat.

ADDITIO.

Aditionis verbum non adaptatur ad bono. po. ſed [L] verbum agnitionis.

Hodie decretalis [M] bo. po. non reperitur. [N]

Agnitio bo. po. in actis ſcribi debet ex quo fit vt ſolum per acta probetur. [O] Finis.

τέλος.

a L. leges. C. de legi. l. lata culpe. ff. de ver. ſi. Bartol. in l. quod nerua ff. depo.
b C. adhæc de offi. archid. l. ubi numerus. ff. de teſti. § quod autem in auth. de non alienan. Bal. in l. nullũ. C. de teſti.
c L. i §. ſi quis ubi gl. ff. de ap.
d Bal. in l. de heri. C. de fidei com. lib. quod ſit contumacia uera & præſumpta glo in l. cõſentaneum. C. quõ et quan iu
e L. in copulandis. C. de nup.
f L. inter ſtipulantem §. ſi rẽ ff de verb. ob.
g Bar. in l. i. ff. de offi. eius
h L. aut prætor §. permittitur. ff de mino.
i Imo in c. ne nimis de fil presbyte.
K L. iii §. ſi eã cognita. ff de bo po.
l L. ſi infra eo.
m L. ſicuti ff. de arbit.
n L. in cauſa. § ſi. ff. de proc.
o Imo in c. ſciſcitatus de reſcrip.
p L. illicitas §. ueritas ff. de offic. præſid.
q L. in bonorum ff. de bo po l. iii. § ſi ff quis or. in bo po. ſerue.
r L. iiii ff de fideicom lib.
ſ Bar. in l i ff. de reb. dub
t Glo. in l. ſi fugitiui. C. de ſer fugi.
u L. Baliſta ff ad Treb l generalis §. uxori ff de uſuf. lega.
x Bar in l i ff de reb dub.
y L i. ff ſi quis ius di non ob. l. ea quæ § i. ff. ad municip l. iiii §. duas ff. de dam. inf l i. C de eman. lib l in honorarius § ſi ff de ac. & ob.
z Not in l i ff de iudi & in l rem non nouam. C eo.
A Pau Caſt. in l ſi per illum tex. C ubi & apud quem.
B Bar. in l. Cotem ferro in § qui maximos ff. de publica.
C L. athlete. §. calumniator ff de his qui no infa
D L. omnium. C. de teſta
E C. ſtatutum de reſcrip in vi.
F L. filius. l papinianus ff de inof. teſta.
G Vt hic.
H Præallega l. filius.
I Bal. in l. vnica col iij C. quan. non pet. par.
K L. filia. §. alumno ff ad treb.
L Declarande tamen ut hic per Docto & in Specie Cor. col. ij.
M De qua in l i in §. decretalis ff de ſuc. edic.
N Glo in l i ff de po he peti.
O Nico. de Mata Barto. Raphael & Corn. hic & ante eos Cy. hic & in l. certum ad ſi. infra unde legi.

DE DIFFINITIONE LIBER.

QVONIAM omnis quę à ratione ſuſcipitur, de aliqua re inſtitutio (vt inquit Cice. in lib. officio.) debet ſemper à diffinitione proficiſci, expedit aliqua etiam & præter hæc paulò ſupra tractata de ea dicere, quæ tibi lector optimè vſui & emolumento eſſe poſsint, ut intelligatur facile hinc, quid ſit id de quo diſputatur, ut etiam dicit Barto. in tract. carce. in prin. imò ad idem Galen. lib. 2. de inge. ſani. c. 1. ſic, ſi quis uult aliquē docere, neceſſe eſt, ut oīa plana atq; diffinita cōuenienter inueniat. & Plato qđ à diffinitione ſemper principiū ſumendū eſt. qa eſſe, rei eſt ſecđm Boe. & Cy. in l. j. col. 4. C. de legib. Diffinitio igitur, eſt oratio q̄ rei ꝓpoſitæ naturā, propriè, breuiter, dilucideq; declarat, qdq; ſit explicat, exēpli gratia Tutela eſt vis atq; ptās in capite libero ad tuendum eum, q propter ętatē ſe nequit defendere, iure ciuili data ac pmiſſa l. 1. ff. de tute. & inſt. eo. ti. in prin. teſtm̄ iuſta ſnīa de eo qđ quia poſt mortē ſuā fieri voluerit l. j. ff. de teſ. vſucapio acquiſitio dñij, vel adiectio, p cōtinuationem poſſeſsionis tēporis lege diffiniti. l. 3. ff. de vſucap. & vſurpatio (vt ibidē dicitur in l. 2.) vſucapionis interruptio, & fuſius in l. naturaliter, ff. eo. & adoptio deniq; (aliæ. n. multæ ſunt quas tñ, non refero breuitatis cauſa) actus legitimus, quo fit quis filius, qui non eſt, ferè naturam imitans. l. 1. ff. de adop. not. inſti. eo. in prin. & in. §. minorem. habens iſtud præcipuum, quia ſemper præſumitur in eſſe ſuo diffinito, ſecundum Bald. in c. cum in iure peritus nu. 4. de offi. de. l. rem non nouam. §. patronum. C. de iudi. Et quia (vt dixi) declarat naturam rei propoſitæ, & quid ſit explicat, rationem nominis exponit ethymologia, de qua latè in l. 2. in. §. appellata. ff. ſi cer. pet. & in l. pupillus, in §. territorium & in l. tugurij. ff. de verbo. ſigni. (ethya. n. græce ratio eſt, logos ſermo) nec poſſumus ſcire qđ ſit ius niſi prius ſciamus vñ nomē iuris deſcendat, l. 1. ff. de iuſti. & in. & ideo cū (iterato dixerim) diffinitio ſignificet ꝙ qd eſt iā diffiniri nō poterit ꝙ nō ē qm̄, nō entiū nō. ē qualitas, l. eius q in ꝓuincis. ff. ſi cer. pe. nec fit aliqd ex nihilo, vt inquit philoſophus & hr̄ in l. fin. C. de proba. Barba. in rub. de iudi. nu. 27. Nicel. in cōcordan. Bar. 337. col. 3. Bona inſuper ſi cum ſuo diffinito conuertibilis ſit, ſi quę cōſtet ex genere & differentijs, ut not. inſt. de ob. in prin. & in l. filiū. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iu. & in l. 1. in. §. dolū. ff. de dolo. Bar. in l. ſi finits in §. Iulianus in prin. ff. de dam. inf. & philoſophus 7. Metaphi. Bal. in c. contingit. col. fi. de reſti. ſpo. Dec. multa in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iu. Ang. ī q. nobilis col. i. glo. in l. nihil aliud & in l. fi. ff. de verbo. ſi. Abb. ī rub. de proba. col. i. vſq; adeo (ſi daretur caſus in quo nō cōuerteretur) ut corruat ſecundū gl. in l. non dubiū. C. de legi. & ſicuti dicimus bonam eſſe diuiſionē ſi conuertatur cū ſuo diffinito vt ſupra ita etiā dicimus bonā fore diuiſionē generis, ſi cōuertatur pariter cum ſuo diuiſo, ex quo animalium quædā ſunt rationalia, quædā nō; quædam pedes habentia, quædā nō, quædam reptilia, quædā volatili & (vt inquit Sauona. de princip. Sillogiſmo. c. 22. & 23.) quædā etiam natantia. & ad idē dicebā ego ēt in l. Imperiū lectu. 3. ff. de iu. o. iud. qđ in diffinitione nō debet eſſe verborum inculcatio. Nō idem per idem diffiniri. Non fieri ex nominibus æquiuocis, & ſi poſsibile eſt quod duobus concludatur terminis, nonnihil Bar. in l. i. col. v. C. quæ ſit lon. conſue. videmus quę rurſū qđ alibi quædā quoq; in genere diffiniuntur, vt ius in l. i. ff. de iuſti. & iu. & iuriſdictio in l. Imperium, & ibi Bar. nu. 2. ff. de iu. o. iud. & imperium ibidem nu. v. vbi Cur. Iuni. quoq; nu. 57. dicit fore ſatis in diffinitione, qđ verba in genere poſſint uerificari, & ſi non actu ſaltē potentia & aptitudine vt homo eſt qui loquitur, ideſt qui loqui poteſt licet ipſe non exemplificet. Et ad materiam Ang. in d. l. i. in prin. ff. de iuſt. & iu. qđ diffinitio nō patitur exceptionē, quoniā ſic aliàs à regula nō differret, nulla. n. eſt q exceptionem non habeat imò qđ ineptum eſt, regu. non fallere vt p gl. in auth. vt ſi. prohib. mat. deb. in prin. & in. §. vt aūt lex de nō alie. eo. lib. & in l. ſēper. ff. de reg. iu. & in l. vxorē in §. fœliciſsimo. ff. de lega. 3. Sufficit etiam in diffinitionibus genus, q̄q̄ remotum l. debitor. ff. de ver. ſi. Bello. li. i. ſuppu. c. xj. ego ī rub. ff. de offi. eius lec. ij. in ij. q. Differt adhuc diffinitio à deſcriptione, qa illa quid ē, declarat (vt dictū fuit ſupra) iſta qualis, ſiue qualitatū omniū rei, & actionū verboſa explicationē, exēpli gratia. Hiſtoria teſtis temporū eſt, lux veritatis, & magr̄a vitę. & à demōſtratione pariter, qa hæc ē de proprietatibus & paſsionib. illa ſubiecti cuius nō eſt demonſtratio, vt idē Sauona. declarat de Sillogiſ. demonſtratiuo. c. lv. lvi. lvij. & ibidē de ar. diffi. c. 18. 19. 20. 21. & 21. qđ deus deffiniri nō pōt, nō generaliſsima, nō ſingularia, & qđ deniq; ſole ſpecies diffiniunt. eſt ēt diffinitio ſubſtātiæ, ut hō eſt animal mentē habens, cauſalis, cū dicimus qđ lex ē donū dei. l. 2. ff. de legi. ex effectibus. l. j. ff. de ap. ſeu officijs cōpoſita: vt hō eſt q loqui pōt, ex partibus & mēbris ſi dixerimus ēt corpus eſſe, qđ ex capite vētre & pedibus cōſtat. & ex genere deniq; atq; accidētibus, collecta, exēpli gratia herbarū vt pota. Narciſſus ē flos ſimilis croco. Iudiciorū, peculij, & hæreditatis, qđ ſic homini ſimilia ſint pariter, q creſcit & decreſcit. l. ſed & ſi. §. id qđ amnis. ff. fami. her. l. peculiū naſcitur. ff. de pecu. l. itē veniūt. §. itē nō ſolū. ff. de peti. hæ. Dicit ēt Fuſius Boeti. qđ omne qđ demōſtratur oratione oſtēdit an ſit, qđ ſit, quale ſit, qđq; nō diffinitur, an ſit et quale. qd ſit aūt (qđ mediū eſt, inter hęc duo) ſic. Et qđ diffinitiones ſunt prima principia diſputādi. & primus argumentorum locus. ex Bal. in c. j. in fin. quib. mo. feu. amit. in vlib. quod omnis

diffinitio eſt formalis. Et Bar. in l. j. in prin. ff. de reg. cato. quod debet ponere ſubſtantialia omnia rei diffinitæ, alias non eſſet bona, ſicuti nec regula catoniana, vt ibi ſubiicit, & Floria. in l. itē ſi obſtetrix, col. i. ff. ad legem Aquil. quod diffinitiones & rerum vocabula non conueniunt niſi in rebus perfectis, quæ ex cōſumatione formam recipiant, vſque adeo vt homicidam eum non dicamus, qui tractauit hominem occidere & non perfecit. Eſt etiam breuis rei demonſtratio per oppoſitionem factā, quæ ipſius rei amplectitur proprietates, vt in ſtipulatione quod alter interroget reſpondeat vero alter. l. j. ff. de ver. obli. & in termino, quo dato comprehendantur ſubſtantialia & formalia ipſius, genus ſpecies proprium & differentia. l. ſciendum. ff. eo. l. j. ff. de dolo. l. j. ff. de contrahen. emp. Stepha. fed. in tracta. de int. iu. par. j. & cum ex plurimis locis inueniatur verborum ſignificatio, ex diffinitione maxime inueniatur, illeq; eſt proprius intellectus qui ſuæ diffinitioni conuenit. l. j. ff. de teſta. l. j. ff. de tute. l. j. ff. de dolo. d. l. j. ff. de fur. & maximè dixi, quia ex ethymologia etiam elicitur. l. ij. §. appellata. ff. ſi cer. peta. l. pupillus. §. territorium. ff. de ver. ſig. l. tugurij. ff. eo. titu. ſi à maioribus noſtris dictum ſit. l. Maſſurius. l. Labeo. ff. eo. vel ſi fuerit ſecundum rationem grammaticalem. l. Plautius. ff. de au. & argen. lega. aut æquipolleat ſuo conuertibili vel exponibili exemplificando latius hoc vltimum, vt idem Steph. fed. facit in loco de quo ſupra, par. iij. impropria autem diffinitio erit ſi nomen pro nomine reddat, gladium pro enſe, ſine ædem pro domo, l. imperium. ff. de iuriſdi. om. iudi. l. quamuis. D. ad leg. Iul. de adulte. l. illicitas. §. qui vniuerſas. ff. de offi. præſid. l. nemo poteſt. ff. de reg. iur. l. ædem. C. loca. hæcq; grammatici ſynonima vocant, Dialectici Polyonyma. & ſic nō orationes ſunt prout requiri videtur. Imò quod ex his omnibus diffinitio rurſum, ad tria capita redigi ſolet. quid ſit, quale ſit, & quid ſignificet id de quo quæritur. Prima (vt dictum eſt) vocatur diffinitio, ſecunda deſcriptio, tertia interpretatio. Philoſophorumq; adhuc prima eſt, ſecunda hiſtoricorum, oratorum, & poetarum, Tertia vero grammaticorum. Nouiſsimè dicit etiam Bald. alibi, quod cuicunque competit veritas diffinitionis, illud eſt vere tale, quodq; circumlocutiones demonſtrant accidentia, quanquā & illa magnā partē conferāt ad cognoſcendū quid hoc eſt conſ. cccciх. in princi. vol. v. & alibi Franc. Are. in rub. de appel. col. j. quod non poſſumus loqui de notorio, niſi prius ſciamus quid ſit. Imò glo. in c. manifeſta. ij. q. j. & ad idem pulchrè Iſocrat. ad Nicoclem regem, ſi totius negotij caput, atq; in quonis rei eſt probe conſtituerimus, in ea intuentes, melius de cæteris quoque partibus dicturi ſumus. Vltimo ſciendum eſt tandem, diffinitionem manui fore ſimilem, in digitos ductæ, quæ pugno diffinitur. Et ſi quid addendum eſt, id addas velim, quod quicquid eſt contra diffinitionem, id eſt quoque contra ſubiectum diffiniti inquit Bal. de tutela loquutus (de qua etiam ſupra) in l. fi. col. v. C. de ſen. pa. & quod ad nos ſpectat cognoſcere diffinitionem vocabuli, non ad teſtes l. ſtipulatio iſta. §. hoc quoque. ff. de verbo. obli. Idem Bal. in l. ij. in prin. ff. de dolo. & quod ſi diffinitio & diffinitum conuertuntur vt in pluribus ſatis eſt, vt per glo. in l. ſuus quoque. in §. puto. ff. de acqui. hære. Areti. in rub. ff. ſolu. matri. col. v. & in l. j. col. xij. ff. de teſta. vt cumq; ſit tamen nulla eſt quæ non facile poſsit ſubuertu. l. i. ff. de reg. cato. l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. haud omittentes etiam, quæ diffinitione differunt, eſſentia & conſideratione quod non ſunt eadem, exempli gratia ſi homines centum & mille, in vnum congregati fuerint, quod non propterea erunt vniuerſitas. l. aliud. §. refertur. ff. de reg. iur. l. i. C. de iudæ. l. rerum mixtura. ff. de vſucap. Bal. in c. tertio loco. col. ii. de proba. & iuris facta mentio eſt ſupra, quia factum non diffinitur ſed demonſtratur, vt in ſimili dicitur alibi non præſumi, ius autem ſic, ſiue quæ ſunt iuris. l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis & poſtli. reuer. l. quæcunque. in fi. ff. de publicia. l. ſciēdum. ff. de ver. ob. Bal. in rub. C. de iur. fiſ. col. iii. lib. x. Laus Deo.

ΤΕΛΟΣ.

DIFFERENTIARVM IVRIS CAESAREI, ET PONTIFICII,

Liber.

PRIMVM enim eſt ſcire differentias rerum, & iuris, quoniam ſi hoc ipſum planè ignorauerimus, firmiter quid tenere non poterimus, & cum varium ſit, & diuerſum, neceſſe erit quoque, nos modo hinc modo inde trahat, prout diuerſum ius etiam ſtatutum eſt, ſequendum atque omninò à nobis in vtroque foro ſeruandum tamen, vt inquit glo. in c. ii. de arbi. in vj. dummodo ciuile, peccatum haud nutriat, ex quo nulla lex peccati nutritiua valet vt in regu. poſſeſſor, de reg. iur. in vj. Abb. in c. eccleſia Sanctæ Mariæ. col. iiii. de conſtitu. & ad propoſitum hoc etiam firmat Bar. in l. priuilegia. C. de ſacroſanc. eccle. & glo. in d. regu. poſſeſſor. idem Abb. in c. i. col. iii. de nou. ope. nun. Corn. conſ. cxxv. col. ii. vol. ii. in ſimili Alexan. in l. ſi ab hoſtibus. col. vlti. ff. ſolu. mat. igitur. Differentia prima eſt, inter vnum & aliud ius, quia ciuili, cauſa inquiſitionis omninò criminalis eſt, canonico autem non, cum in ea non imponatur vltima pœna quæ debetur ex crimine, & vtile eſt quia vno caſu teſtes cogūtur, alio hortantur vt inquit Bal. in rub. de teſti. cogen. nu. 2. & hoc regulariter, quia alias in multis caſibus hoc ipſum fallit & limitatur vt ibi.

Secunda

Secunda differentia eſt, quia cauſa ſuſpecti quanquam mixti imperij ſit, poteſt tamen ſubdelegari à delegato principis de iure canonico, ciuili autem non, vt tradit idem Bal. in c. venerabili.nu.1.de offi.deleg.

Tertia quia conſenſu partium quilibet adultus eſt ſufficientis ætatis de iure ciuili, canonico autem non, vt adhuc Bal. dicit in c. cum viceſimū nume.1.eo.titu.

Quarta rurſum in delegatis, nanque vno mortuo in locum ipſius alius ſubſtitui debet, de iure ciuili, ſecus vero de iure canonico.c. vno delegatorum, vbi idem Bal.nu.9.eo.titu.

Quinta eſt, quia aliter proceditur in abſentem de iure canonico, & aliter de iure ciuili dicit in c. veritatis, nu.9.de dolo & contu.

Sexta (ad ſupra dicta in ſecunda differentia, quaſi redeuntes) eſt in materia recuſationis iudicis ſuſpecti in qua ius ciuile à canonico valde differt, nanque illo nō poteſt recuſari, ſed ei adiungitur epiſcopus, iſto autem ſic, nec ei adiungitur alius, ex quo modicum fermenti totam corrumpit maſſam.c.i.de iudi.Bal. in c. cum ſpeciali.nu.12.de appel. Nonnihil in d.c.i.nu.9.

Septima eſt quo ad inſtantiam, quæ de iure ciuili perit poſt triennij lapſum, & omnia acta ſimul cum ea.l.properandum in prin.C.de iudi.l. cum lite mortua.ff.iud.ſol. de iure canonico autem non vt per Abb.in c.pe.col. iii. de iudi. ego in l.ii.lecta.ii.C.de eden.

Octaua eſt etiam in arbitris, quia de iure ciuili tribus electis, duo nō poſſunt monere tertium, vt ſententiam ſeu laudum ferat, de æquitate canonica autem ſic, ita Bal. in c. præſentata. col. ſecunda.de teſti.

Nona differentia eſt quia in contractibus bonæ fidei vſuræ veniunt à tempore moræ de iure ciuili, de iure canonico autem ſolum intereſſe.c.dilecti.de foro comp.Bal.in c.cum venerabilis. nu.10.de exceptio.

Decima (ad inquiſitionem redeuntes de qua in prima ſupra) quia de iure canonico eſt remedium ordinarium, de iure ciuili autem extraordinarium, nanque omnis exceptio quæ eſt contra regulam, deq; officio iudicis remedium extraordinarium eſt.l.planè.ff.de peti.hær. vel dicamus ſecundum Bal. quod ſit remedium ordinarium, quantum ad virtutem, ſed non quantum ad formam ſi per ſtatutum debet inquiri, verum regula iuris eſt ciuilis, quod non poſsit inquiri. Fallit in caſibus exceptis.l.iuſtiſsimos.C.de offi.recto. prouin. ergo iſti ſunt irregulares & per conſequens extraordinarij, in c.i.nu.5.de offi.ordi.

Vndecima eſt, quia ius ciuile annulum vocat, quo ſignatur teſtamentum, vel aliud, canonicum vero ſigillum, in quo quatuor requirūtur, actus, aptitudo, voluntas, & caracter. Etiam ſi eſſet corniola in auro ligata, niſi in anulo literæ forēt aliquæ circunferentes, quia tunc ſecus dicendū eſſet, argumentum in l.gemma.ff.ad exhib. & plus quod non eſſet vis an in illis loqueretur ille qui ſe obligat, an vero ille qui ſigillat. l. qui patitur. ff.manda.Bal. poſt Inno.in c.ſcripta.nu.15.de fi. inſtru. Et (obiter dixerim) Patauinorum fuiſſe olim. Ciuitas picta his literis circumquaque appoſitis, Muſon, Mons, Atheſis, Mare, certos dat mihi fines. Muſon (cætera clara ſunt) fluuius eſt, qui à vico Mirani incipit, & in Medoacū deſinit.

Duodecima eſt etiam in verbis, quia ius canonicum eorum apices non curat, ſed iuris effectū, ius autem ciuile ſic.l. ſed & ſi poſſeſſori. §. ſed ſi rerum.ff.de iureiu.Bal. dicit not. & alia multa ad idem in c.quamuis.nu.7.de re iudi.

Decimatertia, quia de iure canonico cauſę criminales poſſunt delegari. c. decernimus. & ibi not.de iudi. de iure ciuili non niſi à principe vel ab habente poteſtatem ab eo vt in l.i.C. qui pro ſua iur.not.in l.i.& ibi diximus latè.ff. de offic. eius cui man. eſt iur. idem Bald. in d. c. decernimus. nume. 18.

Decimaquarta, quia ex depoſitionibus teſtiū de iure ciuili infamia non ſurgit, de iure canonico autem ſic, ſi probationes tamen fuerint luce meridiana clariores vt dicitur in l.fi.C. de prob. tanquam ex notorio, ex quo non ſurgit ex præſumptionibus inquit Bal.in c.ſuper eo. ad fin.de electio.eſt bonus tex.in l.ſed & ſi poſſeſſori. in §. pe.ff.de iureiur.

Decimaquinta eſt, de inquiſitione tertio loco adhuc loquentes, quoniam non admittitur in ea procurator de iure canonico, de iure ciuili autem ſic, ex quo illo iure nulla inquiſitio eſt capitalis, dicit Bal.in c.querelam.nu.4.de procu.

Decimaſexta, quia de iure canonico, in notoriis non ſeruatur ordo iudiciorum nec litis conteſtatio, de iure autem ciuili ſic, eſt verum primo caſu fallere, ſi vtraque pars ſit in iudicio, & reus neget vt declarat Inno.& Bald. poſt eum in c.fi. nu.14.de cohab.cle.& mul.

Decimaſeptima, quia appellatio generalis reſpectu iudicum valet de iure ciuili, ſed non de iure canonico puta quia dicatur appello ad iudicē competētem, vt per Abb.in c.inter cætera. & ibi Feli.latè.col.i.de appel.

Decima octaua eſt, ſi Papa teſtamentum vſurarij manifeſti confirmat, quia aliquid erit iure gētium & ciuili.l.eius qui in prouincia. in prin. ff.ſi cer. peta. de iure canonico autem non, imò quod corrigit ius ciuile & omnia ſtatuta municipalia in contrarium loquentia quādoquidem ſint animæ præiudicialia & eccleſiaſticæ iuriſdictioni cauſaq; vſurarum & pœna de iuriſdictione eccleſiæ, & hac de re nulla ipſo iure. c. quanquam. de vſu.in vj.Bald. in c.j.nu.14.de confirma.vti.vel inuti.

Decima nona eſt, quo ad executionem ſententiæ, quæ à ſolo principe poteſt delegari de iure ciuili, ſecus de iure canonico vt inquit Abb.in c. de cætero.col.i.de re iudi.

Vigeſima, in computatione gradus, quia ſemper

per de iure ciuili incipimus à ſtipite, de iure canonico autem non fratresq; dicuntur ſemper in primo gradu, vt pulchre per Barto. in l. iij. C. de ſuc. edict.

Vigeſima prima, quia pater de iure ciuili alienando, filium legitima fraudare non poteſt l. nō vſq; ff. ſi quis à pa. fue. ma. de iure canonico autem ſic. c. Raynutius de teſta. Bar. tamen vidēdus eſt in l. ij. C. ſi quid in frau. pat.

Vigeſima ſecunda quia iure canonum ex quolibet iuramento oritur officium iudicis, quod nō ſic eſt tñ de iure ciuili, vt per Inno. in c. cū ueniſſent. de inſtituti. & Bal. in l. ſi quis. ff. de fideiuſſ.

Inquiſitio rurſum, & quarto loco, (eſtq́ue differentia Vigeſima tertia) de iure ciuili ſuccedit loco accuſationis, non de iure canonico, & rationem differentię pulchre aſsignat Bal. in. l. reos in fi. C. de accuſa.

Vigeſima quarta, quia de iure ciuili confeſſio facta abſente parte non præiudicat confitenti, de iure autē canonico ſic, quia fundatum eſt in æquitate c. cum dilecti de iudi. c. j. de dolo & cō tu. c. literas de in. cal. Areti. conſi. lxiiii. col. j. Io. And. & But. in. c. ſi cautio de fid. inſtru.

Vigeſima quinta, quia filius de iure ciuili matrimonium haud contrahit, ſine patris conſenſu, quia nepos naſciturus ex filio eſt, futurus ſuus auo, qui filio pręmortuo neceſſario ipſum inſtituere tenetur, quo fit ne quis inuitus ſuum hæredem habeat, ut uelit lex quod ipſe conſentiat. l. in bello. §. medio tempore & ibi Bar. ff. de capti. & poſtli. re. de iure canonico autem neceſſarius non eſt, vt ibidem.

Vigeſima ſexta, quia de iure ciuili aliud eſt dare, & aliud facere, pariter, diuerſaq́ue obligatio dandi, ab obligatione faciendi, nulla uero diuerſitas iure canonum. c. ſuam de pen. Bar. in l. iiij. in §. cato col. vij. ff. de verb. oblig.

Iure canonum etiam (eritq; Vigeſima ſeptima differentia) mulier nubit intra annum luctus licitè dicente apoſtolo mortuo viro, nubat in domino, de iure ciuili autem non. l. liberorum. §. j. & ibi Bal. ff. de his qui not. infa.

Vigeſima octaua eſt, quia teſtis criminoſus, non repellitur de iure ciuili, niſi confeſſus uel cō demnatus, de iure canonico autem ſic, dummodo ſit publice diffamatus vt docet idem Bal. in. c. ſuper eo de teſti. & in. c. j. col. j. ad fi. de exceptio.

Vigeſima nona eſt, quia furem quis iudicare tenetur de iure canonico. c. qui cum fure de fur. ſed non de iure ciuili. l. ciuile ubi tamen Bar. videndus eſt. C. de fur. Multa Ro. ſingu. Declxxxvii. & ibi etiam quod de rebelle.

Dicimus etiam nos (eritq; trigeſima differentia) quod ſacrilegium eſt, ſi auferatur res ſacra de loco Sacro, Canoniſtæ vero, quod alterum tantū ſufficit, de quo tamen in l. diuus. ff. ad legem Iul. pecu. & in c. Sacrilegium. xvii. q. iiii. Barto. in l. ſi pondum. C. de fur.

Trigeſima prima eſt, quia in appellatione ab interlocutoria de iure ciuili ſcriptura non eſt neceſſaria de iure canonico autem ſic, imò quod primo caſu ſufficit dicere appello, ſecundo uero cauſa requiritur, neceſſeq; eſt quod inſeratur et vtrunque dictum ponit Bal. in l. eos in. §. ſi autem in prin. C. de appella.

Trigeſima ſecunda eſt, quod à vicario de iure ciuili appellatur de iure ciuili ad ordinarium, de iure canonico autem non. l. à proconſulibus & ibi not. C. de ap. c. ij. de conſue. in. vj.

Trigeſima tertia eſt, quia iſto iure, pœna perpetui carceris ſolet imponi, cum ſit perpetua ſeruitus, æquiparatur damnationi in metallum, cum non habeat eccleſia iudicium ſanguinis. c. ſententiam ſanguinis ne cle. vel mo. Inno. in. c. qualiter & quando de accu. Bar. in l. imperium, nu. viii. ff. de iu. om. iud. Bal. in l. reos col. ij. C. de accu. illo autem non l. capitalium. §. ſolent. ff. de pen. tolerabile tamen in ſeruili conditione ut dicit tex. in l. incredibile. C. de pen. & ſi per ſtatuta imponeretur, ſecundum Bal. in d. l. reos.

Inquit etiam Bar. (eritq́ue Trigeſima quarta differentia) quod ſpoliatus omnibus bonis, ante reſtitutionem non auditur, de iure canonico, de iure ciuili autem ſic; in l. ſi te. C. de iu. delib. & probatur in. c. j. de reſti. ſpo. in. vj.

Trigeſima quinta eſt, quia in ſepultura alicuius eo inuito, neminem Prælatus imponere poteſt, de iure canonico, alias autem & de iure ciuili ſic. l. ij. l. ſi plures. ff. de reli. Archid. in. c. præcipiendum. xiii. q. ij. Ro. ſingu. Dclxxxv.

Trigeſima ſexta eſt, quia ſuper iure ſanguinis, licet tranſigere. de iure ciuili l. tranſigere. C. de tranſac. l. j. ff. de bo. eorum qui ſibi ip. mor. conſciue. iure canonum autem non, ex quo pro nullo crimine etiam irrogatur pœna ſanguinis. c. ſententiam ſanguinis ne cle. vel mo. glo. in. c. j. de collu. det. Archid. in. c. primates. v. q. ij. Rom. ſingula. Dclxxxj.

De iure ciuili confeſſus & conuictus appellare non poteſt. l. obſeruare. C. quo. ap. non recip. De iure canonico autem confeſſus non appellat, conuictus ſic. c. cum Speciali. §. porro de ap. cap. Romana eo. ti. in. vj, ad longum tamen videndus eſt Ro. ſingu. Dcxix. & hæc erit interim differentia Trigeſima ſeptima.

Non poteſt etiam Trigeſimo octauo, conſiſtere iudicium regulariter inter patrem & filium. l. lis nulla. ff. de iud. de iure ciuili. quia nec habet filius legitimam perſonam ſtandi in iudicio ſine conſenſu patris. d. iure. l. fin. §. neceſſitate. C. de boniſque lib. de iure canonico autem ſic. c. fi. de iud. c. ſi eccleſia. xxiiii. q. iiij. c. quæritur ij. q. j. & vtrobique glo. Ro. ſingu. Dcxv.

Videmus etiam quod clericus de iure ciuili (& Trigeſimo nono) renunciat priuilegio fori. l. ſi quis in conſcribendo. C. de pact. de iure canonico autem non, nec etiam de conſenſu ſui epiſcopi. c. ſi diligenti de fo. comp. Odof. in d. l. ſi quis in conſcribenda col. pe.

Qua-

Quadrageſima differentia eſt, quia mulier poteſt eſſe teſtis in cauſa criminali, de iure ciuili.l. ex eo.ff.de teſti.niſi crimen publicum ſit,vel agatur de abſciſione membri, quoniam tunc ſecus, ex quo nec etiam poterit accuſare.l.qui accuſare.ff. de accu. de iure canonico autem non poteſt eſſe teſtis in accuſatione criminali, niſi per inquiſitionem vel denunciationem procedatur. c. forus de ver.ſi.Iaſ.in addi.por. in.§. poſſunt autẽ col. j. inſti. de teſtam.

Quadrageſima prima eſt, quia à ſententia lata in cauſa poſſeſſoria non appellatur de iure ciuili l.j.C.ſi de mo.po.fue.ap.canonico autem ſic,quia diffinitiua uel quaſi dicitur,ut in cle. j.de cau.po. & prop.& in.c.j.de iudi. & in.c.conſultationibus de offi.de.Iaſ.in addi.por.inſt.de auth.tu.col.v.

Quadrageſima ſecunda eſt quia hæres de iure ciuili non tenetur ex delicto defuncti niſi quatenus ad eum peruenerit vel ſit cum eo facta litis cõteſtatio.l.j.C. ex del.def. iure canonum autem iudiſtinctè.c.fin.de ſep. cap. in literis de reſcrip. Milia in ver. hæreditas nu. iiij.

Quadrageſima tertia eſt, quia de iure ciuili inter ſeruos ſeu inter liberum & ſeruam matrimonium contrahi non poterat,de iure autem canonico ſic ut toto titu.de coniu.ſeruo. Abb.in.c. in preſentia col.v.de proba.

Quadrageſima quarta eſt, quia de iure ciuili concubinatus erat approbatus.l. in concubinatu & ibi Bar.ff.de concubi. De iure canonico autem non, imò meretrices eſſe & ad meretrices accedere prohibet ius diuinum & dominus.c.meretrices. xxxij. q. iiij. & huic ſtandum eſt quia lex nutritiua peccati non valet ut dictum fuit ſupra poſt Abb.in.c.eccleſia S. Mariæ col.iiij.de cõſti.

Quadrageſima quinta eſt, quia ſimili modo permittebat ius ciuile uſuras, & vtrunque ut maius malum vitaretur, ſecundũ Bar.in.l.cũctos populos in v. oppo.C.de ſumma tri. & fi. catho. & habetur ad propoſitum in.l.eos.C.de vſu.canonicum autem prohibet & huic pariter ſtandum eſt,ratione ſupra dicta.c.j.c. quia in omnibus. c. ſuper eo & toto ti.de vſu.imò dicit Bal.quod canones ſunt tanto legibus altiores quantum cœli gubernacula diſtant, à mortalibus, vel quantum perpetuum à corruptibili conſi.cccclxiiij.ad fin. volum. j.

Quadrageſima ſexta eſt, quia de iure ciuili in præſcriptione ſufficit quod à principio adſit bonafides nec mala ſuperueniens præſcriptum interrumpit.l.j.§.hoc tantũ modo.C.de vſucap. transforman.l.ſequitur.§.de illo.ff. de vſucap. de iure canonico autem,quod adſit omni tempore requiri videtur.c.fi.de præſcrip.latè Balb.in vij. q. iij. par.prin.col.j.in tracta.præſcrip.

Quadrageſima ſeptima eſt, quia de iure ciuili multi ſunt contractus Bonæfidei, & ſtricti iuris de quibus in.§.actionum inſti.de actio. & in.l.in actionibus.ff.de in lit. iu. iure canonum autem oẽs ſunt bonęfidei vt ꝑ Bal.in c.ad fi.de plus pet.

Quadrageſima octaua eſt,quia in nullo poſſeſſorio de iure ciuili appellatur,iure canonum autem ſic in omni ut idem Bal. dicit in.c. ſuſceptis in prin.de cau.po.& prop.

Quadrageſima nona eſt,quia de iure ciuili rurſum fictio.l. cum de in rem verſo.ff. de vſu. procedit,de iure canonico autem, & in ſpiritualibus minimè inquit Bal. adhuc in.c. ex parte adc col. j. de teſti.

Quinquageſima eſt, quia de iure ciuili incertitudo uiciat contractum.l.ita ſtipulatus magna. ff.de verbo.ob.iure canonũ autem non, omniſq; promiſſio valet & ex ea agi poteſt ut declaretur arbitrio boni viri. Et not. Archid.in.c.ſunt nonnulli.j.q.j.& Alc. in d.l.ita ſtipulatus col.ij.ad fi.

Quinquageſima prima eſt,quia in actibus etiã pijs requiritur ſolemnitas ſeptem teſtium rogatorum de iure ciuili, ſed non de iure canonico quia duo ſufficiunt, vt Bald.not.in.l.j. in.j. lectu. col. iiij. C.de ſacroſanc. ec.

Quinquageſima ſecunda eſt,quia de iure ciuili ſpurio relinqui non poteſt.l.qui teſtamentum. ff.de proba.de iure canonico autem ſic. c.cum haberet de eo qui dux. in mat.quam pol.per ad Bal. in.d.l.j.col.x.

Quinquageſima tertia eſt, quia de iure ciuili teſtes in teſtamento debent eſſe rogati, l.generali.C.de ſacroſanc.ec.de iure canonico autem non c.relatum de teſta.Bal.in d.l.j.col.xij.

Quinquageſima quarta eſt, quia de iure ciuili debetur legatum relictum ad pias cauſas à teſtatore credente rem eſſe ſuam cum tamen foret aliena, de iure canonico autem non ut idem Bal. ibi dicit col.xiii.

Quinquageſima quinta eſt, quia de iure ciuili non conficiens inuentarium tenetur ultra vires hæreditarias.§.hinc nobis in auth.de hęre.& fal. Alex.in.l.j.ff.de acqui.he. de iure Canonico autem non.c.in literis de rapto.c.quanquã de vſu. in.vj.Bal.in.d.l.j.col.prælega.xiii.

Quinquageſima ſexta quia teſtamentum conditum ab eo qui ſit conſtitutus in articulo mortis non valet de iure ciuili, de iure canonico autem ſic.c.cum eſſes.c.relatum, de teſta.Bal.in d. l. j. col. xv.

Quinquageſima ſeptima eſt, quia factum ad pias cauſas notu.d.iure ciuili non valet,canonico autem ſic vt ibidem col.xvi.

Quinquageſima octaua quia filij in caſu auth. ſi qua mulier.C.de ſacroſanc.ec.de iure ciuili expectant mortem patris,nec ante legitimam petere poſſunt, de iure autem canonico ſic.c.cum ſimus de regula.quem tex.dicit adhuc Bal.in.d. l. j.col.pe.alibi non reperiri.

Quinquageſima nona eſt, quia de iure ciuili vicarij, & locum tenentes non poſſunt exercere iuriſdictionem meri & mixti imperij.l. i. ff. de offi.eius cui man.eſt iu.de iure canonico autem ſic. c. in archiepiſcopatu de rapto.c. fin. ne cle. vel.mo.in vi.Ro.conſi.lix.col.ii.

Sexageſima eſt, quia non valet venditio de iure ciuili rerum eccleſiaſticarum ſine ſubhaſtatione, de iure autem canonico ſic, tradit Bal. in anth. hoc ius porrectum col. ij. C. de ſacroſanc. ec.

Vbi etiam col. pen. (& ſexageſimo primo) dicit, quod ſi bona relinquantur hoſpitali ne poſſint alienari, iure ciuili alienanda non erunt etiã in caſu neceſsitatis, canonico autem ſic.

Sexageſimo ſecundo ordinarius de iure ciuili ut ſuſpectus recuſari non poteſt. l. apertiſsimi. C. de iud. de iure autem, canonico ſic. c. ſecundo requiris de ap. c. ſuſpitionis de offi. de. dixi ego, in c. j. de mutu. peti.

Sexageſimo tertio, ordinarius vel delegatus nõ poteſt eſſe arbiter, de iure ciuili, Canonico autem ſic ut in. §. arbiter Miſis. nu. xv.

Sexageſimo quarto commiſsione citationis non interrumpitur præſcriptio, nec perpetuatur actio de iure ciuili. l. i. C. quãdo lib. prin. da. canonico autem ſic, vt per Bal. in. c. licet vndique col. ij. de offi. de.

Sexageſimo quinto quia nunquàm actus de iure ciuili irritus perpetuationem facit. l. ſi pater. C. ne de ſta. def. de iure canonico autem ſic, ut inquit Bal. in d. c. licet vndiq; col. ij. prçallega.

Sexageſima ſexta eſt differentia, quia ſi ſententia lata ſuper poſſeſſorio continet expreſſam iniquitatem poterit appellari tanquàm à iudicis dolo, de iure canonico, ſed non de iure ciuili. c. paſtoralis. §. præterea & ibi Bal. col. ij. de offi. de.

Sexageſima ſeptima eſt, quia ſententia adhuc ſiue laudum latum vno ex arbitris abſente & non citato de iure ciuili eſt nulla, Seu nullum. l. ſi in tres. l. ſicuti. ff. de arb. De iure canonico autem aliqua ſeu aliquod. c. ij. eod. tit. in. vj. pulchre Ro. conſi. lxvij. in prin.

Sexageſima octaua, quia pactum de non ſuccedendo quanquam iuramento firmatum non valet de iure ciuili canonico autẽ ſic ut inquit Bal. in. l. pactum quod dotali in. xix. q. C. de pact.

Sexageſimo nono, dicit etiam alibi, quod ſi ſpecialis pronunciatio fiat in itium quod ſit hęreticus, quod de iure ciuili ab iſta pronunciatione poterit appellari de iure canonico autem non in. l. nemo clericus col. j. C. de ſacroſanc. ec. & eſt ſpeciale in crimine hæreſis ut ibi ſubijcit & probatur in. c. ut officium de here. in vi. & cum denegetur appellatio ſic etiam ſibi defenſio denegari videbitur. c. ſuggeſtum de ap. quæ tamen eſt de iure naturali. l. 1. §. cum arietes. ſi quad. paup. ſe. di. cle. paſtoralis de re iud. Sed nimirum propter criminis deteſtationem. l. per omnes. C. de defen. ciui.

Septuageſima eſt, quia de iure ciuili in teſtamento requiruntur ſeptem teſtes maſculi, & rogatj (vt dicebam etiam ſupra differentia liii.) de iure canonico autem, maximè in relictis animam ſpecialiter reſpicientibus, quod in his prævalet, duo ſufficiunt, etiam non rogati, dum tamen ſint fide digni, immo ſi eſſent quoque mulieres quod admitterentur argumentum. in. l. hac conſultiſſima in. §. ex imperfecto. C. de teſta. & in. l. fin. ad fin. C. de codicil. Bald. in. l. j. col. iiii. C. de ſacroſanct. eccl.

Septuageſima prima eſt, quia teſtamentum filij fam. ad pias cauſas non ualet de iure ciuili. l. qui in poteſtate. ff. de teſtamẽtis. de iure aũt canonico ſic, ſi maximè pater cõsẽtiat. c. ſi. de ſep. ĩ vi. fuſius Bal. in. d. l. i. lec. ij. col. iiij. C. de ſac. ſan. ec.

Septuageſima ſecunda eſt, quia teſtamentum vſurarij, præſtita cautione poſtea reconualeſcit de iure canonico. c. quanquam, & ibi per docto. de uſu. in. vj. non de iure ciuili. l. j. §. ſi filius. ff. de lega. iij. Bal. in. d. l. j. lectu. ij præallega. col. vi.

Septuageſima tertia eſt, quia regu. Catoniana quæ eſt iuris ciuilis. l. i ff. de regu. cato. non habet locum de iure canonico, & confert (ut declarat Bal. in loco præallega.) ad differentiam proximam ſupra, quia ſufficit quod ſuperueniat habilitas ſtante voluntate ut in d. c. quanquam.

Septuageſima quarta eſt, quia monachus de iure ciuili nõ poteſt eſſe tutor. §. deo autem amabiles in auth. de ſanc. ep. de iure autem canonico ſic maximè teſtamentarius vel datiuus. c. perueniat. lxxxvi. diſt. fuſe tamen Bal. in l. generaliter col. vi. C. de ep. & cle.

Septuageſima quinta eſt, quia de iure canonico a quolibet grauamine põt appellari, de iure ciuili non, & maximè ſi ſit grauamen quod poſt ſentẽtiam poſsit reparari, ut in. l. ij. vbi idem Bal. col. ij. C. de epiſcopa. audi.

Septuageſima ſexta eſt, quia à ſententia lata in poſſeſſorio ſi ſit diffinitiua, de iure ciuili non appellatur, de iure autem canonico ſic, ut ibidem col. ulti.

Septuageſima ſeptima eſt, quia ex ſola filij nominatione præſumetur matrimonium, ſed non de iure canonico. c. illud quoque de præſump. Bar. q. xi. col. iii.

Septuageſima octaua eſt, quia quæ ad principem ſpectant non ſunt neque delegabilia, neque præſcriptibilia de iure ciuili, de iure canonico autem ſic, vt not. D. de Rota deciſio. cccxvi. in prin. de offi. ordi. in nouis.

Septuageſima nona eſt, quia lex ciuilis præſumit matrimonium ſi ſimul maſculus & fœmina cohabitent ſimul. l. in libere. ff. de ritu nup. canones uero adulterium ſiue fornicationem. c. aliter. xxx. q. v. eſt verum quod hoc caſu ſtãdum eſt iuri canonico in vtroq; foro cũ ſit materia quæ ſpectat ad eccleſiam. & declarat Abb. in. c. eccleſia S. Marię col. vii. de conſti.

Octuageſima & vltima eſt, (alias enim non tango, quia ad ſaturitatem ſcripſerunt poſt Bar. alij, maximè Zanetinus, Io. Bapt. à. S. Blaſio, & proſdocimus de comitibus in eorum tractatibus. quas tamen ponit Barto. dicunt fuiſſe cuiuſdam Gul. docto. antiqui. ſuas longo ordine Zane. in c. j. de accu. conſcripſit. dicit per eos, quia lex ciuilis adhuc, tollit epiſcopo cohabitationem cuiuſlibet

laſibet mulieris,etiam non ſuſpectæ auth.nulli. C.de ep.& cle,canonica autem permittit, matrẽ vel ſororẽ.c.interdixit.32.d.Idẽ.Abb. vbi ſupra

ADDITIO.

Eſt etiam Octuageſima prima,quia de iure ciuili Impetratio iudicis ad lites,non ualet, niſi in caſu,quando Ordinarius iuſticiam facere negat. §.& non permittat, in auth.de manda. prin. De æquitate canonica auth.ſecus, quia poterit etiã ſi non ſit in aliqua culpa ut pulchrè per Bal.in l. ii.ad fi.C.vt lite penden.

Octuageſima ſecunda eſt,quia iura ciuilia uelle uidentur,quod actio exprimatur in libello. l. age cum geminiano.l.actione.C.de tranſac.argumentum in l.i.ff.de eden. & innuere uidetur tex. etiam in l.edita.C.eo.canonica autẽ. dicũt quod non eſt neceſſe c.dilecti,de iudi.& ibi.Inno.nos late in l.ædita.vbi Bal.tamen in lectu.peruſi.col. iii.dicit,quod expreſsio duplex eſt, explicita & Implicita,quodque explicita neceſſaria non eſt, quãdoquidem, tacite ex propoſitis intelligatur, & bene,quia expreſsio eorum quę tacite inſunt nihil operatur, nec fieri debet quod factum non releuat.l.cum quid.ff.ſi cer.pet.l.hæc uerba.ff.de lega.i.l.hęc ſtipulatio.§.diuus.ff.vt lega. no. caucа. Implicita autem ſic.

Octuageſima tertia eſt, quia ſi egi rei uendicatione non expreſſa cã eaque ſuperueniat lite conteſtata, non inducit condemnationem ex eadem inſtantia de iure ciuili.l. non poteſt.ff.de iudic. Dyn.inſti.de actio.in prin.de iure canonico autem ſic.c.abbate ſanè de re iudi.in. vj. Et rationẽ aſsignat Bal.in.d.l.edita col.vj.

Octuageſima quarta eſt, quia de iure ciuili literis iudcum ſigillatis ſtandum non eſt, ſed ſcripturis tabellionum, de iure canonico autem ſic, ſi Iudices maiores fuerint,exempli gratia epiſcopi.c.poſt ceſsionem de proba.Idemq; de iure ciuili,in his quæ ſunt modici præiudicij.l. curenr. ff.de teſti.l.ſi publicanus.ff.de publi.& vecti.l. ſi qua per calumniã.C.de ep.& cler.& ut per Bal.latius in.l.pacta nouiſsima col.vlti.C. de pac.

Octuageſima quinta eſt, quia in obligationibus facti regulariter & de iure ciuili,ſuccedit obligatio ad intereſſe.l.ſi quis ab alio.ff.de re iudi. l.ſtipulationes non diuiduntur, ver.Celſus.ff.de verb.ob.debitorq; ſoluendo liberatur de iure canonico autem non, immo quòd præciſe ad factum tenetur.c.qualiter ibi,opere compleantur, de pac. & nititur hoc ipſum ex multis oſtendere Ro.in.d.l.ſtipulationes non diuiduntur col. vii. Fuſius Burgos in rub.de emp. & uend.col.i.& ij. Zaneti.in.d.c.i.diffe.lxvj.de accu. interim tu ſi, aliquas nos adduxiſſe ſupra ex his quæ ab alijs dicta fuerunt,compereris, ignoſcas, quoniam nil dictum eſt, (vt ait Comic.) quod prius dictum non fuerit, eritq; ſatis non ita ueſtigijs inhæſiſſe, ut nihil ex nobis dixerimus, quandoquidem multa etiam ſint non ab illis excogitata, prius, aut præuiſa. & ſi qua pars etiam foret earum in hiſce quæ noſtrę ſunt, vulgatum illud,me recreabit, repetita placebunt,maxime pulchritudine decorata, de quo in.l.i.in.§. ſupradictis.C.de emenda.Codi. Finis.

τέλος.

DE QVIBVSDAM VERBIS DEQVE SIGNIFICATIONIbus eorum,quomodo intelligantur & quam habeant interpretationem, liber.

DE verbis deq; verborum ſignificatione nunc tractare aliquantiſper intendimus, quomodo intelligantur & quam habeant interpretationem, tametſi ſatis ſuperque dictum ſit alibi.ex quo natura nouas ſemper deproperat edere formas.l.ii.§. ſed quia.C. de vete.iu.enuclean.d.l.i.§. ſed quia quæ fue.pri.cau.be.amit. in vſibus, & ſi me planè Doctorem ſeu magiſtrũ eſſe non oſtẽdero,non tamen preconizabo ſeu preconẽ agam ex toto, quæ legi tantum referens, ſed pro poſſe multa potius adiiciam, aut ſaltim breui, & præſcripto quodam ordine tibi omnia exarabo.

Sciendum igitur eſt, & primo, quod propria verborum ſignificatio, quandoq; ſumitur ab auctoritate quia lex dicit.l. proprie.l. ferri. ff. de verb.ſig. quandoque à diffinitione.l.i.ff.de tute. l.i.ff.de teſta.l.i.ff.de ſur. & quandoque ab alluſione.l.ii.§. appellata. ff. ſi cer. pet.l. pupillus.§. territorium.l.tugurii.ff.de verbo.ſig. niſi alluſio diffinitioni repugnet, vel limitationi, ſeu qualificationi factæ à iure, ut exemplificat & declarat Bar.in.l.omnes populi nu.lix.ff.de iuſti.& iu.

Secundo quod verba intelligi debent ſecundũ ordinem iuris.l. vxorem.§. teſtõ & ibi Barto.ff. de lega.iii. communis vel municipalis ut inquit Bal.in.l.liberti col. vii. C.de ope. lib. ſecundum ſubiectam materiam. l. ſi vno.ff.loca. ſecundum qualitatem perſonarum.l.plenum.§.equitij.ff.de vſu & hab. ſecundum naturam officij & contractus ſuper quo interponuntur.l.i.§.fin.ff.de publica.l.damnum & utrobique Bar.ff.de dam.inf. & regulariter ſecundum propriam ſignificationem dicit idem Bar.in.l.filius familias in prin.ff. de dona. & maximè in ſtatutis contractibus & ſimilibus.l.iii.§.hæc verba & ibi not.ff.de nego. geſt.l.quicquid aſtringendæ.ff. de verb.ob. Et ſi non poſſunt intelligi proprie impropriantur ut actus ſuſtineatur & potius valeat quam pereat.l. quociens.ff.de reb.dub.Iaſ.mulia in.l.ſi tibi pecuniam.ff.ſi cer.peta.

Tertio etiam verba,quę non poſſunt intelligi de iure intelliguntur de facto.l.ſi mulier.§.pe.ff. de cond.inſti.l.renitente ad fi. C. de iure delib.l. quidã.§.videamus.ff.de uerb.ob.Bal.cõſ.ccxviii. col.ii.vol.iii.

Et ad ſtatuta redeuntes (quarto) ſi in eis poſita, plures ſignificationes proprias habent, eſſicient ut ea capiatur quam ſubiecta dictabit materia. d. l. ſi vno.ff. loca. ſi propriam & impropriam vero, propria (vt dictum eſt) amplecti debebit, tradit Barto.in.d.l.omnes populi num. præallega.

Quinto intelligi debent etiam ſano modo ecce agit Iudex agit pars, ſed tamen hoc idem verũ erit ſi legitimè agant ita Barto.,in.l. meminerint nu.iiij.C.vnde vi. Et ad idem, quod modicè lędit aduerſarium poteſt à Principe impetrari, niſi id per uim occupetur.l.quotiẽs.C.de preci.Imp. offe.declarat Bar.in.l.auctoritatem.C.eod. Qui dicit etiam in.l. conſuetudinis col. ij. C. quę ſit lon. conſuc. quod ſequi debemus id quod fecit Po. Rn. ſano modo tamen ſi ex certa ſcientia id fecerit,non male ac perperam. Et in.l. ſi fideiuſſor in.§.i.ff.qui ſatiſda.co.quod ſeruus non agit, nec ex communicatus de iure canonico, ſed tamen quod ſe defendunt defenſione neceſſaria, voluntaria non.

Sexto ſciendum eſt, quod verbum ſignificat factum, ſicut aduerbium, quod ſignificat qualitatem facti, dicit idem Bartol.in.l. Pomponius in prin.col.pe.ff.de nego.geſt.

Septimo quod quanquam verba & ſcriptura æquiparari videantur, habent tamen verba neſcio quid pluris.l. labeo.§.idem tubero.ff.de ſup. lega. Et neſcio quid latentis energiæ uiua vox docentis, vt inquit Hiero. in prohe. Bibliæ. Et eſchines aduerſus Chteſiphontem. quid ſi audiuiſſes Beſtiam illam perorantem; multa Boer. deciſio.i.nu.xxxiiii. par.i.Bal. in rub.de teſtib.

Eſt etiam & Octauo,verbum vniuocum,equiuocum & analogum. vniuocum homo,quia pluribus conuenit eadem ratione. l. hominis.ff. de verb. ſig. æquiuocum Canis, quia pluribus conuenit,diuerſa, namq; cœleſtis eſt piſcis & latrabilis ut per Bar.in.l.quotiens in ſtipulationibus. ff.de verb.oblig. Analogum vero, quia pluribus conuenit rebus, rationibus partim diuerſis,partimque eiſdem,vt ſanus,is enim animalibus ratione ſanitatis conueniens eſt, vrinę reſpectu ſigni, & Medicinę reſpectu effectus ut pulchrè docet Sauonaro.de princip.Syllogiſmo.c.xix.

Nono ſi verba generalia poſſunt multa cõpræhendere reſtringuntur ſecundum mentem contrahentium ſiue teſtatoris.l.obligatione generali.ff.de pigno.l.ſi de certa cum materia.C.de tranſac.Bart. in.l.aurelio in.§.Caius.ff. de libe. lega. Are.conſi.clxvii.col.ij.

Et ſi in contractu ad huc poſita(atque decimo loco)poſſunt ſeruitutem ſapere de ſeruitute actiua intelligentur non paſsiua & pro eo in cuius fauorem apponuntur ut inquit Flo.in.l.ſi arborem ad fi.ff.de ſerui.ruſtic.p̃dio.& in l. ſi uia.ff. eo.ti.

Qui dicit etiam Vndecimo. in l. intradendis in prin.ff.communia prædio.quod uerba habẽtia duplicem intellectum ſi ſecundum vnum valeat diſpoſitio, ſecundum alium vero vicietur, quod ſecundum illam intelligentur & non ſecd̃m iſtũ.

Duodecimo rebus veriſimilibus quoq; debent concordari & referri in dubio ad eam perſonam ad quam magis pertinent.l.ſi ita quis.ff. de euic. l. ſi ſeruus.§.qui margaritam.ff. de lega.i.l. cum in teſtamento & ibi Bar.ff.de au.& ar.lega.l.lege Cornelia ad fi. ff. ad Sillania.l. ſeruo legato.§. ſi teſtatoris.ff.de leg.i.Stepha.Fed.de int.in.par.3.

Decimo tertio intelliguntur & intelligi debẽt per prius & non per poſterius.l.qui liberis.§.hęc verba.ff.de vulga.& pup.ſub.

Et ſimpliciter non ſecundum quid (decimoquarto loco.)l.i.l. filiusfamilias & ibi Bart.ff.de dona.l.hoc legatum.ff.de lega.iij.

Et ſi verbum adhuc & Decimoquinto, duplicem habuerit ſignificationem dicetur obſcurum. c.In præſentia de proba. adeo quidẽ ut teſtis interrogatus,quid ſit mutuum,quoniam huiuſmodi eſt,iuris & facti ſcilicet, non teneatur reſpondere.l. de ætate.§. qui tacuit.ff. de int. ac. de quo tamen dubito ego in.l.i.lectu.iij.ff.ſi cer.pet.

Sunt etiam Decimo ſexto quædam vniuerſalia,vt omnis, quędam indeffinita termino communi,ut homo, fœmina,ſeruus, adiectiua quis, qui & quę,latè Bar.in.l.i.col.ij.ff.de regu.iu. Itẽ & rurſus vniuerſalia, affirmatiua, negatiua, & indefinita, quibus regula conſtituitur. l. omnis diffinitio.ff.eo.c. nullus cod.titu.in.vj.l.i.§.cum vrbem.ff.de offi.pręfec. vrb.Dy.in rub. de regu. iu.poſt prin.in vj.

Decimo ſeptimo,ſi ambigua fuerint teſtamenti ſignificantia ſeu quę poſsunt ſignificare modũ & conditionem, in dubio interpretanda ſunt, ut potius modum quàm conditionem ſignificent.l. quęro.§.inter locatorem.ff.loca.Cyn.& Bar.in.l. cum mota.C.de tranſac.Bal.in.l.& ſi poſt tres,in rep.ff.ſi quis can.Areti.conſi.cl.col.ij.

Et ſi adhuc fuerint generalia Decimo octauo, indefinite prolata à verbis ſpecialibus intellectũ recipient, l.quotiens & ibi Bal.in prin.C.fa.her.

Qui dixit etiam Decimonono,in.l.ſi cum ante.C.de dona,ante nup.quod in contractibus obliqua ſunt omnia requirentia traditionẽ de manu alterius,vt in legatis & fideicommiſsis.l.ij.C.cõmunia de lega.

Et alibi Alex.vigeſimo,quod prolata à vulgaribus intelligi debent prout communiter accipiuntur, & vulgo conſi.cij.col.ij.vol.vi.& bene. l.ſtipulatio iſta.§.hæc quoque.ff.de verbo.oblig. Bal.in.c.i.in prin.col.iii.de ſuc.feu.in vſib.

Interpretanturq; inſuper & vigeſimo primo, Octo modis ſignificatione ſcilicet natiua & principio, quo ſunt nata vel data hoc eſt poſtea vſu gentium mutata, licet primas inſtitutiones neſciamus, verum de ipſa credendum eſt autoribus.l.i.in prin.ff.ſi cer. pet. intellectu communi loci vel patrię ut patauinorum.l. librorũ.§. quid tamen.caſsius. ff. de lega. iii. naturali iuſticia. l. ſcire oportet.§.ſufficit.ff. de excu. tuto. naturali

charitate

claritate & veriſimilitudine. l. tale pactum. §. fi. ff. de pac. l. Gallus. §. j. ff. de lib. & poſthu. utilitate publica. l. ſi quia in graui. §. hij quoque. ff. ad Syllania. l. ita vulneratus. ff. ad legem aqui. c. vt fame de ſen. exco. uiua ratione quæ anima eſt ſcripturæ. l. frater à fratre ff. de cond. ind. l. j. §. ueterea. ff. de acqui. poſſ. æquitate, conſiderat a perſona cuius cui ineſſe debet. l. ex facto in prin. ff. de vulga. & pup. ſub. Stilo iudiciorum & conſuetudine. l. ſecunda. C. quæ ſit long. conſue. c. quam graui de cri. fal. l. ſi de interpretatione. ff. de legi. pulchrè Bal. in. l. fi. col. vii. C. de here. inſti.

Vigeſimo ſecundo verba legis quanquam generalia debent ita & taliter interpretari vt alteri legi non contradicant ſicuti in teſtium dictis. c. cum tu de teſti. l. ſolent & ibi Barto. in prin. ff. de offi. procon.

Et ſi negatiuè proferantur vigeſimo tertio ſtatim ſuum producent effectum. l. iiii. ff. de manu teſta. Bar. in. l. metum in. §. volenti col. j. ff. quod met. cau.

Vigeſimo quarto dicimus hinc etiam, quod verba infiniti congruunt omni tempori, nanque verum erit dicere me amare de preſenti, me amare debere in futurum, meq; amare debuiſſe in preteritum, & ſic (ut dixi) infinitum congruit omni tempori inquit Idem Bar. iſtud memoriæ commendandum ſubiiciens. in. l. ſtipulationum in. §. j. in prin. ff. de verb. ob.

Et vigeſimo quinto, quod illa de iure & de facto pluribus modis intelliguntur ut per eundem Bar. in. l. ſtipulatio iſta habere licere col. ij. ff. de verbo. obliga.

Qui dicit etiam & vigeſimo ſexto in. l. ſi quis arbitratu. col. ij. ff. eo. quod illa arbitrio Titii in vltimis voluntatibus conditionem non faciunt in contractibus autem ſic.

Sunt quoque verba blanda & adulatoria, quæ maximè (et vigeſimo ſeptimo) fauore libertatis inducunt diſpoſitionem & ſi ad honoratum referantur pariter. l. paulus. §. paulus. ff. de fideicom. lib. de quo. Bart. ibi dicit feciſſe magnum feſtum cum interpretaretur. l. generaliter. ff. de lib. lega. idem Bar. in. l. ex hac ſcriptura col. iii. ff. de dona. ergo non regulariter. l. obligationum ſubſtantia. ff. de ac. & ob. l. queſitum. §. deniq; ff. de fun. inſt.

Vigeſimo octauo inquit Barba.. conſi. lv. col. ij. vol. iii. quod multiplicata maiorem efficaciam habent q̃ ſimplicia poſt Bal. in prohe. fforum & bene argum. in. l. Baliſta. ff. ad Treb.

Et alibi vigeſimo nono Bal. in. l. i. in. §. huius ſtudii col. ij. ff. de iuſti. & iu. quod ſi ſimpliciter proferantur, principaliter Intelligi debebunt nõ ſecundario, dicitque notandum eſſe.

Reſtringunturque trigeſimo, abſolute prolata, ad id quod poſsibile eſt de natura, de facto, de iure, & ſecundum bonos mores. l. nepos proculo. ff. de verb. ſig. idem Bal. in. l. omnes populi, col. viii. ff. de iuſti. & iu.

Trigeſimo primo, non aliud ſunt verba q̃ vox quædam formata ab intellectu, & ore prolata vel ſcripta. l. labeo. §. idem Tubero. ff. de ſup. lega. Bal. in. l. ſcire leges. ff. de legi.

Trigeſimo ſecundo delinentia in oſus plenitudinem ſignificant, imò quod viciũ habent. l. capitalium. §. famoſos. ff. de pen. l. ſecunda. §. fi. & ibi not. ff. de his qui not. infa.

Trigeſimo tertio adhuc ſcire expedit, verba nomine alterius tribus modis in iure capi poſſe, vt primum actum nudi miniſterii deſignet, poſtea mixti, & vltimo loco ut inferant in cauſa non in forma. l. pater ex prouincia. ff. de ma. vind. l. huiuſmodi. ff. de lega. j. l. ſi cautiones & ibi Bal. col. ij. C. qui accu. non po.

Trigeſimo quarto, quod omne uerbũ ueritatẽ importat, ſi per legalẽ diſpoſitionẽ veritas introduci poteſt, alias notatur fictio. l. filio quem pater. ff. de lib. & poſthu. l. furti. §. j. & ibi Bald. col. j. ff. de his qui not. Infa.

Trigeſimo quinto, ſi verba vniuerſalia fuerint, includẽt futura. l. fi. C. quę res pi. ob. po. ubi tñ de prẹiudicio non agitur, uel ſi id fuerit modicũ. Et ideò ſic ad futura porrigitur pariter vniuerſale mandatũ. l. lucius iuncta glo. in argu. tamen. ff. de fun. inſt. Bal. in. l. item & ad litem. ff. de procu.

Trigeſimo ſexto quoq; iuri ſunt adaptanda, ſi fuerint indiſcreta puta, quia promittat quis, aliquem defendere, ſiue clericũ in cauſa ſpirituali, ſine dubio intelligi debebit coram iudice cõpetẽti, & quo ad clericũ corã Epõ nõ corã poteſtate. l. ſed hæc. §. non ſolũ & ibi Bal. ad fi. ff. de procu.

Haud pretermittentes Trigeſimo ſeptimo; qđ eorum certitudo (de verbis loquor in materia) arguit certitudinẽ intellectus, ideo ſocietas q̃ ſermonibus cõtrahitur, clara eſt. l. iiii. ff. p ſo. forma liaq; verba ſunt eiuſdẽ Bal. cõſ. 397. i prin. vol. v.

Trigeſimo octauo hæc verba, pono te in locũ meum inducunt mandatum, vt per Ro. in. l. in prouinciali in. §. i. col. i. & in. §. ſi ego ubi etiam Bart. ante eum. ff. de no. op. nuncia.

Trigeſimo nono ẽt dico ex his, totiẽs quotiẽs, quem ſe obligare in infinitum ad repreſentãdum eum pro quo promiſit. l. veluti. §. i. ff. de eden. Ro. in. l. ſi finita in prin. ff. de dam inf.

Quadrageſimo, illa, nõ puto mihi expedire, plata poſt tempus datũ ad deliberandũ repudiationem inducunt. l. de ætate. §. i. vbi. etiam Bart. ff. ad Treb. & ibi cõiter cæteri ita trãſeunt, idẽ Bar. in l. ſerui electione, in prin. ff. de lega. j.

Quadrageſimo primo, dubitatio nõ parua eſt, quo modo illa rurſũ intelligãtur, ſi emphyteoſis conceſſa ſit vſq; in tertiã generationẽ, de quo in. §. alienationes in auth. de nõ alienan. & breuiter ſciendum eſt, intelligi ut filium includat nepotem & pronepotem & ut fuſius declarat Bald. conſil. ccclxxv. vol. iiii.

Sũt & verba enũciatiua quadrageſimo ſecũdo, de qbus i. l. ex hac ſcriptura. ff. de dona. hecq; nõ diſponũt regulariter ut ibi not. ſed merã inducũt exceptionẽ, maximè ad odium prolata. l. ſi ſocer

& ibi Bald.ad fin.ff.ſolu.mat.l.fin.C. de codicil. Alia vero, quadrageſimo tertio conſiderantur, eorumque ſumenda eſt intelligentia, ex cauſis, ex loco, ex tempore, & ex perſona.cap. intelligentia de verbo. ſignifi.l.ſi.ad fin.ff.de ac. & ob. Calde. conſi.viii.de offi. lega.

Suntque ſigna (quadrageſimo quarto) earum quę ſunt in anima paſsionum notæ.l.Labeo. §.idem tubero.ff. de ſup. lega. hæcque eſt finalis cauſa linguę, ut loquamur ſcilicet, quæ in corde habemus, & vera quidem ac ſimpliciter non doloſe, quoniam vna etiam nobis à natura data eſt.

Nec ſane in materia ignorandum eſt quadrageſimo quinto, quod actua verbi diſtinguitur ab actu facti, ex quo primo modo feudum non incidit in commiſſum, ſecundo autem ſic.l.alienatum.ff.de verbo.ſigni.Bal.conſi. clxxxvii.col. fin.vol.iii.

Quadrageſimo ſexto in lege quandoque reperiuntur iſta. Sancimus, ſtatuimus, prorogamus, permittimus, volumus, & id genus plura, ideo ſciendum eſt fore noui iuris promulgatoria vt latè oſtendit Corne. conſil. cxxvi. col. vi. volum. ſecundo.

Quadrageſimo ſeptimo debent quoque verba cum effectu intelligi & maximè ut aliquid operentur.l.i. ff. quod quiſque in. c. relatum de cle. non re. in ec. c. ſi Papę de priui.in.vi.l. ſi quando.ff.de lega.j.Feli.in cap.Rodulphus col.iii. de reſcriptis.

Et ſi impropria fuerint quadrageſimo octauo, puta Mercatorum, in libellis, ſcripturis & teſtibus, aliquando ſuſtinentur quia proprijs non nec ſciunt neque curant vt inquit Bart. in l. ſecunda per illum tex. in prin. C. de his qui ex pub. ra. mut.pecu.ac.lib.x.Alexan.conſ.cxxi.col. ſecunda vol.j.niſi eſſent periti quia tunc ſecus diceremus.l.cum antea.C.de arb.l. quotiens & ibi not. l. filia. C.fam.her.l.quod ſi nepotes.ff.de teſtam. tu.l.prima.C.qui & aduer.quos.l. ſtipulatio iſta §.hoc quoque ff. de verbo.obliga.Barto. in loco præallega. ad fi.

Quadrageſimo nono repręhendi ſolet repetitio ſeu inculcatio verborũ ut not.in.l.certi condictio in prin.& in.l.lecta in prin. ff. ſi cer. peta. tamen quia plerunque fiunt ad cautelam repręhenſionem non habebunt vtiliaq; erunt potius repetenti ſiue inculcanti quàm ſuperflua & inutilia clem.prima.§.quia ergo vbi glo. de iure iur.l. ſi quis.C.ad tertul.Butigel.in.d.l.lecta nu.28.

Quinquageſimo & vltimo quandoq; dicitur. *Quæ metu facta ſunt roboris firmitate careant*; Eſtque maxima dubitatio quo modo intelligantur, ſed veritas eſt, expreſſam inducere nullitatem, cap. ex habita ad fi. de iudi.cap. dilecti. cap. dilectæ.c.ſignificauerunt de exceptio cle. multorum.§.ſanè de pen. Rota deciſio.cclxxiiii. de renuncia.in nouis. Finis.

τέλος.

DE NONNVLLARVM DICTIONVM PRINCIPALium Natura, liber.

POSTEAQVAM vidimus de verb.ſig.aliqua ſupra de dictionibus nunc modo videndum eſt præcipuis maximè, quæ verbis etiam componuntur, ſed tamen ab A. primum initium ſumemus, quia nec ipſa (tametſi litera ſit non dictio) multiplici ſignificatione caret.

Separatiua igitur eſt potiſsimum. ſicuti ab.l. à Caligato & ibi Cy.C.de nup.l.ratio.§.ſi.ff. de ac. emp.Bal.in.l.militis codicillis, in prin.ff.de mil. teſta.& in.l.eius in.§.ſi autem col.j.C.de ap.& ita tenent etiam aduocati (vt ibidem ſubijcit) eſtq; exemplum ſi dicatur, à die iſta, vel ab hac die, quia prima non computabitur in termino. Aliter dicit (ad idem tamen) in l.ſi.ad ſi.ff.de Senato. ſi ponatur ſuper termino intrinſeco, quod includit de momento ad momentum, ex quo non debet eſſe aliquod tempus vacuum & inutile, ſi vero ſuper extrinſeco, quod excludit.c.cum dilecti de dolo & contu.authen.hodie.C.de ap. c.ex parte & ibi præpo.Alexan.in prin. de ſponſal. vſque adeo, ſi vendatur fundus à tali arbore vſque ad talem, arboreſq; ſint fundi pars, vt includantur, alias non, ſi ſint alterius, argum.in l. ſi domus in prin. ff. de leg.j. Et ſi ſtet ſtatutum, quod lis finiatur intra tres menſes à tempore litis conteſtatę; dies litis conteſtationis non computabitur, vt adhuc Bal. inquit in.l. ſcire oportet in.§. aliud. ff. de excu. tuto. Et alibi ſi iungatur cum verbo effectiuo vel ſubſtantiuo, quod cauſam efficientem denotabit, puta.filius procedit à patre.l. filius à patre.ff. de lib.& poſthu. in.l. exarrali, in prin. C. de actio. emp. Quandoque exponitur à, ideſt ſine, vnde amens dictus eſt quaſi, ſine mēte vt inquit Fulgo. conſ. lxxx.col.ij.& Anomalia ideſt irregularitas, ab à quod eſt ſine, & nomos lex, quaſi extra regulam, & inde anomalum ideſt irregulare, & ideo male ſcribunt gloſ. Bal. & alij, qui vel exceptiones anormalas vel fiſcũ, vel tale quid aliud ſic cum appoſitione litere. R. dicunt, in.l.iii.glo. ff.de exceptio.& in l. ab executione Bal.ad fi. C. quo. ap. non recip. & in l. prima.C. ſi penden. ap. mora interue. & in authentica præſente, col. prima. C. de fideiuſſo. & nos etiam in lib. obſerua.iii. cap. primo.fine. R. igitur ſcribi debet, nec aliorum error ſequendus eſt. Poſita rurſum inter principium & finem temporis, includit & coniungit de momento ad momentum, niſi ſint termini contrarij, quia tunc ſtaret excluſiue, exempli gratia quo ad primum, omnis ætas ab adoleſcentia ſua prona eſt ad malum Amethiſtus ab α & μέθη ebrietas, quaſi ſobrius ſit à planta pedis vſque ad uerticem non eſt in eo macula. quo ad ſecundum. à feſto Sancti Martini, vſque

uſque ad aliud feſtum eiuſdem.& ut per eundem Bal.fuſius conſi.cccclvii.ad fi.uol.i.

Eſt etiam dictio abſque ſecundo loco, quam pręceteris optimam eſſe firmat idem Bal.pro aduocatis pariter in iudicijs poſitiones facientibus, in.l.minimè per illum tex.ad.fi.C.de ap.& negatiuam dicit Cy.in.l.actor quod aſſeuerat col. iii. C. de probat. quod res fuit abſque eo, cunque Cy.Bal.adhuc in.l.data opera, col. pe. C. qui ac. non po.ſubijciens tamen,quod includitur dictio præter,quando implicatiuè ponitur, ſi quę aduerſatiue,qđ excludit. nonnihil Corne. conſ. ccvii. vol. iii. vel. & verius ſi negatiua ꝓcedat dicamus rurſum quod includat, alias vero quod excludat & fuſius declarat Gemi. in. c. qui generaliter in. §.j.de procura.in.vj.

Tertia eſt dictio ac, ſui natura copulatiua. l. decernimus ibi antiquatis ac infirmatis,& ibi beatiſsimus ac nanque eſto quod ibidem, religioſiſſimus.C. de ſacroſanc. ec. pro ideſt ponatur (vt dicunt omnes) huiuſmodi eſt tamen.l.ſi quis reū ff.de cuſto.reo.teſtatur Bertran.conſ.lviii.num. 7.vol.ij.eſt etiā repetitiua qualitatum præcedentium.l.nemo.C.de ep.aud.& nimirum, quia copulatiue natura,pariter eadem eſt.l. ſeiæ.§.Caio. ff.de fun.inſt.Corne.conſ.clxxxvi.col.iiii.vol.ij. Bar.in.l.ait prętor in.§. erit igitur differentia.ff. ui.bo.rap.& in.d.§.Caio,Idem Corn.conſ.cxcii. col.iii.co.lib.Alexan.conſi.cxx.col.ij.vol. primo Gui.Papæ,deciſio.clxxxi.col.ſecunda.

Quarta ſubinde eſt dictio, Ad quæ intriſicitatem denotat, ratione eius cui adiicitur,vel ſubiectæ materię.l.iiii.§.totiens,ibi ad ipſas ædes proponere. ff. de dam. inf. & quandoque etiam pro iuxta ponitur,ex quo inſultus, ad domum factus dicitur,qui fit iuxta domū,& ꝓpè per duos pedes l.quidam hiberus.ff.de ſer.vrb.prædi.l.ſi ſtatura. ff.de fur.& ſic hoc caſu bene propinquitatem denotabit, ſed non intrinſicitatem,ut inquit Bald. in rub.ff.ſol.mat.col.ſecunda, & in.l.militis codicillis in prin.ff.de mili.teſta.& Por. in.§.& vnū col.ſecunda inſti.de hære.inſti.& Corn.conſ. xi. nu.16.vol.iii. Et ſi obligatio haberet cauſam ſucceſsiuam, hæc dictio rurſum poneretur ad ipſam obligationem limitandam inquit Bart. in.l.cum qui ita,in.§.qui ita.ff.de verbo.ob. Deci.pulchrè conſ.cviii.col.ij.vol.primo.Et ſi diceretur ad arbitriū boni uiri, faceret conditionē vt per Alex. conſi.lxxii.ad fi.vol.v.poſt Bar.in l.j.ff.de condi. & de.vel à iudice ſic, pono te ad confinia ad voluntatē meam,quod etiam declarat Feli. in.c. ex literis,col.j.de.conſti.& Alex.adhuc cōſ.iii. col. ij.vol.j.Corn.conſ.cccxviii.col.ij.vol.iii.nōnihil in l.ſi vir & in.l.quibus diebus ī.§.termilius.ff.de condi. & de. Aliquando ēt pro circa ponitur, ſi citatio facta ſit ad feſtum reſurrectionis, de quo tamen idem Feli.latè in.c.meminimus col.iii. de accu. & quod ſit dictio etiam incluſiua vltimo loco ſentit Imo.conſ.x.& bene, quia ſi quis promiſerit dare ad diem, nec dederit lapſa die, conſtituetur in mora.l.ad diem.ff.de verb.ob. quaſi dicat ut dicit Iaſ.in.l.moribus col.ij.per illum tex ibi, ad annoſ.xiiii.ff. de vulgar.& pupi.ſub.quod iuncta tempori, ipſius perfectionem ſignificat.

Quinta eſt dictio aut,quæ pro ideſt, alibi ponitur in.l.ſi pater &. ibi Imo.ff.de ſol.ſed alternatiue ſtat communiter.l.ille aut ille.ff.de leg. iii.l. plerunq; in fi.ff.de iu.do.not.in regu. in alternatiuis de regu. iu. in. vi. ſubiecta materia dictante tamen, maximas patitur alterationes ut dixi ego in l.eius qui in prouincia.ff.ſi cer.pet.

Sexta eſt dictio a ſe,quę facit pactum perſonale.l.iuriſgentium.§. pactorum.ff.de pac. l. qui in futurum.§.ex altera.ff.eod. l.ſi marito.§. i. & ibi Bal.ff.ſol.mat.Pet.& Cy. in l. veteris.C. de cont. & commit. ſtip.

Septima eſt dictio at ſi aduerſatiua iuris & facti.c.per tuas de arb. c. concertationi & ibi Geminia.nu.12.de ap.in.vi.

Octaua eſt dictio adhuc, implicatiua. l. vbi adhuc.C.de iu. do. Corne. conſil.ccciii.nume.6. volum.iiii.

Nona eſt dictio apud,intrinſicitatem haud ſignificans, quoniam verum erit dicere apud mare quid eſſe, ſiue apud flumen, ſed non tamen id eſſe in mari vel in flumine.l. penes.ff.de verb.ſig. l.is apud quem. C. de eden. idem. Corne. conſil. cxcvi.nu.5.vol.iiii.Bar. in.l. ſi quis in tantam.C. vnde ui.

Decima eſt dictio alius,ſignificatiua ſimilium vt per gl.in.l.ſi fugitiui.C.de ſer.fugi.c. at ſi clerici.§.1.de iud.l.1.ff.eo.Inno.& Io. And.in.cap. cum in illis ad fi. de præben. Sed non ſemper ſi aliud ſubiecta materia dictarit.l. ſi uno. ff. loca. not. in.c.ſedes apoſtolica de reſcrip.& in clem. i. eo.ti.Corn.conſi.xci.col.v.vol.i.

Vndecima eſt dictio alioquin, præcedentis dicti contrarium denotans.l.ii.ff.ſi cer.peta.l.milites. ff.de cuſto.reo.c.cum dilecti & ibi Bal.col.iii.de do.& contu.latè Corne.conſi. cccxiii. col.i. vol. iiii.poſt.Bart.in.l.i.ff.de condi.& de.

Duodecima aliquibus,indefinita,quę æquipollet vniuerſali.c.fi.de offi.de.in. vi. imò quod eſt vniuerſalis inquit gl.in c. fi.de reſcrip.licet quandoq; etiam reſtringatur ſecundum naturā ſubiectę materiæ vt inquit Gemi. conſ.xxix.ad fi.poſt glo.in.c.i.de conſti.

Decima tertia dictio eſt Bu,quā priſci aliquid magnū ſignificare volentes, aliis dictionibus ſeu verbis præponebant,exēpli gratia, Bucentaurus, Bulima,Buphiloponos,& ſimile quiddā. quia tū dictio non eſt, ſed potius Syllaba à qua dictio ipſa cōpoſita eſt,ad alias tranſeo. cętera igitur eſt dictio,& decima quarta quidē,implicatiua ſimilium.l.ſecunda, ff. de in ius vocan.l.iuriſgentiū. §. adeo.§.fin.ff. de pac. l. cum prætor. §. i. ff. de iudiciis.l. ex omnibus ff.de offi. præſid. Sed non ſemper implicat. l. qui iuriſdictioni. ff. de iuriſdi. omn.iud. & præter hæredis inſtitutionem alias omnia continet, autenth.ex cauſa.C.de lib.

preter.Bal.in l.quærebatur.ff.de mil.teſta.Anch. conſi.cxliiii.in prin. & ſi dicatur actum &c. ſic abbreuiate, ſignificabit rem perfectam, ut declarat pau.Caſt.conſi.cxi.col.j.vol. j. diceturq; reſpicere deciſionem præſentium capitulorum ſecundum Gemi.conſ.lxii.col.ij.

Decima quinta eſt dictio cum, quæ regulariter poſita inter perſonas cōiungit ſine unit principaliter, inter res vero acceſſorie vt per Bar.in l. ſi ita in §.primo,ff.de ma.teſta.& in l. hęc verba col.iii.ff.de lega.j.& in l. Titię teſtores in §. nihil.ff.eo.& in.l.ſi cui.ff.de fun. inſt. Alex.conſil. cxcii.col.j.vol.vii. Et ferè idem dicit Corn.quando non eſt poſita inter ea quæ poſſint ſe habere ut principale & acceſſorium, quod in effectu à copula non differt conſ.cccxii.col.prima vol.iii. & ſic quod aliter,vnit principaliter & acceſſorię multa Feli.in cap.quærelam, col.ij.de Simo.iuncta etiam verbo futuri temporis conditionem importat, præteriti vero cauſam, ſiue aſſertionem & caſum.l.cum clericis.C.de ep. & cle. l. cũ acutiſsimi.C.de fideicomm.Cuma. conſi.lxi. Et ſi dictum fuerit cum hac conditione, modum quendam & onus iniunctum denotabit.l.ij.§.Titio.ff.de dona.Corne.conſil. ccci.col. j. vol. iiii. quandoque ponitur pro quando, & pro quia. c. vnico de commo. quandoque ſonat in pro.l.rem quandam.ff.de dolo.quandoq; ponitur pro quãuis.l.cum clericis præallega. C. de ep. & cle. interdum pro in l.indebiti ad fi. ff. de cond. ind. & fuſius vt declarat Io. And. in mercurial. in regu. nullus ex conſilio col.vlti.de regu.iu.in vi.

Decima ſexta eſt dictio de, argumentatina, nanque poſco ſimpliciter dicimus, depoſco cum inſtantia.& eſt ſimile in l.j.ff.depo.Luc.de penna in l.j.ad fi. C. de ſuper indicto.lib.x. quandoque materiam denotat, exempli gratia, de offi. eius cui manda.eſt int.de offi.de.de offi.ordi.& ſic de ſingulis.quandoque originem vt Bal.de peruſio, Alexan.de Imo.& Pet. de bella perti. l. ſed & reprobari.ff. de excu. tu. interdum vero ordinem, cum dicimus pariter, de ſeruo ſit liber.l. manumiſsiones quoque.ff.de iuſti.& iu. Bal.in.l.j. in. §. ius naturale, col. ſecunda, ff. de iuſti. & in. & in.l.ex hoc iure col.quarta eo.tit.vbi etiam dicit quod ſignificat cauſam immediatam & propinquam, & bene.l. prima.§. nunc videamus.ff. de coniungen.cum emancipa.lib. Bal. in l. eo tempore in.§. ſeruus.ff. de pecu. fuſius Ioan. Andr. in mercu. in præallega. regu. nullus ex conſilio, col. fin. de regu. iur. in mercurial. verum ad id, dum dicit, quod interdum eſt pro. à. ponitur, dic quod elegans loquendi modus eſt, ſiue anthitheſis figura, quale illud. Olli pro illi Virg. Eneid.j.ibi.

Olli ſubridens hominum ſator atque deorum. & pulchrè probatur in l. ſi is qui, ibi ſtipulatus de te.ff.de furt. & in l. fullo ibi de domino liberatus.ff.eod. Et ſic ad atti.legitur primo,de cenſoribus conduxerunt. hoc eſt à cenſoribus Aſiæ vectigalia, pœnes quos erat cura, locandi eadem. ſimiliſque locutio reperitur ad ſeſtium ibi, ego de Craſſo domum emi idest, à Craſſo. Et ita de matre idest à matre exponitur in l. prima. C. de fideicomm. & in. l. Idem Pompo. ſi de meis ibi de te ſtipulatus.ff.de arbit. Et pulcherrimam decidit.queſt.ad propoſitum,Alber.clxxxv. par. prima in ſtatut. vt per eum plerunque reperiuntur etiam verba ſic prolata, de hærede in hęredem quæ ſunt directa vt ex multis declarat Corna. conſil.ſecundo col.tertia,aliquando de plano deque his, in l. ne quicquam in.§.de plano.ff. de offi.procon. & in cle. ſæpe de verbo. ſignifi. multa Corne.conſi.ccxliii.col.prima, & ſecunda vol.iiii.& ſine alio ſubaudito intellectu alibi exponit glo. in l. ſed & ſi in.§. primo,& ibi Bal.ff. de inſtit. ac.nonnunquam de facto in compromiſsis quibus cenſentur remiſſe omnes ſolemnitates iuris poſitiui, ut per Bar.in extrauagan. ad reprimendum in verſicu. videbitur. Et Ro. in l. ſi filiusfamilias.ff. de donat. Bald. & Ange. in.l. prima,ff.de mi. teſta.Corne. conſil.vi. col.ij.vol. tertio pulchrè conſi.lxv.col.j. vol. iiii. & conſil. cxl.col.ij.eo.lib.

Decima ſeptima eſt dictio ergo, ex præmiſsis illatiua.§.ſi quis tutor, inſtit.de ſuſp.tu.l.ergo.ff. de ſerui.ruſtico.prædio. glo. in cap. ſuper quæſtionum in.§.fin.de offi. de. tametſi ſtet etiam in lege quandoque incoatiue vt in capitu. ſic enim xxviii.q.j.& in cap. damnamus & ibi Io.And. in prin.de ſumma.tri.& fi.catho.ſed adde,quod plerunque etiam pro cauſa ponitur iuxta illud Maron. Eneid.vi.ibi. illius (emiſtichion enim eſt) ergo venimus. & Luchre.quinto.

Hoſtibus intulerant ignem formidinis ergo.

Decima octaua eſt dictio, & infra, quæ in decretalibus pōni conſueuit, vt noua ex his quę erant in antiqua, ſuppleatur, alias non licet aliquid addere vel detrahere.l. prima.C. de emēda. Cod.declarat Bald.in cap. Nicolao nu.iii.de ap. latè Gom. in regu. de anna. poſſ. quæſt. xxxij. col. ſecunda.

Decima nona eſt dictio etiam, implicatina, quę multo plura includit quã quæ verbis expreſſa fuerunt, imò quod maius dubium in expreſſo, præſupponit,quam in eo quod tacite includitur. l.ij.C.fam.her.l.j.& ibi Bart. C.etiam per procu. cau.in int.reſti. agi. poſſe. declarant Bononien. in rub.de conſtitutio.nu.20.aliter Alexan. conſ. cxvi.col. iiii. vol.ii. ſed quod implicet eſt bonus tex.in l.centurio.ff.de vulga.& pup.ſub.& in l.à diuo pio in.§.in venditione.ff.de re iud.Bertran. conſ.lxxxi.nu.2.vol.j.nō nihil Bar.in l.ſupra iter in.§.officia ad fi. per illum tex.ff. de acqua plu. ar.glo.in.l. magiſterie.C.de iu. om.iudi. & in c. romanam in.§. contrahentes de fo. comp. in. vi. idem Alex.cōſ.xv.in prin.vol.ii.Corn.cōſ.cccii. nu.15.vol.iii.Iaſ.in.l.j.ad fi.C.vnde legi. in pulchro caſu tamen aliquando etiã pro ſcilicet poni videtur,de quo Gozad.conſ.lxxiii.nu.13.& 14.

Vigeſima

Vigeſima eſt dictio &, quæ coniungit diuerſa vt per glo. in rub. ff. de iuris & fac. igno. Saly. in l. ad inſtructionem. C. de epiſ. & cler. tradunt cano. in. cap. ex parte de reſcrip. Guid. Papæ deciſio. cxxxviii. col. v. ſoletque etiam copulare æque & pariter. l. ſi mihi & Titio. ff. de verbor. oblig. l. reos. §. cum in tabulis ff. de duob. re. l. duobus. §. fi. ff. de lega. j. Corn. conſi. clix. col. iii. vol. iiii. Et ea quoque quæ ſunt ſub eodem genere, exempli gratia ſi ſtatutum dicat, quod filii & nepotes fœminas excludant, namque tunc filij fratrijs nepotes dicentur, ut pulchrè declarat Alexan. conſil. xxxvi. col. iii. vol. iiii. & inducit repetitionẽ qualitatis præcedentis poſitæ inter res l. Seie. §. Caio & ibi Bar. ff. de fun. inſ. Gui. Papæ deciſio. clxxxi. col. ii. latè Corn. conſi. cciii. ad fi. vol. iiii. & ſi inter perſonas, diſtributionem & diuiſionem quę per partes fieri debet inter eaſdem perſonas denotat. l. cum qui in prin. ff. de verbo. oblig. auth. ſi quando. C. de conſti. pecu. idem Gui. Papæ. conſi. cxxii. col. iiii. Et ſi dixerit teſtator donat & legat, & pro ideſt capietur. l. decernimus in prin. C. de ſacroſanc. ec. maximè quia ſic non inter diuerſa poſita eſt, ſed inter genus & ſpeciem, legatum enim eſt donatio quędam à defuncto relicta ab hærede præſtanda. l. legatum parua. ff. de lega. j. nimirum igitur ſi ſic exponitur, & hinc Comic. annos natus iam ſexaginta & ſenex. Bertran. conſi. lviii. du. 7. vol. ii.

Vigeſima prima dictio eſt, ex, quę denotat regulariter cauſam proximam & immediatam. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iu. l. i. §. ex incendio. ff. de incen. rui. naut. Barto. in l. liberorum, nu. xl. ff. de verb. ſi. dicens ſi filius eſt propriè qui ex viro & vxore legitimè naſcitur, quod nepos propriè ſic filius non erit Paul. Caſtren. multa conſi. cccxxi. in prin. vol. i. ſed non ſemper ut per eundem Barto. in d. §. ex incendio, & probatur in l. prætor ait in §. primo, ff. de bo. euc. iud. po. & in l. cum filius in §. hæres. ff. de lega. ii. & in l. certi condictio. ff. ſi cer. pet. & in auth. ex cauſa & vtrobique ſaſ. C. de libe. præte. Areti. conſi. clviii. col. iiii. in pulchro caſu ſtatuti dicentis, ſi quæ perſonæ ſine filiis vel filiabus decedant inteſtatæ, qđ conſanguinei proximiores ex parte patris, ſuccedant in patrimonio, ex parte uero matris in matrimonio, inquit etiam Bal. quod erit ſeparatiua conſi. cxcvii. vol. iiii. deducendo ut ibi per eum, ad propoſitum ſtatuti prædicti.

Vigeſima ſecunda dictio eſt ex nunc, & ex tunc, illa ſignificat tempus inſtans, iſta futurum ſed non ſemper immo quod plerunque vna pro alia ponitur, nec nouum. l. eis cauſas. ff. de condi. & de. not. in clem. prima de conceſſio. præben. & in cap. præterea de ap. & in cap. ſi propter de reſcriptis. in vi. Anchara. conſilio. ccxix. col. ſecunda, Staphi. de Grat. & expectati. in princ. nume. 25. & 26. Inquit etiam Felin. in cap. licet cauſam col. iiii. de probatio. quod ex tunc ſuſpendit actum & interlocutoriam iudicis vſque ad extremum ipſius iudicis tempus; & eſt gloſ. in clemen. prima de iure patro. & in cap. it. paſtoralis de ap. & ibi Abb. & Bald. alibi quod ex nunc ſignificat præſentem verbi actum, ſed futurum effectum, puta quia dicat epiſcopis, ſi non ſolueris ex nunc, te excommunico. l. lecta. ff. ſi cert. peta. in cap. primo, col. vi. de mili. va. qui coniu. eſt in vi. lib. & ibi quid ſignificent verba hęc, quæ ſæpe in ſcripturis apponuntur, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, & poſt eum Felinus latius in dicto capitu. licet cauſam.

Vigeſima tertia dictio eſt, forte, dubitatiua: vnde gloſ. alibi. per verbum forte reſpondent ſæpe periti in l. ſi duo. ff. de Arb. Abb. in cap. prudentiam col. v. de offi. de. & in cap. cum M. col. viii. de conſtitu. Corne. conſil. xxi. col. v. uol. iiii. Archid. in c. nolite. xi. q. iii. Barba. in l. cum acutiſsimi col. lxvii. C. de fideicomm. & in cap. raynutius de teſta. col. ij. & in cap. eccleſia San. Mariæ num. xliiii. de conſti. & in cap. ſecundo col. ſecunda, de lib. ob. & in c. in præſentia col. ix. de proba. Bart. in l. tutor qui repertorium. col. vlt. ff. de admi. tuto. & in l. quod te ad fi. ff. ſi cer. pet. & in l. admonendi col. vii. ff. de iureiu. & in l. fin. in fin. ff. de in lit. iu. & in l. prima, nume. 7. de iu. om. iud. Alexand. conſil. xxix. col. iii. vol. vii. & alij quos non refero breuitatis gratia. Dictu mirabile eſt tamen, ſi in aſsignatione cauſę apponatur dictio hęc, quod erit impulſiua non finalis, & ſi in ſententia quod non valebit, quia fieri debet & publicari deliberatè, & cum magna cauſæ cognitione. l. ſecunda, & iii. C. de ſen. cap. indicantem, xxx. q. v. argumen. in cap. cum ex literis de in inſt. reſti. Felin. in cap. accedens primo ad fi. ut lite non conte. Quandoque abundat ut in l. ab executione in princ. C. quom. ap. non re. et ſi dixerimus quod etiam exemplificet aliquando, non errabimus, vt oſtendi ego in d. l. quod te. haud omittentes quoque not. verbum Bald. alibi dicentis, allegationem illam friuolam fore quæ eſt valde remota à concluſione, quandoque quis probare intendit, ut ea (ſubiicit) quæ eſt in dictione forte (aduerbium enim alias vocatur) ex quo nunquam probat in l. vnica in quinta colum. C. de ſenten. quę pro eo, & in l. in ſubſtitutione ad fin. ff. de vulgar. & pupil. ſub. quod prolatum à conſultore, non propterea dubitationem iuris inducit, ſed varietatem facti. & ibi in materia Alexan. multa. & quamuis dubitatiua ſit communiter quandoque tamen eſt etiam aſſertiua cap. ſecundo, & ibi plenè per glo. & doct. de teſta.

Vigeſima quarta dictio eſt, firmum, ſed quia tangemus infra in dictione ratum pro nunc tranſeo. Interim ſciendum eſt firmo iure tamen poſſideri, quæ vſucapione triennali acquiſita ſunt l. prima, C. de vſucapione transfor.

Vigeſima quinta igitur dictio eſt, funditus, quæ ipſo iure intelligitur l. decernimus. C. de

ſacroſanct. ec. vbi infirmantur facta omnia, tyrannidis ipſe, contra religionem, & eccleſiam dei, &(vt dictum eſt) funditus. quaſi dicat à fundamento ſunt nulla, & ſic nullo unquam tempore ualuerunt, ut etiam dicit Barto. (& ſignanter per iſtum tex.) in tracta. de Tirãnia col. iij. q. vij.

Vigeſima ſexta dictio eſt, inque ſignificat intrinſicitatem. l. i. §. influmine. ff. de flumi. Corn. conſi. cxcvj. nu. v. vol. iiij. & plura alia ſcriben. ad idẽ in l. Gallus in. §. ille caſus. ff. de lib. & poſthu. congerunt, vt per eos. Pulchrè Bald. ſi ſtatutum dicat, inſultantem aliquem in domo, puniri debere, certa pœna, quod non erit ſatis inſultum facere in porticum, vt in pœnam incidat, in ſtatut. domus. nu. iij. & in ſimili. inſultus nu. ij. eod. lib. Si iungatur tamen accuſatiuo ponitur pro iuxta, & denotabit exterioritatem non intrinſicitatem. l. i. in prin. & in. §. i. ff. de arbo. ced. Bar. in. d. §. ille caſus. de quo tamen Corne. conſi. ccxlvii. col. v. vol. i. & præter cætera ſciendum eſt, quod veteres (ſcituq; dignum eſt argumentum inſti. de teſta. in prin.) endo pro in (teſtis eſt Ci. ij. de legi. ibi quoſendo cœlum merita vocauerint) vſurpabãt. Sic Varro de re ruſt. iij. endo domum ſuam, pro in. Endoitiumque Feſtus de verb. ſig. pro initiũ. Et quod denique ſignificationem auget plerunq; ſi dixerimus magiſtrum inſanum, quoniam valde ſanum hinc etiam intelligemus. quale illud Perſij ſat. iij.

Grandia ſi nollem morituri uerba catonis.
Diſcere, ab inſano multum laudanda magiſtro.

Vigeſima ſeptima dictio eſt; illico, nil aliud ſignificans niſi in inſtanti, quid factum eſſe ſeu fieri debere, & hinc conſenſus quaſi ſimul ſenſus, & animorum coniunctio quædam, quę viciatur ab extraneo interuallo. l. eadem. ff. de duo, reis. & quod fit incontinenti & illico inſtanti fieri dicitur. l. i. §. cum adijcit. ff. de verb. ob. Bal. in. c. cum conſuetudinis nu. vj. de conſue.

Vigeſima octaua dictio eſt infra, quę ſepiſsimè in prin. decreta. ponitur. Sed q a dictũ eſt ſupra in litera E, trãſeo, & nouiſsimè Bononiẽ. dicta addo ad idem in. c. quæ in eccleſiarũ in prin. de conſti.

Vigeſima nona dictio eſt, inſuper, quæ ſolet vt copula poni inter diuerſa. c. dudum de cõuerſ. coniugato. c. inſuper de teſti. Gemi. conſi. xliiii. colum. ij.

Trigeſima dictio eſt integrè, ſiue integraliter, integrum & ſimile, huiuſmodi, ſi fuerit id quod percipitur ſcilicet ſine aliqua diminutione. l. ij. §. ei. C. quando & quib. quar. pars deb. lib. x. §. ſi vero expreſsim in auth. de he. & fal. l. fi. C. ad legem fal. cle. dudum. §. verum de ſep. ſi tamen deductio foret ex natura rei, & ineſſet quodãmodo ex legis interpretatione, tunc poſſet fieri, de quo alias in. l. fructus. ff. ſolu. matr. & ita debet declarari quod dicit Alex. conſi. cxli. vol. ij. & conſi. xcviii. vol. iiii. & Gozad. Bononien. conſi. xlvii. nu. viji.

Trigeſima prima dictio eſt, intra quæ includit, & paria ſunt dicere, intra Kal. vel. Kal. de quo tamen plene per docto. in. l. qui ante. ff. de. verb. oblig. Alexan. conſi. vii. col. ij. vol. iii. bonus tex. in. l. i. in. §. cum vrbem. ff. de offi. pręf. vrb. & in. l. i. in. §. ſiue autem. ff. de aqua quot. & eſti. & in. l. intra. ff. de re iud. & fuſius idem Alex. conſi. ccxi. col. i. vol. vj. Not. in. c. i. de excep. in. vj.

Trigeſima ſecunda dictio eſt, ita, ſimilitudinis nota. l. i. §. illud. ff. de aqua quot. & eſti. c. fi. de offi. archip. Corn. conſi. cccxx. nu. xii. uol. iui.

Trigeſima tertia dictio eſt, licet, quæ rectitudinem includit; & cum hoc verbo, dictio rectè etiam hac de re iungitur vt per Bal. in. l. i. in. ij. lectu. col. ij. C. vnde vi.

Trigeſima quarta dictio eſt, Mox, inſtantanea. l. i. & ibi not. ff. ſi cer. pet. fuſius in. l. i. in. §. qui præſens. ff. de verbo. obliga. quod tamen cum aliquo temperamento temporis intelligi debet, vt de alijs dictionibus inſtantaneis, ut ibi not. & in. l. pe. C. depo. & in. §. ſedebunt, in auth. de iudici. & in. l. fructus. ff. ſol. mat.

Trigeſima quinta dictio eſt, Nam, redditiua rationis. l. nam hoc natura. ff. de condi. ind. l. nam ad ea. ff. de legi. l. nam & fœminæ. l. nam ita diuus. ff. de adop.

Trigeſima ſexta eſt dictio, non aliter nec alio modo, adeo efficax vt ſi in iudicio interrogatus ſic confitendo reſponderit, nullo modo ex tali confeſsione poſsit condemnari, niſi aliud probetur vt not. in. l. ſi quidem & ibi Bald. colum. ij. C. de exceptio.

Trigeſima ſeptima dictio eſt, nefas, de qua alias in. l. vt vim. ff. de iuſti. & iu. ſignificans aliquid eſſe illicitum etiam de iure naturali, quia dicit ibi tex. naturam inter nos cognationem quandã ita conſtituiſſe vt hominem huiuſmodi inſidiari nefas ſit, & ibi not. & bene. l. ſi ſeruus plurium. §. fi. ff. de lega. i.

Trigeſima octaua eſt dictio nec, quę ſi ponatur inter duas orationes negat vtranque. l. ii. C. de bonis proſcrip. l. pen. §. fin. ff. de au. & ar. lega. Bal. in. l. fi. ad fin. ff. de ritu nup. quod ſimpliciter negatiuam implicet tamen non affirmatiuam, eamque amplicet, & idem ſit in dictione neque, tradit Saly. in. l. nec apud. C. de he. inſti. & glo. in. l. nec emancipati. C. de colla. Corne. plenè conſi. cxciii. nu. viii. vol. iiii. Qui dicit alibi etiam quod in hac neque, eſt virtus copulatiuè conſi. lxxvi. ad fin. vol. iii. ex ſupra dictis, & eſt tex. ſingu. in. l. ea tamen adiectio. ff. de lega. iii. & in. l. & quia iuncta glo. ff. de iu. om. iud. Et Alex. conſil. xcii. ad fi. vol. iii. quod requirit concurſum vtriuſque, & probatur in. l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit decẽ. ff. de verb. ob. & in. l. ſi is qui ducenta in. §. item ſi pater. ff. de reb. dub. & ut per eum fuſius.

Trigeſima nona eſt dictio, nihil, vniuerſalis negatiua. l. fi. ff. de lib. & poſthu. l. ſi is qui ducenta. §. vtrum. ff. de reb. dub. c. deus omnipotens. ij. q. i. Alex. conſi. lxxxvii. col. iiii. vol. ij. Deci. conſ. xl. nu. xxxii. vol. iii. Et ſi dicatur nihil omnino ſeu nihil pœnitus, intelligetur nullo modo vt idem

Alex.

Alex.declarat conſi.xiii.col.iii.vol.ij.& conſil. lxxii.col.ii.& conſ.x.col.iiii.eo.lib.& conſ.lviii. nu.iii.vol.vi.& conſi. lxxii.col.iii.eo.lib.& obiter notandum eſt, à tergo ſupplicationis ſic, interdum ſcribi ſolere, in aula Cæſaris, notaque eſt repulſe, vim decreti ac ſententię diffinitiuę, imò legis habens.§.ſed & quod principi placuit inſti. de iu.nat.l.i.ff.de conſti.prin. Et amplius quod nihil non habet contrarium, namq; ſi in duabus tabulis, ſcriptum aliquid reperiatur in vna ſcilicet, in alia nihil, illi ſtabitur quanquam videantur contraria, ſed non ſunt, quia (ut diximus) nihil non habet contrarium.l.ſi bine.ff. de iniuſ. rũta. Et ſi quis vellet probare negatiuam puram per contrarium non poſſet, quia non ens non habet obicem vt per Bal.in.c.ſanè nu.ii.de offi. de.

Quadrageſima eſt dictio, niſi, quę quandoque diſponit, quandoq; non, interdum diſponit aptitudine tantum. Exemplum primi eſt in regu.peccatum & ibi Dyn.de regu.iu.in. vi. Secundi in. l.titia in.§.fi.ff. de ma. teſta. tertii ſi dicatur promitto non vendere niſi tibi, nam licet verbum promitto ſit diſpoſitiuum, tamen ſenſus orationis eſt ſi rem venalem habuero, tibi vendam & non alteri, ſed ſi venalem non habuero tibi vendere non cogar, not.in.l.ſi eum in.§.qui iniuriarum,ff.ſi quis cau.pulchrè Bal.in.c.niſi nu.iii. de offi.de. eſt quoque dictio exceptiua, ſignificans oppoſitum antecedentis cui immediate aduerſatur.l.actione & ibi not.C.de tranſac.d.§. qui iniuriarum Corn.conſ.cxciii.col.ii.vol.iiii. melius Bertran.conſ. ccclxii. nu.5. vol. ii. Et in vltimis voluntatibus conditionem importat quando reſpicit futurum.l. quibus diebus.§. quidam titio. ff.de cond.& de.Bal.in.l.i.ff.de ind.ad.

Quadrageſima prima dictio eſt, olim, præteritum tempus importans, iuxta vulgatum illud Aenei.i. reuocate animos męſtumque timorem Mittite, forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit & probatur in.l. nec emptio.ff.de cont. emp. doct. in.l.i.in.§.hoc autem edictum.ff.de no.op. nun. Gui.Papæ.conſ.ii.nu.4. But.in.c.per inquiſitionem de elec. Imo.in.c.cũ olim de offi.de.& Feli. plene in.c.ex inſinuatione in prin. de ſimo.

Quadrageſima ſecunda dictio eſt, omnino, vniuerſalis cle.i.de vita & ho.ele.& preciſè ſignificationis.c.cum ex eo de elec.in. vi. Boer. conſ. xxvi.nu.5.l.ſi nõ ſortem.§.indebitũ.ff. de condi. ind.l.non amplius.§.fi.& ibi Albe, ff.de lega.i.l. omnimodo.C.de inoffi.teſt.glo.in.l.ſi cum exceptione in.§.quatenus. ff.quod met. cau. Alex.in. l.precibus col.ii.C.de Impe.& cõſ. lxxxviii.vol. iiii. qui dicit etiam quod idem importat quod ipſo iure conſ.vi.col.vlt.vol.iii.& ita etiam Feli. in.cap.fraternitatis col. iii. de teſti. & in c.cum veniſſet col.ii.eo.ti. & in c. ex parte j. in prin. de offi.de.& in c.gratum in fi.eo.tit.& eſt gloſ. in l. j.in.§.ſi pecuniam.ff.depo.& in l. ſi pecuniam.ff. de condi.ind. eſt verum quanquam ſit vniuerſalis, quod tamen non comprehendit poſſeſsionem fictam in caſu.l. qui pignoris.ff. de acqui. poſſ. quodque recipit determinationem quoque, ſecundum ſubiectam materiam licet ſit preciſa, ut per Areti. in d.l. qui pignoris, & Iaſ. in l. ſi quis in conſcribendo.C.de pac.& Seyſſel.in l.iii.in.§. in amittenda.ff.de acquir.po. ſiue congruam declarationem ab aliis legibus, ut dicit Deci. Seni. in d. l. ſi quis in conſcribendo in prin. & bene l. non eſt nouum.ff.de legi.c.ſuper quæſtionum in. prin.de offi. de.

Quadrageſima tertia eſt dictio, omnis vniuerſalis.l.Iulianus vulga.ff.de lega.iii.cap.ſolute de maio.& obe.aliquando tamen ſtat diſtributiuè, aliquando collectiuè, aliquando reſtrictiuè.l.iii. ff.de ſta.ho.l.ſi pluribus.ff.de lega.ii.c.dilecto de ſen.excom.in vi. & ideo ut proximè dicebam ſecundum ſubiectam materiã regulabitur.l.ſi uno. ff.loca. Et quandoque etiam omnis ideſt nullus ſiue nulla, exponi poteſt, iuxta illud, non ſalua fieret omnis caro. ideſt, nulla. quãdoq; omnis ideſt, tota, intellige hęreditas ut in l.i.in.§.ſi pecuniam ff.depo.Corn.conſ.cxci.col.i.uol.iiii.& (ad ſupradicta redeuntes) notandum eſt, quod in ſingulari diſtributiua eſt, in plurali vero Collectiua.declarat Bald.in.c. quia propter col.j.de cler. Bar.in l.ſi pluribus ff.de lega.ii.& in l. moſchis. ff.de iu.fi.& ſi in materia legatum uſufructus factum ſit omnium & ſingulorum bonorum generaliter, alia detrahi non poterunt ut per Bar.in.l. fi.ff. de vſuf.le.Corn.conſ.cxcv.col.fi.uol.iiii.

Quadrageſima quarta dictio eſt, pœne, quæ idem ſonat quod quaſi l.ii.in prin.C.de vete.iu. enuclean.& ferè, ut in l.intra utile in.§.fin. ff. de mino.glo.in §.adoptio inſti.de adop.Prepo.in c. contracto in prin. de cogna. ſpi.& diminuit ut declarat Card.in c.dudum in prin.col.ii.de elec. ſentit Bal.in l.fi.in xv.oppo.dicens ad propoſitũ ſi teſtis depoſuerit per aliquam dictionem diminutiuam ferè uel quaſi quod non concludit, quẽ refert & ſequitur Seyſſel. in rep. l. Celſus in pen. col.ff.de vſucap.

Quadrageſima quinta eſt dictio pœnitus, quæ ſimiliter idem ſonat quod omnino & totaliter.l. prima C.de gladia.lib. xi. l. ii. in princ.& in §. ſi quid autem.C.de uet.iu.enu.Archid.in cap. i.de ſup.negli.prelato.in vi. Alexan.conſi.x.col.iiii. vol.ii,& conſil.xiii.col.iii.eod.lib. Corn. conſil. cccxiii.col.ii.vol.iiii.pulchrè Boe. deciſio.xxiii. nu.23.par.i. Deq; iſta dictione etiam, in l.i. ff. ſi tab.teſta.exta.& in l.prima, in §.refert.ff.de poſtu. & in l.pe.C. de fideicom.& in l. præſenti C. de his qui ad ec. confu.& in l.fi.ad fin.C.de rep. he.& in l.fi.in prin.ff.co.prædio.& in l.pecuniã. ff. ſi cer. pet.

Quadrageſima ſexta eſt dictio, per, quæ perfectionem ſignificat l. vrbana.§. pernoctare.ff. de verb. ſig. & ideo ſi teſtis dixerit quem poſſediſſe per decem an ſufficit ad probandam po.continuatam, vt per Bart.in.l.celſus nu. 25. ff. de vſucap. multa Bal.ubi not.q. determinat pariter, in ſta-

tut.

ut.arbitrium num.18.& Corn.ſi teſtis ſimiliter deponat quod quis, ſtetit in loco per duox dies conſi.lvi.col.ii.vol.i. Et ad verbum perueniſſet, quod eſt ipſix præteriti pluſquā perfecti ſic conſ. ccxiii.col.i.eo.lib.nonnihil.cclxi.nu.16. eo.lib. & conſi.ccxxix.col.ii.vol.iii.& conſ.cclxxx.col. prima vol.iiii.

Quadrageſima ſeptima eſt dictio, perinde, quę fictionem importat l.ſed & ſi poſſeſſori.§.ſi.ff.de iureiu.& per omnia ſimilitudinem inducit, quo ad modum, quoad tēpus & quo ad certas qualitates inquit Barto. in extrauagan.ad reprimen. in ver.periude, & eum ſequuntur ac referunt Regien.conſi.clxix. num.3.vol.iiii. iuncta maximè cū verbo intelligitur l.rem quæ nobis & ibi not. Aret.ff.de acqui.po. non ſemper tamen l. prima, & ibi Bart.ff.de receptato.non nil In.l.ſacrilegii in §.i.ff.ad legem in.pe.Seyſel.in d.l.rem quæ nobis,in l. qui Romæ in §. duo fratrex col. ix. ff.de verb.oblig.Prob.multa in addi.Jo.Mona.in c.cū in tua nu.8.de conſue. in.vi. deq; hac dictione ēt in l.cum hæreſ. ff. de acqui.he. & in l.acquiritur in.§.ideoque.ff.de acqui.re.do.& in l. iure ciulli. ff.de condi.& de. & in l.ij.in prin.de dona. & in l.ſi ſeruus in.§.j.ff.de verb.ob.& in l.ſi filius.ff. ſi quis.om.cau.teſta.& in.l.ſi apud.ff.de mino.& l. j.in.§.ſi.ff. de carb. edic.& in.l.qui in utero.ff. de ſta.ho.& in l.ſi ix qui & in.l. ſi pater & in.l. adoptionis.ff.de adop.& in.l.arbitro.ff.qui ſat.co.& in l.more, de fer. & in l.ſi.in §. ſimiliq; modo.C. de boniſque lib.

Quadrageſima octaua eſt dictio, pręter, quæ quandoq; excipit, & quandoque etiam implicat.l.i.ff.de pi.actio.l. fundi.§. fundi nihil & ibi not. Bal.ff.de ae. emp.tu dicas melius quod licet includat terminū aliquando cui adiungitur quando non eſt de genere præcedentium ut not. in.d. l.j.regulariter tamen excludit ſemper, ut per Archid.in.c.Ebron.xiii.q.ij.& Inno.in.c.dudum ij. de elec. & exceptiue maximè quando ponitur cū dictione quā,& fuſius not.glo.in regu.Cancella. j.de poteſta. vicecancella.ad ſi.

Quadrageſima nona eſt dictio pro,quę fictionem importat.l.j.ff.de ſuis & legi. Alexan.conſi. cxv.col. pe. vol. ij. Et alias ſimilitudinem, qualē illud.pro poſſeſſore, pro hærede, pro donato, & tale quiddam.l.cogi.C.de peti.he.Gozad.Bononien.conſi.xxxviii.nu.xii.ad ſi. & cauſam finalē, propter vero impulſiuam.l. dominus Sticho. ff. de pecu. le. not.in.c.pro poſſeſſore de regu.iu.in vi.idem Gozad.conſi.lviii.nu.xi.& ſi dicatur pro rep.debet intelligi nomine reip.l.fideicommiſſa, §.interdum.ff.de lega.iii.Bar.In l.j.in.§. nunciatio.ff. de no. op.nun. Corn. conſil. ccxxiii. col. ij. vol. iii. Et ſi rurſum pro dotibus & occaſione dotix, ad huc cauſam impulſiuam denotabit ut idem Corn.dicit conſi.ccxcii.ad ſi.eo.lib.ex not. in l. ij. ff. de dona. & in.c. ſolite de ma. & obed. prout etiam, reſtringit verba generalia præcedentia, de quo alias in l.edita.C.de eden.Bar.in extrauagan.ad reprimen.in ver.prout, Corn.adhuc conſi. cccxxii. col. vi. vol.iiii. & vltimo loco ſignificabit cauſam, vel modum, aut circunſtantiam,ſimilem,ſi daretur alicui pecunia pro alimētis, vel pro emenda domo, non ſubſtantiam, ex quo hæc diuerſa ſunt,& not.in. l. huiſmodi.ff.de lega.j.& in.l.ſi quis.C.de dona.Bar. in.l.i. & in l.quibus diebus in §. termilius.ff. de cond. & de. Cor.conſi.xxxii.col.iii.vol.iiii. Ap. nurus uenie quoque pronurus propriè, quia pro impropriecatem non deſignat.l. cui eorum.§. affinitatis, & ibi Bar.ff.de poſtu.idem Corne. late conſil.clxxvi.col.j.eo. lib. Et quando modū importat tunc modus implendus eſt, alias non implens priuaretur relicto ſibi facto, ut ille qui non implet cōditionem l.i.C.de his quæ ſub mo. l.cum in teſtamento.ff.de fideicommiſ.lib.multi Corn. conſi. xxxv. col.ii. eo. lib. & ſi prout videbitur diceretur,iſto caſu conditionem faciet.l.i.ff.de lega. ii. l.ſi quis arbitratu.ff.de ver.ob.l.fin.C.de contra. emp.Corn.conſi.ccciı.ad ſi.eo.lib. quod quoniā varias habet ſignificationes, vt not.in d.l.edita & locis ſupra allega. hęc ſatis ſint, tranſibo ad aliā non omittens tamen, quando dicitur pro rata in contractu ſocietatis, quod debet intelligi correſpectiuè ad poſita in eā, ita quod plus percipiat qui plus meretur, & ut fuſius oſtendit Cornel conſi. cxvi.col.ii.uol.eod. lib. Alias pro nirili & non inſolidum, vt ex multis. probat Alex.conſi. lxxii.col.iii.vol.v.

Quinquageſima eſt dictio perperam, quæ nec aliud ſibi uult quam nulliter c.venerabilem & ibi Bal.col.i.de electio.ſentit Bart.in l.qui exceptionem in prima oppo.de cond. ind. Seyſel. in l. ita ſtipulatux in ver. quod ſine dubio col. pen.ff.de verb.oblig.bonus tex.in l.maioribus.C.commu. vt.iud.& in l.titius.ff.de conſti.pe.

Quinquageſima prima dictio eſt, prę ſertim, quæ pro maximè ponitur c. i. §. nox tanto de homi.in vi. aliquando uero ſtat pro tantum, plenè Abb. in c. primo,ad ſi. vbi etiam ego, de excep. impropriè tamen, ex quo (vt dicit poſtea in c.per tuas col.ii.& iii.de ſimo.) de proprio eiuſdem ſignificato eſt, vt ſtet comparatiuè & ut ponat idē in caſu contrario.

Quinquageſima ſecunda dictio eſt, plus minusúe, quæ ſi reperiantur in confeſſione debitoris appoſita, exēpli gratia confiteor me eſſe debitorem tuum in centum, plus minusúe, nihil operantur niſi aliud probetur.l. publia.ff.depo.l. in actione, & vtrobique Bar.ff.de fur. Alex. conſil. vii.ad.ſi.vol.iii. vel dicamus ad modicam quantitatem referri alias.l. hęc adiectio.ff. de verbo. ſig.not.in c.potuit de loca.Bertran.conſi.xi. nu. iiij.vol.ij.

Quinquageſima tertia eſt, dictio protinus, idemque ſignificat quod confeſtim, & incontinenti vt inſti.de he.quali.& diffe. in prin. auten. ſupplicare & ibi ego in collectan.C. vt lite pend. ſique reperiretur in lege imponente pœnam, ſignificaret

gnificaret

gnificaret canonem latè ſententiæ vt per Bar. in. l. in criminali. C. de iu. om. iud. & in l. Imperatores. ff. de iu. fi. Areti. in l. in illa ſtipulatione in prin. ff. de verb. ob. impropriè tamen exponi poteſt ſecundum ſubiectam materiam & vt latius not. in. l. iii. in. §. in amittenda ubi etiam idē Are. in ſpecie col. ii. ff. de acqui. po.

Quinquageſims quarta dictio eſt prorſus, quæ ſtat pro ipſo iure, & hoc eſt quod dicitur in c. ad aures, de præſcrip. quod quadragenaria præſcriptio, omnem actionem prorſus tollit, vt ibi But. declarat. qui tamen dicit alibi quod verba in futurum ſonantia etiam cum adiuncto iſto prorſus, non inducunt canonem latè ſententiæ, nec priuationem ipſo iure, niſi ſententia feretur, & hoc quando non reſpiciunt habitum actus ſed exercitium, (quod eſt notādum per limitatione eorum quæ habentur in c. in noſtra de iniur.) in c. ſuper literis col. ij. de reſcrip.

Quinquageſima quinta eſt, dictio pro tempore, ipſius temporis aptitudinem ſignificans. l. quin etiam. ff. de calum. tradit. Bald. in c. veniens num. 1. de teſti.

Quinquageſima ſexta dictio eſt pro tribunali, quæ in iudicibus inferioribus non videtur poſſe verificari. l. j. ff. de iudi. deq; ea alibi ſæpe etiam fit mentio in. l. non eſt. ff. de ma. vind. in. l. fin. C. vbi & apud quem in l. libertus à patrono. ff. de in ius voc. & in l. iiii. in. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. inf. Et omnino (dicit etiam Bal. in cap. cum in iure peritus ad fi. de offi. de.) pro tribunali ſedere maius quiddam eſt, quam citare, ex quo bo. po. tribuens ius (ſubijcit) pro tribunali decernitur, & tamen citatio aduerſarij non requiritur.

Quinquageſima ſeptima eſt dictio, proximū, quæ non importat vere idem, ſed quaſi idem ſimilitudine, & etiam per ſimilitudinē in aliquo non vere, ita Bal. formaliter in l. pergit. C. de ſep. viol.

Quinquageſima octaua eſt dictio quamuis, quę ſui natura aduerſatur præcedentibus, tam in iure quam in facto. l. ſingularia. ff. ſi cer. pet. c. porrò & ibi Abb. ad fi. de priuil. c. at ſi clerici in prin. de iudi. Et implicatiua eſt ſecundum Bart. in l. j. col. ij. ff. de condi. & de. Corne. conſi. xlii. nu. 10. vol. iii. atque etiam interpoſitio in c. multi ij. q. j.

Quinquageſima nona eſt dictio quaſi, quæ multas habet ſignificationes, namque primum ſui natura diminutionem importat. l. in facto. ff. de condi. & de. glo. in. c. parrocchianis de deci. & in c. pro ut de dolo & contu. aliquando capitur pro tanquam. c. ſecundo de priui. in. vi. quandoque veritatem deſignat. l. j. ff. de tranſac. glo. in d. cap. parrocchianis. interdum improprietatem & ſimilitudinem denotat. l. ii. ff. de vſuf. ea. re. quę uſu conſu. l. prima in prin. ff. de eo qui pro tuto. Are. in. l. ſi quis non quaſi. ff. de acquir. her. nonnunq̄ excludit minimam numeri partem. c. cum dilecti de elec. & fuſius Feli. in. c. gratum col. vlti. de offi. de. Corne. conſi. cxcviii. col. iii. vol. ii. nonnihil Abb. in. c. cum dilecta col. ſecunda de ap. Bertran. conſi. cclxxxi. col. ii. vol. primo. Et quod ſit nota improprietatis communiter, & fictionē importet probatur quoq; in l. meminimus & ibi Bal. C. de legi. here. & in §. ſint igitur in auth. vt cum de ap. co. & in l. Imperialis. C. de nup. & in. l. ſi quis dolo. ff. ad legem Cor. de ſica. & in l. iii. in. §. fi. ff. eo. & in l. ſi cum dotem in. §. fin. ff. ſolu. mat. Bal. in. l. in rebus col. ſecunda, C. de iu. do. Abb. in. c. quæſiuit de verb. ſig. Alex. conſil. viii. col. ſecunda vol. ſecundo, & conſi. cccxxviii. col. prima vol. vi.

Sexageſima eſt dictio, quantacunque multum vniuerſalis, vt in pulchra. q. donationis inquit & declarat Bertran. conſ. cccxxviii. in prin. vol. primo. bonus tex. in. l. baliſta, in prin. ff. ad Treb.

Sexageſima prima eſt dictio, quatenus ampliatiua, exemplum lego tibi vſumfructum quatenus apud hęredem tuum manet, nanq; competit non modo hęredi verum etiam tibi, ita Bal. in. l. antiquitas in prim. C. de vſuf. quandoque tamen facit conditionem. l. ſtichum qui meus erit. ff. de lega. primo, & alibi pro quia ponitur, vt dictioni catenus correſpondeat in l. prima in prin. ff. de no. op. nun. nonnihil Bar. in l. prima nume. 20. ff. de condi. & de.

Sexageſima ſecunda eſt dictio, quaque idem ſonans quod omnis. l. hoc articulo. ff. de he. inſti. l. ſi neceſſarias. §. ſi annua & ibi Bal. not. col. prima. ff. de pigno. ac.

Sexageſima tertia eſt dictio, quo ad, reſtrictiua perſonarum; quarum gratia exprimitur. l. cum hic ſtatus. §. ſi ſocer primo ibi quo ad ipſos inter quos donatio facta eſt, ff. de do. int. ui. & vxo. glo. in. l. aufidius. ff. de priui. credito. quandoque conditionem facit quandoq; dilationem quandam inducere uidetur, iuraque diuerſimode loquūtur ideo pro reſolutione videndus eſt Bar. in. l. j. nu. 15. ff. de cond. & de.

Sexageſima quarta eſt dictio quiſquis, diſtributiua. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulga. & pup. ſub. Bal. in. l. ſi neceſſarias in. §. ſi annua. ff. de pigno. ac. quiſque uero ſignum vniuerſale collectiuum. l. hoc articulo. ff. de he. inſti. & ibi Bart. Bal. & Imo. tamen aduertendum eſt, quia habet affinitatem cum dicta dictione quiſquis, vſque adeo vt plerunque naturam aſſumat diſtributiui. d. l. hoc articulo ad fin. & ibi per docto. Corne. conſi. ccxlviii. col. iii. vol. iiii. Aliter Bal. quoad dictionem quiſquis, in. l. quiſquis col. ſecunda. C. ad legem iu. ma.

Sexageſima quinta eſt dictio, qualitercunque, geminata & ampliatiua. l. prima. ff. de bo. co. qui ſi. ip. mor. conſ. dixi ego latè in l. tranſigere. C. de tranſac. nouiſsimè tradit Saly. In l. ſi ſerui veſtri. C. de noxal. ſi ſtatutum dicat qualitercunque occiderit quis alium, occidatur, quod intelligetur generaliter, nulla adhibita diſtinctione fuſius Alex. conſi. cci. col. iii. vol. vii. Et licet re euicta ex compromiſſo, non poſsit emptor contra venditorem

ditorem

ditorem agere de euictione. l. ſi dictum. §. ſi ex compromiſſo. ff. de euic poterit tamen ſi de euictione promiſſum fuiſſet qualitercunq; res euicta fuiſſet. l. cum pœna. ubi glo. ff. de arb. Bald. Imo. & alii in. l. ſi domus, in. §. de euictione. ff. de lega. primo Alexan. conſi. xl. col. prima vol. iii. Gozad. Bononien. poſt eum conſi. primo num. 19. & conſi. xiiii. nu. 22. et ad idem etiam dicit alibi Geminia. quod eius natura eſt importare actum generalem, abſque particulari detractione, conſi. xxxv. col. ſecunda.

Sexageſima ſexta eſt dictio, quemadmodum, quæ multas habet ſignificationes ut per Cy. in rub. C. quemadmodum teſta. ap. dictum quod regulariter facit ſimilitudinem in facto non in iure vt in. l. ſi familia. ff. de iu. om. iud. plura facta ſint, non idem ius tamen in furto, quod in albo, & glo. ibidem hoc notat ſecundum Io. quodq; ſtat aliquando modificatiue ut in. l. j. ibi quemadmodum tibi deberi probes. C. de eden. Et interdum demonſtratiuè vt inſti. de gradi. cogna. in prin.

Sexageſima ſeptima eſt, dictio, quilibet, eiuſq; natura vnicuiq; tribuere inſolidum. l. j. §. ſi apud. ff. depo. Bar. in l. ij. col. j. ff. de duo. re. Butigel. in l. iiii. §. cato nu. 51. ff. de ver. ob.

Sexageſima octaua dictio eſt, quandocunque, dinumeratiua temporis, & multiplicatiua, ſeu multas diſpoſitiones continens implicitè l. ſi cum in annoſ. ff. quib. mo. vſuf. amitti. Bal. in l. præcibus col. xii. C. de imp. & al. ſub. qui dicit ibidem etiam col. x. quod in ſubſtitutionibus debet aliquid operari ſed in venditione aliter Ang. conſi. lv. quod ad an. xxx. reſtringi debet, multa Gozad. Bononien. in l. ij. vbi & nos quoq; C. de pac. int. emp. & ven. Et Ancha. conſi. cclxviii. col. ſecunda quod dictio apta eſt, omnem modum & qualitatem compræhendere.

Sexageſima nona dictio eſt, quia, redditio cauſæ, & ſi apponatur in lege, finalis præſumetur, ſi ab homine & neceſſaria fuerit, erit eadem, ſi voluntaria impulſiua. l. ſi is qui animo. ff. de acqui. po. l. cum tale. §. fi. ff. de condi. & de. c. cum cauſam de teſti. l. ij. §. fi. de dona. Bal. in. cap. quia propter nu. 17. de electio.

Septuageſima dictio eſt, quodammodo, improprietatis nota. l. in ſuis. ff. de lib. & poſthu. l. j. ff. de ac. re. amo. §. i. in auth. de iureiu. à mo. præſt. §. igitur inſti. de pup. ſub. l. pecuniam. ff. de ſol. l. ſi filius. ff. quod cum eo. l. ſi me uacuam. & ibi not. ff. de acqui. po. l. prima. §. ſed ſi mihi. ff. de verbo. oblig. l. iiii. §. cato. ff. eo. l. id tempus. ff. de vſucap. Bar. in. l. meuius in. §. duobus nu. xi. ff. de lega. j. & in. l. quod ſi uir, in fi. ff. ſol. ma. Bal. in. l. ſi abducta col. ij. C. de fur. Alex. conſi. lxxxii. col. ij. vol. ij.

Septuageſima prima dictio eſt, quouis modo, ſeu quoquomodo, vniuerſalis, quæ tamen reſtringi debet ſecundum naturam ſubiectæ materiæ, ſiue ad modos proportionabiles materiæ idoneæ in qua exprimitur vt nōt. in. c. j. de conſti. & in. c. dilecto de ſen. exco. in. vi. & in cap. maximum. j. q. j. pulchrè Gemi. conſi. xxix. ad fi.

Septuageſima ſecunda dictio eſt, quondam, quę ſignificat tempus præteritum vt verbū olim de quo ſupra tradit Boer. conſi. ij. nume. 4. poſt Ange. in l. prima in. §. opus. ff. de no. ope. nun. qui tamen hoc ibi non dicit, igitur adde tu Bald. in c. bonę nu. 1. de electio. Et dic quod quandoq; circa perſonam verſatur. l. eius qui in prouincia, ff. ſi cer. peta. quandoque circa officium. l. tutorē. C. arb. tu. aliquando circa dominium. l. cum affirmes. C. de lib. cau. & nonnunquam etiam circa rem. l. ſi arborē & ibi Flo. ff. de ſer. vrba. prædio.

Septuageſima tertia eſt dictio, quandiu quæ facit conditionem. l. pater ſeuerinā. §. fi. ff. de condi. & de. l. quandiu. ff. de acqui. he. j. ij. & iti. l. quandiu. C. qui ami. tradit Barto. in. l. j. num. 15. ff. de condi. & de.

Septuageſima quarta eſt dictio quamplures, quæ tribus vel quattuor poteſt verificari argumentum in l. vbi numerus ff. de teſti. Corn. conſ. ccxxxii. nu. 2. vol. ij.

Septuageſima quinta eſt dictio, qui pro tempore erit, ſignificans ſucceſſorem perpetuum (quod notandum eſt) c. his quæ & ibi. Bal. not. de maio. & obed. melius in. c. cum inter col. ij. de re iud.

Septuageſima ſexta dictio eſt, rectè quę ſecundum ſui propriam ſignificationē cauſam importat vt not. in. l. ſecunda. ff. de inoffi. teſta. & in. l. ſed ſi lege in. §. ſcire & ſeq. l. ff. de peti. he. & in. l. lecta. ff. ſi cer. peta. latè Bertran. conſi. cccxiii. nu. 11. vol. ij. & maximè differt a dictione rite quæ exponitur. i. ſolemniter, vt not. in. l. non putauit in. §. non quę uis ff. de bono. po. cont. tab. & in. l. iuſtè poſſidet. ff. de acqu. po. & in. l. petens. C. de pac. primo. mo. in cle. ſecunda col. ii de teſti. Dicit etiam Bald. in rub. de offi. de. quod ſignificat ius quodque etiam iuris eſſe dicetur poſitio ſi ei adijciatur. Et dictam differentiam inter has duas dictiones, quod rite ſcilicet ſolennitatem denotet, recte vero ius ſeu iuſticiam & neceſſitatem probat atque pulcherrimè declarat Por. inſti. de mili. teſta. in prin. col. prima Areti. in. c. qualiter & quando, nume. 83. de accuſa. Feli. in cap. cum veniſſet in prin. de teſti.

Septuageſima ſeptima eſt dictio. Releuium, inuenta ab idiotis, quoniam iure nullo ſcripta inuenitur, & eſt ſolutio quæ fit regis curiæ, ſiue principis, quando fit alienatio feudi in agnatum proximum qui ſucceſſurus erat, ſimilis ſolutioni quinquageſimæ quæ fit domino quando fit alienatio rei emphyteotice pariter, & de quo alias in. l. fi. C. de iu. emphi. & eſt argum. in. l. his verin. §. fi. ff. de lega. iii. a releuo dicta, quia dominū releuat d. ſolutio, & affli. declarat in. c. j. in. §. ſed & res nu. 39. per quos fiat inueſti. in vſib.

Septuageſima octaua eſt dictio, reſortus, cuius etiam mentio nullibi in iure facta reperitur, nil aliudq; eſt niſi ius primarum appellationum. Et tale ius non eſt de eſſentialibus feudi, quia concedi poteſt ſine reſortu, ut ciuitas ſine territorio.

rio.c.j.§.fi.in quib.cau.ſeu.amit.in vſib.l.ij.ff.de verbo.ſigni.l. pupillus.§.vrbs.l. bona ciuitatis & ſeq.ff.co.ti.Gui.Papæ deciſio.dxviij.col.j.

Septuageſima nona eſt dictio, reſiduum, vnde Venetijs etiam reſiduarij appellantur, cuius ap. ad propoſitum venit omne & totum id quod ſupereſt.l.ij.C. de here. inſti. l. vxori in prin.cum ibi not.ff.de lega.iii.l. qui non militabat.§. fi. cũ duabus ſeq.ff.de here.inſti.Alexan.conſi. xxxiii. col.j.vol.vii.

Octuageſima dictio eſt, redditus, ſanè generalior quam fructus,id eo aduertendum eſt quando ponitur in inſtrumentis ut per ſpe. in.§.j.col. pe.de loca.gl.in c. generali in.§.redditus de elec. in.vi.& in cle.j.de reb.ec.non alie.Bertran.conſ. cclxxv.nu.ij.vol.ij.

Octuageſima prima dictio eſt,relictum, eſtq; illud proprie quod fit in vltima voluntate.l. j. in fi.ff.de tab.exhib.not. in authentica ſed hodie C. qui ma.non po.Alex.conſi.xxvi.col.ij. vol.ij.

Octuageſima ſecunda dictio eſt rumor,ſi quid dicatur quod non conſonet veritati, neque naturę negotij conueniat, alias fama eſt.l.cum quidã §.quod dicitur.ff.de acqui.he.l. pacumeuius androſtenes.ff.de here. inſti. Bald.conſi. ccccxlvii. col.iiii. vol.v.Nonnihil in.l.ea quidẽ col.prima. C.de accu.

Octuageſima tertia eſt dictio,Raro,quæ ęquiparatur dictioni nunquam, ex quo id quod raro euenit dicitur miraculoſum, imò prouerbialiter dicere ſolemus, nec ſine admiratione, quando quod ab aliquo fit,quod fieri non conſueuit, ò q̃ magnum iſtud miraculum eſt. nec caſus rari ſunt in conſideratione, nec obſeruat denique legiſlator quod raro fit. c.coram de offi.de.§. j. in auth. de conſu.l.nam ad ea.ff.de legi.l.ſeio.§. medico. ff.de an.lega. multa Deci. in.l.ea q̃.ff. de reg. iu.

Octuageſima quarta eſt dictio,ratum,quæ intelligitur de iure, & quia alia eidem additur, firmum ſcilicet, hęc poſtea intelligitur de facto, ideſt de iure & de facto.l.id quod pauperibus, & ibi not.C.de ep.& cle. Bar. in.l. metum in §.uolenti ad fi.ff.quod met.can.Alex.in.l.ſi quis maior,latè, col.ij.C.de tranſac.& ibi nos ẽt multa.

Octuageſima quinta dictio eſt, ſæpius, quæ iterationem notat.l.veluti.ff. de eden. Abb.in c. mandamus in prin. de offi.archid.per illum tex.

Octuageſima ſexta dictio eſt, ſolitus, quæ ſemel intelligitur, ſic ut conſueuit ſæpe.l.iii.C.de ep.audi.not.in.l.de quibus.ff.de legi.Bart.in.l.j. C.quo mo.& quando ind.Alexan.conſil.quinto col.pe.vol. v.

Octuageſima ſeptima eſt dictio, Sed,quæ ſui natura aduerſatur præcedentibus. l. ſed ſi lege in prin.&. ibi not.ff.de peti. he. & in.l.hoc amplius in.§.de his.ff.de dam.inf.& in l.ij.ff.ne quis eum qui. Alex.conſi.xxix.col.ij. vol.vii.

Octuageſima octaua eſt dictio, ſed ſi, abſque copula: eius natura eſt pręcedentibus aduerſari in iure & in facto c.per tuas de arb.concertationi de ap. in vi. ſi vero cum copula puta ſed & ſi, tunc aduerſabitur in facto tantum, & in iure denotabit idemptitatem.l.iuriſgentium.§.j.ff.de pac.c.ſi is cui de preb.in.vi.glo.in.l.ij.C.fam.her.Geminia.in.d.c.concertationi nu. 12.

Octuageſima nona eſt dictio,ſicut, quæ veritatem denotat aliquando, non nunquam ſimilitudinem ſignificat, & aliquando etiam ſtat cauſatiue,vt per Bar.in extrauagan. ad repri. in verb. pro ut.& Bal. in.l.edita in lectu. paduana in vlti. char.C.de eden.bonus tex.in. c. quanuis de offi. or.in.vi.& in.c.nulli & ſeq. de ſen. excom.Areti. conſi.clv.col.ij.Corne.conſi.cccv.ad fi.& conſil. cccxxii.col.pe. vol.iiij.

Nonageſima dictio eſt, ſeu & ſiue, quæ eadem eſt, non alternatiue neque ſimilea ſimplici alternatiue ſed earum natura propriè, diſtinguendi verba & non ſenſum.l.ad protegenda & ibi not. C. de in lit. dan. tu. l. j. C. communia de. Cy.Saly.& cu.in.l.cumquidam.C.de verbo.ſigni. Bartol. in l. ſi is qui ducenta in.§. vtrum. ff. de reb.dub.Corn.conſi.cxcviii.col.ij.vol.iii.faciiq; tritum illud Alexander ſiue paris, de quo Barto. in.l.ſi quis ita.ff.de au. & argen. lega. Pau. Caſt. pulchre conſil.cccxvii.col.iiii.vol.j. Aliter dicit Gui.Papæ alibi quod ſeu, eſt ampliatiua habens naturam coniunctiuam ſiue perſonis ſiue rebus adiiciatur. Et quod amittit plerunque etiam naturam propriam ſi diſpoſitio fiat ſub quodam ordine naturali,conſi. lx.nu. 5. Et Alex. ſi ponatur inter genus & ſpeciem, quod reſoluetur in ideſt, conſi.cxxv.col.prima vol.vii.Et conſ.50.col.pe. vol.v.quod eſt diſiunctiua,quodque incertitudinem cauſat. Et conſi.lxxix.col.ii.eo.lib.quod diſiungit omnino,& ponitur inter diuerſa. Et hac ratione Bertran.conſi.lxxxii.nu. vii. vol.i. quod æquiuoca eſt, quodque multis modis poni ſolet ut per eum.

Nonageſima prima dictio eſt,ſi qua diſtributiva.l.ſi filiabus.§.i.ff.de lega.primo Bald.in.l.ſi neceſſarias in.§.ſi annua.ff.de pi. ac.

Nonageſima ſecunda dictio eſt ſub, quæ uarias etiam habet ſignificationes, quandoq; enim denotat ſubiectionem quandam, quandoq; pro coram ponitur,aliquando pro poſt,non nunquã pro in,compræhenſiue, & pro ante vt in.l. edilea in.§.vendendi.ff.de edil.edic.quandoq; comminationem ſignificat, & alia ut fuſius declarat & exemplificat Corn.cõſ.clxxxvii.col.iii. vol. 4.

Nonageſima tertia eſt dictio ſolummodo, taxatiua,ſicuti dictio tantummodo,quæ concludit negationem in aliis.l. Lucius.§. quæ habebat.ff. ad treb.c.cum eccleſia de cauſa po. & prop. Bar. & alii in.l.i.ff.ſi quis ius di.non obtemp. Feli.in. c.contingit.col.ii.de fide inſt.

Nonageſima quarta eſt dictio, tantummodo, taxatiua vt ſupra & in locis pręallega.igitur tranſeo, ne idem repetamus.

Nonageſima quinta eſt dictio, Tantum: quæ ſonat ſimiliter in negatiuam. l. & poſt edictum.

ff.de

ff.de iudi.d.c.cum eccleſia de cau. po. & prop.c. cum contingat de offi.de.Gui. Papæ conſ.li.nu. 2.fuſius Gozad. Bononien. conſi. xxxi. num.22. quod taxatiua eſt ac reſtrictiua habens negatiuã incluſam in aliis. Et pulchrè ad materiam Bertran. quãdo diſpoſitiue fit mentio de aliqua ſumma quod ſubintelligitur, tantum,puta promitto tibi centum , ſi vero enunciatiuè & per modum confeſsionis de minori ſumma,non,conſ.ccxxii. ad fi.vol.ſecundo , & bene.l. rogaſti.§. ſi tibi vbi Bal.Alexan.& Imo. ff. ſi cer. peta.not.in.l.cum furti.ff.de in lit.iu.& in l.rationes.C. de proba.

Nonageſima ſexta dictio eſt.tanquam, improprietatis nota.l.meminimus & ibi Bal.C.de legi. he.l.pecuniam.ff.ſi cer.pe.Alexan.conſi.lxxxvii. col.ij.vol.ij.& conſ.xxix.in prin.vol.iiii.& conſ. lxxx.col.j.vol.vi.& conſi.clxxiiii.in prin.vol.vii. & ſimilitudinis , iuxta illud de quo in paſsio. domini Mar.xiiii.& xxvi.exiſtis tanquam ad latronem , vnde ſimile non eſt idem.l.quod nerua.ff. depo.& ſimilitudo contraria ueritati exprimitur per hanc dictionem, ut etiam dicit Corn. conſil. cclxi. col. vii.vol. iiii. quandoque tamen veritatem importat ſiue proprietatem vt in. cap. fi. de offi.lega. Nig. in.l. j. col.xviii.ff.de offi. eius cui man. eſt iu.

Nonageſima ſeptima eſt dictio, tamen,aduerſatiua.l.ita tamen.ff.ad Treb.l.iam tamen.ff. iud. ſol.l.qui tamen.ff. de arb. Bertran. multa conſil. ccxxiiii.col.ij.vol.iii.

Nonageſima octaua eſt dictio totiens quotiens , infinitatem oſtendens.l.ſi duo.§. fin.ff. de arb.not.in.l.ſi finita in prin.& in.l.qui bona in.§. fi.ff.de dam.inf.& in trac.ſecurita.Magaloti,col. xiiii.par.iii.

Nonageſima nona eſt dictio,Tribunal,quę reſpectu illorum conſideratur,ſiue ad illos refertur (prout etiam fuit dictum ſupra in dictione pro tribunali) qui maioribus præerant iudiciis, & hoc nouiſsimè(vt eſt videre apud liui.In concione Scipionis ad milites) quia ſubſellia poſtea & quoad iudices minorum iudiciorũ,dicebantur.

Centeſima dictio eſt tunc , quæ pręciſum denotat tempus,ſiue tẽporis extremitatẽ.l.obtinuit ff.de. cond.& de. Corn.conſi.ccci.col.ii.vol.iiii.

Centeſima prima eſt dictio,valde, quæ exponitur ideſt multũ.c. ex parte & ibi not.de fo. cõpe. Gozad. Bononien.conſ.xcviii.nu.vii.

Centeſima ſecunda dictio eſt , vnà. vnitatem denotans ut ſonat.l.fi.C.de impub.& al. ſub.l.lucius.§.quiſquis.l.ſi pluribus in prin.ff.de lega. ij. Alexan.conſi. xciii. col.ij. vol. vii. & exponitur vnà ideſt ſimul, eſtque valde coniunctiua ut dicit poſt Bal.in.d. l. fin. C. de Imp. idem Gozad. conſi.lxxi.nume.9.ſi maximè dicatur vnà cum.§. nos autem inſti.de at.tuto.l.imò de vſu & hab.l. fi.ff.ad legem aqui.& ad idem vnanimiter & cõcorditer fieri hinc dicitur,quod fit nemine diſcrepante, ut per Alex.conſi.cxxiiii.col.j.vol. ſecundo.Ro.& alij in.l.iiii.in.§.cato. & ibi præceteris Seylel.col.x.ff. de verbo.obliga.

Centeſima tertia dictio eſt,vt: quæ conditionem importat non modum ſi per ipſam aditionẽ adiiciatur aliquid quod pendeat ex viribus fortune.ita Bart. in.l. quibus diebus in.§.termiliuſ in.ij.q.ff.de cond.& de. Alexan.conſi. xcv. ad fi. vol.vii.quandoque ponitur conſecutiue,aliquãdo cauſatiuè,interdum veritatem, & ſæpè ſimilitudinem denotat. c. ſi autem ij.q.vi.c. vt debitus de ap.c.ut circa, de elec. in.vi.l.vt reſponſum.C. de tranſac.c.cõſultationi.c.laudabilẽ, de frigi.& mal.Corn. cõſ.ccciiii.col.xi.& xii.vol.iii.& cõſ. cccxxii.col.j.vol.iiii. & col. ſecunda, ibidem, & Bal.in.l.cũ aliis ad fi.C. de ſecun. nup. idẽ Corn. conſi.cccv.ad fi.eo.lib.

Cẽteſima quarta dictio eſt vintenum, quę pro mœnibus & muris ponitur alibi,& dicta eſt à vincendo, quia vinteno vincuntur hoſtes & inimici argum.in.l.pupillus in.§.oppidum.ff.de verb. ſi. vel à viceſimo numero , quia viceſima fructuum pars pro vinteno ſoluitur hoc eſt pro muris ciuitatis extruendis,& ut fuſius docet Gui. Papæ deciſio.ccclxxii.ad fi.

Centeſima quinta dictio eſt, vel,quæ ponitur inter æqualia , vel inter ſimilia , communiter tamen inter diuerſa , & quandoque pro etiam , & pro ſaltẽ & pro ideſt quoq; inter genus & ſpeciẽ. l.j.ff.de reb.dub.l. ſupra iter & ibi Rom. col. j.ff. de aqua plu.ar.l.ſi ſtipulatus.§. adhiberi.ff. de fideiuſſo.l.hæc verba.ff.de ver.ſi.l.vbi pactũ. C. de tranſac. & in rub.ſi ager vectigal.vel emph.Grat. conſi. cxi. in prin. vol.j. & conſi.lii.ad fi. vol. ij. Ferrarien.in.l.pe.col.i.C.qui admi. Cuma.conſ. xcvii.col. ii. Corn. conſi.ccxiii.col. ii. uol. ii. & conſi.cccxv.col.ii.uol.i. Et ſi diceretur uel circa,referri deberet inſuper ad modicam quantitatem ut declarat Iaco. de Belui. in auth. de Monach. in prin.& Alexan.conſi.cxx.col.ii.vol.ii.& conſi.xliiii.col.ii.vol.vi.Corn.conſi.lv. col.iiii. vol.iii.& conſi.lxxxvii.col.fi.eo.lib.& conſi.lix. col.ii.vol. iiii.

Centeſima ſexta dictio eſt, vſque,quę includit extremum ad quod . quod tamen fallit ſi ratio nõ patiatur , quia tunc ſtabit excluſiue vt inquit Bal. in.c. ſicut de cohab.cle. & mul. & quod includat probatur in.l.fi.ff.de ſenatio.& in.cap. j . & ibi Alua.col.ſecunda , de mil. ua. qui contu. eſt. Prob.in addi.Io.Mona.in.c.pia.nu.xi.& nu. 33. de excep.in.vi.Imo.conſi.x.nu.2.etiam ſi dicatur in tertiam generationem vt per Alexan.conſi.cx. col.pe.vol.iij.conſ.cxxv.col.ij. vol.v.

Centeſima ſeptima eſt dictio vltra , implicatiua præcedentium, ſiue incluſiua,quæ tamen modicum ſignificat.l.ſi vltra.ff.de fideiuſſo. c. Raynucius de teſta.argum.in.l.hæc adiectio de verb. ſig.Bar.in.l.qui ita ad fi.ff.de dote prælega.Deci. conſi.xxi.col.j.vol.iij.Bertran.conſi.ccclxix. nu. 2. vol.ij.Corn.conſi.cxcvi.col.ij.vol.iiii.

Centeſima octaua eſt dictio , vbicunque ſiue vbique quod idem eſt , vniuerſalis.l. vbicunque.

ff.de

ff.de int.ac.c. ad honorem de auc.& uſu pal. Io. And.in.c.vbicunq; pen.in.vi.eſt verum aliquando ſi in materia proferatur, in qua ſit reſtricta per alia iura,quod vniuerſaliter non intelligitur ut in.c.cum ſis & ibi not.de aucto.& uſu pal.Gemi.in pulchro caſu conſi.xcii.col.ſecunda.

Centeſima nona eſt dictio veluti, exemplificatiua.l.veluti.ff.de iuſti. & iu. l. quamuis.ff. de in ius vo.l.quędam mulier.ff. de rei vend. l. ſed & ſi quid de cont.emp.l. fi. ff. de peri. & commo.rei ven.l.quotiens ff.de interu.l. per procuratorem. ff.de procu.l.fi.ff.quod cuiuſque vni. no.l.i.ff.de offi.cius.l.iii.ff.de cond.fut.l.argumento.§.mundus.ff.de au.& ar.le.l.ſeruitutes.§.modum.ff. de ſerui.l. aliquando.ff.de condi. & de.l.conſenſu. ff. de ac. & ob.§. ideo inſtit. de ob. quæ ex con. Bertran.conſi.ccviii.nu.xviii.vol.ii.

Centeſima decima eſt dictio vt pote, quæ ſtat pro ſicut,ſimilitudinis nota quanquã alias etiam ſignificationes habeat,ut ſupra dictum fuit, probaturq; illud in auth.ingreſsi & ibi dixi.C.de ſacroſanc.ec.in figuratione caſus.vel dicamus nouiſsimè, qđ ſit expoſitiua ſeu exemplificatiua ut in prohe. ffforum in prin. ver. itaque.

Centeſima vndecima eſt dictio, vnicuiq; ſiue vnuſquiſq;,geminata & ampliatiua eiuſq; natura huiuſmodi,vt omnia comprætendat.l.baliſta.ff. ad Treb.l.diuus.§.i.ff.de iu fi.l.hoc articulo.ff.de here.inſt. Bar.in.l.i.in rep.nu.14.C.de ſacroſan. ec.Alex.cõſ.cci.col.iii.vol.vii. & ſimile eſt(vt ibi ſubiicit) in dictione qualitercunq; de qua ſupra.

Centeſima duodecima eſt dictio, videlicet, exemplificatiua & declaratiua,imò quod reſtringit etiã præcedentia ſi ſequentia ſuadeant tamen l.fi. ff. communia prædio.l. fi. C.in quib. cau. in int. reſtit.non eſt ne.l. videlicet.ff. ex quib.can. maio.l.nec eſt neceſſe.ff.de bo. lib. glo. in clem. cauſam in ver.videlicet,de electio.Deci.cõſ.xxi. col.ii.vol.iii.Bal. ĩ.l.cũ mulier.ff.ſol.mat. Corn. conſ.xc.nu.2.& 6.vol.iiii.& conſi.cv.col.iii.vol. iii.& conſi.clxxviii.col. iii.& conſil. cxcv.col.ij. eo.lib.Bertran.conſi.lvii.nu.ii.vol.ii.

Centeſima decima tertia eſt dictio,vero, quæ pro ſed ponitur, coniunctiue, vſque adeo vt repetitionẽ inducat præcedentium.l.Seie.§. Caio. ff.de fun.inſt.Bal. in.l.omnes populi col.xiii. ff. de iuſti.& iu.latè Alex.conſ.ccxlix.col.ij.vol.vi. & hęc ſuffiriant pro nunc,multo plura omittentes,de induſtria,quæ ſcribi,literiſq; mandari potuiſſent,tum vt breuitati conſuleremus,quoniam longum fuiſſet ſi omnia exequi voluiſſemus vt inquit l. Con.in.l.etiam.ff. de ma. nind. tum vt ſcribendi materiam aliis præberemus,eiſdem relictis illis, quę hic deeſſe cognouerint, & quia (quod plus eſt) hæc quanquã prolixius alioq; ordine multis etiam prætermiſsis, quæ nihilominus hic congeſsimus nos,ab alijs ruſum, tractata fuerunt. Finis.

DE REGVLA LIBER.

QVID ſit regula, & vnde dicta, fuerit, quæ græce Canon appellatur, clare legitur in.c. regula & in.c. Canon, & ibi Archid. Gemi.& præpo. multa iij.d. & ſubdit (quod omittendum non eſt,)idem præpoſi.etiam.d.c. Canon, quod hinc Canonici dicti fuerunt eccleſiæ cathedralis, ex quo viuere debent ſub regula, & debito ordine, nõ vacare ludis crapulæ luxuriæ, & auaritię hinc que ius Canonicum, ius regulare,& ſic Moniales canonicas eadem ratione Bald.in c.dilecta de maio.& obed.& prælatas(quod idem ſonat)in.c. cum ab eccleſiarũ prælatis nu.16. de offi. ordi. & alibi lyran.in prolo.Bibliæ,quod appellatur regula Clauis,qua aperitur ſenſus in ſacris literis.hoc modo & quo ad ipſius regulæ propoſitum,ſciendum eſt. Et primo vbi eſt, quod ibi dubiũ eſſe nõ põt,vt inquit Bar. in.l.quotiens.ff.ſi quis cau.

Secundo,quod eidem ſtandum eſt vt in rub.de regu.iu.in.vj. & in.l.j.ff.eo. ti. & qui nititur iure ſingulari id probare debebit cle. fi. & ibi glo. de reſcrip.Corn.conſi.clxxxii.nu.vii. vol.i.

Tertio qđ pro regula ſemper eſt pronunciandum, niſi (& rurſum) probetur contrarium, vt not.in.l.qui reſtituere.ff.de rei ven.Bal.in.c.j.nu. 6.de alie.iud.mu.cau.fac. Saly.in. l. ſi fundum ad fi.C.qui po.in pi.hab.Feli.in.c.quoniam frequenter, col. iii.vt lite non cont. Et omnis regula (quarto) dici poteſt verbum abbreuiatum, vſque adeo vt ſana indigeat interpretatione & ſolemni,ſed non ſi verbum ſpecifice demonſtratum eſt. l.ille aut ille.§.cum in verbis.ff.de lega.iii.not.in l.voluntatis.C.de fideicomm.Bal.in.c.cum veniſſet col.j.de iudi. Eſt verum quinto,quod quandoque regula vera eſt exempla autem falſa, & econtra exempla vera, & regula falſa.l.elegantee §.non ſolum.ff.de dolo.c.j.& ibi idem Bal. num. 24.vt lite non cont. Sexto quod ea quæ ſunt regulæ, non poſſunt ſtatuto vel conſuetudine mutari, quodq; ei ſolus Papa derogat, prouincialis autem ſeu Abbas nõ,ſed quid ad rumbũ(vt aiunt) Paleſtinæ interrogaris, reſpondes ægypto, alijs lippientibus, oculos nõ dolentiũ vngimus, ſic gl. in auth. licet.C.de natu.lib.dictum enim in ſe veriſsimũ eſt,qđ,de regula monachorum intelligitur.c.cum ad monaſteriũ de ſta.mo.Fede.de Sen. conſi.xx.Bal.in auth.ingreſsi.C.de ſacroſanc.ec. Bertan.conſi.xii.nu.8.vol.iii. & conſi.xvi. nu.3. eo.lib.nos autem loquimur de regu. iuris, igitur (hoc idem obiter dictum ſit) tranſeo.

Et dico ſeptimo, quod regulæ noſtræ etiam deficiunt ſicuti quoque dialecticorum.l. ita ſtipulatus.ff. de verbo. obliga. fuitque verbum Bal. in.l. Et ſi poſt tres col. vndecima in repetit.ff. de pactis.

Quodq;(octauo)perdunt officiũ habentes inſtantiã,firme tñ manentes in aliis & in dubio diſponentes.c.ſicut vrgeri.j.q.j.l.quæſiũ.§. deniq; ff.de fun.inſt.§. vt sũt in auth.de non alienã.Bar. in.l.q̃uis.C.de pigno.Abb.in c. venerabilẽ col.j. de electio.Bertran.conſ.cexc.nu.ix.vol.iii.

Nono ſciendũ eſt, q̃q̃ regula & exceptio ſit de eodẽ facto; qđ tñ in iure ſemper ſunt oppoſita.l. j.ff.de regu.iu.Bal.in.l.item quæritur in.§.j. col. ij.ff.loca. Et decimo, ſicut variatur regula qđ ita variatur exceptio; & qđ intellectus exceptionis debet eſſe oppoſitus regulæ, inquit ibidem in §. qui impleto col. iii. licet quandoq; regula ſit, exceptionem non habens vt in c.licet & ibi Abb. in.vii. not.de regularib.ſed ineptũ eſt eã nõ fallere inquit gl.in auth.vt ſi.prohib.mat.debi.ĩ prin.

Vndecimo(quod nec à materia alienum erit) quando p̃cedit negatiua regula.deinde exceptio ponitur, quod reſpectu exceptuatorum dicetur permiſsiua vt not.in.l.j.ff.de regu.iu.& in.l.actione.C. de tranſac. & per Bart. in.l.ſi eum in.§. qui iniuriarum.ff.ſi quis cau.Fertarien. cõſ.iij.nu.3.

Et (duodecimo)quod illud qđ pro regula traditur in feudis, aliter natura feudi uocatur,ſecundum Bal.(& eſt not.dictum)cõſ. cclxxv. in prin. vol.ij.quod refert & ſequitur Bertran.cõſ. xviii. nu.13.vol.ij. Eſt verum qđ exempla (decimo tertio) eam non reſtringunt,tametſi declarent.§. hactenus inſti.de gradi.l.damni infecti ſtipulatio pertinet ad ſi.ff.de dam. inf.l.j.§. qđ vulgo.ff. de vi ar.l.regula.§.& licet.ff.de iu. & fac. igno. Bertran.vltra alias dicta ſepe alijs in locis, cõſ.ccxcviii.nu.iiij.vol.iij. Decimo quarto adhuc prætermittendum non eſt,regulis potiſsimum hanc noſtram iuris prudentiam fuiſſe à maioribus cõſtitutam, vt in prohe. ffortum in prin. ibi noſtris regulis obſeruatis. Ex eoq; etiam liquet, quia dicitur alibi ſic.regula iuris non eſt impedimẽto in.l. ventri in.§.ſi. ff.de tuto.& cu. dat.ab his.

Et alibi, q̃q̃ regula iuris ciuilis ſit, in.l.j. ff. de auc.tuto.& in.l. ſi ita ſcriptum in.§. regula.ff. de lib.& poſthu. Debet etiam eſſe regula (Decimo quinto) iuris & non facti, propter nimiam factorum multiplicitatem, inquit Bal.in.l.vt nim col.iij. ff. de iuſti. & iu. Et quando (ac decimo ſexto)ſunt diuerſę leges,& vna procedit per modum regulę,in omnibus aliis intelligetur repetita,vt per Bar.in.l.prætor ait in.§.eritq; differentia col.ij.ff.vi bo.rap. Decimo ſeptimo regula formatur per verba affirmatiua ſiue negatiua vniuerſalia.l.iura & ibi Bar.col.j.ff.de legi.

Et tamen (vt dixi) ineptũ eſt eam non fallere Decimo octauo, & nouiſsime tradit Corn.conſ. cclxxxi.ad ſi.vol.iiij. A noſtris regula, à phyſicis Aphoriſmus,à dialecticis maxima; appellatur, vt per Odof. in.l.pacta nouiſsima, col.ij.C. de pac. Decimo nono, dicunt docto.in.l.ſi.in prin.maximè Purpu.ibidem.C.de pac.quod cum illius deciſio facta non eſſet, lex illa, conſtituens ibi adhuc regulam, reputatur ſingularis.Et in ſimili probatur in.l.j.C. communia de lega. coniuncta.l.j.ff.de lega. j. Et Bal. alibi vigeſimo, quod errare non poterimus fundamentum facientes in regulis iuris conſi.cccclxviii.col.j. vol.v.

Et alibi,vigeſimo primo Saly.in.l.quod te col. pe.ff.ſi cer. pet. quod ſcholares non debent deſerere regulas iuris,propter caſus ſingulares,quem refert & ſequitur Afflic.in tracta.iure Prothomy. in prohe.col.i. Vigeſimo ſecundo à regula recedere non debemus, niſi per aliam legem. c. in fidei fauorem & ibi glo. de here.in.vi. Bald.in.l. iij.ad ſi.C.fam.her.& in.c.j.col.ij. de pa.iu.fir.in in vſib. Feli.in.c. quoniam frequenter, col.iij. vt lite non cont. Seyſel.in.l.qui iuriſdictioni col.ij. ff. de iuriſ. om. iud. & eſt argumentum vlta eos in.l.non eſt nouum.ff.de legi.& in.c. ſuper quæſtionum in prin.de offi. de. Et quod à regula recedere non debeamus, ſatiſque ſit pro ſe habere eam, probatur in.l.ab ea parte.ff.de proba.& in. l.omnis diffinitio, dum dicit glo.ibi quod eidem inherere debemus ut Bononien. Carrocio facit, ff.de regu.iu.tradit Bart.in.l.ij.col.j. vbi Iaſ. fuſius.vij.ff. ſi quis in ius vo.non ie.

Vigeſimo tertio a deo nobis neceſſaria eſt regula, vt lata culpa ſit eam ignorare inquit Saly. in.d.l.quod te, col. præallega.

Vigeſimo quarto dicimus etiam quod regula offendi poteſt, ſi id ſuaſerit æquitas. l. ij.§.item Varus.ff.de aqua plu.ar. & in authentica vt ſi prohib.mat. deb. in prin. allega. etiam ſupra argum. in.l.diuus.ff.de reſti. in int.

Vigeſimo quinto & vltimo, quod exceptionẽ declarat, quia ſi dixero. ſcholares ſtudent ſolus titius ludit quotidie, tempuſque terit ineptijs, vtique intelligetur, ex declaratione regule verũ, ſi Titius fuerit ſcholaris. l. j. ff. de regu. iu. alias exceptio, bona non eſſet.l. nam quod liquide.§. ſi.ff.de penu. lega. dixique alibi ſails. nouiſsimè Bar.in.l.in his ff.de legi.& in. l. ſi eum. in.§. qui iniuriarũ nu.6.ff.ſi quis cau.Deci.in auth. ſi quis in aliquo in prin.C.de eden. Finis.

ADDITIO.

Quod regula vigeſimo ſexto debet eſſe vera vt in pluribus, ſicuti de diffinitione inquit glo.in.l. ſuus quoq; in.§.puto.ff. de here.inſti. Are.in.l. j. col.pe.ff.de teſta.& ad regule propoſitũ ita dicit Bal.in.l.l.in ii.lectu.col.i.ad ſi. C. vnde vi.

Vigeſimo ſeptimo qđ ad regulã trahi non p̃nt, q̃ quandoq; fiunt & nõ ut plurimũ fiunt,nec ſunt cõſideranda.l.Sela.§.medico.ff.de an. lega.idem Bal.i.l.reos col.iii.C.de accu. Vigeſimo octauo, qđ regula non facit ius, ſed ſumitur ex iure, ad differẽtiam Catonianæ,quæ iuris eſt.l.ĩ.& ibi Bart.col. prim.ff. de regu.Cato. & dicam infra, & ſi iuris eſt vtique eſt tranſitiue, quia ab ea fit tranſitus ad ius, quod eſt ſeparatum & diſtinctum penitus ab ipſa regula, & vt latius declarat Deci.in.l.j.num.6.ff.de regu.iu.Catoniana vero intranſitiua vt ibidem.

Vigeſimo nono, quod regula magis ſpecialis præſu-

præſumitur reſpectu perſonarum quàm caſuum vt ſentit Bar. in extrauaganti ad reprimendum in ver. non obſtantibus col.ij.Bal.in.l.j.in iij. q. ff. de uffi.cõſu.Deci. i reg.i toto.col.ij.ff.de reg. iu.

Trigeſimo quod trahit ad ſe quoſcunq; caſus emergentes, exempli gratia tradita in.l. j. ff. de cond.ex lege,ſtatuta & conſuetudines, & in.§.ſeptima inſti.de bo. po. declarat Bald. in.l. omnes populi col.xj.ff.de iuſti.& iu.

Trigeſimo primo dicit etiam Abb. quod ex modico defectu regula non eſt violanda in c. ex conqueſtione col.iiij.de reſti. ſpo.

Quam Trigeſimo ſecundo, priſci rubricam appellabant ut per glo.in.c.ij. & ibi Barba. col. iiij. de conſti.& in.c.ſuper literis de reſcrip. & in. c. peruenit ſecundo de iureiu.

Trigeſimo tertio regula ius ſtrictum dicitur vt inquit Archid.in.c.prima.xxv.q.j.

Trigeſimo quarto, quod ubi præcedit vniuerſalis affirmatiua, & inde ſequatur dictio niſi inducitur exceptio à regula.l.ſi eum.§.qui iniuriarum.ff.ſi quis cau.l.actione.C.de tranſac.c.peccatum de regu. iur. in.vj. Nel. de banit. in iij. par. iij.tempo.q.xii.col.ij.

Trigeſimo quinto qđ tenaciter ẽ obſeruãda niſi in cõtrariũ appareat ſpãlis diſpoſitio.l.oĩs diffinitio.ff.de reg.iu.Bal.ĩ.l.pe.ĩ fi.C.de ſer.pi.da. ma.

Trigeſimo ſexto, quod cum oſtendat naturam rei, debet tradi perfectè ſiue de re perfecta,vt inquit Albe. Guidalot. in.q. Statuto cauetur. col. vij.in vol.diſputatio.

Trigeſimo ſeptimo, quod à regula rigor, quẽadmodũ ab exceptione æquitas emanat.l.j. & ibi Barto.C.de legi.l.proſpexit.ff.qui & a quib.l. qui æquitate.ff.de excep.do.Gãma.ĩ. c.j.de re.p. in 6.

Trigeſimo octauo quod nihil noui inducit regula verũ iam inductum atq; diſpoſitũ declarat.l. j.ff.de reg.iu.Dy.& Io.And.ĩ rub.eo.ti. ĩ vi. Bar. ĩ.l.j.ff. de reg.cato.Regiẽ.in.l.j.col.ix.ff.de leg. j.

Trigeſimo nono, qđ fiſcus nõ petit quæ ad ſe nõ pertinent,niſi dominio tranſlato, vt not.in.l. his conſequenter io.§.j.ff.fam.her.Bal.in.l. iuriſgentium in.§.ſi ob maleficium.ff.de pać.Laudeñ. in tracta.de.iu.fi.q.cvii.

Quadrageſimo. qđ ob excellentiã viri recedimus à regu.l.ſed & reprobari.§.amplius.ff.de excu. tn. argu. in l.ad beſtias.ff.de pen.Bo.Curti.in in tracta.nob.nu. 60. par.iij.

Quadrageſimo primo ſi ſint duę regulę vna pmiſsiua altera prohibitiua hæc præualet communiter iuxta not.io.l.ſi Rufinus.C.de mil.teſta.

DE REGVLA CATONIANA LIBER.

QVONIAM regula Catoniana iuris eſt (quicquid garriat Io. And.in rub.de reg.iu.in.vi.) vt firmat Bar.in.l.j.col. j.ff.eod.& in l.cũ legato.ff.qñãdo di. lega.ced. aliqua dicere inſtituimus nos, deq; ea nunc aliqualiter loqui qđ nec à materia prorſus (q̃q̃ ſublata videtur noua cõſtitutione.l.vnica.C. de cadu.tol.)alienũ videbitur,oſtẽdemuſq; inſuper ſic antiquitatis inſcitia nõ erraſſe,vt inſti.de teſta.in prin.& in l.j.& ibi Odof.in prin.ff.quod met.cau.Specu.in §. ſequitur in prin. de teſta.

Sciendũ igitur eſt & primo regulã Catonianã fore hmõi,ſi legatũ inualidum ſit, nec poſtea cũ moritur teſtator cõfirmetur haud cõualeſcere.l. j.ff.de reg.Cato.l.cætera.§.j.ff.de leg.j.Bar.in l.id quod, & in.l.ſi mihi & tibi in.§.j.ff. eod.

Quæ tñ locũ nõ habet & ſecundo,quando legatũ foret inualidũ,inſpecta pſona legatarij.l.debitor.§.fi.& ibi Bar.ad fi.ff.de leg.ij.Nihilominus conſideratu,qđ imò valeat,qa perſona dñi tantũ inſpicitur,vt ſignanter dicit tex.ibidem,& in.l.ſi mihi & tibi in.§.regula.ff.de leg.j.& ſic nõ ſumus in caſu huius regulę. Tertio qđ legatũ purũ impedit,non conditionale, vt formaliter dicitur in p̃alleg.l.cætera in.§.fi.ad fi.ff.eo.Bal.in.l.q filiabus ĩ.§.fi.ff.de lega.j.& in.l. à filio.ff.eo. Et rationem aſsignat Dy.ĩ reg.nõ firmatur de regu. iu. in vj.Sed melior eſt illa Bar.in.d.§.fi.qa teſtator apponendo conditionẽ videtur non tempus inſtans cõſideraſſe ſeu cõſiderari voluiſſe ſe ſed futurum, vt ẽt eſt gl.ad idem in.l. põt quis ff.de here. inſti. & not.in d.l.j.& in.l.pe.ff.de reg.Cato. Pau.Caſ. cõſ.xxi.col.j.vol.j. Ex quo infertur & quarto, quod põt prohiberi.d.regula,non modo expreſſe vt per glo.in.d.l.põt quis,& in.l.in tempus.ff.eo. & vtrobiq; Bart. & Bal.verum ẽt tacitè mõ ſupra dicto, ſi legatũ ſub conditione fiat vt in.d.l.pe. & not.in p̃allega.§.fi.& in.d.l.in tempus,& hoc caſu maximè locũ habebit qđ dicitur in.l. cũ quid.ff. ſi cer.pet.quod par eſt virtus taciti & expreſsi.

Quinto ceſſat quoq; in ſubſtitutionibus hac de re, quia ſcilicet in eis ſunt diſpoſitiones conditionales.l.ſi is qui heres.ff.de vulga.& pup.ſub.l.placet.l.ſi quis poſthumos.ff.de lib.& poſthu.Iaſ.in d.l.cętera,in prin.col.iiii.Bal.in.l.moribus.§.ſed ſi extraneũ col.j.vbi ẽt Alex.col.iii.ff.de vulga.& pup.ſub. Nec locũ habet ſexto, in teſtamento militis,ex quo regula ipſa eſt iuris ciuilis, à quo miles abſolutus eſt.l.neq;, & ibi idẽ Bal. in prin. ff.de mili.teſta. Ego in priuileg. militum.xxviii.

Non ẽt & ſeptimo qõ eſſet impedimentum cui teſtator prouidere nõ potuiſſet,ut pulchrè declarat & exemplificat Iaſ. in.l.ſeruis.C.de legat.

Vel eſſemus octauo,in tutelis,vt ſentit Bar.ĩ.l. ſi nemo in prin.ff.de teſt.tu. & nimirũ qa dies tutelæ cedit à die hæreditatis aditæ.l.iii.ff. de regu. Cato.l.tutores.ff.de teſta.tute.l.ſi is q.§.idẽ euenire.ff.de excu.tuto. Minus habet locum quoque.

Et nono,in cõtractibus,vt ĩ feudo inqt Bal.ĩ.c. j.in ij.not.q ſue.feu.da.te.in vſib. ſubiiciẽs id qđ nõ tenuit à principio, ex quo feudũ nõ erat apertum,ex poſt facto cõfirmari, ſi eidẽ collatio appetatur.Et nimirum qa tunc conſuetudines ſeruãtur,ex quo materia exorbitans eſt,à regulis iuris communis, continens ius ſingulare, ut inquit Barto. in.l. vt iuris iurandi in.§. ſi liberi. ff. de

opc.lib.& Iaſ.in.l.j.col.ij.ff.ſol.mat.

Quam adhuc ius canonicum excludit,& decimo.c.quanquam de vſu.in.vi.vbi glo. Bal.in.l.j. C.de ſacroſanc.ec.Barto.in.d.l.j.& in.l. fi. ff. de regu.cato.Deci.ſeni.in.d.l.cætera, in prin.col.3.

Et ſi fideicommiſſum relictum fuiſſet filio. Decimo primo, verbaque ſaperent dilationem in tempus exiſtentię ſui iuris,vtique non haberet locum in eo regula.l.vbi pure & ibi Bar. in prin. ff.ad Treb. Non decimo ſecundo, in legato vſufructus, quia regulariter ſuperueniens proprietas ipſum firmat.l. quod in rerum.§. j. & ibi hoc ipſum præciuè not.Bal.ff.de lega.j.

Decimo tertio dubitauit Alex,quid in relictis inſtitutionis titulo. in.l. Gallus in.§. quid ſi is col.iiii.ff.de lib. & poſthu.& determinat quod in eis locum non habeat pariter,& bene,eſtque tex. in d.l.iii.ff.eo.de regu.cato.

Et ideo decimo quarto,locum habet duntaxat in tribus caſibus, ut not.in.l.j.vbi glo. & Bart.ff. eo.præallega. cum deficit legatum ex perſona legantis,propter rem, & propter legantis ac legatarij perſonam, tradit Deci. Seni. in d. l. cętera latè Dy.in.d.regu.non firmatur.

Et in materia decimo quinto dicit etiam per tex.in.d.l.j.in prin.Corne.quod quando aliquid eſt relictum ſub conditione, dicitur non relictū, conditione defecta, & quod caſus cōditionis defectus dicitur omiſſua, conſi.xl.nu.13.vol.iii. & bene.l.cōmodiſsime.ff.de lib. & poſthu.& idem conſi.lxx,col.ij. vol.iii. & conſi. lxxix.col.iii. & conſi.cvii.col.ij. & iii.& cōſ.cxliii.ad fi.eo.lib.& cōſ.xviii.ad fi.vol.iiii.& cōſ. clxxx.col.iii.& cōſ. cccxx.col. j. eod.lib. & conſi. ccxiiii. ad fi. vol.j.

Quando impedimentum verè ſuberat decimo ſexto, ſi tamen non ſubeſſe fingatur fictione iuris regula Catoniana rurſum nō impediet legatū valere,vt dicunt docto.Bar.& Imo.& Iaſ.in l.nō quocunq; in.§.j.in prin,& per illū tex.ff.de leg.j.

Et ſi decimo ſeptimo, teſtator deceſsiſſet condito teſtamento ſtatim, legatum nullum reconualeſcet ceſſante impedimento, ex cauſa tamen, quæ trahatur retro, nec regula hæc adhuc locum habebit.l. ſeruum filij & ibi not. in prin. eſtque opi.communis.ff.de lega.j.

Oportet etiam Decimo octauo, quod à principio(vt locū habeat)impedimentū ſit p̄ciſum,d. §.i.& ibi idem Iaſ.nu.5.& 6. alias legatū valeret.

Et forte Decimo nono,à nomine auctoris,dicta eſt,vt Falcidia,Trebellianica,Aquilia & ſimiles.& ſic à digniori, quando alia haud ſubeſſet ratio ut not.in.l.Imperium.ff.de iu. om. iud. & in. c.ex literis de conuerſ.infid.

Verum cogita, Et vltimo, cur ſic regula dicta ſit,nec tū fuerit in titulo de reg. iu.poſita.vel dicas quod imò poſita ſit (q̄q̄ alia ratione ti.eiuſdē ſingularis factus fuerit)in.c.nō firmatur p̄allega. de regu. iu.in.vj. & ibi Dy. multa, & in l. quæ ab initio.ff.eo.maximè quia regula ex iure ſumitur, hæc vero regula iuris dicitur, vt ſupra. Finis.

DE REGVLIS CANCELLARIAE APOSTOLICAE, LIBER.

POSTQVAM de regula ſimpliciter,deq; Catoniana pariter locuti ſumus, aliquātiſper quoq; volo nunc loquamur de illis, q̄ cancellariæ apoſtolicę eſſe dicuntur. Et primo qđ ligant omnes,etiam extra curiam,quod tamen verū eſſe intelligas, ſi fuerint intimatę ſecundum formam de qua in auth.ut factæ noue conſtitutiones,alias ius non facerent,neq; ligarent, quia non ſunt generales,vt inquit Ancha.cōſ.cccvii.col.j.Et Feli.in.c.ex parte col.pę. de reſcri. & in.c.j.col.vii. de re iud. Et hac de re Secundo ſententia contra illas lata ualeret,nec infirmaretur,ſicuti nec lata contra ſententiā principis,quæ licet faciat ius, illud in extrauagans eſt,ut not. in.c.paſtoralis de fi.inſtru.Idem Feli.in.d.c.j. Et ad propoſitum qđ requiratur intimatio declarat etiam Bertran. conſ.cclxxxvij.nu.11.vol.j. Nec ligant alias & Tertio, gratiam ſucceſſorum, niſi confirmentur ſecundum Ancha.in.c.j.de conſtitu.in.vi.Cardi. conſi.cj.Feli.in.d.c.j.col.vii.

Et ut ligent rurſum,præter intimationē,Quarto loco,oportet quod viuat cōditor, nec ſint iuri cōij, ſacrorumq; conciliorū decretis, contrariæ, vt in.c.inſtitutionis.xxv.q,ij.& in.c.i. de conſti. not.Io.And.in. c.nemo poteſt de reg. iu.in.vi.in Mercuria.Feli.i locis ſupra allega. Et Capel.Tholoſa.deciſio.cccexliiii. Et dum dicit gl.d.regularum in prin, Quinto,quod regulę Cancellariæ idest,de iuſticia intelliguntur,quodq; non ſolum debent obſeruari in curia,& in cācellaria,verū et ī toto orbe, declara tu ex ſupradictis verū fore,ſi fuerint intimatę,Et qđ alias mortuo Papa ſexto ipſę quoq; moriuntur,niſi reuiuiſcāt cōfirmatione ſuperioris, quæ tū confirmantis eſſe dicētur & nō mortui pontificis,argum.in.l.j.in.§.oīa.C.de vete.iu.enu.l. adoptio non iure facta.ff.de adop. Feli.i.c.inter dilectos col.8.de fi.inſt. hęcq; addi debent ad gl.in d.reg.Cancel.26.col.pe,quæ ſolū dicit id de quo ſupra qđ moriunt ſcilicet mortuo Papa tamen diſtinctio adhibenda eſt, vt pulchrè per Gemi. conſi. xciii.col.ij.

Septimo quod ſunt exorbitantes à iure communi vſque adeo, vt verba illarum intelligi debeant ſtrictè,& propriè,vt in ſtatutis exorbitantibus pariter, inquit Barto. in.l. ſi rem in.§.pignus.ff.de pigno.ac.& Are.poſt eum cōſ.cxxiiii. col.ij.quod loquentia in pignore non habent locum in hypoteca, & eſt argumentum in.l. 3.in §. hæc verba.ff.de nego. geſt,& ideo ad propoſitū ſi regula loquatur in Papa,nō extendet hac ratione ad legatū,niſi aīæ fauor ſit in cā, vel ex identitate rationis fiat extenſio,vt not.in auth. ſimiliter.C. ad legem fal.& in auth.quas actiones.C,de ſacroſanc. ec. & in.l. ſi vero in.§. de viro. & in.l. ſi

con-

conſtante ſol.mat. deque his alias Caſsiodo. deciſio.xvi.de prębeň.& xxiii. nu.vi.eod.tit. & in regu.cancel.deciſio.viii.nu.1.& deciſio.xx.num. 4.& deciſio.xxix. nu.1.& deciſio.xxxv.nume.1. & glo.ibidem hoc eſt in regu.xxviii.

Haud omittentes octauo, ſcituque dignum eſt, quod non ligant Papam, ſeu quod regulis ſuis non ligatur ut per Anchar.conſi.ccxcv.col. ij. & Feli.in.c.ad aures, col. viii. & eſt not.limitatio, (licet non dicatur) ad id quod dicitur in rub. & in.l.i.ff.quod quiſque. Et facit tex. in.l. inquiſitio.C.de ſol.& in.l.princeps.ff.de legi.& in.l.digna vox.C.eo.

Et quia (nono) Cardinales ſunt pars corporis Papæ, & veluti membra, eiuſdem nec aliquid ordinat aut diſponit, quod eorum aſſenſu non faciat.l.quiſquis.C. ad legem iu. ma. c. nouit.cap. quanto de his quæ fi. à præla.non deberent quoque ligari illis & ſenſit Ancha.in loco pręallega. Nihilominus Io. And. in c. nemo de elec. in.vj. tenuit contrarium vbi etiam Gemi.col.j.Et audacter poſt multa alia Feli.in.d.c. ad aures col. viii. Et male mihique opi.prior videtur verior, quia nec id dicit Io. And. Nec Gemi.in loco pręalle. nec rationi prædictæ reſpondet Feli. in. d. c. ad aures in initio quod nec ab eis Papa exigit iuramentum obedientiæ, ex quo exigeret à ſe ipſo, ut dicit idem Io.And.in.c.Antiqua de priui.& Bolognin. In addi.Cataldi.de Boncompag.num.lxiii. de poteſta. Papæ. vel & fuſius pro opi. concordia vide, quæ dicit Gomes. olim Collega in prohem.regu.q.iiii.

Et ad propoſitum decimo, dic, cum Papa ſit ſupra ius poſitiuum, & in beneficialibus habeat plenitudinem poteſtatis.c. cuncta per mundum. c.per principalem.ix. q. iii. c. propoſuit de conceſsio.præben.c.ij.de præben.in.vj.quod nec ligabitur regula de non tollendo ius quęſitum, ſupplendaq; eſſe ex ſupradictis verba Cardina. par. Idem tenentis, conſi.v.nu.91.vol.iiii.

Vndecimo, quod ſicuti ſecundum varietatem temporum variantur quoque ſtatuta humana. c. non debet de conſanguini.& huma.ſic variantur mutanturque regulæ Cancellariæ, magnamq; ſui ſtatus viciſsitudinem recipiunt, vt ex multis idē Gomes. in prohe.regularum oſtendit.

Duodecimo & vltimo in honorē.xii.apoſtolorum vt in ſimili dicit Bar.in.q.ſuis.xv.incip.ſtatuto ciuitatis,col.ij.ad.fi. (cætera.n.ab his qui de ipſis fuſius ſcribunt in materia, (ſi videbitur) tibi ſumito) non adaptaretur regula ēt ad caſum ſi raro accidiſſet, qui miraculi loco haberetur quoq;, ex quo non eſt vęriſimile quod de eo Papa cogitauerit.l.nam ad ea.ff. de legi. Et ideo ſicuti non fit regula de raro contingentibus, ut inquit Bal. in.c.hi quibus nu.4.de elec. Intelliganturq; leges ſecundum communiter contingentia.d.l.nam ad ea.Iaſ.in l. ſi res obligata num. 17. ff.de lega.j. ita conuenit ēt vt intelligatur regula, nec adaptetur ad caſum qui raro accidat. Finis.

RELATIVORVM LIBER.

MATERIA relatiuorum in iure noſtro etiam quotidiana eſt, ideo & de ipſis nūc eſt aliquid dicendum quoque, quātum ſit tamen ſatis, ne eorum inſcitia aliquādo repræhendamur, quoniam turpe eſt doctori cū culpa redarguit ipſum, & ignorare amplius, id, in quo quotidie verſatur, vt de Seruio Sulpicio aiunt ita à Q. Mutio aliqñ obiurgatum fuiſſe.l.ij. §.ſeruius autem ſulpitius. ff.de ori. iu.

Et primo quod eſt rei antecedentis repræſentatiuū ſecundum Grammati. glo. in cle.j. de preb. Gemi.conſi. lxxii. ad fi.

Siue & ſecundo quod refert antecedens in vnitate ſubſtantiæ, cum omnibus qualitatibus ſuis. l.à filio.§.teſtator & ſeq.ff.de ali.& cib.lega.Bar. in l.ſi quis ſeruum in.§.fi.nu.5.ff.de lega.ij. Pau. Caſt.conſi.cxl. ad fi. vol. j. Grat. conſi. cxxxvii. nume.14. vol. ij.

Qui poſt Bar. tamen & tertio, in.l.omnes populi.ff.de iuſti.& iu. & in.l. cunctos populos.C. de ſumma tri.& fi. ca.dicit ēt cōſ.cxlix. nu.7.eo. lib. qđ aliqñ ſtat declaratiuè. Et bene & quādoq; (adde tu) reſtrictiuè & augumētatiuè, reſtrictiuè ſine copula, cū copula aūt augumentatiuè.l. ea tñ adiectiu.ff.de leg.iii. Por.in.§.ius autem ciuile in prin.inſti.de iu.nat. Nonnihil Alex. qđ ſine copula reſtringat cōſ.xiiii.in prin. vol.7.& cōſ. xxix. col.iii.vol. 1.Bertrā.cōſ.j.nu.19.vol.j.& conſ.iii. nu.50.eo.lib.& quoad vtrunq; Corn.conſ.cxcv. col.ij.vol.iii. Fuſius & quarto dicit.Goza.Bononien.cōſ.lxxxii.nu.15. qđ quando iungitur generalitati, q̄ cōpetat cuilibet de gñe, ſtabit declaratiuè, ſi vero nō inſit naturaliter, reſtrictiuè ſine copula, alias cū copula (vt diximus) augumētatiuè.

Quinto ſi iungatur verbo præſentis vel p̄teriti tēporis, ſignificat quātitatē demonſtratiuā.l.demonſtratio falſa.ff.de condi. & de. Bart. in.l.j.ff. eo.ti. Alex.conſ.cxix.col.pe. vol.j.

Si vero Sexto, iungatur verbo futuri, tūc faciet conditionē.l.ſtichū q̄ mens erit.ff.de lega.j.Bal.ī l.ſi q̄s fundū.ff.de cont.emp.& in.l ſi quis vina in prin.ff.de peri.& cōmo.rei vend.Caſsiodo. deciſ. iii.nu.11.& 13.de p̄ben. Iaſ. in.l.huiuſmodi in.§. legatū.n.5.ff.de leg.j.& in deci.Tholo.414.ad fi.

Et idem ſeptimo loco ſi adiiciatur ſecundę vel tertiæ pſone.l.ſi ſic.§.ſi mihi & ibi gl.ff.de lega.j. l.legaui.ff.de lib.leg. l.pe.C.de fal.cau.ad.l.quod ſępe.§. in his.ff.de cont.emp. Capel.Thol.in loco p̄allega.in prin. De relatiuo ſubſtantiæ intelligendo, et octauo, vt nouiſsimè dicit ēt Corn.cōſ. xiiii.col.j.vol.j.& cōſ.lx.nu.6.eo. lib.

Et ſubſtātiæ dixi nono, q̄ quantitatis numerū ſignificabit, vt not. Azo.in ſumma.C.de ſen.q̄ pro eo.ad.fi.& Iac.de Are.i.l.ſi ita legatū.ff.de leg. j. Bal.i.l.hęc vēditio ī.§.huiuſmodi.ff.de cōt. emp.

Et non ſolum (Decimo) conditionem facit, iunctū (vt diximus) verbo futuri temporis, quæ ſe habeat ad eſſe & non eſſe vt in.l. cum ad præſens.ff.ſi cer.pet.& eſt exemplum in.d.l.ſtichum qui meus erit, perinde ac ſi dicatur ſi meus erit, quod natum erit ideſt, ſi natum erit, verum etiam diſtributiuam, quoniam exponi quoque poteſt, qui meus erit, vel quod natum erit ideſt quatenus.l.ſi debitor.§.ſi.& ibi Bal.ff.de cont. emp.

Declarat etiam idem Bald. in.l.j. in prin.ff.de cond.& de. relatiuum adhuc.

Et vndecimo quidem, tacitam conditionem importare, poſt glo.in.d.l.ſtichum qui meus erit, & hoc idem ſex modis vt per eum.

Duodecimo & vltimo quandoque relationem ſimplicem facit, exempli gratia, quam ideſt qualem, quod ideſt quale, vt per Bar.in.l.vinum nu.3.ff.ſi cer. pet.& in.l. Iulianus ff. de here. inſti. Albe.in.l.j.col.vi.C.de ſumma tri.& ſi.cat. Pau. Caſt. in.l.ex hoc iure, col. xi. ff.de iuſti.& iu. & Seyſſel.in.l.manumiſſiones quoque col. ſecunda. ff. eo. tit. Finis.

τέλος.

PROVERBIORVM LIBER.

ALIQVA de prouerbiis dixiſſe nos non immemores ſumus, & in locis topicis, & in eo lib. qui enchiridion rerum ſingulariū inſcribitur.c. ccxci. nūc aliqua addere decreuimus illis, quæ tibi adiumento eſſe poſſint primum, & ad quæ (ſi per ocium licebit poſtea) ſępiſſime eorum lectione recreatus, recurrere valeas. nanque ſic prouerbio vtitur Iuriſcon.in.l.ſolent.ff.de offi.procon. & in.l. ſi chorus.ff. de lega. iij. & in.l. qui teſtamentum.ff.de proba. & aliis locis ſępe, quoniam ſicuti nil actum eſſe dicitur cum aliquid agendū ſupereſt.l.cum Sillanianū.C.de his quib. vt indi. Ita nil dictum videbitur identidem & alias, cum ad huc quid dicendū reſtat. prouerbiū igitur eſt à priori alphabeti litera incipientes de induſtria.

Aqua ranę cum quid donatur alicui quod placeat. Pier. in hyeroglif.

Alter frenis alter calcaribus eget. Socraticum enim eſt à Cice. relatum in epiſtolis. Sic etiam F. P. ad Senatum Flo. lib.iiii.de reb. fami.

Artem quam quiſque norit in ea ſe exerceat. Iſtud vero gręcū quod adhuc in Tuſcula. quæſt. teſtatur Ci. facit tex.in.l.pe.C.de iudi.

Alienæ vitæ fit dominus, qui propriè eſt contemptor, dixit idem P. lib.xxiiii.ad Io. Aretinū.

Aſinus ad lyram. tritum eſt. ονος πρως λυραν. Indocilis.

Aurum in luto quærere, magne prudentiæ eſt, vt virgi. in Ennio, Hiero. in ep. ad læram de inſtitutione filię.& ad furiā de uiduitate ſeruanda.

Aquila muſcas non cernit. quale illud. Elephas non curat culicem. Sicuti nec olim pygmeos Hercules.

Andabatarum more gladium ventilat in tenebris, in eos qui multa congerunt nil ad rem facientia, Cic.in ep.& Hiero.aduerſus heluidium, & aduerſus Iouinianum.

Aerē ſalubrē habet. Hiſpania Aeſtu ardet Africa. ventis riget Gallia, In vita D. Anto. Confeſſo.

Amyclas tacendo periit, quando tacentes amicis haud reſpondemus literis excitati.

Amicus mihi eſt vt oleum plantis in eum qui cuique ad nocendum promptiſſimus eſt. Cœli. antiq. lectio.

Alter mulget hircum alter ſupponit cribrum. In eoſquoque quorum vnus inepte proponit, alter reſpondet nihil, quod ad rem faciat. Demonaſtes Cynicus.

An ater albus ue ſis neſcio. In hominem prorſus ignorum. Hiero. aduerſus heluidium.

Aſino quippe lyra ſuperflue canit, vt ſupra idē ferè. Hiero. Marcellæ. αλυς Δρυος. inuentis frugibus priſci glandes neglexerunt. Cic. ad Atticū.

Ad Kalendas græcas ſonat nunquam, græci enim Kalendas non habent ſed nouilunijs ſuos metiuntur menſes.

Aſpēdij Citharistæ. In homines furaces. (Gręcum eſt. Cic. in verren.) qui ſunt furtorum occultatores, vt ille carminis, uoce leni adeo canebat Aſpendius neſcio quis, vt uix ab adſiſtentibus audiretur.

Aduerſus ſtimulum calcitra ideſt ſuperbis reſiſte, Io. Ianuen. de tropis.

Amicorum omnia eſſe cōia Plato de legib.

Arduum eſt aduerſus duo, contrariaque pugnare. Idem ibidem.

Ab impijs egredietur impietas primo, regum. c.xxiiii. antiquum eſt, vt ibi dicitur.

Alpha, qui primus eſt in rē quapiam. Nec ab re quia alphabeti etiam prima eſt litera. Igitur.

Alpha Numa Pompilius qui primas leges primus, ſanxit Romæ.

Alpha Ancus, qui primus carceres reorum extrui mandauit Romę.

Alpha T. Tatius ſabinus, Imperij Romuli fundatoris vrbis conſors, quia primus triumphauit.

Alpha poſthumius, quia primus militem corona aurea donauit, quique primus etiam inimicos aggredi auſus eſt, cum Tarquinus ſuperbus, in regnum reſtitui tentaret, qua ſolum dij tamen ornari ſolebant prius.

Alpha. C. duillus, quia primus pariter, ut. T. Tatius ſupra, ſuperatis hoſtibus maris triūphauit

Alpha Ianus, quia templa dijs ædificauit primus, quique religioſe uiuere docuit primum.

Alpha Ninus aſſyriorum Rex, quia primus Bellator, uim proximis cœpit inferre.

Alpha Neptunus, quia primus afros currus iungere docuit.

Alpha lamech, quia primus omnium digamus.

Alpha

Alpha .S. Tullius, quis omniũ primus cenſum egit.
Alpha M. Agrippa, quia primus nauali corona donatus eſt, nemini enim ante eum his honos delatus eſt, quod Sex. Pompeij Magni filium, latrocinio mare infeſtum reddentem, claſſe cui preerat uicit. hinc Maro.
Tempora nauali fulgent roſtrata corona.
Alpha denique (hæcque præter dicta à nobis alias alibi) P. Malleolus, quia matre interempta primus fuit omnium culleo inſutus inque mari ob id præcipitatus.
Arborem vetulam tranſplātare uetamur, hoc eſt à nido diſcedere difficillimum eſt. Grecum. Siue Græcorum eſt.
Actum ne agas ideſt ne fruſtra labores.
Arenam menſuras. fruſtra laboras. grece ἄμμον μετρεῖς Lucret.
A flamma extorqueas ideſt a periculo, inquit in ep. Cic.
Ad agnatos deducendus eſt, in eum qui mente captus eſt. varro de re ruſtica.

B.

BOetica ſues. In ignauos & inertes Pinda. Biennium preterij. Cic. in hominem tardũ. Bonos viros olim decebant omnia, nunc non, niſi potentes.
Beneuolus mactator, in eum qui occidendo uiuificat. Græcorum uetus prouerbium eſt.
Boui clitella, cum eſt dignitas male collocata.
Bonus Boni ſucceſſor. Euſeb. Cæſarien.
Bos lingnam conſcendit, cum quis argenti cauſa tacuit (Athenienſium enim moneta erat ſigno Bouis ſignata) quale illud, Argentargiuam nõ Anginã patitur Demoſthenes, ait Iuli. pollux.
Bis ad eundem. hoc eſt venia danda non eſt, eundem errorem excuſanti. Sic Cic. in ep.

C.

CVi aduenit malum non aduenit ſolum. glo. in auth. vt iud. ſi. quo quo ſuffra.
Cum puluere vox non citra. ideſt difficulter. Pinda.
Cum vertuno natus, qui ſemper malum cogitat. Ouid. in fallia. καλλυπτυδυς. Callipides in tardum. ideſt tardipes.
Cani lectum ſternere magnus labor, quod pro ſimbolo nobis aſſumpſimus in commentarijs decretalium, ſiue iuris Pontificij, dicatis Pio, iiii. Pont. Max. & Cardinali Bortomæo nepoti, hincque elicies facile quod ſibi velit à te ipſo.
Cum laruis non eſt luctandum, quia attriti cõuitijs nomen ſplendeſcit inquit P. in epiſtol. Plauci Oratoria elegans dictum eſt etiam aduerſus Aſinium Pollionem.
Cecidit denarius in cloacam, in diuitem auarum, ſiue prælatum. qui diuitias male diſpenſat.
Ceſtreus ieiunat. in eos qui fame oſcitant. piſcis eſt. Ariſto. de animal.
Cornicum oculos confixiſti, in eos qui ſcripſerunt. ſeu & melius diminutam auctoritatem antiquis, nouo iuniorum inuento, qui quanto Iuniores ſunt tanto ſunt perſpicaciores, ut in rub. ſol. mat. glo. Pier. in hieroglif.
Colubrum ſinu fouet. vulgatum eſt. In eum qui ei à quo beneficium accepit, ingratus eſt.
Cecus cecum ducit, caſcus caſcam ideſt vetulus vetulam. Hiero. ad Nitiam.
Camelus ſaltitans. in eum qui indecore aliquid petit. Hiero. aduerſus heluidium.
Craſsis craſſa conueniunt. Agrico.
Cogitationes poſteriores prioribus ſunt ſapientiores. vnde Hora. Nonũ prematur in annũ.
Compedes quos ipſe Faber fecit geſtet, Fulgen. in Fab. eſtque hiſto. perilli, inuentoris Tauri, nota. Et facit quoque vulgatum, illud.
Heu patior telis vulnera facta meis.
Corinthyari, laſciuire.
Caliga Maximini in hominem longũ & ignauum, ſeu ineptum.
Chi ſi diletta di far frode, non ſi die lamentar s'altrui l'inganna. probatur in. l. qui non cogitur. ff. de iudi.
Centauri mente carent, homo ferox, & iniurius. Iſocrat.

D.

DIi laneos habent pedes. Macrob. in ſaturnal. ob id quia appollodorus ait, Saturnum per annum alligari laneo vinculo, & ad diem ſibi feſtum ſolui, hoc eſt menſe decembri. Vel quod tarde ſontes puniant. Prop.
De modico momento magna quæſtio, Nos vulgo gran romore è poca lana, lingua Italicà.
Dubius litis euẽtus. l. quod debetur. ff. de pec.
Dauus ſum non ædipus, fabula nota, de qua ego alibi ſatis.
Dodoneum æs. In loquaces. Pinda.
De vna fidelia plures dealbat parietes ideſt, pluribus reſpondet literis. in ep. Cice.
Dediſti malum & accepiſti. Bœticum eſt.
Domo domum. de commode peregrinantibus. Pier. in hyerog.
Dormit Timotheus fortuna vero retia tendit Cice.
Dignum patella operculum, in eum qui maledicum amplectitur & fouet. hiero. ad principiam virgioem.
De muro iudicat, in eum qui in tuto alinrum ſpectat periculum. Hiero. aduerſus Ioninianum.
Dicam quicquid in Buccam venerit ideſt impremeditate. Hiero. Paulino.
Da manus, cum ſignificamus, quem rationibus vinci debere. Lucret.
Danaidum vas. de his qui ſatiantur nunquam. Lucret.
De lapide emptus. Seruus eſt, philo iude. in vita Moyſis.

E.

E Cloaca arcem erigere.
E Sepulchro uenerari lapidem pro deo.
Ex muſca elephas, ex cicada Apollo, ex Pigmeo culex. cum quis laudibus vſque ad adulationem

tionem effertur.

Ex muſico retiarius ſiue gladiator. Si cum aliquo per occaſionem contendendum ſit.

Equum in planiciem inuitas in eum qui quæſticnum difficultatibus delectatur, quique ad diſceptandum omnium promptiſsimus eſt.

Ex eodem ore frigidum & calidum, dulce & amarum prodit. in eum qui vertit ſtilum & laudata vituperat, Hiero. aduerſus Ruffinum.

Ex culice Elephantum Facis, in eos qui pro maximis res leuiſsimas habent ut Græci, Lactan.

Ex diuerſis non infertur. l. Papinianus exuli. ff. de mino.

Ethyopem abſtergere nititur, in eum qui fruſtra laborat. Lucret.

Equus fertur in planitie, cum iactis rudimentis cuiuſque ſcientiæ eas perdiſcit, vt Moſes ab Aegyptijs. Philo. iode. In vita Moyſis.

F.

FErtilior ſeges alienis ſemper in agris vicinumque pecus grandior vber habet.

Facilis iactura ſepulchri, in eum qui ſepulturæ genua ſolicite quærit. vulgatū eſt. P. in ep.

Fruſtra in lupus comedit agnum. cap. j. §. quia ergo xiii. q. j.

Fel Draconis ſub ſpecie mellis. Aug. ad herē.

Frangenti fidem Fides frangatur eidem. l. cum proponas ij. C. de pac.

Fruſtra de cōparatiuis litigat quis vbi ad ſuperlatiua eſt peruentum. cum elegit quis doctorem quem legat & imitetur, ne alium quærat. P. in ep.

Feſſus lampada trado. deſcendat in harenā qui volt, ego cum monſtris ſatis ſuum luctatus. In eū qui tandem quieſcere cupit, ſeque à laboribus abſtinere, proq; ſymbolo deſumpſimus nos, ſculpſitq; à tergo imaginis meę, Martinus Bergomenſis egregius artifex.

Fugiens Vrſum in Leonem incidit. quale illud, incidit in Scyllam cupiens vitare carybdim, naufragus in litore incidit in latrones. Hiero. ad Iulianum.

G.

GLadiator in harena conſilium capit vulgatum. iij. Adde Bal. in. l. vt vim col. iii. ff. de iuſti. & in.

Gratia gratiam parit. l. ſed ſi lege. §. conſuluit de peti. hæ.

Gloria nulla eſt prætereuntis aſellos. hoc eſt cum valentioribus congrediendū eſſe, quia gloria obſoleſcit inſordidis hiſtibus. Lucret.

H.

HErculano animo negocium ſum; aggreſſus quid ſibi velit liquet.

Homo Bulla. humanæ vitę fragilitas. Varro de re ruſti.

Hoc age & linguis faue. cum admonetur quis vt ſacrificio & religioni intentus ſit prætermiſsis cæteris. Lucret.

Harmodij cantilenā, pro triſti & lugubri Iul. pollux.

Homo frugi, omnia rectè facit. Cic. in Tuſculā. q.

I.

IN eodem luto exitas. In eodem Cœno volutaris. in eum qui nugatur. Hiero. aduerſus pelagianos.

Iuxta pedes. inquirere monemur ſic quæ noſtro pedi ſint accomodæ, queque humanam decet naturam. Sūpta metaphora à calciamētis. Pindar.

In potu dulci ſępe venenū latitat. Aug. ad herē.

In Olla ſæpe mors. ibidem.

In lente vnguentum. ad. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poſſ. quando duo ſimul non conueniunt.

Iouis Corinthus, qui ſemper eadem dicunt aut faciunt inque eos prouerbium eſt qui ita inepte agunt. Pindar.

Inter linguas incognitas muti ſanè ac ſurdi ſumus. P. In ep.

Inter os & offam, inter manū & mentum magnum interuallum. Inter cogitatuſque noſtros, & actiones mons quidam magnus eſt. Ideo de noſtris conſilijs fortuna iudicat.

In albo lapide amuſsis alba. quando quis alterū non præceſsit.

In vno ſaltu multos cœpi lepores. ideſt multos eadem opera amicos ſaluaui. quale illud de quo ſupra de vna fideli plures dealbar parietes.

In ſolle res emendæ non ſunt ſeu in ſolle offerre. l. cum ſeruus. ff. de cond. & de. in eum qui ad liquidum rationes non reddit.

In equo Troiano. ideſt in fabula. Io fam. Cic.

Improbis nil aliud omnino deeſt quam occaſio.

Indignus qui illi Matulam porrigat. Matula Vas quo lotium excipitur. Hiero. ad Nepotianum.

Ignorat dextram & ſiniſtram ideſt, bonum & malum. Idem ad lætam.

Iudicium Syriō. Seuerum & rigidū. Iuli. Pollux

In nocte conſilium; vnde veteres, noctem παρὰ τὸ εὐφρονεῖν vocabant à bene ſapiendo.

Iniquum petit vt æquum ferat, nuptias virginitati æquādas nō eſſe. Hiero. aduerſus Eluidiū.

L.

LApis ad filum vſque fertur. Doricum eſt. ab initio quamlibet doctrinam conſiderari debere. Magnus. B.

Lac gallinaceum fert. ad agri fertilitatem, vt de ſummo fertur inſula.

Longe magis præſtat malum ſinere quam non dextris remedijs exagitari. Græcum eſt. nec audiendi hinc qui aiunt grauiorem eſſe morbum huius ſeculi, quam ut lenibus remedijs ſanari queat.

Litus mele gladius. ad Auguſtini ep. alludit Hiero. nolle reſpondere, quia non credebat ſuā, nec litum mele gladium.

Latet anguis in herba. Aug. ad heremit.

Lupus ſub pelle ouina. Idem ibi. Leo hoſpes hominis, homo Gel. in noctib. attic.

Leo ab unguibus. cū ex guſtu nō difficulter aliqd ęſtimamus ceu (p ſimile) leonē ab vnguibus.

Leonis

Leonis laudibus murem ornaſti. cum illaudatum hominem atque indignũ laudamus. Lucret.

Lateri parcit. in pudicum qui à coitu abſtinet.

Lerna malorum. peſtis quæ totam inficiat regionem. Lucret.

Lacuna in auro, tranſlatione ſumpta à fundis, quos lacunę faciunt deteriores. quale illud ſub lapide ſcorpius. quaſi dicat bona apparent bona, ſed tamen ſunt mala. vnde Perſi.

Ne qua ſubærato mendoſum tinniat auro. adulationi, & ſimulationi pariter quadrant. Lucret.

Lepus celeriter currit, ſed curſu capitur.

Lupus eſt in fabula, tace. vulgatum eſt. Io. Ianuen. de Tropis.

Lotum guſtauit, in eos qui patriam & lares obliti, reuerti detrectant, qui.

Lotophagi etiam dicuntur, ut ſocij vliſsis, qui rurſum deguſtata loto herba, redire ad nauẽ noluerunt, niſi verberibus adacti Home. Odyſſ.

M.

MAtris te uidit, in eum cui mali aliquid euenit. Cæli. antiq. lec.

Mus in pera, Serpens in ſinu, vulgare eſt, de quo in. c. & ſi iudeos de Iude. In eos qui pro gratia contumeliam reddunt ingrati, & de familiaritate contemptum.

Megarenſes neq; tertios neque quartos etiam nec in vllo numero, in eos qui uoluptatibus fruũtur, poſtridie morituri.

Mihi prora & puppis ideſt mihi neceſſe eſt. Cic. in ep.

Morte nil certius. l. j. ff. de condi. & de.

Morboniam abi. hoc eſt in malam crucem. Tranquil. in Veſpaſiano. c. xiiii.

Mutuum Muli ſcabunt. Benefacienti benefaciamus. l. ſed ſi lege. §. conſuluit. ff. de peti. he.

Momo ſatisfacere. in eum qui carpit & calumniatur. Pindar.

Malum cuneum malo nodo quęram, ideſt amicum ſincerum deamabo, inimico vero ſubinde occurram & auerſabor. Pindar.

Malum conſilium conſultori peſsimum. ex ſe intelligitur, ortum vnde habuerit Veri. Flacc. rerum memo. dignarum.

Malum malo addis. vulnus vulnerato. afflictionem afflicto. Et virem deniq; ex corias. l. diuus. ff. de offi. præſid.

Muſeum non facit ſæpè volutus lapis, ideſt, qui rotatur non vagatur. P. in ep.

Mercatores ſoliti ſunt ſuas laudare merces. ibidem idem.

Male cogitantibus nihil deeſt præter occaſionem. idem ibidem. & ſupra improbis.

Mus in pice, cum deploramus ſenectutem noſtram in mala aliqua incidiſſe tempora, velut in picem mus.

Magiſtratus virũ oſtẽdit, gręcorũ eſt vulgatũ.

Mentiuntur multa Poete. Boet.

Manum de tabula magiſter adeſt, vt a ſcribendo abſtineamus, quæ parum grata futura ſunt, præſtantibus viris ne id ſi ſecus egerimus poſtea, animaduerſione ſit dignũ aliqua. Ci. in ep.

Miniatum funiculum metuit qui notam fugit. Ariſto. de animal. vbi munus ſibi demandatum obire properat, ne mulietur.

Mutabilior Metra, quæ beneficio Neptuni in varias mutabatur formas. Ouid.

N.

NOn omnibus datum eſt adire corinthum. vulgatum eſt, quale illud.

Nõ omnes poſſunt olere vnguenta exotica

Neque ſuperior accumbere.

Neque facetis quàm tu uiuis uictibus. Plaut.

Neque fabam, neque allium comedendum ne in iudicijs dormias, & vitam agas tranquillam. Peiri. in hyeroy.

Neque audit currus habenas. in eos qui retrahuntur à malo, egreque ferunt, ſibique conſulere nequeunt.

Ne capiti quidẽ parcit. In obſcœnum. Sueto. in Tyberio de illuſio. eius. c. 45. Lactan. 6. diui. inſtitutio.

Nodum in Scyrpo quæris. Vulgatius. Plautinum adhuc.

Noxa caput ſequitur. l. licet. C. an ſer. ex del. quod ſeruus poſsit dari pronoxa.

Non ex omni ligno Mercurius.

Non ex obuia quęque ſambuco Tibia. non populari ritu ſed religioſo, deũ coli debere. nec vulgari muſice ſed eleganti & electe incumbendum eſſe, Calcagni. Ferrarien. in epiſto.

Nil vltra. qui ad ſummum peruenit Beatiſsimus eſt. Pinda.

Non omnibus dormio. In dormire ſimulantes, vt olim Cipius quidam, qui pararchenchon dicebatur, quo impunitius eius vxor mecharetur. Sex. de verb. ſig. Cic. in ep.

Nimium altercando veritas amittitur. P. in ep.

Non modo in vultu oculos habet, ſed in occipitio quoque. diligentia Patris familias. P. in ep.

Nullus tam inexpugnabilis locus, quem non aſcendat aſellus onuſtus auro. quaſi illud vulgatum Virgil. Quid non mortalia pectora cogis, Auri ſacra fames.

Non iſtis palatis legumina hæc parantur. in indoctos.

Nec omnia, nec paſsim, nec ab omnibus. l. ſolent. ff. de offi. procon.

ὄυτε παντα ὄυτε πάντοτε ὄυτε παρὰ πάντων: vetus eſt.

Non vna hirundo ver facit, nec vna quippè dos virum eloquentem. Hiero. ad Heliodorum.

Ne quid nimis. Modus virtus eſt, vitium nimis reputatur. Hiero. ad Euſtochium virginem.

Neſcio an albus ater ue ſis. dictum eſt ſupra in litera. à.

Nauem impegit. vbi quis ſtatim in aggreſſu operis offendit. Hiero. aduerſus Ruffinum.

Nonum prematur in annum. Hora. Cogitationes poſteriores prioribus eſſe ſapientiores,

dci-

dictumque eſt etiam ſupra in litera.C.

Natat in torrentem.cum quis impoſsibilia aggreditur, quæ non poſsit perficere. Lucret.

Nihil cum fidibus graculo,nec amaricino ſui. Simile illud noſtrum nihil commune habet proprietas & poſſeſsio.l. naturaliter.§. nihil commune.ff. de acqui.po. ex diuerſis non infertur.l.Papinianus exuli.ff.de mino. Lucret.

Nihil commune habent proſſeſsio & proprietas.l. naturaliter.§. nihil commune.ff. de acqui. po.iam dictum eſt proximè.

Niſi oratio concita impetu dicendi, quaſi equus retrahatur, ab aſino excutietur. Plato de legib.

Nocte vna fungus naſcitur. de re ſubitaria & inſperata. Pier.in hyerogl.

Nec mulieri nec gremio credere opem. quod illa ſit leuis animi.& quia in gremio poſita plerunque obliuione decidunt idem ibi.

Nullus vnquam prauus intelliget, ſed expertus in quæ bonis moribus educatus. Plato de legi.

Neque deus vnquam cum neceſsitate pugnabit. Idem ibidem.

Non omnibus ſeruio. Cic. in ep.

Noctuas athenas vulgatū eſt Cic. in ep. γλαῦκα ἀθήνας.

Non minor eſt virtus quàm quærere parta tuere. Hora. Et not Albe.in.l.per procuratorem.ff. de procura.

O.

OPus eſt vt comedas modium ſalis antequā amicum cognoſcas. Plaut.

Omnem fortunam in ſinu habui ideſt mihi ſoli res credita eſt.l.q. teſtamentū.ff.de proba.

Obſequium amicos veritas odium parit. veris repræhenſionibus iraſcimur, veris laudibus delectamur. Comic.

Oleum addit camino,ſine igni. hoc eſt irritat, & vt lingua Italica dicimus, egli mette al punto. Hiero. ad Ruſticum Monachum.

Olim bonos viros decebant omnia,nunc non, niſi potentes. dictum eſt etiam ſupra in litera.B.

Oleum perdit & impenſas qui Bouem mittit ad Ceroma. ideſt qui fruſtra laborant oleum & operam perdit Hiero. ad pammachium.

Oleum & operam perdidi. Cic. in ep. idemq; (vt proximè) dictum eſt.

Orcus tibi ducit pedes. cum ad mortem quis ducitur. Sueto.in Nero.c.39.

P.

PEr Satyram collectum. ideſt ſparſim,& per ſaltus hinc inde.§. & primo quidem anno in prohe. fforum.

Piſcis à capite putet, qualis princeps talis ciuis. Pier. in hyerogl.

Prora & pupis.totum ſignificatur. Cic.ad atti.

Patere abſtine. duo teterrima vicia dicebat epitectus Philoſophus.

Platonicis numeris obſcuris cū ē qđ difficile.

Plus eſt mantiſſa quàm obſonium. Calcagni. in ep.lingua Italica.lè piu la giunta che la carne.

Panem oſtendit lapidem tenet. aliud loqui aliud agere eſt. Hiero. aduerſus Iouinianum. quadrat ad id etiam de quo in.l.obſeruandum.ff. de offi.præſi.aliud in corde,aliud in ore.

Pugnis aurem verberat in verboſitatem ſtultā tabularum. Hiero. aduerſus Ruffinum.

Parauit mihi foueā in eā incidit. Quale illud.

Heu patior telis uulnera facta meis.

Diſcat in autorem pœna redire ſuum.

Perilli Tauri inuentoris hiſto.nota eſt .Hiero. aduerſus luciferianos. & dictū ē ſupra ī litera.C.

Q.

QVales domini tales Catelli.dicebat plato.

Quot ſerui tot hoſtes. præpoſtere dictum eſt inquit Sinnius capito, dicique ſic debet. quot hoſtes tot ſerui, quia tot captiui ferè ad ſeruiendum adducebantur. Sex.de verb.ſig.

Qui ſe ſe impenſiſsime dilexerunt, ſe ſe maximo proſequuntur odio.

Quod ſupra nos nihil ad nos, dicebat Socrates. Lactan.

Qui dormiunt libenter, ſine lucro quieſcunt. Fulgen.in Fabu.

Qui primus eſt alpha eſt. in litera. A.diximus.

R.

RIdeo inquit Galba Canterio, in eum qui principio rei incohate labitur. & animo deficit.Sex. de verbo.ſign.declarat.

Roſa de ſpinis floret. vt aurum in luto quæritur. Frumentum cribro purgatur, quaſi dicat nō ſine labore)ſic pariter quęritur virtus.

Roſe loquuntur de re iucunda & grata. Pier. in hyerogl.

Rupta dum plus ſatis tenditur, rectè vtrique concidunt in tergum. peruicacia contendentiū.

Reeligentē eſſe oportet religioſum nefas. Nomina in oſus vicium habent dixi alibi ſatis in Milleloquio. Interim Lucret.

Res venit ad triarios, in valentius irruentes. Sydoni. apollina.

Riſus Sardonius. vulgatum eſt. Cic. In ep.id. eſt pernicioſus, qui herbam Sardoniam comedebant facie ridentibus ſimili, apertoque ore interibant. græce γέλωτα σαρδόνιον.

S.

SSaturninus. l. prima. ff.de Sena. qui fantaſtica opi. eſt.

Soli mihi res credita eſt.l. qui teſtamentum. ff.de proba.dictum eſt ſupra in litera.o.

Sardi venales. T.ſemper Gracchus ſecundo cōſul in Hiſpaniam, capta Sardinia tot captiuos vēdidit vt vulgo. Sardi venales dicerētur.Ci.ī ep.

Septime decoctionis Saccharum. Sagaciſsimū deſignat. Pier in hyergl.

Stultus digito loquitur. loquens manum non moueat. Hebraicum eſt. ibi.

Stulti ad cribrum cum aggreditur quis quod non ſit ſuarum virium. ibi.

Stultus ſtulta loquitur. Inquit Euripides.

Sl

Si non potes quod vis id velis quod poſsis, vulgatum eſt.

Si vitrũ quæri margaritũ. Sũma rerũ inęqualitas.

Sibi quiſque magiſter peſsimos. Cui ſua nimium placent.

Summum ius ſumma malitia. Hiero. aduerſus Heluidium.

Suo ſe gladio iugulauit. alibi ſæpe. Sic ſuo ſe laceraũt enſe. Hiero.ad magnum. Planitelo ſuo ſibi. Et Apule.ſuo ſibi funiculo.

Senex pſytacus negligit ferulam ideſt, ſenibus difficillimum eſt mutare linguam. Hiero. In præfatione ad Damaſcum.

Sus reuerſa ad volutabrum luti, Canis ad vomitum. Luthret.

Septimo puncto in neruo pedes diſtẽcti Euſeb. Cæſarien.

Sus Mineruam. vulgatum eſt. Cic. in ep.

Sus Bœtia in ſtultos & agreſtes. Fulgen. i Fab.

Sero ſapiunt phryges. vulgatum eſt. Ci. in ep.

Sol Boream ſuperauit. quod ratione quis, nõ ui aut armis flecti debet. Plutarch. in moralib.

Si ti guarda (lingua Italica dicitur) il cane per il padr-one. hoc eſt iniuria facta ſeruo, & cani fit domin-o.l. iniuriarũ.C. ex quib.cau. infu. irroga.

Saxum Syſipheum voluo, vel potius Molam illam plautinam, vulgatum eſt cum quis diu in labore perſiſtit.

T.

Tunica propior eſt pallio. Plau. Quid ſibi velit clarum eſt. ſimile in.l. cum ita in.§. in fideicommiſſo.ff. de lega.ij. ſmo.in.l. heredes mei in.§. cum ita.ff. ad Treb. ibi plus ſtringit interula quàm tunica.

Tanquàm canis ęgypto, ſumptum eſt ab eo quod canes raptu crocodillorum exterriti, currentes bibunt. Macrob. in Saturnal.

Tantum æris alieni contraxi & habeo vt cupiam coniurare. Ci. in ep.

Tempora inter digitos (vt aiunt) effluxerunt. P. in ep.

Temere ne iura.l. ſi duo ad ſi.ff. de iure iu.

Theſeo quopiam fuit opus, ad operis editionem. græcorum eſt.

Teſtudines aut edendas aut non edendas. græcorum eſt.

V.

Vetulam arborem tranſplantare uetamur. hoc eſt, à nido diſcedere, difficillimum. Grecorum eſt. diximusque etiam ſupra in itera. A.

Vinum clauum non habet. In conuiuio homines libere loqui. Atheneus.

Vtinam ne in nemore Pelio. quotiens originẽ mali, hinc, aut hinc profectam dicimus. Hiero. ad principiam.

Vbi dolet ibi quiſque manum habet. ſic quiſq; ibi linguam habet ubi quid nobis animum torquet. Hiero. aduerſus Iouinianum.

Vas pertuſum. Inexpletum, & Danaidum. de his qui nunquam ſatiantur. Lucret. partim quod fluxum pertuſumque eſſe videbat.

In nulla poſſet ratione e aplerier unquàm. Græce πιτος απλήστος. Cetera Eraſmus, ſeu Polidor. Vergil. Petruſque Godofredus (ſi volueris) tibi ſubminiſtrabunt abunde. Finis.

ADDITIO.

A Caluo ad Caluum, dixit Caligula Imp. cum recognoſceret cuſtodias, duoque calui eſſent, alter in ſummo in imo vero alter, inter quos omnes cuſtodiæ continebantur, iuſsitque omnes occidi. Tranquil. In caligula. aliter Dion, crudelitatem ipſius deteſtatus ſic.cũ aliquando magnam hominum multitudinẽ conſpexiſſet, ſine eorum qui erant in vinculis, ſiue eorum quorundam quod eos omnes à caluo ad caluũ, (vt dici ſolet) occidi iuſsit. idemq; lib. lix.

Amicorum omnia q̃ maximè eſſe communia, mulierum virorumq; coniunctiones & procreationes filiorum dicebat Plato hoc adagio vſus lib. xxxi. de rep. vel de Iuſto.

αργια σοφα in glorioſos, & Sycophantas, ex quo Helena ab Homero Argæa dicta eſt, propter frequentiam varietatemque nominis, prouerbium huiuſmodi græcum manauit ut ait Strabo.

Aut Plato Philonizat, aut Philoplatonizat, dictum de Philone Iudeo emulatore Platonis adeo eloquentię, vt natum hinc prouerbium ſit.

Alceſtia virago, quia mortem pro admeto elegit (fabula nota eſt) ſicque græce pronunciatur. αλκηστιδος αρετεια.

Adeo res iſta obſcura eſt, ut ne ipſe apollo quidem intelligat argumentum enim eſt ab obſcuro, & refutationis exemplum.

Amanti nihil difficile, nimirum igitur ſi Dido amoris impacientia mortem ſibi conſciuit.

Amens qui longus eſt, ἀνὴρ ὁ μακρος. not. in.l. j.ff. de iu.om.iud. Vulgatumque illud eſt. Raro in tam longo corpore mica ſalis.

αμμον μετρεις. hoc eſt arenam metiris. de hijs qui in re difficili laborant.

B.

Belle omnia dicis, quid ſibi hoc ipſum velit palam eſt, adde quod eo vſus eſt Plato in Euthidemum lib. xviii. Euthidemus, vel litigioſus.

Boutica ſus, in eum qui ſit pinguis ingenij, Craſsiorisq; Mineruæ, ait Pyndarus.

Biennium preterijt, in cardum. Cicero.

C.

Cum nimis properat quis ad aliquid faciendum, tardius abſoluit, in eos qui repente einilem ſapientiam comprehendere volunt. Plato lib. xvi. de regno.

Cognoſce te ipſum, Nihil nimis, has ſapientię primitias, Apollinis templo, dedicarunt ſeptem illi græciæ ſapientes, inſcriptæq; ibi ab omnibus celebrabantur. Sic Plato met. lib. xvii. in Protagora.

gora. hijque fuerunt & (obiter dictum ſit) Thales Milelius, Pittacus Mitylenęus, Bias prieneut, Solon, Cleobolus Lindius, Myſo Chenęus, & Chilo Lacedæmonius.

Catellæ perinde ac heræ ſunt, cum vulgò libertatem extremam dicere volumus, Equi & Aſini tanta per vias libertate, vt in obuium quenq; faciant impetum niſi ceſſerit, plato lib. xxxi. de rep. vel de iuſto.

Carpathius Leporem, in eum qui male rem gerit ut cœpti pœniteat. Carpathus enim inſula eſt, hincque mare Carpathium, vnde inſulares primum Lepores importantes, paulò poſt cum vidiſſent eos depaſci ſegetes expulerunt. Sic Euſtachius.

Cane ea, quæ ſunt thellenia, quia optima.

Cantus lesbius, in eum qui dulcedine vocis & eloquij, polsit ſeditionem etiam ſedare, hinc Lacedæmones in ſeditione admoniti, ab oraculo, pro Terpandro Arineo ſiue lesbro pœta lyrico, mitterent, qui cum veniſſet accerſitus lyrę & poeſeos dulcedine vulgi ac tumulti animos ſtatim ſedauit, Autor eſt Strabo.

Cur me oportebat lõgis tibijs canere? ſic Otho qui Galbæ ſucceſſerat, cum ſacrificans exta minus fœlicia vidiſſet, deque his qui quæ ſibi inutilia ſunt, inutiliter faciunt dictum putamus, Dion in Othonis vita. & quadrat ad regulam. l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff. vt lega. no. caue.

Cum ad diuites loquimur ſic dici poteſt. Vobis ne decima quidem Syracuſanorũ adeſt. adeo opibus creuerunt vt factum iam ſit inde tritum ſermone prouerbium, cum diuitibus (vt dictum eſt) loquimur.

Cum Mineruá manũ moue in ocioſos & inertes, ne marceſcant ocioſique inde diuitiarũ quicquam ſibi acquiri cupiunt. Vnde Eurip. electra. Nemo enim ignauus deos in ore habens.
Facultates conquiret ſine laboribus.

Caliga Maximini in hominem longũ & ineptum, Calceamentum enim ipſius aiunt, fuiſſe hominis veſtigio atque menſura maius. vt in vita Aug. legitur, à quo prouerbium iſtud non ab re deſumptum eſt.

χαλλιππιδυς. In tardum, nomen. n. huiuſmodi hiſtrionis erat, qui in tragediarum actione, per pulpita inceſſu tardo graui & moroſo vtebatur; quo per iocum etiam Tyberius Cæſar Callippides ſcilicet vocatus eſt, vt in eius uita Trãquil. ait.

Conoſcendoſi dalle opre fatte nella giouanezza, di quanta eccellenza deggia eſſer l'huomo nell'auenire, vſaſi in Thoſcana dire, che il buon dì ſi conoſce dalla matina.

D.

DVodecim ſunt horæ diei, Io. xi. dies eſt Chriſtus, horæ vero apoſtoli.

Durum eſt contra ſtimulum calcitrare. Actuum. ix. hinc Eurip. Bacchę.
Potius velim illi ſacrificare, quàm furens.
Calcitrare aduerſus ſtimulum dej ipſe homo.

Noſtri hoc prouerbio vtuntur, ne à communi opinione (vt dici ſolet) in deciſiuis recedamus ita Fulgo. in. l. vxor patrui. C. de lega. Corn. conſ. cxiiii. col. ij. vol. iij. ego conſi. lxii. vol. iij.

Diuinum quidem excipiamus. in eum qui immaculatus & integer, ex conſtitutione reru m publicarum euadit. autor eſt plato lib. xxxi. præallega. de rep. vel de iuſto.

Durum niſi contra torrentem, quale illud de quo proximè. durũ eſt cõtra ſtimulum calcitrare, hoc eſt (nouiſsimè) cum dijs pugnandum non eſſe, ſtulteq; facere qui tyrannum uincere credit.

Dij facientes adiuuant, in eos qui induſtrij ſunt, quique laboribus minimè parcunt opem diuinam tamen implorant. ad quod illud quoq; addas maximè facere, initium ſapientiæ timor domini pſal. 100.

E.

ETiam ſi neque literas nouerint, neque natare ſciant, Magiſtratus committendos eſſe hijs qui quod bonũ honeſtumq; eſt amant & amplectuntur, odio habent vero, quod malum eſt atque iniuſtum. autor eſt plato lib. xxxiiii. de legib.

Ex ſoli fœlicitate, etiam dici ſolet fœlix Corinthus. Illudque etiam. non cuiuſuis eſt adire Corinthum. ęs Corinthium, Celebre, & præſtantiſsimum. Columna Corinthia. Fuſius Strabo.

Aequalitas haud bellũ parit. Et hinc eſt quod pater nihil magis optat inter fratres, quàm pacem & concordiam, cuius forma & materia eſt ęqualitas. l. cum pater. §. euictis, & ibi ego in collectane. multa. ff. de lega. ij. Bal. in rub. de colla. col. ij.

Vnde Abram, filijs ſuis, ante mortem portiones æqualiter diuiſit pactumque alibi, quo remittitur fideicommiſſum, non iniquis rationibus factum eſt, in. l. j. C. de pac. ex quo fratres ad æqualitatem reducebantur, & vt ibi fuſius.

Ex aſpectu amor. iuxta illud.
Si neſcis oculi ſunt in amore duces.

Oculus via eſt, ab oculi ictibus uulnus delabitur, & in præcordia viri uiat.

Vnde Dauit rogat Dominũ ſic. auerte oculos meos ne videam uanitatem pſal. 108. ſibiq; eruit oculos Democritus, vt pote malarum cupiditatum autores.

E malis quod minimum eſt eligi debet, dicebat lacon quidam cum perpuſillam duxiſſet vxorem, adeo fera nocens eſt mulier.

F.

FOelix Corinthus. I. ex ſoli fœlicitate ſatis.

Fortunati homines ſunt, quibus liberi, tertio menſe naſcuntur, in eos qui vxores ducunt adulteras, ſeu infamię nota aſperſas, vel prægnantes, vt Auguſtus liuiam, puerum ſex menſiũ in utero continentem. Sic in Auguſto Dion.

I.

ILle homo habet aurum Toloſanum. In calamitoſum. Q. Cepio enim oppidum diripuit Toloſanum, & quiſquis ex ea direptione

ſurum

ſurum templorum attigit, miſero cruciabiliq; exitu periit.

In lente vnguentum, quando duo non bene conueniunt. Sic Cicero taxat lentulum Clodię filium, copulari tunc non debuiſſe in legatione obeunda, cum Metello Cretico & l. Flacco viris clariſsimis, q̃a pariter lẽs vnguẽto male cõuenit.

Il buon dì dalla mattina ſi conoſce ſupta dictum eſt ſatis. conoſcendoſi.

In caſa non è pace, quando la gallina cãta, e'l gallo tace. In vxorem rixoſam, qualis Xantippe Socratis.

Ignis, mare, mulier, tria maxima mala. abſumit, vorat, teq; ipſum excruciat vxor.

In Palladis veſtigiis nihil à Cherefonte differs, in iracundũ, quãdoquidẽ Cherephon Athenienſis Socratis auditor, maxime iracundus (vt memorię proditum eſt) fuerit.

In neruum ibit. neruus ferreum vinculum eſt, quo vinciuntur pedes, debitoreſq; vincti, creditoribus olim tradebantur, donec opera compenſaſſent creditam ſummam, in neruum igitur ibit hoc, eſt in vincula donec ſatisfaciat, quod nobis ſeruit ad dicta ẽt in l.j.C. qui bo. ced. poſ.

Inſanum eſt & fatuum ligna in ſyluam ferre, aquam mari, & Solem illuſtrare facibus. c. ſi omnia. vj. q. j. ſed multo ſtultius velle latina comentaria Græcis addere.

L Vpus homini homo, qui qualis ſit non nouit, hinc aduertẽdum quàm maxime eſt, cum quo ludas, vt homines tibi ſint noti, quoniam in ignotis magnum periculũ eſt quoq;.

Laterem lauas, cum operam inanem ſignificare volumus, vnde illud (Eraſ. teſte) & nigram Silicem lauiſſe liquentibus vndis, & male ac perperam. namq; teſta eſt igne excocta, quam ſi laueris immundam opera non luditur. aliuſq; ſenſus eſt (vt aliqui volunt, admirati Eraſini lapſum mihiq; admodum placet) maſſam luteam eſſe, non igne ſed ſole induratam, quam quanto laueris, tanto luteſcet, inque lutum reſoluetur, hocq; modo inanis opera erit & adagio locus, quaſi dicat laterem lauas, & operam perdis.

M Agis eos latet quàm maris (vt dici ſolet) arenę, in eos qui fere omnia ignorant, quæ ſcire maximè debuerunt. Plato Theate. vel de ſcientia.

Mali corui malum ouũ, quid ſibi velit palam eſt, vnde fit, vt nec è ſquilla enaſcatur roſa, non è tribulis ficus, non è ſentibus vua, non ex ancillis liberi, nõ ex parentibus improbis probi filij, nec ex præceptoribus indoctis deniq; eruditi diſcipuli. ſeruitq; nobis ad dicta in §. ſerui aũt. inſt. de iure perſo. & in l. qđ ſi nolit. in §. q mãcipia. ff. de edil. edi. & in l. licet. in §. ea obligatio. ff. de ꝑcu.

Multa mentiuntur poetæ, vt quę abſurda ſunt toto nixu deuitemus, eſtq; argu. in l. nam abſurdum. ff. de bo. lib. quandoquidem horum nullus ſit vſus, ligna igitur ne feramus in ſyluã (vt dicebã ẽt ſupra) nõ lumen ſoli addamus, quia nothi legitimis imperarent pariter, aduentitij indigenis iuuenes, ſenioribus, imperiti magiſtris, noui antiquis, & rudes tandẽ emeritis, quo tñ nihil foret abſurdius, vt inquit Iacob. Bellouiſi. in §. fi. per illũ tex. in auth. de monach. Imò Leo Pontif. in c. ſtatuimus. in prin. lxj. diſt.

Multa inter calicẽ, labrumq; ſupremũ. in eũ qui ſenex admodũ arbores ſerit. Ancæus namq; culturæ ſtudioſus, vites ſeruis ętate grauis, ridebant ſerui, rati moriturũ eũ in dies (ſenectus eñ propè eſt ad interitũ. l. fluminũ. §. item apud Labeonẽ. & ibi Bal. in l. in cãę. ff. de dam. inf.) adueniente vindemia, muſti calicẽ ſibi iuſsit afferri, ſeruorũ riſum exprobrans, cui vnus ex eis, multa inter calicem &c. Ariſtoteles ita dicebat.

N E quid nimis, delphicũ eſt, oĩa moderata eſſe debere, meq; alibi dixiſſe ſatis memini, nouiſsimè tñ addẽtes hęc ſanè pulcra ad idem Euripidis, Oreſtes, Hippolytus, & Heraclidę, ſic dicentis.

Nam & auis intento vi clauo
Mergitur: manet rurſus ſi relaxes clauum.
Odit Deus nimium vehementes impetus.
Etiã hoc eſt moleſtum, nimium laudari.
Eſt enim inuidioſum,
Immodicè prædicare, ego ipſe ſæpe
Memini me grauatũ eẽ, qñ nimiũ sũ laudatus
Accuratum vitę ſtudium
Plus aiunt nocere quàm delectare.
Sic id quod nimium eſt, minus laudo
Quàm illud, ne quid nimis.

Non altera manu apprehendendum. In ſophiſtã, quẽ animal variũ eſſe dicebat Plato, hoc adagio in ſophiſta vel de ente, vſus lib. xv.

Nunquã expugnabit vrbẽ, in eũ qui parũ proficit in diſciplinis, vt idẽ Plato dicebat vbi ſupra

Nihil nimis, ꝓximè dictũ eſt, & ſupra cognoſce te ipm. Nouiſsimè optandũ nõ eſſe, vt oĩa ad vota ſuccedãt, ait Plato lib. xxx. Menexenus.

Nõ ſus hoc quis norit, neq; fortis erit, cũ dicere volumus, non cuiuſlibet viri opus eſſe, aliquid dignoſcere, vt Plato dixit adhuc, lib. xxj. laches vel de fortitudine.

Ne equus ab aſino excutiatur ſic in os effrenatũ habẽtẽ dicendi, cuius orationẽ, quaſi equũ retrahi oporteat, inuehit Plato rurſum, de legi. 34.

Nullus vnquã prauus intelliget, quæ in repu. maximè ſunt neceſſaria, quæq; ſeruari debeant, quod igitur expertus ſit & bonis educatus moribus oportet. Plato ibidem.

Nec Deus unquam cum neceſsitate pugnabit. Ingens enim telum eſt neceſsitas, nec reiiciendũ quod neceſſarium eſt, ibi.

O Reus tibi ducit pedes, hoc eſt trahit te ad inferos Pluto. In Neronẽ ſenatoribus infeſtiſsimũ, minitantem amplius ſe q̃nq; eos e repub. ſublaturũ, autor in Nerone Trãg.

Omnes effugere difficile eſt, rationes intellige noſtras, quamuis Sophiſta loquatur. Plato

lib.xv.Sophiſta uel de ente.

Omnium rerum ſatietas. Ariſtophanes autor quod an ſit uerum ipſa rerum experientia doect magiſtra rerum efficax. c. quã ſit de electio. in vj. Imò nullę ſunt ſcholæ certiores (obiterque dictum ſit) quam ille ubi experientia magiſtra eſt, quę etiam mentiri non ſolet ſicuti nec ueritas poteſt.

Olim potentes erant Mileſij, in eos qui ex magna fortuna ceciderunt. et quibus dici id vnum merito poteſt.

Sic uariat fortuna uices, modo tollit in altũ.
Et modo complexus, Imperioſa premit.
Ariſtophanes met.

Omnem lapidẽ moue, in querentẽ theſauros. ſic enim polycratis Thebano reſpondit Apollo, dũ cũ cõſuleret de Theſauro inueniendo, quem ſub aceruo quodã Mardonius perſa apud plateas uictus, occultarat. Ut ex prouerbiorum græcorũ libro, ſe habet. πα λα λιθον κινει.

Omnis terra patria. iuxta illud etiam non abſimile. Omne ſolum forti patria eſt. ſic Meleus pelaſgus à patria profugus reſponſum tulit pariter (ut ex eodem libro elicitur) dum pythiam de ſede conſuleret.

Ogygia mala. i. uetera. Ogyges. enim primus Thebanorũ fuit antiquiſſimus. Suidas autor eſt.

Occidit miſeros crãbe repetita magiſtros. in diſcipulos ſepe declamantes, vel tale quid aliud facientes, quò faſtidio ſic magiſtri & Præceptores conficiantur. Iuuenalis carmen eſt Saty. viij.

P

PVlchra cognitu difficilia. præclara difficilia. et minime mirũ quia magna quoq; fallacia eſſe ſolent, ut inquit Plato. lib. xxiij. Cratylus, uel de recta nomi. ra. & xxxj.

Poſt feſtum uenimus tardiores, in deſides, qui quæ pręclare à præceptoribus & magiſtris expoſita ſun: ante eorum aduentum, non audierunt idem Plato Gorgias vel de' Rethorica.

Par pari referto. Cotys Thraciæ Rex, ei qui dono miſerat ſibi pardalin uiciſſim leonem miſit, ſic Beſtiam malam mala penſando, quadrat ad dicta in l. ſed ſi lege in §. conſuluit. ff. de pet. hæ. & ad vulgatum illud. Mutuum muli Scabunt vtrunque tamen à contrario. & ut etiam infra.

Plus aloes quam mellis, hoc adagio utimur, cum dicimus, plus mali quam bono in re eſſe. iuuenale autor eſt Satyra ſexta.

Quæ pulchra hic & ter repeti debent. mitto quod prælato hoc idem dixerit, lib. x. philebus uel de ſummo bono, quando quidem noſtri quoque non aliter ſentiant. l. j. §. ſupradictis: ibi, cũ nemini uenit in dubiũ quod repetita prælectio probabit, hoc ſatis ualidum ſatiſque eſſe formoſum. C. de iuſti. C. confir.

Quę pulchra difficilia. ſupra dictũ eſt ſatis, pulchra.

Quod in communi & medio poſitum eſt id nobis nunc cõpetit. plato epinomis uel Philoſophus lib. xxxv. vnde et nos quod cõe eſt, meum eſt, dicimus. l. ſerui electione. §. 1. ff. de lega. 1. l. duo fratres. ff. de acqui. hæ. Bal. in l. 1. C. de communi re. alie. dixi ego late in collectan. d. §. j.

R

REs ad triarios redijt. deſperata uictoria: Triarij enim militea erant hij. apud quos belli pondus maxime conſiſtebar, quibus uictis nulla amplius erat reipu. ſalus ſimileque eſt, cũ dicimus pariter, rem ad reſtim rediſſe in ſumma rerũ deſperatione. Teren. in phormio. ibi

Opera tua res mihi ad reſtim redit planiſſime, ad reſtim hoc eſt, ad laqueum. hinc iuuenal. Saty. vj.

Ferre potes dominam Saluis tot reſtibus ullam?

Res Nãnace plorabo. in multo luctu. Nãnacas enim phrygię rex, ante Deucalionis tẽpa diluuiũ prę uidens futurum, gemens diis ſupplicabat. Hermogenes teſtiſ eſt de reb. phrygiis.

Roſcius in ſcęna. cum de prælecto in aliqua arte loquimur. is enim comicorum præſtantiſſimus fuit pręceptor Ciceronis, quem tanti faciebat ut eum ſibi in geſtu & pronunciatione ad Imitandum propoſuerit. & dicere quam ſæpiſſime ſolebat in pudentiorem nemine eo eſſe, qui in ſcęna geſtum agit ſpectante Roſcio

SI noſtra non ſunt qualia optamus talia ſint tamẽ qualia eſſe poſſunt, moderationi animi eſt aſcribendum ſi quis ſic dixerit. plato autor eſt lib. xi. hippias maior uel de pulchro.

Sardi uenales. quod à tyberio Graccho perdomiti captiui que deducti ſunt. ex Liuio hiſto. notiſſima eſt.

Sardonius riſus. hoc idemque notius eſt, inſula nanq; Sardiniæ, ſerpentea herbaſq; habet innocuas, præter illam, quę Lappe uocatur, quã que edentea ridendo pereunt, ut pauſani. inquit.

Simile ſimili hęret ſemper. quale illud ſimile appetit ſuum ſimile, Similia ſimilibus conſeruãtur, quorum plato meminit in conuiuio, noa in l. in rem in §. item quæcunque. ff. de rei vendi. ubi vulgatum illud quod in habentibus ſimbolũ facilis eſt tranſitus. Facit etiam illud. ſimiles habent labra lactucas. cum par pari refertur, de quo ſupra par pari, & illud. qualis vertex talis offa, de quo curſum in l. quod in heredem in §. eligere. ff. de tributo. ac Balbus præter Balba nihil intelligit, & craſſis craſſa conueniunt. æqua lance æquis paſſibus aliaque huiuſmodi, breuitatis gratia non aliter referenda obſeruandũ eſt tamen (obiterque dictum velim) quanquam ſimile ſimili natura cognatum ſit, quod nihilominus lex hominis Tyrãnus eſt. quippe quod multa pręter naturam cogit, ſeruietque nobis ad tex. in l. maximum uicium. C. de libe. pret. et quod ſtulti amplius, proteo ſimiles ſunt. ille namquã corpus, hi animum ſępe mutant lune uero quã maxime qm̃ Eccle. dr̃ xxvii. ſtultus ut luna mutat

Stulte facit qui tyrannum uincere credit. ſupra dictum eſt ſatis Durum eſt.

Sapien-

Sapiẽtiã paupertas ſortita ẽ. Et nimirũ,ſi mul tis fuit ad ſalutẽ vtilia,inutilis nulli.hinc Catul.

Diuitias alius, fulu o ſibi congerat auro;
Me mea paupertas, uita traducat inerti.

Et ad idem Hora.
Haud mihi vita

Eſt opus hac,ait,& ualeas, me ſylua cauuſq;
Tutus ab inſidii s tenui ſolabitur eruo.

Sique Pythagoras ſamius contemptis Demarathi patris opibus totum ferè orbem diſcendi ſtudio peragrauit, inque ea Italiæ parte,quæ tũ magna dicebatur Græcia conſedit vbi populum luxuria diffluentem ad frugalitatem,matronas ad pudicitiam, iuuenes ad modeſtiam reuocauit, inque tanta ob id hominum admiratione fuit ut ex eius mortui domo templum fecerint eumq; pro Deo coluerint. Sapientiam igitur paupertas ſortita eſt.

Satietas ferocitatem parit, iuxta illud etiam, impinguatus recalcitranit,in ingratum. de quo xxxij. Deutorono. Adde quod diuitiæ ſuperbiam, inſolentiam, vim, iurium ſubuerſionem, Tyrannidem, & ad omnia vicia denique uiam oſtendunt, feneſtramq; aperiunt. Hinc Crates ille Thebanus, eas abiecit,dicens, abite peſſum malę cupiditates, ego vos mergam, ne mergar à vobis. Idq; nobis eſt argumento,quod Herculem vulneraſſe Iunonem Platonemq; ſimul fingunt poeæ, diuitiarum præſides.

Scalum neque ipſe acceſſeris, neque euntem ſequatis, quæ difficilia ſunt & penè impoſsibilia (argumento nobis eſt pariter) non appeten da,vicus enim eſt Beoctię(authore Euſtath.)ſub Citherone monte, aſper & inacceſſus. vel aliter ſouat,vbi periculum immineat id à nobis ſubeũ dum non eſſe ſed potius fugiendum, quippè ꝙ Pentheũ illo profectũ dicãt,ò Bacchis diſcerptũ.

Samum lac gallinaceum fert. cum loci fertili tatem dicere volumus, & ſoli fœlicitatem extollere, ex quo Ionicam inſulam ibi, quoque fœlicem quondam fuiſſe dicunt,maxime Strabo.

Sus Bœotica,dictum eſt in eos qui pingui My nerua ſunt. Si enim Bœotij,ex ingenij pinguedi ne ſic vocitati ſunt pariter. Bouemq; ex oraculo in mutandis ſedibus (vt Euſtath. & Pindarus aiunt) habuerunt,

T

TV ruam metuis vmbram & imperitiam,puſillanimi eſt iſtud,quia generoſus animus non timet neque terretur inquit Home. in Iliad. Nondimeno Demoſthene inanzi à Philippo Re di Macedonia, pauentò, & non leppe mai formar parola, ne Cicerone innanzi à Cæſare, ne Tirtano in præſentia del popolo Atheniese. Et dixit Eſaias.

Corrui cum audirem,emarcuit cor meum.
Et Daniel.

In viſione tua diſſolutæ ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit virium.

Trœzena adnauiga,quia nobile oppidum eſt, mari ſuperſtans,portumq; habens, quem τωνιν dicunt,id eſt barba,quippè quod barba capilloq; promiſſo,ibi loci coloni ſquallẽt.autor eſt Athene.& Euſtath.

Thamyras inſanit', in eos qui præter ingeniũ proprium aliquid agunt, is enim de cantu cum muſis certauit, ſuperatus, oculis & lyra priuatus eſt,inquit Homerus.

Tu gallinæ filius albæ.
Nos viles pulli nati infœlicibus ouis. quibus diuina quadam fœlicitate omnia læta & proſpera cedunt. Iuuenal.Saty.xiiij.

V

VInum clauo caret, cum in conuiuiis largiori adminiſtratur vſu.Et malè.nanque ſi exiguum ſumas hilaritatem largitur.
Hinc muſis gratiſsimum iuxta illud.

Dulce merum muſis,equus eſt in carmine velox,
Si quis aquam potet,nil bene parturiet. Si immodicum,inſaniam,vires animi demit,& nõ modo menti verum etiam corpori nocet.Imò ꝙ homo ſtatim bellua fit. Nimirumq; ſi Alexãder hoſtea vicit, ſicq; à vino victus eſt. Et ſi ſenẽ vel ſaltare nollentẽ impellit vinũ. Menãder quoq; hac de re bizantios vino deditos, mercatores ebrios uocat.poetæq; fingunt amplius, priapũ ex Venere & libero natum, huncq; cornibus pingi ſolere.& breuiter(vt ille ait.)

Venus in vino eſt,ignis in igne fuit.

Vobis ne decima quidem,Siracuſanorũ adeſt Supra dictũ eſt ſatis.cũ ad diuites loquimur.

Vacca amiſſa ſtabulũ reſerat villicus, Aquam afferat dñs ſuccenſa inſula. In eos qui tarde ferũt opem & auxiliũ afflictis,iuxta illud etiam.

Tarde venere Bubulci. ortumq; habuit ab eo quod dicit Aquinas Saty.xiiij. ibi.

Quãdoquidẽ accepto claudẽda ẽ ianua dãno.

Velut apea aculeo relicto abit.caueas quãdo is cum quo loqueris,te decipere quærit.Plato autor lib.xxix.phædo vel de anima.

Z

ZOpyri talenta,ſi quis valde noceat, vt alteri proſit,is eñ erat perſa (vt Herodotus inquit)qui naſum ſibi aureſq; præcidit,quaſi regi iratus,vt ei tamẽ gratificaretur,ad Babilonios tranſiit,idipſum credentes hi transfugã,eũ admiſerunt,qui hoc mõ ciuitatẽ prodidit.

τέλος.

ADDITIO.

AMor ex aſpectu naſcit̃.Iſocrat.iuxta illud
Si neſcis oculi ſunt in amore duces.

Artem quiſque ſuam doceat,Sus nulla Mineruam. hoc eſt
Alienam non attingat.vetus eſt.

Arant littus,hoc eſt rem illicitam tentant.

Aliam excutite quercum cum ſatis locuti ſumus. Zanc.de ori. orobio.

Ad ignem aqua. cum quid celerrime factum ſignificamus. Pieri. Valeriam. in lib. Hieroglificorum.

Apio eget. In periculoſe ægrotantem.

Coronæ ex Apio ſepulchris imponi apud græcos olim ſolebat.

Cicerinum ius. pro eo qui nullius rei eſt, nec dignus. Lyli. Gyr.

Capio omnem. Si inſperato quod eueniat. Crinit.

Dij facientes adiuuant. Varro de re ruſti.

Dominus primus cubitu ſurgat, poſtremus cubitum eat. Columel.

De Saxo in crucem, id eſt de malo in peius. Cic. ad atti.

De Deo credendum, non querendum, dictitant Germani. Crinit.

Deos adoraturi ſedeant. vt rei diuinæ intenti ex toto ſimus, nil aliudque cogitemus, niſi Deũ colere. Lyl. Gyral.

Fortes fortuna adiuuat, ſed & multo magis ratio. Lyli. Gyr.

Fortunæ Euripus. Inconſtantia & uarietas rerum notatur. Lyli. Gyral.

Fortunam admota manu inuoca, vt Lacedemooes. Lyli. Gyr.

Fortis & ipſe quidem fortior alter adeſt. Socrat.

Hic eſt alter Hercules non ſine Theſeo. Socrat.

Ipſis placet. i. nihil ad nos pertinet.

Leuidenſe munus. minimi precij.

Littus arant. dictum eſt, ſupra in litera. A.

Melius eſt initijs mederi, quàm fini. Suidas.

Mures negligit Elephantus. Pier. Val. in Hierogliph.

Maritimi mores. Inconſtantes.

Mercurius indoctus vel infans. Si fingat ſe quis rudem eius artis in qua doctiſsimus eſt. Lyli. Gyr.

Malo accepto ſtultus ſapit. Fabula Pandore. Lyli. Gyr.

Malum ex bonis initijs ortum. Pieri. Val. in Hyerogliph.

Noctua volat, ſi quid nobis feliciter ſuccedat. Idem ibidem.

Nunc curſu lampada trado. Varro de re ruſtic. dictumque fuit ſupra.

Non iniquo iure latrat qui fameſcit. Ioui. in hiſto.

Non Imolata ſacra ſæpe deuorat. In intemperantes & uentri deditos. Lyli. Gyr.

Ouum ouo tam ſimile non eſt. de rebus indiſcretæ ſimilitudinis.

Ouo prognatus eodem. de his qui ingenio vel moribus conueniant.

Piſce taciturnior. In quietos. Pier. Val. hierogli.

Piſcis repoſitus, in ſordidos. Pier. Val. hierogli.

Paupertati ſapientia, velut in ſortitione prouinciarum obtigit. Socrat.

Qui male agit odit lucem. Bar. in. q. Beatæ Virg.

Romanus ſedendo vincit. Varro de re ruſti.

Solatium eſt miſeris ſocios habere penarum. l. proſpexit. ff. qui & à quibus. Bar. in q. Beatæ Virg.

Si vnam rem ſero feceris, omnia ſero. Col. de re ruſti.

Stultus in culpa fit ſapiens in pœna. Bal. in c. niſi nume. 2. de offi. leg.

Scipio laurum geſtat. qui in inſidias lapſi periculum euaſerunt. Pier. in hyerogli.

Tum equis tum uelis. Celeritas notatur. ibidem.

Tenedia ſecuris. In acerbos Iudices. ibidem.

Traiano melior Auguſto Felicior. Crinit.

Vbi amici ibi opes. Iſocrat.

Veneri ſuem Imolat. vbi munus minime gratum offerimus. Lyli. Gyral.

VILIVM LIBER.

EX QVO plerumq; non parua difficultas, occaſione vel perſonarum vel rerum, oritur materiaque ſterilis eſt, nec alicubi tractata (quod viderim) niſi (vt aiunt) per Satyram & vt in ſimili dicitur in §. & primo quidem in prohe. florum, ſtatui ego aliquos ponere caſus quibus, tibi (ſi aliquando inciderit quæſtio) lector optime, ſuccurſum eſſe poſsit breuitati ſtudendo tamen, quoniam ueritas hioc etiam in paucis conſiſtit, attende igitur, & lætaberis te, hoc lucro præter cætera, auctum ditatumq; fuiſſe temporis momento, & quidẽ citra puuerem. Nanque à perſona incipientes dicimus primum, quod vilis compelli poteſt ut hominem vltimo ſupplicio afficiat, vel ſuſpendat laqueo, Si non ſit carnifex, fauore publicę vtilitatis, quę ſemper priuatæ eſt pręferenda. l. vnica. §. final. C. de cad. tol. Feli. in rub. de præſcrip. in prin. Et ita ad propoſitum ac ratione iſta tradit Bar. in l. fin. in §. fina. ff. de pigno. ac. Por. in §. fina. ad fi. inſti. de vſucap. vſque adeo vt duo hinc concurrant ſimul, & perſonę uilitas & etiam (vt dixi) vtilitas publica. Sed ad idem notandum eſt & ſecundo, quod vilitas perſonæ quoque, apud quàm reperitur inſtrumentum eidem multum detrahit. l. iubemus. C. de proba. l. ſi quis ex argentarija. §. coguntur. ff. de eden. & in depoſitario, penes quem pariter erant inſtrumenta, Si ſuperueniat vilitas, ſibi debent auferri, Sic dicebat Deci. ſeni. in l. procurator. C. eod. Tertio, quod Maritus uxorem adulterantem, non interficit, niſi cum uili perſona ſit inuenta. l. nec timore vbi gloſſ. ff. quod met. cau. Feli. in cap. ſi uerò colum. ij. de ſent. exco. Quarto, Si ſcholaris cum ancilla hoſpitio conuentus fuerit rem habere, propter uilitatem vitæ non debebit puniri. l. quæ adulterium ad fin. ibi quas uitæ uilitas dignas legum obſeruatione non credidit. C. ad legem Iulia. de adult. Seuer. in l.

ſi qua illuſtris num. 15. C. ad orfi. Ex quo infertur & Quinto, Iudeum cognoſcentem carnaliter Chriſtianam meretricem in lupanari queſtum ſui corporis facientem, nec puniri pariter, ob perſone vilitatem vt ibi probatur quicquid dixerit Oldra. conſil. ccc. quod pandono Auinioni ex ſecta fuerint virilia, quæ ante palacium inciſa vidiſſe etiã teſtatur, & ita concludit contra Old. Pet. de vbal. conſi. xxix. vol. j. conſil. criminal. dixique ego alibi ſatis. Sexto vilitas, repellit à teſtimonio teſtem, niſi in tormentis deponat vt per Bar. in l. j. nume. 12. Vbi ego Late. C. de ſumma Trini. & fi. cat, bonus tex. in §. ſi vero ignoti in authen. de teſti. Idem Bar. conſil. cxi. colu. ij. Sauilian. conſi. ix. num. 14. volu. j. Et ſi fuerit aduocatus in vilipendium toge. (Septimo loco) non debet exercere vilia miniſteria, exempli gratia functiones publicas vt alij curiales caſus eſt, in l. ne quis. C. de aduo. di. Iudicio. Nupta etiam, Octauo uiro conſulari, poſtea uili puta ruſtico, uel populari & plebeo; dignitatem non retinet niſi concedatur à principe. l. fin. ff. de Senato. Et ad idem nouo natus de libera, legitimatur per oblationem Curiæ, non qui naſcitur de ſerua, ſi patri ſoboles non ſuperſit, vt idem Bartol. tradit in authen. quibus mo. natu. effi. ſui in princ. Decimo quod dicitur in l. in ſeruorum. ff. de pen. quod quelibet pęna corporalis quãquàm minima eſt maior quacunque pecuniaria. Et non habet locum in perſonis uilibus ut adhuc Bar. declarat in l. j. ad fi. ff. eod. & quãquám vndecimo, donatio inter uirum & vxorem regulariter non valeat. l. j. & ij. & iij. ff. de dona. int. vir. & vxo. ualet tamen facta à vili muliere marito nobili, vt dixi ego in l. ſi donatione num. 37. C. de colla. Et ſi deſponſetur meretrix. Duodecimo filij ante nati non legitimabuntur, ita Angel. in §. j. In authen quibus mo. nat. offi. legi. Si vxor rurſum (& Decimo tertio) vilis fuerit, pro ea non admittetur maritus ad teſtificandum. l. ij. & ibi Pet. & Cyn. C. de teſti. Alex. conſil. clvi. colum. ij. volum. v. Bauer. in §. teſtes num. 40. Inſtit. de teſtam. Decimo quarto, vile officium eſt præeſſe ſtationi. l. j. C. nego. ne mil. libr. x. Et delegatorũ, ac magiſtratuum municipalium, ut inquit glo. (Decimo quinto) in rub. C. de peda. iud. Decimoſexto vilis eſt Prelatorum auctoritas, ſeu uileſcit, ſi aliquid in ordinabiliter agant quod ſit repręhenſione dignum. c. qualiter & quando primo de accuſa. Dicebat etiam Demoſthenes Decimoſeptimo & ad propoſitum, nunquàm fieri poſſe, vt magnos & generoſos animos concipiant ij. qui paruis & uilibus rebus occupantur. Nuncius quoque Decimo Octauo eſt perſona vilis, poteſtque eſſe delegatus in cauſa vili re vrgente. j. neceſsitate. l. fi. & ibi Ange. ff. de iud. Bal. in l. ſi vt proponis in princip. C. quomo. & quando iud. Decimonono pater uilis, perdit patriam poteſtatem, neque poteſt filio pupilliter ſubſtituere, ut not. in l. ij. ff. de vulga. & pup. ſub. Capel. tholoſa. deciſio. ccxlj. Et hinc (Vigeſimo) vulgaris ſubſtitutio dicta eſt, ideſt vilis, ut vulgaris. q. & declarat Alber. in rubri. ff. de vulga. & pup. ſub. Officium procuratoris etiam Vigeſimoprimo vile eſt, ita ut infamis etiam illud exerceat. §. fin. Inſti. de excep. & Iudeus quoque aliquo caſu, vt ibi not. & in rub. Seyſel. de iuſt. & iur. & in col. j. Vigeſimoſecundo eſt etiam uilis pręſumptio, quando moriens aliquem inculpat ut per glo. in l. mulier. C. de calumnia. viliſsimum eſt iuriſdictionis. Vigeſimotertio citare, ad differentiam meri, & mixti Imperij, ut idem Seyſel. not. & l. j. in §. j. in prin. ff. ſi quis, ius di. non obtemp. Et res mobilis. (Vigeſimoquarto) uilis & abiecta, l. ſi rem mobilem ff. de acq. po. pro qua non licet arma mouere, & hominem interficere ut not. in l. vt uim. ff. de iuſti. & iu. Vilis herba Beta. Vigeſimoquinto, nimirum igitur ſi Marcialis illam fabrorum prandium uocat. Eſt etiam homo ſemiſsis, Vigeſimoſexto, ideſt ſemi homo & vilis ut alij dicunt triobolaris. Et infamia uilis, Vigeſimoſeptimo, quæ parua iniuria ẽ in l. ij. & ibi Bal. C. vt intra cert. temp. qui idem dicit quoque in Marga. Iudex nu. 5. Mercatura vili adhuc, & Vigeſimo octauo, nobilis, nobilitatẽ amittit l. ſemper §. negociatio, & ibi Bar. ff. de iure immu. l. nobiliores. C. de commer. Alex. in addi. Bar. in l. j. C. de degni. lib. x. Calcan. conſil. viij. colum. viij. Staphil. de prerogat. expectan. uer. circa tertiam partem nu. 5. Nec inſultatus fugere debet quia ita facit uilis perſona, ſibique permittitur, ut inquit Bal. in l. ut uim col. iij. ff. de inſti. & iu. Vigeſimonono cauſa etiam uilis dicitur, ſi ſumma fuerit modica, & uilium perſonarum, l. humilem C. de inceſt. nup. authen. niſi C. de ſen. ex pe. re. Bertran. con. cccij. In prin. uol. ij. Eſt etiam vilis metus Trigeſimonono quo quis in edictũ haud incidit poſitum in l. j. ff. quod met. cau. l. metum ff. eo. & ibi not. Leuitas adhuc, & Trigeſimo primo, ponitur ſecundum aliquos pro inconſtantia & mutabilitate, ponique potius pro vilitate debet, eorum qui nullo honore ſunt digni, ut inquit Gel. in noctibus atticis. Et addendum eſt inſuper, ac Trigeſimoſecundo, quod Dionyſius poſterior arte grammaticę uili, famẽ repellebat (hiſtoria nota eſt) cum excidiſſet Imperio. Trigeſimotertio libertus ſi patroni filiam uel neptem aut proneptem, vel coniugem duxerit in vxorem poterit de adulterio, ſtupro, vel ſacrilegio accuſari, l. iij. C. de nup. Trigeſimoquarto propter homicidium uel graue ſcelus perpetratum teſtis efficitur homo vilis, ut inquit Bal. in authen. ſi dicatur colum. ij. C. de teſtibus. Trigeſimoquinto, vilis hominis Cadauer pro anatomia Medicis dari lege permiſſum eſt, ut dixi ego (tametſi cogitandum relinquat Barto. in l. fi. ff. de cadaue. puni.) late in l. Imperium. ff. de iu. omn. iud. in addi. ad lecturam poſteriorem. Eſt verum Trigeſimoſexto, quod vilia ac parua,

ſtatuerat licurgus in ſacrificiſs, idq́ue pro conſtanti cuidam reſpondiſſe ferunt non alia ratione id feciſſe, niſi ut oſtẽderet, nos à ultu nunquàm deſiſtere debere, quo minus deũ optimũ maximum, colamus ſemper. Quodq; viliori bus plerumq́ue etiam, & Trigeſimo ſeptimo rebus eam nim dedit, ut ea ſuperent quæ inter homines ſint maximè ęſtimationis, quandoquidẽ vniones quoque aceto reſoluantur, & adamas hircino frangatur ſanguine, ut Pauſanias dicebat. Naturaq; à viliſsimis incipiat, & deſinat in præſtantiſsima omnium, ut in homine exemplificat Philo Iude. de mũdi opificio, & hęc ſint ſatis, aliam (ut eſt in prouerbio) excute quærcũ, quia pro nunc nec mihi alia promptiora ſuccurrunt. Finis.

D I A L O G V S.

Perſonæ.

Mantua, Alexandrinus.

τῶς.

MANTVA Si placet nec tibi moleſtum ſit Collega poſtquã nobis tantum otij datũ eſt ut poſsimus paululũ à laboribus ſolitis reſpirare, hoc itinere maximè quod fœlix fauſtumq; ſit, hæcq; noſtra animorũ coniunctione aliquid diſſeramus, ſiue loquamur potius quod & delectet & proſit, omnino enim ęquitando ita vt facimus nihil ageremus ocioſi diem terentes.

Alex. Placet & mihi gratiſsimum erit ut ſic tu à me, ego uerò à te aliquid diſcam exiſtimat enim ſunt etiam veteres ſapientes quia plura non omnia ſcirent. Man. Imò arbitrabantur vnũ ſcire quod nihil ſcirent, vt Socrates qui mirificum hoc quoque bonum habere dicebat quo aleretur quotidie vt ſine verecundiæ rubore eſſet ad diſcendum ſemper paratus. Alex. Obijciebat etiam ei Thraſimachus quod ſemper interrogaret reſponderet nunquàm; Et ſolam viuendi rationem optimam diſcendi cupiditatẽ in octauũ, & ſeptuageſimum ætatis annum ducens Pomponius ſententię Iuliani haud immemor[a] fuit dicentis. Et ſi alterum pedem in ſepulchrum haberem adhuc quidem addiſcere vellem. Man. Expeditiſsima res eſt nec controuerſiam ullã habet. Alex. Igitur incipiamus, & tu primum qui me ad iſtud ipſum agendum incitaſti loquere. Man. Quàlibentiſsimè faciam, ſed quid diſſerendum ſeu loquendum ſit ante omnia declara tu. Alex. Diſceptatio ſeu collocutio eo pulchrior erit quo imparatior volo enim ut ſe ſe occaſio obtulerit loquamur, & ſine ordine quidem niſi quatenus anſam præbuerit nobis id quod à te ſtatim eſt proponendum, alia declaratione igitur haud eſt opus. Man. Imò opus eſt vt ſciamus quid dicendum ſit. Alex. Si opus declara tu ego vero ad interrogata reſpondebo, aliaq; ſuo tempore proponam vt ſuccurrerit, omnino non eſt nunc ita agendum, vt facimus cum iura interprætamur. Man. Veriſsimum eſt ſed tamen ita agere debemus etiam ne loquacitas potius quàm diſceptatio ſeu collocutio ſeria hæc eſſe videatur. Alex. Quid tum cũ nemo nunc quoq; nos audiat. Man. Tu me ipſum ego vero te audiam ſtarim, quod non parum exiſtimandum arbitror, ex quo imago[b] animi ſermo eſt, & qualis vir talis oratio, ipſaq́ue nil aliud quàm operis (ut dicebat ſolon) effigies. Alex. Igitur Ariſtarchi perſonam agere volumus? Man. Non equidem ſed te ipſum timeo ego cum ſis inquàm iudicio exquiſitiſsimo, memoria polleas, & ingenio tantum quantum alius quiſque. Alex. Vt video Mantua adulari uis Compatri tuo caue ne cognationem ſpiritualem lædas.

Man. Ab hoc vicio quam alieniſsimus ſemper fui, nec poſſum cum notiſsima res ſit te talẽ forę tibi in præſentiarum adulari. Alex. Mittamus iſta, & iam iam incipiamus, & ſi tibi nunc aliud non ſuccurir, poſteaquã maximè ſcire deſideras quid dicendum ſit de deo dicamus aliqua ut ſic ſanctiſsimis hiſce diebus propitius nobis ſit & adiutor, dicas. Man. Certè Chriſtiano huiuſmodi nihil aptius ſeu congruentius proponi potuiſſet, ſed quo modo hoc ipſum agam ego homuncio quandoquidem Hierone, Sicilię Tiranno interrogante Symonidem quid eſſet deus, iſque deliberandi ſpatium ſępius petijſſet, ſemper numerum duplicando, nec vnquã reſponderet dixerit tandem (ut memorię proditum eſt,) id ipſum feciſſe, quia quanto diutius cogitarat tanto res videbatur ſibi obſcurior, neque poſsit ſicuti nec quę generaliſsima ſunt, vel amplius ſingularia (quod dialectici aſtruunt) diffiniri. Entium omnium generaliſsimum, & ſingulariſsimum imò præſtantiſsimum ac pręcipuum quiddam inter res cunctas, ut Sol inter Sydera, homo inter animantia, inter feras leo, aut inter metalla aurum, ſiue inter potus genera vinum. Inuiſibilis, incõpręhenſibilis & inenarrabilis. Alex. Doctrinaliter non ſunt hæc curanda, ſi diffiniri enim haud poteſt, non videri, aut compręhendi, inenarrabilisq́; ſit, quod vtique tibi concedendũ exiſtimo, eo modo quo poſſumus tamen, & quo humana patitur imbecillitas loquamur, eo enim fiet ſaltim vt excitati afflatu Spiritus ſancti à nobis dicta aliquando veniant, quæ ſi non laudari nec repræhendi forte mereantur. Man. Nec aliud facere propoſueram paruo hoc exordio vſus, ne (quod aiunt) illotis[c] quodammodo manibus ad menſam accederemus. Alex. Feciſti rem equidem haud indignam tuo iudicio, & ut ſoles ſemper debentq́ue identidem omnes agere, quandoquidem perducat nos libentius ad auſcultationem[d] eorũ maximè quę dicẽda ſunt.

Man.

a L. apud Iulianum. ff. de fid. lib.

b Math. 25.

c L. 1. ff. de ori. iur.

d Præalleg. l. 1. ff. de ori. iur.

Man. Vtcunq; ſit dicam neque te morabor amplius poſtquàm de deo,(& par eſt) dicere etiam debeo, dicam inquam quod eſt ęterna mens [a] ex omni parte perfectè conſumatæq; virtutis. Item animus qui per vniuerſas mundi [b] partes omnem que naturam diffunditur. Et animus nobis inſuper, animus vero noſter deo cognatus:& [c] deus, quia omnia dat hominibus commoda, dictus. vel quia ipſis ſit metus à τῶς, quod metum ſignificat. Alex. Videris (ut conijcio) ſic deũ diffinire cum tamen diffiniri nõ poſsit aiebas nuper. Man. Non ſunt diffinitiones iſtæ ſed deſcriptiones potius haud improbandæ, quoniam ſi de tam magna re eſt à nobis loquendũ omnia omnibusque modis (ut tamen poſsibile fuerit) loqui debemus. Alex. ſequere vt lubet. Man. Deus eſt [d] menſura rerum omnium eoque magis quàm qui vis homo tam minimarum quã maximarum curam habens, idcirco quia omni uirtute refertus prouidentiam omnium ſibi propriam uendicauit.[e] Dux item pręſentium & futurorũ, ac Ducis & cauſę dominus. Alex. Dixiſti.n. quod dictus eſt quaſi τῶς, ideſt timor. quia cũ colentibus ſit huiuſmodi, an aliter appelletur, aliamq; habeat deriuationem, ſiue aliter ſanctiſſimum eius nomen declarari poſsit? Man. Põt vtique. Alex. Dic quæſo qualiter, & minutatim omnia declara quia me delectant hæc valde. Man. Niſi quæ de deo dicuntur delectent quænam alia quę poſsint audientem delectare inueniri poſſunt? Alex. Nihil certè ideo (ut cepiſti) ſequere. Man. Sequor ſed primũ ſcias velim me de induſtria aliquando ſic diuertere, uę recreati promptius loquamur poſtea omnino enim (ut diximus) nil aliud a nobis agendũ eſt nunc nec quid quo ad loquendam impellamur. Alex. Curioſitas quæ ſemper ſiuit me audiendi auidum cupidumq; fecerat idcirco nil dicam amplius ſequaris modo. Man. Sequor è veſtigio tibique dico apud hæbreos nomen dei etiam El dici, quod alij ipſum alij eiuſdem, ethymologiá exprimentes Iſchyrios ideſt fortem interprętati ſunt, ideo quia nulla præmitur infirmitate, ſed fortis eſt & ſufficiens ad omnia perpetranda. Itẽ Sabbaoth, Elion, Adonai, Tetragramaton, Saddai, & ſimile quibus omnibus uirtutum deus excelſus, ſolus, æternus, Dominus, ineffabilis & omnipotens oſtenderetur. Alex. Sunt ne alia quę dei excellentiam ſignificent? Man. Vtiq; ſed præcipua hęc dixi ne tibi ſtomachum mouerem audienti. Alex. Imò moueres niſi alia quæ ſuperſunt diceres. Man. Si cupis dicam & proſequar ultro, Alex. Cupio & magnopere quidem ne labijs tantum attingamus quod à nobis pleno ore eſt deguſtandũ ut aqua Ebrij huiuſce nominis dulciſsimi non ſecus ac mulier illa Samariæ quę ſobria ſint cognoſcamus neque ſitiamus [f] in æternum. Man. Gaudeo plurimum quod ex hac aqua inebriari cupias ne ſitias & tibi gratulor quod Iuriſcon. non agas nunc, neq; terrena ſapias tantum vt Cœleſtia negligas. Alex. Et tempus ſuadet nos, & dictat ratio imò quod ſemper hæc ſectanda ſunt & ſi iuriſconſultum agamus, quoniam eſſe non poteſt quin horas aliquas ſufturemus, illis operam quoque nauantes, & ſic non minus diuina quàm humana ſapientia inſtruamur. Man. Diuina certè omni alia nobilior eſt certior & [g] verior ad fœlicitatem [h] future vitæ præordinata, & infuſa inſtinctu Spiritus ſancti, Theologia quoque inde appellata quaſi ſermo dei & ſapientia inſuper non niſi altiſsimas conſiderans cauſas, & in qua relucent intelligibiles ueritates, ut in Speculo ſenſibiles formę, & intellectus denique qui propriè principiorum habitus dicitur, circa quę nõ eſt [i] error. Deus igitur ne te morer amplius, & vt eò reuertamur vnde diſceſsimus alio nomine etiam Chriſtus Græcæ, & adhuc Hebraicę Meſſias, Latine vero vnctus dictus eſt. Alex. Quare ſic vnctus? Man. Quia [k] reges olim & ſacerdotes [l] vngi ſolebant, Chriſtus vero fuit verus ſacerdos, & Rex. Alex. Vide ne hoc ſit dictum etiam quia Oleo Miſericordia [m] deſignatur, vt vino Iuſticia, quæ ſymbolum [n] dei eſt, & quã maximum [o] imò omnium præſtantiſsimum. Man. Nec diſplicet quùm quam iudicibus id forte ſit dictum vnde hoc elicis (ni fallor) vt ſuper infundant [p] vinum, & oleum, typum dei gerentes in terra, dij amplius [q] appellati, quia ipſe alias Deus [r] deorum eſt, vſque adeo ut Ioſaphat [ſ] rex Iuda principes terræ conſtituerit præcipiens eis vt animaduerterent bene quid facerent, quoniá non hominis ſed dei iudicium exercebant. Et ad propoſitũ quod vnctione miſericordia eius deſignetur exemplo oſtendendum eſt quandoquidem Idus Ianuarij, Auguſti Cæſaris temporibus Chriſto nato è taberna meritoria [t] etiam fons olei largiſsimus exundauerit totaque die abundantiſsimo fluxerit riuo, non aliud indicans niſi natũ eum qui eſſet miſericordiæ, & pietatis fons abundantiſsimus. Alex. De nomine Ieſus nihil dixiſti quod in ore ſemper habemus. Man. Dicam ſi audire volueris, ex quo non omnia vno vocis ſpiritu exprimi poſſunt. Alex. Volo nec id quidem facio ut tedio me afficias quàmquam tamen breuitatis amator ſim, ſed ne pręteseas quę ex te ſcire cupio, & ut me quoque ad dicendum excites. Man. Ne minimum quidẽ præteribimus dummodo ſuccurrat quod ad rem pertineat quam dicere inſtituimus. hoc igitur nomen quod notum omnibus eſt, & (vt dixiſti) tam frequens etiá num Hebraicum eſt quoniam Græce, Sother Latine vero ſalutaris ſiue ſaluator appellatur, quia ſaluti fuit omnibus [u] gentibus. Alex. Quare ſcribitur nomen hoc communiter tribus literis cum titulo ſic Ieſus? Man. Ad deſignandum myſterium ſanctiſsimæ trinitatis. Alex. Quis ſibi impoſuit hoc nomen? Man. Angelus, [x] & dictu mirabile eſt quod habeat tres terminationes in ſus, ſum, &

ſu,

a Lact.in.
b Pythagoras.
c Plato de rep.
d Plato de legib.
e Plato I ep.
f Io.4.
g eccleſ.24
h Deuto.4.
i Philoſophus Metaphi.2.
k Eſai.55.
l Pſal.44.
104.
m c. omnis de pœni. & re.
n Hiere.9.
o Math.11
p d.c.omnis
q Exod.22
r Pſal.49.
ſ 2. Paralip.9.
t Pau. Oroſi.lib.7.
u Eſaia.52
53.
x Luc.1.2.

ſu, nominatiuo ſcilicet, accuſatiuo & reliquis ca
ſibus genitiuo, datiuo, vocatiuo & ablatiuo,
haud commune nominibus quartæ declinatio-
nis ſcires ne tu quare? Alex. forte vt tres in Chri
ſto ſubſtantiæ notarentur, diuinitas, anima, & ca
ro, quoniam verus Deus eſt & homo. Man. di-
xiſti nec aliter ſe habet veritas, ſed uide ne ſit
etiam quia ternarius iſte numerus preſtat cæte-
ris. Alex. Idem eſt, à trinitate deriuatum. Et
a Math.26. forte ter etiam [a] orauit, tres tantum diſcipulos ſe
Io.8. cum [b] aſumpſit, ter ductus eſt a ſpiritu in deſer-
b Ibi. to vt à diabolo tentaretur. [c] Ter dixit Petro a-
c Math.4. mas [d] me. vt ter quoque ipſum negaret, Triſtitia
d Io.21. eius fuit ante mortem voluntaria rationalis, &
exemplaris. tertia hora crucifixus eſt, qui mori-
ens quoque præcepta compleuit moralia cære-
monialia & iudicialia. latronem exaudiuit ha-
e Math.26. bentem [e] fidem ſpem & charitatem, & die tertia
f Mar.16. reſurexit. [f] Man. Adde quod Maria ipſum por-
tauit in vtero, Simon in Bracchijs, Ioſeph vero
in humero. quodque triplicem habuit ciuitatem
Bethlem vbi natus erat, Nazareth vbi nutritus,
& Capharneum ſiue Capernaum, vbi erat con-
uerſatus. vel ut triplicem eccleſiæ ſtatum deſi-
gnaret, id enunciatum fuiſſe dicamus, incipien-
tium, proficientium, & perfectorum, & a trini-
g c.1. de ſum tate deriuatum (ut dixiſti) non quod trinus ſit
ma trini. & Deus ſed unus [g] ſolus, uerus, æternus immenſus,
fi. cat. incommutabilis, incompræhenſibilis, & (vt Pau
lo ante dixi) ineffabilis, una eſſentia & ſubſtan-
tia ſiue natura ſimplex omnino, perſonæ uero tres
Pater filius & ſpiritus Sanctus. Alex. forte he-
braice Deus helohyn quoque dicitur hac de re
quod eſt plurale. Man. Abſque dubio ut in di-
uinis ſuppoſitis pluralitas notaretur, & eſſentiæ
unitas, unde in creatione hominis dixit rurſum.
h Gene.1. [h] Faciamus hominem in plurali, quemadmodum
anima habens in ſe pariter tria, intellectum, ra-
tionem, & memoriam. non proptcrea efficientes
ut plures ſint animæ ſed una tantum. Alexan.
i Simbolum quod unus ſit nobis in [i] corde, unus ampliatus v-
Credo in v- na eccleſia haud dubium uidebatur, quoniam
num Deum. vnus etiam eſt múndus, una fides in uniuerſo, v-
num baptiſma, vnus Chriſti Vicarius, epiſcopus
unus, & lex una denique in moribus, ut in corpo
ris gubernatione unum cor, & partibus animæ
uis una, quæ eſt ratio. Imò quod vnitas ipſa De-
us dicitur, dualitas uero de modo Pythagora te
K Hiere.12 ſte, uſque adeo ut [K] paſtores multi uineam domi
ni demoliti fuerint eamque conculcauerint. Ob
l not. in d.c. idque Virgilium & Homerum Belligerantes fa
1. de Summa ciant deos. Man. Adde rudi illo in ſeculo ple-
trin. na omnia demonum fallaciis fuiſſe, quibus homi
m l. 2. §. ſi nes deludebantur, arbitrati ex his aliqui græco-
quid autem rum primi corpora cœleſtia huiuſmodi eſſe ſtel
C. de uet. iu. las deos animales appellantes, nonnulli elemen-
enucleam. ta corporea, hijque Caldei fuerunt igni diuinos
n l. peregre tribuentes honores. Idemque Heraclitus & Em
ff. de acqui. pedocles, qui ipſum Deum intelligibilem eſſe
poſ. aſſerebant. Multi aquam venerabantur, & ani-

mantia rationis expertia, ac etiam fructus terræ,
& aquam forte quia terras deuorat, flammas
necat, ſcandit in ſublime, & ipſum quoque ſibi
cœlum vendicat, dicta ab A. & qua, quaſi ea
ſola uiuamus. Anaximenes aera. Crotoniatæ
Solem Lunam ac reliqua Sydera. Theophraſtus
inconſtantia quadam modo menti modo Cœlo
modo ſignis celeſtibus diuinum tribuebat prin-
cipatum. Orpheus etiam carmine plurales Deos
eorumque cultus docuit. Et generationes inde
Heſiodus. Quid quod Iunoni ſacrum Ianuariũ
eſſe dicebant, Februarium Neptuno, Martium
Mineruæ, Aprilem Veneri, Maium Apollini, Iu-
nium Mercurio, Iulium Ioui, Auguſtum Cereri,
Septembrem Vulcano, Octobrem Marti, No-
uembrem Dianæ, & veſti denique Decembrem.
Et amplius quod Cœlum tenet Iupiter, Neptu-
nus Mare, & Inferna etiam Pluto, ſexcentaque
huiuſmodi ridicula ſilentio pretereunda, & uti
diabolica ac fabuloſa reicienda. Alex. ſed quare
verus? Man. quia alij non ueri ſunt [l] ſed fabu-
loſi (ut dictum eſt) & tot amplius quos ſibi fin-
xit Antiquitas fatua quot ſunt in orbe figuræ,
nouiſſimeque Aius, Arculus, Portunus. Limen-
tinus, Ramnuſia, Anna, Antenorta, Carda, Ange-
rona, & id genus plura. Alexan. quę enim no-
minia ſunt hæc? Man. deorum (vt dixi.) Alex.
ſignificatum habentia? Man. vtique. Alexan.
profecto mihi ipſi perſuadebo nunquam niſi de-
claraueris, quando quidem nec ea viderim un-
quàm, nec apud aliquem legerim. Man. Vidi-
ſti & legiſti, ſed memoria (diuinitatis alias pro-
prium [m] eſt bonum) tenere firmiter omnia non
poſſumus. [n] nãque aius dictus eſt eo quod aiebat.
Arculus quia tutelam gerebat arcarum. Portu-
nus à portarum cuſtodia. Clauem manu geſtans
amplius vt apud nos clauiger Petrus Cœleſtis
aulæ Ianitor. A liminibus uero limentinus.
Forculus quoque appellatus quia foribus pre-
erat. Et Ramnuſia Indignationis dea à Ram-
nunte Atticę pago ubi colebatur, quæ ſuperbos
alioſque contemnentes punire credebatur, ſtul-
tis fauens & ſapientibus inimica ſemper. Anna
rurſum ab animis. Antenorta autem quia præte-
rita noſcebat. Carda poſtea quia ſtriges noctur-
nas & lamias puerorum Cunas infeſtantes à li-
mine ſummouebat quaſi Cardina à Cardine, cu-
ius feriæ Calendis Iunijs celebrabantur. Et An-
gerona denique propter ſilentium inuenta cuius
ſimulacrum obligato obſignatoque ore fingi ſo-
lebat. Alex. Certe pulchra hæc omnia mihi vi-
dentur, quę nec à te prætermitti nec a me igno-
rari debuerunt. Man. Quid eſt quod à te Com
pater ignorari poſſit, cum omnia legeris, videris
& introſpexeris accuratiſſime, & ſi neſcire quip
piam interdum fingas, teque (vt eſt in prouer-
bio) longius ire. Alex. Vt ingenue fatear vi-
deram aliqua ex his ſed non omnia nec quæ vi-
deram (quod dixiſti tu primum) recordabar am
plius igitur dic etiam num quare ſit æterna.
Man.

Man. Notiſsimum eſt iſtud quoque (niſallor) & apud omnes vulgatiſsimum ęternum eum eſſe, quia [a] miſericordiæ eius nec menſuras ponere poſſumus nec tempora diffinire. Et uerbum quod nulli magis conuenit quàm Deo, qui ſemper [b] fuit, eſt in preſentiarum & in futurum erit. ad ſepiterni differentiam, quod incepit & non deſinit vt anima ſiue Angelus. Imò quod Chriſti Crux, victoriæ Palma, Oliua pacis, Cypreſſus humilitatis, & Cedrus æternitatis, etiam dicitur. Cuius virtute vniuerſa preſentis vitæ merita, & ęterna cęleſtis coronę premia continentur. dictuque mirum uidetur, quod ligni materia ſit, reperiaturque apud innumerabiles & nihilominus germinans deficiat nunquàm. Al. Si menſuras eius miſericordiæ ponere non poſſumus, neque tempora diffinire, ſequitur neceſſario etiam quod ſit (vt dicebas) immenſus. Man. nec aliter dici poteſt, ſed adde quod etiam intra omnia incluſus [c] non eſt, nec extra omnia excluſus, ſiue elatus ſupra omnia, aliàs abſurdiſsimũ videretur ei menſuras ponere, qui omnium menſura eſt, quique alijs ponit iuxta illud. Conſtituit [d] terminos eius qui præteriri non poterant. Quid quod menſura eſt quoque [e] penitentię ut quale delictum fuerit, talis ſit plagarum modus. Item & Iuſticię, qua [f] Deum ex toto corde, ex tota mente & ex tota denique anima diligimus, proximum verò ſicuti nos met ipſos, & vltimo loco glorię animarum ſcilicet, & corporum. Cuius retributio meritorum [g] omnium quantitatem excedet. Ex quibus planè etiam conijcere potes quare dixerim adhuc incommutabilem eſſe. Alex. Verum eſt ſed tamen fuſius tu id ipſum declara quod mihi tum gratum tum iucundum eſt, Imò quod hoc animo nihil audire poſſem quod mihi adhuc eſſet gratius vel iucundius. Man. Qui ex Deo eſt, libenter [h] verba dei audit, cum non ſim ego [i] qui loquor ſed ſpiritus ſanctus. Alexan. Certe niſi eſſem quotidianis lectionibus impeditus & huic oneri publice interpretandi addictus, quod quàm graue & laborioſum ſit haud ignoras, (es enim & tu quoque in eadem naui) ſemper & libentiſsimæ quidem ſacras horum temporum conciones Monachorum audirem, nec minus auide me his literis diuinis & ſacris traderem totum. Man. Poſſes horis ſaltem ſucciſiuis vt facio ego, ipſarum enim autor eſt deus, extendunt ſe ad omnia, nullum patiuntur falſum, Inque ipſis intelligibiles veritates, relucent ut in ſpeculo formę ſenſibiles, Iuſtitia, Clementia, Temperantia, Fortitudo & reliqua, & breui quod alibi quæritur hic inuenitur. Alex. Non poſſum quia laxamentum etiam querendum eſt, & honeſto aliquo ocio leuandus animus ne deficiamus dicente Poeta alioquin. Durabile non eſſe, quod requie caret. Et noſtris interdum curis interponenda gaudia. [k] Imò quòd ſicuti plantę mediocri aluntur aqua immodica vero ſuffocantur, ita moderatis laboribus adiuuatur animus immoderatis uero obruitur, quodque lyram & arcum remittimus vt tendi melius poſsit etiam. Man. Ocium beatas [l] perdidit vrbes, vt adhuc Poeta inquit. Inque [m] delicijs eſt omnis ocioſus, nanque formicarum apumq; exemplo debemus nos met exercere, & ocij potius quàm negotij rationem reddere amplius, ne venenum ciuitatis prædicemur, quod & rurſum Poeta [n] cecinit dicens.

Quæritur ægiſtus quare ſit factus adulter.
In promptu cauſa deſidioſus erat.

Alex. Si ocium in ſe parum honeſtatis habeat verum eſt quod dicis nec à te diſſentio quale fuit Epimenidis & ſimilium qui Glirinm inſtar maiorem æui partem ſomno torpentes conterunt, & (vt aiunt) viui atque videntes vitam perdunt, quorum numero non ſum ego, nec honeſto aliquo ocio, animum leuandum eſſe ſenſiſſem. igitur de his alias quoniam Ioco te hoc vnum potius dixiſſe exiſtimo quã ſerio, cum neque ignoreſſi id mihi nicio ſit aſcribendum. Man. Sciebam vtique te laboribus non parcere non vigilijs & lucubrationibus, eo maxime tempore quo laborandum eſt ociumque honeſtum à voluptatibus & illecebris valde differre, ſed dixi quidem, vt diuerticulo hoc recreati Paululum alacriores poſſemus ad priſtinum inſtitutum reuerti. Alex. feciſti equidem rem & tua prudentia dignam & laudabilem, quoniam ſermones non tam ſale quàm lepore ſunt aſpergendi, atque his modis ſemper ornandi, alias non tam audientibus quã legentibus parum grati eſſe viderentur. Man. Forte hoc idem ſenſit Poeta quando dixit alibi. Omne tulit punctum qui miſcuit utile dulci. Alex. Imò quod ita eſt ſine dubio & non aliter intelligendum & (vt dixi) ſeruandum ad unguẽ, quod cum feceris iam non aliud reſtat, niſi ut ipſius dei incommutabilitatem declares, quam audire maximopere Cupio. Man. Et ſi (ut dixi Paulo ante) ſcio te hoc ipſum non latere declarabo tamen, quoniam ſaltim videbis qualis ſit declaratio ipſa. Alex. Non me latet certe quid ſibi verbum iſtud velit ſed vnde incommutabilem ipſum eſſe haurias neſcio. Man. Haurio ex illis fontibus ex quibus alia hauſi, ſubindeque dicentibus, quod incommutabilis eſt Deus, ſtabilisque manens dans cuncta moueri. Alex. falleris quia imò plerunque ſententiam mutat iuxta illud. nouit [p] dominus mutare ſententiam, ſi tu noueris emendare delictum. Man. Non fallor quia omnino incommutabilis eſt, neque ſententiam mutat diffinitiuam, ſed [q] comminationis, ex quo etiam ſub conditione ſit penitet que tribus modis iam factum deſtruendo, cum dixit ſe penitere [r] hominem feciſſe. non [s] faciendo quod erat comminatus vt Niniue ſubuerteretur & diminuendo, denique promiſſa ante diluuiũ ac reſpicientia tempus annorum cẽtum niginti. Id vnum haud omittentes quod incolas vuult caſtigare, non tollere. Alex. Non diſplicent, ſed

vt pulchra

a c. multiplex de pæ. in 1. c. 1. ſqui. 26. q. 6. not. in c. 1. de Sũma tri. & fi. cat.

b glo. in l. cũ ff. de ſer. urba. predio.

c not. in d. c. 1. de Summa tri. et fi. cat.

d Iob. 14.

e Deut. 25.

f Math. 22.

g Luc. 6.

h Io. 8.

i Io. 14.

k Ouid.

l Catul.

m c. nunquã de conſe. diſtin. 5.

n Ouid.

o not. in c. 1. de ſumma tri. et fi. cat.

p c. nouit de pæn. diſt. 1.

q c. ſi agamus de pæn. diſtin. 1.

r Gen. 6.

ſ Ion. 3.

s c. predixerat de pæn. diſtin. 1.

vt pulchra quàm maxime probanda ſunt, Eoque libentius quia multaquoque reſtāt quoque pulchriora, non tam dictu quàm ſcitu digna atq; præclara, quę ſubinde audire & noſcere Cupio valde. Man. Aliud cucandum non eſt dum modo tibi placeant, qualiacunque ſint. Incomprehenſibilis igituc (vt dicebam) etiam eſt uieque eius inueſtigabiles, adeo vt nec aliud ſonet alibi

a Paul. ad heb. 12. ſcriptum, quod ſi Beſtia [a] montem tetigerit lapidabituc. Alex. Verum & cationabile videtur, ſicuti vnus ſolus eſt, ęternus, immenſus, & incommutabilis (quod paulo ante etiam teſtati ſumus) alias non eſſet Deus, nec ab homine differret qui compreheoſibilis eſt vieque eius ueſtigabiles, Imò cum auctoritatem habeamus ſcripturæ dicentis. O altitudo diuitiarum ſapien-

b Paul. ad Rom. 11. tiæ [b] & ſcientiæ dei quam incomprehenſibilia ſunt opera eius. quis enim cognouit ſenſum domini aut quis couſiliarius eius fuit? aliter non eſt dubitandum. Man. Et multo minus hac de re an ineffabilis ſit nec ne, quia ſi incomprehenſibilis eſt & incommutabilis, neceſſario etiam in-

c Eccleſ. 1. not. in d. c. 1. de Summa tri. & fi. cat. effabilis erit, nulluſque inuenietur [c] qui ſapientiā eius, Iuſtitiam & miſericordiam enarrare poſſit. Alex. Ergo nec dici poteruut quæ huc uſq; fueruot à nobis & non ſine ſumma quadam voluptate enunciata cum tamen dicta fuerint. Man. Dicta fuerunt eo modo quo humana patitur imbecillitas, & non à nobis ſed inſtinctu ſpiritus ſancti, preſertim hoc tempore quo ſuperna potius quàm terrena ſapere debemus ſuo que loco ſatis, oon diximus quod ineffabilis nō ſit, ex quo principium quod eſt ipſe Deus, non ſub genere aut diffinitione conceptum, demonſtrationi non ſubiacet, aut ſimile eſt ſibi commuoicās vel contrarium. Quod & fortius ſuadetur quoniam rem quamlibet per cauſas demonſtramus taliter (cum deus ipſe, cauſa cauſarum ſit) vt oon facile demooſtretur. Vnde hinc legimus

d Paul. 1. ad Cor. 2. quoque quod [d] nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſceodit, quæ præparauit deus his qui dilligunt illum, quaſi hyperbolica locutio quædam ſit. Alex. Quid eſt hyperbole? Man. Figura grammatica tibi non ignota ſicuti nec aliæ. Alex. Scio multas eſſe ſed noo preciſe que ſit huius natura. Man. Eſt in quàm dictio excedēs fidem poſita augendi vel minuēdi gratia, ſed cum de Deo loquamur nunc grammaticum oon agamus. Alex. Imò agere debemus, oon modo quia grammatice locutus es,

e Laer. in uita Diogenis. f Auguſt. de trinita. g Ambroſ. h Phili. 9. Met. i In offi. tri. K Prou. 30. verum etiam quia uiam atque aditum ad omnia dininarum humanarumque rerum ſludia patefacit, quamquàm Diogenem ipſos deridere, ſiue admirari ſolitum [e] acceperimus, quia Vliſsis requirunt errores & ſuos ignorant. Man. Viſne ex hoc quod verbum a cœpta collocutione nos auertat? Alex. Non ſed in dubijs quantum ſit ſatis cemoretur Paululum. Man. Hoc vtique mihi moleſtum non erit, ſicuti nec tibi ingratū, eoque magis quia multum itineris adhuc ſupereſt. Alex. Falleris, & quando etiam parum ſupereſſet, hoc detrectare non debes quando quidem omnia ferè iam abſoluta fueruot. Man. Vtinam ita eſſet. Alex. Certe non video quid reſtet quod non cito poſsit abſolui. Man. Videtucoe tibi parum trinitatis materia in qua cecutiuot omoes nec periculoſius alicubi [f] erratur, nec laborioſius quicquam querituc. Alex. Ardua ioquam eſt, impoſsibileque ſcire generationis [g] diuinę ſecretum, mēs deficit cuiuſque, vox ſilet, non modo hominum, verum etiam Angelornm, & [h] intellectus ooſtri operatio ad illud ſicuti oculi Cęci ad colores, & aures Surdi ad auditum eſſe videntuc, Ideo canit [i] eccleſia caligat hic ſcrutinium, non ſufficit Ingenium tam ardua rimari. dicebatque Solomon tria eſſe [K] ſibi difficilia, quia trinitatis myſterium perfecte ſcire non poterat, igitur nobis id tantum ſcire ſufficiat, quod predicauit Chriſtus ac docuit. Man. nec ſecus ego tibi eiuſdem myſteria enarrabo, ſed video Bononiæ turres ſtatimque erimus io paudochio S. Georgij, loqnemur fuſius, poſtea & in reditu quidem (ſi tibi videbitur) finiemus.

τέλος.

SCEVOLAE IVR. CONSVL.

Declaratus locus in l. Seia in §. Virgini. ff. de dona. int. uic. & vxor. amplificataque duo illa ignis & aquę elementa, quorum ibidem adhuc, meutio facta eſt, deque moribus Varijs inde ſumpta occaſione, (in more enim poſitum erat à ſponſis in nuptijs tangi) breuis admodum quaſi epitomate quodam, enarratio non ingrata tamen, pulchra, vtilis & fructuoſa, diſcere cupientibus.

In l. Seia in §. virgini. ff. de dona. int. uic. & vxor. uetba ſunt hæc.

VIRGINI In hortos deductæ ante diem tertium quā ibi ouptiæ fierent, & cum in ſeparata diæta ab eo eſſet: die nuptiarum priuſquā ad eum tranſiret, & priuſquā aqua & ignis acciperetur, ideſt nuptiæ celebrentur, obtulit decem aureos dono. &c.

Quæſitum eſt quid ſibi velint verba illa in ſeparata dięta. Et rurſum quare eſſet in more poſitum. Ignem tangi & aquam à ſponſo & ſponſa (quo ad principalem diſpoſitionem non eſt dubitatio, donatam ſummam facto diuortio repeti non poſſe, vt ibi) & breui quoad primum dicimus, diætam pro loco capi vbi pec ocium verſari conſueuimus, de quo etiam Sueto. In Claudio, de initio ſui Imperij, quem Hermeum appellabat, vt alij Apollinem, Iuxta illud in Apolline cœnabimus hoc ſero. quorum duorum noo eſt recordatus Nebriſſem. grammaticus, neque iſtius.

iſtius.§. In eiuſdem Sueto. Commentarijs helluo ille librorum Philippus Beroaldus, alioquin rector erudítiſsimus deque digia rurſum mentio fit etiam in l. ſenatus in §.j.ff.de leg.j. Quo vero ad ſecundum. id pro more antiquitus a maioribus obſeruatum fuiſſe, ut forent memores non alia ratione matrimonia contrahi (autor eſt Franciſ. Barbar. de re vxoria fuſius Plutar. in problemat.) niſi generationis gratia, que ex calido & humido fit. hinc Prop. iiij.

Quæ mihi deducta fax omne prætulit illa:
Traxit ab euerſo lumina nigra rogo.
Et ſtygioſum ſparſa latu nec recta capilliſ
Vitta data eſt, nupſi non comitante deo.

Vel (dicas tu) potius, ſicuti cauſa fuerunt Vnionis hominum, contrahi vt intelligerent eo uinculo fieri ſic etiam duo in carne vna. c. ſciſcitatur. xxx. q. iiij. aut diſcordia cogitarent aquę & ignis tactu, nihil amarius. Thalami vero concordia ſancta pudici, nihil dulcius, ut inquit Homerus. Et quoniam ita erat in more poſitum ut ſupra, hoc idem etiam mihi ſit argum. de moribus uarijs aliqua dicere, deque aqua & igne poſtea non nihil.

MOS VARIVS.

OLIM enim mos erat, de quinquēnio in quinquēnium tributa ſoluere, quod, luſtrum uocabant ueteres, anniſque durabat. xv. poſtea indictio appellatum eſt, haud omittentes, primo ferrum, ut gladij, Clypei, thoraces, & id genus armorum plura fabricarentur, ſecundo argentum, quod eſſet debitum militibus ſtipendiū in eoſdem erogandum, tertio vero aurum in ærario reponendum, quo neceſsitatibus reipub. conſultum eſſe poſſet ſolui conſueuiſſe.

Secundo, Spolia opima. Ioui Feretrio non offerri, niſi quæ dux duci uicto eripuiſſet, ut Romulus regi Cenninesium, Cornelius Coſſus regi veghientium, & Marcellus Viridomati regi gallorum.

Tertio græcis mentum in ſupplicationibus attingere. vnde Prop. iij.

Vos decus laſſo ſupponere bracchia mento.

Quarto maiores tot vini Cyatos bibere, quot annos amica nomen haberet, ſeu quot fuiſſent ipſius nominis litere, in cōuiuiis. hinc Tibul. iij.

Aut ſi quis uini certamen mite recuſat:
Fallat eum tecto cara puella dolo.

Quinto Romę domeſticam rationem vitę cōſcribere ſingulis diebus, Ci. in ver. ibi, habeo & iſtius tabulas patris, quoad vixit tuas.

Sexto in accuſatione legis Iuliæ rep. obſignare domum accuſari & bona, nequa furtorum inditia amoueantur. ibidem inque illis uerbis, cum obſignandi gratia. & ibi rurſum, at enim ſi pupillo Codicem obſignaſſem.

Septimo Ethnicis Manes maiorum ab uxoribus Coli prodiis, quos in Larario habebant, quaſi iam eſſent in deorum numerum relati.

Octauo in epulis (autor eſt in originibus Cato) vt qui accubabant canerent ad tybiam clarorum virorum laudes atque virtutes, & præclara facinora eorū, ut iuuentus ad imitationem prouocaretur. in Tuſcul. Ci.

Nono in bello ſi quis vicerat, dono offerre munera templo. ibique (quod ſanè eſſet victorię argumentum) Martis inſignia relinquere. Sic Romulus, quem propę ſuam effigiem in Vulcani templo pariter, æneum Ouarum collocaſſe ferunt. & Dauid gladium cum Goliā Philiſtcū occidiſſet in tabernaculo domini.

Decimo, propinquorum ſiue amicorum defunctorum nomine liberaliter epulum dare populo.

Inque memoriam populi liberati ab Aegypto (vndecimo loco) vinctum quem voluiſſent dimittere.

Duodecimo, feſtos dies ludoſque in eorum laudem, qui recte integreque prouinciam adminiſtraſſent, inſtituere, reipub. impenſis celebrandos, vt Marcelli Mutij, & aliorum qui illis non abſimiles fuerunt.

Decimotertio græcis in conuiuio bibere minoribus poculis, poſtea maioribus, hinc factum tritum ſermone prouerbium. More græcò bibit.

Decimoquarto, digitorum geſtu annos computare. hinc Iuuenal.

Diſtulit atq; ſuos iam dextra computat annos.

Et Decimoquinto, digitum tollere, quo tollens emptionis uictorem ſe eſſe declarabat. Sic Martial.

Nam mea iam digitum ſuſtulit hoſpitibus.

Decimoſexto Iudeorum, veſtimenta ſcindere cum hominem blasfemum audirent.

Decimoſeptimo cunſpuere ſuper hominem dignum morte.

Decimo octauo lauare manus cum ſe Innocentes oſtendere vellent ab aliquo crimine, ſicut in paſsione Domini Pilatus.

Decimonono athenis exilio multare ciuem quotannis decem annorum, ſi diuitiis, gloria, potentiaque excellere ſeu florere uidebant Athenienſes.

Vigeſimo, aſiaticos creta aſiatica literas ſuas, vel publicas uel priuatas obſignare. Maiores vero farina macerata regias. Cera autem flaua & rubra reges.

Vigeſimoprimo in vana deorum ſuperſtitione peracta re diuina, ſacerdote ad plebem cōuerſo dicere. λαῶν ἄφεσις. quo verbo poteſtatem populo dabat abire volentem, ut apud nos cum dicit ſacerdos ite miſſa eſt.

Vigeſimoſecundo caput eius, qui perduellionis crimine damnatus fuiſſet, obnubere. dicebatque ex duumuiris alter. Ilictor colliga manus, caput obnubito, arbori infœlici ſuſpendito: ne

crucem

crucem uidens expaueſcat, & aliquid indignum faciat aut dicat. (autor eſt liui.) & arborem dicit ex qua crux facta ſit.

Vigeſimotertio, condemnatis vini aromatici poculum exhibere, ut mortis cruciatum facilius ferant, cuius loco ſeruatori noſtro Chriſto Iudei acetum fęli mixtum dedere. Vnde prouerb. xxxj. Date ſiceram merentibus & vinum his qui amaro ſunt animo, bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuę, & doloris ſui non recordentur amplius. qui mos hodie etiam fideliſsime ueinſtatis (vt dicitur in l. teſtamenta. C. de teſta.) à noſtris iudicibus retentus eſt, & per occaſionem ac pro tempore, ſeruatur quotidie.

Vigeſimoquarto, antiquorum orientalium ius reddere in porta, ut uenientes ad urbem, preſto ſibi foret ius dicens, & facilius ad eum pateret aditus, quo citius etiam exaudirētur ſupplicantis preces. & eſt arg. in l. obſeruandum. ff. de offi. preſid.

Vigeſimoquinto, In morte magnorum uirorum, eos uili ueſte, ſacco ſcilicet viliſsimo ueſtire, ſicque ſepulturæ tradi, oſtendentes priſci ex hoc quàm uilis & abiecta ſit hominis vita, quam quàm opibus abundet, nobilitate generis & gloria excellat quandoquidem morte vna cum uita concludantur omnia.

Vigeſimoſexto, accuſatoribus dies aliquot dari, in repetundarum maximè crimine, ad inquirenda rei vitia, tum alibi, tum in prouincia quæ dicebatur uexata. hincque legimus Ciceroni centum decem datos ad idem fuiſſe, vt Verris inquirerentur.

Vigeſimoſeptimo in honorem clarorum uirorum ludos celebrare, hiſque gladiatores adhiberi. qui hac de re funebres appellabantur.

Vigeſimo octauo, veterum dicere, id ut mortem fugere, vel ut inferorum portas, cum quid odiſſe ſignificare uolebant. Sic Achilles & Vliſſes apud Homerum, eos qui aliud in ore habent aliud in corde, ut etiam not. in l. obſeruandum. ff. de offi. præſid.

Vigeſimonono, Romæ à ſenatu legationem liberam decernere, ei qui ſibi propter aliquod egregium facinus inuidiam conflauerat, ad eam declinandam, vt Scip. Naſicę, qui Tib. gracchum hominem ſeditioſum occiderat, de quo nos etiā in l. in bis in prin. ff. ſol. mat.

Trigeſimo rami cupreſſum ante domum ponere defuncti hominis, ne pontifex (exiſtimabat enim antiquitas eum qui uidiſſet hominem mortuum pollui) ignoranter ingreſſus pollueretur.

Trigeſimoprimo, conſulibus à ſenatu Rom. mandari in atroci quidem negotio, cauerent ne reſp. aliquid detrimenti pateretur.

Trigeſimoſecundo, ne filij vna cum parentibus lauarentur in balneo, forte ob uerecundiam, & ne paterne reuerentiæ etiam minueretur auctoritas.

Trigeſimotertio leges & fœdera in columnis Aeneis ſcribére, ne mutarentur facile & legumlatores pœniteret, quoniam perpetuę perpetuaque eſſe debent. l. in rebus. ff. de conſtit. prin. quā obrem ſe excuſat Papa, & procemio vtitur in c. non debet. de conſangui. & affi.

Trigeſimo quartò, mortuorum hominum corpora lauari & vngi. Sic Myſenus, ſic Eurialus, ſic Tarquinius, ſic Dido loti fuerunt. Hinc Virgi.

Par calidos latices, & ahena undantia flammis,
Expediunt, corpusq; lauant frigentis et ungunt.

Trigeſimo quintò, mortuum deferre ad tumulum cantu, quod nunc etiam fit. vt ſic anima in cęlum inq; domicilium unde prodiit, muſices dulcedine redire videatur.

Trigeſimo ſextò, cadauere conſumpto, nouiſſimum hoc verbum circumſtantibus proferre. Licet, quaſi dicat abire.

Trigeſimo ſeptimò Imperatorum nomine, qui bella geſsiſſent proſpera Senatus Ro. decreto ſupplicationes ad Deorum templa cum liberis & coniugibus gratulationis cauſa celebrare.

Trigeſimo octauò, cum reus accuſatus Romæ cauſam dicebat, legatos à ciuitatibus mittere vbi fuerant, cum eius laude, ſi ſe bene geſsiſſet, vel cū vituperatione ſi male, quod vtrum non parum ad eius ſalutem vel periculum conferebat.

Trigeſimo nonò, legiones in cohortes, cohortes in centurias, centurias vero in contubernia diuidere.

Quadrageſimò, ſi quādo timor tumultus fuiſſet, ex capitolio vexilla, purpureum ceruleumq; proferre. quibus pedites & æquites ſimul vocabātur, hoſtium conatibus occurrentes. purpureus enim color militatis eſt, ceruleus maris, a cuius Deo equum inuentum fuiſſe haud ignoramus, ucq; his duobus cum pedites tum æquites (vt dixi) vocari ſolebant.

Quadrageſimo primò in foro haſtam figere, cum bona vendi debebant, idque etiam à præcone pronunciari vnde hinc quoque ſubhaſtatio dicta appellataq; eſt.

Quadrageſimo ſecūdò illum Imperatorio nomine dignum fore, ſub quo in bello feliciter mille concidiſſent hoſtes.

Quadrageſimo tertiò, carmina ad Appollinis templum deferre. vnde Perſi. ipſe ſemipaganus,

Ad ſacra vatum carmen affero noſtrum.

Quadrageſimo quarto venas militibus ignominiæ cauſa ſoluere ſanguinemque dimittere, quaſi ſontes q. delinquunt minus ſani viderētur.

Quadrageſimo quintò in conſecrationibus (Herodianus autor eſt) Faſtigium (erat enim moles in pyramidis modum, inque altum extructa, variiſque ornata picturis) erigere.

Quadrageſimo ſextò in colonijs deducendis vel condendis vrbibus, vexillo erecto, ſulcum aratro proſcindere in modum futurę urbis, quē primigenium vocabant.

Quadrageſimo ſeptimò, multitudinem cohercere ex electione duodecim virorum qui ſuc-

tintis ueſtibus expediti virgis Romuli tẽpore hoc ipſum agebant.

Quadrageſimo octauo, filios pictura erudire, quamquàm dicat Hora. aliter ſic:

Animũ pictura poſcit inani. Sic P. Aemilius, grecique pariter, vt memoriæ proditum eſt, filios ſuos erudiri curabant.

Quadrageſimonono, de uia decedere Tr. plebis in foro ambulanti, qua de re quia non fecerat C. Bruturius ultimo eſt ſupplicio affectus.

Quinquageſimo, crimẽ læſe maieſtatis incurrere ciuem qui ſe regis comitẽ aſſeclamq; ꝑbuiſſet, ut ab eo planè creditam acciperet pecuniã.

Quinquageſimoprimo, accuſatores patronoſque palam quidem, tum ſuos tũ aduerſarij teſtes interrogare, ut etiã probatur in l. ſi poſtulauerit in §. quæſtioni. ff. ad legem Iul. de adult.

Quinquageſimoſecundo dijs manibus offerre caput ex cutus vulneribus & ſanguine inſperata emergat uictoria.

Quinquageſimotertio, grçcorũ apio mortuos eorũq; ſepulchra religioſa quadã ſuperſtitione coronare.

Quinquageſimo quarto in vrbium expugnatione Romanorũ hominũ, & ad Caniculæ ſydus placandum, imolare Canem.

Quinquageſimoquinto ut triũphantibus occurrerent ciues, ſe illis exhibentes ſubiectione, exaltatione, & laudatione.

Quinquageſimoſexto, tyrones ſcuta ſetũ alba ferre, qppe qđ, nihil adhuc memoria dignũ geſſerãt, vt in futurũ poſtea ſi quid preclarum facinus feciſſent, id pictum premij loco reportarent.

Quinquageſimoſeptimo, ſpartanorum agreſtes homines ad ebrietatẽ compellere, qui elotæ uocabantur, ut ipſorum turpitudinem iuuenes aſpicientes, ebrietatem uelati rem deformem, & uiſu fœdam abhorrerent.

Quinquageſimo octauo argiuorum feſtis diebus quibuſdam, loco potius quam ſerioſe βαλλαχράδας appellare tamquam achradibus piris aliti & nutriti.

Quinquageſimonono Scytharum, ſanguinis humani hauſtu fœdera inire, quo cũ ſuis coniuratoribus Catilina uſus eſt.

Sexageſimo, ſacrorũ, vt q bellicurã ſuſceperat ſacrariũ Martis ingreſſus Ancilia cõmoueret, deinde ſimulachri haſtam, dicens. Mars vigila.

Sexageſimoprimo, in balnearibus inſulis, ne pueri caperẽt cibum ni funda panem matre mõſtrante percuſsiſſent.

Sexageſimoſecundo, Cyprorũ virgines ante nuptias in quæſtum ad litus Maris accedere, pecuniã quæſituras dotalem, & pro reliqua pudicitia, libamenta veneri ſoluturas.

Sexageſimotertio perſarũ, non ſpuere, minus nares abſtergere, nequãquã mũgere, quãdoq dẽ infame ſit hæc facere, ſi publice fiant.

Sexageſimoquarto perſarũ adhuc ſenes iuniotibus preponere, vt domeſticis eorũ admonitionibus in dies continuo efficerentur meliores. & not. i l. ſemp. ff. de iur. ĩmu. & dixi ego alibi ſçpe.

Sexageſimo quintò, ſenes ad idem tãquã emeritos milites domi manere, iudicare, reſq; tũ publicas tum priuatas maturo conſilio regere.

Sexageſimo ſextò, Sydoniorum regem neminem eſſe potuiſſe, niſi ſtirpe regia natus fuiſſet.

Sexageſimo ſeptimò, Aegyptiorum, eos qui emunt vilius vt carius vendant, diris quibuſdam imprecationibus quotannis proſequi & publicare, quos dardanarios appellamus. l. annonam. ff. de extraor. cri. l. in dardanarios. ff. de pœn.

Sexageſimo octauò, nobiles ſepelire ſub altiſſimis montibus, verum quia montes non ſunt vbique pyramides columnæque ad magnificentiam poſtea erecte fuerunt.

Sexageſimo nonò, crimine perduellionis damnatos, pullato habitu veſtiri nec vllo modo in funere honorari.

Septuageſimò, ſic iudicia peragere, quia ſtatim iudicabant, ſi reus abſoluendus erat, ſin minus non liquere dicebant. literaq; A, primum pronunciabant, ſecũdũ vero, hiſce duabus. N, L.

Septuageſimo primò græcorum conuiuia virilia à mulieribus ſeparare, ne mulieres virorũ moribus læderentur.

Septuageſimo ſecundò parthorum nõ modo virorum conuiuia (vt Trogus ait) verum etiam ratione prædicta conſpectum interdicere.

Septuageſimotertiò, veterũ, inſignia domus & familię, tẽplorũ poſtibus affigere, vt apđ nos magiſtratus recedẽtes in locis publicis affixas relinquere, inq; hoſpitiorũ poſtibus principũ legati.

Septuageſimo quartò iterdicere aquæ & igni, in cuius pœnæ poſtea ſucceſſerat deportatio in inſulam. l. iij ff. ad legem Iul. pe. l. ij. §. conſtat. ff. de pœn: l. j. §. hi quibus. ff. de lega. iij.

Septuageſimo quintò, redeũtes qui funus proſequuti fuiſſent aqua aſpergi, quaſi purgati, quoniam funere polluti fuerant.

Septuageſimo ſextò, maiorũ imagines, in prima ædium parte ponere titulis rerum geſtarum in baſi poſitis, vt ea oĩa legentes poſteri, nullũue periculum pro ſalute ac dignitate patriæ ſubire recuſarent. argumen. in l. lex quæ tutores. in §. nec vero. C. de admi. tuto.

Septuageſimo ſeptimò in triuiis & quadriuiis imagines ponere, vt mali expellant ſpũs, quos i illis morari cõſueuiſſe ferũt, pp hoĩum frequẽtiã.

Septuageſimo octauò, filios emancipare per venditiones imaginarias, de quo aliàs in l. fin. C. de eman. lib. dixiq; ego alibi ſçpe.

Septuageſimo nonò, clauos à dictatore figi, ſedãdæ peſtilẽtię cã, quia L. Manlius ſic clauũ dextro lateri ædis Iunonis fixerat, quo ſolemni peracto abire magiſtratu cogebatur.

Octuageſimò, in ꝑdiũ inimici lapides ponere indicio futuros, ſi qſeũ agrũ coluiſſet malo lęto periturũ, quã rẽ (σκοπελισμὸν eũ appellabãt) cũ præſides exequi grauiter ſolebant vſq; ad pœnã

capitia.l.ſaccularij.§.ſunt quædam. ff.de extraor di.cri.& de hoc quoque nos alibi ſatis.

Octuageſimoprimo, initio magiſtratus ꝑtori munera dare, ſollis, glebę. & clauis, ſollis & glebę ne hõ terrenus extolleret purpurę ambitu, clauis uero ut ꝑtãtẽ ſibi datá fuiſſe planè itelligeret.

Octuageſimoſecundo gallorum, dare operam ne obeſi fierent & ventroſi, punireque Iuuenem, certam zonæ menſuram excedentem.

Octuageſimotertio, funera noctu celebrare facibus, verũtamẽ quia inde multæ ſanè mulierũ impudicicię tũc inuẽte ſunt, ad diẽ relata fuerũt.

Octuageſimoquarto, ne proconſules plus quá faſcibus ſex uti poſſunt l.procõſ.ff. de oſ.procõ.

Octuageſimoquinto, vt Romam ingreſsi, deponerent Imperium l.fi.ff.eo.

Octuageſimoſexto, ut in celebri aliqua vrbe adhuc commendari laudariq; patienter audiẽt & paterentur l.ſi in aliquam ff.eo.

Octuageſimoſeptimo, axiacum, cruorem eius quem primum interemiſſent ebibere è vulneribus, adeo bella cedeſque amant.

Octuageſimo octauo, ſcitharum Martem pro Deo hẽre in lararijs eiq; pro ſimulachris, enſes tẽtoriaq; dedicare, proq; uictimis homines ferire.

Octuageſimonono Antiquorum imagines ponere clarorum uirorũ in Bibliothecis, quorũ immortales animæ in ijſdẽ locis loquerentur. primuſq; fuit Aſinius pollio, Romæ. vel ut volunt alij priores cœperũt Alexãndrini, & pergamẽſes qui magno Bibliothecas certamine inſtituerũt.

Nonageſimo ære graui Romanos vti, eoque penſo non autem numerato debita ſoluere, hinc que penſiones dictę fuerunt de quibus in l. lecta. ff.ſi cer.pet.& in Litem ſi precio in §.fi.& l. ſeq. ff.loca.& in l.edem.C.eo.

Nonageſimoprimo, bonum & laudabile qđ creta alba notare vel linea, contra uero nigra. Iuxta illud nigrum in candida uertunt.

Nonageſimoſecundo velare caput, cum rem diuinam facerent homines & deos ſalutarent. Sic Aeneas, qui Diomede pretereũte, caput operiẽs pariter rem diuinam faciebat.

Nonageſimotertio. Dominos à ſeruis domeſticis hora ferè tertia, rationes illorum accipere, verberibus peccata corrigentes. hinc Iuuenal.

Longi relegit tranſuerſa diurni.

Nonageſimoquarto. nubentium cum mariti domum ingrederẽtur, dicere. Vbi tu Caius ego Caia, vt oſtenderẽt verũq; Imperaturum. vel ꝑ Caiá Ceciliá honeſtã ſanè mulierẽ, ac optimá, que Tanaquil. dicta eſt, Tarquini vxor, tãtæ probitatis nempe, ut id boni Ominis cauſa nomine frequentarent nubentes.

Nonageſimoquinto, aureo donare annulo eum qui in ludis placuiſſet. Sic Cęſar Herẽnium Gallum hiſtrionẽ gadibus. Sic a Domitiano Statius, vt ipſe met teſtatus eſt, dicens.

Cum modo Germanicas acies, modo data ſoueſẽ.
Prælia; palladio tua me manus indicat auro.

Nonageſimoſexto patrum familias accerſitis amicis ingredi ſcholas, ut declamantes filios audirent. Sic perſi.ſentit.

Grandia ſi nollem perituri uerba Catonis
Diſcere: ab inſano multum laudanda magiſtro:
Qua pater adductis ſudans audiret amicis.

Nonageſimoſeptimo Rhetorũ, ad exercẽdos ſanè auditores in ſcholis, ex hiſtoria materiã ſumere, que vſui ſibi in declamationibus, Curtij Ruffi imitatione, aliquando eſſe poſſet.

Nonageſimo octauo, Lacedęmonũ iure tinũ priuare eos, qui mores patrios non tuliſſent.

Nonageſimonono eorũdẽ rurſus, Atriorum fores non pulſare, ſed uoce foras euocare, vt clã nihil facere uelle uiderentur.

Cẽteſimo, Athenis ne rideret qs in academia, vt locus eſſet, cũ ab inibria tũ ab ignauia vacuus.

Centeſimoprimo lucanorũ. poſt occaſum ſolis, ꝑegrinos ſuſcipere, aliàs q nõ ſuſcepiſſet, reus eſſet pœnę. qđ Iouem hoſpitalem læſiſſet.

Centeſimoſecũdo veterum albis calculis reos abſoluere, nigris damnare.

Centeſimotertio laconũ pileis militare, nec ab re hinc pileati Caſtor & pollux finguntur, quandoquidem fuerint lacones.

Centeſimoquarto ſeruorum cum primum forent manumiſsi dominum ſuum ſic ſalutare. Salue mi patrone.

Cẽteſimoquinto populorũ Oriẽtaliũ paciſcẽtiũ Sal comedere, vt quẽadmodum ſal corrumpi non poteſt, ita pactum foret perpetuum.

Cẽteſimoſexto veterũ & nũc ẽt, ſuos ĩ funere laudare, ꝓpinquos, amicos, vel collegas. Sic Cęſar ſic Marcellus ſic deniq; Tiberius laudati fuerũt.

Centeſimoſeptimo Gallorum, pecunias mutuo dare liberaliter, ſibi reddendas apud inferos.

Centeſimo octauo, abſtinere à cede, & à ſanguine Natalis die, vt quo lucẽ accepimus, alijs non demamus.

Centeſimonono, in adoratione ori dexterá admouere, in qua religio quædam ineſſe uidetur.

Centeſimodecimo ſponſam mariti limen nõ attingere, ſed transferri & intro ire, vt ui quodá modo & coacta non ſua ſponte ſolitum pudorẽ amittere videatur.

Cẽteſimovndecimo paleſtinorũ, cõdẽnatũ ad mortẽ, ſaxo ad collũ ligato in mari ꝓcipitẽ dare.

Centeſimo duodecimo, ſeruos libertate donatos capite ab raſo pileum accipere.

Centeſimo decimotertio, vt reis abſolutis tonſi. Iouem ſalutarent, Nautas vero pericula quæ euaſerant in mali ſolatium enarrare.

Centeſimo decimoquarto pecunias ſeruare in templo Caſtoris, quo tutiores eſſent, conducitq; ad tex.in l.ſi que ſunt cautiones.ff.fam.her.

Cẽteſimo decimoquinto, ſeruũ ob noxã, notis litterarũ Cauterio inuſtis in fronte ſignare. hinc que frontes litteratas ob id dictas fuiſſe.

Centeſimodecimo ſexto, cũ Iunoni pronube imolaretur, è uictima ſęlem eximere, quaſi legis

eſſet

eſſet admonitio ſapientiſsima,à coniugibus omnem iracundiam exire debere.

Centeſimodecimo ſeptimo,puberes pugnaturos ſolēne ante pugnā Achillis Tumulo rem diuinam facere.

Centeſimodecimo octauo,victorum nomina, quo famæ perpetuitati conſultum eſſet, in olimpico Gymnaſio conſcribere.

Centeſimodecimo nono, apud Carmaniæ populos, vxorem ducere potuiſſe neminem, niſi caput occiſi hoſtis ad illorum regē detuliſſet.

Centeſimouigeſimo, parentum morientium operire oculos, In rogo vero patefacere, quippe quod ab homine ſupremum ſpectare fas haud eſſet,cęlo vero non oſtendi nefas.

Centeſimouigeſimo primo,Athenienſium,dū ſacra faciūt,carnes elixare, non uerubus figere & aſſare,deos rogātes ut eſtum,ſiccitatemque penitus auerterent.

Centeſimouigeſimo ſecundo, In ſacris uoce preconia dicere,hoc age.quaſi ſilētiū indictū omnibus eſſet,neve alta uoce(anſerū more)obſtreperent, ſeu ne quid triſte,aut inuerecudum audiretur uerbum.

Centeſimouigeſimo tertio, in nuptijs quinq; faces accēdere pter dicta alias ſupra, forte cū lux gnationis ſignū ſit,qđ nec ipſa mulier pluris quā qnq; parter filios edere poſsit(Plu.autor eſt) ſed tu ad idem adde tex. in l.ſi pater ff. de ſol. dixiq̄ue ego alibi ſatis.

Centeſimouigeſimo quarto,gratiarū tēplū,in medijs vrbib.cōdere,gręci maximè(ſcribit Ariſ.) vt ſic mutuę gratitudinis ciues admoneri viderēt.

Centeſimouigeſimo quinto, apud ægyptios aſtante populo regi iuſtitiam ſubditis adminiſtranti valetudinem proſperam omniaque bona probari. & poſt mortem querelas inſtituere ut timerent cęteri, Iuſteq; uiuentes imperarent.

Cētesimouigeſimo ſexto, vt qui proximiores erant defuncto,cineres colligerent. hinc Prop.

Maximaq; in parua ſuſtulit oſſa manu. Et Tibul.

Abſtineas mors atra precor,non hic mihi mater,
Quæ legat in meſtos, oſſa peruſta ſinus.

Centeſimouigeſimo ſeptimo Lacædæmonum Comedias Tragediaſq;minime ſpectare,ne ſerio uel ioco eos audirēt qui legibus contradicebant. & hæc ſufficiāt,tametſi multo plura ſcribi potuiſſent,ſed aliorum ſit munus, non paruo hiatu patefacta uia,ne ue nobis id vnum objiciatur quoq; ex culice elephantus, paruo pedi magnū induit calciamentum, & manum denique de tabula tollere neſcit. nunc modo (vt promiſimus) ad elementa tranſeūdū eſt . & primo ad aquam.

A Q V A.

AQVAM igitur rerum omnium cauſam fuiſſe voluit Mileſius (vnus.n. hic ex ſeptē ſapientibus græciæ fuit) & ſic Identidem Oceanū patrem iuxta illud Maro. Oceano libemus ait, ſimul ipſa precatur, Oceanūq; patrem rerū, eāq; in ſe diuinā habere mentē omnia producentem, tactu dominici corporis baptiſmo ſanctificatam amplius que cōponitur ex A. & qua. quaſi aqua uiuamus queq; prima noſtra fuit potio,Siccitatis inimica, & quā rurſus cōcupiſcimus indeſinenter.hinc lapis ille Manalis, extra portam capenā,iuxta Martis ædē, ſic a manando dicta, quippe qđ tractus in vrbem aquas manabat. Et cū ſiti laboraret Atalanta ferarū venatione feſſa ac cuſpide ſaxū pcuſsiſſet,aquā elicuit, Nec ſecus ex eo prorupit, quod, virga percuſsit Moſes pariter. Aquilicia facta etiā cū eſſet in magna ſiccitate(vt dicimus) euocanda à veteribus celebrari ſolebant, appellatiq; inde ſacerdotes ſacra hæc faciētes aquilices. quā perſe quoq; religioſiſsime coluerūt. In aqua diuinamus,inq; ea lapatij genus naſcitur,nec nobis aquarius Cœleſtis ignotus eſt. aqua medetur vulneribus, abſtergit, purgationiſque eſt genus om.preſtantiſsimum. vnde Maro.

Tu genitor cape ſacra manu patrioſq; pænates;
Me bello è tanto digreſſum,& cede recenti,
Attrectare nefas,donec me flumine uiuo.

Abluero. & vt re ipſa videmus cæteris elemētis audacter magnoq; auſu imperare uidetur.nāque flāmas necat,terrā frangit & vorat & in ſublime denique etiā ſcandit. Scripſit ad aquā Demoſthenes,vſque adeo vt nec poſsit intelligi niſi ſobrijs & uigilantibus.primitiaſque comæ veteres apud flumina detundebāt ijſq; dicebāt,omnia ex aquis primū orta ſignificātes.& viuā dixit in puteo ſedens Chriſtus,quia(vt Paulo ante ego quoque dicebā)purgat à macula,ab æſtu uero refrigerat,& quia)nouiſsime)ignē libidinis extinguit, animāque fœcundat.Imò qđ aqua uiua deſignatur ſpiritus ſanctus, fluminibus autē ſpiritus ſancti dona,ineffabiliaq; dei munera optimi maximi.qui ſpiritus ſanctus cū in igne apparuerit,In terrāq; venerit mittere ignē deus,iuxta illud Luc.xii. Ignē veni mittere in terrā.& ignis diuini amoris ſit ſpiritus ſanctus, atq; ēt quo ad aquā tibi ipſi fecerim ſatis lector dixerimque ēt alibi, præter hæc tamen ad ignem me nunc conferam.

I G N I S.

IGNIS ergo(vt ceptū pficiamus opus) deus eſt, ſic Luc. (vt dicebā proxime) ignē veni mittere ī terrā,ut ardeat. Sic Apoſtoli euntes in emaus,cū dicerēt, nonne cor noſtrū erat ardēs in nobis dū loqueretur in uia, & aperiret nobis ſcripturas.In calore & igne uirtus dei eſt oīs ſermo dei ignitus eſt. & igne utimur q nobis in argum.Immortalitatis datus eſt. Capitolium vrbis aliquando. Imo ſæpius ictū fulmine cōflagrauit,idque diuinitus contigiſſe dicebat Cice. Ignis rurſum incorrupta puraq; ſubſtātia eſt,ſterilis & infœcunda, hac ratione incorruptis corporibus identidē.i.virginibus veſtalibus comendatus. Simbolū quaſi diuinę naturæ, qua de re ſeruabatˀ etiā in tēplis capitaleq; erat ſi negligentia ſacerdotum fuiſſet extinctus.ne quoq; Deus optimus maximus ex eo loco extingui &

pelli videretur. Scribitq; Plato Deum in ignea eſſe ſubſtatia vt etiam paulò ante diximus nos, Laer. vero ad idem Deos igneos, condimentum optimum prodicus, & Heraclitus Epheſius denique, ex igne cuncta conſtare, in eumque reſolui omnia. Et cum aqua ac ignis duo ſint principia vitæ, hominum vlui quàm maximè neceſſaria, non ab re etiam ſi grauiſsima hinc erat pœna olim interdicere aquæ & igni, cuius loco (vt in explanatione §. virgini. ſupra declarauimus ſiue potius in moribus. lxxiiij.) ſucceſsit poſtea deportatio, nec repetimus. cum itaque tam magna dignitas, potentia ac nobilitas, & neceſsitas, virtuſq; tam immenſa ſit aquæ & ignis, non mirum eſt, ſi in more poſitum olim fuerat quoque, vt à ſponſis aliis rationibus tangerentur, hæcque omnia dicta ſint ad exornandum. §. virgini præallega. & poſitum in d. l. penul. ff. de donatio. inter virum & vxorem.

ADDITIO.

Quod adhuc, homo diuinum ſit animal quod igne ſolus vtatur. Imò quod ex acceſſu ad ignem cœperunt inter ſe homines loqui, commercia nata, conuictus & ciuitates, quodque interdicere aquæ & igni (vt ſupra) nil aliud erat niſi extra conſortium humani generis eiicere. In quo & lux & ardor laudandus eſt, non ardor vituperandus. Et ſi aqua à fonte miſericordiæ prodit, hinc à fonte emanat iuſtitiæ. Compulſus eſt Abraam adorare ignem, noluit, in ignem miſſus eſt, non dubitauit quod ignis non eſſet Deus illæſus exiuit ex igne, Aaron vero combuſtus eſt. Ignis è cœlo ſacrificia inflammabat. Moſi rubo ardenti Deus, quadriliterum ſuum indicauit nomen. Et breui citra ignem nihil quod egregium ſit confici poteſt. Alimento indiget, à ſe ipſo mouetur, & cum extinguitur, velut ſi interficiatur, vocem emittit. ex quo Ro. lumen nunquam extinguebantur.

IVLII PAVLI DECLARATVR

verbum, ſiue verbi ratio redditur, quare dixerit in l. ii. ff. ſi quis in ius voc. non ie. ruſticitati parcendum eſſe, & non ruſtico.

DVBITATIO.

QVARE eſt quod Iureconſul. Paulus alibi in l. ex quacunque ff. ſi quis in ius vo. non ie. dicat ſi ruſticus in ius vocetur, nec veniat, quod excuſabitur, quodque ruſticitati parcedum erit, & non ruſtico. nullum etenim verbum in lege ocioſum eſſe præſumitur, ſed cum myſterio ab ipſo legiſlatore poſitum argumentum in l. quod ait lex. ff. ad legem Iuliam de adulte. & in l. ait prętor. in princip. ff. de iureiur. & in l. i. vbi glo. ff. quod met. cau. Nec ſecus dicitur in l. j. in §. fin. ff. de eden. & in l. ſi quis id quod. ff. de iuriſ. om. iud. & in l. venia. C. de in ius vo. & certe non parua eſt dubitatio. Tamen poteſt ſi non vere, (non enim omnium quæ à maioribus noſtris tradita ſunt, ſemper ratio reddi poteſt. l. non omnium. ff. de legi.) apparenter ſaltem reſpondebimus, iſtud ideo dictum fuiſſe, vt ruſticorum ſimplicitas exprimeretur, qui agriculturam potius, quam leges ſcire tenentur, authen. agricultores. C. quæ res pig. obli. poſ. & ut in ſimili in milite dicitur in l. j. C. de iur. & fac. igno. & in l. fin. C. de iur. delib. & eſt tex. in l. cum de indebito. in §. ſi autem. ff. de proba. Vel quia non omnis ruſticus eſt ſimplex, ſicuti non omnis homo eſt bonus uel malus. l. athletæ. §. fin. & ibi gloſſ. ff. de excuſa. tuto. Bald. in Marga. ſua ruſtici. nume. 1. Vel & ultimo, quia ruſticus eſt etiam, qui ruſticitatem (dictum Cæſaris fuiſſe aiunt) perferre non poteſt.

EXORNATVS LOCVS VLPIANI

in l. j. in §. largius. ff. de ſucceſſo. edic. ibi in honorem ſanguinis, non ſine dubitatione etiam ipſius uerbi.

SANGVIS.

IN l. j. §. largius. ff. de ſucceſſo. edic. quo ad id quod largius tempus indultum ſit filio ad agnoſcendam bon. poſ. quàm agnatis cęteris. non dubito dixiq; alibi ſatis, multoque plura filiorum gratia ſtatuta fuiſſe, quę cæteris ſunt denegata, quod excluſi ab vno capite admittantur ex alio ſemperque habeât annum, quod ſemper ſint ſui, quod ſibi ipſis ſuccedant. d. l. j. §. ſed videndum. l. pe. ff. quis or. in bo. po. ſer. In querela inofficioſi teſtamenti. l. ſi proponas. §. fi. ff. de inoffi. teſta. in petitione reſtitutionis in integrum. l. fi. §. ſed quia. C. de iur. deli. nos. in l. i. ff. eo. in ſucceſsione ab inteſtato, omiſſa cauſa teſtati. d. l. j. §. itemq; hoc. ff. de ſuc. edic. ut annus cœptus pro completo habeatur. l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Treb. Saly. in l. cum uxori. ad fin. C. quando di. leg. ced. quod hæreditatem tranſmittant etiam non aditam. l. j. C. de his ante ape. tab. In inſtitutione uxoris, ſi à marito relicta ſit domina & uſusfructuaria, ut inſtitutio ad ſola alimenta porrigatur ſecundum conſuetudinem obtentam in curia Bulgari. l. Titia. §. Titia. & ibi Bar. col. ij. ff. de lega. ij. authen. hoc locum. & ibi not. C. ſi ſecun. nup. mul. in adeptione fideicommiſsi, adempta conditione, quando ſunt inæqualiter grauati & inſtituti uel è contra. l. iij. §. conditio. ff. de adi. leg. Quod numerus pluralis verificetur in ſingulari. l. in uſu. l. non eſt ſine liberis. ff. de uer. ſig. Saly. in d. l. cũ uxori. ad fi. Quod coniuncta oratio ſæpe pro diſiuncta capiatur. l. generaliter. ubi ego in collectan. & in lectu. C. de inſtitu. in principio. in diſpenſatio-

ne

ne ſuper matrimonio, & in caſu.c.quia circa de conſangui. & affini.quo ad regu. l. nihil tam naturale, ff. de regu.iu. vt locum non habeat in l. conſenſu.C.de rapu.& ibi Odof.declarat col.ij. Item vt ei detur actio preſcriptis verbis,non prima in caſu l.cum mota, C. de tranſac. ſecundum vnam lectu. ut ibi pariter Odof. dicit colum.2. In declaratione voluntatis quomodocunque id factum fuerit,per epiſtolam vel aliter, l. filij l.fi. C.famil.her.vt matri ſuccedant per orficianum, tamet ſi ei non agnaſcantur ut in rub.& in l.ij.& iij.ff. vnde legi. Quod teſtamentum inter ipſos factum valeat etiam coram duobus teſtibus.l.hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. C. de teſtam.& quod denique ipſorum liberorum cauſa ſemper ſit prima l.ex teſt.C.vnde lib.§.pe.inſti. de bon. po.gloſſ. in l. unica C.quando non pet. par. Sed eò redeundo vnde diſceſsimus, mirum uidetur, quod dicat Iuriſconſ.Idē de quo in d. §. largins (quod ſcilicet habeat annum filius) in honorem ſanguinis, ſtatutum fuiſſe, eum ſanguinis ratio, etiam in agnatis conſiderabilis ſit & tamen ipſi non habent niſi centum dies.l.ij.C.qui admit. l. ij.ff.quis or. in bo.po.ſerue.hinc à ſanguine conſanguinitas(vt Conijcio) & declarat Iacob. de Belui. in.q. ſuis politis ſub rub. de trien. & ſem. in authen.col.vi. & Hoſti. in ſumma de conſangui.& affi.in princ. Cui difficultati nihilominus reſpondetur,verum fore,ſed quia maiori conſideratione eſt in filio,argum.in l.fi.C.de Impub. & in l.iſti quidem ff.quod met.cau. & in l.nec in ea.ff.ad legem Iul.de adu. & in l.fi.C.de curato. fu.non ab re eſt ſi maius tēpus eidem quoque in honorem ſanguinis(vt dicebatur)lex elargita eſt alias non differret filius neque eſſet melioris conditionis,quā quilibet alius agnatus, nec ſanguis à ſanguine differret,haud dicendum arg.iuſti.de here.que ab int.def.& de legi.agna.ſuc.in princ. talis honor igitur filio habitus eſt ut in ſimili dicitur in l.iij.in §. hoc autem ff. de lega. preſtan. ut filio,qui agnatis tamen minoris temporis conceſsione,denegatus ē & in honorē ſanguinis adhuc.i.filiationis dicemus,& vt ſupra latius & qm̄ ſanguinis mētio facta eſt hinc occaſione ſumpta, verbū hoc ſic exorna.& dic, qđ ea ratione ceſſat ēt doli preſumptio ut per gl.in l.is cuius ad fi.ff. ad legem Iul.de ad.quodque non eſt veriſsimile,quod coniuncto nolit quis iniuriam inferre.l. veſtem.ff.de iniur. Imò quod de coniunctis valde confidimus ob id,vt arguēdo per locum a cōmuniter accidentibus probatur in l.theopompus ibi amici mei & cognati approbabunt.ff. de dote prelega.Bal.conſ.lxx.col.ii.uol.i.Et quod ſanguis patris eſt filii l.fin.preallega.C.de imp.& al. ſub. vt ſanguis mariti uxoris, quia duo ſunt in carne vna c.ſciſcitatur.xxx.q.iiii. Ratio ſanguinis rurſum preſumptionem donationis inducit. l.procula.ff.de prob. Et ſi legatum rei alienæ factum fuerit valebit l. cum rem alienā. C. de leg. Bar.in l.meuius in §.duobus, nu.ii.ff. de lega.ii.

Bal.conſ.lxxxiiii.uol.ii.& hac ratione noſtra intereſt etiam, habere rem que fuit maiorum noſtrorum l.ſi in emptionem ff.de min.haud omittentes quod inter coniunctos quoque remiſsio fideicommiſsi facilè inducitur ſecundum Bart. in l. cum proponas ad fi. lectu. ii. C. de pac. & ſi quis uoluerit uendere rem,magis conſanguineo tenebitur quam extraneo.c.i.de alie.feu.c.i.§.ſed & res,per quos fiat inueſt.not.Iſer.in c.i.de alie. feu.pat.in vſibus. Et plus dicit quod quamquàm feudum non poſsit alienari abſque conſenſu domini, poterit tamen abſque eo alienari ratione ſanguinis in coniunctum. Et quod non dicitur alienatio illa,que fit in coniunctum,l. cum pater §.quindecim.ff.de lega.iii.l.voluntas.C. de fidei com.Affli.late in tracta.iur.congrui.in prin.colum.v.Eſt verum(& cum hoc finio prolixitati occurrentes, ut olim Idomæneus Merioni apud Home.hæc omnia in uaſallo fallere,in quo nulla ſanguinis conſideratio habenda eſt,quandoquidem)ut dicitur in c.i.in §.fi.hic fi.lex dein.conſue.re.incip.in uſib.)contra fratrem filium,& patrem dominum addiuuare debeat, eiuſque ſalutem ſaluti hominum omnium præferre, & rationem aſsignat ibi Alua. poſt gloſſ.in c. de forma. xx.q.vlii.& hæc hactenus, ne ueluti pueri fabulantes teramus tempus, ne uc proteruus aliquis, hoc ipſum nobis vicio uertat, & quod plus eſt prouerbium illud vulgatum in nos regerat(Pindar.autor eſt) Iouis Corinthus, dixiſſe ſit ſatis. Finis.

Ε Ι' Κ Ο Ϲ Ι' Η Ε Ν Τ Ε

QVAESTIONVM LIBER.

Quæſtio dubitabilis interrogatio eſt l.meuius & ibi Bal.in prin.ff.de leg.ii.& ſubinde reſponſione clara determinatio. l. ſi defenſor. §. qui interrogatus ff.de inter. ac.

QVAESTIO. I.

QVARE eſt (dubitatur primo) quod actio noxalis quę oritur ex lege xii.tab. §. ſunt autē inſt. de noxal.ac. l.i.ff. ſi quad. paup. fe.di. dicitur perſonalis, huiuſmodique ſit, & in rem ſcripta. Sicq; etiam ad exhibendum, & quod met.cau.l. noxalibus.ff.de noxal.ac.l.metum.§.cum autem ff.quod met.cau.l.iii.§. eſt autem ff. ad exhiben. & quia datur à prætore aduerſus dominū,prętoria etiā dicitur, & annalis quæ tamen perpetua eſſe poteſt l.pe.ff.de noxal.ac.& ibi gl. & reſpondet Albe. in rub.ſi cer. pet.ff.in prin. & Iaſ.poſt eum ibidem col. ii. quod perſonalis appellatur, quia oritur ex delicto ſerui, in rem ſcripta uero quia perſequitur quemcūque poſſeſſorem ſimi-

 litudine

litudine realis, & fuſius, quoad iſtam & quo ad alias ut per eundem Iaſ.in loco præallega. & male quoniã ſi eiuſdem ortus eſt (vt diximus ex lege xii.tab. & detur à prætore aduerſus dominũ, tam dici non poteſt quod ex delicto ſerui oriatur,perſonalis eſt igitur,quia datur perſonę que damnũ paſſa eſt,In rem ſcripta uero non ratione ſupradicta Alb. & Iaſ. ſed quia in rem dirigitur,remque ipſam reſpicit & non perſonam, ut ſignanter,inquit iuriſcon.in d.§.cum autem arg. in l.1.ad fi.ff.de interdic.& dixi ego alias in l.ii. in §.ſi abſens in additio.ff.ſi ex nox.cau.aga.ſumpto arg.ex his etiam que dicuntur per Bar. in l.ſi ſeruum in §.prætor ait nu.i.ff.de acq.hære.

QVAESTIO. II.

DVBITATVR Secundo, an differentia ſit inter procuratorẽ Cæſaris,fiſci, & Rationalis, an uero dicere debeamus quod ſint idem,& reſpondetur breuiter differre plurimũ nomine(quod ad oculum patet)l.ſi idem.C. de codicil.diffinitione, ut ex infra dicendis patebit l.i.C.de iure emphit.& diuerſitate titulorum ac legum de his loquentiũ, quod etiã conſtat,& not.Gemi.in c.preſentiũ in §.teſtes col.i.de teſt. in vi.nec alius erat procurator Cæſaris niſi ille, qui ipſius patrimoniũ adminiſtrabat, fiſci uero qui publicã habebat curã,Rationalis uero & Cæſaris & fiſci,qui(ut ĩquit Modeſtus ad Theodoſ. de offi.procu.Cęſa.)erat maxime auctoritatis,& diximus nos in l.fin.C. de aduo.fi.in œquilib.& pulchre etiam Bal.conſi.27t.col.iii.uol.i.

QVAESTIO. III.

DVBITATVR Tertio,quare ſic ſacrũ ærariũ dixerit tex.in l.fi.C.de aduo.fiſci & reſpondetur breuiter quãquã ractum à nullo inuenerim uſq; modo,id forte dixiſſe,quoniã olim in Saturni tẽplo locari ſolebat autor eſt Macrob.Saturnal.i.vel ut ſubijcit.iii. quia omne id ſacrũ dici ſolebat, quod Dijs foret deſtinatũ. aut ſacrũ (adiiciamus nos) quia religione quadã cuſtodiri debet, ut neceſsitati reip.ſuccurri aliquando poſsit.

QVAESTIO. IIII.

DVBITATVR Quarto,perſc.n.(vt memorię proditũ eſt)milites habebant quos bomotimos uocabãt,qui nã eſſent iſti.Et reſpondetur breuiter,quod erãt Veterani ſiue optimates, ſic appellati, ab honoris æqualitate, quaſi homines optimi (vt conijcio) deque his Xenophon Socraticus lib.i.de Vita Cyri ſæpe. & ii. fuſius .de veteranis nos in l. filiusfamilias in §.veterani.ff.de procu. ſuntque ij. qui honeſtam miſsionem conſequuntur ſiue quibus emeritis ſtipendijs vel ante ab Imperatore indulgetur, l. ſecunda §. ignominiæ cauſa ff. de his qui not. infam.

QVAESTIO. V.

DVBITATVR Quinto, ſi animal bipes mihi damnum dediſſet ſeu pauperiem feciſſet(noxa.enim ſeruorum eſt, pauperies uero brutorum.l.i.ff. ſiquad. pau.fe.di.)puta Strutio camellus, uel gallina, an etiam mihi detur ob id actio in factum ſiue de pauperie. Et breuiter reſpondetur,dari ſed nõ directam,quia in loco preallega. dicitur ſi quadrup. paup.fe.di. Sicque verba repugnant,vtilem vero ſic,quia nõ deficit mens & ſententia legis ſeu edicti.d.l.i.§.i. l.pe.ff.eo.l.actio nego.geſtorum.ff.de neg.geſt.

QVAESTIO. VI.

DVBITATVR Sexto, quia irritatus canis ad idem ſi pauperiem feciſſet, non in dominum canis dabitur actio, ſed in eum cuius inſtigatu momordiſſet d.l.i.§.i.ff.ſi quad.pau. feci.di.l.item mela.§. Item & cum eo.ff. ad legem aqui.an idem dici debeat,ſi muliere mingente id forte eueniat lotij ſono. & reſpondetur breuiter quod non,quia mingendo rem naturalem faciebat,nec ſibi poteſt culpa imputari.l.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi fornacarius.ff.eo.uide ſi placet,quia ita etiam decidit Pet.Iacob.de mon.peſſul. in praxi ſua de actio.de paupe.col.2.

QVAESTIO. VII.

DVBITATVR Septimo, quare in ſacris litteris lacus in malam capitur partem,puteus uero in bonam. Et reſpondetur breuiter (de puteo non referam quæ dixi alibi in collecta in l.preſenti.C.de his qui ad ec.confu. & in lec. inque l.plerique.ff. de in ius uo. ſed alia nouiſsime) lacum in malam capi partem ſcilicet, quod in eum Ioſeph à fratribus deiectus ſit,vnde Pſal. cum deſcendẽtibus in lacum deputatus ſum.Inq; Hieremia ſic legitur. Me fontem aquę viuę reliquerunt & effoderunt ſibi lacus perituſos,qui nõ poterant aquam continere. Et ob id quoque quod in lacum leonum Daniel coniectus ſit pariter. Puteum uero in bonam, quia dixit Solomon.aquam potare ex vſibus noſtris, & ex fonte puteorum noſtrorum. Puteum effoderunt Abraam & filij Iſaac,& ad puteum requieuit Moyſes.Seruatorque noſter denique de diuinis Myſterijs ſuper puteum ſedens locutus eſt.

QVAESTIO. VIII.

DVBITATVR Octauo, quare alibi agens actione reali,non probat ſe dominum (in ea enim, duo extrema ſunt quàm maximè neceſſaria, dominium ex parte agentis, & poſſeſ-

ſio ex parte rei conuenti.§.j. inſti. de actio.l. ſi in rem.ff. de rei uendi.) & nihilominus in eum transfertur poſſeſsio,& poſsidenti aufertur,cum tamen habeamus regulam iuris, quod qui accuſare uolunt probationes habere debent.l. qui accuſare.C.de eden.l. actor quod aſſeuerat. C. de proba. quodque actore non probante reus abſolui debet.d.l. qui accuſare. c. i. ut eccl. be. ſi. di. conſe.Et reſpondetur breuiter, fore id enim in mendacij pœnam. & eſt ſimile in l. ii. in §. ſi abſens. ff. ſi ex noxa. cauſa aga. ubi ſi dominus negauerit ſeruum eſſe in ſua poteſtate,ea ratione tenetur conuictus inſolidum ſine noxe deditione.& in l.ſi ſeruus depoſitus in §.fi. ff.de noxal.ac.vbi ſi negauerit pariter eſſe ſeruum in ſua poteſtate actori arbitrium datur,uel iurandi, vel iudicium dictandi ſine deditione noxe.& in l.eum qui.ff.quod cum eo.ubi qui dixit ſe patrē familiam.cum non eſſet,tenetur inſolidum,per diique beneficium ne conueniatur niſi inquantum facere poteſt & in l.fi.ff. de Int. ac.ubi qui dixit ſe hæredem,cum non eſſet, creditoribus tenetur.& in l.j.C.ad Macedo.ubi ſi filiusfa.dixerit ſe patrē familiam. mutuo que pecuniam acceperit,excep.S.C.macedoniani perdit in pœnā (ut diximus) mendacij.ea de re ueteres(Theophraſtus dicebat)duorum maxime curam habebant,Alterum ut in foro omnia citra tumultum fierent, Alterum uero ut à Mendacijs præcipue homines abſtinerent.

QVAESTIO IX.

DVbitatur nono, aliquis accuſatus eſt de homicidio,negat ſe hominem occidiſſe de mendacio conuincitur, poſtea dicit ſe id feciſſe ad ſui defenſionē, an admitti debeat & breuiter reſpondetur,quod ſic,tametſi mendax fuerit & in mendacij pœnam iſtud ſibi negari debuerit,ut proxime dicebam.l.fi.ff.de rei vē. l.ii.§.ſi abſens in ii. reſpon. ff.ſi ex no.cau.aga. l.i.C.ad.Macedo.ita Bal.in auth.contra qui propriam.C.de non num.pecu.ubi etiam Bar.Saly. & alij.Bertran.conſi.lxxvi.nu. 2.vol.i. & probatur amplius in d. auth. & in l. nemo ex his.ff.de reg.iu. Maxime quia ratione mendacii prædicti eidem neceſsitas imponitur probandi quo onere tamen non grauaretur,ſi confeſſus fuiſſet cum dicta qualitate,ut idem Bal.not.in d.auth.contra qui propriam & Abb.ante eum in c.auditis col.pe. de preſcrip.ſed dubito & contrarium tenet Bar.ueriuſque eſt in l.non ſolum in §. idem queſiit.ff.de lib.lega.& eſt communis theorica ut atteſtatur Iaſ.in l.ut vim col.iiij.de iuſti.& iur.ideo cogitabis.

QVAESTIO X.

DVbitatur, decimo,quare Homerus Iliad. xxi.dixerit,pactorū deos teſtes fore optimos, & cuſtodes. & reſpondetur breuiter, id eſſe quia paciſcendi etiam forma veterum erat huiuſmodi. *Do tibi meam,tuamque dextram accipio,Dij autem nobis teſtes ſunt*,ſic Cyrus perſa & Gobryas Aſſyrius.vt Xenophō Socraticus iii.de ipſius Cyri uita teſtatus eſt.Imò.dicimus nos,ꝙ dominus,inter iuramentū & loquelam noſtram nullam uult eſſe diſtantiam.c.iuramenti.xxii.q. v. c. quicunque ſuffragio. xii. q. ii. nec eccleſia quæ ſe cum Dei iudicio cōformat.c. à nobis de ſen.exco.in vi.Io.And.in c.ut animarum de ſep. eo.lib.late Gui.Papæ conſi.xxxii.col. i. & quod ex nudo pacto oritur etiam actio c.i.c. qualiter de pac.c.i.eo.titu. in vi.Bal.in l.petens ad fi.C. eo.& in l.cum quis C.de iu.& fac.igno.Ro. conſi.xxx.nu.1.& nihil tam congruum eſſe fidei humanę quam ſeruare ea quæ partibus placuerunt, l.i.ff.de pac.l. ex exempto in prin.ff.de ac.emp. l.non minorem C.de tranſac. quanquam iuris ciuilis rigore ſecus diſpoſitum ſit,de quo aliàs in l.iuriſgētium in §.ſed cum nulla.ff.eo.& male quando quidem adhuc fidem ſeruare,iure naturali primæuo inuentum ſit,uitaque hominis ſine fide peior quam mors,hoſti quoque ſeruāda hac de re. l.i. §. non fuit, ff. de dolo. vſq; adeo ut cōdemnatus falſi non ſit homo,& habeat locū regula,frangenti fidem fides frangatur eidem.l. cum proponas.ii.C.de pac. tradit Ana. in rub. de crimi.fal.qua(ad propoſitum) nihil ſanctius eſt apud perſas,vt loquacitate nihil deformius ſilentio uero nihil pulchrius.

QVAESTIO XI.

DVbitatur vndecimo,quando ſtatutū mandat ſtari dicto ſeu relationi alicuius,exēpli gratia familię, de maleficio per eā reperto ſiue denunciationi Syndici, de quo aliàs per docto.in l.ii.in §.ſi alicuius. ff.ſi ex noxa. cau.aga.vbi & nos multa,an intelligi debeat cū iuramento,licet nō exprimatur, ſi non exprimeretur,tunc nulla foret dubitatio ut in l. qui bona in §.qui damni ff.de dam.inf.quod ſtetur iurament o damnum paſsi,fuſius in l.ſi quando. C. vnde vi.& breuiter reſpondetur, quod ſic,caſus eſt ſingularis in l.Theopompus.ff.de dote prælega.& ibi Bar.not.Bal.pulchrè in l. iuſiurandū quod ex conuentione,in prin.ff.de iureiu.Iaſ.in l.admonendi,in lectu.col.iiii.ff.de iureiu.Corn. conſi.xl.nu.12.uol.i.

QVAESTIO XII.

DVbitatur duodecimo,quare ſit quod renunciatio generalis non ualeat.l. ſed & ſi quis.§.quæſitum,ff.ſi quis cau.& tamē auia vel mater debent(ſi tutrices fuerint filiorū nepotumq́; ſuorum)renunciare,Velleiano omnique legum auxilio inquit formaliter. text. in auth.matri & auię.& in corpore vnde ſumitur.

C.quando

C. quando mul.tute.offi.funga. renunciatioque ualet & male ac contra tex.in d.§.quæſitum ex quo verba generalia conſenſum non habent.l. obligationum ſubſtantia.ff.de actio. & obli.& vbi non eſt conſenſus ibi non eſt obligatio.l.cũ amplius.§.is natura debet. ff. de reg. iur. Et reſpôdetur breuiter, illud ideo eſſe. in caſu.d.auth. quia renunciatio fit de conſcientia legis, vt inquit Bal.in l.i.ad fi.ff.ſi quis in ins.uo.non.ierit. & forte ultra eum ut dicebam ego quoque aliàs in d.§.queſitum in iii.lectu.quia mulieres iſtę releuatę in hoc quod tutrices eſſe poſſent prohibitę alias & de iure ciuili, niſi id à principe, impetraſſent l.fi.& ibi not.glo.ff. de tutel.fuerunt in eo poſtea grauate, ut omni legum auxilio renunciarent argum.in l.eum qui ff.de iureiu. Quod tamen de conſuetudine hodie non ſeruatur ut teſtatur Io.fab.in d.authen.matri & auię, & poſt eum Nicola.Boer.Burdegal.deciſio.cxxiiij.nu. xiij.par.i.triaque tantum requiruntur, quod pupillus non habeat tutorem teſtamẽtarium, quod auia ſeu mater ſit legitimę etatis, & quod denique uerbo tantum renuntiet Velleiano & ſecundis nuptijs, egregieq; docet Bal.in c.ex parte M. col.iii.de appella.

QVAESTIO. XIII.

DVBITATVR Decimotertio, cum dicatur adhuc in preallega.§.queſitum, quod ſpecialiter cauſæ exceptionum exprimi debent, quibus à promiſſore ſponte renunciatum eſt, quo modo hoc ipſum intelligi debeat, & reſpondetur breuiter (ſepoſitis multis de quibus ibi) ſpecialiter exprimi, ſi in renunciatione caſuum fortuitorum maris & fluminis mentio fiat, & ſufficit, quoniam ſi tempeſtatis ventorum aut Pyratarum, foret tunc renunciatio ſingularis l.fin. C.quod cum eo.l.generaliter, C. de non nume. pecu.tradit Bart. in l. i. ad fi.ff. ſi quis in ius no. non ie.

QVAESTIO. XIIII.

DVBITATVR Decimoquarto, Nanque certum eſt ſi fur abſolutus fuerit, quod de eodem delicto non poterit amplius accuſari, nec conſequenter puniri conuictus, quia de delicto eiuſdem hominis ſepius queri non debuit l.licet §.fi.ff. nau. caupo. ſtab. vſque adeo vt de facto debeat retractari quæ de facto fiunt, iuxta gloſſ. in l.minor ff. de euic. ſed pone quod ſuſpendatur, fractoque laqueo incolumnis euadat, erit ne iterum ſuſpendendus? & breuiter reſpondetur quod non, quoniam ſic miraculoſe detegitur innocentia ipſius, neque ſibi debet auferri, quod fortunę, ſiue potius diuini nominis beneficio, & largitate conſecutus eſt, ita Luc. de pœna in l. i. col.vi.& vii.plene arti. diſcutiens.C.de deſerto. lib.x. Si fur tamen publice conquetatur, dicatq; ſe innocentem, deum optimum maximum precatus, ſanctoſque ſuos, lignum aliquod innocentiæ ſuæ, oſtenderent.argum.in c.duæ ſunt xix.q. ii.& bene. Similequе adhuc in fure, falſo accuſato, recitat. Sic con.Polenton. in vita D.Anto. confeſſoris, c.x.ad fi. ſed eſt nihilominus cogitandum amplius. Si conuictus ſit in preſenti caſu, maximam quoque fore pro iudice ſuſpendente præſumptionem. l. Herennios. §.Caia.ff. de euic.l.uir bonus.ff.iud.ſol. delictaque ſic impunita manere haud eſſe iuridicum uel rationabile, vulga.l. ita vulneratas ff. ad legem acqui.c. vt famæ de ſen.excom. & contra ipſum furem non parua, licet conqueratur, vitæ cupiditate, arg.in l.i.ff.de bo.eo.qui ſibi ip.mor.conſci. eoque magis quia (vt inquit Ariſto.ij. Rhet.omnis fur malignus eſt, & furtum delictum atrox arg. ſumpto ab effectu l. iij. & ibi not. C. de ſumma trin.quia pro eo furcarum imponitur pœna.l.capitalium.§.famoſos.ff.de fur.

QVAESTIO XV.

DVbitatur decimo quinto, ſi incile ducere ut inquit Iurecon.in l.i.in §.ſimilique modo. ff.ne quid in loco pub.nil aliud eſt, niſi foſſam incidere qua aque ex flumine uel ex lacu in riuum compellãtur, & incile locus depreſſus ad latus fluminũ, ex eo dictus qđ incidatur, vnde primum aqua (ut dixi) ex flumine ducatur.l.i.§. incile.ff.de riuis.& incilia rurſum foſſarum principia.l.i.§.caput.ff.de aqua quot.& eſti.Nebriſſen.grammaticus.plura parum Iacob. ſpiegel. ſere nihil Hottomanus præter hæc, de uerb.iur. an idem ſit incilare quanquam ii.non dicant. & breuiter reſpondetur (hoc declarato primum teſtũ deuer.ſi incillas per duplex l.dixiſſe, foſſas eſſe quæ in uiis fiunt ad deducendam aquam.ſiue deriuationes de riuo communi factas (quod nõ aliudque omnino diuerſum ſignificare penitus, nec ſibi velle aliud rurſum, quam reprehendere, increpare aliquem uel dicere malimus improbare, quod minus is homo ſcilicet probus ſit. & ſi verbum inde formari deberet, incilire & non incilare diceremus quodque uerum ſit iſtud, ſenti Luchret.ita.iii, de rerum natu.canentem.

Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte
Aequo animoq; agedũ iã aliis cõcede: neceſſe eſt
Iure (ut opinor) agat: iure increpet: incilet q;.

& quia hęc grammaticis ſunt potius relinquenda ne dicam pertinacibus & curioſis (ue inquit Cice.& alibi glo.in rub.ff.ſol mat.) tranſeo.

QVAESTIO XVI

DVbitatur decimo ſexto cur Paulus uidetur, in l.ſolent.ff.de aleato.ibi haſta, pila iactu, ſalen, lucta.ludos non dixerit, his enim quinque vtebantur Græci vnde penthalon latinis quinquertium, & pẽthali quinquertiones dicti ſunt

qui

qui his Indis uiciſſent.inque Gymnicis certaminibus periodō viciſſe rurſum qui pythia,iſthmia Nemea olimpia uiciſſet.& breuiter reſpondetur forte id nou feciſſe,ne Gręcorū imitatione eos à Ro.hominibus inſtitutos fuiſſe reſponderet ꝗ ex eo conſtat etiam,quoniam ſenatuſcon.mentionem facit & male ſi ſic eſſet,(quanquam os iu cęlum(ut aiunt)pouere uideamur)quoniam ingenui pudoris(vulgo quoque dici ſolet)eſt fateri per quos profeceris obnoxij nero infeliciſque ingenii,depręhendi infurto malle quā mutuum reddere.ſed dixit ſanè ſi non explicite,implicite tamē & virtualiter & ſufficit,nec impudentię nota ei inurenda e ſt argumentum.in l.hęc verba ff. de lega.i.& in l. hęc ſtipulatio in §. diuus. ff.ut lega.no. cane.& in l.cum quid.ff. ſi cer. peta.

QVAESTIO XVII.

DVbitatur decimo ſeptimo.poſtquā ludorum mentio facta eſt,qui nam circenſes forent de quibus vlpianus in l .plenum in §.ęquitij.ff.de uſu & hab.ibi nō puto eū in circēſibus his vſurū. Et breuiter rñdet̄ , ab equorū curſu & circu,circū vero à circuitu, dictos fuiſſe,ſed tñ ſciendum eſt ab ouo,olim Ro.homines, Theatris ligneis & temporariis vſos,poſtea verſatilibus, vltimo lapide cæſo & marmore extructu,æternitatique deſtinatis.eratque Theatrum quod gręce dicitur θεατρίδιον dimidia pars ſemicirculi,in quo fiebēt ludi Scenici, Poſtea duobus theatris iunctis Aphiteatrum ædificari cœptum eſt,ad ludos gladiatorios, & conclusarum ferarum venationes. Verum poſtquam iu oblongam formam tractum eſt,circus vocari cœpit à circuitu dictus(& nūc ad propoſitum vt ſuprà) ad ludos currules , curſus & naumachias deque circo & theatro nonnihil xlviij.diſt.in prin.ſumme.nimirum igitur ſi circenſes dicti fuerunt ludi,fuſius ego infra de Romauorum ludis .

QVESTIO. XVIII.

DVbitatur decimo octauo , quid ſibi uolerit Naſo Metamorpho.viii.ibi & vno duo ferrea brachia nodò iunxit,ut æquali ſpatio diſtantibus illis Altera pars ſtaret, pars altera duceret orbem.& reſpondetur breuiter perifraſtice Circinum,quem nos Italica lingua ſeſto. o uero Cōpaſſo uocamus,deſcribere uoluiſſe,cuius centrū ideſt pedē , mobilem alterū appellamus , alterū uero imobilem.deque his etiam victruui.iii.ibi Circiniq; collocatum centrum , gręce διαβήτης vocat̄ & dicebat alibi quoq; Plin. oīa que cōſtāt rōne circini,fore ſemp indubitata, eſtq; rurſum circūductio pœnæ. differtq; à verbo cancellare & inducere,cancellamus.enim quando eam ducimus ad modum crucis:inducimus uero,quando trahimus per medias literas,& circūducimus quando eam quaſi circino quodam ducimus. ut pulchrè tradit Bal. inducere,Marga.nu, 1.

QVAESTIO XIX.

DVbitatur decimo nouo,quare ſit quod alibi legatum non ualeat,puta ędium deſtruendarum,alicui relictum,nec ſacramentum ſubinde etiam in teſtamento ſcriptū ad idem.l.ſi quis inquilinos.§. fi.ff.de lega.ii.l.non dubium.C.de legi. & breuiter reſpondetur legatum non ualere,quia eſt contra legem,hoc idem fieri non debere iubentem ex quo integris edificiis depoſitis publicus deformaretur aſpectu.a.l.ii. C. de edif. priua.l.ii.§.ſi quis nemine.ff.ne quid in loco pub.l.ſenatus ff.de cont.emp. Non iuramentū quia ſi principale improbatū eſt, nec acceſſoriū valere debet,ut inquit pulcherrime Bal.in l.i.in prin.C. ſi aduer.uē.& probatur in d.l.nō dubiū & in d.l.ſi quis inquilinos & in l.fi.C.de nō nu. pe.tradit Bar.in l.ſed & ſi quis in §.quęſitum ad fi.ff.ſi quia cautio.

QVAESTIO. XX.

DVbitatur vigeſimo,quare ſit quod alibi Papa quodāmodo ſe excuſet,mutādo legem, dicens.non debere reprehenſibile iudicari,ſi ſecundum uarietatem temporum,ſtatuta quoque uariantur humana.in c. non debet de cōſangui. & affi.& nimirum quoniam.xii.ſunt horæ diei (ut eſt in pronerbio nec ſemper in eadē opinione perſiſtimus.l.non nunquam.ff.de colla.bo.& nihilominus poteſtatem habet quam maximam condendi legem,imò omnibus aliis legum latoribus maiorē & pſtantiorē e. cūctt per mundū . c.per principalē.ix.q.iii.& luminare omni alio lumine maius ſit , c. nouit de iudi. vſque adeo ut non uideatur uſquequaque id fuiſſe opportuuum ſanè vel neceſſarium. & breuiter reſpōdetur id dixiſſe forte,& non ab re quanquam vnicus orbis Monarche ſit,& princeps ſupremus (iterato dixerim,traditque Barba.in c.i.nu. 10. & ibi Bal.ante eum nu.2.de proba.c.ſignificaſti de electio.)quia nouitates, ſunt odioſę & plenę triſtiſſimi euentus.l.in rebus.ff. de conſti.prin. qua de re(ut inquit etiam ci.in familia.) oratio ni lupi & Hortenſij olim uehementer acclamatum eſt,quia noua.Nouaque uectigalia minime ſunt inſtituenda.l.uectigalia & ibi Bar.ff. de publica.l.ii. C.no.uectig.inſti. non.po.& ſi fabula deterruit a nouandis rebus.Themiſtoclem populum Atheniēſem ęgre ferētem auaritiam magiſtratus,non mirum eſt.Imò quod præ cæteris rei pub.præceptis , hoc ipſum maxime præcipuum eſt , priuatorum mores attendāt atque exploret magiſtratus,ne res nouæ oriantur.quodque mādauit chordas duas , quas phrines muſicus plectro adiecerat,præcidi, vt nouitatem hanc tolleret,autor eſt Plutar. in moralibus . Et profectò

rebus

rebus nouis rapienda ſunt conſilia, non quærenda dicebat quoque Boetius Ssbinus in ſenatu contra Maximinũ, Gordianis interemptis. qnia Epicurus etiam delirus iudicatus eſt, qui quod euidentiſsimum erat, audacter negabat, inueniẽdi noua ſtudio. Et qnia poſtea (teſte Lactan.) nihil noui potnit inuenire, vt à cæteris diſſentire videretur, antiqua euertere voluit.

QVAESTIO XXI.

DVbitatur vigeſimo primo, quare ſit, ſi mulier donet, & iuret ſubinde, quod donationem non reuocabit, eique naſcantur filij, qnod nihilominus inramento non obſtante reuocabitur argumentum in l. ſi vnquam. C. de reuoc. do. Bar. in l. Titia. in §. Imperator. ad fi. ff. de leg. ij. Et breuiter reſpondetur, hoc ideo eſſe, quia reuocatio d. l. ſi vnquam. fit ex præſumpta voluntate donantis, quæ eſt, quod non donaſſet ſi de liberis cogitaſſet, verum hæc conditio ineſt iuramento, ergo reuocationem non impediet ut in ſimili habetur etiam in l. fi. C. de non nume. pec. & in l. fi. ff. qui ſatiſda. cog. & ita conſuluerunt Recnp. de S. Mini. & Fran. de pig. & Bar. vt ipſe teſtatur, in d. §. Imperator. & in ſimili q. etiam in l. ſed & ſi quis in §. quæſitum. ad fi. pariter. ff. ſi quis cautio.

QVAESTIO XXII.

DVbitatur vigeſimo ſecundo, ſi ſpurius & illegitime natus, monaſterium ingrediatur, an efficiatur legitimus, eique aboleatur infamia, eſſe ſpurium enim infamiæ eſt nomen, inquit Azo in ſumma. C. ex quib. cau. infa. irroga. Bal. conſ. ccvij. col. ij. vol. ij. nec eſt nobilis, neque de domo nobilium, quis prouenit à ſanguine putrefacto, ut idem Bal. dicit in c. innotuit nu. 15. de electi. nec rurſum dicitur filius ut admittatur ſed ut excludetur. c. Michael, de fil. presbit. & ibi per Inno. c. per tuas de proba. c. transmiſſa qui fil. ſint leg. idem Bal. adhuc in l. fœnerator col. ii. ff. de nauti. fœno, quia magna iniuris eſt tamẽ, & præter hæc, ſi quis eo nomine uocetur. c. i. §. iniuria & ibi not. de pa. iu. fir. in vſib. imò quod hac de re à Gulielmo filio ſpurio, Iacobus de carraria pater interfectus eſt. Spuriusq; fuit Bar. Io. And. & Gratian. Alexander Macedo. Romulus & Hercules, Cynoſargeſque athenis, ipſiusque Tẽplum, Nothorum Gymnaſium, iuuandus potius eſt quam deſpiciendus, ex quo non ipſe rurſum ſed progenitor potius inculpandus eſt. & Breuiter ac ad propoſitum reſpondetur, quod ſic, ex quo uidemus etiam quanquam lege xii. tab. non eſſet cognitus quod legitimatione tamen cognoſcit, & ſic imp. uel papa. legitimãdo ſupplet quique facultatem habet ab eis, vt ego. præceteris, qui & à fœlicis recordationis Karolo. V. & à Ferdinando. I. fratre inuictiſsimo, & vltimo, ac nouiſsimo à Pio. iiij. Pontifice maximo, Benignitate & liberalitate ae clementia tantorum principum, ampliſsimis gratioſiſsimisque priuilegiis ſum cohoneſtatus, & quod ſic etiam per ingreſſum religionis efficitur legitimus eique omnis macula ſubſtergitur vt in ſimili dicitur in l. Imperialis. C. de nup. & in c. non liceat. xix. q. iij. & in c. ſcripturæ de uoto. tenuit Gul. de Cun. in l. j. C. de ſacroſanc. eccle. & Ro. in authen. ſimiliter. C. ad legem Falcid. & Feli. in c. ex tuæ. col. j. per illum tex. de ſimo.

QVAESTIO XXIII.

DVbitatur vigeſimotertio, ſi ſententia ſit nulla, & nullitatis exceptio opponatur, quæ requirat altiorem indaginem, nunquid differatur executio, an vero fieri poſsit interim: & donec de nullitate conſtet. Et breuiter reſpondetur, quod ſic, cæterum ſi poſtea de nullitate apparuerit, tũc omnia attentata reuocabuntur, tanquam nulliter facta & perinde ac ſi pendente appellatione attentata fuiſſent, ita glo. in cle. j. de re iud. Bar. in l. j. C. quando prono. non eſt ne. Bald. in l. j. C. ne li. in vna eademque cau. Areti. conſi. lvj. col. j. & vbique aſsignatur ratio, qnia ſi principale nõ valuit, acceſſorium quoque corruit, id eſt executio ipſa quæ fieri non poterat. l. cum principalis. ff. de reg. iur. c. acceſſorium. eo. tit. in vj. l. non dubium. C. de legi. c. inter dilectos. de fid. inſtr. dixi ego ſupra, & in l. ſed & ſi quis. in §. quæſitum. ff. ſi quis cau. & ibi Bar. ad fi.

QVAESTIO XXIIII.

DVbitatur uigeſimo quarto, in duello enim plura ſunt neceſſaria & maxime ꝙ uocatus ſit diffamatus uel ſuſpectus, ꝙ hoc nõ poſsit ueris probationibus oſtẽdi, quod prouocans ſit maior uel per, quod caſus ſit perſonalis. & quod denique ſit electa armorũ uia non iudiciorum ſtrepitus, & ni fallor dixi ego in tracta. de duello. lingua Italica conſcripto, tradit Bal. in l. cum filius in §. fi. ff. de lega. ii. ſi prouocans duos habet oculos prout naturale habet quiſque prouocatus uero vnum tantũ, quia aliũ amiſerit forte caſu ut in alpibus Hãnibal, uel ſibi alius eruerit ut ſertorius Cymbrica an teneatur ille vnum claudere. & breuiter reſpõdetur quod nõ prima fronte quia virtus unita eſt fortior ſe ipſa diſperſa. §. fi. in auth. de conſangui. & ute. frat. Bar. in tracta. de regi. ci. col. i. nec minus uidet Monocolus, quã qui duos habet. hinc experientia videmus qui baliſtis ſagittam iaciũt, oculum vnum claudere, quo feriant certius. Nihilo minus idem Bal. alibi, tenet contrarium illi (ut pugna ſit par) claudi oculus faſcia, ſiue (uulgo aiunt) ſudariolo debent, in c. i. col. vij. de pace. te. obtegi ex quo tolletur Grien de quo ipſe nihil ſubiiciens tamen ita tenere quoniam conſilium

eſt

eſt & diſcretio proborum uirorum. nec ſecus ſe tio ego, & eſt argumentum in l. fi. C. de fructibus & lit. expen. & in l. petendæ. C. de tempo. in int. reſti. pe.

QVAESTIO XXV.

DVbitatur uigeſimo quarto & ultimo, ſtat ſtatutum teſtamentum, niſi ſcriptum ſit à notario matriculato, non ualeat peltis groſſatur in loco à notario nõ matriculato ſcriptum eſt, an naleat, & breuiter reſpõdetur quod non prima facie, ex quo ſtatuti forma ſeruata non eſt, & male, hincque dicimus etiam quod ſemper actus eſt nullus, l. qui romæ §. Flanius. ff. de ver. ob. l. cum hi. §. ſi pretor. ff. de trãſac. l. ſcio ibi quaſi forma quadam obſtrictus. ff. de ap. tamen contrarium uerius eſt, ut tenuit Ange. in l. ſi uacantia in §. fi. C. de bo. uacan. & Alex. in l. fi. C. de teſta. & Iaſ. in rep. l. admonendi col. cii. ff. de iureiu. & Firmian. in tracta. gabella. q. xxiiij. par. ii. et Ripa in tracta. de peſte. inque prælud. q. xiii. et nimirum ultra eos quoniam neceſsitas nulli legi ſubiecta eſt, facitque licitum & probabile quod aliàs non eſſet. l. i. ff. de offi. cõſu. l. cũ fidei. ff. de fideicõ. lib. l. 1. C. de ope. lib. Bal. cõnſ. xcvii. col. 1. uol. iii. in ſimili caſu Ange. in l. fi. ff. de. iodi. & dixit ad propoſitum xenophon ſocraticus, quod præſtantiſsimus omnium doctor eſt, & bene, quia nec deus unquam (ut eſt in prouerbio) cum neceſsitate pugnabit Finis

MANTISSA Quæſtionum.

QVAESTIO XXVI.

DVBITATVR nouiſsime, & vigeſimo ſexto quare eſt in l. i. in §. fi. ff. ad leg. Cor. de fal. ſi ſeruus falſum cõmittat, qđ afficit vltimo ſuplicio, liberi hominis autem pœna eſt, bonorum publicatio & deportatio in inſulam. & breuiter reſpondetur ut dixi aliàs in lib. qui πων ταριτων inſcribitur. infra in v. uirtn. legis. in xiij. caſu id eſſe ſcilicet quia bona non habet, & nouiſime, qui non habet in ære luit io corpus. l. quicunque. C. de ſer. fug. & ibi ego ad huc multa. non etiam deportatur, quia nec ciuitatem habet quam amittat, cum non ſit cinis, priuatio præſupponit habitum. l. decem. ff. de uer. ob. ergo. addo etiam quamuis nõ habeat bona aliàs, quod tamen habet peculium, pater famil. uero non, l. peculium. ff. de pecu. quodque hinc dicti fuerunt ſerui peculiares à peculio. l. filiusfamilias. ff. de iur. pat. & vinum peculiare, quod in vſu ſeruorum remanſit. l. ſi quis vinum. §. fin. ad fi. ff. de trit. vi. oleoq; lega. Et de peculiaribus ſeruis in Iulio Cæſare. Tranquil. de abuſu dominationis & poteſtatis eiuſdem, ibi præterea monetæ, publicisq; vectigalibus peculiares ſeruos præpoſuit. vbi & Philip. Beroald. alioquin Rhetor ille, ſua ætate diſertiſsimus, multa.

QVAESTIO XXVII.

DVbitatur vigeſimoſeptimo, quare eſt quod dicitur alibi, religioni iudicantis fore ſtandum, & ſimile quiddã, vt in l. j. ad fi. ff. de reb. co. & in l. j. in §. diuus. ff. de quæſtio. & in l. fin. ff. de var. & extraordi. cog. & in l. quæſitum. ff. de teſti. & inſti. de obli. quæ ex qua. delic. & alibi ſæpe. Et breuiter reſpõdetur dici forte, quia iudex vir bonus appellatur. l. vir bonus. ff. iud. ſol. ſeu potius, quia Deus eſt in cauſis iudicans. l. ij. §. quod ſi actor. C. de iura. cal. vel quia leges quibus iudicat. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præſi. per ora principum diuinitus promulgantur. l. fin. C. de preſcrip. lon. tempo. & miniſter legum ſacrarum non ab re inde quoque ſacerdos dictus eſt. l. j. ibi cuius merito quis nos ſacerdotes appellat. ff. de iuſti. & iur. & leges ſacratiſsimę. l. leges. C. de legi. vel & vltimo quia iurare iudices ſoliti ſunt in leges, quod religione obſtricti, iudicabunt. l. rem non nouam. C. de iudi. argumentum in l. ij. C. de reb. cred. glo. in rub. ff. de iureiu. & in Tyberio, Suetu. his verbis etiam ſenſiſſe videtur. c. xxxiij. ibi. Et ſi quem reorum elabi gratia, rumor eſſet, ſubitus aderat, iudiceſq; aut è plano, aut è quæſitoris tribunali, legum, & religionis, & noxę, de qua cognoſcerent admonebat.

QVAESTIO XXVIII.

QVando contractus abſolutus eſt, & perfectus iuxta tex. in l. contractus. C. de fid. inſtru. conſentiunt omnes periculũ eſſe emptoris, & non venditoris. l. j. l. neceſſario. ff. de pericu. & commo. rei vendi. ſed dubitatur vigeſimo octauo, quid ſi vicium, damnum, ſeu infirmitas ſtatim appareat, vel ſuperueniet incontinenti, an ſit emptoris vel venditoris. Et breuiter reſpondetur quod hoc caſu erit venditoris, ex quo à principio præſumptio erit adfuiſſe, argumentum in l. lecta. in ver. dicebam. ff. ſi cer. peta. & in l. iuriſgẽtium. in §. quinimmò. ff. de pac. & in l. petens. C. eo. & ita tenet etiam Cyn. in l. j. ad fi. C. de edil. ac. verumq; eſt nec aliud audacter tenendum. & dixi etiam ego in l. iuriſgentium. in §. quinimmò. in ij. lectu. in j. notab. ff. de pactis.

QVAESTIO XXIX.

QVia de pileatis fit mentio in l. j. in §. ſed & qui funus. C. de lati. lib. tol. prę:er ea quæ alibi diximus, dubitare hinc nõ ab re & vigeſimonono quidem contingit, quare eſt quod Caſtor & Pollux fratres, quorum ædes olim Romæ (vt memoriæ proditum eſt) in foro

poſitæ

poſitæ erant, pileati pingantur) pileum enim teg mẽ capitis erat, quod ſeruis capitibus abraſis in Feroniæ templo manumiſsis (id enim manumiſſionis erat ſignum, & planè vindicatæ libertatis argumentum quàm maximum) imponi ſolebat) & breuiter reſpondetur id non alia ratione fieri, niſi ea, quia ij lacones fuerant, quibus pileatis mos erat militare, & ſic in ſuæ nationis memoriam.

QVAESTIO XXX.

Quare eſt trigeſimo, quod cruenta ſpecta cula in ocio ciuili & quiete domeſtica, nec non gladiatores quoque, prohibet verbo hoc præciſo omninò, Conſtantius Impe. in l. vnica. C. de gladiato. lib. xj. cum tamen olim munus eſſet iure permiſſum, ædiliumq; curuliũ officium. Reſpõdetur breuiter, hoc ideò ſtatuiſſe quia (vt in epiſto. inquit Cyp.) crudelium luminum lidido, hominum ſanguine haud debet oblectari, homoq; in hominis voluptatem occidi, & ſcelus denique non modo geri, uerum etiã doceri. Et hinc ad duellũ poſſet inferri, ſed quia alibi tractant multi, & nos aliquando ſatis, lingua Italica, tranſeundum eſt.

QVAESTIO XXXI.

Dubitatur trigeſimo primo, quid ſibi uelint uerba illa poſita i l. unica. i §. exactio. C. de rei uxo. ac. quod olim in caſu diuortij dos reſtitui debebat annua. Bima, trima die, quibus uerbis & quo modo loquendi utitur etiam prius, ſiue uſus eſt I. Con. in l. neceſſarias in §. ſi annua. ff. de pigno. ac. & in l. ſed celſus in §. i. ff. de contrahen. emp. & in l. ſi cui in §. i. ff. de lega. i. & alibi ſæpe. & breuiter reſpondetur, ſcituque dignum eſt. fore adiectiua, ſui natura nõ amplius quam tria, bima, trima, & quadrima deque duobus fit mentio in d. locis tantum. ſenſusque eſt ad propoſitum, dotem primis diebus trium annorum reſtitui tunc debuiſſe, exempli gratia ſi trecentorum ſolidorum fuiſſet, centum prima die primi anni, alia centum prima die ſecundi, & alia centum prima die tertii, ut etiam not. in d. §. ſi annua nonnihil Odof. in d. l. i. in §. i. col. ii. C. de rei uxo. actio. Finis.

Nomos ſiue de legibus.

QVONIAM lex, eſt regula atque menſura actuum, qua quiſque ad agendum uel ad nõ agẽdum inducitur ipſiusque actus hominum regulare debito ordine ſecundum exigentiam finis à legiſlatore intenti, ideo ſtatui ego pręter ea quæ ſparſim hinc inde ab aliis dicta fuerunt & à me etiam in libr. qui polymathia inſcribitur, aliqua etiam breuitati conſulens tamen nunc quo ad fieri poterit, de legibus conſcribere, Dracos imitatus, qui ſic pariter ſcribebant, ſiue lacones breuitatis amatores & loquendo & ſcribẽdo, unde fit vt hinc laconiſmos etiam breuiloquium ſignificet non mirumque fuiſſe, ſi Poeta Satyric. & alii, Chryſippi Soritas, hoc eſt prolixas argumentationes carpant. Sciendum igitur eſt, primum, leges à Deo optimo maximo latas fuiſſe in uaſta ſolitudine, quia referte uitijs ſanè ſunt urbes, quæ orationes appellantur. in prohe. ſforum. animatæque ſunt, nec aliud lex quam Rex iuſtiſsimus inqt. phi. heb. et nimirum ſi diuinitus per ora principum promulgatur. l. fi. C. de pręſcrip. lon. tempo. unde colloquium cũ diis habere fingebãt Numa, Minos & Lycurgus ſi legiſlator ſacratiſsimus appellatur. l. fi. C. de iur. deli. & ſi denique legis habet uigorem quod principi placuit, §. ſed & quod principi iuſti. de iu. natu. l. i. ff. de conſti. prin.

Secundo ſciendum eſt legem triplicem fore, naturæ. quod tibi non uis fieri aliis feciſſe caueto, quod quiſque iuris in alterum ſtatuerit ipſe eodem iure utatur, & iuxta illud Patere legem quam tu ipſe tuleris. c. i. i. diſt. l. i. & ibi not. ff. quod quiſq; iu. hinc Xiſtus Pythagoricus. quod pati non uis ab alio neque id facias. ſuntque hęc extrema operationis humanæ, & prima principia in operabilibus. & cum ipſo homine à principio nata ſecuritas, quando dictum eſt. quod tibi non uis fieri &c. & regula quaſi de cœlo delapſa, naturæ impræſſa, & a CHRISTO totidem verbis expoſita, ad vitę noſtræ actionumque noſtrârum emendationem. eſt & ſcripturę, in qua continentur pręcepta. data Moyſi, & gratię Euangelii ſcilicet.

Tertio ſciendum eſt, quod lex concernit bonum commune. l. i. ff. de legi. c. erit autẽ lex. iiii. diſ. ex quo Macareus neſcio quis. in Lesbo. inſula regnãs ad communem utilitatem, legem tulit quam leonem quoque uocauit, ab eius animantis uirtute & robore ut Diodo. inquit. debetque eſſe honeſta ut religioni conueniat, ex quo dicitur hinc iudex, qui ſecundum leges iudicat. l. illicitas §. ueritas. ff. de offi. preſid. uir bonus. l. uir bonus ff. iud. ſol. & quod pro ſua religione ius dicit. l. fi. ff. de ua. extraordi. co. l. quęſitum. ff. de teſti. l. i. §. diuus. ff. de queſtio. l. i. ad fi. ff. de reb. eo. & inſti. de ob. quę ex qua. de naſ. in prin. iuſta ut ſecũdum rationem procedat, quę eſt ipſius anima ut inquit Bal. in l. ſi quis ſeruo col. ii. C. de furtis & ſaſ. in l. quod dictum col. i. ff. de pac. quod ratione caret extirpandum eſt tradit idem Bal. cõſi. cccclxxxvi. col. ii. vol. ii. & probatur in l. maximum uicium C. de lib. pręte. poſsibilis, ut a ſubditis poſsit adimpleri, quia dixit etiam Dominus iugum meum ſuaue eſt & onus leue Math. xi. argumentum in l. Impoſsibilium ff. de reg. iu. Bal. in l. Titius. in §. fi. ff. de excu. tut. Auguſti. de Anco. de poteſta. papæ. q. iiii. arti. vi. col. ij.

Quarto

Quarto ſciendum eſt & præter hæc, ꝙ eſt ẽt lex diuina, uetus & noua, Moſayca & Euangelica, una dignior atque præſtantior altera. Iſta ſcilicet illa, iſta quia immediate à Deo eſt, illa mediate per Moyſem, ut ſupra. Iſta gratiam non continet, illa promiſit, iſta bona cœleſtia expreſſe, illa tacite. Illa ſicut humana permittebat mala quædam, ut libellum repudij, meretrices & uſuras. iſta nullum. Iſta inducit homines ad ipſius obſeruantiã amore, illa timore. Et breui illa ſe habet ad iſtã ut imperfectũ ad perfectũ, vt mediũ ad finem, ut materia ad formã, iſta uero ad illã ut meridies ad aurorã, ut lumen ad umbram, ut ueritas ad figurã, & ut ancilla denique ad dominam.

Quinto ſciendum eſt, legibus obtemperandũ eſſe, quoniam factæ ſunt ut humana coherceatur audacia & ut inter improbos tuta ſit innocẽtia, c. factæ ſunt leges. iiij. diſt. Bonis uiris autem non, quia moderatione animi & moribus, non metu parent honeſtati. iuxta uulga. illud.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ:
Oderunt peccare boni, uirtutis amore.

Vnde T. Manlius Coſ. filium qui contra edictum pugnauerat aduerſus latinos quanquã proſpere ſecuri percuſsit. Tyberius Sẽpronius Gracchus, legum tranſgreſſor à primatibus occiſus, atque in flumen etiam inſepultus proiectus eſt. Et ſtrangulatus filius æthiops à matre, quia id ꝙ moris erat, & legis facere neglexit (autor eſt Diodo.) imò ſpreuit, & contempſit. Quo tempore Carthago ſuccubuit, multo quã antea negligenter colebantur leges. Et multo quam vnquam diligenter Romæ idcirco uictrix euaſit. & ingenia quæ ita natura diſtorta ſunt (dicebat Iſocrates) ut legibus obtemperare nequeant, peſtes dicuntur rerum publicarum.

Sexto ſciendum eſt, legem à rogatione differre, quoniam lex illa eſt quę rogata eſt in fori columna infixa, mox in æs inciſa. Rogatio uero rũ eſt in fieri, cumq; dicitur, uultis iubetis quirites, hoc & illud fieri? quam tulit Lacedæmoniis Licurgus, cuiq; legiſlatori, tãquam Deo, templum erexerant, imò quod Mercurius Nomius appellatus eſt à νομω lege, quandoquidam imperet in hominum ſocietate facienda, & non facienda intercidat Zaleucus locrenſibus Charondas tyriis. Philolaus Thebanis. Plato Magneſiis. Draco Athenienſibus.

Pittacus priencis. Andromadas Thracibus. Et Romæ primus Numapompilius, indeq; poſtea multæ à multis conditæ, & maximę (aliquot enumerabimus, breuitati ſtudentes vt polliciti ſumus primum, ne ſuo quoque ſtudio & cura fraudetur poſteritas, inueniendi alias, quibus curioſis aliquando ſi non in totum ſaltim aliqua ex parte ſatisfactum eſſe uideatur)

Atinia, qua cautum fuit, vt eius rei quæ ſurrepta fuiſſet, eterna eſſet autoritas.

Agraria, de agris diuidendis inter plebem, quę magnas excitauit tragedias.

Alimentaria de alimentis impertiendis.

Acilia, quã tulit Acilius Glabrio de pecuniis repetundis, factuſq́; hinc ti. ad legem Iul. rep.

Annalis, ne quis longiori tempore Coſ. eſſet. tñ Cęſar calcatis legibus ad decẽniũ deſignatus ẽ

Aurelia, ꝙ ſenatores æquites Ro. & Trib. ærarij iudicarent.

Annonaria, à Clodio lata donationis frumentarię, q̃ ſingulis menſibus fiebat populo.

Amneſtia, obliuionis diſcordiarum.

Calphurnia Calphurnij piſonis de ambitu. Et ad idem Ciceroniana.

Curiata, q̃ nõ permittebat prouinciã obtineri ſinę ſortitione vt plene Ci. in tam. j. Cornelia ſic.

Capraria, ne colonus caprã in fundo paſceret.

Clodia, ne quæſtorum exercerent negociationes ſcribæ.

Cornelia, de ſumptibus, vt infra, quis poſt Didiam & Fauniam lata eſt à Cor. Sylla ditatore.

Cincia, ne quis pro cauſa peroranda pecuniã, ſiue munus, accipere auderet.

Didia, quę fanuiã poſt annos xviij. cõſecuta ẽ, q̃ ſumptibus modum fecit aſsibus centum.

Decem viralis, ægro, in ius vocato, vel ſeni, iumentum dari iubebat.

De prouocatione ad populum Valeria.

Aelia ſentia, qua libertatẽ inferiorẽ cõſequebantur, qui dedititij manumiſsi manebãt, ad differẽtiã eorũ qui conſequebãtur maiorẽ & iuſtã, fiebãtq́; ciues Ro. & minorẽ latini, ex lege Iulia Norbana. De qua ẽt in l. qui contra. ff. de iur. pa.

Fannia, de cibariis ſumptibus vt ſupra Didia, quæ ẽt ludis Ro. plebeiis & Saturnalibus, cõceſſit, centenos æris ſingulis conſumi diebus.

Gabinia, quæ ex ſcriptura priuata ius dici uetabat, dixi ego in l. j. C. de edon. ſatis.

Hortenſia, vt nundinarũ diebus ius redderẽt.

Iulia, ꝙ Coſſ. alternis mẽſibus vterẽt faſcibus.

Iulia Norbana, vt ſupra Aelia ſentia.

Iudiciaria, ab Aurelio Cotta lata, vt ſupra Aurelia.

Iulia theatralis, ne cui ſedendi eſſet in xiiij. ordinibus niſi ſeſtertia quadrigẽta habuiſſet ĩ cẽſu.

Iulia iudiciaria, q̃ pęna ſolidorũ centũ puniebat infamiaq́; notabat, ſi quis domum iudicis ingreſſus, eius fauorem ambiuiſſet. de quo etiam in l. j. ad fi. ff. ad legem Iul. ambi.

Licinia, ꝙ abſolutus iterũ in iudiciũ deduceretur cõtra. l. licet. ff. nau. cau. ſtab. deq; ſumptibus ut ſupra, Didia & Fãnia, à P. Licinio Craſſo diuite lata eſt, quæ paucis mutatis (vt inquit in Saturnal. Macrob.) cum Fannia in pleriſq; cõgruebat.

Menia, de oculis parẽtũ ĩ obitu nõ ſuggillãdis

Muneralis, qua Cincius cauit, ne cui liceret munus accipere vt ſupra Cincia.

Norbana vt ſupra Aelia ſentia.

Orchia, de equis vt Didia, Fãnia, & Cornelia, ac Licinia, de q̃bus ſupra, hęc tñ oĩum prima fuit à C. Orcho Tr. plebis de ſenatus ſententia, tertio anno quàm Cato Cenſor fuerat, lata eſt.

Papia,quæ delatoribus pręmia conſtituebat, quæq; multa continebat capita, & præcæteris etiã ſexagenario ſibulã imponit ne nubat, id eſt qđ ſit cœlebs, cui tamen poſtea derogauit Claudius Imp. De caducis vt plenè habetur in l.vnica C. de cadu. tol. Bal.in l.Celſus. ff. de lega.ii. col.i.ne ſenatores matrimonia cum libertinis cõtraherent, ut pontificis arbitratu xx. legerentur virgines,indeq; ſortitio fieret ueſtalis,in demortuæ locum.& id genus plura.

Pedia, qua ſub Auguſto damnati ſunt Conſcij,autoreſq; Cæſarianæ necis, ut etiam dicitur in l.verũ.ff.ad legem Pompe.de par. à Q. Pedio lata ex quadrante ab ipſo Cęſare hærede Inſtitu.

Pompeij patre,ne latinitate, niſi certę perſonę donarentur.

Platonica,epitaphis quattuor uerſibus hęroicis,in defunctorũ laudẽ conſcribi debere. Iubebatque magiſtratum quo tempore remp. adminiſtrabat,vino abſtinere.

Portia,pro tergo ciuium lata, ne verberibus in eos animaduerteretur.

Plocia,de vi illata.

Pupia, qua cauebatur tantiſper dum comitia fiebant,quod ſenatus non haberetur.

Quina vicenaria,quæ filiofam.prohibebat pecuniam mutuo dari. Cui poſtea S. C. Macedo. ſuccesſit,de quo in l.i.ff.eo.

Rhemia,quę pœnã calũniatoribus irrogabat.

Roſcia theatralis, vt ſupra Iulia.

Sumptuaria quam Cibariam appellabat Cato, de ſumptibus minuendis, vt ſupra Fannia, Didia,Cornelia,& Licinia, quęque impenſam præſcribebat, ſumptumque comprimebat in cibis emendis,

Semptonia,vt Portia ſupra à ſempronio Graccho poſteà lata.

Scatinia,à Scatinio Municipe Aricino lata in eos,de quibus in l. cum uir.C. ad legẽ Iul.de ad. ideſt in pedicones,& in eos ꝙ muliebria patiũt.

Sympoſiaca,de hauriendis poculis.

Tribunicia, ſi quis ſacer fuiſſet, alius ut eum occidiſſet,parricida eſſet.

Viaria,de vijs faciẽdis.hæcq; ſatis ſint,ſiq; tu alias volueris,& planè prolixiores ;ac copioſius quã par ſit,tibi ſtudio ac diligentia compares & quærito, & ſi hoc vnũ pro ſigillo tibi rurſum dixero,tibi inquàm me ſatisfeciſſe putabo,qđ lege agere verbũ iuris eſt, qđ ſignificat actionẽ intentare autor eſt Ci. In Verrẽ. & qđ legis actio eſt actus legitimus.l.iii.ff.de offi.procon. & qđ nõ licebat olim Ioue tonante, legẽ ferre.qđq; lex xii.tab.antiquitatis effigies eſt,priſca uerborum uetuſtas i eis cognoſcitur,& fons oĩs publici priuatiq; iuris,bibliothecis oĩum philoſophorũ anteponẽda amplius vt idẽ Ci.ait in lib. de orato. & malè alibi ſic gloriatus,ſibiq; contrarius,in ora. pro l.Mure.Si mihi homini uehemẽter occupato ſtomachũ moueris triduo efficiar iuriſconſultus,at eloquẽtia illa ſola eſt, quę põt hominẽ in amplisſimũ dignitatis gradũ collocare.& qđ deniq; in legislatore quatuor ineſſe debent,charitas erga proximum. Iuſtitia, virtutum amor, & vitiorum odium. Finis.

DE PRAECIPVIS RO. LVDIS.

QVandoq; licet relaxare aĩum,& ingeniũ delaſſatũ,imò & corporis vires laboribus afflictas, cõpenſatione aliqua honeſti ſanè alicuius ocij recreare, qñquidẽ(vt poeta inquit)durabile non ſit,qđ alterna caret requie. Nec ab re Mar.vj.dicebat etiã nũ CHRISTVS,diſcipulis ſuis. Venite ſeorsũ i deſertũ locũ & requieſcite puſillũ. Et Archidamus Lacedęmonius eleis ſcribẽs. καλον ησυχια q.d. latinę,pulchrũ eſt quieſcere.idcircò Ro.hoĩes ſpectacula ludoſq; inſtituerũt,qui, qm̃ populus eiſdẽ oblectaт aliàs ducitur,& veluti muneribus quibuſdã mirũ in modũ capit,munera populi appellari ſolebãt,de quibus(breuitate tñ qua ſemꝑ vti uelle profitemur)nũc ẽt aliqua dicere intẽdimus ad idẽ. Et primo,ꝙ ludorũ celebrationes, deorũ feſta erãt,uenationes Saturno,Scenici libero, & circenſes Neptuno.

Secũdo dico, ꝙ ludi ꝑcęteris erãt quinq;, vñ gręce πένταθλον latinę quinquertiũ, & πένταθλοι ac quinquertiones qui his ludis uiciſſent appellabantur. Saltu enim curſu,diſco,iaculo, & lucta certabant,& dixi etiam ſupra,licet ad aliud.

Tertio dico,ꝙ erãt ẽt ludi honorarij, quos in ꝑtura ꝑtores exhibere ſolebãt,& nimirũ quidem ꝑtoriũ ius hinc dictũ eſt quoq; honorariũ,ab honore ꝑtorũ ſic noĩatũ.l.ius aũt ciuile. ff. de iuſt. & iur.honorarium tumulũ honoris gr̃a factũ,de quo Sueto.in Claudio c.j.ibi cęterũ exercitus honorariũ ei tumulũ excitauit.honorariũ ſalarium aſſeſſorũ & aduocatorum.l.j.§.in honorarijs.§.ſi cui.ff.de uar.& extraor.cog. & honoraria tutela eorũ qui honoris gr̃a (rurſum)quaſi cuſtodes dati uidebãtur.l.iij.§.j.ff.de admi.tuto.l.ſi quis tutor.§.quid ergo.ff.de ritu nup.

Quarto Luperci,q à nudis adoleſcentibus celebrabant,obuiis ſe ſe ſcutilcis percutiẽtibus,ſed honeſtatis cauſa ab Auguſto prohibiti fuerunt.

Quinto,ſęculares à Valerio poſt exactos reges inſtituti,à ſeculo dicti ꝙ eſt tẽpus annorum centum,uitæ hominis longæuũ de quo in l.fi. C. de ſacroſan.eccl.& hac de re forte à ſene,quia ſit(ut dixi)ſeneſcendorum hominum ſpacium.

Sexto,Actiaci,actio Apollini conſecrati, qui Nicopoli celebrabantur & Νικόπολις græce ciuitas uictoriæ dicitur,ab Auguſto ædificata,quã doquidem ibi Antonium Cleopatramq; ſuperauerit,unde Maro.in eiuſdem Auguſti honorem.

Actiaq; Iliacis celebramus littora ludis.

Erant & ſeptimo, Haſtici, qui haſtis conficiebantur.

Octauo Miſcellanei, qui multi iugis fiebant ludicris.

Palatini nono,qui in palatio agebantur in honorem Cæſaris.

Decimo iuuenales,pro ſalute iuuenũ à Nerone inſtituti,qui uoluit(qm̃ Ro.magni appellabátur)vt ſut uocarẽtur maximi.& magni aũ propoſitũ illi à regibus inſtituti appellabãtur, quia magnis celebrabantur,impenſis, ducentis millibus nũmum ſcilicet.vel quia diis magnis,id eſt la ribus urbis Romæ dabantur.

Vndecimo votiui, qui à Pompeio acti fuerũt, ſi tũc(ut memoriç ,pditũ eſt)Sertoriũ ſupauiſſet.

Erãt duodecimo quoq; Floralia,ĩ honorẽ Floræ meretricis,vt oĩa proſpere feliciterq; floreſcerẽt,inſtitnta 4.Kal.Maij, q̃ nudis mulieribus celebrabãtur,uſq; adeò ut populus poſtulare erubuerit mimas nudari,Catone ludos ſpectãte quo tamen cognito aliquãdo ſtatim è theatro diſceſſit, ne ipſorum conſuetudinem impediret.

Decimo tertio,circẽſes qui à circo dicti,denominatiq; fuerũt (primus em̃ eos inſtituit Tarquinius priſcus)mõ magni,& mõ Romani,magni ꝙ maximis fiebãt impẽſis,vel à magnis diis,laribus ſ. ut ſupra Romani vero ab urbe Roma, uel quia ã Ro.populi gr̃am celebrabanẽ.Amphiteatrũ amplius(qđ alienũ uõ erit ad horũ declarationem) duobus theatris innẽtis (theatrũ em̃ erat circuli dimidia pars)ędificari cępit, poſtea circus vocari,à circuitu dictus,ad ludos currules, curſus, & naumachias,(ad ludos prius gladiatorios & concluſarũ ferarũ venationes erat)nimirũ Igit ſi circenſes prius vocati fuerũt.dictuq; mirũ eſt, ꝙ in euripis,id eſt canalibus vino plenis,hoſce ludos, (circenſes.ſ.)aliquãdo exhibuerit ille, oĩum Imperatorũ vilisſimus imò nequã & ſordidus Heliogabalus. qđq; in tẽporario M. Scaurus Hippopotamũ & crocodilos oſtenderit,quos ẽt in honorẽ defunctę matris Agrippinę Caligula voluit quotãnis celebrari,& conferunt ad tex.in l.plenũ. in §.æquitij.ff.de vſu & hab.ibi, non puto eũ in circenſibus his vſurum,de quibus ẽt nos alibi ſatis.

Decimoquarto dico (ꝙ adhuc nõ eſt prętermittẽdũ)Agonothetas vocari, qui ludis pfecti ſunt. Theuſas vero,pulpita in quibus ſimulachra, inque ludis & pompa circenſi feruntur.

Et quanquã titulus inſcriptus ſit de pręcipuis Ro.ludis, attamẽ Decimoquintõ & vltimo(de ludo ẽt quãdoq; ſatis licet de his,alibi diximus) ꝓ ſigillo,prædictorũ oĩum.non ab re, nec alienum eſſe putabo eiſdem addere,quos Veneti quotannis bacchanalibus ſe ſtis celebrãt in foro D.Marci,& quid ita.Igitur ſciẽdũ eſt,Patritiatio Baduario Duce,olim autore inſtituros fuiſſe, aduerſus Vlricũ Aquilegiẽſem P.Forotulienſeſq; belli ſocios,quos ſuperauerat victoria parta.Nõ ſecus ac Aug.Cleopatrã & M.Ant.hiſce.n. cõditionibus dimiſsi ſunt, ut reipub. quotannis ſues xij. totidemq; panes ſextarij vnius dono darent,ut ea die qua victi ſuperatiq; fuerãt quotãnis (vt dixi)vnã cũ tauro,haſtis Scipionibuſq; ferratis, frequenti populi multitudine,riſu,cachinis, clamoribuſq; aſtãtiũ occiderentur,'quaſi victa & ſuperata animaliũ ratione carentiũ & iudicio grex, & porcorũ ſimul.ſtrenui ducis atq; inuicti pugna, & Venetorum imperij,omnium potentisſimi. Clauditeiam riuos pueri ſat prata biberunt. Finis.

MILES.

Vemini me ẽt aliqñ dixiſſe multa de priuileg.militarib.ad ornatũ.l.ꝓcibus.C.de imp.& ali.ſub. & l. Centurio.ff.de vul.& pup.ſub.nũc ſanè alia de militibus percurrere intẽdimus,quibus cognoſcãt quãta ſit ipſorũ dignitas & amplitudo nec nõ militię, q̃ principatũ Italię aliàs pepeperit Ro. populo.Sciẽdũ igit eſt primũ, ꝙ miles a malo arcendo dictus eſt,vel a militia,id eſt duritia quam pro nobis ſuſtinet vnde maxilla percutit vt inqt Bal.in l.j.in §.j.ff.de mil.teſta. vel a mille hoĩum numero quẽ gręci ταγμα appellãt,& nõ ſecus ac exercitus q nomẽ ab exercitatione traxit pariter & vt formaliter ẽt dicit in d.l.i.ad ſi.ff. de mil.teſta.nec abre milites,militari diſciplina,exercendos eſſe aiũt.adeo grata Cyro pſarũ regi,vt feras domi venaret,q̃ in hortis alebant. Cenãq; nunq̃ anteq̃ ſudaret capiebat, nec equis priuſquam eſſent exercitati,pabulum iniciebat.

Secũdo ſciẽdũ eſt, ꝙ i Ro.militia tres erãt ordines,ſenatorius amplisſimus,eq̃ſtris & plebeius

Tertio ſciendũ eſt,ꝙ pueri nõ militabant,q̃q̃ poſtea bello punico ſecus decretum fuerit.

Quartõ ſciendũ eſt,militis propriũ fore viriliter pugnare,vt Ducis & Imperatoris ſolerter ꝑparare cuncta,ꝓuidereq; oĩa ad victoriã cõſeq̃ndã cõducẽtia.vñ ſi miles rurſu rerũ bellicarũ gloria excelluerit, opes fœlicitatem, honoreſq; maximos ſibi & reip·comparabit, Sicq; Cyrum militibus dixiſſe feruut,dum aduerſus Medos, Aſtiage mortuo,bellum moliretur,

Quinto ſciẽdũ eſt,ꝙ iurabãt ſe ſtrenue facturos tuc q.cqd Imp.pcepiſſet,ſeq; militiã nõ deſerturos,ꝓ Ro.rep.ſacrimq; appellabat militare ſiue militũ.qua de re nec ſũt ab eo auocandi, & q̃q̃ l. poſthumius vir cõſularis,cũ exercitui pęſſet opera militũ in agro ſuo vſus fuerit, attamẽ dãnatus eſt.Vnde Cẽturio manipularis, cũ in forum venisſet ſic dixit,ſta miles,hic optimè manebimus.

Sexto ſciendũ eſt,extra ordinẽ depẽſos olim ob id,Ro.vittbus.l.milites.§.irreuerẽs.ver. ſi vitem.ff.de re mil. extraneos vero virgis à Scipione Africano aliquando cęſos fuiſſe hinc ſine periculo à ſignis diſcedere non potuiſſe, inquit Iurecon.in l.pe.ff.ex quib.cau.maio.

Septimo ſciẽdũ eſt, militẽ in clypeo imò i corde,hoc ipſum inſcriptum habere debere. Diſceferire,& intrepide mori.prouerbioq; militari amplius vti.vel occides vel occideris.

Octauo ſciendum eſt,quod idem Scipio, licẽtia luxuriaq; exercitũ corruptum ad generoſisſimã militię diſciplinã reuocauit. & qđ aliàs pro parua re etiam magna ſeueritate eſt cohercenda ut pe-

ut peſceniũ nigrum olim feciſſe legimus, qui ob vnius galli gallinacei ſurreptionem, decem com manipulones ſecuri percuti iuſsit.

Nono ſciendum eſt, à milite nõ minus modeſtiam & continentiam deſiderari, quam ſit animi magnitudo deſideranda & virtus. Ex obſidione.n. muliere deprehẽſa cũ miles digitis p obſcęna adhibitis in illam conniciaretur oculos ſibi eruit, qua de re cohortem omnem ad ſimilia infamem Sertorius interfecit.

Decimo ſciendum eſt, hoc nomine quandoq; ab Imp. appellatos fuiſſe, interdum vero qui rites à Cæſare.

Vndecimo ſciendum eſt, quod milites cincti ſemper eſſe debent pro more, quodq; præcincti ſtrenui ſunt, diſcincti vero ignaui & inefficaces, quos deſiquẽtes pedibus ſtare iubebat Auguſtus

Duodecimo ſciendum eſt, præter alia dicta ſupra, qđ milites ẽt tituli quaſi Tutuli dicuntur, quis tuentur patriam, parentes, & liberos.

Draconarij, qui draconum geſtabant inſignia ut Aquiliferi, qui aquilam.

Cetrati, qui cetris (cetra enim erat ſcutum loreum) muniti, ſiue ornati apperebant.

Legionarij à legionibus. Romani.

Auxiliares ſocij.

Aerarij ab ære quod ſtipendia facerent.

Subitarij quos ſic repentina appellabant auxilia, teſtis eſt Liui.iij.decad.j.

Paludati, inſignibus ac ornamentis militaribus decorati ad bellum exeuntes.

Decumani decimæ legionis, quæ erat præcipua & ſingularis.

Gregarij viles & ignobiles, vt infra.

Claſsiarij qui in claſsibus depugnabant.

Accerſiti ſiue ſuper numerarij, additi.

Caligati, à calceamento caligari, vnde C. Caligula Imp. quoque vocatus eſt.

Contati qui contis vtuntur, id eſt haſtis longioribus & robuſtis, ſiue conto haſta qua nautæ vtuntur ad loca nauibus opportuna.

Scutarij, à ſcuto.

Cateruarij, à caterua.

Alares ſiue alarij qui alarũ ſimilitudine acies protegunt.

Voluntarij libertinorum, quorum cohortes plures in Germania inque illyrico legit Auguſtus, quia tamen legitimi non erant, eos alias ſingulari numero appellauit, & libertinum militem dixit, non libertinos, quaſi (vt dixi) non legitimus eſſet miles.

Simplares & duplares qui duplas annonæ mẽſuras habebant.

Stationarij, cuſtodię præpoſiti.

Accenſi, id eſt ſuper additi, & ſupernumerarij vt ſupra.

Aere diruti, quibus ſtipendium ignominiæ cauſa non dabatur.

Volones, qui poſt miſerabilem illam cladem cannenſem, ſe ad militiam voluntarie adſcripſęrunt ad numerum octo millium vſque.

Rudiarij, qui ab onere militiæ dimittuntur, quaſi rude donati (rudis enim virga erat, qua gladiatores miſsionem accipiebant à ſanguinario ludo,) de quibus in l. milites. in §. miſsionum. ff. de re mili.

Lepores galeati, qui fugiunt vt dicebat Cornifi. Poeta.

Alaude, ſic appellati, cum ex gallis legionem conſcriberet Cęſar. ſeu Galeati milites, quandoquidem galli hoc nomine vocent galeam. Alauda enim auis eſt quam rurſum galeritam vocãt, nos lingua Italica Vpupam, quia apicẽ habet in capite, in galeri modum ſiue galeę, nimirum igitur ſi alaudas milites (iterato dixerim) vocauit. hinc M. Anto. olim quoque decuriam iudicum pariter conſcripſit, ex legione alaudarum.

Gręgarij, qui nulla re pręeminent, quiq; ſunt de media militum turba vt ſupra.

Palantes, ſeu palabundi id eſt vaghi & errãtes.

Præſidionales, qui in arcibus diſponuntur.

Aſcriptitij, qui in demortuorum locum deliguntur, quique accenſi quoq; dicebantur, & ad cenſum legionum adſcripti vt ſupra.

Chryſoaſphidę à clypeis auro cęlatis. Alexandri Seueri Chriſtiana Mammea geniti.

Cataphraſti, æquites ferro muniti.

Aequites, leuis armaturę.

Pedites, qui etiam haſtati poſſunt appellari, ſiue contati ut ſupra, quippe quod longioribus utuntur contis, ſiue haſtis, in bello.

Et Triarij deniq; qui ultimo loco ſeruabantur, utpotè robuſtiores. vnde prouerbium ſanè ortum eſt, res uenit ad triarios, hęcq; de Ro. militibus, dicta ſufficiãt. pręcipuum id unum tñ haud omittentes, quod Carthaginenſium dum militabant ſe à uino abſtinebant. voloq; iſtud mihi pręſtet argu. de uino aliqua ẽt dicere, que ad hęc corrollarium ſit, quo bibaces, quiq; uinũ libenter bibunt, gaudeant lętentur, deq; uino dicta libẽtius legãt quam de aliis, eaq; abſtemiis relinquamus. uel ut (cognoſcẽtes quã turpis ſit temulentia) à uino abſtineant ſtudioſi, & ſobrie uiuãt. Finis.

οἶνος Vinum.

POSTQVAM de vino polliciti ſumus nos aliqua dicturos, qñquidem nobis ẽt arg. fuerint Atheniẽſiũ milites, ea rõne qa Abſtemij erãt ĩ bello.

Sciendũ eſt & primo, in vinea naſci & legi, in torculari vero premi, in pœnu cõdi, & in aula bibi. quodq; vitis tres vuas fert, voluptatis, ebrietatis, & mœroris. Et qđ deniq; qui Muſas amat ternos cyatos potat, qui vero grãrum eſt cultor, ſupra tres bibere prohibetur. Siq; exiguũ ſumatur largitatẽ largitur, ſi modicũ facũdiã parit, ſi multum inſaniã mentiq; & corpori nocet. Nec ab re liber pr̃, Bacchis comitat̃, choreã ducit ſecũ, caluos hẽt aſſeclas, nudus pingit̃ hędera coronatus,

cui

cui nec cornua deſunt. Alexander Macedonicus Rex vicit hoſtes à vino victus eſt. Exitiumq; prębuit poſſeſſoribus ſuis, aliiſq; ſui exemplum dederunt, Noe, Loth, Dauit, adoleſcens Scitice Reginæ filius, Antonius triumuir & Cato. nec aliud eſt ebrietas quàm inſania voluntaria, ebriorumque vita non in ſanguine ſed in vino. Et plus, q etiam venus in vino, ignis in igne fuit natuſq; fingitur Priapus, hortorum cuſtos, ex venere & Baccho, quia in vino luxuria eſt. Vnde quia vires animi demit. & marceſcit, aliqui Maronem à Marcore nominarunt. Et quia ſapientiam obũbrat, magiſtratus abſtineant vino neceſſe eſt, & ſacerdotes vt ſciant diſcernere inter ſanctum & prophanum, mundum & immundum.

Secundò ſciendum eſt, vinum nigrum, album, mediumq; reperiri, hoc idemq; notiſsimum eſt, uerum ſcias nigrum uires augere, album urinam eicere, medium concoctionem diſponere. Nouũ rurſus uetus, & medium pariter. nouum refrigerare, uetus calefacere, medium uero caninũ prandium parere. Et quod è uitibus uetuſtioribus melius naſcitur, è recentioribus copioſius. Imò q uina ipſa mitiora fiunt ætate. & quod abſolute uinum uetus eſt melius nouo, probaturque in l. cũ quid. ff. ſi cer. pet. uetus uero poſt annum. l. uetus ff. de trit, uino oleoquè lega. Imò quod ab Euryclia ad xx. annum uſque ſeruatum eſt. à Neſtore uero in xj. uſque retentum. Hinc uulgatum illud, uinum à uetuſtate, Poemata autem à nouitate commendari.

Tertiò ſciendum eſt, Scytas, ac Thraces nõ modo uino penitus uti uerum etiã ueſtes perfundere, præclarum hoc, & beatum uitæ genus (ut inquit Plato de legib.) exiſtimantes. Contra uerò Sueui, rati homines ad laborem ferẽdum, remolleſcere atque effœminari.

Quartò, quod Thoreſſomeni uinum bibentes appellantur, abſtemij uero qui uinũ nõ bibũt. Et uini uenditores uinarij, tabernaq; uinaria & ubi non ſit taberna hæc, locus ſobrius. Vinaliorũq; dies Ioui ſacer & apotheca rurſum cella uinaria. & cymbia etiam uaſa.

Quintò ſciendum eſt, uinum quoq; picatum eſſe, à pice, qua intus uaſa doliaque uinaria liniri ſolebant. Vnde Eraſ. in familiarib. Si uinum mihi mittendũ eſt, uaſe bene picato mittas oportet.

Meracum, quod merum ſit aqua non admixta. unde Proper.

Ah pereat quicunq; meracas repperit uuas:
Corrupitq; bonas nectare primus aquas.

Iubetq; hinc Cor. Cel. arte medica olim pręſtantiſsimus, hyeme meracius bibendũ eſſe, ęſtate dilutius. Hoc caſu tamen dolum pati dicitur, non ſecus ac aurum, ſi cum argento & ęre coeat. & ueritas, ſi uerbis falſa connectantur.

Protropon, quod effluit antequè uuę calcẽtur.

Tortiuum Torculari expreſſum, quod (dum Botri calcantur) ex eo compreſſu uelut infans ex aluo matris naſcitur.

Lixiuum antequam nimium calcetur.

Peliganeũ, quod in uſum operariorũ eligitur.

Mamertinum pręſtantiſsimum.

Et peculiare ultimo loco, quod eſt ſeruorum. l. ſi quis uinum. §. ſi acetum. ff. de tri. uin. oleoq; lega. à peculio quod habent à quo ipſi etiam peculiares dicuntur, vt ibi & in l. filiusfa. ff. de iur. pat. & quia bona non habent, nec paterfam. peculium. l. j. ad fi. ff. ad legem Cor. de fal.

Quibus tamen addendum eſt, Ectromatium quoque quod abortus facit (ἔκτρωμα enim abortiuus dicitur) & quod vinum à vi dictum eſt, quia vim infert, ſi (vt dictum eſt) bibatur immodicè, hincque Temetum, & ob id Temulentua, & Temulantia, Bacchique duo ſunt quorum alter iuuenis eſt, Barbatus vero alter, & Temetum rurſus quia tenet mentem, & Temulentia beſtia multiplex, quam deuitent adoleſcentes & bonarum artium atque diſciplinarum ſtudioſi, quia morſu vulnerat, & niſi ſobrietate velut medela quadam cito ſuccurratur, de ſalute deſperant, nec abſque nota pereunt & moriuntur. Finis.

[illegible] VARIA,
RERVM QVOTIDIANARVM,
VNDE MVLTA CVM PVLCHRA TVM VTILIA,
Studioſi adoleſcentes iuris hauriant.

DVM in l.iij.de offi. pręf. uig. dicitur, Aug. ſeptem cohortes cõſtituiſſe, opportunis locis, vt binas regiones vrbis vnaqueque tueretur, declara, cohortem à cohortãdo dictã fuiſſe & eſſe multorũ hominum ſocietatem, quæ pedites, Mille & quingẽtos habebat, equites verò centum & triginta duos. haſque libertinorum fuiſſe, quas rurſum. Idem Aug. uoluntarias appellauit, ut ſueto. refert in ipſius Aug. vita c. xxv.

Adeo verum eſt qnod dicitur in l.ſi non defendantur ff.de pœn. præſidem ſuſcipere defenſionem reorum omnimodo debere, ſi à nemine defendaotur, ut ad propoſitum docuerit Aug. rurſnm parricidam negare parricidinm, vt per inficiationem (ex quo ipſius lęnitas argui videbatur) atrocitati pœne ſubduceretur. qđ et xxxiii. c. in præallega. loco, adhuc pulchre legitur ibi, Certe patrem tuũ non occidiſti? equiteſque quibus crimina obijciebant, admonebat, vt ea ſoli recognoſcerent, ueque in vulgarentur, inquir poſtea idem Sueto. c. xxxix.

Non ab re ærosce pecuniæ. I. con. mentionem fecit in l.creditor ff.de ſol. quia veteres æs magis quàm aliud habuerunt aptiorque materia eſt religioni quàm alia vſque adeo ut Flamines diales æneis cultris tonderentur, fueriniq́ue etiam hiuc ſœcula aurea. & Trib. ærarij, pęcuniam ſibi, & tributam militibus reddentes. Idq́ue ęs militare. & milites ærarij. Stipendia facientes. deque alias in Iulio Cæſare. Sueto. c. xxxxi.

Cauſa biſexti uominis de quo in l.cum biſextus. ff.de reg.iu. ea eſt, qa duobus dieb. cõtinuis bis dicitur. vi. Kal. Martias, duos videlicet dies pro nuo computantes, vnde natus biſſexto Kal. non refert an priore vel poſteriore die naſcatur, qnando quidem habeatur pro vno tantum. d. l. cum biſſextus & ibi not. l. iii. §. minorem vbi I. conſ. ita formaliter declarat ff. de mino: ſed adde quod infauſtus fuit Ro. Reip. quodque Valentinisnus (vt memoriæ proditum eſt) ipſum vel Ominoſum aliquando deuitauit.

Quoniam veteres aſſem diuerſis temporibus uariarunt, nec facile intelligi poteſt ualor Seſtertij, ideo Accur. ignoſcendum eſt dicenti in l.verba ſuperflua. C. de dona. ſe id non intelligere. Adde tamen quod ſeſtertium, nũmus argenteus erat duarum lib. & ſemis, quodque duplicato H. & S. ſcribebatur. ſiue quod mille, ſeſtertium neutro genere faciebant, & plus minus, ualoriſque erat xxv. coronatorum. Et quod ſeſtertia. cccc. cenſum ro. equitis conficiebant, & quod deniq; ſeſtertium maſculino genere uſurpabant, minutulam ſnmmam ſignificantes, ſeſtertia verò neutro, pro maioribus. eaque ratione forte denarios etiam & denaria dicebant ut in l. publia in §. i. ff. de po. vſqne adeo vt non rectè ſenſerit Alcia. alioquin eruditiſſimus I. conſ. lib. iiij. de uer. ſi. quod denaria dicere, barbariſmus eſt. qnoniam dicitur etiam alibi ſæpe. & maximè in l. ſi ita ſtipulatus in §. griſogonus. ff. de uer. ob.

In l.ego ff.de manu. uindic. litoris mentio fit, declara tu litorem à ligando dici, quippe qnod Iuſſu Magiſtratus Rom. Si virgis quis verberandus erat, crura eius manuſque ligabantur. græce λείτος publicus dicebatur, & ſine. c. ſcribi debet, quamquàm ſecus in pand. Flo. inueniatur & male. vnde Ci. pro. C. Rab. I litor colliga manus, caput obnubito, arbori infœlici ſuſpendito multa liui. i. j. decad. Sciendum eſt inſuper ad litoris propoſitum, Coſſ. qui duo erant, xxiiij. litores habuiſſe. & ſic xij. quiſque. Sicque a Romulo inſtitutum, quippe quod aues. xij. quoque augurio regnum portenderant. proconſulem uerò ſextaotum, quos pro menſibus ridicule accur. Interpretatus eſt in l. proconſulem ff. de offic. proconſul.

Faſces in pręallega. l. proconſules pro litoribus pouuntur, ne qua dubitatio ſuperſit legenti, quæ uirgis & ſecuribus ligabantur, indicantes magiſtratuum iracundiam. diſſolutã eſſe non oportere. eiſdemque vtebantur Coſſ. lege Iulia alternis menſibus. Li.

Fit viatici mentio in l. cum filiusfamilias. ff. ſi cer. pet. adde tu quod in græci [illegible] vocant, & plus quod uiaticari etiam ad materiam dicimus

viaticum

viaticum ipſum parari, iuxta illud Comi. In Menęchmis. æſtiue admodum uiaticati ſumus.

Pœna legis Cor. de ſica. punitur qui hominē caſtrauerit, ex S. con. vel libidinis vel commercij cauſa, vt dicitur in l.iii. in §. qui hominem. ff. ad legem Cor. de ſica. Adde quod prima omniū ſemiramis regina, mares (vt proditum eſt) caſtrauit, quodque Domitianus (quāquàm Imperatorum omnium peſsimus fuerit) eunuchos tamen fieri lege prohibuit. vt. c. vii. in uita ipius legitur. ibi, caſtrari mares vetuit. Et ſi quis hoc idem fecerit, ſibique virilia amputauerit ſui homicida erit c. ſi quis abſciderit. lv. d. eſt uerum quod ratione delicti, hoc idem tamen à lege permiſſum eſt vt Auinioni alias eueniſſe teſtatur Old. conſ. cccxxxiii. odictoque cauſam (vt aiunt) Pandonus Iudeus dederat, cui abſciſa genitalia fuerāt, quippe quod carnaliter fœminam Chriſtianam cognouerat, eaque ſic abſciſa ante palatij portam uidiſſe proprijs oculis.

Miſsionum cauſæ tres ſunt honeſta, cauſaria, & ignominioſa, vt inquit aureus text. in l. milites in §. miſsionum. ibique liquet clare, que nam ſint, verum hic ignominioſæ uerba, ſubijcienda ſunt, quibus milites exauctorationem timentes, caueant ne ſibi aliquando dici poſsint ex Cæſaris Commentarijs hauſta. namque hæc ſunt tandem. Vos cum neque bello fortes, neque Pace boni vel utiles fueritis ſeditionis ſtudioſi, indignos eſſe arbitror, qui in exercitu meo ordines ducatis. voſque miſſos facio, & quintum poteſtis abeſſe. (Sic enim Cæſar in Africa) ab Africa iubeo.

Eſto quod verbum Graſſari. vnde etiam Graſſatores deriuantur in malam partem capiatur l. capitalium. §. graſſatores. ff. de pœn. vbi caſus clarus, attamen ſciendum eſt, veteres graſſari pro adulari poſuiſſe aliquando ut inquit ſext. de uer. ſi. honeſtumque uerbum quoque interdum fuiſſe, quandoquidem ſic etiam Saluſti. dicat. virtutis uia graſſatur. Graſſandumq; (Silius Italicus) ad clara periclis. Idcirco uerba ſemp intelligēda ſunt atq; interpretanda ſcd̄m ſubiectam materiā qm̄ alibi donationis mētio fit notiſsimumq; eſt quid ſibi uelit l. i. ff. de dona. & tamē donatio. i. tranſactio exponitur l. ſi uno. ff. loca. ſimileque eſt in l. olei. C. eo. & in l. ii. C. de ſuſp. tu. Feli. in c. ſignificante col. iii. de reſcrip.

Libelli famoſi pœna capitalis eſt l. i. C. de lib. famo. dixique ego alibi ſatis ad exornationem dictę legis & titu. Adde nouiſsime A. Cecinam, exilio graui aliquando multatum fuiſſe, quippe quod librum aduerſus Cœſarem conſcripſerat. vnde ipſe (hiſto. nota eſt.) Sic dicebat. Styli pœnas do.

In l. ij. in prin. ff. de origi. in. ibi exat ꝰtis regibus. adde tu & dic. à Bruto libertatis uindice, Cuius ſtatua fixa in Capitolio fuit olim media inter illas regum, ſtrictum hoc eſt euagi natum gladium exerente.

Si pōtifices olim negabant, unam eandemque cellam duobus diis dicari potuiſſe, Sciunctāque illam Iouis ab alia Iunonis incapitolina arce ēt fuiſſe, nimiiū uidetur qm̄ eſt quoq; regula iuris quod apud duos uno eodemque tempore eadem res inſolidum eſſe non poteſt, imò quod naturalis ipſa ratio dictat, ne, tu, ubi ſedeo ego, tu inquam ſedere poſsis, l. ſi ut certo §. ſi duobus uehiculum ff. commo. l. iii. §. ex pluribus. ff. de ſequi. po. ex quo fit ut neq; duo apoſtolici eodem tpe admittantur neque imperantes duo c. non autem. c. in apibus. vii. q. i. c. Venerabilē de elec. Iacob. belloui ſ. in auth. quomo. op. ep. in prin. col. ii. nec poſſe fieri (inquit, Comic. in amphit.) tempore vno, homo idem, duobis locis, ut ſimul ſit.

Quanta ſit criminis grauitas uiolati ſepulchri, et ti. de ſep. uiola. ff. & C. neminem latet. & nimirum, quia mortui ſunt ſacri, ſepulchra etiā ſacra, vnde à Græcis prouerbialiter dictum eſt, neque aras neque ſepulchra, neque Heròa mouери oportere, quo moneantur Anotomici noſtrorum temporum tam facile cadauera amouentes à locis ſuis. noctu, monumentaque violantes, caueant ne graue illud ſacrilegij crimen, incurrāt. ex quo fit vt non ab re hinc quoque Solon, lege cauerit, ſi quis buſtum violaſſet vel diſieciſſet.

In funere etiam (quod ad materiam iſtā maxime confert) teſtatoris voluntas negligenda non eſt l. militis uoluntatē. C. de relig. & ſump. fune. ex quo M. æmilius lepidus, antequam expiraret, filiis præcepit, lecto ſe ſtrato ſine linteis, ſine purpura efferrent, ne plusquam æris denos cōſumerent. dicens Imaginum ſpecie non ſumptibus maximorum uirorum funera nobilitari ſolere, nec ſecus actum fuiſſe, veriſimile eſt. Nec prętermittendum duxi, funus, a funalibus dictum fuiſſe quippe quod noctu, olim cadauera efferri ſolebant. appellatique ſepellientes pollinctores, portitores vero Ssnda pilę & veſpillones.

Quanquam verbum appellere, ſit nauticum, ex pelago ſcilicet ad litus, Seruitus tamen eſt etiam, paſcendi pecoris ſcilicet, & ad aquam appellendi inquit. I. Con. in l. pecoris. ff. de ſer. ruſtico. prædio. & in l. i. in §. Trebatius. ff. de aqua quot. & eſti.

Fit etiam in l. ii. ff. eo. ri. pretorii mentio. ibi per uicini domum uel prætorium habere licere, dic tu villas elegantiores fuiſſe. de quibus in Auguſ. Sueto. c. lxxii. ibi, Ampla & operoſa pretoria grauabatur. i. grauiter. ferebat. Nebriſſ. Grāmatic. fuſius prætorium & de quo etiam in l. plenum in prin. ff. de uſu & hab. & in l. urbana. ff. de ver. ſi. & in l. iniuriarum in §. fi. ff. de iniu. nec alicubi verbum intellexit Accur.

Dixi alibi ſatis cuſtodes principis, latrones, quaſi laterones appellari ſolere, ſiue ſtipatores aliàs, quia ſtipati ferro circundant corpora regū inquit Sext. de uer. ſig. Adde nūc Græce ad idē σωματοφύλακας appellari rurſum, quaſi corporis

cuſtodes

cuſtodes & conferunt ad dicta etiam ſatis, ſuper quæ ſatis aliquãdo à nobis in l.oĩum.C.de teſta.

Fauorabiliores ſunt rei quam actores maxime in criminalibus l.fauorabiliores. ff. de regu. iur.l.ſi non defendantur. ff.de pen.l.i.§.fin.ff.de queſtio. l.non tantum ff.de ap.l.addictos. & ibi not.C. de ap. & ideo hac de re deprecationi locum eſſe aiunt Rhetores. Ob idque natalium & Nobilitatis maiorum allegatio, aliquãdo in cauſa fauorabilis eſt quanquã merita tamẽ cum demeritis cõpenſanda nõ ſint, iuxta illud Naſonis.

Si mihi non uis parcere parce meis. alibique rogat familia Claudia populũ, ut Appius Claudius reus, familiæ Claudiæ condonetur, hiſto. nota eſt.

In l.vaſa.ff.de ſup.le.vaſa murea uocantur, dic tu aliàs literamque reſtituas, Murrhina quæ in urbem inuexit primus Cn.Pompeius ex victoria Mithridatica.

C.Gracchus dimenſo uiarum ſpatio Columnas lapideas ſingulis miliariis ſpatij ſigna præferentes (autor eſt Plut.in vita Gracchorum) cõſtituit, Nec ab re Liuius hinc Hanibalem, ad tertium ab urbe lapidem Roma, conſtituiſſe. deque prætorio locutus Martial.de quo etiam paulo ante nos, in hunc modum.

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum.& I.conſ.denique in l.j.in §.j.ff.de of.præf. vrb.ſi quid intra centeſimum lapidem admiſſum ſit quod ad præfectum vrbis, pertinet, ſi ultra ipſum egreſſum eſt, quod ipſius notio non eſt.

Non intellexit Accur.in l. ſi vero in §.interdũ ff.de his qui deie. vel effu. quid ſit exhedra. ibi, ex cuius cubiculo vel exhedra, deiectum eſt. ideo dic tu locum eſſe vbi ſint ſedilia ad diſputandum ſicut ſunt Monacorum capitula, à ſedium frequẽria in famil. vult Ci. vel ad colloquendum ſeu meridie dormiendum, ut ſenſit Vitruui. Pollio de archit.

Minus intellexit in l. pœ.in §. pater familias. ff.de lega.iij.quæ nam ſigillaria ſint, ea de re ſciẽdum eſt, locum adhuc Romæ fuiſſe in quo non ſolum ſigilla confici & uendi verum vaſa etiam inde ſolebant.

Tametſi ſolariũ alibi vocet I. conſ. quod pro ſolo penditur, veſtigalque ſit amplius in l. ij.in §. ſi quis nemine.ff. ne quid in lo. pub. attamen ſolarium dicitur etiam Horologium, à ſole. Et tecta plana etiam ſolaria quàm alio nomine, Meniana appellantur latine, græce verò δωμάτ[ια]. & de quibus etiam in l.Męniana.C.de ediffi.priua. & in l.malum.ff.de uer.ſi.& in l.prætor ait.ff. ne quid in loc.pub.& diximus nos alibi ſatis.

Expungere militem, proprie, (quod adhuc neſciuit Accur.in l.pœn.ff. de re milita.) nil aliud eſt, niſi ipſum exauctorare, de quo in l.ij.in §.j. ff.de his qui not.infa.& in l. qui de libertate. ff. de lib.cã & in l.qui vno in §.exauctoratus. ff. eo. de re mil.& in c.ij.de pœ.in vj. alias ære dirutus miles appellari ſolebat ut inquit Sext.de uer.ſig.

Præſes prouinciam egredi non poteſt, niſi ſoluendi uoti cauſa, l.illud ff.de offi.præſid. Addę tamen tu, quod non modo hac de cauſa ſibi hoc idem permiſit Claudius Imp. (vt in vita ipſius lęgitur) verum etiam ne triumphi ſpectaculo fraudaretur. dum tamen ab noctare ei non liceret ut in d.l.illud aperte dicitur.

Titulus ille ſanè pulcherrimus ff. ad legem rhod.de iactu, ad rem Nauticam pertinet) quam quàm ibi à ſcribentibus, non declaretur) quoniã Rhodij (vt memoriæ proditum eſt) Nautica diſciplina erant inſtructiſsimi.

Si libertus ingratus in ſeruitutem redigi poteſt l.ij.C.de lib.& eo.lib. dixique ego alibi ſatis, non mirum eſt, quippe quod eorum natura ferme hæc eſt, vt ſint in dominos & patronos ſemper contumaces.

Ornatrices de quibus in l. legatis ſeruis in §. ornatricibus. ff. de lega.iij. græci κοσμήτριας appellant. Veſtiſpices vero puellas quæ dominarum veſtes cuſtodiunt.

Quid ſit Catadromus in l.pœ. ff. de ac. emp in prin.non declaratur, ſed tamen habe tu, decurſorium eſſe, de quo in uita Neronis.c.xi.ibi Notiſsimus ęques Rom.elephanto ſuperſedens, per Catadromũ decurrit. Et in ipſius nummiſmate, parte auerſa, his inſcripto litteris Decurſio. gręceque κατάδρομος dicitur.

Dedit cauſam edicto, quo Nero (tametſi omnium Imperatorum peſsimus) cauit, ne quis notarius in alieno teſtamento, ſibi legatum aſcriberet, Regulus neſcio quis, qui cum ad ſignandum Aureliæ ornatiſsimę fęmine teſtamentum ueniſſet, coegit eam ſibi tunicas quas erat indura legare, & confert ad titu.C.de his qui ſibi in teſtam. aſcrib.

Ridicule neſcio quid dicit Accur. in l. ſi ſeruus ſeruum in §.inquit lex, ibi, qui uinum ſpurcauit ff.ad legem æquil.ad d.uerbum, quod planè diſtinctum eſt ab alijs prorſus. quæ ſequuntur, quęque huiuſmodi ſunt, vel effudit, uel acetum fecit, uel alio modo vitiauit, eã de re dic tu ſpurcauit.j.aquam miſcuit, & hinc veteres Meracum uinum uocabant, cui aqua admiſta non fuiſſet, & vinum ipſum, merum. hinc Proper.ij.

Ah pereat quicumq; meracas repperit uuas.
Corrupitque bonas nectare primus aquas.

Et in Pęnelope Ouid.

Atq; aliquis poſita monſtrat fera prælia menſa:
Pingit & exiguo pergama tota mero.

Licet exigere ſit ab inuito extorquere l.debitorum ff.de ver.ſi.l.pupillus, ff.que in fran.cred. l.fideicommiſſa, §.ſi rem vbi glo. ſingul.ff. de lega.iij.aliquando tamen pro eicere ponitur, ut in l.ij.in §.exactis.ff.de ori.iu.quam ob rem Publicola quoque regum exactor appellatus eſt.& nimirum quia verba intentioni deſeruiunt, non intentio uerbis ç. intelligentia de uer.ſi.l. ſcire leges.ff.de legi.

Sepulchrorum quædam hæreditaria ſunt, quę dam

dam familiaria, hoc eſt hæredibus uel familiæ conſtituta, l. familiaria ff. de religio. l. ius ſepulchri. C. eo. & ibi dixi in æquilibrio Scholaſtico, verum ſcias alio nomine etiam familiaria, Gentilicia ſcilicet uocari, vt in Nero. Sueto. c. l. ibi Reliquias i. corpus ægloge & Alexandria nutrices cum Acte concubina gentili Domitiorum monumento condiderunt.

In l. ſi collactaneus. ff. de ma. uind. Inquit Accur. quod ille eſt qui ex eodem lacte nutritus eſt. & nos alibi ſæpe, & quẽ delicato uerbo, æqualẽ eſſe ſignificauit Hiero. ad furiam de uidui. ſeruanda. adde nunc ὁμογάλακτας græce uocaui.

Suppellex eſt domeſticum patris familias inſtrumentum l. j. ff. de ſup. lega. & bene, ſed ut nihil antiquitatis pęnitus ignoretur ut dicitur inſti. de teſta. in prin. ſcias quod licet hodie ſic dicatur, olim tamẽ aliter dicebatur, ſuppellectilis ſcilicet & non ſuppelles, ut ſenis, & nunc ſenea.

De forma multa diximus alias, multis in locis, exornantes text. in l. Iulianus in §. ſed & ſi quis ff. ad exhiben. verum adde nunc, quod materię præſtat. Ouidianumque Illud facere.

Materiam ſuperabat opus.

Diſſinitio bo. po. quæ ponitur in l. iii. in §. eſt autẽ. ff. de bo. po. eſt ab effectu, ut illa Iuſticia eſt conſtans & perpetua uoluntas, ius ſuum vnicuique tribuens, de qua inſti. de iuſti. & iu. in prin. & in l. iuſticia, ff. de iuſti. & iu. & nimirum quia alibi eſt eſſentialis, ut illa teſtamentum eſt iuſta ſententia de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri uoluerit. l. i. ff. de teſta. à cauſa efficiente, cum dicimus, quod ius naturale eſt, quod omnia animalia docuit ut inſti. de iu. natu. in prin. à partibus. quod homo eſt animal. conſtans anima & corpore. & ab accidentibus denique ſi dicatur ad idem quod leo ſit animal quadruples, uilloſum, pedatim incedens. vel (ut dicebat Diogenes Platonem caſtigans) animal bipes, ſine. pœnis, latis unguibus. deque his alibi ſatis in l. omnis diffinitio. ff. de regu. iu.

Quid ſit papyrus non explicatur in l. librorũ in §. chartis. ff. de lega. iij. ideo dic tu quod eſt frutex, naſcens in paluſtribus Aegypti, ſiue Nili aquis quieſcentibus, vnde charta etiam papyracea dicta eſt. ĩde Auguſta, olim hieratica, Mercaturea, Faniana, liuiana, & Claudiana. de quibus Plini. alibi ſatis lib. xiii. nonnihil ego etiam paulo inferius.

De Heliocamino meminit. Iureconſ. in l. ſi arborẽ in prin. ff. de ſer. urba. prædio. & ſatis bene explicat ibi Accur. locum eſſe, ſoli expoſitum adde tu, Venetijs mulieribus potiſsimum vſui eſſe, ad crines dealbandos. idque ad camini differentiam dixi, qui in loco eſt ubi edulia coquuntur, ad vſum patrisfamilias, & quem Græci proprie καμινον uocant. & meo quidẽ iudicio Heliocaminus quoque ſolarium appellari poſſet de quo paulo ſupra.

De lecticariis ſeruis quod erant hii qui lecticam baiulabant. liquet & probatur. in. l. vxori. ff. de au. & ar. leg. & ĩ l. legatis ſeruis. in §. ſi unus ff. de lega. iii. nonnihil Cice. famil. iiii. quidque lectica ipſa ab ipſo uerbo, & diminutiuum lecticula, de qua idẽ Cic. ubi. ſupra vii. M. Mario. ibi, & mecum ſimul lecticula concurſare poſsis. ſed non quid Baſterna, quid geſtatorium, quid aſſeres & Burdones, & quid denique Octophorus. Ideo dic tu Baſſernas lecticas delicatas fuiſſe, quibus Matronę opulentæ per urbem deferrebãtur quarum meminit Hiero. ad Euſtochium. Geſtatorium uero ſella lecticariorum, que ab eis geſtari ſolebat ut in vittellio ſueto. c. avi. Aſſeres autẽ & Burdones ligna, quibus lecticam Baiulabant, deque in Calligula idem c. lviij. ibi. ad primum tumultum lecticarii cum aſſeribus in auxilium accurrerunt.

Quanquam legati ſerui, qui erat etiam cocus mentionem alibi facait Iureeõ. in l. ſeruis in ſi. prin. ff. de lega. iii. ſcias tamẽ quod in ſeruicijs eos non habebant, ſed ea Macello cõducebant, deinde inter mancipia, recepti fuerunt ipſi & piſtores, quibus ſolis comitatus vitellius, cum ſibi hoſtem aduentare nunciatum fuiſſet, paternam domum clam petii. ut inde in campaniam fugeret, ſueto. autor eſt in vitel. c. avi.

In. l. ſi quis mihi mandauerit. ff. de manda. hypocauſtum Fornacula eſt in qua qua ignis ſuccẽditur in Balneis. i. cellulis ad lauandum quæ etiá vaporaria uocat Ci. ad Q. frat. & fornacarius hinc de quo in l. ſi ſeruus ſeruum in l. ſi fornacarius, ff. ad legem aqui. & in l. cum quidam in §. ſiſcus. ff. de uſu. quorum neutrum intelleait Accur. in d. l. ſi quis mihi. & minus quid ſit ſpheriſterum de quo ad huc in præallega. l. ſi quis mihi, ideo dic tu locum eſſe in quo pila luditur. quia Græci pilam σφαιραν uocant, & σφαιρίζω ludo.

Titulus de quo in l. i. ibi ideo ſub hoc titulo prætor de commodato & de pignore ediait. ff. ſi cer. pet. multiplicem habet ſignificationem; ut pro rub. ibidem ponatur, quandoque pro canone, interdum pro accuſatione, nonnunquam poſseſsionis eſt qualitas, aliquando cauſa ſępe dominium importat & fuſius ut per glo. in c. dudũ de elec. & in l. non eſt ambiguum, C. fam. hær. Archid. in c. ſi quis col. i. ſo diſt. imò & præter hæc adde tu quod olim etiam milites tituli dicebantur quaſi tutuli quod patriam tueantur.

Filius regis rex dicitur etiam uiuente patre, ei in regno ſucceſſurus argumen. in l. in ſuis. ff. de lib. & poſthu. figuraque prolepſis eſt, ſiue anticipatio. plene Corſe. in c. grandi de ſup. negl. prela. in vj. diaique ego alibi ſæpe, uerum nunc addas uelim, non ab re ſi olim Titus etiam (ille enim eſt quẽ delitias humani generis uocabãt) regnante Veſpaſiano patre Romæ Imperator appellatus eſt.

Non dubium eſt Nouelletum de quo in l. ueluti ff. de impen. in reb. dotal. fac. locum dici nouis uitibus conſitum lingua Italica vignaletto, ſicuti

ſicuti Nouale ager ad Culturã redactus. c. quid ꝑ nouale de uer. ſi dixiq; ego alibi ſatis. vnde nouiter obſeruandũ eſt quod hinc nouellare dicemus ob id nil aliud eſſe niſi nouas uites pangere.

Quod pœna puniãtur, qui muliebra paſsi fuerint. & grauiſsima quidẽ, liquet ex his quæ habentur. in l. cum nir nubit in fœminã. C. ad leg. Iul. de adult. uerum ſcias legem etiam, nõ Scãtiniam (ut ſentit Zaſi. in catalo. legum antiquarũ) ſed ſcatiniam ad idem latam fuiſſe, à Scatinio municipe Aricino, vel à C. Scatinio (ut aliqui putant) quod uim inferre voluerit Marcelli filio. ſed ut prius melius; cum leges à conditoribus non à reis denominentur, Iulia, Cornelia, Fauia, Papia, & ſimiles, hac igitur Domitianum (inquit Sueto. in uita ipſius) quoſdam, ex utroque ordine condemnaſſe conſtat. c. viii, deque ea non nihil Ci. in Phillip. iij.

De multis multa diximus in l. vnica in princ. ff. ſi quis ius di. non obtemp. & quod ſine c. ſcribi debet, adde nunc Cn. Tremelio olim Trib. Plebis, multam dictam fuiſſe, quia cum M. Aemilio lepido, pontifice maximo, iniurioſe contenderat. Liui. teſtis eſt.

In apibus princeps vnus eſt, & grues vnam ſequuntur ordine litterato, inquit Hiero. ad ruſticum Monachum, & de quo in c. in apibus vij. q. j. hoc idemque Palamedem deprẹhendiſſe legimus. hinc græce ὀυϊκταλον hoc eſt multitudinẽ Imperatorum bonam non eſſe, quod etiam Dionylius Syracuſanus, & Caligula dicebat. & ille alias qui ſic cecinit.

Non opus eſt multis ſed princeps imperet vnus:

Rex vnus cui ſceptra dedit, venerandaque iura. l. deprecatio vulga. ff. ad legem rhod. de Iac. & nos alibi ſæpe.

Liquet, vxoris abortu teſtamentum mariti nõ ſolui. l. ij. C. de poſthu. hæ. inſtit. alibi partum abigi, dicit tex. in l. Cicero. ff. de pœn. Imò quod eidem imminet capitalis pœna ſi pecunia accepta id feciſſet, ut Mileſia quedam mulier, quod & Ci. teſtatur in ora. pro A. Cluentio, & I. conſ. in d. l. Cicero. ſed ad propoſitum, nota abortum ἐκτρωμα uocant, ἐκτρωμαζιον, vinum etiam quia græci quod abortum facit, dici.

De chartis aliqua dixi ſupra ad tex. in l. librorum in §. chartis, ff. de lega. iii. adde nouiſsime quod membranę e pellibus chartæ è lintheis conficiuntur. Codicilli uero è ligno. Olimque erant ante chartę & membranarum uſum, cerateque tabulæ, aut arborum cortices, vnde libri etiã Codices à Caudice ſcilicet arborum, dicti fuerunt, & à tabulis hinc portitores, Tabellarij. Eſt etiam charta deletiſia quam Cice. In famil. vii. palimpſeſtum uocat, & non abraſa ut aliqui ibi uolunt & male. Et membrana rurſum, quia ab animaliũ educitur mẽbris. appellata poſtea pergamæna, quia pergami Rex Attalus, Romam multitudinẽ membranarum miſit chartarum inopia.

Quadrat ad remunerationem de qua in l. ſed & ſi lege in §. conſuluit ff. de peti. hæ. Sine antidoralis donationis, quę eſt, vt benefacienti bene faciamus, argum. etiam ſumentes, ex his quę dicuntur in l. ſeruus ea lege ff. de ſer. expor. & in l. ut uim ff. de iuſti. & iu. prouerbium. Mutuum muli ſcabunt. de quo nos alibi in prouerb. libello, & in ſuis Eraſ. fuſius.

Nec minus illud ad tex. in l. naturaliter in §. nihil commune ff. de acqui. po. quando duo ſunt quę ſimul non bene conueniant. Nihil cum fidibus graculo, nec Amaricino ſui a nihil commune habet gladius, cum ſpiritu. ſiue. in lente vnguentum.

De aleatoribus rub. habemus, uerbumque eſt (vt alibi diximus) ſeu nomen deſcendens à uerbo quod (vt inquit ualla) non reperitur ex quo non aleare ſed alea ludere & Troco dicimus. Idcirco ſciendum eſt, quod antiquitus Aleones uocabantur hij qui illiberales & ſordidi in ſordido etiam lucro uerſantur. ducentes ſecum inde cupiditatem, Rapinam, conuicia, periurium, mendacium, furtum, iracundias contemptum, & amiſsionem denique bonorum vſque adeo vt uere dici poſsit, quod fomes ſit & ſentina omnium malorum. Finis.

ADDITIO.

Aqua & Ignis olim interdici ſolebat l. ij. ff. de pu. ind. in cuius locum poſtea ſucceſsit deportatio l. iij. ff. ad legem Iul. pec. ſciendum eſt tamẽ Metello Coſſ. per preconem iuſsiſſe annunciari igne & aqua tectoque ab omnibus interdicendũ eſſe, quippe quod ius iurandum renuerat, eſtque tunc decretum ab Apuleio Tr. plebis confirmatum, & Marij iuſſu publicatum amplius, ſicque Metellus (autor eſt Appian. Alexand. Bellorum ciuili. j.) uir præſtantiſsimus vrbe eiectus eſt.

Id quod dicitur in l. j. C. de execu. rei iud. ibi, nimis propere Marcelle agis, de quo nos alibi ſæpe, pulcherrimo Ciceronis exemplo nouiſsime & nunc quidem ornari poteſt, qui à Clodio in ius uocatur (teſtis eſt Ap. Alexand. ij. bellorum ciuil.) quod ante ſententiam à ſenatu latam, Lentulum, Cethegumque ſupplicio affecerit, & perpetuo eſt memoriæ commendandum.

Rub. ſæpe citamus de ſenten. ex periculo recitan. vbi ridicura etiam dicit Azo. eam more maiorum continuando, quę non refero, tibique ſatis ſit uerbum reſtituiſſe, ſi ex breuiculo (vt Haloand. ibidem ſcribit) & non ex periculo, legeris. quando quidem veteres, ſcripta ſua breuia appellarint, non ſecus ac apoſtolica vulgo caſua eſt in l. inter chartulas ibi confiſcati breuis inuentus eſt. C. de conuenien. ſi. debito. lib. x. unde poſtea breuiculum, & breuicolus diminutiuum deriuaſſe cenſemus. quod & alibi etiam Cuſpinian. in præfatio. Sex. Rub. de conſu. & Imper. dignitate teſtatur & bene, & poſt Haloand. Alcia.

Interrogarat

Interrogarat me ſolertiſsimum legum ſcholaris, rara morum integritate, eruditione non vulgari, acrique iudicio, Io. Chriſtophorus de velaſco cordubenſis auditor meus, quid nam ſibi uelit id quod de Coſſ. dicunt, palmata teſtis olim munere cõſueuiſſe inſigniri, quę natu fores hoc ueltis. quæque officia conſularia. & quid denique miſsilia iactare in vulgus, quod ſanè conſulibus adhuc permiſſum erat. §. fi. inſti. de re. di. l. adeo. ff. de acqui. re. do. Ange. in q. Nobilis quidam: col. vii. Cui (prout ſuccurrerat tunc) reſpondi, veriſsimumque eſſe non dubitamus, Palmatam ueſtem, (alias tunicam) pro uictoria & palma reportata, ſic vocatam fuiſſe (autor eſt Sydon. apollina.) ſed addendum eſt inſuper, non modę ueſte palmata, uerum etiam baculo, qui conſulatus erat inſigne (regia enim penes conſulem poteſtas erat), & faſcibus non facibus (vt Cuſpinianus ait & malè) quibus alligate erant ſecures & virgæ, ornari ſolebat. Officiumque conſulis fuiſſe vt dicit Iureconſ. in l. j. ff. de offi. conſu. auctoritatem præbere manumittentibus. & prius (tam etſi ibi non dicatur) reddendi ius, locandique publicos reditus, ſumptus temperandi, deque rebus ſanè dubijs conſultandi. & non aliud denique Miſsilia iactare in vulgus, niſi ex argento muneribus populum honorare, ut etiam dicitur in §. hoc itaque in autheu. de Conſuli. & ex argento dixi, quia ſoli principi aurum ſpargere populo conceſſum eſt vt ſic à Coſſ. diſtinguantur, & vt ibi fuſius legitur, qui mos tamen poſtea abrogatus eſt, ut in l. ii. C. de conſu. lib. xii. & in rub. ibidem, quę non aliud innuere uidetur his verbis. de conſulibus, deque non ſpargendis ab his pecuniis, & non ab re (ut ibidem legitur adhuc ſcituque dignũ eſt pręter hæc) deſignatum Coſſ. (is enim ab ordinario differt, quippe quod in ſeq. annum creari cõſueuerat) iurare ſolitum per caput ſuum, idque etiam, domumque ſuam, ſi ſcienter fefelliſſet, deorum iræ conſecrare.

Mirabilis eſt lex. (vt alibi ſępe diximus) illæ, in l. ad beſtias in princ. ibi roboris & artificij ff. de pœn. quod uirtutis gratia, plerumque etiam delinquentibus eſt ignoſcendum, legeſque tranſcendendæ. Adde nunc, pulcherrimo Horatij exemplo comprobari poſſe, quem cum in publica Lætitia (hiſtoria nota eſt) ſororem, maritum deplorantem, interfeciſſet, ſtricto enſe, à duum uiris condemnatum ferunt, & abſolutum poſtea cum ad populum prouocaſſet, admiratione magis uirtutis quam iure cauſæ. ſic Liut. i. decad. i.

Demaratus Corinthius (Romam enim commigrarat profugus) duos habuit filios Lucumonem & Aruntem, Aruus viuo patre moritur, relicta vxore pręgnante, quod ignorans pater, teſtamentum condit, & inſtituto Lucumone hærede, ventrem prætererit, moritur & ipſe, naſcitur poſthumus, præteritus, & tamen teſtamentũ non rumpitur, quandoquidem ei ab Inopia, egerio nomen inditum ſit ut inquit Liui. i. decad. i.

Cogita, quia contrarium deciditur in l. poſthumo. C. de bo. po. con. tab. & in l. ſi quis poſthumos in §. ſi filium vbi omnes ff. de libe. & poſthu. quo modo ſic egerio tunc ſuccurri potuerit, ſiue tutoribus eius. tam apertum ius ignorantibus.

Cuius ſint uerba illa, pater, notumque eſt lippis & tonſoribus.

FORMALITER dicit glo. in l. quidam cũ filium, in uer. committere. ff. de uer. ob. hoc pater lippis & tonſoribus, vbi etiam Imo. colum. iii. non bene tamen id declarans ibi col. iii. nonnihil Ange. in l. i. colum. xiiii. C. de Indi. In que re manifeſta quę omnibus pateat factum eſt iam tritum ſermone prouerbium. Adde tu primum id planè Hora. dictum fuiſſe. Saty. vii. lib. i. ibi opinor.

Omnibus & lippis notum & tonſoribus eſſe. lippis, quia domo prodire nequeunt, nec lucem ferre, eoque fit ut curioſe, quæ foris aguntur, ab his cognoſcant, à quibus inuiſuntur. nec ſecus tonſores agant.

Sepulchrorum duo ſunt genera.

SEPVLCHRORVM quædam ſunt familiaria, quædam autem hæreditaria. Familiaria quæ quis ſibi familięque ſuæ conſtituit, quæque gentilia uocat in Claudio Sueton. c. l. hæreditaria uero, quæ ſibi hæredibusque ſuis, conſtituuntur l. familiaria. ff. de religio. & ſump. fu. Et non ab re ita plerunque monumentis inſcriptum erat. H. M. H. N. S. ideſt hoc monumentum hæredes non ſequitur. Sicque vnum ab alio uerbis planè iſtis, diſtingui ſolebat. Quo ad hæreditarium tamen, nota, quod ad quęcunque tranſit hæredem, ut innuere uidetur lex. in l. uel quæ paterfamilias in prin. ff. eod. tradit Alex. in l. perinde ff. ad treb.

Quomodo athenis punirentur adulteri.

IVRE ciuili gladio puniri adulteros palam eſt l. quamuis ad fi. C. ad legem Iul. de adulte. §. Item lex Iulia inſti. de pub. iud. & dixi alibi ſatis, verum nunc adde olim athenis aliter puniri conſueuiſſe, nanque diuites ſeſe pecunia redimebant, pauperes uero turpi pœna quadam mulctabant, obſeruantes vulgatum illud de quo in l. quicunque. C. de ſer. fugi. qui non habet in ære luat in corpus. pœnaque huiuſmodi erat, quod raphano ſibi podicem (ride ſi placet) perfodebant.

Turpe nomen non imponi,impoſitum verò deuitari, conſulendum eſt.

DE pulchro & turpi nomine, illo imponendo, emendoque, ſi uenderetur, iſto verò deuitando,dixi multa in l.ii.in §.appellata.ff.ſi cer. pet. Adde nunc quod ſic Rom. homines,turpia fugiebant nomina,vt pote mali hominis cauſa,quodque non ab re Beneuentum oppidum,coloniamq; eorum (quod prius grçci maleuentum dicebant) appellarunt.

De publicanis aliqua, quiq; coactores ad idem ſint.

MAXIME mirum eſt quod alibi ſic dixerit Iu.conſul.in l.quantę ff.de public. & vectigal.Quantę audacię,quantęq; temeritatis ſint,publicanorum factiones,nemo eſt qui neſciat,idcirco prætor ad compeſcendum eorum audaciā,hoc edictū propoſuit.cū tamē alibi ſcripſerit Ci.qui vectigalia exercent,quiq; ex eo ordine ſunt,cęterorum ordinū eſſe firmamentū. vectigaliaq; ipſa reip.neruos,publicanorūq; miniſtros Coactores appellari,ad Q.fratrem. Inq; materia,Cenſoriā quoque fuiſſe legem,qua conditiones ac rerum capita,vectigalium redemptoribus conceſſa,atque exigenda, continebantur. Quid multa?in publicanorum ordine extollit Cice.ex eodem forte ortus, ut ipſemet, in prælega.loco teſtatus eſt.

Not.declaratio.l.qui petitorio ff.de rei vend.

DICITVR hic quod reus poteſt interrogari an poſſideat, vel dolo deſierit poſſidere,mihiq; mirum videtur, cū non teneatur interrogationi criminoſe reſpōdere, nec ipſe,nec quiuis alius, vt ibi ſentit Bar.nec reſoluit, & fuſius in l.qui inraſſe in §.i.ff. de iureiur. Niſi reſpondeamus & iudicio meo ueriſſimum eſt,regulam fallere,quando aliter iudicium inſtitui ſiue recte incohari non poteſt vt ibi, rei uendicatio enim præſupponit dominum ex parte agentis,& ex parte rei conuenti poſſeſſionem, vnde ne fruſtra agatur, quia tempore ſententiæ ferendæ,poſſet negare ſe poſsidere, non ab re interrogari poteſt, & probari etiam ſol.hæc videtur in l.quotiens in §.prætor ff.de noxal.ac.

Faciles ſunt homines ad diſſentiendum.

NON ab re dixit Iu. conſ. in l. ſiē ſi vnus io §.ſi.ff.de arb. naturalem hominum facilitatē eſſe ad diſſentiendum. Imò(adeo verū eſt quoq; vulgatum illud. Quot capita tot ſententię)quod uix duo inueniunrur,qui omnibus in rebus,& opinionibus conſentiant,quodq; nulla interſe ſe ita diſsident animalia vt homines. Cicada uerò cicadam(inquit Theocritus)& formica formicā,amat quia in nullo animalium genere etiam vt in homine rurſum, tanta inuenitur & ingeniorum & morum,varietas.

De Antitheſi figura, nonnihil.

QVOD vna dictio plerumque pro alia ponatur, ſeu uerbum vnum pro alio, vt inquit gloſſ.in l.eas cauſas ff.de condi.& dem.& tutor pro curatore in l. pater. ſeuerinam in §.conditionum,ff. eo. Antitheſis figura eſt.

Quod præcipere & imperare omnio differant.

QVICQVID dicat alibi Greg. in ep. ad Iouinianum. ibi. Quod præcipitur imperatur, quod imperatur neceſſe eſt fieri, Si non fiat pœnam habet.in c.fin.xiiij.q.i. aliter ſentio ego, præcipi potius & doceri perſuaſione quadam, cuiuſdam excellentiæ de nobis, imperari antem ui quadam, & cum parendi neceſsitate,& in hoc bene, vſque adeo vt illic auditorem habeamus vltro atientum, hic uero faciamus uel inuitu. Quod & Cice. etiam ſenſit in lib. officio ibi. vt nemini parere animus bene à natura informatus nelit,niſi præcipienti, aut docenti,aut utilitatis cauſa iuſtè & legitimè imperanti. & hinc duo illi rerum publicarum nerui. pœna,& prēmium. vulgatumq; illud adhuc.

Oderunt peccare boni, virtutis amore,
Oderunt peccare mali, formidine pœnæ.

Delicta impunita manere, abſurdum eſt, imò nihil abſurdius.

NON ſiue ratione vulgo dicitur,quod delicta impunita eſſe non debent, in l. ita vulneratus.ff.ad legem aqui.& in c.vt famę de ſen.excom.& in l.ſticbum in ſi. prin.ff.de ſol.quoniam cętus hominum ſaluus eſſe non poteſt, ubi mali haud caſtigantur, nec ſecus idem quàm egrotus,cuius pars niſi medicina ſanetur, morbus in reliquas eiuſdem partes diffunditur. dicebatque rurſum Cato illę Romanorum Demoſthenes,ſe maluiſſe rectè factorum gratia carere,quàm delictorum pœna.

Ad l.quod ſi epheſi.ff.de eo quod cer.lo.& l.diuus.ff.de reſti.in int.

FACTVM iam eſt tritum ſermone prouerbium. Summum ius ſumma iniuria. Imò quod ueteres ſummam putabant crucem. Aequitate temperandum.l. quod ſi epheſi. ff.de eo quod cer.lo.l.diuus ff.reſti.In int.ibi, & ſi nihil eſt ex ſolemnibus immutandum,ubi tamen æquitas euidens ſuadet, ſubueniendum eſt. qua uti potuiſſet & debuiſſet,Manlius,qui nihilominus filium uictorem, & hoſtium contumelijs irritatum,ſecurj peccati mandauit,& malæ. namque

claræ ſunt, ſed qui eas acutius quàm par eſt, interpretatur,& obliquo (ut ita dicam) oculo intuetur, calumniator potius, quàm interpres eſt.

Ad id uulgatum Corœbi dictum. Dolus an virtus quis in hoſte requiratur?

Tametſi vulgo dicatur. Dolus, an uirtus, qs in hoſte requirat?& de quo alias in l. j. in §. non fuit. ff. de dolo. dixiq; ego alibi ſatis, ſummopere tamen Athenienſes ſunt laudandi, q. Themiſtoclis cōſilium, de lacedemoniorū claſſe incendenda, repudiarunt, nihil utile eſſe dicentes, quod non idem eſſet honeſtum.

Ad l. fuſtibus. C. ex quib. cau. infa. irroga.

Dicitur in l. fuſtibus. C. ex quib. cau. in fa. irro. Fuſtibus cæſum, cui per præconē dr, συκοφάντησας calumniatorem videri no tatum, ideoq; famoſum eſſe,& bene, tu vero præter cætera quæ hic alias nos congeſſiſſe meminimus, ſd. d. verbi συκοφαντησας propoſitū, obſeruabis, quod Sycophantæ proprie in foro,& iudicijs ſunt, ſophiſtę in ſcholis, Nebulones in cōtra ctibus, & uitæ generibus, Hypocrite vero (quorum vita peſtilentiſſima habenda eſt) in templis.

Quomodo locum religioſum ſuperſtitioſo quodam ritu veteres faciebant.

Locum religioſum vnuſquiſq; ſua uoluntate facit, dum mortuum in ſuum infert, inquit tex. in §. religioſum, inſti. de re. di. uel & alias, ubi qđ principale in homine eſt. i. caput, conditū eſt. l. cum in diuerſis. ff. de religio. uerū habe tu, aliter à priſcis fieri conſueuiſſe olim, ſi prius ter gleba in os mortui iniecta fuiſſet. alias locus ille ubi crematum corpus fuerat, nihil religionis habebat. hincq; Hora. Ode. 28. ibi.

Quanquàm feſtinas non eſt mora longa, licebit Iniecto ter puluere curras.

Inſepulta corpora ne iaceāt uniuſcuiuſq; intereſt.

Prudenter quidem Vlpianum dixiſſe alibi legitur, ita fieri debere, ne inſepulta corpora iaceant, imò ſi terra cōditū ſit corpus, quod aliter inquietari non debet. l. ſi quis ſepulchrum §. prætor ait. l. diui fratres. ff. de religio. nec ab re ſepulchri uiolati hinc etiā actio, inuenta eſt, horribileq; & formidoloſum veteribus erat inhuma tos iacere, uſq; adeo ut iam iā moriturus Hector olim, ab Achille peteret, ne ſe canibus dilacerādū linqueret, uel pateretur, ſed patri potius, matriq; ſepeliendum, atq; humandum redderet.

Prouerbium ſtultorum quale.

In l. ſi quis domū in §. ſi. ff. loca. dicitur. inſpici debere qđ euenire poteſt idemq; in l. qui bona in. §. cū inter. ff. de dam. inf. & in l. Lucius in. §. pe. ff. ad Treb. & in l. ſed & ſi. in §. ſi ferię ff. ex quib. cau. ma. & in l. ſi idem cum eodem, ad fi. ff. de iu. om. iu. ord. egoq; alibi ſatis, adde tu nouiſſimè, quando imò prudentia hoc idem proprium eſt, e rebus pręſentibus ſcilicet, diuinare futura,& (ut dicebat etiam Iſocratea) ante & nō poſt factum, ſapere, maximè quia ſtultorum prouerbium eſt, dicere, non Putaram.

Quo nomine uocentur, quibus reip. cura commiſſa eſt.

Patauij, ij quibus reip. cura committitur, Deputati appellantur. Vincentiæ & Veronæ Conſules, Florentię olim Anciani, unde hinc orta eſt quæſtio, an ſtatuta iſtorum, ius ciui le uel prætorium eſſe dicantur, de quo ego alias in l. omnes populi. ff. de iuſti. & iu. & in l. j. ff. qđ quiſque iu. & in l. ciuitas. ff. ſi cer. pet. & olim dixi, quia poſtea viri boni, uocati fuerunt, deinde priores,& ultimo loco domini. In rep. Auguſtana Germaniæ autem, tutores, quod ciues non ſecus ac pupillos, defendant & tueantur. l. j. in ſi. prin. ff. de tutel. ſcituq; dignum eſt.

Pœna delicto eſt commenſuranda.

Vulgatum dictum eſt, pœnam fore delicto comenſurandam. l. ſancimus. C. de pœn. hinc Pyle. in q. ſuis, ad idem, ne ultra progrediatur metus, quàm fuerit delictum. 64. imò & Cice. ipſe, in lib. officio. ibi, ne, maior pœna quàm culpa ſit. Sicq; tyrannica crudelitas uel Mezentij,

Mortua, qui etiam iungebat corpora uiuis uel Draconis cuius leges ob id ſanguinarias uocabant: pœnorum item, Sybaritarum,& phalaridarum immanitas improbatur.

Ira dictum uel factum quid, ratum id non habeas.

Quando irato, animi iudicium nō eſt, nec id, quod ab eo dictum uel factum ſit ratum haberi debet. l. quicquid calore. ff. de regu. iur. ea de re vicioſum eſt argumentum quoque, ſi probabilem excuſationem non habeat, puta quia dicatur iratus feci, ut. in. d. l. quicquid calore. dicebatque aliquando ſic Architas Tarentinus, ſeruo, quo te modo tractaſſem ego, niſi iratus fuiſſem. & certè quamquàm propter delicta commoueri liceat, permiſſumque ſit, irato tamen pœnam irrogare delinquentibus, permiſſum non eſt, nec cuiquàm licet. Ex quo hinc in offi. Ci. prohibenda autem maximè eſt ira in puniendo, nunquàm enim iratus, qui accedet ad pœnam, mediocritatem illam tenebit, quæ eſt inter nimium, & parum.

Sigillum Senecæ.

CVm in ſigillo ſenecę diceret. ſecretũ meũ mihi. non alind (meo quidẽ iudicio) dicere voluit, niſi id, quod ſępiſsimè nos quoq; in ſuſurare ſolemus, ordinatam ſanè charitatem à ſe ipſo incipere. l. pręſes. C. de ſerui. & aqua vñ Plato (adde tn) quod multi in hoc conſentiunt, ſapientem in primis, ſibi ipſi ſapere oportere. qđ que ſuę cuiq; leges ptimũ placent, ſecundo loco aliene. Et quod deniq; lupus agnum nõ odit, ſed quod amore ſui eum lacerat atq; deuorat. Et pulchre Eurip. ſic. quis hominum non nouit hoc quod omnes ſe magis quàm alios amant. pręceptuniq; non ab re tenendum.

Res tuas curato, potius quàm aliorum.

Non eſt exemplis iudicandum.

NOn exemplis iudicandũ eſt, ſed legibus. l. nemo. C. de ſenten. & int. omni. iud. Saly. in. l. i. col. vj. C. q̃ ſit lon. cõſue. & nos alibi latè. ea de re omnia quæ fiunt certo iudicio, ponderato fiant. & nõ quid fieri ſoleat, ſed quid fieri oporteat (vt Demoſthenes dicere ſolebat) videndum eſt ſemper.

Statuti verbis inhærendum eſt.

QVia ſtatuta terrarum, vt plurimũ conſiſtunt in ſic uolo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas, quę cantilena tyrãnica eſt, ideo eorundem verbis tenaciter eſt inhærendũ, nihil addi vel minui, imò quod nec extendi debet id, qđ contra rationẽ eſt. l. qnia poterat. ff. ad Treb. l. quod contra. ff. de legi. Bal. in. c. i ad fi. de alie. feu. in vſib. & in. l. Gallus ĩ. §. quid ſi is. ff. de lib. & poſthu. Corne. conſ. clxxviii. nu. 12. vol. ij.

Cauſas ſcelerum obducunt improbi.

TAmetſi puniatur capite, q ciuitatis muros tranſcendit. l. fi. ff. de rerũ diui. nõ ea ratione tamen Romulus, Fratrẽ Remũ, interfecit, ex qno potius (quicquid ibi Pompo. dixerit) ambitio, & regnandi libido, & iniuſtum ſanè facinus fuit: Bruti vero honeſtiſsimũ ac laudabilẽ, qđ à metu ſeruitutis patriã liberauerit. hinc ſtatua eiuſdem inter illas regũ, in capitolio collocata, gladium ſtrictũ exerentis. Et nũmiſma ipſius imaginẽ habens, pileũ, duoſq; pugiones, & ſubinde declarans patriã a ſe, & Caſsio in libertatẽ vindicatam eſſe. & ad Romuli propoſitũ, non ab re Hora. inquit alibi.

Acerba fata Romanos agunt,
Sceluſq; fraternæ necis.

Cliuus Capitolinus.

NEſcit Accur. Antiquitatis ignarus, in. l. ſi ex plagis in. §. in cliuo. ff. ad legẽ aqui. quisnã ſit Cliuus Capitolinus, ſolũq; dicit ibidem (in cæteris egregius eſt interpres, iuris ciuilis tenebris occurens, ut ipſemet dicit in. l. facta in. §. ſi in danda. ff. ad Treb.) qđ Clinus lucus eſt quidam. Ea de re dic tu, & declara Clinũ, Sacrum quoq; appellari, forũ Romanũ ſpectãtẽ, quodq; triumphantes, via ſacra, ac Romano foro in capitoliũ vehi ſolebant, & ſic capitolinũ hinc, vocari conſueuiſſe. & qđ in cæteris interpręs egregius ſit, loquẽdi genus Gręcũ eſt pariter, vt in Oreſte Euripid. Et in ep. Hora. ibi.

Excepto, quod non ſimul eſſes, cætera lætus.

Et Carmi. ibi.

Fronte curuatos imitatus ignes
Tertium lunæ referentis ortum,
Qua notam duxit, niueus uideri.

Cætera Fuluus.

Et via ſacra rurſum, qnod in ea inter Romulũ & Tatium fœdus ictum ſit, decliuis à carinis ad forum, ad capitolium vero accliuis.

Iurare in verba quid ſit declaratur.

DE multiplici iuramenti ſpecie, deq; forma iuriſiurandi alibi dicitur, latè. Et maximè in. l. admonẽdi, ubi & nos multa, & in rub. ff. de iureiu. verũ nullibi declaratur quid ſit iurare in verba, ea propter dictum, non aliud eſſe, niſi verbis ab alio conceptis, iurare, & meo quidem iudicio (quàmquã, ſermo militaris ſit, autore liuio, & Cęſare in comentarijs, vñ Hora. epod.

Cum tu magnorum numen læſura deorum in verba iurabas mea.) nõ aliud iuſiurandum eſt, q̃ id qđ à parte parti defertur, & de quo alias in. l. nõ erit in. §. dato, & in. l. duobus. ff. de iureiu. ad fi. vbi dato iureiurando non aliud quæritur quã an iuratum ſit. qnia dicit ſic. Iures quod res ita ſe habeat, qđq; factũ quid ſit, vel nõ, & ſimile qddã.

MANTISSA.

Ad. l. ut vim. ff. de iuſti. & iure.
Ad. l. frater à fratre. ff. de condic. ind.
Ad. l. Iulianus verum debitorem. ff. co.
Ad authen. habita. C. ne fil. pro pat.
Ad. l. unicam. C. de rei uxo. actio.
Ad. l. unicam. C. de cad. tol.
Ad. l. i. C. de pac.
Et ad. c. omnis utriuſq; Sexus, de peniten. & re.

De iuſti. & iure.

Florentinus lib. j. Inſtitutionum.

VT VIM; quanquam diximus multa, in explanatione huius legis, inq; lectu. & collectaneis, nihilominus quia natura ſemper (quod etiam ſæpe dicere conſueuimus) nouas deproperat edere formas. l. ii. §. ſed quia. C. de uet. iur. enuclean.

enucl.c.i.§.ſed quia.quæ fue.pri.cau.be.amit. in uſib.aliqua nuper inuenta quanuis ab aliis dicta (nil enim dictũ qđ prius dictũ non fuerit, ut inquit Conicus) à nobis tamẽ ordinata, & quia id quod dicimus ex alio noſtrũ eſt, addere ad ipſiua ornatum cogitauimua, quæ non tá prodeſſe poſſint, quam te ipſum (lector candidiſsime) ad audiendum allicere, ne dicam legendum, quippè quod non tam fructuoſa ſunt & vtilia, quam pulchra, & ſcitu ac annotatu digna.

Et primo ad illud uulgatum, quod uim ui repellere licet, de quo hic & in l.i.in §.cũ qui.ff. de ui & ui ar.Imò (ut ibi dicitur) quod id ius naturæ id eſt iuri naturali comparatur, oẽſq; leges & oĩa iura permittunt inquit ẽt tex.in c.ſignificaſti ad fi.de homi.adde licere cũ moderamine inculpatę tutelę.l.i.& ibi Bar.Bal.Alb.& oẽs.C.unde ui.Cataldi.de bon cõpa.cõſ.liii.col.i.uol.i. cauſarum crimi.non autem ad uindictá, maxime quia dicit Dominus. Mihi uindictam, & ego retribuam. d. c. ſignificaſti. l.ſcientiam. §. qui cum aliter. ff. ad legem Aquil. l. nullus. C. de iudę. & ſi poteſt hoc caſu, non poteſt niſi iudicis auctoritate, ut per Bar.in l.i.C.de his quib.ut indi. & glo. in l. deuotum. C. de metat. lib. x. Corn. conſ.cxcvii.col.ii.uol. ii.

Secundo adde, fore paria occidere innocentem uel eum qui iuſtam habet defenſionem, ideo nulli neganda eſt, cum etiam ſit de iure naturali ut dixi, & nouiſsimè probatur in l. i. in §. cum arietes. ff.ſi quadrup.paup.fe.dica. & in clemen. paſtoralis. de re iudi. Bald. Marga.iudex.num. 26. per text. quem dicit ſingularem & aureum in l. lex. in §. ſua. ff. ad legem Iuliam repetun. & uulgo hinc dici ſolet, quod homo homini lupus eſſe non debet, ſed Deus.l. ſeruus ea lege. ff. de ſer.expor. Et quanquam priuationis feudi cauſa ſit, uaſallus uitę domini gladio, ueneno, uel aliter fuerit inſidiatus.c.i.§.porrò.quę ſue.pri.cau. be.amit.in uſib.attamen ſi ſe defendendo dominum interfecerit, quia aliter periculum euadere non poterat uitæ ſuæ, non priuabitur ut dicit gl. ibi per iſtum tex.& glo.in §.ſi quis hominem.de pa.te.& ita communiter tenetur, in materia feudorum.& facit uulgatum illud. Ordinata charitas incipit à ſeipſo.l.p̃ſes.C.de ſer.& aqua. Cur. iuni.olim collega noſter.in feu.par.iiii.q.ultim. col. vii. & ideo ad propoſitum ſtatutum, quod bannitus non poſsit ſe defendere, non ualet, ut inquit Bar.in l.cum mulier.ff.ſol.mat. Qui tamen contrarium tenet hic, & male, ex quo ius naturale nemini auferri poteſt.ſi maxime ciuile ut ſtatutum.l.omnes populi.ff.de iuſti.& iu.§. ſed ius quidem.inſti.de iu.na.auferat.§.ſed naturalia quidem.inſti.eo.§.fi.inſt.de legi.agna.tu.l.ii.§.fi.ff. de uſuf.ea.re.quæ uſu conſu.ſed defenſio eſt iuris naturalis ut ſupra, ergo.Et ſi dixerit (ultra) ꝙ offenſus poſsit facere competentem uindictam, erit contra naturalem rationem, & non ualebit pariter de iure, de quo tamen per glo.in l. cũ fundum.ff.de ui & ui ar.Bal.in ſtatu.uindicta.nu.2 & hic. Eſt uerum ſi iudex nolit audire aduocatos eorumq; allegationes, quod non ob id propterea tolletur defenſio, neq; dicetur negari ex quo pręſumitur ſapiens & iuris peritus, & multi ſunt qui non egent allegationibua iuris, ut per Inno.in c. paſtoralis.de cau.poſ.& prop. Bal. Marga.iudex. nu.101. Et quod non licet uim ui repellere, ſi ſit iuſta, ut hic no.& eſt tex.ſingularia in l.ſi ſeruus C.de his qui ad ec.confu.idem Bal. in loco pręal leg.in uerbo uis.nu.1. & ſi inſultatus à uili potuit fugere, & non fugit, occiditq; inſultantem, quod punitur ut hic per Bar.quanquam contrarium tenent, & male, in l.i.C. unde ui. ex quo non uidetur iſtud factum cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut ibi & ut dictum etiam eſt ſupra.

Tertio adde, quod pro defenſione coniuncti licet offendere, & pro defenſione ſocij in itinere, ex quo ad inſtar fraternitatis eſt ſocietas.l.uerũ. ff.pro ſo.& pro defenſione extranei ſecũdum affectionem.Et pro defenſione denique rerum ſuarum ut hic per Bar.late Corn.conſ.cvii.num.12. uol.i.& conſ.cciiii.nu.8.eo.lib.

Quarto adde quod ad ſui defenſionem poteſt quis uti auxilio etiam infideliũ, ut hic per Albe. nume. 4. & in d. l.i.C.vnde ui.not.in c.i. & ibi Io.And.col.iiii.de homicid.in vj. Ancha. conſi. lxxi.

Quinto adde ad probandum quem occiſum fuiſſe ad neceſſariam defenſionem, non oportere quod teſtia cõcludat, niſi occidiſſet quod fuiſſet occiſua, ſed quod erat in periculo uitę, ſi nõ occidiſſet.ita Bar.cõſ.lix.& Bal.hic, & Corn.cõſ. cxxiiii.nu.3.uol.iii.& conſ.cccxxv.eo.lib.

Sexto adde quod arma ſumere non licet, abſq; licentia principis.l.i.C.ut ar.uſus. lib.x. pręterquam tamen in caſu, cum iniuriam propulſamus & vim ui repellimus vt hic, & in l.ex hoc iure. & ibi Albe.in prin.ſupra eo. Et ideo dicebat Phocilides Poeta. *Enſem accinge, non ad cedem, ſed ad defenſionem.* quę iniuria propulſatur etiá pulchro in caſu.l.in noſtrę.C.de ſtatu. & imagi. Et dicebat quoque Cyrus aduerſus Medos pugnaturus, Aſtiage Auo mortuo, militibus nil iuſtius quam iniuriam propulſare, ſicuti nil pulchrius quá amicis ſuccurrere. & quanquam natura duas habeat partes, ut inquit in lib. Topic.Cice. tuitionẽ ſui, & ulciſcendi ius, faſq; ſit par pari rependere, & remordere mordẽtem, iuxta illud è Triuio. Si dixeris qđ uis, audiea quod non uis, prout ſementẽ feceris, ita metea, reſpondet nihilominus Plato. longe melius eſſe iniuriam pati quam facere.

Septimo adde quod licitũ eſt inferiori bellum indicere, ſine Papę uel Imperatoris licentia, pro defenſione ſuæ perſonę, ac rerũ ſuarũ, & pro recuperatione earũ, dũmodo fiat incõtinenti. Et ſi non eſſet forte copia iudicis ſuperioris, ad quem poſsit haberi recurſus.& pro exercitio iuriſdõni proprię, in ſibi ſubiectos. Et ſi dominus denega iuſtitiam facere, de ſuo homine iniuriante meũ

et hic & in l.iii. in §.cum igitur,ff.de ui & ui ar. & in l.ait prętor in §. ſi debitorẽ. ff.quę in frau. cred.& in l.qui reſtituere.ff.de rei uen.& in c.dilectus & ibi not.de ap.late Prat.pap. in for. lib. in ac.rea.uer.iure dominij col.iiii.

Octano adde, quod iniuriam patitur ſnus, ſi emancipatus velit admitti ad ſucceſsionem patris,ſed tamẽ collatione propulſatur l.ſi filius ff. de colla.bo.

Nono adde quod timor naturali rationi concordat,ne alter alteri inſidietur ut hic & in illis verbis quidem.natura enim inter nos cognationẽ quandã conſtituit vt nefas ſit hominẽ homini inſidiari. Ea de re Moyſes cum vidiſſet ægyptiũ,hębreum fratrẽ ſuũ percutientem ipſum occidit,inq; ſabulo abſcondit,vel ad defenſionẽ dixeris illius,uel inſpiratione diuina vt exo. c.ii.legitur. Sicque ad propoſitum ait lactan.ſi ab vno homine quem deus finxit orimur omnes, certe conſanguinei ſumus, & ideo maximũ ſcelus putandum eſt odiſſe hominem.Item homo naturæ obediens,homini nocere non poteſt,ſi ergo nocere homini contra naturam eſt, prodeſſe homini ſecundum naturam neceſſe eſt. Imò quod virtutibus & ingenij homini, cum Deo manifeſta eſt cognatio,nefas igitur eſt(vt diximus) hominem homini inſidiari.

Decimo adde,quamuis uim ui repellere liceat vt dictum eſt,quod non tamèn licet fratribus prædicatoribus,ſiue minoribus, ex quo ſe opponunt tantum,nel reſiſtunt,præceptumq; eſt Euãgelij. Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam,præbe illi & alteram,& ei qui vult tibi tunicam tollere, dimitte ei & pallium, Math.v. ad fi.Cardi.in cle.i.q.xxi.de homici.

Vndecimo adde, quod etiam in flumine nauigabili poteſt fieri fortalitium cauſa uitandæ hoſtilitatis, & multo fortius ſi bella permiſſa ſint, & ſanguinis effuſio, ex quo nihil eſt illaudabile in uia defenſionis,ita Bal.conſi. li. ante fi.uol.i. Boer. conſi.xxiiii.num.xviij.

Duodecimo adde, ſi reſultet defenſio quę tolli non poteſt ut ſupra vel iudicialis ſit vel extraiudicialis, quod tamen requiretur ſemper citatio,quę non eſt ſub regula poteſtatiua ſed naturali,tum ex parte iudicis, in quo liquidatio cauſæ,& cognitio conſiſtit, tum ex parte partis,ratione defenſionis,quæ(vt dixi) tolli non poteſt, & ut fuſius declarat Soci.conſi.cclxvi.col. xviii. uol.ii.prob.in c.ſi cõfirmationem ad fi. In addi. Io.Mona.fuſius de elec.in vi.

Decimotertio adde, quod hæc lex loquitur de defenſione extraiudiciali, ad differentiam iudicialis,de qua in l.defenſionis facultas.C.de in. fi.lib.x.tradit prob.& Soci in locis præallega.& Bal.conſi.lxi.uol.iii.& Anchara.conſi.cclix.col. j.Adeo neceſſaria(qualicunque fuerit adeoq; nobis permiſſa) vt animalia quoque nobis rurſum, documento ſint.namq; mures,leſe denticulis ut ęũq; tuẽtur,Apiculę lęſe ſeuiunt aculeo. Equus ſe tuetur calcibus. Canis dente. Bos cornibus. hiſtrix ſpinis. Narce veneno.Columbe uolatu. & Polypus ſtupore.

Decimoquarto adde, quod replicatione fauorabilior eſt,vt inquit Bald. in c.à nobis nume.i. de excep.

Decimoquinto adde,rurſum, quod defenſio ſui natura mandatum non requirit l. ſi mater.§. hoc iure.ff.de excep.rei.iud.& ideo factum falſi procuratoris in iudicljs ex parte rei poterit ratũ haberi, ex quo fuiſſet admiſſus ad defenſionem, & ſine mandato vt per Bal.in l.ſi procuratori colum.iii.de cond.ob.cau.

Decimoſexto adde,qđ qui prohibet aliquem vti iure ſuo, tenetur iniuriarũ.& ſi fuerit aſſeſſor nec permiſerit reum vti pariter defenſionib.ſuis non ſolũ tenebit ad intereſſe ex quaſi maleficio, verũ ẽt criminaliter & ciuiliter ad vindictã, ita idẽ Bal.in l.qui pẽdenẽ ꝑ illũ rex.ff.de ac.emp.

Decimoſeptimo ad materiã adde,qđ inculpata tutela cõſiſtit in tribus,in qualitate,in tẽpore, & in defenſione ipſa,deducẽdo ut ꝑeſidẽ Bal.in d.l.i.in prin.lectu.i.C.vnde ui.qui clarius dicit lect.ii.col.iiii.qđ cõſiſtit in qualitate facti,in tẽporis vicinitate,& ĩ ipſa ꝓpulſatione,qa aggreſſus ſine armis,ſe cũ armis nõ defendit, nec ex interuallo ſed immediate,& ĩ ipſo cõgreſſu,taliſq; & tãta debet eſſe ꝓpulſatio,quãta ẽ, defenſiuna neceſsitas. Et ad ꝓpoſitũ col. v. qđ ponere manua ad arma debet eſſe vltimum refugium.

Decimo octauo adde,ſi recuperatiu fiat in cõtinẽti qđ defenſio dicetur,& iuris fictione defenſionis ſpecies,ex quo nõ fingitur amiſſum, quod eſt incontinenti recuperatũ l.Pomponius,ff.de acq.re.do.Bal.in loco præallega.col.iii.argu.in l.lecta in uer.dicebam ff.ſi cer.pet.

Decimonono adde,defenſionẽ de qua hic plurimũ ab excep.differre,ex quo hæc ſi opponatur actionẽ nõ annullat,illa verò ſic,intẽtionẽ agentis ut ꝑ gl.in c.i.de lit.cõt.in vi. quã pulchre inducit Bal.in l.nõ exceptionibus.C.de excep.qui tñ aliter dicit & uerius in l.i.col.xiiii.C.qui ac. non po. quod non omnis exceptio eſt defenſio, ſtrictè & propriè loquendo,ſed large ſic.

Vigeſimo adde dictuq; mirum uidetur, quod nunciatio noui operis defenſio eſt,quod tamen qualiter intelligi debeat,declarat Bar.in l.de pupillo.ff.de no.op. nun.interim Bal. in l.in prouinciali in §.fi.ad fi.ff.eo.

Vigeſimoprimo adde,qđ defenſioni & ſalutẽ hominũ non minus fauere debemus quã ſepulturæ mortuorũ, etiã ipſis inuitis l. non tm̃ ff. de ap.l.ſtichus & ibi Bar.ff.de pecu.le.c.ipſa pietas xxiii.q.iiii. Alex.in l.quãuis col.iii.ff.ſol.mat.

Vigeſimoſecundo adde, cũ ſit defenſio iuris naturalis(ut ſæpe dictum eſt ſupra)quod nec ſtatuto, nec pacto tolli poterit, nouiſſime tradit Bal.formaliter in quæſtione Banniti, quod ſibi defenſio auferri non poſsit (ut dictum eſt pariter ſupra) in l.cum mulier col.vi.ff.ſol.mat.

Vigeſimo

Vigeſimotertio, adde, quanquam defenſio ratione ſupra dicta tolli non poſsit, quod tolli tamen poterit, ſi habeat vim offenſionis, & effectũ permixtũ.l.ij.§.ſi publico.ff.ad leg. Iul.de adult. Bal.in l.quoniam.col.j.C. eo. & nimirũ quia nõ eſt mera defenſio, argu.in l.Imperium(vltra eũ) ff.de iur.om.iud.Et quia id nõ dicitur tale, quod non eſt ſimpliciter tale.l.hoc legatum.ff. de leg. iij.l.j.ff.de dona.Bar.in l.ſi maritus.in §.legis Iuliæ. ff.ad legem Iul.de adul.

Vigeſimoquarto adde, defenſionem illam proprie dici quæ rationabilis ſit caſus eſt not.in l. fi. & ibi Bal. ff. de procu.

Vigeſimoquinto & vltimo, quoniam ſatis ſuperque dictum eſt (vt iam teſtati ſumus) & in lectu.& in collectan.ne plus ſit Mantiſſa quam obſoniũ, adde quod defenſio & ſalus omni via a nobis tentanda eſt vt angues, qui omnia experti, obtrito capite, poſtremum cauda minantur.

Laus Deo Optimo Maximo.

De condic.ind eb.

Africanus lib. ix. quæſtionum.

FRATER A FRATRE; hanc legem difficillimam africani (valet enim conſequentia eſt africani, ergo difficilis (vt inquit Bar.in l.cum quis.in prin. ff.de ſol.& Ang.in l.ſi.in prin. ff.de neg.geſt.) repetij ego alias admodum iuuenis, dixiq; etiam in collectaneis, nonnihil nũc vero, aliqua iterato addẽdã ſunt, quæ & ſi noua ex toto non fuerint, poterunt tamen aliqua in parte prodeſſe, vtpotè dicta aliàs, vetera vel confirmantia vel declarantia, vſq; adeò vt ſperni nõ debeãt, ſed appeti potius, quippè quod hac de re forte tibi optimè lector non diſplicebunt. Et breuiter (imitatione Iurecon.in l.j. ibi ne res exemplis egeat, paucis agam.ff.de præſcrip.ver.& in l. ita vulneratus.ad fi. ibi vnum propoſuiſſe contẽtus ero.ff.ad leg. Aquil.& in l. ſi quis obrepſerit. ff.ad leg. Cor. de fal. ibi vnum argumenti cauſa ſufficiat & in l.etiam.ff. de ma. vind. ibi longum eſt ſi exequi volueris. Et in l.j.ibi pauca de ſignificatione tituli referre.ff.ſi cer.pet.) ac primo adde, ad id quod in profectitiis, cõtractus inter patrem & filium, non valet, Cor.conſ. cxxix. nu. 5. vol.j.dicentem etiam alibi adhuc per iſtum tex. quod nec inter eos oritur obligatio efficax ad agendum, ſed naturalis tantum, conſ. ccxviij.nu. 9. eod. lib. & olim & hodie vt hic nos. idẽ Cor. conſ.cxliiij.col.i. vol. ij. Et hoc propter patriam poteſtatem, quæ inuenta eſt de iure ciuili.l. nam ciuium.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& inſti. de pat.pot.in prin.Idem Corn.ibi nu.14.& cõſ. ccxxxv.ad fi.& conſ.ccxxviii.eo.nu.& lib. Imò quod neque hodie obligatur filius patri in aduentitiis in quibus quęritur eidem uſufructus ut hic per Bar.Saly.& alios, pater tamen filio ſic.l. iubemus.C.ad Treb.glo.in auth.vnde ſi parens.C.de inoffi.teſta.& in l.pactum.C.de pac.conuen.idẽ Corn.conſ.cclxxii.nu.15.eo.lib.ex quibus infertur, quod nec ſocietas inter eos contrahi poteſt expreſſe vel tacite, ut uelle uidetur Bal.in l.eum oportet.C.de boniſq; lib.Et in auth.ex teſta. C. de colla.idem Cor.ubi ſupra nu.14. Nec donatio facta inter auum paternum aut patrẽ & filiũ, aut nepotem in poteſtate, valeat.l.ii.C.de inoffi. dona.l.donationes.C.de dona.int.uir.& uxo.l.filiæ.C.fam.her.Corn.conſ.ix.col.i.uol.ii. Eſt uerum ut ſubiicit quod iurata ualebit, & firmabitur.ex quo iuramentum quod ſeruari poteſt, ſine interitu ſalutis æternæ, utiq; eſt ſeruandum.c.cũ contingat.de iurein.c.licet.eo.ti.in vj.c.quamuis de pac.eo.lib.pulchrè Bertran.cõſ.cxii.ad fi.uol. iii.& conſ.cccii.nu.8.eo.lib.Confirmatur etiam morte, quamuis ab initio non ualeat aliàs, ſi tamẽ pręcedat traditio, ut not. hic & in auth. ex teſtamento.& in l.ſi donatione.C.de colla.& uidetur caſus in l.filiæ.C.fam.her.Idem Bertran.ubi ſupra, Corn.cõſ.clxxxv.col.iii.uol.ii.& clarius ibidem ad fi. Qui aliàs rationem quoq; adducit qđ iurata ualeat & confirmetur conſ. ccevj. col. iii. uol.iii.quia ſcilicet iuramentum, eſt iuris naturalis, & quod patria poteſtas, quę eſt de iure ciuili ut ſupra nõ curatur, & bene.nõnihil Bertrã. cõſ. i.nu.18.uol.ii.Eſt uerum ſi filius eſſet emancipatus, ꝙ ualeret iure antiquo & nouo, nec egeret adminiculo alicuius cõfirmationis.d.l.ii.ad fi.C.de inoffi.don.l.ſiue emãcipatis.C.de don.l.donationes.§.pater.ff.eo.idẽ Cor.conſ.xlii.col.I.uol.iii. Bertrã.cõſ.ccxxvii.nu.5.uol.ii.& pręter hæc, ꝙ alias nec ſtipulatio ualeat, nec inter eos cadat obligatio, tradit idem Corn.cõſ.prçalle.cccvi.col. ii.& conſ.ccxxviii.col.i.uol. iiii.

Secundo adde donationẽ factã à patre filio nõ ualere, niſi donans ſit rex, ſiue princeps, nõ recognoſcẽs aliquem in ſuperiorem.l.donationes.C. de dona.Ex quo legis firmitatem habet ut ibi dicitur, eſtq; ipſe princeps, lex animata in terris. §. fi.in auth.de conſu.& quod principi placuit legis habet uigorem.l.fi.C. de legi. §. ſed & quod principi.inſti.de iur.natu.l.i.ff.de conſti.princi. & nouiſsime tradit Bertran.conſ.lxxxvj.num. 6. uol.iii.& col.ii.latius, & conſ.ccxxvii.num.6.& conſ.cclxxvj.nu.9.eo.lib.

Tertio ad ſupra dicta redeuntes & in priuato, ꝙ ualeat ẽt iurata, perinde ac ſi a rege, uel à principe facta fuiſſet, de nõ cõtraueniendo, eiſdẽ rõnibus quibus ſupra tenuit idẽ Bertrã. cõſ. xxxv. in prin.vol.i.Et quia nouiſsime iuramẽtũ eſt uinculũ ſpirituale, quo caſu nõ curatẽ pariter patria ptãs.c.ſi annũ.de iud.in vj.inquit idẽ met, conſ. lxii.nu.6.eo.lib. & ita cõiter teneri ibi teſtatur. Et idẽ dicit & cõcludit cõſ.6.nu.12.uol.ii.& cõſ. xx.nu.2.eo.lib.& cõſ.xxxiiii.nu.4.eo.lib. & cõſ. lxxxii.nu.1.eo.lib.& cõſ.xci.nu.4.eo.lib.& cõſ. ciii.nu.9.eo.lib.& conſ.cxcvii.num. 3.eo.lib.& conſ.ccxxvii.nu.5.eo.lib.

Quarto adde, licet donatio quæ non valet in caſu huius legis, morte nihilominus confirmetur ut ſupra quod tamen confirmari non poterit ſi donatarius prædecedat, de quo idem Bertran.conſi.cclxxvi.col.i.uol.ii.

Quinto adde quãquàm donatio regulariter ſit prohibita neque poſsit fieri a patre filio, quod tamen filius poteſt donare patri, & ualebit donatio, ex quo res quàm donat reuertitur, ad ius antiquum, quo omnia acquirebantur patri. l. placet.ff.de acqui.hæ.Albe.in l.ii.col.ii.C. de inoffi.dona.& quia hoc non reperitur lege prohibitum, ergo conceſſum, l.nec non §.quod eis.ff. ex quib.cau.ma. Bertran.conſi.iiij.nu. 8. & conſil. xxxii.num.5.vol.iii.

Sexto adde iuramentum ſupplere inſinuationis defectum, vt tradit Io.And.in addi. Spec.in §.porrò, ad fi.de inſtru.edi. Imò in c. cum contingat in x.membro de iure iu.& Alex. in l.nemo poteſt colum.v. ff. de lega. i. Are. conſil. ii. xlvij.& lxxvii. Idem Bertran.conſi. lxxviij.nume.7.vol.iij.

Septimo adde rationem quare regulariter donatio inter patrem & filium non ualeat, & quare inter eos non oriatur obligatio ciuilis confutatis communibus Bar. & aliorum Vaco.lib.iiji.c. xxxiii.& xxxiiii.& lib.i.c.ix. nouarum declaration.iur.quam tamen facile confutabis, & communes ſuſtinebis, ſi cogitaueris ſedato animo, & pro ut nos alias hic in rep. diximus.

Octauo adde ad id etiam quod hic not. confiſcatis bonis filij, patrem præferri fiſco, etiã in caſtrenſibus, Bal. ita tenentem in c.paſtoralis in §.quia uero nu. 18.de offi.del.

Nono adde quamquàm donatio facta inter patrem & filium, regulariter non ualeat, neque inter eos cadat ciuilis obligatio, ſed naturalis tamen, niſi fuerit iurata, vt dictum eſt, & nouiſsime tradit pulcherrimam doctrinam in materia Guid. Papæ deciſio. clxvi. valebit tamen facta contemplatione matrimonij, vt ex multis oſtendit idem Gui. Papæ deciſio.cxlv.

Decimo adde, quamquàm ſola naturalis oriatur inter patrem & filium, nec eadem ſit efficax ad agendum, quod impedit tamen indebiti ſoluti iure ciuili repetitionem, ut hic & in l.naturales.ff.de ac. & ob. Idem Guid. Papæ conſil.xii. nume.4.

Vndecimo adde, ad ſupra dicta idcirco iuramento ualidari donationem alias nullam, hoc caſu, ex quo ſolum de præiudicio rei familiaris agitur, vt inquit Inno. in c. cum contingat & in c.quemadmodum, de iureiur.& Archidia.ac Io. And.in c.ii.de pac. in vi. Idem Gui. Papæ conſi.xxiii.num.5.Qui ex alio hoc idem quoq; probat alibi, quia contractus nullus in fauorem & priuilegium alicuius, ita quod aliqua etiam actio non oriatur ex eo, nanque quod nullum eſt iam non poteſt inde aliquid parere.l.eius qui in prouincia.ff.ſi cer.pet. l. nam & ſi ſub conditione. ff.de iniuſto rup.irri.teſta.ualidatur tamen iuramento, & ex eo tunc orietur actio, authen.ſacramenta puberum.C.ſi aduer.uen.conſi. lxxxi.col. vi. Et hoc eſt quod dicit etiam Alex. quod iuramentum reddit obligationem. ipſam naturalem efficacem, inter patrem & filium (vt diximus) ortam, conſi.xx.col.ii. uol. iii. & promiſsionem patris adhuc factam filiæ, maximè ex cauſa dotis conſi.xcv.in prin.eo.lib.& probatur in l.pomponius philadelphus.ff.famil. hęr. & in l.ſi pro te à ſenſu contrario.C.de dot.promiſsio.& not.in l. ii.C.de inoffi.dona.& ſi in contractu iuramentum non adſit, ex ipſa obligatione naturali orietur, & competet patri exceptio pacti.l.iuriſgentium.§.ſed cum nulla.ff. de pac. l. creditori. C. eo. Idem Alex.conſi.cxlix.col.i.uol.vii.

Duodecimo adde, quicquid dictum fuerit ſupra quod hodie in aduentitijs, poteſt inter patrem & filium cadere naturalis & ciuilis obligatio, vt ſignanter per not.hic ſenſit Pau.Caſt.conſil.ccccl vi.col.iiij.uol.ii.quod tamen declara verum, & ita concordabitur dictum hoc Pauli cum alijs de quibus ſupra ſi pater obligetur filio, non ſi filius patri.

Decimotertio adde, ad id etiam, quod creditor ſibi ipſi obligatus eſſe non poteſt, hac ratione, ſi ſuccedat debitori, quod hodie confecto, vel non confecto inuentario ipſo iure confunduntur actiones, alias (vt dixi) eſſet ſibi obligatus, dictu abſurdiſsimum, ita per not.hic idem Pau.Caſt.conſi.lxxvij.col.j.uol. ii. Qui ad idem dicit etiam conſ.clxxxvi.col.i.eo.lib.quòd actio quæ prius competebat filiæ in caſu de quo ibi p aditionem hęreditatis, fuerat confuſa, ne inueniretur obligata ſibi ipſi.& not.in l.debitori.C.de pac.& ibi dixi.

Decimoquarto adde, ad dictum Bar.hic quod actus palam & bona fide factus dicitur, ſi fiat iudice preſente, ut etiam dicit Deci. ſeni. in l. pacta nouiſsima ad fi.C.eod.vel etiam in preſentia neceſſariorum ut ibi ſubijcit. & in l.tranſactionem. C. de tranſac. preſumiturque rurſum hoc caſu abeſſe dolus omnis & culpa ut ibidem. & not.in l.palam.C.de his quibus, ut indi.& in l.ii. & ibi in ſpecie Alex.ff.quod quiſque iu. & in l.i. C. de præd. mino. & quod iudicis decretum remoueat fraudis ſuſpitionẽ, nouiſsimè poſt Bart. hic, tradit Deci.conſi.ccix.col.ii.vol.ii.

Decimoquinto adde, quamquàm in relicto annuo, ſit appoſitum tempus, quod non tamen hęres in mora conſtituetur, ex quo appoſitũ eſt cauſa multiplicandę obligationis, non ſolutionis differendę, vſque adeo ut ſufficiat, quantum ad iſtum effectum, totque legata ſint quot anni. & eſt argum.hic in glo.conſecutus.ibi.& his finibus contenta eſt, & ita dicit Paul.Caſtr. conſi. xlvii.col.i.vol.ii. & in pulchro caſu Iudei feneṙantis, quod ſufficit pariter quod ſtipulatio, producat effectum, propter quem fuit interpoſita & contenta ſit ſuis finibus, nec vlterius extendatur,

tendatur,conſi.clxxiiii.col.ii.eo.lib.

Decimo ſexto adde,in materia donationis ad ſupradicta etiam nunc,quod facta cauſa mortis à filin patri,cõſentiẽti ad eius utilitatem, non valet,quauquam multi teneant cnntrarium, & diſputatio ſit uaria,ſed uegatiua crebrinr eſt ut teſtatur Deci.conſi.cclxxix.cnl·iii.vol.ii.

Decimo ſeptimn Adde,ad Bar.hic,quod adhuc nt merita excludant inſinuatinncm,opnttet quod ſint æquiualentia donatinni, uel pacto de nõ petendn ut dicit etiam ex multis Calcan.cõſ. xxv.nn.39.

Decimn octano adde,ad eundem, ſi pater ſtipuletur filin,pecuniam aduentitiam,ꝙ pacto nõ q̃ritur per filiũ,quo ad proprietatẽ.l.cũ oportet.C.de bnniſque lib.idemque iuris eſſe in profectitia,ex qun uſufructus patris non diſtinguitur à dnminio ceuſetur que dominus durante uſufructu,l.ii.l.ſi diui ff.de uſuf.ea.re.quę uſu.cnn.& ita poſt eum dicit etiam Soci.(Io.de mnnte ſperelo reliquit cogitandum)in l.certi condictio in §.ſi nummos cnl.iii.nu.22.ff.ſi cer.peta.

Decimo nonn adde, ibi idque maxime &c. ex qun deciſionem primę partis non modo ratione & argumento probat Africanus.uerum etiã Iuliani auctnritate, qund tũc ſapientiſsimus Iurecon.& nnn cnntemnendæ exiſtimationis erat iudicatus.l.ii.§.ſed quia.C.de uete.iu.enuclean.in princi. in auth. quib. mo.natu.effi. ſui.cuius auctoritate fretus adhuc, Paulus nnſter edidit.l.Iulianus,infra eo.& l.Iuliauns,ff. de actin.emp. et ille eſt denique qui ſic dicere ſolebat. Et ſi alterum pedem in foueam haberem, adhuc addiſcere uellem de quo in l.apud Iulianum.ff. de fideicõ.lib.

Vigeſimn adde,quanquam donatin inter patrem & filium facta(ut ſæpe dictum eſt)nnn ualeat regulariter ut hic,ualet tamen vltra alios caſus,de quibus ſupra facta filio naturali, ex qun tũc ceſſat ratio prohibitiua propter patriam pnteſtatẽ, & ita tenet Ro.conſi.xcviij.col.i.& probatur in l,Lucius.ff.mand.& in l.oratin in §.Lucius.ff.quæ in frau. cred.

Vigeſimn primn adde qund neque filio naturali facta ualeret,ſi donaret pater, quæ filiis ſuis legitimis & naturalibus,poſt mortem ſuam, ex principis diſpoſitione uenirent acquirenda.c.i.de ſuc.in feu.in uſib.nnt.Bar.in l.ut iuriſiurandi in §.ſi liberi ff.de op.lib.& Bal.in auth.ſi quas ruinas.C.de ſacroſan.eccl. idem.Rn.ubi ſupra.

Vigeſimo ſecundo adde,ad regu.iuris de qua hic,qui me tenetur ab alin defendere, quod me pariter impugnare nnn debet.Ro.mct.cõſi.ccli. ubi alia ad idem multa col.i.

Vigeſimo tertin adde, quod hęredi. ut potè debitnri à creditoribus hæreditariis actinnes cedi nnn poſſunt,quia ſic cederentur ſibi & contra ſe,& male.ut hic not. & in l.debitori & ibi Ferrarien.poſt glo.& Bar.in fi.C.de pac.

Vigeſimn quarto adde, adhuc ad ſupra dicta de qnibus etiã hic per glo.quod additione hæreditatis confunditur actin,quãquam cnacta, quia ſicut vnluntas coacta inducit etiam naturalem obligationẽ,ita poteſt eam tollere.ita Soci.in l.debitori allega.ſępe cnl.ii.C.de pac.

Vigeſimn quintn & vltimo(prolixitati.enim occurremus ut Olim idomeneua Merinni,apud Home.ne ue proteruus aliquis hoc nobis uitin uertat,cum aliàs dixerimus præter hæc & aliàs ſatis) adde,quandn legitimæ quantitas certa eſſe nõ pnteſt,tempore mortis patris,quod de iſto dubin põt,inter ipſum & filium tranſigi ex quo conſenſus iure naturali cnnſtat inter eos,nec ratinne caret.& ſi aliquandn iuris ápicibus.i.ciuili ratinni nnn congruat ut hic.& propterea ſi naturali uinculn acceſſerit iuramentum, quod eſt naturalis obligatinn is ſimplicis ſupplementum, nec interueniat metus uel fraus, ipſi iuramento ſtandum eſt,ut etiam fuit dictum ſupra. & ut in l.ii.de pac.in vj.nnuiſsime & pulchrè Bal cnnſi. ccccxli.cnl.iii.uol.v.

Laus Deo nptimo mximo.

De condic. in debiti.

Paulus lib.iii.Quæſtinnum.

IVLIANVS; TAMETſi in ſchnliis huius legis & in cnllectaneis,aliqua dixerimus nnn eſt propterea quod non ſuperſit ſemper feſtucularum nnnnihil ſcriptis anterinribus more egentium agricnlarum, qui poſt metentiũ terga, ſpicas cnlligunt, etiam num addendum, maxime, quia in nobis pariter quntidie, generãtur nnua phantaſmata & nouę npininnes & quia nouitatis iocunditate,pręcipue ſi pulchritudine fuerit decnrata (ut Marcellinus inquit) auditores ut plurimũ accendũt.Ea de re ad materiã adde primn ſi iudex inique abſnluit reum ratione peccati quia naturale debitum non ſnluit ut hic quod nnn nb id tamen,eccleſiæ poterit denuntiari ex qun ſentẽtia lata ab eo,ab epiſcopo rata haberi debet propter bonum publicum,& ne pſæ tnrum decrrta ſint eluſoria.c.fi.§.ſimiliter de excep.in vj.l.ſi prętor ff.de iud.pręterquam tamen in caſu,quando uictnr ſententiam confiteretur iniuſtam,quia hoc caſn non haberetur pro ueritate.poſſetque iudex tunc eccleſiæ denunciari, ita Inno.in c.quia plerique de immu.ec.& de quo etiam in c.cum ęterni de re iud.iu vj. pulchrè Bal.in ſtatut.arbitrium nu.29.

Secundo adde,ut hic etiam not.qund ex ſententia non nritur nbligatio nsturalis, maxime quandn fuit iniuſta, nſque aden ut ſcieos ſe debitorem ex ea que tranſiuit in rem indicatam, poſsit pręſcribere,ſecundum Abb. in c.quoniã omne. col. vij. de pręſcrip. multa Bertran. cõſ. cclxxiii.

cclxxiii.col.i.vol.i.& con.cccxxxv.col. ii.& iii. fuſius vol.ii.

Tertio adde ad id etiam, quod dicens ſolui noo uidetor fateri ſe obligatum, nec opponens exceptiooem ſolutionis videtur fateri debitum. multa per Feli.in c.cum uenerabilis col. iii. & iiij.de excep.noonihil Bal.in c.i.ou.10. de lit. con.& io c. i.nu.2.de ordi.co.& in c.cum in iure peritus nu.5. de offi. del.aliquid Alex.conſi. clxxxiij. ou.20.uol.vj.& in ſimili dicit alibi idē Feli.quaoquam rennocians liti,oon poſsit amplius agere.l.poſtquam liti.C.de pac. quod tamen non uidetur fateri aduerſarium ius habere, in c.olim.ad fi. de reſcrip. eſt boous tex.& ibi Bal.io l.ſi te. C.de iogenu. Renūcians tñ appellationi uidetur fateri ſententiam iuſtam.l.iii. C. de fi.inſt.de qoo tamen dubitat idem Feli.in c. paſtoralis col. vj.de offi.del.& qui peniteotiam agit delictum confiteri præſumitur. l.locum.§. ſi quia dolo.ff.de tabul.exhib.idem Feli.in c.literas col.v.de pręſump.

Quarto adde ad dictum. Bar. de lando quod non plus importat quam uerba eius de neceſsitate inferant,vt etiam tradit poſt eum Pau.Caſt. conſi.ccxxvi.ad fi. vol. ii. pulchrè Deci . cooſi. cccxlviij.nu.6.vol. ii.hoc eſt ſtricte, ut idē Bar. tradit,in l.ſi expreſsim col.ii.ff.de ap.& Deci.in ſententia & laudo.conſ.ccclxxxviij.col.j.vol.ii.

Quinto adde ad materiam laudi,& rurſus,quidem, quod incidit io pœoam compromiſsi qui venit contra ipſum laudum, niſi dicatur iniquū & petatur ipſum reduci ad arbitrium boni uiri & obtineatur,vt not. Bar.poſt Dy. in l.qui Romæ in §.duo fratres ff.de uer.ob. & hic idē Pau. conſi.xxxi.ad fi. eo.lib.

Sexto adde aliud ſi quis coactus ſoluat per inſtrumentum Guarentigiæ, cōtra quod exceptionem oppooere nou potuit, quod non tamen ſibi præiudicat,quominus ſolutum repetere poſsit, vt oot.idem Bar.in l.i.in prin.ff.quod ui aut clā & hic idem Pau.conſi.xxxix.ad fi.eo.lib.

Septimo etiam ad id adde,de quo rurſum hic, ſi abſolutio ſimpliciter facta ſit,qood facta cenſetur ex eo quia narrata in libello probata noo fuerunt,& ſic erit diffioitiua. l. qui accuſare.C. dè eden.gloſſ.in anthen.qui ſemel.C.quomo.& quando iud.Idem Paul. Caſt. conſil.lxxxv.ad fi. eod. lib.

Octauo ad id, ſi facta ſit reformatio,quod repreſaliæ reuideaotur per duos bonoa viros,qnod nihilominus fieri poterit executio antequàm reuideantur, vt hic per Bart. ex quo reformationis verba noo habent uim extenſiuam de preſeoti. Adde ſimile io eo qui confitetur ſe debitorem in x.& plus & minus pro ut apparebit in rationum libris, quod confeſsio dictorum x.erit certa de preſeoti, quamquàm io futurum poſsit alterari. l.hæc ueoditio ad fi.ff.de cont.emp. Idem Bart. in l.publia in §.fi.ff.depo.Bal.in rub.C.eo.io vi. q.Deci.conſil. ccclxxxv. col.ii.uol.ii. Soci.in ſimili in l.pecuniam colum.ii.ſupra ſi cer.pet.

Nono ad id quod ſententia pręſumitur lata ex cauſa quæ vera appareat ex actis. adde etiam notari io l.ſi quis ad exhibēdum.ff. de excep. rei iud.& io l.hoc enim ff.de ſuſpec.tu.& in c.ſi confirmationem de elec.io vi. Alexan. multa cooſi. lxvi.col.ii.vol.v.& conſi.ccvij.num. vii. vol.vii.

Decimo adde, ſi ego ſuccubui, quia iudex in cauſa reductionis ad arbitrium boni uiri, ſimpliciter abſolnit reum nulla cauſa expreſſa, vel expreſſa, quia ooo probaueram de iniquitate laudi, qnia iſta ſeotentia non obſtaote, potero poſtea in cauſa pœnę, me defeodere, & oſtendere dicti laudi iniquitatem,de quo etiam hic, & per Alex.io loco ſupra allega.

Vndecimo adde, qnod ſeotentia lata in ciuili præiudicat criminali,quando lata eſt ſuper facto vt hic,& in l.i,C.quando ciui.actio ex Imo.cooſil.cxlv.col.pe.

Duodecimo adde,quod tutus exceptione perpetua & fauorabili repetit indebitnm, quando exceptio elidit oaturalem obligationem, alias ſoluens iuris errore,non repetit,vt hic, & in l.ſi noo ſortem in §.indebiuum,& ibi Ang.ſupra eo. Soci.ibidem in §.ſi centum col.ii.

Decimotertio adde,qood omnis ſententia abſolutoria tollit ciuilem obligationem, vt hic, & per Soci. vbi in materia multa, atteſtatum amplius ita,communiter teoeri in l.j.colum.iij. ſupra eod.

Decimoquarto adde, ſi quando ſoluitur ex naturali,quę nunqnàm fuit vnita cum ciuili, poteſt ſolutum errore facti probabilis repeti.l.error.C.ad legem fal.multo fortius repeti poterit, quando vnita fuit cum ciuili, ea ſublata,ex quo prima ſecunda eſt fortior, quicquid dixerit Bar. hic,& declarat Soci.in d.l.i.col.iij.

Decimoqointo ad id etiam de quo hic, quod ex ſententia condemoatoria oritur obligatio naturalis,quam abſolutoria tamen tollere non poteſt,quamquàm tollat ciuilem ut ſupra. Adde Socin. adhuc io l. frater à fratre . colum. x. & in l. j.col.iij.ſupra eo.

Decimoſexto adde, qnod per ſententiam iniuſtam non tollitur,neque inducitur obligatio naturalis ut hic oot.per Bart. & in l. ab eo.C.quomo.& quando iud.uſque adeo ut ratione peccati debeat victus, qnamquàm non appellans, audiri,vt egregie tradit Abb.conſi.lx.col.ii.vol.ii.

Decimoſeptimo adde,licet à ſententia iniuſta appellatum non fuerit, quod non per hoc ipſius vicium purgatur reſpectu eā obtioentis, de qno tameo latę Abb.in loco præallega.col.i.

Decimo octauo ad dicta ſupra adde,qnod nō modo ſententia abſolutoria, quia oon probatū, eſt diffinitiua,uerum etiam plus quod retractari non poterit ex probationibus ſuperuenientibus de quo etiā in l.ſi quis ex argentarijs in §.cū autem ff.de eden.& in l.ſub prætextu & ibi no. C. de tranſac.

Decimo

Decimo nono adde, quod exceptio extenuationis ſortis reſpectu fructuum perceptorum à creditore, opponi non poteſt, ſed bene condici, ut in ſimili bis ſolutum, de quo hic, & ut plenius per Bal. in l. perēptorias col. ii. C. ſen. re. nō po.

Vigeſimo & vltimo (accuratum enim uitæ ſtudium plus aiunt nocere, quā delectare, ſic id quod nimium eſt, minus laudo, quam illud, ne quid nimis inquit euripides) adde quod Iulianus de quo hic, ut etiam dixi in l. frater à fratre. ſupra eo. in addi. eſt ille qui dicere ſolebat, & ſi alterum pedem in foueam haberem, adhuc addiſcere uellem & de quo in l. apud Iulianum, ff. de fideicō. lib. annum ſexageſimum ingreſſus ut refert Ancha. quoque conſi. cccclx. ad fi. Septuageſimum uero dicit Luc. de pena in prohe. tiū lib. Cod. col. ii. hinc philedono Cuidam platonē carpenti, quod non minus in diſcendo quam in docendo ſtudioſus eſſet ac ſedulus, & quoad diſcipulus eſſe vellet interroganti, quoad (inquit) meliorem atque peritiorem eſſe me non penitebit. Solonemque dicere ſolitum accepimus, multa quotidie ſe diſcentem conſeneſcere. & uere fatuus eſt quanquam ſenex, qui bona quæ uidet diſcere contemnit.

Laus Deo Optimo Maximo.

Ne filius pro patre. C.

Noua conſtitutio Federici.

HABITA; VLTRA EA quæ ego aliàs ſcripſi in materia huius auth. ſanè pulcherrime, nouiſsime quædam addenda ſunt, quæ tibi amantiſsime lector, eſſe poſsint aliquando uſui & emolumento. & primo ut à perſonis incipiamus, cæteris rebus præſtantioribus. l. i. ff. de ſta. ho. §. fi. inſti. de iu. natu. l. iuſtiſsime. ff. de edil. edic. quod perſonarum electio, rerum & mixta, plerumque cauſatur ex oratione alternatiua, ſeu diſiunctiua. l. plerumque. §. fi. ff. de iu. do. quandoque ex remediorum affluētia. l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tribu. ac. quandoque ex pluralitate tribunalium. l. non utique. ff. de eo quod. cer. lo. quandoque à fortuna, iuxta illud euan. ſors cecidit ſuper Mathiam. l. fi. C. communia de lega. quandoque & vltimo prouidentia legis vt hic & not. Bal. in rub. de electio. nu. 12.

Secundo adde. quod rector. ſcholarium debet eſſe clericus, vt iuriſditionem pariter exerceat in clericos, ſi ergo fuerit laicus, cognoſcere non poterit, de cauſis ſcholarium clericorum ſed ad epiſcoporum eundum erit, ita formaliter Bald. in c. cum ab eccleſiarum ptælatis. nu. 13. de offi. ordi.

Tertio hinc pulcherrima Oritur queſtio, an Doctor. & Magiſter ſcholaris. qui ipſius etiam eſt iudex ordinarius, vt hic, & ut infra. poſsit in ius uocari ſine uenia, & an ſit de illis enumeratis in titu. de in ius uo. & breuiter dicendum eſt quod non, quanquam eidem reuerentia debeatur. l. obſequio. ff. de obſeq. lib. ex quo non eſt de enumeratis in d. titu. unde. ut dicitur in l. i. in §. ſi is qui nauem. ff. de exercito. act. melius eſt verbis edicti ſeruire. & ita tenuit Io. de platea in §. pœnales & ibi Iaſ. poſt eū nu. 78. inſti. de actio.

Quarto adde ad propoſitū Doctoris & ſcholaris, ſi Doctor conducatur ad publice legendū in ſtudiis approbatis, quod habebit iuriſdictionem in ſcholares ut per iſtum tex, & in §. hæc autem tria in prohe. ff forum. & in c. tuę de cle. non reſid. in ec. & poſt. Bal. in d. ad fi. inquit Alex. conſi. clxx col. ii. vol. vij.

Quinto adde, ad id de quo etiam hic, quod ſcholaris habet quattuor iudices quodque iuri operas nauans in patria non gaudet priuilegijs huius auth. forte quia in eo non poſſunt uerificari verba ipſius, ibi qui cauſa ſtudiorum peregrinantur. & ibi, qui amore ſcientię facti exules, vitam ſuam multis periculis exponunt. & eſt argumentum. in l. iiij. in §. totiens cum vulga. ff. de dam. inf.

Sexto adde, iuriſdictionem quam habet Doctor in ſcholares eſſe ordinariam, & conſequenter poſſe delegari. l. à iudice. C. de iudi. & not. in l. i. ff. de offi. eius cui man. eſt iu. tradit Bar. in l. ambitioſa ad fi. ff. de decret. ab. or. fa. & Alex. in l. ſolet ad fin. ff. de iu. o. iud. & ideo Zaſi. alibi allucinatus eſt, dicens contrarium, à partibus ſufficienter enumeratis, quod arbiter non eſt, quia non eligitur à partibus, non delegatus, ex quo propriam habet iuriſdictionem, nec ordinarius deniq; quia habet iure magiſtratus. in l. ii. in verſ. his legibus latis ad fin. ff. de ori. iu. & ibi Cagno. olim collega. nu. 91. & bene fuitq; opi. Saly. hic. ad literā. & nimirū quidem quia ſi propriam habet iuriſditionem, ergo & conſequenter ordinariam iuriſditionē habebit & delegabilem, quia quæ iure magiſtratus cōpetunt delegari poſſunt. d. l. i. in prin. & not. etiam Albe. in proœ. ff orum in §. illud. col. ii. Ferratien. late in d. l. i. col. ix. & ut infra latius.

Septimò adde, ſi ſtudium nouum erigatur, & inſtituatur ſchola in aliquo loco, quod gaudebit ptiuilegiis huius authen. quod ſcholares ſcilicet proprios habeant iudices etiam in criminalibus, tametſi ſecus dicat glo. hic, ex quo per non uſum, & conſuetudine prædictæ huic authen. renuntiatum uidetur, quod non eſt hoc caſu, quandoquidem conſuetudo noceat in loco in quo uiguit, & ideo ſi de nouo erigatur ſtudium, oportet recurrere ad ius commune, ut ſignanter & in terminis Abb. in c. cum olim. ad fi. de conſue. & Pet. Raue. in tracta. de conſue. in prin. nu. 86. nonnihil Feli. in c. ſignificaſti. col. iii. de offi. deleg.

Octauo adde, quamuis hic in prin. dicatur. data ſuper hoc diligenti inquiſitione Epiſcoporū, Abbatum,

Abbatũ Dncum ex & ſiat lex commnniter cum maxima deliberatione, & cum conſilio procerũ & prouţ dicitur etiam in l.humanum C. de legi. & not.in c.i.de conſti.quod tamen neceſſarium non eſt, ſed de honeſtate, ut pulchrè per iſtum tex.dicebat Barba.in tracta.de pręſtan.Cardi.q.ii.primè partis nu.7.

Nono adde, qnod quamuis ex ſpeciali prouiſione Imp.hic,ſeruitores & famuli ſcholariũ gaudeant priuilegijs huius authen.vt hic not.& tradit etiam Calca.conſ.lxxi.col.i. regulariter tamẽ alias, Inque alijs ſecus eſt,argum. in l.ius ſingulare, & in l. quod uero contra ff. de legi. & in l. quęſitum in §.deniquc ff.de fun. inſt. inſtrumentoque lega.Gui.Papæ conſi.xxx.num.5. dicit tamen Albe.in §.illud col.ii.in prohe.ff.orum, qđ etiam eorum ſcriptores gaudent. Idemq́ue Fede.in tracta.de int.iu.col.lxxviii.

Decimo adde, ſi ſcholaris contra ſcholarem agat, qnod non poterit uti priuilegijs ſibi competentibus,de quibus hic & rationabiliter, quia priuilegiatus non utitur priuilegio contra priuilegiatum pariter §.ſed & hoc preſenti,in authẽ. de ſanc.ep.not. in c. in pręſentia de proba. & in ſpecie Bal.in l.ii.per illum tex.C.de priui.fi.Gomeſ.in reg.de Impet.be.q.xii.nu.iiii.

Vndecimo adde,quod etiam Magiſter Grammaticę iuriſdictionem habet in ſcholares ut per Bar.in l.omnes populi colum.v.ff.de iuſti.& iu. & alios in l. & ſi prætor.ff. de offi. eius cui man. eſt iu.quod tamen Deci.ſeni.in d.l.omnes populi declarat uerum fore, ſi ad docendum publicè conducatur in ſtudio generali, & uerum eſt,ſed Rhetor erit is, & non Grammaticus ut hij qui docent in triuijs, Rhetorumque nobis exemplo ſunt Robertellus & Sygonius, quorum illæ hic, iſtę vero Bononiæ ſumma cum ſua laude & gloria (duo enim ſunt peŗ loquentiæ lumina & eruditionis, ſplendidiſsima) profitentur,cogita, & dic etiam plenè vt per Albe.in d.l.omnes populi col.x.& xi.& Nig.in d.l.& ſi prętor col.iiii.deque Rhetore in l.aquilius regulus ff.de don.ibi. ad Nicoſtratum Rhetorem (prætorem enim dicit & malè, reſtituendusque eſt tex. ille.)

Duodecimo adde vulgatum illud hic probari. qui omne dicit nihil excludit l.Iulianus ff.de lega.iii.c.ſolitè de maio. & obed.Bar.in l.centurio col.ix.ff.de vulga.& pup.ſub. & ut hic inq́ue illis verbis,ab omni iniuria. ex quibus argum. ſumitur, quod à quocunque grauaminè, poterit ſcholaris appellare,& ſentit etiam Bald. hic col: iiii.& bene,vt verba aliquid operentur l.ſi quando ff.de lega.i.c.ſi Papa de priui.in vi.Corn.conſil.cxxxvi.col.iii.vol.iiii.

Decimotertio adde, quamquàm ſit in arbitrio actoris reum conuenire coram quo iudice uoluerit l.i.ii.iii.ff.de eo qnod cer.lo.l.hęres abſens ad fi.ff.de iudi. quod tamen in ſcholari erit ſecus vt hic,vbi reus conueniendus eſt,coram illo iudice,coram quo uoluerit ipſe ſcholaris reus. & ex pluribus declarat quoque Prat. pap.id for lib.de declina.iuriſd.uer. nec fuiſſe col. iij. latè Feli.in c.dilectus ii.ver.oriebatur,colu.i. de reſcrip.Ancha.conſi.xxi.ad fi.

Decimoquarto adde, licet doctores habeant iuriſdictionem in ſcholares ut ſupra, & nouiſſimè etiam correctionem morum l. item quæritur §.Iulianua ff. commo. quod tamen non poſſunt facere ſtatnta pœnalia l.unica §.placuit C.de rei vxo.ac.Por.in §.ſed,& quod principi col.iii.inſti.de iure natu.Albe.in d.l.omnes populi col.x. ff.eo.nonnihil Ancha.in c.i.in rep.colum.lxxxi. de conſtitutio.

Decimoquinto adde,quod doctor eſt infamis niſi pecunia uel precibus ſcholares alliciat ad eũ audiendum, vel ſi curet ut famuli ſcholarium, uel alij intrent ſcholas & auditoria, vt pulchrè per Ang.& Iaſ.in addi.por.in §. ſuſpectus col.i. inſti.de ſuſp.tuto.nonnihil Bar.in l.i.C.de anno Ci. lib.xi.& in l.i.C.de ſtud.lib.vrb.Rom.lib.x. Imò ſi muruo det pecuniam ſcholari,quod infamiam adhuc non deuitat l.quin etiam & ibi glo. ff.de calum. Nicola. de Neap. & Iaſ. in loco de quo ſupra.

Decimoſexto adde, quamquàm priuilegia ſcholarium, ad omnes ſuos & maximè ſeruitorea extendantur,ut ſupra dictum fuit,quod non extendentur ţamen ad concubinas eorum,ganeas & meretrices,argum.in l. non aliter ff. de uſu & hab.& in l.quæ adulterium ad fi.C.ad legem Iulia.de ad.not.in c.i.vbi Prob.pulchrè in addi.nume.24.de uſu.in vj.

Decimoſeptimo adde, adhuc ad uerbum exilio, vltra dicta ſupra,quod uiri docti prouincias luſtrant,& adeunt adipiſcendæ doctrinæ gratia, (ut pythagoras & alij)ſuſceptis nerius (quod ait Plinius) exilijs quàm peregrinationibus. Ecce idem pythagoras Memphiticos uates, Plato ægyptum,eamque oram Italiæ, quæ quondam magna dicebatur græcia,laborioſiſsimè peragrauit, vt qui Athenis magiſter erat & potens, cuiuſque doctrinam Academiæ Gymuaſia perſonabant fieret peregrinus atq́ue diſcipulus, malens alienа nerecundæ diſcere, quàm ſua impudenter ingerere.

Decimo octauo adde, quamuis in re ſua, ſit quis moderator & arbiter.l.in re mandata C.mãda.l.ſed ſi lege §.conſuluit ff.de pet.hæ. nec emere aut uendere, ſeu locare,& conducere rem cogatur l.nec emere C. de iure del. cogitur tamen dominus locare domum ſcholaribus inque hoc etiam eſt priuilegiatus, ut not. in l.decernimus, C.de epiſcop. & cleri. & in l. prima. C. de ſtud. lib. vrb.Rom.lib.decimo. Bald. in l. i.col.v.ff. ſol. mat.

Decimo nono adde, quod huius authen. autor, fuit Fridericus (tres enim fuerunt) primus, cognomento Barbaroſſa,Sueuus,fortitudine, iuſticia & liberalitate in ægenos omnium præſtantiſsimus, quodq́ue eam in ſtudioſorum gratiam

(vt ex

(vt ex verbis clare apparet) promulgauit.

Vigeſimo adde, quod ſtudia debent eſſe libera penitus à cura temporalium, ſcholareſq; à cenſu & exactionibus, & immunes à ſolutione gabellæ pro rebus ſuis, vt nudam virtutem, nudi & ipſi, atque expediti ſequantur. l. in honoribus. §. fi. ff. de uaca. mu. c. non minus de immu. ecc. not. hic plene in pragma. inq; . §. i. de colla. ibi, ut uacare poſsit liberius ubi glo. late in uer. liberius.

Vigeſimo primo adde, quod non poteſt conduci à ſcholari hoſpicium alterius, ante finitum tempus, quod pendet à dictis. ſupra priuilegiatū vti non poſſe priuilegio contra pariter priuilegiatum, interim dic priuilegium iſtud. fore Bononie. c. i. de loca. pragma. in loco prællega. ad finem.

Vigeſimo ſecundo adde, conſilium de quo hic uerſari circa duo, in animo ſcilicet, & corpore, ut ibi *Quis eorum non miſereatur qui amore ſcientiæ facti ſunt exules.* & eſt utilitas, quia ex hoc alibi decidit Boer. quod conſiliarii magni Conſilij in Gallia, ex quo diuerſis miniſteriis utuntur in ſe, & in alios plus merentur, quam conſiliarij parlamentorum, & conſequenter ſunt præferendi, in tracta. de auctoritate magni conſi. num. cxliiii. ad fin.

Vigeſimo tertio adde, quod literati æquiparantur nobilibus, quodq; ſcientia nō modo prodeſt habenti, verum etiam toti uniuerſali eccleſiæ, nanq; (ut hic dicitur) Orbis ſine literatis hominibus regi non poſſet, illuminaturq; mundus ſcientia, & tradit etiam Abb. in. c. de multa col. ij. & in c. licet. col. ij. de præben. & conſi. lxiii. col. iiij. vol. ij. Bar. de inſig. & ar. col. v. ex quo clericis rudibus & literarum ignaris, dici poteſt vulgatum illud. Oſee. iiij. Scientiam repuliſti, & ego repellam te, ne ſacerdotio fungaris.

Vigeſimo quarto adde, quod contrauenienſ huic legi, cadit à cauſa, quamquàm iuſtiſsima, hoc idemq; ſtudiorum fauore inductum eſt. & eſt ſimile. in. l. tam collatores ad fi. ibi iactura litis. C. de re milita. lib. x. declarat Feli. in. c. ex tenore in ver. perdere de reſcrip.

Vigeſimo quinto adde, quod etiam ſcholaris vnius diei gaudet priuilegijs huius auth. argum. in l. qui concubinam. in §. i. ff. de lega. iii. declarat Bal. in §. illud. de quo etiam ſupra in prohe. fforum.

Vigeſimo ſexto adde, quod qualitas quę ineſt ex natura rei, deduci non debet. Et ideo ſi ſcholaris conqueratur de damno ſibi dato, vel furto ſibi facto, qualitas hęc, ratione prædicta, nō eſt exprimenda ut per Bal. hic col. vj. & Feli. ultra eum in. c. examinata col. iiij. de iudi.

Vigeſimo ſeptimo adde, ad exilij propoſitū, quod triplex eſt, vnum quando alicui locus præſcribitur ſiue conceditur, ut Monaſterium Monacho, aliud quando locus interdicitur, ut excommunicato eccleſia, Tertium vero ſi eidem negentur omnia loca, vel ad tempus, uel perpetuo. Et etiam aliud in ſcholaribus, extra patriam ſuam ſtudentibus, ut hic, & per eundem Feli. latius in. c. i. col. ij. & iij. de calumniato.

Vigeſimo octauo tamen adde, exiliū de quo hic uoluntarium eſſe, quod ſcholares ſtudiorum cauſa ſibi eligunt, illa uero ſecundum canones à maioribus magiſtratibus, ſeu neceſsitate quadā iuris proueniunt, maximè ſecūdum & tertium, quoniam omnino primum ut hic, uoluntarium eſt pariter.

Vigeſimo nono adde, quod alias Græci cum in exilium aliquem miſiſſent, eum bouem ſeruare dicebant, quippe quod argiuis (illuc enim damnati mitti ſolebant) Bos erat æneus, magnitudine conſpicuus.

Trigeſimo adde, quamquàm dubitatio ſit an doctor dicatur habere dignitatem, & non parua de quo latè per docto. in. c. quinto de magiſt. habet tamen ſine aliqua dubitatione, ſi ſit doctor legens, quia habet iuriſdictionem ordinariam, ut etiam dictum fuit ſupra & ita declarat Abb. in. c. propoſuiſti ad fi. de proba. & in. cap. quinto & ibi etiam Feli. col. j.

Trigeſimo primo adde, quàmuis priuilegiū non egrediatur perſonam priuilegiati. c. priuilegium de regu. iu. in. vj. ægreditur tamen ut hic not. quando ipſe ſolus uti non poteſt priuilegio & ideo ſi teſtator eidem reliquit habitationem ſuam, intelligitur reliquiſſe pro ipſo & familia ſua ut hic per Bal. col. ii. & propterea dictū eſt. ſupra quod ſeruitores hic ſcholarium includuntur. & nouiſsime quoque ſcriptores, quod eſt de mente Albe. in d. §. illud ad fi. in prohe. fforum. & prædicta omnia ponit etiam Feli. in c. quam ſit in prin. de iude. deque famulis & ſeruitoribus, Pet. à Duenna. regu. cccv. Bal. in d. prohe. in §. hæc autem tria ad fi.

Trigeſimo ſecundo adde, quod ſi Doctor legens. legerit an. xx. augetur dignitas quam habet ratione iuriſdictionis ut ſupra quia efficitur illuſtris & comes ſacri palatij. ac clariſsimus uſque adeo ut iudei & ſimiles, hac dignitate frui nō poſsint, ut per Bar. in l. i. n. 10. C. de no. Cod. faci. dixi. in l. Imperium ff. de iu. om. iud. & ad propoſitum ſi quis legit & docuit an. xx. eſt Comes. & (ut dixi) ſacri palatij, illuſtris ac clariſsimus. quid ero ego (quod tamen non ambio) cū ſit iā annus quinquageſimus, quo munere. hoc fungor. annos. lxxvii. natus.

Trigeſimo tertio adde ſi Doctor. exerceret iuriſdictionem in ſcholarea aliàs enim de facto non ſeruatur ut per Bar. in d. l. Imperium enim, nu. 8. ff. de iu. om. iud.) quod ſuam ſententiam exequi nō poſſet, ita Dy. i l. epiſcopale. C. de ep. aud. namq; iuriſdictio alia eſt realis, alia perſonalis, realis ordinaria, perſonalis delegata. Ordinaria quedam actu & habitu adherens territorio quedam quę adheret dignitati ſeu qualitati perſone. ſi iudex igitur. actu. & habitu eam habeat & iudicet, ſuam ſententiam exequitur, aliàs autem

tem

tem non,vt hic,ex quo doctor non habet iuriſdictionem adhærentem territorio,ſicuti nec epiſcopus de iure Codicis,d.l.epiſcopale. pulchrè Bal. & latius in l. & quia.lectu.j.ff.de iuriſ. om. iudi. Et ideo quicquid dictum ſit ſupra & præter ea poſſet conſiderari nunc, & palinodia recantaria ſic.quod quidam ſit iudex ordinarius, quidam delegatus,quidã autem, qui nec ordinarius ſit nec delegatus, argumentum in l. mouentium . ff. de verb.ſig.niſi dicamua,quod ſit delegatus legis.ꝙ tamen iuriſdictinnem habeat ordinariam nouiſſime tenuit Bar,in q.adunantia.col.iij. Cogita.

Trigeſimo quarto adde,ad id quod dicit Saly. hic,& ego poſt eum,quod hæc auth.deberet ſcribi literatis aureis,tex.in ſimili,de quo ſic ibi dicit Bar.pariter,in l.ſi à te in §.ſi quis fundum. ff. de excep.rei iud.& Feli.in c.aduerſario,col. pe. de præſcrip.

Trigeſimo quinto adde,quod priuilegia ſcholarium non debent eneruari, vnde quia habent prærogatiuam iudicij, dum agunt uel conueniuntur,non propterea habebit (prædicta ratione) aduerſarius ſuus, ita Bal. in l.fi.col.ii.C. de fruc.& lit, expen.

Trigeſimo ſexto adde,hanc auth.habere locũ in ſtudijs approbatis,ut Patauino, Bononienſi, Pariſienſi,& ſimilibus non in aliis, tradit idem Bal.in §.hæc autem tria ad fi. in prohe. ff.forum.

Trigemo ſeptimo adde,ſimile quod præſentes in curia ꝓferuntur abſentibus,in beneficiis uacãtibus,maxime quia illi graues iniurias patiuntur uti ſcholares,plerunque a uiliſsimis hominibus quod grauiter ferendum eſt,ut hic,& in regu.Cãcel. 15.ubi glo.in iiii.par.in prin.

Trigeſimo octauo adde,quod infamis non poteſt eſſe rector ſcholarium. l. iudices. C. de digni.lib.xii.l.caſſius,ff.de ſena.& ideo(vt dixi.ſupra)oportet quod ſit clericus,& tradit Bal. indubitatum fore, quod infamia ipſum repellat, ſiue propter delictum ſiue quia ſama ſit,ipſum eſſe inhabilem in prohe.Gregoria. col.iii.

Trigeſimo nono adde quod Doctores legentes, faciunt collegium licitum & approbatum, quodque ſtatuta ſimiliter cõdere poſſunt,ex quo profeſsionem exercẽt.l.fi.C.de iu.om.iud.Abb. in c.ex literis in prin.de conſti.

Quadrageſimo adde,ſi ſtatuto caueatur,quod ſcholares forenſes pro ciuibus in omnibus habeãtur,quod habebunt etiam priuilegia huius auth. ex quo nõ debent eis minui, quanquam redacti ſint ad inſtar ciuium,argumentum.in l.falſa demonſtratio in §.i.ff.de cond.& de. & in l,in fraudem in §.neque ff. de iu.fi. declarat Ancha. in c. i.in rep.col.ccix.de conſt.

Quadrageſimo primo adde, quod in rebus dei, qualitates extrinſecæ maxime reſpiciuntur,præſertim ſciẽtia, quoniã bono vniuerſali prouidetur, & quia ut dicebam etiam ſupra. ſine ſciẽtia mundus regi non poſſet, indigetque vniuerſalis eccleſia uiris literatis ut hic & in c.cum ex eo.de elec.in vj.& in c.fi.de Magiſt.Abb.in c.cum adeo col. ii.de reſcrip.

Quadrageſimo ſecundo adde,quod auth.iſta, habet locum etiam in clericis ſcholaribus,ut dixit Archid.quoque in c.inolita,col.ii.11.q.i.& Abb.in c.cæterum.de iudi.& ita cõiter tenetur & non ab re dixi ſupra quod etiam rector clericus eſſe debet. tamen dubitat Feli. in c. eccleſia S.Mariꝗ in i.q.ad fi.de conſti.& Cur.(bonis rationibus)in feud.par.i.q.ii.col.i.& forte uerius eſt,nec ſecus de conſuetudine ſeruatur quæ eſt optima legum interpres.l.ſi de interpetratione. de legi.l.ii.C.quæ ſit lon.conſue.

Quadrageſimo tertio adde,licet ſcholares in terra in qua habitant non ſint ciues,quod tamen tractari debent ut ciues.§.pe. in prohe. ff.forum. Bar.in trac. repræſalia. col. ii.uer. ad Quintum queritur

Quadrageſimo quarto adde ſiue in actu ſint ſiue in potẽtia quia peregrinẽtur ſtudiorũ gratia, quod contra eos repræſaliæ exerceri non poſſunt ut hic,& tradit idem Bar.ubi ſupra in tracta. repræſaiia col.xv.uer.ad ſextum queritur.ubi etiã quod hꝗc auth.alias generaliter loquatur,de nũciis & famulis ſcholarium plura, de quibus etiã ſupra ſatis.

Quadrageſimo quinto adde,ſi ſcholaris delinquat,quod debẽt iudices cõuenire(plures enim ut dictum fuit,habet) quis eorum procedat, ut poſtea pro portionibus diuidatur pœna. exquo ſunt pares,& par in parem Imperium non habet l.nam magiſtratus.ff.de arbit.& ita ſenſit Bar.in tracta.de iuriſd.col.iiii.& ſupra.

Quadrageſimo ſexto adde,quod notarius vniuerſitatis ſcholarium,quicquid dictum ſit de ſeruitoribus & familiaribus eorum ſupra, non habet priuilegia huius authen. neque in ea continetur.l.inter eos.§.j.ff.ex quib.cau.ma.Bal.in l.ſcriniarios,ad fi.C.de mili. teſts.

Quadrageſimo ſeptimo adde ad fin. ibi apud Ronchalias, quod his verbia, vtitur etiam text. fitq; eorum mentio,in c.j. in prin. de prohi. feu. alie. per Fed. in vſib. & quod ita olim dicebatur, hodie Romandiola eſt.

Quadrageſimo octauo adde,cautelam eſſe, ꝙ ſcholares habeant literas teſtimoniales,ne gabellam ſoluere cogantur, alias eis non crederetur. Et aduertit hic Saly.& bene.l.ij.ff.de proba. argumentum in l. qui accuſare. C. de eden.& in l.in exceptionibus.ff.de proba.

Quadrageſimo nono ad materiam adde,quod ſcholares debent eſſe iuuenes, diuites, & ſedato animo, alias ſtudiis optimarum artium operam nauare non poterunt, & malentes olere vinum quam oleum,ſtatuæ venient, & ſtatuꝗ recedent. quodq; Homerici carminis memores eſſe debẽt,

Turpe fore(ſcilicet)manſiſſe diu uacuũq; reuerti.

Quinquageſimo & vltimo,(in hiſce additionibus enim ſelectis, hoc numero imitabimur ẽt 50.deciſiones Iuſtiniani,de quibus in l, j. in §. j.

C.de

C.de iuſti.Cod.cōfir.) adde qđ ſocietas priuata ſcholarium,non facit collegiū,ſed autoritas publica ut hic,ibiq; præſidentem habere debet, cui omnes ut pote membra, capiti obediant.ita Bal. in c.i.col.i.de electio.

Nouiſsimè tñ addentes,(ut Bouē nō ſecus ac Pythagoras muſis imolemus) qđ Doctor hic dominus appellat̄,alibi iuris peritus in l.i.C.de ꝓfeſſo.qui in ur. Conſtantinopol.lib.x.alibi vero eodē noīe & verbo,ſic propriè dictus à docēdo, quæ auditoribus ſint utilia in l.i.ff.ſi cer.peta.in gl.i.Quiq; habere debet docendi peritiā, dicēdi facundiā,interpretandi ſubtilitatē,& copiā diſſerendi ut dr̄ in.d.l.i.cuius tñ in pandectis mentio facta nō eſt.niſi ī l.ſed & reproba.i in §.amplius ff.de exeu.tuto. hinc Cice. ad Trebatiū iu. con. plurimi ſunt libri iuris ciuilis, q tamen doctrinē lumenq; deſiderant.hębrei ſcribas aliter uocant, Gręci Philoſophos,perſę Magos,Latini vero(vt dictū eſt)doctores & ſapientes. Et hæc ultra plene dicta à Veronen. in l. quibus ꝑcipua col. ij. ff.de ver.ſi. Et aliud quoq; adhuc calamo nō occludendum,qđ doctor à diſcipulo conueniri nō pōt niſi venia impetrata ut ī filio & liberto dr̄.l. quiq; §. i.ff.de in ius uo.Et ſi conueniatur deniq; qđ actio famoſa contra eū intentari nō poterit, ſed verbis temperanda erit ut adhuc in filio dr̄ ī l.nō debet.ff.de dolo.Cy.pulchrè ī l.i.C.de obſeq.pat.pręſtan. Laus deo optimo Maximo.

De rei vxo. actio. C.

Imp. Iuſtinianus A. ad populum vbis Conſtantinopolitanæ, & ad vniuerſos prouinciales.

EM IN PRESENTI; locuturi in dei noīe dicturiq;aliqua de rei vxo. actione deque materia huius legis vnicę.& ad ipſius quidē ornatū, deligētes tamen quæ ꝑter alias dicta maximè faciant nunc ſciendū eſt Primo, Quingentis ferè annis poſt Romam conditā, qđ nullæ rei vxorie erant actiones,ſiue cautiones,neq; Romæ neq; in latio, ex quo nihil ēt deſiderabatur, nec diuortia matrimoniorum fiebant.

Secundo ſciendū eſt, ſeruiū Sulpitium primū rei vxorie cautiones neceſſarias eſſe uidens, nō nihil ſcripſiſſe ī libro, quē de dotibus cōpoſuit, cū Sp. Carbilius ruga(autore Gellio in noctibus atticis)diuortiū cōiugis ſterilitate feciſſet, ſicq; edicto cām dedit, ut ī ſimili Caia afrania ī l.l. §. Sexum (ſic enim tex. ex Vale. reſtituendus eſt, Calphurniam dicens & male) ff.de poſtulan.

Tertio ſciendū eſt,rei vxorie actionē,q dabat̄ vxori ad repetitionē,dotis ſublatā eſſe,eiuſq; loco actionē dari ex ſtipulatu,vt hic ī prin.& ī §.i. & in §.fuerat in iti.de actio.Corn.conſi.lxxi.col. iij.uol.iiij. quæ etiam dabatur daturque marito ad ipſius dotis petitionem ut infra.

Quarto ſciendum eſt, quod olim etiam fiebat ſolutio dotis rurſum diuortio ſecuto, annua, Bima, trima die, hodie vero non, ſed poſt annum ſi bona fuerint mobilia, ſi īmobilia ſtatim ut infra.

Quinto adde ſimile, qđ ante Cęſarē) Auguſtū nihil de legibus ī adulteros cautū erat, nemo de adulterijs,cām dixit.Clodius đ pollutis ſacris nō de adulterio eſt poſtulatus. de hoc Auguſtus legē tulit in viros,de pudicitia ī fœminas, poſtea ī vtrunq; Sexum data ē actio, ut toto ti.ff.& C.eo. ad legem Iul. de adulr.

Sexto præſtat nobis argu. hic in prin. ſi teſtis rationem reddat, & minus bene, quod non propterea eius dictum uiciari debebit, ex quo ad id non interrogatus haud tenebatur.l.ſolam ubi gl. C.de teſti.de quo tamen plenè Deci.cōſ.xxxvii. col.ij.uol.j.interim aliter non firmo.

Septimo ſi qs ꝓpria auctoritate poſsit capere debitorē ſuſpectū đ fuga.l.ait ꝑtor.§.ſi debitorē. ff.quæ in frau.cred.non nocebit ſibi ſi ipſum capere faciat à Iudice in competenti ipſius incompetentia ut per Iaſ.in l.ij.col.vj.ff.de iu.om. iud.& ibi etiam Ferrarien.col.iij.

Octauo qđ ꝓſumpta ꝓſumptione iuris ut hic ſtipulatio,ꝓſumunt̄ expſſa,Bar.ī l.i.ff.de lega.ij. multa Fede.ī trac.de īterp.iur.col.86.q dicit ēt. 89.qđ multis modis ſubauditiones fieri poſſunt, & maximè ex legis pręſumptione ut hic.

Nono(ad id redeundo de quo ſupra)qđ licet actio in libello inepta exprimatur,nō propterea uiciatur libellus, ex quo(ut dicebam proximè) nō erat neceſſarium.c.dilecti de iudi.dixi. & ibi etiam not.in l.edita ſupra de eden.Iaſ. in §. omnium nu.166.inſti.de actio.eſtq; opi cōmunis.

Et idem dicit Ro. Decimo loco, ſi in cauſa offeratur libellus,in qua nō erat neceſſarius, iſq; rurſum ineptus ſit, quod ob id iudicium non uiciat conſi.ccccxcvii.col.ij.

Vndecimo adde ad idē,qđ actus inutilis q geritur,nō uiciat diſpoſitionē iuris coīs,ī ipſo actu neceſſario īferētē.ut ēt no.ī l.q teſtō ī §.p cōtrarium.ff.de teſta.Ancha.pulchrè cōſ.182. col.ij.

Qui dicit ēt Duodecimo qđ ī gr̄a cōceſſa motu ꝓprio nō eſt neceſſe qđ exprimat̄, uerus beneficij valor,& ſi fuerit expſſus,ſuperflua expręſſio,licet falſa nō uiciat.p d.iuta conſ.ccxcv.col. ij.Feli.in c.ad aures col. viii.de reſcrip.

Et alibi Decimo tertio,ſi ex omiſsione alicuius reſeruationis exceptionū non poſſet appellatus, dicere ſe grauatū,multo minus poterit dicere id ſi fuerit facta aliqua reſeruatio,licet ī forma inepta,conſ.37a.col.5.

Et ad id de ſtipulatione,Bal. (Decimo quarto)in l.conuenticulam ad fi.C.de ep. & cler. qđ ad probationem expreſsi, iuris diſpoſitione ſequitur tacitum, quodq; probat tacitum, legis auxilio cooperante, & non per ſe.

Et Ro. Decimo.quinto,qñ lex.fingit expreſſā ſtipulationē interueniſſe qđ tribuit eidē oīa beneficia,q uere expreſſe cōpetunt,cōſ.147.col.j.

Decimo ſexto adde,quod argumētū ſumitur

ex præſumptione cõſuetudinis, vel legis, quæ aliqua dicta eſſe præſumũt, quãquã dicta nõ fuerint, ut hic & in l. precibus. C. de imp. & al. ſub. & in l. cum acutiſsimi. C. de fideicom. & in l. qđ ſi nolit in §. quia aſsidua ff. de edil. edic. Fed. in tracta. de quo. ſupra col. vi.

Decimo ſeptimo dicunt Regien. in l. ſi quis in fundi vocabulo col. ii. & iii. ff. de lega. i. ſi tota lis omiſsio nominis non uiciat, qđ multo minus viciabit expreſsio quanquam inepta.

Decimo octauo dicebã ego ẽt alias, q̃uis poſitioni iuris nõ ſit reſpõdendũ. l. ornamentorũ. ff. de au. & ar. le. quod tñ ſi reſpondeatur, reſponſio nõ viciabit in rub. de conſti. extra. nu. 14. 15. declarat Sadol. in l. nõ fatet poſt glo. ibi col. 12. de confe. vel aliter ut dr̃ in d. l. ornamentorũ, quod error heredis, poſitioni iuris reſpõdentis, ad qđ tamen non tenebatur, ius teſtamenti nõ mutat.

Decimo nono adde gl. in §. multis, inſti. de libertin. dicentẽ. vbicunq; nõ requiritur decretũ, ſi interponat, & inepte quidẽ, qđ non uiciat actũ pariter. Et Nig. poſt eã in l. i. col. v. ff. de offi. aſſeſſo. Dicens quoq; ſniam ualere, q̃uis actio. in ea expreſſa nõ ſit, & multo magis ſi fuerit expreſſa inepta tamen, ibidẽ col. ſeq. & in ſimilli i libello dictũ fuit ſupra, & forte Nig. non actionem ſed cãm quę in ſnĩa exprimi nõ debet, dicere uoluit, & ſi fuerit expreſſa & inepte quidẽ qđ nõ uiciat. Et idẽ in libello, c. ſicut de re iud. not. in l. edita & ibi diximus, C. de eden. Ro. cõſ. cccxcvii. col. ij. latè Crot. in l. qui Romę in §. duo fratres. n. 13. ff. de verb. ob. Soci. in l. certi condictio in §. ſi nũmos col. iij. ff. ſi cer. peta. dubitant tamen Ferrarien. in l. poſtquàm liti ad fi. C. de pac.

Vigeſimo adde, ubi actus expediri poteſt ſine teſtibus, quod poteſt etiam expediri cũ teſtibus inualidis, ita Ange. in d. l. qui teſtamento in ꝑal. lega. §. per contrarium. ff. de teſta.

Eſt vigeſimo primo, qđ multas uarietates ponit Feli. i c. qualiter & qñ j. col. ij. & iij. de accu. & in c. examinata de iudi. & in c. cũ ordinẽ in prin. de reſcrip. & Iaſ. in l. i. ff. de eden. imò dicit qđ iſtud nõ probaĩ hic, & male, ĩque illis uerbis innuitur clarè. Eodemq; modo, & ſi inutiliter facta eſt ſtipulatio; adiuuari. n. eã magis q̃ euaneſcere oportet. Sed nos interim à regula nõ recedemus. l. oĩs diffinitio. ff. de regu. iu. l. ab ea parte. ff. de proba. quia contraria ſunt ſpecialia ut per eundẽ Feli. in locis pręallega. col. iij. dic ut per eum.

Pro qua ẽt & Vigeſimo ſecũdo facit, q̃ aſſertio in certa q̃titate ualoris beneficij ſuſpẽtiue relata, nõ debet literas uiciare, quia nec totalis ſuppreſsio uiciaſſet, ut ĩ pulchro caſu tradit Ancha. conſ. cxxxviii. ad fi. nonnihil ſupra in ſimili tñ.

Vigeſimo tertio ꝓbaĩ ẽt aliud hic, ſupra dictis nouiſsimè addendũ, qđ obligatio reſtitutionis dotis, uenit ex mẽte & conſenſu cõtrahentiũ, licet nõ ex verbis, vſq; adeo ut re ipſa intelligatur ſubſecuta ſtipulatio, & ex uerbis cõtractus uenire videatur, & expreſsè qđ uenit ex mẽte ipſorũ. l. nominis & rei. §. verbũ ex legibus. ff. de ver. ſi, l. quæro. §. inter locatorẽ. ff. loca. imò qđ intelligũtur velle qđ lex diſponit, & id quidẽ cogitare vel agere l. ſi duo. ff. de acqui. he. & ꝑinde deniq; ac ſi mulier fuiſſet expreſſe ſtipulata ſibi dotem prædictam reddi, & Fuſius Anto. Cana. in tracta. executio. inſt. col. xxxv.

Vigeſimo quarto reuertor ad regulã, & dico à ſimili qđ illud qđ confirmatione nõ indiget, nõ uiciaĩ pariter ꝑ cõfirmationẽ inutilẽ, & ideo utilis electio nõ viciaĩ, q̃q̃ ꝓnuncieĩ cõfirmationẽ fuiſſe inualidam, niſi iudex adijciat cãm ex uicio electionis, ut ꝑ Bal. ĩ l. quidã in §. ſed cum ueteres per illum tex. (de iſto mentionem non facit & tamen optimè probat) C. de neceſ. ſer. he. inſti.

Vigeſimo quinto adde, qđ cũ filius nõ habeat ĩ bonis matris bo. po. vñ liberi, ſi ĩ iudicio dicat agnoſco bo. po. vñ liberi ĩ bonis matris meę, non ꝑ hoc uiciabiĩ agnitio, ita Iaſ. ĩ rub. c. vñ li. ad fi.

Eſt verũ vigeſimo ſexto, qđ alibi actio, ĩ libello inepte ꝓpoſita ẽ, & tñ (qcqd dictũ fuerit ſupra) viciat, cuius exꝑſsio (ut dicebã ibi) tñ nõ requirebaĩ. c. dilecti de iud. & qđ viciet ẽ caſus in l. i. ff. ſi men. fal. mo. di. niſi dicamus & uerum eſt, ut per Bar. in l. i. ff. de eden. uiciare, quia non modo actio, uerum etiam cauſa inepte fuerat propoſita. & dixi ſatis in d. l. edita. C. eo.

Obſtat ẽt vigeſimo ſeptimo tex. ĩ l. i. ĩ §. ſi qs ĩ duobus & ibi Bar. ff. de bo. po. ſcđm tab. ubi bo. po. agnoſci põt, abſq; ꝓductione teſtamẽti, & tñ ſi ꝓducaĩ inepte, & minus ſolẽniter, uiciaĩ agnitio, unaq; ẽ ex uarietatibus de quibus ĩ d. c. cũ ordinẽ, & ĩ d. l. i. de eden. ſed dicto caſu ẽt ſpãle ẽ, qm̃ teſtm̃, quotiẽs oſtendiĩ, debet eſſe ſolemne, non abolitum nec cancellatum, nec in aliqua ſui parte uiciatur. l. fi. C. de edic. di. ad. tol.

Vigeſimo octauo adde, ſi pr̃ dixiſſet filio emãcipato, dono tibi hanc rẽ in peculiũ, qđ donatio ſimplex remanebit & cõfereĩ, additioq; peculij, nihil operabiĩ. & nimirũ qm̃ nomen peculij, nõ cadit in eo qui non eſt ſui iuris. l. fin. ad fi. C. de inoffi. teſta. l. donationes. §. pater. ff. de dona. dixi ego in l. ſi donatione nu. 60. C. de colla.

Obſtat tñ adhuc regulę vigeſimo nono, q̃ nõ teneĩ qs exprimere ex quo capite agnoſcat bo. po. l. fi. C. q admi. & tñ ſi exꝑſsit & inepte quidẽ actus uiciabiĩ, & agnoſcẽs nihil aget. l. fi. ff. de li. & poſthu. ſed ad iſtud quoq; ꝓ ſol. dicas, qđ cum tex. ĩ d. l. fi. loquaĩ de iure antiquo, quo reqrebaĩ decretũ l. i. §. decretalis. ff. de ſuc. ed. nõ mirũ eſt, ſi inepte petaĩ, petitionẽ uiciari, & not. ẽt Alex. ĩ l. q̃ diu col. i. C. q admi. Et ad ſaturitatẽ regulæ multa Barba. ĩ rub. col. xxvi. C. eo. nõnihil de hoc deq; bo. po. Ferrarien. ĩ l. j. col. 8. ff. de iu. om. iud. Ro. in. d. rub. qui admi. col. ij. Et ad idem trigeſimo dicebat Bar. in l. ij. col. i. C. de ſen. ex pe. re. quod cum in ſummarijs non requiratur libelli oblatio, quælibet petitio debet procedere.

Obſtat ruſum & aliud trigeſimo primo, q̃ nõ debet interrogari teſtis an ſit criminoſus, & tñ ſi interrogatus reſponderit qđ ſic, repellet, ut ꝑ Bar. in l. ſi duo patroni in. §. idẽ Iulianus ad fi. ff. de iure

de iure.iu.ſed nihil.ē iſtud quoq;,ex quo ſumus tunc in cōcernentibus animā,quo caſu criminoſus admitti nō debet,quia falſum deponere p̄ſumerct.c. teſtimoniū de teſti. merito fallit regu. tunc, & not.in .l.i.ff.de offi.aſſe.

Et qđ fingatur ſtipulatio in dote,ubi expreſſa nō eſt vt primitus dicebamus,Trigeſimo ſecūdo adde,qđ fingitur quoq;,ī l.nō aliter.ff.de adop. & in l.cū de in rē uerſo.ff.de vſu.& in l.cū oſtendimus.ff.de fideiu.tuto.& in l.ſi finita in.§. eleganter.ff.de dam.inf.Bar.in l. i. in prin. col.i.ff. de verbo.obli.Bal. Nouel.in tracta.de dote par. vj.principa.col.iij.

Trigeſimo tertio adde,quod ſic à ſimili,fingitur conſenſus vbi non eſt.d.l. cum oſtendimus. not.Ange.in l.i.col.xviii.C.de iudi.

Trigeſimo quarto adde,ſi ex ficta diſpoſitione,actio aut obligatio, p̄ſentialiter ſint quęſitæ, quod poterit agi ut illa actio uel obligatio uerè interponatur,aut per iudicem declaretur, ex illa ficta diſpoſitione actionem cōpetere, eſtq; notādum pro omnibus caſibus quibus fingitur ſtipulatio interpoſita ut per Ange.& Ro. ī pręallega. §.eleganter col.i.per illum tex.

Et ſi (trigeſimo quinto) ſubuenitur doti, quādo nulla ē ſtipulatio,niſi ficta,multo magis ſubuenietur qñ eſt aliqua q̄q̄ inualida ut pulchrè declarat Iſer.in l.i.col. iii. de ſeruan. hono. comi. Baro.& mi. conſtitutio.j. Neap.

Et p̄ter dicta ſupra ī libello (Trigeſimo ſexto) ad materiā adde,qđ vbi proceditur ſine figura iudicij,nō requiritur in eo cōcluſio, & ſi apponat̄ inepte libellus nō uiciabitur,ita gl.in l.vinū.ff.ſi cer.peta.Ange.in.l. obſeruare in §. proficiſci.ff. de offi.procon ſ. Areti.conſi.cxxvj.col.ij.

Trigeſimo ſeptimo adde, quod dos bifariam duobuſq; repetitur modis, aliquādo ex tacita ſtipulatione ficta p legē ut hic, aliquādo prouidentia hominis.i.ex ſtipulatione expreſſa.l.ij.§.i.ff. ſol.mat.Bal.conſ.xciij.col.i.vol.iiij.Por.in rub. inſti.de ver.ob.in prin.

Trigeſimo octauo dicit etiam Pau.Caſt.quod omiſsio eorū quæ neceſſaria nō erant,nō uiciat, con.lxxv.col.i.uol.i.ſicuti nec ipſorū adhibitio nocet l. q̄ extrinſecus.ff.de uer.ob.l.non ſolent. (ultra eū) l.quę dubitationis tollēdę gratia.ff.de regu.iu.l.i.§.ſed ſciendum.ff. de edil.edic.

Trigeſimo nono adde,quādo ius certū ē,deq; aliquo facto fingit, ſtatuendo oppoſitū ut hic, vxorē ſtipulatā ſibi dotē reddi,licet certū ſit qđ ſtipulata nō fuerit in mulieris fauorem,quod eſt fictio iuris & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium.l.antique.C. ad Velleia. Abba.in.c is.qui de ſpon.& in.c.quanto de præſump.Gramma.deciſio.ciij.nu.6.

Quadrageſimo adde, qđ ſtipulatio tacita ſeu ficta,de qua hic ita meretur executionem ut expreſſa in inſtrumento,ſecundum Bal.in §.ſed ut plenius infra & nimirū,qa p̄ſumitur,qđ ſolemniter acta ſit l.cū oſtēdimus.§.fi.ff.de fideiuſſo.tu. refert idē Grāma.in loco p̄allega.& ſequit̄ n.14.

Quadrageſimo primo adde, idem quod hic in dote dicitur,locum habere etiam in donatione propter nuptias.l.fi.in prin. C. cōmunia ut. iud.l.ij.& ibi. Bal.C.de boniſq; lib.Iaſ.in §.fuerat col.viii.inſti.de actio. Idē Grāma.ibi. n.24.

Quadrageſimo ſecundo adde,quod ubi auctoritas tutoris neceſſaria nō eſt interpoſita inepte ad ipſius tutoris utilitatem, non uiciabit.l. i. §. fuit quæſitum & ibi Cuma.ff.ad Treb.

Quadrageſimo tertio adde,ubi in ſpurio, nō requiritur expreſsio nominis matris,ſi expreſſū ſit tamen, & cum aliquo defectu quod non uiciabitur expreſsio,ut in pulchro caſu dixit Alexan. conſi.cviii.ad fi.uol.vii.

Quadrageſimo quarto adde,qualitatē facilius pręſumi,quā ſubſtantiā facti,ut hic,ubi (ut ſæpe dictū eſt) ſi eo caſu quo nulla eſt,facta ſtipulatio præſumitur,fortius præſumetur ſi interuenerit, & minus legitimè, tradit Ange.in l.petens.C.de pac.quē referunt & ſequunt̄ Ferrarię.ibi.col.xii.

Dicit etiam Quadrageſimo quinto ad ornatū huius legis,Niconi.olim acutiſsimus diſcipulus meus,Referendarius apoſtolicus,Romæ à famulis interfectus in allega.ſuis.in col.iij. par.i.ſatis ad propoſitum, quod fruſtratoria adiectio, non debet uiciare, quæ rectè concepta ſunt, ſed fuit verbum Soci. ante eum in l. demonſtratio falſa col.iii.ff.de condi.& de.aliquid in l.non dubitamus, in prin.ff.eo.

Et alibi Corn.quadrageſimo ſexto, quod duę ſpecialitates cōcurrere poſſunt, ad efficaciā actus & limitabitur quod dr̄ ſecundū intellectum communē in l.i.C.de dot.promi.& in l. cum poſt in §.gener.ff.de iu.do.cōſ.cxxix.col.ij.uol.iii.tamē aduertēdum eſt,quia cōtrariū potius ibi innuere vr̄ per iſtū tex. ex meo quidē iudicio male, quia imò cōcurrunt hic, prima eſt dotis in ſe.d.l.i. ff. ſol.mat.ſecūda eſt ſtipulationis ſubintellectæ.venitq; vna in cōſequentiā alterius ut not.Bar.in l. ſi is q pro emptore in pc.col.ff.de uſuca. cogita.

Qui dicit ēt alibi Quadrageſimo ſeptimo,qđ in ſtipulationibus fit ſemper īterpretatio, cōtra eū q potuit legē aptius dicere argu.ī l.ueteribu ff.de pac.& ī l.quicquid aſtringēde.ff.de ver.ob. vſq; adeo ut cēſeat pr̄ ſtipulatus dotē reſtitui ſibi quatenus de iure ſit reſtituenda,uel filiæ & eius hæredibus.Et maximè ac ad propoſitū,quia ſubintelligitur ſic à iure ſtipulatio, p eo ſcilicet cui de iure ēt eſt reſtituenda,conſi.lxvi.nu.6.uol.4.

Et qđ q nō promiſit (Quadrageſimo octauo) dotē reſtituere,ex ficta ſtipulatione teneatur,tradit idē Corn.coſ.xcii.ī prin.eo.lib.verū nota qđ ſtipulatio ficta debet habere extrema habilia, qa ſi mutus dotē acciperet,nō fingeret̄ ſtipulatio,vt ex multis oñdit Bal.Nouel.ī trac.dot.par.6.prin. col.3.& 4. & āplius qđ fingit̄ ēt ī fideiuſſore dotis dādę & reſtituēdę,ut not ī l.fi.C.ad Vellē. & ī l.ſi cōſtāte ī §.quotiēs.ff.ſo.ma.idē Bal.ibi.col.6

Quadrageſimo nono adde, quod ex ficta ſtipu

latione uera nihilominus oritur actio ita idem Corn.conſi.ccc.ad fi.co.lib.eſtq; argum.in l.certè in §.i.ff.de preca.

Quinquageſimo adde, facilius eſſe actum inutiliter factum cõfirmare, & ualidare q̃ de nouo inducere ut inq̃t idẽ Cor.cõſ.xcix.ad fi.eo. lib.

Quinquageſimo primo adde, qđ de ficta ſtipulatione loquitur hic Imp.extra iudiciũ,& iur. con.in l.cum oſtendimus in §.fi. ff. de fideiuſſo. tu. in iudicio,de uera aũt tex.in l.i.ff.de uer.ob.

Quinquageſimo ſecundo adde, ſicut omiſsio pręparationis quærelę nõ impedit tranſmiſsionem.l.ſi quis filium.C.de inoffi.teſta.quod pari modo præparatio ſopita per tranſactionem,non impediret,de quo Ferrarien.in l. cum mota col. ij.& ibi ego multa.C. de tranſac. Eſt etiam not. tex. iſte, Quinquageſimo tertio,ad id, quod ueritas fictioni opponitur, ut in not.q. inquit Purpura.in l.i.nu.71.C.de pac.

Et cum de ſtipulatione fingenda agatur(quinquageſimo quarto) adde Barba.alibi dicentem, quod eſt terribilis paſſus.in l.i.col.xxi.ff.de uer. ob.ubi multos alios caſus dat, in quibus fingitur, & de quibus nos ẽt ſupra dic iterim ut p eũ.

Eſt uerum ſi actus de ſe validus ſit, quod per inutilem adiectionẽ redderetur inualidus,quicquid hic dicatur quod non uiciat, quando eſſet turpis,& faceret ipſum actum peccare in forma, ut pulchrè declarat (& Quinquagſiemo quinto) Soci.in l.nõ dubitamus col.ii.ff.de condi. & de. & facit dictum Por.inſti.de uer.ob.in prin.

Quinquageſimo ſexto adde, quod uerbũ intelligitur,fictionem ſignificat, & idem quod hic in l.oſſa in §.fi.ff.de religio.& ĩ l.cũ auus, & ibi idẽ Soci.n.68.ff.eo.de condi.& de.& ĩ l. intelligẽdus.ff.de ver.ſi.& in l.ſi familia.ff.de iu.om.iud.

ET VT PLENIVS,quod pro reſtitutione dotis, omnia bona mariti, ſiue eius patris,ſint tacitè hypotecata (ut etiã hic dicitur) tradit Corn. conſi.cclvi.col.v.& vi.uol.i.& conſi. cxx.col. i. vol.iii. vſq; adeo ut mulier præferatur omnibus creditoribus, etiam anterioribus.l. aſsiduis.C. qui po.in pig.hab.Et idem dicit Corn.ibi.& Fuſius conſi.xxxi.nu.10.uol.iiii. quod ſicuti omnia teſtatoris bona,ſunt hypotecata pro legato.l.i.& ij.C.cõmunia de lega. ita ſunt pro debito dotis, & ſignanter per iſtũ tex.& per tex.ĩ.d.l.aſsiduis. Et oĩa quidẽ p̃ſentia & futura,dicit adhuc conſi. cxxvi,nu.5.eo.lib.Et plus qđ ĩdubio facta interpretatur generalis obligatio bonorũ,& ut ẽt dr̃ ĩ l.fi.C.quę res pi.ob.po.idẽ Cor. cõſ.cli.col.i.& conſi.cliii.col.i.eod.lib.

Secundo adde (ut ẽt hic not.) qđ id qđ uenit ex mẽte,dicitur uenire ex lege & ex uerbis legis l.noĩs & rei.§.uerbũ ex legibus.ff.de uer.ſi. Bar. Bal.& Imo.in l.i.ĩ prin.ff.de his q̃ ĩ teſta.del.vſq; adeo ut id ẽt qđ reſultat ex inſtrumẽto p̃ſumpti ue, & cõtentis in eo, habent executionẽ paratã, quã habet quoq; inſtrumẽtum ipſum, ex forma ſtatutorũ, & latius ut declarant Ferrarien. in l.i. col.ix.ff.de offi.eius cui man.eſt iu.

Tertio adde,qđ plenius in dotibus ſubueniẽdum eſt mulieribus q̃ alijs,eſtq; argu.in.d.l. aſsiduis,& in l.i.cum utrobique not.ff.ſol.mat. & in l.i.ff. ad Velleia.

Quarto adde iſtud ipſum fore æquũ & rationabile, qđ indicat verbũ hic poſitũ. Subueniẽt, ut in ſimili ĩ l.cũ filius .ff.ſi cer.pet.& in l.diuus. ff.de reſti.in int.& in l.ſi finita in §.ſi forte.ff. de dam.inf.& in l.ſi mater in fi.prin.ff.de excep.rei iud.& in l.ſi quis in graui in.§.ſubueniẽt.ff.ad Sillania.& in l.cũ quidã.ff.de acqui.he.& ĩ l.iii.ff. qui pet.tu.& in l.cũ quaſi in §.ſed & ſi quis.ff.de fideicõ.lib.& in l.tractabãt.ff.de mil.teſta.& ĩ l. j.ad fi.ff.de eden.& in l.i.ff.de dolo.& in l. iii.in §.ſed utrum.ff.de mino.& in l.fi.ff.de hęre.inſti.

Quinto adde, (ut ſtatim innuere vr̃ tex. iſte) tametſi pupilli præcipuũ mereantur fauorẽ.l. ex pluribus.ff. de admi. tu. dixi ego latè in trac. de pupilli fauoribus. qđ tamen non minus mulieribus in dotibus fauendũ eſt. Et ĩ dotibus dixi,qm̃ alias cõparatiue ad pupillũ, mulieris fauor odiũ eſt l.ſi apud.ff.de mino.Bal.in l.fi.C. ad Velleia. & in c.in pręſentia col.iii.de proba.

Sexto adde priuilegium de quo hic ad patrem nõ extendi, qui ſi ſtipuletur dotem ſibi reddi, & eueniat caſus eiuſdem reſtituendæ propter obitũ filię prædecẽtis,in matrimonio,actio ex ſtipulatu ipſi patri cõpetens,ſtabit in ſui propria natura,ſtricti iuris,ut declarat Dy. in l. poſt dotẽ ad fi.ff.ſol.mat.& pulchrè Bal. Nouel. in tracta.de dot, par.iii.prin.col.iii.nu.6.

Septimo adde,ad id ẽt qđ hic cõmuniter tenẽt qđ ĩ extraneo ſimiliter paciſcẽte ſibi dotẽ reddi, nõ oritur tacita ſtipulatio.de qua ſupra nec tacita hypoteca,de qua hic,probari expreſſe in §.fuerat inſti.de actio. latè idem Bal. Nouel. in loco præallega.col.ij.

Octauo adde, prouiſionẽ hanc extendi ẽt ad virum,cui dos promiſſa ſit,generaliter loquẽtẽ; ut ſtipulatio facta intelligatur, & hypoteca ex utraque parte, & ut latius oſtendit idẽ Bal.Nouel.in d.tracta.de dote,par.vj.prin.col.ij.

Nono adde,oĩa priuilegia dotis dandę,extẽdi ad priuilegia dotis reſtituẽdæ,& è contra,ut idẽ adhuc dicit ibidẽ,col.vj. & nimirũ ultra eũ, qm̃ contrariorum eadem eſt diſciplina, ſi non poſsit diuerſitatis ratio aſsignari.l.fi.ff.de lega. iij.l. j. ff.de his qui ſunt ſui uel alie.iu.

Decimo adde, quod ẽt bona uiri, ſunt tacitè hypotecata,pro intereſſe alimentorũ,quibus alere uxorẽ debet,nõ ſecus ac ẽt ꝓ dote.l.Lucius ff. qui po.in pi.hab.Spe.in §. formatis ver. ſed nũquid bo.na.qui fi l.ſint legi.idẽ Bal. ibidẽ col.x.

Vltimo adde,qđ priuilegiũ hypotecę conceſſum eſt nõ actioni,ut(hic innuitur)ſed cõtractui dotis,patet,q̃a actiones ſunt diuerſe, ꝓ dote, & ꝓ hypoteca.alias tanq̃ acceſſoriũ, nõ poſſet ab illa ſeparari,& tanq̃ qualitas non poſſet ſtare ſine ſubiecto,

ſubiecto.l.eius qui in prouincia.ff. ſi cer. pet. & quod hic de actione dicitur, exponi debet, actio ·ni.i.contractui,& not.in l.eas cauſas.ff.de cōdi. & dc.vbi unum uerbum pro alio exponitur, abſurditatis uitandæ gratia, & qđ ita hic actio pro contractu capiatur, pto quo actio etiam compe tit,not.in l.i.ff.ſol.mat.

SED ET SI NON IGNORAmus, ſtipulationi ſiue expreſſe ſiue ſubintellectæ hic, ex vtraque parte, mulieris ſcilicet, vel alterius promittentis dotem, ſiue ex parte viri obligati ad reſtitutionem ipſius, ſemper ineſt natura & beneficiū iudicij bonæfidei, quicquid dicatur in.§.fuerat inſti. de actio. ex quo ibi non perfecte refertur diſpoſitio noua, de qua hic, vnde quod ibi deficit hic cōpletur, & in §.ſed ut plenius ſupra & ut la tē not. Bald. Nouel.in. iiii. par. prin. col. iiii. iu ratta.dot.

PRIMVM ITAQVE, ad id de quo hic quoq; ſciendū eſt quādo maritus legat, quod dotis & legati non ſit compenſatio, ſecus uero ſi leget pater, & rationē diuerſitatis aſsignat Bal. in l.ſi cū dotē,& §.ſi pater col.i.ff.ſol.mat.ex quo vnus eſt debitor voluntarius, alius neceſſarius, inq; ne ceſsitatibus nemo liberalis exiſtit.l. rē legatā.ff. de adi.lega.l.creditorē.ff.de lega.ij. & ut ille latius ibidē. De iure Longobardo tamen pater ha bens filios, nihil uxori relinquere pōt,quo ad ꝓprietatem, uſumfructū aūt ſue tertię partis bono rum ſuorum,ita Bar.in uarieta.iuris ciui.& Lon gob.In rub.ut mar.hab.fil.nu.1.& 2. Et quo ad edictum de alterutro, de quo etiam hic, adde Bal. pulchrè conſi.ccxxi.col.ii.uol.iiii.

TACEAT, ad id etiam de quo hic, an propter aliqua bona quæ reperiū tur pœnes uxorem uel propter rea āmotas, debeat eidem dotis reſtitutio impediri, dicendum eſt quod non, Adde mul ta per Soci.in pulchro caſu ſimili,conſi.cxix.col. ij.& fi.uol.ij.

Adde ſecundo,(& eſt intellectus) quod mulieri dotem repetenti opponi non poteſt exceptio, niſi mores eius pudicitiam, & caſtitatem læd ant.ut in l.ſi.in §.ſi.C. de repud.Bal. pulchrè in l.rei iudicatæ in §.i. & ibi exemplum.ff. ſolu. matrimo.

Tertio adde, quod dos non excluditur per cō penſationem rerum amotarum (ut etiam dictum eſt ſupra) & (ut hic nouiſsimè in ver. ſed nec retentio) Bal. tradentem intellectū ad iſtud in l.neq; col.ii.C.de compenſa. vnum uerbum ponit Soci.in.l. ſi non ſortem in §.ſi certum. ad fi. ff.de coud.ind.

CVM AVTEM, quod pacto dilatio legalis poſsit minui, quæ erat olim annua, bima, trima, die hodie uero annus ut hic & in §.exactio infra ea I.tradit etiam Corn.conſi. ccciii.ad fi.uol.iiii. & facit ultra eum ratio,quia contractus ex conuentione partium legem accipiunt l.i.§.ſi cōueniat. ff.depo.l.legem.C.depac.l.cōtractus.ff.de regu. iu. quæ uerba declara annua, bima, trima die, hoc eſt prima die primi anni, prima ſecundi, & prima tertii, de quibus etiam in l.ii.ff.ſol.mat.& in l.ſi neceſſarias in §.ſi annua.ff.de pigno.act io. & in l.ſed celſus in.§.i. ff. de con. emp. & in .l.ſi cui in §.i.ff. de lega.i. dicit tñ Bal. qđ ſatis erit ſoluere in fine cuiſlibet termini in præallega.l. ſi cui col.i.& dic(ut Valla inquit elegan.i.c.v.) adiectiua hæc tantum triaeſſe,& non amplius.

Secundo adde cū iura quędā indiuidua ſint, quod ipſorum forma ſubſtantialis. dicitur ipſius rei natura, uſq; adeo ut ſic actionis ipſius dicatur figura, & ſi naturæ ipſius actionis aliquid addatur, dicatur noua actio, ut hic & per Bar. in trac. de alueo col.viii.& ad reprimen.iu uer. & figura, in prin.

Tertio adde, licet priuilegium hic marito ſit conceſſum, ratione reuerentiæ maritalis, quod nihilominus uerificatur etiam in ſocero.l.re iudicata.§.ſi.cum.l.ſeq.ff.ſol.mat.Are.cōſi.xxiii col. ij. & hoc quia in eo. eadem ineſt reuerentia ut ibidem dicitur,& eſt argum.ultra eum in l. ſi vero iu §.uiro.ff.ſol.mat.

Quarto ad notata hic rurſum adde, alimenta quę uxori debentur miſerationis cauſa poſt mor tem uiri, ab hæredibus intra annum peti poſſe, quo dos non ſoluitur, ſi ipſa non habeat vnde ſe alat,eſtq; opi.cōmunis,ut teſtatur Bertran. cōſ. cccxiii.nu. 4.uol.i.& cōſ.cccix.col.i.uol.ii. Pau Caſt.conſi.ccccxxix.col.ii.uol.ii.Et ſi petantur, petit ut intereſſe, onuſq; probandi incūbere ipſi uxori, quia id eſt fundamētum ſuæ intentionis ut not.in.l.ſi uero.in §.ſi.ff.q ſatiſda.cog.Et hoc caſu tenebitur cum hęredibus cohabitare, & ibi operari ſi noluerint,ſiq; ibi honeſte morari poſſit, ſiq; operari noluerit, tanto minus accipiet, quantum ſit operarum pręcium, ut tradit Bar. in l.diuortio in prin.ff.ſol.mat. & plus ſi operæ forent tales, ex quibus ali poſſet, tunc hæredes non tenerentur, & ut latius habetur in l.ſi maritus.ff. eo.Mil.in.§. alimenta.nu. 3.& ut infra ēt ī §.exactio ubi iſtud not. & non hic, quid qđ dicatur.

Quinto adde, ęquiſsimum fore(ut hic etiam dicitur, & in l. maritum.ff. ſolu. matri.) maritum ſcilicet, non teneri, neque in ſolidum eſſe condemnandum, niſi inquantum facere poteſt. eſt uerum quod ceſſat hæc exceptio, ſi perueniat ad pinguiorē fortunā de quo latē Corn.cōſ. cxxviii.col.iii.uol.iii.& eſt alias beneficiū pſonale, cōpetens eidē, q ꝓ dotis reſtitutione cōueniatur, ut in.d.l.maritum, cum legibus ſeq.& per eundem Corn.conſi.xxxvi.col.i.uol. iiii. dixiq; ego ſatis in.d.l.maritum, in Collectan.

EXACTIO, quod ſtabilia ſtatim reſtituantur, mobilia uero, & pecuniæ, intra annum, de quo etiam hic, tradit pulchrè Bertrandus,

 conſi.

conſi.cccix.col.j.vol.ij.Corn.multa conſ.cclxxxix.col.ij.vol iij & conſi.cccxii.col.j.vol. iiij. & ibi quod dies interpellat & conſtituit debitorem in mora.

Et nouiſsimè .de quo etiã ſupra quod mulier ſit alenda ab hęredibus uiri, ſi non habeat vnde ſe alat tradit etiam Bernar. de luco regu.481. Et nimirum quia interim non poteſt honeſte nubere.l.i.C. de ſecun. nup.Inq; matrimonio durare cenſetur.l.filij.§.uidua.ff.ad municipa.l.fi.C.de bo.mat.Corn.conſi.cxxix.col. i.vol.l.quod ultimum uerum eſt tamen,quoad quędam,non ſimpliciter, ut idem Corn. ibidem dicit. Et quo ad alimẽta,multa Capici.ſcitu digna deciſio.xxiiii. col.i.& ij.

Secundo adde,quod curſus uſuratum inconti nenti poſt annum incipit, ex quo (ut dicebam etiam ſupra) dies tacita ita interpellat pro homine,ut expreſſa,& debitorem in mora conſtituit. l.ſi duo.§.fi.& ibi.glo.ff.de conſti.pe.Bal.in rub. C.eo.in.iij.q.& in l. fi. poſt Cy. in fi. C. de iure do.Alex.conſi.lxxiiii.col.iii.uol.v.& nota quãquàm hodie,vtroque iure prohibitę ſint, ut habetur in l.i.C.de ſumma tri. quod tamen (ut dictum eſt) currunt & peti poſſunt,ut pulchrè per Ancha.conſi.cl.col.i. & ij. & ſic.§. iſte remanet incorrectus.

Tertio adde,ſoluto matrimonio, appellari id tempus repetitionis dotis, & ſi quid impenſum eſt vtiliter in fundo dotali,id peti poſſe ab hęredibus uiri,ſi tamen habet mulier aliunde quo ſatisfacere poſsit,alias non,de quo tamen uidenda eſt longa diſtinctio Alex. conſi. clxii. col. ij. & iij. vol. vij.

Quarto adde, ad dictum de bonis immobilibus, quod tam iure nouo quàm ueteri, ſſorum, ſtatim ſunt reſtituenda,& tradit Bal.in.l.diuortio in §.interdum,in prin.ff.ſol.mat. multa Por. in.§.pe.ad fi.inſti.de dona.

Dicit etiam & quinto,idem Bal. quod ad huc ſoluto matrimonio dos,eſt patrimonium vxoris, eo vero conſtante,uiri,conſi.xciiii.ad fi.vol.i. & ideo ipſi uiro debentur alimenta, unde ſe vxorẽ & liberos alat, & onera matrimonij ſuſtineat.l. pro oneribus (ultra eum).l. vbi adhuc.C.de iure do.l.curator.ff.de ven.in po.mit.l.ſi maritus. ff. fam.her.l.doce ancillam.C.de rei nen.c.ſalubriter de vſur.

Sexto adde,quamuis matrimonium non tranſeat ad hæredes,quod tamen tranſit ſemper dos quodque cenſetur fundus dotalis, donec reperitur pœnes hæredes,alias eo reſtituto,deſinit eſſe talis,ut etiam declarat Bal. in l.i.C. ſine cen. vel reliq. Ferrarien. in l. ex conuentione col. ij. C. pace.

CVMQVE EX STIPVLATV, ad fi.iſtius.§.ſciendum eſt,ſi prędia in dotem dentur ęſtimata,quod empta quodãmodo cenſebuntur,quaſi æſtimatio faciat emptionem, ut hic & in l.quotiens.C.de iure do. & in l.plerũq;.ff.eo. pulchrè Corn.(vbi multa) conſi.cxxxvii.col.i. uol.i.

VIDEAMVS, ibi æquiſsimũ nobis niſum eſt,hic eſt not. tex.in marito mortuo procedẽs,quo caſu ſub eſt æquiſs, mulierem ſiue uxorem dotem ſuã petere poſſe,quod ſecus eſſet ſi uineret.l.ſi pro te.C.de iu.do.pulchrè Gui.Papę.cõſ. vj.nu.vj.& nimirum quidem, quia ſic ſibi ſtipulatam fuiſſe reddi pręſumitur,ut hic in prin.legis dicitur & bene,ibiq; ſatis declaratum eſt.

Secundo adde,ſi pater nõ dotem leget ſcilicet pecuniam,quam pro dote dederat,poſtea moriatur,quod ius dotis conſolidatur in filiam ut hic, & grauari uidetur hæres, ad ſoluendum æſtimationem corporis,datę dotis,ſi corpus aliquod datum ſit,alias tantam quantitatẽ,quanta fuit dos, & ut per Ro. latius conſi. ccliii.col. i. Et quod alias patris morte conſolidatio fiat dotis in filiã, tradit Corn.conſi.cxxxviii.col.i.& ij.uol.iij.

ACCEDIT,lex iſte not. eſt, quod extraneus promittendo dotem ,non poteſt per pactum uel ſtipulationẽ ſibi actionem de dote appropriare, ex quo donaſſe videtur ei,pro quo dedit ad intellectum etiam.l.ex motte. C. de pac.con. nihilominus dubito,ideo uidenda ſunt quæ traduntur,& pręcipuè ad intellectum pariter iſtius tex. in l.legem.C.de pac.ubi etiam Soci.ad fi.& in.l. in bonæfidei col.ij.& iii.eo. tit. & in d. l. legem Ferrarien.latè,col.ij.& iij. nonnihil Corn.conſ. cclxv.col.iii.uol.i.Dicit alibi tamen conſ.lxivj. col.ii. uol.iiii.dato quod cẽſeatur donare,ſi dotet ſimpliciter, nec ſtipuletur ſibi dotem reddi, quod iſtud fallit,quando eſſet debitor mulieris. uel ſi aliter negotia ipſius geſsiſſet, eodem teſte conſi. lxxxvi. nu.12.eo.lib. uel amicus abſente patre,quia tunc primo caſu dotem dediſſe uidetur,compenſandi animo,ſecundo uero repetendi,& bene,faciuntq; not.in l.ſi cum dotem in.§. ſi pater.ff.ſol.mat.l.vxorem.§.pater naturalis.ff. de lega.iii.Idem Corn. conſi.clxxv.col.i.eo.lib. Pala.tuuios in.c. per ueſtras.§.lxvi.nume.18. de dona.int.ui.& vxo.Bar.de Bartolin. ĩ l.i.nu.62. ff.ſol.mat.Et quod cenſeatur alias donari dos(ut ſupra)ſi detur,nec ſtipuletur quis eam ſibi reddi nouiſsimè firmat idem Corn.conſi.ccxxiii. col. ij.eo.lib.iiii.& conſi.ccc.col.i. & conſi. cccxvi. col.i.Et Abb.conſi.xii.col.iiii.uol.i.& Bar.in l. ſingularia col.iii.ff.ſi cer.peta.& not.ĩ l. poſt dotem.ff.ſol.mat.nõnihil Deci.ſeni.in l.iii.col. ii. C.de pac. Et idem dicit Pau. Caſt.in donatione propter nuptias,facta à matre,quod ad eam mortuo filio,non reuertitur, ſi ſtipulata nõ fuit,quia donaſſe uidetur,conſi.ccclxxv.ad fi.uol.i.ſubijciens in patre ſecus.l.iii.C.de boniſq; libe. & in extraneo dotante ut ſupra pulchè declarat Soci. in l.ſed & in illo col.i.ff.de reb.dub.

Secundo adde, eo ip ſo quod dos data eſt, uel promiſſa marito,uenit æq; caſus reſtituendæ dotis,

tis, quod ipſi vxori uel hęredibus eius reſtitua-
tur, ut hic & pulchrè Corn.cooſi. cclxxxv. col.
j.uol.iiii.

Tertio ad glo.& not.hic,quod pręſumptio eſt
uerorum,falſorum uero fictio,tradit etiam egre
gie Bal.io l.qui in prouincia in.§.diuus col.a ff.
de ritu nuptia.& habetur etiam io l.mulier in §.
cum propooeretur.ff. ad Treb. Et dicunt Ferra-
rien.ad idē,tradēdo intellectū ad tex.ī l.ſi filius,
C.de peti.he.ī l.q. in alieoa.ī.§.i.ff. de acq.he.qđ
pſumptio eſt ſuper dubio fictio uero ſuper certo
in l.i.col.ix.C.qui admi. Abb.conſ.lxxi. col. 3.
vol.j.Imò.in l.ex cōſenſu.io §.cū q col.xvi.ff.de
ap.Alex.cōſ.clviii.col.3.uol.ii.& cōſ. ccvij.col.
iij.eo.lib.& ideo(vt ibi ſubiicit)cōtra pſumptio
nem admittitur probatio,contra fictionem au-
tem,non dixi ego in l.precibus.C.de impub. &
al.ſub. Soci.in l.cum auus col.xxxvj.ff.de cood.
& de.& habetur etiam in l.ſiue poſsideris, C. de
proba.& io c.i.eo.ti.& in l.fi.ff.quod met. cau.
& quod vna ſuper dubio,alia autem ſuper certo
cadat ut ſupra.nouiſsime etiā tradit idem Imol.
conſi.xlij.col.ij.Butigel.io l.ſciendum nu.13.ff.
de ver.ob.Iaſ.in l.talis ſcriptura col.v.ff. de leg.
i.& hinc dicimus quod io certis,non eſt opus cō
iecturis.l.continuus.§.cum ita.ff.de ver.ob. Ve-
rooenſis conſi.xxvj.cauſarum ciuiliū ou. 3.not.
in c.is qui fidem,de ſponſa. & quod licet ratiha
bitio ſeu fictio præcedentis cōſenſus induci oō
poſsit,in alterius præiudicium. l. ſi indebitum
§.fi.ff.rem rat. hab.l.ſi partem.§.fi.ff.quēadmo.
ſer. amit.l.ſeruum filij.§.fi.ff. de lega.1.l.potior
in prin.ff.qui po.io pi.hab. ſecus eſt tamen in
pręſumptione, quæ eſt(ut dictum fuit)ſuper du
bio. Qua de re ſi filius agnouerit bouorum poſ.
poſtea poſſederit lougo temporis ſpatio, pa-
tre ſciente & patiente, preſumetur ratum eam
habuiſſe(ratihabitio enim requiritur ut valeat)
non quod ſit ratihabitio proprie,ſed quia patria
patientia & ſcientia efficit & preſumatur à prin
cipio conſenſus ioteruenisse,& pulchrè declarat
Alex.in d.l.i.col.vj.C.qui admi.& ad materiam
quod fictio & preſumptio differant,ut ſupra tra
dit etiam Bar.iu l.fi.in prin.ff.quod met.cau.&
ibi quotuplex ſit præſumptio.

Quarto adde,quod priuileginm de quo hic
tranſit ad heredes mulieris,ſi in matrimonio pręe
decedat & ut latius not.Bal.oouel.in tract. dot.
par.xij.q.ix. imò (ut ſubiicit ibi) quod tranſit
etiam in quencūq; ceſsionariū,& oot. Bar.ī d. l.
poſt.doté io vj.q. & Bal.in l.i.C.de priuile. dot.

Quinto adde, quod poteſt extraneus alteri
ſtipulari, uel pati quod alius habeat dotem, mu
liere excluſa, de quo tamen latiſsime Iaſ.& par-
pal. poſt cum in l.ii.nu.lxiii.ff.ſol.mat.

EXTRANEVM;quod omois ille
dicatur extranens ut hic qui non eſt
de aſcendentibus,habeotibus deſcē
deotem in poteſtate, tradit etiam
Corn. conſi.ccxxiii.col.ii. uol.iiii.& in pulchro
caſu ioque matre exemplificans, dante tutorem
filie,Ro.cooſi.clxxxix.col.ii.& ſignāter per iſtū
tex.glo.in l.i.io verbo extraneos. C. de impo.
luc. deſcrip. lib. x. ſubiiciens, extraneum dici
etiam, qoi oullo modo eſt cognatus, & de quo
in l.fi.C.de iu.do & in.§.inordinatum in auth.
de here.& fal.& omnes præter ſuperiorem &
ioferiorem lineam.Fuſius Albe.in l.non putant
in §.ſi quis emancipatum filium.ff.de bo.po.cō
tra tab.& ad materiam adde,quod extraneo,con
trarium eſt quoque intraoeus.quod que ille eſt
qui ſuccedit ab inteſtato ut per.Bal.cōſi.ccxcii.
in prio.vol.i.& vtile eſt ad cognoſcendum, an
& qñ rite exhæredatio facta eſt, uel ineptę, quo
ad intellectum.l.quidam eum filium ff. de uer.
ob.declarat. Albe.in d.§.ſi quis emancipatum
filium & iſta ſufficiant ad ornatum pulcherrime
huiuſce legis a me ſic concluſiue & breuiter cō
ſcripta ut tibi lectori ſioe multo labore conſul
tum eſſe poſsit eoque magis quia agro Fœcun-
do multo lętamine(ut aiunt.)opus oō eſt Culta
enim eſt prolixioribus verbis condita,ſorte quā
par ſit,deque induſtria hac de re, ſic agere(prius
quam ea aggrederer) ioſtitueram. Faxit igitur
deus optimus,maximus,ut in ea legenda tibi ip
ſi complaceas,quooiam ſic mihi hinc.ſuſcepti la
bores quoque,& uigiliæ leues imò Iocundę &
ſuaues fuiſſe uidebuotur. Finis.

De cadu.tollen. C.

Imp.Iuſtinianns A.Senatu.vrbis Conſtan
tioopolitanæ.

ET NOMEN,ad uerba hic in
fi.prin.dicta, adde qđ ſic eru-
buit lex imponere iugum na-
turæ, quodq; defenſio hac de
re, q̄ eſt de iure natnrali cle.
paſtoralis, de re iud. tolli per
ſtatutum non poteſt, uſque adeo ut nec ab ea re-
pellatur quis, etiam ſi ſit à quolibet actu legiti-
mo remotns.c.cum inter & ibi glo.de cenſi.Bal.
Marga.deſeoſio.nu.11.& 12.

Secuodo adde ad idem, qnod ſtatuta contra
legem quotiens.C.de ſuis & legiti. non compre
hendit,niſi caſum io eis expreſſum, ex quo ſicut
fauorabile eſt,ſucceſsiones exteudere, ita odio-
ſum eſt, fauores liberorum reſtringere. imò qđ
ſtatutum male poſitum erubeſcit ut hic & in.l.1.
C.de impo.luc.deſcrip.lib.x.Bal.in d.l. quotiēs
in prin.& in ſtatut.fauor.nu.2.

Tertio adde quod nō ab re adhuc dicitur hic,
legem Papiam erubuiſſe, cum iugum impoſuiſ-
ſet ſolis parentibus & liberis teſtatoris uſque ad
tertium gradum, ante aperturā tabularū, quoad
hæreditatis aditionem. exquo uaoiſsimam eam
quoque appellat Tertul. in apologet. ſuo.c. iiii.
eaque Seuerus omnium cooſtantiſsimus prin-
ceps, excluſit.

Quarto adde ad id rurſum, quod in prin. dicitur hic, humanum genus ſcilicet pacem ac quietem appetere, & in c. fundamenta de elec. in vi. (quod prius dicere debebam) quod hac ratione ualet conſuetudo primogenituræ, in Gallia ut not. Alb. in prohe. ff. forum. & in l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iu. multa Gui. Papę conſi. cxxxi. nu. 3. De patribus conſcriptis nihil etiam ſcribo, dic ut per Cy. hic, latè Boer. in tracta. de auctorita. magni conſi. nu. 172. & 173. de quibus hic, & infra ad fi.

CVM IGITVR; quod legatū quo ad tranſmiſsionem ad hæredes legatarij, cedat à die mortis teſtatoris, ſi erat purum uel in diem certā ut hic dicitur lege Papia (de qua etiam ſupra) correcta, adde Alex. plenè conſi. xxxxii. col. i. uol. 7. ſi aūt ſub conditione uel in diem incertam, tunc cedit à tempore euenientis conditionis, uel diei incerte, ut infra in §. ſi autem aliquid ſub cōditione, & ibi dicemus. & in l. ſi ita legatum in §. illi ſi nolet. ff. de lega. i. Alex. in loco pręallega.

Secundo adde, quod hæreditas, facta inſtitutione de certa quantitate, habente ob id uim legati, etiam non agnita tranſmittitur, ut ſignanter per iſtum tex. & per tex. in §. in nouiſſimo. infra & ibi dicemus pariter, dixit idem Alexan. conſi. ccxi. col. ii. eo. lib. Bar. Bal. & alii in l. quotiens. C. de hære. inſti. & in l. ex facto. ij. ff. eo. ti.

Tertio adde, quotienſcunq; inſtitutus eſt omnino incapax, exempli gratia ſpurius, quod inſtitutio haberi debet pro non ſcripta, quodq; tunc tranſit hęreditas ad ſubſtitutos ut hic, & tradit adhuc Alex. conſi. ccii. uol. vi. & Gozad. conſi. xxi. poſt eum nu. 20.

ET CVM TRIPLICI; ad dicta hic adde ſi teſtator inſtituat filios ſuos æquis portionibus, hijque prædecedant ſuperſtitibus filiis in uita ipſius teſtatoris. quod inſtitutiones efficiuntur caduce, vt ſignanter per iſtum tex. inquit Corn. conſi. cevii. col. i. vol. ii.

Ad idem ſecundo adde, ſi duo ſint heredes pariter inſtituti, quod vnus inſolidum admittetur eritque heres, portione coheredes inſtituti irrita facta in cauſam caduci per eius mortem, contingentem in uita teſtatoris, ut idem Corn. dicit conſi. cecii. nu. 6. vol. iiii.

Tertio adde quod filii nati poſt mortem heredis, poſtquam ſubſtitutio locum habuit, non admittūtur ad fideicōmiſſum ut hic & in l. cum pater in §. hęreditatem ad fi. ff. de lega. ii. Io. And. in addi. ſpe. in rub. de teſta. col. i. Alex. conſi. xx. col. ii. uol. iii. Bertran. conſi. ii. ad fi. uol. ii.

Quarto adde & rurſum ad not. hic, quod non ſolum diſpoſitio caduca dicitur per mortem hæredis, vel ſubſtituti ante teſtatorem, uerum etiā ſi viuente eo, res legata, vel aliter relicta, ante mortē ipſius adhuc deficiat & eſſe deſinat ut etiā dixit Gui. Papę. conſi. xcviii. nu. 4.

Quinto adde, ſi primus gradus redditur nullus quia venerit, in cauſam caduci, & primus hæres viuo teſtatore deceſſerit, quod viciabitur etiam & idem dici debebit de ſecundo, de quo videtur in l. nam & ſi ſub cōditione in §. fi. ff. de iniuſto rupto irritoque teſta. & per Bar. in l. iii. in §. fi. ff. de lib. & poſthu.

Sexto adde ſi poſt mortem grauati non ſupereſt aliquis de deſcendentibus teſtatoris, cui fideicommiſſum erat reſtituendum quod euaneſcit & efficitur caducum, bona que libera remanent inque libera diſpoſitione grauati, ut hic & in §. ſi autem aliquid ſub conditione. infra & ibi dicemus. vel & clarioris verbis dici ad idem poteſt, quod grauamen extinguatur, ſiue caducetur quotiens nullus ex vocatis ad fideicommiſſum inuenitur, eſſe in rerum natura, & ſentit Soci. iuni. conſi. xxvij. nu. 12. & conſi. lxiiij. nu. 10. & cōſi. cxxij. nu. iiij. vol. iij.

Septimo adde. (ſcituque dignum eſt) quod caduca hæreditas erat antiquitus, quę à certo hærede ita decidebat. ut à nemine iure adiri poſſet quodque ſic in ærarium referri ſolebat; aliter hic lege Papia ut ſupra. imò quod caduci ſic etiā Poeta Saty. meminit.

Legatū omne capis, nec nō & dulce caducū:
Commoda præterea, iūgūtur multa caducis.

Octauo adde quotiens deficit inſtitutio & ſubſtitutio, quod ſumus in cauſa caduci, quodque admittuntur omnes venientes ab inteſtato.

Nono adde quod aperitur via cauſæ inteſtati per defectum (idemque eſt) cauſæ teſtati.

Decimo adde, quod relicta in teſtamento tacitam conditionem habere videntur, ſi ex teſtamento adeatur hereditas, hęc quæ omnia hic & in l. i. eam quam. C. de fideicom. & in l. hæc. verba. ff. de lega. i. Bal. pulchre conſi. cxcj. col. i. vol. iiij.

IN PRIMO; quod pro non ſcripta aplicentur hæredibus, à quibus relicta ſunt, ut hic & in l. fi. ff. de his quæ pro non ſcrip. hab. tradit etiam Corn. conſi. xliiij. col. ij. uol. j.

Secundo adde quod relictum incapaci ad eū pertinet (idemque eſt ferè quod ſupra) qui oneratur ipſo relicto, ut idem Corn. dicit cōſi. cccx. nu. 13. eo. lib.

Tertio adde quod legata & fideicommiſſa pro non ſcripta in cauſam caduci, ſiue caduca. vadunt ad ſubſtitutum vulgarem, vt hic & in §. ſi autem ſub conditione infra & ibi dicam, & tradit adhuc Corn. conſi. ccciij. ad fi. uol. ij.

Quarto adde ad ſupra dicta fuſius & clarius nunc, quod quando pater relinquit aliquid incapaci palam, puta ſpurio relictum tanquam non ſcriptum, remanet apud hæredem ſcriptum vel apud venientes ab inteſtato, quando ab inteſtato relictum fuiſſet ut hic, & in l. ſi in metallum. ff. de his quæ pro nō ſcrip. hab. & in l. non intelligitur in §. ſi quis palam. ff. de iur. fi. Bar. in l. ſi

ff.

ff.ex quib. ut indi. idem Corn. conſi. ccxxxvj. eo.lib.

Quinto adde.ad materiã,quod pro nõ ſcriptum dicitur id,quod à principio non valet,ut hic & in l.iij. & toto.ti.ff.de his quæ pro non ſcrip. hab.Corn.conſi.lxxx.ad fi.vol.iiij.

Sexto adde,quando relictum ſit pluribus, & euaneſcit in aliqua parte,quod accreſcit coniũcto.ſiue ſit pro non ſcripto ut hic,ſiue ſit in cauſam caduci,ut infra in §.pro ſecundo,ſiue ſit caducum ut infra in §.ſinautem ſub conditione. & in l.re coniuncti.ff.de lega.iii.idem Corne.cõſi. lxviii.ad fi.eo.lib.

Septimo adhuc addendum eſt ad prædicta ſi fideicommiſſum vniuerſale alicui relictum propter præuentionem mortis fiat in cauſam caduci,quod deuoluetur ad ſubſtitutum ita Corn.cõſi.clxxx.col.vi.eo.lib.

Octauo adde ſi legatum ceſſet in legatarii perſona,non exiſtente coniuncto, vel ſubſtituto. quod applicatur hęredi grauato, de iure communi,vt hic,& in §.pro ſecundo & in §. ſinautẽ ſub conditione.infra.ea. l. cenſeturque teſtator ſe conformare cum diſpoſitione iuris cõis. l. hęredes mei.§.cum ita ff.ad treb.not.in l.ut iuriiurandi in §.ſi liberi.ff.de ope.lib.idem Corn. conſi.clxvii.col.i.eo.lib.

Nono adde,quod relictum pro non ſcriptum (ut etiam dictum eſt ſupra fuſius tamen) accreſcit coniuncto, ſed ſucciſius nouiſsime firmat Corne.conſi.ccxxxj.ad fi.eo.lib.

Decimo adde,vbi honor onerati eſt pro non ſcriptus,quod reddit ad hęredem ſine onere, nõ autem ſi efficiatur caducus,vt hic & in §.pro ſecundo intra ea.l.idem Corne.cõſi. cclxxiij. col. iiij.eo.lib.

Vndecimo adde , ferè ad idem & clarius, ut idem Corn.inquit & declarat cõſi.ccxcviij. col. ij.eo.lib.quando legatum alicui factum viciatur vel quia ſit pro non ſcriptum, vel quia ſit in cauſam caduci, vel quia proprie fiat caducum , deuoluitur prius ad ſubſtitutum, eoque deficiente ad coniunctum, deficientibus vero his. remanet apud eum,à quo derelictum eſt, vt hic & in d. §. pro ſecundo.& in d.§. ſinautem ſub conditione infra ea.l.& notandum eſt quod ſubſtitutus pręfertur omnibus,vt ibi ſubiicit.

Duodecimo adde,quod inter coniunctos verbis,etiam legatarios,eſt locus iuri accreſcendi, vt hic & in iuribus ſupra allega. deque materia in d.l.re coniuncti,Corne.conſi.cccxix.in prin. eo.lib.

Decimo tertio adde , ſi duo ſint ſubſtituti, vnuſque prius quã hæres decedat,deinde hęres, altero ſubſtituto ſuperſtite,quod iſte poterit petere portionem ſuam,& alterius ſubſtituti,& ita per iſtum text.& per text. in §. his itaque. infra ea.l.dixit Gui.Papæ,deciſcio.cccxxxv .

Decimo quarto adde,ad not.hic,ſicuti ſentẽtia lata contra defunctum,non valet,quia reputatur viuus,quod ita non valebit in fauorem defuncti,niſi prætextu libertatis & eccleſiæ.l.cum quaſi in prin.ff.de fideicom.lib.Bal.hic,& Soci. in l.eius qui in prouincia nu.13.ff.ſi cer.peta.

Decimo quinto adde,quę hic dicuntur in legatis,ſi pro non ſcriptis habeantur,non procedere in inſtitutione hæredis,ſiue in hęreditatibus, ſi pro non ſcriptis habeantur pariter, & ut per Fulgo.alias conſi.xcii.col.i

Decimo ſexto adde,quanquàm regulariter in feudo nouo & fraterno, vno decedente ſine filiis maſculis,dicamus ipſum ad concedentem redire,quod tamen fallit quando ab Imperatore conceſſum eſt,quoniam tunc eſt locus iuri accreſcẽdi,ut hic per.Bal.& in c.i.de frat.de n o. be. inueſti.eo.lib.Alex.conſi.ii.col.iii. vol.v. & omnes per tex.in l.i.C.ſi lib.imp.ſo. lib.x.& quod fauor libertatis & eccleſiæ æquiparentur.ut dicebam ſupra & not.Bal.hic,(Decimo ſeptimo)adde,Alex.met.vbi multa conſi.cix.col.iii.vol.vi.

Decimo octauo adde,quamuis iua accreſcendi ſit potentius ſucceſſorio edicto. quod tamen in ſubſtitutione eſt ſecus,exquo ſubſtitutus præfertur ut hic & in §.pro ſecundo.infra ea.l.& declarant quoq; Ferrarien.in l.i.col.ii.C. quando non peten.par.

Decimo nono adde.ad id de quo hic ad.fi. ut etiam inquit hic Bal.in prin.quod quæ ſunt naturali ratione ſubnixa, intacta illibataque debẽt perpetuo cuſtodiri.quodque eſt ſemper ad naturalem rationem recurrendum.& ad idem eſt etiã bonus tex.in l.ſcire oportet.in §.ſufficit,ff.de excu.tu.ubi idem Bal.Qui dicit etiam in c.filii tui. ſi de feu.fue.cõt.inter do.& agna.in uſib.ſi Imperator legitimat filium illegitimum,ſtante legitimo,quod erit vnum pecus, contra naturalem rationem quem referunt & ſequuntur Ferrariẽ. in l.ii.col.ii.C.de in ius uo.

IN NOVISSIMO;ad id de quo hic;qđ filius ſuus rõne ſuitatis,trãſmittit hæreditatem , & ius adeundi ad,hæredea ſuos,adde multa per Ferrarien.conſ.xix.col.i.& cõſ.xx.col.ii.vol.i.Fulgo.conſi.lxxiiii.col.ii.

Secundo adde,ſi fuerit tranſuerſalium , quod non adita non tranſmittitur,ſed eorum portiones accreſcunt aliis ut hic & in §. hic itaque.infra ea.l.& ibi dicemus.& in l.quoniam ſororem C.de lu. del.& in l.i. C. quando non pet.par. Corn.conſi.lxix.col. i.& conſi. cxlvii. col.ii.& conſi.clxv.ad fi.& conſi.cclxii. col. iii.et conſi. cclxxv.in prin.et ad fi.uol.i.et conſi.cxxi.nu.5. uol.ii.et conſi.cc.col.ii. eo. lib. et conſi. clxxx. col.ii.et conſi.cxcix.col.xiiii.et cõſi.ccviii. col. i.et conſi.ccxi.ad fi.et conſi.ccxiii.nu.ix. et conſi.ccxlii.col.ii.eo.lib.et conſi.cxxv.col.i.vol.iii. et conſi.cxxxviii.ad fi.et conſi.cxlix. uol. iii. et conſi.ccxxv.col.i.et conſi.ccxxviii.ad fi.et conſi.ccxcviii.ad fi.et conſi.ccxcix.col. ii. et conſi. cccii.nu.12.eo.lib.et conſi.xlix.ad fi.uol. iii. et

conſi.

conſi.lx.nu.t .& conſ.clix.col.iiii,& cõſ.ccliiii. & conſi.cccv.col.iiii.& cõſ.cccvii.col.ii.& cõſi. cccii.col.ii.& conſi.cccxiiii.col.iii. eo. lib. ego in l.cum ſecundum.C.de fideicom.Fulgo.conſi. lxiiii.col.i.& ii.& conſi.lxxiiii.col. i. Ro.conſi. clxxxv.nu.vj.idem Corn.conſi.cclxxv.ad fi.vol. j.& conſi.cccxxxi.col.i.eo.lib.

Tertio adde,in legatis & fideicommiſsis ſecus,quia etiam non agnita tranſmittũtur, ut per iſtum tex.& per tex.in l.ſi cum hæres & ſeq. ff. quãdo di.lega.ced.dicit idem Corn.cõſi.cclxiii. nu. 23. uol. i.

Quarto adde indubitatum eſſe aditam tranſmitti ut hic.idem Corn.conſi.cccxvi.nu.32. eo. lib.alias non,ut ſupra & nouiſsime tradit conſi. cccxxxviii.col.i.eo lib.& conſi.i.nu.7.uol.ii. & conſi.cccv.nu.17.& conſi.lv.nu.33,eo.lib.

Et quod fideicommiſſa purificata non agnita tranſmittantur(Quinto loco)ſicuti in hæreditate dicitur contrarium,quod non agnita non trãſmittitur ut ſupra & idem in querela.l.cum mota.C.de tranſac. nouiſsime tradit idem Corne. conſi.cxxvi.col.iiii.uol.ii.& conſi xl.col. v.uol. iii.& conſi.xliiii.col.iiii.& conſi.cxlix. col. i. & iii.eo.lib.& conſi.xxviiii.col.i.uol.iiii.& in legatis(ut ſupra.)nouiſsime quod tranſmittantur. etiam non agnita,idem Corn. conſi. lxxv. col.i. eo.lib.& adhuc in legatis & fideicommiſsis conſi.cxxxviii.col.ii.eo.lib.ego in d.l.cum ſecundũ C.de fideicõ.Ro.cõſi.lxiiii.col.i.& cõſi.cxxiiii. numero.1.

Sexto adde, qoando inſtitutus de ſua inſtitutione non dubitat, quod etiam clauſis tabulis hæreditas adiri poteſt, ut hic, tradit idem Corne.conſil.clxviii.col.i.vol.ii.& conſ. clxxii. col. ii. eod. lib.

Septimo adde,quãdo aliquid relinquitur ſub conditione in vltima uoluntate, conditioque eueniat poſt mortem honorati, quod relictum caducatur, ut hic, & in §. ſinautem ſub conditione,infra ea.l.& in l.ſi cum hæres in prin.ff.quando di.lega.ced.& in l.ſi in perſonam.C.de fideicom.Corn.conſi.cxlviiii.col.i.uol.iii.

Octauo adde,licet ipſo iure dominium rei legatę recta uia tranſeat in legatarium,ſi id legati natura patiatur,l.à titio.ff.de fur.tamen dies legati cedit,à morte teſtatoris,ut hic & in l.i.& in l.ſi dies.ff.quando di.lega.ced.Corn.conſi xxix. col.ii. uol.iiii.

Nono adde,quod hic dicitur, quod hæreditas tranſuerſalium non adita,non tranſmittitur, & ut ſupra late,procedere etiam in clerico, ut pulcherrime per Feli.vbi alia etiam dicit in c.eccleſia.S.Marię.col.xxii. de conſtitutio.

Decimo adde quamuis hæreditas non adita non tranſmittatur,quod tamẽ in fideicommiſſo vniuerſali eſt ſecus,quia eo ipſo quod hæreditas adita eſt,fideicommiſſarius habet actionem ex teſtamento compelleréque hæredem poteſt, ad reſtitutionem fideicommiſsi, hancque actionẽ tranſmittere poteſt,ad quoſcunq; heredes ſuos, hęcque eſt opi.communis,quam tenent omnes, tam antiqui quàm Moder. ut refert Iaco. puteo in l.cum filio.ff.de lega.i.& Gui.Papæ poſt eum conſi.cxxii.col.vii.

SIN AVTEM ALIQVID, quando honoratus in ultima uoluntate decedit, pendente conditione, caducatur omne relictum, factum ſibi,ut hic,& propterea ſibi rurſum,tanquàm nõ honorato,non poteſt ſubſtitui.l.ab eo.C. de fideicom.Adde Corn.conſi.vii.col.i. uol.i. & qđ quoad eum diſpoſitio euaneſcat & (ut dixi) caducetur,tradit conſi.clxxxv.col.ij.& conſ.cclviii.nu.3.eo. lib.& quod hoc caſu cõiunctis accreſcit.conſi.cclxiii.nu.25.eo.lib.

Secundo adde, quod in ſingularibus relictis cadit propriè ſubſtitutio uulgaris,ut hic rurſum habetur,& in §.in primo,& in §. pro ſecundo ſupra ea.l.Corn.cexcv.col.ult.uol.i.& conſi.xxix. ad fi.vol.ij.

Tertio adde,quod fideicommiſſa ta ſubſtitutio,caducatur pariter,ſi decedat honoratus,ante mortem onerati,ut hic & in l. hæres meus.ff. de condi. & de. & in l. ſi cum hæres.ff. quando di.lega.ced.Corn.conſi.cccvii.col.i.uol.i. & qđ tranſeat hoc caſu ad ſubſtitutum tradit conſi. cccv.nu.25.vol.ij.

Et (ut primitus dicebatur) quod ſi honoratus in ultima uoluntate, ſub conditione decedat pendente conditione,euaneſcat relictum,& caducetur, pulchrè declarat conſi. lxiii. col.i.vol. iiij.& conſi.ccxcviii. col. i. eo. lib. & quod in aliqua parte accreſcit coniuncto, ſiue ſit pro non ſcriptũ,ſiue in cauſam caduci ibidem ad fi. idest in d.conſi.lxviii.

Quarto adde ad idem, quod conditio debet purificari uiuo fideicommiſſario, alias euaneſcit, ut dicit idem Corn. conſi.cxxvi.col. pe. & conſi.clxxxii.ad fi.uol.ij.

Quinto adde,quod ius conditionale,ſubſtitutionis non tranſmittitur ut hic, & in l. rogo ad fi. & in l.miles in §.i. ff. de lega. ij. idem Corn. conſ.cxlvi.col.ij.eo. lib.ex quo euanuit ut etiam dicit conſi.cc.col.i.eo.lib.

Sexto adde, ut dictum etiam eſt ſupra ſi legatum uel fideicommiſſum efficiatur caducum in perſonam unius ex coniunctis, quod accreſcit coniuncto,ſiue quod non decreſcit,& nouiſsime tradit adhuc Corn.conſi.xviii.nu.4.uol.iiii.

Septimo adde,ſi legatũ dotis efficiatur caducum nuptijs nõ ſequutis,mortua muliere, deuoluitur ad ſubſtitutũ, quo ceſſante uel cõiuncto, remanet apud hæredem oneratũ ut idem Corn. declarat. conſi.xxxij.col.j.uol.iiij.

Et quod legatum ſi legatarius rurſum, pendẽte conditione deceſſerit,expiret neque tranſmittatur ad hæredes ſed caducetur ut hic,& in l.hæres meus.ff.de condi.& de & in l.cum hęres. ff. quando di lega.ced.& dictum fuit ſupra nouiſsi

me

me adde Coro.conſi.cliiii.nu.4.vol.iiii. & cõſi. xxi.ad fi.uol.i.& hoc idem Octauo loco.

Nono.adde ad idem,quod ceſſante legato,in perſona legatarij nõ exiſtente cõiuncto, vel ſubſtituto applicatur hæredi grauato de iure communi ut hic,& in §.in primo,& in §.pro ſecundo.ſupra.ea l.cenſetur que teſtator ſe conformare cum diſpoſitione iuris ut per Bar.in l.ut iuris iurandi in §.ſi liberi.ff.de ope.lib. Fulgo. conſi. lxx.col.i.Corn.conſi.clxvii.col.i.uol.iiii.

Et idem(Decimo)dicit conſi. clxxx. col.iiii. eo.lib.in fideicõmiſſo vniuerſali ſi propter præuentionem mortis factum ſit in cauſam caduci quod ad ſubſtitutum deuoluetur.

Et quod ſi fideicõmiſſarius pendente conditione moriatur. expiret fideicommiſſum,ſiue ſit vniuerſale.ſiue paticulare,ut etiam. ſupra dictũ fuit(Vndecimo)probatur,vltra tex.iſtũ ex multis de quibus Bertran.conſi.cxxxix nu.1.vol.i. & conſi.ccclxxiiii.ad fi.uol.ii.& conſi. cxlviiii. ad fi.uol.iii..& conſi.cxci.nu.5.eo.lib.Fulgo. cõſi. cviii.col.i.uſque adeo ut tranſmiſſioni locus nõ ſit.quia quod non eſt tranſmitti.non poteſt,ꝑ ex quo non entium non eſt qualitas.l.eius qui in ꝓuincia.ff.ſi cer.peta.idem Bertran.(qui tamen hęc non adducit)conſ.xxiii.col.i.eo.lib.Ro.conſi.xvii.& conſi.clxii.& conſi.ccxlvii. Gozadi.cõſi.xxix.nu.17.& nu.24.Soci.iuni. conſi. lxxiiii. nu.10.uol.iii.& conſi.cxxii. nu. 4. eo. lib. Bertrand.conſi.ccclxv.nu.1.vol.i.pulchrè.io.pariſien.in trac.de primogenitu. q. xxv. col. ix. vbi etiam tradit intellectum ad illum tex.in hoc,ad differentiam contractus.

Et quod ſubſtitutio fiat caduca, ſi ſubſtituti moriantur,ante hęredem,& euaneſcat(Duodecimo loco)firmat Gui.Papæ.conſi.xxv.col. i. & conſi.xxv.in prin.

Decimo adde.quanquam legatum conditionale.non tranſmittatur, ſi legatarius pendente conditione moriatur ut ſępe dictum eſt nouiſſime Fulgo.conſi.ciii.col.ii.Sylua.late cõſi.xxiii. numero.7.uol.i.Alex.conſi.ccxi.col.iii.uol.vii. idem Fulgo.cõſi.xiiii.& cõſi.xv.& cõſi.xxxviii. col.ii.quod tamen tranſmittetur modale,ut tradit Iaſ.in l.homini nu.12.ff.de lega.i.

§.ISTE SINAVTEM; CADEBAT. POST.§.IN.

Primo & ante.§.in nouiſſimo;ſed quia de mẽte conſtat(ut aiunt)ſcripturę ordo attendi non debet.l.nec.enim ff. de ſol.Bar.in auth.hoc amplius in prin.C.de fideicom.& in auth. hoc ius porrectum col.i.C.de ſacroſanc.ec.Ange. in §.etenim in auth.de hære.& fal.idem Bal.in l.cum pater in §.fidei,ff.de lega.ii.Qui dicit etiam qđ fingitur dici,ſeu fieri,quod prius dicendum agẽdum ue erat in l.illud ff. de acqui.hę.Ne tu igitur cures velim lector,ſi quo quo modo quoque §.iſte poeſtrgatus eſt.

PRO SECVNDO; ad id de quo hic primum adde ꝙ ſcilicet vulgaria ſubſtitutio militet & locum habeat etiam ſi is cui facta eſt decedat in uita teſtatoris. Coru.conſi.ccxcviii.ad fi. uol. i. & plus quod ſubſtitutio facit ceſſare iua accreſcendi ut inquit Gozadi.conſi.xxi.nu.25.

Secundo adde,eundem,ad aliud de quo etiam hic,quod relictum incapaci pertinet ad eum qui oneratur ipſo relicto(dictumque etiam eſt alibi ſupra)conſi.ccci.col.iii.eo.lib.

Tertio adde quod legata & fideicommiſſa, que pro non ſcriptis habentur,inque cauſam caduci & caduca, uadunt ad ſubſtitutum uulgare, (de quo etiam ſupra) Corn.conſi. xxxv. ad fin. volum.ſecundo.

Quarto adde,ubi honor onerati pro non ſcriptus eſt reddit ad hæredem ſine onere,quod ſecus erit ſi efficiatur caducus, ut idem Corn. declarar,conſi.cclxxiii.col.iiii.uol. iiii. dictumq; fuit pariter in §.in primo ſupra.

Quinto adde, ſi hæres uiuo teſtatore moriatur,quod teſtamẽtum redditur null um, nec ipſe hæreditatem tranſmittit ad hęredes ut hic,& in §.nouiſſimo infra ea.l. prat.pap. in for. lib. quo peti.hę.ex teſta.col.ij.ner.eundem.

Sexto adde quod perempto primo gradu ſubſtitutionis,fideicommiſſum remanet apud primum hæredem, cum onere reſtituendi ſecundo fideicõmiſſario & Fuſius ut pulcherrimè inquit Deci.conſi.xxv.col.ii.uol.iii.

Septimo adde ad intellectum iſtius tex. & §. ſinautem ſub conditione infra quod procedunt in conditione mere cauſali, non depẽdente à poteſtate grauati & honorati, uel poteſtatiua dependente à poteſtate honorati,non autem in ea quæ dependet à uoluntate hæredis, ita Regien. aſsignantes etiam rationem diuerſitatis conſil. cxi.nu.14.& 15.uol.iii.

Octauo adde,qui aliquid acceptat,quod acceptare intelligitur cũ ſuo onere,ut hic & per Bal. in c.cum acceſsiſſent nu. 27.de conſtitu.

Nono adde ad id etiam de quo ſupra quando legata efficiuntur caduca quod remanent penes hæredem,niſi ſit de ſubſtituto prouiſum ut hic & tradit quoque Soci.iuni.conſi. xxvii. col. iiii.uol.iii.Seyſel.& omnes in l.cum filio col.ii. ff.de legatis i.

Qui Soci.dicit.etiã Decimo,adhuc. per iſtũ tex.conſi.lxiiii.numero. 8.eo. lib. iii. quando bona transferuntur de vno in aliũ,quod intelligitur cum ſuo onere,& bene.

Vndecimo adde ſi inſtitutio caducetur,quod hęreditas per ius accreſcendi uadit ad coheredẽ, ſi aliqua coniunctione tamen,præmortuo coniunctus fuerit ut per Ro.conſi.lxxxi.col. i. Gui. Papæ.cccccxxxi.col.ii.

Duodecimo adde quod ille qui non admittitur ad partem, nec admitti ſperatur, aliquo iure,actionis, retentionis, uel alterius æquitatis

per

per ſe uel per alium, non facit pa rtem, ut hic,& in §.in primo.ſupr a es.l.& in l.ſi duobus in §.ſi ticio ff,de lega.i.Bar.in l.huiuſmodi in §.ſi ticio & meuio.ff.co.Gui.Papę.deciſio.ccxcv.col.iii.

Decimo tertio adde ſi perſonę ſubſtitute ſint ſigillatim nominare,neque ſint in rerum natura quod tunc caducs fit morientis ſubſtitutio. ita Alex.quoque conſi.xiii.col.iiii.uol.iiii.

Decimo quarto ibi.neque,enim ferrendus eſt adde qui legatum acceptat, quod onus etiam(ut dicebam quoque ſupra)ſubire debet, alias non eſſet legatarius audiendus. & nouiſsimo firmat Gui. Papę.conſ,xiiii,ad fi.pulchrè Ro.in acceptá te beneficium ſibi conceſſum conſ.lxaxix. nu.8.

NE AVTEM; quãdo aliqui nomine proprio exprimuntur, uidetur electa perſonarum induſtria, ſine perſona ſingularum,ut hic,& in l.inter artifices.ff.de ſol.Inno.in c. quoniá abbas de offi. del.& ideo adde ſi ſapientibus aliquid agendum committatur,hoc addito,quod quicquid ab eis factum fuerit,ualet,quod idem facere per alium non poterunt,ita Bal.in ſtatut.Alius.nu. 1. pulchrè Ro.in l.i.col.vj.C.qui admi.multa Seyſel. in l.ſi ſtipulatus eſſem abſte col.ii.ff. de uer.ob.

Secundo adde,quod factum ad hęredem non tranſit,& pulcherrimam diſtinctioné tradit Pet. de bella per,in hoc tamen ſe firmans ſi (ut dictú eſt) electa fuerit induſtria perſone.q.cxax.

HIS ITA; quod portio portioni accreſcat(ut hic dicitur)primum adde uerum fore,ſi hęreditas tranſuerſalis non adeatur,quia nec tranſmittitur.l. quoniam ſororem.C.de iure delib.Corn.conſi. lxix.col.iiii.uol.i.& conſi.calviii,col.ii.& cõſi. lxv.col.i. co.lib.& conſi.cc.col.i.uol.ij. & idem dicit cõſi.laxxv.col.ii.uol.iii.quod ſi portio ſcilicet dimidia unius ex hæredibus defeciſſet,propter repudiationem uel non acceptationem, uel aliter,quod tunc tota eſſet deuoluta ad cohęredem,ad eum quæ pertineret, iure accreſcendi mediante,uel non decreſcendi ſubiicit in dicto conſi.cc.

Secundo adde(ut hic etiam dicitur)quod his caſibus accreſcit aliis cohæredibus,etiam inuitis,& ut in l.vnica.C.quando non pe.par.& in l. ſi qs hæres inſtitutus,ff.de acqui.hæ. idé Corn. conſi.cccv.col,iiii.uol.iii.

Tertio adde, quod etiam inter hęredes non coniunctos,eſt locus ſubſtitutioni ut per iſtum tex.ſignanter dicit Corn.met,cõſi.ccxcviii. col. iii.uol.iiii.

Quarto adde,quod ius accreſcendi locum habet inter coniunctos tantum.ut hic,& in d.l.vnica.C.quando non per.par,& in d.l.re coniuncti ff.de lega.iii.Gui.Papæ.deciſio.cccxaav.Bertrá conſi.xvi.numero.1.uol.i.Corn.cõſi. cccxxiiii. col.ii.uol.iiii,

Quinto adde,quod ubi hæreditas non adita tranſmittitur,fauor ſpecialis eſt,& diſpenſatio legis,& not.hic,& in d.l.vnica ubi Bal.col.ii.

Sexto adde(ut etiam dicit Cuma.)quod portio quomodocunque euacuata coniuncto accreſcit conſi.cxiiii.col.pe.

Septimo adde,quod portio quę accreſcit,accreſcit ipſo iure ut hic,& non modo inuito (ut dictum eſt) uerum ét ignoranti.& not. etiá in d. l.vnica ubi ĩ ſpecie Ro.& Ferrarien.col.pe.& fi. & quod ius accreſcendi diferat à ſubſtitutione, liquet ex ſupra dictis,& ex multis oſtendunt Docto.in d.l.vnica,ubi & nos.plene.

Octauo adde,quamuis ius accreſcendi accreſcat ipſo iure,(ut dictum eſt.& nouiſsime probatur ét in l. ij. in §.ſi duo.ff.de bo.po.ſe.tab.) qđ tamen ſecus eſt in quærela ubi petitione opus ẽ l.ſi proponas,§.fi.& ibi Albe.ff.de inoffi. teſta.

Nono.adde ad uer.cum ſit abſurdum,ſaſ. per hanc rationem,dicentem habere locum ius accreſcendi,in ultimis uoluntatibus,eiuſdem hæreditatis ſcilicet,partem agnoſcere , partem uero reſpuere.abſurdum fore,ea aliis multis in l.re cõiuncti col.axviii.ff.de lega.iii.

Decimo ibi,hoc ita ram uarie , Adde, quod vnitatem ſermonis,lex maxime perpendit & amplectitur,ut etiam inquit Bàl.in l.precibus col. xiiii.C.de impub.& al.ſub.ſignáter per iſtũ tex.

VBI AVTEM;quod inter collegatarios & fideicommiſſarios,ſit locus iuri accreſcendi ſi coniunctim ſibi legata uel fideicommiſſa ralinquantur,ut hic dicitur indubitatum eſt.adde Soci.iunio.conſi.lxxii.col.i.uol.iii.ſed ante eum Corn. conſi.cccxia.numeto 2.uol.iiii.& ordinarie in l.re coniuncti.allega.ſæpe ff. de lega.iii.& in l. vnica.C.quãdo non pe.par.in pulchra q.pluriũ executorum,quibus legatum relictum fuerat, capel.Tholoſa.deciſio.ccxciij.

Secundo adde ad aliud,quando teſtator,relinquit eandem rem pluribus , in diuerſis orationibus, & ſeparatim, onuſque hæredis ſit,quod nõ tamen tenetur eiſdem inſolidum , eandem rem ſoluere,nec vni,pręuenienti, aliis uero æſtimationem,ſed quod omnes cõcurrunt in ea,facientes ſibi partes.per concurſum, ut hic ver. ſin autẽ diſiunctis,& in l.ſi pluribus.ff.de lega.i.& in l. ſi alij fundum.ff.de uſuf.le.Corn.conſi.cvi.col. ii. uol,ii.& conſi.vii.col.iii.uol.i,

Tertio adde,quando duobus eadem res copulatiuè legata eſt, quod coniuncti dicuntur re , & verbis , & ſi adderetur æquis portionibus ſecus , uel ſimilia uerba, tacita enim partium diſtributio , non impedit coniunctionem realem , licet expreſſa ſit.l. ſi duobus.§.ſi Titio.ff.de lega.i. & ibi not. Bart. in l.re coniuncti.ff.de lega. iii. & qui primo admittitur , cenſetur uocatus ad ſolidum,ita quod ſi alius non admittitur , nihil accreſcat, ſed non decreſcat , prout decreſceret ſi alius admitteretur,ut hic in ver.ſi uero non omnes. & ut Fuſius inquit Corn.conſi. xvii. col. v. volum.iiij.

Quarto

Quarto adde, (ut etiam dictum eſt ſupra) ꝗ coniuncti re, faciunt ſibi partes per concurſum. & nouiſsimè tradit idem Corn. conſi.axi.nume. 16.eod. lib.

Quinto adde, quádo aliquid non eapreſsit teſtator, uel non eapreſſerunt ſtatuentes, quod id conſequenter uoluiſſe uidentur, ea quo facile eis fuiſſet idem eaprimere, ſi noluiſſenr, ad quod etiá tex.iſte communiter ſolet allegari. Et maxime ꝗ non diait, ſeu quod non diaeruut ipſi, nec nos dicere poſſumus. l. ſi uero. §. de niro. ff. ſolu.mar. l. ſi ſeruum. §. nõ diaerit pretor. ff. de acqui.hę. Dec. pulchrè conſ.xl. col. ii. uol.iii. Corn. in pulchro caſu. conſ.cccaiiii.col.ii.uol.iiii. Soci.iun. conſ. laavij.nume.21.uol. iiii.

Sexto adde, quando quis agnouit bo.po. quod non uidetur adire de iure ciuili, niſi hęreditas delata ſit, & ſi in eodem lermone ſit bo.poſ. & hæreditas, utiqne de dinerſis intelligendum erit, quia ſciuit bene lex, quádo uoluit, facere mentionem bo.poſ. & hęreditatis. Et ideo dubitabilis quęſtio eſt, quam latiſsime diſputat Bulgar. in rub. C. qui admi.col. xxiii. xxiiii. & xxv.

Septimo ad idem hoc eſt ad regulam adde, tea. in c.inter corporalia. in §. ſed neqꝫ. de tranſla. prę lato. & in c. ad audientiá. de deci. nouiſsimè Gui. Papæ deciſ.cxxxviij.col. iiij. multa conſ. clj. col. iij. & conſ.cxcv.col.ij.nol.vj. & conſ.cciiij.col.ij. eo.lib. & cõſ.ccavj.col.iij.uol.vij. Imol.cõſ. avij. & conſ.lxxxiiij.col.ij. & conſ.acvij.col.ij. & cõſ. cij.col. iiij. & conſ.cvj.col.ij. & conſ.cxiij.col.iij. Idem Gui. Papę conſ.cxaij.col.v. & cõſ.axa. col. ij. & conſ.xxaj.nu.15. Deci.ſeni.in l.præſes.col. ii. C. de tranſac. Ferrarien. in l. in bonæfidei. col. iiij. C. de pac. & in l. petens. col. iiii. C. eo.

Octauo adde ſi teſtator in ſubſtitutione expreſsit aliquos caſus, quod omnes alios excluſiſſe uidebitur, argu. in l. cum pretor. ff. de iud. & in c. nonne. de prẹſump. & ita per regu. iſtam quoq; dixit Soci.iun.cõſ.j.nu.3.uol.iii. & hoc eſt quod dicit etiam tex. à me exornatus in multis locis, in l. qnidam cum filium. ff. de hære. inſti. & de quo multa Iaſ. in l. iii. C. de lib.præt. ꝗ nõ eſt ſatis aliquid uoluiſſe, niſi id etiá in diſpoſitione tráſeat.

Nono adde, probari etiam hic, ſi conditio caſualis uel etiá mixta, per caſum deficiat, qnod facit extingui diſpoſitum, ut per eundem Soci.conſil.lviij.nu.9.eod.lib.

Decimo adde quæ hic dicantur & ut ſupra ꝓcedere (eſtq; not. intellectus) quádo agitur de interpretatione extenſiua, quę non haber locum in caſu omiſſo, declaratiua autem ſic, argu. in l. hæredes palam. in §. ſed ſi notam. ff. de teſta. & in l. adeo. in §. cum quis. ff. de acqui. rer. do. Regien. conſ.cxlvj.nu.8.uol.ii. licet nihil allegent.

HAEC AVTEM OMNIA: quod ius accreſcendi (de quo ſupra ſæpe) locum habeat in donatione cauſa mortis, hic probatur. Adde qđ habet locum etiam in mortis cauſa capione. l. thays. §. Scio. ff. de fideicommiſ.lib. & in emphyteoſi ut inquit Corn.conſ.cxxij.nu.26. uol. ij.

Secundo adde, ad id ad quod etiam ſolet allegari, quod ſimiliter dicit expreſſe, quod utilitas publica, eſt priuatę præferenda, probari quoq; ex eo, quod dicitur Io.c.ij. & aliàs in paſsione Domini, ibi. expedit potius ut unus pro populo moriatur, quam tota gens pereat. bonus tex. in l. utilitas. C. de primipi. lib. xij.

Tertio adde ad idem, quod præſcriptio, reſpectu priuati iniqua eſt, ſiue priuatę utilitatis, reſpectu autem publicæ æqua, nec repugnat fini æterno. l. i. ff. de uſucap. ideo ſeruáda quia utilitas publica (ut diximus) priuatæ eſt anteponenda, Feli. pulchrè in rub. de præſcrip. in prin. not. in l. i. ff. de inſt. & iur. Antiochus enim Syrię rex (nota ad idem exemplum ſanè non uulgare) Scipionibus legatos pro pace petenda deſtinarat, ſimulq; filiũ è paruo nauigio traicientem, captum Africano miſerat quibus ipſe inquit. priuata beneficia, à rebus publicis ſegregata eſſe, aliaque officia patris & alia patriæ iura, quæ non modo liberis, ſed uitæ etiam eſt anteponenda. Cæſare ſimili modo in Gallia exiſtente, petenteq; imperium prorogari, uocato in patriam, ſibi minime obtemperatum eſt. Pompeius rurſum ſe excuſat, neùe ad iniuriam traheret Cæſar, quod aliquando contra eum locutus fuerit, chariſsimum ſibi affirmans, ſed rempublicam omnibus rebus chariorem. Et certe ſalutaris eſt omnis gubernatio in qua publica commoda, priuatis anteponuntur, & recta intentio regentis, ſi bonum publicum magis quam proprium conſideret, ut etiam inquit Bar. in tracta. de regi. ciui. col. iij. hac de re Fabius filius Coſ. Fabio patri, quem obuiam habuit, iuſsit ex equo decederet, & ad ipſum iret ut Coſ. quod quidem prællo fecit, & gauiſus eſt. Dicebatque ad propoſitum Claudius Imp. iniuriam publicam prius quam priuatam uindicádam eſſe. Imò quod nec merita ſunt cum demeritis compenſanda, ut alibi oſtendi ſatis, & nouiſsime ob id recitata ab Appio Claudio, ſubiode etiam prouocante ne duceretur in carcerem (hiſtoria nota eſt) ſibi parum profuerunt. Quam maxime autem M. Aquilio Coſ. repetundarum accuſato, qui tunicam à pectore diſcidit, cicatrices oſtendit pro rep. & abſolutus eſt. & male ac perperá, cum (ut diaimus) compenſatio fieri haud debuerit meritorum, cum ipſius demeritis. Sp. Melius hinc, regni affectati ſuſpitione, occiſus eſt, deque Saxo tarpeio deiectus M. Manlius, tametſi Capitolium à Gallis Senoneñ. defendiſſet iſte, ille uero pop. Ro, fame laboranti, Annonam ære proprio largitus fuerit. Traianus etiam laudatiſsimus omnium Imp. morum elegantia, & literarum eruditione, ſic Daciæ regi, reſpondit (is enim longinum quendam ipſius Traiani præfectum legionum in bello cœperat, minitans ſe eum morti daturum, ni Traianus pacem, quam ſimiliter petebat, ei conceſsiſſet) nolle ſcilicet publico bono, utilitatem quę priuata erat, præferre.

Quarto adde, quod ut plurimum argumentũ ſit ab utilitate, ut docent Rhetores, ſi publica ſcilicet fuerit, ut præferatur priuatę, & ſic in repub. bene inſtituta.

Quinto adde, ad declarationem, quod publica utilitas eſt quadruplex, prima quando cómodum omnes in uniuerſum tangit, & priuatim quoque ſingulos, ut ſacerdotia & magiſtratus. l.i.§. ius publicum.ff.de iuſti.& iu. Secunda quę in uniuerſum conducit, non ſingulis, ut bona fiſci. Tertia quæ principaliter prodeſt priuatis, & in conſequentiam reip. ut dotes mulieribus conſeruari l.i.ff.ſol.mat. Quarta quę ſingulis non autem uniuerſis prodeſt, quando generaliter dicimus. Expedit reip. ne q̃s re ſua male utatur, pulchrè Bar. in l. i. nu. 25. ff. ſol. mat, ubi etiam principaliter not. duplicem eſſe, militiam ſcilicet, & ſecundariam in ſtudio conſiſtentem, argumentũ eorum quoq; quæ habentur in auth. habita. C. ne fil. pro pat. ubi & nos multa. & in lectu. & in addi. ſupra.

Sexto adde, quod bonus ciuis pluris remp. patriamq́; ſuam facere debet, quàm ſeipſum, cui primum naſcitur poſtea parẽtibus, & ad quam ordinatur. l.j.§. generaliter. ff. de uen. in poſ. mit. l. ueluti. ff. de iuſti. & iu. & ibi not. & ad idem etiam (pręter dicta ſupra) hiſtoria Q. Curtij, Horatij, & M. Attilij reguli nota eſt, aliorumque innumerabilium.

Septimo adde, bonum gentis melius eſſe (idẽque eſt) quam unius hominis, ut Ethyco. j. inquit philoſophus. Et ad idem quod propter publicã utilitatem poteſt quis re propria priuari. l. item ſi uerberatum. §.1.ff. de rei uen. Calca. conſ. xlix. nu.9. & conſ. 50. nu. 18.

Octauo adde, quod ſupra oẽs res Deum optimum maximum, diligere debemus, & plus quam nos ipſos, quia Deo omnia conſtant, ſicuti ergo plus patriam, quam ſe ipſum (ut diximus) magni facere debet quiſq;, ita plus Deum quam omnes res diligere debet, & amare, unde Matth. c. xxij. Diliges D. Deum tuũm, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua &c. Nec ab re ſi Pet. dixit. Domine & ſi oportuerit me tecum mori, non te negabo. ſiq́; partes totum diligere debent potius quã ſe ipſas pariter. quia ſic quoq; ad totũ ordinátur.

Nono adde, quando cauſa habet publicam utilitatem, quod reputatur fauorabilis & pia, uſque adeo ut acta & inſtrumẽta actori, etiam hoc caſu edenda ſint, quãquam regulare non ſit. l. fi. & ibi Deci. Seni. col. fi. C. de eden.

Decimo & ultimo (ſatis enim ſuperq; diximus, receptuiq; tandem canendum eſt, & (quod aiunt) ſatius uni roſcio etiam placere, quam totius theatri plauſum ferre) adde quod etiam ſcriptura publica præfertur, anteponendaq; eſt priuatæ. l. ſcripturas. C. qui po. in pig. hab. Alex. cóſ. xix. in prin. uol. ij. quodq; ex priuatis ſeditionibus, ſeu diſſeſsionibus reſp. lędi non debet. l. ſi q̃s ingenuã. §. in ciuilibus. ff. de capt. & poſtl. re.

Laus Deo Optimo Maximo.

GLOSSEMATA

l. primæ. C. de pac.

Imp. Seuerus A. Philino.

CONDITIONIS INcertum; fideicommiſſum intelligit, ut alibi conditio iuriſiurandi, iuſiurãdum, hoc eſt ſi iuraueris in l. delata. C. de reb. cred. & in l. Papinianus. in §. ſi quis. ff. de inoffi. teſta. conditio electionis, pro electione ponitur. Et in l. legem. infra eo. conditio pacti pro pacto. Μετωνυμία q́; figura eſt, cõtentum ſcilicet pro continente, ut in l. ſi ab arbitrio. ff. qui ſatiſda. cog. Querela, pro appellatione querelam continente. & in l.i.ff. de poſtu. ius pro loco in quo redditur. & in l. iuriſgentium. in §. quod fere. ff. de pac. pacta pro inſtrumentis ea continentibus.

NON INIQVIS RATIONIBVS; imò æquis, quia pactum reducebat ipſos fratres Philinum & Licinium, ad æqualitatem, id eſt ad ius cómune, quod eſt ut inter eos ſeruetur ęqualitas. l. ut liberis. infra de colla. ex quo inæqualitas diſcordiæ aliàs eſt cauſa. l. cum pater. §. dulciſsimis. ff. de lega. ii. tollebat uotum captandæ mortis. l. de fideicommiſſo. infra de tranſac. & iuri ſuo poterat Licinius (in re ſua pariter moderator & arbiter) abſq; dubio renunciare. l. in re mãdata. C. manda. l. pe. infra eod.

FINITVM EST: ope exceptionis non ipſo iure, ex natura pacti. l. ſi unus. §. pactus. ff. de pac. & ſi hoc eſt, reſultatque ex tacito pacto. l. ii. infra eo. l. Labeo. ff. eo. quanto magis ex expreſſo ut hic, auth. multo magis. C. de ſacroſan. eccle. Et eſt utilitas, quia ſi nõ opponeretur, poſſet reus condemnari, ad reſtitutionem fideicommiſsi, & ſententia ualeret. §. omnis & ibi Are. not. inſtitu. de uerbo. obli. Bar. in l. eum qui ita. in §. qui ita. ff. eo. Deci. hic & in regu. non uidetur cœpiſſe. nu. 5. ff. de reg. iur.

FIDEICOMMISSI: hic fideicommiſſum dicit, ſupra uero periphraſtice, & conditionis incertum, ut uaria eſſet oratio, & ut uerborum inculcatio uitaretur, argumentum not. in l. lecta. ff. ſi cer. peta. & in l. certi condictio. in prin. ff. eo. & in proœ. inſti. in prin.

PROFITEARIS: ſimile uerbum eſt in l. cum profitearis. C. de reuo. dona.

VT SI VITA: ex hoc, perque dictionem ſeu monoſyllabam ſi, cõditio arguitur iuxta not. per Bar. in l.1.ff. de cond. & demon.

SINE LIBERIS DECEDERET; quanquam conditio hæc rurſum, appoſita ſit in numero plurali, in vno tamen verificari etiam iuris eſt. l. non eſt ſine liberis. ff. de verborum ſignifica. l. prima. C. de condi. inſer. Et cum etiam ſint verba in conditionis vi poſita, non diſpoſitionis, filii non vocati ſeu incluſi præſumentur.

tur. l. ſi quis ſub conditione dandotnm decem. ff. ſi quis omi. cau. teſtamen. vſque adeo ut pater Philinus hic potuerit præiudicare filio, poſtea nato, & not. aliàs in l. Lucina. vbi gloſſ. communiter approbata. ff. de hæred. inſtituen. Quæ tamen limitatur quando etiam liberi in cõditione poſiti fuiſſent grauati pariter, vt per Bar. in l. Centurio. num. 37. ff. de vulga. & pupil. ſub. Vel probibiti alienare, quod ferè idem eſt, traditque Soci. coſil. ccl. ad fin. vol. ij. Vel ſecundum Alexan. coſil. lxiiij. ad fin. vol. v. quando fuiſſet dignatus teſtator ad plures ſubſtitutionum gradus. Aut facta maſculorum mentione iuxta not. per Bart. in l. liberorum. col. pen. ff. de ver. ſig. late Soci. in l. cum auus. ff. de cond. & demon.

HAEREDITATEM; quid ſit hæreditas notum eſt. l. nibil aliud. ff. de verbo. ſignifi. l. hæreditas pro portione ponitur, & ſubauditur ſua, argumentum in l. oratio. ff. de ſponſa. & in l. j. iuncta glo. ff. de teſta.

RESTITVERET; per fideicommiſſum §. in primis. inſti. de fideicom. hære. l. i. l. reſtituta. ff. ad Treb.

PACTVM; duorum pluriumúe in idem placitum & cõſenſus. l. i. ff. de pac. melius ad propoſitum in l. pactum. ff. de pollicita. vbi eſt duorum conſenſus, atque conuentio vt hic.

DE SEXTANTE; partis ſuæ intelligi debere longe veriſimilius, quoniam alias ſi de ſextante totius hæreditatis, abſurdum foret, ex quo in accipientem, dominium non tranſtuliſſet niſi quo ad vnam vnciam tantum. l. traditio. ff. de acqui. rer. do. l. nemo. ff. de reg. iur.

FRONTONI DANDO; melius dixiſſet eidem dando, quia ſic Cocopboniam deuitaſſe, vt inquit in ſimili glo. in l. lecta. ff. ſi cer. pet. & in l. certi condictio. in princi. ff. eod. & in procœ. inſti. de quibus etiam ſupra.

NON IDCIRCO POTEST INIQVVM VIDERI; & paulò ſupra dixit, nõ iniquia rationibus, conuentione finitum eſt. & hoc, quia filij (vt dictum fuit pariter) vocati non erant, tollebatur votum captandæ mortis, iuri ſuo Fronto, potuit renuntiare, reducebaturque fratres ad æqualitatem. Et perinde ac ſi dixiſſet iniquum non eſt, verbumque videri, veritatem non fictionem, (vt eſt regulare. l. j. §. deieciſſe. ff. de vi & vi arm.) importabit. l. naturaliter. in princip. & ibi Are. Iaſ. & omnes. ff. de acqui. poſ.

DIVISIONE; facta per pactum, aliàs ſimplici, non fuiſſet remiſſum fideicommiſſum, de quo late aliàs in l. qui Romę. in §. duo fratres. ff. de verbo. obli.

FILIO EIVS; Philino iuniore.

FVNCTVS ESSET; id eſt mortuus. l. diem functo. & ibi de boc multa. ff. de offi. aſſeſ.

Laus Deo.

GLOSSEMATA

c. omnis vtriuſq; ſexus. de pęn. & remiſ.

Inno. III. in Concilio generali.

OMNIS VTRIVSQVE SExus fidelis; idcircò ſic dixit, quia de his qui foris ſunt, nihil ad nos Paul. j. ad Corinth. v. c. gaudemus. de diuor. Imò qđ neq; græci ſub dictione hac vniuerſali omnis, cõprehenduntur, de qua alias in l. Iulianus. ff. de lega. iij. & in c. ſolite. de maio. & obẽdien. Ex quo nec vniuerſalis eccleſię traditio hęc ad nos emanauit, vt hic not. & bene. Et nimirum quidem, quia nec ſemper effectum habet vniuerſaliter operandi. l. i. C. de ſumma Trini. l. vt gradatim. §. & ſi lege. ff. de mune. & hono. l. inter omnes. ff. qui ſatiſda. cog. l. qui autem. ad fi. ff. de cõſti. pecu. glo. not. in l. fi. C. ſine cen. vel rel. Et fortè abundat etiam verbum vtriuſque ſexus, cum fœmininum aliàs maſculinum concipiat. l. i. ff. de verb. ſig. maxime in fauorabilibus & animam reſpicientibus, omni alia re præſtantiorem. l. ſancimus. C. de ſacroſanc. eccle. c. præcipimus. xii. q. i. c. ſi habes. xxiiij. q. iij. c. cum infirmitas. infrą eo. not. in d. l. j. & in l. fœminæ. ff. de reg. iur. ſed nec tollendæ dubitationis gratia negligendum eſt. l. i. §. quanuis. ff. de vent. inſpi. l. non ſolent. l. quæ dubitationis tollendæ gratia. ff. de reg. iur. l. i. §. ſed ſciendum. ff. de edil. edic. ibi ne qua dubitatio ſuperſit. Et fidelis rurſum à fide Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui regenerauit nos ex aqua & Spiritu Sancto, & in quem ſperamus, quia ſaluator omnium hominum eſt, maxime fidelium inquit idem Paul. j. ad Timoth. iiij.

POSTQVAM AD ANNOS DISCRETIONIS PERVENERIT; xxv. l. i. ff. de mino. ante vero ætas tenera eſt & imbecillis, vſque adeo vt quid videat ignoret. l. prima. C. de fal. mon. Et quia verba hæc non modo ad id. Confiteatur referuntur, verum etiam ad illud. quod ad minus in paſcha Euchariſtiæ ſacramentum ſuſcipere debeat, vt paulò poſt ſubiicit, ſciendum eſt, quod hoc non obſtante tamen Zepherinus Pontifex XV. anno Chriſti Ducenteſimo ſeptimo, qui ſedit ann. viij. à fidelibus cum primum pubertatem egreſſi ſunt, ſanctiſsimo ſuo decreto, voluit præceptum hoc, ad vnguem (vt aiunt) ſeruari. Et non ab re quantum ad id de quo bic, Peruenerit, adhuc dictum eſt, quia perfectionem quandam temporis cui adiicitur, ſignificat ante vero ad annos diſcretionis perueniſſe dici non poteſt, vt ſciat cognoſcere ac diſtinguere bonum à malo. l. vrbana. §. pernoctare. ff. de verb. ſig. l. ii. §. peregiſſe. ff. ad legem Iuliam de adulte. c. i. §. ſi per triginta, & ibi not. ſi de feu. fue. contro. inter domi. & agna. in vſib.

OMNIA SVA SOLVS PECCATA SALTEM SEMEL IN ANNO confiteatur;ut ſupra verbum iſtud omnia,tametſi uniuerſale, ad mortalia reſtringitur, quia ſi oratione dominica, & aquę benedictæ inſuper aſperſione,ac eleemoſynis venialia extinguuntur, tam opus non erit amplins ea confiteri.c. de quotidianis depeniten.d.iij. & not. hic. Venialiaq; uocantur non ab re,qnia veniam merentur facile, mortalia mortem, niſi(ut diximus) ore confiteantur. Id vnum quoque pro abſoluto habentes, originale tolli Baptiſmo & deleri, ſe infans ſit qui Baptizatur, ſi adultus uero, contritione. Et ad propoſitum ſua, ac ſolus,qnia ipſe ſolus etiã peccauit,nec aliena propalari debent,forte ne detractor potius ſit mordax quàm peccator penitens. Et quod ex hoc, aliena alioſq; excludat, probatur in l. pomponius in §. i.in ſimili tamen.ff. de procura.uulga.l. cum prætor.ff.de iudi.c. nonne de præſump. & quia pœna etiam debet ſuos autores tenere, morique anima quæ peccauit.l. ſancimus.C. de pœn.l. ſi plures ad fin.ff. de admin. tuto.l. i. §. nunc tractemus.l. ſi ex duobus. ff. de tute.& ra.diſtra.Ezech.18. & ad Ro. Pau.13.Et ſaltem dixit, ac ſemel in anno, quia ſepties in die cadit iuſtus, & hac de re etiam ſępe confiteri deberet, prouerb 14.c.pœnitet,de pen.d.iij.gl.in ſti.de iuſti.& iur.ĩ prin.ut facilius, & ꝓmptius,ac libẽtius fiat,nõ ꝙ tollatur tñ,ſi bis & ter voluerit hoc idẽ facere,& ſæpius,qđ nõ poſsit.Imò ſi fiat, qđ meritum augebitur, & gratia dei. Dixit item confiteatur. Impetando, verbum enim eſt imperatiui modi, & temporis præſentis, vſque ad eo ut huic ſanctioni, & ſtatuto obediendum ſit. nanque inquit Auguſti. de ſermone domini in monte quiſquis præceptis non obtemperat, reus eſt, & debitor pœne, quodque præcepto domini,non obtemperare, peccatum eſt.c. quiſquis.c. quod præcipitur.14.q.i. Et ſi quæratur hinc occaſione ſumpta,unde confeſsio hæc ortum habuerit.à iure diuino primum reſpondebimus,habuiſſe,cum deus poſt primi parentis noſtri peccatum, dixiſſet. Adam ubi es? ut id ſanè confiteretur. Expreſsius, quando à Cain fratricida, quæſiuit, ubi nam eſſet frater ſuus. Vel ex eo quod legitur Io.20.ibi.accipite ſpiritum ſanctum,quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et quorum retinueritis, retenta ſunt. Vel (ut nonnulli aiunt) quia in ueteri teſtamento Ioſue fratri ſuo Achor iuſſerat pariter, ut crimen confiteretur, & lapidatus eſt. Alij ab Apoſtolis, quando Iacob. 5. dixit. Confitemini alterutrum peccata ueſtra. Multi à Chriſto,ut Luce.5.habetur ibi. Vade, & oſtende te ſacerdoti, & offer pro emundatione tua, ſicut pręcepit Moyſes in teſtimonium illis. Veriſsimumque eſt præmiſsis his,à generali traditione eccleſię, ut pote declaratiua executiuaq; diuini iuris, emanaſſe ut hic.Cui non obedire(ut dictum fuit grauiſsimum foret crimen,& ut legitur quoq; de pen.d.iij.ĩ sũma Abb.& omnes hic,

PROPRIO SACERDOTI cui parrochialis eccleſia commiſſa ſit, alias confeſsio nulla foret.c ſp.ſi diligenti.c.ſignificaſti de foro com. argu.in c.nullus de patroch.& ĩ l. fi.ff.de iu. om. iud. & not.in c. at ſi clerici, de iudi. niſi ex ipſius licentia alius eligatur, ut hic rurſum ſubiicitur. Ad quod tamen aduertendum putamus,quia aut committit ſacerdos alteri ut pœnitentem audiat, aut dat ei licentiam,ſibi ſacerdotem eligendi, primo caſu (ſcituque dignum eſt) ſufficit etiam ſi curam non habeat,quia fungitur uice delegantis l.i.§.qui mandatam.ff.de offi.eius cui man.eſt iu. l.ſolet.ff.de iu.om.iud.Pau.de Eleaza.in cle.q̃uis de priuile.Capel. Tholo.deciſio. ccxxi. ſecundo uero non, quia iſta ſanè (ut prædicti ibidem ſubijciunt,) prorogatio quędam eſt, quę non poteſt fieri in eum qui curam non habet.l. priuatorum conſenſus.C.de in.om.iud.l.ij. C. cõmunia ut.iud. Cald.conſi.viii.col.ii. de re iud. proprius ſacerdos igitur,uel ſubrogatus,tria habere debet, legis prudentiá in cognoſcendo, virga iuſtitiam in corrigendo,& Manne dulcedinẽ in ignoſcendo. Et more periti Medici (dicitur hic rurſum & bene) ſuperinfundere uinum & oleum, uulneribus ſauciati,de quo etiam Luc.10. vinum ſcilicet iuſticię, & oleum Miſericordiæ.

ET INIVNCTA SIBI PENITENTIAM PROPRIIS VIRIBVS STVDEAT ADIMPLERE; à ſacerdote ꝓ peccatis commiſsis, uel in ieiunio, uel in elemoſina, uel in oratione conſiſtat. Et propriis uiribus dicit, quia ſupra uires non tenetur pœnitens, & ad impoſsibile quidem.l.impoſsibilium.ff.de regu. iu.c.ſi.de pac.Ideo dicitur.Omne ꝙ eſt impoſsibile, pro ſua impoſsibilitate cadere,l.unica.C. de ſen.q̃ pro eo qđ int. Bal.cõſ.cccexxix. ad fi.uol. j. quodq; pręceptũ dat de poſsibili, conſilium de difficili, neutrũ uero de impoſsibili,ĩquit Auguſti.de ancho.de poteſtate Papę. q.iiii.ar.vii.

SVSCIPIENS REVERENTER, AD MINVS IN PASCHA SACRAMENTVM EVCHARISTIAE; qnia ſupra dixerat.Saltem ſemel in anno.Et quia aliaa Fabianus Papa,ter ꝑcepetat hoc idẽ fieri, in paſchate ut hic,penthecoſte,& natali domini,diebus dominicis uero Auguſtinus, quotidie nec laudans. nec uituperans.c.quotidie.c. & ſi nõ frequentius de conſecra.d.ii.& ad uerbi *Paſcha*,propoſitum, nil aliud ẽ q̃ tráſitus.Chriſtus.n.a morte ad uitá, deq; mũdo ad patrẽ tráſiuit,à tenebris ad lucẽ, & à laboribus deniq; ad sũmá fęlicitatẽ& requiẽ. & nr̃ áplius ex ĩfidelitate ad fidẽ, hic ternas feſtiuitates iudeos celebraſſe legimus,paſcha egreſsi ex ęgipto,hæcq; prima erat, Penthecoſtẽ à malis liberati,quibus in ſolitudine affligebantur, Scenopeiá uero ultimo loco,in gratiarum actione,ob collectas frugens menſe ſeptẽbri. De paſchate Math. 26.de penthecoſte,actuum.2.& 20. Deque Scenopeia, Matth. rurſum. 10, & 3. Eſod.v. Nec

aliud

aliud *Eucharistia*, quàm panis & vini sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Ieſu Chriſti, iuxta illud adhuc Matth. xxvj. Ieſus panem benedixit & fregit, deditq; diſcipulis ſuis & ait. Accipite & comedite, hoc eſt corpus meũ. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens. bibite ex hoc omnes, hic eſt enim ſanguis meus, noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Et Luc. xxij. ibi, & accepto pane gratias egit, & fregit & dedit eis dicens. hoc eſt corpus meum, quod pro vobis traditur hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquàm cænauit dicens. hic eſt calix, nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro uobis fundetur.

VNDE HOC SALVTARE STATVTVM; ſalutare quia in ſalutem hominum ab eccleſia, introductum eſt vnde pſal. 5 t. in deo ſalutari meo, ſpes mea poſita eſt. & . c 18. expectabam ſalutare tuum domine, & mandata tua dilexi. & 52. Eſai. viderunt omnes fines terre ſalutare dei noſtri hac ratione haud negligendum, ſcilicet ei potius obediendũ ut ſupra & in prægallega. c. quiſquis & ſeq. 14. q. i. vſque adeo, ut neq; preſcribi poſsit, neq; conſuetudine tolli. c. fi. de conſue. Et ſi quis non obediat (ut paulo ſupra dicitur) uiuens ab eccleſiæ ingreſſu arcebitur. Et moriens Chriſtiani carebit ſepultura. quod quàm miſerri mum ſit & deteſtabile homini chriſtiano, ex eo liquet, argu. quę apriſimum eſt, quod ueteres eã uiolantibus quàm grauiſsimas ſtatuerunt pœnas l. i. ii. iii. & toto titul. ff. de ſep. uiola. imò. uetuſtiſsima eſt ſepulcrorum religo. xii. tab. lege, lati norum græcorumq; omnium, exiſtimantium, ea, templa quædam eſſe deorum Manium, dicitque Bal. noſter, pœnas adhuc, ꝙ maximas eſſe, quem priuari ſepultura conſ. ccccxxvi. nol. i. & probatur ſecundum eum in l. i. C. de his qui pat. uel. fi. occid. quodq; creditor appellans ne debitor ſepeliatur, audiendus non eſt l. fi. ff. de ap. non recip. Spe. in §. quibus ver. viii. de ap. Neq; reſtituendus Clericus ſpoliatus corpore iam humato. c. reintegranda. iij. q. j. Eſtq; limitatio ad regulam quod ſpoliatus ante omnia reſtituendus eſt. l. ſi quis à ſe fundum. C. ad legem Iul. de ui pub. Et ſi olim ſepeliri corpus ab aliquo impeditus fuiſſet quis, pœna librarum. 50. auri puniri ſolebat impediẽs, hodiè tertię partis bonorum confiſcatione, ab actione cadit, efficitur infamis, & tantundem heredibus defuncti erogare tenetur. §. cũ ſit & auth ſeq. C. de ſep. uio. Don. Sanchio, figliuolo del Conte Garcia di Caſtiglia, nemico del padre uiuo, morto ch'egli ne fu il comperò da Mori per darli ſepoltura, quod exemplum lingua Italica ſcripſi, quia ſic etiã ſcriptum & annotatũ reperi.

FREQVENTER IN ECCLESIIS PVBLICETVR; ne (ut ſubiicit) prætextu ignorantię non obediens excuſetur. ſimiliſq; ratio eſt in c. quoniam ad fi. de ſimo. & melius quã alibi in c. j. in §. i. de poſtu. prælato. perpendendũque eſt, non ſemel bis & ter, & non in eccleſia tã tum, ſed frequenter & quidem in eccleſijs, quia ubi periculum eſt maius ibi cautius eſt prouidendum. l. i. §. ſed & ſi quis. ff. de carb. ed. c. ubi periculum de elec. in. vj. not. in l. ſi tutor. C. de peri. tuto. & in l. ſed & ſi pupillus in. §. proſcribere. ff. de inſti. ac. Laus deo optimo maximo.

Finis.

LABOR.

QVemadmodum agricolæ ſummo cum labore terre ſemina mandant, fructus uero maiore cum uoluptate colligunt, ſic qui diſciplinis operam nauant, laboribus multis ſibi comitem gloriam comparant.

Ad Idem.

Qui uitat molam, uitat farinam, quiq; apes qđ aculeate ſint, perpeti noluerit, nec melle quidem fruetur. laboribus igitur uirtus quæritur, quia nec Ariſtoteles, nec cleantes, nec Euclides, ullos ſubterfugiebant labores, imò quod à laboribus originem trahit quies (ut inquit Plato) & ab ocio ac negligentia labores, nemoq; ignauus deos in ore habens facultates conquiret ſine laboribus, dicebat etiam Euripid.

ISMENIAS IVRIS
MANTVA PATAINO
IVR. CON. AVTORE.

SI CERTVM PETA.

HABCRVA. generalis eſt, ut de illa iudi. maximè quia ibi & hic, ſforũ eſt Secunda, & tertia pars, ad differentiam librorum qui ſub alijs partibus cõtiuentur, & qui cõſcripti ſunt, qm̃ ſingulares dicuntur, ut declarat Iacob. de ra. & poſt eum Albe. in §. In ſecundo autem, in prohæ. eiuſdem lib. Et non ab re (ut dicemus infra(verbum rei generale eſt, & ab hoc verbo incipit legiſlator, & ſi ad cognitionem ſpecierum debet præcedere cognitio generis, & ſi deniq. credendi generalis appellatio eſt.

De puncto in diuiſione huius rub. dicitur & neſcio quid, quod eſt loco copulæ. l. aut facta. §. uiri. ff. de pen. adde Bar. in l. cum duobus in §. in cocunda. ff. pro ſo. gl. in. l. iij. in §. duæ ff. de carb. ed. & in l. precia rerum in prin. ff. ad legem fal. & in cle. ſæpe de ver. ſi. Nec eſt obiter omittendum, quod eſt minima lineæ pars, ut intellexit Iob. c. xx. ibi hypocr ta ad inſtar puncti eſt. ſeu & melius. laus impiorum breuis eſt, & gaudium hypocritę inſtar puncti. Et ſupra politus ſignificatiuus,

In medio uero diuiſiuus, ut hic, In fine autem, terminatiuus, ſecundum grammaticos. Dicit etiam ad propoſitum Bal. quod alias extremitas quædam eſt, quodque ad punctum finaliter omnia reducũtur, in l. arethuſa col. ij. ff. de ſtatu. ho. tamen aduertendum eſt, quia ibi pũctum finalem intelligit. i. finalem rationem actus. Ad dicta etiam hic, de præpoſitione iſta De. qđ quandoq; ſignificat materiam, quandoq; cauſam immediatam, vt hic per docto. & in l. non dubium ubi Iaſ. multa col. v. C. de legib. Aduertendum eſt, quia imò quandoque remotam ſignificare uidetur. l. i. ff. quo. bo. ubi de bonis teſtatoris dictum eſt, inq; interdicto illo facta mentio, & tamen fructus quoque veniunt eo caſu. Sol. id eſt quia in ultimis voluntatibus, bona pro hęreditate capiuntur. l. nam quo ad fi. ff. ad Treb. hereditas autem nil aliud niſi ſucceſsio in uniuerſum ius quod habuit defunctus. l. nihil aliud. ff. de ver. ſi. ergo. Secundo tamen adhuc inſtatur de. l. i. iuncto. §. ex die. ff. de ui & ui. arma. ubi in illo interdicto pariter, fructus continentur, hoc eſt agi poſſe contra deiicientem quoque fructuũ ratione, & eo reſpon. etiam quæ ad ipſum peruenerunt. Sol. lex ibi proceſsit ulterius diſponendo, cui acquieſcendum eſt. l. proſpexit. ff. qui & à quib. glo. in l. ſi non fuerint. ff. pro ſo. Bar. in l. Titia in §. Imperator ad fi. ff. de lega. ij. Tertio inſtatur per tex. in l. de alimentis. C. de tranſac. vbi tranſactio facta ualet ſuper alimentis pręteris futura autem regulariter non compręhendit. Sol. nec id abſq; ratione deciſum eſt, quoniam à futuris uita hominis pendet ut ibi not. & ratione ſubiectè materię ita dicendum eſt argum. in l. ſi vno. ff. loca. Quarto facit tex. in l. fi. in §. fi. ff. de cont. emp. ubi promiſsio de fundo modiorũ mille facta eſt, & tamen ſi alienatus ſit fundus, additis verbis quo iure quaq; conditione ea proedia Lucij Titij hodie ſunt ita ueneunt, non debebuntur. Sol. illud ideo eſt quia obligatio perſonalis non ſequitur fundum. ad quod ille tex. allegari ſolet, vbi glo. etiam allegat conpordantes, & maximè in l. i. in §. ſi hæres. ff. ad Treb. vbi ego in collectan. & in dialogo latè.

Quinto & ultimo facit tex. in l. ſi finita in §. i. ff. de dam. infe. ibi de opere. i. de damno quod fit ex opere. Sol. effectus ineſt ſue cauſe. uel dic qđ cauſa cum effectu expræſſa ſit, & ſic immediata non remota, Cauſam immediatam igitur ſignificat his non obſtantibus. Et ideo ſi ſtatutum dicat quod condemnatus de homicidio non poſſit cancellari de banno, poterit tamen condemnatus ex mandato ſiue ratione mandati. d. l. non dubium. C. de legi. not. in l. mulier. ff. de ac. re amota. Cyn. in l. i. C. ſi reus uel ac. Bal. in ſtatu.

homi

homicidium. numero. iij.

Quandoque præpoſitio hæc de, augет, l. i. in prin.ff.depo. vnde lucretur. hinc. 5.& 6.ibi.

Qui faciant ſolem certa de ſurgere parte.

& ibi.

multaſq; lacunas

In gremio gerere: & rupes deruptaq; ſaxa.

Interdum pro à ponitur.l.ſi is qui. ij. ad fi. ibi. de te ſtipulatus hoc eſt à te.ff. de fur. l. fullo. ij. ibi,de domino liberatus, ideſt à domino.ff.eo. Nec aliter Ci.ad at.i.ibi. De cenſoribus condu xerunt Aſiæ uectigalia.i. à cenſoribus. Ego de craſſo domum emi.i.à Craſſo. Et idem in l.i.C. de fideicom. & in l. idem Pomponius in prin. ff. de arb.Nonnunquàm De.i.pro.§. neceſſarium, ibi nulla mulier de qualibet re includatur,aut eu ſtodiatur in auth.ut nulli iud.& Fuſius Io.And. in regu.nullus ex conſilio ad fi. in mercurial. & ut ſubiecta materia dictat,ſicuti paulo aute declaramus, & nouiſsimè ſentit Bal.in l. ex arrali ad fi.C.de actio.emp. Vel ſepoſitis omnibus dici poteſt, præſtabitq; nobis argum. ad ſimilia, quod ſtet demonſtratiue ſiue declaratiuè,de quibus legiſlator tractaturus eſt,præalle.l.idem Pōponius, ibi ſi de meis ſolis cōtrouerſiis ſit cōpromiſſum.l.cum delanionis. §. cum de villico. ff. de fun.i nſt. in ceteris & ad materiam multa etiā dicit Corne.conſi liii.col.it.uol.i.non nihil, cō. ſi.xlviii.col.iiii.uol.ii.& conſi.clxvii.nu. 13. eo. lib.& conſi xsvi.col.iii.uol.iii.& col. v. ibidem & conſi.ccxc.col.xiiii.eo.lib.

ADDITIO.

Ad id de ſtatuto quod de inſtrumento ſoluatur gabella nec dictum ſit à quo an creditor uel debitor teneatur de quo per Deci.hic le ctu.iii.preter dicta alias adde in ſimili multa per Alex. conſi.li.col.ii. uol. iij.

In glo. ibi ad exemplum earum,adde tex.in ſi mili in l.liberto.ff.de nego.geſt.& in l.i.C. de preca.& quod actiones arbitrariæ ſunt tres,quando quis ſtipulatus eſt,ex teſtamento,& ex mutuo.quarto ad exemplum inſtrumentorum de cōſtituta,ita Bar.in l.ſi hæres.ff.de eo quod cer.lo. & ſimile eſt in l.incerti.C.de interdic.& in l.cū proponas C.de bo.auc.iud.po.& in l.i.in §.tūc tractemus ff.de tute.& ra.diſtra.& in l.huius.ff. quod fal. tuto. & in l. i. in §. ſi præſes. ff. de mag.conue.& in l.ii.ff.de ven.inſpi.& quod de poſitum ad idem quod ammodo imitatur naturam realium actionum inquit Bar. in l. idem pomponius col.ii.ff.de nego.geſt.& probatur in l.i.in §.ſi apud depoſi. & not. Dy.in l.qui fundum in §.ſi tu ex parte.ff.ad legem fal.& ad idem rurſus adde tex.in l.i.in prin.ff.de cura.fu. & in l.gallus in §.& quid ſi tantum.ff.de lib.& poſtu. & in l.iii.ff.de iniuſ.teſt.& in l.quod dicitur in fi.ff.de mil.teſta.& in l. licet in prin. ff. ſi quis omi.cau.teſta.& in l.ſi ſeruus pluriū in §.ſi quis ante.& in l.ſed & ſi certos.ff.de lega.i.& in l.cū pater in §.i.ff.de lega.ii.& in l.ſeruo. ff. ad treb. & in l.i.C.de rerum permu. idem Bar.in l.i.in §. i.in prin.ff.de preto.ſtip.& in l.omnes populi col.iii.ff.de iuſti.& iu.

Subijcit glo.ſupereſt uidere de actionibus perſonalibus.& male(addas ru)quia actio de dolo de qua dictum eſt ſupra eſt perſonalis & non in rem ſcripta ut ad exhibendum noxalis & quod metus cauſa,ergo non de omnibus perſonalibus ſupererat uidere ut inquit & mirum eſt, niſi pro reſolutione dicas ut per Bar.in l.ſed & ſi in §.in hac actione.ff.de dolo.

Et poſthæc,quod ſubiicitur hic ſi cer.petatur & exponitur.i.mutuum,quia multa ſpecialia & ſingularia habet.l.ſingularia.infra eo.& ea rōne etiam ſecundum Bar.hic,quia mutuum contractus eſt,qui præceters frequentius quam alii celebratur. Adde.tex.in l.i.in argumentum tamen ibi frequentes.ff.de inoffi.teſt.& in l. properandum in prin.C.de iudi.& in l.i.in prin.ff.de diuer.& tempo.præſcriptio & in l.nā ad ea.ff. de legi.& in l.certe ad fi.ff.de preca.& in l.in ciuilem C.de fur.& ſimile,quod in adulterio ratione frequentiæ traſactio prohibita eſt ut pulchrè declarat Bar.in l.qui cetum in §.fi. ff.ad legem Iul. de ui pub.& ad idem quod in l. & ſeruorum in prin.ff.de ſta.bo. fit mentio ucnditionis gratia frequentioris uſus,non quod id non habeat locum etiam alio caſu.eſtque rurſum tex.in c.fraternitatem de ſepultu.idem Bar.in l.ſed quis in pignore in §.i.ff.de pigno. actio. & dicit alibi Bal.quod ſic priuilegium prælationis quod habet depoſitum, habet propter frequentiam con tractus(ſeruitque ad dicta in l.i. C.de eden.) in l.pro debito.C.de bo. auc. iud. poſ. non nihil etiam Odof.in l.i.col.ii.de publcia.Bar. in l.ii. ff.,pempto.hac ratione etiam nouiſsime inquit Iureconſ.in l.fulcinius in §.i.ff.quibus ex cauſis i po.ca.qd frequētiſima ē poſſeſsionis cauſa Tutaturque Bal.ratione frequentiæ diffinitionem mandati,in rub.ff.eo.col.i. per tex. in d. l. nam ad ea.& in gladio exemplificat ad huc vlpia.in l. Imperiū ff.de iur.om. iud.& ſic in maiori Imperio,non autē magiſtro uel aliis,& aduertit Cur. iun.collega. olim,vbi nos ſæpe ibi numero. 82. & dictu mirabile eſt,etiam,quod frequentia præſumptionem inducit ſecundum Flo.in l.ſeruitutes col.x.ff. de ſerui.& quod confeſsioni factæ etiam cum cauſa,indote,ſtandum nō eſt,niſi lapſa ſint tempora opponendi exceptionem non nu merate dotis, ne mutuo amore ſe ſpolient coniuges.l.i.ii & iii.ff. de don. int.ui.& uxo.vel (& nunc ad propoſitum)quia frequenter conſueuit fieri conteſtatio, ſpe future numerationis dotis, ita Bal.in c.ſi cautio in prin. de fide inſt. & his ſtantibus nō mirum eſt etiam ſi cōmuniter,rub. hæc ſic allegatur. ſi cer. peta.ſcilicet, & non de reb.cred.uel de cer.condic.quanquam alia ratio ne dicant aliquid hoc idem eſſe potius, quia in medio

medio conſiſtit virtus. Sed prior melior, quoniã medium non curatur vbi potentiam habemus extremorum. l. ſed ſi in conditione. §. ſolemnis. ff. de hære. inſti. Bal. in c. j. nu. 8. de electio. Roma. in l. apud Trebatium. per illum tex. ff. de aqua plu. ar. quod in medio tamen conſiſtat virtus, mediumque laudabile ſit, dictumque hoc in ſe veriſsimũ, obiter probandum eſt, ex quo homo à Deo opti mo maximo, inter Angelos, brutaq; animalia, tãquam medium creatus eſt vt inquit Abb. in c. i. col. pe. de ſumma Trini. & fid. catho. Medium quiddam eſt iudex inter actorem & reum. c. forus. de verb. ſig. not. in rub. de iudi. Diuitiæ medium inter bonum malum dicit etiam Bald. in c. intellecto. de iureiu. Et alibi ad propoſitũ quod non fit tranſitus de extremo ad extremum abſq; medio in c. cum contingat. nu. 26. & in c. iuramẽtum. nu. 10. de iureiu. Similiter videmus, quod non in totum lex prohibet magiſtratibus ab Xeniis abſtineant, ſed mediũ teneant, eo vetere prouerbio vſa, οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων, de quo alias in l. ſolet etiam. ff. de offi. proconſ. & ut medium teneant adhuc, ne contẽptibiles uideantur, l. ne quicquam. §. circa. ff. eo. & quod Iurecon. quoque in dubiis, mediam eligunt uiam l. ſed & ſi lege. §. adeo. ff. de peti. hæ. l. titius. ff. ad treb. Seueri. in tracta. tranſac. q. xii. col. ii. & quod denique (hæcque ſufficiant ex abũdanti dicta, fuſius ego in æquilib.) ſermo ſi hernior fuerit quam oporteat, obſcurat intellectum ſi longior difficilis erit intentioni, & diſcipulo obliuionem inducet (quod etiam ad propoſitum noſtrum maxime facit) medium igitur tenendũ eſt ex ſentẽtia philoſophi poet. ii. & ſi q̃d addendũ eſt, hoc vnũ addas, quo ſic alias ludebat Alcia.

Vtere diuitiis ut morti proximus idem
Tanquam uicturus parce tuis opibus.
Ille ſapit uere, qui callens hæc duo, nonis
Non nimium largus nec nimis eſſe tenax.

Diſputant modo hinc Sriben. ad glo. redeuntes, & nos alias in aliis lectu. an petitio hæreditatis, ſit actio realis uel mixta, & cõmuniter, tenetur, quod ſit realis.

Tamen quod ſit mixta reſpondetur à partibus ſufficienter enumeratis, argumentum enim optimũ eſt: ſi maxime partes (ut inuit) ſint ſufficienter enumeratæ. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui uel alie. iu. §. omnium inſtit. de actio. nanque perſonalis eſſe non poteſt, quia nullibi cautum reperitur, quanquam preſtationes perſonales habeat. l. ſed ſi lege. §. petitio. ff. de peti. hæ. ut cautum reperitur in iudicio fi. regundorum, fa. hærciſcundæ & communi di. quæ & ſi præſtationes perſonales habeant, & effectum realium, & ſic naturam mixtam, ſunt tamen perſonales, ut hic concluditur communiter, ergo perſonalis nõ erit, quia noſtrum non eſt extendere legem. l. ſi uero. §. de uiro. ff. ſol. mat. ſicut. nec reſtringere, tradit ancha. in rep. c. canonum ſtatuta: col. cxxv. de conſti.

Non etiã realis mera, ut innuere uidetur tex. in l. ſi ante rem. in §. ſed & is, ff. de peti. hæ. quia ſcilicet (ut dictum etiam eſt ſupra) præſtationes perſonales habet.

Non in rem ſcripta, quia ſic ab actione quod met. cau. noxali. & ad exhibendũ (quę huiuſmodi ſunt) non differet, haud dicendum, & quia perſonæ non cohæret principaliter, ut in rem ſcripta (quod declaraui alias ego, in aliis lectu. & in l. quod te. numero 47. lectu. ii. infra eo.) l. metũ. §. cum autem ff. quod met. cauſa ergo neceſſario mixta d. l. patre furioſo.

Secundo probatur, quia id dicitur mixtum, quod participat de duobus ſimplicibus, l. ii. ff. de uer. ob. l. Imperium & ibi nos late. ff. de iu. om. iud. l. cum ſeruus ff. de condi. & de. uerum petitio hæreditatis huiuſmodi eſt d. §. petitio preallega. §. ſed. & is. ergo.

Tertio probatur in l. hæreditatis, ad ducta ab omnibus in ma. C. eo. lib. cum mixte perſonalis actionis ratio, hoc reſpondere conpellat. quæ verba ſunt clara, & cum in verbis non eſt difficultas, non eſt admittenda uoluntatis quæſtiò. l. non aliter. l. ille. §. cum in verbis. ff. de lega. iii. & ita per illum tex. tenuit etiam Bar. in l. eos ad fi. C. de execu. rei iud. & Bal. conſi. cccxxvi. col. i. uol. ij. & Boer. dicens tex. præallega. in d. l. hæreditatis ad idem eſſe clarum, Dec. xlv. nu. 13. par. i.

Pro rei ueritate tamen realis eſt, quia habet p̃ ſe principium ſui eſſe, tametſi cum perſonali cõueniat ut in ſimili inquit & probat Bal. in l. humanitatis col. i. C. de impub. & al. ſub.

Et quia denominatio rei ſiue actionis, debet ſemper fieri ab eo quod eſt, non ab eo quod erit in futurum dicit idem Bal. in l. ſi nondum. C. de fur. licet ergo pręſtationes perſonales habeat, nõ ideo minus tamen deſinit eſſe realis. Item ab intrinſeco non autem ab extrinſeco, Griſoſto. teſte, ea de re, non ſunt nobiles qui nobilitate parentum nituntur, ſed qui propria uirtute præſtant & gloriantur. Et quia deniq; mixtum eſt q̃d participat de duobus ſimplicibus eodem tempore, ſimpliciaq; ęque potentia ſint eodemq; actionis tempore, ſed hic pręſtationes perſonales competunt poſt mortem teſtatoris, ergo omnino realis. ex quibus adducta ad oppoſitum tolluntur facile quoniam ſtant iſta ſimul quod pręſtationes quaſdam perſonales (ad quod vnum omnia tendunt) habeat, & tamen ſit realis. d. §. petitio. & ponderandum eſt illud dici ibi per uerbum ſit, quod ſubſtantiuum eſt. l. mercis. ff. de uer. ſi. l. his uerbis. ff. de hære. inſti. Bal. in conſi. ſciſmat. poſito ſub ii. C. ſi quis aliq. teſta. prohi. col. ii. & tenuit Bar. (& ſic ſibi ipſi cõtrarius) in l. ueluti. ff. de peti. hæ.

Nec ob. ſi nouiſsime diceretur, quod iudiciũ fam. hær. communi di. & fi. regundo. mixturam quandam habere uidentur, ut hereditatis petitio & nihilominus mixte actiones ſiue mixta iudicia dicuntur. §. quedam. inſti. de actio. l. actionis

verbo

verbo.§.mixte.ff.de actio.& ob.& in ſimili, in §. ex maleficiis.ibi,& ob id.mixte ſunt inſti.eo.ergo & petitio hæreditatis d.l. hæreditatis. C. de peti.hę.quia illud ideo eſt ex quo nullibi cautū erat.q̄ eſſent realia, ut petitio hęreditatis hic, & i d.§.petitio.& ꝓbatur adhuc p̄ter dicta alias, in ſalle.l.hereditatis.ibi à ceteris aũt,q. uer.loquēs de reali ſingulari,indicat ſuperiorē quoque realē pariter,ſed vniuerſalē.l.cū prætor.§.i.ff. de iudi. ceterorum.ff.de uer.ſig.c.raynncius de teſt. l. ex omnibus ff.de offi.præſi.& quia aduerſatina autem aduerſatur his quę ſunt eiuſdem generis.l.ſi mariti.§.ſi.& ibi.Bar.ff.ad legem Iul.de ad.

ADDITIO.

Glo.iſta uidetur eſſe male locuta in tribus. primo.dū præſupponit petitionem hæreditatis actionem realem,namque mixta uidetur(ut etiā dicebam proxime)probatur,preſuppoſito in primis id merum eſſe,quod eſt ſimplex & a compoſitione alteris rei abſtractum penitus.l. Imperiū & ibi dixi.ff.de iur.om.iudi.l.cum ſeruua. ff. de cōd.& de.hinc merum ſolum dicimus. Merulam auem, quod ſola uolet & Meracum vinum aqua non admixta,quod ex vnius Meracis fit iuxta illud Pro p.ii.

Ah pereat quicunque meracas repperit vuas.
Corrupitque bonas nectare primus aquas. & ſic purum ac merum.quia ad propoſitum mera realis eſſe non poteſt propter præſtationes perſonales.d.§.petitio.Non mera perſonalis,ex quo datur cōtra quēcunq; poſsidentem, ergo mixta neceſſario.l.munerū.§.mixta.ff.de mune.& ho.

Nec ob.tex.in d.§.petitio,& in d. §. ſed & is. quia ſenſus eſt,quod non realis ſimpliciter ſit niſi ratione ſupra dicta ex quo datur ut realis contra quemcunque poſsidentem.& ſimile eſt in §. ſequens inſti.de actio.& in illis tribus iudicijs famil.hær.communi diuid. & fi.regun. tripliciter conſiderando mixtum ut per Areti.in §. quædam in prin.inſti.eo.

Secundo male locuta uidetur,quod perſonales in rem ſcriptę ad exemplum realium proponantur,ſiue ad earum ſimilitudine, Nam ſimile eſt id quod conuenit in qualitate, vt idem per omnia,quod conuenit in ſubſtantia & diuerſum quod nec in ſubſtātia, nec in qualitate.l.ſi vnus. §.pactas & ibi Bal.col.i.ff.de pac.ſed perſonales in rem ſcriptæ non conueniunt in qualitatibus per omnia cum realibus, ex quo pręſupponunt eum cum quo agitur obligatum ſecundum Bar. in l.i.ff.de interdic.realis autem nullam preſupponit obligationem §.i.inſt.de actio.ergo.

Tertio male locuta uidetur quod nunc.de perſonalibus ſit uidendum,quia actio de dolo perſonalis eſt,& tamen(ut dicebam pariter ſupra) poſita eſt in tractatu perſonalium in rem ſcriptarū & male imò quod affinitatem habere non uidetur,cum actione quod metus cauſa, quoniam illa pœnalis eſt & non infamat.iſta autem non, & infamat.

Niſi ad.i. reſpondeamus, quod denominatio fit ab eo quod eſt magis proprium,cum maxime iura clara ſint,iſtud idem dicentia.in d.§.ſed & is & in d.§.petitio, quibus non eſt ex hoc ſufficienter rn̄ſum.l.queritur.ff.de ſta.ho.Abb.in c.quod in dubiis de conſecra. ec.uel alta.& hoc eſt quod dicit etiam Bal.in ſimili quod effectus cuiuſque rei debet attribui parti que præponderat, conſi. cccxi.col.ii.uol.iiii.

Ad ſecundum uero,ſatis eſſe quod conueniat in eo pariter quod eſt ipſius actionis proprium, quod detur ſcilicet contra quēcunq; poſsidentē.

Ad tertium & ultimum, quod habent ſe tanquam excedentia & exceſſa ſecundum Bal. in l. ſi cum exceptione in §.eum qui ff.quod met.cau. & ita in ſimili dicit etiam Bar.in l.ij.in i.col. ff. de iniuſto teſta.& in l.ij. lectu. i. C. de dolo. & glo.in l.naturaliter in §.nihil cōmune,ff. de acqui.po.& Bal.in c. ſi.col.pe.de conſuetu.& in c. noui de ap.idem.Bar. in l.lumen. ff. de ſeruit. urb.predio.et Bal.adhuc in l.preſcriptione col. viij.C.ſi con.ius nel uti.pub.& in c.ſi. col. ij. de præſcrip.& in l.aliquando.ff.de tributo. & quia dixi alibi etiam ſatis tranſeo.

Ad dicta hic rurſum de actionibus realibus, & perſonalibus, quod ille ſunt iſtis digniores, ex quo ſunt maioris comprehenſionis. c. in nouo.xxi.diſt.aduertendum eſt,quia imò perſonales plenius prouident,namque annis.xxx.durāt, ille.x. & xx.l.petitionia.C.de peti. hære.l.ſicut. C.de præſcrip.xxx. an. extinctaq; re extinguitur realia, perſonalis non l. qui res. §. aream. ff. de ſol.l.in rem.ff.de rei uen. & quia denique realis datur ad ſpeciem perſonalia ad genus, quod nunquam perit.l.incendium.C.ſi cer.pet.l.ſi ex legati cauſa ff.de uer.ob.verū hac ratione digniores dici non poſſunt,ſed ualidiores realibus, imò & rurſum, quod realea ualidiores eſſe videntur perſonalibus quoniam perſonalia animi perſonis extinguūtur,(quicquid dictum ſit ſupra) realia non l.ſi tibi.§.pactum.l.iuriſgentium.§.pactorum §.idem.§.perſonale.ff.de pac.l.ſi pactum ff. de proba.l.iii.ff.de cenſi.l.i.§.perſonis.ff.de iure immu.Alia ratione igitur perſonales digniores eſſe uidentur,ut hic per Docto.ratione ſubiecti ſ.§.ſi.inſti. de iu.na.l.iuſtiſsime.ff.de edil.ed.

Sed contra quia ſi uaſallua fuerit clericus, pares curie nohilominua erunt eiuſdem iudices,ita Bal.in c.i.col.ii.de controuer.feu.apud par.termi.in vſib.cuius contrarium tamen dici deberet ratione ſubiecti,c.ſi diligenti de fo.comp.c.ij.de iudi.Sal.id eſt propter naturam cauſæ, nanque ad ſe perſonam trahit, non perſona cauſam, poteſt quę generalis conſuetudo,hāc iuriſdictionem conferre etiam in clericos,non ſi fuerit ſpecialia.c.eccleſia S.Marię.de cōſt.not.in c.qđ clericis de fo.compe.late Bal. in loco ſupra allega.

Circa.q.illam, an vna ſit tantum certi condictio

ctio, vel plures, de quo etiam hic per gloſſ. & latius in l. certi condictio, infra eo. cõmunis conclusio eſſe uidetur quod ſint duæ vna generalis, altera ſpecialis, & bene, ac primo per text. inſtit. quibus mo. re cont. ob. in prin. ubi ex mutui cõtractu, naſcitur actio, quę uocatur (inquit tex.) condictio, ergo ſpecialis. l. i. §. ex incendio. ff. de incen. rui. nauf. l. ex hoc iure. ff. de iuſti. & iu. & quia cum ſit ipſius cauſæ effectus. i. mutui, eidẽ etiam debet commenſurari. l. ita autem in prin. l. ſi plures in fi. prin. ff. de admi. tu. ſed mutuum ſpecialiter contractus eſt, ergo & actio, ſiue certi condictio. & dicit in ſimili tex. in l. iii. in prin. C. de tranſac. quod ſpecialis tranſactio. ſpecialem producit effectum. & eſt argumentum quoque in l. in agris. ff. de acqui. re. do. Conſiderãdo etiam quod in numero ſingulari ibi tex. loquutus eſt, ubi alias ſi de generali loqui uoluiſſet, numero plurali utique uſus fuiſſet. quæ etiam pro mutuo datur d. l. certi condictio, §. quoniam. infra eo.

Secundo probatur per tex. in l. i. ff. de tritica. ubi qui pecuniam numeratam petit. illa actione utitur ſi cer. petatur, ergo certi condictionem ſpeciali. quia perinde eſt ac ſi dixiſſet idem mutui condictione peti poſſe, & ſic neceſſario ad differentiã certi cõdictionis generalis, copetentis pro omni eo quod certum nobis dari petitur.

Tertio probatur, quia eodem modo contrahitur & contractum petitur mutuum, quo indebitum §. i. iſti. quib. mod. re cont. obli. ſed indebitum ſpecialem habet condictionem ut ibi, ergo & mutuum. l. ſi quis ſeruo. C. de fur. & multo magis quidem, cum ſit contractus frequens & priuilegiatus l. ſingularia. infra eo. argumentum. in l. item apud labeonem in §. hoc edictum. ff. de iniur. & quia etiam ſi ex ſtipulatione oritur dummodo certa ſit ut inſti. de uer. ob. in prin. inducẽdo ut hic per Alex. non eſt ratio cur ex mutuo ẽt oriri atque competere non debeat conſiderãdo adhuc quod contractus mutui nominatus eſt l. quotiens. ff. de præſcirp. uer. l. iuriſgentium in prin. ff. de pac. & quod hac ratione nominatam etiam actionem producere debet.

Quarto probatur per tex. in §. ſequens inſti. de actio. ubi actiones rei perſecutoriæ ſunt, quibus actor mutuã pecuniam petit, ergo plures & non vna generalis ſcilicet & ſpecialis. l. ubi numerus. ff. de teſti. & idem præſuppouitur in l. qui mandatum. ff. manda. vbi qui mandato domini pecuniam mutuo dedit actiones (inquit tex. in numero plurali) cedere tenetur.

Quinto & ultimo quia certi condictio generalis non eſt neceſſaria, ſed datur ubi alias ex aliqua ſpeciali actionem certum peti poteſt, ut hic per Bar. col. iii. in priu. ſed ex mutuo datur etiã generalis. d. §. quoniam, ergo & ſpecialis neceſſario, ergo duo & non vna.

Tamen contrarium etiam ſuaderi poſſe uidetur, ex pluribus quoque fuitque vltramontanorum opi. ita tenoratium audacter, & primo, quia iure cautum non repetitur. quod plures ſint, §. conſideremus. in auth. de trien. & ſem. §. cum autem, uer. ſinautem in authen. de non elig. ſecun. nub. ſed contrarium potius in d. §. quoniã ibi hanc certi condictionem generalem argumẽtum in l. i. allega. etiam ſupra de tritica. ibi illa actione utitur ſi cer. pet. & in l. quotiens. ff. de actio. & ob. ergo vna. l. ii. §. ex his. ff. de ori. iu. cõſiderando ad idem, quod leges ſemper utuntur vacabulo ſingularis numeri, ut hic in rub. in fi. in que illis verbis, & de certi cõdictione, & in d. §. j. inſti. quib. mo. re cont. ob. & in d. l. certi condictio & eſt argumentum, in l. Iulius phæbus. ff. ad treb. vbi ſingularis numerus non congruit pluribus, nec pluralis ſermo vnitati. & quod idem eſt nomen. l. ſi idem. C. de codicil.

Secundo probatur quia diuerſitas actis nunc cognoſcitur ex medio concludendi, exemplificãdo ut per Bar. in l. non licet per illum tex. ff. de dolo. & hic. verum hic idem eſt medium, ex quo certum petitur, ergo (ut diximus) una.

Tertio quia ſi generalis datur pro mutuo, d. §. quoniam ſpecialis utique foret ſine effectu. ergo multiplicari non debet, quandoquidem ars & natura nihil operentur fruſtra. l. qui bis idem ff. de uer. ob. nec fieri debeat quod factum nõ releuat, l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff. ut lega. no. cauea. l. hæredes. §. pluribus. ff. fam. hær. imò quod ex generali prouiſione, ſpecialis locum habere non poteſt, ex quo concurerent & male. l. doli. clauſula. ff. de uer. ob. c. generi per ſpeciem de regu. iu. in vj.

Quarto quia numquam genus in ſpeciem trãſit niſi ſpecies quoque ſpeciale nomen aſſumat. argumentum in l. mortis cauſa capimus ff. de dona. cau. mor. ſed hic ſpeciale uomẽ nõ aſſumeret ergo vna tantum generalis.

Quinto & vltimo fere ad idem, quia genus nũquam tranſit in ſpeciem niſi addatur differentia l. ius autem ciuile. ff. de iuſti. & iur. quod eſſe nõ poteſt in certi condictione, ſpãlis, ex quo mutui expreſsio actionem non qualificat, ſed rẽ demonſtrat, ergo vna.

Breuiter teneo ego hanc partem, iudicio meo veriorem, ex his, Nec ob. ſi diceretur ad primum quod imò iure cautum inuenitur, ex quo ſecundum Bar. foret abſurdum, contractum hunc tam frequentatum actionem ſpecialem non habere, quod ſupra etiam dictum fuit, ex quo hoc non efficit propterea, ut iure cautum dicatur, reperiri. d. l. quotiens, ibi niſi nominatim cauerit. l. i. §. huius rei. ff. de offi. eius cui man. eſt iu. imò qđ abſurditas hæc tolleratur, ex quo (ut dixi) cautũ non reperitur argumentum in l. proſpexit, ff. qui & à quibus. & in l. cum dotem, & ibi Bal. C. de iure do. Ad tex. in §. i. inſti. quib. mo. re cont. ob. opponitur quod intelligitur de certi condictione ſpeciali, ex quo ẽt loqui uidetur, de ſpeciali contractu mutui, ſed ex infra dicendis pariter lo

eo ſuo patebit uerum non eſſe. Rurſum inquit Bar.falſum,quod idem ſit nomen , quia quando dicimus certi condictionem ſpecialem,eſt perinde ac ſi diceremus mutui condictionem , quod non eſt in generali,quæ capitur pro omni certo & male,quoniam ut dictũ eſt ſupra nomina hęc diuerſitatem non inducunt,nec efficiunt ut genus in ſpeciem tranſeat.

Dicit quoque ad ſecundum quod imò medium concludendi eſt diuerſum,quia mutuaui, & quia certum eſt,ideo peto te cõdemnari.& adhuc male,quia omnino effectualiter idem eſt,ex quo ſi mutuaui ſine dubio etiã certum eſt vel argumentum fatebimur quando de actione ſpeciali fuiſſet prouiſum.

Ad tertium dicunt tenẽtes communem,quod imò erit cum effectu ut hic per Bar.ſed quia pẽdet ab infra dicendis tranſeo.

Ad id etiam quod genus & ſpecies non concurrunt,cõfundi ſubijciunt,ex quo genus & ſpecies proueniunt ex diuerſo fonte,poſt Bar.in l.i. in §.hoc edictum.ff.de no.ope.nun.& minus uere,quia ſi ſemper eſt certum dici non poteſt ex diuerſo fonte prouenire,

Ad quartum dici etiam poſſet,quod imò ſpeciale nomen aſſumeret mutui ſed replicabitur propter certum nomen ſpeciei dici non poſſe,ut in v.argumento.ad quod non uideo quo modo poſsit reſponderi.

Sexto ſuadetur,quia de certi condictione ſpeciali alibi loquitur Iurecon.oriente ex numeratione,uel conſumptione.d.§.quoniam.l.ſi à furioſo.l.nam & ſi fur,infra.eo. ergo alicubi pari modo de ea quæ ſpecialiter ex mutuo oritur, dixiſſet,non dixit,ergo nec nos dicere poſſumus, quorum nõ eſt legem extendere vulga.l.ſi uero, §.uiro,ff.ſol.mat.

Et tenendo ſic adducta ad oppoſitum tolli facile poterunt.& dici ad primum.non ob.quoniã eſto(ut inquit Deci.)quod ex eo cõtractu naſcatur condictio,non per hoc infertur quod ſit ſpecialis,et male ac contra ea que not.in l. hoc legatum.ff.de lega.iij.ubi.in dubio ſpecialis diſpoſitio potius quam generalis præſumitur , & pari modo potius condictio ſpecialis ex mutuo quã generalis ratione certi ibidem:& eſt ſimile in ſtipulatione quæ potius à verbis denominatur,quã à conſenſu,ex quo generaliter in omnibus requiritur.l.i.§.adeo ff.de pac.Dic ergo & reſpondetu aliter,de certi condictione generaliter intelligi debere.& neceſſario quidem,ex quo de ſpeciali nullibi(ut dictum eſt) iure cautum reperitur ex quo tollitur etiã aliud quod effectus ſuæ cauſę ſit commenſurandus,quia commenſuratur ſatis etiam quod de generali certi condictione intelligatur,cum mutui expreſsio non qualificet actionem, ſed rẽ potius demonſtret.& quia etiã non eſt ſemper uerum id ut dixi in l.ſingularia. in ij.lect. nu.20.infra eo. & nouiſsime quia bo. po. eſt iuris pretorij.§.quos autem inſti. de bo. po.& tamen cauſat tranſmiſsionem quę eſt de iure ciuili.l.illud.§.fi.de bo.po.contratab. not. in l.emancipata.C.qui admi.Tollitur item et aliud de ſingulari numero ſepoſitis hic quæ longa ſerie à Docto.dicuntur, & de triticaria pariter, quæ(ut dicunt & bene)locum habere non poterat,cũ ibi de numerata pecunia mẽtio fiat , quia imò non aliter dici debuit,ex quo ſenſus eſt condictionem generalem naſci ex eo contractu.quę regulariter etiam competit,ex omni cauſa ex omni obligatione ex qua certum petitur, ut in d. l. certi condictio in prin. infra.eo.

Non ob.igitur ſecundum,quia verba ipſa innuunt contrarium, alias mutui mẽtionem feciſſet (ut Docto.dicunt & bene hanc partem tenẽtes)imò plus dic tu etiam quod mutui mentionẽ feciſſet,quod nihilominus intelligeretur(ut ſupra reſponſum eſt)de certi condictione generali,ergo,& multo magis dicendo ſi cer.pet. auth. multo magis.C.de ſacroſanc.ec.l.quanto magis ff.de iureiu.

Non ob.tertium quia æquiparatio ueriſsima eſt propter rem,ex quo uterque recontrahitur, & ſic antecedens fatendum,negandum uero cõſequens, alias dicunt ſcriben. indebitum etiam ęquiparatur commodato & depoſito, & tamen pro iſtis non datur certi condictio ſpecialis. & male quoniam datur commodati & depoſiti quę ſunt ſpeciales actiones,& large condictiones, appellantur.l.actionum genera in prin.ff.de actio. & ob.Alio igitur modo reſpondẽt,quod nõ eſt ſpecialis,ſed generalis. ex quo certũ petitur, & ſic tam in indebito quam in mutuo , & rurſum male,quoniã ſpecialis omnino dici quoquo modo poteſt,per adiectionem qualitatis indebiti.& propterea reſpondeas tu vltimo,verum fore , quod eodem modo contrahatur mutuum,quo indebitum, ſed non propterea quod pro mutuo ſpecialis condictio competat quemadmodum pro indebito,ex quo(ut ſępe diximus)iure cautum nõ inuenitur nec facit quod mutuum ſit contractus multum frequens & priuilegiatus,quia hoc ipſum arguit,de ſpeciali actione aliter prouideri non debuiſſe,ex quo ſatis eſt quod alia habeat priuilegia, argumentum in l.fi.ubi.glo.ſingula. in ſimili tamẽ.C.de ſacroſanc.ec.& probari hinc etiam poteſt,quia ſi certi condictione in depoſito agi potuiſſet,quod pari modo eſt priuilegiatum.forte,de ſpeciali actione prouiſum nõ fuiſſet.& vltra quia magis certum eſt in contractu mutui quam alijs.l.ſi iactum retis. ff.de actio. emp.& vt hic per Deci.

Nec ad idem facit quod dicitur inſti.de uer. ob.in prin.quia non eſt verum quod ſpecialis oriatur in ſtipulatione,ſi certa ſit; ſed generalis vt tex.met innuit ibi,non cauillando literam & exponendo ut exponit gl. & dicemus etiam infra,ergo nec in mutuo.Aliam reſponſionẽ quoque tradit,ſed tuta nõ eſt,dic ut per eũ , & iſtum vti ſolidiorem tene. Minus ob.etiam quod mutuum

tuum ſit contractus nominatus quod que elegãs habeat nomen, quia hac ratione debuiſſet etiam producete nominatam actionem, ſed tamen q.a iure non cauetur ut ſupra quod nullam aliam habet quam certi condictionem generalem.

Non ob. quartũ, quia pôt reſpõderi ſecundũ Deci. numero plures eſſe, quando actor. pro pluribus contractibus mutui agit. ſed non placet, quia hoc ipſum minus apparet.

Secundo reſpondetur, cum relatiuum quibus ibi non modo pecuniam mutuam reſpiciat, verũ etiam ſtipulationem deductam optima ratione in numero plurari id dictũ fuiſſe. & rurſum male, quia utroque modo certi condictione petitur

Tertio reſpondetur id propter condictionem triticariam eſſe quæ cum generali certi condictione concurrit ut in l. certi condictio, infra, eo. not. Nec. iſta ſol. placet ex quo facit mentionem pecuniæ pro qua triticaria non datur. l. i. infra de tritica. ideo reſponde tu, (ex quo tolletur inductio quoque. l. qui mandatum. ff. mãda.) quod eſt modus loquendi uel plures vel vna tantum cõpetat. l. modeſtinus. ff. de ſol. l. i. §. plane. ff. de tute. & ra. diſtra. & quia etiam numerus pluralis in ſingularẽ reſoluitur. l. ij. §. ex actis. ff. de ori. iu. l. falſa ff. de cõdi. & de. l. ſumma. ff. de ſta. ho. c. omnes. j. d. & in terminis probatur optime in l. quod ſi nolit, in §. fi. ff. de edil. edic. ubi exponitur in his actionibus i. in hac actione. & in l. quia actionem. ff. de præſcrip. uer. vel & vltimo quod dixit quibus in nu. plurali, ex quo paulo ſupra de actionibus perſecutorijs & in perſonam quæ ex contractu naſcuntur pari modo fecerat mentionem ſed non vt plures eſſent certi condictiones.

Non ob. quintum, & vltimum quia ex ſupra dictis ſublatum videtur, ex quo verum eſt certi condictionem generalem dari, eo caſu quo competit ſpecialis actio. item dari etiam pro mutuo, ſed dum dicitur, dabitur ergo etiam ſpecialis, falſum, quod cum ſupra ſatis ſuperque ſatis oſtenſum ſit nunc aliter non eſt repetendum. & dum glo. hic, ſubijcit, alij dicunt vnam tamen certi condictionem generalem. limitatur quod dicit glo. in l. qui filium in §. Sabinus. ff. ad treb. q͂d quando recitat opi. vltimam tenere amplectique videtur, niſi his verbis vtatur, alij dicunt, quidã dicunt & ſimilibus, quoniam tunc prima cenſetur ipſius glo. & tenenda eſt, ſi melioribus rationibus quam alia, nitatur, vel æquitatem ſapiat, ſecunda rigorem, d. §. ſabinus not. in l. ſi cum exceptione in §. ſed & ſi quis. ff. quod met. cau. Iaſ. plene in l. idem cum eodem in §. fi. ad fi. ff. de iu. om. iud. & Deci. in c. i. ad fi. lectu. i. de conſti. ſed ex ſupra dictis ſecunda vltramontanorum verior videtur, ergo ab ea non recedendum.

Tenendo tamen communem & glo. quod duplex ſit certi condictio. generalis & ſpecialis pro mutuo queritur, quæ namque vtilitas hinc reſultet. & reſpondet Bar. in l. certi condictio, breuiter hoc ipſum reſultare. quia ſi in libello proponatur actio & non generalis, ſpecialia intentata videbitur, exempli gratia peto centum, quæ tibi mutuo dedi. teque ad idem condemnari, & clarius in l. hoc legatum. ff. de lega. iii. & in l. i. col. iiii. ff. de eden. not. in l. edita. C. eo. vnde videmus hinc (ut dictum etiam fuit ſupra(quod rub. iſta & quidem in ſpecie communiter allegatur ſi cer. petat. & non in genere de reb. cred. & quia ſi res, duas habeat qualitates, vnam in ſpecie alteram in genere, attribuitur ſemper diſpoſitioni ſpeciem recipienti. l. ſeruis vrbanis. §. fi. ff. de lega. iii. & quia vltimo loco (ut dicebam pariter ſupra) ſtipulatio à verbis denominatur, non à conſenſu generali in omnibus conuentionibus. l. i. §. adeo. ff. de pac. & nimirum præter hæc, quia genus minus eſt, quam ſpecies, & non ita potens vt ſpecies. l. cum indebito in prin. & ibi Bar. ff. de proba. c. generi per ſpeciẽ de regu. iu. in vj. vbi ſpecies derogat generi, & præſumptio in ſpecie tollit præſumptionem in genere. quod tamen declarat, verum fore, quando concurrunt, quoniã ſi diuerſa reſpiciant tunc ſecus. d. l. hoc legatum & ibi Bar. in ſimili in l. i. in §. hoc edictum col. i. ff. de no. op. nuncia. & ſi libellus ineptus ſit, quãdo creditor ſcilicet eãdem ſummam ſeu pecuniã ſibi reddi petit, quoniam tunc debet ſaluari & intelligi in genere, non in ſpecie. l. ij. infra eo. alias viciaretur. Et idem quãdo ſpecialis actio eſſet pœnalis ſeu famoſa, quia tũc generalis potius, intentata videretur, quam ſpecialis. vt tradit Alex. in l. gallus in §. ſi eius col. j. ff. de lib. & poſthu. vel ſi eſſemus in contractibus, quod in eis regulariter verum eſſet dicit Soci. quoque, in l. cum queritur per illum tex. ff. de reb. dub. ex quibus omnibus exornatur quod habetur in d. l. hoc legatum. ff. de lega. iii.

Secunda eſt vtilitas, inquit idẽ Bar. quia agẽs & liberans debitorem, ab actione intentata, omni alia remanẽte, quæ ſibi competere poſſet. efficit ſi plures ſint. ut reſeruatio aliquid operetur alias non quam improbat Alex. & Pau. caſt. ante eum, quia vna electa altera tollitur. l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributo. l. cum filius §. natijs. ff. de leg. ij. not. in l. edita. C. de eden. Et quia facta ſemel electione, in productione libelli variatio non admittitur, ut not. in d. l. edita. Bar. in l. de rebus. ff. de actio. re. amota. vel & vltimo dicamus, quod cum in dubio videatur intentata ſpecialis, ut dicebam proxime ſupra de electione alterius actionis non agatur generalemque extingui ſtatim. & placet, quanquam vltimum hoc nõ teneat Iaſ. dicens non extingui, ſed variationem non admitti. & male, quoniam quod agens actionem non habeat, vel habeat & eam non intẽtet, quia vetat lex. paria eſſe videntur, argumen. in l. & eleganter in §. ſeruus pactionis. ff. de dolo. & ad propoſitum. hoc non ſolum in contractibus verum etiam in delictia locum ſibi vendicat ſecundum Bar. in l. i. in §. vnde quæritur. ff. de publica.

blica. & uectiga. Sed tamen aduertendum eſt, quia dubium facit text. in l. prædia. ff. de actio. emp. ubi quis à principio poterat agere ad pœnam & ad intereſſe, pœnam elegit quam etiam conſecutus eſt, & nihilominus ab actione ad intereſſe non eſt prohibitus. Secundo dubitationem faciebat tex. in l. item illa in §. fin. ff. de conſti. pecu. ubi agens actione de conſtituta non propterea â priſtina repellitur, quo minus & ea agere poſsit idque etiam in l. ubi quis. ff. eo. Tertio dubitationem faciebat tex. in l. in delictis in §. ſi detracta. ff. de noxa. ac. ubi electione qualitatis ſcientię uel ignorantię ad effectū de quo ibi, facta per dominū pōt, mutari nec uariatio eſt prohibita. Sed nihil eſt, dicique ad primū poteſt illud ideo eſſe, quia plus erat in intereſſe quam in pœna, & ad illud plus quidem agitur. Ad ſecundum uero, nec id fore abſque ratione dictum, ex quo actio de conſtituta conuenta eſt ad obligationem augēdā, vnde ſi vna electa altera tolleretur, inducta ad vnū effectum operarentur contrariū & male. l. legata inutiliter. ff. de adi. lega. l. qđ fauore. C. de legi. Ad vltimuū autē. id eſſe pariter, quia mutatio qualitatis in aliquo, condemnationem non cedit nec mutat, ut not. in l. i. & ibi Iaſ. in ſpecie col. viij. ff. de no. op. nū. & ita tene. Niſi ſaluando dicamus, obiectiones. Pau. & Alex. procedere qñ non eſſet facta reſeruatio, ut in caſu iſto tamen ex alio. non eſt bona, nec iſta ratione prima, ex quo actio in libello hodie non eſt exprimenda. c. dilecti de iudi. not. in l. edita. C. de eden. & in c. ſignificantibus de lib. obla. ideo cogitabis.

Tertia eſt utilitas (aliis ꝑtermiſsis gratia breuitatis inſtitute quia ſi due ſunt intentando. ſpecialē uidebitur intentata. cum omnibus ſuis qualitatibus & priuilegiis de quibus in l. ſingularia infra eo. generalē uero non, & ſenſit Bal. in rub. C. eo. ad ſi. Quam improbat Iaſ. quoniam priuilegia contractibus attribuuntur & non actioni, uſque adeo, quacunque actione agatur, ut intelligatur cū priuilegiis mutui actū fuiſſe. Et maxime quia ſi certi condictione generali agatur, potius agi uidetur ad id, quia certū, & nō quia mutuū. ideo conſonat ut prius dicebatur, priuilegia potius in certi condictione ſpeciali, quam generali perpendi debere. Sed ratione ſupradicta, & præallega. c. dilecti. nec iſta tuta uidetur. Et ſic diſputatio uana & (ut aiunt) de lana caprina.

Dum ergo glo. ibi at bia uerbis dicit. his uerbis de reb. cred. non ſolum mutuum ſed ceteri omnes contractus de quibus in hoc titulo contiuētur eā improbat gl. in rub. inſti. de hære. quæ ab int. def. quod imò tātum de mutuo dicere uelit hic tractari. & nos aliās late ideo nunc tranſeo.

Et in fi. dum dicit rurſus, quod quidam dixerunt ſi cer. pet. eſſe proprium actionis nomen Adde ſimilē (quāquā reprobata ſit hęc) in l. iii. C. de lib. & eo. lib. & ad pronomē illa, q̃ dixi in lectu. & nouiſsime facit tex. in l. aq̃lius regulus ibi in illo cęnaculo. ff. de dona.

Ad gloſellā petatur, adde. Corn. cōſ. clxx. ad fi. uol. i. & ſimile dū dicit hic petatur. i. repetatur, de quo in §. nos igit̃ & ibi glo. in auth. de defen. ciui. ubi officiū iudicū ſum. aut. i. reaſſumāt, exponit, & eſt ſimplex uerbū pro compoſito.

ADDITIO.

Ad illud de quo ſupra quod idcirco ſi cer. petat. dicitur, & nō de reb. cred. cū allegatur iſte ti. ꝓpter frequētiā cōtractus, præter dicta ſupra nouiſsime adde, qđ ob id numerādo, alteri ꝑ alterū q̃ritur actio, haud tñ regulare. l. i. C. ꝑ quas perſon. nob. acq. l. ſtipulatio iſta §. alteri. ff. de uer. ob. & ꝓbatur ad ꝓpoſitū. ī l. certi cōdictio in §. ſi nūmos infra eo. & ibi Bar. Et ad idē qđ frequētia pactorū legis cōmiſſoriæ & adiectionis in diē effecit, ut lex. eorū ſpecialē habuerit curā, feceritq; etiā ſpeciales titulos. l. i. & ibi Bar. nu. 10. ff. de dona. Et qđ actiones pœnales eſsēt annales ꝑterq̃ furti nō manifeſti, ꝓpter frequētiā delicti, tenqt idē Bar. in l. in honorariis col. ij. ff. de acti. & ob. Et ideo quāq̃ actio de dolo nō detur pro modica ſumma l. ſi oleum. §. fi. & l. ſeq. ff. de dolo. furtum tamen committitur in re etiam minima quia frequentius fit in re uili. quam dolus comittatur, ut in locis pręallega. not. & in §. gallinarū inſti. de re. di.

ADDITIO.

Quod de iſto tractatu fit mētio in plurjbus locis & maxime in §. in Tertio, & in §. tertio, in ꝓhe. fforū ſupra & in l. ij. in §. ſecūdus autē articulus. C. de uet. iu. enucl. Certumq; eſt rub. hanc ut cōmuniter tenetur, diuidi in tres partes. de reb. cred. ſi cer. petat. & de certi cōdictione, pūctūq; (ut diximus ſupra) ſtare loco copulæ. Sed difficultatē moueo quare gratia cōmodioris doctrinæ iuxta not. in l. i. ff. de excep. do. à iureconſult. nō eſt diuiſa pariter in tres tractatus ut factū alibi eſt de lega. i. ij. & iij. quomo. & quando iud. de ſen. ex peri. re. & de executio. rei iudi. Sol. ut forte breuitati conſuleretur: l. i. ff. de ori. iur. l. i. ff. de ꝑſcrip. uer. l. ita vulneratus ad fi. ff. ad legē aq. l. ſi q̃s obrepſerit. ff. ad leg. Cor. de fal. l. etiā. ff. de manu. uindi. l. i. infra eo. Vel q̃a tractatus iſte, nō habet materiā ita prolixā ut in d. locis Vel qđ ſit ad bene eſſe, nec omniū quæ à maioribus noſtris tradita ſunt ratio reddi facile poteſt. l. nō omniū ff. de legi. Eccl. iij. ibi, Altiora te ne q̃ſieris & in q̃t. D. Thom. in j. par. ſumme qđ homo conari nō debet ad ea quæ ſupra rationem ſunt.

ADDITIO.

Ad q. Bal. in l. de pecoribus. C. ad legē Aquil. de qua hic per Docto. dixiq; ego alias ſatis, adde nunc Bal. met in l. fluminum in §. hęc ſtipulatio. ff. de dani. infect. & in l. ſi ex plagis. in §. fi. lectu. i. ff. ad legem Aquiliam. ſtante ſtatuto quod de percuſsionibus ſanguinolentis, pax & concordia fieri non poſsit, fieri poſſe tamen, ſi quis in terrā deiiciatur, & percutiat caput ad lapidem

pidem indeq; exeat ſanguis, ex quo nõ immediate ſed mediate exiuit & non ex percuſsione ſed propter percuſsionem, quæ dictio denotat cauſam remotam & mediatam. l. i. §. nunc uideamus. ff. de coniungen. cum eman. lib. & conſequenter quod nec deiciens teneatur, niſi ſtudioſè deiecisſet. & ſubiicit in d. §. hæc ſtipulatio, quod ita tenent aduocati, nouiſsime Alex. conſ. cxliiii. col. iii. uol. vj.

Sed moueo difficultatem quod ſtatutum non ualeat ut potè prohibitiuum pacis & ſic cõtra ius diuinum, c. fi. de præſcrip. & quia dixit Chriſtus pacem meam do uobis, pacẽ meã relinquo uobis,

Melior hominibus quàm bellum,

Primum gratiſſima muſis,

Et inimica furiis, delectatur procreatione ſobolis,

Et gaudet diuitiis, Inquit Eurip. Supplic. in ſimili Bal. ſi prohibeat ne iuſtitia fiat, non ualere pariter in l. Oratio. ff. de ſponſal. Sed nihil eſt & reſponderi poteſt, quod imò ualeat, quia publicam utilitatem reſpicit, ne delicta facile committantur, ſed à delinquendo homines abſtineant potius & arceantur. Et quia in decalogo etiam dicitur non occides, & tamen ex forma ſtatuti banniti poſſunt impunè offendi, ut not. in c. quæ in eccleſiarum. de conſtitutio. Imò quod ex cauſa aliquando à iure diuino & naturali receſſum eſt. l. ſi ſeruus. & ibi not. C. de his q. ad ec. cõfu. Finis.

VLPIANVS LIB. XXVI. ad Edictum.

BENE EST. Ad uerba iſta formalia, bene eſt priuſquam ad interpretationem uerborũ perueniamus, pauca de ſignificatione ipſius tituli referre. Ad de reprehenſibile fore, loquenti, ſi uocem propriam ignoret, priuſque determinare, quam determinationes intelligere quæſtionis. l. Domitius Labeo. ff. de teſta. l. ut reſponſum C. de tranſac. glo. in c. manifeſta. ii. q. i. Ange. cõſil. cx. col. i. Io. Ruger. in rub. de cau. poſ. & prop. col. i. Et quod omni ſermoni præponi exordium legibus ſingulis acõmodatum, decet, fuitq; uerbum Plato. in lib. de legib. xxxiiii. Et quod pauca dixit cum myſterio, ut cũ extrema orationis parte conueniat, aliàs id unum obiiceretur Hora.

Amphora cœpit inſtitui, currente rota,

Vrceolus exit.

parturient montes naſcetur ridiculus mus.

Et quia ſemper breuitati ſtudendum eſt (ut dicebam ſupra in rub.) & nouiſsime quia (inquit Iſocrates) ſuperuacaneum eſt multa uerba de re facere, quæ paucis abſolui poteſt. Inque loquacitatem infinitam incidunt, qui omnia enumerare uolunt. & quod ſumma laus in narrationibus ſit breuitas, probatur in l. i. ibi, breuiter commemorare neceſſe eſt. C. de offi. præfec. præto.

Ad uerbum tituli, de quo etiã infra, inq; illis uerbis, ideo prætor ſub hoc titulo de commodato & de pignore edixit, multa iura ad contractus uarios pertinẽtia prætor ſub hoc titulo inſeruit. adde quod idem ſonat quod rub. & fit ad oſtendendum id quod in nigro tractandũ eſt, & ſubinde ẽt declarandum ut tradunt Bar. Ang. Saly. Iaſ. & Alex. hic & gl. in l. i. C. ne li. ter. prouo. Idem Alex. cõſ. vii. col. ii. uol. vii. & Soci. cõſ. xxiiii. col. ii. uol. iiij. Cor. cõſ. cxxxv. col. ij. uol. j. unde Perſi.

Non ſecus ac ſi oculo rubricam dirigat uno.

Rubrica etiam dicta eſt terra rubea, qua fabri materiarij utuntur, quaq; carpentarij, Amuſsin, hoc eſt funiculum quo utuntur pariter, oblinunt Et ad titulum redeuntes, ſciendum eſt, à titulo dici per ſimilitudinem quandam, quod capitis ornamentum flaminum erat, quia in principiis librorum ac legum, non ſine ornatu ac colore rubeo ut plurimum ponitur, quodq; aliquando ẽt canon titulus appellatur. c. ſi quis diaconus. 50. diſt. quandoq; accuſationẽ ſignificat. l. nõ eſt ambiguum. C. fam. her. nõnunquã poſſeſsionis qualitas eſt. l. nec ullam. §. in oĩbus. ff. de peti. hær. Et cauſa, ut per Archid. in d. c. ſi quis diaconus. col. i. latiſsimè glo. in c. dudum. in uer. intitulatam. de elec. & in d. l. non eſt ambiguum. Barb. in rub. de uer. ob. col. v. Eſt ẽt index cuiuſq; ſcripturę, indicat rem ſubiectam, & ueteres rubricam appellabant, quia rubro colore (ut ſupra dictum fuit) ſcribebatur, uel quia prætor album ſuum literis rubeis ſcribebat. tametſi quidam rubricam uerbum latinum non eſſe dicant, & male. ait enim Quint. orato. inſti. xij. Iurecon. ſe ad album & rubricas tranſtuliſſe. & Perſi. ut ſupra.

Oculo rubricam dirigat uno. Et alibi

Si quid Maſuri rubrica uetauit? Et Aquinas.

Sribere puer, uigila, cauſas age. per lege

Maiorum leges. deq; ornamento ſacerdotum (ut ſupra) nonnihil Tranquil. in Tito.

ADDITIO.

Ad id igitur de quo etiam hic, an ex ordine rub. liceat arguere, & in l. unica. in glo. magna ad fi. C. ne fideiuſſo. do. & in l. j. in prin. ff. de pac. & in §. pœnales. inſti. de act. adde Iaſ. in rub. eo. tit. & lib. col. iii. & iiii. nu. 14. & 17. & Pau. Caſt. conſil. lxxiii. col. iii. uol. ii. Odof. in l. i. C. ut ne. inui. age. co. Et quod habens orationem perfectã poterit allegari ad deciſionẽ cauſarũ, quodq; ita cõter tenetur. Et contra Deci. probat efficaciter Feret. (mihi olim non uulgaris amicus dum eſſet in humanis) in rub. de cõſti. ad fi. aliàs nu. 25. ubi & nos multa Bertran. conſ. 83. nu. 3. uol. j. Grat. nouiſsime conſil. 43. col. ii. uol. i. Et cognoſcitur quando incipit per ut uel per ne, uimq; legis habet, tradit Alex. ẽt col. i. uol. vij. ſi uero incipiat p an. tũc ponitur per modũ qõnis lexq; ſine textus decidit, & omnis conſultatio refertur ad interrogata. l. Aurellus. §. Sticho. ff. de libe. lega. inque omni cõſilio, quod reddunt periti tacite ſubintelligitur clauſula, ſecũdũ ea quę proponũtur ut dicebat Scęuola. & Bal. in rub. C. an ſeruus ex ſuo fac.

fac. & in ſtatu.rubrica.nu.1.Caſtren.in l.ſi is qui ducenta.in §.utrum.col.iij.ff.de reb.dub.nonnihil Scriben.maxime Aqueñ. in l. qui Romæ. in §.duo fratres.col.iii.ff.de uerb.obl.

ADDITIO.

Ad id etiam quod nigrum debet conuenire rubro,not.glo.in c.tibi qui, de reſcrip. in vj. & in c.bonę.de confir.uti.uel inuti.& in c.ſi ſuper gratia.de offi.del.in vj.Abb.in c.ſi ſacerdos.de offi. ordi. Et facit pro aliquibus legibus loquentibus de alia materia quàm de materia rubricæ, exẽpli gratia.l.vim facit.ff.de ui & ui ar.quæ de ui turbatiua loquitur,& nihilominus de expulſiua loquitur rubrica, duo inquam maxime differentia ut pulchrè declarat Bar.in l.extat.ff.qđ met.cau. quod inſolutum relinquit Gui. Papæ in ſingul. ſuis. Dccclxvij. Et dici poteſt quanquam regulare ſit,quod nigrũ rubro cõueniat, non tñ ex eo ſemper uerũ eſſe, uſq; adeo ut neq; officiat quia regularis rei diſpoſitio debet attendi exceptioq; in uno caſu firmat regulá in nõ exceptuatis.l.regulariter.ff.de pet.hæ.l.eá quá.C.de fideicom.l. iiii.§.i.ff.de fideicom.lib.l.quæſitũ.§.deniq;. ff. de fun.inſt.Barba.in rub. qui admi. C.col. xxxj. Imò ſi(ad propoſitum)nigrum contradiceret rubro,quod nigro foret ſtandum utpote poſteriori ſecundum glo. in l.j.ſiue in rub.d.l.j. coniuncta. C.de præben.ſala.lib.x.& in auth. ad hæc. C. de uſu.But.in procem.decretalium.Et quia nigrum quoque eſt magis deliberatum. tradit & declarat ultimo loco Iaſ.inſti.de actio.in prin.nume. 20. Et quod rub.declaret intentionem nigri, & ſtatuentis,not.Bal.in l.j.col.ii.C.ne lice.ter. pro uoca.Alex.cõſ.xiii.col.iii.lib.iii. & cõſ. ccxxvij. col.iii.uol.vj.& conſ.lxx.col.ii.uol.vij. & conſi. xiii.col.iiii.uol.iii.Roma.conſ.cxx.col.ii. Deci. conſ.ccclxxxvj.col.pe.uol.ii.Et dicit idem Alex. alibi ſi rub.eſt generalis,quod etiam lex debet generaliter intelligi,conſ.cix.col.ii.uol.v. Imò gl. & Bar.in l.i.C.de cap.ci.cenſi.exi.lib.xj.& conſ. xlii.col.i.uol.vj.

ADDITIO.

Quod ex ordine rub. arguatur ut ſupra, & ad deciſionem cauſarum allegetur rub.ſi orationem perfectá habuerit, nouiſsimè declarat Alex. cõſ. vj.prealle.col.ii.uol.vii.& conſ.lxxxii.col.pe.& conſ. cviii. col. ii. uol. iii.& conſ.lxxxix.col.iii. uol.vj.multa Por.in rub.inſti.de iuſti.& iu.ad fi.

ADDITIO.

Ad monoſyllabam ſub adde multifariam multiſq; modis exponi ut plene Corn.declarat conſ. clxxxvii. col.iii.uol.iiii.Bal.Saly.& Ro. hic. Hic uero ſub hoc titulo,id eſt poſt hunc titulum, & ſimilis expoſitio eſt in l. ii. in §. recuperandę. ff. de interdic.& in l.eas cauſas.ff. de cond. & dem. Bal.in l.ex arrali.ad fi.C. de ac. emp. quanquam glo. expo. teneatur iacet ſub hoc titu. id eſt ſub hoc tractatu.in uer. uarios. adde aliquando ſub. id eſt ante exponi,iuxta illud,ſua galli cantũ cõſultor ubi oſtia pulſat,ſed nihil ad propoſitũ hic.

ADDITIO.

Ad id quod omnis noſtra cognitio debet ſemper incipere à genere, quodq; laudandus eſt qui bene proponit,adde Seyſel.in l.i.col.v.ff.de iuſt. & iur.& non ab re hinc dixiſſe glo.in rub.qui admi.C.qđ ille titulus eſt generalis ad omnes bon. poſ.ubi aduertunt Ferrarien.col.ii.& hac ratione bene.quodque eſt quæſtio in triplici differentia facti,inutilis,& ſcibilis. Facti,iuſtiſsimum leges condidiſſe,inutilis quot ſint harenæ maris, ſcibibilis de rebus uniuerſalibus ut hic. Et ad propoſitum habetur etiam in §.his igitur.inſti. de iuſti. & iur.& in l.i.ff.eo.& in l.j.C.de tranſac. Bello. cõſ.lxxviii.in prin.& phiſico.j.Philoſophus, inquit ueriores reddi ſermones noſtros,ſi uniuerſalibus prius cognitis ad particularia poſtea deſcendamus.Barba.in rub.de uer.obl.ubi etiã opponit & ſoluit. Et quanquam illud regulare ſit adde tamen nouum non eſſe, quibuſdam ſpecialiter enumeratis,clauſulam generalem ſubiici ut alibi inquit Iurecon. in l. ſi ſeruus ſeruum. in §. inquit lex.ff.ad legem Aquil.plene Iaſ.in rub.de actio.inſti.col. vj. ex quo enumerata prius etiam ſpeciali nota ſortiebantur digna,l.item apud Labeonem.§.hoc edictũ.ff.de iniur.d.§.inquit lex, declarat Ro.in l.iii.in §.prætor ait.col.iii.ff.de dã. infec.Et ad regu.d.§.inquit lex,multa Cor.conſ. ccxcv.col.ii.uol.i.in pulchro caſu,& conſ.clxix. nu.10.uol.ii. Vnde hinc Agricola diligens & ſtudioſus ſic à ſimili guttatim aquam ſpargit frugibus arreſcentibus,poſtea totam uerſat.

ADDITIO.

De enthymemate etiam multa dicit Iaſ. hic adde quod eſt genus argumenti cum uno tantum aſſumpto concludimus.vnde Iuuenal.Saty.vj.

Non habeat matrona,tibiq; iuncta recumbit,
Dicendi genus,aut curtum ſermone rotato.

Torqueat enthymema,& ſyllogiſmus(rurſum) imperfectus, dictum ab eo quod in mente relinquitur obſeruatio,unius propoſitionis,hoc modo,dictum eſt hic de rebus cred. credendi generalis appellatio eſt,& nimirum,quia ad cognitionem ſpecierum,debet præcedere cognitio generis.& ab hac maiore argumentum formari debebat,quæ tamen omiſſa eſt.Item qui ſumptu & labore ſibi uirtutem parauit,inſignem meretur laudem.Herodoti uictoria, ſumptu labore conſtat, ergo inſignem meretur laudem. Item uirtute nemo male uti poteſt,ergo uirtus eſt bona.Et hinc dicimus,& uidemus,nota & aperta omnibus,plerumque de induſtria prætermitti. Simileq; eſt, de quo in problemat.Ariſto.lib.x.c. xlj. quando dicit quod ex omnibus animantibus, ſolus homo,uaria tempora generationis obtinet,quia ſeptimo,octauo, & decimo menſe naſci poteſt, & nonum omittit utpotè omnibus notiſsimum. Itẽ beneficentia eſt ſecundum naturam ergo iniuria naturæ repugnat.

De ꝓbationibus p̃ſumptiuis, p̃ſumptione approbata à lege,q̃a uicinus,,q̃a cõiũctus,hic dñr;

adde pa ræter dictetiam à nobis aliàa, nouiſsimè Feli.in c.j. col. i. de proba.'& in c. in præſentia. col.vij.eod.titu.& in c.cauſam.col.fi. de præſcri, & Corn.conſ.xxj.col.ii.vol.ii. Boer. quod ſufficit ſi ſic dicatur, in probanda morte, ad Alex.hic deciſio. cclxxviij. num.1. par.ij.Idem Feli.ubi etiam declarat quis dicatur uicinus, in c.quoſdã, col.i.de præſump.Et quod probatio præſumptiua concludat in c. quia veriſimile. col. ii. & iii. & in c.literis.col.ii.iii.& iiii.eod.titu,Boer. conſil.ccxliiii.nu.4.& quod ex probatione facti reſultat præſumptio iuris, inquit Soci.per not.hic in l.cum quid.col.vj. infra eod. Et in probanda morte(vt ſupra)Corn.conſ.x.col.ij.vol. i. Et ꝙ vicinus præſumitur habere notitiam de factis vicinorum conſil.xxiii.eodem lib.& conſil. cxcvj. col.i.& conſil. ccxix. in princip. & conſil. ccxlv. col. fina. & conſil. ccl. colum. prima. & conſil. cclxvj.col.iiii.& conſil.ccxciii.col.iiii.& conſil. cccxxxix.col.ii.& conſ.cccxl.col.iiii.eod.lib. & conſ.clxxxj.col.iiii. vol. ii. & maxime quia propter aſsiduam conuerſationem, ut dicit in locis prædictis, deuenitur ad ſenſum corporis. Et idẽ dicit conſ.ccxxxii.col.iiii.eo.lib. & conſ. xxiiii. col.iii,uol.iii.nonnihil Bar.in auth.ingreſsi.nu. 69.C.de ſacroſan. eccl. Et quod dicta de uicino, eademq́; præſumptio, militet in his quæ ſolent eſſe uicinis nota, adhuc idem Corn. declarat cõſil.cliii.col.iii.uol.iii. Et quãquã uarient Doct. ita tenendum eſſe tamen affirmat idem Cor.cõſ. ccxvj.col.iiii.& cõſ.cclxviij.col.ii.& conſ.cxxxj. col. ii. uol. iiii. Et in præſumenda ſcientia pacis factæ, inimicitiæ prætextu primitus ortæ adhuc teſtatur conſ.ccxlviij.col.iii.& in collectis à cõmunitate exigendis, conſ.cclxviij.col.iii.uol.iiii, Et quid ſit probatio præſumptiua rurſus, non aliàs de ſe arctans, ſed quia uicini &c. tradit etiã conſ.ccxxxii.col.iiii.uol.ii.Alex.conſ.lxxxii.col. iii.uol.iii.Bal.in l.data opera.col.viii.C.qui accu.non poſ.Et ad idem multa exẽpla ponit Gui. Papæ poſt Bar.hic quod ſufficit ſenſus ab actu remotus, ſi ex eo præſumatur actus deciſio.ccclvij. col.ii.Et alibi dicit Seyſel.in l.ſciendum.col.iiij. ff.de uerb.ob.quod ſufficit teſtem deponere per veriſimile. Et Alex. quod in materia filiationis probatio bona eſt & furoris conſ.lj.col.ii.& cõſil.cxli.col.vj.uol.i. Et ibi quod ratio à teſte reddita debet reduci ad actum, ut concludat ſi ſecundum ſanum intellectum concludere poteſt. Et ꝙ concludens ſit quia ſum uicinus, late probat & declarat conſ.xcii.col.iii.uol. v. Et clarius conſ. lxxj.col.iii.uol.i.quod dictum teſtis dicẽtia ſcio, quia ſum uicinus, debet intelligi de his, quæ oculos uicinorum latere non poſſunt, exempli gratia aliquam eſſe meretricem proſtitutam, & tale qd aliud non abſimile, ſecus uero in his quæ oculos eorum latere poſſunt. Item intelligitur in actibus habentibus actum ſucceſsiuum, & quæ facile tranſire poſsint in notitiam uicinorum & coniunctorum, ex quo ſecus erit pariter in habentibus cauſam momentaneam ut contractus teſtamentum & ſimilia, & ut ibi per eum latius. & cõſil.cxxxviii.ad fin.uol.vij.

Poſſet etiam dici ſic, ignorantia regulariter præſumitur.l.uerius.ff.de proba. l. fi.ff.pro ſuo. Et nimirum quia eſt actus priuatiuus, habens negatiuam annexam, quæ ſui natura improbabilis eſt, l. actor quod aſſeuerat.C.de prob.c.bonæ. de elec.Fallit ſi ignorantiam prætendens, ſit coniunctus, ſeu uicinus, ut hic & in l. Octaui.C.unde cogna.no.in l.is põt.ff.de aequi.hę.dixi ego in d.l. uerius, impreſſa ad fi.Enchiridij rerũ ſingul.latè. Et quod uicini præſumantur ſcire facta uicinorũ adhuc, quodq́; concludens ratio tamen non ſit, niſi in his quæ communiter uicinis ſunt nota, nouiſsime etiam tradit Alex.conſ.lxxx.col.iii.circa mores diuitias & ſimilia.uol.ii.& conſ.lxxxvj.ad fin.& conſil.clxxxvii.col.pe.eod.lib.Bal.pulchrè in l.conuenticulam.col.vj.C. de epiſco. & cleri. Idem Alexan.conſ.50.col.iiii.uol.iii.Et ad idem dicit conſil.xxviii.col.iiii.uol.v.quod teſtis non habens notitiam facti, non probat. Et conſil. xc. col. ii. uol. iii. quod deponens extra articulum de quo hic pariter per Bartol. (iterato dixerim) non probat. Fallit in caſu ut per Feli. in c.de teſtibus.col.ii.de teſti.

Eſt uerum (ut dicit Alexan. hic) quod condemnatus ex præſumptionibus, ſeu ex probationibus præſumptiuis, mitius punitur, de quo etiam alij, poſt eum. Adde Deci.in l. ſi fugitiuũ numero 50. C. de ſer. fugiti. & Bernar. de Luco.regu.ccclxx.& Bal.in rub.de offi.del.nu. 24.

Ad dictum Barto. an teſtis poſsit interrogari priuſquam deponat ut dicat quid ſit mutuum in genere, uideretur dicendum quod non (Bar.enim tenet quod ſic) ex quo fieri non debet quod factũ non releuat.l.hæc ſtipulatio.§.diuus. ff. ut lega. no.cauea. Sed interrogans non releuatur ex quo genus non eſt in commercio noſtro.l.ii.§.& harum.& ibi idem Barto.ff.de uerbo.obli. nec debet teſtis interrogari de eo quod non eſt.ergo.

Secundo præſupponit Bar.quod teſtis reſpõdeat abſque redditione rationis & male, quia ubi laborat intellectus, tenetur. l. ſolam. & ibi Bal. C.de teſti.ſed genus eſt quid intellectuale. l. incendium.C.ſi certum petatur.ergo. Et maxime ac tertio, quia male hæc applicari poſſe uidentur ad teſtem ex quo doctrinaliter dicta uidentur, argumentum in l. ſi ſeruus ſeruum. in §.inquit lex.ff.ad legem Aquil. Quarto, quia uerbum iſtud mutuum, æquiuocum eſt, poteſtq́; ſe habere ad iura & ad factum, argumentum in c. in præſentia. ibi præterea cum uerbum illud. de proba. ergo reſpondere non tenebitur, nec debebit interrogans uagari cum diſcrimine teſtis, argumentum in l.prætor edixit.in §.j.ff.de iniur. Et quia inquit Philoſophus prius diſtinguendum eſt poſtea reſpondendum, argumentum in l.ut reſponſum. C. de tranſac. & in l. precibus. C.de impube.& ali.ſubſti. Vltimo, quia paulò

infra

infra dicit idem Bar. quod teſtis non poſſet inter rogari de dominio ex quo eſt iuris, & ſi reſponderit quod non probabit, & tamen prout conſiſtit in facto poſſet reſpondere. argumentum in l. iudicia. C. de rei ven. Tamen ab opi. Bar. non diſcede, quia poteſt interrogari etiam ut dicat quid ſit fama, & vtrumque ponit ultra dictae hic Alex. conſi. cxv. col. ii. uol. iiii. cõſi. cl. col. v. uol. v. & de fama conſi. cxxiii. col. ii. uol. vii. et de cõſuetudine. conſi. xlv. col. iii. vol. ii. & ſi dicat neſcire quid ſit mutuum, vel fama, aut cõſuetudo, argumentum eſt ipſum non intelligere & conſequenter non probare, ut legitur in dictia locis, nouiſsime idem Alexan. conſil. cxli. col. iiii. uol. i. Ad argumenta mea ſi cogitaueris optime reſpondebis.

De chronicis & hiſtoriis an probent eiſdemque ſtandum ſit Boer. deciſio. cclxxxviii. nume. 2. par. ii. Pet. à Duena regu clvii. Bertran. conſi. i. numero 145. uol. i. Grat. conſil. ix. numero. 56. uol. i. quid in libris antiquis, Iurecon. poetis, Medicis, & ſimilibus. Adde Feli. in c. cum cauſam col. ii. de proba. ad ſaturitatem in c. qualiter. ii. col. i. de accuſa. & in ſpecie quid de libro Galeni & Hipocratis, Abb. in c. ſi. ad fi. de feu. Et de eo qui prouinciale vocatur, quiq; a ſede apoſtolica approbatus eſt, autore Hiero. Paulo vice corrector eruditiſſ. viro alioquin & magno pratico, Cardi. in ele. ii. in §. irritum, q. iii. de electio Seueri. in tracta. penſio. q. xxx. col. pe. Et quod ſcripturia antiquis credatur quando continent aliquã enuntiationem poſsibilem, not. idem Bar. ut hic in l. monumentorũ & alij ibidem. C. de religio. Specu. in §. uidendum uer. nono. de proba. Alex. conſi. xc. col. iiii. vol. vj.

Ad q. Pau. caſt. hic quod filia dotata ſi ſit à ſucceſsione excluſa intelligi debet à ſucceſsione dotantis addit Io. Franciſcum capiliſtium in ſubſcriptione conſ. Fulgo. liiii. ad fi.

Et amplius, quod filia iſta ſucceſsione patris non priuetur contra communem probo, nanque negari non poteſt, quod rub. ſtatuti nõ ſit dubia quia generalis argumentum in l. prætor edixit, ff. de iniur. verum in dubio uidentur ſtatuentes uoluiſſe ſe cõformare cum diſpſitione iuris cõmunis quę eſt quod filia ſuccedat patri, l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad treb. l. maximum uicium C. de lib. præteri. l. ſcripto. ff. vnde lib. ergo.

Ad idem ſtatutum contra ius commune, ubi poteſt vnum effectum operari, non debet vtique operari duos, ut ex multis probat Ro. cõſi. cxcix. col. ij. ſed hic utique operaretur, ergo, Ad idẽ de priuilegio ad ſtatutum arguitur, ut ibidem legitur. ſed priuilegium generale iua nõ ſubuertit l. ſi quando. C. de inoffi. teſta. ergo. nec ſtatutum.

Nec ob. ratio conſeruationis agnationis, quia ea attenta deberet etiam filia excluſa à ſucceſsio ne patris & matris, extantibus maſculis, excludi etiam â ſucceſsione fratris, & tamen non excluditur. l. i. §. veteres ff. de acqui. po. item in iure congrui ea eſt ratio, & tamen feminæ non excluduntur iuxta not. in l. dudum. C. de contrahen. emp. & contra Bar. facit etiam quia dato uno inconuenienti non debet dari maius. l. quod uero contra. ff. de legi. Bal. in l. lege. ad ſi. C. de legi. hæ. unde Euripid. in Hecuba.

Satis puellæ tuæ mora, non addenda. Non addenda alia ad aliam. Ergo excluſa a ſucceſsione matris & auiæ, non excludetur à ſucceſsione patris.

Ad illud de quo hic per Deci. etiam an regulæ cancellariæ ligent ubique. adde latiſsime quę congerit Gomeſ. olim collega ad extraordinariam iuris canonici in proœm. regula. cancella. ap. nome. tt.

Dubitat quoque idem Deci. lectõ. tertia. an appellatione animalium ueniat homo, adde tu Alber. in l. de quibus. col. xliiij. ff. de legib. Et ibi an ueniant gallinæ & anſeres.

Ibi rei quoque uerbum, ut generale prætor elegit, & nimirum credendi etiam generalis appellatio eſt ut paulò ſupra dicit hic Iurecon. & fides terminus generalis, ut hic rea, inquit Purpu. in rubri. C. de ſumma Trini. in prin. Et ſimile in dominio, in poſſeſsione, & in uſufructu ne per Alex. conſ. xcv. col. iii. uol. iiii.

Et quod uerbum rei ſit generale ut etiam not. in l. ſecunda. C. de eden. & in l. licet. C. de pact. liquet quia alibi exponitur res, id eſt ueritas in c. primo. & ibi Alua. col. prima. ſi de inueſti. inter domi. & uaſal. in uſib. Et adeo uerum ut comprehendat etiam ius agendi, ſecundum Feli. in cap. peruenit: & ibi Cardi. ante eum in prin. de teſti. cogen. Imò quod generaliſsimum eſt, ut inquit Corne. (adiiciens idem eſſe quoque in uerbo bona) conſil. cccxij. col. prima, uol. j. Et Synecdoche apud bonos autores frequentiſsima, cum dicit Perſi. ad propoſitum Saty. ij.

Rem ſtruere exoptas cæſo bonc. res enim (aiũt ibi interpretes) generale eſt uocabulum, quo oĩa ſignificari poſſunt, ut apud Græcos πράγμα rei appellatione quoque ueniunt nomina debitorum l. rei ap. ff. de uerb. ſig. Corn. conſ. cxcvii. col. fin. uol. ii. Et ſeruus qui ut res mobilis etiam uſucapitur l. omnia §. fin. ff. de lega. i. l. ſi. in fi. C. de uerbo. ſig. l. in ſeruorum. C. in quib. cau. ceſſat lon. tempo. preſcrip. Sed contra quia facta eſt perſonarum diſtinctio à rebus. l. i, ff. de ſta. ho. non. text. in l. procurator totorum. ff. de procu. Et quia occidens ſeruum tenetur lege Cornelia de ſica. Et ſi uenit improprie uenit quia lex dixit ut etiam not. in c. cognoſcentes. de conſti. tamen à communi dicto ut ſupra non recedas.

Item uenit coitus & uoluptas, ſenſit Luchret. ſecundo, ibi.

Et res per Veneris blanditum ſecla propaget.

Et homo ipſe. l. in actionibus. ad finem. ff. de in litem iuran. dicto c. cognoſcentes. & ibi plene Barba. de conſti. ad quod illud Solomonis dictũ optime facit. Magna res eſt hõ. Exponitur

 turſum.

rurſum res,id eſt vtilitas.l.j.ff.de app.recip.Et li
bertas eccleſiæ,præallega.c. peruenit. & ibi Bal.
de teſti.cogen.& pactum inde etiam vel conuen
tio.l.iuriſgentium.in prin.ff. de pac. Quandoq;
pro pecunia & diuitiis ponitur,pro lite & pro im
perio,vt in Octauio Tranquil. ibi & re & æſti-
matione magna fuit.c.iij.& c.xxxij.ibi, & vt ſo-
lite agi, Nouembri ac Decembri menſe res omit
terentur. Vulgatumq; illud Poetæ facit.res Aga-
memnonias victriciaq; arma ſecutus . Poſtquam
res Aſiæ rei ap.venit etiam patrimonium.l.iii.§.
bonorum.ff.de bo.poſ.Et interrogatio.l.cũ quẽ
temere.§.i.ff.de iud.Et alibi exponitur,res id eſt
cauſa.d.l.ii.C.de eden.l.etiam.§.i.ff.de ma. vin.
Aliquando veritas vt ſupra,aliquãdo corpus,ali-
quando actio,nouiſsime declarat Bal.in c.fi. nu.
13.de fer.Et in c.licet vndiq;.nu.4.de offi. dele.
dicit quod aliquando factum aliquando actum
qui fit ſignificat.Et Grat.conſ.ix.nu.92.vol. i. ꝙ
corporalia & incorporalia , ſub dicto verbo rei
continẽtur.Adde etiam quod in diffinitione feu
di facta eſt mentio rei immobilis,quia in mobili
conſiſtere non poteſt, & ſi rei ſimpliciter fuiſſet
facta mentio , quoniam generale verbum eſt vt
hic,diffinitio non fuiſſet bona,vt declarat Seyſel.
in feud.de ipſius diffinitione col. x. Et quod rei
ap.adhuc veniant iura & actiones tradit Alex.cõ
ſil.lx.col.iii.vol. iiii.& conſ.xxxix.col.ii. vol. vj.
& conſ.lj.col.i.vol.v.Et quod generalis ſit & om
nia comprehendat conſ.lxxix.col.ii.eo.lib.& cõ
ſil.cxcv.col.i.vol.vj.Roſ.pulchrè auth.ſacramen
ta puberum.nu.10.poſita in tracta.lis.ſub tit. de
S. C. clementia.Alua.in c.i. in §. item ſacramen
ta.col.ii.de pa.iur.fir.in vſib. Cuma. conſ. lxvii.
quod iura corporalia cõprehendat & etiam no-
mina debitorum vt ſupra,col.j.

Dubitat etiam Bar. hic an creditor conditio-
nalis ſit proprie creditor ſi maxime ipſius fiat mẽ
tio in ſtatuto , dic vt per eum , & adde non eſſe
proprie & ſtricte,& præter dicta alias tradit pul
chre Por.in §.omnis.col.ii.inſti.de ver.obl. Iaſ.
in §.item ſi quis in fraudem.nu.60.inſti. de act.
Quid in debitore late Gomes in regu.cancellla.
de non tollen.iu.quæſi.q.iiii.nu.12. in creditore
& debitore Alex.conſ.cvj.col.ii.vol.v. & conſi.
lxv.col.ii.eod. lib. Et quanquam ſecus ſit in cre-
ditore ratione legati vt hic per Docto. poſt Bar.
Ro.conſ.ccxxiiii.ad fi.dubitat tamen Calcan.cõ
ſil.lxxiiii.nu.32. Ratione delicti vero certum ꝙ
creditor abuſiue dicitur vt per Iaſ. in loco ſupra
allega.nu.57.deq; his tribus, late Vacon. lib. iij.
declaratione xciii.

ADDITIO.

Ad dicta ſupra de libris,quibus credẽdum ſit,
nec ne,adde quod pontificalis eſt liber autenti-
cus,quodque poteſt allegari. c. conſuluit . & ibi
Abb.de ſeruis non ordinan.

De creditore & debitore dictum eſt ſupra,du
bitant Docto. quid in ceſsionario , & quod cre-
ditor ſit,eſt tex.not.in l.ii.C.de dona. Adde Bal.
in Marga.ſua,cedere.nu.16. tamen non eſt pro-
prie creditor,ſicuti nec aduerſarius proprie debi-
tor,vt hic per eos,tradit idem Bal.in ſtatut. cape.
re.nu.3.& nu.9.multa Corn.conſ. xlv. col. pen.
& fi.vol.i. Alex.conſ.xcv.col.iiii.vol.ii.probat ta
men Ro.quod vere ſit creditor conſ. cxlii.

ADDITIO.

Ad illud quod dicit Iurecon.hic in princi. de
interpretatione,quodque eſt à nobis prætermiſ-
ſum,quid ſit,& circa quæ verſetur,Bal. videndus
eſt omnino hic col.iiii.

ADDITIO.

De pignoratitia etiam de qua hic in tex.an ſit
in rem ſcripta,vel perſonalis , dic quod ſit mere
perſonalis ex quo oritur ex contractu , alias non
eſſet differentia inter pignoratitiam quæ datur
debitori , & hypothecariam quæ datur creditori,
quod tamen eſt falſum.§.tertij. in proœ. ff.orum.
Bal.in c.i.col.ii.de feu.da. in vi. leg. commiſſo.
in vſib.

Ad notata hic per Docto.de diuiſione fratrũ,
quod fieri debeat fœlicitate fortunæ, & per ſor-
tes,vt per Bal.in l.ſi maior.C. communi diuidũ.
not.in l. ii.C. quando & quib. quarta pars deb.
adde multa quę congerit Matth.de afflic.in trac.
iu.prothomi.in vlti.not.nu.45.multa, vbi etiam
quid ſeruetur in Delphinatu Bertran.conſ.cxvij.
col.i.& ii.vol.ii.Et ibi nu.3. quis dicatur maior
& minor,ex quo refert in Delphinatu ſeruari ꝙ
maior diuidat,minor vero eligat, quam opi.etiã
tenent Canoniſtæ, vt ibi refert nu. 5. & ita tenet
etiam Guid.Papæ in ſingu. xcij. Et quod ita ſer-
uetur in Delphinatu teſtatur idem Gui.Papæ de-
ciſio.cclxxxix.& quod eſt ibi inueterata conſue-
tudo , & quod audiuit à maioribus ſuis ita ſem-
per obſeruatũ fuiſſe,& probatur in l.iii. in prin.
C.de his qui ve.ęta.impe.& l.fi.ff.famil.her.& in
c.i.de parroch.& ortum habuit id Ab Abraam,
Loth,& fratribus. Erat enim diues Abraã in poſ-
ſeſsione,auri,& argenti ſed & Loth qui erat cum
Abraam fuerunt greges ouium & armẽta dumq;
veniſſent in Canaam, facta eſt rixa inter paſtores
gregum Abraam & Loth , dixit ergo Abraam ad
Loth,ne quæſo ſit iurgium inter me & te,fratres
enim ſumus,ecce vniuerſa terra coram te eſt ſi ad
ſiniſtram ieris,ego ibo ad dextram,ſi dextrã ele-
geris,ego ad ſiniſtram pergam,elegitq; ſibi Loth
regionem circa Iordanem,& habitauit in Sodo-
mis,Abraam in terra Canaam in ciuitate Ebron
ædificauit ibi altare Domino , dixitq; Dominus
ad Abraam,leua oculos tuos, omnem enim ter-
ram quam conſpicis dabo tibi,& ſemini tuo uſq;
in ſempiternum , ex qua partitione facta eſt con
ſuetudo vt maior diuidat , minor eligat, inquit
Naucler.ĩ chronographię ſuę generatio.xx. col.
iiii.deq; his Gen.c.xiii. Et ita tenuit etiam Cor.
conſi.

conſi.ccxxxiiii.col.ii.uol.i. ſed tamen communis opi.eſt, ut fiat ſorte,& ut prius dictum eſt,& hic tradunt ſcriben. & nouiſsime Iaſ.in l.ſi duobus col.i.C.communia de lega.quia ubi humanum conſilium non ſufficit,fortuna altercationē dirimit,præallega.l.ſi duobus §.i.Bal.in c. cum omnes numero 33.de conſtitu.& idem in duobus vicinis mediante riuo communi,volentibus quiſque ſuos agros aquis irrigare, inque agris rurſum & molendinis,ſi quis vtendo velit preferri.dicendum eſt,ſorte dirimi,& vt per Bal. plenius in c.cum omnes præallega.numero 33. de cōſtitutio.Et communem opinionem eſſe teſtatur quoq;,quanquam(vt dixi)ſecus in Delphinatu ſeruetur,idem Bertran.conſi.xl. numero 15. & 16.vol.i. Et ſic ſortibus Iactis.inter Beloueſium & ſingoueſium fratres,ac filios Ambigari Celtarum regis Beloueſio Italia contigit, Singoneſio vero erycinię ſylue regio, vt memoriæ proditum eſt.Et ita tenet Matth.Afflic.in c.i.in iii.not.numero 20. de prohib. feu. alie. per fed. in vſib.ſciendumque eſt ſortes,ſchedulas eſſe, in quibus olim ſcripta erant deę fortunæ oracula, quas fortunæ ipſius monitu pueri manu miſcebant, atque educebantur, deque iudicio ſortis multa alias,Feli.in c.licet cauſam col.pe.& fi.de proba.& in c.capitulum Sanctæ Crucis col.xix. de reſcrip.

ADDITIO.

Ad prin.ibi bene eſt &c.adde quod præceptores optimi,more Medici ſapientis medicinas aliquanto auſteriores daturus,vt vorantibus Nauſeam diſcutiat Melle poculum circumlinit, aliqua pręmittere debēt ſemper,antequam ad interpretationem veniāt,rei de qua dicturi ſint,ut aurium oblectatione auditores inde vtilitatem ſuſcipiant ſic Magnus Baſili. in pſal. i.

ADDITIO.

Ad id etiam de quo hic, quod genus non eſt adiectio ſpecici,ſed quod de diuerſis predicatur ſpeciebus,Adde quod idem dicit in compendio ſa Bal.quod ſcilicet non eſt adiectio ſecundum aliquos & male,ſed quartum genus,quod (vt dixi)de diuerſis prædicatur ſpeciebus pariter,in l. precibus col.x.C.de Imp.& al.ſub. & potiſsimū ex not.hic.Et Alua.in c.i.col.ii.de noua for.fid. in vſib.quod generalis locutio dicitur quid perfectum, ex quo omnes ſuas ſpecies continet.

ADDITIO.

Ad creditoris ſeu debitoris propoſitum, dubitatur quoque,num proprietatis ſit. qui tenetur actione reali.& not.hic quod non. adde Corne. vbi ēt alia multa cōſi.ccxxxviij.col.vlti.vol. iiii.

ADDITIO.

Ad id quod de fide.i. credulitate hic dicitur, quod quanquam in omnibus contractibus,alienam fidem ſequamur,fideſque ſeruāda ſit, vt hic rurſum dicitur,& graue fidem fallere,l.i.ff.de cōſti.pecu.l.i.in prin.vbi multa Bal.ff.de pac.feudum tamen ob ipſius contractus excellentiam,in fide conſiſtentis,à fide pariter,ſiue à fidelitate ꝑ excellētiam,dicitur,vt pulcherrime declarat Scyſel.in ſpecu.feu.in ij.q.in prin.& Alua.ante eum in prohę.feu.col.16.

ADDITIO.

Quod rei verbum ſit generale, & non modo ſeruus veniat verum etiam liber & alia multo plura,nouiſsime tradit etiam Gomes in §. omnium numero 24.inſti. de actio. Alex. conſi. clxxxv. col.ij.vol.ij.

ADDITIO.

Non nihil ad hunc Bar.hic in pe.col.dicit,ſi teſtis interrogatus an titius fecerit teſtamentum tali anno menſe & die.reſponderit quod ſic & interrogatus quo modo ſciat, reſponderit, vidiſſe ſcripturam ab ipſo teſte factam,& propter illam recordari,quod optime probat,quodque bonam rationem dicti ſui aſsignare videbitur,adde probari in l.iubemus.& ibi not.C. de teſta. & in l. ſi quis ex ſignatoribus.ff.quēadmo.teſta.ap. Alex. pulchrè conſ.clxxxiiii.col.ij.vol.vij.

ADDITIO.

Ad illud etiam quod argumentum ab auctoritatibus approbatis ab omnibus valet,tradit nouiſsime Soci.in l. cum quid col.iii.infra eo.

ADDITIO.

Et ad illud de credito notat in l.pecuniam in prin.infra.eo.pariter,quod pecuniam.quæ debetur etiam ad diem incertam,dicitur credita.

ADDITIO.

Ad verbum rei quod generale eſt.Adde,paria eſſe relinquere hereditatem,vel res ſuas & bona. l.i.vbi Bar.poſt glo.& omnes ff.de ſta.ho.Ferrarien.poſt Pau.caſt.in l.licet inter priuatos col.i. C.de pac.

ADDITIO.

Ad id redeūtes rurſum,nunquid pręſumptiua probatio ſufficiat ,Adde nouiſsime & dic quod ſufficit caſuſque indubitatus eſt,ſi concludat teſtis per pręſumptionē iuris & de iure.l.ſi.C.arb. tu.l.antiquæ.C.ad velleia. Et idem ſi concludat per pręſumptionem iuris tātum,vt puta,quia dicat adulterium commiſſum fuiſſe , & rationem reddat interrogatus,quo modo hoc idem ſciat, quia

quia vidit ſolum cum ſola, nudum cum nuda c. li teris de præſumptio. c. tertio loco. e. preterea de teſti. l. ij. ad fi. ff. ad legem Iul. de adul. Bal. in l. ſi ne poſsidetis. C. de proba. Nec ſecus ſi per præſumptionē inductā ex actuum frequentia & iteratione, puta quia agatur de cōtractu feneratitio probando, & dicat frequentiſsime contrahentē tales contractus facere, l. neq; natales, C. de proba. not. in l. cum allegas. C. de vſu. & in l. ciuilem C. de fur. Si vero concludat ſecundum præſumptionem quæ potuit actui probando adeſſe vel abeſſe, neque de facili neq; frequenter actui inſit tunc non ſufficiet. l. matrem. C. de proba. l. nō hoc & vtrobique exemplum. C. vnde legi. imò tali caſu probatio erit dubia, nec probantem releuabit. c. in preſentia de proba. pulchrè. Rō. conſi. xci. col. ij. Et de ratione quia ſum vicinus quod optims eſt, de quo etiam ſupra conſil. ccxlv. ad fi. vbi etiam tacite cuidam obiectioni in materia reſpondet, quando negatiue dicit, vicinum non alia bona habere quam ea de quibus in articulis, quæ uix ad alimenta ſufficiunt. Ad materiā etiam Bal. pulchrè in tracta. teſtimonio. in ver. conuenticulam col. j. & ij.

ADDITIO.

Ad dicta Bar. hic, qnomodo probetur mutuū Ro. conſi. ccxc. col. j.

ADDITIO.

Ad q. Bar. hic de teſte declarante verba articuli, vel ſua an dicatur deponere extra articulum.

Arguitur ſic eius eſt declarare cuius eſt dictare. l. ſi. C. de legi. ergo declaratio non ſpectabit ad teſtem ſed ad partem vel ad iudicem. Sol. non ſpectat ad eum ſed tn̄ ſi declarauerit ad intelligētiā, nō ab re erit, ut hic in prin. Secundo quia aut articulus eſt clarus, aut dubius, ſi clarus declaratione opus non eſt. ſi dubius non ipſe declarat, ſed alius ut ſupra. Sol. vtrunque fatēdum eſt, ſed quod ſit declaratio ēt ab ipſo facta eatra articulum non admittō. Tertio etiā quod ſit extra articulū declarando verba ſua arguitur, nanque (ut dictum eſt) aut verba ſunt clara pariter aut dubia ſi clara, declaratione non egent, ſi dubia, iſtud ipſum indubitabile eſt, quia declarare tenetur. Sol. etiam quod ſint clara, declaratio nihilominus admittenda eſt. l. j. §. quamuis. ff. de uen. inſpi. Et quanquam. indubitabile quod declarare teneatur tenebitur ſi petatur, alias non, & ideo ſi declarauerit. extra articulum non erit. Cogita.

ADDITIO.

Ad glo. faciētē mētionē de Doctoribus, Adde qđ Doctores proprie ſunt, qui actu legunt & docēt, & de quibus nō eſt facta mētio niſi in vno loco in pandectis in l. ſed & reprobari, in §. ſi. ff. de exeu. tuto. & ideo quod alibi dicitur quod eis munus perſonale imponi non debet, niſi iudicādi, quodque in ſubſidijs cōtribuere non tenentur, non aliter intelligi debet. l. medicos. C. de pſeſſo. l. i. C. de mul. & in quo lo. lib. x. & utrobiq; not. de quo tamen dubitauit Gui. Pape deciſio. ſeu. q. lxxxviij. ſed prims opi. vti verior mihi ſemper placuit, tenendaque eſt.

ADDITIO.

Quare dixit de pignoribus. hic Iurecō. & glo. exponit, id eſt de pignoratitia ac. qđ prætor ſub hoc tit. edixit. reſpōde quia pignoratitia eſt perſonalis & debuit inter perſonales poni, hypothecaria realis poni inter reales, ut per me in rub. infra de pigno. Finis.

PAVLVS LIB. XXVIII. ad Edictum.

MVTVVM DAMVS; in hoc prin. dum cōſtituitur differentia inter permutationem & contractum innominatum nititur tamen demōſtrare Coraſ. permutationem nil aliud eſſe. lib. ij. Miſcel. fol. 368. col. ij. ſed meo iudicio tibi palā erit iſtud in Panarſo ſomniaſſe; dū Alex. hic in ij. not. dicit, quod ex pacto incontinenti appoſito iuxta contractum, ut puta in caſu. l. ij. C. de pact. inter empto. & vendito. due oriuntur actiones, ex vendito & præſcriptis uerbis, & maxime ex eo, quia habita relatione pacti ad contractum reſultat contractus innominatus, prout etiam not. in l. iuriſgentium in §. quinimo ff. de pac. aduertendum eſt, quia hoc idem non videtur verum, vel ſaltim dubitabile eſt, nanque tex. in d. l. ij. non dicit quod due actiones copulatiue oriantur, ſed alternatiue, ſeu electiue, ut fides contractus ſeruetur. argumentum in l. quod in heredem in §. eligere. ff. de tribu. & in l. cum filius in §. Varijs. ff. de lega. ij. & in l. edita vbi glo. & Bar. C. de eden. Aduertitque purpu. in l. in bonefidei numero. 7. C. de pac. & ita tenuimus nos in rep. d. l. ij. in vj. not. aliàs numero 22. Et probat tex. met. ibidem, inque illis verbis, vt contractus fides ſeruetur, actio præſcriptis verbis, vel ex vēdito tibi dabiturq; clara ſunt l. ſi ita ij. ff. de ma. teſt. l. iiij. §. nihil. ff. de manumiſs. & cū in verbis nō eſt difficultas, nō eſt admittēda volūtatis qō l. nō aliter. l. ille aut ille. §. cū ī verbis. ff. de leg. iii.

ADDITIO.

Ad prin. etiam ibi recepturi non eandem ſpeciem quam dedimus; ſed idem genus, Adde Cuma. in pulchro caſu. quod nō eſt mutuum cū non idem in genere eſt recipiendū, conſ. clxxxi. col. i. & dic quod fallit in patre mutuo dante vel deponente pecuniā nomine filii, quoniam cēſebitur

bitur in dubio ſibi velle donare, eamque alias mutui naturam eſſe ut hic, & not. Bal. in auth. ex teſtamẽto col. vj. C. de colla. Corn. conſi. cccxxxv. col. ij. uol. j.

ADDITIO.

Quod in mutuo transferatur dominiũ, non in depoſito & commodato. l. licet. §. rei depoſitę. ff. depo l. rei commodatę ff. commo. adde quod hac ratione præter dicta ſupra ĩ rub. de mutuo prius tractatum eſt in hoc ti. quam de alijs contractibus, ut ibi Soci. etiam declarat.

ADDITIO.

Colligit hic Bar. & Docto. etiam quod ex eodem facto non poſſunt reſultare qualitates diuerſæ, Maxime ſi ſe ad inuicem non compatiantur. Sed contra d. l. controuerſia. ff. de tranſac. vbi ex contractu tranſactionis teſtator moritur teſtatus & inteſtatus, & ſic duo hæc. quę ſunt cõtraria l. ius noſtrum. ff. de regu. iu. Sol. tolerabile eſt ex poſtfacto. ſed non a principio. l. circa. ff. de inoffi. teſta. l. cum duobus & ibi Iaſ. rationem aſſignat. C. eo.

Secundo obſt. quia teſtator inſtituit vxorem ſuam Dominam uſufructuariam auth. hoc locũ & ibi Bar. C. ſi ſecun. nup. mul. & tamen qualitates iſtæ ſunt contrariæ. l. titia. §. titia. ff. de lega. ii. Sol. ſtant iſta ſimul quod vſumfructum habeat & ſit domina, ratione pręeminentię, quam habet in domo, Et quia etiam vſufructus eſt dominij pars §. aliud in auth. de non eli. ſecun. nub. §. q a parum de nup. e. lib. l. cum filius. §. dominus. ff. d leg. ii. l. iiij. ff. de uſuf. & fuſius declarat Bar. in d. auth. hoc locum nu. 7.

Tertio ob. quia voluntas coacta in contractu meticuloſo voluntas eſt, & idem factum, & tamẽ ex eo oritur cõſenſus & diſſenſus quæ ſunt cõtraria. l. ſi mulier. §. ſi metu. ff. quod met. cau. c. ſacris eo. titu. Bal. pulchre in c. cum inter. col. ii. de electio. Sol. tolerabile. eſt iſtud quoque, ex quo per diuturnam patientiam voluntas quæ coacta eſt fit voluntaria. l. iii. §. qui fideicommiſſariam ff. de hęre. inſti. pulchrè Regien. conſi. cv. numero 11. uol. i.

ADDITIO.

Ad prin. redeuntes, ibi non eandem ſpeciem, exponendum eſt & capiendum uerbum illud, ꝓ ſubſtantia. ſed tamen adde alibi qualitatem Importare in l. ſi ſub ſpecie. C. de poſtu. & in l. proponebatur ad fi. ff. de iudi. & in l. edita. C. de edẽ. vbi tamen incongruum non eſſet pro ſubſtantiã pariter & forma futuræ litis capi ut hic, & ut ibi not. Ferrarien. col. iiii. & ad id quod ratione abſurditatis relatio qui ſolet fieri ad ſpeciẽ fit ad genus, adde eoſdẽ in l. in bonæfidei. col. v. C. de pac.

MVTVI DATIO.

Dictu mirum eſt quod genus hic, pro rebus capiatur, quæ ſub ſuo genere continentur, alibi pro qualitate, (ut dicebam, proxime) & ut in d. l. edita. C. de eden. & in l. iii. ff. de libe. exhib.

ADDITIO.

Ibi pondere, numero, menſura, quantitas deſignatur. in hiſce tribus diuiſa. hinc rurſum quãtitas eſt menſura rei, vel ſecundum magnitudinem, vel ſecundum multitudinem numerus vero ſpecies quantitatis diſcretæ. nec dubium quin in põdere quoque inſit adhuc quantitas. Vel ſolo verbo dicas quod multitudinẽ numeramus, magnitudinem uero metimur.

ADDITIO.

Ibi in creditum ire, ſimpliciter procedere capitur, ut etiã in l. ſeruo inuito, in §. fi. ff. ad Treb. hoc eſt aliquem creditorem fieri. eſtque loquendi modus, ut nouiſsime quoque dicitur in l. procuratori in §. pe. ibi in creditur alij. ff. de tributo. quaſi dicat rurſum quod mutuum contrahere eſt, & dominium tranſferre in accipientem, eumque ſibi obligare ut tãtundem in genere reſtituat

Et ad propoſitum dicit etiam Bal. in rub. de conſuetud. numero 18. quod quedam recipiunt functionem per naturam. i. per artificiũ naturale in eadem materia, exempli gratia, quod ſoluãtur duo nummi parui, pro vno magno. Quędam autem per vſum populi, puta quod ſolidi. xx. Imperialium pro aureo vno ſoluantur pariter, De quo alias in l. que extrinſecus. ff. de uer. ob. & Iaſius ut ibi per eum, Et alibi Boer. conſi. xiiii. col. i. quod antequam compenſatio obijciatur & locum habeat, neceſſe eſt quod in illis rebus. in q bus, obijcitur, recipiat functionem in genere ſuo non in alijs, argumento ſumpto ex uerbis de quibus hic. Multa ad verba hęc Alex. conſi. cxxx. col. i. uol. i.

ADDITIO.

Quod uerbum commodauit capitur quandoque pro mutuauit de quo hic, Ro. conſ. ccxlv. nume. 4. probatur etiam hic vulgatum illud. quod aliud pro alio inuito creditore ſolui non poteſt. adde uerum fore niſi uelit creditor, quia tunc ſecus, & ſolutione eius qđ debebatur tolletur omnis obligatio, ut in pulchro caſu (vltra dicta hic) tradit etiam Corn. cõſi. cii. col. iij. uol. ij. & cõſi. ccciij. col. ii. uol. iiii. & conſi. lxxiii. col. i. uol. ii. qui (quo ad regulam) dixit etiam conſi. clxxvii. numero 4. uol. iii. quod nec uxor cogitur ab hęredibus mariti recipere aliud pro alio. Nec filius in legitima creditor. l. ſcimus. §. repletionẽ. C. de inoffi. teſta. Bar. in l. marcellus in §. reſque. ff. ad treb. & alibi idem Corn. quod ſicuti nõ

poteſt

poteſt exigi vna res pro alia, ita ẽ contra non poteſt debitor vnam rem ſoluere pro alia inuito creditore, conſi.ciii.ad fin.uol.iiii.& idem dicit in ſocietate conſi.exi.col.i.eo.lib. Et alibi quod non poteſt ſolui res euicta pro precio conuento & pœna dupli conſi.cxlix.col.iiij. eo. lib ſubiiciens hanc eſſe regu. iuris. Pro qua facit etiam bonus tex.in l.fundi trebatiani,ff.de vſuſ. lega. Sed obſtare videtur plurimum, quod dicitur in l. cũ certum.ff.de au.& ar.lega.vbi ſi legatum fuerit pondus auri vel argẽti alicui ab hęrede, precium ſolui poterit legatario & ibi etiam not.glo.foret que(ſi uerum eſt) alia limitatio ad regu. tamen mihi uidetur quod illud ideo ſit, quia ſpecies deſignata non erat à teſtatore (ut text. met dicit) Vſque adeo ur nõ materia, quæ erat in obligatione ſed precium ſolui poſsit, & ſic habito reſpectu non ad tempus teſtamenti, ſed ſolutionis fiendę, quod etiam eſt regulare in vltimis voluntatibus, ut declarat Ro.conſi.cxxiij.col.ij.dicẽs quoque tex.illum eſſe ſingul.de quo non eſt recordatus Old.qui in tribus conſil. tenuit contrarium & male & latius ut ibi per eundem Ro.& col.i. latiſsime Burg. in c. cum dilecti col. xi. de emp. & uend.

Hanc regu. quoque ponit Pet. Duennas. in ſuis, clix.ibique me ipſum citat ſæpe et Ro.cõſi. clxiii.numero 1.& Alua.in c.i.col.iii. ſi de feu. uaſal.interpel.& ibi an vna res pro alia poſsit p iudicem. adiudicari. item aliud eſt dare mille aliud uero dare nomina debitorum, & aliud pro alio inuito creditore ſolui non poteſt, ut inquit Corn.conſi.clvii.col.uol.i.

Ex cauſa tamen ſolui poterit, §. ſi quis enim in auth.de fideiuſſo.ſoluendo maxime eſtimationem quæ uice rei fungitur, & idem reputatur.l.ſi ita fideiuſſorem accepero.ff.eo.queque interdũ ſoluitur pro ipſa re.l.mortuo.§.i.l. Codicillis.§. inſulam,ff.de leg.ii.l.ſed ſi res.l.ſi filius.§.ſi quid l.apud Iulianum.§.fi.& l.ſeq.ff.de lega.i.l. prędia.C.de fideicom.idem Corne. conſi. ccxxxiii. numero.5.eo lib.& hoc modo ultra eum poſſet forte intelligi quod dicitur in l.cum certum prę allega.& ultra ibi dicta.ff.de au.& ar. lega. alias à regu.non receditur, qua etiam dicimus, & rurſum, quod de quantitate ad ſpeciem nõ cadit cõpenſatio, ſicuti nec de quãtitate pecuniæ ad quãtitatem frumenti, ut hic not.& in l.diuortio in §. ob donationes.ff.ſol.ma.idẽ Corne. cõſi. cclxv. col.pe.eo.lib. Qui tradendo intellectum.ad tex. in l.creditoris.ff.de diſtrac.pi. alibi dicit. quod creditor habens res pignoratas, & facultatem diſtrahẽdi, habebit quoque electionem, nec ſibi ſoluet aliud pro alio, conſi.cclxxxii.numero.15.eo. lib. Et alibi Pau.caſt.cõſi.cccclxv.col.pe.uol. i.quod filius à patre recedens, cui debebat dos uxoris ſuę ſibi conſignari, ab ipſo patre recepta tempore matrimonij contracti, conſiſtens in pecunia numerata, non compelletur accipere maſſaritias de quibus ibi.uel aliud. Et maxime (ut ſubiicit dictumque eſt ſupra) quia de quantitate ad ſpeciem non ſit compenſatio, & l.ſi conuenerit. ff.de pigno.ac.

Dictu mirabile eſt etiam per iſtam regu.quãquam dicatur communiter, qui non habet in ęre luat in corpus.l.quicunque ubi & nos multa. C. de ſer.ſug.quod tamen iſtud uerum erit uolente creditore aliàs ſi uoluerit expectare donec ueniat ad pinguiorẽ ſortunam ei mos gerẽdus erit ex quo aliud pro alio &c.ita Inno.& Abb. in c. Odoardus de Sol.l.fi.& ibi Bal. Ange.& alij. ff. de in ius uo.plene.Boer.deciſio. cccxlix.col. vii. par.ii.Fac etiam regu.& limita ſi placet, aliis tribus modis, i.ratione inhumanitatis euirandę.l.ſi domus.§.qui confitetur.ff.de lega.i.ubi caſus clarus inductione non egens. Secundo. ratione impoſsibilitatis, ſi res quæ præſtari debebat per empta ſit.l.inter ſtipulãtem.§.pe.ff.de uer.ob. argumentum in l.impoſsibilium.ff.de regu.io.impoſsibilia enim nec deſideranda fore nec appetẽda, nec tẽtanda indicat fabella eſopica de teſtudine & aquila.vnde eurip. Iphig.in Aul.quę nobis ſunt impoſsibilia, non facile eſt ſuſtinere.

Tertio incommode diuiſionis ratione pariter l.nõ amplius §.fi.ff.de leg.j.& pulcbrẽ Ial.in addi.Por.inſti.quibus mo.tol.ob.in prin.col.ii.

Et ad propoſitũ ſicut debitor inuito creditore non poteſt ſoluere vnam rem pro alia ut hic, & dictum eſt ſupra ita nec creditor poteſt accipere, ex quo hoc idem foret vſurpare quod ſibi non debetur, ut per Bal.in l.filium quem habentem col.ix.uer.vlterius queritur.C.fam.hær. Bertran.conſi.lxxii.col.iii.uol.ii.ubi etiam declarat quod dicitur in l. creditoris de qua paulò ſupra dictum eſt quoque. ff. de diſtrac.pi. Et idem formaliter dicit conſi.clxxxi.numero.8.uol. iii. & conſil.cclxxxix.nume. 2.eo.lib. & cõſi. cccxl. nume.10. quod ſi quis eſt obligatus ſingulis annis ſoluere fructus certorum prędiorum, non poterit, inuitis dominis ſoluere fructus alterius prędij. Et Boer.conſ.xiiii.col.i.quod non poteſt allegari compenſatio, ſicuti nec ſolutio fieri inuito creditore, de quo etiam licet ad aliud. ſupra mentio facta eſt. Et Soci.iuni.conſi. lxxiii. col. iii. uol. iii. quod bona quæ mulieri ſunt relictæ pro dote, eidem ab hærede ſolui debent, & non eorum æſtimatio, aliàs ea uendere cogeretur, non dicendum ultra regul. huius rationem. l. nec emere.C.de iu.delib. Dicit etiam ad idem Gui.Papæ deciſio.clxxiii.ad fi.quod ſicuti aliud pro alio inuito crediente ſolui nõ poteſt, ut hic pari modo ſolui non poterit alteri pro altero, eo inuito, deque materia (ut ſubiicit & bene in l. vero procuratori .ff.de ſolu.et amplius quod particularis ſolutio inuito creditore adhuc non eſt ſolutio, uolẽte autem ſic, de quo etiam ſupra & eſt ultra eum argumentum in l.i.in §. uſque adeo, ff.de iniur. Et ſi aliquo caſu (ut ſupra dictũ eſt pariter) aliud pro alio ſolui poteſt. ita aliud pro alio peti poterit. cum nihil referat ex æquipollentibus

pollentibus

pollentibus fieri l.ſi.ff.manda. tamen aduertendum eſt quia contrarium uerius uidetur & probat Gui.Papę decisio.ccclviii.Si promiſi quoque tibi vnam ſpeciem inquit per regu. Calca. non poſſum tibi rurſum, aliam ſoluere, te recipere nolente.conſi.xxv.nu.61.

ADDITIO.

Ad glo.etiam & Bar.hic,adde,vbicunq; pecunia data eſt & numerata & dictum tantundem in genere reddi debere,quod erit mutuum & non depoſitum.Si uero data fuerit obſignata in ſaculo quod erit tunc depoſitum.l.lucius l.die ſponſaliorum §.i.ff.depo.& ut plenius declarar Soci. in l.cum quid col.vj.infra.eo.

ADDITIO.

Ad id etiam quod hic de genere not.ſecundũ Porphirium,quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie.da exemplum in animali de boue leone & ſimilibus,& in homine, de Scipione, Catone, & dic quod ſicuti genus prædicatur de ſpeciebus. ita ſpecies prædicamentaliter ſub genere comprehenduntur,& ita dialecticorum auctoritate fretus pariter declarat Corne. conſil. ccxxxv.ad ſi.uol.iiii. legiſti tamen aliter ſpeciē capiunt ut per Deci.ſenio. in l. cauſas. C. de tranſac.

ADDITIO.

Illi nõ dicuntur inuenti cũ armis,qui gladios portant,ex quo non ſunt apti ad nocendum, ut in auth.de armis & regulariter inqualibet re denominanda,aptitudo cõſuetudoq; inſpici ſolet ut hic not.vnde clerici qui ſimiliter publice arma portantes,debent excommunicari, non excõmunicabuntur tamen ſi inuenti fuerint cum gladiis quibus panem incidunt ut comedant, caſus eſt & ibi Bal.not.in c.clerici (quod eſt,ſecundũ in ordine)de uita & ho.cle.

Appellata.in contractibus nominatis, qui re contrahuntur dicimus ut eſt mutuum,pignus, cõmodatum,& depoſitum,quia re perficiuntur ab eo quoque nomen & ab Implemento aſſumant uſque adeo ut antea,non dicantur in eſſe producti,mutuumque dictum ſit ob id,quia fit de meo tuum ut hic,& inſti.quib.mo.re cõtrahi.ob.not. Docto.maxime Ferrarien.in l.cum mota col.vj. C.de tranſac. in pupillo tamen ſi rem mutuo tradat,minime recipientem ſibi obligabit, quia hoc idem facere non poteſt,ita.in §.ſi.per illum tex. inſti.quib.alie.li.uel non.col.i.Reuocato etiam mandato mandatarius ignorans non transfert dominiũ pecunię domini nec mutuando mutuum cõtrahitur ut inquit Soci.i l. eius qui col.ii. infra eo.Et filius in mutuando pecuniam peculij profectitij cuius dominium eſt prius,in alium fratrē transfert, alias non conſiſteret mutuum, ex quæ contractu nullo nulla orirctur obligatio. dicit idem Soci.in l.frater à fratre. col. ij.ff.de cond. ind.Et col.vj. quod ſi filius mutuo dat pecuniam adhuc profectitiam patri,filio non obligatur, ex quo dominus pecunię non poteſt amplius effici dominus l.ſequitur.§.bona ff.de uſucap. & conſequenter mutuum contrahi non potuit.

ADDITIO.

Quod ab ethymologia & ab alluſione uocabuli licite arguatur, & a noĩe appellatiuo tenent omnes hic per iſtum tex.& probatur etiam in l. tugurij & in l.ſi pupillus in §.teritorium de uer. ſi.& in c.forus eo.ti.Et maxime quia nomina appellatiua ſunt inmutabilia.l.ſi quis in fundi uocabulo.ff.de lega.i.quod tamē limitat tribus modis Feli.ultra dicta hic in Prohę.gregoria.col. 8. & ix.nonnihil Por.inſti.de teſta.col.ii.& iij.Remiſsiue Bernard.de luco in regu.ſuis.50. Et. Io. Coras.aliqua,Miſcellaneo.iij.fo.xlvj.col.ij.Ferrarien.in l.j.col.iij.ff.de iu.om.iud.

Et quod in mutuo,non contrahatur. nec nomen habeat mutui,niſi dominium trasferatur, ſicuti nec donatio,quæ ab executione denominatur,& idem eſt quod doni datio.l.ſenatus.§.donatio.ff.de dona.cau.mor.tradit Corn. fuſius,cõſi.cxli.col.j.uol.ii.Et alibi quod poſthumi dicuntur qui poſt parentum mortem naſcuntur,quod que id monſtrat ethymologia uocabuli à qua licitum eſt argumentum conſi. ccxliiij. col. i. eo. lib.& conſi.cclviii.in prin.uol.iii.& idem de tutela atque tutoribus dicit conſi. clxxxv. numero 4.uol.iiii.Et de nepote,qui dictus eſt nepos quaſi poſt me natus uſque adeo ut filius fratris nepos propriè dici non poſsit,ex quo ante eũ poſſet eſſe natus,& ſic ab ethymologia uocabuli arguendo conſi.cxliii.numero.4. uol.iii. Et alibi quod omne quod non mouetur uenit appellatione immobilium.conſi.clxxiii.numero 9.eo lib.

Et quod gubernator dicitur qui prouinciam gubernat.conſi.ccliii.col.ii.eo.lib.Deque monte.puellarum Florentię,quod earum contemplatione fuerit inſtitutus,conſi.ccxc.col.pe.eo.lib. & Ferrarien.in l.in bonefidei col.vj. C. de pac. quod incontinenti quid factum dicitur i. ſimul tenenti.Et alibi quod propria uerborum uis ſumi ſolet à propria uerborum ſignificatione, conſi.cccxvii.col.ii.eod. lib. Deque interlocutoria quod dicta eſt,quia iudex inter partes loquitur, conſ.cclxii.col.ii.uol.iiii.hoc argumento cauillatur Cice.nomen verris, quod ad euertendum Siciliam venerit,actio. iiii. Nec aliud eſt ethymologia,niſi uerborum,in uſu credibilis enũciatio,dicta ab etymo. i.uero,indeque nomen aſsũpſit. & fuſius infra verum eſt tamen hoc argum. probabile fore, non neceſſarium.inquit idem Corn.conſi.pręallega.cclxii.numero 7. uol.iiii. Et alibi ad materiam,quod pœna criminalis,cau

ſata

ſata ratione cōtumaciæ, probabiliter dici poteſt cauſata ex crimine conſi.cclxxxij.col.ulti.eo.lib. Et alibi quod ethymologia verbi a ttendi ſolet, ut conueniat rei, quę per ipſum uerbum demonſtratur, & probabile non autem neceſſarium argumentum ab ea ut ſupra quia nec omnis contractus, per quem fit de meo tuum eſt mutuum, nec omnis teſtatio mentia eſt teſtamentum conſi. ccxc.col.ij.eo.lib. Eſt rurſum Ethymologia recte interpretādi.& intelligēdi ſciētia, ut intelligatur quę ſit cuiuſque dictionis origo. Ab etymon ut etiam dictum eſt ſupra quod eſt uerum, & logos ſermo, quaſi verilo quium, Vna de quattuor partibus grammatice, aliæ ſunt ortographya Sinthaxis & proſodia) Ortographya recte ſcribere. Synthaſis uoces componere, proſodia accentus, ethymologia de qua hic diſcrimina caſuum & temporum & nominis diffinitio,

Nouiſſime dicit etiam hinc Corne.quod poſſeſſio dicta eſt quaſi pedū poſitio, imò Iuriſcō. in l.i.ff.de acqui.po.ipſe uero conſi.xci.numero 27.uol.i.Et Deutoron. ibi. omnis locus quem calcauerit pes ueſter, ueſter erit. Et idem Cor. conſi.clviij.numero 7.eo.lib.quod termini ponuntur pro finibus temporis, vel locorum uel alterius rei, quudque terminus deriuatur à termino uerbo ponitur que pro finire. & probatur etiam in c.i.ad fi.de eo qui mit.in po.cau.rei ſer. in vj.& in c.pe.ad fi.ibi diffiniendo terminarunt de arb.& in l.iij.ibi, litigium terminetur.C. fini. regun. Et alibi quod licet appellatione collectarum ueniant propriè quę imponi.ſolent ueniunt etiam realia onera ex quo ita colliguntur ut perſonalia munera.conſi.cxcix.numero 20. eo. lib. & not.in l.reſcripto in §.ſciendum.ff. de mu. & ho. Et alibi adhuc ab Ethymologia uocabuli arguendo quod treb.ita defalcat legata & fideicōmiſſa vniuerſalia, ut falcidia relicta particularia conſi.cceiij.numero 7.eo.lib. Et alibi quod emphyteos gręce melio ratio dicitur, quodq; olim non dabantur niſi ſterilia ad meliorandum. conſi.xxiiij.in prin.uol.ij.deque materia in §. adeo inſti.loca.& in l.ij.C.de iu.emphi. indubitatumque eſt ſi argumentum ſumatur ab aliquo accidētali, quod non ualet neque affirmatiue neque negatiue, nanque ſi dicamus ledit pedem ergo eſt lapis non ſequitur, huiuſmodique plura ſunt nō referēda Secus uero ſi ſumatur ab eſſentia rei, dū modo etimologia ſit ethymologiato maior, & ſumatur negatiue namque non fit de meo tuum ergo non eſt mutuum ut hic, non eſt teſtatio mētis ergo non eſt teſtamentum quoniam multis in caſibus ſanè.fit de meo tuum & tamen non eſt mutuum, eſt rurſum teſtatio mentis, & tamen nō eſt teſtamentum, & not.inſti.de teſt. in prin. & ideo non ualebit affirmatiue. Valebit autem ſi æqualis fuerit ethymologia, tam affirmatiue quam negatiue.l.ſenatus.§.donatio, ff. de dona. can.mor.multa Euerar.in tracta.de locis top.vj. et uecon in declara.lib.ij.lvij.vel ſi diffinitio nō repugnet ut per Abb.in c.cum ſecundum col.de. pręben.& cōſ.lxxxij.col.j.uol.j.Cur.iuni.in feu. par.i.q.vj.col.j.

Dicit ēt Bal.ad materiam quod cui competit ueritas diffinitionis illud eſt proprie tale, quodq; circumlocutiones demoſtrant accidentia, tametſi (ſubiicit) illa quoq; magnam partem conferāt ad cognoſcendum quod quid eſt philoſopho teſte, conſilio.409.in prin.uol.v.et Fulgo.cōſi.80. col.ij.quod amens ab à dicitur, quod eſt ſine, quaſi ſine mente & demens quaſi deorſum mente. et idem mentecaptus quaſi captiua mente, & ſic nō compos mentis.& ut etiam in §.præterea not. inſti.quibus non eſt permi.fa.teſt. Et Alex. conſi.xix.col.i.uol.iiij.quod ſic confeſsio, dicta eſt quaſi ſimul faſsio, quodque deriuatur a for.faris fatur. Et Alex.alibi matrimonio, quod dicitur quaſi monos.i.lex.conſi.liiij.col.i.eo lib. ſed in in eo litere Græce ſui contemptum ulte ſunt, ut de Auguſtino dicitur, nanque νομος dicitur, non monos vnde quod ſubiicit melius eſt, dici matrimonium, quia matrem monet ut fœdus ſeruet, ad ulteriumque deuitet. vel quaſi matris munium hoc eſt officium & onus, educandi ac nutriendi filios, & ut ille fuſius. Et conſi.lxxi. ad fi.uol. vj.quod.perpetuum à perpeto dicitur, & de quo aliàs in l.i.ff.pro ſo.& in l.ij.in §.hoc interdictū & ibi Ange.ff.ne quid in lo.pub. ſubiiciens quod illa eſt propria & vera ſignificatio (ut etiam dictum eſt ſupra) que ſumitur, & procedit à dilucidatione ſeu alluſione uocabuli dummodo diffinitioni non repugnet, poſt Bart. etiam in l. omnes populi in vj.q.principali.ff.de inſti.& iure.& idem dicit conſi.cliij.col.ij.uol.vij. & Ferrarien.in l.cum te col.ij. C. de tranſac.

Et quoniam (ut adhuc ſupra declarauimus) ab æthymon dicitur etymologia, & logos, liquet nomen Græcum eſſe. Cice. notam uocat, Alij Veriloquium, quam uocem tamen reformidauit idē Cice. Ariſtotilis autoritate frætus, in lib. περι ερμηνειας qui uerba rerum notas eſſe dixit. Et hinc uerba, eſſe ſigna eorum quę ſunt in anima paſsionum notæ, de quo etiam in l. Labeo in §.idem Tubero.ff.de ſup.lega. & ubi latine nota, ſeu ueriloquium (quanquam hoc non admittat Cice. (uocatur, Gręce) præter ea de quibus ſupra) alio nomine etiā συμβολα dicta eſt.

Sciendum eſt quoque mutuum contrahi re, & tunc naturale eſt ut hic. aliquādo uerbis & tunc ciuile dicitur ut infra ad fi. quandoque re & uerbis, hoc eſt re interueniente, verbis tamen, & tūc ciuile dicetur, cui natura cooperatur, l.cum enim ff.rem rat.hab.l.certi condictio. §. quoniam & ibi not.etiam Soci.col.i.infra.eo. Et huius.§. diſpoſitionem ampliari re uendita ab aliquo ut ſtatim precium debeatur ex cauſa mutui, et licet dominium trāslatum non ſit precium tamen ficte habere dicitur. ita Soci.in l.rogaſti in prin.infra eodem.

Ibi niſi proficiſcatur pecunia, quot modis capiatur hoc uerbum ſtricte, large, & largiſsime, ſcilicet ut hic rurſum declarat glo. adde Corne. late conſi. ccxxix. col. ij. uol. iiij.

Ad illud etiam de quo per Bar. hic de teſtibus dicentibus ante bellum & poſt, ante nuptias & poſt, quod ſunt concordandi. adde Bal. in c. cum tu. nu. 3. de teſti. ſi teſtes dixerint pariter quem natum ante Imp. aduentum, alij poſt, intelligi debere ante aduentum finitum, poſt uero incohatum per illum tex. qui communiter ad hoc ſolet allegari. Et in ſimili Corne. ſi dicant aliqui inſultum factū fuiſſe ante appellationem, aliqui poſt, ut primi intelligantur ante ſecundam, alij poſt primam conſi. cxcvij. col. ij. uol ij. Et Deci. ſi teſtator inſtituit ſibi filios, hæredes vniuerſales, & poſt eos quoſcunque eorū filios maſculos, quod propter dictionem prædictam poſt, habentem tractum ſucceſsionum, ſubſtitutio dicetur cōpēdioſa, conſi. xxix. col. ij. uol. iii. Et ad propoſitum concordandorum teſtium, ne ſint cōtrarii, quod idem dicere debemus in legibus, & inſtrumentis declarat Deci. ſeni. in l. fi. col. ii. C. de edē. & probatur etiam in l. adeo in §. cum quis. ff. de acquiren. rer. domi. Bar. in l. fin. in §. idem quæſiit. ff. de cond. indeb.

IN MVTVI AVTEM DATIONE;

Ad id quod mutuum ciuile dicatur uerbis cō tractum, ad differentiam naturalis, & ciuilis cui natura cooperatur, & de quo hic, dictū fuit quoque in §. appellata ſupra ea. lege. poſt Soci. in l. certi condictio in §. quoniam col. 1. infra eo.

ADDITIO.

Quod verbum recepit ſignificat actualem traditionem ut hic not. tradit etiam Alex. in pulchro caſu, ſi ſtatutum dicat mulierem dotatam ſeu quæ dotem recepiſſet de bonis communibus excludi à patris ſucceſsione, cōſi. xiii. col. vi. uol. iii. poſt Bar. & Docto. hic. Et an ſufficiat (ad idē) ſi procurator confiteatur ſe recepiſſe centum mutuo. an obliget dominum, & an contra eum agi poſsit plene Iaſ. ſubiiciens ſuteum dictū eſſe quod non, ex quo conſtitutus ad pecuniæ quantitatem recipiendam, intelligere de mutuo naturali, actuali numeratione interueniēte ut hic, verū ſi confiteatur (ut ſupra) probatur mutuū ciuile & dictum eſt proxime & in §. appellata, ergo, in §. ſequenti illa diuiſio nu. 13. inſti. de actio. Ad idem etiam ſi teſtis adductus ad probandum mutuum naturale interuētu numerationis factum, ſi de ciuili probet, ideſt confeſsionem debitoris, nihil eſt, ita Alex. adhuc per not. hic & in c. ii. de fi. inſtru. & aliis ut per eum, conſi. xxxv. col. ii. & iii. uol. i.

CVM QVID; quando interuenit pręſentia eius, in quem uerba pacti ſibi utilis diriguntur cū taciturnitate conſenſus eſſe dicitur ſimultaneus, & uerus, dato quod ex parte unius ſit tacitus, ex quo expreſſo æquiparatur, ut hic & in l. qui patitur. ff. manda. Purp. in rub. C. de pac. col. ij. Dicit etiam Alb. ad propoſitū huius legis qđ ubi ſermone opus non eſt cōſenſus tacitus ſufficit, quoniam (ut dixi) æquiparatur expreſſo, Et quod expreſſus eſt per actus extrinſecos, tacitus uero in corde retentus, in l. ſi pater in prin. ff. de adop. deq; his ēt in l. in epiſtola. C. de fideicom. & in l. qui ad certum. ff. loca.

ADDITIO.

Ad illud ēt quod ſemper præſumitur id quod eſt de natura cōtractus, licet dictum nō ſit. Adde exemplum ultra dicta hic, in dote, in qua p̄cium ſuccedit loco rei, cum ſit quid vniuerſale l. quod dicitur & ibi not. ff. de impen. in rebus dot. fac. Imò qđ eſt regulare l. ſi & rem & precium. ff. de peti. he. & ꝓpterea pecunia redacta ex re dotali, efficitur dotalis, etiā quod expreſſè actū non ſit, ut declarat Pau. Caſt. cōſ. ccclx. ad fi. uol. 1. Qui dicit ēt conſ. xxviii. nu. 7. vol. ij. quod ſic ad inducendum fideicommiſſum ſufficit uoluntas tacita & coniecturata, Et quod tantum valet tacita quā tum expreſſa ut hic & in. l. item quia. ff. de pac. nōnihil. cōſ. cccc xxxiiii. in prin. eo. lib. Et alibi quod ſtatutum loquens de dote conſtituta generaliter intelligi debet, expreſſe uel tacitè, maximè quia (ut dictum eſt) tacitum æquiparatur expreſſo, conſi. 60. col. ij. eo. lib. Corn. conſi. ccliiii. col. 1. uol. 1. Et idem in conditione tacita, dicit idem Pau. conſ. lxxii. nu. 1. eo. lib. & bene qđ pro exp̄ſſa habeatur, ut ibi & in d. l. itē quia. ff. de pac. Soci iun. cōſ. 78. nu. 16. uol. iii. Decedēs ſine teſtamēto ēt nā tacitè vocare uenientes ab inteſtato. l. cōficiūt l. ſi qs cum nullū. ff. de iure codicil. Eadēq; nō eſſe uidetur quæ eſt in teſtamēto, ex quo de tacita uoluntate idē qđ de expreſſa iudicatur. ita Deci. conſi. xx. nu. 4. et 5. uol. 3. Ad idem ēt facit cautionem de implendo modum in ultimis voluntatibus præſtari poſſe, ſi id tacitè ſenſerit teſtator quamquā non expreſſerit. Et idem in cōtractibus bonæfidei uel ſtricti iuris in hoc nō differentibus ut hic & plene per Soci. in l. muliane col. 6. ff. de condi. & de. Et hæc eſt regula iuris cōmunis, nō tñ ſemper uera, loquiturq; tex. iſte, (quod pro intelligentia nota) de promiſsionibus relatiuis (ut ēt dixi ſupra) in quibus expreſsio nō requiritur l. interdum. §. ſtipulationū & ibi Bal. ad fi. ff. de uerbo. ob. vnde multa videnda ſunt de quibus in cap. religioſus ubi probus non ignobilis interpres col. ſecunda in addi. Ioan. Monа. de teſtamen. in vj. Si ex aliquibus conie-

cturis quoque conſtaret probabilibus tamen partes uoluiſſe nouare abſque dubio etiam hodie fieret nouatio, ſeruitque ad intellectum quoque. l. fi. C. de noua.) quia tacitum idem operatur quod expreſſum, vt hic rurſum & in l. triticum nouiſſime ff. de uer. ob. Iacob. But. in d. l. fi. Ray. in l. ſi pacto quo pœnam. C. de pac. Bertran. conſi. cccxxxviij. numero 2. uol. iij. Alex. ante eum conſi. xiij. col. iiij. uol. ij. Plus dicit Io. de ana. & Feli. poſt eũ in c. ſicut col. ij. de iude. quod ſi bannitus habitat in ciuitate ſciente & patiente ſuperiore, nõ poteſt impune offendi. & quod tacite videtur diſpenſare. Et idem ſi ex certa ſciẽtia promoueat inhabilem. l. quidam conſulebant & ibi Bartol. Ange. & Imol. ff. de re. iud. Bal. in l. idem vlpianus. ff. de excu. tu. per illũ tex. Feli. in loco ſupra allega. & quanquã obſtare uideatur, qđ habetur in clem. ſi ſummus de ſen. exco. nihil eſt tamen. illudque ideo ibi propter ſpecialem formam requiſitam in abſolutione à ſententia excommunicationis in qua æquipollens ſufficere non uidetur cle. i. ubi glo. ſingu. de deci. Feli. in d. c. ſicut. Eſt etiam verum quod tacitum pro expreſſo habeatur, quando tranſit in diſpoſitionem, iuris interpretatione inquit Imol. poſt Bal. in l. quidam cum filium per illum tex. ff. de hęre. inſti. alias autem ſecus, l. ſi repetendi. C. de cond. ob. cau. e. litteratura in de voto. vnde dicimus quoque quod teſtator non loquitur velle non preſumitur. d. l. qui dam cum filius. l. vnica §. ſinantem & ibi idem Bal. C. de cad. tol. Deci. pulchrè conſi. cclxxxvij. col. iiii. uol. Qui ad regu. dicit etiam cõſi. cccliii. col. ii. eo. lib. quod inter tacitam ſocietatem omnium bonorum, & expreſſam nõ ſit differẽtia & bene. l. ſocietatem. ff. pro ſo. quodque ſocietas ſolo conſenſu contrahitur, & quod eſt par. virtus taciti & expreſſi vt hic. Et alibi Ferrarien. in l. i. col. viij. ff. de offi. eius cui. man. eſt iu. quod petẽs aliquid, tacite id petere videtur, cũ qualitatibus ſuis exempli gratia bo. po. ſibi decerni, namque intentaſſe videtur viam antiqui iuris, non noui.

A D D I T I O.

Ad id etiam quod ſemper præſumatur quod eſt de natura actus vt ſupra nouiſſime in omnes in §. actionum nu. 23. inſti. de actio. Abb. conſi. lxxv. dol. iii. uol. iii. & Ferrarien. in l. non minorẽ col. ii. C. de tranſac. quod partes compromittendo in arbitratorem videntur conuenire ſecundũ naturam ipſius arbitramenti. Et facit etiam quia promittens non inquietare vſufructuariũ poterit nihilominus petere cautionem de vtendo & fruẽdo arbitrio boni viri, ita quod priuabitur uſufructu ſi non pręſtetur Et hoc idem quia petendo ea quæ ſunt de natura actus, nõ dicetur ipſum moleſtare in vſufructo, imò quod talia ſẽper reſeruata videtur. l. gallus, §. j. ff. de lib. & poſthu. Ferrerien. in l. ii. col. pe. ff. de iu. om. iud.

A D D I T I O.

Ad regu. dicit adhuc Ro. in rub. de arb. quod ſi pręſcriptioni in negligentis odium, renunciari non poteſt expreſſe, multo minus poterit tacite, col. i. & Prat. Pap. in for. lib. in ac. rea. ver. deducẽdo in fi. quod ad eos caſus in quibus cumulatio impeditur nullatenus porrigitur, quia non poteſt tacite fieri, qđ nec expreſſe promiſſionis. Et Corne. conſi. clxxxv. nu. 5. vol. ii. quod non ſolẽt Plus operari tacita quam expreſſe. quoque non debet eſſe magis efficax donatio tacite pręſumpta quã expreſſa & probatur in l. qui ad certum ff. loca. Et in pulchro caſu. rogatus reſtituere reliqua bona tacite à legatis intelligere quanquam expreſſe à teſtatore dictum non fuerit, conſi. iiii. ad fi. vol. iii. Et conſil xxxiiii. ad fi. eo lib. quod virtualiter maritus paciſci videtur, non ſperando dotem ſe teneri & obligatum eſſe ad reſtitutionem totius, Et conſi. cclxxxiii. ad fi. eo. lib. quod non poteſt quis ſe arctare ad pœnam tacite vel expreſſe, tacite vel expreſſe ſcienter falſum. Et conſi. cxxiiii. ad fi. uol. iiii. quod licet mentio mortis facta non ſit in donatione per modum cauſæ, eadem tamen præſumetur facta à marito vxori propter inſtans periculum, & metum imminentis mortis, maxime quia (vt ſubiicit per iſtum tex.) idem ſolet operari tacitum quod expreſſum. Et quia non verbis ſed factis & rebus imponenda eſt l. ii. C. communia de lega. Et Bal. in c. ii. nu 1. de mutu. peti. quod forma data expreſſo trahitur ad tacitum. eſt verum quod omne tacitum ad ius refertur, vnde ille cuius induſtria electa eſt, de conſenſu partium poteſt alteri committere vices ſuas, dummodo expreſſe conſentiant alias tacite conſentire non videbuntur, niſi quod faciat quatenus poteſt, ex viſua iuriſdictionis, ex quo (vt dixi & repeto) omne tacitum refertur ad ius. ita Bal. in c. cum cauſam nu. 57. de teſti. Et Crot. in l. qui Romę. in §. duo fratres nume. 35. ff. de verbo. ob. quod taciti & expręſſi idem eſt iudicium ſi eadem ratio ſubſit alias ſecus. Et ob id Syluan. Caſalen. conſi. xxiiii. nu. 9. quod conſenſus expreſſus omnino Alex. ante eũ col. iiii. vol. iiii. Ad regu. tamen adhuc dicit Pau. caſt. quod conſuetudo & ſtatutum pari paſſu ambulant nec differũt niſi vt tacitum & expreſſum imò quod æquiparantur vt hic & in l. de quibus. ff. de legi. conſi. cccclx viii. col. ii. uol. ii. & col. vi.

A D D I T I O.

In his etiam quæ exorbitant à iure communi non idem operatur tacitum quod expreſſum, vnde videmus quod tacita pupillaris non ita matrẽ excludit ut expreſſa. l. precibus vbi glo. & ibi omnes, noſque multa in omnibus lectu. quę ſunt ſex C. de impub. & al. ſub. & eſt communis opi. Seyſſel. in l. ſi aliquam col. ii. ff. de acqui. po. Et hoc eſt quod etiam dicebam ſupra: quod expreſſi & taciti nõ idem eſt iudicium, ſi non eadem ſubſit rõ. alias ſic nouiſſime Gomeſ. oli collega i §. fuerat n. 3 2. inſti. đ actio. vnde videmus quod qñ prohibetur alienatio reſpectu certarũ pſonarũ ſicut non

non poſſunt ille perſonæ venire ex teſtamento, non poſſunt pariter venire ab inteſtato ex qno eadem eſt ratio & quia(ſicque teuerto ad regulá) par eſt. virtus taciti & exprẹſsi,& ita declarat Bal.in l.peto.in §.fratre ff.de lega.iiii.Alex.conſi.lix.col.i.uol.iii.Scyſel.in l.ſi ita quis in §. ea.lege col.ii.ff.de uer.ob. Et ſi(dicit alibi)præſentia patris vel ſimilis perſonæ,non facit præſumi metum ad infringendum conſenſum exprẹſſum,nõ faciet etiam ad infringendum tacitum,vt tradũt Ferrarien.in l.interpoſitas col.ii.C. de tranſac. & Feli.in c.nonne ad fi.de præſumptio.quod tamen improbat Scyſel.in d.l. interpoſitas col. ii. dicut per eũ,quia interim à regu. nõ recedemua quanquam fragilis ſit,vt ſubiicit ibi,& multas habeat inſtantias fuſius Alex.conſi.xlix. col. iii. & iiii.uol.iiii.inquit etiam Alex.ad propoſitum.conſi.ccx.col.iii.& conſi.ccxt.numero 11. vol,ii.qđ nec expreſſe nec tacite ſtatutum laicorum ligat clericos,cum tacitum & expreſſum à pari procedant.Et quia(vt dixi)non ſemper nera eſt regula pulchra Pe.de bella pert.diſtinctio omnino videnda eſt in q.ſuis. cccciiij. Et poſt. eum Alex. adhuc conſi.lix.col.v.uol.iii.(de quo etiam ſupra)quod licet taciti & expreſsi idem ſit iudiciũ eademque ratio, quantum ad finem inualidandi actum tamen nõ idem operantur. Et quia exprẹſſa pupillaris excludit matrem.non tacita(vt etiá ſupra dictum eſt)Debetq; filius,expreſſe exhæredari, ex quo tacita exhẹredatio non ſufficeret.& vt per eum latius. Ad regu.vero,(caſus enim ab ea excepti,eam firmat in non exceptuatis.l.quẹſitum.§.denique.ff.de fun.inſt.)conſil.xxxi. col. ij.uol.iiij.quod eadem eſt ratio in fideiuſsione indemnitatis tacita & neceſſaria, quæ eſt in expreſſa,& voluntaria. Et Imol.conſi.j.col. i.quod ſicuti ex expreſſa ordinatione & uoluntate mater admittitur ad filiæ ſucceſsionem, ita admittetur ex tacita. Et conſi.xxii.col.i.quod ſicuti contractus & locatio,expreſſe facta alicui,petiæ terræ, ad medietatem fructuum,non ob id fictus & ſimulatus dicitur,pari modo nec dicetur facta ea ſimpliciter, quia ſic tacite intelligi debebit. Mirum videtur quoque quod iudex non det tutorẽ ſub conditione expreſſa, tacita ſic §. ad certum numero 2.inſti.qui teſta.tu.da.po. forte quia pẽdente conditione non poſſet pupillo prouideri, de datiuo uel legitimo,alias ſic,& ideo quia inteſtatore ceſſat hẹc ratio prohibitiua ne ſic detur ceſſat ẽt diſpoſitio,& ab ipſo teſtõre ſic dari poterit ut ibi declarat Por.ad fi.gl.in uer. tutorem.

ADDITIO.

Ad id etiam de bonitate intrinſeca quod nunquam mutatur,quodque ſemper attenditur tempus contractus.ut hic,adde Calcane.conſi. xiiii. col. xii.ubi multa.Si tamen variatur fuerit ualor monetæ,maxime poſt moram,tempus ſolutionis attendi deberet,& non contractus, eſtque opi.cõmunis,vt atteſtatur prẹter dicta hic,etiam Boer. deciſio,cccxxvii.numero.4.par.ii.Corne. multa conſi.cclxxx.col. fi.vol.i.Grat.conſi.xiii.col . fi. & conſi.fi.col.ii.uol.i.Deque bonitate intrinſeca & extrinſeca ad propoſitum Bal.hic, Qui per not.hic,dicit ad hue in l.in venditionibus,ff.de contrahen.emp.quod Bonitas intrinſeca uel extrinſeca rei dicitur qualitas,res uero & precium eſſentialia contractus. Et in mutuo actum uideatur inter partes, ẹque bonum reddi debere,vt hic ſignanter dicitur & in pecunia tradit Pile. in q. ſuis.decidendo ut ſupra qnod tempus ſolutionis attendi debeat xxxv.in prin.Et ad ſupra dictorũ intellectum ſciendum eſt,tria in bonitate intrinſeca conſiſtere,materia,forma, & qualitas inſeparabilis.tria item in extrinſeca locus tempus eſtimatio ex quo bonitas variabilis inquit Bal.in c. illud nu. 8.de præſcrip.Calca. cõſ. xiiii.col.xiii. Et ſic in ea datur gradus,& bono melius inuenitur.l.ubi.autẽ non apparet.ff.de uer.ob.Fulg.cõſi.xxvii.col.i.Quomodo autem valor & iuſtum rei precium probetur declarat Iaſ.in l. ſi fundũ numero. 6.ff.de legs.i.probari ſcilicet ex eo quo tot percipiuntur fructus ſingulo anno, & ut ibi per eum latius, Bonitas rurſum eſt intrinſeca color & ſapor extriſeca uero(vt ſupra) eſtimatio declarat Deci.ſeni,& Soci. ubi etiam ego.in l.ninum infra eo.& ibi dicemus etiam ſtatim.

ADDITIO.

Ad id rurſum,quod æque bonum reddi debet in mutuo,adde hoc eſſe in eo naturale,ſicuti à ſimili etiam ne colonus male uerſetur in re locata alias cõtra naturá cõtractus.l.fi.C.de aequi. poſ. Alex.conſi.clxxxvii.col.iiii.uol. ii. Subſtantiale uero.ut idem in genere reddatur, reſque cõſiſtẽs pondere,numero,vel menſura,& ut fiat de meo tuum l.ii.§.i.§.appellata.ſupra eo.Bar.in l. quicquid aſtringendẹ.col.i.ff.de uerb. obl. Quando etiam pecunia locatur ut conductor eam expẽdat non redditur eadem ſed alia eiuſdem generis ſecundum Alex.conſi.lxxx.col.ii. uol. iii. Et ad propoſitũ de quo ſupra quod bonitas intrinſeca vel extrinſeca de qua hic,dicitur qualitas,adde & obſerua quod uenit ex natura obligationis & cõtractus ut adhuc fuit dictum ſupra alibi uero ut puta in d.l.vinum infra eo. ex officio iudicis, & not.Calcan.conſi.preallegs.xiiii.col.xiiii.Et qđ duplex ſit bonitas intrinſeca & extrinſeca firmat Soci.in d.§.i.col.ii.& iiii.

ADDITIO.

Ad id etiam quod vinum vetus ſit melius nouo,de quo hic adde hoc idẽ quoque ex Plauto. elici,Caſina,ibi.

Qui utuntur vino vetere ſapiẽtis puto verum eſt tamen à nonitate poemata commendari ut Pinda.ait.Et ad propoſitum vinum vetus dicitur poſt annum l.vetus ff.de ui.trit. oleoque lega .l. fi.§.quotiens.ff.de publican.& vectiga. Alex. cõſi.cxxxiiii.col.iii.uol.iiii.Et ad propoſitum notatur hic ſicut vinum vetus eſt nouo prẹſtantius, ita ſenior iuuene eſt prudẽtior iuris præſumptione vſq; adeovt etiá in dignitatibus ſit prẹferẽdus

de quo hic per Doĉto. adde notari in l.i. ff. de al
bo ſcrib. & in l.i.C. de conſula. lib.x. & in c. ſta-
tuimus, de maio. & obed. late Deci. conſi. clxi.
col.i.uol.i. Et de ſeniore ſeu antiquiore intelligi
debet gradu & dignitate ut ſubiicit, & not. in c.
fi. de conſuet. lib. vi. Et prædictam regu. cum am-
pliationibus & limitationibus poſt eundem De
ci. hic & in c. clerici de iudi. remiſsiue tamen
ponit Pet. à Duĕna quoq; in ſuis. ccviij. Et mini
me mirum, antiquiores eſſe iunioribus præferen
dos, quia ſic (ut inquit Plato, Hippias maior uel
de pulchro) uiuentium inuidia, & defunctorum
indignatio uitatur. Et ſi rurſum uina uetera, no
uis ſunt præſtantiora (ut dictum eſt, & ut habe-
tur hic) cur non ſenectutem meliorem iuuenta
iudicamus, hic enim omnia defecata illhinc om
nia matura & grauia contemplamur, facitque
vulgatum illud, quod refert Bal. in c.i. de renū.
& Seyſel. in l. gallus in prin. col. iii. quod melior
eſt vmbra ſenis quam eloquentia iuuenis. Dicit
etiam Plato ad idem lib. xxxi. de repub. uel de iu-
ſto. quod iuniores coram ſeniores tacere debent
eis aſſurgere, & locum cedere. iuuĕtutis rurſum
audacia temeritas eſt & feruor, ſenectutis aucto
ritas, grauitas, & animus. vnde Solon à Piſiſtrato
tyranno aliquando interrogatus, qua fiducia ſibi
obſiſteret, ſenectute reſpōdit. Et M. Caſtruccius
cum ei diceret Carbo conſul. ſe multos habere
gladios, Et ego annos reſpondit pariter tātam-
que auctoritatem habeat ſenectus, ut pluris ſit
quam omnes adoleſcentię uoluptates, e uitibus
uetuſtioribus etiam uinum naſcitur melius, è re-
centioribus copioſius, quin & ipſa vina mitiora
fiunt ætate. quid plura, Gadibus Templū erat ſe-
nectuti extructum (ut Aeliā. refert de hiſto.) nō
alia de re, niſi ut ætas uelut magiſtra rerum vene
raretur, quę corona dignitatis appellatur in ſa-
cris literis. Et ideo hinc dicebat quoque Alex.
quod teſtibus antiquioribus magis quam iunio-
ribus credendum eſt conſi. cxxvii. col. ii. uol. vii.
& etiam hic, no. & in c. notificamus xxxv. q. vj. &
in c. quotiēs, de teſt. Et ad pręcedĕtię propoſitū,
multa congerit Feli. pręter ea quæ hic à Docto.
dicuntur in rub. de treu. & pa. col. i. & ii. quorū
vnum haud eſt omittendum, Alex. hic præter ſo-
litum in materia ſe extĕdiſſe, quippe quod inter
eum & Veronen. maxima erat contentio, quis
nam præferri deberet. Et ſubiicit tandem quod
iunior præferendus ſit ſi habeat dignitatem anti
quior autem non habeat. Alibi uero (ut cunque
ſit) Corne. (et eſt not. dictum) conſi. cxciii. col.
vi. uol. ii. quod ſi aliquis eſſet in quaſi poſſeſsione
præcedentię uel ſtandi in aliquo loco, ſine dubio
pręſcribi poſſet, cauſataque præſcriptione non
aliter inquietari & ut ibi per eū latius. hæcq; oīa
de iure, quoniā alias qui deſiderat primatum in
terra, inueniet confuſionem in Cœlo, nec inter
ſeruos Chriſti cōputabitur, qui de primatu tra-
ctauerit. c. multi. 40. diſt. dixi ego conſ. xxij. uol.
iii. dum eſſet contentio pariter inter Monachos,
Caſinen. Monaſterij, & fratres S. Io. in viridario.

ADDITIO.

Ad glo. magnam ibi ſed quid ſi cui ſi dixero
tolle pecuniam iſtam alicui, an ſit mutuum, dona
tio, uel depoſitum, multa hic dicuntur, adde Lam
berti. de rampo. optime diſtinguentem hic, quod
aut poteſt apparere quid actum fuerit inter par
tes & illi ſtatur. l. ſi ſeruus plurium. §. pe. ff. de le-
ga. i. Et maxime (ultra eum) quia contractus ex
conuentione partium legem accipiunt. l. i. §. ſi
cōueniat. ff. depo. aut nō, & tunc ſi magna fuerit
quantitas non præſumetur donatio, quoniā (vl-
tra eum) nemo pręſumitur fatuus, & uelle iacta-
re ſuum. l. cum de indebito. ff. de proba. ſi uero
modica, idem niſi recipiĕs ſit coniuncta perſona
l. ſed utrum. ff. de dona. int. vi. & uxo. argumentū
(ultra eum) in l. cum procula ff. de proba. vel op-
timeritus. l. ſed ſi lege. §. conſuluit. ff. de peti. hę.
& ut per eum latius, fo. 45. col. iiii.

ADDITIO.

Ad regulam redeuntes faciunt adhuc dicta
Ferrarien. in l. debitori col. iii. C. de pac. quod
pactum tacitum reſultans ex eo quod hæreditas
tranſit ad alium ſub nomine hęreditatis, dicitur
ſimiliter informare uęterē actionem, perinde ac
ſi expręſſum fuiſſet, ut detur ad illud quod in pa
cto deductum eſt, quia par eſt uirtus taciti & ex-
preſsi. Et in l. pacta nouiſsima col. iii. C. eo. qđ
actus facti & actus uerbi à pari procedunt, ſeruit
que ad intellectum. l. cū in plures. §. locator hor-
rei ff. loca. Et in l. petens col. ii. C. eo. non referri
re quid ex ęquipollentibus fieri, de quo etiam in
l. fi. ff. man. Et Purpura in l. fi. nume. 187. quod
quamuis ille tex. loquatur in expreſſa donatio-
ne, idem eſt tamen in tacita. Et in l. poſtquam li
ti C. eo. quod regu. que habet quod renunciatio
in dubio non pręſumitur, habet locum & proce-
dit tā in renūtiatione expreſſa quam tacita. nu.
31. et in l. ſi paſcenda pecora col. ii. C. eo. quod
ęqualitas lucri ſecundum proportiones pecuniæ
communicatæ, & operarum ſocialium attendi-
tur tā in ſocietate tacita quā expreſſa. Et Ro. cō
ſil. clxxvj. nume. 9. quod nullus text. reperitur,
qui ad concluſionem cauſę, requirat partium ex
preſſam renunciationem, ergo ſufficit tacita per
hanc regulam.

ADDITIO.

Ad id etiam quod quando ex contractu pecu
nia debetur ſemper tacite actum intelligitur in
eadem bonitate intrinſeca, aut æſtimatione
pecuniam dari, quæ erat tempore obligationis
contractæ, adde Ro. conſi. cxxiii. numero 2. &
Corn. conſi. cccxxi. nu. 12. uol. iii.

ADDITIO.

Cauſa in diſpoſitione & obligatione etiā (vt
hic not.) ex coniecturis probatur & pręſumitur
ad de Ferrarien. in d. l. fi. col. iii. & iiii. C. de pac.
no. in d. l. in l. petens col. xiiii. C. eo.

ADDI-

ADDITIO.

Ad Bar. quoque hic, quod libellus toleratur quanquam præſumptiue concludat de quo etiã in l. omnis in §. Lucius. ff. quæ in frau. cred. dixi in l. 1. ſupra eo. titu. adde eoſdem Ferrarien. in l. pacto ſucceſſorum col. iii. C. eo.

VLPIANVS LIB. XXXIIII. Ad Sabinum

SI QVIS NEC CAVſam; per regulam de qua hic tradit Bal. in l. i. in §. huius ſtudij col. iij. ff. de iuſti. & iure. quod ſtatutum factum contra turbantes, debet intelligi principaliter non ſecundario & occaſionaliter, niſi dicas uel factum ſit cõtra omnes facientes aliquid ex quo poſſit turbari ſtatus, quia tunc ſecus, intelligeturque propter verbum poſſit principaliter uel ſecundario ut ibi ſubiicit & bene. l. diuortio. ff. de negó. geſt.

Et alibi Purpura. in l. edita. col. xvi. C. de edẽ, quod ſatis eſt litis conteſtationem factam eſſe ſup eo de quo principaliter agitur. Et col. xviij. quod in petitione hæreditatis agitur ſemper ut quis hæres declaretur, & principaliter quidem ſiue agatur ad vnam rem ſiue ad omnes, uſq; adeo ut id quoque attendi debeat, & ſic ſi ad vnam rẽ tantum actum ſit, quod poterit fieri emendatio poſt litem conteſtatam, addendo aliam, ut in ſingularibus iudicijs nõnihil col. alia. Et Soci. in l. quedam ad fi. ff. de reb. dub. poſt Imol. quod lex principaliter fingit ſuper eo, quod uenit in conſequentiam, quaſi attendatur quod principaliter agitur. Et in l. cum ſenatus ad fi. ff. eo. quod vniuerſitas ſecularia dicitur, quando eſt ſecularium pricipaliter, tametſi in ea ſint aliquę perſonę eccleſiaſticę, quodque hac de re etiam coram iudice ſeculari eſt conueniẽda. Cuma. cõſi. cxxxix. Et in pulchro caſu ſtatuti Mediolanen. Deci. quod non eſt in conſideratione illud quod venit in conſequentiam, conſi. cxiiii. col. ii. vol. j. & conſi. ccxciii. ad fi. uol. ii. Ferrarien. in l. ii. col. iij. C. de in ius uo. & uol. iiij. multa nonnihil in l. ſub prætextu. ad fi. C. de tranſac. & in l. nec intentio ad fi. C. eo. Et Pau. caſt. conſi. cclxxv. col. fi. uol. ii. quod ſtatutum principaliter conditum in fauorem agnatorum, licet mulieribus ſit odioſum, attendi debet. latiuſque Bal. in l. maximum uicium C. de lib. præte. Dicit etiam idem Pau. conſi. cccxxxv. ad fi. eo. lib. qđ ſi quis alteri accuſato, imputato lapide aliquem percuſsiſſe, aſſiſtentiaque fuerit propter aliud, attendi non debebit. Ferrarien. alibi in rub. ff. de offi. eius cui man. eſt iu. quod ibi ordinariorum conſideratio non eſt, ſed eorum quę in ipſa rub. principaliter tractantur. Et in rub. ad fi. ff. de iu. om. iud. quod in qualibet diſpoſitione, attenditur id ad quod principaliter emanauit. & idẽ in rub. C. de edẽ. col. iii. Et pulchra glo. quam ibi etiam Feli. not. in c. cũ eſſent de ſimo. quod quilibet poteſt ſeruire Epiſcopo, uel alii ſpecie futurę remunerationis, nec ſymonia committetur, dummodo principaliter hac intentione non ſeruiat. idemque Feli. in rub. de treu. & pa. col. iiii. quod ſi ſtatutũ puniat leuantes rumorem, vnus alium inimicum ſuum percutiat, ex quod incidenter ſequutus eſt rumor, non habebit locum pœna ſtatuti, ex quo regulariter non inſpicitur quod ſecundario fit, ſed quod principaliter ut hic, poſt Cataldi. in tracta. ſindicat. §. cxxiiii. Et idem dicit Feli. met. ubi multa in c. ſi diligenti col. vi. de foro compet. & declarat quomodo cognoſcatur diſpoſitio fauorabilis principaliter, quia aliàs vbi utilitas publica uenit ſecundario, priuatę renunciari poterit, quanquam ſint in ſeparabiles. cognoſci ſcilicet vel ex prohæmio, argumentum ultra eum in. l. ſi. ff. de hęre. inſti. vel ex ſubiecta materia. l. ſi uno. ff. loca. hæcq; omnia poſt Moder. ibi de quibus per eum. Et alibi Ro. conſi. ſu. numero 6. quod res ad eum uſum deputata dicitur, ad quem principaliter determinata eſt, licet quãdoque ad aliũ conuertatur, & bene l. quamuis. l. quintus. ff. de au. & ar. lega. l. hoc legatum. l. legatia ſeruis. §. ſi vnus. ff. de lega. iii. eſt etiam intellectus, quod debet attendi, quod principaliter agitur, reſpectu principalis deducti in iudicio non quod agitur principaliter in actu incidenti. & fuſius in caſu, ut per Areti. in c. ueniens numero. 24. &. 25. de accuſa. eſt uerum quod attenditur etiam id qđ venit in cõſequentiã ne tertio prẹiudicium inferatur deducendo ut deducit Deci. in l. pecuniã numero 5. infra eo. Et ad regulam quod cauſa principalis attẽditur nõ cõſecutiua, ſic Bal. Margari. cauſa numero 25. Et Corne. conſi. xci. col. x. vol. i. quod iudicium ciuile huiuſmodi eſt, licet pœna criminalis propter negationem ibi, uenit imponenda Et conſi. clii. col. 1. eo. lib. quod quanquam ſtatutum ſit pœnale iudicabitur tamen fauorabile, ſi principaliter in fauorem inductum ſit, de quo etiam in l. qui exceptionem. ff. de condi. indeb. idem Corne. conſil. lxxxix. col. i. uolumi. tertio. & conſil. xcvi. ad fin. eod. lib. & conſi. xlv. col. iii. uol. iiii. Fulgo. conſi. lxxviii. ad fi. & conſi. cix. col. iii. vnum uerbum dictũ eſt ſupra. & cõſ. ccliiii. col. v. & vi. uol. i. quod obligari poterit, q aliàs minime poterat puta pupilla ſine tutoris autoritate, vel decreto ſi de eo liberãdo principaliter agebatur. Et cõſ. clxxxiii. col. i. uol. iii. quod ſi ceſſat principale, in caſu de quo ibi debet etiam ceſſare id quod eſt neceſſarium antecedens. Et facit etiam quia tria ſunt præcepta in lege Moralia, ceremonialia, & iudicialia & nihilominus apoſto. primum tantum ut pote principale proſequtur, Luc. xviii. Et hinc ĩ rub Ferrarien. q admi. C. col. iii. dicebãt quod principale propoſitum legislatoris debet attẽdi. Et Bal. quis dicatur principalis cõductor vel locator cedens uel ceſſionarius ad materiam & in-

not.q.quidem,in c.querelam. numero.2.de elec-ctio.Et Cuma.conſi.clxij.col.i.quod quanquam onerum mentio facta ſit in conceſsione princi-pis,ex præfatione meritorum tamen principalis cauſa fuiſſe uidetur beneficij,& conſequenter at-tendenda. Et Seyſel.in l.gallus in §.ille caſus col. ij.ff.de lib.& poſthu.quod quicquid eſt cauſa cau-ſæ,eſt cauſa cauſati.& quod cauſa principalis de bat attendi non ſecundaria. Niſi aliter appareat de mente diſponentis.l.pater familias & ibi not. ff.de vulg.& pup.ſub. Et ſubiicit etiam in d.§.il-le caſus, quod hæc regu.procedit in duabus cau ſis remotis.quodque vna proxima, Licet ſit poſte-rior natura vel tempore,debet tamen prius con-ſiderari.Et in l.petens col.vij.C.de pact.quod in tellgitur quoque quo ad totalem effectum.& cauſam finalem contractus.Et quo ad regu. ipſã in pulchro caſu raptus puellæ Alex. conſi. cxiii. ad fi.uol.ii. quod ſi in actu conducendi eã extra territorium, interueniſſent aliquæ percuſsiones ad finem ut ſe cõduci pateretur,propterea ex hu iuſmodi percuſsionibus uidebitur rupta pax & treuga,ex quo inſpici debet quod principaliter agitur.pulcherrimaſque deciſiones tradit ad eã exornandam forte per vnam col.conſi.i.col. pe. uol.i.Et conſi.8.col.iii.uol.iii. quod debet ſem per inſpici id ad quod pricipaliter actus ordina-tur & idem conſi.88.col.ii.uol.iiii.Et cõſi. cxix. col.i.uol.v. quod illud quod eſt magis principa le in contractu, conſideratur, quodque à parte principaliori denotari debet et ab ea diiudicari, de quo etiam in l.teneatur in §.i.ff.de ac.emp.& in l. in ſi emptioce in prin.& ibi. Bar.ff.de con-trahen.emp.& fuſius ut ibi per eum Et alibi de clarat uerbum iſtud principaliter pluribus mo-dis capi poſſe conſi.lxv.numero 24.uol. vi. poſt Bar.in i.Cod.conſtitutio.col.i.& ii.& Bal.ibi in §.quibus. Et quod debeat attendi.illud quod princi paliter agitur non illud quod ſecundario nouiſ-ſime tradit idem Alex.conſi.clxvii.col.v.uol.vii.

Et quod ſic.principalis intentio iudicantis at tendi debeat Imol. conſi.ulti.ad fi.Et Deci.ſen. in l.tranſigere col.pe.C.de tranſac. quod lex. in permiſsione tranſactionis de qua ibi, conſiderat principaliter redemptionem ſanguinis & fauorẽ rei,idque maxime attendi debet. Et in l. ſi pro fun do C.eo.quod licet ibi apparenter uideatur permutatio, attamen attenta inſpectaque princi pali mente contrahentium tranſactio eſt.

ADDITIO.

Ad illud etiam de quo hic quod quando unus contractus ordinatur in alterum ſapit naturam illius in quem ordinatur quantum ad periculũ interitus Adde Soci.in l.rogaſti.in fi.prin.infra eo.

Item ibi poſt.luſtrum completum declara quin quenium, in quot annos prædia locari ſolebãt, dictum à luendo.i. ſoluendo tributa uectigaliaq; vnde Liui.luſtro condito cẽſus actus eſt.a Seruio Tullio.enim inſtitutũ fuit.ut quinto quoque an no rurſum,cenſu ciuium habita luſtrum conde retur.

RES PIGNORI DATA;

Quanquam glo.& Bar.in l.ſi a furioſo in prin. infra eo.dicant,ſi pecunia appareat aliena,& ſiue alia domini proteſtatione,nolit recipiens conſu mere,quod nec dabitur certi condictio, Ex quo habetur pro conſumpta.tamen communis opi. eſt in oppoſitum,ea potiſsimum ratione quia ha bet iuſtiſsimam cauſam non conſumendi,alias ſi conſumeret ſcienter furtum committeret,hic,& in l.qui uas in §.1.ff.de fur.ita Soci.in d.l.ſi à fu-rioſo in fi.prin.Item ibi poſt. luſtrum completũ declara quinquẽniũ in quot annos prædia locari ſo lebant dictũ a luẽdo.i.ſoluẽdo tributa ac uectiga lia vnde Liui.luſtro condita cenſus actus eſt nam que à Seruio Tullio hoc inſtitutũ fuerat ut quin to quoque anno cenſu ciuium habito luſtrum cõ deretur.

POMPONIVS LIB. XXII.
Ad Sabinum.

QVOD TE; Ad morẽ propoſi tum de quo hic adde ſi culpa tranſeat in ſpeciem moræ (hoc enim eſſe nõ poteſt niſi in obli gatione perfecta) quod tunc quis non excuſatur,ut hic alias autem ſic ſi culpa ad caſum ordinata non fuerit. l.ſi nebenda.§.idem iuris ff.ad legem rhod. de iac.ita Bal.in ſtatut.culpa ad fi.

Dicit etiam Corn. conſil. cviii. col. i. quod mors ſeu aliud damnum.contingẽs poſt moram imputatur moroſo,de quo,etiam in l.ſi ex lega-ti cauſa.ff.de uer.obl. & in l. illud .ff. de peri. & commo.rei uen.Et alibi conſi.clxvi.ad fi.uol.ii. quod quis dicitur non obſeruaſſe conuẽtionem ſeu trãſactionem, quando fuit in mora obſeruã di. Et conſi.cclx.col.iii.eo.lib.ſtatim quod debi tor interpellatus eſt,ſi ſoluere ſit paratus, quod nullo iure canonico uel ciuili dicetur eſſe in cul pa uel in mala fide aut mora. Et quod in mora cõ ſtituitur qui ſcit aut ſcire debet ſe debere. ponit idem Corne.conſi.lxxvii.col.ii.uol.iii.Et conſi. clxvi.numero. 4. uol. iiii. quod ſi interpellatus ſciebat debitorem uel ſcire debebat,vti moroſus tenebitur. Imò quod ex aliquibus circunſtantiis, poſſet argui fraus & dolus. Inquit Cur.iunl. olim collega.in feu.in xxvii.cauſa priuationis feudi col.ii.& Alua.ante eum in c.i.col. ii. hic poteſt eſſe ti.quibus mo.feud.in vſib.lata culpa etiam in contractibus quæ eſt ſcire debere ut hic,æqui paratur dolo.i.ſcientię cui non eſt amicus error c.plerunque,& ibi Bal.numero 8.de reſcrip.Qui etiam dicit ad materiam in c.quoniam frequen-ter numero.10.ut li.non cont.quod intelligitur quis ſcire quod ſcire debuit. Et in c.dudum ii.nu mero 15.de electio.quod non eſt danda ei fides,

qui

qui dicit non credebam, cùm debeat credere. Et in c. licet de ſup. negli. prelato. quod ignorantia ſupina repræhenſibilis eſt. Et ad moram redentes, quod interpellatio eſt neceſſaria ut quis in mora conſtituatur, inquit Gozad. Bononien. cõſi. ccvii. numero. 2. & 3. Et ſi labatur dies, quis in mora eſſe dicetur abſque interpellatione, inquit adhuc conſi. xxxi. numero 3. & 6. qua etiam opus non eſt ubi interuenit iuramentum ſubiicit ibi numero. 7. & in præallega. conſi. xxvii. numero 10. Et idem in pia cauſa, uel ſi de libertate agatur, eodem teſte adhuc conſi. xxxiiij. numero 1. & 3. et de iuramento nonnihil conſi. lvij. numero. 5. & 7.

ADDITIO.

Ad id quoq; de quo hic qñ peto id qđ meum fuit, qđ ueniũt fructus à tẽpore morę, adde Ferrarien. in l. pacta quæ contra. col. ij. C. de pac.

ADDITIO.

Et quod ſcire & ſcire debere ſint paria, nouiſſime tradit Rom. conſ. lxxxvij, num. 6. Et Alua. in c. l. in §. uaſallus. ſi de feu. defunc. cont. ſit int. do. & agna. col. ii. quod ille qui debuit ſcire habetur pro ſciente. Et in §. licet uaſallus. col. i. eo. c. & ti. quod adhuc uaſallus cõſtituatur in mora, exigitur ſcientia ſua, uel quod ſcire debeat. & in c. i. in §. adhæc ad fi. de pa. iur. fir. in vſib. Et Alex. cõſ. 60. in prin. uol. iiii. quod qui cum alio contrahit, ſit aut ſcire debet eius conditionem. l. qui cum alio ff. de regu. iu. quodque ſcire & ſcire debere ſunt paria ut hic. Et idẽ formaliter dicit conſi. xxxiiii. in prin. uol. vii. Et conſi. cxxxviij. col. iii. quod ſtatutum quandoque punit negligẽtiam creditoris, ut à debitore certo tempore præſcribatur debitum ſiue creditum, ex quo eſſe debet certus de dicto ſuo credito. Et idem in debitore quod intelligere debet ſe debere ut ſupra & hic notat glo. etiam in l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cau. & in l. mora. ff. de uſu.

ADDITIO.

Quod in mora debitor poſt interpellationem conſtituatur, nouiſſime tradit etiam Fulgo. conſi. cxxii. col. ii. Et dicit ad idem Alex. conſi. cxxxii. col. iii. vol. v. quod ſemper erit in mora ſi interpellatus ſine iuſta cauſa reddere recuſet. Et ſine iuſta cauſa dixi, quia alias excuſat à mora, ab expen. à pœna compromiſſi, ab obligatione intereſſe, & a pœna legali, ut ex multis reſpondit idem Alex. conſi. cxix. col. iiii. uol. ii. Et à pœna legali dixi rurſum, quia à conuentionali non excuſat petentem, ex quo antequam petat & agat debet diligenter ius ſuum explorare ut hic & in l. qui in alterius. ff. de regu. iu. Alex. conſi. pręallega. cxix. col. v.

Et quod requiratur interpellatio omnino ad conſtituendum debitorem in mora declarat idẽ Alex. conſi. cxxxii. ad fi. uol. vii. Deci. cõſi. cxvi. in fi. uolu. i. Et alibi quod vna ſufficit, eſtque opi. communis. vt dicit conſi. lxxx. col. i. uol. iiii. Et alibi quod ubi cõtracta eſt mora ſuccedit obligatio ad intereſſe conſi. cxxxv. col. ii. uol. vii. Nec poteſt purgari, imò quod eſt delictum, ut hic & per eundem conſi. xxiii. col. iii. & habetur etiam in l. qui ſine. ff. de regu. in. & in l. ſi filius ff. de int. actio. Et quod purgari mora non poſsit ponit vndecim concluſiones Boeri. in lib. conſuetud. Bituricen. des amonder, fo. cccxxvi. col. ii. dic ut per eum.

ADDITIO.

Ad materiam quoque ſciendum eſt quod ualor attenditur tempore ſolutionis non contractus maxime poſt moram, & ita firmat idẽ Boer. deciſio. cccxxvij. nu. 4.

Eſt uerum ad morę propoſitum, quod quis pœnam non incurrit, ſi fecit quod potuit, ex quo difficultas impedit pœnam committi. l. ſi uehenda, §. pe. ff. ad legem rhod. de iac. Deci. conſi. cccxiii. co. ii. uol. ii. alias ſi eſſet in mora non excuſaretur ut ibi ſubiicit col. iii.

ADDITIO.

Ad not. etiam hic de debitore quantitatis, qđ ea perempta caſu fortuito, non liberatur, ponit regu. cum fallẽ. in ſuis Pet. Ducuna. clxxvi. Pau. caſt. aliqua conſi. cccclxv. col. pe. uol. i.

ADDITIO.

Ad id etiam quod caſus regulariter non excuſat, quando mora præcedit caſum adde inferri poſſe, ſi ille qui conditionem implere debebat fuit in mora implendi, quod tunc nõ habetur ꝓ impleta ſed pro defecta potius quanquam poſt caſu implementum impediatur. l. pe. ff. de condi. & de. Soci. in l. titius. col. i. ff. eo. gl. & Ang. in l. i. C. de inſt. in materia pulcherrimam dictionem ponit hic Lambertin. de Ramponib. fo. xlvi. col. i. dic ut per eum. Et ad propoſitum conditionis implendę nonnihil Deci. conſi. iiii. ad fi. uol. iii.

Quando aliquis etiam ignorat ſe eſſe debitorem, non poteſt probabiliter dici, ipſum morã contraxiſſe, ut in not. caſu. inquit Pau. caſt. conſi. xlvii. col. l. uol. ii. & cõſi. lxxxviii. col. ii. eo. lib.

ADDITIO.

Ad moræ propoſitum (ut dictum eſt etiam ſupra) nõ poteſt dici quem eſſe in mora. neque moram cõmitti vbi aduerſarius ſuus non adimpleuit pro parte ſua in caſu promiſſionis de non petendo, de quo in l. actione & ibi Ferrarien. col. pe. ad fi. C. de tranſac.

ADDITIO.

In materia dicit quoq; Deci. ſenior poſt glo. hic quod facilius admittitur præſentia circa rem quam tibi uere dedi, quæque quandoque fuit mea, quam circa illam ficte tibi datam liberando, & que numquam fuit mea in l. quamuis. C. de tranſac.

ADDITIO.

Etiam Bar. hic neſcio quid de gabella animalium dicit, an de uiuis intelligatur, adde multa quæ congerit remiſsiue Gom. olim Collega. in regu. Cancel. de annua poſſeſſo. q. xlvii. ad fi.

PAVLVS LIB. XXVIII.
Ad Edictum.

CERTVM; Mirabilis eſt tex. iſte vnde hinc dixit Corn. quod nõ refert qualiter res demonſtretur, dummodo reddatur certa, conſi. cclxxiii. numero. 13. uol. i. & conſi. cccii. col. fi. uol. iii. Et alibi, quod paria ſunt quid eſſe certum per ſe uel per relationem ad aliud, cõſi. cxciii. col. i. eo. lib. Areti. in c. illa numero. 15. de accu. idemque in l. nominatim iuncta glo. ff. de manu. teſta. dum dicit quod demonſtratio nominis uice fungitur. Et hac de re nomen actionis non exprimitur. c. dilecti de iudi. ſufficit quæ etiam ſit ſine ſcriptis demonſtretur, l. edita & ibi Purpu. col. iiii. C. de edẽ. Et indubitatum eſt ubi de corpore conſtat, quod de nominibus non curatur. ſecundum Albe. in rub. fforum col. ii. Et ad declarationem inquit Soci. in l. ſi nominatim per illum tex. ff. de condi. & de. quod demonſtratio. fit per oſtenſionem qualitatum rei demonſtratæ. puta per nomina propria per qualitatem corporis nigri uel rubei, per officia & artificia & per viciſsitudines ac affinitates, Et Bertran. conſi. cclxxxi. numero 3. uol. i. quod paria ſunt aliquid eſſe expreſſum in ſentẽtiam uel exprimi per relationem ad acta quanquam tamen non dicatur propria & formalis expreſsio. l. ait prætor. §. ſi iudex. ff. de re iud. l. hæc ſententia C. de ſen. quæ ſi. cer. quantita. c. cum Bertoldus. de re. iud. Alex. cõſ. liii. ad fi. uol. v. Et ita in ſubſcriptione inquit cõſ. cxlvii. col. iiii. uol. ii. nõ referre ſi in ea non ſit expreſſum nomen ſcribẽtis, dummodo conſtet quod ſit manu ipſius ex comparatione literarum. Qui dicit etiam quod confeſsio quæ non eſt certa, certitudine declarata ut hic, nulla eſt, conſi. xix. col. iii. uol. iiii. Et Fulgo. conſi. clxxxiii. ad fi. q̃d nihil refert. ꝓprio nomine res appelletur, an digito reſpondeatur, aut uocabulis quibuſdam demonſtretur, quatenus uice mutua fungatur que tantundem præſtat idque etiam Pedius (ut ipſe refert) in libro de ſtipulationibus. Et ex his uerificatur vulgatum illud quod non minus facto, quam uerbis uoluntas datur intelligi. l. reprehendenda. C. de inſtitu. l. Paulus reſpondit. ff. de rat. hab. imò quod plus facto declaratur. l. ſi tamen. §. ei qui ff. de ædil. edic. Alex. conſi. lxxxiiii. ad fi. uol. v. Et ad materiam dicit quoq; Calcan. quod id dicitur certum quod dubitatione caret, conſi. cxx. col. iiii. Et Io. And. in c. ſi beneficia de præbẽ. in vi. in nouel. Et Io. de gras. in arbo. indicio. de trunco ſiue ſtipite. col. iiii. quod in libello q̃d petitur exprimi debet clare, id declarando per diſtinctiuas demonſtrationes, ſiue ſit ſpecies, ſiue quantitas, ſiue factum, aut aliud quod prætendatur. Et col. vj. quod ſuſtinebitur ſi demonſtratio fiat digito, uel aliter clara & indubitata demonſtratione. Et Ro. conſi. clxiiii. numero 1. quod ea dicuntur certa quæ demonſtratione uiſibili, aut intellectuali oſtenſa ſunt deberi. Et Ferraricen. in l. pactum quod bona fide col. i. C. de pact. non referre qua ſpecie probationis res ipſa demõſtretur. & in l. ſi pro fundo in prin. C. de tranſac. quod per appoſitionem confinium, res ipſa redditur certa.

VLPIANVS LIB. XXVI.
Ad Edictum.

OMNIA; Ad dicta hic, maxime per Pau. caſt. quod ea quæ acquiruntur nobis ſine facto noſtro, ſi repudiata fuerint, finguntur nõ quæſita, de quo etiã in l. ſeruum filij, in §. i. ff. de lega. i. Bar. in l. Põponius magna. ff. de nego. geſt. idẽ Pau. in l. i. col. pe. C. de fur. adde Deci. ſenio. in l. i. col. iiii. C. de pact.

POMPONIVS LIB. VI.
Ex Plautio.

PROINDE; hic etiam id maxime obſeruandũ cẽſui, quod repudiatio bo. po. trahitur retrò à morte defuncti, Repudiatẽq; prætor habet, ac ſi nõ fuiſſet in rerum natura. & præſertim etiam cum non tractetur de præiudicio tertij, ut hic, per quem tex. ita quoque dicit Ferrarien. in l. ſi. col. fi. C. qui admi. ad bo. po. poſ. Et pulcherrimam. diſputat. q. ad propoſitum Cur. iuni. in feu. q. xxviij. primę. par. col. j.

VLPIANVS LIB. XXVI.
Ad Edictum.

CERTI CONDICTIO; Sicuti enim hic eſt certi condictio, quæ datur ex omni cauſa & ex omni obligatione, ex qua certum petitur, ita alibi eſt condictio incerti. l. qui ſine ff. de condic. ſi. cau.

ſi.cau.l.ſi cum filius.§.aliud. ff. de dona. eſtque condictio ſine cauſa, nt ibi. Ad id etiam de quo hic, quod certi condictione rurſum, agitur ad interesse, inſpecta certitudine futura & iudicie declaratione, quanquam à principio ſit incertum. §.curare inſti.de actio. adde Deci.ſenio. ita dicē tem in l.debitori col.iii.C.de pac.

ADDITIO.

Ad id quoque quod certi condictio concurrit cum actione ex uendito, dubitat idem Deci. omnino uidendus in l.in bonefidei col.iii.& iiii. C.de pac.multa ultra cũ Purpu.in l.edita nu.175 C.de eden.

ADDITIO.

Quod verba in lege appo ſita, gratia maioris expræſsionis, non propterea ſuperflua dici debēt ut hic not. adde eundem in l. cunctos populos col.i.C.de ſumma tri.& fi.catho. Deque inculcatione uerborum uitanda de quo etiam hic. in d.l.edita numero 299.multa Pau.caſt.cõſi.laav. col.ii.uol.ii. Ad quod dicit Deci. quod à notarijs fieri ſolet, quodque verba inculcata idem ſignificant conſi. cccxcix.col.iiii.uol.ij. figuraq; eſt periſſologia.

ADDITIO.

Licet certi condictio concurrat cum actione ex uẽdito, vel ex ẽpto (ut ſupra nouiſsime Vaco. lib. iii.decla.99.) non concurrit tamen cũ actione de dolo, verum eam excludit potius, quanquã ſecus ſit.ſi condictio incerti fuerit, ita Purpurat. in l.actione col.iiii. C. de tranſac. idem Vaco. multa lib.prçallega.decla.101.

Dubitatur etiam hic an vna ſit vel plures, dixi que ego in rub.ſupra eo.adde late Por.inſti.quibus mo.re cont.ob.in prin.col.iiij.atteſtatus cõmunem eſſe opi.quod ſit duplex. An ſit natina, Vaco. lib. iij. decla.xcvij. deque generaliſsima, multa Roſ.Beneuenta.parte. iiii. ſi aliquid cer. peta.per totum, Corne.conſi.lvi. col. iiij. uol.ij.

Et ad id de quo ſupra Bal.hic dicit col.ii.(nec eſt prçtermittendum) quod certi condictio rurſum concurrit cum actionibus ſicut genus cum ſuis ſpeciebus.ad differentiam actionis in factũ ſubſidiariç.quodque certi dictio generalis, eſt neceſſaria in duobus caſibus, item vtilis & uolũtaria, ut per eum. Et col.iii. quod verbum cauſa, de quo hic, ad proximam refertur, obligatio uero ad factum. Et in rub.ſi cer.peta. ad fin. & in materia, quod certi condictio generalis non oritur ante diem, ſed ſpecialis ſic, de quo tamen poſtea dubitat & declarat.dic ut per eum. Notabilius dictum ponentem adhuc tamen per not. hic quod quo ad infamiam magis inſpicitur genus actionis quam cauſæ in c.i.in §.prçterea col.iiii. de prohib.alie.per fed.in vſib.

Aliud pulcherrimum ponit dictum idẽ Bal. hic col.v. quod legatarius non habet hanc certi condictionem ea qua eſt dominus. l.ſi.ff.uſuf. quemadmo.caue. Et in l. cũ filiusfamilias. infra eo. quod utilis certi condictio remedium extraordinarium eſt ut officium iudicis filiosfamilias.

ADDITIO.

Ad id etiam de primordiali natura attendenda, adde Areti.in c.i.numero 70.de iudi. & Ferrarien.in l.bonorum col.iii.C.qui admi. ad bo. po.poſſ. Et ad intellectum l.ſi.ff.de hæ.inſti. dicit Soci.in l.demonſtratio falſa.in §. quod autẽ col.iii.ff.de condi.& de. quod ibi non dicitur cã finalis attenta primordiali natura ex quo non eſt neceſſaria ſeu obligatoria, & ſic quod non cohçret legato, deque primordiali accidentalique natura ad propoſitum Bar.ibi.allegat. not. hic. Et Areti.in d.c.i.(quem nũc induco) quod iuramẽtum debet regulari ſecundum naturam primordialem & originariam diſpoſitionis ſuper qua interponitur, non ſecundum accidentalem, & eſt tex.in l.item ueniunt in §.petitam.ff.de peti.hæ. Soci.in l.frater à fratre col.xii.ff.de condic. ind. Seyſel.in l.nõ ſolum in §.morte.col.xvi.ff.de no. ope.nun. Et glo.ac Docto.hic, quod certi condictio competens loco actionis bonefidei, remanet ſtricti iuris, de quo tamen per Bar.in l.i.in §. hæc actio.ff.ſi quis teſta.lib.eſſe iu.fue. & Alex. hic col.v.remiſsiue Seyſel.in l.pacta quç contra ad fi.C.de pac. ybi etiam Ferrarien. et in pulchro caſu Purpura.in l.i.col.ix.C. de eden.

ADDITIO.

Ad id etiam quod certum uel incertum conſideratur reſpectu rei deductç in obligatione, adde Ferrariẽ.in l.ſi pacto quo pœnam col.iiii. C. de pac. Et ad id non ab re de quo per glo. quod probatio debet eſſe certa Corne. conſil. cxxiii. col.iii.uol.i.

ADDITIO.

Ad uerbum ea omni cauſa adde Ferrarien.in l.cauſas. col. ii. C. de tranſac. Et dic vtile eſſe aliàs, ſi dicatur peto rem cum fructibus perceptis & percipiendis, ea omni cauſa, quia tunc importabit reſtitutionem totius, quod quis cõſecutus fuiſſet ea re uel propter rem ſi tempore litis cõtestatç fuiſſet reſtituta. l.præterea.ff.de rei vẽ. l.cum fundus in prin.infra eo. Ange.in l.ait prætor in §.per hoc.ff.quç in frau.cred.& ſuliue ut per Feli.in c.inter dilectos col. ii.de fi.inſt.

ADDITIO.

Ad diſcernendum quoque quale remedium

intentatum

intentatum ſit, quod cognoſcitur ex medio concludendi hic not. Adde Alex. conſi. acij. col. ij. uol. j. & conſi. cxvij. col. i. vol. ij. Deci. ſeni. in l. edita col. vj. C. de eden. Corn. conſi. cccij. col. ij. uol. i. Pau. caſt. conſi. cxxxviij. col. i. uol. ij. Deci. conſi. cxaavi. in prin. uol. i. Et conſi. clxxxvij. eo. lib. & conſi. cclii. in prin. col. ii. Pau. caſtren. conſi. laxxv. col. i. uol. ii. idem Deci. conſi. clxii. col. i. uol. i. ex quo infertur, non mirum eſſe, ſi nec nomen actionis in libello eſt aliter exprimendum c. dilecti de ind. not. late in l. edita. C. de eden.

QVONIAM;

Ibi dignum tractatum, not. eſt quando titulus eſt difficilis quod lex de eo mentionem facit, ut inquit Barba. in rub. ff. de uer. ob. col. ii.

ADDITIO.

Ad id de quo principaliter hic etiam tractatur, ſi quis pecuniam numerat, & eam ſtipuletur nunquid ſibi acquiratur actio ea ſtipulatione, pulchrè diſtinguit Lambert. de rampo. in §. iſto, fo. xlvi. aliàs col. iii. dic nt. per eum.

Et ad id quod ubi ſequens ſtipulatio inutilis eſt, non propterea impedit actionem oriri ex utili numeratione præcedente, quę ſtipulatio ſi fuiſſet vtilis impediuiſſet, adde Pau. caſt. conſi. lii. nu. 9. uol. ii.

ADDITIO.

Dicit etiam aliud ad Bar. hic, Soci. in l. ſi à furioſo in §. fi. infra eo. Quod numeratio facta ea cauſa mutui, ſi cauſa non eſt in totum uera, uerificatur numeratio in ea parte pecuniæ, in qua poteſt Et ſeruit ad vulgatum illud, ſi id quod agitur nõ ualet ut agitur ex defectu materiæ, qđ ualet ſaltẽ ut ualere poteſt de quo alias in l. i. in §. ſi quis ita (Brocardicumque eſt) ff. de verbo. ob. & ut etiã infra. Et ad aliud in l. ſingularia col. iij. infra eo. quod verba quę non poſſunt uerificari in mutuo uerificantur in depoſito, ſubiiciens, ita intelligi tex. iſtum & loqui, ibi. ſiue coniunctim. Et ad aliud in l. ſi non ſortem in §. ſi centum col. j ff. de cond. ind. quod datio in ſolutum quę fit à iudice pro debito partim uero partim falſo in totum eſt nulla. Deci. poſt eum conſi. i. col. v. uol. iii. Et ad vulga. regu. quod utile per inutile non debet uiciari. Ro. conſi. lxvi. nu. 1.

Et ad aliud de quo etiam per Bar. hic. quod decretũ indiuiduũ eſt, Deci. cõſ. pręalleg. i. col. v. uol. iii. ſed ratio eſt quare datio in ſolutum nõ ualet facta à iudice, pro debito partim uero, & partim, falſo. ut ſupra dic ut per eum. Et ad aliud rurſum, ſi ſtatutum dicat debitum à cẽtum libris ſupra probari non poſſe niſi per inſtrumentum deque promiſsione intereſſe ſic conſtet, per inſtrumentum ſcilicet non de quãtitate, per teſtes autem ſic, quod probatio legitime facta dicetur, ita Pau. caſt. conſi. ccclxj. in prin. uol. ij.

SI NVMMOS;

Quod bona ſit argumentatio à Solitis, & à cõmuniter accidentibus, de quo hic late Docto. tradit etiam Pau. caſt. conſi. cccclxv. col. ulti. uol. i. pulchrè Alex. conſi. clxaxi. col. ii. uol. ii. in not. caſu. de ſolitis ordinarie non extraordinarie. intelligentes ut declarat prob. in c. nemo. col. 15. de electio. in vi. & ad regu. Deci. conſi. claxxiiij. nu. 7. uol. i. & conſi. cclxxix. numero 3. uol. ij. Corn. conſi. ccaviij. ad fi. uol. i. Cuma. conſ. claij. col. ij. Imol. conſ. alij. col. i. Soci. iun. conſ. j. nu. 16. uol. iij. idem Pau. conſil. cccxxxiij. ad fi. uol. ij. & probatur ibi, cum quotidie credituri &c. eſtque bonus tex. ad idem in l. ſi legatum. ff. de eden. & in l. ii. in §. merito. ff. ne quid in lo. pub. & in l. ſi qs donaturus ff. de vſuf. & in l. ut liberis ad fi. C. de colla. & in l. ſi conſtante in §. quotiẽs. ff. ſol. mat. ibi, quod magis hodie uſitatum eſt ego. in l. i. lectu. anni. 1556. col. xa. in ſol. contrarii. §. pręconizamus in auth. de leno. Et ad aliud, qđ cõſumptio pecunię operatur, mutuum recõciliari & ualet, declarat Dy. Ray. & Soci. in l. quædam. col. ii. ff. de reb. dub. Et ad aliud etiam, quod ſpeciale ſit in mutuo alteri per alterum etiam ignoranti actionẽ acquiri, ut pulcherrime deducit Pau. caſt. conſi. cxcv. numero 7. uol. ii. Et Corn. ad idẽ conſi. clxix. col. ii. uol. i. quod quando pecunia numeratur nomine alterius, queritur actio illi cuius nomine numeratur, etiam (ut dixi) ignoranti & directa quidem. Et conſi. clxix. col. ii. eo. lib. quod licet per liberam perſonam actio alteri nõ queratur, fallit tamen regu. in mutuo. idemque Soci. quod ignorãti acquiratur hoc caſu & furioſo. in l. ſi à furioſo col. i. infra eo. & ii. Et in l. ſingularia in prin. infra eo. quod hoc eſt priuilegiũ mutui ut dictum eſt in quo ſe fundat iurecon. Qui tamen a ſibi dicit quod quanquam mutuum contrahatur ab ignorante, mediante perſona alterius ut hic. verum tamen mutuum requirit cõſenſum utriuſque contrahentium in l. ii & me & citium per illum tex. infra eo. in prin.

Et aliud in l. lecta. in fi. infra eo. quod quãdo pactum continet idem quod contractus, uidetur appoſitum cauſa implendi ipſum contractum, ut in ſimili hic. Et in l. frater à fratre col. vii. ff. de cond. ind. quod licet illi cuius nomine numeratur acquiratur actio, non tamen illi qui nomine ſuo mutuat donare uidetur.

Et col. ix. quod eſt quędam naturalis obligatio, quę naturaliter acquiritur, & illa in totum acquiritur ut hic quedam ciuilis quæ ciuiliter pariter modo acquiritur, & illa ſimiliter in totum abdicatur. quædam uero naturalis quę ciuiliter acquiritur, & tunc illa non in totum abdicatur l. placet. ff. de acqui. hæ. glo. in d. l. frater à fratre, & ut per eum latius.

ADDITIO.

Ad uerbum nummos notant etiam quidam in d. l.

ff.l.ſingularia per iſtum tex.in prin.quod refertur ad pecuniam numeratam, & nimirum vltra eos quia hoc ipſum explicat & innuit tex.hic ad literam.

DEPOSVI;

Si detur pecunia in ſaculo certę menſurę vt detur alia eiuſdem menſuræ, erit contractus innominatus.aliàs ſi numerata erit mutuum,ut hic & docet Soci.in l.ij.i §.mutui datio col.fi.ſupra eo.

Et ad materiam,ſi conſenſu partium in depoſito agatur dominium numeratione transferri, quanquam mutuum videtur tamen mutuum non erit.ſed depoſitum & licet Deci.dicat illud, minime verum fore quoniam contra ſubſtantiam depoſiti eſſe videtur,l.cum precario ff. de preca. reſponderi poteſt obiectum eius procedere in mero & Puro depoſito, si hoc caſu notiſsimos depoſiti terminos egreditur.l.Lucius.ff.depo.ergo.& cum §.iſte.legarur cum l.ſeq. tranſco.

VLPIANVS LIB. XXIII.
Ad Edictum.

ROGASTI; Ad id quod mutuum contrahitur, ſi debitor meus ſoluerit vel ſoluere promiſerit, quoniam ſoluere & promittere ſunt paria.l.fi. C. ad legem fal.iſtoque in caſu pecunia eſſe nugitur apud eum, cui volo mutuare, ſiue eſſe videtur, uſque adeo vt ſibi etiam actio quæſita dicatur l.qui actionem.ff.de regu.iu.l.is apud. ff.de ver. ſi.& not.hic.Adde Soci.in l. ſingularia.col.j infra. eo.

SI TIBI;

Curator non poteſt donare,nec debitum remittere,nec donanti conſentire, ſeu auctoritatē præſtare,imò nec pauperi mutuare quia hoc idē facere eſt perdere,vt hic not.Adde Seyſel. plene in l. pactum curatoris in prin.C.de pac.Et ad id quod mutuum gratuitum eſſe debet. ita vt nec pactum in contrarium factum valeat de quo etiam in l.ſi tibi x.ff.de pac.& in c.conſuluit. de vſu.Adde Alex.conſi.iij.col.iij. vol.ij.& conſi.lxviij.col.j.vol.vj & conſi.xxviij.ad fi.vol.vij.Et dicit ad propoſitum quoque Soci.in l.lecta,ad fi. infra eo.quod pactum nudum iuxta contractum appoſitum incontinenti,non veſtitur coherentia contractus, (notandum enim eſt ad limitationem l.petens C.de pac.) quando contractus ipſe,non patitur informationem dicti pacti, vt hic,exempli gratia ſi fuerit appoſitum de reddendo plusquam fuerit mutuatum.

Improbant tamen Bononien. hic Bar.dicentem pacto nudo vſuras peti non poſſe ſiue exigi, quod imò exigi poſsint,quia de iure fforum debentur,& exigibiles ſunt niſi modum excedāt,veriſsimumque eſt.ſed reſpondetur,exigibiles eſſe ſi ſtipulatione debeantur non pacto nudo.& ita intellexit Bar.& not.hic.Aliud etiam dicunt,qđ hic non eſt vſura, & quod alia ratione,illud plus quam mutuatum non debebitur nec exigi poterit,quia mutuum eſt contractus, qui re celebratur,vbi ergo,res non interuenit,ibi nec obligatio erit,ſiue mutuum aliàs contrahetur.& ita declarat Iurecon.in d.l.ſi tibi x.ff.de pac.ante eum Deci.conſi.cclxxx.col.ij.vol.ii. & hoc eſt quod dicit etiam conſi.ccciij.eo.lib.col.ij.quod in dubio non debet iudicari contractus vſurarius. Tamen cogita tu ruſſum,quod imò de vſuris loqui videtur,ex quo de his paulo ſupra locutus eſt, & ſtatim caſum de quo hic ponit & declarat . nec ſecus Ro.cōſ. ccxxviij.nu.2.ſenſit Ad gl.ēt hic ſciendum eſt,quod pœna adiecta, peti non poteſt quia adiecta videtur in fraudē vſurarū verū illud fore,ſi adiecta fuerit in contractu mutui, vel dationi pecunię aut quātitatis alias ſi facto,ſecus,puta quia adiciatur promiſsioni conſeruationis indemnitatis ut not.in l. Iulianus in §. idē Papinianus.ff.de actio.emp.Cy.in l.cum allegas C.de uſu.Calcan.conſi.xxxv.col.iij.Dixit quoque ad propoſitum alibi idem Deci.cōſi. ccxxij. col.vlti.vol.ij.quod Contractus vſurarius arguitur ex certa & vniformi præſtatione quę reſpectu ſortis præſtari debeat, poſt Bal.tamē hic exēplificando vt per eos.

ADDITIO.

Ad illud etiam quod ubi certa quantitas exprimitur, diſpoſitiue, quod tunc, expreſſa dicetur taxatiue adde Ferrarien. l. in pactum curatoria C. de pact.

ADDITIO.

Intellectus etiam iſtius tex.eſt hic nullā obligationem natam eſſe,ad propoſitum de quo Purpura.in l.j.nume.39.C.de pac.

SI FVGITIVVS;

Illud,de quo per Docto.in l. ſingularia infra eo.in Tertio membro,quæ ſint ſpecialia in pecunia numerata reſpectu aliarum rerum ſola commixtione pecuniam conſumi,& dominium perdi.l.ſi alieni ff.de ſol. limitatur pluribus modis, Et maxime quando pecunia numerata eſt recipienti mala fide vt hic & in l.caſsius ff.de ſol.Adde Soci.in d.l.ſingularia col.iiij.infra eo.

POMPONIVS LIB. VI.
Ex Plautio.

SI A FVRIOSO;licet dicamus ſola commixtione pecuniam conſumi, & dominium perdi eſtque ſpeciale in pecunia numerata reſpectu aliarū rerum l.ſi alieni nūmi.ff.de ſo. not.in l.ſingularia.ff.ſi cer.peta.limitatur tamen in caſu,ſi ſine cauſa numeretur & commiſceatur,

ut

vt ibi, eſtque argumentum in §. quod ſi duorum inſti. de re. di. et in l. idem Pomponius. ff. de rei. uend. Sed contra iſtam limitationem facit tex. hic ubi pecunia ad aliquem peruenit ſine cauſa. & nihilominus conſumptione ipſius dominium perditur. Niſi ut per Soci. in d. l. ſingularia, col. iiij. reſpondeamus, quod imò peruenit cum cauſa ſaltum pſumpta, quę ſicuti ſufficiens eſt ad acquiſitionem dominij mediante vſucapione. l. iuſto. ff. de vſucap. ita ſufficit ad acquiſitione, mediāte conſumptione, cogitādo eſt. Et addendum ad id de quo hic, conſumptione mutuum reconciliari, eundem Soci. in l. frater à fratre col. iiij. ff. de cond. ind. Et ad glo. hic quod contractus qui non fuit impletus per tráslationem dominij impletur per conſumptionem, ex qua obligatio & actio non oritur, ſed ex pręcedenti cōtractu, per conſumptionem adhuc impleto, ita idem Soci. in l. non omnis in §. ſi pupillus infra eo.

VLPIANVS LIB. XXVI. Ad Edictum.

NAM ET SI FVR; Ad id de quo hic, & in l. ſi mihi & titio ff. de uer. ob. & in l. cum pater in prin. ff. de lega. ij. & in l. ſi titius ff. pro ſocio. quod partes quantitatis debite pluribus, cēſeantur ipſo iure diuiſe ad numerū, adde Corn. cōſ. cxxxiiij. col. ij. uol. j. Et ad aliud, q cōdictio eſt natiua ut hic inq; illis uerbis naſcitur cōdictio. quodque naſcitur ex conſumptione, qua mutuum reconciliatur, tametſi poſsit etiam eſſe quádoque datiua, eundem latins in l. certi condictio col. iij. & in l. ſi à furioſo, col. j. ſupra eo.

SI SERVVS;

Quod conſumptione, pecunia fiat accipientis vt hic tradit etiam Soci. in l. non omnis in §. ſi pupillus. infra eo. Qui aliud quoq; dicit ī l. eius quę in prouincia col. ij. infra eo. per illum tex. & iſtú quod qui vult contrahere mutuum, in tota ſumma, nec poſsit, contrahitur in ea parte in qua cō trahi poteſt. & eſt argumentum vltra eum in l. j. in §. ſi quia ita. ff. de uer. obl.

VLPIANVS LIB. XXIX. Ad Edictum.

SI FILIVSFAMILIAS; Ad id qđ idē operatur cōſumptio, quod dominij translatio à principio, adde Soci. in l. non omnis in §. ſi pupillus infra eo. & in l. frater à fratre col. iiij. ff. de cond. iudc.

Et ad id, quando pecunia mea ad te peruenit, quod mihi ex æquitate datur actio, ne locupletior fias ex ea, eundem in l. ſi & me & titium col. j. infra eo. Niſi perueniat titulo oneroſo, qa túc ſecus, ut ibi per Bar. & hic Pau. caſt. in l. ſi uero in §. ſi domini, ff. de in rem uer.

ADDITIO.

Omnia iura quę dicunt, conſumptione reconciliari mutuum, ut hic, & in duabus legibus proximis, limitantur bona fide conſumptio fiat, quoniam tunc non reconciliatur. alias ſic, ſi ſciente, & mala fide quidem ut hic not. niſi conſumens hoc caſu, pecuniam à domino habeat. l. non omnis §. ſi pupillus præallega. infra eo. ita Soci. in l. rogaſti in §. fi. nume. 7. ſupra eo.

VLPIANVS LIB. XXXI. Ad Edictum.

SINGVLARIA; Ad ſingularia mutui, de quibus hic, & ad id maxime, quamuis commixtione ſpecierum facta contra dominum voluntatem, ipſe non priuetur re ſua, quod tamen fallit in commixtione pecunię. l. ſi alieni nummi. ff. de ſol. adde Por. vbi multa in §. cum ex aliena col. ij. inſti. de re. di.

Et ad illud quod quamuis plures fictiones, nō poſsint circa idem concurrere, l. j. C. de dot. promi. l. cum poſt. §. gener. ff. de iu. do. poterunt tamen ſi vna ueniat in conſequentiam alterius, ut hic, adde Bal. in Marga. ſua fictio. nume. 5. & Ferrarien. in l. i. col. fi. ff. de offi. eius.

Et ad illud de debito ex vna cauſa in aliud cōuertendo, de quo etiā in l. ſi pro mutua. C. ſi cer. per. & in l. certi condictio in §. fi. ſupra eo. Corne. conſi. ccxlj. ad fi. uol. iij. & conſi. ccxcvii. col. ii. eo. lib. nonnihil col. iij. Lamb. de Ramp. hic late fol. 46. col. iiii.

ADDITIO.

Ad illud de duabus fictionibus, de quo ſupra nouiſsime addas quod concurrunt quoque ſi à diuerſis fontibus proueniant, ut poſt Alex. hic dicit Purpur. in l. in bone fidei col. ij. C. de pac.

Dicit etiam aliud Bald. per iſtum text. in rubr. cod. titu. C. quod qui intentat actionem ſpecialem eam intentare videtur cum ſingularibus preceptis.

Et ad id, quando duo ſunt introducta ad vnū finem, quod vnum reputātur. de quo etiam in c. latores de cle. exco. mi. uidendus eſt Car. in cle. j. in §. ſi quis. in ix. q. de reb. ec. non alienan. late Gom. in regu. de publi. reſigna. q. vj. col. j. & ij.

Qui etiam dicit ad idem quando inra duorú perueniunt ad vnum quod pro uno reputantur. de anna. po. q. xv. ad fi.

Et alibi quod ratio quæ militat in vno beneficio poſ. triennali preſumi ti. habilem, procedit etiam in duobus de trien. po. q. x. col. iij.

Et ad

Et ad aliud Deci.conſ.xix.col.iii.uol.iii. qđ qui delegat ſoluit. l. quanuis. §. interdum. ff. ad Velleia. & quod nomen debitoris in ſolutū dari uidetur, poſt Aret.hic in antepe.col. deq; delegatione debitoris, conſ.xcix.col.ii.uol.i.

Et ad aliud quod interuentu ſtipulationis pręſumitur nouatio,ut hic per Bar.Ferrarien.in l.ſi pacto quo pœnam.ubi multa.C.de pac.col.v.

Et ad aliud Alua.in c.i.§.illud quoq;.col.iii. de ꝓhib.feu.alie.ꝑ Fede.in uſib.qđ ſicuti hic,ſingularia q̄dā in mutuo ꝓcepta eſſe dñr,ita ibi propter frequentiā alienationis feudorū ſpeciale ius quoddam eſſe debet,conſiderata dñorū perſona.

Et ad id quando pecunia ſolutioni eſt parata, quod tunc breui manu cenſetur creditori ſoluta & data debitori,adde Soci.in l.Iulianus. in prin. ff.de cond.& demō.& Bal. in c.ad noſtram.nu.4. de iureiu. quod qui cōpenſat breui manu ſoluit. Et in ſimili Iaſ.in l.ſi fundum.in §.Titio.ff.de lega.j.& Alex.conſ.cxxxvj.col.iiii.uol.ii. & Soci. in l.ſi & me & Titium.col.i.infra eo.

ADDITIO.

Ad illud de quo ſupra,de debito ex vna cauſa in aliud conuertendo,adde nouiſſime Pau. caſt. conſ.clxx.col.i.uol.ii.dicentem, ex una cauſa debitum in aliam conuerti poſſe, per indirectum, ſiue pecunia ſolutioni parata ſit,ſiue non. l. ſi ex precio.C.ſi cer.pet.Et etiam per pactum,ſi ſolutioni erat parata ut hic.Alex.pulchre cōſ.xxviii. col.iiii.uol.v.& conſ.xxiii.col.i.uol.vii.

Et alibi Bal.quod in mutuum naturale cōuerſio fieri non poteſt niſi in duobus caſibus, primo ſi res erat præſens,ſecundo ſi erat(ut diximus)ſolutioni parata.in l.certi cōdictio.col.ii.ſupra eo.

ADDITIO.

Ponderando illa uerba etiā de quibus hic.mihi data,& à me ad te profecta,dicebat Cor. quod illud quod datum eſt filio gratis, & contemplatione patris,cenſetur à patre profectum ac ſi datū eſſet patri,& per patrem filio,cōſ.ccxc. col.ſi. uol.iii.& cōſ.i.col.viii.vol. iiii. & ī pulchro caſu renouatę ſocietatis,Alex.cōſ.136.col.ſi.uol.v.

Et ad illud,quod ſtatutum in duabus perſonis intelligitur ſtatuiū in vna,argumento ſumpto ēt ex ſupra dictis faciūt not.per Cur.in feud.q.13. in iiii.par.quod ſicuti ſi duo fratres uaſalli relinquant dominum,feudū amittūt,ita perdat unus, ſi idem faciat pro portione ſua.

ADDITIO.

Ad id de breui manu redeuntes(natura enim nouas ſemper deproperat edere formas. l. ii. §. ſed quia.C.de uete.iu.enucl.)ſciendū eſt ad propoſitum,ſi dos nō a patre ſed ab auo profecta ſit, quod non imputatur nepti in legitimam ſibi debitam in bonis patris, niſi contemplatione filij dotem dediſſet,quia tunc ſecus ex quo breui manu uidebitur data filio,& poſtea nepti, & ita dicit Alex.conſ.xxx.col.ii.uol.iiii.& conſ. clxxix. col.ii.uol.v.& utrobique per text. de quo etiam hic,in l.iii.in §.ſi.ff.de dona.int.uir.& uxo.& in ſimili Purpu.in l.ex cōuētione.nu.24. C.de pac. & Corn.conſ. xxvj.col.ii.uol.ii.& cōſ.cclxvj.ad ſi.uol.i.Fulg.conſ.cviii. col. iii. Deci.ſeni. in l. debitori.col.iii.C.de pac.Soci.iuni.cōſ.lxvj.nu. 5.uol.ii.Bellame.deciſio. Dcclii.col.ii.

ADDITIO.

Ad id etiam de quo hic,mandatum fictum nō debere plus operari,quàm uerum,& expreſſum, uidendus eſt Alex.in ratificatione locutus, quæ mandatum fictum eſt,conſ.cxlvj.ad ſi.uol.v.

ADDITIO.

Si in inſtrumento reperiatur uerbū numerauit,& probetur tpe cōtractus,pecuniā numeratā non fuiſſe,de falſo tenebitur notarius & punietur,ut hic not. Adde cōem opi.eſſe,& ita atteſtatur Bernar. de Luco in regu. ſuis 492. poſt Iaſo. hic,ampliando & limitādo,ut per eos. multa Prati.Pap.in for.lib.oppo.cont.ins reu.uer.ſi.col.ii.

ADDITIO.

Notatur etiam hic,quod promiſsio de uendēdo non eſt uenditio, nec promiſsio de donando, eſt donatio,& bene,adde tu Alex. in l. cum fundus.in §.ſeruum tuum imprudens,col.i.infra eo. Et dic quod licet uenditio ſit contractus bonæſi dei,& actionem bonæſidei pariat.l. iuriſgentiū. in prin.ff.de pac.attamen promiſsio de uendendo non eſt huiuſmodi, ex quo (ut dixi) uenditio non eſt, & pulchre deducit ad propoſitum, Bertran.conſ.iiii.nu.39.uol.ii.

ADDITIO.

Ad id etiam de quo hic, ſi campſor promiſit, & cedat foro,quod ei non datur amplius recurſus contra primum debitorem,ex quo fuit ſemel liberatus,exempli grat:a,dico ego campſori, qđ tibi certam quantitatem ſoluat,quam tibi debebam,campſor promittit tibi ſoluere, ſine dubio ſum ego liberatus,quia illa promiſsio eſt loco ſolutionis.l.ſi.C.ad leg.Fal.adde Bal.ita etiam determinantem.in l.pro debito.uer.extra quæritur C.de bo.aucto.iud.poſ. Deci. plene conſil. cvii. col.ii.uol.i.nonnihil Niconi.olim acutiſs.diſcipulus meus allega.x.nu.19.par.ii. deque mercatoribus fallitis ad propoſitum multa Boer.deciſio. ccxv.col.i.ii.iii.& ſeq.par.ii. Et nouiſsime ad huius q. de campſore,Alex.conſ.clxxiii.col.ii.uol. vii.& col.iiii.uerum eſſe iſtud, quando promiſſio facta eſt per modū delegationis, quod declarat etiam Niconi.allega.præallega. Ad q. Alex. conſ.x.col.ii.uol.ii.& col.iii.& iiii.

ADDITIO.

Ad illud ēt qđ celeritate cōiungēdarum actionū unus actus occultatur, Adde Fulg.cōſ.v. col. ii.& ī pulcherrimo caſu cōſ.ccxxv. col. ii. & hoc eſt quod dicit Deci.ſeni.in l. debitori.col.iii.C. de pac.qđ circuitus ſunt euitandi de quo ēt ſupra. Et ad illud qđ ex pluralitate ꝑſonarū nō uariatur rō,dic ſecus,in l.iuriſgentiū. in §.adeo.& ibi Bar.ad ſi.ff.de pac. ubi diuerſum ius eſt ſi fiat cū pluribus pactū, q̄ ſi fiat cū uno tm̄. Et ad illud quod à perſonis plurib.ad unā,& perſonis ad

et procedat argu. Fulgo. conſ. xlvij. col. ij.

Et ad illud quod ex vno eodemq; actu poteſt reſultare, cum ſtipulatio tum etiam alius contractus. Soci. in l. ii. col. ij. & iij. & in l. certi condictio. in §. quoniam, col. j. ſupra eo.

Et ad illud quod mutui ſpecialitas locum habet in omnibus rebus mutuabilibus, eũdem Soci. in d. l. certi cõdictio. in §. ſi nũmos. col. ij. ſupra e.

Et ad illud, quod non ſit momentanea dominij tranſlatio, quando ſtatim ſine pacto fit retraditio, adhuc Soci. in l. ſi tibi. col. ij. infra eo.

Et ad illud quod per teſtes regulariter fit omnis probatio præterquam in caſibus hic per glo. enumeratis. & in c. i. de cenſib. in vj. Alex. conſ. lv. col. i. vol. iiij.

Et ad illud de quo per glo. adhuc ſi tibi mutuo nomine meo, vel ſimpliciter & paciſcar reddi alteri, quantitatem mutuo datam, illi actionẽ non quęri, Corn. conſ. clxix. col. ii. vol. i.

Et ad dictum Bar. ſi duę ſint actiones, vna poſt aliã, quod ex ſecunda ſemper agetur, ſiue ex interuallo ſiue incõtinẽti ſequatur, quicquid ipſe dicat, adde Calcan. conſ. xxiiii. col. pe. adducentem tex. in l. ſi diuortio. ff. de verb. obl. inducendo vt per eum, ſed vt dixi aliàs verior opi. eſt Bar. nec tex. in d. l. ſi diuortio. probat contrarium.

Et ad illud de quo per Deci. hic, quod poteſt quis pluries legitimari, ſeq; tueri ex validiori, Gozadi. Bononien. conſ. vj. nu. 55.

Et ad aliud Iaſ. de ſcholari infirmo, habente pecunias penes mercatorem, cuius nomine mercator inter viuos contrahens, fratribus promittat, quod liberatus poterit dictam promiſsionẽ reuocare, ex quo facta videtur intuitu & contẽplatione vltimæ uoluntatis, eundem Gozadi. cõſil. xc. col. ii.

PAVLVS LIB. XXXII. ad Edictum.

SI SOCIVS; Ad id, quando duo ſunt ſocij, ſi non appareat quod vnus deſiſtere à conferendo & communicando omnia ſibi obuenientia, cœperit, conſtet vero alterum ſuo proprio nomine emiſſe, ſocio ſciente & patiente, quod nihilominus communicare teneatur, de quo hic, & in l. Titium & Meuium. in §. altero. ff. de admini. tuto. & per Bal. hic. adde tu pulchre per Alexan. ubi multa conſ. lxxviii. col. ii. vol. ii.

VLPIANVS LIB. I. diſputationum.

CVM FILIVSFAMILIAS; Not. eſt tex. iſte, quod vbi imploratur officium iudicis, ibi procedi extra ordinem dicimus, de quo etiam in l. ſi cui legatum. ff. de cõdi. & demõ. Adde Ferrarien, in l. i. col. vii. C. qui admi. & Corn. conſil. cxxviii. ad fi. uol. iii. Et dic ubicunque competit actio directa, quòd ibi non datur officium iudicis, loco actionis ſubrogatum, fuitq; verbũ Bal. in Marga. ſua, actio. nu. 28. ſignanter per iſtum tex. iuncta glo. extraordinario.

ADDITIO.

Ad illud etim quod filius dicitur habere legitimam perſonam ſtandi in iudicio, ubi officium iudicis implorat, non quando agitur in figura iudicii. l. fi. §. neceſsitate. C. de boniſq; lib. uot. in d. l. i C. qui admi. & in d. l. ſi cui. Adde Corn. pulchre conſ. ccxviii. col. ii. uol. i. & conſi. ccviii. ad fi. uol. iii. Et ad uiatici propoſitum ſcias Græce ἐφόδια dici, & uiaticari uiaticum parare. de quo in Cæſa. Sueto. c. lxviii. ibi. ſingulos equites è viatico ſuo obtulerunt & in Galba. c. vii. ibi. Satis conſtat exituro viaticum defuiſſe. quanquam aliàs Q. Claudius, in annalibus magnum viaticum pro magna facultate poſuerit.

VLPIANVS LIB. VII. diſputationum.

SI EGO; Per iſtum tex. in pulchro caſu, dixit Pan. Caſt. quod agere volens poteſt excludi, ſiue repelli, exceptione tranſactionis & pacti, quia ſic ſemel voluit, põderando uerba ibi, quod ſecundũ uoluntatem &c. Et ſi agentem, ſiue agere uolentem, poterit utique etiam eum, quem agere uolens prius excluſerat. l. de acceſsionibus. ff. de diuer. & tempo. pręſcrip. ubi uulga. regu, Si vinco uincentem te, multo magis uincam te, conſil. xxii. col. iiii. uol. ii.

IVLIANVS LIB. X. Digeſtorum.

NON OMNIS; Ad uulgatum illud, de quo hic, quod actus agentium non operantur ultra eorum intentionem. Adde ſimile, quod nec etiam gratia, quanquam motu proprio conceſſa, debet aliquid operari ultra intentionem concedentis ut per Feli. in c. cauſamque. col. v. uer. ultimo conſidera. de teſti.

Et ad idem dicit etiam Corne. quod ſocietas non operatur, niſi circa res prouenientes ex ipſa negociatione, ſeu quæ negociationem ipſam reſpiciunt ex quo contractus ex conuentione partium legem accipiunt. l. i. §. ſi conueniat. ff. depo. & quia actus agentium non operantur ultra eorum intentionem ut hic. conſil. cclxxii. nume. 8. uol. i. Et alibi quod hac ratione conuentiones limitant contractus, & quod eis ſecundum intentionem contrahentium dant legem, conſ. lxxvj. nu. 12.

nu. 12.uol.ij.Et alibi quod pactum de non petendo & generalis refutatio non trahitur ad iura prouenientia ex teſtamento primo de quo per eum conſ.ccxlj.nu.9. eo. lib. & alibi quod attenditur mens & int entio facientis actum, non verba, & quod actus ipſe non operatur contra, uel præter ipſius intentionem, in pulchro caſu cōſ.lax.col. ii.uol. iii. Et alibi, quod ea verbis demonſtratur intentio, & quod pro terreno aucto non poſſeſſo, in caſu ſuo nō videtur facta ſolutio cenſus eccleſiæ, conſi. 50.col.j.uol.iiij.

Et idem dicit in ſententia prati.pap.quod nō operatur ultra intentionem iudicantis in for.lib. in actio.rea.ner.iure dominij,ad fi. Et alibi, ſi ſimplex.productio inſtrumenti fiat, quod tantū fidei facit, ad partis aduerſe fauorem quantum ipſius producentis reſpectu ut in teſte, pro utra que parte deponente.l.i.§. diem. & ibi glo.ff.de eden.alias ſi contrarium proteſtetur, ſecus, quia actus agentium, non operantur ultra eorum intētionem, in forma productio. inſtru.uer. in illis paſſibus.& alibi in for. libel.quo agitur ad pœnam ex compromiſſo.uer.poni faciatis,col.j.qđ actus iudicis uel arbitri, operatur ſecūdum eius intentum, non autem contra eius propoſitum.

Dicebant quoq; ad propoſitum Ferrarien. in l.ii.col.aiii.C.de eden.quod magnum inconueniens eſt dicere, qđ acta & probationes poſſint operari, ultra intentionem ipſarū partiū, contra ea quę habētur hic,& in l.in agris.(vltra eos) ff. de acqui.re.do.& in l.cācellauerat.ff.de his qb. ut indi.ubi limitata cā, limitatū ꝓducit effectū. Et alibi in l. poſtquam liti. col. vj.C. de pac. qđ qui renuntiat inſtantiæ, nō agit vt ſe obliget alteri, ſed ut ſe abdicet, ea de re fruſtratorie quæritur ibi an requiratur alterius conſenſus.l. ſi quis ui.§.differētia.ff.de acqui.poſ.& facit regu.iſtius legis, & ut per eos fuſius ibi. Vbi etiam Purpu. aliqua col. x.

Per iſtam regu.quoq; Imol.in l.nō ſolum. in §.morte.ff.de no.ope.nun.reprehendit Bal. in l. pacta nouiſsima.C.de pac.dicētem contra Bar. quod clauſula derogatoria etiā ſimpliciter facta, comprehendit futura, quia ſi iſtud uerum foret, actus ille operaretur ultra intentionē agentis, & male ut hic.ibiq; Ferrarien.col.iii.& iiii.latius. Feli.in c.cum M. Ferrarien. col. aav. de conſti. idem Ferrarien.etiam alibi ad regu.dicunt, quod pactum appoſitum ad quærendam actionem, exceptionem non producit, ex quo actus agentiū operari non ſolent, ultra eorum intentionē in l. in bonęfidei.ad fi.C.de pac. Tamen, quantum ad iſtud, non procedit.ex quo dicimus hinc etiam, quod cui cōpetit actio, eidem multo magis competit exceptio.l.inuitus.§. cui damus.& ibi dixi. ff.de reg.iur.& ita limitant regu.in loco prægallega.& bene.Dicunt rurſus in l.i.col.iii.C.de trāſac. quod tutores adminiſtrationem diuidentes, nō mādāt nec cōmittunt, ſed potius ſe exonerāt uſq; adeo ut cōtra propoſitū obligari nō debeāt, & pręter eorum intētionem, & ut ipſi fuſius ibi. Et alibi Purpu.quod numeratio quę fit ad liberādū nō debet obligationē parere ex quo actus agētiū &c.in l.petens.nu.74.C.de pac.Et Pau. Caſt. quod ſententia iudicis non præiudicat niſi illi, cui iudex pręiudicare intendit, conſ. cccaaxvii. nu.27.uol.i.deq; ſnīa nōnihil ēt ſupra quod nō operatur ultra intentionē iudicātis, & nouiſsimè idem Pau.cōſ.ccclvj.nu.3.eo.lib. Et alibi quod cōpoſitio facta inter parrochianos, de ſoluendo certū quid debet intelligi ſecūdū mentem cōponentiū, ſicut cęteri cōtractus, cōſ.ccclaiii.col.iij. eo. lib. Et alibi, ſi tradidero tibi rē meā, tanquā tuā, nullū trāſfero in te dñiū, ex quo talis intētio nō cenſetur fuiſſe mea, & multo minus qñ nulla interuenit traditio, ſed dimiſsio maxime ex cā trāſactionis, qñquidē intentio dimittentis non ſit, aliquod ius ſuū in poſſeſſorē trāſferre, ſed ſolū à lite & moleſtia deſiſtere, cōſ. 22.col.3.uol.2

Tradūt intellectū quoq; Ferrarien.per hāc regul.ad tex.in l.fi.C.qui admi.quod ibi nō cōſtabat petentē nolle agnoſcere abſq; decreti interpoſitione in l.i.col.vi.ff.de iur.om.iud. Et diſputant q.in rub. qui admi. col.iii. an eo ipſo quod quis intentat po.hę. pet. uideatur agnoſcere bo. poſ.tenendo partem negatiuam, & poſtea contrarium dic ut per eos. Et ibi Senen.col.xxiii.qđ cum intentio petentis bo.po. ſit cōſequi ſucceſſionem de iure prætorio, non efficietur hęres de iure ciuili. quod etiam abſolute uerum non eſt, ideo cōſiderat poſtea col.axvj. aliquos caſus dic ut per eum nonnihil ibi etiam Corne. col. iii.ne epitomatum terminos tranſiliamus.

Dicit etiā Bar.in l.nā & poſtea in §.fi.ad fi.ff. de iureiu.qđ ſi iudex deferat iuramentū neceſſariū in defectū probationis, ualebit ad probationem ipſam perficiendā, nō ad partem obligādā, de quo etiā in l.admonendi.eo.tit.per iſtā regulā.Et Bal.in c.& ſi Chriſtus.nu.9.de iureiu. in ſimili, qđ iuramentū eſt finis cōtrouerſię, ſi delatū ſit ad cām finiendā, nō ſi ad interlocutoriā. Et Feret. Vicenti.mihi olim non vulgaris amicus.in c. cum M.Ferrarien.nume.16. poſt alios, de conſtitut. quod ſi quis pro debitore fideiubeat apud creditorem, non iuuatur proteſtatione facta in abſentia ipſius, ſi uero in præſentia, eodem etiā conſentiente, iuuabitur (ut diximus) per hanc regulam. Et Soci.iuni.conſil.lxxxj.nume.22. uol. iii. quod clauſula ad omnia præcedentia referri debet, l.talis ſcriptura.ff.de lega.i.c.ſecundo requiris & utrobique not.de appella.niſi appareat de contraria uoluntate diſponentis. ut ibi. Et cōſil.lxaaj.nume.60. eodem lib. quod priuilegiorum uerba, intelligi taliter debent ut conueniāt menti & intentioni Imperatoris uerisimili. & idem in bulla pontificis declarat Gozadi. conſil. octuageſimotertio. colum. tertia. Et Bertran. alibi, quod ſublato conſenſu omnis actus redditur indifferens, informis, & inanimatus, conſil.primo.nume.4.uol.primo. Et formaliter

Bellame.vt ſupra.deciſio.Dccliij.col.i.qđ verba non operantur effectum,niſi ſecundum finem ad quē tēdūt,nec vltra intētionē agētis. Et Alex. cōſ.lxxxviii.col.iii.vol.iiii.& cōſ.cxviii.col.iiii.vol.ii.quod inſpici debet id, ad quod principaliter hominis actus ordinatur, & quo nomine geratur. Et Soci.in l.ii.in prin.ſupra eo.quod intētio contrahentium mutuum,eſſe debet, nō reddi idem in ſpecie,ſed in genere. Et ſic quod qualitas cōtractus capitur,ſecundum intentionem cōtrahētium.& in l.ſi nō ſortem.in §.libertus.col.ii.ff.de cond.inde. quod condictio indebiti tātū datur ad id in quo recipiens fit locupletior,& nō ab re quia obligatur contra intentionem, & contra intentionē ſoluentis. Et Ferrarien.in l.i.col.xj.C.de eden. quod ſi argentarius librū rationū conficiat ex mandato ſcholaris,mandatum factū videtur ad excitandum,nō quod actionē vel obligationem inducat,quia actus agentium &c. Et per iſtam regu.Ang.& alij,in §.ſed & quod principi placuit.inſti.de iur.natu. quod volūtas principis habetur pro lege, quando vult & intendit condere legē,aliàs ſecus,quia nō omnis vox principis eſt lex ſicuti non omnis vox iudicis eſt ſententia.l.ex ſtipulatione.C.de ſen.& Deci.ſeni.in l.vbi pactum.col.iii.C.de tranſac. quod in acceptilatione nulla pœnitens ineſt obligatio ad non petendum,adhuc per regu.iſtam.

ADDITIO.

Ad aliud etiā ſeruit nobis hęc lex,quod ſi donatarius præmoriatur,nō tranſit donatio ad eius hæredes,de quo etiam in l.i.& in l.ſenatus.ff.de dona.cau.mor.tradit Cor.cōſ.ccxxiii.col.ii.vol.i.& ferè ad idem Deci.ſeni.in l.licet.col.i.C.de pāc.quod donatio cauſa mortis,non aufert liberam teſtamenti factionem, ex quo in ea eſt locus pœnitentiæ.

SI PVPILLVS.

1 Etiam ſi alia ratione,quàm illa,quod pecunia ſit aliena,impediatur mutuum,puta inhabilitate dantis vel recipientis, conſumptione tamen reconciliatur,vt hic,& in l.ſi à furioſo.& ibi Soci.not.in prin.ſupra eo. Qui etiam dicit ibidem ad fi.quod licet in rebus ſpecificatis,ex ſola occupatione dominium non probetur, probatur tamē contra eum qui habet cauſam à me, ex qua dominium præſtari ſolet.

IVLIANVS LIB. XVIII. Digeſtorum.

SI TIBI; Quanquàm à rudibus & imperitis hominibus, erretur in nomine contractus,attamen ſi verba congruum importent, contractum ſcilicet, error nō vitiat.l.ſi olei.C.loca.vbi ponitur locatio pro contractu innominato. Et alibi donatio pro remiſsione,in l.ſi vno.ff.eod.& hic.declarat Ro.in l.i.col.iii.C.qui admi.

ADDITIO.

Si ſint duo mandata contraria quoq; neutrum exequitur quis ſi literæ diuerſæ fuerint tamen, quia ſi ī eiſdē reperiatur cōtrarietas (vt hic not.) finis corrigit principiū,ſicq; ſeruit nobis ad aliud lex iſta cum not.in ea.& vt pulchrè per Bal.in c.ſanè.nu.2.de offi.deleg.Deci.ſeni.in l.pacta nouiſsima.col.ii.C.de pac.

Et ad aliud, qđ quamuis hæc diuerſa ſint quicquid antea meū fuit,mihi reddi. Et quid de tuo tanquā mihi debitū dari,l.i.§.elegāter.ff.de poſi.gl.in prin.inſt.de actio.attamē largo ſumpto vocabulo & impropriè ēt mihi debitū meū dicetur, vt hic & in l.ſi & me & Titiū.infra eo.& in l.ſi pecuniā.C.de neg.geſt.Ro.conſ.cxcv.nu.2.& 3.

Et ad aliud ꝙ verba debēt intelligi ſecundum mētē diſponētis,ſemper attēdēdā,ēt ſi à proprietate verborū ſit recedēdū,de quo ēt in l.fi.C.quę res pig.ob.poſ.& in l.iii.C.de libe.præte.& in l.fi.C.de cont.& commit.ſtipu.Alex.cōſ.clvj.col.i.volumi.vii.

Et ad aliud ꝙ creditor & creditū dr̄, qn̄ qs fidē alterius ſeqt̄,ſiue qn̄ habita eſt fides nō ex neceſsitate, ſed ex voluntate, & ita ad hoc ponderat iſtum tex.Bal.in l.i.& ibi Soci.poſt eum.col.viii.ſupra eod.

Et ad aliud,quod quando datur aliquid,ut idē in ſpecie reddatur,dicetur contractus innominatus,quādo recipiēs eā accipit ad aliā ſuam utilitatem,& per aliquod tempus. quia ſi incōtinenti repeteretur res, iam non eſſet contractus aliquis ut hic & in l.qui ſic.ff.de ſol.Soci.in l.ii.nu.18.ff.ſi cer.peta.

IVLIANVS LIB. XLVIII. Digeſtorum.

QVIDAM AESTIMAVERUNT; Boni pretoris eſt, materiā litiū amputare inquit Bal.per iſtum tex.inc. conquerēte.nu.2.de offi.ordi.

In quo aliud ēt not. ꝙ ſi creditor habens debitorem in certa quantitate partē receperit, quā tamen recipere non tenebatur ut hic, nō propterea ſibi in reſiduo præiudicat, ut tradunt Ferrarien.in l.ſi creditores,col.ii.C.de pac.multa Lamb.de Rampo.hic,fol.47.col.i.

Et aliud rurſum, quod actor poteſt diuidere confeſsionem & reſponſionem rei,ſicuti reus petitionem actoris partem confitendo & offerendo & reliquā negādo,de quo ēt i l.tutor.in §.Lucius ff.de uſur. idē in l.ſi quidē.col.i.C.de tranſac.

ADDITIO.

Ad primū dictū redeūtes adde Fulg.alibi dicētē in pulchro caſu,benigniorē partē in ambiguo fore ſemper præſumendā, per quā lites maxime minuuntur & tolluntur paxq; inter cōiunctos & neceſſarios procuratur,conſ.cix.ad fi.

Et Deci.ſenio.in l.edita.colum.ſecūda.C.de eden.

eden. tenentem illam opi. ibi quod emendatio poſsit fieri vſque ad ſententiam & error corrigi, & hoc maxime quia ſi tenendo minuuntur lites vt hic, euitaturq; multiplicitas actionum.

IVLIANVS LIB. IIII. ex Minutio.

VINVM; argumentum de tempore ad locum regulariter procedit, vt hic, ad quod ſolet cōmuniter allegari text. iſte. Et ideo iudex non debet ſe exhibere, niſi tempore & loco opportunis. l. ſi cum dies. §. ſi arbiter. ff. de arb. Ferrarien. in l. non minorem. col. ij. C. de tranſac. nec iudicialia noctu fieri poſſunt, niſi iuriſdictio ſit expiratura, vt ibi dicunt, Canoniſtæ late in c. cōſuluit. de offi. dele. & hoc modo arguit ēt Corn. conſ. clviij. nu. 5. vol. j. Et pulchre conſ. cxix. col. iij. vol. ii. Quod ſicuti circa ſolemnitatem adhibendam in aliquo actu debet attēdi tempus, quo celebratur, ita attendi debet locus. l. ſi fundus. ff. de euic. l. i. C. de emanci. lib. l. ii. C. quemadmo. teſta. ape. Qui dicit etiam alibi conſ. cxcvij. col. iii. vol. ii. quod in libello accuſatorio, non eſt neceſſe, quod apponatur dies, & ſi apponatur, probetur autem alia die fuiſſe perpetratum delictū reus abſoluitur. Et idem in loco, poſt Bar. tamen in l. is qui reus. ff. de pub. iudi. Et alibi conſ. xxix. nu. 20. vol. iii. quod ſicuti paruum temporis interuallum, inducit præſumptionem fraudis, ita inducit paruus locus & paruitas rei. Et alibi conſil. cxix. col. ii. eo. lib. quod quando actus in tempore vel loco deducto poteſt fieri licite & illicite, qui inſurgit debet concludenter probare, factum tēpore vel loco prohibito, ex quo aliàs in dubio ſemper præſumetur factum licitè argumētum in l. merito. ff. pro ſo. & in c. i. de ſcruti. fa. & vt per eum latius. Et alibi conſ. ccix. col. iii. eod. lib. quod partes ſtare dicuntur in eodem loco, licet diſtent vnus ab alio, & quid factum eodem tempore, licet ſit aliqua diſtātia temporis. Et alibi conſ. xlviii. col. j. vol. iiii. Quod ſicuti probatio non concludens ratione loci, non releuat, pari modo non releuabit, ſi non concludat, ratione temporis. Et alibi conſ. cix. nu. 2. eo. lib. quod ſicuti in dote attenditur tēpus, in quod fuit collata promiſsio ſoluendi, ita attendetur locus deſtinatæ ſolutionis, & non cōtractus. l. in tempus. ff. de hære. inſti. l. exigere. ff. de iud. Calcan. cōſi. xv. col. iii. Et alibi conſ. cxciii. col. ii. eo. lib. quod locus & tempus in inquiſitione deducta probari debent aliàs reus erit abſoluendus, poſt Bar. in l. libellorum. ff. de accuſa. & in d. l. is qui reus. ff. de pub. iud. Arguūt etiam Ferrarien. ex not. hic, de re ad tempus, & dicunt in l. moræ. col. xiiii. ff. de iuriſdictio. omnium iudi. quod ſicuti quando conceſsio fit ſuper vna re particulari, vel de pluribus iuriſdictio dicitur delegata, ita quando eſt facta ad tēpus. verum melius probatur argumen. iſtud in l. miles ita in §. ſed quia & ibi Bar. ff. de mil. teſta. & in l. Iulianus & ibi not. ff. de uer. ob.

Et ad propoſitum noſtrum quod ualeat de loco ad tempus, dicit quoque Feli. in c. i. col. fi. de ſponſal. quod ſi maritus poſt matrimonium contractum domicilium mutat, in reſtitutione dotis, attenditur locus perfecti & deſtinati contractus, Et ſi ſtatutum dicat, dimidium dotis, maritum lucrari debere, vxore mortua ſine liberis, quod attendetur temporis pari modo ſtatuti editi. & ut per eum latius.

ADDITIO.

Ibi per iudicem petere, dic qđ uſitatus modus loquendi eſt, ut etiam habetur in l. fi. ff. de rei vē. & in l. in bonęfidei. C. de reb. cred. & in l. delata. C. eo. hoc eſt iudiciaria uia. ad quo plane aduertis etiam Io. Coraſi. ep. q. lib. c. v.

Et ad materiam adde, quod debitor per interpellationem extraiudicialem in mora conſtituitur, & ex lapſu diei à contrahentibus appoſiti in contractu de quo etiam in l. magna. C. de cont. & comm. ſtip. & in l. mora. ff. de uſu. & in l. ſi ex legati cauſa. ff. de uer. ob. & pręter dicta hic Pet. à Duenna in regu. ſuis. clxxx. & clxxxi.

Et quod per petitionem iudicialem quoque, contrahitur ſi non pręceſsit ut inquit Corn. cōſi. clxvi. col. ii. uol. iiii. Seyſcl. in d. l. ſi ex legati cauſa ad fi.

Et quod attenditur tempus morę in ſolutione facienda, conſi. cccxxi. ad fi. uol. iii. Et Soci. in l. quod te col. j. ſupra eo. quod ante morā interitu ſpeciei debitor liberatur, poſt uero perpetuatur obligatio.

Et Boer. ad idem deciſio. cccxxvii. nu. 5. par. ii. ſi mutuaui tibi uinum ualoris aureorum. x. tempore mutui, & cum reſtituis non ualeat niſi quinq; quod ipſum accipere cogor, niſi fueris in mora quia tunc condemnandus eris ad tantumdem in genere cum ęſtimatione quanti plurimi ualuit, vt idē dicit poſt gl. hic, atteſtatus, amplius hāc eſſe cōem opi. deciſ. lxviii. nu. 4. par. i. neq; id nūſ omittēs (ut ibi ſubiicit) qđ poſt rē conſumptam æſtimatio creſcere nō pōt. nu. 2. Et qđ in mutuo rurſum ueniat intereſſe rōne moræ tradit Deci. cōſ. cxvi. col. iij. uol. j. & cōſ. cxix. col. iiij. eo. lib.

Et de ęſtimatione, quod creſcit & decreſcit firma manente bonitate intrinſeca declarat adhuc Corne. conſi. cccxx. ad fi. uol. iij. & quod hoc reſpectu attenditur tempus Sol. uel moræ conſi. cclxxxviij. ad fi. vol. j. ſi debeantur fructus officio iudicis Mercenarij tamen, ęſtimatio creſcere nō poteſt quod ad limitationū eorum quę hic not. obſeruandum eſt. & ut fuſius declarant Ferrariē. in l. j. col. xii. ff. de iu. om. iud.

Et de bonitate alibi Bal. in l. cum quid in pri. ſupra eo. quod Bonitas quędam eſt intrinſeca eſt quædā extrinſeca, intrinſeca ſapor, extrinſeca ualor, Et qđ inſpicitē tēpus cōtractus quo ad intrinſeca, quo uero ad extrinſecam tempus morę.

Dicens quoque alibi quod iſte text. loquitur in obligatione generis, quodque plurimum differtab obligatione ſpeciei, in l.in re furtiua.col. j.infra de condi.fur.ſubinde doclarando vt peũ.

Et fuſius quo ad bonitatem.in c. illud. nu. 8. de præſcrip. Quod in intrinſeca tria conſiſtunt, materia, forma, & qualitas inſeparabilis, triaq; in extrinſeca, locus, tempus, & æſtimatio, quodque bonitas variabilis eſt, ſeruitq; etiam ad dicta in l. cum quid. ſupra eo.

Et de æſtimatione rurſum, Gozadi. Bononiẽ. conſ. lvij. ad fi. quod æſtimatio vini debetur eo tẽpore quo ſolui debebat, & ſi creſcat alio tempore, vſque & poſt ſententiam ſemper debetur, nec iſtud venit ex vi executionis, ſed ex natura contractus & moræ.

Et quod tempore moræ, poſsit peti æſtimatio, tradit etiam nuuiſsime Alex. conſ. 178. col. ij. vol. vj. & conſ. ccx. col. j. & ij. eo. lib. vel tempore litis conteſtatæ ſi mora non præceſſerit, vt idẽ dicit conſ. lxiiij. nu. t. vol. vij.

Et Calca. conſ. xiiij. col. xiiij. vbi alia ſanè multa & pulchra, quod id quod dicitur hic, venit & debetur officio iudicis, quod vero. in l. cum quid ſupra eo. ex natura obligationis.

Et alibi Bal. in c. cum cauſam. ij. nume. 5. de teſti. quod æſtimatio rei, quandoque probatur per communem valoris curſum, vt in rebus quæ venduntur in foro, quandoque per communem curſum redditnum, aliquando per vicinitatem aliarum rerum, nonnunquam per taxationem, multotiens per communem & non ſingularem affectionem, Interdum per inſtrumenta emptionũ & locationum facta communiter, & ſæpe etiam per æſtimum communis.

Et ad id de libello de quo idem Bal. in l. ſeimus C. de ſacroſanc. eccle. & Spec. in titu. de ob. & ſol. in §. ſequitur. ver. quid ſi libellus, quod ſi quis petat rem & æſtimationem copulatiuè, non erit ineptus, ſed exponetur, & pro vel, videbitur agẽs petiiſſe, rem ſi extat, aliàs æſtimationem, & not. etiam hic. adde Paul. Caſt. conſil. cxcix. col. iij. volumi. ſecundo.

Et ad dictum glo. hic, vbi libellus non requiritur, ſi producatur, & ineptè quidem, quod nõ nocet, Corn. conſ. lxxxvij. col. i. vol. l. & etiã nume. t 5. & conſ. lxij. col. i. & conſ. cclxxiii. nume. 31. eod. lib. & in ſimili amplius ſubiicit ibi, qđ in libello accuſationis, non eſt neceſſe petere reſtitutionem damni, & ſi petatur quod ſufficit petitio generalis & incerta, poſt Bal. & Ang. in l. i. in §. i. ff. de eden.

Et ad aliud de quo rurſum hic per glo. & Docto. Videndus etiam num eſt Corn. met conſ. cii. ad fin. eo. lib. dicens ſententiam ferri poſſe quoque, non publicato proceſſu, vel publicato, non rite tamen.

Et alibi, quod cum non requiratur libellus in executione ſententiæ, pronunciari poteſt aliter quàm petitum ſit, conſ. ccxviii. ad fi. eo. lib. eſtq; not. limitatiõ ad l. vt fundus. ff. communi diuid. & ad c. licet hely. de ſimo.

ADDITIO.

Ad dicta etiam de loco hic deq; æſtimationẽ vt ſupra, pulcherrimam decidit q. Purpu. in l. cũctos populos. col. xvj. C. de ſumma Tri. & fid. catho. ſi quis impetrauit gratiam vt ſibi conferantur beneficia, uſque ad certam quantitatem Turonenſium, quod attendetur æſtimatio reſpectu loci non gratia, ſed loci vbi erant beneficia. & Alex. ante eum, conſ. xxj. col. ii. vol. ii.

ADDITIO.

Et quod non noceat productio libelli inepti, eo caſu quo non requiritur, vt ſupra, nouiſsime tradunt etiam Ferrarien. in l. j. col. viii. de iuriſd. om. iud. ff. & in l. ii. col. iii. ff. eo. & col. iiii. Sylua. conſ. xxvj. nu. 6. Rauen. in alphab. ſuo libellus. multa col. ii. & iii. nonnihil Maran. in diſputa. ſuis. iiii. nu. 2. Deci. & Iaſ. hic ad fi. Soci. in l. edita. in prin. C. de eden. & Alex. conſ. lxj. col. penul. vol. ſecundo.

ADDITIO.

Arguunt quoque Ferrarien. per iſtum text. à maiori ad minus in l. imperium. col. v. ff. eo. qđ ſi iudex maleficiorum habet merum imperium, deberet etiam habere iuriſdictionem ſimplicem. Et male, quia erat limitata. l. ſolemus. §. latrunculator. ff. de iud. & plus quod argumentum nõ colligitur ex iſto tex. de maiori ad minus, ſed de loco ad tempus, vt ſupra, ſiue de tpe ad locum.

ADDITIO.

Dum etiam dicit Bar. hic genus non reperiri, intellige, quo ad æſtimationem & bonitatem extrinſecam, aliàs perire non poteſt. l. incendium. C. ſi cer. pet. declarat Soci. in l. ii. in §. i. ſupra eod. col. ii.

ADDITIO.

Quanquam (vt inquit Bar. hic, & Zaſi. poſt eũ nu. 9. & Pau. Caſt. in l. iii. in §. in hac. ff. cõmo.) gloſatores antiqui, in ſubtilitatibus huius legis inueſtigandis, intellectum amiſerint. communia eſt tamen ad iſtum tex. (quod ex doctrina omnium hic elici poteſt, vbi & nos multa, in i. ii. iii. & iiii. lectu.) quod debitor fuerit extra iudiciũ interpellatus, quodque vini valor erat vſque ad certam ſummam poſtea decreuit, quo caſu æſtimatio fieri debet, quanti plurimi vinum valuit à tempore more, & dictum quoq; fuit ſupra, quia ſi creuiſſet & valuiſſet plus, non eſſet aliqua dubitatio, odio moroſi, debuiſſet haberi conſideratio maioris æſtimationis vſque ad ſententiam. l. in re furtiua. ff. de cond. fur. & vt per eos latius.

ADDITIO.

Dum ultimo loco exponit etiam Bar. relatiuum quod id eſt quale, ut faciat ſimplicem relationem, adde ſimile in l. domiui. C. de iniur. & in l. Iulianus. & ibi Bar. ff. de hær. inſti. & ita declarat tex. in §. pe. inſti. de lib. Scyſel. in l. manumiſsiones quoque. ad fi. ff. de iuſti. & iur.

AFRICANVS LIB. II. quæſtionum.

SI EVM SERVVM; Ad not. per Bar.hic, ſi effectus ſic locupletior ex re mea, q̄q̄ ego poſſim habere regreſſum in alium quod datur nihilominus mihi actio, contra te directo, & immediate, ſi ille liberetur, cedendo mihi actionem.dic non procedere.ſi contra illum mihi actio competat,quis præciſe teneatur, ut hic & ī l.mater,& ibi not.C.de rei uen.ita Soci.in l.cum fundus in §.ſeruum tuum imprudens col.ij.infra eo. Qui ad idem dicit etiam in l.ſi & me & titium col.j.infra.eo.quod vbicunq; res mea ad te peruenit,cōpetit mihi actio ne ex ea locupleteris, niſi in contrarium conſultum ſit,per not.hic.& iſtud poſtea limitat, primo verum fore, ſi conſultum ſit à principio, quoniam ex poſt facto conſultū eſſe deſinit l.fin.§.i.& ibi Bart.ff. de cond. inde. Secundo ſi ille contra quem conſultum eſt, cedendo actionem liberetur ut hic,& in l. manifeſtiſsimi in §.i.C.de fur.& ut per eum latius.

VLPIANVS LIB. SINGVLARI παιδικτῶν.

SI QVIS CERTVM; Ad id tamen ſeruit nobis hæc lex, q̄d ex ſtipulatione oritur certi condictio, generalis,non ſpecialis,ex quo in ea cōcluditur, ut in certi condictione generali, quia certum debes,quæ lex hic tamen, non negat, q̄n etiam detur ſpecialis, dictumque eſt in l.certi condictio, & ibi Soci. col. iij. omnino uidendus ſupra eo.

VLPIANVS LIB. SINGVLARI Conſularium.

CREDITOR QVI AD REſtitutionem; priuilegiū de quo hic, conſiſtit in pluribus, de quibus hic rurſum,& in l.interdum.ff.qui po.in pi.hab. & maximè (ut ibi dicitur) quia plerunq; poſterior creditor eſt priore potior,ut puta ſi in rebus conſeruandam impenſum eſt,quod ſequēs credidit.& in ſimili pulcherrimā decidit.q.Bal. in l.ſi cum dotem in.§.ſi.ff. ſol. mat. in terminis Soci.Inni.conſi.x.nu.7.vol.3.

VLPIANVS LIB. V. opinionum.

SI PECVNIAM; Quamq̄ miles hoc caſu,& alijs enumeratis hic per docto.præcipuè Iaſ.ſit priuilegiatus, attamen aliquando generalis eſt legis determinatio, vſque adeo ut militem quoq; comprehendat, & liget, caſus eſt quem ibi ſingularem dicit Bal.in l. i n fraudem in §. fin.ff.de mil.teſta.vnde uulgatum illud elicitur, quod generaliter dictum, debet generaliter intelligi: & quod genus uerificatur in quolibet particulari de quo prædicatur ut declarat Soci.in l.quæ cōditio in prin.& per illum tex.ff.de condi. & de. & de quo etiam in l.ſi chorus.ff.de legs.3.

VLPIANVS LIB. X. ad Edictum.

CIVITAS; Quod non ſufficiat procuratori nomine reip. mutuatam pecuniam fuiſſe niſi appareat etiam in eius vtilitatem mutuum fuiſſe conuerſum,de quo hic,adde Pau. Caſt. ſignanter ita dicentem per iſtum tex.conſi.ccxxviii.colum.ij. vol.ij.Et Corn.conſi.cxlii.col. pe. vol. ij. Et q̄d hoc idem probatur etiam ex coniecturis, ut hic per Bart. tradunt & declarant Ferrarien. in l. ſi certis annis col.iij.C.de pac.& col. iiii. q̄d verſum ſit in utilitatem priuati, ſi ab eo diuturna ſolutio facta ſit,nanq; uerifimile eſt tunc, quod ex cauſa ſoluerit, quę ad ipſum pertineat, & ut ibi latius. Et ad id,quod nō præſumitur habere mādatum cum libera, de quo etiam per Bart.hic. adde eoſdem vbi multa in l. præſes col.i. C. de tranſac. vbi tamen probatur tranſactionem ab adminiſtrationibus factam ualere. Et ad id q̄d vniuerſitas quę regia ſe per adminiſtratores,habet reſtitutionem in integrum, aliàs non,ut par ua caſtra & uillæ,quæ à ſe ipſis reguntur, & non per alios, adde Corn. poſt alios in l. reſpublica. C.ex quib. cau. ma. & Ro. hic, conſi. cclxij. ad fi. vol. j.

Et ad mandati propoſitum(ut etiam not.Bar. hic) pulchram deciſionē ponit Capel. Tholoſa. q.416. quod adminiſtratores mandatum habentes poſſunt penſionem perpetuam uel per annos, procuratori uel aduocato,conſtituere, aliàs nō.

CAIVS LIB. XX. AD EDICTVM prouinciale.

CREDITOR QVI non idoneum pignus; in pulchro caſu Iudęi per iſtum tex. dicit Pau.Caſt. quod poterit petere ſortem, certi condictione ex mutuo quodque ſibi non pręiudcauit, accipiendo pignora minoris ualoris, tēpore ſaldi, de quo ibi, & reſtituendo reliqua pignora, ſicuti ſi ab ipſo principio ſic accepiſſet,conſi.ccxcv. col. ij. vol. ij.

Et ibidem ad fi.in.d.caſu, quod q̄tum ad ſortem, quæ reſtabat ſoluenda, ſicut pignora ēt ſi multo plus ualeant, tranſacto tēpore ſunt ipſius Iudęi,quod tamen à iure improbatū eſt,l.ſi.C.de pigno.ita ſi minus ualeant damnum eſt ipſius Iudæi,& ſic non habebit locum hæc lex.per titulū quod

quod quiſque iu. Et quia contrarium eadem eſt diſciplina.l.j.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iu.l.& ſi contra ff.de vulga.& pup.ſub.not.in rubr.ff.de acquir. poſſ.

Dicit etiam ad illud,de quo hic per glo. conſi.cexcvj.col.ij.eo.lib. Quod creditor ſibi præiudicauit in eo quod minus pignora valent, etiam ſi ſibi fuiſſent adiudicata. & quod Venetiis non ſeruatur hæc lex. Et not.etiam glo.in l.j.C.de pigno.& in l.ſi pro mutua,C.ſi.cer.pet.Boer. deciſio.cccix.nu.4.par.ij.ſubiiciens ibi, qnod hodie omnes ſunt Veneti, haud eapicntes pignora minus debito ualentia.

Qui dicit etiã deciſio.xcv.ad fi.par.j.quod ſicuti nõ ſeruatur hæc lex Venetiis,pari modo ibi non ſeruatur quod dicitur in c. ſicut de proba. vbi poſtquam actor iam plene probauit iuramentum recuſare poteſt, quia imò ſententiam non obtinebit,niſi prius iuret ſe eſſe creditorem,& è contra,reus,contra quem nil probatum ſit,ſe nõ eſſe debitorem.& not.etiam in l. admonendi ff. de iureiu.& in l.in contractibus in §.illo. C. de non nume.pecu.

Et in ſimili pulcherrimam decidit.q.Gui.Papę in deciſio. ſuis clxxvij. quod ſi creditor petat partem debiti ſine proteſtatione,quod nihilominus ad re ſi duum agere poterit, reo etiam condemnato,uel ſine condemnatione ſoluente. poſt Io.fab.in §.ſi minus col.vj.inſti.de actio. quotidianumque eſt & memorię commendandum.
Et ad propoſitum ſi creditor fuerit pignore cautus & ſecurus,non poterit dicere & iurare debitorem ſuſpectum de fuga, ut hic per Bal. adde glo.in l.ij.C.de pigno.& Iaſ.in prin.nu.9 + .inſt. de actio.

PAVLVS LIB. IIII.
Ad Plautium.

SI INSTITOREM; Ad verbum quaſi,adde quod quãdoq; eſt expreſsiuum veritatis ut hic. Et Io.vj. ibi quaſi num. quinque millia quia cuilibet millenario, corrñdebat vnus panis,qui erant quinque hordeacij. quãdoq; eſt propinquum ueritati, qñque ſimile, quandoq; ponitur pro ſicut, quãdoque pro tanquam.& ſuſius ut tradit Corn.conſi. cxcviij. nu. 10. uol.ij. & non ab re alibi.dicebat Fel.in c. gratum ad fi. de offi.de.quod multas habet ſignificationes.
Et ad materiam,quod per mortem præponentis inſtitorem uniuerſalem,non expirat mandatum etiam re integra ſicuti nec ordinaria iuriſdictio c.ij.de offi.uica.in vj.Ferrarien.in l.more. maiorum col.xvj.ff.de iu.om.iud.

PAVLVS LIB. V.
Ad Plautium.

QVI PECVNIAM; Ad id quod plerunque non eſt inconueniens quod ſtipulatio ualeat quanquam deficiat in forma, & in cauſa de quo hic adde Ferrarien. ubi multa in l. petens col.ij.C.de pac.

Et ad id ſi data ſit pecunia alicui reddenda ad menſes ſex,ſi intra.d.tempus reddatur quod non liberatur ille,cui data eſt,niſi ſolnat etiam cambia totius temporis,tam pręteriti ſcilicet quàm futuri,Ro.conſi.ccxxxviii.nu.8.

Et ad aliud Alex.in l.i.per not.hic,col.iii. ff. de cond.inde.quod transfertur dominium,quãdo do tibi ob cauſam de futuro.

Et ad intellectum iſtius tex.col.iiii.quod loquitur in eo,qui ſimpliciter ſtipulatus fuerat à te pecuniam,quam tibi pariter numerabat ex cauſa mutui,uſque adeo ut etiã eſſet ſtipulatio omnino conditionalis.l.ſtichum qui meus erit.ff.de lega.i.& ut ipſe fuſius. Mihi tamen caſus clarus videtur,nugis ſepoſitis,poſſe quẽ pœnitere. ſi pecuniã creditam accepturus creditori futuro ſpoponderit, ex quo conditio nihilominus ponit in eſſe,quęque ſunt in conditione, non ſunt in diſpoſitione.l.ſi quis ſub conditione dandorum de cẽ.ff.ſi quis omi.cau.teſta. nullaq; obligatio efficax nata.ergo. cogita.

PAVLVS LIB. XVII.
ad Plautium.

CVM FVNDVS; Ad iſtum tex.ibi.omnis cauſa,ſingularẽ adde, quod hodie in pratica utilis clauſula eſt,ſi dicatur. Petorem cum fructibus perceptis & percipiendis,ex omni cã ex quo uerbum hoc ratione eius totius, quod actor conſecutus fuiſſet ex re uel propter rem ſi tempore litis conteſtatę fuiſſet reſtituta, ut per Ange.hic & in l.ait prętor in §.per hoc ff.quæ in frau.credito.plene Feli.in c.inter dilectos col.ij. de fide inſtru.

Et ad aliud quod propter naturã ſtricti iuris non ita afficit mora ſicut in iudiciis bonęfidei reſpectu fructuum Soc.in l.uinũ col.ij.ſupra eo. nõnihil Deci.ſenj.in l.maior.annis C. de trãlac.
SERVVM TVVM IMPRVDENS;
Ad illud etiam de quo hic quod ſufficit creditorem non habere pignus ne ad reſtitutionem teneat, nec dolo,uel culpa habere deſiiſſe, ſi maxime ius tam cauſam habuit,credendi illum cui reſtituit ipſum pignus,habuiſſe mandatum, uſque adeo ut liberetur ope exceptionis de æquitate,ipſe uero credere debeatur cõdictionem furtiuam contra illum cui reſtituit, quique mandatũ habere

bere

bere affirmabat. Adde Pau. Caſt. conſ. lxvi. col. ii. uol. ii. & clarius conſ. ccclxxxi. ad fi. eo. lib.

Qui in ſimili dicit etiam conſi. lxxiiij. col. pe. eo. lib. ſi quis ex ſuo contractu tenetur ad certã ſpeciem quam ſine dolo & culpa deſiit poſsidere quod detinet etiam teneri ſaltim ope exceptionis, ut hic not. & not. & io l. quod ſepe in §. ſi res. ff. de cont. emp.

Et alibi aliud in materia, cõſi. ccrcxlvj. col. ij. eo. lib. quod filius maſculus grauatus reſtituere filiabus poſt mortem ſuam tenetur eiſdem reddere rationem de male adminiſtratis. l. cum tale §. j. de condi. & de. & ſi haberet actionem in matrem male adminiſtrantẽ, tenebitur eam cedere eiſdem. l. fi. ff. de admi. tu. uſque adeo ut ceſsione non facta tranſeat vtilitas in ſubſtitutum ut hic & in l. dominus teſtamento. ff. de cond. indeb. & fuſius ut per eum.

Dicit etiam ad aliud de quo hic per glo. Bal. & eſt notandum in Marga. Compenſatio. nu. 4. quod uendicanti rem ſuam ut ſpeciem, ſi ſit pecunia, non opponitur compenſatio, ex quo uendicans rem non dicit debitorem ſibi obligatum, ut in §. i. inſti. de actio.

Et quoniam tacet hic Iurecon. quod dicendũ erat tametſi ſubintelligatur, reticentia eſt, & figura quam Græci, apoſiopeſim uocant, & pulcherrime alibi declarat Alcia. lib. iiij. de uer. ſig.

CELSVS LIB. V. Digeſtorum.

SI ET ME ET TITIVM; Ad illud quod largo ſumpto uocabulo id dicitur meum, qđ mihi debitum eſt, de quo hic, adde Alex. conſi. 51. col. j. not. v. & Ro. conſi. cclviiij. nu. 2.

Et dum dicit Iurecon. ſubſiſto, argumentum nobis eſt, veteres ſæpe Themata poſuiſſe, & dubitaſſe, & inde nihil certi reſpondiſſe, ut etiam in l. j. io §. ſecundo loco, ff. de poſtu. & in l. ſeruũ quoque in prin. ff. de procu. Corn. conſi. lxxxv. nu. 20. uol. iij. & cõſi. v. col. ij. vol. iiij. Deci. cõſi. ccclxxviiij. in prin. uol. ij. in ſimili Bar. ut refert Pau. Caſt. io l. ſi inſtituta §. fi. ff. de inoffi. teſta.

Et ad illud, quod ubicunque locũ habet ęquitas, ibi quoque locum habet officium iudicis, de quo etiam in l. mulier in §. cum proponeretur nu. 3. ff. ad treb. facit quod hic dicitur, ubi quomodocunque res mea ad aliquem peruenerit, illum ex æquitate potero conuenire, & ſic officio iudicis, pulchrè prob. in c. cupientes ad fi. de electio. in vj.

Et ad idem ferè, dicit quoque Purpurat. in l. j. col. ij. C. de tranſac. quod iudicis officium competit æquitate ſuadente tametſi. actio non detur per iſtum tex. adhuc, de quo etiam in l. planè & in l. fi. ff. de peti. he. & not. in l. j. ff. de iu. om. iud.

Et Albe. in prohe. ſforum col. iij. quod rudis æquitas dicitur de communi, adeo quod ante quam facta eſſet lex, erat de rudi ęquitate, ut ſi pecunia mea ad te peueniret eam mihi reſtitueres, ad quod facta eſt lex iſta. & ut ibi fuſius per eũ.

Et ad aliud dicit Deci. ſicuti omne lucrum, cõmunicat frater fratri, ex communibus bonis hæreditariis proueniens, ita cum aliquid ex re mea ad te peruenit, æquum eſt etiam illud mihi reſtitui, conſi. cclv. col. ij. uol. ij. & Soci. in l. ſi eum ſeruum ſupra eo. & Alex. conſi. lxvj. ad fi. uol. vij. Regien. conſi. xix. nu. 2. uol. iiij.

Et ad aliud Bar. alibi, quod cadens à poſſeſsione ſua ſi ad alium ſine uicio peruenerit, poterit duplici remedio repeti, uel triticaria. l. j. ff. de tritica. uel condictione ex iſta lege, quia æquum non eſt quod ex poſſeſsione ſua, ille efficiatur locupletior, in l. ſi coloni paulo poſt prin. C. de agrico. & cen. lib. x. Corn. conſi. xxij. col. iiij. uol. iij. Franc. io tracta. petito. col. j. Alex. conſi. xcj. col. j. uol v. et conſi. xcij. col. ij. eo. lib.

Et ad aliud Corne. conſ. cccj. col. iiij. uol. j. qđ bonefidei poſſeſſor tenetur fructus induſtriales etiam conſumptos reſtituere, quatenus effectus eſt locupletior, ex æquitate de qua hic.

Et alibi in pulchro caſu. conſi. ccxlv. col. iiij. uol. ij. quod ſecundus creditor non debet lucrũ facere cum iactura primi creditoris, quoniam foret iniquum, ut hic & in l. itaque in uer. ſed utique. ff. de dolo.

Et ad aliud Bal. de æquitate tamẽ, quod ſcripta neceſsitatẽ importat in c. conquerente nu. 8. de offi. ordi.

Et alibi quod adhuc ſcripta compenſatur cũ alia ſcripta in genere uel in ſpecie, in c. grauis. nu. 4. de reſti. ſpol.

ADDITIO.

Ad illud de quo etiam ſupra & hic & in l. eius qui. infra eo. pecuniam defuncti, hoc de defuncto debitam, exponi poſſe, adde Bar. per hęc iura in d. l. eius qui. nu. 3. & nouiſsime quid em. quia iam dictum eſt & repeto, large id meũ dici poſſe, quod mihi eſt debitũ, pulchrè Imo. cõſ. cxxiij. collumna. ii.

ADDITIO.

Et ad id quod poteſt implorari officium iudicis, ſi id æquitas ſuadeat, de qua hic, & in l. illicitas in princi. ff. de offi. præſid. dictumque eſt pariter ſupra nouiſsime addendus eſt Gui. Papę deciſio. ccclxii. ad fi.

Et quod hæc lex habeat locum etiam in eo quod mediante officio iudicis peti poteſt, tradũt Bononien. in c. cum tu nu. 51. de uſu.

Et rurſum quod officium iudicis in æquitate datũ ſit ad idẽ firmat Calca. conſ. xxvii. col. viiii.

MODESTINVS LIB. X.
πανδέκτου.

PRINCIPALIBVS; Conſiliarij,non obſtante.l.j. C. de cõtrac.i ud.ſi perpetui fuerint vt in Delphinatu . ſibi abſque aliqua dubitatione , poſſunt emere & acquirere ut hic & in l. præſidis.infra eo.tradit Gui. Papę deciſ.cxcv. col.ij. & idem dicendum eſt,de aliis iudicibus (ſubiicit ibi)ſi ſint perpetui,quoniam ſi tempo rales ſecus,prohibitique ſunt hoc caſu ſi emant ab illis qui ſunt de ſua iuriſdictione.l. non licet iuncta glo.ff.de cont.emp.alias non, cum eeſſet hoc caſu.ratio potentię ſeu impreſsionis reſultã tis ex officio, l.ſi qui impreſsionem. C. quod met.cau.& not. Soci.hic. remiſsiue idem Gui. Papæ deciſio.ccccliiij.ad ſi.& idem quod ſupra dicit in prælato,iconomo,& aliia adminiſtrat ibus,Seyſel. in tracta.feu.qui feu. da. po. in ij. q. col. nona.

PAVLVS LIB. XI.
Sententiarum.

PRAESIDIS; Ad hanc legem diſtinguendum eſt ut ſupra in l.proxi. & ut pulchre hic per Lambertin. de rampo.fo.47.col.ij.

MODESTINVS LIB. III.
reſponſorum.

PERICVLVM; In pulchra.q. ſocietatis per iſtum text. dicit Alex.quod ſi unus ex ſociis fuiſſet in culpa,circa exactionem debitoris proprij,non per hoc dici debet quod teneatur de iure totum illud quod ſibi debebat, Societati ſoluere ſed ſubire ſolum nominis dicti debitoris periculum ut hic,conſi.ccx.col.ii.uol.vii.Et ad verbũ nominum obſeruandum eſt,vſurpari nomen pro eo quod nobis debetur vel alii.debeamus quodque uterque dicitur nomina facere creditor & debitor,de quo etiam in l.ait pretor in §. ſic quoque.ff.de re iud.& hinc Hora.Saty.ii.lib.i.

Nomina ſectatur modo ſumpta ueſte uirili;
Sub patribus duris tironum.

IABOLENVS LIB. I.
ἐπιστολῶν:

PECVNIAM; Ad illud de quo hic.Nunquid per ſecundam conuentionem fiat preiudicium primæ, dicendũ eſt quod non, niſi ſecunda facta ſit nouandi animo ita Deci.poſt. Paul. Caſt. tamen & Alex. hic,conſi.xcvii.ad ſi.uol.i.

Et aliud per iſtum tex.quoque dicit idẽ Pau. conſi.lxxii. in prin.uol.ii.quod ſi defecerit conditio etiam tacita,ſub qua inueſtitura facta preſumebatur,perinde haberi debet, ac ſi facta nõ fuiſſet.Et tacitam dixi,quia pro expræſſa habenda eſt pariter.l.item quia.ff.de pac.l. cum quid ſupra eo.deque hoc etiam,quod pro nõ facta haberi debet iſto in caſu, nonnihil in l. neceſſario in §.i.ff.de peri.& commo. rei.uen.

Et idem in emptione dicit idẽ Pau. cõſi. xciii. col.iiii.eo.lib.per iſtum tex.& per tex.in d.l.neceſſario,& ĩ l. nec emptio.in prin.ff.de cõt.emp.

Et ad aliud, quod argumentum a contrario ſenſu.locum etiam habet in contractibus,Ferrarien.in l.i.& ibi nos multa col.iii.ff.de offi.eius cui man.eſt iu.& col.xiiii.quod ſumitur etiam ſi ſumatur conditionaliter,& bene,ut hic & in l.aliquando.ff.de condi.& de. Et Cur. in feu. par. j. q.iiii.col.j.quod non modo in contractibus bonefidei locum habet.l. inter ſocerum.§.cum incer.ff.de pac.dot.ſed etiam ſtricti iuris,ut in mutuo hic.Et Iaſ.plene iura hæc omnia & Alci.longe plura inducendo in l.ſi poſt mortẽ in §.i.col. i.ff.de lega.i.

Et ad aliud Cur. ſeni. in l.edita col. vi. C. de eden.quod quando futurus euentus ſe habet, ad permittendum & ad impediendum, de eo pendẽte iudicamus.ut de impediente,de quo etiam in l.i.in §.ſi pendeat.ff.ad macedo.& in l.ſufficit.ff. de condic.ind.

Et ad aliud,ac ad intellectum huiuſce legis Ange.in trac.ſuita.uer.nunc autem.col.ii. quod loquitur in ſtipulatione , quodque ad legatum trahi non debet.Et quod ſi quis mihi pure x. debeat , egoque illa ſub conditione titio legauero,non propterea heres neceſſarius impedietur illa x.petere.l.ſi pure in prin.ff.de excep.do.& ad materiam per eum latius.

PAPINIANVS. LIB. I.
diffinitionum.

CVM AD PRESENS; Ad illud de quo hic,quod ſtipulatio annua facta ualeat & teneat,adde Ferrarien.in l. petẽs col.xi. C. de pac.

Qui aliud dicunt etiam in l. ſi ſuper in prin.C.de tranſactio.quod quanquã tranſactio fieri non poſsit,nec facta. teneat, niſi aliquo dato uel retẽto,quod quidem uerificatur in actu.uero,tamen ſufficit etiam quod in potẽtia dari aliquid poſsit,& ualebit ,ex quo dari poterit adueniente conditione,ut hic.

Et aliud in l.j.col.xiiii.ff.de offi.eius cui mã. eſt iu.quod ſi conditionem importat de ſui propria ſignificatione & id quidem quod eſſe põt & non eſſe Corn.quod hæc eſt natura conditionis in pulchro caſu conſi.cxcii.col.ii.uol.ii.

Et aliud Soci.in l.demonſtratio falſa. in §.i. col.ii.

col.ij.ff.de cond.& de.quod ſi cauſa conditionaliter exprimatur,& apponatur, uerbo. præteriti uel prę́ſentis temporis,non ponetur quid certũ pro cauſa,ſed quid incertum potius,& ſub dubio Et ideo ſubiicit hic non ab re dici, quanuis contrahentes ignorent,quod de natura conditionis eſt ſemper ponere aliquid ſub dubio,& bene.l.j. ff.de condi.& de.

Et aliud Abb.in c.in literis col.ij.de offi. de. Et Ro.in rub.C.qui admi.col.xij.quod iura dicentia ſententiam latam ſub conditione ualere intelligi debent de cõditione ſuſpenſiua,ſeu relata ad tempus præſens uel præteritũ quæ nõ ſuſpẽdit ſeu reſoluit,ut hic & in l.j.in §.biduũ.ff.quãdo app.ſit Corne.conſi. ccxxj.col.ij.uol.ij.

Et aliud Corn.conſi.cclviij.col.ij.uol.j. quod vltima voluntas,quæ non pendet, quæque non confertur in futurum arbitrium alterius,ualet.& ut ibi per eum latius.

Et aliud alibi conſi.lxxxvj.col.ij.uol.ij. quod ſi quid in iudicio proponatur ſub conditione de præſenti,ea huiuſmodi eſt ut non ſuſpendat.

Et aliud conſi.clxv.nu.56.eo.lib.quod aditio hęreditatis poteſt fieri ſub conditione de prę́ſenti uel de prę́terito,quæ non ſuſpendit(ut dictũ eſt)non autem ſub conditione de futuro.l.actus legitimi. ff.de regu.iu.l.eũ qui in fi.ff.de acqui. hæ.Bar.in l.gerit in antepe. col.ff.eo.

Et aliud Corn.rurſum conſi.clxxxviiij.nu.7. uol.iiij.quod participium præſentis uel præteriti temporis,non faciunt conditionem,ex quo de prę́ſenti uel de præterito nõ eſt cõditio proprie.

Et aliud Alex.quod literę principis,in materia remiſsionis faciende,conductoribus gabellæ ſe referrentes ad capitulum quoddam, ipſorum conductorum, conditionaliter loquens non ponunt ineſſe remiſsionem ipſam, ex quo id quod eſt in conditione, habet ſe ad eſſe, & non eſſe, conſi.xcviij.col.iij.uol.iij.due ll.ſeq. uacant. nihil habentes.

PAVLVS LIB. I. quæſtionum.

LECTA; Ad vulgatum illud.de quo hic,quæ incõtinenti fiũt cẽſentur ineſſe, Adde Ferrarirẽ.ubi multa in l.edita col.xij.C.de edẽ. quod poſt litem conteſtatam in continenti hac ratione poterit fieri emendatio & mutatio libelli. Et quod confeſsio facta prę́ſente parte,poteſt ſtatim reuocari abſq; eo quod de errore doceatur. Et quod denique iudex incontinenti ſententiam etiam diffinitiuam poterit reuocare.late Areti.in c. qualiter & quando j.nu.25.de accu.

Et in l.in bonefidei col.j.C.de pac.qđ pactum incontinenti. appoſitum,nudum non remanet ſed ueſtitur coherentia contractus , & informat actionem ex ipſo contractu prouenientem de quo etiam in l.iuriſgentium in §.quinimò.ff. eo.& efficitur pars contractus.l. fundi partem ff.de cont.emp.iidem in loco prælle.col.ij.Purpu.in l.petens nu.61.C.de pac.Corn.conſi.xlij. nu.8.uol.ij.& conſi.51.col. iij.eo. lib.& conſi. ad fi.uol.j.& conſi.cxcij.col.ij.eo. lib. Et conſi. clxxxj.col.ii.uol.ij.& conſi.ccciij.col.iij. uol. iij, & conſi.cccxix.col.vij.eo.lib.& conſi.cxix.col.j. uol.iiij.& conſi.ccxcvj.col.eo.lib.idemque Seyſel.in d.l.petens col.vj.Alex.conſi.cxxij. col. ij. uol.ij.multa Deci.ſen.in d.l.in bonefidei col.iij.

Eſt uerum quando idem cõtineret ſtipulatio quod pactum,quod tunc non ueſtiretur, vt dicũt poſtea in l.ſi pacto quo pœnam col.ii. C.de pac. multa Pau.Caſt.conſi.lii. col. iii.uol. iii. de quo tamen poſt Bart. hic dubitat Deci. ſeni. in d.l. in bonefidei col.iiii.nõ nihil in d.l.ſi pacto quo pœnam col.ii.Seyſel.in d.l.petens col.viii.

Et ibi prædicti Ferrarien.col.i.quod licet in contràctibus bonefidei procedat id de quo ſupra quod pactum nudum ueſtiatur cohærentia contractus.propter exuberantiam bonefidei , in his quę ſunt ſtricti iuris tamen,omiſſum deberet haberi pro omiſſo.l. quicquid aſtringende. ff. de uer.ob.nihilominus durum eſt(ut ſubiiciunt & probatur in d.l.petens)& dicẽdũ amplius iſtud ipſum contingere mediante iuris interpretatione ſeu fictione.& ipſi fuſius ibique ante eos Bal. Saly.& alii.Por.late inſti. quib. mo. cont. ob. in ptin. col.ii.

Et col.ii.quod non refertur præcedat in cõtinẽti uel ſequatur. & idẽ in l. in bonefidei.C.eo. & in l. iii.C.de edil.ac.Corn.conſ.xxix. col. iii. uol.iii.& conſi.cxlij.col.ii.eo.lib.Seyſel.in l. ſeruus.C.de pac.De que informatione (ut ſupra) idem multa in d.l.petens col.iiii.Seyſel.in d.l.in Bonefidei.

Et in l.age cum geminiano col.ii.C. de tranſac.poſt.Bar.& docto.in l.unus in §. pactus, ff. de pac.quod iudex non poteſt ſuplere de facto pro parte circa ea quæ ſibi conſtant ut iudici, niſi in his quæ ſint partes petitionis alterius ut in pactis incontinenti appoſitis , de quibus hic, ubi idem Bar.& alii.Ro.conſi.ccxliiii.nu.6.

ADDITIO.

Ad id de quo ſupra . Et ad dictum vulga. quę incontinenti fiunt &c. noniſsime adde Aluaro.in c.i.in prin.col.iii. quid iur. ſi poſt alie. feu.in uſib.dicentem.ſi vaſallus vendat feudum, idque recuperet incontinenti, quod excuſatur. Et Areti.in c.in noſtra col.ii.de teſti. quod teſtis incontinenti corrigere poteſt dictum ſuum Et ad dictum Alua.Cur.in feu. par. iiii.q. xiii. collumna.ii.

Et in ſimili ad idem dicit etiam But.in c.cum M.Ferrarien.& Bar.in l.non ſolum in §. morte ff.de no.ope.nun.in proteſtatione declaratoria quod intelligitur repetita in actu qui geritur in

continenti. Et poſt eos Gomes. olim collega, in regu. de impet. Beneficio. uacan. per obitū fam. Cardi. q. ix. nu. 2. ubi ad regu. multa. ſubiiciens ueram eſſe quando illud Quod fit incontinenti non inducit aliquid de nouo quod alteret.

Et pragmati. in c. ſicut in §. quod ſi aliter in glo. perpetuo, quod ſi poſſet in uacatione promoueri Symoniacus promotio foret uicioſa ex proximitate uicij. ex quo cenſentur ineſſe, quæ fiunt incontinenti. ſubiiciens. in materia multa licere ex interuallo, quæ non licent incontinenti & econtra ut hic, in §. quibus ad plenū in prohem. in glo. internallis.

In contractu tamen trāſactionis non habet locum penitentia, etiam quod partem peniteat in continenti. l. quamuis & ibi not. C. de tranſac.

Dicit quoque Purpu. ad huc ex ſupra dictis in l. ſeruus nume. 8. C. de pac. & ibi Deci. ſen. ſeruū poſſe facere in ipſo contractu ante uel poſt incōtinenti pactum per regu. hic poſitam, poſtea mutat opi. & ad iſtum tex. (eſtque not. intellectus ad eum, poſt Imo. tamen in l. iudex poſtea quam. ff. de re iud.) quod non habet locum in perſonis, quę certo actu facto, non poſſunt illud reformare, ſiue de nouo facere. cogita & adde Alex. cōſi. xc. col. iij. uol. j.

Et in l. petens col. vij. C. de pac. quod bene poteſt declarari ſtipulatio per pactum incontinenti appoſitum, ſed non ex interuallo.

Et Por. in §. preterea in prin. inſti. de inutilib. ſti. poſt Bar. in l. in §. ſi quis ſimpliciter ff. de uer. ob. quod licet in ſtipulatione forma interrogationis, non pręceſſerit, attamen ſi incontinenti diuerſitas placuit præſumptio eſt quod interrogatio pręceſſerit, & ſic actus erit ualidus.

Et ad declarationem ponit ſatis Alber. quando quid incontinenti factum eſſe dicatur in l. ti. in prin. & col. ij. C. de erto. aduo dic ut per eū. remi ſiue Feli. in c. prętereа col. iiij. de reſti. co. Corn. conſi. clix. col. ij. uol. ij. & conſi. cclxxviij. col. iij. uol. iiii. Bal. in c. ueniens. ii. de teſti. col. i. & in c. quia propter nu. 19. de electio. Deci. ſeni. in l. in bonefidei ad fi. C. de pac.

Et pulchrum uerbum Bal. ad propoſitum in l. i. col. xvi. C. qui admi. ad bo. po. poſſunt. quod ea que ſunt de forma nihil operantur. exempli gratia conſenſus conſanguineorum in aditione hęreditatis, niſi interueniat, antequam diuertatur ad extraneos actus, quia quæ incontinenti fiunt &c. quę aūt fiūt ex interuallo ineſſe non uidentur idemque, in ſtatut. conſenſus nu. 4.

Et Soci. in l. multū intereſt. col. iiii. ff de cōdi. & demō. quo ſi iudex pronunciauerit contra aliquem tanquam contra contumacem, qui tamen erat ipſe iudex uero ignoret proceſſus non ualebit, niſi de ſtilo & conſuetudine ſit, quod ſtatim poſt iudicis pronuntiationem relatio fiat à nuncio quoniam tunc ineſſe præſumetur, ex quo de illa incontinenti apparet.

Et Pau. Caſt. cōſ. ccccli. col. iii. uol. ii. qđ q̄ incontinenti fiunt adeo uidentur ineſſe, ut ſi contrarientur præcedentibus. ea ipſa tollant ipſo iure pariter magis fictione, quia finguntur non facta nec dicta quam iure reuocationis.

Et Bal. alibi non ab re in l. pacta conuenta in §. Papinianus. col. ii. ff. de cont. em. quod pactum ineſſe dicitur duobus modis contractui, uno quā tum ad nomen & effectum ut quando apponitur incontinenti ut hic alio ſolo effectu, quando apponitur ex interuallo, tamen trahit ſuum effectum ac ſi foret appoſitum incontinenti & iſto in caſu loquatur quod dicitur in d. l. pacta couuenta.

Et Areti. in c. de teſtibus col. iiii. de teſti. qđ licet teſtis prius deponat, poſtea iuret incontinenti tamen, ualebit nihilominus eius dictum

Et Albe. in ſtatu. par. ii. q. xlv. quod percuſſus poterit percuſſorem repecutere incontinenti ex forma ſtatuti impune, per hanc regulam. tamen poſtea dubitat, & male cum ſit in diſcrimine uitæ conſtitutus, & hoc idem facere ſibi permitti uidetur, l. ut uim. ff. de iuſti. & iu. l. i. cum qui ff. de ui & ui arma. c. ſignificaſti de homici. dixi ego. in d. l. ut vim.

Et Corn. conſi. lxxv. col. iiii. uol. ii. quod proteſtatio facta in actu ineſt, ſeu ineſſe cenſetur in toto actu.

Et conſi. xcvi. col. i. uol. i. quod quę incōtinēti fiunt dant legem contractui.

ADDITIO.

Et quod hoc idem ſit fictione mediante, ut dicebam ſupra nouiſsime ex multis reſpondit cōſi. cxxx. col. i. eo. lib.

Et in pulchro caſu, confeſsionis dotis recepquod facta uideatur non ſpe futuræ numerationis, ſed promiſsionis ex uicinitate actus, & quod contractus tunc ſi facti reperiantur eo die, loco & teſtibus, cenſentur facti incontinenti conſi. cclxxiiii. in prin. eo. lib. poſt. Bal. in l. pe. in §. ſi mulier ad fi. ff. ſol. ma. idem Corn. cōſi. cxlv. col. ii. uol. ii. & conſ. clii. col. iii. eo. lib. & in ſimili cōſi. cxxvi. col. iii. uol. iii. & conſi. cxxxix. ad fi. uol. iiii. & conſi. ccvii. col. ii. eo. lib. Gemi. conſi. xvi. collumna. iii.

Et Corn. adhuc. conſi. clxxxi. col. xiiii. eo. lib. quod ex vicinitate actus coniecturatur & interpretatur actus præcedens, & quod cenſentur in eſſe (ut ſæppe dictum eſt) quæ incontinenti fiunt. & conſi. lxi. col. viii. uol. iii.

Et conſi. xxxii. col. ii. uol. iiii. quod onus ſubſtitutionis, in mediate appoſitum dotibus, in ultima uolunrate ipſis per regu. in eſſe cenſetur.

Et conſi. ccviii. eo. lib. quod quid factum dicitur eo. tempore ſi parum poſt fiat antequam partes diuertant ad extraneos actus. bonus tex. in l. quod ait lex, in §. i. ff. ad legem Iul. de adult. Et nimirum quia ubi actus extraneus inter uenit, & intermediat non dicitur quid factum incontinenti l.

ti.l.reos.§. cum in tabulis. ff. de dno. re. nom. in l.in bonæfidei.C.de pac.& hic.Idem Corn.cõſi. cclxxxv.colum.ij.eo.lib.& Bald.pulchre in c. ve niens allega.etiam ſupra colum.j. de teſti. Qui dicit etiam in rub.de præſcrip.nume. 10. ad idẽ, quod quæ incontinenti fiunt videntur ineſſe,non quæ ex interuallo. Et in cap. cum conſuetudinis.nume.6.de conſuet.quod dicitur fieri incontinenti quod fit in inſtanti.& in c.11.nu.8. de vi. & hone. clerico. quod incontinenti & ex interuallo dicitur,prout materia requirit.

Et Gozad.Bononien.conſi.lxxiij. colum. vlt. quod uere dici non poteſt, quando aliqua fiunt in eodem contractu,quod vnum aliud præcedat.

Et Bal.hic quem refert Soci. Iuni. cõſi.lxviii. nu.41.vol.iij.qđ dictiones prolatæ à lege trahũt ſecum executionem iuris vt iſta incontinenti.

Et Cuma.in l.ſi inſulam col. vii. & ibi Seyſel. ſupra.ff.de verb. ob. quod vbi eſt dies & pœna, ibi admittitur purgatio moræ,dummodo fiat incontinenti.

Et Imo.cõſi.xcix.col.j. quod licet decernatur adminiſtratio ante cõfectionẽ inuẽtarij,non propterea ſi fiat incontinenti, vitiabitur decretum.

Et conſi.cxxxix.colũ.ii. quod pœna in ſaluo conducto adiecta,ipſi ſaluo conductui ineſſe dr.

Et Bellame.deciſio. 666. quod ſcholaris impetrans gratiam,ſi probet quod ante fuit ſcholaris licet nõ tempore gratiæ, ſufficit, quia quæ de proximo fiunt ineſſe videntur.

ADDITIO.

Ad id de quo ſupra quod pactum veſtiatur coherentia contractus,communiter tenetur,etiam ſi habita relatione pacti ad contractum reſultet cõtractus innominatus, ita atteſtatur idẽ Seyſel. in l.petens,col.iii.& iiii.C.de pac.& col.v. adhue ad dicta ſupra quod deductum in pacto cenſebitur deductum in ſtipulatione, quodque ſic duę erunt,& ut per eum fuſius ibi.

Et ad regu.dicit rurſum in ſimili Abb.conſ.v. col.ij.vol.j.quod ex his quę incontinenti fiunt, oritur prę́ſumptio fraudis,ſed nihil ad rumbum quod cenſeantur ineſſe.

Dicit ergo & magis ad propoſitum Soci. in l. ſingularia colũ.ij. ſupra eo.& iij.in prin.ſi præcedit pecunia numerata, & ſequatur ſtipulatio incõtinenti,qđ orietur actio nõ ex ſtipulatione nõ ex mutuo.l.ſi ita.§.fin.cum l.ſeq.ff. de noua. & hoc quia cenſetur pecunia mutuata, mutuo ciuili, quandoquidem ſtipulatio ſequens incontinenti dicatur ineſſe. Et quia etiam verbis mutuum contrahitur.

ADDITIO.

Fuſius adhęc oĩa dicas,qđ pactũ incontinenti appoſitũ iuxta contractum veſtitur cohęrentia ipſius vt hic & in l.in bonæfidei allega. ſępe & in l.petens.C.de pac.& in l.iuriſgentiũ & vtrobiq; dixi.ff.eo.

Etiam ſi ſit contractus ſtricti iuris,vel ẽt ſi habita relatione pacti ad contractũ non reſultet cõtractus innominatus,quicquid dictum fuerit ſupra. Vel ẽt ſi pactum ſit ſtipulatione vallatum, vel etiam ſi ſit reſolutiuum contractus. vel etiam ſi plura ſint pacta. vel ſi pactum ſit appoſitum iuxta quaſi contractum,vel ſi pactum ſit tacitum. vel etiam ſi ſit cum tertio habente communionẽ in contractu. Et etiam ſi non informet, omnia Seyſel.in d.l.petens,col.vj.C.de pac.

Dicas rurſum fuſius,ad dicta de informatione ſic,quod pactum incontinenti appoſitum iuxta contractum,actionem ex eo deſcendentem informat,veſtitur cohęrentia ipſius, & nouam actionem parit.

Fallit quando pactum idem continet per omnia quod contractus.

Quando natura contractus repugnat.

Quando non eſt de appendicijs contractus.

Quando pactum repugnat naturę actionis.

Qñ tendit in odiũ eius pro quo eſt cõtractus.

Quãdo cõtractus eſt acceſſorius ad pactum.

Quãdo pactum continet pœnam vel vſuram.

Qñ pactũ nõ inuenit contractũ informandũ.

Fallit item in ſtipulatione. Et vbi contractus veſtitur de iure ſpeciali. hæcque omnia pariter idem Seyſel. in d. l. petens,col.pe. & ſi. ponit, & quia dixi ibi ego etiam ſatis, tranſeo.

ADDITIO.

Ad illud quod pactum incontinenti appoſitũ, informat veterẽ actionẽ, & nouã parit, adde qđ cõueniũt oẽs,qđ nouã pariat, qđ vero informet veterẽ,variãt,vt inquit Spec.(tametſi affirmauerimus nos ſupra poſt ali os)in §.ſequitur nu. 15. de actio. ſeu petitio.

ADDITIO.

Quod verbũ credũtur adaptetur ad fictionẽ,& qđ hic dicitur,ſit ficte & interpretatiue verũ, no uiſſime adde tex.in l.ſi duo. ff.de acquir.hę.& in l.conficiũtur.ff.de iu.codi.in prin.& in l. poſtliminij.ff.de capti.Bart. in l.ſi is qui pro emptore. ff.de vſucap.Corn.conſi.cclxiiij.col.ij.vol.iii.

ADDITIO.

Ad prin.redeũtes ibi in auditorio.adde tex.in l.ij.C.de legi.& in l. minor in §.j. ff. de mino. & in l.j.ff.an per ali.cau.ap.

Et ibi proba,adde ſimile,de quo Home.ĩ Iliade.ſic dicẽs.Mulier proba quęſtũ facit manibus, vt natos ab inopia vindicet, inque apponẽda lana, trutinam ſublenat vento pręponderantem.

Et ad verbum de domo, quanquã multas habeat ſignificationes vt per Bar. in l. pronũtiatio. ff.de ver.ſi.&in l.tutelas.ff.de cap.di.& in l.ſi.C. de ver.ſi.Calca.conſi.ix.col.ij.Alex.conſi.ccxiii. col.j.vol.vi.Pau.Caſt.cõſi.xcii.col.j.vol.j.Corn. cõſi.cxcviii.col.ii.vol.iii.dicas tamen,quod hic, pro ſubſtantia capitur.vt etiam in l.ſi. ff. de offi. præſ.idem Corn.conſi.iii.col.iiii.vol.ii.

Et ad id,quod res etiam inanimata,poteſt condemnari,tametſi prima facie contrarium dicendum ſit,quia non delinquit.Vide Bal.in naui loquentem,ſi res vetitas portauerit,in Marga. ſua,

Nauis nu. 1. ſignanter per not. hic in prin.

Et ibi denarios, adde quod ſic etiam dixit alibi Iurecon. in l. quæ extrinſecus. ff. de ver. obl. & in l. cum Stichus. ff. de ſol. & in l. plane. ff. de cõd. inde. alibi vero denaria. in l. Publia. in §. j. ff. de poſi. & in l. ſi ita ſtipulatus. in §. Griſogonus. ff. de ver. ob. Vitioſaq; eſt eiuſdem locutio, & barbariſmus, non ſecus ac illorum qui liberum in ſingulari numero dicũt. l. Ius agnationis. ff. de pac. Alcia. de verb. ſig. lib. iiij. col. x. Obiter tamen dictum ſit & ad denarij declarationem, quod à nu. x. dictus eſt, quia valoris erat aſsium. x. as vero ſolidorum xij. plus minus. Vnde ad propoſitum in Euange. amice non facio tibi iniuriam, denario conueniſti mecum. Et alibi, ducentorũ denariorum panes non ſufficiũt eis. tritumq; factum eſt ſermone prouerbium, quando diuitiæ malè diſtribuuntur, ſeu acquiruntur. Cecidit denarius in Cloacam.

Et ad verbum menſtruos, Denariis adiectum, adde rurſum, inde etiam Lunam menſtruam dictam fuiſſe, quia ſingulis menſibus curſus ſuos peragit. & hac ratione quoque mulicbria menſtrua appellari. Vnde Lucret. v.

Menſtrua dũ rigidas coni perlabitur umbras.

Et Ouid.

Cornibus in cœlum menſtrua Luna redit.

Deq; muliebribus menſtruis, idem Lucter. vj.

Tempore eo ſi odoraſſet quo menſtrua ſoluit.

Ad verbum conuenit etiam, adde quod contractua nominati, qui nõ ſtant in generali nomine cõuentionis vel pacti, ſed tranſeunt in ſpeciale nomen, non veniunt appellatione pacti vel cõuentionis. vbi ſimpliciter de pacto vel de cõnẽtione fit mentio, vt hic, & per Bal. in rub. C. de pac. Corn. conſ. cciij. col. i. uol. i.

Et quia hic agitur etiam de uſura centeſima, adde dici non ex eo ut inquit glo. in l. fi. C. de peti. hæ. quod ſorti anno finito adęquetur, hoc eſt centum pro centenario quolibet ſed quia ſingulo menſe centeſimum nummus reddit, & conſequenter ſingulo anno duodenos nũmos. quodq; Klẽ. menſis ſemper exigebantur. l. vxorem. §. itẽ quæſitum. ff. de lega. iij. l. qui filium. & ibi glo. ff. eo. not. in l. eos. C. de uſu.

ADDITIO.

Ad uerbum cõuenit redeuntes, adde ꝙ in ſcriptura relatũ ſtipulationẽ importat, aliàs & regulariter nõ, vt tradit Alex. cõſ. xiii. col. iii. vol. ii. & cõſ. 70. col. 4. eo. lib. Deci. ſeni. in l. vt reſpõſum. in prin. C. de trãſa. Pau. Caſt. cõſ. lij. col. 2. uol. 2.

Ad illud ẽt de quo hic rurſum ꝙ in ultimis voluntatibus, & cõtractibus, atq. à cõtrario ſenſu admittit, ẽt cõtra expreſſã determinationẽ teſtõris uel cõtrahẽtiũ, adde Cor. cõſ. 270. col. ii. uol. i.

Et ad illud qđ uſura pœna eſt ut hic, inq; illis uerbis, noĩe pęnę, & in l. q fine. ff. de nego. geſt. adde Boer. pulchrè ubi multa deciſio. 284. nu. 9. parte ii. & ante eum longe plura Alex. conſi. 45. col. iii. uol. iiii.

Et ad illud qđ male agit q petit añ diẽ, ut hic, & de quo ẽt in l. i. ff. qñ di. uſuf. lega. ce. ad fi. & in l. itẽ quia. ff. de pac. & in l. cedere diẽ. ff. de uerb. ſig. & in l. exceptionem. & ibi Bar. C. de proba. Adde Alex. conſ. xcv. col. i. vol. i.

Et ad illud qđ nõ eſt in dolo, qui eſt exceptione tutus, vt hic in d. ver. dicebam, & in l. vel obligatus. in §. i. ff. de lib. cau. adde Bal. in c. cũ adeo. nume. 13. de reſcrip.

Et ad idẽ ferè de quo in ver. ſed cũ ſortis. qđ ꝑp dilationẽ datã ad ſoluẽdũ, non dicat debitor eſſe in mora, adde Deci. ita in emptore dicente per iſtũ tex. cõſ. exj. col. i. vol. i & col. fi. & conſi. 119. col. 4. & ad fi. e. lib. Alex. cõſ. 121. col. 2. uol. v. & magis in terminis Pau. Caſt. cõſ. 347. col. 2. vol. ii. qđ nõ dr̃ eſſe in mora, cui ad plenũ cõtractus impletus nõ fuit, quiq; exceptione tutus eſt. Et in muliere mortua intra tp̃s cõficiẽdi inuẽtariũ, qđ nõ ꝑpea treb. debet priuari. ex quo non fuit in mora cõficiẽdi, cõſ. cccc. col. j. eo. lib. Et Soci. in l. qbus diebus. in §. qdã Titio. col. fin. ff. de cõd. & de. qđ q̃dã ſunt q ad ſui eſſentiã reqrũt morã, vt excõicatio, quo caſu ſi iudex dixerit alicui niſi ſatisfeceris intra x. dies te excõico, non ꝑpea erit excõicatus, quia pẽdẽte cõditione nõ eſt in mora. & Bal. in c. cum non liceat. nu. 4. de pſcrip. qđ pẽdẽte dilatione nõ currit pſcriptio.

Et nouiſſimè qđ vbi nulla eſt petitio vel talis, qđ poſſit per exceptionẽ remoueri, ibi nulla eſt mora, tradit pulchrè Alex. cõſ. xii. ad fin. vol. 2. ſubiiciens ad idẽ & ob id, qđ non eſt in mora ſoluendi, qui compenſationem habet.

De loco loci ẽt de quo hic, adde Alb. ĩ l. i. col. 6. C. de nouo Cod. cõpo. quod in inſtrõ. ſ. apponi debeat, & not. quoq; in l. libellorũ. ff. de accu.

ADDITIO.

Et qđ vbi non eſt contumacia ibi pœna eſſe non debet (vt ſupra) nouiſſimè adde Bal. in c. cũ dilecti. col. iiii. de dolo & contu.

Ad gl. de inculcatione dic qđ figura eſt q̃ Grãmatici periſſologiã, vocãt, & aduertit Alcia. lib. 4. de ver. ſi. col. 8. Aliter dicit Soci. iun. conſ. 144. nu. 25. vol. 3. ꝙ tolerat ad maiorẽ expreſſionẽ cõtrahẽtiũ, de quo ẽt in l. certi cõdictio. ſupra eo. Sed primũ verius, q̃q̃ iſtud qđ dicit Soci. dixerit ẽt ante eum Pau. Caſt. cõſ. lxxv. col. ii. uol. ii.

ADDITIO.

Ad ver. ſed cũ ſortis redeũtes, nouiſſimè adde qđ pactũ in vna retrahit ad cõnexã. ita Scyſel. in l. petens allega. ſæpe col. x. C. de pac.

Qui dicit ẽt ad ꝓpoſitũ in l. ſi certis annis col. 3. C. eo. ti. qđ promiſſio ſortis, eſt neceſſariũ añcedẽs ad obligationẽ vſurarũ. quodq; deberi nõ poſſunt niſi debeat ſors, & quod præſtatio vſurarũ facit præſumi obligationem ſortis.

Et Soci. in l. qui pecuniã ad fi. ſupra eo. qđ vſurę nõ debẽtur rõne euentus cõditionis, ſed correſpectiuè ad ſortem, tanquam fructus ipſius.

Et ibi ſñia diuerſa, exponi debet, ideſt cõtraria. adde Dec. ſenio. ĩ l. fi. in prin. C. de edẽ. & ita

etiam

etiã dicitur iu l.cum pater.ff. de pac. dot. & in l. qui plures.in §.fi.ff.de uulga.& pup.ſub.

Ad verbum tractum quoq;,qđ omiſſum eſt,& de qno ſupra in tex.adde quãuis alibi pro clima te,& Cardine Cęli capiať,iuxta illud Luchre.j.

Eſt igitur natura loci,ſpaciumq; profundi,
Quod neq; clara ſuo percurrere flumina curſu
Perpetuo poſſunt Aeui labentia tractu.

Quod tñ hic pro tpris interuallo capi debet.

Ad glo.dicebam,quæ ſupplet verba ego Paulus, adde ſimilem in l. ex facto. ff.de hęre.inſti.

Et ad illud quod finis temporis expectari debeat, quando apponitur non gratia multiplicande obligationis.ſed finiendę,adde Bal.in l.ſi quis arbitratu.col.ij.ff.de verbo.obli.& hic. nonnihil Pau.Caſt.conſ. 100.col.ij.vol.ij.

Et ad aliud de quo hic,quod in quacunq; parte teſtamẽti adiiciatur conditio, redditur inſtitutio condõnalis,quáquã pure & ſimpliciter fuerit coucepta,adde eundẽ conſ.xcij.col.ij.eod. lib.

Et ad id de quo per Docto.ſi mutuo detur famulo,Caſtaldioni, vel Factori alicuius pecunia quod contra dominum agi non poterit niſi probetur id in vtilitatem ipſius conuerſum, de quo etiã in l.ciuitas.ſupra eo.adde Niconi.olim acutiſsimum diſcipulum meum,allega.ix.nu.14.

Et ad id etiam quando hæc verba proferuntur.Conſtituentes ſe poſsidere ex nunc pro ut ex tunc,quod operantur,partes voluiſſe retro contrahere,adde Alex.conſ.lxxxiij.col.iij.vol.ij.

Et ad idem aliud dicit Gui.Papa,ſi dictũ fuerit,ex nunc,niſi tale quid feceris, excommunico te,quod ſiguificant præſentem verbi actum, ſed futurum effectum,deciſio.Dlxxxviij.ad fi.

Et vltimo loco ad aliud Docto. dictum hic ꝙ licet notorium non probari ſed allegari debeat. l.ſi adulterium cum inceſtu.§. idem Pollioni. ff. ad legem Iul.de adulte.cle.appellanti. de appell. nec allegari ramen debet,ſi ex actis appareat.adde hoc idem Gome.dixiſſe quoque in pulcherrimo caſu in regu.de anna.po.q.iiij.ad fi.

AFRICANVS LIB. VII. quæſtionum.

EIVS QVI IN PROVINCIA;

CALENDARIVM DE quo hic & in l. dominus Sticho,ff.de pecu.lega.& in l.fin. ff. de mune.& hono.& in l.qui teſtamentum. ff. de ptoba. & in l.iij.C.de compenſa. & in l. nepoti.ff.de fun.inſt.& in l.qui filium. ff. de lega. iij. pro rationibus vſurarum ponitur. Verbumq; eſt (vt dicunt aliqui in præcept. rhetoricæ) inuſitatum. quo tamen vſus eſt Ouid. Horat. & Sene. & (vt oſtenſum eſt) Iurecon.ſæpe. Videnduſq; eſt ad lõgum Nebriſſen. Grãmatic. Klendarium.dictumq; ſic eſt,quia Klen.dabãtur pecuniæ fœnori,& exigebantur cum vſuris.

Ad verbum quõdam,quod ſupplet glo. ad illud, defuncti, de quo etiam per glo. in l. diuortio.ff.de nego.geſt.adde text.in c.Raynaldus. in §.dilectus.& ibi Barba.in repet,quæ Ioãnina inſcribitur. col. iij. de teſta. & in c.cum contra. & ibi Abb.col.ij.de pigno. Et ideo (vt ibi ſubiicit) ſi dicatur in iuſtrumento. Titius filius Sempronij, iſq; mortuus ſit, quod non proptęrea viciatur inſtrumentum, ex quo dictum verbum ſubauditur.Idemq; Feli.in c.ex parte.B.col.j.de foro compe.Alex.conſil.xx.col.ij.vol.ij. Et hac ratione Por.ſeu Iaſ.in addi.ipſius,inſti. de hæredi. qual. & diffe.in princi.col. ij. quod ſi quis petat pariter ſe mitti in poſ.bo. defuncti, ſuſtinebitur libellus. Et Bal.in l.libertum.C.de nup,quod ſine illa ſubauditione, illa lex non poſſet habere bonum intellectum. Et alibi Bertran.cõſ. xxviij. nu.11.vol.ij.quod hæres & defunctus cenſentur vna eademq; perſona, quo ad bona ante aditam hæreditatem,non poſt, niſi dicatur bona quondam &c. Et ad materiam dicit idem Feli. in c. venerabilis.in prin.de fid.inſtru.quod hęc dictio remouet ſignificatum verbi cui adiicitur à præſenti tempore. Et Por.in §. tutores. col. j. inſti. de obli. quæ ex qua. contractu.quod verba quæ nou poſſunt ſaluari inſpecto tempore præſenti, ſaluantur habita relatione ad præteritum per tacitam ſubauditionem. & ſic etiam ad propoſitum ſupplet glo. in l.ij.C.de libe.& eo. lib. Et in l. ſi tutor. ff. de in lit. iur. & Diuus Hierouy.in epitaph. Paulæ matris, ibi ac terram quondam Sodomæ qm̃ lacus eſt, quẽ mare mortuũ vocãt. Et fuſius loquentes ſcias,quod quandoq; ſignificat tempus præteritum,& hoc de propria ipſius ſignificatione vt per Are. in l. j. in §. opus. ff. de no.op.nuntia.Boer.conſ.ij.nu.4. Imol.cõſi. cx. ad fi.Gui.Papa ſingu. Dcxlv. quandoq; circa perſonam verſatur,vt hic.Nonuunquam circa officium. l.tutorem.C.arb.tu. Interdum circa dominium.l.cum affirmes.C.de lib.cau. ſæpe circa tẽ. l.ſi arborẽ.& ibi Flo.ff.de ſerui.vrba.præd. Bal. multa in c.bonæ.col.ij.de electio.

Dicit etiam Alex.quod ſi dicatur, filius talis qui non viuat,non expreſſo verbo quondam impropriè quis loquitur,conſ.ccvij.col.iij. vol. vj. Et Bal.in ſtatu.filius.nu. 6. quod mortuo patre non eſt filius,ſed quondam fuit.

ADDITIO.

Ad Klendariũ redeuntes,de quo ſupra nouiſſimè adde,quod eſt vniuerſale quoddã vt hæreditas,mẽſa,& peculiũ,& (vt dixi) liber fœnoris in quo continẽtur data & accepta,& vulgo Bãchus appellatur,ita Pau.Caſt.cõſ.cccxlv.in prin. vol. ij.quod vnũ tñ Gręcis incognitum eſt, quis nec Klẽdas hñt. Vnde prouerbio dici ſolet in eũ,qui ſoluẽdi aĩum nõ habet,ad Klẽdas Græcas tibi ſoluã,vt dicit Diuus Hiero. in epi.Fabiolæ ſcribẽs.

Et obſeruandum eſt,quod hic dicitur ſeruum Klendario præpoſitum fuiſſe, in l. fin. vero. ff.

quod cum eo.præpoſitum mutuia pecunijs dandis, & pignoribus accipiendis, quod tamen eſt idem.

Ad id de quo hic in prin. etiam, quod conſultor electus, debet conſulere quid iuria ſuper eo quod ab ipſo queritur & ſuper dependentibua à propoſitione & à facto ſibi propoſito, & connexia. Adde Alber. in ſtatu. q. cxxiiij. par. prima. nõ nihil Paul, Caſt. conſi. ccccxliiij, ad fi. volu. j. Et maxime quia verbum quid iuris generale eſt & cõplectitur oĩa vt dicit per not. hic ẽt Feli. in c. j. col. ia. de conſti. Gui. Papa ſingu, 524. Calca. conſi. vii, in princ. & conſi. la. Et quod conſultus de iuro debeat etiam & poſsit conſulere ſuper appendítiis, tradit Lauren. Sylua. conſi. j. colũ. j. Feli. in c. i. col. i. de offi. dele. Iaſ. in l. ſi fundũ in §. ſticbum nu. 11. ff. de leg. i.

Ad illud etiam de quo hic, quod ex facto & contractu illiua qui quaſi inſtitor præpoſitus eſt, quilibet ſociorũ obligatur inſolidũ, adde Alex, per not. hic ſignanter conſi. ccavii. (quod eſt vltimum) col. pe. vol. vii. & de inſtitore Ferrarien, in l. more. colũ. xvi. ff. de iu. o. Iud. quod qui facit aliquid noĩe inſtitorie, acquirit hæreditati mediante ceſsione.

Et ad illud, quod omnis obligatio eſt odioſa & reſtringenda, adde Calcan. conſi. cxaiiij. colum. iii.

Et ad illud ſi actus geratur cũ procuratore renocaio, reuocatioq́ue ignoretur, qđ debitor ſoluens liberabitur. de quo etiam in l. cũ quis in §. ſi debitorem. ff. de ſol. & in l. ſi nõ ſortem in §. qui filio, & ibi not. ff. de cond. ind. adde Cuma. cõſi. claaxv. col. ij. Soci. ibi i §. adeo nu. 4. & Alex. cõſ, claii. col. i. vol, v. & conſi. ciii, col. vi. vol. ii. Feli. in c. ea parte col. a. de reſcrip.

Et ad illud, quod mandatum ad negotia eapirat morte mandantis Bal. in c. audita nu. 4. de reſti. ſpol. & in c. eum veniſſet nume. 2. de reſti. quid ſi ad ſoluendum ſit, idem in cap. licet num. 5. de offic. deleg.

Et ad illud quod mandatum cẽſetur extinctũ, ignorantia non obſtante, Alea ã. conſi. la. colũ. i. vol. vii. Nonnihil Paul. Caſt, conſi. ccclxi. col. iij, vol. j. Feli. in c. ex parte Decani. col. vij. de reſcri.

Et ad illud quod per ſeruum aut liberum hominem bona fide poſſeſſum, acquiritur hæreditati adde Bal. dicentem rea. iſtum non eſſe alibi, in Marga. ſua, acquiſitio. nu. 3.

Et ad illud de quo ſupra aliqualiter, quod interrogationi factę ſimpliciter ſuper aliquo facto reſpondendum eſt diſtinguendo dubium omne, adde nouiſsime eundem in dicto loco, interrogatio nume. 3.

Et ad illud qđ hereditas iacẽs, fingitur quoad acquirendũ, bona fide poſsidere ſeruũ teſtamẽto manumiſſum (vt proxime dictũ eſt) adde nouiſsime eundẽ Bal. in c. I tẽ cũ quis nu. 6. de reſti. ſpo. ſubijcientem ſic etiam eccleſiam fingere intruſum bona fide poſsidere, ita vt ex contractu ipſius eccleſiæ acquiratur.

Et ad illud vulgatum, quod non entium non eſt qualitas, & quod vbi deficit ſubiectũ ibi qualitas eſſe non poteſt, adde Ro. conſi. xlviii. ad fi. & conſi. acj. nu. 14. Qui dicit etiam conſi. aciij. colum. i. quod vbi non reperitur ſubiectum obligationia, impoſsibile eſt reperiri qualitatẽ fiende excuſsionis. Et Ferrarien. in l. cum mota col. vi. C. de tranſac. quod vbi non eſt ſubſtantia ibi (rurſum) non eſt qualitas. Idemq́ue purpura in l. edita col. iii. C. de eden. Corn. conſi ecalviij. ad fin. vol, i. & conſi. cxaxv. col. ii. volu. iii. Fulgo. conſi. aciiii. col. ii. Cuma. conſi. lavii. col. i. Imol. conſi. xxaiii. col. i. & conſi. xlii. in princi. Seyſel. in l. Pomponius in §. acceſsiones. ff. de acqui. po. & in l. petens colũ. vii. C. de pac. adhuc purpu. quod qualitaa nihil declarat, ex quo ſine ſubiecto vix imaginari poteſt. Et Pau. Caſt. cõſi. cclxiiii. ad fi. vol. quod vbi non eſt ſubſtantia ibi non poteſt eſſe accidens & qualitas. Idemq́ue conſi. ccxc. col. iii. eo. lib. & Bald. in l. ſi ſeruus in prin. ff. de act. emp. Et alibi Io. Mona, ſiue prob. in c. i. de offi. or. in vi. col. i, quod non entium non ſunt ſpecies, nec differentię, ſiue qualitates. & alibi Pau. Caſt, per regu. quod vbi non eſt agnatio ibi gradus agnationis eſſe nõ poteſt, conſi. clxxviii. col. i. vol. ii. Et Deci. conſi. cxc. col. ii. vol, i. quod repeti non poteſt illud quod non eſt, & idẽ cõſi. cxc. col. ii. eo. lib. neque transferri in alium, inquit Corn. conſi. 51, col. pen. vol. iii, & alibi idẽ Deci. quod executio ſententiæ non factę, peti nõ poteſt conſi. cccxxii. col. ii, vol. ii. ad ſaturitatem prob, in c. ſtatuimus col. vii. viii. ix. de confeſſ. in vi. & in c. nemo de regu. iur, eo. lib. quod nõ poteſt extingui nec tolli quod non eſt, nec priuari, & eſt arg. in l. decem. ff. de verb. obli. Et in ſimili Corne. quod reperiri non poteſt quod non eſt, conſ. clviii. colum. i. volumi. i. Et in tenuta quod ſi nihil eſt in debito, nihil poteſt ibi correſpectiuari, conſi. clxiii. colum. ii. eo. lib. Et alibi vt ſupra quod non entium nullę ſunt cauſę conſi. cccviii. colum, iii, eod. lib. idemq́ue conſi, 337. colum. ii. eo. lib. & conſi. cxxiii. nume. 9. volu. ii. & conſi. claaxi. colum. xiiii. eod. lib. Et conſi. cccaiii. nume. 43. eod. lib. quod deficiente ſubiecto nihil poteſt ei adiacere. Et idem dicit in qualitate loci quod ſimiliter ſine ſubiecto eſſe non poteſt. conſi. axvii. colum. iii. volumi. iii. Et alibi quod vbi non eſt homicidium ibi condemnatio eſſe non poteſt. conſi. cxliii. colum. ii. volu. ii. Et alibi quod de qualitate ſine delicto, inquiri non poteſt conſi. cacvii. colum. iii eod. lib. Et alibi quod non poteſt dici ſubrogatus quis in locum alterius, ſi ille deficiente conditione inuitatus non maneat. conſi. cxcix. nume. 30. eo. lib. Et alibi quod non eſt dare conſenſum vetanti, ſi non eſt dare vetantem, conſi. ccv. nume. 23, eo. lib. & alibi quod mortuus non eſt alicuius ſtatua vel conditionis, ex quo nec ipſe eſt in rerum natura, conſi. ccaiii. colum. i. eod. lib.

Et alibi

Et alibi quod conſanguineus nominari non poteſt, qui non eſt, imò nec ſi, in rerum natura haud reperiatur, dicit conſ.ccxviii.col.fin.cod.lib. Et alibi, requiri quod ſubiectum ponatur in eſſe, ut qualitas ineſſe poſsit conſi.ccxxvi.nu.2. eo. lib. Et alibi quod qualitas ſeruitutis non datur, antequam ſit res in eſſe producta, in qua ſeruitus conſtituatur conſi.ccxxvii.col.iii.eo.lib. Et alibi quod ille qui nunquam naſcitur, quique nunquam fuit in rerum natura, decedere non poteſt conſ.ccxxxix.in prin.eo.lib. Et alibi quod ſublata actione depoſiti, conſequentèr ſublatum erit ipſius actionis priuilegium, conſ.lxii.col.penul. uol. iii. Et alibi, ſi perſona quæ iurauit mortua ſit, quod in ea non cadit abſolutio cõſ. lxxii. col.ii.eo.lib. Et alibi quod actio non orta nõ poteſt informari in materia l.petens.C.de fac. con ſil.lxxix.col.i.eo.lib. Et alibi, quod nõ habet partem quod nihil eſt, conſi.100.col.ii. cod. lib. Et alibi quod in non entibus non datur ordo. quia non entium (ut etiam dictũ eſt ſupra) nullę ſunt cauſæ, conſ.cj.col.i.eo.lib. Et alibi, quod ſi nulla eſt ſocietas non poterit conſequenter dici iniqua, conſ.clxxxvii.col.iii.eo.lib. Et alibi, quod titulus Cardinalatus non efficit quem eſſe Cardinalem, ſed eſt quædam qualitas quæ non cadit ſine ſubiecto, cõſi.cclxxviii.col.iii.eo.lib.& col. pe. idem repetit. Et alibi quod ubi ſubiectum dotis non eſt, ibi non datur imputatio.conſ.cxxxii. nume.1.eo.lib.

Et alibi, quod teſtes probantes locum terminorum, probant conſequenter terminos ipſos conſ. xxvii.col.iii.eo.lib.

Et alibi, quod ubi nullum eſt ſubiectum, ibi nullum eſt adiacens conſi.cccix.col.iiii.eo.lib. Et alibi, ſi non eſt hæres innominatus in caſu ſtatuti, conſ.cxxxii.col. ii. uol. i. Et in materia l.ii.C.de reſcin.uend.quod non cadit læſio in precio, ubi precium non ſubſiſtit cõſ.cclxxxviii. nu.ii.uol. iii. Et alibi quod de nihilo non datur quarta, conſ.ccxc.col.ii.eo.lib. Et alibi quod qui non eſt in rerum natura non eſt capax inſtitutionis, conſ.ccciiii.col.viii.eo.lib. Et alibi quod non ens non poteſt diuidi, in legitima loquens filiæ, ut ſupra, conſ.i. col. iiii. uol. iiii. Et alibi ſi non datur poſſeſsio aliquibus, uel quaſi, non dicuntur inquietari aliquo modo, quo minus poſſideant uti poſſederunt. conſ. lxiii.nu. 9. eodem lib. Et alibi ſi quis non eſt creditor, quod apparere non poteſt, conſ.cxi.col.iii.eo. lib. Et alibi quòd ſi iura non habeat quis, nec ea conſequenter potiora habere poteſt conſi.cxxvi.col.i. eod. lib. Et alibi ſi venæ ferri deficiunt laborandæ, deficit conſequenter laborandi facultas, conſ. clii. col.i.eo.lib. Et alibi, quod ubi deficit conſenſus ſtipulantis & promittentis, defectus ibi non dat legem contractui, conſ.clxi.nu.8.eo.lib. Et alibi quod nec forma datur abſque ſubiecto.conſil. cxc. nume. 5. eodem lib. Et alibi quod id quod non ſupereſt, dici non poteſt ſupereſſe à legatis factis in pulchro caſu.conſil. cclxii. nume. 5. eodem lib. Et alibi quod non poteſt quis turbari in poſſeſsione quam non habet ut in ſimili dictum eſt etiam ſupra.conſil.cclxxx.nume. 7. eo. lib. Corn.conſ.clxxii.col.ii.uol.iii. & alibi idem Corn.quod conditio ſi deceſſerit, non poteſt uerificari in eo qui non erat in rerum natura, conſil.ccxcvii.col.iii.uol. iiii. Et alibi Iaſ. in rubri. inſti.de actio.in prin.quod non poteſt cognoſci qualitas, niſi cognoſcatur ſubſtantia. Et alibi Alex.non eſſe uerum, quod libri Iudæorum habeant orationes, quibus Chriſtum blaſfement, ex quo erant antequam Chriſtus fuiſſet incarnatus.conſ.cxxxxiii.col.ii.uol. vi. Et alibi ſi teſtis deponat de ſimplici non uſu legis, non probatur conſuetudo niſi deponat ſaltem de implicito actu contrario, quoniam non entis nullę ſunt cauſæ, exempli gratia domus minabatur ruinam, cautio damni infecti nunquam fuit præſtita quia nec petita, certe per talem non uſum, non remittitur nec inducitur conſuetudo, nec tollitur lex diſponẽs, caueri debere de damno infecto. Alex. conſil.xlv.col.ii.uol.ii. Et alibi Fulgo. quod ubi denegatur ſubiectum, ibi denegatur ipſum qualificatum, conſil.lii.ad fin. Et alibi idem Alexan. quod qualitas iniuſtitię non poteſt eſſe ſine ſubiecto, uſque adeo ut appellans à ſententia, quam dicat iniuſtam, eam præſupponat aliquam conſil.quinquageſimoſeptimo.col quarta.uol. quarto. Et alibi quod negans qualitatem non videtur fateri ſubiectum, conſil.quadrageſimonono. col.tertia.uol.ſeptimo. Et alibi Seyſel.in l.prima col.quarta.ff.de iuſti.& iure. qualitatem qualitati accedere ſine ſubiecto eſſe impoſsibile. Et quod ex nihilo nihil fit in l.cum filio.col. nona. ff.de lega. primo. Et alibi idem Alexan. quod ſi non tenuit ſupplicatio, non etiam tenuit confeſsio ex ea dependens conſil.xxx.num.5. uol. vii. Eſt uerum quod recipit iſtud de quo hic declarationẽ, ut dicamus, quod qualitas non poſſit ſeparari à ſubiecto, ut ſit qualitas ſine ſubiecto, hinc non entis nullæ ſunt qualitates ut dictum eſt, ſed quod bene ſubiectum eſſe poteſt ſine qualitate, niſi ſit qualitas naturalis, uel inſeparabilis, ut nigredo in coruo, albedo in niue, & calor in igne, ſimileq; eſt in uitio perſonali, qualitate inſeparabili, præſcriptionem cauſante, & ut latius not.in l.Pomponius. in §. cum quis. & ibi in ſpecie Seyſel.in prin.ff.de acqui.poſ.

Ad illud etiam de quo hic in prin.ſi in cõmiſſione dicatur, procedi debere, prout iuſtitiæ uidebitur iudicare debentis, quod uerba hæc, importaut in proceſſu, ordinem iuris fore ſeruandum quod not. Ange. quoque in §.exhæredatos. in auth.de hære.& fal.& hic col.i. adde Deci. cõſil.clxxxix.col. xii.uol.i.

ADDITIO.

Ad ſupradicta quoq; q̃ licet quis præſumatur facere actũ noĩe proprio, nihilominus obligatus facere

facere nomine alieno, eo etiam feciſſe preſumendus eſt, adde nouiſsimè Gratum, vbi multa. cõſ. xxiiii.col.ii. vol.i.

Et ad id denique, de quo Bar. hic, quod hæres extraneus præſumitur ſcire contenta in teſtamento, & etiam ſuus, ſi hæreditatem adiuit, ſique appareat quod ſoluerit legata, vel ſi interfuerit teſtamento, aut de ipſius preſentia in eo, mẽtio fiat. Adde Alex.conſ.iiii.col.ix. vol. ii. Vel ſi inter cohæredes facta ſit diuiſio, vt tradit idem Alex.conſ. 100.col.ii.vol.vii. Et quod ignorãtia regulariter præſumatur tradit idem Alex.conſi. cxxiii.col.pe. uol. ii. maximè à filio vt hic rurſum not. vel ab extraneo quando ſit hæres ex teſtamento mediante facto alterius, de quo etiam in l.qui Romæ.in §.duo fratres.ff.de ver.obl.idẽ Alex.conſ.iii.col.ii.uol.iii. Si etiam hæredes nõ ſint de deſcendentibus teſtatoris, præſumuntur habere notitiam contentorum in teſtamento, vt idem ait conſ.cl.ad fi. vol. vii. & iam dictum eſt ſupra. Doctrina Bar. tamẽ hic declaratur vt procedat in teſtamento in ſcriptis non autem in nũcupatiuo. quod nec in ſuo ſcilicet ignorantia pręſumatur hoc ſecundo caſu, & not. hic, adde Grat. non ingrate conſ.lxv.col.pe.uol.ii.& Bart. met in l.cætera.in §.fi.ff.de lega. I, multa in d.§.duo fratres.nu.12.indubitatumq; eſſe quod dicit Soci.iun.conſ.xviii.nu.xxiiii.vol. iii. quod præſumatur habere notitiam teſtamenti quis, ſi apud eum reperiatur, & maxime ſi ſit teſtamentum nũcupatiuum, quia ſi in ſcriptis nec dum apertum fuiſſet, forte ignorare pſumeretur, ut ſupra, deq; materia ẽt Crot.in d.§.duo fratres.nu. 46. & 47.

A D D I T I O.

Ad prædictorum declarationem fuſius quoq; dici poſſet ſic. Ignorantia regulariter præſumitur. l.verius.ff.de proba.l.fi.ff.pro ſuo. Et longe magis in hęredibus ſuis vel neceſſariis, quia ſunt etia clauſis tabulis hæredes vt hic, & in d.§. duo fratres.not.per Bar. ſcientia vero in extraneis ex quo hæreditatem adeunt, & eſt not. limitatio ad l.Octaui.ff.vnde cogna.& tradit Corne. conſil. clxxvj.col.ij.vol.iij.& conſ.cliij.col. ij. vol. iiij. & conſ.lxj.col.vlti.vol.j.nonnihil cõſ. cccj. col. iiij.eo.lib.& conſ.cccxxxix.col.ij. eo.lib. Paul. Caſt.conſ.cxxxviij.col.ij.vol.ij. Deci.conſ. ccij. ad fi.vol.j.& conſ.ccciij.col.j.vol.ij.Gozad.Bononien.conſ.xcviij.nu.21.Bertrã.conſ.xxix. nu. 2.vol.ij. Purpura.in l.edita.nu.291.C. de eden. & in l.cũ proponas.col.iij.C.de pac. Pau. Caſt. conſ.xciiij.col.j.vol.ii.Deci.conſ.ccxxxvj.col. vj. vol. ii.

A D D I T I O.

Ad illud etiam de quo hic, ſi Papa confirmat teſtamentum vſurarij manifeſti, cautione non pręſtita, quod aliquod eſt de iure gentium & de iure ciuili, ſed nullum de iure canonico, addę Bal.in c.i.nu.14.de confir.vti.vel inuti.

Et ad illud quod nõ poteſt plus ſeruus quàm velit dominus. quodque plerunque neſcit ſeruus quid agat dominus, adde eundem in capitu. ad noſtram.in prin.de appel. & in l. quicunque. col.i.C.de ſer. fugi.

C E L S V S L I B. V I. Digeſtorum.

S I E G O;

AD ILLVD DE QVO per Docto. quod fruſtra aditur iudex quando certum eſt debitorem ſoluendo non eſſe, facit quia inanis eſt actio quam inopia debitoris excludit. l. nam is.ff.de dolo. adde Scyſel. in rep. l. vt vim. col. xxix.ff.de iuſti.& iu.

Et ad illud, quod eſt principalius in hac lege, quod ille qui promiſit ſoluere id, quod ab alio exigi non poteſt, non liberatur licet alius conuẽtus non ſit, cuius ratio ponitur hic, adde eundem in l.decem.col.ii.ff.de ver. obli. Dicentem etiã ad materiam neceſſe non eſſe facere excuſsionẽ contra notorie rebellem, qui conueniri non poteſt, vel (vt etiam dicit Bal. hic) quando principalis non eſſet ſoluendo in loco iudicij, ſeu territorij, quanquam alibi ſit, ut in ſcholari qui de longinquis partibus ſit, vel ſi principalis eſſet homo rixoſus, aut ceſsiſſet bonis, de quibus etiam in l.ii.ff.qui ſatiſ.cogan.& vt ibi fuſius.

Et ad idem dicit etiam in ſimili, quod bellum indici poterit, ſi copia ſuperioris haberi nõ poſſit pariter, vel ſit talis qui non habeat obedientiam, poſt Bar. tamen in d.l.decem. in ii. oppoſi. & hic, vbi etiam Alex.& alij, & poſt Bal.in l.unica.in xi.col.C.de confe.in l. ex hoc iure. col. vi. ff.de iuſti.& iur. Et in d.l. decem. col. iii. quod excuſsio non eſt neceſſaria, quando ex forma ſtatuti proceditur ſola ueritate facti inſpecta, de quo etiam in l. ſi mancipium. in §.1. ubi glo. ff. de euictio.

A D D I T I O.

Ad materiam adde nouiſsime ſi quis conſtituerit ſe principalem ſolutorẽ pro aliquo, prius obligato, quod nihilominus habet locum deciſio auth.præſente.C.de fideiuſſo. Niſi (ut dictum eſt ſupra) notorium ſit, principalẽ ſoluendo non eſſe, quia ſit executio tunc contra conſtitutorẽ. Vel ſi conſtitutor neget conſtitutum, & conuincatur de mendacio. aut beneficio d. auth. ſit renunciatum, & ita concluſum fuit etiam & aliàs deciſum in Capel. Tholoſa. deciſio. lxxx.

Et plus dicit Pau. Caſt. hic & Cyn. in d.auth. præſente. in pe.q.& Bal.in l.perẽptorias in ulti. col.C.ſen.re.nõ po ꝙ ſi primo ſit facta excuſsio contra debitorẽ principalem, & ipſo nõ reperto ſoluẽdo, creditor uelit agere hypothecaria cõtra tertiũ poſſeſſorẽ, interimq; ſuperueniant bona de nouo,

de nouo, debitori principali, poterit tertius poſſeſſor excipere, de nouo excuſsionem fieri debere, ſi d. bona tamen ſuperueniant antequam lis cõteſtata ſit cum. d. tertio poſſeſſore, aliàs ſecus, & vt latius ac vltra eos tradit quoque Alexand. conſi. 100. col. iij. vol. v.

Et ad aliud, de quo tamẽ in §. l. infra ea. l. Bal. in c. qualiter de pac. quod in ſtipulatione dandi aliud eſt promittere ſe daturum, aliud ſe curaturum dari a certa perſona. Et ſubijcit ibi, Si quis promittit, ne extra familiam res perueniat, quod tenetur non ſolum alienare, ſed etiam facere & curare ne ad eum perueniat etiã ab inteſtato, & no. quoq; in l. ſi ita q̃s in §. ea lege. ff. de ver. obl.

Et ad aliud Pau. Caſt. quod nunquam agi poteſt contra poſſeſſores, donec extãt fideiuſſores. conſi. clxxv. in prin. vol. ij.

ADDITIO.

Ad id de quo ſupra ſi quis promittat quod alius debebat, & credito petat quantitatem promiſſam, quod mens contrahentium ea fuiſſe videtur creditorem à debitore exigere debere, & ſi non poſsit in ſubſidium contra promiſſorem agi, adde not. in l. iure ciuili, vbi tamen dubitat Soci. ad fi. ff. de condi. & de. die vt per eum.

Et ad aliud poſt Bar. tamen hic, & in l. ſtipulatio in §. habet. ff. de no. ope. nun. & in l. exitus. ff. de acquir. poſſ. Deci. conſi. ccccij. nu. 11. vol. ij. quod multa dicuntur notoria, quæ non ſunt. c. conſuluit de ap. vſque adeo vt ſuper hoc quod aliquid ſit notorium requiratur ſententia declaratoria, & vt ibi per eũ latius. Ro. cõſi. ccxj. nu. 6.

Et ad aliud, ſupradictis tamen addendum facit quoque quod dicit Paul. Caſt. adhuc conſi. cccxxvij. ad fin. volu. ij. quod confiſcatus non debet excuti, ex quo notorium eſt ipſum ſoluendo non eſſe. Subijcit tamen negandum haud eſſe ſucceſſorem eius excuti poſſe, quodq́ue legem iſtã ſcholaribus ſic in ſcriptis tradidit, vidiſſeque alios ſic tenentes, & quod denique à ratione non eſt alienum. Reperio tamen ego Corneum contrarium tenuiſſe, quod hoc idem notorium non ſit. Ex quo bonorum confiſcatio non trahitur ad poſtea quęſita. l. ſi mandauero. §. is cuius. ff. manda. & quia præſumitur quis ſemper ditari, & de nouo quęrere. l. ſi defunctus. C. arb. tu. & vt ipſe fuſius conſi. cxc. nume. 15. 17. 18. vol. j.

Et ad id redeuntes quod excuſsio non eſt neceſſaria, quando notorie conſtat principalem ſoluendo non eſſe, dic communem lecturam fore hic, & in d. l. decem. ff. de ver. ob. declarat Corn. conſi. clj. ad fin. volu. iiij. firmat quoque Purpu. in d. l. ex conuentione nume. 55. C. de pac. Ro. conſi. xciij. col. j. & conſi. ccxj. nu. 1.

Et ad aliud de quo hic rurſum, in princ. quod verba quæ ſonant in potentiam reſoluuntur in actu, adde Ferrarien. in l. ſi ſuper in princi. C. de tranſact.

Et ad aliud quod iuramentum tollit beneficium excuſsionis competens fideiuſſori præter alia de quibus ſupra, eoſdem Ferrariẽ. in l. ſi quis maior ad fi. C. de tranſac.

LABEO.

Si teſtator mandat & iubeat hæredi, quod faciat me habere centum, videtur mandare eidem quod ea mihi ſoluat, ita Abb. in c. Abbate in iij. not. de reſcrip. ſi vero prouiſio erat alterius quã hæredis, id hæredi iuſsiſſe non videbitur, nec eidem poteſtatem dediſſe, prouidẽdi, ſed bene illum compellendi, & vt hic per doct. Iaſ. pulchre in l. ſi hæres in prin. ff. de leg. j.

FINIS.

CATO MANTOVUS STVDIOSIS FORTE

non ingratus, & præſertim multa dictu, memoratuq́ue digna, ſcire cupientibus.

ELEMENTARIO ORDINE ut Gymnaſium ſupra quo omnia facilius intelligantur, conſcriptus, eſtq́ue αναγνωσις uaria.

ACCVSATOR QVASI cauſator appellatur, quia uocat ad cauſam eum quem appellat. c. forus de ver. ſig. Imo, quod hoc hominum genus, ſi maxime precio ducãtur, ad accuſandum, infame eſt, & crimen, latrocinio proximum.

Athenienſes cum à Pythiæ oraculo accepiſſent oſſa Theſei perquiri debere, & in vrbe honorifice reponi, ita actum eſt, Cimonis temporibus, fueruntq́ue apud Gymnaſium repoſita, ibique aſylum in ipſius honorem erectum, ubi ſerui, pauperes, & alij ignobiles poſſent recurrere, timentes maiorum potentiã, ut eo in loco eſſent tutiores, defenſoris ſeu patroni loco, ſeruitq́ue ad l. præſenti. C. de his qui ad eccle. confu.

Aſylum quoque erexit Romulus, ubi omnes confugientes tuti erant pariter, quocunque errore irretiti fuiſſent.

Agricultura magna eſt pacis cauſa.

Amphitriones, generale eſt concilium Græciæ, piaculoſi, impij, religionis uiolatores.

Amici debent eſſe homines non Mercenarij, ex quo Barbarus quidã, cum Athenas applicuiſſet, ſeſe Cimoni dedit, eique duas phialas argenti & auri donauit. ſubriſit Cimon, dicens. viſne ſim tibi amicus, uel Mercenarius? amicus, ait Ille. ergo, inquit Cimon, hoc tolle, quia ſi mihi amicus es, ego quoque eiſdem utar cũ mihi fuerit opus.

Apud Romanos homines, minimi ꝑcij ſunt Barbarorum exempla, aliquantulum Græcorũ, plurimum maiorum ſuorum.

Aliqui philoſophi omnia Soli & Lunæ attribuunt.

buunt.quodq; Sol agat,Luna patiatur.Sol pater ſit,Luna mater.Ille ſemē,iſta uero,mēſtrua.Alij qui Solem ſimilem cordi dixerunt,Lunam cerebro,& alios planetas arterijs,neruis,& ueuis.

Adamas.i.indomitus,nō incudinem, aut malleum timet,Gēmaq; ue eſt nobilior,& preciolior cæteris.

Attentione opus eſt,ne quæ à nobis attingantur,præteruolent animum alibi occupatum ſine ſenſu ſui.

Artes delectabiles & utiles ſunt, delectabiles duæ, una corpus altera animū delectat. Corpus pictura,muſica,delectant oculos& aures, vnguēta naſum, Coquus guſtum, Balnea totum corpus. Animum Rhetorica & poeſis.

Apud Romanos tria iura erant Agnationis, Cognationis,& Gentilitatis, eorum ſcilicet qui imagines maiorum oſtendere poterant, quas fumoſas, & ſtemmata appellat Cicero, quique eas non oſtendiſſent, filij terræ, à ſeſe orti & noui homines appellabantur.eſt uerū quod Agnatio propter uocabulorum penuriam a Cicerone ſtirps uocata eſt,d.que ea noſtri ſæpe,ut in §. fin.inſti. de legi. agnat.tu. & in l. pronunciatio in § familiæ.ff.de uerb.& in l.j i §.fi.de vē.inſp.

Agnatio, Cognatio, Gētilitas,ut proxime.ſupra ſtatim.

Auditoris qualitas magni facienda eſt, iuxta illud Ariſtarchi,hic plus eſt (Platonem intelligit)quam totus Athenienſis populus.

Ariſtippus Cyrenenſis, homo omnium peſſimus, & optimi cuiusque ſuorum temporum aduerſarius.

Admiramur quæ magna ſunt.

Amor eſt magnus dēmō. & fruendę pulchritudinis deſiderium. Amor fœminę ad maſculū, Alceſtes Admeti vxor, quę pro viro mori voluit. Amor rurſum circulus eſt bonus à bono in bonum perpetuo reuoluens. Amor denique res etiā eſt amara,quia moritur quiſquis amat. Orpheus dulce amarum nominat.

Amantis animus ſpeculū in quo relucet amati imago.

Amor omnia facit & ſeruat etiam omnia. Et quia creator eſt omnium, tanquam pater venerandus eſt,tanquam tutor colendus, & tanquam pręceptor ſequendus.

Amorē adhuc Diotima demonē appellauit.

A ſummo ad imum omnia per media tranſeunt. Vnde in nobis tria etiam ſunt anima, ſpiritus,corpus.anima &,corpus differunt, ſpiritu medio copulantur,qui vapor quidam eſt.

Atra Bilis Melancolia eſt,Bilis colera.

Amantium affectus, Toruus intuitus, ſermo interceptus,Pallor,Rubor,crebra ſuſpiria,iactatio mēbrorum,querimonia perpetua, laudationes importunę,indignatio ſubita,iactantia,procacitas,petulantia Suſpitio vana, mynilteria viliſsima ſunt.

Amor ab aſpectu ducit originem,vnde ille.

Si neſcis oculi ſunt in amore duces.

Aſpectus inter mentem & tactum,eſt medius.

Amat Amans ſimilis. Amans in ſe totū amatum capere cupit,quod hinc exemplo oſtēdi poteſt,Arthemiſię Regis Charię vxoris,quę eiuſdē coniugis defuncti corpus in puluerem redegit, & aquę inditum ebibit.

Ad bonorum cœnas boni etiam non inuitati proficiſcuntur.

Amor pacem largitur hominibus, mari tranquillitatem,ventis requiem, cubile viuentibus, Ruſticitatem amouet,familiaritate nos cōciliat, Cœtu omnes congregat,manſuetudinem porrigit,feritatem exterminat,Beneuolentiam largitur,Maleuolētiam expellit, propitius,beneficus, ſpectandus ſapientibus, dijs placidus, exoptandus expertibus,& participantibus denique poſſidendus. Medium inter pulchrum & turpe, vt Demones inter mortales & Deos.

Animo cōmoto viendū non eſt, quia nec quis turbatam aquam bibit,niſi quieſcat.

Blaſfemia,pœna potius digna,quā reſpōſione.

Bilis colera,Atra Bilis Melancholia.

Celeres appellabantur iuuenes, qui ad Romuli olim cuſtodiam erāt poſiti,ſic appellati, quia in negotiis regiis celeres etiam erant.

Ciuis iniquus iudicandus eſt, qui parum curat Reip.pericula.

Camillus exul in Ardea,patrię tamen ingratæ ſuccurrere non diſtulit,eo tempore quo Brennus Gallorum Dux Romā occupauerat. Ardeates hortatus,ut pro ipſius defenſione arma ſumerent.Qui etiam contra veientes primo triumphauit,deinde contra Gallos,& Sutres.

Cicero primus pater patriæ appellatus eſt.primusque illuminator philoſophię Latinis literis.

Caput plerunque pro homine ponitur. iuxta illud.Multa capita cadent.ſeruitque ad l. cum in diuerſis.ff.de religio.& ſump.fu.

Cum quis nobilis eſt, æquum ſanè uidetur cū non dedecori eſſe ſuis maioribus.

Celeris conſilij penitentia comes.

Cato maior ſic dictus,quia Romani,hominē Catonem appellabant,qui omnia eſſet expertus, neç aliquid intentatum reliquiſſet,nec ab re, cū prius priſcus appellaretur,vt Plato prius Ariſtoteles,& Cephas Petrus,& Paulus Saulus.hic etiā Curij frugalitatem admiratus,eum eſt imitatus. Et Q.Fab. maximum. & ſubinde etiā Romanus Demoſthenes appellatus. Qui ſępiſsime eos homines pecudibus comparabat, dicebatque vulgus & populum,uentrem fore ſine auribus. Conſulebatque ne darentur Magiſtratus niſi optime meritis,vt excitaretur iuuentus, dareturque operā his quę laude ſunt digna. Et dicere ſolitus eſt rurſum,ſe aliquando penituiſſe, mulieri communicaſſe quæ reticēda erant, eo iuiſſe naui,quo pedibus ire potuiſſet & ſi quando dies ſine linea trāſiuiſſet. Cumque Regi Bithinię tres oratores elegiſſet

giſſet po.Ro. quorũ alter podagra laborabat, dolore capitis alter, tertius vero foret aliquãtiſper leuis,& vanus,electionem illam ridens ſine pedibus,ſine capite & ſine corde,carpebat. Dicere ſolitus erat rurſum cum bonis potius de virtute cõtendendum eſſe,quam de lucro cum auaris.& cũ ad Termopilas Anthiochum uiciſſet exclamauit ſe laudando,ſibi plus deberi à populo Ro. quam ipſe deberet eidem.imò quod iam factũ erat trito ſermone prouerbium,ſi quis errasset,& corriperetur,ut audacter dicere ſibi ſic permiſſum eſſet.iam ego non ſum Cato,ad quod illud etiam num facit Poetę vulgatum Carmen.

Tertius e cęlo cecidit Cato.

Cõſcientia eſt animi inditiũ tacitum,à cõi iuſtitię formula, quã Deus inſculpſit omnibus hominibus productũ,per quod aut accuſatur res mala, aut defenditur bona,& eſt rurſum res ſimpliciſſima,quæ diuidi non poteſt in uno eodemque homine,ſeruitque nobis ad not.in l.illicitas in §. ueritas.ff.de offi.pręſi.

Citatio non ualet ſi per anguſta tempora fiat. Nec quando nimis maturatur petitorium. nec ex incompetentia Iudicis. ratione temporis,ratione loci.ubi citatus poteſt ſe euidenti exceptione rueri.& ſi ex aliena iuriſdictione fiat.

Clericus impunè conueniri poteſt coram iudice layco in pluribus caſibus, præcipuè in illis in quibus cognitio ſpectat ad regem,ſi conueniatur a clerico. ſi clericus(ſcituque dignum eſt)chyrugia abutatur. ſi ſit obligatus ſub ſigillo regis, ſuper contractibus initis cum mercatoribus.

Contumacia eſt in non reſpondendo quando reus latitat,quando eſt abſens, et quando procuratur ne citatio ueniat ad citatum.

Celeritas reprehenſibilis eſt, maturitas vero, grauitas,& conſideratio multa laudabilis.l.nimis ꝓpere C. de execu. rei iud.ideo dixit alibi Iuris cõ.ſubſiſto,alibi uero deliberabimus,ĩ l.ſi & me & Titiũ.ff.ſi cer. pet. & in l.j.in §.ſecundo loco. ff.de poſtul. quod in tabula picta nobis ſępiſſime euenire ſolet, ut admirantibus aliquandiu ſemper noui aliquid ſuccedat, contra uero per tranſennam intuẽtibus, potiſsima pars artis & elegantiæ non appareat.

Conſuetudo plurimum poteſt,quanquam delinquat quis in re minima.

Cœlum Platonici ſummum Deum appellant.

Calodemon Angelus bonus dicitur, Cademõ malus. vnde Romæ, ſtatuæ Paſquilli, Diſticon. huiuſmodi aliquãdo eſt repertũ in nothum quẽdam nomine Angelum.

Si quæris quid agat hac cacodemon in urna,
Vngue rapit, pedibus calcitrat, ore notat.

Ciuitates,non lapides faciunt,ſed homines.

Cauſidici uerbis communiter abundant elegantibus.

Contrarium fugit ſuũ contrarium,ne deſtruantur. vnde ligna ſi igni apponantur, exit aqua, ſuum(ut dixi)contrarium fugiens.

Delphyni nomen Simon.

Diſcordia eſt inter Solem & Lunã, inter cęlũ & cęlũ,& inter elemẽta.inter Lupum & Agnũ,& in homine propter elementa,& in hominis anima, quippe quod ſenſus intellectui contrariatur.& inter homines denique.imò quod & ipſa concordiæ eſt contraria,qua (ut ille ait) paruæ res creſcunt,diſcordia vero hac,maximę dilabũtur.Illa naturalis, iſta autem contra naturam.

Demonſtratiuum genus cęteris eſt nobilius.

Diui fratres,de quibus in pluribus locis, præſertim in l.de qua re, ff. de iudi. fuerunt non ut intellexit ibi Accur.Seuerus & Antonius,ſed M. Aelius Antoninus,cuius ſtatuam marmoreã habeo ego, & Verus Cõmodus, qui primi omniũ ſimul imperare cęperunt, & male.entia enim nolunt male diſponi,pluralitas principum odioſa, unus ergo princeps.c. in apibus vij.q.j. declaro ego in l.cũctos populos in prin.C.de ſumma.trini.& fide catho.dando intellectum ad tex. in c. j.in §.pręterea de prohib.feu.alie.per Fed.in uſibus.ubi Imperium indiuiduũ eſt.multa per Docto.in l.fi.ff.de hæ.inſti.

Decor ſeruandus eſt,ut Plato,non ut Ariſtippus qui in conuiuio Purpuratus Dioniſij iuſſu ſaltitauit.

Deus ternatio numero res gubernat.hinc Maro.

Deus impare numero gaudet.
O terque quaterque beati.

Deus Soli comparatur, quia ſicuti vnus ſolus radius corpora quattuor illuſtrat ignem,aerem, aquam,terram,ita Dei radius,mentem,animam, naturam,materiamque illuminat. omnium centrũ,vnitas ſimpliciſsima,actus puriſsimus, nullaque in eo eſt compoſitio.

Deus conſilium eſt & conſilij fons.

Duo ſunt præcipua,quæ per omnem uitam ducere debemus.in rebus turpibus verecundia,in honeſtis ſtudium.

Difficilius eſt virum bonum pecuniis, quàm Aiacem ferro domari poſſe.

Aequalitas in ciuitate concordię cauſa eſt.

Aerarium in Templo Saturni conſtituit Valerius Publicola.

Elementa habentia ſimilitudinem tranſeunt de vno in aliud,& mutantur,aliàs ſecus, ex quo fit vt hoc idem, non faciat terra & aer, quia ſunt diſsimilia vt aqua & ignis.ſeruitque nobis ad id quod in habentibus ſimbolum facilis eſt tranſitus.l.in rem.§.item quęcunque.ff.de rei ven.

Effectus ſuæ cauſæ eſt commenſurandus.l. licet.§.ea obligatio.ff.de procu.ſi boni ergo fuerint,bona erit & cauſa.hinc vulgo aiunt.

Sæpe ſolet filius ſimilis eſſe patri

Elocutio in Oratore potiſsima eſt. Mater, forma,& vita eloquentiæ.

Expenſę præiudiciales, in l. ſancimus. C. de iudi. Debitæ ratione retardati proceſſus in l.terminato.C.de fruc.& lit.expen.ponuntur.

Eſt enim

Eſt enim aliquid cum multis ſentire vel etiam errare, ubi res eſt dubia, nec certa ratione cóſtat errorem ſubeſſe. l. j. ff. de offi. quęſto.

Feciales curam habebant conſeruandæ pacis, quos inſtituit Numa.

Fortuna in cuius manu Deus optimus maximus, ſceptrum huius mundi poſuit, non ſemper eodem vultu nos regit & gubernat, à principio ad finem uſque, ſed ſæpe ut Luna mutatur.

Frugalitas Platonis, fratri profuit, ipſe enim ſuburbano contentus, quod Academiam nominabat, cætera omnia eidem prompto animo, liberaliterque donauit.

Gallicè reus defenſor dicitur, & alias à re quę petitur, non à reatu.

Gloria uberrimus uirtutis fructus, nobilior lõge magis, & amabilior, quam filiorũ generatio.

Gratus præceptoribus fuit Plato & amicis. Platoni Ariſtoteles, cui arã, Statuãque ſacrauit.

Gradus rerũ tres, Superiora, inferiora, ęqualia.

Generatio diuinum opus eſt.

Genera hominum tria, Mas, Fęmina, Androgynus, ea maris & fœminæ ſexu commixtus.

Hominum genera tria, Mas, Fęmina, Androgynus ea maris & fęminæ ſexu commixtus.

Horatio Cocliti Statua Aenea erecta eſt, in Vulcani Templo; Valerij Publicolæ decreto tantique iugerum terræ quanti par Boum vno die arare potuiſſet, ei pro pręmio dediſſe etiã ferunt.

Hipparchus, Piſiſtrati Philedonici filius, primus Homeri libros, in vrbem inuexit.

Hannibal montem fregit aceto, & igne. quem dixiſſe aiunt, quod dicitur in l. multum intereſt. C. ſi quis alte. vel ſibi. ad ſuos conuerſus. Romam capere potui, nolui, nunc volo & nõ poſſum. ibiq; ſic. quod potui nolui, quod volui adimplere nequiui, egoque alibi ſupra fuſius.

Hector cadaueris vulnus inſpiciens Patrocli, effecit vt vulneris cruore verſum eum eijceretur.

Homerus & Heſiodus, tales filios reliquerũt, vt cum ipſi immortales ſint, immortalem quoque gloriam, memoriamque parentibus præbuerunt. Alceſtes etiam pro Admeto mori noluiſſet, aut Achillea in viſione Patrocli occumbere, aut Codrus pro filiorum regno perire, niſi immortalem virtutis memoriam ſe cõſecuturos præſagiſſent.

In ore duorum vel trium, ſtat omne verbum. c. in omni negotio, de teſti. i. veritas facti ſuper quo inquiritur.

Ignis non generat, ideo conueniens fuit, virginibus etiam committi veſtalibus.

Index iuſtus ſanè eſſe debet, nec amicorũ precibus flecti, vt Themiſtocles qui à Simonide rogatus, vt quod iuſtum non erat faceret, reſpõdit. nec tu bonus poeta eſſes, ſi numeros non curares, nec ego iudex, ſi amicorum preces, legibus, quibus obnoxius ſum, anteponerem. qui Ariſtidem æmulatus eſt, quẽque ob id in exilium ire compulit. Iſque eſt, qui in venditione prædij voluit adijci, probum habere vicinum.

Inuidia Marcello aliquando triumphus negatus fuit, orans Romam ingreſſus eſt.

Intellectui ita eſt veritas, vt cibus ſtomacho, quem, vt venenum mendacium deſtruit.

Inſtrumentum ſuſpectum eſt, ſi careat ſolemnitatibus debitis. Si prohibeatur eius impetratio. Ratione impetrantis, qui malas conſueuit ſcripturas condere. Et ſi in aliqua parte abraſum ſit, ſeruitque nobis ad dicta in l. fi. C. de edic. di. ad. tol.

Inſtrumenta obligatoria ſigillo regio ſignata, vel alio, publico, habent in Regno Frãcię executionem paratam, vt alias guarentigiata, de quo in l. cũctos populos. C. de ſumma tri. & fi. catho. ſeruitque ad dicta in l. minor. xxv. an. cui fideicommiſſum. ff. de mino.

Inſaniæ duo genera, alterum cerebri, cordis vero alterum.

Inter eos qui apud inferos ſunt, ſolus Tireſias ſapit, cæteri vero, vmbræ volitant.

Immortalis, ſupra Homerus.

Lictores, qui etiam pręibant Romulo à ligãdo dicti fuerunt, quia contumaces regibus, funibus quibus erant accincti, ligabãt. ſeruit ad l. ego. ff. de manu. vind.

Licurgus Senes ordinauit, qui ſemper aſsiſterent Regi, vt vim popularem comprimerent, iniuſtiſque rebus reſiſterent, & ne denique tyrannidem occuparent.

Luna planeta beneuolus, proportionatuſque humanæ vitæ.

Libellus continere hæc debet, quis, quid, corã quo, quo iure petatur, & à quo, ſeruietque tibi ad auth. offeratur. C. de lit. con.

Laus vera eſt, quæ præcedentem rei originem recenſet, præſentem narrat formam, & ſubſequẽtes oſtendit effectus. Torpentia rurſum ſuſcitat, obſcura illuminat, viuificat mortuos, format informia, & perficit denique imperfecta.

Laconici quotiens bonum quendam virum cõmendare volebant. Diuinus hic uir eſt, aiebãt.

Mercator fuit Solon, Cęſi Lydorũ Regis amicus. qui etiam monetas auxit.

Monetas auxit Solon, ut proxime dictum eſt. Mos Romæ olim, ſi quis pro patria cecidiſſet, ut à primario vrbis, publice laudaretur.

Meretrix Alcibiadis exequias (quod generoſi animi indicium eſt) celebrauit.

M. Coriolanus, dicebat præ cæteris, eorum temeritatem eſſe comprimendam, qui nouitates introducere tentabant, cõtra ſanctiſsimarum legũ ordines, qua de cauſa ſenatus frequens tunc erat Romæ. ſeruitque tibi ad. l. in rebus. ff. de conſti. prin. cui cognomen hoc iniũctum fuerat, ut Africano Scipioni, à Corioli urbe capta.

Mixta imperfecta, imber, & nix. impreſsiones

humidę

humidæ & ſiccæ.& ranæ.

Manna mel aereum eſt.

Mundus effigies Dei eſt, manu penicilloque naturæ factus.

Mentiri,& ſimulare,aut diſſimulare ueritatē in læſionē perniciemque alterius improbi hominis eſt. debetque mendacium ſanè vt delictum puniri.ſeruit ad id quod dicitur in l. ſed ſi in §. j.ff.quod cum eo.

Medium inter auarum & prodigum,eſt liberalis.inter ſuperbum & humilem, elatus.inter audacē & puſillanimū, uirtute præditus.inter laſciuum & ſtupidum temperatus.

Mos etiam Athenis erat ut ſupra Romę quotannis publica oratione laudare eos qui cecidiſſent pariter pro patria, qua parentes & vxores conſolabantur,fratres vero,filij, & nepotes, ad eorum imitationem excitabantur.

Mundus, Ornamentum ſignificat ex multis compoſitum,Latine,Græce κοσμος.i.Ornamentum dicitur. quē antiquiſsimū nominauit Orpheus. Triplex inſuper, Mēs Angelica, Anima,& Machina quam cernimus, & Cęlum etiam appellamus,deumque Cælum ſæpe.

Numa Pompilius primus Templū fidei conſtituit. Pōtifices ordinauit, & Virgines Veſtales. Correxit que.l.ij.C.de pat.qui fil. diſtra.ne poſſet pater filium necelsitate famis diſtrahere.

Nullū ſpeculū eſt, quod hominis ſimulachrū certius reddat,quam Oratio.

Nemo aquā turbatam bibit,ni prius quieſcat, uſque adeo ut nec animo commoto nos quoque ſic vti debeamus.

Natura Fabro lignario ſimilis eſt,quæ quādoque errat ut ille,ſi monſtrū naſcatur, non ſui culpa,verum ſubiecti,ut ille ob inſtrumentorū defectus.

Nil aliud leges doctrinaque omnis contendunt,niſi homines ita inſtituere, ut declinent à turpibus,honeſtaque agant.

Nihil antiquius nobis eſſe debet quā ut optimi uiri euadamus.

Oratione nullum eſt ſpeculum, quod hominis ſimulachrum certius reddat.Nec iniuria Gręco prouerbio iactatur,talem eſſe quemque qualis eſt eius oratio,vnde notum illud Socratis dictū. loquere vt te cognoſcam.Loquela tua manifeſtū te facit,vt etiam alibi dicitur.

Ordo vere eſt forma, ad omnium rerum perfectionem.

Oratio eſt velut animal quoddam, quod corpus habeat, nec ſine capite ſit, vel pedibus careat,ſed habeat media atque extrema, ſibi inuicē & toto conuenientia.

Oculi & Aures fores animæ ſunt.

Pontifices primus ordinauit Numa. & Virgines Veſtales.

Piſiſtratus in condendis legibus,Solonem imitatus eſt.

Pupillis non fauit Camillus, quominus onera publica ſoluere tenerentur.

Pericles noluit quod ſpurij eſſent ciues Athenienſes. qui tamen filijs orbatus, ſpurium in familiā accepit,auctoritate Senatus, & ciuitate donatum eſſe voluit.

Prulias Bithiniæ rex Hannibalem prodidit, vt Ptholemæus Ponti rex, Pompeium.

Pater plus diligit filium, quam ipſe patrem, ſeruit ad l.iſti quidem.ff.quod met.cau. plus maſculum quàm fœminam, & inter maſculos plus natu maiorem,vt citius patrię ſuccurrat,familię, & ipſi ſeneſcenti.

Probatio aſpectu, in notorio, in atroci iniuria,In ætate per plures teſtes,vel vnum cum aliis adminiculis. Item fit per teſtes,per inſtrumenta, per confeſsionem, per euidētiam facti,per iuſiurandum,vel ex coniecturis.

Proceſſus in abſentem contumacem,plura requirit, quod ordo ſeruetur, quod nomen ſit inter reos receptum,quod ucre crimen ſit commiſſum,quod liqueat iudici delinquentem eſſe culpabilem,quod citatus non compareat timore pœnę,quod de qualitate aggrauāte delictum cōſtet,quod delictum cadat in accuſatum,& quod denique reus ſit de iuriſdictione indicantis.

Plato prius Ariſtocles nuncupatus eſt, vt prius Cato priſcus.ſic ſupra Cato.

Phormio de militari diſciplina,coram Hānibale diſputans ab eo deriſus eſt. ſicque à Dionyſio Plato, de tyrannide verba faciens.

Philoſophi ſuper homines ſunt,nec à lege cō prehenduntur.

Philoſophus quiſque Platonis imitator, tria conſiderat tempora,quę antecedunt,quæ comitantur,& quæ ſequuntur.

Pulchritudo triplex animorum,corporum,no cum prima,mente cognoſcitur, ſecunda oculis, tertia,ſolis auribus percipitur.

Paucis legum cōdendarum datur auctoritas. Pauciſsimi legibus latis,obtemperant.

Pauſanias pauſam.i.finem dicendi fecit.

Primus Hypparchus Piſiſtrati Philedonici filius Homeri libros in vrbem inuexit.

Pater curare debet,vt filio virum inueniat, cuius conſuetudine reddatur ſapiens.

Pulchrum eſſe iudicabat Pericles,quod nullus ſui cauſa pullatam ueſtem portaſſet.

Qui ob patriam moriuntur,fiunt immortales, Periclis dictum eſt.

Qualis eſt ad fortunam virtus,pax ad bellum, portus ad tempeſtates, finis & fęlicitas actionibus noſtris,ita vxor marito eſſe uidetur.

Qui duriore interpretatione, leges ad ſeueritatem perducunt, Acribodicoi vocantur. A Menandro, Sycophantę. Vnde ortum prouerbium eſt.Summum ius,ſumma iniuria.

Qui

Qui non amat amantem, homicidij reus eſt.

Qui pedes corio non ſuffulciũt, ſed nudis eiſdem incedũt, crebris ſentibus & calculis offenduntur.

Qualis Achilles talis forte Braſidas, Qualis Pericles, talis Antenor, atque Neſtor. Socrates ſimilem non habuit.

Qui in otio uiuunt ueſtigia talia linquũt, qualia in æthere uenti, vel in aquis Bulls ſolet imprimere.

Reus à re, quæ petitur dictus eſt, non à reatu. c.ſi.xv.q.iij.

Romulus & Remus Spurij.

Romulus quia uictor aduerſus Acronem Ceninẽſium Regem euaſerat, Spolia Ioui Feretrio obtulit, qui ſic à feriendo, dicebatur.

Roma in tres diuiſa partes, quæ tribus erant tres, Ramnenſis à Romulo, Tatienſis à Tatio, Lucenſis à Luco.

Romulus item manu lituum geſtabat, Vaticiniorum peritiſsimus, eratque nil aliud quam ferula contorta.

Riſus laborum condimentum eſt, nec ab re Licurgus ſtatuam riſui erexit.

Rhetorica artium eſt regina. ſimilis numeris rethoricis, à quibus primis quoque appellata eſt. Quę etiam ab Oratione differt, illa docet, hæc delectat.

Spurios uoluit Licurgus ut eſſent ciues, & ciuitatis filij.

Salij Sacerdotes à Numa inſtituti, qui curam ancilia conſeruandi habebant. xij. enim erant, idque inter ea potiſsimum, quod è cœlo delapſum eſſe ſiebant. inque manibus erat eiuſdẽ Numæ.

Solon dicebat paupertatem potius quam diuitias appetendas, quia inſtabiles & caducæ ſunt. Virtus vero clara & ęterna. Monetas auxit. Draconis leges vtpote ſanguinarias, ẽt ꝑ re modica, correxit, prohibuit dotes in matrimonijs dari, ne emi viderent. cõiũctioq; fieri uiderẽt (ut dr̃ in l. j.ff.ſol.mat.) ſobolis procreandę cauſa. Et adhuc nihil extra familiã relinqui poſſe noluit, in teſtamẽtis. Et qđ de inertibus Areopagitę ſuppliciũ ſumerent. Ne ſpurij parentes alerent, vt adulter in adulterio conuentus poſſet impunè occidi. pręmioque dragmarum centũ cohoneſtaretur, qui fuiſſet victor in ludis iſthmiis.

Supra Carthaginẽ plorauit Scipio, datã in prædam militibus. nõ ſecus ac Marcellus Syracuſas.

Sententię quę Orationi admiſcentur, ſunt tãquam lumina obſcuritati, aut fulcimenta, aut columina rebus per ſe non ſatis firmis,

Similia ſimilibus conſeruantur.

Socrates filius ſculptoris fuit, & obſtetricis, qui in ſculpendis lapidibus ſibi victum quęritabat. quique ſe nihil ſcire prędicabat. omnes interrogabat, Archelaum, Scopam, Eurilochum eſt aſpernatus. pecunias ſpreuit, Demonem habuit familiarem, dixitque Iudicibus, ſe mori malle, quã deſinere philoſophari. Seque à cæteris differre, quippe quod homines ignorãtes ſunt, ipſe vero ignorantiam ſuam non ignorabat. Phędonẽ adoleſcentulum, lupanari publico proſtitutum, redemit ab ea calamitate, fecitque philoſophũ. Platonem poeſi deditum, tragedias igni tradere coegit, grauioraque ſtudia capeſcere. Xenophõtem à vulgari luxu, ad ſapientiũ traduxit ſobrietatem. Eſchinem & Ariſtippum, ex pauperibus diuites fecit. Phædrum ex Oratore philoſophũ. Alcibiadem ex ignorante doctiſsimum. Charmidem grauem & verecundum. Theagem iuſtum, fortemque in Rep. ciuem. Euthidemum, ac Menonem à ſophiſtarum captiunculis, ad veram ſapientiam, tranſtulit. Nihil æſtimabat eorum quę vulgus admiratur. & breui ſimilem non habuit unquam.

Theſeus Herculem imitatus eſt, primus ludos Neptuni in Iſthmio inſtituit, ut ille Olympicos Ioui.

Themiſtocles Ariſtidem æmulum habuit, quem in exilium etiam ob id ire compulit. Et cũ a populo, ludi Olympici celebrarentur, magno plauſu exceptus eſt, Cui ipſe, uideor nunc laborũ meorum, quos pro Græcia obiui, fructum cõſequi. Is quoque in vẽditione prędij, adiici voluit, probum habere uicinum. Exul rurſum, & apud Xerſem ſollicitatus ut bellum Atheniẽſibus moueret, mori potius voluit, & ueneno hauſto mortem ſibi ipſi conſciuit.

Tres Oratores elegerat po. Ro. Regi Bythinię, quorum alter podagra laborabat, dolore capitis alter, tertius aliquantiſper leuis & vanus. quam electionem dicebat poſtea Cato, ſine pedibus, ſine capite, & ſine corde ridens, fuiſſe.

Teſtibus opponitur, quod ſint parentes, familiares, domeſtici, falſi, & uarij, ac tribus obnoxij ſunt, Deo mẽtiendo, iudici decipiendo, & innocenti denique lędendo.

Trinitas eſt menſura rerum omniũ, vt voluerunt maxime philoſophi Pytbagorici.

Totum eſt ſua parte perfectius.

Tria hominum genera, Mas, fœmina, Androgynus ex Maris & feminæ ſexu commixtus.

Torpedo piſcis marinus eſt, qui hominẽ ſibi propinquantem, tangentemq; ſtupidum reddit.

Veſtales, multa habebant priuilegia, à Numa inſtitutæ, ut ſupra Numa. quod teſtamentum cõdere poſſent, etiam uiuo patre. quod abſque curatore omnia agerent. quod lictores poſt. xxx. an. ante ſe ducerent. ſique obuiam habuiſſent delinquentem, liberaretur à pœna.

Valerius Publicola uoluit ut reus perduellionis impune poſſet occidi. Qui in templo Saturni etiam Aerarium conſtituit. Et primus Cõſ. fuit qui triumphũ egit. Vindicioque ſeruo libertatẽ dedit, ciuitateque donauit ob detectam cõiurationem,

tionē, nec ab re, ab eo vindicta libertas quoque appellata eſt, habemusque hic nos titulum. ff. de manu. vind.

Vna pars legis alteram declarat. l. vtnim. ff. de pet. hæ. & ideo inciuile eſt iudicare niſi tota lege perſpecta. l. inciuile. ff. de legi.

Voluptates adeo vehemētes, furioſæq; ſunt, vt mentē e ſuo ſtatu dimoueāt, hominēq; pturbēt.

Vnica via ſalutis iuuentuti erat Socrates, de quo ſupra fuſius, Socrates.

Venus gemina, Antiquior & Iunior.

Viro prudenti paucorum ſapientum iudiciū, magis quàm multorum inſipientum uerēdū eſt. Verbis elegantibus abundant cauſidici.

Virtus uiri eſt, quod ad ciuilium rerum administrationē ſufficiens ſit, hisque tractandis amicos iuuare, & inimicos lædere.

Virtus mulieris eſt recte domum gubernare, dum curat domeſtica, & obedit viro. Vel ſic dicamus, quod uirtus uiri ſit, recte gubernare Rēp. Mulieris uero domum.

Verba debent aliquid operari. l. ſi quando. ff. de leg. j. c. ſi Papa de priuil. in vj. alias talia erunt, quales ſacerdotum cantus, mortuis.

Vox vulgi olim pingi ſolebat alata, oculis plena, multarum aurium linguarumque, quod multo plus dicat, quàm videat & intelligat. Nec ſecus ab ore uulgi procedunt uerba, quàm colores ab arborum folijs, uel herbis.

Zeugma coniugatio eſt (ut dicunt Grammatici) quod omnia uno contineantur iugo. exempli gratia. Ex paupertate induſtria naſcitur, ex induſtria opes, ex opibus ſuperbia, ex ſuperbia paupertas, ex pace opulentia, ex opulentia ſuperbia, ex ſuperbia diſsidiū, & ſimultas, hinc bellū, ex bello uero pax.

Zodiacus æquator appellat̄ ęquidialis, & ęquinoctialis. Chriſti ſimbolū, vt dixi in libello, qui Zographia inſcribitur, quippe quod per omnia eiuſdem ſigna, diuerſa operādo diſcurrit, qui ſit benedictus per ſecula, adiuuet nos ſemper, protegat & tueatur.

F I N I S.

EXORNATVS LOCVS IVRECON. IN L. VBI

repugnantia (præter aliàs dicta) ff. de regu. iur.

DICIT ALIBI IVRISC. in l. ubi repugnantia. ff. de reg. iur. quod ubi repugnantia in teſtamento inueniuntur, neutrum ratum erit, ex quo ſtare ſimul nō poſſunt. Nec ab re (addetu) ſic etiam dixit Plato in lib. de legi. Arduum fore ſcilicet, aduerſus duo pugnare, & maxime contraria. Vſque adeo vt expulſio vnius, ſit alterius introductio. argumentum in l. cum prætor. ff. de iudi. & in c. nonne de præſump. ſic Luc. ſi in digito Dei eijcio demonia, inquit, profecto peruenit in vos regnum Dei. Et alibi quod ens opponitur non enti, & vni multitudo, Dionyſi. Areopag. de myſti. theo. Et ſi fuerint adhuc duo mandata contraria in diuerſis literis, neutrum exequi debebit, alias ſi in eiſdem contrarietas inueniatur, finis corriget principium l. ſi tibi. ff. ſi cert. petatur Bald. in cap. ſanè nume. 2. de offic. dele. dicimusque etiam quotidie, quod libellus, repugnantiam continens, nō procedit neque admittitur. exempli gratia, peto rem ad me pertinentem, iure dominij & quaſi, & ſic copulatiue, quoniam ſi diſiunctiue aliàs, valebit vbique, & ſuſtinebitur cap. Abbate ſanè de verbo. ſig. in vj. not. in §. ſed iſte, inſtit. de actio. Dyn. in cap. nullus pluribus de reg. iur. in vj. Prat. Papien. in for. lib. in actio. rea. verſic. iure dominij, colum. xj. Et quo ad regu. pulcherrimam diſputat quæſt. Curt. Iuni. in feud. vi. col. iii. par. vii. ſed dubito, nanque nil & aliquid, ſunt contraria, inque tabella vna, nihil eſt ſcriptum, altera aliquid continet, ſcripta ſine dubio ſtabitur. l. ſi binæ. ff. de iniuſt. teſtamen. ergo non erit verum, quod dicitur in pręallega. l. vbi repugnantia, neutrum repugnantium ratum eſſe. Sol. nihil, contrarium non habet, ea de re, ſi quis vellet reprobare puram negatiuam per contrarium, non poſſet, quia non ens non habet obicem, ita Bald. pulchre in cap. ſane 1. nume. 2. de offic. deleg. præallega. in cæteris ſuo loco diximus ſatis, hoc eſt in dicta. l. repugnantia quam ſi expedit, ſique volueris, ad tui libitum vide.

Ad vulga. dictum l. iſti quidem. ff. quod met. cau.

VVLGO dicitur pater plus diligit filium quàm ſeipſum. l. iſti quidem ad fin. ff. quod met. cau. quem tex. ſic inducit & ad idem Corn. conſi. cclii. nume. 21. volumi. iii. & conſi. cccxxi. nume. 7. eod. lib. Adde quod bonum etiam conſilium pro filio capit l. nec in ca. ff. ad legem Iul. de adul. quodque ob hoc non præſumitur, iocoſa, vel adulatoria, ſeu perfunctoria deliberatio eiuſdem quando teſtamentum facit inter liberos, inquit idem Corn. conſi. cxviii. col. iii. uol. iii. & conſi. xxxv. col. i. uol. iiii. quod nec filia dicere poteſt ſe incongrue dotatam. Et in ſimili text. in l. fina. C. de cura. fu. quod nullus affectus inuenitur, qui uincat paternum. Idem Corn. in loco præallega. & conſi. clxxxv. col. fi. eo. lib. Et alibi quod naturalis ſtimulus, urget patrem, ad cogitandum de liberis, in præalleg.

conſi.cxviij. & probatur in l. amicißimos. in §. fin. ff. de excuſa.tuto. Odor de gli odori ne è il pane (dicunt quidam lingua Italica) ſapor de i ſapori il ſale, & Amor de gli amori il figlinolo. Ageſilaus enim aliquando arundinem pro equo conſcendit, ſic cum paruulis filiis ſuis colludens, videntique id, & forte ridenti, ne cui dicas (ait) priuſquam liberorum parens factus ſis.

Breuis cum amplificatione declaratio, l. vbi aũt non apparet. ff. de verbo. obli.

IN l. vbi autem non apparet. ff. de verbo, obli. ibi bono melius &c. colligitur. bono melius inueniri. Comparatiuumq́ue præſupponere poſitiuum, ſeu relinquere ipſum in termino, vt etiam inquit Corne. conſil. cij. col. ſecunda, vol. primo, & conſil. clxij. numero decimo, eodem lib. & conſi. cccxxij. col. ſexta, vol. tertio. Adde factum iam tritũ ſermone prouerbium ἄλις δρυός hoc eſt, Priſcos inuentis frugibus, glandes neglexiſſe. quod etiam Poe. lyricus lingua noſtra Italica ſenſit dicens.

Simile a quelle ghiande
Le qua' fuggendo tutto'l mondo honora,

Bonum eſt rurſus hominis ſimpliciter, domus melius, Patriæ vero optimum.

Clandeſtinitatem odioſam fore oſtenditur.

SI matrimonia, ſponſaliaque clandeſtina, prohibita fuerunt in ſacroſancto Concilio Tridentino, non mirum eſt, quoniam dolo carere non videntur, vt inquit Bald. in l. fin. in princip. ff. de ritu nup. vſque adeo vt ſic contrahentes contumaces etiam appellentur ibi. Verum obſeruãdum eſt, ad idem Traiani temporibus Euariſtũ Pont. clandeſtinam deſpõſationem pariter prohibuiſſe, ſic dicta tunc, ſi forma, capitulo cum inhibitio, eodem titulo, ſeruata non fuiſſet, & vt fuſius declarant Regien. conſil. decimoquarto, numero decimo, vol. tertio. deq́ue clandeſtinitate multa Feli. in c. cum quidam. col. iiij. & v. de iureiur.

Ad vulgatum illud. ſæpæ ſolet filius ſimilis eſſe patri.

APVD Rhetores notiſsimum id vnũ eſt, tum à patria, tum à parentibus, in genere demonſtratiuo (quod ex tribus, præcipuum maximumq́ue eſt aliquem laudari, aut vituperari ſolere. l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. ff. de edil. edic. notius illud, ſæpe ſolet filius ſimilis eſſe patri, de quo ibi etiam gloſſ. & hinc dicimus ob id, quod homo creatus à Deo præſumitur bonus, fuitq́ue verbum Iacob. de Belui. per iſtum text. ſignanter & alia iura ad idem in authen. de mona. in prin. col. ſecunda. Verum aduertendum eſt, quia dixit glo. præallega. ſæpe, & non ſemper, ipſaq́ue experientia docet, magiſtra rerum efficax. cap. quàm ſit. de electio. in vj. & aliud vulgatum adducit, quod non poteſt mala arbor fructum bonum facere, exemplo comprobandum, ex quo plerumque ſapiens vir, dementes gignit filios, vt Commodum, monſtrum illud ingens, & Baſſianum, Septimius, & ſimiles. Et ad propoſitum dicebat Plato, quod ex duobus bonis bona naſcitur proles, ex duobus vero malis mala, ex bono & malo, neque omnino bona, neque omnino mala, nõnihil in c. conquerente. de fil. preſbit. Et lib. ij. Odiſſeæ Home. quòd pauci filij ſunt patribus ſimiles, multi peiores, pauci meliores. Nec ex ſquilla roſa naſcitur. Nec ex tribulis ficus. Nec ex ſentibus vua. Nec liberi ex ancillis. Nec ex improbis parentibus filij probi. Nec ex præceptoribus indoctis, eruditi diſcipuli, vt ipſe fuſius.

Quare in omni Traiani numiſmate, inſcribantur verba hæc. S. P. Q. R. optimo principi.

TRAIANVS IMP. nihil non venerationis meruit & viuus & mortuus, namque Romæ (mitto quod militarem gloriam ciuilitate & moderatione ſuperauerit) & per prouincias æqualem ſe omnibus exhibebat, amicos ſalutandi cauſa frequentabat, vel ægrotantes, vel cum feſtos habuiſſet dies, conuiuia cum eis indiſcreta viciſsim habebat, ſæpe in eorum vehiculis ſedebat, nullum Senatorum læſit vnquam, nihilque iniuſtum ad augendum fiſcum agebat, imò amicis culpantibus, quod nimis circa omnes comis eſſet, reſpondit, Talem ſe eſſe Imperatorem, quales ſibi eſſe priuatos Imperator optaſſet. nimirum igitur ſi eidem à Senatu multa decreta ſunt, tum maxime illud in primis, quod optimus diceretur, tuncq́ue cum Artamiſerim Regem, mulcta pro meritis & magna quidem (cognita eius cauſa) affeciſſet, ſique in eius numiſmatibus, Senatus auctoritate, inſcribebantur verba hæc. S. P. Q. R. Optimo principi. Imò quod in Senatu adhuc poſt ipſius mortem, principibus acclamari ſolebat, *Ne ſis fælicior Auguſto, ne melior Traiano*. hic rurſum (vt inquit Dion) cum populo humaniter, cum Senatu honorifice verſabatur, charus ciuibus, hoſtis formidoloſus; Quid quod optimus etiam, cum Portum in Ancon-

cònæ ſitu excitaſſet ſic inſcriptus, exciſo marmore, reperitur.

Imp. Cæſari Diui Neruæ F. Neruæ Traiano Optimo Aug.

Ad regu. l. in fundo. ff. de rei ven. pulcherrimum Adriani exemplum.

MALITIIS HOMINVM obuiandum eſt. l. in fundo. ff. de rei vend. Clemen. prima. de vſu. Imò quod lex idem fieri Reipub. intereſt, vt inquiunt Bononien. conſil. quinto, numero decimonono. pulcherrimoque Adriani exemplo tantum præter alias dicta alibi à me, cõprobari poteſt, qui (vt in eiuſdem vita legitur) cum cuidam caneſcenti quiddam negaſſet, eidem iterum petenti. Barba capilloque infectis reſpondit, iam hoc quod patri tuo negaui, tibi concedi nunc, nec æquum, nec rationi conſentaneum eſſe puto. quod ſanè audiens miſer erubuit, tacuit, & à Principis conſpectu ſtatim diſceſsit.

Cur fiat delictorum punitio.

PVNITIO fit propter exemplum, l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis poculum. ff. de pœn. l. omne delictum. §. qui in acie, ff. de re milita. l. exemplo. C. de probatio. l. ſub ſpecie. C. de re iudica. Et vt pœna vnius ſit multorum metus, l. aut facta. §. finali. ff. de pœn. l. bona fides. ff. depoſi. l. prima. C. ad legem Iuliam repetun. nouiſsimè addendum putaui, quod eſt quædam vindicandi ratio, quam Græci alter παράδειγμα vocant; exemplo etiam patres filiis eſſe debent ad propoſitum de quo ſupra; quoniam ſi damnoſa ſenem iuuat alea, ludit & hæres.

Pullatus, paruoque eadem mouet arma fritillo. Vt Saty. inquit.

Ad §. qui mandatam, in l. prima. ff. de offi. eius cui man. eſt iuriſdi. declaratio.

COGITA quo modo ſic Papi. huiuſce legis autor, hic Paulum citat, ipſius Papi. auditorem, vt in eius vita legitur. & nimirum eſſe dicas, quandoquidem honoris gratia id faciant præceptores, ingenij fœlicitatem admirati, eoſque auditores miris efferant laudibus. Imò plus quod eorum quanquam adoleſcentum aliquando auctoritate vtuntur, qua ſuas confirment opiniones. Ecce quod alibi idem Paulus, ſic Celſi adoleſcentis auctoritate vſus eſt pariter, in l. ſi ſeruum, in §. ſequitur. ff. de verbo. obli. Moſq; inoleuit, ſi reſponſis diſcipulorum noſtrorum contingat nos ſubſcribere, interdum ſic dicamus. Ea de re in ſententiam Excellentiſs. Iureconſul. Horatij Lucij Callien. olim acutiſsimi diſcipuli mei, concurro etiam ego.

Eoque magis quia non modo idem Paulus Papiniani Auditor fuit, ſed etiam (ille enim ſublemiſsima prætoriana præfectura fuerat decoratus, à Septimio Seuero. §. ne autem, in procem. ff orum;) & ſic exiſtimationis tantæ, vt non erubuerit Papinianus, in dicto §. qui mandatam, dicere, eundem Paulum, mandata iuriſdictione legatum proconſulis animaduerſionem non habere, prudenter adnotaſſe.

Quid ſibi valent verba poſita in l. à teſtatore, ibi Claudius magno ingenio &c. ff. de cõd. & demon.

DVO SOLENT vulgo dici, quorum vnum eſt quod conditio nihil ponit in eſſe, vel quod in diſpoſitione non ſunt conditionalia, ſeu quæ ſunt in conditione, vt in l. à teſtatore. ff. de condi. & demon. Alterum vero quod conditio debet adimpleri in forma ſpecifica. l. qui hæredi. l. Meuius. ff. eodem, modo dubitatur quid voluerit dicere ad fin. Sceuola, in d. l. à teſtatore, ibi Claudius magno ingenio (beneuolentiam enim captat ab ipſius perſona) de iure aperto reſpondit, cum poteſt dubitari an in propoſito conditio eſſet. Et reſpondetur breuiter nil aliud dicere voluiſſe, niſi verba illa, acceptis nummis centum, fore conditionalia, non modalia, quanquam vt coniunctione vtatur: hoc idemque indubitatum eſſe eo in caſu, apertumque ius, de quo tamen poterat dubitari. Et cum ita ſit amplius, cumque deberet impleri in forma ſpecifica, & ſic à Titia, ea mortua impleri non poterit per eius hæredem. d. l. qui hæredi. d. l. Meuius. & conſequenter hæredis portio, grauati, ſibi manebit, nec amplius ad aliquam reſtitutionem tenebitur, ex quo à Titia nummos centum (vt teſtator iuſſerat) non accepit.

Argumentum ab ethymologia vocabuli, quomodo procedat.

COMMVNIS INTELLECTVS eſt ad tex. in l. ij. in §. appellata. ff. ſi certum petatur, quod argumẽ. ab ethymologia vocabuli negatiue procedat, affirmatiue autem non. non eſt teſtatio mẽtis ergo non eſt teſtamentum, non fit de meo tuum ergo non eſt mutuum, non eſt doni datio

ergo non eſt donatio, vt inſti. de teſtamen. in princ. & in dicto §. appellata. & in l. Senatus. ff. de dona. cau. mor. Et quod affirmatiue non valeat ea eſt ratio, q. ethymologia eſt generalior. arguere igitur de genere ad ſpeciem ineptũ eſt, nec valet ſi dicatur animal, eſt ergo homo, eſt teſtatio mentis ergo eſt teſtamentum, ex quo maxime differunt, & legatum ac fideicommiſſum teſtatio mẽtis eſt, & tamẽ neutrum teſtamentum eſt, & idem in codicillo dici poteſt. l. ſi idem. C. de Codicil. & ſic de ſingulis. Imo plus dico, quod etiam affirmatiue ſumptum valebit ſi non repugnet diffinitio vel auctoritas. c. cleros. xxj. d. c. cum ſecundum, & ibi not. Abb. in ij. colum. de præben. Bart. in l. j. ff. de teſta. Cur. Iun. olim collega in feu. par. j. quæſtio. vii. colum. i. Idem Abb. cõſ. lxxxti. col. i. volu. i. & dixi etiam ego in d. §. appellata.

Inſula domus erat olim.

QVOD dicitur in l. ſi inſulam, & alibi ſæpe. ff. de verb. ob. demum intelligε, ea quo fit vt nõ ab re hinc quoque Spartianus, grauiſsimus autor, teſtatus ſit olim inſulas. 40. Romæ incendio abſumptas fuiſſe. Et in Iulio Cæſare Sueton. inſularum. i. domorum dominos dicit, nec intellexit Accur. in l. iii. in §. i. in gloſ. inſulis. ff. de offic. præfecti vigil.

Quanti faciendus ſit Egregius Artifex.

MEMINI me alibi dixiſſe multa, ad ornatum. l. ad beſtias ibi roboris & artificii. ff. de pęn. quod viris excellentis virtutis, tametſi improbis & delinquentibus, ignoſcendum eſt, ſicuti mitiori pœna diſtinguẽdi nobiles à plebeis & honeſtiores ab humilioribus, vt in l. ſi quis aliquid in §. qui nondũ. ff. eo. nouiſsime id pulcherrimo Seueri exẽplo, comprobamus, qui capta Anthiochia Priſcum Nicæum quẽdam (erat enim is nauium ac machinarum ęgregius artifex) reũ accuſatum cognita eius virtute non modo abſoluit, verum eius opera etiam ſubinde eſt vſus.

Qui periculum amat in illud incidit.

NOTA eſt Iure Con. ſententia dicentis, in l. ii. in §. ſi quis tamen. ff. ſi quis cau. quod non eſt ſuccurrendum ei qui ſe in neceſsitatẽm poſuit, & in periculum. adde, quod ob id non actus virtutis eſt, non fortitudinis, vel magnanimitatis, ſed temeritas potius quædam, vſque adeo vt nec Empedocles laudandus ſit, qui ſibi ipſi mortem conſciuit, non Sceuola qui manum in igne accendit. Oportet igitur vt ſit actus virtutis & fortitudo, quod ad debitum tendat finem. alias (vt dixi & repeto) temeritas erit, & firmat etiam q. i. nume. 18. Boe. de ſeditio. Eſt verum vltra quod Aethiopes ſibi mortem conſciſcunt, miſſo ſibi mortis ſigno criminis reo, ex quo neminem damnatum morte puniunt, nefas putantes exilio mortem commutare, vnde filius alias (vt Diodor. Siculus ait) qui à matre fugere cogitabat, ne ſuis eſſet dedecori, Zona ſtrangulatus eſt.

Quod potui nolui, quod volui adimplere nequiui.

EXORNATA à me aliàs eſt regu. l. multum intereſt. C. ſi quis alt. vel ſibi. quę eſt quod potui nolui, quod volui adimplere nequiui. nouiſsime adde quod Sanſon Philiſteos occidere potuit & noluit, voluitque poſtea infringere torquem qua fuerat ligatus, & non potuit, hiſto. nota eſt. hæcque verba dicunt voluntatem & poteſtatem ſibi inuicem aduerſari, quæ duo ſunt humanorum actuum radices atque perfectiones cap. cum ſuper & ibi Bald. nu. 2. de offi. de.

De Symbolo debitoris latitantis.

SI QVIS ſtipulanti ſpoponderit, ſanum eſſe, furem non eſſe, non veſpertilionem, tametſi quibuſdam videatur, ſtipulationem inutilem eſſe, vtilis eſt tamen ex quo ſtipulantis intereſt horum (inquit Vlpianus) quid eſſe, vel quid non eſſe, in l. ſi ita quid. ff. de euictio. nec dubito, veſpertilionem autem poſuit pro debitore latitante, qui ſoluendo non ſit, ſenſitque etiã Alciat. lib. iiij. de verbo. ſigni. colum. iii. ſed cogita tu, ſicuti ſanum dixit & furem quod ita quoque debitorem expreſsiſſet. Vnde in Pandect. Iulian. Viſpellionem, non veſpertilionem legimus, in illis Haloand. vero, veſpillonem & melius, quia nullibi Viſpellionem ſcriptum inuenimus. at quoad iſtud quoque cogitandum eſt, parum facere, cum veſpillones, ſeu veſpiliones ſint (vt Sex. ait eod. titu.) qui funerandis corporibus officium gerunt, quique veſpertino tempore eos efferunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt, quid ergo ad rumbum (ut uulgo dicitur) ſic legi debere, deque his intelligi. Quibus fit ut Verſipellem legamus, & ſenſus ſit, ſanum eſſe, non furem, non Verſipellem, quem ſic ſtipulanti ſpopondiſſe, quadratque ad verbum præcedens, quoniam pro aſtuto & callido ſimulatore poni ſolet. Hinc in Amphit. Plau. Eccum Iup. in Amphitrionis vertit ſeſe imaginem, omneſque eũ eſſe cenſent ſerui, qui vident, ita Verſipellem ſe facit quando lubet. eſt bene verum, Veſpertilione, latebris & occulto ſeceſſu gaudentem ſignificari,

ſimbolumque

ſimbolumque fore (vt diximus) debitoris latitantis, ſi formica tamen alaque veſpertilionis pingatur, non veſpertilio tantum. quippè quod ea eſt inter hoſce naturæ diſcordia, vt ſi ala tantum veſpertilionis, cauo formicarum apponatur (autor eſt Valerianus de Hieroglyphicis Aegyptiorum lib.xxv.) nulla earum foras egrediatur.

Argumentum à multo magis valere palam eſt.

PROPTER vnum quodque tale & illud magis inquit Philoſophus, & nos quod argumentum à multo magis valet, frequens eſt, & probabile, auth. multo magis. C. de ſacroſanct. eccle. l. quanto magis. ff. de iureiur. l. prima. in prin. ff. ad Velleian. Adde exemplo poſſe comprobari, quia ſi plectitur qui dat alapam alteri, quid committetur qui in famam alterius debacchatur. Et Centurionis qui à Chriſto puerum ſuum ſanari volebat, Matth. viij. ibi. Nam & ego homo ſum, ſub poteſtate conſtitutus. habens ſub me milites, & dico huic vade & vadit, & alij veni & venit, & ſeruo meo fac hoc & facit, ergo quanto magis tu domine (volebat dicere) imò dixit in illis verbis. Domine non ſum dignus (obtulerat ſe prius Ieſus, dicens pariter, veniam & curabo eum) vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.

Summa ratio eſt, quæ pro religione facit.

QVANQVAM regulare ſit in alienatione bonorum minoris, non valere, abſque iudicis decreto. l. magis puto. §. ne paſsim. ff. de reb. eo. id tamen minime eſt neceſſarium in tranſlatione bonorum adulti, quæ fit in monaſterium, propter profeſsionem quam facit, religionis fauore, argumentum in l. fi. C. de ſacroſanc. eccle. & in l. ſunt perſonæ. ff. de religio. & ſump. fune. not. in auth. ingreſsi. C. de ſacroſanc. eccle. & in ſpecie Ro. in auth. ſimiliter, col. viij. C. ad legem Fal.

Principatus diuiſionem non patitur.

DIGNITATES & Principatus diuidi non poſſe, pluſquam certum eſt, c. j. §. præterea, de prohib. feu. alie. per Fed. in vſib. Adde ob id quod non ab re Phoca Albanorum Rex, Amulio, & Numitori filiis ſuis, regnum annuis vicibus reliquit. Cumque Tyberius Auguſti ſucceſſor imperium diuidere vellet, Aſinius Gallo reſpondit principatum diuidi non poſſe. Vnde Philoſophus, entia nolunt male diſponi, pluralitas principum odioſa, vnus ergo princeps. capitulo in apibus. ſeptima quæſtio. prima, not. in l. fin. ff. de hæred. inſtituen. Iaſ. in l. licet Imperator. numero tertio, ff. de lega. primo. vulgatumq; diſtici carmen eſt.

Non opus eſt multis, ſed Princeps imperet vnus,
Rex vnus, cui ſceptra dedit, venerandaq; iura.

Et Euripidis ſic pariter dicentis.

Andomache,
Neque enim in vrbibus
Duo Imperia
Facilius poſſunt ferri vno.
Eſt onus ſupra onus.
Et ſeditio ciuibus.

Vbi ſunt diuerſi duo artifices in hymnis, Muſæ ſolent facere diſcordiam. diximuſq; nos etiam alibi ſatis.

Vnde ſeculares ludi dicti fuerint.

SECVLVM, centum annorum ſpatium eſt, & longiſsimum vitæ hominis tempus, vulga. l. fin. C. de ſacroſanc. eccle. allega. etiam ſupra, vnde fit vt ludi ſeculares hinc fuerint appellati, à ſeculo ſcilicet quippè quod centeſimo quoq; anno celebrari ſolebant, vel à ſene, ratione ſupra dicta, inſtituti vero à Valerio, poſt exactos Reges, de quibus nonnihil etiam Plin. naturalis hiſtoriæ ſeptimo Stephanionem quendam referens, qui primus togatus ſaltare inſtituit, Illiſq; Diui Auguſti, & Claudij, conſulatu quarto, ſaltaſſe. quos aliquando celebrarunt, & poſt eos Domitianus, & Septimius Seuerus. & Philippus primus in circo maximo, in quo magnus belluarum numerus occiſus eſt, milleq; gladiatores & amplius (vt in vita ipſius legitur) acriter pugnarunt.

De Dominio ad quaſi, non fit extenſio, aliquo caſu.

TRADITIONIBVS dominia rerum transferuntur, l. traditionibus. C. de pac. regulareq; eſt, non generale vt ibi not. & maxime, quia dominium acquiritur Eccleſiæ, abſque traditione, præallega. l. fin. C. de ſacroſanc. eccle. & eſt ſimile in fideicommiſſo, nanque iura in fideicommiſſarium non tranſeunt, niſi facta reſtitutione. l. j. l. reſtituta. l. facta. ff. ad Treb. & tamen hoc idem fallit in pia cauſa. d. l. fin. Corn. late conſ. cccvij. nume. 13. vol. iij. & conſil. cxxxij. col. ij. vol. iiij. Sed dubitatio eſt quid in quaſi dominio, quia idem dicendum videretur & longe magis, tamē contrarium verius eſt, ſcriptaq; lex in dominio, ad quaſi dominium pro quo datur Publiciana nō extendi argu. in l. ſi vero. in §. de viro. ff. ſol. mat. Prat. Pap. in for. libel. in actio. reali. ver. Iure dominij, colum. x. Adde quod diſpenſatio legis eſt, quo ad quid facta, ad aliud non extendenda. l. ſi non lex Aeliaſcentia. & ibi not. ff. de hę. inſti.

argumentum i n l.cum propter. ff. de lega. præſtan.& in c.conſuluit.de iudę. dixi ego late in d. l.ſi non lex Aeliaſcentia,in collectan. ex qno eſt etiam ſtricti iuris,deſideratq; verborum expreſſionem,& breuiter tantum valet quantum ſonat c.cum dilecto,de conſangni.& affini.c.is qui, ad ſi.c.j.de fil.pręsbit.in vj.Feli.in c.poſtulaſti.col. vij.de reſcrip.Bal.in l.Batbarius. col.iiij. lectu. j.ff de offi.præto.Boer.conſ.xxvj.nu.7.

Ad §.iuris præcepta, inſti. de iuſti. & iure, nonnihil.

DVplex eſt diffinitio, quædam eſſentialis, & quædam cauſalia. eſſentialis illa, quæ conſtat ex genere & differentiis, vt Iuſtitię, doli, teſtamenti, tutelæ, & ſimilium, de quibus inſti. de iuſti. & iur. in prin. & in l. j. in §. dolum. ff. de dolo. & in l. j. ff. de teſta. & in l. j. ff. de tutel. Cauſalis vero quæ ex illis quattuor cauſis conſtat, efficienti, formali, materiali, & finali. ex quo fit vt eſſentialis Iuſtitiæ etiam ponatur in loco præallega. Cauſalis vero, ſiue cauſæ finalis potius in §. iuris præcepta, inſtitu. de iuſti.& iu. ibi ius ſuum vnicuique tribuere. qnoniam iuſtitia virtus eſt, quæ reddit vnicuique quod ſuum eſt, & ita de bo. poſ. dici poteſt. l. iij. §. bonorum. & §. acquirere. ff. de bo. poſ. ibi eſſentialis, hic ab effectu.

Quid Vitte verbum ſit.

DIcit alibi Iurecon. in l. argumento, in §. mundus. ff. de auro & argen. lega. qđ mūdo muliebri (præter cætera) cōtinētur Vitte. neſcius ego quid ſibi Vitte verbum velit, ſic duplicato, t. inſcriptum ibidem, niſi faſciam intelligamus, quoniam hinc l. Metellus, in Metellorum familia. Vittatus appellatus eſt, à Vitta, qua vlceris tegendi gratia, frontem obligabat. ſcituq; dignum eſt & notandum.

De pœnis ſecundo nubentis.

QVoniam in l. fœminæ.C.de ſecund. nup. & in §. hinc nos, in authen.de nup. pęnę ponuntur mulierum ad ſecunda vota tranſeuntium & ſic matris vt præcæteris (ſi intra annum luctus hoc faciant) ſucceſsione filiorum priuentur, de patre nihil, potuiſſetq; dubitari, ea de re idē in eo eſſe dicas determinandum, tum quia æqui parantur, tum quia ſunt correlatiua, & connexa, & in vno diſpoſitum ſine controuerſia intelligi quoq; debet (quanquam expreſſum non ſit) diſpoſitum in alio, & ſentit Bar. in l.j.C. de ſecun. nup. & vltra eum pulchrè ac in terminis Areti. conſil. lxxij. colum. ſecunda.

Quo modo intelligatur regu. tempus non eſſe modum neque in ducendæ, neque tollendæ obligationis.

GEneraliter dicemus quod tempus nō eſt modus, neque inducendæ, neque tollendæ obligationis. l. obligationum ferè. §. placet. ff. de act. & obli. Veruntamen non ſic generaliter intelligendum eſt, ſed quod ex ſe non tollit, verum hominis facto ſic. l. ij. C. qui admi. & in homine ligato, ſiue ſoluto exemplificat Bal. in l. illud. C. de lega. & bene, col. ij. dic vt per eum.

De Falcidia nonnihil.

FAlcidia in iure noſtro tripliciter aſſumi poteſt. prout detrahitur ex legatis particularibus, & tunc proprie, vel ex fideicommiſſo vniuerſali, & tunc impropriè, & pro legitima, & iſto caſu impropriiſsimè, fuitque declaratio pulchra in authen. ſimiliter, colum. lix. C. ad legem Falcid. Adde tu quod à P. Falcidio, Tribu. plebis, lata eſt, eo tempore (autot eſt Dion, in Auguſto) quo M. Antonius Lepidus, & Octauius imperium diuiſerunt.

Libertas inæſtimabilis res eſt.

NOn ab re dicitur in l. libertas. ff. de regul. Iur. quod libertas res eſt inęſtimabilis, ex quo ſeruitus mors eſt. l. ſeruitutem. l. quod attinet. ff. eodem titulo. Et quia libertate reuertimur ad illud primæuum iua quo omnes liberi naſcebantur, vt inſtitu. de liberti. in §. primo. quod etiam fauorabile ſolet reputari. cap. ſtatutum, vbi gloſſ. numerandum. de præben. in ſexto. Et hac de re forte præbere auctoritatē manumittentibus, non competebat iure magiſtratus. l. prima. l. an manumittere. ff. de ma. vindi. l. fina. C. de vind. lib. l. ſecunda. ff. de offi. eius cui man. eſt iuriſdi. dixi late in l. prima. ff. eodem. in glo. magiſtratus.

Sufficit pro tatione voluntas.

SVfficit quandoque pro ratione voluntas: In hocque, hoc eſt in ſic volo ſic iubeo, communiter ſtatuta fundata videntur, vt inquit Bald. in cap. primo. de alie. feu. in vſib. Et hac de re quia voluntas ſcilicet à principio, erat lex & ratio, uſque ad tempus Valerij Publicolæ, appellare non licebat, nec poteſt ratio reddi, cur Deus Petrum elegerit, à quo ter negatus fuerat, uel perſecutorem Paulum, aut Balaam Idololatram, niſi quia ſic voluit, vnde ad Corinth. idem

Pau.

Paū.hæc omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.

Filius portat iniquitatem Patris aliquo caſu.

IN crimine læſæ maieſtatis, filius portat iniquitatem patris l.quiſquis.C. ad legem Iul.ma.& ita omnes tenēt dixique ego alibi ſatis, ſed nouiſsime quia poſſet dubitari, quid in filijs naturalibus, dic idem, ita Alber. in l. filium.ff. de his qui ſunt ſui vel alie.iu.& Marti.Laud.in tract.de cri. le.ma.q.xx. quāquā Romanis mos eſſet, filios à pœna liberare quocunque crimine patres deliquiſſent,

Ratihabitio mandato par eſt.

VVLGA. regu. eſt, quod ratihabitio æquiparatur mandato l.fi.C. ad Macedo.declara tu veriſsimum eſſe, ſi interueniat tempore debito. l. bonorum & ibi Bar.ff.rē ratā hab.Prat. Pap.in for. reſponſionis rei conuen. ver. Simoninus col. ij. plus dicit Bald.in c.cum dilecta nume.13.de reſcrip.quod tria requirit, ratificantem, actum ratificationis,& rem ratificabilem, alias non æquiparabitur mandato.& in l.j.col.ix. C. qui admi. quod quantum ad effectum actus, aſſumit ſibi mandati naturam. Verum cogita, ſpacio decennij lapſo ratihabitionem præſumi, vt per gloſ. in d.l.j.C.qui admi.& in l. ſi filius.C.de peti.hæ.& in l.qui in aliena in §.j.ff.de acqui.hæ. & in l. ſi. ff.de bo.po.Et tamen non præſumetur mandatum vt per Alex.in d.l.qui in aliena col.iij.

Legata illico ab hæredibus ſunt ſoluenda, quo voluntati teſtatoris ſatisfiat, vt pium eſt & rationabile.

LEGATA illico ſoluenda eſſe ab hęredibus, è quorum manibus regulariter capiuntur. l.j.ff.quo. legato. pulcherrimo admonemur exēplo. Auguſtus enim populo pecuniam legato facto reliquit, quā illico nec ſoluit Tyberius filius ſucceſſor Imperij, & hæres, nec ſoluere cogitauit, moritur Germanicus alter Auguſti filius, in cuius aurem inſuſurrauit quidam, dum efferretur, neſcio quid, rogatus deinde à præſentibus, quid ei dixiſſet, vt Auguſto referret, populum nondū pecuniam accepiſſe ſibi relictam reſpondit.

Salus hominum eſt delicta puniri.

DELICTA non eſſe impunita, reip. intereſt, vulga. l. ita vulneratus ff. ad legem aquil.c.vt famę de ſentē. excō. Adde plus, quod hominum cætus ſaluus eſſe nō poteſt, vbi mali non caſtigātur, nec ſecus quàm ægrotus cuius pars niſi medicina ſanetur, in reliquas eiuſdem partes morbus diffundetur. dixique alibi ſatis. Adde tamen nouiſsime teat, in l.prouinciarū. C. de fer. & in l.cōſtitutiones. ff. de ap. Bald. in c. qm̄ contra nu.64. de proba.

Ex pecunia dotali emptum dotale non eſt.

SI QVID ex pecunia dotali ematur, non propterea dotale dicitur, vt id ēt ſit mulieris l. ex pecunia dotali.C. de iure do. Corn. conſi. xlj. colum.i.volumi. iii. quod tamen verum eſt, declarationēque recipit, niſi aliter actum ſit inter coniuges, mulierique expediat. l.res ex pecunia. l.ita conſtante.ff.co.not.in d.l.ex pecunia, & ita tandem poſt multa, concludit idem Corn.in loco præallega.colum.fin.ad fi.& facit vltra eum, quia contractus ex conuentione partium legem accipiunt.l.i.§.ſi conueniat.ff.depo.l. legem.C. de pac.l.contractus.ff. de regu. iu. l. in re mandata.C. man.

Legati ſancti eſſe debent.

DIXIMVS alibi ſatis, quod Legati ſancti (hoc eſt inuiolabiles) eſſe debent.l.ſanctum.ff.de rerum di. Adde nouiſsime tamen, oratorē quondam Venetorum ad Emanuelem Imp. miſſum, queſtumque ab eo iuſgentium violatum fuiſſe, tam diu coactum, æra candentia aſpicere, donec luminibus orbaretur. Legati quoque Ro. olim ad Boios miſsi, violati. Et à veientibus bello irritatis, interfecti, quorum ſtatuę in roſtris ob honorem tunc poſitæ ſunt. pulſatiue etiam à Tarentinis, & ab Illyriis primo bello punico, regnante Teuca muliere, ſecuri percuſsi. & cū Ro. rurſum conqueſti ad eam P. Iuni. & T. Coruncanū miſiſſent, cumque liberius fuiſſet alter locutus, Reginę iuſſu in itinere interfectus eſt, nec ſecus à Fidenatibus (hiſto. nota eſt) actum fuit.

Tacens conſentit.

TRITA eſt regu. tacente vtique conſentire l. qui tacet.ff.de regu.iu.l.ij. §. voluntatē ff.ſol.mat. quam Euripid. teſtimonio ſanè pulcherrimo, comproba, ſic in Iphigenia dicentis.

Illud tuum ſilentium eſt ſignum confitentis. ita Clytemneſtra Agamemnoni marito.

De Remedila aliquem compellentibus.

MVLTIPLEX remediū iuris eſt, quo quis compelli poteſt ad aliquid, primum nanque eſt, manus militaris l. qui

reſtituere

reſtituere ff. de rei uend. ad cuius declarationẽ multá alibi diximus, quæ hic nõ repetimus, hoc ipſumque ꝓbat ibi, manu militari cõpellendus eſt. Secũdũ vero pœna eſt. Tertiũ autẽ, pignoris captio, de quibus in l. j. ff. ſi qs ius di. non obtẽp. & ibi ẽt diximus. Itẽ quartũ & vltimũ, iuramẽtũ in litem, contra doloſum, de quo rurſum habetur in l. j. & toto ti. ff. de in lit. iu. & per glo. in l. à poſsidentibus. C. de rei. ven. nouiſsime tamen adde Prat. Pap. in for. lib. in actio. rea. ver. condemnetis col. j. & dic verificari tunc, id omnibus notum, noſtra intereſſe habere plura remedia, & plures actiones quibus nobis ſuccurſum ſit l. nõ eſt nouum ff. de ac. emp. l. cum filius. §. nariis ff. de lega. ij. l. quod in hæredẽ. §. eligere. ff. de trib. ac. not. in l. edita C. de eden.

Ad §. qui mandatam. l. j. ff. de offi. eius cui man. eſt iu. aliud notandum.

STANTIBVS his quę dicuntur in l. j. in §. qui mandatam ff. de offi. eius cui man. eſt iu. & in l. ſolet. ff. de iu. om. iud. qđ qui mãdatã iuriſdictionem habet, nihil proprium habere dicitur, ſed vti iuriſdictione mandantis, mirum videtur præ ceteris, quod Chriſtus tradiderit poteſtatẽ Apoſtolis, faciẽdi miracula vltra naturalem rerum facultatem, legem, & ordinem, qui propria poteſtate, & ſolo imperio & in inſtanti ſępe, faciebat. Cogita.

De ſtipulatione conſideranda in triplici differentia:

STIPVLATIO aliquando & fere ſemper, vera eſt & expreſſa, quæ fit verbis interrogatione præcedente, & in continenti reſponſione ſubſequẽte, de qua in l. j. ff. de ver. ob. aliqua autem præſumpta. deque iſta. in l. eum oſtendimus. ff. de fideiuſſo. tu. alibi à nobis ſæpe explanata. Et vltimo loco ficta in l. j. in prin. C. de rei. vxo. actio. præſumptioque & fictio legis eſt, veritas autem & expreſsio, ab homine proueniens, & ad ſenſum patet.

Triſariam præſumptionem conſideramus pariter.

DVO hęc maxime differre uidentur probatio, & releuatio ab onere probandi, nanque iuramentum non eſt probatio, nec confeſsio, ſed releuatio ab onere probandi l. ſed & ſi poſſeſſori. §. ſi cũ de hęreditate l. eum qui. ff. de iureiu. not. Deci. plene in rub. de proba. Adde ad propoſitum, triſariam quoque præſumptionẽ poſſe cõſiderari, hominis, legis, iuris & de iure, vt inquit Bal. pulchrẽ in c. bonę per illum tex. nu. 2. de electio. deque materia aliàs in l. antiquæ. C. ad velleia. & in c. iuuenis de ſponſal. hominis, probatio non eſt, nec releuatio ab onere probãdi, legis autem releuatio ſed non probatio, iuris & de iure vero, probatio ſimul & releuatio. primo quod ad hoc allegatur, & probat tex. in dicta l. antiquę, præſumptionẽ hãc, nõ admittere ꝓbationẽ in cõtrarium, qđ ad dicta Bal. in d. c. bonę addendũ eſt.

De negatiua & confeſſoria ad. §. ęque inſti. de actio.

EVENIT plerumque, ut quis ius ſuum perſequatur, quandoque vero id quod habet in alieno, nonnũquã autem pro eo, quod habet in publico. pro iure quod habet in ſuo, puta libertatis, habet quoque negatoriam, pro eo uero quod habet in alieno, habet confeſſoriã §. æque inſti. de actio. & ſi habeat denique in publico, puta colligendi pedagium uel guidagium, de quibus in c. ſuper quibuſdam in §. pręterea de ver. ſi. dubio procul iudicis officium intentabit, tradit Bal. in c. querelam nu. 4. de electio.

Appellatio omnino admittenda.

DICTV mirabile eſt, calamo non occludendum, quoniam appellatio iniquitatem uel imperitiam iudicantium, corrigit, vt dicitur in l. prima. in principio. ff. de ap. ſi à iudice non admittatur, quod hoc caſu ei exequẽti de facto reſiſti poteſt, ut pulchrẽ inquit Inno. in c. ſi quando, de offi. de. & Bal. in l. addictos C. de ep. aud. & Iaſ. in §. pœnales n. 108 inſti. de actio. Et plus qđ licet ĩ ciuili pactũ factũ ne appelletur valeat in criminali tamẽ eſt ſecus l. non tantum. ff. de ap. tradit Bal. in c. venientes col. ij. & etiam nu. 1. de iure iu. aliquo caſu tamẽ denegatur. & quanquam amici uel cõſanguinei, delinquentis nomine appellent, d. l. non tantum attamen appellatio eorum non ſuſpendit pronũciatum, ex quo nec mandato admitterentur ad appellationem proſequendã l. addictos. C. de ap. Idem Bal. in c. quoniam contra nu. 64. de proba.

Tempus non eſt modus, ſed aliud quiddam.

DIXIMVS ſupra, quod tẽpus nõ eſt modus neque tollendę neque inducendę obligationis, & bene, l. obligationum fere. §. placet. ff. de ac. & ob. Adde nouiſsime ſi modus non eſt, qđ aliud eſt neceſſario, argu. in l. Pomponius in §. j. ad fin. ff. de procurato. eſt igitur (ne te diutius morer) diſcurſus naturæ quidam, qui nũquam in eodem puncto permanet. l. hęreditatum ff. ad legem fal. Bal. in c. cum cauſam nu. 41. de teſti.

Officium

Officium Iudicis, aliquo caſu non eſt implorandum.

VVLGO diei ſolet, iudex non impartitur officium ſuum, niſi fuerit requiſitus, l. iiij. §. hoc autem iudicium ff. de dam. inf. Sed nō tamē vulgariter intelligi debet, verum in caſu tantum, ſi officium in parte reſideat, quoniam ſi in iudice, tunc ſecus, nec requirendus erit, de quo etiam in l. fi. ff. de pet. hæ. Bal. in rub. de præſcrip. nu. 2. id vnum quoque adiicientes, quod nec pro præſente ſupplet, ex quo ętatem habet. ipſe igitur de ſe loquatur inquit idem Bal. in loco præallega. numero. 10.

Citatio minime eſt neceſſaria aliquo caſu.

CITATIO regulariter in quocunq; actu neceſſaria eſt nec tolli poteſt. l. de vnoquoque. ff. de re iud. l. nam ita diuua. ff. de iuſti. & iu. Clem. paſtoralis. de re iud. pręterquā tamē in caſu, in impetratione. gratię ſcilicet, ex quo tunc nemo citandus eſt, ſicuti nec in caſu. l. fi. C. de edic. di. Ad. tol. & nimirum quoniam donatio quędam eſt ipſa gratia, & liberalitas principis, quę de nullius pręiudicio tractat, & ideo nec citatio neceſſaria eſt. d. l. nam ita diuua. Bal. in c. cum olim. numero. 3. de re iud.

De facto nihil fieri debet, factum tamen aliquando prodeſt.

NEMO eſt qui neſciat, quę de facto fiunt de facto etiam reuocari debere vulga. l. minor vbi glo. not. ff. de euictio. ad cuius ornatum, multa dicta fuerunt alibi nouiſsime tradit Bal. in c. venientes. nume. 3. de iureiu. & in c. inter quattuor. de maio. & obed. verum nota etiam nunc, quod captus de facto, & ſine ordine, ſi ſoluat nō repetit l. fi. §. fi. ff. quod met. cau. idem Bal. in c. tuæ. ad fi. vt lite non cont. quodq́ue proſunt facta de facto, tametſi regulariter noceant, ſi fiant pro obſeruantia contractus vt idem Bal. tradit in c. ex parte M. nu. 19. de appellatio.

Ad l. iubere cauere. ff. de in. om. iud. intellectus.

QVANQVAM dicat alibi Iuriſcō. in l. iubere cauere. ff. de iu. o. iud. generaliter. iubere cauere prætoria ſtipulatione, & in poſſeſsionem mittere, Imperij magis eſt quam iuriſdictionis. attamen ſcias hoc ipſum verum nō eſſe, canonum iure, ex quo etiā delegatus inferioris in poſſeſsionem mittit ex primo decreto. c. cum veniſſent. & ibi Bal. not. nume. 8. de eo qui mit. in po. cau. rei ſeruan.

Pro his qui ducuntur ad mortem.

DIXIMVS ſupra, licere amicis & cōſanguineis, & generaliter cuicunque pro delinquetibus appellare regulareq́ue eſt d. l. non tantum. ff. de ap. Adde nouiſsime pulcherrima Pſal. auctoritate poſſe cōprobari dicentis ſic. c. 24. Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes.

Iuramentum cal. aliquo iure remittitur.

LICET iuramentum calumniæ neceſſarium ſit omnimodo l. ii. §. quod obſeruari. C. de iu. cal. l. prolatam. C. de ien. attamen in ſpiritualibus non iuratur, ex quo de rigore iuris introductum fuit. & quia ad idem etiam ſuperſtitio quędam eſt, quorum neutrum d. caſu attenditur l. non erit. ff. de iurein. & ad Heb. Paul. 1. ibi virga ęquitatis virga regni tui. & vt per Bal. in c. literas de iuram. cal. qui tamen ſubijcit ibi quod hodie ſecus eſt, quodque generaliter in omnibus cauſis iuratur, & bene, eſtq́ue tex. in c. ſi de calumnia in §. quamuis eo. ti. in vi. Imo quod conſcientiæ onus eſt, nec vllo modo remitti poteſt. cap. cæterum, & ibi Bald. ad fin. eod. tit.

Tertio prouocare quandoq́ue licet.

TAMETSI generalem habeamus rub. nō licere in vna eademq́ue cauſa tertio prouocare, de quo etiā Bal. in c. ſua nobis in prin. de ap. aliquo tamen caſu plerunque ſic appellans admittēdus eſt, ſi per viam priuilegij & quidem ex certa ſciētia, id ſupplicanti indulgeat princeps, & per viā priuilegij dixi, quia ſi per viam reſcripti ſecus, ex quo fraude, ac per importunitatem tunc conceſſum id eſſe videretur, et conſequenter impetrās prouocare eiuſdem uirtute non poſſet ut Bald. in d. loco dicit. et eſt argumentum ultra eum in l. reſcripta. C. de precib. imp. offe. et in cap. fin. de reſcrip. in vi.

Nihil pręclarum eſt ſi ordine uacat.

NON ab re dicit alibi Bald. egregie, quod nihil agitur ſubſtancialibus pretermiſsis, quodque ordinabile uiciatur, dū omittitur ordo. Et quod denique ſine ordinis compoſitione nihil cōſtat, nihilq́ue geritur rite ordine pretermiſſo, in cōſi. ſchiſmat. quod poſitam eſt ſub ti. C. ſi quis aliq. teſta.

teſta. prohib. & bene probariq́ue videtur, in l. proſtaram.C. de ſenten. & quia (vt inquit Philo Iudęus) ordo eſt conſequentia, ſeriesque rerum præcedentium & ſequentium. Sapientisque ordinare atque in verbis factis, & ſcriptis, ſic ordinate habere. Et hinc Plato quod ordinata muſa, quanquã ſuauis non adiungatur, longe melior eſt quàm cum eſt ſine ordine. & Xenoph. Oeconomic. Iucũdiſsima omnia aſpectu in domo patrisfamilias, ſi ex ordine fuerint collocata.

Nihil inconſiderate agendum eſt.

PRVDENTIS eſſe animum proſpicere, quod euenire poteſt (aiunt) ne alias ſe ipſum decipiat, quis poſtea. l. ſi quis domum. §. j. ff. loca. l. Imo in prin. ff. de libe. cau. etiam ſi euenire poſſit, ſpeciali iure, de quo tñ Iaſ. in l. non quocunque in §. j. nu. 11. ff. de leg. j. argumẽtúq́; eſt nihil inconſideratę agendum eſſe, ſeu temere rem aggredi à quopiam non debere, quod pulcherrimo duarum ranarum apollogo Aeſopi Phrygis, oſtẽdi poteſt, nanque in palude paſcebantur, æſtate ſiccata eſt, aliam ferebant, cæterum puteum inuenerunt, vna inquit in hunc puteum deſcẽdamus, cui altera reſpondit, ſi aqua identidem hic aruerit, quomodo aſcendemus? non igitur inconſideratę (vt dicebam) res vlla aggredi debet.

Rex legibus ſolutus eſt.

ESTO quod princeps profiteatur ſe viuere legibus velle l. ex imperfecto C. de teſta. l. digna vox. C. de legi. l. princeps. ff. eo. attamen ſolutus legibus eſt, idemque Rex, ex quo fit cum interrogaſſet. Cambiſes Perſa aliquando Aegyptios, nũ lex eſſet, quæ ſororem deſpondere prohiberet, eſſeque reſpondiſſent, ſubijciẽtes poſtea fore alteram, dicentem regi, quodcunque placuiſſet ſibi licuiſſe prima ſpreta, ſtatim duxit. autor eſt Herodotus.

Litigator vicio non caret.

LITTO quod litigioſi vicium contrahatur, efficiaturque litigioſa res, canonum iure, per ſolam citationẽ, noſtro vero in actione reali per libelli oblationem, inque perſonali lit. conteſtatione clem. j. vt lit. pend. l. ij. C. de litigio. auth. litigioſa eo. tit. & ipſius effectus etiam ſit, alienari non poſſe l. fin. C. de litigio. plene Prati. Pap. in for. reſpon. rei conuen. ver. exceptionem litis pẽdentis quia ſatis eſt non modo rem, verum etiam litigatorem vicio non carere in eorum hominũ genus deteſtationem, qui litibus gaudent, laudemue eorum qui ferijs delectantur. Vnde Arcas Parthenopæus Argis educatus, qui in bello thebano cecidit laudibus ornatur, & præcetéris qđ litigator non erat. autor Eurip. ſupplices, ibi.

Nemini erat moleſtus, neque inuitus vrbi,
Neque litigator erat.

Pœne nomen ſeu verbum generale eſt.

SICVTI enim pœna vocatur alibi administrationis priuatio in l. teſtamento centurio. ff. de ma. teſta. ita vocatur pœna edicti ſi quis. o. cauſa teſta. in l. Papinianus in §. quarta. ff. de inoffi. teſta. & mendacij in l fin. ff. de rei ven. & in l. pen. C. ſi con. ius vel vti. pub. impropriè tamẽ, ex quo propriè pœna dicitur læſio quæ punit, vindicans qđ quiſque cõmiſit. c. pœnitẽtia de pœnit. d. iii.

De apicibus iuris aliqua.

VBI de æquitate agitur deque bona fide, de iuris apicibus non eſt diſputandum l. ſi fideiuſſor. §. quædam. ff. manda. diximus nos alibi late & maxime in lib. obſeruationum vij. nouiſsime adde, quod inter nobiles pariter, nec diſputatur, vſq; adeo vt in feudis hac de re alter alteri ſtipuletur, quod ad longum tamen diſputat Curt. Iun. in feu. par. ij. qõ. vij. col. v. & ita tandem tranſit, eritq́ne not. limitatio ad regulã l. ſtipulatio iſta. §. alteri. ff. de verb. obliga. & §. alteri, inſtit. de inutilib. ſtip.

Ad verbum refugium, poſitum in l. plerique. ff. de in ius vo. aliqua.

DOMVS cuiusque eſt tutiſsimũ refugium atque receptaculum. l. plerique. ff. de in ius vo. & ibi atque ẽt alibi plene dixi, adde tu nouiſsime (ut inquit Magnus Baſilius & melius) quod omnia momentanea ſunt & inſidioſa, vnũ vero tantum refugium, non domus, (vt in d. l. plerique) non ager ad idem, non pecunia, non equus vel bos, aut nauis vel currus, ſed Deus iuxta illud, Deus noſter refugium & uirtus in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis.

Pecuniam pedibus compenſare, quid ſit, declaratur.

TRITVM idest, debiti ad debitum compenſationem fieri, præterquã in caſibus, de quibus in l. fi. C. de compẽſa. Sed non ſatis aliud notum nobis eſt, quod habet, pecuniam pedibus compenſari, niſi ſic declarauerimus, pro ſinguhs pedibus refundi, & ſic cariori precio agros emi fertiles, viliori vero ſteriles. Catoniſque dictum fuiſſe, teſtatur Cice. in ora. pro l. Flacco.

Non

Non ſemper dicere poteſt debitor, vulgatum Iurecon. verbum, Melius eſt non ſoluere quam ſolutum repetere.

SAEPISSIME dicit debitor, q ſoluere recuſat. Melius eſt nō ſoluere, quam ſolutum repetere. l. iij. ff. de compenſa. l. iij. §. ſed vtrum vbi glo. ff. de mino. l. emptor. ff. de aqua plu. ar. tamē addé aliquo caſu hoc idem dicere nō poſſe, ſi obiiciat exceptionem falſi, quia tunc ſoluit præſtita ſibi cautione de ſoluto reſtituendo ſi actor ſuccubuerit l. indicati, & ibi ego dixi in æquilib. C. ſi ex fal. inſtru. ſatis, hic non aliter repetendum.

Egregia facta memoria ſunt digna.

PRAESTAT quod dicitur in l. liberorū. ff. de ver. ſi. ad fi. ibi ut diuturnitatis memoriā relinquamus, argumētum nobis, noſtri memoriā relinquendam, ſobolisque procreatione perpetuari, adde illud Eccleſiaſt. Mortuus eſt pater eius, & quaſi non eſt mortuus, quia ſobolem reliquit; & memoria viuit. & illud M. T. Ci. in Tuſculan. q. ibi. Romulus in cœlo cum diis agit æuum. ſicque Phocyllidea dicebat. ne maneas cœlebs, nè ſine memoria pereas. hocque verbo (in æuum ſcilicet) vtitur etiam tex. in prohe. fforum. in §. j. & fi. & in l. fi. in prin. C. de Iude. nec omittendum eſt, egregia facta quoque perpetua memoria fore digna. vt Mar. xiiij. dicitur, & quod hæc fecit (de Magdalena loquitur quæ vnxit pedes Domino) narrabitur in memoriam eius.

Ponens ne ſit verboſus caueat.

SI IN eodē articulo plura cumulata fuerint, alterum tamen probare non ſufficit, exempli gratia teſtes falſum dixiſſe, corruptos, nāque probandū erit quod falſum dixerint, & quod ad id dicēdum inducti fuerint, & ideo caueat ponēs ne ſit verboſus, vt inquit Rota deciſio. vij. aliàs 68. in nouis, poſt Archid. in c. ij. de teſti. qui tamē hoc nō dicit vnde melius eſt adducere tex. in l. fi. ad fi. C. de dot. promi. niſi aſtrinxiſſet ſe ad omnia ꝓbanda, quia tunc mos ei gerendus eſſet, & hoc bene dicit in ſimili Archid. in loco præallega. col. iiij. ſed eſt tex. in l. circa. ff. de proba. Bar. plene in l. diuus ff. de re iud. ſuntque verba Socratis Menexeno reſpōdētis apud Platonē lib. xxx. Menexenus vel epitaphius. ibi. Mos. tibi gerēdus eſt. & ſic genuinus quidā veterū loquēdi modus.

A rationibus rationarium dicimus.

DE rationibus ſæpiſsime fit mentio, apud Iureconſultos, tū maxime ī l. j. in §. rationes. & in l. ꝓtor ait, & in l. ſi quis ex argentariis, & in l. veluti, et in l. vbi, & in l. quędam, & in l. argentarius. ff. de eden. & alibi ſæpe deque argentariis & nummulariis, qui eas conficiunt, in d. l. ſi quis ex argentariis, & in d. l. argentarius & in d. quędam in §. nummularios. ff. eo. mihique maxime mirum videtur, cur non potius à rationibus ipſis, rationarium dixerint, tum librum rationū, tum illum qui eas conficit ſignificantes, quoniā ſic in Auguſto quoque Sueton. grauiſsimus autor dixit, & probabilius eſt c. 28. de cogitatione reſignandi Imperij, ibi Tedio diuturnę valetudinis, Magiſtratibus ac Senatu domum accitis, rationarium Imperij tradidit. Cogita.

Leonina Societas non tuta.

SOCIETAS Leonina ſic dicta, ab Aeſopi phrygis Apologo, omnibus nota, reprobata eſt, ſi alter ex ſociis lucrum ſentiet ſcilicet, damnum vero alter l. ſi non fuerint. §. Ariſto. ff. pro ſo. §. i. inſti. eo. Prat. Pap. in ſot. lib. in cauſa ſociet. ver. per pactum. Verum adde iſtud, in præallega. §. Ariſto. per cōparationem quandam, dici à Iurecon. ut a ſimili in Aiace Home. Iliad. ibi, ſtetit igitur Aiax inops conſilij, Leoninoque aſpectu, nouum intuetur tumultum.

Ad Coertionis verbum, declaratio.

IN l. ſi quid erit. ff. de offi. procon. & in l. fi. ff. de offi. eius cui man. eſt iu. coertionis fit mentio, quæ ceſſat vbi non eſt vera iuriſdictio. etiam ſi de ea dubitetur caſus eſt ſingularis, quem ibi not. Bal. in c. ex literis de offi. del. uerum ad declarationem ſciendum eſt quandam maiorem, quandam vero minorē fore. quodque vim illa infert perſonę, iſta vero rebus ut carceratio, cibi ſubtractio, tormentum, & quo ad minorem, mulcta, cōfertque ad d. l. ſi quid erit. & ad. l. magiſtratibus. ff. de iu. o. iud. intellectum.

Aditio hæreditatis eſt actus legitimus.

NON omnium quę à maioribus noſtris tradita ſunt, ratio reddi poteſt, vulga. l. non omnium ff. de legi. Ea de re, ſi quęrat quis præceteris, quare aditio hęreditatis ſit actus legitimus, vt exp̄ſſe dicitur (nec minus vulgatus tex. eſt) in l. actus legitimi ff. de regu. iu. ſatis erit ſic reſpondiſſe nunc & aliàs, quia ſic eſt ſibi à natura tributum, vt ſecum ſtatim executionem trahat, cadatque ſuper præſenti, & certo, ſicuti qđ lapis ſit lapis vt dicit *Bal.* in l. j. col. iiij. oppoſi. ix. C. qui admi. ad bo. po. poſ.

De Iudicibus Chartularijs verbum ſanè egregium.

ESTO quod notarij, ſeu tabelliones qui chartularij dicuntur, in aliquibus locis iudices appellentur, non tamen (dictumq́ue eſt perpetua annotatione dignum) vſus iſte loquendi dat ſibi auctoritatem, quam non habet, vt inquit Bal. in c. cum à nobis nu. 6. de teſti. & bene, eſtq́ue pro eo argumentum in l. traditio. ff. de acqui. re. do. & in l. nemo. ff. de regu. iu. multa Seyſel. in l. manumiſsiones quoque ff. de iuſti. & iu. ad fi.

Titulo annihilato in beneficialibus poſſeſsio ruit.

MIRVM videtur, unum, quod dicit Bal. in c. accepta nume. 2. de reſti. ſpol. poſt Bar. in l. ſi quis ui in §. differentia. ff. de acq. po. quod annihilato titulo, ruit poſſeſsio in beneficialibus, ex quo primum hoc non dicit Bar. ibi, nec verũ deinde videtur, quia poſſeſsio per ſe ſtare poteſt l. j. ad fi. ff. vti po. & quia nihil commune habent l. naturaliter. §. nihil commune ff. de acqui. po. Non aliter tamen tenendum eſt, vt ſubiicit in loco prӕallega. idem Bal. niſi vt ipſe dicit, & eſt caſus in c. j. de reg. iu. in vj. conſiderantes oppoſita in prophanis maxime procedere, quodq́ue in beneficialibus ſi re maneret poſſeſsio, eſſet ſicut ficus fatua. & vt per eum latius.

Legatum ridiculoſum inutile eſt, & non valet nec debetur legatario.

EVENIRE quandoq́ue poteſt qđ legatum inutile ſit, & deriſorium, exempli gratia ſi. 50. alicui relinquã tur, dummodo ipſe alia totidem ſoluat hęredi, de cuius manu capitur l. j. ff. quo. legato. & eſt caſus ad literam in l. ſi fundus legatus ad fi. ff. ad legem fal. ideo intellectus eſt, ſi quoquomodo vtile eſſe pôt legatario quod valeat, aliàs non, ſed deriſorium potius & ridiculoſum ſit vt in d. l. ſi fundus legatus, pulchrè Iaſ. & fuſius in l. huiuſmodi nu. 4. ff. de lega. j.

Aliquo caſu claudicat argumentum de contractibus ad iudicia.

QVAMVIS dicamus quod in iudiciis quaſi contrahitur, l. iij. §. idem ſcribit. ff. de pecu. Bar. in l. j. nu. 10. C. de lit. cont. non omnino tamen ſemper idem dicẽdum eſt, in contractibus quod in iudiciis, nanque prӕter cӕtera ſciendum eſt, ipſaq́ue verum experientia docet, neminem litibus fatigari, niſi ob uictoriӕ ſpem, hӕcq́; litigatorum cauſa finalis eſt l. in ratione j. §. cum quidam ad fi. ff. ad legẽ fal. Bal. in rub. extra de iud. nu. 2. & in c. fraternitatis nu. 11. de teſti. quo ſtante facilius etiam deieratur, in iudiciis, quam in contractibus, ita idem Bal. in c. j. nu. vj. de iura. cal. & quia ad intellectum. d. §. idem ſcribit, multa in multis locis ſanè ſcripſimus, hoc ſolum ꝑ nunc ſufficiat, & ſatis ſit.

Bo. po. una. eſt non duę.

IN rub. C. qui admi. ad bo. po. poſ. diſputant Docto. omnes an una ſit tantum bo. po. uel duӕ, dic tu ſine diſputatione, unã eſſe tantum, & ita tenendum eſt. quia ſucceſsiones regulantur ad modum tutelę l. j. ff. de legi. tuto. tu tela decernitur, & tamen una eſt, nec ſecus in hӕreditate dicimus, adita uel non adita, ergo idem in bo. po. l. ii. ff. de bo. po. Et hinc uidemus etiã quod unica eſt eiuſdem bo. po. diffinitio & non duę l. iii. §. eſt autem ff. de bo. po. Ad iura contrarium probantia mentionem edictalis & decretalis facientia, & maxime in l. j. in §. decretalis. ff. de ſuc. edic. poteſt probabiliter dici non officere, quoniam decretalis executio eſt, non quod ſint duę. & ita aliquando legendo tenui, & contra reum etiam periclitandi ingenij gratia prӕſertim iunior, ſed prius uti uerius ſequor, & nouiſsime tradit etiam Bal. in rub. de offi. iud. ſubiiciens hac ratione etiam citationem minime neceſſariam fore, interim tu cogitabis.

Libertas Eccleſiӕ, magnum quiddam eſt.

ADEO eſt odioſum, uiolare eccleſiaſticam libertatem, ut omnis materia cauſa uiolandi tolli debeat, quam clerici defendere tenentur etiam ſicut proprium ſanguinem, authẽ. Caſſ a. C. de ſacroſan. Ec. & ibi diximus. c. quiſquis, & ibi Bal. nu. 8. & 5. de electio. hoc ſolum declarãdum eſt, contra libertatem eccleſiaſticam fore, ſiquid cõtra clericorum priuilegia generaliter ſtatuatur, fori uel prӕſcriptionis, uel ſi laici audaciores efficiãtur, ipſi uero timidiores, quibus ille ẽt oppido infeſti ſunt communiter. c. laicos c. laici. ii. q. vii. & not. in d. auth. Caſſa, pulchrè idem Bal. in rub. de conſti. in prin. & nouiſsime quod fit quidem contra ſtatum eccleſiӕ, fit contra ipſius libertatẽ, conuertiturque regula, quod contra libertatem eccleſiӕ fiat, quod fit contra ſtatum ipſius, ut docet ad huc Bal. in d. c. quiſquis.

Hӕreditas profectitia.

QVANQVAM profectitia ea dicantur, quӕ a patre proueniunt, ut not. in l. cum oportet. C. de bonis q́; libe. argumentum in l. profectitia in prin.

ptin. ff. de iure do. hæreditas tamen profectitia dicetur ſi filio relinquatur contemplatione patris, vel ſaltim quaſi profectitia, argumentum in l. ſed ſi plures, in §.10 arrogato. ff. de vulg. & pupilla. ſubſtitu. & in cap. requiſiſti. de teſtamẽ. not. in l. prima. C. qui admi. vſque adeo etiam vt in peculio profectitio computetur, non ſecus ac legatum eidem à patre relictum in legitimam, ſeu fructus in treb. l. in quartã, & ibi Bar. l. quod de bonis. §. fructus. ff. ad legem Falcidiam. l. fideicommiſſaria. ff. ad Trebel. & quod in peculium imputetur, ponit idem Bal. in loco preal.

Iudex non ſemper vir bonus eſt.

EST verum quod Iudex præſumptionem pro ſe habet, quia vir bonus dicitur. l. vir bonus. ff. iudi. ſol. l. inſulam. §. primo. ff. loca. l. pen. ff. de procura. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obli. l. quod ſi Epheſi. ff. de eo quod certo loc. Prat. Papien. in for. lib. quo agitur ad pœnam compro. ver. nec reductio. Et vir bonus Deo ſimilis eſt, & omnium ſacratiſsimum, inquit Plato, & non modo bonus, verum etiam ſapiens, vnde dicebat etiam Bal. in c. cum in iure peritus, numero decimoquarto, de offi. dele. quod ad eum tanquam ad virum ſapientiſsimum recurrimus, tamen quandoque facit (vt experientia docet magiſtra rerum efficax. c. quæ ſit de electio. in vj.) de albo nigrum, deque claro & certo, dubium & incertum ait idem Bald. in c. cum ſuper. col. fin. de can. poſ. & prop. & nimirum ſi appellatio inuenta eſt, quæ iudicantium iniquitatem, vel peritiam, corrigat. l. prima, in princi. ff. de appella. & ita glo. in proœ. regula. Cancella. ap. dicit col. viij. quod Rota aliquando rotat.

Iuramentum calumniæ extraordinarium.

ISTO quod ordinarium ſit in iudicijs & regulariter, de calumnia iurare, toto tit. de iura. cal. l. ij. §. quod obſeruari. C. eodem. imo quod iuramentum iſtud, vnum eſt de ſubſtantialibus iudicij, quo omiſſo, ruit iudicium. l. prolatam. C. de ſenten. non omittendum eſt tamen, aliud eſſe etiam extraordinarium, quod in ſummaria probatione defertur. l. theſaurus. ff. ad exhib. Bal. in c. quoniam frequenter. §. fin. numero 3. vt lite non cõteſta. Et ſi præſtetur quoque petenti teſtamentum aperiri. l. pen. & ibi diximus in æquilib. ſatis. C. quemadmo. teſta. ape. quo ad id tamen quod miſſo eo, iudicium non valeat, declara obiter, verum fore ſi petatur, alias non vitiabit. c. propter. de iura. cal. in vj. not. in d. l. ij. in §. ſed quia veremur. Corne. pulchrè conſi. cccxvj. col. iiij. vol. iij.

Hæres & defunctus eadem perſona finguntur non tamen quantum ad bona.

ET IN triuiis nata eſt vulgaris illa propoſitio, quæ habet quod pater & filius vna eademque perſona eſſe finguntur, fictione vnitiua. l. fin. C. de impub. & ali. ſubſtitu. Bal. in l. qui in prouincia. in §. diuus. col. prima. ff. de ritu nup. Item hæres & defunctus. §. primo, in auth. de iureiu. à mo. præſti. Sed tamen adde, iſtud verum fore ante aditam hæreditatem non poſt, quantum ad bona, quoniam hęredis eſſe dicuntur adita hęreditate. l. prima. §. veteres. ff. de acqui. poſ. niſi dicatur bona olim, ſiue quondam, puta Titij, & vt dixi late in l. eius qui in prouinciam, inque libro maxime, qui Mantiſſa inſcribitur. ff. ſi cert. peta. nouiſsimè addo Bertran. conſ. xxviij. nume. 11. vol. ij.

Legiſlatori aliquid referenti, eſt omnino credendum.

TAMETSI non ſit alicui aliquid referenti, credendum, niſi conſtet de relato, authen. ſi quis in aliquo documento, & ibi late diximus, C. de eden. & in corpo. vnde ſumitur, & rationem aſsignat glo. in l. ſecunda. ff. de fide inſtru. attamen ſecus eſt dicendum in legiſlatore, vt per glo. in l. admonendi, & ibi conſtitutiones ſubdit glo. quas non habemus, ff. de iureiur. quam ibi aliàs nos & alibi etiam exornauimus, & ampliauimus. nouiſsimè adde, maxime hoc idem habere locum in eo quod venit ad iuris ditionem fundandam, & ſi iudici creditur multo magis credi debet legiſlatori, tradit Barto. quod iudici credatur in l. ambitioſa. ff. de decre. ab ordi. fa. & Bal. quod magis legiſlatori, in c. paſtoralis. in prin. nu. 3. de offi. del.

Doctor non eſt comprehenſus in titu. de in ius vocan.

QVID ſit in ius vocare omnibus notiſsimè patet, quod eſt iuris experiũdi cauſa vocare. l. j. ff. de in ius vocã. eſtq; notius quoſdam vocari ratione reuerentiæ, vt patet & dominus, & quidem venia impetrata prius, ſi vel à filio, vel à liberto vocentur. l. iiij. §. j. ff. eo. quoſdam ratione ętatis, & hi cum auctoritate tutoris ſi ſui iuris fuerint. l. j. §. j. ff. de admi. tu. aliàs nõ. l. neq;. ff. de in ius voc. quoſdã vero rõne dignitatis, nec iſti venire tenentur maxime ad iurandum, ſed ad domum eorum iuſiurandũ mitti oportet, l. ad perſonas egregias. ff. de iureiu. not. in §. pœnales. inſti. de actio. Verum pro ſingulari dicto ſciendum eſt, in materia, qđ licet Doctor habeat dignitatẽ. c. quãto, de

magiſt. ſitq́ue iudex ordinarius ſcholarium vt not. in authen. habita & ibi dixi, & latius Honor. Lucius Callien. olim acutiſsimus diſcipulus meus, & egregius I. Con. C. ne fil. pro pat. & in l. Imperium. ff. de iur. o. iud. non tamen eſt de comprehenſis in titu. illo de in ius vocan. quod not. glo. & in l. generaliter. ff. de in ius vo. tangit Iaſ. in d. §. pœnales nu. 79.

Qui perdit electionem actiue, non tamen perdit eam paſsiue.

QVI eſt excluſus à bo. poſ. non propterea excluſus eſt à iure adeundi. l. ſuum. C. de in. delib. & in ſimili Epiſcopus, qui erat etiã Cannonicus (vt Donatus onnc, & Barbadicns, & Cornelius, Reuerendiſsimi) ſi fuerit in mora tanquã Canonicus, poterit nihilominus ſupplere tanquã Epiſcopus, maxime quia certum eſt, quotiens duo iura ſucceſsiue cõpetunt alicui, quod excluſus ab vno, non excluditur ab altero. l. ſi filius. §. ſed Paulus. ff. de bon. lib. Et qui ſuccubuit in reſtitutione in integrum recurrit ad ius commune. l. ij. C. de reſcin. ven. Imò quod facilius tollitur priuilegiũ quã ius cõe. l. eius militis. §. ſi militia miſſus, ff. de mili. teſta. & eſt ad propoſitum ad prædicta arg. in l. habebat. ff. de inſtit. & in l. ſi domus. ff. de ſerui. vrb. prædio. & in l. quod in hæredem in §. eligere. ff. de tributo. ac. & in l. cum filius in §. varijs. ff. de leg. ij. & in l. j. in §. ſed videndum. ff. de ſuc. edic. Et nouiſsime etiam (quotidianumq́; eſt) ſi quis perdat electionem actiue, non propterea perdet eam paſsiue, vt affirmat poſt multa Bald. in cap. irrefragabili in fin. prin. de offic. ordi.

Priuilegia ſenectutis ſunt multa.

SENECTVS multa habet priuilegia, & hoc vnũ præceteris, vt iuniores coram ſenibus taceant, eis aſſurgant, locũq́ue cedant, autor eſt Plato. & not. aliàs in l. cũ quid. ff. ſi cer. pet. & in c. j. de maio. & obed. ſed tranſeat quia neutrum ſeruatur, temporibus noſtris, & hoc vnum tantũ dixiſſe ſufficiat, qđ honorabilior ſchola digniori & antiquiori, prærogatiua virtutis & temporis debetur. l. j. ff. de albo ſcrib. l. ſemper de iu. immu. Bald. in c. cum M. Ferrarico. nu. 49. de cõſti. cui tamen addendum eſt aliud, quod ſi abſens ſit prælatus, Senior ſemper capitulum congregat, vt collegium noſtrum antiquior, & ita declarat idem Bald. in prælleg. c. j.

Quando id quod pro forma requiritur, poſsit per æquipollens impleri.

FORMA trifariam cõſiderari poteſt, ſubſtantialis, formalis, & probatoria vt per Bart. in l. cum quis. C. de in. & fac. igno. & in l. j. ff. de cond. indeb. ſubſtantialis & formalis, ſi ad vnguem ſeruata non fuerit, ſed per æquipollens, actum viciabit, inq́ue teſtamento eſt, voluntas, & hæredis inſtitutio exempli gratia. In probatoria autem ſecus, vt pulcherrime declarat Socin. in l. j. colũ. iij. ff. de lib. & poſthu. poſt genitorem ſuum Marianum in cap. ſignificantibus de lib. ob. & nouiſsime Grat. conſi. xvj. colum. iiii. volu. i. Id vnum tamen adijciẽtes, quod vbi reperitur clauſula, annullatiua, ſiue decreti irritantis, quod ibi etiam forma tradita eſſe videtur, & not. in d. l. j. & in l. non dubium. C. de legi. & in l. nemo poteſt. ff. de leg. i. & in c. cum dilecta de reſcrip.

Non ſemper moriens verum dicit.

MIRABILIS eſt tex. in c. literas de præſumptio. quod in articulo mortis, quis præſumitur verum confiteri, tam contra ſe quam cõtra aliũ. Et omnium quoniá immemor ſalutis æternæ ẽe non præſumitur. l. fina. C. ad legem Iul. repet. cap. ſancimus, j. quæſtio. vii. & tamen videmus quod aliquando mentitur l. ſi quis ingraui. in princi. ff. ad ſillania. l. Aurelius. §. fina. ff. de libe. lega. & ideo dicebat Bal. in cap. j. in §. vaſalli, ad fin. de pa. conſtao. in vſib. quod non omnia moriens eſt S. Ioan. Euangeliſta. & quod ſi inculpauerit aliquem, ei non nocet, vilis præſumptio eſt, nec indicium facit ad torturam, ut not. in dicta l. tertia. in §. ſi quis moriens. Imo plus refert Bald. in dicto cap. literas nume. 12. quod aduocatus quidam quaſi rediens ab inferis dixit quod d. §. fi. damnauit animam ſuam.

Potentia propinqua actui actus eſt.

TESTATOR legauit veſtem uxori, quam tamen in domo non habet, reperitur nihilominus pannus prætextus apud textorem ad id deſtinatus, ſine dubio eidem ab hærede præſtari debet, & nimirum quando etiam legem non haberemus iſtud ad literam dicentem, quia potentia propinqua actui actus eſt, & deſtinatum pro facto & conſumato habetur. l. pen. ff. de mil teſtamen. l. quæſitum. § illud fortaſsis. ff. de lega. iii. l. abeſſe. l. qui mittuntur. ff. ex quib. cau. ma. l. & ſi non ſint. §. quid ergo. ff. de au. & argen. lega. Sed dico etiam fore caſum de hoc in l. argentum, et ibi Bart. ff. de aur. et argen. lega. multa Iaſo. in l. huiuſmodi in §. legatum. ff. de lega. j. nume. 8.

Libertas

Libertas nullis finibus coartatur, vbi voluntas domina eſt.

HAERES inſtitutus, prius dominus ſit, poſtea rogatur ſi voluerit, abſq; dubio ſubſtantia in ſui voluntate poſita eſt, quod tamen ad rem propriam ipſius volentis referri debet, & hoc idem quia ſi de tertij præiudicio ageretur, iam nemo poſſet aliquid inique velle. l. fideicommiſſa. §. quanquam. ff. de lega. tertio. Et ideo dicimus hinc triplex fore arbitrium, meræ voluntatis, rigoris, & æquitatis, quodque primum ad propria referatur, ſecundum & tertium, quo ad aliena verum ſit, ita pulchrè Bal. in cap. cum olim, numero quinto de electio. Qui ad propoſitum meræ & liberæ voluntatis dicit etiam alibi, quod id quod voluntati committitur iuris regulis non ſubiicitur in cap. Quintauallis. numero 37. de iureiu. Et alibi, quod vbi voluntas eſt domina, libertas nullis finibus coartatur in cap. præſentata, col. tertia de teſti. Et alibi, quod contra denegationes, non eſt recurſus, ſicuti non eſt in cæteris mere arbitrarijs, ſeu gratioſis, quæ ſunt liberi arbitrij, in capitulo poſtulationem, de poſtul. prælato.

Semel verum ſemper eſt verum.

SI PRODVCATVR inſtrumentum falſum à procuratore, mandato domini, perdit cauſam dominus & punitur, cap. j. vt lit. non conteſt. not. in l. fina. C. de pac. Con. Et falſum dixi, quia ſi inane ſecus, puta quia debitum ſolutum ſit, aut præſcriptum (præſcriptio enim vim ſolutionis habet, l. ſi pupillus, & ibi not. ff. de admi. tuto.) & non ab re ad propoſitum, quia iuuatur primordio veritatis. l. cum filius. §. hæres, ff. de lega. ſecundo. Vnde ſtant iſta ſimul quod producẽs calumnia non careat, careat tamen falſitate, ex quo ſemel verum ſemper eſt verum inquit glo. in l. qui bona, in §. ſi quis ſtipulaturus. ff. de dam. infec. & quanquam veritas laboret, nõ tamen vincitur. Enatat & mergit omnibus etiam eam opprimentibus, fides publica eſt, quæ ruit nunquam, Clypeus qui transfodi nõ poteſt, tempus quod non turbatur, acies quæ non perit, flos qui non marceſcit, mare non alteratum, & portus fidiſſimus, in quo nemo periclitatur deniq;, & ita tenet Bal. in d. c. j. nu. 16. vt lit. non cont.

Merita non curantur, vbi de ſimplici iuſtitia agitur.

MEMINI me alibi dixiſſe, merita cum demeritis compenſanda nõ eſſe, idq; pulcherrimis comprobaſſe exemplis hic non aliter repetendis, nouiſſimè addo tex. ferè ad literam, iſtud idem dicentem in l. cum pater. in §. rogo. ff. de lega. ij. vbi probari videtur, quod ſic merita non curantur, vbi de ſimplici iuſtitia agitur, quanquam alias ad iudicis diſcretionem pertineat qui teſtes, ſiue tabelliones dicantur magis idonei, l. ſi quis ex argentariis. §. quid ergo. ff. de eden. Bal. in c. fides Apoſtolica. nu. 14. de reſcrip.

Non omni caſu beneficium legis debet eſſe perpetuum.

SI mater minor, non petierit tutorem filio intra annum, iſq; moriatur, nõ propterea eius ſucceſſione priuatur, ex quo beneficio legis excuſatur ratione minoris ætatis, de quo late Alex. in l. ſciendum, in §. poſſeſſor, ſecundo, in prin. ff. qui ſatiſda. cog. latius ego in l. precibus. C. de im pub. & ali. ſub. & eſt tex. ad propoſitum in l. ij. C. ſi aduer. del. ergo ſecus ſi maior, l. ſciant, C. de legi. here. & quanquam beneficium legis perpetuum eſſe deceat, l. j. C. in quib. cau. in inte. reſti. non eſt neceſ. in beneficio ætatis tamen id non procedit, limitatæ, argumentum in l. in agris. ff. de acqui. rer. domi. Bal. pulchrè conſ. clxxxij. ad fi. vol. j. l. Titia. §. vſuras. ff. de lega. ij. Idem Bal. in c. ex parte M. nu. 14. de appel.

Nudum præceptum non valet.

QVAMVIS, in teſtatore dicamus, nudum eius præceptum non valere, l. filiusfamilias. §. diui. ff. de leg. j. nudũ (vt ibi not.) id eſt ſine cauſa, eſtq; argumentum in l. ij. in §. circa. ff. de exce. do. eiq; parendum non eſſe, attamen ſcias, quod idem eſt in Papa eiuſúe legato, & ideo ſi inhibuerint ne procedatur ad electionem, abſque licentia ipſorum, cum cauſa, valebit præceptum, eiſq; erit obtemperandum, alias non, quia fortior eſt virtus teſtatoris in bonis propriis, argumentum in l. in re mandata. C. manda. & tamen nudum (vt dixi) non valet, ergo nec illud Papę ſine eius Legati. Nec aliud in iudice dicendum erit, ſi aliquem citet coram ſe, ſibiq; mandet vt iuret facere præcepta ſua, quia ſi citatus non obtemperauerit, non propterea erit contumax, & vtrumq; dictum ponit Bal. in c. fi. in prin. de electio. & Cyn. pulchrè in l. quotiens. C. de fideicom.

Monopolium à lege damnatum eſt.

SI inæqualitas ſeruetur inter ęquales, hinc cauſatur Monopolium, à lege damnatum. Et ideo ſtatutum diſponens id quod ius cõe. & differentiam faciẽs inter ęquales (vt dixi) hac de re nõ valet, qa ſcilicet Monopoliũ quoddã eſt, & procedit à radice ambitionis, & quia vbi inuidia eſt, ibi eſt dolus vel corruptio. l. ij. C. qñ & qb. quar.

pars deb.lib .x. Inuidia, Cain fratrem occidit, filiiq; Iacob, Ioſeph fratrem vendiderunt, & clamarunt quoque Iudæi, crucifige crucifige. Cunctorum malorum (iterato dixerim) fons, demone peior, & peccatum deniq; omni venia carens. Et plus, quod habentes arbitrium ſtatuẽdi, vnũ pro ſe, & aliud pro aliis ſtatuere non poterunt. l. cum in eo. ff. de pac. l. ſi tibi mandauero. §. ſi tibi. ff. manda. deq; his alias not. per Docto. in c. cũ omnes. vbi in ſpecie etiam Bal. nu. 18. de conſti.

Annullatio actus non ſemper eſt pœna.

SOLET dici cõmuniter, quod annullatio actus eſt pœna, & iuregentium generaliter permittitur. l. Senatus. ff. de cont. emp. l. fin. in fin. C. de poſthu: hæ: inſti. l. teſtamento Centurio. ff. de ma. teſta. quod tamen verum eſt, ſi de pœna intrinſeca intelligamus, non de extrinſeca, vt declarat Alex. in l. turpia. ff. de lega. j. Et in ſimili Calder. conſil. x. de reſcrip. ait, quod pœna eſt ſimiliter, quod gratia ſit nulla, ſeu punitio quędam. Item verum eſt ſi annullatio fiat ratione doli vel culpæ, quoniam alias ſi ex defectu ſolemnitatis fiat, tunc non pœna erit ſeu dicetur proprie, verum defectus prouidentiæ, & ſic pœna improprie & fuſius vt not. in c. ſuper literis, & ibi etiam Bal. de reſcrip. nu. 12.

Potentiſſima & viua ratio, quare liberorum appel. veniant nepotes.

DIXI alibi ſatis, multaque variis in locis, vulgatum illud declarantes ap. liberorum nepotes quoque contineri. l. liberorum appellationẽ. ff. de verbo. ſigni. Adde nouiſſime tu, non mirum eſſe, quia ſicut filius ex patre, exque ipſius corpore naſcitur, ita naſci ex auo, & ex ipſius corpore pariter naſci dicitur nepos, quodque in eo eſt ſanguinis continuatio, vt dominium bonorum paternorum in filio. l. in ſuis. ff. de lib. & poſthu. tradit Barto. in dicta l. liberorum appel. & Bertran. poſt eum conſil. primo, numero 33. volu. ſecundo. Eſt verum (quod etiam pro prædictorum intellectu notandum eſt) ſi filij verbum proferatur conditionaliter, quod veniunt nepotes, ſi vero diſpoſitiue non. l. Gallus. §. inſtituens. ff. de lib. & poſthu. Gozad. conſil. xxxvj. numero vndecimo.

Quare non omnes exceptiones ſunt perpetuæ, & maxime illa non numeratæ pecuniæ.

EXCEPTIO non numeratæ pecuniæ, eſt temporalis, vt læſionis. l. fina. C. de tempo. in integ. reſti. pet. & olim poterat obiici intra quinquennium, hodie biennio lapſo exſpirat. l. ſi ex cautione. l. ſi intra. C. de non nume. pecu. §. multum, inſtitu. de lit. ob. cęteræ tamen perpetuæ ſunt. l. pure. ff. de excep. do. Et nimirum (ſcituq; dignum iſtud eſt quoque) quia facile erat debitori querelam opponere, ex quo nihil probare tenebatur ipſe, ſed creditor pecuniam ſibi mutuo dediſſe, & numeraſſe, non oppoſuit igitur præſumit lex eam habuiſſe, alias querelam obiecisſet. Verum cæteræ exceptiones, difficultate probationis egentes ea de re perpetuæ ſunt. Et ſenſit Bal. in cap. Antigonus, numero ſexto de pact. Verum dicerem ego, temporalem eſſe, quia tempus pręfixum eſt ſibi à lege vbi alias indeterminate dictũ eſt & generaliter quę temporalia ſunt ad agendum, ad excipiendum fore perpetua, dicta l. pure. & pręſertim quia illa non eſt proprie exceptio, ſcilicet querela, authen. hanc autem. C. de non nume. pec. Idem Bal. in c. ſi autem. col. j. de reſcrip. Cogita.

Non ſemper exceptio non numeratę dotis, opponi poteſt.

SI CONFESSIO dotis à marito facta ſit conſtante matrimonio, non valebit, vel ſaltim opponi poterit exceptio non numeratę dotis. niſi lapſum ſit tempus apponendi, vel ipſe maritus dictę exceptioni renuntiauerit, aut indicia numerationis appareant, puta quia vir (cuius eſt munus onera matrimonij ſuſtinere. l. pro oneribus. C. de iur. do.) vxori tanquam dotatę, alimenta exhibuerit, quia tunc ſecus ex quo pręſumetur numerata, l. aſsiduis, & ibi Bart. C. qui pot. in pig. habe. l. prima, & fin & vtrobique not. C. de dote cau. non nu. l. cum vltra C. de non nume. pecu. Bal. in rubrica C. de priuil. dot. Et Gozadin. Bononien. conſilio vigeſimo octano, colum. prima, & ſecunda. Et quotidianum eſt. & ſubiicit ibi quod idem eſt ſi inſtrumentum dotis confeſſatę, iuratum fuiſſet; & conſil. quadrageſimoſecundo, numero decimotertio, vſque adeo vt probet nec poſsit dici ratione iuramenti, contractus ſimulatus; poſt Imol. & Abb. in capitulo, cum contingat. de iureiu. & vt per eum latius.

Non ſemper principi reſcribenti eſt obediendum.

SI PRINCEPS aliquid reſcribat contra ius poſitiuum, vel conſuetudinarium, eidem eſt obtempe.tandum, dummodo nulli officiat. col. ſecunda. §. merito. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loco publi: l. quominus. ff. de flumi. tradit pulchrè Bald. in capitulo cum adeo. nume. 13. de reſcrip. nullo modo autem ſi reſcribat

contra

cõtra ius naturale.c.non licet.x.diſt. Idem Bal. vbi ſupra & eſt argumentum in §. ſed naturalia quidem inſti. de iu. natu.& in l.ij.in §.fin. ff. de vſuf.ea.re.quæ vſu con.

Iudex triplicem habet conſcientiam, quam ſequi debeat in iudicando, dubitatur.

NON ab re dictum eſt alibi, quod iudex debet iudicare ſecũdum allegata & probata in l.illicitas in §. veritas.ff.de offi præſid. vbi & vulgatũ Philoſophi dictũ.oportet recte poſitas leges ipſas, omnia determinare, & quã paucisſima committere iudicantibus, quia triplicẽ habet cõſcientiã, vnam vt Deus, alterã quia vidit, tertiã vero ex actis. d.§. veritas, & hanc ſequi debet.c.ſi ſacerdos & ibi Bal.nu.3.de offi. ordi. Qui & alibi inquit, qđ inde iuſtitia pariter eſt triplex, conſcientiæ, fori, & cõpoſitionis, quodq; media fieri debet, ex quo prima non operatur, quanquã tamen cooperetur aliquãdo, nec tertia ſemper, in rub. de iudi.extra nu.12.& primũ dictũ ſupra verum eſt, acta & probata ſequi debere, etiam ſi habeat conſciẽtiam læſam, forte quia ſciat teſtes falſum dixiſſe, ex quo publica fides eſt conſcientiæ velamentum. fuſius Bal.met in c.j.colũ.ij. de offic. iudi. ordi.

Ignorantia quandoque excuſat.

QVAE ſunt de apicibus, exorbitant à regulis & diſpoſitione iuris cõis, vulga. l. ſi fideiuſſor. §. quædam.ff. manda. & diximus nos alibi ſatis vſque adeo nunc, vt ignorantia, in his quæ ſunt huiuſmodi excuſet. quod tamen verum eſt, quãdo non poteſt quis conuinci niſi per ſubtilitatem diſputandi, quia ſi per legem aut praxim generalem, tunc ſecus, nec excuſabit, & limitabitur glo.dictum vt ſupra inſti.de ob.quæ ex qua. del.naſcun.in prin.in ver.litem, & declarat Bal. in c.fi.nu.5. de transla.prælato. Et eſt ſimile in l.ij.ff.quod quiſque iu.iunctis his quæ not. in l. Gallus in prin.ff.de lib.& poſthu.

Famoſus latro quis dicatur.

DE LATRONE famoſo alibi fit mentio, in l.capitalium in §.famoſos. ff. de pœn. hincque diſputatio multa, quis famoſus latro dicatur, ibi per Bart. & Docto. poſt glo. in authen. ſed nouo iure vbi & nos aliqua. C. de ſer. fugi. latisſime Corne. conſi. xliiij. colum. ij. volu. iiij. ſed placet opinionibus ſepoſitis, dicamus eum latronem famoſum dici, qui vi & armis furatur, publicè rapit, & aufert, nimirum igitur ſi quandoque hij ad beſtias damnati fuerunt, ſique furca mori debent dicto. §. famoſos, imo quod (tam atrox delictum eſt ipſorum,) nec eorum aduocati ſunt audiendi, qui eos tueantur, tametſi iuris naturalis ſit defenſio, nemini auferenda. l. vt vim. ff. de iuſti. & iure. Clemen.paſtoralis, de re iudi. & probatur ad propoſitum in l. per omnes.C. de defen. ci. & not. in locis ſupra allega. ego in dialogis. nouisſime Iaſu. in §. ex maleficijs, colum. ſecunda, inſtitu. de actio.qui de publico ſeu famoſo latrone, bonum text. etiam adducit in l. prætor ait in §.aduerſus.ff.de ſep.vio. Et ad idem ſciendum eſt, quod nec in Eccleſia ſunt tuti. c. inter alia & ibi not.de immuni.ec.

Mandatum nunquam præſumitur.

LICET longum tempus, quod eſt annorum decem. l. ſi cum fideicommiſſaria libertas. §. ariſto. ff. qui & à quib. faciat præſumi iuſſum patris aditionem præceſsiſſe l. ſi filius. C. de peti. hære. non tamen in mandato aliquid operatur, ex quo non præſumitur vnquam maxime in illicitis, imò & ſi centum laberentũr anni, vt ibi not. & in l. ſciendum. ff. de verb. obligatio. quod etiam ſentit Grat. in pulchro caſu conſi. j. colum.viij.& conſi. xiiii. nume. 18. volumi. i. originaliter Bald. in l.ij.C. ſi ex fal. inſtru.& in l.j.C. de reb.alie.non alienan. Gozad. multa conſil. xciiii. nume. 48. & verisſimum eſt, quanquã Iaſo. in d.l. ſciendum nitatur oſtendere contrarium per text. in dicta l. ſi filius. Cui reſpondet idem Gozad. in loco præallega. & conſi. xcvi. nume. 11. eſt bene verum quod præſumeretur, ſi coniecturæ adeſſent, enunciatumque fuiſſet, vnà cum temporis lapſu, vt ibidem dèclarat ad fin. latius Deci. ante eum conſi. xxxvi. nume.8. volu. i.

Non ſemper prouiſio hominis, tollit prouiſionem legis.

PROVISIO hominis communiter tollit prouiſionem legis l. fina. C. de pac. con. Bart. in l. quid ergo in §. pœna grauior colum.ij. ff. de his qui not. infa. bonus text. in l. cum ex filio. in §. filio & ibi etiam Bald. ff.de vul.& pup. ſubſti. & in l.& habet in §. cum quis.ff. de preca. dixi ego multa in l. admonendi. ff. de iureiuran. verum nouisſime ſciendum eſt, & præter cætera, hoc ipſum ita demum procedere dummodo prouiſio hominis, non veniat ad augendam prouiſionem legis, quia tunc ſecus dicendũ eſſet. l. legata inutiliter. ff. de adi. leg. l. quod fauore. C. de legi. & eſt ad propoſitum text. in l. cum debitoris. C. de iudi. & in l. fundus. ff. de an. lega. Bald. in cap. quintauallis. nume. 54. de iureiur.

Cogitationia,& animi pœna nulla eſt.

NON vanũ eſt quod dicit Iur. Con. Vlpian.io l.cogitationis.ff.de pe.cogitationis nullam eſſe pœnã, quod tamen intelligi debet præterquam in enormi delicto iuxta not. in l.ſi quis non dicã rapere.C.de epiſ. & cler. & in Caligula Sueton. c.xij. Et ad propoſitum quia animi cogitatio eſt ſicuti poſthumus in vtero,qui ſi nõ naſcitur, nihil eſt,nempe enim conceptum non natum imperfectum eſt l.fin.C.de poſthu.he.inſti.Bald.in l.j.colum.xj.C.qui admi.& in ſimili dicimus, ſi propoſitum in mente retentũ ſit, quod nihil operatur.l.ſi repetendi.C.de condi.ob cau.quodq́ue voluiſſe ſatis nõ eſt,niſi teſtator diſponat, ſeu voluntas io diſpoſitionem tranſeat.l. quidam cũ filium.ff. de hære. inſtit.Iaſo. in l.iij. colum.j.C. de lib. præte.

Sententia contra ſententiam, etiam ſi tranſierit in rem iudicatam,aliquando valet.

SENTENTIA contra ſententiam lata non valet ,ſi maxime tranſiuerit in rem iudicatam.l.j.C. quando prouocare noo eſt ne. c. ioter monaſterium de re iud. Imo quod eſt ipſo iure nulla,ſi latæ fuerint ex eadem inſtantia inquit Bar. in l.ſi tine io §.cum autem ad fi. ff. rem rat. hab. plene Imo. io l. ſi priore colum.j. ad treb. Idem Bar.in l.duobus.ff. de excep. rei iud. Paul. Caſt. conſi.xvj. ad fi. volu.j. Bald. conſi.xcviij.ad fin. volu.iiij.eſt verum ſi de notoria iniuſtitia appareret,qnod tunc fieri poſſet,& lata valeret tranſitu non obſtante,argumentum in cap.ſollicitudinem de ap.& coo fert ad dicta io cap. quod ad conſultationem eod.titu. Et ſimile eſt in victor qui ſi de iniuſtitia ſententiæ confiteatur pariter reuocatur vt tradit Innocen. in cap. quia pleriq́ue de immu.ec. Bnt. in cap. is qui fidem de ſpoo.& in cap.quanto de præſump.Abb.in cap. nouit de iudi. & vltimo loco Fely. in cap. inter cæteras colum.v.de re iud.& ita debet interpretari,ſeu limitari ſtatutnm noſtrum Patauinum j. de appel. quod à ſententia lata in publica concione,non poſsit appellari, nec ab ea ſupplicari, vel reſtitutio in integ. poſtulari, niſi ſit euidenter iniuſta,prællega.c. inter cæteras Por. in §.ſi quis ad fi. ioſti.de lega.

Non fraudat creditores qui hæreditatem repudiat vel legatum.

QVI occaſione acqnirendi vti non vult oon dicitur patrimonium diminuere l.iij.ff. de dam.iofec. nec fraudare creditores,tametſi is hæreditatem repudiauerit vel legatum l. qui autẽ in prin. ff.quæ in frau.cred. Quod tamen quantum ad legatum ſaltim,mihi ſanè videtur dubium, quod imò diminuat,quia regulariter dominium recta via tranſit in legatarium l. à Titio.ff. de fur.l.ſi tibi homo. §. cum ſeruus.ff. de lega.j. Sed nihil eſt,ex quo id debet intelligi verum,niſi repudiet legatarius,quo caſu ipſius legatum fingitur oon fuiſſe,vſque adeo vt omoino de iure quęrendo agatur, quod à nobis facilius abdiratur, quàm quæſitum.d.l.qui autem l.j.§.vtrum.ff. ſi quid in frau.pat. Iaſ.in §. item ſi quis in fraudem nume. 121. inſtit.de actio.

F I N I S.

GYMNASIVM SCOLASTICVM MANTVAE, PATAVINI IVRECON.

ELEMENTARIO ORDINE CONSCRIPTVM,

totq́; obſeruationes ferè, quot ſunt elementa continens.

NVNC PRIMVM IN STVDIOSORVM Adoleſcentum gratiam editum.

GRAVISSIMO SENATORI, EQVITI SPLENDIDISSIMO,

& D. Marci Procuratori Illuſtriſs. ac bene merito,

ALOISIO MOZENICO, PATRONO, & D. ſuo obſeruandiſſimo,

MANTVA PATAVINVS IVRECON. S. D.

EO ANIMO, eſſe debet homo, Ampliſsime vir, in hoc vitę præſentis curriculo, ſi maxime is fuerit, qui ita à natura bene inſtitutus ſit, morum elegantia ita ornatus & planè litterarum eruditione, ita inſtructus, vt nec aliud quicquã facere poſsit, etiam ſi velit, homini, & præſertim adoleſcentibus diſcere cupientibus, omnibus neruis (quod aiũt) & toto poſſe ſuo, prodeſſe, opem ferre, ſtudio, diligentia, cura, & ſollicitudine non deeſſe, pręſertim quia inter nos quoque natura cognationem quandam conſtituit, & ita quidem vt cum nefas ſit rurſus, hominem homini inſidiari, neceſſario cogamur, illis bene facere, opitulari, & quantum poſſumus, ſuppetias ferre, factumq́; eſt iam tritum ſermone prouerbium ανθρωπος ανθρωπω θεος. Et non aliter agere, edocẽt nos inſuper, animalia bruta, quæ inter ſe ſe non diſſentiunt, ſeq́; inuicem amant, alterũ alteri ſuccurrit, prodeſt, & auxiliatur, vſq; adeo vt indignum ſit, imò impiũ, & inhumanũ, nos illis eſſe inferiores, ſiue ab illis intellectu & ratione carentibus vinci & longe ſuperari. Qua de re ego, certe ad idem natus, & alitus, ac educatus (quod plurima teſtantur monumenta, à me aliàs edita, vtinam ea ſint quæ ſic prodeſſe poſsint) aliud quaſi ſigillum quoddam, nunc edere ſtatui, Gymnaſium ſcilicet (ſic libro nomen inſcriptum eſt, quod nõ aliud quàm exercitationem ſonat) iiſdem Adoleſcentibus, non infructuoſum forte, quod tibi Senatori grauiſsimo, & D. Marci Procuratori Illuſtriſs. ac optime merito, D. meo Patronoq́; obſeruandiſs. Do, dono, dico, & conſacro, ne Tharſus Lunam deducere tentet. vtinã ita tibi ſit gratũ vt cupio, neve me ſu perinde, arrogãtiæ, vel temeritatis vitio, coarguas, hoc idẽ enim feci, tua incredibi humanitate fr̃etus, quæ in te tã Illuſtri & magno Senatore, tãta eſt, quanta in alio poſsit deſiderari. & quia (quod me magis mouit) ſcio me quãquam mancipiolum tuũ indignũ, à te amari nõ vulgariter, vſq; adeo vt coactus ſim quoq; tuas infinitas propemodũ virtutes, reſq́; præclariſsimè geſtas, domi foriſq́;, prædicare, & ſupra quam dici poſsit, te inquam vnum Venetæ Reip. ſplendidiſsimum ſydus, non mo do obſeruare & admirari, verũ ẽt (aliter forẽ oĩum ingratiſsimus) munuſculo hoc (qualecũq; ſit) Perſarũ more, ſalutare, & perpetua quadã beneuolẽtia colere ac venerari. Vale Senator inter grauiſsimos prudẽtiſsime, & inter prudẽtiſsimos grauiſſime, Mantuaq́; tuo vt ſeruo, vtitor. Klẽ. Nouemb. M D LXVI. Patauij.

GYMNASII SCHOLASTICI MANTVAE,

CLASSIS PRIMA.

ADAM PATER.

QVONIAM à digniori ſemper eſt inchoandum (vt etiam in Dentorono. fecit Moyſes) qui hac de re, à præcept is moralibus incepit pariter, à quo denominatio quoque communiter fieri ſolet. l. j. ff. de albo. ſcri. Corne. conſi. ccxix. col. v. vol. ij. Ideo & nos primum, in hoc libello, in quo multa & varia tradituri ſumus, pro vt varia etiam ſuggeſſerit hinc inde lectio, à primo illo parente noſtro Adam incipere decreuimus, & epitomate quodam potius, aliqua conſcribere, quam longo ſyntagmate lectorem remorari. Sciendum igitur eſt, quod Adam idem ſonat, quod homo, quod è terra rubra, factus eſt, quodque rurſum ſonat idem quod rubrus, quod ex eadem terra Ebron ciuitas extructa eſt. qđ factus eſt ſiue creatus à CHRISTO, Nos ab hominibus, ipſe datiuus, homo vero natiuus. tanto igitur melius eſt opus, quanto melior eſt autor. quod hæc uox Adam, & rurſus, terra interpretatur. quod eſt nomen proprium & appellatiuum. proprium Adam, appellatiuum homo. vnde in pſal. filii hominũ, in hebræo vero filij Adę dicuntur, quod prothoplaſtus carnalis fuit, ſecũdus Adam vero CHRISTVS, ſpiritualis. quod Adã, caput fuit teſtamẽti veteris, CHRISTVS noui. quod ſcientiam habuit omnium, quę naturaliter ſciri poterant. quod vixit an. nongentis xxx. quod penitentiam egit. quod prophetię donum habuit, vltimo. quod ſepultus fuit in Caluario monte, vbi poſtea Chriſtus Ieſus, D. noſter, crucifixus eſt. Et nõ ab re, caput ipſius ad pedes crucifixi pingitur. & hęc vltra dicta à nobis aliàs in lib. obſeruatio. iiij.

ABEL.

Is Adæ filius à Cain fratre interficitur Et ipſe Cain, à Lamech poſtea occiſus eſt. Et nimirũ quoniam quod quiſque iuris, ſin alterũ ſtatuerit, ipſe eodem iure utetur. L. i. & toto ti. ff. qđ quiſque iu. c. cum omnes de conſti. verum quoniam hiſto. nota eſt, tranſeo.

ASYLVM ROMVLI

De aſylo Romuli multa dicit Lactan. diuina inſtitu. lib. Adde tu, quod illum inſtituit augendę vrbis gratia, vt eſſet criminoſorum refugium. Secũdo adde, quod ex tribus portis, quibus palatium olim cinxit, vna pandana appellata eſt. ideſt libera, quippe quod in aſylum ipſum tendebat. Tertio adde, quod Luceres tribus, ex tribus à lucumone dicta eſt, vel à luco, quem Aſylum Romulus appellauit. Quarto adde, à ſimili quod in Calabria, Aſylum Neptuno dicatum eſt, quo cõfugit olim Demoſtenes illęſus, niſi ſibi mortem veneno conſciuiſſet. Quinto addé, quod Mercurij ſtatua erat quoque commune profugium, & omnium Aſylum. nec non Apollinis templum. Templumque ruſus, Miſericordiæ, vocabant. Sexto adde, quod hinc Gręci, ἀσύλες homines à violentia tutos dicebant, quia inde extrahi nõ poterant, Septimò & vltimo adde, quod Aſylum Romuli ſuſtulit Auguſtus, quippe quod præbebat delinquendi occaſionem, & male. l. conuenire. ff. de pac. dotal. l. ſi vnus §. illud. ff. de pac. hęcque vltra dicta alias, maxime in Collectan. l. præſenti. C. de his qui ad ec. confu.

ARISTOTELES

Ariſtoteles ſtagirita Platonis diſcipulus, quorum alterum diuinum Græci vocant, demoniũ vero alterum. hic magnus vir fuit, quem iure miratur omnis poſteritas. multa ſciuit, multaque nouit, nec omnia quę inuenit, in lucem proferre cogitauit, maiorque ei fuit contradicendi animus & cura, quam ueri inueniendi ſtudium, & labor. ſæpia uocatus eſt, uſque adeo ut Athenis vicini & domeſtici poſt natum puerum die quinto ipſi munerum loco polypos & ſępias exhiberent. à Platone autẽ philoſophus veritatis. Et vere Doctor inclytus eſt, & omniũ philoſophorũ princeps, tametſi ĩ ſcribẽdo obſcurus, qa nõ ſunt Margaritę facile ante porcos ſpargendę, vt eſt in prouerbio. Fluuius uehemens auri, ſeu aureum eloquentiæ Flumen, vir animi ſagax, rerumque omnium pictor egregius. inque omnibus diſciplinis etiam reconditis eruditus. qui Iſocratis rhetoris gloria motus amplius, eloquentiam cũ philoſophia coniunxit. in Sardonia natus eſt, in Calcide vero mortuus.

ANTIOCHVS.

(Huius νόμισμα habeo ego argenteum) Syrię rex fuit magnus; cognomento uocatus, quem tamen (ut memoriæ proditum eſt) M. Aciliua Glabrio Coſ. apud Thermopilas Clade affectum in Aſiã redire coegit. Et poſtea ab Aemilio Regillo, nauali prelio victus eſt. deque eo Horà. alibi ſic,

Non hus iuuentus orta parentibus,
Infecit æquor ſanguine punico:
Pyrrhumq; et igentem cecidit Antiochum.

ALFENVS.

Iſte fuit Cremonenſis. patris, in qua, prius ſutrinã exercuit, deinde mutata opinione, ea clauſa Romam profectus eſt, ibique iuri operam dedit, ſub Seruio Sulpitio, & breuiſſimo temporis interuallo, in clariſſimũ Iurecon. euaſit. Conſulatum adeptus eſt, honorificentiſſimeque tandè

funee

ſunere elatus.cuius etiam Hora.meminit,ſeu quē potius ſatyrico irridet more, his verbis.

Vt Alfenus vafer, omni
Abiecto inſtrumento artis, clauſaq; taberna,
Sutor erat:ſapiens operis ſic optimus omnis.
Eſt opifex ſolus:ſic rex. Fuſius Rutil.

AGRIPPA.

Hic pantheon perfecit, vt in ſupraſcriptionē eiuſdem apparet, amicus & gener Auguſti. cui etiam num magno uſui fuit in bello contra M. Antonium. Decoratus etiam, præter alios hono res, ab eodem Auguſto, Vexillo ceruleo, ut nanalis victoriȩ teſtimonium foret, deinde corona roſtrata, bello Siculo, contra Pompeium Pōpeij magni filium, victor, quod neque ante eū, neque poſt contigit vlli. hincque Maro.

Parte alia ventis, & Dij Agrippa ſecundis,
Arduus, agmen agens: cui belli inſigne ſuperbum.
Tempora nauali fulgent roſtrata corona.

Cuius etiam numiſma, apud me eſt æneū, parte auerſa ob id, Neptunum ſculptum habens, manu dextra delphinum, læua vero tridentē ipſum Neptuni inſtrumentum, teneutē. non omittentes etiam Cantabros viciſſe, quod ſic Hora. alibi teſtatus eſt.

Ne tamen ignores quo ſit Romana loco res.
Cantaber Agrippæ: Claudi virtute Neronis.
Armenius cecidit.

AGRIPPINA.

Hȩc Mater Neronis erat, qui à Claudio poſtea adoptatͣ; ipſe vero, ducta Agrippina, ab ea, boleto necatus eſt, ſicque Nero filius, Imperium occupauit, cuiuſce facinotis, & Martia. et iuuenal. meminerunt. Ille ſic.

Quid dignū tanto, ultrique, gulæque precabor?
Boletum, qualē Claudius edit, edas. iſte uero.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino, ſed qualem Claudius edit,
Ante illum vxoris, poſt quē nil amplius edit.

ANTONINVS CARACALLVS.

Huius quoque numiſma apud me extat, argēteum & æneum, & ſignū marmoreum, Seueri filius, ſic vocatus ob indumenti genus, quod, in modum penulæ excogitauit, barbarum, diſciſſumque, & ex multis partibus, cōſutum. Imò qđ militibus iuſsit, vt eodem veſtis genere, uterentur. iſte fratrem Getam interfecit, in ſinu Iuliæ matris, gladiumque Deo cōſecrare eſt auſus. & cū Aemilius Pap. Iurecon. & pref. præto. parrici diū excuſare noluiſſet, ab eo pariter interfectus eſt. hic rurſum Alexādri Macedonici imitator fuit, vſque adeo, vt ſe aliquando, Alexandrum orientalem, Auguſtum, appellauerit. libros Ariſtotelis comburere voluit. Et in certaminibus denique, nonnumquam coronas Septingentas octuaginta duas, obtinuit.

ACHILLES.

Is, Peleo patre natus eſt, Chirone prȩceptore vſus, Bucinatorem laudum ſuorum habuit Homerum, vt alibi ſic, (prȩceteris) lingua Italica inquit poeta ille, lyricus, ſummus, F. P.

Giunto Aleſſandro alla famoſa tomba,
Del fero Achille, ſoſpirando diſſe;
O Fortunato, che ſi chiara tromba
Trouaſti, & chi di te ſi alto ſcriſſe.

quȩ tamen ſunt Cice. verba. in templo Apollinis Tymbrei, à Paride occiſus eſt, quod Polixenam in vxorē ibi adamatam accepturus eſſet, quod intellexit Iuue. quando dixit.

Securus licet Enean, Rutulumque ferocem.
Cōmittas, nulli grauis eſt percuſſus Achilles.

Hinc etiam Achilleus curſus, apud Tauroſcytas, verſus mare ponticum, vbi proſecutū (aiūt) Iphigeniam ex Aulide raptam. vnde Ponto inſula, Achillis tumultus appellatus eſt. Nec omittendū, Achilleum oppidū iuxta tumulū Achillis. nec phaſelis denique locus, vbi Mineruæ templum eſt, in quo lancea ſeruabatur Achillis.

ANCVS. M.

Hic. IIII. Ro. Rex fuit, qui primus Romæ reorum carceres cum urbe creſcentium, extruxit. Numȩ nepos ex filia. quique ann. quattuor & viginti regnauit, & fȩliciter obiit. Sed nec omittendum eſt, ſublicium pontem ab eo factum fuiſſe, deinde ab Aemilio lapideū, vſq; adeo, vt Aemilius inde etiam appellatus ſit. Ab eodem rurſum Oſtia extructa, quȩ militiæ omniumque munerum vacationem habuit præter dies. xx. in Hannibalis aduētu, quo neceſsitati Reip. ſubueniret.

ANNVS.

De anno memini me alibi dixiſſe multa, prȩcipue in lib. obſeruatio. verum nunc adde, quia natura ſemper nouas deproperat edere formas. l. ij. §. ſed quia. C. de vete. iu. enuclean. c. j. §. ſed quia, quæ fu. pri. cauſa be. amit. in vſib. quod aliqui eum computant ab exordio mundi, maxime Hebrȩi, nōnulli à Nino Aſſyriorum rege, prȩſertim hiſtorici. Aliqui ab excidio Troiȩ. Græci per olympiades. Romani ab vrbe condita. Multi ab Alexandro, Macedonico. Nos vero, à Chriſto nato. Secūdo adde, quod Iulius Cæſar Aegyptios imitatus, annum diſtinxit in dies. ccclxv. prout etiam habetur in l. cū hæres in §. ſtichus. ff. de ſtatulib. Tertio adde, quod veteres digitorum geſtu annos computabant. vnde Iuuenal.

Fælix nimirum, qui per tot ſæcula mortem
Diſtulit, atque ſuos iā dextra cōputat annos.

Quarto,

Qnarto ad de aliter quã ſupra vt Accur. noſter ſenſiſſe vr̃ in rub. C. de indict. lib. x. Romanos añ Chriſti natiuitatẽ cõputationẽ feciſſe ab indictione, Hebręos à diluuio, Græcos à ludo Herculis, hodie vero nos ab annis dominicę incarnationis. Quinto adde, quod eſt etiam annus edictalis, qui ab edicto ſtatuitur. l. j. §. largius ff. de ſuc. edic. Item decretalis, quem ſtatuit iudex, l. j. pręallega. §. decretalis. ff. eo. & conuentionalis, ſi à partium conuentione proueniat & proficiſcatur. l. j. §. ſi conueniat. ff. depo. argumentum in l. vnica cũ ibi not. C. de ſen. quæ pro eo quod int. Sexto adde quod annus Solaris eſt Solis, Lunaria vero Lunæ, per menſem. & quod mẽſes denique ac ſeptimo & vltimo, diis fabuloſis erant dicati, vt ſuo loco dicẽt. Vel ſi placet addas & aliud, qđ eſt ẽt annus mũdanus magnus perfectus annorũ quindecim millium. quanquam communiter (vt diximus paulo ante) ſit dierum ccclxv. & ita nouiſsime ſtatua fingebatur olim Iani, qui caput eſt anni, manibus numerũ hunc oſtendentis. & olim annus, dierum quadringentorum quadragintaquinque, qui vocabatur annus confuſionis. & nouiſsime (quod plus quàm notum eſt) annus biſextilis, de quo in l. cum biſextus. ff. de ver. ſi. mali hominis (vt aiunt) & hinc legimus, Valentinianũ ea die, in publicum prodire noluiſſe. imò plus quod temporibus noſtris ea die rurſum, & anno mulieres prægnantes, timent, ne in partu, ipſęmet & fœtus pereant pariter.

AQVILA.

Præſtantiſsimum omnium volatiliũ in aere, eſt Aquila, vt in mari Delphinus, homo in terra. Armigera Iouis, & famula (ut inquit Iuuenal.) ibi.

Sed leporem aut capream famula Iouis & generoſa.

In ſaltu uenantur aues. Non offenditur fulmine, non cõniuet ad ardẽtiſsimos Solis radios. Perniciſsimo uolatu ultra nubes fertur. Romanorum inſigne, & militare, uſque adeo ut miles Vexillũ ferens, Aquilifer dictus ſit, aliàs Vexilifer, & lingua Italica Alfiero. Et triumphans manu ſcipionem ſummitate aquilam habentem geſtet. Aquila Tarquinio Priſco regnum portendit, quippe quod pileum eidem ſedenti abſtulit, deinde remiſit, Simulachrum libertatis eſt. Et Imperatorum corpore combuſto, è rogo euolat, quaſi animam in cœlo ferat. Conſecratioq; eſt rurſum, ipſiq́ue tunc inter Diuos relati, quod etiam in numiſmate Titi, aliorumq́ue plurium, videri poteſt, quæ ego & argẽtea & ęnea habeo. Cętera Plin. fuſius.

AMARE AMOR.

In omne hominum genus par habet imperiũ arcipotens ille puer. Vnde Maro hinc.

Et ſubita incautum dementia cœpit amantem,

Ignoſcenda quidem:

Improbe amor, quid nõ mortalia pectora cogis,

Hercules enim vir diuinus, tot egregiis virtutibus ornatus, Iolæ amore captus, Eurithei regis filiæ, eam duxit in vxorẽ, quã vnicè adeo dilexit, vt exuuijs leonis depoſito, & claua, ſe purpura ornauerit, annulos digitulis impoſuerit, & nere cũ alijs ancillis non erubuerit. Vnde perditiſsima ex hoc res eſt amorem petere, pudorem fugere, diligere formam, & famam negligere. Imperator Gordianus duas & viginti habuit concubinas pariter, ex quibus multos reliquit filios, appellatusq́ue eſt Priamus ſui tẽporis, & ioco etiã quod eſſet natura proſperior, Priapus. Et certè miſer eſt homo, qui amat perditè. Amans ſemper inops, ſiue amor, & egenus, quod inopes reddat homines, ex penia inopię dea, ortus, natura querulus. Hinc Eurip. (verbaq́ue ſunt Medeæ).

Heu quàm magnum malum hominibus eſt amor?

Amor ruſum res amara eſt, qua moritur quiſquis amat. quem Orpheus, γλυκύπικρον, id eſt dulce amarum vocat. Si propter virtutem ſit tamen, efficax, perſeueret, & à iuſtitia quadã, ſanctitateq́ue animę, proueniens, optimum quiddã. & laudabile eſſe dicetur. quem tunc, vt patrem venerabimur, vt tutorem colemus, & vt præceptorem ſequemur. Et ſic qui ad contemplatiuã, uel etiam actiuam, non uoluptuoſam, dirigatur uitam. nãque hoc modo, ille eſt, qui rurſum, pacem largitur hominibus. Mari tranquillitatem. ventis requiem. cubile uiuentibus. triſticiam à nobis ammouet. familiaritate conciliat. cœtu omnes congregat. In ſolemnibus feſtiſque diebus, in choris & ſacrificijs dux, manſuetudinem porrigit, feritatem exterminat, beneuolentiam largitur, maleuolentiam expellit, propitius, beneficus, ſpectandus ſapientibus, Dijs placidus, exoptandus expertibus, & participantibus denique poſsidendus, atque tenendus. Dictũque mirum eſt ad propoſitũ, quod in Aethiopia, rege defuncto, chariores miniſtri, vnà ſe interimũt, amoris gratia. Cũque uidiſſet Petrus Apoſtolus, Magiſtrum ſuum ambulantem ſuper mare (ut in Euangelio dicitur) timens prius ne eſſet phantaſma, & audiuiſſet eum dicentem ego ſum, ſubito reſpondit. Domine ſi tu es, iube me uenire ad tè ſuper aquas. Eſt etiam (præter hæc) naturalis amor, patris ad filium, Mariti ad vxorem, & amici in amicos, ſed Dei ad hominem, omnem ſuperat amorem. Cur non igitur reciprocus in Deum eſt ingrati hominis, qui bonus eſt, quiq́ue dilexit nos, qui multa nobis eſt elargitus, & qui denique multo plura, & maiora etiam dare promiſit pollicitusque eſt.

ANTINOVS.

Aelij Adriani Imperatoris, familiaris fuit puer, adeo ab eo dilectus, vt cum, Caluariũ montem, & Golgota ac dominicum ſepulchrum, extra

tra mœnia exiſtentia, muro cinxiſſet, Aeliſmque appellaſſet vrbem. Templum ibi pariter illi extrui voluerit, & amplius, id Antinopolim appellari, vt ſic dilecti pueri, memoriam immortalitati conſecraret, cuius ſignum lapideum pulcherrimum habeo ego antiquum, & numiſma ab eo deſumptum manu egregij artificis, Io. Cauinij, Patauini, cum antiquis facile comparandi.

A R S.

Ars eſt præceptorum collectio, docentium ali quid, virtuteſq; veteres vocabãt artes. Nec ideo minus præſtans eſt, quanquã aliquãdo grammaticus (exempli gratia) barbare loquatur vel muſicus inepte canat, Medelamque ignoret Medicus, aliàs vitioſa foret argumentatio, quia nõ ſequitur. Theologi male viuunt, ergo Theologia falſa doctrina eſt, nec artificum errata, ſunt in artes ſic conferenda. Hinc videmus, cæno aurũ nõ pollui, ac contaminari, quodque etiam ſi quis nutriatur vt ſeruus, patiatur, operas obſequiales præſtet, non ideo minus liber eſſe deſinit. l. ij. C. de inge. ma. Eſt verum quod nulla ars ſine magiſtro diſcitur, & ſine interprete, imò qd nec abſq; exercitatione aliqua, percipi põt. quodque aliquam ſuſcepturus, ad eã facile obeundã, naturã habere debet, luctator robur, curſu certãs, pedũ pernicitatem, Gubernator mentis acumen, in ſuſcepta ſe exercere uero, quam nouerit, (ut eſt in prouerbio) aliàs (quod adhuc prouerbialiter dicitur) Camelus ſaltitabit. Et uere qui mul torum titulis ſuperbiunt, aut diuini homines ſunt, aut impudentes aut inſani: quique omnia pollicentur nihil præſtant, faciuntque ut omnia contrectando atque intelligendo (quod ait Comicus) nihil intelligant. Apelles olim, pictor ille egregius, fabro coriario (hiſtoria nota eſt) dicẽti neſcio quid, ne ſupra crepidam ait, quia nec cæcus de colore iudicat. igitur,

Nauita de uentis, de tauris narret arator;
Enumeret Miles vulnera, paſtor oues.
Et tractent fabrilia fabri.

Stratouicus citharœdus etiam, cum Ptholomeo rege, de Cithariſtria contendens, aliud ſceptrum aliud plectrum, dixit. Siq̃ue bouem ab aratro ſolueris, vel equum à curru, illum vero currui admoueris, iſtum aratro, præuaricator eris naturæ. nec ſecus ſi inciſis alis, eas greſsibiles facere volueris, vel homini coaptatis alis, vt volet. plus dicam, quod Cartagineuſis quidam cum leonem cicuraſſet, ſarcinis impoſitis, illumq; in modum aſelli per vrbem duceret, necatus eſt, vt pote naturæ tyrannus, vnde prouerbium fluxit. Clitellę Boui nõ conueniunt. & ad idem inquit philoſophus qđ quiſq; bene iudicat tũc, q̃ bene nouit, alias ad lyram eſt aſinus, maxime quis (ite rato dixerim) non omnis ars omnibus eſt pulchra. nanque lites & forum quęrit Cauſidicus. Theatrum & ludos populus. Ruſtici Boues & raſtra. equos & arma, miles. Tabernas caupo. Fornicem leno & meretrix. Nauta remos. & Studioſi denique libros. Ioueoteque ſunt artes poſtremo (agricolatio à Cerere, uitis à Baccho, Merces & Mercatura à Mercurio, & ab Apolline Medicina) quia humanę uitę uſus, & neceſsitas, ita requirebat. imò quod ex his, articulam omnis terra nutrit (το τεχνιον dicebat Nero) ut aliqua inſtructus, & deſtitutus Imperio, uiuere poſsit, ſicuti olim Dionyſius, Sicilię tyrãnus, qui regno pulſus, ludi magiſter tunc 10 pueros exercebat Imperium. & pro ut uarię ſunt, genteſque uariæ, etiam (peculiaribus tamen) gaudent, Thebani tibiis, Atheniẽſes eloquio, Cretici curſu, Theſſali equis, aliique aliis quã pluribus, quos enumerare foret longiſsimum. igitur finem facio, & cum his ad alia tranſeo.

A P O L L O.

Apollinis nomen quod ſæpe ſcriptum inueni mus, ęquiuocum eſt, ſiue triplicẽ habet poteſtatem, nanque Sol apud ſuperos eſt, Liber pater in terris, Apollo apud inferos. cuius tẽplum olim in monte Parnaſo poſitũ erat, ibique Delphicus, dabat reſponſa. tametſi muſicus etiam appellatus ſit, quia muſas docuit. & epicurius, ideſt auxiliaris. & alexicacus, quaſi auerruncus, quod mor bum auerterit peſtilentem. & Thyrxeus à fonte, ubi reſponſa dabat pariter, in quem, ſi caſu quis deſcendiſſet, quęcunque uoluiſſet pręſcire poterat. & Agyeus, hoc eſt uiarum præſes. & Lycius, quia ueluti lupi pecora rapiunt, ita quoque Sol (Apollo enim idem quod Sol dicitur) humorẽ eripit radiis. uel & melius Lyceus à ligno, cuius cortice ī æde ipſius Apollinis Lycæi, poſita ex oraculo quidem, lupi ouilia uexantes, interempti ſunt. & Iſmenius à Fluuio Iſmenio, præterfluente. Et Agoręus ideſt forẽſis. & Patareus a Patarã Lyciæ urbe olim opulentiſsima. & chryſocomos, à radiorum fulgore, quos comas aureas Solis uocamus. & obliquus quod oblique & ęnigmatice petentibus oraculum reſpondeat. & Accius, quia in Accio urbe Acarnanię colebatur. & Criſſeus à Criſſa urbe. & Pytheus à Pytho, unde Pythia ẽt feſta, & Tẽpli ſacerdos Pythias dicta dictuſq; ẽ. Et iuris peritus de quo ſic Iuuenal.

Ipſe dies pulchro diſtinguitur ordine rerum.
Sportula, deinde forũ, iuriſq; peritus Apollo.

quia in foro Auguſti (ibi enim ipſius Apollinis erat ſtatua) quotidie & aſsidue quidem, lites audiebat. & Heratæus, longe iaculans. & Aegletus ab Aegle inſula. Manu dextra gratias geſtat, arcũ & ſagittas ſiniſtra, quod ad noxam ſit pigrior, & ſalutem manu dextra prõptior largiatur. Chriſique vbi eſt eius templum, ac ſimulacrum, murem ſacrum ad pedes tenet, & eidem Parnaſia herba (laurus ſcilicet) ſacra eſt. Immolanturque aſini. licet aliter æſtatem aureã dedicent Metapontini, in agricultura fœlices.

AR-

ARCHILOCVS.

Poeta maledicus fuit, is enim (vt cætera ſilentio prætereamus) cum à quodam coutumelioſe appellatus fuiſſet, ſic reſpondit. Cicadam ala cõprehẽdiſti (huius nanque mirus eſt ſtridor ſi ala præhendatur) quaſi dicat præbuiſti mihi anſam de te male dicendi. de quo alibi Hora.

Archilochum proprio rabies armauit iambo.

imò quod Socerum ſuum ſuſpendio remedium quærere coegit, quia filiam iam deſponſatam ſe daturum negarat, quanque adegit etiam (vt memoriæ proditum eſt) ad idem genus mortis.

ARISTIPPVS

De Ariſtippo multa dicuntur, ſed id vnum mihi tantum præcipuum viſum eſt, nullo modo ſubticendum, quod argenti & pecuniæ fuerit ſpretor. nauque cum ſeruua eius in uia portaret argẽtũ, eoque onere grauaretur, abiice (inquit) quod vires tuas ſuperat, & quautum potes gere. vnde Hora. *Quid ſimile iſti.*

Græcus Ariſtippus? qui ſeruos proiicere aurum.

In media iuſſit Libyæ quia tardius irent.

Propter onus ſegnes. fuſius Laer.

ANCIANI.

De his quoque fit mentio ſæpe in iure, & maxime in l. j. ff. quod quiſque inr. & in l. ciuitas & ibi diximus nos. ff. ſi cer. pet. declata, eos eſſe, quibus reipub. cura commiſſa eſt, qnique à noſtris deputati, vocantur. Vicentiæ & Veronæ Conſules. Florentię primũ Anciani, poſtea viri Boni, Tertio priores, poſtremo vero Domini. In rep. Auguſtana Germanię, tutores.

ABSTINENTIA.

Multa extant abſtinentię exempla, ſed id vnũ prętæteris mihi ſemper præcipuum viſum eſt. l. Pauli Aemilij, q victo Perſeo, Philippi filio, cũ ex Hiſpania maximas retuliſſet opes, uix ex auctione bonorum redactum eſt, vnde vxori eius dos redderetur.

AFFECTVS.

Tres ſunt affectus, q̃bus homines in omnia dilabuutur uitia & faciuora pręcipites, ira, cupiditas & libido, quas, furias, Poetæ vocant, & eumenides. vnde Hora.

Quid mirum, vbi illis carminibus ſtupent.
Demittit atras bellua centipes
Aureis: & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?

Ira igitur ultionem deſiderat diſsidiaque hinc naſcuntur expulſiones & bella. Cupiditas vero opibus inhiat, q̃ fraudes cogitat, & appetit, latrociniis & furtis oblectatur, & libido deniq; voluptates expiſcaẽ, ſtupra adulteria & inceſtus. Ab affectibus affectio etiam deriuatur perſonarum, cuius habenda plerũque eſt ratio dicimus nos. l. Caius ad ſi. ff. ſol. mat. l. cum ſeruus. ff. mãda. l. ſi domus. §. qui confiietur. ff. de lega. j. dixi ego in l. obligatione generali, ff. de pigno. l. affectionis. ff. de dona.

ADVLESCENS.

Adulеſcentes, ſementem doctrinæ facere debent, ut adulti inde vberem meſſem colligant, vnde qnidã, quod, nõ ab re erit, hic cõſcribere.

Dum datur o pueri, diſcendi copia vobis:
Diſcite, non ſemper copia talis erit,

Polymathię uoſtræ libellus fuſius.

ATHLETA.

Athletę certatores ſunt, à Gręco verbo αἶλτω, quod ſonat certo, ſic dicti. quos vulgus campeſtratos appellabat, quia ſubligaculis operire ſolebant verenda, & nudi ſe exercere in campo. luctaturi etiam puluere poſt vnctionem aſpergebantur, vt præheuſioues forent firmiores, & nou lubricæ, & luctaturi diximus, qnia athletica certamina tria erant, curſorum, pugilum, & luctatcrum. & inde, Athlothætæ præfecti, & curatores coronarum. & ad idem ſciẽdum eſt, qnod Athleticam primus inſtituit Olympiæ Hercules. Et ſi Ioui in medio Cœli inugatur Sol trigonica radiatione, quod athletam facit, quodq́ue non ob id, qnod virtutis gratia artem exerceat, notatur infamia. l. athletas. ff. de his qui. not. infa. Et qđ Theagenes Thaſius (ut memoriæ proditum eſt) alioquin coronas. cxl. è certaminibus retulit.

ANANIA VRBS.

Iu Campania Romę ſita eſt hodie ſic vocata & populi Hernici, olim Latini, quos vicit M. Furius Camillus ſimul cum volſcis, hoſtibus po. Ro. Ia enim eſt qui Tribunus conſulis loco Manlium Capitolinum morti tradidit (hiſtoria nota eſt) & ad propoſitum (hoc tautum dicam) duobus magnis & præſtantiſsimis viris Bonifacio octauo ſcilicet Pont. max. & Io. Anagnino illuſtri I. Cou. claram eſſe.

ANCILLA ET PVER.

Pro ſubditis paſtorum ponitur alibi cum dicatur Lucæ. Et cœpit percutere pueros & ancillas. nomina peroſa, id noſtris iurecou. Illud vero vxoribus, nanque Ino (ut eſt iu fabulis) ſuſpicata virum rem cum ſerua habuiſſe, ancillas (vt dixi) odio habuit. Et hinc eſt illis ædem Matutę deæ, hoc eſt Aurorę ingredi fas non fuiſſe. Romanoſq́ue

manibuſque homines unam tantum aliquãdo in-
troduxiſſe ſolitos, quam in memoriam retracti
ſceleris etiam cedebant.

ANTICATONES.

In laudem Catonis Vticenſis ſanè (is enim eſt
qui miſericordiam Cæſaris longe grauiorẽ quã
mortem exiſtimans, ſe percuſsit, reſciſſoque uul-
nere expirauit, anno ętatis ſuæ xlix. non ſecus ac.
C. Marius, qui in cuniculo per quem tẽtauit eua
dere, mortem ſibi conſciuit. Vel L. Brutus, à na-
uibus Pompeij circunuentus, qui pariter mucro
ne uerſo ad roſtrum nauis, obniaus, corporis pon
dere occubuit. Vel Cn. Norbanus conſularis pro
ſcriptus in urbe Rhodo, qui comprehenſus ſe ip-
ſe interemit. Vel Caſsius (hiſtoria nota eſt) Vel
Q. Saluſdemus conſilia nefaria molitus, contra
Octauium Cęſarem dãnatus. vel M. Antonium,
cum ad Actium claſſe uictus Alexandriam pro-
fugiſſet. Vel Cleopatra, ne in arbitrium uictoris
ueniret) libellum ſcripſit Cicero, duos uero Cæ-
ſar, indignum idem ferẽs, ſeu inuidia motus, ta-
metſi eiuſdem uitia oſtendiſſet. quos Anticato-
nes etiam uocauit, ideſt contra Catonem, ἀντὶ
enim græce contra dicitur. Hinc Saty.

Nouerunt Mauri, atque Indi, quæ pſaltria penẽ.
Maiorem, quã ſint duo Cæſaris Anticatones.

ACCVRSIVS.

Florentinus fuit magnus Iur. Cõ. ideo ſic di-
ctus, quia occurrit tenebris iuris ciuilis, vt de ſe
ipſo loquens ait in l. facta in §. ſi in danda. ff. ad
treb. is habuit duos filios Franciſcum natu maio
rem, & Ceruoſum minorem, qui fecit multas ad-
ditiones, quę Ceruoſinæ inde appellatę fuerũt, &
de quibus fuſius Bald. in l. j. in §. officio. ff. de tu-
te. & ra. diſtra. & in l. j. in §. interdum. ff. de legi.
tuto. & quia dixi ego alibi ſatis in libello de vitis
Illuſt. tranſeo non omittens tamen hoc vnum,
quod omnes in æde ſacra diui Franciſci Bono-
niæ, elegantiſsimis tumulis, ſepulti ſunt, ſiue in
Cimiterio eiuſdem, vnus poſt alium, in quorum
ordine eſt etiam Odof. ibique ſumma cum laude
quieſcunt.

ABYSSVS.

Quoniam alibi ſic formaliter dicitur. Iudiciũ
Dei abyſſus multa, hoc vnũ tantũ ſciendum eſt,
quod in ſacris capitur literis, pro maris profun-
ditate, & inferni, pro materia informi. pro men-
tis humanæ inſcrutabilitate. et pro diuinę men-
tis denique incõprehenſibilitate. & ita verba ſu-
pradicta hoc modo vltimo capiuntur.

ARENAE MARIS.

Arenas numerare haud eſt facile, ſicuti nec vo
lare ſine pennis. Imò quod eſt impoſsibile.

ACTOR.

Actor ad vnam cauſam eſt tantum, Sindicus
ad ſingulorum cauſas eligitur, in iudicijs. Iconõ-
mus ab epiſcopo, rebus eccleſiaſticis. Et ſic diffe-
runt pluralitate negotiorum, & qualitate. not. in
l. j. in §. j. ff. quod cuiuſque vni. no. Sp. in titu. de
his qui alie. no. ag. in §. ſindicus. & in §. actor.

ADVLATIO.

Magnum malum eſt adulatio, vitanda quidẽ,
inq; genere demonſtratiuo fugienda vt in l. j. C.
de ſtatu. & imagi. Hinc clericus adulator ab offi
cio degradatur. c. clericus. xlvj. d. Perpetua prin-
cipum peſtis, qui dum libenter audiunt quæ vo-
lunt, adulari ſinunt, & falli æquo animo patiun-
tur. à Græcis orta. Callida, inſidioſa, blãda, & (ut
inquit Plato) cauillatrix. Ancillaris rurſum. i. ſer-
uilis, quæ homines ex ſtultis inſanos facit, imò
quòd mortis cauſam fuiſſe Cæſari aiunt, adulato
res, quos ſatyrici Iuuenal. & Perſi Palpones vo-
cant. ille ſic.

Quem munere palpat.
Carus: & à trepido thymele ſummiſſa latino.
Iſte. *ius habet ille tui, palpo.*

Cornelius enim Balbus cum vellet Cęſar ei ni-
dam aſſurgere, eum retinuit, dicens. memineris
te Cæſarem eſſe. Et Pruſias Bithyniæ rex, Romã
venit, gratias Senatui agit, ob victoriam ex Mace
donia partam, aduerſus Perſeum Philippi filiũ,
regem. Nicomedem filium ſenatui commenda
uit, & plenus adulationis, libertum ſe po. Ro. eſ-
ſe dicebat. In muſica eſt etiam adulatio. nanque
vbi Dores patriam illam, ac montanam muſicã
linquentes, inter armẽta ac pecudum greges, cla-
morum tibiarum ſaltationumque amatores effe-
cti, muſica ſimul cum ipſa, degenerem virtutem
reddiderunt. Medicina etiam degener, ad adula-
tionem ſe tranſtulit, cum primum homines Aeſcu
lapij, diſcipulorũq; eius, curatione relicta, ſtudia
illius artis, coquinaria ſimilitudine inſecerũt, pra
uorũ. ſ. corporũ adulatores nocẽtiſsimi. Quid qd
oratori, & Sycophanta adulatur, orationem ad-
uerſus orationem exacuens. Iuſto iniuſtum, ho-
neſto muniẽs turpe. Et Sophiſta denique philo-
ſophiæ. Non omitto etiam, quod qui adulatur
paraſitus eſt, qui vero quod conuenit ignoran-
ter prætermittit, ſtultus. & ſi malitia, inimicus.
Et breui oẽs cũ vmbra ſua, hoc eſt cũ adulatori-
bus certamẽ iniũt, quorũ copia nõ minor eſt, quã
ęſtate Culices, vel in culina Muſcę horũ igitur vo-
ces, vt venenũ, melle illitum, reſpuendæ ſunt, ut
olim Tiberius, quem (adeo adulationes aueiſatus
eſt) prænomen Imp. & cognomen patris & pa-
triæ, ac coronam ſibi oblatam, recuſaſſe ferunt.

ANNVLVS.

Annulũ ferreũ inuenit Prometheus, Athlãtis
frater, cui gẽmã incluſit, eũq; vngulũ appellauit,
quia quemadmodum vnguis carne, ſic gemma,
metallo, circundatur. [illegible]

ACADEMIA:

Academia, erat Platonis ſchola Athenis, Lyceum Ariſtotelis. Diuus Hiero. vero, Athęneũ, pro quo vis loco capit, vbi tradantur literæ. erat enim Athenis rurſum, locus Mineruæ ſacer, vbi ſinguli ſuas artes profitebantur. Academicos vero Aug. Caducarios vocat, quippe quod morbo caduco, & comitiali forte obnoxij ſunt. Pariſiis Academiam inſtituit Carolus Magnus, Bononię Theodoſius, Patauinam hanc noſtram autem, cõſuetudo longęua, quæ vim legis habet. & vt latius tradit Bar. in proœ. ffforum. & Bal. in l. ſed & reprobari, ad fi. ff. de execu. tu. Anglia etiam duas habet florẽtiſsimas, Cantabrigiam, & Obxoniá. Sed nulla eſt, quæ ita floreat, vt hęc noſtra, honeſtis diſciplinis, quęq; nulli cedit, imò eidem omnes vt nox diei. Huc igitur proficiſcantur adoleſcentes, libenti animo, magno, excelſo, & erecto, quoniam velut è diuite quodam emporio, preciosiſsimis optimarum diſciplinarum mercibus, locupletes domum redibunt.

ARCHITECTVS.

Ingenio ſolerti eſſe debet, vſu maximo, iudicio acerrimo, conſilio maturo, & arte deniq; cõſumatus. Vt Palladius noſter, cum antiquis ſine controuerſia cõparãdus. Et nimirum quidem, vt inueniat, cognoſcat, ſeligat, cõponat, & quod cõſtituit deniq; perficiat. Et qualis olim fuit etiam Philo, cuius opus Athenienſium armamentariũ erat, hoc eſt, repoſitorium armorum, nauiumq́; receptaculum, ad Strategei & Conditorij differẽtiam ſic appellatum. in quorum altero, hoſtiũ ſpolia reponebãtur: alterum vero, tormẽtorũ, bellicarumq́; machinarum recõdendarũ, erat locus.

AVRVM.

Quamuis Samnitũ Legatis dixerit Curius (vt memoriæ proditum eſt) ſe nolle aurum, ſed imperare potius, habentibus aurum. Demetrius vero, Imperatori Romano, ſibi rurſum aurum mittenti, ſi tentandus erat, toto Imperio experiri debuiſſe. quodq́; in auro ſpecioſa ęrũna eſt, & ſplendida miſeria. eo tamen metallo, nullum aliud eſt pulchrius, ſplendidius, ac potentius. namq; eius ſplendore captus Aeſculapius, Hippolytum ab inferis reuocauit. Salutis ſpes eſt in auro, quo placatur etiam Rex ferus, Vectes franguntur & ſaxa. triſtis ianitor mollitur. Aurum ſolutos vincit. vinctos ſoluit, ſontes liberat, & innocentes damnat, diſertos ex mutis, ex diſertiſsimiſq́; mutos reddit. Auro concionatus eſt Metellus in Cæſarem. Demoſthenes non anginam, ſed argentãginam paſſus, (hiſtoria nota eſt) obmutuit. Inermos armat, armatos ſpoliat. pacẽ præſtat, & eripit. & breuiter nullus locus tam fortis eſt, in quẽ aſellus auro onuſtus, nõ poſsit (vt inquit Cice.) facile aſcendere. vſq; adeo vt nec Philippus, ſed eius aurum Græciam ſubegerit. Quod & Hora. ſenſit, dicens.

diffidit urbium
Portas uir Macedo, et ſubruit æmulos
Reges muneribus. munera, nauium
Sæuos illaqueant duces.

Imò Iupiter ipſe (vt eſt in fabulis) in imbrem ſe aureum vertit, cuſtoditæ mulieris pudicitiã, rapturus. de quo ẽt Poe. lyricus, lingua Italica.

Canzon io non fui mai quel nuuol d'oro,
Che poi diſceſe in precioſa pioggia.

ARMA.

Quid armorũ appellatione veniat, clarè habetur in l. armorũ. ff. de ver. ſig. verum præter ea q̃ ibi dicuntur, adde tu quod neſciunt arma ponere quibus ſemel tradita ſunt. quodq; arma bene extruere, eſt ſalutem hominum cuſtodire. Et quod deniq; in bello ſunt neceſſaria, in pace decora. Clericorũ lachrimę. Militũ tela & enſes. Scholarium libri, vt inquit glo. in l. nepos Proculo. ff. de verb. ſig. Mulierũ vngues. Animaliũ cornua & dẽtes. aliter tamen Luchret. ſic.

Arma antiqua, manus, ungues, dẽteſq́; fuerũt,
Et lapides, et item ſyluarum fragmina rami.

Et Hora. ſimul.

Vnguibus et pugnis, dein fuſtibus atq; ita porrò
Pugnabant armis.

Et aliter D. Hiero. (armorũq́; genus iſtud, cęteris eſt pſtãtius) Arma Dei ſcilicet, nõ alia, ſumẽda fore à nobis, vt ĩ die mala poſsimus reſiſtere.

AVGVSTVS.

Auguſtus, & Cæſar differũt, ille à Senatu, iſte à patre eligi ſolebat. ea de re in legũ noſtrarum (ſcitu enim dignũ eſt) ſic qñq; dicitur ſupraſcriptione, Philippus Auguſtus, Philippus Cęſar. Et ois Auguſtus eſt Cęſar, non è cõtra. Vel & aliter dicamus, q̃ Auguſtus ſit, qui nunc regnat (idẽq; tamen eſt) qui vero in prouinciã mittitur, Cęſar dicitur, Auguſto in Imperio ſucceſſurus. Cognomenq́; eſt nõ ab augẽdo dictũ, vt quãdoq; docuimus poſt alios in l. ij. in §. appellata. ff. ſi cer. pet. ſed ſacroſanctũ, religioſum, diuinũ, & maieſtatis plenum. quo ille, qui viros oẽs audacia, prudẽtia vero iuuenes, ſuperauit, vltimo loco (prius enim Octauius, deinde Cęſar) fuit appellatus. Ex ſorore Cęſaris nepos. In cuius honorẽ, Cęſareã Paleſtinę, quę prius Stratonis dicebatur, Herodes Aſcalonita dicauit. Ipſe vero Quirino, ideſt Romulo, Tẽplũ colũnis ſex & ſeptuaginta decoratũ, quaſi vaticinio quodã p̃dixiſſet, ſe tot annos viuere debuiſſe. Et enim lxxv. annos mẽſes x. dies xxvj. natus, Sex. Apuleio & Sex. Põp. Coſſ. Nolæ moritur. quanquam nec ſuſpitione Liuia caruerit (prius enim M. Antonij & Fuluię uxoris filiam duxit, deinde eodẽ M. Antonio, & Cleopatra, uictis, repudiauit) ficubũs ueneno infectis, (vt Agrippina Boletis Claudio) mortis cauſam ei dediſſe. Voluit etiam hic Romulus appellari, quaſi

quaſi ab eo ortum habuiſſet Roma,aucta,e onſeruata,inq; fœliciſſimo ſtatu collocata. Verum ſuſpitione regni affectati, ſupradicto cognomine Augusti, cohoneſtatus eſt, quod Græci aliter σεβαςον vocant, cultu ſcilicet & honore digniſſimum. Cætera Tranquil. & Dion.

ANIMVS.

Vt ager quanuis fertilis,ſine cultura fructuoſus eſſe non poteſt,ſic ſine doctrina animus ſterilis eſt. Imò,quia plerumq; erroribus abūdat,niſi diligenter euellantur,& labore atq; ſtudio, bene purgentur,effici planè poteſt,& facile, vt in ipſo flore fructus pereant,& extinguantur. præcipua hominis pars, & quaſi auriga (ſenſus enim ſunt quaſi equi ſine ratione currētes) frena ipſorū currentium retinens. Ideo eiuſdē munus eſt,ratione vti,non motibus cōcitari,virtutibus inſtrui, prudentia,fortitudine,iuſtitia,& temperātia. Si deliberandum eſt,vel pugnandum,vel contrahendū, vel aliter curandum corpus. Summopereq; laudādus ille,qui animam tanquam arcum, ad omnes rei bene gerendæ occaſiones intentum habet.

ANIMA.

A nomine Græco anima dicta eſt ἀνεμος; id eſt ventus, quod tamen verum non eſt, ex quo à Deo creata eſt,vt legitur Gene. ibi. formauit igitur Deus,hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Sicq; dicta quia viuificat corpus. In qua eſt intellectus vt in capite oculus. Imò & Trinitatis imago, quo ad tres ipſius potentias,memoriam,intellectum (iteratò dixerim) & voluntatem. Similis Deo,quia vnus, ipſaq; vna,tota in toto,vt Deus vbiq;,& trina,memoria,intelligentia,& voluntate,(vt diximus) & trinus ipſe Deus,Pater,Filius,& Spiritus Sāctus. Simplex,immortalia,& inuiſibilis. exploſa eorū vanitate,qui dicebāt ignem eſſe,vt Zeno,harmoniam vero Ariſtoxenus, Xenocrates numerum, & Ariſtoteles Endelechiam quādam,hoc eſt cōtinuatam motionem. Et (vt fuſius dicam) ſimilis eſt,lapidibus quantum ad eſſe,quantum ad viuere arboribus, animalibus vero quantum ad ſenſum, Angelis quantum ad intellectum, & quantum ad intelligentiam Deo.

ARROGANTIA ARROGANS.

Infœlix eſt ne dicam arrogans, qui omnis ſibi licere exiſtimat,vt Timeus Siculus, qui ſe facile Thucididem ſuperaturum iactabat. vel Lycurgus Briantis filius, qui,quoniam cum Diis,Baccho præſertim pugnare contendit, cæcitate perpetua à Ione Saturnio, affectus eſt. Vel Laberius qui in Cæſarem ſic inuectus eſt. Porrò Quirites libertatem perdimul. Neceſſe eſt multos timeat, quem timent multi. Tanta arrogantia Pacuuius ſui confidentia,vt Cæſari in Collegium venienti Poetarum,non adſurrexerit. qui etiam in Camenarum ęde,maiorem ſe poſuit ſtatuam,cum eſſet breuis & homunculus quidam. Tanta Menecrates Syracuſanus, Philippi Macedonis Medicus, vt ſe Iouem appellaret. Arrogantiſſimi omnium vero, Neuius Poeta, & Ariſtarchus Grāmaticus, nanq; in epitaphio illius legitur, quod ſibi propoſuerat, ſic.

Si forent fas flere,
Flerent Diuæ Camenæ, Neuium Poetam.

Illius vero iudicium adeo caſtigatum, vt hoc ipſum iactaret, verſus Homeri nō eſſe, nec illius eſſe putarentur, quos ipſe non caſtigaſſet. Cætera fuſius ego in lib. qui polymathis inſcriptus eſt.

AGRICVLTVRA.

De agricolis, deq; agricultura, memini me in lib. obſeruatio. dixiſſe multa, nouiſſimè tamē addę, à viris ſtudioſis fore maxime deſiderandam. Verbaq; Hora. ad idem, ſunt hęc.

O rus quando ego te aſpiciam, quādoq; licebit,
Nunc ueterū libris, nunc ſomno & inertibus horis,
Ducere ſollicitæ iucunda obliuia vitæ.

Hinc Metapontini in agricultura læti & fęlices, auream æſtatem Apollini dedicarunt. Cui ēt dare operam, Romanis fuit aliquādo glorioſum. Quod teſtantur Cicerones, Fabij, Lentuli, Serani & ſimiles, ob id quoq; tunc, cognomina ſumētes. nec ſibi vult aliud Iuuenal. carmen, ibi.

Erectum domino referens à monte ligonem.

Vel alibi & melius.

Viuite contenti caſulis, & collibus iſtis
O pueri Marſus dicebat, & Hernicus olim,
Veſtinuſq; ſenex, panem quæramus aratro.

AVLA.

Vita aulica ſplendida miſeria eſt, & perſonata fęlicitas, ipſaq; Aula principum, malorum lerna, vbi non aliud guſtatur, quàm ambitio, adulatio, munera, officiorum venditio, ſimulatio, & expoliatio ac voluptas. Ipſiq; idem quod Medici faciunt, imitantur, nanq; corpus primum inaniūt, poſtea implent ac vegetāt. Inq; magnis aulis, velut in vaſto nemore varia animātur genera, aluntur. Equis veliſq; igitur, aula fugienda eſt. Interrogatus tamen, neſcio quis, quomodo ſic in Aula conſenuerit (quod rariſſimum eſt) iniurias accipiendo & gratias agendo, reſpondit.

ALEXANDER MACEDONICVS.

De geſtis Alexandri multa Q. Curtius & Arianus, adde tu id tantum nunc, quod comparatiuè ad Philippum patrem, longe fuit præſtantior. quodque in Cilicia Darium fudit. Et quod eundem expreſſum geſtantes, auro vel argento,

 in omni

In omni publica uel priuata actione, iuuantur, utque adeo ut Macriani uiri & mulierea, Romæ non ab re, uli uſę ve fuerint ipſius imagine ſemper. Omnium regum humaniſsimus & clemens, erga vxorem et filias Darij, cuius proditores et interfectores, Beſſum & Nabarzanem Satrapas, crucifigi, Dariumque ipſum, fuſis lachrimis ſepeliri, iuſsit. & dictu etiam mirum eſt, eo tempore, quo ex Olimpiade natus eſt, quod ab Eroſtrato Dianę ephesiæ templum incenſum eſt, & conflagrauit, quodque id locũ adulationi fecit, deſertum à Dea, vt parturienti Olympiadi aſsiſteret. Et quod creditur mortuus ex veneno aquæ ſtigiæ, non ſine Ariſtotelis infamia ex quo cum capitali odio fuerat inſectatus.

ATHENAE.

Quanti Athenas fecerint Ro. ex eo liquet, qđ Legati olim illhuc miſsi ſunt Sp. poſthumius Albus. A. Mâlius. & L. Sulpitius Camerinus, iuſsitq́; inclytas Solonis leges deſcribere, & aliarũ Gręciæ ciuitatũ inſtituta, mores, iuraq́; noſcere, Ibi (vt memoriæ ꝓditũ eſt) Licęũ Ariſtotelis erat, Academia Platonis, & Areopagus, primiq́; fuerunt Athenienſes qui Remp. conſtituerunt. Athenas vrbem Palladis vocat Hora. qñ dicit.

Sunt quibus unũ opus eſt, intactã Palladis urbẽ.
Carmine perpetuo celebrare, & undiq́; decerptæ frondi præponere Oliuam.

& (vt inquit Cice.) ſine controuerſia fuerũt omniũ doctrinarũ inuętrices, & Gręcia ipſa, omnis philoſophię parens. Atticus populus tamẽ acer erat, mobilis & inuidus. Cõparabatq́; Iſocrates Athenarũ vrbẽ meretrici, quæ cuiusq́; congreſſum primo trahit, ad commorandũ vero nequaquã conſentit. ſit Athęnæ aduenas admittebãt facile, ſed nõ tamẽ ut eſſent ciues, ſeu vt ciuitate donarentur. Philippus vero, Macedonicus, Hermĩs, quia vt illi præter os virile, nihil aliud habent, ita Athenienſibus, nil aliud quã eloquentia remanſerat. Imò quod eandem Bello Peloponeſiaco cõciderunt. Et præter hæc (dictu mirũ videtur) antequam caderet, anteque Pompeij cladem, multa molitis contra Cęſarem, quod propter maiorum virtutem & gloriam eiſdem pepercit.

BOLETVS.

BOLETO præparatum venenum infudit Agrippina, de qua ſuperius, quẽ maximũ & pulchriorem Claudio marito, manducãdum exhibuit, deque reliquis ipſa comedit vſque adeo vt hoc pacto inſidijs circunuentus, è conuiuio quaſi temulentia oppreſſus elatus ſit, quod erat illi frequens, noctu autẽ omiſſa loquendi audiẽdique facultate omni, diẽ clauſit extremum, vnde vulgatum illud prodijt.

Bolethi lethi cauſa fuere mei.

& hinc Iuuenal.

Occurrit matronæ potens, quæ molle calenum.
Porrectura uiro miſcet ſitiente rubetam.

Item alibi.

Reſpice riuales diuorum, Claudius audi.

Et alibi.

Minus ergo nocens erit Agrippina Boletus.

Et ad idem extat non ab re, Gallionis Senecæ fratris, vrbaniſsimum ſanè dictum. Claudiũ fungo immortalitatem ſibi peperiſſe, quodque vncis in forum carnifices ſontes trahũt, ac inde in profluentem amnẽ proijciunt, fungo vero Claudius in cœlum raptus eſt. Et illud quidẽ Neronis memoria quoq; non indignum, fungos Deorum cibos eſſe, ita vt Claudius Boleti vſu Deus etiã factus ſit. Hæcque de Boleto ſufficiant ſatisq́; ſint.

BIBLIOTHECA.

Bibliothecam habere inſtructam, cuius appellatione venire etiam libros, indubitatũ eſt, vt alibi inquit I. Con. in l. Labeo. ff. de cõt. emp.) certe pulchrũ eſt, vt Pergami Attalus olim & Eumenes & in Ionię ora, Smyrna. Scituq́; dignũ eſt, qđ primus omniũ regibus Aegyptijs inſtruxit Ariſtoteles. Romæ vero Aſinius Pollio, Statua M. Varronis ornata. Cui primũ quoque à Cæſare fuerat credita. Inſtruxit etiam M. Antonius triumuir, in qua ducentorũ millia erãt librorũ exẽplaria, Alexandrię mille & ſeptingenta. Credita rurſum fuit etiam & aliquando, ab Auguſta Põpeio. à Pitholomæo rege, Marco, & à Philadelpho denique, Demetrio Phalereo. & quanquã alias Diodotus Siculus hiſtoriã ſcripſerit, quã Bibliothecã appellauit, velitq́; amplius Cice. adoleſcẽtes eã onerẽt potius quàm ornẽt, nihilominus ad Atticũ ſcribens ait. Quod ad me de Hermathena ſcribis, per mihi gratũ eſt, ornamentũ Academię proprium meæ. & alibi. Tu velim, ea, quæ nobis emiſſe & paraſſe ſcribis, des operã vt quãprimũ habeamus, & velim cogites id, quod mihi pollicitus es, quemadmodum Bibliothecam nobis cõficere poſsis. Item alibi. Hermæ tui Pentelsci, cum capitibus æreis, de quibus ad me ſcripſiſti, iam nunc admodum delectant, quare velim, & eos, & ſigna & cætera, quæ tibi eius loci & noſtri ſtudij & tuæ elegantiæ eſſe videbuntur, quã plurima, quamprimum mittas. Nam in hoc genere ſic ſtudio efferimur vt abs te adiuuandi, ab alijs prope reprehendendi ſimus. Et alibi. & ſigna megarica, & hermas, de quibus ad me ſcripſiſti, vehementer expecto. Quicquid eiuſdem generis habebis, dignum Academiæ tibi quod videbitur, ne dubites mittere, & arcæ noſtræ confidito. Genus hoc eſt voluptatis meæ, quę gymnaſio maxime deſunt, ea quæro. Quid mirum igitur, ſi noſtra amicorum communis, non modo libris inſtructa, verum ſignis ſtatuiſq́; & antiquitatibus ornata eſt, quam nec magni ac illuſtres viri, aliquando etiam videre, inſpicere, & cõtemplari, ſunt dedignati.

BENEVENTVM OPPIDVM.

Adeo verum eſt mala nomina fugienda eſſe, vt pote mali hominis mendacia, vt hinc dubitatū minime fuerit, Beneuētum oppidum, (Colonia enim Romanorum erat) appellari, bene ominandi cauſa, cum tamen prius Maleuentum vocaretur. Hinc Hora.

Tēdimus hinc recta Beneuentū ubi ſedulus hoſpes.

pene arſit. deque his fuſius nos aliàs in l.ij. in §. appellata. ff. ſi cer. peta. & alibi.

BATTILVS.

Quod pluribus modis intelligi poteſt, ambiguum eſt, ideo dicunt noſtri, vitari debere. tamē (vt ad dicta in l. quotiens in ſtipulationibus. ff. de verb. ob. tibi ſeruiat) ſcias velim, Battilum huiuſmodi eſſe, nanque primum Mimus fuit, ſic vocatus, & Anacreontis Poetæ puer. Item populi Septentrionales, & inſtrumentum denique quo vtimur ad vſum ignis, de quo (vt prius) Iuuenal.

Chironomon Ledam molli ſaltante Batilo.

Et alibi pro Anacreontis puero, quem etiam Polycrates Tyrannus dilexit.

Effigies inter veſtras ſtatuamque Batili.

ita arietis verbum, capitur, ad generandum inter oues, inſtrumentum Bellicum eſt, Marinaq; etiā Bellua, vt in præalleg. l. quotiēs. Canis latrans, cęleſtis, & Marinus piſcis pariter. Vnde (ſcituq; dignū eſt) differentię cauſa, & ne ambiguitas in verbis oriatur diphtongi inuenti fuerunt, qui ſunt quattuor. æ, œ, au, eu.

BLANDILOQVVS.

Eſt, qui etiam deleneficus vocatur, (vt Fulgentius de vocibus antiquis, inquit) qui verbis blādis vtitur, ad aucupādam amici, vel alterius cuiuſq; gratiam. exemplum. Omnia ſumma conſecutus es, virtute duce, comite fortuna. eaq; es adeptus adoleſcens, multis inuidētibus, quos ingenio induſtriaq; fregiſti. Vel ſic. Coſ. es deſignatus, optima ætate, ſumma eloquentia, maxima orbitate Reip. virorum talium. Vel ſic. Senatus grauior, conſtantior, amicior tuis laudibus eſſe non potuit, quam fuit. Vel ſic. Omnia tua conſilia, mihi non magis prudentiæ plena (quæ ſumma eſt) videntur, quàm fidelitatis, quam ego ex mea conſcientia metior. vel ſic. Conſilio nō eges, ſed abūdas potius. Vel ſic. In Rep. conſeruanda iam defatigatus, non multo plus faueo patrię quàm glorię tuæ. Vel ſic. Sic tibi perſuade tantam eſſe, apud omnes bonos tui charitatem, vt nullū genus ampliſsimę dignitatis excogitari poſsit, quod tibi non paratum ſit. Vel ſic. Itaq; perſuade tibi maximam Reip. ſpem in te, & in tuis copiis eſſe. Vel ſic. Tua virtute & magnitudine animi nihil eſt nobilius. Vel ſic. Eſt enim tua toga omnium armis fęlicior, quę nunc quoq; nobis penè victam Remp. ex manibus hoſtiū eripuit. Vel ſic, Athenas ueni, uidi filium tuum deditum optimis ſtudiis, ſummaq; modeſtię fama. Vel ſic. Faueo tuæ gloriæ, & eruditionem admiror. Vel ſic. operum tuorum habes non modo lectorem, ſed etiam pręconem. Vel ſic. Cum tuas lego literas, multiplicē cum fructum tum uoluptatem capio, & qualeſcū que ſint diſcedo doctior. Vel ſic. Tuus ſermonis terrens, meam expergefacit ſomnolentiam. Tuus ardor meum frigus acuit. tua copia, ieiunam exilitatem meam emendat, atq; caſtigat. Vel ſic. Fauore tuo fulcis Claudium meum, auctoritate tueris, ſplendore ornas, & benignitate foues. Vel ſic. Tuam hanc fœlicitatem orbi partam, loquentur eruditorum hominum linguę. Tuum hoc ingenium iuuandis mortalium rebus natum, celebrabit æternis monumentis, Latina pariter ac Gręca facundia. Vel ſic. Ardentem uirtutis amorem ſpirant tuæ literę. Vel ſic. Liberalis ingenij tui uerecundia, tuam ętatem ornat & cōmendat. Vel ſic. ſuauitate literarum tuarum uelut incantamentis efficacibus ſcias me tuum factū eſſe. Vel ſic. Tuo carmine hominem, uelut in ſpeculo, ſum contēplatus, magna lanè cum animi mei uoluptate. Vel ſic. Inter meas pręcipuas fœlicitates numero, quod hominis tam candidi, ſim beneuolentiā nactus. Vel ſic. Quam maximè mihi diſplicui tua audiens uel legens. Vel ſic. Tu ſuperiores omnes qui ſcripſerunt longo poſt te interuallo, reliquiſti. Vel ſic. Si ſcripſiſſes fuiſſes mihi in moleſtiſsima ualetudine, magno ſolatio. Vel ſic. Si talem epiſtolam tuo Marte ſcripſiſti, tempus eſt ut ego calamum abiiciam, meq; à ſcribendo abſtineam. Vel ſic. Muta prius labentur flumina in mari, ſine ſtrepitu, quàm te amare deſiſtam. Vel ſic. Legi opus tuum, in quo apertiſsime doctrina quadam ſingulari, ueteres ab inferis reuocaſſe uideris. Vel ſic. Poemata tua, tam lepida, tam uenuſta, tamq; ornata & pulchra ſunt, ut ueriſimile ſit, ea omnem temporum iniuriam, ſuperare debere. Vel ſic. Qui te non laudat aut omnino brutus, aut inuidus eſt. Vel ſic. Gratulatus ſum hoc ſeculo, uirum tanta doctrina inueniri. Vel ſic. Tu ita ſatisfeciſti ut expectationem meam ſuperaueris. Vel ſic. Tibi gratias habebit poſteritas, quod tuo auſpicio, magis renatæ, quam reſtitutæ literæ Romanæ uideantur. Vel ſic. Dignitas tua, à teipſo, ſic integritate & clementia tua, amplificata eſt, ut nihil addi poſſe uideatur. Et ſic de ſingulis, quæ ſi exprimere uoluerimus (alia enim ſunt propemodum infinita) non facile abſoluere poterimus, ea de re ad reliqua tranſeamus, quę poſthęc dicere inſtituimus.

BREVITAS.

Breuitatem laudabilem fore, dicimus duabus de cauſis, quarum altera eſt, ne ſentētia claudicet, neúe multitudine rerum grauetur auditor, alte-

ra, Et quia etiam, ſi ſingula enumerare voluerimus, fortaſsis non probabilis aceruo, opus inſtitutum aliquando confundetur, docetque nos idem Iurecon. vt breuitate vtamur in l. prima. in prin. ſic. Bene eſt prius quam ad verborum interpretationem veniamus pauca de ſignificatione ipſius tituli referre. ff. ſi cer. pet. Et in l. j. ad fi. ibi, verboſos commentarios facere non intendimus, ff. de origi. iur. Et in l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. ibi vnum tantum propoſuiſſe contentus ero. Et in l. j. ff. de præſcrip. ver. ibi ne res exemplis egeat paucis agam. Et in l. ſi quis obrepſerit, ibi vnum argumenti cauſa ſufficiat, ff. ad legem Corne. de fal. & in l. etiam. ff. de ma. vind. ibi longum eſt ſi exequi volueris, quaſi dicat, breuitati ſtude, quod Stoici & Dorici, ac Lacones maxime faciebant. Hinc Hora. non ab re, quid multa? Quid quæris? Et Grammaticorum figuræ, non aliud arguentes, maxime Ecclypſis, Syncopa, Apoſiopeſis, Synedoche. l. oratio, de ſpon. l. iij. C. de libe. præte. l. iij. ff. de lega. ij. l. cum fundus. §. ſeruum tuum imprudēs. ff. ſi cer. peta. l. vxori. in princip. ff. de lega. iij. l. ſi ſeruus ſeruum, §. inquit lex. ff. ad legem Aquiliam. Non aliud enthymema, de quo in l. j. ff. ſi certum petatur. ex quo Syllogiſmus mutilatus eſt. & argumentum ſanè (vt aiunt) velociſsimum, non modo breue. Non aliud latiſsimi terrarum ſitus, qui breui tabella à pictoribus demonſtrantur. Vel ab artifice Coloſſorum ſimilitudines, in exiguo exprimantur annulo. Breuitas rurſum adeo amica veteribus erat, vt ſcripta ſua (quemadmodum Apoſtolica) Breuia appellarentur, vnde breuiculus poſtea deriuatur, de quo noſtri in l. inter chartulas. C. de cōue. ſi. debito. lib. x. dicimuſque hinc etiam, quod libellus, nihil aliud eſt, quàm breuis & ordinata ſcriptura, intentionem agentis continens. Et ſubinde videmus quod calculatores ære breuiori, ingentes exprimunt ſummas. Et quia dixi etiam in Collectane. de Iuſti. Cod. conf. & in lib. obſeruatio. ſatis, cum his nunc tranſeo.

BEATVS.

Tametſi, bene valere, egregiam habere formam, & diuitias nulla fraude partas, optimum ſit, dicatque alibi Plato, quod is verè fœlix eſt & beatus, is tamen & quiuis alius verſa Fortunæ rota ante veſperum poteris eſſe miſerrimus. Vnde Eurip.

Quis enim beatus, quis fœlix,
Qui in metu eſt, et ſemp male ſuſpicās de uita,
Degit uitam? Et alibi.
Nemo enim mortalium eſt beatus
Affluentibus autem cōmodis, fortunatior
Alius eſt alio fortaſſe, ſed non beatus,

Alibi vero.

Rerum enim humanarum
Nihil eſt perpetuo beatum. Arca Noe octo homines habuit, quorum vnus tamē improbus fuit. Abraam Sanctus, ſed tamen cū matre Iſmael eiicitur. Religioſus Iacob, cuius tamen filius concubinam eius inceſtare nō eſt veritus. Dauid pius, filij impij, quorum vnus ipſius exitium molitus eſt, alter vero ſororem conſtupraſſe, dicunt. Conquerebaturque Paulus, ſibi in falſis fratribus negotium exhiberi. Quid plura, CHRISTVS ipſe deniq; ex electorum numero proditorē perpeſſus eſt. nihil igitur eſt ex omni parte Beatū.

BRITANNICVS.

Filius fuit Claudij Imperatoris, cui tamen in Imperio ſucceſsit Nero, Agrippinæ vxoris filius, ex alio viro, Domitio ſcilicet à Claudio ipſius Agrippinæ contemplatione adoptatus. cætera Tranquil. & Dion.

BONVS VIR.

Apollonius Tianeus Solem rogabat vt viros bonos agnoſceret malos non, nec agnoſceretur ab illis. bonus enim vir ſimilis eſt Deo, & ſacratiſsimum quiddam. boni omnino prudentes, imprudētes vero praui & improbi (vt inquit Plato.) Vir bonus rurſum aliis naſcitur, qui vero improbus eſt, & pecuniæ inhiat, Reip. inutilis, non minus quàm difficilis ad commercia. Si ergo homini natura negauit ingenium, ſi linguam, ſi ſtilum, nec egregie doctus euadere poſsit, non probe concionari, vel libros edere, & ſtudioſis ac orbi prodeſſe, conari ſaltim debet vt vir bonus ſit. Et ſi quæras amplius, quod nanque boni viri officium ſit, tibi idem reſpōdebo. Omnibus prodeſſe, neminem lædere, & amicitias deniq; non reſpuere. Bonorum inſuper eſt Iuſtitia, improborum dolus. Hæcque (de induſtria) paucula diximus, quia (vt inquit Poe. Saty.)

Rari quippe boni numero uix ſunt totidem quot.
Thebarum portæ, uel diuitis hoſtia Nili.

id vnū tamē. haud omittentes, non bonū, ſeu bona ſpectanda eſſe, quæ apud homines inueniuntur, ſed quæ in homine ſunt.

BALNEVM.

Siue hypocauſtum, de quo Iurecon. in l. ſi quis mihi mandauerit. ff. manda. locus eſt ad lauādos homines, ſiue fornacula, in qua ignis ſuccēditur, & fornacarius qui ignem accendit. l. continetur, ff. de fun. inſt. l. ſi ſeruus. §. ſi fornacarius. ff. ad legem Aquil. eſt verum (quod ſcitu dignū eſt) Balneas fœminino ſexu, publicas dici, priuata vero, Balnea, vt hic. Græce βαλανεῖον. quod anxietatē pellat ex animo. Et ad propoſitū, quod Baliptes vocabantur, qui in Balneum deſcendētes, vel palæſtritas in Gymnaſio vngebant. ab ἀλείφω quod eſt vngo. Vnde Iuuenal.

Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur,

Augur, Schœnobates, medicus magus oĩa nouit.

Erant quoque ſtrigiles inſtrumenta Balneorũ, ad detergẽdũ ſudorem, quorum vſu nimio legunus Auguſto cutem læſiſſe. Et apoditeriũ denique cella vbi loturi veſtes deponebãt. nõ omittentes etiam Adrianum in publico paſſum nõ eſſe, quenquam lauari, niſi ægrum, & quidem ante horam octauam.

BONONIA.

Ethruſcorum colonia olim, quæ tunc Felſina & appellata eſt, deinde à Boijs Bolonia, poſtea per paragrãmatiſmũ Bononia quaſi in ea bona omnia ſint, gymnaſio porticibus & foro egregie ornata, vbi ſtudioſorũ conuentus, præceptorum maieſtas, veteresque rediniui Iurecõſulti florẽ. & floruerunt ſemper, agri amænitate, aeris clementia, ędificijs cum publicis tum priuatis cum quauis alia (Venetias Romamque, ſemper excipio) totius Italiæ facile conferenda, talisque & tanta breuiter. vt nulla alia ſit (quemadmodũ de Eleuxina inquit Cice.) aut grauior auctoritate, aut copijs locupletior, aut officijs fidelior. vſque adeo, vt, vel philoſophis, vel medicis, aut iurecõſultis (tanta eſt loci dignitas & exiſtimatio) dicere ſufficiat, ſatisq; ſit, ſe Bononiæ eruditos fuiſſe. Cætera fuſius Aleander Monachus.

BOS.

Veteres ante nummorum vſum iuuentum bobus vti ſolebant, puellisque elegantioris formæ, quas Alphesibęas vocabant, quaſi procos inuenientes boues dare nomine dotis. Et à Boum cura, Bucolos Daphnis appellatus, quippe quod Bucolicum carmen inuenit, & à laurorũ multitudine quidem, eo nomine Daphnis. Scituque dignũ eſt rurſum, vocabulo ruſtico olim, & antiquo, Boues Septentriones, appellatos fuiſſe, quia ex ſeptem ſtellis, plauſtrum bobus iunctis, triones figurantur in modum hunc ⁖ ⁖ · de quo etiã poeta lyricus lingua Italica.

Nostr'l carro ſtellato in giro mena.

Bos etiã coronatus præcedens, pacis indiciũ eſt, apud Aſſyrios Bobus delectatũ Apollinẽ, in himno quem in Mercurium fecit, docet Alcęus. Cadmus Delphis accedens ducẽ itineris Bouem habuit, oportebatque ipſum ex oraculi reſpõſo, ibi conſiſtere, vbi Bos feſſa procubuiſſet. Nec Solonis lege licebat vlli Deo, bouẽ ſacrificare, quia innocuum animal & colonum putaretur. Quid ita igitur, quod Romę in ara maxima ſacrificaretur. Ex forda. i. grauida, Telluri Deę mactaretur, Aprili menſe, & quod tenue & miſerabile collũ cultris dñi prębeat, ab ĩgrato iã faſtiditus aratro.

BONIFACIVS VIII.

Pontifex maximus, ortum habuit ab Anania. in Cãpania Romę ſita, q̃ ſic hodie vocata eſt, populi Hernici, olim Latini, quos vicit M. Furius Camillus, ſimul cum Volſcis hoſtibus po. Ro. is enim eſt, qui Tribunus Conſulis loco Manlium Capitolinũ morti tradidit (hiſtoria nota eſt) & ad propoſitum hoc tantum dicam quod duobus præſtantiſsimis viris, Bonifacio octauo ſcilicet, Pontifice maximo, & Ioanne Anagnino illuſtri I. Con. eſt clara.

BVDAEVS.

Galliarum (Gallus enim patria erat, vt omnibus innoteſcit,) decus, & literarũ antiſtes dicitur. Cuius eruditionẽ nemo non admiratur, niſi qui non intelligit, eique cum Hermolais & Plinijs concertatio eſt. & cum annotationes in Pandectas, (mitto quod oraculorũ inſtar habendæ ſint) legimus, videre videmur, locupletiſsimũ patremfamilias quẽdam, non qualis fuit Lucullus, cui plura domi erant, quæ dominum fallebant, & (quẽadmodum Flaccus inquit) proderant furibus, ſed non minus diligentem quam locupletem, cui ſuæ opes & probe cognitæ erant, ac ſingulis in ſuos digeſtis nidulos, cuncta in procinctu ac velut in numerato. Sic copioſus & exuberans, vt ſui ſemper inſtituti ſit memor, ſic ſplendidus, & ingens, vt nuſquã deſint nerui, vigorq;, ſic picturatus ac floridus, vt magis tamen eruditione quam ornamentis dicendi commendetur.

BVLLA.

Triumphantium geſtamen erat, ut prætexta magiſtratuum, quibus tamen Demarathi Corinthij exulis filius, cum hoſtem manu percuſsiſſet, cohoneſtatus eſt. Erat quoque Bulla ingenuorũ puerorum ornamentum, ut eam uidentes ſe homines cogitarent, ideſt (quia cordis figuram habuiſſe ferunt, eam ante pectus annectentes) ſi corde præſtaſſent. Et à Bulla Bullati poſtea dicebantur. Et hinc Hora.

Vt hac trementi quæſtus ore conſtitit.

Inſignibus raptis puer. melius Virgil.

Is pectore ſummo, flexilis oborti per collum circulus auri. nõnihil Cice. de Iunio pupillo ſic. Neque te Hortenſi tam commouebat, quod ille cũ toga prætexta, quã quod ſine Bulla uenerat.

BRVTVS.

De Bruto pleni ſunt libri, ſed tamẽ non nihil hic etiam dicendum eſt, nec maritiſſa (vt eſt in prouerbio) uincet obſonium, & maxime qđ duo fuerunt Bruti, L. Iunius, & M. ille eſt qui expulit Tarquinium ſuperbum ob uiolatam Luchretiam, iſte quo autore Iulius Cæſar fuit interfectus. Cuius fęlicitati tamen prius ad Helleſpontum ceſſerat. Sed uerbis ad ipſius tribunal, cum eſſet prætor, repertis (erant. n. huiuſmodi. Brute

dormis

dormis neq; uere Brutus es)opinionē mutauit, & inflammatus ad imitandum veſtigia proaui idem perfecit. & Caſsius ſimul, cognati, is enim ſororis Bruti maritus erat, illius autem vxor, Porcia Catonis filia, ex Seruilia Catonis Vticenſis ſorore, natus. qui ſui ſceleris cauſam obducebat, honeſtum fuiſſe facinus, vt patriam liberaret, & nimirum quidem, ſi ſtatua eius, inter alias regum collocata fuerat in Capitolio, gladium ſtrictum exerens. ſique pileum libertatis habet rurſum, nummiſma eius medium inter duos pugiones, quod ego argenteum habeo. à ſuis tamen urgentibus Augusto & Antonio, recitato Herculis dicto, O infœlix virtus, ita ne, cum nihil quam nomen eſſes, ego te tanquàm rem aliquam exercui, cum tu fortunę ſeruieris, occiſus eſt, ī Pharſalia. Caſsius vero pugna cū exercitu Antonij Lepidi & Octauij inita à Pindaro liberto.

BEROSVS.

Grauiſsimus autor, eſt, de quo hoc vnum dixiſſe ſat erit, in reliquis egregia eius opera, qualis & quātus fuerit, locupletiſsimum nobis perhibent teſtimoniū, quod à Medis, Aegyptiis, Perſis & Caldęis, nō modo laudatus eſt, ſed etiā admiratus. quodque Athenienſes, propter ingenij dexteritatem, & tanti viri excellentiam, clariſsimarumque rerum traditiones, & antiquarū enarrationes, ſtatuam publico in Gymnaſio lingua aurea, collocarunt, perpetuum tanti viri monumentum, ſanè numquàm interiturum.

BELLISARIVS.

Iuſtiniani Imperatoris præfectus, cuius opera vniuerſam Aphricam & Aſiam, idem Imperiū adeptus, recuperauit, Gothos in fugam vertit, & tandem leui ſuſpitione, ac citra culpam imò liuore potius, tabificum malis uenenū (vt ille ait) ab eo obcęcatus eſt, vſque adeo vt miſerrimus omnium, nictum quęritaret, viatoribus clamitās ſemper, date obolum Belliſario, quem liuor non error obcęcauit. ſicq; variat fortuna uices, modo tollit in altū, & modo cōplexos imperioſa p̄mit.

CICERO.

QVIA de homine iſto, & Plut. & alij latiſsime ſcribunt, paucula quędam nos, & præcipua quidem, vti facere inſtituimus, & vt canis ægyptius, tāgemus, rum vel maxime & primum quod quamuis Romulus Arpinas diceretur, in foro regnare, autor Latinæ linguæ ſummus, orator, philoſophus, Cōſul. Ro. & pater patriæ, nihilominus obſcuro genere natū Arpini, putāt aliqui, fabrique ferrarij filium fuiſſe, alij patre Fullone, qua de re Cæſar eum, partes Pompeianas ſecutum, à ſenatu mouit, quo interfecto reſtitutus eſt. Is etiam in promulgatione legis agrarię, voluntariū alias elegit exilium (ſcituque dignum eſt) antequam abiret Capitolium aſcendiſſe, ibique Mineruæ ſimulachrum, quam cuſtodem appellabat, conſecraſſe. nimirumque eſt hinc, ſi nummiſma argenteum Romę repertum, parte altera ipſius effigiē habet, Mineruam vero altera. Trebatij Iurecon. opera vſum ferunt, in perorandis cauſis. Trebatium vero Ciceronis, in arguendo, quo fit vt neque mirum ſit, ſi eidē loci topici fuerint dicati. quod tamen caninam exercuerit facūdiam, voluerit que hominem canino more vincere, ſenſit Lactan. forte quis dixit aliquādo, virum bonum eſſe, qui proſit, quibus poſsit, noceat nemini, niſi laceſsitus iniuria. alij quod ſemper melioribus inuidebat, excellentioribus æmulabatur, calumniator erat eorum qui pręſtabant honore, obtrectabatur potentibus. nimirū igitur ſi à legionario milite Popilio Lęna occiſus eſt. Cætera alij, de quibus ſupra.

CAMPVS MARTIVS.

In campo Martio erant greges & Ouile Tarquini ſuperbi, quo expulſo à L. Iunio Bruto, locus Po. Ro. donatus eſt & conſecratus Marti. nimirum igitur ſi Campus Martius inde appellatus eſt. quod his verbis etiam Saty. intellexit, ibi.

A Meroe portabit aquas, ut ſpargam in ædē.
Iſidis, antiquo quæ proxima ſurgit ouili.

CALVMNIATOR.

Sycophanta dicitur, imò ad propoſitum noſtrum, qui leges, quæ pręclarę ſunt, quam par eſt, acutius intuentur, ſiue interpretantur, ut multi hac tempeſtate faciunt, nares potius ſimiarum more, oſtendētes, quam ingenium, calumniatores dici appellarique poſſunt, quando quidem æquitate potius ſunt temperandæ. & plus (tamet ſi D. Hiero. calumniatorem Ruffinum habuerit, Calumniatorque fuerit Theocrines, & Demoſthenes, qui Aeſchinem Simiā vocabat tragicā, & Sabinus, aliique in numeri, de quibus nos alibi fuſius, & ītra Detractor.) quod hoc tēpore etiā nihil ſcribi poteſt, quod non pateat calumniæ. quam de nihilo ſtruūt obtrectatores, calumniādique nullus finis eſt. Calumniæ tamen valeant, nos ſimpliciora ſinceriorave ſequamur.

CATILINA.

Quis enim eſt cui Catilinę hiſtoria non innoteſcat, de quo pleni undique ſunt Ciceron. libri, hoc igitur tantum dicemus, quod homo, omniū audaciſsimus fuit, ſubiratus ob repulſam in petitione conſulatus, qua de re vita contaminata & perdita, claras victoriarū adoreas, id eſt glorias, ſeu gloriarum victorias, ſi impietatis obumbrauit maculis. Iunio Silano, & L. Licinio, Coſſ. periit.

CIRCVS MAXIMVS.

Locus erat circus, vbi circum metas ferebatur pompa, equique currebant, maximusque dictus, ludique circenſes, quippe quod hominum ſedentium ducenta & ſexaginta millia capiebat, lõgitudinis trium ſtadiorum, vnius vero latitudinis. quẽ primus Tarquinius priſcus inſtituit. deque circenſibus his ludis nos alibi fuſius.

C. CALIGVLA.

Sic dictus eſt cognomento, quia caligis utebatur militaribus, pro vrbanis, nec ab re forte, quia in exercitu pro maiori parte fuerat educatus. Filiã M. Silani repudiauit, Corneliã oreſtillam. C. Calpurnij Piſonis vxorem duxit, & vtrãque poſtea in exilium miſit. Paulinam rurſus eiecit vt ſterilem, et Miloniam Cæſoniam prius adulterio cognitã & grauidam duxit. imò quod ſe rem habere cum Luna dicebat, tandem à Cęſonia ipſa potione extinctus eſt.

CANIS.

De cane dictu mirũ eſt, quod in Aegypto exterriti crocodillorum raptu, currentes bibunt; vnde ortum prouerbium eſt, tanquam Canis in Aegypto, quodque validi aliàs dente ſęuiunt, inualidi vero voce & latratu. & quod præcipuũ id in eis eſt, vt in culina ſocium non ament nec cognoſcant, Canes quoque Gerionæ, Herculem timuerunt, ipſius armenta abducentem, vſque adeo vt nec ipſum arcere ſint auſi. cum tamẽ ipſorum latratu, ac paſtoris baculo, luporũ rabies deterreri ſoleat. dicimus hinc etiam ad canis propoſitum, quod Cicero Caninam exercuit facundiam. quod Cani lectum ſternere magnus eſt labor. hoc eſt difficillimũ omnibus placere poſſe, ac ſatisfacere. quod Cani præda obiicitur vt ſit in venatu acrior. quod Ariſtippus Socratis auditor à Diogene, Canis regius uocitatus eſt. generoſi mos, familiaribus mitem eſſe, ignotis vero iraſci. rabidi, mordere, morſuque hominem qui Hidrophobus appellatur, necare. vt Bald. noſter, quem ſic periſſe ferunt. Canis vbere nutritus eſt Cyrus. In Aegypto Cynopolis eſt, vbi Canis ſpecie Mercurius colitur. tantoque cultu ab Aegyptiis vt tota domus in qua canis mortuus ſit, lugeat, & toto abradatur corpore. maximum luctus argumẽtum, tum quia venatibus erat aptus, tum quia inuentus à natura ſit, vt & domus & hominis ſit cuſtos. nanque Sabinus Tiberij calumniator indicta cauſa necatus eſt, corpus eius i Gemonias proiectum ſcãias, deinde in flumen, Canis (audi mirum) cum eo in carcerem iuit, morienti affuit, ſeque cum eo in fluuium præcipitauit. Et quanquam hæc domini cuſtodiam, & canes cõmendent, ſimul laudent, extollant, & celebrẽt, attamen Heraclitus philoſophus Epheſius, Euripides tragicus, & Lucianus ſophiſta, à canibus crudeliſsime, atrociterque diſcerpti ſunt.

COITVS.

In coitu tria ſunt omnino neceſſaria, appetitus, ſpũs, humor, adde quartũ qđ eſt vẽtoſitas, quæ à calore prouenit. appetitus ab Epate, Spiritus à corde, & humor à cerebro. verum (meo quidem iudicio) lateri parcit, qui à coitu & à luxuria abſtinet, quæ ſi iuuenilis fuerit ꝓxima eſt ſenectuti, ſi ſenilis vero ſepulchro, peccatque rurſum iuuenis in coitu, inſanit autem ſenex, & qui luxorioſe uiuunt hinc nepotari dicũtur. vt olim Ariſtippus (quod Tertullianus refert) i purpura.

CONSTANTIA.

Magna ſanè virtus eſt in homine conſtantia vt ad plenum dixi in libro qui polymathia inſcribitur, verum nec alia deſunt, illis quæ ibi diximus addenda, forte pręſtantiora, nanque primũ ſciendum eſt, conſtantis hominis eſſe, oculos in terra defixos tenere, vt inquit Hora. ibi. & viriles

Toruus humi poſuiſſe vultum.

de quo etiam locutus Plato, ſic dixit. longe difficilius eſt hunc pecuniis, quam Aiacem ferro domari poſſe. Ducebat ad ſupplicium Socrates iniquiſsimis iudicum ſententiis, eoque animo eaque conſtantia, ibat ad mortem, quã ſemper fuerat ĩ vita. Nec minus Paulus Aemilius duorũ filiorum mortem intra. vij. dierum ſpatium tulit, conſtanter, nec minorem gloriam ob id conſecutus eſt, quam ex triumpho quod ſpecioſiſsimum illo tempore viſo per ſe, reportauerit. Sic Cato ſenior, ſic Xenophõ, ſic Anaxagoras, (exẽpla notiſsima ſunt) Chereas rurſum Caligulæ coniurator, Claudij ſucceſſoris iuſſu, ad ſupplicium ductus, forti animo magnaque conſtantia rogauit, vt eo gladio necaretur, quo ipſum Caligulam interemerat. uerum cũ cogitã, quomodo hoc idem uerũ ſit, ſi à Cęſonia uxore (ut ſuo loco diximus) potione extinctus eſt. Lambas Auria igitur, Ianuenſis dux in prælio, uidens filium primo ſagitta ictum, qui ſibi vnicus erat, lugẽtibus ſociis, non lugendi inquit tempus eſt, ſed pugnãdi. eumque armatum atque tepẽtem armatus in medios proiecit fluctus, dicens rurſum, honoratior hæc tibi filij eſt ſepultura, quam ſi fuiſſes in patria. Qui enim conſtans eſt, quietus eſt; qui quietus (inquit Cice.) perturbatione animi caret. Polixena Priami filia adhuc regis, ad Tumulũ patris à Pyrrho deducta, mortem adeo conſtanti animo, & intrepido tulit, dicens pariter longe eligibilius eſſe in patria mori quam in exilio multa anxietate uiuere, ut in ſui admirationem traxerit omnes. Nec minor conſtantia fuit illa Hieronimi Olgiati, Ducis Mediolani coniurati; qui non minori animi conſtantia dicebat (ut memoriæ proditum eſt) dum ad mortem duceretur.

Collige te Hieronime ſtabit vetus memoria fa-ɑi,mors acerba,ſama perpetua.

CONTINENTIA.

Quoniam continentiæ plura etiam hinc inde exempla traduntur, vnum tãtum propoſuiſſe ſat erit,memoratu dignum. Zenobiæ Palmyrenorũ Reginæ,quæ cum ſe grauidam ſentiebat,Odenatum maritum in thalamum ſuum nõ admittebat, digna certe quæ ſine dolore pareret, cum in matrimonio ſic,non veneream voluptatem, ſed procreationem ſobolis,ſpectaret potius.

CINCTVS.

Strenuus putatur,ignauus uero,hebes & ineſficax,diſcinctus.hinc mos erat militaris,vt milites cingulo ſemper eſſent præcincti, diſcincti vero cœnarent,quomodo nec veteres,in publicum prodire ſolebant. Siquе milites victi, flagitium admiſiſſent,diſcincti ſub iugo tranſire cogebãtur,pedibusq́ue diſcincti ſtare delinquentes Augusti iuſſu.Hinc Sylla,hunc(Cæſarem intelligebat)male præcinctum cauere. Et Cice. Non putaui vnquam Pompeium ab homine male præcincto ſuperatum iri. Horatiusq; alibi.

Diſcincta tunica fugiendum eſt.

Item alibi. *terra premamus*

Diſcinctus aut perdam ut nepos.

CICADA.

Dictu mirum videtur, quod cicada cicadam, & formicam formica,accipiter accipitrẽ amet, & dulciores ſint apibus flores. Imò quod nulla animalia æque inter ſe diſsident,& nihilominus homo huiuſmodi inſidiatur ſemper, lupusq́ue eſt, non Deus,fortè(vt inquit Cicero) quia nec in vllo animalium genere tanta eſt ingenij varietas,& morum, vt eſt in homine. Sed ad Cicadæ propoſitum,tametſi à cibo potuq́ue abſtineant, & dum viuunt canant,adſtiteritq́ue cicada,ſuper volans citharæ Eumenis,chorda fracta,dum inter eum Ariſtonemq́ue eſſet contentio, vocem cantu ſuauiſsime ſupplendo,vſque adeo vt vicerit,mutæ tamen aliàs factæ fuerunt iuſſu Herculis,apud Rheginos.notiſsima fabula vero,Auroram ob fletum Menonis filij,in cicadam conuerſam fuiſſe. æſtus ardore gaudentem, quanquam nec nox cicadis careat,ſi eo tempore monachos ſeu pios homines,audire volueris,horas ut aiunt canentes.

CIRCVNCISIO.

Magnum myſterium circunciſio continere videtur. Nanque voluit Chriſtus Ieſus dominus noſter,& ſaluator mundi circuncidi primum, vt oſtenderet ſe incarnatum.mox non eſſe diuinitati conſubſtantiale quiddam, & ne diceretur etiã à Iudęis,tranſgreſſor legis. Voluit id etiam pati, vt legem ſeruaret,maxime quia dixit quoque,nõ enim veni ſoluere legem, ſed adimplere. Voluit inquam vt eam in Baptiſmum commutaret,& vt vitaret rurſum ſcandalum Iudæorum & ſingularitatem,communitatem vnitatemq́ue commendando. Et vt auferret denique,diabolo, occaſionem ſuſpicandi,an eſſet Chriſtus.

CIVIS.

Dictu mirabile eſt de ciue dicturi aliqua, quę huic generi conueniant, quod ſi à ciue ſeruatus olim fuiſſet,(vide quanti ciuis ęſtimandus ſit)corona ciuica donari ſolebat querna, quippe quod veteres ex ea arbore victum ſibi quæritabant, qua maxime in Mitylenarum expugnatione donatus fuit Cæſar.& quod non ab re de ciue triũphare nefas erat.homo ferox etiam & potens, ſi non eſt ſapiens(vt inquit Euripides)pernicioſus ciuis eſt. Nec debet ciuis, niſi quod laude dignũ ſit agere. Nanq́ue moriens Cato Vticenſis, filiis ſuis iuſsit ne in rep. perſonam agerent publicam, ne tyranno obedirent,neúe rem agerent cive indignam. Summoperéq́ue ille laudandus, qui cognoſcens ſe omnium præſtantiſsimum,poſſeq́ue patriæ obeſſe,exilium potius vult pati, & priuatam agere vitam, ut olim Scipio, quàm patrię eſſe detrimento. Id quoque ſilentio non inuoluens. Leonem in ciuitate haud eſſe nutriendum, ideſt ciuem,qui opibus, ſanguine, ac amicis ſit potens. Eſt etiam ciuis quidam aſcriptitius vt nos de colonis dicimus,qui cum ciuis non ſit, ciuitate tamen donatur,& ſi ſuffragia quęrat debet eſſe legitimis educatus moribus, vt facile queat vnà cum alijs admittendos & repellendos cognoſcere. Ciuem Ro. adhuc vinciri nefas erat, uerberari ſcelus,parricidiũ necari,quid dicam in cruce tolli? Audita rurſum vox eſt,ciuis Ro. ſum, cũ in medio foro Meſſanę virgis cæderetur à Verre. Ciues diſsidentes quoque ſcopas diſſolutas vocabat Cice.& non mirum. Scipio enim Tireſium principem quendam interrogauit, qua de cauſa Numantia prius inuicta duraſſet, poſtea euerſa fuiſſet,quia(reſpondit)concordia victoriam, diſcordia uero exitium parat, & pluſquam notum ciuium ſcelera plerunque urbes magnis affeciſſe calamitatibus, teſtis eſt (ut Pauſanias inquit) Ilium, Mileſij, Numantini, & Ledontij. Ea de re danda eſt opera,vt controuerſię eorum quam celerimè finiantur. Boni ciuis etiam officium eſt (ut tandem concludamus) Reip. charitatẽ, ſuauitati orationis anteponere. Ciuibusq; ipſis ſemper cõſulere,unde hinc expulſis regibus, cõſules creati ſunt,ut hijs cõſulere ſe debere meminiſſẽt.

CAPVT.

Quia ira eſt in corde,appetitus in iecore,& ratio

tſo in capite,pulchrum ſanè ad propoſitū quiddam,omittere non putaui,quando magnum aliquid agimus,id non ſine ratione facinus qualecunque ſit,oſtendi debere, quia caput noſtrum Chriſtus etiam,ſic egit.nanque eiiciens de templo ementes & vendentes ſtatim dixit,quia ſcriptum eſt,domus mea,domus orationis vocabitur.Operto capite quoque Deos ſalutamus,in ſignum humilitatis,& forte ne quid triſte,vel ominoſum,noſtris auribus contingat. vnde Virgil.

Purpureo velare comas adopertus amictu.
Ne qua inter ſanctos ignes in honore deorū
Hoſtilis facies occurrat, & omina turbet.

Honori vero aperto,quia illuſtre quiddam, ſplendidum,& apertum eſt gloria. & peruagata fama multorum, magnorumque meritorum uel in ciues,vel in patriam,uel in omne hominum genus præmium ampliſsimum,uſque adeo,vt ſi ex omnibus pręmijs habenda eſſet ratio,hęc vna eſt,quę breuitatem uitę, poſteritatis memoria conſolatur.Caput velauit rurſum Cæſar, Toga, dum in Senatu confoderetur à coniuratis,ne turpiter caderet. ſic Pertinax, Cōmodi ſucceſſor,& alij.Obſtipo autem hypocritę.i.inclinato, & figunt(vt ille ait)lumine terram.Et qui dormit, nutat. Quod maxime Aponio Saturnino obfuit, inter ſubſellia nutanti, ut in Caligula Tranquil. ait.Si quis etiam digito caput ſcalpat(vt Cæſar & Pōpeius)is mollis & effęminatus dicetur, infamiaque notabitur.imò quod plerunq;, Inguinis & capitis,quæ ſint diſcrimina,neſcit.

C O R P V S.

Corporis dotes ſunt hæ, ſanitas, opes,& animus non imperitus.Senſus,viſus auditus,guſtus, & tactus, de quibus nos etiā in l. quod meo in §. ſi per venditorem.ff.de acqui.po.& in l.teſtiū. C.de teſti.ianitores ſiue nuncij mentis, ſeruientes non tam animi inſtitutioni, quam etiā ipſius corporis neceſsitatibus.& dotes (ſcituque dignū eſt)primigenias appellauit Maro. Nec omittendum, quod ſenſus rurſum,quod ſunt ſicut equi ſine ratione currentes,anima vero in aurigæ modum,quę currentium frena detineat.

C H A R I T E S.

Sunt tres Aglaia,Euphroſyne, & Thalia,Simbolum humanitatis& amicitię mutuę ac ſocietatis,quæ īter homines eſſe debet. & ſic homo(rurſum)homini,Deus,non lupus, vt noſtri dicunt in l.ſeruus ea lege ff.de ſer.exp.& alibi, quod nephas eſt hominem homini inſidiari, quādoquidem natura inter nos cognationem quandam conſtituerit,in l.ut uim.ff.de iuſti.& iu.

C O Q V V S.

A Coquo coquina,ſiue culina dicta eſt,quod ibi veteres,ignem colerent locupletiorem domus.olim viliſsimum mancipium, quem vocabant Magirum, Coquorum principem vero Archimagirum.eſt verum victa Aſia,quod in precio haberi cœptum eſt,quæ nunquam armis victa fuiſſet.ex quo nec nos illa ſuis delitijs, uiciſſet.Coquus tamen frugaliter uiuenti eſt ignis. vnde interrogatus neſcio quis, quis nam ſibi Coquus eſſet,Ignis reſpondit.& quanquam ita ſit, hodie tamen diuitum familię princeps eſt.& coquinaria non ars,vt uoluit Marcel. iurecon. in l. legatis ſeruis in §.ſi vnus ff.de lega.iij.ſed(Platone teſte)potius peritia.

C A P R A.

Quia Iupiter(vt fabulantur Poetę)à capra,aliquando educatus eſt,conuenit vt de ea hic etiam aliqua conſcribamus,& præcipue.quod in gratiam ipſius, ſculpta eſt,Scuto eiuſdē Iouis,quod à vulcano fabrefactū dicūt. Aegion enim in Creta,locus educationis eſt.quia in antris aliàs lacte Amaltheę nutritum ferunt. Rhea enim Saturni vxor, verita ne ipſe Iouē filiū infantem deuoraret, cum reliquos abſumpſiſſet,Nimphis furtim ſub Ida alendum miſit, Amalthea capra (vt diximus) lac pręebente.vnde Claudian.

Talis ab Idæis primæuus Iupiter antris,
Poſſeßi ſtetit arce poli.

Et iuuenal.alibi ſic.

Et priuatus adhuc Idæis Iupiter antris,
Nulla ſuper nubes conuiuia Cœlicolarum.

Pan Deus Arcadiæ etiā in capræ pedes deſinit, quod terrenus ſit, & nihilominus petat ſemper alta paſcendo,ut capræ cuius natura eſt dū paſcitur, vt ſemper ab imis partibus prominentium poculorum alta depoſcat.vt Sol quem eſſe prudentioribus placuit,uel cum radios demittit in terris,uel cum ſe recolligit in mōtibus, uideat.

C R A E S V S.

Lydorum rex ditiſsimus, à cyro Perſarū rege ſuperatus,miſerabiliter regnum amiſit,& infęliciſsimus omniū fuit. Cui de iniquitate fortunę conquerenti,reſpondit ſæpe Delphicum oraculum,periurium in poſteris uindicatum fuiſſe.de quo ſic etiam Iuuenal. *Et regem tranſeo ponti,*

Et Cræſum, quem vox iuſti facunda Solonis,
Reſpicere ad longa iuſſit ſpatia vltima vitæ.

Cętera ex hiſtoria tibi ipſi ſubminiſtrabit.

C Y R V S.

Perſarum rex à Xenophonte Socratico, non ad hiſtoriæ fidem ſcriptus eſt,ſed ad fidem iuſti Imperij. Cætera alij latius,qui cum eo de Cyro ipſo,ſcripſerunt.

C E R E S.

Legifera fuit,hoc eſt legem ferens, quę etiā

Theſ-

Theſmophores appellata eſt, quia θεσμος Græcè legem ſignificat. Cui hac de re Theſmophoria, ideſt ſacra, matronę caſtæ olim celebrabant. vnde Iuuenal.

Pauca adeo Cereris uittas contingere dignæ:
Quarum non timeat pater oſcula.

Ieiuniumque ab antiquis inſtitutum fuerat propter filiæ deperditæ memoriam. vel quod in penuria quadam, quo ſementem homines facere poſſent, abſtinuiſſe dicitur, in ipſiusdeę honorē. appellatur etiam Ceres lanifera, cognomenque eſt in Megaride. vbi primū oues nutritæ fuerūt. Eidemque rurſum papauer offerebatur, quippe quod rotundum eſt & turbinatū, terramque ſignificat, eius inæqualitas valles & mōtes, quę intus habet granula multiplicia, multitudinem hominum & animalium. Et erinnys, quod lingua Arcadum ſonat, furere, à Neptuno in equum verſo, & verſa ipſa (vt Pauſaniaa refert) cognita. Et ad laniferę propoſitum eam quoque Græci μηλοφόρον vocāt, quaſi Ouibus feracē. Cętera Lilius.

CENSVS.

Olim equites habebant. cccc. ſeſtertia in cenſu. Senatores DCCC. auxit Aug. ad Mcc. Moriſq; erat olim (hac de re enim cenſus mentionem fecimus) cēſum edere, primusque fuit qui hoc ipſum inſtituit Seruius Tullius Rom. rex ſextus. hinc Liui. ſępe cenſus actus eſt, Cēſa ſunt ciuiū capita, ꝑter pupillos & uiduas. et Iuuena. alibi.

Protinus ad cenſum de moribus vltima fiet
Quæſtio. & breuiter nil aliud eſt, niſi quantū quis, ex omnibus ſuis bonis auctione facta uenditis, reficere poteſt.

CILICES.

Pyratæ ſæuiſsimis erant, quos ſubiugauit Pōpeius, præfectus claſsis, & oīe maritimę, de quo ſuo loco ſatis.

CARDINALIS.

Cardinalis, officij nomē erat olim, imò præſbyteri, nūc ſummi principēs, poſt Papam ſunt. Quibus honorem Sænatus, tradidit Conſtantinus. Cum ipſo Papa iudicant, & laterales uocantur. imò ſicuti dicimus nos, prætorem, viuam uocem eſſe iuris ciuilis, quod ita etiam eſt Cardinalis viua uox eccleſię. executor, protector, & magiſter ſacrorum canonum. & plus quod in eo ēſt nobilitas īſtitutionis, dignitas officij, & vniuerſitas, hinc. j. reg. Domini ſunt, Cardines terræ, ſuper eos Orbis. & in pſal. nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terram. Quid multa? Cardinaliū Senatus, ſacer, Galero rubeo donati, a Nicolao. IIII. ſeu (ut alii volunt) ab Innocētio. IIII. orbiculari figura (ut intelligāt) ſe cum ſummo Pontifice totius orbis curam gerere, proq́ue fide orthodoxa ac eccleſiæ vnione ſę debere (cum fuerit opus) ſanguinē effundere. reliqua ego met in præludiis primi Tomi commētariorum meorum iuris Pontificij. eſt verum qđ in nume. plurali, Cardinales etiam appellantur, iuriſdictiōes, ſubſtitutiones, & ſacerdotes. i. principales c. ij. de offi. archiep. Bal. in c. cum dilectis in prin. de conſue. & in l. quidam, col. pe. C. de iu. del.

CONQVESTVS VARII.

Quoniā ego, hac ætate, cui miſsio dari ſolet, & qua rude donari Gladiatores, Retiarium. i. Gladiatorem adhuc agere cogor, ea de re cōqueri mihi etiam liceat, vt olim Galba, dum occideretur a militibus, Quid eni mali feci? clamabat. Velut Didius Iulianus ſic pariter, quid ego peccaui, aut quē interfeci? Vel vt Eurip. vna dies me beauit, & vna perdidit. & alibi. Res mortalium triſtibus agitatur caſibus: Nihil manet in eodem ſtatu. Conqueſtus eſt aliquādo ſic & Iuuenal. quoque.

Rari quippe boni, numero uix ſunt totidē, quot
Thebarū portæ, vel diuitis Hoſtia Nili.

Et alibi.

Sed quæ præclara & proſpera tanti
Vt rebus lætis par ſit menſura malorum?

Et Hecuba apud Agamemnonem de morte Polydori filij. Regina olim, nunc ſeruo.

Fœlix multa ſobole olim,
Nunc orbata annis liberiſq́;,
Exul deſerta afflictiſſima hominum.

Metellus Macedonicus ſimili modo, audita morte Scipionis Aemiliani, mœrore, & lachrimis cōqueritur, & conclamat Vrbis męnia corruiſſe. Aliquando ſic Cice. Tanta urbs, iam uetuſta, iā ſapiens tam diſerta, tam ingenioſa, iam bellicoſa, & tam bene morata, eo redacta eſt, ut in ipſis Athenis, Athenas quęras. alibi uero, quod nunc aures adeo ſunt delicatę, vt nec in iudiciis, nec in hiſtoriis, tutum ſit vera loqui. Et alibi, magnopere dolendum eſſe, proculdubio uitæ humanæ calamitoſum, quod iuris ciuilis profeſsio, quę olim ſummorum uirorum erat, hodie mercenaria facta ſit Conquerebatur Alexander, Victoris patris Philippi obitu, vſque adeo, vt nihil vſquam ſibi ſupereſſe uictoriarum uideretur, quo poſſet ſibi gloriam comparare. non conquerar ego igitur, rude tandem non donari in ſaxo hoc Syſipho voluendo, annos. 50. uerſatus, ſed (iterato dixerim) in harenam potius gladiatoriam deſcēdere, reti & falce Mirmillonem agere, imò cum omni Beſtiarum genere depugnare.

CONSVETVDO.

Plurimum poteſt, eſtq́ue (ut prouerbium Græcum ſe habet) altera natura, inq́ue rebus omnibus potentiſsima. Nanque igne Salamandra delectatur,

lectatur, lutum ſuibus, palus ranis, & Veſpertilionibus tenebræ gratæ ſunt. Et breuiter, quæ admiratione ſunt digna, conſuetudine contemnũtur. pernoctant rurſum venatores in niue, in montibus uri ſe patiuntur. Pugiles coſtibus contuſi, ne ingemiſcũt qdẽ. Biduũq; uel triduũ Aniculę inediã ferunt. Et licet parua res ſit aliqñ, non parua res eſt tamen conſuetudo. Plato enim cum vidiſſet quendam, alea ludentem, arguit, & ille, quũ parua reprehendis diceret, ſic reſpondit. at (ſcilicet) non eſt paruum cõſuetudo. Delictum iñ nõ eſt ſeu delicti qualitas, quã publica permittit. l. quis ſit fugitiuus. §. apud Labconẽ. ff. de edil. ed. ibi, quia id facit, quod publice facere licere arbitratur. Imò grauiſſimum Imperium eſſe conſuetudinis, quod planè tyrannidem quandam obtineat i rebus humanis, dicebat Mimus pubianus.

CRVX.

Signum Dominicum Vocatur. qua Chriſtus Saluator noſter, mori uoluit, ut planè nobis oſtẽderet, ſe in æthere pendendo, mediatorem eſſe voluiſſe pariter inter Deum & homines. vt peccatum in ligno commiſſum, ligno compenſaret. ſiue ut uinceretur diabolus, qui in ligno decepit. Vel ut oſtenderet rurſum, pro quibus reſtaurandis pateretur, pro Angelis reparandis, pro iuſtis educendis, pro amicis colligendis, & pro inimicis denique reconciliandis.

CICONIA.

De Ciconia duo pręcipua dicenda ſunt, primum eſt, quod Laomedontis regis Troianorum filia Antigones in hanc auem conuerſa olim fuit (vt fabulãtur poetę) quippe quod auſa eſt ſe pulchritudine præferre Iunoni. alterum vero & ſecundum, quod ſerpentibus inimica eſt, ita ut hac de re, capitale ſit in Theſſalia Ciconiam occidere, vel aliter illi inſidiari. vnde Iuuenal. pulchrè.

Serpente Ciconia pullos
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta,
Illi eadem ſumptis quærunt animalia pennis.

CHRISTVS

Vnica ſpes piorum, natus eſt in Bethlem, anno Imperij Auguſti. xlij. qui Nolę, agens lxxvj. periit. nomen eſt non proprium, ſed appellatiuum, idemque ſonat, quod vnctus, Hebræi Meſſiam uocant, eſtque nuncupatio poteſtatis & regni, inter homines autem, Ieſus uocatur. Et quanquam alibi dicatur ſic. Et vocabitur nomen eius Emanuel, hoc tamen nunquam vocatus eſt, verum declarauit Propheta, quod Deus ad homines venturus erat. Emanuel enim ſignificat nobiſcum Deus. Ieſus Chriſtus rex & pontifex eſt, à quo Chriſtiani dicti fuerunt, & Chriſti, iuxta illud. Noli tangere Chriſtos meos. & agnus uocatur rurſum. proprietate non natura, vt lapis angularis, vitis, & leo. Innocentia, Mãſuetudine, vtilitate, modo occiſionis, et quia denique agni imolatione, Filij, Iſrael fuerunt liberati à tyrannide Pharaonis. Vocatũ eſt etianinum Adonai, Tetragrãmaton, & Ioua, vnde nomen Iouis, à iuuando poſtea deſcendit. Vltimo, crucifixus eſt, anno. xv. Imperij Tiberij Cæſaris, qui ſucceſsit Auguſto. Mortemque Chriſti hanc forte vaticinata eſt antiquitas, nam que Romani homines ſingulis deorum ſimulachris haſtas dabant, forte quod primis tẽporibus ſuperſtitioſa ipſa antiquitas (vt dixi) haſtas coluerat, aut ligna venerata eſt, forte lignum hoc crucis uaticinata, in quo Chriſtus rurſum mori debebat. à quo (vt adhuc fuit dictum, & nunc fuſius, ſcituque dignum eſt) Chriſtiani ſemiſſij, & ſarmentarij quoque denominati fuerunt, quia à Tyrannis olim ad ſtipitem dimidij aſsis, reuincti, ſarmentis additis concremabantur.

CARCER.

De Carcere, deque carceratis dixi multa, quaſi tractatu quodam aliàs in lib. obſeruationum. x. nunc aliqua addere operæ precium fore duxi. Et maxime quod duo ſunt genera, vnũ quo ære alieno, obnoxij, vel parum ęqualis moribus, petulantes detinentur, quouſque illi perſoluant. Illi uero abſterreantur. Alterum, quo flagitioſi coerceantur, ad cuſtodiam inuentus, & non ad pœnam, niſi canonum iure. l. aut damnum §. ſolent. ff. de pen. l. incredibile. C. eo. not. in l. Imperium. ff. de iu. o. iud. eratque Romano homini vltimum ſupplicium. vnde, cum Decius Syllanus Cos. deſignatus, diceret, coniuratos vltimo ſupplicio afficiendos, menteſque hominum flexiſſet oratione Cæſar, idem Syllanus, quia ſentẽtiã mutare erat turpe, interpretatione leniuit, & ultimum ſupplicium, idest carcerem intellexit, imò quod carcerem domicilium Ro. plebis etiam eſſe dicebat Appi. Claudius. quodque carceres dicebantur, in Circo, vnde mitti ſolebant equi, nę inde exeerent, antequã Magiſtratus ſignum dediſſet. et meretricum lupanaria ex quo in eis non ſecus ac noxij, in carceribus detinentur. Vnde Iuuenal.

tantum artificis ualet halitus oris,
Quod fleterat multis in carcere fornicis annis.

nec aliud ſupplicium ſonat quam, Carcerem, quo in loco præcipitantur ſontes & rei, ibique robuſtis ligneis ſepiuntur. carcerque robuſtus dictus eſt. appellatus quoque, hoſpicium publicum à quibuſdam, & Cella promptaria, per egregiam quandam tranſlationem, quando quidem e Carcere promantur noxij ad ſupplicium. Nec id vnum omittentes, vltimo, quod primum ad terrorẽ creſcẽtis audaciæ, media vrbe, iminẽs foro, ab Anco. iiii. Ro. rege exstructus eſt.

Portũ Hoſtienſem extruxit. de quo Iuuenal.

Tandem intrat poſitas incluſa per æquora moles.
Thyrrhenamq́; Pharon, porrectaq́; brachia rurſus
Quæ pelago occurrunt medio, longeq́ue relinquunt
Italiam.

Et aliquando etiam Britannicus appellatus eſt, ſeu cognominatus, ſuperatis in Britannia hoſtibus. primuſq́ue Mauritanis bellum intulit. Et Iudęam in prouinciæ formam redegit, eamq́ue procuratoribus tantum commiſit. Scituq́ue dignum eſt inſuper, quod Meſſalinam vxorem primam omnium mulierum impudiciſſimam, ex qua tamen Britannicum ſuſceperat, iugulauit. quodq́ue Agrippinam fratris ſui filiam Domitij Neronis matrem, duxit, quo adoptato, generoq́ue ſibi facto, filia emancipata, Boleto ſublatus eſt. Hinc Satyr.

Reſpice riuales diuorum Claudius audi
Quæ tulerit. Item.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino, ſed qualem Claudius edit
Ante illum uxoris, poſt quem nil amplius edit,

CANALIS.

Euripi, in quibus ludi olim Romæ agebantur, canales, ſeu piſcinæ appellari ſolebant, & hinc ad propoſitum ferunt, Crocodilos quinq; & Hippopotamum aliàs, in Euripis, ideſt canalibus, vino plenis, Heliogabalũ exhibuiſſe. quid quod Venetiis maxime, canales appellantur pariter, & præcæteris vnus Orphanus, quia eo in loco (ſcituq́ue non indignum eſt) pugna naualis aliquando inter Venetos ipſos & Gallos, inita eſt, quorum Dux erat Pipinus Caroli Magni filius, Italiæ tunc rex, victus nihilominus fugatuſq́ue trucidatis omnibus ferè, vſque adeo vt à Venetorum victoria ſatis cruēta & ſanguinaria, nomen vſq; in hodiernum diem retinuerit. Vel quia clam & noctu ſontes, quique perduellionis crimen incurrerunt, vel CHRISTI fidem hęreſi, & ſacroſanctam religionem Chriſtianam, cō maculare & peruertere audent, ac conſpurcare. demerguntur, ſaxo quam magno collo obligato,

CONVIVIVM.

Conuiuia potius lauta quàm longa eſſe debēt, Epulæ elegantes, magis quàm multæ. Et menſa denique, digna philoſophico palato. Et magnifice inſtructũ aliàs Græce appellatur Εἰλαπίνη. Serui vero conuiuas vocantes, vocatores regij, & Græce Ἐλεάτροι. & conuiuæ Symplones. Et vmbræ qui eos comitantur inuitatos, non inuitati. Vnde Hora.

cum Seruilio Balatrone
Vibidius, quos Mæcenas adduxerat umbras,

Mos etiam erat in conuiuiis clarorum virorum laudes & virtutes ad tibiam canere. In conuiuio ſeptem eſſe debent, ſi nouem conuiciũ eſt. Vnde tricliniis vel bicliniis nō ab re vtebātur veteres. Cōuiuij lex, aut bibas, aut abeas. Conuiuij Magiſter, χοραγος. Et ad canēdi propoſitũ cantilena (vt in Gorgia teſtatur Plato) optimum bene valere, Formoſum eſſe, diuitias habere fraude nō partas. In cōuiuiis rurſum nec loquaces nec muti eſſe debemus. Simonides nanque quendam hoſpitem conſpicatus, cum aliquo non loquentem, ſi ſtultus es (inquit) bene facis. ſi ſapiēs vero ſtulte. Adhiberiq́; in conuiuiis ex Apio Myrto & ſimilibus coronæ. Vltimo non omittentes, pręter dicta ſupra. Conuiuatorem quoq; parochum appellait. ipſaq́; conuiuia rurſum, à diuerſis prouenire cauſis. Naturali dilectione ſcilicet, pietate, reuerentia, liberalitate, conſuetudine, oſtētatione, gula, ambitione, & ſimulatione quidē. Et amplius quod prima cratera eſt ad ſitim, ſecunda ad hilaritatem, tertia ad voluptatem, quarta ad robur, quinta vero ad inſaniam,

CREDVLITAS.

Error eſt magis quàm culpa, deceptionũ mater. Ideo iudea nimis credulus eſſe nō debet, ſed inquiſitor veritatis, ab his quos credit eam ſcire ꝓbabiliter. l. magis puto, §. in primis. & ibi not. ff. de reb. eo. hinc dici ſolet, quod qui cito credit leuis eſt corde. tamen dixit Eſaias. Niſi credideritis non intelligetis. Oportet addiſcentem credere. Medico de ſalute corporis agenti, credendũ eſt. Credidit etiam mutuo dans filiofam. qui ſe patrem familias diacrat, eiq́ue ſubuenitur, quia mendaci denegatur exceptio. l. j. & ibi not. ff. ad Macedoniã.

CAVSA.

Cauſa nihil aliud eſt, niſi quo pręcedēte aliud efficitur. exēplum, cauſa diei eſt Solis ortus. Effectus autem quod præcedens cauſa perficit, vt dies (quēadmodum dixi) quem Solis ortus emittit. Vnum etiam eſt cauſa alterius, quantum ad incœptionē & permanentiam, & tunc cauſatum dependet à cauſa, vt Sol rurſum, qui eſt cauſa luminis & diei. Aliud vero quantum ad inceptionem tantum, et tunc ſecus, quia illo quod moriatur pater vel artifex, remanet tamen filius vel ędificium. certum eſt quoque, quod cauſa effectum indicat, effectus vero cauſam demonſtrat. Et ad idem ſciendum eſt, quod quæſtionum duo ſunt genera infinitũ et definitũ. infinitũ Gręci θέσιν vocāt, nos aūt propoſitũ, definitũ ὑπόθεσιν, nos vero cauſam. Cauſarũ itē genera tria, iudicij, deliberationis, laudationis, hoc eſt, iudiciale, deliberatiuũ, ac demonſtratiuum. Dicimus quoq; cā

cadere

cadere quem, hoc eſt litem perdere. cauſamque pecuniariam vocamus, proximam & remotam, in actione reali, dominium & contractus, in perſonali obligatio, & contractus pariter, prima proxima, ſecunda remota. quodque iis concurrentibus proxima attendi debet. dicimus rurſum, quod ex quattuor cauſis, Materia, forma, efficienti & finali conſtat diffinitio cauſalis, eſſentialis vero ex genere & differentiis. Et quod ignorantiam parit obſcuritas, admirationem ignorantia, quam tollit cauſarum cognitio. Et quod inter cauſam & effectum eſt magna cognatio ac ſimilitudo, non ſecus ac inter fructum & arborem. Cauſas ſuorum ſcelerum improbi obducunt, ecce. Brutus quod Cæſarem interfecit vt patriam liberaret. Romulus vero Remum fratrem quia muros ciuitatis tranſcendit. Iuxta illud Luca. Ne longius exempla petantur.

Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

& habetur in l. fina. ff. de re. diui. quorum tamen vnum honeſtum fuit, iniuſtum vero alterum. Quid plura, (vt noſtri dicunt) cauſa ſemper præſtanda eſt. l. Iulianus. §. primo. ff. de rei vendi. l. videamus. §. ſi actionem. ff. de vſu. l. cum fundus. in prin. & ibi Angel. ff. ſi certum petatur. l. fin. ad fin. ff. de verbo. ſignifica. declarat glo. verba hæc, in l. Iulianus. in §. quantum. ff. ad exhib. & in l. ſed & partus. in prin. ff. quod met. cau. & in l. demum. C. de rei ven. & in l. qui reſtituere. ff. eod. Et nihil ſine cauſa, temereque proferendum eſſe, dixit olim Ariſtoteles, Medico ipſum curanti cum ægrotaret. Haud omittentes etiam tria adhuc cauſarum genera fore, ſpiritualium, criminalium, & ciuiliũ.

CROCODILVS.

Mitto quod Crocodilus inter aquatiles beſtias, quibus abundat Aegyptus, exitiale quadrupes ſit, & malum aſſuetum elementis ambobus, lingua carens, maxillam ſolam ſuperiorem commouens, ordine dentium pectinato, & pernicioſo morſu, ſi quidquam tetigerit. quandoquidem hoc vnum dictu mirabile ſit, quod Combos Aegypti ciuitas ſit rurſum, vbi Crocodilus colitur. hinc Iuuenal.

Ardet adhuc Combos, & Tentira, ſummus vtrinque
Inde furor vulgo, quod numina vicinorum
Odit vterq; locus, cum ſolos credat habendos
Eſſe Deos, quos ipſe colit.

Et locus etiam ibidem vbi homines, Crocodilum non timent, ſed capiunt & necant. Et Arſinoe vbi domeſticus, quem Suchum vocant, alitur, & adoratur pariter. Nimirum igitur, ſi quinque, aliquando, & Hippopotamum ſimul in Euripis ideſt Canalibus vino plenis exhibuit olim Heliogabalus Imp. Haud omittentes vltimo (vt breuitati ſtudeamus) hypochriſis ſimbolũ eſſe Crocodilum, (vt in libro de Hieroglyphicis Aegyptiorum diximus nos) ex quo, hominem vorans flet, vnde prouerbium ortum eſt, lachrimæ Crocodilinæ.

CAECVS.

Miſerabilis, imò infœlix & calamitoſa eſt cęci hominis vita. nimirum igitur, ſi ille tam ardenter, à Domino interrogatus, quid vellet, clamauit, Domine, fac vt videam, ſique gauiſus eſt valde, laudans Deum. Et ſi quaſi compenſatione quadam dignitatem retinet ſenatoriam, ſique iudicat, vt Appius Claudius Cæcus de quo in l. j. in §. quanuis. ff. de poſtu. qui in Senatu ſententiam dixit de captiuis Pyrrhi non redimendis. Inarus Epiſcopus Calcedon. reprehendere auſus eſt quoque, Iulianum Imp. Conſtantij filium, quod in Chriſtianos quos Galilęos vocabat, nimium ſęuiret, illum Apoſtatam & impium appellando. cumque Iulianus ſibi cæcitatem obiiceret, imò improperaret, quodque Galilęus ſuus ipſum non curabat, gratias ago Deo meo pro cæcitate, reſpondit, ne te videam pietate nudatum. Et profectò ſi cęcus bene cogitabit, conſolabitur, quia ſuas nox etiam habet voluptates, ſuntque omnium ſcelerum (vt inquit Sene.) oculi autores.

COENA.

Bona eſſe debet, & magna, bona, ideſt bene condita, magna vero, copioſa. Vnde & bene Catul.

Cœnabis bene mi Fabulle apud me paucis, ſi tibi Dij fauent, diebus, ſi tecum attuleris bonam atque magnam Cœnam. Olim ab ouo incipere ſolebat, & finiri pomis. Albatiq; Veteres cęnare. Sunt ét cęnę ſaliares, opiparę & copioſæ. Et rectè aliàs appellatę opiparę, q̃ clientibus, à Principe dari ſolebãt, quas poſtea ad ſportulas redegerat Nero. Erant quoq; cœnæ, vocatæ cẽtenariæ, ab impenſa Centenum Seſtertiorum. Et Δωδεκάθεος xij. Deorum Auguſti, quas ſecretè cum xij. Catamitis, totidemque puellis, agebat. Dubia tamen, vbi dubitas (adeo opipara eſt quandoq;) quid ſumas. Vel putarim ego potius, ſi ſuſpitione veneni non careat. Eſt & Pontificalis, olim Metelli, Pontificis maximi; quæ inter grauiſsimas perſonas luxu non caruit. Verum vt finiam, non obruta poculis, non laſciuiens ferculis, qualis illa Metelli, & quam pulcherrimè deſcribit Macrob. in Saturnalibus, eſſe debet, ſed doctiſsimis quæſtionibus, pudica & lauta.

COMMODVS.

Cõmodus L. Cõmodi filius fuit, ab Antonino

Pio adoptatus, vnà cum M. Antonino Vero, cui iſte in imperio ſucceſsit, multa cognomina ſibi ſumpſit, præſertim Herculis, quod licet videre, quando ſcribebat Senatui, & quia ſtatua viſitur Romæ, tum faciem, tum habitum Herculis, habens. Caduceum Mercurij manu geſtabat. Romamque immortalem, fortunatam coloniam, & ſæculum aureum dici volebat. tamen clamabant poſtea lecto Pertinace omnes, illum peſtem, pernitiem, tyrannumq; ſui temporis fuiſſe, & vulgo commodum hominibus incommodum.

COELEBS COELIBATVS.

Magna eſt dignitas, & matrimonio præſtat Cœlibatus. qui ad maritos referri ſolet, Orbitas patribus, & ægeſtas opulentis aſcribi. Cœlibatus inquam portus tranquillitatis eſt, coniugium vero officina rixarum. Dignitate aſsimilatur Angelis. Puritate, carens immundicia carnis. libertate, vito non habente ſui corporis poteſtatem. Vtilitate, cum vxori placere non quærat, & fructu denique, qui ſibi maior debetur. Hinc Electra Agamemnonis filia, quaſi ſine lecto, & matrimonio ad ſenectutem peruenit. & quanquam ita ſit, cœlibatum tamen maxime deteſtabatur Auguſtus. cœlibemque impium, ſacrilegum, & naturæ inimicum eſſe dicebat.

CARO.

Impiorum cibum carnes eſſe dixit Maro, quãdo ſic cecinit.

Impia quæ cæſis gens eſt epulata iuuencis.

Imò nec Leo, nec Vrſus, nec Vultur comedit, Lupus ſic. quã ob rem interrogatus quis, quare carnes non ederet, quia (reſpondit) non ſum lupus, à carne, carnale delictum deriuatur, ſine quo pauci inueniuntur, vt dicitur in c. quia ſanctius, ad ſi. 50. diſt. uerum dictu mirum eſt, quod carnis nomine in ſcriptura fœmina ſæpe exprimitur, qua de re in eo etiam fragilitas eſt maior, unde Chriſto, adultera adducta eſt, & non adulter, ut eidem quoque compateretur facilius. Et ſcitu non indignum, carnis crudę, diſtributionẽ, quã faciebant olim ueteres, uiſcerationem uocatam fuiſſe. Et quod quemadmodum Ephiophagi ſerpentibus, ita Antopophragi, humanis veſcuntur carnibus.

CORVVS.

Apollinis nuncius erat, qui (ut fabulantur poetæ) ob ceſſationem ex albo factus eſt niger, à quo deinde Valerius Coruinus gloria poſteritati commendatus eſt. Et dictu mirũ, quod Mallum Vrbem Mopſus & Amphilochus, ab Oraculo admoniti, ubi Coruus Mallon, id eſt lanam ferret, ſtudioſiſsimè condiderunt. Coruus inquam proditoris ſimbolum eſt, denigratus (albus enim erat) quippe quòd Apollini, Coronidem Nimpham, à iuuene vitiatam fuiſſe, reuelauerit, eiuſque cantum ſubinde inſtitutum, mali hominis ſignum. Regis Mathiæ quoque Pannonię, fuiſſe ſimbolum ferunt, quia ſe genus habuiſſe iactabat, e Coruina Romanorum gente. reique uagę amplius incertę & inconſtantia ſignum, unde Perſi.

Eſt aliquid quò tẽdis, & in quod dirigis arcum?
An paſsim ſequeris coruos.

CONCILIVM.

De hoc in quàm pluribus locis habetur, & maximè in l. mandata. ff. de offi. eius cui mand. eſt iur. & in §. eadem inſti. quib. ex cau. ma. licet, quod aliud non eſt niſi conuentus conſulendi gratia, congregatus, à concalando dictum. quod in unũ uocati conueniant. Amphyctiones quoque, commune erat Græciæ concilium, quod Thermopyli congregabatur, ab Amphictione Deucalionis filio, qui primus regem agens, gentes congregauit, appellatum pariter. In quo inſtitutum alias fuit, Neptunum in Iſthmijs ludis, Taurorum victima honorari. Pro collegio alibi tamen, & ſimplici congregatione, capitur in l. ptima. C. de ſacroſan. eccle. deque cõcilio multi ſanè ſcripſerunt, quod fit à Papa, & à ſanctis patribus, quo conſulitur Chriſtianæ religioni, & nos quoque, nonnihil aliquando. Id nũc memoratu dignum addentes, quod in Ariminen. ab hinc annis mille, celebrato, Arianorum aſtu. S. patres illuſi fuerunt, ac decepti, quia interrogati an ὁμοούσιον crederent, reſponderunt ignorare, & tenere ac uenerari, Deum trinum & unum; quod uerbum græce tamen nil aliud ſonat. Nicenum quoque, ob eandem Arianorũ hæreſim excitatum aliquãdo, à Conſtantino religioſiſsimo principe, ſub Silueſtro Papa, anno Domini. CCCXXVII. fuiſſe legimus. Nõ nunquam Mediolani congregatum, tempore Conſtantij, eiuſdem Conſtantini magni Imp. filij. Temporibus noſtris uero Tridenti, à Paulo III. Farneſio Pont. Maximo cœptum, concluſum uero & finitum auſpicijs felicibus Pij. IIII. Cui tunc uiuenti, Commentaria iuris Pontificij, etiam nos (quãquã opera perierit & impenſa, ut eſt in prouerbio) dicauimus. Cætera alij fuſius.

CLEOPATRA

Regina Aegypti, à Ptholomæo Dionyſio fratre eiecta eſt, quam deinde poſt Pharſalicam pugnam reſtituit Cæſar, in Aegyptum ueniens Ptholomæo interfecto. ex quo Cæſarionem ſuſcepit. eoque à coniuratoribus in ſenatu occiſo (hiſto. nota eſt) & mortuo. M. Anto. triũuir, Aſiam petens, repudiata Octauia, cum ſibi

ſibi matrimonio iunxit, ſibique duos peperit filios quibus Solis & Lunæ nomen impoſuit. Sicque cum eo inſanit, audetque Ro. Imperium optare. Vltimo ab Auguſto ſuperata, ne in triumpho duceretur, mamillis ſibi aſpidibus admotis extincta eſt, nimirum ergo, ſi eiuſdem Auguſti Nummiſma argenteum, quod habeo ego præcæteris, triumphalis arcus ſignum habet. Alterum vero Aureum, Alexandri Baſſiani, victoriam Clypeo, innixam, in quo duæ ſunt inſcriptæ literæ. C. V. quæ ſonant Cleopatra victa.

COGNATIO.

Quid ſit cognatio clare liquet, notiſsimique iuris eſt, ſed vltra ſciendum eſt, quandam ſpiritualem fore, quandam vero legalem, poſtremo carnalem, ſpiritualis eſt, & prima quidem, quæ ex compaternitate contrahitur. quæ vero ex adoptione fit, legalis eſt, carnalis autem ex conſanguinitate propagata. & de his aliàs.

CVRIO.

Ex quo plerumque curionis nomen, aliquo in Nummiſmate, ſcriptum inuenimus, non ab re hoc tantum ex Dione dixiſſe, ſat erit. quod hunc ex nobiliſsimo Curionum genere, ortum dicunt, cumque animo peſpicaci fuiſſe, viique magna dicendi præditum, atque ad multitudinem perſuadendam quàm maxime idoneum.

CIMEX.

Tametſi cimex immundus ſit, humilis, & male olens, ſit nihilominus interdum eiuſdem mentio, vt nihilo plus ſit tamen is quem illi comparamus. Imò Italicum prouerbium eſt, aliquem cimice ſordidiorem fore. Pantiliumque Poetam quendam, ſordidum cimicem pariter vocat Hora. ſic.

Men' moueat cimex Pantilius? aut crucier, quod
Vellicet abſentem Demetrius?

CLARIGATIO.

Clarigare & clarigationem dicunt aliqui, non aliud eſſe niſi cum vnus debet, idque ab alio exigatur, vt his à quo exactum eſt, à debitore ſolutum repetat, nos vulgo repreſalias vocamus, in l. facere. ff. de verbo. ſignifica. deque repreſal. Bartol. plenè, in tracta. repreſaliarum, & Docto. in rub. ff. ſolu. matrimo. Et ad propoſitum male, quia imò Clarigare & Clarigatio, nil aliud eſt, niſi cum legati ad hoſtes mittuntur, qui res raptas clara uoce repetant. Græcis vero. ἀνδροληψία..

CONCORDIA.

Concordiam ita neceſſariam iudicauit antiquitas, vt Camillus ei templum dicauerit, eique omnium rerum ubertatem acceptam tulerit. Crateram dextra tenet, leua copiæ cornu. qua paruæ res creſcunt (vt ille ait) diſcordia maxime dilabuntur, & omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur. Et hinc dicitur etiam ad idem, quod virtus vnita eſt fortior ſe ipſa diſperſa. Et nos quod toto poſſe, (adeo bona eſt, & neceſſaria ac vtilis) inter vnum & aliud ius induci debet, & diſcordia uitari, ac contrarietas, iuraque iuribus fore concordanda, inque vnam conſonantiam redigenda. l. j. C. de inofficio. dot. c. cum expediat, de electio. in vj. Scituque dignum elt, quod inter alia Romanorum inſignia, unum erat manum habens, in ſublimi haſtæ parte qua concordiæ ſimbolum, quæ in exercitu maxime deſideratur, pulcherrimum eſſe oſtendebant, eſt & adhuc etiã Cornix, quippè quod fidiſſimæ ſunt, & cum ſocietatem inierint maximo ſe diligunt operæ. Imò quod altera extincta, uidua degit compar. Duoque homines (ut Monachi) ſimul ac bini ſemper incedentes. Et Ciconia rurſum, quandoquidem pulli earum parentibus iam ſenio confectis, & longa ætate inualidis, & opem, & alimenta miniſtrent, in mutuam compenſationem. Quid plura. Python Byzantius Orator, Craſſo erat corpore, orta diſſenſione inter Bizantios, eos ad pacem adhortans dixit, uidetis cuiuſmodi ſit meum corpus, uxorem habeo multo me craſsiorem, ſi ſumus concordes, quiuis grabatulus nos excipit, at ubi diſsidemus, nec tota domus ſufficit. Concordia elt diſcordiarum ſeditio. Et pax (ut ita dicam) iniqua, aliquantulum quàm æquiſsimum bellum. Nanq; Scipio Tireſium quendam principem intertogauit, qua de cauſa Numantia prius inuicta duraſſet, poſtea euerſa fuiſſet. reſpondit, concordia, uictoriam, diſcordia exitium præbuit. Lycurgus ſimiliter à ciuibus interrogatus, quo nam pacto hoſtium impetum poſſent repellere, ſi pauperes manſeritis reſpondit, ſique contentiones mutuas depoſueritis. Demetrius item cum à uenatione rediiſſet, inueniſſetque Antigonum patrem, legationem audientem, ut erat telis ſuccinctus, eum oſculatus eſt, & propè conſedit, legatiſque diſcedentibus, renunciate inquit Antigonus, talem amorem animique pietatem, qualem uidiſtis ut oſtenderet patrem cum filiis eorumq; concordiam regũ potentiæ maximum indicium fore. Concordia grata Iano & Saturno in Italia, qua de re ueteres uoluerunt menſes illis dicatos eſſe uiciniores, Ianuarium Iano, & Saturno, Decembrem. Gratior & iucundior Diis, ex quo Mars rurſum, Ioui inuiſus eſt, rixarum ac bellorũ Deus. Haud omittentes etiam præter alias ſuperius dicta, Mala punica

quoque Concordiæ ſimbolum antiquitus fuiſſe. Sed proh dolor, quod maior eſt ferarum ſerpentumque Concordia, quàm (vt inquit Saty.) hominum. Et quod fratrum quoque gratia (vt etiam ille ait) rara eſt.

CELERITAS.

Celeritas non iuſte agit: Tarda conſilia efficiunt multa ſapienter. Inquit Euripid. Celeritas ſimbolum eſt Tigris, tantæ & tam tremendæ, vt Medi eam ſagittam vocent. Eſt & Thunnus piſcis, quod certo anni tempore, œſtrum quoddam, capitis habeat, quo celeritate incredibili, concitetur. Tanta etiam in Cæſare dicendi, vt actuarij ſcribendo male poſſent eum ſubſequi. Qui inſtar quoque fulminis Pharnacem vicit, ad amicos ſcribens Veni, Vidi, Vici. hoc eſt, venit, percuſſit, abſceſſit. Quantocius etiam ad materiam dicitur ideſt quamprimum, & celeriter. hiſque verbis idem ſignificatur, nec dum dictum quàm factum. Sed (vt iam dictum eſt) non in celeritate, verum in re perfecta virtus conſiſtit. Nanque dum certarent ſus & canis, hæcque diceret ſe fœcundiorem pedeſtrium omnium, at, ſus reſpondit, cæcos Catulos paris. argumentum planè apertiſsimum non in celeritate rem virtutemq; conſiſtere, ſed in perfectione & maturitate iudicari. Siquę iubeat princeps, quem vltimo affici ſupplicio, non ob id tamen id fieri confeſtim debet, ſed pœna differri ad mẽſem. l. ſi vindicari, vbi ego. C. de pœn. l. puniri. C. ſi cont. ius vel vtil. publi. cap. cum apud. xj. quæſtio. iij. Iaſ. in d. l. puniri, & in l. debitoribus, col. iij. de re iudica. & in l. cunctos populos. lectu. ij. col. iij. C. de ſumma Trini. & fid. catho. In rebus bellicis tamen (vt de Cæſare dicebam) plerumque plus prodeſſe ſolet quàm virtus. Vnde Poeta. Rumpe moras, nocuit ſemper differre paratis.

CONSILIVM.

Sacra quidem res eſt conſilium, ſed periculoſa, inquit Plato. Et conſilio potius quàm viribus eſt pugnandum. Nec ab re quę conſilio rectè geruntur, rure merito effectu & firmitate nitũtur, inquit tex. in l. iij. C. de repud. non repudiandum ſed querendum potius, & ſequendum, quia nec Moſes illud Ietro repudiauit, Heroq; ſuo Dauus impartit apud Horatiũ. Inq; magnis tempeſtatibus à quouis ſe moneri & conſuli patiuntur periti Gubernatores. Et qui conſulit ſeu monet quaſi adiuuat. Eſt verum quod conſilium dare vel quærere, poſt damnum acceptum intempeſtiue prudentis eſt, vt Epimetheus agebat, Prometheus vero contra & tempeſtiuè prudens. Et quod facta iuuenili ætate probantur, Conſilia vero media, & vota extrema. Et quod conſilium amplius, ſi malum fuerit, conſultori erit peſsimum, (vt eſt in prouerbio) vnde Auruſpices, qui voluerunt, conſulentes, Horatij Coclitis Statuam, in inferiori vrbis parte, collocari, necati ſunt. Vliſſeſque in Aeoliam veniens pariter, ab Aeolo, Vtrem habens ventorum plenam, alligatamque quo citius, nec ventis reflantibus domum rediret, conceſſa ſibi vi tamen ſi quando voluiſſet emittendi, in medium pontum nihilominus vnà cum ſociis, impulſus eſt, qui rati eo, aurum atque argentum incluſum fuiſſe, inuidia acti, ex quo vacuis manibus domum redibant, Vtrem ſoluerunt, inque eos venti irruere cœperunt, Sicque malum conſilium (vt diximus) conſultoribus fuit peſsimum. Hic rurſum, lapis eſt, in loco, quem prataualliũ vocamus, literis inſcriptus, Mali conſilij, eo enim in loco ciues de Ezelino aliquando nõ admittendo (ſi quã do rediſſet) conſilium inierunt, aberat tunc, Veronamque erat profectus, rediit, vt vrbem ingreditur, ibique ciues vbi conſuluerant, crudeliter necat, ſic dicens (vt ſupra) Malum conſilium conſultoribus peſsimum. Sic Callij (vt mihi aliàs retulit Clariſsi. Iurecon. olim acutiſsimus diſcipulus meus, Horatius Lucius, qui ſumma ſua cum laude etiam repetiit, auth. habita. C. ne fil. pro pat. dum eſſet in ſtudio, & iuri operam nauaret) in via quadam, in qua de præſide interficiendo, conſuluerant Callienſes, mortuo Valentino Alexandri VI. Pont. filio, necatos pariter fuiſſe. viamque mali conſilij vocari quoque. Plerumque etiam conſilio quenquã iuuare nõ poſſumus, neſcientes qua parte pedem torqueat calceus, illius quem conſilio iuuare poſſemus. hinc nos. ex facto ius oritur, ipſe diſpice, quemadmodum probes, tibi pecuniam quam te depoſuiſſe dicis, deberi. l. ſi ex plagis. §. qui in cliuo Capitolino. ff. ad legem Aquil. l. j. C. de eden. Et ad propoſitum quod conſulendum ſit probatur in l. ſeruus dotalis. ff. ſolu. mat. Imò quod homines ſunt prudentes, qui ſciunt rectè vitam agere (vt inquit Euripid.) conſilio. Et miſera domus res eſt inops conſilij. Deus conſilium eſt, & fons conſilij. Et contra eum indignari qui vtilia conſuluit, gratiam nullam habet. In foribus Iuriſconſultorum erant olim verba hæc. *Licèt conſulere*. non ſuauia tamen ſed optima ſunt cõſulenda. Et cum à corde proficiſcantur conſilia, omnia cum conſilio fieri debent, vt faciebat Tiberius Imp. & maximè lex. l. humanum. C. de legi. l. hac conſultiſsima. C. de teſta. & C. qui teſtamen. facere poſſ. Et quòd à corde proueniant, ex eo planè liquet. Namque paulò ante mortem Cæſaris inuentus eſt bos opimus ſine corde, qua nouitate rei, Spurina Haruſpex, perculſus eſt, timendumque fore tunc dixit, ne conſilium & vita Cæſaris deficeret. Qui tamen ſe male gerit fruſtra aliis conſulit, Apophtegmaque eſt Iſocratis Amiclæ. Conſilium & ordo ponderoſus eſt, & ordo quia prius eſt, quam conſiliatum, ponderoſus vero, quia vbi eſt, ibi eſt ſalus.

lus.in rebus nouis rapiendum,non querendum, quia odioſę ſunt & plenæ triſtiſsimi euentus. l. in rebus.ff.de conſti.prin.& ibi nos.ad ſaturitatem in collectan. Quæ res etiam in ſe conſilium non habet,conſilio regi non poteſt. Et mutare conſilium in melius ſapientis eſt.l.nonnunquã.ff.de colla.bo. Et Cõſentes Dei, qui(vt fabulantur poetę) in Iouis conſilium adhiberi putabantur,hinc dicti fuerunt vltimo loco, quaſi conſentientes,qui & penates quoque & vrbani etiam num uocati ſolebant.

CONVERSATIO

Omnium rerum eſt hominibus magiſtra,dicebat Eurip.vnde(vt breuibus me expediam,ne ue te lector diutius remorari videat)cũ Catonibus viuẽdum eſt, cunque Lęliis,verſandum cum probatis,& cum literatis denique degẽdũ, quoniam eorum conuerſatio,non poterit non eſſe tibi niſi utilis & frugifera, & cum ornamento tũ emolumẽto, ex quo(vt ille qui in Sole ambulat, coloratur)ſic,ſi cum bonis & probatis vitis vixeris,colore bonitatis inſpergi poteris.

COMMENDATIO

Magna eſt literarum commendatitiarum vis, & plurimum poſſunt ſi quodam animi feruore eorum,qui commendatũ aliquẽ faciunt, ſcribantur,ideo ſtatuimus ſub hoc genere, formulas tradère.nos breuitati tamen ſtudentes , quoad fieri poterit,quibus his conſultum eſſe poſsit, à quibus plerunque deſiderio quã maximo expetuntur.Sic igitur dici poterit.(mitto tamẽ quod vir bonus aliàs, omnibus ſit commendatiſsimus, quodq́ue cõmendatione alicuius nõ egeat) omnibus rebus adoleſcentem hũc,ita tractes velim, vt intelligat noſtram cõmendationem nõ vulgarem fuiſſe.Vel ſic.Si huic iuueni bonę ſpei,& in quem recte beneficium collocatur(niſi me planè fallat opinio & animus)oſtenderis quãti nos facias,rem tua humanitate dignã ,& nobis omnibus vehementer gratam facies.Vel ſic. Hunc iuuenem tibi commẽdarem,niſi eſſet moribus, ingenij ſanitate,ac puritate tanta vt non poſsit profecto non eſſe cuique optimo,& præſtantiſsimo viro gratiſsimus.Vel ſic.M.Fetidiũ(ſic ẽt Cice.) equitem Ro. bonũ & ſtrenuũ adoleſcẽtẽ,tibi cõmendo,& te rogo,vt eum in tuorum numero habeas. Vel ſic. Hoſce ambos tibi commendo, vt maiore cura,ſtudio,ſolicitudine animi,commendare non poſsim. Vel ſic.Te mi Cornifici etiam atque etiã rogo,vt omnino Lamię negotia mea eſſe putes,curesq́ue vt intelligat hanc meam cõmendationem, maximo ſibi vſui fuiſſe, hoc mihi gratius facere nihil potes. Vel ſic. Cura vt quã primum intelligam,hanc meam commendationem tantum illi vtilitatis attuliſſe,quantum & ipſe ſperarit,nec ego dubitarim. Vel ſic. Commu niter commendaui alias , diligentius nunc commendo,non vt aliquid de illa comminuam, ſed vt ad hanc addam. Vel ſic. Quare & vt meũ amicum,& tua dignum amicitia commẽdo, cui quibuſcunque rebus commodaueris,tibi iucundum profecto,mihi certe erit gratum.vel ſic. Genere nouo ſum literarum ad te vſus, vt intelliget es nõ vulgarem eſſe commendationem. vel ſic. Hunc virum commendatum tibi,cognoſces tua amicitia digniſsimum. vel ſic. Commendo tibi eum, quidquid ei commodaueris, erit mihi maiorem in modum gratum.vel ſic. Sic tibi eum commendo,vt neque maiore ſtudio quenquam,neque iuſtioribus de cauſis commendare poſsim. vel ſic. Mihi certe gratiſsimum feceris , ſi intellexero has literas tantum,quantum ſcribens confidebã, apud te pondus habuiſſe. vel ſic. Hũc igitur tibi commendo,& à te peto,vt des operam vt intelligat me diligenter ſcripſiſſe de ſe,meamq́ue commendationem vſui magno ſibi fuiſſe, erit id mihi vehementer gratum.vel ſic.eum tibi commendo,habeasq́ue in numero tuorum,hominem prudentem & officioſum cognoſces, & dignum qui à te diligatur. vel ſic. Gratiſsimũ mihi feceris, ſi huic commendationi meæ,tantũ tribueris, quãtum cui tribuiſti plurimum.vel ſic.hunc tibi ita commendo,vt ſi meus libertus eſſet(vide quanti libertos faciebant)maiore ſtudio commẽdare nõ poſſem.vel ſic. Per gratum mihi feceris,ſi dederis operam,vt hic intelligat hanc meam commendationem, magnum apud te pondus habuiſſe. vel ſic. Cæteris q́ue in rebus, tibi eum ita commendo,vt maiore ſtudio neminem commendarim. vel ſic.Gratiſsimum mihi feceris ſi eum ita tractaris,vt intelligat meam commendationem,magno ornamẽto ſibi fuiſſe.vel ſic. Hoſpitem & neceſſarium meum tibi commendo maiorem in modum. Domum eius tibi ſic commẽdo, vt maiore ſtudio commendare non poſsim,vel ſic. Cõmendo tibi maiorem in modum adoleſcentes, omnibus optimis artibus ornatos, meos perneceſſarios,tua amicitia digniſsimos.vel ſic. ſi vlla mea apud te commẽdatio valuit,quod ſcio multas plurimum valuiſſe,hæc vt valeat rogo.vel ſic. Homo mihi familiaris, eum tibi vnice commẽdo.vel ſic. Vt recorderis huius meæ commendationis diligentiam,te vehementer etiam atque ẽt rogo.vel ſic.Cõmẽdo nõ minori ſtudio,quã ſi rẽ meam commendarem. vel ſic. Eum igitur ſic tibi commendo,vt vnũ ex noſtra domo.vel ſic. Meis literis aſſequi debet vt nemini ſe intelligat commendatiorem unquam fuiſſe. Vel ſic. Quamobrẽ à te maiorem in modum peto,vt ipſe intelligat, nullam rem ſibi maiori uſui,aut ornamento,quã meam commendationem eſſe potuiſſe. Vel ſic. meum familiarem tibi commendo,ea cõmendatione,quæ poteſt eſſe diligentiſsima. Vel ſic. Nõ dubito quin tibi ſatis commendatus ſit. Vel ſic. Fac igitur mi rex, vt intelligat has ſibi literas plurimum profuiſſe. Vel ſic.L. viro optimo, &

homine

homine gratiſsimo, familiariſsime vtor, eum tibi penitus commendo, atque trado. Vel ſic. Eum tibi ita commẽdo, vt homines grati & memores bene meritos de ſe commendare debent. Vel ſic. Q. fratrem meum ſi me diligis, eo numero cura vt nabeas, qno me ita magnum beneficium tuum magnǫ cumulo auaeris. Vel ſic. Commendo tibi hominem, ſicuti intelligis, me debere commendare Vel ſic. Seruilium tibi ſæpe commendaui, nunc facio id impenſius. Vel ſic. Menandrum hominem frugi, modeſtum & vehemẽter probatũ, tibi commendo maiorem in modum. Vel ſic. Nõ dubito quin meam commendationẽ, memoria tenens. Vel. ſic. M. Bollanum virum bonũ & fortem, & omnibus rebus ornatnm, meumq́ue veterẽ amicum, tibi magnopere cõmendo. Vel ſic. Vt docet Iurecon. noſter, in l. Thais in §. ſorore. ff. de fideicom. lib. Rogo. te in commendatione habere ſtichum & Damam negotiatores meos. Vel ſic. T. Pinarium, familiariſsimum meum, tibi tãto ſtudio commendo, vt maiore non polsim, cui cum propter omnes virtutes, tum etiam propter ſtudia cõmunia, ſum amiciſsimus. Vel ſic. Scio. enim quantum ponderis mea commendatio ſit habitura. Vel ſic. Habeas eos cæteris omnibus rebus, à me commendatiſsimos. Vel ſic. Hęc ego omnia collegi, vt intelligeres non vulgarem eſſe commendationem hanc meam. hæcq́ue ſatis ſint ne ſtomachum tibi moueam.

COGITATIO.

Cogitationis domicilium & habitatio eſt anima (vt inquit Plato) animę ſpiritus, ſpiritus autẽ corpus. Differtq́ue cogitatio ab opinione, ex quo illa interior collocutio eſt qua ſe ſe animus alloquitẽ, ſine ſtrepitu uocis, iſta uero cogitationis concluſio. & confert ad. l. cogitationis. ff. de pen. Nec omittendum id vnum etiam eſt, quod cogitationes poſteriores, ſunt prioribus prudentiores. qua de re, vulgatum illud Hora. optime ad idem facit.

Nonum prematur in annum.

CENSOR.

A cenſore cẽſura dicta eſt, & à cenſura cẽſor, quæ eſt magiſtra vitę, & vetuſta quidem, pudoris etiam ac Modeſtiæ. τιμητεία Græce appellatur. & τιμητας vocant cenſores Athenienſes vero Α'ρμοσῆρας. ſique moroſi fuerint detractoris nomen tunc ſibi potius comparant. eſtq́ue ſcitu dignum. quod horum Magiſtratus olim creatus fuerat poſt Romã conditam anno. cccxij. dignitasq́ue prius non tanta, vt maximo foret ornamento illis, qui cenſores eſſe. promeruiſſent. quodq́ue durauit vſque ad Syllæ & Marij tempus. Et amplius, quod peracta Militia legitima, moris erat. Equum per medium forum ducere coram cenſoribus, illis que dicere Duces ac Imperatores ſub quibus militaſſent, cenſores vero, eos notare vel laude vel infamia. pro cui uſque merito, vt cęteri ad nominis imortalitatem ſibi comparandam excitarentur, vel metu infamiæ à voluptatibus, & turpitudine ſcelerum abſtinerẽt.

CONVERSIO.

Quanquam, fabuloſæ narrationes non ſint credendę, quod Palephatus Quidam Gręcus autor & non ineleganter certe, oſtendit apertiſsimis argumentis, ſed ridendę potius, non omittam tamen dicere (a naturalibus incipientes) quod Roſa alba in rubrum colorem, verſa eſt, ſanguine veneris. Et Coruus pariter, (albus enim prius erat quoque) niger factus eſt, quippe quod nuncius Apollinis ceſſauit obſequi. Narciſus in fontem. Hiacinthus in florem ſui nominis. Nutrices Bacchi in vrſas. Lycaon Arcadie rex in lupum. Io in vaccam. Apuleius in Aſinum, quo cõmento. humanos mores, oſtenderet euentuſque uarios. Acteon in ceruum. Antigone Laomedontis Troiani filia in Ciconiam. Hecuba in canem. Aiax. in furorem. Cadmus in ſerpentẽ. Et Rhea mulier in Sangaron flumen. Imò & Dij ipſi fabuloſi, Typhonis Gigantis aſpectu, in varia animalia (vt Pompo. Mela teſtatus) conuerſi ſunt pariter. Quid mirum igitur vltimo loco, ſi Neuri quoque incantatores maximi, ſi inquam ex hominibus in lupos quoque conuertebantur.

CALENDAE CALENDARIVM.

Horum mentio à me aliquando facta eſt, maxime in l. eius qui in prouincia. ff. ſi cer. pet. nunc addere aliqua operæ precium fore duxi, & præcipue, Calendarium à quibuſdam vocari, ephimeridas vero ab alijs. his verbis illi. Calendarium verſat, ſit ex domino procurator. Nemo beneficia in calendario ſcribat iſti his.

Me miſerũ his aliquis rationem ſcribit auari.
Et ponit duras inter ephimeridas.

Et ideo verbum inuſitatum videtur, quo tamen non modo ibi uerum etiam alibi ſæpe vtitur Iurecon. & conſonat (ut diai) cum à Klendis deriuetur. verum quicquid. ſit, ſcias. quod Klendis Ianuariis dies erat ſolemnis Magiſtratibus creandis. Quo tempore fœnori dabatur, & accipiebãt fœneratores, ſiue & melius collocabantur nomina, exigebantur vero Idibus. Klendas Martias quoque amantes, & mariti, religioſæ colebant, illi ut læta omnia, ſibi in amore euenirent, iſti ut vxores caſtas haberent atque pudicas, ſolebantq́ue vtriq́ue ad amicas & Matronas munera mitteres. eosq́ue Klendas fęmineas vocabant. & hinc Iuuenal.

En cui tu uiridem umbellam. cui ſuccina mittas
Grãdia, natalis quoties reddit, aut madidũ uer
Incipit, & ſtrata poſitus, longaq́ue cathedra
Munera fœmineis tractas ſecreta Calendis.

CA.

Si extra pocula, ab artificibus exciditur Caper (ut videri poteſt) non mirum eſt, quoniam maxime eſt infenſus Baccho, vt Iuuenal. ſenſit, quando ſic cecinit.

Argentum uetus, & ſtantem extra pocula caprum.

Eidemque non alia ratione immolatur, inquit Maro ſic pariter.

Non aliam ob cauſam Baccho caper omnibus aris.

Caditur. ſed tu, quare in fœderibus, Ioui & ſoli mactetur, Cogita.

CORNV.

Multa forent de Cornu dicenda, ſed id vnum tantum dixiſſe ſat erit. quod ea eo poteſtas deſignatur, regnum, denunciatioque magnæ rei, & Chriſtus denique, eliciturq; ea verbis Lucæ ibi. Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia uiſitauit & fecit redemptionem plebis ſuæ, & erexit Cornu ſalutis nobis, in Domo Dauid pueri ſui.

CORONA.

Quoniam victor Athleta, olim famoſa reportabat inſignia coronarum, de coronis aliqua, etiã hic ſcribere inſtituimus, & maxime (mitto qđ obſidionalis fuerit, ciuica, muralis, roſtrata, caſtrenſis, oualis, & exploratoria) quod primum miles, aurea (quanquam ſoli dij ornari ſolerent) quia inimicos aggredi uiriliter eſt auſus, cum Tarquinius ſuperbus vltimus Ro. rex in regnum reſtitui tentaret, ab A. Poſthumio donatus eſt. A ſenatu vero, Duces triumphaturi, aliiſque coronis milites. Quercea donatus eſt etiam Cæſar, in expugnatione Mitylenarum, Nauali M. Agrippa, quia Sex. Pompeium Magni filiũ, latrocinias, mare infeſtum reddentem, claſſe cui præerat vicit. qui honos nemini ante eũ habitus eſt, vnde Maro.

Tempora nauali fulgent roſtrata corona.

cuius numiſma habeo ego, parte altera, dextra Neptunum ob id Delphinum tenẽtem, læua tridentem. Corona Oleagina quoqne tanti ęſtimata ut victor beatus prędicaretur. Solebantque illa Oleaſtri, victores Olympici exornari pariter, & populea alba dari in certaminibus Tlepolemiis. Apia vero coronari, Nemęi. Ordeacea rurſum in ludis Cereris premium uictoriæ erat. Et unaquæque, (vt inquit Pindar.) munus ſplendidum. quas etiam quandoque Mitras appellauit. Fulgen. vero grauiſsimus autor ſi ex vario florum genere fuiſſent compoſitæ Pancarpias. Aurea etiam erat adhuc Triumphantium. Et hinc dicimus nos aurum coronarium, quod in coronatione principis, confertur, & de quo aliàs in l. i. C. de au. coro. lib. x. coronati Ro. homines in ſolemnibus conuiuiis epulabantur. vnde Iuuenal.

Quale coronati Thraſea, Heluidiusque bibebant.

Et Hora. *quis udo*

Deproperare apio coronas

Curat ue myrto?

Cyrenẽſes rem diuinam facientes Saturno, coronabantur ficis recẽtibus. hederæ vero Bacchico ritu, Lacedęmones, ſacra celebrantes Apollini, ſeu Libero patri, quę etiam hyacinthia uocabantur. Coronas in certaminibus obtinuit olim Antoninus Caracalla. Et cxl. Theagenes Thaſius Athleta retulit. ſibique nouem peperit Praxidamas Pyndaricus. vnã in Olympiis, quinq; iſthmicas & tres Nemeas. Et breuiter corona, ornamentum eſt, nõ modo hominum, ſed rerum etiã omniũ, qua cubiculi, naues, currus, portę, pulpita ſuggeſtaque concionantium obteguntur, & hemicyclę denique ſedes chori in templis. vnde coronarum opus quoque dictum eſt. Quid plura, ſub corona etiam vendebantur captiui, aureaq; poſtremo, donatus eſt Alexander, à Tyriis in gratulationis ſignũ, victo Dario. Et Laurea ſcholares decorãtur, atque poetæ, a verbo laudis dicta, ſacra. Apolliniq; dicata. ſemper virens, quia ſic volitat ſemper fama per ora uirum. Imò qđ nec Iouis fulmina, nec qui ea cohoneſtatus eſt, maleuolorum morſus, ſiue obtrectationum, vel inuidię aculeos, timet. nec ab re dixit Poe. lyricus, lingua Italica.

Se l'honorata fronde che preſcriue
L'ira del ciel quando'l gran Gioue tona;
Non m'haueſſe diſdetta la corona,
Che ſuol ornar chi poetando ſcriue.
I' era amico à queſte uoſtre Diue &c.

Dictuque mirum eſt, quod lauro adhuc, Delphi coronarentur pariter, Iſthmi pino, & Nemei Apio. & quod laurea uterentur rurſum, in ſpectaculis, qui triumphantes vrbem erant ingreſſuri. Et lanea (ſi lætis etiam triſtia, conferantur) Adulteri in Creta ad eorum mollitiem oſtendẽdã.

CRVDELITAS.

Omnibus odio eſt, quanquam multi uirtutem putent, Erulli pietatem in Põto uocent. Imò qđ ſuperi crudeles in terris, diu fęlices eſſe nolunt, ſi que humanitatem exuerit homo quid differre videbitur ab immaniſsima Bellua? C. Fabius in Africam propter crudelitatem & auaritiam in prętorio ſuo uiuus exuſtus eſt. M. Antonius omniũ crudeliſsimus, citra omnem miſericordiam, in proſcriptione, quæ tũc facta eſt inter eum Lepidum & Octauiũ, omnes trucidauit. Maximinus Bellicam gloriam crudelitate fędauit. Syllaque victoriam, tanta quanta in nullo unquam homine fuit, Romam ingreſſus. Imò totam urbem & omnes Italiæ partes, ſanguine ciuili inundauit. nimirũ ergo ſi ille (M. Antonius ſcilicet) ſibi ipſi

mortem

ficile eſt, pulcherrima vero quando e multis pau ca dicere voluimus, vt faciamus quemadmodum ij, qui Coloſſorum ſimilitudines in exiguo ſculpunt annulo, vel totum terrarum orbem breui depingunt tabella. Vel ſic. Quemadmodum effigies ſtatuarum magnitudine inuſitata paruo tamen ſigillo continentur, ſic materia plane, ampla, & profuſa paucisſimis literarum notis tradi poterit. Vel ſic. Vt pater enim ad liberorũ & poſteritatis diuturnitatẽ cogitationes ſuas dirigit, ſic opifex ad rerum fabricatarum perpetuitatem facit. Vel ſic. Sicut ille qui in Sole ambulat colo ratur, ita qui cõuiuit cũ bonis colore bonitatis, inſpergitur. Vel ſic. Vt hædera quercui, ſic huic adhærebo, dicebat Hecuba Vlyſſi, quæ cum Polyſſena mori cupiebat filia, ad Achillis tumulum immolãda. Vel ſic. Saltat uelox ut equus à iugo, Vel ſic. Etocles & Polynices, ſicut

Apri acuentes ſæuas genas.

Commiſerunt pugnam, madidi genis propter ſpumam.

Impetum faciebant baculis. vel ſic. ſicut colũba

Videntes accipitrem ad fugam terga uerterũt. Vel ſic. Non facile trahit iugum equus, ſi à com pare ſuo auellatur, cur igitur eam laudabimus mulierem, quæ priorem amat. Vel ſic. Exultant ſanè, vt pullus, qui ſimul, cum matre paſcente, celeriter currit. Vel ſic. Et libri Herculis, quos ſub alis, Pullos, veluti gallina incubans ſeruo. Vel ſic. Quemadmodum oculi veſpertilionum in ipſo meridie Caligant, ita nos in rebus natura maniſeſtiſsimis, hallucinamur. Vel ſic. Turbatur, qualis is qui per Montanum Callem trãſiens ex improuiſo, Draconem conſpexit. Vel ſic. Colloquebãtur ſenatores ſimiles cicadis, quæ opacis ar borũ ramis inſidẽtes, ſuauiſsimas exercẽt cãtilenas. Vel ſic. Orationẽ tanquã hybernarũ niuiũ increbreſcentem magna edidit uoce. Vel ſic. Per territi tanquam Canes, à leone diffugerunt. Vel ſic. Queadmodũ ęgri & debiles, rebus ntũtad cu curãdũ aptis, ſic & ſtulti ſapiẽtia ĩdigẽt, quę lõge magis quam argenti & auri Theſauri mercari debet, cariorque nobis eſſe lapidibus pręcioſis, vel ſic. quemadmodum ſagittę, ſi duriora offendant, reſultant ac excidunt, in mollibus vero figuntur facile. ita in contumeliis euenit, qui eis occurrit ac reſiſtere quęrit, illas in ſe recipit, qui autem mãſuetudine armatus & patientia ad eas excipiendas ſe præparat, omnino facile excutit ac deuitat. Vel ſic. Vt præda inſolenti victori glorioſa eſt, ita eſt acerba calamitas ęrumnoſa. Vel ſic. quẽadmodum agricolæ ſummo labore, terrę ſemina mandant, vt fructus maiore cum voluptate colligant, ſic qui diſciplinis operam nauant, ſibi multis laboribus gloriam comitem comparant. Vel ſic. Quemadmodum nauium gubernatores, cęteris dormientibus, pro communi ſalute uigilant, ſic oportet Imperatores, pro ſuis ſollicitos eſſe. Comparat Athenas meretrici Iſocrates, Hermis vero Philippus Macedonicus. alij, hominẽ ſtudioſum Api conferunt, Adoleſcentiam veri, Senectutem hyemi. & Auaritiæ hydropem, hominemque fortunatum equo feroci, & nil aliud ſit frenum quam diſciplina & ratio. Et matronarum amatores, quia eum laboribus, & periculis eaſdem petunt & perſecuntur, meretrices, vt pote faciles autem ſpernant, venatoribus, qui frigoribus altiſsimisque niuibus feras ſectantur. ſpernant vero ſi ab aliis capiantur, ſibique dono dentur, vnde Hora.

Leporem uenator ut alta

In niue ſectatur, poſitum ſic tangere nolit.

Captat, & apponit, meus eſt amor huic ſimiles. Vel ſic. Ciuitas amiſſo rectore fluctuat & agitatur, ut nauis relicto clauo. Vel ſic. Tanto cæteris omnibus ante eum, Hieronimus niger, excellere viſus eſt, quanto vel Syderibus cæteris Sol. Vel ſic. Vt Amuſsi ad ligna recte ſecanda vtuntur Fabri, ſic vtuntur præceptis & Doctrina Magiſtri, ad informandos & inſtituendos, Iuuenum animos. Vel ſic. Quemadmodum agri prius arãdi ſunt repurgandique à uiciis omnibus, ſic animi à cupiditatibus ſunt cohercendi. Vel ſic. Quẽ admodum ſagittarii, certam metam atque ſcopũ ſibi proponunt, ad quem ſagittas ſuas dirigant, ſic & homo certum vitæ genus deligat ad quod omnes ſuas dirigat actiones. Vel ſic. Orbem ab Alexandro fortiter celeriterque acquiſitum, eo mortuo dilaniarũt parentes, filij, fratres, ac ſocij conſanguineique, non ſecus ac Catuli prędam à magno leone proſtratam, qui eã diſcerpunt, ſeque ipſos conſumunt. Vel ſic. Quemadmodum corporis ęgritudinibus non eſt expectãdus exitus, ſed ipſi venienti ocurrẽdũ, ſic ęgritudinibus animi, ideſt uiciis pręceptis phyloſophię ſanctiſſimis occurrere debemus. Vel quod Cor à ſanguine nutritur, vt flamma ab oleo. Vel ſic. Vt hij qui perículoſa tranant flumina, contis prius profunditatem perueſtigant, ego quoque tentabundus amnem hunc diſputationis aggrediar. Iſocratem pugili, Demoſthenem vero militi comparabat Philippus. Vel ſic dici ultimo etiam poſſet, ut finiamus, prolixitati occurrentes, quis Scitha tetrior, Maſſageta inhumanior, Nubilo obſcurior, hyeme frigidior, Iſtro fallacior, & caucaſo vnquam abruptior fuit. Vel e contra ſic, quis ſapiẽtior Catone, Scipione iuſtior, ſublimior Pompeio, Fęlicior Sylla, Ditior Craſſo, et eloquentior Tullio vnquam fuit? & hæc ſufficiãt quum maxime aliàs alię forte ad numerum ccc. lingua Italica à me conſcriptę compoſitæq; ſint. Abuſiua vero (redeundo modo vnde diſceſsimus) ſi formicam Camelo, vel ranam Boui, aut hominem Deo, quanquam ad ſui ſimilitudinẽ, creatus ſit, comparemus.

CIVITAS.

De ciue dictũ eſt ſupra. conſequens eſt, ut de ciuitate etiam aliqua, breuia tamen, & pulchra, ſubiiciamus

ſubiiciamus. Nanque ciuitas ciuium eſt multitudo, vrbs uero ædificia. Siqúe magna fuerit, in ea etiá multa & uaria ingenia ſini oportet, dictúque eſt Iulij Cęſaris apud Criſpum. imò quod urbes ſentinæ ſunt oĩum ſcelerũ. eſt verum quod laudatur Corinthus alibi quod in ea fuerit Themis mater ideſt honeſtas, filiæque tres. Bona legum cõſtitutio, Iuſtitia, & Ius, & paa denique. Vrbes etiam ad propoſitum angulos appellat Pindar. quod ferè in ſeceſsibus collocentur. Er Thebas matrem, quippe quod ea in urbe natus ſit alitus & educatus. Ciuitas ex tribus cõſtat rurſum partibus, Agricolarum, Artificum & Militum. Quã colere debemus quaſi agrum, ut de eligendis ſerendiſque ſeminibus habeatur ratio, de opportuna plantæ cuiuſque cultura. Vltimo de extirpandis noxiis herbis & ſentibus. Mycenas egregia urbs olim fuit. Corinthus, diues. Cleonas pulchra. Aræthirea amæna. Troia inſignis. Solebat eſſe etiam in regno Iudeæ Cariatharbe, hoc eſt ciuitas literarum. habuitque olim omnium diſciplinarum ſcholam, Alexandria, fuitque maximum totius Orbis emporium. Et Nicopolis ciuitas victoriæ. Gręce enim Νικοπολις non aliud ſonat. Eſt etiam ciuitas nõ modo eleganter, uerum etiam prudenter extruenda, non ut Mytilene, in qua cum Auſter flat homines ęgrotát, tuſſiunt uero cùm flat Coras, & cum Septentrio, ſaluti reſtituuntur. Eſt adhuc Sinope urbs Græca Mileſiorũ Colonia, Gymnaſio, porticibus, & foro egregie ornata, ut noſtra hæc. Imò nulla eſt quæ non fuerit, aut non ſit aliquo monimento, ornata. πολις etiam ciuitas eſt, vnde Hecatompolis, centum ciuitates continens. Decapolitana, decem. Dulopolis, ad quam confugientes liberi fiebant. Suam Oxidrachi oratione tuentur, Iupiterque exoratus (dictu mirum eſt) tonitruis & fulminibus hoſtes fugat & arcet. Abſque diuina humanaque Iuſtitia ſeniorumque conſilio ac ſapientiæ diuinæ fauore, non poteſt vel ab initio ciuitas conſtitui, vel conſtituta fęliciter gubernari. Si mercibus & pecuniis repleatur cauponando, doloſi etiam animi infidos & inſtabiles mores parit. lęditur (vt inquit Iurecõ. in l. ſi quis ingenuam in §. j. ff. de capti. & poſtli. re.) ciuilibus diſſenſionibus. Ciuitati quandoque indulgendum eſt, ob ipſius tum pulchritudinem, tum magnitudinem, ob memoriam cõditoris. Et ſi quis incola fuerit Imperatoris amicus, vt Auguſtum feciſſe ferunt, qui in Alexandri memoriá, & Arij philoſophi Alexandriæ Magnificentiſsimę vrbi, pepercit. Coloniam in Germaniam deduxit quoque Agrippina Neronis mater, fœmina magni animi & ingentis ſpiritus, quę à ſuo nomine diceretur Colonia Agrippina. Quid plura? Ciuitates multæ, nauium inſtar ſubmerſæ pereunt, ob gubernatorum nautarũq; improbitatem. ut Corinthus à Mũmio. Quibus (ut finiamus) nihil perniciosius eſt, quam diuiſio, nihil melius (ut inquit Plato) quam vnio. Deoſque habent quoque tutelares Venetiis enim eſt D. Marcus. Florentię Io. Baptiſta. Mediolani, Ambroſius, in Gallia Genoueſa, hic Antonius Cõfeſſor. Imò quod in eis eſt rurſum quid genuinum & ſingulare, Vt Florentiæ rurſum, Leonea, Veronæ amphiteatrum, hic palatium, & eiuſdem D. Antonij Templum, quibus nullum eſt in toto terrarum orbe pulchrius. Romę vero ſtupor mundi, quia ten et Orbis ſte na rotundi.

C O L O S S V S.

Quoniam da ſtatuis ſępiſsime à noſtris mentio fit, ecce in l. Paulus. ff. de excep. & in l. ia qui in puteum in §. i. ff. quod ui aut clam. & in l. auſi dius. ff. de priuil. cred. & in l. ſtatuas, ff. de acqui. re. do. Imò quod titulum habemus, de ſtatu. & Imagi. C. nonnihil ad dictarum legum ornatũ breui epitomate tamen dicendum eſt, idque maxime hoc loco ſcribendum, quod partiles benemeritis poni ſolent. Magnæ regibus, vel Imperatoribus Maxime uero Diis, ut ſunt Coloſsi, qualis ille Rhodius Solis, à Charete Lydio, Lyſippi diſcipulo, lxx. cubitorum. egregie formatus, tantæ admirationis ſanè, ut inde Rhodij Coloſſenſes appellari voluerint. qua de re etiam, Catul. Rhodum nobilem dicit, ſic.

Negare littus, inſulas ne cicladas,
Rhodumque nobilem.

Vel qualis ille Neronis, cxx. pedum, æreum in ueſtibulo domus aureæ, erectus, opus Zenodoti e Gallia acciti, qui deinde poſt eiuſdem Neronis mortem, nomine mutato, Soli rurſum, dicatus fuerat. Vnde Satyr.

Maiorum effigies habeant inſignia uocis,
Ante pedes domiti longum tu pone Tyreſtæ
Syrma uel Antigones, ſeu perſonam Menalippes,
Et de marmoreo citharam ſuſpende Coloſſo.

Seu Mẽnonius in Aegypto, hoc eſt à Memnone fabricatus, qui ſplendente die, crepitum emittebat, quaſi ſponte auroram ſalutans, cuius idem Satyr. etiam nunc his uerbis, meminit.

Effigies ſacri nitet aurea Cercopitheci,
Dimidio magicæ reſonant ubi Memnone chordæ.

C V R I O S V S.

Curioſitas omnino reprehenſionem habet. Imò quod ſæpiſsime homini exitium parit, vt Plinio, de quo poeta lyricus lingua Italica. *Al ſa per molto, al morir poco accorto.* In Aethna mõte enim, cum uidendi naturæ miracula, curioſus illuc acceſsiſſet, ſuffocatus eſt. hinc Comicus, curioſum taxans.

Prius respondes quam rogo, prius emis quam uendo. Curioſus aliena ſectatur. præſentia negligit. vnde Thales Mileſius, quæ ante pedes haberet, minime obſeruabat, aſtra cõtemplans, inque

ſcroben

ſcroben incidebat. Ne curioſus videare diſsimulare debes, inquit alibi I. Con. in l. doli. ff. de nona. Et vere, nemo curioſus eſt, qui non idem ſit maleuolus. Labeq́ue hac notatus eſt Plato, quem in Siciliam profectũ ter, vt miracula illa Aethnę videret, non ſecus ac Plinius, ferunt. Quid plura curioſitatem Ioãnis, cõpeſcuit Chriſtus, quando dixit ei. Sic enim volo manere donec veniam, quid ad te. videsq́ue feſtucam in alieno oculo, & (vt ſimiliter in Euangelio dicitur) nõ ſuã trabẽ.

COLVMNA.

Habemus nos titulum de crimi. ſtelliona. ea de re ad huius generis propoſitum, & tituli prædicti, ſciendum eſt, id crimen, præter extera, ibi declarata, etiam à ſtelis, ideſt columnis, quibus damnati præſcribi ſolebant dictum fuiſſe, quodq; columna deſignabat olim locum ære alieno obſtrictum, appellabaturq́ue locus ſignatus. Et qđ erat etiam columna Mœnia, ad quam triumuiri capitales, fures & ſeruos nequam, punire pariter ſolebant. Erant & columnæ Mercurij doctrinis plenę, ex quibus Pythagoras & Plato, in Aegypto philoſophiam didicerunt, quæ vero lapidea vita functis erigebaſ, à Pinda. Ditis ſtatua appellata eſt, quãdoquidem in Ditis regia recumbãt, ideſt mortui ſint. Ante ædes Bellonæ vero erat rurſum, vnde ituri ad Bellum haſtam iaciebant. Erat & lactaria, ad quã infantes alendi lacte olim deferebantur, vt hic ad Dei domum. Eſt quoque mons altiſsimus in Mecennitide, qui ob id etiã columna cœli vocatus eſt. Columnãq; lapideam ſingulis Milliarijs C. Gracchus poſuit, vt ſic lapidibus diſtinguerentur, quod & I. Con. noſtri etiam teſtatum reliqnere, in l. j. in § j. ff. de offic. præfec. vrb. Quid quod ſerui maiores in familia Columelæ, à columna appellari ſolebant. Nec vltra Gades, & columnas Herculis, progredi licebat, quod tamen eam habet interprętationem. Beatiſsimum quem dici, qui ad ſummũ deuenir. Sed ad Columnæ propoſitum, audi, ſitq́ue ioco potius quàm ſerio dictum, quidam ſe originem à Cæſare traxiſſe iactabat, ſanguine coniunctum Vrſinis & Columnẽſibus Romanis, nobiliſsimis (vt notum eſt) proq́ue inſigni, aquilam, ſupra columnam poſitam, columnæ vero, Vrſum, catena vinctum, habebat, à Paſquini ſtatua hoc pulcherrimo diſticho deluſus eſt, more Ro.

Redde Aquilã Cæſari, Columnis quoq; columnã: Vrſinis vrſum, ſola catena tua eſt.

Antes, columnæ ſunt, quæ ante ſtant, & ædificium ſuſtinent, vnde à noſtris Anciani dicti fuerunt, vrbis auctoritatem ſuſtinẽtes pariter. Aeſopo Phrigio, è rupe altiſsima, iniuſte præcipitato Delphi Apollinis oraculo, columnam erexerũt. Dictuq́; mirum eſt, principes olim, & nobiles ſub montibus ſepeliri conſueuiſſe, at cum non vbique eſſent montes, mos ſuperinde ſeruatus eſt, vt ſub pyramidibus, vel columnis, cadauera tumularentur, quibus magnificentia etiam oſtẽderetur, exemploque nobis eſt, Traiana pedum, cxx. & Antonina. clxxvi. Romæ, illa octaua in regione, in nona vero iſta. Columna Diogeni erecta eſt. Et Cæſari, eo interfecto, ab amicis, hac inſcriptione. *Parenti patriæ*. Columnam inſcribi etiam dicebant, ideſt proſcribi, quia in ea pacta & fœdera inſcribi ſolebant. Inque eo loco erigi, cunque inſcriptionibus pariter, vel ſignis, quo terga vertiſſent hoſtes.

CYPRVS.

Inſula eſt Cyprus, præcipuas habens vrbes; Salaminam ad Orientem, Paphum ad occidentem, Lapethum ad Septentrionẽm, & Curium ad Meridiem, dicata Veneri. ſatiſq́ue ſit hoc ipſum dixiſſe, quod ex eius nomine Græci κυπρεῖν appellant. Olim Cytherea vbi Helena capta, regnumq́ue erat amplius: ea de re, inſigne Leonis alati, coronatum pingitur, ab Illuſtriſ. noſtro Venetorum Dominio, ſcituq́ue dignum eſt.

COR.

Pulcherrimus loquendi modus, eſt iſte. Hæc quæ dico, non in primoribus naſcuntur & veniunt labijs, ſed ex intimis animi receſsibus & vere ex corde proficiſcuntur, ex quo ſapientiæ domicilium eſt Cor. & principium vitæ. Creatum ex quadam carne dura, & forti, vt nocumentis reſiſtat, & vt rex in regno, in membrorũ principalium medio ſiſet. In corde ira eſt etiam, vt in capite ratio, vel in iecore libido & appetitus. quid quod Bulla, quam ingenui pueri à collo pendentem & ante pectus, ferre ſolebant, formã cordis habebat, vt ſe homines eſſe cogitarent, ſi corde præſtaſſent. Inque ſcriptura cor pro mente ponitur. Renes vero pro concupiſcibili animi parte, maxime quando dicit. Scrutans corda & renes Deus. Et ſanè non ignobili comparatione (inquit Galen.) quòd à ſanguine nutritur, vt flamma ab oleo.

CLEMENTIA.

Clemẽtię exempla, vbique leguntur, ſed id vnũ hic haud eſt omittendũ tamẽ. Adriani Imp. qui cũ obuiam habuiſſet eum, cum quo graues acresq́; exercuerat inimicitias, nil aliud ſibi dixit, niſi Euaſiſti. Et Pompeij qui uicto Tigrane Armeniæ rege, uallũ pedibus ingreſſo prouũ pcõnẽ iuſſerat & piecto Diademate, in terrã lapſo, eũdẽq; adoráte, miſericordia cõmotus, exſiluit, ſubleuauit, & Diademate uelatum in proximo ſubſellio collocauit, conſolatusq́ue eſt, cũ alijs uerbis, tum, non cum Armeniæ Regno excidiſſe, ſed Romanorum amicitia auctum eſſe dicens. Et uere principis dos eſt Clementia, moderata tamen, quia in Capitolio, ſcriptum erat,

Parce victis, frange ſuperbos. Nimiaq́; vitio vertebatur Cęſari. Credulitas vero omnibus eſt odio. Vnde noſtri dicunt, ſi mandet princeps rurſum, hominem vltimo affici ſupplicio, quod executio differri debebit & expectari (quod clementię ſanè eſt argumentum) ſecũda iuſaio. l. ſi vindicari. C. de pœn. c. cum apud. xj. q. iij. Iaſ. in l. debitoribus. col. iij. ff. de re iudi. & in l. cunctos populos. lectu. ij. col. iij. C. de ſumma Trini. & in l. puniri. C. ſi con. ius vel vtil. pub. cætera alij latius, ſed dictu mirum id eſſe videtur, clementiã quoque piſcium eſſe. namq; Rocken lingua Germanica, Italica Raya, ſubmerſum hominem à Belluis marinis conſeruat & tuetur.

CONTENTIO.

Cum Diis non eſt contendendum, neque cum hominibus verboſis. iuxta vulgatum illud, Contra verboſos noli contendere verbis. neq; cum eo qui vinci nequit, quoniam eſt contra torrentem niti. vt innuebat Iuuenal, ſic dicens.

Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem, nec ciuis erat, qui libera poſſet
Verba animi proferre, et uitã impendere uero.

nomenq́; eſt contentionis Polynices. Et verè (vt dicebat etiam Vulcanus Iunoni matri, & refert Home.) in cõtentionibus ſemper peiora vincũt. dubitandumq́; ſemper ne contentio in bellum cruentum exeat.

CEPA.

De cepis hoc tantum dicam, quod earũ vſus nõ modo villaticis hominibus, & vilibus ac plebeis conuenit, verum ẽt pugnaturis, vſq; adeo ſi allio gallũ paueris, vt ſtatim eũ ad pugnã incitaſſe videaris. Imò plus, quod Cepa potum condit,

COMITIA.

Erant Conſularia Aedilitia, Tribunitia, & Cẽturiata, de quibus ſępiſsimè à noſtris fit mentio. Conſularia igitur erant pro creãdis Conſulibus. Aedilitia pro Aedilibus, (deq́; his nos etiã ſæpè) pro creandis Tribunis autem, Tribunitia. Centuriata vero in creandis Conſulibus adhuc, & non modo Conſularia, & propria quidẽ, verũ etiam quia ſingulę Cẽturię ferebãt ſuffragium.

CARMEN.

Veterum primordia, Carmina fuere. Quibus Moyſes, Samuel, Iob, Dauid, Solomon, Eſaiaſq́; preces votaq́; fecerunt. hinc Hora.

Carmine Dij ſuperi, placãtur carmine Manes.

Et Virgil.

Carmina de Cœlo poſſunt deducere Lunam.

Scituq́; dignum eſt, quod ad lyram veteres ſua canere ſolebant.

DETRACTOR.

TAMETSI nõ debeat quis impudẽter in famã viri de ſtudijs bene meriti debacchari, quiſq; tñ ſuos habuit & habet detractores. ecce Cicero diſplicuit Saluſtio, & Pollioni, Virgilius, ac Liuius Caligulæ, & Hieronimus Ruffino. Imò q̃d nulla eſt virtus, doctrina vel ſanctitas tã clara & excellẽs quę obtrectatoribus non paruerit. Therſites Agamẽnoni, Græcorũ regi publice detrahebat. Drãces Turno. Epicurus Pythagorę, Empedocli, Timocrati, Platonẽ ſpernebat, vexabat Ariſtotelẽ. Idẽq; faciebat Metrodorus & Hermacus. Nec ſecus Zeno maledicus & irriſor, qui Criſpũ, Criſpã ſemper appellabat. Socratẽq; cõuiciis (dicendo impudẽter ipſum Scurrã Atticũ) inceſſebat. Seneca Quintilianũ, & ipſe Senecã. Herculi, quãquã fingat antiquitas inter Deos relatũ multis exanthlatis laboribus, & nil aliud ſit quã Sol, vt ſuo loco diximus, nõ defuerũt tñ obtrectatores eũ vagabũdũ dicẽtes & bibulũ, cui nõ ab re vt Baccho Sciphũ, Cãtharũ ẽt dicãt. C. Mẽmius Cæſaris detractor erat. Et Vatinij C. Caluus. Senecæ rurſum Caligula, eũ arenã fore abſq; calce dicẽs. Brutus Ciceronẽ elũbẽ, fractumq́; noĩauit. Ruffus quod eloquẽtię fuit cuiuſdã Gallicæ. Caluus quod ſolutę fuerit & eneruis. vnde Iuuenal. ſic cecinit.

Sed Ruffum atq; alios cedit ſua quaq; iuuentus,
Ruffum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.

In Catonẽ Vticẽſem, Anticatonibus Cęſar inuectus eſt. In Terẽtiũ Luſcius Lauinius. Plinius vellificabatur, q̃d olfaciebat cuncta, deglutiebat oĩa, q̃d nihil guſtabat, nec cõcoquebat. Et Homerus q̃d aliquando dormitauerit. Ariſtoteles rurſum, Sepia vocatus eſt, & fur. Et Iulianus Imp. Capella, Talpa loquax, purpurataq; Simia à Militibus. Aemilianus Scipio, Sõniculoſus. q̃dq; digito ſcalpebat caput Põpeius. Eũdẽ Iulianũ aubuc, Alianũ Græculũ fallacẽ, & ſpecie ſapientię ſtolidũ vocabãt. Et breuiter nihil eſt adeo præſtãs & excellẽs, ut paulò ante ẽt dictũ eſt, q̃d Momus & detractor nõ carpat. Quorum metu Pomponius Coſ. qui primus leges xij. tab. in libris inſtituere voluit, nõ perſeuerauit. Et malè, nec illorũ morſus ſunt timẽdi, quãdoquidẽ gloriã ſequatur inuidia comes. magniq́; animi eſt ad conuicia huiuſmodi nõ habere aures uel linguã. exiſtimãtes ĩfęlicia ĩgenij eẽ, aliena detractione ſibi velle nomẽ cõparare. malleq́; uideri p̃clara cõtẽnere q̃ diſcere. p̃ſertim q̃a nec officiũt, quo minus ij quos lacerãt, obtrectatoribus ſpretis ueritatẽ tueantur, ut apd̃ Platonẽ, Glauco, q̃ uituperata iuſtitia, Socratẽ ad defenſionẽ ꝓuocauit. Et ut hoĩã, ſi cui hiſce modis urgeat̃, dicat ut ille, ſeq; ſic tueatur.

Inuidus aut taceat noſtri detractor honoris:
Aut aliud melius (ſi ſapit) edat opus.

quia Plato etiam cum ſibi obiiceretur, à Dionyſio iniurioſe et probro pulſum fuiſſe. Imò Dioniſius inquit à Platone pulſus eſt.

DEFOR-

Non ab re dixit Cice. quod ſæpe in pulchro hoſpicio, eſt deformis hoſpes, & e contra in deformi hoſpitio, quandoque eſſe pulchrum hoſpitem, quia deformis Socrates etiam Alcibiado formoſiſsimo, ſapientior fuit. Et Aeſopus Phrigius, Xanto domino ſuo, non corpus ſed animum intuendũ eſſe. Et bene, iureq; optimo laudatur deformis rurſum, ſi hebes aut balbus etiam, eiuſdẽ Alcibiadis formam animo, vel ingenium Platonis, vel Ciceronis eloquentiam æquarit, vt ſenex paucorum Iugerũ; qui regum opes animo æquat pariter. Et quam ſæpiſsimè euenit, ſub ſordido palliolo ſapientiam latere. & vili, ac effœto corpore nonnunquam bonum prudentemq; animũ tegi. Et quanquam idem Socrates, eſſet naribus ſimis, & fronte recalua, Et Zenon contracta, Et Zeucippus curua ceruice, Et Heraclitus fletu clauſis oculis, Riſu vero Democritus labris apertis, Et Ariſtoteles brachio exerto, nõ habent hæc tamen reprehenſionem, cum ſint vitia naturæ, aliàs ſic. nec ab re, Lucilius Vectium, quod ſermone Præneſtino, Sabino, vel Thuſco vteretur, inſectari acriter ſolebat. Vſq; adeo, vt & Patauinitas in Liuio (tametſi Pollionis calumnia non caruerit) tolerabilis ſit.

DECOR.

Decor ſeruandus eſt ſemper, quem Græci πρέπον vocant, ne ſi quid quis indecore petat, id vnum ei obiiciatur. Camelus ſaltitat, quod eſt in prouerbio, omnibus noto. Pruſias etiam Bithyniæ rex, ſe libertum Po. Ro. dicens, decorem non ſeruauit. Et cum in conuiuio, omnibus Dionyſius iuſsiſſet, Purpuratis, vt ſaltarent, ſtatim ſaltitauit Ariſtippus, abſtinuit vero Plato, id mulieribus potius quàm Philoſophis, conuenire, ſubiiciens. Si quis indecore ſe gerat rurſum, nõ excuſabitur, ſi forte dixerit Magiſtro non ſum vſus, quandoquidem ei reſponderi poterit: At magiſtram habuiſti naturam, eſt verum, ſi quis dixerit rurſum, Pacuuium Cæſari in collegium Poetarum venienti, non aſſurexiſſe, maiorem putãtem ſe eo in loco eſſe auctoritate, rectè feciſſe, quod huic me non ſubſcribam, quia non decorem ſeruaſſe, ſed arrogantiæ ſpeciẽ, & fatuæ quidem, ergà tam magnum principẽ, tũc potius oñdiſſe vr.

DEVS.

θεὸς ἐπίτροπος. Deus moderator. ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ θεὸς ἢ δαιμόνιον, idest hõ homini, Deus, aut dæmonium. Deus optimus maximus, Romana voce dicitur, Hebræa Iahel. quarum altera bonitatem, magnitudinem vero Dei altera, ſignificat. Deus eſt nomen ſummæ poteſtatis, incorruptibilis, perfectus, impaſsibilis, nulli rei ſubiectus. Et quia perfectus rurſum, non poteſt in eo, nec ſapientia, terminum habere, nec fortitudo menſuram. Deus nobis pater, & dominus, pater, quia multa & magna nobis largitur. Dominus quia caſtigandi puniendiq; poteſtatem habet maximam, ideo eum, qui vnus eſt, quique perſonã patris & domini ſuſtinet amare debemus vt filij, timere autem quia ſerui. Deus eſt verbum, ideo et verbo ſacrificandum eſt. Cauſa effectiua cunctorũ & finalis. In vniuerſo eſſentia, myſterio, & miſericordia. Semper operatur, regit mundum potentia, ſapientia, & clementia, quæ omnia Patri, Filio, & Spiritui Sancto tribuuntur. Aeternus eſt inſuper, immutabilis, communicabilis, Oculus iuſtitiæ, videns quicquid fit etiamnum in locis diſertiſsimis Rerum omnium menſura, qui ex nihilo creauit mundum, fecitq; duo luminaria magna, vnum vt præeſſet diei alterũ nocti, & hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ ſuã. Deus eſt longitudo, latitudo, ſublimitas, profundũ, æternitas, charitas, maieſtas, & ſapientia. Nemo omnium tam immanis, cuius mentem non imbuerit Deorum opinio. Qui voluntati Deorum paret, hunc dij ipſi præcipuè exaudiunt, dixit Palladi Achilles, iratus, & volens Agamemnonem interficere. Si Dei non obliuiſcatur quis dum viuit, nec ipſius immemor eſt i morte, vt Priamus Troianus, pater de Hectore filio, quem interfecerat Achilles dicebat. θεοφιλὴς amicus Dei. μνησίθεος Dei memor eſt. Virtus nihil prodeſt hominibus, niſi habeant etiam Deum iuuantem. Vnde iſtẽ, ſi Deus pro nobis, quis contra nos? contra vero dicebat in Oreſte Electra. O miſera ego vnde petam auxilium poſtquam habemus Deum inimicum? Deorum potentia maxima eſt. Dij iuſtis fauent. Eſt verum quod tarda ſunt auxilia, ſed tãdem non infirma. Vnde hinc Poeta lyricus lingua Italica,

Tardi non fur mai gratie diuine.

Deus rurſum dicitur à nobis, ab Aegyptiis Theut. à Perſis Sire. à Magis Orſi. ab Hebræis Adonai. à Græcis Theos. ab Arabis Alla. à Maumeth Abdi. ab Angelo I E S V S. quattuorq; literis à nobis vocari voluit, quia per quattuor gradus omnia diſponit eſſentia, eſſe, virtute, actione. Et cœleſtia quattuor triplicitatibus, ignea, aerea, aquea, terrea. Et quæ ſub cœlo ſunt quattuor elementis. In Deo rurſus principium, medium, & finis eſt. Deo nihil difficile, dixit Saræ Angelus, cui filium promiſerat ea ridente, quod Abraam eſſet annorum xcix. Et breuiter Deus vbique eſt, in æthere Iupiter, in aere Iuno, in mari Neptunus, in terra Pluto, in fornace Vulcanus, in Cœlo Sol, Luna, & Stellæ. Saturnus in tẽpore. Mars in bello. Liber in vineis. Ceres in frugibus. Minerua ĩ ingeniis. & Diana deniq; in ſyluis. Et quia de materia dixi et in dialogo de Deo in lib. qui inſcribitur, æquilibrium ſcholaſticum, ſatis hæc, pro nunc ſufficiant.

DIALECTICA.

Eſt ars liberalis, gradus ad alta nitentibus, quę

excitat intellectum, vitare fallacias oſtendit, veri viam ſignat, & promptos deniq; atque perargutos facit homines. Item & rurſus eſt ars & modus diligenter & compoſite diſſerendi, de re quacunque propoſita. Quam artem, diſputatricem vocat Fab. Eſt verum (vt dicunt aliqui & bene) quod ad eius ſpineta ius ciuile reduci non debet. ars boni & ęqui, cuius merito nos ſacerdotes vocati ſumus. l. j. ff. de iuſti. & iu. quodque ob ideā diuina eruditio, non deſiderat, ex quo non in lingua, ſed in corde ſapientia eſt. Et diſſerendi dixi artem, quia loquendi eſt Grammatica. & Rhetorica dicendi.

DAMASIPPVS.

Fuit equorum domitor, ſiue ſic interpretatur potius, quoniam δαμάζω, domito. ἵππος, equus ſonat. alibi pro Damaſippo, quemcunque nobilem taxat Iuuenal. quando dicit.

Carpento rapitur pinguis Damaſippus, & ipſe,
Ipſe, rotam ſtringit multo ſufflamine Conſul.

Et quoniam ſtatuas, vaſa, fundos, hortoſque mercabatur vt pluris venderet Mercurius appellatus eſt. deq; eo ſimul ſic loquitur Hora.

Inſanis, veteres ſtatuas Damaſippus emendo.

DRVSILLA.

M. Lepidi vxor. Dion fuſius.

DECLAMATIO.

Prius Theſis vocabatur, & controuerſia poſtea, ac declamatio, hinc Iuuenal.

Declamare doces ò ferrea pectora vecti,
Cum perimit Sæuos claſſis numeroſa tyrannos.

Et ſcitu dignum eſt, Latine ſic vocari, quia Græci aliàs μελέτας appellant. Eſt etiam declamatio per contrarium, ſperare ſcilicet pro timere. Vnde ſic Iuuenal.

Quartanam ſperantibus ægris. Et Virgi. ibi.
Nunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem.

Et ad idem deſcendere in Cœlum, pro aſcendere, cecinit idem Satyr. quando dixit pariter.

tremulumq; caput deſcendere iuſſit
In Cœlum, et longam manantia labra ſaliuam.

DEPRECATIO.

In Rep. ſiue in Senatu, & apud Principem deprecationi aliquando fore locum, nemo ſanè dubitat, ſuntq; infinita propemodum exempla, ſed id vnum poſuiſſe, mihi ſat erit. Claudiæ familiæ, cum rogaſſet populum vt Appius Claudius. x. vir, iam reus declaratus, ei donaretur. Cuius certe, Natalium ſuperinde, nobilitatiſq; maiorum, omnino eſt ēt habenda ratio. unde & bene Naſo.

Et mihi ſi non uis parcere, parce meis.

Cætera tibi ab aliis ſumito.

DELPHINVS.

Omnium animalium uelociſsimum eſt, imò ocior volucre, acrior telo. nec ab re Cæſaris numiſma, delphinum parte aduerſa habet, literis ſupra ipſum poſitis, veni, vidi, vici, quia ſic etiam ad amicos ſcripſit, Pharnace uicto, manu Io. Caninij, Patauini expreſſum, egregij noſtrorum tēporis artificis. quanquā meo iudicio melius fuiſſet, ſi loco Delphini, poſuiſſet fulmen, quo nihil velocius, tum maximè, quia inſtar fulminis eundē (hiſto. nota eſt) vicit, venit, pcuſsit, abſceſsit.

DIGITVS.

Tametſi ille qui digito vno caput ſcalpit mollis & effœminatus ſit, quod in Cęſare & Pōpeio aliquando notatum fuit, hinc Iuuenal.

Qui digito ſcalpunt uno caput altera maior
Spes ſupereſt, tu tantum Crucis imprime dētē.

Digitis tamen uirtus quandoq; ineſſe ēt uidetur admirabilis, ut in pollice dextri pedis Pyrrhi, ſplenę enim laborantibus, medicus eſt. Imò diuina ut ferrum, quemadmodū hodie, Gallorū Regis dextra. Digitus Dei etiam capitur pro Spiritu Sancto, ut in Euangel. porrò ſi in digito Dei, eiicio dęmonia. Et ſicuti per digitū entia demōſtrantur, reſq; ſentitur, ita per Spiritum Sanctum diuina demonſtrantur hominibus, & experitur homo amplius, diuinam dulcedinē. Et ſicuti per digitum operatur, ita meritoria opera, adhuc per eundem Spiritum Sanctum operatur. Miſit quoque digitos CHRISTVS in aures ſurdi, magnā diſcretionem exigi oſtendens ob id, ad aperiendas aures interioris hominis, ſpiritualiter ſurdi. Pollex rurſum geſtus erat fauentis, unde Hora.

Fautor utroque tuum laudabis pollice ludum.

minimus prouocantis. Vt idem ait ſic.

Criſpinus digito me prouocat. ſubaudi minimo. Eſt uerum medium, pnduris eſſe, qua de re, inuidis reſiſtendum fore non reor, ſed ipſis contemptis potius, candidorum commercio recreādus animus, quoniam ſic inuidiæ laqueum mandemus exinde, mediumúe digitum ſibi oſtendemus. Quid quod ueterum erat conſuetudo digitorum geſtu, annos etiam computare, ut idem Iuuenal. ait. ibi.

Qui per tot ſæcula mortem
Diſtulit, atq; ſuos iam dextra cōputat annos.

Et licet Galli bellum pertimeſcentes, pollicē ſibi pręcidāt, qua de re Murci appellātur, digito tñ docentur. Vnde Plato, rē tibi quaſi digito oſtēdā, aliquādo docēs dixit. Et digito deniq;, in cā adulterę, Chriſtus ſcribebat in terra, docēs & ipſe, iudicantem oportere cuncta rimari, & plena rerū inquiſitione, oīa bene, mature & grauiter diſcutere, prout ēt dicitur in c. iudicantē. 30. q. 5. & ī l. iudices. C. de iudi. Digito Dei rurſum tabulę legis ſcriptę fuerūt, qđ pro Spū Sācto capit ut ſupra. Cūq; iuſsiſſet Iulianus apoſtata oſſa D. Io. Baptiſtę comburi, digitus, quo dixit Agnus Dei,

nunquam

nūquam arſit. Quid plura de digito, pollex enim Marti tribuitur. Index Ioui. Medius Saturno. Annularis Soli. Minimus Veneri. Primus rurſum ſenectutis eſt. ſecūdus diuitum. tertius fatui Cupidinis quartus, & polytici denique vltimus.

DIONYSIVS.

Idem quod Bacchus, quanquam aliàs fuerit ēt alius hoc nomine, Siciliæ Tyrannus, qui dicebat Anilia delirameta fore Platonis philoſophiā, verum nec muto vel ſurdo, quippè quod ipſe poſtea, dominatum illius tyrānidem appellauit, nec àb re ob id pulſus à Siculis, ludum aperuit Corinthi, puerosq; docebat, quaſi Platonis vaticinio, tācitſi ſic, ſine imperio eſſe non poſſe, declararet. Sed a Bacchi, hoc eſt Dionyſij primi, propoſitū, duos fuiſſe ſciendum eſt, vini repertores, quorū vnus barba erat promiſſa, alter vero ſpecioſior, quādoquidē ille, iracundos, hilares vero iſte, faciat. horum filius Priapus, cum (vt aiunt) frigeat Venus ſine Cerere & Baccho. Sintq; ad Venerē promptiores indulgentes vino.

DISCERE OPTIMVM.

Certè optima res eſt quædam, diſcere, & tandiu quidē, quādiu neſcias, ſeu quādiu viuas. Satiuſq; eſt, ſerius diſcere quàm neſcire. M. Cato ſenex didicit literas Græcas. Imò dicebat Solō, tādiu adhuc diſcendum, quandiu viuitur, neq; ſperandum à ſenectute nobis mentem dari. Quęrere etiam potius quàm docere, ſolebat Socrates, quod vnum ſibi tamē obiiciebat Thraſimachus. & male, quoniā id pluribus de cauſis faciebat, tū maximè vt arrogantes moneret, in omni ętate diſcendum eſſe potius quàm docendū. Vnde Iulianus noſter, non ab re dicebat pariter. Et ſi alterū pedē in foueā haberē, adhuc addiſcere vellē, in l. apud Iulianū. ff. de fideicō. lib. Et Plato cuidā interrogāti quo ad diſcipulus eſſe vellet, quoad rñdit, me meliorē & peritiorem eſſe nō pœnitebit.

DISCIPVLVS.

Diſcipuli grandiores natu, diſcentes, Græce τϖ-ιματς appellantur. Sed adoleſcentes maxime, (quanquā nulla ętas ſera ſit ad diſcēdū, vt dicebā ꝓxime) diſcere debēt, & ſemētē doctrinę facere, vt adulti inde, vberē ferāt meſsē. Soliti olim ſchola in quaque, die ſexta, patre præſente, declamare. Vnde Perſi.

ab inſano multum laudanda magiſtro
Quæ pater adductis ſudans audiret amicis.

Et Iuuenal.

Nil ſalit Arcadico iuueni, cuius mihi ſexta
Quaq; die miſerū dirus caput Hānibal implet.

Sed id vnum addas velim, quod iners diſcipulus eſſe nō debet, ſed formicā imitari, & eſſe vigil. l. pupillus. ff. quę in frau. cred. imò pręceptorem laudare, ipſumque tuereri, vnde Socrates. Solus nos honorare nouit Eſchines. & vt infra latius ſub hoc eodem verbo.

DIVITIAE ET DIVES.

Diues olim non erat niſi qui poterat exercitū alere. Nilus fluuius in Aegypto, diues eſt, iuxta illud Iuuenal.

Et diuitis hoſtia Nili.

Et cū dicitur alibi. Pecunia vir, nō aliud ſonat, quā diuitē, & bene nūmatū. is enī vir eſt bonus & fortis. quāquam aliter dicat Hiero. ſic. Diues aut iniquus, aut iniqui hęres. Et Euāgel. ibi. Difficile eſt, diuitē intrare regnū cœlorū. Diues rurſum cenſus dicebatur, id eſt homo pecunioſus. qui in ꝓfeſsione cētū milia ſeſtertiū deferebat. hincq; lex Voconia, ne cēſus homo vnicā filiā hęredem relinqueret. Et aſsiduus, qui Aſſem dat, ęraq; multa, neceſſarioq; diues. Alibi vero pro diuite honeſtū ponit l. Con. in l. cum hi. in §. ſi in annos. ff. de trāſac. tñ fieri nequit, vt diuitiis aliquis ſimul ꝓſter, & optbus. Diuites olim (quicquid ſit) ante ambulones habebant, qui ſic uocati, ante ſe togati incedebant. Vnde Martial.

Exigis à nobis operam ſine fine togatam,
Non eo, libertum ſed tibi mitto meum.

Vmidius diues & auarus, de quo ēt ſic Hora.

nec facias, quod
Vmidius quidam (non longa eſt fabula) diues,
Vt metiretur nūmos: ita ſordidus ut ſe
Non unquam ſeruo melius ueſtiret: ad uſque
Supremum tempus ne ſe pœnuria uictus
Opprimeret, metuebat.

Et ideo diuitiis partis vti, ſapientis eſt, parcere (ut ſacris) inſipientis. ait idem.

Sic tu ſapiens finire memento,
Triſtitiā, uitæq; labores, molli, Plance, mero.

Diuitiarū ſpretor fuit Ariſtippus. Seruus enī portabat argētū, cūq; grauaretur, abiice (inquit Ariſtippus) qđ tuas grauat vires, & quantū potes gere. fatuitaſq; forte fuit, vt paulò inferius. Diuitiarū uſus rurſum (inquit Pinda.) eſt, non vt aurū domi cōditū, atque in terra defoſſum, ſerues, ſed ut tibi in primis benefacias, deinde egētibus largiēdo, bene audias. Hinc ſtultas appellat Ariſto. quod exiſtimēt diuites omnia ſibi licere. Diuitię olim in Bouum armentis, & pecudum gregibus erant poſitæ, ut Hora. rurſum ait ſic.

Te greges cētū, Siculæq; circū, mugiūt uaccæ.

Nūc admiratio orta eſt, & honos tātus, ut maximā habeāt diuites, & bene faciēdi liberalitate, & nocēdi potētia, facultatē. nec tñ plus ſplēdoris ſuſtineāt. quā fęlicitatis. nāq; à morte nō eripiūr, Diuites ſępius quā pauperes, ęgrotāt. Aſini auriculas Midę nō auferūt. virtutē & probitatē illaudato Neroni, vel Domitiano nō cōferūt. Nec Senecā metu deniq; liberāt. Ideo nec ardētius ſunt appetēdę, nec inſolentius reſpuēdę. Quicquid ſit tamen. Viri boni in populo uocantur, qui ſunt diuites, quanquam vitiis inquinati, nec iuxta Craſſum aut Crœſum, ſedet Curius, uel Fabricius. Virtutis locum, occupant diuitiæ, Virtus (ut

Poeta inquit) vilior eſt Alga. eiſdem obediunt omnia. quanquam vere minima ſint nobilitatis portio. delitiaſq; deſidiam, ſeditiones, nouarum rerum ſtudium, parat, & aliquando Caſsio Longino, Senecæ, & Seiano, exitiũ pepererunt. ſi Iuuenali credendum eſt, ſic dicenti pariter.

nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poſcebat opes numeroſa parabat,
Excelſa turris tabulata, vnde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.

Et nimias dixit forte, quia alias bene valere, egregiam habere formam, diuitiaſq; nulla fraude partas, optimum eſt. tutiſsimum vero dicere ſeu facere, vt Catul. quando ſic ipſe etiam cecinit aliquando.

Diuitias alius, fuluo ſibi congerat auro,
Me mea paupertas, vitæ traducat inerti.

Et ſimul Hora. dicens pariter.

haud mihi vita
Opus eſt hac, & valens me ſylua cauuſq;
Tutus ab inſidiis tenui ſolabitur aruo.

Et Sene.

Humi iacentes ſcelera non intrant caſas,
Tutuſq; menſa capitur anguſta cibus,
Venenum in auro bibitur.

Quid quod diuitiæ multæ & opes, inflant. Superbiam pariunt. Inuidiam contrahunt. mentem alienant. timorem inducunt. & inſolentiam denique faciunt. Ea de re Crates Thebanus, eas abiecit, dicens. abite peſſum malæ cupiditates, ego vos mergam, ne mergar à vobis. dubito tamen cum multæ non eſſent, ne demens fuerit, quippè quod illas vel amicis largiri poterat, vel Tuditani imitatione, ſpargere populo diripiẽdas. Imò quod ſapientibus ſunt adiumento, ſtultis vero vitæ exitium parant. Et ſi hoc vnum dixero poſtremo, ſat erit, tametſi vtiles ſint ad vſus vitæ, neceſſariæ vero ad exercenda liberalitatis officia, magna ex parte tamen, ab hominibus prauis habentur potius, quàm à bonis, quippè quia fortuna etiam, cæca eſt, bonaq; fortunæ appellantur, & nimirum ſi dominos ſæpe mutant quoque, & ſi quemadmodum vndæ à ventis exagitatæ, huc atque illuc perfluunt, & impelluntur.

DILIGENTIA.

In vna quaque re diligentiam quàm maximè neceſſariam fore, præſertim patrifamiliai, in cõgerendis opibus, & re familiari, ex eo planè elicere licèt, quod dicit Plautina illa anus, ſic. non modo in vultu, ſed in occipitio quoque, oculos habet, quaſi dicat omnium eſt diligentiſsimus, & (vt vulgo fertur) quam maxime oculatus. Miſes enim Artaxerſi, malum punicum maximum obtulit, gauiſus rex ſupra modum, cum intellexiſſet ex illius agris depromptum, ait, per Solem iſte homo tali diligentia poterit etiam ciuitatem meo quidem iudicio ex parua ampliorem reddere. Hinc Cice. nam quo minus ingenio poſſum, ſubſidio mihi diligentiam cõparaui. Itẽ ſi quid à me minus ſapiẽter ꝓuiſum ſeu ꝓtermiſſum eſt, tu tua diligẽtia corrigas. Et certe, vix tã ſterilis ager eſt, tam durus aĩus, quẽ non iugis ac diligens cultura fœcundet ac leniat. Et vt in aliis negociis, circurandiſque feris plurimũ habet momenti, ſic etiam ad virtutes capeſcendaa permagnas quidem vires. Imò quod non modo homines, charos commendatoſque omnibus in rebus efficit, verum ẽt illos in minimis quibuſq; à perpetua obliuione vendicat. Nimia tamen vitioſa eſt, quod Africanus Centutioni obiecit, cũ in pugna nõ affuiſſet, ſe hoc commẽto excuſans, quod in caſtris manſiſſet cuſtodiæ cauſa. Vnde prouerbio hinc dici ſolet. Neſcit manum de tabula tollere. Callimachuſq; hac de re. diligentiæq; finem non habens, καλζατεχνος, hoc eſt ſui caluminiator, appellatus eſt.

DECEM

Ab iſto numero, denarius dictus eſt, qui erat valoris aſsium decem, aſsis vero ſolidorum xij. plus minus. à Decẽ turſus Decumanus, ideſt magnus. Et Decapolitana regio hinc, decem continens vrbes. Et decimare olim, vbi miles quid graue admiſiſſet, quia decimus quiſq; ſolebat vltimo affici ſupplicio. Scituq; dignum eſt, quod in militari ſtipendio, ſemper denarius, pro x. aſsibus dabatur. Et quia denarius (vt dixi) à numero x. deriuatur, ſciendum eſt, in maſculino genere, quandoq; ſic à noſtris Iurecon. ſcriptum fuiſſe, quandoq; vero denaria in neutro, vt in l. lecta. ff. ſi cer. pe. & in l. cũ Stichus. ff. de ſol. & in l. planè. ff. de cond. ind. & in l. Publia. in §. j. ff. depo. & in l. ſi ita ſtipulatus. in §. Griſogonus. ff. de ver. obl. & male iſto in caſu, vicioſaq; eſt locutio vt dixi alibi, & maximè in l. ius agnationis. ff. de pac. Et quod x. Neſtores, quandoque optauit Agamemnon. haud omittẽtes quoq; x. viros ante dictaturã Syllæ, quos Sybillinos vocabant, aliquando ẽt fuiſſe, ex quibus Collegiũ conſtabat, quorũq; onus erat ludos illos ſeculares ꝓcurare vtq; his nos alibi ſatis. Et ad idẽ hac in materia, quod Decuria decem equites cõplectebatur. dictaq; hinc rurſum à numero iſto decẽ, decẽpeda, ideſt pertica, qua Metatores vtuntur. Et ad denarij ꝓpoſitũ facit illud Euange. Amice non facio tibi iniuriã, denario conueniſti mecum.

DEDALVS.

Dedali huius, fabula notiſsima eſt, iden ſat erit iſtud vnum dixiſſe quoq;, quod Circini fuerit inuentor, è regia ſtirpe, (vt inquit Pauſan.) & fama clarus. Vnde Naſo.

Et ex uno duo ferrea brachia nodo
Iunxit, ut æquali ſpatio diſtantibus illis
Altera pars ſtaret, pars altera duceret orbẽ.

Polidor. fuſius.

DAL-

DALMATAE

Gẽs ferociſsima eſt, cui tñ (hiſtoria nota eſt) iugũ olim impoſuit Naſica. prius Illyrici uocabãtur, & Dalmatę, à Delminio expugnato, poſtea Sclaui, & à Græcis Sclaueni. de quibus etiam ſic Cice. ſemper enim habiti ſunt bellicoſi.

DEMOCRITVS.

Hoc de Democrito tantum dixero, quod ille eſt, qui (mitto quod Abdera vrbs eo ſit clara) cu ras ridebat, necnon & gaudia vulgi, ut Iauenal. inquit. Cætera Laer.

DIANA.

Dea hæc fabuloſa, triformis vocata eſt, & Triuia, vel qđ Diana Lucina, & Hecate, ſeu Proſerpina eſt. Vel quod in triuijs ponatur. Vel qđ in Cęlo tribus uis mouetur, altitudine, longitudine, & latitudine. vnde Mantuan. vatca ſic.

Tergeminamque Hecatem, tria uirginis ora.

Et Hora. melius

Montium cuſtos, nemorumque uirgo,
Quæ laborantes utero puellas
Ter uocata audis, adimisque letho
Diua triformis.

quę etiam Cinthia, à Cyntho mõte appellata eſt, vt adhuc teſtatur alibi ſic.

Tu curua recines lyra
Latonam, & celeris ſpicula Cynthiæ.

Et lycea, quod lupos qui agrum infeſtum reddebãt, Hippolitus cõſecrerit, autor eſt Pauſanias. Et φιλομειραξ, i. adoleſcẽtulorũ amica. Et Hemereſia, quaſi placabilis, cerua enim (vt memorię proditum eſt) placatur. Et Caliſta, hoc eſt pulcherrima. Et Ariſtobula optime cõſulens. & Euclea denique, ideſt glorioſa. Alii latius.

DENOMINATIO.

De denoĩationibus, memini me alibi dixiſſe multa, nunc pauca quædam ẽt addenda ſunt, ex quo noua & recentia quoque delectant, & lectoris animum recreant. Et maxime ſi dixero, hoc Quadrageſimę tpe, quo hæc Gymnaſia ſcribo, Denominationem ſemper fieri à digniori, quod & noſtri etiam aſtruunt, vulgatumque dictum eſt. Ecce dixit ille, in Euangel. Ieiuno bis in ſabbato, & nõ in ebdomoda, quoniam ſabbati dies, dignior eſt, & celebrior. Noſtri S.C. Syllanianũ à Sylla, vtpote digniori, quia aliàs ſenatores erãt centum. l. ſi. C. de peti. hæ. Et generaliter aliàs, à natura rei, à re ipſa ut i pluribus, uel a facto aliquo egregio, à cognomine, ſimilitudine, & eiuldem generis pluribus. ut Iupiter Elicius, qui à prodigiis eliciendis ſic dictus fuit. Valerius Publicola, quia ædes in uia publica ædificauerat. Marſiæ flumini nomen inditum, à Marſya, quem in tibiarum certamine uicit Apollo, quo uicto, cutem ſibi detraxit, eamque in antro vbi fontes ſunt è veſtigio ſuſpendit. Vicus ſceleratus, vbi Seruius VI. Ro. rex trucidatus eſt. Curia Hoſtilia, à cognomine Tullij Hoſtili. III. Ro. regis et Foſſa ciuilia, à CiuilioAlbanorum rege. Et Salę ędium à Saltãdo. Camerę vero, à Camuro, ideſt Curuo, quia earum genera ut plurimum teſtudo & Hemiſpherium eſſe uidentur. & à Chriſto denique Chriſtiani, vt eum Chriſto finiamus, tibique reliqua relinquam. Semiſsii etiam & Sarmentarii, quia à Tyrannis olim ad ſtipitem dimidii aſsis reuincti, Sarmentis additis, concremabantur.

DIOCLETIANVS.

Iſte Imp. Dalmata fuit, Chriſtianorum inimicus, in Pharo inſula, multos trucidauit, qui martyrio celebrãtur in Cœlo. ſuperbiſsimus omnium, quippe quod ſe Iouẽ appellare permiſit, imò voluit, & iuſsit. Senio confectus ſe Imperio abdicauit, & Salonę (urbs enim eſt Dalmatię, in qua erat ortus) conceſsit. in uilla uero, quę haud longe a Salona diſtabat, moritur.

DEPORTATIO.

Quæ ſucceſsit hodie loco interdictionis aquæ & ignis. l. in. ff. ad legem Iul. pecu. olim pœnę genus erat, in inſulas deſertas. l. i. §. hi qui. ff. de lega. iii. l. li necem. §. deportatus. ff. de bo. lib. l. i. C. de hęre. inſt. ideo ſontes ſi promeriti fuerint, quia grauia committant ſcelera, in extremas Indiæ ſolitudines, vel (ut inquit Hiero.) in ultimas terras ſunt deportandi.

DIVISIO.

Maxime neceſſaria mihi uidetur, qua nõ modo ſtudio & exercitatione augetur memoria, verum etiam adiuuatur, vt in §. igitur in probe. inſti. à partitione differens, quandoquidem illa ſit, plurium rerum diſtributio in ſingulas, iſta ſingulorum in partes diſcretio. Et (ut rurſum dicit glo. in d. §. igitur) animum legentis incitet, mentem intelligentis præparet, & memoriam artificioſe reformet. Vel & fuſius declara, quod ſit generis in ſpecies, totius in partes, & uocis in multas ſignificationes. primaque diuiſio ſit pro prie, ſecunda partitio, vltima enumeratio. Et cõ ducat ad cognoſcendam rem ipſam, quæ diuiditur, ad aptè diffiniendum, et ad orationis differẽdiq; copiam. Eſt uerum quod aliquo caſu odioſa eſt, mala & deteſtanda. In ciuitate ſcilicet, nãque tunc uermis in caſeo ingreſſus eſt, inquit Bal. noſter (uerbumque eſt cuiuſdam ſapientis) in l. vnica in prin. (ubi alis ad idem multa) C. de cad. tol. Et ſicut vnione nihil utilius eſt, ita ciuitati, nihil eſt diuiſione pernicioſius. Nec regnũ capit duos, & in ſe diuiſum (vt hoc mane dici-

tur in Euangel.) deſolabitur,& in c.i.§. præterea ducatus not.de prohib.feu.alie. per Fed. Phariſæus etiam,diuiſus eſt,nec aliud ſonat hoc uerbum,ſiue nomen. Et diuiſio, ſeu diuiſores aliàs, verbum obſcænum,tametſi Romæ petentes magiſtratus,ſibi ſtudia ſuffragatorum conciliarent, pecunia largitioneque per tribus,eamque diſtribuentes appellarentur diuiſores. Et neceſſariam omnino(vt pauló ante dicebam) oſtenderit Cice.pro lege Man. (vt cętera omittamus longe plura)ibi.primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine,tum de Imperatore deligendo,eſſe dicendum. Quid plura , dij fabuloſi, aliquando terram diuiſerunt,Sol fraudatus eſt, Iupiter diuiſionem improbare uoluit,non aſſenſit Sol,at Rhodum illis occultam , ſibi ſtudioſe aſtuque adoptauit.quam vrbem,quia Solis vxor eſt,claram vocat Hora.& Veneris filiam ſic.

Laudabunt alij claram Rhodon,aut Mitylenē,
Aut Epheſum, bimariſue Corinthi
Mænia,uel Baccho Thebas,uel Apolline Delphos
Inſignes,aut Theſſala Tempe.

D I S C I P L I N A.

Semper pacis comes eſſe ſolet, & alumns. radix eius amara fructus ſuaues,diſciplinęque rurſum eſt ex alienę uirtutis præſcripto viuere, virtutis vero,ſuæ. Græce μαθησις vocatur. Viaticũ optimũ ad ſenectutē. Iuuenibus ſobrietas,pauperibus opes,diuitibus ornamētũ. Et vere vt aſpectus ab aere lumē accipit, ſic accipit aĩus à diſciplinis.quarum amator uehemēs, philologus appellatus eſt,earum vero affinitas, Encyclopœdit. nullaque magis neceſſaria(vt dicebat Anthiſtenes)quam mala dediſcere.

D I O G E N E S.

Hoc de Diogene tantum dicam(mitto ꝙ Synope,nobiliſsima Paphlagoniæ urbs,eo ſit clara)quod interrogatus aliquando , quid faceret, quod omnes,eum canem appellabant,largientibus adulor reſpondit, non largientibus allatro, improbos vero mordeo. nec abre Mordacem Cynicum ſic quoque dixit Hora. Namque Mordacē Cinicum ſic eludebat vt aiunt. Laer. Cætera.

D O M I T I A N V S.

Domitianus Caluus à morũ ſimilitudine,Nero appellatus eſt. Et Atrides à crudelitate,quandoquidem vterque matrem interfecerit. vnde Iuuenal.

Cum iam ſemianimum laceraret Flauius orbē
Vltimus,& Caluo ſeruiret Roma Neroni.

Et alibi.

Qualis erat nuper tragico pollutus adulter.
Concubitu. Item.
Itur ad Atridem,tunc piceus accipe dixit.

Deus appellari voluit,edictoque cauit. Dacos uicit & Germanos,Dacicuſque & Germanicus appellatus eſt. hincque Saty.idem.

Dacicus & ſcripto radiat Germanicus auro.

Domitiam vxorem,propter adulterium repudiauit. Et Octobrem Menſem quod in eo eſſet natus, Domitianum appellauit.reliqua(& fuſius) Tranquil. & Dion.

D I P O N D I V M, S E V D V P O N D I V M.

De Dipondio ſeu Dupondio,hoc tantum dicēdum eſt, quod olim erat nummus duorum aſſium,nos valoris viginti quattuor ſolidorum. vnde intelligi poteſt quod dicitur in Euangel. ibi. non ne quinque paſſeres ueneunt dipondio. Cætera Budeus Pariſien.fuſius.

D O L O B E L L A.

Hic Ciceronis Gener erat , ad quem ſæpiſsime ſcribit,tum maxime cum,interfecto Cæſare, Cos.his,ſingulari animi magnitudine reſtitiſſet, qui eidem Cæſari,aram honoreſque magnos decernere voluerunt. Solemnibus et verbis gratulatus, Cice. quæ præcæteris,fuerunt hęc.

Sum enim auidior etiam,quam ſatis eſt glorię.eſt tamen non alienum à dignitate tua , quod ipſi Agamemnoni regi regum fuit honeſtũ habere aliquem in conſilijs capiundis Neſtorē. Mihi vero glorioſum te Iuuenem Conſulē florere laudibus,quaſi alumnum diſciplinę meę. Alter fuit, de quo alibi Iuuenal.ſic.

Inde Dolobella eſt,atque hinc Antonius , inde
Sacrilegus verres,referebant nauibus altis
Occulta ſpolia,et plures de pace triumphos.

D O R M I T O R I V M. D O R M I O. D O R M I R E.

Hoc ſolum dicere expedit , quod dormire in lucem ocioſorum eſt hominum,& inertiũ , quia: ſic etiam dicit venuſinus vates.

beatus enim iam
Cum pulchris tunicis ſumet noua conſilia , &
ſpes :
Dormiet in lucem,ſcorto poſtponet honeſtum
Officium. quodque Græci κοιμητήριον Monachorum dormitorium vocant , nos aliter eo nomine locum quo eccleſia concluditur. vnde Dionyſius Epiſcopus Seuero, in canone i. xiii. q. i. eccleſias ſingulas,ſingulis , præsbyteris dedimus. parrochias,& cimiteria eis diuiſimus.

D R V S V S.

Tiberii frater,filius Auguſti & Liuiæ,petulantiſsimus & crudeliſsimus vir, vnde Gladii hinc Druſiani

Druſiani quoque dicti fuerunt. Moritur, quod ſibi mulier quędam humana forma obuiam facta, prędixerat. eique prius Germani cognomen ab Auguſto in funere, datum fuerat. Cætera Dion.

DIDIVS IVLIANVS.

Pertinace interfecto Imperator à militibus, & à Senatu cõfirmatus, inſolẽti oratione ſe laudat. cũq; i ſenatũ veniſſet, Iano q̃ erat ante fores Curiæ ſacrificaturus, vna omniũ uoce, Imperium rapuiſſe & parricida dicebatur. Cætera Dion.

DICTA NOTANDA,

Scriptus & à tergo nec dum finitus Oreſtes. in prolixum. et nos ergo manum ferulæ, ſubduximus,

Et nos conſilium dedimus Syllę. de ſe, quod audacter ſcribere poſsimus, ut alij etiam faciunt, cum docti tum indocti & paſsim quidem. Difficile eſt Satyrã nõ ſcribere. indignãtis eſt dictum.

Probitas laudatur & alget.

ſimulantis & adulatoris.

Si natura negat, facit indignatio uerſum.

adeo potens eſt.

Ipſe dies pulchro diſtinguitur ordine rerum.

Et uere nihil pręclarum eſt, ſi ordine vacat.

Digito compeſce labellum.

ex quo ſilentio nil tutius.

Curios ſimulant, & Bacchanalia uiuunt.

In hypocritas.

Fronti nulli fides.

quia nec etiam facile cuique credendum eſt.

Loripedem rectus derident, Aethiopem albus.

Bonus malum, non malus bonum. ne ſibi dicatur. Trabem in alieno oculo uides, in tuo uero ne feſtucam quidem.

Clodius accuſat mæchos, Catilina Cethegum.

Et male, cum in eadem eſſent naui, quod aiunt.

Tertius a Cœlo cecidit Cato.

In uirum ualde ſeuerum alienæq; uitæ cenſorẽ.

Hic fiunt homines. ironicos, cũ de ſceleratis, loquimur.

Flet ſi lachrimas conſpexit amici

Si dixeris æſtuo ſudat.

Cum amicis enim dulce eſt eſſe fortunatum. è cõtra vero ſi quid accidat mali (quod abſit)

Dulce eſt intueri in oculos hominis beneuoli. inquit Euripid.

Protinus ad cenſum de moribus vltima fiet.

Quæſtio.

Diuitis impudentis & elati uerbum eſt.

Nihil habet infœlix paupertas durius in ſe,

Quam quod ridiculos facit homines.

Haud facile emergũt quorũ virtutibus obſtat

Res anguſta domi.

Conqueſtio.

Pretorianis Neronis, pecuniam à Galba petẽtibus, non dedit ſed reſpondit, legere milites ſoleo non emere. Magni & intrepidi, ac Imperatorij animi fuit.

Creſcit Amor nummi quantum ipſa pecunia
creſcit.

Auari animus eſt.

Si damnoſa iuuat ſenem alea ludit & hæres.

qualis pater talis filius, exemploque paterno filij facile excitantur.

Tu gallinæ filius albæ,

Nos uiles pulli, nati infœlicibus ouis.

Inuidi, nec citra bilem.

Quis enim virtutem amplectitur ipſam,
premia ſi tollas?

quibus extimulantur ſtudioſi, & à Męcęnatibus auctoritate ornantur.

Hoc uolo ſic iubeo, ſit pro ratione uoluntas.

Tyrannicum dictum eſt.

O Medici Mediam pertundite uenam.

quaſi ſtultus ſit ſi quid faciat, quod faciendum non ſit. Fouiſti errorem breue ſit. quod turpiter audes. labi poteſt quiſque at perſeuerare inſipiẽtis eſt.

Populi frons durior huius.

ſi quis nec uerecundiam timeat nec pudorem.

Finge tamen gladios inde atque hinc pulpita
pone.

quoniam mors potius appetenda eſt, quam amittendus pudor.

Res haud mira tamẽ, Citharedo principe natus.

qualis princeps talis ſubditus.

Lingua mali pars peſsima ſerui.

Et uere plus oportet ſeruum ſcire quàm loqui.

Sed quæ praclara & proſpera tanti.

Vt rebus lætis, par ſit menſura malorum?

Nulla.

Humanis maiora bonis,

Creduntur.

Bellica gloria nihil excellentius eſt ſcilicet in bonis humanis. alia plura iis ſimilia ſunt, ſed pro nunc hæc ſufficiant.

DICTVM, DICTIO, DICERE.

Dicendi genera ſunt quattuor, copioſum, breue, ſiccum, pingue & floridum. primo uſus eſt Cicero, Secundo Saluſtius, Tertio Fronto, vltimo Plinius iunior. quæ omnia tamen habet Maro. Dicendi quoque ſtili duo, Maturus & grauis, Ardens & erectus. primus in Craſſo fuit, ſecundus in Antonio, vtrumque rurſum in Virgilio. Duoque etiam & adhuc dicendi genera, aliud γυμναστικὸς aliud δογματικος. in priori uaga eſt diſputatio, in ſequẽti uero aperta frons, & (vt ita dicã) ingenuitas neceſſaria. Et ad materiam cõponitur quoque dictio, ex peregrino & noſtro Idiomate, ut Anticatones Cæſaris, ideſt contra Catonem. ſicque Iuuenal.

Maiorem, quam ſint duo Cæſaris Anticatones.

Eſt etiam modus loquendi quidam Cicero. peculiaris.

liaris. Dicam quicquid in buccam uenit. Item & aliter, Bis dicere, nõ nocet, quod bene dicitur. Imò dicunt noſtri, ſatis validum ſauſq; formoſum eſſe, quod repetita prælectio probat in l.j.in §.ſupradictis.C.de Iuſti. Cod.confir. Et alibi dicto audiens eſſe non debet, in l.ſi mulier. in §.j. ff.re.amo. Et ſi in vtranque partem aliquid dixerimus, id exprimendum eſt, quod aut verum ſit, aut ad id quam proxime accedat. Haud omittentes etiam, quod in moralibus particularia dicta magis conferunt quam generalia. Et quod quandoque longe melius eſt tacere, quam dicere, ut philoſophus ille, qui ſic conqueritur. dixiſſe aliquãdo pęnituit, tacuiſſe numquam. Et hinc Iob, vnum locutus ſum quod utinam non dixiſſem. Item manum meam ponã ſuper os meum & his vltra non addam.

DEPOSITVM.

Eſt contractus ſanè multa habens priuilegia. Namque et primo po. & proprietatem deponẽtes retinemus. l.licet.§.rei depoſitæ.ff.depo.

Secundo ſi depoſitarius re depoſita utatur, tenetur furti. l.itj.C.eo.

Tertio depoſitum ſequeſtrari non poteſt. l. pe.ff.eo.

Quarto exceptio non numeratæ pecunię obiici non poteſt. l.in contractibus.§.i.C.de non nume.pe.

Nec etiam compenſationis. l.ſi.C.de compenſa. fuſius ego in l.i.C.de eden. Et ad propoſitum notandum eſt, ſacrum dici, quodque eſſe debet ut res ſacra, hinc Iuuenal.

exiguamque malorum
Particulam uix ferre potes ſpumantibus ardens.
Viſceribus, ſacrum tibi quod non reddat amicus,
Depoſitum.

Et alibi qđ ipſum reddere Iuſtitiæ eſt, quæ ſuū cuique tribuit, fideique ſeruare promiſſa, Cice. et Iuuenal. rurſum quod ſupplicio non careat, negans ipſum reddere ut ſupra, & ut Glaucus Lacedæmonius, ſic;

Spartano cuidam reſpondit Pythia uates,
Haud impunitum quondam fore quod dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem iure tueri
Iurando, quærebat enim quæ numinis eſſet
Mens, & an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metu non moribus et tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, ueramque probauit.
Extinctus tota pariter cum prole domoque,
Et quamuis longa deductis gente propinquis.

DII FABVLOSI.

Ceres in terra. Neptunus in Mari. Iupiter in æthere. Vulcanus in igne. Aegyptii rurſum Iſidē. Mauri Iubam. Macedones Cabirum. Pœni Reginam. Latini Faunum. Sabini Sanctum. Romani Quirinum. Athenienſes Mineruã. Samii Iunonē. Paphii Venerem. Lepuj Vulcanum. Naxi Bacchum. Delii Apollinem coluerũt. Cithara item eundem, Medicina Aeſculapium, Agricultura Saturnum, Bacchum & Cererem, Deos fecere. Sunt et pœnates Diique tutelares. Imò quod olim homines ſic appellabantur, dii ſcilicet, uel ob miraculum virtutis, uel in adulationem potentię, uel ob beneficia quibus erãt ad humanitatem compoſiti. Annam perennã Romani colebant quoque, pręter alia, vnde perennare, ęternare, & perpetuari dicebant. Genialeſque dij elementa ab antiquis appellari ſolebant. A quibus Ro. Mens adhuc culta eſt. Mentique ędes etiam conſtituta. erantque & Dii litorales, Glaucus, Nereus, & Melicerta. de Mente ſic Proper.

Mens bona (ſi qua dea es) tua me in ſacraria dono.

Virg. vero d. litoralibus.

Votaque ſeruati ſoluent in litore nautæ
Glauco Panopeæque & Inoo Melicertæ.

Cætera a nobis alibi fuſius.

DELECTVS.

Oportet in ſcribendo & in loquendo habere delectum, alias iudicio carere videbũtur qui vel ſcribunt uel loquuntur. vnde Gręce aliàs ἀκρισία dicitur, delectus non habitus, & ἀκριτόμυθος, qui ſine delectu loquitur, poteritque obiici tunc his, vulgatum illud. lingua quo uadis.

DONEC.

Aduerbium iſtud quandoque importat tempus determinatum, quo lapſo fit aliquid. exemplum, non faciam tale quid, donec ueneris. hinc Iob. Quis mihi tribuat, ut inferno protegas me donec pertranſeat furor tuus, quandoque in determinatum excludendo illud quo magis videbatur aliquid eſſe vel non eſſe, & conſequenter alia tempora quibus minus tale quid videatur. vnde in pſal. Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum. Item, Oculi noſtri ad dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri. Deus ne derelinquas me, donec annunciem brachium tuum. Et io Euangel. ibi. Et non cognouit eam (de S. Ioſeph loquitur, cuius feſtum hodie celebramus) donec peperit filium ſuum primogenitum. & ſic nec ante nec poſt, quia Beatiſsima mater Chriſti virgo, fuit ante partum, in partu, & poſt partum, & ſic ſemper. Et ita alia quoque adducta intelliguntur, quia poſtquam inimici facti fuerint ſcabellum pedum Ieſu Chriſti, non ideo minus ipſe ceſſabit, ſed erit ad dexteram Dei patris, & ſi rurſum miſereatur noſtri, non ideo minus oculi noſtri ad dominum Deum noſtrum infixi eſſe debent.

nec

nec deſperandum quod nos derelinquat,tametſi brachium ſuum annũciauerimus. aliàs foret Hæreticum aliter intelligere,ut olim Heluidius, ſacerdos ignarus & idiota,& non immerito à S. Patribus damnatur. Noſtri aliter dicunt, quod aduerbium iſtud, conditionem importat, ad q, inferentes quando dictum eſt donec vitam uidualẽ ſeruauerit. donec caſte & honeſte vixerit, & fuſius aliàs vt in l.legatum ff.de an.lega. & in l.generale in §.duos.ff.de uſuf. lega. & in quam pluribus locis de quibus Prat. Pap. mentionem facit in for.lib.quo uxor agit ad do.verſi. donec vitam col.j.

DOMINVS. DOMINIVM.

Dominium eſt ius de re corporali, perfectè diſponendi l.ſi quis ui.§. differentia.ff.de acqui. po.vnum tantum,directum ſcilicet, plura uero diuerſa ſpecie,vtile & quaſi,ne obiiciatur regula l.ſi ut certo.§.ſi duobus uehiculum.ff.commo.& vtile rurſum duplex, alterum directo oppoſitũ, quod ex præſcriptione acquiritur.alterum quod cum directo concurrere dicitur, eique reuerentiam exhibere,quale in emphytheota,feudatario vel ſuperficiario.hinc Domini nomen, à quo dominiũ naſcitur,quo ſæpiſsime iurecõ.utuntur.l. ea quæ.ff.de dona.int.ui.& uxo. l. ſi communis ſeruus.ff.de ſtip.ſer.l.utrum.ff. de conſti. pe. & alibi ſępe ut dixi.Cleopatra quoque. ad Auguſtum ſic dixit,priuſquam moreretur.Domine no meu tibi a diis immortalibus datum eſt mihi uero ademptum.uocabulumque eſt,honoris. verũ ſcitu dignum eſt in ſacris literis, dominum non appellari niſi Deũ. iuxta illud Eſaiæ. Ego dominus,hoc eſt nomẽ meũ. Et ad dominium redeũtes natura eius eſt ſi acquiſitum fuerit ut ſit perpetuum.l.ſiue poſsidetis.C.de proba.

DE SAXO DEIICI.

Pœna hæc,vſitata plurimum erat apud Ro.ſe nera(meo quidem iudicio)& grauis. imò plena timoris & horroris.Nanque de Saxo Tarpeio deiectus eſt, Manlius, ſuſpitione affectati regni. Factioneq; Mariana & Syllæ Sex.Licinius Senator, Marii iuſſu.Et C. Atilij Labeõis Trib.pl.Q. Metellus Cẽſor,à quo in ſenatu legẽdo fuerat ꝑteritus. Et aliàs ob ſcelus P.Sulpitij Domini,pro dicti,ſeruus.Imò quod in lege xij.tab.(& hoc vltimo loco dixiſſe ſat ſit)ita ſcriptum reperi. Quì falſum teſtimonium dixiſſe conuictus erit è ſaxo Tarpeio deiicitur.

DOMVS.

De domo locuturi,ab illa Dei,inchoandum eſt.ea igitur eſt hic,vbi incerto patre nati exponuntur,olim autem ad ſpurcos lacus exportari ſolebant,ut Iuuenal.teſtatur ſic orſus.

Transeo ſuppoſitos,& gaudia, uotaque ſæpe
Ad ſpurcos decepta lacus.

Romæ ad columnam lactariam. Domus Deorum etiam eſt (vt ait Euripides) Mundus. Senatoria vbi Præſes & Gubernator reſidet, quã Græci hinc πρυτανεῖον appellant. Et maxima felicitatis portio bene habitare. Domusq; tripartito probata,fabri diligentia & arte, Magnificentia & diſpoſitione.Ocium eſt,& Muſarum domicilium. quæ tamen aliàs multiplicem habet diſpoſitionem,& quandoque pro ſimplicĩ habitatione capitur,quandoque pro Domicilio, interdum pro familia ſimul habitãtiũ,nonnunquam pro familia agnatorum vel conſortum, vel pro matrimonio & facultate. & ſępe pro ędificio.eſt verum(ad propoſitum)quod improbatĩ ſunt,qui domi ętatem ſuam agunt,ideſt in patria (aliaque erit expoſitio)ex quo procul multi, rẽ ſuam bene geſſerunt.qua de re Medea,Corinthi, Matronis optimatibus arcem altam habẽtibus, manibus gipſatiſsimis perſuaſit,ne ſibi uitio uerterent,quod abeſſet à patria. Cenſebatque Lucullus,cum tempore,habitationem quoque mutandam, ne Grues & Ciconiæ prudentiores uiderẽtur,quæ regiones ſubinde,cum temporibus pariter mutare conſueuerunt.

DISCORDIA.

Adeo inuiſa eſt, ut cuique etiam veritas diſplicere debeat ſeditioſa. Diſcordiam atrocem Deam, uocat Euripides. Dementem Virg. in ueſtibulo Ditis inuentam, quandoquidem inferis ſit peculiaris,nec ab aliis quam à veſanis, ut arma(iuxta illud,arma amens capio) exerceatur. Mater generalis ac productiua (dicunt noſtri, ſeu & aliàs, materia omnium iudiciorum generatiua.quodque inter unum & aliud ius uitari debet.Cice.ciues diſsidẽtes ſcopas diſſolutas uocabat.Culta tñ à Ro.diſcordia eſt,cõcordiaq; ſimul,ut hęc ꝓdeſſet,neue noceret altera. Et quãquam ita ſit quod diſsideant homines, non mirum propter ingeniorum & morum varietatem, vbi aliàs Cicada Cicadam,& formica formicam amat. Python Bizantius Orator craſſo corpore orta diſſenſione inter Bizantios dixit, cuiuſmodi meum eſt corpus uidetis, vxorem habeo multo me craſsiorem, quando ſumus concordes,quiuis grabatulus nos excipit,at ubi diſſidemus(adeo mala res eſt diſcordia)ne tota qui dem ſufficit domus.Alij alia tibi afferant, quia de diſcordia ubique copia tibĩ abunde ſuppeditabit.

DVELLVM.

De duello quoque libri ſunt pleni,Et nos etiã lingua Italica ſub nomine autoris incerti, conſcripſimus dialogum, centum.q.igitur ſat nunc erit,hoc tantum dicere,deteſtabile eſſe,pulcherrimo Tiberii Imp. exemplo oſtendi poſſe, qui equitum quorundam certamini,intereſſe noluit,

verum

uerum altero occiſo(proditum eſt)ob id alteri vetuiſſe,ne eo certandi genere in reliquum uteretur tempus.

DO, DICO, ADDICO.

Verba hęc prætoria erant quãdo dabatur creditori debitor ut in eum uitæ neciſque poteſtatem haberet, quia ſoluẽdo non erat.hoc ipſumque eſt proprie addicere.hinc Menelaus & Alexãder pepigeruut,ferro decerni in utriuſq; exercitus medio, cui eorum Helena uxor cum omni Gaza addiceretur. Et unũ ex tribus uerbis prætoriis,ut ſupra in auctione vendere. vnde Proper.

Quid mirare meam,ſi uerſat fœmina uitam?
Et trahit addictum ſub ſua iura uirum?

reſtituendaque ſint rub.verba in pandec.& citari ſic de indi.addic.nõ adiec.ut cõiter fit. Et qa diai etiam alibi ſatis,tranſeo nunc cũ iſtis.

DO MANVS.

Non aliam interpretationem habẽt quoque verba iſta,niſi hanc,do manus,ideſt Cedo,meq; tibi inferiorem eſſe fateor, nanque ſic dixit etiã Venuſinus poeta.

Iam iam efficaci do manus ſcientiæ.
Supplex & oro regna per Proſerpinæ,
Per & Dianæ non mouenda numina.
Per atque libros carminum valentium
Refixa Cælo deuocare ſidera.
Canidia parce vocibus tandem ſacris:
Citumque retro ſolue, ſolue turbinem.

DROMEDARII.

Non ab re, δρόμος Græce, Curſus dicitur. Et ἱππόδρομος locus in quo curſu exercentur equi, quia Dromedarij quoque, à quibus denominationem hanc forte ſumpſerunt, curſu ſunt aliis uelociſsimi.

DEFENSIO.

Multa ſanè in l.ut uim.ibi nam quod quiſque ob tutelam ſui corporis fecerit, iure feciſſe exiſtimandus eſt.ff.de iuſti. et iu. diximus ita ut dicenda paucula ſuperſint nunc,id tamẽ ſcias amplius, quod ad pugnandum uel inferendũ bellum,Romani diem eligebant, nec Saturni feſto licebat. quodque excipiẽtibus nullus obſtabat dies,adeò fauorabilis eſt defenſio,quæ nobis à natura conceſſa eſt.Vt ânimalibus,à quibus edocemur,nos quoque. nanq;equus ſe tuetur calcibus,Bos cornibus.Canis dente.et Mures.Apes aculeis.Polypus ſtupore.Sepia atramento.Quid mirum ergo ſi et nobis quoque conceſſum ſit, non ſolum armis, uerum calamo etiam nos tueri, ſi quando lingua uel aliter quis nobis inquam, oblatrare tentauerit.

DIFFICVLTAS.

Tametſi dici uulgo ſoleat, quæ difficilia ſunt, eadem quoque pulchra fore, cum nihiloſminus aggreditur quis, ea, quaſi cognitu impoſsibilia, ei prouerbialiter obiicitur, In torrentem natat. Imò quod quandoque res adeo difficilis eſt et obſcura,ut nec labore aſſequi poſsit ipſius ueritas,nec cogitatione amplecti.Et propter ſui difficultatem rurſus,potius excuſatione quis ſit dignus quam reprehenſione. Ecce profunditatem ſcientiæ diuinæ et ſapientiæ Dei Paulus Apoſt. magis ſtupebat,quam loqueretur. Ideo mirandũ eſt quàm maximè(ut inquit Lactan.) quod Homunculi quidam,ſcioli,et arrogantes,ac temerarij,uno linguæ rotato, Sole clarius corruſcare de ſingulis audeant quæſtionibus.Et ſi idem ſtupet ad myſterium,et confitetur de quo diſputat eſſe ineffabile, quanto magis nos uermiculi, et culices,ſolam debemus inſcitiæ noſtræ ſcientiã confiteri.Verum quo ad nos,rei difficultate nõ debent homines deterreri,quoniam aſsidua lectione,et tractatione ac diligentia fit leuis et facilis. Leonem enim (ut pulcherrimè tradit Aeſopus Phrygius)uidere primum exhorruit uulpis,deĩn conſuetudine aſsidua, eidem aſsiſtere eſt auſa. Et ſi confuſione opinionum huiuſmodi fuerit, ut frumentum conſpurcatum,cui loliũ cõfuſum ſit pariter,purgabitur vt illud,cribro diligentię, & reddetur facilis,aurumque in luto peruestigabitur.Ex quo prouerbialis vox etiam eſt,cum puluere,ſeu non citra puluerem, hoc eſt difficulter. Et ita quod pauloante dictũ eſt, intelligi debet, quãquam aliud ſonet,difficilia ſcilicet,quæ pulchra,ſineque elici virtutem non facile quæri, ſed laboribus multis, vigilijs, ac lucubrationibus. Iuxta illud. *Virtutem poſuere dij, ſudore parandam.* notaque Apollinis fabula.i.ſectatoris virtutis,non facile pariter Daphnẽ, hoc eſt virtutem ipſam,comprehendentis,qua tamen potitus, coronam ſibi comparat & gloriam, inque laurum Daphne conuertitur.In re difficili ſolent etiam poetæ quaſi ingenio ſuo diffidentes,Muſas inuocare,atque ad earũ numẽ cõfugere. Nos ad Chriſtum.Et cum de re difficili dicturos profitemur, auditorem attentum reddimus, ſiue docilem.l. antiquæ.C.ad velleia.l.cũ hic ſtatus.§.ſi ambo. ff.de do.int.vi.& vxo.& quanquã aliquãdo Thales Milelius,interrogatus ad idem,quid eſſet difficile,ſe ipſum cognoſcere reſponderit, mihi tamen viſum eſt ſemper (ſi iudicio homo non caruerit)facillimum,& longe magis quidem quam aliud quidquam.

DISPVTATIO.

Quoniam Herennius Modeſtinus & notãdò & diſputando quid decernebat optima ratione, ſciendum eſt,diſputare nil aliud eſſe, quam uariis rationibus rurſum, hincinde prolatis, veras

retinere, falſas repudiare. vnde putare, & amputare verba, componuntur, quoniam ſic uinitores & frondatores facere ſolent, ſuperuacanea ſcilicet & noxia reſecare, in uitibus & arboribus, utilia & neceſſaria uero nõ aliter tangere. & ut aliàs dicitur in l. munerum, in §. mixta. ff. de mune. & hon. Ea de re Archeſilaus more Socratis in utrãque partem ſemper diſputabat, tamen ambigue, illud addens. ſic mihi videtur. eſt uerum quod modeſte loqui debemus, idque vnum maxime ꝓfiteri, ſi reprehenſione digni fuerimus, nos conſilio uti debere, Anchiſis illius Maroniani, qui ſic dicebat.

Cedemus vero, & moniti meliora ſequemur.

Et mirum eſt, quod idem Socrates, ſibi detrahens, plus illis tribuebat quos volebat refellere. Et cum aliud diceret atque ſentiret, libenter vti ſolebat, ea diſsimulatione, quã Græci εἰρωνείαν vocant. Carneades nouæ Academiæ princeps, nihil affirmabat, ſed probabilia ſequebatur. Cicero priuatas cauſas & tenues ſubtilius diſputabat, capitis aut famæ ornatius. Imò quod duo hinc, diſputandi genera quoque eſſe videntur, Gymnaſicos, & Dogmaticos in priori, vaga eſt diſputatio, in ſequenti vero aperta, & ingenua. Item illud ad exercitationem refertur & ſpectat, iſtud autem ad decernendum. Et ad propoſitum non omittendum, quod matutina eſt robuſtior, quippe quod eſt etiam melior diei pars, inquit Iurecon. in l. ij. ff. de verbo. ſigni. quodq; non eſt paſsim cum omnibus diſputandum, nec omnibus reſpondendum. Ex quo inde prouerbium dici ſolet. Aſinum plura poſſe percontari, quàm Philoſophum reſpondere. Maximè quia quandoque diſputatio periculoſa eſt, ſecumq; exitium etiam portat, & Marſias (ut alia miſſa faciam) eſt teſtis.

DIGNITAS.

Quãuis dignitatem amplisſimã ſuſcipere magnum quiddã ſit, longe maius eſt tamẽ, ſuſceptã tueri, ac ſuſtinere. cuius gradus olim Romę erat, Quæſtura, Aedilitas, Prætura, aut Dictatura, aliquando Cenſura, aut Proconſulatus. Mala res tamen præſtantioribus (inquit Eurip.) quando eã conſequitur vir improbus, tenens populum lingua, qui prius nihil fuit. Imò quod non aliud eſt, quàm Boui clitella, nihilo magis ambienda, quàm equus elumbis, graues ſarcinas, vt nos docuit Chriſtus, qui ſaturatis quinque millibus viris, quinq; panibus ordeaceis (cum enim regem facere volebant) fugit in montem ſolus. Eſt verum quod id præcipuum habet dignitas, vt eam aſſecuto credatur potius, quã vel plebeo, vel non habenti. quodq; eidem occupationes publicę, velut pediſſeq; ſemper aſsiſtunt. Et quod deniq; ea rurſum cohoneſtatus, pręcipua eſt inter alios, & auctoritate & veneratione, non modo ſuſpiciendus, verum etiam admirandus.

DEMOSTHENES.

Omnium Græciæ Oratorum, erat olim facile princeps, & Atticæ eloquẽtiæ fons, vt Cicero Latinæ facundiæ parens, quem plus olei quam vini expendiſſe ferunt, nocturniſq; vigiliis opifices ſemper pręueniſſe. Et ſic ad aquam ſcripſiſſe, hoc eſt ſobrius & vigilans. δωροδόκον. id eſt ad munera capienda promptus & facilis. Voce per quam exili, vt Cicero (rurſum) ualitudine alioquin imbecilli. Cuius aures tamen non implere teſtatus eſt, adeo auidæ erant, & capaces, ac ſemper aliquid immenſum infinitumq; deſiderantes. populi robur eius nomen ſonat. In Calabria periit, nãq; ibi Aſylũ Neptuno dicatũ erat, quo illæ ſus confugerat, niſi ſibi veneno mortem cõſciuiſſet. cui fortunam inimicam fuiſſe hoc idem oſtendit, quod ſcilicet eidem, exilij experiundi, & conſciſcendæ (vt dixi) mortis neceſsitatem obtulerit.

DOCTOR, DOCERE, DOCTRINA.

Oportet eos qui aliquid dicturi ſunt, priuſquam docent intelligere. Et qui docent quattuor præcipua debent habere, peritiam docendi, facundiam dicendi, interpretandi ſubtilitatem, & copiam diſſerendi, ſeu vim Demoſthenis, copiã Platonis, & iucunditatẽ Iſocratis. procedereq; his modis, diffinitiuo primum, deinde diuiſiuo, poſtea exemplificatiuo. Aliquando magiſtri appellantur, interdum domini, & nonnunquã Rhetores. abſq; doctore & magiſtro nil fieri poteſt. Hebræi Scribas, Græci Philoſophos, Perſæ Magos, Latini Doctores Sapientes vocant. Quorum gloria eſt eruditio, diſcipulorum aſsiduitas, & ſtudium. Imò quod ſtupidi quoque ſunt docendi, modo velint audire, aliàs tacere præſtat, quã clamorem perdere, quodque doctrinæ finis eſt, non ut is qui docet ſe, oſtẽtet, & ab auditoribus magni fiat, ſed vt hij fiant doctiores, credaturque magis habenti auctoritatem, quàm licentiato, inquit nouiſsimè Bal. noſter in l. ſeptimo menſe. ff. de ſta. ho. Et ſcitu dignum eſt, docentem à diſcipulo conueniri non poſſe niſi venia impetrata, ut tradit Cy. in l. j. C. de obſeq. pat. præſtan. & q̃a dixi alibi fuſius, nunc quãtũ ad iſtud ẽt trãſeo.

DOLVS

Improborum eſt, iuſtitia bonorũ. Hinc Gręce δόλιον doloſus dicĩ. Dolus & fraus, Metaphoricos, Dedali gladius. doloſi cõcubitus hinc rurſum, doloſa rapina, doloſus luctus, & nauigatio appellata eſt ab Eurip. Et quãquã dici ſic ſoleat, Poetęq; dictũ eſt. Dolus an virtus quis in hoſte requirat? Athenĩẽſes tñ Themiſtoclis cõſiliũ de Lacedęmoniorũ claſſe incẽdẽda repudiarũt, vtile id nõ putãtes, ꝙ nõ idẽ eſſet honeſtũ. Doli mali exceptio, nr̃is germana & peculiaris. deq; dolo malo titulus eſt caſs & pleni omniũ libri,

vel ſit qnid addendum eſt, id addas, quod ia eſt in corde, ſimulatio in vultu, fallacia in verbis, & quod Venus etiam eſt, apaturia: à fallendo ſic dicta. vnde ἀπατάω fallo, & decipio, grecè dicit.

D I F F I N I T I O.

Non aliud eſt diffinitio niſi oratio, explicans & declarans quid ſit id quod diffinitur. Vnde inquit Cice. ſic. omnium quę à ratione ſuſcipitur, de aliqua re inſtitutio, debet ſemper à diffinitione proficiſci, vt intelligatur quid ſit de quo diſputatur. Nulla quæ non ſit periculoſa, (vt dicunt noſtri) l. omnis diffinitio. ff. de regu. iu. quæque nõ facile poſsit ſubuerti. l. j. ff. de regu. cato. l. mora. ff. de vſu. l. pen. ff. de impen. in reb. dot. fac. & idem Cice. quod maximi ingenij eſt, iudicij & doctrinę, recte diffinire. Et alij (veriſsimumque eſt) quod infœliciter docent, qui in diffiniendo verbis vtuntur, non ad rem adpoſitia. Et forte Plato à Diogene deriſus eſt, quod hominem non recte diffinierit, de quo nos alibi ſatis. Diffinitio rurſum ſpeciei eſt tantum, quia genera diuiduntur. Eſſentialis & cauſalis, ex genere & differentijs illa, iſta vero ex quattuor cauſis, quæ ſunt, forma, materia, efficiens & finalis. Vel aliter, eſſentialis ſcilicet, à cauſa efficiente, ab effectu, à partibus, & ab accidentibus. quia ſi dixerimus, homo eſt animal rationale, eſſentiam hominis exprimemus. effectum vero ſi, quod iuſtitia eſt conſtans & perpetua voluntas, vt inſti. de iuſti. & iu. in prin. & à partibus vel accidentibus, quod adhuc homo conſtet anima & corpore, quodque animal riſibile ſit. Et vere non ſatis ad propoſitum dixiſſe videntur aliqui, quod ad tria redigatur capita, quid ſit quale, quidque ſignificet id de quo quęritur. quoniam non aliud eſt dicere niſi deſcriptionē à diffinitione differre, qđ ſanè oĩbus innoteſcit.

D O S.

Eſt verum quod dos eſt mulieris patrimonium, quodque laudatur, ſi magnam attulerit dotem, & cui vulgatum illud dicitur communiter.

Ipſe licet Muſis uenias comitatus Homere,
Si nihil attuleris ibis Homere foras.

& quod pulchra dos eſt pecunia, vt inquit Comic. & hinc Iuuenal. quoque.

Optima, ſed quare Ceſennia teſte marito?
Bis quingenta dedit, tanti uocat ille pudicam.

Sed tamen non illa quæ dos dicitur, ducenda eſt, at pudicitia, pudor, ſedatus cupido, parẽtum metus, & cognatorum concordia.

D R A C O

Eſt acie acutiſsima, & peruigili, naturamque Solis imitatur, ideo ædium, aditorum, oraculorumque cuſtodiam habet, & ſingulis (pelle ſenectutis exuta) reuireſcit annis. Et dictu mirum videtur, qđ in oblectamentis habuerit aliquando Tiberius Imp. cui manu ſua, ex conſuetudine, exarmato, cibum porrigebat. non ſecus ac vrſo, Sindigales, Lituanię rex, vel Leoni, D. Hier.

D I E S.

A diebus Diarium deriuatur, eſtque latine, id, quod geſtum eſt ſingulis diebus dum ſcribitur. Græce vero ἐφημερίς appellatur. Exque xxx. & lxv. diebus, annus conſtat vt noſtri quoque aiunt, præſertim Paulus in l. cum hæres in §. ſtichus. ff. de ſtatulib. qui Aegyptiorum imitatione à Cęſare diſtinctus eſt. Verum ad dierum propoſitum ſciendum eſt, quod erant faſti & nefaſti. faſti, quibus prætori licebat tria illa ſolẽnia verba dicere. Do, dico, Addico. Nefaſti contrarij. Vel feſti quibus negocia tractari ſolent. profeſti contrarij. erant & comitiales, quibus cum populo agere licebat. Et comperendini, vadimonium dicere. Et ſtati, qui iudicij cauſa cum peregrino inſtituuntur. Et præliares, quibus erat permiſſum hoſtem laceſſere. & epularis, quo epulum dabatur populo. Et natalia, qui à Græcis ὡροσκόπων vocatur. Et tyrocinij, cum primũ adoleſcentes ſumebant togam, auſpicaturi ſtipendia forenſia. & Inſtricus, quo infantes luſtrantur, nomẽque accipiunt, Mares nono, fœminæ octauo, non ſeptimo quia periculoſus eſt. Scitu dignum ẽt eſt, quod dies Solis filius eſt, quodq; in ſacris literis, ſępiſsime pro tempore, ponitur. & quod die nono, Thuſci olim regem ſuum ſalutabant, deque proprijs negocijs cõſulebant. Et amplius, quod diem dicere, non aliud eſt quam (vt dicimus nos) citare. vñ Liui. alibi. dicta dies eſt Appio. & quod truditur dies die vt inquit Hora. Hoc eſt dies diem excipit, vitęque noſtræ curriculũ q̃ breuiſsimũ ſic dicimus. & qđ dies nefaſtus de quo paulò ſupra, infœlix & infauſtus eſt, & ad oẽs res gerẽdas ineptus. Vnde Naſo.

Ille nefaſtus erit per quem tria uerba ſilẽtur.

& Hora. *Ille nefaſto te poſuit die,*
Quicunque primum, & ſacrilega manu
Produxit arbos, in nepotum perniciem, opprobriumque pagi.

D I S C I P V L V S

Imitator magiſtri eſſe debet, & ipſius exẽplo duci, vt Paulus Iaboleni. l. an manumittere. ff. de ma. vind. præceptori gratus, vt Aquilius regulus Nicoſtrato, de quo ĩ l. aquilius. ff. de dona. pius, & in ſtudijs aſsiduus, Homericum illud carmen in ore, imò in corde ſemper habens.

Turpe foret manſiſſe diu uacuumque reuerti.

Et breuiter nõ omittentes, id vnum quoque eſſe quã maxime neceſſariũ, vt prius ſit quis diſcipulus quã magiſter, remigemque prius, quã ad gubernacula admouere manus dicebat etiam Sylla Marium irridens à ſuis interfectum, & hæc præter dicta ſupra, ſub hoc eodem genere.

EVRI-

Hunc admiror non ſecus ac Crantor Solenſis Socratis auditor, quippè quod (vt etiam dicebat Cice.) eius verba, tot ſententiæ ſunt, qui Athenis ſuas docuit tragedias, vbi etiam Theſpis, Aeſchilus, & Sophocles.

ENNIVS.

Calaber fuit, Rudius, & pater, de quo Hora. alibi ſic.

Non inciſa notis marmora publicis,
Per quæ ſpiritus, & uita redit bonis
Poſt mortem ducibus: non celeres fugæ,
Reiectaq; retrorſum Hannibalis minæ,
Non incendia Carthaginis impiæ,
Eius, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quàm Calabræ Pierides.

Et alibi.

Ennius ipſe pater. fortè propter antiquitatem. vel quia primus amæna detulit ex Helicone perenni fronde coronam, ut Lucr. inquit.

EBRIVS. EBRIETAS.

Ingurgitat merum faucibus plenis ebrius, vt Comic. inquit. & in os nobis inructat. qui ab antiquis Maduſa dicebatur, quaſi vino madidus. Imò quod Herculem quoque ebrium vocant, eique hac de re poculum tribuūt. Et tantum eſt dicere, à conuiuio diſceſsit quantum eſt dicere, ebrius eſt. Siqué domi maneat ſapiens eſt. Bizantios vino deditos mercatores ebrios vocat Menander. Ebrij Centauri cum Lapithis bella geſſerunt. Ea de re ebrietas quaſi inſania fugiēda eſt, vt dicebat Xiſtus Pythagoricus. Aegritudo fœda periculoſa & triſtis, imò (ut dixi) inſania & furor, quo ſanè ſpumante Dolio obruitur ratio. Vnde libido, vulgi fabula oritur, odium & repentina mutatio, omnium iocis ac fraudibus omniumque ludibrio expoſita. Quid plura. Noe ebrius à filiis irridetur, ſeque filiabus immiſcenit. Eſau primogenituram vendidit. Olofernes occiditur. Herodes homicidio Ioann. Baptiſtæ conſentit. Et breuiter nullum adeo ſcelus ita graue eſt, quod non audeat ebrius. Sed adde rurſum, quod Bonoſus potator, laqueo ſuſpenditur, dictumque tunc fuiſſe, non hominem, ſed amphoram potius pœnam luiſſe. Obiiſſeq; Arceſilaum, Crantoris auditorem, cum merū (ut memoriæ proditum eſt) immodicè hauſiſſet.

EBDOMAS.

Septem dierum dicitur, Enneas nonem. Nos ſeptimaniā vulgo vocamus. ex ſeptimaniis ſiue ebdomadis decem, vita humana conſtat. nanque (ſcituque dignum eſt) in prima dentes cadunt, in ſecunda pubeſcimus, in tertia barbam emittimus, in quarta vires acquirimus, in quinta maturitatem, cupiditatem in ſexta, in ſeptima prudentiam, in octaua ſtamus, in nona ambulamus ad mortem, in decima morimur. Et mors ultima rerum linea eſt, ut inquit Seneca.

ECELINVS DE ROMAO.

Pater & filius. Ille ab inimico humanę naturæ genitus eſt. Monachus enim (ut ferunt) neſcio quis, dum eſſet in ſpiritu, aſſeruit uidiſſe Chriſtum in cœlo, dicentem Angelis ſuis, quomodo vindictam ſumam de peccatoribus Marchię Taruiſinę, cui Angeli; Ecce ꝙ Ecelinus vir eſt, paratus ſcelera, ſupra ſceleratos augere. & obtulit ſe illico Ecelinus, prę̄ſtoq; fuit, cui tradidir gladiū, eiq; dixit. Vade & fac vindictā de hoſtibus meis. & fuerunt hæc ſanè aliàs anno M C C V I I. Tyrannus omnium immaniſsimus, Veronam occupauit, Accio Eſtenſi interfecto. Et cum Dominus de Paduæ defectione, ne quicquam pariter audiuiſſet, crematis prius. cc. Veronenſibus in carcere, Patauinos aij. milia, quos ſecum militiæ prætextu obſides habebat, diris affectos cruciatibus, necauit. à cuius tyranni de liberatur tamen Padua, anno M C C L V I. Deinde in Caſſano oppido, ſagitta ictus (quod ſibi quidam quaſi Vaticinio quodam prædixerat) apud Soncinum alterum oppidum, in miſeram & malam ſuam crucem, extinctus eſt, (iterato dixerim) Cacodemon hic omnium peſsimus, hæreticorum fautor, & S. Matris Eccleſiæ perſecutor & uſurpator, & unà cum eo progenies tota, & domus de Romano.

EXQVILIAE.

In exquiliis olim ſepulchra erant uilium perſonarum, nec alij ibi quam ſerui, plebæi, ſcurræ, uel decoctores, ſepeliri ſolebant. Hodie Horti Mecænatis, ſunt. Vnde Hora.

Huc prius anguſtis eiecta cadauera cellis
Conſeruus uili portanda locabat in arca.
Nūc licēt exquiliis habitare ſalubribus: atq;
Aggere in aprico ſpatiari: quomodo triſtes
Albis informem ſpectabant oſſibus agrum.

ECCLESIA

Romana omnium caput, & prima, Aleaādrina ſecunda, tertia Antiochena. uſque adeo ut debeat cuſtodiri ſolum, quod prima inuenit. eiq; & S. Sedi Apoſtolicę, ac Romano Pōtifici. oēs aliæ ſubeſſe. c. j. 22. diſt. c. j. & 2. aij. diſt. c. 6. aj. diſt. In Vaticano eū Baſilicā S. Petri extruait Conſtātinus ut eſſet oīum aliarū domina. Sent itq; his verbis Hiero. Damaſo Pont. ſcribēs. Quicūq; extra hāc domū, agnū comederit, prophanus erit. Eccleſiæ Typus eſt Noe agricola. In ea Eccleſia

eſt permanẽdum, quæ ab Apoſtolis fundata eſt, quæq; vſque ad hanc diem durat. Catholica ſola, quæ verum cultum retinet, fons veritatis, domicilium fidei, & templum Dei, Eſſentialiter in conuocatione fidelium. Repreſentatiue in Cardinalibus, in Papa vero, CHRISTI Vicario, virtualiter conſiſtens. Eccleſia Græca vox eſt, Chriſtiana confirmata & vnita, Synagoga, diuiſa & lacerata. & fuſius quod diuerſimode etiam accipitur, pro congregatione fidelium, (vt diximus) pro cõcilio generali. pro congregatione omnium qui fuerunt Chriſti & Apoſtolorum tempore, vſque modo. pro cõgregatione fideliũ à principio mũdi vſque ad conſummationem ſæculi. pro multitudine ſaluatorum & ſaluandarũ, qui ſint prædeſtinati. pro peccatorum multitudine & iniquorum, frequentiſsimè autem regnum cęlorum vocatur, in ſacris literis.

AE D E S.

Sciту dignum eſt, ædẽ dici ſingulari numero, Templum, ſiue eccleſiã. quoniã in plurali, priuatorum eſſe dicuntur. Vnde Saturni ædem Romanorũ ęrariũ eſſe olim voluerunt, quia ſub illo, nihil erat cuiuſquã priuatũ. Inq; ędibus vero habitabant mulieres, quę corpore quęſtum facere malebant, quàm nere vel texere. Et ſi exinde aliquę excelſę fuiſſent, appellabantur Pergama, Tamen Numidę, (dictuq; mirum eſt) alueos nauium inuerſos pro ædibus habent, cum ſibi ædificij extruendi materia deſit. Aegyptij vero vilibus vtuntur, & forte prudentius, dum viuunt, poſt mortem vero vbi perpetuo ſunt manſuri, precioſa curant ſepulchra.

E N T H Y M E M A.

Nil aliud eſt enthymema quàm ſyllogiſmus imperfectus, exemplum. Beneficentia eſt ſecundum naturam, ergo iniuria repugnabit naturæ. Beneficentia ſocietatem humanam continet, ergo iniuria eam dirimit. Hinc noſtri, ad cognitionem ſpecierum debet ſemper præcedere cognitio generis, ideo non mirum ſi de rebus creditis prius dictum eſt alibi, quam de aliis contractibus, quia credendi generalis appellatio eſt. l. j. & ibi nos latè. ff. ſi cer. pet. deq; hoc etiam Iuuenal.

Non habeat matrona tibi quæ iuncta recumbit
Dicendi genus aut curtum ſermone rotato,
Torqueat enthymema.

E C C E.

Hac voce aduerbialiter, inſinuatur notabile quiddam, ſiue demonſtratur, quoniã eſt etiã aduerbium demonſtrandi. Ecce (dixit Io. Baptiſta) Agnus Dei, qui abſtulit peccata mundi. quibus verbis ſanè duplex natura Dei, oſtẽditur, humana cum dicit. Ecce Agnus Dei, diuina vero in illis. qui abſtulit peccata mundi. Et alibi. Ecce cõcipies, & paries filiũ. Ecce ego Euangelizo vobis gaudium magnum. Ecce poſitus eſt hic in ruinã, & reſurrectionem multorũ Iſrael, & in ſignũ cui contradicetur. & ſexcenta huiuſmodi ſunt, nõ referenda, quia longũ foret ſi exequi oĩa voluero, inquit I. Con. in ſimili in l. etiam. ff. de ma. vind.

E L O Q V E N T I A.

Homines diſperſos vnum in locum congregare, atq; à fera agreſtiq; vita ad humanum cultum ciuilemq; viuendi morẽ aliquãdo deducere potuit. Et non mirũ quidẽ, quia nullũ tã ferũ, aſperumq; ingeniũ eſt, quod nõ morũ verborũq; lenociniis & dulcedine mitigetur, nõ ſecus ac feræ, quę cibo potuq; tẽporis tractu cicurãtur & manſueſcũt, imperioq; Domitoris parẽt. Sic Aphricanus, Siphacẽ Barbarũ regẽ, & Haſdrubalẽ Carthaginenſiũ ducẽ immitem, & Ro. nominis inimicũ alloquio mitẽ reddidit. Sic Plato Dionyſiũ Siciliæ Tyrannum. Et Archelaum Macedonicũ, Euripides. Orphei vel Amphionis fabula nota eſt, quorum vnus Belluas. alter vero ſaxa & arbores cantu (vt memoriæ proditum eſt) lenibat. Quid quod Romulum Arpinatẽ, Ciceronem in foro ob id, regnare dicebant. Eloquentia nihil admirabilius, vel præſtantius eſt. doctrinę quaſi condimentum quiddam. Ingenij decus, vt decus hominis ingenium. Quam rurſus magnũ quẽdã Deũ eſſe dicebat Themiſtocles, & ab oris ac eloquentię ſuauitate appellatus Theophraſtus. Imò quod in hominũ animis dominatur, & quaſi tyrannidem exercet. loco teli quoque inuenta, qua nos defendamus. Vnde Proper.

Perſequar aut ſtudium linguæ, & Demoſthenis arma:
Librorumq; tuos docte Menandre ſales.

Tam fortis in Cicerone (vt paulò ante diximus) vel Demoſthene, vt nunquam Milonis aut Herculis tã fortia fuerint bracchia, quin illius, aut iſtius lingua & eloquentia, fortior fuerit vel potentior. Facundia impulit Aiacem, ira & furore percitũ, ab Vliſſe victũ, vt ſe gladio trãsfoderet. Solius eloquẽtię munus eſt, virorũ pſtantiũ, egregia facinora, & nomẽ ab interitu vendicare. Qua tñ cęteros ſuperarũt Athenienſes, vt Athenarũ diſcipuli reliquarũ vrbiũ magiſtri eſſent & dicerẽtur. Quę oĩa cũ ita ſint non parũ admirationis mihi afferũt, quo modo populos Marte genitus olim eloquẽtiã vtpotè deſidię Altricẽ (qđ memorię prodit antiquitas.) ſic reſpuerit.

E Q V V S.

Equos alere certe Reip. eſt ornamẽtũ. Imò lege Gręca cautũ erat, qđ hoc idẽ facerent diuites. Superbũq; animal eſt equus, & equitare magnificũ quiddã. Ea de re Chriſtus Ieſus, Saluator noſter, & Dñs, Aſinũ cõſcendit, vt ſuperbiã vitaret. Et qm (vt Poeta lyricus inquit lingua Italica.)

Humiltate

Humiltate eſaltar ſempre gli piacque.

Alebantur quoq; equi ephippiis carentes, qui & celeres vocabantur, & deſultorij, equeſtri certamine præſtantes, quibuſq; vtebantur, Græci (rurſum) in Olympiis. Et publici, nobilium vel aliorum, qui à principibus euocantur, & de quibus, nos in l. j. & toto tit. C. de cur. pub. lib. xij. Deſultorios etiam de quibus paulò ante, vocat Fulgen. qui currunt ad brauium. Alioſq; D. Hiero. Mannos Buricos. Mannos, quaſi manui aſſueſcant. Buricos, ab vrbe Buris Achaiæ, quod illinc ſint laudatiſsimi. Dictu mirum eſt, quod Plato, cũ equũ conſcendiſſet, mox deſcendit, dicens ſe vereri ne equeſtri factu corriperetur. & hinc quod illi Cæſaris & Cyri, Perſarum regis, dicebantur ſacri & inuiolabiles. Et quod humani quidquam habere videntur, quandoquidem dominos interdum luxiſſe proditum ſit, meminitq; alibi glo. noſtra in pallantis obitu refert Virgil.) in l. pe. ff. de ac. emp. apud Medos etiam equi nobiles naſcuntur, quos Niſeos vocãt. Et quod humani quidquam habere videantur, audi mirum, & aliud, equi militis prætoriani, (is enim ſcelus cum aliis admiſerat cõtra Imp. cui arma abiecta fuerant, equuſq; dimiſſus) qui libenter mori niſus eſt. dũ hinniẽs Dominum ſuum ſequeretur, nollens ipſum deſerere ſe ſe interficientem.

EPAMINVNDAS.

De Epaminunda hoc ſolum dicam, cætera alij latius, quod in acie ſaucius ſcutum ſolicite conquirebat, quod videns lætior interiit, nanque intrepidus amiſit animam, iacturam vero clypei formidauit.

AERARIVM.

Qui ærarium olim in æde Saturni, Romanorũ fuiſſe, vbiq; affirmant. quod eo tempore nullum furtum commiſſum ſit, uel quod ſub illo nihil cuiuſq; erat priuatum, nõ ab re ſacrum forte appellat Imp. in l. rationales. C. de aduo. fi. Perſæ ærarium Gazam vocant. habebantq; Athenien. in arce Palladis. Scituq; dignum eſt, quod primus omnium, Valerius Publicola ædem Saturni (vt ſupra) exactis regibus, ærarium declarauit in quo etiam tabulæ publicæ ſeruabantur, vnde poſtea tabularium ob id appellatum eſt, & alia pleraque. A fiſco differens, quia id publicum eſt, iſtud vero principis. l. ij. §. hoc interdictum ad ea ff. ne quid in loc. pub. hicq; Satyric.

Quicquid conſpicuum, pulchrum ex æquore toto eſt.

Res fiſci eſt. & in l. abeſſe rurſum. ff. ex quib. cau. ma. vbi Accur. allucinatus eſt.

EXILIVM.

Proprie dicitur, quia exul extra Solum it, ea de re exuliũ potius dici debet q̃ exiliũ, ab exule, quod nomen à ſolo ductũ eſt. dicunturq; exſules ea quoque loco pulſi. Exilio tamen alias, malum non eſt aliud maius. Vidimus (inquit Euripid.) non ex alienis ſermonibus didicimus. quo olim damnatus eſt à Cæſare Cicero, Mulctatus Camillus, Rutilius, & Metellus. Sed non propterea minores fuerunt tunc quam domi, id vnum memorabile dictum exclamantes. Naſonis. Omne ſolum forti patria eſt, piſcibus æquor. Imò quod ſic eorum gloria aucta eſt. Et plus, quod Pythagoras ſponte Samon reliquit. Solon Athenas. Licurgus lacedæmona. Et Scipio Romam. Exilioq; nihil tolerabilius eſt, præſertim innocenti, vbi nulla turpitudo adiuncta eſt. Hinc Socrates interrogatus, cuius eſſet, mundanus ſumus reſpondit. Sed dictu mirum eſt, quanquam pulſi fuerint ij, quos paulo ante diximus. Roma tamen eos poſtea reuocauit, non ſecus ac Alcibiadem Athenæ.

ELEEMOSINA.

Ab Hely quod eſt Deus. Moys aqua dicta eſt, quaſi aqua Dei, ita pauperi neceſſaria vt victui humano aqua, Eleemoſina. Voluntaria eſſe debet, quia in Euangel. dicitur & cum volueritis poteſtis illis benefacere. Et ſcitu dignũ eſt, eleemoſinæ fructum eſſe, quia placatur Deus, purgantur peccata. Inimici vincuntur, multiplicantur bona temporalia, & vita æterna nobis deinque condonatur. Quid, quod olim Hecati. i. Lunæ diuites ſacrificia agebant in triuijs, ex quo ipſa etiã eſt triformis dea, ibi linquentes panem, aliaque victui neceſſaria, ex quibus alerentur pauperes, erantque menſtrua ſemper.

EMANCIPATIO.

Tria requirit alias non valet, quod ſit facta coram iudici competenti. Conſenſu vtriuſque. & in ſcriptis. l. fin. C. de eman. lib. §. fina. inſtitu. quib. mod. ius pat. pot. ſol. l. in emancipationibus. C. de eman. lib. dixi alibi ego in multis locis nouiſsime in l. ſi emancipati. C. de colla. Adde quod ſicut de patris poteſtate exit emancipatus filius, ita exit iratus de poteſtate ſui ipſius. i. de conſilio, ratione, & mente. Et inde quoque ſeruus manumiſſus, de poteſtate domini. Emancipare rurſum apud nos eſt filium liberare patria poteſtate. alias vero ſimulata venditione alteri tradere. verbumque eſt quod ad uenditorem referri videbatur, ad emptorem vero. mancipare, quaſi manu capere. Et emancipare (iterato dixerim) id eſt in poteſtatem alterius tranſire, vt in Antonio quem emãcipatum Cleopatræ dicit Hora. ibi.

Romanus (heu poſteri negabitis)
Emancipatus fœmina.

reliqua ego, alijs in locis (vt dixi) fuſius.

EPISCOPVS.

De epiſcopo, iu præludiis commentariorum noſtrorum iuris Pontificij, diaimus ſatis, ſed tamen & nunc nonnihil quoque addendum eſt, tũ maxime quod olim ſolus ſacerdos & præsbyter, ideſt ſenior vocabatur, quaſi diſpẽſator Dei explorator, & ſuper intẽdens, cuius munus eſt proprium, docere populum, Chriſtum, & arcanas ſcripturas. Epiſcopus rurſum, ſanctiſsimus dicitur, legatus Chriſti, pater ſpiritualis, frater ſummi Pontificis, coepiſcopus, & columna eccleſiæ. & vt latius in cle.j.iu §. nec ſuper. de pœn. Non omittentes id vnum, quod omnibus dictum eſt, vos eſtis ſal terræ, ſi ſal infatuatum erit, in quo ſalietur? ἐπίσκοπον, Græce etiam, pœna dixerũt, ideſt pecudum, ſpeculatorem. Et Terminum veteres, quaſi ἐπίσκοπον ideſt inſpectorem amicitiæ, paciſq; cuſtodem. Vnde fit non ab re ſit etiã, ſi epiſcopus ſpeculator, ſiue explorator (ut ſupra) dictus eſt. Cætera ego in loco pręalle. latius.

AEMVLATIO.

Et amantem & ſtudioſum liuor, ſiue riuali Amor, & ſine ęmulo virtus torpet. Verum quę riualitati ſimilis ſit, vicio non caret. Veraq; ęmulatio eſt, virtutis imitatio, ſic doctrinam Socratis æmulatus eſt Plato, Platonis Ariſtoteles, Virgilius, Theocritum, Heſiodum, Pyſandrum & Homerum. Traianus omnium laudatiſsimus Imperator, morum elegantia, & literarum eruditione, Plutarcho præceptori ſuo, non ſolum aures, verum etiam vniuerſam vitæ rationem commiſit. Philo Hebręus, adeo Platonis adhuc, eloquentiã æmulatus eſt, vt ortum hinc prouerbium fuerit, aut Philo Platonizat, aut Plato Philonizat. Et Ariſtoteles rurſum, Iſocrates, vſque adeo ut, cum vidiſſet pariter eum nobilitate diſcipulorum florere, diſputationeſq; ſuas à forenſibus cauſis, ad inanem, ſermonis elegantiam tranſtuliſſe, totam formam diſciplinæ ſuæ repente mutauerit, turpe putans tacere cum barbaris. Fuit etiam Secũdus Athenienſis, Herodis æmulus, Architecti filius, cui Herodes illud Heſiodi, canebat.

Figulus aqualem exagitat: tũ rethora Tectõ.

Quid plura, clarorum virorũ gloria nobis ſit, non ex deſidia ſed æmulatione laudabili, induſtria & laboribus conquiſita, nanque (ut Comic. inquit) qui uiam neſcit, qua ad mare deueniat, eum oportet amnem ſibi comitem quærere. Ad horum imagines nos ſemper pro virili effingere, vel æmulando, uel imitando, ſeu conformare debemus. Sic Cicero Sceuolã. Sic Pompeius Syllam. Sic Iulius & Sulpitius Craſſum imitabatur. Polydamas prorſus inermis, ingentem, & præferocem Leonem confecit, ſeq; in diſcrimen hoc, Herculis æmulatione, coniecit, qui Nemeum (Fama vulgata eſt) ſtrauit pariter. Nec aliter Theſeus & Pyritous qui eadem ratione moti (eiuſdẽ Herculis laudes enim tunc vniuerſi canebant) egregia peregerunt facinora, ut nominis immortalitatem ſibi compararent. Sic victor Alexander Ilion ingreſſus, cum multa uidiſſet, eaque diligenter cõſideraſſet, Homerica lectione inſtructus, & interrogatus num vellet Paridis Citharã videre, non (inquit) ſed Achillis, qua non illecebris Veneris, ſed fortiſsimorum ducum res pręclariſsime geſtas, canere conſueuerat. Neq; ego paraphraſim (ſcribit Quintilianus) interpretationem tantum volo, ſed circa eoſdem ſenſus certamen, atque æmulationem. Filij quoque ad paternæ uirtutis ęmulationem ſe componere debent, optimoſque parentum mores pro legibus habere. Et dictu mirum eſt, quod Leonardus Aretinus, à Gallis, vrbe Aretio patria ſua, capta, admodum iuuenis, tunc in carcerem coniectus, niſi F. Petrarcę imagine, quę ibi picta niſebatur, eam quotidie contemplatus, accendi & inflammari ad ſtudia dicebat, non ſecus ac Cęſar, qui uiſa pariter, Alexandri Macedonię regis, ſtatua, Gadibus in templo Herculis, ad ſummam rerum accenſus eſt. Fortunę ęmula eſt uirtus, & (ut finiã breuiter) auiditas Laudis, & Gloriæ ęmulatio pericula ſanè omnia contemnit.

ELECTIO.

In ordinibus, ſi quis prętereatur qui optime meritus ſit, repulſamque patiatur, conqueritur, ægre fert, & quam maxime conflictatur, ea de re C. Attilius Labeo, Tr. Pleb. (ut cætera omittamus, exemplumque iſtud ſolũ ſufficiat, quo inſtruantur ij, quorum munus eſt ſibi iſtud demandatum à lege) Q. Metellum Cenſorem, à quo in Senatu legendo, præteritus fuerat, de ſaxo deiici iuſsit.

EXPENSAE LITIS.

Quandoque debentur ratione victoriæ. quãdoque ratione contumaciæ. Interdum ratione retardati proceſſus. Et nonnunquam ratione temerariæ citationis. l. properandum. §. fi. l. lancimus. C. de iudi. l. non ignorat. C. de fruc. & lit. exp. l. eum quem temere. ff. de iudi.

ELEPHAS.

Elephantorum uſus erat olim in bellis, aliquando uero ad voluptatem & ad ſpectacula. hinc Iuuenal.

Nec latio haud uſquam noſtro ſub ſydere talis
Bellua concipitur, ſed furua gente petita
Arboribus Rutulis, & Turni paſcitur agro
Cæſaris armentum, nulli ſeruire paratum.
Priuato, ſiquidem tyrio parere ſolebant.
Hannibali & noſtris Ducibus regique Moloſſo,
Horum maiores, & dorſo ferre cohortes
Partẽ aliquã belli, & euntẽ in prelia turmã.

Habentque

Habentque ſine dubio ſocietatem cum genere humano. Et manſuetiores fiunt homini, quã canes. Eſt verum quod ſtridore aliàs, agminibus, & magnitudine ſeu immanitate corporum nihil humanæ mentes terribilius cernunt. Et ſcitu dignum eſt, quod Elephas lingua punica nõ aliud ſonat quam Cæſar, vſque adeo huic, vt ab elephãte occiſo, Cæſaris cognomen ſibi Iulius deſumpſerit, ſimboliſque huius, Nummuſina habeo ego argenteum, ſanè pulcherrimum. Dicit tamen Eucher. quia forma (& rurſum) truces ſunt odore graues, & mole terribiles, quod ſimbolum potius eſt immanis peccatoris. Et ad materiam tractationemque iſtam, factum iam tritum ſermone prouerbium in eos qui res paruas oratione augent, vt ij qui neſciunt finire, neque (qđ aiũt) manum de tabula tollere, ex muſca elephantem facis. Et ſimile illi eſt, ex cicada Apollinem, vel ex pullce equum fieri pariter, vel ſi cerdo paruo pedi magnum induat calceamentum.

AE GY P T V S.

Aegyptus & Babylon malum ſignificat in ſacris literis. Suntque etiam hinc Egyptij (vt memorie proditum eſt) uentoſi, furibundi, iactantes, iniurioſi, & nouarum rerum quoque cupidi. Eorum ſtulta ſuperſtitio, colẽtium inquam piſces, canes, olera, aliaque ridicula. vnde Iuuenal.

Illic cæruleos, hic piſcem fluminis, illic
Oppida tota canem uenerantur, nemo Dianã,
Porrum, & cæpe nefas uiolare, ac frangere morſu.
O ſanctas gẽtes, quibus hæc naſcũtur ĩ hortis
Numina. Imbelle amplius & inutile vulgus, ait idem. Verum eſt quod ſoli diuinarũ rerũ omnium conſcij fuerunt, quorum imitatione Cæſar annum in dies ccclxv. diſtinxit, quia ſic Sol etiã curſum conficit. Vetuſtiſsimi, quippe quod reges cccxxx. aliquando habuerũt ſupra treſdecim millium annorũ ætates. Aegyptus ipſa, quę etiã terrarum parens appellata eſt, centum portas, vrbesque numero decem millium.

E F F E C T V S.

Qui eſt fortunæ ſors (vt inquit Hora. qñ dicit,
Fœlicem dicere non hoc
Me poſſim caſu
Suæ cauſæ ſemper eſt commenſurandus, dicimus nos. l. ita ſũt in prin. ff. de admi. tu. l. j. ad fi. ff. de interd. ea de re inter effectum & cauſam (ut inquit Cice.) magna eſt cognatio & ſimilitudo non ſecus ac inter fructus & arbores.

E X A C T O R.

Oportet rationum exactores in omni virtutum genere cunctis excellere, teſte Platone, ſed tamen rapaces ſunt communiter, fures, & latrones publici, quos aliquando Tiberius Imp. Augusti ſucceſſor modeſte coarguit. Aemilio Recto enim qui Aegypto præerat cum maiorem pecuniæ ſummam, quam imperata fuiſſet, eidem miſiſſet, in hæc verba reſcripſit. *Tonderi meas oues uolo non ad uiuum abradi.*

E S C V L A P I V S.

Eſculapij cognomen apud Spartanos,) quod annotatu dignum eſt de eo tantum dicam) Græce eſt Αγνίτης, quod ex agnoquæ herba eſt, ſimulachrum eius exciſum conformatumque ſit. is enim auri ſplendore captus Hippolitum ab inferis reuocauit. Idemque eſt Apollo ſiue Apollinis pater, diuinationi pręeſt & Augurijs, quippe quod complicatæ diſciplinæ ſint, commodaque ac incõmoda in corpore futura prænoſcat. eoq; fit hinc vt Draconũ figurę eius ſimulachris iungantur, quandoquidem præſtent, humana corpora velut infirmitatis pelle depoſita (quẽadmodũ Draco) ad priſtinum vigorẽ reuireſcere ſemper. Arcagetas etiam appellatus, hoc eſt, originũ auctor. In epidauro templum habuit, in quo dormientes, ægroti, dicebant in ſomnis à Numine curari. Canes quoque adhibebant templo, quod vberibus canis, eſſet nutritus, non ſecus ac lupino, Romulus & Remus. Medicinam edoctus ab Hepio, cuius artis difficultatem oſtendit bacillo nodoſo, quem manugeſtat pariter. Et quia populi amicus erat, philolaus quoque ab omnibus dictus eſt.

E P I T H E T A.

Orationum ſanè ſunt Ornamenta, quorũ exẽpla aliqua, ponenda ſunt, nanque dicimus & pulchre quidẽ, quod in Senibus eſt grauitas, in iuuenibus alacritas, & verecundia denique in adoleſcentibus, ſiue deſideratur, quodque his velut quadam naturæ dote commẽdantur. Item quod militis iactantia eſt, Senis garrulitas. Meretricis blandi loquentia. Aulicorum fumi. Et ruſticorum aſperitates. Et alias, noctem tenebroſam vocamus. Neronem impium, Phalarim Sæuum, & Dionyſium atrocem fuiſſe dicimus, vel quod iupiter adulter. Mercurius leno fuerit rurſum, & proditor. Mars homicida. Venus meretrix. Et Hercules furioſus ac prædo. Cõtra vero in Solomone ſapiẽtia. In Dauid manſuetudo. in Elia zelus. In Abraã fides. in Petro dilectio. Et in paulo prædicandi ſtudium, & affectio. Et alias, philoſophorum ambages. Auerrois venena. Fotini ſacrilegia. Manichæi nugæ. & Arrij blaſphemias reprehendimus. Sunt etiam hinc ſenum ineptiæ & ſollicitudo. Adoleſcentum mores, Seruorum fallacie & furta. Lenonum auaritia. Meretricum Blanditiæ. Et paraſitorum uorago. Admiramur quoque eloquentiam Ciceronis. Ariſtotelis argumenta. Prudentiam. Platonis Eruditionẽ

Ariſtarchi

Ariſtarchi. Et ſcientiã Didymi. Et vna cũ Hiero. Diſertum Demoſtheois ingenium, acutiſsimum Chryſippi. & ſapientiſsimum Platonis. Qui rurſum dicebat Diuitem eiuſdem Ciceronis eſſe linguam, Orationem vero Demohſtenis feruere. Et vltimo loco certe maxime mirandum eſſe. quod non amplius Scipionum vel Alexandri cõtinentia, non Cęſaris clementia. Vel Fabricij frugalitas & Iuſtitia. aut Marcelli pietas, vel Metelli humanitas & manſuetudo. ſeu Reguli fidelitas, fortitudoq́ue Horatii Coclitis. Fabij moderatio. Curtii audacia. & Varrooia deniq; uerecundia, inueniatur. Fuit etiamnum Fęlicitas Syllę. Virtus Luculli Magnitudo. Pompeii. Item potentia Cinnę. Crudelitas Marij. inſania Fimbrię. Et audacia Sertorij. Et ad Demoſthenem, Ciceronem, & Iſocratem redeuntes, quod opes ipſorum fuerũt pariter admirabiles, flores vberrimi. & cumulatiſsimi theſauri. Et ad materiam denique qnod Catone nullus extitit in laudando grauior. in uituperando acerbior, inq́ue ſentẽtiis argutior, & in docendo ediſſerendoq́ue ſubtilior.

EXCVSATIO.

Si Iuſta minime fuerit, non eſt admittenda, nãque olim dicens neſcio quis, indecore aliquid agens, Magiſtro non ſum uſus, ei reſponſum eſt, & recte quidem, tametſi magiſtro uſus non fueris magiſtram enim babuiſti naturam. quaſi dicat. et merito excuſandus non es.

EVCHARISTIA.

Euchariſtiæ duo admirabilia exẽplo referã, duorumq́ue qui Hęretici illius, immaniſsimi Lutheri, tempore, in Germania perierunt, Lutheri dico mortui & ſinu Diaboli, alter enim quia ſacramentum iſtud Sanctiſsimum, irridebat, Illico mortuus eſt. alter, uero qois per ludubrium pariter conſecrabat. vinum à cauponaria expectãs, mortuus inuentus eſt. Iſtius igitur Sanctiſsimi ſacramenti inſtitutio fuit Chriſti, & cauſa, ut eſſet viaticum peregrinationis noſtræ, Remedium ſatisfactionis peccatorum noſtrorum. Pignus & arra hęreditatis ęternę. Robur mentalis confirmatiooıs. Alimentũ uitæ ſpiritualis. ſignũ ac memoria charitatis Chriſti. Et in recordationem denique ſuæ amariſsimę paſsionis,

EXEMPLVM.

Quia nihil eſt quod magis moueat quam exempla, de exemplis aliqua ſcribenda etiam ſunt. quibus vtimur quoque in docẽdo. vnde nõ ab re noſtri aiunt. ut reſponſum cõgruum accipere poſsis inſere pacti exemplum. in l. ut reſponſum. C. de tranſac. & alibi. exemplo dico ut manifeſtius fiat in l. ꝑtor ait, in §. Iulianus. ff. de colla. bo. ſic Bal. i l. illud col. ii, C. de lega. & Odofr. ante eũ in l. i. ad fi. C. qui admi. & alii ſæpe. exẽploq́ue particularia magis mouent corda audiẽtium. quam communia monita. Imò arduum eſſe (inquit Plato) res magnas abſque exẽplis lucide oſtẽdere. exemploq́ue perfecit Chriſtus, omnia non minus quam docendo & faciendo. Et nimirum quia præceptis uia longa eſt, exemplis breuior atque efficacior. dicunturq́ue exempla, uita atque anima pręceptorum. eſt uerum, quod non exemplis ſed regulis & legibus iudicandum eſt. l. nemo. C. de ſeten. ideo non quid fieri ſoleat, ſed quid fieri oporteat uidẽdum eſt, ut inquit Demoſthenes. Et quod multo plus exempla aliàs nocent, quam præcepta doceant. iuxta illud.

Quid leges ſine moribus uanæ proficiunt?

exempla mala etiam lege humana reprehenduntur in l. j. ad fi. & ibi glo. ff. ad Maced. et propter exemplũ punitur quis ut pœna vnius ſit multorũ metus l. aut facta. §. fi. ff. de pœn. eſtq́ue ratio quędam vindicandi quam Gręci. παράδειγμα vocãt. multaq́ue fiunt propter exemplum quę aliàs fieri non deberent. l. omne delictum. §. qui in acie. ff. de re mil. vnde hinc dicitur etiam ſæpe, exẽplo graue eſt, & pernicioſum. l. exemplo. C. de proba. l. ſub ſpecie. C. de re iud. Res eſt mali exempli l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœn. Et quod nulli magis nocent reip. quam qui nocent exẽplo quodq; plus peccãt exẽplo quã crimine. Et quod mala exempla ſunt in quę intueantur Boni. Et qnod exemplo patres filiis eſſe debent, quoniam ut inquit Satyric.

Si damnoſa ſenem iuuat alea ludit & hæres.

Et quod etiam nihil eſt quod magis moueat quã exempla clarorum hominum. nanque Themiſtocles nunquam in illud gloriæ culmen aſcendiſſet, niſi Miltiadis Tropheis accenſus eum ab adoleſcentia ſua ęquare didiciſſet. Non ſolius Cæſar niſi Alexandri Macedonici ſtatuam Gadibus in Templo Herculis uidiſſet, ad ſummam rerum accenſus non fuiſſet, imitariq́ue Marium non didiciſſet. Et ſi ſtatuæ uirorum illuſtrium, hoc eſt cere, poſſunt, quãto magis poterit virtus.

EXTENVATIO SVI IPSIVS.

Moderationi animi eſt aſcribendum, ſi dixeritquis ut olim Socrates. hoc vnum ſcio, quod nihil ſcio vel ut ſex. Ruffus uir Conſularis ſic. libẽs præceptis parebo, & ero breuis, quippe quod in me facultas deeſt latius eloquendi. Vel ſic ut Imp. in l. i. C. de offi. præf. prętorio affri. ibi, Nihil dignum nos egiſſe putamus. Vel vt Eurip. ſic. ego non ſum idoneus ad dicendum in populo. Item. Nihil ſum præter ſtrepitum linguę. vel ut Cice. alibi. nã quo minus ingenio poſſum ſubſidio mihi diligentiam comparaui. Et alibi Satyr. ut Cluuienum tamẽ malum poetã notaret, quãdo dicit pariter.

Si natura negat facit indignatio uerſum.
Qualemcũque poteſt, quales ego vel Cluuienus.

Antiſthenes

Antiſthenes quoque Rhetoricam egregie docuit,audito poſtea Socrate,abite(inquit)diſcipuli,magiſtrum vobis quærite. Anſer enim inter argutos ſtrepit olores. Vel vt rurſum Cice. ſic. Nos enim planè,aut nihil ſumus,aut nobis quidem ipſis diſplicemus.Item.Oratiunculam pro Deiotaro tibi miſi,quā verū ſie legas, vt cauſam tenuem,& inopem, nec ſcriptione magnopere dignam.Dicebat etiam Paulus Ap.ſe eſſe omniū ſeruum,omniuḿque peripſema. Et pruſias cum veniſſet Romam,Senatuíque gratias egiſſet, ob victoriam ex Macedonia partam,Nicomedem filium eidem commendanit,ſeque Po.Ro.libertum dixit,& profeſſus eſt.appellabaturq́ue Callimachus Cacizotechnon quod ſui ſemper eſſet calumniator. Vel ſic.Nihil eſt in me, quod tantorum Heroum expectationi reſpondeat. Item omnia poſſe, omnibusq́ue locis lucem afferre facultatis eſt,eruditionisq́ue maioris, quàm à me præſtari poſſit.Vel ſic.non ſum homo ego,infime claſsis cum magnis & purpuratis viris facile cōparandus. Oratione tam diſerta tamq́ue fluēti me ſalutauit,vt ego prorſus videar factus elinguis,& Balbus.Sexcētáque huiuſmodi ſunt, breuitatis gratia,non aliter referenda.

EXORDIVM EXODIVM.

Duo hæc differunt, nanque exordium præmium oratorum eſt,ſicut eſt prologus poetarū, nulláque res abſque exordio eſſe poteſt. Vnde illud. Pſal. Eripe me domine ab homine malo, à viro iniquo eripe me.Dixi domino, Deus meus es tu,exaudi Domine vocē deprecationis meę. Scituq́ue dignum eſt Imp. exordium, quo vti ſolebant Senatui reſcribentes huiuſmodi fuiſſe. Si vos liberiq́ue ueſtri valetis bene eſt,ego quidem & exercitus valemus. Eſt verum quod ab exordio exodium differt, quod primum exitus eſt & finis.Vnde hinc liber exodi, dictus eſt & inſcribitur,quaſi Iudæorum exitus ex Aegypto. deinde ridiculum quoddam,quod verſibus erat intextum,quodque recitari communiter in ſcena ſolebat. Vnde & bene Iuuenal.

Tandemq́ue redi ad pulpita notum.
Exodium. Item alibi.
Vrbicus exodio riſum mouet.

Sed ad exordij propoſitum rurſus,adeo neceſſarium eſt,vt inde auditorem, atteutum, docilem & beneuolum nobis faciamus.

AETAS.

Quanquam dicatur, quod ſit ætatis habenda ratio nulla tū ſera eſt ad addiſcendum, vnde ſit quod hinc Cato,non erubuerit,etiam Octuagenarius,literis Græcis operam dare.Imò Iulianus noſter egregius I.Con.dicere ſolebat.Et ſi alterum pedem in foueam haberem, hoc eſt morti eſſem propinquus,adhuc diſcere vellem,quaſi dicat, moriens.l. apud Iulianum. ff. de fideicom. lib. vſque adeo vt mihi videntur inepte lacon quidam.Xenocratem irriſiſſe, quod ſenex virtutem quæreret dicens,quādo ea vteris? num apud inferos.Noſtrique ineptius,quod ſcholaris iuuenis non ſenex,iuris prudentię,operam incumbere debeat, ne Iureconſul. fiat alieno aliàs in ſęculo.nanque optimum eſt, nec ego inquam negabo,ab eximia excellentiq́ue virtute, progreſſum ætatis expectari non oportere.quoniā fluit & labitur(vt inquit Hora.)riui, aut fluminis inſtar. eſtq́ue inane gaudium & breue,& flos dum loquimur areſcens,ſed quod nō ſit ſemper quoque diſcendum,quandiu viuimus, & poſſumus, hoc vtique fateri non debeo, nec irriſoribus ſeu fatuis,tam ineptis& impudentibus, ſuffragium ferre.Est ad aliud quod(vt dicebam prius) ætatis habenda ſit ratiò, eiq́ue danda venia inſuper, & indulgendum,nobis exemplo ſit, Cæſaris dictū, vt Lucan.ait.ibi.

Sed parcimus annis donamusq́ue nefas.Et ita noſtri aiunt in l.auxilium in §. in delictis. ff. de mino. quod tamen nequaquam factum eſt, in proſcriptione M.Antonij,lepidi,& Octauij,cōiuratorū,puer enim quidam interficiēdus erat, ſed ne id iniuſte facere tunc viderentur verum potius eum,quaſi virum interfeciſſe togam prius ſumere iuſſerunt virilem.Humanitatis immemores,quia dixit etiam Iob.indulge veniā pueris.

EXPERIENTIA.

Magiſtra rerum efficax eſt,nulleq́; ſunt ſcholæ certiores, quàm illæ in quibus ipſa magiſtra eſt,quæ mentiri non ſolet,ſicuti nec veritas poteſt.Græce ἐμπειρία dicitur,qua, etiam longa,ſi fœlix ingenium fuerit, non eget. Verum ad propoſitum ſcias,quod experimenti verbum, periculi verbo deſignatur. Et quod alias periculum exponitur, hoc eſt experimentum. Cætera ego alibi fuſius, canoniſtæ in e. quā ſit de elec. in vj.

EXERCITATIO.

Exercitatione perpetua virtutis & doctrinæ opus eſt,quia regreditur qui non progreditur. hinc Gymnaſia loca erant in quibus paleſtritæ exercebantur.Et γυμνάζειν Gręcis eſt exercere. qua de re huic libello,nos quoque de induſtria, Gymnaſium inſcripſimus,ſiue Gymnaſij nomen impoſitum eſt. Et vere nulla ars rurſum literis, ſine interprete,& ſine aliqua exercitatione, percipi poteſt.Maxime,quia cum ſit memoria labilis.l.peregre.ff.de acqui.po.abſque dubio exercitatione,& ſtudio augetur, hiſque intermiſsis, vna cum valitudine amittitur,facultaſque orationis,& aliarum diſciplinarum exareſcit. Nec ſutor optimus eſſe poteſt,qui ſutoria tractauit nūquam, neque ærarius faber, qui circa caminum

atque

atque ignem, minime fuit aſsiduus. neque gubernator nauticę artis expers. Exercentur tamē aliàs l. cum ſontes debita puniuntur pœna. Milites vero militari diſciplina, vnde hinc quoque exercitus non ab re dictus appellatuſque eſt. adeoque Cyro grata fuit exercitatio, vt teras domi veoera retur, quę in hortis alebantur. Cænamque numquā antequā ſudaſſet, capiebat nec equis priuſquam eſſent exercitati pabulum iniciebat. Et ad idem dicebat Diogenes, quod in uita nihil omnino, abſque ea perfici poteſt, eamque omnia dubio procul exuperare. Et quod totum valet Periāder. Et ſi fuerit diuturna (inquit Cice.) quod artem gignit. Et ſcitu non indignum eſt, apud Pellenæos, priſcum Gymnaſiū fuiſſe, vbi ſe ephębi exercebant, vſque adeo, vt ad remp. non admitterentur, niſi ante, puberū exercitationes obiiſſent. Et præſides in alio Meſſeniorū, Mercurius, Hercules, & Theſeus. quorum auctoritate (ſic vires augeri enim, ocio vero frangi certum eſt) ad id homines allicerentur. Imo quod Hercules ipſe, Amphytrionis filius, ad laborum patientiam in Xiſto, ſe quotidianis exercitatioōibus, confirmabat, ſenteſque oēs, qui eo in loco pullularēt, vellere ac eradere ſolitus erat. Et Timanthus, cū ætatis cauſa, ſe ab Athletarū certaminibus abiū xiſſet, quo tamen uires priſtinas tueretur, quotidie magnum & robuſtum intendebat arcum, de inde peregre profectus, conſuetudinem intermiſiſſet, voluiſſetque domum reuerſus repetere, ſenſit non ſatis ſibi uiriū ſuiſſe ad arcum intēdēdū.

FIDES.

FIDEM fallere (dicunt noſtri) graue eſt, imò nefarium & perfidioſum. l. j. ff. de conſti. pecu. hinc Cice. perditiſsimi hominis eſt ſimul, & amicitiam diſſoluere, & fallere eum qui læſus nō eſſet niſi credidiſſet. Et Iuuenal.

Quid ſentire putas omnes Caluine recenti
De ſcelere, & fidei violatæ crimine?

apud Perſas fide nihil ſanctius eſt, frangere vero nihil turpius. vnde Hiſpani, ſic dicunt pariter *Que brantare la fe es coſa muy rea.* Fidei virtus in periculi, ſecura eſt, i ſecuritate vero periclitatur. perfecta eſt, Deum deque Deo credere. virtutis fundamentum, quam ſæpe Chriſtus commēdat, Et prędicat, non ſine laude, & præconio, ac pręmio etiam fidelium, quando maxime dixit. Fides tua te ſaluum fecit. non inueni tantam fidē in Iſrael. fiat tibi ſecundum fidem tuam. & alibi ſæpe. à qua etiam deſcendit, & denominatur fidelis, vt Deo primum ſit. deinde Imperatori, & Papæ, vtpote luminaribus orbis, deinde principi ſuo, vltimo vero, proximo.

FAMILIARITAS.

Quoniam dicunt noſtri, quod qui iure familiaritatis fundum amici ingreſſus eſt, poſsidere nō videtur. l. qui iure familiaritatis. ff. de acqui. po. ſcias, quoniam ſocietas ſe habet ad inſtar fraternitatis. l. verum. ff. pro ſocio. quod ſic à ſimili dicitur alibi etiam, quod nec iure ſocietatis, per ſocium ære alieno ſocius obligatur. in l. iure ſocietatis. ff. eo. Et quod limen, hoc eſt ingreſſum domus, ponunt Poetę, pro familiaritate & amicitia, vnde hinc Iuuenal.

Limine ſummoueor, perierunt tempora longi
Seruitij. Et Virgil.
Limen erat, cæcæque fores, & peruius vſus.

familiaritas rurſum habenda eſt, cum bonis & literatis. ſic enim familiaris Alexandri erat Ariſtoteles. imo præceptor. Neronis Seneca. Cæſaris Virgilius. Traianique Plutarchus. Omnium rerum enim magiſtra eſt hominibus familiaritas, & conuerſatio. neque eis eſſe poteſt, niſi ornamē to, & emolumēto, ex quo, vt ille, qui in Sole ambulat coloratur, ſic qui uiuit cum bonis & probatis viris, colore bonitatis inſpergitur.

FAMES.

Duriſsimum mortis genus eſt, extingui fame, vel ſiti, inquit Homerus. Et Hora.
nihil miſerius, ſibi ſic.

Hic bellum lacbrimoſum, hic miſeram famem,
Peſtemque à populo, & principe Cæſare in
Perſas, atque Britannos
Veſtra motus aget prece.

Carere tamen lautis cibariis non difficile eſt, quanquam famem tolerare ſit acerbiſsimum. Numantini fame coacti, ſe per vices trucidauerunt. Fame periit Scianus Tiberij familiaris, cō filio cuius crudelitatem exercebat. Abſumptaq; eſt Agrippina Germanici vxor, poſt ipſius mortem in Pandatariam inſulam, à Tiberio relegata. qui ſic pariter Druſum Germanici filium, mori coegit, vſque adeo vt tomentum è culcitra mandere tentauerit. Et non ab re cum ſit fames vltimum malorum omnium, et ignobile genus mortis, neſciatq; plebs ieiuna timere, et fame pereſt amplius quis, die ſeptimo. Es ædibus à Græcis eiici ſolebat, virgis, & dicentibus. *Foras famem, intro diuitias, atque ſanitatē.* Fame laboranti quoque P. Ro. Sp. Melius eques frumentum ſua impenſa largitus eſt, non laude dignus tamen, quia plebe ſibi ſic conciliata, Regnum affectauit, nimirum igitur ſi dictatoris iuſſu à Magiſtro Militum occiſus eſt. Fame tamen figurate omnis neceſsitas, intelligitur. Et quanquam non minus quā gladius vulneret. Et olim ob id in Samaria (vt memorię proditum eſt) Alini caput lxxx. argenteis uenditum ſit. hęrba quam Græci ἄλιμον uocant pellitur, queq; guſtātes eā eſurire nō patitur. nec India fame unquam premitur.

FACTVM

Reſcindi non poteſt, nec haberi pro nō facto, dicimus nos. l. i bello. §. factę. ff. de cap. & poſtli. te.

re. Merum eſt domum extruere, ſeu librum ſcribere. Mixtum rem tradi vel reſtitui. facti etiam quæſtio eſt (inquit alibi Iurecon. in l. vxori. ff. de au. & ar. le.) hoc eſt in facto conſiſtēs, ex quo ius oritur. l. ſi ex plagis. §. in clyuo capitolino. ff. ad legem aquil. Ideo nec Iurecõ. ſuper facto eſt interrogandus. l. eum quem temere. §. ſi. ff. de iudi. Et ſi interrogetur non reſpondet quia prudentiſsimos homines etiam fallit. l. ij. ff. de iu. & fac. igno. Dicimus etiam ad propoſitum quod factū iuuenili ętate, probatur, conſilium media, & uotum extrema. Et quod non facile impediuntur, quæ ſunt meri facti, quodque pupillus ob hoc ſi ne tutoris auctoritate conditionem in facto con ſiſtentem adimplet. l. conditionibus. ff. de condi. & de. Et quod ſemper uidendum eſt, non quid fieri ſoleat, ſed q̄d fieri oporteat. Iudicādūq; nō exemplis ſed legibus. l. nemo. C. de ſen. pro abſo luto tandem habentes omnia quæ fiunt certo iu dicio ponderatoque fieri debere. Cætera ad idem nos alibi fuſius.

FERRVM.

Ferramenta uetera & fracta, ſeruta ſic alibi dixit Hora.

Vulteium manè Philippus. . .

Vilia vendentem, tunicato ſcruta popello.

ſed vnū hoc ferri pręſtantiſsimū habe, ſicuti in ære eſt temperantia, in argento Iuſtitia, & in auro prudencia figurata, ita eſt in eo, ferro ſcilicet, fortitudo.

FLETVS

Verus eſt ex corde. iuxta illud.

Flet ſi lachrimas conſpexit amici, Et iterū.

Si dixeris æſtuo, ſudat.

Adulatorius & fictus, Scorti, vnde poe. rurſum.

Nam ſtruit inſidias, lachrimis, dum fœmina plorat.

FLORA

Meretrix fuit, quę cum ſibi magnas ex arte mere tricia opes comparaſſet, pop. Ro. moriens ſi bi reliquit hæredem. vnde ludi Florales poſtea mere tricibus inſtituti fuerunt, vt pudendę rei di gnitas tamen adderetur, eam Deam, finxerunt, quę floribus præeſſet. meminitque hinc etiam Iuuenal ſic.

Quē cauat aſſiduis ſudibus ſcutoque laceſſit.

Atque oēs implet numeros digniſſima prorſus

Florali matrona tuba.

Et alibi ſic.

Ergo omnia Flora,

Et Cereris licet, & Cybeles aulæa relinquas.

FATVM.

Cleantis verſiculus eſt, volentem ducunt fata, nolentem trahunt. nimirum ergo ſi ſua quidem, cuique fata ſunt ferrenda. vnde Euripides.

Sed quid hæc gemo, & fruſtra deploro?

Fatales caſus oportet ferre mortalem.

Et alibi.

Fatum alias alium agitat.

Modo reddit exiguum, deiractum ab a lto,

Modo erronem facit beatum. Item.

Non eſt fas homini effugere fatum, nulla id ſapientia poteſt depellere.

Item.

Sed qui conatur repellere fatum

Fruſtra conatur, ſemper laborem habebit.

Et alibi.

Etenim multa affert fatum gubernās exitus,

Et tempus filius Saturni.

Imò inquit Plato, Mulieribus fidem eſſe adhibēdam, dicentibus, neminem fatum vitare poſſe. hinc & poe.

Fatis agimur, cedite fatis.

Item alius alibi.

Fata regunt Orbem, certa ſtant omnia lege.

verum igitur eſt, miſerum eum fore leuius, qui non ſua culpa miſer eſt, ſed fatorum iniquitate. Nectanabus Macedonicus etiam, pręcipitio Alexandri moriens, ſic dicebat. Nulla mortaliū contra fatum fuga eſt, olim noui me à filio (ex eo enim nō ex Philippo (vt aliqui putant) ortus erat) interfecturum iri. Et certe (ut etiam Iuuenal. ait) Miranda eſt occulti potentia fati. Et ad idem rurſus Pauſanias, quod noui ſemper aliquid moliuntur fata. quodque arbitratu ſuo for tuna, quadam neceſsitatis vi omnia gubernat & regit. ſed fatum dixerim ego, Dei prouidentiam eſſe.

FASCES.

Quanquam dicat Iurecon. in l. proconſulares ff. de offi. procō. quod, p̄conſules faſcibus (faſces enim erant Magiſtratuum Ro. inſignia, quos pręferebant lictores) ſex vtebantur. proprætores tamen in prouincia totidem habebant. Et ſi duo fuiſſent Coſſ. xxiiij. ſibi dabantur, eiſque lege Iulia vtebantur alternis mēſibus. pri orique primi menſis (annui enim. erant) nō qui pluribus annis natus fuiſſet, ſed qui plures habuiſſet filios, pote ſtas conceſſa erat. Scituque dignum eſt, quod in ſummo ſecuris extabat, ſeu quod ligabantur, vnā cum virgis, eo indicantes Magiſtratuum iracundiam diſſolutam eſſe non oportere, vel contactione iram frangerēt, antequam ſoluerentur, & impetum moderarentur.

FAMVLVS.

Tametſi dixerit ſic Tibul. alibi.

conſueſcet amantis

Garrulus in domina ludere uerna ſinu.

(verna .n. famulus eſt, verno tempore domi natus.

tus.Græce ἀφίνος dicitur)tamen non omnes bene volunt dominis,inquit Euripides. Imò quod interrogatus quidam num famulum haberet, nõ (reſpondit)quis domino inimicus eſt,& hoſtis. famula vero Sathanas & diabolus. Imperiũq;,ſeu potius tyrannidẽ quandam in eum importunam atque indignam,exercens. Nec ab re Comic.ait hinc quoque,quod vulgus ſeruorum ſolet dolis deludere quẽquam. Et ſi Saturni tẽpore, ſeruus nullus erat.ſique ſeruorum conſpiratione,Tyrij omnes interficiunt aliàs.agreſtes,calones appellantur,ſiue calatores, à vocando, quod ſemper poſsint vocari ob ſeruitutis neceſsitatem.Et Cacula,ſeruus militis. cõmuniterque eſt(vt inquit etiam Perſi.)Vappa,& Lippus, ſic.

Vappa lippus,& in tenui farragine mendax
Verterit hunc dominus,momento tẽporis exit.

hoc eſt vilis,ignauus,nugator,& prauis moribus inſtitutus. De Ilotis nil dico,quia certum eſt,publicos Lacedęmoniorum extitiſſe,ſic a loco(qui Helos dicebatur)vocatos fuiſſe. & hæc ſufficiãt, nos alibi fuſius.

F I D E I V S S O R.

Licet vas fideiuſſor ſit in re capitali, in nummaria vero præs,iuxta illud. Virtutem meam prædem,Vademq́ue do vobis. Et Lucretij carmen huiuſmodi eſt,ad idem.

Labitur interea res,& Vadimonia fiunt.

tamen latine ſponſor dicitur.hincq́ue ad propoſitũ prouerbiũ ortum eſt ἐγγύα πάρα δ' ἄτα.hoc eſt ſponde at propinquum eſt damnum.

F A M I L I A.

Vt cumq́ue ſit, qđ patria, vel paternitas ꝓ familia capiatur,id vnum tamen referendum eſt, annotatu certe dignum,quod eiuſdem aliquando habenda eſt conſideratio. nec alium,nobilitatiſq́ue maiorum,iuxta illud Naſonis.

Et mihi ſi non vis parcere,parce meis.

rogabat enim familia Claudia populum,vt Appius Claudius.x.vir, qui reus erat,condonaretur (locus enim eſt à deprecatione)Claudiorum nobilitati.

F A B E R.

Generale nomen iſtud videtur, lignarius eſt enim,Ferrarius,Carpentarius,Arcuarius (is Pãdari arcum fecerat.)Materiarius (idem eſt tamẽ quod Carpẽtarius)& ſimiles. qui amuſsi pro regula vtuntur,ideſt funiculo rubrica oblinitum, Gel.lineã vocat,Græci σάθμην. vtuntur & libra, quæ etiam libella,vocata eſt,noſtri fabri,liuellũ, & normã, ſiue ſquadram,appellant. Verum ſciẽdum eſt,quenquam ſuæ fortunę fabrum eſſe, dicebat in carminibus Appius, refert Mithridates ad Cęſarem ſcribens.

F A M A.

Fama labore quęritur,nil aliud(ſi vulgi fuerit)quam multitudinis teſtimonium quoddam. Et aliàs(vt noſtri dicunt)opinio quædam communis,uoce manifeſtata. hominis inter homines, & facti ſeu negotij particularis,adhuc inter eos.cuius tanto uiuior litis eſt,quam virtutis,inquit ſatyric.mandauitq́ue ob id,Archimedes Siracuſanus Geometra,Sphęram ſepulchro imponi,atque alia etiã ibidem inſcribi.hincque Martial.ad idem.

Omnis Cæſareo.cedat labor amphiteatro,
Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

Nobis ſemel eſt moriendum, linquendi parẽtes,affines, liberi,diuitiæ,& opes. ſola famadiu, virtusq́ue ipſa,diu inquam viuere poteſt. iuxta illud.

Occidit Imperium,labuntur regna, cadentq́ue
Omnia, ſola diu viuere fama poteſt.

Templum Dianę Epheſiæ tot ſæculis celebratũ, vnumq́ue ex ſeptem orbis miraculum pręcipuũ ſanè incendit Eroſtratus. deinde interrogatus qua nam ratione adductus tantum perpetraſſet ſcelus,non alia reſpondit,quam hac vt mihi nominis immortalitatem & famam apud poſteros compararem. Hieronymus Olgiatius, Galeatij. Mariæ Mediolani olim ducis,coniurator, & Io. Andreę Lampugnani ſocius, dum ad mortẽ duceretur,vt pœnam lueret ſceleris,ita alta voce dicebat.*Collige te Hieronime, ſtabit vetus memoria facti,mors acerba,fama perpetua.*

F O E L I C I T A S.

Thales Mileſius vnus ex ſeptem Græcię ſapiẽtibus,interrogatus,quis nam fęlix ſit,qui corpore ſanus,fortuna locuples,& animo non imperitus eſt,reſpondit. Et bene, quique(addendum eſt)fortunæ ſuæ didicit acquieſcere. Et ferè idẽ dixit alibi Plato, bene valere ſcilicet, egregiam habere formã,& poſsidere diuitias nulla fraude partas optimum eſſe,quódq́ue is vere fęlix eſt & beatus. Et Euripid. quod fęliciſsimus ille eſt, cui de die in diem nihil accidit mali.ſed quis tã adeo fęlix,quæque tanta fęlicitas & proſperitas eſſe poteſt,quæ nõ habeat aliquid fellis & mali,quęque rurſum,non ſit potius miſeriarum diminutio quędam.hinc Iuuenal.

Sed quæ præclara,& proſpera tanti,
Vt rebus lætis pars ſit menſura laborum?

vnde ſic non ab re fœlicitatem imprecari ſolemus.Quod fęlix fauſtumq́ue ſit. Dictum feliciter ſit,idem poe.ait.nemo rurſum fęlix in hac vita dici poteſt,quando quidem fortunæ mutabilitas,fęlicitatis nomen annihilet.Quid quod eximiæ fęlicitatis, ſi qua eſt, inuidia comes etiam eſſe ſolet.quodq́ue ſtatim eripitur, ſi quid fœlicitatis nobis obuenit,ſi quid mali vero, hæret tenaciſsime. Fęlices tamen arbores dicuntur,fru-

ctum

ctum ferentes,aliàs infelices. Auguſtus quoque Caium mittens in Armeniam,Deos precabatur, vt eum comitaretur beneuolentia Pompeij, audentia Alexandri, & felicitas ipſius. Et felix infortunium eſſe (dicebat adhuc Euripides) carere liberis. Phoronæuſq; Rex moriens, nihil ſibi ad felicitatem defuiſſe, ſi ſibi rurſum defuiſſet vxor. Vulgatum quoque illud eſt. Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Felicitatemq; non argento,non auro,non opibus,ſed honeſtis ſanè actionibus,famaq; præclara metiri.

FAVSTVS.

Syllæ Pompeij gener, munus gladiatorũ exhibuit in honorem patris, cuius nummiſma apud me eſt argenteum ſanè pulcherrimum.

FODERE LATVS.

Quid hoc idem eſſet,mihi (priuſquã legiſſem Horatium)non ſatis conſtabat,ſic dicentem.

Mercemur ſeruum,qui dictet nomina,læuum
Qui fodiat latus, et cogat trãs põdera dextrã
Porrigere.

Nomenclator enim eſt,qui vnumquemq; nominatim vocat,à calando dictus,ideſt vocando. non ab re igitur, dictare nomina eleganter dicitur, læuumq; latus fodere, hoc eſt tangendo latus, domino eidem id inſinuare, quique is ſit quem vocat.

FAVSTINA.

Antonini Pij filia,M. Antonini Veri,vxor. q̃ viuentem adeo dilexit, vt non dubitauerit Poe. lyricus ſic canere.

Vedi'l buon Marco d'ogni gloria degno,
Pien di filoſofia la lingua e'l petto,
E pur Fauſtina il fa qui ſtar'al ſegno.

Mater exercituum appellabatur. Moritur,eáque vehementer, mœroreq; incredibili, maritus luxit,& Aram ſtatuaſq; amplius,ibi etiam conſtatuit. Cætera Dion fuſius.

FALCO.

Lingua Ethruſca falco,Capis dictus eſt, vnde hoc tantum ſcitu dignum ſcribam, quod Capua vrbs,inde(ex quo ibi falco inuentus eſt) ſeu colonia olim deducta fuit.

FASTVS.

Tametſi faſtus ſuperbia ſit,& elatio, attamen faſti libri aliàs dicuntur illi, in quibus ſit totius anni deſcriptio. Et ad idem faſti dies,quibus certa verba legitima fari conceſſa erant.ſicut Feſti, quibus negotia tractari ſolebant, profeſti vero ſeu nefaſti contrarij.deq; his nos alibi latè.

FOCALE.

Quanquam focus ignis ſit, iuxta illud Tibul.

Dum meus aſſiduo luceat igne focus.

excitarique focum dicamus, hoc eſt accendi,focale tamen,faſcia eſt,qua Oratores dicturi, fauces cingebant, ne obliderentur, & adiuuaretur quoque pronuntiatio.

FABVLA.

Alia enim togata eſt, alia palliata. illa, quæ ritu togatorum ſcripta eſt,iſta Græca.adde moratam, quæ eſt ſecundum mores, exemplarq; (vt Poeta inquit) vitæ, & morum. Ex tribus actis conſtans, vbi aliàs in comediis quinq; neceſſario requiruntur.

FRIGVS.

Si vicus ſceleratus, Romæ dictus ſit, non mirum, quandoquidem ibi Seruius Tullius, à genero occiſus ſit.Et Cãpus ſceleratus ad idem,qui prope Collinam portam ſitus eſt,quia eo in loco Veſtales ob inceſtum viuæ defodi ſolebant. Sed cum nullum ſcelus in frigore ſit, cur ſceleratum ſic Mantuanus Vates dixerit,

at ſceleratum exquirere frigus
Difficile eſt.

non video.Niſi quod Mantuanitas ſit, atque locutus inde ſic iuxta morem Mantuanæ linguę,vt in Liuio Aſinius Pollio,qui illius Patauinitatem ſimiliter irridebat.

FIGVRA.

Multiplex eſt, deq; his multa, multiq; ſcripſerunt, ideo paucula hæc, nos quoque dicemus, alibi vero ſatis. Nanq; eſt primum Agnominatio, cum dictiones iunguntur plures, in principio ſeu fine ſyllabarum. Exemplum.

Optime optimo optimam das operam.
Oneratus potius quàm honoratus fuiſti.
Illud præter alia mira,miror quàm maxime.
Dicta docta pro datis.
Melle dulcior dulci es tu mibi.
Quæ memini,mora mera eſt.
Nimium ſcite ſcitus es.

Eſt & abuſio quam chatacreſim vocant, ideſt malus vſus, eſtque licentia poetica, cum quid dicunt, aut faciunt, quod tamen fieri non deberet, vel dici. Exempli gratia,minutum animum,pro paruo,inquit Cic.Eſt & Apoſiopeſis, quando oratio eſt imperfecta, & ſuppletione eget, argumentum in l. orario de ſpon. & in l. prima. ff. de teſtamen. hinc Comic. quem quidem ſi ſenſero. &c. Et alia de qua etiam infra, quando ponitur contentum pro continenti, vt Alga pro mari. Hinc Iuuenal.

diſperſi protinus algæ,

Inquiſitores agerent cum remige nudo.

Et Math. Hieruſalem Hieruſalem quæ occidis prophetas. Et continens pro contento. ſi granarium pro frumento ponatur. vnde Perſi.

Meſſe tenus propria uiue, & granaria fas eſt,
Emole. not. tex. ad idem, in l. j. C. de fac. & in l. nuda. ff. de dona. Et alia. Declamatio per contrarium. cum ſperare pro timere ponitur, deſcendere pro aſcendere. Sic Iuuenal.

Iam quartanam ſperantibus ægris.
Stridebat deformis hyems. Et alibi.
Ille ſenis, tremulūq; caput deſcendere iuſsit.
In Cœlum. Item eſt, exclamatio.
Mantua uæ miſeræ nimium uicina Cremonæ.

multaq; huiuſmodi ſunt, nō referenda. Et yperbole, ſi dictio fidem excedat, vt puta cum dicit Luc. Exijt edictum à Cęſare, vt deſcriberetur, vniuerſus orbis. Item alibi, totus mundus abijt poſt eum. Et alibi, qui venerant ex omni caſtello Galileæ. & alibi. neminē in via ſalutaueritis. Et alibi. ad cœlū vſque muratæ. & alibi aſcēdūt vſque ad cœlos, & deſcendunt vſque ad abyſſos. Et alibi Iuuenal. *Cum bibitur concha.* i. grādi poculo. Et alibi. *quantus*

Ille meri ueteris per crura madentia torrens.
Spermatis ex nimio hauſtu uini. Et alibi.
Interea guſtus elementa per omnia quærunt.

cum tamen tria ſint tātum: aquatilia, volatilia, & terreſtria. Et Metonymia, tranſnominatio ſcilicet, ꝑ Bello Martem ponere. Vulcanū pro igne. Cærerem pro frumento. Et bacchum denique pro vino. Sed tamen adde & linum pro rete, vt idem Iuuenal, ait, ſic.

Deſtinat hoc monſtrum Cimbæ, liniq; magiſter
Pontifici ſummo. Et togam pro pace. Clamidem pro bello. Menſam pro conuiuijs. rubricam pro lege effectum pro cauſa, puta inſanam caniculā, quia inſanos homines facit mores pallentes pro vicija. Labeonem pro labeonia carmine. Timorem album, quia albos facit homines. Inſcitia debilis, quia rurſum eos debiles facit. Fontem Caballinum pallidum, quia pallor nimio ſtudio inducitur. Et doloſos nummos, quibus impelluntur in dolos homines. Et quandoq; ēt ē contra cauſam pro effectu. Vt carmen pro voluptate. Auias veteres pro fabulis. egregioa ſenea pro factis illuſtrium veterum. Linguā pro ſermone. Cornua pro tubis, quæ ex animalium cornibus fiunt. Sępiam pro atramento. Nonnūquam ſpeciem pro genere, exempli gratia, mergum pro aquaticis auibus. vrticam pro vili cibo. Eſt & proſopopeia. Si inanimata loquantur. vt in l. ij. in §. j. ibi familiaritas contractuum, locationis & emptionis, quæ tamen ad homines refertur. ff. loca. vel ſi dicatur vt Home. quod fructus circa Carinam euntem murmurabant. Vel quod equi voluntarij citique viam volent. Vel quod in tranſtris ordine conſedentes nante, mare remis verberabant. Et ſynedoche, ſi de numero ad numerum, tranſitus fiat, vel pars ponatur pro toto. Naufragium pro calamitoſo, trabs pro naui. Verna pro ſeruis ex ancillis natis. Luſcus pro aliqua corporis parte vitiata. Solones pro viris ſapientibus. Craterus pro medico. Mons pro re magna. Et verbum caro factum eſt. Caro ſcilicet pro homine. Et perifraſis. i. circunlocutio. vnde Comic. vulcanum in cornu concluſum gerit. i. laternam. lapis lapidem terit. piſtrinum eſt. Nulla ſalus eſt ſcapulis ſi domum redis. l. j. ff. de poſtu. ibi. apud eum qui iuriſdictioni præeſt. i. apud iudicem. l. j. C. de principi. lib. x. vbi ſalarium commodum primipilatus appellatur. l. ii. ibi ſuperbus. Demarathi Corinthi filius. ff. de ori. iu. Sic etiam Hora.

Ille terram qui uertit aratro.

ideſt Agricola. Fuſius grammatici, glo. & alii in c. forus de ver. ſi. & nos alibi ſæpe.

F R V S T R A.

Generale verbum, ſeu (rectius loquentes) aduerbium, iſtud eſt, ex quo primū dicimus, quod fruſtra niti, nec aliud laborando quęrere, quam odium, extremæ dementiæ eſt. Et quod, fruſtra laborans, operam & oleum perdit, factumque, iam tritum ſermone prouerbium (egoque inde, expertus ſępe) Boues ad ceroma mittit. ſiue aliàs αμον μετρεις ideſt arenam menſuras. Et inſuper quod fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora. l, dominus teſtamento. ff. de cond. ind. quodque fruſtra expectatur conditio, cuius euētus nihil operetur. l. aliquando. §. fi. ff. ad velleia. & fruſtra fieri denique, quod factum non releuat. l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff. vt lega. no. cauea. interrogandumque reum eſſe rurſum ne actione reali, fruſtra contra eum agatur, an poſsideat vel dolo deſierit poſsidere. l. qui petitorio. ff. de rei vendi. Item quod fruſtra legem inuocat qui in eam committit. l. auxilium. ff. de mino. c. quia fruſtra de uſu. Et quod fruſtra precibus imploratur, quod à iure communi conceditur. l. i. C. de peti. bo. ſub. lib. x. & quod fruſtra agit ex teſtamento quis, ſi ipſum impugnare nititur. l. alia. l. polla, & vtrobique Cy. C. de his quibus vt indi. Et quod fruſtra inſtantia iudicialis, labi non debet. c. conſuluit, & ibi Feli. ad fi. de offi. de. Bal. in l. ea quidem. C. de accu. Et quod fruſtra dicitur alicui, cuius ſit, quādo laudabiliter officiū ſuū gerit. Et qđ fruſtra agit, qui petit qđ intus habet. l. ſi quis ex argētariis. §. ꝓhibet. ff. de edē. c. examinata de iudi. Et qđ fruſtra à ſententia q̄ eſt nulla, ꝓuocatur. l. ea cōſenſu. §. i. ff. de ap. id vnum vltimo, nō omittētes, vbi aduerbiū iſtud, reperit, ibi nullitatem ipſo iure ſignificari. l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iudi. Fulgo. conſi. cl. col. it.

F O R T V N A.

Fortunæ fides hæc eſt, res humanas vertere pariter & euertere, ideo ait ille,

Sic uariat fortuna vices, modo tollit in altum,

Et modo

Et modo complexos, imperioſa premit.
Seruat item multos fortuna nocẽtes, ſiue (vt Lucan. ait) quia dijs viſum eſt, ſiue (vt Virgil.) quia illi inter mortis pericula ſunt tutiores, quibus vilior eſt vita. Friuolaque eſt lætitia, quæ de fortunæ fœlicitate concipitur, imò quod nunquam eſt amicior niſi vt familiaris fallat, neminemq; euehit, niſi vt altior ſit caſus. Fortunæ muneribus igitur vtendum eſt, non fidendum. Nanque de nobis, deque conſilijs noſtris iudicat, eſtque (vt vulgo dicitur) inter cogitationes noſtras & actiones magnus mons quidam. Fortuna rurſum perpetua eſſe non poteſt, vſque adeo vt ſperandum miſeris, fœlicibus vero metuendum ſit. Mendax, varia, leuis, infida, priora eius blanda & mitia, poſteriora vero acerba, & amara. Proh Dij immortales, quid non liceat fortunæ in eos, qui caduca & fugacia complexi, ſe ſe illius imperio ſubmiſerunt. facilius ac promptius eſt arenas maris, cœliq; aſtra numerare, quam fortunæ inuidentis inſultus. Nunquam expectes vt tranquillitas vitæ aut maris immota ſit. Imò nihil magis rationi contrarium eſt, quàm fortuna. Eius alea (vt dictum eſt) anceps & varia. Pittacus Mithylenæus, ſcalam in illius Templo, poſuit, vt effectus eius exprimeret, quoquidem in vita multi aſcendant, deſcendantque multi. tolluntur que ad ſydera nonnunquam aliqui, deinde in Cocyti profundum mergũtur. Agathocles filius Figuli Siculus, fit rex. Dionyſius Syracuſis imperans, ludo literario præficitur. Pompeius, cuius res geſtæ iisdem terminis continentur, quibus Solis curſus, ad ſpadonum libidinem trucidatur. Cęſar, qui toto dominabatur Orbi in ſenatu, à Bruto, & cõiuratis interficitur. Quiuis beatus uerſa fortunę rota ante veſperum poteſt eſſe miſerrimus. et

Si fortuna volet fies de rhetore conſul:
Si uolet hæc eadem, fies de conſule rhetor.

vt cunque ſit tamen, neceſſe eſt omnia tolerare, quę de nobis ſtatuit, dicebat Philiſcus Ciceroni, cum in Macedoniam exularet. quoniam vitam regit non ſapientia. et, ludit in humanis diuina potentia rebus. vnde Amaſis peluim qua fœdis vtebatur vſibus, conflauit, Deumque fecit. Deq; vẽti di o Baſſo, vulgatum dicteriũ eſt. Cõcurrite oẽs Augures, Aruſpices, portentum inuſitatum conflatum eſt, recens. Nam mulos qui fricabat, Cõſul factus eſt. Pertinax Imp. Commodi ſucceſſor, fortunæ rota vocabatur. quæ leniſſimo momento rurſum eos, quorum res ſunt afflictæ, in integrũ reſtituit. Tamen plus laudis eſt in uita fortuna, cum ea luctari, & virtutem aſſequi, ac blandientem reiicere, quam ſi dormiẽti contingat ampliſſima, quia in vnam virtutem, nullum ius habet. quamque aduerſam & malam boni patienter ferunt, frangiturque tanquam fluctus, à ſaxo, vti leuis & imbecilla, ab animo graui & firmo. Et dici etiam num debet, nõ vt ſupra (Theophraſtię; dictum eſt pariter, in Caliſthene ſententiã laudaotis) quod vitam fortuna regat non ſapientia, ſed ut Metrodorus. Occupaui enim (inquit) te fortuna, atque cœpi, omnesque aditus tuos interclusi, ne ad me aſpirare poſsis. alios quos nimirũ fouet ſtultos facit inſolentes & iniuſtos. fortunatuſque, equo feroci comparatur, Quo plus ſæuit igitur, eo minus timẽda eſt. eidem minanti, inſultibuſque eius occurrendum, omni conatu animum componentes, ut ſic intra tionis arcem tutiſsimam euadamus. Fortuna rurſum cæca eſt, nimirum igitur ſi diuitię, magna ex parte potius à malis, quam à bonis, poſsidentur. Mater, ſi faueme deatere vtaris. Nouerca, ſi te in periculum temere conticias, & illam pergas experiri. vitrea, & cum ſplendet frangitur, idest ſplendida minime durat. in exiguo enim latuit Nauigio, olim Xerſes, potentiſsimus Perſarum rex, fugiens, bello ſuperatus, quem paulò ante uia æquor omne capiebat. Et Belliſarius, qui Iuſtiniani Imperiũ ſuis firmauit auſpiciis, Vãdalos deleuit, de Perſis triumphauit, Italiãq; à barbaris liberauit, tandem liuore, obcęcatus, nummulos ad victum quęritabat, pręterceũtibus dicens, viator concede obolum Belliſario, quẽ liuor, non error obcęcauit. hæcque de fortuna ſatis ſint, cętera alii fuſius.

FILIVS.

Sicuti ſerui debent dominum colere, & vereri, ita debent filij patrem diligere & honorare. Maxime quia iuſsit Deus, qui vtriuſque perſonam ſuſtinet, vſque adeo vt eum vt filij amare, & vt ſerui timere debeamus. Et quia filiorum amor quoque maximus eſt, & quantus ſit dici non poteſt. Themiſtocles enim Athenarum lux, arundinibus cum filiis equitabat, amico vero ipſum obiurganti, reſpõdebat. nemini palam iſtud facias, te rogo, donec liberos ſuſcipias. Lorenzo de Medici, che fu (come ognuno ſà) in Fiorenza, vn grã Cittadino, hauẽdo dui figliuoli, Pietro e Giouãni, in piazza incontrando loro, ſi fermò, & domãdò doue erano ſtati. in piazza, riſpoſero, moſtrãdoli vn ciſolo, che haueuano comperato, & ſonãdolo, al padre lo ſporſero, che ſonaſſe egli ancora, & ſonollo & reſtituillo loro, & partirono, volto poi à molti Cittadini che con eſſo lui erano, diſſe ridendo, buona fu che non diceſſero balla. quaſi dicat, per che fora ſtato biſogno anco ballare. Et ideo ad idem dixit Eurip.

Omnibus hominibus eſt amans liberorũ uita.

dictuque mirum inſuper, quod ſæpe ſolet filius, ſimilis eſſe patri, vt inquit gloſſ. noſtra alibi in l. quod ſi nolit in §. qui mancipia. ff. de edil. ed. Et ſi dãnoſa ſenem iuuat alea, ludit & hæres, idest qualis pater talis filius. Iuuenaliſque ſententia eſt. verum nota, qđ glo. prędicta ſępe dixit, & uõ ſemper, quoniam quandoq; inutilis ex præſtãti patre oritur. Quandoque frugi ex malis, liberi naſcuntur. Et clari rurſum orti parẽtibus, multi

(teſtis Euripid.) ſunt degeneres. Dicens alibi etiam, iuſtum fore quod parentes adiuuent liberos, & liberi patrem ſenem. Et quod malarū matrū mores fugere oportet, quodq; pulli malę mulieris efferunt materna vitia. Et quod deniq; nullum maius beneficiū eſt, pueris, quā naſci ex præſtāti patre, quia quicūq; ex bono patre naſcūtur, eoſdem mores habent, quos parentes. tamē (iterato dixerim) pauci ſunt patribus ſimiles, (inquit adhuc Home.) multi ipſorum peiores, pauci meliores. Matres etiam aliquando filios ſuſtulerunt, Pontia, Medea, & Progne, & à patre nōnunquam necati. Petronius, Demetrius, ille à Vitellio, iſte à Philippo, & ſupra quinquaginta, alij ab Artaxerſe. Filij tamen olim efferebant in funere patres, vt Iuuenal. ait, quando ſic dixit.

Aſſaraci magnis ſolemnibus, Hectore funus Portante.

Hiſtoriaq; nota, Q. Metellum Macedonicū ſic à quattuor filiis rogo pariter, illatum fuiſſe. Siq; viuos hodie deſerant, etiam occaſione cultus Dei, anathematis mucrone feriuntur, tametſi alibi dicatur. Qui reliquerit patrem aut matrem propter me, centuplum accipiet. & bene ſi id plane verum eſſe, intellexeris, ac procedere, in infidelibus, non quod id ad infideles referri debeat. c. ij. xxx. diſt. & ibi not. Imò (vt alibi dicitur) ſi contempſerint eos, in mediis tenebris eorum lumen extinguetur, & oculos eorum iuxta flumen, corui effodient.

FOEMINA

Mirādum maxime eſt, quod Poeta ille lyricus F. P. qui tam magnum ſibi nomen comparauerat apud omnes, quiq; tam ardenter L. illā ſuam deperierat, dilexerat, & non modo verſiculis (vt fit cōiter) verum voluminibus ēt celebraret, ſic aliàs dixerit. Fœmina verus diabolus eſt, hoſtis pacis, frons impatientiæ & materia iurgiorum, qua carere tranquillitas certa eſt. quanquam tamen ſic dixerit etiam Sene. & peius. Dux malorum fœmina, & ſcelerum artifex. Et Comic. alibi.

Mulier optima nulla eligi poteſt:
Alia alia peior eſt.

Et alibi.

Miſerius nihil eſt quàm fœmina.

Item.

Iſthoc illecebroſius fieri nihil poteſt,
Nox, mulier, vinum homini adoleſcentulo.

Quibus ſane ignoſcendum eſt, cum ea Comicorum ſit natura, hincq; prædicetur, Lucretiæ pudicitia. Martiæ grauitas. Portiæ coniugalis amor. Veturiæ pietas. Liuiæ maieſtas. Corneliarum animi robur. Et Iuliæ eloquentia. Et Penelope honeſtas. Et Thamiris fortitudo. & Didonis conſtantia. Et Argiæ modeſtia. Nec ab re (ſicut diximus) vt Lyricus L. ſic Propertius Cynthiam. Ouidius Corinnam. Catullus Lesbiam. Tibullus Deliā. Et Stella Patauinus Violantillā, decantarunt. Verum eſt (quicquid ſit) mulierem pudorem potius, quam aurum vel purpuram gerere, condecere. quodq; pulchrum ornatum quoq; turpes mores peius cęno collinunt. Et quod deniq; fęmina maſculo eſt fragilior, vſque adeo vt in ſcriptura ſæpe, caruis nomine exprimatur, quamobrem, adultera Chriſto, & non adulter, adducta eſt, vt ei facilius compateretur.

FLAGELLVM.

Flagellat manus Dñi, nō vt perdat ſed vt emēdet, tāetſi flagellū ad id inuentū ſit. l. ſi ex plagis. §. tabernariua. ff. ad leg. Aquil. alibi vero dicitur, quod Dñs, hoc idē facit, in meritorū augmentū, ob virtutum cuſtodiā, propter manifeſtationē diuinæ virtutis, propter peccata, propter ſcelera, & deniq; pp diuini conſilij diſpēſationem.

FRVGALITAS.

Non ab re Boetius alibi (is enim Papiæ ſepultus eſt, in Templo D. Auguſtini, prope aram maiorem, eiq; inſcriptum carmen hoc.

Mæonia & latia lingua clariſſimus, & qui
Conſul eram, hic perij miſſus in exilium;
Ecquid mors rapuit? probitas me uexit ad auras;
Et nunc fama uiget maxima uiuit opus.)

ſic dixit.

Fœlix nimium prior ætas,
Contenta fidelibus aruis,
Nec inerti perdita luxu,
Facili quæ ſera ſolebat,
Ieiunia ſoluere glande.

quia reliquas virtutes omnes continet frugalitas in L. Piſone magnopere cōmendata. Fortitudinē, iuſtitiā, prudentiamq; complexa. à Fruge dicta, qua nihil melius è terra oritur. Magna ſub Romulo, & T. Tatio Sabinorum Duce. Vnde Iuuenal.

Longa tibi poſthac fato meliore dabuntur,
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,
Quātum ſub Tatio populus Romanus arabat.

Imò quod ferè annis CCC. farre vixerūt. Romani ipſi, vt idem innuit, quando rurſum ait.

licet ipſe uideret.
Plura domi farra, et maiores glandis aceruos.

Nulloq; luxu cibi, vſque adeo vt coquinas crate tantum inſtructas habuerint, vnde carnes ſalitas torrerent, & penderent. Et Curius paruo, quę legerat horto.

Ipſe (inquit adhuc Satyr.) *focis breuibus ponebat oluſcula, quæ nunc*
Squalidus in magna faſtidit compede foſſor.

FOENVS

A ferendo dicitur, eſtq; aruorum propriū, poſtea cœpit contra naturam, pecunia pecuniam parere.

parere. Et ſcitu dignum eſt, quod fœneratores qui Daniſtæ etiam vocabantur, ad Ianum medium conuenire ſolebant, vel quia in medio eſſet foro ſiue lacratus inter duo fora, vel & verius, quia hoc idem ad mediam ex tribus Iani ſtatuam, agebant.

FLVMEN.

Flumina poetarum, nulli iguots ſunt, Lethes, Phlegeton, Acheron, Cocytus, & Stygia Palus. Neque ea, quæ per totum terrarũ orbem, indeſinenter fluunt ecce in Aegypto Nilus, Romæ Tiberis Florentiæ Arnus, Ferrariæ Padus, hic Medoacus, Papię Ticinum, in Gallia Rhodanus, in Germania Danubius. Clytumnus in Vmbria. in Lyguria Macera. Chalon in Syria, & in Apulia Aufidus, aliaque multo plura, quæ ſi referre vellemus, ſanè lõgiſsimum foret. Sed nec Id vnũ omittendum eſt, primis quidem Myſteriũ ineſſe, nanque lethe obliuio eſt, Phlegeton ira, Acheron dolor. Cocytus luctus. Et Stygia palus odiũ. quodque clytumni aqua epota, cãdidos facit boues. Et piſces manſuetos Chalon, quos Syri, hoς vocant, & ſacroſanctos, vſque adeo vt nefas ſit eos violare. Et quod quanquam flumina publica ſint. §. flumina inſtit. de re. di. quandoque tamen, pro aqua priuata ponuntur, vt ſtillicidia. l. ſi arborem. §. fin. ff. de ſer. vrba. prædio. l. cum in lege. ff. de cont. emp. l. fi. ff. de ſerui. Et quod veteres primitias Comæ apud flumina detõdebãt, illiſque dicabant, omnia ex aquis primum orta ſignificantes. Et quod mugitum Taurino ſimilem emittere ſolent, nec ab re, ſi ſub Tauri etiam imagine pinguntur. Et quod denique in ſacris literis deſignant dona Spiritus ſancti, ipſe vero, aqua viua, deſignatur. Et ſiquid addendum eſt, id vnum adhuc addas, quod Rhodanum de quo ſupra Voraginoſum propter ſummam eius celeritatem, vocat Marcellinus. & Diodo. in aquilla ſignificati flumen dicebat, propter aquarũ impetum. Et quod ea quę ſunt in græcia (refert Pauſanias) maleficas non alunt Beſtias. Et quod Amelichus Tricariæ Dianæ, templum, præterlabitur, ac ſi immitis dicatur, qui poſteà Melichus, appellari cœptus eſt. i. mitis.

FRATER.

Quanquam vulgo dici ſoleat, & verũ ſit amplius, fratrum quoque gratia rara eſt, idque maxime locum habeat (vt inquit Cice.) in iudicio familiæ herciſcundæ, attamen fœdus ipſum fraternum eſſe deberet firmius, omni alio vinculo, & quàm amicorũ neceſsitudo. vt Hora. alibi ſic.

vbicunque locorum
Viuitis, indigni fraternum rumpere fœdus.

Nanque & id notiſsimum eſt, quod qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, quodque ſi frater à fratre iuuatur, quaſi ciuitas munita erit. Tindaridæ fratres fuerunt Caſtor & pollux hinc, Tindarei patris filij. Prometheus & Epimetheus, aliqui natura, nonnulli genere, Quidam cognatione, & affectu. Natura, vt Eſau & Iacob. genere, Iudęi. Cognatione, ſi de eadem fuerint familia. Affectu vero, nos Chriſtiani. Sunt & communes, ijque ſunt homines omnes ex vno patre nati. Conſuetudo ſcripturæ etiam eſt, vt conſanguinei fratres appellentur. trium fratrum erant etiam (vt fabulantur poete) tria regna, Neptuni Mare, Plutonis Tartara, Cœlum & Terra, Iouis. Sunt & fratres quoque vterini, qui Græce ἀδελφοὶ vocantur, ab α & Δελφυς quod vterum ſignificat, quaſi ex eodem vtero, nati. Diſsimilibus moribus tamen ſunt plerunque, eorumque gratia (vt dictũ eſt) rara. Et hincinde fratricidia. Cain enim Abel fratrem, interfecit. Romulus Remum. Caracalla Getam. Dardanus Iaſium. Alexander Catanum. Perſeus Demetrium. Conſtantius Conſtantinum Iuniorem. Peleus Phocum. Tlepolemus Lycimniũ, alijque alios quorum hiſtoria velut nota, ſilentio eſt inuoluenda. Sed incredibilis amoris in fratrem contra, exemplum audi, militis pompeiani, qui cum agnouiſſet fratrem in bello occidiſſe, ſe ſtatim transferberauit, fundens ſimul cum eo lachrimas, & ſanguinem. Et aliud certe non minori commiſeratione dignum, quod lingua Italica ſcribo, vt non modo ipſum eruditi, legant, verum etiam ignari, & literarum imperiti admirentur. Cambiſe Re di Perſia gia tempo quando viueua & regnaua, fece combattere vn Leoncino con vn cane. Et vincendo il Leoncino la pugna, venne vn'altro Cane in aiuto del primo, & vinto ne rimaſe il Leone. Lachrimò la moglie à queſto ſpettacolo c'hera ſorella del Re, tolta da lui per moglie, domandata poi perche piangea, perche (riſpoſe ella) i cani aiutano i fratelli, & gli huomini li vccidono, come ne haueua fatto egli, che vcciſe Smerdino, ſuo fratello. Et per qſto la vcciſe anco lei, & maggiormẽte perche anco ſendo à mẽſa ſfogliò una lattuca, & dicendole che era piu bella vnita, gli riſpoſe che haueua fatto per imitarlo lui, ilquale haueua ſfogliata la famiglia di Cyro. ſuo padre vccidendo il fratello. Sunt etiam (eo redeuntes modo vnde diſceſsimus) fratres pileati, ſed non multi, ac Caſtor & Pollux tantum de quibus pauloante, nec abre quoniam lacones fuerunt, quibus ſic militare, pileatis ſcilicet mos erat.

FVRIAE.

Tres à poetis finguntur, nec aliud vere ſunt in homine, qui affectus, ira, cupiditas, & libido. vnde omnia proueniũt mala. nec aliud furor quã animi perturbatio. Furore actus eſt olim Athamantes, Alcmeon, Aiax, & Oreſtes. Eſtque

mentis, ad omnis cæcitas, furoreque actum, vetant Dominum eſſe rerum ſuarum. xii. tab. leges & vbique noſtri fuſius. Furiæ Eumenides appellantur, ne reddant ſe placidas, placatas, & propitias. qđ, εὐμενεῖς; Græce dicitur, aliàs Alecto, Tiſyphone, Megera. Et furor μελαγχολία. Sed cur porcum laribus immolent furore acti, nõ video, Nanque ſic dixit Hora.

Non eſt periurus, neque ſordidus, immolet aquis,
Hic porcum laribus.

F V R T V M

A furuo dictum eſt, vt noſtri aiunt. l. j. ff. de fur. quia vt plurimum noctu & clam fit. Vnde (quod certe annotatu eſt dignum) hinc Iuuenal, gẽtem furuam ideſt nigram vocat Aethyopas & Indos, quorum in corporibus color noctis eſt. Hinc furtum (aiunt aliqui) pannarium eſt, vinarium, & farinarium, mirumque dictu, quod idẽ Satyr. adulterium alibi furtum vocat quando ſic dicit. *me nemo miniſtro*

Fur erit, atque ideo nulli comes ex eo.

Furtum aliàs triplex improbum ſimplex, improbius (dicunt adhuc noſtri) expilatæ hæreditatis. Improbiſſimum vero rapina. Et dictu mirum eſt, quod fur olim & à maioribus noſtris eõdem naretur dupli, fœnerator autem quadrupli. Et quia materia ampla eſt, dixique etiam ego aliquando alibi ſatis, nunc pertranſeo.

F O R M I C A.

Iuppiter Aeginæ inſulæ homines primum ex formicis eius terræ, creauit (vt fabulãtur poetæ.) & μύρμηξ formicam ſonat. vnde Myrmidones poſtea quorum Sedes primum Aegina fuit, dicti fuerunt. Formica rurſum, formicæ chara, vt cicada cicadæ, accipiter accipitri, & flores dulces apibus, non ſic tamen homini homo, propter morum ingeniorumque varietatem miram. eſtque vitæ magiſtra, iuxta illud Iuuenal.

frigusque famemque.

Formica tandem quidam expauere magiſtra.

quid (ſcitu enim dignum eſt) quod aliquãdo formicarum multitudine (adeo potentes ſunt) Draco exarmatus, ideſt cicuratus ſeu manſuefactus, Tiberij Imp. Delicium, conſumptus eſt, id portendẽs, ſimbolumque pulcherrimum eſt, multitudinis vim ſibi omnino precauendam fuiſſe.

F E V D V M

Eſt beneuola actio, gaudium tribuens capienti. Eccleſiaſticum, profanum, Nobile, minus nobile, ignobile, antiquum paternum, nouum paternum, & antiquum, maſculinum, fœmineum, purum, conditionale, perpetuũ, temporale, habens naturam propriam, vel impropriam, diuiſibile indiuiſibile, tranſitorium ad maſculos tantum & ad maſculos denique atque fœminas, deque his fuſius feudorum materiam tractantes quis ſanè multi ſunt. Feudorum liber rurſum, sucte ticus eſt, crebriorque eſt opinio, haneque videmus, à pontificibus adduci, & abſque controuerſia ad deciſionem cauſarum citari. c. cæterum de iudi. Et plus, quod ligat eccleſias eccleſiaſticasq; perſonas, hoc eſt quod dominus feudi, laicus, clericum iudicat, quanquam tamẽ à ciuili lege hoc idem ſtatui non poſſit, à canone autẽ ſic, præallega. c. cæterum. Et licet conſuetudines feudales, in ſcriptis redactæ ſint, non ob id tamen, conſuetudinum nomen mutant, ſed vim legum nihilominus obtinent. Feudum vox barbara eſt, vt inquit Cice. & bene, deberentque potius vaſalli clientes appellari & beneficiarij. A fidelitate tamen dictum eſt. Ligium, quia plus ligat vaſallum quàm alia feuda. Francum ſiue liberum, quod abſque interuentu pecuniæ cõceditur, & de quo mentio nullibi. Contractus nominatur. hæreditarium quando pro ſe & hæredibus conceditur, non hæreditarium, quando pro ſe & liberis. Rectum, ſi ſeruitia non ſint determinata, aliàs conditionatum. Et breuiter in dubio præſumetur antiquum, ſi vaſallus poſſideat, alias nouum.

F V G A.

Omnis imprudentis mala, ſed nulla deterior, quam illa, vbi licet aufugere velle ſe ſubijcere hominum iudicio dicebat Alcibiades. Chriſtus ẽt ſeceſſit cum diſcipulis ſuis, non vt vitaret, quod perpeti neceſſe erat ac ſuſtinere, ſed vt oſtẽderet ita fieri oportere in omni perſecutione, ne ſua quis culpa cecidiſſe videatur. fugit & in Aegyptum, ſæpiusque abiit & abſcondit ſe. Petrus de carcere ab Angelo liberatus, Ieroſolima relicta, ſe ad alium tranſtulit locum. Fugit Paulus à Damaſco. Stephano lapidato, fideles diſperſi ſunt per regiones Iudææ. Et ad Chriſtum redeuntes, cum ſaturaſſet tot hominum millia multiplicatis quinque panibus ordeaceis (volebant enim eum facere regem) fugit in montem, vſque adeo tandem quanquam timoris comes ſit fuga, vt crimini dandum non ſit, ea vitare perniciem, dicebat Agamemnon Vliſsi in bello Troiano. quã pulcherrimis excuſat verbis Demoſthenes. Et fugitiuorũ Dux Drimachus à Chijs cultus.

F O R T I T V D O.

Nemo ſapiens eſt niſi fortis, quique fortis eſt, vtique inuictus eſt, & res humanas deſpicit. Nero lingua Sabina fortis dicitur. Virumque fortẽ, Leoni ob robur comparamus. fortis animo nec mortis terrorem timet, cuius officium eſt quoque, non ſolum motus & pericula ſuperare, verũ etiam (ut inquit Plato) cupiditates coercere. Eque non modo fortuna adiuuat, (vt vetus pro-
uerbium

uerbium eſt) ſed multò magis ratio, quæ qui-quibuſdam quaſi præceptis fortitudinis vim cõfirmat. A fortitudine Theronem Agrigentinum, laudat Pindar. ipſum Agigenti, murum appellans. Vt Homerus, Hectorem Troiæ, & Achiuorum Achillem, μεταφορικῶς, & columnam immobilem. Quid quod Peloponneſij Ephebi, quotannis flagris, ad Pelopis monumẽtum, ſe ſe cedentes, ad ſanguinis effluxum uſq; illo tum cruore Pelopi litabant, vt fortitudinem commoſtrarẽt. colenda ſanè ad mala propulſanda, & ad gloriam ſibi, nominiſq; immortalitatem comparandam. Vt C. Rufus Geminius, qui ſe ipſe percuſsit iniuſtè accuſatus, dicens Quęſtori, ſic Senatui refer. fortem virum mortem non modo contemnere, ſed oppetere, potius quàm turpiter viuere. Et quanquam æmulatione Herculis, Polydamas Leonem inermis confecerit, Taurum deiiouerit, & currum ſiſtere fecerit, periculis tamen ſe exponere non fortitudo ſed temeritas eſt, quæ plerumque his temerariis exitium parat, vt Miloni Crotoniati (hiſtoria nota eſt) eueniſſe ferunt.

FRVMENTVM.

Si lolio confuſum fuerit cribro purgatur, non ſecus ac aurum, quod in luto quęrimus, & roſas inter ſpinas verno tempore, florentes. ſed ad frumenti propoſitum ſciendum eſt, Cryptas foſſas eſſe teſtudinarias ſubterraneas, locaque concaua & ſcrobes vbi condi conſeruariq; ſolet. Et quod olim Ro. quoque frumentationem habebant, quam donationem annonariam vocabatur, legemque condidit Clodius, popularem, dabaturque ſingulis menſibus populo, gratis. Cordaque etiam fuiſſe, quæ ſero matureſcunt, & quo cognomine hac de re, cætera ſimiliter poſſunt appellari. Scituque dignum eſt alibi eſcam dici à Iurecon. in l. ij. in §. deinde. ff. de ori. iur.

FRONS

A foratu oculorum dicta eſt, in qua pudor eſt poſitus, uſque adeo vt hinc dicamus, ſi quis eſt qui pudorem non timeat, eum perfricuiſſe frontem. Vnde Iuuenal.

populi frons durior huius.

Et alibi.

Iam nunc in balnea ſalua fronte licèt uadas.

hoc eſt ſine pudore.

FVNVS.

Quia dicit alibi Iureconſul. in l. ſi filiafamilias. ff. ſolu. matrimo. funus ei fecit, ſcitu dignum eſt, quod olim filij efferebant in funere patres, vt Q. Metellum Macedonicum filij quatuor, de quo alibi Iuuenal.

Incolumi Troia Priamus ueniſſet ad umbras,
Aſſarici magnis ſolemnibus, Hectore funus
Portante.

FONS.

Iouis Dodonæi (ut memoriæ proditum eſt) qui immerſas extinguit faces, extinctaſq; & admotas accendit. Cui non inferior eſt Naulochus (imbri enim promontorium eſt) cui fons ſimiliter adhæret, animalia maſcula, eunuchos faciens, fœminas uero uſque adeo inebriat, ut ſopitæ dulciter & ſuauiſsimè dormiant. Et plus, quod ſacri fontes erant olim, Veſtalibus dicati, ut Iuuenal. ſenſit, quando dicit.

Nunc ſacri fontis nemus, et delubra locantur
Iudæis, quorũ cophinus fœnũq; ſuppellex. etc.

Et Hora.

Nunc ad aquæ lene caput ſacræ.

FORVM.

Forus locus eſt in quo iudicia exercentur, quo Græci olim quadrato vtebantur, oblongo vero vtuntur Itali. Forum verò territorium dicimus, uſque quo iuriſdictio iudicis extenditur. & regulariter diſtinguitur à foro poli, ut dicunt noſtri. eſt verum quod princeps vult omnes actus ſuos regulari à foro poli & fori, quanquam nolit tamen propter modicum exceſſum uituperari. l. quotiens. C. de precib. Impera. offeren. Bald. in l. prima. col. ſecunda. ff. de conſtitu. princi. Olim adhuc triplex forum fuit, vbi ius reddebatur. Romanum, Cæſaris, & Auguſti in æde Martis vltoris. licet quandoque etiam pro vrbe capiatur. Vnde Iuuenal.

Nunquid nos agimus cauſas? ciuilia iura
Nouimus? aut ullo ſtrepitu fora noſtra mouemus.

Et alibi.

quanta nemorum uectetur in umbra
Iugera quot uicina foro.

FVLVIA.

Fuluiam M. Antonius dimiſit, Octauiam Octauij Cæſarem ſororem duxit, quam poſtea & rurſum, Cleopatræ amore infatuatus, ne dicam captus, repudiauit. Cætera alij & maximè L. Flor.

GYMNASII SCHOLASTICI
Mantuę, ac primę Claſsis,
Finis.

GYMNASII SCHOLAſTICI

M A N T V AE,

C L A S S I S S E C V N D A.

G E N V A.

QVANQVAM Genua corrupto vocabulo dicatur,& Ianua à Iano Rege Italiæ, qui cũ Saturno (hoſpitio enim ab eò ſuſceptus eſt à Ioue filio, pulſus)in latio imperauerat, potius dici debeat,ſciendum eſt tamen, notumque eſt,ligurę oppidum celebre,prouinciæ eſſe, qđ romanam acuebat virtutem. Imò quaſi prouerbio quodam,liguſtinus hoſtis, dictus eſt. natus olim,ad contioendam militaris diſciplinę Ro. potentiam. Et ligures ad propoſitum Bellicoſi, capillati,nuoc tonſi.

G E R M A N I C V S.

Tiberius,& Druſus,Auguſti & Liuię filij. Moritur Germanicus,Tiberio ſuperſtite, quem ſibi Imperij ſuceſſorem reliquit pater Germanici filius Caligula fuit,Tiberij,nepos ex fratre. Cætera Dioo.

G. L I T T E R A.

Tametſi dicant aliqui, literam hanc G.(mitto quod ſp.Carbilius ſp.Carbilij L.qui Romæ ludũ grãmaticæ aperuerat,primus ea uſus ſit,quippe quod ea.C.prius vterẽrur.)olim in antiquorum vſu pariter,noo fuiſſe.nec litteram.O.& V. Iabuotur,quia imò comperi ego contrarium verius eos ſic aliqũ dixiſſe (ne te diutius morer) Frugmeotum pro Frumeoto,et Gnaturam pro natura.

G E N V S.

Genera diuiduntur, ſola ſpecies diffinitur. Equiparantur tameo,(dicũt ooſtri maxime Bal. in oot.q.inque materia generali,in l.fi. io prin. C.de fideicom.lib.)& ſunt etiam notiores ſpecies,quam genus,et iodiuidua quam ſpecies.paritque omnino generalitas non oihil obſcuritas l. ita fidei.ff.de iure fi.dixique ego alibi ſatis.

G A R R V L I T A S.

Quaodoque pœnam luit garrullus idque nobis argumento Tantalus eſt,ad inferos detruſus, quod deorum ſecreta prodiderit.vnde Naſo.

Hoc illi,garrula lingua dedit.

Et Echopnella,quæ ob id rurſum à Iunone in vocem mutata fingitur.

G A Z O P H I L A C I V M.

Aerariũ Perſæ Gazam vocant inde Gazophilacium, diuitiarum repoſitorium, quod Iudæi corbonam inſcribuot, iuxta illud Euangel. noo licet eos mittere io corbonam.Sciendum eſt tamen.triplex fuiſſe,vnum in quo pooebantur donaria regum.iſtudque Muſac ſabbati dicebatur. alterum oblationes ſacerdotum continens, quę (vt diximus)corbonam appellabant.Tertium uero quod Gazophilacium erat, cõtinebatque eleemoſinas vulgi.Quandoque etiam pro Archa ponitur in quo ſint ea, q̃ pro tẽpli reparatione ſeu reformatione, proq; Miniſtris tẽpli offeruntur.

G R A S S A T O R E S.

Licet graſſari,doloſe ambulare ſit,Et graſſatores,qui vias obſident, & viatoribus inſidiantur vt noſtri dicunt.l.capitalium.§.graſſatores.ff.de pęn. quandoque tamẽ pro adulatoribus,ſeu pro adulare graſſari capitur,vndę Hora.

Obſequio graſſare, mone, ſi increbruit aura,
Cautus uti uellet catum caput,extrahe turba
Oppoſitis humeris.

G A L L V S.

De gallo dictu mirum eſt, quod cantu diuellat ac diffindat ſambucum vſque adeo ut oon ex ob via quaque ſambuco tibia fiat.Homerus etiã ſolem Gallum appellat,quod vterque homines excitet,& lectis ac plumis ſurgendo priuet, hic cantu,ille ſplendore. Nec ab re dicatus eſt Soli & Lunę.vnde in Pythagoræ ſimbolis dictum eſt Gallum outrias nec ſacrifices. imò quod Gallo fugantur,Demones ſique eũ paueris allio illico ad pugnã excitabis. Eſt etiã ad galli propoſitũ, Gallicanatio, & galli, ſiue Gallia. togata & comata,togata Venetia, Venetiq; togati galli dicebantur. Comata vero.à capillis intonſis. Gallia etiam(inquit Iuuenal.)canſidicos docuit facunda Britános.& quia diximus de Gallis,nos aliàs latius, nuoc de induſtria tranſibimus ſilentio Cætera.

G E R M A N I.

Quamuis Germania informis terris ſit,aſpera Cælo,triſti culti, aſpectuque, dicique vſitatum, ſit rurſus quod Itali plorent, Hiſpani murmurent,Galli canant, Vlulent.Sarmatæ, Turcę latrẽt Et clament Germani.quodque aſſueuerint magis accipere quam dare.Natura tamen atque ingenio ſuot ad libertatem nati. Er tanę molis eos tentare,ut olim M.Antoninus verus magno & longo bello,ærarium pœnè exhauſerit.qui armati quoque io cõcilium uentitantes, ſententiá probaturi,frameas concutiebant,contra vero aſpernati fremitu id ſigoificabant.et breui, nemo

unquam

vnquam(inquit Tacitus)bellum cum illis,geſsit; quem non pœnitnerit ,quique non plus incommodorum accepetit,& iacturæ , quam vtilitatis lucri & commodi.

G R V S.

Ducis ſimbolum eſt,et aduenæ , Ducis inquã ex quo vnam ſequuntur omnes, ordine literaio c.in apibus.vij.q.j. Et aduenę hoc eſt peregrinatrices, quas ſic vocat Hora.

Et aduenam laqueo gruem,
Iucunda captat præmia

Quia ſub finem autummi commigrant in regiones tẽperatiores. Dux igĩt præit,nudo capite ꝓſpicit & ſpeculatur, et ſi quid forte mali impẽdeat,clamando denunciat. Auis Threicia dicitur, in quam aliquando (ut fabulantur poetę) Apollo,mutatus eſt.

G L A V C V S.

Periurium graue crimen eſt (vt noſtri , imò omnes dicunt)grauiter hac de re,vel in poſteris ſæpe vindicatum. ſicq; Delphicum oraculum, Crœſo Lydorũ regi reſpondit, de iniquitate fortunæ ſuæ conquerenti. Nec Glauco(is enim eſt qui cum Diomede arma commutauit)vel cogitati periurij, gratiam fecit.

G Y M N A S I V M

A Grecis primum inſtitutum eſt , locuſq́ue exercitationis dicitur,qua de re,huic libello noſtro,id etiam de induſtria inſcripſimus . Et hinc γυμνάζω idẽ quod exerceo, lonat. Athenis olim triplex. Liceõ academia, & Cynoſarges.ĩ Liceo Peripatetici.in Academia Platonici.apud Cynoſarges vero pueri maxime nothi exercebantur.

G R A T V L A R I.

Sic debes,ſi volueris,formaque erit(aliis ſanè breuitatis inſtitutæ gratia prætermiſsis)hęc.Tibi patriæque tuæ gratulor, gratulor inquam aerijs atque vmbrosis collibus Apennini, qui te huic noſtræ ætati fœliciter tulerunt. Vel ſic.tuæ vel prudentiæ gratulor vel fortunæ , & gloriæ,compatiorq; laboribus multis. Vel ſic. Gratulor tuę fœlicitati,applaudo triumphis & orationibus. Vel ſic. gratulor tibi , cui fortuna (vt audio) fœliciter arridet, non vſqueqnaque iniqua & aduerſa vt in nos eſt. Vel ſic.quod tam amicas mihi literas dederis,tibi ago gratiam , quod tam eruditas,tibi gratulor. Vel ſic. Ex animo gratulor tibi,noua dignitate aucto . Vel ſic. gratulari libet hoc ſæculo,quo literatũ ſtudia paſsim & maxime efflorefcant . Vel ſic. Nomen meum tibi pro hedera fuiſſe gratulor , exoſculorque animum in me tuum, tam amantem & benignũ.

Vel ſic. Quod princeps de nobis tam magnifice ſentiat gratulor, idque potiſsimum amicis debeo,qui me illi talem depingunt, nõ qualis ſum, ſed qualem eſſe & haberi oprant. Vel ſic. gratulor te bene valere,fortunis auctum ac dignitate. Vel ſic.gratulor tibi quod in tam celeberrimam academiam te contuleris , omni genere ſtudiorum florentem, vt ad tuos aliquando uelut auidus negociator bonarum literarum mercibus locuples redeas. Vel ſic. Athenas ueni, nidi filiũ tuum deditum optimis ſtudijs , ſummaque modeſtiæ fama. Nihil eo adoleſcente,aut ſtudioſius earum artium quas tu maxime amas hoc eſt optimarum , quare tibi quod vere facere poſſum libenter gratulor,nec minus etiam nobis , quod eum quem neceſſe erat diligere qualiſcunque eſſet, talem habemus ut libenter quoque diligamus. Vel ſic. Tibi enim cum pro magnitudine rerum quas geſsiſti,tum pro opportunitate temporis gratulor.

G L O R I A.

Nobilibus animis poſt uirtutem ſumnius calcar eſt gloria , quæ tamen labore quæritur. Imò quod nulla ſine difficultatibus eſt , nulla uirtus, quæ non ſit in excelſo loco poſita, haud facile adeunda , quandoquidem iter confragoſum ſit durum ac ſcrupeum,per præceps gloria rurſum uadit iter. Magiſtri eruditio, diſcipuli aſsiduitas,& ſtudium , præceptoris uero obſeruantia. Glorię cauſa efficiens virtus, uirtutis fructus gloria. Frequens de aliquo fama cum laude conſentiẽs,laus bonorum, incorruptaque uox bene iudicantium,de excellenti uirtute. Honos alit artes,omnesq́ue(ut inquit Cice.)ad ſtudia incenduntur gloria. Conſtans homo eſt & grauis ſi glorietur à gloria abſuiſſe ut Democritus. Veni inquit Athenas, neque me quiſquam ibi agnouit. Leuis uero Demoſthenes, qui ſuſurro delectatus eſt, mulierculæ aquam ferentis , ut mos eſt in Græcia. Obſoleſcit etiam in ſordidis hoſtibus ut dicebat Alexãder Macedonicus. Et ob id Socrates plus tribuebat his quos refellere uolebat.quam ſibi.uberrimus tamen fructus eſt gloria uirtutis.quę ſola mentem animumq́ue perurit ut inquit Flaccus,& fax mentis honeſtę.Imò quod Ro. P. nihil nobis charius eſſe debet,nihil auctoritate Senatus grauius , nihil gloria dulcius,quę ſi parentum ſit, natis pręclarus eſt magnificuſq; theſaurus. Si Bellica,nihil excellẽtius. Torquatus enim & Coruinus gloria poſteritati, commendati fuerunt,quam uere ſibi comparant laboribus multis qui diſciplinis operam nauant, non ſecus ac Agricolæ, terrę ſemina mandantes pariter,ſummo cum labore,ut fructus inde maiore cum uoluptate colligant . Et quod gloria rurſum,illuſtre quiddam ſit,apertum & patens, ex eo potiſsimum liquet,eſtq; nobis apertiſsimũ argumentum ꝙ Honori rem diuinam facientes,

id aperto

id aperto capite faciebant. Et quanquam, in iuuene gloriæ ſitis, nonnihil vitij habeat, tamen arguit generoſam indolem, minimè deſperandam. Gloriam hanc veteres Adoriam uocabant. Glorioſiq; ſimbolum eſt Hercules, ex quo idē quod glorioſus ſonat. Eſt verum, quod virtute parta, ſemper comitem inuidiam habet, eiq; obnoxia eſt. Dictuq; tandem mirum, quod ea viuere cupientes, mortem contemnunt, vt Thebis Meneceus, Athenis Codrus, & Romę deniq; Curtius. Poſt obitū maior, & minus inuidioſa. Et ad idē dicebat quoq; Bion Boryſthenites eā adhuc annorum matrem, quodq; vita hominis cum breuis ſit, memoria honeſta in multa ſęcula ꝑpagat.

GLADIATOR.

Qui in amænisſimis Muſarum hortis, verſatus eſt ſemper, ineptus eſt arenæ gladiatoriæ. Imò quandoque Gladiator ipſe, rude donandus eſt, vt ego, qui hoc interpretādi munere functus ſum, iam annus quinquageſimus labitur. quique in arena depugnabat Arenarius ēt appellabatur. Et Secutor. Ex Muſico igitur, retiarius, ſiue Gladiator, quis, (vt prouerbium ſe habet) fieri non debet.

GRATIAS AGERE.

Gratias bene egiſſe, eſt retuliſſe, dicebat Seneca. formulaq; erit, pro tanto in me collato beneficio, non modo perpetuam vobis habeo gratiam, ſed etiam refero. Sic etiam dixit alibi Iureconſul. noſter. Titio marito meo, maximas gratias ago, in l. Seia. ff. de dote prælega. Varroni Cōſuli ēt & ad propoſitum obuiam itum eſt, actęq; gratiæ, in clade illa apud Cannas, Paulo Aemilio Collega mortuo, quod R.P. non deſperaſſet. Vel ſic rurſum dicere potes. Immortales tibi gratias ago, agamq; dum uiuam, nam relaturum me affirmare non poſſum, tantis enim tuis officiis, non video mihi reſpondere poſſe, niſi forte ita ſenſurus es, vt me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Vel ſic. Quod tam amicas mihi literas dederis, tibi ago gratiam, quod tam eruditas, tibi gratulor. Vel ſic. Vtraque manu amplector, quod offers, & gratiam habeo. Meis verbis gratias agas Nigro, præſtantisſimo viro, meiq; amantisſimo, eiq; ſalutem dicas reuerenter atque amanter. Vel ſic. Pro quibus habeo gratiam, ſemperq; ſum habiturus, ſi non datur referre. Nunquā ego tibi poſſum gratiam referre vt meritus es. Huic vtinam aliquando gratiam referre posſimus, habebimus quidem ſemper. Itaque primum tibi ago gratias quod me omni moleſtia liberaueris. Gratias tibi agit ſingulares. Habeo tibi gratias, & acceptum refero. Vel ſic. In referenda gratia faciam vt debitores qui ſoluendo non ſunt, quantulacunque æris ſolutione, Iudicum fauorem promerentur, miſeriq; potius ſunt ingrati, non igitur quas debeo, ſed quas poſſum vobis gratias & ago & habeo, relaturus aliàs, & quam primū potero ſeq; obtulerit occaſio. Darius fugatus ab Alexandro eidem gratias egit aliquando, quod in ſuis nihil hoſtile fecerit.

GENERATIO

Vnius, eſt alterius corruptio, nanque hominum genus eſt cuiuſmodi frondium, alias enim venti autumnales excutiunt, alias vero producit, arbor grauida ſub verni tempus. aſsiduoq; tenore, (inquit Homerus Poetarum princeps) primæ quæque occidunt, recenteſq; ſuccreſcunt. Sic hominum, aliis enim obeuntibus, alij naſcūtur. Et omne genitum ſeu generatum rurſus, corruptioni eſt obnoxium.

GRATVS.

Homo gratus eo ipſo eſt, ſi cauſam ingratitudinis non commiſit, agroq; fœcundo & fructuoſo cōparatur. Solebātq; veteres aliquo metu vel periculo liberati præteritorum malorū inſigne aliquod, vel monumentum conſecrare Diis immortalibus. Gladiatores arma Herculi. Naufragi Neptuno tabulas. Virgines puppas. Pueri Bullam. & ſerui libertatem aſſecuti, catenas. Hincque Hora.

Multa Cicerrus adhæc, donaſſet iā ne catenā
Ex uoto Laribus, quærebat.

Gratus ſic aliquando fuit Cæſar, erga legionē Alaudam, omneſq; milites ciuitate donauit. Gratus Auguſtus, â quo ſimiliter Agrippa (is enim mare infeſtum pyrataſque perdomuit) nauali corona donatus eſt. Vnde Maro.

Tempora nauali fulgens roſtrata corona.

Gratus Senatus, in Cæſarem, cui pluſquā antea ſupplicationes conceſsit ob res bene geſtas in Gallia. Inque mulieres, quandoquidem templum in earum honorem, Veneri caluę, etiam dicauerit. Gratus Ianus, qui Saturnum claſſe peruectum, hoſpitio excepit, memoriamq; eius in poſteros propagauit nummo, quippe quod ab eo ruris peritiam edoctus eſt. Imò quod vt Deum coli à populo ob id atque venerari curauit. Acca Larentia ſimili modo, nobiliſsimum ſcortū, Ro. P. nuncupauit hæredem, nec ab re ſepulchri magnificentia, & annuę parētationis, ideſt exequiarum & memoriæ, honore cohoneſtata eſt. Gratus Plato erga Socratem præceptorem ſuū, quē non modo diſputantem in dialogis ſuis introducit, verum etiā labores omnes, vigiliaſq; ſuas & ſtudia eidem tribuit. Ciconia denique eſt gratitudinis ſimbolum. Ixionque ingratus æternis cruciatibus addictus ſuo malo edoctus, alios ad gratitudinem hortatur. Ro. milites qui laboribus & ętate erant fracti, vitę ſubſidia, eo in loco, quem meritoriam vocabant tabernam, percipiebant.

bant.ibique nunc eccleſia eſt D.Mariæ Virginis trans Tiberim, Decurionibusq; facultatibus lapſis decernebantur, ſi maxime ob munificentiam in patria patrimonium exhauriſſent. quod & noſtri Iurecon. pariter probant. l. decurionibus. ff. de decu. Gratus Domino Abraam, quãdo dixit, Egredere de terra tua, & ueni, in terram, quam moſtrauero tibi, quia eidem ędificauit altare, & ſacrificium amplius obtulit. Recitatque Pauſanias, uidiſſe Delphinum, qui puero, à quo ſanatus fuerat, cum à piſcatoribus accepiſſet vulnus, quaſi mercedem curationis peudentem, dicto ſe audientem præbebat, & quocũque ille iuſsiſſet, dorſo eum tranſuehebat.

G O T H I.

De his loquuntur plene multi. id igitur tantum dicam ego, quod Theodoricus Odoacrum dominationis ſocium, ad cęnam inuitatum occidit, ſedemque Regni Rauennę conſtituit, & annis ſeptem ac triginta in Italia regnauit. Sine prole deceſsit. Amuluſuenta filia vidua vnà cũ filio Athalarico ſucceſsit in regno. anniſque decem regnauit pariter. is moritur. Amuluſuenta mater ſibi ſocium aſſumit in regno, Theodatum conſobrinum, qui ingratus poſtea illam occidi permiſit. Vitigis rex creatur poſt Theodatũ Neapoli capta a Beliſario Iuſtiniani Imp. Duce vtpote ignauũ malorum omnium autorẽ depoſitum, qui poſtea cum Rauennam ire contenderet, à ſatellitibus regis miſsis, in via necatus eſt. Vitigis vero, Amuluſuentę filiam, vxorem ducit. Cætera alij ſuppleant.

G A L B A.

Galba Imp. Senex & imbecillis ridebatur, qđ in itinere ſemper gladium accingebat. L. Piſonẽ adoleſcentem nobilem, cognita Vitellij ſeditione, adoptauit. Et dicere ſolitus erat, fore indignũ Imp. coactum aliquid facere. Senex rurſum, Põtifex, & Imperator occiditur. reliqua Sueton. & Dion. Interim ſcias uelim, Seruium quoque Galbam fuiſſe, qui tamen I. Con. fuit, & (ſi dicere licet) Adulter, de quo Hora. ſic.

Quin etiam illud
Accidit, ut cuidam teſtes, caudamque ſalacẽ,
Demeteret ferrũ, iure omnes, Galba negabat.

G V L A.

Nil difficile ducit Gula, ſicuti nil arduũ putat Auaritia, quam ſæpe irritare non oportet, nõ ſæpe cum voluptate luctari. Et ideo ſummopere ſunt reprehendendi, qui neſciunt ſe ſatis comediſſe, niſi dum ventrem dolent. Veteres guloſos appellabant catilones, & popinones, à popina, in qua fercula & obſonia condi ſolent. Gulæ artifex erat Latinis Apitius. Græcis Paxamus. Gula Adam de paradiſo deiectus eſt. Noe a filiis deriſus. Eſau primogenituram uendidit. Olofernes occiditur. Herodes homicidio conſenſit. Guloſi rurſum, uomunt ut edant, & edunt ut uomant. Guloſi palatum calloſum dicimus, quaſi occaluerit, ex frequentium ciborum uſu. tantę gulę Clodius Albinus fuit, ut uno accubitu ſolitus ſit quingentas ficus edere. & plus quod guloſi guſtus (ut inquit Iuuenal.) elementa per omnia quærunt. quodque magnum hominibus eſt malum Venter. Hercules vorax fuit. in Sicilia Templum voracitati ſacrum exiſtit. Vliſſes helluo. Milo Crotoniates. Aſtyadamas Mileſius. Amaranthus Alexandrinus. Cambletes Lydorum. Rex; Mithridates Ponti. P. Gallonius poſtremæ gulæ, à Lælio Gurges appellaẽ. Et dictu mirum eſt, quod hii tandẽ male finiant, nãq; Archeſylas in modico vini hauſtu interiit. Iacides ex cõpotatione nimia in paraliſim incidit. Alexander inter pocula amicos occidit. Cambiſis Admonitoris filium ſagitta confodit.

G E N I V S.

Deorum filius, & pater omnium (vt fabulantur poetę) quo homines gignuntur, & Geniales dii antiquitus appellabantur. Et noſtri, quod aliquando iurabant per Genium principis. l. ſi duo patroni. §. ſi. vbi Accur. gloſator non intellexit, literarum humanarum ignarus, quid ſit Genius. de quo ſic Tibul.

Ipſe ſuos Genius adſit viſurus honores,
Cui decorent Sanctas florea ſerta comas.

Et Hora.

Scit Genius, natale comes, qui tẽperat aſtrum,

Et ad propoſitum quãdoque ſic dicitur. Neſcio quis malus genius me ætate confecto, huic piſtrino alligarit. Item ſic. Me meus malus Genius, multis caſibus, atque erroribus exercuit, non ſecus ac Neptunus Vlyſſem Homericum. Vel & aliter. Quis malus Genius turbat ſtudiorum trãquillitatem huiuſmodi contentionibus? Et vt dicam breuiter omnia, Geniales dii ſunt elemẽta, & xii. Zodiaci ſigna. reliqua fuſius Sex. Põp. Feſt. de uer. ſi. Adiicientes tamen ex pictura duorum anguium, ſiue ſerpentum, ſignificari. quodque fas non erat meiere olim, vbi viſebantur picti.

G E N T I L I T A S

Non aliud erat apud veteres, maioreſque noſtros, quam familia & agnatio, vt noſtri Iurecõ. dicunt, à qua gentilis, filiusfam. paterfamil. & ſimiles, agnatuſque deſcendit, & deriuatur. Et à quo originem ducimus. vnde alibi Cice. ſic. Fuit enim meo regnante gentili, loquitur nanque de Pherecide Syro, q̃ fuit regnãte Ser. Tullio. ideq; cognomen habebat. Vel (quicquid alibi ex eo dixerim) quia ab eo rege ducebat originem.

GEOGRAPHIA

A Chorographia maxime differt, nec quam nomine ſecus.nanque(vt ſolo hoc verbo) lectori innoteſcat,Geographia terram continuo oſtẽdit.Chorographia vero,per partes locorum ſingula deſcribit.

GEOMETRIA.

Ab Aegyptiis primum inuenta eſt, Alæque ſunt,ipſa & Aritmethrica, quibus (vt Cice. inquit)aduoletur in cœlum.

GRAMMATICA.

Hoc ſolum quoque hic dicam , cætera plana ſunt.quod Grammatica,eſt ars loquendi. Rhetorica bene dicendi. Et diſſerendi denique Dialectica.quodq́ue prima,ſi mala fuerit(vt dicunt noſtri)literas principis violat regulariter , niſi in ſcribendo ſit,vel narrando,quoniam tunc hic caſibus erunt abſque vitio.

GRAECIA.

Hanc Cice.philoſophię parentẽ vocat , Athenas vero,doctrinarum inuentrices.igitur mirandum maxime eſt,quod Grǽcorum leuitatẽ ſemper accuſet, tum maxime, quia leues dicuntur , non quod ita ſit,ſed quia leuiſsimas etiam res, pro maximis ſemper habuerunt , exq́ue culice elephantũ facientes.Cętera latius alij.Et ſi quid addendum eſt,id ſcitu dignum addi poteſt , ſeptem ſapiẽtes,habuiſſe.Thaletem Mileſium,Solonem,Chilonem,Pittacum, Biantẽ, Cleobolũ, & Periandrum. quodq́ue olim tota regibus paruit,nondum repub. inſtitutis.Et quod denique multa habet quę vel ſpectentur, vel audiantur, cum admiratione,ſed omnium accuratiſsime, qđ diuinitus religione eorũ imbuti ſunt animi.

GLADIVS.

Dedali gladius dici ſolet,metaphorice, ꝓ dolo & fraude. Et prouerbialiter quoque , ſuo ſe gladio iugulauit.ſuo ſe enſe lacerauit.Andabatarũ more clauſis oculis,gladiũ ventilãt. Et ſimile qddã.quẽ olim(erat.n.culter ferreus quo feriebãt victimas) Seceſpitã vocabãt. Victimarios vero Seceſpitatores,& magis ꝓprie popas. Gladij mentio fit in l.Imperium.ff.de iu.o.iud. & in l. nemo.ff.de reg.iu.& in l. illicitas in §.qui vniuerſas.ff.de offi.præſi. & in l. ſolent. ff. de offi. procon. deq́ue materiali intelligitur. & quandoq; ſtringitur, ſiue exeritur ideſt euaginatur. eſtq́ue etiam ſpiritualis & ad ius refertur. vt in ſimili oculi,qui corporei ſunt,& mentales. l. qđ ſi Epheſi,ff. de eo qđ cer.lo.vbi iudex debet habere ſemper æquitatem ante oculos.deque materiali verba Euangel.intelliguntur,quæ ſunt. veni non mittere pacem ſed gladium.Et dum adhuc dicitur.ecce duo gladij, veteris & noui teſtamenti.Imò quod eſt & tertius,Martyrij & paſſionis.Dixitq́ue rurſum Chriſtus.Qui non habet,vendat tunicam ſuam ,& emat gladium . ut oſtenderet licere vnicuique moderate ſe defendere,hoc eſt vim ui repellere(vt dicimus nos,& cum moderamine inculpatæ tutelę.) vt animaret Apoſtolos ad defenſionem ſui Magiſtri, haberentque animum præparatum. vt comprobaret eis non defuiſſe reſiſtendi facultatem hoſtibus.Et ut denique doceret materiali gladio eccleſiam indigere etiam Spirituali. Et quanquã iuſſus fuerit Petrus non portare peram,nõ duas tunicas ,neque gladium habere.gladio tamen ſe munierit,id tamen non ab re fecit, quia timebat inſidias & ad ſui defenſionem quidem. Et præter hæc ſciendum eſt rurſus,Gladij ius olim necandi militis,Auguſtum,conſulibus, proconſulibus , proprætoribus atque præfectis ademiſſe.& amplius Cæſaris Gladium, ſuſpenſum in templo Martis,à Germanis olim fuiſſe. Auſumq́ue Caracallam,illum quo Getam fratrem interemerat,Deo conſecrare. Conflagraſſe vero ſolũ. cum ignis in Alexãdria Templum Serapidis inuaſiſſet,quo pariter fratrẽ interemerat, ut Caracalla Getam.eſtq́ue nobis argumẽtum,eiues intra urbem gladio,vti non debere,extra vero ſic, quia ſic conſules faſcibus in vrbe vtebantur tantum,foris uero ſecuribus.vbique vero princeps, vt boni cuſtodiantur,caſtigẽtur vero mali.quod in mandatis,Robertus Sicilię rex,dicere ſolebat. verbaq́ue huiuſmodi erãt. Ad bonorũ cuſtodiã, malorumq́ue vindictam, Gladium portat princeps,& Imperij poteſtatem exercet. Quid quod dicitur quoque in Sacris Literis ſic. viuus eſt enim ſermo Dei & efficax,& penetrabilior omni gladio.

HESPERIDES.

TRES erant , Heſperides Atlantis fratris filię,Aegle,Heretuſa , & Heſperetuſa. quę habebant hortos in Oceano Atlantico,mala ferentes aurea,quæ à ſerpente cuſtodiebantur.Et cum illuc Hercules perueniſſet, Euryſtei Imperio,ſerpẽte occiſo,poma ipſa abſtulit,deq́ue his Iuuenal.ſic.

Quam ſi fortunas ſeruet eaſdem
Heſperidum ſerpens.

HYMNVS.

Deorum eſt, encomion vero hominum,hoc eſt laudatio.

HELIVS ADRIANVS.

Adrianus L. Commodum Cęſarem deſignauit,

uit, Seuerianum vero & Fuſcum eius nepotem, qui id grauiter ferebant interfici iuſsit. Commodus tamen, viuente adhuc Adriano, profluuio ſanguinis extinctus eſt. Idem Adrianus vero, alterum elegit Aureliū Antoninum qui Pius dictus eſt, quique Imp. factus Commodum poſtea Commodi filium & M. Antoninum verum ſibi adoptauit. reliqua Dion.

HORTENSIVS.

Hic, vir erat (vt memoriæ proditum eſt) ex profeſſo, & omnino mollis, qui in præcinctu ponebat omnem decorem, veſtitu ad mundiciem curioſo. Imò quod in ſpeculo faciem componebat, ſeu quærebat, vt bene amictus iret. Togam inſuper corpori ſic applicabat, vt rugas non forte, ſed induſtria locatas artifex nodus aſtringeret. Et ſinus ex compoſito defluens modum lateris ambiret. Is quondam, quod incederet elaboratus ad ſpeciem, Collegę dę iniuriis diem dixit, quod ſibi in anguſtiis obuius, offenſu fortuito ſtructuram togæ (ride ſi placet) deſtruxerat, capitaleque putauit, quod in humero ſibi locum mutaſſet. nec id ſilentio inuoluens, quod eum Piſcinarium vocabat Cice. & L. Philippum ſimul, quod precioſiſsimas haberent piſcinas, piſcibus plenas & abundantes.

HIPPOPOTAMVS.

Equus fluuiatilis eſt, quem pingebant Aegyptij, horam ſignificare volentes. Et dictu mirum eſt, quod in Euripo temporario, eum & Crocodilos quinque, M. Scaurus, vir ſanè nobilis & Magnificus, aliquando oſtenderit.

HAERESIS.

Ranæ coaxātes opera Pij V. Summi Pont. hoc anno creati, inſtinctu Spiritus Sancti, conticeſcunt. Olim Arriana, pullulabat temporibus immaniſsimi illius tyranni Attilæ Hunnorum regis. Atiusque ipſe vnde ortum habuerat cacando mortuus eſt. Imò quod viſcera eius in ſeceſſus cuniculum defluxere omnia. Et ad propoſitum, hæreticus eſt, qui præter veritatem aliquid machinatur, Græce Αἱρετικὸς dicitur. Græcaq; vox eſt, Latine ſectam ſonat. Et ſicut qui venerant, vt comprehenderent Ieſum, dicentem, ego ſum, ceciderunt in terram, ita cadunt omnes, & hæretici ſunt, qui ſermoni diuino aduerſantur. Et ſi olim in columnis Atticis, quæ Eleuſinæ extant, inſcribebantur bona publicata eorum, qui in Deos impij fuiſſent, quanto magis hæretici nunc qui male ac perperam ſcripturas interpretantur, ſeueriſsima pœna ſunt caſtigādi. Quibus reſtitit olim quoq; Moyſes, qñ populo Iſrael dixit. nō addetis ad verbū qđ loquor vobis, nec auferetis ex eo. Noſtri fuſius de hęre. & Manicheis.

HEV PATIOR TELIS VVLNERA FACTA MEIS.

Inquit Poeta, nimirum ſi in montibus Gelboe quoque Saul, ſic ſuo ſe gladio tranſuerberault. Et ſi ſuo Goliæ caput imputatur. Et ſi Chorebus Troiæ ſeſe armis hoſtium inſtruit, armatuſque ſic multos Danaum Orco demittit. Paratque aliquis interdum vni foueam, & ipſe in eam incidit. Et ſi compedes quos ipſe faber fecit, geſtat. notaque tandem Perilli hiſtoria.

HONESTAS.

Themin, hoc eſt honeſtatem, rerum publicarum ſeruatricem, dicit Pindar. Cuius gratia noluit Auguſtus mulieres intereſſe ſpectaculis Athletarum, quia nudi ſe exercebant in campo. Et Lauro vrbe per obſidionem capta, cum muliere deprehenſa miles ei digitos per obſcena adhibuiſſet, & conuiciaretur eam, ſibi oculos eruit, commotuſque ob id Sertorius cohortem omnem infamem ad ſimilia, & arrogantem, quanquam ex Romanis conſtaret interfecit. Imò quod inter iuris præcepta, vt dicimus nos, hoc vnum præcipuum eſt. Honeſtè viuere. Et nimirum (inquit Euripid.) non honeſtè uiuere magna calamitas eſt. In Lupercis adhuc honeſtatis cauſa prohibiti ſunt adoleſcentes nudi, currere, ab eodem Auguſto. Et puellæ intereſſe nocturnis ſecularium ludorum ſpectaculis abſque præſentia propinquorum ſeniorum. Honeſtatis ſimbolum pulcherrimæ virginis ſtatua eſt. Homo inter duas mulieres conſtitutus, quarum vna ſit vtilitas, altera honeſtas, ab illa ui protrahitur, ab iſta eminus reuocatur. Nec ſplendore generis honeſtum à turpi ſeparamus, ſed vitæ innocentia, & integritate, ſicque honeſtus onuſtus eſt, vt præclare inquit Hora. ſic.

Quod placui tibi, qui turpi ſecernis honeſtum,
Non patre præclaro, ſed uita & pectore puro.

honeſtum eſt etiam honeſta inter multos dicere. eo ipſoq; dicitur, quod inhoneſtum non eſt, ut iuſtum, locuplea, & gratum pariter. Stoicumque eſt axioma, nil nobis licere, pręter id quod honeſtum eſt. Nec utilitas priuata, vel amicitiæ ratio, imò nec ipſa Reſp. debet quenquam ab honeſtate auertere. Viriſque fortibus, optabilius, mortem oppetere, quàm turpiter uiuere, id unum adhuc neque omittentes, honeſtatem animum, uoluptatem uero corpus ipſum, reſpicere. quodque Athenienſes bene ſciebant, quæ honeſta eſſent, ſed non faciebant. Eſt uerum pro complemento quod noſtri honeſtum quandoq; pro diuite ponunt,

ponunt,ſed inuſitatum eſt.l. cum hij.§.ſi annos. ff.de tranſac.

HYEMS.

Senis menſibus, diuiditur æſtas, & hyems, namque æſtas ab æquinoctio vernali, incipit, & æquinoctio autumnali finitur.l.j. §. æſtatē. ff. de aqua quot.& æſti.vel & aliter dicam, quod menſe decembri,capricorni ſigno incipiat, æſtas vero,Iunio,Cancri.duoque extrema hæc, Solſtitia vocant.Ver aūt in ariete,initium habet, Martio. & autumnus in Centauro, Nouembri. Hyems rurſum deformis eſt, & ſenectuti comparatur, vnde Iuuenal.

Stridebat deformis hyems,
Ocioſumque reddit animal.

Aeſtas vero & calor motum excitat. Hyemis ſimbolum eſt aper, à quo Adonis intereptus eſt id eſt,Sol,quia(vt dixi) hiſpidus eſt & aſper. Et ſic quaſi vulnus ſolis eſt, tuncque terræ inferius Hemiſpherium, & dies breuiores, quam phiſici Proſerpinam vocant.

HYPOCRITA.

Hypocritæ obſtipo capite.i.inclinato, incedere conſueuerunt,ſigentes lumine terram. ſuntq; in templis,vt ſophiſtæ in ſcholis, Nebulones in contractibus,& Sycophantæ in foro.aliud habēt in corde,& aliud in vultu,& in ore, Curios ſimulant, (vt poeta inquit) & Bacchanalia viuunt. Nulla tamen hypocriſis, nihilque fucus ipſius, vbi vera virtus affulſit, ipſiusque ſimbolum eſt Crocodilus, qui plorat, dum hominem vorat, vnde prouerbium etiam fluxit. Crocodilinæ lachrimæ.Hypocrita quoque maritimis ſcopulis, comparatur,qui aqua operti atque ignoti maximum afferunt periculum nauigantibus.

HONOR

Premium virtutis eſt,iſque mihi videtur, qui non propter ſpem futuri beneficij, ſed propter magna merita claris viris defertur, inquit Cice. Siqúe mediocris fuerit,augebitur, nimius vero euaneſcet.Fugientem ſequitur, & (vt dicitur in Euangel.)non poteſt ciuitas abſcōdi ſupra mōtem poſita.non eſt tamen ſine onere, ſiue labore,vnde fit vt cum H.litera ſcribatur, & quadam vehementi cordis ēt aſpiratione pronuncietur. Et cum ex conſuetudine miles eligitur, maxilla ſibi percuti ſolet,vt eo argumento planè intelligat etiam,quod multos labores, multaque ſuſtinebit incommoda.quod tradunt noſtri in l.j. in §.j.ff.de mili.teſta. Nauali corona inſuper donatus eſt olim,ab Auguſto.M.Agrippa, qui honos nemini ante eum habitus eſt, quippe quod mare pyratarum inſidijs,hominibus infeſtum, ſecurū prorſus,& nauigabile,reddidit,vnde Maro.

Tempora nauali fulgent roſtrata corona.

Honores multi à Senatu decreti,Cæſari, cum ex Hiſpania quintū egiſſet triumphū, & maxime, vt pater patriæ appellaretur,ſacroſanctusque eſſet & perpetuus dictator, pro vt in eiuſdē nummiſmate ſcribitur,quod & aeneum, & argenteū habeo ego pulcherrimum. In honorem defuncti patris, edidit primus D. Iunius Brutus gladiatorium munus.Et non modo patris, verū ēt patrui, Carthagini nouæ, Haſdrubal. Honoſque maximus erat ſepeliri in campo Martio, vbi ēt Cæſaris corpus crematum eſt. Honori aperto capite rem diuinam faciebant Veteres, quippe qđ illuſtre quiddam eſt patens & apertum. hinc Honorimi ab Honoris æqualitate milites Cyri dicti fuerūt. Et Honorarij ludi, qui à prætoribus, in prætura exhibebantur,& honorarium ius ipſorum vt noſtri aiunt,L. Ius autem ciuile & ſeq. ff.de iuſti.& iu.& honorarius tumulus, honoris cauſa factus.& honorarium ſalarium.l.j.§.in honorarijs.§.ſi eni.ff.de va.& extraordi.co. l. properandum.§. illo.C.de indi.& honoraria tutela. l.iij.§.j. ff. de admi. tu. l. ſi quis tutor.§. qđ ergo.ff.de ritu nup. Eſt verum pro complemento, quod nobis gradatim non per abrupta conferendus eſt,quia caſum appetit, qui poſtpoſitis gradibus ſic petit aſcenſum.l. nam & Seruius & ibi Bal.ff.de nego.geſt.quodque honoris templum olim ingredi non poterat qui prius templum virtutis ingreſſus non fuiſſet,& quod nimius deniq; Seiano exitium peperit,vt Iuuenal.ait,ſic.

Ardet adoratū populo caput, et crepat ingēs
Seianus.

HAERES.

Quis ſit hæres,ſatis notum omnibus eſt, verū ſcias,qđ Veteres,olim dominū appellabant.§.ſi. inſti.de hæ.qual.& diffe. quodq; hæredes quidā extranei ſunt, quidam intranei, hique ſunt qui veniunt ab inteſtato.ſuccedentium vero ſpecies tres. Aſcendentium,deſcendentium & collateralium.dixique ego,in authē. hoc inter liberos in §.ſi quis.C.de teſta.Bal.conſi.cexcij. volu. ii. Et quod Ptolemæus Cyrenarum rex, hęredem Po. Ro.reliquit.Et Nicomedes Bithyniæ, moriens. & Attalus Eumenis filius. Vnde Horat. neque Attali.

Ignotus hæres, regiam occupaui.

Et Flora meretrix. & (vt inquit Iuuenal.) quod.

Si damnoſa ſenem iuuat alea, ludit & hæres
Bullatus,paruoque eadē mouet arma fritillo.

Eſt etiam Anomala, fœmina in feudis excluſa, à maſculis, quæ poſtea illis deficientibus admittitur, vt noſtri ſimiliter dicunt, inſtit. de eo cui lib. cau. bo. adijciun. & ſecundi hæredes denique, ſubſtituti, de quibus nos plene in l. preeibus.C. de impub. & al. ſub. interim Hora.etiam ſic.

vt &

ut & ſcribere ſecundus Hæres, Quid,quod Brutum Cæſaris interfe-ctorem,ab eo in ſecundis hæredibus(aiunt) inſtitutum fuiſſe.

HERODES.

Tres fuerunt(vt memorię proditum eſt) Aſcalonitas, qui interfecit infantes. Antipas, qui in paſsione deriſit Chriſtum,atq; etiam Io. Baptiſtam decolauit. Et Agrippa deniq;, qui Petrum incarcerauit, capitiſq; ſupplicio Iacobum affecit. Fuit etiam vnus ex Hircani filiis, qui cũ poſt patris mortem virtute præſtaret, à M. Antonio Iudęæ rex creatus eſt.

HOMO.

Quia homo in vita eſt quaſi hoſpes, in aliena domo, vitæ rurſum commodatus, non donatus, breuiq; viuit tempore (vt dicebat Sãctus ille vir, Iob) multis miſeriis repletus, amet Deum, ſæculum contemnat, voluptates deſpiciat, virtutibus operã det, ſit in eo pietas, religio, fides, ſpes, charitas, & caſtitas. Et conſideret amplius, quod miraculum ingens eſt & diuinum, animal manſuetum, ſagax, prouidum, multiplex, acutum, memor, præclara quadam conditione à Deo optimo maximo generatum, vt ſolus eſſet rationis & cogitationis particeps & omnium rerum menſura. quodq; cum ſolum erexit, ad cœliq; quaſi cognationis domiciliiq; priſtini, conſpectũ excitauit. Vnde Ouid. pronaq; cum ſpectent animalia ſingula terrã: Os homini ſublime dedit cœlumq; videre iuſsit, & erectos ad ſydera tollere vultus. & ανθρωπον, ideſt ſurſum ſpectans, vocatus eſt. Imò quod magna & mirabilia fecit, ſed nihil maius aut mirabilius homine. Nec ab re, Menander dicebat, ſuauiſsimam rem eſſe hoĩem, ſi ſit homo. Sentiens, qui aliquo vitio ſunt contaminati, non homines eſſe, ſed Belluas. Et cum ſit induſtria ingenio, intellectu, aliiſq; animi eximiis dotibus ornatus, diuinæ naturæ ſimilis eſt. quamobrem dixit etiam Deus ipſe, faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, appellabanturq; homines olim Dij, vel ob miraculum virtutis, vel in adulationem potentiæ, vel ob beneficia, quibus erant ad humanitatem compoſiti. homo rurſus, ſimulachrum Dei eſt. Opus vltimum, inductus in hunc mundum, quaſi in domum iam paratam & inſtructam. In homine eſt forma, ſanitas, vires, & opes, ſed prudentia dux eſſe debet, à qua poſtea temperantia, iuſtitia, & fortitudo deſcendat. prudentia, affectus moderandi ſunt, ira, cupiditas, libido, quoniam hæc(ex elementis enim repugnantibus, creatus eſt, vt mundus) vltionem, opes, voluptateſque deſiderant. Et breuiter homo homini, ſemper prodeſſe debet, inter quos natura (vt inquit Iureconſul. noſter, Florenti. in l. vt vim. ff. de inſti. & iur.) cognationem quandam conſtituiſſe videtur, vſque adeo vt Athenienſes, non parricidas, non plagiarios, non depeculatores, publicæ execrationi, qua ſingulis annis vti ſolebant, noluerint obnoxios eſſe, ſed qui vel roganti viã oſtendere, uel lumen accendere, uel aquam ex profluente debere recuſarent. hæcq́ue de homine, dicta ſufficiant nunc, ex quo alibi, quandoque etiam multa, à me tibi explicata non deerunt ad idem. Et ſi quid addendum eſt, id ſolum addas uelim, quod ſi probitatem deſerat, homo etiam ſtatim eſſe deſinit, ex quo diuinæ conditionis, ad cuius ſimilitudinem formatus eſt (ut paulò ante diximus) particeps eſſe non poteſt, nanque tunc uertitur in Belluam, auaritia in lupum, detractione in canem, fraude in uulpē. ira in leonem, timore in ceruum, ignauia in aſinum, in ſuem libidine, & inconſtantia denique in au. m. Et factum eſt iam tritum ſerm ne prouerbium. ανθρωπος ανθρωπω θεος η δαιμονιον, ideſt homo homini Deus, aut demonium.

HORA.

Horis uigintiquatuor dies noxq́ue conficitur. Et quattuor tempora, quibus annuus orbis impletur, horæ uocantur. Et Apollo, qui eſt Sol, etiam Horus. dictuq́ue mirum eſt, quod Aegyptij Horam ſignificare uoleutes, equum fluuiatilem, ideſt Hippopotamum pingebant. refertq́ue Hiero. Maggius, uir alioquin eloquentiſs. deq́ue literis benemeritus, in Miſcellan. ſuis elegantiſs. ſcituq; dignũ eſt, quoniã confert plurimum ad id, de quo noſtri in l. more Romano. ff. de fer. Et nos alibi ſæpe, ex duodenario, mictu animalis, Serapidi in Aegypto dicati, horas dictas fuiſſe, ſicq; diem in xij. diuiſum fuiſſe. prout etiam in d. l. more Romano. dicitur.

HYLAS.

Thiodamantis regis filius, fuit, cui pater alimenta negabat quamobrem eum occidit Hercules, deinde ad Aſcanium flumen miſſus Hylas ad hauriendam aquam à Nymphis ob ipſius pulchritudinem (ut fabulãtur Poetæ) raptus eſt. Hinc Iuuenal.

nulli grauis eſt percuſſus Achilles
Aut multum quæſitus Hylas.

HOSPES.

Hoſpitij ius ſanctum eſſe debet, ideo adiuua me tanquam hoſpitem, dicebit Teucer Aiacis frater, Telamonis filius, Helenæ. Nec hoſpes, naufragus, idoneum prædæ genus eſt. imo co-

gendus aliàs, vt nobiſcum maneat, iuxta illud Euangel. & coegerunt illum dicentes, Mane nobiſcum. eſt verum ſi quis inciderit in puram ciuitatem (inquit Euripid.) quanquam nomine ciuis ſit, quod tamen os ſeruile muteſcit, neç habet loquẽdi libertatem. Nec ingratus eſſe debet amplius, vt miles olim naufragus, qui amanter à Macedone quodã hoſpitio exceptus, poſſeſsionem eius à Philippo rege impetrauit, dono datur libenter, ſed cum ei negotium narraſſet Macedo poſſeſsio ſibi reſtituitur, Stigmate vero miles in frõte ſiguatur, hmõdi. Ingratus hoſpes. & ad propoſitũ, ꝙ laude dignũ ſit aliàs quẽquam hoſpitio accipere, teſtatur Hora. ſic.

Egreſſum magna, me accepit Aricia, Roma
Hoſpitio modico.

quo ſtigmate notari quoq; debuit olim Vliſſes, qui Aeoli & Tytimnię hoſpitum filias corrupit,

HISTRIONES.

A ludo ludiones, hoc eſt Hiſtriones, & viri ſcęnici, appellati fuerunt, & ludia carmina amplius quæ in ſcæna recitantur, vnde non ab re Iuuenal.

Nupta Senatori comitata eſt Hippia ludium
Ad Pharõ, et Nilũ, Famoſaque Mania Lagi,

HERCVLES.

Idem quod glorioſus ſonat Hercules. victor, laborum amator, (qui xxx. fuerunt. quaſi Heraclea ideſt aeris cleos, gloria Solis, & illuminatio, & Sol, cuius imitatione (ſigna enim xij. annuo curſu, Zodiaci, luſtrat & conficit) xij. laborea etiam prætæteris, confecit & ipſe. Hercules Muſageces dictus quoque eſt, ideſt comes duxque muſarum. Statura ſeptem pedum fuiſſe ferunt, quam longitudinem homines excedere non poſſunt. Commodus Imp. ſe Herculem vocari iuſsit, & pingi. Menſique Septembris, Herculis nomen impoſuit. Hercules Cycnum Martis filium neci dedit. Etcatum & Euritum Neptuni filios, duplicis naturæ, (duo enim capita, manua quattuor, totidem pedes, vnum corpus habebant, ea de re bellicoſi in præliis fortiter dimicabant) inſidiis occidit. Augeam Eliorum regem ob fractam fidem captiuum, manu obtruncauit. Ex Heſperidum hortis, ſuperato Dracone cuſtode aurea mala tulit. Qui vagus etiam appellatus eſt, quippe quia maria ſulcauit, variaſque peragrauit terras. Hinc Hora.

Hac arte Pollux, & uagus Hercules
Innixus arces attigit igneas.

Et μελαμπυγος hoc eſt minime mollis. Et Alcides, ideſt fortiſsimus, inuictiſsimuſque, vnde alibi Proper.

Audiſtis ne aliquem tergo qui ſuſtulit orbem,
Ille ego ſum, Alcidem terra recepta uocat.

nemoq; eſt, qui Herculem vnquã viſus ſit (adhuc dicebat Euripid.) metuentem hoſtilem manum. Cui in ſolitudinẽ egreſſo, & cogitãti, quę nã via foret eligẽda, duę ad cũ acceſſerunt mulierea obuiã, virtus & voluptas, orantes, quarum illã potius, quàm illã elegit. Pallas ei peplum, ideſt veſtem, qua vteretur pacia tẽpore, clauã & thoracẽ vero, Vulcanus, quæ ſibi vſui eſſent in bello, dono dederunt. primus omnium leonis inſigni vſus eſt pariter. Promachus ẽt præter cætera, dictus, ideſt propugnator. Et Rhinocoluſtes, quod Caduceatoribus, qui ab Orefomeniia ad tributum poſcendũ miſſi fuerãt, ad contumeliã nares præcidit. Diomedẽ rurſus Thracię regem, expulit, & Buſyrim Aegyptiorum. Cacũ deniq; interemit. Antheũ, & Cychnũ. & quanquam hæc omnia ita ſint, & pluaquàm vera, ei tamẽ obtrectatorea nõ defuerunt, dicẽtes illũ erronẽ & vagabũdũ, atq; multibibum, cui Cyathum quoque (vt Baccho Cantharum) dicabat antiquitas.

HORTATORIA.

Hortantis aduerbium eſt, agedum, quo ſæpiſſimẽ Homerus vtit. Agite dũ, tutamini R.P. ſolitę virtutis memores, dicebat Neptunus Atticibus in bello Troiano. aliter vero Maro. ſic. & Cice.

Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito.

Ne contrahas aut demittas animum, neúe te obrui tãquam fluctu negotij magnitudine, ſinas. Verbaq; hæc in pugna dicebantur. Sta miles, hic optime manebimus. pulcherrimaq; erit formula ſi ſic dixerimus nos. Tu fac in augẽda gloria, te ipſum vincas. hoc tibi propoſito fac vt ad ſummam contendas. Te hortor vt omni cura in rẽp. incumbas, hoc eſt animi, hoc eſt ingenij tui, hoc etua ſpei quam habere debes, amplificãdæ dignitatis tuæ. Quamobrem te hortor magnopere mi Cicero, vt nõ ſolũ orationes meas, ſed hos etiã de philoſophia libroa, ſtudioſe legas. Vel ſic. In illã igitur curã incumbe mi Plance, vt, ne qua ſcyntilla teterrimi belli relinquatur, quod ſi factũ erit, & R.P. diuino beneficio affeceris, & ipſe æternã gloriã conſequere. Reipub. cauſa te hortor, vt ne cui quidquã iuria in tua prouincia eſſe patiare, atq; vt oĩa referas ad dignitatem, qua nihil poteſt eſſe pręſtãtius. Vel ſic. In rebus tã ſubitis, tamq; anguſtis, à Senatu cõſiliũ ne petendũ putes, ipſe tibi ſis Senatua, cures vt ante factũ aliquod à te egregiũ audiamus quã futurũ putemus. Quãobrẽ mi Plance incũbe toto pectore ad laudẽ, ſubueni patriæ, opitulare collegę, oĩum gentiũ cõſenſum, & incredibilẽ conſpirationẽ adiuua. Item. Perge igitur vt agis, nomenq; tuũ cõmenda immortãlitati. Vel ſic. Eã facultatẽ habes maximã, quã, quãdo cõplexus es tene, perfice vt ne minus R.P. tibi, quàm tu Reip. debeaa. Moneo te atque hortor vt in Remp. omni cogitatione curaq; incumbas. Incũbe in eã curã, & cogitationem quæ tibi, ſummam dignitatem & gloriam afferat,

Te non

Te non ſolum hortor, ſed planè etiam oro, ut tota mēte, omniq́ue animi impetu in Remp. incūbas. Sic moneo ut filium, ſic ſuadeo ut mihi, ſic hortor ut propriū & amiciſsimū. Vel ſic. hortor te ne ampliora quæras, nihil enim eſt tāto felicitatis culmine, quo conſpicuus es, anguſtius. Vel ſic. Non alienum tamē à tua dignitate erit quod ipſi Agamemnoni regi regum fuit honeſtum, habere aliquem in conſiliis capiundis Neſtorem. Tu fac fortem animum habeas, quem ſemper habuiſti. Prouinciam tuo potiſsimum dignam ingenio ſtrenue cœptam fortiter obeas, ætate flores, ingenio polles, bonis literis affatim inſtructus es. Item. Gaudeo te productum in hoc Theatrum Orbis ampliſsimum, in quo poteris eruditionis ac prudentię tuę ſpecimen tot Heroibus, tot doctiſsimorum hominum conuentui ædere, quod vt facias te hortor. Vel ſic. Contende quęſo, atque elabora non modo vt his rebus dignus fuiſſe, ſed etiā vt illa omnia tuis artibus ſuperaſſe videare. Hæc dico tibi vt videar non te dormientem excitaſſe, ſed currentem potius incitaſſe. Neruis omnibus tibi contendendū eſt, vt maximam tuorum de te expectationem ſuperes, id facile perfeceris, ſi naturæ & felicitati tuę, addideris induſtriā parem. Vel ſic. Totis viribus adnitere ut ſpem quam optimam de tuo ingenio tuaq́ue eruditione, concepit pater tuus optimus vir, non æques modo, verum etiam ſuperes. Age modo, perge aſſumptum iter, excita te ipſum, adde geminum calcar ingenio, hinc honoris hinc pudoris, mane cœpiſti, noli ſub meridie torpere. Sunt iſthic Muſæ, ſunt Syrenę, hortor te vt obturatis auribus, quemadmodum Vliſſei Socij, cera, Syrenarum cautus fugias, Muſis vero virginibus adhęreas. Sexcentaq́ue huiuſmodi ſunt, non aliter ſcribenda, hæcq́ue ſufficiant, non omittentes tamen vnum hoc vltimo ſcitu dignū quod olim Horta, vxor Romuli culta eſt, cuius ædes claudi nunquam ſolebat, quippe quia præclari aliquid fieri ſemper hortabatur. quodq́ue (vt noſtri dicunt) non mandat qui hortatur. l. ob hæc verba. ff. de his qui not. infa.

HOSTILIVS MANCINVS.

Iſte Acdilis Curulis erat, quē noctu Manilia Meretrix lapide percuſsit, cumque diem ei ad populum dixiſſet, lapidem & vulnus oſtendens, prouocauit Manilia ad Tr. plebia, dixitq́ue ipſa pariter, Mancinū lapidibus depuliſſe, vi in ædes ſuas irruentem. Hoc eſt vim vi ſibi (vt noſtri dicunt) repellere licuiſſe. l. j. §. eum qui. ff. de vi & vi arma. l. vt vim. ff. de iuſti. & iu. c. ſignificaſti, de homici. ſtatimq́ue abſoluta eſt.

HERODOTVS.

Sat erit huius viri, Epitaphium, ponere (aliàs qualis) quantusq́ue hiſtorię ſcriptor fuerit, ſatis conſtat & innoteſcit omnibus) huiuſmodi ergo eſt. Hærodotū Lixi filium, tegit puluis hic defunctum. Ionicæ veteris hiſtoriæ præfectum, à Dorienſium patria germen.

HERBA

Parnaſia, Laurus eſt, Apollini ſacra. Eſt etiam Leonis, Apium ſcilicet, quo Nemęi victores coronari ſolebant. Sic dicta, quia Hercules Leone Nemæo deuicto, ludos ipſos, antea ab Archemore inſtitutos, ad potiorem redegit ſtatum. eſt & Coronaria, quam græci λιβανωτις, à thuris odore vocant, latini vero Marinum rorem. Et Parthenium, à virgine Minerua, quia παρτενος Græce virgo dicitur, eſt & Dodecatheon, quę in aqua epota omnibus medetur morbis. & Ephemero, quæ moritur eo die quo naſcitur. Sic homo (conqueritur Pinda.) vnius diei vitam ducit miſerrimam. Cętera Dioſcorides, quiq́ue herbarum virtutes conſcribunt.

HOMICIDIVM.

Mors omnium eſt, homicidium peſsimorum. Homicida qui fratrem ſuum odit. quiq́ue poteſt hominem à morte liberare, & non liberat. Homicidii reus eſt (inquit etiam Plato) qui nō amat amantem. Et qui iure occidit dimittendus eſt, qui iniuria, proſequendus. Si homicidium quoque fuerit caſuale, venia erit dignum. alias ſub teſtibus punietur, ad vnius teſtimoniū vero nullus condemnabitur. Cętera noſtri, & alij qui de homicidio fuſius tractant.

HVMANAE RES.

Nihil ſolidi habent, & magna ex parte (ni fallor) curarum actuumq́ue noſtrorum vmbris eludimur. Pelagus inquietum, aduerſisq́ue flatibus procelloſum, ſcopuli & Syrtes imminentes vndiq́ue, uſque adeo ut difficilis prorſus ſit nauigatio. Humanarum (rurſus) rerum inconſtantiam, Cice. ex eo potiſsimum arguit, quod Athenarum urbs eo redacta ſit, ut in ipſa Athenis Athenæ quærantur. Quid, quod errores humani ſimiliter innumerabiles ſunt, quos cum nutricis lacte (ut idem Cice. ait) ſuxiſſe uidemur. Et alibi ſic. Pudet me, atque piget, humanarum quidem rerum uanitatem conſiderantem in nugis (quod aiunt) agere tragedias, & à ueritate ad uulgi præſtigias deflectere, multaq́ue ex opinione, paura vero, ex ueritate iudicare. Fortunæq́ue fides ad propoſitum, res humanas uertere, pariter & euertere. Et ordo communiter in hoc Euripo torrenteq́ue rerum humanarum (quanquam ſępiſsime contrarium eueniat) ut ille prius moriatur, qui prius naſcitur.

HORDEVM.

Corona victoriæ erat & præmium in ludis Ceteris & gladiatorũ etiam cibus. Et inde quoque (quod ſcitu dignũ eſt) hordearium æs, quod pro hordeo equiti Ro. dari ſolebat. reliqua ego alibi latius.

HORTVS.

Quid ſit hortus, omnibus liquet, verum adde, quod hortus in quem introiuit Ieſus cum diſcipulis ſuis, trans torrentem cedron, paradiſum referebat. Nam qui cecidimus in horto paradiſi, vidimus in horto ſalutarem paſsionem initiũ ſumpſiſſe. quodq́ue in horto ſepultus eſt à Nicodemo. Hortos alias ac ad propoſitum generis huius magnificẽtiſsimos habuit Mecœnas in Exquilijs. Et Lucullus pariter, in quibus Meſſalina Claudij vxor occiſa fuit. & in Ianiculo Cæſar. & hortum aliter Macellum, Lacedæmones vocabant. Inq́ue hortis Heſperidum, fructus (fabulantur poetæ) ſunt perpetuo virentes. vbi Dracone cuſtode ſuperato, ferunt Herculem quoque, mala aurea tuliſſe. quodque hortorum magiſter fuit Ariſtoxenus, & Epicurus. Vnde Proper.

Illic uel ſtudijs animum emendare Platonis.
Incipiam, aut hortis docte Epicure tuis.

vel miſsis his omnibus dicamus ſic nos. Si nõ diues Alcionij hortus, Corycij ſenis ſaltem pauperis nonnihil holuſculorum proferet.

HOMERVS

Omnium poetarum optimus, diuiniſsimusq́; inſignium tragicorum Dux & Magiſter primus. floruit temporibus Syluij Agrippæ, qui in Italia regnauit an. xl. Eumq́ue laudum ſuarum Buccinatorem habuit Achilles. Cuius Ilias oſtendit etiam quantum calamitatis afferat libido. Odyſſea vero virtutis exempla exprimit. Et quẽ ob id admirabatur Crantor Soleuſis, Xenocratis auditor. Ex quo nemo eum, in magnis ſublimitate, in paruis autem proprietate ſuperauit. vnde quidã,

Offuſcat ſplendore ſuo Lunam omnia & aſtra.
Phœbus, dum medio uertitur axe poli:
Infundit tenebras ſic cũctis magnus Homerus
Vatibus, illuſtris pieridum radijs.

Et quanquam ita ſit, Pythagoras tamen, eum de arbore ſuſpenſum dicit, pœnas dare, impietatis ac vanitatis. Vinoſumq́ue aliter ſic vocat Hora. *Laudibus arguitur uini uinoſus Homerus.* Ferunt inſuper eum natum ex adulterio, non cæcum, verum quod apud Ithacam obcæcatus eſt, & cũ acceſsiſſet Cumas, accerſitus, quia Cumei cæcos vocant Homeros, qui prius Meleſigenes vocabatur, Homerus appellatus eſt. Cuius epitaphiũ Smyrnæ legitur huiuſmodi.

Conditur hoc tumulo uates diuinus Homerus,
Heroum cecinit, qui bene geſta Ducum.

HVMILITAS.

Quia humilibus dat gratiam Deus, ſuperbisq́; reſiſtit, quanto maior eſt quiſque, tanto magis ſe humilẽ debet in omnibus oſtẽdere. Quandoquidem humiliantis oratio, nubes penetret. Humiliemur igitur ſub potenti manu Dei, & faciamus quicquid præceptum eſt nobis, & ex corde dicamus Serui inutiles ſumus, vt Petrus, quando dixit pariter, exi à me domine (procidens ad genua Ieſu) quia homo peccator ſum. Vel, vt Centurio, q dicebat pariter, Domine, noli vexari, nõ enim ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, peccator enim ſum, & aliquando Idola colui. Nauiculam hinc aſcendebat Chriſtusmet piſcatorum, & Aſinum vt humilitatem oſtenderet. quæ deprecãtis premium meretur. pœnam vero ſuperbia contemnentis. Hincq́ue quandoque interrogatus philoſophus ille moralis, Aeſopus Phrygius, q d ageret Deus, ſublimes (inquit) detrudit, & humiles extollit, iuxta illud etiam diuinum. Depoſuit potẽtes de ſede, & exaltauit humiles. nec ab re poeta Lyricus, lingua Italica ſic, conſiderans quoque Nazaret Ciuitatulam Galileæ, & Bethleem, non Hyeruſalem vel Romam, pro locis conceptionis, educationis, & natiuitatis elegiſſe.

Tolſe Giouanni dala rete & Piero,
E nel regno del Ciel fece lor parte.
Di ſe naſcendo a Roma non fe gratia.
A Giudea ſi, tanto ſour'ogni ſtato
Humiltate eſſaltar ſempre gli piacque.

Diſcipulos ſuos inſuper toto diſperſit orbe non conſulari trabea, non Imperiali diademate, non laurea triumphali, non philoſophorum ſententijs, non oratorum floribus, non aculeis Sophiſtarum, non deniq́ue verbi ſapientia. Non etiam inter eos fuit Cæſar qui cogeret, non Plato qui doceret, non Ariſtoteles qui argueret, non qui ſuaderet vt Cice. Sed homunculi & piſcatores, qui tamen loquebantur magnalia Dei. Eoq́ue magis (ſi magnis parua componere licet) laudandus Pruſias, Bythiniæ rex, qui ſe libertum Po. Ro. eſſe dicebat, quanto execrandus Cæſar, qui ob id, cum ſe non humilem præſtitiſſet, ſed elatum, arrogantem, & ſuperbum, in Senatu à coniuratoribus trucidatus eſt. reliqua nos alibi latius.

HAEDERA.

Baccho & Apollini communis eſt hædera, quippe quia nihil præclari citra Bacchi Cyathos ędimus.

HVMANITAS.

Maxima certe fuit humanitas Auguſti, quando militi libellum porrigenti dixit (timide enim forte id faciebat) putas me te aſsẽ, dare Elephãto? qua maxime præditi erant etiam (vt memoriæ proditum eſt) Laertes, Vliſſes & Traianus. Et

vere

vere ſine ea,non modo non bonus quiſquam,ſed nec homo quidem dici poteſt. Et ſi beneuolentiã captare voluerimus, ab humanitate alicuius, ſic dicere poterimus. Nolui amplius abuti tua humanitate. Vel ſic. tantam humanitatem ſum expertus ſemper, vt ipſa humanitas non potuiſſet eſſe humanior. Singulari tua humanitate, nõ minori cum laude,omnes uincis quam eruditione. Vel ſic poſtremo. Qui non audet apud te dicere,tuam humanitatem ignorat,qui audet vero (vt ille apud Cęſarem declamans) magnitudinẽ.

HISPANIA

Triplex eſt,Taraconẽſis, Bætica, Luſitania. Et hinc Iberus fluuius, citerioris, vnde Hiſpani quoque Iberi appellati fuerunt. Et ſic Catul. ait, ob id,

audiamq́; Iberum.

Narrantem loca, facta, nationes. Aerem ſalubrem deinde habet Hiſpania. Aeſtu ardet Africa. Et ventis riget Gallia.

HIERVSALEM

Solyma prius,poſtea quia ἱερὸν templum ſignificat Græce, Hieruſalem ſeu Hyeroſolima vocata eſt. Sancta ciuitas ad diſtinctionem aliarum omnium,quæ Idolis ſeruiebant,& Diis fabuloſis. Mater fidelium, quæ ſurſum eſt. Imò quod trinomen habuiſſe aiunt,quę ſunt,Iebus,Salem, & Hieruſalem. quodq́ue ab Helio Adriano in Heliam ſuſcitata eſt. Et cum Iebus antea vocaretur,à Melchiſedech Salem(ut dixi)vocata eſt, poſtea à Daniel Iebuſalem. Et mutata b, in r a Hieruſalem.

HELIOGABALVS

Siue auitus, Pſeudãtoninus, Sardanapalus, Aſſyrius,& Tiberinus vocatus eſt. Cætera Dion.

HISTORIA.

Hiſtoriæ proprium eſt,vti breuiloquio,& prima lex,ne quid falſi dicere audeat qui ſcribit, ne ue quid vere non audeat. aliàs vulgi opinio. & genus,ab annalibus differens,vti ſpeciebus.blanda, quia regiones cunctas, auditori ante oculos ponit. Bellatorum omnium præbet aſpectum ex tutiſsima ſpecula. Infinitam rerum geſtarum, multitudinem exiguo momẽto homines docet, Aſsyriorum, Aegyptiorum, Perſarum, Medorũ, & Græcorum,quos omnes cernas interdum terreſtrem pugnam,interdum nauticam inire,& in concionibus quoque aliquando conſilia habere. Et quanquam ſapiens fuerit Vlyſſes, Qui mores hominum multorum vidit & vrbes. Sapientior tamen,multo plus eſt, qui extra periculum ſaturatur hiſtoria. quæ rurſum rerum geſtarum igna ros mirifice delectat. Et his qui rebus gerendis interfuerunt, ſuauiſsimam renouat memoriam. Eſt verũ quod pedeſtris,hoc eſt, quæ ſoluta oratione,conſcribitur,inſtitui non poteſt, niſi ocio præparato, nec exiguo tempore abſolui, deq́ue his alibi etiam fuſius dixi.

INTERDICTVM.

QVID ſit,& vnde dicatur,noſtri aper tiſsime declarant, verum proprie ſcias, ad peccata referri, præceptum vero ad recte facta, & mandatum ad medium hominem.

INNOCENTIA

Deo grata eſt. duplex, à peccatis alienatio. Et ignoratio mali,ob ætatem.quæ ſola optimam in poſterum ſpem animo præbet. Vnicum (vt Plato inquit) vitæ ſolamen. Vſq; adeo (apud malorum greges enim hominum nunquam eſt tuta) vt eius fidem habena,habeat etiam,aduerſus omnem calumniam ſecuritatem. l. ſororem. C. de his quib. vt indi. Eſt verum quod quandoq; pro ſimplicitate,vel ignorantia capitur, ſi dicatur vt Dauid. Iudica me Domine ſecundum iuſtitiam tuam,& innocentiam meam. aliàs ſibi potius arrogantiæ vitio,datum id fuiſſet. Et ſcitu dignum eſt,quod antiqui reum innocentem abſoluentes his vtebantur verbis. Feciſſe non videtur.

IVDEX.

Meticuloſa res eſt ire ad Iudicem. Oneroſus ſiue potius tyrannus,qui ęquabiliter vtrique ius non tribuit,reo ſcilicet & actori. Dicunt noſtri quoque quod iudex ordinarius eſt. Item delegatus, & mixtus. Ordinarius, qui ordinariam habet iuriſdictionem, delegatus qui mandatam,no tiſsimiq́; iuris eſt. Mixtus qui in cognoſcendo ordinariam habet, in pronuntiando delegatam, vt auditor ſacri Palatij. dixiq́; ego met alibi ſatis. Dicunt noſtri adhuc quoque, quod factum iudicis reputatur factum partis,& bene. Debetq́; Ius dicens ſeu Iudex, æqualitatem inter omnes ſeruare,& non gratia flecti, aut potentia frangi, vel pecunia adulterari. Et mẽtem adhibere, num iuſta vel iniuſta dicat, ſicuti Rhetoris proprium eſt vera loqui. Neùe ignorãtia labatur iuris, proſpicere. Et breuiter Dei iudicium eſt, inq́; iudicando, iudex vicem Dei gerit. Vnde Ioſaphat iudicibus ſuis. Videte quid faciatis, non enim hominum exercetis iudicium ſed domini, quodcunq́; enim iudicabitis in vos redundabit. Et ad idem ſciendum eſt, quod olim minorum iudicũ erant ſubſellia. Maiorum vero tribunalia & Sellæ Curules. quodq́; in iudicio quattuor cõſiderantur. auctoritas iudicandi, diſcretio boni, à malo, ſententiæ prolatio, & retributio pœnæ, ac glo-

æ gloriæ. Vel & fuſius dicamus ad rectitudinem iudicij, requiri plura. procedi ex lumine rationis, abſque perſonarum acceptione, clamori non cedat, cognoſcatur cauſa, non timore deſideretur æquitas, non alicui in iudicando compatiatur. munera non accipiantur, nec preces admittantur. audiatur pars altera. Menſuram culpę pœna non excedat, et iudicium ipſum denique ad bonnm ordinetur. Scituq́ue dignum eſt, quod iurabat olim iudex, vt ſic obſtrictus, religione, iudicaret, Quęſtores vero, ſeu quęſitores qui prę erant quęſtionibus criminalibus nõ. & ſi iuſſus ſit delinquentem punire, non id niſi poſt dies. xxx. facere debet. l. ſi vindicari. C. de pęn. li ex iracundia tamen ſententia feratur, ne vindicta detur non crimini ſed furori, vt aliquando Theodoſius de quo in d. l. ſi vindicari, & in c. cũ apud. ij. q. iij. Nec id vnum prætermittentes, ad ſalutẽ, promptiorem eſſe debere, & ad noxam pinguiorem, quod Apollinis ſimbolo declaratur, manu dextra (mitto quod dicat etiam Iurecon. noſter in l. Arrianus. ff. de ac. & ob.) gratias geſtãtis, ſiniſtra vero, Arcum & Sagittas. cuius ſignum nemini videre licebat, quod in Aeginẽſium fano erat, præter eos qui ſacerdotio fungebantur.

IVSTITIVM.

Eſt, quando diebus nefaſtis nihil publice agere licebat olim. Liuius plene de his, nosq́ue alibi ſatis. hinc Dion. Iuſtitium propter famem, indictum eſt.

ISMENIAS.

Tibicina nobilis, patria eius Thisbe. non ab re igitur libro noſtro cum aliis, Iſmeniam iuris inſcripſimus, imitatione illorũ qui Azonẽ noſtrũ Tubã veritatis appellãt, Volateranus reliqua.

INSANIA

Philoſophi Inſaniam mentem vacuã vocant. Græci μανίαν. eſtq́ue duplex (vt inquit Plato) cerebri & cordis.

IGNAVIA.

Eſt torpor animi, ignorantia, mentiſq́ue cęcitas. Et vere ingenium, conſeneſcere non debet. Achilles Homericus enim Agamemnoni hanc ignauiam exprobrat, quod mortis inſtar eſſe videatur. cum eſt dimicandum, aliiq́ue militiæ labores tolerandi. nec ab re (inquit etiam Cice.) quod,

Dedecus haud labor eſt, Ignauia dedecus ingens.

vnde qui mane cæpit non debet ſub meridiem torpore, pigroſq́ue viatores imitari, qui dum ſolem cœli medio ſuſpiciunt, multum lucis ſibi ſupereſſe cogitantes, umbras quęrunt, ſeq́ue ſomno, & quieti tradunt. ſero tandem experrecti, inclinatam diem ſeq́ue eluſos intelligũt. ideo poe. & bene ignauis clamat.

Rumpe moras, nocuit ſemper differre paratis.

Namque Seſoſtrix Aegyptiorũ rex, ſi quos debellaſſet populos, acerrime & ſtrenue dimicantes, eo in loco virilia genitalia (vt ferunt) ſculpebat. ſi vero certamine incruento, muliebria. horum ignauiam, fortitudinem illorũ vero ex hoc ſignificans. & ſi turpiſſimum eſſe crimẽ dixero, vt etiam dicit Iſocrat. non errabo.

INFAVORABILIS.

Sententia non eſt, dicit alibi Iurecon. noſter in l. dedit dotem. ff. de colla. bo. ergo fauorabilis (moduſq́ue loquendi eſt) illi, de quo ibi, nec debuit, vtpote ſingulare verbum, prætermitti. & ſimile eſt in c. ad audientiam ibi. inſipientibus, de conſuetu. quod exponitur tamen id eſt minus ſapientibus, non fatuis, ut ſonare videtur.

INFAMIA.

Ad paupertatem ſi adiungatur Infamia, grauior fit. Et qui ut uitet infamiam fortiter pugnat, & mortem oppetit, metu fortis & frigore calidus eſt, iuxta illud.

Boreæ penetrabile frigus Adurens.

Scituq́ue dignum eſt, quod fęminis infamibus olim, eorumq́ue ſepulchris ſic ſcribebant. Dum vixit. quodq́; Acroceraunia mõtes in Epiro infames ſunt propter naufragia. Et quod ſtigma nota erat infamiæ. vnde Iuuenal.

Mitius id ſanè, quod non & ſtigmate dignum
Credidit, huic quiſquã uellet ſeruire Deorũ?

à στίζω quod eſt pungo etiam dicta, quia ſtigma (rurſum) nota erat (vt diximus) & punctum, quo quis ſignari ſolebat. erat etiam ignominia militaris multiplex venæ ſolutio, & ſanguinis emiſſio. pro frumento ordei cibus, tunicas interiores ſoluere, & plerumq́ue foſſam fodere coram exercitu. Et quanquam hęc omnia ita ſint, pro infamia tamen aliquando pœnam poſuit Catul. quando dicit.

Cum longa voluiſti amare pœna.

Deq́ue infamia vulgatum illud.

Pœna demi poteſt culpa perennis erit.

IVLIA

Seueri vxor fuit, Antonini Caracallæ mater. poſt occiſum Antoninum inedia conſumitur. Iuliæ Soror Mæſa. reliqua Dion.

IANVS

Primus æra ſignauit. Rex Italiæ. Cui dicatus eſt menſis Ianuarius. figuraturq́ue cum claui & virga,

virga, quaſi portarum cuſtos, & uiarum re-
ctor. quem Ro. ueteres etiam Quirinum, Patul-
cium, & Clauſium vocabant. Et cum quo Satur
nus regno pulſus, imperauit in Latio. hinc Iu-
uenal.

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, viſamque diu, cum frigida paruas,
Praberet ſpelunca domos, ignemque laremque,
Et pecus, & dominos cōi clauderet vmbra.

pecuniam æream (vt diximus) ſuaſu ipſius Satur
ni, quem hoſpitio ſuſceperat, ſignauit. ex vna par
te Ianus ipſe biceps eſt, ex altera vero nauis ro-
ſtrum, qua Saturnus vectus fuerat. Alij aiunt ru
dem fuiſſe Iani & Saturni. abſque ſigno, ſed à po
ſteris in eorum memoriam poſtea, ſic ſignatam
fuiſſe. & aliter quoque non modo roſtri altera
parte, verum etiam bigę ſigno, ſeu quadrigæ, vel
victoriæ. & vtrunque nummū ſic habeo ego, ſi
gnatum ęreum & argenteum. vnde bigatus etiā
quadrigatus, & victoriatus nummus dictus eſt.
Iano templum clauſit Auguſtus. Et Ianua, quæ
corrupto vocabulo Genua vocatur, à Iano rege
appellata eſt. Ianus primus etiam qui templum
erexit, quique ceremonia inſtituit. & clauſiſſe
eius templum Auguſtum dixi, quia cum duabus
portis etiam pingitur, Belli & pacis, nimirūq;
ſi Patulcius & Clauſius (vt ſupra) appellabatur.
ex quo vnam aperiebat tempore belli, pacis ue-
ro, alteram claudebat. Imò quod ter clauſa eſt
olim primum regnante Numa, Deinde poſt bel
lum punicum, Tertio vero (vt diximus) poſt bel
la Actiaca, quæ confecerat Auguſtus. Et nō mo-
do bifrons, quaſi ad duorum populorum imagi
nem, vel quod pręterita & futura reſpiciat. ſeu
quia Italos planè Barbaros & agreſtes ad vitam
manſuetiorem, & ad Remp. adminiſtrandā pel-
lexerit, pingitur, verum etiam quadrifrons, vt
quattuor anni tempora deſignaret, ver, æſtatem,
autumnum, & hyemem. ſimulachrumque ipſius,
manu dextra numerum. ccc. ſiniſtra vero lxxv.
tenens, ad demonſtrandam anni dimenſionem,
de quo noſtri etiam in l. fideicommiſſa in §. Ari
ſto. ff. qui & à quib.

IMITATIO.

In inuentionibus (tametſi alibi exclamare
videatur ſic Hora.

O imitatores ſeruum pecus) apes imitandæ
ſunt, quæ flores, non quales acceperunt, referūt,
ſed ceras ac mella mirifica permixtione quadam
conficiunt. Et ſi exempla virorum Illuſtrium,
nobiles animos, ad imitandi ſtudium accendere
poſſunt, quanto magis poterit virtus. Duces Ro
mani quoque, imitabantur Camillos, Fabricios,
Regulos, & Scipiones. Philoſophi, Pythagoram,
Socratem, Platonem, & Ariſtotelem. Poetę Vir-
gilium, Homerum, Menandrum, Terentium, &
Plautum. Hiſtorici, Thucididem, Saluſtium, He
rodotum & Liuium. idem Virgilius, Theocritū,
Heſiodum, Piſandrum, Aratum, & Homerum.
Thæſeus, Herculem. Et Cæſar Aegyptios, quia
annum diſtinxit in dies ccclxv. quicquid ex alio
rum opinione de Iano diximus, proxime ſu-
pra. Imò quod Draco acie acutiſſima eſt & per
uigili, naturamque Syderis, ideſt Solis imitatur.
ſic induſtria formicam, vt Ignauia muſcas. Titia
nus, Simia ſui temporis appellatus eſt, quod eſ-
ſet omnia pariter imitatus. Cæſar rurſum Cirū,
magnum illū Perſarum regem, imitabatur. Bru-
tus verbis eiuſdem tribunali inſcriptis, cum præ
tor eſſet, ad imitandum Brutum, proauum ſuum
inflammatus eſt. Catilina Syllę familiaris, ipſius
fuit imitator. Lacedęmones literam λ. ſcutis in-
ſcribentes, imitabantur Meſenij, qui poſt eos in-
ſcribebant. M. Diuturni mores conſenſu utētiū
comprobati (vt noſtri dicunt) legem imitantur
§. ex non ſcripto inſti. de iu. natu. arbitriaque iu
dicia. l. i. ff. de arb. nec aliud eſt poeſis quam imi
tatio. imò quod honeſtiſſimus proficiendi mo-
dus eſt, qui ab optimi ac clariſsimi cuiuſque uiri
imitatione proficiſcitur, quem maiores noſtros
etiam ſeruaſſe nō ambigimus. ſic Cotta & Sulpi
tius L. Craſsi. ſic Carbo Scipionis, ſic Cice. Scę-
uolæ effigiem, imitatione repręſentare conaban
tur. Naturam imitati ſunt veteres, in ędificandis
templis rotundis, delectati. Numa Pompilius à
Tullo Hoſtilio. iij. Ro. Rege imitatus eſt pari-
ter, in ſacrificando. Inuentaque eſt biga, quaſi
Lunę, & quadriga etiam quaſi Solis imitatione.
adeoque neceſſaria etiam et utilis, ut hinc videa
mus quoque, noxalem actionem, quod met.
cauſa, & ad exhibendum perſonales eſſe, in rem
ſcriptę tamen, quia imitatione realium dantur
contra quemcunque poſſeſſorem, ut plene not.
in rub. ff. ſi cer. pet. eoque fit vt nos quoque imi
tari debeamus iura principu, ut inſti. de codicil.
in prin. Et Chriſtum (omnibus prętermiſsis) eu
ius actio noſtra eſt inſtructio. c. ſignificaſti de
electio. nec abre hodie dicitur in Euāgel. Exem
plum enim dedi uobis, vt quemadmodum ego
feci uobis, ita & uos (mei imitatione) faciatis.
quia ſic erimus in Chriſto & Chriſtus in nobis,
quoniam imitatio amplius, ſimiles nos facit iis,
quos imitamur. Quid plura, tentauit Deus
Abraā, non quod eius fidē ignoraret, ſed ut ten-
tatus iuſtificaretur, & aliis proponeretur imitā-
dus. operæpreciūq; erit (de pręceptoribus nil di
ctū eſt) hoc vnum, nec ſilentio inuoluere, quod
imitari debent ſolemnes Tibicines, quibus non
ſatis eſt, diſcipulis deteriores oſtendere cantus,
quos deuitent, niſi demōſtrēt quoq;. quo modo
ſit bene canendū. Et quod aliquādo aliqua, me
moria ſunt ꝓdēda, non imitāda tamē, ſed fugiē-
da potius & declinanda.

INGENIVM.

Generoſa ingenia non trahi ſed duci volunt,
præclaraque ac uirtutibus plena, in uariarum ar
tium redundāt elegātiam, ut lętæ ſegetes, ubε-

teſque ægri,qui interdũ, quęque, culmis ariſtiſq; luxuriant. Eſt verum vt in pomis quoque, quod dura & acerba naſcuntur, poſtea fiunt mitia & iocunda. Siq́ue bonum & candidum fuerit, educatioq́ue ſimul cũ diſciplina (vt inquit Euripid.) quod multum conferũt ad virtutem. Si exile vero, quod nihil vnquã proficiet, uel priuatim vel publice, magnum aliquid efficiet. Laudabile etiã docile, & ſine doctore. pingue nec laudabile nec optabile, vnde Hora.

Hac prece te oro

Pingue Pecus domino facias, & cætera, pter Ingenium. Et ſi mobili quis fuerit, ſententiáq; mutarit io horas, irato Vertũno natus dicetur, vt idem ait, ſic canens.

Iam mœchus Romæ, tũ mallet doctus Athenis
Viuere, Vertũnis, quotquot ſunt, natus iniquis.

Et quanquã quiſque ſuo blandiatur, quaſi vioũ obtrectatores probant tamen. Et ſi felix fuerit rurſum, longa experientia non egebit. Verũ adde quod à veri conſideratione nõ debet eſſe detortum. Innumerato haberi etiam debet, eſſeq́ue ardens, viuidum, ſolidum, & maſculum, quia ſic erit quoque immortalitate dignũ. Eſſeq́ue debet diximus, quoniã alias ſemper querulũ eſt, moroſum, & proprijs rebus minime contentũ. náque ruſtici felicitatem ciuibus inuident, cauſarum patroni propriam conditionem deplorant. raſtros & agellum habent in votis, milites, ocioſos in cœlum efferunt. Otioſi militiam admirantur. Vnde Hora. adhuc.

Qui fit Mecœnas vt nemo quam ſibi ſortem,
Seu ratio dederit ſeu ſors obiecerit illa,
Contentus viuat, laudet diuerſa ſequentes.

Imò quod in magnis ingenijs plerunque magna etiam vitia exiſtere ſolent, Nec pręclara quibuſdam, vt fœcundum ſolum noxijs herbis, carere. & plus quod bona, praua doctrina corrumpũtur. Et breuiter nihil dulce, quod nõ ſapiat bellũ.

INSTAR.

Cum genitiuo ſimilitudinis, aduerbium eſt l. inſtar. C. de iu. fi. lib. z. vbi exemplom, ſeruitq; nobis ad multa, de quo etiam in cle. j. de iudi. & in c. ij. de offi. leg. in vj. Bar. noſter in l. quod ſi Epheſi. ff. de eo quod cer. lo.

IDIOMA.

Nil aliud eſt (hoc ſolum dicam) niſi linguæ proprietas, Italicum, Gallicum, ſeu Hiſpanicũ, vel Germanicum & ſimile, Latinum vel Græcũ, Arabicum, vel Caldeum.

IASON.

Nomen proprium eſt viri, is enim eſt qui (vt fabulantur poete) nauigauit in Colchos ad auferendum aureum vellus, quo nomine vocatus eſt & Mainus noſter, tam magnus Iurecon. vt proſperitati non modo frugis multum, verum etiam nõ parum admirationis reliquerit, adeo egregia plenè ſunt eius commentaria, quæ paſsim leguntur, quæque quotidie præmanibus habemus. ſed id vnum, addas velim, quod Græce ἰασων Sanator ſonat aliàs.

INCLYTVS.

Magnum nomen ſonat. Vnde hinc inclyte leges Solonis dicuntur. Inclytæ Athenæ. Inclyta gens populus Iſrael. Inclytus Hercules. Dux inclytus Epaminundas. & inclyta Venetiarum ciuitas. & inclytus Antenor, hic ſepultus, qui patauinam condidit urbem.

INNVMERATO HABERE.

Ingenium, non aliud ſibi vult quàm viuidum eſſe cuique debere ardens, ſolidum, maſculum, & promptum, & vt fuſius dictũ eſt ſupra, modusq; loquendi elegantiſsimus eſt.

IRRIGVVS LOCVS.

Aquis abundans. l. diuortio. §. ob donationes. ff. ſol. matri.

INTELLECTVS.

Deus nobis primum (vt inquit Euripides) indidit intellectum, deinde nunciam ſermonis dedit linguam. Eſtq́ue ipſius ſiobolũ, iuuenis larua, ſupra ſe vexillum habens, ſiue molendinum, quippe quod ſemper agit aliquid & molitur. Et breuiter eſt in argumentis, animaduertitur vero ſenſibus.

IEIVNIVM.

Homini neceſſarium eſſe, & Deo gratũ, multis docet exemplis, Hiero. aduerſus Iouinianũ. vnde fructus quinque hinc naſcuntur. Frenatio: Illuminatio, Triumphus: Placatio: & Glorificatio. Et quia hora nona eiectus fuit de paradiſo Adam, vtpote ventri nimium indulgens, eo fit vt ieiunantes ante eam oram comedere non debeant. Ieiunio Helias Cœlum clauſit. viduæ filius ſuſcitatur ab inferis. Helias (rurſum) in cœlum aſcendit, è cœlo pluuiæ deponũtur. Et ignis deducitur. Chriſtus Ieſus D. noſter diebus xl. ieiunauit, nihil mãducans, uel & fuſius dicamus ſic. quod orbis principio fuerit inſtitutum inque paradiſo uelut theſaurus quidam precioſiſsimus reconditum. Vel quod in Moyſe fuerit inuentũ, cum ante legem, tum poſt, idipſumque conſeruauerit Helias, exercuerit poſt finitam legem Chriſtus, prædicanerint Apoſtoli, initio Euangelij, obſeruauerintque ultimo loco ſancti omnes.

Nec

Nec ab re Boetius (adeo laudabile eſt) ſic aliquando cecinit.

Felix nimium prior ætas,
Contenta fidelibus aruis,
Nec inerti perdita luxu,
Facilique ſera ſolebat,
Ieiunia ſoluere glande.

IRA

Inimica conſilio eſt. Etſi iræ acceſſerit cupiditas & libido, tres furiæ erunt, & in homine ariſtus tres, vnde mala omnia proueniũt. Nec aliud ira eſt, quã acceſsio ſanguinis circa cor. dictaq; iracundia, quod iram accendat. eſt uerum, quod iraſci hominis eſt, ſed Chriſtiani, iniuriam non facere. præcepitque Deus inſuper, non occidere Solem ſuper iram noſtram. quanquam dicat tamen Homerus, poetarum princeps, quod quandoque etiam poſt mortem duret (ſed fictio poetica eſt) Vliſſes enim cum deſceudiſſet ad inferos Circis iuſſu, ut Tireſiã alloqueretur, de facili reditu in patriã, vmbras omnes allocutus eſt, Solus Aiax Telamonius abſiſtebat iratus, victoriæ cauſa, qua potitus fuerat i iudicio apud naues Vlyſſes, ſuper armis Achillis. Imò qđ nec principis iuræ, ſunt ſtatim exequendæ, ſed iuſsio ſecunda expectãnda, donec ira deferueat, ut in l. ſi vindicari. C. de pœn. & in c. cum apud. xi. q. iii. ira naſcens poſtea deſiſtens, excandeſcentia eſt, quæ θυμωσις Grece appellatur. eſtque in corde, vt appetitus in iecore, & ratio in capite. Et licet ita tus nihil timeat. Et dicant Peripatetici iracundiam commendantes, eam quaſi cotem fortitudinis eſſe, quodque vir non eſt, qui iraſci neſcit, aliter tamen ſenſit Ennius, & verius, quod inſaniæ principium ſit. Et Xenophon quod comitẽ pœnitentiam habet. Et Eurip. quod moderatam exercere ſapiẽtis eſt. quodque iuſtis non eſt iraſcendum. Et uere iraſci propter delicta licet, ſed non irato pœnam irrogare delinquenti. vnde Architas. quo modo tractaſſe te, niſi iratus fuiſſem. ex quo tunc animi iudicium non eſt irato. l. quicquid calore. ff. de regu. iu. Et ſi aſpera fuerit, malum etiam erit intractabile. Et hominibus eſt communiter cauſa maximorum malorum. quadeteſtatus eſt Cherephon Atheuis, philoſophus, ortumque prouerbium inde, in Palladis veſtigiis, nihil a Cherephõte differs. Moderãda igitur eſt. Climas enim Muſicus, ſi quãdo ad irã prouocaretur, ſumpta ſtatim Cythara, motus animi leuiebat. Nec aliter Achilles cum iratus ſtaret ad littus, qui eodem modo fermè dolorẽ placabat. vnumque eſt ex præceptis Corinthij illius, quem Periandrum uocabant, vt iram compeſcamus, & omnino iracundiæ reſiſtamus. idq; nobis argumentum eſt, quod faſces, & ſecures non alia ratione, Ro. ligatas deferebant. vſque adeo (niſi ita faciamus) ut nos maximis calamitatum inuoluamus vſuris, non ſecus ac ij, qui diuitias quærunt ſeque mari committunt, quandoquidem ſibi maximo fœnore pecuniam comparent & acquirant. Ira rurſum hominis eſt proprie, Vltio & uindicta Dei, quia in eum non cadit paſsio. Furor vero patientis. Ira aliàs rationẽ ſuffocat. Menſuras Iuſtitiæ ignorat. Amicitias rumpit. pacem aufert. ſapientiam calcat. & ſapiẽtes denique infatuat. ſimulacrumque iræ, ſiue ſimbolum, eſt leo. eſt verum ſi principis fuerit, quod plerumque viri uirtute remittitur, ut in Lyſimacho & Alexandro, inquit Pauſanias.

IACTANTIA

Operoſa & periculoſa eſt ſemper. Et qui omnia pollicentur, nihil præſtant, faciuntque ut omnia contrectando, atque (ut ait Comicus) intelligendo, nihil intelligant, imò qui profitentur omnia nihil ſciunt, inſipientiamque ſuam detegunt, vt Hippias, prudentiuſque Socrates dicebat. Hoc vnum ſcio, quod nihil ſcio. Stultum hominum genus etiam eſt, de his gloriari quę nec ipſi nec alii intelligunt. Iactantiaque ridiculoſa alieno gloriari. Qua nec caruit Ixion, apud Inferos rotæ alligatus. Puerilis vero, accuſando uiros Illuſtres, nomini ſuo (ut inqt Hiero.) famã quęrerę. Et ineptiũ amplius, ſuas oſtentare diuitias, & longe magis alienam ſuppellectilem. vnde hinc poſtea Halizonæ dicuntur aliqui à iactãtia diuitiarum quas poſsident. & ἀλαζων Græce, Latine iactãs. Et quia Galatę in ſui laudem multa dicunt poſtremo, inque cæterorum contemptum, ſumma reprehenſioue ſunt digni.

IVSTIFICATIO.

Iuſtificari quis dicitur, ſi fiat de iniuſto iuſtus, ſi de iuſto iuſtior, & quantum ad aliorum recognitionem, dum alicuius æquitas alijs declaratur, vel ab eis cognoſcitur, honoratur, & laudatur. Cętera Cartuſianus, & alij latius.

INVOCATIO.

Inuocationis exemplar erit, ſi dixerimus ſic. Inuoco Spiritum ſanctum, ut facta dictis exequẽtur. Quia ſcientiam legis Dei nemo accipere poteſt, niſi ei fuerit data à patre luminum, qui illuminat omnem hominem uenientem in hũc mũdũ, ideo Inuocabo Dominũ, & dicam, Domine Sãcte Pater, Deus Sabaoth, id eſt Saluator adiuua me. Nec deſperet quis plena fiducia poſtulare auxilium à domino, quia omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Imò quia ipſe dicit. Clamabit ad me, & exaudiam eũ. Clamauit Ionas, de uentre Cæti, & redditus eſt luci. Deeſſis inuocatio eſt. Inuocãdus eſt rurſum Spiritus ſanctus, inuocandus Ieſus, inuocandus pater Deus, & imprecãdus. Et Sancta trinitas, quæ his exprimitur verbis, Sãctus, Sanctus, Sanctus Dominus

Deus

Deus ſabaoth. Neceſſariaq́; ideo eſt inuocatio, ex quo verum ſcire diuinę ſapientiæ eſt, nec poteſt homo, à ſe ipſo ad hanc ſcientiam prouenire, niſi doceatur à Deo. Dicente alibi. Intellectū tibi dabo, & inſtruam te in oīa qua gradieris. ſuper te, firmabo oculos meos. Et alibi. ego ero in ore tuo, & docebo te, quid loquaris. Exemplarq́; aliter & pręter dicta ſupra erit, ſi dixeris, etiam ſic. Sancti Spiritus nobis adſit gratia. Sancta & indiuidua Trinitas, cui ſeruiunt Sol & Luna, quęque tam terrenis, quam cęleſtibus, dominatur, proſperum faciat præſens initiū, bonū præbeat medium, & finem (ut noſtri aiunt) conferat glorioſum. Et ſi olim ſolemne erat omnibus Cōſulibus, priuſquam in prouincias irent, vota in Capitolio ſuſcipere, ſi Remp. proſpere atque feliciter geſsiſſent, atq; ita paludatis cum Lictoribus exire. Et luſtrando vrbem Cēſori, in magna ordinum frequentia, Imperij præſides, ſolemni precatione inuocare, ut rem Ro. vel augerent, vel in eodem ſtatu conſeruarent. Et poetis in re magna ac difficili, quaſi ingenio ſuo diffidentibus, muſas appellare. atque ad earum numen cōfugere, Quanto magis id nobis peculiare ac genuinum, eſſe debet, qui Chriſtum colimus, Beatamq́ue Virginem eius matrem, ſi maxime aliquid vltra humanam poſsibilitatem requiramus. iuxta illud.

Nec Deus interſit niſi dignus uindice nodus,
Inciderit.

rati tandem abſque diuino auxilio, & ope, nihil rite, pie, ſancte, vel laudabiliter fieri poſſe.

IMPRECATIO BONI.

Scitu enim dignū eſt, ad huiuſce generis propoſitum, quod veteres auſpicati actiones publicas vel priuatas, his uerbis uti ſolebant. Quod fœlix fauſtum fortunatumq́; ſit. hinc Iuuenal.

dictum feliciter ingens
Cana ſedet.

Auguſtus ſimiliter cum exercitum inſtructū, Caium in Armeniam mitteret rogabat & precabatur Deos ut comitem haberet Beneuolentiā Pompeij, Audentiam Alexandri, & ipſius Auguſti Fortunam. aliique ſic. eumque honorem tibi Deos fortunare volo. Precor ut iſta tibi molienti beneuolus ſit ac propitius Mercurius. Vel ſic, & conducibilius, vtinam huc uolare dignetur, nō Mineruæ noctua, ſed Columba Chriſti. Vtinam pro aqua quam te bibere dicis, tibi Ambroſiæ ſuccus contingat, qui te reddat immortalem, ut patriæ quam diutiſsime prodeſſe queas.

IMPRECATIO MALI.

Si dicatur, ut alibi Naſo.

Dij te ſubmoueant ò noſtri infamia ſæcli.

vtinam ea uia tibi perpetua ſit. Et ſimile quiddā.

INIMICVS.

Achilles Hectoris inimicus erat. is enim ſi illum occidiſſet, ſe corpus eius Græcis redditurū pollicebatur. ille vero inter leones & homines rara eſſe fœdera dicebat, quodque non bene cum lupis agni conueniunt. hinc Hora.

inter
Hectora priamidem, animoſum atque inter
Achillem.
Ira fuit capitalis, ut ultima diuideret mors,
Nō aliā ob cauſam, niſi quod uirtus in utroq;
Summa fuit.

Vlyſſes vero, Philoſtrati, is enim literarum ordinem, inueniſſe dicebat, ille negabat, uolatuq́; Gruum potius, inuentas probabat ea eo, quod ī ā vnam ſequuntur ordine literato, ut noſtri quoq; dicunt in c.in apibus. vij.q.j. Imò Hiero ad Ruſticum Monachum, ſcribens, vt ibi, in ſupraſcriptione legitur. Inimicus rurſum de inimico, male cogitat ſemper, vt adhuc dicūt noſtri. c. meminimus. c. com. P. de accuſa. Qua de re (ut fabulantur poetę) Nexi Centauri aſtu & dolo, amicola Herculis ueneno illita, & ſanguine tincta à Deianira exitictus eſt, uſq; adeo ut pyra extructa, quo citius mortē obiret, ſe in ignē iniecerit. Et occultus, Dyſphilus appellari conſueuit. Vulgatūq́; dictum eſt. Inimici hominis, domeſtici eius. Verū acrior eſt, digladiatio, cum amicis, quam cum inimicis. Nec minus inimici, quam amici, beneficiis afficiendi, ut iſtos amiciores, amicos illos vero nobis reddamus. imò quod ex inimicis nō nihil utilitatis aucupamur. nanque Pompeius opera Iulii Cęſaris, ſepulturę traditus eſt. conficiuntque ex aſpidibus, & herbis veneni haud carentibus, Medici antidota, quę adiumento etiā ægris aliquando eſſe poſsint. Et breuiter, cum ſapiente viro potius, quàm cum arrogante ſtulto (ut inquit Iſocrat.) inimicitiæ ſuſcipi debent.

INCERTITVDO.

De Incertitudine hoc tantum dixiſſe ſat ſit, quod legiſlatori, eſt inimica (ut dicunt noſtri) §. curare inſti. de actio. l. quid tamen. §. Pomponius. ff. de arb. l. iii. C. de ſen. quę ſi. cer. quantitas & breuiter ratione incertitudinis, nil ualet qđ agitur. l. Arethuſa. ff. de ſta. ho. l. duo ſunt titij. ff. de teſta. tu.

IVSIVRANDVM.

Nil aliud eſt quam in re ambigua Dei teſtis citatio, vnde dicunt noſtri hinc, quod iuriſiurandi contempta religio Deum ipſum ultorem habet. l. ii. C. de reb. cred. quandoque iuratur ſic. Deum iratum habeam mihi, ſi unquā tale quid feci. Omnia dira huic capiti precor, niſi tibi fidem ſeruauero. Sęuiāt in me mea fata Deiq́; ꝓuidentia, ſi tibi opem non pręſtitero. Chriſtum

mihi

mihi ſemper iratum imprecor, ſi tibi obſtrictam fidē deſeruero. Emoriar ſi mihi vnquā eueniat, sui obliuiſci. Iurāt Poetę ſic. Muſas oēs iratas habeā, niſi tuas maximas laudes, decātare curauero. Iuſiurandū forte, ad firmius pręſtet, quàm ſi ſibi iuraret Iupiter ſtigij, per flumina fratris. Fabulātur enim (vt Lactantius inquit) Iouis fuiſſe illud. per Stigiā paludem. Iurabant veteres per Iouem lapidem, per caput. Vnde Iuuenal.

nondum Græcis iurare paratis
Per caput alterius.

Et per ſceptrum, vt Agamemnon aduerſus Achillē, ſic. Per hoc Sceptrū Graiorū principum in iure populis dicundo, & in cuſtodiendis ex Ioue legibus, inſigne iuro. Sic ēt dicebant. Sanctiſſimo iureiurando fœdus feriamus. perq́; ſtygiū flumen adhuc, iuſiurandū à Iunone ſomno delatū fuiſſe in bello Troiano altera manu tellurē, altera mare tenētē; vt oēs Dij Inferi eſſent teſtes. Iurabant & in verba milites, ſermoq́; militaris dicebatur ſic. Iures, qđ rē talē nō habueris. Sacramētumq́; militare erat, quādo milites ipſi militia aſcribebātur. Iurabat Socrates homo ineptus ſcurra & perditus, per canē, & anſerē, imò demēs, quia ſic religionē cauillabat vt ꝓ Deo, turpiſſimū haberet animal. Quicquid vir bonus aſſeuerat perinde ac iurato credi debet, ſi rei neceſſitas vero iuriſiurādi religionē poſtulet, per patris aut per matris ſanitatē, & ſenectutē proſperā iurare debet, ſi viuūt, aut ſi defuncti ſunt per eorū beatā memoriā, quia ſunt effigies & ſimulachra diuini numinis, qui liberos ad vitā produxerunt de nihilo. Eſt rurſum alia iurādi forma, quā ponit Euripides ſic. Iuro me neque voluiſſe neque cogitaſſe, alioquin peream inglorius, infamis, ſine ciuitate, ſine ædibus, exul, errans in terra.

Et neque mare neque terra recipiat meum
Corpus, ubi fuero mortuus, ſi ſum ſceleratus uir.

Et iuſiurādū vaſalli (vt dicūt noſtri) quod præſtat domino, ſex capita cōtinet: Incolume, totū, honeſtum, vtile, facile, & poſſibile. Subiicientes quoq́;, ſi in inſtrumento reperiatur; qđ habebit executionē paratā, & not. in l.ij.ff. de iureiu. Et ſi promiſſionis fuerit, vocatusq́; cautionale, veritatē intētionis, deſiderat. Iudiciū diſcretionis, & iuſtitiā impletionis. Et ſi ſequatur proprię ſalutis diſpēdiū, nō ligat. Eſt verum qđ qñq; capitur pro immutabili rei, ac propoſiti cōſtātia, iuxta illud. Iuraui & ſtatui. Iurabit & nō pęnitebit eū. quodq́; ſacramētū à iuſo differt, id enim minus ſolēne eſt, iſtud vero ſolēne & legitimū. Et plus qđ veteri religione ſancitū erat, ne victima veſceretur hoīes ſuper qua iuſiurādū cōceptum fuiſſet, pro abſoluto habentes quoq́; Flamini Diali iurare nō licuiſſe, quodq́; ei iniurato credi oportebat. Et adiicientes inſuper, qđ Græci iuſiurandum ὅρκον vocant, vnde Orcus poſtea dictus eſt, qđ per eū iurare timeant cuncti, & numē fallere, dictuq́; mirū eſt, alibi locū fore, iureiurando ſacrum, Paludem ſcilicet, cuius Maro ſic meminit.

Immota melior eſt quàm mota,
Et fatis nunquam conceſſa moueri.

namq; iurās, tabellę iuſiurandū, inſcribit, inq́; fluuiū ꝓiicit, ſi ſanctū eſt, inuiolatūq́;, ſuper natat, ſi falſum & iniuſtū, mergitur. quādoq; vero remitti ſimpliciq́; verbo iurare debētis, ſtari, ſi probatę ſit vitę, vt Xenocrati Athenienſes. Nec Socrates, iuſiurandū, violare voluit, vt populo cōtra legem, blandiri videretur, tantopere à Xenophonte collaudatus.

INVESTITVRA.

Proprie dicitur illa, quę incipit à traditione poſſeſſionis inueſtiturę titulo. alia eſt improprie quę fit mediāte aliquo ſigno, puta enſe vel baculo tradito, in manu vaſalli, & hac vtūtur principes vt noſtri dicūt. c. j. quid ſit inueſti. in vſib. & in materia indubitatū, quod ab ipſius tenorę nō eſt recedendū, qđq́ derogat cuicūq; naturę feudi. c. j. & ibi Balſad ſi. de duo. frat. à cap. inueſti. eo. lib. in feudo nouo nō admittūtur ad probandam Inueſtituram, niſi pares curiæ, ideſt cōuaſalli. in antiquo teſtes etiam extranei. Et quanquā ſecūda alteret primā, eā tñ non mutat. c. j. quot teſt. ſunt neceſſa. c. j. de vaſal. decrepitæ ætatis.

INTERPELLATIO.

Quid ſit, & quotuplex, aliaq́; multa ſanè, diximus nos, aliquādo, in l. qđ te. ff. ſi cer. pe. alij fuſius in l. ſi inſulā. ff. de ver. ob. Ideo id ſolū nūc repetendū eſt, qđ extraiudicialis facta cōgruo loco & tpe, debitorē in mora cōſtituit, & ab eo tēpore contrahitur. iudicialis vero à tpe litis cōteſtatæ. l. vinū. ff. ſi cer. pe. & ibi dixi pariter. l. nemo. §. j. ff. de ver. obli. Et nouiſſimè, qđ aliter capitur in l. j. ff. de extraor. cri. in prin. pro requiſitione eorū ſcilicet, qui aliorū vxoribus tētāt copulari, quiq́; hac de re, & ſi effectu ſceleris potiri nō potuerint, propter voluntatē tamē, pernitioſę libidinis, extra ordinē puniuntur, vt dicitur ſignāter in pręalle. l. j. Et vltimo loco; qđ interpellare ēt alias, eſt obſtare, loquentis orationem interrumpere, & impedimento eſſe. ſic Hora.

Pranſus non auide, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domeſticus otior.

Et alibi,

Interpellandi locus hic erat. Eſt tibi mater?
Cognati? quis te ſaluo eſt opus?
Haud mihi quiſquam,

INDOLES.

Sat erit hoc quoq; loco, Euripidis locū referre, ad indolis propoſitū ſic diſcētis, vt tibi ſuccurrat, ſi loqui oporteat, ſiue oportuerit.

Varia enim agitantur indoles mortalium,
Vidi quippe uirū præſtanti ortum patre,
Qui nihili eſſet inutilis eſt, rurſum frugi ex malis
Liberos

ICONOMVS.

Dicitur, qui ab epiſcopo eligitur rebus eccleſiaſticis, ad differentiã ſindici, qui ad ſingulorũ cãs in iudicijs ordinatur. Et actor qui ad vnã tm̃ aſſumptus eſt, & vt plenius Specu. in titu. de his qui alie. no. agunt in §. actor. & in §. ſindicus. & not. in l. j. in §. j. ff. quod cuiuſq; vni. no.

IACTARE SVVM.

Nemo præſumitur, dicimus nos. l. cum de indebito. ff. de proba. aliàs præſumeretur ẽt fatuus quis & dilapidator. l. filiusfamilias. ff. de dona. Verum ſcias, quod iactare ſe alicui aliter, eſt ſe ipſum illi dare, ingerere & inſinuare, ſi Iuuenal. ita dicentem, audieris.

nam lora tenebat
Ipſe lacernata cum ſe iactaret amica.

INGENVVS

Eſt is (dicunt noſtri) qui ſtatim vt natus eſt, liber eſt, inſti. de ingenu. in prin. Sed tamen nec omittas velim, ad pudorem quoq; poſſe referri, iuxta illud Cice. dictum. Ingenui pudoris eſt fateri per quos profeceris. ſicuti obnoxij contra, (addas tu) infelicisq; ingenii, malle deprehendi in furto potius, quàm mutuum reddere.

INTERROGATIO.

Græce ἐρώτημα dicitur, adeo Parmenidi familiaris olim (inquit Plato) vt interrogando diſputare ſolitus ſit. Nec ab re nos imitatione ipſius, eucherium quoque ſequuti librum, hoc ordine, conſcripſimus, vnà cum alijs quã pluribus, quem ſi legere aſpernatus non fueris (Milleloquium enim eſt, libri titulus) forte nec tibi ingratum fuiſſe perſpicies, & quantum tibi (rurſum) frugi afferre poſſit, facile cognoſces.

IMMOLARE.

Sacrificare eſt, quod ſanè vti notum omnibus liquet. nãque ad propoſitũ, Homerus ille, poetarũ princeps, ſic refert. Calcante vatẽ aliquãdo reſpõdiſſe, Iphigeniã Agamemnonis filiã Dianæ immolandã, vt vẽti faciles nauigationi Græcorũ darentur, Claſsi, Troiã ꝓficiſcenti. Sed tu vnum id addas quoq; Pythagorã ſolitũ tũc eũ in humanis eſſet, ſi quid noui inueniſſet, in Geometria, bouem Muſis immolare pariter.

INDVLGENTIA.

Pro venia, & quãdoq; pro remiſsione, ponitur, vt videre eſt in Antonino pio, Iuliũ Capitolinũ, ita dicentẽ. quo verbo vſus eſt ẽt in Alexandro Seuero, Lampridius. Et alibi Ammian. Marcellin. Imò & in multis legibus Impp. 3. 4. 6. 10. 12. & fi. C. de ſen. pa. ſed non ſatis latine vt ſentiunt aliqui. quod an verum ſit, perpende tu.

IN CREDITVM IRE.

Sic dicitur in l. ij. in §. i. ff. ſi cert. peta. vbi & nos multa, & alij, idq; etiam in l. ſeruo inuito, in §. fi. ff. ad treb. & in l. procuratoris in §. pen. ff. de tributo. Sed ſi hoc ſolũ dixeris, nõ aliud eſſe, niſi mutuum contrahere ibi, ſimileque in alijs locis, ſeu iuribus ad idem allega. non errabis, quia re vera ita intelligendum eſt.

IGNIS.

Virtus Dei in calore & igne eſt. Ignis maſculinũ elemẽtũ eſt, aqua fęmininum. Igne vtimur, qui nobis in argumẽtũ immortalitatis datus eſt. Capitolium Ro. vrbis, olim ſępius, fulmine ictũ, conflagrauit, idque diuinitus Cice. contigiſſe dicebat. igne & aqua ſimul (dicunt noſtri) celebrabantur nuptiæ. l. Seia. §. Virgini. ff. de do. int. ui. & vxo. in igne Deum colebant Caldæi. ignis eſt diuini amoris, euangelica doctrina, lex noui teſtamenti & Spiritus ſanctus. Vnde illud Luc. ignem veni mittere in terram vt ardeat. In igne apparuit & in columbæ ſpecie Spiritus ſanctus adhuc, vt ſimplicitas & zelus exprimeretur. Ignis rurſum Deus eſt, iuxta illud, Euangel. nonne cor noſtrum ardẽs erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas. In ara lucet dijs fumo odorato inquit Euripid. Syri baptiſmũ nota ignis excipiunt, auctoritate dominica freti. Ignis cõſumens Deus. per ignem ſiue per angelum in igne apparuit, quando legẽ dedit Moyſi. Ignem Aegyptij animal eſſe putant, nec ab re cũ extinguitur, velut ſi occidatur, vocem emittit, vſque adeo vt Ro. homines, lumen non extinguerent, ſed extingui permitterent. Perſę Deum, ex quo lege prohibitũ erat, corpora cremari haud debere, Ignem veteres colebant locupletiorem domus, dictaque hinc Culina proprie, à colẽdo. nosque alibi fuſius.

INCONSTANTIA

In puero eſt naturalis, ſed in ſene erit ridiculoſa, ideo à nobis ſenibus, omnino deuitanda eſt.

INDVCIAE.

Quid ſibi verbum hoc, velit, clarũ eſt, quia declarat tibi iureeon. Paul. noſter, in l. poſtliminiũ in §. induciæ. ff. de capti. & poſtli. re. ſed id addas velim, dictas fuiſſe quaſi inde vti iam liceat, hoc eſt in diem certã, pugnã inter nos haud eſſe poſſe, verum ex eo die poſtea, vti iam omnia belli iure, nobis permittantur.

INCENDIVM

Coercendum eſt antequam erumpat, imò

quod

quod parua ſcintilla, quandoque ipſum tam ma gnum excitauit, ut non facile extingui potuerit. nec ab re, (adde tu) ſi ex leuiſsimis cauſis & initiis ſic plerunque etiam naſcuntur horrendæ orbis tragœdiæ.

IPSO IVRE, IPSO FACTO.

Quanquam verba hæc, cõpoſitione differre vi deātur, non ſecus ac ius & factū, argumētū in l. ſi idē. C. de Codic. quoad iuris effectū tñ, nulla eſt differētia inter ea. c. j. de homi. in vj. c. j. de pęn. c. cv ſecundū leges. de hęre. co. lib. & vbiq; not.

INSVLA.

Eſt terra aquis circundata, de quo pleni ſunt libri, ſed adde quę ſit illa quā l. Con. alibi Cotoriā vocat, in l. Cęſar. ff. de publica. & vect. Et dic, qđ Creta eſt à loco, ſic vocata, vnde cotes fodiūtur. & ut ibi latius. Alibi verò pro domo capitur in l. ſi inſulā. ff. de ver. ob. Et hinc (aiūt) olim Romę, inſulas xl. incendio, abſumptas fuiſſe.

IOSVE.

Ad iſtiusiuſsionem Sol & Luna, ſteterūt ſpacio vnius diei in medio Cęli, quod ſane dictu mirum videtur, cum hæc ſupra naturam ſint, & ſolius Dei operatio, putandumq́; , hoc idem uerè, nutu ſanctiſsimæ Trinitatis, ipſum Ioſue & non aliter quidem diuinitus peregiſſe.

INTELLIGERE.

Difficile eſt, putare vero quiddā eſſe fallax, ut Plato dicebat, omnium ſapientiſsimus.

INVECTIVA

Erit, ſi dicatur, vt dicitur in l. quę. C. de epi. & cle. aboleatur qđ Euthicetis dānoſa memoria. Vel ſic. Fauonius Molis potius quā Moloni operā dedit, is enim cū Moloni præceptori cōmēdatus fuiſſet, parūq́; profeciſſet, Ciceroni pbuit anſam ſic dicēdi. Vel acrius, qđ intec hoīem voluptatibus deditū, crapulæ & libidinibus, & porcū glādibus ac hordeo abūdāſē, ſeq; in luto volutantē, pter corporis formā nihil intereſt. Itē, qđ qui crapula repleti ingenti vecordia, & proſperis fortunæ flatibus, velut nares ſunt tumefacti, iam nō hoīes diei poſſunt, ſed Belluæ. Vel quod immanitas eſt eorū hoīum, qui dicunt hodie (ut olim quidam ex Imperatoribus) literatos homines Reip. peſtes eſſe. Vel ſic. In hæreticum. O cæcum pectus, ò mentem Cimmeriis (ut aiūt) tenebris atriorem, qui Anaxagorę ſimilis es, cui ni ues atramentum fuerunt, inquit Lactan. Vel & aliter. Homines maximum bonum iudicāt opes, quas ſi bonis artibus aſſequi nō poſſunt, aſſequun tur malis, fraudant, rapiunt, ſpoliant, inſidiātur, abiueant, nihil denią; moderati aut penſi habēt, dummodo auro corruſcent, argento, gemmis, veſtibus fulgeant, auidiſsimo ventri opes ingerāt, ſtipati familiarum gregibus, per domitum populum ſemper incedant. Vel quod pueriliis iactantiæ eſt, accuſando Illuſtres viros ſuo nomini famam quærere. Vel in mulieres, pigmētis faciem ſibi denigrantes ut Pocta Proper. cecinit ſic.

Quid iuuat ornato procedere uitta capillo?
Naturaq; decus mercato perdere cultu?

Vel ſic. nihil præſidij eſt in uirtute, hodie iuſtitia periit, libertas abiit. Aequitas uicta eſt, libido regnat, ſæuit auaritia, feruet inuidia, & omne hominum genus breui, ſuos patitur tyrannos. Nulla fides rurſum, nulla pietas, nulla charitas. Tumor, liuor, luxus, auaritia regnant, peſsima quiſque prouehitur, prædo tollitur, pauper opprimitur, ſimplicitas amentiæ, malitia ſapientiæ nomen habet. Deus ſpernitur, colitur nummus, calcantur leges, & irridentur boni. Imò merguntur, mali ſurgunt & eriguntur, reptant aquilæ, aſini uolant, uulpes in curribus, corui in turribus, columbi in ſterquilinio, lupi liberi, & agni denique in uinculis. Vel ſic. Tam indoctus eſt ac ſtupidus, ut nulla ſus poſsit quicquam indoctius. Vel ſic. Draco rabidus dudum emerſit ex antro. Homo natura fatuus, indoctus, moribus inamænis, perfracti animi, & impotenti impetu. Item, omnino iſtud ingenium erat dignum meliori domicilio. Vel ſic. Quod genus hoc hominum ortum eſt ad Hyrcanas ſyluas, aut Scopalos Caucaſeos, effeccaciores Tibarenis, ac Derbicibus qui patres mactabant, & Scopuliſq; præcipitabāt. Vel ſic. Magna eſt hominum ſtultitia, qui dum fortunæ muneribus fruuntur, felicitatem non agnoſcunt, quam afflicti & calamitoſi optant, atq; expetunt. Vel & aliter. Tria ſunt uitia in homine, quæ ferè coniunguntur peſtilentiore cōiunctione, quàm Saturni, Martis, & Mercurij congreſſus in Cancro, aut Scorpione, quod maxime exhorreſcunt Aſtrologi, potoris, luſoris, & mulieroſi. Vel ſic. Nunc ganeis gaudemus & alea, pictiſq; chartulis, & pyrgo.

Quibus tenet inſanabile multos, Ludendi cacoethes, & ægro in corde ſeneſcit, ut Iuuenal. ait. Multi inſuper qui domi agunt improbantur, ex quo multi etiam res ſuas, bene geſſerunt procul à patria. Item. Mandare quenquam literis ſuas cogitationes, qui eas nec diſponere nec illuſtrare poſsit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis eſt intemperantis, abutentis & ocio & literis. Vel ſic. Audax uerbis eſt, rebus ignauus. Pulchrior quàm fortior. Vel quod ſit alicui, ſuperbia in fronte, ira in oculis, pallor fœmineus in corpore, & in ore multo rubore ſuffuſa impudētis. Inuehitur quoq; Bal. noſter in ſcholares quod materias extraordinarias non videāt, eos miſeros appellans, in l. fi. ad fin. C. de edil. ac. quas edidimus nos ea ratio-

ne his diebus, ne præteriri (vtpotè neglectę) viderentur. Auguſtus. M. Anto. vt inſanum increpat, quaſi ea ſcribentem, quę potius hoı̄es mirentur quàm intelligāt. Apoſtolus Paulus (vt D. Hiero. teſtatur) dixit Petro, qđ nō recto pede inceſſerit in Euangelij veritate, habuitq́; Iſaias labia immunda, ex quo Oziam in Templum irruētem non corripuit. pluraq́; huiuſmodi ſunt exempla, non aliter referenda.

IGNORANTIA

Cæcitas mētis eſt. qua nihil peius. magna animi paupertas. Vnde Socrates (adeo malū magnū eſt ignorātia) conquerı ſic ſolebat. Hoc vnū ſcio qđ nihil ſcio. qui viros bonos ēt ac honeſtos eos eſſe putabat qui ſcirent, mancipia vero vocabat qui ignoraſſent. Eſt verū qđ obſcuritas ignorantiā parit, ignorantia vero admiratiōnē, quam tū eārum cognitio tollit. Ignorātia regulariter pręſumitur. l. verius. ff. de proba. fallit in vicinia, cō ſanguineis, & domeſticis. l. quicunq́;, & ibi Bal. col. j. C. de ſer. fug. Duplex facti, Iuris. Facti duplex. cū diligentia excuſat à toto, cū negligētia, à tanto. Iuris duplex, affectata nō excuſat, nō affectata, excuſat à tanto. Item ſine culpa, excuſat à toto, cū culpa à tanto. Sunt ēt qui dicūt, glorioſam eā philoſophiā eſſe, quę ignorātiā profitet, nihilominus irridetur ignorās & cōtēnitur, vnde hinc dici ſolet, tantū is ſapit quantū de pictura Camelus. Citharędua indoctus exſibilatur. Aſinua ad lyrā eſt. Et vere q̄ fortunę beneficio ſunt diuitea, aium aūt habēt bonarū rerū inopē. quiq́; corporis forma ſunt cōſpicui, mentē vero habēt nullis virtutibus ornatā, & natalibus gloriantur, nil nobilitatis habentes præter imagines, quā maxime ſunt dānandi. Ea de re ſatius eſt ſerius diſcere, quàm neſcire. Imò ad ignorantię propoſitū, quod erratorū & ipſius ignorantię, plena ſunt omnia (vt dicebat Thales Mileſius) qđq́; nemo ignorās meretur. Et quod reprehēdere abſq́; rōne, ab ignorātię cæcitate prouenit. qua de re ſingunt Poetę, Momum noctis filiū. Nec vulgatum illud omittentes. Omnis ignorans malus.

IGNOBILIS.

Ex nobilitate parentū nemo laudādus eſt, nec ex ignobilitate culpandus. Euripides enim matre agreſtia olera vendēte natus eſt. Demoſthenes patre cultellos factitante. Eſt verū aliàs, qui emergunt è ſterquilinio qđ mire viruleti ac pertinaces eſſe ſolent. Siq́; ignobilis ad dignitates velit admitti, quod audit cōtinuo (vt inquit Hora.) ſermones populi, quis homo hic eſt? Et ſi in altiſsimū dignitatis gradū aliquando proneha tur, vt olim Ventidius Baſſus, Seruius Tullus, & alij ſanè multi, fortunæ munus eſt. Vnde Poeta.

Si fortuna volet fies de Rhetore conſul,
Si volet hac eadem, fies de conſule Rhetor.

Ro. à paſtoribus orti fuerunt, & ab hominibus ſceleratis, qui ad Aſylū Romuli cōfugerunt. Imò à nothis, quod idē Poeta innuere videtur, quando ſic dixit. Aut paſtor fuit, aut illud qđ dicere nolo. plerumq́; tamen nō modo (vt dictū eſt) admiratur populus, verū etiā intoleranter fert, quē, qui obſcuro loco naſcatur, in ampliſsimū dignitatis gradū collocari. nanq́; per vias vrbis aliquando olim in vrbe ſcriptū fuiſſe legimus, con currite oēs Augures, Aruſpices, portentum inuſitatum recens conflatum eſt. Nam Mulus qui fricabat Conſul factus eſt. ſed nimirum, quia ſic Poeta Gallus humili & obſcuro loco natus, ad pfecturæ gradū, ſuo tempore euectus eſt. Et ad eādem dignitatem, Narſetes Eunuchus, quē tamē chartularium fuiſſe conſtat. tolerabile etiā, quia Gothos ferociſsimam gentem, ſuperaſſe, aiunt. dixiq́; ego alibi fuſius.

IMMORTALITAS,

Immortalitatē arguit Agricola, qui ſerit. Legiſlator qui leges, inſtituta, & Rēp. conſerit. Pater, qui filios gignit. Teſtator qui ordinat, Maiorū ſepulchra, Elogia, & id genus plura. cur non igitur quiſq́; niti debeat, virtutibus, optimarūq́; artiū diſciplinis, hanc nobis immortalitatē cōparare, & poſt mortē ſibi quærere? Non enim putandū eſt, Alceſtē pro Admeto mori voluiſſe, nō Achillē in vltione Patrocli occūbere, aut Codrū pro filiorū regno perire, niſi immortalitatis gloriā, ſeu immortalē virtutis memoriā, conſecuturos ſe pręſagiſſent. Et quāquā immortalitate donari Liuiā matrē ingratus filius Tiberius vetuerit, ea tū, æternaq́;, donatus eſt Auguſtus.

IVSTITIA.

Iuſtitiam hanc, ſeruatricem rerum publicarū, eſſe dicebat Pinda. ad quam homines erudire certe, nihil tam præclarum, tamq́; cōueniens eſſe poteſt. Et quanquā imaginē quādā ſtultitię, habere videatur inquit ēt Lactan. nō tamē ſtultitia eſt, ſicuti nec malitia, quæ imaginem habet ſapientiæ, nec tamen eſt ſapientia. Iuſtitia eſt animi libertas, vnicuiq́; tribuēs qđ ſuū eſt ſecūdū ſuā dignitatē. Deo amorem & obedientiam, Maiori reuerentiā, patri concordiam, & minori diſciplinam. Diuina gratia etiam & Maieſtas innotuit Philoſophis, iuſtitia Iudæis, miſericordia Chriſtianis. Amara rurſum vitioſis, & male viuentibus. Non prætereunda tamen, iuxta illud. Statetam ne tranſilias. Virtus omnium perfectiſsima, Quæ cum ſcelerato homine commercium habere non poteſt. Et proprie bonorum eſt, vt impro borū dolus. Honeſtatis pars, hoı̄um ſocietatē tuetur, ſuū (vt diximus) cuiq́; tribuit, fidē in cōtractibus ſeruat, & breui in ſe ſe virtutē continet oēm. Imò quod omnis res omniſque actio, cum publica tum priuata non ad copiam, non ad potētiam,

non

nón ad victoriam, ſed ad Iuſtitiam eſt referenda. Et ſicuti prudentia eſt rationibus ſuis ſine eu' ſiuſquam iniuria conſulere, ita iuſtitia eſt neminem decipere. Et boni viri Iuſtitiæ auxiliari, maloſque punire vbique ſemper, dicebat Hecuba Agamemnoni opem imploranti, Polydoro, à Polyneſtore Thraciæ rege interfecto. Erat rurſum & ad Iuſtitiæ propoſitũ, Delphis ſcriptum, Prudentiam & iuſtitiam cole. illa enim in ſe ipſo cognoſcendo, iſta vero in affectibus moderandis, conſiſtit. Et breuiter abſque diuina humanaque Iuſtitia conſilioque Seniorum ac ſapientiæ diuinę fauore, non poteſt ab initio ciuitas conſtitui, vel conſtituta feliciter gubernari. Cum in rep. perit vindicta non deficit. Culta ingenijs Aegyptiorum erat, non legibus. Quorum ſacerdos coram populo, iuſtitiam colenti proſperam valetudinem, omniaque dona precabatur. Anima oculoſque ciuitatis, qua nihil huiuſmodi utilius ad felicitatem comparandam, quia ſic ſeruantur etiam leges, & pax cuſtoditur. Vltimo id vnum haud omittentes, quod firmiſsimum præſidium eſt quoque mori non dubitare, pro iuſtitia ſi oporteat.

IVSTVS.

Iuſtum quid dicitur primum, eo ipſo, quod iniuſtum non eſt, vt honeſtum, quod inhoneſtũ non eſt, locupletior, ſi non ſit pauperior quis & gratus denique eo ipſo quod cauſam ingratitudinis non commiſit, & nos etiam ignorantiam pręſumi, eo ipſo quod non probatur ſcientia. l. verius. ff. de proba. Item iuſtam interpretationem, vxorem, Filium, Seruitutem, hæreditatem, poſſeſsionemque l. iuſta. ff. de verb. ſig. l. ſi vxor. ff. ad legem Iul. de adult. l. ij. ff. de adop. & iuſti. de liberti. in prin. l. iii. §. de illo. ff. pro ſo. l. iuſte. ff. de acquir. poſ. & quod iuſtum id etiam eſt, quod legitimum eſt. Ducebátque Perſæ, iuſtum ęqualitatem ſeruare. & iuſti Aeginetæ prædicantur. Telephanes vir iuſtiſsimus erat. qui Cumę Aeolidarum maxime, præfuit. Et Philoxenus qui maluit in carcerem reduci, quam ſuffragio minus honeſto eximi. Iuſtus continuo videtur & auditur. Oculique Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Iuſtus quaſi leo cõfidens abſq; terrore erit, neque contriſtabitur, quicquid ei accident, Solomon inquit. quanquam Ariſtides (quia nimis iuſtus erat) patria olim pulſus ſit. & male, ex quo iuſtis, quibus Deus ſemper opitulatur, non eſt iraſcendum.

INIVRIA

Malorũ oium maximũ eſt, & peius quã pati. Imò qđ duo ſunt præcepta, à nobis oio obſeruanda, primũ eſt iniuriã tolerandã eſſe, alterũ vero, vt à voluptatibus abſtineamus dicebat Epitectus philoſophus. Imò ꝙ maxima cura erat patribus, ne qua oriretur, ne ve orta diuturna eſſet. Et qđ iniuriarũ obliuionem in magnis poſuit laudibus Cicero, tametſi poſtea dixerit aliter, virũ bonum deliniãs, eũ eſſe. ſ. qui prodeſt quibus põt, nocet vero nemini, niſi laceſsitus iniuria. quodque ferẽdo veterẽ inuitabimus nouã. Et male, quia (ut diximus) immemor quis iniuriarũ eſſe debet. & qa iniuriarũ obliuiſci ſatius eſt quã ulciſci. & quia rurſum. S. P. Q. R. beneficii memor, & iniuriæ ĩmemor eſſe ſolebat. Miſerq; eſt, nõ qui patitur, ſed qui facit iniuriã. ẽt ſi in patris uel matris, cineres, impudenter minxerimus, eos lotio cõſpurgantes. Quãto magis igitur animi chriſtiani eſſe debet, quenquã non offendere, imprudẽter, eiq; uim atque iniuriam inferre.

IVVENIS.

Licet imbecillis ętate, & conſilii inops ſit adoleſcẽtia, duoq; ſint quæ recto obſtãt iudicio, Iuuenis tamẽ Achilles, Troiam, Alexander Indiam pulſabat. Scipio occidẽtem fregerat, meridiẽq; frangebat. Pompeius Hiſpaniam pędominatis prædonibus maria omnia pacauerat. Druſus Germaniam fatigabat. Demoſthenes admodum puer actiones populares exercuit. Auguſtus auiã pro roſtris laudauit. Et obitum patris Tiberius. Hannibal Carthaginẽſium Imp. fit. Hiſpaniam bello ſubigit. Alpes tranſit. Ro. duces vincit. Flaminium Cos. occidit. Exercitum In Apuliam traducit. Ro. rurſum apud Cannas, maxima clade afficit. vtcunque ſit tamen, iuuenes cum honore afficiuntur, gaudẽt, & augẽt bella ſine iure, corrumpentes ciues, alius vt fiat Imperator, alius vt alium contumelia afficiat, nactus potẽtiam. Alius propter auaritiam non conſiderans, populo, (vt inquit Euripid.) an accidat aliquid detrimenti. Iuuenis animus appetentior eſt glorię quã virtutis. Et vulgo dici ſolet, quod iuuenum eſt ambitio, ſenum quies, & puerorum ludus. Genusque hominum perrarum, cui ætate tenera contingat ſapere. Laudibus igitur eſt iuuenis erigẽdus, infamia coercendus, opere fatigandus, domandus ferula, minis ac terroribus comprimendus, leuia verbis, grauia rurſum verberibus caſtiganda. Et quia pigro nihil turpius eſt, nihil inexcuſabilius, nihil ad extremum deſperatius (ſi enim ſegnem videris iuuenem, quem ſenem ſperabis?) his monitis ad ſtudia cohortãdus eſt, & amplius ita agat, vt ſenex gaudeat, mortuus celebretur, & ſepultus viuat. Dicit etiam ad idem Plato, quod iuuenum cura in primis ſuſcipiendi eſt, ut quam optimi viri fiant, quemadmodum bonum agricultorem curare decet, primum teneriores plantas, deinceps alijs prouidere. Eoſque admonebat Socrates, ne de grauibus rebus iudicarent, ſed diu diſcerent, maturiorẽ ætatem expectantes. Moderata iuuentus quoque facilẽ efficit ſenectutẽ. Immoderata difficilem. Iuuenes coram ſenibus tacere debent, eis aſſurgere, & locum cedere, quod tamen noſtra ætate non fit, primique ſunt ſemper ad loquendum, meras nugas & de-

liria ſenum, eſſe conſilia dicentes, eorumq́ue ſaluberrima documenta, irridentes potius, quam approbãtes. verum eorum lenitati (vt inquit Iurecon. noſter. in l. quod ſi minor in §. non ſemper. ff, de mino.) ætatiq́ue Iuuenili, danda eſt venia, quia dicent ipſi poſtea, vt nos Chriſto Saluatori noſtro, ei cuius monita irriſerint, ſpreuerint, & contempſerint. Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris. Interim eos iuueniliter exultantes, non ſecus ac Q. Fab. Maxim. Hannibalem, patientia frangentes.

INVTILIS.

Si quem prorſus inertem, quiq́ue nullam nobis vtilitatem poſsit afferre, dicere voluerimus, eo in loco dicemus, in quo eſſe reperitur, eũ nõ ſecus agere, quam piſcis in agro, & quam bos in mari.

IAPYGA.

Qui ex Italia in Græciam nauigant Iapygam hunc ventum ſanè, intelligũt, Calabriæ ſeu Apuliæ, quem etiam album appellant. hinc Hora.

Ventorumq́ue negat pater,
Obſtrictis alijs, præter Iapyga.

IVDAEI.

De Iudæis multa dicunt noſtri, ideo paucula hęc, nos delibaſſe ſufficiat, quod Curti ẽt & Apellæ vocantur. Vnde Hora.

credat Iudæus apella
Non ego. Et alibi.
vim tu.
Curtis Iudæis oppedere?

Quorum triplex olim erat ſecta. Eſſeorum duriſsimæ vitæ. Saducæorum, peſsimæ, quia animas mortales eſſe dicebant. Et Phariſeorum, qui immortales. Et licet Adrianus pmiſerit, patris Iudæum coli, idq́ue mirum videatur, attamẽ, aliud eſt quam verba ſonant, patre enim vrbs eſt, Martyrio Andreæ apoſtoli nobilitata. nimirum igitur, ſi coli ipſe patris, permiſſum eſt, & nõ prout ſonant verba Iudæi pater. Conducit quoque, ad propoſitum, ſi dixerimus, quod cum Iſrael rex, decem haberet filios, inter eos regnum diuiſit olim, poſt diuiſionem vero, vnus ex eis Iudas nomine deceſsit, à quo pater voluit omnes Iudæos appellari, eiusq́ue memoriam coli. Et amplius quod hij clementes ſunt in porros, ex quo Suillã non comedunt carnem, vſque adeo, cum Herodes eorum rex iuſsiſſet, paruulos interfici, nec proprio pepercißet filio, vt id audiẽs Auguſtus, Regis feritatẽ deteſtatus, dixerit, malo eſſe porcum Herodis quam filium. & quod Iudæi coronationem principis, ex cõſuetudine, munere aliquo cohoneſtare tenentur. l. j. C. de au. corona. lib. x. Et quod aurei caput Aſini in templo colant quippe quod duce Moſe, aſinorum beneficio, aquas inueniſſe dicãt. Falſa tamen opinione Cornelij Taciti. Ex quo mente, Deum colũt, ita vt nulla ratione adduci vnquam potuerint, imaginem Cæſaris in eorum Synagogis de more collocari. Verum eſt tamen, quod Aſinarij vocati ſunt, quod obſtinato ſint in Chriſti nomine, animo. Gloriantur Hębrei, quod in ſcribẽdo incipiunt à latere dextro, nos à ſiniſtro, quibus tamẽ reſpondet ex noſtris Bart. in tract. de inſigni. & ar. col. v. dic vt per eum.

INESSE.

Quia ſæpe dicunt noſtri quæ incontinenti fiunt, cenſentur ineſſe, ſubſtitutio inſtitutioni ineſſe videtur, & ſimile quiddam, maxime in l. lecta. ff. ſi cer. peta. & in l. quia. ff. de hære. inſti. declara ſolum, tantum iſtud, perinde fore, ac ſi diceretur, intus eſſe.

INGRATITVDO.

Sola diſplicet, nulli placet. Eaq́ue nihil fędius, nihil in rerum natura tetrius, nihil execratione publica dignius, quam abhorrere debemus non ſecus ac Achilles Homericus mendacium. Miles enim naufragium paſſus, amanter à Macedone quodam hoſpitio exceptus eſt, is à Philippo rege, poſſeſsionem Macedonis impetrat, donat prædium rex. Macedo conqueritur, regiq́ue negotium narrat, reſtituitur. Militi vero ſtygmata ingratum hoſpitẽ deſignantia inſcribũtur frõti. Improbitas multis nominibus excuſari poteſt, ingratitudo nullam reſpicit excuſationem. Ingrato homine, nihil impenſius eſt. Improbus eſt homo, qui beneficiũ ſcit ſumere, & reddere neſcit. Ingratiſsimus fuit Iudęorum populus, tot tantisq́ue beneficijs à Deo optimo maximo affectus, quem tamen pro merito, grauiſsimis afflixit pœnis. Ingratitudinis vitio nihil non ineſt mali, quo pręcæteris notatus olim fuit Ptolemæus Cleopatræ frater, qui Pompeium hoſpitẽ paternum ad eum confugientem, per proditionem interfici iuſsit. & Cęſar, is enim Senatui à quo multis maximisq́ue honoribus fuerat cohoneſtatus, vt pater patrię appellaretur, vt Dictator perpetuus eſſet, cum ſederet ante Veneris genitricis ędem, non aſſurrexit. Vnde Cice. pulcherrima hæc verba ad propoſitum dicit. Ingratus eſſem, ſi te non amarem, innumerabilia .n. ſunt tua in me officia domeſtica, forenſia, vrbana, prouincialia, in re priuata, in rep. in ſtudijs, inque literis, noſtris. Ingratuſq́ue agro ſterili, ſpinas, & tribulos gignenti cõparatur. Nec aliud ſibi vult Ixion, niſi quod ſimbolum eſt benemeriti, gratiam non referentis. Et adagium illud protritũ. Hirundines ſub eodem tecto ne habeas, ideſt ingratum eiicias. Bos vetulus etiã (vt poe. inquit)

tenue

tenue & miſerabile collum.

Culteris domini,

Præbet ab ingrato, iam faſtiditus aratro.

Ingratus Ariſtoteles, quem ob id, mulum appellabat Plato, aduerſus quem in Peripato cum diſcipulis pugnabat, vt mulus, qui ſaturatus lacte materno calcibus matrē petit. Ingratiſsimi Athenienſes, qui ob leuia errata Theſeum, Solonem, Milcisdem, Ariſtidem, Themiſtoclem, Phocionem, Cimonem, & Conona, maximos illius ciuitatis viros & fortiſsimos Imperatores, vel exillo vel morte mulctarunt, obliterata memoria tantorum in remp. meritorum. obcæcatuſq́; eſt aliquando Belliſarius, Iuſtiniani Imp. iuſſu, à quo tamen tot & tanta beneficia ſuſceperat, vt longe difficilius ſit exitū quàm principium inuenire.

IRRISIO.

Si Hiero. Heluidium, multa congerentem temere, & nihil quod ad rem faciat, irridet, & diffinitionem hominis Platonici, Diogenes. Imò quod olim mos erat, male dicentem, ab vniuerſo theatro ſic tractari, explodi ſcilicet, exſibilari, & irrideri. non ab re Celſus ſic Labeonis ſententiam deridet in l. ſed an vltro. in §. j. ff. de nego. geſt. Sicq́; alibi dixit Cice. Stomacho eſt Pompeius magnus nunc ita languenti. vt vix id quod ſibi placeat reperiat. Hic Simiolus animi cā me in quē inueheretur delegit, perſuaſitq́; nōnullis inuidis meis, ſe in me ſemper emiſſarium fore. Alij vero aliter. Recepi Codicem in manum, ſed nihil nunquam legi indoctius, ebrius ſanè ac ſteriens meliora ſcriberem ego. Item. Miror, imò obſtupeſco, quod mundus hodie non gignat niſi meros Bubalos, & Onagros. O lepores Atticos, o cauillos, qui non multum abſunt à caulis. Tā indoctus ac ſtupidus eſt vt nulla ſus poſsit quicquam indoctius. Sic manifeſtis mendaciis ſcripſit, vt nullus ſcurra poſsit impudentius. Nullū animal eſt illo Nebulone, vanius. Iacit in me neſcio quas ſignificationes, quaſi ipſe natus ſit Athenis. Gladium in tenebris Andabatarum more ventilat. Me quaſi in maſſam illectum irriſere. Tam iocundus eſt huic Academiæ, quàm ſunt in oculis fici. Vnde quia Remus edictum Romuli fratris, ne quis vallum tranſiliret, irriſit & contempſit, à Fabio Centurione raſtro occiſus eſt. Alius ſe, oculis ſudariolo obligatis, captum fingens, & Scipione (ut cæci ſolent) eleemoſinam petens, cum ſudariolum dimouiſſet, vere captum ſe eſſe cognouit, inque luctum irriſio conuerſa eſt, precibus D. Antonij Confeſſoris tamen, & immenſa Dei miſericordia, cum hominem pœnituiſſet, luci & ſanitati priſtinæ reſtitutus eſt. Ferunt quoque cum ad cōuiuium idem vir Sanctus, inuitatus fuiſſet, Nebulones, ſibi Bubonē appoſuiſſe in menſa, viſu horrendum, vt ipſe & ſocius, de his quæ ſibi apponebantur, iuxta ſcripturę dictum, comederent, irridētes. Quibus annuit Sanctus vir, ridens, factoq́; ſanctiſsimo Crucis ſigno, vt religioſorum mos eſt, Bubo ſtatim in gallum gallinaceum conuerſus eſt, quo alacriter ipſi veſci potuerunt, & ſic rubore quàm maximo, confuſi, imò perterriti, irriſores irriſi, & deluſi manſerunt. Pueri irridentes Heliſeum Prophetā, dicenteſq́; aſcende Calue, ab Vrſis dilacerati ſunt. Et mortuus vnus, ex primoribus regis Samariæ, qui eum irriſerat pariter. Irriſus eſt ab aſſeſſoribus, Solomon, poſtea admiratus. Miles glorioſus cum irriſione omniū auditur. Irriſuſq́; fuit Metellus, cum diceret, Sertorio nulla ex parte, nec virtute, nec rebus geſtis conferri poſſe.

INVIDIA.

Infelix eſt. Et forſan magis quàm inopia pertimeſcenda. quæ virtuti perpetuum indixit bellum. Gaudij neſcia, ſed triſtis ſemper, lucis hoſtis & inimica, ſcribamus tamen, ne, vt lupus ruſticum, iuxta illud. Lupi Merin videre priores, ſic nos raucos feciſſe videatur. Inuidia Socratem, Anaxagoram, Ciceronem, Senecam, ac Metellū in exilium inque mortem egit. Et quo maior eſt gloria, eo propior inuidia. Quæ ex virtute eximia etiam naſci ſolet, quemadmodum ex lumine vmbra. Et quauis excetra, ideſt hydra lernea nocentior, egregiis conatibus ſemper obſibilare. Imò quod gloriam ſequitur inuidia comes. eximiamq́. felicitatem. Nec ſecus ac vmbra lucem, ſolet rurſum comitari conatus egregios. Ea ſunt tempora quoque vt nulla ſit iam inſignis naturæ bonitas, tam inaudita morum ſuauitas, quæ poſſit omnem effugere inuidiam. Inuidus alterius bonum, ſuis aſcribit incommodis, & (vt ait Flaccus) alterius rebus macreſcit opimis. Figulus figulo, Cantor Cantori, & Mendicus Mendico (dictum eſt Heſiodi) inuidit. Palamedes Poeta ſatis probata ſcripſit, inuidia motus Homerus deleuit. Philoſtratus literarū ordinem, inuenit, Vlyſſes à volatu gruum non ab eo, proueniſſe dixit. à Dedalo Talus ſororis filius inuidia interemptus eſt. Antonius in Græcia, Ventidij legati ob res præclare geſtas, opera, non eſt vſus. Tiberius egregium artificem Roma expulit, eumq́; interfici mandauit, nec illius opera in annalibus referri voluit. Vt vmbra nuſquam eſt, niſi cum lumen adeſt, ita celebritas ſanctiſsimi uiri non caret inuidia. Cuius uis tam magna eſt, tam ingens ambitionis importunitas, ut ne Philoſophi quidem his affectibus moderentur. Semperq́; ſumma petat liuor, & perflent altiſsima uenti. Et ubi uirtus inuidiam gignit, inuidia exitium parit, feriuntq́; ſummos ſemper (ut dixi) fulgura mōtes. Lauinius inuidebat Terentio. Pollio Ciceroni. Inuidia Cain fratrem occidit. Filij Iacob Ioſeph uendiderunt. Clamant Iudæi, Crucifige, Crucifige. Perdicam oderat Alexander quia bellicoſus. Lyſimacum, quia militandi peritus, Se-

leucum quia magni animi erat,& Ptolemęi proſperitatem.triſtatur Sylla,Pompeij gloria. Pompeius ipſe,tot Cæſaris,ſucceſsibus. Et iuſtus Socrates,venenum bibit in carcere. ibique Phidias pictor egregius ſui temporis,detractorum inuidia potius,mærore afficitur & perit.Et conqueritur poſtremo Cicero,quod ipſum in palatio, magnifice habitãtem,utpote nouum hominem (illud enim comparat quod P.Caſsij,viri conſularis,fuerat)maligni ciues,inuidia, ferre non poterant.ſed dicere quoque, ut Comic. ridens, potuiſſet.

Sibi ſua habeant regna reges, ſibi diuitias, diuites,
Sibi honores, ſibi uirtutes, ſibi pugnas, ſibi prælia,
Dum mihi abſtineant in uidere.

INDVPERATOR.

Hoc idem ſonat quod Imperator,quanquam dixerit alibi Iuuenalis ſic.

Quales tunc epulas ipſum glutiſſe putamus
Induperatorem.

Item.

adhæc ſe
Romanus,graiuſque,ac barbarus Induperator
Erexit.

ex quo id metri gratia,factum eſt,nec in exametro Carmine,breuis Syllaba, inter duas longas,conſiſtere poteſt.

INCONVENIENS.

Multiplicari inconueniens(dicunt noſtri,quod auctoritas veterum,& Orbis neceſsitas induxerunt)non debet, neque addi malum malo.l.1.C. de dot. promi.l.cum poſt.§.gener.ff.de iure do. Bal.in c.i.nume.30.de conſti.ex quo fit, ut nõ ab re,cũ Achillis Tumulo,in Thracia,Polyxena foret imolanda,et Hecuba mater,ei ſic petenti, Vliſſes reſponderit.

Satis puella tua mors non addenda
Non addenda alia ad aliam.

INHIBEO.

Hoc ſolum dicam quoque,quo ad iſtud verbum,quod inhibere, & prohibere, differunt, ex quo inhibemus ne ceptum perficiatur, prohibemus uero ne quid fiat.

IDVS.

Et hic rurſum,tantum id, dicendum eſt. quod idibus exigebantur nomina,quodque Kalendis collocabantur,vnde Hora.

Hæc ubi locutus, Fænerator Alphius,
Iam iam futurus, ruſticus,
Omnem relegit idibus pecuniam,
Quærit Kalendis ponere. Cætera ego in l. eius qui in prouincia.ff.ſi cer.peta.

IVSTINIANVS.

Initio,is,euthicetis hęreſi,ſuſpitione non caruit, poſtea per Agapitum papã,ad fidem reuerſus eſt,quo tempore floruerunt D. Benedictus in monte Caſsino, Et Diuus Caſsiodorus Rauẽnę. Sanctaque Genoueſa in Gallia,tandem Iuſtiniani nomen in Sanctorum Catalogo ſcriptũ repertum eſt.

INTERESSE.

Multiplex eſt cõuẽtũ,cõe, ſingulare.Intrinſecũ, extrinſecũ. In damno paſſo,& lucro omiſſo. Veritatis,& affectionis,de quibus in l. vnica. C. de ſen.quę pro eo,quod int.Eſt & vltionis & applicationis.dixique ego etiam in l. obligatione generali. ff. de pigno. ac. quomodo autem probetur,not.in l.ii.C.de reſcin.uendi.& in l.precia rerum.ff.ad legem fal.

ISOCRATES

Eloquentię parens,& Rhetorum ferè omniũ iſte magiſter fuit.

IMPVDENTIA

Q Pleminii quanta olim fuerit, ex eo liquet, quod Locrẽſes legatos Romam miſerunt,qui de ipſo quęrerentur, quod pecuniam Proſerpinę abſtuliſſet,eorũque liberos & coniuges ſtupraſſet,namque in catenis ob id Romam perductus eſt,inque carcerem coniectus,periit.

INIVSTITIA

Sanguine alitur,quam Plato, Tyranno comparauit.Crudelitatis cõmes, eodemq; pacto iniuſtus rex eſt Bellator,vt priuatus homo prędo, vterque ad iniuſtitiam impellitur.

ICARVS ET PHAETON

Quia ardua petebant ceciderunt. ſed adde quod etiam pulli adulterini,Solis radios non ferentes,è nido eiiciuntur.

IVS.

Iuris prudentiam teneat Orator. quia egent forenſes cauſę,vſque adeo ut nil turpius ſit, quã legitimarum & ciuilium controuerſiarum patrocinia ſuſcipere,ei qui ſit legum & iuris ciuilis ignarus.quod etiam ad dialecticę ſpineta reduci non debet,ſed ut olim.L. Iunius Brutus pręcorius, & M. Cato Cẽſorinus,qui volumina de iure ciuili ſcripſerunt,non generatim ponendo leges,ſed

ges,ſed ueluti interrogati à priuatis reſpondentes vt Milleloquio aliàs fecimus nos, edito hoc anno. Eſt etiam ius ſtrictum, quod non ex bono & æquo procedit. l.li.§. Item Varus.ff. de aqua plu.ar.ego in l.ſi & me & Titiũ col.v.ff.ſi cer.pe.

IVLIANVS

Iurecon.egregius fuit,qui dicere ſolebat. Et ſi alterum pedem in foueam haberẽ, adhuc addiſcere quidem uellem.l.apud Iulianum ff.de fideicom.lib.is enim ab Adriano inter conſiliarios adſcitus eſt. cætera Rutil.

IOCVS.

Iocari decet cum amicis, ſic cum Trebatio Cicero,ſic cum Symmacho. ſic cum Plinio ſuo Plinius iocatus eſt.Imò quod non modo in doloribus,ſed in morte etiam iocabantur Veſpaſianus & Socrates.Xenocrates admodum ſenex, virtutem quęrẽs,à Lacone quodã deriſus eſt,dicente ſibi,quando hac ipſa virtute, uteris? num apud inferos? Et Gordianus, qui Priamus primum dictus eſt,quod ex duabus & uiginti concub nis,filios reliquerat multos, Priapus tamen poſtea appellatus fuit. Et cum in conuiuio hoſpes à Symonide conſpicatus,nihil diceret, nec cum aliquo loqueretur,ſi fatuus es(inquit)bene facis,ſi ſapiens fatuo. Veteres iocos dicteria appellabant,quale illud nouiſſime Ciceronis(alia quoque multa ſunt,omittẽda ſtudio breuitatis) qui cum pictorem quendam obuium habuiſſet, filios deformiſſimos habentem, ſubmiſſa uoce quibuſdam dixit.hic haud oriente Sole(cum tamen ipſe perbelle pingat)filios genuit. Et Medici Bononienſis ſatis diuitis,qui moriens filiis ſic pariter locutus eſt,nolo aliud teſtamentum cõdere,ſed tantum hoc enũtiare,ut diuitias & opes ſtercore partas,quas uobis relinquo, diligenter cuſtodiatis, & ita quidẽ,ne in latrinam reuertantur. Athenienſes quoque locupletes in adulterio deprehenſos pecunia mulctabant, pauperibus uero podicem raphano perfodebant. Alexãder filias Darij captiuas inſpiciens, ioco dicere ſolebat. Dolores oculorum puellæ Perſicæ ſunt. reliqua nos alibi fuſius, ne eadẽ hic repetamus.

IMPERIVM.

Cum Italia ope & auxilio Caroli magni,quẽ uocarat Adrianus Papa, eſſet à Lõgobardorum Tyrannide,liberata,primum in Gallos translatum eſt,poſtea in Germanos ſummum, legibus inſtitutum. hinc à Cræſo interrogatus Pyttacus Mitylenæus,quod nanque tale eſſet, varia ligna reſpondit.ideſt leges,quæ in uariis ſcribebantur lignis. Chriſti Saluatoris noſtri ſempiternum omnia alia temporalia. Iuſtum, ut Genitores imperent natis. ignobilibus generoſi. iunioribus ſeniores. Domini ſeruis. Potentiores imbecillioribus. prudentes ignorantibus. Et principes ſubditis. Imperio renunciauit olim Diocletianus, & Maximianus, Impp. Et ſeque Regni adminiſtratione abdicauit Ptolomæus Lagi filius Aegypti rex. Et Rachis Longobardus,qui Luitprando religioſiſsimo principi ſucceſſerat. Et Carolus. V.temporibus noſtris. Et ſcitu dignum eſt,quod Imperium erat olim, Conſtantinopolitanum & Romanum,quodque facta donatione per Conſtantinum Eccleſiæ Ro. Papa Stephanus,ipſum tranſtulit(ut dictum eſt) in Germanos,quia Conſtantinopolitanum noluit ſuccurrere Eccleſiæ. Fabulantur poetæ,Maris Imperiũ Neptuno. Ioui Cęlũ,& nubes. Plutoni uero inferna contigiſſe. Imperij iura nullo tpe præſcribuntur. Imperium ferrum non aurum habere debet,ſanguine uel labore comparandum, vt Romanum olim periculoſum,ne ruat,ſi commeatu careat. aliàs fortitudinis materia. Summum lege curiata,habebat proconſul ſeu proprætor. Ad iuſti Imperij effigiem,non ad hiſtoriæ fidem Cyrus à Xenophonte ſcriptus eſt. Diuturniuſque ſit humanitate,quanquam ciuilitate nimia ſit cõtemptibile. interrogatus etiam Demonax apud Lucianum quomodo quis bene Imperium poſſet exercere,ſi iram cohibuerit,reſpondit, parce loquatur, & multa audiat. Et non modo imperare,ſed recte imperare cupiebant, Cæſar & Pompeius, Ariſtonis & Cratippi philoſophorum ianuas(quanquam tanta eſſent dignitate)frequentãtes. & ſi cupiat quiſquam ſcire, Imperij Electores,hij ſunt Maguntinus Archiepiſcopus, Treueren. Colonien. Et quattuor principes ſeculares de quibus in c.per uenerabilem,qui ſi. ſint legi. & in c.ad apoſtolicę de re iud.in vj.

IMPERATOR.

Primus omnium Cæſar Imperator appellatus eſt. ab Imperatore,munus ſeu feruor animi poſcitur,ut corporis à milite. ea de re non temere quicquam agere debet,vel coacte,quia id indignũ eſſe putabat Galba,dũ Neronis prætoriani,cui Imperio ſucceſſerat in eodem militiæ gradu retineri,peterent. Imperator tunc bene imperat,ſi prius tamen parere,didicit. ſuumque eſt proprie imperare,ſubditorum uero obſequi. Et quanquam Imperatoris conditio miſera eſſe videatur, & ui quadam imperare eum neceſsitate patendi, attamen ſecus eſt,ex quo pręcipit potius & docet magis,hoc eſt perſuaſione quadam cuiuſdam excellentiæ,de ſe rogat,exorat, & hortatur. hicque auditorem habemus ultro attentũ. illic uero facimus uel inuitum, vnde illud.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Oderunt peccare boni uirtutis amore.

Apollonius Thianeus,etiam, eos Impp.qui breui tempore regnaſſent, Thebanos appellabat, quip-

quippe quod ipſi quoque, longo tempore principatum minime tenuarunt. Et bono, haud magni momenti Fortunam eſſe, dicebat. Q. Fab. Max. ex quo ratione & conſilio duci debet. Imperator rurſum dictus eſt ab imperando, vt rex à regendo. Et induperator etiam appellatus, alibi à poeta, q̃ i ĩ exametro carmine, breuis ſyllaba inter duas lõgas cõſiſtere nõ põt. Græce αὐτοκράτωρ. Serenus eſt inſuper, & clemens, terrenus Deus, ĩ terris, dicebat Athanaricus Gothorũ rex. ſolutus legibus l. princeps. ff. de legi. & tanquam ſtella matutina in medio nebulæ meridionalis. Quem, quanquã electione fiat, & non ſucceſsione, (hoc .n. fieri cœpit tẽporibus Othonis iii.) dicebat tamen Conſtãtinus, fortunę munus eſſe. Eligebantq; non ſecundum Genus vt Romani, ſed potius ſecundum virtutẽ, vt Carthaginenſes. Olim erat ſacerdos & rex, quandoquidem nihil ſine Deo fiat. Imò quod caducum & mortale nihil, eum, ſed diuina omnia, & immortalia cogitare, & meditari oportet. Cætera nos quoque alibi latius.

INFELIX

Eſt, qui omnia ſibi licere exiſtimat. quiq; Luna quarta naſcitur, ex quo varias calamitates, & mala plurima patitur. Infeliciſsimumque vocant & Græce dicunt alij alias, ταλάντατον. ſiue Tantalum.

IVPPITER.

Optimus maximus, optimus. i. beneficentiſsimus, à iuuando dictus eſt, & optimus ante verbum maximus ponitur, quia lõge magis præſtat, & gratius eſt omnibus prodeſſe, quam maximas habere diuitias. Eſt etiam Iuppiter Amon, qui cum arietinis pingitur cornibus, eo quod Bacchus per mediam Libyam ducens exercitum, penuriaq; aquarum ſitiens, arietia ducta, eum Iouem patrem rogaſſet, ſibi exercituique opem ferret, magnam aquarum copiam nactus eſt. vſq; adeo vt ibi templum Iouis Amonis, cum cornibus arietinis ſimulachro facto, conſtituerit. Eſt & Herceus qui intra Vallum colebatur, & ante cuius aram Iphigenia cecidit, ἕρκος enim ſeptum ſignificat. vnde Iuuenal.

Tunc miles tremulus poſita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram ſummi Iouis.

ſcituque dignum eſt, quod cum nondum regnũ Saturno patri rapuiſſet in antris Idæis à Nimphis alitus eſt, lacque ſibi Capra Amalthea præbuit, quodque eidem ac Soli caper imolatur in federibus. Verum eſt tamen latialem humano ſanguine coli ſolitum. Dionyſiumque alias in eius femore nutritum, (locum montanum enim. in quo exercitum à morbo liberauerat, fœmur appellauit, ex quo Græci inde, eum (iterato dixerim) in iouis fœmore, ob idque nutritum poſteris, tradiderunt. Reliqua Liuius, Volateranus, & Lilius, ſatis ſuperque ſatis.

IN IVS VOCARE.

Quicquid ſit, liquet ex eo, quod dicitur in l. ſ. ff. de in ius vo. quod nihil aliud ſit niſi iuria experiundi cauſa vocare, de quo etiam in l. pleriq;. ff. eo. ſed habe quod acrius etiam dicitur, rapere in ius, quã vocare & ducere, ex quo vim facere, rapere ſignificat, alias non. hinc Hora.

ego uero
Oppono auriculam, rapit in ius, clamor vtrinq;
Vndique concurſus, ſic me ſeruauit Apollo.

dixique in præallega. l. plerique, ſatis.

ITALIA

Vetus ingeniorum parens & literarum altrix, à barbaris dominata tamen, annis la. Gothis ſcilicet, Hunnis, Vandalis, Oſtrogotis, & Herulis. ſæpe etiam Roma capta, & diruta poſtea annis. 204. Identidem ſubiugata à Longobardis. Tandem ab Adriano pontifice vocatus Carolus Magnus fuit, ipſiusque ope & auxilio liberata, imperiumque tunc translatum in Gallos, deindẽ in Germanos. Et ſic, grauida imperijs, Belliquc fremens ſemper. libertatis cuius ingentes vltores, atque defenſores fuerunt olim, Brutus, Scipio, Camillus, Paulus Aemilius, Marius, Pompeius, Cæſar, Auguſtus, Veſpaſianus, Traianus & Theodoſius. Quæ etiam magna quondam appellabatur Græcia, quandoquidem Itali ob commercia Græcę gentis, Græce etiam loquerentur. quandoque etiam Saturnia à Saturno, primo habitatore. Interdum Auſonia à parte Italiæ. & Oenotria à rege Arcadiæ. quandoque Heſperia magna. & Italia (vt dixi) à rege, ornata Veterũ memoria. 1198. vrbibus, quæ multos pellexit vt ſuas ſedes in eam transferrent.

Terra (rurſum vt ait Poeta)
Antiqua, potens armis, atque vbere glebæ.
Item.
Chara Deo tellus, ſanctiſsima.
Tellus tuta bonis, tellus metuenda ſuperbis
Tellus nobilibus multum generoſior oris.

INTER OS ET OFFAM.

Sæpiſsime prouerbio hoc vti ſolemus, quid ſibi velit amplius haud ignorantes, Addo ſimile, ſicque etiam dici ſolere. Inter manũ & mentum longum fore interuallum. quodque inter cogitatus noſtros & actiones mons quidẽ magnus eſt, vſque adeo vt fortuna de cõſilijs noſtris iudicet.

IVRISCONSVLTVS.

In iureconſulto tria neceſſario deſiderantur. Cautio primum, ne iniquũ petat, vel æquum petenti

tenti neget. Deinde Vigilantia. Tertio auctoritas. nec id vnum quoque prętermittentes, in Iuriſconſulti foribus, olim inſcripta fuiſſe, verba hæc, *Licet conſulere*. quodque eius domus, totius ciuitatis oraculum eſt. Et quod Trebatius, Caſel ho eruditior fuit, Caſellius uero Trebatio eloquentior. Vt Cicero & Varro, quorum vnus ſic erat eloquêtior verò alter, eruditior. Nō ignobilis fuit etiā Iurecon. Caſsius Longinus Seruij Sulpitii pronepos, Coſ. cum Quartino Tiberij temporibus, qui obiit Veſpaſiano Imperatore principe. Et quanquam alius fuerit hoc noīe, qui à Nerone in inſulam Sardiniam deportatus eſt, cui nullum crimen obiici poterat, attamen Iurecon. non erat. Et dictu mirum videtur ultimo, quod Apollo etiam ſic fuerit iuris peritus, vt Poetæ verba ſonant ſic canentis.

Ipſe Dies pulchro diſtinguitur ordine rerum.
Sportula, deinde forū, iuriſq; peritus Apollo.

forte quia in foro Auguſti, Apollinis erat ſtatua aſsiduè lites & iurgia audiens, uſque adeo vt facete ipſum iuris peritum appellauerit.

INEPTVS.

Hoc ſolum dicam de inepto (quid ſibi uelit verbum iſtud ſatis clarum eſt) quod ille erit huiuſmodi, ſi quæ officia in aliquē côtulerit qui ea quidem cōmemorauerit. et ad idē; interrogatus Iſocrates quomodo, cum ipſe dicēdi facultatem non haberet, eſſetque protius ineptus, ſic alios oratores bonos efficeret, ſibi uſu euenire reſpōdit, quod cotibus, quę acutum reddunt ferrum, nec tamen ipſe ſecant, vnde Hora.

ergo uice cotis acutum
Reddere quæ ferrum ualet exors ipſa ſecādi.

IRNERIVS.

De iſto Irnerio dixi ego aliās i libro de uiris illuſtrib. & ante me Io. Ficardius Franchfortē. alioqui Iurecon. eloquentiſſ. deque literis optime meritus. ideo nunc ſolum iſtud addam, qđ autenticas (ut dicimus nos) iuſſu Friderici Imp. in libris Codicis poſuit. quodque punica religione fidem ſeruauit, verba ſanè plerumq; addendo, quæ tamen in corpore haud inueniuntur. Et qđ non habuit aliter poteſtatem legis condendę, vt per Bal. in prę̨lud. feudo. col. iii. Alex. in l. ii. in §. quod ſi in patris col. ii. ff. ſol. mat. Imo. & Areti. in l. ii. ff. de duob. re. reliqua ubi ſupra.

IMPOSSIBILE.

Audere quod eſt impoſsibile non ſapientis uiri eſt, inquit Euripid. impoſsibile autem aliās volare ſine pennis, uel numerare maris arenas. Eripere Fulmen de manu Iouis, Clauam de manu Herculis, ſiue Carmen Homero. Et ferire Sydera vertice.

IECVR.

Sedes libidinis eſt, vnde Hora.

Vide
Ne Ancilla tuum iecur ulceret.

Vel & fuſius, ad idem dici ſolet, quod ratio eſt in capite, ira in corde, & appetitus in iecore, vt idem ait, quando dicit. ſi torrere iecur quæris idoneum.

INTESTINA HOMINIS.

Orbibus implicata ſunt gyriſque Impedita, ne cibus & potus ex templo deſcendat, neúe mo mentis omnibus, cibi rurſum appetendi, immineat neceſsitas. à uiſceribus differunt, illa enim ſuperiora ſunt, uiſcera uero inferiora. Et breui ſex ſunt numero. Duodenum. ieiunum. longum Monoculum. Colon. & rectum.

IMPROBVS.

Cole virtutem quicunque enim hominum improbus eſt, illum dii puniunt inquit Euripid. Et Plato ad idem. quod improbi omnino prudentes ſunt. boni uero omnino prudentes. & certe mala res eſt præſtantioribus, quando improbus uir conſequitur dignitatem, tenens populū lingua, qui prius nihil fuit. Et quando fortuna dat malis res ſecundos, ſunt inſolentes, tanquā ſint perpetui futuri ſucceſſus, quanquam tamen ſuorum ſcelerum cauſas plerumque obliuicunt, vt Romulus & Brutus. hiſto. nota eſt. Et plerūq; improbum pro inſatiabili ponant poetę, pręſertim Iuuenal. quando dicit.

Improbus es, cum poſcis ait ſed penſio clamat
Poſce.

nec ultimo id unum omittētes, quod improbis nil aliud deeſt quam occaſio.

IMMVNITAS.

De Immunitate noſtri ſępe loquuntur, aliquando ego multa etiam alibi, nunc tantum id ſolum ſcire expediat, quod ea olim donabatur, qui in urbe tres, in Italia quinque, in prouinciis ſeptem habuiſſet filios. hinc Iuuenal.

Commoda præterea iungunt multa caducis,
Si numerum, ſi tres impleuero, iuſta doloris
Neuole cauſa tui.

reliqua in l. i. ff. de iure immuni.

INNOCVVS.

Noxæ contrarium Innocuum eſt. vnde Scythę Fluuium, Danubium uocauerūt, qui eorum lingua, malorum cauſa ſonat, ex quo trāſitu eius calamitatem, & non modicam quidem, paſſi fuerant, & cū aliās nihil mali ſibi coueniſſet, ἄσιον ideſt innocuum poſtea dixerunt. haud omittentes tamen à barbaris Metoan appellari.

IVGVRTA.

De Iugurta hoc tantum dicam, (cætera alii qui de eo, deque Iugurtino bello ſcribũt) quod ille eſt, qui Roma egreſſus, dixit, O urbem venalem cito perituram ſi emptorem inueneris.

IMPVDENS.

De Impudẽtia dictum eſt alibi, & parũ quidem, igitur adde nunc, quod impudens fuit Marſias, qui cum Apolline certare auſus eſt. Timeus Siculus. Lycurgus Driãtis filius. Laberius. Pacuuius & alii de quibus ſupra in uerbo Arrogãtia. & dic, quod ij nõ magis rubore ſuffundi debẽt, quã aſini, ſi quando onera excuſſerunt tergo.

IXION.

Ixionis fabula, ſimbolum eſt ingrati, & benemeriti gratiam non referentis. Et non omittendum, quod ipſius filius etiam Pirithous Proſerpinam deperibat, ad inferos deſcendit Theſeo comite, ſed tamen à Cerbero diſcerptus eſt.

IVDICIVM HOMINIS.

Liberum eſt, & ſuum cuique, quo omnimodo opus eſt, ut è ſpinis roſæ non compunctis digitis ſeligantur. imò (ut poeta lyricus ait) lingua Italica.

Hor queſto è quel che piu ch'altro n'attriſta;
Ch'e perfetti giudici ſon ſi rari.

Alexander enim cum ſui ipſius imaginem, quam pinxerat egregius ille artifex Apelles, nõ laudaſſet, equus autem adductus hinniſſet equo picto, eiuſdem, non indigna reprehenſione, notatus eſt, quod meliore iudicio equus, quam rex fuiſſet præditus.

LOQVACITAS.

APVD Perſas fide nihil ſanctius, ſilẽtio nihil pulchrius, & loquacitate nihil deformius. qua tamen amici taciturnitas, punienda eſt. Et ſi erectus aliàs fuerit animus & ſui memor loquaci conſultore non egebit. in medico quoque deteſtabilis, uſqueadeo ut Maro, Medicinam artem mutam eſſe dixerit. Et re vera, qui vult omnia dicere nihil dicit, naturaque ipſa loquax eſt ſenectus, loquaciſſima balbuties. Gracchus à loquacitate olim Graculus appellabatur. Et qui magnas ſupra modum habet aures indicium ſunt loquacitatis & ſtultitiæ. Vt Therſites qui in Græcorum caſtris omnium loquaciſſimus erat, vnde Iuuenal.

Malo pater tibi ſit Therſites, dũ modo tu ſis
Aeacidæ ſimilis, vulcaniaque arma capeſſas,
Quam te Therſitæ ſimilẽ producat Achilles.

Loquax non modo uocatur, qui hoc morbo affectus eſt, uerum etiã Loquaculus, Lingulaeus & Loculuteius, & deteſtandus, quod laxa etiam loquacitate nimia rumpat. hinc Lactan. vereor, ne ſi fuero diutiùs in his ĩmoratus, uiderer ꝓpoſiti oblitus eſſe, aut crimen loquacitatis incurrere. Et quanquam aliquando amici prolixitas, maxime in ſcribendo, deſideretur, odioſa tamen non minus eſt loquacitas, quam canina facundia. literę tuę enim (dici ſolet) mihi iucundiores fuiſſent ſi te nõ Laconicũ, ſed Atticum in ſcribẽdo oſtendiſſent. Item. Vnde iſthuc hominum loquacium lolium, & ſcurilis loquacitas. hominẽ lymphatum dices, adeo blaterat, quicquid illi dictat ſplendida bilis. Babalon Græci, loquacem, vocant. aliàs aretalogus ſcurra, & Sycophanta dicitur. Tantalus ad inferos detruſus eſt, quod ſibi (ut aiũt) garrula lingua dedit. nec ſibi uult aliud prouerbium, Dodoneum ęs, quam loquacem cõpeſcere, de quo nos alibi ſatis.

LABYRINTVS.

Hoc ſolũ dicam, alii reliqua, quod quattuor fuerũt in Aegypto, ĩ Creta, in Lẽno, & ĩ Italia.

LACTVCA.

Hac Auguſtus conſeruatus eſt, ab Antonio Muſa medico. à Cambyſe uero Perſarum rege, vxor interfecta cum enim diſcumberet, lactucã ſumpſit, decerptiſque foliis, Cambyſem interrogauit, an denſa eſſet pulchrior, eiſque reſponderit, male tu igitur Cyri domũ (Smerdin enim fratrem occiderat) inquit vxor, denudaſti, Cambyſes ira percitus in eam prægnantem irruit calcibus, quæ abortu edito, inde temporis momento deceſſit.

LARES

Et penates, domi colebantur. vnde Hora.

Quod te per Geniũ, dextrãq;, Deoſq; penates
Obſecro & obteſtor, uita me redde priori.

Et hinc compita ſunt, ubi ab Auguſto politi erant. Et Cõpitalis Dies Feſti, Laribus attributi. & lararium Alexandri Seueri, vbi lares & penates habebat. imò quod cum ueterum mos eſſet mortuos domi ſepelire, eos ut Deos domeſticos & lares (ut dixi) colebãt & uenerabantur.

LABOR.

Laborandum eſt ſemper, nec ab incepto deſiſtendum, etiam ſi aduerſa nobis contingant. Labor quietem condit, laborem quies. Et nulla dies ſine linea ſit (dicebat ille) conſiderans, quod nihil ſine magno uita labore (inquit Hora.) dedit mortalibus. imò qui laborem fugit, fugit gloriam & uirtutem, ad quas nunquam niſi arduo

calle

calle ac laborioſo peruenire poſſumus. fama labore quæritur, ſtatque roſa inter ſpinas, vt virtus (quemadmodum diximus) inter difficultates, vt pinguis ager rurſum, ſentibus abundat, ſic humanus animus erroribus labitur, ea de re, niſi labore aſsiduo purgentur, fructus æque in ipſo flore pereunt & extinguuntur. Munditiæ mulieribus conueniunt, labor viris. Laudis Herculeæ fundamentum erat labor, nec aliter cognoſcebatur quam laboribus Vlyſſes. Labor Duces Romuleos, Scipiades, & Camillum, Fabios, Curios, Fabricios, & Metellos Illuſtres & claros reddidit. *Laboribus omnia Dij uendunt*. præclarum monimentum eſt vrbibus pius labor, & perpetuam gratiam habet, inquit Euripid. Nemo ignauus, Deos in ore habens, facultates cõquiret ſine laboribus. Qui laborem in iuuenta fugit, tabeſcit ægeſtate in ſenecta, hoc idemq; fabula formicæ & Cicadæ indicat. Ideo Ariſtoteles, Cleantes & Euclides nullos ſubterfugiebant labores. Agricolæque imitandi ſunt etiam num qui ſummo cum labore terræ ſemina mandant, vt maiore cum voluptate fructus colligant, quod ſi nos quoque, diſciplinis operam nauantes, fecerimus, laboribus non parcentes, dubio procul nobis gloriam comparabimus. Si quis item apes quod aculeatæ ſint perpeti noluerit, nec melle quidem fruetur. Et qui è nuce nucleũ eſſe vult, frangit nucem. Laboribuſq; omnino (iterato dixerim) contendendum, ocium verò quàm maxime damnandum. quia turpe eſt minus arare quàm verrere. molendumq; vſq; in piſtrinum. Et terram opem vocant, per quod fructus frugeſq; naſcuntur. Imò quod idem Euripides Iouem introducit dicentem, ludo quoniam laborum viciſsitudo ſemper mihi eſt grata. Et ſicuti cibus ſe habet ad vitam, ita ſe habet labor ad honeſtatem. Hinc Licurgi leges, laboribus iuuẽtutem erudiebant, currendo, venando, eſuriẽdo, ſitiendo, algendo, & æſtuando quidem. Et vere hoc idem theſaurum hominibus eſſe indicat fabella Aeſopica Agricolæ morientis, quique plurimũ laborat prodeſtq; Reip. is maxima premia iure etiam, conſequi debet. Ex quo ſic etiã coronam ac gloriam ſibi cõparat, inq; laurum (quod non aliud ſibi vult fabula) Daphne vertitur.

L A V S.

Magna Marcelli laus, illa fuit Hannibalis, cũ ſibi reſpirandi locus non daretur, quod quotidie eſſet in armis, vt Sol in cœlo, qđq; fortis eſſet impatiens, victorq; in victos, & quod victus in victores denique audacius inſultaret. Deq; Virgilio non parua, Ciceronis, quando dixit. Magna ſpes altera Romæ. Vel de Iſæo, Iuuenalis, & Plinij Iunioris, dicentium. Ille. Iſæo torrentiorem. Iſte. magna Iſæum fama præceſsit, maior inuentus eſt. Vel quod Scipio Africanus, maior virtutum ſuarum gloria, immortalitatem fuerit aſſecutus. Vel quod Cato Cenſorinus humanæ ſapientiæ virtutumq; omnium inuictiſsimum fuerit ſpecimen. Imperator optimus, Orator optimus, & optimus Senator. Et non alius quàm optimus vir, etiam Cornelius Scipio Naſica, iudicatus. quo iudicio, nil vel maius vel admirabilius ſibi dari potuiſſet, qui ſua virtute quoque contentus, cum Dalmatis genti ferociſsimę iugum in Illyriam impoſuiſſet, triumphum ſibi oblatum, (quæ magna etiam fuit animi ſui moderatio) recuſauit. Metellus ad idem Macedonicus, audita Scipionis Aemiliani morte, lachrimans conclamauit, mœnia vrbis, corruiſſe. Laudabatur etiam Marius, quod fortunæ ſuæ ac virtutis fulgore, eſſet admirabilis. Et Cęſar, quod in Hiſpania adeo magnifice rẽ geſsiſſet, vt triũpho tũc dignus videretur, tametſi minime triũphaſſet. Et quod alias gentium domitor Romam ingreſſus, poſtea triũphauerit quinquies. Et Seuerus, quem nunquam naſci debuiſſe dicebat Senatus, vel nunquam mori. Et Valerianus, quod nobilis ſanguine, ſcientia clarus, & eloquentia glorioſus erat, tametſi omnium infœlicißimus. Et Claudius Secundus, quod in eo fuit virtus Traiani, Antonini pietas, & prouidentia Auguſti. Et Probus iudicio omnium bonorum probus, virtutibus clarus, & quod terror Barbarorum erat. Et Diocletianus, quod ipſe pariter erat magnanimus, prudens, & alti conſilij, nunquam elatus proſperitate, aduerſitate nunquam deiectus. Et Craſſus, adoleſcens admodum, quod Orator cum C. Carbonem eloquentiſsimum hominem accuſaſſet, ſummam ingenij laudem non modo, ſed etiam admirationem eſt conſequutus. Et Polidamas quod in Olimpiis vnam, quinque Iſthmicas, & tres Nemeas, ſicque nouem coronas ſibi peperiſſet. Et Heliodorus, quod erat cæcorum baculus, eſurientium cibus, ſpes miſerorum, & ſolamen lugentium. Et Cyprianus, quod fuit vir eloquentia pollens, & martyrio. Et Eſaias, quod erat ipſe quoque vir nobilis, & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio ruſticitatis. Et Origenes, quod ſi in cæteris libris alios vicit, in cantica canticorum vicit ſe ipſum. Et Melitius quod in eo erat tanta morum ſuauitas & dulcedo, vt Mel Atticum à Sodalibus vocaretur. Et Moſes, quod ſtupori erat omnibus familiaribus, tanquam nouum naturæ miraculum. Et M. Brutus, quod erat ſummo ingenio, ſuauiſsimorum morum, ſingularis in eo probitas, atque conſtantia. Et Curius, quod erat ſuauiſsimus hõ, ſummi officij, ſummęq; humanitatis. Et L. Lucullus, quod per multos annos admirabili quadã laude, prouincię pręfuit, quodq; inde ad cõſulatũ fuit aſſumptus, quẽ ita geſſerat, vt diligẽtiã admirarẽtur oẽs, ingeniũq; cognoſcerent. Et qđ poſt ad Mithridaticũ bellũ miſſus, non modo opinionẽ vicit oĩum, q̃ de virtute eius erat, ſed ẽt gloriã ſuperiorũ. Et Arceſylas, quod floruit,

tum acumine ingenii, tum admirabili quodam dicendi lepore. & M. Varro, quod omnium Romanorũ hoĩum erat doctiſsimus. Et Craſſus ac Secuola, quod ille erat eloquẽtium iuris peritiſſimus, iſte verò iuris peritorum eloquẽtiſsimus. Et Cicero, q̃d erat vir p̃cipuus eloquẽtia, & oratorijs artibus clarus, à Catone etiã Pater patriæ, quia à coniuratione Catilinæ Coſ. patriã liberauerat, appellatus. Et quod non modo Latine ſed etiam Græce, in doctorũ hominũ cõſeſſu Athenis maxima cũ eorũ admiratione aliquãdo declamauerit, vbi Poſsidonius hanc ei laudem tũc tribuerat, quod eloquentię & doctrinę, palmã Græcis præripuiſſet. Et Thucidides hiſtoricus, quod eſt quaſi ſedatus amnis, ſine vllis ſalebris fluens. Et Hortenſius, quod in eo eſſet memoria præcellens, & pronunciatio plena venuſtatis. Laudatur quoque Luchretiæ pudicitia. Martiæ grauitas. Portiæ coniugalis amoris ardor. Veturiæ pietas. Iulię eloquentia. Ceciliæ vrbanitas. Liuiæ Maieſtas. Corneliarum animi robur. Artemiſiæ amor. Penelope honeſtas. Ipſicrateæ tolerantia. Thamiris fortitudo. Thetidis conſilium. Argiæ modeſtia. & Didonis conſtantia. Itẽ Pirrhi humanitas. Fortuna Alexandri, qui orbi magnus erat, orbis vero Alexandro paruus. Seleuchi Iuſtitia. Romuli audacia. Numæ religio. Tulli militia. Anchi Magnificentia. Tarquini habitus. & Seruij prouidentia. Sic Neſtorẽ ẽt laudat Homer. quod Imperio & facũdia longe princeps fuerit, quod ex eius ore melle dulcior flueret oratio, vir ſapiẽtia ſimul & annis grauis. Et Vlyſſem q̃d conſilij præſtantia erat Ioui ęquandus. & Hectorẽ, quod ipſe quoq; erat hoſtium terror. & Aſcaniũ, q̃d ſingulari forma pręſtabat. & Menelaum Bellatorem. & Agamemnonẽ fortiſsimum, Imperatorẽq; optimũ. & Aiacem, q̃d erat maximus Achiuorum murus, quodque oẽs humerorũ latitudine ſuperabat. Laudatur etiã Robertus Siciliæ, quod Italiæ, imo & regũ ẽt rex fuerit, eiuſq; vita regni felicitas, mors vero exitium. Sique alius foret laudandus, poſſet ſic dici. Hic eſt ille, non modo huius vrbis, ſed etiam orbis ſplendor maximus, *Speronus* Speronius, Eques magnificentiſsimus, philoſophus grauiſsimus, oratoria eloquentia clarus, & non infacunda poeſi ornatiſsimus, tam gratus, charuſque principibus, & maxime cũ retroactis temporibus, Romæ degeret, ibique ſtetiſſet aliquot annos, vrbis viſendę gratia, Pio. iiii. Pon. Maximo, & Cardinali Borromæo, vt ſi voluiſſet quidẽ, facile in ampliſsimo Cardinalium collegio, cooptatus fuiſſet, qua tamen dignitate quanquã illuſtri & excelſa, ornari non modo nõ eſt paſſus, verũ (q̃d moderationi animi ſui eſt aſcribendum) ne ornaretur etiam è veſtigio inde abſceſsit, fugit & euolauit, inque patriam reuerſus eſt, ſatius ducẽs honeſto literarum ocio, nauare operam, quam ambire dignitates & purpuram, & ſic ocioſorũ more, tempus nequicquam terere. Hieronymus niger olim Canonicus Patauinus Iureconſ. & ipſe, nec à muſis nec à gratiis alienus, tanta eloquentia, & facundia tanta, vt ipſe ſolus ad latine loquendum natus videretur. Io. Faſiolus Rhetor, identidem vir, præter eruditionem, quã nemo non admiratur, niſi qui non intelligit, candidiſsimo pectore, planè ad amicitiam natus, cuius familiaritas, mihi non mediocriter eſt voluptati, tantaque felicitate ad præclaras diſciplinas nati, vt nihil ſit (adeo in eiſdem excelluit) ſibi inexcuſſum, imperuium nihil, & nihil denique obſcurum. Nec eo minus Franciſcus Robertellius, qui cum ſumma ſua laude & patriæ Vtinenſis, hic publicè profitetur, encomio fraudandus. Cuius eloquio, & eruditione, non minus Patauina iuuentus gaudet & gloriatur, quã ſi Demoſthenem illum Græciæ eloquentiæ principem, vel latinę Ciceronem, præceptores haberet, quãdoquidem nõ minus ipſum quam Oraculum, non modo ſuſpiciat, verum etiam admiretur, & colat. Cardinalis Alciatus, vir modis omnibus incomparabilis, ac prorſus Romanæ vrbis ornamentum ac præſidium vnicum, ſapiẽtia, iudicio, doctrina, auctoritate maximus, mira vitæ ſobrietate, ſumma ingenii dexteritate, animo impigro, & ab ocio prorſus abhorrente. Gaſpar Raynerius, Senator grauiſsimus, per omnes dignitatum gradus cognitus, domi foriſque non modo iuſtus, verum clemens & pius, & vaſculum breuiter naturæ, in quo virtutum omnium Theſaurus precioſiſsimus includitur. Io. Baptiſta Contarenus, nunc huius magnificentiſsimæ vrbis prętor, optime meritus, incomparabili doctrina, tamque præditus humanitate, uno omnibus ornamentis clariſsimus, ita fauens literatis, vt inter eos literatiſsimus ſit, inter bonos optimus, inter doctos doctiſsimus, cani capitis, virens ingenium, præſens parataque rerum omnium, memoria, mores huiuſmodi ut nihil grauius, integrius, uel ſuauius dici poſsit. Filios habet præceteris Nicolaum, & P. Mariam pręſtantiſsimos adoleſcentes, qui tametſi tanto patre, maiorumque imaginibus, ſint clari, longe tamen, non uulgari eruditione, & eximiis animi dotibus, ſunt clariores. Marinus Caballius, in omni genere vitæ, inter omnes homines admirabilis, & eximius, Patricius Venetus, eques illuſtris, cui virtus in animo eſt, in propoſito conſtantia, in conſilio acumen, in pręſentibus circunſpectio, in futuris prouidẽtia, in conuerſatione ſuauitas, in verbis fides, in rebus induſtria, cum amicis charitas, cum ſubiectis humanitas, cum omni hominum genere Iuſtitia, nil ad iram tardius, nil ad veniam promptius. Superuacanea eſt Ioan. Michaelis, equitis ſplendidiſsimi, laus, quandoquidem cum omnes, vno ore, prædicent, quem natura ad decus, ad dignitatem effinxit, & cui (vt de Xenophonte aiunt) Muſę Atticę cognomentum ob ſermonis ſuauitatem debetur, principibus to-

tius

rius orbis, legationis munere functus ſępiſſime charus. Patrięq; ſuę longe chariſſimus. Sic de Illuſtri Nicolao à Ponte, Doctore & Equite, quod ſingulari bumanitate, ipſe quoq; non minori cum laude, omnes vincit, quàm eruditione, literarum hoſpes, ſtudiorum amator, ingeniorum præco, pius, mitis, modeſtus, iuſtus, & munificus. Deq; Federico Valareſsio, quod moribus facillimis eſt, & ad omnem vitæ conſuetudinem appoſitis, nec Theologiæ expers, quam non tantum à limine ſalutauit, verum etiã ad ipſa vſque penerralia progreſſus eſt. Et Petro Sannto, cui nihil ẽt nõ egregie ſuppetit, ingenio fœlici, iudicio acri, & ſuper oĩa moribus ſic integris, fama ſic illibata, vt nemo ſit qui nõ ipſum, ad ſydera tollat ſemp, imò, cũ vir ſit & doctrinæ, & vitæ ſanctimonia, clariſsimus, qđ nũquã ſatis laudatus videt. Sic de Michaele Soriano, Equite, quod venuſto ingenio eſt, & non inamena ſermonis facilitate, imò quod eſt in eo tam ſingularis eloquẽtia, auctoritas tam grauis, vt ad ipſum amandum, quenquam excitet, impellat prorſus, & inflammet, quandoquidem ſit etiam Patritius Illuſtriſs. multifaria doctrina, & exercitato ingenio, rara prudentia, miroq; rerum vſu inſignis. Sic poſtremo de Illuſtriſsimo D. Marci Procuratore Aloiſio Mocenico, & Equite, quod perenni hominum memoria eſt dignus, vnicũ huius æui decus, doctrina, & facundia clarus, grauis & ornatus, inq; vrbibus & Rep. adminiſtrãdis, iuſtus, & prudens, ab omni cupiditate remotus, magni laboris, ſummęq; induſtriæ. In concionibus atq; Senatu Orator, in rebus agendis bellator optimus. in conſuetudine & familiaritate ſuauis, & ſumma deniq; liberalitate erga omnes, cui cum plurimum debeamus, liber hic noſter etiam dicatus eſt. Sed nec eſt Matthęus Dandulus ſua laude fraudãdus, & ipſe quoq; Eques ac D. Marci Procurator optime meritus, & Illuſtriſs. vir bonus & fortis, omnibuſq; rebus ornatus, cuius virtus, prudentia, grauitas, & auctoritas, doctrina, & ſapientia, non latet in tenebris, ſed in luce Italiæ & totius orbis, inq; oculis atq; auribus omnium gentium, eſt poſita. & hæc ſufficiant.

L A V R E A.

Vno eodemq; tempore àd Lauream ſuſcipiẽdã, Romã vocabatur Poeta lyricus F. P. & à Pariſienſibus quoq;, fama tunc ſuper æthera notus, nec ſecus quam Syphax in populi Ro. atq; Carthaginenſis amicitiã. Tamen Romę in Capitolio aliàs cohoneſtatus ea fuit, anno Chriſti 1341.

L I C I N I A.

Gracchi vxor hęc fuit, vt in l. in his. ff. ſol. ma. ſufficiatq; tibi iſtud, vtpotè aliis notum.

L E C T V S.

Qui in ſtratus Latinè dicitur, charus ægrotanti eſt, moleſta poſſeſsio, ſed tamen neceſſaria, inquit Euripides. lecti opertorium lodex eſt, ſeu lodices opertoria. Hinc Iuuenal.

modo ſub lodice relictis
Vteris in turba.

Nec ſibi (vt alibi idem dicit) vult, Verbũ Cadurci, ſic. Magnaq; debetur violato pœna Caduco, quã lectum dicere, ex quo Cadurci ſunt Galliæ populi, apud quos lini præſtantia obtinet palmam in culcitris.

L E X.

Primus Romę ſanxit leges Numa Pompilius, quarum auctoritas, magna eſt, tametſi nequitia hominum, deprauatæ videantur. leges variis in lignis ſcribebantur, vnde à Cræſo interrogatus, Pyttacus Mitylenęus, quod nanq; ſummum eſſet imperium, varia ligna, reſpondit, ideſt leges. ratione prædicta. quæ exercentur, cum ſontes debita puniuntur pœna. Siq; aduerſentur, iudex loquentem audire non debet. Et primum Romæ à Numa latas fuiſſe dixi, ex quo ante Numam, & alios, à Deo Optimo Maximo promulgatę ſunt, & in uaſta quidem ſolitudine, cum urbes uitiis ſint refertæ. quæ etiam à noſtris orationes uocantur. Et non ab re, conſtituuntur, ut ſint pacis & concordiæ nutrices. aliàs humana ſocietas incolumis ſeruari non potuiſſet. debentq; illę quibus Reſp. adminiſtratur, eſſe præclariſsimæ. & generales, quatuor continere, Charitatem erga proximum, iuſtitiam, uirtutum amorem, & uitiorum odium. Eſt etiã lex iuſtiſsimus princeps, ipſe uero lex animata, quod noſtri etiam dicunt in §. fi. in auth. de conſulib. Item naturę, ſcripturę, & gratię, prima. Quod tibi non uis fieri, aliis feciſſe caueto, peculiare Alexandri Seueri dictũ, de quo noſtri rurſum. in l. j. & toto titu. ff. quod quiſque iur. & in c. humanum genus. j. diſt. ſecũda. continens pręcepta data Moyſi. Tertia Euangelij. Erat adhuc lex annaria olim, ne quis honores aſſequeretur, niſi ſuis annis. Et Roſcia, quã tulit. L. Roſcius Otho, ne quis equeſtris ordinis, eſſet, niſi qui quadringenta millia ſeſtertium habuiſſet. Et quod Equitibus Ro. ſolis in quatuordecim ordinibus ludos ſpectare liceret exceptis duobus primis Tribunis. Hinc Hora.

Sedilibuſq; magnis in primis eques
Othone contempto ſedet.

Et Papia Poppeaque, à M. Papio Mutilo, & Q. Poppeo ſecundo, Coſſ. Auguſto imperante lata, ne quinquaginta annis minor ſexagenario nuberet. aut ne uir ſexaginta annis minor quinquagenariam duceret uxorem. Item quod oĩbus ingenuis Senatoribus exceptis eorũq; liberis, libertinas uxores habere liceret. qđ idẽ Poeta ſenſit, quãdo rurſum dixit aliqñ. Diua producas ſobolẽ, patrũq; pſperes decreta, ſup iugãdis

fœminis, proliſque nouæ feraci lege marita. Et Cenſoria quæ conditiones capitaque rerum continebat, quæque vectigalium redemptoribus concedebantur, & quæ ab illis exigebantur. Et Iulia ambitus, de qua noſtri etiam ſigillatim locuti ſunt, lata tamen vltra eos, Acilio & Piſone Coſſ. eoque tempore, quo bellum aduerſus piratas, Pompeius confecerat. vt qui eius conuicti forent, neque magiſtratum gerere liceret, neque Senatores eſſe, & pecuniaria ei mulcta inſuper irrogaretur. Et Rupilis de iudicibus ſortiendis. Et Oppia, quam tulit M. Oppius Tr. plebis, ne mulieres ſuperfluo vterentur ornatu, neue Rhedis peoſilibus veherentur. Et conſiliorum, libere loquẽdi, patienterq́; audiendi. Et xij. tab. fons omnis publici priuatique iuris. antiquitatis effigies, vnde verborum vetuſtas cognoſcitur. Cætera ego met latius in ęquilib. his diebus impreſſo, vbi de legibus multa, verum nũc addas velim, quod lex eſt omnium regina mortalium atq; immortalium, ius agens violenter præpotenti manu. inſpirata à Deo hominibus, ſiue promulgata principum ore. Imò quod auctoritas diuina eſt quoque neceſſaria, ne vel negligentia obſoleſcant, vel fraude & violentia, confringantur. Regula rurſum quæ ſubditos certo quodam ordinę ad bonum perducit, eſt verum quanquam vtilitatis gratia fiat, quod quandoque tamen obeſt, ſi male ſit poſita. Siq́; fuerit turbulenta. quo fit vt ſi quam quis ferre voluerit quæ huiuſmodi ſit, ab adminiſtratione reip. ſit pariter repellendus. nec aliud lex ac doctrina contendant, quam homines ita inſtituere vt declinẽt à turpibus, & honeſta agant. Lex concernit commune bonum, honeſta eſſe debet, vt religioni conueniat. Iuſta, vt non abſque ratione ſit condita. poſsibilis vt à ſubditis poſsit adimpleri. & fuſius in c. erit autem lex iiij. dicta lege agere, verbum iuris eſt, quod ſignificat actionem intentare. In lex qui legi non paret. In lege eſt, qui ſecundum legem viuit & agit, ſub lege qui agitur. Sumptuarias leges quoque Cato cibarias appellabat. Et quia hic dicimus nos quod princeps, legibus ſolutus eſt. l. princeps. ff. de legi. non ab re olim Auguſtum ſoluit amplius Senatus auctoritas. Nec omittendum, quod quandoque lex, pro pacto ponitur tamen. l. legem. C. de pac. l. j. §. ſi conueniat ff. de po. l. creditor. ff. de ac. emp. l. verum. §. quod ſi minor. ff. de min. l. ſi ea lege. C. ſi man. ita fue. al. Et hæc quoque pro nunc ſint ſatis.

L AE S I O.

Noxa (inquit Heſiodus) malus vicinus eſt. facillimuḿq; lędere, ſed prodeſſe longe difficilius.

L A T R A R E.

Nil aliud quàm reſonare ſonat verbum hoc, & Gręce [illegible] dicitur, hoc eſt latro. Hinc adde Herculem amiſſum Hylam diu quęritaſſe (à Nimphis enim ob pulchritudinem raptus fuerat, miſſuſq́; ad Aſcanium flumen) ibiq́; ſacra inſtituit, vbi ſolemniter clamaretur. Hinc Satyric.

nulli grauis eſt percuſſus Achilles,
Aut multum quæſitus Hylas.

L A V A R E   M A N V S.

Oraturi de more manus lauare ſolebant, vt ſacerdotes in Miſſa faciunt, ex quo fit, vt nec Ioui olim (quemadmodum fabulantur Poetæ) mane libare liceret, illotis manibus, quod ſenſit Poeta lyricus Hora. quando dicit.

Libertinus erat, qui circum compita ſiccus
Lautis mane ſenex manibus currebat.

prouerbiumq́; eſt Iurecon. præfationibus vtendum fore, tum quia libentius nos perducunt ad lectionem propoſitæ materiæ, & ne etiam illotis quodãmodo manibus, materia interpretationis tractanda ſit. l. j. ff. de ori. iur.

L I E N.

Fiſcus lieni comparatur, quo intumeſcente reliqua membra tabeſcunt. Nec poteſt conueniri, niſi vt pater à filio, venia impetrata. l. bene à Zenone. C. de quad. præſcrip. qui tex. ad idem eſt ſingularis, nec alibi reperitur.

L A C V S.

Ex quo in lacum Ioſeph à fratribus deiectus eſt (hiſto. nota) vnde in Pſal. Cum deſcendentibus in lacum deputatus ſum. Inq́; lacum leonum cõiectus eſt Daniel. Dixitq́; Hieremias. Me fontem aquæ viuæ reliquerunt, & effoderunt ſibi lacus pertuſos qui non poterant aquam continere. Ideo lacus in ſcriptura capitur in malam partem. Puteus vero in bonam, vt ſuo loco dictum eſt, hic non aliter repetendum. iſtud vnum nõ omittentes tamen, ſtagnum à lacu differre, quia iſte perpetuam habet aquam, illud vero temporariam.

L A M B D A. λ.

Litera, decima, Græci alphabeti eſt, quam Lacedæmones ſcutis inſcribebant, ex quo prima ipſius vrbis nominis erat. Verum adde quod hoſce imitati aliquãdo ſunt Meſſenij, ſic ſuis M, literam inſcribentes pariter.

L I P P V S.

Lippis & tonſoribus notũ eſt, & patet (plerũque dicũt noſtri, prouerbiumq́; eſt iam trito ſermone factum) l. quidã cum filium, vbi glo. committetur. ff. de ver. obl. ſed adde tu Hora. originaliter fuiſſe. quando ſic formaliter dicit.

Hybrida

Hybrida quo pacto, ſit Perſius ultus, opinor
Omnibus & lippis notum, & tonſoribus eſſe.

LVXVRIA.

Adoleſcens luxurioſus peccat, inſanit ſenex. Imò qđ nō modo opprobriū ſenectutis eſt, verum etiā ruina. Et iterū dixerim, ſenectuti proxima luxuria iuuenilis, ſepulchro aūt ſenis. triplex alias, in coitu, in crapula, & in ornatu, quãquam alibi pro culpa lata capiatur in l. pe. ff. de incen. rui. nauf. vel (dic tu) quod potius pro abuſu ſtet ibi, l. j. ad fi. ff. de edil. ed. proq; prodigalitate quãdoq; l. ex damni. ff. de dam. inf. Parcere lateri eſt ēt à coitu abſtinere. nō parcere capiti, obſcęnum. Et nepotari luxurioſe viuere. Romani quoque publicā magnificentiā diligebāt, priuatā vero luxuriā odio perſequebantur. Fabricij vxor, Veientenis cognomento, viri Senatorij, Hippia noie, marito relicto, gladiatorem in Aegyptū abeuntem, ſecuta eſt. Si Iuuenali ita dicenti credendum eſt.

Nupta Senatori comitata eſt Hippia ludium
Ad Pharon et Nilū, famoſaque mœnia Lagi.

Et omnium luxurioſiſſima, perpetua quadam infamiæ nota, Meſſalina, prima Claudij vxor, ex qua Britanicum ſuſcepit, iudicata eſt, vt idē ait, & ſic concludit tandem.

Et laſſata uiris non dum ſatiata receſſit.

LYNCEVS.

Apharei filius fuit acutæ oculorum acie, hinc quem lynceis oculis eſſe, ſi acie (vt diximus) ſit acuta, vt Lynceus, qui quę ad inferos agebantur, videre ſolitus erat, & de quo Hora. alibi ſic.

ne corporis optima lynceis.
Contemplere oculis. Item.
Non poſſis oculo, quantū cōtendere lynceus.

LANA.

μαλλον Græci lanam vocant. & οισυπος eam quæ eſt adhuc non purgata, ſed cum ſudore & ſordibus. Et Gynecium vbi mulieres lanificio, dant operam, quique cū eis id ēt faciunt, Gyneciarij vocantur. Et ſcitu dignum eſt, quod olim lanificium erat in cura Mineruæ, eiuſque templum Luceriæ in Apulia, quod ibi lanę optimę ponderentur. hinc Hora.

Tibi telas, operoſæque Mineruæ
Studiū aufert Neobulę liparæi nitor Hebri.

Item.

Te lanæ prope nobilem
Tonſa Luceriam, non cithare decent.

Et quod ſæpe etiam ioco dici ſolet, quæſtio eſt de lana caprina, id eſt de re nihili. Summoq; re ſtudio cauendū eſſe ne in cōtrouerſiis quæſtio fiat de lana caprina, ne ve in nugis tragędiæ agantur, ſicque idem Hora.

Alter in obſequium plus æquo pronus & imi
Deriſor lecti.
Alter rixatur de lana ſæpe caprina.

LICTOR.

Qui etiam apparitor appellatus eſt, à ligādo dictus, & quanquā cū c. ſcribatur, ſine tamen (vt volunt aliqui) hac de re, & quia Græce, λεντος dicitur, ſcribi debet, publicus eſt, & vindex. dicebatq; prætor in crimine perduellionis. I lictor, colligā manus, caput obnubito, & arbori infelici ſuſpendito. alibique etiam nos in l. j. ad fin. ff. ſi quis ius di. non ob. Verum ſciendum eſt, quod xij. olim à Romulo facti fuerunt, forte à nu. auium augurium regni portendētium. Et quod x. viri, qui condendis legibus, creati fuerant. cxx. lictores habuerunt, cum faſcibus & ſecuribus. Et quod acenſi etiam dicebantur, & ante ambulones, & forte melius, q̄a magiſtratus præcedebant. Et quod Coſſ. duo erant, qui xxiiii. habebant lictores. Et quod proconſul ſex tantum vtebatur. l. proconſules. ff. de offic. procon. vbi ridicule Accur. ſex faſcibus id eſt ſex menſibus exponit. Et quod lictor introeunte coſ. admonebat populum, vt animaduerteret, cederetq; aduentanti. Et poſtremo quod lege Iulia poteſtas fuit ſumendi faſces primi menſis (erant enim Coſſ. annui & alternis menſibus retinebant inſignia regię poteſtatis) priori ex conſulibus, nō qui plures annos natus fuiſſet, ſed qui plures liberos habuiſſet, quam collega, alternis mēſibus, ergo faſces hoc eſt lictores habebant.

LVCRVM.

Lucri bonus eſt odor ex re qualibet. (inquit Iuuenal.) in auaritiam Veſpaſiani, qui vectigal ex lotio exegerat, & Tito patrem ob id corrigenti, pecuniam ad nares ſic dicens, admouerat. Et bene, quia (vt Euripid. etiam dicebat) multa mala lucra damnum attulerunt, imò Vliſſes Polyphemo ex Ilio in Siciliam nauigans, eiectus vbi ille erat. pp lucrū facile quoque quis mentitur, & vrbi inutilis eſt ille, qui voluntatem incitatā in lucrū habet, & ad conuerſationem difficilis. Imò quod mecanicū eſt amplius, & infame lucrū quęrere, quia mores generoſos inquinat. Malorūque cordibus fixum illud pſonat. lucrū pudori præſtat. quod alias græcū verbum κερδος ſignificat. Et hinc cerdo, qui lucro ſui artificij victum quærit, prouerbiūq; eſt in eos qui inutile lucrantur. Temēſenſis in hęros. Id vnū poſtremo non omittentes, quod non mediocre lucrū tamen facit qui litem pecunia redimit.

LOCVPLES.

Locupletior eſt aliquis, eo ipſo quod non eſt pauperior, & iuſtus, ſi iniuſtus non fuerit &

honeſtum id, quod in ſe nihil inhoneſti habet, et gratus quis denique ſi nullam ingratitudinis cauſam commiſeris, & quia dixi alibi fuſius hoc idemque ſit clarum, & ad ſenſum pateat, nunc ad alia tranſeo,

LOTIVM.

Ex lotio vectigal exegit Veſpaſianus (vt proxime diximus) ſed Orion, Iouis, Neptuni, & Mercurij filius naſcitur, quod longe tum laudabilius, tum mirabilius eſſe videtur; nanque hij ab Hyreo (vt fabulantur poetæ) hoſpitati, in bouis pelle, quem illis hoſpes ſacrificauerat (ſine filijs enim erat, puerumque ſibi dari petierat) minxerunt, vrinam veluti ſemen infundẽtes, quam poſtea ſub terram occultarunt iubentes amplius poſt menſes.x.ſuſcipi, quod adeo quidẽ factum eſt, & inde Orion natus ſit, Iouis tamen (vt dictũ eſt) Neptuni, & Mercurij filius, ab vrina ſic vocatus, ſed poſtea ob bonum nominis ſonum, Orion non Vrion, appellatus eſt.

Quod quiſque minxit
(Inquit etiam Catul.) hoc ſolet ſibi mane,
Dentem, atque ruſſam defricare gingiuam.

LONGVS.

Longus raro ſapiens.l.j.& ibi Bar. auriga noſter, aduertit.ff, de iu.om. iudi. ex quo ibi inquit Iurecon. ius dicentis officium latiſsimum eſt, inque latitudine conſiſtit virtus, vt ibi ego quoque ex multis, hoc idem veriſsimum eſſe, oſtendo. Adde, quod in longum ineptumque ſui natura, prouerbium illud quadrabit Caliga Maximini, quodque alias longitudo trium cubitorũ, vel ambarum manuum extenſio, ὀργυιὰ dicitur. Cætera ego alibi fuſius, & in prouerbiorum libello etiam de Maximini Caliga.

LEPIDVS.

Tres fuerũt grauiſsimi viri, Lepidus, Metellus, & Fabius, ſed p̃ceteris Aemilius Lepidus, ex his primus, qui moriẽs filijs ſuis, iuſsit, ne in funere plusquã æris denos conſumerent, dicens imaginum ſpecie non ſumptibus funera nobilitari ſolere. Fuit etiam alter M. Lepidus Druſillæ maritus, qui à Caligula interfectus eſt.

LOCVS.

Signatus dicebaẽ, ære alieno, obſtrictus olim, vbi columna quædam idipſum tranſeuntibus oſtendens, viſebatur. Publicus ſecretus tamen, vt carcer, Aumariũ. Felix & beatus ſic deſcribitur.

Hic homini facilem victum fert optima tellus,
Non niuis aut tempeſtas ulla, nec imbres,
Sed Zephyri ſemper ſpirantes leuiter auras,
Oceanus mittens, Florentia corpora reddit.
Hic dij perpetuo reſident gaudentque Beati.

Locus rurſum in quo Codices & rerum geſtarum monumenta adſeruantur, Tablinum vocatur. Et pinacothecum, in quo picturę & ſtatuæ reponuntur. Et Hexedra, vbi ſit frequẽtia ſediũ, vt capitula Monachorum. Et Ephæbeũ, vbi pueri exercebantur. Vbi puellæ vero Coriceum. Et Coniſterium, vbi puluere poſt vnctionem luctaturi quodammodo inſpergebantur, ne prehẽſiones eſſent lubricę. Apoditerium cella in Balneis vbi loturi veſtes deponebant. Stadium vbi curſores ſeu athletæ exercebantur. Portus, quo merces portantur, de quo etiam noſtri. l. portus.ff. de verb. ſig. Emporium vbi uenduntur. Crypta foſſa teſtudinata, ſubterranea, ubi triticum conditur. Apotheca, cella uinaria. Gynecium, ubi ſeruæ lanificio & textrinæ dant operam. Triclinium, ſimile refectorijs Monachorum. Irriguus aquis abundans.l. diuortio.§. ob donationes. ff. ſol.mat. Odium ubi cantatur. & Statio ubi naues ſtare poſſunt.l.j.§.prætor ait.ff. de flumi.

LVX.

A luce, cœpit Deus optimus maximus, ut oſtẽderet opera ſua eſſe opera lucis, & non tenebrarum, & ut nos opera lucis faceremus, quia alias qui male agit odit lucem. Iuxta uulgatum illud etiam poetæ. Nocte uagatur adulter. eſt & lux illuminans, illuminata, & mixta. prima lux eſt, ſecunda modicam habens gratiam, mixta uero ſi quis gratia ſibi largiter conceſſa, poſsit & ualeat alios illuminare. Nec id unum prætermittentes ad lucis propoſitum, quod pura eſt, communicatiua, ad operandum excitatiua, & cor hominis lætificatiua ut Chriſtus, qui nõ ab re alibi dixit. Ego ſum lux mundi.

LAC.

Lactis coagulum, mel, & olei uſum inuenit Ariſtæus. Et dignum eſt hoc ſcire amplius, quod lacte Manes, melle tamen ſimul & ſanguine, delectantur. vnde Hora ſic,

ut inde
Manes elicerent, animas reſponſa daturas.

melius Maro. dicens pariter.

Hic duo rite mero, libans Carcheſia Baccho
Fudit humi, duo lacte nouo, duo sãguine ſacro.

Eſt & prouerbium, ad lactis propoſitum, lac gallinaceum, quod inſulæ (Samus enim vt memoriæ proditum eſt ſola producit) felicitatem arguit. Et lactaria hinc, non lacticinia, imperite dici debent.

LEGIO.

In legione Cẽturię ſexaginta, manipuli.xxx. cohortes.x. eſſe ſolent. à legione legionarij milites dicebantur, quia auxiliares erant ſocij po.

Ro.

Ro.Erat etiam legio Alauda, Gallica, quandoquidem uomine hoc, Galeam vocent. Et inde milites Galeatos, qui inde quoque Alaudę dicebātur. Nec ſecua Cæſar, cum ex Gallis legionem eō ſcripſiſſet eam, quam Alaudam appellauit. Alauda enim auis eſt, quam Galli adhuc Galeritam vocant, nos lingua Italica, Vpupam, quia apicem habet in capite, in galeri ſiue galeæ modum. ab ea igitur legio alauda deuominata eſt. Et ſic M. Autonius olim decuriam iudicum fecit, quos ex legione Alaudarum conſcripſit pariter.

LECTICA.

Nobilea per vrbem deferebantur olim, & etiā hodie, Venetiis maxime, à lecticariis ſeruis, de quibus noſtri quoque iu l. vxori, ff. de aur. & ar. lega. & in l. legatis. in §. ſi vuus. ff. de lega. iij. & matronæ opulentæ etiam, lecticis delicatis. quas baſternas qnoque vocabant, & Geſtatorium, Sella, quæ à lecticariis geſtari ſolet. Et Octophorus, lectica, quam octo ferebant ſerui. Vectabulum proprie delicatorum, & aſſeres ac burdones ligna, quibus lecticarij eam baiulabant.

LEPVS.

Hoc tantum iſto iu loco, dicendum eſt, quod ſegetibua depaſci delectantur lepores, hiucq́ue prouerbium ortum. Carpathius leporem, in eū tamen, qui rem male gerit, vt cœpti pœniteat. Carpathus enim inſula eſt, & inde mare Carpathium, in qua lepores depaſcebantur ſegetes, qđ ſanè videntea inſulares, ob id, eos qui eò importarunt lepores, expulerunt.

LITERA.

Literæ ornamenta aduentitia ſunt. in aduerſis ſolatio, iu ſecundis ornamēto. Sudoris laboriſq́; comitea, ieiuuiorum non ſaturitatis & crapulæ, continentiæ uon libidinis. Vnde Demoſthenea plus olei quàm uini expendebat, & uocturnia vigiliia opifices præuenicbat nmnes. Immanitaſq́; eſt eorum, qui dicunt literatos homines Rerūpublicarum peſtea eſſe. Suut etiam literæ, quæ ſcribuntur, (vt huic generi pleuius, occurramus) & quibus abſentes, quodammodo fiunt præſentes, quibuſcunque ſcribantur. ſi principi vel ſenatui tamen, grauiſsimis verbis ac ſententiis, conſcribendę ſuut. familiarea, & qnandoque etiam iocolæ, amicis, vt ſapieutiſsimè Cicero. Snnt etiam literæ laureatæ, lauro incluſæ, ſignificatione quadam victoriæ, quæ à præſidibus & præfectis, ſenatui rurſum mittebantur. Sunt & Epiſtalmata de quibus in l. bene à Zenone. iu §. quæ omnia. C. de quad. pręſcrip. & proprie ſunt illę quas uos patentes vulgo vocamus. Suut & commeudatitię quæ ſcribentem non obligant. l. ſi vero nō remunerandi, §. cum quidam. ff. manda. Et principis quibus non ſtatim obtemperandum eſt, aliquo caſu, ſed ſuperſedendum diebus xxx. l. ſi vindicari. C. de pœu. c. cum apud. xj. q. iij. literarum portitorea, Baiuli, Tabellarij, & Veredarij dicuntur. Exordiumq́; earum eſt. S. P. D. Dum vero ad Seuatum ſcribebat Coſ. ſic exordiri ſolebat. ſi vos liberiq́; ueſtri ualetis bene eſt, ego quidem & exercitua ualemus. Et quod literis non reſpondere, ſuperbi eſt, male contumclioſi. Vel reſpondere, iuterdum temerarij. Et quod omnia literia committere, quaudoque nou eſt tutum. quo ad primum tamen ſciendum eſt, quod ſine literis Græcis cæca eſt, māca, ac dimidiata prorſus, omnis eruditio.

LEO.

Domicilium Solis eſt, cui ob robur, nirum fortem comparamua. terribilioremq́; ceruorū exercitum eſſe leone duce, quàm leouum, duce ceruo, dicebat Cabrias Athenieuſia. uſq; adeo (aiunt quoque uoſtri) ut cętera animalia quieſcant, ubi leo figit pedem. l. j. C. ne lit. po. l. j. C. de hia qui po. no. Ancha. conſ. cciiij. col. j. dictuq; mirū eſt, quod Hanno Carthagine potens, leonem eicurauerit. quodq́; Serapioni cuidam Aegyptio, cum palam dixiſſet Caracallam breui tempore uicturum, eiq́; Macrinum ſucceſſurum leoui obiecto, manumq́; porrigenti, pepercerit. Ex quo etiam (ut inquit Pindar.) ex unguibus cognoſcitur & iudicatur, quod omnium animalium terreſtrium ſit ferociſsimus.

LICENTIA.

Homines fieri deteriorea licentia, Terentiana ſententia eſt, hinc M. Philoſophus moriens, filiumq́; ſuum Gubernatoribus relinquens, dicebat. Illi pro me uuo multi parentes excolendo atque optima ſuggerendo eſtote, quia in maxima licentia moderari ſibi difficile eſt, quaſiq́; frenos imponere cupiditatibua.

LIBERALITAS.

Summopere laudād us eſt Druſus, qui poſt donationes profuſiſsimas, dicebat, nihil ſibi pręter cœlum & cœnum ſupereſſe. Et liberalitate pari, Cræſus, erga literatoa, nou miuus qnàm Phalaris ſordida auaritia, acriter coarguendus.

LIBITINARIVS

Eſt, qui fuuus ueudit. Pollinctor uero, qui ad ſepeliendnm portat. l. quicunque. §. idem ait. ff. de iuſtito. ac. & Polliuctor, uon Pollicitator, ibi ſcribi debet, ſicq́; tex. reſtituendus eſt.

LATROCINIVM.

Trea fuerunt latrones, qui prouinciarum pręſides

fides eas ſpoliarunt, Dolabella, Antonius,& Verres. hinc Iuuenal.

Inde Dolabella eſt, atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres.

ſciendum tamen eſt quod latrocinium ante bellum Troianũ nõ erat infame, ſed periculoſum, quod cantabit vacuus (ut Iuuenal. inquit) corã latrone uiator.

LEGATI.

Sancti eſſe debent & pudentes. l. Sanctum. ff. de re. di. Et ideo Locrenſes Romam miſerunt legatos qui de Q. Pleminio quererẽtur, quod pecuniam Proſerpinæ abſtuliſſet, eorũque liberos & coniuges ſtupraſſet, uſque adeo ut catenatus poſtea illuc miſſus ſit, & in carcerem coniectus, magno ſuo malo mortuus. Quibus inſuper (ne quidquam intactum relinquamus) qui ſalem & ligna pbebãt parochi uocabãtur. Fuſius ſtatim.

LIGNA.

Qui ligna & ſalem legatis præbebant, parochi dicebantur Vnde Hora.

proxima Campano.
Ponti quæ villula, tectum
Præbuit, & parochi, quæ debẽt, ligna, ſalẽq;

eſtque ad ligni propoſitũ, vulgatum prouerbiũ.

In Syluam ne ligna feras.

Hora. met, de quo ſupra quando dicit pariter.

In Syluam non ligna feras inſauius, ac ſi
Magnus Græcorum malis implere cateruas.

Et ligna uaria, leges, quia uariis ſcribebantur lignis, ut ſuo loco dictum eſt.

LIXAE.

Sunt qui exercitum ſequuntur, aquam ſuppeditant, lauant, aut coquunt.

LIVIA.

Auguſti vxor erat, Tiberij & Druſi mater, ſuperbiſſima mulier à quibusdam mater patriæ appellat. vetat Tiberius, filius, immortalitate donari. multaq; ab ea ſapiẽter dicta ἀποφθέγματα referuntur, præceteris, obnoxium fore. reliqua Dion fuſius.

LIBERTAS.

Tam dulce nomen omnibus eſt libertas, vt temeritas & audacia illi ſimiles eſſe videantur, & vulgo placeant, uſqueadeo, ut noctuæ Aquilam, Corui Cygnum, & Leonem ſimiæ impune laceſſant. horreatque libertatis amore matrimonij capiſtrũ. Naturaliter etiã hoĩes ſunt liberi, ſeruitute autẽ à natura degenerãt, ideo ſanguis ſeruilis cõditionis, degener dicit. libertate donatus fuit Vindicius, & alij, q̃ poſt exactos reges, nobiliũ adoleſcẽtiũ, de eiſdem recipiẽdis cõiuratione, detexerũt. libertatis uindex fuit Brutus, cuius ſtatua, inter alias regũ collocata ĩ Capitolio fuerat, ſtrictum enſem exerens. libertatem Romani venerabantur, utpote libertatis aſſertores. eratque Romæ Atrium illius uetuſtiſſimum, in quo Tarentini, obſides cuſtoditi fuerunt. libertati conſecrauit Domum Ciceronis, Clodius, ſigno Meretricis, pro ſimulachro libertatis, collocato. imo quod libertatis, ſimbolum eſt meretrix. Patrenſibus ſolus Auguſtus libertatem, reſtituit. Nero Aegialis, quam poſtea Veſpaſianus eripuit, & ad priſtinum reduxit vectigal. liberatoris nomen, Cæſari impoſitum eſt, & libertati, ędes extructę. libertas Saturnalibus dabatur ſeruis. Maiorem conſequebantur manumiſſi, fiebantque ciues Ro. Minorem latini ex lege Iulia Norbana. inferiorẽ dedititii, ex Aeliaſcentia. liberum patrem quoque tanquam libertatis ſimulachrum coluerunt veteres. Et Marſiam eius miniſtrum in liberis ciuitatibus. Quem Ro. utpote libertatis cultores (quod etiam pauló ante dictum eſt) ſiue ipſius lignum, in foro poſuerũt. Et liberum patrem adhuc quia pro Boetiæ libertate, pugnarat; liberatque amplius ſeruitio curarum animum. eſt rurſus libertatis ſimbolum, Aquila. Manuſque dextra paſſa. Et Dulopolis ciuitas alibi, ad quam ſerui confugientes liberi fiebant. libertas eſt amplius, quaſi anima ciuitatis. tranquilla ſecuritas, & honeſta ciuiũ diſciplina, legum optimatũ, ęquitate in quauis Rep. forma parta, & conſeruata. Et quanquam hæc omnia veriſſima ſint, nemo eſt mortalium tamen, nec fuit unquam, qui ſit liber. namque homo ſeruit Deo, rationi, legibus, officiis, Magiſtratibus, Reipublicæ. commodiſque eorum quos habemus charos. Dicunt etiam noſtri, quod nõ omni caſu quoque libertas fauorabilis eſt, in l. fi. C. de ſacroſanc. ec. ſed tamen libertas eſt aliquo, libertatiſque deſideriũ omnibus hominibus innatum, grauiſque Tyrannus vniuerſis, omniſque mutationis occaſio ſatis eis qui ſunt neceſſitate calamitoſi. libertatis indicium pileum eſt. ſignũ, imperata non facere. Melioribusque auſpiciis defenditur, quam eripiatur, emorique potius volunt liberi, uiri fortes, quam ſerui cum ignominia, turpive nota uiuere.

LAPIS.

Lapis primum eſt Chriſtus propter ſuã immobilem fortitudinẽ, propter ſuę operationis inſuperabilem poteſtatem, & propter ædificationis ipſius, aptitudinem ſummam. & quidem angularis. eſtque Gręcis πέτρος. adſcuerantq; phiſici Solem, lapidẽ uocari. eſt & naxius, ſiue Cos naxia omnium præſtantiſſima. Et Neptunus petreus quippe quod dormiens ſuper petrã ẽ ſemine quod exciderat, (ut fabulantur poetę) equus

natus

natus ſit, cui Siphio nomen fuit. Et Parius, ſeu (vt Maro inquit) Marpeſia Cautes, ad maximos impetus immobilis, qui deinde leuiſsimo etiam digito facile commouetur. Et lyngurius (gemma eſt, quæ naſcitur ex vrina Lyncis) efficax ad multa medicamenta. Et ocioſus, vbi Oreſtes ſedit, ibiq; inſania liberatus eſt. Et manalis, quia aquas manabat, de quo nos alibi ſatis. & ονοβατιν apud Cumanos, impurus & deteſtabilis, in foro, vbi adultera omnibus ſpectanda ſedens poni ſolebat. Sunt & lapides terminales, de quibus etiam noſtri Iurecon. ſæpe, confinia diſtinguẽtes, qui lapidem quoque pro milliario ponunt. l. j. §. j. ff. de offi. præt. vrb. hinc dicimus, Hannibalem, ad tertium ab vrbe Roma, lapidem caſtra poſuiſſe. Pontemque Aemilium ab vrbe vltra primum diſtaſſe lapidem, & ſimile quiddam. Idæa quoque lapis erat, quẽ matrẽ Deũ incolæ dicebãt, deportata Romam, Romanis ab Attalo rege Aſiæ tradita, quia in libris Sybillinis carmen inuentum erat, Alienigenam hoſtem, hoc acto, Italia pelli poſſe. Vulgatumq́ue dictum eſt, non eſſe quenquam de bono opere, lapidandum. l. illud. §. fi. ff. de bo. po. cõ. tab. l. neminem. C. ex quib. cau. infa. irroga. poſtremo vero cauendum eſſe & ita à nobis cum alijs agendum, ne lapidemur quotidie, cum non fuerit lapidatus Stephanus, niſi ſemel, neve crabronum aculeis confodamur.

L V C V L L V S.

Parum affabilis erat, acer in rationibus repoſcendis, in ſupplicijs inexorabilis, imo quod infidis etiam militibus vſus eſt, a quibus, quia neſciebat ſibi quenquam vel oratione placare, vel muneribus conciliare, deſertus eſt, quos, cum poſtea admiſiſſet Pompeius, eos ne minimum quidem ſeditioſos habuit.

L I N G V A.

ſceleſta eſt comprimenda. Vagariq́ue per totum orbem ferè lingua, corpore vero latere incõgruũ eſt, inquit Hiero. Mors & vita in manu linguæ eſt, nihilq́ue mollius vel durius lingua. Imò qđ prodigioſa eſt linguæ petulantia. Mirumq́ue eſt quod lingua percuſſus mederi non poſsit, & tamen admotus Scorpio vulneri, venenum ad ſe trahat quod caudæ ſpiculo infixit. Et ſceleratiſſimũ homicidij genus, venenum in lingua, & nõ in pixide circunferre. Et lingua mala rurſum nihil nocentius. Linguacibus & populi lingua ſcribenti reſpondere ineptum eſt. Sunt etiam linguæ, faſcinatrices. Lingua tartareo veneno tincta, & calumniatrix, inflammata igne (vt aiunt) Gehennæ. Semel mutare linguã difficile eſt, hinc prouerbium Senex Pſytacbus, ferulam negligit. Ex viperę carnibus Theriaca conficitur, pręſentaneum aduerſus venena antidotum. at ſi maledicorum linguas contundas omnes, nihil adferent remedij. Lingua arguta, item, odioſum malũ eſt, egregia res vero, ſi fides adſit vt etiam dicebat Euripides, & cum malą arripuit opinio mulierem, linguæ acerbitas ineſt, & hoc, illi, garrula lingua dedit. Tantalum intelligit Poe. ad inferos detruſum. Aſinius Gallus, nimis libere locutus, à Tiberio occiſus eſt. Vnde lingua effrenis, morbus turpiſsimus eſt, & iuxta illud Iuuenal.

Mali pars peßima ſerui.

Homini data, vt opportuna loquatur, ſimpliciter & non doloſè vt antiquus ſerpens. Et non quod anteuertat cogitationi, & aberret ac labatur, quia dici tunc poſſet. Lingua quo vadis? Græca, fons omnis eruditionis. Latina, Græcæ riuuli. Dorica, breuitati ſtudens. Lingua rurſum interpres animi eſt, diligentiſsime tamen coercenda, quia nõ minor virtus eſt, quam omnino non iraſci, & ſi loquendum eſt, quæ in corde habemus loquamur. Conſideremusq́ue maxime cui loquimur, vbi, quando, quantum, ad quem finem, & quomodo. Et quod ſicuti lingua loquitur, & locutio ex literis Alphabeti, componitur, ita ex eiſdem crimina, ſeu peccata per linguam committuntur. Nec id unum, poſtremo omittentes, quod terribilis eſt in ciuitate ſua, homo linguoſus, & lingua hominum amica conuicii.

L I B E R.

In hoc libro rerum reconditarum, non ſecus egimus, quam apicula quę per omnia circuouolitans, Mellificium cõngerit, vel vt ille qui ex varijs floſculis ſerta componit, aut ex verſicoloribus teſſellis muſaicum opus contexit. Si liber meus, de oratore, dicebat etiam Cicero, talis eſt, qualem tibi videri ſcribis, ego quoque aliquid ſum, ſin autem aliud, non recuſo quin quantum de illo libro, tantundem de mei iudicij fama, detrahatur. Confitebatur quoque Auguſtinus, multa in ſuis opuſculis fore, quæ poſsint ſine temeritate culpari, & bene, ſed nullus liber tam malus qui non poſsit aliqua parte prodeſſe. idq́ue moderationi animi ſui, erat aſcribẽdũ, & extenuatio vt dicunt Rhetores. Libri Sybillini, qui alias fatales dicebantur vtpote fata Po. Ro. continentes, à nullo, niſi à quibuſdam lectiſsimis viris, nu. av. legi & inſpici poterant. quiq́ue poſteritatis memoriam promereri videbantur, in Apollinis collocabantur templo. Et olim dicabantur Mercurio, vtpote eloquentiæ principi, & etiam linguæ, quibus conficiuntur. Cedrus quoque, à carie, temporumq́ue iniuria, ſtudioſorum hominum libros, & monumenta ſeruat. & quam maxime deſiderandum cum exeũt, & in uulgus erũpunt, vtiles ſint orbi, aut non minus autori felices, quàm numeroſi. intelligantq́ue homines facile, cum in culcitris noctes haud contriuiſſe. & legantur, non a mulierculis ſtultis, non à ſenibus deliris, non ab idiotis, non à ſimplicibus adoleſcentulis, quibus nihil eſt leuius, ſed à uiris ſanè doctis,

doctis,qui bonis literis operam nauent, librorũ Helluo Cato appellabatur. Et Chryſippus Solẽſis Paraſitus. Dicunt etiam noſtri ad propoſitũ, quod liber feudorum autenticus eſt, quodque poteſt ad deciſionẽ cauſarum allegari. Et quod ligat eccleſias & eccleſiaſticas perſonas, hoc eſt quod dominus feudi laicus iudicat clericos, ſi maxime hoc idem, diſponatur à canone.c.cæterum de iudi.argumentum in l.ii.in §. omnia. C. de vete.iu.enu.id vnum ſilentio non inuoluentes, ad librorum propoſitũ,& poſtremo,qđ aliquos habere debemus, familiares quos imitemur,vt Terentium Cicero,Homerum Alexander,Tertullianum Cyprianus,qui crebro etiam dicere,Da magiſtrum,ſolitus eſt. Nos Baldum Peruſinum, uirum ſanè ac Iuriſcon. multi iuga virtute & diſciplina præſtantẽ. Cui nec ſimilem forſan,ſecla futura dabunt.

LONGOBARDI.

Quia de his multa dixi aliâs,in libro qui Polymatnia inſcribitur. viii. c. ii. hoc tantũ addã nunc,Longobardorum leges ad deciſionẽ cauſarum,allegari non poſſe, niſi quæ à Ludonico & Carolo,Imperatoribus tunc,conditę fuerunt, non quæ à Lothario & aliis Regibus Longobardis, quia extincto Imperio leges quoq; eorum extinctæ manſerũt. Cætera noſtri,maxime Cur. in tracta.feu.q.v. primę par. principal. egoque fuſius in loco pręallega. impreſſus enim eſt iam annus decimus agitur.

LIBELLVS.

Tametſi verbum iſtud multis ſanè modis ſumatur, quandoque pro pane albo. quandoque pro petitione,& aſſertione actorum factorum in iudicio,cum ſolemnitate iuris.interdum pro eo qui datur à iudice parti appellanti à ſententia.aliquando pro ſcriptura priuata aliquem infamante.ſæpe pro cauſæ delegatione. Et communiter paruus & diminutiuus, ad differentiã magni. Eſt nihilominus breuis & ordinata ſcriptura, intentionem agentis continens. Breuis quia prolixitas à iure,reſpuitur.l.ampliorem.§. in refutatoriis.C.de ap.l.i.ff. de ori.iu. l. i.ff. ſi cer.pe.ordinata,quia non eſt ab executione incipiẽdum,& quia ubi ordo non eſt,ibi ſine dubio eſt confuſio. l. i.C.de execu.rei iud.& clara denique ex quo obſcuritas iuri eſt inimica. l.ita fidei.ff.de iu.fi.Eſt verũ quod prępoſteratio,nõ uitiat, dummodo loquentis mens conſtet, ex quo tunc,ea potius attendi debet, quam ordo ſcripturæ,l.ſi cũ nulla.ff.de re iudi.l.ſi quis intentione ambigua.ff.de iud.argumentum in l.talem.ff.de hęr.inſti.imò quod aliquo caſu non requiritur libellus.Et maxime vbi ſunt verba. De plano,& ſine ſtrepitu,ac figura iudicii, ſed qualis qualis,petitio ſufficit.c.afferte mihi gladium de præſump.& in Euangel. adulteræ,ibi,ubi eſt mulier quæ te accuſat.

LOCVSTA.

Herbę genus eſt,quo D.Io.Baptiſta ueſcebatur in deſerto. Item animal. Et nomen Mulieris, veneficij peritiſsimę,quę ſuaſu Neronis ueneno Britanicum peremit.

LOGOS.

Verbum eſt,ratio, ſupputatio, cauſa, ſermo, oratio,& ſtudium.ſeruitque ad dicta in l. ii.in §.appellata.ff.ſi cer.peta. de uocabuli Ethimologia,dicta ab ethy quod eſt verum,& logos ſermo.& Gręce etiam λογος dicitur.

LEVITAS.

Leuitas à Gręcis,quia leuiſsimas res pro maximis ſemper habuerunt,& quaſi ex culice elephantum facientes,prouenit.imò quod eã ſemper accuſat Cicero. Et maxime mirandum eſt, atque ideo vulgo dici etiam,Gręciam mendacẽ, Gręcos adulatores,Gręcorum ingenia,temporaria,utpote tempori ſeruientia. Et quod Gręculus eſuriens,ſi in cœlum iuſſeris,ibit.cum tamẽ alibi dicat & verum eſt,quod Gręcia eſt omnis philoſophiæ parẽs,& Athenæ, doctrinarum inuentrices.Nec id ad propoſitum omittentes, qđ leuitas proprie eſt Iuuenilis ętatis.l. quod ſi minor.§.non ſemper.ff.de mino.quodque nihil tã leue eſt in neceſsitatibus,quod nõ poſsit interdum magnarum rerum momenta inſperata, nobis afferre. Et quod denique leuitati hominum, aliquid facere volentium,quod à iure ſit alienũ, occurrendum eſt. l. ſi repetendi. C. de cond. ob cauſam.

LVPVS.

Apollo Lycius,lupus dictus eſt, quia ut lupi pecora rapiunt, ita Apollo,ideſt Sol, humorem eripit radiis.Et hinc Licopolitana Thebaidos ciuitas,quæ Apollinem,et lupum, hoc eſt lycon, colit.eſt etiam lupus Tyberinus piſcis,qui pręcipuum tenet locum,maxime inter duos pontes captus.de quo Iuuenal.alibi.

Vos anguilla manet longæ cognata colubræ
Aut glacie aſperſus maculis Tyberinus.

Lucius vulgo quoque dictus,à voracitate, quia alios inſectatur piſces. Lupa Fauſtuli paſtoris vxor,quoque fuit,& Romuli nutrix.lupus ex homine etiam Tyrannus eſt.Et homini homo, qui qualis ſit non nouit.in Arcadia adhuc,circa lycęi Iouis Templum, fabula eſt,ſi quis humana forte guſtarit,quod lupus fieri cogitur. quæ tamen ſi cogitaueris,non ſine miſterio eſt. Dicitq; Plato.quod lupus agnum non odit,ſed ſui gra-

ua

tia ipſum lacerat atque uorat neque agnus lupū ſed ſui pernitiem timet, quę ſibi à lupo infertur, atque ideo ob id, ipſum exhorret. dicunt poſtremo noſtri quoque, ad propoſitum lupi, quod paſtor lupus effici non debet. l. ſi ſeruum. C. de fur. Interim poſtea deſiderantes nos, ne obtrectatores, & maledici, mendaciis ſeu conuiciis ut lupus, aut chamaleon anra, paſcantur, ſed hiſce noſtris uigiliis. præter cętera ſanè multa, acquieſcant, ęqui boniq́ue conſulant. quia ſi non talia ſunt, qualia ſublimia eorum ingenia, exoptant, hand tamen ſperni debent, ex quo voluiſſe ſat eſt. Et ſi non egimus quod debuimus, fecimus id ſaltem, quod ſciuimus, & potuimus.

L I S.

Cognoſce te ipſum, nihil nimis, comes ęris alieni, & litis miſeria eſt. hæc olim ab oraculo habebantur, ut in poetarum fabulis præuarratum eſt. lites in iudiciis fulciunt iniuſta, turpia exornant, & neritatem denique adulterant. Et plerumque etiam lis eſt de lana caprina. ſiue (ut aiunt) de aſini umbra. ea de re non mediocre lucrum facit qui litem pecunia redimit. Nec uerecunda cogitatio eius qui lites execratur. l. Item ſi res §. fi. ff. de alie. iud. mut. cauſa fac. Erichthonius quaſi de lite ꝑcreatus dicitur. Et Eriſi mantus litis diſſeminator. Et Manilia meretrix litigioſa. Et Calphurnia, ſiue aliàs Caia Afrania, quę vt (dicūt noſtri) dedit cauſam edicto de poſtulando. l. i. §. ſexum. ff. de poſtu. ſic dicit etiam poeta ad litis propoſitum.

Semper habet lites alternaque iurgia lectus,
In quo nupta iacet, minimum dormitur in illo.

Et ſtatua Marſię olim erat in foro ut eius aſpectu improbi litigatores deterrerētur. id vnū nec omittens ultimo, quod ab Adam ortum habuit, cum redargueretur, qui reſpondit. Socia quam mihi dediſti me decepit, in que eā crimē reiecit.

L I M E N.

Quid ſibi velit limen, omnibus patet, verum ſcias quod aliàs id, pro familiaritate, & amicitia, ponunt poetę, ſolertiſsimi rerum indagatores, vnde Iuuenal.

Limine ſummoueor perierunt tempora longi
Seruitij.

Et Maro.

Limen erat, cacaque fores & peruius uſus.

L V G D V N V M.

Lepidus, & Munacius Plācus, M. Antonij fautores, contra Auguſtum à Cęſare adoptatum, Lugdunum ædificarunt, quod prius Lugudunū vocabatur. vbi exercebatur ars oratoria, iuxta illud poetæ.

Gallia cauſidicos docuit facunda britannos.

Eratq́ue ille Munacius Plaucus, quē voluit laudare Pompeius, ut facilius abſolue retur, qui tamen non potuit, ex quo iudex Cato, manibus aures obſerauit, dicens, nolle, ad uerſante lege, quam ipſemet Pompeius tulerat, ne rei ludarentur. nec id vnum poſtremo omi ttentes, tēmporibus Senecę, Lugdunum conſla graſſe.

L I B I D O.

Cuius ſedes in iecore eſt, ut ſenſit Hora. ibi.

Incontinentis nec Titij iecur,
Relinquit ales.

tametſi poſtea dixerit, Archilocum imitatus, quod ſedes ſit potius irę. ſic.

meum
Feruens difficili bile tumet iecur.

Quantum tamen afferat calamitatis (ut cumque ſit) libido, oſtendit in iliade Homerus. haud prætermittentes etiam, libidinem, iram, & cupiditatem furias tres eſſe, ſine affectus, aliàs in homine, vnde mala omnia proueniunt.

L V C T V S.

Hoc tantum dicam quantum ad iſtud, quod olim mulieres conducebantur ad lugendū mortuum, hinc Iuuenal.

Iliadum lachrimas, ut primos edere planctus
Caßandra inciperet, ſciſſaque Polixena palla.

quodque in multo luctu prouerbium eſt. Res Nannacę plorabo, de quo nos alibi fuſius.

L I N E A.

Quę Græce γραμμὴ dicitur, recta eſt, circularis; & obliqua. tamen quandoque capitur etiā pro ligno longo, & tereti, quod in ſtabulis equis ſolet interponi, ne ſe mutuo mordeant, aut feriant calcibus. quodque prouerbium hinc eſt quoque, à pictoribus ortum, qui lineis artē exercebant in dies, nulla dies ſine linea.

L E C T O R.

Opuſcula excipere debet gratioſe, legere curioſe, & ea denique quę legit memorię commēdare, ut lectio, cum aliquo fructu eſſe videatur. non faſtidioſus conuiua, cuius palato, nihil ſapiat niſi uehementer exquiſitum, ac uariis eloquentiæ condimentis, edulcatum. omnia etiam legere debet (ut apoſtō. loquit) & quæ bona ſunt retinere. Debetq́ue lectio eſſe inſuper, aut uoluptati, aut cultui, aut uſui. Clara item breuis, & uehemens, ac pudics, quandoquidem Archilocus olim impudice loquutus, acriter damnatus fuerit.

L V D V S.

Ludi enim inuenti ſunt ad relaxandum animum

mũ,& delaſſatũ īgeniũ reficiẽdũ, venationes, Saturno, Scenici libero, Circẽſes Neptuno, Et aliàs Pentathlon, qui latinis quinquertium eſt, & pẽtathli Quinquertiones, qui his ludis uicissent, hique ſaltu, curſu, diſco, iaculo, & lucta certabant. In Circo etiã qui maximus Romę dictus erat, ludi agebantur, qui modo Romani, modo magni dicebantur, & (vt etiam dictum eſt) Circenſes, quos aliquando in euripis vino plenis, exhibuit Heliogabalus. Inque temporario, Hippopotamum, & Crocodilos quinque. M. Scaurus. Erant & ludi Haſtici, qui haſtis conficiebantur. Et palatini, qui in palatio agebantur in honorem Cæſaris. & Iuuenales pro ſalute Iuuenum à Nerone inſtituti. Et Romani, quos voluit idem (appellabantur magni) vt vocarentur maximi. Et voti à Pompeio acti, ſi tunc Sertorium ſuperaſſet. & Miſcellanei, qui multi iugis ludicris fiebant, & Lupercales, menſe Februario in honorẽ Panos. Et Actiaci Apollini conſecrati, qui Nicopoli celebrabantur ab Auguſto inſtituti. Et ſecu lares, à Valerio, poſt exactos reges, à ſeculo dicti quod eſt annorum centum. Vel à ſene, quod ſeneſcendorum hominum ſpacium longiſsimum ſit. & magni, regibus inſtituti, de quibus etiã ſupra, quia magnis dabãtur impenſis ducẽtis millibus nummum. Vel quia Laribus Dijs magnis Romæ vrbis celebrabantur. Et Florales, in honorem Florę meretricis, quæ Po. Ro. hæredem reliquerat. & luperci, qui à nudis adoleſcentibus celebrari ſolebant, hijs enim obuij, ſe ſe ſcuticis percuti conſueuerant, tamen honeſtatis gratia ab Auguſto fuerunt prohibiti. & Honorarij, quos in prętura quoque prætores exhibebant. & plebei in gratiam plebis. & Circẽſes adhuc, quos voluit Caligula in honorem defunctæ matris Agrippinę, quotãnis celebrari, q. (vt diximus) fiebant in Circo maximo, vnde nomẽ ſortiti ſunt, & magnæ curæ erant Romanis hominibus. & Megalenſes, à Cæſare & Bibulo collega facti, cõ muneribus impenſis, qui tamen ſoli Cæſari tributi fuerunt. Eſt etiam ad ludi propoſitum, pilæ, & ſchacorũ, quorum vnus, peculiaris erat Auguſtino, alter vero non modo priuatis hominibus, verum etiam purpuratis, regibus, & principibus, iure permiſſus. Vnde noſtri vulga. illam q. diſputant, an promittens dare ſchacum matũ cum pedina vincat, dando ea facta regina. concludentes tandem quod ſic, quia ſuperueniens dignitas primam tollere non debet, & quia nec archiepiſcopus, deſinit eſſe epiſcopus. Et plebei rurſum victorię, à Sylla inſtituti, Bello ciuili victore. & pro libertate plebis, vel pro reconciliatione ipſius, poſt ſeceſsionem in Auentinum.

LACHRIMAE, ET LVCTVS.

Parentes reddunt filios fletibus temperantes, magiſtri pueros, bene eruditos, leges ad iuſtitiã ciues impellunt, quia fletibus eos inſtituunt, inquit Xenophon Socraticus. Etheocles in pugna moriens, cum Polynice fratre, matrem Iocaſtem lachrimis ſalutat ex oculis. In malis iucundę. mortuorum munus. Imò quod hunc honorem mortuis debeti ait Homerus, ſub perſona Achillis mortuum Patroclum deflentis. quodque mulieres olim conducebantur ad mortuum lugendum. dicimusque hinc Luſciniam lachrimantem, & ελεγος luctum, ac flebile carmen. eſt verũ qđ tempus luctum minuit, quodque mortuus nihil eſt. Et quod Illuſtriſsimus rex tibi ca pillum euellit in luctu. Lugendus eſt tamen, vir ab vxore, non è contra, nec ſponſus à ſponſa dicunt noſtri. l. vxores. ff. de his qui not. infa. parentes, liberi, agnati vel cognati, quanquam nõn compellantur. l. parentes. ff. eod. crimine perduellionis damnati non, vel ſuſpendioſi, quique mala conſcientia ſibi manus iutulerunt. l. liberorum. §. j. ff. eõ. & quanquam fletus virorum non ſit, ac męror, vt Q. Fab. Max. docuit. l. Paulus Aemilius & M. Cato. lullo. nota eſt. Flete tamẽ & lachrimas fundere hominis eſt, quia ſic Chriſtus Saluator, noluit etiam flenit in natiuitate, in circũciſione, in ſuſcitatione Lazari, in die palmarum, inſtante ſui paſsione, & in morte. Vnde quidam.

Flens ego ſum genitus, et lebrãtur funera fletu,
Tranſacta innumeris uita fuit lacbrimis,
O miſerũ mortale genus, lacbrimabile ſemper.
Quod factum ex cinere eſt, ſoluitur in cinerem.

LVCERNA.

Lucerna, & lychnus idem. duplicem lychnum habens tamen, dimixa appellatur, & hinc nares, quæ duę ſunt. Mixæ, & funiculus, qui fit ex canape ellichnium. & lychnucus lucernam geſtans, quæ etiam (ut inquit Cicero) aliquando in meridie accenditur, & alibi dicunt noſtri, quod teſtator ſeruis libertatem reliquit, vt lucernam alternis menſibus accenderet monumento ſuo. l. Meuia. ff. de ma. tella. eſtque forte tunc non parua hominis ſuperſtitio.

LVNA.

Sacra, ab Aegyptiis colitur religioſe, quam tamen excantari poſſe autumant poetę, dicentes.

Carmina de cœlo poſſunt deducere Lunam.

Hinc Steſichorus & Pyndarus ne id, eccliпſim. ſ. & quaſi mortem pateretur, neve excantationes audiret, diſſono crepitu ſuccurrebant, Vnde Iuuenal.

Vna laboranti poterit ſuccurrere Luna.

Item.

Hic magicos affert cantus, hic Theſſala uẽdit
Philtera, quibus ualeat mẽtem uexare mariti.

Et in arca concludi exoptabat quidam apud Ariſtophanem in nebulis, ne vnquam cum Neomeniis exoriretur dies ſolutioni præſtituta. Lunã amore captę mulieres inuocant, vel quiaſ ſilentio noctis

noctis opus eſt, vel quia amore aliquando laborauerit, ſeu quia ignis colorē præ ſe fert, & amor ignis inſtar eſt. Vnde Hora.

Nox & Diana, quæ ſilentium regis,
Arcana cum fiunt ſacra,
Nunc nunc adeſte. Per aerem meat.

Quam ea de re, Græci αρτεμιν, vocant, quaſi αεροτομιν quod aera ſecet. Ei Bigam tribuunt, propter duas ipſius ꝓprietates, frigida enim eſt, & humida, vt ſoli quadrigā, propter quatuor ipſius diuerſitates. Rubens enim eſt, ſplendens, feruens, & repens. Bigę adhibentur muli, quia ſterilis eſt vt mulus. Luna quanquam mutabilis, ſpatio vnius diei, Solq; ſimul, ad Ioſue iuſsionem, ſtetit in medio cœli. Lunæ & Solis adhuc cognomentum adiecit M. Antonius filiis ſuis geminis vno partu ſuſceptis, ex Cleopatra regina Aegypti, quos etiā regum reges vana imperioſaq; voce vocabat. Myrij rurſum Luna dicitur. Neomenia vero Luna noua. Et Menſtrua, quia ſingulis menſibus mutatur, & inde menſtrua etiam mulierum, quia ſingulis menſibus concitantur. Luna & Sol magni Dij appellātur à Platone illo, diuino, quo nihil maius habuit Græcia. Et maxime addo ego, ſi Solem, ideſt Chriſtum, & Lunā, Beatam Virginem eius matrem, ſiue eccleſiā (vt inquit Eucher.) interpretabimur. Et hinc poſtremo, Lunati calcei dicti fuerunt, Patricij & Senatores, qui Lunæ imagine inſigniti, ſiue Lunatis vtebantur calceis ad repreſentandam originem vetuſtatis, dicentibus Euandro, & Arcadibus, ſe ante Lunam fuiſſe. Vel quod originem habuiſſet quaſi à centum Senatoribus Romuli, de quibus noſtri etiam in l. fi. C. de peti. hære. & ſi quid inſuper addendum eſt, id tātum addi planè poteſt, quendam aliquando fuiſſe, qui Lunæ naſcentis, inſigne deferebat pariter. Alterum declinantis. Tertium vero, perficientis, indeq; dubitatum, quis horum dignior ſit. Primus enim hac vulgata ſententia nitebatur. Cuiuſq; rei potentiſsima pars, eſt principium. Secundus, dicique beatus, ante obitum nemo, ſupremaq; funera debet. Et (vt Poeta lyricus) lingua Italica.

La uita il fin, il dì loda la ſera.

Vltimus quod imò in orbe ſolo ſola eſt perfectio, nanque in ſe rediens, vndique fine caret. quis iuſtius induat arma modo diiudicabis tu. Cætera Volateran. & Lilius.

L V M E N

Maius offendit minus, vulgatumq; dictū eſt, de quo nos alibi ſæpe. Hoc ſolum igitur nunc addendū putauimus, quod ſic Aquila tollit quicquid alia portendant, minoraq; auguria, cędant maioribus. Hinc Maro.

quantum
Chaonias dicunt Aquila veniente Columbas.

L E G A T V M.

Legata illico ſoluenda eſſe, ab hæredibus è quorum manibus accipiuntur ut dicunt noſtri l. j. ff. quo. lega. pulcherrimo admonemur exemplo. Auguſtus enim legata populo reliquit, quæ illico nec ſoluit, nec ſoluere cogitauit, ut debebat Tiberius Imperij, ſucceſſor & hæres, moritur Germanicus alter Auguſti filius, in cuius aurem inſuſurrauit quidā dum efferretur, neſcio quid, rogatus deinde à præſentibus is, quid ei dixiſſet, ut diceret Auguſto, reſpondit nondum pecuniā populum relictam ſibi accepiſſe. Legata etiā cōditionalia (ſcituq; dignum eſt) non tranſmittuntur ad legatarij hæredem. quod tamen eo caſu uerum eſt, ſi conditio ueniat ex teſtamento, quia ſi extrinſecus aliàs, & tacitè inſit, tunc legatum conditionale non erit, etiam quod à teſtatore exprimatur, & ad hęredem tranſmittetur. l. conditiones. ff. de condi. & demon. & hoc eſt quod dicitur in l. aliquando. ff. eo. quod relictum ſub conditione eſt purum, & quandoque purum conditionale. primo caſu exemplum eſt. ſi ſub ea cōditione relinquatur ſub qua hæres inſtitutus eſt. puta ſi nauis ex Aſia venerit. nanque eſto quod à teſtatore exprimatur, quia tacitè inerat, cum non poſsit legatarius conſequi legatum, ab hęrede, niſi nauis veniat ex Aſia, nihil tamē operatur, eſtq; conditio (vt dixi) extrinſecus proueniens. Et propterea purum eſt legatum, & non impedit tranſmiſsionem ſi moriatur, nec eſt de conditionibus hæc facientibus legatum conditionale. Vel ſi relictum ſit (aliud erit exemplum) ſi hæres adierit hæreditatem, nanque hæc conditio ineſt pariter, cum legata non debeantur, hęreditate non adita. & not. in l. vnica. in §. ſin autem aliquid. C. de cadu. tol. Secundo caſu exemplificatur, ſi purè relinquatur, deinde adimatur ſub conditione, quia ſub contraria purè relictum intelligetur. & interpretatio fit vt actus potius valeat quam pereat. & quia ſemper hoc caſu & in legatis maximè, benigna eſſe debet. l. Seio. §. vxori. ff. de an. lega. l. quoties. ff. de. reb. dub. & eſt ad propoſitū caſus clarus in d. l. aliquando. ff. de cond. & demon.

L I G V R I A.

Genua in Liguria eſt, oppidū ſanè, celebre, ante omnes. Et prouincia, quę acuebat Romanam virtutem. Imò Liguſtinus hoſtis (vt memoriæ proditum eſt) natus dicebatur olim, ad continendam militaris diſciplinæ Ro. potentiam. Et Ligures bellicoſi, capillati, nunc vero tonſi. reliqua Volateran.

M A G I A.

HAC, & incantamentis ſanè, hocque medendi genere, Veteres, vſos fuiſſe, meminit Homerus. Imò quod Latini Doctores, Græci Philoſophos, Hebræi Scribas, & Perſæ Magos, Sapientes vocant. narrātq; Studioſi Magię hoc eſſe peculiare, malis ſpiri-

tibus, vt terrorem ac tędium, adferant. Bonis gaudium & alacritatem. Nec id vnum quoque omittentes, quod duas imagines olim mulieres faciebant magicis artibus, quarum vna erat cerea, altera lanea; vt is quem ſui amore capi vellent, molleſceret & inflammaretur. quodq; hac Magia, & præſtigiis ſanè Carolus magnus infatuatus erat, ex noſtris vero, (ſi credere dignum eſt) Petrus Aponenſis.

M A C E R.

Et ſiccus, prudens, vt Athenienſis, pinguis & obeſus vero, ignauus & hebes erit, vt Thebanus. Vnde Hora.

Bœotum in craſſo iurares aere natum.

Et Iuuenal.

cuius prudentia monſtrat
Summos poſſe uiros, et magna exēpla daturos
Veruecum in patria, craſſoq; ſub aere naſci.

M A R S I A S.

Ab Apolline cantu ſuperatus, excoriatur, cuius Marſiæ ſtatua, olim erat in foro, vt improbi litigatores eius aſpectu deterrerentur; Vnde Iuuenal.

Scire uelim quare toties mihi Neuole triſtis
Occurras fronte obducta, ceu Marſia uictus.

Et Hora.

obeundus Marſia qui ſe
Vultum ferre negat, Nouiorū poſſe minoris.

M A N D A T V M.

Non eſt iuſtum exequi mandata ſi quidē mala ſunt, & male dicta, inquit Euripid. Mandare iuriſdictionē Quæſtoribus & Legatis Pretores olim in prouinciis ſolebant. Inq; cauſis generale regulariter ſufficit, tametſi in pluribus caſibus ſpeciale requiratur. differtq; (vt aiunt) à præcepto, & interdicto, & ſuo loco declaratū eſt. præceptum ad rectè facta referri, interdictum ad peccata; ad medium hominem vero mandatum.

M. A G R I P. P A.

Hic Auguſti auſpiciis, Cantabros deuicit, Vnde Hora.

Cantaber Agrippæ, Claudi uirtute Neronis
Armenius cecidit.

Cætera, qđ bello Actiaco corona nauali, donatus ſit, Pantheon Ioui Vltori fecerit: & legiones conſtituerit. Vel vt alij volūt, Cybeli Deorum matri. Volateran. fuſius.

M A T E R.

Thebas, matrem appellat Pinda. quippe quod in ea altus ſit, natus, & educatus. Nomen ſuperbum & nimium potens, inquit Sene. quę pietati operā dare debet. l. j. ff. de sp. re. aliàs malarū, mores oportet fugere liberos, qui ſapiunt. Imò qđ matricidę fuerūt, Nero, Oreſtes, & Aclmeō. qđq; Pontia mater, Medea, & Prognes, filios ſuſtulerunt. Vnde Iuuenal.

ſed clamat Pontia feci,
Confiteor, puerisq; meis aconita paraui.

Vltimo nō omittentes, Cybelem quoq;, quod puerorum & pecorum morbis, remedia excogitauerit, matrem appellatam fuiſſe.

M O D E R A T O R.

Nihil eſt quod ſine vllo moderatore poſsit cōſiſtere. nanq; domus ab habitatore deſerta, dilabitur. Nauis abſq; gubernatore, abit peſſum. Et corpus denique relictum ab anima defluit.

M A C E L L V M.

A mactādis pecoribus dictum eſt. eſt verū qđ in macello, non ſolum carnes, verum & piſces, & omnia ad victum pertinentia venduntur. qđq; Macellarij, aliàs non ſunt laniones (vt vulgus exiſtimat) ſed qui poculenta eſculentaq; vendunt. Et plus q̃ Macedones Hortū Macellū vocabāt.

M E S S I S.

Quanquam vulgo dici ſolitum ſit. Ante focū ſi frigus erit, ſi meſsis, in vmbra. Meſsis tamen à medio dicta eſt, quia manu ſiniſtra ſtramentū capitur, & dextra ſubſecatur ad mediū. l. diuortio, in fi. prin. l. ſi fundus. §. fi. ff. ſol. mat.

Tonditurq; ſeges maturos annua partus
Et ferro tellus.

Inquit Tibul.

M A N G O.

Mancipiorū venditor. Sine Mangones eos eſſe dicamus qui hoīes vendunt. Hinc Iuuenal.

Non Phrix, aut Lycius, nō a Mangone petitus
Quiſquam erit.

Et Hora.

Nemo hoc Mangonum faceret tibi.

M V L L V S.

Piſcis marinus, aliquando ſex millibus nummum emptus eſt, ſic Iuuenal.

mullum ſex millibus emit
Aequantem ſanè paribus ſeſtertia libris
Vt perhibent qui de magnis maiora loquuntur.

reliqua Iouius fuſius.

M A S S I L I A.

A Phocęis condita eſt, Vnde Hora.

Phocæorum
Velut profugit execrata ciuitas.

MARIA MAGDALENAE.

Turriſq; nomen accepit, quia Magdalum Hebræa, Turris dicitur.

MEDIOLANVM.

Quaſi medium inter duos amnes Abduam & Ticinum. Vel quia, dum à Gallis populis conſilium iniretur, de condenda vrbe, effoſſo ſolo, ſus dimidiatim lanatus inuentus vnde Mediolani nomen accepit. non ſecus ac Capitolium, à Capite in Tarpeio Monte inuento. Solo æquatur olim à Brenno Gallorum Duce, & ab Hannibale, & à Claudio Marcello reſtituitur, ſecundaque Roma appellatur. Et Metropolis totius Italiæ.

METALLVM.

Cuiq; planetarum attribuitur, (ſcituq; dignũ eſt) aurum Soli, argentum Lunæ, ferrum Marti, plumbum Saturno, Electrum Ioui, Stãnum Mercurio, & æs deniq; Veneri. Metallaq; dicuntur à μεταλλάω quod ſcrutor ſiue inquiro ſonat. ſiue à μετ' ἄλλα quaſi vna inuẽta, alia vena nõ procul ſit. μετὰ enim poſt ſignificat, ἄλλα vero alia, quaſi vna poſt aliam.

MODERATIO ANIMI.

Mecænas intra dignitatem equeſtrem, cum illi pateret latus clauus, & Veſpaſianus, dignitatem Senatoriam, recuſarunt. Et Titus coronam victoriæ, poſt victoriam Iudaicam, dicens ſe indignum eſſe. quem maximopere laudauit Apollonius Thianæus. Et Otto, militibus ſic. Ego quidem Mutius eſſe malo, aut Decius, aut Curtius, aut Regulus, quàm Sylla, Cinna, vel Marius. Et C. Turnius, Ro. primus, cum Garamantes perdomuiſſet, à Garamantici cognomento abſtinuit. Et Scipio qui cum minus probè, atque honeſtè, ſe Conſulem nominatum comperiſſet, ea dignitate ſe abdicandum cenſuit, ne tam ſanctum nomen vllo vitio tenere crederetur. Et Philoxenus mallens in carcerem reduci, quam ſuffragio parum honeſto eximi. Et certe ſic quiſque ſemper dicere debet. Hoc vnum ſcio, quod nihil ſcio, vt Socrates. Vel vt Hicto. Sufficit enim mihi probare mea & aliena non carpere, puerilis enim iactantiæ eſt, accuſando Illuſtres viros, ſuo nomini famam quærere. Item. Quæſo nemo a in ſtillam, illius fluminis compareris, quia nõ magnorum virorum ingeniis ſum æſtimandus, ſed meis viribus. Vel ſic. Lætatus ſum teſtimonio tam magni & eloquẽtis viri, ſed in me ipſum reuerſus poſtea; dolui ſatis opprimi potius quam leuari tot laudibus & præconio. Vel vt Lactan. ſic. Si non ad eloquentiam vtilis eſſe videbor, ſcribendo (tenuis enim in nobis facundiæ eſt riuus) prodeſſe ſaltem ad vitæ bonum potero. Vel rurſum ſic. Mihi quidem nihil optatius accidere poterat, quam prouentu facilioris annonæ, meam ſiliginem euileſcere. eſtque (vt dicunt Rhetores) color rhetoricus, & extenuatio ſui ipſius, noſq; ſuo loco ſatis. Et verè quemadmodum Arcades, omnium bellicoſiſsimi, qui aliis victoriam referunt, ſeu victoriæ laudem, quiſque facere debet, Herculiſque exemplo, Euriſtheo, olim laborum gloriam & nominis immortalitatem, dicanti. Magna erit etiam animi moderatio ſi dicatur. Nihil eſt in me quod tantorum Heroum expectationi reſpondeat. Non ſum ego, infimæ claſsis homo, cum magnis & purpuratis viris conferendus. Ipſe meo me metior pede, & agnoſco quàm mihi ſit curta ſuppellex. Non enim ſcripſimus, niſi vt ab hominibus, quanquam ingenio perexiguo, & eruditione vix mediocri, ſi allucinati fuerimus in aliquo reprehendamur. ex muſca me elephantem facis; ex lumbrico montem, & ex cicada Apollinem. Non enim ſum ego quem forte putaſti, vereor ne tibi vſu euenerit, quod de Ixione narrant fabulæ, qui pro Iunone olim nubem amplexus eſt. Si me inuiſat quis, non aliud inueniet quàm pro theſauro Carbones. Mihi ipſi totus diſplicebam prius, verum vbi meam inconditam balbutiem cum facundiſsima Hieronymi nigri ſapientia confero, libet ad laqueum confugere. Et (vt finiamus) ſimile quiddam.

MARE.

Oceanum (vt fabulantur Poetæ) origo Deorum eſt. Helleſpontum, Europam ab Aſia ſeparat, & diſtinguit interuallo ſeptem ſtadiorum. ibi enim Perſarum rex Xerxes, conſtrato in nauibus ponte, duxit exercitum. Vnde Maro.

Et pontem indignatus Araxes.

Et Poeta lyric. lingua Italica, inde.

Pon mente al temerario ardir di Xerſe,
Che fece per calcar i noſtri liti,
Di noui ponti oltraggio alla marina.

Cæſar quoque cum ad Helleſpontum perueniſſet Pompeium fugientem ſequens, Caſsium obuiam habuit cum Triremium claſſe, ad Pharnacem properantem, qui fœlicitate Cæſaris perterritus, et omnes naues tradidit, licèt Romæ poſtea Imperantem trucidare non extimuerit. Caſpium eſt in Scythia. Hinc Hora.

Non ſemper imbres nubibus hiſpidos
Manant in agros, aut mare Caſpium
Vexant inæquales procellæ, & Boſphorum:

ſeu (vt aliqui volunt) Boſporum, in Thracia; Thracium enim ponti fretum eſt, in quo eſt Bizantium. de quo idem Hora.

nauita Boſporum
Pœnus perhorreſcit.

Scylla & Charibdis atrociſsimũ. Vñ Iuuenal.

Hunc abiicit ſaua dignum uetaq; Charybdi.

Eſt & Icarium, ab Icaria inſula, vel quia Icarus Dedali filius, illuc accedens cecide rit. Mare etiam elemenrũ liquens, vocat Hieroni. Mariaq; in ſacra pagina, ſtagna & aquarum congregatio, vocantur. Et profundum pro mari puuit Iuuenal. quando air alibi.

nondum aliquis ſortitus triſte profundi
Imperium.

Et alga maris herba, quæ ex profundo eiicitur. Vnde idem.

cum plena littora multo
Delatore forent, diſperſi p rotinus alga,
Inquiſitores.

Et Hamiralus Præfectus maris. Et quanquam fretum immaniſsimum ſit, Nautæ tamen ſunt freto immaniores. Et adhuc ac ad propoſitum maris, Mamertinũ, fœdiſsimis tempeſtatibus (Pauſania teſte) eſt infame. & mortuũ eſt, cuius aqua, diuerſa admodum, à cæteris, eſt natura, in eo viuentis ẽt ſi nihil ſe moueant ſupernatant. Inauima vero, in ima deſcendunt, eoq; fit vt orba ſit piſcibus palus. Cętera Io. Boccatiua.

M A G I S T R A T V S.

Magiſtratus tutor eſt ciuis, ciuis autem pupillus. In Auguſtana enim Rep. hij quibus vrbis cura commiſſa eſt tutores ciuitatis, veteri inſtituto vocantur. In Magiſtratu eſſe debent hæc, facilitas in audiendo, lenitas in diſcernendo, & in ſatisfaciendo diligentia. Et quanquam aliquando ſeueritas acerba videatur multis, condimentis tamen humanitatis mitigatur. Ius dicens rurſum, æquabilitatem ſeruare debet inter omnes, gratia flecti, aut potentia frangi, vel pecunia adulterari autem, non, imò qđ hoc ipſum (ſi prudẽtia nõ caruerit) vllo modo fieri haud patietur. Eſt verũ, quod nõ temere quis ad magiſtratum admitti, & adoptari, in quodcũq; Collegium olim, ſolebat, niſi moribus & meritis probatus fuiſſet. qđq; ad greges cuſtodiendos non lupi ſed canes, paſtoresue, ſunt mittẽdi, vt dicebat Bato Tiberio. quibus occupationes publicę velut pediſſęq; ſemper aſsiſtunt. Magiſtratus legum miniſtri ſunt. quibus rurſum ſeruientibus, lex dominatur. Nec mali inſuper, ad magiſtratus admittendi. Verum ſenea vt temeritas florentis ætatis, prudentia ſenectutis, corrigatur. Magiſtratuumq; ac Iudicum, ob id palatia ſacratiſsima, ibiq; tanquam iudicãtium Deorum eſſe delubra. Magiſtratus maiores erant Conſules, Prætores, Cenſores. Minores autem Quęſtores, & Aediles. Et quanquã Conſulatus ampliſsimus eſſet Magiſtratus, Dictatoris Poteſtas tamẽ erat maior, verũ non magiſtratus ordinarius. Cõſules duo, xxiiij. faſcibus, ideſt lictoribus vtebãtur. Proconſules tribus tantum. quos mẽſes ridicule exponit Accurſius in l. Procõſulares. ff. de offi. procõ. Conſulatus annuus eſſe ſolebat, oportebatq; annos x. interfuiſſe, antequam Conſul eſſet quis. Cęſar tñ olim calcata lege, deſignatus eſt, & dictator perpetuus, ſemeſtris tñ. Minor Magiſtratuum erant ſubſellia, maiorum vero, tribunalia, & ſellæ Curules. Magiſter equitũ, ita Dictatori cõnexus erat, vt Præfectus prętorio Imperatori. Magiſtratibuſq; iucundis ſolemnis erat dies Kal. Ianuariis. Et ad ſupra dicta redeuntes. Mala res eſt (inquit Eurip.) pręſtãtioribus, quando improbus vir dignitatẽ conſequitur, tenens populum lingua, qui priua nihil fuit. Item. Peccantes non vrbs odio habenda eſt, quia non culpãda eſt ciuitas, male audiẽs propter malos magiſtratus. Et breuiter oĩs vir, dux eſt, qui ſapiẽtia eſt prędıtus. Gręcũ prouerbiũ eſt ẽt, Magiſtratus virũ oſtẽdit. In bello dilucet boni Ducis virtus. In tẽpeſtate Naucleri peritia. Et magnum quiddã eſt, dignitatẽ ampliſsimã ſuſcipere, ſed longe maius ſuſceptam tueri ac ſuſtinere. Siq; Hiſtriones ſollicıti ſunt, quo modo ſuſceptę fabulę, quo modo Theatro reſpõdeant, quãto magis curę eſſe dẽt, Magiſtratibus vt dignitati ſuę, vt orbis expectationi reſpõdeant. Themiſtocles hac de re forte, cum audiſſet quoſdã, magiſtratũ ambire, Si quia mihi duas oſtẽderet vias inquit, quarum vna duceret ad inferos, altera ad tribunal, illã potius quàm iſtã deligerẽ. Prytanes quoque magiſtratus ſummus erat Athenis. Et Prytaneũ magiſtratuũ locus. Romę (pręter dicta paulò ante) triumuiratus; nõ ſecus, ac in Rep. Veneta, totius Italię lumine, imò totius terrarũ orbis. Et Quindecimuiratus, quibus viris, libri Sybillini erant curę. Apollo inſuper conſultus, quid de magiſtratibus ſentiret, reſpõdiſſe ferũt, neſcio an in Deorũ numerũ vel hoĩum ſint aggregandi. Et hinc Apoſto. Qui me iudicat Dominus eſt. Id vnũ nec omittentes, quod in crimine perduellionis Duumuiri ẽt qui iudicabãt, his verbis vtebãtur. I lictor, colliga manus, caput obnubito, infelici arbori ſuſpẽdito. Quodq; iuſſus à principe, executionẽ nõ facit, niſi lapſis xxx. diebus. l. ſi vindicari. C. de pęn. c. ſi apud. vj. q. iij. Et quod imperiũ accipiebant magiſtratus à Po. Ro. quodq; habentes magiſtratum, nec ſciẽtes peccare poſſunt quia boni, nec ignari quia prudentes.

M E T E L L V S.

Quia turbulentiſsimas leges ferre voluit vna cum Cæſare, qui Prætor tunc eidem fauerat, Trib. plębis, ab adminiſtratione Reipub. & à Senatu repulſus eſt. Et cum ſucceſsiſſet Verri in Sicilia, tuncque repetundarum poſtulatus fuiſſet, cauſam egit Cice. tamen ſciendum eſt, quod plures fuerunt Metelli. Et præcæteris Conſul L. Afranij collega. Et Macedonicus, à quattuór filiis (ut moris erat) in funere elatus. & Creticus, qui Romanorum primus, Cretam in poteſtatem redegit. reliqua Volateran.

MARIVS.

Quam Remp. armatus ſeruauit, eam primo togatus, omni genere fraudis, poſtremo armis euertit. reliqua Marij facinora, egregia, nota ſunt.

MARS.

Non modo bonis ingeniis, non eſt propitius Mars, uerum etiam, omnium ſtolidiſsimus. A Marte Martius menſis dictus eſt, Romuli patre, qui Romulus annum incipientem ab hoc menſe, in honorem patris diuiſit in menſes decem. Mars cedium autor eſt. apud Thraces natus, hoc eſt apud bellicoſos & feroces homines. Martis filius, Oenomaus, à Poetis dicitur. Et Mars rurſum pater Vrbis, ex quo, Iliaq; Rhea, Numitoris filia, natus eſt, Romulus, & Remus. vñ Iuuenal.

o pater urbis
Vnde nefas tantum latis paſtoribus, unde
Hac tetigit Gradiue tuos urtica nepotes?

Et Gradiuus, hoc eſt uibrans haſtam. Et inde Campus Martius, in quo Comitia fiebant, & magiſtratus creabantur. Vt idẽ Iuuenal. ſenſit, quãdo dixit pariter.

Vade ergo & cede ſeueri
Iugeribus campi, quem negligis.

MALE MERITVS.

Egeſtate laboret, inquiunt noſtri. l. bonæ fides ff. depo. ut Ixion (adde tu) cuius fabula nota eſt. & quod male aliquando ponitur pro ualde.

MEDIVM.

Diuitum ſtatus omnium miſerrimus, paupertas tutiſsima res eſt, medium ſiue mediocritas, optima, & rariſsimum donum Dei. Inter Scyllã & Charybdim tenere medium curſum, prudentia ſumma eſt. In fundo emendo, modus ſeruandus eſt, ne uilla fundum, uel fundus uillã quęrat. Audacia non laudabilis eſt, puſillanimitas dãnanda, medium optimum id eſt fortitudo. Inter liberos & ſeruos medij ſunt Helotes Lacedęmoniorum. Et quia nimis iuſtus erat Ariſtides patria pulſus eſt. Ad Ianum medium fœneratores conſiſtebant. Bruti ſtatus inter illas regum media gladium ſtrictum exerens erat in Capitolio, utpote libertatis uindex. Medius locus eſt honoratior, medium laudabile, moderatumq; imperium. Eſt & homo quidem bonus, itẽ & malus, & inter hos medius, ut Galba, cuius ingeniũ medium, inter ſublime & infimũ, fuiſſe, Cornelius Tacitus dicebat. Eſt Deus & homo, medius heros. Ocium & male agere, negotium uero, medium, utile tum animo, tum corpori. Dominiũ & ſeruitus eſt rurſum, notumq; eſt, libertas medium. Et hoc eſt, quod etiã Plato dicebat, quod parca uel nimia proſunt nunquam, moderata uero plurimum. Et quod à ſummo ad imum uſq; omnia per media tranſeunt. Inter pulchrum & bonum, mediũ eſt amor. Inter mortales Deoſq; Natura media, Dęmon. Inter ſcientiam & ignorantiam opinio. Inter uiſum & colorem, lumen. inter dolorem & uoluptatem, quies. inter inuidiam & maleuolẽtiã, indignatio. à medio Meſſis dicta eſt, quia manu ſiniſtra ſtramentum capitur, & dextra ſubſecatur ad medium. Mediocritatemque auream uocat Hora. Et dicunt noſtri, ſi quis artificem promittat, non utique eum præſtari debere, qui ſummæ ſcientię ſit, neque rurſus indoctum, ſed talem qualem uulgus artificem dicit. l. ſciendum. §. illud. ff. de edil. edic. Hinc quidam, ad mediocritatis propoſitum,

Vtere diuitiis ut morti proximus, idem
Tanquam uicturus, parce tuis opibus.
Ille ſapit uere qui callens hæc duo, nouit
Non nimium largus, nec nimis eſſe tenax.

& quia dixi alibi etiam late, nunc tranſeo.

METVS.

Non formidare temporibus, quibus peſtis, ſęuit & debacchatur in loco, bellumq; ardens eſt, non hominis ſtrenui, ſed ſtipitis eſſe, putare debemus. Eſt uerum, quod metus tempore, ratio omnis, & conſilium deeſt, quibus rebus ſi quis ante animum ſuum præmunierit, metum omnem ſuperare egregie poterit, ſin minus facile uinci. Cętera alij maxime noſtri, qui de metu curioſiſsime tractant.

MATRIMONIVM.

Huius ſacramenti dignitas ex multis oſtẽditur, nanque auctoritate à Deo inſtitutum eſt, loco in Paradiſo terreſtri, antiquitate tanti temporis, vnitate duorũ in carne una. Tempore in ſtatu innocentiæ, ſaluatione diluuij tempore. electione Beatę Virginis. illuſtratione miraculi diuini, in Chana Galileę. & propagatione totius generis humani. Solo conſenſu contrahitur ut ſponſalia. l. ſufficit. l. fi. ff. de ſponſa. c. cum locũ. extra eo. Statur confeſsioni coniugum, contractũ fuiſſe, inquit Abb. in c. per tuas. de deſpon. imp. & alij in c. ſuper eo, de eo qui du. in matrim. quam pol. per ad. Cardi. in Cle. j. de conſangui. & affi. Et ſponſalia ſequuta copula tranſeunt in matrimonium. But. in c. ex literis, de ſpon. Et licet clandeſtina matrimonia, prohibita ſint, valẽt tamen, ubi poſſunt probari, inquit Hoſtien. in §. quare, in ſumma, de clan. deſpon. Et confeſsione partium manifeſte probatur matrimonium. c. ij. de clan. deſpon. quicquid tamen in materia, nouiſsime fuerit determinatum in Sacroſancto Cõcilio Tridentino, ad illud me remitto in oĩbus & par oĩa. id ſilentio quoq; non inuoluens, qđ nõ eſt in rebus melius ſeu dulcius uſquã (ut inquit Home.) q̃ thalami, pariter concordia ſancta pudici.

dici. Honorabile eſt inſuper & præter hæc, matrimonium, (dicũt adhuc noſtri) l.ij.ff. de actio. re.amo.l.vnum ex familia.§.ſi.ff.de lega.ij.quod contrahi poſſe (dicebat Heſiodus) tum demum cum domum habueris, & bouem aratorem. Cõiugiumq́; Latinè dicitur, Græce γαμος. Et tempore ſſorum aqua & igne celebrari nuptiæ ſolebant.l. Seia.§.virgini.ff.de dona. int. vir. & vxo. de quo nos tamen alibi fuſius.

MALVM.

Minus malum ſi maiori cõparetur, fit aliquo modo bonum. præſtat pecuniam amittere quàm vitam. Malum vtcunque natum, plerumq; gliſcit in peius. ſi immerenti infligatur graue eſt, grauius ſi bene merito. grauiſsimum vero ſi ab amico veniat. tolerabile tamen, ſi adiunctum ſolatiũ habeat. Malis nihil deeſt præter occaſionem, ecce Erymnys dæmoneſq́; Elpenorem ad ebrietatem vertunt. Thieſtem ad inuadendas fratris nuptias. Aedipodem ad parricidium. Sycophantã ad iudicia. Pyratas ad mare. Sicarios ad sicã. Petulantes ad voluptatem impellunt. Malum primum à paucis quandoque oritur, paulatim poſtea ita ſerpit in hederæ morem, vt omnes ferè denique corripiantur. Male facta male pereunt, minime placent, igitur Mars & Venus, Vulcani inſidiis capiuntur. fabula nota eſt. Quando concutitur domus calamitatibus pium decet confidere, & tandem digni, conſequuntur digna, mali autem vt digni ſunt nunquam fœlices ſiunt. Et hinc dicebat Euripid. Aſſumere bonum & inertẽ magis volo, quàm malum ſapientem. Et Plato, quod non facile eſt vt malus quis ſemper lateat. Et noſtri, quod mala fides probatur, bona vero præſumitur. Mali inſuper mala forti animo ferre non poſſunt, boni vero ſic prudenter, ea occultantes, ſeq́; aliorum exemplis muniunt patiẽtia, & conſolantur. Inter malorum magnitudinem, ponitur mala vxor, virum bonum habens, quod ſeruus regnet, quod ſtultus ſaturetur panibus, & quod ancilla eiciat dominã. Omnis malus exulat, ſapientum eſt ciuitas. Malum non ſolum bono eſt aduerſum, ſed ipſum ſibi malum eſt, hominis mali malæ ſunt voluptates. Eſt verum poſtremo (vt vulgo dici ſolet) quod de duobus malis minus ſemper eſt eligendum. c. licet. in ſi. de teſti. Inque miſerrimis rebus, quod minus miſerũ eſt, faciendum, non committendum minus tamen vt vitemus maius. c.j.c. ij. xiij. diſt. c. quod ait. xiiij. diſt. vnde Caſtor ſibi teſtes præcidit ne capiatur, merceſq́; in mari proiicit ne mergatur Nauta. quodq́; quandoque ex malo oritur bonũ, ex vipera ſalutare morbis remedium, & ex veneni medicinæ.l.qui venenum.ff.de ver.ſig.

MEMORIA.

Damnoſa memoria aboleatur, laudabilis recordatio releuetur, inquit pulcherrimus tex. in l.quoniam.C.de epi.& cle.hæreſim Eutiecetis deteſtatus. Memoria eloquentiæ & eruditionis theſaurus eſt, qua pollebat plurimum, Cyrus, Mithridates, Themiſtocles, & Theodectes. Magna fuit Adrianus, qui lecto libro ea omnia recitabat, quæ legerat. Singulari Trebatius Iuriſcon. Symonides rurſum, Cyneas, Scepſius, Metrodorus, & Hortenſius, & Themiſtocles facile princeps. Et Albinus, cuius quaſi promptuariũ quiddam vetuſtatis eſſe dicebat Macrob. Memoria eſt Muſarum mater, (vt Poetæ aiunt) qui ſcientias quoque Muſas vocant, diuiniſsimumq́; Muſarum chorum Iouis opus, & memoria genitas. Muſis & memoriæ danda eſt opera, quam adiuuat ordo, & diuiſio; auget vero ſtudium & exercitatio. Et quanquam ita ſit, nulla pars tamen in homine eſt quæ ſit magis lubrica, quæq́; facilius vitium accipiat. iuxta illud vulgatum. Omnium memoriam habere & in nullo peccare pœnitus, diuinitatis potius quam humanitatis eſt.l. peregre.ff.de acqui.poſ.l.ij.§.ſi quid autem.C.de vete.iur.enuclean. Vnde Curio totam cauſam oblitus eſt. Meſſalla nomen. Dydimus hiſtoriam quã ſcripſerat. Demoſtheni in Macedonia, verba ingeniumq́; defecerunt. Et Theophraſto in Areopago. Et ad id quod primitus dicebamus redeuntes, nec omittendum eſt, Saturni memoriam in poſterum propagatam fuiſſe, nummo Iani. Accamq́; Larentiam nobiliſsimum ſcortum quæſtu meretricio locupletatam Po. Ro. hæredem olim nuncupaſſe, vſque adeo vt in eius memoriam & ſepulchri magnificentia, & annuæ parẽtationis, id eſt exequiarum honore fuerit cohoneſtata. Aut igitur ſcribenda facere, aut legenda ſcribere debemus, nanq; famam extendere factis, hoc virtutis opus. Et ideo cum non poſſumus, iuxta illud Plinianum diu viuere, relinquamus aliquid quo vixiſſe teſtemur.

M. AEMILIVS SCAVRVS

Vir fuit ſummæ integritatis. qui pontẽ Aemilium extruxit, in via Flamminia, quiq́; Miluius dictus eſt. Et de quo alibi Iuuenal. inc.

Cum tibi vicinum ſe præbeat Aemilius pons?

MASCVLA PROLES

Non mollis, nec fracta voluptatibus, nec impudica. Vnde pulchrè Hora.

Non his iuuentus orta parentibus,
Infecit æquor ſanguine punico:
Pyrrhumque, & ingentem recidit
Antiochum, Annibalemque dirum,
Sed ruſticorum maſcula militum proles,

MARTIA

Cõmodi concubina erat, quæ, cũ prius intellexiſſet illius iuſſu, unà cum aliis ſanè multis interfici debuiſſe, veneno ſuſtulit. Cetera Dionis

MYR-

μύρμηξ Formicā ſonat, hinc Myrmidones dicti fuerunt, quorum ſedes primum fuit Aegina. fabulanturq́; poetæ Iouem Aeginæ inſulę, homines, primum ex formicis eius terræ, Myrmidones ſcilicet creaſſe.

MAPPA.

Signum futurorum ludorum erat quod prætor, qui ludis præerat, oſtendere ſolebat. Hinc Iuuenal.

Interea megaleſiaca ſpectacula mappa
Idæum ſolenne colunt.

& Trãquil. Vniuerſorum ſe oculis in circo prębuit Nero, liberto mappam mittente.

MONACHVS.

Græcum verbum eſt, latine ſingularis ſonat, quod ſingulariter omnia agere debeat. c. i. xvi. q. j. & tria profiteri obedietiam, paupertatem, & caſtitatem. c. cum ad monaſterium de ſta. monacho. Cenobitæ cæteris ſunt pręſtantiores. Quibus Eſſeni ſimiles eſſe videntur. Aegyptus præter cæteras prouincias, monachis abundabat, quos etiam Nonnos, & Monachas, Nonnas, appellabant. Vbi erant quoque tria horum genera, Ceanobitæ in communi viuentes, Anachoritę ſoli per deſerta habitantes; & Remobothi, qui bini vel terni habitabant ſimul, ſuo arbitratu viuentes. Imò quod monachos etiam Turcæ habent, triplicis generis, quos Der vislar, vocant. Cætera alii fuſius de his loquentes.

MERITVM.

Verum decus in virtute poſitum eſt, quę maxime illuſtratur, magnis in Remp. meritis. Non ſunt tamen merita cum demeritis compenſanda. Vnde ea Appii Claudii quæ ab eo dicebantur, prouocante, & à C. Claudio, ne in carcerem duceretur (hiſto. nota eſt) parum profuerunt. Et vere ille honos eſt, qui non propter ſpem futuri beneficii, ſed propter magna merita claris viris defertur, reliqua nos alibi latius.

MINERVA

Inuita nihil agendum eſt, non craſſa & pingui (vt Gręce dicitur, & in l. quã tuberonis ad fi. ff. de pecu.) ideſt non exacte & præpropere. In Minerua eſt virtus Solis, quia humanis mentibus prudentiam ſubminiſtrat. Oritur ex cerebro Iouis, ſecuriq́ue Vulcani aperitur, vt naſcatur, hoc eſt ſapientiam & artem eſſe à Deo, labore tamẽ & magiſtro quærendã, & non voluptatibus fœdanda, vnde indignata olim quod in ipſius templo, Neptunus Meduſam (fabulamur poetæ) viciaſſet, ipſius crines vertit in angues, effecitque vt qui eam intueretur, lapideſceret. Mineruæ Templum eſt Luceriæ, oppido Apuliæ, cui Deæ lanificium curæ eſt. Imò quod omnibus artibus præeſt, tum maxime lanificio. Hinc Hora.

Operoſæque Mineruæ
Studium aufert Neobule liparæi nitor hebri.

Item.

Te lanæ prope nobilem
Tonſæ Luceriam, non cithara decent.

Parte auerſa Mineruam habet Ciceronis Nũmiſma, eo quod exilium voluntarium elegit in promulgatione legis, de agris diuidẽdis, priusq́; Mineruam quam cuſtodem appellabat, in Capitolio reliquit. Minerua etiam apaturia dicta eſt, quaſi fallax. Et axiopœna ideſt vindex. & ophthalmitides, cui templum extruxit Lycurgus ob id quod ei, oculum effoderat Alcander, ſubiratus quod leges ab illo latæ non placuiſſent. in cũ Vicum ergo fugit, vbi Lacedemoniorum concurſu ſeruatus eſt, quominus alterum oculum perderet. & machinatrix, quod conſiliorum omnium & artium fuerit hominibus inuentrix. Et veſtibularis, & Alos, vbi templum antiqua religione Peloponneſo vniuerſæ, ſacroſanctum, erat, omnibus tutum, qui illuc confugiſſent, vſqueadeo vt à nullo, poſſent impune violari. Cętera Lilius.

MEDICVS.

Medico herbis & non verbis, eſt opus, odoribus non coloribus, philoſophicis non rhetoricis argumentis, vnde (vt inde omnis loquacitas excluderetur) Maro medicinam artem mutam eſſe dixit. Antonius Muſa Auguſti medicus erat, quem in ægritudine lactuca conſeruabat, vſu aurei annuli tunc donatus eſt, immunitasq́ue non modo ipſi verum etiam omnibus Medicis conceſſa. Aeſculapius Archiater dictus eſt. i. pręſes, princeps, & Deus Medicorum. Aeſculapio geniti, Podalirius & Machaon Ormenion incolentes. Idem Aeſculapius, Apollo, & Chyron Medicinæ vetuſtiſsimi repertores fuerunt. Vel (ut ait Soranus Epheſinus) eam inuenit Apollo, Aeſculapius amplificauit, & Hyppocrates perfecit. is enim eſt etiam qui dicere ſolebat, oportere Medicum de ægroto dicere, quæ ſint, quæ fuerint, quæq́ue mox ventura ſequentur. Medicina & diuinatio ſunt diſciplinæ conſociatæ, & quia Medicina rurſum damnoſa eſt, perditq́ue plures quàm ſeruet, non ſtatim ad extrema remedia Medici decurrere debent, ſed lenioribus pharmaci prius, curare, pręparare, & ſanare, non obruere. Ex quo etiam, pharmaco parum dextre adhibito morbi vim exacerbat Medicus, non expellit. Archigenes Medicus pręſtantiſsimus fuit, contra quem Galenus ſæpe inuehitur, quiq́ue pro quocunque Medico alibi, ponitur. Medicina eſt ars. Coquinaria peritia. Medicus diuitias habet et opes ſtercore partas. Aſclepiades dicebat

Medicum

Medicum, cito, tuto, et iucunde ęgrotos curare debere. qui tamē in numero ſeruorum erat apud priſcos. Et Petronem quendam aiunt febricitantes curare conſueuiſſe potu aquæ frigidæ. Pop. Ro. tamen vltra an. Sexcentos ſine medico vixit. Et quanquam à Deo vitam accipiamus, à Medico viuendi munus, eiusque arte planè tanquam ab orco reuocemur. diſcordant tamen omnes de induſtria, inani verborum elegantia, quandoque gloriantur, diſcunt periculis noſtris, ſuntque Imperatores vitæ noſtræ, ac necis. Non omittemus forte, quod hac de re, ieiunio Aegyptij, & vomitu, morbos curabant, quodque ſui ipſius, medicus eſt, ſerpens, lacerta, Ceruus, Hirundo, Teſtudo, Ciconia, & ſimiles.

M. ATTILIVS REGVLVS.

Quanquam iſte à falſo cuiuſdam gloriæ, aucupio, Carthagini reuerſus ſit (hiſtoria nota eſt) vel ex aliqua ſuperſtitione, aut metu futuri periculi vel ignominiæ. Imò quod epicurei quoque ipſum ſtultitiæ conuincere conabantur, vtilitatem publicam tamen, prætulit priuatæ, & iuriſiurandi ſeruandi religione.

METIVS SVFFECIVS.

Supplicio de Metio Suffecio ſumpto, Albanorum Duce, Tullo Hoſtilio imperante, diruta eſt Alba ciuitas. hiſto. not. eſt.

MINGO. MEIO.

Meiere in loco religioſo, inque loco ſepulchri non licebat, multoque minus filio in ſepulchrū patrium. Imò quod ſceleratiſſimum erat, exiſtimabantque eum, qui id feciſſet, furiarum tedis ardentibus, vt parricidam, agitari. Vnde Hora.

Nec ſatis apparet, cur uerſus factitet, utrum
Minxerit in patrios cineres, an triſte bidental
Mouerit inceſtus.

MAIORES.

Eſt verum quod alibi ſic dicit Iuuenal.

Stēmata quid faciūt, quid prodeſt Pōtice longo,
Sanguine cenſeri, pictoſque oſtendere uultus,
Maiorum, & ſtantes in curribus Aemilianos.

Sed tamen quandoque, & malorum nobilitati, Natalibus, & Gentilitati, ac familiæ, nonnihil tribuendum eſt atque condonandum. Nec ab re. Claudia familia Po. Ro. aliquando rogauit pariter vt Appium Claudium reum, familiæ Claudię donaret, quod nihilominus factum non fuit, ne cum demeritis merita compenſari viderentur. Niſi quatenus leue crimen ſit rogantis, quoniam tunc dicere ſemper licebit Ouidianum illud.

Si mihi non uis parcere, parce meis.

MEDVSA.

Hanc in tēplo Mineruæ Neptunus vitiauit, quæ ob id (vt fabulantur poetę) eius crines, vertit in angues, effecitque vt qui eam intuerentur lapideſceret.

MATRICIDA.

Nero Agrippinam matrem, & Oreſtes, Clytemneſtram interemit.

M. ANTONINVS VERVS.

Ab Antonino Pio adoptatus, Germanicus appellatus eſt, & (quod ſcitu dignum videtur amplius) dicere ſolebat, non decere Imperatorem temere quicquam agere, ſed conſulto, maturoque iudicio, & cum decore. Cætera Dion.

METAMORPHOSIS.

Transformatio eſt, namque fabulantur poetę, aliquādo Iouem in Arietem. Apollinem in coruum. Bacchum in caprum. Dianam in Damam. Venerem in piſcem, Mercurium in Ciconiam, Cybelem in Merulam. Pana in Hircum. Tereum in Vpupam. Prognem in hirundinem. Ithim in phaſianum. Philomelam in Luſciniam. Ruſticos in ranas. & Vlyſsis ſocios etiam in beſtias, conuerſos fuiſſe. Imo quod quandoque fit Metamorphoſis, & quis ex Italo Gallus, ex Gallo Germanus, de vitulo in auem tranſitus, deque aue in frumenti genus, & de poeta philoſophus.

MONVMENTVM.

Idem quod ſepultura. l. Meuia. ff. de ma. teſta. l. ſi hæres arbitratu. ff. de cond. ob cau. l. in teſtamento. ff. de condi. & de.

MEL.

Inuenit Ariſtęus, & lactis coagulum, & olei vſum. Mel Muſcæ ſequuntur. Cadauera lupi. & frumentum formicę. Calidna, ſiue Calimna inſula eſt, vbi mel naſcitur, cum Attico certans. Manes melle, lacte, & ſanguine delectantur, Vnde Maro.

Inferimus tepido ſpumantia Cymbia lacte.
Sanguinis et ſacri pateras, animāq; ſepulchro.

Vinumque falernum melle mitigari ſolebat; inquit etiam Hora. ſic.

Aufidius forti miſcebat melle Falerno.

Mel voluptates & delitias ſignificat, ideo in ſacrificiis offerri prohibebatur.

MESSALINA.

Prima Claudij vxor impudiciſsima omnium mulierum. Imò quod temeritate, & intemperantia

tis omnes fœminas ſuæ etatis ſuperauit. A Claudio cum adulteris occiditur. Agrippinam Neronis matrem ducit. quæ Lolliam Paulinam ſuſtulit, quod ſpem nuptiarum Claudij aliquando habuiſſet. Claudius eius filium Neronem adoptauit. Boleto vero Agrippina Claudium necat. Cætera Tranquil. & Dion.

MILES

A malo arcendo, vel à duritia, quia non mollis eſſe debet, vel a mille, dictus eſt, & vt latius in l. j. ff. de mili. teſta. habens præceteris priuilegium condendi teſtamentum, eo modo quo voluerit, etiam ſi notis id faciat, quod tamen non eſt in alijs regulare dicunt noſtri. l. Lucius Titius. ff. eo. l. ſed cum pattonn. §. fi. ff. de bo. po. l. pen. C. de teſta. mi. l. certi iuris. C. en. l. j. ff. de iniu. teſta. l. Cen. ff. de vul. & pup. ſub. Scriptum habeat in Clypeo Miles oportet, verba hæc, imò in corde. Diſce ferire, intrepide mori. Et in ore prouerbiũ, occides vel occideris. Nec à ſignis diſcedat, quia id non ſine periculo feciſſe cognoſcet. l. pe. ff. ex quib. cau. ma. Romanus enim viribus, extraneus virgis cedi ſolebat. & q a l. poſthumius, vir conſularis, cum exercitui præeſſet, opera militum in agro ſuo vſus eſt, damnatus fuit. Et re vera ſi rerum bellicarum gloria excelluerit, multis opes, felicitatem multam, maximosque honores ſibi & Reip. comparabit. A milite rurſum, non minus modeſtia, ac continentia, quam animi magnitudo, ac virtus deſideranda eſt. Militis etiam eſt viriliter pugnare, Imperatoris autem ſolerter præparare cuncta & præuidere conducentia ad victoriam conſequendam. Item illius manus in feruore corporis conſiſtens, requiritur, animi vero, poſcitur ab iſto, feruor. Miles cinctus ſemper eſſe debet pro more, quia tunc ſtrenuus dicetur, diſcinctus ignauus & inefficax. Et ideo diſcinctos delinquentes pedibus ſtare iubebãtur olim ab Auguſto. Miles in caſtris virtute non genere certet. Decetque ipſum plus audire quam loqui. Philoſtratus, homo militaris eſt, exercitum amans. è caſtris & extra Vallum, vocari non poterat, & iudicem habebat Centurionem. Sunt quoque accenſi. i. ſuperadditi & ſupernumerarij. ęre diruti, quibus ſtipendium non dabatur ignominiæ cauſa. Et tituli, quaſi tutuli, quia patriam tueantur. Et Volones, qui voluntarie ſe ad militiam aſcripſerunt poſt Cannẽſem cladem, ad numerum octo millium vſque. Et paludati ad bellum exeuntes. Paludamentum enim veſtis militaris eſt. & Rudiarij, qui ab onere militiæ dimittuntur, quaſi rude donati. rude enim virga erat, qua gladiatores miſsionẽ accipiebãt à Sãguinario ludo. & Gregarij, qui nulla re præminent, deque media ſunt militum turba. Et palantes ſiue palabundi. i. vagi & errantes. Et præſidionales, qui in arcibus diſponũtur. Et aſcriptitij, qui in demortuorum locum deliguntur. Et Carthaginẽſes, qui dum militant, à vino abſtinent. Et contati à conto haſta, qua Nautæ utuntur ad loca nauibus opportuna. Et Cataphracti, equites, muniti ferro. Et equites, leuis armaturę. Et pedites. Et ſtationarij, qui ĩ loco ad cuſtodiã aſsignato ſtantes uigilant. Et oſtenſionales, qui ad oſtentationem inſtructi habẽtur in vrbe. Et Bucolici, ruſtici, & agrarij ex agro diſcedentes. Et Secundani, ideſt ſecundæ legionis, & ſextani ſextæ, qui ſic vocabantur in Gallia Narbonenſia. Et caligati à caliga, calciamento militari. vnde Iuuenal.

dignum erit ergo
Declamatoris Mutinenſis corde Vagelli
Cũ duo crura habeas offendere tot caligatos.

vnde C. Caligula Imp. etiã uocatus eſt. is gregarius miles erat, tamen & infimę conditionis. Et equites alares, ſiue alarii, qui alarum ſimilitudine protegunt acies. Cateruarii à caterua, & Scutarii à Scuto. Et accerſiti, ſiue aliàs ſupernumerarii. Et claſsiarii, qui in claſsibus depugnabant. Et Mercenarii, qui lanio comparantur, ut iſte enim pecudes, iugulat, ſic illi quæſtus ſpe homines. Et ærarii ab ære ſtipendia facientes. Et Decumani decimę legionis. Et legionarii, Ro. Et auxiliares, Socij. Et Cetrati, cetra ornati, hoc eſt ſcuto loreo. Et Draconarii, q. Draconũ inſignia geſtabant ut Aquiliferi. Et rorarii ac Ferentarii leuis armaturę præcedentes. Et Triarii robuſtiores, qui ultimo loco reſeruantur. vnde prouerbium Res uenit ad Triarios. Et Chryſoaſphidæ, à clypeis auro celatis, ut illi Alex. Seueri. fuerunt. Et tumultuarii, qui undecunque colligebantur, non ſecundum cenſum, aut Centuriatum deſcriptionem, claſsiumque, quos etiam ſubitarios appellat Liuius. & ſimiles, dixique egomet de his omnibus, deque eorum priuilegiis alibi ſæpe, ideo hęc, nunc, & ſub iſto uerbo, ad materiam, ſufficiant, ſint ſatis ſuperque ſatis.

MELIORA VIDEO, DETERIORA SEQVOR.

Stultitiæ genus eſt apud Græcos omiſsis melioribus, ſi quis deteriora amplectitur ut Medea Euripidis, atque Ouidii, & ut canis ille Aeſopicus (fabula nota eſt) qui carnem reliquit, quã habebat in ore, ut in fluuio umbram aſſequeretur, carnis. Græci ἀϐλτερίαν uocant. Et lingua Italica, poeta lyri. ſe ipſum, quaſi reprehẽdẽs, dicit.

Io ueggio il meglio, & al peggior m'appiglio.

MIRACVLVM.

Miraculum orbis Roma. aliàs ſeptem fuerãt. Templum Dianæ Epheſiæ. quod poſtea Eroſtratus incendio conſumpſit. Regis Mauſoli Monumentum. Coloſſus Rhodius ſolis. Iouis Olympici ſimulachrum. Cyri regis domus. Mœnia Babilonię. Et pyramides in Aegypto. Miracula

multa

multa fecerunt Moyſes, Ioſue, Helias, & Heliſeus, ſed nô qualia facta ſunt à Chriſto. Et dictu mirû eſt, quod ea propria auctoritate, & poteſtate, ſolo Imperio, inſtanti & ſæpius fecerit, quanquam aliquãdo patrem inuocauerit uel incarnationem notaret. quodque diſcipulis tradiderit poteſtatem faciendi miracula, & magna quidem, ut ipſe faciebat. Ferunt quoque D. Antonium confeſſorem, ab Heretico quodam, fuiſſe inuitatum, ut ſecû dignaretur eſſe in prandio, cui aſſenſit S. uir, Sedent, eidem iuſsit Hereticus Bufonem apponi, dicens, (cum appoſiti illico duo ſibi fuiſſent ad comedendum) comedite pater, dicit enim ſcriptura, ea à uobis comedenda eſſe (nec abſque riſu inepto ut à Nebulonibus iſtis fieri ſolet tentantibus Deum quam ſępiſsime) quæ ante nos apponuntur. quam libentiſsime, & animo promptiſsimo, reſpondit Sanctus, et (ut moris eſt) ſurgens prius, factoque ſigno S. Crucis, & Benedictione domini Bufones in Gallos Gallinaceos conuerſi ſunt, uſque adeo ut alacriter comederit, & irriſus ipſe Cacodemon ac deluſus remanſerit, qui alium irridere & deludere uoluit, & exinde credidit poſtea, opinionê mutauit, mores, & uitam, imò plus, quod etiam religionem ingreſſus monachus tunc factus eſt.

MECAENAS.

Suus cuique ingenio aliqñ Mecęnas côtigit: Cherilo Alexãder. Maroni & Flacco Mecęnas ipſe. Plinio Veſpaſianus. Auſonio Gratianus. Hieronimo Paulina, & Euſtochius. Politiano Laurêtius Medices. Mecęnas magnus Auguſti amicus & familiaris fuit. Mecęnatis augere ê, beneficiû, nô eripere dañ. Et tales optãdi ſunt, qui ceu ſigno erecto, ad operas euocent ingenia, pręmiis ſtudioſos extimulent, & auctoritate ornent. Id vnum nec ſilentio omittentes, quod alibi Iuuenal. Mecęnatem pro molli ponit & delicato, quando dixit.

Purpuream teneris quoque Mecænatibus aptam.

imò quod ipſum quoq; talem fuiſſe meminerût.

MATERIA.

Hercle digna res eſt (inquit Comicus) cui neruos omnes intendas. Item probam nactus es materiam tu facito probû te pręſtes artificem. Luna materia eſt, Sol forma. Materia rurſum triplex eſt, naturalis, contingens, & remota. naturalis cum dicimus homo eſt animal. contingens. hô eſt albus. Remota eſt aſinus. in peccato materię non habet locum pęnitentia, in peccato autem formę ſic: Id necunum omittens ultimo, qđ vulgo dicere ſolent noſtri, ſermones fore ſemper ſecundû ſubiectam materiam examinandos. l. ſi uno ff. loca.

M. ANTONIVS

Octauiam repudiat. Gymnaſiarcha Alexandrinorum fit à Cleopatra Regina Aegypti. cuius nomen in militum Clypeis inſcri ptum erat. ſe ipſe interficit. Cętera Dion, Volat eran. & ego alibi ſatis.

MOLLIS. ET EFFOEMINATVS.

Qui digito vno caput ſcalpit. quod in Cęſare & Pompeio, annotatum fuit. ne comam ſtudioſe concinnatam perturbet. Quid quod pro molli & effœminato ponitur etiã Mecęnas. ut Iuuenal. ait dicens.

Purpureã teneris quoq; Mecænatibus aptam.

COTONEVM.

Hoc tantum dicã ad propoſitum nunc, deq; malo hoc, quod bonum eſt, antequam ſponſus ſponſam cognoſcat, Cotoneum ipſa delibet, ut prima quę ab ore uoceque ipſius gratia emanat, bene compoſita ſit apta & ſuauis.

MVNICEPS.

Ille erat qui munera ex aliis ciuitatibus Romę habebat, ſed non magiſtratum. hinc cornicines municipalis harenę, dicit Iuuenal. & Municipes Iouis. noſtri fuſius. in l. j. & toto titulo. ff. ad municipal.

MENDACIVM.

Spartani erant (ut inquit Cice.) Mendaciorû reges. vituperatione digni ſanè, quoniam Mendacio nihil pernitioſius eſt. eoque utitur mendax, tanquam veneno, dicebat etiam Xiſtus Pythagoricus. Mendacium nec dicebat, nec pati poterat Pomponius Atticus, Ciceronis amicus. imò ſi pernicioſum fuerit, non officioſum, uel ioſum, quod occidit animam. Et quanquam aliquo caſu mentiri doceat lex, punitur communiter tamen & acriter quidê l. fi. l. is qui ſe obtulit. ff. de rei uê. l. pe. C. ſi con. ius uel uti. pub. l. i. ad fi. C. de bo. mat. l. ii. §. ſi abſens. ff. ſi ex no. cau. aga. l. eum qui. ff. quod cum eo. l. i. C. ad Maced. l. ſi is. C. ſimi. ſe maio. dixe. Mendaciorum natura, hęc eſt etiam, ut coherere non poſsint. ea de re Plato, Ariſtoteles, Epicurus, & Zenon, ſibi repugnantia & contraria, dixerunt, et quam facillime redarguuntur. Mendacium moritur, nec durat, ueritas uero eſt immortalis. quod Achilles Homericus etiam quam maxime abhorrebat. Eſt uerum, quod Plato cum Rempub. philoſophicam ſomniaret, uidit multitudinem, abſque mendaciis non poſſe gubernari. quodque multi ſunt qui mendaciis paſcuntur, nô aliter quam lupus, & aut chamaleon aura. Et quod quãdoq; mentiri, in bonam capitur partem, pro ſimitaris. tamen Mendacium omnino malum eſt, & omnium uitiorum turpiſsimû. imò quod Priſci va-

nitatem

pitarem dixerunt. Et qui mendacium veritati prę fert, is affectu prauo non natura impellente facit, iuxta illud Nebulonis. *Si feciſti nega.*

MALEDICVS.

Quia multa ſanè diximus ſupra in ver. detractor, illud nunc ſolum dicemus, quod homo natura maledicus, agēdis fabulis natus eſt. quocq; in eum qui maledicum amplectitur & fouet prouerbium quadrat. Dignum Patella Operculum. Et quod denique, maledicentiæ rabies, eſt ſeditionum parens.

MVLTITVDO.

A multitudine fit multus. vt Mars in bello, hoc eſt vehemens, & potens. Multitudinem numeramus, magnitudinem metimur. Multitudine nihil inſolentius, nihil inſipientius, cuius proprium eſt nihil intelligere. Non in multitudine, ſed in paucitate, conſiſtit virtus, & nobilitas. pro qua vndā ponunt Poetæ, maximè Iuuenal. dicēs.

Ante tamen veniet, nobis properātibus obſtat
Vnda prior.

Et Virgi. ſic.

Mane ſalutātum totius uomit ædibus undam.

Et quanquam Cæſar fęlicitate quadam gratus eſſet multitudini, quæ vt plurimum liberales colit & diligit. vehemens tamen malum eſt. Et multitudinis motus maximi. Multifariam multiſq; modis aliquid, dicitur, poſtea diſtinguendo declaratur, deinde diffinitur, quomodo, ſeu de quo dicimus.

MORTALIS.

Cum ſimus mortales, decet nos mortalia ſapere. Inquit Euripid. Mortales omnes ferè vno laboramus morbo extremis contrariis inflamur. & Flacci illud veriſsimum eſt.

Dum uitant ſtulti uitia, in contraria currunt.

MORS

Eſt terminus neceſſarius, omnia mūdana diſſoluēs, dicit ex noſtris Io. And. in c. ij. de presbyte. non bap. Morīq; fatale & diſcedere ex vita. Mors eſt naturæ, culpæ, & gehennæ. Naturæ, ſeparatio à corpore. Culpæ, ſeparatio à Deo. Gehennæ, ab æterna fęlicitate. Mortem Crucis elegit Chriſtus, quia ignominioſa, vt obediētię præberet exemplum, quia per quatuor mundi cornua, quatuor mundi partes ſignantur, quas redemit. Et quia denique Adam primus ille parens noſter, peccauit in ligno; ſed ad mortis propoſitum, quanquam in vita, nulla iocunditas eſſe poſsit, cum dies & noctes cogitandum ſit, iam iā nobis eſſe moriendum, tamen mors non interitus eſt, omnia tollens atque delens, ſed quędam quaſi migratio commutatioq; vitæ, quæ in claris viris & fœminis dux in cœlum eſſe ſolet. Qua de re Cygni Apollini dicati fuere, quandoquidem ab eo diuinationem habere videantur, prę uidentesq; quid in morte boni ſit, cum cantu & voluptate moriuntur, vſq; adeo vt ſic bonis omnibus & doctis faciendum ſit. Reddenda eſt terræ terra, tum vita omnibus metenda, vt fruges, ſic iubet neceſsitas. (hoc eſt) omnibus ſemel datū eſt mori. pro pietate præmium hominis maximum olim fuit mors, Argię ſacerdotis, filiis, Trophonio & Agamedi (fabula nota eſt) cum Apollini templum Delphis exędificaſſent. Pro patria tamen non ſolum glorioſa, ſed beata etiam videri debet. In Erictheo, Codro, Menecheo, Iphigenia, Harmodio, Ariſtogitone, Leonidæ, & Epaminundę, Curtio & aliis ſanè quàm pluribus. Feſtinata, homini infelici gratiſsima, aliis vltima pœna, nec metuenda viris. Imò non ſecus ac ſomnus & requies appetenda. namque ſi Tullus Hoſtilius paulò minus vixiſſet, fulmine ictus non fuiſſet. Appio Claudio, vita longior cæcitatem attulit. Mario carcerem. Pompeio mortem indignam. Ciceroni, & Senecæ. Africanis exilium. Mithridati venenum. Themiſtocli exiliū. Ariſtidi catenas. Cræſo incendiū. Socrati calicem. Euripidi canes. Demoſtheni gladium. Meſſallę obliuionem. Et Plotino lepram. Vitæ terminus mors eſt. quæ nec lachrimis redimitur, nec lamentis vincitur, nec vitari poteſt, ſed ſperni. Et ſolamen eximium bene mori. Imò quod ei ignoſcendum eſt, ſuo enim iure vtitur, nec fortuna à nobis accuſanda eſt, nec natura, nec quærendus ordo, vbi nullus unquam fuit. Et licet in Euange. dicantur mortui dormire, iuxta illud, Puella non eſt mortua, ſed dormit. Item. Dormierat Lazarus, ſuſcitatus eſt. Omnium tamen peſsimorum homicidium eſt mors. Mors, cum nemini parcat, impudens eſt. Mors perpetuus ſopor. longus ſomnus. Ferreus. dura quies, appellatur à Poetis. alibi nox, ideſt mors. Sapientiſsimus quiſque, æquiſsimo animo mori debet, iniquiſsimo ſtultiſsimus. Philippus Macedo etiam aliquando interrogatus, quę nam mors eſſet vltro optanda uiro forti, poſt multas victorias, in pace, & gloria, cōſtituto, improuiſa, reſpondit. quod Cęſarem dixiſſe etiam ferunt. Arabes quoq; beatum eum putant, qui in prælio, moritur, qui uero fortuito eos uti degeneres, & ignauos execrantur. Haud prætermittētes tamen, quod Euripides, à canibus. Aeſchylus, à teſtudine. Et Sophocles, (Tragici omnes) Vuæ acino mortem paſsi olim fuerunt.

MACRINVS.

Hic natione Maurus erat, in Imperio Antonino Caracallæ, ſucceſsit, omnium crudeliſsimus, qui ob id, Macellinus uocabatur. & cui, cū quis mortē prędixiſſet, colūba, ſtatim ad ipſius ſtatuā, quæ erat in curia, euolauit. Cætera, Dion.

Animæ ſunt(ut fabulantur poetæ)à corporibus ſeiunctæ,quæ inferorum ſedes incolunt.Hecates uero Manium vmbrarumque domina atq; arbitra.qui lacte, Melle, & ſanguine delectantur. vnde Maro.

Hic duo rite mero libans carcheſia Baccho
Fudit humi,duo lacte nouo,duo ſãguine ſacro.

MALITIA

Supplet ætatem(dicunt noſtri.) c.de illis, de deſpon.imp.habetq; imaginem ſapientiæ,& tamen non eſt ſapientia,ut Iuſtitia quæ habet imaginem ſtultitiæ,& tamen non eſt ſtultitia. eſt etiam(ut dicunt aliqui)Malitia ſtulta, & malitioſa ſtultitia.quandoque prudentia appellatur. c.ſi.eo.tit. Fallit tamen in ferendo teſtimonio, Bal.Marga. Malitia nu.1.

MORE MAIORVM.

More Maiorum vulgo dicimus,uſitatusq; noſtrorum Iuriſconſultorum loquendi modus eſt l.i.§ qui mandatam.ff.de offi.eius.l.liberorũ.§. i.ff.de his qui not. infa.l.ſed & ſi.§.hęc clauſula. ff.ex quib.cau.ma. & ut maiores facere ſolebãt (intelligi debet)ſiue aliàs(ut inquit Ci.) uetere inſtitutu,& conſuetudine antiqua. Sed quæ tanta grauitas(ad propoſitum)quæ tãta conſtantia, animi magnitudo,probitas,fides,quę tam excellés in omni genere uirtus, in ullis fuit unquam, ut ſint cum maioribus noſtris,comparandi.

MILO.

Milo Clodium interfecit in uia Appia , Clodius in forum effertur,cõbuſtus fuit. Milo à Cicerone defenditur oratione languida,metu per territus cum Pompeium armatis militibus,præter conſuetudinem in foro uenientẽ uidiſſet,tãetſi ea quæ extat ornatiſsima ſit, quia poſtea animo collecto per ocium cõpoſita eſt. Milo igitur in exilium mittitur,miſſus,in Apulia perimitur,vnà cum Cecilio. reliqua Dion fuſius. Fuit & Milo Crotoniates , cuius hiſtoria , nota eſt. ſed tamen hoc vnum etiam dicam,quod aliquãdo corpore fuit plus quam vir,animo uero plus quam fœmina.

MIRABILE.

Dicunt noſtri, vnum de mirabilibus mundi eſſe,moram purgari poſſe,in pœna conuentionali, maxime Alb. in l.Sancimus per illum tex. C.de uer.ſi. Et melius ad propoſitum poeta lyricus,lingua Italica.ſic.

Che per coſa mirabile s'addita.
Chi uol far d'Helicona naſcer fiume.

Primum Deus,optimus maximus, uocatur. Deinde Vicarius eius,Papa,pont.Maximus. Veſtaliſque virgo,alus prælecta,ut apud nos Abbatiſſa. Mercurius triſmegiſtus etiam ter maximus dictus eſt. Et Nero ludos ſuos , qui magni vocabantur, Maximos uocari uoluit. Maximus Cæſar vulgo, Milo Crotoniates.imò quod Fabio & L. Valerio Potito,hoc quoque Maximi cognomen,datum eſt.& Romę adhuc Maximorum familia,nobiliſsima,extat.

MAGNVS.

Pompeius appellatus eſt,quod res magnas ante ætatem geſſerit. Magnam etiam Cybelem uocant,quod ageret homines in furorem. Græci κύκλον vocant. Magnum quoque dicimus quid ſi Decumanum ſit, magnumque fluctum ſi decimus. Et Decumana Oua inque magnis Magnus dicebatur Pammachius à D. Hieronymo . Magni Dij à Ro. hominibus colebantur Iupiter , Iuno,& Pallas,Caſtor,Pollux, Magnus appellatur diues & potens. Machera Herculanæa, ideſt magna,hoc eſt magnus enſis. Populus Iſraęl,gẽs magna. Antiochus magnus,Syriæ rex. Alexander magnus, Magnus Aiax Telamonius . Carolus. Ludi Ro.magni. Circẽſes magni . μεγαλεως magnus, & hinc Megaleſia à Iunio Bruto inſtituta. Eſt uerum tandẽ,quod maximus & magnus ſunt Voces artificiales,non naturales, & præter affectum quendam nihil ſignificantes.

MERCATOR

Suas ſolitus eſt laudare merces. Vertumnus mercaturæ Deus eſt. Mercatura in vtili,vitio, vero in honeſto poſita eſt. Mercatores tamen Dominus latrones appellat . qui iniuſtis modis tamen lucrantur. iuxta illud Euangel.uos autem feciſtis domum patris mei ſpelũcam latronum . id vnum etiam ad propoſitum non prætermittentes,quod(vt poeta inquit)

Impiger extremos currit Mercator ad Indos:
Per mare pauperiẽ fugiẽs per ſaxa per ignes.

MERETRIX

Miſera miſero ebibit ſanguinem.quæ tantiſper blanditur, dum illud quod rapiat(ut inquit Comic.)uidet. Acca Larentia tamẽ Po. Ro. reliquit hæredem,nobiliſsimum ſcortum, Quã Romuli & Remi nutricem fuiſſe affirmat Macer. Eſt etiam Meretrix diobolaris,quæ duobus obolis ducitur. Et Argentaria elecebris ab eliciendo argẽto dicta.leæna,Faula & Flora, de quibus tamen ſupra. Et Suburrana à Vico ubi erãt diuerſaria meretricũ,ut Venetiis locus,qui vulgo Campanarum dictus eſt. Iſocrates Orator Athe-

nas

nas meretrici comparat.quia aduenas adlectant,
ciues autē minime,ut meretrix,quæ primū con
greſſum cuiuſq; trahit pariter,ad cōmorandū ve
ro nequaquam.Ideo ſic appellata,quia turpitudi
ne æs meretur,& ſic à mercede turpitudinis,vn
de hinc etiam tabernæ meritoriꝫ dicuntur. Me-
retrix rurſum calamitas appellatur.Chion,mere
tricis nomen,candidior niue,vnde Chion Græ
ce nix dicitur.Manilia meretrix pro quocunque
muliere litigioſa ponitur. Mulieres impudicas
& infames Ambubaias uocat lyricus Poeta Ho-
ra.Et lupanar carcerem Iuuenal.quia Meretrices
in lupanari non aliter, quam noxii in carcere cō
tinentur . Infamibusque mulieribus olim mor-
tuis,*Dum uixit*, dicere ſolebant. Eſt uerum qđ
Phyrne meretrix,cum in iudicium capitis addu-
cta fuiſſet,formꝫ prꝫſtantia abſoluta eſt.Meretri
cem quoque prꝫter hæc propudium appellamus,
procul à pudore, & ſic impudica & cōtaminata.
Fuitq; aliud Nannium,Illuſtre ſcortum. cuius ſi
gnum aliquando pro libertatis ſimulachro col-
locauit Clodius Ciceronis domo, ex quo eam
quoque libertati conſecrauit. Et dictu mirum vi
detur,quod mulieres incontinentes & lubricꝫ,in
ſacra pagina appellantur ex conſuetudine, mere
trices,licet publica ſcorta non fuerint.Et quan-
quam Latine ſcortum dicatur,meretrix,& Lupa,
vnde Lupanaria meretricum Cellulæ vt ſupra.in
Teſtamento veteri tamen Cadeſa appellatur.
nec vnum id omittentes vltimo, quod etiam Ful
uia,ſcortum viliſsimum, Catilinæ coniurationē
detexit.quodq; Grꝫci aliquando Helenā ſcortū
vocarunt quod quippe.Zeuſis,Heracleotes,cū eā
pinxiſſet,magnū ex ea opera quæſtum fecit, ne-
minem ad eam contemplandam admittens, niſi
certam pecuniæ ſummam numeraſſet.

M O D E R A T A.

quod moderatum eſt,& mediocre ad virtutē præ
ſtat,& dicunt noſtri ad propoſitū,quod ſi taxatio
fuerit immoderata, poterit appellari. Moderata
iuuentus facilem efficit ſenectutem. Immodera-
ta difficilē.Et non ab re(inquit Plato,)quod im-
moderata,neque inuicem,neque moderatis ſunt
amica.Imò moderatè viuentium nomen vincit,
& vti eo,longe optimum eſt hominibus, ſed im-
moderata nullo tempore valent hominibus ad
diuturnitatem.

M O M V S.

Nihil eſt in rebus humanis, ſic arte, ingenio,
curaq; elaboratum,in quo non Momus ille Græ
corum, aliquid inuenist,quod calumnietur, ſeu
reprehendat.Somni noctiſq; filius.Vnde prouer
biū.Momo ſatisfacere, pro calumnia proq; re-
prehenſione capitur. cum enim eſſet contentio
inter Neptunum,Mineruam,& Vulcanum,(Tau
rum enim vnus fecerat,domū alter, hominē ve-
ro Vulcanus) quis nam eorum foret arte prꝫſtan
tior,& antecelleret,hoc in Vulcani hoīe nō pro
bauit,quod feneſtræ pectori additꝫ nō eſſent, vt
inde,quid cogitet,verū ne dicat aut falſum, vide
ri poſſet. argm̄ apertiſsimum quoque nihil eſſe
adeo præſtans quod linguis procacibus, & ob-
trectatoribus non ſubiaceat.

M Y D A,

Lydorum rex. quare pingatur auribus aſininis,
dixi alibi ſatis. Addo nūc quod ēt Mydas vermis
eſt fabam rodens. Vt Ips vites. Raucꝫ herbas, &
ſegetes.Cis frumenta.Trips ligna. Sis veſtes. &
Ix denique vitra.

M V T V S.

Quo ad iſtud quoq; hoc ſolum dicemus,quod
libri magiſtri muti ſunt.Et ideo nō ab re dici ſo-
let.quod habet neſcio quid latentis Energiꝫ vi-
ua vox docentis.laudabilis quidem, ſi clara fue-
rit,breuis,& vehemens.

M E R C E S,

debita res grata eſt (de mercede honeſtatis lo-
quor,non turpitudinis.Corui enim & furcꝫ furi
bus non ſunt accepta,nec rota latroni)& iocun-
da.Imò quod eſt autoramentum ſeruitutis, quā-
obrem Iſocrates mercedē à diſcipulis oblatā cū
lachrimi,nunc me(inquit) his venditum eſſe cē
ſeo. Iureconſ. noſtri mercedem penſionē vocabāt.
l.ſi vno.ff.loca.l.diuortio.§.non ſolū.ff.ſol.mat.
l.poſtulante.§.j.ff. ad Treb. à mercede fit merce-
narius,illeq, erat huiuſmodi apud Athenienſes,
qui non habebat ſeruos.Sed tamen(vt inquit Ci-
ce.& bene)omnes mercenarij ſumus. De merce
de honeſtatis,& turpitudinis,de quibus ſupra in
Euange.habetur,quādo dicitur ſic(hæcq; eſt ho
neſtatis)merces veſtra,copioſa eſt in cœlis. Itē.
(hæcq; eſt turpitudinis)Amen dico vobis, rece-
perunt mercedem ſuam. hæcq; eſt rurſus mere-
tricum, quæ turpitudine æs merentur. Nec ad
propoſitum eſt omittendum,quod laborum mer
ces,eſt etiam gloria, & fructus omnium iucun-
diſsimus. Vnde(prꝫter aliàs dicta loco ſuo)Clau
dio,quia Macedoniam aliàs,& Illyricum ſupera-
uerat,non modo Clypeus, in curia (vt memoriæ
proditum eſt) verum in capitolio quoque, Sta-
tua aurea,erecta eſt.

M O R B I D A P E C V S

totum corrūpit ouile,dici ſolet vulgo. Et ad idē
(veriſsimūq; eſt)qđ inquinabit̄ q picē tetigerit.
qđq; affricat ſcabiē cōuictor infectus.& à ſimili
hinc in Pſal.cū ſancto ſanctus eris, cū puerſo p-
uerteris. cū viro innocēte,innocēs eris,cū electo
electus eris. Malus ipſe fies, ſi malis conuixeris.

ſi Calliæ quis obſequatur fiet temulentus. Si Iſmeniæ Tibicina. Si Alcibiadi iactator & ſuperbus. corrũpũt bonos mores colloq̃a mala. Agricola inter grues ciconiã cepit, ab eo vitã deprecatur, vtpotè, innocentem & piam. cui Agricola, verum eſſe reſpondit, ſed cum inter nocentes capta fuerit, conſentaneum fore quoque vt pęnã ſuffe rat. Eſt verum quanquam omnia hæc certiſsima ſint, & quotidie experientia fiant certiora, quod tamen aurum in ſterquilinio aurum eſt, nec adamas in cœno, naturam mutat.

MISERICORDIA.

Satis alibi dictum eſt ſupra, in verbo clementia, quam miſericorditer maxime ſe geſſerit Põpeius cum Tigrane Armeniæ rege, victo. nunc iſtud ſolum addendum eſt, ſi princeps aliquem mandat ſuſpendi, diebus xxx. ſuperſederi debere, quo locus ſit miſericordię. l. ſi vindicari. C. de pęn. c. eum apud. xj. q. iij. quodq́; iudex quãdoq; errore humani ingenij, quandoq; propter fortunę euentum mouetur. Et quod diuina gratia deniq; ac maieſtas Philoſophis innotuit, Iudęis iuſtitia, & Chriſtianis miſericordia. Nec omittentes etiam Aſylum olim Miſericordię templum dictum fuiſſe. quodq́; Allah apud Arabes. Elohi apud Hebręos, verbũ erat miſericordię. & vtriuſque nationis Rahman. Poſtremò vero, quod miſericordię opera ſunt hæc, eſuriẽtem cibo veſci. Veſtiri nudum. Peregrinum hoſpitari. Conſólare pupillũ. Viſitare infirmũ. & defunctũ humare.

MVNDVS,

quem ſeculum vocamus, ex cœlo conſtat, ac terra, quaſi cõis Deorũ atq; hominum domus. Imò quod non propter ſe factus eſt, nec propter Deũ à Deo, ſed ad hoĩs vſum. Ex elementis repugnãtibus concretus, igneo & humido, vt homo, ex anima & corpore. Eſtq́; tanquam reſp. cui magiſtratus præſit Deus. quam ingentem vrbem etiã à Deo cõditam, appellare debemus. Mundus nil aliud eſt, quàm verbum Dei. Et Megalopolis mũdus. Qui quandoq; pro creatura capitur in ſacris literis, quandoque pro bonis & malis, in eo degentibus. interdum pro electis. aliquãdo pro reprobis. Mundus inſuper maximus eſt, Deus, medius, in quo ſumus, minor, homo. Ouo ſimilis. Meditulium enim habet, albumen, telam, & teſtam. Medituliũ terra eſt, albumen aqua, tela aer, teſta ignis. extra nihil. Ita appellatus à perfecta abſolutaq́; elegantia. Gręce κοσμος. Cœlum à celando. Signifer in xij. animalium effigies. κοιλον. concauum. ſphera volubilis. Et animal. exiſtimauit Plato quoq; vniuerſam mundi machinam, anima quadã regi. Idemq́; Anaxagoras, iuxta illud. Spiritus intus alit. ſed miſsis omnibus, cum Tertuliano dicemus nos. Mundum verbo quo iuſsit, ratione qua diſpoſuit, virtute qua potuit, Deũ de nihilo expreſsiſſe. qđq; purgatur tribus modis, aquarum inundatione, fame, & peſte. nõ omittẽtes etiam viri nomen fuiſſe, quem exilio aliquando relegauit Tiberius.

MANE,

ideſt cito, aliquando exponitur. nõnunquã, lucé miſericordię Dei. Et quãdoque etiam; initio bonarum operationum. hoc eſt vt lingua Italica dicere ſolemus, per tempo. Ex quibus declaratio verborum ſumitur, Pſal. quãdo dicitur in eo. Domine mane, exaudies vocem meam.

MARIA.

Chriſtiferã appellat Ignatius. alibi Maris ſtella. Mare amarum. Et domina interpretatur.

MEDOACVS

fluuius hic noſter, ita olim appellabatur, hodie lingua Italica, Malamocco, & Brẽta. Hinc Ioui. in hiſto. ſuarũ libris. Licefucinam deſcribens, verbo veteri vſus eſt, ſic pulcherrimè dicendo. Lice fucina locus eſt, vbi naues verſatili machina ẽ Medoaco in Adriaticum traducuntur.

MOLENDINVM.

Bona quędam mobilia ſunt, quędam immobilia, quædam vero ſpeciem conſtituentia, ut ſunt nomina debitorum, dicunt noſtri, & nos alibi ſæpe. l. mouentium. ff. de uer. ſig. uerum ſciendũ eſt, quod molendinum inter immobilia computatur, quodque dicitur prædium ruſticum, & qđ denique poteſt hac de re, conſiſtere feudũ in molendinis. l. certi Iuris. C. loca. c. cõtingit, & utrobique Bal. de dolo & contu.

MORBVS.

Nemo melius medetur morbo, quam cui malum maxime cognitum eſt. παθος Gręci morbũ uocant. Eſt & morbus comitialis. aliàs ſacer. Maior. Herculeus, & quẽ uulgus caducũ, uocat. q; Grece ἐπιληψια vocatur. Et hoc morbo laborantes, appellat Plinius caducarios. Auguſtinus ioco Academicos. Eſt & pedicularis quo periit Sylla fęlix, Phthiriaſis appellatus. Angorq́; animi fit morbus hominibus, inquit Eurip. Morbus animi vero eſt nimis appetere, & immodice q̃dquã facere, vt in Damaſippo ſtatuas & ſigna emente, dicebat alibi etiam Hora. quando ait.

Et morbi miror purgatum te illius. Item.
Inſanit, ueteres Statuas Damaſippus emendo.

Maſſagetæ ſenes interficiunt, & edunt, morbo extinctos proiiciunt feris. eſt & vltimo morbus Iſchiaticus, quo vexatus Iſmenias Tibicina Thebanus.

Thebanus, modulis fertur cunctas abſtuliſſe moleſtias. Cætera nos alibi, Volateran. & Crinit.

MENTVM

nulli eſt præter homini, annotatuque dignum videtur, Græcis de more olim peculiare fuiſſe, in ſupplicationibus mentum attingere. Vnde Proper.

Vos decuit laſſo ſupponere brachia mento.

M. AEMILIVS LEPIDVS

moriens iuſsit filiis, ne in funere plus quàm æris denos conſumerent. dicens imaginum ſpecie non ſumptibus funera nobilitari. Alius tamen fuit etiam M. Lepidus, Druſillæ maritus, qui à Caligula interficitur. Coſ. aliàs eum L. Volcatio Tullo.

MORA

Vtilis eſt materia moræ, in iudiciis, & in cauſis, profunda, & de apicibus Iuris, vt noſtri dicūt maxime Ojof. in l. mora. ff. de vſu. & Bar. in l. ſi inſulam. ff. de ver. ob. & Bal. in l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis cau. Mora per interpellationem vnicam etiam contrahitur, congruo loco & tempore facta, & quando tantū tēpus elapſum eſt vt ſolutio potuerit celebrari. l. Titia Seio. §. vſuras. ff. de lega. ij. d. l. mora. ff. de vſu. l. ratū. l. quod dicimus. ff. de ſol. l. ſi quis filium. §. fin. ff. de colla. bo, quia tunc mora purgari videbitur. ſi tamen interpellatio aliàs fuiſſet geminata, purgari non poſſet, ut not. in d. l. ſi inſulam. Eſt & mora iudicialis, & extraiudicialis, iudicialis, quæ fit in iudcio, & eō trahitur litis conteſtatione. extraiudicialis (vt dixi) per interpellationem. l. nemo. in fin. ff. eo. de verbo. obli. d. l. mora. Et regularis ac irregularis. Regularis quę per interpellationem fit, vt ſupra, irregularis quę fit ipſo iure, vt per Bar. in d. l. mora, & Cyn. in l. in minorum. C. in quibus cau. in integ. reſti. non eſt ne. Et hæc dici poteſt etiam Auomala, ab à quod eſt ſine, & nomos lex, quaſi extra regulam & legem, & quia dixi ego alibi ſatis, ſuperq; ſatis nunc tranſeo. Id tamen non pretermittens aliter, quod vehementi deſiderio, omnis mora longa eſt. Quodq; diſcipulo non ab re alibi dixit Chriſtus, ire cupienti ad patrem ſepeliendum, quia erat ſibi periculum allatura, ne ue maius bonum propter minus omitteret, ſequere me, & vt fuſius in Euangel. dicitur. & quod moræ etiam fructus arboris eſt, alba & nigra, quæ, ex arbore decerpta, maxime nigra, principio in prandio apponi debet. Sententiaque Galen. eſt. Vnde Hora.

ille ſalubres
Aeſtates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante grauem, quæ legerit arbore Solem.

MENS.

Mala mens, malus animus dici ſolet. Mens vero diuina excellentia fida eſt. Veritate probabilis. peritia à ſigno minime aberrans. & dignitate, extra omnem inuidiam. Mundi mens Sol. Mens oculis tanquam feneſtris vtitur. Dominatum corporis tenet. In ſummo capite, conſtituta tanquam Deus in cœlis, cogitando ad pectus commeat, & quaſi ad ſecretum aliquod penetrale ſecedit. vt conſilium, tanquam ex theſauro recondito eliciat ac proferat. Mentem Deam fabuloſe colebant Ro. Mens adhuc oculus animi dicitur. Et quam vim habet oculus in corpore, eā habet mens in animo. Darcq; mentem alicui, eſt ipſum excitare vt è veſtigio aliquid agat, ſeu ipſum impellere, deſiderio excitatum ad aliquid agendum. Verbis potior eſt (dicunt noſtri. l. cum virum. C. de fideicom.) colligitur in lege, ſi verba contineant iniquitatem. Si ratio repugnat verbis. ſi verba aliquid ſignificent, quod non ſit ex communi loquendi vſu. In vltimis voluntatibus, ex conſuetudine patrisfamilias, ex præcedētibus & ſequentibus. In contractibus ex verbis, ex natura & qualitate negotij. & ſimilibus. eſt verum quod quandoque hominis cęca eſt, quodq; etiam, ſi cæca non fuiſſet non ſuo ſe gladio traiecisset Aiax, qui propter arma Achillis ſibi erepta furore percitus, telo ſuo incubuit. Et imperfecta, quia inexplebili diſcendi cupiditate, ardet, ſicut pede inconſtanti, quando quis non in vna diſciplina tantum, ſiſtit, cęterum ſemper ad maiores virtutes aſpirat. non omittentes vltimo, quod quandoque eor pro mente ponatur, vt in Pſal. dicitur, ibi. Et rectus corde qui bene facit. Item. Scrutans corda & renes Deus.

MINAE.

Ad propoſitum ſcio me de minis alibi dixiſſe multa, nunc ſatis erit hoc ſolum addere, dictūq; ſit ioco potius quàm ſerio. quod cum iuuenibus minantur fœminæ, Venerearum conſuetudinū, per ſe nuntie ſunt minæ.

MOS.

De moribus quoq; me dixiſſe alibi ſatis, memini, ideo paucis nūc agā, meq; ad nō multa etiā reſtringā diuerſa tamē, & diuerſorū quidē, adducēs, quo ſatisfactū iri putabo huic generi. Moris igitur Carthaginēſiū fuiſſe, ſcias, imperatorē eligere, nō ſecūdū genus, verū ſcd'm virtutē. Romanorū aūt laureā ferre, nouę victorię nūtia in gremio Iouis. Et maiorū opima ſpolia Ioui feretrio rurſum, non offerri, niſi quæ dux duci victo eripuiſſet, ut Romulus Regi Ceninenſium. Seu Marcellus, Viridomati Gallorum Regi. Et domeſticam uitæ rationem, per ſingulos dies conſcribere. Et in accuſatione legis Iuliæ repe-

tundarum,domum accuſati obſignare. Mentum
Græcis io ſupplicationibus attingere. Mos erat
Ethnicis quoque, Manes maritorum ab vaori-
bus coli, quos io Larario habebant, quaſi iam
eſſent in Deorum numerum relati. Solebantque
veteres annos digitorum geſtu, computare. Et
Romæ rurſum moris erat, quenquam edere cen
ſum,hoc eſt quantum haberet in bonis, & hodie
vbique terrarum. Rex etiam de more,erat ſacer-
dos & Pontifex. Imò quod Impp.quoq; Pontifi-
ces appellabantur. Antiqui primâ barbâ depone
bât,toudebât crines,eaq; numini dicabât, vt Ne
ro Ioui Capitolino. Claues mulieribus maritorũ
domum ingreſsis,dabant,quo ſigno vel matresfa
milias declarabantur, vel ob partus facilitatem:
Dicunt etiam noſtri, quod mos regionis ioſpi-
ciendus eſt.l.j.§.fi.ff.de ven. inſpi. Et Cato,in ori
ginibus grauiſsimus autor, quod in Epulis mos
erat canere,ad Tibiam, Clarorum virorũ laudes
atque virtutes. Ieropolitani,in Aſia (vt teſtatur
Iurecõ.in l.j.in §.cõſtat.ff.de aqua plu.ar.) aquâ
calida agros irrigât. Nec omittêdum eſt adhuc,
quod ſolebant veteres,cum ſalutem à Diis expe
tere noo auderent,ne quid temere egiſſe videren
tur,augurium ſalutis inſtituere. Et colere, intra
mœnia tantum,Deos qui frugi eſſent hominibus,
& adoleſcêtibus maaime.extra vero Mœnium ſe-
pta,Vulcanum & Martem fabuloſos, quod libi-
dini voluptatibus iurgiis & litibus præeſſeot, à
quibus longe abeſſe debent. Moris item erat vo-
ta ſuſcipere pro principibus io expeditiooe eun-
tibus. Et pro Imperatoris ſalute Kalendis Ianua
riis. Et luctaturis puluere poſt vnctionem aſper
gi,vt præhenſiones eſſent firmiores,nõ lubricę:
Nec poterat quis templum Honoris, ingredi,an
tequam illud Virtutis ingrederetur. Pileati pin-
guntur Caſtor & Pollua,quia Lacones erât qui-
bus pileatis mos erat pugnare. Mos erat etiâ Præ
ſidis ex prouincia decedentis,non prius decede-
re quàm acceſsiſſet ſucceſſor. quod tamen nõ ſer
uauit Cęſar,pacata vlteriori Hiſpania,ſibiq; poſt
Præturam data. Nec Appius in Cilicia. Et qui
triumphum acturus erat, de more oportebat vt
paululum eatra vrbem,moram traheret. qui vero
conſulatum optabat, pręſentem eſſe oportebat.
Et ſi quis magiſtratũ petebat, pecunia, largitio-
neq; per tribus,oportebat rurſum, ſtudia ſuffra-
gatorum ſibi conciliare. Inſigniaq; Magiſtratuũ
bene meritis tribuebantur.nanq; quæſtoria Nar
ciſſo à Claudio, & prætoria Criſpino,& à Cęſa-
re Conſularia decem Prætoriis viris aliquando
tributa fuere. De more etiam introeunte Coſ.
Populares admonebat lictor, vt animaduerte-
rent, cederentq; Coſ. aduentante, eumq; exci-
perent,aſſurgentes,cum plauſu. Cumque res di-
uina fiebat,clamabat pręco ingenti voce præce-
dens. ho. age. hoc eſt ad cultum animaduerte.
Et principibus Senatum ingredientibus, ſtatim in-
greſſu ſtatim ſacrificare. Et Ro. principẽ in Thea
tro excipere,populari applauſu ſolebât, ſi bonus
erat,ſi malus ſibilis & ſupploſione pedum. Et ad
funera nobilium in rogum coniici à dilectori-
bus,munera multifaria, vt in funere Cæſaris,Mi-
ſeni,& Pallantis. Nos munerum loco carmina,
& elogia. Et quod milites ſemper cincti eſſent,
quoniam diſcinti ineſſicaces ſunt & ignaui. Mo-
ris erat equites legitima militia peractis, equum
per medium forum ducere coram Cenſoribus. Il
liſq; dicerent Duces & Imperatores, ſub quibus
militaſſent, Cēſorum vero notare quemlibet vel
laude vel infamia dignum, & iuxta meritum
cuiuſque. Et reos laudare ab amicis, vt facilius
abſoluerentur. Tulit tamen legem Pompeius,
ne laudarentur, cumque Mamacium Plancum
ipſe laudare vellet, Cato iudex manibus ſibi au-
res obſerauit; dicens, nolle audire lege aduer-
ſante. Solebânt pro more in funere laudari
Impp. Vt Tiberius Auguſtum. eorumq; corpo-
ra cõburi in campo Martio. Et à Senatu efferri
corpora. Et vt à Centurione, facibus admotis,
incêderentur. Et vt Aquila è rogo euolaret,quaſi
animam eorum in cœlum ferret. Et à mulieribus
lugeri. Et veteres periculo aliquo liberati,uel me
tu, aut labore, pręteritorũ malorum inſigne ac
monumentum, Diis immortalibus conſecrare:
Et Gladiatores arma Herculi. Naufragi Neptu-
no tabulam. Pueri bullam Laribus. Virgines pup
pas Veneri. Et Serui catenam Laribus,manumiſ-
ſi,ut noſtris temporibus,captiui redempti, Tem
plis. Moris Saliorum etiâ erat ter ſaltare. Et Athe
nis,ut qui delitiis deditus eſſet,unguento ſibi pe
des perungeret. Et in Græcia pueros exponere
ad Compita,ſi quis eos educare uoluiſſet. ut hic
ad hoſpitale deferendi, hoc eſt ad Dei domum,
quam ſic uocamus. Coronati Ro.epulabantur in
ſolemoibus conuiuiis,de more. & in ſepulchris,
iuſcribere ſolebât,quot maritos uxor habuiſſet.
& patres à filiis in funere efferri. & in ſacrificiis
merum fundere inter uictimarum cornua. & ter
glebam in ore mortui iniicere,ut locus eſſet reli-
gioſus.& Kalendis Martiis, amatores & mariti,
munera mittere,illi amicis,iſti matronis. & Ka-
lendas religioſe colere, ut proſperè & fœliciter
omnia ſibi euenirent. Vxoreſq; ſibi eſſent domi
caſtæ & pudicę.& mariti profecti peregrè, cum
reuerterentur,ſeruum pręmittere uxoribus, ad-
uentum Domini ſignificantes. Sacerdos apud
Aegyptios aſtâte populo Regi iuſtitiam admini
ſtranti proſperam ualitudinem omniaq; bona
precabatur. Accuſabanturque reges poſt eorum
mortem,ut cęteri timerent & iuſtè uiuereot. Tu
ba quoq; in funere nobilium, adhiberi ſolebat,
popularium uero Tibia. Non rectè uinctis cate-
na rumpi, rectè uero, ſolui ab ipſis, ut Ioſephi à
Tito. Spartanis quoq; mos erat poſtremo ad bel
lum proficiſcentibus, greges in extremo agmine
habere,quod & ſacra (antequã ſigna conferrent)
ad litandum hoſtię,in promptu eſſent. Hęcque
ſufficiant. ſique alia cupis, ab aliis hinciude tibi
mutuo dari poſtula.

MODVS

MODVS LOQVENDI.

Multi ſunt modi loquēdi, ſed aliquos tātū hic ponere intendimus, quo huic generi quoq; ſatiſfactum ſit, quandoquidem alibi dixerimus ſatis, ſuperq; ſatis, ſi uidere, & ad eos locos recurrere, haud neglexeris. nanq; primum loquentes, omni conatu loqui debemus, arrogātiæ vitiū vitantes, in tertia perſona ſcilicet exēplo Moyſis, qui ſic loquebatur pariter & dicebat. Hæc ſunt verba quę loquutus eſt Moyſes ad oēm Iſrael, & tamen ipſe loquebatur. Sic Iob ēt. Vir erat in terra Hus. Dicunt etiam noſtri Iuriſcō. hoīem morientem, in extremis vitę cōſtitutus erat. l. Seia. §. fi. ff. de dona. cau. mor. Cice. vero aliter, agebat animam. Item agit amicum principis, idest amico principis fungitur. ex profeſſo, aperte, & citra diſsimulationem. perſancte, apertè & religioſè, aduerbiumque eſt. lege agere etiam verbum iuris eſt, actionemq; intentare ſignificat. Et dicitur hinc, ſana mente, ſanus mente, ſanę mentis, & felicis cerebri. Demiſsis auribus eſſe, hoc eſt languere, laborare, & ægre ferre. Curtis Iudæis oppedere, hoc eſt in eorum contumeliā, ventris crepitū facere. In Ius rapere, idest vocare, quod ſeruit ad l. pleriq;. ff. de in ius vo. Teſqua loca horrida deſerta, & inculta. Fodere latus, admonere. vñ Hora.

Mercemur ſeruum, qui dictet nomina, lævum
Qui fodiat latus.

crepat, idest aſsidue loquitur, vt idē ait alibi, ſic.

Qui poſt vina grauē militiā, aut pauperiē crepat?

obuiā te manibus excipiam, idest auide ambabus. Ad vnguem factus homo, idest moribus cōpoſitis. Ad manū. in promptu eſt. A funere, poſt funus. A manu, pro eo quo vtimur ad ſcribendū. Vnde hinc Amanuenſes. Scribere pro Metello, idem quod pro defenſione Metelli. pro roſtris, in roſtris. pro tribunali (vt ſępe noſtri dicunt) idest in tribunali. Cætera ſuo loco declarabimus infra. Incolorate, ſine cauſa. l. minor. §. j. ff. de mino. Leſches, confabulatio ſeu ſtatio. Philolaus (cognomentum Aeſculapij eſt) populi amicus. Adeſpota, ſine domino. Nerienes, virtus ac fortitudo, lingua Sabina.

MISSINA

Siciliæ ciuitas nobiliſsima eſt, ante Romam condita annis mille.

MENSA.

Menſam vice Aræ coluit antiquitas, eamque philtrum amicitiarum appellant aliqui. Allj pluteum. Hinc Proper.

Atq; ubi iam noſtris laſſauit bracbia plagis
Lygdamus ad pluteī fulcra ſiniſtra latens
Eruitur.

Et in Calig. Tranquil. quod cęnanti ſibi ad pluteū, ad pedes ſtare ſucetictos linteo paſſus eſt. Menſa coquinaria, abacus vocatur, quam ambitioſam fortuna, parcam vero apponit virtus. Plato ēt frugalitatis aſſertor menſas Syracuſanas (Syracuſani enim erant admodū delicati & molles) improbat. Eſt ēt mēſa Pythagorica, ſed nil ad rē, quandoquidem, in ea Mathematici ſiue Algoriſtę, lineas, numeros, & figuras ducant.

MVNVS.

Nec omnia nec paſsim, nec ab oībus, munera magiſtratus accipere debent, inquit I. Con. noſter, in l. ſolenr. ff. de offi. procō. ibi ὄντε πάντα, ὄντε πάς ἔτε, ὄ τε παρὰ πάντων. Munera Deorū tamē (ſcribit Home.) nō eſſe reiciēda. Idq; qđ datur, velut pignus amoris, μνημόσυνον vocant Poetæ, præcipue Catul. ſic. Quod me non mouet æſtimatione. Verum eſt μνημόσυνον mei ſodalis. Gratūq; munus eſſe, ex amica manu dicebat Euripides. Improbi viri aūt nō prodeſſe, Magiſtratus rurſum, ab auaritia, & munerum corruptelis, alienos eſſe debet, (vt paulò ante dicebā) ne ultas ſd vnū Iugurtę, nouiſsime obiici poſsit. O vrbē venalē, cito perituram. qua de re ēt Demoſthenes, δωροδόκον vocatus eſt, idest prōpius, & facilis ad munera capiēda. Eſt verum, quod muneribus & eleemoſynis peccata ſunt redimenda, hoc ideq; ore proprio iuſsit Chriſtus, quando mundato leproſo dixit. Vade & oſtende te Sacerdoti, & munus tuum offer. Peccata tua eleemoſyna redime. Hincq; decimas quoque, ab eccleſia fuiſſe inſtitutas videmus. Cętera nos alibi fuſius.

MISSILIA IACTAT IN VVLGVS.

Tametſi princeps ita agat, & Imp. & iure quidē. l. adeo. ff. de acquir. re. do. & inſti. de re. di. ad fi. ſicq; honoretur muneribus populus. §. hęc itaque, in auth. de Conſul. Aurelianus tamen profuſionem hanc, damnabat, & vt not. in l. j. C. de conſu. lib. x. & in authen. in prin. eo. titu. Argentum Conſuli ſpargere licebat, non etiam aurum, ſoli Imperatori conceſſum, & principi maxime aliquem in ſuperiorem non recognoſcenti.

MVSA.

Nouem fuerunt Muſæ, Virgines, & filiæ Iouis (vt fabulantur Poetę) quibus adhærendum eſt, non Syrenarum cantilenis. Inuentrices artium, à Moſthē quod eſt indagare dictę. Vel Homuſæ, idest ſimul canentes. Et Ligiæ propter muſicum inſtrumentum, quod Ligion dicitur. Et Camenę, quaſi amęnè canentes, ante quas olim, Cicadę fuerunt. Quarum ianuę aperiuntur his, qui ſtudio, & exercitatione literis operam nauant. Domicilium cœleſte tamen incolentes. Et quibus M. Fulnius

uius victis Etholis, aliiſque in Epiro populis, Templum erexit atque ſacrauit, ſtatuiſq; utpote rebus ſanctiſsimis & diuinis etiam cohoneſtauit. Muſis immolare bouem, ſi quid noui aliquã do inueniſſet, pro more, ſolebat Pythagoras. Duxque Muſarum et comes, Hercules Muſagetes. Et ſicuti Muſarum quies, ipſius Herculis defenſione iuuari debet, ita voce Muſarum debet ornari eiuſdem virtus. Poetę in re magna ac difficili ſolent ad muſas confugere. Ore Plauti muſas locutas putabant veterea. Et Dignum laude virum Muſa uetat mori (inquit Hora.) cœloque beat, Muſæ à Circeis poculis, nos defendunt & tuentur. Arrogantes uero vſu cantandi priuant, ut Thamirim Thracem fecerunt, auſum dicere, ſe eas facile ſuperaturum, ſi de Muſica cum eo certare contendiſſent. Quia Muſas docuit tamẽ Apollo, Muſicus appellatus eſt. ipſe uero etiam Heliconides (præter dicta paulò ante) non ab Helicone monte, verum quia inſtrumentum habent muſicum, quod Helicon dicitur. in quo, nouem etiam ſunt chordę, pro ut ipſę quoque, numero ſunt nouem. Vnde fit poſtremo, lyram in cœlo, ſtellis ornatã à Muſis ẽe, collocatã fuiſſe.

M V S C A

Impudentię ſimbolum eſt. ipſa & Canis duo impudentiſsima animantia, alterum enim vincit omnes uolucres temeritate, alterum omnes quadrupedes. Muſcas abigebat ſtilo Domitianus. Beelzebul uir muſcarũ. Myagri nomine implorato, ſecuritatem ſibi fore inter immolandum ab omni muſcarum proteruitate Arcades pro certo habent. quæ ſacrificiis Herculis quoque adeſſe non poterant. vſque adeo vt Iupiter muſcarum expulſor dictus ſit.

M V L I E R

Procax eſt, cuius ingenium bene nouit Comic. non enim vult ubi uelis tu, vbi nolis uero cupit ultro. Ad ſpeculum pingitur, & in contumeliã artificis, conatur pulchrior eſſe quam nata eſt. hominem vnum de mille inuenimus, & mulierẽ in his omnibus minime. A mollitie dicta eſt, & detracta litera, quaſi mollier. perturbatrix animi, ira in media vicinia uera ſimul & falſa obiiciens, contendit, prout eam impellit. ſexus natura, ad lachrimas procliuis. ei non eſt credendum, ne mortuæ quidem. Impudicas & infames, Ambubaias uocat Hora. Et omnino ſunt uiris miſerabiliores. Ineptæ ad bona. peritiſsimæ tamen artifices oĩum malorũ. ſi nõ eſſent mulieres, potuiſſentq; aliũde ſibi homines, liberos gignere, iam ipſi nullum malum haberent. nullus unquam inuenitur remedia, contra mulierem malam, tantum ſunt hominibus malum. eis datum eſt audire non loqui. Et nihilominus perſequendę litis obtentu (dicunt noſtri) in contumeliam matronalis pudoris irreuerenter irruũt, ſeq; uirorum conuentibus uel iudiciis intereſſe cogũtur. l. maritus. C. de procu. l. optimam. C. de cõt. & comm. ſti ut plurimum laborantes contra propria commoda. l. ſi pater. C. de ſponſa. ſuo ſe gladio (vt aiunt) quodammodo iugulantes. imò quod vulgatum illud poetæ lyrici, audacter dicere poſſunt.

Et ueggio il meglio & al peggior m'appiglio.

Meliora uideo, deteriora ſequor. laudanda tamẽ præcæteris eſt, Candaulis Lydorum regis vxor, quę, cum elegantiſsimę formæ, nudam, eã Gygi oſtendere uellet rex, ſic reſpondit, magno atque excelſo animo prius id facere nolle dicens, an neſcis rex, quod mulier, exuta tunica, uerecundiam exuit pariter.

M O N E T A

Dicta eſt, à Dea ſic uocata, quæ eos graui afficiebat pœna, qui pecuniam adulteraſſent. vel à monendo ne quid fraudis uel doli, in ſignando ære, pondereúe fiat. A Moneta monetarij dicũtur (ut aiunt) qui monetas cudũt. Et male, quippè quod hii ſunt qui texendis ueſtibus ſunt apti quique Gyneciarii, & Baphiarii appellantur. Iuno etiam Moneta, à monendo dicta eſt. nanque ante vrbem olim a Gallis captam, terræmotus magnus factus eſt, uox è Iunonis Templo audita de Sue plena procurationem fieri, ſicque Iuno (ut dictũ eſt) à monẽdo moneta appellata fuit.

M O N E R E

Qui ſedulo monet, tametſi moneat fruſtra, nihilominus collaudandus eſt, quod prodeſſe uoluerit. imò quod pręcipuum amicitię officium eſt, monere (cum res poſcit) amicum. Monentiq; obtemperandum, ſed ei tamen qui recte, quique commode monet.

M I S S I O

Triplex eſt honeſta, cauſaria, & ignominioſa, l. Munerum §. mixta. ff. de mune. & ho. nos alibi ſępe. Adde nũc, quod Veranius quidam, in harena ſemper verſatus excuſatione ſenectutis miſſionem meruit. Contra uero deplorat & cõqueritur alibi Laberius Mimographus, quod annos natus ſexaginta, Cęſaris autoritate protraheretur in Scænam, & qui domo egreſſus, eques Ro. rediret hiſtrio. Et alibi, neſcio quis, quod ſemper in campis muſarum uerſatus pariter Gladiator ac Retiarius, fieret. Idemque ego dicere de me poſſum, annos ſeptuaginta ſeptẽ natus, iuſq; Pontificium modo, modo Cæſareũ quinquaginta profeſſus, & nihilominus Plautinam molam, ſaxumque Syſipheum uoluere adhuc cogor.

M O D E S T I A.

Propria eſt adoleſcentis laus, uti ſenis grauitas.

tas.eſtq́; vbique honeſta, & affert (vt inquit Euripides) egregiam inter homines gloriam. Imò quod habere mentem modeſtam, eſt vita tuta homini. Et modeſtia rurſum pulcherrima & ſapientiſsima res, rectè ea vtentibus. Excuſandusq́; etiam quis, non minusq́; laudandus, ſi modeſtè ſic dixerit, vt aliquando Cice. Nos quãtum profecerimus, aliorum ſit iudicium. Agricolę quoq; ſpicas reclinatas videntes, (quod ad modeſtiam referas) admirantur, extantes autem & prominentes, vtpotè inanes deſpiciunt. & mea quidem ſententia, eſt omnibus virtutibus vel ornamentis, modeſti, excelſior. Eiuſdemq́; vrbanitas ac morum elegantia, comes.

MENSIS

Iannarius Iano, December Saturno dicantur. Aprilis Veneri. Martius, à Marte dictus eſt. Maius à Maioribus. Iunius à Iunioribus. Ianuarius rurſum, & Februarius (prius enim annus Romuli inſtitutione in x. menſes diuiſus erat) additi à Numa Pompilio fuerunt, qui (vt notũ eſt) poſt Romulum regnauit. primam menſis diem Rom. Kalendas appellarũt. Græci νουμηνίας xxiij. dies Septembris, autumnalis eſt, morbis obnoxius & peſtifer. duodecimus Plutonis dicatus. Menſe Martio formatus eſt de luto Adam à Deo optimo maximo. Conceptus in vtero Beatæ Virginis Mariæ, Ieſus Chriſtus Saluator noſter. Cœptaq́; inclyta Venetiarum vrbs, inq́; eo loco vbi nunc eſt admirandum illud, & nunquam ſatis laudatũ Diui Marci templum, à Martio menſe ſic fortè etiam vocatum. Crucifixuſq́; eodem menſe (rurſum) Chriſtus. Et quod (annotatuq́; dignum videtur) ſi die penultima, vel vltima, Februarij, maſculus naſcatur (fœmina nũquam naſcitur dictis diebus) mortuus non corrumpitur. Et quod denique menſis, annus Lunaris vocatur.

MADIDA PORTA.

Capena Romæ eſt, præcęteris, ſic vocata, quia ea itur Capuam. Sed madidam Iuuenal. dicit ſic.

Subſtitit ad veteres arcus, madidãq́; Capenã.

quod ſuper eam foret aquę ductus. erant etiam olim portæ duæ, in caſtris, Prætoria (poſtquã de porta loquimur) & Decumana. Prætoria, quia initio Prætores erant ante Conſules, qua exercitus in prælium educebatur. Decumana poſt Prætoriam, qua ducebantur milites ad pœnam. Vnde idem Poeta.

Ne pauidum excipiet tyronem porta ſecundo
Sidere.

Et portæ etiam Iani, quæ tempore pacis claudi ſolebant, vt ab Auguſto, quaſi omnibus bellis confectis. Verum ad Capenam redeuntes ſciendum eſt, quod Appia etiam dicta fuit, vbi erat tẽplum Martis bellatoris, nunc vocatur S. Sebaſtiani. Erat etiã Collina, vbi erat Templum Veneris Erycinæ pariter, nũc appellata eſt. S. Agnetis. Et quoniam diximus Capenam dictam fuiſſe, quia itur Capuam, ſcire adhuc aliud expedit q̃d ſupra fores Capuæ, ſic carmen inſcriptum erat.

Eſt regni Capua clauis, Crux horrida prauis.

Cætera in porta, dicta fuere.

MVTARE.

Nomen vitioſum eſt, dixi loco ſuo. Mutare vero propoſitum in melius, ſapientis. l. nonnunquam. ff. de colla. bo. ſed non generale tamen, vt dixi loco ſuo pariter. Sapientia. Sed adde quod plerunque mutare, quoque ſonat, ſtatq́; pro reprehendere. Iuxta illud Comici, quando dicit. Haud muto factum. Et Hora. ibi.

Nil Comis Tragici mutat Lucillius Acci?

MVLCTA.

De mulctis noſtri multa, & nos alibi ſæpe, quo modo etiam ſcribi debeat. Nunc ſolum addendum eſt, quod mulctatus quoq; dicitur quis non modo pecunis, verum etiam ſeruitute. Imò & honoribus. Ocij enim pœna Draconis lege, erat infamia, cõuicti vero tertio, honoribus mulctabantur, alia Solonis. Et ad propoſitum pecunia Prytanæa, mulctæ decima erat, quæ iudicibus dabatur, mercedis loco. Et ὀφλήματα ac ὄφλειν eorũ, qui pecuniaria mulcta dãnati erant.

MONSTRA

Si naſcantur (multa enim aliàs, in orbe ſunt generata, Centauri, Sirenæ, Onocrotali, Cerberi, Stymphalidæ, & ſimilia) futuræ cladis, & mutationis Reip. ſunt ſigna. Monſtrumq́; eſſet ſi (vt inquit Iuuenal.) mulier vitulum, vel ſi bos ederet agnum, aut ouis, vt olim in paſcuis Nicippi tyrãni, quę nõ agnũ vel agnã, peperit, ſed leonẽ.

MENSVRA.

Omnia conſtituit Deus in pondere, numero, & menſura. Et noſtri quoque dicunt, quod mutuum eſt contractus celebratus datione, vera vel ficta, rei, conſiſtentis pondere, numero, vel menſura. l. ij. §. appellata. & ibi not. ff. ſi cer. pet. Et in Euan. Chriſtus, quod qua menſura menſi fueritis, eadem remetietur vobis. Satum etiam menſura eſt, iuxta morem prouinciæ Paleſtinæ. Et alibi ſata tria, S. Trinitatem deſignãtia. vel tres perſonarum ſtatus, incipientium, proficientium, & perfectorum. ſeu virginum, coniugatorum, & cõtinentium. id etiam non omittẽtes ad propoſitũ, quod multitudinem numeramus, magnitudinem vero metimur. Et quod denique nihil ſine freno & menſura agi debet, ex quo fit vt non ab re hinc Nemeſis cum freno & menſura cubiti, effingatur.

MODVS

MODVS.

Dicunt noſtri, quod modus per ut fieri dicitur; conditio per ſi aliàs impropria loquutio eſt, ſi per ut relictum conditionale dicatur. l. Meuia & ibi glo. ff. de ma. teſta. Modus etiam eſt adiectiuum uel aduerbium quod rem aliquam determinat & explanat, ut poſsibile, impoſsibile, neceſſe, cõtingẽs, uerũ, falſum, ęquũ, iniquũ, facile, difficile, certum, incertum, conſuetũ, incõſuetũ, vtile, inutile, decorum, & indecorum Et virtus, vitium uero nimis, reputatur. iuxta illud. Ne qd nimis, Summum Ius, ſumma iniuria eſt. Et Modus rurſum in rebus eſt, ſunt certi denique fines, (vt vulgo dicitur) Quos ultra atque citra conſiſtere nequit. Cupidinibus item (inquit Hora.) ſtatuit natura modum quem, quid latura ſibi, quid ſit dolitura negatum, quęrere plus prodeſt, & inane abſcindere ſoldo. quaſi dicat. inane eſt eſurienti poſcere phaſianum aut perdicem, ſitienti vero Falernum. Modus in agro. tamen eſt longitudo & latitudo dimenſa. Et temperantiæ materia. Quod igitur extra modum fit, licet quibuſdam gratum uideatur, opinione, prudentibus tamen vitio carere nõ videtur, corrigẽdũq; eſt. Et opes immodicæ hac de re, liberalitate attenuandę aliàs innidioſæ ſunt, & poſſeſſorem onerant, non ſecus ac ſanguis in uenis, paulo copioſius infuſus, qui deinde efferueſcens, ęſtuoſas febres corporibus excitat. Et inde eſt etiam, quod cum Phrinnis Citharedus, ad ſeptẽ chordas, quę prius in lyra plectebãtur, duas adiecisſet, Lacedęmones eas exſcindi iuſſerunt.

MILLE.

Sic antiqui ſcribebant in anchorę formam. ⚓ Duo millia ſic. ⚓ Tria millia. ⚓ Et ſic de ſingulis multiplicando anchorę brachia, ſeu pedes ſemper. Fuſius Pierius Val. in Hyeroglific. Aegyptiorum.

MONS.

Sion mons eſt, Latine ſpecula dicitur. ορος etiã Mons ſonat, & Origenes è Monte genitus eſt; quia γινω poſtea, idẽ eſt quod genero. Mõs pars terræ eſt; alta & eminens. Mouſque Montis Ramentum dicitur. Calpe Mons eſt Hiſpaniæ. Et Atlas Mons omnium altiſsimus, qui ob id colũna Cæli appellatus eſt. Pyrenei, Galliam ab Hiſpania diuidentes. Acroceraunia in Epyro propter naufragia infames. Volateran. cętera. Id tamen addentes nos etiam num, quod Mons plerumque pro re magna ponitur. vnde Perſi.

Et qd opus Cratero magnos promittere mõtes?

MERCVRIVS.

Latine dictus eſt, Gręce Hermes, quaſi curam mercium habens. Et quia ἑρμηνεύω interpretor, & diſſero ſonat; negociatoriq; diſſertio neceſſaria eſt. Et ideo Damaſippus neſcio quis, de quo Hora. ſic.

Inſanis ſtatuas ueteres Damaſippus emendo,

Mercurius appellatus eſt, quia, Statuas, Vaſa, Fũdos, & Hortos mercabat, ut pluris reuẽderet. Et Mercurius Trimegiſtus, quaſi ter maximus. Mercurius etiam pro Sole ponitur, pennatusq; pingitur alis, ad oñdẽdam Solis velocitatem. Eumq; præminiſtrum Deorum Thuſci ſignificabant. Imò quod ei (utpote eloquii Deo) cõmentaria ſua Veteres inſeribebãt. hoc eſt Aegyptij libros, putãtes oĩa ab eo inuẽta fuiſſe. quodq; Pythagoras & Plato, philoſophiam in Aegypto ex colũnis Mercurii didicerũt, quę pietę doctrinis erãt. Cui linguas etiam ſacrificabant diſcedentes ex cęnis, ex quo ſomno pręeſt; & propter interpretationem quę ei tribuitur. Et ob id Cyllenius quoq; uocatus eſt, quod omnium rerum ſermo ſine manibus cõficiat. nãque κυλλοὶ uocantur qui hac corporis parte carent. Vel quod à Nimpha Cyllene educatus. Vel in Cyllenia uia nutritus. Eſt & inſidiatorũ numen. eiusq; filius Pan biformis, ſermonem falſum & uerum ſignificans. Eſt verum quod non è quoui ligno (ut eſt in prouerbio) fit Mercurius. ideſt, quod non quiuis cõtemplationi eſt idoneus. Mercurius Deorum nũcius eſt, primus facũdiæ Deus, (ut dictũ eſt) imò inquit Paul. qa erat Dux uerbi facũdus, ita à Gẽtilibus appellatus eſt. q lyrã quoq; ex teſtudine inuenit. Iunior quia nõ ſeneſcit oratio. cui (quia ſtratis & negotiatoribus uigiliæ, cõueniunt) gallũ attribuunt. nec enim eis totã ſomno ſinere eſt, cõſumere noctem. Chriophorus etiã dictus eſt, ideſt arietẽ portans. Et Promachus, ideſt propugnator. Greges .n. tueri, & augere exiſtimatur. vſq; adeo ut Corinthij ex ęre ſedens inſpiciatur, cui adſiſtat Aries. Et mandata Iouis proferat, animosque eorum qui è uita exceduut, ad inferos deducat.

MVSICA.

Tanta eſt Muſicæ uis ut Iouis dirũ & fortiſſimũ fulmen, extinguat, ideſt (allegoricos) irata nomina placet. ſic muſica Saul maligno exagitatus ſpiritu, Dauidisque Cithara liberatus eſt, à demone. Cithara & ſaltus ornamẽta cõuinii ſũt, inquit Homerus. importuna tamen narratio in luctu: Et in Eccleſia deteſtabilis, Deoque non uoce, ſed corde canendum. Et non in tragediarum modum guttur & fauces liniendæ ut theatrales moduli, & cantica audiantur. c. ii. xcii. d. ubi etiã dicitur adeò deteſtabile, hoc ipſum eſſe, ne clerici dum uocis modulationi ſtudent, altaris miniſteria negligant. Muſicum ſtudium tamẽ poeticũ intelligi debet. Muſica in ſceptro Iouis Aquila dormit. Martis aĩns ferox permulcetur: perdiſcebantq; leges adoleſcentes Creteuſium

olim

olim ut uoluptatem caperent, & melius eas memoriæ cõplecterẽtur. Et plus qđ ignominioſum olim fuit nõ poſſe oblato quidẽ in ſimpoſio organo ludere. phidibus p̃clare ceciniſſe dr̃ Epaminũdas Græciæ princeps. Et cũ Themiſtoclea in epulis lyram recuſaſſet, habitus eſt indoctior, Mos enim erat maiorum acubantes canere ad tibiam clarorum uirorum laudes atque uirtutes. dixitque Ariſtodemus muſicus animã nil aliud eſſe quam harmoniam quandam. Et phiſici quod ipſa harmonia lætum lætiorem reddit, triſtem triſtiorem. Mathematici uero, quod demones eam ferre non poſſunt. Et Aegyptij quod nõ modo inutilis eſt, uerum etiam nociua, & uirorum animos effęminans. id unum quoque non omittens, quod Stratonicus Citharedus, cum Ptholomeo de Cithariſtria contendens, dicebat aliud ſceptrum aliud plectrum. quodque ex luſciniæ cantilenis homines muſicam excogitarunt. Moyſea uero ex aquarũ ſonitu. Et Arcades calamis. Hiſmenias Thebanus quoque ſibi ipſi canebat, Morboque iſchiatico uexatus, modulia cunctas auferebat moleſtias. Et cantu Phrigio ita exaſperabat Timotheus Muſicus Alexandrum, ut ex epulis ad arma, cõtinuo proſiliret. Cætera Quintil. Volateran. & Plutarch.

NARSETES.

EVNVCHVS Inſtiniani Imp. ab obſidione & metu ſeruitutis Italiam liberauit, Gothos expulit, atque decedere eos coegit Venetorum noſtrorum ope tamen, qui ob id duas eccleſias Venetiis extrui uoluit, quarum una fuit S. Theodori, altera. S. Mennę & Geminiani.

NEIROSPASA

Non aliud erant quam animalium ſimulacra, quæ fidiculis quibuſdam, modo in hanc, modo in illam, mouebantur partem. verbumque Græcum eſt νευροσπαςα. quique vulgo ea oſtẽdebãt, νευροσπαςοὶ dicebantur. deque his forte intellexit alibi Hora. ſic.

atque

Duceris, ut neruis alienis mobile lignum.

forte deſumptum ab Ariſto. in lib. de mundo ad Alexandrum.

NOVALE.

Ager eſt ad culturam redactus, de quo noſtri in c. quid per nouale de uer. ſi. Et hĩc etiã Mato.

Impius hæc tam culta noualia habebit?

Et Iuuenal.

Nec prius inde domũ quã tota noualia ſæuos
In uentres abeant.

Et nouelletum, ager (rurſum) nouis uitibus conſitum. l. ueluti. ff. de imp. in reb. dot. fac.

dictum quod prius dictum non fuerit (inquit Comicus) ſed tamen id quod ex alio dicimus noſtrum eſt. ad idem etiam nihil nouum eſt ſub ſole. nullusque tam iniquus, qui uelit legẽ pręſcribere, ne tractet quis argm̃ tractatũ ab alio, amicorũ enim cõia ſunt oĩa. uerum eſt, quod ueſtigiis inheret, qui de ſuo nihil dicit, ſed aliena tantum recitat. Generaleque eſt nomen iſtud, & quidem indeclinabile. vnde dicimus hinc etiam. Nihil actum eſſe, dum aliquid agendum ſupereſt. l. cũ Syllanianum. C. de his quib. ut indi. vnde poeta lyricus lingua Italica.

Vinſe Hanniballe & non ſeppe uſar poi
La ſua uittorioſa alma uentura.

Pompeius Cæſarẽ prope victũ apud Dyrrachiũ abire permiſit. Cirus uictor in prælio, in uictoria uictus eſt. Alexander Bello incolumis, in conuiuio periit. Agamemnon & Africanus in coniugum amplexibus, periere. Nihil eſt fucus hypochriſia, ubi uera uirtus effulſit. Item nihil dicit, qui omnia dicere vult. Et nihil denique eſt ex omni parte beatum. nanq; Attica ſubtilitate friget Lyſias, ſine grauitate ſuauis eſt Phalereus, Iſocrates natiuæ dictionis gratiam perdit. lucernam olent Orationes Demoſthenis. Nihil cum fidibus graculo. Nihil certius morte, nihil incertius. l. j. ff. de condi. & de. Et ad propoſitum Valentini Borgię, non abre Diſticon, referemus ſanè pulcherrimum huiuſmodi.

Aut Cæſar aut nihil, iactabas Gorgia Borges,
Verus eras Vates, factus es ipſe nihil.

Et quanquam noſtra uel aliena in medium afferamus, (ut dicebam ſupra) modo utilia & neceſſaria cognitu ſint, nihil admodum intereſt, nãq; ſi repetundarum poſtularentur, Cicero, & Virgilius, à Gręcis, & quæ ab eis mutuati ſunt, vtique parum illis, forte reſtaret. non igitur pręcones (etiam nihil noui adiicientes) erimus, ut Dyſmenidæ aiunt aliqui, nec ueſtigiis inherere, nobis obiicient, aliorum, cum (ut dixi) hæc tamen noſtra ſint, multis ſanè laboribus conquiſita, & nõ modo utilia (iterato dixerim quoque) uerum & ſtudioſis adoleſcentibus neceſſaria, quibus non ſecus ac athleta in harena, nec abſque voluptate alacriter exerceantur, qua de re libro etiã, Gymnaſii titulum inſcripſimus, quod non aliud quã exercitatio ſonat. Nihil agit dicit rurſum. Iurecon. in l. fi. ff. de lib. & poſthu. Et alibi nihil actũ eſt in l. filiuſfamil. ff. de acqui. he. & alibi nihil relinquere, in l. neutre. ff. eo.

NEFAS.

Hominem homini inſidiari nefas eſt, l. ut uim ff. de iuſti. & iure. Item homini recte & prudenter loquenti non aſſentiri nefas eſt. Et veritati iraſci. Et Bello aurum quęrere. Et immortalitate ſe ipſum priuare. hincq; nefaſti dies, infœlices

&

& infauſti, ac inepti ad res gerendas. vnde Hora.

Ille & nefaſto te poſuit die,
Quicunque primum & ſacrilega manu
Produxit arbos.

NECATVS.

Ferro quis dicitur, enectus uero alia ui peremptus. vt Tantalus ſiti. hinc eiuſdem Horatij emiſtichion.

Bos eſt enectus arando.

NASVS.

Naſo adunco homo, γρυπὸν Graece dicitur. Nareſq; Mixæ uocantur. Et lucerna duplicem habens Lychnum, dimyxa.

NATALES.

Natalis dies olim à veteribus ſumma hilaritate celebrari ſolebat. hinc Iuuenal.

Natali Coruine die mihi dulcior hæc lux
Qua feſtus promiſſa Deis animalia ceſpes
Expectat.

Et longe magis nos, ac maiori alacritate, illum D. noſtri Ieſu Chriſti, vnde etiam hinc Natales dicimus, & quoſdam eſſe, Natalibus claros, ſed ſi opum indigi fuerint, generis & Natalium ſplēdor (inquit Euripides) perit. Imò qđ multi quoq; claris orti parentibus, ſiunt degeneres.

NARCISVS.

Huius ſimbolum, hominū miſeranda calamitas eſt. Imperiti & temerarij hominis animus, qui ſui vultum non aſpicit, propriam ſui ſubſtātiam & uirtutem, ſed eius umbrā (fabula nota ē) in aqua proſequitur, & amplecti conatur.

NECESSITAS.

Suadelam, ideſt eloquentiam & neceſsitatem, magnos Deos eſſe dicebat Themiſtocles apud Herodotum. Neceſsitati ne dii quidem reſiſtūt. Imò qui neceſsitati reſiſtit homo ſtultus eſt. Et ſapiens, qui eidem ſeruit, turpe eſt etiam neſcire quæ ſunt neceſſaria. Nihilque valentius eſſe, graui neceſsitate, dicebat rurſum Menelaus. Et noſtri, quod olim Monachi poterant aſſumi ad parochialem, ex quo neceſsitas imminebat, hodie uero non, c. Monachi & ibi not. de ſta. mo. Et alibi qđ neceſsitati ſuccurrendū eſt. l. pe. §. fi. ff. de excu. tuto. Et quod debitor qui per inopiam nō ſoluit neceſsitate dicitur impeditus. Et ſi ſub excommunicationis pœna tenebatur, in eam non incidit. Et quod Sacerdos ſimplex in neceſsitate abſoluit excommunicatum. ita Bal. in Marga. debitor nume. 9. & ſacerdos. 4. non omittentes iſtud unum quoque Fame alibi, omnem neceſſitatem intelligi, figurate tamen, ut in pſal. ibi, & in diebus famis ſaturabuntur. Et quod omnino neceſsitas eſt, fortiſsimum quiddam. Cetera nosmet alibi fuſius.

NATIO.

Nulla eſt, quæ non aliquo notata prouerbio ſit. Ecce dicimus hinc, quod Galli cantāt. quod clamant Germani, quod Itali plorant. quod murmurāt Hiſpani. quod Sarmatæ vlulant. Et quod Turcæ denique latrāt. Itali rurſum, uenia meliores ſūt. Germani impunitate, tumeſcunt, & quo plus ignoueris plus audent. Solebat dicere Maximilianus Imp. Et Fridericus Ro. ultimus, natione Germanus, cōuerſatione Italus, quod illi honorifice habendi ſunt, iſti familiariter.

NATVS.

Si maſculus penultima, uel ultima die Februarij, naſcatur, (fœmina enim his diebus nūquam naſcitur) mortuus (ut ferunt) non corrumpitur. Et qui ex diuerſarum nationum parentibus nati ſunt, Hybridæ appellantur. vnde Hora. Hybrida quo pacto ſit Perſius ultus. natus item dicitur quis, gratis iratis, qui omnia ſemper in deteriorem interpretatur partem. Et Mercurio irato, qui ſemper in foro uel in aulis principum, uerſatus eſt, & nihilominus ſit pauper, & nihil cenſi habeat prorſus.

NATVRA.

Inſtitutione eſt potentior, quam ſæpe ducē optimam appellat Cicero. Naturæ dotes animi & corporis, quas primigenias appellabat etiam Varro, ſunt hæc. Corpore ſanus, fortuna locuples, & animo non imperitus. Et natura ipſa nil aliud eſt quam Deus, principium etiam naturalium operationum, à viliſsimis incipiens, & in prēſtantiſsima deſinens. Ecce, ſemen genitale uitæ, in hominem præſtantiſsimum omnium. quæ nec in contrarium aſſueſcit. quia ſi lapidem, iacias ſcandere aſſueſcet nunquam, ex quo graue ſemper deorſum tendit. Et cuius proprium eſt contraria fugere & ſimilia appetere. Natura tolli non poteſt, non vulpeculæ aſtutia, nec leonis fortitudo. hinc Felis à Venere in puellam mutata eſt, Murē dimiſit Venus, puella ſui oblita, murem inſequitur, Dea indignata, puellam in ſuam reſtituit naturam. Salamandra igne delectatur. lutum ſuibus. Palus ranis, & tenebræ veſpertilionibus. ſunt gratæ. Velleq; obſtare prorſus naturæ, non fortitudo eſt, ſed amentia potius. Et quemadmodum filio nihil indignius eſt, quam parentem infamare, ſic nihil homini difformius eſt quam accuſare naturā. Ea igitur, tanquam dux optimus (ut ſupra dicebam) ſequenda eſt, & colēda, ut Deus, eique parendum. Euiuſq; rei unumquodque

quodque

quodque animal, eſt docile, ad quam natura cōpoſitum eſt. Equus ad Curſum, Canis ad venatū, Auis ad volatū, & ſimius ad luſum. Et quia hinc etiam Bos arat, equus rurſum geſtat, & ouis paſcit. Vſq; à Deo, vt nec à Prometheo refingi poſſit, nec à Vulcano recudi. Sicq; puer inſtituto di cādus quoque, ad quod natura videtus compoſitus. Natura agreſtis, comis & feſtiuus, eſſe non poteſt, ut in Comediis Demea, nec contra mite habens ingenium, poterit in ſe quicquam ſeueri habere, ut Mitio. Natura etiā comparatum eſt, uirtutem eximiam ſplendorem ſuum haud pro ferre niſi exercita malis, iuxta illud vulgatum. virtus in infirmitate perficitur. ſic aurū igne redditur purius. ſic ilex duris bipennibus attonſa, den ſioribus ramis ſylueſcit. Gubernatoribus animū declarat tempeſtas. Et magni denique Duces fuere quorum virtutem aduerſę res ſpectatam reddidere. Hercules rurſum diuinos meruit honores, quandoquidem ſe omni periculorum generi obiecerit. Et Athletam ſuum permiſit Deus Sathanę uexandum, Iob ſcilicet, ut nobis inuictæ patientię pararet exemplum. Naturæ ſimbolum eſt vultur, animal innocuum. duas habens partes, tuitionem ſui, & Ius vlciſcendi. Et ſi quid à natura fuerit alienum penitus. id tentandum non eſt utpote impoſsibile, quod indicat ἐπιμύθιον ideſt affabulatio teſtudinis & Aquilę. ex quo Aeſculapius, qa naturę uim iutulit, Hippolitū, q iam ad ſuperos euolarat, in uitam reuocando, fulmine ictus periit. Diminuta etiam ſatis, (ut in ſacris literis continetur) in peccato primorum parentum, in peccato legis naturæ, & ſcripturæ, & cōtra legem gratiæ. maledictus Adam deniq;, & finaliter etiam de paradiſo expulſus. Natura naturata eſt Pan, cumq; eo Parcę generatę, quæ ipſi ſeruiunt. his legibus producta inſuper ut gignat, nutriat, necet. Dicunt etiam noſtri, quod erubeſcit lex imponere iugū naturæ. l. i. in prin. C. de cad. tol. nouerca hominis tamen, & animalium mater.

N A V I S.

Qui naui uehitur dolato confiſus ligno, digitis à morte remotus quattuor aut ſeptem, ſi ſit latiſsima teda. inquit Iuuenal. Nauis etiā Rēp. ſignificat. vnde Hora.

O nauis, referent in mari te noui
Fluctus, o quid agis?

Nauigationi cōparatur Vita humana, quia nullum uitæ genus eſt, quod non ſuas experiatur tēpeſtates. Et Nauium ornamenta Apluſtria uocātur. Scapha parua nauis eſt, quæ maiores conſequitur. l. fi. ff. de fun. inſt. Scaphidion Cymba ferruginea qua Charon Manes tranſportat. Roſtrata roſtro ferreo uel ęneo, quo firmior ſit, & ad confligendum nauali prælio utilior. Biremē primi Erithrei fecerunt. Liburnicas, celeritate præſtantes Romani uocabant. κατασκοπικὸν nauis erat exploratoria. Caudicariæ quæ cōmeatum ſubuehunt. Hinc plurium tabularum contextus Caudex. quo nomine vocatus olim fuit Appius Claudius. Corinthii primi naues excogitarunt, & triremes fecerunt. Nauicula piſcatoria Oria ab antiquis dicebatur. Proſcenium ſtega, & nauiculæ genus modiciſsimum, Celox. Naualia locus ubi extruuntur naues, ubi quaſſatæ inſtaurantur & adſeruantur. Statio uero ubi tuto poſsint ſtare. Biremis, Triremis, quadriremis, duorū ordinū, trium & quattuor. Græci Trierem, Triremē uocant. Trierarchum Triremis pręfectum. eſt etiam Thalamegus Nauigii genus, quē Ptholomeus Philopater fecit. Triremes rurſum, quas lingua Italica, Galee groſſe chiamamo, naues onerarię ſunt. Naumachia, bellum nauale. Et (qđ ſcitu dignum eſt) ad materiam ſcias, quod olim Rhodii, nauali diſciplina, erant inſtructiſsimi, qua de re factus eſt etiam titulus. ff. ad legem Rhod. de iac. Sunt etiam naues, forſate & volones, eorum ſeruorum qui coacti ad remigandū uocantur, et uoluntarii, ſecundo caſu. Et Tabellariæ, quæ præcedunt onerarias officio tabellariorum fungentes in commeatibus annonæ & mercium. Hiſcopus, ſiue caraſcopus genus nauis exploratoriæ, vnde hinc etiam epiſcopus explorator dicitur. Hippagines naues quibus equi tranſuehi conſueuerunt. Porthmeus, qui homines nauigio traducit, ut Charon Manes. Actuarię, quæ remis uehuntur. Onerariæ, de quibus ſupra ad onera ferenda, Emphractæ, vndiq; clauſæ. Catera Bayf.

N E R A T I V S

Priſcus adeo Traiano charus erat, ut ſibi illū ſucceſſorem deſtinaſſe credatur. Cui quandoque dixit, commendamus tibi Imperium. Aliqui tamen dicunt, hoc idem ſibi non à Traiano, ſed ab Adriano potius dictū fuiſſe. & veriſimilius eſt, cum ſub eius Imperio (ut memoriæ proditum eſt) floruerit.

N A V T A.

Fretum immaniſsimū eſt, Nautæ freto immaniores. Nauta tamen aliâs de uentis, de tauris narrat arator, enumerat Miles vulnera, paſtor oues. Certaminibus athleta (rurſum) Virgines choris, & cantilenis oblectantur. Et quiſque breuiter de ea re ſapienter dicit quàm intelligit. ſed ad Nautæ propoſitum, difficile haud eſſe uidemus tranquillo mari nauigare, igitur magna tempeſtate, Nauta ſiue artifex, deſiderabitur, qui rectum teneat clauum. ſique infeliciter nauigarit, alios uela pandentes, admonebit, quæ in mari uitāda ſint pericula. Tempeſtateq; rurſum iactatus, nō aliter proſpectat portum, quam ſitientes agri, imbres deſiderant. Vel anxia litori mater, filium expectat. Cętera ego met alibi fuſius ad rub. Nautæ caupo. ſtab.

NECESSARIVM.

Tametſi multa dicta fuerunt ſupra, in ver. Neceſsitas, aliter tamen nunc, quo ad iſtud quoque, quanquam idem ſit, nonnihil addẽdum eſt, quãdoque ſcilicet neceſſarium ideſt utile exponi. l. i. ff. ſol. mat. quodque neceſſaria neſcire, turpe eſt. cuncta uero perquirere exquiſite, nec facile nec poſsibile. dicuntque noſtri hinc, alienatione à teſtatore prohibita, quod tamen neceſſaria prohibita non erit, l. i. & ii. ff. de fun. dota. Et ad neceſsitatem redeuntes, quod dura res eſt, quæ uitari non poteſt, & cui ſuccũbunt omnia. Imò quod nec eam uiolat Deus. ſique Bos in ſpecum deciderit, eumque paterfamilias adhibitis operis liberauerit ferias non polluet. licebitque remedii cã ouẽ fluuio merſare. iuxta illud. Maro.

Balantumque gregem fluuio merſare ſalubri.

NAVFRAGIVM.

Quanquam naufragium paſsi, maria repetãt, ad difficultates, quibus ſępiſsime ſuccubuerunt, reuertãtur, Zeno tamẽ, ſe ad philoſophię ſtudiũ contulit, Viaticũmque erat, quo (ut aiunt) cum naufragio aliquando poſſet enatare.

NATARE.

Natandi imperitus ſeu vrinandi, (vrinatores enim ſunt qui natant, l. nauis in prin. ff. ad legẽ Rho. de Iac.) Græce Ακολυμβος; vocatur. non ideo minus prudens habendus eſt tamen inquit Plato, quanquam nec literas nouerit, neque natare ſciuerit.

NEMO

ſine crimine uiuit, nanque Damon & Anaximenes ſeptem illos Gręcię ſapientes, reprehenderunt. Et dicimus hinc, quod nullus eſt, qui non quaſi pulchro in corpore, aut neuum, aut verrucã habeat. Nemo ſolus ſapit, vnus homo, nemo. Fictumque nomen erat aliàs, Vlyſsis, ut Poliphemum (hiſto: nota eſt) obcæcaret. Nemo inuitus, agere cogitur. l. i. C. ut ne. inuit. Carnemque ſuã odit: nec ſe ipſum prodit. Nemo rurſum, tametſi ſuas laudes audiat libenter) quę dedecori ſibi ſunt, commemorare vult, ſed abhorret potius, ut Achelous apud Ouid. ibi.

Quis enim ſua prælia uictus cõmemorare uelit?

Nemo cogitur ſuis militare ſtipendiis. c. cum ex officii de præſcrip. Nec efficitur infamis ſi abſtineat ab hęreditate patris. l. nemo. C. ex quib. cau. infa. irroga. Nec condicit rem ſuam prætcrquã à fure. l. ii. ff. uſuf. quemadmo. ca. §. ſic itaque, inſti. de actio. Nec locuples ſit, cum alterius iactura. l. nam hoc natura. ff. de condic. ind. Nec debet ſe immiſcere rei ad ſe nõ pertinenti. c. nõ eſt ſine culpa de regu. iu. in. vj. l. culpa. ff. eo. ſeu poteſt plus iuris in alium transferre quam ipſe habeat. l. nemo. ff. eo. l. traditio. ff. de acqui. re. do. Nemo eſt dominus membrorum ſuorum. l. liber homo ff. ad legem aqui. Nec poteſt facere quominus leges habeant locũ in ſuo teſtamento. l. nemo poteſt. ff. de lega. i. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. ut dicitur in Euã. nec repẽte, fit ſummus. c. abſit. 50. diſt. nec inuito auditori, libẽter refert. c. ex merito vj. q. i. Nemo ſibi ſumat honorem, ſed qui uocatur à Deo tanquam Aarõ, c. in ſcripturis. viij. q. i. Nec abſoluat, ſi condemnare non poſsit, l. nemo qui condemnare. ff. de regu. iu. Nemo poteſt gladii poteſtatem ſibi datam ad alium tranferre. l. nemo poteſt. ff. eo. Vel conſilium mutare in alterius iniuriam. l. nemo poteſt mutare. ff. eo. Vel de domo extrahi inuitus. l. nemo de domo. ff. eo. Nemo alieno nomine agit. l. nemo alieno. ff. eo. ſeu plus relinquit ſuo hęredi, quam ipſe habeat. l. nemo plus. ff. eo. Nemo damnum facit, niſi qui facit id quod facere non poteſt. l. nemo damnum. ff. eo. nec ignorans denique meretur. inquit Bal. noſter in ſtatu. capere nu. 19.

NIMIS.

Ne quid nimis dici ſolet, factumque eſt iam tritum ſermone prouerbium, nec aliud ſonat, niſi aliud quod huiuſmodi eſt. ſummũ ius, ſumma iniuria. Nimia etiam diligentia uitium habet, & prolixitas eſt odioſa. Et quanquam in omnibus rebus ſuus cuique modus ſit, attamen magis offendit nimium quam parum, in quo Apelles pictores quoque eos peccare dicebat, qui non ſentirẽt, quid eſſet ſatis. Et facit vulgatum illud. Neſcit manum de tabula tollere. Nimia mulier eſt, circa maritum non merentem dicit alibi Iurecon. noſter in l. ſi cũ dotem, in §. eo autem tempore, ff. ſol. mar. Hæcque ab Oraculo habebantur. Cognoſce te ipſum. Nihil nimis, ut etiam ſupra. Comes æris alieni, & litis miſeria eſt. Et ad id nihil nimis conducit Poetæ dictum. voluptates commendat rarior uſus. Item.

Inſuaue eſt, quicquid nimiũ eſt, nã dicitur olim,
Mel quoque, ſi immodica eſt copia, bilis erit.

Et breuiter aduerbium eſt, quod fert ſecum ſemper aliquid, quod reprehẽſibile ſit. Ecce qui nimium emũgit elicit ſanguinem. c. denique. iiii. d. & (ut paulò ante) nihil nimis, ne q̃d nimis, & ſimile quiddam.

NIDVS.

Quandoque pro patria capitur, quandoque pro domo. vnde cum ad me ſcripſiſſet quidam ſic. (in patria enim mea toto uitę meæ tempore, munere hoc docendi, functus ſum, & iam annus nunc agitur quinquageſimus, modo Ius Pontificium, modo Cęſareum) Demiror te ſic perpetuo nidum premere, nec uſquam euolare, aliquando

euocatus,

euocatus, à Portugalliæ Rege, ab Illuſtriſsimo Florentię Duce, à Vallentinis in Delphinatu, & à Bononienſium Magiſtratibus, ſæpe. Imò & à Paulo III. Pont. Max. ad auditoriatum Rotæ. Cui ego, malo hic eſſe primus quàm Romæ ſecundus, vt dicebat Cæſar, Ithacam oſtendens. ea de re, iſthic vitam agere, etiam ſi nidus mihi cōmodus daretur, non expedit, nec euolare, maxime etiam quia vetulam arborem tranſplantare, hoc eſt à nido diſcedere, difficillimum eſt.

NOTORIVM.

De notorio dixi alibi multa, adde nunc, quod aliud continuū eſt, aliud tranſiens, aliud interpolatum. Continuū, quod Cardinalis Alexandrinus ſit creatus Papa, hoc anno 1566. Menſe Ianuario. Et merito quidem quia ſanctus vir eſt, & vitæ integritate talis ac tantus, vt Chriſtiana reſp. & totius terrarum orbis, tanto vicario non poſsit non eſſe, niſi feliciſsimo, feliciſsimuſque. Tranſiens, quod homo occiſus ſit, voxq; præconia. Interpolatum vero, quod quis ſit cōcubinarius, nonnihil Bar. in auth. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex, late Io. Fab. in prooem. inſti. in prin. num. 2. vbi etiam dicit, quod materia notorij, Iuriſtis ignota eſt, Canoniſtis vero varia, de quo etiam plene in c. veſtra, de cohab. cleri. & mulie. probari rurſum non debet, allegari ſic. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idē Pollioni. ff. ad leg. Iul. de adul. Clem. appellanti. de appel.

NOMEN.

Pater & filius, dominus & ſeruus, patronus & libertus, Abbas & Monachus, ſunt nomina relatiua, ſecundum Dialecticos. noua autem debent imponi nouis rebus vt inquiunt Cice. & Gelli. in noctib. Atti. Imò, quod nomen plerumq; pro aduerbio ponitur, exēpli gratia, triplex pro tripliciter. Et pro debitore, hoc eſt pro eo quod nobis debetur, & quod aliis debemus, vnde nomina facere dicimus, tam debitorem quàm creditorem. l. eius qui in prouincia. ff. ſi cert. peta. hinc Iuuenal.

Qui uenit ad dubium grādi cū Codice nomen.

Et Hora.

Nomina ſectatur modo ſumpta ueſte uirili
Sub patribus duris tironum.

Nomina etiam mala fugiebant Romani homines, quod mali eſſent Ominis, ex quo Beneuentum oppidum, & Colonia eorum, dictum eſt, bene ominandi cauſa, cum prius male uentū à Græcis diceretur. Hinc idem Hora.

Tendimus hinc recta Beneuentum, ubi ſedulus hoſpes
Pæna arſit.

Inq; oſua deſinentia vitium habent. l. capitaliū § famoſos. ff. de pęn. aliàs abundantiam ſiue plenitudinē notāt, vt dixi aliquādo. l. creditor. ff. de ſol. Tria nomina habebāt ēt Ro. nobiles, nomen, ꝑnomē, & cognomē. M. T. C. C. Iul. Cæſ. Quæ ēt à Poetia ſunt diſcēda, inuēta partim rōne humana, partim inſpiratione diuina. Primū Petri nomē, fuit Simō, ꝙ obediēs ſonat. poſtea dictus eſt Petrus, i. firmus. Tertio Cephas, hoc eſt caput & principalis, quæ duo hęc ſibi impoſuerat Chriſtus. qui ēt Iacobū Maiorē, & Ioānē Euangeliſtā fratres, & Zebedei filios Boanerges vocauit, ideſt filios tonitrui ob egregiā Euangelij prædicationem. Vnde emanauit conſuetudo, vt in creatione Pontificia ſibi mutetur nomen, nonnihil ego rurſum in l. ij. in §. appellata. ff. ſi cer. pet. Nomina Hebræa ēt in Latinum verſa, ſyllabā va, accipiunt. Ecce, Iacob Hebręi dicunt, nos Iacobum, Saul Saulum, & Iair, Iairum. Eſt adhuc πολυσημον nomen multa ſignificās. & ομονυμον, ideſt equiuocū. quod Athlantes in Africa ſunt Anonymi. qđq; vocabulū loco noīs Actę concubinę Neronis dixit Cornel. Tacitus. Nomen ēt infantes accipiūt mares die nono, ſęminę octauo, nō ſeptimo quia periculoſus eſſe conſueuit. Et luſtricus dies vocatur quo infantes luſtrātur, & nomē (vt dixi) accipiūt. Eſt adhuc nomen quoq; inſtrumētū quoddā, quo rē noīatam ab aliis diſcernimus atq; diuidimus. Nec id vnū prætermittentes qđ noīe acquiſito propriis virtutibus vocari, longe honorificentius eſt quā qui nobis à natura obuenit. quodq́ue variantur nomina aduerbia vero in idem incidunt. Et quod aliud eſt nomen impoſitionis, aliud naturę, impoſitionis Ieſus, nomen ſupra omne nomen, quod dedit illi Deus. ſiue Petrus. naturę vero homo.

NE,

aduerbium eſt, negans, pro non. Cum diphtongo vero affirmat, ſi ſic næ, ſcribatur, ſtabitq; pro vtiq;, vel certe. exemplum, ne temere quid agas, ideſt non temere. quoad ſecundum Hora. tibi declarat ſic dicens.

Clarus erit fortis iuſtus ſapiens, næ etiam rex.

NEC

Dicunt Grāmatici quod hęc dictio, cōiūctio eſt diſiunctiua, noſtri vero, qđ eſt additiua, & ampliatina, nō reſtrictina, incluſam habens cōiunctionē. l. ſi filię, ibi nec nuptiis, ſecutis. C. de do. ante nup. not. in l. nec emancipati. C. de colla. & in l. nec apud peregrinos. C. de hęre. inſti. ad quod facit etiam vulgatum illud.

Nec hoſpes ab hoſpite tutus.
Nec uoto uiuitur uno.

& ſimile quiddam.

NVMINA.

Duodecim Deos fabuloſę colebant Agricolę, quos intellexit Iuuenal. ſic dicens.

Laudant hæc numina ruris

Quorum ope, & auxilio, grata poſt munus ariſta

Contingunt homines ueteris faſtidia quercus.

Iouem Telluremque.Solem & Lunam.Cererem & Bacchum. Robigon & Floram. Mineruam & Venerem.lympham & bonum euentum.

NEPTVNVS

vehitur cæruleis equis per Marinum pelagus.Inquit Euripides.manu tridentem tenet,pede delphinũ premit,quod illi gratiſsimi eſſe arbitrãtur & ita uiſitur in Dianæ Epheſiæ ædibus. Neptuni filius Lamus,de quo Hora.ſic.

Aeli uetuſto nobilis ab Lamo.

Ferox immanis & ab omni humanitate alienus, tanquam è mari genitus. Neptunus,rurſum prouidentia naturalis eſt,Pallas intellectualis. In Theſſalia colitur. Inq; cõcilio Amphictyonum olim inſtitutum fuerat, ut Taurorum victima honoraretur.dictus etiam pelagæus,Aſphaliæus & hippius,quæ cognomina portuum ſecuritatẽ ſonant,& quod primus equitationem inuenerit. Et proſclyſtius.i.inũdator.Et petreus,quod dormiens ſuper petra,e ſemine exciſo, equus natus ſit è terra,cui Sciphio nomẽ erat. Imò quod Meduſam quoque uitiauit in Mineruę templo,quę indignata ipſius crines uertit in angues,ut qui eã uidiſſet, lapideſceret. qua de re à Momo etiam ſomni noctiaque filio,carpitur.

NOX.

Nox cedit diei.i. mendacium ueritati. Nox, mulier, uinum homini adoleſcentulo. Noctis epitheton, tenebroſa. Noctem veteres παρὰ τὸ εὐφρονεῖν .i.à bene ſapiendo uocabant. Vnde prouerbium.In nocte cõſilium.nox uiſitata pro cõſpecta, inuiſa pro non uiſa.

Nox fœcũda operum pulchræque accommoda fraudi.

Nocte uagatur adulter.

qui male agit odit lucẽ. Nox uenerãda,dãs ſomnos laborioſis hominibus. Nox aureorũ altrix Syderum.Eſt uerum quod plerunque pro morte capitur.vnde Hora.

ſed omnes una manet nox

Et calcanda ſemel uia lethi.

& Catul.

Nox eſt perpetua una dormienda.

NESTOR

Homericus ad tres ętates uita & rebus geſtis peruenit(ætas enim eſt annorum.xxx.) ideſt ad annum nonageſimũ,quemadmodum Cato ſcribendo.hinc Hora.

An non ter æuo functus amabilem.

Plorauit omnes Antilochum ſenex,

Annos.

NERO.

Lingua Sabina fortẽ ſignificat nomen iſtud. Hic Octauiã vxorem primã repudiauit, poſtea interfecit. Et Sabinam pariter.& Liuiam Druſillam duxit. Nomine uir tamen, re ipſa mulier, qua de re à Fęmina Britanica, Neronia uocatus eſt.& Ro.hoĩes vulpes,ac lepores,qui temere canibus & lupis, conari non debebant ullatenus imperare.Imò quod non modo Octauiã & Sabinã vxores interfecit,uerũ etiam per Anicetũ interfici Agrippinam matrem curauit, quæ tamen mari merſa mori non potuit.

NOXA

Malus uicinus eſt,inquit Heſiodus. Et prouerbiale dictũ,apud nos,de quo in l.ſi cũ quis in fi. prin.ff.de fur.& in l.licet.C.an ſer.ex ſuo fac.& in §.omnis inſti.de noxa.& in l.qui ex pluribus. ff.eo.cui contrariũ eſt innocuum,quod Græci ἄσινον uocant.

NOE.

Eccleſiæ typus eſt.Vineã plantauit,inebriatus eſt.Chriſtus incarnatus plantauit Eccleſiam,& paſſus eſt. Nudatum patrem Noe irriſit maior filius,minor texit.Chriſtum crucifixũ illuſerũt Iudęi,honorauerunt Gentiles.

NVMA POMPILIVS.

Secundus Ro.rex annis tribus et quadraginta regnauit,feliciter et tranquillo ac ſedato animo obiit.eo regnante Ancile decidit è cœlo,futurumque erat donec cuſtodiretur, potentiſsimã fore ciuitatem,alios.xii. fieri à Mamurio curauit, ne cęleſte cognoſceretur, ibique Salios. xii.Marti ſacratos inſtituit. Aedem Veſtæ cõfecit,Virgines Veſtales inſtituit,& Flamines tres, Dialem,Martialem, et Quirinalem. Salios. xii. et pont. Max.denique creauit.

NIOBE.

Tantali filia, Amphionis Thebani uxor in ſaxum uertitur,propter æternum (fabula nota eſt)in luctu ſilentium.mulieres Thebanas enim Latonæ ſacrificantes,et non ſibi,quattuordecim filiis fęcundæ, increpabat, qua de re indignata dea Apolloque ſimul,filios ante portã Vrbis ludentes,ſagittis confixerunt,mater aũt(vt dixi)in ſaxum conuerſa eſt.Hinc Iuuenal.

Parce precor Pæan, & tu depone ſagittas.

Nil pueri faciunt,ipſam configite matrem,

Amphion clamat.

NON PVTARAM.

Prouerbium ſtultorum eſt, prudentia autem ex præſentibus futura proſpicere, ut etiam noſtri dicunt.l.ſi quis domum.§.fin.ff.loca. nec temere et incõſiderate quicquã aggrediẽdum eſt. Ranæ enim duæ in palude uiuebant, ſiccata eſt palus, aliam quęrebant, puteum uiderunt, Vna inquit,in puteum hunc deſcẽdamus, cui altera,

et ſi

& ſi aqua aruerit, quomodo poſtea aſcēdemus? coq; ſit igitur,ut ex præſentibus, quid in futurū poſſet euenire, proſpiciamus, ne uelut fatui, ſi ante dictum uerbum dixerimus,nos excuſantes, Non putaram ſcilicet,redarguamur.

NON INCIPERE.

Longe melius eſt (ut uulgo dici ſolet) quam ab incepto turpiter deſiſtere, & non finire. Cui proximū illud eſt quoque.omnis laus in fine ca nitur.quodq; actū q͂d nō dicitur,quotiens ſuper eſt aliquid agendum.l.cū Iulianum.C. de his quib.ut indi.Et q͂d turpius eijcitur quàm nō admittitur hoſpes.c.quemadmodum de iureiur. glo.in c.literas ad fi.de reſti.ſpol.

NEGLIGENTIA.

Cura in omni re plurimum ualet,negligentia ſemper comitem habet infœlicitatem.Et ideo ſi quis per deſidiam olim feracem agrū ſterileſcere permiſiſſet, uel equum ſtrigoſum eſſe paſſus fuiſſet,cēſoria nota inuri ſolebat. Si ignis in ęde Veſtæ negligētia extinguebatur,uirgo flagro cedebatur.Et negligens tutor(dicūt noſtri) punitur.l.tutor qui repertoriū.§.ſi deponi oportear. ff.de admi.tuto. & ſi ille qui diffamauit aliquē, dato ſibi termino ad probandū non probauerit, perpetui ſilentij pœna punietur pariter.l.diffamari.C.de inge.ma.ab ocio tamen & negligentia labores origines trahunt ut quies à laboribus.Et deſidioſi alias ignaui & negligētea,Murci appellantur.Pœniteat igitur quem ſi quando fuerit negligens,ſeque excuſando dicat. Hactenus ceſſatum eſt,poſterioribus officijs negligētia omnis ſarcietur.

NEAPOLIS.

A Sirenis ſepulchro, Parthenope uocata eſt. Vnde Virgil.

Parthenope Cecini paſcua rura duces.

Ciuitasque eſt Campaniæ.Vnde Iuuenal.

Prouida Pompeio dederat Campania febres.

Et Neapolitani Romanorū ſocij fuerunt olim.

NEPOS.

Quanquam nepos filius filij ſit, & ēt filius ex fratre,iuxta not.in l.liberorum appellatione.ff. de uer.ſi.attamē eſt quoque hominis cognomētum,ut Cornelius nepos,qui M. Ciceronis uitā, conſcripſit.Itē nepos profuſus & perditus.Nepotesq; luxurioſæ uitæ homines,hinc Hora.

auarus ut Chremes,terra premam:
Diſcinctus aut perdam ut nepos.

NIGER

Hic niger eſt, hunc tu Romanę caueto,inquit Hora.Caue ne in nirum qui nigro ſit podice incidas. prouerbiumque eſt Græcum τι τυ μελαμπυγο τυχηις

NIX

Niuis eſt refrigerare. Ignis urere.Dei ſemper operari. tamen niue etiam orbem conflagraſſe, dicit Ammian.Marcel.Chionque Græce nix dicitur.nomēque meretricis alias eſt, niue candidioris,cuius meminit Iuuenal.ſic dicens.

Et dubitas alia Chionē deducere ſella.

NISI

Dictio hæc exceptiua eſt, ut alibi ſæpe diximus,& de materia plene in l.Actione.C.de tranſacto.Adde id etiam in formulis, prætoriarum exceptionum,dici conſueuiſſe. Exempli gratia. Dion perfectus eſt uir, omnique laude dignus, niſi ſi iracūdus ſit.Igitur reliqua ſuo loco fuſius.

NOCTVA

Athenienſium conſilia ſtulta bene fortunare ſolet.Nictimene cum patre concubuit,agnotum facinus,in ſyluis ſe abdidit, & lucem fugit, in noctuā conuerſa eſt (ut fabulantur poetæ)uo luntate Deorū.Auibus propter ſcelus eſt admirationi,quæ inſuper ſi poſt Solis occaſum cecinerit,pluuiam ſignificat.ne quicquā feros etiam (inquit poeta) exercet noctua cantus. Noctua vigilantiæ ſimbolum eſt,ſtudioſis quā maxime neceſſaria . Sobrietate comite, ex quo Mineruæ Nummiſma argētcū habeo ego, parte auerſa ha bens ob id Noctuā,pedibus uas inuerſum inane et uacuum uino,prementem, quod mihi ex Peloponeſo ſibi allatum,dono dedit Andreas Lauretanus,Venetus,Illuſt.illia familia ortus, antiquarius,nobilis,et uir ætatis noſtrę ingenio,prudentia, maximarūq; rerum ſcientia , pręſtantiſſimus,et amicitię iure mihi quāquam indigno, coniūctiſſimus.

NVDIVS TERTIVS

Sic cōiter dicitur,hoc idemque frequēter habemus in ore, uerū adde,nō inconuenire, ſi dixerimus etiam, nudius quartus, quod Macrob. in Sat.teſtatur,et uериſsimum eſt.

NVNC.

Quod iſta dictio,aduerbiū temporis ſit, fatentur oēs,uerū adde,q͂d quādoq; exponitur tñ nūc ideſt hoc caſu.l.epiſtolam.§.ſi.ff.ad treb.

NVMERVS.

Vnus numerus ſit ex ſingulis, ut ex multorum uocibus una. Die nono Thuſci regē ſuū ſalutabant,deq; propriis negotiis cōſulebant Kl endis

nonis nuptiæ deuitabantur, ideo quia feriis cuique vim fieri piaculare erat, videbaturque tunc virginibus vis fieri. Item quicquid ingens erat, id decimum appellabat antiquitas. Hinc Leo decimus Pont. Maxi. Et Decem Neſtores à numero centum olim quoque cœnæ centenariæ, appellatæ fuerunt, ab impenſa Seſtertiorum Centenum. Numerus ternarius tamen perfectus eſt, cui ſit principium, medium, & finis, vnde veteres, crateras trea libabant. primum Ioui Olympio. Secundum terræ & Heroibus. Tertium Iani ſeruatori. hic vero conuenit. Quaternarius mulieri, quod ipſa corpus, ille vero animum repreſentet. Triginta ad nuptias referuntur. Sexaginta ad viduas. Centum ad virgines. Septenarius numerus ad Iudæos & Moſaicam legem pertinet, Octonarius ad Euangelium. Et vulgo dicimus hinc. quod Deus impare numero gaudeat. Eſt verum inſuper, quod dualis plurimum valet ad rerum perfectionē, vnde in homine duo ſunt oculi, nares, aures, manus, & pedes. infamia aliàs, quia recedit ab vnitate, quam diligit Deus. Vnus homo nemo. Ideo nemo ſolus ſapit numerus impar maſculus, par fœmina. Dies, menſes, & anni, ſunt temporis menſuræ, ex quibus nata eſt numeri natura. Numerus pluralis quandoq; pro ſingulari ponitur, & è contra, quod etiā noſtri probant. l. cum affirmes. C. de lib. cau. fitq; tranſitus plerumque de ſingulari, ad plurale, & è contra. l. Marcellus. ff. de fideiuſ. l. ſi. C. de in ius vo. l. ſi cum aui. C. li mi. ſe ma. di. §. fuerat. inſti. de ac. In militia Ro. quoque tres erant ordines de ternatio adhuc loquentes. Senatorius, equeſtris, & plebeus. Item triumuiri monetales, æris, auri, & argenti Flatores. In triumuiratu Collegæ Auguſtus. M. Antonius, & M. Lepidus. Pontificū olim adhuc, numerus octo, Augurum nouem erat. Et quicquid de ternario dictum ſit, ſenarium quoque perfectū vocamus, Græci τέλειον. Et plus qđ ſeptenario rurſum, tota humana vita finitur, quē criſimon Medici, quaſi iudicialem, obſeruant, an quis moriturus vel victurus ſit. Et vniuerſitas multoties deſignatur. Vnde Chriſtus, eiecit ſeptem dæmonia Mariæ Magdalenæ, ideſt vniuerſa peccata mortalia. Infantes mares, die nono, nomen accipiunt, fœminæ octauo, ſeptimo nūquam. Et ad quaternarium redeūtes, quarto die creauit Deus cœlum. Muſicam quaternio continet. Diateſſeron. Diapente. Diapaſon. & Diſdiapaſon. Quatuor elementa à numero iſto prouenuint. Quo anni tempora quoque diſtinguūtur. Hyemis, Ver, Aeſtas, & Autumnus. Et ſi magnis licet cōponere parua hinc videmus, pueros, qui nucibus ludunt, tribus prius in plano poſitis, quartam ſuper imponere. Ternarius rurſum, in rebus ſacris, vſitatus eſt vtpotè naturæ diuinæ accommodatum. aliquando tamen ter pro multū, ponitur. & perfectionem quandam (vt diximus) deſignat. Nec locus olim religioſus dicebatur, niſi ter gleba in ore mortui iniecta fuiſſet. Ter ſaltabant Salij. Vnde Hora.

licebit

Iniecto ter puluere curras.

Item.

pede candido

In morem Salium ter quatient humum.

Numero plurali Sabbata dicuntur, vt cæterorū dierum feſtorum nomina. Et cum volumus aliquid perfectè factum dicere, omnes numeros impletes fuiſſe, dicimus. quandoque numerus finitus, pro infinito ponitur. Eſtq; numerus, ſpecies quantitatis diſcretæ. quandoq; pro numero ponitur, iuxta illud. Filij Iſrael præuaricati ſunt mādatum, & tamen ſolus Achan peccauit. Item. Videntes Diſcipuli indignati ſunt, & tamen ſolus Iudas fuit. Ternario numero (iterato dixerim) res gubernat Deus, eoq; res ipſe, gubernantur. rerumq; omnium eſt menſura Trinitas. impariū principium eſt, pariū Binarius, Senarius vim habet vtriuſq;. Tricipitium iocoſe olim vocabant, Societatem, Cæſaris, Pompeij, & Craſsi. Bene valere egregiam habere formam, poſsidere diuitias nullæ fraude partas, optimum eſt quiddam. Ternario numero fata, ideſt menſuras dixit Lucas, pro Trinitate (vt ſupra) vel pro triplici ſtatu perſonarum, incipientium, proficiētium, & perficientium, vel continentium, coniugatorum, & virginum. Et ſi ad ſeptenarium reuerti liceat, dicam nouiſsimè quod non modo perfectus ſed & perfectiſsimus ſit, & maxime Harmonicus, qđ q; oēs harmonias contineat. quod cœlum ſeptē circulis cinctum eſt. quod Horizon diſtinguitur ſeptem ordinibus. quod animæ noſtræ ſeptem ſint partes. Septem corporis internas, & externas. & quod deniq; ſeptenario hoc numero natura plurimum gaudet. Imò quod hinc ſeptimum quoq; diē benedixit & ſanctificauit Deus optimus maximus. Septem portas habebant Thebe, ſeptem hoſtia Nilus habet, ſeptemq; Græciæ Sapientes fuerunt. Et hinc conqueſtus eſt Poeta Saty. quod vix ſeptem viri qui boni ſint inueniātur. In mat moribus antiquis, ſeptenarij numeri nota, teſtamentū deſignabat, Octo ſic ſcribebatur olim iix. quia duo demuntur ex x. nouem ſic. ix. vno ex decem dempto pariter. πέντε quinque ſonat. Sed ad propoſitum numeri ſciendū eſt, quod in maiori minor ineſt, & in Tetragono, Trigonus. Et quod multitudinem numeramus, metimur vero magnitudinem. quanquā numerare quoque, & quandoque, poni pro percutere, inuenimus. iuxta illud Iuuenal.

Criſpo numerantur pectine Chordæ.

Et quod Veteres non modo noſtris verum etiā digitis numerabant dextra. L. ſiniſtra. C. ideſt illa quinquaginta, iſta centum. Verum omiſimus aliud, quod centum hæc numerus etiam perfectus eſt. Et Denarius omnium perfectiſsimus quoque, vſque adeo vt nec mirum ſit ſi hoc eodē leges late fuerint à Deo optimo maximo. Imò qđ Harmonicā proportionē, hans, primi nomi-

num

num impoſitores, viri quidem ſapientes δυάδα quaſi διχάζα appellarunt, quod capiat comprehendatq; omnium numerorum genera. Cætera Crinit. egoq; alibi fuſius.

NOVA PLACENT.

Auidi negotiatores dùm nouis latifundiis inhiant auitos derelinquũt, aut in ſortẽ verſos, aleę cõmittunt. Nouitate nimia tamen lectoris ſtudium aliàs deterreri non debet. Nec noua ſic cudi, vt vetera deſtruantur. tametſi Pythagoras ſi quicquam noui inueniſſet, ſoleret (vt memoriæ proditũ eſt) Muſis Bouem immolare. Et nouitatis repentinæ, iucunditate, accendi populus.

NEGOTIATOR.

Negotiatores (vt dicebam proximè) dum nouis latifundiis inhiant, auitos derelinquunt, aut in ſortem verſos, aleæ committunt. Negotiator, qui pecuniis fœnerandis ſiue nominibus faciendis, & qui in mercatura occupatur à publicanis differt, quia hij, in exigendis vectigalibus ſe exercent. Ocium libertatis frater eſt, negotium ſeruitutis, dicebat Socrates.

NOSCE TE IPSVM.

Quod ſi feceris beatus eris. Et ita fuit reſponſum ab Apolline Delphico. Vnde & Iob ſanctus ille vir, ait. Viſitans ſpeciẽ tuam, non peccabis. ideſt teipſum conſiderans. Quid nanque prodeſt ſcire herbarum vires, virtutes cœlorum, curſus ſyderum, & hominum mores deniq;, ſi te ipſum non cognoueris.

NERVA.

Adeo bonus princeps fuit, vt auſus ſit dicere aliquãdo, ſe nihil feciſſe, quo minus poſſet depoſito Imperio priuatus tuto viuere. In Capitoliũ aſcendẽs, M. Vlpiũ Neruã Traianũ ſibi adoptauit. in cuius adoptione, Homeri carmen dixit.

Telis Nerua tuis lachrimas ulciſcere noſtras.

nec id omittentes quod Neruę Iurecon. Coccij, nepos Nerua Imp. fuit. de quo Hora. ſic.

Interea Mecœnas aduenit atque Cocceius.

NODVS.

Nodum ſoluit quẽ nexuerat, dicimus vulgo. & hinc prouerbium ortum eſt. Malo nodo malum adigit cuneum. de quo nos alibi fuſius.

NEGARE.

Negatiua eſt affirmatiua vehemẽtior in ſacris literis, quod & noſtri etiam dicunt, & nos alibi ſępe. Quando dicitur, nego narrata prout narrãtur, non propterea incidit quis in pœnam negantis, de qua in l. ſi. ff. de rei vend. quia non eſt mera negatio, nec mera affirmatio, ſed locutio implicita. priuans aliàs cæcus eſt, infinita non eos; negans nullus. Et ad propoſitum negari nõ poſſe ea, quæ ſi confiteantur ſunt turpiſsima, miſerrimum eſt, vt Q. Fulius Calenus Ciceroni dicebat. Cætera ego alibi fuſius.

NOBILITAS.

Minima nobilitatis pars ea mihi eſſe videtur, quam vulgus nobilitatẽ exiſtimat, ſi quis perpetuis ornamentis ſe expoliet & muniat. Veręque nobilitatis minima portio opulentia. Nobilitas triplex eſt, natiuitatis, liberalium diſciplinarum, Virtutis & meritorum in remp. Nobilitatem antiquatas diuitiàs dicebat Seneca. Eratq; Vlpianus noſter nobilis non genere, ſed ſcientia & meritis. Et verè nobilium gloria ſtercus eſt & vermis. nemoq; laudandus ex nobilitate parentum, nec ex ignobilitate culpandus. Et ſi qui ſunt natalibus clari, opum indigi, generis ſplendor perit. Ex quibus ſemina virtutis à maioribus per multum tempus ducta adſunt, fieri non poteſt, quin & ingenita & perpetua virtute ſint pręditi, de Cęſare dicebat Antonius, id vnum nec calamo occludẽs, quod Natalibus in plurali numero nobilitatem intelligimus. vt Aquinas ait, quando dicit.

Palmam inter dominas uirtus natalibus æquat.

Nobiles & clari rurſum, genere diis chari ſunt & grati, vt Tantalus, tametſi ſui culpa in magnas inciderit calamitates. Et hinc puellæ Boetiæ ſaltantes, memoriam ſui generis recolentes, & patriæ (Thraciam enim certa ratione occuparant) dicere ſolebant. Eamus Athenas. Mardocheus ab Artaxerſe nobilitatus, annulo cohoneſtatus eſt. Nobilis tria habere debet, diuitias, nobilitatis adiumenta, mores, à virtute non alienos, & factum aliquod præclarum, quo efferatur. Tamen Alexander iiij. natione Gallus, cum ei aliquando dictum fuiſſet, ruſticè ne dicam improbè, quod vili patre erat natus, reſpondit. Nobilem virum, non naſci, ſed fieri virtute. vtcumq; ſit tamen, ſi aliàs ſcire cupis, quot ſint nobilitatis gradus, ſcias eſſe octo. Pont. Max. Imp. Ducis, Principis, Marchionis, Comitis, Valuaſoris, & Caranei. Valuaſor enim à Valua Imp. dictus eſt, Caraneus autem à Catino eiuſdem, aquam tenente. Cætera clara ſunt.

NOVELLETVM.

ager eſt nouis vitibus conſitum. l. veluti. ff. de impen. in reb. do. fac. dixi in ver. nouale. & nunc quod nouellare eſt etiam nouas vites pangere.

NVGAE.

Hiberas nenias nugas Hiſpanicas alibi intelligit. D. Hiero. nec aliud quã nugas, Cice. quando ait, dicam quicquid in Buccam uenerit. alibi vero, merę nugę ſunt. mala eſt et nugatoria accuſatio, alii, quæſtio eſt de tribus capillis, de lana caprina et in nugis breuiter agunt tragædias. Ita nugas blactiſ? ideſt inaniter loqueris, iuxta illud ſurdis cantas. Imò qđ nugationis, noſtri, quoque meminerunt in l. ſi debitor in §. i. ff. quib. mo. pi. vel hypot. ſol. et in l. ſi quis à filio in prin. ff. de lega. i. quodq; nugæ luſus poetarũ ab ipſis uerecũdæ uocantur, ſic.

nanque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas.

NIMPHAE.

Fluuiorum, Naiades vocantur à ναω fluo. quę alias ſũt multę Maia, Electra, Steropes, Meropes Celenõ, Tayetes, Alcynoeſque, Athlantides etiã vocatę, à patre Athlante. Et Heſperides ab Heſpero fratre. Muſa etiam Nimpha dicitur. Et cũ alia Pirenes, ſcilicet filium Cenchriam à Diana per imprudẽtiam occiſum, lugeret, tantã profudit lachrimarum vim ut in fontẽ ſui nominis, nõ ſecus ac Narciſus, fuerit conuerſa.

NEBVLO.

In contractibus dicitur, Sycophanta in foro, Sophiſta in ſcholis, & hypocrita in templis.

NVNCIVS

Quandoque apparitor appellatur. Interdum executor, nõ nunquam officialis publicus. l. apparitores. C. de appa. lib. x. l. executorẽ. C. de exe cu. rei iud.

NONVM PREMATVR IN ANNVM.

Horatij præceptum vulgatum eſt, et ſanè optimum, quia cogitationes poſteriores, (ut eſt in prouerbio) prioribus ſunt preſtãtiores, et ſapiẽtiores, quanquam aliquibus maximum vitium ſit, inter quos ego etiam ſum connumerandus (ut uerum ingenue fatear) nihil parere, ſed abortu eiicere fœtus ingeniorum ſuorum omnes.

NESCIT MANVM DE TABVLA TOLLERE.

Nimis diligentia eſt uicioſa. Et qui multa dicit, nihil dicit. nec aliud prouerbiũ iſtud, à pictoribus ſumptum, de quo nos alibi ſæpe, ſibi, velle videtur.

NERVI REIP.

Sunt vectigalia. Item pœna et pręmium, quę duo hoc Diſtico continentur.

Oderunt peccare boni uirtutis amore:
Oderunt peccare mali, formidine pœnæ.

de quo nos alibi late.

NVDVS.

Nuda oratio et ſimplex pulchrior eſt quam fucata, ut fœmina nuda quam purpurata, vt Commentarij Cæſaris quam aliorum ſcripta. Nudus dicitur etiam quis remigio, agris, et nummis ſic Hora.

Nudum remigio latus.

Item.

Nudus agris, nudus nummis.

Et nuda ueritas ideſt ſimplex, quippe quod fucũ non quærit, nõ inſidiis fraudeue tecta. Vnde idẽ Hora. ait hinc.

Incorrupta fides, nudaque ueritas.

Et nuda cathedra, lectica, Sellaque, in qua quis ſit ſolus, nudumque littus, in quo non ſint habitatores. inquit Iuuenal. alibi ſic.

Hinc atque inde patens at nuda pene Cathedra.

Et Papini.

Nec littora pauper nuda tenes.

Et quod nudo nomine erat R. P. imperante Cæſare, Nudi Athletæ etiam ad propoſitum ſe exercebant in cãpo. Nudusq; vectus eſt (audi mirũ) M. Antonius à Matronis et Virginibus, in ludis Lupercalibus. Et dicebat Liuia Auguſti vxor, qđ nudi homines matronis honeſtis et continentibus nihil à ſtatuis differebant. Noſtri quoque nudam rationem, l. nuda. ff. de dona. nudam conuẽtionem. l. traditionibus. C. de pac. nudam vocẽ §. fi. inſti. quib. mo. teſta. infir. Nudam proprietatem abſque uſufructu. §. fi. inſti. de uſuf. Nudã voluntatẽ. l. iii. §. non ſolum. ff. de adi. le. Nudam interrogationem. l. itẽ apud Labeonem. §. quæſtionem. ff. de iniur. Nudam pactionem. l. qui negotia. ff. mand. et nudam uenditionem denique l. nuda. ff. de cont. emp. Cętera alibi ego inter fuſius.

NILVS.

Aratoris uice fungitur, Aegyptiis habentibus euagationis menſuras, quas uocant Nilometria. Ex monte Athlante oritur, primumque vocatus eſt Dyris, mox mutato nomine Nigir. poſtremo ubi in Aegyptum peruenit, ſupra dicto nomine Nilus. Græca dictio eſt, Melo latine dicitur. hunc Fluuium Antiqui, quaſi νέον ἰλύν uocant, quod nouum limum quotidie aduehat. à Nilo Niliacã plebem, ideſt Aegyptiam dicit Iuuenal. ſic.

Cum pars Niliaca plebis: cum uerna canopi.

Incrementum inſuper habet. xvi. cubitorum xij.

eſt

eſt ſameſim/ xiii. ſtories. in xiiii. hilaritas in xv. ſecuritas.& in xvi. de litiæ.

N E B V L AE.

Paſtoribus inuiſæ ſunt, nocturnis furibus amicæ. Inquit Euripides. Ad quod facit etiam uulgatum illud.

Nocte uagatur adulter.
Qui male agit odit lucem.

de quibus nos alibi ſępe.

N O V E R C A

ſuccedens liberis prioribus nihilo mitior eſt quã Vipera. vnde non ab re aiunt, inimicas eſſe priuignis,& infeſtas, Et nos ipſos infeſtos Nouercis. Et Quidam alibi.

Dat puer exiguo Monumento, ſerta nouercæ:
Cum uita & mores depoſuiſſe ratus.
Illa pium oppreſsit tumulo, delapſa nouercæ.
Vos quoque priuigni Buſta cauete procul.

N V P T I AE.

Nunquam affirmabo, nuptias, plus habere voluptatis quam doloris inquit Euripid. Eſt etiam felix ablegatio, ſed tamen mordet parẽtes, quando alienis ędibus tradit liberos pater, quos multo labore educauit. Et quando fiunt in conuiuio vinolento, in eiuſmodi conuiuio, nihil ſani eſſe dicitur. Nec id unum omittentes, quod ſunt carnales, ſpirituales,& æternales. Carnales quæ in eccleſia legitime contrahuntur, vocanturq; etiã ſacramentales. Spirituales, verbi cum humana natura, quę etiam incarnationis appellantur, in utero Beatę Virginis celebratæ. Et Chriſti cum eccleſia militante. æternales uero Beatificæ fruitionis, quę contrahuntur in palatio Maieſtatis diuinæ.

N O C E R E

cuiuslibet hominis eſt,& facile quidem, non nocere autem ſed prodeſſe potius, non cuiuslibet.

N V N D I N AE

Latinæ (de his noſtri multa dicũt quoque ſub titu. de nundi.) à Tarquino ſuperbo inſtitutæ ſunt Ioui latiali, in Albano: Quadrigæq; certabant, Latinarum ferijs in Capitolio. Victorque Abſinthium bibebat; quaſi ſanitatem accipiens pro præmio.

N V M M V S

à numero dictus eſt, quicquid dicant Docto. in l. ſingularia & in l. certi condictio in §. ſi nummos. ff. ſi cer. pet. Et idem ſonat quod pecunia, quæ tamen à pecudibus dicta eſt, ſicuti nummus (ut dixi) à numerando.& probatur in l. ii. in §. i. ff. eo.& in l. Lucius. ff. dep. & in d. §. ſi nummos, & in §. quoniam ea. lege. Saly. in d. l. ſingularia col. ii. Nummus Ro. erat duarum dragmarum (dragma enim erat ualoris vnius ducati noſtri tẽporis) valoris uero duorũ ducatorũ. Et ſic duarũ dragmarum ut ſupra. Nummus Dei, homo. Imò quod uerbũ hoc capi generaliter ſolebat. qđ que ſignum, quo nummi cuduntur, nota uocatur. Et Nummi Iani argentei, Bigati, quadrigati, & uictoriati, parte vna Iano gemino, altera uero, Biga uel quadrigæ, & uictoria interdum ſignati, multoſque habeo ego. hinc Nummarij Iudices dicti fuere, pecunia corrupti. Et nummiſma, cenſus, Cęſaris nota ſignatum, quo cẽſus ſeu tributũ ſoluebatur. iuxta illud Euangel. Oſtendite mihi nũmiſma Cenſus. Et Nummiſma Petillij, Capitolini, qui l. Iulia pecolatus, ſiue furti accuſatus, corona è capitolio ſublata, iudicio abſolutus eſt. Nec ultimo loco omittendum, quod tria requirere videtur, Metallum, formam, & pondus. quod & noſtri adnotaſſe quoq; videtur in l. i. ff. de cõtrahen. emp. Et quod à nummo deriuantur etiã poſcinummia, & negocinummia, ideſt baſia meretricia.

N V L L V S.

Mitto quod dictio hæc ſit vniuerſalis negatiua ut dicũt noſtri. l. nulli. ff. quod cuiuſque vniuerſ. hó. l. nulli. C. de ſen. ubi ego in ęquilib. multa. Et quandoque exponatur nullus ideſt aliquis. l. ii. §. i. ff. de uer. ob. fictum nomen tamen fuit Vlyſsis ut Polyphemum obcæcaret, (hiſtoria nota eſt) & dixi ſatis ſupra. Nemo.

N V T R I X.

Acca Larentia, Romuli & Remi, nutrix, ſupra meretrix. Cyri Canis. Iouis capra (ut fabulantur poetæ) & Cerua Telephi.& aliorũ, alia id genus plura, de quibus nos alibi ſatis. Non omittentes tamen, quod nutrix Grece, Μαῖα dicitur, et Męotis inſula quaſi ponti mater.

N O T A R I V S.

De notatio, qui etiam tabellio dictus eſt, & ſeruus publicus, noſtri ſæpiſsime, mentionem faciunt, quod hic ſcribere ſuperuacaneum mihi videtur, utpote notiſsimum omnibus. Verum ſciendum eſt, quod actuarius alias, ab actis etiam appellatur, ſicuti Notarius à notis, quanquam dixerint alii, qđ verbũ Latinum non eſt. Romæ tamẽ ab hoc ideſt à notis (ut dixi) Notarii ortũ habuerunt. vnde Catonis Oratio, in Senatu aduerſus Cæſarem, ſcripta eſt. Cicerone Conſule, ſcriptores adhibente, uelociſsimos, qui notas Catonianas colligerent, multarum literarũ uim habentibus.

habentibus.ideo uel notarium, uel tabellionē, uel ſeruum publicum, uel actuarium dicamus, non ab re quocunque modo dictum, ſanè bene dictum erit.

N O T A.

Notis utebantur exceptores, ideſt librarij. & (ut nos dicimus uulgo) ſcriptores, & copiſtæ. Ariſtoteles Simbola vocat, nos Zifras, uulgo rurſum abbreuiationes. quale illud. D.E.R.I.C. hoc eſt de ea re ita conſuluerunt, de quibus noſtri in l.hæredes palam in §. ſed ſi notam.ff. de teſta.& in l.Lucius Titius.ff.de mil. teſta. & in l. inter eos.ff.ex quib.cau.ma.& in l. ſed addes in §.fina.ff. loca. & in §.deinde ad fi. in authen. de defen.ciui.& in l.ſed cum patrono.In § fi.ff. de bo.po. Cui ſimile eſt. V.R. voti reus. V.S.L.M. Votum ſoluens lubens merito. Et notiſsimum hinc eſt, apud Antiquos, & præter hæc.C. condemnationis, A. abſolutionis, notas quoq; fuiſſe. Imò quod N.& L. utebantur quoque, quãdo ſibi de cauſa non liquebat. appellanturque Venetijs ſuffragia non ſincera. Græci adhuc prędictam literam A. Calculum dicebant ἄκυρον καδίσκον, quem in amphora mittebant, eratque (ut dictum eſt) abſolutionis nota. Nouem ſic ſcribuntur.ix.ablato uno ex x.ergo ablatis duobus, ſi octo dicere uolueris, ſic ſcribere oportebit iix. Signum quo nummi cuduntur, notam uocamus. Notis ſignabantur ſerui in fronte, ſic L.S.S. Lucij Sempronij ſeruus. Et Hoſpites ingrati, ut Miles à Philippo olim Macedonum rege ſic. H.I.hoſpes ingratus.l.diuus.ff.de ſer.fug. aliud eſt etiam & inſuper exemplum, litis eſtimandæ, & examinandæ, ſic. A.L.E. arbitrium litis ęſtimandæ, arbitrium litis examinandę. Item. A.L. alia lex. Al.iii.L. Alpinæ tertiæ legionis. Nota repulſæ, quam ſeruat Curia Cæſaris hoc tempore, eſt.nihil, de quo ego alibi fuſius. per notas ſcribebat Cæſar familiares, ſic ſtructo literarum ordine, ut nullum uerbum effici poſſet, & quartã elementorũ literã, ideſt. D. pro A.& perinde reliquas cõmutarit. Erãt & notę ius dicẽtis huiuſmodi, I.D.P. iuri dicũdo præeſt, ſiue præfuit. Nota hęc *Credo*. vnà cũ alijs opuſculis, olim Carolo v. Imperatori, à Franciſco Alũno, uiro alioquin doctiſsimo, mihique multa familiaritate coniunctiſsimo, præſentata fuit, à quo interrogatus, quid ſibi vellet nota prædicta, nõ aliud, Sereniſſime Imp. reſpõdit, niſi iſtud unum. Carolus rex erit dominator orbis. riſit Imp. & magno munere donans cohoneſtatus eſt. Hæcque de notis dicta ſufficiant, ſi id vnum tamen adhuc addatur. L. L. L. M. M. lacerat lacertum Largij mordax Memmius.

GYMNASII SCHOLASTICI Mantuæ, ac Secundę Claſsis,

F I N I S.

GYMNASII SCHOLASTICI

M A N T V AE,

CLASSIS TERTIA ET VLTIMA.

O B S T E T R I X

SIBI FVIT Beata uirgo & mater, inque momento natus eſt Chriſtus, uſque adeo ut nec aliarum mulierculatum auxilium interceſſerit, ſique oppoſitum alicubi ſcriptum inueniatur, mendacium eſt, ab omnibus reſpuendũ. obſtetrix alias ſuſcipere dicitur paruulum uagientem.

O R I G E N E S

E monte genitus eſt, nanque græce ὄρος mons dicitur, & γνω genero.

O C T A V I A

Soror Octauij Cæſaris, dimiſſa Fuluia à M. Antonio ducta eſt, quæ etiam poſtea repudiata eſt, cũm Cleopatrã Aegypti reginam deperiret.

O P P E D E R E.

Eſt ventris crepitum facere, in alterius contumeliam. Vnde Hora. hinc.

uin tu,
Curtis Iudæis oppedere?

O S C I.

Italiæ populi male audiebant, turpiſsimique habebantur, qui olim obſci dicebantur, propter libidines obſcenas, quæ apud eos increbuerant, quod ironice idẽ Hora. hoc Hemiſtichio ſentit.

Meſſi clarum genus Oſci.

O B L I V I O.

Vt tinea ueſtibus, rubigo armis eſt, ſic eſt literis obliuio, nanque omnia inficit atque conſumit, niſi frequenti diſcutiantur ſtudio, et exercitatione detergantur. tanta lyncibus (ut memoriæ proditum eſt) ut ſi edentes reſpiciant prioris cibi obliuiſcantur, & alium quærant. Obliuio cedis à ſenatu decreta eſt, occiſo Cæſare, quia regnum affectabat. Obliuionis diſcordiarum lex erat olim Amneſtia, à Thraſibulo ſancita. Mortuo Domitiano Senatus cenſuit, eius memoriã obliuioni mandandam, ut pote crudeliſsimi, & immaniſsimi. tyranni. non ſecus ac Euthicetis damnoſam Valentinianus, & Mar. in l. quoniã. C. de epiſ.& cler. & (quod ſcitu dignum eſt) an-

anulum

ſtulum obliuionis reliquit Moyſes in Aethyopia vxori ut ſui obliuiſceretur, in Aegyptum reuerſurus,alterum ſibi(aſtrorum enim erat peritiſſimus)impoſuit memoriæ. ſenſumq; ipſius adeo amiſit orbilius Beneuētanus,ut ſui nominis obliuiſceretur pariter.diceretur q; vulgo.Orbili vbi nam eſt literarum obliuio?

O H E.

Vox eſt hęc q̃ ſatietatē deſignat vnde Iuuenal.

Corpus eget,ſatur eſt,cum dicit
Horatius Obe.

Et Martial.

Obe iam ſatis,obe libelle iam peruenimus uſq;
Ad vmbilicum.

O P I S T O G R A P H V S

charta eſt ex vtroque latere ſcripta de qua in l. charte.ff.de bo.po.ſe.tab.ego met alibi ſatis.

O B E D I E N T I A.

Omnes principes obedire epiſcopis, Beatus Petrus præcipiebat,dicunt noſtri,& legitur in c.omnes,de maio.& ob.Seruus obedire non debet dominum,ſi turpe aliquid ſibi imponat, hominem occidat,uel furtum faciat.l.ſeruus. ff. de actio.& ob.alias viro optimo & ſapienti obediēdū eſt.Petrus Ap. qui Cephas quoq; dictus eſt, primum Simon,appellatus fuerat,quod obediēs interpręatur. Et ſicut in poteſtatibus ſocietatis humanę maior poteſtas minori ad obediendum præponitur.ita præponitur Deus omnibus. c. quæ cōtra.viii.diſt.Et quod obedire fructuoſum ſit docemur exēplo Petri,& Andreæ fratris, qui lauabant retia ex quo nihil cœperant,Iuſsi tamē à domino ea laxare ſtatim copioſam multitudinem piſcium cœperunt. Verus obediens,moras neſcit nec mandatum procraſtinat.Bethania domus Obediētiæ tenet figuram eccleſię militātis. Obedire rurſum legibus edictis & mandatis oportet, ne in legem, edictumque incidamus. Manlij hiſtoria nota eſt.Ad quod illud etiam facit Mandati fines cuſtodiendos eſſe.l. diligēter. ff.man. Attamē Capua capta. à Q.Fuluio.Et Appio.Cl.Coſſ.cum ſenatus Campanorum eſſet ad palos deligatus.ut ſecuri feriretur,literas à Rō. miſſas.eis parcendum,antequam legeret in ſinu, poſuit Q.Ful. & lege agi iuſsit ſuppliciumque peregit,forte quia lęſę maieſtātis crimē erat. Verum(vt cunque ſit) parent facilius, paſtoribus armēta,quā principibus ſuis homines. Aegyptii inſuper Beatos eos exiſtimabant,ſi quando legibus obediuiſſent.ab homine Deo rurſum neceſſaria,quia ſic alia oīa omnino faciūt, ecce nutu, Dei,cāpi florēt.terrā imbribus fecūdat frōdibus criſpant Syluę,& arbores.Cytharizāt & pſtrepūt auiculę vndique,Concordiam in Angelis conſeruat. Pacem nutrit in Monachis. Tranquillitatem generat in ciuibus. Haud ignorantes, quod Lucifer, inobedientia, Cęlum amiſit. homo paradiſum. Saul regnum, & Solomon diuinum amorem.

O C C A S I O.

Male cogitantibus nihil deeſt,præter occaſionem.prouerbiumque Gręcum eſt.Malis ſcilicet nihil deeſſe(iterato dixerim)pręter occaſionem Aliàs & communiter,plura negotia,opportunitate Occaſionum,quam uiribus recte eſſe confecta,legimus,Quam ob rem Cice. non differendum dicebat,ſed quam primum inferendum bellum fuiſſe olim Antonio,poſt Cæſaris mortem ad quod illud etiam vulgatum facit.

Rumpe moras,nocuit ſemper differre paratis.

O F F I L I V S.

Iurecon.Seruij Sulpitij Contemporaneus qui etiam temporibus Ciceronis floruit & de quo in l.ii.ff.de ori.iu.

O B O L V S.

In demortui ore,poni olim ſolebat,Charonti dandus,quod maxime Græci fingebāt. poſtea id ſeruarunt quoque Aegyptij.vnde Iuuenal.

Infelix,nec habet quem porrigat ore trientē.

Et hinc homo diobolaris idest uilis, quaſi duobus obolis ęſtimatus. vel triobolaris, tribus obolis.

O B S C V R V M.

Stultum hominum genus eorū eſt qui de his gloriantur,quę nec ipſi nec alii intelligunt. Cui dici etiamnum poteſt, amice.ſepiæ atramentum effudiſti,& tenebris obſcuritatem iniecisti.hæc tua ſanè ſcripta præter Sybillam leget nemo.Heraclitus Epheſius nullo pręceptore uſus,Obſcuritatem affectauit in ſcriptis cum tamen poſſet rem perſpicue explicare. hinc Aenygmatiſtes dicitur,qui per Aenygmata loquitur.reſque(data opera) claras obſcurat. Deque obſcuris non obſcure differere difficile eſt. Vnde qui obſcura & abſtruſa penitus declarando profert in lucem, Cerberū (ut eſt in prouerbio)ab inferis extrahit,& quaſi ſpectanda proponit. Et aliàs omnis noſtra cognitio,multis eſt obſtructa difficultatibus, eaque eſt in rebus ipſis obſcuritas, & in iudiciis noſtris infirmitas.

O M N I M O D O.

Dictio hæc,eſt pręciſe ſignificationis.l.precibus ibi,ad te omnimodo eius pertinent ſucceſſio.C.de Impub.& aliis ſubſti.l. qui autem.§. ſi

quid,

quid,& ibi glo.ff.quæ in fran. cred. clem.i. ibi omnimodam iuriſdictionem,de fo.comp.l.omnimodo.C. de inoffi.teſta.

OPPIDVM.

Oppida forte ſic appellantur, quod eò opes homines conferant. Vel ab ope quod muniantur opis cauſa. Vel quod opere muniebant Mœnia. Beneuētum oppidum ita uocatum eſt, quia Græci ipſum prius Maleuentum uocabāt,mali Ominis argumentum,de quo ſuo loco ſatis.eſt etiam nouiſsime Rubi Campaniæ à quo Virga Rubia dicta eſt.vnde Virgil.

Nunc facilis rubia texatur fiſcina uirga.

Et Hora.

Inde Rubos feſſi peruenimus.

De Beneuento uero ibidem ſic.

Tendimus hinc recta Beneuentum:
Vbi ſedulus hoſpes
Pæne arſi,macros dum turdos uerſat in igne.

ORCVS..

Antiqui orcum,vrgū uocabant,quod is Deus fabuloſe nos maxime urgeat.quod Orcus dicatur tamen Hora.alibi ſic teſtatur.

Si metit Orcus.
Grandia cum paruis non exorabilis auro?

ORESTES,

Matrem occidiſſe fatetur,quippe quod & ipſa patrem occiderat ſuum. aliàs defenſionem peruerteret,niſi facti rationem attuliſſet,& nullæ (vt dicimus nos) iudicis fotent partes niſi in condemnando.l.proinde.ff.ad legem Aquil.

OTHO IMPERATOR

mollior fœminis.

Quod nec in Aſſyrio(inquit Iuuenalis)*pharetrata Semiramis orbe,*
Mæſta nec acciaca fecit Cleopatra Carina.

Is qui Galbæ in Imperio ſucceſſerat cum exta parum fœlicia vidiſſet ſacrificans,hoc prouerbio vſus eſt. *Cur me oportebat longis tibiis canere?* in eos qui ea faciunt, quæ ſibi ſunt inutilia.peſſime vixit, honeſtiſsime mortuus eſt. Imperium magno ſcelere inuſit,virtute maxima depoſuit.reliqua Tranquil. & Dion.

OCVLVS

pro eximio decore vſurpatur. nanq; aiunt hinc, quod Hiero,erat Siciliæ oculus. Et Adraſtus,militiæ.In oculis conſiſtit omnis phiſionomię perfectio.Oculi ſunt tanquā flores animæ. per oculos anima emicare dicitur.Animus in oculis introſpicitur.Oculus eſt cordis nuntius. Et cœleſtis iuſtitiæ,videt quicquid fit, etiam in locis diſertiſsimis.Oculus prudentiam,deſignat,vt manus fortitudinem. Oculos habere etiam vocat Hora. quià quæ videmus magis fidem faciunt, quam quæ audimus.Et oculis conniuentibus,aliquid permitti,dicunt noſtri,hoc eſt quaſi nō videntibus.l.iiij.ff.de manumiſsio. Vel tumentibus ſi aliquid appetamus. Oculus inſuper via eſt,ab oculi ictibus,vulnus delabitur, & in præcordia viri vias,iuxta illud.Si neſcis, oculi, ſunt in amore duces.Amor naſcitur ex aſpectu. Glauci ſeu Cerulei,doloſorū hominum.Et ſi formoſi fuerint in muliere,tota formoſa dicetur.Oculus rurſum mens eſt,manus appetitus animi. Oculi Lyncei acutiſsimi.ſunt etiam dolores oculorum puellæ Perſicæ dicebat Alexander filiarum Darij pulchritudinem videns. vnde ſibi oculos ademit Democritus, tanquam omnium malarū cupiditatum autores.Seres vero pretia rerum oculis æſtimant. Et Antonius in Senatu, ciuium, Senatorumq; cedē oculis deſignabat aliàs.Oculum in Apenini iugis amiſit Hannibal. Inq; pugna Cimbrica Sertorius. Oculus fructuarius,eſt flos vitis,fructum oſtendens.Et(aiunt vulgo)in hominis capite, dignitatem ipſius conſiſtere,reuerentiam in oculis cōtemplari, & in facie quidem maieſtatem quandam (factus enim eſt, ad imaginem & ſimilitudinem Dei)repreſentari.

OMNIS.

Syncathegoreuma eſt,hoc eſt ſignum conſignificatiuum,& uniuerſale,purum, ut quilibet, nullus,& ſimile,impurum uero, ſemper ubique nemo,nihil,nuſquam & nūquam,& reſtringi ſolet.l.inter oēs.ff.qui ſatiſda.cog.l. qui autem.§. fi.ff.de conſti.pe. non ſemper habens uirtutem uniuerſaliter operandi, ut dicitur in l. Iulianus. ff.de leg.iii.nanque locutus eſt Moyſes ad omnē Iſrael, & tamen maioribus tantum intelligitur. Item alibi legitur,& acceſsiſtis ad me omnes,cū tamen non acceſſerint niſi aliqui ex parte omnium.cætera ego met alibi ſatis.

ONESIMOS

Vtilis ſonat. Græce Ονήσιμος. Verba enim Pauli ſunt, ſic dicentis.obſecro te pro meo filio, quem genui in vinculis,Oneſimo, qui tibi aliquando inutilis fuit,nunc autem & mihi & tibi utilis.

OPICVS

Rudis & incultus dicitur, ab Opicis Campaniæ populis.de quibus alibi Iuuenal.

Et diuina Opici rodebant carmina mures.

OCIVM

Ocij non minus quā negocij habenda eſt ratio,

tio,ex quo multa mala docet. Maiores enim noſtri, nulla alia in re quam in honeſtia actionibus felicitatem eſſe putabant, in ocio autem degere infelicitatem maximam eſſe dicebant. Vnde ocio,condemnati,capite plecti debebant, Draconis lege,quam tamen ut aſperam & ſanguinariam correxit Solon. Ocium inſidias parat, dixit Pyſiſtratus in foro ambulantibus, iubens eis,aliquid facerent,id omnino uitantes. Hercu les ſapientiã propriam per totum terrarum orbem mar eque propagauit. Feras ſuſtulit. Tyrannos ad ſanitatẽ mentis redegit,homines ex ſerui tute in libertatem uindicauit. Libertatem muniuit legibus. Iuſtitiam fundauit.inuentor legum. Caſtigator uerborum,moderator actionum. is enim ſi uitam à laboribus abduxiſſet, ipſius loco Sophiſtam haberemus.immeritus qui Iouis ſit filius & appelletur.nec pulcher Athleta, qui ſine ſudore coronari contendat. Ocio marceſcere iactura temporis nil turpius, quo fit ut Caio ille maior moriens,non ab re ſi aliquando ſuo ętatis curſu nil dignum uita peregiſſet, conqueſtus eſt. Telluris inutile pondus, ocioſum poeta intelligit. moleſtumque ocium pedes podagrici. Diana rurſum Virgo dicitur, quod minime fuerit ocioſa. Ocia enim ſi tollas(inquit adhuc poeta) periere cupidinis arcus, ſicque Venus etiã apud Lucianũ, locuta Cupidini. Cur Dianã nõ feris nate? quia illã exequi(reſpondit)nõ valeo erraticam,fugacẽ, uagam,& Montiuagam. Ocij pœne erat infamia, conuicti uero tertio,honoribus mulctabantur. Et certe difficile eſt alere hominem ocioſum,multo difficilius totam domũ, omnium uero difficillimũ totum exercitum,dicebat Cyrus. Imò quod ſeruile eſt, delicate in ocio uiuere,tolerare labores uero,regium quiddam. Ocioſus non fuit Hãnibal,nec alij illuſtres uiri, Cęſar, Scipio, Marius, ideo magnum ſibi etiam nomen compararunt. Et ſi ignauia atque ſocordia uituperio digna eſt,eo magis laude prædicanda erit induſtria, & in laboribus alacritas. Annonam gratuitam miles comedere non debet. Nec manducabit (dicunt etiam noſtri) qui non laborabit. l. quamuis ff. de dam. inf. propter ocium, Capuę nulla eſt urbis forma. Corinthus deflagrauit. Numantia deleta eſt. Carthago euerſa funditus.& ociũ denique fregit M. Antoniũ. Vnde Chilõ ille Lacedęmonius, tria difficillima eſſe dicebat, iniurias tolerare, arcana reticere, & ocium recte diſponere. Eſt verum tamen, relaxationem quandoque fore neceſſariã, delaſſatumque ingenium,honeſto aliquo ocio reficere. nanque prima rum horarum diei partem meliorem. l. ii. ff. de verbo. ſi. negotiis ſeriis occupabãt Veteres, reliquas uero quæ ſupererant, cõuiuiis ludis ac iocis, abſumebant. Et vere(ut ille ait) ſi nunquam ceſſas tendere mollis erit, Quod caret alterna requie durabile non eſt. exhauriturq; natiua fęcunditas ſi citra intermiſsionem arua colantur ſeminaque illis mandentur ſemper, lętiorem uero ſegetem, uberioremque fructum producunt, ſi poſt frugum prouentum reſpirandi ſpatium, (ut fieri ſolet) et virium recolligendarum detur. Et (ut ſupra dictum eſt etiam) prouerbiũ fertur huiuſmodi. Rũpit funiculum qui nimium tendit. Nec ſibi aliud olim uolebat Vacuna illa Dea, quam hac de re, colebant Ro. homines, niſi ut ocio aliquo honeſto, animũ quoq; relaxarent. habueruntque hinc poſt grauiora ſtudia magni ſcriptores nõ nihil, in quo laſciuirẽt. de ſenectute. de febre quartana, de iniuſtitia, de capillicio, de Caluitio, de muſca, de Culice, de morbo gallico, de ſtultitia, de pulice, de talpa. Et ſi non indignus ſum ego non inter hos connumerandus, ſed ut aſſecla ſcribendus & nominandus, de duello, lingua Italica, deque aliis quã pluribus. quę ſub incerti autoris nomine circũferuntur pręter commentaria iuris, cum pontificij, tum Cæſarei, ſanè multa.

ODIVM.

Omne iudicium excęcat. Vatinianum magnum eſt (à populo enim ludis gladiatoriis olim lapidatus eſt. Vnde Catul.

Ni te plus oculis meis amarem,
Iucundiſſime Calue, munere iſto,
Odiſſem te odio Vatiniano.)

tamen dimittẽdum eſt, Iniuriaque remittẽda ab homine Chriſtiano, et inimico ignoſcendũ. Et nihilominus aliqui ſic liuore & odio ſunt obcęcati, ut minus uideant quam talpæ. Et ad odii propoſitum.

Oderunt peccare boni, uirtutis amore:
Oderunt peccare mali, formidine pœnæ.

hinc præcipimus & docemus auctoritate magis, hoc eſt perſuaſione quadam cuiuſdam excellentię de nobis. Imperamus autem, ui quadam, cum neceſsitate parendi. Illinc auditorem habemus ultro attentum, hinc facimus uel inuitum.

ORATOR.

Vt optimus eſt iaculandi artifex, non cui pharetra ſit gemmis diſtincta, & arcus quam maxime inſignis, ſed qui certiſsima manu, ſcopum ferit. ita ſummi Oratoris munus abſoluit, quiſquis quod vult perſuadet. Orator orando probatur, hinc ut philoſophus tacendo. λέγω. Oratores & hiſtorici dicũtur, qui res polyticas conſcribũt vel narrant. in Oratore inuentio diſponit, diſpoſitio docet, & eloquutio delectat. In Thucidide eſt breuitas, in Herodoto candor, in Demoſthene grauitas, in Lyſia elegãtia, et in Iſocrate ſuauitas. Oratorum genus, triplex. Atticum, Aſianũ, & mixtum, quod Rhodium eſt. Orator rurſum eſt qui rogat. exorator q̃ impetrauit. Cacozelus oratione ſoluta & delicata, ut Mecænas. Antiquarius uero, qui uoces priſcas & antiquas aucupatur. Fuit etiam Heraclitus qui σκοτεινὸς cognominatus eſt, ex quo omnia flebat, ob ſtyli & orationis,

orationis , obſcuritatem . Cicero eloquentior fuit, Varro eruditior. Orator debet eſſe ornatus eloquendo, facilis inexplicãdo, & potens in perſuadendo. Oratoris officium eſt vera loqui, iudicis vero mentem adhibere num iuſta vel iniuſta dicãtur. Orator multitudinis ſeruus eſt Diogenes enim in Caupona prandebat Demoſthenem prætereuntem inuitauit cui cum renuiſſet, tibi indecorum non eſſe reſpondit, cũ nulla dies prætereat, quin dominus tuus introueniat, populum intelligens, & de plebe ſingulos. Optima artifex eſt, qui pro cauſæ dignitate dicit idq; non peruulgata ſed exquiſita ratione facit. Eloquẽtia fuit Carneades rapida & violẽta. Critolaus tereti, & eleganti, Diogenes modeſta & ſobria. Cicero vim habuit Demoſthenis, copiã Platonia, & iocunditatem Iſocratis. Et ſi Orator ineptus fuerit, plures habebit dormientes, quàm qui auſcultabant. Oratio eſt imago ingenij vitæq; totius, inque orationis veritate magnum præſidium oratori. Et in orationibus pondus rerum pluris fieri debet, quam verborum cõcinnitas. in quibus etiam prolixitas, vt in epiſtolis breuitas laudatur oratione adhuc, potiſsimũ præſtamus, cæteris animantibus. qua ſapiẽs quoque à ſtulto diſcernitur. Facoſaq; Græce χαριεντισμος dicitur. Oratione rurſum varie afficitur quis, nunc grauiter ferens, nunc indignatur, ſæpe non credit, interdum admiratur. Blandaque habet ſuum venenum triplex, in voce, in ſcriptis, & in mente tamen. Caueat inſuper, Orator ne oratio ſit magno verborum inſtructa lenocinio, nulla ſubiecta ſententia, quoniam erit ſimilis Vulpi, quæ domum Hiſtrionis ingreſſa, cum ſingula eiuſdem inſtrumenta pertractaſſet perſonamque egregie ornatam offendiſſet, ò pulchrum caput dixit ſine cerebro. Oratio aliàs, quaſi furari videtur, adeo tacite in hominum animos ſurrepit & influit, vt eos quocunque velit trahat, & ab eis quod velit, extorqueat, vnde etiã Mercurius fur dictus eſt. Verum eſt, linguam nobis à natura datam fuiſſe non ad peſtem perniciemque hominum, ſed ad ſalutem potius. Oratio quaſi equus retrahatur, ne ſi os effrenatum habeat dicendi concita impetu ab aſino (vt prouerbio ferunt) excutiatur. Oratio eſt ſpecies quantitatis diſcrete. Optima rurſum quæ ita cõgruit rebus, vt componi veſtis, vt gladio vagina videatur. Oratio & ratio, arma ſunt hominis ferro acutiora. quæ ratio fonti, oratio vero riuo, inde profluenti comparatur. Vtraque communis ſocietatis generis humani, vinculum. Nuda & ſimplex (vt paulo ante dicebam aliter tamen) pulchrior quàm fucata, vt mulier nuda quàm purpurata. Vniuerſalis, cui præponitur vniuerſale ſignum, omnis. particularis, cui particulare, quidã. Indefinita, cui terminus communis, homo, hæres, filius. ſingularis quando nomen propriũ Titius. noſtriq; ſic dicunt, Bar. in l. ſi ita. nu. 1. ff. de lega. ij. vt ſermo præcipua mentis eſt imago, mens vero puriſsima eſſe debet, ſine dubio orationis puritas bono viro præſtanda eſt. Oratio olim Hieronymi Nigri, ſpirabat, & ſpirat (multiplex enim impreſſa eſt) Heroicam Maieſtatem. Imo tanta eiuſdem erat ex tempore, dum eſſet in viuis, vt ex ſcripto illum dicere credidiſſes. Dicendi (iterato dixerim) genera ſunt quatuor. Copioſum, breue, ſiccum, pingue & floridum. Ciceronis primum eſt. Saluſtij ſecundum. tertium Frontonis. Plinij Iunioris, vltimum. Stili dicendi duo. Maturus, & grauis. qualis in Craſſo. Ardens, erectus atque infenſus, Marci Antonij. Vtrunque Virgilius habuit. Orationem aliàs quæ friget, quæque actu vitaque & vigore caret. Nugas canoras vocat Hora. Eam vero quæ ſibi parum coheret, nec aliud ex alio ſequatur, vt Senecæ, arenam ſine calce vocabat Caligula. Et ſcopas diſſolutas Cicero. Vnde verborum tanquam hybernarum niuium increbreſcentem magna voce edidit Homerus. Oratio preſſa melior eſt, quam exuberans ac tumens non ſecus ac corpus, quod ſi preſſum ſit, ſit etiam ſanum neceſſe eſt, tumidum vero malis diſtentum humoribus. Dicendi adhuc duo genera ſunt, Gymnaſicos & Dogmaticos in priori vaga eſt diſputatio, in ſequenti aperta frons eſſe debet. & (vt ita dicam) ingenuitas neceſſaria eſt. Oratio eſt oris ratio. Conciliatrix maxime, humanę ſocietatis. mentis interpres. quę rurſum, ceu animal quiddã eſſe debet, ſuum habeat corpus, quod neque abſque capite ſit, neque pedibus careat, ſed habeat media atque extrema, ſibi inuicem conuenientia. eſt etiam oratio deuota mentis eleuatio ad Deum cum impetrandi affectu. eſſeque debet pura, humilis, & ſpei, ac fidei plena. Eius virtus impetratio veniæ. Augumentum gratiæ. Victoria inimicorum. Tribulationum ſolatium. & Paradiſi acquiſitio. Nec debet interrumpi tractatione rerum temporalium. Eſt etiam orandi ordo, primum humiliter ſe excuſare. ſecundo Deum ſuppliciter exorare. tertio in fine gratias agere. Oratio tria requirit vt exaudiamur. Salutaria requiruntur, ſine intermiſsione. & pro ſe. Orauit Chriſtus ante paſsionem, quod tamen fieri non debere nouerat, vt humanitatem oſtenderet, optarique aliquid ſecundum naturalem appetitum. vt oſtenderet rurſum velle noſtrum ſemper diuinæ voluntati ſubiiciendum. & nos ſemper confugere debere ad Deum, & ſemper orare debere. quo nihil melius, nihil præclarius, nihil laudabilius, & nihil denique Deo gratius. iuxta illud Euangel. quia ex vobis volens ędificare turrim, non prius ſedens computat ſumptus, qui neceſſarij ſunt. Dum enim in equuleo, Aurelianus Imp. Alexandrum Pontificem torqueret, nec reſponderet, interrogatus cur id faceret, quia oratione Chriſtianus (inquit) cum Deo loquitur.

OBTRECTATORES.

Diſmenidę vocantur ab Aeliano, de quibus nos

nos alibi ſatis. hniuſce nominis tunc tamen non recordati.

OBSECRATORIA.

Formula multiplex eſt, quod ſanè multis in locis videri poteſt, nnnc tamen aliqua tibi exempla afferam. & rectè hinc dictum putabis, ſi dixeria ſic. Obſecro te per amicitiam noſtram omnibus modis ſic agas ne iſthie M. abfuiſſe videatur. Fac me diligenter amicis commendes pręſertim illis vt ſcis, quorum cùm iſthic eſſem ſuauiſsima conſuetudine magnopere delectabar. Obſecro te per tuam immortalitatem quæ te tuoſque omues, haud dubia manet. Oro te per Chriſtianam chatitatem, per ſanctiſsimorum ſtudiorum communem amorem, per vtriuſq; famam &c. Rogo amare pergas M. tuum. Te rogo poſthac ne me tam inuidioſis titulis oneres. Te obteſtor, per tuum ſacrorum ſtudiorum amorem, per tuam pietatem Epiſcopo dignam, & per noſtram amicitiam. Te rogo vt M. tuum in amicorum tuorum albo aſcribere digneris. Per fortunas tuas, per liberoa oro, obſecro ne quid grauius de ſalute & incolumitate tua conſulas. Ego te plane rogo atque ita vt maiore ſtudio, iuſtiore de cauſa, magis ex animo rogare nihil poſsim, vt Oneſiphoro ſeruo tuo, (nihil enim mali fecit, quanquam ſuſpiceris, fueritq; tibi, iniuſtè accuſatus) ignoſcas, & parcas.

OBLIGATIO.

Obligatus ſeu obſtrictus, ſide aut fideiuſsione, vadatus aliàs dicitur, omnia obligatio (dicunt noſtri) eſt odioſa. quodque quandoque factum, quandoq; obligationem notat. factum, ſi ſtatutum dieat quem decapitari ſi fecerit duo homicidia. obligationem, pro duobus homicidiis. Fuſè Bal. in ſtatu. bomicidium, nu. 4. Obligamur hine quoque lege, honorario iure, neceſſitate, facto, re, verbis, re & verbis. l. obligamur. ff. de act. & obli. Obligatus quoque nodia vinculorum intelligitur. deſtrictus ſine. Eſt etiam obligatio naturalis, quando quis tenetur eo ipſo quod locuples fit cum alteriua iactura. l. nam hoe natura. ff. de cond. inde. quandoque habet originem ex conſenſu, vel ex pacto nudo, vel à iureiuraudo, vel ſi promittatur ei, qui alteri ſtipulatur. Et quandoque, cum ex maleficio quis obligatur ad pœnam. & fuſius vt per Bart. in extrauaganti ad reprimendum, in verbo denuntiationem, col. ij.

ORNO.

Ab hoc verbo, ornare, ornamentum, & ornatus deriuatur, ornatrices igitur Græci κοσμητας vocant, de quibua in l. legatis ſeruis, in §. ornatricibus. ff. de lega. tertio, ſunt etiam Veſtiſpicæ puellæ, quę veſtes dominę cuſtodiunt. Hinc Iuuenal. de Coſmetis.

ponint
Coſmetæ tunicas.

Et κοσμεω quod eſt orno, & κοσμος ornamentũ.

OSCVLVM.

Officiorum eſt. Baſium pudicorum. ſuauium libidinum. pro oſculo præbere manum inſolentię & ſuperbię ſignum eſt. Et longe magis ſi pedem, vt olim Caligula Pompeio. Quorum alterum tamen Epiſcopis facere licet, honeſtumque eſt, & Sacerdotibua, manum ſacram babentibus, alterum vero Pontifici Maxi.

OPPOSITA

Iuxta ſe poſita (dici ſolet) magis eluceſcunt. vnde Pictores tabulis vmbras addũt vt inſignins emineant. Et matronæ quædam callidę quo magis commendent oculis intuentium formam ſuam, per ſe egregiam, pediſſequas parum formoſas ſecum ducere conſueuerunt. Cætera ego alibi fuſiua.

O.

litera hęc, apud antiquos non erat in vſu, nec g. vel v. ω. vero, facit ſyllabam productam, & hinc μωρον ſtultum dicimus, per ω. ſcriptum. Et clamãtis vox eſt, iuxta illud Iugurthę. O vrbem venalem cito perituram, ſi emptorem inuenerit. Vel Hora. dicentis ſic.

O rus quãdo ego te aſpiciã? quandoq; licebit.
Nunc veterum libris, nunc ſomno & inertibus horis.
Ducere ſollicitæ iocunda obliuia vitæ?

Vel ſic. O neceſsitas abiecta naſcendi, viuendi miſera, duriſsimaq; moriendi. O ſpectaculum miſerum atque acerbum. O magnum atque intollerabilem dolorem. O grauem, acerbamque fortunam. O nomen dulce libertatis. O ius eximium noſtræ Reip. O caſum multis innocentibus calamitoſum, atque funeſtum. O nequitiam atque turpitudinem ſingularem. Et ſimile quiddam.

OPTIMVS.

Traianus vir optimus à Senatu iudicatus eſt. Vnde hinc Nũmiſma eius has habet literas. S. P. Q. R. optimo principi. Item P. Scipio Naſica. Et Cato ſapientiſsimus. Optimum eſt etiam, bene valere, formoſum eſſe, & diuitias habere nulla fraude partas.

OPES

Non tam amplas habeat quis, quàm iuſtas, &

(vt dicebam proximè) ſine fraude partas. Cinyras Cypriorum Rex, Veneris Sacerdos, diues, prouerbio locum dedit. Cynirę opes. Virgis famem etiam Græci ex ædibus eiicere ſolebant, dicentes, foras famem, intro diuitias atq; ſanitatem. Poeta lyricus tamen, Hora. aliter dicit. Stultitiam ſcilicet, patiuntur opes. Et Cice. quod fortunæ ludibria ſunt diuitiæ, potentia, & principatus.

OFFICIVM.

Si quæ officia in aliquem collata fuerint, eâ commemorare ineptum eſt. Officium eſt actio probabilis à cauſis honeſtis & vtilibus, natura duce orta. Inque eo colendo omnis vitæ honeſtas ſita eſt, & in negligendo turpitudo. Eſtq; honeſtum aliquod obſequium, ſicut homo officioſus, qui libenter ſeruit aliorum commodis, quod tamen quandoque capitur pro magiſtratu aut munere publico, vt apud nos, de offi. conſu. procon. & ſimilium. Officium rurſus ab efficiendo dicitur, ab eo, quod quæritur, quid efficere vnumquemque conueniat pro conditione ſuæ perſonæ. Et quaſi operificium. Et officium quod faciendum ſit, finis propter quod ſit faciendum. Calumniatoris eſt verba & literas ſequi. Iudicis, mercenarium eſt, & nobile, vt noſtri dicunt, nobile quandoque ius commune coadiuuat, quandoque impugnat. & not. in l. j. ff. de iuriſdi. om. iudi. Mercenarium quandoque deſeruit actioni, quandoque eidem repugnat. Officij ſui quiſque partem tueri debet, namque Iuno nuptiis præeſt. Mars bellis, Pallas diſciplinis. Vulcanus fabris. Neptunus nauigantibus. Et Iupiter omnibus. Dicimus etiam hinc vulgo, officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum. Iudex non impartitur officium ſuum, niſi requiſitus. Iudex lata ſententia, bene vel male functus eſt officio ſuo, officium Iudicis nullam præſupponit obligationem. Officium paternum eſt dotare filiam. officium aduocati eſt honorabile, procuratoris vile. Et huiuſmodi tabellionis. l. ſed & ſi quis. ff. quemadmodum teſta. ape. l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infec. l. iudex poſteaquam. ff. de re iudi. l. qui per colluſionem. §. fin. ff. de act. emp. l. fin. C. de dot. pro. l. poſt duos. C. de aduo. diuer. iud. l. ſi quis. C. de decu. lib. x. ſi Cice. ad propoſitum libro ſuo de officio, dixiſſet, melius feciſſet, quam dicere de officiis, ex ſupra dictis.

ORDO

proprie concilium eſt congregatio & Collegiũ. Et ars hominum, quæ nos ad fatalem ordinem trahit. Et ſine ordine aliquid factum dicimus per Satyram. Et quod in confuſo ordine nihil pulchre eſſe poteſt. Et quod eſt conſequentia, ſeriesq; rerum præcedentium, & ſequentium. Eſt amplius vt genitores imperent natis. Ignobilibus generoſi. Iunioribus ſeniores. Domini ſeruis. Potentiores imbecillioribus. & prudentes ignorantibus. Et quod omne inordinatum eſt confuſum. §. inordinatum, in auth. de hær. & fal. Vnde non debet poni carruca ante boues. c. nullus, vbi glo. de reg. iur. in vj. Et quod ſapientis eſt ordinare, atque in verbis, factis, & ſcriptis, ſe ordinate habere. Ordo ad conuenientiā quandam quod ordinat redigit. Et vnà cum modo materia temperantiæ eſt. Appius Claudius Cenſor libertinorum filios, in Senatu legit, iſq; ordo videbatur inquinatus indignis, igitur Conſules anni ſequentis in Senatu legendo obſeruauerunt, qđ à Cenſoribus proximis obſeruatum fuerat. Syntaxis à συντάττω quod ſignificat ordino, cōſtruo, nomen habet, inde Syntaxis (vt dixi) idest cōſtructio. Digerere eſt ordinare, vnde M. Varroni cura demandata eſt à Cæſare, voluminum digerendorum, & Bibliothecę. hinc fforum noſtrorum libri, in quibus leges digeſtæ, & ordine poſitæ ſunt. Ordo in Romana militia triplex erat, Senatorius ampliſſimus, equeſtris, & plebeus. idéq; quod ſtatus eſt, ordo, vulgo. Stæchades inſulæ, tres propter ordinem ſic ſunt nuncupatæ. Et quia Græci σοιχον ordinē dicũt. Imò bruta quędam etiam in ſuis quaſi ſtructuris & opificiis natura tamen, non ratione, certum ordinem obſeruant, vt aues, apes, & aranei. Et breuiter, quāquā bellum ordinata non quærat, nihil eſt tamen, qđ magis memoriam adiuuet quàm ordo aliâs. Itē nihil dulcius quàm quæ multo aſsiduo ac longo labore, nobis quęſiuimus, miro pulcherrimoq; ordine collocemus, quaſi in diligentiſsimi patrisfamilias domo diſpoſita videantur. Ab ordine deſcendit vulgata regu. quam noſtri ſępiſsime habent in ore, ordinata charitas incipit à ſeipſo. l. præſes. C. de ſerui. & aqua. Ordo dirimit cauſam ab ordine pendentem. l. Arethuſa. ff. de ſta. ho. Vbicunq; eſt prius & poſterius ibi eſt ordo. Ordo ponderoſus, vbi conſilium ibi ſalus, & prius conſilium quàm conſiliatum. Ordo eſt iudicij, de quo in l. prolatam. C. de ſen. & interlo. omni. iudi. Moſq; ſacri eloquij, triſtia ſemper lætis in ordine pręponere. Ecce exemplum. qui ſeminat in lachrimis, in exultatione metet. ſi quis prępoſterat ordinem temerarius eſt. Et qui ordinē non ſeruat, eſt ſicuti nocte in ignotis locis, errás, quique ipſam rerum naturam ſtare ordine putarunt, non errant pariter, quandoquidem eo confuſo peritura ſint omnia. eſt verum, quod ordo rationis potius, quàm verborum ſeruandus eſt, In ordine conſideratio ineſt, in conſideratione ſapientia. Denarrare etiam eſt per ordinem narrare, & ordinate dicere. Et ita edictum ordinatum eſt, dicunt adhuc noſtri, ordinem edicti ſequuti, l. idem Labeo. ff. de act. re. amo. l. ij. ff. de ſta. homi. arguuntq; ſæpe ab ordine rubricæ, & ab ordine literæ. l. prima. ff. ſi cer.

ctr.peta.l.quotiens.ff.de vſuf. Ordo rurſum in promotione ad dignitates & maxime ad Epiſcopatum,ſeruandus eſt more nautarum, qui nō ab initio nec ſubito gubernatorem faciunt, ſed pri mum omnia nautica exercent, & experiuntur officia.Non omittentes poſtremo ordinem eſſe quoque coniugatorum, uirginum, & continentium.

OPERAE PRECIVM

eſt audire, hoc eſt non perdet operam, ſi quis eſt,qui audiat. Sic Hora.

Audire eſt operæ precium. Et alibi ſic.
Sed tamen eſt operæ pretium cognoſcere.

OPVS

Obtrectatorū latratibus patet. Ingeniū quaſi vinum probantium.Opus uenenata carpitur lingua,& Scorpius uulnere arcuato contra nos qui ſcribimus ſemper inſurgit. Opus gratioſe excipi debet,curioſe legi,& memoriæ commendari, non infructuoſe. Eſt etiam opus culpæ, ſeruile, naturæ,peccatum ſcilicet, Mecanicum, & uitæ ſuſtentatio. Et Amuſſeatum,ſiue Muſiuū, quod nos muſicum vocamus. Albarium.Gypſo aut calce. Arenatum calce & arena.marmoratum marmore & calce.id tamen nec prætermittens,operario ſuaue fore,ſingula domi inuenire, decenter(ut inquit.Euripid.)diſpoſita. Et quod forma quæ dat eſſe rei, dat ei operari, ex quo ocio & deſidiæ non eſt indulgendum.Vnde terra fructificat,Cœlum illuminat,aquæ currunt, & purgant,Aer adiuuat & conſeruat, igitur & homo Deum benedicat, & operetur.

OVVM.

Mūdus uuo ſimilis eſt.alias pullorum uas (ut inquit Euripid.)hinc ortū prouerbium, ab ouo uſque ad mala, ab ouis enim auſpicabantur vete res cœnam,& malis finiebant. Item ouum ouo ſimile.Ouu prognatus eodē.Ouum adglutinas. Oua lunga & acuta marem edunt, rotundiora feminam.hinc Hora.

Longa quibus facies ouis erit,illa memento,
Vt ſucci melioris, & ut magis alba rotundis.
Ponere,nāque marem cohibēt calloſa uitellū.

Et ad propoſitum,multi ſunt maxime Monachi qui ouorum eſum in delitijs habent, excuſandi quia carnem non comedunt,niſi ęgri.Imò quod in cereali pōpa,olim ouum, primū eſſe ſolebat.

OSVS.

Nomina ſic in oſus deſinentia,vitiū habent, vt alibi diximus, dicemusq; rurſum infra loco ſuo,nūc tantū referā iſtud, quod religentem eſſe oportet,religioſum nefas,hac ratione,& quia re ligioſus ſuperſtitioſus dicitur, & hinc dies religioſi triſtes & infames, qui ēt nefaſti uocantur, & famoſus tutor, famoſa actio, & ſimile quiddam.§.ſuſpectus inſtit. de ſuſp.tut. l.non debet. ff. de dolo.

OLIVETA.

De his in l.i.ad fi.ff.de impen.in reb.dot.fac. adde nihil aliud eſſe niſi loca oliuis conſita.ſicut ficeta locus ficis conſitus, de quibus ēt in ſacris literis,ſic.Olivueta ueſtra,& ficeta ueſtra comedit eruca. & non rediſtis ad me dicit dominus.

OLEVM.

Oleum addere camino (ut eſt in prouerbio) non aliud eſt, quam addere malum malo, eſtque Flacci, inque detractorem quadrabit. hinc Horat.

Adde poemata nūc; hoc eſt oleū adde camino,

Vſum olei aliis, Ariſtæus inuenit. quod etiā & vinum ſimul,vulneribus ſauciati ſacerdos infundere debet,vinum iuſtitię ſcilicet, & Oleū miſericordiæ,C. omnis utriuſque ſexus, de peni. & re. Eſtque ad Olei propoſitū in Scythia palus piſcibus referta,ex quibus per ſerenum Oleū manat,in ſumma aqua tanta copia,ut colligi in naſa(autor Volateran.eſt)poſsit uſibus aptū.Fructus tamen induſtrialis eſt,quanquā oliua naſcatur.l.ſi eius fundi.ff.de rei uend.

ODOR.

Dictu mirum eſt,hocq; tantum referam quātum ad iſtud, quod odore arboris in Helicone monte Boetiæ naſcentis,necantur homines,alibi uiuunt, quod poeta lyricus lingua Italica ſic teſtatur.

L'un uiue ecco d'odor la ſu'l gran fiume.
Io qui di foco & lume
Queto i frali, & famelici miei ſpirti.

ORACVLVM.

Oracula dicta ſunt,ex eoque appellata, quod ineſt his Deorum oratio,qua Apollinis Socrates,philoſophus grauiſsimus ſapientiſsimusque fuit iudicatus.

OPINIO

Ea uocanda eſt quæ idoneis firmatur autoribus. Phantaſtica & abſurda, Saturnina. Opinio eſt cogitationis concluſio.Mediumque inter ſcientiam & ignorantiam. Opinionis amicus, Græce φιλόδοξος dicitur. Sique falſa fuerit,nihil eſt tam perniciosum hoībus, quā ea. Et ſi inueniatur apud probatos autores, oportet

S ſ 2 quod

quod inuenientibus etiam arrideat. Et ſi rurſum veritas opinionibus fuerit conſpurcata, non ſecus ac frumentum, cui cõſulum ſit lolium & auenę, cribro diligentię tutanda ac detegenda eſt. Et qui ita facit aurum in luto quęrit, vt D. Hierony. inquit.

ORIENS,

ſimilis eſt Deo, iuxta illud. Viſitauit nos Oriens ex alto. Lęuumq; Orientalis, mundi pars appellatur, dextrum Occidens. quod aſcribitur etiam conturbatæ menti diuinæ, ex quo occidere faciũ homines, & interire peccatis.

PROVERBIVM.

TAMETSI libellum conſcripſerimus nos, prouerbiorum, alia tamen nouiſsimè ſunt addenda, quę ibi non inuenies, natura enim ſemper (vt dicere ſolemus) nouas deproperat edere formas. l. ij. §. ſed quia. C. de vete. iu. enuclean. Et potiſsimum hęc, Criſpinus minimo me prouocat. natum ab eo qui alium prouocat ad certamen, eique minimum digitum porrigit. illum à ſe contemni ſignificans, quod eo digito poſsit eum peruertere. Hic niger eſt, hunc tu Romanæ caueto, ideſt improbis moribus. quaſi dicat. Caue ne in virum qui nigro ſit podice incidas. Tamdiu diſcendum eſt, quamdiu viuas. Summum ius, ęquitate eſt moderandum, qua vti potuiſſet & debuiſſet Manlius. Non putaram, ſtultorum eſt. prudentis vero futura proſpicere. Qui nimium emungit elicit ſanguinem. l. ſciendum. §. Illud. ff. de edil. edic. Non è quo vis ligno Mercurius, ideſt non quiuis idoneus eſt cõtemplationi. Notum eſt Lippis, & Tonſoribus, dicunt ſępe noſtri. Imò Hora. eſt. ſic formaliter idem ponentis. Seu Ariſtophan. in Pluto. quia omnia ſciunt quæ foris aguntur, curioſéq; exquirunt, ab aliis, qui eos inuiſunt ſe domi continentes. Vt canis à corio nunquam abſtinebitur vncto. in eos, poſtquam rem aliquam iucundam ſemel guſtarunt, qui difficulter ab ea auelluntur. Spóde, at propinquum eſt damnum. Sponſor enim fideiuſſor eſt. dicimus nos lingua Italica. Segurtà fatta, denaro pagato. Vulpis quæ laqueos effugit, & tendiculas, iterum non capitur. nos (rurſum) lingua Italica. Cau ſcotà, ſoffia in ſorà. Metiri ſe quemque ſuo modulo ac pede, verum eſt. vt id vitæ genus quiſque ſequatur, quod ſibi aptum ſit. Nil intra eſt oleã, nil extra eſt in nuce duri, in eos qui perſpicue negant, vel falſa prędicant. ex quo nil certius eſt, nihil intra oleam os eſſe extra duritiem. Aſello fabellam ſurdo. hoc eſt cum eo loquitur quis, qui non audit. Et fortaſſe cupreſſum ſcis ſimulare, in eum qui id quod vnum ſcit, ineptè & intempeſtiuè, quo vis loco inculcat. Superis & inferis gratus vt Mercurius. In eum qui omnibus eſt gratus. tametſi haud cauere poſsimus, ne aues ſupra caput volitent, poſſumus tamen & debemus, ne in capillis nidificent. hoc eſt ineptias refellere quas ſæpe noſtris animis ſuggerit diabolus. Temeſsis heros, in eos qui inutiliter lucrantur, is enim tributum ab accolis Locri exigebat, quam poteſtatem ſibi Euthimus Locrenſis arripuit, eumque coegit multo plura rependere, quàm prædatus fuerat in tributo exigendo, & vt fuſius Aelianus grauiſsimus autor declarat. Hęcq; ſufficiant. alij hincinde reliqua, & nos in d. Prouerbiorum opella.

POMPEIVS

Magnus appellatus eſt, quod res magnas ante ætatem geſſerit. Et Menogenes ab aliquibus, quod eſſet ſimilis Menogeni ſuo coquo. Et Agamemnon, quod mille nauibus imperaſſet, appellatus eſt. Et nihilominus in nauicula prope Aegyptum, & apud montem cui Caſsius nomen erat, occiſus eſt, & ab eo quidem cuius pater, ab eo in regnum fuerat reſtitutus, & in eodem loco ſepultus. Vxor eius Cornelia, filius Sextus erat. qui in Phrigia captus, iuſſu Antonij necatus eſt, poſtea pœnitentia ductus, ſalute eum donari iuſsit, ſed literæ tardæ fuerunt, & pœnitentia ſera Coſſ. L. Cornificio, Alioque Sexto Pompeio quodam. Bellum piraticum confecerat prius, Acilio & Piſone Coſſ. Et prius contra Cinnam & Sertorium, pugnauerat in Sicilia, atque in Africa, & in Hiſpania, admodum iuuenis, pericula ſuſtinuerat. Decretumq; etiam bellum, à Manilio Trib. plebis, contra Tygranem, Armeniæ Regem. Cętera Volateran. & Dion.

PHAETON.

Icarus & Phaeton, quia ardua petebant (fabula nota eſt) ceciderunt, iuxta illud Poetę.

Icarus Icareas, nomine fecit aquas.

Et Lyrici ſic lingua Italica dicentis pariter.

Phetonte odo che'n Pò cadde & morto.

Et pulli adulterini, Solis radios non ferentes è nido eiecti.

PRAECEPTOR

Epicurus qui Athenis hortos inſtituit hortorum pręceptor & magiſter appellatus eſt. Vitaque longa nobis magiſtra pariter, vt vitæ incommoda ferre diſcamus. Magiſtro etiam & præceptori de his quæ præſtitit habenda eſt gratia, eorum vero quę omiſit danda venia. præceptori rurſum dici debet ſi quis fru-

ctus

ctus ex meo naſcuntur agello, à vobis primum ſemen accepi. Nec aliter Poeta lyricus, lingua Italica ſic.

Onde s'alcun bel frutto
Naſce di me, da uoi uien prima il ſeme.

Et quia viua pręceptoris voce magis ęxcitantur adoleſcentes, quàm muta lectione magnę felicitatis eſt, in eum incidere, qui ingenio, doctrina, virtute, & eloquentia ſit pręſtans. Cuius non feliciſsima eſſe poſsit imitatio, integritate Xenocrates, Doctrina (rurſum) Ariſtoteles, & eloquio Demoſthenes vel Cicero. Optimum erit inſuper ſi Homericum illud carmen diſcipulis dixerit, quo magis ad ſtudia excitentur. Turpe foret manſiſſe diu, vacuumq; reuerti. Et ſi forte dicat quis Magiſtro non ſum vſus, quis dico, qui indecore ſe geſsiſſet, non excuſatur, quia magiſtram habuit naturam. Abſque Doctore tamen, nihil fieri ſeu intelligi poteſt. qui non vmbraticus, & imaginarius ſit, quoniam ab eo veritas nõ eſt exigenda, qui neſcire fateatur. præceptor Socratis in fidibus fuit Conus. Ciceronis Molon, & Philo. Demoſthenis Iſæus. Alexandri Ariſtoteles. Platonis Architas. Ariſtotelis Plato. Apollonij Thianæi Hiarcas. Etheoclis Regis, Chilo. D. Hieronymi Donatus Grammaticus, & Abbas Rogerius. Neronis Seneca. Cęſaris Vigilius. Euritus Herculis. Raynerius (ex noſtris) Bartoli. L. Planci qui Lugdunum condidit, Cicero. Numæ Pythagoras. Antigoni Perſeus, Philo, & Zenon. Achillis Phenix. Themiſtoclis Phriareus. Dionis Syracuſani Plato. Thimotei Iſocrates. Epaminundæ Lyſias. Archelai Euripides. Hannibalis Sillenus, & Solylaus. Catonis primi Ennius. Secundi Sarpedo, & Tyrius. Auguſti Apollodorus, Sperareus, Aſinius Pollio, Valerius, Virgilius, Horatius. & Pauli Apoſtoli, Gamaliel. pręceptor exemplo imitandus eſt, vt Paulus, Iaboleni præceptoris ſui. l. an manumittere. ff. de ma. vind. Et gratificandus. l. Aquilius Regulus. ff. de dona. Maiores voluerunt, præceptorem, eſſe loco parentis. Iuxta illud Iuuenal.

qui præceptorẽ ſancti uoluere parentis
Eſſe loco.

Et quod hac de re ſit honorandus, & reuereri debeat vt parens, exempla docent Traiani, & Alexandri. quorum alter Socratem, alter vero Plutarcum, maximis honoribus ſunt proſecuti, nec eos reuereri vt patres dubitarunt. Ille enim Plutarco vniuerſam vitæ rationem commiſit, iſte vero Socratem obuium habens, è curru deſcendit eumq; ſecum ſedere exegit. Quid quod erat hinc apud Ro. Magiſter officiorum, peditum, præſidiorum, equitum, peditum, & armorum. Magiſter noſter Chriſtus, docet veritatem, doctrinæ, iuſtitiæ, & vitæ. Præceptor, effigiator hominum dici poteſt, vt Prometheus, quippe quod ex imperitis eos multo labore, peritos reddat, & erudiat. Exemplaris tamen eſſe debet diſcipulis, & eis oſtendere viam, quæ ad bene beateque viuendum ſufficiat, & pręire aliis vt fugiant, quæ ipſi fugienda profiteantur. Vnde cum eodem tugurio ouem comedentes paſtores cerneret lupus (vt eſt in fabulis) propius accedens inquit. Quantus clamor vobis, & tumultus excitaretur, ſi in iſto facto ego deprehenderer? Nec ab re diſcipulorum delicta in præceptores refundi ſolent. vſque adeo vt Diogenes, cum vidiſſet adoleſcentulum laſciuientem, ac indecore ſe gerentem pedagogum illius baculo percuſſerit, ſuperaddens quid talia doces, aut ſic adoleſcentes inſtruis? præceptore etiam magiſtro, & cuſtode, primo anno opus eſt Tironibus ad militiam euntibus, quibus erudiantur. Et graue Martis opus, ſub ſe tolerare militiam magiſtro, aiunt. Et ad id de quo ſupra, quanti Chriſippum Carneades pręceptorem fecerit, ex eo liquet clicere, quod dicebat, niſi Chriſippus eſſet ego non eſſem. quanti Aeſchines, Socratem, ex eo, quod ipſe quoque Socrates dicere cõſueuerat. ſolus nos honurare nouit Aeſchines, qui nunquam ab eo diſcedebat: quod ego identidẽ dicere poſſum, de Horatio Lucio Callienſi nunc Iurecon. egregio, deque Franciſco Lazario Patauino, et de Clariſsimo Iurecon. M. Antonio Zabarellio, dum à primis adoleſcentiæ annis, me præceptore aſsidue vterentur, & ſuti operani nauarent, quos omnes tanta beneuolentia, amore tam ardenti, proſequor, quanta cuiuſque gratiſsimi hominis animus, debet. ad vnum poſtremo non omittentes, ſicuti me præceptore vſi ſunt ij, quod ita vſus ſum ego, Carolo Ruinio, & Hieronymo Butichiellio, præceptoribus meis ſapientiſsimis, quorum memoriam, non poſſum, non perpetua quadam beneuolentia colere.

PRAECEPTA.

Nihil eſſe poteſt in omni philoſophia melius, & fructuoſius, quàm præcepta vitę dare. Pręceptum, mãdatum, & interdictum, differunt. Interdictum ad peccata pertinet. Præceptum ad rectè facta. Mandatum ad medium hominem. Pręcepta tria fuerunt, moralia, cæremonialia, & iudicialia. Gręci υποτικας vocant. Triaque rurſum poſuit in Eleuſinę Cereris Tẽplo Xenocrates Carthaginenſis, Deos honorandos, venerandos parentes, hominesque non veſcendos carnibus. triaque ad idem ferre noſtri, vt vim atq; iniuriam propulſemus, parentibus, & patriæ, pareamus. l. vt vim. ff. de iuſti. & iur. l. veluti. ff. eod. aliter Epitectus, Philoſophus, duo obſeruanda fore, iniuriam ſcilicet tolerandam, & à voluptatibus abſtinendum. Eſt verum quod per præcepta longa eſt via, breuior & efficacior exemplorum. l. vt reſponſum. C. de tranſactio. §. ſed iſte. inſtitu. de actio. l. prætor, §. quotiens. ff. de collat. bono. §. hactenus. Inſtitut. de gradibus, Periander Corinthius

tamen, ὑποθήκας, i. vitæ humanæ præcepta etiam ſcripſit, & præceteris iram compeſce, exercitatio totum ualet. verba quę ſcripſit in tabulis Moyſes appellata ſunt præcepta, quæ etiam differunt ab inſtitutis, non ſecus ac à mandato & interdicto, illa .n. theoricā, iſta uero praxim reſpiciūt.

PARASITVS.

Paraſiti ab edacitate fameque canina, Moloſſici appellantur. Sic Comic. Canes enim Moloſſorum id eſt Epiroticorum generoſiſsimi ſunt. Item deriſores quidam, quidam uero flagrones. Illi à dicterijs ridiculis, iſti à flagris. Olim ſolēnibus in conuiuijs vmbræ. Non omittentes ex his Murem paraſitum eſſe, ut dicebat Diogenes. & Clyſophum egregium Philippi Macedoniæ regis, paraſitum & adulatorem fuiſſe.

PALLAS

Prouidentia intellectualis. Neptunus naturalis. A pallene inſula Traciæ, dicta, uel à Pallante Gigante, quem interfecit.

PATRICIVS.

De his in §. filiusfamilias inſtit. quibus modis ius pat. pot. ſol. erantque nobiles ro. ex ſenatoribus orti, quos numero centum inſtituit Romulus, de quibus etiamnum in l. fin. C. ubi ſe. vel cla. ſed (ut ibidem) ex patricij qui? non enim placet Accur. expoſitio. forte loquēdi formula erat, proque nobili ſenatorioque uiro ponitur id, ut exquæſtor exconſul, pro quæſtorio & Conſulari, & ut in prohe. Cod. In prin. Vel quod ſic is dicamus, qui Senatoriam dignitatem & patriciatus geſsit, ut illi quæſtoriam & conſularē.

PASCHA

In ſacris literis, multis ſanè capitur modis. Primo pro tota hebdomada. Secundo pro celebritate paſcali. Tertio pro hora comeſtionis agni paſcalis. Quarto pro quocūque cibo, durāte feſto paſcali. Quinto pro agno paſcali. Sexto pro Chriſto. Septimo & ultimo pro feſto epularum paſcalium.

PENATES

Dij, qui à quocunque domi colebantur, quique lares etiam dicebantur. de quibus Hora. ſic.

Ante larem guſtet uenerabilior lare dues.

Item.

Quod te per genium, dextramque, deoſque penates.

adde dici à penu, de quo noſtri ſæpe. Imò qđ tit. eſt. de penu lega. eſt. n. omne quo veſcūtur homines penu. Vel ab eo quod penitus inſident.

PENTAPOLIS

à numero ciuitatum in ea contentarum quæ ſunt quinque, urbs dicta eſt. pente enim quinque, polis uero, ciuitas dicitur. Græce πεντέπολις.

PAN.

Biformis filius Mercurij, ſermo verus & falſus. vt enim homo pingitur, ſermonem uerū ſignificat, ut brutū, falſum. Et quia alibi dixi ſatis, tranſeo. Vel ſi placet etiam addas, Pana dictum fuiſſe, quod fabuloſe uniuerſi Deus putaretur. quodq; ipſum ἐπίσκοπον vocauerit antiquitas. i. ſpeculatorem pecudum & armentorum. & amplius quod Deus erat Arcadiæ, eiusque fanū in mōtibus Nomils, vicusque ei proximus Malpea adiacens, ac ſi modulatricem dicas, quod fiſtulæ modos illic primus excogitarit. & poſtremo quoque quod πᾶν Græce, aliter omne ſeu totum ſignificat.

PAPIA

Ita à recentioribus vocatur. Ticinum ueteres, propter fluuium huius nominis, qui ei adiacet, mœniaque prętlabitur lambendo. Famoſa diu Longobardorum regia. Prius tamen ante horū ętatem, motu Germanici belli fuit Auguſti Cæſaris. Ibi Auguſtinus iacet, ſimul cum Luitprando rege. qui ex Sardinia illius corpus in urbe trāſtulit. clara etiam Boetio Seuerino, in ęde ſacra D. Auguſtini, de quo ſupra quieſcente, in cuius tumulo carmina hæc, inſcripta ſunt.

Mæonia & latia lingua clariſſimus, & qui
Conſul eram, hic perij miſſus in exilium.
Et quid mors rapuit? probitas me uexit ad auras:
Et nunc fama uiget maxima, uiuit opus.

Aeris clementia ſaluberrima. Palatio ingenti quod Galeacius vicecomes minor Mediolani extruxit, ornatiſsima, ubi etiam ſtatus equeſtris viſitur in medio foro ænea M. Aurelij, erepta (ut fama ibi eſt) Rauennatibus.

PARENTELA.

Hoc uerbo ſæpiſsime utuntur noſtri, eamque aliquando agnationem uocant. Sed uerbum latinum non eſt, & gentilitas aliàs appellatur. Et familiarum dignitas, quæ per maſculos conſeruatur, dicunt adhuc noſtri. l. i. §. fi. de uen. inſpi.

PARES CVRIAE

Dicuntur conuaſalli, qui ſunt Iudices, quando eſt cōtentio inter dominū feudi & uaſallum. ſi aūt ſit contentio inter ipſos cōuaſallos de feudo, dominus tūc iudicat. cap. Imperialem. §. pe. de prohib. ſeu. aliena. per Fed. in uſib.

PAPPVS

PAPPVS

Aemilij cognomen eſt iſtud.flos Cardui. Et auus. παππιν Græce eum ſic uocamus.Et Pappà dicunt ſiue potius balbutientes garriunt infantes, patrẽ vocãtes,vnde pappare poſtea,ideſt edere deriuare verbum videtur.

PAGANI.

vt etiam noſtri dicunt, opponuntur militibus, priuilegiatis in caſibus tamen à iure expreſsis, l. in fraudem.§.fi.ff.de mili.teſta.à pago ſic appel lati.ut ſtatim dicemus.

PAGVS

Villa ruſticana eſt ſeu plures domus ruſticanæ,non clauſæ mœnibus.Villa uero domus ruſticana,vnde(ut proxime dicebam) pagani dicti fuerunt ideſt non milites,de quibus noſtri ſæpe, & qui aliàs Gẽtiles dicebãtur,& Grȩce ethnici.

πολύς.

Ciuitas,vt ſupra pentapolis.

POLLEX

Prȩmere pollicẽ geſtus erat fauentis. Vñ Horat.

Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.

PASTINA.

Paſtinam inſtituit maritus, impenſaque eſt, quȩ ipſi(vtpote utilis,& neceſſaria)actionem parit,inquit Iureconſul.in l.diuortio ad fi.ff.ſol. mat.ideſt agrum fodi diligenter curauit.

PANTOMIMVS

de quo etiã noſtri in l. Titius in fi. ff.de ac.emp. & in l.patronus,& in l. ſi libertus artem.ff. de ope.lib.Saltator eſt.alibi Bathillus vocabatur.& Grallator.ſed prȩter cæteros erat inter hos Paris egregius Domitiano acceptiſsimus. de quo Iuuenal.ſic.

Paridem ludoſque reliquit.

Item.

Intactam Paridi niſi uendat Agauem.

alius tamen Paris Pantomimus,à Nerone occiſus eſt,quaſi grauis eiuſdem aduerſarius.

PARISIVS.

Galliæ tranſalpinæ ciuitas eſt,ut palam omnibus patet,condita à Iulio Cȩſare,Lutetia quoq; appellata à luto,quo maxime ȩſtate etiam abundat. Sed audi dictu mirum, quod Græce alias, παρρησίαν loquendi confidentiam dicimus.

PARRICIDIVM.

Vincire ciuem Romanum facinus erat. Verberare ſcelus.necare prope parricidium.Heſiodus,poeta lyricus à filiis Ganeo,& Thalete,interfectus eſt, & in mari proiectus. Et ſi tam magnũ ſcelus eſt parricidarum pœna Nerronis duplicari debuiſſet.hinc Iuuenal.

Cuius ſupplicio non debuit vna parari,
Simia,nec ſerpens vnus,nec culeus vnus?

hæc enim parricidarum pœna erat.fulius ego in l.Minime.ff.de religio.& ſump.fu.

PARVA SCINTILLA QVANDOQVE MAGNVM INCENDIVM SVSCITAT.

Adde ſimile,experientia compertum eſſe, ſic quam paruis initiis imò friuolis,quam ſæuiſsimas tempeſtates oriri. ſtantemq́ue in præcipiti leuem flatũ impellere. Et uino aſperſum deniq;, paruumq́ue dolorem,in furorem incitari.

PAPIRIVS.

Duo fuerunt Papirij,vnus qui Ius regiũ,ideſt leges Romanorum regum compoſuit, & in vnũ volumen redegit,atque corpus. Alter Iuriſconſultus,de quibus aliàs in l.ii.ff.de ori.iur.fulius. & Papiſios olim dicebant nõ Papirios.primusq; fuit.L.Craſſus Papirius,qui Papiſius uocari deſitus eſt. Et literam R. pro. S. inuenit Appius Claudius Centimanus,quia erat litera ſtrepitus. deq́ue his ego alibi ſȩpe,& multa.

PANNOSVS

dicitur ille, qui uilibus pannis, & craſsioribus incedit,ut ſȩpe noſtri dicũt,de pannoſo clerico, loquentes,maxime in c.ſtatutum in §.ſancimus, ubi glo.de reſcrip.in vj.vnde Iuuenal.

Frangere pannoſus uacuis ædilis Vlubris?

PANTHEON.

Romæ,olim erat veneris Templum, nunc S. Mariæ. Et ſic à Meretricũ Dea fabuloſa,ad Beatam Virginem delatum eſt.aliter tamen dicitur quod M.Agrippa extruxerit Ioui Vltori.Cætera Volateran.& alii q̃ de Ro.antiq̃tatibus ſcribũt.

PERSEVERANTIA

In una quaque re meo quidem iudicio requiritur,quia (ut vulgo aiunt)non una hirundo aut flos uer facit. non unum duellum, Torquatos atque Coruinos.non vna oratio Rhetorem, uel carmen unum,ſeu epigramma,poetam.nec unus actus habitum,ſed plures.

PALLOR

In ore ſedet, macies in corpore toto, inquit Ouid.

Ouid. Et alibi, palleat omnis amãs, color hic, eſt aptus amanti. ſed alibi exponitur pallor, ideſt timor, ab eo quod præcedit id quod ſequitur, timorem enim præcedentem ſtatim ſequitur pallor. ſic Iuuenal.

In quorum facie miſeræ, magnæque ſedebat
Pallor amicitiæ primus clamante liburno.

PRAESENS

ad abſentis differentiam dicitur, de quo alias in l. i. ff. de uer. ob. in princ. & in l. i. in §. ſi ſibi manus. ff. ad ſillania. illeque eſt qui oculis cernitur, ille inquam, qui uim poteſtatemque ſuã oſtendit & declarat, vnde Hora.

Cælo tonantem, credimus Iouem
Regnare, præſens diuus habebitur
Auguſtus, adiectis Britannis
Imperio, grauibusque Perſis.

PEDETENTIM

Omnia agenda ſunt non præcipitanter. quoniam (vt eſt in prouerbio) Canis feſtinans, cæcos parit Catulos. ſiue ſerius abſoluit qui nimiũ properat. hinc Græce dictum eſt. κατα ποδας βάσιν.

PALAM EST.

Sæpiſsime Iurecon. noſtri hoc aduerbio vtuntur. l. ſi fundus. l. ſi cum dotem. §. trãſgrediamur. ff. ſol. mat. l. i. in fi. ff. de concub. & alibi ſæpe vt dixi, nec aliud ſonat, quam id, de quo loquũtur, clarum eſſe, apertumque & manifeſtum, uſque adeo ut probatione non ſit opus. c. ueſtra de cohab. cle. & mul. l. emptorem. ff. de actio. emp. l. ſi uero. §. i. ff. qui ſatiſda. co. argumentum. in l. manifeſtæ turpitudinis. ff. de iure iu.

PATAVINVS.

Quia alij de Patauinis, deque Padua ipſa, præſtantiſsima cęterarum urbium, ante Romã condita, sb Anthenore Troiano, ſatis ſuperq; ſcripſerunt, & nouiſsime Bernardinus Scardeonius, Canonicus optime meritus, vir vndequaque ornatiſsimus, & omnibus numeris abſolutiſsimus adeoque charus Paulo. IIII. pontif. maximo, ut ſi diutius uixiſſet, ſperare potuiſſet ipſe, imo certus eſſe ſe ampliſsimo Cardinalium cętu cooptari, pauca dicam ego nunc, ne videar uelle noctuas Athenas afferre, ſiue Solis radios facibus Illuſtrare, ut aiunt. Et quia etiam alibi, diximus nos ſatis, & ſępe quidem. Troiei opus igitur, Anthenoris eſt Padua, vt ſupra. Et cũ à Lõgobardis capta diruptaque fuiſſet (Agilulphus enim rex eam incendio euertit) Patauini fugientes, Barbarorum uim atque potentiam & feritatem, imò tyrannidem, Venetias applicuerunt, eam partẽ incolentes, quam S. I. Braculæ vocant, ibique extrui duas eccleſias curarunt. S. Io. Baptiſtæ, & & S. Martini. Et Riualtum etiam ædificarunt. Patauinus præceteris fuit, Pedianus, qui Cynipã Hannibalis puerum obtruncauit, Caſsidemque quã ei dono dederat Hannibal L. Pauli Aemilij, Romanis reſtituit. Et Traſea qui, quia Neronem non audierat dum cithara caneret, nec uoci eius ſacrificauerat, aut quicquã eius generis approbauerat, timens occidi uenã ſibi ſecuit, & porrecta manu ait. *Hunc tibi Iupiter libertatis Patrone ſanguinẽ libo.* hic inque patria tragędiam egerat in ludis qui trigeſimo quoque anno fieri conſueuerant. Aliter tamẽ Corn. Tacitus. quod trucidatis tot inſignibus uiris, ad poſtremum Nero virtutem ipſam excindere concupiuit. Haud omittentes poſtremo, non paruam meruiſſe laudem, Patauinos in equeſtri militia, quippe qđ, Octauij Cęſaris tẽporibus, quingẽtos equites, priusq; maiores copias, Ro. miſerunt. quod vrbs ipſa (vt paulò ante dicebam) uetuſtiſsima ſit, bonarum artium ſtudiis floreat, Athenarum ęmula, & rerũ omnium copia in hominum vſus abundet, toti orbi innoteſcit, manifeſtumque eſt. igitur hoc memoraſſe ſatis ſit, & ad pręſens ſufficiat.

PATER.

Patri nihil gratius quam à filio ſuperari. qui uehementius filium ipſum amat, ſi acriter peccantem cohibebit. blandicię neque decent neq; proſunt. in quo tamen charitate primum natura nos deuinxit. Pater & mater hinc ſunt ſimulachra & effigies diuini numinis, qui liberos ad vitam produxerunt ex nihilo. Et ideo ſi rei neceſsitas Iuriſiurandi religionem poſtulet, per eorum ſanitatem & ſenectutem proſperam iurandum eſt, ſi viuunt, aut ſi defuncti ſunt, per eorũ beatam memoriã. Eſt etiam pater naturalis, legalis, & adoptiuus. Vel & fuſius, æterna generatione, redemptione, prædeſtinatione, creatione regeneratione ſacramentali, inſtructione fidei, adoptione gratiæ, et collatione gloriæ. Vel ſic. creatione, Deus. generatione, Carnalis. Donatione, pęnitentiæ. Fictione, adoptionis. imitatione, Dei. Et pater fiduciarius, qui præter naturalẽ, alius adhibebatur, in filio emãcipãdo. Et Diſpater, Saturnus pater, Iouis pater, nunc Iupiter. Et pater patrię, quo cognomento dictus eſt Auguſtus & Auguſti vxor Liuia, mr̃ patrię, & Nero, ſed Auguſtus verus erat pater, iſte hoſtis cum patriæ tum pietatis. Et Cicero primus fuit, hoc cognomine, appellari dignus. Imò quiſque princeps, ita appellandus eſt, qui ita uiuat cum ciuibus pariter & ſubditis. ut cum liberis pater. quẽadmodum huius ſanctiſsimæ & bene inſtitutę Reip. noſtrę Venetę Hieronimus Priolius. Et cęteri omnes faciunt. Sed ad propoſitum ſciẽdum eſt. quãquã patris & prolis minor unitas ſit, quã mariti & vxoris, qđ tamẽ nullũ magis apud Deũ, honorandum eſt ſimulachrum, quam patrem &

auum,

ſuum, ac matrem ſenio confectos, reuereri, quoniam tunc iiſdem honoratia, gaudet Deus, alioquin eos minime exaudit. Et quod in honorem patris aliquando munus gladiatorium datũ eſt. Et quod patres cenſores filiorum eſſe debent, cẽſorioq́ue ſupercilio uti (ut etiam pauloante diximus) ad eos cohercendos. Et quod patriſſare (ut etiã lingua Italica dicimus patrezzare, verbũq́ue atticum eſt) eſt paternis moribus filium patri ſimilem eſſe. Et quod omnibus hominibus (licet Vitellius Petronium, interfecerit. Demetrium Philippua, & ſupra quinquagiota Artaxerſes Perſa) eſt amaus liberorum vita. Et commune omnibus, ut laborent pro liberis. Et quod parentũ curam habere debemus, è contra, uſque ad mortem, vt fecit Chriſtus, quia dixit in cruce exiſtẽs, mulier ecce filius tuus. Et quod pater à filio, nõ ſecus ac filius à patre ali debet l. ſi quis a liberis. §. à milite. ff. de lib. agno. iuſtumq́ue ut parentes adiuuent liberos, & liberi patrem ſcuem. & quod cõmuniter talis eſt filius, qualis pater. Iuxta vulgatum illud Iuuenal.

Si damnoſa ſenem iuuat alea ludit & hæres.

Et quod pareotibus non eſt obediẽdum, ubi pietati obſiſtunt. Quorum teſtamẽtum denique huiuſmodi eſſe debet. Illuſtre patrimonium tibi uirtutis & gloriæ meæ relinquo, Craſſorum et lucullorum opibus præferendum. Caue oe degeneres. Memoratu quoque dignũ illud eſt. quod Ninus Aſiriorum rex mortuo Belo patre, in ſolatium doloris imaginem illius ſculpi iuſsit cui tantam exhibebat reuerenriam, vt ad eam confugientes rei, non ſecus ac olim ad aſylum Romuli, uel hodie ad eccleſiam, de quo etiam in l. ij. ff. de his qui ſunt ſui nel alien. iur. & in l. præſenti. C. de his qui ad eccl. confu. vbi nos multa in collectane. eſſent tuti. Et quod oportet patremfam. vendacem eſſe non emacem. Et quod ea cura eſſe debet omnibus, cogitandi non ſatis eſſe filios gignere, niſi dent operam etiam vt ii optimis moribus imbuantur, rite educentur, & bonarum artium diſciplinis operam nauent.

PRIMVS

De iis qui primi fuerunt rerum inuentores, quique primi aliquid egerunt, quod memoratu eſſet dignum, dixi ego alibi ſatis, nunc igitur (ea de re) breuius procedam, & dicam tãtum aliqua, quæ fortaſsis prætermiſſa fuerunt, quæ non omnia eadem hora ſcire poſſumus. Primos ludos ſeculares igitur poſt reges exactos inſtituit Valerius. Et Cicero poſt detectam Catilinæ coniurationẽ, pro roſtris à Catone laudatus eſt, & primũ pater patriæ appellatus. Põpeius primus ex victoria Mithridatica in urbe vaſa Murrhina inuexit. Aſinius Pollio primus, Romæ Bibliothecam publicauit. Serram ferream primus inuenit Talus ex Dedali ſorore genitus. Primus qui inſtituit editionem cẽſus fuit Seruius Tullius ſextus Ro. Rex. & Iulius Cæſar qui Britanniam ingreſſus eſt. Et omnium L. Piſo frugi cognominatus. Et qui declarauerit Saturni ædẽ Aerariũ Valerius Publicola. Et Cteſibius primus, q hydrãlicas machinas, ad aquas hauriendas inuenit. Prima Semiramis Eunuchos fecit. Primus Acilius Glabrio ſtatuam auream Acilio patri poſuit in Italia. i. auratam qui apud Thermopilas Regem Anthiocum ſuperauerat. Et Sylla primus morte mulctauit. Therme oppidum eſt, ubi primum comedia reperta eſt. Et L. Sylla primus qui corpus ſuum cremari mandauit, ante eum mortui ut nũc tumulabantur. Primas leges Romæ ſanxit Numa Pompilius. Primus Ancus Romæ reorũ Carceres, extruxit. Triumphator primus T. Tatius Sabinus fuit, Conſors Imperij Romuli fundatoris Vrbis. Primus Poſthumius militem donauit Corona aurea, quia primus etiam inimicos aggredi auſus eſt, cum Tarquinus Superbus in regnum reſtitui tentaret, qua ſolum Dij prius ornari ſolebant. C. Duillus ſuperatis hoſtibus maria primus triumphauit. Primus Ianus ædificauit templa Dijs, & inde etiam religioſe uiuere docuit. Ninus Aſſyriorũ rex primus fuit bellator, qui uim proximis cœpit inferre. Neptunus primus Afros curru iungere docuit. Et Caſtor ei equos adaptaſſe creditur. Amphyſtion Deucalionis filius regem agros, primus gentes collegit, unde poſtea Amphyctiones Græciȩ, conciliũq́ue dicebatur. Primus Numa Ianum clauſit. Tũc primum populus Ro. argento uti cœpit, cum Picentibus victis pax data eſt. Coloniæ deductæ, Ariminum in Piceno, & Beneuentum in Samnio. Medea prima capillorum tincturam inuenit. Parios primus Iambos oſtendit Latio Horatius. Et omnium primus ſacrificauit Gratiis Etheocles. primi Erithrei Biremẽ, fecerunt. Primus in ſeditionibus ad arma confugit M. Coriolanus. & primus inde occiſus eſt Tiberius Gracchus. primus omnium fabellas conſcripſit Heſiodus annia centum atque tribus, ante Aeſopum Phrygium. P. Malleolus matre interempta primus omniũ inſutus Culleo in mare præcipitatus eſt. M. Agrippa nauali corona donatus eſt. qui honos nemini ante eum datus fuerat. Siculi primi qui ſcripſerunt præcepta artis rhetoricæ Corax & Tiſias. Acilius Glabrio de quo etiam ſupra primus qui legem tulit de pecunijs repetundis, Aciliaq; uocata eſt. Noſtri tamen ponunt titulum, ad legẽ Iuliam rep. Seruius Sulpitius primus qui ſcripſit de rei uxo. actio. et nos quoque adhuc titulum habemus. Sp. Carbilius Ruga qui primo diuortium fecit. Horatius ob ſororem interfectam primus qui reus perduellionis factus ſit. Sicilia prima prouincia appellata eſt. Pẽtheſilea Amazonum regina primam ſecurim inuenit. Tarquinus priſcus primus Circum Romæ, qui maximus dicebatur, inſtituit. Hercules primus Olympiæ, Athleticam inſtitnit. primus Omnium Ariſtoteles bibliothecam inſtruxit regibus Aegyptiis.

ptiis. Antiqui Vortices per O pronunciabant, primus Africanus p E Vertices dixit. Lato Clauo, (purpurę enim veſtis eſt) Tullus Hoſtilius primus, è regibus Ro. vſus eſt. prima hiſtorię lex, vt vera dicantur. Roſtra nauibus primus addidit Piſeus. Primus latinas nũdinas inſtituit, Tarquinius priſcus. Liber pater primus Diadema inſigne regum inuenit. Primus libertatis Vindex olim in Ro. Rep. Brutus. Prometheua ſymulachra de terra primus formauit. Aſtrologiam docuit primus apud Aegyptios. è Silice ignem eduxit, uſum annuli inuenit. Primi Thyrreni Tubã inuenerunt. Danaus primus in Græcia puteos fodiendos oſtendit. Iaſon vero nauim fabricauit veliſque inſtitutis adire loca remota oſtendit. Primus Tullus Hoſtilius Iani Templum aperuit ad bellum, quod ad pacem inſtituit Numa, clauſum vt ſupra. Primus Archimedes Spheræ fabricator fuit. Elephantorum pugnam primus omnium Cn. Pompeius, dedit in circo. Mercurius primus Deorum nuncius. Lyſanias in Arcadia primus Iupiter appellatus eſt. Primus Moyſes diuinas leges literis explicauit. Primus Minos Cretenſibus. Luſoriam pilam inuenit Picus Auſonię rex. Primus ex teſtudine lyram adhuc Mercurius fecit. Synodus Nicena prima. primus Anicetus, natione Syrus, uetuit comam nutriri à clericis. Primus Antoninus pius. L. Verum fratrem (de quo nos ſępe docentes) conſortem habuit Imperij. Primi omnium creati Aethiopes, Deos coluerunt. Et primi inde etiam Ceremoniarum inuentores fuerunt. Primi Athenien. Mineruam erganem appellauerunt, Et Mercurios mutilos coluerunt. Primique bonorum Genio Templum dedicarunt. Primus Palamedes Teſſeras inuenit, quas in fortunę fano dedicauit. Ariſteus primus apium ac mellis vſum, lactiſque coagulum vſumque olei monſtrauit. Et omniũ primus Hercules, leonis exuuium, ſiue inſigne, geſtauit. Certamen Iſthmicum Theſeus in honorem Neptuni Olim primus inſtituit. Primus Mediolani Dux à Ladiſlao Cæſare Comes virtutum, factus eſt. Vbi Corradus primus, corona ferrea ornatus eſt. Et quam urbem poſtea Federicus primus Imperator vocatus Barbaroſſa, euertit. Primo genitus Frãciæ Delphinus vocatur. Hiſpaniæ infans, Neapolitani regni Dux Calabrię, Turcarum Muſtafa. Prima Gorgophones, ſecundo uiro nupſit, ante uero ſanctum ſolemneque erat à ſecundis nuptiis abſtinere. Sacads primus, pythicum cantũ Delphis cecinit. Ardalus Vulcani filius Muſarum cellam fecit ſeu cellas, quas Ardalidas vocant, quod tibiam Inueniſſe aiunt. Pythios ludos, in Apollinis honorem, Diomedes primus omnium inſtituit, Theodorus Samius ferrum fundere primus docuit, & ex eo ſigna facere. Primi omnium Chaldei & Indorum Magi, hominum animos eſſe immortales dixerũt. Primus L. Mummius, de Manubijs Acheorũ Iouem in Olympia æneum dedicauit. Amphion primus, Mercurio aram dedicauit. in Helicone primi omnium ſacra Muſis fecerunt, eiſdemque montem conſecrarunt Ephialtes et Otus, Demaratus Neræenſis, primus ex armatorum curſu palmã tulit. Primus Pan fiſtulę modos excogitauit. Pãphus primus omnium carmina in gratias cecinit. Et Glaucus Chius, qui ferri artẽ ferruminandi excogitauit. Prima pugna, contra gentes cæteras ſuſcepta quæ Athenienſium nomẽ nobilitauit, fuit Theſei cõtra Amazones. Et Hercules è Theſprotide Albam attulit populum, nec ab re ſi eidem magnus honor tributus eſt. Primus Neptunus, equitationem inuenit, vnde præter alia cognomina Hippius etiam appellatus eſt. ęs cõflare & cudere docuerũt primi, Rhecus & Theodorus, ambo Samii. Cain primus terminos poſuit. Enos primus inuocauit nomen domini. & imagines fecit, pro eo colendo. Et à primo homine literarum exordium cœpit initium. Primaque moneta in Latio, excuſſa fuit, Iani Bifrontis ligno parte aduerſa roſtrum nauis, habens, qua Saturnus (cũ ipſo enim pulſus fuerat regno) uectus eſt. Pecunia primum denariorum nomẽ à pecudibus, æſque primo ſignatum. Cętera ego alibi latis. fuſius, Polido. Virgilius, Volateran. Crinit. Lilius, & alii hinc inde.

P A R C A.

Inuida Parca nobis ingenium abſtulit candidum. Hieronymum Nigrum ſcilicet, cui certe, nec ſimilem forſan ſecla futura dabũt. Parcę tres fuerunt Clotho, Lacheſis, Ατροπος. hinc vulgatus verſiculus.

Clotho ferto colum, lacheſis net, et Atropos occat, ideſt abrumpit.

P E R P E N D O.

Genuinum verbum eſt Iurecon. maxime in l. ſi quis à liberis in §. i. ff. de lib. agno. barbare dictum vero, ut multi communiter loquuntur, pondero.

P A R R O C H I A.

eorum dicitur qui in eadẽ uicinia habitant, habentque noſtri titulum de parroch. ſed tamẽ habetu, quod aliàs. parochi Gręcia dicuntur, qui cibos & uitæ neceſſaria exhibent.

P I S C I S.

De piſcibus multi ſunt qui ſcribunt, præſertim Plinius, Iouius, ex recentioribus Bellonus, & Gulielmus Rõdeletius latius, ea de re tm̃ dicã ego, ne in Syluam ligna ferre uidear, id quod mihi memoratu dignum, uiſum eſt, piſcem ex mari proſilientem, ſe ad pedes Auguſti in Sicilia proieciſſe, portẽdentem ſibi ex hoc, ut aruſpices

dicebant

dicebant Imperium maris. Et quod, quanquam piſces muti ſint, aliqui tamen ſunt uocales vt ſcarus, & fluuiatilis porcus. Vedius Pollio etiam, Libertinus genere, Murenas in piſcinis alnit, quæ humana carne ueſci didicerant. Silurus peculiaris lacus Ilidis, quē efficit Nilus. ubi etiam Alabetæ Coracini, & Crocodili inueniuntur. Thunnus concitatus & celer, quod certo anni tempore, ſtimulum habent in capite, quo cōcitetur. Mullus piſcis marinus eſt, cuius Iuuenalis alibi meminit dicens.

mullum ſex milibus emit
Aequantem ſanè paribus ſeſtertia libris.

Et Rhombus. de quo idē adhuc. Incidit adriaci ſpatium admirabile Rhombi. Et Tyberinus lupus, ſic ab eodem rurſum uocitatus, Aut glacie aſperſus maculis Tyberinus. Nos lucium dicimus, à uoracitate, quia alios inſectatur piſces. eſt etiam Mugilis ridendus, quippè quod in metu capite abſcondito totum ſe occultari credit. Et Gobius q. exiguo paratur precio, vt Mullus (de quo paulo ante) magno. Vnde Idem.

Nec mullum cupias, cum ſit tibi gobio tantum
In loculis.

Mulli lingua Italica, Barboni, eſſe dicuntur, rubri coloris, quia ſic erant Mulli Ro. Calceamētorum genus, quos nos lingua Italica rurſum, mule uocamus, nigri coloris tamen. Amnis chalon, piſces habet, magnos & manſuetos, quos Syri ſacroſanctos aliàs ἰχθῦς putant, nefasqueeos violare. Helorus Fluuius item, alios, qui è manibus hominum cibum ſumunt. Acipenſer paucorum hominum eſt, vnde in aurem Scipionis aliquando inſuſurrauit Pontius, dicens cum multos ad cęnam inuitaſſet, vide quid agas. Et ad Tyberium redeuntes, ſciendum eſt, inter duos pontes captum, præcipuum locum tenere. Et ad Murenā. quod Craſſus, mortuam in piſcina domus ſuę ut filiam luxit. piſcis nequam quoque dicitur nullius precij. Narce ſtupefactor. Gręce ναρκη. Et quia L. Philippus & Hortenſius Piſcinas piſcibus refertas pręcioſiſsimas habebant, piſcinarij ab aliquo uocati fuerunt. Et piſcator, Magiſter liui, ideſt retis. ſicque eum periphraſtice Iuuenal. uocat.

Deſtinat hoc mōſtrū Cymbæ, liniqne magiſter Pontifici.

Non omittentes ultimo, quod Ichthiophagi piſcibus ueſcuntur.

PACIENTIA

Socratica laude digniſsima. Socrates enim odium aduerſus Melitū minime exercuit, neque vltus eſt Anitum, ſed animo magno erecto atq; excelſo clamabat. Anitus, & Melitus, Socratem de medio tollere poſſunt, lędere autem non poſſunt. Interrogatus rurſum, cur ſic vxorem litigioſam ferret, ut aliorum iniuriam ſuſtinere patiētér diſcam, reſpondit. Diogenes item cum neſcio quis, in faciem eius expuiſſet, Falluntur ait, qui dicunt te os non habere. Et Auguſtus cū quis ipſum tyrannum dixiſſet, ſi non eſſem reſpond it pariter, non dixiſſes. Sic æneas patria pulſus patiēter dixit ſocijs.

O ſocij grauiora paßi, dabit Deus his quoque finem. Et certe, pacientia nobis neceſſaria eſt ut voluntatem Dei facientes promiſsionem rep ortemus. Commune malorum omnium lenimētū.

PARABOLA.

Chriſtus loquebatur in parabolis, ne diuina ſecreta eſſent nota indignis. Vt fidelibus daretur occaſio fructuoſę exercitationis, in eiſdem explicandis, & ut diuinitatis perfectio doceretur inſenſibilibus.

PILA.

Pilę ludus, lippis & crudis, inimicus. q. vtriſq; quiete & abſtinentia cibi opus eſt. Vnde Horat.

Nanque pila lippis inimicū, & ludere crudis.

Ob cuius præſtantiā Ariſtonicus Caryſtius, ab Athenienſibus Ciuis factus eſt, ac etiam ſtatua donatus, ille enim eſt qui cum Alexandro ludere ſolebat. Et quanquam hęc ita ſint, habe tamē quod pila quoque tela Romanorum erant. Vnde Lucan.

Et pila minantia pilis.

Et Iuuenal.

vis certe pila cohortes.

Sceptrum rurſus dat Papa Imperatori, quo pie gentibus imperet. nudatum enſem, quo Chriſtiani hoſtes perſequatur, & pilam auream ad propoſitum, ut totum terrarum orbem pietate conſtantia uirtuteque regat Pilę luſorię inuentor fuit Picus Auſonię Rex. Et cum Iuuenibus conueniat ludus ille, pilam non ab re miſit Darius Alexandro Iuueni ann. xx. nato. Cui ipſe Alexander, reſpondit, ſe illam libenter accepiſſe, quippe quod ſibi ſui, totiusque orbis Imperium, promittebat.

PROROGARE.

Iuriſdictionem, dicimus nos, de quo in l. ſed ſi manente. ff. de pręca. & in l. i. §. & poſt operis ff. de no. oper. nun. & in c. p. & G. de off. de. verū ſcias, quod fiebat olim etiam Imperij prorogatio, & prouinciarum conſularium, in quinque nium Pompeio Hiſpania, Craſſo Syria, Cęſari uero Gallia & Germania.

POLIPHEMVS.

ab Vlyſſe obcęcatus eſt, is enim uerbis blandis, ſuauiſsimi uini poculum obtulit Poliphemo, quo exhilaratus, ab eo nomen eſt percontatus, ut ei gratias ageret, cui Vlyſſes, nemo mihi nomen

men eſt, ille nero ſomno profundo capitur. Vnde ſumpto ligno oblongo & acuto, oculum qui unus illi erat in fronte, Vlyſſes & ſocij eruerũt. Clamabat Poliphemus, conqueruntur à ſomno excitari alij, quibus ille, nemo me dolo obcecauit, ſi nemo reſpondent iſti, Iouis mala euitare nequis. Vnde Iuuenal.

Improbus es cum poſcis ait, ſed penſio clamat
Poſce ſed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam ſolers euaſit Vlyſſes.

P R I D I E.

Aduerbium eſt, & ſonat dies ante, lingna Italica hieri, quod tamen ignorauit Accur. in l. fructus ibi. pridie uindemias doti dedit. ff. ſol. mat.

P H E A C V S

Ex Corcyra virgine & Neptuno, à quo rapta fuit, naſcitur Phæacus, indeque Phæaci denominati. ex Phæaco Alcinous, qui Vlyſſem in Ithacam duxit, locus enim eſt, quem videns Cęſar dixit, malo hic eſſe primus quàm Rome ſecundus, quenq; tanquam nidulum idem Vlyſſes ſapientiſsimus uir immortslitati antepoſuit.

P I C T O R.

Egregius inter alios pictores fuit Parrhaſius, Apellis æmulus. & Nicias tantæ attentionis erga artem, vt ſæpe cibi obliuiſceretur. Et Serapion Antropographus, cognominatus, quod optime pingeret homines. Pęrſæ præter bella & cędes nil aliud pingunt. Fabio nobiliſsimo homini laudi datum elt qnod pingeret. Megalographia eſt pictura magni ſumptus, & magnarum perſonarum aut rerum figuratrix. Riparographon vero ſordidarum atque bumilium rerum. pictorum nobiliſsimorum opera imperfecta maiori admirationi erãt quã ſi perfecta fuiſſent. Picturam rurſus Antigraphicem appellabant priſci, receptaque ars ea eſt in Græcia, in primum liberalium gradum. Fuit etiam præter hos aliquando magni nominis Iotus Florentinus, & Simon Senenlis, de quo poeta lyricua, ſic.

Quando giunſe a Simon l'alto concetto,
Ch'a mio nome li poſe in man lo ſtile.

Pictores quaſi latiſsimos terrarum ſitus breui tabella demonſtrant. Spacioſiſsimasque mundi regiones ut Geographi faciunt in anguſto depingunt. Vnde etiam Proper. Cogor & in tabula pictos ediſcere mundos. Rubrica utuntur pictores, & materiarij fabri. i. terra rubra. Et Melino colore potiſsimum. i. candido. Zeuſis Polignotus & Timantes non plus quàm coloribua quattuor utebantur. Thronique Samio inuentio, Apelli ingenium, & Prothogeni diligentia aſcribi ſolebat. Reliqua Plin. Crinl. Volater. & alij.

P A X

Cogitanda eſt, amanda, & amplectenda, quia nullus elt triumphus clarior, nulla ſpolia opimiora. Certa & tutior, quam ſperata uictoria. Plena quietis & gratiæ. Ea nihil iucundius, dulcius, & felicius. Literarum ac ſtudiorum altrix. Sine ea periculum, pauor, & curarum officina triſtiſsima. Nanque ut hyeme iacẽt omnia & marceſcunt, vere autem reuireſcunt, ſic belli temporibus languent & intermortuntur ſtudia, pace vero reuiuiſcunt. Pax rurſum quãquam iniqua, bello æquiſsimo eſt potior. Munus Deorũ eſt, ubi ingens populi multitudo uiſitur, negotiaq; uaria, quòd ibi integra Reip. tranquillitas & pax conſeruetur, vt Venetiis. Qui Chriſti pacem nõ ſeruat, eam ſaltim ab ethnico diſcat. Pax eſt inquinata, demonum, & mslorum hominum. Simulata ut illa olim Iudæ. Ordinata amicorum, & inimicorum, quos amare debemus. Pax pectoris, pax temporis, pax æternitatis, pax ſpirirualis interna bona, & uera, quæ etiã pectoris appellatur. Aeternitatis in cœleſti patria. Item inordinata & falſa. Carnalis, & ſpiritualis interna. Hieruſalem interpretatur viſio pacis. pax męlior elt hominibus, quam bellum. primum gratiſsima muſis, & inimica furiis, delectatur procreatione ſobolis, & gaudet diuitijs. Arabes vrbes ſine mœnibus colunt, quod in pace maxime degant. Pacis ſuſceptæ ſimbolum eſt Bos coronatus præcedens. Pax naturæ & fęlicitatis elt, Bellum neceſſarium et calamitatis. & Solomon qnoque pacificus ſonat. Et nere ad fęlicitatem comparandam legibua iuſtitia er pace, nihil homini utilius. Templum pacis magnum hinc extruxit Veſpaſianus, poſt uictoriam Hieroſolimam. Caduceus in nùmmiſmatibus pacis ſimbolum elt. Pax finis eſt belli et diſcordiarum. Imò (quod ſcitu dignũ eſt) Sultn Scelin, lingua Turcica, principem pacis ſignificat, cum tamen ſit ſemper in Bello, inſidiasque ſtruat ſemper Chriſti fidelibus. Qni aliàs à noſtris Irenarcha uocatur, titulum habentibus ob id de Irenarch.

P A L V S

Eſt aqua profunda, & late diffuſa. Mæotida quam efficit Tanais &'in põtum diffunditnr.

P H R Y N E.

Meretrix erat, & ſcortum nobile, quæ accuſata formæ præſtãtia abſoluta elt. Theſpienſi patria, iudiciumque capitis erat, ab Hypperide oratore defenſata, deque ea Hora. alibi ſic.

Gaude ſorte tua, me libertina neque vno
Contenta Phryne macerat.

P O N S.

Aemilius, qui etiam dictus eſt Milnius à M.

Aemilio

Aemilio Scauro in via Flaminia extructus eſt,dũ eſſet Cenſor,diſtatq; vltra primum ab vrbe lapidem.& de quo ſic Iuuenal.ait.

Cum tibi uicinum ſe præbeat Aemilius pons?

PERFVNCTORIE,

aduerbio iſto vtitur Iureců.In l.aut qui aliter, in §.j.ff.quod vi aut clã.& intelligitur uegligenter, non bona fide nec ex animo.ibi tñ negatiua deficit. dicit enim non ſemper videtur clam feciſſe, ſicq; tex.reſtituendus eſt.non ſemper non videtur clã feciſſe.duęq; iſtę negationes, affirmabũt. l.duobus.ff.de ver.ſig.Et eſt ſenſus.ſi quis denuntiauerit ſe opus facturum clam feciſſe videbitur, ſi poſt denuntiationẽ fecerit. Et non ab re ſubiicit,quia denuntiatio diem & horam, complecti debet. Imò quod neq; perfunctoriè, & obſcurè ita fieri debet,neq; ita arctari aduerſarius,vt intra diem occurrere ad prohibendum non poſsit.

PEDAGOGVS.

Iſtud hominum genus imperioſum eſt.Ferula vice ſceptri erigunt vt vulgo dicitur criſtas & intumeſcunt. Imò ſeuientes, ſtultitiam potius quã Grãmaticã docent. vt plurimũ puerorũ ſtupratores.Atillus M. Antonij filius, ex Fuluia, à Theodoro pueri pedagogo,Auguſto Cęſari proditus eſt.Sic Cęſarion ex Cleopatra,à Rhodone. Nec ſecus Phaliſcorũ filij,qui Camillo eos obſidenti,à pedagogo pariter(hiſtoria nota eſt)proditi fuerunt.

PATERNITAS.

Idem eſt Latinis paternitas,quod Gręcis πατρία. gens ſcilicet & familia,aliàs gentilitas vocatur,noſtri vero agnationem dicunt,& de familia alibi in l.pronuntiatio,in §.familię.ff.de ver.ſig.

PAROCHVS

Conuiuator eſt,& Cœnæ pater.qui ſalem lignaq; legatis etiam præbebat. Hinc Hora.

Proxima Campano ponti quæ uillula tectum
Præbuit,& parochi,quæ debent,ligna ſalẽq;.

Item alibi.

In primis Lucanus aper,leni fuit Auſtro
Captus,ut aiebat Cœnæ pater.

Et alibi.

uertere pallor
Tum parochi faciem nil ſic metuentis,ut acres
Potores.

PEDESTER.

Muſæ pedeſtres ſunt verſus & carmina quibus vtuntur Poetæ in Satyris. Similia orationi ſolutę.ſic hiſtoria pedeſtris dicitur. Oratione ſoluta conſcripta. Vnde Hora.

Quid prius illuſtrem Satyris Muſaq; pedeſtri?

PETILLIVS CAPITOLINVS

Is eſt,qui lege Iulia peculatus accuſatus, corona è Capitolio ſublata, iudicio abſolutus eſt, ergo merita cum demeritis cõpenſanda? de quo tamen Hora.ſic.

mentio ſi qua
De Capitolini furtis iniecta petilli
Te coram fuerit,defendas ut tuus eſt mos.

PROHIBEO.

Verbum hoc quo ſæpiſsime vtuntur noſtri, ab alio verbo inhibeo,plurimũ differt.namq; prohibemus ne quid fiat cum res integra eſt. inhibemus veto,ne ceptum perficiatur opus.

PAVPERTAS.

Paupertas dura res eſt, nec amatur ab vllo, ſi ametur tamen,tuta,ſecura eſt, expedita, libera, & iucunda deniq;. Imò quod multis vtilis fuit, ad ſalutem,nulli inutilis.multoq; melior eſt paupertas libera,quàm ſerue diuitię,quam nullus auri pallor,nullus purpuræ gẽmarum fulgor, perturbat,ſeu animum dimouere poteſt.Tamen ſine opibus nuda eſt virtus,vt corpus ſine amictu, vt gladius ſine uagina, aut ſine ſagitta pharetra.perdita pecunia(ait ille)fidem perdidi. Inopi non creditur. ſi iuret eſt periurus. eius ſenſus ſtultitia eſt.eloquentia temeritas.nec fieri poteſt aut non facile,quod quis res præclaras agat, cui opes & diuitiæ deſunt. Opes rurſum hominibus ſunt honoratiſsimæ.Et habent maximam potentiam inter homines. Nobilis vir ſi pauper ſit nihil eſt. Pauperes omnes amici fugiunt. Si clari ſumus natalibus opum indigi tamẽ, generis ſplẽdor perit. Vitium habet paupertas, docet enim virum per indigentiam mala.inopia illiberalitatẽ & maleficia gignit.Egeſtas excutit pudorem, & ſi adiungatur fama(dura enim(vt dictum eſt)& grauiſsimum onus)grauior fit & durior. Magna eſt etiam animi paupertas ignorãtia. Et ideo nihil habet infęlix paupertas,durius in ſe,quã quod ridiculos facit homines. Neq; enim cantare ſub antro Pierio,Thyrſum vt poteſt contingere, ſæna paupertas atque æris inops, quo nocte dieq; corpus eget. Nobilem facit inhonoratum, claru inglorium reddit. Illuſtres genere, deprimũtur potius quàm extollantur.Nihilominus (vt dicebam prius) paupertatem veteres coluerunt, pauper fuit L. Paulus Aemilius.& Val.Publicola, & Cincinnatus, & M. Por. Cato. Et alij quam plures.Cantabatq; ſic Catul.

Diuitias alius fuluo ſibi congerat auro,
Me mea paupertas uitæ traducat inerti.

Et Hora.

haud mihi uita

Eſt opus hac ait & ualens me ſylua camuſq;

Tutus ab inſidiis tenui ſolabitur eruo.

Opulentia delitias, deſidiam, ſeditiones, rerum nouarum, ſtudium parat. paupertas ſapientiam inuenit. Felices pauperes ſi ſua bona norint. Cātabit vacuus (vt Poeta inquit) coram latrone viator. Theognis in ferēda paupertate ſimiliter molliſsimus erat, infinitum quærendi ſtudium inſectabatur, & magnopere reprehēdebat. Vñ Hora.

Denique ſit finis quærendi, quoq; habeas plus,

Pauperiem metuas minus, & finire laborem

Incipias.

Melius eſt ēt hominibus, pauperē bonū, quā malum & diuitē. Et malit quiſq; eſſe pauper & iuſtus, quàm per iniuriā locupletari. Galarę pauperes cuſtodes corporis eligūt. Pythagoras Samius (& cum hoc finio) contemptis Demarathi patris opibus, totum fere orbem diſcendi ſtudio peragrauit, inq; ea Italiæ parte, quæ tum magna dicebatur Gręcia conſedit vbi populum luxuria difluentem, ad frugalitatem, matronas ad pudicitiam, iuuenes ad modeſtiam, reuocauit, inq; tanta ob id hominum admiratione fuit, vt ex eius mortui domo, templum fecerint, eumq́ue pro Deo coluerint.

PHILAVCIA,

Eſt aliqus gratitudinis portio, ſua quenq; bona noſce, non quemadmodum nouit Narciſſus, cui ſua philautia fuit exitio. non tanta igitur in aliquo eſſe debet, (quod tamen fatui quidā non faciunt) vt ſibi diſplicere non poſsit.

PARIES CRATICVS

de hoc habetur in l. ſi fratres, in §. in cōem riuū. ff. pro ſo. nec aliud eſt, niſi paries, (vt dictū fuit) lignis ſeu cannis directis & tranſuerſis, intextus. Et licet ibi concraticum, dicat Codex quotidianus, quem habemus prę manibus, idem eſt tamē. Imò quod nec craticum dicere debemus, vt quidam dicunt, ſed (quia ita legitur, in pandectis florent.) Craticium.

PHARISEVS

Phariſei enim erant Iudęorum religioſi, ab illis diuerſi, habitu obſeruantia & cultu, uſq; adeo ut Phariſęus non aliud ſonet quàm diuiſus.

PROGREDIOR

hoc unum tantum ad huiuſce uerbi propoſitum dicam, quod qui non progreditur regreditur, quodq́; exercitatione perpetua uirtutis, & doctrinæ opus eſt. nec ab re Gymnaſium huic libello noſtro, inſcripſimus, quod nihil aliud ſonat, quā exercitationem adoleſcentibus quàm maxime neceſſariam, ne regredi uelint, & non (ut dictum eſt) progredi.

PROSPERITAS

Nihil enim homini quid, tam proſpere fauſtumq́ue, ac felix (ut dici ſolet) eſſe poteſt, quod non aliquid difficultatis habeat. Vnde Iuuenal.

ſed quæ præclara & proſpera tanti

Vt rebus lætis pars ſit menſura malorum?

PAVIMENTVM.

Ad propoſitum pauimentorum ſciendum eſt quod picta primū, poſtea lithoſtrota facta ſunt, teſſellatis lapillis ſtrata. Opus amuſſeatum quoque dicitur, ſiue muſiuum, nos Moſaicum lingua Italica uocamus. Aliàs teſſeris, ideſt quadratis, & ſcutulis, ideſt rotundis à ſcuti figura quandoque fit, unde equus hinc ſcutulatus dictus eſt, lingua Italica pomolato. Et quādoque etiam fruſtis exagonis apum ſimilitudine, quorum cellæ in aluearijs fanis diſtinctæ ſexangulæ ſunt. Eſt quoque pauimentum ſpicatum ad ſpinam piſcis. & ſubdiale, quod Græcorum inuentum fuiſſe tradunt.

PARVVLVS,

quia alibi dicitur quod paruulis plerumque reuelantur, quæ ſapientibus ſunt abſcondita. Sciendum adhuc eſt etiam, hoc caſu, quod paruulus trifariam tribuſq́; modis dicitur. Aetatis, imperfectionis, & innocentiæ. & quod ſimile noſtri etiā ponunt, ſæpe reuelari minori, quod maior ignorat. c. eſto. ad fi. xcv. diſt. Specu. in §. nunc tractemus. nu. 8. de aduoca.

PROTEVS

humani animi uarietate gaudent, ideo Ceres, Aegypti rex, à Græcis Proteus dictus, qui ſe in uarias uertebat formas hanc ingenij & animi (ut dixi) uarietatem ſignificabat.

PRETEXTA

hæc enim erat triumphantium, & magiſtratuū Veſtis, toga uero uiliorum. Et pretexta purpurata. Vnde Iuuenal.

Vt rebus lætis par ſit menſura malorum?

Huius, qui trahitur, prætextā ſumere mauis?

An fidenorum, Gabiorumq́; eſſe Poteſtas?

PRESTIGIATOR

Quis iſte nā ſit oībus innoteſcit, uerū adde, ꝙ pilarius ēt appellatur, & uētilator, quippe ꝙ pilulas ſiue ſpherulas adeo celeriter uētilat (qđ his diebus, uidimus in foro proprijs oculis) ut à ſpectatoribus non facile deprehendi queat.

PETRVS

PETRVS

Apoſtolorũ princeps Romanæ eccleſiæ, qui prius uocabatur Simõ, poſtea Petrus & Cephas, dixiq́ue alibi ſatis ſupra adiicientes, nunc quod ab eo traditum eſt, debere ab omnibus cuſtodiri.c.fin.ij.diſt.

PRAEVIDERE, PROVIDERE, PERVIDERE.

Differunt, quoniam primũ eſt ſapientis.ſecũdum diligẽtis.tertium uero impotentis. Peruidere enim eſt parũ uidere, ut hij qui oculis emiſſitiis ſunt formati, uel Lippi. hij enim communiter parum uident.

PODAGRA.

Ocium moleſtũ eſt pedes podagra laborantes. Cui morbo Medela, remediumq́ue optimum eſt ac ſalutare, paupertas, uel neceſsitas, uel uoluntas, illam nobis afferat, à principe tamen, ferenda patienter. quia (ut prudenter dicebat Septimius Seuerus) caput imperat non pedes. ut frenum in domito equo eſt tamen, ſic eſt podagra magnis uiris potentia & opibus faſtu atque ſuperbia indomitis.

PERSAE.

Dolores oculorũ puellæ Perſicæ, dicebat Alexander, victo Dario. in Perſide enim pulchritudo fœminarum excellit, uidereq́; Reginam & filias captiuas, declinabat, ut Iulianus & Scipio, aliàs, ne cupiditate frangeretur.

PAVLVS

Apoſtolus, uas electionis dicitur, tuba Euãgelij, rugitus leonis, tonitruus gentium, flumẽ eloquentiæ chriſtianę, qui profunditatem ſapientię & ſcientiæ Dei magis miratur quàm loquatur. Et ideo, ſi ſtupet ad myſterium, & de quo diſputat ineffabile confitetur, quanto magis nos uermiculi & culices, ſolam debemus ſcientiam inſcitiæ noſtræ confiteri.

POLLINCTOR

Is ſane dicit̃, qui cadauer ſepulturæ ſiue ad ſepeliendum portat. Libitinarius uero, qui funus uẽdit. Hinc Iuuenal.

Quis facilè eſt ædẽ conducere, flumina portus,
Siccandã eluuiẽ, portãdum ad Buſta cadauer.

PETITIO.

Peti non debet niſi quod fas ſit & honeſtũ, unde Themin Deam priſci eſſe putabant, quæ hominibus hoc ipſum pręriperet, non peti, niſi qđ fas eſſet. Petere etiam aliquid magnum ab eo, de quo ſe bene meritum putet, graue eſt homini pudenti, ne quod petit exigere magis, q̃ rogare, & in mercedis potius quàm beneficii loco, numeratur. Petitio aliàs (ut noſtri dicunt & bene) à libello differt. libellus formam habet, nõ petitio. Peti quoq; debent quæ ad ſalutem pertinent, perſeueranter & pro ſe ipſo. et cum aliquid petimus, modum exaudiendi committamus prudẽtiæ eorum à quibus petimus, ut mulieres illæ a Chriſto petentes, quando dixerunt, ecce quem amas infirmatur. Si petitio indecora fuerit camelus ſaltitabit, ſi inepta petens hircum mulgere dicetur. Qñ petitur etiam aliquid à principe, ſumma cum ipſius, ſuiq́ue nominis laude, peti debet, nec abſq; ratione eius auxilium implorari. præſertim, qñ quis petit filij mortem uindicari, , ut ab Agamẽnone Hecuba, aduerſus Polyneſtorem, Thraciæ Regem, à quo filius neci datus fuerat, & in mari proiectus. quia ſic pulcherrime docet Euripi.

O domine o maximum Græcis lumen.
Obtempera, porrige manum huic anui
Vltricem, & ſiq́; nihil ea eſt, ſed tamen.
Boni enim viri eſt iuſtitia auxiliari,
Et malos punire vbique ſemper.

Et ad propoſitum dicunt noſtri. ubi ſunt iſta uerba, ſummarie procedas de plano & ſine ſtrepitu iudicij, ꝙ libellus non requiretur, ſed qualis qualis petitio. c. afferte mihi gladiũ, de ꝑſumpr. ibi, filius meus uiuit. & in euangel. adulteræ. ubi eſt mulier qui te accuſat. Et quod petitio contra naturalem rationem non debet admitti, ſi actor uelit ſibi inſtrumẽta edi ad intentionem fundãdam. de quo in l.i.ff. & C. de eden. ubi ego multa. Petitio inſuper eſſe debet humilis, honeſta, rationabilis, iuſta, & poſsibilis. Nec aliud à Diis petendum, niſi bona mens, animi, & corporis ualitudo, & (ut ille dicebat) mens ſana in corpore ſano.

PATRIA

Sic à latinis dicta eſt, à Græcis πατρίδα. πατριὰν uero familiam uocant, & paternitatem. de quo noſtri aliàs in t. pronunciatio. in §. familiæ. ff. de verbo. ſign. Patrię charitas maxima eſt, nec phas utcumq; in cauſa ferrum ſtringere. nanque Themiſtocles, & Ariſtides quanquàm exules, illi magno adiumento fuere. Nec Lacedęmonius ille Rex aliàs, exul pariter pręter meritum, de patria quidem q̃ri ſuſtinuit. iuſtiſsimumq́; dolorẽ auctoritati, & reuerentię maternę ſubmiſit Coriolanus. Patrię ſalutem ſaluti filij añpoſuit. M. Torquatus. (hiſtoria nota eſt) & iuricus Brutus. qui T. & Tiberiũ filios occidi iuſsit, quippe ꝙ de Rege Tarquinio ſuperbo reſtituendo, coniurauerant. Et breui patriæ amicitia oĩbus rebus quanq̃ chariſsimis eſt añponenda. Bonũ ſimpliciter hominis eſt, bonũ domus, melius, patriæ uero optimũ. Quo mihi iſta auguria? optimũ auguriũ eſt pro patria pugnare, dicebat Hector Polydamãti, in bello Traiano. Q. Curtius Romę, Menecheus,

uero ſcuto lunatum,quo utebantur Amazones. alias Parma ciuitas eſt, in qua nũc imperat Dux Octauius Farneſius, optimus & clementiſsimus princeps, adeo charus & dilectus à ciuibus ſuis & populo,ut ipſum non ſecus ac parentem, reuereantur & colant.quæ etiam Chryſopolis à cõditore.i.aurea dicta eſt. & quam olim Iuliam vocari voluit Cæſar,quippe quod in ea quã ſæpiſsime hyemare ſolebat. Parmenſis fuit Iacob. de Are.noſter.I.C.egregius. Et Bernardus gloſator. Et Parmenſes denique optimos uiros uocat Cicero.

PERTINAX

Ille eſt,qui non magis mouetur, quàm ſi dura Silex,aut(ut poeta inqnit)ſtet Marpeſia cautes. Et communiter qui emergunt è ſterquilinio, ac ut piurimũ,uirulẽti & pertinaces eſſe ſolent. Et ferro alias pertinacia cõparatur, quia igne mollitur ferrũ tamen remanet.

PERFECTVS.

Hoc ipſum dixiſſe ſat eſt,quoad iſtud,perfectum quem dici, perfectione animi, naturæ, & ſexus ut Iob.

PROSELYTVS.

huius in ſacra pagina ſæpiſsime fit mentio,ideo grecũ uerbũ eſt,προσηλυτος,& aduena ſonat.

PLAVTVS.

Comicus egregius eſt (ut ſciunt omnes) Terentio tamẽ,longe inferior,quanquam eius ore Muſas locutas fuiſſe ueteres putariut.

PROFVNDITAS.

Profunditatem ſcientiæ Dei Paulus Apoſtolus magis admirabatur, quã loqueretur. Et ideo profundam profunditatem quis inueniet?inquit D.Hieronimus.

PSALTRIA.

Dicta eſt illa quæ optime canit,& hinc pſalteriũ,inſtrumentum muſicum, & pſalmus cantus. Vnde Iuuenal. *ſed omnes.*

Nouerunt Mauri,atque Indi quæ pſaltria penẽ. Maiorem,quam ſint duo Cæſaris anticatones.

PISO

In Hiſpaniam ablegatus,à Senatu, ſub titulo Imperij ob iniuriam illatam,ab incolis, ibi trucidatus eſt.

PHILOSOPHVS.

Cicero uixit ut homo,et ut philoſophus,ſcripſit. Tribus philoſophorũ ingeniis, antiquitas gloriata eſt. Carneadeex academia, Diogene ſtoico,et Critolao Peripatetico,fuitque primus facundia uioleuta et rapida. Secundus modeſta et ſobria. Tertius ſcita et tereti.Philoſophia uni cum Deorum munus.Diſciplina diſciplinarum. honoranda ſemper anteloquio.Ariſtoteles clarus atque inclytus uir. Philoſophus tacendo probatur, Orator orando.Demoſthenem atque Platonem dicimus, ſummum oratorem cum ſummo philoſopho. philoſophi tamen maiori gloria ſunt digni quã oratores apud Græcos.Illi.n. recte uiuere docent,iſti bene dicere, cunque ad oẽs bene uiuere pertineat,lõge præſtabilius erit, quia ad paucos benedicere pertinet. tamen D. Hiero.philoſophũ mũdi gloriç animal,popularis auræ,atq; nũmorũ uenale mancipiũ eſſe dicebat. Et Lactan.qđ philoſophus eſt ſapientiç ſtudioſus,et philoſophia, ſapientiæ ſtudiũ, uſque adeo ut philoſophus non ſit ſapiẽs,nec philoſophia ſapiẽtia,et ſic nomẽ uanum. Et quod philoſophi doctrina eſt nihil ſcire,alij contrariũ ut ſupra,qđ philoſophus cõuiua Deorũ ſit. Et quod philoſophiã docuit Empedocles poetice. Plato ænigmatice,et Ariſtoteles ambigue.Et uere quicquid ſit philoſophia medetur animis,inanes ſollicitudines detrahit,cupiditatibus liberat, et timores euellit.à Socrate omnis de uita, et moribus philoſophia manauit. Philoſophi uirtutis magiſtri ſunt, et uitæ philoſophia dux rurſum, uirtutis indagatrix,expultrix uitiorũ, ſine ea nõ modo nos, ſed nec uita hominum ſtare poteſt, vrbes peperit,diſsipatos homines in ſocietatem uitæ conuocauit,eos inter ſe primos domicilijs deinde coniugiis, tum literarũ et uocum communione iunxit,inuentrix legũ, magiſtra morũ eſt,et diſciplinæ.tres habet partes, vnam altiſsimarum obſcuriſsimarumque rerum naturæ,alterã diſputãdi ſubtilitatẽ, tertiã uero in uitæ ciuilis(ut dictum eſt)ac morum præceptis conſiſtẽtẽ.delectat inſuper,iuuat,et ornat hoĩem.duasq; habet præter dicta ſupra diffinitiones, primã cõſiſtentem in cognitione diuinitatis, ſecundam qđ ſit homo ſimilis Deo.Diuiſa amplius in ęthicam,œconomicã,et politicam, docens ſe ipſum regere,familiam et populum. Non omittentes poſtremo, Cratippum philoſophum peripateticum,quem Cicero uirum optimum,et familiarem ſuum vocat,peripateticorum facile principẽ,filii ſui M.præceptorem fuiſſe. quodq; philoſophſter dicitur,non prout aliqui interpretantur, ſed philoſophorum imitator.

PRAEPARATIO

Neceſſaria eſt, uſque adeo ut ſtultus ſit miles, qui prodit inermis in aciem.et turpe ob id dicere poſtea non putaram.Et ſi pugnandũ eſt,prius arma abſtergere et perpolire oportet. et qđ cõcipiat prius mulier,et parturiat, antequam pariat.

PYRGVS.

Vaſculum eſt,quo includũtur et iaciuntur tali

in alueo, ne ſi manu fraus à luſoribus fiat, non autem Tabulerius eſt, vt aliqui voluerunt, de quo Hora. ſic.

Scurra Volanerius, poſtquā illi iuſta chiragra
Contudit articulos: qui pro ſe tolleret atque
Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna
Conductum pauit.

PIRATAE

communiter dicūtur marini prędones, proprie tamen in itinere vel terra inſidias meditantes, piratæ ſunt. quos latrones vocat pariter Hora. ſic.

Quid attinet tot ora nauium graui
Roſtrata duci pondere
Contra latrones, atque ſeruilem manum,
Hoc hoc Tribuno militum?

Piratæ (vt cumq; ſit) armis perſequēdi ſunt, quia commercium annonę intercludunt, & cōes ſunt humani generis hoſtes. Et Soloe quandoq; Pōpeiopolis appellata, quod idem Pompeius piratas deuicerit ibi. quos venia dignos eſſe putauit, quoſque ibi collocauit.

POLYPVS

Flagellum piſcis appellatur, quia nec à ſuo genere abſtinet. nanque ſub ſcopulis latitat & piſcium colorē induit, vt idē cū ſcopulis eſſe videatur, piſces ad ſcopulos adnatant, ille cirris quaſi retibus (autor eſt Aelianus) imprudētes īplicat.

PRECO

etiam apparitor vocatur, habemuſq; hinc nos, multas ſanè rub. de apparitoribus. tamē lictor eſt vt aiunt quidam. & (quod ſcitu dignū eſt) adde, quod olim cum res diuina ageretur, præcedens preco, ingenti voce clamabat. *Hoc age*, i. deſt ad diuinum cultum aduerte. intentoq; ad id, ſis animo. Vt Sacerdotes noſtri aliàs, dicentes pariter. *Surſum Corda*. Et quod apud veteres, iudices, accuſatores, rei, & defenſores, precone pretorio dicebantur. Et quod Athenis, & in Areopago, ſtās pro foribus, rurſum proclamabat. ſi quis dicere vult, ſurgat, ſine procemio, procemio nō vtare. Cuius vocem alibi horridam dicit tex. in l. dies feſtos. C. de fer. Euangelicę doctrinę preco primus, Pontifex, ipſius vero Epiſcopi.

PROCVRATOR. D. MARCI.

Procuratoria D. Marci dignitas, qua nouiſſime cohoneſtati fuerunt duo grauiſsimi & Illuſtriſsimi Senatores de Rep. optime meriti, Mattheus Dandulus, & Aloiſius Mocenicus, duo Venetæ Ariſtocratiæ lumina, ampliſsima eſt, è quorum numero in hunc vſque diem, Duces ſemper eliguntur.

PENSIO.

Noſtri ſæpe penſionis mentionem faciunt. l. diuortio. §. non ſolum. ff. ſol. mat. l. poſtulante. §. j. ff. ad Treb. eſtq; id quod ſoluitur pro re locata, ſeu conducta. l. ſi vno. ff. loca. veteres vero eā mercedem appellabāt, ſed tamen proprie beneficiorum eſt, dicta à proprietate ipſius beneficij pendens, vt vſufructus à proprietate beneficij. finiturq; mortuo penſionario, vt vſufructus mortuo vſufructuario, cōſolidatioq; fit. §. finitur. inſti. de vſuf. Bal. noſter. conſ. ix. col. j. vol. j. Card. in Cle. j. in §. j. q. iiij. de ſup. neg. prælato.

PROTOGENES

pictor egregius fuit Gręcus, de quo Plini. multa. ſed id vnum tantum tu adnotabis, quod idem ſonat ꝙ primogenitus, ſenſitq; Iuuenal. ſic dicēs.

Non eſt Romano cuiquā locus hic, vbi regnat,
Protogenes aliquis.

PLATO

Philoſophorum Deus appellatus eſt, & Philoſophorum Homerus. Cenſor &. Philoſophorum Achilles. à latis humeris, vel propter orationis amplitudinem, & maieſtatem. quem diuinū Gręci vocant. ipſe vero dominatum Dionyſij tyrannidem. ex quo Dionyſius Platonicā philoſophiā anilia deliramēta eſſe dixerat. Plato naturę gratias agebat, qđ homo nō aſinus. Gręcus non Barbarus. Mas nō fęmina, & Athenienſis, nō Thebanus, & tēporibus Socratis natus fuiſſet. Lactā. tamē, nihil delirius in rebus humanis, ait, dici potuiſſe, quaſi aſinus, vel Barbarus, aut fęmina Thebis naſci potuerit. Et Socratē quaſi ingenia diſcētibus dare potuiſſe. nō ab re igitur, ſi (vt dictum eſt) Dionyſius, philoſophiā Platonicā, anilia deliria eſſe dicebat, q̄q̄ alij alia aliterq; (vt ſupra) tu q̄s iuſtius induat arma diiudica. Crinit. cætera.

PHYSIOLOGVS

eſt proprie ille qui de natura rerū diſputat. Hinc D. Hiero. legamus Phyſiologos, & reperiemus Turturis, hanc eſſe naturam, vt ſi parem amiſerit, alteri non iungatur.

PAVCA.

Paucis minimiſq; natura cōtenta eſt. humanū genus viuit paucis. de quo nos alibi ſatis, maxime in annotationib. P. lyrici. adde nunc & præter ea, Euripidem quoque ſic dicentem.

Ad diurnum uero uictum parum refert.

Oīs em̄ ſaturatus vir, diues & pauper tātūdē ferūt. paucorū tn̄ iudicium aliàs, ſapientum, quàm multorū inſipientiū timendū eſt. Paucis item legum condendarum datur auctoritas, pauciſsimi

legibus

legibus latis obtemperant. Et facit ad idem quoq; Maronis vulgatum illud.

Pauci quos æquus amauit

Iupiter, aut ardens euexit ad æthera virtus.

et poetæ Lyrici prædicti, ſic lingua Italica dicentis pariter.

Gratie che à pochi il ciel largo deſtina.

Nobilitatis ſignum, vt illud etiam multi ſunt vocati, pauci vero electi. Sapientes pauci, ſtultorũ numerus infinitus. Leones pauci, pauciſsimi Elephantes, vnicaque Phęnix. Parua tamen res eſt, ſed non parua conſuetudo, pauca item, velle dicere plerumque profitemur, & nihilominus multa effundimus, inquit glo. in l. cum antiquitas. C. de vſuf.

PLVTARCHVS

Homo Grecus, cui Traianus omniũ laudatiſsimus Imperator, non modo aures, verùm etiam vniuerſam vitæ rationem commiſit. Et non ab re, quippè quod in eo nihil non grauiſsimum eſſe uideretur. antiquitatis amplius, ſtudioſiſsimus obſeruator.

PRAETORIVM, PRAETOR.

Prætoriũ nõ modo locus in quo ius reddit prætor dicitur, verùm etiam ædes diuitum & magnatum, & quo milites conueniunt. prætoriæ villæ uero, cultiores eleganti oreſque, ſic etiam appellantur, de quibus in l. ij. ff. de ſeruit. ruſtic. prædio. quod tamen nec ibi Accur. declarat. Prętor erat etiam, cui parebat exercitus, quiq; exercitui præerat. Et qui ius dicebat in vrbe, creatus à patribus. Item peregrinus, & totidem quot prouinciæ, in ditionem Ro. ueniſſent. & fuſius in l. ij. ff. de orig. iur. xiiij. prętores fecit etiam Cęſar. deinde xvj. prætores in prouinciis rurſum legatis & quæſtoribus, iuriſdictionem mandare ſolebant. Et præeſſe omnibus ludis, ſedebant & ſignum dabant, quod Mappa uocabatur, ludorum futurorum non ſine ingenti gaudio aurigarum. Hinc Iuuenal.

Interea Megaleſiacæ ſpectacula Mappæ

Idæum ſolemne colunt, ſimilisq; triumpho,

Prædo caballorum prætor ſedet.

Et pręeſſentibus in ludis circenſibus, habitus cõcedebatur triumphalis. Vnde idem.

Quid ſi uidiſſet prætorem in curribus altis

Extantem, & medio ſublimẽ in puluere circi,

In tunica Iouis, et pictæ ſarrana ferentem

Ex humeris aulæa togæ, magnæq; coronæ

Tantum orbem, quãto ceruix non ſufficit ulla?

Prætor rurſum vrbanus erat, intra muros, at vrbem extra, Archon Athenis præerat iudicibus, iudiciorumque moderator erat, vt Romæ prętor. Erat & fideicommiſſarius, qui ius de fideicommiſsis dicebat, vt inſti. de fideicom. in prin. Tribusq; uerbis negotium diffiniebat, (ut alibi diximus) do, dico, addico. primum ad actionem, ſecundum ad factum, tertium ad executionem ſpectat, & exceptionum prætoriarum formula cum exceptione laudare ſic. Dion vir omni laude perfectus eſt, niſi ſi iracundus.

PERVICACIA.

Veritatis eſt inimica, odiũ uerò excęcat omne iudicium. Item peruicax, proteruus eſt, pertinax impudens. Vnde Hora.

Fas peruicaces eſt mihi Thyadas

Vinũq; fontem, lactis & vberes

Cantare riuos.

Deque Pertinace ſuprà.

PROMERCALIS RES.

De his rebus fit mentio à noſtris in l. q͠d ſi. ff. de impen. in rebus dota. fac. quòd impenſæ quæ fiunt, in hiſce rebus, ſunt vtiles, non uoluptuarię, vſque adeo ut deduci debeant. nec aliter declarat Accur. promercales res igitur ſunt, quæ portione ſibi retenta, pro familię vſu, paterfamilias habet venales, ſiq́ue impenſæ igitur in his fiant (vt dixi) deducuntur, & vtiles ſunt.

PHASMA

Viſio ſiue repręſentatio eſt, nec aliud ſonat. Vnde Iuuenal.

Conſumptis opibus uocem Damaſippe locaſti

Sipario, clamoſum ageres ut phaſma Catulli.

PERGAMA.

Metaphoricè, quæcũque excelſa ædificia nocantur, vnde hinc Pinda. Cępit quidem pergama Aiax, deinde Coocum etiam gentes Telamone adiutus, inquit, arcem & Mœnia in Ilio intelligens. Clare Maro ſic.

Nanq; uidebat uti bellantes pergama circum.

PRECATIO.

Id ſolum quoad iſtud ſciendũ eſt, olim, preces fundi, & conditione quadam concipi, in more poſitũ fuiſſe. quod ſic Hora. teſtari uidetur.

Si neq; maiorem feci ratione mala rem,

Nec ſum facturus uitio, culpaue minorem.

Si veneror ſtultus nihil horum, o ſi vulgus ille

Proximus accedat, qui nunc denormat agellũ,

O ſi urnã argẽti, fors qua mihi monſtret ut illi,

Theſauro inuento qui mercenarius agrum

Illum ipſum mercatus arauit diues amico

Hercule, ſi quod adeſt, gratum iuuat, hac prece te oro

Pingue pecus domino facias, et cætera præter

Ingenium, vtque ſoles, cuſtos mihi maximus

adſis.

POR-

PORTICVS.

Erant loci quibus mulieres frequentes conueniebant, vt Liuię, & Pompeię, quemadmodũ Neapoli ſedilia Nidi, & Capuę, hinc Naſo.

Tu modo Pompeia lentus ſpaciare ſub umbra
Cum ſol Herculei terga leonis adit
Nec tibi uitetur, quæ priſcis ſparſa tabellis
Porticus, Auctoris Liuia nomen habet

Et Iuuenal.

Porticibus ne tibi monſtratur fœmina uoto
Digna tuo?

POPPEA.

Neronis vxor, vnde poppæaus vnguenta, alibi poeta dicebat ſic.

Pane tumet facies, aut pinguia poppeana
Spirat, & hinc miſeri uiſcantur labra mariti.

Octauia repudiata, prima, quam etiam interfecit, dixique alibi ſatis.

PROBVS.

Qui Athenis probus eſt, ut inſigniter ſit probus oportet. Et quia probitas præclara res eſt, vt eam fideliorem habeas, tibi iureiurando cũpara.

PECVLIVM.

Paterfam. non habet peculium, ſerui ſic, quia nec ipſi habent bona. l. i. §. fi. ff. ad legem cor. de fal. Hinc ſerui peculiares. l. filiusfamilias. ff. de iu. pat. ſiue peculiſti. l. ſi quid uenditor. §. fi. ff. de ed. ed. Et nummi peculiares. l. ii. §. fi. l. cum fundus. §. ſeruum tuum imprudens. ff. ſi cer. peta. Et vinum peculiare, ſe tuorum. l. ſi quis vinũ. §. acetum. ff. de tri. ni. oleoque lega.

PLACENTA.

Cibi genus olim erat, in deliciis habitũ. Vſq; adeo ut ſuaues epulæ, & cibaria non eſſent, placẽtam non redolentes. erant inſuper & Philoxenię & Apiciæ, ſic à Gulonibus nuncupatæ.

PEGASVS.

Iuriſconſultus noſter fuit, ſanè Veſpaſiani Imp. temporibus egregius, a quo tunc præfectus urbis creatus eſt, quem tamen alibi ſub Domitiano Villicũ appellat poeta, quod non amplius Roma vrbs eſſet, ſed Villa, ſic dicens.

Pallor amicitiæ primus clamante liburno.
Currite iam ſedit rapta properabat abolla
Pegaſus attonita poſitus modo uillicus urbi

fuſius in l. ii. ff. de ori. iu.

PRINCIPIVM.

Quid nunquam eſt incipiendum, niſi eo animo ut ceptum perficiamus. Initiumque eſt cuiuſque rei, eoq; nihil eſt prius, ex principio oriũtur omnia, ipſum autem nulla ex re alia naſci poteſt. Et dimidium facti (inquit poeta) qui bene cœpit habet. Principia etiam docenda ſunt, quibus ignoratis nihil ſanè, quod utile ſit ac frugiferum fieri à nobis poteſt. Et fores aperiendæ, ſi domum ingredi uelis, non perfodendæ vel euertendæ protinus ædes. Et hoc eſt quod dicebat etiam Plato, quod in unaquaque re maximum eſt principium. Et quod principiũ cuiuſque rei ſempereſt perpendendum, multaque differenda, vt cætera poſtea principium ipſum ſequantur. Principia etiam ſunt ſemper certa, nec eſt cum eo diſputandum qui ea negat, ex quo fatuus eſt. Quæ ſicur ſe habet in ſpeculabilibus, ita ſe habet finis in agibilibus. Principiumque & finis, in unum, ſicut in circulo concidunt. Eſt verum qđ principio uili ſe le habet natura, quæ tamen deſinit poſtea in præſtantiſſima, ut ſemine genita li(exempli gratia) in hominem, animalium omnium præſtantiſſimum. Dantes Aligerius etiam principia quædam quæ nota ſunt, puta quod vna eademque res, vno eodemque tẽpore eſſe poſsit & non eſſe, primas appellauit notitias, quorum ope diſcantur poſtea omnia. Id nec omittentes vltimo quod principia ſunt concluſionibus perfectiora. Sicut lumen colore perfectius. Et vt intellectus qui eſt mentis habitus, ſcientia perfectior. Et ſicuti ſcientia ſine intellectu haberi non poteſt, ſic concluſiones abſque principiis haud cognoſcuntur, ut color rurſum qui ſine lumine uideri nõ poteſt. Et quod intellectus principiorum eſt habitus, ſciẽtia vero concluſionũ.

POPVLVS.

Vbi ingens eſt populi multitudo negotiaque uaria munus Deorũ eſt, quod ibi integra Reip. tranquillitas, concordia, & pax conſeruetur, vt in inclyta Venetiarum urbe, meo quidẽ iudicio omnium præſtantiſſima, ut ſuo loco dixi, & alibi ſæpe ſatis. Maximus quidem magiſter etiã eſt populus. non ſemper tamẽ lacte nutriendus, ſed cibo ſolidu ueſcendus, ne quaſi paruulus, ab vltimo occupetur die, ſed ut in ſpiritualem proficiat ſenectutẽ. Ludis & ſpectaculis delectatur populus. Et ueluti muneribus capitur, vſq; adeo ut munera etiam appellentur. Trium rerũ quoq; Romę, Populus olim dominus eſſe ſolebat, Magiſtratuum creandorum, legum ferendarum, & bellorum indicendorum. quæ omnia tamen in principem translata fuerunt, & de hoc etiam in l. i. ff. de conſtit. prin. eſt adhuc populus concionarius, qui concionibus delectatur. Et deuius, qui extra uiam militarẽ eſt collocatus. Et atrox quandoque, quando habet improbos præſides. Et ſi quando turget in iram incidens extingui non poteſt, ut uehemẽs ignis. Eſt & inſtabilis vt in mari vnda fluctuãs, hęc adeuit illa reuertitur Bellua multorum capitum. qua ratione Dioge-

nes

nes, cum populus egrederetur Theatrum ipſe vero ingredi niteretur, ex hoc oſtendebat à populo diſſentire. Omnem virtutis exuperantiam inſuper odit, nanque Ariſtides patria pulſus eſt, quod præter modũ eſſet iuſtus. Et breuiter multis moleſtiis vocat, qui nihil omnino eum populo contrahit. Oſci male audientes, & turpiſsimi Italię ab obſcenitatibus quibus abundabãt olim dicti fuerũt. Et δῆμος aliàs Græce populus. Et Demophilus ac Philolaus, amator populi. Et Demoſthenes populo robut. Et Demophoõ lux populi. Et Demodocus populi ęſtimatio. Et Nicolaus victoria populi. Et populus à principe laudatus nõ eſt opprimẽdus. Demens tamẽ eſt rurſum oĩs multitudo, fitq; erga humiles arrogans, erga arrogantes humiles. Electũ tñ elegit ſibi Deus Iſrael in veteri Teſtamento, in nouo Chriſtianum. In veteri leuitas qui ſibi ſeruirẽt in myniſterijs Tabernaculi. In nouo Sacerdotes. Zenon quoq; cũ ad eum pauci auditores conuenirent ſed lecti tamen, plures vero ad Theophraſtum, dixit, illius quidem chorus maior eſt, meus vero cõcinnior. Et quod populi natura mobilis ac infida ſit, (vt ſupra dictum fuit) liquet ex eo, quia cum primũ quem à fortuna deſertum videt, illarum eum ſoluto pudore, deſtituit. Siq; omniũ mores ſcire cupias id vnum ſcias ſic dici quaſi vulgo ſolere. Itali plorant. Galli cantant. Germani clamant. Sarmatæ vlulant. Hiſpani ſuſurrãt. & Turcæ deniq; latrant. Vel & aliter ſic. Italica ſapiẽtia. Induſtria Hiſpanica. Germanorum robur. Ferocitas Gallica. & audacia Vngarica. Alij vero aliter, quod Hiſpani ſunt bello accerrimi, ferrociſsimi Belgę, pręſtantes Itali, & Germani audaces.

PORTA

Hyeruſalem ſex habuit portas, (quot Roma, ad eos qui de ipſius vrbis mirabilibus, præſtantia, & excellentia, ſcribunt, recurrẽdum eſt) quibus ſenſus hominis etiam ſignificabantur, prima fontis, ſecunda vallis, tertia ſterquilinij, quarta vetus, quinta piſcium, ſexta gregis. viſus, auditus, odoratus, guſtus, tactus, & locutio ſonant. Syracuſis Agraiana. Troiæ Scæa. & Thebis Hemoloida vocantur. Valuæ quoque dicuntur, quæ intus aperiuntur, quæ vero foris fores. Et à Iano denique etiam Ianua. quandoquidem ei omne principium dicaretur. Portæ duæ olim erant quoque in caſtris, Prætoria & Decumana. illa exercitus in prælium educebant, illa militea ad pœnam, ſi deliquiſſent.

POENITENTIA,

Ita Diis placitum eſt, voluptati vt mœror conſequatur. ſed pœnitenti, indulgendum eſt, vt ſorori Aaron, quæ murmurauerat in Moyſem. Et illi quidem qui vitulum conflauerat, & Regi Dauid, qui adulterium homicidiumq; commiſerat. Et Nachab poſt mortem Nabute ſanctiſsimi viri. & Petro Chriſtum neganti. & Paulo Stephanum lapidanti. & Magdalenæ peccatrici. & vt ẽt in c. ſi poſt. 50. diſt. Maius gaudium eſt quoque ſuper vno peccatore pœnitentiam agente quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis vt dicitur in Euangel. & in c. quia ſanctitas, ea. diſt. quod ſic vertit lingua Italica Poeta lyricus.

Che piu gloria è nel regno de gli eletti
D'un ſpirito conuerſo, & piu ſi eſtima,
Che di nouantanoue altri perfetti.

Et ſi filium in ius vocantem patrem ſine uenia (dicunt noſtri) non punitur pœna ſolidorũ. 50. l. quique. §. 1. l. quãuis. ff. de in ius uoc. & ſi princeps mandauerit aliquem ſuſpendi laqueo. xxx. diebus, differetur executio, quo miſericordiæ, uel ſi res tulerit pœnitentiæ locus ſit. c. cũ apud. xj. q. iij. l. ſi uindicari. C. de pœn. eſt verum quod aliquo caſu ſera eſt, nec prodeſt, ut in emphiteota, alienante rem emphitcoticam, irrequiſito domino, qui cadit à iure ſuo, licet eum pęniteat, & rem ipſam, redimat. l. quidam in teſtamento. ff. de fidcicom. lib. not. in l. fina. C. de iure emphit. & in delictis conſumatis. l. qui ea mente. ff. de fur. l. quis ſit fugitiuus. ff. de edil. edic. l. hi qui ſanctam fidem. C. de apoſta. ſero igitur ingemiſcit quis, cum non amplius remedio eſt locus, & in eum qui rem male gerit vt cœpti pœniteat, quadrabit prouerbium, Carpathius leporem, de quo ego in prouerbiorum libello.

PROLIXITAS

legenti faſtidiũ generat longitudo. Nec uerboſitas effugiet peccatum dicebat Xiſtus pythagoricus, Imò inditium imperitiæ eſt longa narratio. Et æs Dodoneum dicitur longiora Iliade loquens, & prolixitas uitioſa, ut diligentia nimia iuxta illud uulgatum. Summum ius ſumma iniuria. Vnde hinc dicunt noſtri, quod libellus eſt breuis & ordinata ſcriptura intentionem agentis continens. Et quod prolixitati eſt occurrendum, ut olim Idomenæus Merioni apud Homerum. Nec nobis uenerationi eſſe uerboſam ruſticitatem, ſed ſanctam ſimplicitatem. Echo. n. puella, à poetis in uocem à Iunone mutata fingitur propter garrulitatem, & prouerbium eſt, in eos qui neſciunt finire. Ex culice elephantus. Cerdo paruo pedi magnum induit calceamentum. Quæ tamen prolixa ſunt ſi modo utilia fuerint, non ſunt abijcienda, quæque ignaris pulcherrima auditu, & admiratione plena ſunt prolixitate moleſtiam non pariunt. Et quanquam hæc omnia uera ſint, ſi dicatur tamen, nos prolixe aliquid facere uel polliceri, prolixe. i. inuitos exponemus. Sicq́ue Cicc. verba intelligũtur alibi, quæ ſunt, quo parum prolixe reſpondent, Campani coloni.

PROTINVS.

Aduerbium eſt iſtud, de quo noſtri etiam, in l. diuortio. in §. non ſolum. ff. ſol. mat. Cõtinuitatem

tatē ſignificat, & protinns dicitur, quaſi porro tenus, deinceps. & ſimile. Vnde Hora.

Protinus ut moneā (ſi quid monitoris eges tu)
Quid de quoque uiro, et cui dicas, ſæpe uideto.

Item alibi.

Noſtriſque ductum ſeditionibus
Bellum reſedit, protinus & graues
Iras, & inuiſum nepotem.
Troica quem peperit ſacerdos,
Marti redonabo.

PILENTVM.

Currus erat quo uehebantur mulieres, & Matronæ maxime. Vnde Hora.

Eſſeda feſtinant, pilenta, petorrita naues,
Captiuum portatur ebur, captiua Corinthus.

PETORRITA.

Vehiculum ſimiliter Gallicū eſt, de quo idē Horat. ſic.

Eſſeda feſtinant, pilenta, petorrita, naues,
Captiuum portatur ebur, captiua Corinthus.

PECVS.

Lana ouium eſt, fœtus uero pecorū & tonſura. l. diuortio. §. non ſolum. ff. ſol. mat.

PASTOR.

Paſtoralis ars ad regnum præludium eſt, vnde videmus quod à paſtotibus Roma ortū habuit. quodque pecunia à pecudibus dicta eſt, & nos alibi ſatis, quæ ſine paſtore eſſe non debent. vſque adeo vt per ſimilitudinem quandam ſic pueri pedagogis egeant. Et Nomidæ paſtores dicantur, ad Numidorum differenriam, quia hij ſunt qui huc, atque illuc, uagantur. nos errones vocamus, de quibus in l. quis ſit fugitiuus in §. errorem. ff. de edil. edic.

PAPA.

Et Pōtifex idem eſt. hoc nomē papæ, in ſcripturis nō inuenitur, ſumptū ab interiectione Papæ, quod eſt admirantis & proprie, cōuenit eis qui in conuerſatione ſunt admirabiles, vitæ ſanctitate & doctrina. Vnde Chriſtus fuit ſummus Papa, iuxta illud ſcripturę, & uocabitur nomen eius admirabilis. Olim oēs Epiſcopi uitę ſanctitate pollenres Papæ vocabantur, nunc uero ſoli Papæ Romano conuenit. c. in ſcripturis & ſeq. xc vj. d. Papa à nullo depēdet, ſeque habet in eccleſijs ut Sol in Planetis. pōt benemeritis dare caſtra in feudū, ſed non magnas ciuitates abſque Cardinalium conſenſu. Nec ullum poteſt ſucceſſoribus ſuis præiudicium generare. c. Innotuit. §. quāuis de electio. Et quanquā maximus dicatur, ut olim Veſtalis, quæ dignitate reliquas anteibat. Et numero eſſent octo. Et conſuetudo, quod rex eſſet ſacerdos & Pontifex. Imò quod Imperarores quoque pontifices vocabantur, attamen hodie vnus eſt tantum, qui etiam ſcribit ſe ſeruum Dei, vt faciebat Paulus Apoſtolus. Imò plus ſe ſeruum ſeruorum Dei, vt in primis uerbis prohe. Gregorii. Et quod alijs quoq; pluribus nominibus uocētur, ponit poſt Archidiaco. Geminia. in cap. j. colum. iiii. de conſti. in vi.

PYTAGORAS.

Præſtanti ſapientia & nobilitate fuit Pitagoras, in Italia quæ magna quondam Græcia uocabatur. Iiſdem temporibus quibus L. Brutus patriam liberauit, qui tamen Syloſontis tyrannidē perteſus, abiit, & in Aegyptum ſeceſsit, & cum alias in Italia (ut dixi) conſediſſet populumque luxuria diffluentem ad frugalitatem, Matronas ad pudicitiam, iuuenes ad modeſtiam reuocaſſet, in tanta ob id hominum admiratione fuit, vt eius mortui domo, templum poſtea fecerint, eumque coluerint pro Deo.

PVLLVS.

Pulli adulterini Solis radios nō ferentes oculis lachrimantibus, è nido eiiciuntur, argumentum plane apertiſsimum, naturales ad ſucceſsiones non admittendos.

PIRITHOVS.

Ixionis filius Proſerpinā deperibat, is ad inferos Theſeo comite, deſcendit, à Cerbero diſcerptus eſt. Vnde Hora.

amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ.

POLYNICES.

Nomen contentionis eſt. In cæteris hiſtoria nota.

POLA.

Colchorum lingua exilium ſonat, idcirco in extrema Italiæ ora à Colchis exulibus ædificata eſt.

PRAGMATICI.

Quanquam pragmaticas ſanctiones dicamus nos, pragmaticos uero eos qui illas ſcribūt. l. pcipimus. C. de ap. l. moris. §. i. ff. de pœn. pragmatici tamen dicuntur etiam infimi homines, qui mercede adducti, ſe miniſtros præbent in iudiciis oratoriis, quos nos ſollicitatores lingua Italica, uocamus.

PER.

Quandoque aduerbium iſtud, proprie intelligitur. l. i. ff. pro ſo. quandoq; perpetuo idest generaliter. l. edita. C. de eden. ubi ego multa. Et nō nūquā pro aſſidue ponitur, ſic Iuuenal.

Perpetui comites, notæque per oppida
Buccæ. fuſius Albe.

fuſius Albe. in dictionario ſuo aureo. Et ego alibi ſępe prętér dicta in pręallega. l. edita.

POENA.

Sitis Tantali. Lapitarum Silex. Siſyphi ſaxum. Titij vultur. Ixionis rota. Quælibet grauis pœna in ſacra pagina exprimitur nomine ignis. Et ſic duo illi Suſanne ſenes. qui falſum teſtimonium tulerunt, non lapidati ſed combuſti fuerunt. pœnam pro infamia tamen ponit alibi Catul. ſic.

quandoquidem meos amores
Cum longa noluiſti amare pœna.
Vincire uicem Ro. facinus erat.
Verberare ſcelus.

Necari prope parricidium. In crimine perduellionis etiam dicebant Duumuiri. I lictor colliga manus, caput obnubito, infœlici arbori, ſuſpendito. Et noſtri aliâs quod qualitate inſpecta infligi debet perſonarum. l. aut facta. §. qualitas. ff. de pęn. l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis poculum. ff. eo. l. j. §. ſi. ff. ad legem Cor. de fal. l. neque libertis. C. de obſeq. pat. præſtan. Et Plato, quod pœna ignorantis eſt, ut à docto diſcat. Id etiam non omittentes, Athenis reis cōdemnatis, interrogatione ſibi à iudicibus facta, æſtimari conſueuiſſe. Pœna inſuper capitalis eſt, Mortis, Metalli, & deportationis. Non capitalis. Relegatio. Infamia, dignitatis amiſſio. verberum experimē tum. Pœna canonica. Traditio Curię ſeculari. Condemnatio ad perpetuas carceres, remotio ab ordine, quæ eſt relegationi ſimilis. Pœna ſpiritualis. excommunicatio maior minor. Pœna Banni. Imperialis. Ciuitatis. & poſitionis extra protectionem communis, ut Florētię. ſimilis exilio. Itē obligatiua. Afflictiua, priuatiua, ab actione excluſiua, tacite confeſſionis inductiua. Et iuriſdictionis prohibitiua. Item voluntaria Imperatiua, quando quis ſibi imperat, acceptatiua quam libenter acceptat peccator, accelerativa, purgatorij. Scituque dignum eſt, in pœnis adhuc poſitiuum reperiri, Comparatiuum, & ſuperlatiuū. In. x. pro inſultu. ſine ſanguine. in xx. cum ſanguine, & ſi cum cicatrice, capitis.

PERIVRVS.

Ardunm nanque eſt, latere Deum, virum periurum. Nanque ipſum ſolum vltorem habet. l. ii. C. de reb. cre. Periurus fuit Tantalus, vt quidam volunt. Et peierantium ſub terra vltrices furiæ dicebat Agamemnon. Et noſtri, quod fuſtibus

Cęſo ſuperindici ſolebat. ne temere Iura. l. ſi duo patroni. §. ſi. ff. de iureiu. quid, quod imprecabantur athenienſes, ut funditus & ante tempus perirent periuri, poſteritatique pœnas cumularent. Et Cræſo conqurrēti de iniquitate fortunę ſuę, Oraculum Delphicum aliquando reſpōdit, periuriū in poſteris ſępe vindicatū fuiſſe. Nec Glauco cogitati periurij cauſam fecit. Periurus (dicunt noſtri) repellitur à teſtimonio. Infamatur, & punitur amplius crimine ſtellionatus. Capite mulctabatur ab Aegyptiis, ob duplex ſcelus, quia pietatem in Deos uiolat, fidemque inter homines tollit, maximum humanę ſocietatis uinculum. Et pręter ſupradicta, quandoque etiam punitur pœna exilij, ictu fuſtium, capite, pro motu principis ob religionis contemptū. Et quādoq; lege Corne. de ſica. uel de falſis. Nec aliud eſt periurium breuiter, quam mendacium iuramento confirmatum.

PRINCEPS.

Cum principe contendendum non, eſt nerū ipſi obediendum quia potentioribus pares eſſe non poſſumus (dicunt noſtri) nec eſt inferior ſupra ſuperiorem, neque diſcipulus ſupra magiſtrum. l. i. C. ne li. po. cle. ne Romani de elec. Et farit vulgatum illud.

Rogare Ducum ſpecies uiolenta iubendi.

de quo nos alibi ſępe. & in l. i. ff. quod iuſſu. hinc Marſias cum Apolline cōtendens, tibiarum certamine uictus eſt, quam ob rem cutem ſibi Apollo detraxit, eumque in antro ubi Marſye flumine fontes ſunt, ſuſpendit. ἀρχὴ πόλις princeps ciuitatis dicitur qui Dijs immortalibus ſimilis eſt, ſed tamen quia fieri non poteſt, ut omnibus placeat omnino principatus multis moleſtiis obnoxius eſt, dicebat Liuia Auguſto marito & principi. Decet principē non ſe bonum præſtare dūtaxat, verum etiā pro ſubditis ſuis ita ſe gerere, ut quā optimi ſint futuri. Dueque virtutes in eo, eſſe debent. Iuſtitia & fortitudo. ipſe rurſum irrequietus, & exercitus, ſemper inſtar ſolis, qui in perpetuo motu eſt. Non decet principem & uirum primarium cuius tutelæ populi commiſſi ſunt, & in cuius cura pendet rerum momenta, tanta ſolidam dormire noctem, dicebat ſomnium à Ioue miſſum Agamemnoni ut Troiam euerteret. Debet uelle etiam omnes ſuos actus regulari à Iuſtitia poli & fori, ſed non ut modico exceſſu uituperentur. Habeat inſuper in pręmiis calcar, in ſuppliciis uero frenum, ad vnum ardens ſit & promptus piger uero & tardus ad alterum. Vere eundem det ætati, virtutem generi, & Maieſtatem Imperio. Spernat purpuram, Gemmas, & volnptates, ſolumque ęterna ſuſpiciat, & admiretur. Pindaricum illud, habeat frequenter in ore, Cum paruis paruus ero, cum magnis magnus. in principe enim noſtro Hieronymo Priolo, nil deſiderando eſt, omnium principum laudatiſſima

in quo

in quo regia quędam eſt magnitudo, rara erga ſuos charitas, pacis alendę ſtudium, morum comitas, animi celſitudo principe digna, rara prudentia. Sobrietas. Mentis moderatio, Iudiciũ perſpicax. Et amabilis quædam uirtutum omniũ harmonia. Et ſi rurſum dixero, quod in eo ſit, Alexandri magni fœlicitas. Cæſaris inuicta animi, uis. Traiano manſuetudo. Et Theodoſij. uel Antonini pietas, non errabo. Scit inſuper non ſibi ſoli ſed Reip. ſuæ natum. & cogitat ſemper rẽ ſuam agi, cum opem fert ſubditis, quaſi legis executor iſtud dicentis. l. ſi quis filium. C. de inoffi. teſt. Imò frequenter in ore habet, Principẽ offendere, qui iniuriam facit ſubdito. Plebeculam fame paſcit. quæ uera principis laus eſt. liberalitate utitur, & Clementia, auaritiamque & cupiditatem acerbiſſimum dominantium malum, fugit & deteſtatur. Idem Antoninus de quo paulò ante, ita omnibus dilectus erat, ut noſter à nobis omnibus, ut ſacrilegi nomen incurreret, qui eius ſtatuam domi non habuiſſet. Adeoque gratus & charus ſeuerus, ut ſenatus dixerit, aut naſci non debuiſſe, aut non mori. Et breui quo magis princeps omnibus pręſtat, eo magis uirtute omnium præſtãtior eſſe debet, qua, immortalitate & gloria viuit, potius & in æternum viuet, quã Tropheis, vel aliqua, debellatis ac ſuperatis hoſtibus victoria. Imo quod princeps Optimus ut Ioſue, tempori Imperat & Cęlis, ipſiuſque verbo aliquando duo illa orbis luminaria Sol & Luna, aliquo temporis ſpatio firmata ſunt. Rubrumq; mare diuiſum à Moyſe. & fuſius nos alibi ſatis.

POSSESSOR.

Hector nil aliud ſonat quam poſſeſſor. Græce ἐκτωρ poſsidere ad ius refertur, tenere ad factũ dicunt noſtri. Cætera in materia, deque poſſeſſorio adipiſcendæ, recuperandę, & retinendę fuſius. in l. naturaliter in §. nihil commune. ff. de acqui. po. & in §. adipiſcendę inſti. de int. & in c. reintegrãda. iii. q. i. ego. uero ĩ Dialog. latiſsimę.

PORTVS

locus eſt, quo importantur, & eſt portantur merces, & ad quem, Nautæ magna iactati tempeſtate, tandem uelis paſsis confugiunt. Id tantum ad propoſitum dicentes, quod Hoſtienſem extruxit Claudius, & de quo ſic locutus Iuuenal. poeta intellexit.

Tãdẽ intrat poſitas in cluſa per æquora moles.

POESIS.

Poetę ſtudium inefficax eſt, amat enim poeſis ocium & lectum vſque adeo ut ioco dicatur, nunquam poetor, niſi podager, mentiuntur poetę multa. Et ideo aiunt aliquid quod poeſis eſt dęmonum ſermo ſiue cibus. idq; ſtudium curſus, Sterile, in quo hac de re non eſt ætas conſumenda, ſed in ſanctiſsimarum legum ſcientia potius, quo laborãtibus, & afflictis ſuccurrat, hinc effertur Cato, quod ęloquentiæ tam abſolutæ iuris ciuilis ſcientiam adiunxerit. Laudique datur Scæuolę quod peritorum æloquentiſsimus fuerit, & æloquentium iuris peritiſsimus. idcirco in oratione Catonis, probrũ M. nobiliori obiectum eſt, quod in prouinciam, poætas duxiſſet. Tamen eos Deorum interpretes dixit Plato. nec ab re ſunt omnes, ſub tutela Mercurij. quos ueteres Cygnos appellabant, vtrique canori utrique phębo ſacri. ad quod accedat etiã quod nõ ocioſe narrant eorum fabulæ. Et quod poeſis eſt portio liberalis eruditionis. Et hinc Maro, omnium diſciplinarũ peritus. Scientia profundus, amens ingenio. Et qui omnia dicendi genera, quæ ſunt quattuor, habet, quemque Homerum Mantuanum uocat Macrob. Theocritum, Heſiodum Pyſandrum, Et eundem Homerũ imitatus. Excellenti gratiarum Horto frui, eſt eſſe poætam, poętę ſuis carminibus, terram & more permeãt, eorumque virtutes quos prædicant, ſempiterna memoria proſequuntur. Quos Pieridum ἀρότους appellat Pindarus ideſt aratores. Metaphora ab Agricolis ſumpta, vt enim illi agrum vineas & Hortos colunt, ſic poętę uirorum fortium facta carminibus celebrant. Et aratores ideſt cultores Mala poemata tamen quæ ſchedia appellantur à Nauigij genere inconditi, quippè quod trabibus tantũ inter ſe nexis, factum eſt, reici debẽt & de ludi Ennius Scipionis gratus. Plotius Mario & Terentius Lelio. Patauinis voluſius, Flaccus & ſtella Patauini & ipſi. Et quanquam uoluſium ſpernat Catul. his verbis.

Aut uoluſii annales pataui morientur ad urbẽ,
Et laxas ſcombris ſæpe dabunt tunicas.

Flaccum tamen Martial. Poetam admirandũ uocat, & laris Antenorii Alumnum. Et Stellã iuxta Aponum uatum magno in precio habitum. id vnum quoque non omittentes, quod pedum & numerorum uſus ſe habẽt ad poeſim ut pulchritudo ad iuuentutem.

PRODITOR.

Proditorem odit princeps etiam ſi dignũ fraude putet eum qui proditus eſt. Sulpitius legatus cum Claſsi præeſſet infamis proditionis crimine ab exercitu interfectus eſt. Et Aurelianus Imperator Heraclamonem Tianæ patriæ proditorem, occidit pariter, dicens. qui patriam prodidit alteri fidelis eſſe non poteſt. Pedagogi aliquando proditores fuerunt, & ad cœnam uocari multo etiam interfecti ſunt, uſque adeo ut nõ aliud ſibi uelit prouerbium illud uulgatum. Sub lapide dormit Scorpius. Id vnum etiam ad propoſitum non omittentes, hocque caſu quoque, quod proditorum omni degeneres ſunt, ſi maxime in ipſa perfidia deprehendantur. Et quod nõ

ani-

maduertunt ſe Rempublicamq́; omnem, & ſuas priuatas opes exiguo lucello vendere, nec largitionibus principum viuere miſeri ac infelices erubeſcunt.prodito denigratur cuius ſimbolum eſt hac de re, Coruus. Beſſus & Nabarzanes Darij Satrapę, ipſum in gratiam Alexandri uictoris, uulnerát, mortuo Dario iurat Alexáder, per Maieſtatē ſuam, illos ſublimes, & notiſsimos facturū, ſi ſciuiſſet qui nam fuiſſent Darij interfectores, Beſſus & Nabarzanes, ſe prodūt, quos ſtatim in altiſsimo loco & ſic ſublimi crucifigi mandauit, & hoc modo non peierauit, ſcituq́; dignum eſt, quo cæteri deterreantur.

PIGRITIA

libertatis ſoror eſt, dicebat Socrates maximeq́; libertatis populus adducebat, Indos et Perſas qui pigriſsimi ſunt ab laborandum. Narce quoque Gręcis ſeu ναρκή, Latinis ſtupor, piſcatoris manum pigram reddit et ſtupefacit.

PROVIDENTIA ET MEMORIA

non omnino deſtituuntur belluæ, nanq; leones benemeritis gratiam referunt. Elephanti reges ſuos adorant et uenerantur. Equi et canes, dominos ſuos cognoſcunt, tuentur, et colunt. Odioq́; eos habent à quibus male tractātur. Formicę ſibi proſpiciunt, aduerſus hyemis rigorem, pediculiq́; hominem moriturum deſerunt.

PVTEVS.

Puteū effoderunt Abraam et filij Iſaac, ad inueniendum aquam uiuam. Ad puteū exiens requieuit Moyſes. Mādatū à Solomone accepimus, aquam potare, ex uſibus noſtris, et ex fonte puteorum noſtrorum. Et ſeruator noſter denique penes puteum de diuinis myſteriis cum Samaritana locutus eſt. puteus ergo in bonam, lacus uero in malam capitur partem, deq́; puteo ego alibi ſatis. et nouiſsimè, quod ſacer eſt, quia ſuper eum ſedit Chriſtus, ut ſupra. Et quod in Boetia de aqua putei potantes, uaticinabantur. alibi uero in furores agebant equos præcipites.

PLVS MINVS,

loquendi modus eſt, quia ſic dici ſolet, plus minus ducentis florenis. Ducatorum plus minus decem milia reliquit. Suſque deque plus minuſue. plus minus, quando incertum eſt. plus minus decem quandoque etiam dicunt noſtri. l. Publia. §. fin. ff. depo.

PRAESTARE ALIQVEM,

Verbum iuris eſt, prędē eſſe pro aliquo. nos fideiuſſorē hūc uocamus, habemuſq́; rub. de fideiuſ.

PHARAO,

Ocioſus ſonat, nomen dignitatis eſt tamen. Et

hinc eſt (ut in ſacris legitur literis) quod Pharaones appellabantur Aegyptij reges.

PRAEGNANS.

Hoc tantum dicam mulieris prægnātis, quod uinum uel tale quid aliud, uehementer cupiunt, id quàm auidiſsimè cogitantes, quod ſi fortè nō aſſequantur, uehemens ipſa cogitatio eiuſdem rei, imaginem pingit.

PORTORIVM

dicitur, ꝙ pro gabella ſoluitur, ut obolus Charōti portitori apud Inferos. Hinc Iuuenal. alibi.

at ille
Iam ſedet in ripa, tetrumq́; nouitius horret
Porthmea, nec ſpera cænoſi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

Eſt & portorium Italię vectigal, quod in portu pro exportandis mercibus ſoluebatur. Vnde publicani etiam, qui vectigal redimebant, portitores appellabantur.

POSSE.

Si non potes quod vis, id velis quod poſsis, quoniā nec volūtas, ſua caret laude, inſpiciturq́; dantis animus, non quod dat, vt ruſtici illius, qui aquam manu hauſtam, Artaxerſi Perſarum regi, porrexit. Et quia vulgo dici quoq; ad idem ſolet, qđ ille qui fecit qđ potuit legē adimpleuit.

PLVRALITAS.

Ego alibi multa, nunc dicam hoc tantum, qđ in pluralitate eſt imperfectio, ī vnitate vero perfectio, vnde vulgatum illud. Virtus vnita, eſt fortior ſeipſa diſperſa. Verumtamen aliter dicimus hinc. quod vnus non eſt numerus, ſed principiū numeri, qđq́; vnius vox, nullius eſt, quoad probationis effectum. l. ſi quis ante. ff. de acqui. po. l. iuriſiurādi. C. de reſti. l. vbi numerus. ff. eo.

PTHOLOMAEVS

Aegyptiorum rex, Lagi Gregarij militis filius, apud Alexandrū Macedonicū nō infimę auctoritatis. Non is tamen fuit, qui fortunā Cęſaris ſecutus, Pompeium hoſpitem per proditionē mandauit interfici, & cuius Poeta lyricus lingua Italica meminit, ſic dicens.

Ceſare poi che'l traditor d'Egitto
Li fece il don dell'honorata teſta.

ſed Dionyſius cognomento, cuiuſq́; nummiſma argenteum, & æneum habeo ego. alij etiam fuerunt, de quibus aliâs Volateran. fuſius.

PVLCHRITVDO

forma bonum fragile eſt, (vt Poeta inquit) & vt

Man. Vu Solomon,

Solomon,fallax gratia, & vana pulchritudo. Et
vulgo dictum.Expecta pauliſper,& nõ erit.pul-
chritudo tamẽ utcunque ſit, duoũ Deorum eſt
precioſiſsimum.Vnde Græce.ἧυν ϖεκυδ'τα δόξα.
quadruplex Rationalium.Brutorum.Vegetabi-
lium.Inanimatarum. Item animorum, corpo-
rum.vocum.mente cognoſcitur. Oculis cerni-
tur. & auribus percipitur. Pulchritudo ſilens
frans.prærogatiua naturæ. Regnum abſque ſa-
tellitio.In conuiuijs olim tria cauere ſolebant.
Optimum bene valere, formoſum eſſe, & diui-
tias habere nulla fraude partas.In Perſide fœmi
narum pulchritudo excellit.Alexander & Afri-
canus puellarum ſeu fœminarum pulchritudi-
nem,declinabant,ne cupiditate qui ſe inuictos à
laboribus,vbique præſtiterant,frangerentur.Vt
enim ver & æſtas quæ per ὥραν ſignificantur iu-
cundiſsima ſunt anni tempora,ſic forma omniũ
in homine pulcherrimũ eſt & delectabiliſsimũ
bonum. Et ad idem pulchra res uarijsque inſi-
gnibus ornata, ſiue uarijs ornamentis inſignis;
deſignatur,cũ dicitur(ut inquit Heſiodus) Her-
culis Clypeus.Phryne meretrix,in iudicium ca-
pitis adducta, formæ præſtantia abſoluta eſt.
Nemoque excepto Achille Nirea ad bellum
Troianum, pulchrior olim profectus eſt. Nec
pulchritudinem adimit,qui aliquem aliqua ex
parte laudat, ut Homerus qui canit Iunonem
candidas ulnas habere. Auroram roſeos lacer-
tos. Mineruam oculos glaucos. Tetydem pedes
argenteos. Hebem talos pulcherrimos. Quod
tamen non fecit Paris Troianus paſtor, qui Ve-
neris pulchritudine captus, Iunonis ac Miner-
uæ deformitatem condemnat.Rara etiam eſt cõ
cordia formæ atque pudicitiæ inquit poeta. Et
quod quanquam formoſa facies, laudabilis ſit,
commoda tamen eſt domus experientia docet,
& omnium precioſiſsima, quæque in æternum
durat, quæ legibus & ſtudijs conſtat. Et quod
(ut noſtri aiunt)pulchra bis & ter ſunt repeten-
da, factumque eſt iam tritum ſermone prouer-
bium.l.j.§.ſupradictis.C.de emen.cod. Et quod
non corporis liniamento, ſed ingenij præſtan-
tia metienda eſt. Et quod plerunque pulchritu-
do malorum cauſa eſt. Pandora enim formoſiſ-
ma mulier, à Ioue in terram demiſſa eſt, ut ho-
mines deciperet, Epimetheoque fatuo Prome-
thei fratre in vxorem data eſt, cui cum pixidem
dono dediſſet, omne calamitatum genus abſcon
dentem,omnia mala pariter obuenerunt, ſpe in
pixidis parte ima remanente. Ex quo prouer-
bium ortum eſt,Malo accepto ſtultus ſapit. Ta-
men(ut dixi) forma habet neſcio quid omnino
liberale, laudeque dignum ſi maxime ſit cum
uirtute coniunctum. pulcher Iulus à Mantuano
vate dicitur. Et præſtanti corpore Turnus. Et
formoſus Eurialus, quo pulchrior alter non fuit
Aeneadum. Et quod ſpecies Priami digna erat
Imperio.

PRIVATVS.

Quis enim beatus quis fœlix,qui in metu eſt,
& ſemper male ſuſpicans de uita, degit uitam,
priuatus uero fortunatus uiuere malim, quam
princeps.loquit Euripides.

PROMETHEVS.

Et Epimetheus fratres erant, vna tempeſtiu-
ue prudens,alter intempeſtiue. ille.n.priuſquã
aliquid,tentaret,conſulebat, iſte poſt acceptum
damnũ. Fabula nota eſt. Vnde Prometheus quaſi
prouidus vir dictus eſt. quem Græci προμήθεον
uocant,de quo Iuuenal.alibi.

omnem Titanida pugnam.

Et alibi.

Inter maiores,ipſumque Promethea pones:
Quę ſumma cœli raptũ de parte Prometheus.

PLACERE.

Cani lectum ſternere,magnus labor eſt, ideſt
omnibus poſſe placere impoſsibile. Ego mihi
hnc unum pro ſimbolo in detractores deſumpſi
commentariorum meorum iuris pontificij ad
Pium Pontif.maximum quondam.IIII.&Cardi
nalem ampliſsimum Borromeum eius Nepotẽ.
Longe pulchrius etiam eſt ad idem vni Roſcio
placere,quàm totius Theatri planſum ferre. Et
ſi non datur omnium applanſum mereri(omni-
bus enim placere)iterato dixerim (ne Ioui qui-
dem ſatis conceſſum eſt) eſt tamen aliquid his,
qui in Orcheſtra ſedent placuiſſe.

PORTENTA POETARVM.

Sunt hæc.Cerberus,Cocytus,Acherõ, Tanta
lus,Syſiphusq;,vt loquit Cice.

PRIMIGENIA.

Naturæ dotes animi & corporis, primigenia
dicuntur. Varronisque dictum eſt.

PRODIGVS.

Noſtri ſępe de prodigo,ſcias tu alias qđ om-
nia uertit in fumum in cinerem, patrimonium
decoquit,& quod adhuc ex eo pilulam facit. Et
quod denique auaritia gloriam,prodigalitas ne-
ro opes uaſtat, comes q; ipſarum opum eſt.

PRAEMIVM.

A prologo differt,quoniam illud oratorum
eſt.Iſtud Poetarum.

PARSIMONIA.

Magnum vectigal eſt inquit Cice. Cętera noſ
met

met alibi ſatis. Vel & nouiſsimè adde, quod inter prima priſcę agriculturæ præcepta, fuit, ne quis plus telluris poſsideret, quàm poſſet colere. quodque parſimonia eſt paupertatis ſoror. vt prodigalitas diuitiarum comes.

PRAESTANTISSIMVM QVIDDAM.

Volatilium in aere eſt Aquila. in mari Delphinus. in terra Homo.

PANIS.

Per panem quilibet cibus in ſcriptura intelligitur, vt per aquam quilibet potus. Quinque panes illi hordeacei de quibus in Euangel. ſunt iſti, pœnitentiæ, doctrinæ, exemplaritatis, Euchariſtiæ, & orationis. Item diuinitas, Corpus Chriſti, ſcriptura ſacra, grãtia gratum faciẽs, promiſſio futurorum bonorum. Et ad illud orationis Dominicæ, Panem noſtrum quotidianum, dic quod quinque ſunt pariter. Sacramentalis, ſpiritualis, obedientiæ, pœnitentiæ, & corporalis. Et ad illud de quo rurſum in Euangel. Commoda mihi tres panes. Intelligi debet, illuminatio intellectus, inflãmatio voluntatis, & ſtabilitas memoriæ. Item actus fidei, ſpei, & charitatis. Vel & pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & contemplationis internæ. Non omittentes etiam, quod tres panes quoque, prædicatoribus ſunt neceſſarij. Sapientia mentis, ordo locutionis, & exemplaritas vitę. De panibus ciuilibus noſtri quoque mentionem faciunt in l. 6. in §. præterea. C. de iu. do. qui ciuibus dari quotannis ſolebant, annona ſcilicet, vt hic pauperibus à quibuſdam confraternitatibus, & maxime Charitatis. Eſt & panis Nolanus omnium laudatiſsimus, ſed meo quidem iudicio Patauinus omnes alios vincit & ſuperat. Eſt & ſecũdarius qui non eſt omninò à furfure purgatus. Et flos panis, qui cribro puriſsimus redditur. Et buccellatus in orbem factus. Et doloris, quod D. Hieronymus alibi huius miſerabilis & breuis vitæ labores interpretatur. iuxta illud. In ſudore vultus tui, veſceris pane tuo. Eſt tamen ſcitu dignum, quicquid in reliquis ſit, quod veteres pane amicitiam conciliabant. Vnde prouerbium ortum eſt. panem ne frangito, ideſt amicitiam ne dirimas. Erat & olim panis propoſitionis, puriſſima frumenti farina factus, quem non comedebant, niſi Sacerdotes, alij neceſsitatis tempore. Et laicus communis ſcilicet, quem comedebant Leuitę, & filiæfam. maritatæ, aut viduæ, repudiatæ non, niſi neceſſitate rediiſſent ad patrem. Et Sitanius meſsis tempore factus, ideſt lingua Italica, di formento nouello, aut proprie pane nouello.

PVLVIS.

Quò pius Aeneas, quo Tullus diues, & Ancus? Puluis & vmbra ſumus, inquit Hora. Vnde ad idem lingua Italica, Poeta lyricus ſic & dixit.

Veramente ſiam noi poluere & ombra:
Veramente la uoglia cieca e'ngorda
Veramente fallace è la ſperanza.

Sed ad pulueris propoſitum aliàs, nõ omittimus, quod luctaturi olim vngebãtur, aſpergebanturq; poſt vnctionem puluere, vt prehenſiones eſſent firmiores, & non lubricæ.

PLEBS.

Plebecula & multitudo promiſcua, ſuperſtitioſa eſt, imperita, vilis, credula, & quæ quod minus intelligit plus admiratur. nec ab re Hora. hinc dixit.

Non ego uentoſæ plebis ſuffragia uenor.

Nec aliud ſibi voluit Iuuenal. de plebe Niliaca locutus, quando ſic pariter dicit.

Cum pars Niliacæ plebis, cum uerna Canopi.

quã plebẽ Aegyptiã exprimere Niliacã, à Nilo.

PRAETERITVM.

Præterita reprehendi poſſunt, non corrigi, dicebat Hannibal. Et ferè ad Idem noſtri, quod facta pro infectis haberi nõ poſſunt. nec vox emiſſa reuerti. Et quod volat emiſſum ſemel, irreuocabile verbum.

PALINODIA.

Steſichorus imitandus eſt, qui inter vituperationẽ & laudes Helenę, fluctuãs, ſicuti detrahendo oculos amiſerat, ita laudando recepit.

PINGVIS.

Ingenium pingue, neque laudabile, neq; optabile eſt. Vnde Hora.

hac prece te oro,
Pinge pecus domino facias, & cætera, præter ingenium.

pinguis aliàs tardus, ignauus, & hebes eſt, ſicq; natura in vitium vertitur, Macer vero & ſiccus prudens vt Athenienſis, ille Thebanus eſt, vt aiunt. noſq; alibi ſatis.

PES.

Dicunt noſtri ꝙ pes eſt infima corporis pars, & quod executionẽ ſignificat, vſq; adeo vt non ab re dicta ſit hinc poſſeſsio quaſi pedum poſitio. l. j. ff. de acqui. poſ. Bal. in c. cum cauſam. nu. 2. de proba. Athenis tamen mos erat ij qui delitiis dediti fuiſſent, vnguento ſibi pedes perungere. pes nauis eſt temo, ſeu gubernaculum vel clauus quo dirigitur. pede inconſtanti quis dicitur, qui in vna diſciplina nõ ſiſtit tm̃, vetũ & ad maiores virtutes aſpirat nõ ſecus ac mẽs imperfecta,

quæ inexplebili diſcendi cupiditate ardet. Si diceremus etiam mulierem habere pedes argenteos,non aliud quam pulchram eſſe, hoc idem ſignificaret.dictúque mirum eſt,quod nemo, longitudinē pedū ſeptē excedere pōt, qua menſura Herculem fuiſſe ferunt.pecuniam pedibus compenſari dicimus.i.pro ſingulis pedibus pecuniā refundi,& ſic cariori precio emi agros fertiles, uiliori ſteriles.& pedibus ſtipendium fieri,propter paupertatē.i.promereri,hoc eſt lingua Italica eſſer fante da piede.pedes carminū quoque dicuntur.ad ſimilitudinē humani pedis ſiue corporei,qui quandoque tarde,quandoque properanter incedit.Et quod qui pedes corio nō ſuffulciunt crebris ſentibus & calculis offenduntur.Et quod in equis pedum præcipua eſt habenda ratio.Et quod pedis longitudo(ride)laxioris uuluę eſt in muliere argumentum, indiciumque apertiſsimum.Vnde Naſo.

Pes erat exiguus, pedis eſt aptiſſima forma.

Et quod pedum denique robur curſus eſt,ut manuum pugillatus,& utriuſque Pancratium.

PROXIMVS.

Dicitur quis ratione multiplici,cognationis, vt noſtri aiunt,item religionis, pietatis, & conformitatis naturę, exempla clara à te ipſo ſumas.

PROVOCATIO.

Stultiſsimum eſt eos prouocare,quos vincere non poſsis. Impudētiorque eſt, eius qui laceſsit inter pares nō ſecus ac Therſites, qui Achillem pariter laceſſere auſus eſt. Prouocandus ēt non eſt quis,ne de te maledicat ut olim Archilocus, qui cum à quodam contumelioſe uocatus fuiſſet,reſpondit Cicadā ala cōprehendiſti, ſi enim prehendatur ſtridet plurimū, nec ad certamē is, qui iam ſenio ſit confectus, vt Dares Entellum, aliàs ſic ut Glauco apud Platonem, qui iuſtitiā uituperabat,ne facundiam Socratis prouocaret, ad illius tantę uirtutis laudem celebrandam. Et ſic non pro cithara (ut aliqui faciunt) falx ſuſcipienda.

POTENTIA.

Quicunque diuitias aut potentiā magis quā amicos bonos iubere cupit male ſentit. Et ſi potēs fuerit modeſtus ſit tamē, ut ipſum alij reuereantur,magis quàm formidēt. Duabusque rebus ad propoſitū dicebat Cæſar, potentiam conſeruari & augeri, pecunia & militibus. Si vero verbum aliter intelligas, de potentia ad actum, ordinata,ſcias,quod ſi nunquā ueniat ad actum, uana eſt & impoſsibilis, quodque potētiæ ſunt uniuerſalium,actiones autem particularium, ut dicunt dialectici.

PERICLES

Athenienſis duos habuit filios, Patroclū,& Xantippum,peſte ſibi arreptos, cui ſuperſtites fuerunt nothi. Et tamen legem tulit ne permitteretur quis ad Remp.accedere gubernandā,niſi natus ex vtroque parente ciue fuiſſet. popularisque fuit,uſque adeo, quotiens uerba erat facturus,& in concionem prodibat, ut optaret,ſibi nullum uerbum excidere, quod populum exaſperaret,atque irritare poſſet.

PROPRIVM

Hominis eſt loqui & ridere. Leonis rugire. Bouis boare. Anſeris ſtrepere. Equi hinnire. Ouis balare. Aſini rudere. Ranarum coaxare, & Canis latrare.cognoſcitúrque proprietas tribus modis. Auctoritate, æthymologia,& diffinitione.quattuor uero capi ſolet,cum rem ſuo uerbo ſeu vocabulo replicamus.Si id inter plura ſit vnde cætera ducantur. cum res communis pluribus,in uno habet nomen eximium. Et ſi generali uocabulo,comprehendatur. Soli etiam conuenit,& omni,non ſemper tamen. Nec uerbis improprijs uti debemus,niſi nos ad id cogat ſermonis proprij,inopia.l.ſi tibi.ff.ſi cer.pet.ſecus tamen I.Con.noſtri ſæpiſsime faciunt,quod ſcribere foret longiſsimum.

PECCATVM

Si errore commiſſum ſit non uoluntate, excuſationem habet.exemplum in Deianira Herculis,& ſimilibus quarum pleni ſunt libri, ſeruitque ad not. in l.ſi quis aliquid in §.qui abortionis poculum.ff.de pœn.peccata ſtercora appellātur in Euangel.& peccatorem uidet Deus, uocat,ſanat,tangit & erigit,ut mulierem illam, quæ ſpiritum infirmitatis habebat. Nec aliud ſunt ad propoſitum,habitatores terræ quàm peccatores,qui ſibi ipſis diſplicere debent,nec ab re dicitur in Pſal. peccatum meum contra me eſt ſemper.ſicque exponitur,ideſt culpa mea,uſque adeo mihi diſplicet,ut eius memoria nunquam recedat ab animo.Peccatum eſt legem tranſgredi, unde Paul. Non cognoui peccatum niſi per legem. Morimur per peccatum, à peccato & in peccato per peccatum Chriſtus mortuus eſt. à peccato,iuſtus, in peccato damnatus, moritur. vt enim apes fugat fumus,& fętor columbas expellit,ſic Angelum cuſtodem vitæ noſtræ, expellit & fugat peccatum.& aliter intelligētes, quādoque eſt in forma quandoque in materia, interdum in accidenti, ſæpe in qualitate, & nonnunquam numero, exemplaque tibi ſumas ex not.in §.& hanc in auth.quomo.opor.ep.

PIETAS.

rerū omniū præſtantiſsima. hinc Metellus,pius Antonius

Antoninus, et ſimiles; & ob id Antilochus dum patrem ſeruare cupiens Mēnonis uim atque impetū ſuſtineret, ab eo ceſus eſt. de quo Hora. ſic.

At non ter ano functus amabilem
Plorauit omnes Antilocum ſenex
Annos.

Et certe eſſe modeſtum & pium, puto eſſe pulcherrimam & ſapientiſsimam rem, hominibus recte his utentibus, dicebat Eurip. Et honeſtum in rebus ſecundis pietatem colere. Et quando concutitur domus, calamitatibus, pium decet confidere. Tandem enim boni conſecuntur digna. Mali autem ut digni ſunt nunquam fœlices fiunt. Et quia dixi alibi ſatis etiam tranſeo. vel nouiſsime ſic Ciceronem dicentem adde. Iuſtitiam cole, & pietatem, quæ cum magna in parentibus, & propinquis, tum in patriá maxima eſt. In Deum tamen eſt, Iuſtitiá erga homines, prudentiam uero in cæteris rebus & actionibus. Genuina aliàs in filiū. l. iij. §. pietas. ff. de lib. ho. exhib. Et quandoque etiam culta à Romanis, cui ferunt amplius Sacellum, Attilium dicaſſe.

P V G N A.

Nemo pugnat acrius, quam qui inuitus ad pugnā trahitur. Pugna edocti ſunt homines, ut animalia natura, ecce bos cornu petit, equus vngula, canis ore, & aper dente, & (quod ſcitu dignū eſt) Ptholomæus nomen à Græco deductum eſt, qđ πυγμαχειν pugnare ſonat. Quid quod pugna ſeu pugnis, Hirrum quendam medicum & ſtultum pœnè occidit vlyſſes. quodque Romanorum aliquando pugna erat eodem tempore, quattuor in locis. in Italia, in Hiſpania, in Macedonia, & in Sardinia.

P O S T.

quando præpoſitio eſt, ablatino iungi non poteſt, quando uero ablatiuo iūgitur, ſtat loco aduerbij, et ſic interuallum ſignificat. Noſtri aliter dicunt, hoc idem in aduerbio poſtea, fore verùm, poſt uero, quid incontinenti factum intelligi. l. pacta conuenta. ff. de cont. em. l. illud. §. fi. ff. ad legem Aquil. c. frequens de reſti. ſpol. c. cū vintonien. de electio. vnde in Metallis dicimus etiam quod vna vena poſt aliā inuenitur. Μετα enim Gręce poſt dicitur. αλλα aliam deſignat.

P R O S E R P I N A.

Superius Hemiſpheriū terræ, Venus eſt, inferius Proſerpina. dies tunc ſunt breuiores, & lugret Dea, ut creditum eſt. Simulacrum eius. Et ſic hyemis capite obnupt, oideſt cooperto, ſpecie triſti, Facem manu leua, intra amictum ſuſtinens. Proſerpina mortis, & vitæ arbitra. hinc Horat. *nullum*

Saua caput Proſerpina fugit.

Orci uxor. quam tergeminā Hecatem, tria uirginis ora Dianę, cecinit Maro, quamq; deperibat Pirithous, qui dum ad inferos, Theſeo comite deſcendiſſet à Cerbero diſcerptus eſt.

P R O D E S S E.

Numini peculiare putauit antiquitas, iurare mortalem, & hominibus prodeſſe. Quod tamen difficillimum eſt, lędere uero facillimum. Quiſq; uir bonus dicat nihilominus ſic prodeſſe omnibus, lædere neminem, bonorum amicitias non reſpuere, ſtudebo.

P O T E S T A S.

Patriam poteſtatem dicimus nos, & Dominicam. filiumque & ſeruum liberatos, illum emācipatione, iſtū uero, manumiſsione. Adde quod ex poteſtate, exiſſe dicimus etiam eos, qui non ſunt in poteſtate mentis, quique effrenati feruntur, aut libidine, aut iracundia ideſt de conſilio, deque ratione, et mente. poteſtas plerumque ponitur etiā, pro officio in l. ſi quis miſſus, in prin. ff. ne uis fi. ci. quod eſt notandum.

P L E N I T V D O.

Spiritus ſancti eſt. proportio Io. Baptiſtæ. ſufficientia Stephani aliorumque ſanctorum. prętogatiua Beatæ Virginis. Et ſuperabundantia Chriſti.

P O S T E R I T A S.

poſteritati conſulendum eſt. Optimusque eſt quiſque certè, qui eidem ſeruit. hinc uidemus qđ ſerit arbores Agricola diligens, quę alteri ſęculo proſint, quarumq; Bacchū ipſe forte nūquā aſpiciet. dicitq; alibi Caliſtrat Iurecon. idcirco filios filias ne à nobis concipi, & edi, ut ex prole eorum, earumve diuturnitatis memoriā in æuū relinquamus, quaſi dicat poſteritate conſulentes ut ſupra.

P R AE M I V M.

Laboris & virtutum merces, eſt, qua inuitandus eſt quis, ſtudiis inflammandus, laudibus extimulandus, & auctoritate à Mæcenatibus ornādus, pręmiis milites, & prædę participes faciebat Philippus, ut acriores eſſent ad bellandū, aliiq; ſic allici debent ut canibus euenit, quibus pręda obiicitur pariter, ut promptiores ſint ad uenandum. prætextam puerilis ætas olim non uſurpabat, nihilominus à Tarquinio patre, Demarathi Corinthii exulis filio, filius annos. xiiij. natus quia Hoſtem, manu percuſſerat pro concione laudatus eſt, & Bulla aurea prætextaque donatus. & ſic præmiis virilitatis, & honoris præmio cohoneſtatus eſt Saturnus. Iani nummo

quo ipſius memoria propagata eſt in ęuum. Statuæ in meritorum præmium multis erectę ſunt, aliaque multa, uelut optime meritis, quę virtutis teſtimonium perhibebant locupletiſsimum, uſque adeo ut nulla alia Reſp. tunc ciuibus ſuis fuerit grata, quantum Roma ipſa, quanquam ſit à multis appellata & quaſi digito oſtenſa, ut pote ingrata Scipionibus, Camillo, & Coriolano. premium uictoriæ & coronam ſplendidum munus appellat Pindarus. premium victoriæ Agonis Eleuſiniæ erat Hordeum. & in ludis Cereris. Saliſtionis inſtitutę ĩ Bacchi decus apud Corinthios, Bos. Vindicius libertate donatus eſt, quia index fuit poſt reges exactos, adoleſcentes nobiles de regibus recipiendis coniuraſſe, qui poſtea à Bruto ſecuri percuſsi fuerunt. Chlælia virgo equeſtri ſtatua donata pariter. Et Boue ſurata L. Minutius, index Sp. Melium regnum affectaſſe. T. Sempronius Gracchus proconſul, quia proſpere aduerſus Pœnos, & Hannonem Ducē ad Beneuentum pugnauit ſeruorũ maxime opera, Deos liberos eſſe iuſsit. Sic ſeruus neſcio qs Domini in uilla latentis index manumiſſus eſt, poſtea de ſaxo Tarpeio deiectus ob domini proditionē. Cæſari, cũ ex Hiſpania, quintum egiſſet triumphum, multi maximique honores decreti ſunt, ut pater patrię appellaretur, ut ſacroſanctus, & dictator perpetuus eſſet. M. Agrippa Corona nauali ab Octauio donatus eſt. Virtutum premia merentibus tribui cõuenit inquiũt noſtri. l. & uirtutum. C. de ſtatu. & imagi. præmijs ampliſsimis legionem Alaudam cohoneſtauit Cæſar, omnesque ciuitate donauit. præcepit Cõſtantinus Imp. Medicos grãmaticos aliosq; literatum profeſſores, muneribus eſſe immunes & excuſari debere. Idēque fecit Honorius, nec ab re, quoniam ubi non uirtus maxime honoratur, ibi firma (ut inquit Ariſtoteles) ciuitas firma eſſe nõ poteſt. Et uirtus rurſum, minus colitur, ubi nulla illi præmia propoſita ſunt. Statua etiam Olympiodorus cohoneſtatus eſt, cum ob rerum quas geſsit magnitudinem, tum quod iniquiſsimis temporibus, & multis cladibus afflictos Athenienſes, ac iam ſpem omnem poſteri temporis abijcientes, erexerit & confirmarit. Leocritus Protarchi filius, cum primus muros aſcendiſſet, primusque intra Muſæum Macedonum irrupiſſet in pugna cęſus eſt, eique ab Athenienſibus honor habitus, quippe quia eius Clypeum Ioui liberatori dedicarũt, cũ inſcriptione nominis, & præclari facinoris amplius indice. Fama eſt etiam Herculem de lucta & pancratio coronatum. Adraſto homini Lydio, Statuam lydi poſuere, ante Dianæ Perſicę ędem, addita inſcriptione oppetijſſe mortem pro Græcis, contra Leonatum prælliantem. Pindarus, quia Athenienſes carmine laudauit, ſtatuã & alia meruit præmia. Virtutis gratia milites ciuitate donari ſolebant, lege Calphurnia. In comitio Hermodoro Epheſio Romanarum legum, quas à Græcis habuerunt, interpreti, ſtatua etiam erecta eſt. Et breui. Ro. ſuos cõſecrauerunt Cæſares. Athenienſes Theſeum. Perſæ Cyrum. Thebani Epaminundam. Lacedæmonii Licurgum. Samij Pythagoram. Creta Iouem. Tyburtes Herculem. Delphi Apollinē. Getę Martem. Boetij Neptunum. Theſpii Cupidinē. Epidaurij Aeſculapiũ, & multis apud multas alias pleraſque nationes, diuini præmio conſtituti fuerunt honores. Et quod plus eſt, correſpondebit aliquando etiam operibus charitatis, in nobis, ut menſurato menſura, ex quo Deus conſtituit uniuerſa in pondere numero & menſura. Hęcque de præmio ſufficiant, quia dixi etiam alibi ſatis.

PVER, PVERITIA.

Dicandus eſt puer, inſtituto, ad quod natura videatur compoſitus. Et educandus primo vt religioni animum intendat, veritatem amet, & libidini ac uoluptatibus imperet. pueri dicunt erimus, quia ſenes repueraſcunt. Senes uero fuimus, iuxta illud. fuimus Troes. Iuuenes autem ſumus. puerorum eſt ludus, Iuuenum ambitus, Senum quies. Puer ſurgente ſole ad magiſtrum proficiſcatur, quia omni beſtiis eſt intractabilior. Sicuti enim pecudes ſine paſtore uiuere nequeunt, nec ſerui abſque dominis, ſic nequeunt pueri abſque pedagogis, & pedagogiani hinc uocantur. puer etiam pro ſeruo capitur, vt in Euangel. puer meus iacet. alibi pueros pro ſubditis pręlatorum & paſtorum, intelligit Luc. cum dicit, & cœpit percutere pueros & ancillas. Puer etiam aliquis dicitur aliquando propter ſtoliditatem, & inconſtantiam, iuxta illud. Puer centum annorum. Biſpueri Senes. Item propter puritatem & innocentiam, & propter ætatem permodicam. tolli item dicuntur pueri cũ editi magna cura & ſtudio alendi traduntur, finita pueritia, quod erat anno. xvii. & cenſione Seruij Tulij. l. i. §. pueritiam. ff. de poſtulan. prętextam ponebant uirilem ſumebant togam, tanquam non pueriliter ſed uiriliter uita foret peragenda. Auguſtus tamen tãquam uirtute uiciſſet ætatem. xvj. ætatis anno uirilem hanc ſumpſit togam. Sicque xv. M. Antoninus Imp. & quanquam in pueris non tam uirtus quàm uirtutis indoles eluceſcat. nõ militabant tamen minores annorum. xvii. tametſi punico bello ob militum inopiam ſecus decretum ſit. puerilis animus nõ ſolet dolere. Et pueruli teneriores à priſcis puppi uocabantur. Et puellæ puerę.

PLVVIA.

Quando prodigioſa eſt, ut olim illa, diluuij, & quandoque etiam hic fuit, poſſet ſic dici, ut aliqui cecinerunt, et pulchre quidem, quare nec tetraſticon iſtud, calamo relinquendum cenſui.

Obſecro

Obſecro quid ſibi uult ingens quod ab æthere nimbus,
Terrigenæ quoniam nolunt ſua crimina flere,
Cælum pro nobis ſoluitur in lachrimas.
Aliàs impetratur, vt qñq; à Romanis Manali lapide, à nobis Icona Beatę Virginis, ac precibus.

PRAELATVS

conditionem non facit deteriorem .l. iubemus nulli.C.de ſacroſanc.eccle. Non procurator domini.l.ignorantis.ff. de procu. Nec tutor pupilli.§.j.inſti.de auĉto. tuto.

PHILIPPVS

Macedo, pater Alexandri, ab eo virtute ſuperatus eſt. qui puerum habebat ſibi pro more quotidie dicentem, Philippe, te hominem eſſe cognoſcas. Nec aliud ſonat nomen Philippi, niſi equorum amator, quoniam filos amor, & hippos, equus dicitur. eaq; ratione, orationes in M. Antonium, Philippicas appellauit Cicero, Demoſthenem imitatus, libertate loquendi, quia ſic ille in Philippum multas ſanè ſcripſerat actiones.

PECVNIA

Vir eſt, dixit Ariſtodemus, omni auxilio deſtitutus, cũ opes amicoſq; iam perdidiſſet, ideſt nemo vir, nemo bonus, nemo fortis, niſi bene nummatus. pecunia à pecore dicta eſt, eo quod antiqui Ro. nihil præter pecora habebant, neque æris adhuc neque argēti ſibi erat copia. Hinc peculatus furtum publicum. Noxiiq; pecoræ mulĉtabantur, duabus ouibus, & bubus xxx. eratque pœna grauiſsima. hincq; peculium etiam ſeruorum, & pecunia nobilium. Et cum primum ære ſignato, vti cœpit Po. Ro. nota pecudis, lege Tarpeia cautum eſt, vt bos cētuſsibus, ouis vero decuſsibus, æſtimaretur, ideſt centum aſsibus bos, ouis vero decem. Eſt etiam pecunia ſubærofa ęre contaminata.l.creditor. ff. de ſolu. Et cum in ea uitium eſt, dicimus lacunam in auro eſſe. Et extraordinaria lucra ſordida & furta. Modeſta, id eſt tenuis. Eſt & ad ſtatuas, ſupple ponendas. Et Prytanæa, decima mulĉtæ, quæ dabatur iudicibus, mercedis loco. Et nuncupata, ideſt promiſſa.& pedibus compenſata, ſi pro ſingulis pedibus, refundatur. ſicq; cariori pretio agri fertiles empti.& attributa, quæ ex ærario a Tribu. ęrariis, in ſtipendium militum ſoluebatur.& ęſtimata propter quam quis condemnatur. Et aurea de qua in l.tres fratres.ff. de pac. & manubialis, ex manubiis, hoc eſt ex hoſtili præda vendita, redacta.& aſpera, quia in aſperitatem cuſa eſt & ſignata. pecunia, mortalibus anima eſt, & ſanguis dicunt noſtri. cuius cupiditas omnium mulierũ pudicitiam expugnat. Imò nihil tam munitum quod pecunia expugnari nõ poſsit. Vnde Hora.

Aurum per medios ire ſatellites
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictus fulmineo.

Et plus quod pecuniam ueteres fatui ponebant inter numina, ærisq; Deus appellabatur. eius filius æſculanus erat atque Argentinus. Pecuniæ nomine tamen non tantum nummi, & nummiſmata, æs, aurum, aut argentum ſignatum ſignificatur, ſed omnes etiam diuitię. Vnde noſtri, aliquando proprie pecuniam capiunt, quandoque impropriè & nonnunquam impropriiſsimè, & fuſius ut not. in l.ij. in §.creditum.ff. ſi cer. peta. pecunia potentiæ conciliatrix eſt, perſuaſio regum pecunia eſt. & rerum agendarum neruus & principatus. hominemq́ue pecunia pollentem, pecunioſum appellamus. Vnde Aethide, tanquam Heroi, quia pecunioſus erat, ſtatua erecta eſt. Et cambium uulgo, ac lingua Italica, pecuniæ permutationem ſcilicet, Collybum. Maximeque honoratur pecunia ab omni ciuitate, deque multatitia Zanes, ideſt Iones aliquando facti. Et dicebat Cæſar duabus rebus, potentiam conſeruari, atque augeri, pecunia ſcilicet & militibus. pecuniarum auidi & voraces Phęnices ſunt. Dicũtq; hij qui pecunias amant, cum Hora.

O ciues ciues, quærenda pecunia primum eſt,
Virtus poſt nummos.

vtilis tamen ei non eſt (dicebat Xenophon) qui neſciat ea vti, ſicuti nec tybię, ei qui neſcit canere. Et eiuſdem ſpretor Ariſtippus, qui cum ſeruus eius in uia portaret argentum, eoque onere grauaretur, abiice inquit quod uires tuas ſuperat & quantum potes gere. Vnde Hora.

Quid ſimile iſti
Græcus Ariſtippus? qui ſeruos proiicere aurũ
In media iuſſit Libya, quia tardius irent
Propter onus ſegnes.

POENITVS

Idem quod omnino.l.pe.C.ſi cont.iua uel uti li.pub.l.j.C.de gladiato.lib.x.

PROVINCIA

Eſt ratione idiomatis, Gallia, Germania, Italia, Britannia, & ſimiles. Et ratione Præſidatus, ac diſtinctione iuriſdictionis. alia Archiepiſcopatus, & de iure Cannonico. & alia de iure ciuili, ut territorium. Vltima per uſurpationem, quãdoquidem hodie quęlibet ciuitas, ius prouinciæ habeat. de quibus ego alibi ſatis & maxime in l. eius qui.ff.ſi cer.pet. pro prouincia tamen patriã ponit alibi Iurecon.in l.ſi.ff.de pœn. Aurem ſalubrem habet Hiſpania. Aeſtu ardet Africa. Ventis uero riget Gallia. Et quod aliquando Regio, vrbs, ſeu ciuitas fuerit aliquo monimento nobilitata, certum eſt, ut ſuo loco dicemus. Et quanquam Italiam prouinciam dixerim ſupra quod etiã dicunt aliqui, prouincia tamē dicitur, quaſi

procul victa ab Italia. Vnde Iuuenal. ait.

At tu victrix prouincia ploras.

A prouincia prouinciales dicebantur qui in prouincia negotiabantur, quique ibi domicilium fortunarum ſuarum conſtituiſſent.

P R AE D I C A M E N T A

Sic vocātur, quæ ſunt decē, ſubſtātia, quātitas, qualitas, agere, ad aliquid, pati hab. re, vbi, quādo, ſitus. de quibus Dialectici. & ex noſtris Bal. in l. de quibus, col. xvj. ff. de legi. Græce Cathegoriæ appellantur. Et proſunt nobis, vt omnium rerum naturalium ordo cognoſcatur. ad colligendas diffinitiones, & vt videri inde etiā poſsit quę voces aptæ, quæq; ineptæ cōiungātur. & de quibus poſsit vel non poſsit prædicari.

P R A V I T A S

Morbus eſt turpitudo & imbecillitas. Virtus vero ſanitas, pulchritudo, & robuſtus animi vigor.

P L O T I N A

Traiani optimi illius principis, vxor.

P V L E G I V M.

Vilis eſt herba in Italia, apud Indos tamen, quia rara, pipere eſt pretioſior.

P V T E A L

Prætoris erat tribunal, vbi ius dicebat, à Scribonio Libone ædificatum, ſic appellatum à puteo, qui ibi erat. Vnde Hora.

Roſcius orabat, ſibi adeſſes ad puteal cras:

Eſtq; propriè tectum, quo puteus operitur.

P V B L I C A N V S.

Publicani dicuntur, qui publicis occupantur negotiis, de quibus noſtri titu. habent de publican. & vectigal. deque his & nos alibi ſępe.

P R A N D I V M.

In conuiuio ſatis dictum eſt, nunc addo ad prandij propoſitum, quod ipſum portans Diſcophorus appellatur. quia diſcum pro vaſe eſcario, accipitur in ſacris literis, & meminit ſic Proper.

Miſſile nunc diſci pondus in orbe rotat.

Eſt & prandium caninū in quo vinum non bibitur, canis enim vinum non bibit. Et ad propoſitum interrogatus Diogenes, qua hora prandendum ſit, reſpondit, ſi diues, quando vult, ſi pauper, quando poteſt.

P V N C T V S.

In talis ſenio eſt, à ſenario numero dictus. Vnde lingua Italica etiam, ſino dicitur. Id vnum tātum hinc addentes, quod ſępe puncto temporis, maximarum rerum momenta vertuntur, & magis ad propoſitum puncti. Vel etiam quod punctis aliàs male collocatis, quam ſæpiſsime contingit ſenſum peruerti.

P R AE S V L

Ex duodecim Saliis, qui Ancilia (xj. enim fieri à Mamurio iuſsit Numa) per vrbem canentes, ferebant, quod vna omnium potentiſsima foret ciuitas, donec id quod è cœlo in terram decidit, ſeruaretur, primus, Pręſul, vocabatur.

P R AE S V M P T I O

Eſt iuris naturalis. Iuris ſimpliciter, in iudicio cauſata. Iuris, orta ex nobilibus principiis. Iuris & de iure. quod quis ſit bonus. quod non ſit libertus, quod ſit natus in figura matrimonij, & cū aliquid pręſumit lex, & ſuper eo etiam ſtatuit, de quo in l. antiquæ. C. ad Velleia. Angel. in l. ſciendum, in re p. col. pe. ff. de verbo. obli. ego in milleloquin. addi. iiij. nu. 45.

P V D O R

mordet animum, eſtque timor iuſtæ reprehenſionis. Generoſa natura effertur ad pudorem. ad pudorem aſſueſieri prudentię eſt. Summum crede nefas animam, id eſt vitā præferre pudori, inquit Iuuenal. tametſi homo turpis non ſoleat pudore affici. Pudor eſt in fronte. Vnde prouerbiū, frontē perfricuit. Et Iuuenal. hinc, populi frons durior huius qui pudorem non timet. Item. Iam nunc in balnea ſalua, Fronte licet vadas, id eſt ſine aliquo pudore. Et vere bona ingenia debilitat audacia, prouehit autem improbos dicebat Iſocrates. Ypſilonq; pudoris litera.

P R AE C E P T V M.

Præceptis legum obtemperare debemus. l. ij. C. quę res ven. non poſ. c. pen. & fin. xiii. q. j. præcipimus & docemus perſuaſione quadam excellentię cuiuſdam de nobis, imperamus vi quadam cum neceſsitate parendi. Illic auditorem attentū habemus, hic facimus vel inuitum. Vnde.

Oderunt peccare boni virtutis amore:

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

P V L E X.

Narrant aliqui, & ioco dictum ſit potius quā ſerio, omnino ridendum. Mulierem quandā alibi, habentem maritum ætatis decrepitę, & ob id furtiuum commercium cum rluale dęmone, inter alia crimina confeſſam eſſe, quod per amatorem ſuum in oppidum quoddam, vnde originē ducebat,

ducebat,miſiſſe magnos pulicum ſaccos, qui tamen non pulices erant ſed demones, ex quo nõ licebat quieſcere,non dormire, nec legere aut ſcribere.pungebant in caligis,in induſio, circa collum.& tã puſilli ut prehendi nequirent,ea de re(ferunt)exuſtam fuiſſe,in miſeram ſuam crucem.ride ſi placet quia non aliud quantum ad iſtud dicendum ſupereſt.

PRAETEREA

aduerbium eſt dicunt noſtri.& bene,præcedentium qualitatum repetitiuum, ſiue continuatiuum.authẽ.præterea,& ibi dixi ego.C.vnde uir & uxor.

PRVDENS, PRVDENTIA.

Prudens eſt à tergo, & à fronte pariter oculatus,Hieronymus niger,& indicio quidem exquiſito,quali eſſe quiſque debet,nõ puerili,quibus ſimia formoſa eſſe uidetur. prudens rurſum ille eſt,ut Niger,qui antequam ardui quicquam tentet conſulit,intempeſtiuus uero contra, qui poſt acceptum damnum id facit ut Prometheus etiam & Epimetheus. Prudentia inuenit, fortitudo & audacia inuentum aggreditur. Prudentia in bonis humanis, a diuinis pendẽtibus, dux eſt, primumq́ue ſanitas, forma,uires, & opes. A prudentia manat temperantia, Iuſtitia, & fortitudo. prudentia duplex commodi cuſtos.proprii,&alieni doli obſeruatrix, qualis ſerpentis,qui ſi quid periculi imminere videat, caput ante omnia cuſtodit, & rapere quos viderit ſibi obnoxios cõatur. Et cognoſcere(hęcq; vera eſt prudentia)quæ agenda & quæ non agẽda ſunt. Vulpi uirum prudentem cõparãt aliqui, ſed callidũ potius ac uerſipellem dicemus nos, iuxta illud Lyſandri.aſſuenda nobis eſt vulpina pellis,ſi leonina nõ ſufficit.prudẽtia oculus animi eſt. Tẽperantia habitudo. Iuſtitia pulchritudo.fortitudo manus. In Delpho ſcriptũ erat.prudẽtiã & iuſtitiã cole. prudẽs ille eſt,qui ſe ipſum noſcit, & iuſtus, in moderãdis ſeu coercẽdis affectibus. Homines rurſum prudẽtes ſunt, qui ſciũt rectam vitam agere conſilio. prudentiaq́ue dux iterato dixerim,& gubernatrix,cęterarum virtutum omnium,ſine qua illę nihil aliud ſunt, quã Polyphemus olim ab Vlyſſe excęcatus,imò virtutes nõ ſunt, ſed inania virtutum ſimulachra, qualia & in beſtiis reperias.dictuq́ue mirum adhuc, quod prudentes uiri, ubique naſcantur,ut Anacharſis, apud ſocordiſſimos Scythas. pugna eſt inter vtile & honeſtum,eſtq́ue homo inter duas mulieres conſtitutus,quarum altera eſt utilitas, altera honeſtas.illa ni ad ſe protrahit,iſta eminus ad ſe reuocat. Prudens tamen id quod honeſtum eſt ſequitur,quod utile uero reiicit, honeſtatemq́ue utili ante ponit. Quod exemplo oſtẽdi poteſt Lyſandri Lacedęmonij,de quo etiã ſupra,qui duabus ſtolis,à Dionyſio oblatis,quarũ alterutram filiæ dono afferret, ambas accepit,ipſa inquit rectius iudicabit(hęc eſt hominis prudentia)utra ſibi ſit aptior. Prudentis aurum eſt, Iuſtitia argentum,fortitudo ferrum,ęs uero Tẽperãtia. Prudẽtiæ materia,ueritas. Iuſtitię æqualitas,fortitudinis Imperium. Temperantiæ ordo & modus. Prudentis eſt ex præſentibus futura proſpicere,& quodam modo diuinare,quia dicere. Non putaram prouerbium ſtultorum eſt. ſicque tribus temporibus prudentia utitur,pręſentia ordinando, futura præuidendo (ut dixi) & ſi præterita etiam recordetur. Sicut Iuſtitia eſt quoq; decipere neminẽ, ita eſt prudẽtia rationibus ſuis,ſine cuiusquam iniuria conſulere.

QVADRANS

QVID ſit liquet ex not.in §.hæreditas inſti.de hęre.inſti.ſed ad propoſitum adde,quod olim qui lauabantur in Thermis, quadrantem ſoluebant,quod in his uerbis intellexit Iuuenal.

Nec pueri credũt, niſi qui cõmodũ ære lauãtur.

QVADRA.

Menſa eſt,hinc Iuuenal.

Vt ſumma bona putes,aliena uiuere quadra.

Vel & aliàs. Bona ſumma, putat, aliena uiuere quadra,Trebius.hiique ſic uiuentes pariter,Gręce ἀλλοτριοφάγοι uocantur.

QVASI.

Improprietatem & ſimilitudinem notat regulariter,& eſt aduerbium diminuens ueritatem.l. ſi quis dolo.ff. ad legem Cor.de ſica.l.iii.§.fi. ff. eo.l.palam.§.quę in adulterio.ff.de ritu.nup. Et facit illud Euangel.quaſi unigeniti à patre. Abb. in c.quęſiuit col.i.de uer.ſigni. Et cum dicimus etiam quaſi digito oſtendam.quandoque tamen eſt expreſſiuum ueritatis,l.ſi ante.ff.ſol.mat. Et in Euangel.ibi.quaſi quinque millia,quia cuilibet millenario correſpondebat unus panis, qui erant quinque hordeacei. Et alibi, Tob.quaſi paratus ad ambulandum. Albe.in dictiona. ſuo pręter hæc fuſius.quod exprimat ueritatem etiam habetur in l.i.ff.de trãſac. Et in Euan.cum feciſſet quaſi flagellum,eiecit ementes & uendentes de templo. Item ibi,quaſi ſermones Dei.

QVANDOQVE

Aduerbium eſt,quod exponitur,ideſt aliquãdo,& prout ſonat iuxta uot.per Bar. in l.i. nu. 16.& 17.ff.de condi.et de. Et facit vulgatum illud. quandoque bonus dormitat Homerus, de quo ego alibi ſatis.ſed tñ ſciendum eſt,quod exponitur interdũ etiam, quãdoque,ideſt quãdocunque.

cunque.l.ſi ante.ff.ſol.mat.not.in l.ii.in prin.ff. ſi cer.pet.& inſti.quib.mo.re cont.ob. in prin. Et ita exponitur quod alibi ſic inquit Hora.

quandoque trahet feroces
Per ſacrum cliuum, merita decorus
Fronde, Sicambros.

QVAGLIA.

Lingua Italica dicitur: Latine cothurnix. Græce ὄρτυξ. uilis inque Romanorum menſis damnata olim, quod morbo comitiali, laboret. hinc Iuuenal:

coturnix
Nulla unquam pro patre cadet.

QVIES

à laboribus originem trahit, vt labores ab ocio. Et ſanè multi fuerunt, qui ſe poſt multos exantlatos labores quieti tradiderunt, de quibus nos alibi ſatis. nunc adde nouiſsime Fuſcum ingentem ætate, natalibus clarum, qui poſt Neronis tēpora, ſenatorio ordine depoſito, ſe in ociū quietis cupiditate contulit. Et certe pulchrū eſt, ut dicebat Archidamus Lacedæmonius Eleis ſcribens, καλον ησυχια, hoc eſt quieſcere pulchrum. Et in Euangel. Chriſtus Diſcipulis. venite ſeorſum in deſertum locum, et requieſcite puſillū. Et ſic Hora.

O rus quādo ego te aſpiciā? quandoque licebit.
Nūc ueterū libris, nūc ſōno & inertibus horis
Ducere ſollicitæ iocunda obliuia uitæ.

QVANDO

aduerbium iſtud, exponitur non nunquā & ſtat in loco, pro aliquando. ita in Pſal. inque illis uerbis. ne quando rapiat ut leo. ideſt aliquando. Cætera Albe. in dictiona. ſuo.

QVIA

redditio cauſæ eſt, et ratio legis, finalis. l. fi. ff. de hære. inſti. Bal. in c. quia propter de elec. egoq; alibi ſatis.

QVID AD RVMBVM?

quaſi dicat (prouerbium enim iſtud, eſt glo. in auth. licet. C. de natu. lib.) nihil ad propoſitum. Ab alio prouocatus, aliorſum arma conuertis. Paleſtinæ Interrogaris, reſpōdes Aegypto. Aliis lippientibus, vngis oculos non dolentium. vetus narrat hiſtoria, cum diſerte diceret quidam, Ferreturque impetu ac volubilitate verborum, cauſamque omnino non tangeret, prudentem auditorem & iudicem, bene bene inquam, ſed quo iſtud tam bene? aliud promittis rurſum, & aliud exhibes. manum peteris, & pedem porrigis. Et latine ad idem dicimus. Quorſum hæc? Quid multa? quid quæris? Diſſerentis nanque de optimo ſtatu Reip. quid prodeſt ſcire, reſpirent ne ſub aqua piſces.

QEAESTIO.

Quicquid ulla de re quærimus. inter aliquod horum quattuor ſanè recidit diffinitio ne ſit, an genus, an proprium an accidens. Quæſtionum duo genera. infinitum, Græci θέσιν uocant, nos propoſitum. Et definitum, ideſt ὑπόθεσιν nos cauſam dicimus. Cognitionis quæſtiones ſunt. An ſit, quid ſit, & quale primum coniectura explicatur, ſecundum diffinitione, vltimum vero diſtinctione. plerunque quæritur, & non reſpōdetur, et thale, vt per glo. tamen in rub. C. quæ ſit lon. con. Et quandoque eſt de tribus capellis, ſeu de lana caprina, et in nugis tragœdia agitur. hiſque verbis interdum utitur Iureco. quæſtionem facit. Volūtatis queſtionem relinquit. Fuit tandæ quæſtionis gratia. l. ſcire debemus. §. ſi à fure. ff. de uer. ob. l. iam hoc iure. ff. de vulga. & pup. ſub. queſtionemque Sabbatinam dicit glo. aliquando in l. ſi. C. de edic. di. ad. tol. & in l. qui mutuā in §. i. ff. man. & in l. obligationū ferè in §. placet. ff. de ac. & ob. & in l. Iulianus, in §. ſi procurator. ff. de ac. emp. et in l. iubemus in §. œconomus. C. de ſacroſan. ec. Eſt etiam queſtio in triplici differentia, facti, inutilis, ſcibilis, Iuſtinianum condidiſſe leges, quot ſint arenæ in mari, et quæ denique fiunt de rebus vniuerſalibus, et non dubitabilis propoſitio. Et ſi iuris, quæ determinatur per legem præſuppoſito facto, et facti, in qua tamen factum haud præſupponitur c. quia nonnulli ubi Bal. nu. 4. de reſcrip. l. ſi ex plagis. §. in cliuo capitolino. ff. ad legem aqui. l. arethuſa. ff. de ſta. ho. Nec vnum id ſanè omittētes pro cōplemento, quod in periculoſis, eſſe debemus velut inter Cyaneas Cautes nauigantes.

QVOD FELIX FAVSTVMQVE SIT.

Boni ominis cauſa, ita Romani in omnibus agendis cauſis, præfari ſolebant. quod hic etiam Iuuenal. expreſsit, dicens.

Signatæ tabulæ, dictum feliciter, ingens
Cæna ſedet.

Quibus verbis uſum quoque fuiſſe Neruam in Capitoliū aſcēſum, dū Traianū ſibi adoptaſſet.

QVINTILIANVS.

Rhetor fuit, ut notiſsimum eſt, Romæ Rhetoricem profeſſus annis tres & triginta, pro uiro tamen ſapiente aliquando ponitur. hinc Iuuenal.

Hiſpulla tragœdo
Gaudet, an expectas, ut Quintilianus ametur?

QVIRI-

Hoc tantum dicam, quod hoc nomine à Cęſare aliquando milites appellati fuerunt, deque his vulgatum illud.

Roma uetus ueteres dum te rexere Quirites,
Nec bonus immunis, nec malus ullus erat.
Defunctis patribus ſucceßit praua iuuentus,
Quorum conſilio præcipitata iaces.

QVOT CAPITA TOT SENTENTIAE.

Nec uoto uiuitur uno, nanque uidemus hinc quod utili mouetur plebecula, probati uirtute uiri honeſto, pueri ioco, & uoluptatibus rebusque delectabilibus vnde Hora. etiam.

Caſtor gaudet equis, ouo prognatus eodem,
Pugnis, quot capitum uiuũt, totidem ſtudiorũ
Millia.

uix duos unquam reperias, qui omnibus in rebus & opinionibus conſentiant, adeo ſunt homines inquiunt noſtri faciles ad diſſentiendum. l. Item ſi unus. §. fi. ff. de arb.

QVINDECIM.

Viri olim erant, illi quibus ſolis data erat poteſtas, libros Sybillinos inſpiciendi. Sybilliniq; Sacerdotes à Sylla dictatore inſtituti, quibus onus procurationis ludorum ſecularium iniunctum erat, ante dictaturam Sylle tamen, decem tantum. Vnde Hora.

Algidumque
Quindecim Diana preces uirorum
Curet, & uotis puerorũ amicas applicet aures.

QVAM.

Aduerbium iſtud, quandoque ſtat electiue, iuxta illud, longe magis expedit in domino ſpẽ ponere, quam in principibus. Interdum ſeparatiue, cum dicimus dialectice. tam Sortes quam Plato. aliquando admiratiue, O quam pulcher es, & pulchra amica mea. nonunquam augumentatiue. quam faciles ſunt homines ad diſſentiendum, ut dicebam proxime.

QVADRANTAL.

Latinè Vas. Græcè amphora eſt. Et Hora. aliter ſic cecinit.

Deprome quadrimum ſabina
O Thaliarche merum diota.

QVINQVATRI.

dies quinque erant Mineruæ, dicati. hinc Hora.

puer ut feſtis quinquatribus olim
Exiguo, gratoque fruaris tempore rapti.

QVODAMMODO.

Improprietatis nota eſt dictio. ut noſtri dicunt. Et bene. l. in ſuis. ff. de lib. & poſthu. l. id tẽpus. ff. de uſucap. l. ſi filius. §. fin. ff. quod cum eo l. pecuniam. ff. de ſol. §. igitur, inſti. de pup. ſub. ego quoque alibi ſatis.

QVI.

relatiuum eſt, quod nobis ſeruit ad multa. dicimus enim, qui cauſam damni dat damnũ dediſſe videtur. l. Item ſi obſtetrix in prin. ff. ad legem aquil. Item qui fecit quod potuit legem adimpleuit. l. ſi ideo. C. de his quibus ut indign. Qui nimium emungit, elicit ſanguinem. l. ſciendum §. illud. ff. de edil. edic. nec aliud ſonat quã id: Sũmum ius ſumma iniuria. Et ut in Euangel. qui non eſt mecum contra me eſt. Qui ambulat in tenebris neſcit quo vadat. Et breuiter multa huiuſmodi ſunt, non aliter referenda.

QVINTVS METELLVS.

Macedonicus (cętera prętermittentes) à quattuor filiis (vt moris erat) in funere elatus eſt. nõ ſecus ac Priamus ab Hectore, de quo Iuuenal. ſic.

Incolumi Troia Priamus ueniſſet ad umbras
Aßarici magis ſolemnibus Hectore funus
portante. alius fuit Metellus Cos. L. Afranij Collega. Cuius Hora. pariter meminit ſic.

Motum ex Metello conſule ciuicum
Belliq́ue cauſas, & uitia, & modos
Ludumq́ue fortunæ, grauesq́ue principum amicitias, & arma
Non dum ex piatis uncta cruoribus,
Periculoſæ plenum opus alea
Tractas.

RAMENTVM.

MONS eſt, montis, ex alio ortus monte. autor eſt Pompo. Mela de ſitu orbis.

RAZZI.

Lingua Italica dicuntur, quæ cubiculorum ſunt ornamenta, Græce periſtromata uocantur. vnde Comic.

Ne periſtromata quidem, aque picta ſunt campanica.

RAPHANVS.

hoc tantum dicam de raphano, (quid enim ſit omnibus notum eſt) quod Athenienſes pauperi adultero, podicem perfodebant Raphano, diuites uero ſe ſe pecunia redimebant.

RANA

hominis imperfecti ſimbolum eſt. Vnde Ruſtici Lycii (ut fabulantur poetæ) Latonæ precibus in Ranas ſunt conuerſi. eoſque homines hac de re, ruſtice loquentes. Cice. Rannunculos. Ranas ipſas uero Græci ολολυγόνας. Nuteque ſunt in Macedonia. Et Raucę communiter ideſt Clamoſæ ut Cygni. iuxta illud.

Dant ſonitum rauci per ſaxa liquentia Cygni.

eſt etiam Rubeta. cuius Veneno Roleto immixto, Agrippina Claudium maritum poſt Neronē adoptatum, ipſius Agrippinę filium interemit. Hinc Iuuenal.

Occurrit matrona potens, qui molle calenum
Porrectura uiro miſcet ſitiente rubetam.

Et Hora. ſic. *Et uncta turpis oua Ranæ ſanguine.* rubete ſcilicet. Ranis rurſum palus, lutum ſuibus, tenebre veſpertilionibus. Salamandræ ignis gratus. Et ut finiamus ſciendū eſt Ranas (ut inquit Eucher.) ſimbolum hęreticorum eſſe, quæ tamen coaxante opera Pij. V. Pont. max. conſileſcunt.

RATIO.

Nihil enim agendum eſt, cuius probabilis ratio afferri non poſsit. quæ ratione etiam euertitur, vnde noſtri. I. Con. ſæpiſsime dicunt. rationem accipere debemus, ratio habetur, ratio habenda eſt, eadem eſt ratio, diuerſitatis ratio reddi non poteſt, diuerſitatis ex eſt ratio. l. diuortio. §. non ſolum. ff. ſol. mat. l. ſi mulier. §. rerum. ff. rerum amo. l. iij. in fin. prin. ff. de iniuſt. teſta. l. ſi libertus minorem. ff. de iu. pat. & certe rationibus potius quàm uiribus agendum eſt. Rationiſque magna eſt auctoritas, cui qui paret, paret Deo. Hominis arma rurſum, unà cum oratione, acutiora ferro. Et melior hominis pars, quæ conſequentia cernit, principia & cauſas rerum uidet. Et qui reddere rationem neſcit inſcius eſt. contra uero omnia cognoſcit, perfectamque ſciētiam adipiſcitur. naturæ, legis, conſuetudinis, rei iudicatæ, honeſtatis & pacti, quandoque finalis, interdum impulliua. quod quomodo cognoſcatur docent noſtri præcipue Bal. in l. generaliter colum. ij. C. de epiſ. & ele. Tirānicum eſt quoque legem condere, cuius aut non poſsit aut nolis rationem reddere. Ratio item cum ratione pugnare non debet, quanquam vna ſit altera præſtantior. nanque igneus ſplendor & ſolaris vtrobique ſplendor eſt & quanquam clariorem adames, non propterea minor eſt ſpernendus. cū ratione uinci aliquem ſignificare uolumus, prouerbialiter dicimus da manus ſiue te uinci. Ratio analytica, reſolutiua eſt, & nihil alind eſt, quā diuini ſpiritus pars omnium præcipua. Et vna in nobis, quā Belluis præſtamus, ea tamen nō utendum, in rebus apertis. Et uitioſa ſi idem quod dictum contineat. Ratione etiam potius quam vi & armis homines flecti debent. Vnde Sol Boreā ſuperauit. Et quando aliquid magnum facimus excandeſcentes facimus non abſque ratione id nos facere oſtendimus, Chriſti exemplo, uēdentes & ementes de templo eijcientis, quia ſtatim dixit. ſcriptum eſt enim domus mea domus orationis vocabitur. Fortes ad idem non modo fortuna adiuuat (ut uetus prouerbium eſt) uerum & multo magis ratio, quæ quibuſdam quaſi præceptis confirmat fortitudinis uim. Ratio eſt domina omnium & regina, quæ imperat, ut dominus ſeruo, vt Imperator militi, & uelut parens filio. Et quod in mūdo eſt Sol, hoc eſt in nobis ratio, ambo lucent, alter mundo lucem præbet ſenſibilem, altera nos illuſtrat radijs intelligibilibus. Eſtque argumentum quoddam inquiſiti noſtri. Et oculus animi in humana natura. fonti cōparata, & oratio riuulo. inde profluenti. Homo fortunatus equus ferox, Ratio & doctrina frenum. Ratio præeſt appetitus obtemperat. In capite eſt ratio, ira in corde, appetitus in iecore. Cōmunis humani generis ſocietatis uinculū eſt ratio & oratio. Et ſi dicatur. Sic uolo ſic iubeo ſit pro ratione uoluntas, prout dicitur in l. quia poterat ad treb. Cantilena erit Tyranni. Rationis ordo (adhuc aiunt noſtri) potius quam uerborum ſeruandus eſt. Et quod in ſtatutis ratio naturalis locum habet. Et quod mens ſumitur, ex ratione legis. Et quod eſt anima ſcripturę. Et qđ ſi non eſt generalis ad dictum, cenſetur impulliua, quæ ipſum non reſtringit nec extendit. Et quod quando opinionem ſuperat, laudandū eſt ſcribentis ingenium. Et quod rationes ſunt nerui intellectus. Et vere negligenda ſunt omnia quæ temere dicuntur, amplectenda uero quæ rationibus probātur, quia quemadmodū qui morbo corporis laborant, medicinam quęrunt, ita medicina animi eſt ratio. Et qui longius à rationis finibus, cęca cupiditate abduci patitur pertinax eſt pertinacia vero, exitiali inſanię perſimilis. Vltimo dicebat Minutius magiſter equitum Ro. primum, cum eſſe uirum, qui ratione & conſilio regitur, ſecundum qui conſulenti parit extremi uero ingenii, qui nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit.

REPRESALIAE.

A noſtris Iurecon. appellantur pignorationes quæ fiunt & conceduntur. Ob denegatam iuſtitiam, de quibus in rubri. ff. ſolu. matrimo. & Bart. noſter tracta. facit repreſaliarum, tu dicas tamen, quod ſolus ſuperior omnium repreſalias concedere poteſt, & ut ibi fuſius.

REDIMICVLVM.

Hoc tantum dicam etiam quantum ad iſtud, quod eſt capitis muliebris (vt inquit Pindar.) ornamentum.

Noſter fuit Chriſtus: alibi tamen noſtra,con ductorem uectigalium (cit.n. habemus nos, locati & conducti) Redemptorem uocaut. l. Cæſar. ff. de pub.& uectigal. Hinc Hora. quoque.

huc frequens
Cementa demittit redemptor cum famulis.

RAPINA.

Deus odit uiolentiam,legitime parta, poſsidere vult oēs nō rapinā exercere, omittendęque ſunt diuitiæ iniuſtę,& Rapina doloſa. Noſtri vi bonorum raptorum titulum, habent. eſt etiā in ius rapere. Vimque ſignificat, & plus eſt quam ducere. hinc Hora.

ego uero
Oppono auriculam rapit in ius.

Fuſius nos aliquando in l.pletiq;.ff.de in ius vo.

RAVCVS.

Clamoſus (ut alibi diximus) eſt. nouiſsime Iuuenal.

Vexatus toties rauci Theſeide Codri?

Et Ouid.

Ecce rudens rauco Sileni uector Aſellus:
Intempeſtiuos edidit ore ſonos.

Addendumque eſt inſuper,quod raucę etiam de quibus in l.ex conducto in §.j.ff. locat. ſunt vermes,ſegetes corrumpentes.

RABVLA.

Longe melius eſt,iuuentutem iam inflamma tam ad ſtudia prouehere,quàm cum rabulis (Rabula enim quaſi ad radendum quis,multis intentus negotijs paratus,uel quaſi rabidus) male feriatis rixari.

REPARATIO.

Quid ſibi uelit clarum eſt, uerū ad iſtud tantū,quod reparationi Deum veteres, præſidē fabuloſe Rurſonem habebant.

RESPIRARE.

Ne reſpirare quidē tuto licet Largo præſente. Dictū Proculij eſt,qui obuiā factus Largo huic, nares,oſq; manu cōpreſsit, hoc idem ſignificās his,qui cū eo erant,ex quo Largus iſte Galli ſocius & conuictor,eū accuſauerat Auguſto,quod multa vana contra eū dixiſſet,multaq; flagitioſe egiſſet, ſtatuas per vniuerſum Aegyptū poſuiſſet,ſuaque acta in pyramides inſcripſiſſet.

RARVM.

Quippe magni precij eſt, aqua uiliſsima rerum,vnde Hora.

uenit uiliſsima rerum
Hic aqua.

Et rurſum plus appetitur quod rarum eſt. Pulegium apud Indos pipere eſt precioſius,quia rarum,nec ibi naſcitur, apud nos uilis herba, piperque uile apud eos, quod tamen nos magno emimus precio.

REX, REGNVM.

Rex à regēdo dictus eſt,ut Imperator ab imperando,Baſis à ſuſtinendo, omnibus imperat, cunctos regit,portat orbē,ei omnis anima ſubdita eſt,ei honor exhibendus, ſubſidiaque præſtanda.bonos item laudat & extollit,& gladium portat ut malos coherceat.Rex rurſum aſsimilatur Deo.Imò quod Imago eſt diuinitatis, pater patrię. Et in regno uelut in corpore caput. Eſt verum quod officium Regis duriſsimum eſt, quodque uil aliud ſuſcipit Rex, quam fulgentes compedes,& claram miſeriā,quia adminiſtrator eſt,non dominus.Reip.tutor,non euerſor, non furum ſocius.aſſumptus non ad gloriam, ſed ad curam. Ideo ipſius ſimbolū eſt propter aculeos, apes.Rex quandoque pro domino tamen capitur, quandoque pro regnatore.Sic Iuuenal.

Rex horum uacuiſque toris tantum ipſe iacebit.

Eratque Romuli tempore,magnarum cauſarum rex Iudex,minorum Senatus. Regem bonum paſtori bono comparabat Cyrus. Qui poſt annum xiiii. in Perſia à quattuor uiris præcipuis educabatur, quos pedagogos vocabant, vt religioſus eſſet,uerax,non cupidus,& impauidus: imò qđ regia hæc omnia ſunt,continentia,fortitudo, ſobrietas,ſolertia,prudētia, ſcientia, induſtria,tolerantia,Iuſtitia,uoluptatis contemptio, & ad uirtutem exhortatio. Et Regis officium iubere quæ fieri oporteat, & uetare à quibus abſtinere deceat.Rex eſt lex animata.Apud Aegyptios nō licet Regem imperare, abſque ſacerdotio. Et ſi ex alio genere,quis regnū uſurpet,cogitur ſacris initiari,ut rex denique ſit,& ſacerdos.ἄναξ rex dicitur græce ἀστυάνακτα regem urbis.Rex (iterato dixerim) non minus honeſtiſsimarum rerum ſtudio,quàm opibus & Imperio eximius eſſe debet.Sapienſque redditur ſapientum hominū cō ſilio. Eius proprium,male audire, cum benefeceris,& cuius cor in manu Dei eſt, reſpondit Alphonſus Neapolis rex,medico, ſtupenti, qđ magno quodā terręmotu, imperterritus manſiſſet. Romę olim Reges quattuor, oī laude digni fuerūt Romulus, Numa,Tullus Hoſtilius, & Ancus Martius.Regnū tñ,prius Aſſyriorū, qđ ī Medos poſtea fuit tranſlatum,deinde in Perſas,à Perſis uero ī Macedones,poſtremo ī Romanos. Triaq; triū fratrū eſſe dicunt. Neptuni mare (qđ tñ fabulātur poetę) Plutonis tartara, Cœlum & terra Iouis. Et gręce rex dr ur ſupra olim Abimelech. Romæ Cæſar & Auguſtus. Aegyptius Pharao. Lybiorum lingua uero, Battus uocatur, nec

aliud apud nos ſonat quam Rex & vnctus, quia Reges vnguntur. & hinc regna omnia temporalia, regnum Dei vero perpetuum, vſque adeo vt dicatur Rex Regum & dominus dominantiũ, & ipſe ſic. Regnum meum non eſt de hoc mundo. Quid quod, ad Regis & regni propoſitum, Moſes rex Iunire appellatus eſt. Et paſtoralis ars, præludium ad regnum. Et Regie vrbes, Roma, & Conſtantinopolis. Quattuor Regna quoque magna fuerunt olim Babilonicam, Carthaginenſe, Macedonicum, & Romanum. Non prętermittentes, cœlorum illud, in ſacra pagina tamen capi multifariam multiſque modis, quandoque pro Eccleſia militante, quandoque pro triumphante, nonnunquam pro fœlicitate æterna, ſæpe pro cœleſti manſione, aliquando pro regimine Dei actiuo & pro negotio in militãti Eccleſia acto. Interdum pro ſcriptura ſacra, & quandoque pro Saluatore. Et quanquam hęc omnia ita ſint, ob violatam Luchretiam, nihilominus, regibus exactis, regnum nomenq́; hoc Populus Ro. adeo exhorruit, vt bona regum diripi iuſſerit Iunius Brutus Coſ. & agrum Marti conſecrarit. Adoleſcenteſq́ue, qui de regibus recipiendis coniurarant, ſecuri percuti. Sp. Melius etiam regnum affectans occiſus eſt. Deque Saxo Tarpeio deiectus. M. Manlius. Et Appius Claudius Cęcus, de Pyrrho in vrbem non recipiendo eomponendæ pacis gratia, exauditus. Imò quod in comitio aliquando lex lata eſt, ne cuiquam regi Romæ venire liceret. Poteſtaſq́ue Cæſari abrogata, Epidio Marulo, & Cæſareo Flauo, Trib. plebis, exiſtentibus, tanquam regnum affectanti.

REPLICATIO

odioſa eſt communiter, ex quo breuitas legenti eſt grata, ingrata vero prolixitas. Vnde Hiero. non replico (inquit) ne ſenſum legentis, obtundere videar, & memoriæ illius diffidere, ſit tamē in ſacris literis vt veritas innoteſcat clarius. ecce in Pſal. ſic dicitur ad propoſitum. Qui habitat in cœlis irridebit eos, & Dominus ſubſanabit eos, quod idem eſt. quandoq; vt accendatur affectus. atq; alibi ſic. Verba mea auribus pręcipe Domine, intellige clamorem meum, intende voci orationis meę. Item. Erubeſcant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei, conuertantur & erubeſcant.

ROSCIVS.

Quantum huic Roſcio Comico, & Hiſtrioni deferat Cicero, ex multis elici poteſt, tum maxime ex eiuſdem verbis, quæ ſunt. Quis animo tam agreſti & duro fuit, vt Roſcij morte non commoueatur? qui cum ſenex eſſet tamen propter excellentem artem ac venuſtatem, videbatur omnino mori non debuiſſe. Hinc Hora. etiam.

clament periiſſe pudorem
Cuncti penè patres, ea cum reprendere conet,
Quæ grauis Aeſopus, quæ doctus Roſcius egit

RESPONSIO,

præſupponit interrogationem, dicunt noſtri, & benè. l. ſi defenſor. §. j ff. de int. act. vnde vulga. etiam illud, talia ſunt ſubiecta, qualia prędicata demonſtrant. Et quãquam alibi in Euangel. Angelus, mulieribus reſpondeat, non interrogantibus, dicens. Nolite timere vos, ſcio enim quod Ieſum qui crucifixus eſt, quæritis, non eſt hic, ſurrexit enim ſicut dixit. nihil eſt tamē, ex quo verbo reſpõdens, abuſus eſt. Seu forte reſpondit ad cogitationes earum. Reſponſio quę fit Iudicibus debet eſſe humilis, ne forte exacerbentur. Et reſponſare (quod nota) eſt aſpere & ferociter alteri compellenti reſpondere. Non reſpondere ſpecimen eſt magnæ arrogantiæ, & ſuperbię vt faciebat Domitianus. Et Hippie interrogãti quid eſſet pulchrum, Socrates neſciuit reſpondere. Nimirum igitur, ſi quãdoq; (vt ille ait) bonus dormitat Homerus. Eſt etiam reſponſio. Neceſſaria, humana, & ſuperflua. Si eſt domi aliquis. cum reſpondetur, & aliquid additur, & ſi verba impertinentia dicantur. Eſt & tragica, id eſt magnifica, ornata, grauis, et mirabilis, ſiue miſerabilis. Et vrbana, ſi interrogetur quia quare non edat carnes, ipſe vero reſpondeat, non edo quia non ſum lupus, impiorumq́ue cibus eſt. Interrogatus etiam aliquis, quis ſibi eſſet coquus, ignis reſpondit. an haberet famulum, non inquit, quia nolo hoſtem domeſticum in domo, non famulam, quia diabolus eſt fœmina, vti Sathanas apud Inferos. Plerũque reſpondetur λακωνικος et ut ita loquar dicebat Cice. per aphoriſmos. Imprudenter interroganti non eſt reſpondendum, ut fecit Chriſtus, qui non reſpondit Petro, quando in monte Tabor dixit. Domine bonum eſt nos hic eſſe, faciamus tria tabernacula, tibi unum, Moyſi unum, et Heliæ unum, ex quo imprudenter hoc dixerat. qui tamen Chriſtus, uni interrogationi duas dedit reſponſiones aliàs quãdo ſibi dictum fuerat. quod nanque mandatum eſt maximum, ipſe uero. Diliges Dominum Deum tuum, et proximũ ſicut teipſum. Eſt uerum ad propoſitum quod quãdoq; abſolute reſponderi non põt, quandoquidem multa poſſint oriri, quæ iudicis arbitrio ſunt dirimenda, ut noſtri aiunt, qua de re etiam dixit plerumque ipſe met Iurecon. ſubſiſto. l. Menia. §. ſi. ff. de an. lega. l. ſeruum quoque. in prin. ff. de procura. l. ſi et me et Titium. ff. ſi cer. peta. Non omittentes ultimo, ad reſponſionis propoſitum, Diogenem à Lacedęmoniis uenientē, Athenaſq; pergentem, interrogatum unde ueniret, à uiris reſpondiſſe, ſeq; ad mulieres accedere. Interrogatus etiam Apelles (fortunam enim ſedentem pinxerat) cur id feciſſet, quia nũquam ſtetit, reſpondit, eius inſtabilitatem, pręmonſtrans.

RHETOR.

Rhetorum amplificationes, ſuſpecte haberi ſolent, pręſertim, his, qui eius artificij rudes

non

non ſunt. Rhetoreſque colorem, non inuenientes, quo crimen defendant ad ſtatum translatiuum confugiunt, & illud in alium reijciunt.

RECTOR.

Nihil eſt quod ſine ullo Moderatore ſeu rectore conſiſtere poſsit. Ecce domus ſine habitatore dilabitur. Nauis ſine gubernatore abit peſſum. Corpus relictum ab anima defluit.

RECOCTVS.

Qui lapſo certo tempore ad idem officiũ aſſumptus, ſeu in eodem officio confirmatus, ſic Cicero, ſe Apollonio Moloni, aliquando recoquẽdum tradidit. Vel dicamus recoctum, vafrũ, callidumque hominem, intelligi poſſe, de quo Hora. alibi ſic.

plerunque recoctus
Scriba ex quinque uiro cornũ deludet hiantẽ.

ROMVLVS.

Primus Romanorum rex vrbi Romæ, nomẽ dedit, eamque fundauit. Annis ſeptem & triginta regnauit, ipſe & Remus frater Gabijs (vrbs enim Latij eſt) educati fuerunt & à lupa nutriti, & Quirini etiam appellati. Idemq; Romulus in Quirinali colle pro Deo cultus, qui tempeſtate ſuborta alias, perierat. Fratrem prædictum Remum interfecit, quod alibi fuſius teſtati ſumus, cauſam obducens (iniuſtum enim facinus fuit) quia muros tranſcenderat, ſed fuit regnandi libido, quicquid dicant etiam noſtri in l. ſi. ff. de re. di. ibique Accur. Lucani auctoritate fræti, ſic canentis. Nec longe fatorum exempla petantur. Fraterno primi, maduerunt ſanguine muri. Alij dicunt Romulũ interfectũ fuiſſe à ciuibus, anno ætatis ſuæ quinquageſimoquinto, raptũq; in cœlum fingentibus, & inter Deos relatum. Et licet Romulum dixerimus, Romus tamen prius appellatus fuerat, uel à ficu ruminali. Vel à Ruma. i. mãma lupę, à qua (ut paulo ante diximus) fuerat nutritus, & poſtea Romulus vrbanitatis gratia, ſiue blandimenti, diminutiuo gaudentis. Filius fuit Martis, uxoremque habuit nomine Herſiliam.

ROMA.

Caput mundi, & cõis patria, quæ tenet orbis fræna rotundi, ut ille ait. noſtri in l. roma. ff. ad municipa. Ea de re, generalis Romæ cõſuetudo trahitur ad omnes alias prouincias. l. de quibus. ff. de legi. Romani ab Euandro Archadiæ rege originem ducunt, ob idque Calceis Lunatis utebantur, in memoriam antiquitatis, ut Iuuenal. ſenſiſſe uidetur, quando ſic alibi dicit.

quod læua in parte mamillæ
Nil ſalis Arcadico iuueni.

alibi tamen, quod humili loco ſint nati. imò ab hominibus ſceleratis, qui ad Aſylum Romuli cõfugerant, ſic.

Maiorum primus quiſquis fuit ille tuorum.
Aut paſtor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

Romanos lupos, Athenienſes Ceruos, dixit Hannibal. Vnde Hora.

Dixitque tandem perfidus Hannibal.
Cerui luporũ præda rapacium
Sectamur ultro.

Romanorum Ducũ tamẽ uirtutibus, quaſi ſtellis quibuſdam latinę micant hiſtorię. Roma rurſum nil maius uidit Sol. Glorioſiſsima ſepticollis. Simbolum eius. Mulier inſidens Beſtię, cui ſint ſeptem capita, quæ ſeptem montes interpretatur. Fortitudinis nomen apud Gręcos, apud Hebręos ſublimitatis. Et quia in occidente eſt, occidentalis eccleſia vocatur. Regia quaſi rerum domina. pręter dicta ſupra, capiteq; in Capitolio inuento, reſponſum eſt, eo in loco, caput rerum ad idem ſummumq; imperiũ, tũc eſſe debuiſſe. quod ſpirituale Petrus, ſtatuit. Siluester auxit, Gregorius exornauit. Roma cõpẽdiũ orbis eſt, virtutum omniũ domiciliũ, humanęq; magnificentiæ ſupremum. Locus, Deo gratus, hominibus venerandus, pijs optandus, rebellibus formidandus. Babilon olim cecidit, Troia, Carthago, Athenæ, Lacedæmon, & Corinthus, earũq; tantum nuda ſunt nomina. Roma uero adhuc viget eiusque nominis gloria immortalis, non modo uidenda, ſed etiam admiranda, & curioſe deſcribenda. A Romulo condita, Rheę Syluię virginis Veſtalis, filiæ Numitoris Albanorũ regis, filio, annis ferme. CCCCXIX. poſt euerſam Troiã. Quam urbem cum uidiſſet Cineas, à Pyrrho Epyrotharum rege miſſus, pro pace componenda, reuerſus dixit, ſe patriam regum totque reges uidiſſe. Et quanquã olim eſſet diuiſa in partes tres, quarum vna Cæſaris erat, Pompeij altera, tertia M. Craſsi. Turbulentique ſequerentur Cæſarem, ſapientes Pompeium, Mediumq; teneret Craſſus, attamen hodie ut noſtrates dicunt, patria legũ eſt, fons Sacerdotij, & ſummi põtificatus apicem habens. Nec aliud ſignificat, quã Imperium & Tonitrum, vſque adeo ut non temere olim ob id Capitoliũ Ioui Tonanti, dicatũ fuerit, quod ſcitu & annotatu dignum eſt.

REPETERE.

Non enim nocet bis dicere, quod bene dicitur. imò Plato monet res præclaras iterum & ſępius eſſe repetendas. & noſtri ad idem; quod ſatis ualidum eſt atque formoſum, lectionem repetere. l. j. §. ſupradictis. C. de iuſti. Cod. cõfir. dixique ego alibi ſatis.

RHODVS.

à roſa appellatur, quod inſignes proferat roſas, ſeu quod roſetis luxuriet. Ab antiquo Rhodij fe-

lices fuerunt, nunc vrbem tenet Turca. Rhodij aliàs ſtatuaria arte, inſignes erant. Rhodum clarã ẽt dicit Hora. Veneris filiam, vxorẽq; Solis, quippe quod facta diuiſione inter Deos (vt fabulãtur Poetæ) Sole non vocato, Rhodoq; relicta eam ſibi adoptauit.

RHODANVS

Ferox eſt, æſtuanti Cocyto vel Tartareo, Simillimus, & quanquam quattuor fuerint Labyrinthi, in Aegypto, Læmna, Creta, & Italia, quintus eſt tamen omniũ Rhodanus inexplicabilis, ac peſsimus, quaſi rodens omnia. quem armatus Sertorius tranſnatauit, cuius facti miratur hiſtoria.

REVS.

Facere reum eſt accuſare, peragere, condẽnare. Elabi gratia quando corruptis iudicibus abſolutus eſt. Reus turpitudinis corpus eſt. Pollutarũ ceremoniarum (hiſto. nota) Clodius. Repetitus, qui ſępe citatus eſt. Voti, qui ſuſcepto voto, ſe numinibus obligat. Reus orationem dirigit ad miſericordiam, accuſator ad indignationẽ, orationq; eius pathetica, ideſt iracunda vocatur. Reus pro more in iudicio ab amicis laudari ſolebat vt abſolueretur facilius. cum tamen legem tuliſſet Põpeius, hoc fieri non debere, velletque ipſe poſtea Munacium Plancum, laudare, Cato Iudex manibus aures obturauit, dicens, nolle audire lege aduerſante. Rei magni, qui accuſantur, vel de magnis criminibus, Summates dicuntur. Eiſdemq; Clepſydræ plures infundi ſolebant quàm actoribus. Et qui in actione reali aliter petit titulũ ſpecialem ab actore exprimi, pedem ſuum cum ligone percutit, ita Cy. poſt Bulga. in l. edita. col. v. C. de eden. Et ſi innocẽs erat, his verbis olim abſolui ſolebat. Non videtur feciſſe. autor eſt Cice. Hoc eſt non fecit, quanquam enim dicant noſtri verbum videtur fictionem importare. l. j. §. deieciſſe uidetur. ff. de ui & ui ar. attamen quandoque ueritatem deſignat. l. naturaliter. in prin. & ibi Areti. plene. ff. de acqui. po. & ut hic inque iſtis abſolutionis uerbis.

REGIO.

Prouincia dicitur Regio, idcirco quod à Regibus olim regebatur, Romæ, fuerunt quatuor. Suburrana, Exquillina, Collitia, & Palatina, & nonnullæ aliàs uulgari aliquo monimento nobilitatę, Coloſſo Rhodus. Mauſoli ſepulchro Caria Veneris ſtatua Gnidus. Memnone Magico Thebæ. Verum hæc noſtra omnem aliam ſuperat, ſiue cultum ſpectes, ſiue celebritatem urbium, ſiue rerum affluentiam, ſiue laudem ingeniorum, quæ felicia paſsim hincinde oriuntur ſemper. Hiſpaniæ ẽt amęna eſt & fertilis. Ingeniorũ emolumẽtũ, ubere prouentu, ſemper bellica laude florẽs.

conſeruatur in fidelitate ſubditorum, iuſtitia magiſtratuum, & obſeruantia legum. Et qui reip. pręſunt utilitatem ciuium ſic tueantur, ut quicquid agunt ad eam referant, obliti commodum ſuorum. Exultabat tamen Eſchineſſe à Rep. liberatũ, & Chriſippus interrogatus, quare ad Rẽp. gerendã non accederet, ne ſi male geſſero inquit, Deos, ſi bene, homines mihi reddam iratos. Et Demoſthenes potius ad inferos deſcendiſſet quã ad Remp. ſi præſciſſet eiuſdem mala, metum, inuidiã, calumnias, cõtrouerſias periculaq; optione ſibi data. Adiumenta tamen rerum gerendarum aliàs in Rep. nobis à natura uel à fortuna tribui ſolent, eloquentia, prudentia, ualetudo, animi magnitudo, patientia laborum, & moleſtiarũ, à fortuna nobilitas amici, & honeſtæ occaſiones. Nec enim Reſp. illa felix eſt, cuius Mænia immota manet. ſi mores tamen ruant in pręceps. dicebat Scipio. Verumq; decus in uirtute poſitũ eſt, quę maxime illuſtratur, magnis in Remp. meritis. Eſt uerum etiam quod curare debemus, ne quid detrimenti capiat. Maxime eccleſiaſtica, quæ non tantum doctrinæ oculo indiget, uerum etiam manu ut luporum rabies comprimatur. Et ita Conſulibus mãdabant patres & Senatus. Neptunuſq; Aiacibus In bello Troiano ſic. Tutamini Remp. quæſo, ſolitę uirtutis memores. qua nihil nobis charius eſſe debet, nihil auctoritate Senatus grauius. Ciuilibus diſſenſionibus læditur, dicunt noſtri. l. ſi quis ingenuam. §. j. ff. de captiu. & poſtli. re. Eiuſq; ſtatus aliàs triplex Dimocratbia, principatus populi, qualis olim Romanorum hominum, Monarchia unius Imperatoris. Oligarchia paucorum adminiſtratio, ut Venetorum, cæteris meo quidem iudicio præſtantior. Probi homines inſuper qui neque auaritia neque ambitione mouentur ſunt ad remp. prouocandi. Reipub. nerui ſunt uectigalia, præmiũ & pœna. Eiuſq; fundamentum (ut paulò ante dictum fuit) eſt iuſtitia. Et charitas, quæ coegit ire ad mortem deuotis corporibus Decios ieq; in hiatum terræ præcipitare Curtium. Et Sceuolã errãtem manum in ignem ponere. Coclitẽ armis onuſtam ſe hoſtibus, obiicere, ut ſubliciũ tuerentur pontem. Atilium ut ad tormenta rediret, Scipionemque denique, & alios pro patriæ ſalute mortem oppetere. Qui Scipio cognoſcens amplius ſe omnium præſtantiſsimum foreque ex his vnum quam maxime neceſſariũ, aut quod ipſe libertati patriæ uel ipſi libertas detrimento eſſet exul priuatam agere uitam maluit patrięq; deeſſe quam obeſſe. Duo etiam in rep. tam pace quam bello ſunt quam maxime neceſſaria, turpia timere, aggredi vero audacter honeſta. Et nihil præſtantius ex omnibus rebus humanis aut præclarius quàm de rep. adhuc bene mereri. Et qui Remp. adminiſtrat, debet cæteris melior eſſe, ut pedagogus diſcipulis doctior. Habebatq;

frequenter

frequenter in ore Antoninus, R.P. florere tunc ſi Philoſophi dominantur, vel dominantes philoſophentur. Scituque dignum eſt, ſi opifex olim ad Remp. acceſsiſſet, vel plures exercuiſſet artes, quod magna mulctabatur pœna. Eamque virtutibus (vt rurſum diximus) potius quàm armis tuendam eſſe, dicebat quoque Cato Vticen.

REPREHENSIO

longe enim procliuius eſt, alios reprehendere, quam ſibi ipſi moderari, alioſque homines pœna dignos iudicare, quas tamen ipſi non admittant. Inſuper, maxime mirum videtur, quod ſimus in cauenda reprehenſione parum oculati, et ad alios reprehendendos propenſi. Eſt uerum item quod nemo eſt mortalium, qui reprehendi non poſsit, quique non ſit crimini obnoxius, vnde etiam Damon, & Anaximenes, ſeptem illos Græciæ Sapientes aliquando reprehenderunt. Apoſtolus Paulus Petro dixit quod non recto pede inceſſerit in Euangelij veritate. Et ſi magni viri ſanè ſunt reprehendendi, lenissimis verbis reprehendi debent, amplis vero & magnificis ornandi, alterum enim modeſtiæ eſt candoris vero alterum, & ab eo quidem, qui eum modeſtia quadam ſcribit, non vt aliqui leues faciunt & ſcioli ſiue potius ebrioli qui quatuor literas callent, vt aucupentur gloriam apud imperitam multitudinem. Et ſi reprehenſio abſque ratione fuerit, vel leui, ab ignorantiæ cæcitate proueniet, ea de re fingunt Poetæ Momum calumniatorem, noctis filiũ eſſe, de quo ſuo loco nos ſatis,

RECTE.

Huic aduerbio, aliud, oblique ſcilicet, contrarium eſt, vnde in ſacrificiis Iami Olympiæ principis (è conſciſsis victimarum pellibus enim futura prędicebat) ſi ſciſſurę erant rectę, lęta, ſin obliquæ triſtia denuntiabant. Rectum eſt etiam hinc, quando medium eius non exit ab extremis. Et rectus, qui per lineas equitatis in actibus ſuis procedit. Rectitudoque proprie, ad iuſtitiam pertinet, in equitate adhuc, conſiſtentem. Imo dicunt noſtri quod aduerbium iſtud rectè iuſtitiam importat rite vero ſolemnitatem. l. non putauit. §. non quęuis. ff. de bo. poſ. cont. tab.

ROBVR.

Mannum eſt pugillatus. pedum curſus. Manuum & pedum, Pancratium.

RVBI

Oppidum Campanię eſt, vnde rubia uirga etiam dicta eſt, unde Maro.

Nunc facilis rubea texatur fiſcina uirga.

Et Hora. ſic.

Inde Rubos feſſi peruenimus, ut potè longum
Carpentes iter.

REMIGES.

Remigem prius eſſe oportet, quam ad gubernacula admouere manus. prius diſcipulum quàm magiſtrum. quoniam ex alto corruit, qui uolare ſatagit antequam pœnas aſſumat, inquiũt ex noſtris aliqui. Et Poeta.

Icarus Icareas nomine fecit aquas.

(fabula nota eſt) & Lyricus, lingua Italica.

Et diſſi à cader ua chi troppo ſale.

RISVS.

Animus delaſſatus Curis, riſu reficiendus eſt, quem coluerunt ueteres, quia laboris eſt condimentum. Craſſum tamen ſemel in uita riſiſſe aiunt. Et Zeuſim pictorem, ac Philiſtionem Sardianum Comicum, pre nimio riſu mortuos. Socratem quoque raro riſiſſe ferunt, Agelaſtóq; uocatus eſt, Galbam nunquam. Nec Traianum. Nec Lazarum poſt reſurrectionem. Nec Philippum Iuniorem. Riſus Abrahę gratus Deo, quia credidit promittenti ſibi ſeni, filium. Sarrę ingratus, quia non credidit. A nimio tamen, eſt abſtinendum, neque procliues in riſum eſſe debemus, neque in uerba confidentes, quoniam alterum ſtulti eſt, furentis uero alterum. Cachinus etiam riſus ineptus eſt. Et cachinatio uituperoſa. unde Catul. ſic.

Nam riſu inepto, res ineptior nulla eſt:

Et qui lachrimando ridet, Gręce κλαυσίγελως dicitur. Iſaac idem quod riſus. nam eo nato dixit Sarra mater eius, riſum fecit mihi dominus. Riſit Cæſar cum uidiſſet gladium ſuum à Germanis in Templo Martis ſuſpenſum. cumq; ſibi Pompeij caput allatum fuiſſet. & Alcibiades cum Zopiros Phyſiognomon dixiſſet. Socratem, ſtultum, Bardum, & mulieroſum. Quę aliàs riſum concitauit tamen, & ſi (ut diximus paulo ante) riſerit ipſe raro, cum in Senatu ſuffragia computare neſciuiſſet. Profuſeq; & Sardonicę aliquando Plato. Perpetuo uero pulmonem agitare ſolebat Democritus, & ridere curas vt inquit Iuuenal. necnon & gaudia uulgi. Riſus etiam puallę proditor eſt. Vnde Hora.

Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ riſus ab angulo.

Ridebatque Xanthus Aeſopum, monſtroſo corpore formatum, à quo tamen deciſus eſt, quandoquidem non corporis, ſed animi forma intuenda ſit. Et ridetur (ut cum riſu

 finia-

finiamus) Mugilis Piſcis, qui in metu, capite abſcondito, ſe totũ occultari credit. De riſu Sardonio prouerbium notum eſt, de quo nos alibi ſatis.

R E T E

Capiuntur piſces, & volucres, deq; iactu retis, noſtri quæſtiones proponunt. l. ſi iactum retis. ff. de actio. emp. Verum ſcias tu, miſsis his, quod retas etiam arbores, vocamus, quæ plerumq; in alueis reperiuntur, uel ex ripis pendent, ex quo retium inſtar, naues prætereuntes impedientes retinent. Et hinc eſt quod flumina retanda locari ſolebãt.

R I X A.

Therſitę ſunt hij, à quibus rixæ, maledicta, & cõcertationes proueniunt, cum quibus male feriatis contendere & rixari, malum eſt, & longè melius iuuentutem iam inflammatam ad ſtudia prouehere.

R V S.

A rure, ruſticitas deriuatur, quæ ſancta dicitur, omnia palã habens inquiunt noſtri Bar. maxime in l. hoc iure in fi. ff. in quib. caſu. pi. ta. cõ. & cui parcitur in multis caſibus. l. j. §. fin. ff. de eden. l. ſi quis id quod. ff. de iur. om. iudi. l. ij. ff. ſi quis in ius voc. non ie. l. cum de ind. bito. §. ſi autem. ff. de proba. Ruſticus hinc etiam, à rure dicitur, ſeu ruſtici, quos tamen & ſi ſimplices eſſe dicantur, aliquãdo interrogare ſolebat Bar. vt teſtatur in l. ij. C. de iure delib. Nec ab re Iurecon. arguere, à prouerbio ruſticorum ſenum, in l. ſi chorus. ff. de leg. iij. Ruſq; ipſum peroptandũ, & deligendũ, vt quietè viuamus, & quemadmodum optabat alias Hora. ſic dicens alibi.

O rus, quando te aſpiciam? quandoq; licebit
Nunc veterum libris, nunc ſomno & inertibus horis,
Ducere ſollicitæ iocunda obliuia vitæ?

R E S V R R E C T I O

neceſſaria eſt, quia ſic dicitur in Euangel. Reſurgent mortui. Et quia anima eſt corporis forma naturaliter, habetque naturalem inclinationem, vt cum eo reuniatur. Et cum ſit pars totius, non poteſt in ſe ipſa, habere perfectam ſubſiſtẽtiam. Imò quia ſenſitiuę vires in ea remanẽt radicaliter, ad corpus naturalẽ habet affectum, nec abſq; illo plene quieſcit vel contentatur.

R E S

Sacræ à religioſis differunt, illę enim Deo dicantur, illę gratia priuati hominis cõſtituuntur. Rei ſacræ ſymbolum accipiter. Et res optimę ac præſtantiſsimę, iis proſunt, qui eiſdem rectè & prudenter viuntur. Et dicunt noſtri, quod tãtum valent aliàs, quantum vendi poſſunt communiter & communi curſu palam & publice non ab vno ſiue vni, verum pluribus. l. pretia rerum. ff. ad legem Fal. l. ſi ſeruus. § j. ff. de cond. fur. Et ſcitu dignum eſt, quod quandoque res pro cauſa ponitur, vſque adeo vt hinc rei ſint appellati quorum res agitur. Hinc Hora.

Dubius ſum, quid faciam, inquit:
Te ne relinquam an rem.

R E L I G I O.

A religione Dei & cultu ſemper incipiẽdum eſt, vt in libro Decretalium & Codicis Iuſtiniani, vbi primum, de ſumma Trinitate, cuius feſtũ hodie celebramus quæ eſt dies ix. Iunij. 1566. & fide Cathol. Imò, quod in legibus xij. tab. Ante omnia dictũ eſt ſic. ad Diuos adeunto, caſtè pietatem adhibento. In ſacrificiis, etiam ad religionis propoſitum (adeo hominibus res ſancta eſt, & neceſſaria) vt præcæteria eidem animum intendant, his verbis admonentur. *Hoc age & lingua faue*. Sacerdotes noſtri. *Surſum Corda*. L. Metellus Pontifex Maximus, cum in Mineruæ Templo Palladium locatum eſſet, ex opimis Troiæ euerſæ ſpoliis præcipuum quiddam, caſuq; ſuccẽſo ligno arderet, per medium ipſum (vt aiunt) ignem, ſtatuamq; eripuit. quam tamen cum vidiſſet (nemini enim id erat permiſſum) oculis ſtatim captus eſt, idque ſecit ne religioni & patriæ id ipſum foret detrimento, inque religioſi hominis præmium ſibi à Pop. Ro. conceſſum eſt, cum in Senatum accederet, poſſe tunc triumphali curru vehi. Oraturi olim manus lauare ſolebant, nec mane Ioui ſabuloſo libare licebat illotis manibus. Vnde Hora.

Libertinus erat, qui circum compita ſiccus
Lautis mane ſenex manibus currebat:

quod & noſtri Sacerdotes etiam faciunt. Verum eſt quod magis piè quàm magnificè coli debet religio, vſque adeo vt Corona Ioui aurea parui ponderis donata fuerit in Capitolio pro concordia patrum & plebis. quodque religentem eſſe oportet, religioſum nefas, ex quo nomine iſoſus vitium habent. Et religioſus, ideſt ſuperſtitioſus dicitur. hinc religioſi dies triſtes & infames, qui etiam Nefaſti dicuntur, & ſic à noſtris famoſus tutor, famoſa actio, famoſus latro, & ſimile. Vnde inepte, titu. factus ſiue conſcriptus videtur, de religioſis, & ſumptib. fune. Et quia iudices olim in leges iurare ſolebant, vt obſtricti religione iudicarent, dicunt adhuc noſtri, quod religioni iudicantis, ſtandum eſt. l. fi. ff. de var. & extraordi. co. l. quæſitum. ff. de teſti. l. j. in fi. ff. de reb. co. l. j. §. diuus. ff. de quæſt. & inſti. de obl. quæ ex quaſi del. in prin. l. fi. ff. de ſuſp. tut. l. fi. C. ſi ex fal. inſt. Nec erat locus religionis, niſi ter iniecta gleba in ore mortuus fuiſſet. Vnde Hora.

Quamquam feſtinas, non eſt mora lõga, licebit
Iniecto ter puluere curras.

Magna Aethiopum eſt religio erga Deum, qua de re ab externis regibus nunquam ſubacti fuerunt, & ſemper liberi permanſerunt, vt etiã Veneti noſtri, quorum R.P. Sãcta, religioniq́; adeo addicta, vt nulla ſanctior, nullaque, in qua magis religio eluceat, vllo vnquam tempore inuẽta ſit. Eolus quoque ob pietatem erga Deos, vt fabulãtur Poetę, Deorum amicus vocatus eſt. Cambiſes uero, religione ſpreta continuo inſaniit. Apim enim Aegyptiorum percuſsit. Sacerdotea flagris ceſſit, et quencunque illum colentem occidi mandauit. Et ut finiamus, Impp. & Reges olim ſacerdotes erant, nihil ſine religione fieri poſſe putantes.

ROGO.

Eſt verum quod moleſtum eſt, verbum, atq; oneroſum, demiſſoque vultu & humi defixo proferendum, Rogo, attamen qui timide rogat, docet negare, nullaque res carior conſtat grauiſsimis uiris, quam quę precibus eſt empta. Rogo & oro differunt, illud enim ad homines refertur, illud ad Deum & ſanctos. Rogare etiã indignũ eſt, & ingenuitatem lædere. Et Ducum (ut ille ait) ſpecies uiolenta iubendi.

RVMOR

de quo in l.fi.ff.de hęre.inſti.ſolet quod geſtum eſt, augere & variare, eſtq́ue proclamatio, gentium, et ſtrepitus multarum vocum. differtq́ue à fama, imaginaria opinione ſeu credulitate gẽtium à vulgo procedente, l.de minore.§.tormenta.ff.de quæſtio.Bal.noſter.in l.ea quidem col.i.C.de accu.multa.

REGVLA.

Græce κανων dicitur. Amuſsiq́ue utuntur Fabri Materiarii, ſiue carpentarij idest funiculo, quem rubro colore oblinunt. deq́ue regula in c. canon.iii.d.aliàs regula eſt, quæ rem quæ eſt, breuiter enarrat.l.i.ff.de regu.iu.

RVDE.

Rudis uirga erat, qua gladiatores à Sanguinario ludo, miſsionem accipiebant, hinc rudiarij Milites, qui onere Militię dimittebantur. Et me quoque donari rude iam tempus eſſet, laboribus fractum, annorum quinquaginta. Vnde ad propoſitum Iuuenal.

hic Sergius idem
Accepta rude cœpiſſet Veiento uideri.

Et alibi.

Ergo ſibi dabit ipſe rudem, ſi noſtra mouebũt
Conſilia. Et Hora.

Spectatum ſatis, & donatum
Iam rude, quæris
Mecœnas iterum antiquo me includere ludo.

ROSA

de ſpinis floret, & aurum quod in luto quæritur aut frumentum quod cribro e loliis purgatur. Roſa ſcarabei fugantur. prius candida, in rubrũ colorem conuerſa, quippè quod Adonidem, aliquãdo Mars vulnerauit. Accurrit vero venus, in roſas incidens, ac ſe ſpinis implicans, plantãque pedis perſtringẽs è vulnere manat cruor, ſicque candidam illã colorauit. verum quicquid ſit, iudicio opus eſt, vt è ſpinis roſę, non compũctis digitis (qui habet aures audiendi, audiat) ſe ligantur. Nec id vnum omittens quod inter vepres Roſæ miteſcunt, Et inter feras nonnullæ manſueſcunt.

ROTA

Figularis, calliditatis ſimbolum eſt. Et ideo hinc dicunt noſtri, quod eius ſtilus aliàs, Curiæ ſcilicet, aliquando rotat, quodque modo eſt Albus modo Niger, ut Męna piſcis marinus. Eſt & Rota Ixionis, (fabula nota) quam ſic explicat Iuuenal.

Nec rota, nec furiæ, nec ſaxũ, aut vulturis atri.

SILENTIVM.

APVD Perſas legimus, nihil fide ſanctius, nihil ſilentio pulchrius, loquacitate uero nihil turpius, aut fędius. Vnde prouerbium hinc. Silentium tutum, de quo nos alibi ſatis. paratus etiam quis eſſe debet ad audiendum potius quam ad dicendum, et ad diſcendum quam docendum. ecce qđ Niobe non minus ſilentio, quam latratu Hecuba, dolorem animo inſitum deſignabat. tamen in cubiculo ſilentium eſſe debet, eloquentia uero, in foro. Quod impetratur, quando dicitur. Fauete linguis. Vnde Propet.

Sacra facit Vates, ſint ora fauentia ſacris.

ſilentiũq́; ſacrum erat. Vel quia Pythagorici, diuinum quiddam eſſe exiſtimabant. Et ſolet etiã hinc vulgo dici. Lupus eſt in fabula. Silentium. tace. alibi uero Cice. Manũ ad os appoſuit, ideſt tacuit, neque locutus eſt. Poſt longas diſputationes etiam, ſiue diſputationis ambages, dulce ſilẽtium eſt. Dicunt noſtri quoque, ſilentium diffamanti imponi, ſi lapſo termino ſibi aſsignato, nihil probauerit, ſententiaque ſilentij vocatur. l, diffamari. C. de ingenu. ma. per preconem ſilentium conſuetudine temporibus Domitiani & Adriani imponi ſolebat. σιγὴ ſilentium ſignificat. Venerat enim ad ſcortum atticum Gnathenam, amator quidam, nomine & fama ipſius permotus, ex Helleſponto, cumque inter pocu-

la eſſet

la eſſet importunus,ueniſti ne ex Helleſponto inquit Gnathena? ueni reſpondit, cur igitur primariam inibi ciuitatem ignoras?quæ dixit illr?ligeum reſpondit,mulier futilem eius loquacitatem coarguens, quia (vt dixi) σιδν ſilentium ſonat. Veteres quoque puerorum aures potius quam ora oſculabantur,rati his proficere quam illis longe magis. Et ſtultus etiam ſi tacuerit ſapiens reputabitur. Vnde Democritus interrogatus taceret ne, ob verborum inopiam, uel ob ſtultitiam,ſtultus tacere non poteſt reſpondit ſuppellex mulieris eſt clamor Fœmina muta nulla. Turdus tacet,nec vulpis garrit,nec cicada Acanthina Vel Rhegina in locris, nec Rana ſeryphia. Græcorum ſilentium eſt. Barbarorum cóclamatio. Harpocrati quam Mercurio litaſſe Iocundius eſt. Et proximus ille Deo eſt,qui ſcit ratione tacere ait ille, vnde homines ſunt loquendi Magiſtri,Deus uero tacendi, ſiue ſilentij eſt rurſum Index Silentij nota hęc.S.T.vt in phormione ait Comic.Ariſto.propinquum ſuū mittens ad Alexandrum, Antiſthenem ſcilicet mandauit ei,ut quā rariſsime loqueretur. Anſeresq; Orientem linquentes ob calorem, & occiduam petentes plagam,ſilentio uitam tuentur. quippè quod Taurum montem,aquilis abundantem trāſeuntes easq́ue volucres fortiſsimas timentes, roſtra lapillis occludunt ne claugorem eliciant. Accenſi munus erat non ſolum milites ad Imperatorem ciere uerum etiam ſilentium imperare ab importunis interpellatoribus. Et quia ſilentio opus eſt amantibus,noctis,non mirum eſt,ſi mulieres amantes Lunam inuocant. Et verum, quod diuturnum non ſemper laudem habet maxime in conuiuiis.hinc ſimonidem hoſpitem cōſpicatus cum aliquo non loquentem,ſi fatuus es inquit benefacis,ſi ſapiens fatue.

S I T I S.

Mori fame uel ſiti,duriſsimū eſt genus mortis.quanquam aliter in ſcriptura,uerbum iſtud ſitis,capiatur, pro deſiderio ſcilicet rei nunquam adeptę.pro deſiderio adeptæ, & pro amore denique rei præſentis.

S A G I T T A R I I.

Monocoli appellantur,quia iacientes ſagittā vnum claudunt oculum,ut altero,acutius uideāt ex quo virtus vnita eſt fortior ſe ipſa diſperſa. Et quanquam formidabile genus armorum ſit iſtud ſagittarum,meo quidem iudicio tormentorum longe eſt formidabilius.

S A R R A C E N I.

A Sarra Saraceni dicuntur,Abraę vxore.Sed melius eſt,ſi à Sarra, Arabię fęlicis oppido, eos deſcendiſſe,ſeu originem duxiſſe potius, dicamus,haud omittentes, ciuium quorūdam, alias, cognomen eſſe,non ignobile,in quibuſdam Italiæ urbibus,& in ſpecie,Vincētiæ ſicuti & Turcarum,Verone.

S A R D A N A P A L V S.

Aſsiriorū rex,mollis & effeminatus, de quo Iuuenal. sic.

Herculis ærumnas credat, ſæuoſque labores.
Et Venere & Canis, & plumis Sardanapali.

cuius error nobis oſtendit,quam turpe ſit luxuria diffluere,incidi.n.in ſepulchro iuſsit. Hoc habui quod edi quodq́ue ea ſaturata libido,hauſit, quod quidem,in Buuis nedū Regis ſepulchro, incideretur.

S A X V M.

Syſipheum uoluo ego(fabula nota eſt, Syſiphei de quo Ouid.

Aut petis, aut urges,rediture Syſiphe ſaxum.

Et Iuuenal.

Nec rota, nec furia, nec ſaxum, aut uulturis atri pœna.

Is enim cum Iſthmū latrocinijs infeſtaret, trāſeuntes,ſibi pedes lauare cogebat, quos calcibus tunc in mare proijciebat, à Theſeo interemptus eſt,hac pœna affectus, apud inferos, ut ſaxū aduerſus montem ferat, quod cum ad eius uerticem,impulerit, lapſum ad ima redeat) iam annus quinquageſimus agitur, iam eſt tempus, vt rude donatus quieſcam. Et ſi non ſaxum eſt, ſaltim eſt plautina Mola. De ſaxo Tarpeio deiectus eſt Manlius, ſuſpitione affectati regni. Q. Metellus cenſor. Sextus Licinius ſenator, & alij quāplures,de quibus ego alibi ſatis. nouiſsime,ſi teſtis falſum dixiſſet teſtimoniū,vel ſeruus in furto manifeſto deprehenſus fuiſſet lege.xij.tab.

S A L T V S.

Saltationem utilem ualetudini iudicauit Socrates. Saltusq́ue Græce πυδιμα dicitur. de quo Iuuenal. alibi.

Ille fruatur
Vocibus obſcenis,omnique libidinis arte.
Qui lacedæmoniorū pedemate lubricat orbē,

& ad propoſitum hinc prouerbium cum quid inepte & indecore petitur Camelus ſaltitāt. Saltantes ſerui olim canebant bene nobis bene nobis,hodie Germani. Eſt & ſaltatio pyrrhica grecanica,a Pyrrho in Creta militum gratia inuenta. Non omittentes quoque quod ſaltum magnū facere videntur,qui aliquanto longius retrocedunt. quodq́ue hinc etiam prouerbiū eſt. Saltat ſenex. Mater Deum,cum non prius placari poſſet quam ſenex ſaltaſſet, vtiq́ue ſaltauit. Item ſalua res eſt,ſaltāte ſene,quo (hiſto. Liuij nota eſt) ad omnia læta uti poſſumus.

Execrandum quandoque exponitur iuxta illud Maro.

Quid non mortalia pectora cogis
Auri ſacra fames.

Et Hora. quando dicit.

Et genus æari
Et pugnata ſacro bella ſub illo. Et alibi.
Vt immerentis fluxia in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

aliàs (ut directo ſonat) ſciendum eſt, quod lindi ſacra Herculi, Græci Baccho claua, & cratera, comitijs agebant, ſicque rite peragi uidebantur. Sacrum dicebatur ærarium, in æde ſaturni locatum. l. rationales. C. de aduo. fi. ubi ego in æquilib. à ſacro ſacrilegus etiam deriuatur, qui lædit ſacrum, & de quo etiam ego adhuc alibi ſatis, Adde quod à Q. Cepione prouerbium ortū eſt, in ſacrilegum. homo ille aurum habet Tholoſanum. Q. enim Seruilius cepio capta Tholoſa, aurum è templo ſuſtulit, uſque adeo vt auferentes miſerabili fato perirent ſacri legus Verres. Clodius pollutorum cerimoniarum reus factus eſt. hiſto. nota. Dolore uiſcerum, & uermibus in eo ebullientibus Antiochus magno fœtore in Iudæa ob uiolatum templum perijt. Contra uero Alexander ſacerdotem obuium habens ex equo deſcendit & ueneratus eſt. Inſtarque ſacrilegi habebatur, qui Antonini ſtatuam non habuiſſet. Phocenſes ſacrilegi, fratrum Apollinis diripientes, pœnam luerunt. Abæi vero ſacrilegii prorſus expertes fuerunt.

SESTERTIVS.

Maſculini generis minor erat, & ualoris quidem duorum aſsium, cum dimidio. Seſtertium uero neutri generis maius, valoris ducentorum quinquaginta denariorum, plus minus ducatorum uiginti quinque, quia tamen aſſem uariarūt diuerſis temporibus non facile intelligi poteſt, ipſius ualor. Abſolute profitetur Accur. noſter alibi, ſe non intelligere, quid ſibi uelit uerbum iſtud, ſeu nummi nomen in l. uerba. C. de dona. Seſtertium rurſus, ex dipundio, & ſemiſſe conſtabat. Dipondium duas continebat libras, ſemis dimidium unius libræ. Et ſic ſcribebant duplicato SS. ducta ſic per medium uirgula, & de quibus Catul. alibi.

Et ſeſtertia quæ ſoles precari
Centum, deſine, nam ſat es Beatus.

Decies centena ſeſtertia. ſeu Mille ſeſtertia, uiginti quinque millia coronatorum eſſe dicuntur. Et quandocunque aduerbium additur uoci, ſeſtertium centum ſuppletur, ex quo de conſuetudine omittitur. aliter dicunt alij, (idemque eſt tamen) quod ſeſtertium nummus erat argenteus duarum librarum, & ſemis. quaſi ſemis tertius. quod per duplex LL. & S. notabatur. Et adhuc quod olim ſeſtertia 400. Romani equitis cenſum conficiebant. 800. Senatorum. Auguſtus auxit uſque ad. 1200. id eſt Mille ducenta. vſque adeo ut non eſſet ius ſedendi in quattuordecim ordinibus, ſi quis. 400. ſeſtertia (ut dixi) in cenſu non habuiſſet. Et ſicuti ſeſtertius, & ſeſtertium dicitur, ita dicitur denarius & denariū, & inteſtinus & inteſtinum. Et ad dicta ſupra, redeuntes, iterato declarari poteſt quod ſeſtertius erat duorum aſsium, cum dimidio id eſt nouiſsime duorum ſolidorum Venetorum cum dimidio, & quod as erat valoris vnius ſolidi Veneti. Et Denarius ſeſtertiorum. 4. de quo nos alibi fuſius. & ad ſeſtertij propoſitū multa Budeus, & nouiſsime Sebaſtianus Erizzus, Patritius Venetus omni genere literarum abſolutiſsimus, ſtudioſis nō ignotus. Et ob raram ac incomparabilē eruditionem, patronus mihi adeo charus, ut neſciā an chariorem habuerim unquam, in libello nūmiſmatum, quem edidit, iam annus. vii. elapſus eſt, ſumma cum laude, tum ſua, tum etiam ſtudioſorum omnium commendatione.

SEV.

Coniunctio eſt diſiunctiua ſecundum grammaticos. ſed noſtri aliter dicunt quod imò eſt ampliatiua. l. ſi quis ita legauerit. ff. de au. & ar. lega. Bar. in l. cum quidam. ff. de ver. ſig.

SALA.

A Saltando dicta eſt, & Salæ, quandoquidem in eis nuptiarum & conuiuiorum alacritas celebretur. alij Oecos eas appellant. familiarumque eſt alicubi, & maxime hic, quarūdā cognomētū.

SEPVLTVRA.
SEPVLCHRVM.

Verba erant legis xij. tab. in vrbe ne ſepelito, ne ue urito. Iuſsit etiam Plato in agro infœcundo & inutili ſepulchra fieri, ne uiuentibus noceant, & pœna Solonis lege conſtituta ſi quis Buſtum (ſepulchrum enim erat) uiolaſſet, aut deieciſſet, noſtri actionem ſepulchri uiolati danda, agere uolenti. Sed facilis eſt alias, iactura ſepulchri dici ſolet. olim enim aliqui ſuorum corpora, domi ſummo ſtudio condita ſeruabant. Nonnulli Beſtijs obij ciebant. Aliqui vorabant, vt Artemiſia cariæ regina, aluum ſepulturæ genus optimum, opinata. Sepulchri dignitas tamē pulchra res eſt, qua Acca laurentia ſcortum nobiliſsimum cohoneſtata fuit. Sepeliri olim quoq; ſolebat quis in campo Martio, eratq; honor quā maximus. Inque eo loco, crematum Cæſaris corpus, Hircij & Panſæ, in prælio pugnantes, cōtra M. Antonium, uulnerati & mortui. Sepultura aſini Ieconias Ioſiç filius ab exercitu regis Babiloniæ interfectus, tumulatus eſt, & extra portas

tas Hieruſalem proiectus inſepultus. Et ad idem cooqueritur Polidorus in procellas maris abiectus,(hiſto. nota eſt) quod inſepultus, in littore iaceat. inſepultus tamen & indeploratus eſſe debet, qui patriam euertere nititur, ut olim Polyni ces. aliàs non, vnde Medeæ Iaſon dicebat. Cõcede mihi hos mortuos ſepelire & lugere filios ſcilicet quos ab eo repudiata interfecerat. ſepulchrum patris ſemper eſt conſalutandum. Et eorum qui in bello ceciderunt, ueluti Demonum coli & adorari. Maiores etiam voluerunt, aliquã do ſuperſtitioſe lucernam Monumẽtis accẽdi. l. Meuia. ff. de manum. teſta. Filij patres olim efferebant, io funere, et Mulieres conducebantur ad mortuos flendos, quę pręficæ vocabantur. Vnde Iuuenal.

Incolumi Troia Priamus ueniſſet ad vmbras
Aſſarici magnis ſolemnibus, Hectore funus,
Portante, ac reliquis fratrũ ceruicibus inter
Iliadum lacbrimas, vt primos edere planctus
Caſſandra inciperet.

Et ĩſcribi ſepulchris, quot maritos habuiſſet mulier, non cuius eſſet, ut cõiter inſcribi ſolet. Seuerus etiam prius quam decederet vrnam ad ſe perferri iuſsit, quam cõtrectauit atque dixit. Tu virum capies quem totus terrarum orbis, non cępit. Et M. Aemilius Lepidus, moriẽs, iuſsit filiis, ne plus quam æris deoos conſumerent io funere, dicens in agınum ſpecie non ſumptibus nobilitari maximorum uirorum funera. Et quod formidoloſum ac horribile eſſet veteribus carere ſepultura, & iacere inhumatos, violariq; ſepulcrum, ſic dixit Mantuanus Vates.

Quid miſerum Aenea laceras? iã parce ſepultos
Parce pias ſcelerare manus.

In exquiliis ubi nunc ſuot horti Mecænatis, Serui & plebei carẽtes ſepultura, Item ſcurræ, & decoctores ſepeliebantur. Dicunt noſtri quoque quod ſepulchra quædam ſunt familiaria, & hæreditaria, quędã. l. familiaria. ff. de religio. ſed addetu quod olim in illis inſcribebant, quinque literas. H. M. H. N. S. ideſt hoc monumentum. hæres non ſequitur. Cętera ego alibi latius. Et Volatera. ſimul, aliqua.

SAGITTA.

Medi Tygridem, quia maximę eſt uelocitatis, Sagittam uocant. quæ nota omoibus eſt, quid lit. l. ii. C. quę res exporta. oon po. ſed tamen adde, quod etiam ſagitta à ruſticis, ſurculi extrema pars, appellatur, ſurculi uitiũ ſcilicet. genitiuus iſte enim pluralis in ſuo ſono ſeruari debet cauſa differentiæ oominis, Vitium Vitij.

SAGA MVLIER.

A ſagiendo dicta, hoc eſt acute ſentiens. Vnde Hora. alibi.

Quæ ſaga, quis te ſoluere Theſſalis
Magus venenis, qui poterit Deus.

Et alibi ſic.

Somnia, terrores magicos, miracula, ſagas,
Nocturnos lemures, porientaque Theſſala
rides?

mihi ſanè videtur, quod potius ſagax ſonet, ant ſapiens, vnde lingua Italica ſacente, dicitur, & ſaggia.

SATVRNVS.

Vt fabulãtur poetæ Deorum princeps eſt, Saturni memoria io poſterum propagata eſt nummo Iani. Saturno Decẽber vt Ianuarius Iaoo dicatus eſt. à Saturno terram Saturniam dixere veteres, & ſacra eius Saturnalia. Saturno rurſum, Cyrenenſes rẽ diuinam facientes, ficis recentibus (audi mirum) coronabantur. quem Sterculium quoque Romani vocabãt. Et in ipſius æde ærarium eſſe voluerunt. Et Saturnum quaſi Saturnum adhuc uocabãt. Vnde Satyri quoque Satuni dicti fuerunt. is enim regno pulſus à Ioue filio, in Latio cum Iano imperauit. de quo Iuuenal. aliàs. ſic.

Credo pudicitiam Saturno rege moratam
In terris.

vnde eũ uti Deum coluerũt populi Iani cura, & ſtudio, quippè quod ab eo multis ſane fuerit edoctus. Sator omoium Deorum, & ita dictus, quia ſaturatur anois. Saturni coniux Ops. & cuius feſto, bellum incohari nõ licebat. Falce inſtructus pingitur, utpute agricolationis repertor. eſtq; temporis ſimbolum uorans filios, ex quo tempus uorat & conſumit omnia. Item tarditatis & inertiæ, quia uix annorum xxx. ſpatio Zodiaci curſum agit. alij planetæ uero citius. Cætera Lilius.

SENEX.

SENECTVS.

Meuius Senium Sonticum appellat, id eſt nocens, quia ſenectus mala res eſt, & morbus. ea de re lex decem uiralis iubebat iumeotũ dari ęgro, uel ſeoi in ius uocato. Seni ſemper eſt aſſurgendum, eique dandus locus. Senis à priſcis dicebatur, ſenex à oobis. ut ſuppellex, ſuppellectilis olim, & noſtri ſæpe. Senem Gręci, γέροντα. vetulum γερόντιον uocant. Senatum ſiue curiam γερουσία. Senectutem rurſus malam ætatem dixeruot ueteres. & ſeoem ſilicernium, & ſenectutem moleſtam & lethalem. eſt uerum quòd abſque diuina humanaque iuſtitia, ſeoiorumque conſilio ac ſapieotiæ diuinæ fauore, non poteſt uel ab initio ciuitas cooſtitui, uel iam conſtituta fęliciter gubernari. Senio eſt in talis punctus, à ſenario numero dictos. ſed ad ſenectutem nihil facit. Quãuis ergo ſenectutis incommoda multa ſint, minuit coim uires, auocat à rebus gerendis, uoluptates adimit, eſtque morti propinqua. Et nihil

mali

mali ſit, quod nõ ſecũm ferat longa ætas, ut multorum nauigatio, quia multorum annorũ quoq; uita eſt. & qui ad extremam venit ſenectutem, nõ diutius uiuit, ſed moritur. attamen de ſenectute quis conqueri non debet, quoniam ſenes multi moriuntur, & mortui ſunt. & ſeneſcens, literas latinas didicit Cato, ſenex uero Græcus, nullaque ætas ſera, eſt ad diſcendum. Socrates fidibus operam nauauit. Carneades propter ſtudium, cibum obliuiſcebatur. Plato peregre profectus eſt. Simonides in certamen deſcendit. Moriens ſcribebat Chriſippus. Iſocrates ac Sophocles præclara ediderunt opera. et Solon ſenex denique, poeticæ operam dedit. et quanquam ego non ſim comparandus, annos lxxvij. natus, ſemper vel lego uel ſcribo, & doceo. Senectutis eſt autoritas, grauitas & animus, uſqueadeo ut Solon de quo ſupra à Piſiſtrato tyranno, aliquando interrogatus, qua fiducia ſibi obſiſteret, ſenectute reſponderit. Minatus eſt quandoque etiam M. Caſtruccio Carbo conſul, ſe multos gladios habere, & ego annos, reſpondit Caſtruccius. Et certe ſenectus honorata tantam habet autoritatẽ, ut pluris ſit, quàm omnes adoleſcentiæ uoluptates. vitæque ſatietas, animi ſecuritas magna eſt. namque Nautę iam portum tenenti, nihil nocet tempeſtas maris, nec Agricolæ grando, horrea implenti, qui in arena ſemper uerſatus eſt, ut ego, meretur excuſatione miſsionem, quam tamen non expoſtulo. Romulus vrbem in duas ſecuit partes, quarum vna iuniorum eſſet, ſeniorum uero altera, ut ſic & conſilio & armis quiſq; eam defenderet & tueretur. Senior etiam Grauaſcellus dictus eſt à grauitate. et maius menſis à maioribus, ut iunius à iunioribus. Bos ſenior grauius figit pedem. præclariq; ſapiẽtia fuerunt. Themiſtocles, Democritus, Iſocrates, Pytagoras, Xenocrates, Cleantes, Zeno, Plato, & Ariſtoteles. Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis, inquit ſcriptura ſacra. In antiquis eſt ſapientia, & in multo tempore prudentia. Perſæ ſeniores iudicant cauſas publicas, & priuatas domi manentes. quia in exercitum ire, extra ſolum patrium, non coguntur. Seni ſedatiorum oratio conuenit, adoleſcenti conciliatior. Seniles ſermones ſunt audiendi. Et ſi uina uetera nouis ſunt præſtantiora, cur non ſenectutem iuuenta meliorem iudicabimus. ſenectus etiam corona dignitatis appellatur. et quanquam dicatur domum eſſe potius obliuionis, verũ eſt ſi non exerceas. vnde Iulianus quicquid ſit, dicere ſic ſolitus erat. et ſi alterum pedem in foueam haberem, adhuc diſcere uellem. l. apud Iulianum. ff. de fideicomm. lib. Xenocrates tamen à Lacone deciſus eſt, quia ſenex virtutem quærebat, dicẽs, quando ea uteris? num apud inferos? Impudens meo quidem iudicio, cum nulla ſit ætas ſera (ut iam dictum eſt) ad diſcendum. Natura ſeniores imperant iuuenibus, ut legitimi nothis, & indigene aduentitiis. & factum eſt iam tritum ſermone prouerbiũ. quod plus ualet vmbra ſenis quàm iuuenis gladius. Cætera Volateran. Crini. Lylius, & ante eos, alioſque omnes Cicero.

SALVTARE.

Salutatio matutina eſt, Salue, veſpertina vale. communis S. P. D. & aliàs. ſi uos, liberiq; ueſtri, ualetis, bene eſt, ego quidem, & exercitus ualeamus. Eteocles in pugna, cum fratre Polynice, moriens, ex oculis matrem, Iocaſtem, aduenientem lachrimis, ſalutauit. deoſque ſalutantes, caput operire ſolebant, uiris uero dignitate præſtantibus, quos ſalutabant pariter aperire. quod & nos etiam facimus, ſed illud ideo quidem, ut ſe humiliores redderent, ne quidquam ominoſum uel triſte, audirent, & religioni intenti deniq; nõ aliud mente uagantes cogitarent.

SALVIVS IVLIANVS.

Hic eſt ille I. Con. qui ſic dicere ſolebat (quod & alibi meminimus ſæpe) & ſi alterum pedem in foueam haberem, adhuc diſcere vellem. l. apud Iulianum. ff. de fideicomm. lib. ſed adde nunc, ꝙ inter conſiliarios ab Adriano aſcitus eſt.

SECRETA

Non facile ſunt propalanda. l. eius, & ibi dixi in æquilib. C. quemadmo. teſta. ape. l. ij. C. quando & quib. quar. pars deb. lib. x. hinc Tantalus, Phrygiæ Rex, ut fabulantur Poetę, quia Deorum ſecreta hominibus prodidit ad inferos detruſus eſt. Nec ab re Chriſtus, Saluator noſter, in parabolis loquebatur, & prouerbiis, ut audientes non audirent, nec intelligentes intelligerent, dicebatque margaritas ante porcos, haud eſſe ſpargẽdas. idcirco impudentes aliqui, ſi nihil aliud ſibi agendum eſt, hoc idem facere nituntur, ſecreta ſcilicet ſcire & prodere grauique reprehenſione digni, in quos inuehitur Poeta ſic.

Horum ſi nihil eſt, aulam reſupinant amici
Scire uolunt ſecreta domus.

SAPIENTIA.

Sola rerum omnium immortalis eſt ſapientia: hinc multitudo præceptionum multis opibus eſt potior, iſtæ enim celeriter dilabuntur, illæ in oẽ permanent tempus. Sapientia nihil præſtabilius nihil eloquentia admirabilius. ſapientia eſt ſanitas mentis, rerum diuinarum & humanarum ſcientia, cognitioque qua cauſa cuiuſque rei eſt. et optare optima, cogitare difficillima, & ferre quæcumque erunt. Sapientia in exitu uiarum laudatur, in plateis palam prædicatur in ſummis mœnibus & mercibus, collaudatur uſqueadeo, ut dicto Theophraſti in Caliſthene ſententism laudantis, qui dicebat, quòd uitam fortuna regit nõ ſapientia, languidius ſit nihil. ſapientiæ ſtudio nullus

nullus eſt terminus præfigēdus, ſed Iulianus imitandus; dicens, et ſi alterum pedem in foſſam haberem, adhuc diſcere uellem. l. apud Iulianum. ff. de fideicomm. lib. Sapiens, hinc eſt Hiſtrioni ſimilis ſolerti, qui ſiue Therſitis, ſiue Agamemnonis perſonam ſuſcipiat, utramque conuenienter repręſentat. Sapientes olim regnare ſolebant, qui Magi uenerant adorare dominum, Regesq́ue uocantur, in libro Iob, & à D. Auguſtino. Hebræi Scribas, Græci philoſophos, ſiue σοφος, Latini doctores, Perſæ magos ſapientes uocant. Nemo ſapiens niſi fortis. Sapientisq́ue animus ſemper uacat uitio, nunquam tumet, eiusq́ue animus ita affectus ut ratione etiam ſemper utatur. Solus ſapiens (Stoicorum ſententia eſt) diues eſt, qui cū uituperatur non iraſcitur: & cum laudatur, non extollitur. Poetæ olim ſapientes Palamedem & Neſtorem, & ſi quis alius fuiſſet, Deorum filios eſſe crediderunt. dicentes etiam nihil abſque ſapientia fieri. quam paupertas inuenit. quaq́, feliciter gubernantur omnia, agri, naues, atque ciuitates; dicebat etiam Phocilides. Et quanquam ſolus Deus ſapiēs ſit, opinione hominum tamē, ſeptem Græciæ ſapientes fuiſſe ferunt. Thales, Pittacus, Bias, Solon, Cleobolus, Miſo, & Chilo. Si ciues non eſt ſapiens perniitioſus eſt. Nec ſapiens, qui ſibi non ſapit, odioq́; habendus eſt. Sapiens apud Hebręos fuit Solomon, & apud Romanos Cato. ſicq́ue appellatus etiam ob egregias ipſius uirtutes, Lælius. Nemo iure homo dici poteſt, niſi ſit ſapiens. ſapiēs ut imago Dei, colendus eſt. Imò quòd ſapientia mortalis, ſit etiā immortalis. Ex quo vna in ſe uirtutes omnes alias complectitur, falſa primum intelligit, deinde uera cognoſcit & ſcrutatur.

SCELERATVS

Vicus dicitur, exercitus, porta, uel campus, ſi quid calamitatis uel infortunij ei obuenerit, ut olim (hiſtoria nota eſt) Romæ. uerum addr, ſceleràti animi Simbolum eſſe, ut illū Neronis fuiſſe aiūt. corpus, ènormi magnitudine, colore atro, membris inæqualibus formatum, deformatūq́; cicatricibus uariis, & quod prorſus ad monſtrum accedat.

SEPTEM

Gręciæ ſapientes fuerunt, ut paulo ante dictū eſt. Septem Thebaiſi portę, & ſeptem hoſtia Nili. ſed conqueritur poeta alibi Iuuenal. ſic, quòd totidem viri boni haud inueniantur.

> *Rari quippe boni, numerò uix ſunt totidē, quot*
> *Thebarum portæ, uel diuitis Hoſtia Nili.*

Ex ſeptem Aeolius inſulis, Liparea vulcano conſecrata eſt. Septicollisq́; eſt etiam Roma. Septima lux ſabbatum. Septem diebus Aegyptij conuiuij hilaritatem celebrant. Hinc Iuuenal.

> *Peruigilioq́; toto, quem late ac nocte iacentem*
> *Septimus interea ſol inuenit horrida ſane*
> *Aegyptus.*

Et poſt ſeptem menſes dentes pueris emergere incipiūt, poſt annos ſeptem uero alius ad cibum aptioribus cedunt, perfecteq́ue loquuntur. Vnde idem poeta non ab re alibi ſic ruſum ait.

> *cum ſeptimus annus*
> *Tranſierit puero, non dum omni dente renato.*

Et alibi, quòd quanquam pro more olim corpora cremati ſolerent, minor ſeptennio tamen non poterat ſic.

> *Virginis occurrit, uel terra clauditur infans,*
> *Et minor igne rogi.*

Septenarius numerus ad Iudæos & Moſaicam pertinet legem. omnium perfectiſsimus, Harmonicus omnesq́; harmonias continens. Cœlum ſeptem cingulis cingitur. Horizon ſeptem ordinibus diſtinguitur. Animæ noſtræ ſeptem ſunt partes. ſeptem corporis internę, & externæ. Septimum diem benedixit ſanctificauitq́ue Deus. et hoc numero gaudet natura plurimum. vitaq́; noſtra finitur. & vniuerſitas deſignatur. vnde dicimus Chriſtum ſeptem demonia eieciſſe Mariæ Magdalenæ, ideſt omnia peccata mortalia, & ut fuſius alibi loco ſuo.

SIBILVS.

Argumentum planè nobis apertiſsimum eſt, Romanos olim latine locutos, quòd (alia ſanè multa ad idem prętermittimus) populus Hiſtrionem exſibilabat, ſi paululum ſe extra numerum mouiſſet, uel ſi uerſus pronunciatus fuiſſet una Sillaba breuior. Gratioſi uero contra plauſu & clamoribus excipiebantur ſecundis.

SERVIVS SVLPITIVS.

Omnes ex omni ætate, qui Romæ iuris ciuilis intelligentiam habuerunt, ſi unum in locum conferantur, cum Seruio Sulpitio, non ſunt comparandi. in legatione periit. ſtatuam ei populus Romanus pro roſtris poſuit. deq́ue eo fuſius, in l. ij. ff. de orig. iur. Fuit & alius Seruius Galba, Iur. Con. & ipſe adulter tamen, cuius meminit alibi Hora. ſic.

> *quin etiam illud*
> *Accidit, ut cuidam teſtes, caudamq́; ſalacem*
> *Demeteret ferrū, iure omnes, Galba negabat.*

SCHOLARIS.

Is debet eſſe iuuenis, diues, & ſedato animo, aliàs ſtudiis optimarum artium, operam dare nō poterit. Initiati tantum, dupondij appellantur, à Iure Con. nos vulgo eos pupillos uocamus. Abſoluti, Lytæ & Prolitæ dicuntur, à nobis, prouectiores. Et ſi qui diſcoli fuerint, quòd ingenia ſunt omnino meliori domicilio digna. Et qui malunt olere uinum q̄ oleum, q̄ ſtatuæ ueniunt.

ſtatuæq́;

ſtatuæq; recedent. Et quod armis potius quàm legibus operam nauantes ſunt fatui. et quod ſatis non eſt Hieroſolymis uixiſſe, ſed bene uixiſſe. Turpeq; manſiſſe diu in ſtudio, vacuumq; reuerti. Et ꝙ otium a ſchola ſtica multū operatur, ut militaris, dictumq; fuit glo. in c. innotuit, in §. multa, de elect.

SOMNVS

Parua res eſt, ſiue mortis imago, inata vulgatum illud.

Surge q̃d eſt ſomnus gelida niſi mortis imago,
Longa quieſcendi tempora fata dabunt.

Dulciſsimus uenit palpebris circa auroram, inquit Euripides. Quo tam graui premūtur urſi (quod memoriæ proditum eſt) ut ne vulneribus quidem excitari queant. Et quia ſomno præeſt Mercurius, e cœnis diſcedentes, ei linguas ſacrificabant. Nec omittendum eſt, quod ſomniamus inde, eas res in quibus occupati inter din, ſimus. Et quod eſt naturæ, mortis, peccati, ignauiæ, cō templationis, & Beatorum. et ſi plus dici poteſt, quod Muſis amicus eſt. Nec ab re Ardalus Vulcani filius, illis, & ſomno aram dicauit.

SYCOPHANTA,

De quo in l. fuſtibus cęſum. C. ex quib. cauſ. infa. irrog. vbi ego multa. loquax dicitur, & mēdax, et (vt Iuuenal. inquit.) Aretalogus, nanque ἀρετὴ & λόγος. verbum virtutem ſonat, & ſermo eſt garruli ac mendacis Sicophantę, conuiciisq; aliquem proſcindentis. ſicq; idem dicit.

bilem aut riſum forſaſſe quibuſdam
Mouerat ut mendax Aretalogus.

Lingua noſtra Italica, Sbagliaſſo, Bugiardo, cianciatore. Sophiſta in ſcholis. Hypocrita in templis talis in foro, Sicophanta ſcilicet. Nebulo in contractibus. Sicophantę ſunt perturbatores quietis & concordiæ, litium ſeminaria, qui ex alienis incommodis ſua captant commoda. vnde præſtat damnum facere quàm ab his deglubi.

SOLVS.

Nemo ſolus ſapit ſatis, Græce Μόνος ſolus. ſignificatque vnitatem, & ſingularitatem tantū, argumentum, ſecundum nos in l. ſi te ſolum. ff. de hæred. inſtitu. & in l. cum ſolus. ff. de acquir. hæred. & in l. ſolam. C. de teſti. & in c. literis, ibi, ſolum cum ſola, de præſumpt. & facit illud Euangel. ſolus remanſit Ieſus. Tu ſolus peregrinus es in Hyeruſalem, & hæc ignoras. Quandiu tamen fuit ſolus Adam nemo felicior, comitatus uero, nemo miſerior. Et uæ ſoli, quia cum ceciderit non habebit ſubleuantem eum, quod rurſum Euāgeliſta dicit. Et qua de re, miſit duos diſcipulos Io. ad Ieſum. Dictūq; ſic Demoſtheni aliquando. Tibi Demoſthenes precipuit Cice. ne eſſes primus, Tu Ciceroni ne ſolus, à ſolo ſolitudo dicitur, cuius amatorem, ſe dicit poeta Lyricus, & natura ad id genitum, ſeq; Syluium ob id uocat, ſoliuagum, & liminibus ſuperborum abſtinentem. Quod ēt lingua Italica ſic expreſsit.

Cercato ho ſempre ſolitaria uita,
Le riue il ſanno, le campagne e i boſchi,
Per fuggir queſti ingegni ſordi e loſchi,
Che la ſtrada del ciel hanno ſmarrita.

Solitarius amplius eſt Anacorita, ſeu Heremita, qui more Monaſticho uiuit, nec aliud quàm ſolus, Monachi uerbum, ſonat, & qui cum familia degit in agro, re ſua familiari contentus.

SCORPIVS

Venenatum aculeum quocumq; terrarum ſecum fert. qui admotus vulneri ad ſe venenum trahit, quod infixit caudę ſpiculo. quanquam lingua percuſſus mederi non poſsit. vnde Hierony. arcuato vulnere contra nos inſurgit Scorpius. à quo ictus, remedium (ut dictum eſt) petat. nō ſecus ac ſtudioſi, qui afflicti animi laſsitudine, 'grauioribus ſtudiis ab eiſdem amœnioribus tamen, recreantur, ſic miles, dum in æſtiuis aut hybernis agit, dum induciæ præſtant, nec ſit neceſſe in acie ſtare, luſibus relaxat animum, pugnat ad palum, iaculatur ad ſcopum, torquet fundam, vibrat haſtam, decertat paleſtra, concurrit lanceis, Torrētē natatu tranſmittit, & armatus in equum inſilit.

SERVILIA

.i Bruti mater, ſoror Catonis vticenſis fuit, cum qua Cęſar commertium habuit. quam non ab re idem Brutus in Senatu occidit, poſtea urgentibus Auguſto & Antonio in Pharſalia occubuit, de quo Iuuenal ſic.

Sed nec Brutus erit, Bruti nec auunculus uſq̃.

SCYTHAE.

Olim, hodie Tartari Septentrionales, ob nelocitatē, alati dicuntur. Alij aiunt Scythas, Aegiptiorum colonos fore, ea de re nigro colore.

SYNTAGMA.

Syntagmata ſcripſit Lylius, Gyraldus Rhetor egregius, patria Ferrarienſis, nunquam ſatis laudatus. Sed habe tu, q̃d ſibi uelit hic libri titulus, & dic, nō aliud quàm uolumē eſſe ſyntagma, ſiue compoſitio, tractatus, commentarius, & ſimile, à συντάττω proprie quod eſt compono.

SEDITIO.

Seditioſæ ciuitates prędæ ſunt tyrānis, nihilq; eſt quo magis Reſp. lędatur. l. ſi quis ingenuꝰ. §. j. ff. de

ff.de capti.& poſtli.re. Quá ob rem, Auguſtus, adoleſcenti qui adulteriũ commiſerat, ignouit, dicens. id uero curemus, ne quid ſimile, in poſterum fiat, abſurdumq́ue tolerauit (quod dicunt noſtri) ut vitaretur abſurdius, ex quo ſeditiones multa afferunt mala. aliàs acriter punire ſeditioſos, non eſt argumentum crudelis Imperij. Seditioſos Dolabella de ſaxo Tarpeio deiecit, qui liberi erant. Seruos in crucem egit. Centauros ut pote ſeditioſos, ne Pirithous vxore ſpoliaretur (quod facere tẽtarũt) coercuit & ſuperauit Hercules. Chamace humilimę ſortis homo, qui ſe C. Marij filium ferebat, cum apud credulam plebem ſeditiones moueret, interfectus eſt. Saturninus ſeditioſus q Gracchanas leges aſſerere cõtendit, obrutus eſt. Cuius caput. C. Rabirius ſenator per cõuiuia in ludibrium circum cõtulit, à T. labieno accuſatus quod illũ interfecerit, ab Hortenſio, & Cicerone, defenditur. Nec omittẽdum eſt qđ ſeditionis autor, ut Tiberius Gracchus, olim Barchochabas appellabatur. Cætera ego alibi.

SABBATVM.

Iudæi omnem feſtiuitatem ſabbatum appellant, quod tamen requies interpretatur. Sabbataque dicuntur plurali numero, ut cætera dierũ feſtorum nomina. Hinc Iuuenal.

Quidam ſortiti metuentem ſabbata patrem.
Nil præter nubes, & cæli numen adorant.

Et Horat.

ſed meliori
Tempore dicam, hodie triceſima ſabbata.

Imò quod in decem præceptis dicitur, ſabbata ſanctifices. qua de re, etiam, qui opus hoc die feciſſet, olim apud Iudæos, lapidari conſueuerat.

SEXVS.

Imbecillitas mulierem excuſat non ſemper tamen, ſed aliquibus in caſibus, dicunt noſtri. l. regula in prin. ff. de iu. & fac. igno. l. ij. §. uerba. ff. ad uel. l. i. §. fi. ff. de eden. l. ne paſsim. C. de iu. & fac. ignõ. & dixi ego in l. iuris ignorantiam. C. qui admi.

SERVVS.

Debet dominum colere & uereri, filius uero patrem diligere & honorare. Et quoniam Deus vtriuſque perſonam ſuſtinet, nos eũ vt filij amare, & timere vt ſerui debemus. Et quanquam maior, ſeu maiores, Columelæ appellarẽtur, & apud Atticos, imò & in Euãgel. pueri, pro nihilo tamen reputabantur, sicut noſtri, ſeruitutem mortalitati comparantes. l. ſeruitutẽ. l. quod attinet. ff. de regu. iu. Mulis, & pecudibus. l. qui duos. ff. de leg. iij. l. ij. ff. ad leg. Aquil. Viliſsimusq́ue homo eſt. l. ſi ex duobus. ff. de noxal. erant etiam vernæ ſerui, non empti, quo caſu proxime dicta intelliguntur, ſed dominati, qui erãt dominis, chariores, quique vice liberorũ propemodũ habebantur. Et (ut dicũt adhuc noſtri) receptitij. i. dotales qui mulieri reſeruabantur, recipere. n. pro reſeruare capitur. eſtq́ue ad idem & apud nos titulus de recepti. sc. quorum nomina apud Athenien. Σ ασί. i. Daui appellabantur. Sũt etiam Forſati, & Volones, illi coacti ad remigandum, ut hij qui ad Triremes quotidie cõdemnantur, iſti uoluntarii pro dominorum defenſione. Sunt & Calones, militibus ligna ferentes. Et Helotes Lacedęmoniorum, Medij tamen inter liberos & ſeruos. Et eathaſti, qui egregiam ad canendum habent uocem. Et peculiares à peculio, quia bona non habent. l. cum fundus. §. i. ff. ſi cert. pet. l. ſi quid uenditor. §. fi. ff. de edil. edic. & lecticarii, qui lecticam baiulabant l. uxori. ff. de auro & ar. leg. l. legatis, §. ſi vnus. ff. de leg. iii. & urbani, et ruſtici, et rectores, et obſonatores, qui præſunt obſoniis emendis coquis et lecticariis. Et amanuenſes, à manu, quorum opera utebantur domini in ſcribendo. Et publici, ſed tabelliones apud nos. l. ii. ff. rem rat. hab. olim quia publicis adhibebantur miniſteriis, et maxime ad coronã triũphantis ſuſtinendam. ſic Iuuenal.

Quippe tenet ſudans hãc publicus, & ſibi cõſul
Ne placeat curru ſeruus portatur eodem.

Et mediaſtini laborioſiſsimi ad omnia miniſteria ſemper parati, quaſi in medio ſtantes, de quibus Horat.

Tu mediaſtinus tacita prece rura petebas.
Nunc urbẽ, & ludos, et balnea uillicus optas.

Et quia nos alibi ſatis etiam diximus et ſæpe, trãſeo, vel quidem hoc vnum nõ prætermittã, quãquam omnia hæc veriſsima ſint, quod tamẽ nos quoque ſerui ſumus Dei, rationis, legum, officiorum, magiſtratuum, Reip. et commodorum ac emolumẽtorum eorũ, quos habemus charos.

SARMATAE.

Vlulant (hii ſunt Poloni ut inquit Mela) hiſpani murmurant. Itali plorant, Galli cantant & Germani clamant. et Turcæ latrant.

SORGIA.

E valle clauſa erumpit Fluuiorum placidiſsimus, fons tranſalpinus eſt, tantopere celebratus, lingua Italica & Latina, à Poeta lyrico F. P. ipſius nomine potius, quam ſuo clara, uerbisq; & carminibus ab eo rurſum illuſtrata.

SENTENTIA.

Quid ſit ſententia, quotuplex, quam actionẽ pariat, an habeat executionem paratam, & reliqua, pleni ſunt iudices, ad quos recurras tu, ſi curioſus ſcire hęc omnia, cupias, quia id tantum

nunc

nunc tibi dicam, Iuriſcon. alibi ſententias negotia appellaſſe, in l. Imperatores. ff. de re iudi. negotia vero deſideria dixiſſe in l, omnia. ff. de offic. præſid.

SOCIVS.

Sicuti veritas prudentiæ materia, fortitudinis Imperium & labor, temperantiæ vero ordo & modus, ita eſt iuſtitiæ ſocietas, ſeu æqualitas. quæ inſtar fraternitatis habet, ſicque ſocij & fratres debent ſe inuicem tractare, vt neuter fallat nec fallatur. l. verum. ff. pro ſocio. Id nec prætermittena quod ſocius Græce Αιταϛ dicitur.

SPECIES.

Species in homine ſunt hæc puer, iuuenis, ſenex, quandoque pro genere, vt Protogenes pro Græcis in genere. Vnde Iuuenal.

Nõ eſt Romano cuiquam locus hic vbi regnat
Protogenes aliquis.

Et Priamus Laomedontis filius, & Neſtor pro extremo ſenibus in genere. Vt idem alibi ait, ſic.

Quibus incendi iam frigidus æuo
Laomedontiades, & Neſtoris hernia poſſit.

Et Scauros pro nobilibus Romanis. Et Gracchum pro quocunq; nobili. ait rurſum alibi ſic.

Scaurorum nomina falſo
Corpore laturos.

Item (redde ſingula ſingulis) nec mirmillonis in armis. Nec clipeo Gracchum pugnantem. Et Apitium pro quolibet Guloſo. Et Rutilum pro quocunque parente crudeli. Et pro quocunque ſæuo Poliphemum Cyclopum, qui duos Vlyſsis ſocios abſumpſit. Et Archigenem pro quocunque medico. Et Licinum pro quocunque diuite. Eodem teſte adhuc quando dicit.

Quid enim maiore cachinno
Excipitur vulgi quàm pauper Apicius?

Item.

An ſæuire decet Rutilus,
Qui gaudet acerbo
Plagarum ſtrepitu & nullam ſirena flagellis
Comparat Antiphates trepidi laris ac Poliphemus? Et alibi.
Ocius Archigenem quære.

Item.

Seruorum noctu Licinus iubet.

id notum omnibus omittẽtes aliàs quod ſpecies ponatur ad differentiã generis cõiter, prout prædicatur de pluribus differentibus numero, & de quo noſtri in l. ij. ff. ſi cer. pet. & quod notior eſt quam genus, & indiuidua notiora quã ſpecies. & quod ex differentia conſtituitur. quodq; ſubſtantia eſt.

SCRVPVLVS

ex animo reiiciendus eſt, quia ſic lex ẽt (ut noſtri aiunt) ſcrupuloſa reiicit. l. ſed hæc. ff. de excu. tut. Bal. in c. dilecti. nu. 2. de iudi. alias ſcrupulus eſt dragmæ pars tertia. Dragma pondus ret ualoris ſolidorum decem.

SEVERITAS

cohercenda eſt, l. ſi conſtante. §. ſi maritus. ff. ſol. mat. Et cõdimẽtis humanitatis mitiganda. Phocion enim nec ridere, nec lachrimare ob ſeueritatem, unquã uiſus eſt. hinc, Demoſthenes enecabunt te, Athenienſes, ſi inſania eos cęperit. M. Craſſus ſemel in uita tantum riſit. Philippus Iunior nunquam.

STAGNVM

Temporariã habet aquam, lacus perpetuam.

SCIENTIA.

Omnis ſcientia procedit ex principiis per ſe notis. Scireq; eſt rẽ per cauſam cognoſcere, qua ignorata nihil ſcimus. Et qđ ſcimus loquimur, ſicuti teſtamur qđ uidimus, ut dicitur in Euange. Putabat ẽt ad propoſitũ Socrates, qui ſciret, eum bonũ ac honeſtum eſſe uirũ, qui ignoraret uero, mancipium appellabat. Verum eſt tamen, quod nõ unus qui oĩa ſciat, natus eſt, alteri aliud adeſt munus. inquit Euripid. Sciẽtia literarum magna res eſt, & certi, ut noſtra iuris prudentia. Opinatio vero incerti ut Philoſophia. Sacerdotes Aegyptij igitur, & non ab re propter admirati cęperunt philoſophari. uidẽtes ecclypſim Solis & Lunæ, & cauſas quærere, (ſcire enim (ut dictum eſt) eſt rem per cauſam cognoſcere) quibus inuentis, ceſſauit admiratio. Scientiam legis Dei nemo tamen accipere poteſt, niſi ſibi data fuerit à patre luminum, qui illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Et dicebat Socrates (de quo paulò ante) hoc ipſumq; frequenter habebat in ore. Hoc unũ ſcio, quod nihil ſcio. Imò quod ſcire Dei eſt, hominis autem opinari. Nihilominus, (utcũq; ſit) ita natura cõparatum eſt, ut ad ueri cognitionẽ, & ſcientię cupiditatẽ, atq; inuiti etiam trahamur. Scientiarum coniunctio Encyclopedia uocatur. Et ſciẽtiarum amator uehemens Philologus. Aliter ſcientia etiam præſumitur in factis uicinorum (dicunt noſtri) conſanguineorum & domeſticorum. Ignorãtia uero regulariter. l. uerius. ff. de prob. l. fi. ff. pro ſuo. Bal. in l. quicunque. col. j. C. de ſer. fugi. Et contrariũ quandoque euenit quia neſcit plerumque ſeruus quid agat dominus, quid agat frater ſoror, nec abſens quid agat præſens.

STVLTVS

eſt qui amici præcepta non audit, ut Patroclus Achillis in bello Troiano. Stultus miles qui

in aciem prodit inermis. Stultus ſtulta loquitur, & fatuus fatua, inquiunt Eſaias & Euripid. Et cor ſtulti in ſiniſtra, vt ſapientis in dextera eius. & Græce μωρος ſtultus dicitur, nec aliter Nabal interpretatur. iſque eſt, qui eligit malum, cum poſsit eligere bonum, inquit glo. in §. cæterum, inſtitu. quod cum eo. Fatuęq; mulieres laborant contra propria commoda. l. ſi pater. C. de ſpõſa. & deſipit qui dicit Vlyſſem non fuiſſe ſapiẽtem. Stultorum etiam prouerbium eſt dicere, non putaram. Qui parum ſani cerebri eſt, Antyciras mittendi ſunt Helleboro ſanandi. Et ſtultum facit, quem nimium fortuna fouet. conſpicatuſque Symonides hoſpitem in conuiuio cum nemine loquentem, ſi ſtultus es (inquit) benefacis, ſi vero ſapiens ſtulte. Stultitiæ genus eſt apud Gręcos omiſsis melioribus, ſi quis deteriora amplectatur, vt canis ille Aeſopicus (fabula nóta eſt) ſicq; Poeta lyricus, lingua Italica expreſsit dicens.

Io veggio il meglio & al peggior m'appig'io.

Meliora video, deteriora ſequor. Et Græci ακρατειαν vocant. Magna eſt etiam hominũ ſtultitia qui quandiu muneribus fortunæ fruuntur, felicitatem non agnoſcunt, quam afflicti & calamitoſi requirunt atq; expetunt. Sic Romani ſub Auguſto felicitatem non cognouerũt, quam ſub Tiberio ſucceſſore diſsimilibus moribus optabant. Et breuiter, nil mortalibus arduum eſt, cœlum ipſum ſtultitia petimus inquit Hora. Stultus Anaxagoras qui niuem nigram eſſe dicebat, picemque albam. Et dementia, non vocanti reſpondere, vti ſuperbia, non reſpondere interroganti. quanquam tamen hęc omnia ita ſint, quandoque ſimulare ſtultitiam, ſumma prudentia eſt. ſic Dauit ad Achin fugit & furorem pariter ſimulauit. & Solon, ſtultos vocauit. Chriſtus peregrinos in Emaus euntes, qui tamen ſtulti non erãt, quia cũ illis locutus non fuiſſet. Et hoc ideo quia ſtultos & tardos dixit (vt in Euãgel. legitur) ſicq; & pro ideſt, ſtare videbitur. Vel id ex charitate & correctionis gratia dictum fuiſſe ſcias. Et poſtremo quanquam ingens malum ſit ſtultitia, quod tamẽ plerũq; ſtulti ſunt prudentibus feliciores, hęcq; eſt fortunę temeritas. Cętera fuſius ego alibi.

SATIETAS

quę eſt rerum omnium, pręterquam diuitiarum & virtutis, eſt ẽt malorum oĩum mater, & fons. Ohe vox eſt ſatietatẽ hãc deſignãs. Satietas feritatem parit, diuitię ſuperbiam, inſolentiam, vim, libidinem, iurium ſubuerſionem, Tyrannidem, & breuiter ad omnia vitia feneſtram aperiunt. Mediocritatis igitur habenda eſt ratio.

SIRENAE.

Sirenarum cantus fugiendi ſunt, Muſis virginibus adhęrendum, ſurdaq; aure tranſeundi. quæ tres ſunt vna, voce, altera, lyra, tertia, tibia, Nautas qui tranſeunt detinentes. Vnde Proper. alibi.

Nigranteſq; domos animarum intraſſe ſilẽtũ
Sirenum ſurdo remige, adiſſe lacus.

Et Iuuenal. ſic.

Quæ ſiculos cantus effugit remige ſurdo.

Et Hora.

Sirenum uoces, & Circæ pocula noſti,
Quæ ſi cum socijs ſtultus cupiduſq; bibiſſet
Sub domina meretrice fuiſſet turpis, et excors
Vixiſſet canis immundus, vel amica lutoſus.

fuerunt etiam Sirenæ partim virgines, & partim volucres, Acheloi fluminis, & Calliopes filiæ, à Muſis victæ, cũ quibus cãtu certare ſunt auſæ, ſibiq; Iunonis iuſſu, pœnæ euulſæ, è quibus victrices, ſibi ſerta fecerũt. Earũ inſula oſsium plena, quod in ea putreſcant eorum cadauera, qui cantilenis ſuis aures præbent.

S A L.

Oportet (quod in prouerbio eſt) vt ſalis modiũ, primo comedas, antequã amicũ cognoſcas. aliter vero. Vos eſtis ſal terræ, dicitur in Euange. quod nõ aliud quã diſcretionẽ, ſiue hominem diſcretũ ſonat. Et alibi in Pſal. ad idẽ. Sit ſermo noſter ſale conditus. debentq; confabulationum cõuiuia doctrinæ ſale condi. vnde Hiero. Ora vt verus Eliſeus Apoſtolorũ ſale meũ holuſculũ condiat. Eſt verũ aliàs quod ſal necat oĩa, vnde vrbes euerſæ ſale aſperguntur ne germinẽt, iuxta illud Pſal. Poſuit terrã fructiferã in ſalſuginẽ. à ſale, ſalinę ẽt dictæ fuerunt publicę & priuatæ, quæ in prædiis ſi quæ ſunt in cenſum deferuntur. l. forma. §. ſalinæ. ff. de cenſi. l. j. ff. qđ cuiuſq; uni. no. c. ſuper quibuſdam. §. præterea. de uer. ſi. l. ſi quis C. de uectiga. l. inter publica. §. j. ff. de uer. ſig. c. j. quę ſint rega. l. magis puto in prin. ff. de reb. eo. l. diuortio. §. ſi vir. ff. ſol. mat.

S E N AE.

Senarum vrbs celeberrima, lupa altrice, ſeptẽ collibus, ęmula Romæ. Præcæteris Socinorum, & Picolominum, familiis clara.

S O L O N.

Solonem expulit Crœſus, quia blandiri neſciebat, non ſecus ac Dionyſius, qui Philoxeno pariter mortem minatus eſt, quod carmina ſua inconcinna non laudauit. Vnde Iuuenal.

Feſtino ad noſtros, & regem tranſeo ponti,
Et Cræſum, quem uox iuſti facunda Solonis
Reſpicere ad longæ iuſſit ſpatia ultima uitæ.

In Ciciliã profectus, ibi urbẽ cõdidit, quã à ſuo noĩe Sulos appellauit, Athenienſes aliquot uero, quos ibi reliquerat, quia patriam uocẽ corruperant, σολοικιζειν. hoc eſt ſolæciſmos facientes. habemuſque nos, & Solonis & Cræſi nummiſma argenteum.

SCIN-

SCINTILLA.

Parua ſcintilla quandoque maximum ſuſcitauit incendium, vnumq; uerbum etiam ſic, multorum magnorumq; malorum, inter dum cã fuit.

SPIRITVS.

quærendus eſt, non uerborum lenocinia. qui ſpirat ubi vult. & promptus eſt, caro uero infirma, dicebat Chriſtus, patri. qui primum ſpiritus fuit, poſtea terrenum corpus aſſumpſit, ut terrenis uiam ſalutis aperiret. Nec ſanctus, niſi poſt ſanctam aſcenſionem mitti debuit. quia ſenſualitas qua diſcipuli diligebant magiſtrum ſuum dũ eſſet in mundo, erat illis impedimento, ne ipſum acciperẽt, ne uè ipſius plenitudo daretur niſi reconciliatis paſsione Dominica. Et quia munera tam excellentia, tamque egregia, diſtribuere non debuit, niſi reuerſus fuiſſet in patriam, ſedendo in ſede ſui regni, ex quo dixerat aliàs. Regnum meum non eſt de hoc mundo. nec deniq; tanta gratia membra ipſa cohoneſtanda, niſi capite glorificato. Spiritum ſanctum dedit deus primum, in ſigno uiſibili tamen, ante aſcenſionem per inſufflationem. poſtea per ignearum linguarum apparitionem in die Pentecoſtes, & in columbæ ſpecie, & quidẽ ut hic tum zelus, tum ſimplicitas exprimeretur. qui ſpiritus, aqua uiua deſignatur, fluminibus uero ipſius dona. quiq; eſt ẽt in omni creatura, eſſentia, præſentia, & potentia. charitate item & gratia in eo qui in ſalutis ſtatu eſſe reperitur.

SANCTVM

Quid proprie dicimus, quod ab hominũ iniuria eſt munitum. Martianiq; l. Con. dictum eſt. in l. ſanctum. ff. de rer. diuiſ. imo quod & Iuuenal. alibi etiam dixit ſic.

Præterea ſanctum nihil eſt, et ab inguine tutũ.

SOLAECISMVS

Oratio eſt (quod omnibus innoteſcit) incongrue dicta, vnde Solon à Cræſo Lydorum Rege, pulſus: quia illi blandiri noluit, in Ciliciam profectus eſt, ibiq; vrbem condidit, eiq; à ſuo nomine, Solos nomen impoſuit, Athenienſes uero aliquot, quos ibi reliquit, σολοικίζειν ſolæciſantes, ſeu ſolæciſmos facientes appellauit, quod patriã uocem corruperant.

SOL,

Quia tantam lucem ſolus obtinuit, Sol quoq; appellatus eſt, & etiam Apollo. quem ſic indigitant, uirgines Veſtales (vt aiunt) ideſt quaſi digito oſtendunt. Apollo Medice Apollo pæan. qui aliàs manu dextra gratias geſtat, Arcum & ſagittas ſiniſtra. quod ad noxiam ſit pigrior, & ſalutẽ promptior largiatur. Appellatus etiam Lycius, quia ut lupi pecora rapiunt, ſic Sol humorẽ radiis eripit. Radios à fulgore eorum aureas comas uocamus. et Apollinem Chryſicomon à fulgore radiorum. Minerua Solis, uirtus eſt, quę humanis mentibus prudentiam ſubminiſtrat, ipſius uero portæ Cancer & Capricornus. Phiſici etiã Solem mundi mentem dicũt, & lapidem eſſe aſſeuerãt, & alij ferrum ignitum. et Liber à Romanis appellatur. quod liber ſit & uagus. pro quo figuratur quoq; Mercurius pẽnatis alis, quaſi ipſius uelocitatẽ oſtendens, uel aliàs quadrato ſtatu ſolo capite inſignitus erecto uirili membro, quod mundi caput ſit, & ſator rerum, quatuorq; mundi plagæ, aut quatuor temporum uices, quibus annus includitur. uel quia duobus æquinoctiis duobusq; ſolſtitiis Zodiaci ratio diſtincta eſt. Solem Aegyptij colunt, cuius ſimulachrum in media corporis parte Leo eſt, dextera canis, ſiniſtra lupus, uertex calatho inſignitus. quibus tempus præſens, pręteritum, & futurum, nec non altitudo ſyderis. i. Solis & potentia ſignificetur capacitatis. Et quia ſol annuo curſu, xij. ſigna Zodiaci luſtrat & cõficit, non ab re Hercules Sol dictus eſt, quodq; xij. labores cõfecerit. Solis & Lunæ cognomentum dedit Antonius filiis ex Cleopatra ſuſceptis. à Sole uia Aurelia dicta eſt, quia familiæ Aureliæ dicata fuerat. ut ſacra faceret Soli, & ob id Auſelij dicebantur poſtea Aurelij. Soli Deum comparabat Dionyſius, quod id corpus illuminet, et calefaciat, Deus uero animis ueritatis claritatem præbeat & charitatis ardorem. Sol & Luna magni Dij ſunt. quanquam poetæ tamen interdum Solem pro die ponant, ut Iuuenal. ibi. Septimus interea Sol. imo filium Solis uocat Pindarus. & Gallum Homerus, quod hic cantu ille fulgore dormientes excitet. Sol etiam cor cœli dicitur, pars, & proſperitas, & κόσμου ὄμμα mundi oculus. Et pulchritudo cœli, ac diei iocunditas. Soli quadrigam, Lunę uero Bigam, cõdonant Poetę. Horus adhuc uocatur, quod horis xxiiii. diem atq; noctem conficiat, imo quod horę quoq; uocantur, quatuor tempora, quibus annuus orbis impletur. Solis domiciliũ eſt Leo. Simulachrum raſo capite, dextra parte crine remanente. ſeruatus hic docet, naturæ rerum in operto eſſe nunquam, demptus autem quo tempore à nobis non uiſitur. Aegyptij adhuc ſceptrũ ſculpunt, inq; eo ſpeciem oculi exprimunt, quaſi regali poteſtate ſublimis cuncta circumſpiciat. Nemeſis contra ſuperbiam colitur, qua Solis poteſtas ſignificatur, ex quo fulgentia obſcurat, & obſcura illuminat. Et Sol rurſum dictus eſt, quia obſcuratis ſyderibus ſolus apparet. eiusque radii non ſurſum ſed deorſum ſpectant, quia hominum gratia factus eſt. et cum ignis ſit ut paulo ante dictum eſt, alta petit potentis eius, qui iuſsit. Soliq́ue & Ioui caper imolatur in fœde-

ribus, aliàs equus Soli. et viri amore capti Solē inuocant. Mulieres Lunam. Hinc Hora.

o rebus meis
Non infideles arbitra
Nox & Diana, quæ ſilentium regis,
Arcana cum fiunt ſacra
Nunc nunc adeſte,

Solem & Lunam iterum Aegyptij Deos ęternos ſunt arbitrati. Solem Oſyridem, Lunam Iſidem appellabant. Rhodij quoque Solem colebant. Sol tamen Chriſtus eſt, Luna vero Eccleſia.

SIMBOLVM.

Simbola multa à me alibi conſcripta fuerunt, ſed non æque, mihi hic, aliqua repetere denegatum ſit, quoniam repetita lectio placebit, vt dicũt noſtri, & bene, ſi maxime q̃ repetuntur pulchra fuerint & vtilia. Simbolum igitur ſermonis veri & falſi, Pan, Deus Arcadiæ. Intellectus vexillum. Memoriæ ſenex. Calliditatis & verſutiæ, Rota figularis. Debitoris latitantis, veſpertilio. l. ſi ita. ff. de euic. Dubij & ſpei, qua ſępe decipiuntur homines. piſcator. l. ſi iactum retis. ff. de actio. emp. Temporis tarditatis & pigritiæ, Saturnus. Hominis glorioſi Hercules. Vitiorum Infernus. Ignauię genitalia muliebria. Fortitudinis virilia. hominis ętate ingraueſcentis, Polion herba. Prudentię oculus. Fortitudinis manus. Matrisfamilias ædes cuſtodientis & ſilentium. Venus teſtudinem calcans. patrisfamil. oculum in fronte habens. Voluptatis nuptialis ratione & ſermone indigentis. Mercurius iuxta Venerem collocatus. Accuſatorum anſeres, & canes. In amore fortunam magis quàm formam dominari. fortunæ ſignum manu cornu Amalthcæ capræ tenens, cui proximus aſſiſtat Cupido pẽniger ſeu alatus. Rei ſacræ, accipiter. Mali Crocodilus. libertatis manus dextra paſſa. Auaritiæ compreſſa. Aſcendentium & deſcendentium, ſcala. Naturæ vultur. Regis cum iocũditate, cui inſint etiam aculei, apes. Pacis ſuſceptæ, Bos coronatus. litigatoris improbi, ſtatua Marſię. Benemeriti gratiam non referentis & ingrati, Ixion rotę alligatus. hominis ſtudioſi apis. Adoleſcẽtiæ ver. Senectutis hyems. Auaritię hidrops, Timidi ceruus. Honeſtatis ſtatua pulcherrimę virginis. hoīs fortunati equus ferox. rationis & doctrinę fręnum. Eius qui habet animum intentum ad omnes res bene gerendas, Arcus. Voluptatis virgo pulchra delineata in piſcem hebentem caudam nigram. Virtutis ędificium. Militis mercennarij, Lanio iugulans pecudes. hominis grati, ager fœcundus. Ingrati ſterilis. Vitæ humanę, nauis in mari. Fiſci lien. Mentis oculus. Appetitus manus. Animi ſcelerati corpus membris diſtortis & inæqualibus, ac vulneribus & cicatricibus deformatum. proditoris cortus. Apulię canis linguam exerens. Simbolum iudicij deprauati Mida. Vagi & inconſtanti cornus. Hæretici ſtruthio. Eccleſię, Gallina, Luna, & Nauis. Animę gallina. Hęreticorum ranę. Virium & laboris brachia. Impudentiæ cupido fulmen perfringens. Celeritatis accipiter. Mali crocodilus. Conſeruatoris Iuſtitiæ oculus. Et cuſtodis corporis. Præceptoris, Prometheus. Pedagogi aries. Viri optimi & iuſti ceruus. Sancti aquila. Manſueti ouis. Habentis Imperium aries. Innocentiæ columba. Humilitatis Saccus. Cõſilij prudentiæ et hominis ſapientis Noctua. Indignationis homo ſibi frontem ferientis. Fugitiui Ceruus. Meretricis Lupa. Amatoris Canis. Et vt latius diximus in libello, qui ζωγραφια inſcribitur, et alijs in locis ſæpe.

SECVLVM.

Mundum ſeculum vocamus, vnde quidam non arbitror à Chriſto nato, ſæculum fuiſſe malitioſius: à ſæculo ludi ſæculares deducuntur, qui poſt centeſimum annum fieri ſolebant. Et carmen ſæculare inde inque ludis prædictis. de his Hora. ſic.

Phœbe, ſyluarumq́; potens Diana,
Lucidum Cœli decus, o colendi
Semper, & culti, date, quæ precamur
Tempore ſacro;
Quo Sibyllini monuere verſus,
Virgineis lectas, puerosq́; caſtos
Dijs, quibus ſeptem placuere colles,
Dicere carmen.

SALVS.

Hominis innocentis ſalus, nullo beneficio penſari poteſt, dicebat Alexander, matri poſcenti vt inſontem quendam interficeret. nec cã fuga vnquam reperit, et ſæpe propulſat abrupta ipſius diſcrimina, deſperatio vltima. Plerumq́; etiam, in aduerſis Deorum lenitas, ſpem aliquã ſalutis facit. Et ſalutis Phanum in Aeginenſium littore erat, cuius ſignum cernere licebat nemini, præter eos qui ſacerdotio fungebantur. declarabaturque olim Apollinis ſimbolo, manu dextra gratias geſtantis ſiniſtra arcum et ſagittas, iudices ad ſalutem promptiores, pigriores vero ad noxam eſſe debere, quod et noſtri etiam ſæpiſſime dicunt. l. Arianus. ff. de actio. et obli. l. abſentem. ff. de pœn. Non omittentes vltimo conſequendi ſalutem quinque difficultatem facere. naturæ corruptio. Via arcta. hoſtium repugnantia. Societas praua, et delitiarum vſus.

SALIVA

pro ſapientia Dei ponitur, et figuratur in Euangel. quando dicit. et expuens tetigit. Item et expuens in oculos eius. Necat ſerpentes. et eſt ad multas maximaſq; ægritudines ſalus.

SCA-

SCAPHIVM.

De quo in l.quintus.ff.de au.& ar.leg. vas eſt fœminarum in quod mingere dicuntur. Vnde etiam Iuuenal.

Et ride ſcaphium poſitis conſumitur armis.

SIMILE.

Similis Deo fit homo per virtutem, non ſimilitudine omnimoda, ſed participatiua. Similitudoq; eſt natura quędam in eadem re. Et ſimilia ſimilibus conſeruantur, & ſimile ſimili ſemper hæret. amicumq́ue eſt ſi moderatum ſit. Et maxime ſecundum naturam procreare ſui ſimilem, & ſimile ſemper appetit ſuum ſimile. Et ſuum contrarium, aridum, humidum, calidum, frigidum, amarum, dulce, acutum, obtuſum, vacuū, repletionem & plenū, uacuitatem. facitq́ue imitatio nos ſimiles his quos imitamur. Et oratio optima eſt, quæ ita rebus cōgruat, vt corpori ueſtis, vel gladio vagina. Et per ſimilitudinem homo ſtudioſus confertur Api. Adoleſcentia, ueri. Senectus, hyemi. Auaritia, hydropi. Et ſicuti vnius manus pugna, infirma eſt, ſic vnus uir, non uidet omnia, nec præclara ingenia uitijs quibuſdam carere ſolent, ſicuti nec ſolum quanquā fęcundum noxiis herbis. pares etiam cum paribus ueteri prouerbio facillime congregantur, in quibus arcana quædam naturæ vis eſſe oportet, qualis in magnete Calybem attrahente. & ut lupi ouea rapiunt, ſic ſol humorem radijs eripit. deq́ue his quę ſunt ſimilia, æqua lance, ſeu æquis paſsibus ambulare dicimus. Et quod ſimiles habent labra lactucas, cum par pari refertur, qualis veruex talis offa. l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tribu. actio. Et ſicut aqua eſt omniū optima, Aurum reliquis metallis fulgentius, Sol cæteria ſyderibus ſplendidior, ſic Patauina Academia cunctis totiua Italiæ Academijs præſtat. Similitudine Eloquij etiam & ſenſuum dici ſolet, aut Plato philonizat, aut Philo platonizat. Balbus præter balba, nihil intelligit. Craſsia craſſa conueniunt. Et ſicuti ignis eſt urere, & Niuis refrigerare, ita eſt Dei operari. Sic virtutes animos hominum alliciunt, ut pulchra ſpectacula oculos, & ſonitus aures, cibiq́ue dulces palatū. Et breuiter una eſt omnium natura, vſque adeo vt ſimilibus ſimilia conueniunt, quia ſimilitudo coniungit omnia. Eiuſdē farinę homines, eiuſdem pulueris atque notæ, eiuſdem gregis atque conditionis. Et ſicut Adam eſt caput ueteris teſtamenti, ita eſt noui Chriſtus. Et ſicut Cæſar fuit Imperij præcurſor, ita fuit Io. Baptiſta præcurſor domini. Et ſicut ſe habent pedes ad poeſim, ſic ſe habet pulchritudo ad iuuentutem, uocaturq́ue ſimilitudo Simpathia id unum nec omittentes pro complemento, ſicuti in diluuio ſeptima defecit Caini generatio, quod ita ſucceſſores Romuli numero hoc ſeptenario oppreſsi fuerunt.

SOLOMON.

Annis xl. regnauit, hoc ſolum dico, cætera (ut pote nota) transeo.

SVPPARIVM.

Velum eſt, quod in ſcęna protenditur, antequam fiat uel comediæ, uel tragediæ recitatio. Vnde Iuuenal.

Conſumptis opibus uocem Damaſippe locaſti
Suppario, clamoſū ageres ut phaſma Catulli.

SANITAS.

Ιασις ſanitas dicitur. *ἰασων* ſanator. In conuiuija tria hæc cani ſolebant. Optimum forè bene ualere, formoſum eſſe, & diuitias habere nulla fraude partas. Virgis famē Græci ex ædibus eijcere ſolebant dicentes. *Foras famē. Intro diuitias atque ſanitatem.* Et ſanus mente dicitur hinc, ſana mente, ſanę mentis, & felicis cerebri. Vnde Horat.

o te, Bollane, cerebri
Felicem aiebam tacitus.

SALII.

XII. Sacerdotes erant Marti conſecrati, qui Ancilia à Mamurio facta cuſtodirēt, ex quo potētiſsima eſſē debebat ciuitas, donec cuſtodirentur, ſimiliaque erant illi quod è cœlo regnante Numa. II. Romanorum rege deciderat, vnde Iuuenal.

Sudauit Clypeis Ancilibus, o pater urbis
Vnde nefas tantum paſtoribus, unde
Hæc tetigit gradiue tuos urtica nepotes?

Et Horat.

Sub rege Medo, Marſus, & Appulus
Anciliorū, & nominis, & toga oblitus, æternaq́ue Veſtæ
Incolumi Ioue, & urbe Roma?

Solebantq́ue certis anni temporibus, ſaltando cantare carmina. vt idem Hora. ait, ſic.

Ne morem in Salium ſit requies pedum.

Item.

In morem Salium ter quatient humum.

SCHACHVS.

De quo aliquando noſtri, latro, ſiue latrunculus dicitur, & alias calculus. hinc Iuuenal.

adeo nulla uncia nobis
Eſt eboris, nec teſſella, nec calculus ex hac
Materia.

SENTENTIA.

Non uerbo uel calamo pręcipiti, eſt ferenda, ſed pede (ut aiunt) plumbeo, omnibus bene ac

maturè

mature conſideratis. c. Iudicantem. xxx. q. v. c. tum ex literis. §. nos igitur de reſtitu. in integ. Nimirũ igitur ſi Chriſtus, in cauſa adulterę, cuius actio noſtra eſt inſtructio. c. ſignificaſti de elec. ſe inclinauit, digito ſcribens, in terra. Eſt etiam Iuſtitia & miſericordia ſimul iunctis, ferenda. c. omnis utriuſque ſexus ibi ſuper infundat vinum & oleum. de pœni. & re. alteraque ſō temperanda altera. Et quia diai alibi etiam ſatis, tranſeo.

SCEVOLA.

Non à ſęnitia qnia manum arſiſſet (nt aliqui arbitrantur) quæ errarat, & non Porſennam Tuſciæ regem ut inſtjtuerat, ſed alium ab epiſtolis occiderat, appellatus eſt, verũ à vola quá Ethruſci manum uocant. Floruit temporibus M. Aurelij. Et Ciceronis præceptor fuit, in iure ciuili. cætera latius legas in l. ij. ff. de ori. iu.

SVPERFLVA

Reſęcanda ſunt & reijclenda dicunt noſtri. fruſtraque per plura fieri, quæ poſſunt fieri per pauciora. l. hæc ſtipulatio. §. diuus. ff. ut lega. no. ca. §. qnibus in prima. Cod. conſtitutio. l. dominus teſtamẽto. ff. de condi. ind. Et non ab re (addas tu) nouiſsime, Diogenem, videntem ſimiolum, manu bibentem, & ſic naturæ poculo, aquã è flumine hauſtam, ſuum ligneum abieciſſe.

SCYPHVS.

De quo noſtri aliqnando, maxime in l. Iulianus in §. ſed & ſi quis, ad exhiben. & in l. ſi. ff. de præſcri. uer. vas potorium eſt, quo ueteres & in ſacris & in cõuiuijs utebantur, & ita legi debet ac ſcribi, non Cyphus, ut incorruptis quibuſdam codicibus legitur. Hinc Maro.

Et ſacer impleuit dextram ſcyphus, ocyus oẽs,
In menſam læti libant, diuosque precantur.

Et amplius ſciendum, quod Scyphus Herculi, Cantharus vero Baccho tribui ſolet. quam ob rem obtrectatorem, ipſum Herculem, Bibulum fuiſſe, ob id forte dixerunt, quem tamen non temere multis exanthlatis laboribus in Deorum numerum, relatum fuiſſe aliquando finxit antiquitas.

STVDIVM.

Studijs quiſque eſt inflammandus, præmijs inuitandus, & laudibus extimulandus, quia re uera omne tempus perit quod ſtudio non impartitur, & furtim quandoque etiam ſtudijs danda eſt opera, palã aũt licet inebriari. ꝑclarumq; his aĩum excolere non faciem cõponere, dicebat Thales Mileſius. Et uere, quemadmodũ agricolæ ſummo cũ labore terræ ſemina mandant fructus vero maiore cum voluptate colligũt, ita qui ad ſtudia accinguntur, ſibi laborũ multorum pariter comitem gloriam comparant. Nec aliud ſtudium eſt quàm animi aſsidua, et vehemens ad aliquam rem applicata magna cum voluptate occupatio.

SENSVS

ſunt Ianitores ſiue nuntij, mẽtis. Inter quos principatum obtinent, viſus et auditus, guſtus, et tactus, non tam animi inſtitutioni, quàm corporis neceſsitatibus, ſeruientes.

SCIPIO

Maior et minor, ſuperior et inferior, alter Carthaginem fecit tributariam, alter deleuit. Qui tributariam fecit erat maior, Corneliæ pater, triũphum egit, Hannibalem Italia expulit, & Syphacem Numidiæ Regem vicit. In Africa necem ſibi propria attulit manu timens Cęſaris aduentũ. Hic bellorum gratia & Martis natus erat. Cato uero Reip. Scipio bellum geſsit hoſtibus, Cato moribus. Interrogatus ille quẽ poſt eum eſſet Po. Romanus habiturus in ducem, hunc inquit, Mario humero leuiter percuſſo.

SOPHISTA

eſt, qui in ſermonibus diſputantem cogit, cõtradicere ſibi ipſi, quinimò qđ & Ironici pars eſt. Et Sophiſta in ſcholis aliàs hypocrita in templis. Sycophanta in foro. & Nebulo in contractibus.

SIBYLLA.

Sibyllę (ſcituque dignum eſt) reſponſa ſua dabant in folijs ſcripta. Vnde Iuuenal. alibi.

verum
Credite me uobis folium recitare Sibyllæ.

STATVA.

Statuam Catoni Vticenſi erexit Cæſar, utpote Ci. Ro. immortalitati donato. Et Catonis Priſci Cenſorini in Senatu poſita eſt, ut ciues Romani exemplar tam ſancti, & innocentis uiri contemplarentur. Inque præmium Horatio Coclite, qui ſublicio ponti, ueluti clypeo opem tulit contra Porſenam, ne Tarquinus ſuperbus eiectus in regnum priſtinum (ut ſperabat) mitteretur. Statua Bruti etiam erat inter ſtatuas Regum collocata, utpotè libertatis uindicis, manu ſtrictũ enſem tenentis. Antonius muſa Auguſti medicus ſtatuę honore decoratus eſt. Sibi autem dari Domitianus paſſus non eſt, niſi argenteam uel aureã in Capitolio. Et illam Ditis columnam appellat Pindarus, quia ſic uita functis erigi ſolebat. Scitu dignum eſt tamen antequam ſtatuæ ſculpi cõ-

flariq;

ſtariq; cœpiſſent, quod ex ebeno, cedroq; & cu-preſſo fiebant. Et quòd Rhodii erãt ſtatuarii inſignes, & celebres Lyſippus, Chares Lydius, & Polycletus. Et quòd ſtatuæ etiam priuatis(ut paulo ante oſtenſum eſt) dicari ſolebant promeritis. Et ſi ſtatuæ exemplaq; uirorum Illuſtrium, nobiles animos ad imitaodi ſtudium, accendere poſſunt, quanto magis (quod ſæpe Q. Fabium maximum, & Q. Cornelium Scipionem dicere ſolitos ſcriptum eſt) id uirtus facere poterit. pro complemento ad propoſitum, haud omittentes, quod deiectas erigens ſuas figit, ut de Cæſare erigente illas Pompeij, dicebat Cicero. quodq; ſacrilegus habebatur olim, qui illam Aotooini domi noo habuiſſet.

SVO GLADIO.

Prouerbium eſt io eum, qui ſibi mortem conſciſcit, ſibique damnum parit, ut turdus, qui ſibi malum cacat pariter. Vnde dicimus, ſuo ſe gladio ingulauit. ſuo ſibi gladio vulnus intulit. Telo ſuo ſibi, ſuo ſibi funiculo.

SABINVS

I. Con. non ignobilis fuit, Cato ſui temporis, appellatus. Cętera alij fuſius, qui uitas I. Cõ. ſcribunt, & io l.ij.ff.de ori.iur.

STRIGILES.

Inſtrumenta erant, quibus olim ueteres utebantur in balneis ad detergendum ſudorem. & hinc dicitur quòd Auguſtus nimio ſtrigilum uſu cutem læſit. de quibus Iuuenal. alibi.
Iam lauat, & bucca foculum excitat, & ſonat unctis. Strigilibus.

SACRIFICIVM.

Neque enim verbenis opus eſt, non fibris, non crſpitibus, ut ſacrificium Deo ſit gratum, quæ ſunt utique uaniſsima, ſed iis quæ de intimo corde proferuntur. uerboq; Deo ſacrificari oportet, quia Deus eſt uerbum. In ſacrificiis etiã olim dicebatur, hoc age & linguis faue. et aliàs merũ fundi ſolebat inter victimarum cornua, & nictimæ ad ſacrificium aut vittis, aut corooa ornatæ duci, quæ (ut dixi) uaniſsima erant.
Hinc Iuuenal.
Quippe ferox uitulus templis maturus, et aræ
Spargendusq; mero.
Et victimarium. ac gladium uario etiam nomine Seceſpitatotẽ, & Seceſpitam appellabant.

SALVSTIVS.

Grauiſsimus alienæ luxuriæ obiurgator & cenſor fuit.

STRICTVM IVS.

Illud dicitur (aiunt noſtri) quod non ex bono & ęquo procedit. l. ii. §. item Varus. ff. de aqua plu. arcen. l. ſi & me & Titium. col. v. ff. ſi cer. pe. & ibi not.

SOCRATES.

Morte damnatus eſt ſui culpa. Agelaſtos appellatus, qui eodem vultus habitu cicutam bibit non ſecus ac uinum, ſuiq; ſimilem habuit neminem. Annos lxx. natus, quando à Melito accuſatus fuit quod de diis male ſentiret. Socraticum dictum eſt, hoc tantum ſcio quod nihil ſcio. Interrogatus cuias eſſet, Mundanus inquit. Et quãquam ipſum iudicauerit Ariſtoteles melacolicum, & ad amorem omnium propenſiſsimum, Phedonem adoleſcentulum tamen, publico lupanari proſtitutum, ab ea calamitate redemit. Platonem poeſi deditum, tragedias igoi tradere coegit, & ſtudia precioſiora & grauiora capeſſere. Xenophontem à vulgari luxu ad ſobrietatem traduxit ſapientum, & deinde poſtea Xenophon Socraticus dictus eſt. Aeſchinem & Ariſtippum ex pauperibus diuites fecit. Phœdrum ex Oratore philoſophum. Alcibiadem ex ignorante doctiſs imum. Carmidem grauem & uerecundum, Theagem lupum, fortemq; in Rep. ciuem. Et Euthydemum ac Menonem à Sophiſtarum captiũculis ad ueram traoſtulit ſapientiam. Ex quibus elicitur (quanquam exacerbati iudices aliàs, ob contumax ipſius reſponſum, pœnam noo æſtimaotis, ad cicutam condemnauerint) non tam iucundam quàm utilem eiuſdem conſuetudinem fuiſſe. qui etiam multo ardentius (ut Alcibiades de quo paulo ante, dicebat) à diſcipulis & aduleſceotibus dilectus fuit quàm dilexerit.

SEPIA

Piſcis marinus eſt, qui atramentum effundit, cum ſe perſequi ſentit, aliàs dat operam, ne id temere diffluat, & colorem mutat ut Polypus. verum dictu mirum eſt, quare Atheois uicini & domeſtici, poſt natum puerum die quioto, munerum loco, polypos & ſepias (ut memoriæ proditum eſt) exhiberent. nec id omittentes etiam qđ Ariſtoteles, ſepia appellatus eſt, & tanquàm fur accuſatus.

SINDICVS.

Iconomus, & actor, differuot, ut noſtri docẽt, qui enim ad ſiogulorum cauſas eligitur io iudiciis tantum ſindicus eſt. Qui uero rebus, ſeu oegotiis eccleſiaſticis ab Epiſcopo Icooomus appellatur. actor uero qui ad vnam tantum cauſam, ita glo. in l. ii. in §. i. ff. quod cu. vni. no. Specul. in titu.

titu.de his qui alie. no.agunt:in ver.Syndicus,& in ver.actor.

SIMPLICITAS

Eſt intentionis,uirtutis,& prudētię,ut in ſanctiſsimo viro illo Iob.Veritatis amica. c.ueritatis,de iureiur.pro qua quandoque innocentia ponitur,iuxta illud pſal.iudica me ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum innocentiam in me exiſtentem. Et quia alibi in prouerb. ſic etiam dicitur, & ad idem. Innocens omni uerbo credit. A ſimplicitate deriuatur aduerbium ſimpliciter, quod intelligitur,ſine aliqua malitia. Et ſi ad interrogationem referatur,quod reſpondeatur ſimpliciter,nullo addito intelligetur. Si ad hominis diſpoſitionem vnum caput tantum. ſi ad teſtificationem ,uere & credibiliter exponetur. & ſi denique ad electionem,ſine aliqua adiectione.l.i.C.de æd.act.l.i.l.iam hoc iure.ff.de vul.& pup.ſubſt.l.iii.§.idem Diuus.ff.de teſti. c.i.de poſtu. in vj.Bal.in d.l.i.C.de æd. actio.& in ſtatu.ſimpliciter.

SEVERVS

Imperator Didio Iuliano ſucceſsit.Bizātium cœpit,mœnia euertit. vxor eius Iulia fuit. Filij Antoninus Caracalla,& Geta.quem Antoninus occidit (fratrum quoq; gratia rara eſt,ut ille ait) in ſinu matris.Et ſubinde Papinianum Iur.Con. noſtrum,quia parricidium excuſare noluit præfectum prætorio.hiſto.nota eſt,alijq; latius,igitur tranſeo quantum ad iſtud, & dico Seuerum aliàs ipſum,optimum Principem fuiſſe, quem Senatus dixit aut non naſci aut non mori debuiſſe.

SPES.

Hanc ſpem hominum , uigilantiū ſomnia eſſe dicebat Plato.Et nimirum, quia ea nihil fallacius, quaq; ſæpiſsime homines decipiuntur. Et ad idem iactum retis ponunt noſtri. l. ſi iactum retis.ff.de act.empt. Et eam adhuc impudentem appellat Pindarus,quia plura ſemper nobis pollicemur, quàm conſequi poſſumus. tamen optimus vir ille eſt,qui ſpei ſemper confidit, deſperare autem ignaui eſt. Spes inter uirtutes à Philoſophis connumeratur.eamque Symonides Lyricus reginam appellabat.Alij affectum animi omniū dulciſsimum. idemq; Bias, & Comic. quod exules paſcit. Alexander quoq; cum omnia donaret,ſibiq; à Perdica diceretur,quid tibi relinques ò Rex ſi omnia donas,Spem ait Alexander, ſibique nihil deeſſe poſſe. ſperare tamen pro timere ponitur, eſtque declamatio per contrariū. vnde Iuuenal.

Quartanam ſperantibus ægris.

Et Virgil.

Nunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem.

Simileq; eſt deſcendere in cœlum pro aſcendere, ut idem Iuuenal. ait,ſic.

tremulumq; caput deſcendere iuſſit,
In cœlum.

SVPERLATIVVM.

De tribus & pluribus, comparatiuum uero plerumque de duobus eſt. valla fuſius.

SOLSTITIVM

Aeſtiuum,eſt octauo idus Kal. Iulij,pro anno tamen ponitur,& pro annis,ſolſtitia à poetis. Vnde Iuuenal.

Tu multas hyemes, atq; octogeſima uidis.
Solſtitia.

STABVLARII.

Hippo dea olim, ab his (quanquam Stabularius,peſſimum hominum genus ſit, ut Nauta & Caupo) colebatur. perq; eam iurat,quaſi per numen peculiare huic hominum generi, ut ſentit idem poeta,quando dicit pariter.

iurat
Solam Hippo,& facies olida ad præſepia pictas.

Et ἵππος aliàs equus ſonat, vnde Damaſippus equorum domitor, interpretatur, de quo ſæpe Iuuenal. & Hora.

SVTOR

(Modo vir bonus ſit) non minus honeſtus eſt (dictu mirum) q̄ conſul,ſed nō æque ſplendidus.

SVPERBIA

Eſt humilitati longe inferior. Et ſicut humilitas deprecantis,præmium meretur,ita ſuperbia contemnentis meretur pœnam. ſuperbis reſiſtit Deus, humilibus autem gratiam elargitur. et prouerbium eſt hinc. aduerſus ſtimulum calcitra idest ſuperbis reſiſte. Cæſar enim Senatui à quo multi maximique honores decreti fuerant,quod appellaretur pater patriæ,quod dictator perpetuus eſſet,cum ante Veneris genitricis ædem ſederet non aſſurrexit. Nec Domitianus reſpondebat, quandoquidem iuſsiſſet ut Deus, coli,noluitq; ſibi ſtatuas in Capitolio poni, niſi aureas uel argenteas. & pro oſculo, non tantum (quod etiam ſuperbiæ, inſolentiæque ſignum eſt) ſed pedem omniū ſuperbiſsimus Caligula olim p̄buit Pompeio. Vocanti etiam non reſpondere ſuperbia eſt, non uocanti uero dementia. in foueā luxus & ſuperbiæ incidit Metellus ex ulteriori Hiſpania rediēs.Nemeſis cōtra ſuperbiā, ideo colitur.Et nobis exemplo eſt Sol, qui fulgentia obſcurat,oſcura autem illuminat. Nec vna alia calcanda eſt, ut Diogenes culcitram Platonis,

calcans

calcans,& dicens ſe faſtum illius calcare,cui Pla to,uerú eſt,ſed alio faſtu. Poſthumius Albinna rurſum intolerabili ſuperbia, Syllæ legatus ab exercitu lapidibus occiſus eſt. Sed audi ſaporia regis Perſarum faſtum ad Conſtantium ſcribẽa ſic. Rex regum ſapor,particeps ſyderum, frater Solis & Lunæ, conſtantio fratri meo S. D. Cui Conſtantius. Victor terra marique Conſtantius fratri meo ſapori regi. S.P.D.

SIMVLACRVM.

Simulacra animaliũ, quæ fidiculis quibuſdã, modo in hanc modo in illã mouentur partem, *Neuroſpaſta* uocantur, quibus in foro geſticulatores,quotidie utuntur,ut alliciant homines, ad emendũ quanquam modico & uili precio ſi quid ipſi uenale habeant. Vnde Hora. alibi.

atque
Duceris, ut neruis alienis mobile lignum.

SIGILLVM.

Patauinorum erat olim,urbs literis inſcripta Padua,& circunquaque.
Muſon (fluuius enim eſt qui incipit à Mirano vico,& in Medoacum influit.aliàs lingua noſtra Italica,Botenigo.)Mons, Atheſis,Mare, certos dat mihi fines. Sigillũ Socratis amicua hominia ſapientia eius,inimicus inſipiẽtia. Platonia. Mouere quietum, quã quietarẽ, motũ facilius eſt. Ariſtotelis,abſcondere ſcientiam quã nouimus melius eſt quã propallare quod haud nouimus. Senecę ſecretum meum mihi. Pompeij,qđ ferebat in annulo Machærophneus,leo enſifer. Arpinates in memoriam Ciceronis. M.T.C. Occidui locri & Ozolæ ſtellam Heſperum habẽt inſculptã. Octauij Auguſti ſphynx, & ipſius imago. Galbæ canis ex prora nauis caput inclinantis. Et Cæſaris Venus armata. Eſt etiam ſigillum auctoritatis, ut Papæ & principum de quibus paulo ante. Solemnitatis,teſtium,vt in teſtamentis. teſtimoniale,& ratificatiuum. l. ſi qua per calumniam. C. de epiſ. & cle. l. ij. C. de reb. alien. non alienan.

SATVRNALIA.

Celebrabantur. xiiii. Ianuarij, tuncque dabatur ſeruis libertas. Fuſius Macrob.

STELLA.

Stellas & ſydera phyſici ex ferro & ære conſtare dicunt, triones Vrſæ ſydus,ſunt. Autumnalis uero, ex Oceanolora conſurgens ſereno cœlo præter cæteras fulget,cui Diomedem ſplendore,comparat Homerus. Et ſtellę communiter ſanctorum ſimbolum.

his verbis declarabitur,quantum ad dignitatem te loco patris habebo, loco filij vero, quantum ad ętatem,quantum vero ad familiaritatem te loco fratris amabo. Vel ſic. Iniurioſus es mihi ſi faſtidis,iniurioſior ſi diffidis. Vel ſic. Quid enim tibi non debeo,toties ornatus teſtimonio tuę vocis. vel ſic. Scribo parcius,at nihilo parcius amo. Vel ſic. Dabo operam quantum in me erit vt filium tuum tibi reſtituam,& præceptore & patre dignum. Vel ſic. Ita Mantua tuo vtitor Illuſtriſſimę Antiſtes vt tuo ſeruo à pedibus. Vel ſic. Nõ fraudabo te portione tibi debitę laudis. Debeo tibi,plus etiam debiturus,ſi quod facis facias frequenter. Geta inhumanior ſim, ſi non exoſculer animum tuum, tam candidum tam propenſum. Suauitate literarum tuarum, planè velut incantamentis efficacibus,ſcias me totum tuum factum eſſe. Et ſi per occaſionem licebit dabo operam, ne penes hominem ingratum omnino tuum officium collocaſſe videaris. Et Mantuam tuum ad omnia gratiarum munia, promptiſsimum inuenias. Vel ſic. Te enim ita amo,vt tibi negare nihil poſsim, etiam ſi me in foro iuberes reſtim ducere. Opto tibi fortunam tuis eximiis virtutibus dignam,quod re non poſſum reſpondere, gratæ voluntatis ſtudio referemus. Hactenus ceſſatum eſt,poſterioribus officiis negligentia omnis ſarcietur. Deum optimum maximum ſupremum teſtem do, me non ſecus vnquam tibi facturum, quã me met mihi,iſthec dicta te experiri & opera & factis volo. fac me tui participem cõſilij iuuabo aut re,aut opera,aut conſilio bono. Vel ſic. Minores nõ contemnam, ęquales mihi ſummopere diligam, maioribus vero, ita conuerſabor, ne me illis anteferam. Cum paruis paruus ero, cum magnis magnus. à me omnia ſumma in te ſtudia,officiaq́; expecta,non fallam opinionem tuam. Exiſtimes velim me tibi non modo amicum verum etiam amiciſsimum, & profecto omnibus meis officiis efficiam vt ita vere eſſe, poſſis iudicare. Omnia volo à me, poſtules, & expectes, vincam meis officiis cogitationes tuas. Ego cui plus debeam,quam tibi habeo neminem, & quibus tantum debeam, quantum tu intelligis, quare omne meum conſilium operam ſtudium, certe velim exiſtimes,tibi tuiſq́; liberis eſſe debitum. Vel ſic. Mihi tu,tui tuaq́; omnia maximę curę ſunt, & dum uiuam erunt. Ego quæ te uelle, quęq́; ad te,& ad tuos pertinere arbitrabor omnia ſtudioſe diligenterq́; curabo. A me tibi omnia,liberiſq́; tuis paratiſsima eſſe confidas uelim id enim & uetuſtas noſtri amoris, & mea conſuetudo in meos,& tua multa erga me officia poſtulant. Vel ſic. Apud principem noſtrum quicquid ualebo, uel autoritate, uel gratia, ualebo tibi. Quæ in poteſtate mea ſunt,uelim tibi parata eſſe putes,ad omnes res,operam, ſtudium, conſilium,rem, fidemq́; meam. Scito me omnem meũ

laborem,

laborem, omnem operam, curã, ſtudium, in tua ſalute conſumere. Scito me tibi, ſaluti tuæ liberiſque tuis, ſummo cum ſtudio, præſto ſemper futurum. Vel ſic, ego quid poſſum neſcio, uel potius me parum poſſe ſentio, illud tamen tibi polliceor, me quæcunq; ſaluti, dignitatique tuę conducere arbitrabor, tanto ſtudio eſſe facturum quãto tu ſemper, & ſtudio & officio, in meis rebus fuiſti. Vel ſic. In iſta tua epiſtola nihil mihi ſcripſiſti de tuis rebus, quæ me Hercule mihi nõ minori curæ ſunt quam meæ. Vel ſic. ei te commendaui & tradidi vt grauiſsime diligentiſsimeque potui. Sic habeto non tibi maiori eſſe curæ, ut iſte tuus à me diſceſſus fructuoſiſsimus tibi ſit, quam mihi. Tuæ dignitati ita fauemus vt omne noſtrum cõſilium, ſtudium, officium, operam, laborem, diligentiam, non ad amplitudinẽ tuam conferamus. Hæc amore magis impulſus ſcribenda ad te putaui, ut potius amorẽ tibi oſtẽderem meum, quàm oſtentarem prudentiam. Vel ſic. Incumbe toto pectore ad laudem, ſubueni patriæ, opitulare collegæ, omnium gentium conſenſum, & incredibilem conſpirationẽ adiuua, me tuorum conſiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amiciſsimũ, fideliſsimumque cognoſces. Hoc tibi ſpondeo, neque animum neque diligentiam mihi defuturam. Me tuæ dignitatis non modo fautorem, ſed etiam amplificatorẽ cognoſces. Vt primum mihi poteſtas data eſt, augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermiſi in te ornando, quod poſitum eſſet aut in premio uirtutis, aut in honore uerborum. Studia mea erga te quibus certe nulla eſſe maiora potuerunt tibi tam grata eſſe, quam ego putaui fore, minime miror vehementerque lętor. Fac bono animo ſis magnoque, meque tibi nulla re defututũ eſſe confidas. Tibi omnia mea officia, ſtudia, curas, cogitationes polliceor, quæ ad tuam laudem & gloriam pertinebunt. Velim tibi perſuadeas, me ut tibi faueam, tuamque dignitatem amplificem & augeam, me inquã amplitudini glorię tuę, nullo loco defuturum. Vel ſic. Illud tibi perſuadeas velim, me omnia quę ad tuam dignitatem augendam, pertinebũt, quæ, eſt per ſe ampliſsima, ſummo ſemper ſtudio ſuſcepturum & defenſurum, quod quãquam intelligo me cum multis eſſe facturum, tamen appeltam huius rei principatum. Scias uelim me neq; deeſſe ulla in re, neque unquam defuturum dignitati tuæ. Quo ad potero tuam famam & dignitatem tuebor, tantum enim me tibi debere exiſtimo, quantum perſoluere difficile eſt. De reliquo uelim tibi perſuadeas, non eſſe mihi meam dignitatem tua chariorem. Te enim ſemper ſic colam & tuebor ut quam diligentiſsime. Ego quæ ad tuã dignitatem pertinere arbitrabor, ſummo ſtudio diligentiaque curabo. Vel ſic. Neſcio quo fato contigiſſe arbitror, ut tibi ad me ornãdum ſemper detur facultas, mihi uero ad remunerandum nihil ſuppetat, præter uoluntatem. Ferreus eſſem, ſi te non amarem. Tuã profectionem amore proſequar, reditum ſpe expectabo, abſentiam memoria colam.

SCVTARIVS.

Scutorum artifex (de ſcuto alibi dictum eſt ſatis, parma.) eſſe dicitur. Scuti gerulus, qui ſcutum domini gerit. Indeque eſt etiam ſcutariorũ ſchola. Sed ad ſcuti propoſitum addendum eſt, quod Epaminundas olim (ut memoriæ prodit antiquitas) in acie ſaucius ipſum conquirebat, quo reperto lætus interijt, animamq; amiſit intrepidus, ubi iacturam clypei formidabat prius.

STVPIDVS.

Stupidi docendi ſunt, dummodo uelint audire, alias tacere præſtat, quam clamorem perdere, iſtudque nobis documento eſſe ſufficiat.

SEMEN.

A quo ſeminatum, & ſeminaria dicuntur. l. ſi uites. ff. de impẽ. in reb. dota. fac. quodque Chriſtus in utero Beatæ Virginis, in nobis uerbum Dei, a nobis operatio bona. de nobis quos Chriſtus ſeminauit in ſancta ſua Eccleſia, ſeminata dicuntur.

SION.

Mons eſt, ut in Pſal. ſæpe, ſic. Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper ſion montem. Lætetur mons Sion. pſallite Deo qui eſt in Sion. & alibi ſimile. Sed latine Speculo, dicitur.

SCRIBERE.

Ab hoc verbo ſcriptores deriuantur, qui opera ſua, non ſecus ac liberos amant. πολυγραφερ multa ſcribens dicitur, ut maiores noſtri fecerunt, quos imitatus ego, laboribus nõ peperci, et ſi non quod uolui feci, feci tamen quod potui, voluntasque ſua laude non eſt fraudanda. Non enim ſcripſi tot libros totque uolumina, niſi ut ab hominibus, quanquam ingenio perexiguo, et eruditione uix mediocri, ſi in aliquo allucinatus fuero, reprehendar, quandoquidem ab omnibus uinci quoq; cupiam et ſuperari. Et quia etiam hoc ſæculo qui ſcribit, Gallinę albe ſit filius, oportet, ingraueſcatque ętas, à me flagitat, ut in totum à ſcribendi munere abſtineam et mihi dem rudem. Scriptoribus etiam id eueniſſe uidemus, ut nihil ſit ex omni parte perfectum, nanque attica ſubtilitate frigebat Lyſias. ſine grauitate erat, Phalereus. Iſocrates natiuæ dictionis gratiam perdit, et lucernam olent orationes Demoſthenis. Eiſdemque id fermè quod ſtatuariis & pictoribus, qui abſolutum exactumq;

exactúq; artis ſuæ ſpecimen aliquod relinquunt ſemper, vt Virgilius Georgicam. Ouidius Medeam. Cicero Oratorem. Auguſtinus ciuitatem Dei. Scripſit ēt(iterato dixerim) Demoſthenes ad aquas.(ut inquit Demades) nec aliter intelligi poteſt, quā à ſobrio & peruigili. Scriptorum quoque natura eſt uti imaginum & uultus diuerſa. nanq;. Romani elegātes, Hiſpani florētes, Carthaginenſes, duri fuerūt, alij breuiter, alij candidè, nōnulli grauiter. Et aliqui, aliquando ſuauiter, ſcripſerunt, maxime Thucidides, Herodotus, & idem Iſocrates. Et non modo tibi legēdo ac diſcēdo prodeſſe debēt, uerū ēt alijs ſcribendo, nec ab re Iuuenal. ſic dicebat olim.

Semper ego auditor tantū, nunquā ne reponā?
Vexatus toties rauci Theſeide Codri?

quia pręter hæc nominis immortalitatē comparant. Et uere ſicuti miſerrimū eſt ſine hęrede mori. l.& quia. ff. de int. ac. ita luctuoſum eſt, poſteritati & ſtudioſis nihil ſcriptū dimittere. Adde qđ ſcriptura loquitur, dicūt noſtri. l. Arrianus. C. de hære. l. miles. ff. de leg. ij. inuenta quoque ob memoriæ defectum. Qui publicas rationes ſcribunt ſcripturarij appellantur, Græci γραμματεῖς uocant. Et ſcribere pro Metello, pro defenſione Metelli intelligitur. Metello vero, mittere, uel dicare, & à manu quem eſſe. i. ad ſcribēdum, electum, unde Amanuenſes ēt dicūtur. De ſcripto uerba facere, de ſcripto loqui, quādo libellū manu tenēs quis ipſum reſpiciens loquitur. Et ſcriptura quę fit inter cōtrahētes trino teſte annotata & ſubſcripta ἰδιόχειρα uocatur Gręce, & de qua noſtri in l. admonendi. ff. de iureiu. & in l. ſcripturas. C. qui po. in pi. hab. Vectigal veteres portorium à portu, ex aratione Decumas, ex paſtione ſcripturam appellabant. Et hinc ſcripturarius ager publicus qui pro paſcuis pecorum locari ſolebat certo ære, rationesque cū paſtoribus à publicano, ſcribebantur. De ſcripto etiam ſententia dicitur, hoc eſt. S. C. ſcribitur. Et dicta quia ſenator dicit ſtando, iudex uero fert ſedendo. Abſentes quodammodo præſentes ēt fiunt literis, huiuſmodique eſt officiū epiſtolare de re familiari loqui. Et litura tollitur denique, ſcripturæ mendū, fama uero ſtultitia mulctatur. Et quod ſententia ſcribenda ſit, (mitto quod aliàs non ualeret, ut noſtri dicunt l. i. C. de ſen. ex pe. re.) liquet exemplo Chriſti, in cauſa adulterę, qui inclinatus digito ſcribebat in terra, non omittentes tamen ſi ſtactum ſcribendi ſtudium fuerit, quod nihil dignum auribus aut probabile afferri poterit, quodque ſcriptores magni poſt grauiora ſtudia habuerunt quandoque quid in quo laſciuirent ut oſtendimus nos alibi ſæpe, nouiſsime Cynum noſtrum adijcientes tam magnum I. Con. qui poeſi linguæ Italicę, operam nauauit, contemporaneus F. P. & Alciatus, qui verſiculis etiam num quibuſdam, emblemata conſcripſit. Et nos libellum præter cætera, de duello. ζωγραφίαν, quæ picta eſt, & annotationes in eundē P. lyricum, quæ omnia ſi legere non detrectaueris, forte tibi ingrata non erunt. Et ſcriptura etiam quo planior fuerit, eo popularior & gratior erit. Imò quod obſcura & difficilia paucos lectores inueniunt, quāquam præclara. Nec minori laude digni ſunt, qui magnorum virorum res præclare geſtas ſcribunt, q qui leges præceptaq; viuendi tradiderūt.

SABINA

Adriani Imperatoris vxor.

STIPENDIVM.

Stipendiarij milites ſunt vectigales qui tributa pendunt. Et ſtipendiaria tributariaq; prædia, quæ tributa pendunt ciuitati, ſeu principi. Et ſtipendioſus qui ſtipendiorum eſt plenus.

SECTA

Stoicorum eſt, ſiue erat olim, Academicorū, Epicureorum, Peripateticorumq;. Stoicorū Zeno princeps. Academicorum Plato. Epicureorū Epicurus. Peripateticorum Ariſtoteles. Sicque inter Iudæos triplex. Eſſæorum, qui dutiſsimam agebant vitam. Saduceorum, qui dicebant animas non eſſe immortales. Phariſæorum qui eſſe affirmabant.

SIMVLATIO

Et diſsimulatio idem, quam Græci ironiam vocant ſic. εἰρωνεία. l. cum quidam. C. de lega. quamque in Africano fuiſſe Fāuius aiebat. bona in Solomone (hiſtoria nota eſt) c. afferte mihi gladiū. de præſump. Mala in l. cum qui. ff. quod cum eo. & doloſa, de eo qui ſimulauit ſe patremfamilias, cum non eſſet. Et logodedalus diſsimulator appellatur, eſtq; ille qui aliud gerit in ore, & aliud in corde, quique (vt eſt in prouerbio) vna manu fert lapidem, altera oſtentat panem. eius ſimbolum, Polipus, & Rota figularis. Color quæſitus etiam dicitur, cum id quod vere agimus, ſimulatione obtegimus. & conniuentibus oculis per diſsimulationem aliquid permittitur. l. ſed Iulianus. ff. ad Macedo. l. iiij. ff. de manumiſsio. & paries dealbatus ruſum diſsimulator. & vere malum eſt cadere à propoſito, ſed peius illud ſimulare. Sic venenū plerūq; ſub melle latet. trāſfigurauitq; ſe Angelus Sathanę in Angelū lucis. & veneni calix ruſum melle circumlinire ſolet vt ſimulata dulcedo vitus peſsimum tegat. Aliud loqui & aliud ſentire ſolebat Pompeius. & qui bene loquitur, & male facit ſimulator eſt. & hac de re vocatur Chreſtelogus. vt Pertinax Imperator. & Iunius Brutus, qui prolapſum ſe ſimulat & terram oſculatus eſt. Imò dictuq; mirum eſt, qđ rex quidam filium ſuum nihil Latine ſcire & diſcere voluit niſi illud. *Qui neſcit ſimulare neſcit regnare*

ſeu Imperare. Socrates etiam viuus εἴρων dictus eſt, ideſt diſsimulator. quia εἰρωνία vt ſupra dictum eſt, vtebatur. Eſtque ſimulatio in vultu, dolus in corde, & fallacia in verbis. Simulationeq; vſi ſunt in condendis legibus, eiſq; promulgandis. Numa, Minos, & Lycurgus.

S O B R I E T A S,

Demoſthenes ſcripſit ad aquas, (vt inquit Demades) nec poteſt intelligi niſi à ſobrio & peruigili, vt alibi etiam dicebam. Et ſobrius ac temperatus à Græcis σώφρων dicitur, qualem appellat Chironem Pindarus.

S E R M O

Ad menſuram proferri debet, libra examinatus iuſtitiæ. Eſſeq; debet in eo pondus, in verbis modus, & in ſenſu grauitas. Sermo eſt ẽt imago Dei, quo ipſe totum mundum condidit. Verus & falſus eiuſq; ſimulachrum Pã, vt loco ſuo diximus. prætextatus, obſcęnus & turpis, & artes liberales denique de ſermone tractantes tres, Grammatica, Dialectica, & Rhetorica, docentes congrue loqui, verè, & ornatè.

S I C L V S

Viginti obolorum nummus erat.

S C R I B AE

populi apud Hebræos, Doctores & legis periti, qui ab eſſe is & Phariſeis differebant, vt ſuo loco dictum eſt.

S Y L L A

pulcherrimam victoriam crudelitatè inquinauit. Ante cuius dictaturam x. erat viri, poſt vero ab eo xv. inſtituti fuerunt Sacerdotes Sybillini, quorum collegium, ſęculares ludos procurabat. vnde Hora.

Quæq; Auentinum tenere Algidumq;
Quindecim Dianæ preces virorum
Curet, & uotis puerorum amicas
Applicet aures.

& cætera Liui. & alij.

S P E C V L V M.

Quemadmodum in ſpeculo formã quiſq; ſuã intuetur, ita Poetarũ & Hiſtoricorũ ſcriptis clarorum virorum facta egregia, quiſq; obſeruat & contemplatur. Speculum inuentum eſt, vt deformes virtutibus redimamus, quicquid corpori nobis deeſt. Vnde Proper.

Nec ſpeculum ſtrato uidiſti Lygdame lecto,
Ornabat niueas nullave gemma manus.

Nec aliud eſt, quàm amãtis animus in quo amati relucet imago.

S E R P E N S.

Figura Chriſti fuit ſerpens æneus, de quo in ſacra pagina, quia vt ille figuram ſerpentis & veneni erat, nõ tamen ſerpens & venenum, ſic erat Chriſtus habẽs figuram & ſimilitudinem carnis peccati, ſed non culpam nec peccati communionem cum peccatoribus cum quibus verſabatur quotidie, vt eos à peccatis liberaret. Et quia ſerpentis erectio, ſuſpenſionem eiuſdem Chriſti in ligno ſignificabat, & quia denique vt Iudæi corporaliter læſi, à morſu ſerpentum illum intuẽtes liberi erant, ita fideles fide Chriſtum intuentes, crucifixum, à peccatis, à tentatione diaboli. Sanabantur, ad patientiam, & ad omnem denique virtutem, excitabantur.

S O L A T I V M

eſt miſeris, ſocios habere pœnarum vulgo dici ſolet, ſicque etiam Cice. leuat enim dolorem ait, communis quaſi legis & humanæ conditionis recordatio. Et Iuuenal. alibi.

nec rara videamus
Quæ pateris, caſus hic multis cognitus, ac iam
Tritus, & è medio fortunæ ductus a ceruo

Deque ſolatio aliter noſtri, quod morte filij mater aliquo ſucceſsionis ſolatio eſt leuanda, & luctuoſa filij hæreditate non priuanda. l. fi. C. de inoffi. nonnihil in l. j. C. de his qui ante ap. tab. & in l. ſi cũm dotem. in §. ſin autem in ſęuiſsimo, ibi ſolatium habeat. ff. ſol. mat.

S T E R I L I S.

Sterilitas in ſacra pagina maledicta eſt, non quod infęcũdi eſſent maledicti, ſed quia fuit humanum quoddam opprobrium, & pudor coniugatis fructu nuptiarum carere. Sterilis ergo eſt mulier, quę filios nõ parit. Amicus qui nihil dat. & ager qui non fert fructum. Et ſi qua mulier in Scotia Guanoræ Beatæ ſepulchrum calcat perpetuo ſterileſcit. Contra vero ſunt in Campaniæ regione, ſinuens ſanæ aquæ quæ aliter virorum inſaniam, fœminarumq; ſterilitatem abolent.

S C Y L L A

ita à nobis vitanda eſt vt non deferamur in Charybdim. Inter Scyllam & charybdim tenere medium curſum arbitror prudentiam eſſe. Scylla & Charybdis atrociſsimum pelagus eſt. Vnde Iuuenal.

In mare nemo
Hunc abiicit ſæua dignum, veraq; Charybdi,
Fingentem immanes Leſtrigones et Cyclopas?
Nam citius Scyllam, vel concurrentia ſaxa
Cyanes,

SPVRIVS.

Alias nothus, eſt, qui incerto patre, naſcitur, noſtri vulgo quæſitum uocant. l. uulgo. ff. de ſtatu ho. deque his nos alibi ſatis, alij fuſius, maxime, Cardinalis Paleatus, omniũ elegantiſsimus, adde tu quod olim ad ſpurcos lacus exponi ſolebant, nos ad xenodochium domus Dei. Vnde hinc Iuuenal.

Tranſeo ſuppoſitos, & gaudia uotaque ſæpe
Ad ſpurcos decepta lacus.

eſt uerum quod ſæpe, arida ſeminatio, uicit terram pinguem, quodq; multi nothi ſunt præſtãtiores legitimis. Et quod iniuria fit illi, quẽ ſpurium appellamus. Gulielmus enim Iacobi filius, ex Carrarienſibus dominis, olim, patrem ipſum interfecit ob id, quod illum iniurioſe ſpurium appellauerat, ex eoque liquet etiam, quod idem Aquinas ait ſic.

ab infami gentem deducis Aſylo
Maiorum primum quiſquis fuit ille tuorum.
Aut paſtor fuit, aut illud quod dicere nolo.

Senſuſq; eſt Romanos homines, humili genere ortus originemque duxiſſe, à paſtoribus, ab hominibus ſceleratis, qui ad aſylum Romuli cõfugerant, & à nothis hoc eodem Romulo & Remo fratribus, quod tamen dicere noluit poeta. Id unum nec dignum annotatu omittens, quod mulieribus ſpurijs à principe dos de plenitudine poteſtatis conſtitui poteſt. c. j. & ibi Bal. noſter nu. 30. de conſtitution.

SICILIA.

πολυμαλον dicitur, hoc eſt diues pecorum, & per ſynedochem ſimpliciter opulenta. Olim Italiæ coniuncta nunc inſula, facta eſt. Cella penaria & nutrix populi Romani quæ olim ſemper habebat duos Quæſtores. Coinx & Tilias, primi qui ſcripſerunt præcepra artis Rhetoricæ. Siculi acuti, gens contentioſa tamen, ut aliqui dicunt.

SIRACVSAE.

Siracuſas vrbem magnam uocat Pindarus. Et nobiliſsimam Græciæ ciuitatem Cicero. Siracuſani molles & delicati, vnde Plato frugalitatis aſſertor, Siracuſanas menſas ualde improbat.

SORS.

Sua ſorte quiſque cõtentus eſſe debet. Nemo tñ hoc facit, nec cõtentus eſt, laudatq; diuerſa ſequẽtes, ut Hora. ait. prȩter auarũ, qui dicit. populus me ſybilat, at ego nummos contemplor in arca. Sors fortunæ effectus eſt. Sortibus veteres, vaticinari ſolebãt, iactuq; talorũ diuinabant. Et qui ſua ſorte cõtẽti nõ ſunt uideãt ne ſibi vſu veniat, qđ Muſtellæ narrat idem Horat. Macra. n. repſit in cellã frumentariã, eiq; exire non licuit paſta. Sicq; Aeſopus Phrygius de cera, q̃ cum uidiſſet Soli limũ obduruiſſe, ſe ſe in ignẽ cõiecit, & ſtatim liquefacta eſt. Hincq; uulgo igitur, Regula certa datur, qui bene ſtat non moueatur.

SVCCESSOR.

Ouidianum dictum eſt.

Succeſſore nouo tollitur omnis amor.

adde prouerbiũ illud optime facere, αλυς Δρυος hoc eſt iuẽtis frugibus priſci glãdes neglexerũt.

SVBTILITAS.

Leges ſunt p̃clarȩ, ſed qui eas acutius & obliquo ut ita dicã oculo intuetur, quã par eſt, calũniator eſt potius quã interpres. Laudabilis tamẽ non iniurioſa, & hoc eſt quod dicunt noſtri in l. ita uulneratus ibi quamuis ſubtili ratione dici poſsit. ff. ad leg. aquil. quodque attica ſubtilitate frigebat Lyſias.

SVMENDA MATERIA VIRIBVS AEQVA EST.

Horatij ſententia eſt ſic dicentis.

Sumite materiam noſtris qui ſcribitis æquam
Viribus, & uerſate diu quid ferre recuſent,
Quid ualeant humeri.

vnde qui imbecillũ tenet corpus, & incõſultis uiribus temere, in certamẽ ob uictoriæ ſpẽ deſcendit, paulo poſt, ſub labore deficere neceſſe eſt. vnde Paul. etiã. Probet aũt ſe ipſum homo, priusquã de pane illo edat. Sapienterque dicet quis, de ea re quã intelligit, ut miles de militari re, Agricola vero de ruſtica, de oĩbus aũt nõ niſi ſummi philoſophi & perfecti oratores.

SIGNVM.

doctrinæ erat Iudæorũ uirgã ferentiũ. quãdoq; ponitur, pro indicio alicuius rei ſignificatiuo ut circulus ante tabernã. quãdoq; pro miraculo, ut in Euãgel. cupimus à te ſignũ uidere. interdũ p̃ Vexillo. nõnunquã pro ſcopo ad ſagittas. ut prȩlatus. c. qualiter & quãdo de acc. erat q; cõſuetudo Iudæorũ ſignũ quȩrere, nec ſignũ eſt qđ naturaliter accidit. Signa ẽt ſtatuas, olim appellabant, & ſignifex, uocabatur ſtatuarũ artifex, datiq; ſignũ ſolebat in aggreſsionibus. i. toga. Signu diurnũ fumus eſt, nocturnum flãma. σκοπον ſignũ eſt, græce dictũ. & Clodius domũ Ciceronis libertati, cõſecrauit, ligno meretricis, p̃ ſimulachro libertatis collocato. Erantque alias, militaria Romanorũ, quinq;, Aquila, Lupus, Minotaurus, equus, & Aper. figebanturque in caſtris, cũq; ad Bellũ eũdũ erat, ẽ terra euellebantur, captatis Augurijs, ſi auellentem facile ſequebãtur. Signũ eſt ẽt aliquãdo neceſſariũ dicunt noſtri, ut in ſimili bonorum po. gratia litis agnoſcendæ. l. poſthumus §. fina. ff. de inoffi. teſta. & uirga Moyſis. uerſa in ſerpentem, & manus leproſa in ſinu poſita. et aqua fluminis in ſanguinem

verſa. Et ad ſigni propoſitum adhuc noſtri docent ſi fabri fuerint, chartarij, vel notarij, nō poſſe vſurpari.

SVMMVM

Ius ſumma iniuria prouerbialiter dici ſolet, Ne quid nimis. qui nimium emungit elicit ſanguinem, de quibus nos alibi ſatis. Vnde Ariſtides quia nimis iuſtus, patria pulſus eſt. Et ad propoſitum ſummum dicitur, quo nihil eſt ſuperius, vt in ſimili de genere generaliſſimo dicunt noſtri, id eſſe pariter quod ſupra ſe nil aliud habeat in l.j.ff.de iuriſd.om. iud.

SVS.

Iuſſit Deus Iudæis vt à ſuilla carne abſtinerent, hoc eſt à peccatis, & immunditiis. fuſius Lactan. id vnum addas tu, quod Saracenorum lingua Ganzir, idem quod porcus ſonat. hocque cōmento D. Marci, corpus Alexandrinis ereptum, inter ſuillas carnes ſcilicet ſale (vt fieri ſolet) conditas, Venetias allatum fuiſſe.

STATVS TRANSLATIVVS EST,

Si crimē in aliū reiiciatur, & cōſtet probatūq; ſit. nanq; tunc reus abſoluitur, ex quo debent crimina tenere ſuos auctores. l. ſancimus. C. de pę.

SVPPLEX.

Occidere ſupplicem fas non eſt, iuſtum autē, ci opē ferre. Vnde Maro. Supplex tua limina poſco. Nec inde aliud olim, erat ſupplicatio, niſi cōmēdatio Imperatoris, & exercitus facta Diis.

STADIVM,

Spatium eſt trecētorum cubitorum & pedū ſexcentorum. quod etiam pro curriculo capitur vbi curſores aut Athletæ exercentur. Diaulum vero duorum ſtadiorum, ambulationis habena circuitionem. Eſt etiam Ephębeum vbi exercebantur olim pueri annorum xvj. Et Coricęū vbi puellæ. Cōricęnū vero pro tonſtrina ponitur. Et Conuiſterū vbi luctaturi puluere poſt vnctionē aſpergebantur, vt prenſiones eſſent firmiores, & non lubricę. Et apoditerium cella in balneis, vbi loturi veſtes deponebant. & etiam Xyſtrophilax in quo ſtrigiles (inſtrumenta enim erant ad ſudorē abſtergendum) adſeruabātur. Et Xiſti, porticus tecti, vbi Athletę hyeme, exerceri conſueuerant. Et Xiſtas ſubdialea ambulationes, vbi paleſtras exercebāt. Xiſtarchen vero, qui Xiſto pręerat.

SIMIA,

Pueris formoſa videtur, cum tamē ſit deformis. Simiam Stoicorum Ruſticum, ſui temporis, Plinius vocabat. Simiaq; etiam eſt Mercurius, qui bonus & malus eſt, prout alteri planetę adiungitur. noſtri ſtipulationē, ea ratione, appellāt quia imitatur naturam actionis, cui adiungitur pariter. Et iuramentum quia regulatur ſecundum naturam actus, ſuper quo interponitur. l. fin. C. de non nu. pec. l. j. §. belliſſime. ff. vt lega. no. ca.

SVBSELLIA

minorum iudicum erant, Tribunal vero maiorū, vt pro tribunali ſedere debent, quando iudicant. & ſeruit ad dicta, in l.j.ff.de iudi. & nos alibi ſępe. Vnde Iuuenal.

quanquam non eſſent vrbibus illis,
Prætexta, & trabea, faſces, lectica, tribunal.

SICVT.

Dictio eſt ſeu aduerbium ſimilitudinarium. c. parrochianos, de ſen. excom. l. non eſt ſiue liberis. ff. de ver. ſig. Vnde ſic etiam in Euange. dicitur. Domine doce nos orare, ſicut Ioannes diſcipulos ſuos. Quandoque veritatem deſignat, vt in paſſione Domini, ibi & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Et in Deuterono. ibi. Deus multiplicauit vos & eſtis ſicut Stellæ cœli plurimi. & alibi nos ſatis.

SVFFRAGIVM.

Socrates (adeo verum eſt) vt experientia docet magiſtra rerum efficax (quod nō omnes ſuffragium ferre ſciunt, ſeu præſtare) deriſus eſt, quod in Senatu pariter, id facere neſciuit, ſuffragiū ſcilicet cōputare, & ad Senatū ipſum referre.

SVB,

præpoſitio eſt, quę ſeruit accuſatiuo, & ablatiuo. Et quandoque pro circa poni ſolet, pro per, pro poſt, & paulo ante, vel paulo poſt. Sub tempus, ſub noctem, ſub horam. Sub manum, ſubſtitutio, ſub noctem, & ſub ipſum funus. Vnde Hora.

nunc & campus, & Area,
Leneſq; ſub noctem ſuſurri.

Item.

vt marina
Filium dicunt Thetidis ſub lachrymoſa Troiæ
Funera.

Item alibi.

Locas ſub ipſum funus.

Item.

Laſſi ſub aduentum viri.

Et in vita Cæſaris Tranquil. ibi ſequentes ſub tēpus Mundenſis pręlij, fecit. Et in Auguſto, ibi Naulochum ſuperauit ſub horam pugnæ. Item. Et quo celerius ac ſub manum annunciari, cognoſcique poſſet.

TEME-

TEMERITAS.

Icarus & Phaeton ceciderunt (fabula nota eſt) qui ardua petere ſunt auſi. Et pulli adulterini á ſimili, Solis radios, oculis lachrimantibus, aduerſos non ferẽtes, e nido eijciũtur. Nil mortalibus arduũ eſt, cœlum ipſum petimus ſtultitia, quæ Temeritas eſt impudentiſsima ẽt eorũ qui de aliorũ ingenijs nihil ſcribentes iudicant, ſolo ſilentio tuti, quique comploſis manibus, in littore ſedentes, facile ferunt, quã uolunt de gubernatoris arte ſententiam. Imò quod temeritatem, & audaciam, ſimiles libertati, eſſe clamant, vulgoque mirum in modum placere. Et homunculi quidam, ſcioli ac arrogãtes, audent rurſum, vno linguæ rotatu, Sole clarius corruſcantes, de cunctis eccleſię quæſtionibus, loqui, vbi aliaa Paulus, ſcientiæ & ſapientiæ, Dei, profundũ magis mirari ſolebat, quam quęrere & loqui. Tantę temeritatis etiam fuit Druſus, ut ſi quando Senatus miſiſſet ad eum, ut ueniret ad Curiam, quæſiuerit quare non ipſe veniret ad eum. & l. Hoſtilius Mancinus quadringentorum equitum præfectus, interitu ſuo docuit qui exitus inobedientiæ & temeritatis, eſſe ſoleat. Idcirco maxime cauendum eſt, ne tale uitiũ incurramus, alias pœnas acerbiſsimas dabimus, & incurremus.

TANAQVIL.

Vxor Tarquini priſci pudicitiæ exemplum ſanè rariſsimũ, quæ etiam Caia Cecilia vocata eſt, & cuius meminit quoque Iuuenal.

Ante tamen de te Tanaquil tua.

TANTALVS.

Infœlix, alias ταλαντατον infœliciſsimum dicunt Græci. Cui ſaxum impendebat, cuiuſq; caſum ſemper extimeſcens omni animi alacritate ſpoliabatur, quia fur (ut Pindaro placuit, uel vt Euripidi) quia linguam habuit incontinentẽ. Vel (ut alijs) qa periurus, & de quo Luchret. ſic.

Nec miſer impendens magnum timet aere ſaxum.

Tantalus (ut fama eſt) caſſa formidine torpẽs.

TANQVAM.

Aduerbium eſt ſimilitudinis. l. peculiam. ff. ſi cert. pet. late Feli. noſter in c. ſolite col. ij. de maio. & obed. & nos alibi ſatis. adde benefacere illud de quo in Pſal. tanquam lignum tanquã puluis. Et conſonat quia ſi tanquam lignum eſt uel tanquam pũluis, iam lignum, ſeu puluis nõ erit, ex quo ſimile non eſt idem. l. quod nerua. ff. depo. Et in paſsione Domini ibi. Tanquam ad latronem exiſtis. Sed habe quod quandoque veritatem notat, ut in Euange. ibi tanquam vnigeniti à patre, & ibi, tanquam ex uirtute Dei.

TOMACVLA.

Inſecta caro eſt ſuilla, reticulo circundata, lingua Italica, Tomacellæ uocantur, Patauina mortadelle. de quibus. Iuuenal.

noueaſque ſacellis

Exta, & candiduli diuina tomacula porci.

TALENTVM.

Pondus argẽti uarium, quia erat alias Atticũ, Romanum, Aegyptium, Rhodiũ, Euboicũ, Neapolitanum, & Syracuſanorum, de quibus fuſius Plini. Vnde Iuuenal. etiam ſic de Talentis.

tu propter mille talenta.

Et centum uillas temerarius aſpice portus.

Et plenum magnis trabibus mare.

Græci ταλαντον uocant.

TARDVS.

Saturnus tardus dictus eſt, qa annos xxx. uix Zodiacum diſcurrit. Inque tardum prouerbiũ eſt. Bieunium præterijt. Græceque χαλλυπτυδης, i. tardipes dictua eſt.

TRAPEZITA.

Idem quod nummularius uel argentarius de quo noſtri ſępe. Adde hoc ſolum quod in foro erant ubi ędes Caſtoris & Pollucis pariter, apud quos pecuniæ deponebantur, vt eſſent tutiores. Hinc Iuuenal.

Incrementa domus, cerata multus in arra.

Fiſcus, et ad uigilem ponendi Caſtora nummi.

TYGRIS.

Tantę uelocitatis eſt, ut Medi eã ſagittam uocent, ſuoque loco dictum eſt ſatis.

TERVNCIVM.

Tertia pars eſt, iuxta illud. Terũcium ſibi nõ decerpſit. Teruncium non recipio. i. ne tertiam quidem partem.

TELA.

Romanorum pila. Sariſſæ, Macedonum. Geſſa Gallorum.

TERRA.

Terrã uocant opem, nõ modo quia eius ope, humanę uitæ alimenta quęrantur, uerũ etiam ab opere cuius gratia fructus frugeſque naſcũtur. Terræ ſimulachrum uehitur leonibus fiſtula & uirga: Terra nigra à fœcunditate dicitur. Mater mammas habet ut mulier, fluenta amnium

ac fontium. Omniparens frugifera, & pandora nominatur. Terra etiam barbara dicitur, & infelix. Terra terræ reddenda eſt, tum vita omnibus metenda vt fruges, ſic iubet neceſsitas, ideſt mors. communeq́; cœlum eſt omnibus, & terra. tametſi ſit quis quandoque (vt vulgo dici ſolet) telluris inutile pondus.

TIBERIVS.

Cæſar, qui ſucceſsit Auguſto, elegantiæ in loquendo, per quam diligens erat, ab eoq́; relictus vt (mores enim ſuos habebat cognitos) maiorem gloriam conſequeretur, ſicque de induſtria feciſſe vt aliqui putant. Tiberius Secundus, filius fuit Druſi, & ſic nepos Tiberij primi ex fratre, qui Tiberius à Caligula occidi iuſſus eſt.

TEXTORES

de quibus noſtri in l. legatis. in §. ſi vnus. ff. de lega. iij. ſunt qui licijs & filiis diuerſorum colorum vtunt. Et plumarij ſiue polymitarij ēt appellãtur.

TRI TER.

Hoc aduerbio Græci & Latini pro ſuperlatiuo ſunt vſi. Vt Trifurcifer. Triueneficus. Trimegiſtus Mercurius, ideſt maximus. μέγιστο; enim maximum ſignificat. Vnde Iuuenal.

Qui ſedet, & ſpectat triſcuria patriciorum
Planipedes audit Fabios.

TEMPVS

cõſumit omnia, rerumq́; omnium corruptor eſt. Et ſępe remedium affert malis immedicabilibus pretioſiſsima res etiã, imò inæſtimabilis. ipſiuſq́; iactura nil turpius. Temporis ſimbolum Saturnus, omnium pater (iterato dixerim) teſtis ſapiētiſsimus, qui omnia videt audit, & reuelat. cuiq́; debet quiſque ſe accommodare, quoniam tempeſtiua ſemper ſunt grata, intempeſtiua vero triſtia. Et duorum maxime curam habere debemus, mane, & veſperi, ideſt eorum quæ acturi ſumus, & eorum quæ geſsimus. Dies, menſes, & anni, tēporis menſurę ſunt. ex quibus nata numeri natura eſt. eſt verum quod à noſtris alibi tempus pro commodo hæreditario ponitur, in l. in ratione, j. ff. ad legem Fal. & in l. ij. in §. poſt deinde. ff. de ori. iur. ſed improprie ex his inuſitatumq́; eſt. Tempus minuit luctum & voluptates, dolores lenit, & attenuat denique miracula rerum. Dies diem, menſis menſem, atque ſe in ſua per veſtigia voluitur annus (vt Poeta inquit) deſinendoq́; reincipit, & nunquam ſic deſinit, vt quieſcat. Lapſu temporis, variantur habitus, mores, & leges, innouãturq́ue. ruunt vrbes, & regna transferuntur, & breui, puncto temporis maximarum rerũ momenta quam ſæpiſsime vertuntur. Tempus olim dicunt noſtri dabatur iudicatis duorum menſium, hodie quattuor. l. ſecunda. l. debitoribus. ff. de re iudi. Et quandoque pro tempore ponitur, vt alibi diximus nos, ſæpe, nouiſsime datum pro dandum, iuxta vulgatum illud. Datum ſerua, ideſt dandum cõſidera, antequam des, cui, quantum, & quando. locutus eſt Moyſes, ideſt loqui cœpit. Similequé eſt in l. iiij. in §. j. ff. de dam. infect.

TRIBVS

dictæ fuerunt à Tributo tantum, vel quod a principio tres eſſent tantum. Romæ vrbanę & ruſticæ, de quibus aliàs in l. ij. ff. de ori. iur.

THRASEA

Patauinus venis ſibi exciſis ad Necem, à Nerone compulſus eſt, quod abſens funeri non interfuerit, cum diuini honores decernerentur Poppeæ, & quod eam non credidit Deam. Capirone Coſſutiano Traſeæ inimico, Neronē ipsũ ſtimulãte.

TIMOR

naturalis eſt, humanus, mũdanus, ſeruilis, & filialis, ac reuerentialis. communis omnibus animalibus. quando corpus quis timet potius quam animam. Vel bona temporalia amittere magis quam Deum. Serui dominum reuerentur, ne verberibus pulſentur. Et filij erga Deũ. omnes enim filij Dei ſumus. Charitas aliàs timorem propellit, & ægellas pudorem excutit. Inimicoſque timemus, & meruimus eos qui nos amant. Et cum timemus, ſudat frons, pallent genæ, tremunt labia, hæret lingua, & ſaliua ſiccatur. Stupet rurſum animus, tremit manus, caligant oculi, & lingua balbutit. Et qui ſubito timore percutitur, is eſt, qualis qui per montanum callem tranſiens ex improuiſo ſe Dracone conſpecto turbatur. Et perterriti, tanquam canes à leone diffugiunt. Timoriſq́; ſemper fuga, comes, tametſi animus generoſus non timeat neque terreatur. Timet nauta nihilominus ſcopulum, Agricola tempeſtates, Mercator furem. Et ſi quiſquam eſt, timidus in magnis periculoſiſq́; rebus, ſemperq́; magis aduerſos rerum exitus metuens quàm ſperans ſecũdos, is ego ſum inquit Cicero, & ſi hoc vitiũ eſt, eo me non carere confiteor. Timidi ceruis comparantur, dixitque Home. ob id Achillem & Agamemnonem in iurgio Cerui cor habere. Et Eſai. Corrui cum audirem emarcuit cor meum. Et Daniel. In viſione tua diſſolutæ ſunt compages meæ, & nihil in me remanſit virium. Qui apud Galatas agit terræmotum non timet, nec Iouis fulmen qui in Aethiopia. Tiberius Cæſar tamen tonitrua mirum in modum expaueſcebat, & turbatiore Cœlo, coronam Lauream (fulguri enim reſiſtit vt aiunt) ſemper geſtabat, idemq́;

idemq; Philippus Mediolani, dux. Et Artemon adeo pauidus olim (ut quidam referunt) quod duos ſeruos ſecum habebat ſemper, eidem ſupra caput ſcutum Aeneum ferentes, ne forte quid excideret, quod ſibi exitio eſſe poſſet.

TEMPESTAS,

Nauigare mari tranquillo haud difficile eſt, ſed magna tempeſtas requirit artificem, qui rectum teneat clauum. qui negotij curſum moderetur, nec fluctibus obruatur, nec illidatur vadoſo littori, Scyllam deuitet, & ne in Carybdim rapiatur.

TER

Saltabant Salij. Vnde Hora.

pede candido
In morem ſalium ter quatient humum.

Erantq; ſacerdotes, Marti conſecrati, qui ſcuta quæ ancilla dicebantur cuſtodiebant, deque hic nos ſuo loco ſatis.

TITVS,

Quia is diu non uixit felicior fuit quàm virtuoſior. Cætera Tranquil. late.

TRIENS

Pars aſsis eſt, de quo in §. hæreditas, inſtitu. de hære. inſti. ideſt vnciæ quatuor. quandoq; tamen à poetis pro obolo ponitur. Vnde Iuuenal.

nec habet quem porrigat ore trientem.

THESIS

Prius dicta eſt, poſtea controuerſia & declamatio. Hinc Iuuenal.

Declamare doces, ò ferrea pectora vecti.

Antitheſis uero eſt, cum vna dictio pro alia ponitur, ut ſuo loco etiam dictum eſt. noſtri in l. eas cauſas. ff. de condi. & de.

TACERE,

Optimum eſt, ut alibi diximus, tutumque ſilentium adde nunc longe magis præſtare, quàm clamorem perdere. et quod ſilere nouiſſe, ſæpenumero homini ſapiẽtiſsimum eſt. et optimum, ac audire priuſquàm loquamur. vnde lex. Audi Iſrael, dominum Deum tuum, non dicit loquere. Eua lapſa eſt: quia locuta eſt uiro. prima vox Dei eſt, audi. Silentium negotioſum eſt, ut Suſannæ, plus enim tacendo egit, quam loquendo, tacuit hominibus, locuta eſt Deo. Dominus in Euangelio tacens, operabatur ſalutem. Tacens mulier melior eſt quàm loquens, vel natura balbutiat, vel moribus & muta pudens. Difficulter tamen tacetur, quod plures norunt. imo quod nec ſemper tacendum eſt, quamobrem cuſtodiam ſibi indixit, Dauid non ſilentium perpetuum, tacendumq; eſt, aut incompto eloquio reſpondendũ, quorum alterum pudoris eſt, alterum charitatis. In mutum & tacentem ſemper quadrabit prouerbium, cicada acanthia, ſilet enim ſui natura. lupus eſt in fabula, quod ſonat, tace. Et ſi tacẽdum eſt, turpia ſilenter ſunt prætereunda.

Vnde Euripid.

neq; Muſa mihi
Sit cantatrix, qua laudet turpia.

Ad quod planè etiam alluſit Iuuenal. quando alibi dixit.

Aut paſtor fuit, aut illud quod dicere nolo.

Egoq; alibi fuſius.

TRAGAEDIA

Antiquiſsima eſt, populum uehementer oblectat, atq; ad idem allicit auditores. Theſpis, Aeſchilus Sophocles, Euripides, Tragediarum ſcriptores, Athenienſes, quas etiam Athenis docuerunt.

TORQVATVS.

De iſto hoc etiam tantum dicam, ꝙ gloria poſteritati (hiſtoria nota eſt) fuit commendatus.

TABVLA.

In tabulis ceratis olim hęredes ſcribi ſolebãt. In prima cera primi hæredes, in ſecunda ſecundi, hoc eſt in prima media & ultima parte teſtamenti. Vnde Hora.

ut & ſcribare ſecundus
Hæres.

Et noſtri ſæpe, ſecundos hæredes ſubſtitutos appellantes, & aliter de ſecundo hærede, cum in ſecundum caſum inſtitui, dicunt in l. i. ff. de vulga. & pupill. ſubſti. & in l. precibus. C. de impube. & ali. ſubſtitu. deq; bon. poſſ. con. tab. & ſecundum tab. ſæpiſsime.

TVBERA,

(Lingua Italica Tartufulæ appellantur) autũnalia crebris imbribus naſcuntur, verno tempore tamẽ, ſunt teneriora, de quibus Iuuenal. alibi.

poſt hunc raduntur tubera, ſi uer tunc erit.

Et alibi.

qui radere tubera terræ.

Dioſcorides fuſius. Deq; his poeta Lyricus ſic.

Grauido fa di ſe il terreſtro humore.
Onde tal frutto, & ſimile ſi colga.

TORTVRA

Vulgo dicitur, noſtri, quæſtionem vocãt. quæ non debet eſſe barbarica, & crudelis, ita ut natura ſufferri

ſufferri non poſsit.l.j.C.de emen.ſeruo. Bald.in c.at ſi clerici. nu.to.de iudi.

T E S S E R A

Frumentaria,qua populo dabatur frumentũ. vnde Iuuenal.

Summula nec pereat, qua uilis Teſſera uenit
Frumenti.

Agrippa quoq; in Theatrum olim Teſſeras iecit quibus argentum promittebatur,& tunc argentaria diei potuiſſet, & hoc egit cũ eſſet Aedilis. Tiberius item ludis Gymnicis eas proiecit,quas qui arripuiſſent,eos multis affecit donis. Claudius pro teſſera adhuc, uerſum hunc Græcum ſuis militibus dedit.Hunc uos ulciſci, quicũque prior nos lædat oportet.erat etiam & teſſera expeditionalis,deq; his alias nuſtri in l. mortuo bo ue,in §.j.ff.de leg.ij & in l. ſed & ſi ſuſceperit. in §.i.ff.de iudi.& nos alibi ſatis.

T R I N I T A S,

Patri potentia,filio ſapientia, bonitas ſpiritui ſancto tribuitur. Et quanquam tres ſint, una tamen eſt eſſentia.& ſic una potentia,ſapientia, & bonitas. deſignatq; in illis uerbis pſal. Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem,quoniã exaudiuit dominus uocem fletus mei, exaudiuit dominus deprecationem meã,dominus orationem meam ſuſcepit. Et hoc ſolum ſufficiat, quia ſcientiæ & ſapientiæ Dei,profundum,magis mirari,quàm quærere,debemus, ut dicebat Paulus.

T E R E N T I V S,

Comicus,Plauto eſt (Ciceronis iudicio) pręferendus.

T H E A T R V M

Erat dimidia pars ſemicirculi,in eoq; fiebant ludi ſcenici,poſtea duobus theatris iunctis, Amphiteatrum ædificari cœptum eſt, ad ludos gladiatorios,& conclusarum ferarum uenationes.& poſtquã in oblongam formam tractum eſt,uocari cœpit circus, ſic à circuitu dictus, ad ludos curriles & curſus, & Naumachias. eſt uerum ꝙ lignea theatra prius,fiebãt,& temporaria,poſtea uerſatilia,& ultimo loco (ut dictum eſt) marmorea æternitati deſtinata. Auguſtus quoq; in nepotis Marcelli ſororis Octauiæ filio, memoriã, theatrum erexit. quod Græce aliàs ἀνατρίδιον appellatur.

T Y R A N N V S,

Hypocrita eſt,nomine Rex, re autem prædo, ut olim Dionyſius.ideo Syracuſis expulſus, Corinthi pueros docebat. nec Imperio eo modo carere poterat. Harmodius & Ariſtogiton Hipparcum Athenienſium tyrannum peremerunt. dum Panathenęorũ pompa ordinaretur ab Hippia. Sceleratus eſt homicida, ſceleratior tamen multo tyrannus,ille vnum occidit,hic multos,totasq; conuellit ciuitatis fortunas. tyrannicidæ imago,in gymnaſio ponatur.hæc erat lex Athenis.tyrannus tamen,olim vir erat fortis & bonus, ut Aeneas,quem tyrannum uocat Virgil.ibi.

Pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe tyrãni.

Cum tamen eſſet pius,ut rurſum ait. ſic.

Sum pius Aeneas raptos qui ex hoſte penates,
Claſſe uebo mecum fama ſuper æthera notus.

Apollonius Thianeus aliàs Galbam & Ottonẽ, Thebanos appellat, quia breui tempore regnarunt,ut illi Gręciæ principatum tenuerunt. Qui lupus ex homine fit,tyrannus eſt. Et quanquam (ut dictum eſt ſupra) tyrannos ſapientes dicat, Euripid. congreſſu ſapientum, ſic σοφοὶ τυράννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ. Tyrannidemq; extollat,ut poteſtatem diuinam, Plato tamẽ maxime deteſtatur. tyrannus patri uim infert. & ſi non obtemperet, uerberat. Et non princeps ſed peſtis eſt Ciuitati. Athenis Piſiſtratus, & Hipparcus,Syracuſis Dionyſius,ut ſupra,Cęſar Romæ, tyrannidem occuparãt. Samiis item,formidabilis erat Polycrates, Corinthiis Periander. Princeps populo, tyrãnus ſibi conſulit.et tyrãni ſimbolum eſt Nicticorax. Malpagora quoque Ionius interrogatus ſi quid uſquam admirabile & inauditum uidiſſet,tyrannum ſenẽ reſpondit. Nec minus mirabatur Thales cum Myſilio iocatus, ſi pro tyranno nautam ſenem pariter uidere contigiſſet. vnde dicitur,& quis idem ſit ex noſtris Bart. in extrauag. ad reprimen.& in tract.de tyrann.ibi,col.ij.hic.vi. & vij Poſtremo non omittentes,neceſſe fore, multos timeat (ſic in Cæſarem Laberius) quem multi timent. qua de re, dicat oportet poſtea. Heu miſer pereo nullus ſuffultus amicis. quodq; Romolus olim, quia calcatis legibus iura gladiis adminiſtrabat,& tyrannide utebatur, à ciuibus interfectus eſt.

T O L L O.

Quanquam tollere pro eleuare ponatur in l. altius. C.de ſerui. attamen alibi pro educare capitur. ecce quod ſic Iuuenal. ait.

Sed placet vrſidio lex Iulia,tollere dulcem
Cogitat bæredem cariturus turture magno.

Et Comi.ſic.

Nam quod peperiſſet iuſſit tolli.

T E N E O.

Tenere ad factum, poſsidere ad ius referri ſolet.l.poſſeſsio.§.j.ff.de acqui.poſſ.

T O R M E N T A,

Quę ſint, omnibus palam eſt,hoc vnum ignotus

tur ſcias tantum, eorum,machinarumque repoſitorium,conditorium appellari,quodque etiam Muralia appellantur, à muris demoliendis.

TVNNVS,

Piſcis eſt celer & concitatus, quandoquidem certo tempore,ſtimulum habeat in capite, à quo concitetur, aliàs Thynnus dicitur, & lingua Italica Too,ſeu Tonnina.fuſius Bellon.& Rõdelet.

TRAIANVS,

Cum populo humaniter,cum Senatu honorificẽ uerſabatur,charus ciuibus erat,hoſtibus formidoloſus,deq; Dacis triumphauit,Dacicusque appellatus eſt. & exinde optimus cognominatus.eſtque ob id altera ex parte eius Nummiſma tis ſculptum. S.P.Q.R. optimo principi. Cuius uxor Plotina fuit nomine. quique præter cęt ęra, lapideum pontem in Danubio magnæ admirationis faciendum curauit. Cætera Dion.

TARRACINA

Volſcorum oppidum eſt, olim Anxur uocabatur. vnde Hora.

Impoſitum ſaxis late candentibus Anxur.

TRIVMVIRI

Capitales, tunc primum Romæ creati ſunt, qñ Curius Dentatus Conſul, Samnitibus cæſis, & Sabinis qui rebellauerãt, uictis, & in deditionem acceptis bis in eodem Magiſtratu triũphauit. Monetales uero à ueteribus Romanis conſtituti,æris,argẽti & auri flatores.Triumuiri,itẽ ſiue Treuiri ij. ſignificabãtur his literis. I I I V. A A A. FF. idest Treuiri auro argento, æri flã do fundendo. Et capitales de quibus paulo ſupra de maleficio & maxime eorum cognoſcebant, q tamen non erant ciues Romani.

THERSITES,

Omnium loquaciſsimus fuit in Græcorum caſtris.de quo ſuo loco dictum eſt ſatis.

TRIA,

Impar numerus eſt, quo maxime (iuxta vulgare dictum) gaudet Deus, ideo aliqua ad idem dicemus, quæ ſi non adeo utilia, ut tibi omni ex parte ſatisfaciant,erunt,erunt pulchra tamen, & ſcitu digna. Tria ergo dicebat Phanorinus, ſibi memorabilia contigiſſe,quod gallus literas græcas didiciſſet. quòd Eunuchus adulterij cauſam dixiſſet. Et quod Adriano principi aduerſarius eſſet & uiueret. Item triumuiri capitales erant olim apud Ro. & totidem Monetales,ut proxime dicebam. Tres artes liberales de Sermone. Grammatica, Dialectica,& Rhethorica. cõgrue loqui, uere, & ornate, docentes. Tria homini optima,quæ ipſum beatum reddunt. Beneualere,egregiam habere formam, & diuitias tenere nulla frande partas.Inq; nobis tria, anima, ſpiritus,corpus. Tria cogitationis domicilia, anima, animę ſpiritus,& ſpiritus corpus. Et tria rurſum in quibus homines ſtudium ponunt. Animus, corpus, & pecunia. Tria corda habuiſſe Ennium creditum eſt,quod oſcæ,gręce & latine loqui ſci ret. Mala tria,ignis,mare,mulier. uirtutum ſedes in corpore tres,pudor in fronte, in dextra fides, in genu miſericordia. Tria debet habere bonus Orator.docere, delectare, mouere. Tribus, quia à principio, tres tantum fuerunt. Tres portas fecit Romę Romulus conditor urbis.Mugoniã, Carmentalem,& Pandanam. Triaq; erant Athenis pręcipua,Lycęum Ariſtotelis. Academia Platonis, & Areopagus. Tria humanis uſibus ſunt maxime neceſſaria, frumentum, uinum, oleum. Et tria pręſtãtiſsima in Aere aquila, in mari Delphynus, & homo in terra. Tres uetuſtiſsimi fuerunt Medicinę repertores Chiron, Aeſculapius, Apollo. is enim inuenit, Aeſculapius amplificauit, & Hippocrates perfecit. Tres furias fingunt poetę, hoc eſt in homine affectus,qui ſunt ira,cupiditas,libido,quique ultionem, opes, uoluptateſq; deſiderãt.Triaq; in cauſa,quod quis in poſſeſsione turbetur,dicũt noſtri, ſuperbia, inuidia, auaritia. Prat.P.in for.lib.turb.po. ver.ad ceſſandum,ad fi. Et quia dixi etiam alibi ſatis, hęc ſufficiant & ſint ſuperq; ſatis.

TVRCA.

Turcę (ut etiam alibi dictum eſt) latrant.Galli cãtant,Germani clamant, Hiſpani murmurãt, Sarmatę ululant,& Itali plorant.

TESTAMENTVM,

Quid ſit,vnde dicatur,quę ſolemnitates in eo requirantur,patet Lippis & Tonſoribus (ut dici ſolet) ideo hęc pauca tantum dicam nunc,,quod illud Tiberij primi (mitto etiam quod in ceratis tabulis à ueteribus Icribetetur,quia alibi dixi ſatis) irritum fecit Caligula, nepos ex fratre Germanico,quod eo tempore ſanę mentis non eſſet. quodque Ptolomeus Aegypti Rex ſui executorẽ po.Ro.reliquit. Et quod boni & prudẽtis patria familias iſtud eſſe debet, *Illuſtre tibi patrimonium uirtutis & gloriæ meæ relinquo, Craßorũ Lucullorumque opibus præferendum, caue ne degeneres*. pro indubitato id habentes, morte teſtatoris ipſa teſtamenta reſignari,hoc eſt ut noſtri dicunt aperiri titu.ponentes, quemadmo.teſta.ap. & de quo aliàs in l.publicati. C.de teſta.

Vnde Hora.

Adducit febres, & teſtamenta reſignat.

& hinc

& hinc eſt quod leges datæ Iudæis à Moyſe & profectis, uocantur teſtamentum, quod aperiri nō poterat niſi per mortem Chriſti. i. reuelari et intelligi prius myſteriū Dei nō poterat. Chriſtus teſtatus eſt quando etiam dixit, pacem meā do uobis, pacem meā relinquo uobis, non quomodo mundus dat. Imò qđ nos hæredes reliquit æterni regni, populo Iudæorū exhæredato. Teſtamentū in marmoribus antiquis huius numeri nota. 7. deſignabatur. Vel quis teſtamentū diceret, uel propter numerum ſeptem teſtium, qui in eo requiruntur. l. hęredes palam. §. i. ff. de teſts. l. hac cōſultiſsima. C. de teſta. Nuncupatiuum ſine ſcriptis dicitur, à nuncupatione hæredis. l. iubemus. § j. C. eo. vnde Horatius, cū ob aduerſam valitudinem ſibi tempus ad obſignandas tabulas non ſufficeret, hæredem Auguſtum palam hæredem nuncupauit. Eſt uerum, quod Tiberius his, quibus aqua et igni interdictum erat, teſtamenti factionem, uetuit. quodque Teſtamentum alias uetus eſt, et nouum Chriſti, illius caput eſt Adā, iſtius (ut diximus ſupra) idem Chriſtus.

TRIVMPHVS.

Summus honos in urbe fuit. Tatius primus Triumphans. Furius de Gallis, Papyrius de Samnitibus, Scipio de Numantia, Pompeius de Ponto triūphauit. Cęſar diebus quattuor, de Gallis, Aegypto, Pharnace, et Iuba. Triumphās ſeruum publicum poſt terga habebat, coronam ſuſtinentem. Indutus purpura, ueſtibus albis. Clientes, qui pręcedebant. Manu Scipionem eburneum ſummitate Aquilam tenentem annulumque ferreum digito, geſtabat, præcedebantque etiam captiui, manibus à tergo reuinctis, uel catenis collo iiectis. legeq; cautū erat īſuper, ne cui triūphus decerneret, ni una acie, hoſtiū qnq; millia occidiſſet. ornamētaq; triūphalis vt ſupra, vel & clarius ac breuius. Corona aurea. patera aurea. Sella currulis eburnea. Scipio eburneus. Toga picta. Tunica palmata. Bulla quoq; triūphantiū geſtamē erat, ut pręrexta magiſtratuū. ſcituq; dignum eſt adhuc, triumphanti à tergo ſuggeri. *Reſpice poſt te, hominem te eſſe memento.* quodque tres celeberrimi triumphi, eodem tempore fuerunt. Africani, Metelli, & Numij.

TITIVS.

Hoc nomine in exemplis, noſtri. I. Con. frequentiſsime utuntur, ut illo Dion peculiariter philoſophi. de Titio alias fabula nota eſt, vnde Iuuen.

Nec rota, nec furia, nec ſaxum, aut uulturis atri
Pœna.

qua hic Titius afficiebatur, quod Latonæ uim inferre noluerit. Cætera clara.

TROIA.

Deſtructa fuit à Græcis, ob Helenæ raptum (uide quātum mali afferat Raptus, vt de Sabinis etiam teſtatur Liui. noſtri facinus deteſtandū clamant. pœnas ponunt, & vindictam pollicentur aſperam, vt in rub. & toto titu. de raptu virgi. deque raptoribus in decretalibus) ante Romam cōditam anno cccxxx. obſeſſa decennio.

TIRESIAS,

Thebanus fuit, cæcus à Iunone factus, cum iudex inter eam & Iouem, dixiſſet mulierem maiori voluptate frui quàm virum in coitu. à Ioue vero Augur, de quo alibi Iuuenal.

tandemq; fatebere latus
Nec ſurdum, nec Tireſiam quēquā eſſe Deorū.

TVTOR,

In Auguſtana R.P. ij quibus ipſius cura commiſſa eſt, tutores veteri inſtituto ciuitatis vocantur. Hic Deputati, Veronæ & Vicentiæ Conſules, Florentiæ Priores, & à noſtris Anciani.

TESQVA

loca horrida inculta & deſerta dicuntur. Vnde Hora.

nam, qua deſerta, et in hoſpita teſqua
Credis, amæna vocat.

TRIBVNAL,

locus erat maiorum Iudicum, ſubſellia inferiorum, vt alibi etiam dixi. Vnde Iuuenal.

quanquam non eſſent vrbibus illis
Prætexta, & trabea, faſces, lectica, tribunal.

Item alibi.

Bardiacus Iudex datur hæc punire volenti
Calceus & grandes magna ad ſubſellia ſuræ.

Eſt etiam locus principis ad ius dicendum, olim Baſilica, & cauſidies vbi Rhetores & cauſidici verſabantur, & conferuut ad dicta in l. j. ibi pro tribunali. ff. de iud. & in l. fi. C. de eman. lib. & in l. fi. C. vbi & apud quem. & in l. non eſt. ff. de ma. vin. & in l. libertus. ff. de in ius vo. & in l. iiij. in §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infec. Erant & Quæſitores tribunaliū, qui præerant quæſtioni cauſarum criminalium, quoſque latrunculatores alibi, vocant noſtri. l. ſolemus. §. latrunculator. ff. de iudi. Et tribunal Caſsij prætoris, quod reorum ſcopulū (quia ineſorabilis erat) appellabāt.

TEMPESTIVA

omnia grata, intempeſtiua ſemper triſtia & ingrata, vſque adeo vt ne ipſis quidem gratiis citra gratiam gratum quid fieri poteſt.

TERRAEMOTVS.

XII. Vrbes Tiberij tempore in Aſia vna nocte proſtratę ſunt, unde auerſa parte ſui numiſmatis

miſmatis verba ſunt hæc.ciuitatibus Aſiæ reſti-tutis,quippe quod ab eo reſtitutæ fuerunt.

TVMVLTVS.

Per tumultũ nihil geri debet, Chriſtus enim eiecit ementes & uendentes de templo, nec tumultus excitari,nec vlcus (ut ita dicam)ex aſpera ri procacibus ac ſeditioſis obtrectationibus ma leuolorum & improborum hominum, quorum plerumque inſania feruet, qui non poſſunt eſſe nõ moleſtiſsimi illis maxime quibus ſemper plā cuit tranquillitas.& tumultus denique dictus eſt, quaſi timor,ſeu tumor potius,multus. Italicus, Gallicus,Turcicus,aliquando.

TVRBATA POSSESSIO.

Materia hæc (ut noſtri dicunt) eſt admodum utilis,namque turbato uariis ſuccurritur modis, per interdictum utrobi, turbato in poſſeſsione rei mobilis,immobilis uero, per illud ne uis fiat ei, ſi uiolentia expulſiua, criminaliter lege Iulia de ui publica,ciuiliter de ui priuata,per interdictum vnde ui. ſi per uiolentiam inquietatiuam, per interdictum uti poſsidetis.Et ad idem ſciendum eſt, triplici de cauſa quẽ in poſſeſsione turbari,ſuperbia,inuidia, & auaritia.

TIMOTHEVS,

Fortunati ſimbolum eſt,& hominis felicis,ac cui,omnia læta,felicia & proſpera eueniant,huius enim (ut memoriæ proditum eſt) fortuna, dormientis, implebat rete, dcq; hac domina terum,nos loco ſuo ſatis.

TOLERANTIA,

Xantippę Socratis vxor, tolerantiæ eſt magiſtra. Cętera infra,temperantia.

TORCVLAR.

In Torculari Botti calcantur, uſque adeo ut uinum ex eo compreſſu, uelut infans ex alueo na ſcatur matris.

TESTIS.

Hoc vnum tantum de teſte dicam, quia dixi alibi ſatis,pleniq́ue ſunt libri de eo tractantes. ꝙ ſi ueritatem non dixerit,tenebitur parti ad intereſſe,actione in factum,quæ oritur non ex periurio ſed propter periurium, & eſt ſubtile dictũ ut noſtri aiunt præcipue Bald. in c. de teſtibus, nu.6.eo.tit. de teſti.

TREBATIVS

I. Con. fuit egregius, Ciceronis amicus. de quo etiam in l.ij.ff.de orig.iur. quem olim Cæſari commedatum fecit, dicens, eo probiorem meliorem prudentiorem, fuiſſe neminem,in iure ciuili ſingulari memoria & ſumma ſcientia.

TEMPLVM.

Seſsimonium Deorum olim, Templũ dicebatur.In templo Saturni erat ęrariũ Romanorum. Nec poterat fieri S.C.niſi in templo.Lucos templa uocabant poetæ.Nec templum rurſus,ingredi poterat,uoce preconia,niſi qui erat innocens, in ſacris Eleuſiniis. Nec Templum honoris, qui non eſſet ingreſſus prius,templum uirtutis.Templum quod Pantheon uocant, olim Ioui vltori erat dicatum, à M. Agrippa extructum. Aliud pacis iuxta forum extruſit Veſpeſianus. Aliud uero,caſtor,& pollux,tumet ſi,ſolius Caſtoris di ceretur.Senatus quoq; aliud Veneri caluæ, quia de mulierum capillis, cum deeſſent nerui, ad ſagittas emittendas, funes facti fuerant in ipſatũ honorem,dicauit pariter.dictoq; mirum eſt,poſtremo,nos templum,ingredi debere,abluti aqua pura,os cuſtodictes ſimul, ne quid irreligioſum dicamus. Et ſi paruis licet componere magna,tẽplum adhuc uerbi, & vnicæ deitatis Chriſtum, eſſe dicemus.iuxta illud. Ego diſſoluam templũ hoc manu factum, & poſt triduum aliud manu non factum, ædificabo. Item poſſum deſtruere templum Dei, & reędificate illud. Vah qui deſtruis templum Dei,& illud triduo, reędificas.p perſonalem vnionẽ, & quia habitauit in eis gratia Excellentiſsima,perque fruitionem claram & beatificam. & quia denique preces offeruntur in Chriſto,& per Chriſtum eccleſiæ, Deo, ut in templo materiali domino, quodq; olim porrum tangentes uel edentes,vel ſi tibicina fuiſſet,templum ingredi non poterat,hoc ultimum,propter cuiuſdam tibicinis, teſtimonium, qui nouercæ inſidiis fauerat.

TEMPERANTIA

Moderatrix eſt omnium cõmotionum.& prudentia aurum, iuſtitia argentum, fortitudo ferrum,æs uero temperantia. prudentiæ materia ue ritas,iuſtitiæ ſocietas,ſeu æqualitas,fortitudinis imperium & labor, temperantię uero ordo & modus. à qua Encratitæ dicti fuerunt. Et ſi cui conuenit,iuuenibus maxime conuenit,omnium bonorum miniſtra. eiuſque partes continentia, clementia,& modeſtia. tanta in Socrate poſtremo,ut omnia ferè tempora uitę ſuæ,inoffenſa ua litudine,uixerit.

TRANSMISSIO,

Hæreditas non adita tranſmittitur, dicunt noſtri.l.vnica.§.is ita. C. de cadu.toll. Fallit in ſuis ſi pater apud hoſtes moriatur. l. apud hoſtes.C. de

de ſuis & leg. & ratione ſanguinis ac beneficio. l. vnicę. C. de his qui ante aper. tabu. necnon l. cum antiquioribus. C. de iur. delib. ſi quis intra deliberationis annum moriatur. & ut fuſius not. in l. emancipata. C. qui admi.

TRANSLATITIA,

Aliqua dicuntur, non ficta (ut nonnulli uolunt) ſed vſitata frequentia, & ſolemnia, vnde edictum quoque tranſlatitium dictum eſt, id eſt ab omnibus edici ſolitum.

TVRPITVDO,

Viris fortibus optabilius eſt, honeſte mortē oppetere, quàm turpiter uiuere. cum ſit turpitudo, quo uis ſupplicio grauior. Turpiaque uerbis obtegenda, quale illud Lactantij, *ne capiti quidem pepercit.* aureſque turpibus colloquiis obſtruendę, nō ſecus ac Vliſſes Syrenarum cantibus, eaq; Sceuę relinquere. et ſicuti in legendis roſis ſentes vitamus, ſic in diſciplinis quod ſolum utile eſt & honeſtum amplecti debemus, deuitare uero quod eſt turpe ac inhoneſtum & noxium. Xātua quoque ab Aeſopo Phrigio deriſus, quem tamen ille deridebat cum eſſet monſtruoſo corpore, ex quo non corporis, ſed animi forma intuenda eſt.

TOPICA

Ciceronis ad Trebatium I. Con. eius amicum dicata fuit, cuius opera in perorandis cauſis, frequēter utebatur. loci topici quatuor, intra quod eorum recidit, quicquid quęrimus, diffinitio ſcilicet, genus, proprium, et accidens. Interni item et externi, an ſimus morituri, an ſimus patre mortali nati, et an ipſi quoq; mortui ſint.

TVRRIS.

Turrita Cybeles uocatur, & pingitur, quia (ut Luchretius inquit)

Eximijs munita locis ſuſtinet urbes.

Adde quod Maria Magdalenæ etiam ob ſedullitatem & ardorem fidei Turritæ nomen accepit, & quia Magdalun Hębreis Turris dicitur. Oppida etiā turres appellantur. Et Turris aliàs erecta eſt à Claudio, in portu Hoſtienſi, quæ præſidio foret nauigantibus. Vnde Iuuenal.

Tādem intrat poſitas incluſa p æquora molles
Tyrrhenamq́ue Pharon.

TRIBVNVS.

Tribunos plebis olim habuerunt Ro. Lacedęmones Ephoros. erantq́ue etiam Tribuni militum in ſacris literis. Tribuni præſidebant mille uiris. & uocabantur quoque Chiliarchi, id eſt Millenarij. deq́ue Tribuno aliàs ſic Iuuenal.

da pratori, da deinde Tribuno.

Tribuniq́ue Veneti, à principio vrbis conditæ, per aliquod tempus appellabātur, ius ſuum vnicuiq́ue tribuentes, quod tamen longe magis faciunt nunc, quanquam hoc nomine non appellentur amplius, & exſoleuerit.

TOGA

Vilium veſtis erat, prætextu triumphantium, magiſtratuum & nobilium. vnde Iuuenal.

veniet de plebe togata.
Qui iuris nodos, et legum ænigmata ſoluat.
Huius, qui trahitur, prætextam ſumere mauis?

Erat tamē & toga præſidiaria, qua utebantur præſides. & togatorum conſortium, id eſt aduocatorum dicunt noſtri. l. nemo. C. de poſtulan. l. nemo. C. de epiſc. audi. & fabulæ togatæ, quæ ſcriptę ſunt ſecundum ritus & habitus togatorum, alię palliatę, id eſt Gręcę. et togatarius qui fabulas togatas actitabat. Imo quod in aggreſsionibus, ad togę propoſitū, ſignum, ea dari ſolebat.

TIBICINA, TVBA.

Nobilis Tibicina fuit Iſmentas Thebanus, & Tigellius Hermogenes Sardus ac cantor, de quo Hora. ſic.

Hoc genus omne
Mæſtum, ac ſolicitū eſt cantoris morte Tigelli.

Et Tuba appellatus belli ciuilis, Appius Balbus. & Iuris Azo noſter I. Con. non ignobilis, Tubęq́ue, cornua, & litui ad exacuendos, & excitandos militum animos, in pręliis adhibeantur. hinc idem Hora.

Multos caſtra iuuant & lituo tubæ
Permiſtus ſonitus.

TVLLVS HOSTILIVS,

Hic III. Ro. Rex fuit, annos duos & triginta regnauit. artifex militię dictus eſt. tamen fulmine ictus cum vniuerſa domo periit.

VITA

HVmana, nauigationi comparatur, nec ab re, quoniam nullum genus eſt ipſius, quod non ſuas patiatur tempeſtates. curriculum breue. Vnde Hora.

Truditur dies die.

melius Iuuenal.

Feſtinat enim decurrere uelox
Floſculus anguſtæ miſeræq; breuiſſima uitæ
Portio, dū bibimus, dū ſerta, unguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.

Et certe ἐφήμερις eſt diei & vmbrę ſomnium. et militia ſuper terrā. Achilles etiam apud Home.

conque-

conqueritur ſe à matre editum, vitæ breuis hominem,ſeque audiuiſſe ex ea, ſi gloriæ ſtuduiſſet,breui moriturum. Hinc Hora.

Nihil eſt ab omni parte beatum.
Abſtulit clarum cita mors Achillem.

Et Eurip.ſic.

Res breuis eſt uita,& eam conuenit
Tranſigere quam facillime, & non accerſitis laboribus.

Et alibi.

Noſtra uita eſt lucta

ſunt fortunati, iſti cito,alij rurſus erunt,alij iam ſunt,fortuna ludit,ab infortunato honore afficitur,qui eſt in ſecũdis rebus,beatus,timẽs relinquere ſuos ſucceſſus, attollit illum calamitoſum. Et ſic neceſſe eſt homines conflictari, cum multis malis. Vita etiam numeroſa quadam cõſonantia indiget,ideo bonum eſt pulſare,diſcãt pueri, & cantare ad Citharam. Actiua contemplatiua melior propter bonum commune, contemplatiua dignior.actiuam Socrates,contemplatiuam Pythagoras, vtranq; amplexus eſt Plato.eſt & uita Aulica, quæ tamen ſplendida miſeria ac perſonata felicitas,dicitur. Et uoluptatis.miſerima & infamis.Et ſolitaris, qua (ut ille ait, oportet hominem eſſe Deum,uel beſtiá. Eſt & ſtudiorum,hæcque Palladi tribuitur, ſobrietatem atque uigilãtiam quàm maxime cupienti. Et opum ac potentię, & iſta, Iunoni aſcribitur, vt voluptatis,cuius paulo ante mentio facta eſt, Veneri. Incipit etiam vita,ab hominis morte, eiusque finis, gloriæ atque immortalitatis principium eſt. Et quandoque ipſius breuitas optãda propter ſenectutis incommoda. Vnde Iuuenal.adhuc.

Da ſpatium uitæ, da multos Iuppiter annos.
Hoc recto uultu,ſolum hoc & pallidus optas.
Sed quàm continuis, & quantis longa ſenectus.
Plena malis,deformem, & tetrum ante omnia uultum.
Diſſimilemque ſui,deformẽ pro cute pellem.
Pendentesque genas,& tales aſpice rugas,
Quales, umbriferos ubi pandit Tabraca ſaltus.
In uetula ſcalpit iam mater Simia bucca.

Et alibi etiam ſic.

Hæc data pœna diu uiuentibus ut renouata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore,& nigra ueſte ſeneſcant.

Et ſi natura ẽt(ut paulo antę diximus) breuis ſit, volat enim,& omnino nihil aliud eſt quàm curſus ad mortem. Imò omnes dies gradus ſunt ad eam, uagientesque in cunabulis infantes ſeneſcunt pariter. Vita hominis flatus exiguus, & tenuis fumi uapor.quæ dum quæritur, tanquam fumus rurſum euaneſcit. Et nulla hirundo,nullus ſic uolat Herodius vt uitæ noſtræ dies. quæ Græce βιος dicitur.

VIRTVS.

Dũ uiuimus colẽda eſt,fama enim poſt mortem relinquitur,& in ſepulchro inuenitur. Quę tamen nihil prodeſt, niſi habeat etiam Deum iuuantem.vna altiſsimis defixa laboribus, quæ nulla unquam ui labefactari poteſt,nunquam di moueri loco. Et ſanitas quędam,pulchritudo, ac robuſtus animi uigor,multis ſanè quæſita laboribus,iuxta illud uulgatum.

Virtutem poſuere Dij ſudore parandam.

vſque adeo vt Daphne(quod fabulantur poetæ) in laurum conuertatur.i. Apollo uirtutis ſectator,eam aſſequatur,& gloriam ſibi comparet. Vitia in extremis habitant,virtus in medio ſita eſt, quæ ſibi plaudit, proprio contenta preconio, quæque alterius Theatri ſtrepitum non concupiſcit,animos armans amplius, ac inſtruens, in aſperitatibus perferendis. Et pręſidium adeo firmum & ſtabile,ut nec ciuium decretis vel conſtitutionibus,uel tyrannorum dominio, aut prędonum uiolentia,ullo modo eripi poſsit. In infirmitate quoque perficitur, & in aduerſis, non ſecus ac Agricola in ſterilitate, in tẽpeſtate nauta,in ruina architectus,in prælio miles,in interitu ſobolis paterfamilias, in rebus malis animus bonus, & in igne denique aurum. De virtute in uirtutem adhuc præclaris gradibus ambulandum eſt ad bene beatéque uiuendum, non diuitiæ præſtant,non uulgi plauſus, nõn potentia & uoluptas,ſed uirtus atque animi bene inſtituti tranquillitas. Habet inſuper in ſe uirtus, hoc inſitum ac præcipuum,ut bonos in ſui admirationem trahat, malos uero in ſtuporem. in animo eſt,ut in propoſito conſtantia,in cõſilio acumen,in præſentibus circũſpectio,in futuris prouidentia,in cõuerſatione ſuauitas, in uerbis fides,in rebus induſtria, & cum omni hominũ gẽnere denique iuſtitia. præcepta optima,mentem ad uirtutem inſtituunt & inflammant. Et regnũ quanquam ornatiſsimum ſit, eo magis tamen ornatius eſt,ſi uirtute condecoretur. in quá fortuna nullum ius habet. Prodicus in fabulis, Herculem puberem iam,ac uirilem ſpiritum gerentem,ducit ad locum qui cum in duas ſcinderetur uias,alterius uirtutem haberet, uoluptatem alterius, harum altera uiſa eſt grauis ac decentis aſpectus,inceſſus placidi, ſermonis concinnis,manſuetiſsimi vultus,ſimpliciſsimique amictus, Altera luxu ſuperbiens, vnguentis delibuta,floridas induta clamydulas,impudantis aſpectus, inordinati inceſſus, incompoſitæ uocis. hæc aſpiciens Hercules (vt Iouis filium decuit ſuopte probum ingenio) voluptati ſalute multa dicta, virtuti ſe præbuit ducendum. Hypochriſis fucus nihil eſt, vbi uera uirtus affulſit. Et ſi ſtatuæ uirorum illuſtrium ut olim illa, Alexandri Gadibus in templo Herculis, nobi-

les animos ad imitandum allicere poſſunt, ut illa Cæſarem, quanto magis poterit nirtus, quam etiam ambire oportet, non fantoribus, ſat enim habet fautorum qui recte agit. Omnium rerum ſatietas eſt, præterquam virtutis, ipſius nanque ſemel perceptæ cupido, nunquam intermoritur, verum vti Phœnix ſemper rediuiua iuueneſcit & pullulat. Et omnia ei adſunt bona, pœnes quem eſt virtus. Virtutis ſimbolum Ilex, quia nunquam folia amittit, materia ſpiſſa & robuſta, radice alta & multiplici ſemper glandifera. Virtute præditus Cœli filius appellatur. Et pulchrè Solō ſic ad diuites dicebat. Nos nequaquā cum virtute diuitias cōmutabimus. Virtutis premium honor. nec olim poterat quis honoris templum ingredi, niſi prius illud virtutis ingreſſus fuiſſet. quæ Græce Alchiſtu dicitur, vnde Hercules ab Inferis Alceſtam reuocauit, ideſt animi paſsiones, fortitudine, & virtute, ac prudentia cohercuit. Et quod (vt paulò ante dictum eſt) nunquam moriatur ſed iuueneſcat ſemper, nobis argumentum eſt, ex quo Poetæ Herculem coniugio iuuentutis Deam duxiſſe fingunt. pro abſoluto habentes, quod virtute eminere & fama ſummum bonum eſt. Fortunati nanque ſunt Heroes, attamen mortales; ſola igitur virtutis memoria æterna eſt. Magni rurſum excellentiſque ingenij viri, res ſuas familiares abiecerunt, vt Crates ille Thebanus, voluptatibuſque omnibus renuntiauit, vt ſolam nudamque virtutem, nudi expeditique ſequerentur. Virtutis etiam via ardua & difficilis eſt, verum fructus vberes ſunt atque iucundi. à viro dicta, quod in eo maior ſit vis, quàm in fœmina. firmiſsima homini poſſeſsio. Non forma adhuc mulierum, ſed virtutes delectant maritos. Nunquam reliquias bonorum virorum aufert tempus, virtus etiam mortuis lucet. bonum & ſemper candidum ingenium, & educatio cum diſciplina, multum conferunt ad virtutem. Vnde virtutem colere optimum eſt, quicunq; enim hominum improbus eſt, illum *Dij* puniunt. Lacedæmone virtus omnium maxime honorabatur. Homeri *Ilias* quantum calamitatis afferat libido oſtendit. *Odiſſea* virtutis exemplar exprimit. Spernenda igitur & rurſum eſt, generis nobilitas, diuitiæ, forma, valetudo, & robur, ſola virtus amplectēda eſt, quæ clara ęternaq; habetur. Interrogatus Socrates quę nam melior ac fructuoſior poſſeſsio, poſſet filiis comparari, illa reſpondit, quæ non grandinem, non hominum vim, nec Iouem ipſum pertimeſcat, de virtute ſentiens, quæ in honeſto poſita eſt. Mercatura in vtili. Horatius ſororem interfecit in gaudio publico flentem, à duum viris condemnatus, prouocat ad populum, abſoluitur magis admiratione virtutis, quam iure cauſæ. Dictuſque eſt Hercules Alcides (& ſic aliter quam ſupra) quippe quod rebus in vita præclariſsime geſtis, ob ipſiuſque etiam tum animi tum corporis dotes atque virtutes (αλκη enim nil aliud quam virtus ſonat) in cœlum relatus eſt. Nec aliud ſibi vult ipſius hiſtoria, quod ea Heſperidum hortis mala tulerit aurea, ſuperato Dracone cuſtode, niſi adoleſcentem ſuperatis voluptatum illecebris, ea optimarum artium diſciplinis virtutem tuliſſe, quæ ipſum in ampliſsimum dignitatis gradum collocet. Quid ſit virtus inquirimus, non vt ſciamus, ſed vt boni reddamur. Vnde dixit Moyſes ad populum Iſrael præcepta. Doceo te vt faciens ea, viuas. Virtute non genere in caſtris certet miles inquit Hora. Ariſto Chius Caluus cognomento Siren. nihil bonum eſſe cenſuit, niſi virtutem, ſicuti nec malum, niſi quod virtuti eſſet contrarium. Virtus animos hominum allicit, vt pulchra ſpectacula oculos, ſuaues ſoni aures, cibiq; dulces palatum. Colenda iterato dixerim, tum propter vtilitatem, tum propter voluptatem. prudentia vt rebus tuis bene conſulas. Temperantia vt rectè valeas. Fortitudo vt mala propulſes. Iuſtitiaque vt legum pœnas deuites. Eſt verum quod inuidiam, inuidia uero exitium parat, ut Palamedi, & Socrati. Virtute in ſui admirationē homines traxit Pythagoras uſque adeo ut mortuus pro Deo coleretur. Cumq; de præmiis urbiū ageretur, omnium iudicio Athenienſiū uirtus cæteris prælata eſt. Virtutis gratia milites, ciuitate donabantur, Calphurnia lege. Eiuſmodique ipſa eſt, ut è mendicis homines, qui ea præditi ſunt, fiant diuites, ex obſcuris clari. Vitæ cuſtodia, & protectio, (ut dictum eſt) animique gloria immortalis. Et ſi uirtuti non reſpondere rerum euenta uiderint homines, moleſte ſupra quam dici poſsit ferunt, & ita ut inquit Pauſani. natura comparatum eſt. Lyſimachus Macedo etiam Alexandri Satelles, quem Rex ira accenſus in eandem cum Leena caueam coniici iuſsit, & cum ab eo beſtiam exanimatam intellexiſſet, eodem loco eſſe uoluit, quo optimum ex Macedonibus quemq; perpetua viri admiratione uirtutem proſequutus.

VERITAS

Iouis filia fingitur, nec ab re, quia a Deo uenit. Imò Deus ipſe eſt ueritas. Temporis gnata, quod tempore etiam in lucem prodeat. quæ etiam nuda, quàm ſæpiſsime phaleratam eloquentiam uincit. Læditurque ab eo qui male uiuit. amittitur, ſi altercatio nimia fuerit, nec mentiri poteſt, ſicuti nec experientia ſolet. Et quanquam uiri magni ſint, maior eſt tamen ueritas. duos habens comites, Sapientiam, & Conſtantiam. Illa illuminat oculos, ut quid rectum ſit quid utile reip. agat, uel contra. Iſta ut animum à cupidi-

tatibus

tatibus dimoueat non à recto. Vlcetoſis odiosa. Imò factum eſt iam trito ſermone prouerbium, ut Comic. ait. veritas odium parit obſequium amicos. Immortalis eſt, mendacium moritur, nec durat. nec detractor efficit quo minus veritas defendatur, ex quo apud Platonem Glauco, vituperata Iuſtitia Socratem ad defenſionem prouocauit. Boni quidem viri exiſtimo nō eſſe temere, ac præter dignitatem rei ad effundendam veritatem proſilire, ideirco me dicus à grotum fallit, Imperator exercitum, Gubernator nautas, in quo quæ abſurditas? quādo homines ſæpiſsime ex intellecta veritate, detrimentum, ex mendacio utilitatem retulerunt. Veritas in obſcuro latet errore uel imperitia uulgi, aut prauitate ingeniorum, eam turbantium, potius quā illuſtrantium. Verborum lenocinijs nō quærit, & melius eſt, ruſtice loqui, uera, quā falſa, diſerte proferre, tantaque eſt ipſius uis & potentia, vt ſe ipſam in quibuſcunque caſibus ſua claritate defendat. Et ipſius ignoratio, maximam mentis cęcitatem, maximosque parit errores. Nec angulos amat, nec ſuſurrones quærit. Et poteſt laborare, ſed non vinci. Amara eſt rugoſę frontis ac triſtis, offenditque correptos. vnde Apoſtol. Inimicus uobis factus ſum, veritatem dicens vobis. Veritas plerunque demonſtrationibus, nonnunquàm, auctoritatibus, ſæpiſsime fabulis oſtenditur. Cœlum regit, illuminat terram, tuſtitiam ſuſtinet, regit Reip. manifeſta confirmat, & dubia declarat. vincit, ualet, & inualeſcit. uiuit in æternum & obtinet in ſæcula ſæculorum inquit Heſdra & noſtri in c. conſuetudo. viij. diſt. Fides publica eſt rurſum, quæ ruit nunquam. Clypeus qui transfodi non pōt, tempus quod non turbatur, acies, quæ non perit, flos qui non marceſcit, mare non alteratum, & portus fidiſsimus in quo nemo periclitatur. Eſt & ſalus, quæ nunquam ægrotat, nec moritur, medela ſanans omnes, Sol qui nunquam occidit, Luna quæ nec patitur Eeclypſim, porta quæ nunquam clauditur, & iter in quo nemo feſſus languet. Saturno utpote ueritatis domino aperto capite, non uelato, ſacrificabant, quia ueritas occultari non poteſt. Veritas ceu virgo proba, fuco minime indiget. Virtutis mater appellari conſueuit. Doctrinæ, Iuſtitiæ, & uitæ. Non Socrati cedendum eſt, ſed ueritati. cui traſcī etiā nefas eſt. nec ei uir præponendus. aiunt etiā noſtri, quod in emancipationibus nō tam ſcriptura quam veritas requiritur, idque etiam in donationibus. l. in emācipationibus. C. de eman. lib. & quod veritas non quærit adminicula. l. j. C. ſi vt ſe abſti. ab hære. Craſſus Solonem expulit, & Dionyſius Philoxeno mortem minabatur, quia veritatem dicentes, adulari & blandiri illis nolebant. Qui mendacium ueritati præfert is affectu prauo non impellente natura facit. Iuxta illud Nebulonis. *Si feciſti nega*. Et qui à ueritate ſemel receſsit, in infinitos propemodum errores incidit. Veritas prudentiæ materia, ut ſo ietas ſeu æqualitas iuſtitię, Imperium & labor fortitudinis, ordo & modus temperantię. Et ubicunque inuenta eſt, coli debet, & prę ea omnes mortales contemni, ſed nunc aures ſunt adeo delicatę, ut nec in iudicijs nec in hiſtorijs tutum ſit uera loqui. Interrogatus Socrates, quare idem quod dicebat vna uice dicebat ſemper, quia vna eſt ueritas reſpōdit. probatio apud nos nihil aliud eſt, dicunt noſtri, niſi quędam demonſtratio ueritatis. Subijciētes occultari duobus modis tacendo & mendacium dicendo, al:ās oratori magnum præſidium dicebat Iſocrates. Quam ita amabant Indi ut falſum, mendacium ue dicentes pœna perpetui ſilentij mulctarentur. obiectum intellectus, & nil aliud niſi res uiſu percepta, & memoria retenta. diſputando etiam inuenitur, & contentione amittitur, ut dicebam etiā ſupra. & elicitur ex rationibus vtrinque collatis non ſecus ac ex lapidum eoi flictu ignis, dicebat P. Manutius alias, uir alioquin de literis, optime meritus, & bene. l. munerum. §. mixta. ff. de mu. & hono. ſeque habet tripliciter, Aquano teſte non ignobili dialectico, dum hic publice profitetetur, ſumma cum ſua laude & gloria, in re, per modum cauſæ, in opinione per modum cōceptionis, & in oratione per modum enunciationis, non omittentes tandē, quod ad hanc ueritatem homo omnino naſcatur. Imò quod à quocunque dicatur à Spiritu ſancto eſt, etiam quando aſina Balaam locuta eſt, Sibillæ, et prophetæ omnes, quorū pleni ſunt libri, hocq; de ueritate dicta uete ſufficiant, et ſatis ſint ſuperque ſatis.

VVLGVS.

A uolo dicitur, quia quiſque facit quod uult, et vulgariter. i. ſicut uulgus & non litteraliter, et noſtri not. in Clem. paſtoralis de re iudi. et uix ipſius fama ac opinio mutari poteſt, eſtque multitudinis teſtimonium quoddam. nec poteſt dici quis beatus, ſi uiuat arbitrio uulgi. Bellua enim eſt (ut ille dicebat) multorum capitum. Et ad dementiam ſuapte natura procliuis Vulgi totidem ſunt mendacia quot uerba. Et nihil fragilius quàm multitudinis argumentum et totidem eiuſdem errores, quot cogitationes. Nihilque à ueritate remotius, quàm uulgaris opinio. Ea de re noluit ille ſapiens, cum de arduis et arcanis loqueretur, à profanis intelligi. In vulgo et populo promiſcuo, magna pars ſtudio potius quàm iudicio ducitur. Vulgus eſt in rebus ſecundis inſolens, ei aures claudendę, nec uſus loquendi uulgi, ſequendus eſt, ſed peritorum dicūt noſtri in l. Labeo. ff. de ſup. lega. quāquam tamen aliter fecerit. l. Con. in l. tutor qui repertorium. ff. de admi. tut. et in l. ſi dictū. ff. de euictio. et male. et quāquā opiniones populares ſequendæ non ſint, nec quæ vulgus, ſed quæ nos

ipſi optima putamus , vera hiſtoriæ lex , eſt tamen , vulgi opinio . Et opus ſuum , quiſque vult à vulgo iudicari , vt Apellis picturam (hiſtoria nota eſt) in pergula. Sed(vt diximus) quis veritatem ignorat, opinionem potius ſpectat. idcirco Socrates (iterato dixerim) vulgi aures & oculos, malos teſtes eſſe dicebat. Turba inſana , plebs imperita, in erroribus & tenebris vagans. quo nihil ſtolidius inueniri poteſt, iudicium eius corruptum, ventis ac mari comparanda. Vulgus mẽte non vtitur ſed abutitur . Vnde Maro.

procul ò procul eſte profani
Conclamat vates totoq; abſiſtite Luco.

Et Hora.

Odi profanum vulgus & arceo.

Et P. lyricus lingua Italica.

Seguite i pochi & non la vulgar gente.

vbi & nos multa . quæ, ſi ad propoſitum videbis, forte tibi non diſplicebunt , nec erunt ingrata . ſed qui paucorum ſimilis fieri ſtudet, multis fiat inuiſus neceſſe eſt. Vnde alibi melius.

Ne di vulgo mi cal ne di fortuna,
Ne di me molto.

Sæpeque dicere cum amicis ſolebat .

Mihi parua rura & ſpiritum graia,
Tenuem Camena ,
Parca non mendax dedit,
Et malignum ſpernere vulgus .

VACVA,

Mens dicitur , inſani , inſaniamq́ue mentem vacuam , appellauit Cicero. & ſanitate vacantem illum qui furore agitur. Noſtri vacuam mulierem, viduam ſine viro. l. qui cœtu. §. j. ff. ad legem Iul. de vi pub. Et bona vacantia, ſine hærede. l. ſi vacantia. C. de bo. vacan. lib. x. Et poſſeſsionem quæ à nullo detinetur . l. fiſtulas. §. j. ff. de cont. emp. & pecuniam denique ſine vſuris . l. Quintus . ff. depo.

VNDAE MARIS

pro multitudine ponuntur ſic Virgil.

Mane ſalutantum totis vomit ædibus vndam.

& ad idem Iuuenal ſic.

Ante tamen veniet, nobis properãtibus obſtat
Vnda prior .

Imò dicimus etiam hinc, vndis ſtudiorum obrui adoleſcentes, vndis negotiorum mercatores . & ſimile quiddam .

VESPASIANVS,

huic Vitellio ſuccedenti , bos Imperium prædixit, & canis, cuius nummiſma habeo ego, argenteum, auerſa parte bonis ſigno, hac de re (vt arbitror) excuſſum. Cætera Dion & Tranquil.

VITIS

huic ſe comparat Chriſtus , quia palmites multos habet, quia arbor optima. & quia lignum tãetſi deſpiciatũ, vtile eſt nihilominus valde . fertq; tres vuas, vnã voluptatis, alterũ ebrietatis, tertiã mœroris, dicebat Anacharſis Scita. eſt ẽt vitis inſana, quæ trifera eſt, ideſt quæ quotannis ter fructum fert. Et iugata, ſeu canteriata & compluuiata canterialis fulcita , in latitudinem & longitudinem. Et nouelletum , locus nouiter (nouellare enim eſt nouas vites pangere) viribus conſitus. l. veluti. ff. de impen. in reb. dot. ſac. quod tamen facere prohibuit Domitianus . Cui hac de re debuiſſet imolari caper vt Baccho , quippe qđ ipſe quoque vitibus infenſus eſt. Et ingannauentum, quod præcocitate ſua vindemiam præſtans tempeſtiniorem videtur ventum decipere , in Abellanis montibus inſerta , ſic ab accolis eiuſdem loci appellata. Et Sorech, quæ bonauitis ſonat. & Centurialis, Traianus nanque Iouem conſuluit, an Romam perpetrato bello eſſet redditurus qui reſpondit Vitem Centurialem ea muneribus in æde deferri, diuiſamq́ue in partes, ſudario condi ac perinde ferri , eiuſq́ue rei apparuit obitu Traiani, oſsibus Romam relatis. Vitem manu geſtabat Centurio ad milites cohærcendos, quem deſignabant his verbis. *Vitis Latia.* Vel ſigno Græco ai, quod ſic ſcribitur. ξ, quandoquidem ſinuoſa ſit vitis ut anguis & ita in marmoribus antiquis reperitur, ſeruitq́ue ad l. milites. §. ſi uitem . ff. de re mili. ſicq́ue intellexit Iuuenal. quando dicit .

Qui tegitur Parma & Galea metuẽsq; flagelli
Diſcit ab hirſuta iaculum torquere capella.

Et alibi melius ſic.

Nodoſam poſthac frangebat vertice vitem ,
Si lentus pigra munires caſtra dolabra.

Item alibi .

Pictorum leges, aut vitem poſce libello.

Et ſi quis reſtitiſſet Centurioni, caſtigare volenti , infamia notabatur , ſi uitem tenuiſſet , militiam mutabat . Siq́ue fregiſſet de induſtria , uel manum Centurioni intuliſſet puniebatur capite . l. milites agrum . §. irreuerens . ff. de re milita. Vitibus ciues cedi ſolebant, etiam olim, alij fuſtibus. Verum nec omittendum eſt , uitem quoque Apologeticam fuiſſe & eſſe ex libro Iudicum , quæ per legationem arborum uocata, ad bellum gerendum , reſpondit ſe non poſſe deſerere nature ſuauitatem , ſeq́ue bellicis inuoluĩ turbis . quodq́ue è uitibus uetuſtioribus uinum naſcitur melius è recentioribus copioſius.

VARIATIO SEV VARIETAS,

Vt rerum & vultus, ſic intellectuum & voluntatum

tatum

tatum varietas eſt infinita. quę tamẽ aliàs in omni ſcripti genere, primam gratiam habet, imò qđ omnium rerũ dulciſsima eſt, qua ſatietas & ſtomachum deuitamus facile, eaq; humani animi gaudent. Stromata varietates ſunt. Et αἰολα gens varia & promiſcua Græce. Cereſq; Rex Aegypti, quem adhuc Græci Proteum vocant, quique ſe in varias vertere formas ſolitus erat, ingenij varietatem ſignificabat. Et quanquam variationẽ noſtri non admittant, verum prohibeant potius & deteſtentur. l.iiij.§.j.l.pe.ff.de lege cõmi. quãdoque tamen permiſſa eſt, ſapientiſq; eſt mutare propoſitum in melius. l. nonnunquã. ff. de col la.bo. Imò plus quod in nullo animalium genere tanta eſt ingeniorum & morum varietas, vt in homine, ex quo fit vt neq; mirum ſit, ſi nulla alia animalia inter ſe diſsideant, vt homines, nãque cicada cicadam, et formica formicam amat.

VICISSITVDO RERVM.

Nanque pluuiæ ſerenitas, Bello pax, ſterilitati fęcũditas, et tempeſtati tranquillitas viciſsim ſuccedere ſolet, quod et ipſa magiſtra rerum experientia, videmus et experimur quotidie. Fatũ rurſus alium agitat, modo reddit exiguum detractum ab alto, modo erronem facit beatum. Ceſſat tandem hominum caſus, et flatus ventorum, non eandem ſemper vim habent, et qui fœlices ſunt, non ſunt perpetuo fœlices, variantur; omnia inter ſe dupliciter inquit Euripid. Et breuiter viciſsitudo hæc non poteſt non eſſe hominibus grata. Lęta triſtibus, et triſtia lętis, permutantur. Duoq; in Iouis limine dolia ſunt, quorum alterum bona malorum, alterum bonorum, continet.

VITIVM,

Vt enim ſolum fœcundum noxiis herbis, ſic præclara ingenia quibuſdam vitiis carere non ſolent. Et idem dicit Cice. quod in magnis ingeniis magna quoque vitia exiſtunt. Et ſic in Hannibale, quod ingentes virtutes, ingentia vitia æquabant. Et Hora. aliàs quod nemo ſine vitiis naſcitur. Imò vulgatum eſt illud. nemo ſine crimine viuit. Nemoq; non in vitia pronus eſt. Vitiorum ſimbolũ Infernus elt. Hinc fingunt Poetę Aeneã Sybilla comite ad Inferos deſcendiſſe, quãdoquidem homo virtute præditus, nec vitiorũ expers ſit, aliàs animi fortitudine quàm facillime felicitatem conſequi poterit. Haud omittentes quoq; ſceleratius eſſe ingenium exponere vitiia, quàm corpus certis caſibus. quodq; natura tulit ſic ſemper, vt vel vitiis noſtris indulgeamus, vel inuitia nobis ſe proferant. Et quod vitia immaniaq; mõſtra ſunt perſonata, formoſiſq; ſub pellibus delitcſcentia, ſecumque tranſeuntium rerum, delectabilium tamen famulitium habentia. Ecce ambitio honores, luxuria voluptates, auaritia opes, & id genus plura nobis promittit vſque adeo vt non hamus ſit abſque eſca, non ramus ſine viſco, nec ſine ſpe denique laqueus. Dicunt noſtri etiam, quod interdum vitium eſt in materia, & propter materiam, quandoque in perſona & propter reale ſcilicet, & quando perſona deliquit, & not. in l. cum mulier. ff. ſolu. mat. Nec dolus aſcribitur vulpi, quia ſibi id eſt naturale, ſuoque loco dictum fuit ſatis. Similiaque vitia, hamis piſcatoriis, vel vncia, ſi multi ſint eſſe videntur, quoniam ſi ex his vnus dimoueatur, ſecum multi alij vinciuntur.

VERRES

Siciliæ Quæſtor triennio, temporibus Cn. Pompeij & M. Craſsi Conſulum, cui ſucceſsit Metellus, repetundarum poſtulatus, cauſam egit Cice. & de quo ſic alibi Iuuenal.

Qui cœlum terris non miſceat, & mare cœlo,
Si fur diſpliceat Verri?

Et alibi.

Carus erit verri, qui verrem tẽpore quo vult.
Accuſare poteſt.

alibiq; illum ſacrilegum appellat ſic.

Inde Dolobella eſt atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres.

Cætera idem Cice. in Verrinis.

VATES

Valentinus Alexandri Sexti, in expeditionibus, inque ore verbum hoc, frequenter habebat, (Emiſtichion enim eſt) Aut Cæſar aut nihil. ex quo inde à neſcio quodam Poeta, additum fuit,

Iactabas Gorgia Borges.
Verus eras Vates, factus es ipſe nihil.

Pherecides Samiis motum terræ prædixit. Hypocrates Theſſalis peſtem. Timaſius, Clazomeniis defectum Solis. Et Vates denique, quaſi fates, quia fata prædicant, appellati fuerunt.

VIA.

Gemina eſt, vna qua itur ad Inſulas fortunatas, alia quæ ducit ad Tartarum. Via ſacra quæ ducit ad Capitolium dicta etiam eſt, quod in ea fędus inter Romulum & Tatium ictum ſit. de quo Hora. ſic. Ibam via ſacra ſicut meus eſt mos. Erat & Appia omniũ celeberrima in Italiæ luce. Et Flaminia, quam C. Flaminius Lepidi Collega, deuictis Liguribus à Roma Ariminum vſque ſtrauit, cuius meminit quoque Iuuenal. ſic.

dum peruolat axe citato
Flaminiam puer Automedon.

Et Appia prædicta ab Appio Claudio cæco in cenſura munita, (is enim eſt, qui ſeueriſsimam dixit ſententiam, in conſiliis publicis de Pyrrhi captiuis non redimendis. l. prima. §. quamuis. ff. de poſtu.) vbi Clodius propè

acellum bonæ Deæ à Milone fuit interfectus. Et Aurelia à ſole dicta, quod familiæ Aureliæ, ibi locus datus ſit à Po.Ro.vt ſacra faceret Soli. nec ab re, Auſelij primo ob id dicti fuerunt ac appellati, poſtea Aurelij. Viarum Dea putabatur Diana. Et Valeria Aemilia, Latina, & Caſsia, ab eorum auctoribus ſic denominatæ.

VELVM.

Quod in Scæna protenditur antequam recitatio fiat comediæ, vel tragediæ, Supparium appellatur. Hinc Iuuenal.

Conſumptis opibus uocem Damaſippe locaſti
Suppario, clamoſū ageres ut phaſma Catulli.

Et umbella id quo vtebantur mulieres ad arcendum Solem. Et aulæa ſeu Græce periſtomata, ea quibus ornantur aulæ & palatia, quæq; etiam Tapetia vocantur. vnde idem P.

& picta ſarrana ferentem
Ex humeris aulæa toga, magnæque coronæ.

dicunt etiam noſtri plerunque velo leuato pro cedendum eſſe, vt in l.de ſubmerſis.C.de Nauf. lib.xi.quod intelligitur abſque cauſæ cognitione, quo caſu veteres uelum leuabant & iudicabant, quando uero cognitione erat opus uelum prætēdebat tribunali, ut in ſenatu Mediolanen. & Venetijs tabella.

VALE.

Bene ualere, formoſum eſſe, diuitias poſsidere nulla fraude partas, optimum eſt. Verbumque iſtud, Imperatiuum frequentet in ore habebat Cice.ecce dicit alibi. Vale mi Tiro uale, & ſalue, & alibi ualete mea deſideria, ualete. Itē vale, meque mutuo dilige. Fac vt ualeas meque mutuo diligas. Et ſic Hiero.aliquando Auguſtino, vale mi amice chariſsime, ætate fili, & dignitate parens.

VASALLVS.

Vaſalli mei, non eſt meus vaſallus, ſicuti nec ſocius, ſocij mei, meus eſt ſocius. Nec homo hominis mei meus homo. Nec libertus liberti mei meus libertus. Nec inimicus inimici mei, meus inimicus, dicunt noſtrj, iuraque ubique apertiſſima ſunt, ſed adde id vnum tantum, quod vaſalli clientes & beneficiarij deberent potius appellari, & ſupradicta probari in c. legitur lxxx. diſt.& in l.Modeſtinus.ff.de uer.ſi.& in l.ſi quis à liberis in §.ſi quis à libertis.ff.de lib.agno.& in l.nam & ſocius.ff.pro ſo.

VICTORIA.

Sequenda eſt non deferenda. Sui natura inſolens & ſuperba vt inquit Cice. quam uitulam appellabat Piſo, cum tamen Dea ſit quæ præeſt lætitiæ. Eſt & victoria vulnerum medicina. quàm rurſus veteres, adoriam vocabant. Et dicebat ēt Euripid. quod nullum munus Deorum inter homines eſt, præſtantius aut melius, quàm manus ſupra uerticem hoſtium victrices habere. Victor taciturnam inertiam fugit, prodit in publicum, uictus odit vt noctua lucem, publicum fugit, & prodire ueretur. Victoriamque pulcherrimam, Sylla crudelitate inquinauit. naturaque ita com paratum eſt rurſus, quod uictor Inſatiabili quodam ſecundarum rerum deſiderio efferatur, ut nullum cupiditati finem ſtatuere poſſe uideatur. verum miſsis his, uincere ſe ipſum, regium eſt, imò quod nulla uictoria iſta eſt clarior. Et ſi qui pugnat alias auxilio Dei muniatur, ipſe pro eis pugnabit, ut alias pro Theodoſio, vnde Claudian.

Tibi mittet ab aſtris Eolus, armata hyems
Tibi militat æther, & coniuratæ uenient
Ad claſsica uenti.

Hordeum in ludis Ceteris, corona & premium uictoriæ, erat. Vinci inſuper et dare manus omnibus in rebus turpe eſt, in amore uero, turpiſsimum. Nullaque uictoria ad propoſitū fuit, qua Athenien.& Thebani pariter, gloriarentur magis, quàm Marathonia, & Leuctrica. victoriæ ſimbolum Aquila, quæ auis alias omnes, longo interuallo quidem ſuperat & vincit. Imò laurus ipſa, victoriam ſignificabat, vnde lìterę laureatæ & faſces etiam inuenię ſunt, Idem per omnia ſignificantes. Et hinc non ab re, poeta lyricus, cecinit lingua Italica.

Arbor uittorioſa triomphale
Honor d'Imperadori e di poeti.

Et Hora. ſic.

Cui laurus, æternos honores,
Dalmatico peperit triumpho.

VANITAS.

Adeo deteſtabilis eſt, ut Pithagoras Homerum, apud inferos, de arbore ſuſpenſum, pœnas vanitatis dare, dixerit.

V. LITERA.

Neſcio quo ſpiritu docti aliqui, dicant, quod V. litera, apud ueteres non erat in uſu, cum in marmoribus antiquis, reperiatur, quot annos vixerit ille, cuius eſt tumulus, et ſepulchrum, pręceteris. Sic. Vix. pro uixit. mittentes, quod etiā hac litera quinque ſignificabant. eſt bene ueiū, quod ſæpe ea pro O, utebantur, et huminem. i. hominem dicebant, funtes, et frundes, pro fontes, et frondes. Sicuti O, pro V. qualem illud. Fatis auolſa uoluptas. i. auulſa.

VERTVMNVS.

Qui erat ingenio mobili, et ſententiam mutabat

tabat in horas, olim irato Vertumno natus dicebatur. vnde Hora.

Iam mechus Romæ, iam mallet doctus Athenis
Viuere, Vertumnus quotquot ſunt natus iniquis.

fabulantur poetæ, non ab re hunc, hominum mētes, immutare, ac uarie afficere.

VMBRA.

Quanquam vmbra ſenis plus ualeat, quàm iuuenis gladius, totusq́ue mundus, vmbra quadam regatur. inquit Bal. noſter in rub. de renun. ea tamen aliàs, canis ille Aeſopicus, & Narciſſus, (utriuſque fabula nota eſt) decepti deluſiq́ue mā ſerunt ualde. & vnus carnem amiſit, alter uero in florem ſui nominis, mutatus eſt. Vmbræ uocantur quoque ad conuiuium non inuitati, qui conuiuas, comitantur. vnde Hora.

Quos Mecænas adduxerat umbras.

VALETVDO.

Valetudine alioquin erat imbecilli M. T. Cicero. Demoſthenes uero uoce perquàm exili. & & partim ætate, partim aduerſa ualetudine, e re mobili (ut dicere ſolemus nos) factus ſum ces ſo li, ſcripſit ad me aliquando Socinus iunior, egregius I. Con. dum Bononiæ publice profiteretur. poſſidere diuitias hinc, nulla fraude partas, formoſum eſſe, & bene ualere optimum eſt.

VMBRIA,

Italiæ regio ſexta, gens antiquiſsima Vmbri, ab imbre, dicti, quod inundatione terrarum imbribus, ſuperfuiſſent. ἀπὸ τοῦ ὄμβρου. Propertio poeta, ex Meuaniæ oppido. Bernardino Borgaruccio I. Con. Borgarutio, Iulio, Proſpero ſeniore, ac iuniore Medicis præſtantiſsimis, Candiani natis, ſed à Piſis oriundis, clara. vnde aprū, & glāde iligna nutritum quoq; laudat Hora. ſic.

Languidus in cubitum iam ſe conuiua reponet
Vmber, & iligna nutritus glande, rotundas
Curuat aper lances, carnem uitantis inertem.

VAGARI, VAGATOR.

Qui vagatur, erro appellatur. Et hinc illi, quos uocamus nos Cinganos, quia cum liberis & vxoribus nullam domum habentes totum terrarum orbem peragrant. hoc nomine pariter, erronum ſcilicet, dici debēt & uocari. qua ratione Nigid. etiam ſolem, lunam, & alios planetas, ſic appellauit. ſic Apſines Sophiſta appellatus eſt, & nō ab re dixit Tibul. Atque iterum erronem ſub tua nota. noſtri in l. quis nō fugitiuus. in §. erronem. ff. de ædil. edic. Dicebat etiam ad propoſitum, Villicus neſcio quis, qui ſæpe rotatur, non ditatur. nec facit muſcum ſæpe uolutus lapis. imo ꝙ nec ſanus eſt, qui thoro ſæpe circumuoluitur.

quodq́ue Democritus ſemel domo egreſſus, non eſt amplius domum reuerſus. Plato tamen relictis Athenis, primo Aegyptum, Italiam deinde, quæ quondam magna uocabatur Græcia, circuiuit. Pythagoras Aegyptū luſtrauit, Magos adiit, Barbarorum regiones obiuit pedibus, & Maria denique tranſiuit. ſicq́ue Vliſſes, & Philoctetes. & ad Troianum Neoptolemus iuit. et ſi dixero tandem, quod etiā Scipio quatuor & uiginti annos natus, exercitus in Hiſpaniam tranſmiſerit, ſat erit.

VENA.

Triplex eſt vena (ut dicunt Medici) ab ętate, Baſilica, Cephalica, & Media, hęcq; nigra, & cōmunis, qua ultima in delirio, quis feriri ſolet, iuxta illud vulgare Iuuenal. dictum.

O Medici Medici mediam pertundite uenam.

veniſq́ue pręciſis aliàs uoluntaria morte periit, Quintilius Impe. & Florianus, Seneca, & alij quāmplures, quo genere mortis (aiunt) nullum ſoce dulcius.

VENI, VIDI, VICI.

Dixit Cęſar iactabundus, cum Pharnacem Mithridatis Regis, filium interemiſſet, poſt bellum Aegyptiacum, quod in Cleopatrę gratiam confecerat.

VEHICVLVM

Gallicum, eſſedum eſt, & petorritum, & pilentum quoque, quo Matronę uehi ſolebant. vnde Hora.

Eſſeda feſtinant, pilenta, petorrita, naues
Captiuum portatur ebur, captiua Corinthus.

VITRVVIVS,

Architectus ille tam egregius, & excellens tēporibus Alexandri Seueri Chriſtiana Mammea geniti, pręſtantiſsimi Pcincipis floruit.

VESTA.

Quanta eſſet veſtę ſeu veſtalium anctoritas, ex eo maxime declaratur, quod ſi ſontem obuium habuiſſent, ductum ad mortem necari eum non licebat. ſi iuraſſet tamen fortuito nō de induſtria id ſibi accidiſſe. Veſtales mitti ſolebant olim deprecatrices, ut à Meſſalina ad Claudium maritum, & à Sylla Iulio Cęſari. Maxima reliquarū Pręfecta appellabatur, ut à nobis Abbatiſſa. ignemq́ue perpetuum cuſtodiebant, inſtitutum ſanè à Troianis ortum cum in Italiam Aeneas, penates uexiſſet. vnde Iuuenal.

Ignem Troianū, & veſtē colit Alba minorem.

Annos x. ſacca diſcebant. x. faciebant, & x. docebant.

cino factum ualebit, ſi bonis repugnabat moribus.l.pen.ff.de pact. diximus nos in l. de his. ff. do tranſact. Nec vulgatum dictum omittentes Hora.

Nam tua res agit, paries cũ proximus ardet. quodque in vicina meretrix expelli poteſt. Maloſque vicinus deuitandus,ut multi fecerunt,carentes pęnatibus potius, quàm iniurias vicinorũ ſufferre, ut Achei,Hiberi,Albani & Siculi,ac Pelaſgi, & aborigenes Arcades.et ut peſtis cenſuit M.Portius Cato.

VERECVNDIA

Veneranda eſt, formoſa præ reliquis fœmina inquit Eurip. pudicitiæ comes, quæ ornamento eſt minori ætati, inq́; adoleſcentibus uelut quadam naturę dote commendatur. Tanta Ioſeph vt à muliere comprehenſis, maluerit ueſtem relinquere quàm uerecundiam deponere. Et uere ingenia liberaliter educata facilius verecundia q̃ metu ſuperatur, quanquam egeno, minimè conferat, & oporteat potius, quod inuerecundus ſit, ut aliqui etiam ſint, qui nihilomagis rubore ſuffunduntur quàm aſinus ſi quando onus excuſſit tergo.

VITELLIVS.

Ottoni hic in Imperio ſucceſsit. Cui grata nõ erat domus aurea Neronis. vxor eius Galeria fuit. Cætera Tranquil.& Dion.

VIRGO

In Hiſpania eſt Alba, quæ virgo appellatur, inde virginitas gladium pudicitiæ habens, quo truncat opera carnis, & uoluptates ſuperat, ob idq́; gentilis error, deas virgines armatas finxit. & qua ingenue & modeſte carere confitetur Hiero.

VOLVPTAS,

Corpus, honeſtas vero animum reſpicit, & inter hominem uoluptatibus deditum aliàs, crapulæ & libidinibus, ac porcum glandibus & ordeo abundantem, ſeq́ue in luto uolutantem præter corporis formam nihil intereſt. Dolorem nobis affert uoluptas, paritq́ue hebetudinem animi, obliuionem, inſcipientiam, & petulantiam denique. hominis mali malę ſunt uoluptates. Sybaritæ molles & uoluptatibus dediti, vnde Sybaritica menſa dicta eſt. et Mileſij pariter. dicẽtes, nemo noſtrum frugi eſto, alioqui cum aliis eiiciatur, & Epheſij ſimul. voluptas enim mellitum venenum eſt. ad quam prona eſt iuuẽtus. inſcitiaq́; extrema, ab ea ſuperari. maxime, quia inſano ſeruit Tyranno, qui corporis obſequitur libidini, & voluptati. imo quod tãquam furioſus agreſtisq́; dominus fugienda eſt. luxuria campana, inuictũ Hanibalem illecebris ſuis complexa, uincendũ militi Ro. tribuit. lycurgus pueros non in forum atque delitiis affluentia loca, ſed in agrum duci iuſsit, ut primos annos, non in uoluptatibus, more cicadarum, ſed in omni opere, & labore agrẽtem formicam potius imitari. Elphenor rurſum in pecudem trãsformatus, bonarum literarum atq; artium ſtudioſos monet, pocula circes, hoc eſt uoluptatis illecebras, tanquam nocentiſsimam beſtiam fugiant atque deuitent. voluptas turpis eſt admota temperantiæ, tenaciſsimo illicita uiſco, blandis ac dulcibus plena laqueis. vitia uoluptatibus ſunt condita, virtutibus amaritudo miſta. Mortis eſt inſtrutrix, fabricatrixq́; uoluptas. quæ tanquam laſciua meretricula amatorem appetit, quęrens conciliatores ſtupri, quibus illum ceu hamo capiat. Serpens quo Adam ille parens noſter deceptus eſt, nil aliud quã uoluptas, quia reptat, terra alitur, & uenenum in dẽtibus geſtat. Nec ſecus homo, qui caput non attollit, ueſcitur cibis terreſtribus, non cœleſtibus & inſatiabilia uenenum in ore ſiue in dentibus circumferr pariter. voluptas lerna malorum. Cicero eam dominam blandiſsimam uocat. furioſam Sophocles. Belluam inexpugnabilem Diogenes, capitalem hominum peſtem Architas corporis & animæ pernitiem Hieronymus. Malorum omnium eſcã Plato, Summum malum Antiſthenes. Critolaus uero malorum multorum, cauſam & originem, veteres etiam Hetruſcorum diſciplina moniti, Venerem, Vulcanum, & Martem intra Męnium ſepta collocari nullo modo uoluerunt, quippe ꝙ libidini, uoluptatibus, incendiis, & iurgiis ac litibus præerant, eos uero in vrbe tantum eſſe colendos qui frugi forent hominibus, quibusq́; adoleſcentes ad bonas artes atque diſciplinas capeſcendas allicerentur, nihilq́; deuium, ſeu mauis, quod virtutibus obuium eſſet illis obeſſe poſſet. voluptarij gulæ & inguinis, mancipia. & quanq̃ bonum ſit, ut hij aiunt, qui Epicurei ſunt, virtutemq́; voluptatis ancillam & miniſtram. Supernæque formoſa, in piſcem tamen deſinit turpem habentem caudam & nigram, quod genus Pythagoras guſtare vetuit, nec bonum firmium eſt. nãq; Aſſyrios omnes vniuerſo cum auro pellicibusq́; ipſis ignis abſumpſit. Polycratis delitias nex indecora deſtruxit. neq; Sybaritis interitus, pepercit. Syracuſani calamitatibus admoniti redierunt ad frugem. Et breuiter liquet ex his, uoluptatem, quæ Gallicę Plaiſir uocatur, nullum habere cum uirtute commercium. falliq́; homines ac decipi, qui pro virtute ſequuntur uoluptatem carnis, ut canis ille Aeſopicus, qui carnem liquit, dum umbram captat. uſque adeo ut ei imperandum ſit, non ſeruiendum.

VNGVIS.

Demorſum non ſapit vnguem dicitur, cum poema, uel oratio aliter, in ſe nihil eruditionis

habet

habet. et ad unguem hominem factum, qui moribus compoſitis ſit. Hinc Hora.

Capitoq; ſimul fonteius ad vnguem,
Factus homo.

V R S V S

tam graui ſomno premitur, ut nec vulneribus quidem excitari queat. vnde Iuuenal.

Inde caput morbi rhedarum tranſitus arcto
Vicorum inflexu, & ſtantis conuitia mandræ,
Eripiunt ſomnos Vrſo.

Et dictu mirum eſt, quod vrſa aliquando Sindrigalis Regis Litnaniæ, delitium fuerit, vt Draco Tiberij Imperatoris, à formicis conſumptus poſtea, & D. Hieronimi Leo.

V I C T V S,

Victori eſt in expenſis condemnandus, dicũt noſtri. l. properandum. §. ſin autem alterutra. C. de iudi. verbaq; uicti erãt *Do manus barena cedo*. & galli gallinacei, ſolent uicti demiſsis alis è certamine fugere.

V I S.

Odit Deus uiolentiam, legitime parta, poſsidere vult omnes, nõ rapinam exercere, uſq; adeo ut diuitiæ iniuſtæ omnino ſint omittendæ. ecce quod uires quoque & robur, Miloni Crotoniati exitium pepererunt. vnde Iuuenal.

uiribus ille
Confiſus perijt, admirandiſq; lacertis.

et ad idem ſciendum eſt, expulſiuam aliàs (dicũt noſtri) compulſiuam, inquietatiuam & ablatiuã reperiri. l. extat. & ibi not. Bar. ff. quod me. cau.

V E N T E R,

Partumeius, fęcundus, qui partum facile edere ſolet, quiq; à nomine conflato, & uerbo meio prouenit & deriuatur. vnde Hora. hinc.

Tibi hoſpitale pectus, & puræ manus,
Tuusq; uenter partumeius, et tuo
Cruore rubros obſtetrix pannos lauit.

V N C I A,

Quid ſit latet neminem, duodecima enim pars eſt aſsis, & Dragmæ octo, vnciam faciunt, quia Talentum poſtea æſtimatione noſtra, eſt coronatorũ ſexcentorum, verum adde quod non ſolum ad pondus & ad numerum vncia refertur, uerum etiam ad menſuram. vnde hinc D. Hieroni. Habeant qui uolunt ueteres libros uel in membranis purpureis, auro argentoq; deſcriptos, vel vncialibus (ut uulgo aiunt) literis, onera magis exarata quàm codicea, dummodo mihi meiſq; permittant, pauperes habere ſchedulas, & non tam pulchros codices quàm emendatos.

V O L V N T A S.

Quanquam ſic dicat Naſo. Velle parum eſt, cupias ut re potiaris oportet. Iuris prudentia noſtra tamen, & aliàs, in hiſce tribus potiſsimum conſiſtit. in diffinitione, in uerborum interpretatione, & cõiectura uoluntatis. Et dicimus hinc etiam quod ſufficit quandoque pro ratione uoluntas. hẽ, (quod Iuuenal ait)

Sic placuit magno qui nos diſtinxit Otoni.

Et alibi.

Sed quo cecidit ſub crimine, quis nam
Delator? quibus indicijs? quo teſte probauit?
Nihil horu, uerboſa, & grandis epiſtola uenit
A capreis. bene habet nil plus interrogo.

quaſi dicat (de morte enim Seiani ſub Tiberio loquitur Poeta) ſic principi placuit.

V V L T V R

Naturæ uocabulũ eſt, inter cæa animalia enim mares nulli inueniuntur, ipſe uero innocentiſsimum eſt animal in arbore non nidificat, ſed in rupibus, nihil interficit, ex cadaueribus eſcam quærit, uolucribus etiam mortuis abſtinet propter affinitatem. vnde Iuuenal.

Vultur iumento, et canibus, crucibuſq; relictis
Ad fœtus properat, partẽq; cadaueris affert,
Hinc eſt ergo cibus, magni quoq; uulturis, et ſe
Paſcentis propria cum iam facit arbore nidos.

Hic vultur eſt etiam, qui Titij cor aſsidue depaſcitur, cum uim Latonę cuſini uellet inferre, ab Apolline, ſagittis confoſſus, hac pœna afficitur, quam ſic idem poeta deſcribit alibi, inter alias.

Nec rota, nec furiæ, nec ſaxũ, aut uulturis atri
Pœna.

V I N D I C T A

generalius verbum eſt quàm ultio, namq; propriè ſonat primum, vltionem, dicimuſq; hinc, q omnes uindictam moliuntur, uitam emendaturam nemo. Et quod mittit ſuo Deus uindictam tempore, quodq; ille dixit, mihi uindictam, & ego retribuam. Et quod eam, bonum non eſſe dixit ſapiens Chriſippus, Thales, & Socrates. inſipiẽs contra. vnde Iuuenal.

At uindicta bonum uita iocundius ipſa,
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis,
Interdum, aut leuibus uideas flagrantia cauſis
Quantulacunq; adeo eſt occaſio ſufficit iræ.
Chriſippus non dicet idem, nec mite Thaletis,
Ingenium.

Et quod fęminarum irę ſunt acres, quodq; nemo magis gaudet uindicta quàm fœmina. Dixit etiã Nerua in adoptione Traiani.

Telis Nerua tuis lachrimas ulciſcere noſtras.

Nec ab re generalius uerbum eſſe ultione, dixi-

mus vindictam, quoniam etiam virga qua manumittebantur ſerui ſic appellata eſt, vnde noſtri titulum habent, de ma.nindic. & Perſi. etiam ait.

Vindicta poſtquàm meus à Prætore receſſi.

Et Hora.

quem ter uindicta, quaterq;.

fuſius ego in l.ij. C.ſi aduer. lib. In Aequilib. A Vindicio ſic dicta, quia coniurationem Tarquiniorum et filiorum Bruti detexit. hac de re, manumiſſus, ex Val. Publicolæ ſententia. & ſic nomen vindictæ; manumiſsio deſumpſit.

V V L N V S.

Vulgatum eſt illud.

Heu patior telis, uulnera facta meis.

Vulnus alit Venus, & caeco carpitur igne.

ſed id vnum ſcitu dignius eſt, quod cruorem effluat ſi à vulnerante cadauer inſpiciatur. quemadmodum Patrocli, Hector, imo quod hoc idem iuris eſt, ut noſtri affirmant.

V E R B V M

Eſt imago Dei, quo ille totum mundum condidit. Et in ſcriptura ſacra quandoque pro mentali capitur, quandoque pro uocali, ſeu ſcripto, ſcriptura enim loquitur dicunt noſtri, quandoq; pro re ſignificata. Et ubi res ipſa loquitur uerbis non eſt opus. et etiam (dicunt noſtri adhuc) uerba non ſufficiunt, ubi facto opus eſt. l.j.§.fina.ff. quod quiſque iur. Gloſ. in c.j. de eo qui mitti. in poſſ. cau. ſer. rei. verba etiam non blanda eſſe debent, ſed ueracia & non tam compoſita quàm fidelis. imo quod ſpiritus quærendus eſt non uerborum lenocinia, & inſolens tanquam ſcopulum fugiendum. verboſa ruſticitas etiam odioſa eſt, grata ſancta ſimplicitas. et verba ſine ſenſu opprobria. Nec uerboſitas effugit peccatum. breuiſque in ſermonibus ſapiens. et longa narratio, inſipientiæ inditium maximum eſt. vſque adeo vt melius ſit rurſum, iactare lapidem fruſtra, quã verbum. non debemus quoque eſſe in uerba cõfidentes, neque in riſum procliues, quoniam vnũ furentis eſt, ſtulti alterum. Et quia Deus, verbum eſt, ipſi ſacrificare debemus. cuius uerba, ualde efficacia ſunt. Miraculis confirmata. effectibus cõcomitata. ui ignea & potentia inflammata, auctoritate interpretatiua aſſumpta. & operibus adimpleta. Et cum iuris prudẽtia quoque in pluribus conſiſtat (ut alibi diximus) potiſsimum conſiſtit, in uerborum interpretatione. Verba deſinentia in oſus (ut alibi rurſum diximus) uiciũ habent. verba Iudicum erant *Do dico addico*. diuortium facientium. *Res tuas tibi habeto*. Pont. maximi, cum veſtalis ad ſacrificium legeretur. *Amata te capio*. & coniugum. *Vbi tu Caius ego Caia*. & manumiſſorum. *Salue mi patrona*. Et Domini manumittentis. *hunc hominem liberum eſſe uolo*. & Conſulum in exordio relationum. *Quod bonum felixq; ſit*. & in ſacris uoce præconia ut omnes religioſi eſſent intẽti *hoc age*. voxq; fuit quam protulit Chereas vnus ex coniuratoribus Caligulę ipſum interficiens, ut coniurati idẽ facerent. Et domini libertum in ſeruitutem reuocantis prætextu ingratitudinis. *abi et eſto ſeruus poſtquam liber eſſe neſ. iuiſti*. & præconis in ſacris Eleuſiniis. *Procul o procul eſte profani*. bene precautium. *Dij bene uertant*. Male uero. *Dij male uertant*. Me moriẽte terra miſceatur igni, imo me uiuente, dicebat Nero. *Inde uti iam*, dicebatur etiam, deriuabanturque induciæ ex his tribus uerbis. Erantq; rurſum filiorum, dicentium ὑγιαινε. vale pater, uale mater. Et ad fœminas infames. *dum uixit*. Meretricia & blanda, quibus vtuntur in coitu mulieres anima mea, uita mea. pennata & alata, vnde vulgatum illud Hora.

Et ſemel emiſſum uolat irreuocabile uerbum.

Et in foribus iuriſconſultorum inſcripta, *Licet conſulere*. hæcq; e faſtigio Capitolij poſt mortem Domitiani, cornix inauſpicatæ garrulitatis protulit ἐσται παντα καλως, ideſt erũt omnia bene. erat adhuc ſermo prætextatus, obſcænus. Verborumque ſuorum quiſque interpres eſt. et qui uerborum arte mouet auditores Aretalogus appellatur. αρετη virtus, λογος verbum eſt. quod etiam dicũt noſtri factum ſignificat, aduerbium uero qualitatem facti. Bart. in l. Pomponius. nu. 19. ff. de nego. geſt. verbaque ad propoſitum appellauit Moyſes, præcepta, quę ſcripſit in duabus tabulis. et Semiramis, Aſſyriorum Regina, literis Indorum Regis minitantis, ſe ipſum cruci affixurum, riſit & reſpondit, non uerbis ſed uirtute cõtendendũ eſſe. verbo exprimitur hominis uoluntas & patris uerbo, ideſt filio Dei, filiuſque verbum eſt. vnde verbum caro factum eſt uerbum, ideſt filius. Et in principio erat verbum, ideſt Deus. verborum ſolemnitas ultimo in multis caſibus, ſublata eſt (dicunt noſtri) in legatis & fideicommiſsis, in agnoſcenda bo. po. in actionibus, in interdictis, & in ſtipulatione, iura ſunt clara.

V E R M I S.

Mydas rodit fabam. Raucę ſegetes. l. ex conducto. §. uis maior. ff. locat. & Cis frumenta. & Trips, ligna, et Sis veſtes. et Ix vitra deniq;.

V T P V T A,

Communiter exemplificatiue ponitur. l. ſunt perſonę. ff. de relig. et ſumpt. fun. l. vt puta. ff. loca. l. uero procuratori, in prin. ff. de ſol. l. quod ſi forte. §. j. ff. eo. l. i. in fi. ff. de noua. l. et per iuſiurãdum. §. j. ff. de acceptila. l. Iulianus. §. fin. ff. de ac. emp. l. obligatione generali. ff. de pigno. ubi ego late. eſtq; aduerbium ſiue loco aduerbij poſitum in lege pro ſcilicet, et fuſius ut ibi.

VNVS.

Non eſt numerus ſed principium numeri, ut à ſimili pondus minimum principium ponderandi, & menſura minima principium menſurandi, & de quo alias in l. ſi quis ante. ff. de acquir.poſ.& in l.non ideo minus.C.de hęre. inſti.Ad ad vnus ſonat.Et Aſſyriorum Deus erat. vnicum & ſolum Gręci μόνον dicunt. Et pauci vnum poſſunt,vtrunque nemo. Vnumque tueri ut plures accuſare uideamur indecens eſt.Vnus homo nemo. Non unus item qui omnia ſciat natus eſt, alteri aliud adeſt munus. longe pulchrius eſt tamen uni Roſcio placere, quam totius Theatri plauſum ferre. Hebrei,unum dicũt quod eſt primum.Iuxta illud. vna ſabbatorum. & nos quod unus flos,uel una hirundo, non facit uer.non vnum duellum, Torquatos,aut Coruinos.non una oratio poetam,nec vnus actus habitum.nec vnus nummus diuitem.Et quod ſcintilla parua quandoque magnum ſuſcitauit incendium,quodque unum uerbum ſæpe fuit principium multorum magnorumque malorum. Adam etiam quam diu fuit ſolus nemo felicior, comitatus vero, nemo miſerior. videmus hinc quoque,quod ex vna re uarij ſurgunt effectus, atq; oriuntur,nãque eodem in prato,Bos quærit herbam. Canis leporem uenatur, & Ciconia lacertum.

VNIO.

Nihil melius ciuitati quam vnio, nihil diuiſione pernicioſius,dicebat Plato. & uerum eſt. cum in unitate,ſit perfectio,imperfectio uero in pluralitate, diſſenſionibuſque ciuilibus reſp.lędatur quam maxime. l. ſi quis ingenuam.§.j. ff. de capti. & poſtli. re. Tiraque etiam ſententia ſit,quod uirtus unita eſt fortior ſe ipſa diſperſa. §.fi.in auth.de conſangui.& ute.frat.Bar. de regi.ciui.col.ij.

VETERES.

Caſcas Sabini veteres dicebant. Ennius priſcos Caſcos. Manilius Caſcam uetulam. Caſcinum oppidum uetus. Caſcinum forum, uetus, Oſcorum lingua Caſnar ſenex dictus eſt. priſci homines etiam ſunt recentioribus ſemper pręferendi, quoniam ſic uiuentium inuidiam uitamus,& defunctorum indignationem. Eſt uerum,quod auctoritas ueterum,& mundi neceſſitas inconueniens induxerunt,quod poſsit princeps de plenitudine poteſtatis dotare filias etiã ſpurias ut noſtri dicunt pręſertim Bal.in l.j.nume.30.de conſti.

VVLPIS.

Virum prudentem vulpi comparamus,ut fortem(propter robur)Leoni. ἀλώπηξ etiam dicitur Vulpis Græce,Latine alopix. quãdoquidem hoc morbo,cõflictari dicatur. Ferunt etiam hãc Thebanos rapere olim conſueuiſſe, eoſque uorare.quod ſanè ridiculum eſt ac fatuum.Thebanus igitur neſcio quis Alopix nomine, prudentia omnes ſuperabat, ueritus rex ne inſidias ſibi strueret, è ciuitate ipſum expulit, qui ualidum exercitum comparauit, deſcendenſque Thebanos prædabatur quotidie, unde non ab re dicebant poſtea,nos alopix,non vulpis,uorat,& ſubiugat, quem Alopeca ſcilicet poſtea, Cephalus nomine, Thebanis auxilium ferens, interfecit. Sicque Palephat.de non creden.fab.narrationib. declarabat,& bene.

VRINA.

Iouis, Neptuni, & Mercurij naſcitur Orion. dixi loco ſuo, de lotio locuti, adde nunc urinæ noia aſpergi quæ contẽnuntur, ſic Nero Syriam Deam,ſic Tarentini Romanorum Legatum, ad quod alluſit etiam Iuuenal.ſic dicens.

Cuius ad effigiem non tantum meiere fas eſt.

Vrinæ incontinentiam piſciculi minuti, emendant,exempti ex uentre eius,qui eos uorauit,cre matique, ita ut ciuis eorum bibatur in aqua. Ab urina ſecundum Accur.noſtrum, deriuantur urinatores,ideſt natatores, quia ut medicus urina ægritudinem perpendit, illi quoque ſic ſub aqua uideot omnia.in l.nauis onuſtæ. ff. ad legẽ Rhod. de iac. ridiculumque eſt ut alia eiuſdem multa,de quibus nos alibi ſatis, ab urino uerbo, quod eſt mergo igitur,urinator dictus eſt.

VIGILANTIA

maxime laudabilis eſt, ignauia reprehenſionem habet,quod & noſtri ſentiunt quoque in l.pupillus.in fi.ff.quæ in frau.cred.ibi uigilaui igitur cõditionem meam meliorem feci, ſcriptũ eſt enim uigilantibus & non dormiẽtibus iura ſubueniũt. ff.quæ in frau. credi. nanque iuuene pigro nihil turpius,nihil deſperatius, & ſi iuuenem talem uidebis ignauum ſcilicet, quem ſenem ſperabis? Demoſthenes ſcripſit ad aquam (ut inquit Demades)nec poteſt intelligi niſi à ſobrio & peruigili. Et ſi cui conuenit uigilantia,principi maxime conuenire uidetur.Imò quemadmodum nauium gubernatores ſoli, cæteris dormientibus pro communi ſalute uigilant, ſic oportet Imperatores & Principes pro ſuis eſſe ſollicitos. Et hinc uidemus ac legimus,quod Scipionis vigilãtia,Siphacis dormientis,caſtra expugnauit.diciturq; Lucernarius,qui ad lucernam uiuit & uigilat,Græce.λυχνοσιους.Et audimus inde,quod uigilantes in Mœniis urbium,ac caſtrorum, diuidentes noctem,in Conticinium, Intempeſtum, Gallicinium, & antelucanum, ſemper clamant. Vigila,ne dormias cuſtos. Eſt etiam ad idem, &

ad

ad vigiliæ propoſitum prima,primęuumque tẽpus vitæ noſtræ,pueritia,ſecunda iuuentus, tertia ſenectus,quarta decrepitas. Vigilate igitur dicit Chriſtus in Euangel. quia neſcitis quãdo dominus domus veniet,ſero,an media nocte,an galli cantu,an mane, ne cum venerit repente inueniat vos dormientes.

VIRGA.

Aliquando in colubrum verſa eſt, deque petra aquam eduxit,ut illa Moyſis (hiſtoria teſtaméti veteris nota eſt)uerũ adde,quod correctionis ſimbolum eſt, vt conſolationis baculus. Et quod virgam legati olim geſtare conſueuerunt. Et mos etiam Iudæorum in ſignum doctrinæ, & vt prouidere eis,homines tenerentur, ac alimenta ſubminiſtrare,& uictum. Virga liberabãtur à iugo ſeruitutis,ſerui,appellabaturque, uin dicta,vt ſuo loco dictum eſt. eratque etiam rudis,qua donari ſolebant gladiatores. quod adhuc ſuo loco declarauimus. Et Rubia denique,à Rubi oppido Cãpaniæ, cuius meminit ſic Virg.

Nunc facilis rubia texatur fiſcina uirga.

Et Hora.

Inde Rubos feſſi peruenimus,utpote longum
Carpentes iter.

VIRGILIVS

Cholericus erat,vt eius effigies indicat,& ad amandum procliuis. Platonis iudicium eſt. Cætera alij,latius. Vel dic quod omnium poetarum Plato, ab Alexandro Seuero appellatus fuerit, quem mirari potius debent homines quam pro merito ſatis laudare. à Cicerone tamen laudatus quam maxime,ſpectatusque in Theatro non ſecus ac Auguſtus, diſciplinarum omnium cognitione ad unguem excultus,uſque adeo ut animam, candidiorem (inquit Flaccus) terra non tulerit.

VENENVM.

Plus eſt hominem veneno extinguere, quam occidere(dicunt noſtri) gladio. Et quando dicimus hominem occiſum veneno addimus malum,quia etiam bonum eſt, & medium, malum quod necat, bonum medicina. Medium. l. qui venenum l. quod ſæpe. §. veneni. ff. de cont. emp. l. iij. §. j. ff. ad legem Cor. de ſica. l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis poculum. ff. de pœn. Ab arbore taxo,taxica (aiunt) venena dici,quæ nunc toxica vocantur. Colchica præſentiſsima ſunt. Vnde Hora.

Ille venena Colchica,
Et quicquid uſquam concipitur nefas,
Tractauit. Veneficium hinc complurium matronarum etiam olim comprehenſum eſt Romæ, quarum plurimæ ſtatim,epotis medicaminibus perierunt. lexque tunc primum de medicaminibus,conſtituta eſt. Capuaque capta inſuper à Q. Ful. & Appio Cl. Coſſ. Campanorum principes veneno, ſibi mortem conſciuerunt. Eſt verum,quod natura uenenum non creauit, quin etiam remedium adinuenerit.

VENATOR.

Quiſque venator quod amat,venarique opus ſolemne eſt. Vnde Hora.

Romanis ſolemne uiris opus,utile famæ,
Vitæque & membris. Venationesque Saturno attribuũtur, vt Scenici ludi libero,& Circenſes Neptuno.

VENTI.

Ventis obſecundandum eſt, donec redeat ſerenitas more boni Naucleri. Venti fratres, propter turbines,& procellas, Eolus pater. Metaphorice tamen Eolus ratio regens,venti irarum impetus. Vnde Maro.

Hic uaſto rex Aeolus antro
Luctantes uentos,tempeſtatesque ſonoras
Imperio premit, ac uinclis, & carcere frenat.
Illi indignantes magno cauſa murmure montis
Circum clauſtra fremunt, celſa ſedet Aeolus arce
Sceptra tenens,mollitque animas, & temperat iras.

Atabulus Apuliam infeſtat. Iapix Calabriam. Sciron Athenas. Circius Galliam. Alij Iapigam ventum intelligunt Calabriæ,adhuc ſeu Apulię, qui ex Italia in Græciam nauigant, albumque appellant,maxime Hora. ſic.

Obſtrictis alijs,præter Iapyga,
Nauis,quæ tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumem precor,
Et ſerues animæ dimidium meæ.

Et ſi obtrectatorem intellexeris ſic dices. Ventus hic neque nauigare ſinit,neque ancoram figere. Aliter alij ſic,-paſcitur mendacijs, non ſecus quàm lupus, aut Camaleon aura. quodque Boreæ olim ara dicata eſt,cui anniuerſarium ſacrum Megalopolitani faciebant, quod cõtra Lacedęmoniorum conatũ fuerint ſeruati. Et quod à furijs concitati omnes, litigij ſuaſu, ut totus terrarum orbis, ſic pertubaretur.

VENVS

Eſt,ſi hemiſphæriũ terræ ſit ſuperius, ſi inferius Proſerpina. Cui Aprilis dicatur. Et cuius currus à Cygnis trahitur. & à paſſeribus quoque. quia auis ſalax eſt. vnde Hora.

Quæ Cnidon
Fulgentesque tenet Cycladas, & Paphon
Iunctis uiſit oloribus.

Dictuque mirũ eſt, qđ armatã annulo ſculptam

geſtaret Cæſar. à qua ſe formæ quandam venuſtatem habere, omnibus perſuadere nitebatur, quanque etiam colebat. Venus mutuæ beneuolentiæ, & amicitiæ cauſa. Ambologera hoc eſt ſenectutem retardans. Nigoniitides ideſt coniugalis. quam primum naſcitur quis, æquè conuenit Baccho & Veneri, nutriendum dari, vt Priſci ſolebant, quod ille ſibi pedagogus eſſet, iſta vero nutrix. Cætera Volaterranus & alij.

VNGVENTVM

In balneis vngebantur veteres. Et Vnctores Aliptæ vocabantur. Et Vnguentarius Syrophęnix. Et dictu mirum eſt, ad propoſitum quod vnguentis fugantur vultures. Vngebantuique vltimo etiam Athletæ, puluere vero luctaturi aſpergebantur, vt præhenſiones eſſent firmiores. Suoq; loco dictum eſt ſatis.

VOX,

Vulgatum dictum eſt, illud. Habet neſcio quid latentis energie viua vox docentis. ad quod facit etiam aliud Aeſchinis de Demoſthene, quid ſi beſtiam illam audiuiſſes perorantem. Et verius Magiſtri vox, magis proficit quam quæ referuntur, ab illo audita. Vnde Hora.

Nam quamuis referas memori mihi pectore cuncta

Non tamen interpres tantumdem iuueris.

Voce per quam exili erat Demoſthenes. Cicero valetudine alioquin imbecilli. Qui magnam habet vocem, vocalis dicitur. Sic Iuuenal.

Quanto Feſſidium laudat uocalis agentem Sportula.

Magnæ vocis erat Stentor in exercitu Gręcorum. Et Mars vulneratus à Diomede. Vnde idem alibi.

Tu miſer exclamas, ut Stentora uincere poſſis:

Calliope etiam bona vox interpretatur. Vox ſubmiſſa vero tanquam per calamum ſibilans, ad quam alendum igitur lamina plumbea pectori impoſita efficax eſt, qua (vt ferunt) vtebatur Nero. Gallula rauca à Priſcis dicebatur, vnde pueri eam mutantes ex coitu, Gallulire dicuntur. Et magna vox quoque in ſcriptura capitur in bono. Ecce Chriſtus ſic exclamauit in Cruce. Hely Hely lamazabatani. & quandoque in malo, vt in Euangel. de ſpiritu immundo, quando dicit Luc. Et exclamauit voce magna. Interdum vox, exponitur, ideſt præco, & vociferator. nonnunquam Chriſti eſt, ideſt Ioannes Baptiſta. pro certo habentes etiam, quod præcedat verbum. Vox plane aliquando audita eſt olim, Sta miles hic optime manebimus. Mane mane Mancinę. Item P. Scipio in naui circumuentus, honeſte morti quoque vocem adiecit, quærentibus enim hoſtibus Imperatorem, dixit. Imperator bene ſe habet. Verum ſanguinaria planè ac deteſtabilis illa fuit Vitellij, hoſtis iam tabe corrupti, & putreſcentis. *Optime olet occiſus hoſtis.* & Hannibalis dicentis pariter, ſeu exclamantis, *O fortunatum ſpectaculum*, cum uidiſſet foſſam humano ſanguine plenam. Et Valeſi Aſiæ proconſulis, *O rem egregiam*, intra centeſima cadauera hominum quos percuti ſecuri mandarat. Et quanquam in hominum voce, vera ſint hæc dicta, ſuas tamen habent quoque animalia. nanque Cicadæ obmurmurant, Ranæ coaxant, Agni balant, Sues grunniunt, Aſini rudunt, Tauri mugiunt, Equi hinniunt, & Elephanti denique barriunt.

VIR

dicitur, quod in eo maior ſit vis quam in fœmina, hinc virtus. Et Hora ſic. Nam ſi quid in Flacco viri eſt, ideſt virtutis. & uir probatæ vitæ dicitur. l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. ff. ſolu. matri. Vir mente, genere, opibus, & fortitudine excellens. & bonus qui prodeſt omnibus, nocet nemini, amat bonos, tolerat malos, quique naſcitur aliis, quia qui pecuniæ inhiat inutilis eſt Reip. ad commercia difficilis, & ſibi ſoli optimus. Dicitur etiam uir, bonis omnibus, commendatiſsimus. ſanctiſsimus. Admiratione dignus, forma uiribuſque præſtans. Impiger ac diuitiis potens & admodum locuples. Nobiliſsimus atque optimus. Claris in toga. Fortis. Summus, clariſsimus, liberaliſsimus, conſtans, acerrimus, animi magnitudine præſtantiſsimus. Doctiſsimus, ſummo ingenio, ſummaque doctrina, & ſingulari modeſtia. Innocentiſsimus, ſummo loco natus. prudentia præſtanti. Spectatiſsimus, & in Rep. maximis grauiſsimiſque cauſis cognitus atque probatus. Dicitur etiam uir, fracto animo atque demiſſo. quod bonus eſſe cœpit qui malus eſſe deſiit. Et quod fortis in controuerſiis culpam præmio redimit. Et quod uir & uxor ſunt duo in carne una. l. aduerſus. C. de cri. expil. hæredi. cap. ſciſcitatur, trigeſima quæſt. quarta. quodque uiri corporis pars eſt uxor. cap. admonere. trigeſima tertia quæſt. ſecunda. Et quod uiri pij, domus pia eſt. Et quod vnus uir dignior eſt quàm innumere mulieres. Et quod uir in familia mortuus deſideratur. Et quod nullus uir fortis uult clam interficere hoſtem. Et quod uir bonus rurſum eſt ſimilis Deo, & ſacratiſsimum omnium quiddam. Et quod ſane mentis, non abducitur ob paupertatem, vt mendacium dicat, uel ulla in re fraudare aliquem uelit. Et ut quiſque eſt uir optimus, ita difficillimè alios improbos eſſe ſuſpicatur. Id unum poſtremo non omittentes, virum bonum fieri facile, permanere autem difficile. quodque Iudex tamen uir bonus dicitur. l. vir bonus. ff. iud. ſol. de quo nos alibi ſatis.

VLYS-

Poliphemum ebrium obcæcauit aſtut.(hiſto. nota eſt)dixique ego latis,loco ſuo. & etiam liquet dum Iuuenal.ait alibi.

vt Polyphemi
Lata aries,per quam ſolers euaſit Vlyſſes.

Verum adde nunc,quanquam idem Poe.eum mendacem dicat ſic.

Carnibus humanis veſci licet,attonito cum
Tale ſuper cœnam facinus narraret Vlyſſes
Alcinoo,bilem, aut riſum fortaſſe quibuſdam
Mouerat,ut mendax Aretalogus.

Varium apud populum, & ambitioſum Euripid. quoq;,qđ tamẽ ſapiẽtẽ nõ fuiſſe haud tollunt, vel negant, alias deſiperent (aiunt quidam)& bene. Ille enim eſt etiã qui errores ſuos, Alcinoo Phęacenſi narrans, Ithacam patriam, in aſperrimis ſaxulis, tanquam nidum affixam, immortalitati antepoſuit. Fama eſt deniq; pernitioſo Turturis aculeo,ictum,periiſſe.

VINVM

è vitibus vetuſtioribus vinum naſcitur melius, è recentioribus copioſius. Imò quod & mitius fit ætate. Exiſtimauitque Plato, fomitem eſſe quendam atque incitabulum ingenij & virtutitis. Vinaliorum dies Ioui etiam ſacer eſt. Vinum tamen poſſeſſoribus ſuis præbet exitium Noe, Loth, Dauid, Adoleſcenti Scythicæ Reginæ filio, Alexandro Macedonico, M. Antonio Triumuiro, & Catoni. Et ad idem quanquam aqua obeſſe poſsit corpori, vinum tamen ſæpe nocet & corpori & animæ. Ebriorumque vita non in ſanguine, ſed in vino eſt. Vinum ad vltionem hominibus datum eſt (quod multi ferunt) vt inſaniant. Res potens eſt, nec facile vinci poteſt. Qui mulas amat, cyatos tres potat. & qui gratiarum eſt cultor. Et quia vinum ſapientiam obumbrat, Cretenſium lege ac Lacedæmoniorum, militibus in exercitu bibere non licebat, non ſeruis in ciuitate, neque Magiſtratibus vel Iudicibus qui pro tempore erant. Cum vitis ter vuas ferat etiam, voluptatis, ebrietatis & mœroris. Vinum etiam eſt picatum, à pice, qua intus vaſa, doliaque vinaria liniri ſolent. Et Ectromatium,quod abortus facit ἐκτρωμα enim abortiuus dicitur. Et locus ſobrius vbi non ſint vini venditores, neque taberna vinaria. nec Venus vino ſublato, neque vlla alia voluptas erit. Si quis tamen aquam potet, nil bene parturiet. Vinum Calenum, ideſt Campanum optimum eſt, à Calibus Campaniæ ciuitate,de quo Iuuenal.ſic.

Occurrit matrona potens,quæ molle callenum
Porrectura uiro miſcet ſitientem rubetam.

Vinum Falernum auſterum, melle leniri & mitigari ſolebat à veteribus.Hinc Hora.

Auſidius forti miſcebat mella Falerno.

Et meracum, quod merum ſit aqua non admixta.& hoc eſt quod dicebat Proper.

Ab pereat quicunque meracas repperit uuas.

corrupitque bonas nectare primus aquas. Mamertinum pſtantiſsimum eſt. protropon. quod effluit antequam calcentur uuę. Tortiuum torculari expreſſum Lixiuum antequam nimium calcetur. præliganeum, quod fit in vſum operariorum. Et peculiare ſeruorum. l. ſi quis vinum. §. ſi acetum. ff. de tri. vi. oleoque lega. Solebat etiam à veteribus uino infundi aqua marina, qua foret ſalubrius de quo idem. Horat. ſic.

procedit fuſcus Hydaſpes
Cecuba uina ferens.

Alcon chium maris expers. Vinum etiam prohibitum erat in teſtamento veteri ſacerdotibus. Sueuique uino homines remolleſcere atque effęminari arbitrabantur. Haud ignari, quod vinum quoque dolum patitur. Vinum audaces homines facit, nec ab re Baccho Cornua, tribuuntur, qui tamen eos etiam hilares facit & iracundos, Barbatus hinc illic vero iuuenis. & quia Homerus uinum laudat, quicquid ſit, eum vinoſum appellat Homerus. Serpentes vini ſunt appeten. Vnde Iuuenal.

Nam ſic tanquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit, & uomit.

Vinaque fundi ſolebant, inter uictimarum cornua. In ſacrificijs, ait idem Poe. ſic.

Quippe ferox uitulus templis maturus,
& ara.
Spargendusque mero.

Quid quod vini potu mulæ quoque calcitroſæ eſſe deſinunt. Nigrum uires auget, album urinam eijcit, medium concoctionem efficit. Suaui uino etiam mire animus excitatur, & robur exurgit, hominis defaticati, atque defecti, dicebat Hecuba Hectori apud Homerum. Qui vino aſpergi rogos etiam ſolitum olim fuiſſe dicebat. Cætera Volateran. & alij, & nos quoque alibi fuſius.

VOTVM.

Facta iuuenili ætate probantur conſilia media, uota extrema. Diuerſa ſunt hominum ingenia, trahit ſua quenque uoluptas, nec uoto uiuitur uno, in rebus humanis. Reus uoti dicitur, qui uoto ſuſcepto ſe numinibus obligat. Volupiæ, quam Angeroniam etiam vocabant veteres ſacrificabant, quod Po. Ro. morbo qui angina dicitur præmiſſo, uoto ſit liberatus. Votum Romuli Ioui Feretrio, ſic dicentis factum fuit. *Hæc tibi* uictor Romulus, rex, regia arma fero. & Tulli Hoſtilij.iii.poſt Nummam qui in re trepida.xii.uouit ſalios, fanaq; pallori, ac pauori, equitẽ clara increpans uoce, ut hoſtes exaudirent, redire in prælιũ iubet. & T. largij ad lacũ Regillũ, qui ædẽ Caſtori uouit pariter, militiq; præmia pronunciauit, qui primus qui ſecundus

hoſtium caſtra intraſſet, id unum nec ſilentio inuoluens, ſolemne olim fuiſſe Cõſulibus priuſquam in prouincias irent, uota in Capitolio ſuſcipere, ſi Remp. proſpere atque fœliciter geſsiſſent. & nos alibi fuſius.

VELOCITAS

artificis pictoris, vel architecti, ſimbolum eſt, iuuenis alia brachio dextro duabus, ad manum vſque adiectis.

VRBS.

Vrbes regie Roma, Conſtantinopolis, Venetiæ, Mediolanum, & Florentia, in Italia. Odioſe ſunt obſcure, inq; laboribus creſcunt. Imò quod præclarum earum monumentum, eſt pius labor, perpetuamque habet gratiam, inquit Euripid. Et peccantes, non vrbs, odio eſt habenda, quia nec in culpa eſt male audiens pp malos magiſtratus.

VOMO.

Hoc tantum dicam quo ad iſtud, quod vomitionea inimicæ ſunt maxime oculis, & dentibus ſi planè Plinio credendum eſt.

VIM VI REPELLERE LICET,

Vulgatum dictum eſt iuris. l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. vbi ego late. cap. ſignificaſti. ſecundo. de homici. cap. ſi vero. de ſenten. ea commu. cap. dilecto. eod. titu. cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. l. j. & ibi not. C. vnde vi. diaique etiam ego alibi ſatis.

VESTIS

Prætexta erat inſigne magiſtratum Hethruſcorum præter alia, & honoris habitus, qua de re cauſa puerilia ætas non vſurpabat. prætextatus ſermo vero obſcęnus. Filius tamen aliàs annos xiiij. natus, quia hoſtem percuſſerat, à patre Tarquinio, Demarathi Corinthij eaulia filio pro cõcione laudatus eſt. Bullaque aurea, & prætexta donatus. qua vtebantur etiam hij, quorum parentes equo ſtipendia iuſta, meruiſſent. Libertinis nullo iure vti prætextis licebat. libertinorum filiis poſtea conceſſa fuerat. eſt & veſtis Citroſa, à Neuio Poeta ſic appellata, quia Oppius ait inter veſtes poni citrum. Et Clæna hybernæ genus, à calefaciendo dicta. Et Theriſtrium ęſtiua Et palla olim Senatoria. Et Palmata triumphalia toga. Et Syntheſis ptentum & nobilium uice togæ. Ependites exterior, interior ſubucula. Maſtruca Sardorum. Hiſpani, Strigium uocant, Germani, Renonem. Talaſsina, coloris aquæ marinæ, conueniens amoribus & Veneri. Biſsina & Conchiliata. Purpurata. Palmata Conſularis pro uictoria & palma reportata. Endromis hyemalis & uilloſa. Hyacinthina à uiola. Coccinea lingua Italica di ſcarlato. Saga ueſtimentum militare, quod in tumultu ſumebant Romani. Latus clauus ſenatoria. Pallium, Gręca, unde Comediæ palliatæ ſcriptæ ſecundum Græcos. Domeſtica, in domo, cauta toga. Forenſis qua utimur in foro. Pinguis hyberna rurſum. Supparum puellaris. Clamys militaris. Stola matronalis. Caligula enim proauiam ſuam quia erat uafra appellabat Vlyſſem ſtolatum. Abolla ueſtis adhuc militaria. plagula muliebria. Trechedipna Paraſitorum. de qua Iuuenal. ſic.

Ruſticus ille tuus ſumit trechedipna Quirine.

Endromide Gallica ad frigua arcendum. Abolla Philoſophorum. Epitogium, quæ togæ ſuperimponitur. Xerampelina, lingua Italica di roſa ſecca. Sic idem Poeta.

Et Xerampelinas ueſtes donauerit ipſi.

Trabea regum.

Idem Iuuenal.

Ancilla natus trabeam & diadema Quirini.

Palla honeſte mulieris qualis illa Iphigeniæ. Sic Iuuenal. mei,

Sciſſaq; Polixena

Palla.

pennla ad arcendam pluuiam, noſtri in l. ueſtis. ff. de auro & argen. lega. & in l. Labeo. in §. primo. ff. de fund. inſt. Cucullus Bardiacus Gallica. pręſidiaria præſidum. Galbina, nos lingua Italica Gabano. Syrma Tragicorum. Hinc idem.

Ante pedes domiti longum tu pone Thyeſte
Syrma uel Antigones.

Coa tenuiſsima, molliſsimaq;, ac delicatiſsima, de qua Hora. ſic.

Altera nil obſtat cois tibi pœna uidere eſt
Vt nudam.

& quia di ai etiam alibi fuſius, maxime in ęquilibrio inque. l. obligationem generali. ff. de pigno. tranſeo.

VXOR

Phoroneus Rex moriens, dicebat, nihil ſibi ad ſummam fœlicitatem deeſſe, ſi uxor ſibi ſemper defuiſſet. Vnde hinc Iuuenal. ait, ſtultitiam fore maximam uxorem ducere, ſic. Certe ſanus eras, uxorem poſthume ducis. Alibi uero longe ſatius eſſe, ſe neci tradere, quàm connubium appetere ſic.

Ferre potes dominam ſaluis tot reſtibus ullam?
Cum pateant altæ, caligantiſq; feneſtræ?
Cum tibi uicinum ſe prabeat Aemilius pons?

Et alibi.

Ardeat ipſa licet tormentis gaudet amantis,
Et ſpoliis.

Item.

Semper habet lites alternaq; iurgia lectas

In quo

In quo nupta iacet minimum dormitur in illo.

Et ad idem quod intolerabilius nihil eſt quã fœmina diues. & breuiter coniugium eſt officina rixarum, cœlibatus vero portus tranquillitatis. Tamen uxor res optima eſt, ſi pudica fuerit, domus cuſtos, adminiſtratrix, liberorum nutrix, quæ ſanum exhilarat, ęgrum curat, lætis in rebus ſocia, & in aduerſis couſolatrix. cum marito eſt vna caro, ſeu duo (ut noſtri dicunt) in carne vna, ſocij (ut dixi) diuinæ & humanę domus. c. ſciſcitatur. xxx. q. iiij. c. admonere. xxxiij. q. ij. l. aduerſus. C. de cri. expil. hære. imò maior vnitas eorũ eſt, quã patris & filij. Et quauquã ironice Iuuenal. vxorem dominam, ſeu facete, imperantẽ marito dicat ſic. & ſupra etiam relatum eſt.

Ferre potes dominã, ſaluis tot reſtibus ullã?

quodammodo dominam tamen appellat l. Com. noſter ĩ l. j. ff. de ac. re. amo. & teſtator ſępe. l. ſi. §. vxori. ff. de au. & ar. leg. l. Tiria. §. Titia. ff. de leg. ij. authẽ. hoc ſi locum. C. ſi ſecun. nup. mul. Platonis lege, vxorem ducere, licebat olim, à triceſimo anno, ad triceſimum quintum uſque, intra quod tempus, ſi non duxiſſet quis, pecunia mulctabatur, atque dedecore. Et vxor vſuraria dicitur, ex qua vſus deſumptus eſt. Ethnicis mos ẽt erat, vxores manes maritorum, pro Dijs colere, & in larario habere, quaſi iam eſſent in Deorum numerum relati. appellaturque vxor in ſacris literis ſponſa. Et plus quàm clarum eſt ex his, qui vxorem diligit ſe ipſum diligere. Eſt uerũ quod mediocris fortunæ potius quàm nobilis & potens, ducenda eſt, iuxta illud Iuuenal.

Malo Venuſinam quam te Cornelia mater.

Magnaque verecundia appetẽda, pudore in verbis, quodque in operibus ſit fas & honeſtas. Et quod non ſit litigioſa vel iracunda, vt Xantippe Socratica, tolerantię magiſtra, ex quo melius eſt habitare in terra deſerta, quàm cum vxore tali. melius in angulo tecti, quã in domo cõmuni cũ maledica. quæ inter malorum magnitudinem, quę eſt, ſi ſeruus regnet, ſi ſtultus ſaturetur panibus, ſi ancilla eijciat dominam, tunc ponitur, ſi virum bonum habeat, qui vxorius ſit. poteritq; vnde verificari dictum Comi. Me hodie ex tranquilliſsima re in nuptias conieciſti. Item abi cito, & ſuſpende te. Facem tunc bene portat in manu (vt moris erat olim) ad mariti domum ambulans, quippe quod in domum eius ignem accendit rixarum, hinc vxoris prodigæ ſimbolum, ſeu muuis prouerbium. Ocni funiculum torquet. deque his omnibus, nos met etiam alibi fuſius.

V V L C A N V S.

Tardipes dictus eſt, quod è cœlo deiectus, cũ ſibi alterum fregiſſet crus, claudicauit poſtea ſemper, vnde Catul.

Electiſsima peſſimi poetæ
Scripta tardipedi Deo daturam
Infœlicibus uſtulanda lignis.

quaſi Volicanus dictus eſt, quod per aerem volet, quia e nubibus oritur. Simbolum eius homo pileatus, pileo ceruleo.

V I D V A.

A uiro diuiſa, dicta eſt, vel quaſi idua (Iduare alias Ethruſca lingua eſt diuidere) i. valde diuiſa. Sique in delitijs erit, uiuens erit pariter mortua. oportet igitur dicat cum Didone Virgiliana.

Ille meos primus, qui me ſibi iunxit, amores.
Abſtulit, ille habeat ſecum ſeruetque ſepulchro.

Artemiſia uiduitatis exemplum integerrimum fuit, quæ Mauſoli mariti cineres bibere uoluit non in vrna reponere, adeo eum dilexit. Viduis non ab re facit plurimum. Val. Publicola, eaſq; ſimol cum pupillis etiam fecit immunes, quia miſerabiles ſunt perſonæ, ut in rub. & toto tit. C. Imp. int. pup. uid. & ali. mi. perſo. & in c. ex tenore de fo. comp. & in l. aſsiduis. c. qui pot. in pig. hab. Olimque luſtro condito, cenſus actus eſt, præter pupillos & uiduas. verũ habe etiã, quod uiduare, eſt ſpoliare, & quod uiduus. i. ſpoliatus dicitur, ſic Horat.

viduus pharetra,
Riſit Apollo. Alibi uero.
Et folijs uiduantur orni.

VIDEO, VIDERE.

Quæ videmus, faciunt magis fidẽ, quàm quæ audimus, vnde Hora. oculos fideles appellat. Et in Euangel. dicitur, quod uidimus teſtamur, & quod ſcimus loquimur. Et uiſio ſiue repræſentatio phaſma uocatur, vnde Iuuenal.

Conſumptis opibus uocem Damaſippe locaſti
Sippario, clamoſum ageres ut phaſma Catulli.

Et peruidere, acerrime & acute intueri, Hinc Horat.

Cum tua peruideas oculis mala lippus inũctis.

Et conniuere diſsimulare. l. iiij. ff. de manumiſſion. Eſt etiam aquila, acie oculorũ acutiſsima. & Draco. Et peti ſemicluſis oculis dicuntur, qualis pingebatur Venus. Vnde idem Hora.

Strabonem
Appellat petum pater.

Verum adde, quod eſt etiam viſio Dei, corporalis, imaginaria, per ſpeciem, & perfectę comprehenſionis. Et quod uideo plerunque pro intelligo, uidereque nonnunquam pro audire, ponitur, & quod proprie alibi locutus poeta dixit.

Video meliora, deteriora ſequor.

Et lyricus lingua Italica.

I ueggio il meglio, & al peggior m'appiglio.

V E R S V T V S.

ideſt callidus exponitur, hinc Comic. Verſutior

es quam rota figularis. Et Vlyſſem talem fuiſſe ferunt. vt ſuo loco dictum eſt ſatis.

VTILE. VTILITAS.

Vtile nihil eſt niſi idem ſit honeſtum, hinc Athenienſes Themiſtoclis conſilium, hac ratione, de incendenda Lacedæmoniorum claſſe, repudiarunt, turpe id etiam putantes quod noſtra ęta te dicitur. Dolus omni virtus quis in hoſte requirat? Et hoc modo ſanè intelligitur, ſeu intelligi debet vulgatum illud. quod vtilitati publicę deſudãdum eſt, & quod priuatæ præfertur. Et quod in deliberationibus conſideranda eſt. Præferenda eſt etiam ſanguinis coniunctioni dicebat Nerua cum Traianum ſibi adoptaſſet, quia Hiſpanus, nec propinqui ei deerãt. Et nihil vtile eſſe, quod non. Idem honeſtum ſit dixi, quia duo ſunt pugnantia, ad concordiam reducenda omnimodo. Et ad propoſitum vtilia ſemper inueſtiganda, non inutilia, quot remiges habuerit Vlyſſes, an prius Ilias, vel Odyſſea ſcripta fuerit, & an earum fuerit autor Homerus. Vtile eſt quoque munire urbem Mœnibus, propugnaculis armis, fortibus viris, & commeatu. Sed longe vtilius religione, legibus, moribus, diſciplina, concordia ciuium, amicitiis exterorum, atque in primis vicinorum ſi fieri poteſt. Et Oneſimos idem quod vtilis ſonat, Græcaq; vox eſt ονισιμος.

VSVS.

Vſus abuſum præſupponit, vnde hinc, vtimur & abutimur, cum honore, & cum dedecore, ſiue iniuria. quod Græci απαχρησθαι dicunt. cum honore ſcilicet, ſi vtamur, cum dedecore vero, ſi abutamur. Philippus quoque Macedonicus, dicebat, nobis amicos parandos, bonos & malos, ut bonis utamur, malis autem abutamur pariter. Et ad propoſitum etiam facit ſi dicamus, quod uſus & experientia dominatur in artibus.

VILLA

Vrbana eſt, ruſtica, & fructuaria, prima patriſfamil. ſecunda Villici, tertia cella uinaria, frumentaria, uel olearia. Alibi dixit I.Cõ. noſter, qđ extruxit quis uillã, & intelligitur uillã, ideſt domũculã ruri. l. diuortio. §. fi. ff. ſol. ma. nec aliud uere eſt quã domus ruſticana Plures, manibus nõ clauſæ, nos lingua Italica uocamus, Villaggio. Erat etiã hinc Villa, Vedij Pollionis, Pauſilyppus, inter Neapolim & Puteolos. Hic enim erat uir equeſtris ordinis liberto genere tamen, diues & familiaris Auguſti. Erat & Albana in qua Domitianus Corneliam Maximillam Veſtalem abſentem, & inauditam damnauit, Domitiana etiam appellata. Albana uero ab Alba dirupta ſupplicio ſumpto de Metio ſuffetio, Albanorum Duce, ubi quinquatria Mineruæ celebrare ſolebat quotannis, collegio Sacerdotum, ibidem inſtituto. à. Villa Villicus, Villaticus. Vella, Vellatura, & Veha deriuatur. de quibus alibi Varro plene.

VSVRA.

Vſuræ idibus exigebantur. Et Kalen. pecunia ponebatur, iduumq; dies ſunt octo. Vnde Hora.

Ibat Octonis referentes idibus æra.

nos plene in l. eius qui in prouincia. ff. ſi certum petatur. Olim etiam Neomeniis, ideſt nouiunio uſura dependenda erat, ſiq́ue uſuræ omnes erant menſtruæ. Vnde quidam apud Ariſtophanem, nebulis Lunam in arca concludi optabat, ne unquam cum Neomeniis exoriretur dies, ſolutioni præſtituta. Et quanquam Cicero de legibus, Platonem imitatus, leges ponere uoluerit, quibus putabat uſuram eſſe iuſtam, quod etiam Lactan. refert, attamen nullum hominum genus teterius, nec minus bono cum iure, quam damniſticum, ideſt fœneratorum. & ad propoſitum ſciendum eſt, quod quinæ uſuræ ſemiſſes quadrigeſimo menſe æquant ſortem, centeſimo uiceſimo. Hinc Hora.

Quinas hic capiti mercedes exſecat, atque
Quanto perditior quiſque eſt, tanto acrius
urget.

noſtri in l. eos C. de uſur. & nos etiam fuſius alibi. Et dictu mirum ultimo eſt, quod Druſo fœnerator, & hiſtoriarum ſcriptor, ſi debitor ad diem non ſoluiſſet, hiſtoriis ſuis eum male tractabat. quod idem Hora. ponit ſic.

Odiſti & fugis, ut Druſonem debitor æris,
Qui, nis cum triſtes miſero uenere Kalendæ
Mercedem, aut nummos, vnde
Vnde extricat, amaras
Porrecto iugulo hiſtorias,
Captiuus ut, audit.

VVLTVS.

Eodem uultus habitu ſemper fuit Socrates, etiam uenenum, bibens, ob idq́ue Agelaſtos uocatus eſt. Et quemadmodum animo affecti ſumus, oculi loquuntur, ita uultus, qui nullo in animante eſt præter hominem, mores indicat.

VIVARIA

de quibus etiam Iurecon. noſtri, in l. uſufructuarium uenari, in §. primo. ff. de uſufruct. ſunt ea in quibus continentur, uel aues, uel piſces, uel feræ. et ſi feræ, lingua Italica, Barchi uocantur. Quale illud Corneliorum, in agro Tarniſino, vel illud Vrbini Ducis, & olim Ducis Mediolani. viuaria uero ipſa, roborea appellabat Scipio, ꝙ tabulis roboreis olim ſepta eſſent, deq́ue hic Iuuenal etiam, quando dicit.

Non

Non dubitaturi fugitiuum diſcere piſcem
Depaſtumq; diu uuaria Cæſaris.

V M B O,

Alibi dicit Poeta. Vmbone repellitur vmbo. Item vmbo trudebat vmbonem. & bene, ſcutum enim militum eſt in pugna.

V T E R V S,

De quo I. Con. noſter in l. qui in utero. ff. de ſta. hom. græce dicitur δελφυς, & inde fratres uterini αδελφος quod uterum ſignificat, quaſi ex eodem utero nati.

Z E N O,

Ibi fęlix niſus eſt, quod amiſsis ad pyreum naufragio, mercibus, per fortunam protuſus fit ad philoſophiæ ſtudium.

Z O D I A C V S.

Signa omnia Zodiaci vniuerſa ad naturam ſolis referuntur. diſcurritq; Chriſtus Ieſus D. noſter, per omnia ipſius Zodiaci ſigna turſum, in xij. ſtatus operando diuerſa ſecundum ſignorum proprietatem. tranſiuit enim in ſigno arietis qñ poſuit hominē creatū in paradiſo terreſtri, ſeu uoluptatis. In tauro, qñ eū expulit pp peccatum de paradiſo ipſo. In illo gemini, qñ copulauit naturam diuinam & humanam ſimul. In cancro quia rettoceſsit ſemper uſq; ad reſurrectionem, ut cancer, de uirtute ad uituperium, de vituperio ad uerbera, de uerberibus ad crucem, & de cruce ad infernum. In leone, quia tertia die reſurrexit ut leo, qui iacet tribus diebus quaſi mortuus, & poſtea rugitu leonis ſuſcitatur, à dormitione. In uirgine quia tota doctrina & fides, in beata Virgine conſeruabatur. in libera quando oſtendit, coram patre plus in pœna ſoluiſſe quā Adā in culpa. in ſcarpione quando permiſit corpus ſuum, id eſt eccleſiam, à cubeis ſcorpionum, id eſt hæreticorum, pungi & affligi. in ſagittario propter donationem Conſtantini, qua inter clericos diſſenſio, & contiones ortæ ſunt. in capricorno, ut antichriſti tēpus ſignificaret. in aquario ut deſignaret poſt mortem antichriſti, quod effundet aquam gratiæ electis. & in piſcibus, qñ cum piſcatoribus ueniet ad iudicandum viuos & mortuos.

Z E L O T I P V S.

Mars Adonidem ferit, ac currit auxilio Venus, feſtinās in roſam incidit, ſpinis ſe implicuit, plantamque pedis perſtrinxit, è vulnere manat cruor, nimirum igitur ſi roſa quę prius alba erat, in rubrum colorem verſa eſt.

TERTIAE ET VLTIMAE
Claſsis, Gymnaſij Scholaſtici Mantuæ, finis.

A P P E N D I X.

A D L. E V M Q V I D V A S.
C. ad legem Iul. de adulte.

INFAMIA eſt ſi quis duas habuerit uxores. l. eum qui duas. C. ad legem Iul. de adul. idemq; ſi duas habuerit cōcubinas. Imò quod criminaliter punitur, ut inquit Bal. in l. ii. C. de iuceſt. nupt. deque duabus concubinis. glo. in §. fin. in authen. quib. mod. natu. effic. ſui uſque adeo ut à teſtificando & à dignitatibus repellatur, criminaliter autem puniatur, arbitrio iudicis, quia pœna non eſt à iure determinata. d. l. ij. Bermon. cho. de concubi. ad fi. ver. hæc uerba. nu. iij. & ſic de iure, omnia hæc, quis ſtatuto; plerumque aliter ſancitum eſt, ut hic ſub rubri. de ad. ſtatu. ulti. Et quis de facto aliàs deque plenitudine poteſtatis, Valentinianus Imp. qui anno Domini. ccclxviij. regnabat, Iuſtinam duxit, neq; tamen ſeueram abiecit, legemque tulit amplius, quenquam impune tunc bina matrimonia contrahere potuiſſe, multiplicandæ ſobolis ergo, iactans id vnum, hoc modo populoſas fieri gentes.

ARCADIVS ET HONORIVS
Theodoſij Imp. filij.

Arcadius & Honorius conſortes Imperii fuerunt, ille in oriente, iſte in occidente, adminiſtrationi præerat, veſtigia paterna imitati, Theodoſii ſcilicet, qui dum uiueret, tres Imperii partes pariter tribus ducibus gubernandas mandarat, oriētem Rufino, occidentem Stiliconi, meridiē uero Gildoni, tametſi poſtea perfidioſe agentes (vt memoriæ proditum eſt) pœnas luerint, deq; his ſæpe in lib. Codicis. Nec ſecus agit Carolus magnus qui inter tres filios ſuos teſtamento cōdito Imperium diuiſit pariter. Et ad idem ſciendum eſt, ita de facto fieri potuiſſe non de iure, quia entia nolunt male diſponi, pluralitas principium odioſa vnus ergo princeps inquit philoſophus, ut in c. in apibus. vii. q. i. dixiq; ego alibi ſatis, habetque iſtud maxime locum, & longe magis in Papa, ex quo nullum inferius (ut idē philoſophus ait) ſtantibus terminis diſcretiuis, participat cum eo, qui eſt ſuperius, & ad propoſitum ita dicebat Bal. noſter in prælud. feu. uer. expedita diffinitione ad fi.

A V-

AVDIENTIA NEmini eſt uegando.

Dictn mirum eſt, quod cū Fernādus olim Hiſpaniarum rex iuſsiſſet, quoſdā interfici, & quidem inauditos, ab eiſdem citatua eſt, ut die trigeſima, compareret cotā Deo redditurua huiuſce iniuſtitiæ rationem, & ita quidem factū eſt, præſtituto enim termino moritur. Rodericus, is pariter uir ſanè admirandus, ab Alphōſo rege (ſub eo enim militabat) multa obtinuit priuilegia, & hoc vnum pręceteris maxime quod nihil ageret contra nobilem ſeu ciuem inauditum, adeo eſt audientia cuique grata, nemini negauda, cū ſit audiri cupientia defenſio, quā nobis natura ipſa elargitur. l. ut uim. ff. de iuſti. & iu. Cle. paſtoralis, de re iud.

ALCVINVS.

Pariſienſis ſchola, Alcuini eruditione, illuſtratur, cuius etiam putant aliqui fuiſſe glo. Bibliæ ordinariā. ſcituque digunm eſt, à Carolo magno tamen inſtituta eſt.

AD L. SANCTVM.
ff. de re. dini.

Memini me multis in locis ad huinſce legia ornatum, dixiſſe multa pariter, ſed id unū tamē, quod illis addendum eſt, prætermiſiſſe. (natura enim nouaa ſemper deproperat ędere formas, quippe quod iuris conditio quoque ſemper in infinitum decurrit. l. tanta. §. ſed quia. C. de vete. iu. enu.) nanque in l. ſanctum. ff. de re. di. inquit I. Con. ſanctum à ſanguinibus dictum fuiſſe, herba, qua legati Po. Ro. uti ſolebant, ut tuti forēt, ne ue auderet quia, eos uiolare, ob idque ſancti ēt legati, dicerentur. Hinc à Fideuatibus aliquādo cęſis, A. Cornelius Coſſus Tr. militū his verbis uſus eſt, dū in eorū regem Tolumnium irrueret, ſeu calcaribus ſubditis infeſta cuſpide in vnū ferretur hoſtem. Hic enim eſt ruptor fęderis humani, uiolator iuriſgentium, iam ego hanc mactatam uictimam, ſi modo ſancti quicquā in terris eſſe Dij uolnnt, legatorum manibus dabo.

ATTILA FLAgellum Dei.

Attila Hunnorum rex, cum multas cœpiſſet urbes in Italia, easque Barbarorum more diripuiſſet, euertiſſetque funditua, & ferro ac flamma diſsipaſſet, Leonē pontificem. xlvij. obuium habuit, iuxta padum fluuium (timebat enim ne idem ſibi eueniret quod forte etiam animo Barbarus facere conceperat) qui blandia uerbia vſus, ita quidem effecit ut non modo Romam verum etiam Italiam, illęſam intactamque reliquerit. Imò quod ſtatim receſsit, inque Pannoniam patriam reuerſus eſt. à ſuis interrogatus, cur ſic humaniter ac beneuole pontificem exceperit, quia uideram (reſpondit) principem ſenem, uultu terribili, niſi ipſius pontificis uotis annuiſſem mihi mortem illico minitantem, uſq; adeo vt ex Italia decedere nō ſecus ac olim Hānibal, coactus ſim, hoc idemque fuit anno D. CCCCXLIIII.

ADOLESCENTVM
errata excuſatione
digna.

Si adoleſcentes erraut, eis ignoſcendum eſt, (ut Cice. inquit) uec ab re, quia imprudeuter agunt, non improbe, cum nec ſapiunt vltro, vnde & bene P. Lyricua lingua Italica.

Coſi haueſs'io i primi anni
Preſo lo ſtil, c'hor prender mi biſogna:
Che'n giouenil fallire è men uergogna.

AMICORVM MVNERA
non recuſanda.

Pulcherrimo admonemur exemplo, amicorū munera haud eſſe reſpuenda, Thelemachi apud Homerum, qui ſua, Menelao remiſit, quandoquidem illis vſua non fuiſſet in Ithaca, nanque ſic hoſpitia liberalitatem exprobrare uiſus eſt, ſeque moroſum teſtari.

BOETIVS.

SIMMACHI Pontificis LIII. tempore floruit Boetius, qui à Theodorico Italiæ rege, in exilium mittitur, & tandem vnà cum multis alijs catholicis eiuſdem Theodorici iuſſu, interficitur Papiæ, ubi eius ſepulchrum in D. Auguſtini templo, epitaphio hoc, inſcripto, uiſitur.

Mæonia & latia lingua clariſsimus & qui
Conſul eram, hic perij miſſus in exilium.
Et quid mors rapuit? probitas me uexit ad auras,
Et nunc fama uiget maxima uiuit opus.

CATHELANI.

VISIGOTHI in Hiſpanijs poſt multa, multisque exanthlatia laboribus, manſerunt, iuque maxima uixerunt quiete & pace, quibus Alani etiam coaluerunt, uſque adeo ut illius gentis nomen, ſenſim quoque confuderint, & corrupto nocabulo, qui prius Gothi & Alani dicebantur, nunc Cathelani vocentur, qui ferociſsimi ſunt, & omnino generi illius gentis, reſpondentes.

CORPVS D. MARCI.

Leonis Imp.temporibus (anno enim Domini
cccclviii.imperabat & fuit ſanè quinquageſimus
primus Imperij, Corpus D.Marci Venetias al-
latum eſt.

CONSTANTINOPOLIS.

Olim Duce Balduino Flandriæ comite, qui
poſtea Imp.coronatus fuerat, Veneto, Gallicoq;
exercitu ſimul, Conſtantinopolis capta eſt, an-
no D.Mcc.nunc uero in Turcarum dominio, nõ
ſine maximo Chriſtiani nominis dedecore, lu-
gẽs, magna illa Græcorum Metropolis & caput,
Imperijque tam ſplendeſcentis ſedes reperitur.

CARCERES FLORENTIAE.

Vulgo carceres Florentinorum, Stinchæ no-
cantur. Et hoc ideo quidem, quia Florentini ipſi
dum oppidum quoddam, ſic communiter uoca-
tum, expugnaſſent, captiuos in Florentiæ carce-
res, quos nouiter extruxerant, illico incluſerunt.
nimirum igitur ſi poſteà ab oppido expugnato,
eos quoq; ſic denominarunt. anno D.Mccciij.

DE D. HIERONYMO
ſcitu digna.

Natus eſt D. Hieronymus in oppido Strido-
nis, quod in Dalmatiæ, Pannoniæque finibus,
erat, à Gotthis enim poſtea fuit euerſum. Romæ
puer admodum, literis, græcis, latinis & Hebrai-
cis, operam dedit, ibiq; anno ætatis ſuæ xxxi. pre-
sbiter Cardinalis factus eſt, abſceſsit, ſeque ad
Gregorium Nazianzenum epiſcopum Conſtã-
tinopolitanum tranſtulit, deinde ad Heremum,
poſtremo uero in Bethleem, ubi annis quinqua-
ginta inſudauit, ſtudiis operam nauans. & tandẽ
pridie Kal. Octob. anno rurſum ætatis ſuæ xci.
moritur.

DE LEONE PAPA
dictu mirum.

Leo Papa primus huius nominis, natione Thu-
ſcus, cum in miſſa, inque ſanctiſsimo die Paſchę
oblationem faceret, ſibique manum exoſculare-
tur mulier deuotionis ergo, uehementer tentatus
eam amputauit, quam poſtea beatam Virginem,
ſibi reſtituiſſe; monumentis traditum eſt, pœni-
tentię argumentum, quàm grata ſit Deo, quàmq;
frugifera penitenti.

DE IO. DAMASCENI
innocentia.

Theodoſii Imperatoris temporibus erat Io.
Damaſcenus pariter, literis gręcis, & latinis eru-
ditiſsimus, imò omnium liberalium artium atq;
diſciplinarum clarus & illuſtris, hic à ſaracenis
captus, cuidam magno viro & præpotenti uen-
ditur, cuius filium doctiſsimum reddit. Theodo-
ſius ſibi dono eum dari petit, compos ñt uoti, à
diſcipulo quem erudierat proditur, literas quaſi
à Damaſceno ſcriptas Imperatori mittit prodi-
torias, uinctus ad eum adducitur, interrogatur,
negat dicẽs ſe innocentem, amputatur ei manus
Imperatoris iuſſu, dextra, foribusque eccleſiæ ap
penditur, tota nocte conqueritur, Beatamque
Virginem, exorat, ſuę innocentię miſereatur, ne
ue patiatur, ſic immerentem, non ſine infamiæ ẽt
nota, flagellari, cui manum ſibi delatam, brachio
reſtituit, argumentum plane apertiſsimum, quã-
ta ſit innocentiæ uirtus & fides, quam in Deum
beatamq; Virginem quiſque habere debet, nãq;
(ut in pſal. quoque dicitur) qui confidit in Do-
mino, ſicut Mons Sion non commouebitur in
æternum. & ad idem ſciendum eſt quòd innocẽs
ἀφυλακτος gręce dicitur.

DESPERATIO,

Prouerbiali ſententia, qua ſępiſsime utuntur
comiti, & Cice. cum dicimus actum eſt, deſpe-
ratio ſignificatur, eſtque ad idem id, frequenter
in ore omnium.

ECCELINVS.

Eccelinus Tyrannus, Tridentium, Feltrum,
Ciuitadum, Taruiſium, Paduam, Vicentiam, Ve-
ronam, & Brixiam, oppreſſas tenuit annis xxxiiii.
tandem ad pontem Caſsianum, ſagitta ſaucius ca
ptus eſt, inq; Soncini oppido, perductus interiit
in malam & miſeram ſuã crucem. anno Mcclx.

EVBOIA.

Maumeth potentiſsimus Turcarum Imp. Eu-
boiam inſulam, quam aliàs Nigropõtem appel-
lamus, longa obſidione expugnauit, omneaq; tũ
mares, tum fœminas (dictu miſerabile) uſque ad
vnum feritate barbarica, interfecit anno 1468.

EDITIO.

In editionibus id à nobis ſanè ſeruandum eſt,
quod in legendis pomis, ſeruant ruſtici, namq;
aliis parcunt, donec matura fiant, alia vero quę
iam maturuerunt, decerpere non differunt.

FRANCORVM
inſignia.

Olim Francorum Regum inſignia erant, Bu-
fones tres, Clodoueo autem à S. Remigio Rhe-
menſi Archiepiſcopo, cum omni Francorum gẽ-
te

te baptizato, aurea lilia de cęlo demiſſa ſunt, quæ nunc Reges geſtant, colore cœli ſerenę inſignita.

F. PETRARCHA.

Anno Mcccxxxviij. F. Petrarcha ab Vrſo Anguillariæ comite, Stephani Columnæ collegæ, in capitolio, corona poetica donatus eſt.

FILIVS IMAGO PATRIS.
l.fi.C.de impu.& ali.ſub.

Olim cum P. Licinius Caluus, minime petēs, à patribus Tr. militum creatus fuiſſet, ita illis verba fecit. Me iam non eundem, ſed vmbram, nomenque P. Licinij relictum videtis Quirites, vires corporis affectæ, ſenſus oculorum, atq; aurium hebetes, memoria labat, vigor animi obtuſus, en vobis inquit iuuenem filium tenens, effigiem atque imaginem eius, quem vos antea Tr. militum, ex plebe primum feciſtis, hunc ego inſtitutum diſciplina mea, Vicarium pro me Reip. do dicoq; , voſq; quæſo Quirites, delatum mihi vltro honorem huic petenti, meiſq; pro eo adiectis precibus mandetis.

FRATER HIERONYMVS
Sauonarola,

Florentiæ, comburitur, anno Mccccxciiij.

FACTVM NON RELEVANS
fieri non debet.

Non aliud eſt facere(ut aiunt noſtri)id, quod poſtea factum nō releuat, ſeu tentare quod perficere non poſſis, q̄ aquā tunolere, ſeu Aethiopē lauare, ſieq; exornabis, quod dicitur in l. hæc ſtipulatio. in §. diuus. ff. vt lega. no. ca.

GOTTHI ET HISPANI.

Gotthi, moribus & conſuetudine viuebant, & Hiſpani ſimul, qui tamen anno poſtea Dix. Henrico Rege regnante, legum inſtituta (vt memoriæ proditum eſt) quam libentiſsime acceperunt.

GRATIANVS,

Monachus S. Proculi fuit Gratianus, patria Hetrulcus, Bononiæ in monaſterio S. Felicis, decretorum librum, ſiue (vt vocamus nos) decreti, compoſuit. anno Mi xlv. quē adeo omnibus placuit. vt non dubitarit Eugenius Papa, illum approbare, ſimul atque omnibus legendum concedere, quippe quod nihil aliud quàm ſanctorum patrum dicta, ſanè tum animæ, tum corpori, vtilia ac ſalutifera, contineat.

HOMO.

Cum in honore poſitus eſſet homo, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſpicientibus, & ſimilis factus illis. Auaritia lupus. Ira leo, Luxuria ſus. Accidia aſinus, & ſimile quiddam, ſicque non natura, ſed moribus & conſuetudine.

IVSTINIANVS.

Obiit Iuſtinianus noſter, optimus & iuſtiſsimus Princeps, anno Dlxiiij.

IMAGO DEI.

Imago Dei ſpiritus eſt, non caro, virtus non infirmitas, ſapientia & iuſtitia, ideo dixit Gene. non ſimpliciter. faciamus hominem ad imaginē noſtram, ſed & ſimilitudinem adiecit, quia non omne ſimile eſt idem (aiunt noſtri.) l. quod nerua. ff. depo. l. j. & ibi Glo. ff. quod iuſſu.

IN HABENTIBVS SIMBOlum facilis tranſitus eſt.

Voluptatis & mœroris confinia adeo coniuncta ſunt, vt mutuos viciſsim habeant tranſitus, dicebat Socrates, vſque adeo vt vix vnquam euenire ſoleat. quin res lætas, & florentes, à tergo fortuna ſequatur, dictumq; nō ab re à ſit noſtris, qđ in habentibus ſimbolum facile ſit tranſitus. l. in rem. §. item quęcunque. ff. de rei vendi.

LASCIVIRE
quandoq; licet.

Non modo ſcriptores habuerunt quandoque poſt grauiora ſtudia, quid in quo laſciuirent, (Luciani enim muſca nota eſt. Apuleij capillitium. Caluitium Syneſij. Plutarchi Grillus. Homeri Ranę, Virgilii pullex, aliorumque plura huiuſmodi) verum etiam pictores, poſt opera præſtantiora. Malius enim pictor egregius ſui temporis, olim muſcam adeo perfecte coloribus, in pariete, deliniauerat, vt deceptę multi eam propellere niterentur. Myrmecidaque Mileſius, & Callicrates Lacedemonius, quadrigas & nauim adeo paruas fabricauit, vt vel ſub eadem muſca Malti, vel ſub apiculę alis abſcondi & facile quidem, potuerint.

MAGNA VIRI
auctoritas.

Athenis olim Xenocratem teſtimonium dicentem, ciues iurare, vt moris eſt, & iuris, (iniurato enim credendum non eſt, quantacumque dignitate pręfulgeat. l. iuriſiurandi. C. de teſti.) prohibuerunt. Neq; Metelli Numidici tabulas, repe-

repetundarum accuſati cum circumferrētur, iudices aſpicere uoluerunt.

OLYMPIVS.

In Africa quidam Arrianus, hæreticus, nomine Olympius, dum in balneo lauaretur, & Blaſfema verba, contra fidem S. Trinitatis dixiſſet, ſubito ignis de cęlo deſcendit, & (vt memorię proditum eſt) eum ſtatim combuſsit.

ODOFREDVS ET ACCVRSIVS.

Accurſius Flor. gloſſator Iuris ciuilis, & Odofredus Bononien. floruerunt ſedente Alexandro Papa iiij. anno D. Mclij. inq; ſacro D. Franciſci cimiterio, Bononiæ Tumulis pyramidum forma extructis, perpetua nocte quieſcunt.

ORDO S. IACOBI.

Hic ordo S. Iacobi Apoſtoli, cępit ſub Ramiro Veremundo, Hiſpaniæ Rege, qui bonis fuit mitis, terribilis vero malis.

ORATIO.

Satis ornata eſt oratio, quæ ornamenta neglexit, ut mulieres, quę tunc bene olent, ſi nihil olere videantur, vt inquit Comicus ſic.

E castor mulier recte olet, ubi nihil olet, & poſt eum Cice. Clara tamen eſſe debet, breuis & vehemens. quia ſi obſcura, multiſque velamentis obuoluta fuerit, Delio natatore (vt dicebat Socrates) opus erit. Si plixioribus verbis expreſſa, diligentiaq; nimia compoſita, reprehenſione nō carebit, vt Callimachus ille, cognomento Texitechnos, qui ſic artem labefactabat, ſi uero frigidior vel ſegnior, non ſplendeſcet, fulmina enim non ita terrent, niſi ſecum multum ſplendoris afferant, nec gladius niſi aciem in acie, hoſtibus perſtringat.

PLVRIBVS LOCIS. domicilium.

Quanquam iudicauerit Labeo, eum qui pluribus locis ex æquo fuerit negotiatus, ſiue negotiatur, domicilium non habere, quod forte his verbis quoq; intellexit Cice. ad Atti. i. ibi. Nam ne abſens cenſeare, curabo edicendum & proponendum locis omnibus. Sub luſtrum autem cenſeri Germani negotiatoris eſt. verius tamen eſt, eum pluribus locis incolam eſſe, ſiue domiciliū habere. l. Labeo. ff. ad municip.

PRISCIANVS.

Grammaticus iſte, Priſcianus ſcilicet, floruit temporibus Iuſtiniani Imperatoris anno Dñi. Dccviij. & D. Benedictus, qui in Heremo vitam egerat monaſticam, Caſsinum mōtem vnà cum monachis adiit.

PADVA.

Temporibus Gregorij Pontif. qui ſedit anno Dxc. Fraude Agiſulphi Longobardorum Regis, arſit Padua, ciues vero Rauennā, & Cremonam habitatum iuere. Eoq; tempore Mantua quoque funditus euerſa eſt, & deſtructa.

PRIMVS VENETORVM DVX.

Venetiarum R. P. cum per aliqua tempora, à Tribunis, & Centurionibus gubernaretur, vt frequentes aduerſariorum incurſiones, comprimeret, Duce regi ac gubernari, cœpit anno Domini Dccviii. communique omnium conſilio Paulus Lucius Eraclianus, primus à Patriarcha, populoque Veneto creatus eſt.

PAPA SVPREMVS OMNIVM.

Cum ſit Papa iudex ſupremus omnium, à nemine debet iudicari. c. cuncta per mūdum. c. per principalem. ix. q. iii. Marcellinus igitur qui ſedebat anno D. cclxxxix. quiq; idolis ſacrificauit, cereosq; & thura ſuccendit, Diocletiani Impe. iuſſu, in concilio pœnitentiam egit, in cinere & cilicio, dicens coram epiſcopis clxxx. ſe graui ter peccaſſe, velleque ab eiſdem iudicari. cui reſponſum fuit, non licere, quodq; ſic Petrus negauit Chriſtum, nec ab Apoſtolis iudicatus eſt, ſed foras exiuit, & fleuit amare, uſq; adeo ut nec ſecus ipſe facere deberet qui ſtatim dicto sudiēs, fleuit pariter, ſeq; propter Idolatrię crimen, deponendum iudicauit, & cum ſepultura foret indignus, quæcūq; auſum ipſum mortuum ſepelire excōicauit, deinde flēs Imperatori dixit, ſe Chriſtianum eſſe, & grauiter erraſſet. Imperator vero ira percitus, ſtatim iuſsit illum vltimo affici ſupplicio, & ita quidem actum eſt, quo peracto, inſepultus iacuit diebus xxx. à Marcello poſtea (hic enim illi ſucceſſerat) ſepulturæ traditus eſt, iubente Petro Apoſtolo, qui ſibi dormienti apparuerat, dicens amplius ſic. Quia Marcellinus humiliter ſe fore ſepultura indignum iudicauit, merito illum tu ſepelias, quicūq; enim ſe humiliat exaltabitur. Et nimirū adiicias tu, quia legitur in pſal. quoque. depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles.

PANTHEON.

Templum quod Pantheon vocabant extruxit M. Agrippa, Octauiani Aug. gener (is enim eſt etiam, qui bello Actiaco, corona nauali donatus eſt. vnde Maro.

Tempora nauali fulgent roſtrata corona.
Cybeliq; Deorum matri dicauit.

vel

vel(vt alij volunt)Ioui vltori. Phoca vero Imp. ꝑcibus Bonifacij iiij. Papæ.lxix. & totius populi Romani, illud anno D.Dcvij. conceſsit atq; cõſecrauit Kal. Nouemb. Beatæ Virgini, hincq; vulgo S. Mariæ Rotundæ vocatur.

PRAECLARA INGENIA,

Ad diſciplinas graues, atq; illuſtres adſpirant, preſſas vero atq; humiles, deſpiciunt & aſpernātur. Apellis & Polycleti exemplo, ſublimis ingenij artificibus, qui in Dijs Heroibusq; tm̃ exprimendis elaborabant, Tõſtrinas vero ſutrinas, & aſellos Pyrrhichi ſordidi ingenij hoīs, auerſabantur, quibus ſimile eſt in cauſis grauibus & periculoſis affectus moueri, non exiguis ſeu priuatis, qñ quidem ridiculum ſit alias, nõ ſecus ac ſi infanti ſoccos Herculis accõmodes, vel moueas planè fluctus in ſimpulo. quid quod Antigono quoque vitio datū eſt, anxiam minimarum rerum curā.

PACIENTIA

Eſt virtus, qua vtriuſq; linguę ornamenta cõdecorantur, quæq; nos inuictos reddit aduerſus oīa, hortaturq; nos poetę, illud carmē obiiciēs.

Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito:
Quo tua te fortuna ſinet.

Hinc vinū paſſum, & vua, quod ſit dulcior. Simbolumq; ipſiua paterę duæ, auribus nil aliud inſuſurrās, niſi patere, hoc eſt patiens ſis, patientiā habe, quæ amplius omnibus animi perturbationibus medetur. Imo quod facere & fortia pati, Romanum eſt, ait ille.

QVARE OS AVREVM Io. Chryſoſtomi.

Hic ſanctiſsimus vir Io. Chryſoſtomus, cum in exiſio libros eccleſiaſticos conſcriberet, Diabolus, qui niſi quæ mala ſunt cogitat ſemper, ſibi atramētum quo ſcribebat, euertit. quod ſanè videns vir Dei, calamum ori appoſuit, ſaliuaq; literas aureas ſcribebat. nec ab re inde poſtea os aureum, Chriſoſtomi dictum eſt.

QVID NON MORTALIA PEctora cogis, Auri ſacra fames.

Dicebat Philippus Macedonicus omnia caſtella expugnari poſſe, in quę, modo aſellus onuſtus auro, poſsit aſcendere.

QVAE DISCIPLINAE amplectendæ.

Adoleſcētes qui de ſe ſpem aliquā cõcipiunt, diſciplinas amplecti debent, & non eas quidem, q̃ ſine fruge ſint, & ad ſolam animi oblectationē (vt orti Adonidis) pertinēt, ſed q̃ in fori atq; hominum luce ſplendeāt, queq; fortunam alioquin parū æquā, ſibi cõcilient, qualis vel iuris prudentia eſt, vel medicina, quæ cęteris artibus præſtat, anteit, & ab omnibus non modo admirari debet, verum etiam coli & venerari.

QVOMODO PECCENT PLAtonem vel Xenophontem legentes.

Si qui Platonem legunt, vel Xenophontem illum Socraticum, qui Cyri vitam diligentiſsime conſcripſit, vt ſingnę elegantiam tm̃. dicendi partem, non ēt vitæ præſidia. ſibi comparent, vtiq; peccant, & oī reprehenſione (mea quidem ſnīa) ſunt digni, foretq; ſic turpe ac dedecoroſum lingua magis, & orone q̃ moribus ſeu vitæ integritate, alicui tantum quādoq; profuiſſe. vel in officina pigmentaria ex odoribus aromatum, voluptatem capere, quæ vero ad ſalutem conferāt, prętermittere.

RAPTVS.

Tametſi magna immineat pœna, raptoribus mulierum. l. i. C. de rap. vir. attñ Perſę, quanquā iniurioſum fore videatur fœminas rapere, amentium raptis vlciſcēdis operam dare nihilominus eſſe dicebant, prudētium vero, pro nulla habere, raptarum pulchritudinē, quippe ꝙ niſi voluiſſent, haud dubie raptæ non fuiſſent.

SVEVI ABSTEMII.

Sueuorum genus omnium Germanorum bellicoſiſsima, vinum ad ſe omnino importari, haud ſinunt, quippe quod ea re ad laborem ferendum remolleſcere hoīes atq; effeminari arbitrantur.

TVRCAE.

Turcarum origo fuit, cœpitq; ea gens, anno circiter Mccc.

TEMPLA S. SOPHIAE CONſtantinopoli, & Rauennæ. S. Vitalis, & S. Apollinaris.

Iuſtinianus Impe. de quo paulo añ, extruxit Templis S. Sophiæ Conſtantinopoli, & S. Apollinaris, ac S. Vitalis Rauennæ, multis exanthlatis laboribus, Duce Beliſario, viro ſanè bellica virtute inſigni, in multa quidem pace mōritur, anno D. Dlaiii.

VITA ARIDA,

Illius eſt, qui nullis opſoniis viuit, imò artificum ferē omnium, qui (vt plurimum) veſcuntur ſolo pane. tametſi dixerit in Euāgelio Chriſtus, non in ſolo pane viuit homo, ſed non abſq; myſterio.

VNITAS.

Ex illis verbis Euangelii, ego in patre, & pater in me eſt. Item ego & pater vnum ſumus, vnitas ſubſtantię patris & filii deſignatur, quam gręci ὁμοούσιον vocant. quia in filio tamen duę erāt naturę, diuina & humana, Dei veri & hominis, dictum fuit poſtea. pater maior me eſt. ſeruiuntq; nobis ad dicta in l. fi. C. de impub. & ali. ſubſt. & in l. qui in prouincia. in §. Diuus. & ibi Bald. col. ii. ff. de ritu nupt.

De his hactenus.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΠΟΛΥΜΑΘΕΣΙΟΝ

NVNC PRIMVM IN STVDIOSORVM

Adoleſcentum gratiam edita.

AD L. I. §. OFFICIO. FF. DE TVT. ET RA. DISTRAH.

QVATTVOR requiruntur vt locũ habeat quod hic dicitur. primo, vt liber rationum cõſcribatur, mox calculum poni, tertio reliqua reddi, vltimo culpam purgari, ſolutione eius quod debetur. l. cum ſeruus.ff.de condi.& demon.l.ſi pure.§.fin. l.ſi pater.§.ſi Sticho.ff. de fideicom. lib. pulchrè Bal.in l.cum teſtamento.ad fi.C.de teſta. ma.

Ad l.deprecatio.ff.ad legem Rhod.de iac.

Endemonis deprecatio hic, ſonat hominis proprium nomen, aliud vero ſi Eudemonis dixiſſet, quia tunc felicis fuiſſet ſignificatio, quippe quod Arabia fœlix vocatur Latinè, Græce vero, Eudemon.

Ad l.iiij.ff. de manumiſsion.

Ibi conniuentibus oculis &c. adde ſic vſuras permitti iure ciuili.l.eos.C.de vſu.maioris mali, vitandi gratia vt dixi late poſt Bar. in l.cunctos populos.C.de ſumma Tri.& fid. catho. & qđ ſic conniuent parẽtes in nequitia filiorum. Et quod inconniuere per contrarium dicitur, qui oculis eſt vigilantibus & apertis.

Ad l.aut damnum.§.in calcariam.ff. de pœn.

Calcariam dicit glo.hic fore opus calcãdi terram ad murum faciendum, ridicule vt alibi alia multa, quandoquidem ſit ſimpliciter, & fodina calcis, vt ſulphuraria ſulphuris.

Ad l.ſeruis vrbanis.§.fi.ff.de leg.iij.

Curſorum hic mẽtio fit, qui inter ſeruos enumerantur, adde quod Hemerodromos, eos vocabant veteres, quippe quod hij vno die ingens ſpatium curſu emetiebantur.

Ad l.Imperium.ff.de iuriſ.om.iud.

Ibi mixtũ eſt, cui iuriſdictio ẽt ineſt, dic perinde fore ac ſi dixiſſet Anaimaton, hoc eſt ſine ſanguine ad meri differentiã, quod (vt paulò ſupra dicitur) eſt habere gladij poteſtatem ad animaduertendum in homines facinoroſos.

Ad l.argumento.§.mundus.ff.de aur.& ar.leg.

Mundus muliebris eſt, quo mũdior fit mulier vt hic dicitur, & alibi hoc eodẽ titu. ſæpe. Adde quod hinc ancillę quoq;, coſmetę appellatę fuerunt, mũdũ, ideſt ornatũ (κοσμον enim ſic Græci mundum ab ornatu vocant, ἄκοσμος vero ſine ornamento) dominarum ſuarum curantes.

Ad l.iiij. ff.de manumiſsio.

Ibi verũ conniuentibus oculis credẽdũ eſt eũ redẽptum &c. elicitur, conniuere nil aliud eſſe, quã nolle aliquid videre, ſiue ẽt diſsimulare. Adde, pręter alia ad idem ſuperius dicta, duos olim Gladiatores, ſiue Harenarios Cæſaris fuiſſe, σκαρ δαμυκτων, hoc eſt qui inuicti ſemper, conniuebant nunquam.

Ad regu.damnum, dereg.iur.in vj.

Quadrant pulchra ſanè Sophoclis verba, in Philoctecte, quæ ſunt.

hominibus quidem ex Diis
Calamitates datas, eſt neceſſarium ferre,
Quicũq; autem uoluntarijs iacent in damnis,
his neque ueniam habere
Iuſtum eſt, neque commiſerari aliquem.

quaſi dicat vt in prællega. regula. Damnũ quod quid ſua culpa patitur ſibi imputetur.

Ad l.qui falſo uel uarie.ff.de teſti.

Adde qđ hos hoĩes, qui loquẽdo ſunt varij, Homerus ille poetarũ princeps, Meropas vocabat.

Ad l.diffamari.C.de inge.ma.

Apud Indos præter id, quod pœnam luit phi-

loſophus,ſi mendacium dicat,perpetuo etiam ſilentio,de quo hic,punitur.

Ad l.ſi pater.ff. de ſolu.

Tametſi hic dicatur,ex Ariſtotelis ſententia,quinque filios naſci poſſe,quia vulua mulieris, totidem habet receptacula, hoc idemque ſibi affirmatum fuiſſe referat Iulianus, Romę Alexãdrinam quandam,ſic totidem aliquando peperiſſe, minime mirum eſt, quia nec ſecus Alber. Magnus ait,imò plus quod in Germania tellatur, aliam mulierem lx. peperiſſe, vice qualibet tamen quinque,quodque non uiuebant diu.

Ad titu.illum de frigid. & malefi.

Dum uir mulieri commiſceri nõ poteſt,quia frigidus ſit natura, uel maleficiatus, vt hic. Vel mulier adeo arcta,ut deflorari non poſsit.c. ex literis de frigid.& mal.tunc vuluam impeditam eſſe dicimus.ride ſi places.

Ad titu.de corpo.ui.

Antigonus olim Ariſtobuli filius, à Parthis Iudæorum rex conſtitutus, Hircani auriculas dentibus truncat,(hunc enim Cæſar prius pontificatu dignum iudicarat,imò quod patet Alexander ante Cæſarem,eum & pontificem declarat & regem)& minime mirum,ne ſolutus quidem,mutatis rebus,unquam pontificatum reciperet, ab integris enim(inquit Ioſeph. de bello iud.)celebrari ſacra,oportet.

Ad eos qui ſibi mor. conſciſcunt.

Timidi ſanè habendi ſunt, qui mori nolũt cũ opus eſt,quique uolunt cũ nõ oportet. Imò ignauiſsimi exiſtimari debent,non fortes, gubernatorque timidiſsimus ille rurſum iudicãdus, qui tẽpeſtatẽ metuens,ante uim turbinis,nauẽ ſponte,ſubmergit,nimirum igitur ſi his(ut alibi diximus)ignoſcendum non eſt.

Ad tit.de Metrop.Berito.lib.x.

Sciendũ eſt,Beritũ Phœnices prouinciæ ciuitatẽ eſſe,olim Ro.Coloniã, in qua Titus Veſpaſiani filius,poſt Hyeroſolimã euerſam, diu cõmoratus,multa ac magnifica ſpectaculorum genera, circa natalem patris diem, celebrauit, nec ab re Beritus dicta eſt,quia Phœnicum lingua,robur ſonat,ut pote inexpugnabili & robuſto quidem loco ſita.

Ad l.precia rerum.ff. ad leg.fal.ad fi.

Ibi Annonæ caritas. Adde Liuium aliter dicentem, ſterilitate ſcilicet annum frugibus aduerſum. Easque inopia laborare plurimum.

Ad l.fi.in prin.ff.de ſerui.ruſti. præd.

Ibi. diuerſum eſt, ſi pontonibus traijciatur. lege pontonibus. Sicque Madauren. dicentem audi. Et ſi vado non poterunt,pontonibus tranſibunt,ſuntq; naues,quibus in fluminibus traijciendis,loco pontis utimur. quod in pleriſque Italiæ locis eſt uidere.

S Y C O M O R V S.

Arbor fatua uocatur,nec ab re quia ficus inſulſas facit,deq; ea in l.ſaccularij,in §.fi.ff.de extraord.crimi.fęlix.uero quæ albas,quoniam nigra ex infęlicibus (autor eſt Macrob. in Saturnalib.)naſcuntur.

Omnium horarum homo.

Si apud pueros puer fuerit, apud viros vero vir,& ſenex denique apud ſenes.

Horatius.

Poeta Biformis uocatur,tu uero ſi quæſieris cur idem ſit, ea ratione fore dicas, quod lyricus, & Satyrus ſit.

H E T R V R I A.

Non ita ſunt Hetruſcorum literæ ſpernendę quod multi ſanè faciunt,quãdoquidẽ Ro. olim, pueros hijſdem erudiri prius curarent,ut poſtea erudirentur Græcis. Imò quod Auguſtus (notandumque eſt) Męcęnatem ſuum Eſar.i.Hetruriæ Deum vocabat.

Fortuna.

Quãquã fortuna in Imperatore maxime deſideretur,non ſecus ac in medico,natura.n.prudens eſſe dẽt, & bene fortunatus. Eam tamẽ Q. Fab.Maximus non magni momenti fore exiſtimabat,ſi utique is bonus fuerit,ſed ſi mens & ratio dominetur potius.

A N N V L V S.

Nulli licebat olim annuli uſus, niſi Senatoribus,& equeſtris ordinis,uiris,hodie uero negatus eſt nulli.

Deuteronomium.

Nomos lex dr̃.§.cõſtat, inſt.de iure natu. Deuteron.uero iterũ,& nomos lex,hoc eſt iterũ lex.

Ianiculus.

In ea regione Vrbis, quæ Ianiculus uocatur, erant Cæſaris horti. vnde Hora.

Trans

Trās Tiberi lōge cubatis ꝑpe Caſaris hortos.

Prologus.

A prologio differt plurimū, id nāq; fabulā cō mendar, iſtud uero ſolum fabulæ argumentum enunciat,ſicq́; in ſola ſyllaba differentia eſt.

Ciuitates à fluuiis.

Sicuti Acragātes ciuitates aliquę denominatę fuerūt à fluuio ꝑterfluēte, qui Acragas ꝓprie dictus eſt,ita nouiſsimè Narniā(addas tu) à Nare fluuio pariter appellatam fuiſſe ſcias.

Marſias Celenis.

Cū Apolline cōtendens tibiarū cātu certamine uictus eſt,qua de re cutē ſibi Apollo detraxit, eáq́; in antro ubi Marſię fluminis ſunt fontes, ſuſpēdit,argm̄ ſanè,cū potentioribus haud eſſe cōtendendū.l.j.C.ne li.pot.cle. ne Romani de ele.

Inquiſitio.

Tametſi nos inquirere dicamus, Inquiſitores, & Inquiſitionē.c.qualiter & quādo.de accu.l.cō gruit,& ibi Bar.ff.de offi.pręſid. l. ſi ſeruus uetirus.ff.de lega.j.attamen ueteres, Anquirere,Anquiſitores,& Anquiſitionem dicebant.

Hierico.

De quo in Euangel. Lucę xviij. xix. domus negotiationis ſonat.

Inuidia.

Magnum eſt malum,nanq; (ut experientia docet) uirtutes detrectat, corrumpit honores, eorumq́; præmia denique aufert.

Theodoſius.

Magiſter militū erat, quem Gratianus maior natu,miſit in Thraciā,aduerſus Gothos,req́; fęliciter geſta eū & Valentinianū fratrē iuniorē conſortes Imperij declarauit,dixi ego fuſius in l.cūctos populos.C.de ſumma Tri.& fid.catho.

Prægnans.

Mulierem prægnantem uentrē ferre dicimus, & confert ad l.ſi pręgnantis.ff.de pœn.

Sophonisba

Aſdrubales Carthaginenſis filia, Syphacis Numidarū regis uxor, a Maſsiniſſa Romanorū ſocio capti,rogat eū,ne Romanis tradat, cui dat fidem,& in uxorē ea de re, ducit, reprehenſus à Scipione poſtea (eam enim in triumpho ducere nolebat)ne fidem fallat, ei uenenū mittit,quod lęto animo bibit.l.j.in prin.ibi graue enim eſt fidem fallere.ff.de conſti. pe.

Siclus.

Hebręorū nummus erat, de quo in ſacris literis, ſæpe. adde,qđ obolis ſeptē, ſemiſq́; cōſtabat, autor eſt Xenophon Socraticus de vita Cyri.

Capua.

A Duce eorū Capi,uel à Cāpeſtri agro appellata.verū ſcias, vulturnum olim dici cōſucuiſſe.

Forma.

Subſtātialis,formalis,probatoria, in uolūtate teſtatoris,hęredis inſtitutione, & teſtibus conſiſtit.l.cū ꝗs.& ibi Bar.nu.11. C.de iur.& fa.ign.

Homo.

Antropos dictus eſt,quippe quod, quę uidet cōtēplatur,animaduertitq́; oīa aīalia bruta non facere. Vnde αναθρων cōtēplans, οπωπε uero,uidet Græce dicitur.deq́; his ego alibi ſæpe.

Solemnitas.

Nil aliud eſt,niſi quod adiicitur formę iuriſgētiū,& quicquid ꝑcipuū requiritur ultra cōſenſum.l.ius aūt ciuile,ff.de iuſt.& iu.not.in l.prolatam.C.de ſen.& int.om.iud.Bal.in l.& in epiſtola ad fi. C.de fideicō.Sublata in multis, in legatis & fideicōmiſsis,in bo.poſ.agnoſcenda, in actionibus, in interdictis, et in ſtipulatione deniq;.l.in legatis.C.de lega.l.fi.C.qui admi.l.j.ij. C. de formul. l. fin. C. de interd.§.ſed hæc ſolemnia,inſti. de uerb. obli.

Clamor.

Clamoſum phaſma nō ab re dicit alibi Satyrus, ex quo monſtrū aut ſimile quiddā in ſcęna eum clamore et admiratione ſanè intueri ſolemus, dictumq́; eius huiuſmodi eſt.

Conſumptis opibus uocē Damaſippe locaſti
Suppario clamoſum ageres ut phaſma Catulli.

Affectus.

Maluit aliquando Cęſar in oppidulo cōtēpto, eſſe primus,quā Romæ ſecundus,qđ alibi ſatis à nobis explicatū eſt, quo in loco hoc idē dixerit, cui,deq́; Ithaca oppido,miles ab eo interrogatus, uerum nunc addas uelim Græcos affectum hunc τοφιλοπρωτον uocitaſſe.

Iuſtitia celer.

Hinc iactabat ſe rex neſcio quis,triduū in au-

dienda cauſa conſumpſiſſe, cui ſapiens. Tarde inquit ô Rex, quod iuſtum eſt, & ęquū inueniſti.

Coloſſo maius quiddam.

Rhodum profectus Apollonius Thianeus, & Coloſſum ibidem poſitum, ſeu ſtatuam admiratus, ac à neſcio quodam interrogatus, num maius quiddam eſſe putaret, etiam reſpondit. & quid hoc maius eſt (ait ille) adoleſcens virtute prædi-tus, inquit Apollonius.

Amneſtia lex.

Hanc tulit Thraſibulus, cum à triginta Tyrannis, patriam liberaſſet, eſſq; obliuionis iniuriarum, Coronaq; honoris à populo donatus eſt, duabus oleaginis virgulis facta, ne ſecum inuidiam ferre videretur.

In cauſa propria aduocatum quæra.

Si quare ſic dicatur, quæſieris, id non alia ratione eſſe, niſi hac tibi reſpondebo. quoniam ita natura cōparatū eſt, (inquit Comicus) vt aliena melius, videamus, ac iudicemus, quam noſtra.

Auaritia.

Profecto cōtemnit omne ſupplicium, ſęuiſq; hominibus, lucrandi amor innatus eſt, nullaque omnino calamitas eſt, quæ plus habendi cupidini poſsit comparari.

Terminus.

Tametſi pro conditione perſonarum, terminos euellentium pœnæ ſtatutæ ſint. l.j. ff. de termi. mo. l.j. C. de accu. adhuc tamen in lege Moyſis, nullam ob id inflictam fuiſſe legimus, ſed dictum ſic tantum. Terminos terrę mouere, nō eſt fas, nec proprię, nec alienæ, dummodo pacatę, verum religioſe cauendum, vt tanquam Dei calculus, in æternum fixus maneat, quod hæc præcipue bellorum cauſa ſit, & ſeditionum, ſi auaritia certis terminis non circunſcribatur.

Ablatiui abſoluti.

An in conditione reſoluantur, dubitant Scriben. & multa dicunt uarie, in rub. ff. ſol. mat. com munis regu. eſt quod ſic. Imò quod alibi Iurecon. met hos (rationibus redditis) conditionem appellat, in l. ſi ſtatulibera. in §. fin. ff. de ſtatulib. quid mirum igitur erit, ſi dixerimus quod ſic, reſolui. ſ. l. à teſtatore (vulga.) ff. de cōd. & dem.

Depoſitum.

Non ab re dicimus, quod negans depoſitū tenetur furti, notiſsimūq; eſt, id etiam multa habere priuilegia, nec ab re forte in l. Moyſis, ita olim ſcriptum fuiſſe comperimus. Depoſitum tanquā rem ſacram, qui accepit diligenter cuſtodiat. Et nemo eius commiſſorem fraudare ſuſtineat, neque uir, neq; mulier, etiam ſi nemine coarguente, ingentem auri vini lucrifacturus ſit.

Fur.

Quanquam in furto deprehenſus, non paſsim occidi poſsit, ſi maxime is ſe telo non defendat, hoc idemq; lege xij. tab. cautum eſſet, ſic tamen abſolute ſanxit Moyſes in ſuis. Qui in furto deprehenſum, aut parietem perfodientem, occiderit, impunè eſto.

Prouidentia.

Bonum eſt dum adhuc ſtat nauis in portu, (dicebat Agrippa, rex Iudæorum illis, vt obedirent Romanis) præcauere tempeſtatem futuram, & non eo tempore, quo in medias irruerimus procellas, trepidare.

Aquila.

Hanc auē principatus inſigne, putabāt Romani, & omē uictoriæ, quoſcūq; bello petiiſſent.

Hannibalis et Scipionis collocutio.

Quem nam primum tunc Imperatorum putaret Hannibal, Epheſi facta eſt.

Velut,

Aduerbium ſimilitudinis eſt, vt dicebam ego aliàs in l. precibus. in iij. lectu. per illum tex. ad fi. C. de imp. et al. ſub. quod nunc pulcherrimo Ioſephi exemplo cōprobo, lib. iij. de bello Iudai. c. ij. ibi, prima eſt tanquā regia Hyeroſolima præcęteris inter omnes oculos eminens, velut caput in corpore. et paulò poſt. c. iij. ibi. Illi autem (de diſciplina militari Romanorum loquitur) cū multos et iumenta ſarcinis onerauerint, uelut in curruli certamine, ſignum expectant.

Adam vbi es.

Multi ſanè dicunt his uerbis citationem deſignari, de quibus Gene. iij. Verum adde tu, quæſtionem fore, non interrogantis ſed arguentis, quaſi dicat. Vide quantū ſis miſer, et infelix propter peccatum, quale illud. Vnde venis?

Semper ora.

Luc. xviij. dixit oportere ſemper orare, et ſine intermiſsione quidem, non ſemper ieiunare, uel eleemoſynam facere, peregrinari, ſeu corpus diſciplinis affligere, quoniam oratione ad Deum, nihil melius, nihil gratius, nihil acceptius eſt, uel præclarius.

Rerum

Rerum mutationes.

Ex bobus ſignificantur, nanque Archelaus, Herodis filius, à Cæſare olim in exilium pulſus, priuſquàm tamen euocaretur, huiuſcemodi ſomnium uidiſſe commemorant. Nouem ſpicas plenas, à bobus comedi. Spicæ autem anni ſunt (nono enim principatus ſui pellitur) Boues uero rerum mutationes, quippe quod agros arando uertant ac mutent. Et ſic tot annos tūc regnaturum, quot ariſtarum ſignificarat numerus, & tandem uarias rerum mutationes expertum, moriturū.

Iniuſte ne quid fiat.

Quoniam (vt Tiro quidam nomine olim, Herodis Iudæorum Regis, miles, ſi ſecus actum fuerit) clamitabit quis, cui idipſum forte eueniſſet. Iuſtitia conculcata eſt, veritas periit, natura confunditur, & uita denique hominum, plena iniquitatis eſt.

Mercurius.

Pauli Apoſtoli Symbolum eſt, quippe quod Gētiles ſic eum appellabāt, ex quo (vt Eucherius inquit) Dux erat verbi facundiſsimus.

Legum conditores, iuſta decernunt.

Quomodo ſic dicitē prouer. viij. ſi latæ olim, tū vſuras, tum concubinas, permittebant. l. eos. C. de uſu. l. in concubinatu. ff. de cōcubi. ſforte quia de lege canonica (quod ibi dicitur) intelligi debet, non de ciuili. c. ſuper eo, de uſu. c. meretrices. xxxii. q. iiii.

Terror magnum eſt quiddam.

Maius factum id ſanè dicimus, fuiſſe (quod ſimiter aſtruunt etiam ſacrarum literarum magiſtri) quod Chriſtus facto quoque funiculo, de templo ementes & vendentes, abſque ſcandalo eiecerit, quàm Lazarum ſuſcitaſſe, uel de aqua, cum nuptiæ celebrarentur in Cana Galilææ, uinum feciſſe. Et minime mirum, quia ſic in paſſione, inq; terrore, vultum oſtendit, qū dixit pariter. quem quęritis, ex quo abierunt retrorſum, & ceciderunt in terram.

Gręcia.

Thermopylarū iugo dirimitur, vt Italia, quę Appennini dorſo diuiditur.

Ioannes

Cap. xvi. dicit. Vado ad patrem, quia maior me eſt. Et conſentaneum uidetur (adde tu) quia maius dignum, trahit ad ſe minus. c. quod in dubiis, de conſecr. eccl. uel alta. Similcque illud eſt huic. Maius lumen offuſcat minus, & maiores motus minores impediunt.

Deſertum.

Non aliud ſibi vult deſertum, quam contemplatio, nec aliter intelligitur, quod apocalyp. dicitur, xii. c. ibi. Et datę ſunt mulieri alę dnę, aqui lę magnę, vt volaret in deſertum. niſi diuinitatis & humanitatis Chriſti, (ſcituq; dignum eſt) contemplatio.

Vita.

In uerbis Io. cap. ulti. ibi. ſic eum uolo manere donec ueniam, hoc eſt illę ſum, ſine morte uiolenta, & paſsione (ut aiunt) uita contemplatiua deſignatur, Actiua uero ibi. Tu Petre ſequere me, uia ſcilicet martyrii & paſsionis.

Hiſtoria.

Quod à Gręcis negligitur, apud nos maxime honoratur, idq; eſt Hiſtorię ueritas, nimirū igitur, ſi Gręcos mendaces dicimus, & hine tritum illud.

Et quidquid Græcia mēdax, audet in hiſtoria. dubitatiueq̃ue Saty. locutus eſt alibi, ob id forte dicens.

Si Græcia uera eſt. Et Plini.

Mirum quàm procedat Gręca credulitas, nullumq; tam impudens mendacium ſore, ut teſte careat.

Vindicta grata.

Nanque Hircanus Alexādri filius, Iudęorum Rex olim, regno à Parthis priuatus, declaratusq; Rex Antigonus Ariſtobuli, cum nec ferri copiā nec manus liberas haberet. (ipſum enim Antigono uinctum, nerberatumque iidem Parthi tradiderunt) ad ſaxum fracto capite interiit, priuſquàm tamē efflaret animam, cognito ex muliercula quadam, quod Herodes frater, euaſiſſet, dixiſſe ſic ferunt. Nunc bono animo diſcedam, qui ultorem inimicorum reliquerim. Epaminundas Thebanus quoque, cum mortiferum accepiſſet uulnus, ratus ſe uitam amiſſurum, ſi ferrum extraxiſſet, id eo uſque retinuit, donec renunciatum fuerat ſibi, Boetios uiciſſe, id poſtquam audiuit, ſatis inquit uixi, nunc inuictus morior.

Paſce oues meas.

Non enim Io. cap. ult. dixit iſtas vel illas, ſed meas, quippe quod Papæ poteſtas, non eſt territorio vel perſonis certis limitata, vetū (ut pſal. xxiij.

xxiij.dicitur) ſicuti eſt domini terra,& plenitudo eius,ita eſt Vicarij ſui.l.ij.C.de offic.eius qui ui.al.ge.c.ij.de conſue.in vi.

Cana.

Fuimus aliquando interrogati quid ſibi velit verbũ illud de quo Io.j.nuptiæ factæ ſunt in Cana Galileæ,& ex tempore reſpondimus, fore locum,qui ita vocabatur,& in quo (vt uerba ſonãt) factæ fuerãt nuptię,domumq; reuerſi,Ioſephum in uita ipſius reperimus, ſic dicentem. Interim agebam ipſe in vico Galileæ, qui Cana dicitur. Et alibi ſic. Reliquos autem in vicum Cana delapſos alimentorum penuria perire contigit.

Homo homini Deus.

Si Deus fecit hoĩem ad imaginem & ſimilitudinẽ ſuã,vt dicitur Gene.iij. & nullum ſimile ſit idẽ.l.quod nerus.ff. depo.l.i.ff.quod iuſſu, quõ id vnum dicere poterimus,de quo in l. ſeruos. ff. de ſer.expor.homo homini Deus.

Alexander Epyrota.

Alexandri Macedonici nepos fuit, ex ſorore natus, Epyri ob id ſic cognomento appellatus, & à Lucano exule quodam (autor eſt Liuius)etiam num interfectus.

Caduceus.

Pacis ſimbolũ eſt. quia angues concordiſsimi ſunt inter ſe,complexuq; mutuo copulantur.

Menſura.

Modius capiti Iouis ſuperimpoſitus, ſimbolum eſt.cuncta moderari oportere menſura.

Prudens.

De craſtino cogitat, vnde ænygma Pythagoricum extat. Super chenice non ſedeas.

Argentarius.

Non ab re Lyco argentarius neſcio quis dictus eſt, quia tanquam λυκος, ideſt lupus pecuniam rapiebat. quod ad materiam ſeruit de edẽ. ff.& C.

Lucerna

ſolis,& inquiſitionis Oſiridis, ſimbolum eſt, quandoquidem Sol,Oſiris etiam dicatur, cuius luce,vt lucerna colluſtrantur cuncta.

Fruſtra ſudas.

Aethiopem lauas, quale illud ad idem, φαλακρον τιλλεις, ideſt caluum vellis. in eos qui laborant fruſtra.

Trinitas.

Ex malo granato deſignatur,quippe quod cortice exterius vnũ eſt,interius uero grana multa.

Numerus

Septenarius homini tribuitur. quaternarius namque,corpori propter quatuor elementa.Ternarius vero auem, propter triplicem eius vim, quæ eſt rationalis,iraſcibilis,& concupiſcibilis.

Inſtabilitas rerum.

Luna inſtabilitatis rerum humanarũ eſt Simbolum, quandoquidem modo clariſsima niteat pleno orbe, modo omni ſplendore vidua, ad nihilum redit.

Silentium.

αττικα τα ελευσινια. Eleuſinia Atticorum nõ vulganda.in eos etiam qui quod agunt, aliis non communicant.

Inſipientis riſus.

αιαντιος γελως. hoc eſt Aiacis riſus. quippe ꝙ furore agitatus, ob Vliſſem ſibi antepoſitum in iudicio,ſuper armis Achillis,armenta inſectabatur,& Arietes duos præcęteris flagello cedens, Gręcos putabat, Agamemnonemq; & Menelaũ, ſic deridebat, qui poſtea reſipiſcens in Sylua, ſe ſuo interemit gladio.

Detractor.

Canum more latrat, hinc Hylactor poſſet appellari, etenim à latratu canis dicitur. quoniam non aliud ſonat υλακτω gręce quàm latro.

Prouerbium.

Cum Bito Bacchius, Bitho enim & Bacchius gladiatores erant ſtrenui, qui multos ſanè interemerant, quiq; ſimul pugnantes poſtea ceciderant ambo.nempe enim quadrabit in eos prouerbium,qui pares cum ſint, pari etiam num pugna contendunt.

In ſenes Bibaces.

αιετου γηρας, ideſt aquilę ſenectus, ob id, quia ſeneſcentes roſtro creſcente,bibunt tantum,nec ueſci poſſunt,& fame ac inedia pereunt.

In Manducones.

απληστος πιθος. hoc eſt inexpugnabile dolium.

Indi-

Indiligens.

Noctu non nanigas, vt uautæ, quibus maximè ob ſyderum obſeruatiouem, nox vtilia eſt & neceſſaria, hinc Statius.

Nox fœcũda operũ, pulchræq; accõmoda fraudi.

Et Virgil.

Defenſi tenebris, & dono noctis opacæ.

Dies.

Solis partua eſt. hiuc Heracliti dictum, ſi non eſſet ſol, vtiq; eſſet uox.

Ferula.

Quanquam pedagogorum ſceptrum ſit, clara eſt tamen, Promethei munere, certumq; ignem, ferulis optime ſeruari.

Metus.

Aluus enim plerunq; metu ſoluitur, & vrina mouetur, ex quo penetrat ex ſummia ad intima calor. hinc Satyrus.

Soluunt tibi cornua uentrem.

Fertilitaa.

Quod pauper fertilitatis ſimbolum eſſet, autumant veterea, & hac de re inter cætera myſteriorum Cereris arcana. hoc idemq; ſilentio tegi alibi dixit Madauren. autor, qui a myſteriia omnibus ſilentij fides ſemper eſt adhibenda.

Incerti quid agendum.

ὑπτριοδ' εἰμι, ideſt iu triuio ſum, quippe quod ia neſcit qua via cuudum ſit.

Iu ſenes nugaces.

γεροντ λῆρος, ideſt vetularũ nugæ, quia vt plurimum, delirant & uugantur.

Vultur.

Naturæ ſimbolum eſt, ex quo marea nulli, inter hos alites (vt Phiſici experientia ipſa instructi, audacter dixeruut) poſſunt iuueniri.

Concubinatus.

Idẽ ſonat pellicatus, quod concubinatus, pellex enim coucubina eſt. hinc veteris legis prouerbium. pellex ædem Iunonis ue tangito.

Prouerbium.

πυραυστον μορος, ideſt ſtultam pyrauſtæ mortem, in eos qui ſe ſuo ſe iugulant gladio.

A R. P. abſtinendum.

Cenſuit hoc idem Pythagoras, cum dixit à fabis abſtine, albia enim calculia, priſci in abſolutione vtebantur, in condemnandia vero reis, nigris, ſuffragiaq; per lapillos ſignificabantur.

R V D E S.

In albo lapide alba linea, in rudes atq; expertes prouerbium eſt, qui ſic, nec quidquã ſciunt, nec demonſtrare pariter didiceruut.

Indociles.

Infundibulia ſunt ſimiles. (infundibulũ enim inſtrumẽtum vinarium eſt, quo vinum ſtatim in dolia transfunditur) quippe quod ij uihil pariter diſcunt, vel retineut, magiſtriq; vox ſiue doctrina, in alterum trauſmittitur.

Horreum.

Columella de re ruſtica, Horreum granarium appellat à granis, Priſci vero, Farreum, à farre vocabant. ſed obſerua tu, nõ modo farris, & frugũ, & maxime frumeuti, verum etiam opum & diuitiarum, auri atq; argenti fuiſſe repoſitorium. l. cum in plures. §. locator horrei. ff. loca. l. iii. in prin. ff. de off. præf. vigil. Et nimirum quoq; veteres farreum (vt diximus) uocaſſe, quandoquidem farre, ann. ccc. maxime Ro. uixiſſe proditum ſit. hinc Satirus.

Credebant hoc grande nefas & morte piandũ,
Si iuuenis vetulo, non aſſurrexerat, & ſi
Barbato cuicunq; puer, licet ipſe uideret,
Plura domi farra, et maiores glandis aceruos.

τέλος.